

18906

Biblioteca gra
S I B I U

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

1

1965

1990

0 JUL. 2005

(97)

2

78906.

DEL 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ
SIBIU

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL XI

1

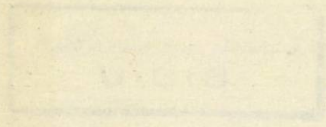
1965

6420✓

1930

1930

Proiect de lege nr. 1000

ANALIZĂ

INSTITUTUL DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÂNGĂ C. A. P. M. R.

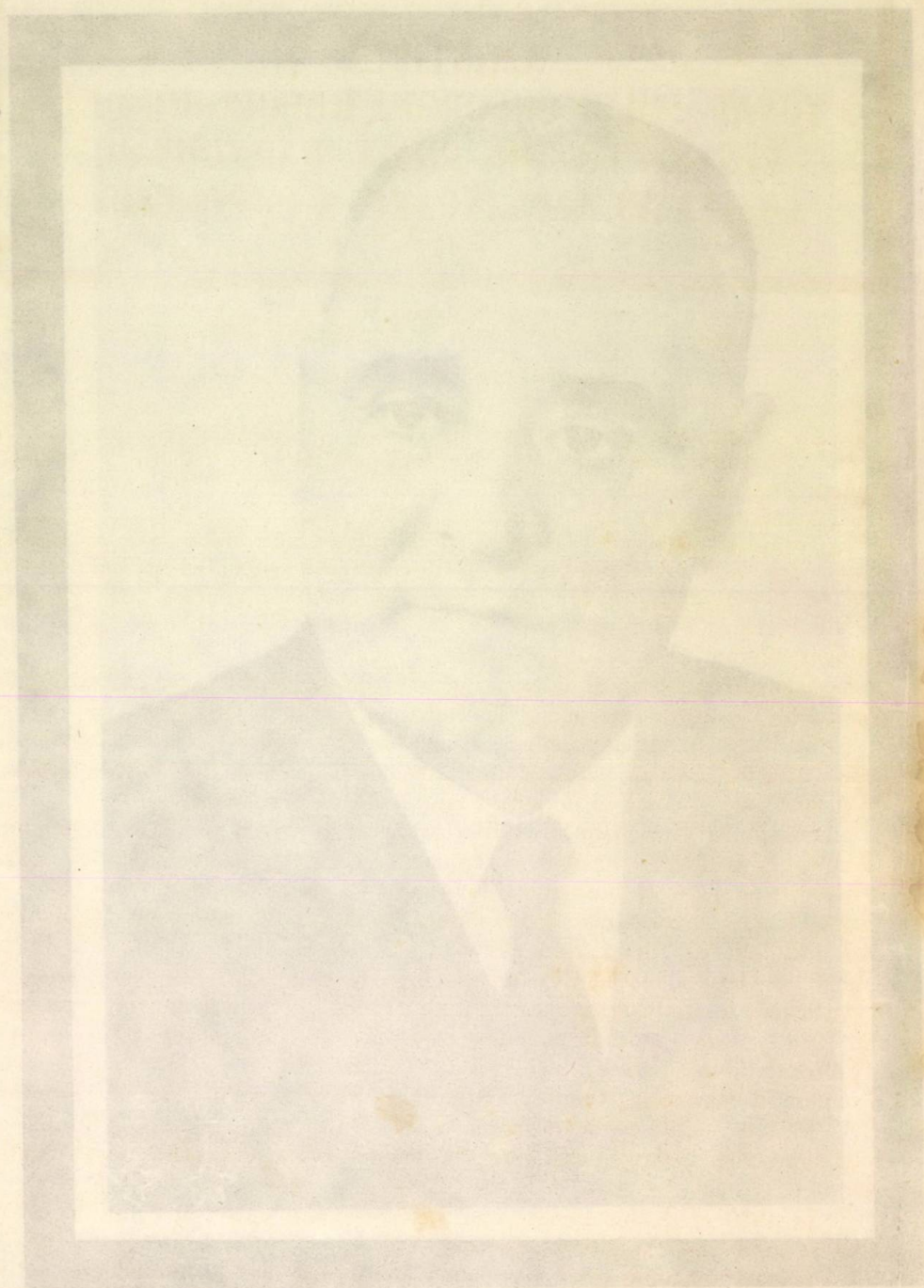

1930

1930

1930

AMINTIREA TOVARĂȘULUI GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, VEȘNIC VIE ÎN INIMA PARTIDULUI, A CLASEI MUNCITOARE, A POPORULUI

La 19 martie partidul și poporul nostru au suferit o grea pierdere : a încetat să bată inima tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, fiu devotat al clasei muncitoare din România, al poporului român.

Nemărginită este durerea noastră, a tuturor.

Tovarășul Gheorghiu-Dej și-a dăruit întreaga sa viață partidului clasei muncitoare, luptei revoluționare pentru eliberarea oamenilor muncii, pentru fericirea poporului român și a patriei noastre, pentru socialism. Înalt exemplu de fidelitate față de marxism-leninism, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost un eminent militant al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a luptat neobosit pentru prietenia și unitatea țărilor socialiste, pentru coeziunea partidelor comuniste, pentru cauza păcii și libertății popoarelor.

În uriașa sa activitate și-au găsit expresie trăsăturile cele mai nobile ale eroicele noastre clase muncitoare, care este mândră de a fi plămădit în mijlocul ei, în focul luptei conduse de partid, un asemenea conducător.

Născut la 8 noiembrie 1901 la Birlad, într-o familie de muncitori, tovarășul Gheorghiu a început să muncească de la vârsta de 11 ani ca ucenic în diferite ateliere și fabrici, calificându-se ca muncitor electrician. Sub influența valului revoluționar din România de la sfârșitul primului război mondial, însuflețit de ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, tovarășul Gheorghiu-Dej s-a înrolat din fragedă tinerețe în mișcarea muncitorească. El a participat, în rîndurile muncitorilor din Valea Trotușului, la greva generală din 1920 — care a oglindit creșterea conștiinței de clasă, a capacității de luptă a proletariatului român și a evidențiat necesitatea istorică a înfringerii oportunistului, a făuririi partidului de tip nou, Partidul Comunist din România.

În anii următori, tovarășul Gheorghiu-Dej ia parte la un șir de acțiuni muncitorești la Galați, fiind ales în conducerea sindicatului de la Atelierele C.F.R.

În 1930 el devine membru al Partidului Comunist, în rîndurile căruia avea să lupte pînă la ultima suflare.

În acei ani, cînd criza economică lovea greu masele muncitoare, activitatea partidului era paralizată de lupte fracționiste care aduseseră partidul la

un pas de lichidare. Refacerea unității partidului, orientarea activității sale spre întărirea legăturilor cu masele muncitoare și în primul rînd cu detașamentele de bază ale proletariatului au făcut posibilă organizarea unor mari acțiuni muncitorești, culminînd cu eroicele lupte din februarie 1933 — în a căror pregătire și desfășurare s-au afirmat cu putere marile calități politice și organizatorice de conducător revoluționar ale tovarășului Gheorghiu-Dej.

La Galați și apoi la Dej, unde fusese mutat disciplinar, ca și la București, Iași, Cluj, Pașcani și în alte localități, tovarășul Gheorghiu-Dej, dînd exemplu de felul cum trebuie muncit în mijlocul maselor, a depus o intensă activitate pentru realizarea unității de acțiune a muncitorilor ceferiști.

În 1932, la Conferința pe țară a muncitorilor ferovieri, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost ales secretar al Comitetului Central de acțiune care, sub îndrumarea Comitetului Central al Partidului Comunist, a organizat nemijlocit lupta ceferiștilor.

Tovarășul Gheorghiu-Dej și-a îndeplinit în mod strălucit sarcinile de răspundere încredințate de partid în organizarea acestor lupte, care au constituit o cotitură în istoria întregii noastre mișcări muncitorești, au demonstrat capacitatea clasei muncitoare de a acționa ca forță socială conducătoare a poporului muncitor în lupta de eliberare, au deschis o pagină nouă în viața partidului. Întărindu-și rîndurile cu cele mai bune, mai combative și revoluționare cadre proletare, partidul s-a legat mai strîns de masele oamenilor muncii.

Procesul intentat de reacțiune în 1933—1934 conducătorilor muncitorimii ceferiste a fost transformat de Partidul Comunist într-o tribună de demascare a regimului burghezo-moșieresc, a politicii antinaționale și antipopulare a claselor dominante. Din banca acuzaților în lanțuri a răsunit cu vigoare și curaj, prin glasul tovarășului Gheorghiu-Dej, chemarea înflăcărată, mobilizatoare a partidului adresată maselor muncitoare de a lupta cu hotărîre pentru o viață mai bună, împotriva robiei capitaliste, pentru apărarea suveranității și independenței naționale.

Condamnat la 12 ani muncă silnică, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost deținut în diferite închisori — Jilava, Văcărești, Craiova, Ocnele Mari, Aiud, Doftana, Caransebeș și în lagărul de la Tg. Jiu.

Gratiile temnițelor, sîrma ghimpată a lagărelor n-au putut să-i izoleze de partid, de clasa muncitoare, de popor pe militanții revoluționari. Simțind în permanență sprijinul partidului, solidaritatea maselor muncitoare și a unor largi cercuri democratice, ei au păstrat legătura cu viața și activitatea partidului, au înfruntat cu fermitate și dîrzenie regimul de teroare și exterminare din închisori, pe care le-au transformat în școli de călire revoluționară. Prin munca politico-ideologică desfășurată de comuniștii din închisori, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, s-au făurit cadre oțelite de militanți comuniști, caracterizate prin capacitatea de a organiza masele muncitoare, prin clarviziune politică și combativitate revoluționară, cadre care au avut ulterior un rol de excepțională însemnătate în conducerea de către partid a luptei pentru cucerirea puterii de către oamenii muncii și construirea socialismului.

Aprecierea acordată de partid activității desfășurate de tovarășul Gheorghiu-Dej și-a găsit expresie în cooptarea sa, în 1935, pe când se afla în închisoare, ca membru al C.C. al P.C.R.

În anii războiului, tovarășul Gheorghiu-Dej împreună cu ceilalți tovarăși din închisori și lagăre își manifestau încrederea nestrămutată în victoria împotriva fascismului, solidaritatea frățească cu popoarele Uniunii Sovietice. În strînsă legătură cu cadrele de bază din afară, ei și-au pus întreaga experiență, tot elanul revoluționar în slujba organizării luptei antihitleriste a poporului român.

Tovarășului Gheorghiu-Dej îi revine meritul principal în demascarea și lichidarea clicii de trădători și capitulanți, infiltrate în conducerea partidului; înlăturarea agenturii trădătoare a constituit una din condițiile esențiale pentru ca partidul să-și poată îndeplini rolul conducător în lupta de eliberare națională și socială a poporului român.

Activul revoluționar al partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, a elaborat linia strategică și tactică pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Partidul a trecut la organizarea formațiunilor de luptă patriotice, la realizarea Frontului Unic Muncitoresc cu partidul social-democrat, la înfăptuirea unui larg sistem de alianțe cu diferite grupări politice și atragere în lupta antihitleristă a unor personalități însuflețite de sentimente patriotice, la desfășurarea unei vaste activități în rândurile armatei.

În zilele hotărîtoare pentru pregătirea insurecției, C.C. al partidului a organizat evadarea din lagăr a tovarășului Gheorghiu-Dej și a altor cadre de bază ale partidului.

Organizată și condusă de partid, insurecția armată a deschis o eră nouă în istoria poporului român, a însemnat începutul revoluției populare. România s-a alăturat coaliției antihitleriste, Armata română, în totalitatea ei, a luptat umăr la umăr cu Armata sovietică pînă la zdrobirea Germaniei hitleriste. Singele vărsat în comun a cimentat prietenia și alianța indestructibilă dintre poporul român și poporul sovietic în lupta pentru cauza păcii și socialismului.

Tovarășul Gheorghiu-Dej a dat o contribuție de cea mai mare importanță la elaborarea liniei politice și tactice a partidului în desfășurarea furtunoasă a marilor bătălii de clasă de după 23 August 1944, muncind cu nesecată energie pentru înfăptuirea sarcinilor stabilite de partid — mobilizarea tuturor forțelor în războiul antihitlerist, refacerea economiei naționale, democratizarea țării, făurirea alianței muncitorești-țărănești în focul luptei pentru reforma agrară, instaurarea puterii populare.

Ca reprezentant al partidului și clasei muncitoare în guvern, tovarășul Gheorghiu-Dej a preluat, în noiembrie 1944, conducerea Ministerului Comunicațiilor și Lucrărilor Publice, fiind primul muncitor ministru în istoria politică a României.

Sub conducerea partidului, clasa muncitoare organizată în sindicatele unice revoluționare, masele largi țărănești care luptau pentru pămînt, partidele

și grupările reunite în frontul național democrat dădeau lovituri zdrobitoare cercurilor reacționare. Valul luptei revoluționare a măturat un șir de guverne cu majoritate reacționară și a impus la 6 Martie 1945 aducerea la putere a primului guvern din țara noastră în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor.

La Conferința Națională a Partidului Comunist din octombrie 1945, tovarășul Gheorghiu-Dej a prezentat Raportul Politic al Comitetului Central, care cuprindea un amplu program de luptă pentru întărirea puterii populare, reconstrucția țării și consolidarea independenței naționale. În acest program, de o largă perspectivă istorică, partidul, scrutînd departe în viitor, și-a exprimat concepția leninistă privitoare la construirea unei industrii puternice ca temelie a dezvoltării social-economice a Romîniei.

După Conferința Națională, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost ales secretar general al Partidului Comunist Român.

În calitate de ministru al Economiei Naționale și apoi al Industriei și Comerțului, ca președinte al Comisiei Ministeriale pentru redresarea economică, el a adus o contribuție esențială în lupta împotriva inflației și sabotajului economic al capitaliștilor, în pregătirea și înfăptuirea programului din iunie 1947 de stabilizare monetară și refacere a economiei naționale.

Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Romîne au marcat cucerirea deplină a puterii de către clasa muncitoare în alianță cu masele largi ale țărănimii; misiunea de a realiza actul abdicării regelui, la 30 Decembrie 1947, i-a revenit, din însărcinarea partidului și guvernului și în numele tuturor forțelor democratice, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, împreună cu doctorul Petru Groza.

Oamenii muncii, devenind singurii stăpîni ai țării, au pășit cu însoflete, sub conducerea partidului, la construirea societății socialiste.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut un rol deosebit în lupta partidului pentru realizarea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare — înfăptuită la Congresul de unificare din februarie 1948 prin crearea Partidului Muncitoresc Român pe baza principiilor ideologice și organizatorice marxist-leniniste. Congresul l-a ales secretar general al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român.

Prin istoricul act al naționalizării, pregătit de partid sub îndrumarea nemijlocită a tovarășului Gheorghiu-Dej, principalele mijloace de producție industrială au devenit bun al întregului popor și s-a creat o puternică temelie construcției socialiste în țara noastră.

Partidul a orientat cu nestrămutată perseverență dezvoltarea Romîniei în direcția transformării ei într-o țară industrială, cu o agricultură înaintată. Tovarășului Gheorghiu îi revin mari merite în elaborarea politicii de industrializare socialistă, ca pîrghie hotărîtoare a progresului rapid al țării, a valorificării resurselor ei și a dezvoltării tuturor ramurilor economiei în vederea creșterii continue a bunăstării celor ce muncesc — obiectivul fundamental al politicii partidului.

Călăuzit de teza marxist-leninistă că socialismul trebuie construit nu numai la orașe ci și la sate, partidul a pus la ordinea zilei rezolvarea celei mai complexe sarcini a construcției socialiste — transformarea socialistă a agriculturii. Întreaga muncă desfășurată în acest domeniu s-a întemeiat pe linia exprimată în numele partidului de tovarășul Gheorghiu-Dej la plenara din martie 1949 a Comitetului Central. Viața a confirmat în mod strălucit această linie politică; înfăptuirea cu succes a cooperativizării agriculturii a deschis largi perspective dezvoltării intensive și multilaterale a producției agricole, a ridicat pe o treaptă mai înaltă alianța muncitorească-țăărănească.

Întreaga activitate a Comitetului Central în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej oglindește capacitatea de a aplica creator, la condițiile țării noastre, legile obiective, general-valabile, ale revoluției și construcției socialiste, de a desprinde cerințele specifice fiecărei etape istorice și de a îndrepta în direcția hotărâtoare eforturile partidului, ale poporului.

Aceste trăsături caracterizează munca efectuată de partid sub conducerea nemijlocită a tovarășului Gheorghiu pentru elaborarea planului de electrificare, a planurilor cincinale și a planului de șase ani, planuri a căror realizare, prin eforturile însuflețite ale întregului popor, a asigurat introducerea largă a tehnicii noi, dezvoltarea proporțională, armonioasă și mereu ascendentă a economiei naționale.

Îndeplinind cele mai înalte funcții de partid și de stat — președinte al Consiliului de Miniștri din 1952 până în 1955, prim-secretar al Comitetului Central al P.M.R. și președinte al Consiliului de Stat până în ultima clipă a vieții sale — tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej avea un contact larg și direct cu poporul, studia cu deosebită luare aminte experiența maselor, manifesta o nemărginită încredere în puterea de creație a poporului — făuritorul istoriei și al tuturor marilor realizări ale României socialiste.

Exemplu de simplitate și modestie, el avea un neasemuit dar de a-și apropia oamenii, de a-i însufleți și a-i antrena la lupta pentru înfăptuirea sarcinilor trasate de partid; oamenii muncii păstrează neștersă amintirea întâlnirilor cu tovarășul Gheorghiu, a sfaturilor sale de tovarăș și prieten care le vorbea în același grai al inimii.

Tovarășul Gheorghiu exprima cu deosebită căldură grija permanentă a partidului pentru educarea tineretului, nădejdea de miine a țării, pentru promovarea femeilor în munci de răspundere în economie, în instituții de stat și în organizațiile obștești. El manifesta o neslăbită preocupare pentru satisfacerea setei de cultură și îmbogățirea vieții spirituale a poporului, pentru avântul continuu al învățămîntului, acorda o mare atenție activității creatoare a intelectualilor, a oamenilor de știință, artă și cultură, cărora le împărtășea înalta prețuire a partidului pentru valoroasa lor contribuție la propășirea patriei.

În fruntea partidului, tovarășul Gheorghiu are merite deosebite în rezolvarea marxist-leninistă a problemei naționale în țara noastră, prin care au fost asigurate deplina egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii și cimentarea prieteniei de nezdruccinat dintre poporul român și minoritățile naționale.

Timp de peste trei decenii, tovarășul Gheorghiu-Dej a adus o mare contribuție la călirea ideologică și organizatorică a partidului nostru. Minunat conducător de tip leninist, el a militat pentru întărirea partidului ca detașament combativ de avangardă al clasei muncitoare, strâns legat de mase, sînge din sîngele poporului, forța conducătoare în opera de construire a socialismului.

Partidul nostru s-a călit, a realizat o unitate și o coeziune fără precedent printr-o luptă intransigentă împotriva oricăror abateri de la ideologia și politica sa marxist-leninistă, împotriva elementelor antipartinice, fracționiste, oportuniste. În această luptă tovarășul Gheorghiu-Dej, cu înalta sa conștiință partinică și perspicacitate politică, cu ascuțitul său spirit de clasă, a avut un rol de frunte. Partidul Muncitoresc Român, strâns unit în jurul Comitetului său Central, este astăzi mai puternic decît oricînd.

Este pilduitoare pentru noi preocuparea neabătută a tovarășului Gheorghiu-Dej pentru întărirea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile activității social-economice, pentru aplicarea neștirbită a normelor de muncă leniniste. În viața partidului, în activitatea conducerii sale s-a înrădăcinat principiul muncii colective, toate hotărîrile și măsurile conducerii partidului fiind rodul activității și gîndirii colective ale Comitetului Central, Biroului său Politic.

Tovarășul Gheorghiu a depus o vastă activitate pentru sintetizarea experienței acumulate de partid în conducerea revoluției și construcției socialiste, pentru însușirea acestei experiențe de către membrii partidului, în vederea înarmării lor teoretice.

Patriot și internaționalist înflăcărat, tovarășul Gheorghiu-Dej a fost un strălucit exponent al politicii consecvente a partidului și statului nostru de prietenie și alianță frățască cu țările socialiste, de solidaritate cu lupta clasei muncitoare și a forțelor democratice de pretutindeni, cu mișcarea de eliberare națională a popoarelor, pentru unitatea tuturor forțelor progresului social. Exprimînd, cu energia și tenacitatea ce l-au caracterizat întotdeauna, poziția Partidului Muncitoresc Român, el a militat pentru unitatea țărilor socialiste, pentru coeziunea mării armate internaționale a comuniștilor, avînd convingerea că nu există îndatorire internațională mai înaltă decît aceea de a contribui la salvagardarea și întărirea acestei unități — cheazășia victoriei cauzei socialismului în întreaga lume.

Sub conducerea Comitetului Central în frunte cu tovarășul Gheorghiu, partidul nostru a depus eforturi neprecupețite pentru promovarea și stricta

aplicare în relațiile dintre partidele comuniste și dintre țările socialiste a normelor marxist-leniniste — ca cerință vitală pentru asigurarea și întărirea unității și coeziunii lor, pentru creșterea forței de atracție a ideilor socialismului în lume. Linia partidului în problemele vieții internaționale și ale mișcării comuniste mondiale, exprimată în Declarația plenarei lărgite din aprilie 1964 a C.C. al P.M.R., este urmată cu perseverență nestrămutată de întregul partid.

Eminent om de stat, tovarășul Gheorghiu-Dej a desfășurat o vastă activitate în elaborarea politicii externe a Republicii Populare Române, politică de consolidare a păcii, de luptă împotriva politicii agresive a cercurilor imperialiste, împotriva colonialismului, pentru sprijinirea dreptului popoarelor de a dispune singure de soarta lor, pentru dezvoltarea colaborării internaționale pe baza principiilor coexistenței pașnice a statelor cu orînduiri social-politice diferite.

Țara noastră așează ca temelie de neclintit a relațiilor sale internaționale respectarea egalității, suveranității și independenței popoarelor, neamestecul în treburile lor interne, pronunțîndu-se pentru stricta respectare și promovarea acestor principii pe arena internațională, în interesul colaborării și apropierii între popoare.

Toate succesele în domeniul politicii interne și internaționale ale Republicii Populare Române, toate realizările obținute în aceste decenii sînt strîns legate de activitatea desfășurată în fruntea Comitetului Central al partidului de tovarășul Gheorghiu-Dej.

Măsura operei titanice înfăptuite de popor sub conducerea partidului o dă deosebirea dintre tabloul întunecat al Romîniei de acum două decenii și înfățișarea de astăzi a țării, în care poporul român, liber de orice exploatare, stăpîn al destinelor sale, își făurește o viață fericită.

Scumpul nostru tovarăș Dej a închis ochii pentru vecie cu conștiința datoriei împlinite; el a putut vedea triumful idealurilor cărora și-a dăruit viața, victoria deplină a socialismului în țara noastră, mersul rapid al Romîniei pe calea progresului economic și cultural.

În ultimele sale cuvinte adresate țării, prin scrisoarea trimisă recentei sesiuni a Marii Adunări Naționale, el își exprima convingerea îndreptățită că țara noastră va păși mai departe, neabătut, pe această cale; cu nezdruccinată încredere, el arăta că înaintea Romîniei socialiste sînt deschise perspectivele unui viitor strălucit — viitor care stă în mîinile harnice și încercate ale poporului.

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, tovarășii de muncă și de luptă ai marelui dispărut își iau legămîntul solemn să întărească neconținut unitatea partidului și a conducerii sale, să continue neabătut linia generală, internă și internațională, a partidului, să nu-și cruțe forțele pentru a

duce mereu înainte opera de construire a socialismului și comunismului, de înflorire a patriei și ridicare a bunăstării poporului — operă măreață căreia i-a consacrat întreaga viață tovarășul Gheorghiu-Dej.

Marea durere care ne îndoliază tuturor inima unește și mai strâns poporul în jurul partidului. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toți oamenii muncii își înzeces eforturile pentru a obține noi victorii, spre binele și prosperitatea patriei noastre socialiste.

Adio, scump prieten și tovarăș de luptă!

Numele tău va rămâne veșnic viu în inima partidului, în inima clasei muncitoare, a poporului român!

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

Scrisoarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej adresată Marii Adunări Naţionale

Tovarăşi deputaţi,

Sînt convins că împărtăşesc gîndurile şi sentimentele dvs. adresînd în primul rînd călduroase mulţumiri celor care ne-au încredinţat mandatul de cîste de a-i reprezenta în cel mai înalt for politic al ţării — milioanele de alegători, tuturor cetăţenilor patriei noastre. (*Aplauze*).

Permiteţi-mi totodată ca, în numele meu personal şi al celorlalţi membri ai Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, să asigur Marea Adunare Naţională că ne vom strădui să răspundem încrederii acordate punînd şi în viitor întreaga noastră activitate în slujba poporului, pentru înflorirea Republicii Populare Romîne, în slujba cauzei nobile a socialismului şi păcii. (*Aplauze*).

Prin întreaga lor pregătire şi desfăşurare, prin avîntul politic şi intensa activitate creatoare în toate domeniile vieţii economice, politice şi sociale cu care au fost întimpinate, prin masiva participare la vot cît şi prin rezultatele acestuia — alegerile de la 7 martie au prilejuit o puternică manifestare a conştiinţei patriotice, socialiste a oamenilor muncii. (*Aplauze*).

Întregul popor, într-o impresionantă unanimitate şi coeziune, şi-a exprimat aprobarea deplină faţă de politica internă şi externă a partidului şi guvernului, înalta apreciere pe care o acordă rezultatelor acestei politici, satisfacţia pentru marile sale realizări şi hotărîrea nestrămutată de a merge mereu înainte sub conducerea partidului, pe drumul socialismului. (*Aplauze*).

Mîndriei legitime a oamenilor muncii pentru tot ce au clădit prin eforturile lor fără preget i se adaugă încrederea că noi succese vor urma celor obţinute pînă acum, convingerea că înaintea Romîniei socialiste se deschid perspectivele unui viitor strălucit.

Acest viitor stă în mîinile harnice şi încercate ale minunatului nostru popor, care, liber de orice exploatare şi asuprire, stăpîn deplin al ţării, munceşte cu elan pentru fericirea sa. (*Aplauze*).

Nu au fost zadarnice jertfele date în îndelungata luptă revoluţionară condusă de partid, nu au fost zadarnice sacrificiile şi eforturile pline de abnegaţie depuse pentru învingerea greutăţilor inerente vastei opere de construcţie socialistă.

Realizarea marilor sarcini ale desăvîrşirii construcţiei socialiste va cere noi eforturi. Sîntem convinşi că eroica noastră clasă muncitoare, clasa conducătoare a societăţii, ţărînimea, aliata ei de nădejde, intelectualitatea, oamenii muncii de toate naţionalităţile, întregul nostru popor, strîns unit sub steagul partidului, nu-şi vor precupeţi nici în viitor forţele, spre a asigura ridi-

carea Republicii Populare Române pe noi culmi ale progresului economic și social. (*Aplauze*).

Votul exprimat la 7 martie este un mandat al întregului popor pentru aplicarea în continuare a liniei generale a partidului în construcția socialistă, pentru înfăptuirea consecventă a politicii de industrializare socialistă, de maximă valorificare a resurselor țării, de dezvoltare intensivă a producției agricole, în interesul ridicării bunăstării tuturor celor ce muncesc. Această politică a asigurat mersul înainte sigur și în ritm rapid al construcției socialiste în țara noastră — și ea va fi urmată în mod neabătut. (*Aplauze furtunoase*).

Tovarăși,

Corespunzător intereselor fundamentale ale poporului român, ale cauzei socialismului și păcii în lumea întreagă, Republica Populară Română va înfăptui și în viitor o politică externă de prietenie și alianță frățască cu țările socialiste, de sprijinire a dreptului popoarelor de a dispune libere de soarta lor, de contribuție activă la consolidarea păcii și micșorarea încordării, o politică de dezvoltare a colaborării internaționale și de largire a relațiilor cu toate țările, pe baza principiilor coexistenței pașnice a statelor cu orînduiri social-politice diferite. (*Aplauze*).

La baza relațiilor sale internaționale țara noastră așază ca principii de neclintit respectarea egalității, suveranității și independenței popoarelor, neamestecul în treburile lor interne și militează pentru promovarea acestor principii pe arena internațională ca o cerință a dezvoltării colaborării și apropierii între popoare. (*Aplauze*).

Uriasele forțe ale păcii și progresului — sistemul mondial socialist, mișcarea muncitorească și democratică internațională, noile state independente, popoarele care luptă pentru pace și libertate — au capacitatea de a bara calea unei noi conflagrații mondiale, condiția hotărîtoare fiind acțiunea lor comună, lupta lor unită.

Întărirea acestei unități este cu atît mai imperios necesară cu cît, după cum arată evenimentele vieții internaționale, cercurile imperialiste agresive recurg la noi atentate împotriva păcii și libertății popoarelor.

Cu perseverență neslăbită, partidul și guvernul nostru vor depune în continuare eforturi pentru unitatea și coeziunea forțelor mondiale ale socialismului și păcii, pentru înfăptuirea aspirațiilor supreme de pace și progres ale întregii omeniri. (*Aplauze*).

Tovarăși deputați,

Noua legislatură, inaugurată de actuala sesiune a Marii Adunări Naționale, va cuprinde o perioadă de o însemnătate deosebită în dezvoltarea Republicii Populare Române — perioada viitorului plan cincinal 1966—1970. În fața poporului nostru stau ani de noi realizări, ani de muncă bogată în roade.

Vă urez, tovarăși deputați, spor la muncă și succese în activitatea dvs. ! (*Aplauze puternice*).

Să înzecim eforturile în lupta pentru prosperitatea patriei și făurirea unei vieți fericite celor ce muncesc, pentru înfăptuirea politicii partidului, pentru marea cauză a socialismului !

Trăiască Republica Populară Română ! (*Deputații și invitații în picioare aplaudă îndelung, puternic*).

GH. GHEORGHIU-DEJ

HOTĂRÎREA

Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, a Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri ale Republicii Populare Romîne

Pentru eternizarea memoriei tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri ale Republicii Populare Romîne

HOTĂRĂȘC:

1. Se vor edita lucrările tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.
2. Se va edita biografia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.
3. Statuia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej va fi ridicată în orașele București și Cluj.
4. Bustul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej va fi așezat la Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne, clubul C.F.R. „Grivița Roșie” din orașul București și la Casa de cultură din orașul Galați.
5. Pe clădirile legate de activitatea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej în perioada ilegalității vor fi așezate plăci comemorative.
6. La Muzeul de Istorie a Partidului din orașul București se va organiza o sală memorială, consacrată vieții și activității tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.
7. Se va institui bursa republicană „Gheorghe Gheorghiu-Dej”, care va fi acordată celor mai merituoși studenți.
8. Se va atribui numele „Gheorghe Gheorghiu-Dej” :
 - a) Orașului Onești
 - b) Combinatului siderurgic Galați
 - c) Hidrocentralei „16 Februarie” de pe Argeș
 - d) Combinatului chimico-metalurgic din Baia Mare

- e) Institutului Politehnic din București
- f) Casei de cultură a studenților din Cluj
- g) Unei școli medii de cultură generală din orașul Bîrlad
- h) Unui bulevard și unei piețe din orașul București, precum și unor piețe și străzi din alte orașe importante din țară.

9. Se va emite un timbru memorial cu efigia tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

**COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN**

**CONSILIUL DE STAT
AL REPUBLICII POPULARE ROMÎNE**

**CONSILIUL DE MINIȘTRI
AL REPUBLICII POPULARE ROMÎNE**

Mitingul de doliu

La 24 martie 1965 întregul popor a condus pe ultimul său drum pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

În dimineața acelei zile, în Piața Palatului Republicii a avut loc mitingul de doliu.

Cuvîntul tovarășului Chivu Stoica

Tovarăși și tovarăse,

Stimați reprezentanți de peste hotare,

Cu adîncă durere ne despărțim astăzi de marele fiu al clasei muncitoare, al poporului român, tovarășul și prietenul nostru scump Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne. Moartea prematură a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, eminent conducător al partidului și statului, strălucit om politic, militant de seamă al mișcării comuniste internaționale, este o grea pierdere pentru partidul și poporul nostru.

Paginile glorioase din istoria contemporană a Romîniei, mărețele transformări revoluționare înfăptuite de clasa muncitoare și de masele largi ale poporului sub conducerea partidului sînt legate pentru totdeauna de activitatea neobosită a tovarășului Gheorghiu-Dej. Nepieritoarele sale merite în întărirea partidului clasei muncitoare din țara noastră, în lupta pentru înfăptuirea revoluției populare, pentru făurirea statului democrat-popular și construirea societății socialiste i-au adus înalta prețuire și dragostea fierbinte a întregului nostru popor. Amintirea sa luminoasă va rămîne veșnic vie în inimile noastre!

Omagiul cel mai de preț pe care noi toți, membrii Partidului Muncitoresc Român, oamenii muncii din Republica Populară Romînă îl aducem marelui dispărut este legămîntul ca, strîns uniți în jurul conducerii de partid și de stat, să muncim cu nesecată energie pentru construirea socialismului, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi ale progresului economic și social.

În aceste clipe grele, avem în mijlocul nostru reprezentanți ai partidelor frățеști, ai țărilor socialiste, ai altor state, care au venit să fie părtași la doliul nostru și să participe la funeralii, cinstind memoria tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Declar deschis mitingul de doliu.

Cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Apostol

Dragi tovarăşi şi tovarăşe,

O boală necruţătoare l-a smuls prematur din rîndurile noastre pe iubitul nostru conducător, tovarăşul Gheorghiu-Dej. Steagurile cernite ale partidului, ale Romîniei socialiste se pleacă în faţa înflăcăratului revoluţionar leninist, în a cărui activitate şi-a găsit întrupare tot ce are mai bun minunata noastră clasă muncitoare.

Prin devotamentul nemărginit cu care a slujit interesele clasei muncitoare, ale poporului român, ale cauzei socialismului, numele tovarăşului Dej va trăi veşnic ca al unei personalităţi din cele mai remarcabile în istoria mişcării noastre muncitoreşti, în istoria luptei poporului român pentru libertate şi independenţă naţională, pentru progres social.

Născut la Bîrlad, într-o familie muncitorească, el a cunoscut de mic mizeria şi exploatarea cruntă la care era supus proletariatul, fiind nevoit să muncească din greu încă de la vîrsta copilăriei. Plin de revoltă împotriva exploatării şi nedreptăţii din jur, înţelegînd că suferinţele clasei muncitoare şi ale întregului popor pot fi curmate numai prin sfărîmarea robiei capitaliste, el a păşit cu dîrzenie de neînfrînt pe calea luptei de clasă. În anii de după primul război mondial, ani de puternic avînt revoluţionar al mişcării muncitoreşti din Romînia, sub impulsul Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, tovarăşul Gheorghiu-Dej s-a alăturat cu hotărîre acţiunilor muncitoreşti revendicative din Valea Trotuşului, a luat parte activă la greva generală din 1920, iar mai tîrziu, la Galaţi, a activat în fruntea organizaţiei sindicale locale, relevîndu-se prin energia şi fermitatea sa revoluţionară. Proletar cu înaltă conştiinţă de clasă, el s-a înrolat în 1930 în rîndurile Partidului Comunist, cu a cărui luptă şi-a contopit întreaga viaţă.

Marile însuşiri de conducător revoluţionar ale tovarăşului Gheorghiu-Dej — clarviziune politică, combativitate, spirit realist şi tenacitate în aplicarea sarcinilor trasate de partid — s-au afirmat din plin în eroicele lupte din februarie 1933 ale ceferiştilor şi petroliştilor, care au marcat o cotitură în istoria mişcării noastre muncitoreşti, fiind prima mare bătălie antifascistă din Europa după instaurarea în Germania a dictaturii naziste.

Figură luminoasă de militant revoluţionar, legat prin mii de fire de masele proletare, tovarăşul Gheorghiu-Dej a acţionat cu perspicacitate şi perseverenţă pentru folosirea celor mai potrivite forme şi metode de organizare a activităţii revoluţionare de masă în scopul realizării frontului unic de acţiune şi luptă a muncitorilor.

Sub îndrumarea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Comitetul Central de acţiune pe ţară, al cărui secretar a fost tovarăşul Gheorghiu-Dej, a organizat nemijlocit lupta ceferiştilor, aducînd un aport imens la întărirea legăturii partidului cu detaşamentele proletare de bază, la creşterea prestigiului Partidului Comunist ca stegar al luptei de eliberare a poporului muncitor. Dînd ca militant revoluţionar un minunat exemplu de comportare în faţa duşmanului de clasă, tovarăşul Gheorghiu-Dej a făcut să răsunе cu putere din banca acuzaţilor chemarea înflăcărată a partidului la luptă împotriva robiei capitaliste, a afirmat cu convingere de neclintit rolul clasei muncitoare ca cea mai înaintată clasă socială, exponentă a intereselor

vitale ale tuturor celor ce muncesc, în lupta pentru răsturnarea orînduirii capitaliste și construirea unei societăți noi socialiste.

În decursul anilor de temniță și lagăr, tovarășul Gheorghiu-Dej a adus o mare contribuție la formarea unor cadre de conducători revoluționari căliți, devotați trup și suflet cauzei partidului, cu o bogată experiență a activității nemijlocite în rîndurile maselor ; ele au avut rolul determinant în elaborarea strategiei și tacticii revoluționare care a asigurat, prin coalizarea tuturor forțelor patriotice în jurul Partidului Comunist, victoria insurecției armate, începutul unei ere noi în istoria Romîniei.

Încă din primele zile după eliberarea țării, împreună cu tovarășul Gheorghiu-Dej și sub conducerea sa s-au stabilit principiile de bază ale refacerii unității mișcării sindicale, a cărei participare activă la marile lupte de clasă desfășurate sub conducerea partidului a creat premisele înfăptuirii ulterioare a deplinei unități politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare.

Crearea Partidului Muncitoresc Romîn, pe baza principiilor marxism-leninismului, a dat posibilitate clasei muncitoare să-și îndeplinească cu succes misiunea de forță conducătoare a societății, să unească în jurul ei, sub conducerea partidului, întregul popor în lupta pentru construirea orînduirii noi, socialiste.

Azi, cînd la începutul celui de-al treilea deceniu al vieții sale libere, Romînia socialistă prezintă tabloul însuflețitor al unei țări în plin avînt al forțelor ei creatoare, cu un ritm rapid al dezvoltării economiei naționale, întregul popor prețuiește din adîncul inimii marile merite ale tovarășului Gheorghiu-Dej, în fruntea Comitetului Central al partidului, în elaborarea și înfăptuirea politicii de industrializare socialistă a țării, de transformare socialistă a agriculturii, temelie trainică pentru continua ridicare a bunăstării celor ce muncesc.

Toate aceste rezultate, izvor de mîndrie patriotică pentru fiecare om al muncii, vorbesc cu puterea de convingere a faptelor despre justetea politicii partidului, bazată pe fidelitatea neabătută față de învățătura marxist-leninistă, pe aplicarea ei creatoare la condițiile țării noastre ; ele sporesc prestigiul internațional al Republicii Populare Romîne și contribuie la creșterea forței de atracție a ideilor socialismului.

Viața tovarășului Gheorghiu-Dej, de la baricadele marilor bătălii de clasă și din temnițele burgheziei la înaltele răspunderi în fruntea partidului și statului, este un simbol al transformării clasei noastre muncitoare din clasă asuprită și exploatată în clasă conducătoare în stat. Sub conducerea Comitetului Central, în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, partidul s-a oțelit, fiind acum mai puternic decît oricînd. Unitatea și coeziunea de nezdruncinat a întregului popor în jurul partidului, a încercatei sale conduceri, reprezintă o forță de nebiruit în lupta pentru construirea socialismului și comunismului.

Azi, cînd conducem pe ultimul său drum pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ne angajăm solemn în fața clasei muncitoare și a poporului român să aplicăm cu consecvență linia generală politică și economică, verificată de viață, a partidului. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, pe care greaua pierdere suferită le unește și mai strîns sub steagul gloriosului nostru partid, al Comitetului său Central, vor pași neabătut înainte, cinstind amintirea tovarășului Gheorghiu-Dej prin muncă plină de avînt pentru viitorul măreț al Romîniei socialiste.

Adio, scumpe tovarășe Gheorghiu-Dej! Păstrînd veșnic în minte și-n inimă amintirea ta, pășim sub conducerea partidului, a Comitetului său Central, spre noi victorii în lupta pentru înflorirea Republicii Populare Romîne, pentru fericirea poporului român!

Cuvîntarea tovarăşului Ion Gheorghe Maurer

Tovarăşi,

Cu neţărmurită durere ne luăm acum rămas bun de la iubitul nostru tovarăş Gheorghiu-Dej, de la acela care, începînd cu eroicele lupte de la Griviţa din februarie 1933 şi pînă la scrisoarea adresată Marii Adunări Naţionale în cea de-a cincea ei legislatură, a dat, prin fapta şi gîndirea lui, cea mai înaltă expresie voinţei şi luptei poporului român pentru a-şi făuri o nouă soartă.

Prin el şi, alături de el, prin tovarăşii săi cei mai devotaţi măreţei cauze a socialismului şi comunismului, partidul clasei muncitoare din România a realizat sinteza între tradiţia de înţelepciune a celor mai luminaţi patrioţi şi lupta revoluţionară călăuzită de teoria ştiinţifică asupra societăţii umane, marxism-leninismul.

Eminent conducător de partid şi de stat, întrunind strălucit în personalitatea lui însuşirile clasei noastre muncitoare ca detaşament de avangardă al societăţii contemporane, tovarăşul Gheorghiu-Dej şi-a împletit propria-i viaţă cu tot ce a însemnat pas înainte pe drumul noii noastre istorii.

Zi de zi, cu o capacitate mereu crescîndă de cuprindere a problemelor ce deveneau şi ele tot mai complexe, dînd un profund conţinut noţiunii de conştiinţă revoluţionară şi de devotament pentru cauza fericirii poporului atît de scumpe partidului nostru, tovarăşul Gheorghiu-Dej a desfăşurat, de-a lungul acestor două decenii, o uriaşă şi rodnică activitate în conducerea treburilor de stat. El şi-a legat pînă la identificare întreaga activitate de tot ceea ce, prin strădania şi geniul lor creator, au înfăptuit şi desăvîrşesc milioanele de oameni ai muncii: orînduirea socialistă din patria noastră. Cu cîtă dragoste şi mîndrie patriotică urmărea el eforturile muncitorilor din uzine pentru dezvoltarea industriei noastre la nivelul tehnicii mondiale, ale ţărănimii pentru un rod mai bogat al pămîntului nostru, ale intelectualităţii pentru continua ridicare a ştiinţei şi culturii noastre!

Studierea temeinică a tuturor problemelor de stat în toate aspectele lor, în interdependenţa şi conexiunea lor dialectică, cu un simţ adînc al realităţii şi al concretului, cu o viziune ştiinţifică a perspectivei de ansamblu, cu o bine deplin chibzuită măsură a posibilităţilor şi mijloacelor de înfăptuire, demonstrează nivelul înalt la care gîndirea şi practica revoluţionară a epocii noastre pot ridica talentul şi capacitatea de conducere ale poporului muncitor.

În aceasta şi stă cheia succeselor Romîniei socialiste. Dintr-o ţară înăpoiată, părăginită de război şi de urmările lui, robită trusturilor străine, rău administrată, în care masele muncitoare duceau o viaţă aspră şi grea, România a urcat treptele progresului în toate domeniile de activitate. Din rîndurile maselor largi s-au format mii şi zeci de mii de cadre, care, la diferite nivele, începînd cu cele de mai de sus, au în mîinile lor conducerea treburilor obşteşti. În unul şi acelaşi izvor — al capacităţii şi eforturilor

călăuzite și stimulate de partidul său, de „un asemenea partid“ care dă istoriei naționale asemenea oameni ca Gheorghiu-Dej — trebuie căutate succesele poporului nostru în industrie, agricultură, în tehnică, știință, cultură, arte, învățământ.

Rolul tovarășului Gheorghiu-Dej în determinarea și definirea de către partid și guvern a celor mai importante sarcini ale muncii noastre, a tuturor, în căutarea și găsirea celor mai bune soluții, în mobilizarea conștiinței și energiei maselor largi pentru traducerea în viață a acestor sarcini, ne-a fost întotdeauna exemplu și îndemn. Deplin încrezător în forța mereu vie a activului de partid, el a considerat că principala pîrghie a unui conducător este metoda muncii și răspunderii colective, că pentru aceasta cea mai bună cheazășie este propria-i modestie. Înaltele însușiri morale ale unui conducător de stat călit în focul luptelor proletare stau tocmai în permanenta osmoză a gîndurilor și actelor lui cu cele care, prin tovarășii lui de muncă sau nemijlocit, sînt, trebuie să fie ale poporului. Principialitatea lui partinică, în accepțiunea deplin leninistă a cuvîntului, înaltul său simț de răspundere și de exigență începînd cu sine însuși, patriotismul fierbinte, legătura strînsă, permanentă, cu masele au constituit pentru noi toți cel mai bogat tezaur de învățăminte și vor rămîne o pildă nepieritoare în istoria politică a poporului nostru.

Imaginea a tot ceea ce are astăzi mai pregnant România ca țară socialistă, cu o economie în plin avînt, cu un nivel de trai în continuă creștere și cu o cultură înfloritoare însoțește numele patriei noastre și dincolo de hotarele sale. Întreaga politică externă a Romîniei socialiste poartă sigiliul voinței de pace, respectul deplin al independenței și demnității naționale, atît de adînc înrădăcinate în conștiința poporului romîn și pe care, ca fidel exponent al lor în lumea contemporană, tovarășul Gheorghiu-Dej le-a susținut și le-a promovat cu neslăbită convingere și energie.

„Realizarea marilor sarcini ale desăvîrșirii construcției socialiste va cere noi eforturi — scria el Marii Adunări Naționale. Sîntem convinși că eroica noastră clasă muncitoare, clasa conducătoare a societății, țărănimea, aliata ei de nădejde, intelectualitatea, oamenii muncii de toate naționalitățile, întregul nostru popor, strîns unit sub steagul partidului, nu-și vor precupeți nici în viitor forțele spre a asigura ridicarea Republicii Populare Romîne pe noi culmi ale progresului economic și social“.

Această nestrămutată încredere în capacitatea și forța inepuizabilă a poporului, strîns unit în jurul partidului său, în viitorul luminos al patriei, a devenit pentru noi toți un legămînt sfînt.

Urmînd cu neabătută consecvență învățătura și îndemnul lui, avînd mereu viu în mintea și inimile noastre înaltul exemplu a ceea ce trebuie să fie devotamentul pentru cauza fericirii poporului, în lumina cauzei generale a umanității — vom simți neconținut, noi și cei de după noi, însoțindu-ne pașii către viitor, pe acela care a fost și va rămîne în istoria noastră neobosit ziditor al Romîniei socialiste : Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu

Dragi tovarăşi,

Cu inimile profund îndurerate, ne luăm astăzi ultimul rămas bun de la scumpul nostru tovarăş de luptă şi de muncă, Gheorghe Gheorghiu-Dej, fiu credincios al clasei muncitoare, al poporului român, conducător iubit al partidului şi statului nostru, revoluţionar şi patriot înflăcărat, militant de seamă al mişcării muncitoreşti internaţionale, luptător neobosit pentru marea cauză a socialismului şi a păcii.

Întreaga activitate, toată viaţa tovarăşului Gheorghiu, de la începuturile tinereţii şi pînă la ultimele clipe, au fost strîns împletite cu lupta partidului, care în ultimii 35 de ani a avut un rol hotărîtor în toate momentele principale ale luptei revoluţionare a poporului român. În focul marilor bătălii de clasă, în procesul transformărilor revoluţionare, iniţiate şi conduse de partid, Gheorghiu-Dej s-a dovedit un talentat organizator şi eminent conducător al maselor, al partidului, al statului.

Adînc pătruns de învăţătura leninistă potrivit căreia organizarea detaşamentului de avangardă revoluţionar al clasei muncitoare constituie condiţia victoriei în lupta de eliberare socială şi naţională, Gheorghiu-Dej şi-a consacrat o însemnată parte a activităţii sale operei de făurire şi întărire a partidului proletar de tip nou, călirii lui ideologice şi organizatorice.

Construit pe temelia concepţiei ştiinţifice, marxist-leniniste despre lume, Partidul Muncitoresc Român şi-a îndeplinit şi-şi îndeplineşte cu cinste misiunea sa istorică de organizator şi conducător al clasei muncitoare, al întregului popor român. El este un partid puternic, numărînd astăzi peste 1 400 000 de membri, strîns unit în jurul Comitetului său Central, indisolubil legat de mase, iubit şi urmat cu încredere de acestea, un partid care împleteşte elanul revoluţionar de luptă al clasei muncitoare cu tradiţiile progresiste ale poporului român.

Partidul ţi-a încredinţat, tovarăşe Gheorghiu, sarcini de cea mai mare răspundere în conducerea partidului şi statului. Muncind şi luptînd cu întreaga ta pricepere şi energie nesecată, le-ai îndeplinit cu cinste; ţi-ai închinat întreaga viaţă slujirii cu credinţă a cauzei partidului, fericirii poporului, înfloririi patriei noastre. Prin această activitate plină de abnegaţie ţi-ai cîştigat preţuirea unanimă, încrederea şi dragostea celor mai apropiaţi colaboratori ai tăi, a Comitetului Central, a partidului, a întregului popor.

În condiţiile grele ale ilegalităţii, fiind în închisoare, Gheorghiu-Dej, împreună cu activul de bază din închisori şi din afară, a desfăşurat o muncă intensă pentru organizarea şi înfăptuirea insurecţiei armate din august 1944. Răsturnarea dictaturii fasciste a marcat începutul revoluţiei populare, a deschis drumul cuceririi puterii de către poporul muncitor care şi-a luat soarta în propriile mîini şi a trecut la făurirea vieţii noi, socialiste.

Partidul nostru s-a întărit în lupta intransigentă împotriva concepțiilor străine, a elementelor oportuniste și fracționiste. O contribuție de cea mai mare importanță în această luptă a adus-o Gheorghiu-Dej, care, cu hotărîrea și combativitatea sa caracteristică, a apărut și militat pentru puritatea rîndurilor partidului, pentru continua întărire a unității sale.

În cursul anilor, partidul a format și educat numeroase cadre, devotate trup și suflet cauzei socialismului, comuniști combativi, bine pregătiți, în stare să conducă și să organizeze masele, să îndeplinească cu pricepere, în toate domeniile, sarcinile ce li se încredințează. De creșterea și călirea unor asemenea cadre s-a ocupat cu răbdare, principialitate și mare căldură omească tovarășul Gheorghiu-Dej.

Comitetul Central, în frunte cu Gheorghiu-Dej, s-a preocupat permanent de îmbunătățirea continuă a metodelor și stilului muncii de partid. În activitatea tuturor organelor de partid s-a statornicit principiul muncii colective. Linia politică a partidului nostru, cele mai importante hotărîri și măsuri — care exprimă fidel interesele vitale și năzuințele fierbinți ale poporului — sînt elaborate în colectiv, dezbătute larg cu membrii de partid, cu masele de oameni ai muncii. Tocmai de aceea poporul și le însușește în întregime și le înfăptuiește cu încredere și fermitate. În activitatea lor, pentru îndeplinirea tuturor sarcinilor, Comitetul Central, organele și organizațiile de partid vor aplica cu toată hotărîrea principiul muncii colective.

Gheorghiu-Dej a depus o activitate susținută pentru realizarea politicii partidului de întărire neconținută a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, baza regimului nostru democrat-popular, de dezvoltare a prieteniei frățești dintre poporul român și oamenii muncii de alte naționalități, a manifestat o atenție neslăbită pentru asigurarea celor mai bune condiții de muncă și de creație intelectualității patriei noastre. El a militat neobosit pentru creșterea neîncetată a rolului conducător al partidului în toate domeniile construcției economice și social-culturale.

Comitetul Central al partidului, tovarășul Gheorghiu-Dej au elaborat un vast program, științific fundamentat, pe baza căruia se realizează în ritm susținut procesul de industrializare socialistă a țării. Ca rezultat al victoriei definitive a socialismului la orașe și sate, România de astăzi se înfățișează ca o țară în continuu progres, cu o economie tot mai complexă, o cultură înfloritoare puse pe de-a întregul în slujba creșterii bunăstării celor ce muncesc.

Bilanțul bogat al tuturor înfăptuirilor dobîndite este rodul muncii perseverente a eroiceii noastre clase muncitoare, a harniceii țărâni muncitoare, a intelectualității, a întregului popor român, care, sub conducerea și îndrumarea partidului, transpun în viață, cu hotărîre neclintită, mărețul program al partidului pentru desăvîrșirea construcției socialiste.

Amintirea vieții tale clocotitoare, tovarășe Gheorghiu, va dăinui în fiecare uzină și pe fiecare șantier, în gospodăriile agricole de stat și cooperativele de producție, în școli și universități, în orașele și satele noastre reînnoite, în tot ce s-a înfăptuit și se înfăptuiește în patria noastră.

Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut fericirea de a vedea, fiind încă în viață, roadele acestei uriașe munci a partidului și poporului. Ce mulțumire mai mare poate avea un comunist decît să vadă realizîndu-se năzuințele clasei muncitoare și ale întregului popor din care provine și cărora le-a închinat viața și activitatea pînă la ultima suflare !

Inima tovarășului Gheorghiu-Dej a încetat să bată tocmai cînd conducerea partidului, în frunte cu el, lucra un nou plan de perspectivă menit să ridice pe o treaptă și mai înaltă dezvoltarea economică și social-culturală a țării.

Scumpe tovarășe Gheorghiu ! În aceste grele clipe în care ne despărțim de tine, noi, tovarășii tăi cei mai apropiați de muncă și luptă, Comitetul Central, partidul, întregul popor facem legămînt solemn de a nu precupeți nici un efort pentru a înfăptui gîndurile tale clarvăzătoare, pătrunse de un fierbinte patriotism, de a lupta pentru construirea socialismului și comunismului, pentru înflorirea Romîniei socialiste și ridicarea ei pe culmi tot mai înalte ale progresului și civilizației.

Partidul nostru, profund devotat principiilor internaționalismului proletar, militează perseverent pentru unitatea și coeziunea țărilor sistemului mondial socialist și a mișcării comuniste mondiale — forțe care exercită o înrîurire tot mai hotărîtoare asupra evoluției societății contemporane. Militant remarcabil al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, Gheorghiu-Dej a depus o intensă activitate pentru înfăptuirea liniei partidului nostru, întărirea continuă a prieteniei și alianței frățesti cu țările socialiste — temelia politicii externe a statului român.

Alături de toate forțele progresiste, statul nostru promovează activ colaborarea cu toate țările pe baza principiilor coexistenței pașnice între state cu sisteme sociale diferite, sprijină acțiunile îndreptate spre destinderea încordării internaționale, spre zădărnicierea acțiunilor agresive ale imperialismului, este solidar cu lupta clasei muncitoare din țările capitaliste, cu toate popoarele care-și cuceresc și apără libertatea și independența națională, își aduce propria sa contribuție la lupta pentru pace și progres social.

Corespunzător liniei trasate în Declarația din aprilie 1964, elaborată de partid în frunte cu tovarășul Gheorghiu-Dej, Romînia își bazează relațiile sale internaționale pe principiile de neclintit ale respectării independenței și suveranității, ale egalității popoarelor, ale respectului reciproc și neamestecului în treburile interne. Promovarea acestor principii, pe plan mondial, este o cerință a dezvoltării colaborării între popoare.

Scumpe tovarășe Gheorghiu !

Pentru toți tovarășii tăi de muncă și luptă, pentru toți cei care au muncit nemijlocit alături de tine, pentru toți membrii partidului, pentru întregul popor exemplul tău luminos va fi un îndemn să dăruiască tot ce au mai bun partidului, poporului, patriei noastre dragi.

Vom cinsti memoria ta, dragă tovarășe Gheorghiu, întărind continuu unitatea și forța de luptă a partidului, unitatea întregului popor în jurul partidului și al Comitetului său Central! Vom înzeci eforturile și vom munci cu abnegație pentru înfăptuirea neabătută a liniei generale a partidului!

Vom închina întreaga noastră viață cauzei fericirii poporului, ridicării patriei pe culmile socialismului și comunismului! Vom lupta cu și mai mare hotărâre pentru triumful cauzei păcii, prieteniei între popoare, a unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale!

Adio, scump tovarăș și prieten! Vom păstra în inimile noastre nestinsă amintirea vieții tale luminoase!

*Rolul maselor în instaurarea și consolidarea puterii populare în România **

N. GOLDBERGER

Lupta maselor pentru instaurarea și consolidarea puterii populare în România face parte integrantă din procesul revoluționar unic și neîntrerupt ce s-a desfășurat după 23 August 1944 și a dus la făurirea noii orînduiri sociale în țara noastră. În această luptă, masele largi populare, organizate și conduse de P.C.R., au dovedit o uriașă energie revoluționară și activitate creatoare, au dat pilde înălțătoare de dragoste față de patrie. Poporul român a pus în slujba revoluției toate forțele și energiile sale: brațul înarmat, patosul revoluționar, elanul creator, talentul, inima sa înflăcărată. Pe arena vieții politice românești s-au afirmat cu forță crescîndă ca factor hotărîtor masele populare, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea și alte pături de oameni ai muncii.

„Descătușînd energia creatoare a maselor — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, insurecția antifascistă a dat un puternic impuls luptei poporului pentru obiective mereu mai înalte ale progresului social, spre desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice și trecerea la instaurarea puterii muncitorești-țărănești, la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste“¹.

*
* *

Practica revoluției populare din România, întreaga experiență a partidului revoluționar al clasei noastre muncitoare constituie o nouă și puternică confirmare a învățaturii marxist-leniniste despre rolul maselor în istorie.

Elaborînd profund și multilateral concepția materialistă asupra istoriei, clasicii marxism-leninismului au subliniat importanța și rolul hotărîtor al maselor populare în dezvoltarea societății. Ei au avut în-

* La elaborarea acestui studiu au colaborat și tovarășii Gh. Țuțui și A. Petri.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej: „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist“, Editura politică, 1964, pag. 10.

totdeauna o încredere nestrămutată în forțele creatoare, vii, în înțelepciunea și capacitatea revoluționară a maselor populare. Cu multă putere de convingere, Marx, Engels și Lenin au subliniat importanța deosebită a revoluției, care ridică la creație istorică milioane de oameni, masele, poporul. Revoluțiile sînt locomotivele istoriei, spunea Marx. În cadrul lor, progresul social și politic se accelerează considerabil, făcînd ca o națiune să parcurgă într-un timp scurt „...un drum pe care, în împrejurări obișnuite, nu l-ar parcurge într-un secol”² — sublinia Engels. Apreciind revoluțiile ca sărbătoare a celor asupriți și exploatați, V. I. Lenin arăta : „Niciodată masa poporului nu este în stare să fie un făuritor atît de activ al unor noi rînduieli sociale ca în timpul revoluției”³. Revoluția nu poate veni din afară, pe calea exportului ; ea este opera maselor, a poporului din țara respectivă. Masele populare, forțele revoluționare interne, conduse de clasa muncitoare, în frunte cu partidul ei de tip nou, pășind cu fermitate în arena luptei politice, înfrîng împotrivirea claselor exploatare, croiesc drum orînduirii sociale noi, o apără cu dirzenie de uneltirile forțelor reacționare, o consolidează și o dezvoltă neconținut.

Una dintre tezele de căpătii ale filozofiei marxiste a istoriei constă în faptul că, cu cît transformarea revoluționară a societății este mai profundă, cu atît mai conștient și mai activ participă masele populare la înfăptuirea ei. „O dată cu profunzimea acțiunii istorice — scria Marx — va crește deci și amploarea masei care o înfăptuiește”⁴.

Construirea societății socialiste fiind opera istorică a poporului din țara respectivă, rodul activității lui creatoare, al eforturilor și muncii sale, ridică la activitate conștientă cele mai largi mase de oameni ai muncii. Lupta lor are loc în condiții istorice complexe, diferite de la țară la țară, condiții legate de stadiul de dezvoltare social-economică, de caracterul etapei revoluționare, de gradul de ascuțire a contradicțiilor, de dispunerea forțelor de clasă, de capacitatea combativă a clasei muncitoare și a partidului ei marxist-leninist, de împrejurările externe și de alți factori. Dar situația obiectivă nu stă pe loc, ci se schimbă rapid, brusc⁵ și, o dată cu ea, se schimbă și raportul dintre clase⁶, precum și sarcinile generale și speciale ale luptei revoluționare. Toate acestea dau naștere la o abundență și diversitate enormă de forme, metode și căi în care își găsesc aplicarea legile generale ale revoluției socialiste. „Nu trebuie să uităm — ne învață Lenin — că orice mișcare populară ia forme infinite de variate, elaborînd neconținut forme noi, înlăturînd pe cele vechi, modificîndu-le sau combinînd forme vechi și noi”⁷.

Misiunea plină de răspundere de a elabora linia politică ce corespunde cel mai bine condițiilor concrete, particularităților fiecărei țări, de a stabili etapele procesului revoluționar, căile și metodele cele mai potrivite desfășurării revoluției revine clasei muncitoare, forțelor revoluționare interne, partidului marxist-leninist din țara respectivă. Această

² K. Marx-F. Engels, Opere, vol. 8, Editura politică, 1960, pag. 38.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1955, pag. 97.

⁴ K. Marx-F. Engels, Opere, vol. 2, Editura politică, 1962, pag. 91.

⁵ V. I. Lenin, Opere, vol. 23, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 328.

⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 12, E.S.P.L.P. 1957, pag. 393.

⁷ V. I. Lenin, Opere, vol. 6, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 174.

concluzie profund științifică a fost confirmată de întreaga activitate dusă de P.C.R. în vederea pregătirii și desfășurării insurecției armate antifasciste din august 1944 și a revoluției populare.

În anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist creșteau nemulțumirea și revolta maselor populare, starea de spirit antihitleristă în armată. Succesele militare ale coaliției antihitleriste, și în primul rând strălucitele victorii ale Armatei sovietice, sporeau deruta și panica în rândurile întregii reacțiuni, adânceau criza politică a regimului dictaturii militare-fasciste, insuflau un puternic avânt luptei de eliberare a poporului român.

Analizând multilateral situația internă și internațională pe tărîm politic și militar, principalele probleme ale vieții partidului, ale strategiei și tacticii sale, cadrele de bază ale partidului din închisori, lagăre și din ilegalitate au conceput, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, încă din vara anului 1943, planul general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a României din războiul hitlerist și alăturare a ei, cu arma în mînă, la coaliția antihitleristă. Pe baza acestei orientări, P.C.R. a fixat obiectivele insurecției, metodele și formele de luptă, a stabilit succesiunea îndeplinirii sarcinilor a căror rezolvare era cerută de interesele naționale și sociale vitale ale poporului român și care puteau asigura o concentrare largă a tuturor forțelor patriotice, antifasciste și antihitleriste. Ridicînd tot mai sus steagul luptei pentru eliberare națională, P.C.R. s-a declarat gata să colaboreze cu toate partidele, grupările și personalitățile, indiferent de poziția lor de clasă și de convingerile lor ideologice. Partidul comunist pune ca singur criteriu al colaborării lupta împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară. P.C.R. a militat neobosit pentru mobilizarea și ridicarea la luptă a maselor largi populare, a grupat în jurul și sub conducerea clasei muncitoare toate forțele sociale interesate, dintr-un motiv sau altul, într-o măsură sau alta, în scoaterea țării din războiul hitlerist și alăturarea României la coaliția antihitleristă.

De cea mai mare importanță pentru mobilizarea și ridicarea la luptă a maselor largi populare au fost astfel de acțiuni ca întărirea capacității de luptă a P.C.R. prin înlăturarea elementelor trădătoare din conducerea partidului, intensificarea activității organizatorice, politice și ideologice desfășurate de comuniști în rândurile proletariatului, realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare pe baza F.U.M., încheierea și dezvoltarea unor alianțe cu toate partidele, grupările și personalitățile politice care se pronunțau pentru ieșirea din războiul hitlerist, crearea formațiunilor de luptă patriotice, activitatea în rândurile armatei și atragerea ei de partea forțelor antihitleriste.

Esențial pentru asigurarea succesului insurecției armate a fost faptul că clasa muncitoare și partidul său marxist-leninist au stăpînit toate formele luptei revoluționare și au aplicat cu măiestrie regulile și principiile luptei armate la condițiile concrete ale țării noastre. Trecerea armatei de partea insurecției, participarea activă la luptă a detașamentelor înarmate proprii ale clasei muncitoare — formațiunile patriotice de luptă —, sprijinul larg al întregului popor au paralizat și anihilat împotrivirea forțelor reacționare și organelor de reprimare fasciste. Este meritul partidului comunist de a fi asigurat, prin întreaga sa activitate de mobilizare a maselor, prin politica sa de alianțe

largi, ca răsturnarea dictaturii militare-fasciste să fie obținută cu cât mai puține pierderi și sacrificii din partea poporului.

Ridicarea la luptă a întregului popor, participarea la insurecție a Armatei române și a formațiunilor de luptă patriotice, au asigurat desfășurarea rapidă și cu succes deplin a acțiunii militare duse pentru nimicirea sau dezarmarea trupelor hitleriste, pentru zădărnicierea încercărilor lor de a restaura regimul fascist doborât. În continuare, Armata română a luptat, cot la cot cu glorioasa Armată sovietică, pentru nimicirea trupelor hitleriste de pe întregul teritoriu al țării, România participând cu toate forțele sale la război, pînă la capitularea Germaniei fasciste.

Insurecția armată din august 1944 a deschis o eră nouă, luminoasă, în dezvoltarea țării, a marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului român, în îndelungata sa luptă pentru eliberarea națională și socială, pentru înfăptuirea de adînci transformări revoluționare și clădirea unei Românie noi, socialiste.

Răsturnarea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, participarea la insurecția armată și la lupta pentru eliberarea de sub jugul fascist a celor mai largi mase de oameni ai muncii, perspectivele deschise luptei pentru doborîrea claselor exploatatoare de la putere, pentru făurirea unei vieți noi au produs în masa poporului o răscolire profundă și au stîrnit un puternic avînt revoluționar. La chemarea P.C.R. se ridicau la luptă forțe sociale uriașe, de nebiruit, trezite la creație istorică conștientă, capabile să asigure înfăptuirea sarcinilor revoluției populare și participarea țării la războiul pentru zdrobirea Germaniei naziste.

Pregătirea forțelor sociale, menite să ducă la transformarea revoluționară a societății, este nemijlocit legată de existența unității de acțiune a proletariatului, de intensa activitate organizatorică, politică și ideologică desfășurată de partidul revoluționar în rîndurile clasei muncitoare, ale celorlalte mase populare, în vederea mobilizării lor la luptă, a educării lor revoluționare.

Militînd pentru întărirea capacității sale politice și organizatorice, Partidul Comunist Român a trecut, imediat după eliberarea țării, la reorganizarea rîndurilor sale. În scurt timp au fost organizate aparatul central, organele locale și organizațiile de partid pentru desfășurarea muncii de partid în condițiile noi, legale. În partidul comunist au intrat numeroși muncitori, în primul rînd din marile întreprinderi, precum și alți oameni ai muncii, dintre care mulți activaseră încă în condițiile ilegalității sub conducerea partidului.

În focul luptelor revoluționare s-au format mii de cadre de partid noi, au luat naștere și s-au încheșat organizații de partid, al căror rol de conducător politic și organizator al luptei maselor a crescut neconținut, partidul lărgindu-și și consolidîndu-și influența în mase la orașe și sate.

Ieșit din ilegalitate cu un mare prestigiu politic în mase, ca forța patriotică cea mai consecventă, P.C.R., pe baza cunoașterii profunde a

situației din țară, a elaborat linia politică cea mai corespunzătoare realităților din România, a stabilit etapele procesului revoluționar, căile și metodele cele mai potrivite pentru a asigura victoria revoluției. În Declarația Comitetului Central al P.C.R. din 24 august 1944, în apelurile către popor, precum și în alte documente din acea perioadă, partidul comunist a arătat că pentru consolidarea și dezvoltarea cuceririlor obținute prin insurecție, pentru făurirea unei Românie libere, democrate și independente, era necesară rezolvarea problemei fundamentale a revoluției — cucerirea puterii de către oamenii muncii, în frunte cu clasa muncitoare.

În scopul atingerii acestui obiectiv central, P.C.R. s-a bizuit pe forța combativă a clasei muncitoare, pe lupta crescândă a maselor populare, căroră insurecția armată le-a deschis noi perspective de dezvoltare.

Subliniind rolul proletariatului de a sta în fruntea întregului popor în lupta pentru libertate și independență deplină, ca partea cea mai combativă, ca factorul dinamic principal al acestei lupte, P.C.R. a acționat în permanență pentru întărirea Frontului Unic Muncitoresc încheiat între P.C.R. și P.S.D., a chemat clasa muncitoare să se organizeze, arătând că numai lupta organizată și unită poate avea succes deplin.

În condițiile creșterii combativității politice a clasei muncitoare și ale avântului puternic spre organizare, la 1 septembrie 1944, ca urmare a înțelegerii survenite între P.C.R. și P.S.D., a fost reorganizată mișcarea sindicală ca mișcare unică, bazată pe principiile revoluționare ale luptei de clasă și ale internaționalismului proletar. Sindicatele, în rândurile căroră s-au încadrat în scurt timp peste 500 000 de oameni ai muncii, au constituit o puternică forță în lupta împotriva reacțiunii, pentru democratizarea țării și pentru instaurarea puterii populare.

Pornind de la aprecierea științifică că înfăptuirea sarcinilor revoluției presupune cuprinderea unor puternice forțe sociale, P.C.R. a desfășurat o largă activitate în vederea organizării aliatilor proletariatului, a unirii într-un front larg a tuturor forțelor interesate în propășirea democratică a țării.

În cadrul acestei acțiuni, o atenție deosebită s-a acordat maselor țărănești. Reprezentând aproape 80% din populația țării, asuprită și exploatată de moșieri și capitaliști, ținută în întuneric și mizerie, țărănimea era vital interesată în terminarea victorioasă a războiului antihitlerist, în lichidarea clasei moșierești și a celorlalte resturi semifeudale, în instaurarea unui regim democratic; ea constituia o mare rezervă de energie revoluționară. Lupta unită a clasei muncitoare și a țărănimii muncitoare, care formau majoritatea covârșitoare a poporului și erau profund interesate în înfăptuirea transformărilor democratice, constituia cheazășia victoriei revoluției populare. Chemând masele țărănești la luptă, P.C.R. le-a îndrumat în același timp și spre formele de organizare cele mai potrivite, a ținut seama de particularitățile specifice maselor țărănești, le-a ajutat să se ridice de la lupta izolată în cadrul satului la lupta politică generală și să se încadreze în această luptă, să-și creeze și con-

solideze organizațiile lor proprii — Frontul plugarilor, comitetele țărănești și altele.

Partidul comunist a desfășurat o largă muncă politică și a îndrumat organizarea altor categorii ale populației, masele de tineret și femei, păturile mijlocii orășenești, intelectualitatea etc. Pentru gruparea tuturor forțelor într-un singur șuvoi revoluționar, P.C.R. s-a preocupat în permanență de găsirea formelor organizatorice cele mai corespunzătoare, de elaborarea platformei politice⁸ și a dus o susținută activitate în vederea concentrării forțelor democratice. Rezultatul acestei preocupări a fost constituirea la 12 octombrie 1944 a Frontului național democrat (F.N.D.), din care făceau parte: Partidul Comunist Român, Partidul social-democrat, Sindicatele unite, Uniunea patrioților, Frontul plugarilor și Madoszul. Ulterior, la F.N.D. au aderat toate organizațiile de masă conduse de P.C.R. Constituirea F.N.D. — care cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oameni ai muncii aparținând minorităților naționale — a însemnat un mare succes al luptei P.C.R. pentru gruparea în jurul și sub conducerea clasei muncitoare a tuturor forțelor democratice.

În lupta pentru înfăptuirea transformărilor revoluționare cerute de dezvoltarea social-politică și economică a țării, P.C.R., pe baza analizei condițiilor istorice concrete, a stării de spirit a maselor și a deplasărilor continue în raporturile de forțe în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, a stabilit nu numai obiectivele concrete ce urmau a fi realizate, dar și căile și metodele cele mai potrivite.

Procesul de organizare politică a maselor s-a desfășurat în strânsă legătură cu antrenarea lor la lupta pentru sprijinirea războiului antihitlerist, democratizarea țării, înfăptuirea reformei agrare, instaurarea puterii populare. Astfel, mitingurile și demonstrațiile de stradă s-au îmbinat cu acțiunile de îndepărtare din aparatul de stat a elementelor fasciste, de ocupare prin forță a primăriilor și prefecturilor, iar mai târziu de confiscare a pământurilor moșierești. În același timp, masele populare, mobilizate de P.C.R., au depus eforturi eroice în producție pentru a da viață chemării profund patriotice „Totul pentru front, totul pentru victorie!”

Mitingurile și demonstrațiile care se desfășurau aproape continuu atât în București, cât și în restul țării, antrenarea la luptă activă alături de clasa muncitoare a noi pături și categorii sociale, trecerea pe scară largă a maselor țărănești la acțiunea revoluționară de confiscare a pământurilor moșierești, procesul de democratizare a aparatului de stat prin ocuparea primăriilor, preturilor și prefecturilor dovedeau hotărîrea nestrămutată a întregului popor de a instaura un guvern care să-i reprezinte și apere interesele.

Această largă și combativă mișcare de masă s-a dezvoltat în strânsă legătură cu lupta desfășurată de reprezentanții forțelor democratice din

⁸ „Scînteia” nr. 6, din 26 septembrie 1944.

guvern, forța acestora și succesul lor în activitatea guvernamentală fiind direct influențate de sprijinul acordat de mase, de avântul lor revoluționar nestăvilit.

Obiective de mare însemnătate în desfășurarea revoluției, ca democratizarea aparatului de stat prin alungarea primarilor, pretorilor, prefecților rămași de la vechiul regim și înlocuirea lor cu oameni aleși de popor, trecerea la confiscarea pământurilor moșierești, au fost înfăptuite prin acțiunea hotărâtă a maselor largi de oameni ai muncii. Astfel, la lupta pentru ocuparea prefecturii județului Dimbovița au participat 10 000 de cetățeni, la acțiunea de ocupare a prefecturii din Arad au participat 15 000 de oameni ai muncii, la cea de la Craiova — 20 000, la cea de la Timișoara — 25 000 etc.

Ca rezultat al luptei hotărâte a maselor, pînă în februarie 1945, pe întreg cuprinsul țării fuseseră smulse din mîinile reacțiunii 52 de prefecturi, din totalul de 58, precum și numeroase primării.

Datorită luptei hotărâte a clasei muncitoare, organizată în sindicatele unice, a țărănimii, care lupta pentru pămînt, a partidelor și grupărilor reunite în Frontul național democrat, a formațiunilor de luptă patriotice se schimba neconținut raportul forțelor politice în favoarea poporului muncitor.

Puternica ridicare la luptă a majorității poporului român a produs panică și derută în rîndurile claselor dominante. Exprimînd teama în fața luptei revoluționare a maselor și incapacitatea reacțiunii de a o stăvili, C. Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, spunea în noiembrie 1944: „Nu cumva să scăpăm din mînă autoritatea și să treacă peste noi aceste mase, care astăzi vor să-și aleagă primarii, mîine vor cere de lucru etc. și nu le vom mai putea stăpîni”⁹. Trei luni mai tîrziu — la 16 februarie 1945 —, N. Rădescu, care se angajase să stăvilească cu orice preț lupta revoluționară a maselor, a fost nevoit să recunoască și el: „De cîteva zile în special mișcarea în capitalele de județ s-a accentuat. În privința primarilor același lucru. Iar în ceea ce privește agitația la țară pe tema reformei agrare, lucrurile au devenit de o gravitate excepțională”¹⁰.

În a doua jumătate a lunii februarie 1945, valul revoluționar care cuprinsese orașele s-a lărgit enorm prin participarea maselor țărănești la lupta pentru pămînt și guvern democratic. Creșterea luptelor muncitorești, generalizarea luptei pentru pămînt a maselor țărănești și închegarea alianței muncitorești-țărănești grăbeau deznodămîntul bătăliei pentru putere în favoarea maselor populare.

⁹ Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri, fondul nr. 2, dosarul nr. 303, fila 71.

¹⁰ Loc. cit., fila 29.

Dezvoltarea în amploare și în intensitate a acțiunilor muncitorești-tărănești, ca și aderarea la lupta forțelor democratice a păturilor mijlocii orășenești, constituia o dovadă grăitoare a justetei liniei politice a P.C.R., a însușirii ei de către masele de milioane de oameni ai muncii, o nouă confirmare a aprecierii leniniste potrivit căreia „adevărata educație a maselor nu poate să fie niciodată despărțită de lupta politică independentă și mai ales de lupta revoluționară a masei însăși”¹¹.

Clasele exploataatoare, care în nici o țară nu au părăsit puterea de bunăvoie, au făcut eforturi desperate pentru a stăvili lupta revoluționară a maselor. Partidul comunist a avut tot timpul în vedere că clasele exploataatoare, în eforturile lor de a înăbuși lupta poporului și a-și menține dominația pot recurge la mijloace extreme. Partidul a menținut și întărit continuu formațiunile de luptă patriotice, în ciuda încercărilor reacțiunii de a le dezarma și dizolva, a perfecționat pregătirea lor militară, a ținut mereu trează vigilența poporului, a desfășurat o largă activitate în rândul armatei, care a mers alături de poporul muncitor.

În cadrul luptei maselor populare pentru instaurarea unui guvern democratic, un moment important l-au constituit marile demonstrații ce au avut loc în întreaga țară în ziua de 24 februarie 1945. În această zi, reacțiunea burghezo-moșierească, în încercarea de a stăvili valul luptei revoluționare, a recurs în unele localități la arme. Astfel, în Capitală,¹² elemente reacționare au tras asupra demonstranților, provocând victime — morți și răniți. Lungului șir de eroi și martiri ai poporului nostru căzuți pentru dreptate, libertate și progres social li s-au adăugat în acea zi Pușcașu Nicolae — muncitor la C.F.R. —, Stănescu C. Voicu — croitor —, Banu Gheorghe — cizmar —, Miu Mircea — tăbăcar —, Dogaru Gheorghe — șofer —, Halpern Iulius — funcționar —, care au stropit cu sângele lor caldarîmul sub zidurile Palatului regal. La Caracal au fost uciși țărani Ștefan Dobrescu din comuna Leu și Mincu Ion din comuna Dobrosloveni¹³. S-a tras, de asemenea, asupra demonstranților la Brașov, la Craiova etc.

Masele populare au dat o ripostă nimicitoare forțelor reacționare. La București, în piața Palatului regal, peste 600 000 de oameni au participat la demonstrația împotriva reacțiunii, pentru un guvern democratic. Moțiunea adoptată cu acest prilej, telegrama trimisă regelui de către miniștrii și subsecretarii de stat ai Frontului național democrat, comunicatul Consiliului F.N.D., ca și numeroase moțiuni și telegrame pornite din toate regiunile țării, înfierau crima pusă la cale de Rădescu și ceilalți exponenți ai reacțiunii, cereau trimiterea lor în judecată, de-

¹¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 23, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 238.

¹² „Scinteia” nr. 140, din 16 februarie 1945.

¹³ „Scinteia” nr. 154, din 1 martie 1945.

misia guvernului Rădescu și formarea unui guvern al forțelor democratice¹⁴.

În acea perioadă, armata — folosită în timpul regimului burghezo-moșieresc ca unealtă oarbă împotriva maselor populare — nu mai putea fi utilizată în scopurile reacțiunii. Influența crescândă a P.C.R. în rîndurile armatei, crearea și întărirea legăturii dintre armată și popor în lupta pentru victoria insurecției armate din august 1944, în războiul antihitlerist, ca și în lupta pentru independența națională, pentru democratizarea țării și pentru înfăptuirea reformei agrare au determinat trecerea alături de poporul muncitor nu numai a maselor de soldați, dar și a mării majorități a ofițerilor. O expresie a acestei orientări o constituie însăși desolidarizarea publică a unui important grup de generali și ofițeri superiori față de politica reacționară a lui Rădescu (26 februarie 1945) și manifestarea atașamentului lor față de Frontul național democrat¹⁵.

În zilele ce au urmat mării manifestații populare din 24 februarie 1945 și încercării desperate a forțelor reacționare de a stăvilii prin acțiuni teroriste și asasinate creșterea valului revoluționar, forțele democratice și-au intensificat acțiunea de mobilizare și organizare a maselor în vederea răsturnării lui Rădescu și a clicii reacționare din jurul său¹⁶.

Forțele democratice au demascăat cu vigoare acțiunile criminale puse la cale de Rădescu cu sprijinul lui Iuliu Maniu și al altor conducători ai partidelor „istorice” și au făcut apel la masele populare să lupte cu toată energia pentru a înfrînge reacțiunea. Consiliul F.N.D. chema întregul popor la lupta pentru instaurarea unui guvern al Frontului național democrat, „singura garanție că România va păși cu hotărîre pe calea unei reale și definitive democratizări”¹⁷.

În condițiile creșterii luptei maselor populare pentru instaurarea unui guvern democrat, cercurile palatului și conducătorii partidelor „istorice” și-au dat seama că Rădescu nu mai putea stăpîni situația. Înălăturarea lui N. Rădescu la 28 februarie 1945, impusă de lupta maselor, a reprezentat un mare succes al forțelor democratice.

După înlăturarea guvernului Rădescu, regele și conducătorii partidelor „istorice” au încercat, sub diferite formule, să împiedice formarea unui guvern democrat, dar și această acțiune a eșuat. În perioada dintre 28 februarie și 6 martie cît au durat manevrele și tergiversările regelui, care nu voia să accepte guvernul propus de F.N.D., partidul comunist și celelalte organizații democratice au desfășurat o intensă activitate de lămurire a maselor muncitorești și țărănești asupra țelurilor urmărite de reacțiune. În întreaga țară au avut loc numeroase mitinguri

¹⁴ Loc. cit., nr. 151, din 26 februarie 1945.

¹⁵ Loc. cit., nr. 153, din 1 martie 1945.

¹⁶ Loc. cit., nr. 151, din 26 februarie 1945.

¹⁷ Loc. cit., nr. 156, din 3 martie 1945.

în întreprinderi și instituții, adunări ale țăranilor în care se cereau numirea și instalarea neîntârziată a guvernului democrat. La Palatul regal soseau numeroase telegrame din partea organizațiilor muncitorești și țărănești, care cereau să se pună capăt manevrelor reacțiunii ; aceeași cerere era exprimată de numeroasele delegații care se prezentau în audiență la rege și la miniștrii reacționari, în țară aveau loc mitinguri de masă.

Larga activitate politică, ideologică și organizatorică desfășurată de partidul comunist și de celelalte organizații democrate, lupta nestăvilită a maselor populare, sub conducerea P.C.R., cucerirea de către forțele democrate a unor puternice poziții în aparatul de stat și în guvern, întărirea formațiunilor de luptă patriotice, participarea armatei la insurecție și la războiul antihitlerist etc. au lipsit reacțiunea de posibilitatea de a se regrupa și a recurge la mijloace extreme pentru a-și apăra privilegiile. Valul luptei populare a înlăturat succesiv trei guverne cu majoritate reacționară și a impus la 6 martie 1945 instaurarea primului guvern democrat din istoria țării, în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, guvern prezidat de eminentul patriot și strălucitul om de stat dr. Petru Groza.

Prin instaurarea puterii populare la 6 martie 1945, lupta revoluționară a maselor s-a ridicat pe o treaptă superioară. Noua putere, care prin conținutul și sarcinile sale era o dictatură revoluționar-democratică a proletariatului și a țăranimii, constituia principalul instrument în mîna clasei muncitoare și a aliaților săi în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la construirea socialismului. Menținerea formei de stat monarhică și prezența în guvern a unor reprezentanți ai burgheziei nu au schimbat conținutul puterii de stat, forțele democrate în frunte cu clasa muncitoare avînd în mîinile lor pîrghiile hotărîtoare ale conducerii și fiind permanent sprijinite de mase.

Acționînd ca instrument principal al revoluției, puterea populară a militat consecvent pe linia satisfacerii intereselor fundamentale ale maselor. Guvernul democrat a legiferat reforma agrară, a continuat opera de democratizare a vieții publice începută de mase, a luat măsuri împotriva speculei și sabotajului capitalist, pentru refacerea economică a țării, a mobilizat toate forțele pentru ducerea războiului antihitlerist, a dus o politică externă îndreptată spre întărirea independenței naționale a țării.

Legiferarea și definitivarea reformei agrare, cît și întreaga activitate a guvernului au sporit considerabil influența și autoritatea acestuia în rîndurile maselor țărănești, au consolidat alianța muncitorească-țăărănească făurită în focul luptei pentru pămînt.

La 9 mai 1945 s-a încheiat victorios războiul dus de coaliția antifascistă împotriva Germaniei naziste. Această victorie a fost salutăată de poporul român cu legitimă mîndrie, cu satisfacția că a participat cu toate forțele sale la zdrobirea hitlerismului. Umăr la umăr cu Armata sovie-

tică, Armata română în totalitatea ei a luat parte la lupta contra Germaniei hitleriste, cimentînd prin sîngele vărsat în comun prietenia și alianța indestructibilă între poporul român și poporul sovietic.

Instaurarea regimului democrat și terminarea celui de-al doilea război mondial au adus pe primul plan al activității P.C.R. și al puterii populare problemele construcției economice, ale organizării producției, ale descoperirii și valorificării bogățiilor țării. De rezolvarea lor depindea însăși consolidarea puterii populare.

Activitatea creatoare, talentul și energia maselor își găsesc acum noi direcții de dezvoltare și noi forme de manifestare. Partidului comunist, forța politică conducătoare a societății românești, îi revenea acum sarcina de mare răspundere de a stabili căile de luptă pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale, pentru întărirea continuă a puterii populare și crearea condițiilor de trecere la revoluția socialistă.

La Conferința națională din octombrie 1945, pe baza analizei multilaterale a situației economice și politice din țară, P.C.R. a elaborat un program complex privind problemele refacerii și dezvoltării economiei naționale pe baza industrializării, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor naturale ale țării, și a chemat întregul popor să lupte pentru traducerea lui în viață. „Întreaga muncitorime, întreaga țărănime, întreaga intelectualitate... — se arăta în Raportul C.C. al P.C.R. prezentat la Conferința națională —, tot ce este cinstit și patriot în această țară trebuie să se încadreze în marea operă de refacere economică a țării, în opera de valorificare a bogățiilor imense pe care le posedă România, în opera de ridicare a nivelului general de viață al întregului popor”¹⁸. Conferința Națională a indicat de asemenea necesitatea organizării alegerilor generale, care aveau să însemne o mare bătălie între forțele democratice și reacțiune, în care aceasta din urmă trebuia să fie înfrîntă.

Desfășurîndu-și acțiunea principală în domeniul refacerii economiei naționale, al dezvoltării multilaterale a țării, P.C.R. a avut în permanență în atenția sa pericolul pe care îl reprezenta activitatea forțelor reacționare, care simțeau că pierd terenul de sub picioare, că rămîn complet izolate de mase. În înțelegere cu cercurile imperialiste occidentale, pe al căror sprijin contau, reacțiunea, în frunte cu monarhia, a urzit provocarea unei crize politice pentru răsturnarea regimului democrat-popular, regele rupînd orice contact cu guvernul prezidat de doctorul Petru Groza și refuzînd să sancționeze legile. Cu sprijinul larg al poporului, guvernul și-a continuat activitatea, înfăptuind programul de transformări democratice și dovedind că se poate guverna cît se poate de bine și fără așa-numitul factor constituțional.

¹⁸ „Scînteia” nr. 375, din 20 octombrie 1945.

Mobilizate de partid, masele de oameni ai muncii au făcut zid în jurul puterii de stat pe care ele o instauraseră. Astfel, la 8 noiembrie 1945, cînd grupuri de elemente reacționare au atacat cu arme de foc unele instituții guvernamentale și sedii ale organizațiilor democrate, masele populare din București și din celelalte orașe ale țării au ieșit în stradă și au participat efectiv la zdrobirea complotului antiguvernamental. Din rîndurile oamenilor muncii au căzut 16 morți și mai mulți răniți, printre care : Hălmăgeanu Ion, Beu Constantin, Scorțaru Ioan, Șulea Ion, Irza Emilia, Floruț Ion, Constantin Ghețu, Mendel Isac.

Constatînd eșecul deplin al „grevei regale” și al complotului din 8 noiembrie, monarhia, conducătorii partidelor „istorice” au căutat din nou sprijinul puterilor occidentale din coaliția antihitleristă. Ca o condiție a normalizării relațiilor între rege și guvern, Statele Unite și Anglia au cerut, iar guvernul Groza a acceptat, includerea ca miniștri fără portofoliu a cîte unui reprezentant al partidelor național-țărănesc-Maniu și liberal-Brătianu și organizarea într-un termen scurt a alegerilor.

O expresie grăitoare a participării maselor la viața politică a țării, a democratismului orînduirii de stat din România în prima etapă a revoluției populare o constituie alegerile generale din noiembrie 1946. Concepute ca o parte a luptei de clasă împotriva reacțiunii, alegerile au demonstrat că majoritatea zdrobitoare a poporului, clasa muncitoare, țărănimea, păturile mijlocii orășenești, intelectualitatea sprijină ferm puterea populară. Ca rezultat al realizărilor regimului democrat-popular, al unei largi și intense campanii politice și ideologice desfășurate de partidul comunist împotriva ideologiei burgheze, al introducerii unei legislații democrate, masele populare au avut posibilitatea să participe intens la viața politică. În acest timp P.C.R. și celelalte forțe democratice au desfășurat cu succes o luptă ascuțită politică și ideologică pentru demascarea, izolarea și zdrobirea totală a forțelor politice ale burgheziei și moșierimii, în primul rînd a P.N.Ț. și P.N.L.

Mobilizînd masele largi populare la o viață politică activă, antrenîndu-le în măsură din ce în ce mai largă la acțiunea de refacere și dezvoltare a economiei naționale, P.C.R. a ținut în permanență trează vigilența poporului, a promovat o politică de întărire continuă a puterii populare, spre a fi gata să reprime cu hotărîre orice acțiune antistatală a claselor exploatatoare, doborîte de la putere. În ziua alegerilor, elemente reacționare au atacat 74 secții de vot, dintre care 14 au fost devastate. Acțiunile teroriste organizate de reacțiune s-au soldat cu 17 morți și 127 de răniți. Ele n-au putut însă schimba cursul alegerilor și nici influența voința maselor de alegători.

La alegerile din 19 noiembrie 1946 au luat parte 7 milioane de cetățeni ; de două ori mai mult decît la alegerile din 1937. Din totalul voturilor, forțele democratice au obținut 79,6%, reacțiunea suferind o înfrîngere zdrobitoare, fapt ce a definitivat procesul de izolare completă de mase a partidelor burghezo-moșierești.

Victoria obținută în alegeri de forțele democratice a confirmat cu toată puterea de convingere că regimul democrat-popular instaurat la 6 martie 1945 este expresia voinței și intereselor profunde ale maselor largi, a spulberat denaturările presei reacționare din occident cu privire la realitățile social-politice din țară și la prezentarea instaurării guvernului Groza ca un act impus din afară. Rezultatul alegerilor a dovedit din plin pe de o parte justetea politicii partidului nostru și atașamentul maselor față de regimul democrat-popular, iar pe de altă parte zădărnicierea încercărilor reacțiunii interne și externe de a restaura vechile stări de lucruri. Prin votul lor masiv dat candidaților Blocului partidelor democratice, masele populare au pronunțat o grea sentință împotriva partidelor „istorice”, care după aceea în curînd au dispărut de pe arena politică a țării.

Alegerile din 19 noiembrie 1946 au creat primul parlament democrat din istoria țării noastre, în care, din totalul de 414 deputați, coaliția forțelor democratice conduse de P.C.R. avea 378, iar dintre aceștia 304 erau reprezentanți ai clasei muncitoare și țărănimii.

Pentru lichidarea urmărilor deosebit de grele provocate de război, de jaful hitlerist și de seceta consecutivă din anii 1945—1946, guvernul democrat a îndreptat toate eforturile spre lichidarea haosului economic și financiar, spre redresarea economiei naționale. Această situație era agravată tot mai mult de sabotajul sistematic exercitat de clasele exploatare. Prin practicarea speculei, dezorganizarea producției și aprovizionării, contrabanda valutară și evaziunile de capital, ele provocau inflație, ruină și foamete, urmărind să creeze în rîndul maselor nemulțumire, dezorganizare și să submineze astfel regimul democratic.

În acei ani grei, cînd România era bîntuită de secetă și foamete, Uniunea Sovietică a acordat un ajutor frățesc țării noastre, dîndu-ne pîine, deși trecea ea însăși prin mari greutăți de aprovizionare. Sprijinul economic și colaborarea frățească cu Uniunea Sovietică au avut o mare însemnătate pentru consolidarea măsurilor luate de partid în vederea refacerii țării.

Exprimînd năzuințele și interesele maselor populare și înfrîngînd rezistența înverșunată a claselor exploatare, care dețineau poziții dominante în viața economică, guvernul a adoptat o serie de măsuri legislative cu caracter anticapitalist care au grăbit desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Ca urmare a hotărîrii parlamentului a fost trecută în mîinile statului Banca națională a României, s-a votat legea de reorganizare a Ministerului Industriei și Comerțului, au fost înființate oficiile industriale, care exercitau un control sistematic asupra activității industriașilor, s-au introdus programe de producție la un număr de întreprinderi importante, s-a interzis cum-

părarea pământului de către chiaburi, aceștia fiind obligați să înapoieze țăranilor muncitori pământurile acaparate de ei în timpul secetei. Un moment deosebit de important l-a constituit adoptarea de către guvern, în iunie 1947, a propunerilor partidului comunist cuprinzând un program sistematic și concret de însănătoșire a vieții economice și financiare. Toate aceste măsuri au fost primite cu entuziasm de masele populare, care s-au angajat să desfășoare cu succes bătălia pentru redresarea economiei naționale. Situându-se în fruntea acțiunii de refacere și dezvoltare a economiei României, P.C.R. a indicat cu precizie căile și mijloacele cele mai potrivite, a mobilizat, organizat și condus activitatea creatoare a maselor.

Combătînd cu hotărîre toate încercările reacțiunii de a împiedica refacerea economiei naționale, partidul comunist a fost convins că marile greutăți vor fi biruite prin activitatea neprecupețită a clasei muncitoare, a țăranimii și a celorlalte pături de oameni ai muncii.

Acestei încrederi nețărmurite în forțele creatoare ale poporului, în hărnicia și capacitatea sa de muncă, masele populare de la orașe și sate i-au răspuns prin muncă îndirjită. Ca urmare a efortului patriotic al clasei muncitoare, care a dat viață politicii P.C.R., încă din prima jumătate a anului 1947 s-a înregistrat o creștere rapidă a producției industriale care se apropia pînă la 60 % față de nivelul anului 1938¹⁹.

În cursul acestei mari bătălii a sporit tot mai mult rolul de hegemon al proletariatului și al partidului său marxist-leninist în revoluție și în stat, s-a întărit și adîncit unitatea de acțiune a clasei muncitoare și a crescut influența sa asupra maselor populare.

Corespunzător schimbărilor survenite în raporturile de clasă din România în cursul anului 1947 și pe măsura întăririi regimului democrat-popular s-au creat condiții prielnice pentru cucerirea întregii puteri politice în stat de către proletariat, doborîrea monarhiei și trecerea la revoluția socialistă.

Pornind de la raportul de forțe politice-sociale favorabil în mod hotărîtor, sprijinindu-se pe masele proletare, pe alianța muncitorească-țăărănească și avînd alături de el și celelalte categorii ale populației muncitoare, precum și păturile mijlocii de la orașe, urmat deci practic de covîrșitoarea majoritate a poporului, P.C.R. a urmărit să înfăptuiască răsturnarea monarhiei fără a permite reacțiunii provocarea unor vărsări de sînge.

Deși monarhia era izolată, iar principalele partide care se situau pe poziții monarhice dispăruseră de pe arena vieții politice, exista pericolul ca regele, uzînd de prerogativele sale și sprijinindu-se pe forțele reacționare, să recurgă la o aventură.

¹⁹ „Scînteia“ nr. 909, din 30 august 1947.

Pentru a face față unei astfel de eventualități, partidul a luat toate măsurile necesare de prevedere și vigilență. Punctele strategice din Capitală și provincie, telefoanele, poșta, radiodifuziunea, precum și o serie de întreprinderi și lucrări importante, poduri, tuneluri etc. au fost puse sub pază. S-au luat măsuri pentru neutralizarea unităților de gardă regală și pentru asigurarea pazei palatelor regale de către ostași credincioși puterii populare. Organizațiile de partid și de masă au fost mobilizate, gărzile patriotice și unitățile militare erau în stare de alarmă.

În conformitate cu planul elaborat de P.C.R., la 30 Decembrie 1947 a fost doborâtă monarhia și proclamată Republica Populară. Idealurile pentru care au luptat și și-au vărsat sîngele cei mai buni fii ai poporului român — libertatea și independența patriei, dreptul celor ce muncesc de a fi singurii stăpîni ai destinelor lor — și-au găsit astfel înfăptuirea. Proclamarea Republicii Populare Române a însemnat cucerirea deplină a puterii de către clasa muncitoare în alianță cu masele largi ale țărînimii. *„Instaurarea Republicii Populare Române — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a constituit unul dintre cele mai importante momente ale luptei oamenilor muncii sub conducerea partidului pentru transformarea revoluționară a României, a marcat încheierea etapei strategice de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și trecerea la o nouă etapă istorică — a înfăptuirii sarcinilor revoluției socialiste, a construirii socialismului în patria noastră !“*²⁰.

Experiența revoluționară cîștigată de clasa muncitoare din țara noastră și de partidul ei marxist-leninist în înfăptuirea sarcinilor revoluției populare demonstrează justetea aprecierii plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, care arată : „Esențial pentru asigurarea succesului revoluției proletare este ca clasa muncitoare și partidul său să stăpînească toate formele de luptă, *fără excepție*, să aibă capacitatea de a le mînuie pe toate, să fie pe deplin pregătite *pentru orice eventualitate*, spre a putea *înlocui rapid o formă a luptei cu alta*, potrivit schimbărilor ce survin în condițiile concrete de desfășurare a revoluției“²¹.

★

Desfășurarea revoluției populare a confirmat pe deplin teza marxist-leninistă potrivit căreia trecerea de la capitalism la socialism nu poate avea loc decît pe baza cuceririi întregii puteri de către clasa muncitoare în alianță cu alte pături ale populației, că victoria în această luptă este condiționată de conducerea maselor de oameni ai muncii de către proletariat, în frunte cu partidul său revoluționar, de instaurarea într-o formă sau alta a dictaturii proletariatului.

²⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962. Editura politică, 1962, pag. 452.

²¹ „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964“. Editura politică, 1964, pag. 49.

Instaurarea dictaturii proletariatului în România a fost rezultatul unui proces revoluționar unic și neîntrerupt care a început prin insurtecția armată din august 1944 și a îmbrăcat în desfășurarea lui ulterioară forme de luptă variate și complexe. Insurecția armată a dus la sfărîmarea dictaturii militare-fasciste, dînd totodată o grea lovitură pozițiilor claselor dominante. Ea a descătușat energia revoluționară a maselor, care, sub conducerea P.C.R., s-au ridicat la creație istorică conștientă, determinînd din ce în ce mai mult rezolvarea problemelor politice, economice, sociale ale României potrivit intereselor celor ce muncesc.

Ofensiva continuă a maselor populare, întărirea neconținută a unității proletare, încheierea și consolidarea alianței muncitorești-țărănești, polarizarea în jurul clasei muncitoare, condusă de P.C.R., a majorității covîrșitoare a poporului, izolarea treptată tot mai accentuată a partidelor burghezo-moșierești și a monarhiei, au dus la înlăturarea succesivă a trei guverne cu majoritate reacționară, la instaurarea puterii populare, la 6 martie 1945, ceea ce a deschis noi perspective transformării revoluționare a societății românești, accelerării progresului social prin trecerea ulterioară la dictatura proletariatului.

Desfășurarea revoluției populare în țara noastră a confirmat încă o dată justetea aprecierilor P.M.R., care arată că construirea noii societăți este opera istorică a poporului din țara respectivă, rodul activității lui creatoare, al eforturilor și muncii sale, depuse sub conducerea partidului marxist-leninist.

Făurirea alianței muncitorești-țăărănești, factor hotărâtor în instaurarea puterii populare *

N. PETROVICI, GH. ȚUȚUI

Făurită în prima etapă a revoluției, în focul luptei pentru instaurarea puterii democrat-populare, pentru înfăptuirea reformei agrare, alianța muncitorească-țăărănească s-a consolidat continuu în condițiile trecerii de la desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste, fiind ridicată pe o treaptă mai înaltă, o dată cu victoria socialismului la orașe și sate.

Necesitatea istorică a alianței dintre clasa muncitoare și țărănime a fost fundamentată de clasicii marxism-leninismului.

Încă în deceniul al șaselea al secolului trecut, K. Marx arăta că pentru a-și îndeplini misiunea sa istorică, de înlăturare, pe calea luptei revoluționare, a burgheziei de la putere, pentru a-și instaura propria sa dictatură de clasă și a trece apoi la făurirea orînduirii socialiste, clasa muncitoare trebuie să-și atragă de partea sa clasele și păturile neproletare și, în primul rînd, să făurească o alianță trainică cu țărănimea. În același timp, întemeietorii socialismului științific, formulînd ideea hegemoniei proletariatului în cadrul alianței muncitorești-țăărănești, subliniau că țăranii își „...află, prin urmare, aliatul și conducătorul firesc în *proletariatul orășenesc*, a cărui misiune e răsturnarea orînduirii burgheze”¹.

V. I. Lenin, dezvoltînd în mod creator marxismul în condițiile imperialismului, a înlăturat denaturările liderilor Internaționalei a II-a care negau rolul de hegemon al proletariatului în revoluție ca și posibilitățile revoluționare ale țărănimii și a demonstrat necesitatea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, pentru izbînda revoluției proletare. Proletariatul — a arătat V. I. Lenin — „...poate deveni luptător victorios pentru democrație numai cu condiția ca la lupta lui revoluționară să se asocieze masa țărănimii”². Clasicii marxism-leninismului au elaborat astfel o teorie încheată, științificește fundamentată, potrivit căreia principala

* Întocmit pe baza monografiei în manuscris, elaborată de un colectiv de autori, sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., intitulată: „Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. Însemnătatea și rolul ei istoric”, la care autorii articolului au colaborat.

¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 342.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 9, E.S.P.L.P. 1955, pag. 45.

forță socială prin care burghezia și moșierimea pot fi răsturnate de la putere, prin care poate fi instaurată dictatura proletariatului și construită societatea socialistă o constituie alianța dintre clasa muncitoare și țărănime.

Partidul Comunist Român, sintetizînd experiența pozitivă a mișcării socialiste anterioare, a acordat o atenție deosebită problemelor legate de făurirea alianței muncitorești-țărănești.

Congresul al V-lea al P.C.R., care a avut un rol de seamă în evoluția mișcării revoluționare din România, zdrobind teoria „neoiobăgiei” a lui C. Dobrogeanu-Gherea, a arătat că România se afla în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și trecerii la revoluția socialistă. Pentru atingerea acestui scop, congresul a subliniat necesitatea creării alianței între clasa muncitoare și țărănime. Unele prevederi ale Congresului al V-lea privind problema alianței între clasa muncitoare și țărănime n-au fost însă confirmate de realitate. Astfel, congresul, neținînd seama de faptul că obiectivele general-democratice în perioada desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice făceau posibilă și necesară atragerea în luptă a celor mai largi mase țărănești, interesate într-o măsură sau alta la înfăptuirea reformei agrare și lichidarea moșierimii ca clasă, precum și la realizarea altor sarcini cu conținut democratic, a dat indicații sectare. Potrivit lozincii lansate de congres, în problema alianței, clasa muncitoare „...se sprijină la țară pe elementele proletare și semiproletare, duce după sine ca aliat păturile sărace și principalele pături mijlocașe ale țărănimii... și se luptă cu burghezia sătască (chiaburimea)...”³.

În perioada următoare eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, ca urmare a influenței crescînde pe care clasa muncitoare o exercita asupra maselor țărănești, acestea își creează, în aprilie 1933, propria lor organizație de luptă, Frontul plugarilor, care, de la începutul activității sale, s-a aflat alături de clasa muncitoare și de avangarda sa revoluționară — partidul comunist.

Lupta dusă de P.C.R. pentru mobilizarea maselor împotriva dictaturii militare-fasciste și a cotropitorilor hitleriști, atragerea maselor țărănești la această luptă, faptul că organizațiile democratice ale țărănimii au fost în permanență alături de P.C.R. au creat condiții prielnice făuririi alianței muncitorești-țărănești.

Insurecția armată din August 1944, organizată și condusă de P.C.R., a constituit începutul revoluției populare, a cărei sarcină de bază în prima etapă era lichidarea rămășițelor feudale și desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice, înfăptuirea unui șir de reforme care să deschidă larg drumul progresului economic și social, drumul trecerii la făurirea societății socialiste.

Vestea răsturnării dictaturii militare-fasciste și a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste a fost primită cu bucurie și satisfacție de masele largi populare, care au văzut în acest act măreț începutul făuririi unei vieți luminoase.

Clasa muncitoare, masele țărănești și ceilalți oameni ai muncii, răspunzînd lozincii P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie”, au

³ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 254.

participat, sub diferite forme, la sprijinirea războiului antihitlerist. Formată în majoritate din țărani, Armata română, umăr la umăr cu Armata sovietică, a luptat pentru izgonirea trupelor hitleriste de pe întreg teritoriul țării și a participat cu toate forțele ei la război, pînă la capitularea Germaniei fasciste.

În zonele în care s-au purtat lupte în timpul insurecției, cum sînt : Băneasa-Otopeni, Valea Prahovei, Turnu-Severin, Brașov, Păuliș etc., ca și în luptele duse pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, alături de ceilalți oameni ai muncii, țărani au dat un ajutor neprețuit unităților Armatei române și formațiunilor de luptă patriotice, participînd la lupte cu arma în mînă, transportînd muniții sub focul inamicului pînă la primele linii, improvizînd în casele lor puncte sanitare în care erau pansați răniții, dezarmînd pichete de pază fasciste, capturînd armament și muniții, furnizînd informații prețioase comandamentelor armatei despre mișcarea trupelor hitleriste și horthyste, contribuind la aprovizionarea trupelor cu muniții și alimente ⁴.

Moțiunile adoptate în octombrie 1944 de unele adunări ale țăranilor din comunele Clejani, Rușii lui Asan și Sterea, din județul Vlașca, Recaș, din județul Timiș-Torontal, și din multe alte comune de pe întreg cuprinsul țării ⁵, exprimau patriotismul fierbinte al țărănimii române, hotărîrea acesteia de a sprijini războiul antihitlerist pînă la înfrîngerea definitivă a hitlerismului.

Țăranii din numeroase județe ale țării au furnizat însemnate cantități de produse agroalimentare pentru a fi trimise ostașilor pe front.

Participarea maselor țărănești la insurecția armată și la războiul antihitlerist a avut un mare rol în accentuarea procesului de apropiere dintre clasa muncitoare și țărănime, proces care s-a adîncit continuu în perioada care a urmat, ducînd la încheierea în scurt timp a alianței muncitorești-țărănești.

Din primele momente de după eliberare, Partidul Comunist Român a desfășurat o muncă uriașă pentru atragerea țărănimii pe făgașul luptei revoluționare, considerînd aceasta „...drept condiția fundamentală a victoriei în revoluția populară” ⁶.

Caracterul agrar, antifeudal și antiimperialist al primei etape a revoluției populare impunea cu necesitate unirea, sub conducerea clasei muncitoare, în frunte cu P.C.R., a tuturor păturilor și categoriilor sociale interesate să meargă pe drumul libertății și progresului deschis de insurecția din august 1944. În procesul făuririi acestui larg front democratic, încheierea alianței muncitorești-țărănești, în focul luptei pentru reforma agrară, avea importanță hotărîtoare în lupta pentru instaurarea regimului democrat-popular, pentru înfăptuirea transformărilor revoluționare ulte-

⁴ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1964, paginile 124, 135, 140, 156 ; nr. 5/1964, paginile 98, 122, 131—132, 151 ; Miron Belea : „Din lupta Frontului plugarilor pentru eliberarea de sub jugul fascist”, în „România liberă” nr. 6 171, din 20 august 1964.

⁵ Vezi „Scînteia” nr. 28, din 19 octombrie 1944 ; nr. 29, din 20 octombrie 1944 ; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 134, fondul memorii, fila 44.

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 206.

rioare, care au dus la desăvîrșirea sarcinilor primei etape a revoluției și trecerea la etapa revoluției socialiste.

Un moment însemnat în procesul de organizare și de antrenare la luptă a maselor țărănești, alături de clasa muncitoare, l-a constituit lansarea, la sfîrșitul lunii septembrie 1944, a proiectului de platformă a F.N.D., elaborat de C.C. al P.C.R. și propus tuturor forțelor democratice.

Constituind prin conținutul său un program de luptă pentru etapa desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, platforma F.N.D. sublinia sarcinile esențiale ale forțelor democratice unite : formarea unui guvern democratic larg reprezentativ, susținerea prin toate mijloacele a războiului drept, de eliberare a întregului teritoriu al țării și continuarea luptei pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste, lupta pentru deplina nimicire a fascismului intern, democratizarea vieții publice, o largă reformă agrară democratică, precum și o serie de prevederi referitoare la refacerea economică a țării și îmbunătățirea condițiilor de trai ale oamenilor muncii.

Aderarea tuturor partidelor și organizațiilor democratice la platforma F.N.D., bucuria cu care oamenii muncii au primit acest document, exprimată în miile de moțiuni adoptate în adunări, reflectau justetea politicii P.C.R.

Relatînd asupra puternicului ecou pe care publicarea proiectului de platformă l-a avut în lumea satelor, „Scînteia” scria : „Zilnic crește numărul satelor în care țărani discută platforma și aderă la ea. Țăranii alungă pe vechii primari ai guvernului criminal antonescian și aleg în mod liber comitetele care preiau conducerea comunelor. Ei cer exproprierea marilor moșii și împrumutarea celor săraci. Cer confiscarea moșiiilor fasciștilor și iau măsuri ca aceștia să nu le înstrăineze. Se angajează de bună voie să sprijine războiul drept pentru dezrobirea Ardealului și pentru nimicirea fascismului”⁷. „Proiectul de reformă agrară al F.N.D. *, elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist din România, a căzut asupra noastră ca un strigăt de viață nouă”, spuneau în moțiunile lor țărani din comuna Săpunari, județul Ialomița, județ în care moșierul Cămărășescu deținea 3 000 ha, iar Aurelian Pană — 6 000⁸.

La întrunirea din 26 octombrie 1944 a plugarilor din plasa Birca, județul Dolj, la care au participat „sute de țărani și de văduve”⁹, reprezentanții partidelor și organizațiilor, cuprinse în Frontul național democratic, arătau în cuvîntul lor că „...acest front cere împrumutarea imediată a țăranilor cu pămînt, nu la «Sfîntul Așteaptă» cum vrea clica conducătoare din Partidul național-țărănesc și liberal...”¹⁰.

După cum reiese din platforma F.N.D., în centrul intereselor comune muncitorești-țărănești se situa reforma agrară, care era chemată să satisfacă nevoia și dorința de pămînt a maselor țărănești, să ducă la desființarea rămășițelor feudale și a moșierimii ca clasă care constituiau o frînă în calea dezvoltării economice și politice a țării. Comunitatea de interese între clasa muncitoare și țărănime și-a găsit, de asemenea, expre-

⁷ „Scînteia” nr. 16, din 7 octombrie 1944.

* Este vorba de proiectul de platformă al F.N.D.

⁸ „Scînteia” nr. 14, din 5 octombrie 1944.

⁹ „Înainte” nr. 22, din 29 octombrie 1944.

¹⁰ Ibid.

sie în lupta desfășurată pentru instaurarea unui regim cu adevărat democratic, pentru consolidarea independenței naționale.

În lupta pentru îndeplinirea sarcinilor principale care s-au ridicat în fața poporului după 23 August 1944, proletariatul și masele muncitoare de la orașe și sate s-au izbit de rezistența îndârjită a reprezentanților burgheziei și moșierimii, care după 23 August 1944 au continuat un timp să dețină majoritatea pozițiilor în guvern și în aparatul de stat. Burghezia și moșierimea, în frunte cu monarhia, foloseau pozițiile din guvern pentru a-și apăra interesele economice, pentru a-și prelungi dominația și a stăvili lupta revoluționară a maselor. În același timp, reacțiunea recurgea la cele mai josnice metode prin care urmărea să frîneze avîntul de luptă al maselor, să împiedice îndeplinirea obiectivelor înscrise în proiectul de platformă al F.N.D. Elemente fasciste reacționare atacau sedii ale P.C.R., împiedicau pe țărani să se organizeze, îi amenințau, săvîrșeau agresiuni bestiale asupra unor țărani membri ai organizațiilor cuprinse în F.N.D., recurgînd nu rareori chiar la crimă.

Pentru zdrobirea împotrivirii îndârjite a reacțiunii burghezo-moșieresti și a monarhiei, P.C.R., concomitent cu reorganizarea partidului în condiții de legalitate, cu organizarea clasei muncitoare și diferitelor pături mijlocii, a acordat o atenție deosebită organizării țărănimii, educării și îndrumării ei de către clasa muncitoare.

În totală opoziție cu partidele politice ale claselor exploatoare din România, care priveau țărănimea ca pe o masă de manevră, P.C.R. a văzut în țărănime un uriaș izvor de energie și de forțe revoluționare, care, organizate și unite cu proletariatul, forța cea mai combativă și mai revoluționară a societății, și sub conducerea acestuia, puteau să asigure răsturnarea puterii burgheziei și moșierimii și dezvoltarea României pe calea democrației și socialismului. Smulgerea pămîntului din mîinile moșierilor și trecerea lui în mîinile celor ce-l muncesc aveau să fie rezultatul luptei maselor țărănești, sub hegemonia proletariatului, conduse de P.C.R.

P.C.R. a desfășurat o activitate multilaterală pentru a lămuri clasa muncitoare asupra importanței deosebite pe care o avea alianța cu țărănimea muncitoare și asupra sarcinilor ce-i reveneau în încheierea acestei alianțe. În instrucțiunile privitoare la necesitatea îndeplinirii neîntîrziate a reformei agrare, trimise în toamna anului 1944 de către Comitetul Central al P.C.R. comitetelor regionale de partid, se arăta : „Trebuie să înțeleagă membrii de partid că aceasta (reforma agrară — *n.n.*) nu este numai o problemă a țăranilor, ci este problema partidului, a clasei muncitoare, a întregului popor”¹¹. C.C. al P.C.R., comitetele regionale de partid au luat măsuri pentru întărirea organizațiilor de partid existente la sate, precum și pentru înființarea altora noi, în care intrau elementele cele mai hotărîte și mai combative din rîndurile proletariatului agricol și ale țărănimii muncitoare. În același timp, numeroși muncitori comuniști și membri ai sindicatelor din fabrici și uzine, mobilizați de organele de partid, au plecat la sate, unde au desfășurat o muncă susținută de lămurire, de clarificare

¹¹ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Timișoara, dosarul nr. 1944, ne-numerostat.

politică a țărănimii, îndrumînd-o să se organizeze în comitete țărănești ¹² și în Frontul plugarilor ¹³.

În același timp, P.C.R. și celelalte organizații democratice au desfășurat o largă activitate politică de antrenare, alături de masele țărănești, a intelectualilor satelor. P.C.R., P.S.D., Frontul plugarilor au adresat apeluri și chemări învățătorilor, inginerilor agronomi și altor intelectuali din mediul rural, au demascât acțiunile desfășurate de reacțiune de a folosi intelectualitatea satelor în scopuri antidemocratice.

Organizarea comitetelor țărănești a început în comunele aparținînd județelor Ilfov ¹⁴, Ialomița ¹⁵, Constanța ¹⁶, Iași ¹⁷, Bacău ¹⁸, în județele din partea de nord a Transilvaniei, pe măsura eliberării acestora de sub jugul ocupanților fasciști ¹⁹. Spre sfîrșitul lunii septembrie și începutul lui octombrie 1944, acțiunea de organizare a comitetelor țărănești a luat o amploare din ce în ce mai mare, extinzîndu-se în toate regiunile țării.

Axa principală a întregii activități a comitetelor țărănești o constituia mobilizarea țărănimii la lupta pentru democratizarea aparatului de stat, prin înlocuirea elementelor fasciste din fruntea primăriilor și a altor instituții administrative ²⁰, pentru înfăptuirea reformei agrare, cu sprijinul muncitorilor de la orașe, la acțiuni de confiscare a pămînturilor moșierilor fugiți cu armatele hitleriste și darea lor în folosința țăranilor săraci ²¹.

Comitetele țărănești au constituit astfel o adevărată școală politică în care masele țărănești s-au călit, au învățat să-și rezolve problemele, să-și ia soarta în propriile mîini.

În procesul activizării politice a țărănimii, în lupta împotriva burgheziei și moșierimii, pentru democratizarea aparatului de stat, în lunile octombrie-noiembrie 1944 se organizează în întreaga țară Frontul plugarilor, organizație largă de luptă a țărănimii, care, în colaborare strînsă cu Partidul Comunist Român, a adus o însemnată contribuție la făurirea și întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea mun-

¹² „Scînteia” nr. 2, din 22 septembrie 1944.

¹³ „Scînteia” nr. 12, din 2 octombrie 1944 ; *Traian Udrea* : „Despre activitatea și rolul comitetelor țărănești în 1944 și prima jumătate a anului 1945”, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. I, Editura Academiei R.P.R. 1956, paginile 277—321 ; *Paraschiva Nichita și Gheorghe Tuțui* : „Leninismul, călăuză în lupta P.C.R. pentru trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1960, paginile 56—82.

¹⁴ „Luptătorul” din 21 și 22 septembrie și din 1 octombrie 1944.

¹⁵ „Scînteia” nr. 9, din 30 septembrie ; nr. 13, din 4 octombrie ; nr. 14, din 5 octombrie 1944.

¹⁶ „Cuget liber” din 18 septembrie 1944 ;

¹⁷ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. II, dosarul nr. 122/44, fila 130.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ „Scînteia” nr. 40, din 30 septembrie 1944.

²⁰ „România liberă” nr. 45, din 29 septembrie 1944 ; nr. 47, din 2 octombrie 1944 ; nr. 53, din 7 octombrie 1944 ; nr. 57, din 11 octombrie 1944 ; nr. 75, din 29 octombrie 1944 ; nr. 81, din 4 noiembrie 1944 ; nr. 93, din 16 noiembrie 1944 ; *Traian Udrea*, lucr. cit., pag. 299.

²¹ „Luptătorul” din 16 septembrie 1944 ; *Traian Udrea*, lucr. cit., pag. 292, 304, 305.

citoare. Scoțind în evidență necesitatea luptei unite a muncitorilor și țăranilor și combătând calomniile propagandei burgheze debitate ani de-a rândul la adresa partidului comunist, Petru Groza, președintele Frontului plugarilor, spunea în noiembrie 1944: „...e în interesul ambelor acestor categorii sociale, muncitori și țărani, să se unească și să-și coordoneze acțiunile în vederea realizării unui stat cu adevărat democratic”²².

În procesul de organizare a Frontului plugarilor și de intensificare a activității sale la sate, un rol însemnat l-a avut conferința ținută la București în zilele de 1—3 noiembrie 1944, cu delegați din toate regiunile țării, în a cărei moțiune adoptată se sublinia că „Frontul plugarilor este prima organizație țărănească pornită de jos în sus, care a făcut pactul de alianță cu Frontul unic al clasei muncitoare și are misiunea să organizeze toate energiile imense din sectorul agrar”²³. Conferința a acordat atenție atragerii în luptă, alături de muncitori și țărani, a intelectualilor satelor, pe care-i îndemna în apelul lansat „...să devină soldați dezinteresați ai organizării plugărești, în vederea ridicării acestei țări la adevărata mândrie și demnitate națională”²⁴.

Participarea țăranimii la lupta democratică, în cadrul procesului revoluționar continuu, în plină ascensiune, care se desfășura în țara noastră, în fruntea căreia se afla clasa muncitoare, sub conducerea P.C.R., este ilustrată de rapida extindere și dezvoltare a Frontului plugarilor, de participarea masivă a țăranilor la mitingurile organizate de Frontul plugarilor²⁵ sau F.N.D.

Ceea ce a grăbit unirea în jurul proiectului de platformă al F.N.D. a tuturor forțelor democratice din țară a fost acordul realizat între partidul comunist și partidul social-democrat privind acest important document.

În problema agrară P.S.D. adoptase o poziție potrivit căreia exproprierea să nu se oprească la limita de 50 ha, ci să se extindă la toate proprietățile lucrate în arendă, în dijmă sau în general cu exploatarea muncii, preconizând în același timp trecerea imediată la organizarea

²² Dr. Petru Groza: „Reconstrucția României. Discursuri politice, conferințe și interviuri. 1944—1946”, Tipografia „Viața literară”, București, 1946, pag. 19.

²³ „Scnteia” nr. 34, din noiembrie 1944.

²⁴ Ibid.

²⁵ În județul Covurlui, din octombrie pînă în decembrie 1944, au fost organizate comitete ale Frontului plugarilor în 43 din cele 54 de comune (Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 10/1944, fondul nr. 1, filele 170—171); în județul Tutova, de la jumătatea lunii octombrie pînă în decembrie 1944, au fost create organizații ale Frontului plugarilor în 61 din cele 66 de comune ale județului (Loc. cit., fila 170); în decembrie 1944, numărul membrilor organizațiilor Frontului plugarilor din Moldova se ridica la 13 000 (Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul XXV, dosarul nr. 1/1945: Dare de seamă a regionalei F.P. de la înființare pînă la 31 iulie 1945); în județul Dimbovița s-au format comitete ale Frontului plugarilor în 70 de sate și comune („Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în bătaia pentru reforma agrară din 1944—1945. Studii și referate monografice”, vol. II, E.S.P.L.P. 1958, pag. 19); în județul Romanai erau organizate la sfîrșitul lunii decembrie comitete în 74 de comune etc. („Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în bătaia pentru reforma agrară din 1944—1945. Studii și referate monografice”, vol. II, E.S.P.L.P. 1958, pag. 139).

agriculturii pe baze socialiste²⁶. Prevederile cuprinse în răspunsul P.S.D. la proiectul de platformă al P.C.R. nu corespundeau etapei istorice respective, nu erau de natură să atragă toate păturile sociale interesate în lichidarea moșierimii ca clasă și înfăptuirea reformei agrare. În urma discuțiilor purtate între conducerile celor două partide muncitorești, P.S.D. a acceptat punctul de vedere al P.C.R. și proiectul de platformă a fost publicat la 7 octombrie 1944, sub egida Frontului unic muncitoresc.

Discutarea proiectului de platformă în cadrul F.U.M., adoptarea unei poziții comune de către P.C.R. și P.S.D. în problemele fundamentale ale revoluției, hotărîrea luată cu această ocazie de C.C. al F.U.M. de a crea comitete de front unic în toată țara au dus la creșterea rolului conducător al clasei muncitoare în coaliția forțelor democratice.

La numai câteva zile după publicarea de către F.U.M. a proiectului de platformă (12 octombrie) s-a constituit Frontul național democrat, care a însemnat un mare succes al P.C.R. de grupare în jurul și sub conducerea clasei muncitoare a tuturor forțelor democratice hotărîte să lupte pentru realizarea prevederilor cuprinse în platforma F.U.M., pentru instaurarea unui regim democratic.

În procesul luptei pentru guvern F.N.D., pentru înfăptuirea cât mai neîntîrziată a reformei agrare, o importanță deosebită a avut acțiunea de trecere, în ultimele luni ale anului 1944, la ocuparea și însămînțarea pămînturilor criminalilor de război, ale moșierilor fugiți și ale celor care sabotau strîngerea recoltei și însămînțările de toamnă. Ajuțați de muncitorii de la orașe, au trecut la asemenea acțiuni țărani din multe comune aparținînd fostelor județe Mehedinți²⁷, Romanați²⁸, Bacău²⁹, Teleorman³⁰, precum și din mai multe alte localități din țară.

În legătură cu problema relatată mai sus, într-un buletin de informații al Președinției Consiliului de Miniștri, din 30 decembrie 1944, se arată că „pe teritoriul rural al țării s-au semnalat numeroase acte de încălcare a proprietății săvîrșite de săteni în dauna proprietarilor...”, menționîndu-se că „...această tendință, care prinde a se generaliza, este alimentată insistent de către agenți propagandiști ai diferitelor organizațiuni politice...”³¹ (este vorba de activiști ai P.C.R., ai P.S.D., ai Frontului plugarilor și ai celorlalte organizații din F.N.D. care desfășurau activitate la sate, lămurind pe țărani despre necesitatea reformei agrare — *n.a.*). În documentul menționat este citat exemplul comunei Coșereni, unde a fost „...împărțită locuitorilor moșia proprietatea Colonel Constantinescu, fără încuviințarea acestuia, pe care s-o muncească în dijmă, iar din recoltă două părți să ia sătenii și o parte proprietarul...”³². În ace-

²⁶ „Partidul social-democrat despre sarcinile politice ale clasei muncitoare”. Răspuns la proiectul de platformă al partidului comunist, în „Scînteia” nr. 2, din 2 octombrie 1944.

²⁷ „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945. Studii și referate monografice”, vol. II, E.S.P.L.P. 1958, pag. 167.

²⁸ Ibid., pag. 138.

²⁹ Ibid., vol. I, E.S.P.L.P. 1955, pag. 75.

³⁰ Ibid., pag. 275.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 49. dosarul nr. 9 270, filele 223—225.

³² Ibid.

lași sens, în documentul amintit se menționează și despre primarul comunist din comuna Cetate, județul Dolj, care, împreună cu sfatul comunal, fără nici o încuviințare legală sau consimțămînt din partea proprietarilor, au tăiat lemne din pădurile aparținînd acestor proprietari, pe care le-au împărțit populației nevoiașe, invalizilor și văduvelor de război din comunele Cetate și Fîntîna Banului, județul Dolj ³³.

Prin participarea maselor țărănești la înlăturarea programului de transformări democratice, lupta țărănimii devenea o parte componentă a luptei generale, sub conducerea P.C.R., iar țărănimea se transforma dintr-un izvor de energie potențială într-un factor activ al revoluției.

Încă în toamna anului 1944 au fost alungați prefecții, primarii, ajutoarii de primari și alte elemente fasciste reacționare din conducerea administrației unor orașe și județe ca Tulcea ³⁴, Constanța, Covurlui, Brăila, Tutova, Bușteni, Oltenița ³⁵, Arad, Timișoara, Timiș-Torontal, Prahova și în majoritatea județelor din partea nordică a Transilvaniei, după eliberarea acesteia, etc. Aceste acțiuni, cît și altele care au urmat, duse cu același scop, s-au bucurat de un mare număr de participanți. Astfel, la acțiunea pentru ocuparea prefecturii județului Dîmbovița — 28 noiembrie — au participat 10 000 de cetățeni, la ocuparea prefecturii din Arad — 29 octombrie — au participat 15 000, la cea de la Timișoara — 25 000 etc. Trebuie subliniat că în rîndurile participanților, alături de muncitori din fabrici și uzine și alți oameni ai muncii, era un mare număr de țărani. Ca urmare a luptei revoluționare a maselor muncitoare-țărănești, pînă la sfîrșitul lunii noiembrie o treime din prefecții reacționari au fost înlocuiți.

În lunile următoare, mai ales începînd din ianuarie 1945, procesul de ocupare a primăriilor, preturilor și prefecturilor a devenit un fenomen general. „De cîteva zile — arăta N. Rădescu la 16 februarie 1945 —, mișcarea în capitalele de județ s-a accentuat. În privința primarilor același lucru” ³⁶.

Asaltul maselor populare asupra preturilor și prefecturilor, ocuparea acestora în numeroase cazuri prin luptă cu organele de represiune exprimau hotărîrea țărănimii de a participa, sub conducerea clasei muncitoare, la acțiunea de înlăturare a guvernului cu majoritate reacționară și aducerea la cîrma țării a unui guvern cu adevărat democrat.

Succesele obținute de masele populare pe calea democratizării țării au fost strîns legate de hotărîrea clasei muncitoare și a aliatului său principal de a impune forțelor reacționare revendicările lor, de a le constrînge să accepte transformările cerute. În această ordine de idei remarcăm faptul că în lupta pentru cucerirea puterii populare au fost

³³ Ibid.

³⁴ „Scinteia” nr. 58, din 18 noiembrie 1944.

³⁵ Ibid.

³⁶ Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 288, fila 71.

folosite și formațiunile patriotice de luptă, poliția rurală, jandarmeria populară* și alte organe ale revoluției.

În legătură cu activitatea desfășurată de aceste formații, este semnificativă o moțiune a locuitorilor din comuna Sinești, județul Iași, în care, comparându-se purtarea și abuzurile săvârșite de jandarmi în trecut și de la reîntoarcerea lor din evacuare cu activitatea poliției rurale, arăta: „Cerem menținerea acestei poliții rurale care și-a înțeles menirea, lucrând spre deplina noastră mulțumire. Această poliție rurală ne apără pe noi și avutul nostru, duce lupta și identifică pe fasciști care sub regimul lui Antonescu ne-au terorizat și ne ajută și ne apără libertățile cucerite, pe când jandarmii au făcut noi abuzuri pe lângă cele săvârșite în trecut și continuă să terorizeze populația rurală³⁷.”

Activitatea cea mai bogată și mai importantă, atât prin urmările imediate, cât mai ales prin semnificația social-politică, a fost aceea a formațiunilor patriotice de luptă. Create în perioada pregătirii insurecției, ca instrument al clasei muncitoare în vederea luptei armate împotriva dictaturii fasciste și a hitleriștilor, formațiunile patriotice au devenit după 23 August 1944 organe ale revoluției, elemente ale noii puteri de stat ce se făurea prin lupta maselor. În toamna și iarna anului 1944, în condițiile creșterii avântului revoluționar al maselor și în strânsă legătură cu acțiunea de ocupare a pământurilor moșierești, formațiunile patriotice de luptă și-au extins activitatea și la sate. Ele au participat la îndepărtarea primarilor și prefecților reacționari³⁸, la exproprierea pământurilor moșierești și la împărțirea lor celor îndreptățiți, au acționat împotriva jandarmilor, care căutau să împiedice organizarea maselor, la reprimarea elementelor fasciste și a altor elemente contrarevoluționare etc. În mediul rural, formațiunile de luptă acționau de cele mai multe ori ca organe de execuție ale comitetelor țărănești sau comisiilor de reformă agrară, iar acolo unde primăriile se aflau în mîna forțelor democrate executau ordinele și dispozițiile acestora. De regulă, formațiunile de luptă erau compuse din țărani muncitori, membri sau nemembri de partid, alături de care acționau muncitori și meseriași din sat și intelectuali³⁹.

* Poliția rurală și jandarmeria populară au fost organe create în unele județe din Moldova și din nordul Transilvaniei în scopul asigurării acțiunii de democratizare a țării, reprimării elementelor fasciste și reacționare. Astfel, în județul Bihor, din inițiativa comitetului județean al P.C.R., în decembrie 1944, a fost creată jandarmeria populară. În unele comune, jandarmii au fost aleși de populație (Arhiva Sfatului popular Oradea, dosarul nr. 2100, filele 99—100). Poliția rurală fusese creată, de exemplu, în județul Roman și acționa cu sprijinul populației. (Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 545, fondul nr. 2, fila 222.)

³⁷ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul XXVI, dosarul nr. 10, fila 24.

³⁸ În legătură cu activitatea formațiunilor de luptă patriotice vezi „Aspecte ale activității formațiunilor de luptă patriotice din Banat” (23 august 1944—6 martie 1945), în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1958, paginile 70—82, și „Organizarea și activitatea formațiunilor patriotice de luptă”, în „Studii” nr. 4/1960, pag. 44—46.

³⁹ Formațiunea de luptă din comuna Soca, de exemplu, avea următoarea componență: 9 plugari, 2 mecanici, 1 zidar, un frizer și 1 învățător. Cea din comuna Șemlocul Mare era formată din 13 membri, toți țărani, iar cea din comuna Tormac avea 10 țărani și 5 muncitori. (Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Banat, dosarul F.L.P., filele 17—18.)

Folosirea de către țărănimea muncitoare a formațiunilor de luptă înarmate, formă de luptă și de organizare specific proletară, ca și participarea a numeroși țărani muncitori la activitatea acestora, dovedea influența puternică exercitată de clasa muncitoare asupra aliatului său principal, ca și hotărîrea maselor țărănești de a se ridica cu toate forțele pentru a înfrînge împotrivirea reacțiunii.

Dezvoltarea formațiunilor de luptă patriotice la orașe și crearea acestora la sate, în condițiile avîntului revoluționar, au contribuit la creșterea puterii de lovire a revoluției. Masele populare au devenit mai încrezătoare în forța lor și mai hotărîte în acțiune, iar reacțiunea nu a mai avut curajul să recurgă în măsura în care ar fi dorit la acte de violență. Aceasta explică între altele calomniile cu care a fost împrôșcată activitatea F.L.P. ca și repetatele încercări ale reacțiunii de a le dizolva.

În ciuda acestor încercări, credincios indicațiilor leniniste potrivit cărora „esențial pentru asigurarea succesului revoluției proletare este ca clasa muncitoare și partidul său să stăpînească toate formele de luptă, fără excepție, să aibă capacitatea de a le mînuie pe toate, să fie pe deplin pregătite pentru orice eventualitate, spre a putea înlocui rapid o formă a luptei cu alta, potrivit schimbărilor ce survin în condițiile concrete de desfășurare a revoluției”⁴⁰, P.C.R., simultan cu larga acțiune de mobilizare și organizare a maselor — forța principală a revoluției —, a perfecționat continuu pregătirea militară și de luptă a formațiunilor patriotice, le-a ținut gata pentru a acționa în orice condiții.

O însemnată contribuție la făurirea alianței muncitorești-țărănești au adus-o congresele uniunilor sindicale în cadrul cărora s-au dezbătut o serie de probleme privind sprijinirea luptei maselor țărănești pentru înfăptuirea reformei agrare și îndeosebi Congresul general al sindicatelor din România, ale cărui lucrări s-au desfășurat între 26 și 30 ianuarie 1945. În rezoluția adoptată de congres a fost înscrisă poziția hotărîtă a clasei muncitoare de a lupta pentru închegarea alianței muncitorești-țărănești, de a sprijini activ țărănimea în lupta pentru pămînt.

În lunile ianuarie — februarie 1945, în condițiile schimbării continue a raportului de forțe în favoarea revoluției, a închegării alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, cînd masele deveniseră stăpîne pe stradă, pe uzine și fabrici, dețineau poziții importante în guvern și în numeroase organe locale ale vechiului aparat de stat, iar reacțiunea pierdea tot mai mult terenul de sub picioare, lupta dintre forțele revoluționare și reacțiune a devenit deosebit de îndîrjită. Masele populare, conduse de P.C.R., acționau hotărît pentru rezolvarea imediată și în favoarea lor a problemei puterii și pămîntului, iar reacțiunea făcea ultimele încercări disperate de a-și prelungi dominația, de a-și păstra puterea politică.

În aceste condiții, P.C.R. a apreciat că a sosit momentul declanșării bătăliei hotărîtoare pentru pămînt și putere.

⁴⁰ „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964”, Editura politică, 1964, pag. 49.

Încă la 1 februarie 1945 în interviul acordat ziarului „Timpul“, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a făcut publică hotărîrea P.C.R. de a acționa în așa fel ca țărănimea să intre imediat în posesia pămînturilor moșierești. „Situația de astăzi — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — nu poate fi curmată decît prin măsuri energice, aduse la îndeplinire cît mai repede. Țărănimea, această uriașă pătură producătoare a țării noastre, trebuie să se găsească pînă primăvara în fața unei situații limpezi sub raportul proprietății pămîntului ce-l va munci“⁴¹.

La 10 februarie 1945, pe baza indicației partidului comunist, C.C. al Frontului plugarilor a adresat maselor țărănești manifestul prin care le chema să treacă imediat la ocuparea pămînturilor moșierești. „De la guvernul care este acum la putere — se arăta în manifest —, voi nu aveți nimic bun de așteptat, căci în acest guvern cei mai mulți miniștri — trimiși acolo de conducerile partidelor național-țărănesc și liberal — nu vor ca voi să fiți împroprietăriți“⁴².

Chemînd țărănimea să pășească pe calea luptei deschise pentru confiscarea pămînturilor moșierești și împroprietărirea țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin, împotriva forțelor reacționare din guvern și din afara guvernului, manifestul sublinia că în lupta sa țărănimea era sprijinită de forța organizată a clasei muncitoare, unită în syndicatele revoluționare, și de toate forțele patriotice grupate în F.N.D.⁴³.

Acțiunea organizată de P.C.R. de mobilizare a maselor țărănești la lupta pentru pămînt și putere se încadra în marea bătălie dusă de forțele democratice, bătălie care la începutul anului 1945 a crescut mult în amploare și intensitate. Încă din primele zile ale lunii februarie au avut loc mari demonstrații ale forțelor democratice, în fruntea cărora se afla clasa muncitoare, la Ploiești, Constanța, Tîrgoviște, Brăila, Craiova, Cîmpina, Roman, Botoșani etc.⁴⁴, la care a participat în masă și țărănimea. În zilele de 1—14 februarie, numai în Capitală au avut loc peste cincizeci de manifestații în care s-a cerut demisia lui Rădescu. În aceleași zile au manifestat pentru guvern F.N.D. numeroși oameni ai muncii din Iași, Cluj, Valea Jiului și din alte centre și regiuni ale țării⁴⁵. În zilele de 2, 4, 11 și 18 februarie au avut loc la Bacău, Galați, Brăila, Ploiești, Călărași, Alba Iulia, Mediaș ș.a. conferințe ale delegațiilor țăranilor din județele respective, în care s-au ales comitete de plasă și județe ale Frontului plugarilor⁴⁶. Adunările comitetelor de plasă și județene ale Frontului plugarilor au constituit o manifestație politică de mare însemnătate, exprimînd hotărîrea maselor țărănești de a lupta pentru aplicarea programului F.N.D.

După 10 februarie 1945, acțiunea de ocupare și împărțire a pămînturilor moșierești s-a generalizat pe întreaga țară, pămîntul fiind

⁴¹ „România liberă“ nr. 144, din 1 februarie 1945.

⁴² „Frontul plugarilor“ nr. 9, din 10 februarie 1945.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ „Scînteia“ nr. 130, 131 și 132, din 5, 6 și 7 februarie 1945; „Înainte“ (Craiova) nr. 97, din 5 februarie 1945; vezi și „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 4/1961, paginile 82—83.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 49, dosarul nr. 8 844, fila 12. Nota privind activitatea F.N.D. în zilele de 1—15 februarie 1945.

⁴⁶ „Frontul plugarilor“ nr. 3, 16, 20, 25 și 26, din 3, 18, 23 februarie 1945 și din 1 și 2 martie 1945.

atribuit soldaților care luptau pe front, văduvelor, invalizilor, orfanilor și celor lipsiți de pământ.

Ziarele democratice relatau interesul cu care se desfășura înapoierea pe cale revoluționară a reformei agrare pe întreg cuprinsul țării. „Zi de zi noi moșii au fost împărțite, alte mii de țărani au fost împroprietăriți“ în județele: Constanța, Bacău, Neamț, Roman, Iași, Făgăraș, Trei Scaune, Tutova, Hunedoara, Vaslui, Prahova, Ialomița, Covurlui, Brăila ⁴⁷.

„Noi, comitetul Frontului plugarilor și sătenii din comuna Poeni, jud. Iași — se arăta în telegrama din 21 februarie 1945, adresată de aceștia Președintelui Consiliului de Miniștri —, fiind convocați în oficiul primăriei Poeni, unde s-a luat în discuție formarea unui comitet de împroprietărire a moșiilor părăsite, acesta a trecut imediat la împărțirea pământului, trecînd pe tabel pe cei care sînt pe front, văduvele, orfanii și pe cei care sînt lipsiți complet de pământ, trecînd imediat la *Reforma agrară* nu după cum a fost discursul d-lui Ministru Rădescu; noi, țărani, nu mai putem aștepta promisiuni fără efect“ ⁴⁸ (urmează 23 de semnături).

În toate regiunile țării, muncitorii s-au dovedit a fi elementul cel mai combativ și cel mai dinamic în ridicarea conștiinței maselor țărănești, în creșterea încrederii acestora în forțele proprii, în forțele clasei muncitoare, conduse de partid. Relatînd contribuția muncitorilor la organizarea și ridicarea la luptă a maselor țărănești, raportul județenei P.C.R. Ilfov, din 8 martie 1945, arată că munca politică la sate s-a îmbunătățit simțitor după ce comitetul județean a hotărît ca de la 1 decembrie 1944 să trimită la sate echipe muncitorești ⁴⁹.

Sprijinul dat de către clasa muncitoare maselor țărănești a influențat puternic procesul de creștere a conștiinței politice a acestora, le-a convins de necesitatea alianței cu clasa muncitoare. În numeroase telegrame, moțiuni, scrisori, precum și în cuvîntul reprezentanților organizațiilor țărănești la adunări și mitinguri, se reflecta creșterea atașamentului țărănimii față de P.C.R. și hotărîrea de a lupta alături de clasa muncitoare și sub conducerea acesteia. „P.C.R., luptînd pentru împroprietărirea țărănimii, a legat pentru vecie alianța dintre muncitorii industriali și țărănime“ — se spunea într-una din miile de telegrame adresate de țărani muncitori Comitetului Central al P.C.R.

În lupta pentru pământ și pentru putere a crescut numărul de țărani muncitori înscriși în P.C.R., s-au întărit organizațiile de partid satești *. Încadrarea în partidul comunist a celor mai înaintate elemente

⁴⁷ „România liberă“ nr. 184, din 5 martie 1945.

⁴⁸ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. XXVI, dosarul nr. 10, fila 57.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, fila 231; Raport cu privire la problema agrară.

* În februarie 1945, județeană P.C.R. Severin avea 80 de organizații de partid satești; județeană P.C.R. Timiș-Torontal avea legături cu 52 de comune; județeană P.C.R. Iași avea 34 de organizații de partid; regională P.C.R. Oltenia avea organizații de partid într-o treime din satele Olteniei etc. „Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945. Studii și referate monografice“, vol. II, E.S.P.L.P. 1958, pag. 308—331.

ale proletariatului agricol și ale țăranimii muncitoare, extinderea și consolidarea organizațiilor de partid la sate constituiau rezultatul procesului de clarificare ideologică și politică ce se petrecea în sînul maselor țăărănești ca urmare a muncii intense duse de P.C.R. și celelalte organizații democrate, a creșterii încrederii și atașamentului țăărănimii muncitoare față de partidul comunist.

Activitatea desfășurată de organizațiile de partid a îmbrăcat forme variate, diferind de la județ la județ și uneori de la sat la sat. În unele părți au avut loc consfătuiri cu cadrele de partid și cu muncitorii ce mergeau la sate pentru a sprijini înfăptuirea reformei agrare, consfătuiri în cadrul cărora s-au analizat pe larg condițiile specifice ale fiecărui județ. În alte locuri s-au organizat consfătuiri comune ale activului de partid și ale comitetelor țăărănești etc.

Închegarea în focul acestei lupte a alianței muncitorești și țăărănești, generalizarea luptei țăărănimii pentru ocuparea și împărțirea pămînturilor, antrenarea în acțiunile revoluționare a maselor largi populare au avut un rol hotărîtor în înlăturarea de la putere a guvernului Rădescu.

În aceste condiții s-a accentuat criza în care se aflau partidele național-țăărănesc și național-liberal. Tot mai mulți membri de rînd și organizații locale întregi ale P.N.Ț. și P.N.L., dîndu-și seama de caracterul profund reacționar, antipopular al politicii promovate de cercurile conducătoare, au părăsit aceste partide și s-au alăturat luptei forțelor democratice. În februarie 1945 au aderat la F.N.D. organizațiile locale ale P.N.Ț. și P.N.L. din Iași, Satu Mare, Bistrița, Dej, organizațiile P.N.Ț. din Romanai, Constanța, Vaslui, organizațiile P.N.L. din Neamț, Dîmbovița etc.⁵⁰

În ziua de 23 februarie 1945, un grup de fruntași național-țăărăniști, printr-un apel adresat membrilor organizațiilor județene ale P.N.Ț., a anunțat că se desolidarizează de politica și activitatea reacționară a conducerii P.N.Ț. și că aderă la Frontul național-democratic⁵¹. Aderînd la programul F.N.D., gruparea dezidentă desprinsă din P.N.Ț. se angaja să lupte pentru democratizarea reală a țării, pentru prietenie cu statele din coaliția antihitleristă și pentru sprijinirea războiului împotriva Germaniei hitleriste⁵².

Lupta hotărîită a maselor populare pentru victoria revoluției a exercitat o puternică influență și asupra armatei. Întoarcerea armelor împotriva ocupanților hitleriști la 23 August 1944, participarea Armatei române, alături de Armatele sovietice, la războiul drept împotriva Germaniei fasciste au constituit un pas deosebit de important în procesul de transformare a armatei dintr-un instrument de apărare a intereselor exploatatorilor într-un apărător credincios al intereselor maselor largi populare.

Începutul înfăptuirii prin luptă revoluționară a sarcinilor principale ale revoluției, ca : reforma agrară și democratizarea aparatului de stat, succesele obținute pe linia satisfacerii celor mai arzătoare reven-

⁵⁰ „Scînteia“ nr. 129, 130, 132, 146, 148, din 4, 5, 7, 14, 21 și 23 februarie 1945.
„Frontul plugarilor“ nr. 28, din 4 martie 1945.

⁵¹ „Scînteia“ nr. 150, din 25 februarie 1945.

⁵² Ibid.

dicări ale maselor, făurirea alianței muncitorești-țăărănești, creșterea influenței partidului asupra militarilor, care-și dădeau tot mai mult seama că interesele lor corespund cu cele ale maselor populare, au constituit principalii factori care au făcut imposibilă folosirea armatei în scopuri contrarevoluționare. Soldații și numeroși ofițeri și subofițeri au refuzat să execute ordinele date de generalul Rădescu și de susținătorii acestuia. În multe locuri, ostașii nu numai că au refuzat să tragă asupra maselor care instalau pe prefecții și primarii democrați sau împărțeau pământurile țăranilor, dar s-au alăturat luptei maselor.

Hotărîrea maselor populare de a înfrînge împotrivirea reacțiunii și a instaura un guvern democrat, hotărîrea care devenise deosebit de evidentă încă de la începutul anului 1945 s-a manifestat cu putere și în cadrul mării demonstrații ce a avut loc în București în ziua de 24 februarie, demonstrație la care au participat aproximativ 600 000 * de cetățeni din Capitală și din împrejurimi. Mitinguri la care au participat zeci de mii de oameni au avut loc în aceeași zi la Timișoara, Craiova, Bacău, Brașov, Galați, Ploiești etc.

Urmărind cu orice preț apărarea intereselor claselor exploatatoare în Capitală și în alte localități, elemente reacționare au tras asupra demonstranților, provocînd victime — morți și răniți ⁵³.

În zilele ce au urmat manifestațiilor populare din 24 februarie 1945 și încercărilor forțelor reacționare de a stăvili prin acțiuni teroriste și asasinate creșterea valului revoluționar, forțele democratice și-au intensificat acțiunea de mobilizare și organizare a maselor în vederea răsturnării lui Rădescu.

Forțele democratice au demascăat cu vigoare acțiunile provocatoare puse la cale de N. Rădescu cu sprijinul direct al lui Iuliu Maniu și al altor conducători ai partidelor „istorice” și au făcut apel la masele populare să lupte cu toată energia pentru a înfrînge încercările acestor elemente de a dezlănțui un război civil. Consiliul F.N.D. chema întregul popor la lupta pentru instaurarea unui guvern al Frontului național democrat, „singura garanție că România va păși cu hotărîre pe calea unei reale și definitive democratizări” ⁵⁴.

În condițiile creșterii luptei maselor populare pentru instaurarea unui guvern democrat, cercurile palatului și conducătorii partidelor „istorice”, majoritatea reacționară a guvernului n-au mai putut stăpîni situația.

Înlăturarea lui N. Rădescu la 28 februarie 1945 a reprezentat un important succes al forțelor democratice, care reușiseră să alunge de la Președinția Consiliului de Miniștri pe unul dintre cei mai însemnați exponenți ai reacțiunii.

* La această demonstrație au luat parte peste 2 000 de țărani veniți din cele 4 județe care aparțineau regiunii București-Ilfov, Ialomița, Vlașca și Teleorman, precum și din alte județe. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, fila 232.)

⁵³ „România liberă” nr. 180, din 1 martie 1945.

⁵⁴ „Scînteia” nr. 156, din 3 martie 1945.

În zilele următoare, regele și conducătorii partidelor „istorice“ au încercat sub diferite forme să evite formarea unui guvern democrat, dar și această acțiune a eșuat.

În perioada dintre 28 februarie și 6 martie cît au durat manevrele și tergiversările regelui, care nu voia să accepte guvernul propus de F.N.D., partidul comunist și celelalte organizații democrate au desfășurat o intensă activitate de lămurire a maselor muncitorești și țărănești asupra țelurilor urmărite de reacțiune. În întreaga țară au avut loc numeroase mitinguri în întreprinderi și instituții, adunări ale țăranilor, în care se cerea numirea și instalarea neîntîrziată a guvernului democrat. Astfel, valul luptei revoluționare a înlăturat succesiv trei guverne cu majoritate reacționară și a adus la putere, la 6 martie 1945, primul guvern în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, guvernul prezidat de patriotul înflăcărat și eminentul om de stat Dr. Petru Groza.

Larga activitate politică, ideologică și organizatorică desfășurată de partidul comunist și de celelalte organizații democrate, însușirea de către masele populare a programului de luptă elaborat de P.C.R. au lipsit reacțiunea de posibilitatea de a folosi forța pentru menținerea puterii politice, au făcut ca soarta bătăliei pentru putere să fie hotărîtă de mase.

Făurirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare a însemnat crearea acelei forțe politice de masă care a asigurat rezolvarea problemei puterii în favoarea poporului și prin aceasta a deschis drum liber unor profunde transformări revoluționare în viața economică și social-politică a României.

Schimbarea raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi în etapa democratică a revoluției populare

ILIE RĂDULESCU

Desfășurarea revoluției populare în țara noastră — care a început cu victoria insurecției armate antifasciste din august 1944 — a făcut obiectul multor articole și studii. De o neprețuită importanță teoretică și politică în abordarea problemelor complexe legate de revoluția populară sînt aprecierile cuprinse în documentele de partid cu privire la desfășurarea luptei pentru instaurarea regimului democrat-popular, la evoluția forțelor de clasă, la strategia și tactica partidului comunist în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste. Pe baza orientării principiale, date de partid, cercetătorii aprofundează fenomenele, întregesc prezentarea lor cu fapte și date concludente, care pun în evidență orientarea partidului nostru în rezolvarea problemelor ridicate de revoluție.

Ceea ce caracterizează politica partidului în perioada la care ne referim, în ciuda unor greutăți, cauzate de existența în conducerea sa a elementelor antipartinice, fracționiste, ca V. Luca și A. Pauker, este strădania constantă de a ține seama în elaborarea liniei strategice și tactice de etapele procesului revoluționar, de evoluția raportului forțelor politice atît pe plan intern, cît și în viața internațională, de luarea în considerare atît a necesităților obiective ale dezvoltării sociale, cît și a gradului de conștiință politică și de organizare al maselor populare, în primul rînd al clasei muncitoare, hegemonul revoluției. Este în aceasta o confirmare a justetei cuvintelor lui V. I. Lenin, care, referindu-se la bazele științifice ale tacticii partidului marxist, scria: „Numai considerarea obiectivă a totalității relațiilor dintre absolut toate clasele unei societăți date, prin urmare și considerarea treptei obiective de dezvoltare a acestei societăți, precum și considerarea relațiilor dintre ea și celelalte societăți, poate servi drept bază pentru o tactică justă a clasei de avangardă. Toate clasele și toate țările nu sînt privite static, ci dinamic, adică nu în stare de nemișcare, ci în mișcare (ale cărei legi decurg din condițiile economice de existență ale fiecărei clase)”¹.

În cadrul multiplelor aspecte ale revoluției populare din țara noastră se acordă multă atenție evoluției raportului forțelor de clasă în procesul desă-

¹ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 26, Editura politică 1964, pag. 76.

vîrşirii sarcinilor democratice şi al creării condiţiilor pentru trecerea la revoluţia socialistă, şi aceasta nu în mod întîmplător. Schimbarea raportului de forţe în favoarea clasei muncitoare şi a aliaţilor săi se înscrie ca un moment de o deosebită importanţă politică în desfăşurarea procesului revoluţionar neîntrerupt din perioada 1944—1947. În acei ani, pe măsură ce forţele revoluţionare se întăreau, îşi consolidau poziţiile în stat, se maturizau din punct de vedere al conştiinţei politice, înţelegînd necesitatea de a merge mai departe spre transformări economico-sociale mai profunde, pe aceeaşi măsură slăbeau influenţa şi forţele claselor exploatare, se adîncea procesul ireversibil de discreditare, degenerare şi destrămare a partidelor lor, de izolare a acestora de mase.

După cum se ştie, factorul hotărîtor care a deschis calea pentru cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare l-a constituit victoria insurecţiei armate din august 1944. Zdrobirea dictaturii militare-fasciste a dat o lovitură puternică claselor exploatare, de pe urma căreia nu şi-au mai putut reveni niciodată. Victoria insurecţiei a deschis cîmp liber luptei revoluţionare a maselor, care, ca un torent de nestăvilit, au pus stăpînire pe stradă, au desfăşurat impresionante demonstraţii, au luat cu asalt primăriile şi prefecturile, au alungat succesiv de la putere guvernele cu majoritate reacţionară şi au hotărît soarta luptei pentru putere, instaurînd, la 6 martie 1945, guvernul democratic, al cărui preşedinte a fost dr. Petru Groza. În articolul de faţă nu ne vom ocupa de evenimentele din perioada luptei pentru instaurarea guvernului democratic, ci vom încerca să schiţăm cîteva aspecte din perioada 6 martie 1945—30 decembrie 1947 privind întărirea puterii democrat-populare pe tărîm economic, creşterea conştiinţei politice şi a gradului de organizare a clasei muncitoare, întărirea alianţei muncitoreşti-tărăneşti, întărirea frontului democratic larg al maselor muncitoare în jurul clasei muncitoare şi al partidului comunist, discreditarea partidelor politice ale claselor exploatare şi dispariţia acestora, evoluţia vieţii politice interne din acei ani în direcţia întăririi puterii forţelor democraţiei, în frunte cu partidul comunist.

I. Consolidarea economică a regimului democrat-popular

Pe linia factorilor care au contribuit la schimbarea radicală a raportului de forţe în favoarea clasei muncitoare şi a aliaţilor ei, spre sfîrşitul anului 1947, o importanţă excepţională au avut-o succesele dobîndite de guvernul democratic pe tărîm economic. Forţele contrarevoluţionare interne, în dorinţa lor de a opri mersul revoluţiei populare şi a schimba cursul evenimentelor, îşi puneau mari speranţe în prăbuşirea regimului democrat-popular, ca urmare a greutăţilor economice cauzate de război, de secetă şi de sabotajul claselor exploatare. În acei ani, exploataorii dispuneau încă de o mare forţă economică, dat fiind faptul că în mîinile lor se aflau majoritatea întreprinderilor industriale. La acestea se adăugau specula, sabotajul, evaziunea fiscală, dosirea mărfurilor şi alte acţiuni duşmănoase întreprinse de reacţiunea internă şi stimulate de imperialismul internaţional. Iată de ce una din sarcinile de bază pe linia consolidării puterii democrat-populare era lichidarea haosului economic şi financiar, înfrîngerea sabotajului bur-

gheziei reacționare, redresarea economiei naționale în vederea consolidării bazei economice a guvernului și a îmbunătățirii traiului maselor muncitoare.

În legătură cu aceasta, din activitatea guvernului democratic se desprind două direcții principale :

1) refacerea economiei naționale, sporirea producției și îmbunătățirea traiului populației ;

2) îngrădirea exploatării capitaliste și a posibilităților de sabotaj ale exploatatorilor.

1. În acțiunea de refacere a economiei naționale și de ameliorare treptată a condițiilor de trai ale maselor muncitoare, guvernul democratic a avut de înfruntat multiple greutăți. Moștenirea de la vechiul regim fusese deosebit de grea. Politica de înfeudare a țării către Germania hitleristă a pricinuit mari daune economiei naționale. La aceasta se adăugau distrugerile provocate de război principalelor întreprinderi, căilor de comunicație și mijloacelor de transport. Agricultură, în ansamblul ei, era într-o stare dezastruoasă, șeptelul era distrus în cea mai mare parte. Seceta din anii 1945—1946 a agravat și mai mult situația din agricultură, pricinuind greutăți enorme întregii economii naționale.

Guvernul democratic a orientat eforturile poporului spre lichidarea acestei grele moșteniri. Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare în stat, care acționa împreună cu Partidul social-democrat și cu celelalte organizații politice din cadrul Frontului Național Democratic și apoi al Blocului Partidelor Democratice, a chemat toate forțele sociale și politice ale țării să contribuie la efortul general pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale. Conferința Națională a P.C.R. ținută în octombrie 1945 a elaborat un program vast pentru consolidarea regimului democrat-popular. Examinând multilateral situația economică și politică a țării, raportul politic al Comitetului Central și hotărârile conferinței au cuprins un ansamblu de măsuri importante menite să accelereze procesul transformărilor democratice și să asigure premisele trecerii la etapa transformărilor socialiste.

În centrul preocupărilor conferinței au stat sarcinile imediate ale luptei pentru refacerea economică a țării și înfrângerea sabotajului capitalist, sarcini prezentate în legătura lor organică cu perspectivele dezvoltării economice a țării, și în primul rînd ale industrializării ei.

Conferința a stabilit, de asemenea, sarcinile politice generale privitoare la întărirea continuă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, întărirea Frontului unic muncitoresc și lupta pentru înfăptuirea unității politice a clasei muncitoare, întărirea frăției dintre poporul român și minoritățile naționale, consolidarea pozițiilor internaționale ale României.

Conferința a stabilit că reușita în realizarea tuturor sarcinilor este condiționată de întărirea organizatorică și a rolului conducător al P.C.R., stabilind sarcinile ce trebuiau îndeplinite în domeniul vieții interne de partid.

Desprinzînd din complexul de sarcini urgente care se cereau imediat rezolvate pe cele mai importante, Conferința Națională a înarmat partidul cu o linie clară, a cărei înfăptuire asigura întărirea și dezvoltarea regimului democrat-popular, desfășurarea cu succes a revoluției.

La scurt timp după Conferința Națională a P.C.R. a fost format Consiliul Superior al Economiei Naționale, al cărui președinte era tovarășul

Gheorghe Gheorghiu-Dej. Acest consiliu avea menirea de a coordona eforturile în vederea refacerii economice a țării și de a desfășura controlul asupra activității sectoarelor economice de stat și particular.

În ajunul anului nou 1946, Partidul Comunist Român a preconizat pentru anul ce urma un ansamblu de măsuri cu caracter economic, care veneau să concretizeze sarcinile stabilite de Conferința Națională a P.C.R. Astfel, s-au propus reorganizarea și întărirea sectorului industriei de stat, dirijarea și controlul creditelor în domeniul industriei, raționalizarea articolelor de mare consum și aprovizionarea mai bună a economatelor, cooperativelor de consum și oficiilor de aprovizionare, reorganizarea sistemului fiscal, sprijinirea agriculturii și altele².

Partidul comunist a inițiat o politică elastică, de solitudine față de toți cei interesați, într-un fel sau altul, la refacerea și dezvoltarea economiei naționale. În cuvântarea rostită cu prilejul instalării la conducerea Ministerului Economiei Naționale, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, referindu-se la necesitatea participării tuturor forțelor sociale la refacerea economică a țării, spunea: „Noi înțelegem să colaborăm cu toți factorii productivi ai țării și să asigurăm fiecărei categorii o activitate nestingerită în cadrul dispozițiilor legale”³. Această idee este reluată de secretarul general al P.C.R. într-un articol publicat în numărul festiv de 1 Mai 1947 al ziarului „Scnteia”, în care se sublinia: „Recunoaștem dreptul la beneficiul legal al întreprinzătorului. Acest beneficiu trebuie să-i fie asigurat. El trebuie însă condiționat de rîvna întreprinzătorului pentru ridicarea producției, de intrarea în legalitate a tuturor în interesul țării, în interesul poporului și în propriul interes al întreprinzătorului”.

În loc să se încadreze în efortul general al poporului, elementele reacționare din rîndul burgheziei au luat calea sabotajului economic. Refacerea economică a țării s-a înfăptuit în luptă aprigă de clasă cu reacțiunea, care s-a situat de cealaltă parte a baricadei*. Așa cum s-a relevat la procesul conducătorilor P.N.Ț., ca și la procesele unor sabotori din economia națională, pășind pe calea sabotajului economic, partidele național-țărănist și național-liberal — Brătianu sperau să submineze regimul democrat-popular, să stîrnească nemulțumirea maselor și să provoace tulburări în vederea satisfacerii scopurilor lor politice de restaurare a vechiului regim. Dar sabotajul burghez a fost înfrînt prin eforturile maselor conduse de P.C.R.

În centrul politicii de reconstrucție economică a țării au fost puse refacerea și dezvoltarea industriei, cu ramura sa hotărîtoare — industria grea. În raportul Comitetului Central la Conferința Națională a P.C.R. se spunea: „Refacerea industriei actuale și folosirea integrală a capacității de producție sînt problemele de bază ale reconstrucției generale a țării, și rezolvarea lor constituie punctul de plecare pentru dezvoltarea industrială a României”. Și mai departe: „O industrie grea puternică, bazată pe folosirea rațională a bogățiilor naturale ale țării și dezvoltată pe linia nevoilor interne și a posibilităților izvorîte din legături comerciale trainice cu vecinii, constituie

² „Scnteia” nr. 417, din 4 ianuarie 1946.

³ „Scnteia” nr. 694, din 4 decembrie 1946.

* Au fost descoperite în anii 1946—1947 mari acțiuni de sabotaj și evaziuni fiscale la Oficiul pentru distribuirea fierului (Odesfer), la principalele întreprinderi textile, la Fabrica de hîrtie Letea, la fabricile de zahăr și în alte întreprinderi.

pivotul în jurul căruia întreaga economie a țării se va dezvolta în condiții noi”⁴.

După cum se vede, încă din acei ani, partidul nostru concepea dezvoltarea economiei naționale ca un complex în care rolul preponderent îl joacă industria grea, caracterizată de către V. I. Lenin drept baza progresului economic al oricărei țări. Partidul a pus la temelia industrializării folosirea rațională a bogățiilor naturale ale țării, subliniind că este necesară luarea în considerare atât a necesităților interne, cât și a posibilităților izvorâte din legături cu țările prietene. O asemenea linie politică a fost apoi îmbogățită cu noi concluzii, în procesul construirii socialismului, iar înfăptuirea ei neabătută a dus la crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului și la situarea României în rîndul țărilor care cunosc un progres economic continuu.

Roadele acestei politici începeau să se arate încă în anii 1946—1947. În ciuda greutăților pricinuite de existența proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție și de sabotajul burgheziei au fost repuse în funcțiune întreprinderile industriale, refăcute transporturile, a început să se înviorzeze economia națională, a început fabricarea unor noi produse industriale; au fost deschise un număr de șantiere naționale, pe care lucrau brigăzi ale tineretului*. În întreprinderi a luat naștere întrecerea patriotică pentru punerea în funcțiune a capacităților de producție, economisirea materiilor prime și a materialelor, sporirea producției și a productivității muncii, obținîndu-se lună de lună rezultate însuflețitoare în muncă**. În scurtă vreme producția a început să crească. Astfel, în septembrie 1947, producția medie lunară a industriei de bază reprezenta aproape 80% din producția anului 1938, față de numai 45% cît reprezenta în anul 1945⁵. Spre sfîrșitul anului 1947 erau redată în circulație principalele linii de cale ferată, iar 95% din flota comercială era repusă în funcțiune⁶.

În procesul refacerii economiei naționale și prin înfrîngerea sabotajului burgheziei s-a ameliorat treptat nivelul de trai al oamenilor muncii. Guvernul democratic, la inițiativa partidului comunist, a promovat măsuri pentru frînarea speculei și aprovizionarea salariaților și a țăranilor muncitori. Au fost înființate economate, cooperative de consum, au fost trimise la sate

⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 61—62, 63.

* Așa au fost, spre exemplu, șantierul de pe linia ferată Bumbesti-Livezeni, precum și multe șantiere de importanță locală pentru refacerea orașelor.

** De pildă, muncitorii de la căile ferate, la inițiativa celor de la Atelierele „Gri-
vița roșie” din București, au început o largă întrecere pentru repararea materialului
rulant. În anul 1946 a început o pasionantă întrecere între 20 000 de muncitori din 21 de
filaturi de bumbac pentru mărirea producției. În cursul întrecerii, muncitorii de la I.T.A.-
Arad au ridicat producția de la 30 000 kg de bumbac filat pe săptămînă în anul 1945
la 73 000 kg în anul 1946. La Fabrica „Dermata” din Cluj, producția de încălțăminte a
atins în februarie 1947, ca urmare a întrecerii patriotice, 2 500 de perechi pe zi, față
de 1 800, cît se produceau înainte de război.

⁵ „Scînteia” nr. 992, din 5 decembrie 1947.

⁶ „Scînteia” nr. 996, din 10 decembrie 1947.

mărfuri industriale *, luându-se totodată măsuri pentru stimularea vânzărilor de produse agricole la orașe. În anul 1947 au fost organizate primele magazine de stat, cu produse alimentare și de îmbrăcăminte, care constituiau primele nuclee ale unui comerț de stat, punctul de plecare pentru o dezvoltare asemănătoare în alte compartimente ale comerțului ⁷.

Așadar, înfruntând greutăți enorme, clasa muncitoare și ceilalți oameni ai muncii au ridicat treptat țara din ruinele provocate de război și de jaful hitlerist, au pus bazele pășirii mai departe spre o dezvoltare superioară a economiei naționale. În același timp, o mare însemnătate pentru consolidarea măsurilor luate de partid în vederea refacerii țării au avut sprijinul economic și colaborarea cu Uniunea Sovietică. În anii de secetă 1945—1946 Uniunea Sovietică a acordat un ajutor frățesc României, livrându-i cereale. Pe baza acordurilor economice încheiate în mai și septembrie 1945 și în februarie 1947 au fost importate din U.R.S.S. materii prime pentru industria siderurgică, textilă și alte produse.

2. Pe măsură ce economia națională începea să se învioneze, pe măsură ce creștea sfera activității economice a statului, se manifestau tot mai pregnant contradicțiile generate de existența proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție.

În prima etapă a revoluției populare, pe prim plan se situau sarcinile cu caracter democratic. Partidul comunist pornea de la convingerea că în acea etapă existența proprietății burgheze asupra majorității întreprinderilor, minelor, unor mijloace de transport etc. nu constituia un impediment în calea refacerii economiei naționale, dimpotrivă, o necesitate istorică peste care nu se putea sări prin măsuri arbitrare.

Totodată, partidul vedea mai departe, căuta să atenueze, în limitele istoricește posibile, contradicțiile generate de proprietatea capitalistă, să îngrădească posibilitățile de exploatare ale burgheziei și să pună capăt sabotajului acesteia. Dezvoltarea mai departe a revoluției și îndeosebi sarcinile economice care rezultau din necesitățile redresării țării au impus luarea unor măsuri care depășeau caracterul strict al desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, purtând un caracter din ce în ce mai pronunțat anticapitalist. Aceasta este însăși dialectica dezvoltării sociale. V. I. Lenin arăta că a merge înainte pe drumul dezvoltării puterii revoluționar-democratice înseamnă a atinge, la un moment dat, într-un anumit fel, însuși edificiul economic burghez, a face pași spre socialism. „Dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii — scria V. I. Lenin — are, ca orice lucru pe lumea asta, un trecut și un viitor. Trecutul ei îl reprezintă absolutismul, iobăgia, monarhia, privilegiile... Viitorul îl constituie lupta împotriva proprietății private, lupta muncitorului salariat împotriva patronului, lupta pentru socialism” ⁸.

* La sate au fost trimise unelte agricole, materiale de construcție, pînzeturi și încălțăminte, articole de uz casnic. În lunile ianuarie-august 1947, spre exemplu, au fost distribuite prin cooperative la sate 275 000 kg bumbac țărănesc, 3 700 000 m de pînzeturi și stofe, 50 000 bucăți de tricotaje, 5 000 m c cherestea, 50 000 m c geamuri, 7 vagoane de tablă și multe alte mărfuri („Scînteia” nr. 920, din 12 septembrie 1947).

⁷ „Scînteia” nr. 993, din 6 decembrie 1947.

⁸ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 11, Editura politică, 1962, pag. 71.

În etapa la care ne referim, guvernul democratic, învingînd rezistența înverșunată a claselor exploatare, a înfăptuit, la inițiativa P.C.R., un ansamblu de măsuri care i-au dat posibilitatea să instituie un control asupra activității economice a întreprinderilor particulare și să apere interesele maselor muncitoare. În decembrie 1946 a fost etatizată Banca națională, care a devenit un instrument în mâinile statului pentru dirijarea vieții economice a țării, tăindu-se astfel posibilitățile burgheziei de a manevra în domeniul finanțelor și creditului. Dispunînd de instrumentul de emisiune, obligînd întreprinderile să-și desfășoare activitatea economică prin intermediul Băncii de stat, guvernul democratic avea în mîna sa un instrument de control asupra vieții economice a țării. Căci, așa cum remarcă Lenin, cu ajutorul Băncii poți să știi de unde vin și încotro se îndreaptă capitalurile, cine și cît își însușește din produsul social, unde se concentrează profiturile.

O măsură importantă pe linia întăririi controlului statului asupra întreprinderilor și a creșterii posibilităților partidului comunist de a influența asupra vieții economice a țării a fost reorganizarea Ministerului Industriei și Comerțului în aprilie 1947. Acest minister a căpătat înputernicirea de a organiza, supraveghea și controla activitatea economică a întreprinderilor și unităților comerciale, avînd în grijă producția industrială, repartizarea materiilor prime și a semifabricatelor, distribuirea produselor alimentare și industriale, stabilirea regimului de prețuri, desfășurarea comerțului⁹.

În legătură cu toate acestea de o importanță excepțională teoretică și politică au fost Oficiile industriale. Modul în care partidul nostru a folosit aceste organisme economice în prima etapă a revoluției populare constituie o contribuție a sa la tezaurul experienței colective a mișcării muncitorești și democratice internaționale.

Legea Oficiilor industriale a fost elaborată din inițiativa P.C.R. și supusă aprobării Adunării Deputaților în luna mai 1947. Ea prevedea gruparea întreprinderilor pe ramuri de producție și efectuarea, prin intermediul Oficiilor industriale, a controlului asupra principalelor probleme ale activității economice a acestora. Legea stabilea că Oficiile industriale fac propuneri și colaborează cu Ministerul Industriei și Comerțului în vederea stabilirii programelor de producție pe ramuri industriale; organizează achiziționarea materiilor prime și repartizarea acestora, precum și a semifabricatelor și produselor finite, pe baza normelor stabilite de minister; stabilesc necesitățile de import și tratează vânzările în străinătate; fac propuneri de investiții și de ridicare a rentabilității întreprinderilor; efectuează controlul asupra procesului de producție, țin evidența mijloacelor fixe din întreprinderi; repartizează materialele și combustibilii etc. Pentru a stimula activitatea economică a întreprinderilor se prevedea că produsele fabricate peste sarcinile prevăzute în programul de producție puteau să fie vîndute liber de către acestea¹⁰.

Din atribuțiile date Oficiilor industriale rezultă, pe de o parte, preocuparea partidului comunist de a pune ordine în economia națională, iar pe de altă parte de a pune oamenii muncii la adăpost față de încercările burgheziei de a reduce forța de muncă sau de a nu-și respecta obligațiile stabilite prin contractele colective. În acest sens, ziarul „Scînteia” scria că

⁹ „Scînteia” nr. 793, din 6 aprilie 1947.

¹⁰ „Scînteia” nr. 821, din 15 mai 1947.

prin instituirea Oficiilor industriale „factorul muncă, hotărîtor în procesul producţiei, îşi va avea astfel siguranţa şi posibilitatea de lucru şi pe aceea a îmbunătăţirii nivelului de trai”.¹¹

Din analiza modului de funcţionare a Oficiilor industriale rezultă că prin intermediul lor statul democrat-popular, în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, avea sub controlul său domeniile hotărîtoare ale producţiei industriale. După părerea noastră, aceasta exprima un anume mod specific în care puterea democrat-populară exercita rolul său economic în acele condiţii de dezvoltare a ţării, cînd alături de proprietatea de stat asupra unor mijloace de producţie exista proprietatea capitalistă, care era predominantă. Crearea Oficiilor industriale era o măsură democratică ce nu ducea la lichidarea proprietăţii capitaliste, dar institua un control asupra ei. În această ordine de idei, luînd cuvîntul în Adunarea Deputaţilor pentru a da replica unui deputat liberal care se ridicase împotriva legii Oficiilor industriale, sub cuvînt că lichidează proprietatea particulară, tovarăşul Ion Gheorghe Maurer, arătînd că această proprietate nu este desfiinţată, sublinia : „Ceea ce se face este însă **reglementarea** exerciţiului dreptului de proprietate”¹². Evident, urmările aplicării acestei legi nu puteau să fie altele în afară de îngrădirea exploatării capitaliste, întărirea puterii economice a regimului democrat-popular, îmbunătăţirea vieţii populaţiei muncitoare.

Guvernul democratic promovează şi alte măsuri care îngădesc posibilităţile capitaliştilor de a acţiona împotriva intereselor oamenilor muncii. Astfel, în luna mai 1947, se stabileşte că marile întreprinderi industriale vor lucra pe bază de programe de producţie întocmite de Ministerul Industriei şi Comerţului, introducîndu-se astfel un nou element de ordine şi stabilitate în economie. În iunie 1947 se votează legea pentru organizarea controlului economic, care împuternicea organele de stat specializate să controleze activitatea în domeniul achiziţionării materiilor prime, colectării produselor agricole, desfăşurării producţiei industriale, circulaţiei mărfurilor, preţurilor, salariilor şi beneficiilor¹³. Este votată legea circulaţiei bunurilor agricole, care pune la piedică acaparării pămîntului de către chiaburi, îngădind relaţiile capitaliste în agricultură. Legea prevedea anularea vînzărilor de pămînt făcute de ţăranii muncitori în timpul secetei din anii 1945—1946 ; lotul de 2 ha se considera indivizibil ; nimeni nu putea cumpăra mai mult de 25 ha de pămînt ; la vînzările de la 5 ha în sus statul avea drept de preempţiune¹⁴.

În ziua de 14 iunie 1947 au fost prezentate în faţa Consiliului de Miniştri propunerile elaborate de către Partidul Comunist Român în vederea îmbunătăţirii situaţiei economice a ţării. Guvernul adoptă în unanimitate propunerile şi însărcinează o comisie care să pregătească şi să urmărească aplicarea lor. Propunerile P.C.R. prevedeau măsuri în domeniul economic, astfel încît spre sfîrşitul anului 1947 să se atingă 60—70% din nivelul productivităţii muncii din perioada antebelică, sporirea producţiei la produsele industriale de bază, lichidarea inflaţiei şi ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc. Pe baza propunerilor P.C.R., la 15 august 1947 este înfăptuită stabilizarea monetară. O dată cu introducerea unei noi monede, toţi

¹¹ Ibid.

¹² „Scînteia” nr. 829, din 25 mai 1947.

¹³ „Scînteia” nr. 844, din 13 iunie 1947.

¹⁴ „Scînteia” nr. 835, din 1 iunie 1947.

deținătorii de aur, devize, valute și orice mijloace de plăți străine erau obligați să le predea statului. În acest fel s-a dat o puternică lovitură burgheziei, care acumulasese averi enorme în perioada inflației.

Ansamblul de măsuri la care ne-am referit au permis clasei muncitoare, în frunte cu P.C.R., să pregătească terenul pentru trecerea mai departe spre noi obiective social-economice. În legătură cu toate acestea, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „Înfruntând nenumărate greutăți, oamenii muncii au înfăptuit cu succes aceste măsuri care îngreunau posibilitatea burgheziei de a sabota redresarea producției și finanțelor țării; au apărut primele elemente de stabilitate în economie. Toate acestea au slăbit pozițiile reacțiunii și au întărit regimul democrat; s-au creat condiții pentru înlăturarea de pe scena istoriei a monarhiei, pentru lichidarea ultimelor vestigii ale dominației politice burghezo-moșierești”¹⁵.

II. Întărirea rîndurilor clasei muncitoare și creșterea rolului său conducător în societate

Unul dintre cele mai importante aspecte ale evoluției raportului forțelor de clasă în România în etapa la care ne referim îl constituie afirmarea tot mai puternică a clasei muncitoare ca forță politică hotărîtoare a societății, întărirea unității rîndurilor sale și a alianței sale cu masele de bază ale țărănimii și cu ceilalți oameni ai muncii. Vorbind despre trecerea neîntreruptă de la desăvîrșirea sarcinilor cu caracter democratic la revoluția socialistă, V. I. Lenin punea pe prim plan problemele legate de gradul de conștiință și de organizare a clasei muncitoare și a aliatului său, țărănimea muncitoare. Astfel, subliniind că trebuie să se țină seamă la elaborarea strategiei și tacticii atît de condițiile economice obiective, cît și de voința majorității populației, el arăta că partidul marxist trebuie să facă pași spre cucerirea puterii cu pricepere și treptat, sprijinindu-se „...pe conștiința și pe organizarea majorității covârșitoare a muncitorilor și țăranilor săraci”¹⁶.

După 23 August 1944, clasa muncitoare a cunoscut un proces continuu de creștere a conștiinței sale politice și a gradului de organizare.

Partidul Comunist Român, care activa în front unic cu Partidul social-democrat, a desfășurat o largă activitate politică și organizatorică în vederea ridicării nivelului de conștiință și de organizare a clasei muncitoare la înălțimea cerințelor puse de acea etapă a dezvoltării țării. La chemarea P.C.R., muncitorii s-au situat în fruntea luptei pentru înfrîngerea uneltirilor reacțiunii, refacerea economiei naționale, au înfruntat cu abnegație greutățile începutului, sabotajul și calomniile burgheziei; din rîndul lor au fost recrutate cadre pentru aparatul de stat.

Combativitatea clasei muncitoare, capacitatea sa de a-și exercita rolul de forță socială principală a societății sporeau pe măsură ce creștea gradul de organizare a rîndurilor sale. În primul rînd, a crescut influența partidului comunist în rîndurile clasei muncitoare și, drept efect, un mare număr de muncitori au intrat în partidul comunist. În ciuda acțiunii antileniniste duse de Ana Pauker, care deschisese porțile partidului elementelor străine de inte-

¹⁵ Gh. Gheorghiu-Dej: „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist”, Editura politică, 1964, pag. 14.

¹⁶ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 31, Editura politică, 1964, pag. 132.

rezele clasei muncitoare, organizațiile de partid locale au primit în rîndurile lor cu deosebire muncitorii cei mai înaintați, care se situau în fruntea acțiunilor revoluționare, aveau o mare influență în masă. În scurtă vreme s-au constituit organizații ale P.C.R. în aproape toate întreprinderile de mare importanță economică.

Partidul comunist a desfășurat o largă activitate organizatorică, politică și ideologică pentru realizarea sarcinilor ce îi reveneau ca forță politică conducătoare în guvernul democrat. În ianuarie 1946 a avut loc o plenară a C.C. al P.C.R. care a examinat activitatea partidului după Conferința Națională, situația economică și politică a țării, probleme ale muncii organizatorice și de propagandă, ale pregătirii alegerilor parlamentare. Plenara a stabilit un ansamblu de măsuri în vederea intensificării activității întregului partid la nivelul sarcinilor care îi stăteau în față.

De mare importanță pentru afirmarea clasei muncitoare în viața politică și economică a țării a fost faptul că s-au întărit organizațiile regionale, județene și de plasă ale P.C.R. Acestea au cîștigat experiență în muncă, militau consecvent pentru realizarea liniei politice a partidului, sprijinindu-se tot mai mult pe un larg activ fără de partid, pe sindicate, organizații de tineret, organizații de femei ș.a.m.d.

În al doilea rînd, s-a dezvoltat larg mișcarea sindicală, care a cuprins aproape totalitatea muncitorilor. Crearea organizațiilor de sindicat pe baza Frontului unic muncitoresc a sporit forța combativă a clasei muncitoare, posibilitățile sale de a-și exercita rolul conducător în societate. În ianuarie 1945 a avut loc Congresul general al sindicatelor, care a hotărît constituirea Confederației Generale a Muncii, forul superior al mișcării sindicale unite în acea vreme.

În primăvara anului 1946 s-au desfășurat alegerile pentru organele de conducere ale sindicatelor. La 3 februarie 1946, un comunicat al C.C. al F.U.M. anunța că propunerile de candidați în aceste alegeri vor fi făcute de către Frontul unic muncitoresc, socotind că aceste alegeri sînt de o importanță covârșitoare pentru consolidarea unității sindicale și a unității de acțiune a celor două partide muncitorești. Alegerile s-au desfășurat în luptă pentru aplicarea contractelor colective, împotriva sabotajului capitalist, pentru mărirea producției. La alegeri au fost înfrînte elementele de dreapta din mișcarea sindicală, ceea ce a dus la întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare.

În scurt timp organizarea clasei muncitoare în sindicate s-a extins. Astfel, spre sfîrșitul anului 1947, cînd a avut loc al 2-lea Congres al Confederației Generale a Muncii, existau în țară 1 467 de sindicate cu 1 337 586 de membri, față de numai 513 sindicate cu 119 000 de membri în anul 1945¹⁷. Sindicatele au constituit un sprijin de bază al guvernului democratic în realizarea sarcinilor încredințate de popor. În ciuda acțiunii elementelor social-democrate de dreapta, care tindeau spre îndepărtarea sindicatelor de viața politică a țării, sindicatele au organizat participarea muncitorilor la refacerea economiei, la controlul economic, au sprijinit organizarea aprovizionării muncitorilor, luînd sub îndrumarea lor activitatea economatelor create de guvernul democratic.

¹⁷ „Scînteia” nr. 973, din 13 noiembrie 1947.

În al treilea rînd, s-a întărit colaborarea între P.C.R. și P.S.D. în cadrul Frontului unic muncitoresc, care se dezvoltă în pas cu mersul luptei revoluționare a poporului. Aceasta a jucat un mare rol în strîngerea forțelor democratice și creșterea activității politice a maselor.

În octombrie 1944, în urma unei ședințe comune a reprezentanților C.C. al P.C.R. și C.C. al P.S.D., s-a creat un comitet central al Frontului unic muncitoresc și s-a trecut la crearea de comitete locale de front unic în toate locurile unde existau organizații ale celor două partide. Comitetele de front unic coordonau acțiunea clasei muncitoare atît pe tărîmul activității politice, cît și pe tărîmul mișcării sindicale.

De o mare importanță pentru întărirea unității clasei muncitoare și creșterea rolului său conducător în viața socială a fost înfrîngerea social-democraților de dreapta, care se situau pe poziția slăbirii Frontului unic muncitoresc, urmărind spargerea unității sindicatelor, izolarea P.S.D. de partidul comunist și apropierea lui de partidele național-țărănesc și național liberal. În mod deosebit această poziție a ieșit în evidență cu prilejul pregătirii alegerilor pentru Adunarea Deputaților din 1946.

Partidul Comunist Român a luat atitudine hotărîtă de demascare a acestor manevre reacționare ale social-democraților de dreapta. Criticînd acțiunile scizioniste ale acestora, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea într-un interviu acordat unui redactor al Agenției române de presă: „Partidul comunist consideră că Frontul unic muncitoresc trebuie să rămînă și mai departe pivotul politic atît în campania electorală pentru cîștigarea bătăliei alegerilor, cît și în parlamentul și guvernul rezultate din consultarea populară. Grupînd în jurul F.U.M. toate forțele democratice, combative ale țării, vom putea declanșa o astfel de desfășurare de forțe pe întreg cuprinsul țării încît să ne aducă în mod cert victoria deplină”¹⁸.

Pe poziția luptei comune cu P.C.R. s-au situat conducătorii de stînga ai P.S.D. și masa membrilor de partid, în primul rînd muncitorii din întreprinderi. În acest partid au început discuții aprinse, astfel încît în zilele de 9—10 februarie 1946 ședința plenară a C.C. al P.S.D. a luat hotărîrea de a se convoca congresul partidului pentru a discuta problema participării la alegerile parlamentare. Un succes important al forțelor de stînga din partid s-a obținut chiar la această plenară cînd, cu 19 voturi pentru, 10 contra, plenara a hotărît să se recomande congresului participarea în alegeri pe liste comune cu celelalte forțe politice din guvernul Groza¹⁹.

La 10 martie 1946 s-a deschis Congresul Partidului social-democrat. La Congres a fost dezvăluit că P.N.Ț. și P.N.L. au trimis lui Titel Petrescu o scrisoare (ținută în secret de către acesta) prin care îi promiteau ajutor politic și bănesc dacă va determina ca partidul social-democrat să candideze pe liste proprii, izolîndu-se de celelalte forțe democratice. Congresul a respins acțiunile scizioniste ale celor de dreapta, i-a exclus din partid și a hotărît cu 232 voturi pentru, 29 voturi contra și 60 de abțineri ca P.S.D. să

¹⁸ „Scînteia” nr. 471, din 9 martie 1946.

¹⁹ „Scînteia” nr. 451, din 14 februarie 1946.

meargă în bătălia alegerilor alături de P.C.R., pe liste comune cu toate forțele democratice.

Cu prilejul alegerilor sindicale din august-noiembrie 1947, elementele social-democrate de dreapta au încercat din nou să lovească în unitatea mișcării sindicale. Partidul comunist a demască aceste manevre, subliniind necesitatea întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare. Într-un articol, intitulat „Dușmanii unității de acțiune a muncitorimii“, apărut în ziarul „Scînteia“ se spunea: „Rolul hotărîtor jucat de clasa muncitoare din România în opera de dezvoltare democratică a țării constituie un titlu de glorie al muncitorimii noastre. Acest rol istoric muncitorimea nu-l poate îndeplini cu succes decît fiind unită. De aceea, cîtă vreme nu există încă partidul unic al proletariatului, unitatea de acțiune a muncitorimii alcătuiește cheia consolidării și lărgirii regimului democratic“²⁰. La rîndul său, Biroul Politic al Partidului social-democrat a dat un comunicat în care sublinia că „manifestări și elemente de dreapta nu se tolerează și nu se pot tolera în cadrul P.S.D.“.

Partidul Comunist și Partidul social-democrat au activat de comun acord în toate problemele fundamentale ale dezvoltării regimului democrat-popular. Unitatea de acțiune dintre comuniști și social-democrați a contribuit la înțelegerea și la apropierea reciprocă a celor două partide. Se făureau astfel, treptat, în focul luptei, condițiile care au permis unificarea ambelor partide pe baza marxism-leninismului. Partidul comunist pornea de la ideea că unitatea organizatorică, politică și ideologică a clasei muncitoare nu poate fi rezultatul unei contopiri mecanice a celor două partide. Încă în rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R. se arăta că realizarea partidului unic al clasei muncitoare trebuie să fie rezultatul unei munci sistematice de lămurire ideologică și principială atît a muncitorilor comuniști, cît și social-democrați, că unitatea trebuie realizată pe baza principiilor ideologice și organizatorice marxist-leniniste. În acest scop, s-a desfășurat în întreaga țară o neobosită muncă de propagandă și agitație, de lămurire a bazelor partidului unic.

La 27 septembrie 1947 a avut loc o ședință comună a birourilor politice ale partidului comunist și partidului social-democrat, care au analizat situația politică internă și externă și sarcinile clasei muncitoare din România. Cele două birouri politice au hotărît să întărească și să adîncească colaborarea în toate sectoarele de muncă și „...în vederea consolidării democrației populare în România și a îndeplinirii misiunii istorice a clasei muncitoare să pună în discuția forurilor de conducere respective mijloacele practice pentru grăbirea înfăptuirii unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării noastre muncitorești“²¹. O lună mai tîrziu, la 29 octombrie 1947, a avut loc ședința plenară a C.C. al F.U.M., care a hotărît înființarea a două comisii însărcinate cu elaborarea statutului și a platformei partidului unic muncitoresc, precum și cu stabilirea planului organizatoric pentru unificarea celor două partide.

²⁰ „Scînteia“ nr. 895, din 12 august 1947.

²¹ „Scînteia“ nr. 935, din 29 septembrie 1947.

În noiembrie 1947 s-a publicat platforma partidului unic, în care se stabileau principiile ideologice, organizatorice și tactice ale partidului. O lună după aceea, la 9 decembrie 1947, s-a ținut în București o ședință a comisiilor de pregătire a partidului unic la care au participat și unele comisii județene. Prelucrând platforma partidului unic muncitoresc în fața participanților și referindu-se la caracterul partidului care avea să ia naștere din unificarea P.C.R. cu P.S.D., secretarul general al P.C.R. spunea: „Ar fi greșit să nu dăm clasei muncitoare un singur stat major capabil să asigure fermitate în orientarea politică de viitor, care să asigure acțiunii clasei muncitoare unite de voință, să dea posibilitatea înfăptuirilor care să permită trecerea spre socialism, să asigure, cu alte cuvinte, condițiile dezvoltării prin democrație populară la socialism”²².

După prelucrarea platformei s-a trecut la măsuri practice de aplicare a ei. Astfel, în ianuarie 1948 au început alegerile birourilor organizațiilor de bază ale partidului unic, ale comitetelor de secție, de plasă și județene; au fost aleși delegații pentru congresul de unificare. Congresul a avut loc în februarie 1948 și a hotărât crearea Partidului Muncitoresc Român, partid marxist-leninist al clasei muncitoare din România. Aceasta a marcat victoria deplină a marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră, a însemnat crearea de noi condiții, superioare, pentru exercitarea de către clasa muncitoare a rolului său conducător în societate.

III. Consolidarea treptată a alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și ceilalți oameni ai muncii

Una dintre problemele de cea mai mare importanță pentru consolidarea puterii populare, înfrângerea definitivă a forțelor reacționare, contrarevoluționare, a constituit-o consolidarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare. Așa cum arăta V. I. Lenin, în procesul desăvârșirii sarcinilor democratice, al desfășurării luptei revoluționare neîntrerupte în vederea creării condițiilor pentru cucerirea deplinei puteri politice de către proletariat și aliații săi, la sate are loc o regrupare a forțelor sociale, izolarea treptată a păturii avute — chiaburiimea — și atragerea alături și sub conducerea proletariatului a maselor țărănimii muncitoare. Evident, acest proces complex poartă amprenta condițiilor social-politice concrete din fiecare țară, a raportului de forțe dintre clasele aflate în luptă, a tradițiilor luptelor de clasă duse de țărănime.

În țara noastră, după victoria insurecției armate de la 23 August 1944, masele țărănimii muncitoare au trecut printr-un proces profund de clarificare politică. Participarea țăranilor muncitori la insurecția armată, la războiul antihitlerist, la luptele pentru înfăptuirea reformei agrare, democratizarea țării și instaurarea guvernului democratic a constituit cea mai înaltă școală politică pentru educarea lor în spirit revoluționar. S-a format convingerea

²² „Scînteia” nr. 1 002, din 17 decembrie 1947.

masei de bază a țărănimii că numai alături și sub conducerea clasei muncitoare își poate satisface năzuințele sale economice imediate — înfăptuirea reformei agrare, precum și năzuințele politice —, înlăturarea de la conducerea treburilor de stat a reprezentanților forțelor reacționare burghezo-moșierești. Fără îndoială, un mare rol în creșterea conștiinței politice a maselor de țărani l-a avut constituirea la sate a organizațiilor P.C.R., a organizațiilor Frontului plugarilor, a Comitetelor țărănești, care dădeau un cadru organizatoric adecvat activității țărănimii sub conducerea clasei muncitoare.

Să ne oprim puțin asupra importanței pe care a avut-o reforma agrară pentru clarificarea politică a țărănimii. Problema lichidării proprietății funciare moșierești prin împrăștierea țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin s-a pus în țara noastră încă de la începutul dezvoltării relațiilor de producție capitaliste la sate. Cele două reforme agrare efectuate sub regimul trecut (cea din 1864 și cea din 1921) nu au dus la desființarea totală a relațiilor feudale din agricultură. Dimpotrivă, ceea ce caracteriza agricultura românească între cele două războaie mondiale era dominația mării proprietăți funciare, care se baza pe munca în dijmă și pe munca salariată, o dată cu existența la sate a milioanelor de țărani fără pământ sau cu pământ puțin. Aceasta era cauza principală a stării de înapoiere economică a satelor, a cruntei exploatare la care erau supuse masele de bază ale țărănimii muncitoare.

Este evident că orientarea țărănimii muncitoare spre una sau alta din forțele politice aflate în luptă era strâns legată de rezolvarea problemei pământului. În jurul acestei probleme a concentrat P.C.R. lupta după 23 August 1944, urmărind izolarea partidelor reacționare burghezo-moșierești și atragerea țărănimii alături de clasa muncitoare, în alianță cu aceasta, în lupta revoluționară. Partidul comunist nu a dat posibilitate partidului național țărănesc și partidului liberal — brătienist să manevreze în problema pământului. Aceste partide nu s-au putut opune deschis reformei agrare, dar, sub cuvânt că trebuie să se aștepte terminarea războiului, urmăreau amânarea ei, cu scopul de a o împiedica. Meritul P.C.R. este acela că a lansat lozincă înfăptuirii reformei agrare peste capul guvernelor cu majoritate reacționară, înfrângând opoziția partidelor reacționare burghezo-moșierești și acțiunile represive ale ministrului de interne, moșierul Aldea. La sate au mers detașamente de muncitori care au ajutat pe țăranii săraci să se organizeze, să intre pe pământurile moșierești și să le împartă. Masele țărănimii muncitoare au ales drumul luptei comune împreună și sub conducerea clasei muncitoare; s-a încheiat alianța muncitorească-țărănească, forța politică în stare să înfrângă rezistența reacțiunii și să instaureze puterea populară.

În legătură cu importanța reformei agrare în educarea politică a țărănimii trebuie subliniat următorul aspect. În lichidarea proprietății moșierești era interesată întreaga țărănime, inclusiv chiaburimea. Chiaburii n-au ezitat să profite de pe urma reformei agrare. În cursul împărțirii pământului au ieșit pregnant la iveală interesele de clasă deosebite, opuse, ale chiaburimii față de țăranii muncitori. Încercînd să tragă foloase din exproprierea moșierilor, chiaburii au căutat să acapareze din pământul expropriat și să-și întărească

pozițiile economice. Ulterior, în condițiile secetei din anii 1945—1946, proprietatea funciară chiaburească s-a mărit în unele sate prin acapararea pământului țăranilor pe o baniță de grăunțe. Sprijinul acordat de stat pentru a fi înapoiate aceste pământuri a întărit încrederea politică a țăranimii muncitoare în forțele democratice, în drumul pe care îl arăta clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist.

După instaurarea guvernului democratic, procesul de clarificare politică a țăranimii muncitoare s-a desfășurat pe baze noi. Evident, sarcina desființării proprietății moșierești fiind înfăptuită, la sate au apărut probleme noi, legate de refacerea agriculturii, îmbunătățirea aprovizionării etc. În aceste condiții, partidul comunist a acordat o mare atenție întăririi alianței muncitorești-țăărănești ca factor politic de bază al consolidării regimului democrat-popular. Cu prilejul Congresului Frontului plugarilor, ținut în iulie 1946, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „Fără unirea muncitorilor și țăranilor nu este cu putință democrația, adică cîrmuirea poporului prin popor și pentru popor, nu este cu putință bunăstarea țăranilor și muncitorilor, nu este cu putință — într-un cuvînt — fericirea și libertatea țării. Fiindcă țara, țara cea adevărată, țara muncitoare, sînt plugarii și muncitorii, împreună cu cărturarii cinstiți și cu elementele progresiste din celelalte pături sociale”²³.

În acea perioadă, o formă de manifestare a alianței dintre muncitori și țărani o constituia colaborarea dintre partidul comunist și Frontul plugarilor, organizația de masă a țăranimii. Partidul comunist a dat un ajutor substanțial Frontului plugarilor să-și creeze organizații în majoritatea județelor, să participe efectiv la activizarea politică a maselor țăărănești.

O dată cu aplicarea reformei agrare și în perioada anilor 1946—1947 cînd au ieșit puternic la suprafață interesele de clasă opuse ale chiaburimii, pe de o parte, și ale țăranimii sărace și mijlocașe, pe de altă parte, s-au adîncit contradicțiile în sinul Frontului plugarilor între elementele chiaburești și cele care reprezentau interesele țăranimii muncitoare. Chiaburii ajunși în Frontul plugarilor încercau să scoată organizația de sub influența P.C.R., să rupă mișcarea țăărănească de mișcarea muncitorească și să împiedice cimentarea alianței muncitorești-țăărănești. Deveniseră necesare izolarea elementelor chiaburești și alungarea lor din Frontul plugarilor, pentru ca acesta să activeze într-adevăr ca o organizație revoluționară a țăranimii, sub hegemonia clasei muncitoare și a partidului comunist.

În aprilie 1947 a fost convocată o ședință extraordinară a Comitetului Executiv al Frontului plugarilor, sub președinția dr. Petru Groza. Au fost discutate sarcinile organizației în noile condiții istorice și s-au adoptat importante măsuri organizatorice. Așa cum se remarcă într-un comunicat dat publicității după ședință, Frontul plugarilor își reafirma caracterul pe care l-a avut la constituire, acela de organizație de luptă pentru apărarea intereselor țăranimii muncitoare. În acest scop, în ședința Comitetului Executiv s-a hotărît, printre altele: revizuirea și regruparea cadrelor astfel încît la

²³ Gh. Gheorghiu-Dej: „Prin popor, pentru popor“, Editura P.C.R. 1946, pag. 6.

toate posturile de conducere ale organizațiilor, de sus pînă jos, să precumpănească elementele nevoiașe, cinstite și devotate cauzei țărănimii muncitoare; să fie atrași în organizație noi țărani muncitori, să fie întărită colaborarea cu clasa muncitoare pentru apărarea bazelor democratice ale statului, pentru consolidarea și dezvoltarea democrației, pentru propășirea țării²⁴.

În lumina acestei orientări și după o intensă muncă dusă de către țărani muncitori din Frontul plugarilor, cu ajutorul comuniștilor, s-a reușit ca în cursul anului 1947 elementele chiaburești din conducerea Frontului plugarilor și din organizațiile sale să fie izolate și excluse din organizație. Frontul plugarilor a reafirmat deschis că recunoaște rolul conducător al clasei muncitoare, al Partidului Comunist Român. Aceasta a constituit o grea lovitură dată forțelor reacționare, care sperau în dezbinarea alianței muncitorești-țăărănești.

În procesul desfășurării luptei pentru desăvîrșirea sarcinilor burghezo-democratice s-au strîns în jurul clasei muncitoare celelalte pături sociale neproletare, în primul rînd intelectualitatea progresistă, legată de popor. Faptul că elementele cele mai înaintate din rîndul intelectualilor — oameni de știință, scriitori și artiști de renume național și internațional — s-au situat pe poziții democratice, de luptă împotriva fascismului și a războiului antisovietic a avut o mare importanță pentru evoluția ulterioară a intelectualității. Este semnificativ că în timpul luptei pentru instaurarea unui guvern democratic, exprimîndu-și adeziunea față de Platforma Frontului Național Democrat, savanți și profesori universitari de renume, care în aprilie 1944 protestaseră împotriva războiului antisovietic, s-au alăturat forțelor revoluționare în frunte cu P.C.R. Astfel într-o moțiune adoptată în februarie 1945 la o adunare a cadrelor didactice universitare se spune, printre altele: „...noi, membrii corpului didactic universitar, menținîndu-ne pe linia atitudinii noastre din vremea dictaturii lui Antonescu, cerem venirea la cîrmă a unui guvern care să fie expresia tuturor elementelor democratice ale țării și să realizeze imediat programul de guvernare al Frontului Național Democrat”²⁵.

Pe măsură ce se desfășura revoluția populară, ce se înfăptuiau transformări democratice, iar forțele reacționare își demascau țelurile lor contra-revoluționare, antinaționale, intelectualii marcanți ai țării, văzînd în clasa muncitoare forța socială cea mai avansată se alăturau marii opere de dezvoltare democratică a societății. Guvernul democratic a inițiat măsuri pentru dezvoltarea științei, artei și culturii. A fost constituit Consiliul național de cercetări științifice, sub egida Academiei, căruia i s-au alocat importante fonduri materiale, în vederea dezvoltării cercetării puse în slujba refacerii economice a țării. În pofida unor elemente retrograde, care perorau pe tema unei preținse „crize a culturii”, artiști de valoare au pus în scenă opere democratice, iar scriitori și poeți au început să publice lucrări care

²⁴ „Scînteia” nr. 807, din 26 aprilie 1947.

²⁵ „Scînteia” nr. 141, din 16 februarie 1945.

zugrăveau transformările democratice. Evident, reacțiunea avea încă rădăcini în rîndurile intelectualității, mai ales în rîndul unor profesori, care încercau să folosească dreptul de a preda de la catedră pentru a întreprinde acțiuni ostile dezvoltării democratice a țării. Caracteristic era însă faptul că figuri reprezentative ale științei și artei românești sprijineau opera guvernului democratic, că în masa intelectualității se dezvolta pe larg curentul progresist.

Semnificativ pentru modul de gîndire și de activitate al intelectualității înaintate a patriei sînt cele scrise de Mihail Sadoveanu, în septembrie 1945 : „Ieșim dintr-un război nemilostiv și prefacerile din juru-ne au caracter de revoluție. Ca să preîntîmpinăm catastrofele, cată să grăbim și pe acest pămînt al nostru românesc opera democrației adevărate“. Și mai departe : „Dacă ni se împrutează ceasurile poeziei noastre intime, puterea și talentul nostru să-l dăm fără șovăire acestei lupte cătră mai bine“²⁶. Aceleași idei, de atașament pentru regimul democratic, le găsim în rezoluția adoptată de congresul Uniunii sindicatelor de scriitori, artiști și ziariști, în care se spune : „Congresul consideră că sarcina principală a scriitorilor, artiștilor și ziariștilor din România este de a angaja toate forțele lor în lupta poporului muncitor pentru triumful definitiv al democrației, pentru refacerea materială și morală a țării noastre“²⁷.

Desigur, unii dintre intelectuali nu au ajuns atunci pînă la înțelegerea rolului P.C.R., al clasei muncitoare. Ne referim mai ales la aceia care erau sub influența partidelor burghezo-moșierești. Dar ceea ce era valoros în rîndul intelectualității s-a aliniat treptat forțelor democratice, mulți intelectuali activînd în diferite organizații obștești, cum era Uniunea patrioților (care s-a transformat apoi în Partidul național popular), organizație care recunoștea rolul de avangardă al P.C.R. Aceste organizații democratice au jucat un rol însemnat în atragerea intelectualității în lagărul forțelor democratice, în înfrîngerea reacțiunii și consolidarea puterii populare.

IV. Izolarea de mase, demascarea și înlăturarea de pe arena politică a partidelor burghezo-moșierești

Consolidarea și dezvoltarea regimului democrat-popular, reformele democratice, asigurarea independenței naționale și a suveranității de stat a României au fost obținute în condițiile unei ascutite lupte de clasă. Monarhia și partidele reacționare burghezo-moșierești, în jurul cărora s-au grupat elementele teroriste legionare, inspirate și ajutate de cercurile imperialiste occidentale, au făcut front comun în scopul răsturnării puterii populare, al reinstaurării regimului burghezo-moșieresc și readucerii dominației imperialiste asupra țării noastre.

Forțele reacționare și-au dat seama din desfășurarea evenimentelor de la 23 August 1944 pînă la 6 martie 1945 de neputința lor de a opri

²⁶ „Scînteia“ nr. 332, din 21 septembrie 1945.

²⁷ „Scînteia“ nr. 954, din 22 octombrie 1947.

mersul revoluției și a reinstaura cu propriile mijloace regimul politic al claselor exploatare. De aceea, în activitatea lor ele scontau pe un ajutor din afară, pe provocarea unei intervenții militare a puterilor imperialiste. Atît regele, cît și partidele național-țărănesc și național-liberal (Brătianu) au întreprins cele mai diferite acțiuni pentru a provoca dezordini în țară, a împinge lucrurile pînă la o criză politică internă, care, în planurile lor, trebuia soluționată printr-o intervenție a puterilor imperialiste. Astfel, la scurt timp după venirea la putere a guvernului Groza, regele a recurs la faimoasa „grevă regală”. El a declarat că nu recunoaște legalitatea acestui guvern, a rupt relațiile cu guvernul, refuzînd să contrasemneze decretele și legile edictate de guvern pentru a le da un caracter de acte „neconstituționale”. Această situație a durat 5 luni.

Prin această manevră monarhul spera să atragă atenția puterilor străine pentru a determina un amestec extern în treburile României. Această concluzie se desprinde și din faptul că, paralel cu refuzul regelui de a colabora cu guvernul, cercurile conducătoare din S.U.A. și Anglia făceau presiuni pentru a determina înlăturarea guvernului democratic român. Dar toate aceste manevre interne și externe n-au clintit poporul nostru din hotărîrea sa fermă de a-și apăra și întări regimul democrat-popular. Avînd sprijinul covîrșitoarei majorități a poporului, guvernul a continuat neabătut să traducă în viață programul de prefaceri democratice.

Cuprinse de furie în fața hotărîrii maselor populare de a nu se lăsa abătute de la calea democrației populare, speriate de creșterea prestigiului P.C.R. și de izolarea lor crescîndă, partidele reacționare burghezo-moșierești au recurs la metode extreme, trecînd la atacuri teroriste împotriva activiștilor de partid și de sindicat, a președinților comitetelor de reformă agrară * etc. La 8 noiembrie 1945, sub pretextul unei demonstrații promonarhiste, forțele reacționare au scos în stradă bande de huligani fasciști care au tras în muncitori, au atacat sediile unor organizații democratice și ale unor ministere. Au căzut răpuși de gloanțele fasciștilor 16 oameni.

În întreaga țară au avut loc manifestații populare impresionante de înfierare a atacurilor și crimelor de la 8 noiembrie 1945 și de solidaritate nezdruccinată cu guvernul democratic. 750 000 de oameni la București, 50 000 la Ploiești, 40 000 la Cluj, 30 000 la Galați, 30 000 la Brașov etc. au cerut cele mai severe măsuri împotriva complotiștilor și asasinilor.

Meritul istoric al partidului comunist este acela că, în ciuda greutăților economice prin care trecea țara, în ciuda presiunilor puterilor imperialiste, a acțiunilor turbulente ale forțelor reacționare din interior, a știut să îndrume în așa fel activitatea guvernului democratic, lupta maselor, încît a fost păstrată stabilitatea politică, au fost evitate crizele de guvern, precum și amestecul altor state în treburile interne ale României.

* În iunie 1946 sînt descoperite organizațiile subversive „Divizia sumanelor negre”, „Glasul singelui”, „Grupul diversionist”, M.N.R. și altele, formate din năimiți de-ai lui Maniu și Brătianu, împreună cu elemente fasciste, legionare.

Constatînd eșecul deplin al „grevei regale“, monarhia și conducătorii P.N.Ț. și P.N.L. s-au orientat din nou spre sprijinul puterilor occidentale din coaliția antihitleristă. Astfel, ca o condiție a normalizării relațiilor între rege și guvern, Statele Unite și Anglia au cerut, iar guvernul Groza a acceptat, includerea ca miniștri fără portofoliu a cîte unui reprezentant al celor două partide „istorice“ și organizarea într-un termen scurt a alegerilor generale²⁸. Este și în aceasta un semn al neputinței reacțiunii, o confirmare a faptului că mersul evenimentelor era determinat de forțele democrate, coalizate în jurul și sub conducerea P.C.R.

Alegerile pentru Adunarea Deputaților, ținute în toamna anului 1946, au prilejuit un moment important în confruntarea forțelor politice din țară, în verificarea influenței diferitelor partide asupra maselor populare. Partidele reacționare, care își puneau mari speranțe în aceste alegeri, au făcut uz de toate mijloacele pentru a împiedica desfășurarea lor normală. Temîndu-se de consultarea populară, ele nu vedeau altă ieșire decît în provocarea de dezordini pentru a determina o intervenție străină în treburile României. Într-un interviu, publicat parțial în ziarul „New York Times“, Iuliu Maniu cerea să fie trimiși în România „controlori străini spre a supraveghea alegerile și pregătirea lor“²⁹. Deseori planurile tenebroase ale reacțiunii manifeste-brătieniste, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta la conferința pe țară a Uniunii sindicatelor C.F.R.: „Ei își închipuie că ar putea să arunce țara în panta războiului civil în aceste alegeri, pentru a arăta străinătății că în țară este neliniște, teroare, că guvernul nu este în stare să stăpînească situația“³⁰. Dar asemenea speranțe ale reacțiunii au rămas visuri deșarte.

Partidul Comunist Român a privit alegerile pentru Adunarea Deputaților ca un eveniment de extremă importanță politică. Campania electorală constituia un prilej de clarificare politică a maselor, de izolare a partidelor reacționare burghezo-moșierești, de întărire a legăturilor dintre guvernul democratic și mase. Zeci de mii de activiști de partid, de sindicat, ai Frontului plugarilor și altor organizații politice și de masă au desfășurat munca politică de lămurire asupra scopurilor urmărite de forțele democratice.

S-a acordat o mai mare atenție maselor țărănești. Aceasta nu în mod întîmplător. Într-o țară ca România, în care majoritatea covîrșitoare a populației o constituia țărănimea, cu mari potențe revoluționare, rezultatul luptei politice era strîns legat de poziția acesteia. Cum am mai arătat, reforma agrară a dus la demascarea partidelor reacționare ale burgheziei și moșierimii ca partide opuse intereselor țărănimii. Dar aceste partide mai aveau unele influențe la sate, explicate în parte prin existența chiaburimii, care constituia

²⁸ Gh. Gheorghiu-Dej: „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist“, Editura politică, 1964, pag. 11-12.

²⁹ Citat după ziarul „Scînteia“ nr. 651, din 14 octombrie 1946. De altfel guvernele S.U.A. și Angliei au trimis guvernului român la 27 mai, 14 iunie și 28 octombrie 1946 note în problema alegerilor, ceea ce era un amestec de nepermis în viața politică a României și a fost respins cu fermitate.

³⁰ „Scînteia“ nr. 566, din 6 iulie 1946

baza lor socială la sate și care, datorită pozițiilor economice, ținea încă sub influența sa o parte din țăranii muncitori. Iată de ce bătaia alegerilor a fost pentru clasa muncitoare și partidul comunist o bătaie pentru aliați, îndeosebi pentru aliatul principal, țăranimea muncitoare ³¹.

Lupta electorală a fost foarte ascutită. În unele locuri a luat aspecte cu totul dramatice, datorită reacțiunii, care a recurs la mijloace extreme. În timpul desfășurării alegerilor bande național-țăraniste au atacat unele localuri de vot și au căutat să provoace tulburări. Condamnate la pieire de însuși mersul dezvoltării sociale, partidele național-țăranesc și național-liberal au suferit o înfrângere lamentabilă în alegeri. Un număr de 4 766 630 de alegători, din totalul de 6 934 583 care s-au prezentat în fața urnelor, și-au dat votul candidaților Blocului Partidelor Democrate, iar 569 651 Uniunii populare maghiare, care a mers în alegeri pe liste aparte, dar susținea Platforma B.P.D. Național-țăranistii și național-liberalii n-au primit decât un număr cu totul infim (cu puțin peste 900 000) de voturi *.

În acest fel, alegerile din 19 noiembrie 1946 au vădit falimentul politicii antipopulare, proimperialiste a partidelor național-țăranesc și național-liberal, au constituit unul din verdictele fără drept de apel dat de masele populare forțelor trecutului, o dovadă în plus că masele muncitoare au ales calea democrației populare, a progresului economic și cultural al patriei.

În urma alegerilor s-au consolidat legăturile dintre P.C.R. și aliații săi cei mai apropiați din coaliția democratică. În parlament s-a creat o majoritate democratică stabilă, care a asigurat legiferarea unor măsuri cu caracter anticapitalist (despre care s-a vorbit mai înainte), crearea condițiilor în vederea trecerii la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste.

După alegeri, pe măsură ce guvernul democratic se orienta tot mai hotărât spre măsuri cu caracter anticapitalist, conducătorii P.N.Ț. au părăsit activitatea politică propriu-zisă, recurgând la diversiuni, spionaj și activitate subversivă. Sperând într-un ajutor extern, la 14 iulie 1947, un grup de conducători ai P.N.Ț. au încercat să fugă peste graniță, pentru a constitui un guvern în emigrație cu scopuri antinaționale. Aceasta a marcat degenerarea totală a acestui partid, care a evoluat de la un partid de opoziție la un grup de complotiști și trădători de țară. P.N.Ț. a fost dizolvat, mandatele

³¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 110.

* Este foarte instructivă analiza rezultatelor votului în unele județe. Astfel, în 21 de județe, printre care : Argeș, Prahova, Hunedoara, Bacău, Mehedinți, Ilfov, Dîmbovița, au fost aleși toți candidații de pe lista Blocului Partidelor Democrate. În unele județe, considerate în trecut prin tradiție cu influență național-țăranistă, rezultatul votului a marcat victoria forțelor democratice. De exemplu, în județul Alba, P.N.Ț. a cîștigat 1 mandat, în vreme ce B.P.D. a cîștigat 5 mandate ; la Cluj votul masiv al alegătorilor a fost dat forțelor democrate, în timp ce P.N.Ț. a primit un mandat ; la Argeș, unde fusese o organizație național-țăranistă puternică, victoria a fost obținută de candidații B.P.D., în vreme ce candidații P.N.Ț. n-au fost aleși ; în orașul București candidații B.P.D. au cîștigat 28 de mandate din 31, două revenind P.N.Ț. și unul Partidului țăranesc democrat, condus de dr. Lupu. („Scînteia“ nr. 685, din 23 noiembrie 1946).

deputaților săi în Adunarea Deputaților au fost anulate, iar cei ce au încălcat legile țării au fost judecați și condamnați. Desființarea P.N.Ț. se înscrie ca o puternică lovitură dată părții celei mai agresive și mai reacționare a marelui capital și a moșierimii expropriate.

Victoriile pe tărîm politic și economic ale regimului democrat-popular, pierderea oricărei influențe în mase a partidelor politice burghezo-moșierești și dispariția acestora de pe arena politică a țării au influențat și asupra evoluției partidului național-liberal condus de Gh. Tătărăscu. După alegerile din noiembrie 1946, pe măsură ce cerințele dezvoltării revoluției impuneau măsuri cu caracter anticapitalist, acest partid se opunea tot mai mult mersului înainte. Pozițiile sale de clasă l-au împins în aprilie 1947 să se abțină de la vot în problema legii Oficiilor industriale, apoi să opună obstrucție măsurilor preconizate de P.C.R. pentru refacerea economică a țării. Tătărăscu încerca să transforme partidul său într-un centru de raliere a grupărilor burgheze dușmănoase regimului democrat. El s-a opus tot mai mult dezvoltării democratice a țării, preconizînd adoptarea planului Marshall, luptînd pentru reintroducerea României în lagărul imperialist, căutînd în acest scop sprijinul puterilor imperialiste.

Gruparea tătărăsciană nutrea speranța că, păstrîndu-și pozițiile în guvernul democrat, va reuși să coalizeze forțele politice ale claselor exploatatoare și să readucă lucrurile în starea lor din trecut. De aceea, Tătărăscu a început să manevreze în interiorul B.P.D. pentru a sparge unitatea forțelor democratice și a izola partidul comunist. Astfel, în lagărul guvernamental se petrecea o regroupare a forțelor politice. Devenise clar că gruparea tătărăsciană constituia piedica principală în calea mersului mai departe al revoluției. Exprîmîndu-ne cu cuvintele lui Lenin, spre sfîrșitul anului 1947, interesele politice ale maselor muncitoare și ale păturilor burgheze reprezentate de partidul tătărăscian au intrat în conflict, și încă într-o problemă atît de importantă, cum era perspectiva de dezvoltare a țării. Gruparea tătărăsciană era neputincioasă în a întreprinde ceva pentru a salva interesele burgheziei. Ea nu dispunea de nici un sprijin din partea vreunei păтури sociale, în afară de grupul restrîns al burgheziei industriale și de elementele reacționare care tot mai sperau într-un sprijin extern pentru a opri în loc cursul evenimentelor.

În condițiile cînd evoluția vieții sociale era determinată de clasa muncitoare și aliații săi, a fost ușor ca în noiembrie 1947 să fie înlăturați din guvern reprezentanții partidului liberal al lui Tătărăscu. Adunarea Deputaților a votat anularea mandatelor deputaților acestui partid și scoaterea lor din guvern. În acest fel, ultimii reprezentanți ai burgheziei au fost eliminați din viața politică a țării. Referindu-se la importanța acestui eveniment, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea: „...înlăturarea tătărăscienilor n-a fost o remaniere oarecare de guvern, ci o fundamentală schimbare a caracterului pe care-l are guvernul nostru, o schimbare a caracterului puterii de stat. *Guvernul nostru în noua lui structură este un guvern care exprimă fidel interesele clasei muncitoare, interesele țărănimii muncitoare și ale intelectualității înaintate*”³².

³² Op. cit., pag. 137.

O lună mai târziu, la 30 decembrie 1947, a fost curățată viața politică și economică-socială a țării de încă o rămășiță a trecutului — monarhia, ultimul stîlp al reacțiunii burghezo-moșierești. A fost proclamată Republica Populară Română, întreaga putere politică a fost cucerită de clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, trecîndu-se la construirea societății socialiste.

★

Hotărîrea și avîntul cu care masele largi ale poporului nostru, mobilizate și conduse de P.C.R., și-au apărat și consolidat cuceririle revoluționare, fapt care demonstra forța de nebiruit a unui popor devenit stăpîn pe soarta sa, au stat la baza tuturor victoriilor obținute în această perioadă împotriva reacțiunii coalizate din țară și de peste hotare. În perioada de la 23 August 1944 pînă la sfîrșitul anului 1947 s-au consolidat neconținut forțele democratice, a crescut rolul conducător al clasei muncitoare, în frunte cu P.C.R., în viața socială. Hegemonia clasei muncitoare în prima etapă a revoluției, creșterea rolului ei conducător în stat, întărirea alianței muncitorești-țărănești au făcut posibilă trecerea rapidă la etapa revoluției socialiste.

Tactica P.C.R. față de chiaburime în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare din 1944-1945

Caracterul agrar, antifeudal și antiimperialist al primei etape a revoluției populare din România a fost determinat de conținutul obiectiv al sarcinilor ce se ridicau în fața poporului român, de totalitatea trăsăturilor situației politice interne și externe a țării. Caracterul și sarcinile acestei etape erau determinate în același timp de natura și conținutul contradicțiilor sociale ce trebuiau să-și găsească rezolvarea în această perioadă istorică.

În România, care se găsea în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, principala contradicție era aceea dintre proletariat și burghezie. Rezolvarea acesteia era însă condiționată de rezolvarea unui grup de alte contradicții specifice primei etape — în primul rînd a contradicției dintre țărănime și moșierime.

În agricultură continuau să se mențină rămășițe ale exploatării feudale, care aveau consecințe dintre cele mai nefaste asupra vieții economice și social-politice a maselor în general, asupra țărănimii în special, precum și asupra întregii țări. Lichidarea acestei situații prin desființarea moșierimii ca clasă, exproprierea pămîntului moșieresc și improprietărirea țărănimii muncitoare constituia sarcina fundamentală a desăvârșirii revoluției burghezo-democratice.

Imediat după victoria insurecției antifasciste, P.C.R. a pus în centrul programului de transformare democratică a țării, ca una din sarcinile de cea mai mare importanță și actualitate, lupta pentru exproprierea pămîntului moșieresc și împărțirea lui țăranilor fără pămînt și cu pămînt puțin. În primul număr legal al ziarului „Scînteia” partidul comunist preciza că „cea mai arzătoare problemă care frămîntă marea majoritate a țărănimii este problema agrară, problema pămîntului... Astăzi exproprierea marilor moșieri se pune în mod deosebit de ascuțit din punct de vedere politic”¹. Acest punct de vedere a fost reafirmat de P.C.R.

¹ „Scînteia” din 21 septembrie 1944.

în primul său document programatic de după insurecție, proiectul de platformă al F.N.D. elaborat de C.C. al P.C.R. în septembrie 1944², iar apoi în programul de guvernare al F.N.D. din ianuarie 1945³.

În elaborarea tacticii sale pentru înfăptuirea reformei agrare, partidul comunist, pornind de la condițiile concret istorice ale țării noastre, a analizat în spirit marxist-leninist poziția și interesele tuturor claselor și păturilor sociale și ale partidelor lor politice, precum și contradicțiile sociale existente. „Numai considerarea obiectivă a totalității relațiilor dintre toate clasele — arăta Lenin —, fără excepție, ale unei societăți date, prin urmare și considerarea treptei obiective de dezvoltare a acestei societăți, precum și considerarea relațiilor dintre ea și celelalte societăți, poate sluji ca bază pentru o tactică justă a clasei de avangardă”⁴.

În înfăptuirea reformei agrare cea mai interesată era țărănimea muncitoare, care lupta pentru a se elibera de exploatarea moșierească și a intra în posesia pământului care-l muncea. Experiența istorică a dovedit însă că țărănimea nu este în stare să-și realizeze acest deziderat decât numai luptând în alianță și sub conducerea clasei muncitoare, în frunte cu partidul marxist-leninist.

La rîndul ei, clasa muncitoare era și ea profund interesată în înfăptuirea reformei agrare atît pentru a lichida moșierimea ca clasă, rămășițele feudale, cît și pentru a atrage țărănimea, în alianță și sub conducerea sa, împotriva reacțiunii, pentru instaurarea puterii populare. „E în interesul clasei muncitoare — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — să mobilizeze și să organizeze țărănimea pentru revendicările ei drepte, pentru dobîndirea celei mai arzătoare dorințe: pămîntul”⁵.

Partidul comunist avea în vedere și faptul că în înfăptuirea reformei agrare erau interesate și o seamă de alte pături sociale care sufereau într-un fel sau altul consecințele economice și social-politice ale existenței moșierimii și rămășițelor feudale. Aceste pături sociale, deși nu erau chemate a participa nemijlocit la înfăptuirea reformei, constituiau rezerve ale proletariatului și țărănimii muncitoare în rezolvarea acestei sarcini, în virtutea contradicțiilor existente între ele și moșierime. În acest fel, covîrșitoarea majoritate a poporului era interesată într-un fel sau altul în înfăptuirea reformei agrare.

Pe de altă parte, partidul comunist a analizat cu profunzime clasele și forțele politice care se împotriveau înfăptuirii reformei agrare. Principalul dușman al reformei îl constituia moșierimea, care lupta pentru a-și păstra privilegiile economice și politice. Alături de ea se situa și o parte a burgheziei care avea strînse relații economice și poli-

² Loc. cit. din 26 septembrie 1944.

³ Loc. cit. din 29 ianuarie 1945.

⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 61.

⁵ Gh. Gheorghiu-Dej: „O politică românească de realizări democratice”, Ed. P.C.R. 1946, pag. 21—22.

tice cu moșierimea. Politicește, poziția și interesele acestor forțe sociale potrivnice reformei agrare, ca de altfel tuturor celorlalte transformări revoluționare în favoarea maselor, erau exprimate și apărute de principalele partide burghezo-moșierești: P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu. Aceste partide au făcut totul pentru a împiedica lupta maselor pentru înfăptuirea reformei agrare.

După cum era firesc, burghezia ca clasă nu a avut o atitudine unitară nici în legătură cu exproprierea pământului moșieresc. O parte a burgheziei care, prin pozițiile ei economice, nu era strâns legată de moșierime s-a declarat de acord cu împroprietărirea țăranilor. Declarându-se partizanul reformei agrare, această parte a burgheziei nu era pentru lichidarea deplină a proprietății moșierești, ci păstrarea acesteia în limite mai „raționale”. Era vorba deci, în concepția acestei părți a burgheziei, de o reformă care să redistribuie pământul între țăranime și moșierime, în scopul „pacificării sociale”, adică stăvilirii avântului revoluționar. Această parte a burgheziei era categoric împotriva exproprierii fără despăgubirea moșierimii ⁶.

Analizând conținutul principal al poziției acestei părți a burgheziei (reprezentată de gruparea liberală condusă de Gh. Tătăărăscu) față de reformă, faptul că între aceasta și forțele democratice erau puncte de vedere comune, deși în conținut erau multe deosebiri, partidul a socotit necesar și a militat pentru folosirea ei ca rezervă indirectă a proletariatului, inclusiv în lupta pentru reforma agrară. S-au creat astfel noi condiții pentru a se putea îndrepta tot mai mult lovitura principală a P.C.R. împotriva partidelor conduse de Maniu și Brătianu, lărgirea forțelor sociale ce militau pentru înfăptuirea reformei agrare.

★

În lupta dintre masele muncitoare și forțele reacționare pentru reforma agrară, o importanță principală avea tactica partidului comunist față de chiaburime, cea mai însemnată clasă exploatatoare la sate.

Elaborînd tactica sa față de chiaburime în lupta pentru reforma agrară, P.C.R. a ținut seamă de poziția chiaburimii în angrenajul social al revoluției, de raporturile dintre aceasta și masele muncitoare, ca și dintre ea și restul exploatatorilor. Privind raporturile sale economice cu moșierimea, conținutul și natura contradicțiilor dintre ea și moșierime, partidul comunist a avut în vedere faptul că între chiaburime și moșierime, ca forțe economice ce dominau piața de cereale și ca exploatarea țăranimii, exista o continuă luptă de concurență pentru supremație pe piață și în exploatarea țăranimii. Această situație a determinat

⁶ P. Nichita: „Activitatea desfășurată de P.C.R. în primele luni ale anului 1945 în vederea lărgirii bazei de masă a F.N.D. și întăririi influenței sale politice”. În „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C. C. al P.M.R.” nr. 5/1963, pag. 14.

chiaburimea să fie interesată în exproprierea moșierimii, în scopul de a intra ea în posesia unei părți a pământului moșieresc și a-și consolida astfel situația sa economică. „Dacă în ce privește exproprierea pământului moșieresc era interesată întreaga țărănime — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, inclusiv chiaburimea, care nădăjduia să ia o parte din acest pământ și să vadă înlăturată marea ei concurentă la exploatarea țărănimii, — o dată cu aplicarea reformei agrare, și chiar în cursul aplicării ei, s-au manifestat puternic interesele de clasă deosebite și opuse ale chiaburimii, de o parte, și ale țărănimii sărace și mijlocașe, de altă parte”⁷. Așadar, în timp ce chiaburimea urmărea să scape de marea ei concurentă la exploatarea țărănimii, țărănimea muncitoare urmărea, dimpotrivă, să-și ușureze situația economică prin intrarea în posesia pământului moșieresc pe care-l muncea, să scape de exploatarea moșierească, ca și de cea chiaburească, să-și îmbunătățească condițiile generale de viață.

Partidul comunist a avut în vedere în întreaga perioadă a luptei pentru reforma agrară scopul urmărit de chiaburime în exproprierea pământului moșieresc.

Luând în considerare poziția chiaburimii față de exproprierea moșierimii și scopul urmărit de ea, P.C.R. a elaborat tactica corespunzătoare față de chiaburime în lupta pentru reforma agrară.

„În înfăptuirea sarcinii de bază a acestei etape a revoluției — reforma agrară — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul, cu ajutorul muncitorilor trimiși la sate, ridică la luptă masele țărănimii, care, în întregul ei, era interesată în lichidarea proprietății moșierești; comitetele țărănești confiscău și împărțeau pământurile moșierilor, în focul luptei pentru înfăptuirea reformei agrare se făcea alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, neutralizându-se pătura avută a țărănimii — chiaburimea”⁸.

Vorbind despre conținutul tacticii de „neutralizare” în epoci de revoluție, Lenin sublinia că aceasta urmărește a face din clasa sau pătura socială respectivă dacă nu una care să sprijine revoluția, cel puțin una „...care să n-o împiedice...”, adică o clasă sau pătură socială „...neutră, care să nu treacă de partea vrăjmașilor noștri”⁹. Tactica neutralizării unei clase sau pături sociale în asemenea perioade revoluționare are ca scop de a o determina să rămână, pe cât posibil, neutră în lupta dintre clasele sociale fundamentale ce se află în luptă¹⁰.

Tactica neutralizării chiaburimii în lupta pentru reforma agrară nu presupunea atragerea acesteia în alianță și sub conducerea proleta-

⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 188.

⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 12.

⁹ V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P. 1956, pag. 126—127.

¹⁰ Op. cit., pag. 188.

riatului, nefiind o forță socială revoluționară. Ea însemna o astfel de tactică care să nu împingă chiaburimea în brațele moșierimii, împotriva maselor. Prin neutralizare, P.C.R. urmărea să împiedice chiaburimea de a deveni o rezervă, o forță de șoc a moșierimii și partidelor conduse de Maniu și Brătianu împotriva reformei agrare.

Realitatea istorică a țării noastre arată că, în condițiile tacticii de neutralizare, unele elemente chiaburești, urmărind să acapareze din pământul moșierimii, au participat la exproprierea acesteia. P.C.R. însă nu putea conta și nu a contat pe chiaburime ca o rezervă socială consecventă a proletariatului și maselor de bază ale țărănimii în lupta pentru reforma agrară. Aceasta cu atât mai mult cu cât reforma agrară avea caracterul unei revoluții agrare. Ea nu avea menirea, ca reformele anterioare înfăptuite de burghezie și moșierime, să întărească chiaburimea, să curețe terenul pentru dezvoltarea capitalismului în agricultură. Reforma agrară din 1944—1945 se realiza în scopul lichidării complete a marii proprietăți moșierești, ca și a moșierimii ca clasă. Înăptuirea reformei agrare constituia principala sarcină a primei etape a revoluției populare, care hotăra desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și crearea condițiilor trecerii la revoluția socialistă. În fruntea luptei era acum clasa muncitoare, condusă de P.C.R., care a imprimat caracterul consecvent revoluționar acesteia.

Tactica neutralizării chiaburimii, ca de altfel întreaga tactică a partidului comunist din această perioadă, rezultă îndeosebi din analiza conținutului documentelor programatice fundamentale, între care locul central îl ocupă platforma F.N.D. din septembrie 1944 și programul de guvernare al F.N.D. din ianuarie 1945. Aceste documente formulau revendicări care nu afectau pozițiile economice ale chiaburimii. În al doilea rând, ele conțineau prevederi, mai ales economice, care permiteau chiaburimii să-și valorifice resursele sale materiale atât în scopul general al refacerii țării, cât și al ei ca clasă exploatatoare. Atât platforma F.N.D., cât și programul de guvernare, iar apoi legea pentru înăptuirea reformei agrare din 23 martie 1945 fixau ca limită inferioară a exproprierii marile proprietăți cu o suprafață de la 50 ha în sus, ceea ce arată că reforma agrară nu afecta gospodăriile chiaburești. De asemenea, trebuie luate în seamă acele prevederi din platforma F.N.D. și mai ales programul de guvernare care se adresau tuturor „factorilor productivi“, inclusiv burgheziei și deci chiaburimii, să-și aducă aportul la însănătoșirea vieții economice a țării.

Lozincile tactice fundamentale ale acestei perioade constituie un alt element care arată prin ce anume s-a caracterizat tactica P.C.R. de neutralizare a chiaburimii. Astfel, lozincile „Pământ țăranilor“, „Democratizarea țării“, „Totul pentru front, totul pentru victorie“ nu afectau pozițiile economice ale chiaburimii.

Dimpotrivă, exprimînd năzuințele cele mai arzătoare ale poporului, aceste lozinci dădeau răspuns favorabil și unor interese ale chiaburimii cum ar fi: participarea țării la războiul antihitlerist pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste, nimicirea resturilor fasciste din interior, anularea dictatului de la Viena, refacerea economică a țării etc.

Conținutul lozincilor amintite nu excludea posibilitatea ca elementele chiaburești să se atașeze covîrșitoarei majorități a poporului la lupta pentru îndeplinirea acestor lozinci sau a unora dintre ele. Dimpotrivă, o parte a chiaburimii a participat la lupta generală a poporului, constituind împreună cu burghezia industrială, bancară și comercială, reprezentată de gruparea Tătărăscu, o rezervă indirectă a revoluției.

Tactica neutralizării chiaburimii a avut importante consecințe social-politice atît în lupta pentru îndeplinirea reformei agrare, cît și în ansamblul procesului revoluționar din această perioadă. Partidele național-țărănesc (Maniu) și liberal (Brătianu), coalizînd în jurul lor cele mai retrograde și reacționare elemente, au făcut totul pentru a împiedica îndeplinirea reformei agrare. Baza socială, de clasă la sate a acestor partide o constituia tocmai chiaburimea, prin intermediul căreia țineau sub influența lor o parte a țărănimii muncitoare, pe care, înainte, o foloseau ca masă de manevră în acțiunile lor politicianiste, de clasă. Prin neutralizarea chiaburimii, aceste partide nu au mai putut folosi propria lor bază socială împotriva reformei agrare, fapt ce a slăbit în mod considerabil capacitatea de împotrivire a întregii reacțiuni față de reformă. În această bătălie, partidele reacționare conduse de Maniu și Brătianu s-au izolat tot mai mult de mase, fiind obligate a se adresa celor mai deklasate, mai retrograde și compromise elemente, cu ajutorul cărora încercau să împiedice îndeplinirea reformei agrare și a altor transformări democratice. Acest fenomen a avut însă, la rîndul lui, urmări dintre cele mai profunde asupra îngustării bazei de masă a acestor partide, treptat, treptat ele fiind părăsite de acele mase ale țărănimii muncitoare care înainte le urmau. Așa se explică faptul că, mai ales în timpul îndeplinirii reformei agrare și al intensificării luptei pentru putere, s-au desprins din cele două partide organizații întregi, s-au conturat cele două grupări politice dizidente: P.N.L.-Tătărăscu și P.N.Ț.-Anton Alexandrescu, care, în februarie 1945, s-au orientat către F.N.D.

Toate acestea au permis P.C.R. să concentreze tot mai mult focul împotriva partidelor lui Maniu și Brătianu și să mobilizeze masele la lupta pentru realizarea transformărilor democratice, printre care un loc central îl ocupa reforma agrară. Îndeplinirea reformei agrare în numai cîteva săptămîni la începutul anului 1945 a fost rezultatul aplicării tacticii generale a P.C.R. din această perioadă a revoluției — mobilizarea celor mai largi mase la lupta revoluționară și slăbirea continuă a capacității de împotrivire a reacțiunii. Neutralizarea chiaburimii în timpul reformei agrare a influențat pozitiv lupta poporului

nostru împotriva majorității reacționare din guvernul Rădescu și instaurarea guvernului democratic la 6 Martie 1945, reacțiunea neputînd conta pe chiaburime împotriva luptei maselor pentru guvern democratic.

Tactica neutralizării chiaburimii în lupta pentru reforma agrară a ușurat partidului comunist mobilizarea forțelor sociale largi, inclusiv a unei părți a chiaburimii, la lupta pentru sprijinirea războiului anti-hitlerist.

De asemenea, neutralizarea chiaburimii în lupta pentru reforma agrară a ușurat democratizarea țării, alungarea elementelor fasciste, legionare din aparatul de stat, cu ajutorul cărora partidele reacționare se împotriveau luptei maselor, inclusiv înfăptuirii reformei agrare.

Din cele arătate rezultă că în lupta pentru înfăptuirea sarcinilor multiple și complexe ce se puneau în această perioadă, P.C.R. a folosit și în ceea ce privește chiaburimea o tactică elastică, suplă, care se exprima prin îmbinarea armonioasă a neutralizării ei în lupta pentru reforma agrară cu folosirea unei părți a chiaburimii în vederea rezolvării altor sarcini, ca: participarea la războiul antihitlerist, refacerea economică a țării ș.a.

De aici nu trebuie să se desprindă concluzia că între clasa muncitoare și masele de bază ale țărănimii, pe de o parte, și chiaburime, pe de altă parte, nu s-au manifestat puternice contradicții de interese, atît în lupta pentru aplicarea reformei agrare, cît și în restul domeniilor luptei revoluționare a maselor. În timpul înfăptuirii reformei agrare s-au manifestat puternic interesele de clasă deosebite și opuse ale chiaburimii, de o parte, și ale țărănimii sărace și mijlocașe, de altă parte. Aceasta ca urmare a faptului că chiaburimea, în timpul aplicării reformei agrare a încercat să tragă foloasele exproprierii moșiilor în scopul consolidării pozițiilor sale economice, pentru a exploata mai departe, cu forțe întărite, țărănimia muncitoare. Chiaburimea a încercat să estompeze conținutul revoluționar al reformei agrare. Caracterul revoluționar al reformei agrare s-a manifestat, pe lîngă lichidarea moșierimii ca clasă și a marii proprietăți moșierești, și în faptul că pămîntul expropriat de la moșieri a fost împărțit numai țărănimii fără pămînt și cu pămînt puțin. La împrăștiere au avut prioritate țărani care luptau sau au luptat pe frontul antihitlerist, văduvele, orfanii și invalizii de război. Exproprierea moșierimii avea ca scop principal îmbunătățirea situației materiale a țărănimii fără pămînt și cu pămînt puțin.

Chiaburimea a încercat să împiedice aplicarea în acest fel a reformei agrare și, pătrunzînd în numeroase comisii satești și de plasă însărcinate cu aplicarea reformei agrare, a izbutit să falsifice în unele locuri spiritul reformei și să acapareze o oarecare parte din pămîntul expropriat. De asemenea, tendințele hrăpărețe ale chiaburimii s-au manifestat în perioada secetei din anii 1945—1946, cînd chiaburii din unele sate au acaparat pămîntul țărănimii nevoiașe.

Măsurile inițiate de P.C.R. și guvernul democratic în anii 1945—1947 pentru desăvîrșirea reformei agrare și aplicarea lor cu ajutorul muncitorilor și țăranilor muncitori au lichidat acțiunile ale chiaburimii, care a fost silită să dea înapoi țăranilor pămînturile pe care le-a smuls, au consolidat actul revoluționar al reformei agrare în favoarea țăranimii muncitoare, a regimului democratic și în dauna chiaburimii și a tuturor exploataților.

Aplicarea tacticii de neutralizare a chiaburimii în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare ilustrează capacitatea P.C.R. de a aplica învățătura marxist-leninistă la condițiile concret-istorice ale țării noastre, constituind totodată un aport la îmbogățirea practicii revoluționare a clasei muncitoare în lupta ei pentru transformarea revoluționară a societății.

M. FĂTU

Aspecte ale politicii P.C.R. de închegare a unui larg front democratic în prima etapă a revoluției populare

Victoria insurecției armate antifasciste din august 1944 a marcat începutul revoluției populare, care, prin conținutul ei de clasă, prin forțele ei motrice și obiectivele ei, a avut, în prima sa etapă, un caracter agrar, antifeudal și antiimperialist. Sarcinile acestei etape erau lichidarea rămășițelor feudale și desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, instaurarea și consolidarea puterii muncitorești-tărănești, înfăptuirea unui șir de transformări democratice, care să deschidă larg drumul progresului economic și social, să asigure trecerea la socialism. Sarcinile democratice și antifeudale se îmbinau strâns cu lupta pentru consolidarea independenței naționale, cu participarea activă la războiul antihitlerist.

Insurecția victorioasă a descătușat energia creatoare a maselor. S-au ridicat la luptă forțe sociale uriașe, de nebiruit. Clasa muncitoare, condusă de P.C.R., era partea cea mai combativă a poporului, factorul dinamic principal și hegemonul revoluției; masele de bază ale țărânimii constituiau aliatul principal al clasei muncitoare; micii meseriași și comercianți, intelectualii erau, de asemenea, alături de proletariat. P.C.R. a devenit principala forță politică a țării. Partidele, organizațiile și grupările reunite în Frontul național-democrat reprezentau majoritatea covârșitoare a poporului. Raportul forțelor politice se schimba în favoarea poporului muncitor. Moșierimea și marea burghezie reacționară, partidele „istorice” nu mai erau în stare să oprească valul revoluționar neîntrerupt.

Masele populare, voința și acțiunile lor revoluționare, însuflețite de partidul comunist, au hotărât soarta bătăliei pentru putere, impunând la 6 Martie 1945 instaurarea guvernului democratic, în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor. Prin conținutul și sarcinile sale, noua putere de stat constituia principalul instrument în mâinile clasei muncitoare și aliaților ei pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Statul democrat-popular, instaurat

la 6 Martie 1945, reprezenta puterea celor mai largi mase populare, îndreptată pe plan intern împotriva moşierimii şi marii burghezii reacţionare, iar pe plan extern împotriva cercurilor imperialiste, care urmăreau să readucă România la vechea situaţie de ţară dependentă faţă de marile puteri capitaliste.

Prezenţa în guvernul de largă concentrare democratică a reprezentanţilor unei părţi a burgheziei — gruparea liberală condusă de Gh. Tătăărăscu — şi menţinerea formei de stat monarhice nu au schimbat conţinutul noii puteri bazate pe alianţa muncitorească-ţărănească.

Ținând seama de condițiile istorice concrete din România, de raportul de forțe dintre clase, P.C.R. a făurit în prima etapă a revoluției populare un front democratic larg, care cuprindea, alături de aliați ai proletariatului în această etapă — țărănimea și celelalte păături mic-burgheze —, și rezerve indirecte, cum a fost gruparea ce reprezenta o parte a burgheziei liberale. În condițiile primei etape a revoluției populare, care avea un caracter agrar, antifeudal și antiimperialist, includerea în coaliția forțelor democratice a unei grupări sociale în mod obiectiv ostile proletariatului și folosirea ei ca rezervă indirectă au fost posibile, sarcina de bază a acestei etape a revoluției fiind lichidarea proprietății moșierești. Folosirea acestei rezerve a fost determinată de necesitatea concentrării luptei împotriva principalelor forțe ale burgheziei și moșierimii reprezentate de P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu, în jurul cărora se ralia reacțiunea, care se opunea transformărilor democratice.

Posibilitatea folosirii unor rezerve indirecte a devenit realitate datorită politicii juste a P.C.R., care a propus o platformă de revendicări de ordin democratic și național interesînd imensa majoritate a populației, inclusiv o parte a burgheziei.

Dușmanii revoluției, arăta V. I. Lenin, pot fi învinși „...numai printr-o încordare maximă a forțelor și numai cu condiția *obligatorie* de a folosi cu maximum de atenție, de grijă, de prudență și de pricepere orice «fisură», fie cît de mică ...între diferitele grupuri sau categorii ale burgheziei dinăuntrul diferitelor țări, cît și orice posibilitate, oricît de mică, de a găsi un aliat de masă, fie chiar vremelnic, șovăielnic, nestatornic, nesigur, condițional”¹.

★

După victoria insurecției armate, clasa muncitoare și aliații ei fi-rești au desfășurat lupta revoluționară pentru sprijinirea frontului, lichidarea rămășițelor fasciste, democratizarea vieții publice și a aparatului de stat, înfăptuirea reformei agrare și cucerirea puterii.

În vederea traducerii în viață cu succes a acestor sarcini, P.C.R. a militat pentru realizarea unui larg front al tuturor forțelor sociale și politice democratice. La 26 septembrie 1944, partidul comunist a publi-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, pag. 54.

cat cunoscutul „Proiect de platformă al F.N.D.“, pe care l-a propus tuturor forțelor democratice din țară în vederea constituirii F.N.D. La 2 octombrie 1944, într-o ședință comună a reprezentanților P.C.R. și P.S.D., proiectul de platformă a fost adoptat și, pe temeiul său, Frontul unic muncitoresc a cerut „unirea tuturor partidelor și organizațiilor democratice pentru realizarea F.N.D. și a unui guvern care să fie expresia lui”². Prin asigurarea unității de vederi între P.C.R. și P.S.D. asupra proiectului de platformă s-a realizat un pas foarte important spre unirea tuturor forțelor democratice. La 12 octombrie 1944 a avut loc o ședință a reprezentanților partidelor comunist și social-democrat, ai sindicatelor, Frontului plugarilor și Uniunii patrioților, care au hotărât crearea Frontului național-democrat³, la care au aderat apoi U.T.C., M.A.D.O.S.Z., Partidul socialist-țărănesc, Asociația scriitorilor români.

În procesul neîntrerupt al revoluției s-a lărgit continuu baza de masă a F.N.D., s-au întărit pozițiile sale în guvern, și mai ales în organele locale de stat, în fruntea cărora erau instalate, prin lupta maseilor, elemente democratice.

Intensificarea procesului revoluționar la sfârșitul anului 1944 și în primele luni ale anului 1945 a adâncit și mai mult contradicțiile și disensiunile existente în rîndul principalelor partide burghezo-moșierești, între diferite grupări din cadrul acestor partide ; s-au produs noi sciziuni în rîndul lor.

Numeroși membri și cadre ale P.N.Ț., organizații locale în întregime își manifestau tot mai fățiș nemulțumirea față de politica reacționară a conducerii acestui partid, cereau colaborarea cu partidele și organizațiile democratice. De la sfârșitul lunii octombrie 1944 pînă în februarie 1945, din acest partid s-a desprins aproximativ o treime din totalul organizațiilor sale județene, alăturîndu-se forțelor democratice. În februarie 1945, un grup de cadre de conducere ale P.N.Ț., în frunte cu A. Alexandrescu, a adresat organizațiilor județene național-țărăniște un apel în care demasca politica reacționară a conducerii acestui partid, în frunte cu I. Maniu, se desolidariza în mod public de această conducere și anunța că aderă la F.N.D.⁴. Grupul care a semnat apelul și cei care l-au urmat s-au constituit în iulie 1946 într-un partid de sine stătător.

Avînd în vedere orientarea politică progresistă a țărăniștilor deziendenți, P.C.R. a adoptat o poziție favorabilă colaborării cu ei. Această grupare s-a încadrat în F.N.D., și-a însușit programul său de guvernare, iar reprezentanții ei au intrat în guvernul instaurat la 6 Martie 1945. Atragerea de către P.C.R. a acestei grupări și colaborarea cu ea au reprezentat o lovitură dată P.N.Ț.-Maniu.

² „Scînteia” din 7 octombrie 1945.

³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 49, dosarul nr. 143, filele 3 și 4.

⁴ „Scînteia” nr. 150, din 25 februarie 1945.

Din P.N.Ț. s-a desprins și o altă grupare, condusă de dr. N. Lupu, denumită Partidul țărănesc democrat, care, de asemenea, era ostilă politicii reacționare duse de I. Maniu⁵.

Frământări puternice au existat și în partidul național liberal. Conflictelor și fricțiunile mai vechi din sînul cercurilor conducătoare ale acestui partid s-au agravat. Ele exprimau contradicțiile dintre diferite grupări ale burgheziei reprezentate de acest partid.

La începutul lunii octombrie 1944, Gh. Tătărăscu a încercat unirea sub conducerea sa „într-un singur bloc a forțelor național-liberale“⁶, trimițînd în acest scop o scrisoare lui D. Brătianu, președintele partidului.

Încercarea lui Tătărăscu de raliere a tuturor liberalilor nu a reușit. În urma acestei situații, continuînd acțiunea începută în august 1943^{*}, el a trecut la formarea unei noi grupări politice, reușind să atragă de partea lui un număr relativ însemnat de organizații locale ale partidului liberal. În iulie 1945, 33 de organizații județene erau în întregime de partea lui Gh. Tătărăscu⁷. Succesul politic al lui Tătărăscu a fost posibil, pe de o parte, datorită faptului că o serie de cadre ale P.N.L. și-au dat seama de tactica învechită, nepotrivită noilor condiții istorice, a conducerii brătieniste a partidului, iar pe de altă parte nemulțumirii crescînde a membrilor de rînd față de politica reacționară a vechii conduceri liberale brătieniste. Acțiunea lui Gh. Tătărăscu nu a putut antrena întregul partid liberal, dar a dus la formarea unei noi grupări liberale, care, începînd din iulie 1945, a devenit un partid de sine stătător.

La baza conflictului au stat însă în primul rînd interesele economice deosebite ale diferitelor părți ale burgheziei reprezentate de partidul liberal, gruparea tătărăsciană fiind îndeosebi exponentul burgheziei industriale. P.C.R. ținea seama de faptul că burghezia reprezentată de tătărăscieni manifesta interes în refacerea economiei naționale și sprijinirea frontului antihitlerist. În programul de guvernare al F.N.D., elaborat în ianuarie 1945 pe baza propunerilor P.C.R., se preciza că vor fi sprijiniți acei industriași, meseriași și comercianți care vor colabora cinstit la reorganizarea și refacerea întreprinderilor și la ridicarea producției. Măsurile privind schimbul, aprovizionarea cu materii prime și utilaje satisfăceau, de asemenea, interesele industriașilor și comercianților.

Atragerea acestei grupări de partea forțelor democratice a fost un proces care a început înainte de 23 August 1944, cînd, printr-un acord încheiat, în mai 1944, între P.C.R. și gruparea Tătărăscu, această gru-

⁵ „Scînteia“ nr. 696, din 6 decembrie 1946.

⁶ „Drapelul“, anul I, nr. 1, din 16 decembrie 1944.

^{*} În vara anului 1943, Gh. Tătărăscu a trimis liderilor partidului liberal o scrisoare-manifest prin care, fixînd o nouă orientare a P.N.L. în politica internă și, îndeosebi, externă, încerca să atragă de partea sa cadrele și membrii acestui partid. Vezi „Drapelul“, anul IV, nr. 792, din 17 august 1947.

⁷ „Partidul național liberal, Congresul general (1 iulie 1945)“, Editura ziarului „Drapelul“, pag 42.

pare a fost inclusă în sfera alianțelor făurite în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste și întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste. Reprezentând acea parte a burgheziei ale cărei interese au fost lezate prin unele măsuri ale regimului fascist și ca urmare a aservirii economiei țării de către imperialismul german, gruparea condusă de Gh. Tătărăscu avea o poziție antihitleristă. După victoria insurecției armate, reprezentanții grupării tătarăsciene au menținut legătura cu forțele democratice. Ostilitatea față de hitleriști și afinitățile anglosaxone ale acestei grupări, avînd în vedere că după 23 August România s-a alăturat Națiunilor Unite, din care făceau parte, alături de U.R.S.S., și S.U.A. și Anglia, au jucat un rol important în procesul de apropiere a lui Tătărăscu de F.N.D.

În ianuarie 1945, analizînd în mod lucid situația, tătarăscienii au apreciat că este în interesul clasei sociale pe care o reprezentau să colaboreze cu partidele și organizațiile democratice. Acest lucru l-au făcut de nevoie, înspăimîntați de avîntul revoluționar, sperînd că vor putea imprima mișcării de masă o altă direcție și vor împiedica înfăptuirea transformărilor revoluționare. Acceptînd și luînd parte la realizarea unor reforme democratice cerute insistent de masele populare, gruparea tătarăsciană urmărea ca acestea să nu depășească limitele unor transformări burgheze.

Problema colaborării cu tătarăscienii a fost discutată pe larg în ședințele Consiliului F.N.D. din 13, 31 ianuarie și 26 februarie 1945⁸, stabilindu-se care erau obiectivele și punctele de vedere comune forțelor democratice și acestei grupări burgheze. Gruparea liberală s-a declarat de acord cu instaurarea unui guvern din care să lipsească vîrfurile reacționare ale P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu, guvern care să aibă la bază un program unitar de guvernare⁹. Ea susținea prevederile antifasciste ale programului F.N.D., recunoștea necesitatea înfăptuirii reformei agrare, condiționînd-o însă de acordarea de despăgubiri moșierilor. Gruparea liberală spera, de asemenea, că o dată cu înfăptuirea reformei agrare masele țărănești vor înceta lupta revoluționară. Acceptînd reforma agrară „în interesul pacificării sociale”¹⁰, ea urmărea totodată să-și asigure o anumită influență la sate. Cu toate că între reprezentanții clasei muncitoare și cei ai burgheziei s-au ivit contradicții în ce privește scopul urmărit prin reforma agrară și modalitatea înfăptuirii ei, totuși colaborarea se impunea. În interesul revoluției, era necesar ca atacul să fie concentrat împotriva principalelor forțe reacționare ale burgheziei și moșierimii.

Gruparea Tătărăscu se apropia de poziția F.N.D. și în ceea ce pri-

⁸ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 80, dosarul nr. 16, filele 152—154, Procesele-verbale ale ședințelor Consiliului F.N.D. din 13 și 31 ianuarie și 26 februarie 1945.

⁹ „Drapelul”, anul II, nr. 57, din 27 februarie 1945.

¹⁰ Loc. cit. nr. 58, din 28 februarie 1945.

vește politica externă, susținând întărirea relațiilor de colaborare cu toate statele din coaliția antihitleristă ¹¹.

În urma discuțiilor avute în lunile ianuarie și februarie 1945 cu această grupare, cunoscînd precis în ce probleme și în ce limite era posibilă colaborarea, precum și unde erau conflicte inevitabile, Consiliul F.N.D. s-a declarat de acord să colaboreze cu ea ¹². Liberalii tătă-răscieni nu s-au încadrat în F.N.D. Pînă la 6 martie, între reprezentanții F.N.D. și ai grupării tătă-răsciene s-au dus tratative, în cursul cărora s-au stabilit obiectivele comune urmărite.

În împrejurările din februarie—martie 1945, colaborarea Frontului național-democrat cu gruparea liberală condusă de Gh. Tătă-răscu a dus la adîncirea izolării de mase a partidelor „istorice”.

Apare astfel clar cît de greșită era poziția Anei Pauker, care, ignorînd schimbările survenite în raportul de forțe în favoarea maselor muncitoare, a cerut colaborarea cu P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu, adică cu principalele forțe ale reacțiunii. Totodată, în procesul luptei revoluționare, partidul a demascat și respins cu hotărîre poziția lui L. Pătrășcanu, care, la fel ca A. Pauker, cerea conlucrarea „...cu întreaga burghezie sau cu părți însemnate ale ei”, căuta să nege rolul conducător al proletariatului și să atribuie acest rol burgheziei ¹³.

Justețea concepției tactice a partidului de creare a unui front larg democratic, rezolvarea creatoare a problemelor puse de necesitatea concentrării luptei împotriva principalelor forțe ale burgheziei și moșierimii și folosirea cu suplețe în acest scop și a unei părți a burgheziei au fost confirmate de victoria istorică obținută prin cîștigarea bătăliei pentru putere și instaurarea, în martie 1945, a guvernului democratic.

Participarea grupării liberale la guvernul de la 6 Martie 1945 nu a schimbat caracterul puterii de stat revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii, întrucît în acest guvern clasa muncitoare avea rolul precumpănitor.

★

După 6 Martie 1945, P.C.R. a promovat o politică de consolidare a legăturilor cu toate forțele democratice participante la guvern. În raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, subliniind necesitatea întăririi legăturilor partidului cu masele muncitorești, țărănești, intelectuale, arăta totodată că trebuia întărită colaborarea cu celelalte partide și organizații din F.N.D., precum și cu P.N.L.-Tătă-răscu ¹⁴.

¹¹ Loc. cit. nr. 10, din 29 decembrie 1944.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 80, dosarul nr. 16, Procesele-verbale ale ședințelor Consiliului F.N.D. din 13, 31 ianuarie și 26 februarie 1945.

¹³ „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R., 1948—1950”, vol. 1, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 14.

¹⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 38.

În pofida unor greutăți provocate de prezența în guvernul democratic a unor reprezentanți ai burgheziei, colaborarea cu ei a folosit și în continuare forțelor democratice. Ca participanți la guvernarea țării, tătărăscienii erau nevoiți să acționeze în sensul realizării sarcinilor guvernului, eliminării rămășițelor fasciste din organele de stat, refacerii economice.

Continuând să apere interesele burgheziei și după 6 Martie 1945, liberalii erau totuși nevoiți să accepte unele măsuri care limitau tendințele speculative ale capitaliștilor. „P.N.L. — arăta Gh. Tătărăscu — consideră capitalul individual ca o necesitate și îl va apăra împotriva tuturor atacurilor... El este însă împotriva exceselor și abuzurilor capitalului... și de aceea proclamă dreptul statului de a controla capitalul și de a îngreui tendințele sale monopoliste în favoarea unei minorități speculative“¹⁵.

Colaborarea cu gruparea tătărăsciană a fost folositoare forțelor democratice în timpul așa-zisei „greve regale“. Pentru zădărnicierea acestui complot pus la cale de reacțiunea din țară, strinsă în jurul regelui, și cu sprijinul unor cercuri occidentale, guvernul democratic susținut puternic de popor a hotărât în unanimitate „să rămână neclintit la postul său pentru a continua și desăvârși opera începută la 6 Martie 1945“¹⁶. În ciuda sentimentelor și concepțiilor lor monarhice, tătărăscienii nu au fost de acord cu acțiunea antidemocratică și antinațională a regelui, au continuat să colaboreze cu forțele democratice și, prin aceasta, au înlesnit lupta împotriva complotului reacțiunii, zdrobirea acestuia.

Având în vedere că „aliatul“ său vremelnic reprezenta interesele de clasă ale burgheziei, P.C.R. a zădărnicit tendința grupării burgheze de a ciunti, de a se opune unor reforme democratice. Ca reprezentanți ai burgheziei, ei nu vedeau cu ochi buni întărirea pozițiilor partidului comunist și ale celorlalte forțe democratice din guvern, lupta acestora pentru transformări revoluționare, care atingeau interesele exploata-torilor. Acest lucru a reieșit destul de clar cu ocazia elaborării decretului-lege privind reforma agrară. Gruparea burgheză din guvern considera că această reformă „nu s-a făcut la timp, cu chibzuire, ci s-a făcut sub presiunea evenimentelor“¹⁷. Cerînd să se acorde despăgubiri moșierilor, ea vedea în aceasta o posibilitate de întărire a burgheziei, de dezvoltare a capitalismului, moșierii urmînd să investească banii primiți ca despăgubire în afaceri industriale și comerciale. Tătărăscienii erau, de asemenea, contra trecerii în proprietatea statului a unei părți a proprietă-ților expropriate“¹⁸.

¹⁵ „Partidul național liberal. Congresul general (1 iulie 1945)“, Editura ziarului „Drapelul“, pag. 35.

¹⁶ „Scînteia“ nr. 309, din 24 august 1945.

¹⁷ „P.N.L. Congresul general (1 iulie 1945)“, Editura ziarului „Drapelul“, pag. 21

¹⁸ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8963, fila 6. Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 19 martie 1945.

Datorită poziției principiale, de clasă a reprezentanților P.C.R., sprijiniți de celelalte forțe democratice din guvern, tentativele tătărăscienilor au fost zădărnicate, legiferarea reformei agrare realizându-se pe baza principiilor revoluționare înscrise în programul de guvernare al F.N.D.

După 6 Martie 1945 au trebuit, de asemenea, să fie temperate o serie de cereri exagerate ale tătărăscienilor de a acapara cât mai multe posturi în organele locale de stat. La o ședință a Consiliului politic județean Dolj organizată în ziua de 3 august 1945, luându-se în discuție problema primarilor, reprezentantul P.N.L. a contestat pe primarii în funcțiune și a cerut pentru partidul său, nici mai mult, nici mai puțin, 45 posturi de primari¹⁹. S-a hotărât a se consulta obștea din fiecare comună dacă primarul este bun, rezolvă bine problemele gospodărești²⁰, hotărîre, evident, democratică și în același timp dezavantajoasă grupării burgheze. În același județ, o serie de funcționari de stat care fuseseră puși pe listele de epurație au fost înscrși în P.N.L., pentru a se asigura menținerea lor în posturile respective și pentru ca acest partid să-și întărească pozițiile deținute pînă atunci în aparatul de stat în dauna forțelor democratice.

O importanță deosebită a avut politica P.C.R. de închegare a unui larg front democratic în alegerile parlamentare din 1946. Tactica forțelor democratice în aceste alegeri a fost elaborată de plenara C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946. Pentru asigurarea victoriei forțelor democratice în alegeri, P.C.R. a propus prezentarea în alegeri pe o singură listă a tuturor forțelor componente ale guvernului²¹. Pivotal politic în jurul căruia s-au unit pe mai departe toate forțele democratice ale țării a fost tot Frontul unic muncitoresc. „Sarcina centrală în acțiunea de strîngere a forțelor democratice — sublinia plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946 — o constituie întărirea F.U.M. și obținerea unității P.C.R. și P.S.D. în alegeri“²².

Voința clasei muncitoare de a merge unită și în această bătălie a zdrobit manevrele social-democraților de dreapta de a împinge P.S.D. în alegeri de partea partidelor burghezo-moșierești. Congresul P.S.D. din 10 martie 1946 a hotărît cu 232 de voturi, contra 29 și 60 de abțineri „participarea în viitoarele alegeri parlamentare în cartel electoral cu partidele și organizațiile care au constituit la 6 Martie 1945 guvernul dr. Petru Groza“²³. Aceasta a constituit o victorie strălucită a întregii mișcări muncitorești din țara noastră.

În vederea consolidării alianței muncitorești-țărănești, P.C.R. a militat pentru întărirea unității de acțiune dintre P.C.R. și P.S.D., pe de o parte, și Frontul plugarilor, pe de altă parte, pentru zădărnicierea manevrelor reacțiunii de a atrage Frontul plugarilor de partea ei în alegeri²⁴.

¹⁹ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Oltenia, fondul P.C.R., județul Dolj, dosarul nr. 9, fila 1.

²⁰ Ibid.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 397, fila 14.

²² Loc. cit., fila 10.

²³ „Libertatea“ nr. 473, din 13 martie 1946.

²⁴ Arhiva C. C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 187.

Ca urmare a succeselor în consolidarea F.U.M., în mai 1946 a fost creat Blocul partidelor democratice, din care făceau parte P.C.R., P.S.D., Frontul plugarilor, Partidul național popular, P.N.L.-Tătărescu, P.N.Ț.-Alexandrescu²⁵.

În cadrul tacticii partidului comunist în alegerile din 1946 intervin elemente noi ale politicii sale de folosire a contradicțiilor din rîndul claselor exploatatoare. De data aceasta a fost inclusă în același organism politic (B.P.D.) și gruparea liberală tătăresciană, care nu făcuse parte din F.N.D. și cu care colaborarea se realizase pînă atunci în cadrul guvernului. Dacă programul de guvernare al F.N.D. a fost acceptat de gruparea burgheză cu multe rezerve, platforma B.P.D. a fost acceptată de ea în întregime, astfel că toate forțele participante la guvernul de la 6 Martie s-au prezentat în fața alegătorilor cu un program comun. În condițiile interne și internaționale de atunci, aceasta a avut o mare importanță pentru cîștigarea bătăliei alegerilor. Reacțiunea internă și externă a făcut presiuni asupra grupării tătăresciene pentru a o determina să nu participe la alegeri pe liste comune alături de comuniști. Unii lideri ai organizației P.N.L. Prahova arătau în decembrie 1945 „că s-a făcut aproape imposibilă eventualitatea unei continuări a colaborării în operațiunile de alegeri”²⁶. După constituirea B.P.D., această organizație a întrerupt timp de 17 zile colaborarea în județul respectiv, sperînd să pună în fruntea listei electorale un liberal²⁷. Încercarea ei nu a reușit, datorită poziției ferme a forțelor democratice. Un grup de fruntași ai grupării Tătărescu au trecut la P.N.L.-Brătianu²⁸. Cu toate acestea, gruparea tătăresciană a rămas de partea forțelor guvernamentale. În ședința din 28 aprilie 1946 a delegației permanente a P.N.L.-Tătărescu s-a hotărît adeziunea acestei grupări „la constituirea B.P.D. în vederea formării unei singure liste pentru alegerile generale”²⁹.

În timpul pregătirii alegerilor, P.N.L.-Tătărescu și-a intensificat atacurile publice nu numai împotriva P.N.L.-Brătianu, ci și împotriva P.N.Ț.-Maniu, al cărui program era caracterizat ca o „demagogie deșănțată și iresponsabilă”³⁰. Menținerea colaborării cu această grupare, manifestările și acțiunile ei publice îndreptate împotriva P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu au contribuit la înfrîngerea politică a reacțiunii în alegeri. Victoria strălucită obținută de B.P.D. în alegerile din noiembrie 1946 a scos în evidență încă o dată justetea politicii partidului comunist de făurire a unității tuturor forțelor democratice, sub hegemonia clasei muncitoare. Pentru reacțiune alegerile au constituit o înfrîngere zdrobitoare, au definitivat procesul de izolare completă de mase a partidelor „istorice”.

După alegeri colaborarea dintre P.C.R. și celelalte forțe democratice s-a menținut, realizîndu-se în B.P.D. și în parlament.

²⁵ „Scinteia” nr. 529, din 24 mai 1946.

²⁶ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Ploiești, fondul nr. 2, dosarul nr. 6, fila 77.

²⁷ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 37, fila 9.

²⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 107.

²⁹ „Drapelul”, anul III, nr. 408, din 1 aprilie 1946.

³⁰ Loc. cit. nr. 434, din 4 iunie 1946.

Cu gruparea condusă de A. Alexandrescu P.C.R. a menținut legăturile pînă în ianuarie 1948, cînd ea s-a unificat cu Frontul plugarilor. Această grupare politică, recunoscînd rolul de hegemon al proletariatului în revoluție, s-a menținut alături de forțele democratice în întreaga primă etapă a revoluției populare, iar prin activitatea ei a adus o contribuție îndeosebi la înfrîngerea reacțiunii maniste și la antrenarea alături de clasa muncitoare și a țărănimii muncitoare, a unor pături de meseriași, funcționari, intelectuali, liberi profesioniști, mici negustori și întreprinzători, precum și a unei părți a țărănimii care nu fusese cuprinsă în Frontul plugarilor.

În ce privește colaborarea cu tătărăscienii, situația a fost alta. Spre sfîrșitul anului 1946 și în anul 1947, ca urmare a îndeplinirii în linii generale a sarcinilor antifeudale și general-democratice ale revoluției, în condițiile întăririi pozițiilor proletariatului în guvern și în parlament, s-au putut realiza, din inițiativa și sub conducerea P.C.R., o serie de măsuri economice cu caracter anticapitalist.

În aceste condiții, burghezia și reprezentanții săi din guvern și parlament s-au opus fățiș luării acestor măsuri. Poziția lor exprima în mod obiectiv împotrivirea burgheziei față de acele transformări revoluționare care loveau în mod direct în interesele ei de clasă. La început mai voalat, apoi din ce în ce mai fățiș, tătărăscienii s-au opus adoptării în anul 1947 a măsurilor îndreptate spre redresarea economică și financiară a țării, iar cînd acestea au fost impuse împotriva voinței lor le-au sabotat. Poziția lor era determinată de faptul că transformările economice și sociale luau din ce în ce mai mult un caracter anticapitalist. Ei cereau insistent să se deschidă cîmp liber capitalului străin în România, fără de care considerau că nu se putea reface economia țării și nu puteau fi puse în valoare resursele ei economice.

Poziția și intențiile grupării burgheze s-au concretizat în cunoscutul „Memoriu” din 24 mai 1947³¹, înaintat de Tătărăscu partidelor politice din Blocul partidelor democratice. Acest „Memoriu” lua apărarea dușmanilor regimului democratic și cerea revizuirea politicii interne și externe a României. Scutieri ai unei cauze pierdute, tătărăscienii, cu toate eforturile și împotrivirea lor, nu au mai putut să salveze burghezia. Raportul de forțe se schimbase în mod radical în favoarea clasei muncitoare și aliaților ei, fapt care a permis ca în noiembrie 1947 reprezentanții burgheziei să fie înlăturați din guvern.

Făurirea, în prima etapă a revoluției populare, a unui front larg democratic a fost rezultatul politicii științifice, marxist-leniniste a P.C.R. În închegarea acestui front, partidul comunist a pornit de la condițiile concrete din România, de la raportul forțelor de clasă. Politica de alianțe largi, de colaborare cu partidele și organizațiile politice în F.N.D. și în B.P.D., în guvern și în parlament este o dovadă a capacității creatoare a P.C.R., o dovadă a mării sale forțe de mobilizare, organizare și conducere a maselor.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 190, filele 138—141.

Alianța forțelor democratice cu o parte a burgheziei în această perioadă a fost vremelnică, determinată în primul rînd de necesitatea concentrării atacului împotriva principalelor forțe politice ale burgheziei și moșierimii — partidele conduse de I. Maniu și D. Brătianu.

Atragerea unei părți a burgheziei de partea forțelor democratice și colaborarea cu liderii ei politici au avut o mare importanță; partidul comunist a asigurat astfel folosirea contradicțiilor existente în rîndul claselor exploatatoare în interesul realizării sarcinilor etapei desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Aceste contradicții au fost folosite pentru a împiedica realizarea unui front comun al întregii burghezii și moșierimii împotriva revoluției, pentru a diviza și slăbi și mai mult forțele acestora, putînd astfel să fie înfrînte mai ușor. Niciodată în cursul primei etape a revoluției populare, dușmanii revoluției nu și-au putut uni forțele pentru a împiedica instaurarea și consolidarea regimului democrat-popular și îndeplinirea celorlalte sarcini ale revoluției.

ȘT. LACHE, C. UNGURU, V. PĂTRUI

Din luptele desfășurate de Armata română, umăr la umăr cu Armata sovietică, pe teritoriul Ungariei în timpul războiului antihitlerist

După eliberarea teritoriului maghiar de la est de Tisa, trupele române, umăr la umăr cu trupele Frontului 2 ucrainean, au participat la operația strategică de la Budapesta, care avea ca scop zdrobirea forțelor hitleriste și horthyste din Ungaria, eliberarea poporului maghiar de sub jugul fascist. Referitor la acțiunile Armatei române în cadrul acestei operații, publicăm în acest număr articolele generalului colonel în rezervă Nicolae Șova, fostul comandant al Corpului 7 armată român, generalului-maior în rezervă Ion Dimitriu, fostul șef al statului major al Corpului 6 armată român, și colonelului în rezervă Ștefănescu M. Anton, fost comandant al Grupului 1 bombardament în timpul războiului antihitlerist.

Însuflețită de țelurile nobile ale luptei contra fascismului, în operațiile duse pe teritoriul ungar Armata română a participat cu 17 divizii de infanterie și cavalerie, un corp aerian (cuprinzând și 2 brigăzi de artilerie antiaeriană), o brigadă de căi ferate și numeroase alte unități și formațiuni militare, însumând un efectiv de peste 210 000 de oameni.

Pe teritoriul maghiar, trupele române au desfășurat 7 operații și 81 de lupte importante, au cucerit trei masive muntoase (Hegyalja, Bükk și Matra), au forțat patru cursuri mari de apă (Tisa, Bodrogul, Hernadul și Ipelul) și au eliberat 1 237 de localități, dintre care 14 orașe. Ele au provocat inamicului pierderi care se cifrează la peste 30 000 de oameni (prizonieri și morți), la care se adaugă numeroși răniți și morți pe care inamicul a reușit să-i ridice de pe câmpul de luptă.

În amintirea ostașilor români căzuți în luptele de pe teritoriul Ungariei, au fost ridicate monumente la Debrețin, Miskolc, Győr, Nyiregyháza și în alte localități.

Eroismul și vitejia ostașilor români săvârșite în războiul antihitlerist, alături de ostașii sovietici, își au izvorul în dreptatea cauzei pentru care luptau, cauza zdrobirii fascismului. Ei erau însuflețiți de acțiunile pe care le desfășurau în țară masele populare, organizate și conduse de forțele populare patriotice, în frunte cu partidul comunist, pentru democratizarea țării, pentru înfăptuirea reformei agrare, pentru instaurarea puterii populare. Ecoul luptei revoluționare a maselor, care luau cu asalt primăriile, preturile și prefecturile, instalând în fruntea acestora pe propriii lor reprezentanți, împărțeau pământul confiscat de la moșieri, ajungea în tranșee însufletind pe luptători la noi fapte de arme.

80 de zile de lupte pentru eliberarea Budapestei de sub jugul fascist

Printre marile unități ale Armatei române care au parcurs un lung și glorios drum de luptă în timpul războiului antihitlerist se înscrie și Corpul 7 armată. Cea mai importantă din operațiile la care a luat parte este cea pentru eliberarea capitalei Ungariei — Budapesta.

★

După eliberarea părții de est a Ungariei, Comandamentul suprem sovietic a hotărât să execute o nouă operație de amploare, cunoscută sub denumirea de operația de la Budapesta, pentru a nimici forțele hitleriste și horthyste de pe întreg teritoriul Ungariei, a elibera capitala ungară și a scoate această țară din război. În acest scop, Frontul 2 ucrainean, care avea rol hotărâtor în cadrul operației, a primit misiunea de a executa lovitura principală pe direcția Budapesta, pentru a rupe în două dispozitivul strategic inamic, a elibera capitala maghiară și a deschide direcția strategică Budapesta — Viena. Efortul principal pe această direcție l-a făcut inițial Armata 46 sovietică, iar ulterior o grupare de forțe din care făcea parte și Armata 7 gardă sovietică, în compunerea căreia a acționat și Corpul 7 armată român, aflat sub comanda mea. Acționând pe această direcție, Corpului român îi revenea misiunea principală în cadrul Armatei 7 sovietică. El trebuia să rupă apărarea forțelor fasciste de la vest de Tisa pe o mare adâncime și, împreună cu trupele sovietice, să elibereze orașul Budapesta.

Către sfârșitul lunii octombrie 1944, în urma luptelor duse timp de aproape 20 de zile pe Tisa mijlocie, în cadrul operației de la Debrețin, Corpul 7 armată român se găsea cu forțele principale într-un cap de pod realizat la nord-vest de localitatea Alpar.

În cursul lunii noiembrie 1944, trupele corpului au luptat pe căile de acces îndepărtate spre Budapesta, în cooperare cu marile unități sovietice; în luna decembrie au participat la ruperea fortificațiilor de apărare a capitalei Ungariei, iar în prima jumătate a lunii ianuarie 1945 au dus lupte grele în interiorul acestui mare oraș.

La 29 octombrie 1944, corpul pe care îl comandam a primit misiunea să treacă la ofensivă pe direcția Kápolna-Törtel; la dreapta lui acționa Corpul 25 sovietic, iar la stînga — Corpul 37 sovietic. Fișia de ofensivă a Corpului român se înscrisa pe direcția loviturii principale a Armatei 7 de gardă sovietice.

Comandamentul corpului a trebuit mai întîi să deplaseze, în a doua jumătate a zilei și în cursul nopții de 29/30 octombrie, toate trupele Diviziei 9 cavalerie în capul de pod amintit mai sus, iar apoi, în dimineața zilei de 30 octombrie, să treacă la ofensivă, într-o fișie cu o dezvoltare frontală de 18 km.

După o scurtă, dar violentă pregătire de artilerie, la puțin timp după ce zorii zilei de 30 octombrie începuseră să risipească întunericul de pe pusta ungară, diviziile 9 cavalerie și 19 infanterie au rupt repede apărarea organizată din timp de către diviziile 20 infanterie și 1 cavalerie horthyste pe malul vestic al Tisei, în fața capului de pod, și au dezvoltat ofensiva în adîncimea dispozitivului inamic.

După ce a pierdut într-un timp neașteptat de scurt pozițiile pe care le organizase cu mari eforturi, inamicul a început retragerea, acoperindu-se cu ariergărzi puternice, care au opus rezistențe înverșunate, îndeosebi pe localități, combinînd apărarea cu dese contraatacuri, executate cu unități de infanterie sprijinite de tancuri. Continuînd ofensiva fără întrerupere, unitățile de la flancul drept al corpului au eliberat, la 3 noiembrie, în cooperare cu Brigada 27 de tancuri sovietică, orașul Törtel.

În timpul luptelor pentru eliberarea acestui oraș, militarii români au făcut din nou dovada înaltei lor pregătiri, au manifestat pricepere și inițiativă. În toiul luptei, o subunitate din Regimentul 13 călărași a fost oprită de focul intens al inamicului, ce se organizase în apărare, la sud-vest de oraș. Rafalele unei mitraliere țintuseră la pămînt ostașii subunității. În această situație grea, fruntașii Mustață Ilie și Visnian Luca au hotărît, din proprie inițiativă, să reducă la tăcere cuibul de armă automată. În acest scop, fruntașul Mustață, printr-o acțiune îndrăzneată, a schimbat poziția mitralierei sale la adăpostul rambleului unei căi ferate din apropiere, deschizînd apoi un foc eficace asupra inamicului, sub acoperirea căruia fruntașul Visnian, folosînd judicios terenul, s-a apropiat neobservat de cuibul de armă automată și, prin cîteva grenade aruncate cu precizie, a reușit să nimicească pe servanții mitralierei. Prin această acțiune, drumul subunității din care făceau parte a fost deschis și rezistențele dușmanului înfrînte.

În zilele următoare, trupele române au continuat cu aceeași vigoare acțiunile ofensive, obținînd noi succese. Diviziile 9 cavalerie și 19 infanterie, după ce au eliberat o serie de localități, au sprijinit diviziile 297 și 108 infanterie sovietice vecine în acțiunile duse pentru zdrobirea rezistențelor inamicului din raioanele Abony și Cegléd, doi piloni ai apărării acestuia.

În urma ruperii apărării de pe Tisa, comandamentul germano-ungar a concentrat în grabă forțe importante pentru a opri înaintarea trupelor sovietice și române spre Budapesta. În acest scop, el a amenajat la nord-vest de Abony-Cegléd un nou aliniament de apărare și a executat numeroase riposte

ofensive. Față de această situație, trupele noastre au primit ordin să treacă temporar la apărare și să consolideze pozițiile cucerite.

Pînă în seara zilei de 5 noiembrie, trupele Corpului 7 armată român au străbătut prin lupte grele aproximativ 50 km și au provocat pierderi însemnate forțelor ungare și germane, contribuind la crearea unei breșe largi în dispozitivul acestora. Corpul nostru a primit felicitări din partea comandantului Armatei 7 de gardă sovietice, general-colonel Șumilov, care într-o scrisoare trimisă mie, în calitate de comandant al acestei mari unități române, arăta: „Vă rog să transmiteți generalilor, ofițerilor, subofițerilor și trupei mulțumirile mele pentru lupta dusă în ultimele zile, pentru respingerea atacurilor germano-maghiarilor“.

În perioada de la 6 la 10 noiembrie 1944, trupele sovietice și române au făcut pregătiri pentru reluarea ofensivei pe direcția Budapesta. În acest timp, diviziile corpului au respins cu succes numeroase contraatacuri violente executate de trupele hitleriste și horthyste.

Concomitent cu aceasta, comandamentul germano-maghiar a continuat activitatea pentru organizarea unei apărări puternice și adînc eşalonate.

În fișa de ofensivă a Corpului 7 armată, zona tactică a apărării inamicului — amenajată pe o adîncime de aproximativ 20 km și compusă din două fișii — îngloba numeroase localități, dintre care cele mai importante erau Tápioszentmarton, Tapiobicske, Topioszec, care fuseseră transformate în puternice noduri de rezistență. Pe unele direcții au fost construite cazemate, iar pe aliniamentul Koka-Topiosag era în curs de amenajare fișa a treia de apărare. În adîncime se pregătea cu febrilitate „linia Attila“.

Pe primele două fișii se găseau în apărare diviziile 24 tancuri germană, 20 infanterie și 8 infanterie rezervă horthyste, iar în adîncime se aflau rezerve operative în valoare de aproximativ două divizii de infanterie și una de tancuri, dispuse în raionul Budapesta.

La 11 noiembrie 1944, după ce a efectuat pregătirile necesare, Corpul 7 armată a reluat ofensiva în strînsă cooperare cu Corpul 2 mecanizat de gardă sovietic, pe direcția loviturii principale a Frontului 2 ucrainean.

Adoptînd un dispozitiv de luptă pe două eşaloane — diviziile 9 cavalerie și 19 infanterie în eşalonul întîi, iar divizia 2 infanterie în eşalonul doi —, Corpul 7 armată a executat lovitura principală cu flancul drept (Divizia 9 cavalerie) într-un sector de 4 km din cei 11 km cît avea întreaga fișie de ofensivă. Cu sprijinul puternic al tancurilor Corpului 2 mecanizat sovietic, diviziile române au rupt, în prima jumătate a zilei de 11 noiembrie, poziția întîi de apărare, Divizia 9 cavalerie nimicind rezistențele din raionul Zengöhalom. Concomitent, trupele de la flancurile interioare ale celor două divizii au zdrobit rezistențele din raionul Berencsik. În după-amiaza aceleiași zile, trupele noastre au continuat ofensiva, zdrobind din mișcare numeroase contraatacuri sprijinite de aviație.

A doua zi, luptele au continuat cu aceeași înverșunare pentru desăvîrșirea ruperii fișiei principale de apărare. Cele mai grele lupte au fost duse în zona localității Tápioszentmarton, transformată într-un puternic nod de apărare. Combinînd atacul frontal cu executarea unei manevre de învăluire pe la

sud-vest, trupele Diviziei 19 infanterie, comandată de generalul Mihail Lăcătușu, au reușit să înfrângă rezistența forțelor maghiare și germane și să elibereze această localitate. În timpul luptelor de stradă au fost distruse 5 tancuri germane și numeroase tunuri.

În acest fel, pînă în seara zilei de 12 noiembrie, prima fișie de apărare a fost ruptă pe toată adîncimea ei.

Luptele pentru ruperea fișiei a doua au fost tot așa de grele. Divizia 9 cavalerie a înfrînt rezistența inamicului din viile de la sud-vest Nagykata și, dezvoltînd cu impetuozitate ofensiva, a ajuns în fața pădurii Homok, unde a fost oprită de o nouă rezistență. Reluînd ofensiva, această mare unitate a atacat cu vigoare forțele inamicului dispuse în această pădure și le-a învîluit pe ambele flancuri, obținînd succese îndeosebi trupele care acționau pe la est de pădure.

În timpul acestor acțiuni, unitățile Corpului au fost sprijinite de formații de avioane ale Corpului aerian român și ale aviației sovietice.

În seara zilei de 13 noiembrie am hotărît să introduc în luptă Divizia 2 infanterie, în scopul desăvîrșirii ruperii fișiei a doua de apărare pe direcția loviturii principale. În același timp, Divizia 9 cavalerie a trecut în eșalonul 2 al corpului.

Divizia 19 infanterie a zdrobit rezistențele opuse succesiv de trupele hitleriste și horthyste și a pătruns adînc în fișia a doua de apărare. Cu acest prilej s-a remarcat acțiunea Regimentului 95 infanterie, de sub comanda colonelului Ștefan Mihăilescu, pentru cucerirea localității Tapiosag, prin executarea unei manevre dublu învîluitoare.

Ofensiva a fost reluată în dimineața zilei de 14 noiembrie, în cursul căreia Divizia 2 infanterie a lichidat rezistențele inamice din pădurea Homok.

În ziua de 15 noiembrie, diviziile române au continuat acțiunile ofensive, realizînd noi pătrunderi în dispozitivul dușmanului. Divizia 2 infanterie ducea lupte crîncene pentru cucerirea localității Koka, puternic apărată de fasciști. Executînd o manevră pe la nord, combinată cu un atac de front, divizia a reușit să înfrângă rezistența inamicului și a eliberat în aceeași zi această localitate.

Urmărind să-și recucerească pozițiile pierdute în această zonă, trupele hitleriste și horthyste au executat un contraatac dinspre Dany către cota 124. În zona acestei cote s-au încins lupte deosebit de crîncene. Ostașii companiei a 7-a, comandată de căpitanul Ilie Crăciun, au stăvilit atacurile executate de inamic. Patru tancuri au reușit însă să pătrundă în dispozitivul subunității. S-a creat o situație grea. În acest moment de mare încordare, în sprijinul lor a venit un grup de ostași, sub comanda sergentului-major Nicolae Robu, care au trecut la contraatac, au luat 27 de prizonieri, cu întregul lor armament, și, împreună cu compania a 7-a, au zdrobit forțele inamicului.

A doua zi, trupele corpului pe care-l comandam au reluat atacul pe întregul front. Ritmul înaintării era însă din ce în ce mai redus, din cauza deselor și puternicelor contraatacuri date de inamic, a focului masiv al artileriei grele și al bombardamentelor executate cu o grupare de aproximativ 30 de avioane. Cu toate acestea, Divizia 2 infanterie a reușit să elibereze localita-

tea Dany. Rezistența hitleristă-horthystă era tot mai puternică, îndeosebi la flancul stîng al corpului, unde Divizia 19 infanterie a luat contact cu fișia exterioară de apărare a Budapestei.

Nici în ziua următoare ostașii români nu au putut rupe apărarea inamicului. Divizia 2 infanterie a reușit totuși să realizeze, cu flancul său drept, o pătrundere pe o adîncime redusă.

Ajunse în fața primei fișii exterioare de apărare a orașului, trupele Corpului 7 armată român au dus acțiuni de importanță locală, făcînd pregătiri intense pînă către sfîrșitul lunii noiembrie pentru reluarea ofensivei. În timpul acestor acțiuni, fișia corpului a fost extinsă la 15 km, ceea ce a impus introducerea Diviziei 9 cavalerie în primul eșalon, la centrul dispozitivului.

Prin acțiuni energice și ingenioase, duse atît ziua cît și noaptea, într-un teren desfundat din cauza ploilor de toamnă, ostașii noștri au parcurs aproximativ 100 km, au rupt, în fișia lor de ofensivă, două aliniamente de apărare organizate din timp de către trupele hitleriste și horthyste în spațiul dintre Tisa și centura exterioară a orașului Budapesta.

„Trupele române care se apropie de Budapesta — scria săptămînalul ungar „Világosság“ — obțin pentru poporul lor dragostea și recunoștința poporului maghiar care se eliberează de sub jugul german“.

La puțin timp după ce trupele noastre au trecut temporar la apărare, ele au primit misiunea să participe, împreună cu trupele sovietice, la zdrobirea forțelor hitleriste și horthyste dispuse pe căile de acces apropiate spre Budapesta.

Pînă la luarea contactului cu fișia exterioară de apărare a Budapestei, Corpul 7 armată român a dus acțiuni într-un teren în general de șes și descoperit. Începînd de la 5 decembrie însă, el a trebuit să desfășoare lupta într-un teren acoperit și frămîntat. Îndeosebi masivul deluros și împădurit din zona est Gödöllő — est și sud Isaszeg constituia un nod important în apărarea exterioară a Budapestei. Inamicul a creat pe o adîncime de peste 30 km un labirint de lucrări genistice, amenajînd trei fișii de apărare semicirculare sprijinite cu flancurile pe fluviul Dunărea, care cuprindeau mai multe poziții și tranșee, legate între ele prin șanțuri de comunicație și apărare de rețele de sîrmă ghimpată, cîmpuri de mine antitanc și contra infanteriei. Localitățile, pădurile, canalurile și cursurile de apă din această zonă erau organizate în noduri de apărare, puncte de sprijin și aliniamente intermediare, care permiteau inamicului să opună o rezistență îndelungată.

Pentru ruperea unei asemenea apărări era necesară o pregătire minuoasă, multilaterală. Spre sfîrșitul lunii noiembrie și începutul lunii decembrie, comandamentele și statele-majore au desfășurat o activitate intensă pentru pregătirea trupelor și mijloacelor de luptă în vederea ofensivei care urma să înceapă la 5 decembrie 1944.

Analiza situației, a naturii apărării inamicului, a valorii și dispunerii forțelor sale, a posibilităților trupelor proprii ne-a permis să elaborăm un plan judicios pentru zdrobirea forțelor inamice dispuse în fortificațiile de la est de Budapesta. Stabilind că în fișia noastră de ofensivă se apărau unități din

două divizii (10 și 12 infanterie horthyste), care reprezentau o forță numerică comparabilă cu a Corpului 7 armată, am hotărît să rupem apărarea inamică într-un sector de numai 3 km, cu gruparea din centrul dispozitivului, care însuma forțele unei divizii întărite, sprijinită de șapte divizioane de artilerie. În restul fișiei, trupele au executat acțiuni pe front larg, în scopul fixării forțelor horthyste.

La 4 decembrie toate pregătirile pentru ofensivă erau terminate. A doua zi, timp de 45 de minute, sute de tunuri și aruncătoare de mine și-au vărsat focul asupra pozițiilor inamicului. Era semnalul că peste puțin timp va începe atacul. Încă nu se sfârșise canonada și cele trei divizii, greu încercate în lupte, au trecut la asaltul fortificațiilor Budapestei.

Divizia 9 cavalerie, care se găsea pe direcția loviturii principale a corpului, a reușit să pătrundă în apărarea trupelor horthyste pînă în seara zilei, pe o adîncime de peste 3 km, respingînd toate contraatacurile executate de acestea pentru a lichida breșa creată. Diviziile 2 și 19 infanterie au obținut, de asemenea, unele succese, îndeosebi cu trupele de la flancurile alăturate grupării de pe direcția loviturii principale a corpului.

După două zile de lupte grele, marile unități ale Corpului au rupt apărarea în întreaga fișie de ofensivă și au realizat o pătrundere de aproximativ 3 km. Trupele noastre au capturat în timpul acestor lupte peste 800 de prizonieri.

În zilele care au urmat, Corpul de armată român a continuat ofensiva în vederea desăvîrșirii ruperii fișiei întii de apărare. Dar pe măsura pătrunderii în adîncimea apărării și apropierii de Budapesta, intensitatea și violența contraatacurilor dușmanului creșteau. Numai în zilele de 7 și 8 decembrie, trupele noastre au respins 11 contraatacuri executate de forțele fasciste.

În timpul acestor lupte, punctul meu de comandă înaintat, care se afla în localitatea Dany, a fost vizitat de mareșalul Rodion Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean, însoțit de general-colonel Șumilov, comandantul Armatei 7 sovietice. Timp de două ore, cît a durat vizita, am informat pe înalțul oaspete despre mersul operațiilor din zonă, misiunea trupelor noastre, rezolvînd imediat problemele care comportau urgență. Explicațiile și măsurile luate de mine au fost aprobate de comandantul Frontului, care a elogiat vitejia și eroismul ostașilor noștri și ne-a urat noi succese în viitoarele operații.

Reluînd ofensiva în ziua de 9 decembrie, după o scurtă pregătire de artilerie, Divizia 2 infanterie a reușit să cucerească cu forțele de la flancul drept pădurea Tuntula, iar cu cele de la flancul stîng — castelul Horthy și grupul de case de la nord de cota 168. În acest timp, forțele diviziilor 9 cavalerie și 19 infanterie, acționînd în strînsă cooperare, au reușit să iasă la vest de pădurea Puszta Nyiregyháza, ceea ce a marcat ruperea fișiei întii de apărare pe direcția localității Isaszeg.

Diviziile române au continuat ofensiva și pe timpul nopții, cucerind puncte importante din adîncimea apărării inamicului. Astfel, Divizia 2 infanterie a înaintat cu forțele de la flancul drept pînă în apropierea cotului căii ferate de la 5 km sud-est Gödöllő, cucerind masivul Juharos, iar Divizia 9 cavalerie a cucerit, printr-un atac prin surprindere, înălțimea cu cota 233.

Pînă la 12 decembrie, prin eforturi eroice, Corpul 7 a rupt, pe toată adîncimea ei, fișia întîii de apărare pe care adversarul o considera de nepătruns. Concomitent cu desfășurarea luptelor pentru ruperea acestei fișii, am primit ordin să deplasez Divizia 9 cavalerie la flancul stîng, pentru a înlocui Divizia 109 sovietică. În noua situație, fișia de ofensivă a corpului avea o dezvoltare frontală de 24 km.

După ruperea primei fișii de apărare, am primit ordin de a trece temporar la apărare și a consolida aliniamentul atins. Între 13 și 26 decembrie 1944, trupele noastre au dus lupte pe acest aliniament, reușind să respingă cu succes contraatacurile executate cu înverșunare de trupele hitleristo-horthyste. Pentru a stăvili înaintarea trupelor române, inamicul a dat drumul apei din lacurile Felso malom și Also malom, ceea ce a determinat revărsarea pîrîului Rakos. Datorită acestor revărsări, acest curs de apă a devenit un obstacol apreciabil.

În intervalul de timp arătat mai sus, atît trupele noastre, cît și cele inamice au executat o intensă cercetare prin luptă, ajungîndu-se la o foarte mare apropiere între pozițiile respective (sub 150 m, iar în unele sectoare 40—50 m).

În ziua de 27 decembrie, am reluat ofensiva, dînd lovitura principală cu flancul drept, pe direcția Cinkota, pentru a ieși pe aliniamentul Cinkota — Rákosliget — Rákoscaba. Cu toată rezistența opusă de dușman, trupele corpului au reușit să rupă apărarea acestuia, au eliberat prin lupte grele Rákosliget și Rákoscaba și au dezvoltat ofensiva în adîncime. În ziua de 30 decembrie, executînd o manevră de învăluire pe la sud cu Divizia 19 infanterie, combinată cu un atac de front executat de Divizia 2 infanterie, Corpul 7 a reușit să zdrobească gruparea hitleristo-horthystă din zona localității Cinkota, unul dintre bastioanele de apărare pe căile de acces spre Budapesta.

Am luat cunoștință, cu satisfacție, după război că în amintirea ostașilor români care au stropit din belșug cu sîngele lor aceste locuri, autoritățile Ungariei noi au amenajat un cimitir al eroilor români la Rákosliget.

Anul nou ne-a găsit în plină ofensivă la marginea orașului. Trecuseră aproape trei luni de la începerea luptelor pe teritoriul Ungariei. Învinsesem trupele hitleriste și horthyste de pe rîul Tisa, la Törtel, Tápioszentmarton, Kóka, în fortificațiile de la est de Budapesta. Prin lupte grele desfășurate atît ziua, cît și noaptea, în condiții grele de timp și teren, pe o adîncime de peste 200 km, diviziile noastre ajunseseră, la 31 decembrie 1944, la porțile Budapestei.

Ne așteptau lupte neobișnuit de grele, în plină iarnă, în interiorul unui oraș mare.

Greutățile pe care urma să le întîmpinăm erau determinate și de faptul că Budapesta fusese organizată de trupele hitleriste și horthyste pentru o apărare interioară îndelungată. Pe tot teritoriul ei, casele mari și solide au fost transformate în puncte de sprijin puternice. Acolo unde existau intervale, fuseseră construite cazemate sau au fost dispuse tancuri în puncte fixe de foc. Comandamentul germano-maghiar avea rezerve numeroase, formate din sub-

unități de infanterie și de tancuri, pregătite să execute contraatacuri prin surprindere.

Cele două căi ferate situate pe direcția noastră de înaintare au fost transformate în puternice poziții de apărare.

Luptele Corpului de armată în interiorul orașului făceau parte integrantă din operația ofensivă dusă de Armata 7 de gardă sovietică, care trebuia să nimicească trupele inamicului din Pesta (partea orașului la est de Dunăre) prin executarea a trei lovituri pe direcții convergente : dinspre nord-est, dinspre est și dinspre sud-est, cu o grupare de forțe constituită din trei corpuri. În cadrul acestei concepții, Corpul român acționa pe direcția centrală dintre est (de-a lungul străzii Rakoczy), avînd ca vecini la dreapta Corpul 30 armată sovietic, iar la stînga Corpul 18 armată sovietic.

Pe baza misiunii primite, a analizei situației inamicului, a valorii și dispunerii forțelor acestuia am elaborat concepția luptei și împreună cu statul-major am luat măsurile necesare pentru pregătirea și organizarea acesteia. Dispozitivul era constituit pe două eșaloane, dînd diviziilor următoarele misiuni :

Divizia 19 infanterie trebuia să continue înaintarea spre Matyasföld, pentru a pătrunde în centrul Budapestei ;

Divizia 9 cavalerie urma să continue înaintarea în strînsă cooperare cu stînga Diviziei 19 infanterie, pentru a izgoni pe inamic inițial din cartierul Kobanya, iar apoi să pătrundă spre centrul orașului Budapesta ;

Divizia 2 infanterie, în eșalonul doi, a fost dispusă în zona pădurea Cinkota.

În funcție de valoarea și natura obiectivelor pe care urma să le cucerască, de posibilitățile de pătrundere pe diferite direcții, unitățile și marile unități și-au constituit detașamente de asalt compuse din infanterie, artilerie și pionieri.

Înainte de a începe acțiunile în interiorul orașului, am adresat trupelor în subordine o chemare la luptă prin ordinul de zi dat cu prilejul Anului nou :

„Bravi ostași ai Corpului 7 armată...

De mai bine de patru luni sînteți în lupte grele, neîntrerupte... v-ați îndeplinit pe de-a-ntregul datoria cu sacrificiul vieții voastre. Din Banat, peste Tisa și acum pînă în poarta Budapestei ați luptat cu hotărîre și ați învins pe inamic.

Țara întreagă vă este recunoscătoare pentru sacrificiul vostru...

Încă un pas înainte, cu hotărîre și vitejie, și victoria va fi a noastră“.

Hotărîrea comandamentului germano-maghiar de a-și menține cu orice preț pozițiile pe care le ocupa, necesitatea nimicirii forțelor inamice aflate în oraș determinau angajarea unor lupte crîncene, în cursul cărora atît clădirile, cît și populația aveau de suferit pierderi grele. Pentru a preveni și evita pierderea unor bunuri materiale și vieți omenești, am dat un ordin special în care reaminteam ostașilor modul de comportare demnă, umană în situația specifică în care urmau să se desfășoare viitoarele lupte.

„Este posibil — menționam în acest ordin — ca inamicul să continue a se bate cu îndârjire, apărînd stradă cu stradă și casă cu casă, pînă la ultima extremitate. Este posibil, de asemenea, să-și slăbească rezistența și să cedeze repede.

Și într-un caz și în altul, trupele noastre trebuie să urmărească un singur scop — acela de a căuta lupta cu forțele *armate* inamice și de a le înfrînge repede și definitiv, *făcînd tot ce este necesar în interesul operațiunilor* și abținîndu-se de la *orice acțiune străină acestui scop...*

Populația civilă care nu ia parte la luptă va fi cruțată și luată sub protecție, asigurîndu-i-se viața, liniștea și avutul...

Distrugerile, devastările, transferul de obiecte dintr-un imobil în altul sînt strict interzise atît militarilor, cît și civililor.

Monumentele și obiectele de artă, instituțiile culturale și așezămintele de interes public vor fi cruțate cu grijă. Nici o atingere a acestora nu poate fi justificată.

Instalațiile de orice fel (apă, lumină, telefon, tramvaie etc.), care asigură viața orașului și interesează în aceeași măsură și armata, trebuie păstrate intacte...

În concluzie, cer trupelor Corpului 7 armată să se bată cu îndârjire pentru a învinge, dar pretind în același timp să se poarte loial, cu demnitate și omenie pentru a nu micșora cu nimic măreția victoriei obținute¹.

Chiar din prima zi, în urma unor lupte eroice, diviziile 19 infanterie și 9 cavalerie au reușit să elibereze cartierul Matyasföld, aerodromul Matyasföld și au înaintat spre Rakoshegy și Köbanya.

În cursul acestor acțiuni, printre alți ostași a căzut eroic la datorie și sergentul sanitar Elena Chiriță, care a participat la numeroase lupte începînd din Banat pînă la Budapesta, dar n-a avut fericirea să vadă roadele victoriei depline asupra fascismului. Un proiectil a rănit-o grav. Încordîndu-și ultimele puteri, ea s-a adresat ostașilor: „Înainte, băieți!” și a căzut fără cunoștință.

Comportarea ei în luptă a fost apreciată de comandantul subunității din care făcea parte ca un „gest de înalt devotament, spirit de jertfă, care a contribuit în mare măsură la antrenarea soldaților din Batalionul 1 (din Regimentul 96 infanterie) la atac“.

Primele succese obținute de trupele noastre în cursul luptelor în interiorul orașului Budapesta au fost menționate într-un comunicat special transmis de posturile de radio București, care vesteau cu satisfacție că „în ziua Anului nou 1945, trupele Armatei 1 române, în strînsă colaborare cu marile unități sovietice, după ce au sfărîmat ultima centură de apărare, au pătruns în Budapesta și duc lupte de stradă spre centrul capitalei maghiare“.

Partidul Comunist Român a apreciat în mod deosebit comportarea eroică a ostașilor români care luptau pe frontul antihitlerist. Îmi stăruie și acum în memorie bucuria cu care au primit ostașii din marea noastră unitate aprecierea din ziarul „Scînteia“, publicată la sfîrșitul lunii decembrie 1944, intitulată „Cuvînt către ostași“, în care se arăta că „...ne îndreptăm gîndul

¹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 224/7, fila 5.

în pragul Anului nou către ostașii de pe front pentru a le trimite încrederea și nădejdea noastră în ei, cât și pentru a-i asigura de dragostea noastră pentru ei... Iar urarea ce o trimitem ostașilor în acest prag de An nou este aceea pe care țara întreagă le-o trimite. Încredere și vîrtoșenie ca anul 1945 să vă încunune cu gloria victoriei depline și pacea cucerită prin lupte, să vă îndrepte pașii către ogoarele și vetrele dragi din țara liberă, independentă și democratică, în care armata să fie armata poporului“.

A doua zi, la 2 ianuarie 1945, după ce am introdus în primul eșalon și Divizia 2 infanterie, am reluat atacul în întreaga fișie de ofensivă. Pînă în seara zilei, Divizia 2 infanterie a nimicit rezistențele inamicului de la nord de calea ferată Rakoshegy-Budapesta, pătrunzînd în cartierul Rakosfalva; Divizia 19 infanterie a pătruns în partea de sud-est a cartierului Rakosfalva; Divizia 9 cavalerie a depășit calea ferată și a ocupat partea de est a hipodromului mare.

În zilele următoare, trupele noastre au continuat cu vigoare crescîndă înaintarea, reușind să înfrîngă rezistența opusă de diviziile 13 blindată germană și 10 infanterie horthystă. Nici întărirea continuă a apărării, nici desele contraatacuri executate nu au putut stăvili ofensiva diviziilor române.

La 7 ianuarie 1945, trupele de la dreapta și centrul corpului au ajuns în apropierea Poștei centrale, a unui grup de case dispuse aici în forma unui „V“, a unui grup de fabrici, iar cele de la flancul stîng au pătruns pe hipodrom.

Luptele pentru cucerirea Poștei centrale au durat aproape două zile. În cursul lor, ostașii Batalionului 1 din Regimentul 26 dorobanți s-au aco-perit de glorie. Vitejii militari ai Companiei 3 au asaltat intrarea clădirii principale, iar cei din Compania 1 o clădire din dreapta acesteia. Înfruntînd focul tunurilor antitanc și al mitralierelor, cele două subunități au cucerit clădire după clădire, prin lupta cu grenade, automatul și baioneta. În continuare, pe timpul nopții și a doua zi dimineața, întregul cvartal în care se afla poșta a fost curățat de inamic.

Concomitent, un detașament din Divizia 19 infanterie a atacat de-a lungul străzii Fogaraș către încrucișarea de căi ferate de la nord-vest hipodrom. Sprijiniți de focul tunurilor prin trageri directe și al aruncătoarelor de mine, ostașii români au pătruns în curtea fabricilor; prin acțiuni îndrjite ei au cucerit șase fabrici.

Lupte asemănător de grele au dus trupele noastre pentru lichidarea rezistențelor hitleristo-horthyste din zona caselor dispuse în formă de „V“. Zdrobirea trupelor inamicului de aici a fost concepută prin realizarea unei pătrunderi adînci pe la sud de calea ferată Cinkota-Budapesta, prin parcul existent între această cale ferată și hipodrom. Prin acest spațiu comandantul Diviziei 19 infanterie a dirijat Regimentul 94. După trei zile de lupte crîncene, ostașii români au reușit să cucerească aceste case.

În ziua de 7 ianuarie, Divizia 9 cavalerie, de la flancul stîng, a reușit să smulgă din mîinile inamicului hipodromul care fusese folosit ca aerodrom, tăind astfel ultima legătură aeriană a trupelor hitleriste și horthyste din Pesta.

După 10 zile de lupte desfășurate fără întrerupere, diviziile române au reușit să pătrundă pe o adâncime apreciabilă în dispozitivul de apărare al trupelor hitleriste și horthyste. În ziua de 11 ianuarie, cu toate eforturile depuse, centrul și flancul drept al corpului n-au reușit să progreseze decât foarte puțin. La flancul stâng însă Divizia 9 cavalerie a executat o manevră pe la sud-vest de cazarma Franz Joseph, în scopul de a încercui inamicul care rezista în cazarmă.

Cu toate că au trecut de atunci două decenii, îmi amintesc cu emoție de acele zile de lupte cumplite, de excepțională înverșunare. Pentru ca într-o zi să se progreseze câteva sute de metri au trebuit să se ducă lupte sîngeroase cu grenada și baioneta, asaltîndu-se fiecare casă, fiecare etaj, chiar fiecare încăpere. Noaptea luptele continuau cu aceeași violență, urmărindu-se să nu se dea dușmanului posibilitatea să-și întărească apărarea sau să-și organizeze noi alinamente în adâncime. Din această cauză, pierderile au fost de ambele părți foarte mari. Inamicul, complet încercuit, a fost nevoit să înlocuiască pierderile trupelor ce apărau Budapesta cu civili recrutați dintre fasciștii lui Szallasóy.

În fața centrului și dreptei Corpului de armată român, orașul se prezenta compact, cu blocuri mari și dese: la stînga existau spații libere în raioanele cazărmlîi Franz Joseph, Fabrica de cauciuc, cimitirul Kerepes și Gara de est. Pentru a profita de avantajele oferite de acest teren, am constituit la flancul stîng al corpului o grupare de manevră puternică, formată din Divizia 9 cavalerie, comandată de generalul Ilie Antonescu, întărită cu regimentul 94 și 95 infanterie, Regimentul 31 dorobanți, comandat de colonelul Gheorghe Popescu, Regimentul 114 artilerie antitanc sovietic, care, sprijinită de întreaga artilerie a corpului și diviziilor, să execute o învăluire largă a forțelor hitleristo-horthyste pe la sud-vest.

După ce gruparea de manevră și-a terminat concentrarea, în cursul nopții spre 12 ianuarie a început atacul, trecînd cu o parte din forțe și prin fișia de acțiune a corpului sovietic vecin de la stînga.

Trupele Diviziei 2 infanterie, executînd atacul prin surprindere, au cucerit în cursul nopții de 11/12 ianuarie patru blocuri și Fabrica de măști de gaze, ajungînd cu aripa dreaptă pe strada Semei, iar Regimentul 96 infanterie a ajuns la grupul de case de lîngă calea ferată, către bulevardul Hungária. Trupele de pe direcția loviturii principale a corpului, executînd o lovitură puternică, au reușit să rupă apărarea din contact și, dezvoltînd ofensiva, au ajuns la marginea de est a cimitirului Kerepes, unde au fost oprite de focul puternic executat de inamic.

Pentru înfrîngerea rezistențelor trupelor hitleristo-horthyste din acest spațiu, unitățile noastre au dus lupte grele. În ziua de 12 ianuarie 1945, trupe ale grupării de manevră au înfrînt aceste rezistențe și au curățat de inamic o parte însemnată a cimitirului Kerepes.

O parte dintre forțele grupării de manevră au desfășurat în acest timp acțiuni pentru încercuirea și nimicirea trupelor hitleriste și horthyste din cazarma Franz Joseph. Profitînd de zidurile groase ale acestui obiectiv, asemenea unei cetăți, acestea organizaseră aici o puternică rezistență. În jur fasciștii dispuneau de un bun cîmp de observare și de tragere. Pe albul strălucitor al zăpezii ei observau cu ușurință orice mișcare.

În luptele pentru cucerirea cazarmii s-au evidențiat din nou înaltele calități morale și de luptă ale ostașilor români. Pe întuneric, echipe de voluntari s-au apropiat de zidul cazarmii și au făcut în el numeroase creneluri, pe unde a doua zi să se poată acționa. Atât în cursul acestor acțiuni, cât și în timpul atacului s-au remarcat în mod deosebit ostașii companiei 5 din Regimentul 31 dorobanți, care, dând dovadă de o înaltă pregătire, de spirit de abnegație și viteză, au înfruntat cu mult curaj ploaia de gloanțe și proiectile și, la un semnal, au escaladat zidul și au pătruns în cazarmă. Inamicul și-a îndreptat focul asupra curajoșilor atacatori și a executat un contraatac puternic împotriva modestelor forțe ale primului pluton care a reușit să pătrundă în obiectiv. Comandantul plutonului a fost rănit, dar a refuzat să fie evacuat. Cu toate că plutonul rămăsese numai cu 5 oameni, el a respins toate contraatacurile și a reușit să mențină, pînă la sosirea întregii companii, poziunea de teren cucerită.

În cursul nopții de 12/13 ianuarie, gruparea de la sud a reușit, prin acțiunile desfășurate între orele 1 și 2, să pătrundă pînă în apropierea Gării de est. Ținînd seama de pericolul care se conturase în mod evident pentru întreaga grupare din fața centrului și dreptei Corpului de armată român, prin pătrunderea grupării de manevră spre Gara de est, forțele fasciste au declanșat un foc puternic cu armament automat și aruncătoare, după care au executat un contraatac violent, silind trupele noastre să se replieze.

În ziua de 13 ianuarie, forțe din Regimentul 31 dorobanți au lichidat rezistențele dușmanului din cazarma Franz Joseph, reușind să captureze peste 360 de prizonieri. Regimentele 13 și 9 călărași, continuînd acțiunile ofensive, au reușit să încercuiască, printr-o manevră executată pe la sud-vest, rezistențele hitleristo-horthyste din raionul Fabricii de cauciuc, pe care apoi le-au lichidat în aceeași zi. De asemenea, forțe din aceste unități au cucerit hipodromul mic (de trap).

A doua zi, ostașii regimentelor 9 și 13 călărași au asaltat gara dinspre est și nord, reușind să pătrundă pe peronul gării, unde s-a încins o luptă crîncenă. În ajutorul cavaleriștilor au venit ostașii din regimentele 94 și 95 infanterie, care executaseră o acțiune de învăluire pe la sud de gară. Lichidarea rezistențelor din zona Gării de est a permis forțelor noastre de la flancul stîng al corpului să dezvolte ofensiva spre bulevardul Rákoczi. Sub presiunea puternică executată de trupele de la centru și flancul drept și amenințate cu învăluirea de către gruparea de manevră, forțele hitleristo-horthyste au fost silit să cedeze pozițiile pe care se apărau. Regimentul 96 infanterie a reușit să zdrobească rezistențele opuse de inamic, a pătruns spre bulevardul Rákoczi și a cucerit piața cu același nume. Continuînd apoi înaintarea, într-un ritm mai înalt ca în zilele precedente, a curățat de inamic străzile Garay și Sándor, pătrunzînd pe bulevardul Rottembiller. Concomitent, prin acțiunile desfășurate cu o grupare puternică de forțe, au fost cucerite colțul de sud al parcului orașului și strada Arena. Divizia 2 infanterie, înaintînd pe la sud de parcul Vörösliget, a ieșit la înălțimea celorlalte mari unități.

Luptele din ziua de 15 ianuarie au început încă în cursul nopții. Folosind întunericul și atacînd prin surprindere, trupele noastre au reușit să dezvolte ofensiva. Încă din cursul nopții a ieșit în evidență că, datorită sistemului

de apărare realizat, nu se putea înainta decit prin lupte grele duse pe direcții paralele cu străzile și prin podurile caselor, prin lupta pentru cucerirea fiecărei case, fiecărui bloc și etaj în parte. Un asemenea procedeu s-a aplicat în timpul acțiunilor pentru cucerirea bulevardului Rákoczy, care era puternic flancat de inamic cu focul armamentului automat și antitane.

Înfrîngînd rezistența opusă de trupele hitleriste și horthyste, ostașii noștri au reușit să obțină în această zi noi și importante succese. Divizia 2 infanterie, după lupte care au crescut continuu în intensitate și încordare, a reușit să pătrundă pe strada Roji, găsindu-se în seara zilei în contact cu inamicul dispus în grupul de case de la vest de această stradă, iar Divizia 19 infanterie a ocupat grupul de case de la imediat vest bulevardul Rottembiller, fiind pe punctul de a ieși în strada Roji.

În flancul stîng al corpului se desfășurau, de asemenea, lupte grele. Gruparea de forțe constituită din regimentele 13 călărași și 95 infanterie, ale căror acțiuni erau coordonate de comandantul ultimului regiment, întâmpina o foarte puternică rezistență din partea inamicului. De aceea s-au executat „concentrări de foc” asupra parcului Tisa Kalman, de unde inamicul intervenea cu foc puternic împotriva trupelor noastre. Rezultatele obținute au creat condiții mai favorabile dezvoltării ofensivei de către trupele de la flancul stîng al corpului. În timp ce continuau ofensiva, aceste trupe au respins contraatacurile executate de inamic pe bulevardul Rákoczy și au realizat noi pătrunderi în dispozitivul apărării acestuia.

Eforturile făcute de trupele noastre în ziua de 15 ianuarie, care constituiau și ultimul act al acțiunilor desfășurate de Corpul de armată în interiorul orașului Budapesta, s-au concretizat în cucerirea a 200 de blocuri și realizarea unei pătrunderi pe o adîncime de aproximativ 400 m.

În luptele purtate în interiorul orașului Budapesta, el a cucerit peste 1 000 de blocuri și case, între care obiective de o deosebită importanță în sistemul apărării orașului, ca : Poșta centrală și grupul celor șase fabrici aflate la sud-est de aceasta, cazarma Franz Joseph, Facultatea de medicină veterinară, Fabrica de cauciuc, Gara de est etc., a nimicit rezistențele fasciste de pe un mare număr de străzi și bulevarde, dintre care bulevardele Hungaria, Rottembiller, Rákoczy și altele, a străbătut, prin crîncene lupte de stradă, peste 10 km, ajungînd, în seara zilei de 15 ianuarie 1945, la mai puțin de 2 km de Dunăre. Cu aceasta ne-am încheiat participarea la acțiunile pentru eliberarea orașului Budapesta, regretînd că nu am rămas în luptă pînă la eliberarea completă a acestui mare și frumos oraș. Primisem o nouă misiune în Cehoslovacia, unde urma să ne deplasăm în zilele următoare.

Ca urmare a succeselor obținute în timpul luptelor desfășurate în interiorul orașului de către cele trei corpuri de armată (două sovietice și al nostru), a fost posibil ca, la mai puțin de două zile (la 17 ianuarie 1945) după ce Corpul român s-a regrupat, trupele sovietice să desăvîrșească curățirea Pestei de trupele hitleriste și horthyste, iar la 13 februarie și partea de vest a orașului — Buda.

*
* *
*

În timpul celor 80 de zile de lupte, trupele Corpului 7 armată român au pătruns aproape 135 km în adîncimea dispozitivului inamic, au eliberat peste 50 de localități.

Aționînd cu hotărîre, diviziile române au provocat pierderi importante trupelor hitleriste și horthyste atît în forță vie, cît și în tehnică de luptă. Numai în timpul luptelor desfășurate pentru ruperea fortificațiilor Budapestei și în interiorul orașului, corpul a capturat 6 522 de prizonieri și 310 autovehicule.

În cursul grelelor lupte desfășurate de la Tisa pînă în centrul capitalei maghiare, rîndurile trupelor noastre s-au rărit cu aproape 11 000 de luptători (morți și răniți) din 36 348 de oameni cît avea la începutul acțiunilor la vest de rîul Tisa.

„Participarea la eliberarea Budapestei — arată istoricul maghiar Csatari Daniel — a fost o însemnată faptă de arme a trupelor române pe teritoriul Ungariei, poate cea mai mare dintre toate : ele au ajutat la eliberarea capitalei unui popor în renaștere”².

Cu toate condițiile grele și complexe în care au acționat, trupele române și-au îndeplinit cu cinste și abnegație misiunile încredințate, înscriind cu sîngele lor noi pagini de glorie militară în istoria luptelor multiseculare ale poporului nostru pentru libertate, independență națională și progres social. Caracterul drept al războiului antihitlerist a generat în rîndurile ostașilor noștri un moral ridicat, care s-a întruchipat în dîrzenia, eroismul, vitejia, tenacitatea și spiritul de sacrificiu pe care ei le-au dovedit pe cîmpul de luptă.

*General-colonel în rezervă
NICOLAE ȘOVA*

² Csatari Daniel : „Contribuția poporului român la eliberarea Ungariei de sub ocupația hitleristă”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1956, pag. 160.

Luptele desfășurate de Armata română în munții Hegyalja, Bükk și Matra

Zdrobind rezistența armatelor 6 și 8 hitleriste și a armatelor 2 și 3 horthyste în operația de la Debrețin, trupele Frontului 2 ucrainean, în cadrul căruia acționau armatele 1 și 4 române, au ajuns, la sfârșitul lunii octombrie 1944, pe râul Tisa, aliniament puternic apărat de inamic. Pentru a-și crea condiții favorabile dezvoltării ulterioare a ofensivei spre nord-vest, trupele sovietice și române au realizat o serie de capete de pod pe malul drept al Tisei.

În scopul zdrobirii grupării de forțe inamice de pe teritoriul Ungariei situat la vest de Tisa și al eliberării lui, inclusiv a capitalei maghiare, Budapesta, în perioada 29 octombrie 1944 — 13 februarie 1945, trupele fronturilor 2 și 3 ucrainene au desfășurat operația de la Budapesta.

Frontul 2 ucrainean, care avea rolul principal în această operație strategică și în cadrul căruia acționau și trupele române, a trecut la ofensivă la 29 octombrie 1944, dând lovitura principală cu forțele de la aripa stângă pe direcția Csongrad, Budapesta și o altă lovitură cu forțele de la aripa dreaptă pe direcția Polgar, Miskolc, pentru a asigura flancul drept și spatele forțelor de la lovitura principală și a nimici inamicul din nord-estul Ungariei.

Trupele române și-au adus contribuția în cadrul ambelor lovituri executate de Frontul 2 ucrainean: pe direcția loviturii principale spre Budapesta au acționat trupele Corpului 7 armată român (cu diviziile 2 și 19 infanterie și Divizia 9 cavalerie), Armata 4 română (cu diviziile 3, 6, 9, 11, 18, 21 infanterie și diviziile 1 și 8 cavalerie) și Corpul 4 armată român (cu diviziile 2 și 3 munte). La această operație au mai participat Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu” — Debrețin, Corpul aerian român și Divizia 1 artilerie antiaeriană.

Acțiunile de luptă ale trupelor române în nord-estul Ungariei, la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean, s-au desfășurat pe trei direcții diferite, întrucât trupele noastre au acționat sub comandamente diferite.

Armata 4 română, cu corpurile 2 și 6 armată, acționând în cadrul Grupului de armate general Imacenko, a forțat Tisa, ieșind în valea Hernadului și pe râul Bodrog. Dezvoltând ofensiva cu forțele principale în lungul văii Herna-

dului, a întors apărarea hitleristo-horthystă din munții Hegyalja, a cucerit acest masiv muntos și la 18 decembrie 1944 a ajuns la frontiera Cehoslovaciei.

Corpul 4 armată român, acționînd în cadrul Armatei 27 sovietice, a zdrobit rezistența inamicului dintre Tisa și munții Bükk, a străbătut prin lupte acest masiv muntos și, continuînd ofensiva spre vest, a ajuns la 26 decembrie 1944 la frontiera cehoslovacă.

Divizia „Tudor Vladimirescu”-Debrețin, acționînd în cadrul Armatei 53 sovietică, a străbătut prin lupte masivul muntos Matra și, urmărind inamicul, a ajuns, la 31 decembrie 1944, în valea râului Jpoly, la frontiera cehoslovacă.

LUPTELE DIN MUNȚII HEGYALJA

Ajungînd pe Tisa la începutul lunii noiembrie 1944, trupele Armatei 4 române au trecut temporar la apărare între Szobolcs-Veresmart și Tiszaeszlár, în legătură la est cu Sectorul 159 fortificații din Frontul 4 ucrainean și la vest cu Corpul 50 armată din Armata 40 sovietică. În acest timp, trupele noastre au organizat acțiuni ofensive locale pentru a angaja pe inamic și a crea capete de pod la nord de Tisa, în scopul reluării în scurt timp a ofensivei.

În fața Armatei 4 române, pe Tisa, se apărau unități din diviziile 24, 27 infanterie și Brigada 2 vînători de munte horthystă, diviziile 8 și 3 vînători de munte hitleriste. În adîncime, inamicul dispunea de unele rezerve, compuse din resturi ale diviziilor 25, 7, 9 infanterie și Brigada 1 vînători de munte horthystă.

La vest de Tisa, apărarea hitleristo-horthystă se sprijinea pe râul Bodrog, munții Hegyalja și râul Hernad, importante obstacole naturale, paralele cu frontul, care o avantajau. Nimicirea grupării inamicului din această zonă și străbaterea acestor importante obstacole naturale, perpendiculare pe direcția de ofensivă a trupelor noastre, era greu de realizat prin lovituri directe. Era indicat ca, în timp ce o parte din forțe executau lovituri frontale pe Tisa, forțele principale să pătrundă în lungul văilor Bodrogului și Hernadului, în flancul și spatele grupării inamicului de pe Tisa și din munții Hegyalja.

Începînd de la 9 noiembrie, misiunea Armatei 4 române era ca, grupîndu-și forțele în capul de pod de la Tiszaľök, realizat de Armata 40 sovietică, să treacă la ofensivă pe direcția Csobaj, Bodrogkeresztur, pentru a întoarce pe la nord-vest rezistențele din fața centrului și dreptei sale. Concomitent, pe restul frontului, urmau să se execute acțiuni ofensive care să fixeze forțele inamicului pe Tisa. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, Armata 4 română, în cooperare cu unități din Armata 40 sovietică, zdrobind unitățile din diviziile 3 vînători munte, 15 infanterie hitleriste și Divizia 2 infanterie horthystă, a lărgit și adîncit capul de pod de la Tiszaľök, ajungînd la 21 noiembrie pe aliniamentul Tokai, Szerencs. În capul de pod s-au desfășurat lupte deosebit de grele, pe un timp nefavorabil, cu ploi continue, pe teren și comunicații impracticabile.

Dezvoltarea ofensivei către Tokai a fost înlesnită de Divizia 18 infanterie română, care, în ziua de 19 noiembrie, a forțat Tisa și a realizat un

cap de pod la Venczellő, pe un front de 4 km și o adâncime de 3 km. Amenințat în acest sector, inamicul a fost nevoit să aducă aici, din raionul Tokai, circa 4 batalioane și două grupuri de cercetare, cu care să contraatace pentru refacerea apărării pe Tisa. Slăbită prin luarea acestor forțe, apărarea hitleristo-horthystă din zona Tokai, Tarkzal a cedat în noaptea de 20/21 noiembrie. În dimineața de 21 noiembrie, trupele Diviziei 11 infanterie română au eliberat cele două localități.

Între 22 și 28 noiembrie, Armata 4 română, grupind la flancul său stîng patru divizii în subordinea Corpului 6 armată, a continuat ofensiva pe malul de est al Hernadului, pe direcția generală Vel Ida. Au fost cucerite localitățile Bekecs și Legyesbénye, dar apărarea adversarului nu a putut fi ruptă complet. În același timp, Corpul 2 armată român de la flancul drept al armatei a forțat Tisa, iar la 28 noiembrie a ieșit pe riul Bodrog, în contact cu o nouă linie de apărare.

Continuînd ofensiva pe direcția Vel Ida, însă pe ambele maluri ale Hernadului, trupele Corpului 6 armată român au dus lupte grele, reușind să ocupe pînă la 5 decembrie localitățile Megyaszo și Alsadobsza. La această dată, datorită rezistenței înverșunate a inamicului, ofensiva armatei a fost temporar oprită pentru a fi reluată cu mai multă putere după o nouă pregătire și regroupare a forțelor.

Aliniamentul pe care ajunseseră trupele Armatei 4 române la această dată era : Satoralja-Ujhely, riul Bodrog între Bodroghalasz și Bodrogkeresztur, Szerencs, Baksaj, Halmaj, Homrogd.

În fața acestui aliniament se aflau diviziile 15 infanterie și 3 vînători de munte hitleriste și unele mari unități horthyste, între care Divizia 24 infanterie și o parte din Divizia 16 infanterie. Cu aceste forțe, comandamentul hitleristo-horthyst urmărea să oprească înaintarea trupelor române, împiedicînd întoarcerea apărării din masivul Hegyalja.

La 8 decembrie, Armata 4 română a primit misiunea ca la 10 decembrie să treacă la ofensivă cu forțele de la flancul stîng pe direcția Alsokanszmark, Fancszal, pentru a ajunge pînă în seara zilei pe aliniamentul Csobad, Ragabyh, iar ulterior, dezvoltînd ofensiva spre nord, să pună stăpînire pe aliniamentul Abanjdevecser, Fancszal.

Pentru îndeplinirea acestei misiuni, s-a ordonat Corpului 6 armată român să acționeze în lungul creștelor Ragabyh și Kosepo Nyomas, la vest de valea Hernadului, pentru a ajunge pînă în seara zilei de 10 decembrie pe aliniamentul Csobad, Leh, Monaj. În ziua următoare trebuia să continue ofensiva spre nord, pentru a elibera localitățile Pere, Tenger, Felso Vadasz.

Din hotărîrea comandantului Armatei 4 române rezulta că rolul principal în luptele ce urmau să se desfășoare, ca, de altfel, și în întreaga perioadă de la 1 noiembrie, revenea Corpului 6 armată român, al cărui șef de stat-major eram. Aveam o misiune grea și de mare răspundere, de îndeplinirea căreia depindea desfășurarea întregii operații a Armatei 4 și care trebuia să aibă drept rezultat nimicirea grupării inamice din munții Hegyalja și ajungerea la frontiera Cehoslovaciei.

În condiții grele de luptă, teren desfundat de ploi, oboseală fizică, dar însuflețiți de cauza dreaptă pentru care luptau, ostașii noștri au trecut la atac cu hotărâre în dimineața de 10 decembrie, pentru a rupe apărarea inamicului de la vest de Hernad.

După lupte îndârjite, zdrobind rezistența înverșunată a trupelor hitleristo-horthyste și numeroasele lor contraatacuri, trupele Corpului 6 armată român au pus stăpânire, pînă în seara zilei de 13 decembrie, pe aliniamentul Csobad, Kösepső Nyomas, Ragabyh, colțul de sud-vest al pădurii Kuza, în legătură la stînga cu Corpul 50 armată sovietic, sub ordinele căruia intrase și Divizia 11 infanterie română și care ajunsese pe aliniamentul Selyeb, Lek, Damak și dezvoltă ofensiva spre Szakaksi. În timpul atacurilor pentru cucerirea localității Halmaj s-au distins în mod deosebit ostașii, subofițerii și ofițerii Regimentului 4 dorobanți din Divizia 3 infanterie română, comandat de lt.-colonel Popescu Emil, înscriind cea mai frumoasă pagină de eroism din lungul șir de fapte glorioase ale acestei unități.

În ziua de 12 decembrie 1944, Regimentul 4 dorobanți, întărit cu un batalion din Regimentul 1 vînători, a dat asaltul final pentru cucerirea bastionului inamic de la Halmaj. Fixînd rezistența adversă cu un batalion și lovind-o în ambele flancuri cu celelalte două batalioane, printr-un atac vijelios, prin lupte corp la corp și cu grenada, ducînd acțiunea de curățire din casă în casă, sprijiniți de aruncătoare și tunuri antitanc, ostașii regimentului au izbutit să cucerească satul Halmaj pînă la ora 23,00, înfrîngînd ultima rezistență dușmană.

În acest atac vijelios, pe lîngă alte pierderi provocate adversarului, trupele române au capturat peste 200 de prizonieri, 3 tunuri antitanc, 2 aruncătoare de 60 mm, trenul de luptă al unui batalion și diferite materiale de război.

Uzate în urma numeroaselor lovituri primite și a pierderilor suferite în zilele precedente, în noaptea de 13/14 decembrie, trupele hitleristo-horthyste — lăsîndu-și elemente de siguranță în contact — au început să se retragă spre nord. Ca urmare, în dimineața de 14 decembrie, Armata 4 română a trecut la urmărire cu toate forțele : cu Corpul 6 armată la vest de Hernad, cu forțele principale ale Corpului 2 armată pe la est de rîu și cu dreapta acestui corp direct prin masivul Hegyalja.

La 15 decembrie, acționînd pe malul de est al Hernadului, s-a distins Regimentul 24 infanterie din Divizia 21 infanterie română în timpul atacului pentru eliberarea localității Pere. În cursul acestei zile, Divizia 21 infanterie a capturat 118 prizonieri și a respins adversarul la vest de Hernad.

Corpul 6 armată român, acționînd la vest de Hernad, a înfrînt rezistențele hitleristo-horthyste și a ajuns pînă la 17 decembrie cu forțele principale la sud de localitățile Pereny, Buzita, aflate la frontiera cehoslovacă.

La 18 decembrie, Divizia 11 infanterie română a ocupat localitatea Turna din Cehoslovacia, interceptînd astfel importanta comunicație Kosice, Rojňava.

Corpul 2 armată român, acționînd cu forțele principale pe malul de est al Hernadului și în strînsă legătură la stînga cu Corpul 6 armată român, pentru a cădea în flancul și spatele grupării inamicului din masivul Hegyalja, a lovit în același timp și frontal această grupare cu Divizia 8 cavalerie și o parte din forțele Diviziei 1 cavalerie.

Trupele hitleristo-horthyste, lovite puternic în valea Hernadului de forțele principale ale Armatei 4 române și amenințate dinspre nord prin înaintarea rapidă a aripii stîngi a Frontului 4 ucrainean pe direcția Kosice, au fost silite să cedeze rezistența din munții Hegyalja.

Trecînd la ofensivă din valea Bodrogului, trupele diviziilor 8 și 1 cavalerie române au zdrobit rezistența diviziilor 24 și 2 infanterie horthyste și, prin lupte îndirjite, au străbătut masivul muntos împădurit Hegyalja. În ziua de 17 decembrie, Divizia 8 cavalerie, urmărind inamicul pe direcția Sarospatak, Tolcsa, Regec, Fony, a ajuns în seara zilei la Fony, în valea Hernadului, unde a făcut joncțiune cu Divizia 1 cavalerie. În cursul zilei de 17 decembrie, numai Regimentul 4 roșiori din Divizia 8 cavalerie română a reușit să facă 200 de prizonieri.

Înaintînd rapid pe stînga Hernadului, în spatele grupării adverse din masivul Hegyalja, un detașament din Regimentul 1 roșiori din Divizia 1 cavalerie română a surprins garnizoana inamică de la podul de peste Hernad, din localitatea Hidasnemeti, pe care a lichidat-o, capturînd 180 de prizonieri și întreaga tehnică de luptă a acestei grupări.

Referindu-se la această acțiune eroică, generalul Jmacenko, comandantul Armatei 4 sovietice, în ordinul dat în ziua de 19 decembrie 1944, spunea : „Detașamentul din Divizia 1 cavalerie, acționînd minunat, a dat un exemplu rar de vitejie și eroism. Acest detașament a cucerit podul de peste riul Hernad din zona Hidasnemeti, care era apărat de nemți și pregătit pentru distrugere. Garnizoana inamică care apăra podul a fost în întregime nimicită, iar podul a fost capturat în perfectă stare“.

Pînă în seara zilei de 17 decembrie 1944, masivul muntos Hegyalja a fost în întregime curățit de inamic. Trecîndu-și toate forțele la vest de riul Hernad, la 18 decembrie Armata 4 română a continuat urmărirea, reușind în cursul acestei zile să depășească în mai multe sectoare frontiera cehoslovacă.

În timpul luptelor din valea Hernadului și din munții Hegyalja, efectivele Armatei 4 române au fost de aproximativ 80 000 de luptători.

În perioada 20 noiembrie — 10 decembrie 1944, trupele acestei armate au capturat 1 990 de prizonieri și numeroase materiale de război și au provocat adversarului 973 de morți.

Între 10 și 17 decembrie, diviziile 1 și 8 cavalerie au capturat 261 de prizonieri. Pierderile acestor divizii în aceeași perioadă s-au ridicat la 149 de oameni, dintre care 24 de morți.

În întreaga perioadă dintre 11 noiembrie și 20 decembrie 1944, Armata 4 română a pierdut 11 933 de oameni. Această cifră reprezintă o parte din efortul eroic al Armatei 4 române în luptele duse pentru eliberarea unei însemnate părți din teritoriul Ungariei.

LUPTLE DIN MUNȚII BÜKK

La începutul lunii noiembrie 1944, Armata 27 sovietică, în cadrul căreia acționau diviziile 2 și 3 munte române, ajunsesse pe Tisa, între Tiszalök și Polgar. La 6 noiembrie, trupele acestei armate au forțat Tisa, după care au continuat ofensiva pe direcția generală Tiszakeszi, Miskolc. Zdrobind rezistența opusă de unitățile din Armata 8 hitleristă pe această direcție, Armata 27 sovietică a ajuns, la 21 noiembrie, pe aliniamentul sud Miskolc, Diosgyör, Saly, în contact cu o nouă și puternică fișie de apărare inamică, pregătită din timp și sprijinită pe munții Bükk.

După forțarea Tisei, Divizia 3 munte română a fost introdusă în eșalonul întâi al Corpului 33 armată sovietic. Prin lupte grele, această divizie a ajuns, la 15 noiembrie, în fața localității Onod, puternic apărată de adversar, pe care a cucerit-o printr-o acțiune frontală executată cu un batalion, combinată cu învăluirea pe la sud-vest cu forțele principale. Continuând cu hotărâre ofensiva, la 20 noiembrie trupele diviziei au ajuns la periferiile orașului Miskolc.

Divizia 2 munte română, introdusă în eșalonul întâi al Corpului 104 armată sovietic, pe direcția loviturii principale a acestuia, dezvoltând ofensiva la vest de Tisa, a fost oprită în fața localității Emöd. Aplicând o lovitură frontală, combinată cu o dublă învăluire, Divizia 2 munte a reușit să elibereze localitatea Emöd la 15 noiembrie. Succesul acestei manevre a fost înlesnit de Batalionul 10 vânători de munte, care în noaptea de 12/13 noiembrie a pătruns în dispozitivul dușman și a pus stăpânire pe cota 184 de la 1 km nord de Emöd. Încercuți, ostașii acestui batalion au rezistat tuturor atacurilor pînă la 15 noiembrie, silind pe hitleriști să cedeze mai devreme rezistența la Emöd.

La 21 noiembrie, Divizia 2 munte a fost oprită în fața apărării hitleristohorthyste de pe munții Bükk. În timpul atacului din ziua de 19 noiembrie pentru cucerirea cotei 518 din raionul Kisgyör, s-a distins caporalul Grozoaica Marin din Grupul 4 vânători de munte. Făcînd parte din plutonul de șoc al grupului, caporalul Grozoaica s-a apropiat de obiectiv, aruncînd o grenadă. În acel moment a căzut străpuns de gloanțe. Însă grenada aruncată și-a atins ținta, deschizînd drumul plutonului său.

La 22 noiembrie, diviziile 2 și 3 munte au intrat sub ordinele Corpului 4 armată român, care a primit misiunea de a trece la ofensivă pe direcția Kisgyör, Dioskut, pentru a rupe apărarea hitleristohorthystă de pe munții Bükk și, în cooperare cu Corpul 33 armată sovietic la dreapta și Corpul 35 armată sovietic la stînga, să cucerească acest masiv muntos.

Masivul Bükk era un obstacol natural puternic, orientat perpendicular pe direcția de înaintare a trupelor noastre, făcînd sistem cu munții Hegyalja la nord-est și cu munții Matra la sud-vest și formînd împreună un aliniament operativ în fața căruia comandamentul hitlerist aprecia că va putea opri ofensiva trupelor sovietice și române.

În masivul Bükk se apărau unități hitleristohorthyste, între care au putut fi identificate Regimentul 30 vânători și Batalionul 30 munte horthyste și un batalion din Regimentul 106 infanterie hitlerist. În afară de aceste unități, în

fața Corpului 4 armată român se mai identificaseră trupe care însumau valoarea a trei regimente hitleriste, unul-două divizioane de artilerie, o baterie antitanc și un pluton de tancuri.

La 23 noiembrie, orele 10,30, după o pregătire de artilerie de 25 de minute, pe o ploaie mărunță și rece, care s-a transformat în lapoviță, trupele Corpului 4 armată român au trecut la ofensivă. Înfrângând rezistența îndârjită a adversarului, greutățile opuse de terenul accidentat și acoperit, precum și de vremea nefavorabilă, Divizia 3 munte, care acționa la dreapta Corpului 4 armată pe direcția loviturii principale, a cucerit, la 3 decembrie, înălțimea cu cota 718. Acest important succes marca ruperea de către bravii noștri vânători de munte a întregului front hitleristo-horthyst de pe pantele de est ale munților Bükk.

Completându-și o parte din efective cu militari de la formațiunile de spate, Corpul 4 armată român a reluat ofensiva la 10 decembrie, progresând mai repede cu dreapta. La 12 decembrie a interceptat comunicația Hamor, Rapas Huta. Continuând atacurile ziua și noaptea, vânătorii de munte români au zdrobit rezistențele hitleristo-horthyste care începeau să devină mai izolate și, înfrângând greutățile opuse de terenul stîncos, împădurit și lipsit de comunicații, la 16 decembrie au depășit ultimele creste ale munților Bükk, ieșind în văile Szilvas și Varadi.

Întregul masiv Bükk era eliberat. El rămăsese în spatele trupelor române și sovietice.

În luptele desfășurate pentru cucerirea munților Bükk, ostașii români au săvârșit minunate fapte de eroism. Astfel, în ziua de 24 noiembrie s-a distins în luptă, în mod deosebit, sergentul-major rez. Marin Constantin, comandant de pluton în Batalionul 16 vânători de munte. Printr-o acțiune îndrăznească el a reușit să surprindă pe adversar, punându-l pe fugă. Cu acest prilej, plutonul său a capturat 26 de prizonieri și 3 puști mitraliere. Pentru această faptă eroică el a fost decorat cu medalia Virtutea militară de război clasa a II-a.

La 2 decembrie, sergentul Corbeia Augustin, tot din Batalionul 16 vânători de munte, în calitate de comandant de pluton, s-a distins în mod deosebit în timpul atacului pentru cucerirea cotei 672 (Pelyvas), unde a respins mai multe contraatacuri. Pentru aceste fapte de arme a fost decorat cu medalia Virtutea militară de război clasa a II-a.

În luptele pentru nimicirea grupării hitleristo-horthyste din munții Bükk și cucerirea acestui masiv muntos, trupele Corpului 4 armată au capturat 686 de prizonieri. Efectivele cu care a participat Corpul 4 armată român la aceste lupte au fost de peste 20 000 de luptători, iar pierderile proprii s-au ridicat la 4 434 de oameni, dintre care 545 de morți.

După cucerirea munților Bükk, Corpul 4 armată român a continuat înaintarea, urmărind pe adversar pe direcția Silvasvarad, Jpolytarnoc. La 31 decembrie, marile unități ale Corpului 4 armată român au ieșit pe râul Jpoly la frontiera cehoslovacă. Acționând cu repeziciune, trupele Corpului 4 armată român au forțat Jpoly, zdrobind unitățile Diviziei 76 infanterie germană și realizând un cap de pod pe malul de vest al râului.

LUPTLE DIN MUNȚII MATRA

În perioada cînd Armata 4 română zdrobea ultimele rezistențe ale inamicului în valea Hernadului și în munții Hegyalja, iar trupele Corpului 4 armată român, umăr la umăr cu trupele corpurilor 33 și 35 armată sovietice, ieșeau la vest de munții Bükk, Divizia română „Tudor Vladimirescu”-Debrețin lupta eroinic pentru zdrobirea rezistențelor hitleristo-horthyste din masivul Matra, un puternic reduct al apărării adverse, care interzicea una din direcțiile de pătrundere spre Cehoslovacia.

Masivul Matra constituia un puternic nod orografic, cu pante abrupte și versanți împăduriți, lipsit de comunicații, străbătut doar de poteci înguste și sinuoase, care se pierdeau spre crestele prăpăstioase. Înălțimea cu cota 1 010, situată în partea centrală a masivului, domina întregul raion. Zdrobirea rezistenței de aici și cucerirea masivului Matra trebuiau să desăvîrșească ruperea întregului aliniament operativ pe care apărarea hitleristo-horthystă se mai sprijinea în nord-estul Ungariei și să contribuie la deschiderea direcției strategice Budapesta, Viena.

Masivul Matra era apărat de unități din diviziile 76 și 8 infanterie mazăre și diviziile 46, 4 și 18 mecanizate S.S. germane. Tăria naturală a masivului era sporită prin numeroase lucrări genistice executate de adversar.

Misiunea de a zdrobi gruparea hitleristo-horthystă din masivul Matra a revenit Diviziei române „Tudor Vladimirescu”-Debrețin și Diviziei 243 infanterie sovietice, care au acționat într-o strînsă cooperare.

După operația de la Debrețin, Divizia „Tudor Vladimirescu” fusese pusă la dispoziția Frontului 2 ucrainean în raionul Hajduboszörmeny, Hajduboszörmeny, la aproximativ 10 km nord Debrețin, pentru refacere, reorganizare și pregătire în vederea acțiunilor viitoare.

La 27 noiembrie, divizia s-a deplasat, printr-un marș viguros, în raionul Maklar, Füzes Abony, la 15 km sud Eger, unde și-a continuat programul de pregătire pînă la 10 decembrie, cînd s-a deplasat în raionul Verpelet, Kerecsend, Demjend, în apropierea versanților sudici ai munților Matra, intrînd în compunerea Corpului 57 armată sovietic, ale cărui trupe erau în contact cu apărarea hitleristo-horthystă din fața munților Matra.

La 18 decembrie, divizia a fost deplasată în raionul Abasar, Gyöngyös, de unde a luat contact cu inamicul pe aliniamentul : 5 km nord Kisnana, înălțimile cu cotele 734 și 932, pantele imediat nord Bogolyvar. Aici divizia a primit misiunea de a trece la ofensivă spre nord și, în cooperare cu Divizia 243 sovietică, să nimicească gruparea hitleristo-horthystă din masivul Matra, să intercepteze rocada Eger, Nemeti, iar ulterior să dezvolte ofensiva pe direcția generală Salgotarjan.

Pentru îndeplinirea misiunii primite, în divizie s-a desfășurat o minunată pregătire a luptei și o intensă muncă politică. Ostașii și cadrele diviziei exprimau dorința de a lovi necruțător dușmanul, dovedindu-și curajul și bărbăția în lupta împotriva fasciștilor.

Comandantul Diviziei „Tudor Vladimirescu“-Debrețin a hotărît să treacă la ofensivă, avînd dispozitivul pe un singur eșalon, și să dea lovitura principală pe direcția înălțimea cu cota 1 010, localitatea Parad, avînd majoritatea forțelor inițial la centru. Pe direcția loviturii principale se găsea Regimentul 3 infanterie, avînd în dreapta Regimentul 2 infanterie, iar în stînga Regimentul 1 infanterie.

În zorii zilei de 20 decembrie divizia a trecut la atac, în cooperare la dreapta cu Divizia 228 infanterie sovietică, iar la stînga cu Divizia 243 infanterie sovietică.

Chiar în prima zi de luptă a fost cucerită înălțimea cu cota 1 010 de către ostașii Regimentului 3 infanterie, care au săvîrșit minunate fapte de eroism. Aici se afla sanatoriul Miklos Horty, apărat de o garnizoană puternică. Printr-o acțiune dublu-învăluitoare, executată cu îndrăzneală de către Batalionul 1 din Regimentul 3 infanterie, și prin lupte corp la corp, inamicul a fost nimicit.

La stînga, Regimentul 1 infanterie, după ce a nimicit rezistența de la cota 694, a curățit raioanele împădurite și a continuat înaintarea pe direcția Matra-Mindzent.

În același timp, la dreapta, Regimentul 2 infanterie a întîmpinat o înverșunată rezistență la cota 734, pe care a asaltat-o și cucerit-o compania comandată de locotenentul Nilă Gheorghe. În aceste lupte s-au mai distins soldatul Cozma, sergenții Vlăduceanu, Popa Chirică și alții.

Înfrîngînd rezistența hitleristo-horthystă prin lupte dîrze și neîntrerupte, ostașii Diviziei „Tudor Vladimirescu“-Debrețin au străbătut culmile principale ale masivului Matra, iar în seara zilei de 20 decembrie au ajuns pe aliniamentul șoseaua Parad, Egerbakra, est cota 393 și au eliberat localitățile Recksk, Parad și Baia Parad.

Continuînd atacul în cursul nopții și a doua zi, trupele diviziei au eliberat localitățile Bodony, Matra, Dereckse, iar în seara zilei de 21 decembrie, după o serie de încelestări violente cu inamicul, au eliberat localitățile Matraballa și Matra Mindzent, ajungînd la sud de șoseaua Nemeti, Petervasara. Masivul Matra fusese în întregime eliberat.

Din efectivul de aproximativ 5 000 de luptători, în luptele din masivul Matra, Divizia „Tudor Vladimirescu“-Debrețin a pierdut 535 de oameni, dintre care 123 de morți. Ostașii diviziei au capturat 619 prizonieri și au provocat inamicului 697 de morți.

Trecînd la urmărire, la 22 decembrie, pe direcția Matraballa, Salgotarjan, la 25 decembrie divizia a eliberat orașul Salgotarjan și, continuînd urmărirea adversarului spre vest, la 31 decembrie a ajuns la frontiera Cehoslovaciei.

Prin acțiunile victorioase desfășurate în munții Matra, bravii panduri ai Diviziei române „Tudor Vladimirescu“-Debrețin au înscris o pagină glorioasă în istoria luptelor acestei mari unități române împotriva fascismului.

O dată cu sfîrșitul anului 1944, se încheiau și glorioasele lupte purtate de trupele române, umăr la umăr cu trupele sovietice, în nord-estul Ungariei.

Aceste lupte se soldau cu o victorie deplină a trupelor sovietice și române împotriva cotropitorilor fasciști. Fusesse rupt un puternic aliniament natural apărat cu înverșunare de inamic. A fost eliberată întreaga parte de nord-est a Ungariei. Zdrobind rezistența hitleristo-horthystă, trupele sovietice și române au deschis porțile care conduceau pe teritoriul Cehoslovaciei, creînd condiții favorabile pentru dezvoltarea ofensivei spre nord-vest pentru eliberarea acestei țări.

În cele două luni de luptă fără întrerupere, duse ziua și noaptea, în condiții grele de teren și pe un timp cu totul nefavorabil, ostașii români și-au făcut pe deplin datoria. Ei au eliberat peste 170 de localități, pricinuind inamicului pierderi grele. În aceste lupte, pierderile trupelor noastre s-au ridicat la peste 16 000 de oameni. Pe Tisa și pe Bodrog, în munții Hegyalja și în valea Hernadului, în masivele Bükk și Matra, ostașii români, prin sîngele vărsat pentru libertatea și fericirea patriei lor, au înscris pagini de glorie nemuritoare în istoria poporului nostru și au adus o însemnată contribuție la eliberarea poporului ungar.

*General-maior în rezervă
ION DIMITRIU*

Acțiunile Corpului aerian român în timpul luptelor desfășurate pe teritoriul Ungariei

Unul din capitolele importante ale participării aviației române la războiul antihitlerist îl constituie sprijinirea acțiunilor de luptă duse de către trupele terestre pe teritoriul Ungariei. Îmi stăruie și acum în minte entuziasmul general de care au fost cuprinși piloții, tehnicienii și întregul personal al Corpului aerian român * la vestea participării aviației române la acțiunile ce urmau să se desfășoare în continuare pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, până la capitularea Germaniei fasciste.

Începînd de la 25 octombrie, acțiunile trupelor terestre sovietice și române de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean, care luptau pe teritoriul Ungariei, au fost sprijinite, ca și pînă la această dată, de Armata 5 aeriană sovietică, în cadrul căreia a acționat și Corpul aerian român.

Forțele și mijloacele de care dispunea Corpul aerian român erau : o escadrilă de recunoaștere și una de legătură, două grupuri observare, două grupuri vînătoare, un grup asalt picaj, un grup bombardament, una secție foto și un regiment artilerie antiaeriană. Efectivele corpului s-au ridicat la cifra de 2 359 oameni, din care 245 ofițeri, 302 subofițeri și 1 812 soldați ¹.

Pentru executarea misiunilor ce i-au revenit, corpul a avut în această perioadă 174 avioane, deservite de 196 echipaje, precum și de numeroase subunități și formațiuni, printre care : o companie transmisiuni, trei batalioane pîndă radio, o companie balisaj, trei companii terenuri, două companii camuflaj, o companie construcții linii, două detașamente de zonă, patru ateliere mobile pe cale ferată, un atelier moto, una companie auto transport, cinci trenuri pentru muniția de aviație și cinci pentru carburanți ².

În perioada 25 octombrie—14 noiembrie, Corpul aerian a acționat cu unitățile sale aflate pe aerodromurile de la Balomir, Turda, Cîmpia Turzii,

* Din întreaga aviație română s-a constituit încă de la 7 septembrie 1944 un Corp aerian, care a luat parte la războiul antihitlerist.

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 686/82, fila 31 ; dosarul nr. 686/34, fila 7.

² Loc. cit., dosarul nr. 686/79, filele 295, 296, 330, 333 ; dosarul nr. 686/82, fila 27.

Mihai-Viteazu, Someșeni, Orosháza. După 14 noiembrie, pînă la terminarea acțiunilor de luptă pe teritoriul Ungariei, corpul și-a deplasat aviația de recunoaștere, vînătoare asalt și picaj pe aerodromul de la Túrkeve, iar pe cea de bombardament greu, la Oradea.

Asigurînd cooperarea cu trupele terestre care luptau eroic pentru înfrîngerea rezistențelor hitleriste-horthiste, aviației noastre i-au revenit misiuni de recunoaștere pentru a determina direcțiile de retragere ale inamicului și trecerile peste Tisa, misiuni pentru lovirea nodurilor de comunicații și cale ferată, lovirea podurilor peste Tisa și Dunăre, lovirea trupelor în marș sau în raioanele de așteptare, precum și acoperirea trupelor proprii, a comunicațiilor și a trecerilor peste Tisa.

Timpul neprielnic activității aeriene, norii la mică înălțime, pîcla și burnița au împiedicat în mare măsură, în perioada cuprinsă între sfîrșitul lunii octombrie și prima jumătate a lunii noiembrie, activitatea unor categorii de aviație care trebuiau să intervină direct în sprijinul trupelor terestre aflate în ofensivă. Ploile continue desfundaseră aerodromurile; unele din ele, fiind pline cu bălți pe întreaga lor suprafață, cu greu puteau fi folosite. Cu toate acestea, echipajele Corpului aerian, dînd dovadă de pricepere și măiestrie în pilotajul avioanelor, au continuat să acționeze pentru îndeplinirea misiunilor de luptă. Pilotii români au executat numeroase acțiuni de recunoaștere în adîncimea apărării inamice; în același timp, personalul tehnic a desfășurat o intensă și bogată activitate tehnică de revizie a unor motoare de avion.

Înaintarea victorioasă a trupelor sovietice și române în partea de nord-vest a Ungariei a făcut posibilă și necesară dislocarea unităților de aviație ale corpului de pe vechile aerodromuri (Turda, Balomir etc.) pe noile aerodromuri de la Oradea și Túrkeve.

Primele misiuni de recunoaștere au fost executate imediat după 25 octombrie. Informațiile culese de echipajele Escadrilei 2 recunoaștere, în timpul misiunilor executate în raioanele Ujgorod, Sarospatok, Nyiregyháza, Berehova, Nyrrhorosz, unde au fost semnalate concentrări de trupe hitleriste, au fost de un mare folos pentru organizarea ofensivei din partea de nord-est a Ungariei. De mult curaj a dat dovadă unul din echipajele acestei escadrile în timpul unei misiuni de recunoaștere îndepărtată executată în ziua de 26 octombrie. În timp ce echipajul se afla în adîncimea apărării inamicului, a fost interceptat de trei avioane de vînătoare hitleriste. După cîteva atacuri executate de vînătorii inamici, echipajul nostru a fost silit să aterizeze în spatele frontului inamic. Fasciștii, crezînd că avionul este avariât și în această situație echipajul va fi făcut prizonier, s-au înapoiat la aerodrom. Dar, imediat ce pericolul a trecut, pilotul nostru a decolat, continuîndu-și mai departe activitatea pînă la îndeplinirea misiunii.

O bogată activitate de cercetare a desfășurat Escadrila 2 recunoaștere în raioanele Miskolc, Eger, Cegléd, Boloszygymart, Veroce, Hatvan, Buda-

pesta. Din cauza apărării antiaeriene puternice, echipajele escadrilei, deși au fost nevoite să zboare la altitudini de 7 000—8 000 de metri, au executat ansamblajele fotografice și recunoașterile ordonate în bune condiții. În urma acestor acțiuni de recunoaștere au fost culese informații prețioase despre situația din adâncimea frontului inamic. Astfel au fost descoperite zeci de trenuri militare în gări, avioane pe aerodromuri și convoaie formate din remorcare și șlepuri pe Dunăre, în apropiere de Budapesta.

O contribuție de seamă la buna desfășurare a activității de cercetare în această perioadă au adus-o și grupurile 1 și 2 observare aflate pe lângă armatele 1 și 4 române. Aviatorii acestor grupuri, deși zburau la mică înălțime, pe avioane cu viteză și apărare reduse, au pătruns curajos în spatele inamicului, înfruntând focul artileriei antiaeriene sau intervenția aviației de vânătoare fasciste și au descoperit noile alinamente de apărare organizate de inamic pe Tisa și-n adâncime, numărul trecerilor peste Tisa, dispozitivul artileriei terestre și antiaeriene, raioanele principale de concentrare ale forțelor și mijloacelor hitleriste etc.

Asupra obiectivelor descoperite în urma activității fructuoase desfășurate de către piloții escadrilelor de recunoaștere și observare au acționat, cu începere de la 17 noiembrie, toate categoriile de aviație sovietică și română. Numai în acea zi, aviația română de vânătoare a executat șapte misiuni de atac la sol asupra trupelor hitleriste. Cele treizeci de avioane, care au acționat în mai multe ieșiri la obiectiv, au lovit în special coloanele inamicului aflate pe comunicații în zonele Hatvan, Aszod, producându-le însemnate pierderi în material și tehnică de luptă.

O zi de efort pentru toate unitățile noastre de aviație a constituit-o ziua de 22 noiembrie 1944, când totalitatea misiunilor au fost întreprinse pe un larg teritoriu între Tisa și regiunea de la vest de Dunăre. Statul-major al Corpului aerian a întocmit pentru acea zi un plan detaliat pentru lovirea concomitentă a aerodromurilor fasciste aflate în apropierea Budapestei (la Topobez, Szekesfehervar), pe care se găseau 38 și respectiv 90 de avioane de diferite tipuri³, coloanele fasciste aflate pe comunicații, precum și bateriile de artilerie antiaeriană descoperite. Conform planului stabilit, 13 avioane din Grupul 1 bombardament, însoțite de câteva formații din Grupul 9 vânătoare⁴ (pentru acoperire) au lovit în acea zi aerodromul situat la sud-est Szekesfehervár. Misiunea a fost destul de grea, deoarece avioanele inamice aflate pe aerodrom puteau să dea o ripostă puternică, iar artileria antiaeriană care făcea paza aerodromurilor era destul de puternică și focul acesteia realiza adevărate baraje de nepătruns. În afară de aceasta, vizibilitatea fiind foarte redusă, a impus echipajelor noastre să zboare la altitudinea de 2 500 de metri, altitudine contraindicată la lovirea unui

³ Loc. cit., dosarul nr. 234/1, fila 216.

⁴ Loc. cit., dosarul nr. 686/167, fila 593 ; dosarul nr. 234/1, fila 216.

obiectiv puternic apărat cu artilerie antiaeriană. Cu toate acestea, s-a hotărât ca aerodromul să fie lovit din două direcții, pentru a dispersa tragerile artileriei antiaeriene. Manevrând conform ordinelor primite, și datorită vitejiei piloților din Grupul 9 vânătoare, bombardierii noștri au reușit să-și îndeplinească misiunea, producând inamicului mari pierderi în avioane la sol.

În aceeași zi, formațiile Grupului 8 asalt picaj au lovit pozițiile de tragere ale artileriei antiaeriene inamice de la încrucișarea de cale ferată 8 km vest Adony, reușind să distrugă o baterie, iar cele ale Grupului 2 vânătoare au executat câteva atacuri la sol pe comunicațiile de la nord Aszod, Berkzee, Versed, reușind să incendieze un mare număr de autocamioane și să producă numeroase pierderi în oameni și tehnică de luptă. În timpul acestor atacuri, de un curaj neasemuit a dat dovadă sublocotenentul aviator Mociorniță Gheorghe, care, peste câteva luni, tot într-o astfel de misiune, a căzut ca un erou pe teritoriul Cehoslovaciei, cu avionul în flăcări, asupra unei coloane fasciste.

Către sfârșitul lunii noiembrie, trupele române și sovietice de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean au luat contact cu noul aliniament puternic apărat de inamic, ce se sprijinea pe masivele muntoase Hegyalja, Bükk, Matra. În vederea ruperii acestui aliniament, s-au făcut toate pregătirile necesare; în ziua de 29 noiembrie, ofensiva a fost dezlănțuită. Deși timpul era nefavorabil zborurilor, aviația de cercetare a executat peste 30 de misiuni. Aviația de asalt și vânătoare a acționat de pe o pistă betonată, lungă de 1 200 de metri și lată de 60 de metri, ce se afla în mijlocul unei arături, la Kun Madarász, în apropiere de Türkeve. Condițiile de decolare și mai ales de aterizare pe această pistă destul de îngustă și avariata de bombardamente erau extrem de grele. Totuși, în vederea sprijinirii ofensivei trupelor noastre spre Miskolc, aviatorii grupurilor 9 vânătoare și 8 asalt picaj au executat cu începere de la 10 decembrie numeroase misiuni.

Concomitent cu acțiunile formațiilor de asalt și vânătoare care, în a doua decadă a lunii decembrie, au lovit câteva garnituri de tren încărcate cu trupe și materiale în special în gara Berezika, precum și coloanele inamicului care se retrăgeau pe valea Eger, echipajele Grupului 1 bombardament au participat aproape cu întreaga lor capacitate de luptă (15 avioane din 19 pe care le avea), executând un bombardament puternic asupra concentrărilor de trupe inamice aflate în gările Putnok și Vadna.

După ce în partea de nord-vest a Ungariei principalele rezistențe fasciste fuseseră zdrobite, trupele române și sovietice, începând de la 19 decembrie, duceau lupte cu inamicul pe căile de acces spre Slovacia; în acest timp, Corpul aerian a participat cu tot mai multe formații de diferite categorii, sprijinind direct și eficace acțiunile trupelor terestre. Astfel au fost lovite puternic și continuu, ca și în zilele precedente, cu Grupul 8 asalt picaj, cinci garnituri de tren încărcate cu combustibil, în gara Putnok, in-

cendiind trei din acestea, iar cu Grupul 1 bombardament, care a executat 21 de misiuni, a fost lovit, prin surprindere, nodul de cale ferată Lučenec. În urma acțiunii acestui grup, întreaga circulație feroviară a inamicului prin acest punct situat la frontiera maghiară-ceshoslovacă a fost complet blocată, iar triajul mult timp nu a mai putut fi folosit. Pentru curajul și spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă, echipajele participante la aceste misiuni au fost citate prin ordin de zi pe Corpul aerian.

În ziua de 20 decembrie, echipajele Grupului 8 asalt picaj au executat numeroase atacuri, lovind trupele hitleriste și coloanele acestora de pe comunicațiile Rima-Szombot, Rima-Szece, iar grupurile 2 și 9 vînătoare, pe lîngă misiunile de protecție a formațiilor de asalt, au executat zeci de atacuri la sol asupra coloanelor fasciste în retragere, la nord de Rima Bania, Roha Fülece — Lučenec, Nagytörőse, provocînd fasciștilor numeroase pierderi în oameni și tehnică de luptă.

În seara zilei de 22 decembrie 1944, Corpul aerian român a primit la punctul de comandă aflat la Miskolc o scrisoare de mulțumire din partea generalului Trofimenko, comandantul Armatei 27 sovietice, în care se arăta contribuția unităților de aviație română „în ruperea apărării inamicului... înlesnind înaintarea armatei sovietice către vest”⁵.

Cu două zile mai tîrziu, și comandantul Armatei 5 aeriene sovietice, general-locotenentul de aviație Selesnikov, aducea mulțumiri scrise Corpului aerian român pentru modul cum și-a desfășurat activitatea pe timpul acțiunilor duse pe teritoriul Ungariei: „Acționînd cu toate categoriile de aviație — arăta în scrisoarea sa generalul Selesnikov —, Corpul aerian a ajutat trupele terestre la ruperea rezistențelor inamice și a concurat la succesul atacului”. În continuare se aprecia că „misiunea ce a avut-o Corpul aerian de a susține atacul Armatei 27 a fost bine executată”⁶.

Începînd cu ultima decadă a lunii decembrie, acțiunile de luptă ale trupelor române și sovietice de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean s-au desfășurat pe teritoriul Cehoslovaciei. Din unitățile Corpului aerian român a rămas să acționeze în continuare pe teritoriul Ungariei numai Grupul 1 observare. Acest grup sprijinea acțiunile Corpului 7 armată român, care a luptat pînă la 15 ianuarie în cadrul Armatei 7 gardă sovietice, pentru eliberarea orașului Budapesta.

În perioada ce a urmat, deși principalele acțiuni ale Corpului aerian s-au dus în sprijinul trupelor ce acționau în Cehoslovacia, totuși, în ziua de 13 ianuarie 1945, aviatorii grupurilor 8 asalt picaj și 1 bombardament au executat o misiune de mare răspundere, care a scos în evidență măiestria de luptă, curajul și spiritul de sacrificiu al acestora. Misiunea consta în lovirea principalelor poduri ce legau cele două maluri ale Dunării în inte-

⁵ Loc. cit., dosarul nr. 234, vol. II, fila 447.

⁶ Ibid.

riorul oraşului Budapesta, pentru a se împiedica mişcarea trupelor hitleriste-horthiste din capitala maghiară.

Sub protecţia unei formaţii de vânătoare sovietice, unsprezece avioane române de bombardament au atacat în ziua de 13 ianuarie 1945, lovind în plin cele două poduri indicate în misiune⁷. Rezultatele obţinute au fost apreciate atât de Comandamentul Corpului aerian român, care a citat prin ordinul de zi nr. 8 din 20 ianuarie echipajele ce au executat această misiune, cât şi de către Comandamentul Armatei 5 aeriene sovietice.

Executarea în bune condiţii, cu obţinerea unor rezultate maxime, a unei astfel de misiuni, pe lângă faptul că a arătat valoarea pregătirii echipajelor române, a constituit şi un exemplu de cooperare în aer şi la sol între aviatorii români şi sovietici, cooperare care a asigurat întotdeauna succesul în misiunile executate.

Cu această ultimă acţiune s-a încheiat un nou capitol de luptă al Corpului aerian român, desfăşurat pe teritoriul Ungariei. După această dată, corpul — cu totalitatea forţelor sale — a sprijinit mai departe acţiunile trupelor de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean pe teritoriul Cehoslovaciei.

Exprimînd statistic activitatea desfăşurată de corp în această perioadă, rezultă că în acţiunile duse pe teritoriul Ungariei s-au executat 158 misiuni de recunoaştere şi observare, 25 de misiuni cu aviaţia de vânătoare, 35 de misiuni cu cea de bombardament, picaj şi asalt şi 404 cu cea de legătură⁸.

În total, corpul a executat 622 de misiuni în 805 ieşiri avion, realizînd 1 335 ore de zbor⁹. Ținînd cont de situaţia atmosferică nefavorabilă zborurilor, de rezistenţa înverşunată a inamicului, aflat pe aliniamente tari de teren, pregătite din timp pentru apărare, numărul mare de misiuni şi al orelor de zbor efectuate de formaţiile unităţilor Corpului aerian român au dovedit pregătirea superioară a aviatorilor, spiritul lor de sacrificiu pentru nimicirea completă a rezistenţei fasciste ce se opunea înaintării spre vest a trupelor sovietice şi române. Pe timpul executării acestor misiuni, corpul a lansat asupra inamicului 72 tone de bombe, a consumat 205 tone de benzină şi 14 tone de ulei¹⁰.

Între rezultatele obţinute sînt de subliniat în primul rînd distrugerea celor două poduri din interiorul Budapestei, distrugerea a două aerodromuri, a numeroase avioane la sol, distrugerea şi incendierea a numeroase tancuri şi autovehicule pe comunicaţii, trei trenuri cu muniţie şi carburanţi, o baterie de artilerie antiaeriană, precum şi nimicirea numeroaselor coloane inamice de toate categoriile aflate în retragere.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 234/2, fila 343.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 732/1, fila 28 ; dosarul nr. 686/80, fila 31.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 686/82, fila 89 ; dosarul nr. 234/64, fila 3.

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 732/1, fila 28 ; dosarul nr. 234/63, fila 9.

Alături de bravii aviatori ai Corpului aerian român, la acțiunile de luptă desfășurate pe teritoriul Ungariei au luat parte și numeroase sub-unități și unități de artilerie antiaeriană.

Chiar din prima decadă a lunii octombrie, Divizionul 9 artilerie antiaeriană cu 5 baterii a sprijinit Armata 1 română care a luptat pe Tisa mijlocie, iar Divizionul 12 artilerie antiaeriană, tot cu 5 baterii, cu începere de la 25 octombrie a sprijinit Armata 4 română care a luptat în raionul Nyiregyháza.

La dispoziția Corpului aerian român, pentru apărarea antiaeriană a aerodromurilor, s-a aflat în toată perioada acțiunilor desfășurate pe teritoriul Ungariei Regimentul 6 artilerie antiaeriană cu 8 baterii.

O dată cu progresia operațiilor spre vest, și nevoile de apărare anti-aeriană au crescut continuu, așa că, în luna decembrie 1944, au mai fost trimise pe front în zona Szolnok și Keskemet Brigada 1 artilerie antiaeriană compusă din două regimente, avînd 6 baterii grele și 9 baterii automate.

Principalele acțiuni ofensive sprijinite eficace de către unitățile de artilerie antiaeriană au fost cele de la Debrețin, Szolnok, forțarea Tisei la Tisalök și Tokai, acțiunile din munții Bükk și din interiorul orașului Budapesta. În cadrul acțiunilor din Valea Hernadului și din raionul Szolnok, bateriile de artilerie antiaeriană au îndeplinit și misiuni antitanc.

La 19 octombrie, Divizionul 9 artilerie antiaeriană a acționat cu mare eficacitate împotriva tancurilor inamice ce sprijineau acțiunile infanteriei lor care a executat contralovitura de la Szolnok.

Demne de remarcat sînt faptele de arme săvîrșite de ostașii și ofițerii Bateriei 44 artilerie antiaeriană, care au tras pînă la ultimul proiectil.

★

Activitatea Corpului aerian român pe teritoriul Ungariei a prilejuit o frumoasă ocazie pentru strîngerea relațiilor prietenești cu populația maghiară. Cînd punctul de comandă al corpului și majoritatea unităților subordonate acestuia s-au dislocat pe aerodromul de la Törkeve, printre primele măsuri luate au fost acelea pentru ajutorarea organelor locale în vederea desfășurării unei activități normale în localitate și în vederea începerii cursurilor școlare. Deoarece populația civilă nu avea asistență medicală asigurată, s-a hotărît ca serviciul medical sanitar și farmaceutic al corpului și al celorlalte unități de aviație aflate la Törkeve să acorde consultații și tratamente în mod cu totul gratuit. În urma acestor măsuri, s-a dat ajutor medical unui număr de aproape 450 de cetățeni. Acest lucru a adus corpului numeroase mulțumiri din partea populației maghiare, exprimate în zecile de scrisori ale locuitorilor sau ale organelor locale.

Aceleași relații prietenești au fost statornicite și la Miskolc. Comportarea aviatorilor români a atras simpatia și prețuirea populației maghiare.

Cu ocazia funeraliilor adjutantului aviator Vasile Scripcaru, membrii corpului didactic al liceului din Miskolc s-au angajat să îngrijească mormîntul eroului aviator. În scrisoarea adresată la 25 ianuarie 1945 Corpului aerian român, ei arătau: „*Eroul care și în moarte păstrează renumele aviației române a fost înmormîntat în cimitirul eroilor din Miskolc. Vă asigurăm că din an în an vom anunța părinții și rudele eroului despre starea și soarta mormîntului luat în grija noastră. Sperăm că intenția noastră sinceră și nobilă va contribui la adîncirea relațiilor de prietenie dintre poporul român și poporul maghiar*“¹¹.

Participînd alături de aviatorii sovietici, unitățile Corpului aerian român au adus contribuția lor, împreună cu celelalte arme ale Armatei române, la succesul luptelor desfășurate pe teritoriul Ungariei.

Zburătorii români, însuflețiți de dragoste de patrie și conștienți că luptă pentru cauza dreaptă a eliberării popoarelor de sub jugul fascismului, au înscris, prin lupta și eroismul de care au dat dovadă, adevărate pagini de glorie în istoria luptei poporului nostru.

Colonel în rezervă
ȘTEFĂNESCU M. ANTON

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 036/74, fila 162.

Organizații profesionale, de tineret și femei create, conduse sau folosite de partid*

În numărul de față continuăm să publicăm — la cererea mai multor cititori ai revistei noastre — scurte sinteze cu privire la activitatea organizațiilor profesionale, de tineret și de femei create, conduse sau folosite de partid.

I. ORGANIZAȚII PROFESIONALE

ORGANIZAȚIILE SINDICALE UNICE¹. Mișcarea sindicală din țara noastră a început în ultimul deceniu al veacului trecut. Între anii 1891 și 1899 au fost create peste 300 de organizații profesionale ale clasei muncitoare, care, fie că se intitulau sindicate, asociații sau bresle de lucrători, îndeplineau sarcini specifice sindicatelor muncitorești. Sindicatele din Transilvania — aflată în vremea aceea sub stăpânirea Imperiului austro-ungar — aveau trăsături comune cu cele de dincoace de Carpați. Sindicatele erau organizații de clasă și își desfășurau activitatea sub îndrumarea partidului clasei muncitoare, cuprindeau numai pe lucrători și aveau scopul de a apăra interesele acestora împotriva exploatarei patronale și a samavolniciilor autorităților, de a organiza lupta muncitorilor pentru micșorarea zilei de lucru, pentru salarii omenești,

* Sintezele au fost elaborate și pregătite pentru tipar după cum urmează: cele privind organizațiile profesionale de N. G. Munteanu; cele privind organizațiile de tineret înființate înainte de 23 August 1944 și cele privind organizațiile de femei de I. Iacoș; cele privind organizațiile de tineret înființate după 23 August 1944 de C. Bărbulescu.

¹ Vezi V. David, N.G. Munteanu: „Desfășurarea lucrărilor Conferinței sindicale din 1906”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1956, pag. 146—155; L. Fodor, L. Vaida: „Contribuții la istoria mișcării sindicale din Transilvania (1848—1917)”, Editura C.C.S. 1957; I. Iacoș, V. Petrișor: „Aspecte din lupta pentru transformarea asociațiilor de ajutor reciproc din vechea Românie în organizații bazate pe lupta de clasă”, în revista citată nr. 6/1957, pag. 113—134; I. Felea: „Acțiuni de organizare și de luptă ale mișcării muncitorești din România în anii 1900—1904”, în revista citată, nr. 3/1963, pag. 157—174.

pentru dreptul la organizare și la grevă, pentru condiții mai bune de muncă. Totodată, aceste organizații păstrau și vechile trăsături ale societăților de ajutor reciproc. Sindicatele din acei ani se constituiau pe bresle (meserii). În deceniul amintit, orașele cu cele mai numeroase sindicate erau : București, Craiova, Timișoara, Galați, Arad, Iași, Cluj, Brăila, Brașov. Ele funcționau în 34 de orașe.

Dizolvarea P.S.D.M.R. în 1899, criza economică din primii ani ai secolului al XX-lea, precum și confuzia creată de Legea meseriilor, prin care au fost înființate corporațiile (1902), au contribuit la o stagnare și dare înapoi a mișcării sindicale. În pofida legiferării corporațiilor, organizații menite să cuprindă atât pe lucrători, cât și pe patroni și să înfăptuiască „armonia între clase”, numeroase organizații profesionale de lucrători au continuat să existe și au condus mișcarea grevistă. Experiența din această perioadă a demonstrat, mai mult ca oricând, muncitorilor necesitatea organizațiilor lor de clasă.

O nouă mișcare de organizare sindicală a luat naștere în 1905 și a continuat să-și întărească treptat caracterul de clasă. În 1906, mișcarea sindicală din România a fost centralizată, a fost adoptat Statutul general al sindicatelor din România și au fost create primele uniuni sindicale. Între anii 1905 și 1914 au fost create sindicate în aproape toate orașele, numărul lor ajungând la 340, cuprinzând peste 20 000 de membri. O dată cu declanșarea primului război mondial, sindicatele au fost dizolvate. Ele și-au reorganizat activitatea în anii 1918—1919. În 1920, numărul membrilor de sindicat a ajuns la peste 250 000. În octombrie 1920, activitatea sindicatelor a fost din nou interzisă.

În 1921, după decenii de lupte proletare duse pentru dreptul la organizare — lupte care, în perioada avântului revoluționar, sub conducerea Partidului socialist, în frunte cu nucleul său revoluționar, au luat o amploare deosebită —, regimul burghezo-moșieresc a fost nevoit să adopte „Legea asupra sindicatelor profesionale” (Legea Trancu). Această lege a fost publicată în „Monitorul oficial” nr. 41 din 26 mai 1921 și a intrat în vigoare în noiembrie același an.

P.C.R., criticînd cu tărie unele prevederi reacționare ale legii Trancu, dar văzînd în ea, în același timp, oferită posibilitatea reorganizării sindicatelor, a chemat muncitorimea să se organizeze pe baza acestei legi. În octombrie 1921, Congresul sindical de la Brașov a adoptat linia preconizată de P.C.R. conform căreia la baza statutelor sindicatelor să fie puse principiile unității, luptei de clasă și internaționalismul proletar, a ales Comisia generală, căreia i-a revenit sarcina pregătirii Congresului de unificare organizatorică și de centralizare a mișcării sindicale din întreaga țară. Aceste sarcini au fost realizate la Congresul sindical de la Sibiu (iunie 1922), care a adoptat Statutul general al sindicatelor — prevăzînd autonomia uniunilor și păstrarea unității sindicale pe baza neutralității sindicatelor față de partidele și grupările politice — și a stabilit forma organizatorică în care temelia mișcării a rămas sindicatul pe breaslă. Sindicatele locale se afiliuau uniunilor pe ramură, iar acestea alegeau Consiliul general al uniunilor sindicale. Pe plan orizontal au fost constituite comisii sindicale locale și regionale.

În anii 1921—1923 au fost create 340 de sindicate grupate în 8 uniuni sindicale, cu peste 70 000 de membri de sindicat. În septem-

brie 1923, la Congresul sindical de la Cluj, datorită acţiunii distructive duse de elementele de dreapta în cîrdăsie cu autorităţile burghezo-moşiereşti, syndicatele unice s-au scindat; din 242 de delegaţi 135 au fost excluşi din Congres pentru că s-au pronunţat împotriva afilierii la Federaţia sindicală internaţională (F.S.I.) de la Amsterdam, iar restul de 107 delegaţi au votat pentru această afiliere.

SINDICATELE UNITARE² au fost create, din iniţiativa P.C.R., la Conferinţa sindicală din 28 octombrie 1923, ținută în Bucureşti, din syndicatele excluse la Congresul de la Cluj. Conferinţa a adoptat Statutul general votat la Congresul de la Sibiu şi a ales Consiliul General al syndicateelor unitare (C.G.S.U.) Scopul syndicateelor unitare a fost organizarea acţiunilor în vederea refacerii unităţii mişcării syndicale pe baza principiilor revoluţionare, apărarea intereselor clasei muncitoare, organizarea în syndicate a tuturor categoriilor de salariaţi, a femeilor muncitoare, a tinerilor muncitori şi a proletariatului agricol, cucerirea revendicărilor muncitoreşti pe calea luptei de clasă, a grevelor şi demonstraţiilor, participarea la lupta generală condusă de P.C.R. pentru drepturi şi libertăţi cetăţeneşti şi pentru pace.

În momentul creării lor, syndicatele unitare numărau peste 30 000 de membri. Treptat, au fost organizate syndicate unitare în majoritatea oraşelor. Printre cele mai importante centre muncitoreşti cu organizaţii syndicale unitare au fost: Bucureşti, Timişoara, Galaţi, Tg.-Mureş, Iaşi, Oradea, Ploieşti, Braşov, Chişinău, Petroşeni, Vulcan, Brad, Arad, Craiova, Turnu-Severin, Giurgiu, Constanţa, Reşiţa, Brăila, Mediaş, Lugoj, centrele forestiere din Valea Mureşului şi din Bucovina ş.a.

După primii ani de existenţă, syndicatele unitare au adoptat principiul organizatoric al syndicateelor pe întreprinderi şi ateliere. Munca de reorganizare a syndicateelor pe întreprinderi s-a desfăşurat sub lozincă: „Fabrica — cetatea noastră“. Acest principiu a stat la baza construirii uniunilor unitare. Principalele uniuni syndicale unitare au fost: „Uniunea unitară în lemn şi mobilă din România“, „Uniunea unitară a muncitorilor pielari“, „Uniunea syndicateelor din industria îmbrăcămintei din România“, „Uniunea funcţionarilor din comerţ, birouri şi industrie din România“, „Uniunea syndicateelor unitare ale muncitorilor constructori“ (create în 1923), „Uniunea unitară a muncitorilor chimişti, metalurgişti şi petrolişti din România“ (creată în 1924), „Uniunea unitară a syndicateelor din alimentaţie“, „Uniunea unitară a minerilor“ (create în 1925).

Syndicatele unitare, sub îndrumarea P.C.R., s-au situat în fruntea luptelor greviste din perioada stabilizării relative a capitalismului. În vederea făuririi unităţii de acţiune a muncitorilor, P.C.R. a iniţiat, prin syndicatele unitare, crearea comitetelor de acţiune şi a comitetelor de fabrică — organe constituite pe baza frontului unic muncitoresc de jos, care cuprindeau atît pe comunişti, cît şi pe social-democraţi şi elemente din alte partide şi grupări politice. C.G.S.U. şi uniunile unitare au editat numeroase gazete, cum au fost: „Viaţa muncitoare“, „Munkás élet“, „Femeia muncitoare“, „Ferarul“, „Lemnarul“,

² Vezi N.G. Munteanu: „Congresul syndicateelor unitare din 1929 — moment important în istoria mişcării syndicale revoluţionare din ţara noastră“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 3/1959, pag. 110—126; N. Petreanu: „Syndicatele unitare şi rolul lor în lupta P.C.R. pentru apărarea intereselor celor ce muncesc şi refacerea unităţii mişcării syndicale (1923—1929)“, în revista citată, nr. 3/1963, pag. 73—91.

„Constructorul“, „Tribuna funcționarului“ ș.a. Sediul C.G.S.U. a fost în București pe str. Mihai Vodă nr. 25.

În aprilie 1929, cînd sindicatele unitare erau în plină dezvoltare, guvernul P.N.Ț. le-a dizolvat și a dispus închiderea sediilor lor. După retragerea personalității juridice, o parte din sindicatele unitare au intrat în componența Confederației Generale a Muncii, iar o altă parte și-au continuat activitatea ilegal sau semilegal. Între anii 1932 și 1935 acestea din urmă au activat ca organizații revoluționare deschise, iar începînd din 1936 s-au unificat cu sindicatele afiliate la C.G.M., singura centrală sindicală recunoscută legal de către autorități.

SINDICATELE CONFEDERAȚIEI GENERALE A MUNCII³ au fost create la Cluj în ziua de 18 septembrie 1923. După excluderea din Congresul sindical a celor 135 de delegați și expulzarea lor din oraș, cu ajutorul poliției, restul delegaților au hotărît crearea unui Consiliu general sindical alcătuit din lideri social-democrați și l-au afiliat F.S.I. de la Amsterdam. În 1926, Consiliul general amsterdamist și-a schimbat denumirea în Confederația Generală a Muncii (C.G.M.). Scopul C.G.M. era de a reprezenta sindicatele care-i aparțineau în fața autorităților și patronilor la tratativele duse în cazul conflictelor colective de muncă, încheierea contractelor colective de muncă cu patronii izolați sau cu asociațiile patronale, participarea prin delegați, împreună cu reprezentanții asociațiilor patronale și cu organele Ministerului Muncii, la inspectarea felului cum se aplicau legile privind munca ș.a.

Sindicatele din cadrul C.G.M. aveau și un caracter de ajutor reciproc. Ele percepeau de la membrii lor cotizații mari, în vederea alcătuirii unui fond de ajutorare în caz de șomaj, boală, înmormîntare etc., precum și pentru întreținerea unui mare număr de salariați ai mișcării, care alcătuiau birocrația sindicală. Cotizațiile percepute urmau să servească la alcătuirea unui fond pentru ajutorarea lucrătorilor greviști. În practică însă birocrația sindicală oportunistă împiedica declararea grevelor pentru a nu cheltui fondurile și, totodată, pentru a nu crea probleme în domeniul colaborării cu patronatul.

Privind forma organizatorică a C.G.M., aceasta era: sindicate pe meserii, comisii sindicale locale și regionale, uniuni sindicale de breaslă sau mixte, care cuprindeau sindicate din ramuri înrudite. Organizațiile sindicale erau federalizate în C.G.M.

Principalele uniuni grupate în C.G.M. au fost: Uniunea minerilor, Uniunea metalurgiștilor, Uniunea port-transport, Uniunea lucrătorilor tipografi, Uniunea mixtă a sindicatelor din îmbrăcăminte, piele și textile, Uniunea constructorilor ș.a. În momentul creării lor, sindicatele Confederației Generale a Muncii aveau peste 27 000 de membri.

P.C.R., prin metoda „Opozițiilor roșii“, prin activiști ai săi din conducerea sindicatelor și a uniunilor unitare, prin crearea comitetelor de fabrică etc., a acționat în direcția influențării organizațiilor sindicale federalizate în C.G.M. în scopul atragerii acestora pe linia luptei de clasă, a organizării acțiunilor greviste în unitate de acțiune, pentru cucerirea unor revendicări de ordin major. În 1929, ca urmare a interzicerii activității sindicatelor unitare, o parte dintre acestea, pentru a-și putea desfășura activitatea legal, au intrat în C.G.M.

³ Vezi I. Iacoș: „Lupta clasei muncitoare sub conducerea P.C.R. pentru apărarea organizațiilor sindicale (februarie-octombrie 1938)“, în „Studii“ nr. 2/1964, pag. 277—294.

Astfel, numărul membrilor de sindicat din C.G.M. a ajuns la aproape 40 000. În 1936, P.C.R. a dat directive ca toate organizațiile sindicale de sub influența sa să se unifice în cadrul C.G.M. Ca urmare, numărul membrilor de sindicat a crescut pînă în 1938 la peste 80 000. C.G.M. a editat gazeta „Viața sindicală” și numeroase gazete unionale de breaslă. Sediul organizației a fost în București pe str. Izvor 37.

În octombrie 1938, C.G.M. a fost dizolvată de către dictatura regală.

FEDERAȚIA ASOCIAȚIILOR ȘI SINDICATELOR C.F.R. a fost creată în aprilie 1932, iar la 12 noiembrie 1932 i s-a acordat personalitate juridică. În momentul creării sale, Federația C.F.R. cuprindea asociațiile profesionale „Stația”, „Nivel-metru”, „Unirea”, „Material rulant C.F.R.”, „Depoul C.F.R.”, „Tracțiunea”, „Titrați și bacalaureați”, „Asociația generală a maiștrilor și foștilor maiștri C.F.R.” și „Uniunea generală a sindicatelor de ceferiști din România”.

Scopul inițial al Federației C.F.R. a fost acela de a organiza ajutorul reciproc al salariaților, de a împiedica salariații C.F.R. să se organizeze în organizații bazate pe principiile luptei de clasă și ale unității, de a colabora cu Direcția Generală a C.F.R., care, prin regulamente și statute, interzicea salariaților să desfășoare activitate politică, să declare grevă, să organizeze adunări și demonstrații pentru cucerirea revendicărilor lor. Treptat, însă, mai ales începînd din 1933, în focul eroicelor lupte din ianuarie-februarie, datorită muncii politice desfășurate de comuniști în rîndurile federației, activitatea asociațiilor profesionale C.F.R. s-a deplasat vizibil spre stînga. Concomitent a crescut și numărul asociațiilor profesionale, care, în 1936, a ajuns la peste 20, iar numărul membrilor lor la peste 60 000. În cadrul Federației C.F.R., organizația cea mai combativă, care reprezenta pe muncitorii ceferiști din Atelierele C.F.R., a fost Uniunea sindicatelor C.F.R., cuprinzînd 16 sindicate.

Federația C.F.R. a avut următoarea formă organizatorică: asociații pe bresle (de pildă, asociația salariaților din depourile C.F.R., asociația „Tracțiunea” a mecanicilor și fochiștilor de pe locomotive etc.), filiale ale asociațiilor în centrele feroviare, afilierea tuturor asociațiilor la Federația C.F.R. Asociațiile erau conduse de consilii, filialele de comitete, iar Federația C.F.R. de Consiliul General. Sediul central al Federației a fost în București. Ea a editat gazeta „Farul C.F.R.”. În anii 1935—1937, Federația C.F.R. a desfășurat acțiuni de masă în vederea îmbunătățirii Statutului C.F.R. în favoarea salariaților, s-a pronunțat împotriva îngrădirii libertăților democratice, împotriva pericolului fascist și a adoptat metode de luptă hotărîte pentru apărarea intereselor salariaților.

În septembrie 1937, sub motiv că desfășoară acțiuni revoluționare, federația a fost dizolvată de autoritățile burghezo-moșierești, iar conducătorii ei au fost deferiți judecății Tribunalului militar din București.

BRESLELE DE SALARIAȚI⁴ au fost create prin legea din 12 octombrie 1938 de către dictatura regală, ca organizații profesionale legale. Scopul

⁴ Vezi *Al.Gh. Savu*: „Unele aspecte ale folosirii de către P.C.R. a breslelor în lupta împotriva dictaturii regale”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1963, pag. 33—47; *V. Aremia*: „Folosirea breslelor de către P.C.R. împotriva dictaturii regale”, în „Revista arhivelor” nr. 1/1963, pag. 99—115.

breslelor a fost înlocuirea organizațiilor de clasă ale proletariatului cu organizații care să constituie factori de cooperare între clase, să servească politicii dictatoriale a lui Carol al II-lea. De la început au fost fixate 14 tipuri de bresle pe profesii (metalurgiști, mineri, pielari, tâmplari etc.), care se organizau în cele 10 ținuturi ale țării. În orașe funcționau secții ale breslelor. Toate breslele de aceeași profesiune alcătuiau uniunea de breaslă pe țară.

În condițiile în care breslele erau singurele organizații de masă recunoscute de lege, P.C.R. a dat membrilor săi indicația folosirii breslelor în scopul promovării în interiorul lor a intereselor oamenilor muncii, pentru organizarea prin bresle a luptei împotriva exploatării capitaliste. În ciuda menirii reacționare a breslelor, comuniștii au organizat și condus, în și prin ele, numeroase acțiuni revendicative, au organizat greve, iar cu prilejul zilei de 1 Mai 1939 au organizat o puternică demonstrație de stradă antifascistă, împotriva exploatării capitaliste și a dictaturii regale.

În septembrie 1940, breslele au fost dizolvate și orice fel de asociere a muncitorilor a fost interzisă cu acest prilej de către dictatura militară-fascistă.

SINDICATELE UNICE DIN ROMÂNIA⁵. Reorganizarea mișcării sindicale a început în zilele insurecției antifasciste din august 1944. La Conferința din 1 septembrie 1944 a fost creată Comisia de organizare a mișcării sindicale unice din România. În ianuarie 1945 s-au desfășurat lucrările primului Congres general al sindicatelor unice. După crearea lor, syndicatele unice au adus o importantă contribuție la lupta dusă de întregul popor pentru sprijinirea frontului antihitlerist, cucerirea și consolidarea puterii populare. Reorganizarea sindicatelor s-a făcut pe baza Frontului unic muncitoresc încheiat, din inițiativa P.C.R., în aprilie 1944 între P.C.R. și P.S.D. În ianuarie 1945 a fost elaborată legea sindicatelor profesionale. Scopul sindicatelor unice era organizarea clasei muncitoare în organizații largi de masă, care să cuprindă pe toți salariații din industrie, transporturi, comerț și din instituțiile particulare și publice, mobilizarea acestora la îndeplinirea sarcinilor revoluției populare, promovarea intereselor materiale, profesionale și culturale ale muncitorimii și atragerea lor la opera de construire a socialismului.

Sindicatele unice au adoptat principiul organizatoric al constituirii sindicatelor pe fabrici, uzine, întreprinderi de transport și comerciale, pe instituții. Sindicatele dintr-o ramură industrială s-au constituit în uniuni sindicale de ramură, iar acestea în *Confederația Generală a Muncii din România*. Pe plan orizontal, funcționau grupele și secțiile sindicale din întreprinderi care constituiau sindicatul, consiliile locale ale sindicatelor și consiliile regionale ale sindicatelor — organe ale C.G.M. care coordonau activitatea sindicatelor dintr-o localitate sau regiune.

La Congresul de constituire a C.G.M. au fost reprezentate 513 sindicate care cuprindeau 519 000 de lucrători organizați. Până atunci se constituiseră 12 uniuni sindicale: Uniunea C.F.R., metalo-chimică, mineri, porturi și transport, îmbrăcăminte, alimentație, industria lemnului și

⁵ Vezi S. Homenco, I. Iacoș: „Aspecte ale reorganizării mișcării sindicale din țara noastră. Primul Congres general liber al sindicatelor unite din România (26—30 ianuarie 1945)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1960, pag. 77—97; E. Mănguț: „Făurirea unității mișcării sindicale din România. Congresul de creare a Confederației Generale a Muncii (26—30 ianuarie 1945)”, în revista citată nr. 6/1964, pag. 8—13.

întreprinderile forestiere, arte grafice, C.A.M., funcționari particulari, Uniunea sanitară și Uniunea salariaților comunali.

Congresul al III-lea al sindicatelor, desfășurat în 1953, a adoptat hotărâri de reorganizare a sindicatelor. Cu acest prilej a fost ales Consiliul Central al Sindicatelor din R.P.R., iar uniunile au fost înlocuite cu sindicate pe ramuri de producție. În august 1958, plenara lărgită a C.C.S. a adoptat noi măsuri organizatorice, care au fost experimentate și aplicate treptat. În ianuarie 1960 au fost reconstituite sindicatele pe întreprinderi, instituții, G.A.S. și S.M.T., iar sindicatele s-au unit pe ramuri de producție în uniuni ale sindicatelor.

La sfârșitul anului 1964 își desfășurau activitatea 12 uniuni ale sindicatelor care uneau peste 11 000 de sindicate. C.C.S. organizează și conduce activitatea asigurărilor sociale și gospodărește fondurile acestora, participă la elaborarea și îndeplinirea legilor care privesc salarizarea și cointerесarea materială a salariaților, organizează întrecerea socialistă pe baza Directivelor C.C. al P.M.R. privind criteriile principale ale întrecerii socialiste, conduce activitatea Consiliului național al inginerilor și tehnicienilor, controlează, în colaborare cu organele specializate ale Consiliului de Miniștri, felul cum sînt îndeplinite prevederile planului de producție, conduce activitatea cultural-educativă a sindicatelor etc.

II. ORGANIZAȚII DE TINERET

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA⁶. După primul război mondial, cercurile tineretului muncitor, create în 1908, se refac în toată țara, îmbogățindu-și conținutul și formele de activitate, luînd o amploare nemaiîntîlnită pînă atunci. Un rol important în reorganizarea organizațiilor de tineret l-a avut apariția, la 1 decembrie 1918, a ziarului „Foaia tînărului“, care de la 1 iulie 1919 a apărut sub denumirea de „Tineretul socialist“.

Conferința organizațiilor tineretului socialist, ținută la București, la 10 august 1919, analizînd activitatea desfășurată pînă în acel moment, s-a pronunțat pentru necesitatea pregătirii unui congres al tuturor organizațiilor de tineret din România, pentru crearea unei uniuni a tineretului pe întreaga țară. În Transilvania, organizația tineretului muncitor a luat ființă în cadrul Congresului de la Cluj din 25 iulie 1920, primind denumirea de „Uniunea Tineretului Muncitor din Ardeal și Banat“. Lucrările congresului au reflectat dorința de unificare a mișcării de tineret pe plan național.

După greva generală din octombrie 1920, problema centrală ce se punea în fața mișcării tineretului socialist era unificarea și adoptarea unor metode revoluționare de activitate.

Congresul de creare a P.C.R. din mai 1921, în a cărui ordine de zi figura și problema mișcării tineretului, a constituit un prețios ajutor dat organizațiilor de tineret din țara noastră. Congresul de unificare a organizațiilor de tineret din întreaga țară, fixat pentru 28—30 iulie 1921, nu

⁶ Vezi „40 de ani de la crearea U.T.C.“, Editura politică, 1962; „Patruzeci de ani de luptă a tineretului revoluționar sub steagul partidului marxist-leninist“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 2/1962, pag. 7—23.

a putut avea loc datorită terorii dezlănțuite de autorități împotriva mișcării muncitorești. În iulie 1921 a fost ales Comitetul Central Provizoriu al Mișcării tineretului socialist din vechea Românie, în jurul căruia s-a grupat treptat mișcarea tineretului din întreaga țară. La 23 octombrie 1921, la Brașov, a avut loc Conferința preliminară a reprezentanților organizațiilor de tineret din toată țara, care a stabilit sarcinile organizațiilor de tineret în vederea pregătirii unificării lor și întocmirii proiectului de statut al organizațiilor de tineret. Congresul de unificare a fost fixat pentru luna martie 1922.

În zilele de 19 și 20 martie 1922 s-au desfășurat, la București, lucrările Conferinței generale a tineretului socialist din România, care a creat organizația marxist-leninistă de tineret, condusă de-a lungul întregii sale activități de către Partidul Comunist din România. Conferința din martie 1922 a aprobat regulamentul de reorganizare a cercurilor tineretului socialist din România, care a jucat în realitate rol de statut. Comitetul Central al organizației tineretului socialist din București a fost înfapt încredințat să coordoneze activitatea tineretului socialist din întreaga țară.

Plenara C.C. a Mișcării tineretului socialist din România, din 11 martie 1923, a hotărât schimbarea denumirii organizației „Mișcarea tineretului socialist” în „Uniunea tineretului socialist din România”.

În martie-aprilie 1924, U.T.S.R. se afiliază la Internaționala Tineretului Comunist și adoptă denumirea corespunzătoare conținutului activității ei, adică Uniunea Tineretului Comunist din România. Sub raport organizatoric, U.T.C. era condusă de un Comitet Central, iar la București, Iași, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Timișoara și în Dobrogea avea comitete regionale, apoi erau comitetele raionale, de sectoare. Organizația de fabrică, atelier, facultate, școală constituia temelia organizației. La 23 iulie 1924, U.T.C.R. a fost nevoită să intre în ilegalitate.

U.T.C.R. a continuat să activeze în ilegalitate pînă la sfîrșitul anului 1936 și începutul lui 1937, cînd, ca urmare a aplicării mecanice de către elementele oportuniste din conducerea partidului a liniei trasate de către Internaționala Comunistă a Tineretului s-a ajuns la lichidarea politică a sa. Prin această acțiune lichidatoristă, partidul a fost lipsit de organizația revoluționară prin care-și desfășura activitatea în rîndurile tinerilor. Comuniștii din închisori, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au luat poziție împotriva desființării Uniunii Tineretului Comunist, considerînd această hotărîre nejustă, și au îndrumat organizațiile U.T.C. din închisori să-și continue activitatea.

Pornind de la necesitatea mobilizării întregului popor la lupta împotriva dictaturii regale și a Gărzii de fier, pentru apărarea independenței naționale, în ianuarie 1939, P.C.R. a reorganizat U.T.C., apreciind că dizolvarea ei a fost o greșeală politică. Pe baza indicațiilor partidului, în prima jumătate a anului 1939 a început în întreaga țară procesul de reînființare a organizațiilor U.T.C.

U.T.C. a desfășurat în întreaga sa activitate o muncă rodnică pentru apărarea intereselor tineretului, folosind variate forme de activitate legale și ilegale, între care : editarea de manifeste, de ziare legale și ilegale, activitate legală în cadrul organizațiilor cu caracter cultural-sportiv, activitate în cadrul organizațiilor de masă legale create și conduse de partid,

activitate în rîndul tineretului studios, crearea de secțiuni pe lîngă sindicatele unitare, crearea de opoziții roșii în Uniunea Tineretului Socialist, în Institutul muncitoresc de sport și educație din România, în Ateneele populare, educarea tineretului în cadrul cercurilor de studii marxiste, atragerea tineretului la lupta revoluționară, prin organizarea de manifestări cu caracter social-cultural, excursii etc., organizarea de demonstrații, greve ale tineretului, participarea la acțiunile maselor muncitoare organizate de P.C.R. În cursul activității sale, U.T.C. a editat numeroase publicații legale și ilegale, între care: „Tînărul leninist“ (1924—1936), „Luptătorul“ (1927), „Tînărul muncitor“ (1929—1931), „Tînărul ceferist“ (1930), „Buletinul U.T.C.“ (1930—1935), „Brazda“ (1932), „Cazarma“ (1932), „Ifjuharcos“ (1933), „Tînărul luptător“ (1940), „Buletinul tineretului patriotic“ (1942), „Buletinul informativ pentru lupta patriotică a tineretului român“ (1942).

O contribuție însemnată a adus organizația tineretului comunist la lupta întregului popor condus de P.C.R. pentru apărarea integrității naționale, pentru alungarea cotropitorilor hitleriști din țară, pentru înfăptuirea insurecției armate din august 1944.

Uniunea Tineretului Comunist a fost reorganizată, în condițiile de legalitate de după 23 August 1944, pe baza hotărîrilor adoptate de conducerea P.C.R. Această organizație, continuînd tradițiile luptei revoluționare din anii grei ai ilegalității, avea menirea de a acționa cu hotărîre pentru aplicarea programului și liniei politice a partidului comunist în rîndurile tineretului. Curînd după reorganizarea sa corespunzător condițiilor legalității, U.T.C. a devenit o puternică organizație revoluționară a tineretului, cîștigîndu-și încrederea și simpatia maselor de tineri din fabrici și uzine, de pe ogoare, din școli și facultăți. Sub îndrumarea C.C. al U.T.C., cu sediul la București, în toată țara își desfășurau activitatea organizațiile locale ale U.T.C. În vara anului 1945 existau organizate 11 regionale U.T.C. (Ilfov, Prahova, Dunărea de Jos, Moldova, Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Brașov, Ardealul de nord, Banat și Valea Mureșului). Numărul membrilor U.T.C. creștea continuu, ajungînd în mai 1945 la 73 593, ceea ce dovedea prestigiul de care se bucura organizația comunistă a tineretului. De la 5 noiembrie 1944, Uniunea Tineretului Comunist a început să editeze ziarul „Scînteia tineretului“, organ al C.C. al U.T.C.

Pe baza principiilor politice ale platformei Frontului Unic Muncitoresc, încheiat în aprilie 1944 între P.C.R. și P.S.D., Uniunea Tineretului Comunist a încheiat — la 5 septembrie 1944 — Frontul Unic Muncitoresc al tineretului cu Uniunea Tineretului Socialist (U.T.S.), realizîndu-se astfel unitatea de acțiune a tineretului muncitoresc din țara noastră.

Sub conducerea și îndrumarea partidului comunist, U.T.C. a participat cu eroism la lupta maselor populare pentru înfăptuirea insurecției armate victorioase, pentru defascizarea țării și instaurarea guvernului democratic de la 6 martie 1945. O contribuție importantă a adus tineretul muncitor, în frunte cu uteciștii, la sprijinirea frontului antihitlerist. Tinerii, care la chemarea U.T.C. s-au înrolat voluntar în rîndurile Armatei române, au dat pilde de eroism nepieritor în lupta pentru nimicirea cotropitorilor hitleriști.

Uniunea Tineretului Comunist a activat pînă în mai 1945, cînd a fost dizolvată; totodată și-a încetat apariția și ziarul „Scînteia tineretului”. În locul U.T.C. a fost creată o organizație fără caracter de clasă — Tineretul progresist. Rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22—24 decembrie 1948 asupra activității partidului în rîndurile tineretului aprecia că „...dizolvarea U.T.C.-ului în 1945, pe motiv că ar fi fost prea «îngust» și crearea unei organizații de tineret «mai largi», fără caracter de clasă, a constituit o greșeală serioasă”.

PRIETENII NATURII⁷. Inițial, asociația sportivă muncitorească Prietenii naturii și-a început activitatea în 1919, la București, apoi s-a extins și în alte cîteva centre muncitorești din țară. Paralel cu ea activau și alte asociații și cluburi muncitorești pe ramuri de sport. În urma grevei generale din octombrie 1920 teroarea a lovit și în aceste asociații sportive muncitorești, fiind dizolvate. În 1921, sub conducerea P.C.R., organizația Prietenii naturii a fost reorganizată. Proiectul de statut difuzat în mase, în septembrie 1921, prevedea unirea tuturor asociațiilor cultural-sportive muncitorești din România într-o asociație pe țară, condusă de un comitet central. Astfel, organizația Prietenii naturii, fiind recunoscută de toate grupările muncitorești din cadrul Federației partidelor socialiste din România, și-a desfășurat activitatea ca asociație cultural-sportivă muncitorească din România. Celelalte grupări, asociații și cluburi sportive muncitorești existente în momentul reorganizării Prietenilor naturii, deși o parte dintre ele au păstrat vechile denumiri (T.M.T.E. în Timișoara, A.M.T.E. în Arad, cluburile de gimnastică din Tg.-Mureș, Galați, Craiova etc.), au adoptat statutul Prietenilor naturii și au recunoscut conducerea centrală a acestora. În activitatea sa, această organizație a folosit variate forme de acțiune de masă, fapt pentru care numărul membrilor și simpatizanților săi a crescut vertiginos.

La 23 iulie 1924, organizația Prietenii naturii a fost dizolvată prin ordonanțele nr. 2 și 3 ale comandamentului Corpului 2 armată. Sub îndrumarea P.C.R. însă, membrii săi și-au continuat activitatea în cadrul grupărilor, cluburilor și asociațiilor sportive muncitorești ce funcționau legal, în special în I.M.S.E.R.

UNIUNEA STUDENȚILOR INDEPENDENȚI (U.S.I.). A fost creată în august 1925, sub îndrumarea U.T.C., ca organizație legală a studențimii democrate. Înființată la început în București, unde și-a avut și sediul central, această organizație și-a creat apoi filiale și în centrele universitare Iași și Cluj.

U.S.I. își propunea să lupte pentru asigurarea libertății de exprimare a studențimii înăuntrul și în afara universității, pentru îmbunătățirea mijloacelor de trai și de studii ale acestora. „Viața universitară”, organul de presă al U.S.I., a apărut în București, la 23 august 1925. La numai cîteva luni de la înființare, în noiembrie 1925, U.S.I. a fost dizolvată de autoritățile reacționare burghezo-moșierești. Totodată a fost suspendată și

⁷ Vezi N.G. Munteanu, S. Grosman: „Prietenii naturii — organizație cultural-sportivă muncitorească”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1963, pag. 138—153.

apariția „Vieții universitare“. În locul ei, de la 10 decembrie 1925, a apărut „Ideea universitară“ cu scopul de a contribui la realizarea pe această cale a obiectivelor pentru care activase U.S.I. În aprilie 1926 a fost suspendată și apariția acestei gazete.

ȘCOLARUL ROȘU, organizație a elevilor, creată și îndrumată de U.T.C., a activat în anul 1932 într-o serie de școli din principalele orașe, mai ales ale Moldovei și Basarabiei.

Scopul organizației era să grupeze în jurul său pe elevii săraci în lupta pentru asigurarea libertății de asociere a lor și pentru o serie de revendicări specifice, ca: reducerea taxelor depășind posibilitățile lor de plată etc.

În activitatea sa, organizația a folosit ziarul ilegal „Școlarul leninist“, care a apărut la 1 mai 1932 ca organ de presă al Comitetului local din Iași al U.T.C.

La finele anului 1932 organizația a fost dizolvată de autoritățile burghezo-moșierești.

FRONTUL STUDENȚESC DEMOCRATIC⁸ a fost creat în mai 1935, la București. Curînd, s-au constituit secții ale F.S.D. și în celelalte centre universitare (Iași, Cluj, Chișinău, Cernăuți), precum și într-o serie de localități, cu scopul de a activa în timpul vacanțelor (Huși, Botoșani, Tîrgoviște, Tr.-Măgurele). La 27 iunie 1935 a apărut „Studentul român“, organul de presă al F.S.D.

F.S.D. și-a propus drept scop să mobilizeze studențimea împotriva activității duse în facultăți de organizațiile fasciste, naționaliste, pentru scoaterea studențimii de sub influența acestor organizații, pentru instaurarea unei vieți studențești democratice în universități, pentru cucerirea revendicărilor studențești.

În decembrie 1936, F.S.D. a înființat un cerc feminin denumit „Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii“, care a activat pînă la 12 martie 1937. În decursul activității sale, F.S.D. a întreținut legături cu o serie de organizații de masă legale, organizate și conduse de P.C.R., fie prin participarea membrilor săi la unele acțiuni desfășurate de acestea, fie însăși prin încadrarea unor membri ai F.S.D. în unele din ele, ca: Liga contra prejudecăților, Blocul democratic, Comitetul român pentru pace etc. F.S.D. a întreținut, de asemenea, legături cu Comitetul mondial de luptă al studenților împotriva fascismului și războiului, ce-și avea sediul la Paris.

În februarie 1938, organizația a fost dizolvată de către dictatura regală.

⁸ T. Caranfil: „Din luptele studențimii democratice“, Editura tineretului, București, 1956; „Despre Frontul studențesc democratic — organizație de luptă antifascistă a studențimii din România (1935—1938)“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 5/1956, pag. 138—151; I. Babici: „Aspecte din lupta antifascistă a studențimii din Cluj în anii 1933—1937“, în revista citată nr. 3/1956, pag. 147—158; C. Mocanu: „Activitatea antifascistă a studenților din România desfășurată, sub îndrumarea partidului comunist, în anii 1933—1937“, în revista citată nr. 2/1962, pag. 80—96.

TINERETUL PROGRESIST. Această organizație a fost creată în mai 1945, după dizolvarea Uniunii Tineretului Comunist. Tineretul progresist și-a legalizat statutele la 5 mai, a fost declarată persoană juridică la 1 iunie și a fost recunoscută prin legea nr. 545 din 30 iulie 1945. Tineretul progresist și-a propus să activeze ca organizație unică a întregului tineret progresist din România, indiferent de poziția de clasă a diferitelor categorii de tineret.

Avînd la bază concepția greșită și dăunătoare a unirii întregului tineret, fără deosebire de clasă, Tineretul progresist a cuprins o masă eterogenă din punct de vedere social și politic.

Tineretul progresist și-a desfășurat activitatea în general la orașe, prin cluburi. La 1 iulie 1945 a apărut primul număr al ziarului editat de Tineretul progresist, intitulat: „Tinerete” — săptămînal de atitudine și cultură progresistă.

Între 23 și 24 iulie 1945 s-au desfășurat la București lucrările primei Conferințe pe țară a organizației Tineretului progresist, iar la sfîrșitul lunii octombrie 1945 a avut loc în Capitală Congresul național al Tineretului progresist.

O contribuție pozitivă a adus Tineretul progresist în campania electorală din toamna anului 1946, mobilizînd tineretul pentru victoria forțelor democratice în alegeri, precum și la diverse acțiuni patriotice. Mii de tineri muncitori, țărani muncitori, elevi și studenți au făcut parte din echipele de agitatori ai B.P.D., au răspîndit ziare, manifeste, chemări, afișe, au pîzit centrele de votare împotriva atentatelor huliganice ale reacțiunii.

Tineretul progresist și-a încetat activitatea la începutul anului 1947, cînd s-a trecut la crearea Uniunii Tineretului Muncitoresc. Ziarul „Tinerete” a apărut pînă la 24 aprilie 1947.

FRONTUL DEMOCRAT UNIVERSITAR (F.D.U.) La începutul anului 1946, în condițiile intensificării activității partidului comunist în rîndul maselor pentru demascarea partidelor burgheze, a politiciilor lor reacționare, studențimea s-a alăturat forțelor democratice, încadrîndu-se sub steagul de luptă al P.C.R. Pentru coalizarea forțelor democratice ale tineretului universitar, studenții din partidele comunist, social-democrat, Frontul plugarilor, Partidul țărănesc (A. Alexandrescu) și Partidul național popular au trecut la constituirea unei organizații democratice studențești. Ei au lansat, la 3 martie 1946, Manifestul Frontului democrat universitar. Frontul democrat universitar își propunea să introducă în viața studențească conștiința sarcinilor sociale ale intelectualilor, să lupte pentru un învățămînt democratic, pentru cultură și progres, pentru consolidarea democrației în țară, pentru îmbunătățirea situației materiale a studenților, împotriva încercărilor reacțiunii de a abate studențimea de la lupta democratică. F.D.U. a editat ziarul „Studentul român”. Activitatea F.D.U. s-a intensificat în vara anului 1946, în perioada campaniei electorale pentru alegerile parlamentare. La 2 iunie 1946 a avut loc o mare întrunire a studenților din București, care a lansat o chemare către întregul tineret pentru a se uni în lupta pentru triumful forțelor democratice în alegeri. Tot mai mulți studenți din centrele universitare ale țării aderau la lupta F.D.U. La 9 iunie 1946 s-a deschis la

București Congresul național al studenților democrați la care au participat delegați ai studenților din Capitală, din Cluj, Iași, Timișoara și Brașov. Congresul a ales Consiliul național al F.D.U., a adoptat statutul și programul organizației studențești. Prestigiul F.D.U. creștea continuu în rîndurile studențimii; marea majoritate a studenților urmau această organizație, ceea ce a dus la izolarea și demascarea unor elemente huliganice din rîndurile studențimii, care se aflau sub influența partidelor reacționare, și în special a P.N.Ț.-Maniu.

Activitatea desfășurată de F.D.U., acțiunile organizate în rîndurile studenților pentru sprijinirea regimului democratic, participarea mării majorități a studențimii, alături de forțele democratice, conduse de P.C.R., la lupta pentru victoria forțelor democratice în alegerile din 1946, au consacrat Frontul democrat universitar ca instrument politic principal al P.C.R. de organizare și influențare a tinerei intelectualități.

F.D.U. a activat pînă la sfîrșitul lunii mai 1947, cînd a fost creată Uniunea națională a studenților din România.

FEDERAȚIA NAȚIONALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT DIN ROMÂNIA (F.N.T.D.R.). Crearea F.N.T.D.R. s-a înscris la ordinea zilei la mijlocul anului 1946, ca o necesitate izvorită din linia tactică a P.C.R. de a canaliza toate forțele democratice în lupta pentru victoria în alegerile parlamentare. Pe de altă parte, crearea F.N.T.D.R. își propunea să aporie tot mai mult organizațiile democratice de tineret, în vederea creării condițiilor pentru constituirea unei organizații unice a tineretului din țara noastră.

În luna iunie 1946, la una dintre ședințele Comisiei centrale electorale a tineretului, a fost luată în discuție propunerea de a se trece la crearea F.N.T.D.R. Propunerea a fost acceptată de organizațiile democratice componente ale acestei comisii: Tineretul progresist, Uniunea tineretului socialist, Frontul democrat universitar, Secțiunile de tineret din Frontul plugarilor, Confederația generală a muncii, Partidul național-liberal (Tătărașcu), Partidul țărănesc (A. Alexandrescu), Partidul național-popular și Organizația sportul popular (O.S.P.). La puțin timp după aceasta a fost convocată conferința consultativă a organizațiilor democratice de tineret, la care au participat pe lîngă conducerea centrală a acestor organizații și delegați ai organizațiilor lor locale. Cu acest prilej a fost definitivat planul de pregătire a congresului F.N.T.D.R.

Congresul de constituire a F.N.T.D.R. s-a ținut la Brașov între 10 și 15 august 1946. F.N.T.D.R. reprezenta o coaliție a organizațiilor de tineret, care acționau în comun, pe baza unei platforme democratice, pentru mobilizarea tineretului în lupta împotriva forțelor reacționare, pentru demascarea politicii antinaționale și antipopulare a P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu, pentru izolarea acestora de masele tineretului. F.N.T.D.R. era singurul organism împuternicit să reprezinte tineretul din România pe plan internațional.

Acționînd pe linia indicată de P.C.R., F.N.T.D.R. a adus o contribuție însemnată la atragerea maselor de tineri la lupta forțelor democratice. F.N.T.D.R. a devenit din ce în ce mai mult un sprijin al înfăptuirii unității întregului tineret muncitor. După excluderea din federație a repre-

zentanților tineretului liberal (Tătăărăscu), în ianuarie 1948, F.N.T.D.R. și-a propus ca întreaga sa activitate ulterioară să se desfășoare în așa fel încât să netezească drumul spre realizarea unității depline a întregului tineret din Republica Populară Română. „Sarcina principală ce stă în fața federației — se sublinia la a doua sesiune anuală a Consiliului național al F.N.T.D.R. din 16 mai 1948 — este unificarea tuturor organizațiilor de tineret, lămurirea și educarea maselor de tineret în spiritul învățaturii marxist-leniniste“.

Mișcarea democratică de tineret coordonată de F.N.T.D.R. dispunea de 5 gazete proprii : „Tînărul muncitor“, „Ifjumunkás“, „Revista elevilor“, „Studentul român“ și „Brigadierul“.

În martie 1949, organizațiile componente ale F.N.T.D.R. s-au contopit în organizația unică a tineretului muncitor din România.

UNIUNEA TINERETULUI MUNCITORESC (U.T.M.). Analizînd situația creată în mișcarea revoluționară a tineretului, ca urmare a dizolvării U.T.C., P.C.R. a înființat, la începutul anului 1947, Uniunea Tineretului Muncitoresc — chemată să organizeze pe tinerii muncitori din fabrici și să-i educe în spiritul învățaturii marxist-leniniste, al luptei de clasă, al dragostei și devotamentului pentru partid.

La 21 februarie 1947 a avut loc la Atelierele C.F.R. „Grivița Roșie“ din București un miting la care au participat peste 2 000 de tineri muncitori, care a ales Comitetul Central de inițiativă pentru crearea Uniunii Tineretului Muncitoresc și a lansat un apel înflăcărat prin care toți tinerii muncitori din țară erau chemați să se unească într-o singură organizație a tineretului muncitoresc. Apelul a avut un ecou puternic în rîndurile tineretului.

În zilele de 14 și 15 martie 1947 s-a ținut la București Conferința pe țară a tineretului muncitoresc, care a consfințit crearea organizației. Conferința a votat statutul organizației și a ales Comitetul Central. Majoritatea covârșitoare a tinerilor muncitori din Tineretul progresist, Uniunea tineretului socialist *, cei din secțiunile de tineret ale sindicatelor, precum și a celor neorganizati au intrat în rîndurile Uniunii Tineretului Muncitoresc.

În august 1948, Uniunea Tineretului Muncitoresc număra peste 330 000 de membri, încadrați în 60 de organizații județene, 1 603 organizații de întreprinderi și 184 organizații de cartier. U.T.M. a editat ziarul „Tînărul muncitor“, care a început să apară la 1 august 1947.

Uniunea Tineretului Muncitoresc a luat parte activă, alături de întregul popor, la marile înfăptuiri revoluționare inițiate și conduse de P.C.R.

U.T.M. a devenit coloana vertebrală a întregii mișcări revoluționare a tineretului din țara noastră. Exercițindu-și înrîurirea și asupra celorlalte categorii de tineri, militînd pentru înfăptuirea unității tineretului muncitor din fabrici și uzine, de pe ogoare, din școli și facultăți, U.T.M. a mobilizat zeci de mii de tineri la munca patriotică pe șantierele de con-

* Oficial, conducerea U.T.S. a dat cuvînt de ordine membrilor săi să intre în U.T.M. în ianuarie 1948.

strucții Agnita-Botorca, Ceanul Mare-Cluj, la construcția căilor ferate Bumbăști-Livezeni, Salva-Vișeu, București-Craiova (prin Roșiori), depoul C.F.R.-Craiova, Fabrica de confecții București, Stadionul Republicii din București și multe altele.

Uniunea Tineretului Muncitoresc a activat pînă în martie 1949, cînd s-au unificat toate organizațiile democratice de tineret.

UNIUNEA NAȚIONALĂ A STUDENȚILOR DIN ROMÂNIA (U.N.S.R.) continua activitatea desfășurată de Frontul democrat universitar. La 25 mai 1947 s-a deschis la Cluj al doilea Congres al F.D.U., care a analizat situația din rîndurile mișcării revoluționare a studențimii democratice. Delegații F.D.U., reprezentînd studențimea din toate centrele universitare ale României, au ajuns la concluzia că prin amploarea pe care a luat-o activitatea F.D.U. depășea cadrul în care fusese creat în 1946. F.D.U. nu mai reprezenta doar un front al studenților comuniști, social-democrați etc., ci reprezenta păreri și interesele întregii studențimii din România. În aceste condiții se impunea crearea unei uniuni naționale a studenților, organizație democratică prin program și statut, deschisă tuturor studenților. Congresul de la Cluj a consfințit crearea Uniunii naționale a studenților din România (U.N.S.R.), a adoptat statutul și rezoluția Congresului și a ales Consiliul național al U.N.S.R. și Comitetul executiv al acestuia, alcătuite din reprezentanți ai studențimii din toate centrele universitare ale României. U.N.S.R. a continuat să editeze ziarul „Studentul român”, care, la începutul anului 1949, apărea în 8 000 de exemplare.

Uniunea națională a studenților din România a cuprins în rîndurile sale imensa majoritate a studenților din țară; din cei aproximativ 45 000—50 000 de studenți, 40 650 erau membri ai U.N.S.R.

După crearea sa, U.N.S.R. a desfășurat o activitate pozitivă pe tărîmul creării unui spirit democratic în universități, pe tărîmul educației culturale și fizice și al îmbunătățirii condițiilor de existență și studiu ale studenților.

U.N.S.R. și-a desfășurat activitatea pînă în martie 1949, cînd s-au unificat toate organizațiile democratice de tineret din România într-o singură organizație — Uniunea Tineretului Muncitor.

ORGANIZAȚIA TINERETULUI SĂTESC (O.T.S.) a fost constituită, la începutul lunii februarie 1948, din membrii secțiunilor de tineret ale Frontului plugarilor, cu scopul de a cuprinde în rîndurile sale masele largi ale tineretului din mediul sătesc. În scurt timp au fost alese comitete județene ale organizației. După constituirea comitetelor județene și de plăși ale O.T.S., la 20 mai a fost lansat un apel de către această organizație către tinerii săteni din R.P.R., chemîndu-i să participe cu elan sporit la lupta împotriva chiaburimii, pentru îmbunătățirea vieții țărănimii muncitoare. În mai 1948, O.T.S. a editat un număr al buletinului „Drumul tineretului sătesc”. În decembrie 1948, Organizația tineretului sătesc număra peste 250 000 de membri, avea 57 de organizații județene, 380 comitete de plăși și 9 088 de organizații comunale și sătești.

Activînd în rîndurile tineretului sătesc și provenind din secțiunile de tineret ale Frontului plugarilor, O.T.S. era subordonată și Frontului plugarilor.

În martie 1949, O.T.S. s-a unificat cu celelalte organizații democratice de tineret în cadrul Uniunii Tineretului Muncitor.

UNIUNEA ASOCIAȚIILOR DE ELEVİ DIN ROMÂNIA (U.A.E.R.) a fost creată la începutul anului 1948, fiind concepută ca organizație separată a elevilor, menită să organizeze tineretul școlar, să-l educe în spiritul democrației și progresului, să-l mobilizeze la ridicarea nivelului său științific și cultural, să contribuie la întărirea influenței partidului în rândurile tineretului.

În februarie 1948 s-a constituit în Capitală Comitetul de inițiativă pentru crearea U.A.E.R. După 1 martie 1948, când a fost lansată chemarea Comitetului de inițiativă, în toate liceele din țară au început să se creeze organizații de elevi. Pe orașe s-au constituit comitete locale ale U.A.E.R.

Între 27 și 28 martie 1948 a avut loc la București Conferința națională a Uniunii asociațiilor de elevi din România, care a aprobat raportul Comitetului de inițiativă, a adoptat statutul organizației și a ales Comitetul central al U.A.E.R. Membri ai acestei organizații au devenit marea majoritate a elevilor din țară. Din cei aproximativ 350 000 de elevi cîți urmau cursurile la sfîrșitul anului 1948, 210 000 erau membri ai U.A.E.R. Asociația elevilor avea 60 de organizații locale, organizații de bază acționau în toate liceele din țară. U.A.E.R. a editat, începînd din aprilie 1948, „Revista elevilor“, care apărea bilunar.

În activitatea sa, U.A.E.R. a organizat unele acțiuni pozitive pe tărîmul creării unui spirit democratic în școli, a mobilizat tineretul școlăresc la marile acțiuni de muncă patriotică, atît pe șantierele naționale cît și locale, cît și la acțiuni cultural-sportive de masă.

U.A.E.R. a activat pînă în martie 1949, cînd s-a unificat cu celelalte organizații de tineret care au creat Uniunea Tineretului Muncitor.

UNIUNEA TINERETULUI MUNCITOR (U.T.M.), organizație unică, revoluționară a tineretului din Republica Populară Română, a fost creată în martie 1949, pe baza hotărîrilor plenarei C.C. al P.M.R. din 22—24 decembrie 1948 asupra activității partidului în rândurile tineretului.

În fruntea acțiunii de unificare a tuturor organizațiilor democratice de tineret a stat Uniunea Tineretului Muncitoresc. În ianuarie 1949, ea a lansat un apel către organizațiile democratice de tineret (O.T.S., U.A.E.R., U.N.S.R.), către întregul tineret al țării, pentru făurirea unei singure organizații de tineret. Apelul a fost primit cu entuziasm de către întregul tineret de la orașe și sate. În organizațiile de tineret din fabrici, de la sate, din școli, facultăți și armată s-a prelucrat și însușit hotărîrea C.C. al P.M.R. și proiectul de statut al organizației, ceea ce a constituit începutul creării, de jos în sus, a organizației unice.

Primul congres al Uniunii Tineretului Muncitor, congresul de unificare, s-a ținut la București, în zilele de 19 și 21 martie 1949; precedat de conferințele județene de unificare, el a desăvîrșit procesul creării organizației unice de tineret. La congres au participat ca invitați numeroși delegați ai organizațiilor democratice de tineret din alte țări, precum și

reprezentanți de frunte ai Federației Mondiale a Tineretului Democrat și ai Uniunii internaționale a studenților.

Congresul a aprobat Raportul politic și organizatoric al Comisiei Centrale de unificare a tineretului, a adoptat statutul U.T.M., rezoluția congresului și a ales Comitetul Central al U.T.M. Crearea Uniunii Tineretului Muncitor a constituit o mare victorie a tineretului din patria noastră, condus de Partidul Muncitoresc Român. Continuând tradițiile glorioase de luptă ale Uniunii Tineretului Comunist, U.T.M. și-a închinat întreaga sa activitate mărețelor sarcini încredințate de partid. Sarcina principală pe care și-a luat-o U.T.M. a fost aceea de a mobiliza tineretul, sub conducerea P.M.R., la lupta întregului popor pentru construirea socialismului în Republica Populară Română. U.T.M. a început să editeze de la data de 3 aprilie 1949 ziarul „Scînteia tineretului“, seria a doua, care apare și în prezent.

În aprilie 1949, U.T.M. a creat organizația de pionieri din R.P.R., care se ocupă de educația școlarilor pînă la vîrsta de 14 ani.

În iulie-august 1954, pe baza hotărîrii Biroului Politic al C.C. al P.M.R., s-a ținut Conferința pe țară a U.T.M.; în iunie 1956 s-au desfășurat lucrările Congresului al II-lea al U.T.M., iar în august 1960 lucrările Congresului al III-lea.

În prezent, U.T.M. cuprinde în rîndurile sale peste 2 100 000 de tineri. U.T.M. desfășoară o multilaterală activitate de mobilizare a tineretului la lupta poporului nostru pentru desăvîrșirea construirii socialismului.

UNIUNEA ASOCIAȚIILOR STUDENȚILOR DIN R.P.R. (U.A.S.R.).

La 22 iunie 1956, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a adoptat o hotărîre cu privire la unele măsuri de îmbunătățire a muncii politice-educative în rîndurile studenților. În vederea creării condițiilor pentru atragerea întregii mase a studenților în activitatea obștească, Biroul Politic a hotărît să se creeze asociații studențești pe facultăți sau institute în care să poată fi membri toți studenții, inclusiv acei absolvenți care doresc aceasta.

Între 10 și 19 august 1956 a avut loc la București Consfătuirea delegaților studenților din toate centrele universitare din R.P.R., care și-au manifestat în unanimitate azeziunea deplină pentru constituirea asociațiilor studențești. Conferința a ales Comitetul de organizare al U.A.S.R. În lunile octombrie, noiembrie și decembrie 1956 s-a trecut la crearea asociațiilor studențești pe facultăți.

Comisia de organizare pe țară a asigurat apariția revistei „Viața studențească“. În ianuarie 1958 a fost publicat proiectul de statut al U.A.S.R. Conferința pe țară a asociațiilor studențești pentru crearea U.A.S.R. s-a ținut la București între 8 și 9 martie 1957. La data ținerii primei conferințe a Uniunii asociațiilor studenților din R.P.R., în cele 78 de asociații studențești din cele 47 de instituții de învățămînt superior, erau înscriși peste 50 000 de studenți, reprezentînd cca. 88% din numărul total al studenților. Conferința a aprobat activitatea desfășurată

de Comitetul de organizare a Asociațiilor studenților din R.P.R. și a adoptat statutul U.A.S.R.

Caracterul asociațiilor studențești, principiile de bază ale organizării și activității lor au fost definite de statutul U.A.S.R., adoptat la conferința pe țară. Asociațiile sînt organizații profesionale ale studenților, al căror rol este de a atrage masa studenților la o bogată activitate obștească în vederea rezolvării problemelor lor specifice, de a organiza activitatea profesional-științifică, manifestări cultural-artistice și sportive, de a participa la rezolvarea problemelor materiale, gospodărești ale studenților. Asociațiile studențești își călăuzesc întreaga lor activitate după politica Partidului Muncitoresc Român. Un factor important în întreaga muncă a asociațiilor îl reprezintă îndrumarea și sprijinul nemijlocit al Uniunii Tineretului Muncitor — organizație unică politică revoluționară a tineretului patriei noastre.

Conferințele pe țară ale U.A.S.R. s-au desfășurat în martie 1957 (I), februarie 1959 (a II-a), februarie 1961 (a III-a), februarie 1963 (a IV-a) și februarie 1965 (a V-a).

În cei 7 ani de existență, asociațiile studențești au desfășurat o bogată și rodnică activitate organizatorică și cultural-educativă, au participat activ la rezolvarea problemelor vieții universitare, aducînd o contribuție de seamă la realizările învățămîntului nostru superior.

III. ORGANIZAȚII DE FEMEI

CERCUL FEMEILOR COMUNISTE. Încă în anul 1913 a luat ființă la București Cercul feminin socialist care, în 1918, s-a reorganizat și și-a extins activitatea în aproape toate orașele mai importante din țară. Dezorganizate în octombrie 1920 în urma terorii dezlănțuite de autoritățile burghezo-moșierești împotriva mișcării muncitorești, cercurile feminine și-au reluat activitatea la începutul anului 1921.

După crearea P.C.R., comuniștii au imprimat mișcării feminine un caracter revoluționar, punînd la începutul anului 1922 bazele Cercului femeilor comuniste, la București, care în scurt timp și-a creat filiale și în Ploiești, Iași, Cluj, Chișinău, Tr.-Severin, Timișoara etc. Neavînd organ propriu de presă, Cercul femeilor comuniste a colaborat sistematic la ziarele „Socialismul” și „Tineretul socialist”.

Scopul cercului era să propage ideile revoluționare în rîndul femeilor muncitoare, să contribuie la educarea acestora în spiritul luptei de clasă, să le mobilizeze la acțiuni pentru apărarea revendicărilor specifice mișcării feminine (drepturi politice, acordarea salariului egal la muncă egală, protecția muncii femeilor etc.). După Congresul al II-lea al P.C.R. (octombrie 1922), această organizație și-a lărgit sfera de activitate, în sensul cuprinderii, alături de muncitoare, și a altor categorii de femei: funcționare, vînzătoare în magazine, studente etc.

În activitatea lor, cercurile femeilor comuniste au organizat, cu concursul sindicatelor, întruniri săptămînale, în care se discutau probleme cu caracter politic-ideologic, economic și cultural. Prin delegatele pe în-

treprinderi, organizația sprijinea acțiunile muncitorești dintre care grevele și întrunirile în primul rând.

La 23 iulie 1924, Cercul femeilor comuniste a fost dizolvat prin ordonanțele 2 și 3 ale Comandamentului Corpului 2 Armată. După dizolvare, membrii Cercului femeilor comuniste au continuat să activeze în cadrul altor organizații de masă, în special în Sindicatele unitare.

FRONTUL FEMININ a fost creat, la București, în februarie 1936 din inițiativa P.C.R. În scurtă vreme, organizația și-a creat filiale la Iași, Rădăuți, Brașov, Chișinău, Tr.-Severin, Tighina, Cluj etc.

Scopul organizației era de a concentra forțele feminine de diferite profesii — muncitoare, funcționare în magazine și birouri, intelectuale, casnice, precum și de convingeri politice diferite, dar cu orientare general-democratică, antifascistă pentru câștigarea de drepturi în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale (drept de vot pentru femei, salariu egal la muncă egală, concedii de naștere plătite, ajutorarea copiilor săraci, asistență medicală corespunzătoare, înființarea de școli profesionale, dispensare, cămine etc.). Nedispunând de un organ propriu de presă, Frontul feminin a colaborat la ziarele „Cuvîntul liber“, „Reporter“, „Dimineața“, „Adevărul“ etc. Pentru desfășurarea unei activități cât mai bogate, această organizație a întreținut legături cu Asociația femeilor române, Asociația surorilor de caritate, cu secțiile feminine ale P.S.D. și P.N.Ț. În vara anului 1936, Frontul feminin a participat activ la acțiunea Comitetului român pentru pace, trimițând o delegație la Congresul mondial pentru pace de la Bruxelles din septembrie 1936.

Prin conferințe, întruniri publice, campanii de presă, anchete în fabrici și ateliere, șezători culturale etc., organizația a desfășurat o activitate bogată în rîndurile femeilor, participînd activ la lupta condusă de P.C.R. pentru concentrarea forțelor democratice în vederea apărării libertăților cetățenești, a independenței naționale, a păcii, contra pericolului fascist, pentru crearea Frontului popular antifascist. O contribuție însemnată a adus-o organizația pe linia sprijinirii deținuților politici din închisori și a familiilor acestora, precum și pentru sprijinirea republicanilor spanioli, Frontului popular înfăptuit în Franța etc.

După instaurarea dictaturii regale, în martie 1938, organizația Frontului feminin a fost dizolvată.

UNIUNEA FEMEILOR DEMOCRATE DIN ROMÂNIA. Noile condiții determinate de eliberarea patriei noastre, de începutul revoluției populare au contribuit la ridicarea pe o treaptă superioară a mișcării feminine.

La 9 aprilie 1945 a luat ființă Uniunea femeilor antifasciste din România (U.F.A.R.), care avea ca scop antrenarea femeilor la viața politică a țării, la viața cetățenească, apărarea femeilor împotriva manevrelor partidelor politice reacționare etc.

La sfîrșitul anului 1945 s-a constituit la București un comitet de inițiativă pentru organizarea Federației democrate a femeilor din Ro-

mânia (F.D.F.R.). Între 5 și 7 martie 1946 s-a ținut la București Congresul F.D.F.R., care a adoptat statutul organizației și a ales consiliul de conducere al F.D.F.R., organizație care a aderat la Federația Internațională a Femeilor.

Între 14 și 16 iunie 1950 s-au desfășurat la București lucrările Congresului mișcării feminine din țara noastră, care a creat Uniunea femeilor democratice din România. Congresul a ales Comitetul Central al U.F.D.R.

Congresul din mai 1953 al U.F.D.R. a ales ca organ reprezentativ al mișcării de femei din R.P.R. Comitetul femeilor democratice. Acesta a avut ca sarcină de bază mobilizarea maselor de femei de la orașe și sate la lupta activă pentru construirea socialismului, pentru apărarea păcii, cultivarea în rândurile femeilor a spiritului solidarității internaționale și prieteniei între popoare etc. Comitetul femeilor democratice a reprezentat mișcarea de femei din țara noastră în Federația Democrată Internațională a Femeilor până în martie 1958, când și-a încetat activitatea, locul și sarcinile lui preluându-le Consiliul național al femeilor din R.P.R.

Consiliul național al femeilor din R.P.R. a luat ființă în martie 1958 și este organul de conducere al mișcării de femei din țara noastră. El răspunde de conducerea acestei mișcări în perioada dintre două congrese. Prin comitetele sale regionale, raionale, orașenești, comunale și sătești, prin comisiile femeilor din întreprinderi, instituții, G.A.S., cooperative agricole de producție și S.M.T., Consiliul național al femeilor mobilizează masele largi de femei din orașe și sate la opera de construire a socialismului, se ocupă de ridicarea conștiinței lor cetățenești, de educarea lor în spiritul dragostei față de patrie, al luptei pentru apărarea păcii. Consiliul național al femeilor reprezintă mișcarea de femei din R.P.R. în Federația Democrată Internațională a Femeilor și în relațiile cu organizațiile de femei din celelalte țări.

RECENZII

„Presă muncitorească și socialistă din România“

vol. I (1865—1900). Partea I (1865—1889), 642 pag. Partea a II-a (1890—1900), 744 pag.

Editura politică, 1964

Lucrarea, apărută recent sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., sub îngrijirea unui colectiv de redacție format din tovarășii Ion Popescu-Puțuri (redactor responsabil), Nicolae Goldberger, Augustin Deac și Ion Felea, a stîrnit un interes deosebit în rîndurile specialiștilor și, în genere, în rîndurile lucrătorilor din sectorul ideologic. Primul volum din „Presă muncitorească și socialistă din România“ reprezintă o vastă monografie științifică în care sînt prezentate peste 70 de publicații muncitorești și socialiste apărute în a doua jumătate a secolului trecut, începînd cu prima publicație muncitorească, „Tipograful român“, de la a cărei apariție se împlinesc anul acesta 100 de ani.

Lucrarea înmănușează studiile elaborate — de un cerc larg de autori * — separat pentru fiecare publicație în parte. Fiecare studiu este însoțit de o selecție alcătuită din cele mai semnificative materiale apărute în publicația la care se referă. Lectura zecilor de articole, note, reportaje și pamflete ne dezvăluie cu putere forța publicisticii revoluționare, trăsăturile proprii presei muncitorești: principialitatea, respectul pentru adevăr, caracterul popular, adîncul patriotism, internaționalismul proletar. Studiul introductiv întocmit de colectivul de redacție, ca și indicii bibliografici de localități, nume etc. ce însoțesc cele două părți ale lucrării sînt de un real folos cititorilor, ușurîndu-le înțelegerea materialului expus. Forma de prezentare a lucrării

* Studiile din primul volum al lucrării au fost elaborate de Ion Ardeleanu, Lia Benjamin, Savin Bratu, Nicolae Copoiu, Augustin Deac, Ion Felea, Damian Hurezeanu, Ion Iacoș, Vasile Ionescu, Traian Lungu, Constantin Mocanu, Nora Munteanu, Georgeta Tudoran și Gheorghe Vilcu.

Antologia a fost întocmită de colectivul de redacție.

este impecabilă, de asemenea și ilustrarea ei cu facsimile, portrete etc.

Pornind de la indicația leninistă că istoria presei muncitorești trebuie prezentată în strînsă legătură cu mișcarea muncitorească, autorii au reușit să redea în această lucrare o imagine cuprinzătoare asupra dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Lucrarea oferă cititorului posibilitatea de a desluși în paginile ei faptul că clasa muncitoare din România s-a format și a început a se afirma cînd în fața poporului și a țării se aflau probleme fundamentale privind cucerirea și apărarea independenței de stat, desăvîrșirea unității naționale, asigurarea

unei dezvoltări democratice prin rezolvarea unor cerințe majore ale maselor de muncitori și țărani exploatați crâncen de burghezie și moșierime. Toate acestea și-au pus pecetea asupra proletariatului încă din prima sa fază de dezvoltare, de unde și reflectarea în presa muncitorească și socialistă a preocupărilor pentru problemele acute ale maselor exploatare, ale poporului, ale patriei.

Presa muncitorească și socialistă din România a însoțit mișcarea muncitorească și socialistă în toate etapele ei, reflectînd-o, impulsionînd-o și urmînd-o în liniile sale esențiale.

Primele publicații muncitorești („*Tipograful român*“, „*Analele tipografice*“, „*Uvrieturul*“, „*Lucrătorul român*“ etc.) au apărut în anii 1865—1872, într-o perioadă în care mișcarea muncitorească era la primii ei pași, cînd clasa muncitoare nu devenise încă o clasă „pentru sine“. Publicațiile menționate conțineau în coloanele lor articole în care se descriau condițiile mizere de muncă și trai ale lucrătorilor. Așa, de pildă, gazeta „*Lucrătorul român*“, organ al „Asociației generale a lucrătorilor din România“, în articolul „*Piine și lemne*“ — reprodus în monografie —, după ce schița un tablou sumbru al vieții muncitorilor, făcea un apel disperat la cei în drept să îmbunătățească soarta muncitorilor, căci altfel nu va fi „nimic mai îngrozitor decît revoluțiunea foamei“¹. Era vremea în care — cum se vede — muncitorii se mai biziiau încă pe bunăvoința patronilor, a parlamentului burghezo-moșieresc etc.

Primele gazete muncitorești au avut un rol important în întărirea organizațiilor profesionale ale clasei muncitoare. În aceste gazete au fost publicate știri despre întrunirile și celelalte acțiuni ale muncitorimii care denotau tendința mereu crescîndă a acestora spre organizare. În legătură cu aceasta, trebuie menționat faptul că primele organizații muncitorești din țara noastră și organele lor de presă au apărut aproape concomitent cu organizațiile similare și presa muncitorească dintr-o serie de țări mai avansate din centrul și apusul Europei.

Un pas important pe linia dezvoltării mișcării muncitorești din țara noastră l-a reprezentat crearea cercurilor socialiste în deceniul al 8-lea al secolului trecut. Aceste cercuri au contribuit la răspîndirea marxismului în România, la clarificarea ideologică a proletariatului și au marcat începutul apropierei mișcării noastre muncitorești de ideile socialismului științific.

¹ „*Presa muncitorească și socialistă din România*“, vol. I, partea I, pag. 32. În continuare, trimiterile la lucrarea recenzată vor fi date în text.

Primii socialiști din România, Eugen Lupu, dr. Russel, Nicolae Petrovici-Codreanu, Constantin Dobrogeanu-Gherea, Titus Dunca, au cheltuit modestele lor resurse financiare și multă energie pentru apariția primelor gazete socialiste. În anii 1877 — 1880 au apărut publicațiile „*Socialistul*“, „*Besarabia*“, „*România viitoare*“, „*Înainte*“, editate de cercurile socialiste din București și Iași. Acțiunea ideologică a publicațiilor menționate era din ce în ce mai puternică. Astfel, într-o serie de articole, ca, de exemplu, „*Ce este statul actual*“, publicat în „*Besarabia*“, autorul încerca o analiză științifică a statului, prezentîndu-l ca un instrument de oprimare. La rîndul ei, gazeta „*Socialismul*“ susținea războiul nostru pentru independența națională. Propaganda socialistă în genere se desfășura din ce în ce mai amplu, cu argumente din ce în ce mai temeinice. Ziarul „*Înainte*“, de exemplu, apărut în 1880, al cărui redactor, Titus Dunca, se mîndrea că a avut și are legături cu Internaționala I și cu Karl Marx, făcea în coloanele sale o diferențiere netă între burghezie și proletariat, evidenția interesele diametral opuse ale acestora. „*Socialiști și proletari!* — preciza ziarul. În fața inamicului, burghezul, cu minciuna și imperțința pungii sale, nu mai sînt concesiuni de făcut și de transigeat (transat — *n.n.*), nu! Energie și la luptă, proletari! — la luptă cu sufletul, cu inima și cu toată existența voastră!“ (pag. 76). Proletariatul începea să depășească faza copilăriei sale. Din lectura unor asemenea publicații reiese clar faptul, extrem de important pentru mișcarea muncitorească din țara noastră, că muncitorii înaintați începeau să fie conștienți de antagonismul ireductibil dintre burghezie și proletariat, că începeau să înțeleagă că singura cale pentru ei era lupta.

După cucerirea independenței de stat a României, capitalismul a cunoscut o perioadă de dezvoltare, în toate ramurile economice înregistrîndu-se progrese însemnate. Dezvoltarea capitalismului a dus la creșterea numerică a proletariatului. În București, Ploiești, Cîmpina, Giurgiu, Brăila, Galați, Iași, Constanța și în alte centre ale țării se dezvoltau tot mai vizibil detașamente combative ale clasei muncitoare. În aceste condiții, deceniile al 8-lea și al 9-lea ale secolului trecut au cunoscut o intensificare a luptei de clasă, o creștere calitativă a mișcării greviste, în sensul unei mai judicioase organizări a ei. Au apărut noi organizații profesionale ale clasei muncitoare. În acest fel, proletariatul dobîndea treptat conștiința menirii sale istorice.

Un rol deosebit de important în transformarea proletariatului român din clasă „în sine“ în clasă „pentru sine“ l-a jucat pro-

paganda socialistă, activitatea publicistică a militanților socialiști. În deceniul al 9-lea al secolului trecut au apărut o serie de reviste socialiste, cum au fost „*Contemporanul*“, „*Emanciparea*“, „*Dacia viitoare*“, „*Revista socială*“, care au răspândit pe scară largă ideile socialismului științific în țara noastră și au început să le adapteze realităților românești. O însemnată operă politică și culturală a îndeplinit revista „*Contemporanul*“, al cărui animator a fost, mai ales după 1885, Constantin Dobrogeanu-Gherea. Pe lângă publicarea unor variate articole științifice, literare și artistice, revista „*Contemporanul*“ a dus o bogată activitate de propagare în mase a ideilor marxismului, reproducând în paginile sale, în traducere românească, „Originea familiei, a proprietății private și a statului“ de F. Engels, precum și alte lucrări integrale sau în rezumat ale clasicii. În paginile revistei a văzut lumina tiparului scrisoarea lui Engels către socialiștii români, în care acesta constata: „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România primesc în programul lor principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători mai pe toți socialiștii din Europa și din America — e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx“ (pag. 188).

Intensa activitate ideologică pe care a desfășurat-o „*Contemporanul*“ a făcut ca, în spiritul ideilor sale, să se formeze conducători ai muncitorimii, ca: Al. Ionescu, C. Olcescu, I. C. Frimu ș.a., intelectuali socialiști, ca dr. St. Stincă, Raicu Ionescu-Rion ș.a. La „*Contemporanul*“ a colaborat și marele nostru povestitor Ion Creangă. În același timp, în paginile revistei „*Contemporanul*“ se resimțeau și ideile elementelor burghezo-liberale, eforturile acestora de a „intelectualiza“ revista, de a o ține departe de preocupările sociale. O altă revistă socialistă a vremii, „*Emanciparea*“ (1883), a publicat fragmente din „*Capitalul*“ lui Marx, traduse de Anton Bacalbașa, iar „*Revista socială*“, editată la Iași, în 1884, a devenit prin excelență o tribună de propagare și apărare a marxismului, de combatere a ideilor anarhiste ș.a. Redacția „*Revistei sociale*“ a publicat, de pildă, articolul lui C. Dobrogeanu-Gherea intitulat: „Karl Marx și economiștii noștri“, în care erau combătute aserțiunile calomnioase ale junimistilor despre marxism. În aceeași publicație a apărut importantul studiu al aceluiași autor intitulat: „Ce vor socialiștii români“, primul program mai vast al socialiștilor din România. Reliefind contradicțiile societății capitaliste românești, acest studiu aprecia că proletariatul îi revenea rolul istoric de a crea noua societate, iar socia-

liștilor sarcina de a călăuzi proletariatul la victorie. Deși conținea și unele lipsuri importante, ce-și aveau rădăcina într-o necunoaștere aprofundată a teoriei marxiste a revoluției și în subaprecierea rolului proletariatului în etapa de atunci a dezvoltării societății românești, acest studiu pentru prima oară dovedea în mod științific că socialismul avea în România rădăcini adânci, că se baza pe realitățile interne și că nu era o „plantă exotică“ în țara noastră, așa cum afirmau ideologii burhezi.

O dată cu creșterea activității ideologice a socialiștilor, se întărea tot mai mult activitatea de organizare a proletariatului, se intensifica lupta sa grevistă. Noile asociații profesionale muncitorești înființate în deceniul al 9-lea al secolului trecut s-au dovedit active și în editarea unor variate organe de presă. În paginile organului de presă al asociației tipografilor — gazeta „*Gutenberg*“, apărută sub conducerea lui Al. Ionescu — erau inserate variate știri despre grevele și celelalte acțiuni ale muncitorilor, despre solidaritatea manifestată de ei în luptă, despre legăturile internaționale ale tipografilor români. Probleme asemănătoare puteau fi întâlnite și în gazetele muncitorești care apăreau în provincie: „*Lampa*“ din Brăila (1886), „*Viitorul*“ din Turnu-Severin (1887) etc.

O etapă calitativ nouă pe linia organizării muncitorilor din România s-a deschis prin crearea cercurilor muncitorești din București și Iași, care-și propuneau să stabilească o legătură trainică între diferitele organizații proletare existente și să militeze pentru crearea unui partid muncitoresc. Pe plan ideologic, această menire revenea publicațiilor „*Muncitorul*“ (Iași — 1887) și „*Dezrobirea*“ (București — 1887), organe de presă ale respectivelor cercuri muncitorești. Gazeta „*Muncitorul*“ a publicat, de exemplu, date despre grevele feroviarilor din București, ale muncitorilor din Galați, despre răscoala țăranilor din 1888 ș.a.m.d. În articole emoționante erau, de pildă, dezvoltate cauzele răscoalei, rezultând din „nespusa sărăcie a țăranului român, despoierea cea fără milă, împilarea cruntă și nelegiuită...“, era descrisă ridicarea la luptă a țăranimii și se condamnau măsurile teroriste ale autorităților burghezo-moșierești. Gazeta își exprima însă neîncrederea în răscoală, ca formă de luptă a țăranimii, îndrumând în general mișcarea revoluționară a maselor pe o cale pur legală.

Mai combativă, mai aproape de înțelegerea nevoilor maselor s-a dovedit gazeta „*Dezrobirea*“, organul de presă al Cercului muncitorilor din București, unde proletariatul era mai numeros și mai bine organizat, iar influența elementelor burghezo-liberale

era mai restrinsă. Gazeta „Dezrobirea“ a acordat un loc important, între altele, frământărilor țărănești din vremea aceea. Răscoalele țărănești din primăvara anului 1888 au fost pe larg dezbătute în coloanele gazetei, atitudinea redacției „Dezrobirea“ fiind evident mai avansată decât cea a confratelui său din Iași. În numeroase articole, printre care semnalăm pe cel intitulat „Nu gloanțe, ci pine!“, gazeta dezvăluia cauzele răscoalei, demasca represiunea sălbatică a răscoalei și cerea să se rezolve problema agrară, dându-li-se țăranilor pământ. Gazeta manifesta astfel solidaritate și înțelegere față de cauza țăranimii răsculată.

Atît gazeta „Dezrobirea“, cît și „Muncitorul“ au dus o propagandă activă în vederea creării partidului muncitorilor. În numeroase articole („Declarația-program“, „Partidul muncitorilor“ etc.), cele două gazete susțineau ideea creării unui partid care să fie numai al muncitorilor, care să lupte pentru apărarea intereselor acestora. Pentru proletariatul din România, datorită propriei sale experiențe de luptă, cît și acțiunii de clarificare duse de propaganda socialistă, începea astfel să devină clar faptul că numai organizațiile profesionale, limitate de cele mai multe ori la un singur oraș, fără legături între ele, erau insuficiente pentru realizarea revendicărilor sale economice și politice vitale. Necesitatea partidului, care să reunească muncitorii din întreaga țară, care să aibă un program de luptă menit să mobilizeze întreaga clasă muncitoare, începea să devină evidentă.

Activitatea tot mai intensă desfășurată de cercurile muncitorilor a atras atenția guvernului condus de I. C. Brătianu, care a trecut la represiuni brutale împotriva socialiștilor; ideea necesității luptei pentru un partid muncitoresc n-a putut fi însă înăbușită.

Ultimul deceniu al veacului trecut, cu frământările lui sociale tot mai adînci, cu creșterea puternică a luptelor de clasă, a dat mișcării muncitorești și presei muncitorești infuzii de combativitate și un mai hotărît spirit proletar. Elementele înaintate din mișcare își intensifică eforturile pentru întărirea și dezvoltarea organizațiilor muncitorești. Începuse deja să se pună cu insistență problema înființării unui partid al tuturor muncitorilor. La București, socialiștii au trecut la reînființarea pe baze mai largi a fostului „Cerc muncitoresc“, desființat după represiunile din 1888. Rezultatul a fost crearea „Clubului muncitorilor“ (1890), simburele viitorului Partid social-democrat al muncitorilor din România. În scurt timp a apărut organul de presă al

clubului, ziarul „Munca“*, cel mai important ziar muncitoresc de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. La editarea gazetei „Munca“ au colaborat atît figuri de revoluționari, ca: Al. Ionescu, Panait Mușoiu, I. Catina, cît și elemente burghezo-liberale, ca I. Nădejde, fapt care s-a reflectat în lupta dată în coloanele gazetei între curentul revoluționar și curentul oportunist din mișcarea muncitorească.

Pe lîngă problematica majoră pe care a abordat-o „Munca“, gazeta s-a remarcat prin forma prezentării materialelor, prin conținutul tăios al articolelor demascatoare sau polemice, printr-o mai mare apropiere de felul de a gîndi și acționa al muncitorilor. „Munca“ descria luptele muncitorilor din diferite orașe ale țării, explica cititorilor că aceste acțiuni ar fi fost și mai eficace dacă ar fi fost organizate mai temeinic, dacă muncitorii ar fi lovit concomitent din mai multe părți în patroni. Ziarul arăta că numai partidul muncitorilor, care va uni în rîndurile sale pe cei mai avansați muncitori, va putea îndeplini această sarcină. Ziarul desfășura în așa fel acțiunea de propagandă încît necesitatea partidului reieșea din lupta zilnică a muncitorilor. Aceasta reprezenta o expresie a creșterii nivelului ideologic al presei muncitorești, consecință, la rîndul ei, a întăririi procesului de contopire a socialismului științific cu mișcarea muncitorească din România.

În paginile gazetei „Munca“, socialiștii români și-au manifestat deplina lor solidaritate cu mișcarea de eliberare națională a românilor de peste Carpați, protestînd împotriva samavolniciei autorităților șoviniste maghiare, deosebindu-le însă pe acestea de oamenii muncii maghiari.

În paginile gazetei s-au reflectat legăturile internaționale ale mișcării noastre muncitorești, participarea socialiștilor români la congresele socialiste internaționale ș.a. Gazeta a publicat, în traducere românească, articole ale lui Marx și Engels, articole de propagandă marxistă ale socialiștilor români, articole ale socialiștilor din țările Europei.

În coloanele gazetei s-a reflectat lupta dintre curentul revoluționar și cel oportunist din mișcarea socialistă dusă în jurul convocării congresului de constituire a partidului muncitorilor. Tot aci au fost publicate, în decembrie 1892, proiectul de program al P.S.D.M.R., în februarie 1893 știrea despre convocarea congresului partidului, data și ordinea sa de zi. Evenimentul cel mai remarcabil al acestui sfîrșit de veac pentru clasa muncitoare din țara noastră a fost crearea, în 1893, a P.S.D.M.R. În numărul din aprilie 1893, gazeta „Munca“ re-

* Cu „Munca“ se deschide partea a II-a a lucrării recenzate.

lata amplu despre lucrările congresului și despre constituirea P.S.D.M.R. Astfel, după aproape o jumătate de secol de luptă, clasa muncitoare din România, învingând numeroase greutăți, și-a constituit un partid politic, care, cu toate slăbiciunile sale inerente începutului, reprezenta un pas hotărât spre afirmarea rolului istoric al clasei muncitoare. Referindu-se la sarcinile ce stăteau în acei ani în fața mișcării noastre muncitorești, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că-i revenea „proletariatului din România, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, sarcina istorică de a duce societatea înaintea, sarcina de a fi conducătorul și călăuzitorul transformărilor necesare în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară”².

Lucrarea recenzată atestă convingător prin articolele selectate că în domeniul politic, economic și social clasa muncitoare s-a prezentat drept clasa socială cea mai înaintată, cea mai progresistă. Dintre toate propunerile de măsuri radicale în vederea progresului social, economic și politic al României, revendicările clasei muncitoare cuprinse în programul P.S.D.M.R., apeluri, articole de ziar, manifeste etc. erau cele mai înaintate. Clasa muncitoare a luptat cu curaj pentru rezolvarea radicală a revendicărilor fundamentale ale oamenilor muncii. Într-o vreme în care teoria țării „eminamente agricole” era o dogmă a coaliției burghezo-moșierești, socialiștii români își afirmau credința în posibilitatea și necesitatea industrializării țării.

Numeroase sînt mărturiile patriotismului, ale dragostei față de popor și răspunderii pentru destinele lui care însuflețeau presa muncitorească și socialistă. În lupta lor de atunci, revoluționarii patrioți întrezăreau viitorul luminos al țării, aveau certitudinea deplinei eliberări naționale și sociale a poporului.

Ziaristica muncitorească din țara noastră a cunoscut o nouă perioadă de înflorire prin apariția ziarului „Lumea nouă”, organ al P.S.D.M.R. Și în redacția acestui ziar, alături de redactori revoluționari, își desfășurau activitatea și elemente burghezo-liberale. Reflectînd creșterea combativității clasei muncitoare, a amplexării luptelor muncitorești și creșterea gradului de organizare a proletariatului, „Lumea nouă” a publicat numeroase articole despre revendicările proletare, grevele muncitorești etc., deși elementele burghezo-liberale se opuneau luptei revoluționare și începeau să impună mișcării muncitorești tactica legalistă. În tematica ziarului se vedea o

largă preocupare a unor redactori față de problemele mișcării muncitorești internaționale, față de lupta de eliberare națională a românilor transilvăneni etc. Demascarea abuzurilor electorale, a fătărniciilor politicienilor burghezi, a escrocheriilor și jafului din avuția națională săvîrșit de aceștia a constituit o altă preocupare importantă a ziarului.

Un loc important în paginile ziarului îl ocupa lupta de opinii dată în cadrul congreselor P.S.D.M.R. Ziarul publica, de asemenea, documentele congreselor. Aceste documente reflectau străduința mișcării muncitorești din țara noastră de a da răspunsuri la problemele majore ce-și așteptau soluționarea: ridicarea nivelului de viață al clasei muncitoare și întărirea rolului ei politic, democratizarea țării, problema agrară, unitatea națională ș.a. În jurul acestor chestiuni s-au înfruntat opiniile elementelor revoluționare cu opiniile elementelor burghezo-liberale, care, speriate de creșterea gradului de organizare a muncitorilor, de ieșirea mișcării muncitorești din cadrul strîmt al „legalității”, și-au propus conștient să dezorganizeze mișcarea muncitorească, s-o lase fără conducător. Sub paravanul „discuțiilor libere”, în ziar erau lansate adesea atacuri tot mai insistente ale elementelor burghezo-liberale împotriva partidului muncitorilor, împotriva socialismului și se încerca demonstrarea necesității trecerii la liberali.

Cunoscuta trădare a „generoșilor” din 1899 nu a însemnat dispariția mișcării muncitorești din țara noastră. În articolele semnate de Al. Ionescu („Sîntem și rămînem!”), C.Z. Buzdugan („La luptă”), I.C. Frimu („Sîntem singuri?”) și publicate în „Lumea nouă” se exprimau dorința de luptă a clasei muncitoare, speranța ei că mișcarea va cunoaște o nouă și superioară treaptă de dezvoltare.

Partea a doua a lucrării recenzate prezintă și numeroase alte ziare și reviste socialiste, cum a fost „Critica socială” (Iasi — 1891), la care au colaborat C. Dobrogeanu-Gherea, Raicu Ionescu-Rion ș.a. În ceea ce privește Transilvania, în cele două părți sînt prezentate „Meseriașul român” (1886), „Közjölét” (1891), „Volksuille” (1893), „Amunka öre” (1893). Autorii subliniază în introducerea lucrării că proletariatul român din Transilvania n-a putut avea vreme îndelungată un organ de presă socialist („Meseriașul român” era un organ muncitoresc-patronal) din cauza cruntei asuprii naționale, a lipsei mijloacelor materiale.

În paginile volumului, cititorii vor găsi și alte variate materiale privind probleme majore pe care le pune mișcarea

² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, București, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 362.

noastră muncitorească la sfârșitul secolului trecut.

„Presa muncitorească și socialistă din România” este o mărturie a rădăcinilor adânci pe care le are mișcarea muncitorească și socialistă din țara noastră, un document despre amploarea pe care au cunoscut-o ideile socialiste chiar într-o țară cu un proletariat puțin numeros cum era România burghezo-moșierească.

Lucrarea constituie un îndemn pentru deschiderea de noi căi cercetării științifice și, în același timp, un angajament că munca începută va fi dusă până la capăt. În această idee considerăm necesar să propunem unele îmbunătățiri pentru volumele următoare: în primul rând avem în vedere necesitatea ogîndirii cît mai depline în studiile asupra diferitelor publicații a problematicii articolelor cuprinse în antologie. O preocupare în plus va trebui să slujească semnalării în mai mare măsură a legăturilor internaționale ale proletariatului din România. De asemenea va trebui avută în vedere necesitatea sublinierii în mai mare măsură a legăturilor care au existat

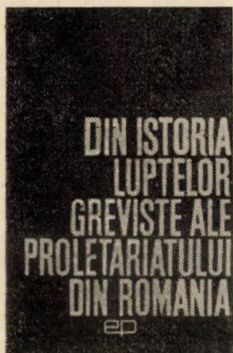
între mișcarea muncitorească din România și cea din Transilvania — teritoriu românesc aflat, cum se știe, pînă la 1 decembrie 1918 sub stăpînirea imperiului austro-ungar. O mai mare importanță considerăm că va trebui acordată istoriografiei problemei, în sensul menționării tuturor autorilor și lucrărilor care s-au ocupat de istoria presei muncitorești. Prin aceste îmbunătățiri, cît și prin altele asemenea lor, seria volumelor consacrate presei muncitorești și socialiste din țara noastră va reflecta mai amplu și mai profund istoria mișcării noastre muncitorești.

Volumul de față reprezintă o operă colectivă bine întocmită, care dovedește că presa muncitorească a preluat și a dezvoltat cele mai bune tradiții ale presei democratice din prima jumătate a secolului al XIX-lea, iar presa comunistă a avut rădăcini adânci în trecutul mișcării noastre muncitorești, tradiții pe care le-a urmat și dezvoltat pe o treaptă superioară.

GH. CAZAN

**„Din istoria luptelor greviste
ale proletariatului din România“,**
vol. III, Editura politică, 1965, 318 pag.

Al III-lea volum „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România“, apărut în Editura politică, sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., analizează unele momente importante din istoria mișcării muncitorești

din țara noastră în perioada 1892—1940. Cele treisprezece studii cuprinse în volum, dintre care un număr de cinci au fost deja publicate în revistele de specialitate, se referă la acțiuni greviste desfășurate de muncitorii din ramurile de bază ale economiei țării noastre în anii de cruntă exploatare ai regimului burghezo-moșieresc.

Elaborate pe baza cercetării materialelor documentare de arhivă, precum și a presei muncitorești contemporane evenimentelor, studiile cuprinse în volum constituie o contribuție adusă la cunoașterea bogatelor tradiții revoluționare de luptă ale proletariatului din România.

Patru dintre cele treisprezece studii cuprinse în volum prezintă acțiuni greviste desfășurate în perioada ce a precedat creării P.C.R., la 8 mai 1921; celelalte nouă studii abordează acțiuni gre-

viste desfășurate în perioada de după crearea P.C.R., reliefind condițiile calitativ noi în care au fost declanșate și s-au desfășurat.

Primul studiu inclus în volum, „Greva lucrătorilor de la Fabrica de cherestea „Goetz” din 1892” de Gheorghe Vilcu, după o succintă trecere în revistă a condițiilor grele de muncă și trai ale muncitorilor de la această fabrică, se ocupă detaliat de împrejurările în care, la 24 august 1892, a început greva. Sub conducerea comitetului de grevă ales de ei, cei peste 400 de muncitori greviști au acționat cu hotărâre timp de aproape patru săptămâni, pînă ce, la 18 septembrie, direcția fabricii s-a văzut nevoită să le satisfacă revendicările, între care și sporirea salariilor.

Greva lucrătorilor de la Fabrica „Goetz”, subliniază autorul, prin amploarea și durata ei, prin dîrzenia cu care au luptat muncitorii, prin cuceririle obținute, se înscrie printre cele mai însemnate ridicări la luptă ale proletariatului din România de la sfîrșitul secolului trecut.

Sub titlul „Greve ale muncitorilor din Ploiești la începutul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea”, Vasile G. Ionescu prezintă trei dintre cele mai importante acțiuni ale proletariatului ploieștean: grevele tipografilor (1890), tăbăcarilor (1892) și cizmarilor (1893), desfășurate în perioada în care se ducea o vie activitate pentru făurirea organizației politice a proletariatului din

România. Autorul subliniază în mod deosebit faptul că aceste greve „...au consolidat prestigiul Clubului muncitorilor (din Ploiești — n.n.), reușita lor fiind asigurată — în ultimă instanță — de activitatea depusă de această organizație politică a proletariatului“.

Augustin Deac semnează sub titlul: „*Greva generală a feroviarilor din Transilvania din 1904*“ un documentat și interesant studiu. În tratarea propriu-zisă a temei, autorul intră după ce face o scurtă incursiune în istoria luptelor duse de feroviarii din Transilvania începând cu anul 1868. În șirul acțiunilor acestora, la loc de cinste se înscrie și greva generală, izbucnită în aprilie 1904 în Transilvania, mișcare de o amploare nemaiîntâlnită pînă atunci în istoria mișcării muncitorești transilvănene. Referindu-se detaliat la aria de desfășurare a acestei acțiuni, autorul subliniază faptul că, pe tot timpul desfășurării ei, feroviarii din Transilvania au manifestat o puternică solidaritate reciprocă, organizînd în zilele grevei numeroase întruniri și manifestații.

Datorită unui complex de cauze — analizate pe larg în studiu —, greva a fost înfrîntă. Cu toate acestea, ea a avut un puternic răsunet în rîndul tuturor muncitorilor, constituind pentru ei un prilej deosebit de învățăminte privind necesitatea organizării și unității în luptă.

Studiul „*Greva muncitorilor din portul Brăila din august 1915*“, semnat de Georgeta Tudoran, reușește să dea o imagine de ansamblu asupra acestei acțiuni a proletariatului brăilean. Desfășurată între 3 și 11 august 1915, greva muncitorilor din Brăila s-a înscris în șirul principalelor acțiuni ale muncitorimii din țara noastră duse în acei ani împotriva exploatării capitaliste și a pregătirilor făcute de clasele dominante din România în vederea participării la primul război mondial.

Lupta muncitorilor de la „Astra“-Arad, desfășurată în cursul anului 1922, se încadrează în mod organic în acțiunile duse de proletariatul din România, condus de P.C.R., pentru apărarea drepturilor cîștigate în perioada de avînt revoluționar, se subliniază în studiul:

„*Luptele greviste ale muncitorilor de la Fabrica de vagoane «Astra»-Arad din 1922*“, semnat de Iosif Șimandan și Bujor Roșu.

Sub acest titlu, autorii realizează o detaliată trecere în revistă a acțiunilor greviste desfășurate în cursul anului 1922 la Fabrica „Astra“-Arad, una dintre întreprinderile cu tradiții revoluționare de luptă, tradiții ce au fost îmbogățite și ridicate pe o treaptă mai înaltă în anii ce au urmat.

Prin bogăția și varietatea materialelor documentare folosite, ca și prin interpretarea judicioasă a acestora, se distinge studiul „*Greva muncitorilor de la Uzinele metalurgice «Lemaître» din 1931*“, semnat de Nicolae G. Munteanu. După ce trece în revistă principalele aspecte ale situației economice, sociale și politice a muncitorilor lemaîtrești în primii ani ai crizei economice din 1929—1933, autorul se ocupă pe larg de felul cum, sub conducerea comuniștilor, a fost pregătită greva izbucnită în această uzină la 4 martie 1931. Un spațiu larg se acordă tratării grevei propriu-zise, avîndu-se tot timpul în atenție reliefaarea experienței înaintate cîștigate de muncitori în timpul acestei acțiuni. Așa cum subliniază autorul, în încheierea studiului său, acțiunile muncitorești de la „Lemaître“ din a doua jumătate a lunii februarie și greva dintre 4 martie și 5 aprilie 1931, însoțită de adunări, demonstrații, de însemnate acțiuni de solidaritate proletară și ciocniri cu forțele represive, de organizarea pichetelor de grevă, de lupta împotriva spărgătorilor de grevă, de editarea unui buletin al grevei, au îmbogățit experiența de luptă a muncitorimii din țara noastră.

Despre „*Acțiunile greviste de la Fabrica textilă «Saturn» din ianuarie 1933*“ ne informează Maria Tălăngescu. Parte componentă a luptei duse în anii 1929—1933 de proletariatul din România împotriva încercărilor capitaliștilor de a ieși din criză pe umerii maselor muncitoare, valul crescînd al acțiunilor de la „Saturn“, culminat cu ocuparea fabricii de către greviști la 27 ianuarie 1933, se înscrie la loc de cinste printre tradițiile înaintate de luptă ale clasei noastre muncitoare.

În studiul său despre „Greva muncitoarelor textile de la *Industria linii* — S. A.-Timișoara din ianuarie 1934”, Suzana Homenco, prelucrând un bogat material documentar, realizează o reușită prezentare a acestei importante acțiuni muncitorești. Analizând cauzele și desfășurarea grevei, insistând asupra formelor folosite de țesătoare în timpul luptei, autoarea subliniază, în încheiere, că numai unitatea de care au dat dovadă a cheazăuit, în ultimă instanță, obținerea semnării noului contract colectiv de muncă și satisfacerea celorlalte revendicări.

Una dintre acțiunile importante desfășurate în întreprinderile metalurgice din România a fost greva de la „Haug”, pe care o tratează Gavrilă Horja în studiul intitulat: „Greva metalurgiștilor de la Fabrica „Haug”-București din anul 1935”.

După o succintă trecere în revistă a principalelor cauze ce au determinat pe muncitori să intre în grevă la 28 ianuarie 1935, autorul se oprește asupra unor momente din desfășurarea acestei acțiuni, soldată cu succesul greviștilor, la 8 februarie 1935, când s-a încheiat contractul colectiv în condiții avantajoase pentru muncitori.

Îmbogățind cu noi date interesante și cu noi aprecieri față de comunicarea deja publicată, studiul semnat de Florea Dagne, Nicolae Blană: „Greva muncitorilor de la Fabrica *Industria textilă arădeană* din 1936” începe printr-o prezentare detaliată a situației economice și politice a muncitorilor din această fabrică, subliniindu-se, în mod deosebit, rolul și activitatea organizațiilor P.C.R. și ale U.T.C., ca și a sindicatului în mobilizarea la luptă a textiliștilor. Din momentul declanșării grevei, la 19 februarie 1936, studiul este axat pe desfășurarea concretă a acțiunilor în timpul celor 7 săptămâni cât a fost oprit lucrul, insistându-se asupra activității susținute desfășurate de comitetul de acțiune ales de muncitori, ca și de celelalte organe de conducere și sprijinire a greviștilor; combativitatea greviștilor este conturată mai pregnant de autori, relevându-se greutatea mari pe care aceștia le-au avut de înfrînt

atît din partea patronilor și organelor de represiune, cît și a elementelor șovăielnice din rîndurile lor. Comuniștii de la I.T.A. — subliniază autorii —, încrezători în forța pe care o reprezenta lupta în front unic a tuturor muncitorilor din fabrică, au condus cu pricepere pe greviști, determinînd în cele din urmă pe patroni să accepte satisfacerea celor mai multe dintre revendicările acestora.

Un studiu meritoriu este cel semnat de Ion Iacoș: „Greva muncitorilor metalurgiști de la Fabrica *„Junasz”-Cluj din mai—iunie 1938*”. Bazîndu-se pe o bogată documentare, în primul rînd de arhivă, autorul reușește în prima parte a studiului să înfățișeze condițiile în care a izbucnit greva celor peste 270 de muncitori de la „Junasz”, la 2 mai 1938, la numai 3 luni de la instaurarea dictaturii regale. Urmează apoi prezentarea desfășurării concrete a grevei pe timpul de peste 7 săptămîni cât a durat (2 mai — 23 iunie 1938). Subliniind că și cu acest prilej „unitatea, hotărîrea de luptă, dreptatea muncitorilor au învins”, autorul arată, în încheierea acestui studiu, că greva de la „Junasz”, soldată cu semnarea unui contract colectiv în condiții avantajoase pentru muncitori, s-a înscris printre acțiunile de seamă desfășurate de proletariatul din România în anii dictaturii regale.

Angara Niri, autoarea studiului „Greva muncitorilor metalurgiști de la Fabrica *„Metaloglobus”-București (decembrie 1939 — ianuarie 1940)*”, analizează această acțiune grevistă, distingînd în desfășurarea ei două etape: prima (14 decembrie — 29 decembrie 1939), caracterizată prin acțiuni combative, prin atragerea sub conducerea comuniștilor a majorității muncitorilor fabricii la această luptă, și a doua etapă (30 decembrie 1939 — 11 ianuarie 1940), care reprezintă faza de descreștere a luptei, datorită unui complex de cauze, analizate detaliat în studiu.

Greva metalurgiștilor de la „Metaloglobus”, se subliniază în acest studiu, a constituit „una dintre cele mai importante acțiuni de masă ale muncitorilor din Capitală din perioada dictaturii regale”.

Seria materialelor cuprinse în volum se încheie cu studiul lui Ion Toacă, intitulat: „*Greva muncitorilor de la Fabrica de textile «Gallia» din București (decembrie 1939 — ianuarie 1940)*“. După o privire de ansamblu asupra condițiilor grele de muncă și trai, proprii muncitorilor textiliști din fabricile din București, autorul stăruie asupra situației de la țesătoria de mătase „Gallia“, schițând cauzele ce au determinat izbucnirea și desfășurarea grevei în perioada cuprinsă între 14 decembrie 1939 și 1 februarie 1940. În continuare sînt prezentate felul cum s-a desfășurat greva, combativitatea de care au dat dovadă cei peste 350 de muncitori, tehnicieni, ingineri și funcționari de la „Gallia“, care au înscris o pagină de seamă în

istoria luptei greviste a proletariatului din țara noastră. Lupta textiliștilor s-a încheiat cu victoria lor, patronii fiind nevoiți să le mărească salariile cu 25 % și să le satisfacă și o serie de alte revendicări.

Rod al unei intense munci de cercetare depuse de autorii celor 13 studii, acest nou volum „*Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România*“ constituie o contribuție adusă la cunoașterea unora dintre cele mai însemnate lupte revoluționare ale proletariatului din țara noastră desfășurate în anii regimului burghezo-moșieresc.

GH. I. IONIȚĂ

Mihail Cernea: „Despre dialectica construirii socialismului“

Editura științifică, 1964, 332 pag.

În ultimii ani, literatura filozofică din țara noastră s-a îmbogățit cu studii valoroase atît în domeniul materialismului dialectic, cît și în cel al materialismului istoric. Între acestea, lucrarea lui Mihail Cernea se remarcă nu numai prin însemnătatea

problemelor abordate, ci și prin profunzimea analizei lor, prin dezvoltarea unora dintre trăsăturile mecanismului de acționare a legilor dialectice în procesul construirii și desăvîrșirii construcției socialismului în țara noastră.

Studiul dialecticii construirii și desăvîrșirii noii orînduirii sociale fiind de o deosebită importanță și actualitate pentru practica acestei opere constructive, autorul arată că cercetarea și cunoașterea acestei dialectici constituie o preocupare permanentă a partidului clasei muncitoare din țara noastră. Sesizînd, în fie-

care etapă istorică concretă, aspectele multiple ale interacțiunii dialectice a laturilor organismului social complex, Partidul Muncitoresc Român a mobilizat masele muncitoare la desfășurarea conștientă a operei de făurire a noii orînduirii prin dezvoltarea contradicțiilor principale caracteristice fiecărei perioade a dezvoltării sociale și conducerea procesului rezolvării lor pe calea progresului istoric.

Lucrarea se remarcă, în același timp, prin caracterul său militant. Dezvăluind inconsistența unor teorii burgheze în problemele dialecticii, caracterul lor profund reacționar, autorul relevă valoarea de instrument științific al dialecticii marxiste pentru descifrarea fenomenelor sociale.

După examinarea, în capitolul introductiv, a unor probleme generale ale dialecticii dezvoltării social-istorice, autorul lucrării se ocupă, în celelalte cinci capitole, de o serie de probleme importante, ca : acțiunea legii unității și luptei contrariilor în procesul istoric al trecerii de la capitalism la socialism și rolul

factorului subiectiv în rezolvarea contradicțiilor sociale, dialectica forțelor și relațiilor de producție în cadrul modului de producție socialist, precum și raporturile dialectice dintre existența socială și conștiința socială și lupta noului cu vechiul în dezvoltarea conștiinței socialiste.

După capitoul cu caracter introductiv, autorul analizează, în capitolul al doilea, aspectele multiple ale acțiunii legii unității și luptei contrariilor în diferite etape ale construirii noii orînduiri sociale. În prima parte a capitolului sînt examinate unele probleme teoretice generale, punîndu-se în lumină caracterul universal al legii unității și luptei contrariilor și subliniindu-se, în același timp, caracterul concret-istoric al formelor ei de manifestare. Fiind universală în dublu sens — în spațiu și în timp —, legea unității și luptei contrariilor acționează în toate formele de mișcare a materiei. Dar în modul cel mai complex și mai specific întîlnim acțiunea acestei legi în cadrul mișcării sociale, unde ea se exprimă în antagonisme și contradicții neantagoniste. Modul de acționare și rezolvare a acestor contradicții diferă nu numai de la o orînduire socială la alta, dar și, în cadrul aceleiași orînduiri, de la o etapă la alta. Dacă trăsătura distinctivă principală a antagonismelor constă în aceea că baza lor economică o constituie existența proprietății private asupra mijloacelor de producție și a exploatării, contradicțiile neantagoniste apar pe fondul comunității esențiale a intereselor întregului popor și se manifestă între interese neprincipale, particulare, imediate ale unor indivizi și interesele generale ale societății. În același timp, ele pot apărea în cadrul interrelației unor domenii sau laturi ale vieții sociale, în cazul rămînerii parțiale în urmă a uneia față de dezvoltarea alteia. Pe baza experienței țării noastre, autorul subliniază însemnătatea și modul de rezolvare a principalelor contradicții ale procesului construirii socialismului, relevînd rolul factorului subiectiv, în primul rînd rolul politicii științifice și al luptei partidului nostru, în descoperirea, studierea și soluționarea acestor contradicții.

Pornind de la faptul că antagonismul fundamental al perioadei de trecere la socialism este în mod necesar — în complexul contradicțiilor acestei epoci de tranziție — contradicția dintre capitalism și socialism, în capitolul al treilea se examinează numeroase aspecte concrete ale mișcării și soluționării acestei contradicții în țara noastră. Autorul, pe baza analizei structurii social-economice și a contradicțiilor acestei perioade, evidențiază modul în care partidul nostru a condus masele populare pe drumul victoriei socialismului asupra capitalismului. Perioada de trecere a însemnat o puternică înclăștare a forțelor de clasă — de o parte, clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și ceilalți oameni ai muncii, sub conducerea partidului marxist-leninist, de altă parte, burghezia și ceilalți exploataatori răsturnați de la putere —, în cursul căreia a fost soluționată problema „care pe care”. Au fost lichidate clasele exploataatoare, alianța muncitorească-țărănească a fost ridicată pe o treaptă mai înaltă, s-a format și dezvoltat conștiința socialistă a oamenilor muncii, s-a făurit unitatea moral-politică a întregului popor.

În capitolul al patrulea se analizează multilateral modul de rezolvare a contradicției neantagonice dintre socialism și mica producție, relevîndu-se caracterul specific și structura saltului ce are loc în procesul trecerii satului nostru la socialism. Un loc important în studiul acestor probleme este acordat punerii în lumină a rolului politicii P.M.R. în rezolvarea contradicției neantagonice dintre socialism și mica producție, subliniindu-se că conducerea țărănimii de către clasa muncitoare este o premisă esențială a acestei rezolvări. În ce privește ritmul transformării socialiste a satului, partidul a subliniat caracterul său treptat, continuu, pe măsura convingerii țărănimii de a trece pe drumul agriculturii socialiste și pe măsura creării bazei tehnice-materiale necesare. Un rol de seamă în cooperativizarea agriculturii a revenit întovărișirilor agricole, care, întruchipînd apariția unor impor-

tante elemente materiale ale noii calități, au reprezentat o punte de trecere de la vechea la noua stare și deci, implicit, o întrepătrundere a acumulării cantitative cu modificări calitative.

Analizei noului caracter al dialecticii forțelor de producție și relațiilor de producție în condițiile victoriei depline a socialismului în țara noastră îi este consacrat capitolul al cincilea al lucrării. În cadrul acestui capitol, autorul analizează o sferă mai largă de probleme și relevă principalele trăsături ale dialecticii sociale în etapa desăvârșirii construcției socialismului în țara noastră. Mai întâi sînt analizate problemele unității dialectice sub două aspecte principale: a) unitatea societății socialiste, unitatea claselor și grupurilor ei componente; b) unitatea laturilor interne, a tendințelor interne fundamentale de dezvoltare în fiecare proces și fenomen socialist. Apoi se subliniază importanța unității dialectice a societății noastre în înțelegerea dialecticii progresului forțelor de producție și a perfecționării relațiilor de producție socialiste și se relevă importanța folosirii noilor stimuli materiali și morali, generați de relațiile de producție socialiste, pentru consolidarea succeselor obținute și ridicarea pe o treaptă mai înaltă a concordanței dintre noile cerințe ale forțelor de producție și relațiile de producție.

În ultimul capitol al lucrării sînt examinate raporturile dintre existența socială și conștiința socială. Ținînd seama atît de conținutul reflectoriu al conștiinței sociale, cît și de mișcarea sa relativ autonomă, autorul relevă intervenția activă a factorului subiectiv în construirea noului și acumularea sa în conștiință. În acest sens se evidențiază mai cu seamă rolul Partidului Muncitoresc Român în grăbirea procesului de generare de către existența socială a noilor trăsături spirituale ale oamenilor muncii. Se analizează rolul crescînd al opiniei publice, al colectivității în combaterea vechiului și în promovarea nou-

lui, în respectarea ordinii de drept, a regulilor de conviețuire socialistă. Afirmarea neînteruptă a noului constituie — pe planul conștiinței sociale — trăsătura esențială a dezvoltării multilaterale a constructorului societății socialiste.

În această ultimă parte a lucrării, ar fi fost util să se lărgască sfera analizei unor asemenea elemente ale factorului subiectiv cum sînt: statul socialist, asociațiile culturale, tehnice și științifice, organizațiile obștești. În noua etapă în care a pășit țara noastră a crescut, și sub acest aspect, rolul statului, organizațiilor obștești în rezolvarea noilor sarcini. Se dezvoltă continuu sistemul democrației socialiste, care, reflectînd creșterea conștiinței socialiste, are un rol tot mai activ în lichidarea rămășițelor vechiului și promovarea pe mai departe a noului în sfera conștiinței sociale. O extindere a sferei analizei rolului factorului subiectiv în toată complexitatea sa ar fi fost cerută și de alte părți ale lucrării, mai ales cu prilejul examinării modului de rezolvare a contradicțiilor făuririi noii orînduiri sociale.

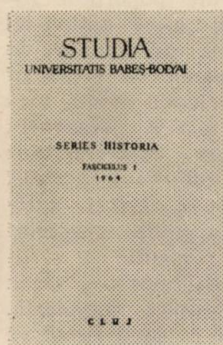
Apreciem, în același timp, că lucrarea ar fi avut de cîștigat dacă cuprindea în aria cercetării și alte aspecte importante ale acțiunii legii dialectice a saltului calitativ și legii negării negației pentru a releva, mai ales, modul lor specific de manifestare în socialism.

În ansamblu, lucrarea urmărește și reușește să examineze problemele complexe ale acțiunii legii unității și luptei contrariilor, aducînd o contribuție valoroasă în direcția generalizării noilor fenomene sociale pe baza cercetării aprofundate a transformărilor ce au avut loc în țara noastră în anii revoluției și construcției socialiste. Iar, prin argumentarea bogată și interesantă și prin concluziile formulate, cartea se înscrie între lucrările utile și actuale de filozofie marxist-leninistă.

D. I. MAZILU

„Studia Universitatis Babeş-Bolyai“

Series historia, fasciculele 1 și 2, 1964

Fasciculele revistei Universității din Cluj apărute în anul ce a trecut cuprind în paginile lor un număr de studii, comunicări și alte materiale abordând diferite probleme ale istoriei României, reflectând, ca și în anii anteriori, bogata și pasionanta muncă

de cercetare desfășurată de cadrele didactice din acest însemnat centru cultural-științific al patriei noastre.

În cuvântul de deschidere rostit la sesiunea științifică festivă a cadrelor didactice ale instituțiilor de învățămînt superior din Cluj din 6 iunie 1964, publicat sub titlul „23 August — cea mai mare sărbătoare națională a poporului român“, acad. C. Daicoviciu înfățișează desfășurarea și însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944, care a deschis drumul revoluției populare din țara noastră. Ca o încununare a multilateralei lupte a maselor populare duse pentru o viață mai bună, pentru realizarea idealurilor întrupate în programul partidului comunist, într-un timp istoric scurt, în Republica Populară Română a fost construit socialismul. România a devenit o țară industrial-agrară dezvoltată, cu o economie dinamică, exportatoare de produse industriale apreciate pe piața mondială. Clasele exploatare au fost desființate pentru totdeauna. Clasa muncitoare a devenit conducătoare în societatea noastră; a apărut o clasă socială nouă, țărănimea cooperatistă, născută în procesul transformării socialiste a agriculturii; s-a format intelectualitatea socialistă, legată de poporul muncitor. România, țară prosperă, liberă și independentă, este un factor activ pe plan internațional în lupta pentru apărarea păcii, pentru socialism. „Poporul nostru — se subliniază în încheiere —, liber și stăpîn pe destinele sale, a învins, sub conducerea partidului, toate greutățile perioadei de douăzeci de ani de la eliberarea sa. El a schimbat din temelii înfățișarea țării

sale. Toți oamenii muncii din patria eliberată, întreg poporul nostru, împreună cu naționalitățile conlocuitoare, stau ferm și credincioși în jurul partidului lor slăvit și puternic, partid ce-l conduce spre un viitor luminos, de fericire și bunăstare“ (fasc. 2, pag. 11).

Comunicarea prof. Ștefan Pascu, „Succesele istoriografiei românești în cei 20 de ani de la eliberare“, face un succint bilanț al realizărilor și punctează câteva probleme de viitor privind acest domeniu. „Cercetarea istorică din țara noastră în ultimii 20 de ani a urmărit ca obiective principale: îmbogățirea și îmbunătățirea documentării istorice și arheologice pentru a se putea înlătura «petele albe» din istoria patriei, pentru a se putea lămurii perioadele și problemele necercetate sau file puțin cercetate în trecut; studierea problemelor tendențios înfățișate de istoriografia burgheză; realizarea unor lucrări de largă sinteză cu privire la dezvoltarea societății de pe teritoriul țării noastre de la cele mai vechi urme de viață omenească pînă azi“ (fasc. 2, pag. 12). Aceste obiective principale s-au concretizat în cercetările arheologice și de istorie veche, în cele pe tărîmul istoriei medievale care au adus clarificări fundamentale în demonstrarea structurii feudale a acestei perioade și în cele privind perioada modernă, în care s-au cercetat, în mod științific, apariția relațiilor capitaliste în România, evenimentele de importanță deosebită ale procesului progresiv al societății. Amploare a luat în ultimii ani cercetarea istoriei contemporane a României, și îndeosebi studierea procesului de făurire a partidului clasei muncitoare, a luptei desfășurate de poporul român pentru eliberarea socială și națională, pentru independență și suveranitate națională, pentru victoria revoluției populare și construirea socialismului.

Studiul elaborat de T. Hăgan „Lupta Partidului Comunist Român pentru reorganizarea mișcării sindicale (23 August 1944—30 ianuarie 1945)“ aduce o informație nouă relativ la această temă; contribuția sa ar fi fost însă mai distinctă dacă s-ar fi făcut referințe la ceea ce s-a tipărit anterior. Autorul adîncește mai mult tratarea luptei intense de organizare a clasei muncitoare, care a început imediat după 23 August

și a crescut rapid, încît numai după cîteva luni s-a organizat ampla mișcare sindicală unică a maselor. Se relevă că în cursul procesului de organizare a sindicatelor P.C.R. a luptat contra forțelor reacțiunii, care încercau să zăgăzuiască avîntul maselor aflate în luptă hotărîită pentru democrație și libertate; de asemenea, a trebuit să înfrîngă poziția elementelor social-democrate de dreapta, care se opuneau liniei revoluționare. Congresul general al sindicatelor, întrunit între 26 și 30 ianuarie 1945, „prin dezbaterile și hotărîrile adoptate, a însemnat o cotitură istorică în viața mișcării sindicale. Clasa muncitoare, condusă de P.C.R., a devenit și mai mult, prin realizarea unității mișcării sindicale, forța principală revoluționară, capabilă să unească toate forțele democratice ale poporului în lupta pentru instaurarea unui guvern democratic, prin desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă” (fasc. 1, pag. 124).

În studiul „Date noi cu privire la luptele revoluționare ale muncitorilor din Valea Jiului (1914—1918)”, C. Enea, după o analiză a condițiilor de muncă și de viață ale minerilor, realizată în primul rînd pe documente de prim ordin provenind de la societățile miniere (asupra unor cifre și a statisticilor ar fi fost însă nimerit să se facă unele rezerve), înfățișează cu multe fapte noi, mai ales privind acțiunile din 1917—1918, mișcarea minerilor pentru condiții mai bune de viață și împotriva războiului mondial imperialist, aceste lupte contribuind la destrămarea imperiului austro-ungar, a cărui descompunere n-a mai putut fi oprită cu toate măsurile luate de autoritățile militare și civile. „Datorită situației specifice pe care o avea Transilvania în cadrul Austro-Ungariei și ca urmare a descompunerii acestei monarhii sub loviturile maselor asuprite, la sfîrșitul lui octombrie și începutul lui noiembrie, în Transilvania au izbucnit mari lupte revoluționare” (fasc. 2, pag. 137). Minerii au intrat și ei în luptă, au declarat grevă generală, au pus stăpînire pe toate întreprinderile miniere, eveniment care, scrie autorul, „constituie punctul culminant al luptei minerilor din perioada 1914—1918...” (pag. 138). Creșterea avîntului revoluționar, la care au contribuit și

minerii din Valea Jiului, a pregătit terenul pentru înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România, act just, corespunzător necesităților dezvoltării istorice și năzuințelor seculare ale poporului român spre desăvîrșirea unirii naționale.

Revista mai publică un număr de studii conținînd o seamă de concluzii noi în legătură cu perioada evului mediu. Din articolul lui A. Magyari: „Unele probleme ale contradicțiilor dintre țărănimea și nobilimea regiunii Maramureș în perioada luptei anti-habsburgice de la începutul secolului al XVIII-lea” (fasc. 1) rezultă că și în această regiune a țării noastre, unde nobilimea a fost mai puțin dezvoltată, contradicțiile de clasă în mod firesc se ascuteau, existînd însă — aspect asupra căruia autorul nu insistă — puncte comune, mai ales privind mica nobilime, în lupta împotriva habsburgilor.

În scurta prezentare, însoțită de cîteva documente originale, în latina medievală, „Date noi despre răzvrătirea grănicerilor secuiei din anul 1779” (fasc. 1), Al. Neamțu completează cunoștințele despre revolta din martie 1779 a grănicerilor secuiei din Tg.-Mureș și Cristur, care n-au mai putut îndura tratamentul neomenos al comandanților austrieci, au părăsit unitățile și au plecat acasă în chip protestatar; mulți dintre aceștia, în timpul ce a urmat, au rămas în neconținută frămîntare, fiind prezenți apoi și în marea răscoală de la 1784.

Studiul, în limba ungară, al lui Jakó Zs., „Scurt istoric al morilor de hîrtie din Transilvania în epoca feudală” (fasc. 1), analizează concret cînd au apărut aici aceste manufacturi, nivelul lor tehnic, condițiile de muncă ale lucrătorilor, semnalînd că hîrtia fabricată era destinată în special Țării Românești și Moldovei. Unele comparații cu manufacturile de același gen care începeau să funcționeze dincoace de Carpați ar fi permis autorului concluzii privind trăsăturile principale asemănătoare.

În studiul, întemeiat pe numeroase fapte, „Bistrița în secolul al XVI-lea și relațiile ei comerciale cu Moldova”, M. Dan și S. Goldenberg demonstrează teza pe care o formulează de la început: „Istoria Bistriței reflectă prin excelență simbioza transilvano-moldovenească. Ve-

cinătatea cu Moldova îi mîna pe negustorii și meșteșugarii acestui emporiu în țara vecină și-i făcea pe unii dintre ei să se statornicească în orașele mai importante ale acesteia. Influxul era reciproc. Bîlcuirile vestite ale Bistriței atrăgeau totdeauna un mare număr de români de dincolo și de dincoace de Carpați" (fasc. 2, pag. 23).

În „*Orașele din Transilvania și răscoala lui Iovan Nenada*" (fasc. 1), B. Dai-coviciu, pe baza unor documente noi sau care n-au fost cunoscute integral, din care 3 în latina medievală le publică în revistă, expune, sumar, datele din aceste documente prin care se întărește aprecierea că, într-o formă sau alta, fie și numai prin trăgănarea subvențiilor către rege, orașele au dat sprijin acestei răscoale cu caracter antioțoman și anti-feudal (prin anumite manifestări ale ei).

În comunicarea despre „*Viața și activitatea lui Simion Bărnuțiu*", prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la moartea acestei „personalități marcante din istoria noastră" (fasc. 1, pag. 7), prof. Ștefan Pascu arată că Bărnuțiu, continuator al învățăților Școlii ardeleni, adept al iluminismului adaptat condițiilor societății din țările române din deceniile 4—7 ale secolului trecut, a militat contra stărilor de lucruri existente, împotriva feudalismului și nobilimii dominante,

pentru emanciparea țăranilor aflați în iobăgie, pentru emanciparea națională a românilor în Transilvania.

Un obiect deosebit are comunicarea elaborată de Gh. Toma „*Xenopol despre metodă în știința istoriei*", care pornește de la faptul că problema metodei în științele istorice, a trăsăturilor specifice pe care le îmbracă dialectica prin aplicarea ei la domeniul istoriei, este o temă relativ puțin studiată, deși este de o actualitate vie. „Activitatea de cercetare marxistă a istoriei patriei noastre și a istoriei universale a atins la noi în țară un asemenea nivel de dezvoltare încît se poate spune că există o bază științifică largă pentru adîncirea generalizărilor teoretice în legătură cu structura specifică a cunoștinței istorice" (fasc. 1, pag. 19).

În cele două fascicule apărute în 1964, revista mai cuprinde și o serie de recenzii.

Valoroasă prin ideile noi și documentarea substanțială a studiilor, elaborate în spiritul concepției marxist-leniniste, a documentelor Partidului Muncitoresc Român, revista „*Studia Universitatis Babeș-Bolyai*" este prezentă activ în cîmpul istoriografiei românești, în frontul nostru ideologic.

C. MOCANU

Claude Mazauric: „Babeuf și conspirația pentru egalitate"

Editura politică, 1964, 252 pag.

Apărută în anul 1962 la Paris, în Editions Sociales, și tradusă în prezent în limba română, cartea lui Claude Mazauric — contribuție de seamă a științei istorice franceze — se adaugă seriei de studii dedicate Conspirației pentru egalitate, care se află

din nou pe unul dintre primele planuri ale cercetării istorice.

Forța mereu crescîndă a comunismului din zilele noastre determină o creș-

tere tot mai mare a interesului cercetătorilor pentru gîndirea socială veche. Lucrarea lui C. Mazauric reprezintă o sinteză a rezultatelor cercetărilor efectuate de mulți istorici — A. Mathiez, G. Lefevres, A. Soboul, A. Saitta, E. V. Tarlé etc. — și, totodată, o depășire calitativă a unor vechi teze referitoare la Conspirația Egalilor.

De-a lungul celor cinci capitole ale lucrării sale, autorul abordează o serie largă de probleme deosebit de interesante atît prin conținutul lor, cît și prin concluziile autorului de o valoare științifică incontestabilă. Tratînd în mod sistematic chestiunile economice și sociale, cauzele Conspirației și condițiile genezei

ideilor Egalilor, C. Mazauric are prilejul să prezinte cititorilor un tablou veridic al situației Franței postthermidoriene. Conspirația Egalilor este privită tocmai în contextul acestei situații generale a Franței.

Revoluția franceză, arată autorul, se transforma într-un apanaj al „aristocrației averilor“, dar masele populare nu puteau consimți ca revoluția să se limiteze numai la cucerirea egalității civile. Totodată criza economică, fenomen permanent de-a lungul revoluției, atinsese punctul culminant tocmai în anii 1794—1796, fiind, în același timp, însoțită de o reacțiune politică, ceea ce a provocat răscoalele populare din germinal și previal (1795).

În aceste împrejurări, cei mai activi revoluționari deveneau tot mai conștienți de necesitatea noii revoluții cu caracter net social.

Autorul urmărește în mod sistematic evoluția ideilor acestor revoluționari, căutările lor, influența evenimentelor concret istorice asupra acestora. Mizeria generală a maselor și-a pus pecetea și asupra ideologiei viitorilor membri ai Conspirației pentru egalitate. Gândirea lor nu era înclinată spre optimism, deoarece „...ceea ce vedeau ei nu erau șansele unui belșug viitor, ci numai lipsa prezentului“¹.

De aceea, ideile lor evoluau către un comunism de repartizare și de control al producției bazat pe desființarea proprietății private. Totodată autorul remarcă faptul că idealul ascetic al lui Rousseau și al comunismului egalitar și utopic al lui Morelly și Mably — de la care se inspirau viitorii Egali — i-a influențat destul de mult.

Urmărind în continuare geneza și evoluția ideilor Egalilor, C. Mazauric subliniază că înfringerile mișcărilor din germinal și previal le-au impus concluzia că numai complotul este mijlocul prin care pot fi răsturnați guvernanții.

¹ Claude Mazauric: „Babeuf și Conspirația pentru egalitate“, Editura politică, București, 1964, pag. 34. În continuare, trimerile la această lucrare vor fi date în text.

Elementele cele mai revoluționare au început să considere că nu se pot bizui pe mișcarea spontană a maselor, că insurecția trebuie organizată și condusă de un centru secret.

Sintetizând concluziile sale referitoare la cauzele Conspirației, autorul arată că aceasta „...este consecința reacțiunii thermidoriene și a înfringerii maselor populare din anul III (1795)“ (pag. 54).

O însemnată parte a lucrării cuprinde prezentarea biografiilor principalilor conducători ai Conspirației — Gracchus Babeuf, Filippo Buonarroti, Antonelle, Sylvain Marechal etc., activitatea lor înainte și în cursul revoluției, formarea ideilor lor înaintate.

Autorul subliniază că experiența revoluționară, strânsa legătură cu mișcarea și revendicările maselor populare, deci activitatea practică revoluționară, au fost izvorul ideilor Egalilor. Idealul comunist al lui Babeuf și al tovarășilor săi din perioada anterioară anului 1789 s-a transformat în cursul anilor revoluției, s-a îmbogățit cu toate datele experienței.

Cititorii vor găsi în paginile cărții și o precizare a locului pe care l-a ocupat Babeuf în cadrul Conspirației Egalilor. Autorul remarcă faptul că acesta a fost învățătorul, primul propagandist pentru egalitate, dar „...conspirația în ansamblul ei a fost o operă colectivă“ (pag. 90).

Cu multe amănunte și sistematic sînt prezentate curente din tabăra democratică, agitația democratică și revoluționară din anii 1795—1796, propaganda și activitatea Egalilor, campania ziarului „Tribunul poporului“, organizarea aparatului Conspirației, constituirea Directoratului secret și a Comitetului insurecțional etc. Autorul acordă o mare atenție metodelor organizatorice și tactice ale Egalilor, subliniind că aceștia nu s-au dat niciodată înapoi în fața luptei ilegale. Concepția lor conspirativă și organizatorică constituie o îmbogățire a teoriei insurecției, deoarece centrul de conducere unic și dictatorial al mișcării maselor „...nu urmărea în concepția lui

(Babeuf — *n.n.*) să înlocuiască insurrecția populară, unicul motor al revoluției celor săraci“ (pag. 89).

O parte deosebit de interesantă a lucrării de față este capitolul al IV-lea, în care C. Mazauric se ocupă de babuvism, de comunismul egalitar. El apreciază că măreția acestei concepții constă în faptul că încerca „...să rezolve definitiv problema înfăptuind cetatea comunistă în care egalitatea va asigura oamenilor pentru totdeauna domnia dreptății sociale“ (pag. 148).

Autorul face o analiză temeinică a documentelor programatice ale Egalilor, a planurilor de organizare a noii societăți, acordind o atenție deosebită unor probleme ca: organizarea economică, viața socială și statul în societatea preconizată de babuviști; atitudinea față de proprietate, muncă, consum și educație. Totodată el explică limitele și utopia unor măsuri preconizate. Autorul evidențiază faptul că babuviștii au realizat „...o sinteză a tuturor tezelor clasice ale revoluției franceze și, într-un anumit sens, o depășire dialectică a lor prin perspectiva unei societăți comuniste...“ (pag. 145).

Mișcării babuviste și înfrîngerii ei îi este consacrat ultimul capitol, în care se fac o prezentare a forțelor antrenate în această mișcare conspirativă și o ana-

liză a cauzelor profunde ale înfrîngerii ei. Autorul consideră că factorul esențial al înfrîngerii Conspirației rezidă în însăși natura mișcării babuviste. Această mișcare nu reflecta aspirațiile unei clase sociale net diferențiate, obiectiv unitare. În același timp nu era posibilă ideea unui partid proletar înainte de a exista o conștiință de clasă proletară și proletariatul însuși. „Putea fi vorba — remarcă autorul — cel mult de un fel de presimțire a necesităților viitoare care abia se întrevedeau“ (pag. 145). Toate acestea făceau să nu existe un contact adevărat între conducere și mase. Dar ideile Egalilor, născute din utopia de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și alimentate de experiența revoluționară a anilor 1789—1794, și însăși Conspirația reprezentau „fiorul cel mai fierbinte“ al revoluției franceze, prevesteau revoluțiile de mai târziu.

În încheierea lucrării sale, C. Mazauric tratează problemele influenței Conspirației pentru egalitate asupra gândirii comuniste și a practicii revoluționare de mai târziu.

Credem că această carte, scrisă într-o formă accesibilă și deosebit de atrăgătoare, va trezi un viu interes în rîndul cititorilor interesați în cunoașterea istoriei gândirii comuniste.

M. POPA

Sumar

Amintirea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, veşnic vie în inima partidului, a clasei muncitoare, a poporului	5
Scrisoarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej adresată Marii Adunări Naţionale	13
Hotărârea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, a Consiliului de Stat şi a Consiliului de Miniştri ale Republicii Populare Române	15
Mitingul de doliu :	
— Cuvîntul tovarăşului Chivu Stoica	17
— Cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Apostol	18
— Cuvîntarea tovarăşului Ion Gheorghe Maurer	21
— Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu	23

20 DE ANI DE LA INSTAURAREA REGIMULUI DEMOCRAT-POPULAR

N. GOLDBERGER : Rolul maselor în instaurarea şi consolidarea puterii populare în România	27
N. PETROVICI, GH. ȚUȚUI : Făurirea alianţei muncitoreşti-ţărăneşti, factor hotărîtor în instaurarea puterii populare	43
ILIE RĂDULESCU : Schimbarea raportului de forţe în favoarea clasei muncitoare şi a aliaţilor săi în etapa democratică a revoluţiei populare	59

COMUNICĂRI

Tactica P.C.R. faţă de chiaburime în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare din 1944—1945 : <i>M. Fătu</i>	81
Aspecte ale politicii P.C.R. de închegare a unui larg front democratic în prima etapă a revoluţiei populare : <i>Şt. Lache, C. Unguru, V. Pătrui</i>	89

DIN LUPTELE DESFĂŞURATE DE ARMATA ROMÂNĂ, UMĂR LA UMĂR CU ARMATA SOVIETICĂ, PE TERITORIUL UNGARIEI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI ANTIHITLERIST

80 de zile de lupte pentru eliberarea Budapestei de sub jugul fascist : general-colonel în rezervă <i>Nicolae Şova</i>	101
Luptele desfăşurate de Armata română în munţii Hegyalja, Bükk şi Matra : general-maior în rezervă <i>Ion Dimitriu</i>	115
Acţiunile Corpului aerian român în timpul luptelor desfăşurate pe teritoriul Ungariei : colonel în rezervă <i>Ştefănescu M. Anton</i>	125

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRILE CITITORILOR

Organizaţii profesionale, de tineret şi teme create, conduse sau folosite de partid	133
---	-----

RECENZII

„Presa muncitorească şi socialistă din România“, vol. I (1865—1900). Partea I (1865—1889), 642 pag. Partea a II-a (1890—1900), 744 pag., Editura politică, 1964 : <i>Gh. Cazan</i>	153
--	-----

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România“, vol. III, Editura politică, 1965, 318 pag. ; MIHAIL CERNEA : „Despre dialectica construirii socialismului“, Editura ştiinţifică, 1964, 332 pag. ; „Studia Universitatis Babeş-Bolyai“, series historia, fasciculele 1 şi 2, 1964 ; CLAUDE MAZAURIC : „Babeuf şi conspiraţia pentru egalitate“, Editura politică, 1964, 252 pag.	159
--	-----

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Память о товарище Георге Георгиу-Деж будет вечно жить в сердцах партии, рабочего класса, народа	5
Письмо товарища Георге Георгиу-Деж Великому Национальному Собранию.	13
Поставление Центрального Комитета Румынской рабочей партии, Государственного Совета и Совета Министров Румынской Народной Республики.	15
Траурный митинг:	
Речь товарища Киву Стойка	17
Речь товарища Георге Апостола	18
Речь товарища Иона Георге Маурера	21
Речь товарища Николае Чаушеску	23

20 ЛЕТ СО ДНЯ УСТАНОВЛЕНИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА 6 МАРТА 1945 ГОДА

Н. ГОЛЬДБЕРГЕР : Роль народных масс во главе с рабочим классом в установлении и упрочении народной власти	27
Н. ПЕТРОВИЧ, Г. ЦУЦУЙ: Создание рабоче-крестьянского союза — решающий фактор в установлении народной власти	43
И. РАДУЛЕСКУ: Изменение соотношения сил в пользу рабочего класса и его союзников на демократическом этапе народной революции	59

СООБЩЕНИЯ

Тактика КПП по отношению к кулачеству в борьбе за проведение аграрной реформы 1944—1945 гг.: М. ФЭТУ	81
Кое-что о политике КПП по созданию широкого демократического фронта на первом этапе народной революции: <i>Шт. Лаке, К. Унгур и В. Петруй</i>	89

О БОЯХ, КОТОРЫЕ ВЕЛА РУМЫНСКАЯ АРМИЯ НА, ПЛЕЧАМ К ПЛЕЧУ С СОВЕТСКОЙ АРМИЕЙ, ТЕРРИТОРИИ ВЕНГРИИ ВО ВРЕМЯ АНТИ- ГИТЛЕРОВСКОЙ ВОЙНЫ

80-дневные бои за освобождение Будапешта от фашистского ига: генерал-полковник запаса <i>Николае Шова</i>	101
Бои, которые вела Румынская Армия в горах Хедьалья, Бюкк и Матра: генерал-майор запаса <i>Ион Думитриу</i>	115
Действия румынского воздушного корпуса в ходе боев на территории Венгрии: полковник запаса <i>Антон М. Штефэнеску</i>	125

ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ ЧИТАТЕЛЕЙ

Профессиональные, молодежные и женские организации, созданные или использованные партией.	133
--	-----

РЕЦЕНЗИИ

«Рабочая и социалистическая печать Румынии», т.1 (1865—1900). 1 ч. (1865—1889), 642 стр. II ч. (1890—1900), 744 стр. Политическое издательство, 1964: <i>Г. Казан</i>	153
---	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«Из истории забастовочных боев пролетариата Румынии», т. III, Политическое издательство, 1965, 318 стр.; МИХАИЛ ЧЕРНЯ: «О диалектике строительства социализма», Научное издательство 1964, 332 стр.; „Studia Universitatis Babeş-Bolyai“, Series historia» тетр. 1 и 2, 1964; КЛОД МАЗОРИК: «Бабёф и конспирация за равенство», Политическое издательство, 1964, 252 стр.	159
--	-----

S O M M A I R E

Le souvenir du camarade Gheorghe Gheorghiu-Dej sera toujours vivant dans le cœur du parti, de la classe ouvrière, du peuple.....	5
Lettre adressée par Gheorghe Gheorghiu-Dej à la Grande Assemblée Nationale ..	13
Décision du Comité Central du Parti Ouvrier Roumain, du Conseil d'Etat et du Conseil des ministres de la République Populaire Roumaine.....	15
Meeting de deuil:	
Allocution du camarade Kivu Stoica	17
Discours du camarade Gheorghe Apostol	18
Discours du camarade Ion Gheorghe Maurer	21
Discours du camarade Nicolae Ceaușesco	23

LE 20e ANNIVERSAIRE DE L'INSTAURATION, LE 6 MARS 1945, DU GOUVERNEMENT DÉMOCRATIQUE

N. GOLDBERGER: Le rôle des masses populaires, classe ouvrière en tête, dans l'instauration et la consolidation du pouvoir populaire.	27
N. PETROVICI, GH. TUTUI: La réalisation de l'alliance ouvrière-paysanne, facteur décisif de l'instauration du pouvoir populaire.....	43
I. RĂDULESCO: Le changement du rapport des forces en faveur de la classe ouvrière et de ses alliés pendant l'étape démocratique de la révolution populaire....	59

COMMUNICATIONS

La tactique du Parti Communiste de Roumanie à l'égard des koulaks dans la lutte pour la réalisation de la réforme agraire de 1944—1945: <i>M. Fătu</i>	81
De certains aspects de la politique du P.C.R. visant à créer un large front démocratique au cours de la première étape de la révolution populaire: <i>St. Lache, C. Unguru, V. Pătru</i>	89

LES COMBATS LIVRÉS PAR L'ARMÉE ROUMAINE CÔTÉ À CÔTÉ AVEC L'ARMÉE SOVIETIQUE, SUR LE TERRITOIRE DE LA HONGRIE PENDANT LA GUERRE ANTIHITLÉRIENNE

80 jours de luttes pour la libération de Budapest du joug fasciste: général-colonel de réserve <i>Nicolae Șova</i>	101
Les combats livrés par l'Armée roumaine dans les Monts Hegyalja, Bükk et Matra: général-commandant de réserve <i>Ion Dimitriu</i>	115
Les actions des Corps aérien roumain pendant les luttes déployées sur le territoire de la Hongrie: colonel de réserve <i>Anton M. Ștefănescu</i>	125

RÉPONSES À NOS LECTEURS

Organisations professionnelles, de jeunesse et de femmes créées ou utilisées par le parti.....	133
--	-----

COMPTES RENDUS

«La presse ouvrière et socialiste de Roumanie», Vol. I (1865—1900). I ^{ère} Partie (1865—1889), 642 p. II ^e Partie (1890—1900), 744 p. Editions politiques, 1964: <i>Gh. Cazan</i>	153
---	-----

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„De l'histoire des luttes grévistes du prolétariat de Roumanie“, t. III, Editions politiques, 1965, 318 p., MIHAIL CERNEA: „La dialectique de l'édification du socialisme“, Editions scientifiques, 1964, 332 p.; „Studia Universitatis Babeș-Bolyai“, series historia, fascicules 1 et 2, 1964; CLAUDE MAZAURIC: „Babeuf et la conspiration pour l'égalité“, Editions politiques, 1964, 252 p.	159
--	-----

I N H A L T

Das Andenken des Genossen Gheorghe Gheorghiu-Dej lebt für alle Zeit im Herzen der Partei, der Arbeiterklasse und des Volkes	5
Brief des Genossen Gheorghe Gheorghiu-Dej an die Grosse Nationalversammlung	13
Beschluss des Zentralkomitees der Rumänischen Arbeiterpartei, des Staatsrats und des Ministerrats der Rumänischen Volksrepublik	15
Das Trauermeeing:	
Die Rede des Genossen Chivu Stoica	17
Die Rede des Genossen Gheorghe Apostol	18
Die Rede des Genossen Ion Gheorghe Maurer	21
Die Rede des Genossen Nicolae Ceauşescu	23

20 JAHRE SEIT DER ERRICHTUNG DER DEMOKRATISCHEN REGIERUNG AM 6. MARZ 1945

N. GOLDBERGER: Die Rolle der Volksmassen mit der Arbeiterklasse an der Spitze bei der Errichtung und Festigung der Volksmacht	27
N. PETROVICI, GH. TUTUI: Die Schaffung des Bündnisses zwischen Arbeiterschaft und Bauernschaft, ein entscheidender Faktor in der Errichtung der Volksmacht	43
I. RADULESCU: Die Verlagerung des Kräfteverhältnisses zugunsten der Arbeiterklasse und ihrer Verbündeten in der demokratischen Etappe der Volksrevolution	59

MITTEILUNGEN

Die KPR-Taktik gegenüber dem Grossbauerntum im Kampfe für die Verwirklichung der Bodenreform von 1944—1945: <i>M. Fătu</i>	81
Aspekte der Politik der KPR zur Zusammenschliessung einer breiten demokratischen Front in der ersten Etappe der Volksrevolution: <i>St. Lache, C. Unguru, V. Pătrui</i>	89

AUS DEN KÄMPFEN DER RUMÄNISCHEN ARMEE SCHULTER AN SCHULTER MIT DER SOWJET-ARMEE, AUF DEM TERRITORIUM UNGARNS WÄHREND DES ANTI-HITLER-KRIEGES

80 Kampftage zur Befreiung Budapests vom faschistischen Joch: General-Oberst d. R. <i>Şova Nicolae</i>	101
Die Kämpfe der rumänischen Armee in Hegyalj—, Bükk- und Matra-Gebirge: General-major d.R.: <i>Dimitriu Ion</i>	115
Die Aktionen des rumänischen Luftkorps während der Kämpfe auf dem Territorium Ungarns: Oberst d. R. <i>Ştefănescu M. Anton</i>	125

ANTWORTEN AUF LESERFRAGEN

Von der Partei gegründete oder verwendete Fach—, Jugend- und Frauenorganisationen	133
---	-----

BESPRECHUNGEN

„Die Arbeiter- und sozialistische Presse in Rumänien“, I. Band (1865—1900), Erster Teil (1865—1889), 642 S. Zweiter Teil (1890—1900), 744 S., Politlag, 1964: <i>Gh. Cazan</i>	153
--	-----

QUELLENHINWEISE

„Aus der Geschichte der Streikämpfe des Proletariats in Rumänien“, III. Band, Politverlag, 1965, 318 S: MIHAIL CERNEA; „Über die Dialektik des sozialistischen Aufbaus“, Wissenschaftlicher Verlag 1964, 332 S; „Studia Universitatis Babeş-Bolyai“, series historia, „Faszikel 1 und 2, 1964: CLAUDE MAZURIC: „Babeuf und die Verschwörung für Gleichberechtigung“, Politverlag, 1964, 252 S.	159
---	-----

CONTENTS

The Memory of Comrade Gheorghe Gheorghiu-Dej Will Live for Ever in the Heart of the Party, of the Working Class, of the People.....	5
Letter of Comrade Gheorghe Gheorghiu-Dej to the Grand National Assembly.....	13
Decision of the Central Committee of the Rumanian Workers' Party, of the State Council and Council of Ministers of the Rumanian People's Republic	15
The Mourning Meeting:	
Speech of Comrade Chivu Stoica	17
Speech of Comrade Gheorghe Apostol	18
Speech of Comrade Ion Gheorghe Maurer.....	21
Speech of Comrade Nicolae Ceaușescu.....	23

TWENTY YEARS SINCE THE SETTING UP OF THE DEMOCRATIC GOVERNMENT ON MARCH 6, 1945

N. GOLDBERGER: The Role of the People's Masses Headed by the Working Class in Setting Up and Consolidating People's Power	27
N. PETROVICI, G. ȚUȚUI: The Creation of the Worker-Peasant Alliance — a Decisive Factor in Setting Up People's Power.....	43
I. RĂDULESCU: Changes in the Ratio of Forces in Favour of the Working Class and Their Allies During the Democratic Stage of the People's Revolution...	59

PAPERS

The Tactics of the Rumanian Communist Party Regarding the Kulaks in the Struggle for Carrying Out the Land Reform of 1944-1945 by <i>M. Fătu</i>	81
Aspects of the Policy of the Rumanian Communist Party for Establishing a Broad Democratic Front in the First Stage of the People's Revolution by <i>S. Lache, C. Unguru, V. Pătru</i>	89

FROM THE BATTLES FOUGHT BY THE RUMANIAN ARMY, SIDE BY SIDE WITH THE SOVIET ARMY, ON HUNGARY'S TERRITORY DURING THE ANTI-HITLER WAR

Eighty Days of Fights for the Liberation of Budapest from the Fascist Yoke by <i>General colonel in the Reserve Nicolae Șova</i>	101
The Fights Waged by the Rumanian Army in the Hegyalja, Bück and Matra Mountains by <i>Major General in the Reserve Ion Dimitriu</i>	115
The Actions of the Rumanian Air Force during the Battles on Hungary's Territory by <i>Colonel in the Reserve Anton M. Ștefănescu</i>	128

ANSWERS TO READERS' QUESTIONS

Professional, Youth and Women's Organizations Set Up or Used by the Communist Party	133
---	-----

BOOK REVIEWS

"The Workers' and Socialist Press in Rumania", vol. I (1865—1900) 1st Part (1865—1889), 642 pages. Second part (1890—1900), 744 pages, Political Publishing House, 1964, reviewed by G. Cazan	153
---	-----

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

"From the History of the Strike Movement of the Rumanian Proletariat", vol. III, Political Publishing House, 1965, 318 pages; Mihail Cernea: "About the Dialectics of the Building of Socialism", Scientific Publishing House, 1964, 332 pages; "Studia Universitatis Babeș-Bolyai", series Historia, Part 1 and 2, 1964; CLAUDE MAZURIC: "Babeuf and the Conspiracy for Equality", Political Publishing House, 1964, 252 pages	159
---	-----

COMITETUL DE REDACȚIE

N. ADANILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între
orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60,
interior 442; 722; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 6 lei; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Editura „Scinteia“

Lei 6

I 8907

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LINGĂ C.C. AL P.M.R.

Biblioteca craș
S I B I U

2

1965

1990

0 JUL. 2005

97

18907

2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

BIBLIOTECA CENTRALA
SIBIU

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL XI

2

1965

6481 ✓

SUMAR

A XX-A ANIVERSARE A VICTORIEI ASUPRA GERMANIEI FASCISTE

Cuvîntarea rostită de tovarăşul Leontin Sălăjan la adunarea festivă cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a Zilei Victoriei	3
ION POPESCU-PUȚURI, GHEORGHE ZAHARIA, ILIE RĂDULESCU: Insurrecția armată antifascistă din august 1944 și participarea României la înfrîngerea Germaniei hitleriste. Însemnătatea lor în istoria poporului român	9
VALTER ROMAN, VLADIMIR ZAHARESCU, colonel AUREL PETRI: Cercetarea istoriei mișcării de rezistență antifascistă din România	23
General-maior CONSTANTIN POPA, colonel LEONIDA ION, locotenent-colonel LEONIDA LOGHIN: Cercetarea arhivistică privind participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la războiul antihitlerist	39
N. N. CONSTANTINESCU, colonel VASILE ANESCU: Rezultatele cercetării științifice cu privire la contribuția economică a României în războiul antihitlerist	51

LUPTELE DESFĂȘURATE DE ARMATA ROMÂNĂ, UMĂR LA UMĂR CU ARMATA SOVIETICĂ, PE TERITORIUL CEHOSLOVACIEI ȘI AUSTRIEI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI ANTIHITLERIST

OPERAȚIILE ARMATEI 4 ROMÂNE

General-locotenent în rezervă MIHAIL CORBULEANU: Participarea la operația de la Rožňava.	65
General-maior în rezervă MARCEL MIHĂILESCU: Participarea la lupta pentru eliberarea zonelor Zvolen și Banská Bystrica	77
General-locotenent în rezervă ION SPIREA: În masivele muntoase Fatra Mare, Fatra Mică și în Carpații Albi	89

OPERAȚIILE ARMATEI 1 ROMÂNE

General-locotenent în rezervă DAMIAN RAȘCU: În masivul Javorina.	101
General-maior în rezervă ION STĂNICĂ: Între riurile Hron și Morava	112
General-maior în rezervă CONSTANTIN TRAIAN BURDULOIU: Acțiunile Corpului aerian român	127
Maior în rezervă GHEORGHE RĂUȚĂ: Operațiile militare ale Regimentului 2 care de luptă	136

* * *

COMUNICĂRI

Date cu privire la legăturile lui V. I. Lenin cu mișcarea muncitorească din România: A. Deac	145
--	-----

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Armata română în luptele pentru libertatea noastră”, Editura Slovacia centrală, 1964, 164 pag.; JOSÉ DIAS COELHO: „Rezistența în Portugalia”, Editura politică, 1965, 168 pag.	153
---	-----

INFORMAȚII

Conferința științifică de la Moscova consacrată celei de-a XX-a aniversări a victoriei asupra Germaniei fasciste	158
Simpozion consacrat împlinirii a 95 de ani de la nașterea lui V.I. Lenin	159
Sesiunea de comunicări științifice consacrată aniversării a 20 de ani de la victoria asupra Germaniei hitleriste	159
Simpozionul cu tema: „România în războiul antihitlerist”	160

A XX-a aniversare a victoriei asupra Germaniei fasciste

Cuvîntarea rostită de tovarășul Leontin Sălăjan la adunarea festivă cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a Zilei Victoriei

Tovarăși și prieteni,

Domnilor,

Sărbătorim împlinirea a 20 de ani de la victoria istorică a popoarelor iubitoare de libertate asupra fascismului german.

În conștiința omenirii este vie amintirea luptelor eroice duse de-a lungul anilor grei ai celui de-al doilea război mondial de popoarele coaliției antihitleriste, a cărei forță hotărîtoare a constituit-o Uniunea Sovietică. Prin eforturile lor pline de sacrificii, hitlerismul a fost zdrobit, iar civilizația umană salvată de barbaria fascistă.

Poporul român întîmpină ziua de 9 mai cu satisfacția și mîndria de a-și fi adus contribuția la obținerea acestei victorii de mare însemnătate pentru destinele omenirii. O dată cu înfăptuirea insurecției din august 1944, el a participat la războiul împotriva Germaniei naziste cu întregul său potențial militar și economic. Lupta antifascistă a poporului român a contribuit la așezarea unor temelii trainice României noi, făurită în focul revoluției de masele populare conduse de partid.

Tovarăși,

Imperialismul hitlerist a declanșat războiul cu scopul de a înrobi celelalte țări și popoare și de a cuceri dominația mondială. Numeroase țări au căzut victimă agresiunii și au fost încălcate de cizma hitleristă — Germania ajungînd în cîțiva ani să cotopească aproape întreaga Europă. „Noua ordine” pe care fascismul urmărea s-o întroneze în lume însemna cea mai neagră teroare, desființarea independenței de stat și a tuturor cuceririlor democratice ale popoarelor.

În acele zile de grea încercare, cînd acțiunile celui mai agresiv și mai reacționar imperialism puneau în primejdie însăși existența și ființa națională a multor popoare, forțe uriașe din lumea întreagă s-au unit pentru a lupta împotriva acestuia. A luat naștere coaliția antihitleristă din care făceau parte U.R.S.S., Anglia, S.U.A. și căreia i s-au alăturat apoi multe alte țări.

Greul războiului l-a purtat poporul sovietic care a înfruntat și nimicit cea mai mare parte a forțelor fasciste. Însuflețit de cauza dreaptă a apărării patriei socialiste și a salvării omenirii de fascism, poporul sovietic, sub conducerea partidului făurit de Lenin, a dat dovadă de un neasemuit eroism și bărbăție. În istoria războiului s-au înscris cu litere de aur luptele din fața Moscovei, epopeea Leningradului, năpraznica lovitură dată dușmanului la Stalingrad, vastele operații desfășurate de la Kursk și Orel pînă la Berlin. În gigantice bătălii care au scos în evidență cu putere înalta artă militară și măiestrie a comandamentului ei, Armata sovietică a zdrobit pas cu pas mașina de război hitleristă. Toate acestea au constituit un examen strălucit al trăinicieii și vitalității orînduirii socialiste.

Popoarele Europei înrobite de hitleriști, popoarele Asiei — victime ale militarismului japonez, s-au ridicat la luptă împotriva fascismului. Sub conducerea partidelor comuniste, mișcarea de rezistență îi asalta din toate părțile pe cotropitori.

Soarta Germaniei hitleriste a fost pecetluită în primăvara anului 1945, prin bătălia pentru Berlin, cea mai mare bătălie din timpul celui de-al doilea război mondial și din istoria războaielor în general. Armata sovietică a înfrînt ultima și cea mai disperată rezistență a trupelor hitleriste. La 9 mai Germania fascistă a capitulat. Cîteva luni mai tîrziu a fost scos din luptă aliatul Germaniei în Asia — imperialismul japonez. La înfrîngerea Japoniei a avut o contribuție importantă poporul chinez, care, sub conducerea partidului său comunist, a luptat ani de-a rîndul cu eroism împotriva agresorilor.

Tovarăși,

În România, lupta de eliberare s-a dezvoltat încă de la începutul războiului, cuprinzînd pături din cele mai diferite ale populației, și în primul rînd clasa muncitoare. Teroarea sălbatică, închisorile și lagărele, schingiuirile și plutoanele de execuție n-au putut înfrînge voința de luptă a poporului. Comuniștii, animați de un fierbinte patriotism, dînd nenumărate jertfe, au organizat acțiunile pentru sabotarea mașinii de război, au creat formațiuni patriotice înarmate, au coalizat în jurul clasei muncitoare, într-un front larg, toate forțele interesate în eliberarea țării.

Lupta forțelor patriotice a culminat cu insurecția armată de la 23 August 1944, organizată și condusă de partidul comunist. Ca rezultat al insurecției victorioase, dictatura militară fascistă a fost răsturnată, întreaga Armată română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste, ceea ce a constituit o lovitură puternică dată Germaniei, influențînd asupra desfășurării ulterioare a războiului în ansamblul său.

Unitățile Armatei române și formațiunile de luptă patriotice au zdrobit trupele hitleriste din București și împrejurimi, din Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banat și sudul Transilvaniei, scoțind din luptă importante efective germane și capturând mari cantități de armament și alte materiale de război. Timp de aproape 9 luni, umăr la umăr cu glorioasa Armată sovietică, viteaza Armată română a luptat pentru izgonirea trupelor fasciste de pe teritoriul țării și apoi dincolo de hotarele ei, în Ungaria și Cehoslovacia, până la victoria finală asupra Germaniei fasciste.

Numărul militarilor români pe frontul antihitlerist s-a ridicat la peste 360 000. De la Mureș până în apropiere de Praga, trupele române au pătruns peste 1 000 de km în dispozitivul inamic, eliberând 3 831 de localități. Soldații și ofițerii români și-au adus contribuția lor de sânge la eliberarea orașelor Sf. Gheorghe, Odorhei, Tg. Mureș, Cluj, Oradea, Debrețin, Budapesta, Zvolen, Banska-Bystrica și multe altele. Ei au provocat forțelor fasciste mari pierderi, numai prizonierii luați de armata română ajungând la aproape 118 000.

În crâncena încheștare cu dușmanul, militarii români au manifestat un eroism de masă, care își avea izvorul în înțelegerea justeței cauzei pentru care luptau, în hotărîrea lor nestrămutată de a-și elibera patria și de a contribui la înfrîngerea Germaniei naziste. Armata noastră era însuflețită de dragostea pe care i-o purta poporul, de marile transformări revoluționare ce se desfășurau în țară sub conducerea Partidului Comunist Român. Pentru minunatele lor fapte de bravură, peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost distinși cu ordine și medalii de război românești, sovietice, cehoslovace și ungare. Cu jertfe mari au străbătut diviziile și regimentele noastre drumurile aspre ale războiului antifascist. Pierderile Armatei române în acest război s-au ridicat la peste 167 000 oameni. Singele vărsat în comun de vitejii ostași români și sovietici în luptele pentru eliberarea întregului teritoriu al țării noastre, în războiul antihitlerist, a cimentat prietenia și alianța dintre poporul român și poporul sovietic.

Înfruntînd mari greutăți și privațiuni, muncitorii, țăranii, intelectualii au răspuns cu avînt patriotic la chemarea partidului comunist „Totul pentru front, totul pentru victorie!” Rețeaua de căi ferate a țării, materialul rulant și alte mijloace de comunicație, cea mai mare parte a producției industriale și cantități însemnate de produse agroalimentare au fost puse la dispoziția frontului.

Meritul istoric de a fi organizat și condus marile eforturi ale poporului în războiul antihitlerist îi revine partidului comunist, Comitetului său Central în frunte cu secretarul general al partidului, eminent conducător al clasei muncitoare și poporului, Gheorghe Gheorghiu-Dej. Încă de la insurecția armată, în condițiile în care forțele reacționare, deținînd majoritatea în guvern, sabotau pe toate căile participarea României la război, partidul a mobilizat toate energiile poporului, a insuflat maselor muncitoare și luptătorilor de pe

front o nestrămutată voință de a învinge. Eforturile României în război au devenit și mai intense după instaurarea la 6 martie 1945 a guvernului prezidat de înflăcăratul patriot dr. Petru Groza. Lupta desfășurată, sub conducerea partidului comunist, pentru eliberarea țării de sub jugul fascist, participarea la războiul pentru zdrobirea Germaniei naziste au înscris o pagină de glorie în cartea marilor tradiții de luptă ale poporului nostru pentru independență, libertate și progres.

La a douăzecea aniversare a Zilei Victoriei, gândurile noastre se îndreaptă cu emoție și recunoștință spre ostașii și ofițerii români și bravii luptători antifasciști din țara noastră, spre militarii Armatei sovietice, militarii aparținând forțelor armate ale celorlalte state ale coaliției antihitleriste, eroii mișcării de rezistență din toate țările, spre toți cei care și-au sacrificat viața în lupta pentru nimicirea fascismului.

Tovarăși,

Victoria asupra fascismului a avut adânci repercusiuni asupra dezvoltării mondiale contemporane.

Muncind pentru vindecarea grelelor răni provocate de război, masele populare erau însuflețite de dorința de a consolida rezultatele victoriei, de a făuri o lume în care pacea să aibă o temelie trainică, în care fiecare popor să-și poată exercita din plin dreptul de a dispune liber de soarta sa. Popoarele dintr-o serie de țări ale Europei și Asiei au pășit pe calea revoluției, și-au luat soarta în propriile lor mâini, asigurând victoria orînduirii noi, socialiste. Socialismul s-a transformat într-un sistem mondial, care cuprinde peste un sfert din teritoriul și o treime din populația globului. Marile succese obținute de țările socialiste pe plan economic, politic, social au făcut să crească continuu rolul și influența sistemului mondial socialist asupra dezvoltării omenirii. A crescut în amploare lupta maselor din țările capitaliste pentru o viață mai bună, împotriva politicii reacționare, antipopulare, a monopolurilor. Pășind în fruntea maselor muncitoare, mișcarea comunistă internațională a devenit cea mai puternică forță politică a contemporaneității. Sub loviturile mișcării de eliberare națională se prăbușește sistemul colonial al imperialismului; numeroase țări și-au cucerit independența, devenind factori activi în lupta pentru pace și progres. Un puternic avînt cunoaște mișcarea de luptă pentru pace.

Transformările înnoitoare petrecute în lume în perioada postbelică au schimbat raportul de forțe pe plan internațional în favoarea păcii, democrației și socialismului.

Imperialismul agresiv nu renunță însă la ideea de a modifica cursul istoriei, care îi este nefavorabil, întreține în diferite părți ale globului focare de neliniște, întreprinde noi atentate împotriva păcii și libertății popoarelor, creînd grave primejdii pentru securitatea internațională.

Toate acestea stîrnesc o mare îngrijorare în rîndul popoarelor iubitoare de pace, care nu pot uita suferințele imense, grelele pierderi pe care le-a provocat al doilea război mondial. Ele știu că, în condițiile actuale, cînd există armamentul racheto-nuclear, o nouă conflagrație mondială ar pricinui distrugerii materiale și pierderi umane incomparabil mai mari și mai dure-roase. Aniversînd Ziua Victoriei, popoarele sînt animate de hotărîrea de a nu permite dușmanilor păcii atragerea omenirii într-un al treilea război mondial. Urișele forțe ale contemporaneității — sistemul mondial socialist, mișcarea comunistă și muncitorească, tinerele state independente, mișcările largi democratice — pot, prin luptă unită, să asigure salvagardarea păcii.

Alături de toate forțele progresiste, Republica Populară Română luptă pentru asigurarea unei păci trainice în lume, pentru respectarea dreptului popoarelor la o dezvoltare liberă, independentă.

La baza politicii externe a țării noastre se află prietenia și alianța frățească cu celelalte țări socialiste. Militînd pentru continua întărire a acestei prietenii, Partidul Muncitoresc Român și guvernul Republicii Populare Române își vor aduce și în viitor întreaga contribuție la întărirea unității și coeziunii țărilor sistemului mondial socialist, a mișcării comuniste internaționale, pe baza principiilor marxism-leninismului.

Statul nostru promovează activ colaborarea cu toate țările, în spiritul coexistenței pașnice între state cu orînduiri sociale diferite. În relațiile internaționale Republica Populară Română militează pentru respectarea independenței și suveranității naționale, egalitatea în drepturi a popoarelor, respectul reciproc și neamestecul în treburile interne.

Împreună cu toate forțele interesate în menținerea păcii, România luptă pentru încetarea cursei înarmărilor, desființarea blocurilor militare, retragerea forțelor armate și lichidarea bazelor militare de pe teritoriile altor state, interzicerea armelor nucleare și distrugerea stocurilor existente, înfăptuirea dezarmării generale. Țara noastră se pronunță pentru realizarea unui sistem de securitate colectivă în Europa, care să împiedice reînvierea militarismului german, să pună capăt tendințelor revanșiste vest-germane. Poporul român sprijină eforturile Republicii Democratice Germane pentru înfăptuirea năzuințelor poporului german spre reunificare, pe calea tratativelor dintre cele două state germane.

Nutrînd o prietenie adîncă față de eroicul popor vietnamez, poporul nostru își exprimă solidaritatea și sprijinul deplin față de lupta sa dreaptă pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a R. D. Vietnam, pentru dreptul poporului vietnamez de a-și hotărî singur soarta. Poporul român condamnă cu hotărîre acțiunile agresive ale Statelor Unite împotriva Republicii Democratice Vietnam, precum și împotriva Republicii Dominicane, cere cu fermitate încetarea lor imediată și retragerea trupelor intervenționiste.

Aducîndu-și contribuția la apărarea păcii, țara noastră manifestă vigoare neslăbită, se îngrijește de întărirea capacității sale de apărare. Militarii forțelor noastre armate își perfecționează necontenit pregătirea lor de luptă și politică, conștienți de înalta misiune ce le-a fost încredințată — apărarea patriei noastre socialiste, a independenței și suveranității sale — de răspunderea ce le revine împreună cu armatele statelor participante la Tratatul de la Varșovia și ale celorlalte țări socialiste, în apărarea cauzei păcii și socialismului.

A 20-a aniversare a Zilei Victoriei găsește poporul român în plin avînt al muncii creatoare pentru desăvîrșirea construcției socialiste. Înfățișarea de azi a țării, înfăptuirile de pînă acum sporesc elanul oamenilor muncii, le întăresc încrederea în capacitatea de a îndeplini cu succes marile sarcini trasate de partid, de a ridica România pe noi culmi ale progresului.

Înalta conștiință socialistă a maselor, patriotismului lor se reflectă în entuziasmul cu care întregul popor se pregătește să întîmpine Congresul al IV-lea al Partidului Muncitoresc Român, eveniment istoric în viața partidului și a țării. Muncitorii, țărani, intelectuali își înmulțesc eforturile pentru a obține în cîntec Congresului realizări de seamă în toate domeniile de activitate, pentru a face patria noastră tot mai prosperă și înfloritoare.

Sărbătorind Ziua Victoriei, poporul nostru își manifestă din nou hotărîrea ca, împreună cu celelalte popoare, cu forțele păcii din toată lumea, să-și aducă întreaga sa contribuție la înfăptuirea năzuinței vitale a omenirii — triumful cauzei păcii și prieteniei dintre popoare.

Insurecția armată antifascistă din august 1944 și participarea României la înfrângerea Germaniei hitleriste.

Însemnătatea lor în istoria poporului român

**ION POPESCU-PUȚURI,
GHEORGHE ZAHARIA,
ILIE RĂDULESCU**

Întreaga omenire aniversează anul acesta 20 de ani de la terminarea victorioasă în Europa, la 9 mai 1945, a celui de-al doilea război mondial, prin capitularea necondiționată a Germaniei naziste, sub loviturile armatelor coaliției antihitleriste.

Dezlănțuit în 1939 de Germania, cel de-al doilea război mondial a intrat în istoria universală ca un moment crucial. În acele zile de grea încercare, când era în joc însăși ființa națională a multor popoare, amenințate de primejdia înrobirii fasciste, împotriva cotropitorilor s-au ridicat la luptă forțe sociale uriașe din numeroase țări ale lumii, s-a format o largă coaliție antihitleristă, din care făceau parte U.R.S.S., Anglia, S.U.A., și căreia i s-au alăturat apoi alte țări.

În obținerea victoriei asupra hitlerismului, Uniunea Sovietică a adus contribuția hotărâtoare. Poporul sovietic, dând uriașe jertfe de sînge, a purtat cu eroism greul luptei împotriva Germaniei, pentru eliberarea patriei sale și salvarea omenirii de primejdia înrobirii fasciste. În marile bătălii purtate pe întinderile imense ale frontului, glorioasa Armată sovietică, însuflețită și condusă de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, a sfărîmat pas cu pas mașina de război nazistă, dînd aripi luptei de eliberare a popoarelor, însuflindu-le încredere în victorie.

Războiul împotriva puterilor fasciste s-a îmbinat strîns cu lupta de eliberare a tuturor popoarelor subjugate de fascism din Europa și Asia. Un rol mare în obținerea victoriei asupra fascismului german a jucat mișcarea de rezistență patriotică a maselor populare din Albania, Belgia, Cehoslovacia, Danemarca, Franța, Grecia, Iugoslavia, Norvegia, Olanda, Polonia, care au luptat cu spirit de sacrificiu, în frunte cu comuniștii, împotriva ocupanților. Lupta de rezistență împotriva regimurilor fasciste și a războiului hitlerist, s-a dezvoltat și în Bulgaria, Finlanda, Germania, Italia, Ungaria, care a contribuit de asemenea, la obținerea victoriei.

La numai câteva luni după capitularea Germaniei hitleriste a fost scoasă din luptă, sub loviturile coaliției antifasciste, și Japonia militaristă. La înfrângerea acesteia o contribuție importantă a adus poporul chinez, care, sub conducerea partidului său comunist, a luptat ani de-a rândul cu eroism, împotriva agresorilor, precum și popoarele coreean, vietnamez, ș.a.

În România, în anii întunecați ai războiului hitlerist, a crescut în amploare lupta forțelor patriotice, în frunte cu comuniștii, pentru sabotarea mașinii de război naziste și eliberarea țării de sub jugul fascist. Folosind împrejurările favorabile create de succesele militare ale coaliției antihitleriste, și în primul rând de strălucitele victorii ale Armatei sovietice, poporul român a răsturnat dictatura militară-fascistă și s-a alăturat coaliției antihitleriste, luptând alături de Uniunea Sovietică până la victoria finală asupra Germaniei. Insurecția din august 1944 a intrat în istoria României ca un moment de cotitură, ca deschizătoare a unei epoci de profunde transformări revoluționare.

Victoria asupra Germaniei hitleriste a avut adânci repercusiuni politice și sociale asupra dezvoltării istorice contemporane, asupra destinelor multor popoare. Masele populare dintr-un șir de țări, forțele democratice progresiste, în frunte cu partidele comuniste și muncitorești, au folosit împrejurările prielnice create ca urmare a înfrângerii statelor fasciste, au smuls țările lor din lanțul imperialismului și au pășit pe calea făuririi unei vieți noi, libere și independente.

Sub impulsul mării victorii împotriva fascismului, popoarele din colonii au continuat lupta de eliberare națională, multe dintre ele s-au constituit în state naționale independente, obținând succese în dezvoltarea economiei și culturii lor.

În decursul ultimelor două decenii s-a schimbat geografia politică a globului pământesc, s-a îngustat sfera dominației imperialiste, raportul de forțe pe plan internațional s-a schimbat în favoarea păcii, democrației și socialismului.

Cel de-al doilea război mondial în ansamblul său și participarea României la acest război constituie unele din problemele cele mai importante care stau în atenția istoricilor din țara noastră.

Cercetarea științifică se sprijină pe un vast material de arhivă. Sînt studiate hotărîrile, declarațiile, manifestele P.C.R. din anii celui de-al doilea război mondial, broșurile și articolele presei ilegale antifasciste. Cercetarea este completată prin studierea documentelor organelor dictaturii militare-fasciste, diferitelor instituții de stat, organelor represive, precum și a documentelor diplomatice și a celor ale organelor hitleriste. La dispoziția istoricilor se află, de asemenea, numeroase mărturii ale participanților la evenimente, mărturii, amintiri și memorii ale unor personalități politice.

În decursul anilor a fost lărgită baza documentară prin depistarea unor noi materiale în arhivele organelor și instituțiilor de stat centrale și locale, au fost adunate numeroase amintiri și memorii de la participanții la evenimentele importante. Cercetarea în arhivele din țară a fost îmbinată, datorită colaborării care s-a extins în ultimii ani, cu unele cercetări în arhivele

din Uniunea Sovietică, R. D. Germană, R. S. Cehoslovacă, R. P. Ungară și Austria. Au fost studiate documentele privind România din arhivele Ministerului de Externe al Germaniei publicate în edițiile engleză și franceză ș.a., precum și un număr însemnat de lucrări memorialistice și istoriografice apărute în străinătate.

Munca de cercetare, care continuă, a ajutat la clarificarea multor aspecte ale condițiilor economice, politice și sociale interne și ale condițiilor politice externe ale României din anii premergători și din timpul celui de-al doilea război mondial, condiții care au determinat sau au influențat orientarea politică a cercurilor guvernante românești și evoluția țării noastre în acea perioadă. S-au adunat fapte și date noi cu privire la amploarea mișcării de rezistență din țara noastră, la interdependența ei cu mișcarea de rezistență și cu evoluția situației politice și militare din Europa, cu privire la pierderile suferite de poporul român de pe urma jafului și războiului hitlerist, la atitudinea diferitelor grupări burgheze față de războiul hitlerist și de înfeudarea țării Germaniei, cu privire la caracterul de masă al insurecției antifasciste din august 1944, la contribuția României în obținerea victoriei asupra Germaniei naziste și altele. Pentru clarificarea acestor probleme, un rol de mare importanță îl are analiza amplă, aprofundată, cuprinsă în rapoartele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej la a XV-a aniversare a Republicii Populare Române și la a XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist.

Rezultatele cercetărilor au fost valorificate în lucrări și studii, dintre care semnalăm: „Contribuția României la războiul antihitlerist“, „Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist“, culegerile de studii: „23 August 1944“, „Din istoria contemporană a României“, „La Roumanie pendant la deuxième guerre mondiale“, „L'instauration et la consolidation du régime démocratique populaire en Roumanie“. Au apărut numeroase studii și comunicări în revistele „Lupta de clasă“, „Studii“, revistă de istorie a Academiei R.P.R., „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“, „Revista Arhivelor“ ș.a. De asemenea, pe baza materialului adunat și sintetizat, au fost elaborate și se află în curs de apariție două lucrări ample, una consacrată insurecției armate antifasciste, iar cea de-a doua — participării României la războiul antihitlerist, care au fost supuse în prealabil unei discuții largi.

Istoria contemporană a României și mai ales a perioadei anilor războiului și a revoluției populare preocupă pe numeroși istorici din străinătate. Dintre lucrările apărute în țările socialiste, pe primul loc se situează valoroasa lucrare „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei“, elaborată sub egida Institutului de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S., în care evenimentele din țara noastră sînt prezentate în mai multe capitole. Remarcăm, de asemenea, lucrările istoricilor N. I. Lebedev, M. G. Sazina, lucrarea „Istoria României — epoca modernă și contemporană“ sub redacția lui V. N. Vinogradov ș.a.

Lucrările consacrate evenimentelor din România în timpul celui de-al doilea război mondial sau în care sînt menționate evenimente legate de țara

noastră au apărut în R. S. Cehoslovacă, R. P. Ungară, R. P. Bulgaria și R. D. Germană.

Din țările capitaliste sînt cunoscute lucrări semnate de A. Toynbee, H. Seton Watson, W. Schirer, A. Gould Lee, Alexander Werth, A. Hillgrüber, Tippelskirch, H. Friessner ș.a. În multe din aceste lucrări se constată încercarea de a denatura adevărul istoric cu privire la cel de-al doilea război mondial, de a minimaliza rolul Armatei sovietice în zdrobirea hitlerismului, rolul mișcării de rezistență antifascistă și al maselor populare în zdrobirea fascismului, rolul partidelor comuniste și muncitorești, al forțelor antifasciste și patriotice. Totuși, sub imperiul de netăgăduit al faptelor istorice, autorii se referă la evenimentele principale ale acelor vremi, între care și la lupta poporului român și a armatei sale pentru zdrobirea hitlerismului. În sfera de preocupări a istoricilor români se află combaterea încercărilor istoricilor neonaziști și a altor istorici reacționari de a denatura adevărul cu privire la istoria celui de-al doilea război mondial, de a falsifica adevărul istoric.

★

În cadrul problemelor politice legate de cel de-al doilea război mondial, cercetătorii istorici din România pun în centrul atenției aprofundarea fenomenelor legate de pregătirea și înfăptuirea insurecției armate din august 1944, de importanța sa istorică pentru poporul român și ecoul său internațional.

Anii care au trecut de la terminarea războiului, succesele istorice obținute de poporul român în dezvoltarea economică și culturală au pus într-o lumină puternică marea și profunda semnificație a insurecției armate antifasciste din august 1944, memorabil eveniment din istoria contemporană a României, care a marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului nostru, în îndelungata sa luptă pentru eliberarea națională și socială, pentru înfăptuirea de adînci transformări revoluționare și clădirea unei Români noi ¹.

Importanța istorică a insurecției armate antifasciste în dezvoltarea țării noastre constă, în primul rînd, în răsturnarea dictaturii militare-fasciste, dictatura teroristă a celor mai șovine și mai agresive cercuri ale burgheziei și moșierimii române legate de imperialismul german.

Evenimentele istorice din august 1944 își au rădăcinile în contradicțiile politice-economice și frământările sociale din perioada premergătoare războiului. Forțele politice care au acționat în august 1944 și-au tras vigoarea din marile bătălii revoluționare, din lupta dîră împotriva exploatării claselor dominante pentru drepturi și libertăți democratice, desfășurate de-a lungul multor ani de masele populare în frunte cu comuniștii. Amploarea mișcării antifasciste, lupta unor largi păături sociale împotriva reacțiunii burghezo-moșierești au frînat pentru un timp procesul de fascizare a României.

Dar cercurile diriguitoare ale României, aliniindu-se politicii mîuncheneze promovate de Anglia, Franța, S.U.A., au cedat pas cu pas în fața expansiunii

¹ Gh. Gheorghiu-Dej: „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist“, Editura politică, 1964, pag. 5.

hitleriste. Roadele amare ale acestei politici de trădare a intereselor naționale s-au revărsat din plin, ca un cataclism, peste țară în anii care au urmat, când a fost instaurată dictatura militară-fascistă a lui Antonescu, iar România a fost înfeudată imperialismului fascist german și împinsă în războiul hitlerist.

Numeroase documente consemnează adevărul istoric că poporul român nu s-a împăcat niciodată cu aservirea țării imperialiștilor germani și cu susținătorii acestora din interior. Masele largi ale poporului — clasa muncitoare, țărănimea, intelectuali, meseriași și funcționari — vedeau în coterorii hitleriști dușmanul neîmpăcat al intereselor naționale. Chiar cercuri importante ale burgheziei aveau atitudine potrivnică față de alianța cu Germania hitleristă. Ciuntirea teritoriului țării, impunerea dictatului fascist de la Viena, din 30 august 1940, teroarea fascistă și privațiunile resimțite de masele populare ca urmare a jafului hitlerist în economie au dat naștere de la început stărilor de spirit antihitleriste, care au crescut și s-au accentuat continuu în timpul desfășurării războiului, luând cele mai diferite forme de luptă contra dictaturii militare-fasciste, a producției de război și a trupelor germane aflate în țară.

Împingerea țării în războiul hitlerist a fost privită de poporul român ca un act odios, potrivnic intereselor sale naționale, care aducea țara la ruină și dezastru. Acest fapt a fost confirmat cu cinism de însuși Ion Antonescu într-o convorbire cu Ribbentrop, în februarie 1942, când spunea: „...Am declarat fără să întreb poporul că trebuie să ducem o politică de alăturare față de țările axei; eu am spus că acesta este unicul exemplu din istoria popoarelor când doi oameni îndrăznesc să facă o declarație deschisă și să cheme poporul să ducă o astfel de politică, care trebuie să-i pară neapărat odioasă”².

În acele condiții de grea încercare, când țara era împinsă în pragul catastrofei naționale, Partidul Comunist din România (P.C.R.) a elaborat o platformă cu un profund conținut patriotic, care prevedea răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei, formarea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor antifasciste, înfăptuirea de reforme democratice. Comuniștii s-au declarat gata să colaboreze cu toate partidele, grupările și personalitățile politice, indiferent de poziția lor de clasă și de convingerile lor ideologice, pentru realizarea oricărei prevederi din această platformă, punând ca singur criteriu al colaborării lupta împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară³.

Activitatea P.C.R. se desfășura în condiții deosebit de complexe. Greutăților create de teroarea sălbatică, precum și de faptul că o mare parte a activiștilor săi de frunte se aflau în închisori și lagăre, li se adăugau uneltirile unor elemente trădătoare strecurate în conducerea sa. Împotriva voinței trădătorilor, dejucând provocările acestora, organizațiile de partid,

² „Nota convorbirii dintre Ion Antonescu și Ribbentrop”, în „Procesul de la Nürnberg”, volumul II, Moscova, 1958, documente U.R.S.S., 235, pag. 497.

³ Gh. Gheorghiu-Dej: „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist”, Editura politică, 1964, pag. 8.

comuniștii, cu riscul vieții, conduceau masele, organizau sabotarea mașinii de război hitleriste, uneau în jurul lor forțele patriotice⁴.

Militînd pentru zdrobirea dictaturii fasciste și scoaterea țării din război, comuniștii au adresat insistent tuturor grupărilor politice nefasciste chemarea de a se alătura luptei antihitleriste. Vreme îndelungată partidele tradiționale burghezo-moșierești — Partidul național țărănesc-Maniu și Partidul național liberal-Brătianu — au refuzat orice colaborare cu comuniștii și cu celelalte forțe patriotice, fără să fi încercat organizarea vreunei acțiuni politice de masă. Pe plan intern, singura lor activitate în primii ani ai războiului a constat în acțiuni sterile de culise și în pertractări cu guvernul Antonescu, care au continuat pînă în preajma răsturnării acestuia⁵.

După cum confirmă unele documente de arhivă, grupările politice reprezentate de cele două partide burghezo-moșierești, legate prin interese economice de capitalul anglo-american și stăpînite de ură împotriva U.R.S.S., sperau într-o măcinare reciprocă a Germaniei naziste și a Uniunii Sovietice. Multă vreme liderii acestor partide, cît și cercurile palatului regal au manevrat în vederea realizării așa-numitei „variante balcanice” a lui Churchill, care preconiza debarcarea trupelor anglo-americane în această parte a Europei.

Șefii partidelor național-țărănesc și național-liberal urmăreau să rămînă ca rezerve ale cercurilor conducătoare ale claselor dominante pentru a putea manevra, în eventualitatea înfrîngerii hitleriștilor și a înlăturării guvernului antonescian. Într-un memoriu adresat lui Ion Antonescu în noiembrie 1940, făcînd aluzie la propriile lor partide, Maniu și Brătianu scriau: „Menținerea forțelor de rezervă este un imperativ nu numai în acțiunea militară, ci și în cea politică”⁶. La rîndul lui, Antonescu s-a declarat de acord ca exponenții partidelor național-țărănesc și liberal să facă o oarecare opoziție, să se constituie ca o rezervă pentru eventualitatea înfrîngerii hitleriștilor. „Deși eu cred că șansele de victorie finală germană sînt de 90%, nu mă gîndesc să distrug rezerva eventuală pentru o politică opusă celei care o slujesc eu. Dovadă că, deși există un decret-lege care condamnă la moarte pe cei ce fac politică, eu vă poftesc la dejun”⁷ — declara Ion Antonescu unui emisar al P.N.Ț. în mai 1941.

Singura forță politică din țară care s-a ridicat cu adevărat în apărarea intereselor naționale ale României, pentru zdrobirea fascismului a fost partidul comunist. În toți anii războiului, Partidul Comunist din România, în fruntea forțelor antifasciste, a dus, în ciuda terorii și prigoanei dezlănțuite de dictatura fascistă, o eroică luptă de rezistență. Numeroase documente descoperite în arhivele organelor de stat fasciste, în materialele proceselor intentate luptătorilor antifasciști etc. au permis în ultimii ani îmbogățirea documentării despre luptele revendicative, grevele, actele de sabotaj făcute de muncitorii din întreprinderi, gări, mine, din ateliere și unități militare care loveau în mașina de război fascistă, despre creșterea rezistenței țărănimii împotriva li-

⁴ Ion Vințe: „Partidul Comunist din România în fruntea luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste”, în culegerea „23 August 1944”, Editura politică, 1964, pag. 3—16.

⁵ H. Seton Watson: „The East European revolution”, New York, 1961, pag. 85.

⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 174, fila 49. Memoriul din noiembrie 1940 al lui I. Maniu și C. (Dinu) I. C. Brătianu către I. Antonescu.

⁷ C. Argetoianu: „Însemnări zilnice”, Arhiva C.C. al P.M.R., caietul nr. 33, fondul nr. 104, dosarul nr. 8 633, fișele 9 211—9 212.

vrărilor forțate de produse agricole și a rechiziționării vitelor, despre nesupunerile la încorporare și mobilizare. În tot timpul războiului P.C.R. a desfășurat o susținută activitate propagandistică de demascare a regimului fascist și a ororilor sale, de informare veridică a opiniei publice asupra desfășurării războiului, chemând poporul la intensificarea luptei antihitleriste.

În 1943 s-a constituit Frontul patriotic antihitlerist, care reunea, alături de P.C.R., organizația Frontul plugarilor, condusă de dr. Petru Groza, Partidul socialist țărănesc, condus de M. Ralea, Uniunea populară maghiară (Madosz), Uniunea patrioților și alte organizații și grupări cu caracter democratic.

Numeroase documente de arhivă cercetate oferă o bogată informație despre evoluția României în anii 1941—1944, ceea ce a permis formarea unei imagini mai cuprinzătoare asupra procesului de adâncire a contradicțiilor dintre păturile sociale largi ale poporului și dictatura militară-fascistă, care se sprijinea pe baionetele hitleriste. Creșterea luptei de masă împotriva fascismului și a războiului hitlerist, loviturile zdrobitoare date armatelor fasciste în anii 1942—1943 de Armata sovietică și perspectiva zdrobirii iminente a Germaniei au provocat o profundă criză politică și militară a dictaturii antonesciene, au ascuțit contradicțiile interne ale regimului; aparatul de stat fascist a intrat într-un proces ireversibil de descompunere.

Analizând situația politică și socială a României, starea de spirit a poporului, evoluția evenimentelor de pe front, activul de bază al P.C.R., sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, a conceput în vara anului 1943 planul general de pregătire concretă a acțiunii de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a României din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă⁸, obiective fundamentale cerute imperios de interesele vitale ale poporului. În același timp, comuniștilor le era limpede că atingerea acestor obiective avea să însemne un prim mare pas pe calea eliberării oamenilor muncii de sub jugul asupririi și exploatării, începutul revoluției care trebuia să ducă la făurirea unei orînduiri sociale noi, corespunzătoare năzuințelor maselor largi populare.

Pe baza obiectivelor stabilite a fost prevăzut un șir de măsuri cu caracter politic și militar: întărirea partidului comunist, realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, încheierea unei largi coaliții politice, constituirea unor forțe înarmate ale clasei muncitoare — formațiunile de luptă patriotice —, atragerea armatei la lupta de eliberare națională.

În aprilie 1944, cu toate condițiile extrem de grele ale ilegalității și prigoanei, au fost înlăturate din conducerea P.C.R. elementele trădătoare, lașe și capitularde, care jucaseră un rol odios de frinare a luptei cu arma în mînă împotriva hitleriștilor, de trădare a intereselor poporului român. Aceasta a redat partidului comunist întreaga sa vigoare și capacitate de luptă, a făcut posibilă mobilizarea tuturor forțelor sale pentru pregătirea efectivă a acțiunii de răsturnare a dictaturii fasciste.

Partidul comunist și-a întărit organizațiile din întreaga țară și — înainte de toate — a organizat formațiuni patriotice, instruite și dotate cu armament. Aceste formațiuni au jucat rolul determinant în răsturnarea dictaturii

⁸ „20 de ani de la eliberarea României“, Editura politică, 1964, pag. 14.

fasciste, influențând prin combativitatea lor poziția cercurilor palatului regal și a grupărilor politice burgheze, care și-au dat seama pe ce forță se sprijinea partidul comunist. În același timp au fost intensificate acțiunile revendicative, de sabotaj, de nesupunere la mobilizare.

Eforturile perseverente pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, în care comuniștii vedeau un pas de însemnătate hotărâtoare în vederea pregătirilor pentru răsturnarea dictaturii fasciste, acțiunile muncitorilor, care năzuiau spre unitate, au dus, în primăvara anului 1944, la realizarea unității de acțiune între P.C.R. și P.S.D., prin crearea Frontului unic muncitoresc. Întărind forța de luptă a clasei muncitoare, Frontul unic muncitoresc a exercitat, totodată, o puternică influență asupra celorlalte clase sociale și grupări politice, în primul rînd asupra maselor de bază ale țărânimii și asupra păturilor mijlocii de la orașe, grav lovite de continuarea războiului hitlerist.

Partidul comunist a militat pentru înfăptuirea unui larg sistem de alianță cu diferite grupări politice, folosind toate posibilitățile pe care le oferea criza regimului fascist. Ținînd seama atît de ceea ce unea și apropia între ele diferitele grupări ale claselor dominante, de contradicțiile din lagărul partidelor și grupărilor politice burgheze, dintre guvernul antonescian și monarhie, dintre ofițerii superiori din conducerea armatei și guvernul fascist, cît și de evoluția evenimentelor de pe front, partidul comunist a acționat cu fermitate principială și elasticitate tactică pentru a determina și grăbi regrouparea și îndreptarea diferitelor partide și cercuri politice în direcția unei acțiuni comune pentru răsturnarea dictaturii fasciste.

În condițiile adîncirii crizei regimului fascist, ale înfrîngerilor suferite de trupele fasciste pe front și apropierii armatelor sovietice de granițele României, în rîndul grupărilor și personalităților politice burghezo-moșierești nefasciste s-au intensificat căutările pentru ieșirea din criză. Liderii partidelor burghezo-moșierești se manifestau tot mai atent față de acțiunile și propunerile partidului comunist.

Întrevăzînd perspectiva înfrîngerii definitive a Germaniei hitleriste, cercurile din jurul regelui Mihai nu voiau să-și lege soarta pînă la capăt de Antonescu și de hitleriști. Ele vedeau în participarea regelui la o acțiune de scoatere a țării din războiul dus alături de Germania singura cale de a scăpa monarhia de răspunderile grele ce apăsau pe umerii ei pentru sprijinirea războiului antisovietic. Documentul intitulat „Consiliul de coroană“, întocmit la 3 mai 1944 de apropiați ai regelui, în vederea unui astfel de consiliu pe care-l proiectau, este edificator din acest punct de vedere. În caz de continuare a colaborării dintre monarhie și Antonescu — se arăta în acest document —, „poporul român va fi înclinat în mod natural să-și îndrepte privirile către noi forme de organizare... Cine-și poate imagina că monarhia, ca o formă de stat ce și-a manifestat în acest fel solidaritatea totală cu cauza germană, ar putea supraviețui?“⁹.

Regele și cercurile palatului considerau, ca și Maniu și Brătianu, că realizarea unui armistițiu de către guvernul antonescian constituia cea mai bună soluție, care putea evita acțiunea maselor populare; în acest scop au făcut numeroase demersuri pe lângă Ion și Mihai Antonescu. Spre deosebire

⁹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, dosar special, filele 3—4. „Consiliul de coroană“, document datat 3 mai 1944.

de Maniu și Brătianu, regele și sfetnicii săi au căutat însă și o altă soluție pentru eventualitatea că dictatorul fascist ar refuza încheierea armistițiului. Ei au fost nevoiți să recunoască rolul partidului comunist ca singura forță politică reală care acționa cu hotărâre pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și ruperea alianței României cu Germania hitleristă.

Partidul comunist era conștient că regele și cercurile din jurul său, acceptînd să acționeze împreună cu comuniștii, vor căuta să imprime desfășurării evenimentelor linia proprie, care consta în limitarea acțiunii la o lovitură de stat, realizată de un grup foarte restrîns, încît să nu se facă apel la masele populare, pentru a împiedica dezvoltarea luptei revoluționare. Partidul comunist a reușit însă să dejoace aceste intenții, cercurile din jurul regelui fiind nevoite să-și încadreze acțiunile în planul general elaborat de comuniști.

Pe linia politicii de izolare a guvernanților fasciști și de coalizare a unor largi forțe sociale, partidul comunist a încheiat, în mai 1944, un acord cu gruparea liberală de sub conducerea lui Gh. Tătărașcu, care avea o viziune mai realistă asupra desfășurării evenimentelor. Această grupare reprezenta o parte a burgheziei, ale cărei interese economice au avut de suferit din cauza unor măsuri ale regimului dictatorial și a aservirii României de către imperialismul german; ea era dispusă să colaboreze la o acțiune de scoatere a țării din axa fascistă.

În iunie 1944, sub impulsul creșterii luptei antifasciste în interiorul țării, al victoriilor raportate pe front de armatele sovietice, dezamăgiți de faptul că trupele anglo-americane au deschis cel de-al doilea front în Franța și nu în Balcani, cum speraseră ei, liderii partidelor național-țărănesc și național-liberal, întrevăzînd că riscă să rămînă în afara evenimentelor și în izolare totală, au acceptat încheierea unui acord cu partidul comunist și partidul social-democrat pentru înființarea, pe baza unei platforme democratice, a Blocului național-democrat.

O mare importanță a avut atragerea armatei alături de forțele patriotice, participarea unor generali și ofițeri superiori la pregătirea militară a acțiunii.

Sub îndrumarea nemijlocită a conducerii P.C.R., Comitetul militar, constituit la consfătuirea din 13—14 iunie 1944, s-a ocupat de pregătirea armatei în vederea participării ei la acțiunea militară.

Numeroase documente ale organelor militare și represive, memorii și amintiri ale unor generali și ofițeri și alte materiale de arhivă cercetate în ultima vreme pun în evidență procesele complexe care au avut loc în rîndurile armatei. Marea masă a militarilor români nu dorea să slujească drept carne de tun pentru interese cu totul străine poporului, pentru un pumn de trădători, care înfeudaseră țara Germaniei fasciste. Începînd chiar din 1941, imediat după intrarea în războiul antisovietic, în armată s-a dezvoltat continuu starea de spirit potrivnică guvernului fascist și invadatorilor hitleriști, principalii vinovați de dezastrul în care fusese împinsă România. Anchetele efectuate pe front, în iulie 1944, de către Marele Stat-Major constatau că soldații și ofițerii nu voiau să continue războiul antisovietic, majoritatea comandanților de regimente afirmînd că nu se mai poate conta pe unitățile lor¹⁰. De altfel, chiar fostul comandant al grupului de armate

¹⁰ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 732/1, cap. IV, fila 14. „Starea de spirit în armată” — sinteză.

fasciste „Ucraina de sud“, generalul Friessner, constatînd împotrivirea sporită a unităților române față de războiul hitlerist, scria în vara anului 1944 că : „proasta comportare a celei mai mari părți a forțelor armate române este cauzată de un sabotaj pregătit cu mult timp înainte...”¹¹.

Starea generală de spirit a maselor populare și evoluția evenimentelor de pe front au exercitat o puternică înrîurire asupra unor generali și ofițeri superiori, care nu puteau să nu aprecieze situația în mod realist. Se intensifica procesul de clarificare în rîndurile ofițerilor, care își dădeau tot mai bine seama spre ce dezastru erau împinse țara și armata. Se copseseră astfel treptat condițiile ca armata să se alăture forțelor patriotice, să întoarcă armele împotriva hitleriștilor. Numeroși ofițeri, printre care cadre cu funcții de înaltă răspundere în armată, cărora viața, desfășurarea evenimentelor le arătasera că singura forță capabilă să grupeze și să organizeze pe toți cei interesați în salvarea țării era partidul comunist, s-au alăturat vastei acțiuni, participînd activ la realizarea obiectivelor stabilite¹².

Ținînd seama de evoluția evenimentelor de pe front și de situația internă caracterizată prin gradul înalt de efervescență a maselor, panică și derută în rîndul aparatului de stat fascist, partidul comunist a preconizat ca acțiunea de înlăturare a guvernului Antonescu să se producă între 24 și 26 august 1944. La 23 august, în împrejurările favorabile create de ofensiva Armatei sovietice, începută la 20 august, pe frontul de la Iași-Chișinău, forțele patriotice au răsturnat dictatura militară-fascistă. Formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare române, în conformitate cu planul elaborat în prealabil de către Comandamentul militar al Capitalei, sub îndrumarea nemijlocită a conducerii partidului comunist¹³, au ocupat principalele instituții guvernamentale și obiective de importanță strategică din București și restul țării, au încercuit obiectivele germane din Capitală, pe unele din ele atacîndu-le imediat. În seara aceleiași zile, proclamația regelui difuzată la radio, consemna starea de război a României alături de coaliția antihitleristă, contra Germaniei și Ungariei fasciste.

În dimineața zilei de 24 august, formațiunile patriotice și unitățile militare au trecut masiv la atacarea obiectivelor militare hitleriste. Armata română întorsese armele contra Germaniei naziste. Convenția de armistițiu dintre guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de o parte, și guvernul României, pe de altă parte, semnată la Moscova, consemnează astfel această realitate istorică : „De la 24 august 1944, ora 4 a.m., România a încetat cu totul operațiile militare împotriva Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război și duce războiul de partea Puterilor Aliate împotriva Germaniei și Ungariei, cu scopul de a restaura independența și suveranitatea României...”¹⁴.

¹¹ Hans Friessner : „Veratene Schlachten“, Hamburg, 1956, pag. 83.

¹² G.-ral col. în rezervă Dumitru Dămăceanu : „Pregătirea militară a insurecției armate sub conducerea Partidului Comunist din România“, în culegerea „23 August 1944“, Editura politică, 1964, pag. 40—52.

¹³ Ibid.

¹⁴ „Convenția de armistițiu între guvernul român și Națiunile Unite“, în „România liberă“ nr. 33, din 17 septembrie 1944.

Mase de patrioți au intrat în formațiunile de luptă patriotice, au pus mîna pe arme; împreună cu unitățile militare au desfășurat lupte și au dezarmat trupele germane în București, Valea Prahovei, Dobrogea, la Brașov, Turnu-Severin, Călărași, Cernavodă, Slobozia, Urziceni, Orșova, Arad, Timișoara și în alte localități. Pînă la 28 august, formațiunile patriotice și trupele române au curățat Capitala și împrejurimile de hitleriști, iar pînă la 31 august au eliberat partea sudică a țării și partea de nord-vest pînă la frontiera impusă prin dictatul de la Viena.

În acest timp, trupele sovietice au încercuit și zdrobit principalele forțe ale grupului de armate „Ucraina de sud“, continuînd înaintarea către sud. Populația țării a făcut o caldă și entuziastă primire eroicelor unități ale Armatei sovietice. În zilele de 30 și 31 august, mari unități sovietice au fost primite în București cu steaguri și flori.

Sosind pe noile poziții de luptă din Transilvania și din Banat între 5 și 18 septembrie, trupele sovietice au intrat imediat în acțiune în ajutorul trupelor române, care se opuneau atacurilor înverșunate ale dușmanului. Umăr la umăr cu Armata sovietică eliberatoare, Armata română a luptat în continuare timp de 260 de zile pentru izgonirea trupelor hitleriste-horthiste din nord-vestul Transilvaniei și apoi dincolo de hotarele țării, în Ungaria și Cehoslovacia, pînă la capitularea Germaniei fasciste.

Eliberarea, la 25 octombrie 1944, a ultimelor localități ale teritoriului național a abolit dictatul fascist de la Viena, partea de nord a Transilvaniei revenind în hotarele firești ale României. Acest fapt a fost recunoscut de Națiunile Unite în Convenția de armistițiu și în tratatul de pace.

Sfîrșitul victorios al războiului, la 9 mai 1945, a găsit România angajată cu tot potențialul său militar și economic alături de coaliția antihitleristă, Armata română aflată pe teritoriul Cehoslovaciei și la granițele Austriei totalizînd 16 divizii, un corp aerian și alte unități și formațiuni¹⁵.

Meritul istoric de a fi organizat și condus marile eforturi ale poporului român în războiul antihitlerist îi revine partidului comunist, Comitetului său Central, în frunte cu secretarul general al partidului, Gheorghe Gheorghiu-Dej, marele fiu al poporului, eminent conducător al clasei muncitoare și poporului român.

Întregul nostru popor păstrează și cinstește amintirea vitejilor ostași sovietici și români care au luptat umăr la umăr pentru libertatea României și pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste. Sîngele vărsat în comun a cimentat prietenia și alianța dintre poporul român și poporul sovietic, în lupta pentru cauza păcii și libertății popoarelor.

*
* *
*

Sfărîmînc dictatura militară-fascistă, insurecția armată din august 1944 a dat o lovitură puternică pozițiilor claselor exploataatoare în genere, a

¹⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, cîsarul nr. 498. „Tabele statistice referitoare la efectivele trupelor române în timpul războiului antihitlerist“.

marcat începutul revoluției populare în România. Descătușind uriașă energie revoluționară a maselor populare, ea a creat premisele favorabile cuceririi treptate de noi și importante poziții politice, deschizând drumul care a dus la instaurarea puterii clasei muncitoare, în alianță cu țărăimea, și la construirea socialismului.

Caracterul antifascist al insurecției din august 1944 s-a împletit indisolubil, date fiind condițiile specifice în care a avut loc, cu sarcinile luptei pentru eliberarea națională a țării. Aservirea politică și subjugarea economică a României de către imperialismul german au fost lichidate. Totodată au fost spulberate speranțele reacțiunii interne de a înfăptui cu sprijin din afară politica de reînhamare a țării la carul uneia sau alteia din grupările imperialismului mondial. Insurecția armată victorioasă a creat condițiile cuceririi adevăratei independente și suveranități naționale, dezvoltării democratice a țării.

În lumina rezultatelor istorice ale insurecției antifasciste apare deosebit de evident caracterul aventurist al poziției adoptate față de evenimentele din august 1944 de grupul fracționist A. Pauker—V. Luca. Neavînd încredere în capacitatea clasei muncitoare, a poporului român de a se ridica la luptă pentru eliberarea națională și socială, ei au denigrat actul istoric de la 23 August, și-au manifestat nemulțumirea și dezaprobarea față de înfăptuirea sa, încercînd să sădească îndoială și neîncredere în opera înfăptuită de poporul român, sub conducerea partidului comunist.

Este limpede că, dacă nu ar fi avut loc insurecția din august, România ar fi fost transformată în arena unui război pustiitor care ar fi avut ca rezultat distrugerea catastrofală a țării și a Armatei române. Insurecția a zădărnicit planurile guvernului fascist de a continua războiul pe teritoriul țării, a scutit masele populare de enorme jertfe umane și economia națională de mari distrugeri.

Ținînd seama de starea de spirit a poporului, de interesele contradictorii ale diferitelor categorii și grupări sociale și politice, de evoluția raportului de forțe, folosind condițiile politice internaționale favorabile create de desfășurarea războiului antihitlerist, de victoriile Armatei sovietice, partidul comunist a organizat lupta maselor populare, a reușit să realizeze o largă coaliție de forțe, să asigure victoria insurecției armate antifasciste și a revoluției populare. Prin aceasta, experiența țării noastre a demonstrat o dată în plus rolul hotărîtor al forțelor interne în revoluție.

Actul de la 23 August 1944 și lupta Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, împotriva Germaniei naziste au fost primite cu satisfacție și salutate de forțele antihitleriste din lume, conferindu-le o semnificație deosebită. Ziarul „Pravda” din 28 august 1944 arată: „...Importanța ieșirii României din axă depășește cadrul României. Presa străină ire dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem de apărare german din Balcani. România servea în Balcani drept poziție-cheie a imperialismului german”. Arătînd că „germanii au rămas uluiți de desfășurarea evenimentelor” din România, ziarul american „Washington Post” din 24 august 1944

sublinia că „hotărîrea României va avea o influență profundă asupra altor sateliți balcanici, pe lângă faptul că privează imediat Germania de folosirea bogatelor terenuri petrolifere românești...”

În Buletinul informativ din 15 octombrie 1944, comandamentul german, referindu-se la faptul că trupele sale sînt nevoite să se retragă din această zonă, menționa că una din cauzele principale ale acestei retrageri o constituie evenimentele petrecute în România și Bulgaria, care au „creat o amenințare pentru spatele pozițiilor germane din Balcani. Datorită acestui lucru, noi sîntem nevoiți să evacuăm trupele germane din Grecia de sud. Trupele noastre au început retragerea din insulele Egee și din Peloponez încă de acum cîteva săptămîni. Ultimele ariergărzi au părăsit fără luptă Grecia la 12 octombrie”¹⁶.

Vorbind despre semnificația alăturării României coaliției antihitleriste și a luptei Armatei române alături de Armata sovietică împotriva Germaniei, lucrarea sovietică „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei” menționează că „răsturnarea dictaturii lui Antonescu, victoria insurecției antifasciste au dat naștere unui avînt patriotic în rîndurile maselor. Situația s-a schimbat și în țările vecine. Sub influența înfrîngerii trupelor germane în România, cercurile conducătoare din Bulgaria și Ungaria treceau printr-o criză puternică. La 26 august, guvernul bulgar a declarat neutralitate completă; la 29 august, în Ungaria s-a format un nou guvern. În aceeași zi a izbucnit răscoala populară din Slovacia”¹⁷.

La ședința plenară a Conferinței de pace de la Paris, reprezentantul Uniunii Sovietice remarcă: „La 23 august 1944, cînd încă nu s-au conturat perspectivele evoluției ulterioare a evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei hitleriste încă nu se vedea cu suficientă claritate, România a făcut o cotitură hotărîtă în politica ei externă... Prin acest act, România și-a acordat ajutorul său Națiunilor Unite, și în primul rînd Uniunii Sovietice, care a suportat într-o măsură mai mare decît alte țări greutățile agresiunii militare din partea Germaniei și a sateliților ei.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor militare a confirmat importanța pasului făcut de poporul român prin care el a răsturnat guvernul lui Antonescu, această agentură hitleristă, și s-a situat de partea țărilor democratice, devenind unul dintre participanții activi la lupta împotriva Germaniei hitleriste și a sateliților care i-au rămas credincioși”¹⁸.

*
* *

Semnificația social-politică a unui eveniment istoric rezultă nu numai din efectele imediate, ci și din ansamblul consecințelor de perspectivă pe care el le determină. În acest sens, amploarea transformărilor înfăptuite în

¹⁶ Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S., Arhiva Secției Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei, inventar nr. 13 537. Documente privitoare la armatele străine. Documente operative ale statului-major al Armatei 6 germane (13—21 octombrie 1944), pag. 70.

¹⁷ „Istoria Velikoi Otecestvennoi Voinî Sovetskovo Soiuza. 1941—1945”, vol. IV, Moscova, 1962, C. 280.

¹⁸ Discursul rostit de reprezentantul U.R.S.S. la Conferința de pace de la Paris (13 august 1946), în „Scinteia” nr. 601, din 16 august 1946.

România în ultimii 20 de ani evidențiază cu pregnanță imensă însemnătate pe care a avut-o pentru destinele poporului român insurecția armată din august 1944.

După război, poporul român a înfăptuit o operă vastă de refacere și construire a unei Români noi. Realizînd profunde transformări de ordin economic, social și politic, construind socialismul în patria sa liberă, poporul român a smuls din rădăcini cauzele adînci care generează reacționarismul, fascismul și războiul. Întregul nostru popor muncește cu însuflețire pentru înfăptuirea consecventă a politicii de industrializare socialistă, de maximă valorificare a resurselor naționale, de dezvoltare intensivă a producției agricole, de ridicare a țării pe noi trepte ale progresului social și cultural.

Corespunzător intereselor fundamentale ale poporului român, ale cauzei păcii în lumea întreagă, Republica Populară Română promovează pe plan extern o politică de prietenie și alianță frățască cu țările socialiste, de sprijinire a dreptului popoarelor de a dispune libere de soarta lor, o politică de dezvoltare a colaborării internaționale și de largire a relațiilor cu toate țările, indiferent de orînduirea social-politică. La baza relațiilor sale internaționale țara noastră așază, ca principii de neclintit, respectarea egalității, suveranității și independenței popoarelor, neamestecul în treburile lor interne și militează pentru promovarea acestor principii pe arena internațională ca o cerință a dezvoltării colaborării și apropierii între popoare.

Alături de toate forțele progresiste, statul nostru sprijină inițiativele îndreptate spre destinderea încordării internaționale, spre zădărnicierea acțiunilor agresive ale imperialismului; el este solidar cu lupta popoarelor care-și cuceresc și apără libertatea și independența națională, militează pentru dezvoltarea cooperării internaționale și apărarea păcii în întreaga lume.

Cercetarea istoriei mișcării de rezistență antifascistă din România

VALTER ROMAN,
VLADIMIR ZAHARESCU,
colonel AUREL PETRI

cum 20 de ani, capitularea Germaniei hitleriste marca victoria de importanță istorică mondială obținută de popoarele iubitoare de libertate asupra fascismului. Sub loviturile puternice ale armatelor țării coaliției antihitleriste și ale mișcării antifasciste, de eliberare națională a popoarelor s-a prăbușit sîngerosul Reich nazist, a fost înlăturată primejdia de moarte ce plana asupra civilizației și progresului omenirii.

Pentru lupta de eliberare a popoarelor de sub jugul hitlerist, în anii celui de-al doilea război mondial a avut o însemnătate primordială faptul că imperialismului german i s-a opus coaliția antihitleristă, a cărei forță principală a fost Uniunea Sovietică. Loviturile zdrobitoare date mașinii de război fasciste de către Armata sovietică au jucat rolul hotărîtor în zdrobirea jugului hitlerist, sub care gemeau popoarele din Europa.

Un factor important, cu adînci repercusiuni asupra desfășurării războiului și a rezultatelor sale, l-a constituit puternica mișcare de rezistență antifascistă a popoarelor, în care s-a manifestat hotărîrea lor de luptă pentru zdrobirea fascismului, pentru democrație și progres social.

În România, mișcarea de rezistență antifascistă a luat naștere în perioada imediat următoare instaurării dictaturii militare-fasciste și intrării trupelor hitleriste în țară. Dușmanul comun al popoarelor — imperialismul hitlerist — a fost dușmanul de moarte și al poporului român, pe care l-a subjugat, l-a folosit drept carne de tun pentru realizarea aventurii sale războinice împotriva U.R.S.S., împingîndu-l spre o catastrofă națională. În aceste condiții, forțele patriotice, în frunte cu Partidul Comunist din România, au dus o luptă hotărîtă pentru eliberarea poporului român de sub jugul fascist, pentru viitorul său.

De la primele sale manifestări — greve, demonstrații și sabotaje —, rezistența antifascistă s-a dezvoltat continuu, pe măsura desfășurării războiului, cuprinzînd pături sociale din cele mai diferite ale populației, în primul rînd clasa muncitoare. Ea a crescut în amploare de-a lungul anilor, și în-deosebi în anul 1944, culminînd cu insurecția armată antifascistă din

august 1944, cînd s-a transformat într-o luptă de masă cu arma în mînă.

Istoricii din România au acordat în ultimii ani o atenție sporită cercetării și studierii problemelor legate de această perioadă, frămîntată și bogată în evenimente, din istoria țării.

Cercetarea perioadei respective, numeroasele studii apărute în diferite publicații de specialitate, comunicările prezentate de istoricii români la sesiuni științifice din țară și de peste hotare permit să se tragă o serie de concluzii importante asupra aspectelor esențiale ale mișcării de rezistență antifascistă din România.

Această mișcare a fost o continuare firească și legitimă, în noi condiții, a luptei desfășurate în perioada anterioară de către forțele democratice, în primul rînd de clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., împotriva pericolului fascist, a expansiunii imperialismului german, împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru apărarea independenței naționale, a suveranității și integrității teritoriale a țării.

Eroicele lupte din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști — prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania — au dat o lovitură puternică forțelor interesate în promovarea fascismului la putere, au contribuit la activizarea tuturor forțelor democratice ale țării. În anii ce au urmat, în lupta pentru un regim democratic, s-au încadrat un șir de organizații obștești, au avut loc numeroase greve, acțiuni publice de masă cu caracter antifascist.

Hotărîrea maselor populare de a-și apăra țara împotriva expansiunii fasciste s-a manifestat puternic și în condițiile dictaturii regale. Anexarea Austriei și ocuparea de către hitleriști a Cehoslovaciei au stîrnit o puternică indignare a poporului român; au avut loc numeroase acțiuni de masă, de protest împotriva acestor acte agresive. Atunci, cînd, în martie 1939, guvernul român, în ciuda poziției sale oscilante, a efectuat concentrări de rezerviști, un număr mare de muncitori, țărani, intelectuali, meseriași s-au prezentat voluntar la unitățile lor. Un manifest al P.C.R. arăta în această perioadă că, în cazul cînd interesele naționale vor cere apărarea țării cu armele în mînă, un astfel de război „pentru apărarea independenței și granițelor țării contra agresiunii fasciste va fi un război drept”¹. Comuniștii, chemați de partid să lupte cu devotament în cazul unei agresiuni a țărilor fasciste, s-au prezentat la unități și au propagat în rîndurile militarilor ideea necesității unei lupte hotărîte pentru apărarea patriei. Referindu-se la atitudinea maselor populare din România față de fascism, revista Internaționalei Comuniste scria în 1939 că: „Mobilizarea înfăptuită în luna martie a acestui an ...a scos la iveală hotărîrea clasei muncitoare, a maselor populare de a-și apăra țara de dușmanul fascist extern și, în același timp, de capitulanții din propria țară, care propovăduiesc subordonarea țării dictaturii lui Hitler...”².

¹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota A XIII—9.

² „Kommunisteskkii Internațional” nr. 4/1939, pag. 121.

Dar politica dictaturii regale de a se adapta liniei müncheneze a marilor puteri occidentale, de oscilare între cele două blocuri ale puterilor capitaliste — politică ce, pe măsura schimbării raporturilor de forțe între aceste blocuri, a dus la un șir de cedări și capitulări în fața presiunilor Germaniei hitleriste — s-a soldat cu eșec, îndeosebi în împrejurările când Germania ocupase o serie de țări europene și când își intensifica expansiunea în estul și sud-estul Europei.

Cu toată hotărîrea de luptă a maselor populare, dictatura regală a cedat presiunii puterilor fasciste și a acceptat dictatul de la Viena, prin care din trupul țării era smulsă partea de nord a Transilvaniei, cu o populație în majoritate românească.

Pentru a salva regimul și monarhia, care erau compromise și amenințate de valul nemulțumirii și indignării maselor populare, virfurile claselor exploatoare au instaurat, în septembrie 1940, dictatura militară-fascistă. Guvernul german a intervenit direct în treburile interne ale țării, insistînd pentru instaurarea acestei dictaturi, cu participarea la guvernămînt a Gărzii de fier, agentura hitleriștilor în România. Politica antipopulară și antinațională a mării burghezii și moșierimi s-a soldat, astfel, pentru poporul român cu anii întunecați ai dictaturii fasciste, cu aservirea țării de către imperialismul german și nenumăratele suferințe îndurate în timpul războiului hitlerist³.

Una din primele măsuri luate după instaurarea dictaturii militare-fasciste a fost intrarea în România, în octombrie 1940, a trupelor germane, care au fost dislocate în apropierea Capitalei, în regiunea petroliferă a Văii Prahovei și în alte centre importante ale țării. România a fost de fapt ocupată.

Intensificarea deosebită a exploatării și asupririi politice a oamenilor muncii, înrăutățirea continuă a situației lor materiale, teroarea fascistă, încălcarea grosolană a independenței naționale și pericolul extrem de grav ce amenința însăși ființa națională a poporului român, ca urmare a subjugării țării de către Germania hitleristă, au făcut ca în această perioadă să se situeze pe prim plan contradicția profundă dintre masele cele mai largi populare pe de o parte, dictatura militară-fascistă și imperialismul fascist german pe de altă parte.

Masele populare au primit cu ostilitate intrarea trupelor hitleriste în țară. Privind acest lucru ca o invazie care încălca grosolan independența și suveranitatea României, oamenii muncii își manifestau în cele mai diferite forme ostilitatea față de ocupanții hitleriști.

În diferite centre ale țării au avut loc acțiuni ale maselor împotriva fascismului și pentru revendicări economice, ca, de pildă, demonstrații la Iași,

³ În legătură cu instaurarea dictaturii militare-fasciste și situația țării în anii 1940—1944 vezi: *Ion Popescu-Puțuri*: „Principalele trăsături ale regimului politic din România în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste”; *Gh. Zaharia*: „Unele date cu privire la teroarea fascistă din România”; *N. N. Constantinescu*: „Exploatarea și jefuirea economiei românești de către Germania hitleristă în perioada 1939—august 1944”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1963.

la Arad, în Valea Mureșului, cea de la 3 noiembrie 1940 din București, greva minerilor din Valea Jiului (15 aprilie—5 mai 1941) etc.

Lupta împotriva fascismului și a pregătirilor de război începe să ia în această perioadă forma unor acte directe de sabotaj. Astfel, la 2 martie 1941 a fost distrus un depozit cu 1 000 de mine al fabricii de mine antitanc Mogoșoaia. În legătură cu aceasta, Antonescu a fost nevoit să recunoască că „Incendiile depozitelor alimentare și militare se înmulțesc. Nu mai trebuie să așteptăm ca să ne convingem că lucrul este organizat și dirijat”⁴.

Alăturarea de Germania hitleristă în agresiunea antisovietică a fost de la început profund nepopulară în România. Poporul român nu avea nimic comun cu scopurile urmărite în război de dictatura militară-fascistă. În rîndurile maselor largi muncitoare, în armată, în cele mai diferite categorii ale populației stîrnea un puternic sentiment de revoltă participarea țării la un război alături de imperialismul german, a cărui adevărată față poporul român o cunoscuse în timpul ocupației din anii primului război mondial și care se manifestase din nou ca dușman al independenței naționale și integrității teritoriale a României impunîndu-i dictatul de la Viena. O parte însemnată a burgheziei, lovită în interesele ei de acapararea unor poziții principale în economia națională de către monopolurile germane, avînd o tradiție îndelungată de orientare profranco-engleză în politica externă și nemulțumită de faptul că intrarea în războiul hitlerist a situat țara în tabăra adversă Angliei, Franței și S.U.A., era, de asemenea, ostilă acestui război.

Toate acestea au creat — în evoluția evenimentelor — condiții obiective pentru încheierea unei largi coaliții a forțelor antihitleriste din România.

În studierea mișcării de rezistență un loc important l-a ocupat analiza obiectivelor ei și a forțelor participante la această mișcare.

Forța cea mai organizată, combativă și consecventă a luptei antifasciste a fost clasa muncitoare. Ea a polarizat în jurul său celelalte forțe patriotice, a atras la o luptă din ce în ce mai activă țărănimea, intelectualitatea, elementele patriotice din armată.

P.C.R. a fost singurul partid politic care a inițiat și organizat mișcarea de rezistență, a fost factorul însușitor și mobilizator al luptei tuturor forțelor antifasciste. Situîndu-se pe o poziție profund patriotică, P.C.R. a elaborat o platformă care prevedea răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei, lupta pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, formarea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor antifasciste, înfăptuirea de reforme democratice⁵.

⁴ „Revista arhivelor” nr. 1/1959, pag. 16.

⁵ „Lupta poporului român pentru libertate și independență națională. Sarcinile Partidului Comunist din România. Platforma Partidului Comunist din România (6 septembrie 1941)”, „Pieirea sau salvarea poporului român” (Rezoluție a C.C. al Partidului Comunist din România din ianuarie 1942), „Hotărîrea C.C. al Partidului Comunist din România din iunie 1943 privind problema încheierii Frontului patriotic antihitlerist”, Manifestul C.C. al P.C.R. din 1 Mai 1944, Manifestul F.U.M. din 1 Mai 1944, chemarea P.C.R. din august 1944 și altele, în „Documente din istoria P.C.R.”, E.S.P.L.P. 1953, ediția a II-a.

Aceste obiective ale rezistenței din România exprimau interesele naționale vitale ale poporului, reflectau sarcinile concrete ce stăteau în fața forțelor patriotice din România, decurgând din situația concretă politică și militară a țării, pe plan intern și extern.

În fața forțelor patriotice din România se ridicau, deci, unele sarcini specifice, care nu figurau în programul Rezistenței din țările ocupate de Germania fascistă printr-o agresiune militară directă: doborârea propriului guvern fascist, scoaterea țării din războiul hitlerist, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste. Aceste sarcini reflectau tocmai căile prin care poporul român își putea aduce și și-a adus contribuția la lupta comună a popoarelor pentru zdrobirea Germaniei hitleriste, nimicirea fascismului⁶.

Revendicările cuprinse în platforma elaborată de P.C.R. constituiau baza politică pentru unirea tuturor forțelor patriotice, antihitleriste, ale țării. Militând consecvent în această direcție, P.C.R. s-a declarat gata să colaboreze cu toate partidele, grupările și personalitățile, indiferent de poziția lor de clasă și de convingerile lor ideologice, pentru realizarea oricărei prevederi din această platformă, punând ca singur criteriu al colaborării lupta împotriva hitleriștilor și a acoliților lor din țară.

În strînsă colaborare cu P.C.R., a militat împotriva fascismului Frontul plugarilor, condus de eminentul om politic și înflăcărat patriot dr. Petru Groza. Organizațiile sale activau în rîndurile maselor țărănești din fostele județe Hunedoara, Cluj, Timiș-Torontal, popularizînd obiectivele luptei antifasciste, inițiînd acțiuni împotriva rechizițiilor forțate și a abuzurilor săvîrșite de autorități. În rîndurile intelectualității și ale altor pături mijlocii, pentru antrenarea lor la lupta antifascistă a activat organizația Uniunea patrioților, creată în 1942. Pe linia platformei antifasciste propuse de P.C.R. au militat astfel de organizații ca Partidul socialist-țărănesc, condus de cunoscutul om politic și filozof Mihail Ralea, și Madoszul, organizație a oamenilor muncii maghiari din România.

Strîns legate de mase, de lupta și năzuințele lor, partidele și organizațiile democratice, în frunte cu P.C.R., reprezentînd forțele vii, nesecate ale poporului român, au luptat cu fermitate împotriva fascismului, pentru libertate, adevărata independență națională și propășirea țării.

Cu totul alta a fost poziția conducătorilor tradiționalelor partide politice guvernante ale României — național-țărănesc și național-liberal —, care au refuzat orice colaborare cu forțele democratice împotriva fascismului, înlesnindu-i acestuia din urmă drumul spre putere, au sprijinit guvernul antonescian și împingerea țării în războiul antisovietic. Aceste partide au sabotat, de fapt, organizarea rezistenței antifasciste, au căutat să eludeze acțiunile de masă și abia sub presiunea evenimentelor au acceptat, în iunie 1944, crearea Blocului național-democrat, dar neparticipînd nici în continuare la înfăptuirea insurecției armate.

⁶ În legătură cu diferite aspecte ale mișcării de rezistență antifascistă din România vezi: N. Goldberger, Gh. Zaharia: „Caracterul național și internațional al mișcării de rezistență din România“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 3/1962.

În condițiile de adîncă ilegalitate și de teroare, P.C.R. a avut de înfruntat, pe calea organizării luptei antifasciste, și activitatea criminală a unor elemente trădătoare, capitulante și oportuniste, în frunte cu Șt. Foriș, strecurate în conducerea sa. Aceștia denaturau linia revoluționară a partidului, sădeau confuzii, sabotau organizarea luptei armate împotriva dictaturii fasciste și a hitleriștilor, se opuneau cu înverșunare creării detașamentelor de partizani, provocau căderea în mîinile aparatului represiv a organizațiilor de partid care se consolidaseră și trecuseră la intensificarea activității de sabotaj, etichetau drept „aventurieri” sau „fracționiști”, desconspirau și dădeau pe mîna siguranței cadrele care se opuneau liniei lor capitulante. Acțiunile lor provocatoare au frînat activitatea partidului, dar n-au putut s-o anihileze. Însuflețiți de conștiința înaltei lor datorii față de popor, de sprijinul maselor, comuniștii și-au continuat cu abnegație lupta eroică, au organizat sabotarea mașinii de război hitleriste, uneau în jurul lor forțele patriotice.

În situația în care cea mai mare parte a cadrelor de bază ale P.C.R. se aflau în lagăre și închisori, sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, în lagărul de la Tg.-Jiu, unde se aflau cadre conducătoare ale partidului, ca tovarășii N. Ceaușescu, Gh. Apostol, Chivu Stoica, Al. Drăghici și alții, s-a format adevăratul nucleu conducător al partidului, forța însuflețitoare a rezistenței antifasciste. Comuniștii, colectivele de deținuți antifasciști din închisorile Caransebeș, Lugoj, Văcărești, Mîslea, Rîbnița, colectivul antifascist condus de tovarășul Alexandru Moghioroș din închisoarea Tg. Ocna, colectivele din lagărele Tg. Jiu, Vapniarca, Grosulovo — au constituit o forță combativă puternică, unită, situată pe poziții partinice. Cadrele din închisori și lagăre au menținut o legătură permanentă cu organizațiile de partid, cu comuniștii din ilegalitate.

La acțiunile antifasciste ale forțelor patriotice regimul fascist răspundea cu intensificarea terorii. În toată perioada dominației fasciste s-au ținut lanț procesele în fața consiliilor de război, condamnările la moarte. După unele date estimative, peste 3 600 de antifasciști au fost condamnați la ani grei de închisoare, mii de patrioți au fost întemnițați în lagăre. La începutul lui iulie 1941 este condamnat la moarte și executat tînărul luptător antifascist Filimon Sirbu și sînt condamnați la muncă silnică între 15 și 20 de ani alți tineri patrioți, la 5 noiembrie 1941 are loc procesul unui grup de luptători antifasciști, fiind condamnați la moarte și executați soții Francisc și Lilly Panet, Ada Marinescu și dr. Kornhauser; în ianuarie 1942 are loc procesul a 27 de antifasciști din București, în martie 1942 — cel al antifasciștilor de la tipografia „Monitorul oficial”, fiind executați în urma lui muncitorii Pompiliu Ștefu și Nicolae Mohănescu; în august 1942 este ucis în torturi și aruncat pe fereastră pentru a simula o sinucidere studentul utecist Justin Georgescu; în februarie 1943 este executat neînfricatul luptător antifascist Petre Gheorghe, secretar al Comitetului județean Ilfov al Partidului Comunist din România; în martie 1942 are loc procesul a 19 antifasciști de la Uzinele I.A.R.-Brașov, în august același an — al celor 34 de antifasciști din Capitală; în august 1943 au loc procesele a 31 de antifasciști din București și a 27 din Constanța; în

ianuarie 1944 are loc la București procesul a 52 de patrioți, iar în mai 1944 la Ploiești — procesul altor 16. În lupta împotriva regimului fascist și a ocupanților hitleriști au căzut fii devotați ai poporului, ca Vasile Tudose, Jozsa Bela, Suzana Pîrvulescu, Elena Sîrbu, Lazăr Grumberg, Bernath Andrei, Șt. Plavăț și mulți alții.

Lupta antifascistă a îmbrăcat, în condițiile din România, forme dintre cele mai diverse. Acțiunile maselor populare împotriva războiului hitlerist se împleteau, foarte adesea, în marile centre industriale cu acțiunile revendicative economice ale clasei muncitoare. Astfel, în regiunea Banat au avut loc, în perioada 1941—1942, numeroase acțiuni muncitorești, dintre care amintim: acțiunile de la Fabrica „Standard“, provocate de concedierea a 70 de lucrători, greva declarată de 900 de muncitori de la întreprinderea „Textila arădeană“, în vederea măririi salariilor, grevele de la „Astra“-Arad și Fabrica de sticlă din Tomești (fostul județ Mehedinți) ș.a. Conflicte de muncă sau greve au avut loc în întreprinderile producătoare de armament sau care executau comenzi militare, ca, de pildă, uzinele „Wolf“, „Lemaître“, „Arsenalul“ din București, „Concordia“ din Ploiești ș.a.m.d. De asemenea, din iulie 1941 până în august 1942 au avut loc greve și conflicte de muncă la mina „Musariu“-Hunedoara, la mina „Valea Arcului“, care aparținea societății miniere „Mica“, la Petrila, la șantierul de construcții al liniei ferate Brașov—Sibiu, precum și la alte întreprinderi din diferite regiuni ale țării. În toamna anului 1942 au declarat grevă muncitorii de la șantierul de construcții al conductei de petrol de pe linia Cernavodă-Constanța, conductă destinată aprovizionării frontului cu lubrifianți și carburanți.

La cariera Săndulești, care aproviziona Uzinele chimice „Solvay“ din Turda, a avut loc o grevă a muncitorilor la 30 ianuarie 1943. În martie 1943 au părăsit lucrul muncitorii de la „Uzinele române“ din Ploiești, care lucrau direct pentru armată. În aprilie 1943, ucenicii de la Anina au refuzat să intre la lucru. La 11 august 1943 au făcut grevă un grup însemnat de muncitori de la Fabrica „Socotub“ din Brașov, care lucra pentru front. Astfel de acțiuni și manifestări ale muncitorilor au făcut ca Marele stat-major al armatei să constate într-un raport că „starea de spirit a muncitorilor este în general îngrijorătoare“ și că prin situația existentă „masa muncitoare este împinsă încet, dar sigur într-o zonă periculoasă de influență a curentului comunist“⁷.

Paralel cu organizarea acțiunilor greviste ale muncitorilor, comuniștii organizau acte de sabotaj care loveau direct și sistematic în mașina de război fascistă prin avariarea utilajelor, întreruperea comunicațiilor, fabricarea defectuoasă a pieselor.

Numeroase acte de sabotaj au fost organizate în marile întreprinderi din București. Muncitorii de la Fabrica „Industria textilă“ au furnizat armatei cantități mari de țesături, a căror calitate inferioară nu permitea folosirea lor pentru confecționarea parașutelor. În aproape toate atelierele Uzinei „Lemaître“ acționau echipe de sabotaj conduse de celula comunistă.

⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 2/93, fila 204.

La Fabrica „Acta“ a fost organizată întârzierea cu 6 luni a executării unei comenzi de piese pentru tunuri antitanc, iar peste 20 000 de piese aparținând unei comenzi de război au fost neutilizabile din cauza defectelor de construcție. Importante acte de sabotaj s-au organizat la întreprinderile „Malaxa“, „Metaloglobus“, „Leonida“, la C.F.R., S.T.B. ș.a.

O mare amploare a luat sabotajul în regiunea petroliferă, ceea ce a contribuit la o scădere simțitoare a volumului extracției de petrol.

Muncitorii ceferiști din București, Ploiești, Brașov, Timișoara, Simeria, Arad și din alte localități pricinuiau aprinderea osiilor vagoanelor care transportau trupe și armament spre front, ceea ce dădea loc la mari pierderi de timp și material. Importante acțiuni de sabotaj care au stîmjenit sau au paralizat temporar transporturile pe calea ferată au fost întreprinse pe principalele linii din Moldova. În ziua de 11 martie 1942, în gara „Nicolina“-Iași a fost provocată deraierea trenurilor germane nr. 7 571 și 6 648, primul format din 40 de vagoane, iar al doilea din 46 de vagoane, producându-se mari defecțiuni în transportarea materialelor pentru front. Îndelungate întreruperi ale circulației trenurilor cu muniții, armament, unități militare spre front au produs ciocnirea de trenuri provocată în gara Socola-Iași la 13 septembrie 1942, iar apoi accidentul de cale ferată organizat la 3 noiembrie 1942 în stația Podul Iloaiei.

În iulie 1942 au sărit în aer depozitele de muniții situate la periferia orașului Buzău⁸ (au ars cu acest prilej 200 de vagoane de muniții și cîteva sute de vagoane de benzină pentru avioane); au fost mistuite de incendiu numeroase muniții la Arsenalul armatei din Tîrgoviște⁹, a fost distrusă Fabrica „Aquila“, care producea ambarcații pentru hitleriști. Acte de sabotaj au avut loc, de asemenea, în Valea Jiului, la Piatra Neamț etc.

Numeroase avioane ieșite din Uzinele I.A.R. din Brașov se dovedeau a fi inutilizabile datorită executării defectuoase a unor piese. În noaptea de 20—21 august 1942 a fost tăiat cablul telefonic german care asigura legătura principală pe linia Bacău—Roman—Iași¹⁰. În portul Giurgiu au fost incendiate în toamna anului 1942 un număr de 6 vase petroliere care urmau să fie trimise în Germania.

O mare eficiență a avut sabotajul la Șantierele navale de la Constanța. Astfel, datorită unor piese construite cu defecțiuni greu de descoperit, navele de război „Mărășești“, „Mărăști“, „Regina Maria“, „Ferdinand“ etc., precum și submarinul „Delfinul“ au fost silit să-și amîne săptămîni întregi plecarea în misiunile de luptă. Comandamentul aviației germane din România semnală în august 1943 „diferite cazuri de sabotare a legăturilor telefonice ale

⁸ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, pachetul 128, dosarul nr. 1 065, Buletin de informații din 2 iulie 1942 al Cabinetului militar.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, unit. de păstrare 338, Ministerul Apărării Naționale, Cabinet biroul II, Raport nr. 725, din 12 iunie 1942, fila 45.

¹⁰ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, pachetul 128, dosarul nr. 1 064, Buletin de informații din 25 august 1942 al Cabinetului militar.

aviației“, citind tăierea cablului telefonic dintre Ploiești și Tîrgșorul Nou¹¹. Sabotajul sistematic al muncitorilor contribuia la scăderi mari în producția unor întreprinderi. Astfel, la Atelierele C.F.R. Simeria, nivelul producției a scăzut în 1943 cu 30%.

Îngrijorate de această situație, organele represive raportau că sabotajul devenise „o armă formidabilă în mâinile muncitorilor“¹².

Rezistența față de măsurile dictaturii fasciste s-a dezvoltat și în rîndurile țărănimii, manifestîndu-se prin sabotarea livrărilor forțate de produse agricole, ascunderea cerealelor și a vitelor, refuzul de a plăti impozitele, ajutorarea celor nesupuși la încorporare și a ostașilor care au părăsit frontul etc.

Una din formele principale în care s-a manifestat rezistența populației față de politica hitleriștilor și a slugilor lor fasciste din țară au fost împotrivirea la încorporare, neprezentarea la unități. Documentele organelor militare din acea perioadă sînt concludente în această privință. De pildă, în octombrie 1942 cercul de recrutare Sibiu semna la un număr de 4 062 de tineri nesupuși la încorporare. În prima jumătate a anului 1943, Armata I totaliza un număr de 14 127 de oameni care nu au răspuns ordinelor de chemare, iar Corpul 5 teritorial a înregistrat un număr de 24 822 de nesupuși la încorporare și concentrare¹³.

O manifestare a stării de spirit antihitleriste a maselor, manifestare în care și-a găsit puternic expresia internaționalismul patrioților români, a fost solidaritatea cu prizonierii de război sovietici, acțiunile pentru ajutorarea lor. Direcția generală a poliției semna la 9 decembrie 1942, de pildă, că la Reșița și în localitățile miniere din județul Caraș „s-au constatat mai multe cazuri cînd muncitorii se duceau la tabăra unde lucrau prizonierii ruși, căroră în mod ascuns le dădeau alimente, haine și bani. Cei care au fost prinși au fost cercetați și dați în judecată“¹⁴.

În scopul mobilizării maselor la luptă, P.C.R. a desfășurat prin mijloace variate propaganda antifascistă. Înfruntînd greutăți imense, era editată și răspîndită presa ilegală. De la începutul anului 1942 a fost editat un Buletin al C.C. al P.C.R. Din ianuarie 1943 a început să apară ziarul patriotic ilegal „România liberă“. S-au editat și alte organe de presă, ca „Buletinul Capitalei“, „Tînrul patriot“, „România liberă“ (Banat) ș.a.

Ziarele ilegale, numeroasele manifeste și broșuri editate de P.C.R. duceau în mase cuvîntul forțelor patriotice, popularizau obiectivele luptei antifasciste și propunerile comuniștilor de unire a tuturor forțelor antihitleriste, comunicau înfăptuirea unor acte de sabotaj. În tot cursul războiului, P.C.R. a răspîndit în mase foi volante sau broșuri conținînd ordinele de zi ale comandantului suprem al Armatei sovietice și alte materiale care relatau despre lupta eroică a poporului sovietic, despre operațiile Armatei sovietice, aducînd la cunoștința poporului situația adevărată de pe front.

¹¹ Arhiva M.A.N., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 83. Notă a Comandamentului aviației germane din România, din 28 august 1943.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 840, fila 74.

¹³ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 225/80, fila 283; nr. 1/135, filele 117, 118; nr. 221/27, fila 16 (Rapoarte ale Armatei 1 și corpurilor 5 și 7 armată).

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul special nr. 33 076/2 793, vol. 42, fila 00609. Notă a Direcției generale a poliției, din 9 decembrie 1943.

Ura mereu crescîndă a maselor populare față de dictatura militară-fascistă s-a manifestat puternic în armată. Ostilitatea poporului față de hitleriști și război, conștiința crescîndă asupra faptului că războiul hitlerist este potrivit intereselor naționale, că independența și viitorul țării sînt în pericol în urma aservirii ei de către Germania hitleristă, dorința de a lupta pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, situația materială extrem de grea a familiilor celor ce se aflau pe front sau sub arme, jefuirea țării de către hitleriști, atitudinea brutală și plină de dispreț a acestora față de ostașii români, pierderile suferite în război determinau creșterea continuă a nemulțumirilor, a stării de spirit antihitleriste în rîndurile armatei, a refuzului de a lupta. Aveau loc numeroase ciocniri între militarii români și cei germani, care adeseori se soldau cu morți și răniți. Numeroși ostași dezertau, refuzau să plece pe front, alții, pe front, individual sau pe sub-unități, treceau de partea Armatei sovietice sau a partizanilor. Sporeau neconținutul celor care dezertau de pe front sau care nu se prezentau la unități. Astfel, începînd din iunie 1941, pînă în iunie 1944, au fost judecați de curțile marțiale și tribunale, pentru dezertare sau neprezentare la mobilizare, circa 86 000 de oameni.

Starea de spirit antihitleristă ce se dezvoltă în rîndurile Armatei române producea o puternică îngrijorare căpeteniilor fasciste. Însuși Hitler îi atrăgea atenția lui Antonescu, într-o scrisoare de la începutul anului 1943, că în unitățile române de pe front „au început să se ivească din nou simptome de dezagregare”¹⁵.

Ostilitatea militarilor români față de continuarea participării la război alături de hitleriști, îngrijorarea față de consecințele acestui război s-au resimțit și în rîndul cadrelor superioare ale armatei. Încă în 1941, comandanți de mari unități ca generalii Nicolae Ciupercă și Alexandru Orășanu au fost puși în disponibilitate pentru refuzul de a îndeplini ordinele de operații. În 1942, șeful Marelui stat-major, generalul Iosif Iacobici, a fost demis din funcție în urma înaintării unui raport către I. Antonescu, în care își exprima dezacordul față de continuarea operațiilor militare. La rîndul său, generalul Ilie Șteflea, fiind șef al Marelui stat-major, a căutat prin diferite mijloace să reducă numărul unităților trimise pe front.

În condițiile creșterii stării de spirit antihitleriste în rîndurile celor mai largi mase populare, P.C.R. a obținut succese în traducerea în viață a liniei sale, de unire a tuturor forțelor patriotice, antihitleriste. În vara anului 1943 s-a încheiat Frontul patriotic antihitlerist, la care alături de P.C.R. au participat Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Madoszul; ulterior s-au alăturat organizații locale ale Partidului social-democrat, precum și Partidul socialist-tărănesc.

Lupta antifascistă a maselor populare din România găsea un puternic impuls în evoluția situației de pe front, în victoriile coaliției antihitleriste. Marile operații ofensive ale Armatei sovietice — îndeosebi cea de la Stalingrad, care a constituit cotitura hotărîtoare în desfășurarea războiului — sfă-

¹⁵ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 605/1943, fila 118.

rîmau mașina de război nazistă, provocau derută în rîndurile hitleriștilor și ale acoliților lor, agravau criza politică a dictaturii militare-fasciste, sporeau convingerea poporului român în victoria coaliției antihitleriste.

Avîntul luptei antifasciste a maselor, perspectiva înfrîngerii inevitabile a Germaniei au determinat grupările nehitleriste ale burgheziei să-și activeze într-o anumită măsură opoziția, iar acele cercuri și grupări ale claselor dominante care sprijiniseră instaurarea dictaturii militare-fasciste și împingerea țării în război să caute calea de a se rupe de hitleriști și de a nu împărți răspunderea cu guvernul fascist.

În aceste condiții, în lupta antifascistă din România începe o perioadă deosebit de importantă, caracterizată prin pregătirea nemijlocită de către P.C.R. a acțiunii de răsturnare a dictaturii militare-fasciste și de întoarcere a armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Știința istorică din țara noastră acordă o atenție deosebită abordării și elucidării unor probleme importante ale mișcării de rezistență din vara anului 1943 și pînă la sfîrșitul lui august 1944, ca : orientarea partidului comunist spre răsturnarea prin forță armată a dictaturii militare-fasciste și eliberarea patriei de sub jugul fascist, formarea unui sistem de alianțe a tuturor forțelor antihitleriste, pregătirea insurecției armate, desfășurarea, rezultatele și însemnătatea ei internă și internațională.

Un moment deosebit de important al dezvoltării luptei de rezistență din România s-a produs în vara anului 1943, cînd, pe baza analizei multilaterale a situației politice și militare interne și internaționale, activul revoluționar al partidului comunist, în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, a elaborat linia strategică și tactică pentru răsturnarea prin forță a dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

La baza acestei linii a stat concepția potrivit căreia, în condițiile dictaturii fasciste, ale războiului, ale prezenței pe teritoriul țării a trupelor hitleriste, se impunea nu o lovitură de stat realizată de un grup restrîns, cum ar fi dorit palatul și liderii partidelor așa-numite „istorice” — P.N.Ț. și P.N.L. —, pentru a împiedica dezvoltarea luptei revoluționare antifasciste a poporului, ci insurecția armată care să cuprindă masele largi ale poporului.

Cercetarea unor documente de arhivă, a corespondenței dintre cadrele de bază ale Partidului Comunist Român aflate în lagărul de la Tîrgu-Jiu și cadrele ce activau în ilegalitate, precum și mărturiile participanților, au scos în evidență modul minuțios în care a fost organizată și desfășurată — ca prim pas pe calea realizării planului elaborat în 1943 — acțiunea de curățire a conducerii partidului, precum și importanța deosebită a acestei acțiuni. Cu toate condițiile extrem de grele ale ilegalității și prigoanei, în ziua de 4 aprilie 1944 elementele trădătoare au fost înlăturate din conducerea partidului. A fost desemnată o conducere provizorie a partidului cu funcții operative, formată din Emil Bodnaraș, Constantin Pîrvulescu, Iosif Rangheț.

La sfîrșitul anului 1943 și în prima jumătate a anului 1944 se manifestă o puternică creștere a stării de spirit antihitleriste a maselor populare și a Armatei române. Sporeau neconținut revolta maselor și hotărîrea lor de a lupta pentru doborîrea regimului fascist. Această stare de lucruri constituie nota dominantă a dărilor de seamă ale organelor de represiune fasciste, care raportau alarmate că crește „...zi de zi tot mai mult valul puternic al nemulțumirilor”¹⁶, că la Brașov „o bună parte a muncitorimii ar privi cu ochi buni

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 856, fila 391.

răsturnarea actualei ordini sociale...¹⁷ sau că „în rîndurile muncitorilor din întreprinderile industriale din Ploiești se constată o permanentă atmosferă de dușmănie împotriva actualului regim“¹⁸. Înfățișînd concluziile unei anchete în satele județului Prahova, chestura poliției din Ploiești semnală că țărani încep „să manifeste ostilitate față de ordinea statală și să introducă în conversații cuvinte și formule din vocabularul comunist, ceea ce înseamnă că propaganda comunistă operează și în straturile țărănești“¹⁹.

Fascismul stîrnise dintotdeauna un sentiment de aversiune în rîndurile intelectualității din România. Încă în perioada premergătoare războiului, cele mai reprezentative personalități ale vieții culturale, printre care C. I. Parhon și N. Iorga, G. Enescu și M. Sadoveanu s-au ridicat în mod public împotriva hitlerismului. Pe linia acestei tradiții patriotice, personalități din cele mai reprezentative ale științei și culturii românești și-au exprimat aversiunea față de războiul antisovietic, de ordinea de stat fascistă, de ocupații hitleriste. La 30 septembrie 1943, cunoscutul scriitor și poet Tudor Arghezi a publicat în ziarul „Informația zilei“ pamfletul „Baroane“ (îndreptat împotriva ministrului Germaniei la București, baronul Manfred von Killinger), în care descria în mod plastic, cu ură și satisfacție totodată, falimentul hitleriștilor. În aprilie 1944, un număr de 66 de oameni de știință, membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași și Cluj au înaintat lui I. Antonescu un memoriu comun prin care cereau ieșirea României din războiul hitlerist²⁰.

Există un bogat material de arhivă (sinteze informative ale comandamentelor unităților și marilor unități române, dări de seamă și buletine ale Marelui stat-major român etc.) care atestă dezvoltarea considerabilă în această perioadă a stării de spirit antihitleriste din rîndurile Armatei române, în sînul căreia clocotea ura împotriva cotropitorilor hitleriști și a slugilor lor din țară. Alarmate de starea de spirit ce domina în unitățile de pe front, organele informative ale armatei arătau că „foarte mulți ostași părăsesc unitățile și caută prin toate mijloacele să se înapoieze în țară“²¹. O anchetă efectuată la 28 iulie 1944 pe front de către Marele stat-major a constatat că soldații și ofițerii nu mai voiau să continue războiul antisovietic, că majoritatea comandanților de regimente afirmau că nu se mai poate conta pe unitățile lor²².

Creșterea considerabilă a avîntului luptei antifasciste a poporului, hotărîrea maselor largi, a armatei de a lupta cu arma în mînă pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, ascuțirea tuturor contradicțiilor regimului burghezo-moșieresc, conjugate cu o situație internațională favorabilă, caracterizată prin noi victorii ale coaliției antihitleriste, prin operațiile ofensive ale Armatei sovietice din primăvara și vara anului 1944 și deschiderea celui de-al doilea front în Europa de către armatele aliaților, precum și prin creșterea luptei de eliberare în țările subjugate de fascism, arătau că s-au maturizat premisele interne și externe necesare răsturnării dictaturii fasciste. Referitor la aceasta, în scrisoarea din iulie 1944 trimisă de către conducerea operativă a partidului tovarășilor din lagărul de la Tîrgu-Jiu se arăta că „datorită situa-

¹⁷ Loc. cit., fila 137.

¹⁸ Loc. cit., fila 376.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 90 486/70, fila 380.

²⁰ Vezi „România liberă“, ediția specială din 24 august 1944.

²¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 2/93, fila 204.

²² „Starea de spirit în armată“ — sinteză (Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 732/1, cap. VI, fila 14).

ției generale politice și economice, dar îndeosebi datorită evoluției rapide a situației militare, starea de spirit a maselor se orientează din ce în ce mai mult spre linia P.n.s. (partidului nostru — *n.n.*), căutând forma practică de exprimare și realizare a acestei tendințe²³. În aceste condiții, Partidul Comunist din România a înfăptuit ansamblul măsurilor politice și militare în vederea insurecției.

Comuniștii au depus eforturi perseverente pentru făurirea Frontului unic muncitoresc, văzînd în realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare un pas de însemnătate hotărîtoare pentru pregătirea acțiunii de eliberare din jugul fascist. Aceste eforturi, sprijinul dat de unii fruntași ai P.S.D., acțiunile muncitorilor, inclusiv ale celor social-democrați, care năzuiau spre unitate, au dus, în primăvara anului 1944, la înfrîngerea împotrivirii elementelor de dreapta din conducerea P.S.D.

În luna aprilie 1944 a fost realizată unitatea de acțiune între P.C.R. și P.S.D. prin crearea Frontului unic muncitoresc, care a constituit coloana vertebrală a coalizării tuturor forțelor politice hotărîte să lupte pentru eliberarea țării. În mai 1944 partidul comunist a încheiat o înțelegere în vederea acțiunii comune cu gruparea liberală de sub conducerea lui Gh. Tătărașcu.

În interesul luptei pentru doborîrea dictaturii antonesciene, P.C.R. a folosit cu pricepere toate posibilitățile pe care le ofereau criza regimului fascist, contradicțiile dintre guvernul fascist și monarhie și partidele „istorice” raliind cercurile palatului regal și toate grupările politice care dintr-un motiv sau altul se pronunțau pentru ieșirea din războiul hitlerist.

O dată cu activitatea desfășurată pentru realizarea unei largi coaliții de forțe, Partidul Comunist din România a acordat o atenție deosebită pregătirii militare a insurecției armate, creării formațiunilor de luptă patriotice, atragerii armatei de partea cauzei insurecției, elaborării planului acțiunii de arestare a guvernului antonescian, de ocupare a instituțiilor de stat din Capitală, de asaltare și lichidare a obiectivelor hitleriste etc.

Documentele cercetate reconstituie tabloul activității intense desfășurate de P.C.R. pentru crearea și pregătirea formațiunilor de luptă patriotice. În scopul coordonării acestei activități a fost organizat Comandamentul general al formațiunilor de luptă patriotice. În Capitală au fost create comandamente pe sectoare, iar în țară — comandamente regionale, ai căror șefi erau secretarii comitetelor de partid. În întreprinderile principale din Capitală, de pe Valea Prahovei, din Brașov, Turnu-Severin, Constanța și alte localități au fost create formațiuni de luptă patriotice constituite în cea mai mare parte din muncitori formați la școala rezistenței, comuniști, uteciști și fără de partid. Bilanțul succint al acestei activități, desfășurate într-un interval de numai două luni după 4 aprilie, este redat într-un raport al Comandamentului formațiunilor de luptă patriotice în care se arată că „...F.L.P. au reușit să-și organizeze un comandament capabil să exercite funcțiile ce revin unui asemenea organ, să stabilească puncte de sprijin la țară, să creeze organe regionale în Oltenia, Dobrogea, Moldova, Banat și Țara Bîrsei, să asigure o bază de aprovizionare cu armament și muniții”²⁴. În ajunul insurecției, numărul formațiunilor de luptă a ajuns la București la 50.

²³ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, pag. 16.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 35, dosarul nr. 1, fila 15.

În vederea luptei armate împotriva dictaturii militare-fasciste și hitleriștilor au fost organizate și au acționat grupe de partizani în diferite regiuni ale țării: Valea Prahovei, Delta Dunării, Munții Vrancei, Banat, Maramureș și Suceava. Unele din grupele de partizani au fost formate pe teritoriul U.R.S.S., cu sprijinul organelor sovietice, din emigranți antifasciști sau prizonieri de război români, care și-au manifestat voința de a răspunde chemării P.C.R. și a lupta cu arma în mână împotriva hitleriștilor. Comitetul regional al P.C.R. Banat a organizat în Munții Semenicului grupul de partizani „Mă-rășești”, comandat de muncitorul comunist Ștefan Plavăț. Pe traseul liniei ferate Ploiești-Făgăraș a acționat, în primăvara și vara anului 1944, grupul de partizani denumit Grupul I Carpați. Din cercetarea rapoartelor organelor de represiune antonesciene rezultă că acest grup a aruncat în aer, în perioada iunie-august 1944, 16 trenuri hitleriste care transportau produse petrolifere. În regiunea Bacău au acționat grupele de partizani „Tudor Vladimirescu” și „Ecaterina Teodoroiu”. Grupe de partizani au acționat în jurul orașelor Sighet, Baia Mare și Satu-Mare.

Patrioți români aflați în timpul războiului în diferite țări ale Europei s-au încadrat în lupta antifascistă a popoarelor împotriva ocupanților hitleriști.

În Franța, începînd chiar din 1940, numeroși antifasciști români — printre ei un rol important jucîndu-l foștii voluntari din Brigăzile internaționale din Spania — s-au încadrat în formațiunile armate care acționau împotriva ocupanților. Ei au participat în 1944 la acțiunile insurecționale din orașe și regiuni ca Paris, Marsilia, Nancy, Limoges, Ardèche, Corrèze, Lyon, Gard, Pas-de-Calais.

În U.R.S.S., pe teritoriul vremelnice copleșit de hitleriști, un număr de militari români, care au trecut de partea partizanilor, au luptat împotriva ocupanților la Odesa, în Crimeea, Ucraina de nord și de vest, în Bielorussia. Antifasciștii români aflați în emigrație au contribuit la organizarea mișcării antifasciste a prizonierilor de război români din U.R.S.S. și la crearea diviziilor de voluntari „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan”. Patrioți români au luptat și în detașamentele de partizani din Cehoslovacia, Iugoslavia, Belgia.

Documente de arhivă, articole și studii publicate în presă și reviste de specialitate au scos în evidență munca rodnică desfășurată de P.C.R. pentru atragerea armatei de partea cauzei insurecției. Prin manifeste și apeluri, prin coloanele presei ilegale, prin munca de la om la om, comuniștii au cultivat și dezvoltat în rîndurile militarilor un viu simțămînt antihitlerist. Ei au format grupuri antifasciste în unități și le-au mobilizat la acțiuni de sabotaj și de pregătire a întoarcerii armelor. Asemenea grupuri au fost organizate la Flotila 3 bombardament de la Craiova, la Regimentul 3 pionieri, dislocat în apropiere de Roșiorii de Vede, la Regimentul de transmisiuni-aero de lângă București, la unitățile Diviziei 9 infanterie din Dobrogea etc. P.C.R. a reușit să cîștige pentru cauza insurecției un număr de generali și ofițeri patrioți, care înțelegeau necesitatea salvării țării de la catastrofa pregătită de căpeteniile antonesciene și hitleriste.

În noaptea de 13 spre 14 iunie 1944, într-o casă conspirativă, a avut loc o consfătuire, organizată din inițiativa P.C.R., la care au participat reprezentanții Partidului Comunist din România (Emil Bodnaraș, membru al Comi-

tetului Central), ai armatei și ai palatului (general C. Sănătescu — viitorul președinte al guvernului format la 23 august 1944 —, general în rezervă Gh. Mihail — după 23 august șeful Marelui stat-major —, colonel D. Dămăceanu, șeful statului-major al Comandamentului militar al Capitalei, I. M. Stîrcea, M. Ioanițiu, Gr. Niculescu-Buzești — ministru de externe în guvernul format la 23 august). Cu acest prilej s-a căzut de acord asupra planului elaborat de P.C.R. pentru răsturnarea prin forță a dictaturii militare-fasciste și întoarcerea imediată a armelor contra Germaniei hitleriste. S-a constituit un comitet militar care avea sarcina să se ocupe, sub directă conducere a partidului comunist, de pregătirea armatei în vederea insurecției. Din comitet făceau parte generalul în rezervă Gh. Mihail, generalul C. Vasiliu-Rășcanu (comandantul Corpului 5 teritorial din Valea Prahovei) și colonelul D. Dămăceanu.

Sub conducerea nemijlocită a P.C.R. a fost elaborat un plan de operații care pornea de la măsuri cu caracter strategic operativ, pînă la cele tactice, de amănunt. Concepția planului era ca acțiunea insurecțională să înceapă la București, concomitent cu una la Ploiești, precum și în celelalte regiuni ale țării. În cadrul pregătirilor făcute în București au fost precizate obiectivele hitleriste și instituțiile militare și civile antonesciene care trebuiau să fie blocate și atacate. Au fost stabilite forțele (subunități militare și formațiuni de luptă patriotice) necesare pentru cucerirea diferitelor obiective. Pe această bază s-a întocmit un ordin de operații gata de a fi remis unităților militare participante la insurecție²⁵. Paralel cu pregătirile din Capitală, a fost întocmit un plan de operații militare pentru Valea Prahovei. De asemenea, au fost stabilite contacte cu un număr de comandanți de mari unități de pe front, care au fost informați despre acțiunea la care urmau să se alăture.

În zilele hotărîtoare pentru pregătirea insurecției, partidul a organizat evadarea din lagăr a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej; din partea C.C. al P.C.R. a fost împuternicit cu organizarea evadării tovarășul Ion Gheorghe Maurer. Ulterior au evadat din lagăr și alți activiști de răspundere ai partidului.

În stabilirea momentului declanșării insurecției, partidul comunist a ținut seama de condițiile militare favorabile create ca urmare a puternicelor acțiuni ofensive ale Armatei sovietice. La 20 august 1944, forțele fronturilor 2 și 3 ucrainene au declanșat o ofensivă impetuoasă la flancul sudic al frontului, în sectorul Iași-Chișinău. Încă din primele două zile ale ofensivei, trupele sovietice au rupt apărarea inamică pe direcțiile loviturilor principale ale celor două fronturi, au eliberat orașele Iași, Tîrgu-Frumos și alte localități, continuînd operațiile cu scopul de a încercui principalele forțe hitleriste angajate în luptă.

În întreaga țară efervescența maselor mergea cu pași repezi spre punctul culminant, guvernul fascist era izolat, aparatul de stat intrase în descompunere, vîrfurile claselor dominante erau cuprinse de panică și derută. În aceste condiții, în ziua de 23 august 1944, mișcarea de rezistență din România a îmbrăcat cea mai înaltă formă a sa — insurecția armată antifascistă. În conformitate cu planul elaborat de P.C.R., guvernul Antonescu a fost arestat în palatul regal, căpeteniile fasciste fiind apoi transportate de o formațiune de luptă patriotică la o casă conspirativă a P.C.R. Au fost ocupate principalele instituții guvernamentale și blocate obiectivele hitleriste. România a ieșit din războiul hitlerist și s-a alăturat coaliției antifasciste. Întorcînd armele împo-

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 54/1958, vol. II, fila 23.

triva Germaniei hitleriste, Armata română, împreună cu formațiunile de luptă patriotice, a trecut la lichidarea trupelor germano-fasciste din interiorul țării. Pînă la 26 august 1944 au fost nimicite toate rezistențele hitleriste din București, iar pînă la 28 august — trupele germane din împrejurimi. Au fost eliberate regiunile centrale, de sud-vest și sud-est ale țării.

Insurecția armată antifascistă a constituit o uriașă explozie a nemulțumirii și urii profunde a maselor împotriva jugului fascist și împotriva războiului. Ea a descătușat potențialul revoluționar al maselor populare. Sute de mii de cetățeni au participat activ, în zilele insurecției armate, la ocuparea obiectivelor militare, la nimicirea rezistențelor armatei hitleriste.

Insurecția armată din august 1944 a constituit cotitura hotărîtoare în dezvoltarea rezistenței antifasciste din România. Înfăptuirea ei victorioasă a făcut ca lupta antifascistă a întregului popor să se ridice pe o treaptă calitativ superioară. După 23 august 1944, ea a luat aspectul participării Armatei române, cu toate forțele ei, la războiul împotriva Germaniei hitleriste, al luptei maselor pentru lichidarea tuturor rămășițelor fasciste, mobilizării tuturor eforturilor pentru sprijinirea frontului antihitlerist.

Începută în noaptea de 23 spre 24 august 1944, participarea poporului român la lupta cu arma în mînă împotriva Germaniei naziste s-a desfășurat cu forțe sporite pînă în ziua mării victorii. Puternic sprijinită de masele populare, mobilizate și conduse de P.C.R., Armata română a luptat vitejește, umăr la umăr cu Armata sovietică, pentru eliberarea părții de nord-vest a României, și apoi dincolo de granițele ei, pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Cercetarea arhivistică privind participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la războiul antihitlerist

*General-maior CONSTANTIN POPA,
Colonel LEONIDA ION,
Locotenent-colonel LEONIDA LOGHIN*

Studierea în mod științific a cauzelor, desfășurării și consecințelor celui de-al doilea război mondial, a aportului poporului român în cadrul coaliției antihitleriste, începând din august 1944, la înfrângerea Germaniei și Ungariei fasciste constituie o preocupare a istoricilor din România.

Cercetătorii istorico-militari români studiază complexul condițiilor interne și externe în care România a trecut de partea coaliției antihitleriste, participând la războiul împotriva Germaniei naziste, umăr la umăr cu Armata sovietică, până la victoria finală.

Primele lucrări elaborate s-au bazat în special pe documente ale Partidului Comunist din România, pe jurnalele de operații ale Marelui Stat-Major și ale comandamentelor armatelor participante, lucrări memorialistice și pe unele lucrări istoriografice străine. Ulterior, arhivele unor organe de stat, ale sfaturilor populare și ale unor instituții, jurnalele de operații ale corpurilor de armată, diviziilor și regimentelor, precum și mărturiile foștilor comandanți și luptători pe frontul antihitlerist, au furnizat un bogat material faptic referitor la contribuția adusă de poporul român la războiul antihitlerist.

S-a acordat, de asemenea, o mai mare atenție studierii unor materiale arhivistice și lucrări istorico-militare editate în alte țări. Deși cercetarea acestor izvoare nu este încă completă, până în prezent s-au obținut unele date care întregesc documentarea proprie referitoare la aportul adus de România la înfrângerea Germaniei hitleriste.

Pe baza studiului tuturor acestor materiale s-au elaborat lucrări de istorie politico-militară, studii, articole de presă, lucrări beletristice și artistice etc.

În referatul de față ne propunem să prezentăm, în mod succint, principalele rezultate reieșite din cercetările noastre privitoare la participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la înfrângerea armatelor Germaniei hitleriste și Ungariei fasciste.

*

Întoarcerea armelor de către Armata română împotriva trupelor hitleriste a constituit unul dintre obiectivele principale ale insurecției armate antifasciste din august 1944, pregătită, organizată și condusă de Partidul Comunist din România.

Dat fiind numărul mare de trupe hitleriste aflate pe teritoriul țării, cât și posibilitatea Comandamentului german de a aduce noi trupe din afară, planul insurecției armate a trebuit să rezolve multe probleme complicate.

La 20 august 1944, Comandamentul german avea în zona frontului dintre Carpați și Marea Neagră peste 565 000 de oameni, în zona interioară aproape 60 000, dintre care 11 000 în capitala României și împrejurimi, iar în regiunea petroliferă de pe Valea Prahovei — 25 000 ¹.

În calculele militaro-strategice ale Comandamentului hitlerist, un rol deosebit avea menținerea pozițiilor din România, ale cărei condiții de teren permiteau organizarea unei rezistențe îndelungate cu forțe relativ puține, în fața unei armate mult superioare numericeste. O asemenea zonă greu de străpuns o constituie Carpații Orientali. Comandamentul hitlerist și guvernul fascist român luaseră măsuri speciale în vederea organizării unei puternice linii de rezistență pe acești munți și de întărire a zonei fortificate Focșani-Brăila, pentru a zăvorși așa-numita „poartă a Focșanilor” (spațiul dintre curbura Carpaților și Dunăre). Alte linii succesive de apărare erau prevăzute a fi organizate în interiorul țării. Cât privește zona fortificată Focșani-Brăila, în lărgime de aproximativ 80 km, cu ajutorul căreia Comandamentul hitlerist spera să împiedice pătrunderea Armatei sovietice spre sud-vest, ea era alcătuită, în august 1944, din circa 1 700 de obiective betonate, înzestrate cu tunuri anti-tanc și alt armament automat, precum și din numeroase alte lucrări genistice ².

Armata română dispunea de peste 385 000 de soldați și ofițeri în interior ³. Partidul comunist aprecia, totodată, că acestor efective li se vor alătura cea mai mare parte a marilor unități aflate în zona frontului, în cadrul Grupului de armate „Ucraina de sud”.

Ținând seamă că majoritatea numerică a forțelor germane se aflau în zona frontului, Partidul Comunist din România a stabilit ca începerea insurecției armate să se producă în condițiile când iminenta operație ofensivă sovietică la aripa sudică a frontului avea să angajeze principalele forțe hitleriste ale Grupului de armate „Ucraina de sud”.

Concepția planului militar al insurecției prevedea ca lovitura principală să fie dată în București, concomitent cu o acțiune la Ploiești și în bazinul petrolifer al Văii Prahovei. Acțiunile hotărâte, rapide și prin surprindere duse de unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice împotriva forțelor hitleriste în aceste centre importante asigurau, o dată cu răsturnarea dictaturii militare-fasciste, și lichidarea principalei grupări de forțe hitleriste din inte-

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., „Situația trupelor germane din România la 23 august 1944”, dosarul nr. 732/7, filele 19—20.

² Loc. cit., dosarul nr. 30, dosar cu situația lucrărilor de fortificații de pe zona F.N.B.

³ Loc. cit., „Situația trupelor române din interior la 23 august 1944”, dosarul nr. 732/7, filele 19—20.

rior, stăpînirea centrului politic, economic și administrativ al țării, a bazi-
nului petrolifer și a principalei artere de comunicații (rutieră, feroviară și de
telecomunicații), de importanță strategică deosebită pentru concentrarea for-
țelor române și sovietice la nord de Carpații Meridionali.

În același timp, planul insurecției avea în vedere măsuri pentru acope-
rirea frontierei vremelnice din Transilvania și a celei din Banat, astfel încît
pătrunderea din afară a noi trupe hitleriste și horthiste să fie împiedicată.

În condițiile interne, caracterizate printr-o creștere puternică și continuă
a luptei forțelor patriotice, prin șubrezirea pozițiilor dictaturii militare-fas-
ciste, izolată și urită de popor, folosind cu pricepere împrejurările externe fa-
vorabile create de strălucitele victorii ale Armatei sovietice, insurecția armată
antifascistă a început la 23 august 1944. Imediat după răsturnarea dictaturii
militare-fasciste, Armata română a întors armele contra Germaniei hitleriste
și Ungariei horthiste ⁴.

În seara zilei de 23 august, la ora 22, a fost difuzată prin radio pro-
clamația regală, al cărei text fusese pregătit în prealabil de comun acord cu
conducerea Partidului Comunist din România. Proclamația anunța lichidarea
dictaturii militare-fasciste, încetarea acțiunilor împotriva Națiunilor Unite și
începerea luptei comune a Armatei române împreună cu Armata sovietică
pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei ⁵.

După comunicarea proclamației, trupele române de pe frontul din Mol-
dova au încetat focul împotriva trupelor sovietice și au început regrupările
în vederea intervenției lor contra trupelor hitleriste și horthiste. Totodată,
trupele române din zona interioară a țării au trecut la curățirea teritoriului de
trupele hitleriste și împiedicarea trecerii de noi forțe inamice peste frontiere,
în special dinspre nord și vest.

La lupta împotriva trupelor fasciste, Armata română s-a angajat cu
entuziasm în totalitatea ei. Formațiunile de luptă patriotice au luptat umăr
la umăr cu unitățile militare.

Din ansamblul luptelor ies în evidență cele din zona orașului București,
duse de trupele conduse de generalul Iosif Teodorescu, avînd ca șef de
stat-major pe colonelul Dumitru Dămăceanu, cele de pe Valea Prahovei,
inclusiv orașul Ploiești, aflate sub comanda generalului Constantin Vasiliu
Rășcanu, șef de stat-major colonel Toma Zotter, cele din Dobrogea, duse sub
comanda generalului Costin Ionașcu, și cele din sud-vestul țării, comandate
de generalul Marin Manafu.

Acțiunile organizate și conduse cu pricepere de către comandamentele
și statele-majore române, desfășurate cu energie și prin surprindere de către
unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice au dus la lichidarea
completă, pînă în dimineața zilei de 28 august 1944, a rezistențelor hitleriste
din zona Capitalei.

⁴ Loc. cit., Corespondență a Comandamentului militar al Capitalei în legă-
tură cu operațiile de curățire a Capitalei de trupele germane de la 23—29 au-
gust 1944, dosarul nr. 242/2, filele 17 și 18; notele telefonice nr. 30 864 și nr. 30 866,
din 23 august 1944, orele 18 și 18,30, date de Comandamentul militar al Capitalei
unităților subordonate pentru alarmarea acestora.

⁵ „România liberă” din 24 august 1944.

Luptele pentru nimicirea trupelor hitleriste de pe Valea Prahovei, din orașul Ploiești, precum și din celelalte regiuni ale țării s-au terminat cu succes până la 31 august 1944.

La acțiunile duse în timpul insurecției armate (23—31 august 1944) și al acoperirii frontierelor a participat întreaga Armată română, cu un efectiv de peste 460 000 de oameni ⁶.

Totalizînd cifrele date de jurnalele de operații, reiese că forțele române au provocat inamicului în aceste zile pierderi care s-au ridicat la peste 56 000 de prizonieri, din care 14 generali și 1 224 de ofițeri, precum și peste 5 000 de morți ⁷.

Planurile Germaniei hitleriste de a prelungi rezistența în România, de a stăvili înaintarea Armatelor sovietice în sud-estul Europei au eșuat.

Concomitent cu desfășurarea insurecției armate în România, trupele sovietice, care nimiciseră trupele hitleriste din zona Iași-Chișinău, și-au continuat înaintarea pe teritoriul României, ajungînd în zilele de 30 și 31 august în București. Populația Capitalei eliberate a întâmpinat cu entuziasm unitățile Armatei sovietice.

Insurecția armată a însemnat începutul unui război drept, de eliberare și apărare a patriei. Totodată, războiul împotriva Germaniei hitleriste coincidea cu interesele celorlalte popoare care luptau împotriva aceluiași inamic, reprezentînd contribuția cea mai importantă a poporului român la lupta comună a popoarelor contra Germaniei naziste.

Alăturarea României la coaliția antihitleristă, lupta Armatei române cot la cot cu Armata sovietică eliberatoare împotriva trupelor germane fasciste au avut importante urmări sub raport militar-strategic.

Pe lângă faptul că Germania hitleristă a pierdut, ca urmare a insurecției, efective militare proprii de valoarea a circa 6 divizii și importante poziții strategice cheie ale sistemului de apărare german din România și din Peninsula Balcanică, intrarea României în războiul antihitlerist, cu întregul potențial militar și economic, a determinat, în același timp, o accentuare a superiorității forțelor coaliției antihitleriste.

În presa vremii și în istoriografia de peste hotare găsim multe relatări asupra modului cum acțiunile trupelor române au influențat favorabil desfă-

⁶ Arhiva M.F.A.-M.St.M., calculat pe baza datelor extrase din jurnalele de operații ale Marelui Stat-Major, armatelor 1 și 4 române, unităților de aviație, marinei militare și unităților de grăniceri din nordul Moldovei, dosarele nr. 732/1, filele 26—29; 3/36, fila 29; 215/62, fila 99; 307/156, fila 107; 320/102, fila 174; 456/23, fila 119; 457/63 — harta cu situația zilei de 25 august 1944; 1/28, fila 145; 650/4, filele 2—9; 1/193, fila 5; 654/7, filele 2, 3, 12; 686/62, filele 60—61; 686/64, filele 40—129; 457/182, fila 555; 235/10, filele 4—85; 732/1, cap. 2, filele 112—116.

⁷ Loc. cit., calculat pe baza datelor extrase din jurnalele de operații ale Marelui Stat-Major, dosarele nr. 211/2, livret 2, filele 5—7; 456/23, filele 30, 48, 54; 457/387, livret 23; 457/621, filele 53, 306—307, 311—314; 223/2, fila 26; 457/382, fila 91; 242/2, filele 351—359, 449; 686/180, filele 9—11, 35—41, 64; 670/1, livret mai, fila 18; 216/1, filele 120—122; 244/5, filele 70—89; 244/56, fila 133; 231/1, filele 4—18; 221/26, filele 269—381; 456/23, fila 119; 1/28, fila 194; 650/4, fila 1; 654/7, fila 3.

șurarea operației ofensive a Armatei sovietice de la Iași-Chișinău. „De acum încolo — menționează generalul Friessner în memoriile sale — trupele Germaniei erau la cheremul sovieticilor și în curînd al românilor... Posibilitatea de a rupe cercul inamic dinspre vest și de a aduce ajutor trupelor germane în situația lor grea a căzut datorită faptului că românii au deschis ostilitățile și în interiorul țării”⁸.

Și alte documente se referă la importanța politică și militară-strategică a alăturării României la coaliția antihitleristă. Ziarul francez „Le Figaro”, din 25 august 1944, relatează: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă de România. În orice caz, este un eveniment de mare importanță, care a dat una dintre cele mai sensibile lovituri celui de-al treilea Reich”.

Prin istoricul act de la 23 August 1944 România a contribuit la prăbușirea frontului hitlerist în Balcani și la scurtarea războiului în ansamblul său. În lucrarea „Crown against sickle”, autorul englez Arthur Gould Lee afirmă: „Deschizînd în mod brusc drumul trecerii torentului rusesc spre granița de vest a României, schimbarea frontului de către România forțase Germania să-și retragă forțele din Grecia, din Albania și din sudul Iugoslaviei și să-și fixeze o nouă poziție în nordul Iugoslaviei”⁹.

★

Începerea acțiunilor de luptă de către unitățile și marile unități române, cot la cot cu forțele armate sovietice, împotriva forțelor hitleriste a pus în fața comandanților români necesitatea luării legăturii cu unitățile sovietice în vederea cooperării.

Studierea materialului arhivistic referitor la organizarea cooperării de luptă între Armata română și Armata sovietică în condițiile complexe, cînd ambele erau în contact cu inamicul, ridică probleme interesante și care, după părerea noastră, pînă în prezent nu au fost suficient studiate.

Primele legături în scopul organizării cooperării de luptă au fost luate direct de comandanții români ai unor unități și mari unități aflate pe frontul din Moldova. Astfel, imediat după ce posturile de radio române au anunțat — în seara zilei de 23 august — alăturarea României la coaliția antihitleristă, Regimentul 3 grăniceri și un batalion din Regimentul 6 grăniceri, constituite într-un detașament sub comanda colonelului Nistor Teodorescu, au atacat, la ora 23 și 15 minute, trupele Diviziei 3 munte germană, de sub comanda generalului Paul Klatt, dispusă în apărare în nordul Moldovei, producîndu-le serioase pierderi și destrămîndu-le dispozitivul¹⁰.

⁸ Hans Friessner: „Verratene Schlachten. Die Tragödie der deutschen Wehrmacht in Rumänien und Ungarn“, Holsten-Vlg., Hamburg, 1956, pag. 93.

⁹ Arthur Gould Lee: „Crown against sickle“, Hutchinson L. Co. Ltd., pag. 91.

¹⁰ Arhiva M.F.A.-M.St.M., Ordinul comandantului Regimentului 3 grăniceri dat trupelor la 23 august 1944, ora 23,30, dosarul nr. 654/4, fila 1. A se vedea și articolul colonelului în rezervă Nistor Teodorescu „Pe văile Mălin și Suha” („Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1964).

A doua zi, comandantul celor două unități române, luînd legătură cu comandamentul Corpului 50 din Armata 40 sovietică, a stabilit cooperarea de luptă, unitățile noastre ducînd acțiuni comune cu unitățile Corpului sovietic în regiunea păduroasă a Carpaților Răsăriteni, pînă la sfîrșitul lunii septembrie¹¹. Comandantul Corpului de armată 50 sovietic scria astfel despre acțiunile grănicerilor români: „Toate misiunile de luptă date Regimentului 3 grăniceri au fost executate pe deplin. Acțiunile pline de succes ale Regimentului 3 grăniceri duse împreună cu unități ale Corpului 50 armată, care au luptat în raionul Mălin—Cîmpulung Moldovenesc, au avut rezultate hotărîtoare pentru traversarea Carpaților în acest raion”¹².

Comandantul marii unități germane menționează în cartea sa „3-te Gebirgs Division — 1939—1945” că datorită acțiunilor grănicerilor români, care au avut „efectul unui trăsnet din senin”, divizia germană a pierdut, în noaptea de 23 spre 24 august, 3 ofițeri, 30 de subofițeri, 243 de soldați, 4 piese de artilerie cu întreg efectivul, 5 tunuri grele antitanc, 10 mitraliere, 125 de cai și cantități importante de materiale tehnice și de luptă¹³.

În afară de unitățile de grăniceri mai sus amintite, și alte unități române aflate în Moldova au reușit să ia legătură cu comandamentele sovietice în vederea luptei comune împotriva hitleriștilor, pentru eliberarea patriei. De exemplu, într-un raport al Armatei 7 de gardă sovietice din 26 august 1944, înaintat Frontului 2 ucrainean, se arată că diferite unități din 8 divizii române, în frunte cu comandanții și statele lor majore, „și-au manifestat dorința de a lupta contra germanilor și ungarilor, împreună cu Armata roșie...”

Toate se află sub conducerea comandantului Corpului 1 armată...”¹⁴.

Comandamentele diviziilor 103 și 104 munte, Regimentul 17 infanterie, Brigada 6 artilerie, cinci companii de aruncătoare grele din Divizia 4 infanterie, reorganizate și constituite în Divizia 103 munte, sub comanda generalului Ilie Crețulescu, împreună cu un Detașament blindat și Regimentul 7 artilerie grea au luptat în cadrul Armatei 7 de gardă sovietice împotriva unor unități germane care au reușit să iasă din încercuirea de la Iași-Chișinău, luînd peste 500 de prizonieri¹⁵; în continuare, ele au participat la forțarea Carpaților Răsăriteni și înfrîngerea trupelor germane din acest sector al frontului, pînă la sfîrșitul lunii septembrie, cînd au fost încadrate în Armata 4 română.

Pentru cercetarea istorică prezintă, de asemenea, interes studiul con-

¹¹ Loc. cit., Jurnalul de operații al Regimentului 3 grăniceri, dosarul nr. 650/4, filele 1—17, Ordinul de luptă dat unităților de grăniceri din detașamentul colonelului N. Teodorescu în ziua de 23 august 1944, ora 23,30 și descrierea acțiunilor de luptă duse de acest detașament pînă la sfîrșitul lunii septembrie 1944.

¹² Loc. cit., Documente operative ale Marelui stat-major, dosarul nr. 457/385, fila 131. Caracterizarea dată colonelului Nistor Teodorescu, comandantul Regimentului 3 grăniceri, de către generalul-maior de gardă Merkulov, comandantul Corpului 50 sovietic.

¹³ Paul Klatt : „3-te Gebirgs Division — 1939—1945”, Hans Henning, Podzun Bad Nauheim, 1958.

¹⁴ Arhiva Ministerului Apărării al U.R.S.S., fondul nr. 240, opis nr. 14 234 SS., dosarul nr. 3, fila 137.

¹⁵ Arhiva M.F.A.-M.St.M., Jurnalul de operații al Diviziei 103 munte, ordinul de operații nr. 2; desfășurarea acțiunilor de luptă, dosarul nr. 335/1, filele 15—25.

dițiilor și rezultatelor acțiunii de acoperire a frontierelor de atunci ale țării, în scopul de a împiedica pătrunderea trupelor hitleriste și horthiste în special din nordul Transilvaniei și din Ungaria, executată de Armata română, concomitent cu lichidarea forțelor germane fasciste aflate în interiorul țării. Inițial, misiunea de a opri pătrunderile inamicului spre trecătorile și defileele Carpaților Meridionali a revenit Armatei 1. Ulterior, în primele zile ale lunii septembrie, dispozitivul de acoperire a fost consolidat prin concentrarea Armatei 4 române în Transilvania, Armata 1 regrupându-se pe frontiera dintre Munții Apuseni și Dunăre ¹⁶.

Justețea măsurilor luate de Comandamentul român a fost confirmată de evenimentele militare petrecute în această parte a frontului în prima jumătate a lunii septembrie.

La 5 septembrie 1944, trupele hitleriste și horthiste au dezlănțuit o puternică ofensivă în Transilvania ¹⁷, urmată de un nou atac la 13 septembrie, cu scopul de a pune stăpânire pe lanțul Carpaților Meridionali, pentru a opri înaintarea trupelor sovietice și române. Prin rezistența lor, trupele armatelor 1 și 4 române au zădărnicit ofensiva inamicului. În acest mod, Armata română a menținut un mare cap de pod în Podișul Transilvaniei și în Banat, larg de 325 km și adânc de 75—200 km, cu o suprafață de aproximativ 45 000 km pătrați, în care s-au concentrat forțele sovietice și române destinate viitoarelor acțiuni militare.

Importanța menținerii capului de pod și a respingerii ofensivei forțelor hitleriste care urmăreau lichidarea lui este subliniată în multe documente și lucrări istorice. Astfel, general-locotenent Managarov, comandantul Armatei 53 sovietice, sublinia în ordinul nr. 0346, din 23 septembrie 1944: „Unitățile române care au acționat sub ordinele grupului de armate, rezistind presiunii trupelor fasciste, au acoperit mișcarea trupelor roșii spre câmpia Ungariei. În aceste lupte, unitățile și subunitățile române..., în condiții grele de regrupare, au dovedit bărbăție și dârzenie și și-au îndeplinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredințat” ¹⁸. În lucrarea „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei”, volumul IV, pag. 284, se arată: „În primele zile ale lunii septembrie — când trupele germano-ungare au încercat să treacă la ofensivă — trupele române au organizat apărarea pe aliniamentul Tîrgu-Mureș — Turda, precum și în raionul Arad — Timișoara și timp de câteva zile au stăvilit atacurile dușmanului. Aceasta a permis unităților Armatei roșii să treacă în bune condiții Carpații Meridionali și să vină la timp în ajutorul românilor” ¹⁹.

La acțiunile de acoperire a frontierelor, Armata română a participat cu mari unități, unități terestre, aeriene și navale ale căror efective însumau

¹⁶ Loc. cit., Jurnalul de operații al Armatei 4 pe luna septembrie 1944, dosarul nr. 3/11, filele 14—18 și 59, Ordinul nr. 67 900, din 31 august 1944, dat de Marele Stat-Major al Armatei 4 în legătură cu misiunile de luptă date armatelor 1 și 4 române pentru acoperirea frontierelor.

¹⁷ Loc. cit., Jurnalul de operații al Armatei 4 pe luna septembrie 1944, dosarul nr. 3/11, filele 52, 60—66. Acțiunile desfășurate de Armata 4 în ziua de 5 septembrie 1944.

¹⁸ Loc. cit., Jurnalul de operații al Armatei pe luna septembrie 1944, dosarul nr. 1/8, fila 219, Ordinul de zi nr. 0346, dat la 23 septembrie 1944 de comandantul Grupului de armate, general-locotenent Managarov, unităților în subordine.

¹⁹ „Istoria Velikoi Otecestvennoi Voini Sovetskogo Soiuzu. 1941—1945”, vol. IV, Moscova, 1962, pag. 284.

peste 270 000 de luptători²⁰. Restul efectivelor care participaseră la înfăptuirea victorioasă a insurecției armate s-au regrupat în acest timp, pentru a fi trimise pe front sau pentru misiuni de instruire în interior.

De la 7 septembrie 1944, armatele 1 și 4 române au fost subordonate din punct de vedere operativ Frontului 2 ucrainean²¹ și și-au adus contribuția la îndeplinirea planurilor strategice-operative elaborate de Comandamentul sovietic. Deși subordonarea operativă a marilor unități române s-a executat în plină desfășurare a luptelor, pe măsură ce unitățile sovietice ajungeau, între 6 și 17 septembrie 1944, pe aliniamentele ocupate de cele române, cooperarea între ele s-a realizat în bune condiții, trupele sovietice și române continuând împreună acțiunile împotriva inamicului. Ca urmare, ele au trecut la acțiuni ofensive pe toată întinderea frontului din România, reușind ca pînă la începutul lunii octombrie 1944 să elibereze sud-estul Transilvaniei, să respingă forțele fasciste din centrul Transilvaniei, din Crișana și Banat, cucerind aliniamentul: trecătoarea Prislop — nord vest Tg.-Mureș — sud Cluj — sud Oradea — frontiera de vest a României pînă la Bela Crkva.²²

De pe acest aliniament a fost declanșată operația cunoscută sub numele de operația Debrețin, care s-a desfășurat atît pe teritoriul României, cît și al Ungariei.

Potrivit documentelor operative sovietice, concepția acestei operații prevedea încercuirea și nimicirea trupelor inamice din nordul Transilvaniei și din zona orașului Debrețin de către trupele Frontului 2 ucrainean, în cooperare cu trupele Frontului 4 ucrainean. În compunerea de luptă a Frontului 2 ucrainean intrau și armatele 1 și 4 române.

Trecînd la ofensivă, trupele sovietice și române au înfrînt rezistența înverșunată a armatelor 6 și 8 hitleriste, precum și a armatelor 2 și 3 horthiste, reușind ca pînă la 25 octombrie să elibereze întregul teritoriu al României. În aceste acțiuni, care au avut ca rezultat desăvîrșirea eliberării teritoriului României, Armata română a participat cu un efectiv de peste 260 000 de oameni²³. În cursul acestor operații, Armata română a pierdut peste 58 000 de soldați și ofițeri.

Starea de spirit și elanul de luptă al maselor populare din România sînt oglindite în jurnalele de operații și în alte diferite documente arhivistice,

²⁰ Arhiva M.F.A.-M.St.M., calculat pe baza datelor extrase din jurnalele unităților și marilor unități participante la acoperirea frontierelor; dosarele nr. 732/1, filele 31—35; 457/649, anexa 8; 1/193, filele 20—46; 1/258, filele 94—97; 1/28, filele 145—155; 1/258, filele 96—97; 3/20 A, filele 10, 148; 3/193, filele 5, 13; 1 016/54, fila 226; 1/103, filele 94—95; 242/2, filele 26, 96, 129, 233; 315/63, fila 59; 315/0, filele 5, 24, 60; 231/54, fila 350; 654/7, filele 2, 3; 650/4, filele 12—17; 335/2, fila 67; 636/82, fila 65; 457/182, filele 555—558; 732/1, fila 10.

²¹ Loc.cit., Documente primite din U.R.S.S., dosarul nr. 457/613, fila 437, Ordinul Comandamentului suprem sovietic nr. 220 207, din 5 septembrie 1944, către comandantul Frontului 2 ucrainean, privind misiunea de luptă a acestui front începînd de la data de 5 septembrie 1944.

²² Loc. cit., Jurnalul de operații al Armatei 1 pe luna septembrie 1944, dosarul nr. 1/8, fila 219, Ordinul de zi nr. 0346, dat la 23 septembrie 1944 de comandantul Grupului de armate, general-locotenent Managarov, unităților în subordine.

²³ Loc. cit., calculat pe baza datelor extrase din jurnalele de operații ale marilor unități participante la luptele pentru eliberarea teritoriului țării, dosarele nr. 732/1, filele 31—37; 1/193, fila 27; 1/28, fila 145; 457/464, filele 195—200; 3/193, filele 5, 9, 13; 1/258, fila 93; 315/70, filele 235—253; 231/54, fila 350; 335/2, fila 87; 329/5, fila 59; 686/82, filele 67, 95; 686/126, filele 46—48, 60 și 457/176, filele 5—7.

care consemnează sprijinul important acordat de populație trupelor sovietice și române eliberatoare.

Vestea eliberării, la 25 octombrie 1944, a întregului teritoriu al țării de sub jugul fascist a fost primită de poporul român cu legitimă mândrie și mare bucurie. În întreaga țară au avut loc mitinguri, la care masele populare și-au exprimat recunoștința față de ostașii sovietici și români și s-au angajat să-și sporească și mai mult eforturile pentru susținerea frontului până la zdrobirea definitivă a Germaniei fasciste.

★

Însuflețită de idealurile nobile ale cauzei drepte pentru care lupta, Armata română a continuat războiul împotriva Germaniei naziste și Ungariei fasciste dincolo de hotarele patriei.

Pe teritoriul Ungariei, trupele române au luptat împreună cu trupele sovietice timp de aproape trei luni și jumătate, aducându-și contribuția în cadrul operațiilor Debrețin și Budapesta, care au dus la eliberarea Ungariei.

În operația Debrețin, care s-a terminat cu eliberarea regiunilor de la est de Tisa, Armatei române i-a revenit cinstea de a acționa cu 17 divizii, un corp aerian și 2 brigăzi de artilerie antiaeriană, efectivul acestora ridicându-se la peste 182 000 de oameni ²⁴.

Armata 4 română, cu opt divizii, a acționat la aripa dreaptă a frontului, pe direcția Carei — Dombrad, pe la nord de Nyiregyháza, în timp ce alte cinci divizii române au acționat în cadrul grupării principale a Frontului 2 ucrainean, pe direcția Arad — Debrețin — Nyiregyháza; Armata 1, cu patru divizii, a participat la acțiunile aripii stîngi a frontului, pe Tisa mijlocie.

Prin acțiunile pe care le-au executat împreună cu trupele sovietice, trupele române, dintre care s-au evidențiat diviziile „Tudor Vladimirescu” și 3 munte, au contribuit la zdrobirea rezistenței opuse de Armata 6 hitleristă pe direcțiile de pătrundere spre Debrețin și la cucerirea acestui oraș, precum și la respingerea puternicelor contralovituri executate de Comandamentul hitlerist în zonele Oradea, Szolnok și Nyiregyháza.

După ieșirea pe riul Tisa, în cadrul operației Budapesta au luptat 15 divizii, Corpul aerian, o divizie de artilerie antiaeriană și alte unități și formațiuni din Armata română, totalizînd peste 210 000 de oameni ²⁵.

Armata 4 română a acționat în nord-estul Ungariei; întorcînd pe la vest și cucerind masivul muntos Hegyalja, ea a asigurat legătura cu flancul stîng al Frontului 4 ucrainean, a ușurat astfel ofensiva acestuia spre Košice.

Corpul 4 armată român, comandat de generalul Ion Boițeanu, a luptat — în cooperare cu mari unități din Armata 27 sovietică — în munții Bükk, prin cucerirea cărora a fost determinată și retragerea forțelor fasciste care se apărau în munții Matra. Prin cucerirea acestor masive muntoase de către trupele sovietice și române care acționau în această zonă a fost asigurat flancul grupării principale a Frontului 2 ucrainean aflată în lupte în zona orașului Budapesta.

²⁴ Loc. cit., Dări de seamă și sinteze, dosarele nr. 732/1, filele 37—39; 315/95, fila 125; 457/474, filele 429—432; 457/107, fila 47.

²⁵ Datele au fost culese din jurnalele de operații ale armatelor 1 și 4, din Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarele nr. 732/1, fila 39; 1/153, filele 81, 92 și 98; 457/205, filele 603—604; 315/95, fila 125.

Aici, pe direcția loviturii principale a Armatei 7 de gardă sovietice, acționa și Corpul 7 armată român, sub comanda generalului Nicolae Șova. Înfrângând rezistența opusă de diviziile 20 infanterie și 1 cavalerie din Armata 3 ungară fascistă, în primele zile ale anului 1945 Corpul de armată român a pătruns în Budapesta. La 15 ianuarie, după ce își adusese contribuția de sînge la eliberarea Pestei, pierzînd de la Tisa și pînă la 2 km de Dunăre 11 000 de oameni²⁶, Corpul 7 armată a fost deplasat în sudul Cehoslovaciei.

Pe teritoriul Cehoslovaciei, acționînd împreună cu mari unități sovietice, Armata română a început luptele la 18 decembrie 1944, cînd a depășit frontiera de stat ungaro-cehoslovacă în zona de la sud de Košice.

Avantajat de terenul accidentat și împădurit și dispunînd de lucrări de fortificații executate din timp de pace, marile unități ale Armatei 8 hitleriste au opus de la început o rezistență înverșunată, dînd apărării un caracter activ, executînd manevre largi de forțe și numeroase contraatacuri.

Pînă la 25 martie 1945, armatele 1 și 4 române, acționînd în cadrul Frontului 2 ucrainean, au dus lupte grele în munții Javorina, la Zvolen, Banská Bystrica, contribuind la eliberarea acestor două orașe.

„În luptele pentru cucerirea orașului Banská Bystrica — se spunea în ordinul Comandamentului suprem sovietic — s-au remarcat trupele generalului locotenent Jmacenko și ale generalului de corp de armată al Armatei române Dăscălescu.

Astăzi, 26 martie ora 10, capitala patriei noastre, Moscova, salută vitezele trupe ale Frontului 2 ucrainean, precum și trupele Armatei române de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu, care au cucerit orașul Banská Bystrica, prin 12 salve de artilerie trase din 124 de tunuri“²⁷.

Lichidarea grupării inamicului din sud-estul Cehoslovaciei și ieșirea trupelor sovietice și române pe cursul mijlociu al râului Hron au creat condiții favorabile pentru eliberarea părții centrale a acestei țări, care s-a realizat în cadrul operației sovietice Viena.

Acțiunile armatelor 1 și 4 române în această perioadă s-au caracterizat prin largi manevre ale forțelor și mijloacelor de la flancul drept la flancul stîng, în vederea întoarcerii rezistențelor succesive opuse de inamic pe puternice aliniamente naturale de apărare. Acest lucru a impus o activitate deosebită din partea comandanților și statelor-majore și un mare efort, disciplină și tenacitate din partea trupelor. Referindu-se la aceste acțiuni, generalul Managarov arăta: „Unitățile române s-au dovedit manevriere. Prin marșuri forțate li s-a impus deplasarea marilor unități de la un flanc la altul al armatei, misiune pe care au executat-o cu o rapiditate uimitoare“²⁸.

Pentru victoriile obținute în partea centrală a Cehoslovaciei, în luptele duse cot la cot cu trupele sovietice, Armata română a fost citată din nou

²⁶ Arhiva M.F.A.-M.St.M., Dări de seamă și sinteze, dosarul nr. 732/1, cap. 2. Luptele duse de Corpul 7 armată român în operația de la Budapesta. A se vedea și articolul generalului colonel în rezervă Nicolae Șova „80 de zile de lupte pentru eliberarea Budapestei de sub jugul fascist“ („Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 1/1965).

²⁷ Loc. cit., Documente operative ale Marelui stat-major, dosarul nr. 457/387, fila 19. Ordinul de zi nr. 310, din 25 martie 1945 al Comandamentului suprem sovietic către mareșalul Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean.

²⁸ Loc. cit., Dări de seamă și sinteze, dosarul nr. 732/1, vol. II, fila 72. Aprecierile comandantului Armatei 53 sovietice, generalul-locotenent Managarov, asupra comandamentelor și trupelor Armatei 1 române la data de 19 aprilie 1945.

prin două ordine ale Comandamentului suprem sovietic. În ordinul numărul 329, dat la 4 aprilie 1945, se arată că în luptele duse de trupele sovietice, în cooperare cu cele române, pentru cucerirea oraşului şi gării Kremnica s-au distins trupele Armatei 4 române şi aviatorii Corpului aerian român de sub comanda generalului de divizie Ionescu Emanoil. De asemenea, ordinul numărul 331, dat în ziua de 5 aprilie 1945, arată că în luptele care au dus la cucerirea oraşului Banovce s-a distins şi Armata 1 română, de sub ordinea generalului de corp de armată Atanasiu Vasile ²⁹.

După zdrobirea marilor unităţi hitleriste din partea centrală a Cehoslovaciei, Armata română a ieşit, la începutul lunii mai, la vest de râul Morava, de unde a participat, alături de trupele sovietice, la ofensiva generală în direcţia Praga, pînă la capitularea armatei germane fasciste.

La operaţiile de pe teritoriul Cehoslovaciei, Armata română a participat cu 16 divizii, un corp aerian, o divizie de artilerie antiaeriană, un regiment de tancuri şi alte unităţi şi formaţiuni. Efectivele totale folosite de România pe timpul luptelor din Cehoslovacia s-au ridicat la peste 248 000 de oameni ³⁰.

În luptele îndelungate şi grele duse pe teritoriul cehoslovac, pierderile suferite de trupele române se ridică la peste 66 500 de oameni ³¹.

Comandamentele sovietice au apreciat efortul trupelor române pe timpul luptelor din Cehoslovacia. La 13 aprilie 1945, comandantul Frontului 2 ucrainean, mareşalul R. I. Malinovski, a declarat ministrului de război român care se afla în inspecţie pe front, următoarele: „Armatele române luptă foarte bine şi sînt foarte mulţumit de comandanţi, de statele-majore şi de trupe, care sînt brave şi gata de orice sacrificiu” ³².

★

Pentru a menţine capacitatea de luptă a marilor unităţi, din ţară au fost trimise pe toată durata războiului completări care s-au ridicat la peste 160 000 de oameni ³³. La sfîrşitul războiului, Armata română dispunea pe front de un efectiv de peste 198 000 de soldaţi şi ofiţeri ³⁴.

Timp de 260 de zile, luptînd neîntreput cu un inamic puternic, care se apăra cu înverşunare, ea a străbătut peste 1 000 km în dispozitivul germano-maghiar, ajungînd pînă în Boemia, la aproximativ 80 km sud-est de Praga, a forţat 17 masive muntoase, o parte din ele în condiţii grele — pe

²⁹ Loc. cit., Documente operative ale Marelui stat-major, dosarul nr. 457/387, fila 21, Ordinul de zi nr. 331, din 5 aprilie 1945, al Comandamentului suprem sovietic către mareşalul Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean.

³⁰ Loc. cit., Datele au fost extrase din jurnalele de operaţii ale marilor unităţi participante la luptele de pe teritoriul Cehoslovaciei, dosarele nr. 1/191, filele 133—140; 1/28, filele 146—148; 686/126, fila 233; 3/168, fila 1; 3/194, fila 135; 3/179, fila 82; 3/20 A, fila 148; 457/176, fila 765 bis; 315/51, fila 202; 457/474, filele 429—432; 457/107, filele 34, 40; 732/1, filele 41, 114, 116; 670/1, livret martie, filele 25—31; 315/70, filele 70—198; 686/82, filele 75, 78.

³¹ Ibid.

³² Loc. cit., Dări de seamă şi sinteze, dosarul nr. 731/1, vol. II, fila 64. Aprecierile comandantului Frontului 2 ucrainean, mareşalul Malinovski, asupra comandamentelor şi trupelor române operative la data de 13 aprilie 1945.

³³ Loc. cit., Datele au fost extrase din dosarele nr. 732/1, filele 35, 41, 80, 212—214; 1/106, fila 100; 1/153, fila 81; 1/191, filele 225—230; 1/28, filele 145, 146; 3/242, fila 197; 3/190, fila 36; 3/20 A, fila 48; 315/70, filele 200, 893; 315, fila 202; 670/1, filele 25—31; 686/126, filele 71, 245; 686/82, fila 78.

³⁴ Loc. cit., Sinteza lucrărilor de documentare asupra contribuţiei militare a României în războiul contra Germaniei şi Ungariei, fila 6.

geruri mari și zăpezi abundente —, 12 cursuri mari de apă, a eliberat 3 831 de localități, dintre care 53 de orașe importante, a capturat circa 118 000 de prizonieri și a provocat inamicului pierderi mari în oameni și materiale.

La războiul antihitlerist, o contribuție deosebită au adus Corpul aerian român, care a executat peste 4 300 misiuni de luptă, Marina militară română, care a capturat 438 de nave inamice, precum și unitățile de pontonieri, de căi ferate, de drumuri și altele.

Pierderile totale suferite de trupele române pe timpul războiului antifasist s-au ridicat la peste 167 000 de oameni, dintre care peste 5 000 de ofițeri și tot atîția subofițeri ³⁵.

Pentru faptele de arme pe care le-au săvîrșit în lupte, trupele române au fost citate prin 14 ordine de zi ale ministrului de război român, evidențiate prin 7 ordine ale Comandamentului suprem sovietic, 21 comunicate de război sovietice, 2 documente ale comandamentului Frontului 2 ucrainean.

Peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost decorați, dintre care 190 135 cu ordine și medalii sovietice, iar 5 676 cu ordine și medalii cehoslovace.

Pe lângă contribuția militară, războiul antihitlerist a cerut poporul român și însemnate eforturi de ordin economic, întreaga economie a țării fiind mobilizată pentru nevoile frontului.

În focul războiului dus împotriva fascismului s-a făurit frăția de arme româno-sovietică, s-a întărit prietenia frățească a poporului nostru cu poporul sovietic. Poporul nostru va cinsti veșnic amintirea vitejilor ostași sovietici și români care și-au dat viața pentru libertatea țării noastre, pentru zdrobirea fascismului.

Poporul român se mîndrește cu faptul că a înscris în istoria patriei sale o pagină nouă și glorioasă, așa cum a dorit, contribuind cu toate forțele la victoria împotriva fascismului. Unind indisolubil lupta antihitleristă, de eliberare națională, cu lupta pentru progres social, el și-a luat soarta în mîinile proprii, și-a făurit o țară nouă, independentă și suverană, în plin progres economic și cultural. În apărarea acestei patrii, a viitorului ei și a cauzei păcii în lume, poporul român își aduce contribuția activă la rezolvarea acelor probleme de care sînt legate consolidarea păcii, libertatea și viața popoarelor.

³⁵ Ibid.

Rezultatele cercetării științifice cu privire la contribuția economică a României în războiul antihitlerist.

N. N. CONSTANTINESCU,
Colonel VASILE ANESCU

Evidențiind că principala contribuție a poporului român la înfrângerea Germaniei a fost cea militară, istoriografia română a desfășurat concomitent o susținută muncă de cercetare științifică a efortului economic și financiar al României la războiul antihitlerist.

Tratarea problematicii acestui capitol important al contribuției României la obținerea victoriei împotriva nazismului cere studierea complexă a mobilurilor profunde care au determinat ca masele populare să muncească fără preget, considerînd sprijinirea efortului de război al țării drept o cauză vitală a lor, reliefarea multiplelor forme sub care s-a manifestat acest sprijin, evaluarea lui. În acest scop a fost desfășurată o vastă activitate, care continuă încă, de identificare a izvoarelor arhivistice și a altor surse documentare, atât interne cît și externe, de comparare și analiză a acestora, de interpretare a lor în contextul situației interne și internaționale a țării în perioada respectivă.

Subliniind importanța istorică a doborîrii dictaturii militare-fasciste și a alăturării României la coaliția antihitleristă, numeroase izvoare documentare atestă pe larg că prin aceasta s-a dat totodată o puternică lovitură potențialului economic-militar al Germaniei naziste. Astfel s-a produs o bruscă deplasare a raportului de forțe, în special pe frontul de sud-est, în favoarea statelor coaliției antihitleriste, nu numai în ce privește efectivele militare, ci și din punct de vedere economic.

Evidențiind această latură a problemei, la 24 august 1944 publicația americană „The Christian Science Monitor” aprecia că „egale în importanță cu lovitura militară dată hitleriștilor prin pierderea României sînt și pierderile suferite în domeniul economic. Aceasta îi lipsește de cea mai mare țară producătoare de cereale din Balcani. Aceasta îi lipsește, de asemenea, pe germani de singura sursă importantă de produse petroliere naturale”¹. La

¹ E. Stevens: „România — un alt zid care se prăbușește”, în „The Christian Science Monitor” nr. 228, din 24 august 1944.

rîndul său, ziarul englez „Sunday Times” consemna la 27 august 1944 că „grînele și rezervele economice ale României sînt acum de partea aliaților”². În septembrie 1944, revista sovietică „Voina i rabocii klass” arăta : „Înfrîngerile nemților în România vor avea, de asemenea, pentru Germania cele mai grele repercusiuni economice... nemții au pierdut și petrolul și grîul românesc. În economia germană de război acest lucru produce un gol atît de mare încît întreaga lui importanță nici nu poate fi estimată acum”³.

Ani mai tîrziu, istoricul vest-german Kurt von Tippelskirch, referindu-se la consecințele pierderii regiunii petrolifere românești, consemna că „din punct de vedere economic a fost cea mai grea lovitură pe care a putut-o primi comandamentul militar german”⁴.

Bogatul fond documentar privind însemnătatea trecerii României cu întregul său potențial militar și economic (îndeosebi cu însemnatele sale resurse de petrol și produse agroalimentare) de partea coaliției antihitleriste arată ecoul internațional larg pe care l-au avut evenimentele din august 1944⁵.

Consecințele actului istoric de la 23 august 1944 asupra efortului economic al poporului român în războiul antihitlerist s-au manifestat însă și pe un alt plan. Victoria insurecției armate a dat peste cap intențiile lui Hitler și Antonescu de mobilizare totală în vederea continuării războiului alături de Germania fascistă. Realizarea acestor intenții ar fi însemnat transformarea României în teatrul unui război pustiitor, distrugerea forțelor de producție ale țării, pieirea a sute și sute de mii de oameni.

Datorită ritmului impetuos în care s-a desfășurat insurecția armată, cea mai mare parte a căilor de comunicație, întreprinderile industriale, rezervele de materii prime și altele au putut fi astfel salvate de distrugerile și jafurile plănuite de hitleriști⁶. În decursul unei perioade foarte scurte de

² „Viitorul” din 28 august 1944.

³ N. Serghieva : „Reșenie Rumâniî”, „Voina i rabocii klass”, 1 septembrie 1944.

⁴ Kurt von Tippelskirch : „Geschichte des zweiten Weltkriegs”, Bonn, 1956, ediția a II-a, pag. 486.

⁵ Vezi : N. I. Lebedev : „Rumânia v godi vtoroi mirovoi voini. Vnešnepoliticeskaia i vnutripoliticeskaia istoria Rumânii v 1938—1945”, Moscova, 1961, pag. 242 ; „World at War”, vol. IV, London, 1951, pag. 209 ; Arhivele statului, fondul Casa regală, dosarul nr. 12 bis/1945 ; „The Washington Post” nr. 24 906, din 24 august 1944, pag. 1 ; „New York Times” nr. 31 624, din 24 august 1944, pag. 1 ; „The Times” din 25 august 1944, pag. 5 ; „Le Parisien Libéré” din 24 august 1944 ; „France Libre” din 28 august 1944 ; „Journal de Genève” nr. 201, din 24 august 1944, pag. 8 ; „Svenska Morgenbladet” din 1 septembrie 1944 ; „Aksam” (Turcia) din 25 august 1944 ; „La Prensa” (Argentina) din 25 august 1944 etc.

⁶ Vezi : „Istoria Velikoi Otecestvennoi Voini Sovetskogo Soiuzu 1941—1945”, vol. IV, Moscova, 1962, pag. 277—278 ; „Velikaia Otecestvennaia Voina Sovetskogo Soiuzu”, Moscova, 1959, pag. 386 ; N. I. Lebedev, Op. cit., pag. 240 ; M.G. Sazina : „Borba Rumânskogo Naroda za Ustanovlenie i Ukreplenie Narodno-Democraticheskogo Stroia (1944—1947)”, Moscova, 1963, pag. 170—174 ; General Cochet și locotenent-colonel Paquier : „România alături de Națiunile Unite”, în revista „Cahiers France-Roumanie” nr. 5, din septembrie-octombrie 1946, pag. 40—46 ; Arthur Gould Lee : „Crown against Sickle”, London, pag. 91 etc.

timp, trupele hitleriste și horthiste au fost înfrînte, iar la 25 octombrie 1944, prin eliberarea ultimelor orașe românești — Carei și Satu-Mare —, coteropii au fost alungați de pe teritoriul național al României.

Primind lovitură după lovitură din partea armatelor eliberatoare sovietice și române, ca și din partea maselor populare, fasciștii au fost împiedicați să realizeze planurile lor criminale de distrugere a localităților prin care se retrăgeau. Prin inițiativa, abnegația și spiritul lor organizatoric, muncitorii din numeroase întreprinderi, singuri sau în colaborare cu unitățile militare române, au salvat multe întreprinderi, au împiedicat jefuirea sau ridicarea altora și au contribuit la zdrobirea hitleriștilor. În nordul Transilvaniei, încă înainte ca trupele române și sovietice să intre în această regiune, în numeroase întreprinderi au fost organizate gărzi muncitorești, care au împiedicat evacuarea utilajelor de către fasciști. Pe măsura eliberării țării erau refăcute căile de comunicație, repuse în funcțiune instalațiile și utilajele, reclădite fabrici ce suferiseră distrugerii etc.

Deși suferise uriașe pagube de pe urma exploatării, jafului și războiului hitlerist⁷, România dispunea la 23 august 1944 de însemnate resurse materiale — petrol, gaze naturale, cărbune, minereuri, grîne, produse agro-alimentare, lemn —, produse cu o mare valoare strategică, pe care le-a pus la dispoziția frontului antihitlerist; de asemenea, România dispunea de anumite rezerve de materii prime necesare producției militare⁸.

Imediat după 23 august 1944, Partidul Comunist Român a chemat întregul popor să-și încordeze toate forțele pentru refacerea grabnică a economiei și pentru susținerea din toate puterile a frontului antihitlerist. Lozinca lansată de către P.C.R. a fost „Totul pentru front, totul pentru victorie!”. Ea a însuflețit masele de oameni ai muncii de la orașe și sate. Înfăptuirea ei însă a întîmpinat împotrivirea forțelor reacționare, a monopolurilor și moșierilor, care se temeau de creșterea acțiunii independente a maselor, acțiune insolubil legată de lupta pentru democratizarea profundă a țării.

Muncind cu dîrzenie pentru lichidarea distrugerilor provocate de trupele hitleriste și horthiste, privîndu-se în mod conștient de o serie de produse cu care trebuia aprovizionat frontul, înfruntînd greutăți dintre cele mai mari, demascînd uneltirile reacțiunii, poporul român a reușit imediat după 23 august 1944 să pună toate resursele economice ale țării în slujba cauzei nobile a zdrobirii fascismului. Semnificativ din acest punct de vedere este faptul

⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1955, ediția a IV-a, pag. 41—43.

⁸ Arhiva Ministerului Industriei Grele, fondul Ministerul Industriei și Comerțului, Direcția materii prime, dosarul nr. 47/1944; fondul Ministerul Inzestrării Armatei și Producției de Război, D.F.A.T.R., dosarul nr. 8/1944, fila 478; vezi și Arhiva Combinatului metalurgic Reșița, dosarul nr. 8—1/864, raportul nr. 99 432/14 octombrie 1944; Arhiva Uzinelor Plopeni, dosarul nr. 437/1945, vol III, raportul nr. 4 265/01 din februarie 1945.

că în tot timpul războiului antihitlerist baza de aprovizionare a Armatei române a constituit-o în exclusivitate economia țării, iar România și-a îndeplinit, și în unele direcții a depășit chiar, sarcinile de sprijinire a efortului de război, pe care și le-a asumat alături de puterile aliate și asociate, participante la coaliția antihitleristă. Subliniind acest lucru, ministrul de externe al U.R.S.S. arăta la Conferința de pace de la Paris, în problema Tratatului de pace cu România, că „împreună cu noi, împreună cu trupele aliate, noua Românie democrată a început lupta pentru înfrângerea lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă și noi toți recunoaștem serviciile aduse de poporul român acestei cauze”⁹.

Definind caracterul și scopurile nobile ale participării României la războiul antihitlerist, unitatea indestructibilă dintre acesta și lupta poporului român pentru independență și suveranitate națională și pentru democratizarea țării, istoriografia din țara noastră a acordat o atenție deosebită analizei condițiilor concret-istorice în care s-a desfășurat efortul economic al țării, forțelor sociale care au asigurat mobilizarea întregii economii naționale în sprijinul frontului antihitlerist.

Ceea ce caracteriza situația social-politică în România după 23 august 1944 era faptul că mersul evenimentelor în țară era tot mai mult determinat de masele largi populare. Partidul comunist a organizat și condus cu succes uriașe forțe sociale, care, în frunte cu clasa muncitoare, au asigurat înfăptuirea transformărilor democratice cerute de popor și sprijinirea multilaterală a efortului de război al țării.

Expresie a schimbării raportului forțelor de clasă din interiorul țării și rezultat al activității conștiente a forțelor revoluționare conduse de partidul comunist, România a participat la războiul antihitlerist cu întregul ei potențial economic și militar încă din perioada când reacțiunea mai deținea poziții importante în aparatul de stat și economie.

Regimul democrat-popular instaurat la 6 martie 1945 a considerat contribuția României la război drept o preocupare centrală a sa, ca problemă de stat de cea mai mare însemnătate, pentru a cărei rezolvare a concentrat toate eforturile. Activitatea întreprinderilor industriale, de transport ș.a. care aparțineau statului sau în care statul avea participații a fost mai bine organizată și mai eficient folosită pentru sprijinirea frontului antihitlerist. În același scop au fost utilizate mai intens și resursele financiare ale statului. Guvernul democrat a luat, de asemenea, măsuri care au întărit în general rolul statului în economie. Astfel, în martie 1945 au fost stabilite norme noi privind repartizarea creditelor și materiilor prime către întreprinderi, acordându-se prioritate celor care lucrau pentru armată; s-a instituit controlul asupra folosirii creditelor date de stat și asupra folosirii materiilor prime.

⁹ „Scnteia” din 14 octombrie 1946.

Măsurile luate de guvernul democrat au asigurat armatei mijloacele materiale necesare.

„Dacă astăzi soldații noștri luptă cu eroism pe front, contribuind la zdrobirea fascismului — arăta la 8 aprilie 1945 Gheorghe Gheorghiu-Dej —, aceasta se datorește forțelor democratice din interiorul țării, care au știut să mobilizeze și să îndrumeze întregul popor împotriva dușmanului intern și extern. Pentru a continua lupta cu succes, trebuie mobilizate toate puterile economice, toate posibilitățile de producție ale țării, în scopul susținerii frontului și al întăririi moralului în interiorul țării”¹⁰.

În fruntea luptei întregului popor pentru sprijinirea frontului antihitlerist s-a situat în permanență clasa muncitoare. Patriotismul înflăcărat al muncitorilor era o expresie fidelă a înaltei lor conștiințe politice, a faptului că ei priveau problema aprovizionării frontului antihitlerist de pe poziția rolului conducător al proletariatului în lupta poporului român pentru cucerirea independenței reale a țării, pentru apărarea și dezvoltarea libertăților cucerite prin insurecția armată victorioasă din august 1944.

Alianța muncitorească-țărănească, încheată în focul luptei pentru exproprierea pământului moșieresc și împărțirea lui țăranimii muncitoare, a constituit principala forță socială care a acționat cu hotărîre neabătută pentru mobilizarea întregului popor român la lupta pentru sprijinirea frontului antihitlerist.

Răspunzînd apelului partidului comunist din septembrie 1944, prin care intelectualii erau chemați să-și pună cunoștințele și capacitățile lor în serviciul națiunii, în lupta patriotică contra fascismului¹¹, ingineri, medici, tehnicieni, oameni de știință, scriitori legați de interesele poporului, tot ce avea mai bun intelectualitatea țării, și-au consacrat întreaga lor capacitate de muncă transformărilor democratice cerute de popor și cauzei nobile a războiului drept de eliberare.

Pornind de la analiza diferitelor grupări existente în rîndul clasei capitaliștilor, de la faptul că interesele unei părți a burgheziei industriale și financiare fuseseră, într-o măsură sau alta, lezate de regimul de dictatură militară-fascistă, forțele democratice au elaborat măsuri menite să atragă la procesul de redresare economică a țării, la sporirea efortului de război pe unii industriași, comercianți etc. interesați să colaboreze cu forțele democratice¹².

În pofida condițiilor politice, și mai ales economice grele rămase de la dictatura militară-fascistă, efortul economic și financiar al poporului român pentru susținerea frontului antihitlerist a fost considerabil, cuprinzînd toate domeniile economiei naționale.

¹⁰ Loc. cit., din 12 aprilie 1945.

¹¹ Loc. cit., din 21 septembrie 1944.

¹² Loc. cit., din 29 ianuarie 1945; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, filele 119—120.

Evident, dată fiind ordinea de urgență a cerințelor militare, primul domeniu în care România a trebuit să facă maximum de efort a fost acela al transporturilor. Ca urmare, întreaga rețea de cale ferată, avînd o lungime de 7 986 km, ca și întregul material rulant pe care-l poseda la începutul lunii septembrie 1944, format din 52 614 vagoane și 2 377 de locomotive ¹³, au fost puse la dispoziția frontului antihitlerist pentru transporturi militare. Triajele din București, Ploiești, Brașov fiind aproape distruse, ca de altfel și un număr însemnat de poduri și tunele, iar numeroase vagoane și locomotive avariate, problema refacerii căilor ferate, îndeosebi a acelor din zona frontului, a fost una dintre cele mai importante și mai urgente. Tocmai în vederea îndeplinirii acestei sarcini, conducerea Ministerului Comunicațiilor a fost preluată la 5 noiembrie 1944 de reprezentantul Partidului Comunist Român — Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Însuflețiți de lozinca patriotică „Totul pentru front, totul pentru victorie!”, muncitorii și militarii feroviari, sprijiniți de populație, au desfășurat o vastă activitate de refacere a căilor ferate. De asemenea, în vederea asigurării circulației trenurilor sovietice, au fost lărgite căile ferate pe o lungime de 400 km și construite unele linii noi. Numeroase lucrări de cale ferată au fost efectuate de partea română pentru frontul antihitlerist și peste graniță, în Ungaria, Cehoslovacia și Austria. Reliefînd contribuția adusă de militarii români, alături de cei sovietici, la refacerea căilor ferate, șeful Direcțiunii restabilirii comunicațiilor și comandant al trupelor de căi ferate ale Frontului 2 ucrainean scria în ordinul nr. 95 din 30 mai 1945: „Acum, cînd inamicul comun a fost învins și unitățile române de căi ferate care au contribuit la restabilirea comunicațiilor în Transilvania, Ungaria, Cehoslovacia și Austria se pot reîntoarce în patrie, sînt convinși că lucrările de restabilire executate în comun cu trupele române vor constitui un nou prilej de cimentare a raporturilor de bună vecinătate între România democratică și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste“.

Simultan cu activitatea de refacere a liniilor, podurilor și instalațiilor distruse de război, muncitorimea română a desfășurat o vastă activitate pentru refacerea atelierelor C.F.R., a utilajului lor și pentru ridicarea producției. Ca urmare a eroismului muncitorilor, nu numai că s-a reușit ca într-un termen foarte scurt să se refacă cea mai mare parte a atelierelor, dar încă la începutul lunii februarie 1945 ¹⁴ producția acestora ajunsese să fie superioară celei din martie 1944, adică dinainte de bombardarea lor. În cursul acțiunii pentru refacerea atelierelor C.F.R. și pentru mărirea producției lor pentru front s-a născut întrecerea patriotică a muncitorilor, în cadrul căreia Atelierele C.F.R.-

¹³ Ministère des Affaires Etrangères, Mémoire sur l'effort militaire et économique de la Roumanie dans la guerre contre l'Allemagne et la Hongrie, Bucarest, 1946, pag. 20.

¹⁴ „Lupta C.F.R.” din 11 februarie 1945.

Grivița din București au luat inițiativa de reparare înainte de termen a locomotivelor și vagoanelor pentru front, inițiativă însușită imediat și de muncitorii de la celelalte ateliere C.F.R. din țară. Numai atelierele C.F.R. din Brașov au reparat, din septembrie 1944 până în mai 1945, un număr de 8 225 de vagoane, 120 de locomotive și 56 de automotoare¹⁵, iar atelierele C.F.R. Timișoara, în aceeași perioadă, circa 6 200 de vagoane și peste 250 de locomotive¹⁶.

În vederea utilizării maxime a locomotivelor, pentru ca numărul de kilometri-tren pe zi și locomotivă parcurs să fie cât mai ridicat, s-au organizat echipe duble pentru fiecare locomotivă, încît locomotiva să treacă de la o echipă la alta spre a nu rămîne nici o clipă neutilizată. Cu aceeași metodă, ceferiștii de la regionala căilor ferate Brașov au reușit să transporte de la sfîrșitul lunii august 1944 pînă în iunie 1945 un număr de 31 263 de trenuri cu jumătate din numărul de locomotive utilizat înainte de război¹⁷.

Cu parcul rulant avut la dispoziție au fost puse în circulație de la 24 august 1944 pînă la sfîrșitul anului 1945 un număr de 190 854 de trenuri, cu un total de 701 017 vagoane, care au parcurs 15 250 951 tren-kilometri¹⁸.

Din întreaga capacitate de transport a căilor ferate din țară, 63% a fost consacrată exclusiv sarcinilor militare¹⁹.

O mare parte a materialului rulant, și anume 23 000 de vagoane, 322 de locomotive și 8 automotoare au fost utilizate în afara frontierelor României, pe măsura înaintării operațiilor militare²⁰.

În cadrul transporturilor militare, un rol foarte important l-a avut și flotila fluvială și maritimă; 92% din navele române au executat în tot acest timp transporturi pentru aliați. Cheiurile, porturile, docurile și antrepozitele au fost puse în întregime la dispoziția Armatei sovietice, făcîndu-li-se totodată reparații și amenajări noi. În șantierelor navale ale țării au fost reparate atît vasele românești, cît și nave sovietice.

În transporturile rutiere, un rol însemnat a avut pe de o parte utilizarea pentru armată a aproape tuturor mijloacelor auto și punerea la dispoziția armatei a tuturor întreprinderilor și atelierelor pentru reparații auto, iar pe de altă parte folosirea pentru transporturile militare a unei părți însemnate

¹⁵ „Prima conferință liberă a regionalei P.C.R. Brașov, 19—20 august 1945” Editura P.C.R., 1945, pag. 16.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 18, fila 206; dosarul nr. 17, fila 97; dosarul nr. 40, fila 28.

¹⁷ „Prima conferință liberă a regionalei P.C.R. Brașov, 19—29 august 1945”, Editura P.C.R., 1945, pag. 22—23.

¹⁸ Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul „Diverse”, pachetul nr. 60, dosarul nr. 2, „Livrări”, pag. 1.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ministère des Affaires Etrangères, Mémoire sur l'effort militaire et économique de la Roumanie dans la guerre contre l'Allemagne et la Hongrie, Bucarest, 1946, pag. 20.

din mijloacele țărănești de tracțiune. Așa, de pildă, dintr-un singur județ, Mehedinți, în perioada octombrie 1944—15 februarie 1945, peste 24 300 de țărani muncitori, utilizând peste 10 000 de care au efectuat transporturi de muniție, au lucrat la refacerea drumurilor ș.a.m.d.

În domeniul transportului aerian, pe lângă faptul că Armata română participa la războiul antihitlerist cu un întreg corp aerian, toate aerodromurile și instalațiile lor au fost puse la dispoziția Armatei sovietice, iar uzinele românești au efectuat numeroase reparații aparatelor de zbor și instalațiilor.

În fine, în domeniul comunicațiilor merită amintit faptul că întreaga rețea telefonică și telegrafică existentă, în lungime de aproximativ 20 000 km, a fost utilizată în proporție de 70% pentru operațiile militare, făcându-se totodată noi instalații în acest scop.

În contribuția economică a României la susținerea războiului antihitlerist, un loc foarte important l-a ocupat efortul făcut pe tărâm industrial. Aceasta privea pe oamenii muncii din toate ramurile, dar îndeosebi pe cei din industriile petrolieră, carboniferă, siderurgică, mecano-metalurgică, ușoară și alimentară.

Imediat după insurecția armată din august 1944 și întoarcerea armelor contra Germaniei hitleriste, la chemarea partidului comunist, în ciuda împotrivirii conducerii marilor monopoluri, muncitorii din schelele petroliere, din rafinării și ateliere au trecut cu cea mai mare energie la refacerea instalațiilor distruse de război și reluarea producției în vederea aprovizionării frontului antihitlerist cu benzină și alte produse petroliere. De multe ori, prestînd muncă voluntară, muncitorii au lucrat fără plată²¹. Ca urmare, extracția de petrol a României în mai 1945 era deja de peste trei ori mai mare decît în septembrie 1944²². În ansamblu, în 1945 extracția de țiței a țării se ridica la 4 680 000 de tone²³. De asemenea, desfășurînd întreceri patriotice și avînd sprijinul tehnicienilor și inginerilor patrioți, muncitorii au refăcut într-un termen foarte scurt marile rafinării distruse — „Astra-română“, „Steaua română“, „Columbia“, „Creditul minier“ ș.a. —, unora din ele aducîndu-le cu acest prilej o serie de îmbunătățiri tehnice. În aceste condiții, cantitatea de țiței prelucrată de rafinării a sporit față de septembrie 1944 la 193% în octombrie, la 216% în noiembrie și la 284% în decembrie același an, pentru ca în mai 1945 să ajungă la 304%²⁴. În general, în anul 1945 cantitatea de petrol prelucrată în rafinării s-a ridicat la 4 763 000 de tone²⁵.

²¹ „Scinteia“ din 24 martie 1945.

²² „Statistica industriei extractive pe anii 1940—1945“, pag. 54.

²³ „Evoluția economiei românești“ nr. 1, din 1948.

²⁴ Ministerul Industriei Petrolului și Chimiei, Departamentul prelucrării țițeiului, Raportul nr. 272, din 1962.

²⁵ Institutul central de statistică, „Comunicări statistice“ nr. 17, din 15 martie 1947, pag. 10.

În felul acesta, datorită eforturilor eroice ale muncitorimii, industria românească de petrol a putut contribui din plin la aprovizionarea frontului antihitlerist cu benzină, ulei etc., iar diferitelor ramuri industriale, care și ele lucrau pentru front, să le livreze petrolul necesar.

De extremă însemnătate pentru transporturile necesare frontului, pentru industrie și în genere pentru economia națională, mobilizată pentru susținerea frontului antihitlerist, au fost eforturile minerilor din industria carboniferă.

Luptînd cu dîrzenie împotriva lipsei de unelte, îmbrăcăminte, încălțăminte și în foarte mare măsură chiar de alimentele necesare, minerii, în frunte cu cei din Valea Jiului, au depus o muncă eroică pentru sporirea extracției de cărbune. Demascînd sabotajul societăților capitaliste și contrapunîndu-i patriotismul și spiritul de abnegație al muncitorilor, Gheorghe Gheorghiu-Dej, ministrul comunicațiilor, sublinia în ședința din 25 noiembrie 1944 a Consiliului de Miniștri: „Muncitorii minieri, deși lucrează desculți, dezbrăcați și flămînzi... au propus ridicarea capacității de producție”²⁶.

La inițiativa P.C.R., comitetele sindicale din Valea Jiului au format comisii de control al producției, constituite din muncitori, ingineri și tehnicieni, pentru găsirea celor mai bune căi de sporire a producției. A fost, de asemenea, dezvoltată întrecerea patriotică pentru cea mai mare cantitate de cărbune extrasă pe echipă și pe schimb, au fost formate din rîndul populației echipe voluntare de muncă patriotică. Drept urmare, extracția lunară de cărbune a sporit continuu, de la 110 016 tone în septembrie 1944, la 213 000 de tone în martie 1945. Peste 80% din cărbunele extras a fost folosit pentru aprovizionarea căilor ferate, a căror activitate, așa cum s-a arătat, era subordonată satisfacerii nevoilor frontului.

Însemnate succese în domeniul industriei extractive, legată de necesitățile producției pentru front, au fost obținute și în alte direcții. Încă la finele anului 1944 extracția de minereu de fier ajunsese aproape de aceea din 1943, iar extracția de mangan și de molibden era chiar mai mare decît în 1943²⁷.

Deosebit de solicitate în timpul războiului antihitlerist au fost și industria siderurgică și cea mecano-metalurgică, cea mai însemnată parte a producției acestor ramuri fiind destinată aprovizionării frontului sau întreprinderilor care lucrau pentru front.

Muncitorii din industriile siderurgică și mecano-metalurgică au desfășurat o luptă dîră pentru lichidarea greutăților care stăteau în calea ridicării

²⁶ Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 25 noiembrie 1944, în Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 290, fila 1.

²⁷ Arhiva Ministerului Industriei Grele, fondul Comisariatului general al industriei metalurgice și de armament, dosarul nr. 19, din 1946.

producției necesare frontului. În numeroase uzine au fost organizate imediat după 23 august comitete de mărire a producției. O atenție deosebită a fost acordată marilor uzine. În aceste condiții, Uzinele „Ferdinand“ (azi Oțelul Roșu) au dat în februarie 1945 cu 530%, iar în martie același an cu 770% mai mult oțel decât în octombrie 1944²⁸. La Uzinele și Domeniile Reșița (U.D.R.), principala bază a industriei de război, lupta contra sabotajului din partea conducerii concernului, în frunte cu Max Auschnit, a fost deosebit de grea, această conducere mergînd pînă la distrugerea unor utilaje, pentru a împiedica producția. Cu toate acestea, muncitorii — în număr de 15 000 —, avînd în frunte pe comuniști, au reușit să apere agregatele și instalațiile, să îndepărteze din conducere o seamă de elemente reacționare și sabotoare, să dea la iveală rezervele de materii prime și materiale necesare etc. Ca urmare, producția uzinelor a sporit simțitor, în aprilie 1945 ea fiind mai mare, față de ianuarie același an, cu peste 4120% la laminate, cu 230% la oțeluri speciale ș.a.m.d. Rezultate însemnate s-au obținut și în celelalte uzine.

În ceea ce privește uzinele constructoare de armament, ca Reșița, „Astra“-Brașov, „Concordia“, Copșa Mică-Cugir etc., merită subliniat faptul că în perioada septembrie 1944—aprilie 1945 ele au produs cantități însemnate de tunuri, tunuri antitanc, aruncătoare de mine, mitraliere, puști-mitraliere, puști etc.²⁹

La rîndul lor, Uzinele aeronautice I.A.R. din Brașov, care își încetaseră activitatea, fiind dispersate în 8 locuri, au fost refăcute în numai două luni și jumătate, producînd imediat avioane pentru front³⁰. Uzinele și atelierile aeronautice pentru reparații au adus și ele în acest domeniu o contribuție de seamă, primind în repetate rînduri mulțumiri din partea comandamentelor sovietice de aviație pentru calitatea și rapiditatea lucrărilor efectuate.

Reparații de armament, tancuri, material rulant feroviar, autocamioane ș.a. au fost, de asemenea, efectuate în toate întreprinderile capabile să execute asemenea operații.

Cu multă însuflețire au susținut efortul de război al țării muncitorii din întreprinderile producătoare de muniții. De la 24 august 1944 și pînă la 9 mai 1945, Armata română a fost aprovizionată cu peste 33 000 tone

²⁸ Ibid.

²⁹ „Situația armamentului de infanterie și artilerie distribuit unităților de pe front în perioada 1 septembrie 1944—10 mai 1945“, în Arhiva Ministerului Industriei Grele, fond M.I.A.P.R., D.C.I.R., dosarul nr. 90/1945, filele 1 și 7—8; Arhiva M.F.A.-M.St.M. Secția a IV-a, dosarul nr. 457/409, filele 3—4.

³⁰ „Prima conferință liberă a regionalei P.C.R. Brașov, 19—20 august 1945“, Editura P.C.R., 1945, pag. 17—48.

de muniție, mine și materiale explozive³¹. Aceasta în afară de stocurile existente în depozitele armatei și de rezervele aflate asupra trupelor.

În efortul făcut pentru susținerea războiului antihitlerist, un loc important l-a ocupat aprovizionarea armatei cu echipament și alimente. În acest scop, prin munca plină de abnegație a muncitorilor, pe de o parte, și a livrărilor de materii prime agricole de către țărănime, pe de altă parte, industria încălțămintei și pielăriei a pus la dispoziția trupelor 670 000 perechi de încălțăminte, ca și importante cantități de cojoace, șube, căciuli ș.a.³²; industria textilă și de confecții a furnizat 133 000 de mantale, bluze, vestoane, peste 6,5 milioane metri de țesături diverse, ca și mari cantități de foi de cort, ciorapi, batiste, vată ș.a.m.d.³³. La rîndul lor, muncitorii din industria alimentară au contribuit la aprovizionarea frontului antihitlerist cu 45 000 tone de alimente și subzistențe diferite³⁴. Aceasta fără a mai lua în considerație celelalte produse : săpun, tutun, medicamente ș.a.

Contribuția economică a României în războiul antihitlerist este indisolubil legată de efortul uriaș făcut în acest război de masele largi ale țărănimii, ca și de avîntul lor revoluționar. Din rîndurile țărănimii provenea majoritatea covârșitoare a soldaților care luptau pe front și tot țărănimea, în condiții extrem de grele — cu o mare parte din gospodării distruse de război sau jefuite de hitleriști, lipsite de inventar —, lucra pămîntul. Condițiile erau și mai mult complicate de faptul că moșierii căutau să împiedice lucrarea pămîntului de către țărani învoiți (dijmași), sabotau muncile agricole, deteriorau inventarul agricol; în toamna anului 1944 ei au refuzat strîngerea recoltei, iar în primăvara anului 1945 — efectuarea aratului și semănatului. Cu ajutorul clasei muncitoare însă, țărănimea a desfășurat o luptă îndrăzănită contra moșierilor, trecînd la înfăptuirea în practică a împărțirii pămînturilor moșierești. Instaurarea la 6 martie 1945 a guvernului dr. Petru Groza a desăvîrșit această acțiune, legiferînd reforma agrară. Lupta forțelor democratice condusă de P.C.R. pentru reforma agrară și înfăptuirea ei apoi de către guvernul Groza au dat un uriaș avînt maselor de țărani care, îmbrăcați în haine militare, luptau contra hitleriștilor. Totodată, țărănimea a desfășurat muncile agricole cu un avînt deosebit; suprafața însămînțată în primăvara anului 1945 a depășit pe cea însămînțată în 1938.

În cadrul sprijinirii frontului cu produse agroalimentare, rolul maselor țărănești a fost covârșitor. În timp ce moșierii se eschivau sistematic de la predarea cotelor de cereale și vite pentru armată, țărănimea, cu toată starea

³¹ „Situația materialelor de geniu și tonajului de muniții expediate pe front de la 1 septembrie 1944 pînă la 10 mai 1945“, în Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 457/409, filele 11 și 30.

³² Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, pachetul nr. 46/6, dosarul nr. 1, din 1945—1946, fila 74.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

foarte grea a gospodăriilor ei, a dat pentru aprovizionarea armatei peste 220 000 tone de făină de grâu, carne, grăsimi, zarzavaturi etc., peste 142 000 tone de grăunțe și furaje³⁵, ca și sute de mii de cai, vite cornute etc. pentru nevoile armatei. Numai țărani dintr-un județ, Sălaj, au contribuit cu 8 120 tone de cereale, 10 500 de vite pentru tăiere, 5 000 de porci și 260 tone de ulei de floarea-soarelui³⁶.

Eroismul muncii pentru aprovizionarea frontului cu cele necesare s-a ridicat la înălțimea celui de pe câmpul de luptă.

Pe linia susținerii financiare a războiului antifascist, efortul de bază l-au făcut, de asemenea, masele largi de oameni ai muncii de la orașe și sate, clasele exploatatoare eschivându-se pe cât au putut de la această sarcină. În acest sens este semnificativ faptul că în perioada septembrie 1944 — martie 1945 venitul adus la buget de impozitul pe salarii a reprezentat 256% față de cel adus de impozitul pe veniturile comerciale și industriale și că, în timp ce în anul bugetar 1944—1945 veniturile bugetare realizate din impozitul pe salarii au reprezentat 112,2% față de prevederi, cele realizate din veniturile comerciale și industriale nu au constituit decît 74,6% din prevederi.

Contribuția pe plan economic a poporului român la victoria contra fascismului — contribuție din care am amintit numai aspectele cele mai principale — a cerut o extraordinară încordare a forțelor economice și financiare.

Pe baza calculelor făcute, dar încă incomplete, efortul economic și financiar al României în războiul antihitlerist, pentru aprovizionarea și înzestrarea trupelor române cu cele necesare operațiilor militare, de la 24 august 1944, cînd au început operațiile contra Germaniei hitleriste, și pînă la 1 septembrie 1945, cînd unitățile operative au revenit în țară, cît și pentru întreținerea, livrările de materiale militare, reparații, construcții, prestații etc. pentru unitățile militare sovietice s-a ridicat la circa 700 de milioane de dolari valuta 1938³⁷.

La această sumă trebuie adăugată valoarea pagubelor provocate prin distrugeri, bombardamente și alte operații militare, prin jafuri în bunurile publice și particulare efectuate de către trupele fasciste ce erau izgonite de

³⁵ Arhiva Ministerului Finanțelor, fondul D, pachetul nr. 46/6, dosarul nr. 1, din 1945—1946, filele 138, 215, 217.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 21, fila 183.

³⁷ Arhiva Ministerului Finanțelor, Departamentul livrărilor, fondul D, „Administrația livrărilor”, pachetul nr. 60, dosarul nr. 1, documentul „Evaluarea în dolari a efortului total făcut de România în executarea convenției de armistițiu — 12 septembrie 1944—31 martie 1947”; Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul Conferinței Păcii de la Paris, vol 73, Repertoriul general cronologic al declarațiilor, memoriilor, observațiilor și notelor delegației române adresate Conferinței de pace de la Paris, Ex. 1, partea a II-a, ședința din 22 septembrie 1946.

pe teritoriul României, între 23 august—25 octombrie 1944, și care s-au ridicat la 350 milioane dolari valută 1938³⁸.

Reiese deci că numai cheltuielile pentru armatele române și sovietice și pagubele suferite prin distrugerile provocate bunurilor publice și particulare de către trupele fasciste izgonite au depășit un miliard de dolari valută 1938.

Efortul economic real pe care l-a reprezentat această sumă pentru poporul român reiese din faptul că suportarea ei a avut loc în numai aproximativ un an, că în anul 1945 venitul național era numai pe jumătate cît cel din 1938 și că suma totală amintită echivala cu peste patru ori bugetul general al statului român din 1937—1938.

Contribuția economică, care s-a adăugat celei militare, a situat poporul român în rîndul participanților activi la lupta pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste.

Trecînd cu întregul său potențial economic și militar de partea coaliției antifasciste, în frunte cu U.R.S.S., atunci „cînd nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și cînd soarta Germaniei era departe de a fi clară...”³⁹, prin bătăliile purtate și sîngele vărsat, prin eforturile depuse pentru aprovizionarea frontului, poporul român și-a adus contribuția la apropierea victoriei asupra nazismului, la marea bucurie trăită de popoarele lumii la 9 mai 1945.

³⁸ Ministère des Affaires Etrangères, Mémoire sur les reparations que la Roumanie demande à la Hongrie, Bucarest, 1946, pag. 10.

³⁹ „Politica externă a U.R.S.S.“, Moscova, pag. 264.

Luptele desfășurate de Armata română, umăr la umăr cu Armata sovietică, pe teritoriul Cehoslovaciei și Austriei în timpul războiului antihitlerist

La sfârșitul anului 1944 și începutul anului 1945, acțiunile militare desfășurate pe teatrul de operații european intrau în faza lor finală. Armatele coaliției antihitleriste, desfășurând puternice acțiuni ofensive, se apropiau tot mai mult de centrele vitale ale Germaniei hitleriste. Trupele sovietice ajunseseră la frontierele răsaritene ale Prusiei Orientale, pe Vistula, în partea de est a Cehoslovaciei și la porțile Budapestei.

În Italia, trupele anglo-americane desfășurau lupte cu caracter local. Pe frontul de vest, ofensiva declanșată de către trupele hitleriste, la 16 decembrie 1944, în Ardeni, a pus trupele anglo-americane într-o situație tot mai grea.

Continuând să poarte cu eroism greul luptei împotriva ocupanților, Armata sovietică se pregătea să zdrobească fiara fascistă în propriul ei bîrlog. În acest scop, Comandamentul suprem sovietic a hotărît să desfășoare, în a treia decadă a lunii ianuarie 1945, o mare ofensivă strategică la dreapta și centrul frontului, pe direcția Berlin. La cererea comandamentului aliat însă ofensiva sovietică a început la 12 ianuarie 1945.

În acest timp, la flancul sudic al frontului, trupele Frontului 4 ucrainean și dreapta Frontului 2 ucrainean, unde se aflau forțele armate române, au primit misiunea să lichideze forțele hitleriste aflate în partea de est a Cehoslovaciei. De la mijlocul lunii martie, Fronturile 2 și 3 ucrainene au executat operația Viena și apoi, de la 6 mai, operația Praga. La ambele operații, trupele române și-au dat contribuția.

Timp de 5 luni, trupele române, umăr la umăr cu trupele sovietice, au luat parte la 259 lupte importante, au pătruns în dispozitivul inamic pe o adîncime de 400 km, de la frontiera ungaro-cehoslovacă pînă aproape de Praga, au forțat 4 cursuri mari de apă (Hronul, Nitra, Váhul și Morava), au străbătut numeroase masive muntoase (Silica, Metalicii slovaci, Javorina, Tatra, Fatra Mică, Fatra Mare, Carpații Albi, Beschizii Apuseni), au eliberat 1 722 de localități, între care 31 de orașe, au provocat inamicului pierderi mari în oameni și tehnică de luptă.

În articolele ce urmează sînt prezentate aspectele principale ale luptelor purtate de trupele române pe teritoriul Cehoslovaciei și Austriei pînă la capitularea necondiționată a forțelor hitleriste ce au continuat să acționeze în acest sector al frontului pînă către mijlocul lunii mai 1945.

Operațiile Armatei 4 române

Participarea la operația de la Rožnava

*General-locotenent în rezervă
MIHAIL CORBULEANU*

Către sfârșitul anului 1944, Armata 4 română, care urmărea trupele hitleriste înfrînte în bătălia de pe valea Hernadului, a pătruns prin lupte pe teritoriul Cehoslovaciei. Primisem misiunea să continuăm ofensiva cu forțele principale spre Rožnava împreună cu Armata 40 sovietică, iar cu o grupare secundară să ajutăm acțiunile trupelor de la aripa stîngă a Frontului 4 ucrainean spre Košice.

Am atacat din mișcare pozițiile întîlnite la sud de riul Ida și la nord de riul Turna. Între 18 și 22 decembrie, Corpul 6 armată de la flancul drept al Armatei 4 a cucerit puternicele puncte de sprijin de la Buzita, Perín și Seňa, forțînd inamicul să se retragă pe înălțimile de la sud de Košice. În același timp, Corpul 2 armată a scos inamicul din localitățile Turna și Jablonov și a pătruns peste 5 kilometri în adîncimea apărării sale, ajungînd la marginea de sud a masivului frămîntat și împădurit Silica.

Comandamentul hitlerist, interesat în mod deosebit în păstrarea importantelor noduri de comunicație Košice și Rožnava, și-a întărit apărarea din această zonă, după care a executat o contralovitură puternică între Turna și Jablonov cu numeroase forțe de infanterie sprijinite de tancuri. Timp de 5 zile, trupele noastre au dus lupte extrem de îndîrjite, izbutind să țină piept puternicei presiuni a inamicului care căuta să pătrundă la joncțiunea dintre fronturile 4 și 2 ucrainene și să iasă pe comunicațiile din valea largă a Hernadului. La 28 decembrie, istovit de eforturile zadarnice și de marile pierderi suferite, inamicul a încetat atacurile.

O apărare la fel de activă au dus trupele fasciste pe tot frontul din Cehoslovacia. Ca rezultat, la sfârșitul anului 1944, aliniamentul apărării de inamic pe teritoriul acestei țări se prezenta sub forma unui arc de cerc care îngloba colinele de la est de munții Tatra și de la est și sud de Munții Metalici slovaci. Pe latura estică a acestui mare ieșind, de la izvoarele Ondavei și pînă aproape de Košice, se afla Armata 1 de tancuri germană, în luptă cu forțele principale ale Frontului 4 ucrainean. Pe latura de sud, de la est de Turna și pînă dincolo de Lučenec, frontul era ținut de trupe din Armata 8 germană, angajate puternic

de armatele 4 română, 40 și 27 sovietice, de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean. Înapoia acestor puternice poziții naturale, care în unele sectoare dispuneau de numeroase lucrări de fortificație, se aflau importante zone industriale și miniere de pe cursurile superioare ale râurilor Hron și Váh, pentru menținerea cărora inamicul a depus eforturi considerabile.

În cursul lunii ianuarie 1945, comandamentul sovietic a executat marea ofensivă strategică din Prusia Orientală, Polonia și Cehoslovacia. În cadrul acestei ofensive, trupele sovietice și române din Cehoslovacia au nimicit grupările inamice din față, au lichidat ieșindul apărat de acestea și au pătruns în văile superioare ale râurilor Váh, Hron și Slaná, lipsind industria de război germană de o importantă bază de aprovizionare.

Pozițiile organizate de inamic pe pantele de sud ale Munților Metalici slovaci au fost străpunse de către trupele sovietice și române în cadrul operațiilor de la Košice, Rožňava și Lučenec.

Acțiunile ofensive care au constituit operația de la Rožňava au fost executate de armatele 4 română și 40 sovietică și au avut ca scop să deschidă direcțiile de pătrundere prin văile Slaná și Stitník, spre cursul superior al Hronului, să învăluie adânc flancul de sud al Armatei 1 de tancuri germane și să ușureze astfel ofensiva Frontului 4 ucrainean dinspre Košice și Prešov, spre Poprad.

În prima etapă a operației a fost zdrobită apărarea inamică din zona Plešivec-Silica-Rožňava-Jelšava. Ofensiva a fost executată pe direcția Silica-Dobšina cu o grupare de 10 divizii (dintre care 6 române), constituită din corpurile de armată dispuse la flancurile alăturate ale armatelor 4 române și 40 sovietice. Marile unități de la flancurile exterioare ale armatelor, rămase inițial în apărare, au trecut la atac după cucerirea platoului Silica și a înălțimilor de la nord de Plešivec.

În etapa a doua a operației, Armata 4 a executat urmărirea inamicului în direcția generală Rožňava-Brezno, iar Armata 40 sovietică, în direcția Jelšava-Detva, ajungând în primele zile ale lunii februarie în fața puternicei poziții organizate de inamic la est de Hron, în regiunea centrală a munților Tatra Mică și în partea vestică a Munților Metalici slovaci.

Planul operației de la Rožňava a fost elaborat în formă definitivă la 4 ianuarie, în cadrul consfățuirii ce a avut loc între comandantul Armatei 40 sovietice și comandantul Armatei 4 române. S-a hotărât ca Armata 4 română să-și restrângă fișia de acțiune pînă la sud de Turna și să atace pe direcția Jablonca-Dobšina, pentru a cucerii zona Rožňava și a deschide comunicațiile spre cursul superior al râului Hron, cooperînd cu gruparea de ofensivă a Armatei 40 sovietice, care ataca la vest de Slaná, în direcția Plešivec-Dobšina.

Aliniamentul cucerit de Armata 4 română pînă la începutul lunii ianuarie prezenta un ieșind pronunțat la flancul ei stîng, unde frontul se apropia la mai puțin de 10 km de Rožňava. Acest avantaj, dobîndit prin luptele anterioare, precum și faptul că trebuia să-și însumeze lovitura principală cu a vecinului din stînga au determinat pe comandantul armatei să grupeze majoritatea forțelor și să execute atacul la vest

de șoseaua Jablonov-Hárskút, deși acolo apărarea inamică era mai puternică, iar terenul era acoperit și foarte accidentat.

Pentru a realiza densitatea de forțe necesară ruperii apărării inamice, la flancul stîng al armatei au fost concentrate 4 din cele 5 divizii române rămase la dispoziția ei, precum și întreaga artilerie grea. Trei din diviziile sale (3 infanterie, 1 și 8 cavalerie) au luptat în cadrul Armatei 40 sovietice. În total, în operația de la Rožňava au acționat 8 divizii române (diviziile 3, 6, 9, 11, 18, 21 infanterie, 1 și 8 cavalerie).

La 1 ianuarie 1945 au început pregătirile în vederea ofensivei. Sub protecția unităților Corpului 2 armată, care în acest timp continuau să ducă lupte de apărare, diviziile Corpului 6 armată, destinate să constituie gruparea de ofensivă, au fost regrupate și reorganizate.

Îmi amintesc de activitatea prodigioasă desfășurată înaintea ofensivei și de geniștii, transmisioniștii, organele și formațiile de spate, precum și de statele noastre majore. Înfruntînd bombardamentele aviației inamice care își intensificase activitatea, gerul aprig, viscolul și troienele de zăpadă, pionierii au îmbunătățit și întreținut drumurile și potecile din fișia armatei, transmisioniștii au instalat rețelele de transmisiuni necesare organizării și conducerii luptei, iar formațiile de transport au dus în dispozitivul trupelor sutele de tone de muniții, carburanți, subzistențe și medicamente necesare asigurării materiale a ofensivei.

În noaptea de 8 spre 9 ianuarie am trecut la realizarea dispozitivului ofensiv, Armata 4 română urmînd să acționeze cu ambele corpuri în primul eșalon și cu Divizia 11 infanterie în rezervă, în zona Komjáti. Corpul 2 armată, cu Divizia 9 infanterie întărită și Sectorul 54 fortificații sovietic trebuiau să rămînă în apărare între Turna și Jablonov, gata să treacă la ofensivă la ordin. Corpul 6 armată, care primise ordin să atace cu lovitura principală pe direcția Jablonca-Rožňava, a ocupat baza de plecare la marginea de sud a platoului Silica cu toate trei diviziile (21, 18, 6 infanterie) în primul eșalon. Pînă în seara de 11 ianuarie toate pregătirile au fost terminate. În vederea ofensivei, armata dispunea de 39 de batalioane și 77 de baterii de artilerie, din care în sectorul ofensiv, larg de 9 km, fuseseră grupate 24 de batalioane și 56 de baterii, numărul tunurilor și aruncătoarelor ridicîndu-se la 350.

În același timp, Divizia 8 cavalerie, înlocuită de trupele Corpului 6 armată, precum și Divizia 3 infanterie, grupată în zona vest Aggtelek, au intrat pe baza de plecare la est de Borzova și la sud de Plešivec, în fișia Corpului 51 sovietic. Divizia 1 cavalerie angajată în luptă la sud de Vyš. Kalóša a continuat să acționeze în cadrul Corpului 50 sovietic.

O problemă care ne-a preocupat în mod deosebit în perioada pregătirii ofensivei a fost cercetarea inamicului. În afară de informațiile primite de la organele specializate ale armelor, au fost studiate minuțios declarațiile celor peste 190 de prizonieri luați în acțiunile executate special în acest scop. Date prețioase în această privință ne-au fost puse la dispoziție și de partizanii cehoslovaci.

La 11 ianuarie știam că pozițiile din fața armatei noastre erau apărute de diviziile 16, 24 infanterie și Brigada 1 munte horthiste, precum și de unități din Divizia 4 munte germană, totalizînd 20—22 de batalioane și 19—21 de baterii de artilerie. Din acestea, în zona de atac a tru-

pelor române, inamicul dispunea de 14—15 batalioane (dintre care 5—6 germane) și până la 120 de tunuri și aruncătoare. Realizam deci, în sectorul de ofensivă, un raport de forțe de 2 la 1 în infanterie și de 3 la 1 în artilerie.

Un cuvânt care a cîntărit greu în privința raportului de forțe a revenit terenului. Masivul Silica, acoperit și foarte accidentat, a permis inamicului să-și ascundă dispozitivul și să închidă prin baraje genetice puținele direcții favorabile ofensivei. În același timp, crestele înguste cu versanți prăpăstioși și comunicații puține au canalizat atacul trupelor române pe direcții obligate și au împiedicat desfășurarea normală a unităților noastre, obligându-le să se eșaloneze mult în adîncime, să-și fărîmițeze dispozitivul, să-și creeze numeroase flancuri care puteau fi contraatacate ușor. Toate acestea au îngreunat conducerea trupelor și asigurarea cooperării între arme în timpul luptei. În asemenea condiții, cu toate că raportul de forțe inițial ne era avantajos, trupele române au trebuit să facă dovada unor înalte virtuți ostășești, pentru a-și îndeplini cu cinste misiunile de luptă.

Ofensiva Corpului 6 armată a început în dimineața de 12 ianuarie, fiind precedată de o pregătire de artilerie care a durat aproape trei sferturi de oră. La orele 9,30 unitățile din primul eșalon au pornit la atac. Folosind cu iscusință terenul și sprijinul armamentului propriu, ele au izbutit să se apropie repede de poziția inamică, să-și deschidă drum cu ajutorul pionierilor prin barajele de mine și rețelele de sîrmă și să nimicească rezistențele întîlnite, asaltîndu-le cu baioneta și grenada.

Pînă seara, regimentele Diviziei 21 infanterie au cucerit înălțimea de la est de șoseaua Jablonov-Hárskút, pătrunzînd doi kilometri în adîncimea poziției inamice.

O rezistență extrem de înverșunată au întîmpinat unitățile de la flancurile alăturate ale diviziilor 18 și 6 infanterie, care atacau la vest de șosea, în lungul crestei cu înălțimile 489 și 542. Prin lupte crîncene, eroicele batalioane ale regimentelor 18 și 90 infanterie au scos inamicul din pozițiile lui, au respins numeroasele sale contraatacuri și către orele 16 au ajuns în fața înălțimii cu cota 542, care constituia cheia apărării fasciste din zona centrală a masivului și obiectivul zilei pentru Divizia 18 infanterie. Îmi amintesc că misiunea importantă de a cucerii această înălțime a revenit companiei 3 din Regimentul 90 infanterie, aflată în fruntea dispozitivului de atac. Urcînd pieptiș, sub focul mitralierelor și aruncătoarelor, plutoanele sale au ajuns la creastă și într-un iureș impetuos au năvălit în punctul de sprijin inamic, curățîndu-l cu grenada și baioneta. În încheștarea dîrză cu dușmanul a căzut vitejește, luptînd în fruntea ostașilor săi, eroul căpitan Gheorghe Grigorovici, comandantul acestei companii.

Mai la vest, regimentele Diviziei 6 infanterie, luptînd cu același elan și spirit de sacrificiu, au pus stăpînire pe alte două înălțimi importante, pătrunzînd peste 2 kilometri în poziția inamică.

Prima zi de atac se sfîrșise. Corpul de armată rupsese apărarea inamică pe un front de 5 kilometri și o adîncime de 2 kilometri. Aveam în mînă înălțimea cu cota 542, zăvorul apărării inamice din inima masivului Silica.

Înțelegînd pericolul care îl amenința, comandamentul hitlerist a acționat cu repeziciune. În mare viteză au sosit, rînduindu-se pe laturile pătrunderii, mai mult de trei batalioane ungare amestecate cu trupe germane. Începînd din dimineața de 13 ianuarie, unitățile române aflate în arcu intrîndului au fost contraatacate violent. Luptele au durat 40 de ore. Dușmanul n-a putut trece peste noi. În seara de 14 ianuarie, diviziile 18 și 6 infanterie române stăpîneau ferm aliniamentul cucerit cu două zile în urmă. Cîștigasem lupta hotărîtoare în ansamblul operației Armatei 4 române de la Rožňava. Dîrzenia și eroismul ostașilor români au constituit stîncă de care s-au sfărîmat toate încercările inamicului de a-și restabili situația.

În noaptea de 14 spre 15 ianuarie, Divizia 21 infanterie a fost trecută sub ordinele Corpului 2 armată, care și-a lărgit fișia de acțiune pînă la șoseaua Jablonov-Hárskút. În aceeași noapte, Divizia 8 cavalerie a revenit sub ordinele Armatei 4, intrînd în compunerea Corpului 6 armată, care și-a extins flancul stîng pînă în valea Slaná. În cele trei zile cît luptase în cadrul Corpului 51 sovietic, această divizie realizase o pătrundere largă de aproximativ 6 kilometri și adîncă de 3 kilometri, scosese inamicul din satele Silica și Borzova și ajunsese cu unitățile de la flancul stîng în apropierea șoselei Plešivec-Rožňava.

La 15 ianuarie, Corpul 6 armată a reluat ofensiva cu diviziile 18 și 6 infanterie pe direcția loviturii principale și cu Divizia 8 cavalerie spre localitatea Salovec. Scos din pozițiile inițiale și istovit prin pierderile suferite în zilele precedente, inamicul nu a mai putut opune aceași rezistență ca la început.

Pînă seara, pătrunderea realizată inițial în dispozitivul Diviziei 12 infanterie ungare a fost lărgită lateral și în adîncime. Divizia 18 infanterie s-a apropiat de localitatea Hárskút și a ajuns la marginea de nord a masivului Silica, iar Divizia 6 infanterie a pătruns peste 2 kilometri în direcția localității Jólész. Mai puțin importante au fost rezultatele obținute la flancul stîng al corpului, unde Divizia 8 cavalerie s-a izbit de rezistența puternică organizată de Divizia 4 munte germană pentru închiderea văii Slaná. În seara zilei, corpul avea flancurile avansate spre Krásnohor, Dlhá Lúka și spre Vidova, iar centrul, rămas înapoi, pe înălțimile de la nord și vest Silica, frontul său de atac depășind 11 kilometri.

În cursul nopții, comandantul armatei a introdus Divizia 11 infanterie în primul eșalon, între diviziile 6 infanterie și 8 cavalerie, ordonîndu-i să atace spre Brzotin și să intercepteze comunicația Plešivec-Rožňava, pentru a ușura ofensiva Corpului 51 sovietic.

Apropierea diviziilor 18 și 6 infanterie la mai puțin de 6 kilometri de Rožňava a determinat comandamentul inamic din această zonă să-și arunce în luptă toate rezervele disponibile pentru a împiedica trupele noastre să ajungă pe comunicațiile de retragere ale Armatei 1 tancuri germane, presată puternic de marile unități ale Frontului 4 ucrainean la est și nord-est de Košice. Cu toate acestea, unitățile române au continuat să obțină noi și importante succese. Ținînd cu îndîrjire aliniamentele cucerite, luptînd de multe ori în încercuire, schimbîndu-și manevra, regroupîndu-se și atacînd pe direcțiile și în modul cel mai neașteptat, ele au reușit să dezorienteze inamicul, să-i încurce toate planurile și în cele din urmă să-l înfrîngă.

Au fost fapte și acțiuni glorioase care și astăzi, după douăzeci de ani, îmi stăruie în minte.

La nord de Jablonov, regimentele 18 și 29 infanterie au cucerit trei puncte de sprijin inamice care, avantajate de terenul stîncos și abrupt ca un perete, continuau să reziste la 3 kilometri înapoia Diviziei 18 infanterie, ajunsă pe pantele de nord ale masivului Silica. Acțiunea a durat trei zile, fiind executată pe viscol și ger năprasnic. Inamicul a fost nimicit prin atacuri concentrice desfășurate într-o zonă largă, deciziunea fiind obținută de cele mai multe ori prin lupte corp la corp.

Cu aceeași dîrzenie de neuitat au luptat ostașii Diviziei 6 infanterie. La 18 ianuarie, batalionul 1 din Regimentul 15 dorobanți, care cucerise înălțimile de la sud de Jólész a fost contraatacat de aproximativ două batalioane ungare, întărite cu subunități germane. În toiul luptei, comandantul de batalion și-a restructurat dispozitivul, a lichidat prin acțiuni viguroase pătrunderile realizate de inamic pe unele direcții și a rezistat pînă a doua zi, cînd a putut fi despresurat. În această situație grea, ostașii acestui batalion au luat 76 de prizonieri și au capturat 5 mitraliere.

O acțiune îndrăzneță, cu rezultate deosebit de importante, a avut loc și la flancul stîng al Corpului 6 armată, unde Divizia 8 cavalerie, cooperînd cu Divizia 6 infanterie sovietică, a izbutit să cucerească înălțimile de la vest și nord-vest de localitatea Salovec, transformată de inamic într-un puternic punct de sprijin care închidea valea Slaná. Ajuns pe aceste înălțimi, Regimentul 2 călărași și-a orientat atacul spre sud, căzînd în spatele rezistenței inamice de la Salovec, nimicînd-o împreună cu Regimentul 4 roșiori, care executa acțiunea frontală. Pentru reușita manevrei de întoarcere, subunitățile Regimentului 2 călărași au fost călăuzite de locuitori din zonă pe o potecă de munte știută de ei.

În urma acestor acțiuni, Corpul 6 armată și-a adîncit pătrunderea spre Rožňava și a deschis direcția Salovec-Brzotin, de unde putea interveni mai eficient în sprijinul Corpului 51 sovietic.

Lovind fără răgaz trupele inamice care se apărau în masivul Silica, marile unități române au provocat acestora pierderi grele, care numai în perioada 14—19 ianuarie s-au ridicat la peste 1 000 de prizonieri, 700 de morți lăsați pe teren¹ și minimum 1 500 de răniți. În aceste condiții, păstrarea zonei Rožňava, de mare importanță pentru asigurarea aripii drepte a Armatei 1 tancuri germane, a necesitat forțe suplimentare, pe care comandamentul hitlerist s-a văzut nevoit să le scoată din fața Corpului 2 armată român și a aripii stîngi a Frontului 4 ucrainean, fapt care a permis acestora să-și intensifice ofensiva. La 19 ianuarie Armata 18 sovietică s-a apropiat de Turna și de Košice. A doua zi Corpul 2 armată a putut trece la ofensivă, cucerind pînă seara creasta împădurită dintre văile Turna și Čermošňa.

Începînd de la 21 ianuarie, atacul s-a generalizat în toată fișia Armatei 4 române.

Continuînd urmărirea inamicului, care își grăbea retragerea pentru a mai găsi deschise comunicațiile prin Rožňava spre valea Hronului, Corpul 2 armată a pătruns în următoarele 2 zile între 12 și 15 km spre

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 3/141, filele 76—92.

nord-vest. Sectorul 54 fortificații sovietic de la flancul său drept a ajuns la sud-est de Uhorna, asigurând legătura cu unitățile Frontului 4 ucrainean care atacau spre Smolnik, iar Divizia 9 infanterie a ocupat înălțimile de la est și nord-est de Rožňava. În același timp, Corpul 6 armată a înfrînt în lupte crîncene trupele horthiste care continuau să reziste pe acoperirile și localitățile din depresiunea Rožňavei, și-a apropiat majoritatea forțelor de oraș și a pătruns cu Divizia 8 cavalerie pe valea Bystrá, în flancul și spatele trupelor germane care se opuneau ofensivei Corpului 51 sovietic spre Stitník.

În noaptea de 22 spre 23 ianuarie, diviziile 9, 18 și 6 infanterie române au început asaltul decisiv pentru eliberarea orașului Rožňava. Prin lupte de stradă, ultimele rezistențe horthiste au fost nimicite. În zorii zilei unitățile noastre stăpîneau înălțimile de la vest de oraș.

În timp ce Corpul 6 armată ataca viguros pentru a-și croi drum prin zona fortificată de la sud de Rožňava, în masivul Plešivec și pe valea râului Stitník ducea lupte eroice Divizia 3 infanterie română. Introdusă în acțiune la 12 ianuarie, această mare unitate a atacat pe direcția loviturii principale a Corpului 51 sovietic. După două zile de lupte sîngeroase, regimentele 30 dorobanți și 1 vînători au eliberat orașul Plešivec. Asaltînd cu impetuozitate, subunitățile acestor regimente au surprins inamicul și l-au împiedicat să arunce în aer podurile de peste râul Slaná. A fost o acțiune care a influențat favorabil desfășurarea ofensivei întregului corp de armată.

Continuînd atacul împreună cu trupele sovietice, Divizia 3 infanterie română a scos inamicul din localitatea Paskova și la 15 ianuarie s-a apropiat de Kunova Teplica, puternic punct de sprijin al apărării hitleriste, care închidea direcțiile de pătrundere spre Rožňava, Dobšina și Jelšava. În această zonă prevăzută cu baraje genistice și cu numeroase adăposturi și amplasamente de arme automate săpate în stîncă, comandamentul hitlerist a adus importante forțe de întărire scoase îndeosebi din fața Armatei 18 sovietice.

Timp de 6 zile au atacat trupele sovietice și române poziția puternic fortificată de la Kunova Teplica. Distrugînd cazemată cu cazemată și respingînd numeroase contraatacuri inamice, vitejii ostași ai Diviziei 3 infanterie română au izbutit să cucerească jumătatea de sud a localității.

Succesul obținut de Armata 4 română la Rožňava și pătrunderea trupelor de la flancul ei stîng în direcția Stitník au forțat inamicul din zona Kunova Teplica să înceapă retragerea. În dimineața de 23 ianuarie, Corpul 51 sovietic a trecut la urmărirea inamicului. Pînă seara, Divizia 3 infanterie română a eliberat prin luptă localitățile Gočaltovo și Stitník, după care a reintrat sub ordinele Armatei 4.

În cadrul Corpului 50 sovietic, de la flancul stîng al Armatei 40 sovietice, a luptat Divizia 1 cavalerie română. Atacînd la centrul dispozitivului ofensiv al corpului, între diviziile 133 și 240 infanterie sovietice, unitățile române au nimicit rezistențele puternice întîlnite în zona Behynce și au pătruns peste 8 km în adîncimea apărării inamice. În seara de 15 ianuarie, Divizia 1 cavalerie a ajuns în fața localităților Chvalova și Hostišovce în contact cu un nou aliniment de apărare, care se prelungea spre nord-est pînă la Kunova Teplica. Luptele pen-

tru respingerea rezistențelor inamice de pe acest aliniament au durat pînă în seara de 22 ianuarie, cînd s-a putut trece la urmărirea inamicului, care începuse retragerea în întreaga fișie de ofensivă a Armatei 40 sovietice. Înfruntînd un inamic de multe ori egal în efective și cu o înzestrare tehnică specială pentru lupta în munte, Divizia 1 cavalerie a reușit — ca și Divizia 3 infanterie — să-și îndeplinească cu cinste misiunea de luptă.

Curajul și spiritul de sacrificiu de care dădeau dovadă ostașii români în zdrobirea forțelor fasciste erau stimulate de lupta desfășurată de masele muncitoare din țară pentru înfăptuirea de reforme democratice, de patriotismul oamenilor muncii care își mobilizau toate puterile pentru a asigura resursele și mijloacele necesare susținerii frontului antihitlerist.

La 25 ianuarie, presa și posturile de radio române transmiteau următorul comunicat dat de Marele stat-major român : „În sectorul de la sud-est de munții Tatra Mică, trupele Armatei 4 române, după zece zile de lupte grele într-un teren muntos și împădurit, au izbutit să străpungă pozițiile inamicului puternic fortificate, pătrunzînd adînc în valea rîului Slaná și depășind șoseaua Košice-Rožňava. A fost cucerit orașul Rožňava, important nod de comunicații, precum și alte localități... S-au capturat numeroși prizonieri și mult material de război”².

În scrisoarea trimisă la aceeași dată comandantului Armatei 4 române, comandantul Armatei 40 sovietice exprima : „Mulțumiri personale generalilor, ofițerilor și soldaților diviziilor 3 infanterie și 1 cavalerie pentru ofensiva energică și cu pricepere executată”³.

Pentru rezultatele obținute, vitejia dovedită și modul în care a fost condusă și executată bătălia de la Rožňava, Armata 4 a fost citată prin ordinul ministrului de război al României, în care se menționa îndeosebi comportarea strălucită a diviziilor 3, 6 și 18 infanterie⁴.

La 23 ianuarie, comandantul Frontului 2 ucrainean a modificat dispozitivul trupelor de la aripa sa dreaptă. Armata 40 sovietică a fost dirijată la nord-vest de Lučenec, urmînd să preia misiunea Armatei 27 sovietice în curs de a fi transferată în zona Budapesta. Armata 4 română a primit ordin să înlocuiască trupele de la flancul drept al Armatei 40 sovietice și să continue ofensiva pentru a ajunge pe aliniamentul Dobšina-Revúca, după care să coboare în valea superioară a Hronului și să dezvolte succesul spre Brezno. În noaptea de 23/24 ianuarie, unități din Corpul 6 armată român au înlocuit diviziile sovietice din sectorul Stitník-Jelšava.

Astfel, sarcina de a desăvîrși operația de la Rožňava a revenit în întregime trupelor române.

Pentru a trece în valea Hronului, Armata 4 română dispunea de două comunicații principale situate spre limitele fișiei sale de ofensivă : în dreapta, șoseaua Rožňava-Dobšina-Telgárt, în continuare, valea Hronului pînă la Brezno ; în stînga, la peste 20 km de prima, șoseaua care ducea de la Jelšava la Murán, iar de acolo prin Tisovec, tot spre Brezno. Parcurgînd defileele înguste și prăpăstioase deschise de rîurile Slaná și

² Loc. cit., dosarul nr. 290/84, fila 24.

³ Loc. cit., dosarul nr. 3/15, fila 361.

⁴ Loc. cit., dosarul nr. 3/200, fila 403.

Muráň, și dispunând de numeroase lucrări de artă, ambele comunicații puteau fi barate prin distrugeri și apărute cu ușurință de inamic. La centrul fișiei armatei mai exista un drum de munte care urma valea râului Stitník pînă la izvoare, după care traversarea masivului muntos nu mai era posibilă decît în lungul unor poteci greu accesibile.

Numărul și orientarea comunicațiilor de pătrundere, precum și lărgimea fișiei de ofensivă care depășea 30 km, au determinat pe comandantul armatei să-și dispună ambele corpuri în primul eșalon. Corpul 2 armată, avînd în compunere 3 divizii române și Sectorul 54 fortificații sovietic, a executat urmărirea cu Divizia 9 infanterie pe comunicația Dobšina-Telgárt și cu Divizia 8 cavalerie în lungul văii Stitník. Pe direcția Jelšava-Muráň a acționat Corpul 6 armată cu 2 divizii, avînd în primul eșalon Divizia 3 infanterie. Două divizii — 18 și 21 infanterie — au constituit rezerva armatei la nord de Rožňava. Astfel, și în această perioadă terenul ne-a dezavantajat, obligînd armata să înceapă urmărirea cu mai puțin de o treime din forțe în primul eșalon. În plus, trupele noastre au avut de înfruntat marile dificultăți provocate de viscol și gerul năprasnic.

În această perioadă neînchipuit de grea, cînd aducerea hranei și muniției în dispozitivul trupelor, ca și deszăpezirea și deschiderea unor comunicații constituiau probleme de importanță vitală, noi am simțit ajutorul partizanilor și al populației slovace, dornice să scuture cît mai repede jugul cotropitorilor hitleriști. Partizanii ne-au dat informații despre inamic, au îndeplinit unele misiuni de legătură și au călăuzit unitățile care manevrau larg prin munți pentru a învâluie rezistențele din defilee, iar uneori au luat pe seama lor curățirea de inamic a zonelor muntoase și împădurite de la flancurile armatei. La rîndul ei, populația a ajutat pionierii și infanteria noastră la refacerea podurilor și șoselelor distruse și la deszăpezirea comunicațiilor importante.

Informațiile primite pînă la 24 ianuarie arătau că în fața noastră acționau două divizii inamice: 24 infanterie ungară, întărită cu trupe germane, pe direcția Dobšina-Telgárt-Brezno, și 3 munte germană, pe direcția Jelšava-Muráň-Brezno. Acoperindu-se prin ariergărzi care au apărut îndeosebi punctele tari din lungul comunicațiilor, cele două divizii și-au grupat forțele principale pe înălțimile nord vîrfurile Prislop (1 164) — est Revúca, unde dispuneau de puternice lucrări de fortificație pregătite din timp.

Marile unități din primul eșalon al Armatei 4 române au continuat urmărirea începută încă de la 23 ianuarie, au respins rezistențele întîlnite pe direcția de înaintare și în după-amiaza de 25 ianuarie au ajuns în contact cu poziția puternic fortificată ocupată de forțele principale inamice, pe care au atacat-o din mișcare. Pentru a surprinde și înfrînge repede punctele de sprijin dispuse îndeosebi în lungul comunicațiilor, comandamentul armatei a dat indicații să se folosească larg manevrele de învâluire în lungul creștelor și atacurile de noapte.

O acțiune temerară, atît prin concepție cît și prin execuție, a realizat Corpul 2 armată, care, după ce a respins și nimicit printr-un atac de noapte apărarea inamicului de pe înălțimile sud Rejdová, a dirijat parte din forțele Diviziei 9 infanterie spre est, în flancul poziției apă-

rate de Divizia 24 infanterie ungară la sud de Dobšina și a trecut Divizia 8 cavalerie din valea Slaná în valea superioară a Hronului. Prin această manevră iscusită a fost întoarsă și dislocată întreaga apărare inamică din fața flancului drept al Armatei 4 române.

Pentru înfăptuirea misiunilor grele ce le-au revenit, ofițerii și soldații ambelor divizii au dovedit un excepțional curaj și spirit de sacrificiu, o deosebită rezistență fizică și morală în lupta cu inamicul, cu greutățile terenului și ale climei.

După ce a coborât în valea Slaná și a curățit de inamic localitatea Rejdová, Divizia 8 cavalerie a început marșul pentru a trece în valea Hronului. Prin zăpadă pînă la brîu, pe ger și viscol mare, cu hrană puțină — cită încăpea în sacul individual împreună cu cîteva grenade —, unitățile au traversat masivul muntos lipsit de comunicații dintre cele două văi. În seara de 28 ianuarie, Regimentul 4 roșiori, ajuns la Telgárt, a interceptat retragerea unei coloane inamice pe care a încercuit-o, luînd 95 de prizonieri, iar Regimentul 2 călărași a eliberat printr-un atac de noapte orașul Červ Skala ⁵.

La flancul stîng al Diviziei 9 infanterie, un batalion din Regimentul 34 infanterie, ajuns în seara de 25 ianuarie pe crestele viscolite de la sud de Brdarca, a surprins și nimicir printr-un vijelios atac de noapte 2 batalioane inamice instalate în apărare în zona acestei localități, luînd 70 de prizonieri și capturînd 15 arme automate. În continuare, dezvoltîndu-și atacul spre est, batalionul a ajuns în spatele trupelor horthiste care se apărau în zona Vlachovo, obligîndu-le să se retragă spre orașul Dobšina, eliberat în noaptea următoare de unitățile aceluiași regiment, care au luat alți aproape 100 de prizonieri ⁶.

Presat puternic de front și atacat din flanc și spate de unitățile Corpului 2 armată, inamicul a început să-și precipite retragerea, punînd în acțiune un sistem de distrugeri pe cît de ingenios pe atît de monstruos, îndeosebi pe comunicația Dobšina-Ztratena-Telgárt. Numeroasele poduri și viaducte distruse, furnalele largi de peste 10 m și adînci de 5—7 m deschise în patul șoselelor, avalanșele de stînci prăvălite în curmezișul acestora făceau ca restabilirea circulației să necesite între 12 și 15 zile. În această situație s-a hotărît ca armamentul greu al infanteriei, artileria și formațiile de spate ale Corpului 2 armată să se deplaseze pe comunicația de rocadă Vlachovo-Jelšava-Revúca și de acolo la Červ Skala în întîmpinarea unităților diviziilor 9 infanterie și 8 cavalerie.

Urmărirea a fost continuată numai de infanterie, care a început o luptă titanică pentru a învinge greutățile neînchipuit de mari care-i stăteau în cale. Ajutate de pionieri și de pluguri trase de tractoare, unitățile au reușit să-și deschidă prin troianul de zăpadă gros de peste 60 cm un adevărat defileu, care în unele locuri atingea înălțimea de 2 metri. La nord de Ztratena, porțiunile de șosea distruse în întregime au

⁵ Loc. cit., dosarul nr. 3/15, fila 414.

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 492/10, filele 18, 20.

trebuit ocolite. Unitățile, în frunte cu comandanții, au trecut pîrtia îngustă om cu om, nemaiputînd fi însoțite nici de cai izolați. În aceste condiții, ducîndu-și armamentul, muniția și hrana strict necesare în spate, ostașii regimentelor Diviziei 9 infanterie au reușit să execute etape de 30—40 km pe zi și să ajungă în seara de 28 ianuarie la Telgárt, unde au stabilit joncțiunea cu o unitate din Divizia 8 cavalerie.

În condiții asemănătoare au luptat unitățile Corpului 6 armată care urmăreau inamicul în lungul comunicației Jelšava-Muráň. La 25 ianuarie, după ce au cucerit un punct de sprijin apărat cu îndîrjire de inamic în zona Revúca și au eliberat localitatea, unitățile Diviziei 3 infanterie s-au angajat în lupte grele pentru deschiderea comunicației Revúca-Muráň. Regimentele 4 dorobanți și 1 vînători, sprijinite de întreaga artilerie a diviziei, apropiată și instalată în poziție pe comunicațiile refăcute de pionieri cu ajutorul populației, au atacat de front și au învăluit adînc flancurile rezistenței inamice de la Muráň, Dlhá, Lúka. Alungate din localitate, trupele germane au distrus podurile și șoseaua spre Muráň. Din această cauză atacul poziției de la Muráň, început în dimineața de 28 ianuarie, nu a mai putut fi sprijinit de artilerie și s-a prelungit pînă noaptea tîrziu, cînd, asaltînd prin surprindere, unitățile române au izbutit să pătrundă în localitate și să o curețe de inamic cu grenada și baioneta.

Atacul frontal executat de Divizia 3 infanterie pentru deschiderea comunicației de pe valea Muráň a fost ajutat de Regimentul 27 infanterie din Divizia 6 infanterie, care, călăuzit de o echipă de schiori formată din partizani slovaci⁷, a stăbătut crestele de peste 1 000 de metri dintre Revúca și Tisovec, prin viscol și zăpadă de aproape un metru înălțime, a respins rezistențele întîlnite pe vîrfurile cu cota 1 017 și în dimineața de 28 ianuarie, după 40 ore de marș executat în condiții neînchipuit de grele, a coborît în șoseaua Muráň-Tisovec. Împreună cu grupul de cercetare al Diviziei 3 infanterie sosit de la Muráň, subunitățile regimentului au zdrobit rezistențele inamice, eliberînd orașul pînă la ora 11. Condițiile în care a fost executată această manevră cutezătoare și rezultatele ei strălucite au adus Regimentului 27 infanterie citarea prin ordin de zi pe Armata 4 română⁸.

Astfel, în decurs de trei zile, luptînd în condițiile arătate mai sus, trupele române izbutiseră să rupă pe toată adîncimea ei poziția puternic fortificată organizată de inamic pe creasta Munților Metalici slovaci și să treacă la vest de comunicația de rocadă Telgárt — Tisovec. În zilele următoare, corpurile de armată au intensificat ritmul urmăririi. Diviziile 8 cavalerie și 3 infanterie care acționau dinspre Červ. Skala și Tisovec au respins rezistențele întîlnite la Pohorelá și Polhora și s-au apropiat de Brezno. Localitatea a fost eliberată în zorii zilei de 1 februarie printr-un atac dat prin surprindere de unitățile Diviziei 3 infanterie.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 222/8, fila 110.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 293/108, fila 69.

Concomitent, celelalte mari unități din primul eșalon al Armatei 4 au ajuns în contact cu noul aliniament de apărare ocupat de inamic pe înălțimile de la nord și de la sud de oraș. Acțiunile pentru nimicirea grupărilor inamice instalate în aceste poziții au avut loc în cadrul operației de la Banská Bystrica.

În timp ce trupele române curățau de inamic valea Hronului și comunicațiile ce duceau spre Brezno, partizanii slovaci făceau același lucru pe înălțimile și pădurile din apropiere⁹. Intrînd în localitățile pentru a căror eliberare își vărsaseră sîngele, unitățile române erau întîmpinate cu căldură și prietenie frățească de populația slovacă. Întrucît nu găsesc o exprimare mai potrivită pentru a concretiza sentimentele pe care acești oameni le manifestau față de trupele noastre, am să redau un fragment din cuvîntarea adresată de învățătoarea din Polomka ostașilor români cu prilejul eliberării localității: „Am așteptat de multă vreme ziua de astăzi, ca să vă primim aici, în țara noastră... Sfîntă și frumoasă este menirea d-voastră de a reda poporului nostru libertatea și posibilitatea de a-și croi un destin propriu. Vă asigurăm că nu ne vom precupeți nici forțele, nici odihna ca să mergem mîna în mîna cu dv. pentru atingerea țelului comun“¹⁰.

★

Ajungînd la Brezno, Armata 4 română, care cooperase inițial cu Armata 40 sovietică la îndeplinirea aceleiași misiuni, realizase integral scopurile operației de la Rožňava. Trupele de la flancul stîng al Armatei 8 germane fuseseră înfrînte și obligate să cedeze atît pozițiile de la sud de Rožňava și Stitník, cît și pe acelea din munții Metalici slovaci. Marile unități române se aflau în valea superioară a Hronului pe care o curățiseră de inamic, deschizînd importanta direcție operativă spre Banská Bystrica. Cu flancul de sud învăluit adînc prin ajungerea Corpului 2 armată român în zona Telgárt, Armata 1 de tancuri germană fusese obligată să-și cedeze pozițiile pe o mare adîncime și se afla în plină retragere, urmărită impetuos de trupele Frontului 4 ucrainean care se apropiau de cursul superior al rîului Váh.

Atacînd pe un front de aproape 30 km și executînd urmărirea într-o fișie largă de peste 30 km, Armata 4 română a pătruns în adîncimea apărării inamice aproape 100 km. În cadrul acestei operații trupele române au eliberat un teritoriu cu o suprafață de peste 2 000 km pătrați și 160 de localități.

În operația de la Rožňava Armata 4 română a participat cu un efectiv de peste 80 000 de oameni, din care a pierdut aproximativ 9 000 de soldați, subofițeri și ofițeri¹¹. Cele 6 divizii române care au luptat în compunerea armatei au angajat puternic, fără posibilitatea de a fi deplasate în alte sectoare ale frontului, 4 mari unități inamice, între care 2 germane.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 326/7, fila 122; dosarul nr. 293/5, filele 161, 162.

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 3/20, filele 128—129.

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 3/189, fila 254; dosarul nr. 3/20 A, fila 148.

Ofensiva Armatei 4 române în cadrul operației de la Rožňava a constituit una din cele mai strălucite acțiuni executate de trupele române în timpul războiului antihitlerist. Ea a pus în valoare atât măiestria militară și eroismul ostașilor noștri, cât și capacitatea comandamentelor noastre de a concepe, organiza și conduce cu iscusință lupta ofensivă, siguranța și încrederea lor deplină în victorie.

Participarea la lupta pentru eliberarea zonelor Zvolen și Banská Bystrica

*General-maior în rezervă
MARCEL MIHĂILESCU*

Liberarea orașelor și zonelor Zvolen și Banská Bystrica constituie încheierea glorioasă a luptelor grele pe care trupele armatelor 40 sovietică * și 4 română le-au dus timp de două luni pe pantele și crestele împădurite ale munților din partea centrală a Slovaciei. Greutățile terenului muntos erau mult mărite de stratul de zăpadă de peste un metru care acoperea terenul și puținele comunicații ce-l străbăteau. Localnicii ne spuneau că de 50 de ani nu mai căzuse atîta zăpadă în munții lor.

La începutul lunii februarie, trupele din primul eșalon al Armatei 4, aflată în urmărirea inamicului înfrînt la Rožňava, au ajuns în fața unui aliniament pe care trupele fasciste erau hotărîte să-l apere. Acest aliniament se sprijinea pe pantele munților Tatra Mică la nord-vest de Brezno, pe creasta principală a Munților Metalici slovaci și pe pantele de nord ale munților Javorina.

În urma luptelor de la începutul lunii februarie s-a putut determina cu suficientă precizie puterea și organizarea apărării inamice. În valea Hronului pe pantele munților de la nord și sud de Brezno s-a apărât Divizia 3 munte germană, întărită cu 2—3 batalioane de vînători de munte maghiari. Această divizie era sprijinită de 12 baterii de artilerie, din care cîteva grele, mergînd pînă la calibrul 210 mm. Pe creasta Munților Metalici slovaci se apărau unități din Divizia 24 infanterie ungară întărită cu subunități de schiori germani și cu artilerie de munte. Pe pantele de sud ale Munților Metalici slovaci și pe cele de nord ale munților Javorina care mărginesc valea râului Slatina, în fața trupelor Armatei 40 sovietice, se apărau unități din diviziile 15, 76 infanterie și 4 S.S. germane. Împotriva trupelor germane au luptat și diviziile 18 și 21 infanterie române pe timpul cît au acționat sub comanda Armatei 40 sovietice.

Trupele inamice dispuneau de mult armament automat și aruncătoare, fiind dotate cu materiale necesare luptei în munte. Ele erau

* Aproape tot timpul în compunerea de luptă a Armatei 40 sovietice au fost cel puțin două divizii române.

instalate în apărare pe poziții ce fuseseră organizate cu câteva săptămîni înainte. Pe aceste poziții fuseseră amenajate tranșee, șanțuri de comunicații, adăposturi întărite pentru armamentul automat și cel greu, adăposturi încălzite pentru oameni.

Pentru zdrobirea apărării inamice, Armata 4, comandată de generalul de corp de armată Nicolae Dăscălescu, dispunea de 8 divizii (3, 6, 9, 11, 18 și 21 infanterie, 1 și 8 cavalerie), de două regimente de artilerie grea, precum și de unitățile de pionieri, de transmisiuni și de formațiile de spate necesare. Din cauza pierderilor suferite în operațiile anterioare, în special de infanterie și cavalerie, unitățile acestor arme aveau efective cu cca. 40% mai mici decît ale unităților corespunzătoare inamice. Deși erau obosiți de luptele fără răgaz începute în septembrie 1944, deși întâmpinau greutăți în aprovizionare, ostașii Armatei 4 aveau un moral bun, erau însuflețiți de dorința de luptă pentru învingerea inamicului.

La 1 februarie, pe baza ordinelor primite, Armata 4 a trecut cu diviziile din primul eșalon la atacarea din mișcare a pozițiilor inamice. Ofensiva începută la 1 februarie a avut drept rezultat cucerirea unor puncte importante în Munții Metalici slovaci și în munții Javorina. Astfel, la flancul stîng al Armatei 4 — în Munții Metalici slovaci, regimentele Diviziei 1 cavalerie, luptînd fără sprijin de artilerie și aruncătoare, au cucerit creasta cu cotele 1 029—1 044, degajînd comunicația dintre armatele 4 și 40. De asemenea, pe pantele de nord ale munților Javorina, diviziile 18 și 21 infanterie române, acționînd în compunerea Corpului 51 armată sovietic, au pătruns în prima poziție inamică și au cucerit un puternic nod de apărare organizat pe satele Kriváň, Bucovinka, Basenovo și pe înălțimea cu cota 576. Contraatacați de nenumărate ori, vitejii ostași ai celor două divizii n-au cedat nici o palmă din terenul cucerit, respingînd uneori inamicul prin luptă cu grenada și cu baioneta. În luptele date de batalionul 2 din Regimentul 92 infanterie pentru păstrarea cotei 576 a căzut în ziua de 6 februarie viteazul său comandant căpitanul Dinulescu Ilie.

La 7 februarie, Armata 4 a primit ordin să regrupeze forțele și să reia ofensiva la 10 februarie pentru a-și deschide drumul pe valea râului Hron către Banská Bystrica. Pentru îndeplinirea misiunii, comandantul Armatei 4 a hotărît să zdrobească cu Corpul 2 armată apărarea inamicului de pe versantul de nord al văii Hronului, în timp ce Corpul 6 armată, după ce cucerea zona cotei 1 240 pe creasta Munților Metalici slovaci, trebuia să înainteze în direcția Lucatin (în valea Hronului, la 24 km vest Brezno) pentru a cădea în spatele trupelor inamice ce luptau în fața Corpului 2 armată. În același timp, pe valea Slatina, diviziile 18 și 21 infanterie române, împreună cu unitățile Corpului 51 armată sovietic, treceau la ofensivă în direcția Zvolen.

La 10 februarie, după o pregătire de artilerie de 33 de minute, la care a participat și artileria Sectorului 54 fortificații sovietic, Corpul 2 armată, avînd în compunerea sa diviziile 9 și 11 infanterie, 8 cavalerie și Sectorul 54 fortificații sovietic, a trecut la ofensivă de pe înălțimile de la nord de Brezno către Podbrezová (7 km vest Brezno). Realizînd la centrul său o densitate de forțe de 2 batalioane și 67 de tunuri și aruncătoare pe kilometru, corpul român a reușit din primele două zile de ofen-

sivă să rupă apărarea inamică de pe înălțimile de la nord-vest Brezno. În aceste zile s-a remarcat în mod deosebit regimentul 34 infanterie din Divizia 9 infanterie. Manevrând flancul stîng al apărării inamice pe înălțimile de peste 1 000 m, pe o pîrtie croită în zăpada de peste un metru de partizanii cehoslovaci, ostașii acestui regiment au reușit să nimicească în ziua de 11 februarie o flancgardă inamică instalată pe cota 937 (7 km nord Brezno). Cu acest prilej, vitejii luptători ai Regimentului 34 infanterie au luat prizonieri 2 ofițeri și 90 de gradați și soldați, capturînd în același timp 8 aruncătoare și 7 mitraliere. Continuînd ofensiva, diviziile Corpului 2 armată au zdrobit pînă la 14 februarie apărarea inamică dintre riul Hron și afluentul său Bystra. Regimentul 34 infanterie, continuînd manevra sa, a cucerit în cooperare cu un batalion din Sectorul 54 fortificații sovietic satul Mýto p. Dumbieron, pe care se sprijinea flancul stîng al apărării inamice; după aceasta, împreună cu alte două regimente ale diviziei (36 și 40 infanterie), a eliberat satul Bystra. În același timp, Regimentul 4 roșiori a eliberat satul Banisko. Inamicul a încercat zadarnic să stăvilească înaintarea metodică și hotărîtă a Corpului 2 armată, dezlănțuind numeroase contraatacuri, care au fost respinse prin luptă îndîrjită. Astfel, la 12 februarie, profitînd de ceața și terenul acoperit, un detașament de schiori germani a pătruns în adîncime la joncțiunea dintre diviziile 9 și 11 infanterie, ajungînd pînă la punctul de comandă al Regimentului 19 infanterie. Comandantul regimentului, locotenent-colonelul Ionescu Paul, a intervenit cu ostașii Companiei de comandă pentru stăvilirea contraatacului, luptînd cu arma în mînă, alături de ei. În învălmășeala luptei a căzut, alături de ostași, și comandantul lor. Sacrificiul lor n-a fost zadarnic, lupta eroică dusă de ostașii Companiei de comandă a permis batalionului din rezerva diviziei să intervină cu succes și să lichideze pătrunderea dușmană.

Inamicul a reușit să închege cu trupe proaspete o nouă apărare puternică la vest de riul Bystra. Pentru aceasta, Divizia 3 munte, care fusese uzată în luptele duse anterior, a fost înlocuită cu Divizia 101 munte. Atacul frontal fiind greu de executat, Corpul 2 armată a întărit și extins manevra asupra flancului stîng al apărării germane, angajînd după 16 februarie diviziile 9 și 11 infanterie. Înaintînd pe pante de 800—900 m, înzăpezite, fără comunicații de pătrundere, cu sprijin redus de artilerie, cele două mari unități și-au îndeplinit misiunea. Ele au cucerit întinsul masiv păduros Svibova, pe care se sprijinea apărarea spre nord a importantei zone industriale Valaska, Podbrezová. La 21 februarie, Corpul 2 armată a trecut temporar la apărare în vederea pregătirii unor noi acțiuni ofensive. Pînă la această dată, trupele Corpului 2 armată reușiseră să rupă apărarea inamicului pe un front de 15 km și o adîncime de 10 km, cauzînd pierderi importante inamicului și silindu-l să angajeze din rezervele sale valoarea a aproape două divizii (Divizia 101 munte și încă alte șase batalioane: batalioanele 3 și 13 munte, 887 infanterie și 2 batalioane din Regimentul 46 infanterie).

În Munții Metalici slovaci a trecut la ofensivă Corpul 6 armată cu diviziile 6 infanterie și 1 cavalerie pentru a cuceri nodul orografic din zona cotelor 1 084, 1 196, 1 240, care avea o importanță deosebită pentru apărarea trupelor fasciste. Din acest raion se putea interzice în cele

mai bune condiții pătrunderea trupelor române în valea Hronului; stăpînirea lui permitea, de asemenea, asigurarea în cele mai bune condiții a joncțiunii între trupele din valea Hronului și cele ce luptau pe valea Slatina. Tot de aci, inamicul amenința flancul și spatele trupelor noastre aflate în ofensivă pe direcția Zvolen, direcție pe care după 1 martie au fost angajate majoritatea forțelor armatelor 4 română și 40 sovietică. Inamicul, instalat în lucrări de fortificații tari, dispunea de o mare putere de foc de toate armele. Terenul prezenta mari greutăți fiind foarte accidentat, lipsit de comunicații, bintuit de viscole, vizibilitatea era redusă. Mișcarea de la piciorul muntelui se făcea numai pe poteci, întrerupte de prăpăstii abrupte, așa că manevra trupelor, aprovizionarea și evacuările se făceau în condiții extrem de grele.

La 10 februarie, infanteriștii și cavaleriștii Corpului 6 armată au trecut la ofensivă. Infruntînd focul inamicului și viscolul care bîntuia violent, cu lopata într-o mînă, cu arma în cealaltă, ei își deschideau cu greu drumul prin zăpadă, uneori ritmul înaintării neputînd depăși 100—150 m pe oră. Cu toate acestea, ei au învins, zdrobind puternica apărare a inamicului, punînd stăpînire pe obiectiv. La 13 februarie, în zona cotelor 1 084—1 240 se găsea Regimentul 10 dorobanți, iar în zona cotei 1 196 ajunsese Regimentul 2 roșiori. Comandamentul german nu putea renunța cu ușurință la importanta poziție ce le fusese smulsă. De aceea, chiar de a doua zi, întăririle sale au început să afluie, comandamentul german pregătindu-se pentru recucerirea pozițiilor pierdute. Frecvența și tăria contraatacurilor inamice creșteau zi de zi, culminînd în ziua de 14 februarie. În această zi, Divizia 6 infanterie a fost atacată de zece ori, șase din aceste acțiuni fiind date pentru recucerirea zonei din jurul cotelor 1 084, 1 240. Pentru păstrarea cotei 1 240 au căzut mulți eroi din batalionul 2 din Regimentul 10 dorobanți, în frunte cu comandantul lor, maiorul Moldoveanu Teofil, care a fost doborît de gloanțele inamice în timp ce conducea lupta. Îndîrjiți, ostașii batalionului au luptat cu vitejie, izbind cu sete pe inamic pînă l-au respins din dispozitivul lor de apărare. Nu s-au lăsat mai prejos nici ostașii Regimentului 2 roșiori, care au luptat două zile în încercuire. În ziua de 14 februarie, ei au respins din nou pe inamic, provocîndu-i pierderi serioase.

Pînă la 14 februarie, inamicul realizase în fața frontului celor două divizii un echilibru de forțe de infanterie și o superioritate totală în artilerie. Cu toate acestea, în zilele următoare, diviziile noastre s-au consolidat pe terenul cucerit, respingînd prompt orice nouă ofensivă a inamicului. La 22 februarie, Divizia 6 infanterie, care cucerise între timp și cota 1 302, a luat contactul cu un grup din Regimentul 3 partizani cehoslovaci, în rîndul cărora luptau români, sovietici, olandezi, precum și germani și unguri antifasciști.

Infrîngerile suferite de trupele germane și ungare pe creasta munților au fost rezultatul voinței dîrze a militarilor de a lupta cu hotărîre pînă la victorie. Astfel, mulți ofițeri și soldați, deși răniți, continuau să lupte; alții au renunțat la permisiile primite ca recompensă pentru faptele lor de arme.

Între 10 și 21 februarie, diviziile 18 și 21 infanterie române au luptat pe pantele de nord ale munților Javorina în compunerea de luptă

a Armatei 40 sovietice. Inamicul organizase apărarea în adâncime, transformând pădurile și satele în puternice puncte fortificate. Atacînd cu hotărîre, ziua și noaptea, manevrînd cu îndrăzneală rezistențele frontale puternice, unitățile celor două divizii au cucerit sat după sat, pădure după pădure. Din primele zile, Divizia 21 infanterie, sprijinită și de două regimente de artilerie sovietice, a cucerit stația Kriváň și alte puncte importante ale apărării germane. A urmat apoi cota 503, cucerită de ostașii Regimentului 35 infanterie. Ostașii Diviziei 18 infanterie, cucerind din primele zile satul Valovna și cota 767, au deschis larg drumul diviziei în adâncimea apărării inamice. La atacarea rezistențelor fasciste de la cota 767 a căzut viteazul maior Prică Vasile din Regimentul 92 infanterie. Continuînd ofensiva lor victorioasă, cele două divizii române, după ce au eliberat încă șase sate și au zdrobit apărarea de pe tot atîtea păduri, au ajuns la 20 februarie în fața unui nou aliniament de apărare inamic sprijinit pe orașul Zvol. Slatina și pe masivul păduros de la sud. În seara acestei zile au primit ordinul pentru reluarea ofensivei spre Zvolen după o oprire de patru zile.

La începutul ultimei săptămîni a lunii februarie, trupele armatelor 40 sovietică și 4 română ajunseseră pe valea Hronului la 32 km est de Banská Bystrica, iar pe versanții văii Slatina ele se găseau la 10 km de Zvolen și la 20 km sud-est de acest oraș. S-a hotărît a se concentra efortul ambelor armate pe valea Slatina pentru a lichida cît mai repede apărarea din zona Zvolen. De aceea, în ofensiva ce începea la 25 februarie, Armatei 40 sovietice, care a primit misiunea să ducă acțiunea principală în direcția Zvolen, i s-a redus fișia de ofensivă la 16 km lărgime, fiind întărită și cu diviziile 3 și 21 române, care se alăturau celor patru divizii ale armatei sovietice. Armata 4 română, a cărei fișie fusese lărgită la 42 km, trebuia să participe cu alte două divizii la ofensivă pe valea Slatina. Cu restul diviziilor Armata 4 trebuia să ducă acțiuni ofensive pe creasta Munților Metalici slovaci și pe valea Hronului la vest de Brezno, concomitent cu asigurarea integrității unui front ce întrecea 30 km.

La 25 februarie, după o pregătire de artilerie de 40 de minute, unitățile armatei au trecut la ofensivă.

Pe valea Hronului, Corpul 2 armată, rămas numai cu diviziile 11 infanterie și 8 cavalerie și cu 3 batalioane din Sectorul 54 fortificații sovietic, a dus lupte grele mai cu seamă pe pantele ce coborau din creasta munților Tatra Mică. Concomitent cu atacurile de zi și de noapte ce trebuiau executate, trupele corpului au mai respins numeroase contraatacuri și infiltrații în dispozitivul lor, în special în fișia Diviziei 11 infanterie. Multe unități și mulți ostași din această divizie s-au remarcat prin dîrzenie și fermitate în încheștarea cu inamicul. Un frumos exemplu de dîrzenie în luptă l-a dat compania de pionieri a Regimentului 2 dorobanți, care a rezistat pe înălțimea împădurită cu cota 821 încercuțată în zilele de 27 și 28 februarie, pînă cînd a fost despresurată de batalionul din rezerva diviziei. Cîteva zile mai tîrziu, aceeași companie de pionieri contribuia, la rîndul ei, în cooperare cu Grupul de cercetare al diviziei, la despresurarea companiilor 1 și 2 din Regimentul 3 dorobanți, care au rezistat încercuite timp de două zile în zona aceleiași cote. Luptele dîrze duse de trupele Corpului 2 armată, per-

severența cu care zi de zi au smuls câte o părticică din pozițiile inamice n-au întârziat să-și dea roadele. Apărarea inamică, zdruncinată de aceste acțiuni neîntrerupte, a cedat în fața atacurilor trupelor Corpului 2 armată, în special la Divizia 8 cavalerie, care pînă la 6 martie a cucerit localitățile Horná Lehota, Piesok și Valaska, ajungînd la marginea de est a marelui complex metalurgic de la Podbrezová. În același timp, la sud de riul Hron, batalioanele Sectorului 54 fortificații sovietic au cucerit satul Hronec și înălțimea cu cota 880, care domina Podbrezová. La 12 februarie, Corpul 2 armată, rămas numai cu Divizia 11 infanterie și Sectorul 54 fortificații sovietic*, a trecut în apărare.

Corpul 6 armată a acționat pe celelalte două direcții ale armatei: pe creasta Munților Metalici slovaci și pe pantele de sud ale acestor munți.

În dimineața de 25 februarie, diviziile 6 infanterie și 1 cavalerie erau gata să treacă la ofensivă cînd trupe germane au contraatacat în față și pe flancurile ieșindului pe care frontul Diviziei 6 infanterie îl prezenta la nord de cota 1 240. Reacțiile inamice repetate au fost respinse. În dimineața următoare, favorizate de viscol și ceață, contraatacurile inamice au fost reluate cu mai multă putere. Și în această zi, ostașii Regimentului 10 dorobanți au luptat cu îndîrjire. Dar, copleșiți de inamic, vitejii dorobanți au fost siliți să se retragă pe pantele de nord ale înălțimii cu cota 1 240. Situația devenea îngrijorătoare, întrucît Divizia 6 infanterie nu mai avea rezerve și nici nu putea beneficia de sprijinul artileriei. În acea vreme lucram în secția operații a armatei. Cred că a fost unul dintre momentele cele mai grele prin care am trecut. Ruperea pozițiilor Diviziei 6 infanterie și cucerirea creștelor apărute de ea ar fi deschis trupelor fasciste drumul către spatele armatelor 4 română și 40 sovietică. Au fost puse la dispoziția Diviziei 6 infanterie două batalioane de pionieri și o companie motorizată care aveau puterea de foc a unui batalion. Prin lupta crîncenă a regimentelor 10 dorobanți și 1 roșiori, înălțimea cu cota 1 240 a putut fi menținută. Intervenind și rezervele trimise de armată, apărarea creștei a fost consolidată, toate atacurile date de inamic în zilele următoare fiind respinse. În ziua de 6 martie, reluînd atacul, Divizia 6 infanterie cu trupele de la flancul său drept a eliberat satele Trivody și Osnblie. Iată cum autoritățile locale, într-o scrisoare adresată diviziei, au exprimat sentimentele locuitorilor cu prilejul eliberării satului lor: „Locuitorii din satul Osnblie sînt recunoscători pentru ocrotirea și scăparea satului în acest război. Glorie tuturor eroilor vitezei Armate române“¹. În aceeași zi, Divizia 1 cavalerie a cucerit înălțimea cu cota 1 297, de unde putea amenința spatele trupelor fasciste ce luptau mai spre sud. Numeroasele contraatacuri dezlănțuite au fost respinse, roșiorii nu au putut fi cîlintiți de pe înălțimea cucerită.

Pe pantele de sud ale Munților Metalici slovaci, comandamentul Corpului 6 armată a concentrat diviziile 9 și 18 infanterie și toată artileria corpului (4 regimente de artilerie ușoară și un regiment de artilerie grea), reușind să rupă apărarea inamicului. Din primele zile ale lunii martie, Divizia 18 infanterie a cucerit ferma Zelobudza — un complex

* Divizia 8 cavalerie a fost scoasă de sub ordinele Corpului 2 armată, fiind concentrată pe valea Slatina la stînga armatei.

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 293/7, filele 63—66 și 145.

de clădiri de piatră transformate de inamic în puternice puncte fortificate. De asemenea, a cucerit satul Viglasskupila și înălțimile de la marginea de nord a satului Očova, pe care-l ataca Divizia 240 infanterie sovietică. În continuare, cele două divizii ale Corpului 6 armată au pătruns pe înălțimile de la nord-vest de Očova, în adâncimea apărării trupelor germane. Concomitent s-a extins acțiunea spre sud, ceea ce a permis ca trupele care executau lovitura principală în direcția Zvolen să fie concentrate pe un front tot mai mic.

Divizia 3 infanterie, angajată la centrul dispozitivului Corpului 50 armată sovietic, a rupt apărarea inamică din prima zi de ofensivă, înaintând cu hotărâre pe pantele ce mărginesc valea Slatina la nord. Fortând din mișcare râul Slatinsky, umflat de topirea zăpezilor, a pătruns în adâncimea apărării inamice, ajungând la 12 martie pe înălțimile de la vest de Zolna. Aceasta a contribuit la consolidarea pozițiilor diviziilor 21 infanterie română și 42 infanterie sovietică pe înălțimea cu cotele 357 și 421, a cărei cucerire a influențat luptele din orașul Zvolen.

Divizia 21 infanterie a trecut la ofensivă în lungul șoselei Zvol. Slatina-Zvolen. Acționând pe direcția loviturii principale a Corpului 51 armată sovietic, trupele diviziei au înregistrat succese remarcabile. Din primele zile, ele au trecut la zdrobirea apărării trupelor fasciste din raionul castelului Viglas, orașul Zvol. Slatina. În ziua de 25 februarie, grupa de asalt destinată atacului asupra castelului, sprijinită de tunarii antitanc sovietici, au înlăturat minele și obstacolele de pe direcția de atac. Pătruns în castel, grupul a capturat un soldat hitlerist, care a indicat punctele ocupate de garnizoana germană. Luată prin surprindere, puternica fortăreață Viglas a fost repede zdrobită de ostașii Regimentului 35 infanterie român.

După cucerirea acestui important punct de sprijin, Divizia 21 infanterie a continuat atacul spre Zvol. Slatina, în ciuda focului masiv al aviației și artileriei germane. Ajunse în fața orașului, trupele diviziei au fost contraatacate dinspre oraș. După respingerea inamicului, ele au pătruns în iureș vijelios în Zvol. Slatina, anihilând încă un punct care zăvora pătrunderea în valea Slatina. Trupele diviziei continuau ofensiva nelăsând să treacă o zi fără a cucerii o cotă sau o localitate. Succesele diviziei au fost evidențiate în fața tuturor comandanților de mari unități ai Armatei 40 sovietice de către comandantul acesteia². La 11 martie a fost cucerită cota 391. Când coborau pe pantele de vest ale cotei, ostașii diviziei au văzut la 3 km în fața lor masiva cetate și orașul Zvolen, pentru care purtaseră atâtea lupte grele. Schimbându-se direcția de ofensivă spre nord, Divizia 21 infanterie a cucerit în ziua de 12 martie înălțimile cu cotele 354 și 421 aflate la marginea de nord-est a orașului Zvolen, pe care-l dominau. Din zona cotei 354, mitralierele și aruncătoarele Diviziei 21 infanterie țineau sub foc podul de peste râul Hron, unica legătură a apărării orașului cu spatele. În dreapta Diviziei 21 infanterie, Divizia 42 infanterie sovietică a cucerit dealurile de la est de cota 421. Prin succesul celor două divizii, s-au creat condiții favorabile pentru trupele Corpului 51 armată sovietic, care au pătruns în ziua de 14 martie în oraș, curățindu-l de trupele fasciste. Numele orașului Zvolen rămâne adînc săpat în

² Loc. cit., dosarul nr. 3/17, filele 320 și 321.

inimile noastre prin amintirea luptelor grele ce am dus alături de ostașii sovietici ai Armatei 40. În marele cimitir de la Zvolen odihnesc mii de eroi români, alături de alte mii de eroi sovietici, care au căzut în iarna și primăvara anului 1945 în luptele duse pentru eliberarea Cehoslovaciei.

În timp ce ostașii români luptau în crâncene încleștări cu trupele fasciste, din țară primeau noi vești îmbucurătoare. Valul luptelor revoluționare creștea continuu, măturînd succesiv de la cîrma țării guvernele cu majoritate reacționară. La 6 martie a fost instaurat guvernul democratic printre ale cărui preocupări principale, la loc de frunte, se înscrisa sprijinirea frontului, a ostașilor de pe front și a familiilor lor. Cu entuziasm sporit, trupele Armatei 4 române au trecut la noi acțiuni ofensive, grăbind victoria asupra Germaniei fasciste.

★

În urma eliberării orașului Zvolen, intrîndul inamic de la sud-est de Banská Bystrica se redusese simțitor. El era apărat de diviziile 101 munte, 15 și 76 infanterie germane și 24 infanterie ungară. Deși mai accesibil, terenul la sud de Banská Bystrica era totuși suficient de frămîntat și acoperit spre a oferi un sprijin puternic pentru cele trei centuri fortificate organizate din vreme pe căile de acces spre Banská Bystrica.

Trupele armatelor 40 sovietică și 4 română se găseau într-o situație foarte favorabilă pentru ofensiva spre Banská Bystrica, majoritatea forțelor celor două armate fiind concentrate pe un front de 15 km, la 14 km sud de acest oraș.

Ofensiva trupelor Armatei 4 s-a desfășurat în două etape. Între 15 și 19 martie s-a acționat ofensiv dinspre sud cu trupele aflate în zona orașului Zvolen, zdrobind în cooperare cu diviziile Armatei 40 sovietice apărarea primei centuri fortificate și creînd la est de Zvolen un cap de pod peste riul Hron. În etapa a doua, între 20 și 25 martie, ofensiva s-a desfășurat pe tot frontul din munții Tatra Mică pînă în munții Fatra Mare. A fost eliberat orașul Banská Bystrica și s-a extins capul de pod pînă la creasta munților Fatra Mare.

În prima etapă, Corpul 2 armată a apărat cu Diviziile 6 și 11 infanterie română și Sectorul 54 fortificații sovietic frontul dintre creasta munților Fatra Mică și creasta Munților Metalici slovaci, care avea o dezvoltare de mai bine de 35 km.

În această etapă, Corpul 6 armată a rupt apărarea inamică cu Divizia 9 infanterie în zona satului Zolná, după care, împreună cu Divizia 18 infanterie, a zdrobit încercările inamicului de a reface apărarea pe pădurile de la nord, silindu-l să se retragă pe a doua zonă de apărare. Pînă la 16 martie, Divizia 3 infanterie, cu sprijinul a 9 divizioane de artilerie din care 6 sovietice, a dus lupte grele, încununate de succes, pentru cucerirea satului Lukove și a înălțimilor din jurul cotei 487, zdrobind astfel în două zile apărarea inamicului de pe prima zonă fortificată. În luptele din raionul Lukove s-a remarcat în mod deosebit prin curaj, sînge rece și istețime o patrulă de cercetași din Regimentul 30 dorobanți, care a pătruns în spatele dispozitivului de apărare german. În fața patrulei, la un moment dat au apărut 3 soldați hitleriști. Soldații patrulei, găsindu-se în teren descoperit, s-au acoperit cu zăpadă,

au lăsat să treacă soldații hitleriști, după care le-au sărit în spate, i-au capturat și i-au adus în liniile regimentului.

În aceste zile, Diviziile 21 infanterie și 1 cavalerie române au luptat în cadrul Corpului 50 armată sovietic. Împreună cu Divizia 42 infanterie sovietică au zdrobit apărarea primei centuri fortificate din fișia lor de acțiune. Sînt de subliniat succesele Diviziei 1 cavalerie, care în ziua de 15 martie a cucerit satul Borova Hora, iar în ziua de 19 martie cu Regimentul 2 roșiori a cucerit satul Rybary de pe malul de est al Hronului. Cu acest prilej, vitejii călăreți au reușit să pună stăpînire pe podul de peste Hron, împiedicînd pionierii inamici să dea foc încărcăturilor de distrugere pe care le aveau pregătite. În aceeași zi, regimentele 1 și 5 roșiori au eliberat satul Sliac, despresurînd o patrulă din Grupul 21 cercetare, rămasă în spatele frontului inamic. În ziua de 19 martie a trecut la ofensivă, pe malul de vest al rîului Hron, Divizia 8 cavalerie română în cooperare cu Divizia 232 infanterie sovietică, acționînd în cadrul Corpului 51 armată sovietic. Cu un puternic sprijin de artilerie asigurat de regimentul propriu și de două grupări de aruncătoare sovietice, unitățile diviziei au cucerit satele Trebula și Sielnica, în cel de-al doilea apărarea inamică fiind zdrobită prin luptă la baionetă din casă în casă.

Începînd din 20 martie, Armata 4 română a trecut la ofensivă pe tot frontul. În ziua de 21 martie a fost ruptă apărarea inamică din zona orașului Podbrezová. Această localitate și importanțele uzine reîntrate în patrimoniul poporului cehoslovac au fost eliberate prin lupta comună a Batalionului 52 pionieri român și a unui batalion sovietic din Sectorul 54 fortificații.

În ritm viu, Divizia 11 infanterie a continuat ofensiva. Învîingînd rezistențele opuse de inamicul în retragere pe pantele munților Tatra Mică, ea a eliberat numeroase sate pitite pe văile afluenților rîului Hron, între altele Dolná Lehota, Moštenica, Podkonice.

La 25 martie, pe o dimineață însorită de primăvară, trupele Diviziei 11 infanterie* au pornit de la cîțiva kilometri de Banská Bystrica la asaltul final pentru eliberarea orașului. Spulberînd apărarea din fața satului Sielce, Regimentul 2 dorobanți a capturat aproape întreg efectivul batalionului 2 din Regimentul 21 infanterie maghiar, împreună cu comandantul batalionului.

Corpul 6 armată a continuat ofensiva dinspre sud pentru a ieși pe rîul Hron, după forțarea căruia trebuia să manevreze orașul Banská Bystrica pe la est. Împingînd tunurile antitanc și antiaeriene în primele rînduri ale infanteriei, spre a-i asigura un sprijin rapid, cele două divizii de la stînga dispozitivului (9 și 18 infanterie) au înfrînt rezistențele organizate de inamic pe mai bine de 10 sate și păduri, lichidînd astfel cea de-a doua centură de apărare a orașului Banská Bystrica. Luptînd din greu Divizia 18 infanterie în satul Oravce, iar Divizia 9 infanterie pe înălțimea cu cota 487, cele două divizii au pătruns în cea de-a treia centură de apărare a orașului în seara de 22 martie. În cursul nopții, la dreapta celor două divizii, s-a aliniat și Divizia 6 infanterie română, care, pornită de pe creasta Munților Metalici slovaci, luptase fără artilerie pe pantele înzăpezite, eliberînd satele Sajba și Povrazník.

* În dimineața de 25 martie, Sectorul 54 fortificații sovietic a fost trecut în rezervă.

În ziua de 23 martie, cu puteri unite, cele trei divizii ale Corpului 6 armată au pornit la asaltul ultimei centuri de apărare, pe care inamicul a rezistat cu disperare. După ce au înfrînt prin lupte grele apărarea satelor Poniky, Horna Molča și Horna Mičiná, trupele Corpului 6 armată au luat contactul cu ultima poziție de apărare* a inamicului organizată pe înălțimile de pe malul de sud al râului Hron. Aceste înălțimi dominau orașul influențînd soarta apărării lui. De aceea, pentru cucerirea lor s-au dat lupte grele de către diviziile 6 și 9 infanterie în tot cursul zilei de 24 martie. În dimineața zilei, o grupare din Divizia 9 infanterie, compusă din batalionul 2 din Regimentul 36 infanterie, un pluton de pionieri și un pluton antitanc, printr-un atac îndrăzneț, a pus stăpînire pe înălțimea cu cota 712, pe care apoi întregul regiment a păstrat-o în ciuda tuturor reacțiilor ofensive inamice. Un nou contraatac dat cu putere de infanterie și tancuri a silit regimentul de la stînga să se replieze adînc. Neclintit pe înălțimea cucerită, Regimentul 36 infanterie și-a îndreptat o parte din focul său asupra flancului inamicului, care, angajat de front de Regimentul 34 infanterie din rezerva diviziei, a fost pus pe fugă. Către seara zilei, Divizia 9 infanterie era stăpînă pe întreaga înălțime și începea pregătirea pentru forțarea râului Hron. În dreapta sa, la Divizia 6 infanterie, luptele pentru cucerirea satului Salkova, înălțimile de la vest de sat continuau cu îndirjire. După miezul nopții, un ultim atac și Regimentul 27 infanterie a pătruns în Salkova.

Pe o punte improvizată, primele elemente de infanterie ale Diviziei 6 infanterie au început trecerea Hronului. Între timp afluiău către mal bărcile pneumatice, portitele, plutele construite cu ajutorul populației. Cînd soarele se ridica deasupra crestei munților, trupele Corpului 6 armată erau în plină trecere peste rîu, sub protecția artileriei. Cu primele unități trecute, Corpul 6 armată a continuat ofensiva. Regimentul 34 infanterie a cucerit gara de est a orașului Banská Bystrica, iar restul trupelor corpului au cucerit, în după-amiaza de 25 martie, înălțimile de la nordul orașului, îndeplinindu-și astfel misiunea.

În cursul aceleiași zile, diviziile Corpului 51 armată sovietic, pătrunse în Banská Bystrica pe la marginea de sud, au nimicit inamicul, care s-a apărut în interiorul orașului. În zilele de 23 și 24 martie, în compunerea Corpului 51 armată sovietic a luptat și Divizia 21 infanterie română. Zdrobind apărarea inamicului din satele Petova și Ilias și din pădurile de pe malul de est al râului Hron, a ajuns în cursul zilei de 24 martie la 3 km sud de Banská Bystrica. În aceeași zi a fost trecută la vest de rîul Hron, în rezerva Corpului 2 armată**.

Diviziile 1 și 8 cavalerie luptaseră între 20 și 25 martie alături de diviziile Corpului 51 armată sovietic, aducînd o contribuție valoroasă la zdrobirea apărării trupelor inamice care încercau să stăvilească pătrunderea spre Banská Bystrica pe la vest de Hron. Divizia 8 cavalerie a cucerit prin lupte grele, continuate și-n cursul nopții, satul Badin. După aceasta, zdrobind apărarea satelor Hor. Prsany și Malachov, a cucerit înălțimile de la sud-vest de Banská Bystrica, de unde asigura flancul și

* O fișie (centură) de apărare era compusă din 2—3 poziții succesive.

** Acesta luase sub ordine diviziile 1 și 8 cavalerie, care luptau la vest de Hron.

spatele trupelor sovietice pătrunse în oraș. Divizia 1 cavalerie a luptat cu fața spre vest pe pantele ce urcau spre creasta munților Fatra Mare. O dată cu nimicirea apărării inamice din față, unitățile diviziei au trebuit să respingă și numeroase contraatacuri executate de inamic pe flancurile lor. În ziua de 21 martie, Regimentul 2 roșiori a cucerit zona cotei 1026, fiind prima unitate care a pus piciorul pe creasta munților Fatra Mare, pe care a păstrat-o respingând toate contraatacurile inamice. Pe creasta munților divizia a luat legătura cu un grup de partizani cehoslovaci, care au acoperit în timpul luptelor intervalul creat între regimentele 2 și 5 roșiori. Divizia le-a pus la dispoziție hrană, muniții și asistență sanitară.

În condițiile grele în care au luptat trupele Armatei 4 în această perioadă, succesele lor ar fi fost și mai greu de realizat și mai scump plătite prin jertfe fără efortul neprecupețit al unităților de pionieri și de transmisiuni și al formațiunilor de spate. Pionierii, ajutați de populația slovacă, au asigurat continuitatea transporturilor pe principalele comunicații, au împiedicat blocarea lor cu zăpadă, au asigurat trecerile peste numeroasele cursuri de apă. În ultima decadă a lunii martie, ritmul viu al ofensivei le-a impus eforturi deosebite. Ei au organizat mișcarea pe șoseaua Brezno, Banská Bystrica aproape fără întrerupere, au întins peste râul Hron 3 poduri de vase și au ajutat pionierii sovietici la construcția altor 3 poduri improvizate peste același râu. Transmisioniștii — lucrând zi și noapte, deseori bătuți de viscol, ducând de multe ori materialul în spate — au asigurat legătura permanentă a comandanților cu trupele. Nu mi s-a întâmplat să cer o legătură chiar cu diviziile care luptau pe creasta Munților Metalici slovaci și să n-o obțin imediat. Foarte rar am citit în rapoartele operative primite de la divizii „cu regimentul... nu avem legătura...” Militarii formațiunilor de spate au muncit cu sîrguință și pricepere pentru a asigura maximum de randament puștinelor mijloace de care dispuneau pentru a aproviziona trupele, în condiții extrem de grele, cu hrană, alimentarea luptei cu cele necesare și evacuarea răniților.

La 25 martie, o dată cu eliberarea orașului Banská Bystrica, Armata 4 română încheia un lung șir de lupte grele — poate cele mai grele din tot războiul — pe care le-a purtat începînd de la 1 februarie 1945 în munții Slovaciei pe un front a cărui dezvoltare rareori a fost sub 40 km. Trupele Armatei 4 române în cooperare cu cele ale Armatei 4 sovietice au rupt apărarea trupelor fasciste pe o lărgime de 60 km și o adîncime de 30 km, lichidînd marele intrînd inamic de la sud-est de râul Hron.

Pe lîngă aportul substanțial adus de trupele Armatei 4 la eliberarea orașelor Zvolen și Banská Bystrica, ele au mai eliberat în perioada 1 februarie-25 martie peste 80 de localități, între care Podbrezová, Podkonice, Kriváň, Klockok, Zvol. Slatina, Rybary, Badin etc. Eliberarea Uzinelor metalurgice de la Podbrezová, ca și a multor exploatări miniere din Munții Metalici slovaci, a dat o serioasă lovitură potențialului industriei de război hitleriste. În timpul luptelor, trupele noastre s-au bucurat de prietenia și ajutorul populației din teritoriul eliberat. La rîndul lor,

trupele Armatei 4, deși se găseau în condiții materiale grele, au ajutat populația mult încercată în anii grei ai ocupației fasciste. Formațiile sanitare au dat asistență populației din zonele unde staționau, salvând viața multora. Au fost puse la dispoziția populației mijloace de transport pentru căratul lemnului etc.

Amintirea luptelor și jertfelor ostașilor români pentru eliberarea satelor și orașelor cehoslovace, ca și sentimentele locuitorilor lor își găsesc exprimarea cu prilejul diferitelor comemorări. Astfel, și oamenii muncii din Banská Bystrica, cu prilejul aniversării a 15 ani de la eliberarea orașului lor, au trimis ambasadorului Republicii Populare Române la Praga următoarea telegramă: „Felicităm poporul muncitor din Republica Populară Română pentru mărețele succese și-i mulțumim pentru ajutorul dat pentru eliberarea noastră de sub jugul fascist, pentru ca astăzi să putem construi socialismul în patria noastră. Vă mulțumim pentru sacrificiile pe care le-ați adus alături de eroicele armate sovietice. Vă rugăm să transmiteți salutări cordiale tovarășilor care au luptat pentru eliberarea noastră. Trăiască în veci frăția dintre popoarele cehoslovac și român”³.

Succesele obținute de Armata 4 sînt rodul luptei eroice și activității pline de abnegație a întregului său efectiv de peste 70 000 de militari. Ele au fost plătite cu jertfa a 5 900 de eroi și cu sîngele a peste 13 000 de răniți, în fruntea cărora stă însuși comandantul armatei, generalul Dăscălescu Nicolae, rănit în ziua de 26 martie pe marginea de est a orașului Banská Bystrica, pe cînd mergea să inspecteze trupele din prima linie aflate pe marginea de nord a acestuia.

Succesele Armatei 4 române s-au datorat voinței dîrze de luptă, curajului și rezistenței ostașilor săi, aplicării pe scară largă a manevrei și atacului de noapte. Numeroase ordine de zi ale comandanților de unități și mari unități, ca și ordinele și medaliile de război au răsplătit vitejia unităților și faptele de arme ale ostașilor.

Importanța efortului și succeselor obținute de trupele Armatei 4 române au fost apreciate de Comandantul suprem sovietic, care în ordinul de zi nr. 30 spunea: „În luptele pentru cucerirea orașului Banská Bystrica s-au remarcat trupele generalului Jmacenko * și ale generalului din armata română Dăscălescu Nicolae. Astăzi 26 martie la ora 21, capitala patriei noastre, Moscova, salută vitezele trupe ale Frontului 2 ucrainean și ale Armatei 4 române prîn 21 salve de artilerie trase din 124 de tunuri”⁴. Consiliul militar al armatelor sovietice, ca și reprezentantul Frontului 2 ucrainean pe lîngă comandamentul Armatei 4 române au felicitat trupele și comandanții pentru succesele și distincțiile obținute⁵.

Încheind povestirea acestor zile glorioase, îmi revin în minte rîndurile citite atunci în ziarul „Grai nou”, al direcției politice a Frontului 2 ucrainean: „Numele unităților și comandanților care se disting în acest fel sînt înscrise nu numai în cartea de aur a slavei, ci și în inimile oamenilor liberi din toate țările... Prin înalta prețuire de care s-au făcut

³ „Scînteia” nr. 4 794, din 29 martie 1960.

* Comandantul Armatei 40 sovietice.

⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 3/19, filele 110, 111.

⁵ Loc cit., dosarul nr. 3/18, filele 126, 128.

demne, trupele Armatei 4 române se găsesc alături de cele mai glorioase unități sovietice. Citarea lor se răsfinge asupra întregii Armate române, asupra întregului popor român. Ea este recunoașterea contribuției aduse prin sînge și luptă grea de Armata română la lichidarea dușmanului comun — hitlerismul“⁶.

În masivele muntoase Fatra Mare, Fatra Mică și în Carpații Albi

*General-locotenent în rezervă
ION SPIREA*

Luptele duse de Armata 4 română la vest de Hron în perioada 26 martie — 12 mai 1945 constituie un capitol glorios în cadrul acțiunilor desfășurate de trupele române, umăr la umăr cu trupele sovietice, pe teritoriul Cehoslovaciei. Aceste lupte se înscriu în cadrul loviturii date de aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean forțelor hitleriste și horthyste din Cehoslovacia, în scopul asigurării grupării principale a frontului care dezvoltă ofensiva pe direcția Viena.

Îndeplineam în acea vreme funcția de șef de stat-major al Armatei 4 române. Și astăzi îmi stăruie în minte acele clipe grele, dar înălțătoare pe care le-am trăit alături de ostașii, subofițerii și ofițerii armatei. Cu toții eram hotărâți să depunem toate eforturile pentru a zdrobi pe inamic și a grăbi apropierea momentului victoriei asupra fascismului.

Armata 4 română, comandată de generalul de corp de armată Nicolae Dăscălescu, a acționat în strînsă cooperare la stînga cu Armata 40 sovietică și în legătură la dreapta cu Corpul cehoslovac, aflat în flancul stîng al Frontului 4 ucrainean.

Terenul pe care s-au desfășurat luptele în această perioadă era muntos — împădurit, puternic compartimentat în adîncime. Munții Fatra Mare, riul Turiec, munții Fatra Mică, riul Váh, Carpații Albi, riul Morava formau un sistem de obstacole orientate nord-sud, care se succedau pe o adîncime mare, avantajînd apărarea fascistă.

Dezvoltînd ofensiva concentric spre Banská Bystrica de-a lungul Hronului, dinspre Brézno cu forțele de la flancul drept și dinspre Zvolen cu forțele de la flancul stîng, în cooperare cu Armata 40 sovietică, în perioada 15—24 martie, trupele Armatei 4 române au lichidat capul de pod pe care forțele hitleristo-horthyste îl apărau la est de Hron, în Munții Metalici ai Slovaciei. Continuînd ofensiva spre Banská Bystrica, trupele române și sovietice au eliberat la 25 martie acest important centru industrial și nod de comunicații din valea Hronului. În urma acestor importante succese, Armata 4 română și Armata 40 sovietică erau în măsură să înceapă acțiunile pentru zdrobirea forțelor fasciste din munții Fatra Mare.

★

⁶ „Grai nou“ nr. 38, din 31 martie 1945.

În seara de 25 martie, Armata 4 română se găsea cu Corpul 6 armată (diviziile 11, 18, 9 și 6 infanterie) pe aliniamentul Priehod Pila, Nemce, colțul nord-vest Banská Bystrica, având primele trei divizii în eșalonul întâi și Divizia 6 infanterie în eșalonul doi la Selce, iar Corpul 2 armată (diviziile 8 și 1 cavalerie și Divizia 21 infanterie) pe aliniamentul nord Malachov, cota 1 026 și cota 654, nord-est Kasova Lehotka, având primele două divizii în eșalonul întâi, iar Divizia 21 infanterie în eșalonul doi în zona Badin.

În rezerva armatei se găsea Sectorul 54 fortificații sovietic, în zona Kyncelovo, Senica (circa 3 km nord-est Banská Bystrica).

În fața Armatei 4 române acționau diviziile 15, 76 infanterie și 101 munte germane și Divizia 24 infanterie maghiară, care fuseseră completate în urma pierderilor suferite în luptele anterioare.

Începînd de la 26 martie, Armata 40 sovietică și Armata 4 română urmau să treacă la ofensivă pentru a nimici gruparea hitleristo-horthystă din masivul Fatra Mare și a ieși în valea Turiecului. Armata 4 română trebuia să acționeze pe direcția Banská Bystrica, Hor. Stubna, pentru a curăți masivul muntos și a ieși în valea râului Turiec. Concomitent, Armata 40 sovietică trebuia să treacă la ofensivă din raionul Kasovo—Lehotka, Dubrav, cu lovitura principală pe direcția Kremnica, pentru a întoarce apărarea inamică din partea sudică a masivului Fatra Mare.

Zdrobite pe Hron, trupele fasciste nu au mai fost în măsură să apere munții Fatra Mare la marginea lor estică. Ele și-au organizat apărarea în interiorul masivului.

Inițial, în partea sudică a acestor munți, inamicul a apărut creasta într-un dispozitiv insular, lipsit de continuitate, urmărind în special interzicerea direcțiilor care conduceau dinspre Banská Bystrica spre Hor. Stubna și Kremnica și dinspre Zvolen spre Kremnica. Treptat însă, forțele hitleristo-horthyste au ocupat intervalele și și-au extins flancurile, astfel încît spre sfîrșitul lunii martie frontul adversarului era aproape continuu.

În stînga Armatei 4 române acționa Corpul 51 armată sovietic, sub ordinele căruia se găsea și Divizia 3 infanterie română.

Pentru îndeplinirea misiunii primite, comandantul Armatei 4 a hotărît să treacă la ofensivă pentru a cuceri aliniamentul Hor. Tureka, înălțimile cu cotele 1 179 și 944, dînd lovitura principală pe direcția Banská Bystrica, Hor. Harmonec, iar cu o divizie să curețe șoseaua Ulmanka (Ulanka), Vys. Javoriska și masivul muntos de la est de această comunicație, pentru a asigura dreapta armatei și a lua legătura cu stînga Frontului 4 ucrainean (Corpul cehoslovac).

În acest scop, în dimineața de 26 martie Corpul 6 armată (diviziile 11, 18 și 6 infanterie) urma să reia ofensiva cu două divizii pe direcția Hor. Harmonec, iar cu o divizie să asigure dreapta armatei spre Lipt. Osada; Divizia 9 infanterie a fost dirijată spre sud, pentru a participa la eliberarea orașului Kremnica.

Corpul 2 armată (diviziile 8 cavalerie purtată, 1 cavalerie și 21 infanterie) continua ofensiva cu lovitura principală la dreapta, pentru a cuceri creasta munților Fatra Mare de la sud de înălțimea cu cota 1 179.

Potrivit misiunilor primite, în perioada 26—31 martie, trupele Armatei 4 române, trecînd la ofensivă, au desfășurat lupte îndîrjite, al căror rezultat l-au constituit respingerea spre vest a forțelor germano-maghiare, pătrunderea adîncă a trupelor Corpului 6 armată de la aripa dreaptă a armatei în munții Fatra Mare spre trecătoarea Harmonec și ieșirea trupelor Corpului 2 armată pe creasta munților în zona cotelor 1 266, 1 288. Prin aceasta se creau condiții pentru pătrunderea în valea râului Turiec și interceptarea comunicației Hron-Breznica, Kremnica. Atingerea crestei sudice a munților de către Corpul 2 armată română amenința flancul și spatele grupării inamicului ce acționa în fața Corpului 51 armată sovietic, care dezvolta ofensiva spre Kremnica, ușurîndu-i îndeplinirea misiunii.

Între numeroasele acțiuni eroice desfășurate de trupele române în această perioadă, un loc deosebit ocupa lupta Detașamentului „Ulmanka” din Regimentul 2 dorobanți (Divizia 11 infanterie).

Gruparea principală a Diviziei 11 infanterie, formată din Regimentul 2 dorobanți, un batalion din Regimentul 19 infanterie cu sprijinul a două divizioane de artilerie, a acționat pe direcția Selce, cota 932 și cota 1 001, a ajuns pe înălțimile cu cotele 1 041 și 1 001, care dominau dinspre est satul Spania Dolina. Aici a fost oprită de o puternică rezistență adversă, care apăra această localitate.

În ziua de 26 martie, Regimentul 2 dorobanți a format un detașament dintr-un batalion întărit, cu misiunea de a intercepta șoseaua Banská Bystrica, Hor. Harmonec la nord-vest de Ulmanka (Ułanka) și a nimici rezistențele din fața centrului Corpului 6 armată.

Detașamentul denumit „Ulmanka”, condus de maiorul Avram Zenovie, șeful de stat-major al Diviziei 11 infanterie, a reușit să se strecoare prin pădure pînă la circa 700 m sud-est de Ulmanka, unde a luat contact cu apărarea inamică.

Regimentul 2 dorobanți, repetînd atacurile și în cursul nopții, a reușit către ora 5 să cucerească satul Spania Dolina. Contraatacat de înamic cu forțe superioare, Regimentul 2 dorobanți a luptat eroic în această localitate cu legăturile în spatele său interceptate de inamic, pînă la terminarea muniției, după care a fost nevoit să se replieze pe înălțimea de la est cota 1 041, sub protecția unei grupări speciale, care a atacat spre a-l degaja și a-i acoperi regruparea pe înălțimea menționată mai sus.

Detașamentul „Ulmanka” a fost pus într-o situație foarte grea. Încercuit de inamic, detașamentul a continuat să reziste pînă în noaptea de 28 spre 29 martie. Maiorul Avram Zenovie, comandantul detașamentului, a căzut ca un erou în fruntea unității sale.

În luptele din raionul Spania Dolina, Ulmanka (Ułanka), Regimentul 2 dorobanți a provocat pierderi inamicului și a atras numeroase forțe ale acestuia pe direcția Banská Bystrica, Harmonec. Prin aceasta inamicul și-a dezvăluit intenția de a apăra cu înverșunare această direcție.

În timp ce forțele principale ale armatelor 4 române și 40 sovietice înaintau concentric spre Banská Bystrica, Divizia 3 infanterie română, aflată sub ordinele Corpului 50 armată sovietic, a trecut, începînd de la 23 martie, la ofensivă spre nord-vest, în cooperare cu trupele Corpului

50 armată sovietic. Forțind Hronul, divizia a realizat inițial capete de pod la nord de râu, pe care le-a dezvoltat și, continuând ofensiva, a cucerit pînă la 26 martie aliniamentul Trnie, Budicka, Dubrav ; acțiunile ei s-au desfășurat în teren accidentat și împădurit, împotriva unui inamic ce se apăra cu îndrjire.

La 27 martie, diviziile 3 și 9 infanterie române au intrat sub ordinele Corpului 51 armată sovietic.

La 30 martie, forțele fasciste aflate în partea de sud-vest a munților Fatra Mare, în urma loviturilor primite de front și amenințate la ambele flancuri prin înaintarea armatelor 4 române și 53 sovietice, au slăbit rezistența. Ca urmare, ambele divizii au reluat cu vigoare ofensiva din proprie inițiativă pe direcția Kremnica.

Străbătînd prin lupte un teren accidentat, împădurit, cu pante abrupte și în care hitleriștii instalaseră numeroase baraje de mine, cele două divizii române s-au apropiat de Kremnica, iar în ziua de 1 aprilie au început acțiunile pentru eliberarea acestui mare oraș. După lupte grele duse ziua și noaptea, în seara de 2 aprilie, Divizia 9 infanterie a ajuns în partea de sud-est a orașului, iar Divizia 3 infanterie, după zdrobirea rezistențelor de la Hor. Ves, a ajuns la circa 300 m de ieșirea de sud a orașului Kremnica, joncțiunea între cele două divizii făcîndu-se în raionul gării, situată în partea de sud-est a orașului.

În dimineața zilei de 3 aprilie, cele două divizii române, avînd forțele principale la aripile interioare, au reluat atacul pătrunzînd cu acestea în oraș, iar cu cîte un regiment l-au învăluit pe înălțimile de la est și vest.

Concomitent cu acțiunea de curățire a orașului, ofensiva celor două divizii a continuat spre nord, ajungînd în seara zilei în contact cu o nouă apărare pe care inamicul o organizase pe aliniamentul Piargy, Kunesov, pentru a acoperi ieșirea de vest a defileului Harmonec și retragerea trupelor hitleristo-horthyste angajate în lupte grele de către Armata 4 română în acest defileu.

În timpul luptelor desfășurate de către diviziile 3 și 9 infanterie pe direcția Kremnica a continuat înaintarea și Divizia 1 cavalerie de la stînga Corpului 2 armată, iar la 3 aprilie Divizia 9 infanterie a intrat sub ordinele acestui corp de armată.

Prin eliberarea orașului Kremnica a fost desăvîrșită zdrobirea apărării hitleriste din partea sudică a munților Fatra Mare. S-au creat condiții pentru interceptarea comunicațiilor grupării fasciste, angajate în luptă cu trupele Armatei 4 române în partea centrală și de nord a masivului Fatra Mare, grăbindu-se obținerea succesului și în acest sector. În următoarele două zile de luptă a fost zdrobită apărarea inamică și în restul masivului muntos, inamicul fiind silit să părăsească definitiv acest puternic reduct natural pe care-și sprijinea apărarea în fața dreptei Frontului 2 ucrainean.

Eliberarea orașului Kremnica a constituit o mare victorie obținută de trupele diviziilor 3 și 9 române, în strînsă cooperare cu trupele Corpului 51 armată sovietic. La acest succes a contribuit și stînga Corpului 2 armată român, care ieșise pe creasta munților Fatra Mare la 5 km est de Kremnica încă de la 29 martie.

În ziua de 2 aprilie, trupele Frontului 2 ucrainean care acționau în valea Dunării au eliberat orașul Madiarovar.

Victoria de la Madiarovar și cea de la Kremnica au fost elogiaste de Comandamentul suprem sovietic, care în ordinul de zi nr. 329 arăta :

„Trupele Frontului 2 ucrainean, desfășurînd ofensiva pe malul de sud al Dunării, în ziua de 2 aprilie au ocupat orașul și importantul nod de comunicații Madiarovar, iar astăzi 3 aprilie, împreună cu trupele române, au ocupat prin lupte orașul și stația de cale ferată Kremnica, punct puternic al apărării fasciste pe părțile de sud ale masivului Veliko Fatra“.¹

La 2 aprilie, Armata 4 română urma să reia ofensiva pe direcția Banská Bystrica, Hor. Stubna pentru a zdrobi apărarea hitleristo-horthystă din partea centrală a munților Fatra Mare și a ieși la vest de acest masiv.

Lovite puternic de trupele Armatei 40 sovietice și de diviziile 3 și 9 române, trupele hitleriste din zona de sud-vest a munților Fatra Mare au început retragerea spre nord, ceea ce a făcut posibil ca stînga Armatei 4 române să treacă la ofensivă încă de la 1 aprilie. La 2 aprilie ofensiva Armatei 4 s-a generalizat pe tot frontul.

Pînă la 3 aprilie, gruparea fascistă din centrul munților Fatra Mare a rezistat cu îndîrjire în fața Armatei 4 române, în scopul de a acoperi retragerea forțelor din fața Corpului 51 armată sovietic. Din această cauză, forțele principale ale Armatei 4 române au fost nevoite să ducă lupte grele în fața defileului Harmonec, reușind pînă la 3 aprilie să realizeze o pătrundere pe o adîncime de aproximativ 2 km, pe un front de aproape 10 km în fișia de apărare inamică.

În cursul zilei de 4 aprilie, trupele Armatei 4 române, continuînd atacurile cu și mai multă îndîrjire, au zdrobit definitiv apărarea fascistă din munții Fatra Mare. Gruparea inamică a început retragerea spre vest, spre a nu fi surprinsă de forțele româno-sovietice care înaintau la nord de Kremnica.

În raportul operativ din seara de 4 aprilie al armatei rezultatul luptelor era caracterizat astfel : „S-a înfrînt rezistența dîră a inamicului pe tot frontul armatei și s-au realizat progresiuni simțitoare. S-au cucerit... cca. 30 de localități, s-a pus stăpînire pe numeroase observa-toare inamice și s-au capturat numeroși prizonieri și materiale de război“.²

În noaptea de 4 spre 5 aprilie, unități din diviziile 24 infanterie horthystă, 15 și 76 infanterie hitleristă, retrase din defileul Harmonec, au organizat o nouă apărare pe aliniamentul Haj Cremosne, Hor. Stubna, masivul păduros nord Sklené, care însă a fost lichidată în noaptea de 6 spre 7 aprilie de către trupele române, care au continuat ofensiva spre nord-vest.

După ieșirea la vest de munții Fatra Mare, începînd de la 5 aprilie, trupele Armatei 4 române au continuat ofensiva fără oprire, pătrun-

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 3/19, filele 51—53. Ordinul de zi nr. 329 din 3 aprilie 1945 al Comandamentului suprem sovietic.

² Loc. cit., fila 79.

zînd cu toate forțele în valea Turiecului, o vale largă, orientată sud-nord, care desparte cele două masive muntoase : Fatra Mare și Fatra Mică.

Inițial, Armata 4 română, acoperindu-se spre vest (Fatra Mică) cu o parte redusă din forțe, a acționat cu majoritatea forțelor spre nord, în lungul văii Turiecului, pentru a curăți de inamic și a intercepta comunicațiile forțelor fasciste din fața Corpului cehoslovac, care acționa de la est spre vest pe valea râului Váh. Treptat însă, pe măsură ce forțele de la dreapta Armatei 40 sovietice (Corpul 51 armată) își orientau acțiunile spre nord-vest, forțele Armatei 4 au fost și ele îndreptate în aceeași direcție, astfel încît la 10 aprilie forțele principale ale Armatei 4 erau angajate în munții Fatra Mică. În valea Turiecului rămăseseră numai Divizia 18 infanterie română și Sectorul 54 fortificații sovietic, pentru desăvîrșirea curățirii ei de inamic și stabilirea legăturii cu Corpul cehoslovac.

La 10 aprilie, Armata 4 română ajunsese pe aliniamentul general : Necpal, Kostany, Lazany, creasta munților Fatra Mică care desparte văile Turiec și Rajcanka. Astfel, dreapta Armatei 4 române se găsea cu fața spre nord în valea Turiecului, pe cînd centrul și stînga erau cu fața spre nord-vest în munții Fatra Mică. La aceeași dată, Armata 40 sovietică, sub ordinele căreia acționau și diviziile române 6 și 21 infanterie și 1 cavalerie, se găsea cu dreapta în munții Fatra Mică, în legătură cu Armata 4 română, iar cu stînga pătrunsese în valea Váhului, în raionul Opatovce, Ivanovce. Corpul cehoslovac ajunsese în raionul Sukany, Turany, la aproximativ 10 km nord-est de Kostany, în legătură cu dreapta Armatei 4 române.

Atingerea acestui aliniament marca încheierea unei noi etape victorioase a luptelor Armatei 4 române, în cadrul căreia trupele acestei armate, în strînsă cooperare cu Armata 40 sovietică, au zdrobit gruparea germano-maghiară din munții Fatra Mare, au înlăturat un puternic bastion al apărării fasciste, au curățat de inamic valea Turiecului și au pătruns în masivul muntos Fatra Mică.

★

Începînd de la 11 aprilie, Armata 4 română și Armata 40 sovietică trebuiau să dezvolte ofensiva pe direcția generală Olomouc, convergent cu direcția Moravska Ostrava, Olomouc a Frontului 4 ucrainean, pentru a încercui și nimici Armata 1 tancuri germană.

Concomitent, Armata 53 sovietică și Armata 1 română dezvoltau ofensiva pe direcția generală Brno, pentru a zdrobi forțele de la flancul drept al aceleiași armate inamice.

Aceste acțiuni erau destinate să asigure gruparea principală a Frontului 2 ucrainean, care desăvîrșea operația de la Viena, interzicînd încercările de pătrundere a inamicului în flancul și spatele acestei grupări, în special pe văile râurilor Váh și Morava.

Terenul în care acționa Armata 4 română era muntos, împădurit, cu înălțimi în jur de 1 000 m, compartimentat în adîncime, prezentînd o serie de obstacole naturale care se succedau de la est spre vest astfel : munții Fatra Mică, râul Váh, Carpații Albi, râul Morava. Aceste obstacole avantajau apărarea fascistă. Înălțimi mai mari erau în partea de

nord a munților Fatra Mică și scădeau treptat spre sud și vest, transformându-se într-o zonă de dealuri împădurite la vest de Carpații Albi.

Comandamentul hitlerist acorda o mare importanță apărării munților Fatra Mică, Carpaților Albi, și în special văilor Váhului și Moravei, întrucât aici hitleriștii dispersaseră importante uzine de armament și materiale de război și totodată își mențineau posibilitatea de a acționa în lungul acestor văi, în flancul și spatele forțelor principale ale Frontului 2 ucrainean. Astfel se explică înverșunarea cu care hitleriștii au apărât această regiune.

În cadrul acestei ofensive de mare amploare care urma să se dezvolte pe direcția generală Olomouc, Armata 4 română a primit inițial misiunea să continue ofensiva pe direcția Gajdel Belusa (pe râul Váh), Val. Klobouky și să realizeze un cap de pod la vest de Váh, pe aliniamentul Hořovice, Tachyna, Podhorie.

În fața Armatei 4 se apărau, între valea Turiecului și valea Rajcanka, sprijinindu-se puternic pe masivul Fatra Mică, diviziile hitleriste 320 Volksgrenadier, 15 infanterie și 76 infanterie, întărite cu Batalionul 13 vânători de munte horthyst.

Pentru îndeplinirea misiunii primite, comandantul Armatei 4 române a hotărât să reia ofensiva în dimineața de 11 aprilie, cu lovitura principală pe direcția Zliechov, Hořovice, pentru a rupe apărarea inamică de pe creasta munților Fatra Mică, și o lovitură în lungul văii Turiecului pe direcția Kostany, Turc. Sv. Martin, pentru a stabili legătura în acest raion cu Corpul cehoslovac. Ulterior, cu toate forțele să dezvolte ofensiva spre Váh, să iasă pe acest râu și să realizeze capul de pod ordonat.

Ofensiva Armatei 4 române s-a desfășurat în două etape. În prima etapă, între 11 și 14 aprilie, Corpul 6 armată a lichidat rezistențele din valea Turiecului și a eliberat orașul Turc. Sv. Martin, stabilind legătura cu Corpul cehoslovac, după care, regrupindu-și forțele, a înaintat spre vest, depășind creasta munților Fatra Mică și ieșind în valea Rajcanka la Fryvald.

Corpul 2 armată a realizat pătrunderi mai mici în dispozitivul apărării adversarului, din cauza rezistenței îndârjite a acestuia.

În timpul acestei etape, Corpul 51 armată sovietic care acționa în stînga Armatei 4 române a trecut marile unități din subordine la vest de Váh, urmînd să dezvolte ofensiva pe direcția generală Uherský Brod, pentru a întoarce apărarea forțelor inamice care mai rezistau la est de acest râu. Sub ordinele Corpului 51 armată a acționat și Divizia 1 cavalerie română.

Continuînd ofensiva la vest de Váh, Corpul 51 armată a rupt apărarea inamică din Carpații Albi și, intensificînd continuu puterea loviturilor, a ieșit la nord-vest de acești munți, pe aliniamentul Stehlici, Bystrice, Korytna, Trnovkym. Divizia 21 infanterie română, acționînd la est de Váh, a făcut siguranța dreptei Corpului 51 armată sovietic.

În același timp, Armata 4 română a pătruns adînc în munții Fatra Mică, reducînd considerabil capul de pod pe care hitleriștii îl mai stăpîneau la est de râu.

La 15 aprilie, în fața Armatei 4 se apărau Divizia 320 infanterie germană (Volksgrenadier), întărită cu Batalionul 887 infanterie, Divizia

76 infanterie, întărită cu Batalionul 13 vânători de munte maghiar, batalionul de instrucție al Armatei 1 blindate, Batalionul 236 pionieri, Batalionul 76 independent și Divizia 15 infanterie, întărită cu Batalionul 284 infanterie. Aceste forțe reprezentau valoarea a 4 divizii infanterie.

Raportul de forțe în fișa Armatei 4, care avea o lărgime de circa 80 km, indica o ușoară superioritate în favoarea forțelor noastre. Folosind avantajele pe care terenul le oferea apărării, inamicul a opus o rezistență îndârjită trupelor române, obligându-le să ducă lupte grele pentru cucerirea pas cu pas a terenului.

Din misiunea pe care Armata 4 română a primit-o la 14 aprilie rezultă că forțele ei trebuiau să acționeze pe două direcții: Corpul 6 armată, din dreapta armatei, trebuia să reducă capul de pod pe care inamicul îl apăra la est de râul Váh, să forțeze acest râu, după care să înainteze pe direcția generală Vizovice, pentru a ieși pe aliniamentul Vizovice, Brézuvky. Corpul 2 armată, din stînga armatei, trebuia să rupă apărarea inamicului pe direcția Zaharovice, să iasă din Carpații Albi și să dezvolte apoi ofensiva spre nord, pentru a ajunge pe aliniamentul de mai sus, împreună cu Corpul 6 armată.

Comandantul Armatei 4 române a hotărît să dea lovitura principală la vest de Váh cu forțele de la flancul stîng pe direcția Zaharovice, în scopul de a nimici forțele fasciste din Carpații Albi și a cădea pe comunicațiile lor de retragere spre Stáre Město. Concomitent, forțele de la dreapta și centru urmau să continue acțiunile de curățire și fixare a forțelor inamicului din capul de pod de la est de Váh, în munții Fatra Mică.

Potrivit acestei hotărîri, începînd de la 15 aprilie, trupele Armatei 4 române au acționat pe ambele maluri ale râului Váh, dînd două lovituri convergente, pe direcțiile Nem. Pravno, Bylnice și Liescove, Zaharovice.

În această perioadă P.C.R. a inițiat plecarea pe front a unor reprezentanți ai guvernului pentru a vedea modul cum unitățile românești erau aprovizionate cu cele necesare susținerii luptelor, cum își îndeplineau acestea misiunile încredințate și totodată pentru a arăta ostașilor țelurile mărețe ale puterii populare. În acest scop, la mijlocul lunii aprilie, în mijlocul nostru a sosit o delegație guvernamentală. În cadrul difertelor adunări care au avut loc, membrii delegației au explicat soldaților și ofițerilor programul guvernului democrat și măsurile luate pentru înfăptuirea lui. S-au conferit decorații militarilor care se distinseseră în lupte, iar echipele artistice care însoțeau delegația au dat o serie de spectacole.

Toate acestea au întărit și mai mult convingerea noastră că în conducerea de stat a țării s-a petrecut o schimbare radicală în interesul maselor, ceea ce ne-a sporit însuflețirea în luptă.

Pînă la 27 aprilie, Corpul 6 armată a desfășurat lupte îndârjite pentru reducerea capului de pod inamic din munții Fatra Mică reușind să realizeze pătrunderi însemnate pe direcțiile de ofensivă ale marilor unități și unităților, cu toată rezistența opusă de inamic și numeroasele contraatacuri pe care acesta le-a executat.

Luptele duse de trupele române în munții Fatra Mică au avut un caracter deosebit de înverșunat. Numeroasele atacuri dezlănțuite de tru-

pele române erau urmate la scurte intervale de timp de contraatacuri executate de inamic, atât ziua cât și noaptea. În aceste lupte s-a manifestat din plin eroismul colectiv și individual al ostașilor români.

Din declarațiile prizonierilor a rezultat că unitățile inamicului aveau ordin să nu cedeze terenul cu nici un preț, iar în cazul când îl pierdeau trebuiau să contraatace imediat pentru a-l recuceri. Astfel, numai în ziua de 23 aprilie inamicul a executat 12 contraatacuri puternice cu forțe până la două batalioane. Prin focul puternic al infanteriei și artileriei române, aceste contraatacuri au fost respinse cu pierderi grele pentru inamic.

O companie din Divizia 3 infanterie a respins cinci contraatacuri în ziua de 17 aprilie în raionul Cičmany.

Divizia 11 infanterie, la centrul armatei, desfășurând atacuri repetate, a reușit să străpungă apărarea capului de pod inamic de la est de Váh, apropiindu-se de centrul industrial Dubnica, situat în valea acestui râu.

La vest de râul Váh rezistența opusă de adversar a fost și mai înverșunată. În zilele de 19, 20 și 21 aprilie, Divizia 21 infanterie a dus lupte pentru cucerirea satului Kykula și înălțimii cu cota 747.

O mențiune deosebită merită fapta eroică a căpitanului Decuseară Gheorghe, comandantul bateriei 9 din regimentul 30 artilerie, care a rezistat cu dirzenie în fața atacurilor inamicului; trăgând personal cu pușca mitralieră asupra atacatorilor, împreună cu ostași de la observatorul la care se găsea, a reușit să oprească pe inamic, provocându-i pierderi grele. El a căzut ca un erou în timpul acestor lupte. Pentru vitejia dovedită, el a fost citat prin ordin de zi pe Armata 4 română.

Până în seara de 27 aprilie, prin eforturile comune ale marilor unități de la aripa stângă a Armatei 4 române și ale Corpului 51 armată sovietic, întreaga apărare hitleristă din Carpații Albi a fost ruptă. Divizia 9 infanterie și Divizia 8 cavalerie române, care erau subordonate Corpului 51 armată sovietic, precum și Divizia 6 infanterie au reușit să iasă în valea Moravei, în strînsă cooperare cu Armata 40 sovietică.

În același timp și Armata 1 română ieșise pe Morava cucerind orașul Uherský Ostroh, important nod de comunicații și punct de sprijin al apărării hitleriste.

Ajungînd în raionul Bystrice, Banov, Armata 4 română a interceptat șoseaua Trencin, Kostolna, Stáre Město și a cooperat cu Armata 40 sovietică la interceptarea șoselei și a căii ferate Trenc Tepla, Bynice, Stáre Město.

Prin interceptarea acestor comunicații, apărarea trupelor hitleriste din capul de pod de la est de Váh era practic întoarsă. În același timp, trupele Frontului 4 ucrainean, prin înaintarea lor spre vest, amenințau întoarcerea aceluiași cap de pod dinspre nord. Se creaseră astfel condiții pentru nimicirea întregii grupări hitleriste aflate la est de Morava.

În această situație se punea problema înaintării rapide a forțelor de la dreapta Frontului 2 ucrainean pe direcția generală Olomouc pentru a face joncțiunea în timp cât mai scurt cu forțele Frontului 4 ucrainean.

în scopul încercuirii și nimicirii forțelor inamice de la est de Morava. Dezvoltarea rapidă a ofensivei forțelor române și sovietice spre Olomouc agrava din ce în ce mai mult situația critică în care se găseau trupele hitleriste. Ca urmare a loviturilor primite în timpul luptelor anterioare și a pierderilor suferite, starea morală a trupelor inamicului se înrăutățea din ce în ce mai mult ducând implicit la scăderea capacității lor combative, mai ales că în această etapă orice soldat își dădea seama că fiecare zi care trecea apropia dezastrul Germaniei hitleriste.

Lichidarea grupării de forțe hitleriste care încă mai rezista la est de Váh — în munții Fatra Mică, precum și la vest de Váh — în munții Carpații Albi a fost rezultatul loviturilor hotărâte date de către Armata 4 română în strînsă cooperare cu Armata 40 sovietică.

În seara de 27 aprilie Armata 4 română se găsea cu dreapta (Corpul 6 armată) în contact cu inamicul ce apăra capul de pod de la est de Váh; cu centrul (Divizia 11 infanterie) pe aliniamentul Dol. Poruba, Kolacin, sud Priles și pe râul Váh, pînă la Opatova; iar cu stînga (Corpul 2 armată), în Carpații Albi.

La dreapta, Armata avea legătură cu Corpul cehoslovac, iar la stînga cu Corpul 51 armată din Armata 40 sovietică în raionul Uher-ský Brod.

În această situație, Armata 4 română a primit ordin să reia ofensiva în ziua de 28 aprilie cu toată energia pe întregul front pe direcția generală Hor. Lidec.

Comandantul Armatei 4 române a hotărît să continue lovitura principală cu trupele de la stînga sa, pentru a ajunge cît mai repede pe pantele sudice ale munților Beschizi, și a intercepta retragerea spre vest a forțelor hitleriste, care luptau în munții Fatra Mică, în fața dreptei și centrului Armatei 4 române.

Prin înaintarea spre nord a forțelor principale ale Armatei 4 române și spre vest a trupelor Frontului 4 ucrainean, Corpul 6 armată de la dreapta Armatei se făcea treptat disponibil în vederea dezvoltării ulterioare a ofensivei în raport de nevoile operative.

În dimineața de 28 aprilie, ofensiva Armatei 4 române a început pe tot frontul și chiar în cursul acestei zile, trupele de la centrul Armatei au reușit să elibereze importanta localitate Dubnica și să realizeze însemnate pătrunderi la stînga dispozitivului spre Nezdenice.

Pe restul frontului, inamicul a opus însă o puternică rezistență. Totuși după o ultimă încercare de a opri ofensiva, trupele hitleriste au început retragerea.

În zilele de 29 și 30 aprilie, marile unități de la flancul drept al Armatei au ieșit pe râul Váh între Nosice și Ilava, iar centrul a forțat râul Váh în raionul Nemsova și a început să dezvolte ofensiva în Carpații Albi în spatele inamicului, care încă mai rezista în fața flancului stîng al Armatei 4 române. Stînga Armatei continua să înainteze în Carpații Albi.

Continuînd urmărirea inamicului în zilele următoare, Armata 4 română a atins la 3 mai înălțimile de la sud de valea Lutoninka. Corpul 6 armată, a cărui fișie de ofensivă se îngustase considerabil prin înaintarea stîngii Frontului 4 ucrainean, a fost regrupat în raionul Uherský

Hradiste, Stáre Město, Volehrad pentru a înlocui unități din Armata 1 română.

În ziua de 4 mai, o parte din marile unități ale Armatei 4 române au început să treacă la vest de Morava pe la Stáre Město, îndreptându-se spre nord în direcția Prostějov. În ziua de 5 mai, în timp ce Corpul 2 armată continua ofensiva la est de Morava, Corpul 6 armată a început înlocuirea la vest de Morava a forțelor Armatelor 1 române și 53 sovietice. La 7 mai toate forțele Armatei 4 se găseau la vest de Morava.

În dimineața de 8 mai, atacînd pe frontul Hrubcice, Koberice pe direcția generală Plumlov, trupele Armatei au întâmpinat o puternică rezistență din partea inamicului.

În noaptea de 8/9 mai, inamicul a încetat lupta și a început retragerea spre vest. Armata 4 română a trecut la urmărire pe direcția generală Boskovice, Chotobor cu Corpul 2 armată în eșalonul întâi.

Urmărirea a continuat pînă la 12 mai, cînd Armata 4 română a fost regrupată în raionul Nové Město, Frisava, Zdriec.

În cele 15 zile cît a durat urmărirea, Armata 4 română a realizat o înaintare pe o adîncime de aproximativ 200 km, în medie cîte 13—14 km pe zi, ritm foarte viu pentru marile unități de infanterie.

Ansamblul acțiunilor duse de Armata 4 română împreună cu Armatele 40 și 53 sovietice și Armata 1 română, începînd de la 28 aprilie, au avut drept rezultat nimicirea Armatei 1 tancuri hitleriste.

Pătrunderea realizată de Armata 4 română pe o adîncime de circa 200 km și pe un front inițial de 100 km, care treptat s-a restrîns, a dus la eliberarea unui mare număr de localități și orașe mai importante, printre care se află : Dubnica, Puchov, Prostějov, Boskovice, Bystrice și multe altele.

Trupele Armatei 4 române au provocat inamicului grele pierderi în morți și răniți, au făcut numeroși prizonieri și au capturat mari cantități de armament și materiale de război.

Luptele duse de trupele Armatei 4 române la vest de râul Hron în perioada 26 martie — 12 mai 1945 s-au încheiat cu un bilanț glorios.

Zdrobind forțele hitleristo-horthyste din zona Banská Bystrica, la 25 martie 1945, trupele Armatei 4 române, umăr la umăr cu trupele Armatei 40 sovietice și în legătură la dreapta cu Corpul cehoslovac care lupta în cadrul Frontului 4 ucrainean, au rupt apărarea inamicului de pe Hron și au pătruns pînă la 27 aprilie pe o adîncime de peste 140 km. Prin lupte grele, zdrobind rezistența unui inamic ce se apăra cu înverșunare și sfărîmîndu-i numeroasele contraatacuri, trupele Armatei 4 române, avînd un efectiv de peste 70 000 de oameni, au contribuit din plin la asigurarea dreptei grupării principale a Frontului 2 ucrainean, care dezvoltă ofensiva pe direcția Viena, interzicînd văile Hronului, Turiecului, Váhului și Moravei, care deschideau căi de pătrundere spre flancul și spatele acestei grupări.

Prin mari eforturi și sacrificii, trupele române au cucerit terenul pas cu pas și au provocat grele pierderi forțelor hitleristo-horthyste, slăbindu-le considerabil capacitatea de luptă.

Aceste importante succese au fost obținute cu pierderi proprii de aproximativ 5 000 de oameni morți și răniți.

Prin eforturile și sacrificiile făcute în luptele duse pe teritoriul Cehoslovaciei pentru zdrobirea forțelor hitleristo-horthyste și cucerirea munților Fatra Mare, Fatra Mică și Carpații Albi, ostașii, subofițerii și ofițerii Armatei 4 române au înscris pagini glorioase în istoria poporului nostru, îmbogățindu-i cu noi fapte de arme tradițiile sale de luptă pentru libertate și independență.

★

După terminarea operațiilor militare și regrouparea lor în raionul Nové Město, Frisava, Zdriec, trupele Armatei 4 române au trecut la executarea unui program de pregătire de luptă.

În perioada staționării în această zonă, trupele române au fost vizitate de către comandanții marilor unități sovietice cu care au luptat umăr la umăr pentru zdrobirea fascismului.

Felicitănd militarii Armatei 4 române cu ocazia unei vizite, comandantul Armatei 40 sovietice a arătat că „Toți ofițerii, subofițerii și soldații români s-au comportat foarte bine pe cîmpul de luptă”, exprimînd întreaga sa mulțumire unităților Armatei 4 române, care, prin lupta lor neobosită de zi și noapte și prin actele lor de bravură și eroism, și-au adus contribuția la victoria finală împotriva fascismului.

În dimineața de 8 iunie 1945 Armata 4 română a primit ordin să se deplaseze spre țară. În timpul deplasării spre țară, trupele române au fost primite cu flori de populația din Cehoslovacia și Ungaria. Ele au inaugurat la Piestany un monument ridicat de comandamentul Armatei 4 române în amintirea eroilor români căzuți în lupta pentru zdrobirea fasciștilor cotropitori.

La 13 iulie, trupele Armatei 4 au intrat în țară în raioanele Oradea, Arad.

În momentul pășirii trupelor române pe pămîntul patriei au avut loc scene emoționante. La bornele de demarcație de pe frontieră, unitățile s-au oprit și numeroși ofițeri au ținut cuvîntări înflăcărâte, arătînd că sacrificiul de sînge făcut de cei mai buni fii ai patriei a asigurat libertatea poporului român și a creat temelia pe care se va înălța noua Românie liberă și independentă.

În garnizoana Oradea, la 27 iulie 1945, Armata 4 a organizat o mare paradă militară, la care au asistat zeci de mii de oameni ai muncii din oraș și satele învecinate.

Mulțimea florilor aruncate în fața trupelor noastre și aplauzele nesfîrșite au arătat entuziasmul poporului, care a primit pe fiii săi reîntorși victorioși din crîncenul război, purtat împotriva cotropitorilor fasciști, pentru libertatea și independența patriei.

La 23 August 1945, detașamente ale unităților și marilor unități care s-au întors de pe front au participat la marea paradă militară din București.

Populația Capitalei a primit cu un entuziasm nemaiîntîlnit pe vitejii ostași care au luptat cu eroism pentru libertatea patriei.

Operațiile Armatei 1 române

În masivul Javorina

*General-locotenent în rezervă
DAMIAN RAȘCU*

În cadrul luptelor purtate de trupele române pe teritoriul Cehoslovaciei, pentru zdrobirea hitleriștilor și eliberarea teritoriului acestei țări de sub tirania fascistă, un loc important îl ocupă acțiunile unităților Armatei 1 române, ai cărei ostași au dat dovadă de înalte calități morale și ostășești ca și tovarășii lor din Armata 4 română.

Masivul Javorina prezenta o importanță deosebită în sistemul general al apărării inamicului din sud-estul Cehoslovaciei; împreună cu ramificațiile sale sudice, el constituia o dificilă barieră naturală față de o progresiune de la est la vest. Acest masiv muntos se prezintă ca un trapez avînd baza mică pe cursul superior al râului Ipeľ, baza mare pe tăietura delimitată de calea ferată Zvolen, Krupina, Satry, latura de nord pe riul Slatina, iar la sud, pe cursul mijlociu al râului Ipeľ. Înălțimile cresc brusc de la sud la nord, ajungînd pe distanța de 3—4 km să urce de la 600 la 1 100 m, majoritatea împădurite în proporție de peste 80%. Terenul era deci favorabil apărării, oferind sub acest aspect un avantaj net inamicului, care își amenajase pozițiile încă din cursul lunilor septembrie-octombrie 1944. Comunicațiile, orientate în general de la sud-est spre nord-vest, converg către Pliešovce, avînd o singură comunicație de la est la vest: Sula, Turie Pole, Oremov Laz, Pliešovce, care ocolește pe la sud nodul orografic 1 044, punct dominant, cu bune observatoare și cu acoperiri naturale. Acest masiv a constituit pivotul rezistenței în sistemul de apărare al inamicului, asigurîndu-i stăpînirea asupra întregii regiuni de la poalele sudice ale munților Tatra.

Inamicul ocupa cu forțe puternice — Armata 8 germană, însușind aproximativ două divizii, întărită cu alte unități, artilerie grea și tancuri — masivul Javorina, în fața căruia dispunea de o poziție tare, sprijinindu-și apărarea în special pe noduri de rezistență organizate pe o serie de înălțimi dominante cu cotele 702, 625, 621 și pe localitățile Gorni-Tisovnik și Turie Pole. O șosea asfaltată, paralelă cu frontul, la 5—6 km înapoi, constituia o excelentă linie de rocadă care lega zona înaintată cu masivul Javorina.

Prin păstrarea acestui masiv, inamicul avea posibilitatea interzicerii unei pătrunderi a trupelor sovietice și române de la est la vest spre cursul mijlociu al râului Hron, respectiv spre raionul Zvolen.

Tot de aici se putea dezlănțui o contralovitură spre sud, în flancul și spatele forțelor sovietice și române ce acționau la Budapesta și pe Hronul inferior. Din aceste considerente a rezultat pentru comandamentele sovietic și român necesitatea cuceririi masivului Javorina.

Acțiunile unităților române pentru cucerirea acestui masiv se pot grupa astfel: 12—21 ianuarie 1945, participarea Corpului 4 armată la ofensiva Armatei 27 sovietice pentru cucerirea raionului Lučenec și ieșirea pe aliniamentul sud Halič, nord Luboreč; 24 ianuarie — 9 februarie 1945, acțiunile ofensive ale Armatei 1 române spre Ábelová pentru cucerirea aliniamentului Ábelová — Lešt și schimbarea direcției de ofensivă spre vest Pliešovce; 10 februarie — 13 martie 1945, reluarea acțiunilor ofensive ale armatei spre Pliešovce și desăvârșirea cuceririi masivului Javorina.

Eram șef de stat-major al Armatei 1 române în luptele duse de această mare unitate pe teritoriul Cehoslovaciei. Îmi amintesc că după înfrângerea rezistențelor inamice de pe malul drept al râului Ipel, realizată în prima decadă a lunii ianuarie 1945, Armata 27 sovietică, în cadrul căreia lupta și Corpul 4 armată român, a ajuns la 8 ianuarie în zona orașului Lučenec, important nod de comunicații și puternic punct de rezistență în sistemul defensiv al hitleriștilor.

În fața trupelor sovietice și române din această zonă se găseau unități ale diviziilor germane 15, 76 infanterie și 8 vânători de munte întărite cu artilerie grea. Ele dispuneau de un sistem de apărare continuu, care trecea pe la sud Lučenec, pe pantele de la nord de râul Ipel, nord Jelšovec. Unitățile germane ocupau o puternică linie de cazemate, construite de cehi la fosta frontieră cu Ungaria. Prin acest sistem puternic, comandamentul hitlerist spera să poată interzice pătrunderea unităților sovietice și române la nord de Lučenec.

Un atac frontal dinspre est nu putea fi încercat fără mari riscuri. Față de această situație, comandantul Armatei 27 sovietice a conceput și hotărât să angajeze cu o parte din forțe gruparea germană din zona Lučenec, atacînd orașul frontal, iar cu celelalte forțe să-l învâluie pe la ambele flancuri. În cadrul acestei concepții, Corpul 4 armată român cu diviziile 2 și 3 vânători de munte a primit misiunea ca printr-o manevră largă, executată pe la vest de oraș, să întoarcă apărarea inamicului, cum se consemna în ordinul nr. 0013 din 9 ianuarie 1945, aflat și în arhivele Marelui Stat-Major al Armatei noastre, ușurînd astfel acțiunea trupelor sovietice care atacau de front.

Comandantul Corpului 4 armată român, generalul Ion Boițeanu, analizînd situația forțelor proprii, valoarea și dispunerea inamicului, a hotărât să dea lovitura principală pe direcția Jelšovec, Maskova, Halič. În acest scop a concentrat majoritatea forțelor și mijloacelor la flancul stîng al dispozitivului, pentru ca în strînsă cooperare cu Divizia 3 desant-aero de gardă sovietică să nimicească forțele inamice din masivul păduros de la vest de Lučenec.

Pregătirea ofensivei s-a făcut în zilele de 9—11 ianuarie. În acest interval de timp, unitățile diviziilor 2 și 3 munte române au dus acțiuni de cercetare ziua și noaptea pentru a determina sistemul de foc al inamicului și au executat numeroase acțiuni cu caracter local pentru îmbunătățirea aliniamentului de plecare la ofensivă.

Luptele din această zonă au avut loc în condiții de teren și meteorologice deosebit de grele. Văile Maskovei și Jelšovecului, aflate în fișia de ofensivă a unităților române erau inundate de pe urma topirii zăpezilor. Podurile de trecere peste Ipel fuseseră rupte de revărsarea râului, legătura unităților noastre cu bazele de aprovizionare făcându-se foarte greu.

În dimineața zilei de 12 ianuarie 1945, după o puternică pregătire de artilerie executată pe un timp ceșos trupele noastre au declanșat ofensiva. Hitleriștii au ripostat cu îndirjire, executând numeroase contraatacuri. Toate încercările disperate ale inamicului de a stăvili elanul vijelios al vânătorilor de munte români s-au dovedit zadarnice. Înfruntând focul ucigător și manevrând cu iscusință rezistențele dușmane, ei s-au infiltrat printre intervalele dintre subunitățile inamice, atacându-le din spate și nimicindu-le.

După 3 zile de lupte crâncene, purtate fără răgaz, în seara de 14 ianuarie unitățile Corpului 4 armată au ajuns la marginea de nord a masivului păduros de la vest de Lučenec. Amenințate și pe la est de Corpul 33 sovietic, trupele hitleriste, care rezistau în oraș, au fost nevoite să-și disperseze forțele pentru a face față situației create. Acest fapt a ușurat efortul Corpului 35 sovietic pentru eliberarea orașului.

În aceste lupte s-a distins în mod deosebit Batalionul 9 vânători de munte, comandat de căpitanul Toma Alexandru, care, în fruntea ostașilor, a condus asaltul împotriva înălțimii fortificate cu cota 380. Temerarul căpitan a reușit să distrugă personal patru cazemate și să pună pe fugă pe hitleriști.

La propunerea comandantului Corpului 4 armată, Marele stat-major 1-a cuprins în comunicatul difuzat prin radio, subliniind că „acest viteaz ofițer român se află la a treia citare“.

De asemenea, vitejii ostași ai batalioanelor 8 și 16 vânători de munte, infiltrându-se printre rezistențele fasciste, au reușit să cadă ca un trăsnet în spatele dispozitivului de apărare inamic, de pe înălțimile cu cota 274, unde era postul de comandă al Regimentului 230 infanterie german, care a fost nevoit să se retragă în panică spre înălțimile Roska, lăsând în mâinile noastre mai mulți prizonieri și material de război.

Prin această progresiune îndrăzneată a bravilor noștri vânători de munte, dispozitivul de apărare inamic a fost rupt. În același timp, unitățile sovietice din stînga au învăluit pe la est și nord-est înălțimea Pyeșoc. Hitleriștii au pierdut regiunea puternic fortificată din partea de vest a Lučenec-ului.

Între timp, marile unități sovietice vecine de la stînga au cucerit, în ziua de 14 ianuarie, localitatea Luboreč, iar cele de la dreapta dispozitivului nostru au pătruns în orașul Lučenec. Trupele sovietice și române și-au îndeplinit cu succes misiunea ce li se încredințase.

După străpungerea apărării inamicului la nord de râul Ipel și eliberarea orașului Lučenec, comandamentul hitlerist a adus în grabă diviziile 7 infanterie moto, 4 poliție S.S. și Brigada 107 pionieri germană pentru a opri înaintarea trupelor sovietice și române spre nord. Aceste forțe au întărit apărarea pe care trupele fasciste o organizaseră la sud de localitățile Tomášovce, Halič, Lehota, Pravica și Suché Brezová.

Între 15 și 23 ianuarie, trupele române au dus lupte deosebit de înverșunate pentru ruperea acestei fișii de apărare. Numai în ziua de 15 ianuarie au fost respinse opt contraatacuri inamice sprijinite de tancuri, puternic pregătite de artilerie. În aceste lupte s-au distins prin dirzenia și curajul cu care au asaltat rezistențele fasciste ostașii batalioanelor 5 vânători de munte „Avram Iancu“, 9, 10 și 16 vânători de munte.

Deși aveau rîndurile rărite și erau amenințați să fie copleșiți de forțele numeroase aduse de comandamentul german în această zonă, vînătorii de munte au ripostat cu dirzenie la contraatacuri și au întreprins în permanență acțiuni ofensive.

În noaptea de 15 ianuarie, forțe inamice, de tăria unui batalion întărit cu tancuri și aruncătoare, reușiseră să se infiltreze în dispozitivul unităților noastre, amenințînd să lovească din spate batalioanele 9 și 10 vînători de munte. Această pătrundere a fost lichidată datorită intervenției viguroase a Batalionului 5 vînători de munte, care, sesizînd pericolul ce amenința subunitățile din prima linie, a atacat fulgerător. Inamicul a fost în cea mai mare parte nimicit.

Cu această ocazie relev cu emoție eroismul de care au dat dovadă ostașii Batalionului 15 vînători de munte în luptele duse pentru eliberarea localității Maskova. Ostașii acestui batalion s-au apropiat cu repeziciune de pozițiile inamicului, pe care le-au asaltat cu impetuoșitate, și s-au angajat în luptă cu grenade și la baionetă. Surprinși de atacul fulgerător al vînătorilor de munte români și de vigoarea cu care aceștia se avîntau în luptă, dușmanul s-a retras în panică spre nord. Localitatea Maskova a fost cucerită în ziua de 17 ianuarie de Batalionul 6 vînători de munte.

A doua zi, inamicul, cu forțe proaspete, a executat un puternic contraatac, reușind să recucerească localitatea. În vederea ruperii noilor poziții ale inamicului, între 18 și 24 ianuarie s-a executat regruparea unităților noastre. În acest timp, Corpul 4 armată român a întreprins acțiuni ofensive cu caracter local, pentru a-și îmbunătăți aliniamentul de plecare la ofensivă.

*

În timp ce ostașii Corpului 4 armată român duceau lupte grele pentru eliberarea localităților Maskova și Lehota, marile unități ale Corpului 7 armată român (diviziile 2, 19 infanterie și 9 cavalerie), care participase pînă la 15 ianuarie la luptele pentru eliberarea Budapestei, și Divizia 10 infanterie care venise din țară, s-au concentrat în raionul Luboriecka, Vieska, Potor, Žiglava, Dol. Strehová. Ambele corpuri au intrat sub ordinele comandamentului Armatei 1 române, care și-au luat astfel atribuțiile de conducere operativă, pregătindu-se pentru continuarea înaintării spre nord, către masivul Javorina.

În ziua de 21 ianuarie, Corpul 7 armată, comandat de generalul Nicolae Șova, a executat cu comandamentele diviziilor recunoașteri în scopul înlocuirii trupelor Corpului 49 sovietic, în cadrul căruia acționa și Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu“ și care primise o nouă misiune de luptă. Corpurile 7 și 4 armată române au dus în zilele următoare acțiuni locale pentru îmbunătățirea aliniamentului de plecare la ofensivă, împingînd frontul pe ambele direcții cu aproape 1 km spre nord-vest.

În seara de 22 ianuarie, pe baza ordinului de luptă 0022 al Armatei 27 sovietice, Armata 1 română a primit misiunea ca, în dimineața zilei de 24 ianuarie, să treacă la ofensivă pe direcția generală Závada, Lentvora, Ábelová pentru a rupe apărarea inamicului, a nimici forțele sale și a cucerii inițial aliniamentul Lentvora, Lešt, iar ulterior Ábelová, Hor Tisovník, înălțimea cu cota 621 (3 km nord Lešt). Fișia de ofensivă a Armatei 1 avea o dezvoltare în linie dreaptă de peste 22 km.

Marile unități sovietice urmau să atace cu Divizia 202 infanterie la dreapta Armatei 1 române, de-a lungul șoselei Lešt.

Din informațiile ce dețineam despre inamic la acea dată, în fișia de ofensivă a unităților noastre se găseau trupe germane din diviziile 76 (cu regimentele 178 și 203 infanterie), 8 vânători de munte (cu regimentele 28 și 38) și 4 infanterie-moto, care — rezevindu-și apărarea pe masivul Javorina — închideau comunicațiile spre Zvolen.

Cu toate că diviziile române aveau efective reduse, în urma luptelor grele și continue pe care le duseseră, moralul trupelor era foarte bun. Succesele obținute de unitățile Corpului 7 armată la eliberarea Budapestei, ale Corpului 4 armată la cucerirea munților Bükk și eliberarea orașului Lučenec însuflețeau pe ostașii români în marile lupte ce se pregăteau pentru cucerirea masivului Javorina.

Cu sprijinul acțiunilor de cercetare executate în noaptea de 23—24 ianuarie, s-a constatat că hitleriștii își retrăseseră forțele principale pe pantele sud-estice ale masivului muntos Javorina, pe poziții amenajate din timp cu lucrări de campanie și chiar cu unele fortificații permanente, lăsând în fața Armatei 1 ariergărzi puternice, cu scopul de a întârzia înaintarea unităților noastre pe direcțiile principale. În fața acestei situații, corpurile de armată au trecut imediat la acțiune.

Înfrângând rezistențele opuse de ariergărzi, care erau sprijinite de multă artilerie, învingând greutatea impuse de teren și de asprimea iernii, până în seara zilei de 24 ianuarie unitățile Corpului 4 armată român au cucerit orașul Halič și satele Maskova, Lehota, Lupoc, ajungând cu Divizia 3 vânători de munte, comandată de generalul Leonard Mociulski, pe aliniamentul Lupoc, imediat sud Praha, iar cu Divizia 2 vânători de munte la vest de Praha, realizând o progresiune de peste 5 km. La dreapta, Divizia 202 infanterie sovietică a cucerit St. Halič.

În cursul luptelor din ziua de 24 ianuarie s-a distins batalionul 7 din Divizia 2 vânători de munte, care printr-o pătrundere adâncă și îndrăzneță de aproximativ 6 km a constituit elementul de îmbărbătare al întregii acțiuni. Pătrunderea realizată de acest batalion spre cota 570 a antrenat în înaintare unitățile diviziei, amenințând cu interceptarea șoseaua Ábelová, Sula. Numeroasele contraatacuri executate de inamic nu au putut înfringe rezistența ostașilor noștri și cu toate pierderile suferite batalionul a păstrat terenul cucerit. Comandantul batalionului, căpitanul Marin Găntoiu, a căzut în luptă grav rănit împreună cu numeroși ofițeri, subofițeri și ostași. Pentru faptele de

arme săvârșite în această acțiune batalionul 7 vânători de munte a fost citat prin ordin de zi pe Corpul 4 armată.

În același timp, marile unități ale Corpului 7 armată, care se găseau pe direcția loviturii principale, au realizat o pătrundere de doi la patru km, eliberând localitatea Pravica și au cucerit înălțimile de la sud-vest cu cotele 699 și 494. Astfel, în cursul zilei de 24 ianuarie Armata 1 a realizat un succes important cucerind aproape în întregime masivul păduros Lysec și amenințând comunicația Ábelová, Sula.

În cursul nopții de 24 și în ziua de 25 ianuarie Armata 1 română a continuat atacurile, căutînd să dezvolte succesul obținut. Trupele fasciste au fost nevoite să se retragă și să ocupe un nou aliniament de apărare pe localitatea Praha, înălțimea cu cota 699, Priboj, Senne, Suché Brezová.

Concomitent cu acțiunile ofensive executate de trupele sovietice și române în acest sector al frontului, în dispozitivul operativ al Frontului 2 ucrainean s-au executat unele regrupări. Armata 1 română a primit ordin să treacă temporar în apărare și să se pregătească în vederea reluării ofensivei spre Ábelová.

În ziua de 29 ianuarie, reluînd ofensiva, marile unități române au realizat o importantă progreseune spre nord, nord-vest (6—9 km) ieșind pe aliniamentul Ábelová, Nedelizte, Vereš, Lešt.

Pe baza informațiilor obținute în noaptea de 28/29 ianuarie s-a stabilit că trupele germane intenționau să ocupe în adîncime un nou aliniament de apărare. Ca urmare, Armatei 1 române i s-a schimbat direcția de ofensivă spre Pliešovce. În această situație, armata a dat o serie de ordine prin care preciza noile direcții de înaintare ale corpurilor de armată și obiectivele, orientînd trupele chiar în timpul luptei spre vest. Reluînd ofensiva în ziua de 30 ianuarie în noua fișie cuprinsă între Ábelová și Lešt, Armata 1 română a acționat cu Corpul 4 armată pe direcția Nedelizte, Pliešovce, iar cu Corpul 7 armată pe direcția Lešt, nord Senohrad, Polonka. Cu toate greutățile apărute ca urmare a schimbării direcției de atac, pînă în seara de 30 ianuarie s-a realizat o înaintare de 4—5 km în fișa de ofensivă a Corpului 4, care a ocupat înălțimile de la est și sud Tisovnik și de Turie Pole. În acest timp, Corpul 7 armată a eliberat localitatea Mociar.

Cu forțe puternice, trupele fasciste ocupaseră în raionul Oremov Laz, sud-est Závada, Senohrad un aliniament de apărare organizat din timp cu lucrări genistice, în majoritate de beton. Mai înapoi erau pregătite pentru rezistență vîrfurile cel mai înalt al masivului Javorina (cu cota 1 044) și localitățile Plešivec și Sasa. Marile unități inamice, înzestrate cu numeros armament, în special automat, opuneau o puternică rezistență în sistemul de fortificații pe care-l ocupau.

Între 1 și 6 februarie trupele noastre au dus acțiuni repetate de hărțuială, urmărind să macine forțele inamicului și să identifice sistemul său de foc. Cîteva contraatacuri ale hitleriștilor, sprijinite cu foc de artilerie, au fost respinse.

La 6 februarie comandantul Armatei 1 române a luat hotărîrea ca în ziua de 10 februarie să treacă la ofensivă pentru a rupe apărarea inamică într-un sector relativ îngust (2 km), între cele două creste ce conduc de la Mociar spre Oremov Laz, dînd lovitura principală pe

direcția crestei cu cota 662 cu Divizia 10 infanterie din Corpul 7 armată, sprijinită de focul întregii artilerii disponibile a armatei și avînd flancurile asigurate de diviziile 2 și 19 infanterie, cu misiunea de a nimici inamicul din zona Oremov Laz, iar ulterior să continue ofensiva pe direcția Pliešovce, Sasa. Corpul 4 armată urma să dea lovitura secundară pe direcția Hrabca, Grabov Gruni.

Pentru sprijinirea atacului pe direcția loviturii principale (Divizia 10 infanterie), armata a concentrat majoritatea artileriei în raionul nord-vest Lešt, Mociar. Artileria diviziilor 2 infanterie, 2 și 3 vînători de munte sprijinea atacul Corpului 4 armată pe direcția secundară; dintre acestea, trei divizioane erau în măsură să intervină la nevoie în sprijinul atacului principal al armatei.

În fișa de ofensivă a Armatei 1 române se apărau trupe hitleriste din Divizia 8 vînători de munte cu două regimente (28, 38) în primul eșalon și un regiment în eșalonul doi; raionul Turie Pole — Hor Tisovnik era apărat de Batalionul 176 poliție și Regimentul 230 infanterie din Divizia 76 infanterie germană. În total, trupele hitleriste dispuneau în primul eșalon de aproximativ opt batalioane, dotate cu un numeros armament automat, artilerie și aruncătoare. Din declarațiile prizonierilor luați în timpul luptelor din această zonă rezulta că trupele germane aveau ordinul să apere poziția pînă la ultimul om și ultimul cartuș.

În dimineața zilei de 10 februarie, Corpul 4 armată a început atacul fără pregătire de artilerie, pentru a realiza surprinderea. Ofensiva, executîndu-se într-un teren acoperit și frămîntat, a luat aspectul unei infiltrări continue și s-a desfășurat favorabil, astfel că pînă în seara zilei s-a pătruns în dispozitivul inamicului aproximativ 2 km, cucerindu-se înălțimea cu cota 621 de la sud-vest Hrabca, precum și satele Turie Pole și Grabcea. Cu acest prilej s-a remarcat în chip deosebit Batalionul 7 vînători de munte din gruparea comandată de colonelul Palius Vasile, care a murit în luptă alături de alți doi ofițeri și șapte soldați.

La ora 11 a început pregătirea de artilerie în fișa de ofensivă a Corpului 7 armată, iar la ora 11,30 s-a declanșat atacul. Din cauza apărării îndîrjite a forțelor fasciste, care dispuneau de cazemate, rețele de sîrmă și baraje de mine sub zăpadă, cu tot avîntul și eroismul trupelor care au asaltat cazematele pe un viscol cumplit, atacul a fost oprit în fața localității Oremov Laz.

În jurnalul de operații al Diviziei 10 infanterie acțiunea din ziua de 10 februarie pentru cucerirea înălțimii cu cota 725 este redată în felul următor: „...la ora 11,30 infanteria pornește la atac. Către ora 12,30 Regimentul 23 infanterie după o înaintare de 700—800 m a intrat în dispozitivul cazematelor inamice... Inamicul căuta să mențină cu orice sacrificiu mamelonul cu cota 725, bifurcarea drumurilor spre Hrabca, Oremov Laz“.

În luptele grele din această zi au căzut eroic în fruntea subunităților lor sublocotenentii Alexandru Stroescu, Stelian Popescu, căpitanul Marin Ion, sergenții-majori Constantin Davițoiu, Gheorghe Ohai și mulți alți ostași și comandanți.

Continuând acțiunile ofensive fără întrerupere, atît ziua cît și noaptea (în timpul nopții prin detașamente din subunități ținute în rezervă în timpul zilei), Armata 1 a reușit pînă în seara zilei de 14 februarie să realizeze o pătrundere în dispozitivul inamic de aproape 5 km și să cucerească localitățile Hor. Tisovnik, Certazky, Panov Laz și să se apropie cu flancul drept al Diviziei 3 vînători de munte în legătură cu Divizia 6 infanterie sovietică, la aproximativ 2 km de nodul orografic 1 044 al masivului Javorina.

Acțiunile ofensive din zilele de 15 și 16 februarie au scos în evidență că pentru cucerirea raionului Oremov Laz trebuia executată o acțiune învăluitoare pe la nord de către Corpul 4 armată, care pătrunsese mai adînc în apărarea inamicului și se găsea într-o situație favorabilă, care-i permitea executarea manevrei. Pînă în seara de 16 februarie unitățile de la dreapta corpului au cucerit raionul Urbanova, apropiindu-se de înălțimea cu cota 1 044 și de Cervena, în timp ce stînga s-a apropiat la 1 km nord de Oremov Laz.

În ziua de 17 februarie, după o săptămînă de lupte dîrze, diviziile 2 și 3 vînători de munte, unindu-și eforturile și învingînd greutățile impuse de teren, au reușit ca printr-un asalt impetuos să zdrobească rezistențele inamice și să cucerească pînă în seara zilei vîrfurile cel mai înalt al Javorinei, cota 1 044, și localitatea Cervena. Cucerirea acestei cote s-a făcut printr-o acțiune directă în lungul crestei, combinată cu o învăluire pe la sud.

Pentru eroismul dovedit în luptele din raionul Cervena, batalioanele 7 și 10 vînători de munte au fost citate prin ordin de zi pe armată. Numele soldaților Ion Rădeanu, Gheorghe Lența, Vasile Popescu, ale caporalilor Alexe Lorian, Gheorghe Spînu și mulți alții figurează cu cinste în acest ordin.

În scopul de a permite Armatei 53 sovietice să-și regrupeze forțele principale spre stînga în zona sud-vest Krupina, în noaptea de 17/18 februarie Armata 1 română a introdus în luptă Divizia 9 cavalerie, înlocuind unitățile Diviziei 227 infanterie sovietice de la flancul drept al Armatei 53 sovietice. În felul acesta fișia de ofensivă a Armatei 1 române a fost lărgită spre stînga cu 6 km, incluzînd localitățile Litava și Krupina. În același timp, Corpul 4 armată a lărgit fișiile diviziilor 2 și 3 vînători de munte spre stînga pînă la Oremov Laz, pentru a putea trece Divizia 2 infanterie în rezerva armatei.

În noul dispozitiv, Armata 1 română a continuat din dimineața zilei de 18 februarie ofensiva pentru a desăvîrși învăluirea apărării inamicului din zona Oremov Laz pe la nord și pe la sud. Prin manevre de dublă învăluire, unitățile române au reușit ca pînă în seara zilei de 18 februarie să cucerească localitățile Oremov Laz și înălțimile din jur, prin luptele deosebit de grele duse de regimentele 23 și 38 infanterie.

Trupele fasciste, care își refăcuseră apărarea la vest de Oremov Laz, au depus toate eforturile pentru a opri pătrunderea unităților noastre spre raionul Pliešovce, Sasa, unde convergeau comunicațiile de la est și sud. În dimineața zilei de 19 februarie, ele apărau alinamentul: înălțimile vest Hrabov, Grabov Grun, est Senohrad, Lackov.

Armata 1 a continuat în zilele următoare să dea lovitura principală cu dreapta, respectiv cu unitățile Corpului 4 armată, pentru a

învăluie complet pe la nord apărarea inamicului din zona Senohrad și a intercepta totodată comunicațiile din spate în zona Zábava, Sasa, Nerešnica. Pe restul frontului s-au dus lupte pe direcții diferite, în scopul de a cuceri puncte importante din apărarea inamicului și a nu-l lăsa să-și retragă forțele. Ca urmare a acestor acțiuni, s-a reușit să se cucerească pînă la 21 februarie localitatea Pavlicova, precum și înălțimea cu cota 678.

★

Sub loviturile tot mai puternice primite din partea unităților române, inamicul și-a retras trupele pe o nouă poziție, grupîndu-și forțele principale — diviziile 76 infanterie și 8 vînători de munte germane întărite cu Batalionul de mitraliere „Dresden“ — în zona Hroniakova, înălțimea cu cota 777, Pliešovce, pentru a interzice pătrunderea în lungul comunicației Pliešovce, Sasa, Dobrá Niva. Un alt grup de forțe inamice apărau zona Senohrad, interzicînd pătrunderea spre nodul de comunicații cu același nume.

În scopul pregătirii ofensivei pentru ruperea noului aliniament de apărare al inamicului, în seara zilei de 21 februarie, Armata 1 română a dat ordin trupelor să se oprească temporar pe aliniamentul atins. Ofensiva ce se pregătea, și care avea să înceapă la 25 februarie, urma să desăvîrșească cucerirea masivului Javorina, să taie comunicațiile forțelor hitleriste ce apărau capul de pod din cotul cursului mijlociu al râului Hron, de la sud-vest de Zvolen, și să realizeze capete de pod pe malul de nord-vest al râului.

În zilele de 21—24 februarie statele-majore ale marilor unități au desfășurat o vastă activitate de organizare a operației; au fost executate recunoașterile de comandament și de artilerie, cercetarea de luptă, lucrările de asigurare genistică și a punctelor de conducere.

Pentru ca lovitura dată inamicului să fie foarte intensă, dispozitivul armatei a fost realizat cu ambele corpuri în primul eșalon. Corpul 4 armată, cu diviziile 2 și 3 vînători de munte, 10 și 2 infanterie, urmînd să facă efortul principal, și-a grupat toate diviziile în primul eșalon, într-o fișie de ofensivă de 8 km. Corpul 7 armată, cu diviziile 19 infanterie și 9 cavalerie, trebuia să ducă acțiuni locale într-o fișie de aproximativ 12 km.

În dimineața zilei de 25 februarie la ora 10,40, după o pregătire de artilerie de 40 minute, s-a început atacul. Diviziile Corpului 4 armată, au înfrînt rezistențele hitleriștilor, au respins numeroasele contraatacuri ale acestora și au reușit ca pînă seara să rupă apărarea inamicului aproape pe tot frontul, să pătrundă spre vest pînă la valea Krupnika și să cucerească satele Pod, Javorina, Uhliska, Hroniakova, Bucinki. Corpul 7 armată, după ce a cucerit în această zi pantele de sud ale înălțimii cu cota 695, a învăluit cu dreapta Diviziei 19 infanterie pe la nord înălțimea cu cota 777.

Rezistența germană a fost deosebit de înverșunată în fața diviziilor 3 vînători de munte, 2 și 19 infanterie, fapt ce a făcut ca aceste divizii să aibă și pierderile cele mai mari.

Spărtura făcută în dispozitivul german a fost adîncită și lărgită în cursul nopții de 25/26 și în ziua de 26 februarie, pe tot frontul ar-

matei realizându-se o progresie spre vest între 3 și 5 km, eliberându-se 11 localități mai importante, printre care : Lonce, Nereșnica, Utalky. În această zi, Divizia 3 vânători de munte, în cooperare cu Divizia 6 infanterie sovietică, după lupte grele, a cucerit și ultimul stîlp al apărării inamice din masivul Javorina, înălțimea cu cota 1 025, împingându-și dreapta pînă la 1 km nord-vest satul Polony.

Pînă la sfîrșitul zilei bravii vânători de munte români, atacînd cu vigoare, au cucerit satele Karienky, Polony, realizînd astfel o progresie de peste 5 km. Este de remarcat efortul depus de luptătorii Diviziei 3 vânători de munte, care în această zi au cucerit în întregime culmea Javorinei pe direcția cea mai puțin accesibilă.

Divizia 2 vânători de munte a trecut valea Krupnika și a reușit să elibereze localitatea Nereșnica, respingînd contraatacurile germane dinspre Sele. Divizia 10 infanterie a învîluit rezistența inamicului de pe satul Lonce pe la nord și a împins dreapta în cooperare cu stînga Diviziei 2 vânători de munte la vest de valea Krupnika.

Divizia 2 infanterie a atacat în cursul nopții de 26/27 februarie de-a lungul șoselei spre Zábava, dar a întîmpinat rezistențe puternice. Atacul s-a repetat în dimineața zilei cu sprijinul unei companii de tancuri sovietice și a reușit după lupte grele să se apropie de localitatea Zábava. Toate atacurile date cu scopul de a cuceri satul au fost respinse, inamicul incendiînd 2 tancuri și producînd pierderi batalionului 1 din Regimentul 31 dorobanți. Luptele au continuat toată ziua. Cître orele 20, divizia a reușit să treacă cu dreapta valea Krupnika, ajungînd pe botul de deal nord-est Zábava, iar cu stînga a depășit șoseaua Zábava, Senohrad.

Amenințați la nord cu interceptarea comunicației Dobrá Niva, Babina, de către unitățile Corpului 4 armată român și presați la sud pe direcția Krupina, Nikleberg, de către dreapta Armatei 53 sovietice, hitleriștii au trebuit să cedeze pe frontul Corpului 7 armată român. Acesta, reluînd atacul în dimineața zilei de 26 februarie și acționînd puternic cu dreapta, a reușit să cucerească cu Divizia 19 infanterie înălțimea cu cota 777 și importantul nod de comunicație Senohrad, iar cu Divizia 9 cavalerie, în cooperare cu Divizia 228 infanterie sovietică, s-a apropiat la 4 km est de orașul Krupina, cucerind localitatea Hor Mladonice.

În aceste lupte s-au distins în mod deosebit ostașii companiei de pionieri din Regimentul 95 infanterie. Acționînd sub focul intens al infanteriei dușmane, pionierii acestui regiment, în frunte cu neînfriatul căpitan Sîrbu Constantin — care se evidențiasse și în acțiunile precedente —, au reușit să deschidă drum infanteriei prin deminările executate, după care au continuat lupta cot la cot cu infanteriștii. Bravul căpitan Sîrbu Constantin a căzut eroic împreună cu încă 10 ostași, în fruntea subunității sale.

Apreciînd eforturile și eroismul de care au dat dovadă luptătorii români în aceste lupte grele, comandantul Armatei 1 române, generalul Vasile Atanasiu, în ordinul de zi din 27 februarie arăta : „...În zilele de 25 și 26 februarie 1945, prin bravura voastră ați înfrînt toate rezistențele inamicului, i-ați rupt frontul, i-ați cucerit pozițiile și ați

înaintat într-un teren foarte greu acoperit cu zăpadă mare, mai bine de 6 km, cucerind virfurile 1024, 1012 din munții Javorina și mai mult de 20 de localități, printre care importantul nod de comunicații Senohrad...“.

Ofensiva începută la 25 februarie a avut ca urmare lichidarea ultimelor rezistențe ale inamicului din Javorina și cucerirea aproape completă a acestui masiv. Prin rezultatele obținute în cursul acestei ofensive, Armata 1 și-a îndeplinit misiunea primită de a nimici forțele inamice din zona sa de ofensivă și a intercepta rocada Zvolen, Dobrá Niva, Krupina, ajutînd în același timp marile unități ale Armatei 53 sovietice în ofensiva dezlănțuită la 1 martie în direcția generală Ban. Štiavnica, Trubin, în scopul de a lichida forțele inamice din cotelul Hronului mijlociu la sud-vest de Zvolen.

Ca urmare a înfrîngerilor suferite, trupele fasciste au fost silit să-și mute apărarea pe o nouă poziție amenajată din timp pe aliniamentul Zaiezova, Pliešovce, Zábava și înălțimile de la 4 km sud-est Krupina, pe care au continuat să reziste. În raionul Sasa se semnalaseră rezerve inamice formate din unități de infanterie și tancuri.

La 27 februarie armata a reluat ofensiva pe tot frontul. Corpul 4 armată a atacat pe direcția Nerešnica, Sasa și a executat o acțiune de dublă învăluire a apărării germane din raionul Pliešovce, Sasa. Corpul 7 armată a continuat atacul în direcția Hor. Kopanica, în cooperare la dreapta cu Corpul 4 armată și la stînga cu Divizia 228 infanterie sovietică.

Dublîndu-și eforturile, trupele române au reușit ca pînă în ziua de 3 martie să cucerească localitatea Pliešovce și, în cooperare cu trupele sovietice vecine de la stînga, să elibereze orașul Krupina. Inamicul a fost respins pe aliniamentul general Dobrá Niva, Ban. Štiavnica, ultima poziție de ansamblu care acoperea trecerile peste Hron.

Pentru ruperea acesteia, Armata 1 română și-a concentrat forțele în zona orașului Dobrá Niva, iar Armata 53 sovietică în zona Ban. Štiavnica.

Printr-o manevră de dublă învăluire, trupele române, înfrîngînd rezistența și numeroasele contraatacuri ale inamicului, au reușit ca în ziua de 8 martie să elibereze orașul Dobrá Niva. În același timp, Armata 53 sovietică a nimicit gruparea hitleristă din zona Ban. Štiavnica.

Astfel s-a prăbușit și acest aliniament pe care comandamentul hitlerist sperase în zadar să oprească înaintarea trupelor sovietice și române spre Hron. Cu această acțiune s-a încheiat ofensiva pentru cucerirea masivului Javorina.

Prin interceptarea comunicației Zvolen, Krupina, Armata 1 și-a îndeplinit prima parte a misiunii sale, de a asigura, împreună cu Armata 4 română, armatele 53 și 40 sovietice, flancul și spatele forțelor principale ale Frontului 2 ucrainean care operau la Budapesta și la nord de Dunăre și care se pregăteau pentru operația de la Viena.

*

Acțiunile Armatei 1 române în masivul Javorina, începute după forțarea riului Ipel la 12 ianuarie și terminate în prima decadă a

lunii martie 1945, reprezintă etapa cea mai grea și mai importantă din luptele acestei mari unități române în cadrul operațiilor de la Zvolen și chiar în ansamblul acțiunilor executate în anul 1945 pe teritoriul Cehoslovaciei. S-a cucerit unul dintre puternicele puncte de sprijin ale apărării germane, care bara înaintarea spre Hronul mijlociu. Armata 1 română, prin lupte grele și continue, timp de 60 zile, a cucerit pas cu pas acest masiv muntos, pe o adâncime de 50 km, eliberând un mare număr de așezări, dintre care 14 orașe și localități mai importante, ca : Halič, Senohrad, Maskova, Ábelová, Turie Pole, Lešt, Oremov Laz, Dobrá Niva. Efortul Armatei 1 române a avut ca rezultat numai în această etapă pierderi (morți și răniți) de peste 13 000 de oameni, din cei aproape 59 000 de soldați și ofițeri participanți la lupte.

Rezultatele obținute s-au datorat eroismului luptătorilor noștri, capacității comandamentului în arta organizării și conducerii acțiunilor militare. Eroismul ostașilor români care luptau cu însuflețire împotriva trupelor fasciste în afara granițelor patriei a fost permanent stimulat de succesele obținute de masele populare din țară care, în primăvara anului 1945, au instaurat la cîrma țării guvernul democratic condus de dr. Petru Groza.

Lipsa de comunicații, pantele repezi, terenul stîncos și înghețat, orientarea grea, aprovizionările aproape imposibile, condițiile atmosferice nefavorabile, toate laolaltă au reprezentat o serie de greutăți care măsoară dimensiunile eforturilor depuse de ostașii români în timpul acestor lupte. Îmi este foarte greu să desprind din numeroasele episoade eroice care s-au succedat zi de zi o acțiune singulară. În timpul acestor acțiuni fiecare dintre ostași, luat în parte, și toți împreună au constituit întotdeauna factorul hotărîtor de care a depins rezultatul luptelor.

Între rîurile Hron și Morava

*General-maior în rezervă
ION STĂNICĂ*

La începutul primăverii anului 1945, o dată cu încheierea luptelor desfășurate pentru lichidarea capului de pod de la sud-est de rîul Hron, trupele Armatei 1 române au ieșit pe acest curs de apă. Ajunsă în această zonă, Armata 1 română a primit misiunea să continue ofensiva pentru a participa la zdrobirea forțelor inamicului aflate în spațiul dintre Hron și Morava.

În cadrul operației ofensive a Frontului 2 ucrainean, Armata 1 română a primit misiunea ca în fișia încredințată să rupă apărarea trupelor fasciste pe o adâncime de peste 115 km, acționînd într-un teren muntos-împădurit. În timpul operației, ea trebuia să forțeze succesiv, la intervale relativ mici, importante cursuri de apă, între care Hronul, Nitra, Váhul și Morava.

Acțiunile de luptă duse de Armata 1 română între 25 martie și 18 aprilie 1945 se înscriu în cadrul operației de la Viena și s-au desfășurat în trei etape bine distincte.

Pentru a-și îndeplini misiunea în prima etapă a operației (25 martie—2 aprilie 1945), Armata 1 română trebuia să treacă la ofensivă cu forțarea râului Hron, apoi urma să nimicească trupele germane din munții Nitra, care se întind pe o adâncime de 40 km, direcția de înaintare a trupelor fiind perpendiculară pe ei. Din nodul orografic Vlacnik (cu cota 1 346), Rubany (cu cota 1 202), care formează partea cea mai înaltă a masivului Nitra, coboară spre sud-vest două creste, despărțite de depresiunea prin care curge Žitava, un afluent al râului Nitra. În direcția ofensivei, munții Nitra erau străbătuți de o comunicație care conducea de la Žarnovica spre Oslany, trecând peste creasta principală a munților. Există însă și o altă comunicație ce pleca de la Levice, ocolind masivul pe la sud-vest, care ajungea la Mal. Bošany Vel, pe râul Nitra.

Atât râul Hron, cât și masivul Nitra avantajau comandamentul german, care încredințase diviziilor 8 vânători munte, 271 și 357 infanterie misiunea de a nu permite înaintarea atacatorilor pe această direcție.

Comandamentul armatei noastre era ferm convins că ostașii români vor învinge cu succes atât greutățile determinate de aceste obstacole naturale, cât și rezistența opusă de dușman. Ei ne dovediseră aceasta în acțiunile anterioare.

Din țară primeam vești tot mai îmbucurătoare. Guvernul democrat instaurat la 6 martie 1945, prin lupta și voința unanimă a maselor largi populare, luase primele măsuri în folosul poporului. Lupta și succesele obținute de oamenii muncii în spatele frontului, sub conducerea P.C.R., ne insuflau un elan deosebit.

Eram atunci locțiitor al șefului statului-major al Armatei 1 române și îmi amintesc că ostașii din compunerea mării noastre unități, însuflețiți de cauza nobilă a războiului la care participau și de ideile și acțiunile partidului comunist, luptau cu vitejie și abnegație pentru îndeplinirea misiunilor primite, aducându-și astfel contribuția la apropierea ceasului mării victorii asupra fascismului. Înalta pregătire și moralul ridicat al ostașilor noștri au fost factori de care comandamentul armatei a ținut seama în elaborarea planului operației.

Pe baza analizei operativ-tactice a terenului din fișa de ofensivă, a situației și dispunerii forțelor germane, a posibilităților trupelor noastre, comandantul armatei, generalul Vasile Atanasiu, a hotărât să forțeze prin surprindere râul Hron în mai multe sectoare, pe timp de noapte și fără pregătire de artilerie, cu diviziile 3 și 2 munte, 19, 10 infanterie și 9 cavalerie în eșalonul întâi, într-o fișie largă de 50 km, Divizia 2 infanterie rămânând în rezervă.

După executarea forțării râului Hron, Armata 1 română trebuia să continue ofensiva, acționând cu forțele principale la aripa stângă, pentru a învălui pe la sud-vest inamicul, concomitent cu executarea unei lovituri frontale asupra trupelor germane din masivul muntos.

La dreapta Armatei 1 române acționa Armata 40 sovietică, iar la stînga — Armata 53 sovietică.

În a doua jumătate a nopții de 24/25 martie, în conformitate cu planul operației, marile unități ale Armatei 1 române au început fortarea râului Hron. Dovedind o deosebită pregătire pentru ducerea unei asemenea acțiuni complexe, unitățile noastre au forțat Hronul în câteva sectoare. Divizia 2 munte a creat un cap de pod în zona Bukovina, Divizia 19 infanterie, în zona Žarnovica, iar Divizia 10 infanterie, în zona Tecov, Breznica.

Luptele în capetele de pod au fost deosebit de îndârjite, inamicul făcând încercări repetate de a le lichida prin executarea unor riposte ofensive. Aceste încercări s-au lovit însă de priceperea și dârzenia cu care militarii români se obișnuiseră să mențină pozițiile cucerite. Ei acționau după principiul „a te apăra atacînd“.

Reliefînd vitejia ostașilor români în aceste lupte, în timpul cărora a fost grav rănit generalul locotenent Lăcătușu Mihail, comandantul Diviziei 19 infanterie, un ordin de zi dat de comandantul Armatei 1 române arăta că ostașii batalionului 2 din Regimentul 95 infanterie, „deși contraatacați zi și noapte cu violență de forțe inamice superioare, sprijinite de artilerie, deși cu pierderi grele, căzînd rănit și comandantul, bravii ostași ai acestui batalion au respins sîngeros toate contraatacurile inamice, menținînd ferm capul de pod timp de două zile“.

Ca urmare a succeselor obținute în timpul forțării râului Hron, atît de trupele noastre cît și de cele ale Armatei 53 sovietice, s-a creat ansamblul de condiții pentru ca Armata 1 română să-și constituie, la aripa sa stîngă, începînd din ziua a treia a operației, o puternică grupare de forțe cu care să rupă apărarea adversă într-un sector îngust și, dezvoltînd ofensiva în adîncime, să execute o învăluire largă a forțelor inamicului care se opuneau dreptei și centrului dispozitivului ei, în scopul de „a întoarce complet și cît mai adînc apărarea Hronului“.

Intrucît terenul din fișia Armatei 53 sovietice era mai accesibil, comandantul Armatei 1 române a propus și a obținut aprobarea ca forțele acestei grupări să treacă Hronul pe la Tecov, în capul de pod realizat de trupele sovietice, în timpul forțării acestui curs de apă.

Executînd o largă și îndrăzneată manevră de forțe și mijloace de la dreapta și centru către stînga, în cursul căreia unele divizii au parcurs pe unicul drum de rocadă existent în acest spațiu aproximativ 100 km, comandantul Armatei 1 a constituit la aripa stîngă, în timp scurt, o grupare de forțe însumînd diviziile 9 cavalerie, 2 infanterie și 2 munte, în compunerea Corpului 7 armată. Aceste divizii au fost introduse succesiv în capul de pod de la Tecov, în ordinea sosirii în noul raion.

Această manevră ingenioasă s-a conturat începînd de la 28 martie, cînd Divizia 9 cavalerie, comandată de generalul Ilie Antonescu, care forma aripa stîngă a armatei, a trecut la atac în cooperare cu Divizia 227 sovietică și în două zile a pătruns în apărarea inamicului pe o adîncime de 15 km, pătrunderea fiind amplificată pe măsura sosirii celorlalte divizii. Gruparea de manevră a armatei a acționat în lungul comunicației care ocolea pe la sud-vest masivul Nitra, iar o altă grupare, compusă din trei divizii, în compunerea Corpului 4 armată, acționînd pe front larg, cu efortul în lungul comunicației Žarnovica, Oslany, a pătruns în masivul Nitra pe mai multe direcții.

Continuînd înaintarea, diviziile române au obținut noi și importante succese, ceea ce l-a determinat pe comandantul armatei să remarce cu

satisfacție: „Prin violența atacurilor și iuțea mișcărilor voastre, prin vitejia ostașilor, prin priceperea și energia comandanților, trecind peste toate greutățile, trupele Armatei 1 au reușit astfel să zdrobească rezistența inamică de pe Hron și să înainteze în două zile dincolo de riu pe o adâncime între 10—20 km, cucerind masivul Inovec cu cota 901, centrul minier Nová Baňa, importantul nod de comunicații Žarnovica și încă alte 15 localități“.

Într-adevăr, pînă în seara zilei de 30 martie, diviziile de la dreapta și centrul dispozitivului Armatei 1 române au pătruns adînc în munții Nitra, iar gruparea de la stînga a depășit Žitava, amenințînd flancul și spatele forțelor germane care se apărau pe acești munți. Zadarnice au fost încercările inamicului de a opri ofensiva grupării de manevră. Respîngînd din mișcare contraatacurile violente ale dușmanului, diviziile noastre au continuat înaintarea. Trupele Diviziei 2 infanterie au forțat riul Nitra în sectorul Mal. Bošany Vel, iar cele ale Diviziei 2 munte își deschideau drum spre localitatea Brodány.

Căutînd să-și mențină cit mai mult pozițiile pe care le ocupa, inamicul se apăra cu disperare și executa numeroase contraatacuri, în scopul de a împiedica pătrunderea aripii stîngi a Armatei 1 române spre Nitra. În cadrul luptelor duse pe căile apropiate de acces spre Nitra, s-a distins batalionul 8 vînători munte din Divizia 2 munte, care în ziua de 1 aprilie 1945, în timp ce divizia dezvoltă ofensiva spre cursul de apă, a fost contraatacat de 3 ori. „În cursul luptelor din 1 aprilie 1945 — se arată în ordinul de zi pe divizie — Batalionul 8 vînători munte, de sub comanda căpitanului Lazăr Ioan, atacînd continuu de la ora 06.00 într-un teren cu rîpe și acoperit, puternic apărat de inamic, a reușit să pătrundă adînc în dispozitivul inamic...”

La ora 14,00, după ce a ocupat pădurile de la sud de localitățile Djel și Fatineje, a fost succesiv contraatacat de 3 ori, din flanc și spate, de puternice forțe inamice sprijinite cu foc de arme automate, puști cu tromblon, branduri grele și ușoare.

În momentele grele prin care a trecut batalionul, ofițerii batalionului, model de virtute ostășească, s-au transformat în trăgătorii armelor automate, iar trupa a primit contraatacul la grenadă și pe alocuri la baionetă, cauzînd inamicului grele pierderi, reușind să păstreze intacte pozițiile cucerite“.

În acest timp, Divizia 3 munte, comandată de generalul Mociulschi Leonard, de la aripa dreaptă a armatei, ducea lupte pentru cucerirea nodului orografic Rubany, cu cota 1 202, Vlacnik, cu cota 1 346. Acționînd într-o fișie largă de 20 km, înfrîngînd rezistența îndîrjită a hitleriștilor care se agățau cu disperare de fiecare înălțime, precum și greutățile determinate de terenul muntos-împădurit, acoperit cu zăpadă, a cărei grosime atingea în unele locuri peste jumătate de metru, această mare unitate, cu o bogată experiență de luptă în asemenea condiții, a cucerit înălțimile respective, care aveau un rol important în menținerea stabilității apărării în acest sector al frontului.

Rodnicia eforturilor făcute de trupele române în cadrul primei etape a operației s-a concretizat în zdrobirea grupării germane din zona munților Nitra și ajungerea pe cursul de apă cu același nume, pe care l-au forțat în sectorul Bošany.

Acțiunile desfășurate de infanteriști, vânători de munte și cavaleriști pe căile apropiate de acces spre riul Nitra au constituit preludiul altor acte de eroism săvârșite de aceiași oameni care ne obișnuiseră în tot cursul războiului antihitlerist să nu cunoască frica, să fie viteji și dirji, să încununeze drapelele lor de luptă cu noi și noi fapte de arme.

*

Încă din perioada cînd luptele se desfășurau pe căile apropiate de acces spre Nitra, Armata 1 română a primit misiunea să continue ofensiva pentru a nimici forțele hitleriste din fișia sa de acțiune și a ieși pe riul Váh. Misiunea primită de armată nu era de loc ușoară. Îndeplinirea ei era legată de forțarea riului Nitra cu forțele principale ale armatei și de ruperea apărării puternice a inamicului, într-o fișie largă de 35 km.

Riul Nitra nu constituie în condiții normale un obstacol natural important. Dar, din cauza dezghețului de primăvară și topirii zăpezii din munți, apele acestui modest curs crescură brusc, ceea ce a determinat mărirea valorii sale ca obstacol. Pe malul de vest al Nitrei, inamicul amenajase din vreme un aliniament de apărare puternic.

Terenul între Nitra și Váh, în fișia de ofensivă a Armatei 1 române, era în general muntos, mai ales în partea de vest, unde masivul Inoveceh, acoperit cu păduri, cu înălțimi care depășesc 1 000 de metri, lipsit de comunicații, ridica o seamă de greutăți în fața trupelor române. Pe la est de acest masiv, terenul fiind accesibil și existînd comunicații în lungul văilor Nitra, Nitrica și Bebrava ofereau comandamentului german posibilitatea de a acționa cu grupări de forțe importante spre sud, către flancul și spatele trupelor române și sovietice.

În spațiul dintre Nitra și Váh, în fișia de ofensivă a Armatei 1 române, orașul Bánovce, important nod de comunicații, avea o însemnătate deosebită. Prin stăpînirea lui se interzicea executarea manevrei de forțe și mijloace pe mănunchiul de comunicații care se intersectează în raionul orașului, se asigurau temeinic dreapta și spatele forțelor române și sovietice.

Misiunea de a interzice înaintarea Armatei 1 române spre Váh a fost încredințată diviziilor 357, 271 și 135 infanterie hitleriste, înzestrate cu armament automat, aruncătoare de mine și flăcări. Avînd în vedere caracteristicile terenului și faptul că inamicul îl amenajase pentru apărare, construind lucrări întărite — cazemate, adăposturi etc. —, combinate cu un larg sistem de baraje, forțele dușmanului aveau posibilitatea să opună o rezistență înverșunată trupelor noastre.

Comandamentul Armatei își dădea bine seama de situație și a conceput în așa fel operația încît să anihileze aceste avantaje și să zdrobească forțele inamicului. Pe baza analizei operativ-tactice a terenului, care prin aspectul său imprima anumite caracteristici operației ofensive a armatei, comandamentul nostru și-a propus să nimicească forțele germane, acționînd cu trupele de la aripa dreaptă — Corpul 4 armată — de la sud spre nord pentru a cuceri orașul Bánovce, iar cu forțele de la aripa stîngă — Corpul 7 armată — să dezvolte ofensiva pe la sud-vest de munții Inoveceh, pentru a învălui pe la sud-vest gruparea inamică din masivul muntos și a ajunge în timp cît mai scurt pe riul Váh.

Din concepția operației ofensive a Armatei, deosebită de cea din prima etapă, rezultă că ea trebuia să rupă apărarea de pe malul de vest al Nitrei cu o grupare constituită la centrul dispozitivului (prin eforturile aripilor interioare ale celor două corpuri de armată — diviziile 10 infanterie și 2 munte), după care urma să dezvolte ofensiva spre flancuri, pe două direcții divergente.

Ofensiva Armatei 1 române trebuia să înceapă cu forțarea râului Nitra. În cadrul operației ofensive a armatei, Corpul 4 armată a primit misiunea să forțeze Nitra cu trupele diviziilor 10 și 19 infanterie și, dezvoltând ofensiva spre nord, să închidă văile Nitra și respectiv Nitrica; Corpul 7 armată trebuia să forțeze Nitra cu trupele diviziilor 2 munte și 9 cavalerie și să închidă valea Bebrava, iar cu Divizia 2 infanterie, care forțase cu primele unități Nitra, la 2 aprilie, în sectorul Bošany, să dezvolte ofensiva în ritm înalt spre vest, pentru a ieși în timp cât mai scurt pe râul Váh, la nord de orașul Piešťany. Divizia 3 munte, care în cursul luptelor anterioare cucerise nodul orografic cu cota 1 346 din munții Nitra, rămânea inițial în zona respectivă pentru a asigura dreapta și spatele armatei, urmînd ca pe măsura progresiunii ofensivei să se regrupeze și să treacă în rezerva armatei.

Orașul Bánovce urma să fie eliberat prin eforturile aripilor interioare ale celor două corpuri de armată — diviziile 10 infanterie și 2 munte*.

În cursul zilei de 2 aprilie, comandamentele și statele-majore au desfășurat o activitate intensă pentru pregătirea forțării și în vederea dezvoltării ofensivei în adîncime, astfel ca la căderea serii toate pregătirile să fie încheiate.

Marile unități ale armatei noastre au executat forțarea în cursul nopții de 2/3 aprilie 1945. La scurtă vreme după ce amurgul serii s-a lăsat asupra văii Nitrei, vînătorii Diviziei 2 munte au început forțarea. Executînd întocmai planul de forțare, Grupul 5 vînători munte, întărit cu Escadronul 2 vînători cercetare și pionieri, a forțat prin surprindere cursul de apă; o parte dintre ostași au trecut prin vad, alții pe o punte întinsă peste podul de la Brodány, distrus de inamic în timpul retragerii sub presiunea trupelor române.

Acționînd cu aceeași vigoare care-i făcuse cunoscuți în întreaga armată, vînătorii de munte români au reușit ca pînă la ora 4 să realizeze un cap de pod. Surprinși de acțiunea îndrăzneată desfășurată pe timp de noapte, de ostașii români, hitleriștii nu au fost în stare să opună o rezistență organizată pe malul drept al râului Nitra. După ce a pierdut într-un timp scurt pozițiile pe care le amenajase pe malul de vest al Nitrei, inamicul și-a pus mari speranțe în trăinicia apărării organizate pe localitățile și înălțimile din imediata apropiere a râului. Ostașii români cunoșteau însă bine efectele surprinderii și erau hotărîți să nu dea hitleriștilor nici o clipă de răgaz, să nu-i lase să-și revină în urma loviturilor primite în timpul forțării. De aceea, ei au continuat acțiunea începută în cursul nopții și au dezvoltat astfel capul de pod. În acest timp, Grupul 4 vînători munte a trecut Nitra pe la Bošany.

* Pentru o mai bună coordonare a acțiunilor după ruperea apărării pe Nitra, Divizia 2 munte a fost subordonată comandamentului Corpului 4 armată român.

Dezvoltarea capului de pod a permis pionierilor diviziei să înceapă construcția unui pod atât de necesar pentru trecerea artileriei pe malul de vest al Nitrei și pentru a ușura asigurarea materială a trupelor trecute dincolo de râu. Cu toate greutățile întâmpinate, pionierii au reușit să construiască în timp de 12 ore un pod peste Nitra în sectorul Brodány. Felul în care au înțeles ei să-și facă datoria a devenit cunoscut în întreaga divizie, ostașii companiei fiind citați prin ordin pe marea unitate.

Trupele diviziilor 19 și 10 infanterie au forțat Nitra în mai multe sectoare, după care, gravitînd pe flancul drept, și-au angajat forțele spre nord, în lungul văilor Nitra și respectiv Nitrica. În cursul luptelor desfășurate în zilele de 3—5 aprilie 1945, trupele acestor divizii au obținut succese importante. Ele au cucerit un șir de localități și au asigurat temeinic flancul și spatele armatei.

Divizia 19 infanterie, care acționa cu forțele pe la est și pe la vest de riul Nitra, de la sud spre nord, a ajuns pînă în ziua de 5 aprilie la nord de localitățile Bystričany și Chalmova, de unde a fost regrupată și deplasată către Váh, iar trupele Diviziei 10 infanterie au cucerit cu stînga înălțimile de la nord de satul Vysečany, iar cu dreapta localitatea Skačany și înălțimea cu cota 309 de pe valea Nitrica. Prin acțiunile desfășurate de trupele diviziilor 10 infanterie și 2 munte s-au creat condiții ca în ziua de 4 aprilie să se treacă la asaltul orașului Bánovce.

Așa cum întrevăzuse comandamentul nostru, luptele pentru eliberarea orașului Bánovce au fost deosebit de crîncene. Așezat pe întretărirea unui mănunchi de comunicații rutiere și căi ferate, înconjurat de înălțimi în mare parte acoperite cu păduri — cotele 318, 263, 275 și 294 —, orașul, cu împrejurimile sale, oferea multiple posibilități de apărare pentru trupele hitleriste.

Dîndu-și seama că prin importanța sa orașul Bánovce va fi unul dintre obiectivele spre care în mod firesc se vor îndrepta eforturile trupelor române, hitleriștii au organizat o asemenea apărare încît să le permită menținerea pozițiilor ocupate chiar în cazul încercuirii orașului. Fiecare înălțime a fost transformată într-un puternic punct de sprijin, care împreună formau un sistem. Orașul propriu-zis a fost, de asemenea, pregătit pentru apărare.

Pentru ruperea unei asemenea apărări se cereau eforturi deosebite, îmbinate cu priceperea și iscusința în luptă. Îmi stăruie și acum în memorie nerăbdarea și încordarea care cuprinseseră rîndurile militarilor români. Ei așteptau clipa în care pe cerul împodobit cu stele se vor înălța rachetele colorate, vestitoare ale momentului începerii atacului.

În cadrul acțiunii care avea să ducă la eliberarea orașului, Divizia 2 munte a executat o manevră dublu învăluitoare: Grupul 5 vînători munte a primit misiunea să treacă la atac cu forțele principale pe direcția înălțimilor cu cotele 318 și 263, pentru a învălui gruparea inamicului pe la est și să intercepteze șoseaua și calea ferată Katinna, Bánovce, iar cu Batalionul 15 vînători să execute un atac de front asupra inamicului; Grupul 4 vînători munte a primit misiunea să treacă la atac cu forțele principale pe direcția înălțimilor cu cotele 271 și 294, pentru a învălui pe la vest trupele inamicului și a intercepta șoseaua și calea ferată Trenčín, Bánovce, iar cu Batalionul 16 vînători munte să execute un atac de front pe valea Bebrava.

Luptele pentru eliberarea oraşului Bánovce au început în seara zilei de 4 aprilie 1945, după o scurtă, dar violentă pregătire de artilerie, executată cu 11 divizioane de artilerie. Salvele artileriei române vesteau populaţiei oraşului Bánovce şi din satele din împrejurimi că a sosit ceasul eliberării de sub ocupaţia hitleristă.

În timp ce forţele principale ale grupurilor 5 şi 4 vânători munte dezvoltau ofensiva pe înălţimile ce domină şi mărginesc dinspre vest şi est oraşul, învăluind trupele germane pe ambele flancuri, iar trupele Diviziei 10 infanterie le învăluiau larg pe la vest, plutoanele de şoc ale batalioanelor 15 şi 16 vânători de munte au pătruns prin surprindere în oraş. Executând lovituri puternice în flancul şi spatele hitleriştilor, ele au uşurat atacul forţelor principale ale celor două batalioane.

Dintre plutoanele de şoc s-au remarcat îndeosebi cele conduse de cpt. Boiangiu Nicolae, comandantul Batalionului 15 vânători munte, şi de sergent-major Vlădulescu Marin. Cele două plutoane de şoc au reuşit să se infiltreze în spatele inamicului care apăra cu disperare oraşul, silindu-l la o retragere precipitată, aducându-şi astfel o contribuţie de seamă la izgonirea hitleriştilor din oraş şi la prevenirea unor mari distrugerii ale acestuia. În timpul violentelor lupte de stradă duse în cursul nopţii, plutoanele de şoc au provocat hitleriştilor pierderi însemnate şi au capturat prizonieri şi tehnică de luptă. Pentru curajul şi hotărîrea cu care au acţionat în timpul acestor lupte, cpt. Boiangiu Nicolae a fost propus la decorare cu ordinul „Mihai Viteazul” clasa a II-a, iar serg.-major Vlădulescu Marin cu „Virtutea militară” de război clasa a II-a.

Eliberarea oraşului Bánovce, important nod de comunicaţii între râurile Nitra şi Váh, a exercitat o mare influenţă asupra situaţiei operativ-tactice în ansamblu şi îndeosebi asupra situaţiei de la aripile vecine ale armatelor 1 română şi 40 sovietică, determinînd inamicul să se retragă spre râul Váh.

Apreciind importanţa pe care a avut-o acest succes obţinut de trupele române, Comandantul suprem sovietic a citat Armata 1 română prin ordinul de zi nr. 331 din 5 aprilie 1945, iar salvele de artilerie executate de un număr impresionant de tunuri în Capitala Uniunii Sovietice, Moscova, au cinstit şi victoria trupelor române la Bánovce.

În acest timp, aripa stîngă a armatei noastre dezvoltă impetuos ofensiva spre râul Váh, învăluind larg pe la sud-vest trupele inamicului din masivul Inoveceh.

Divizia 9 cavalerie, care acţiona la stînga Diviziei 2 munte, a străbătut prin lupte grele, pe cărări şi poteci, pantele sudice ale munţilor Inoveceh, cu înălţimi în jur de 700 m, ajungînd la 5 aprilie, după ce a parcurs în două zile peste 18 km, la râul Váh, în sectorul Hrádok, Luka. Concomitent, Divizia 2 infanterie, care forma aripa stîngă a armatei, a dezvoltat ofensiva, şi în după-amiaza zilei de 4 aprilie a forţat râul Váh, a intrat în oraşul Piešťany şi a realizat un cap de pod la nord de acest oraş. A doua zi a reluat ofensiva în cooperare la stînga cu trupe ale Corpului 57 armată sovietic şi a dezvoltat capul de pod, realizînd o pătrundere de peste 7 km în lungul Văhului.

Concomitent cu dezvoltarea ofensivei pe ambele maluri ale râului Váh, cu Divizia 9 cavalerie pe la est, iar cu Divizia 2 infanterie pe la vest.

spre orașul Nové Město, comandamentul armatei a executat regrouparea trupelor de la aripa dreaptă deplasându-le spre riul Váh.

În etapa a doua a operației, Armata 1 română a zdrobit gruparea hitleristă care se apăra între Nitra și Váh, a forțat acest curs de apă, a eliberat un număr însemnat de localități, între care și orașul Bánovce, a pătruns în apărarea inamicului în zilele de 3—5 aprilie pe o adâncime de aproximativ 28 km. În cursul acestei etape, armata și-a creat condiții favorabile pentru continuarea ofensivei între Váh și Morava.

*

În ultima etapă a operației, 6—18 aprilie 1945, Armata 1 română a dus lupte grele pentru zdrobirea trupelor hitleriste ce se apărau între râurile Váh și Morava.

La fel ca și în etapele precedente, terenul din fișia de ofensivă a armatei noastre era accidentat și acoperit, cu deosebirea că munții Carpații Albi au, în general, înălțimi mai mici, fiind mai accesibili decât cei pe care îi străbătuseră ostașii noștri anterior. În fața aripii drepte a armatei, în adâncime, acești munți au însă înălțimi de aproape 1 000 m, ceea ce ridica numeroase greutăți trupelor care acționau pe această direcție. În spațiul dintre Váh și Morava, cele mai importante comunicații se înmănunchează în nodurile de comunicație Nové Město, Myjava, Stará Turá. Pe direcția nord-vest, peste creasta principală a Carpaților Albi, trece o șosea bună care conduce de la Piešťany, prin Myjava, spre Uher-ský Ostroh, situat pe riul Morava. Această șosea putea fi folosită de trupele noastre, dar ea trecea prin defileul de la Vrbovce, care avantaja inamicul.

În primele trei zile ale operației dintre Váh și Morava, o parte din forțele Armatei 1 române au dezvoltat ofensiva pe ambele maluri ale râului Váh spre orașul Nové Město. Zdrobind rezistențele opuse succesiv de inamic pe căile de acces spre oraș, Divizia 2 infanterie a ajuns, în ziua de 7 aprilie, la porțile acestuia și, executînd o manevră dublu învăluitoare, a reușit să-l elibereze în aceeași zi, în timp ce Divizia 19 infanterie, de la stînga ei, a eliberat importantul nod de comunicații Stará Turá, cu toată rezistența îndîrjită opusă de hitleriști.

În luptele pentru eliberarea orașului Nové Město s-a remarcat în mod deosebit Regimentul 1 dorobanți, care, după ce a cucerit în două zile șase localități, a continuat atacul cu vigoare și a pătruns în oraș.

În timp ce aceste două divizii din Corpul 7 armată român, comandat de la 8 aprilie de generalul Niculescu R. Cociu, duceau lupte eroice pentru cucerirea localităților menționate mai sus, forțele Corpului 4 armată român au trecut la vest de riul Váh și erau gata să înceapă ofensiva la aripa stîngă a armatei.

După ce a pierdut cele două centre de comunicații, comandamentul german a mutat apărarea în fișia de ofensivă a Armatei 1 române, pe pantele sud-estice ale crestei principale a Carpaților Albi, pentru a interzice pătrunderea forțelor noastre spre Uher-ský Ostroh.

În raport cu noua situație operativă, comandantul Armatei 1 române a hotărît să zdrobească gruparea hitleristă din Carpații Albi și să-și deschidă drumul spre Morava, prin executarea unei lovituri frontale cu trupele Corpului 7 armată, combinată cu o manevră de învăluire

cu Corpul 4 armată pe la sud-vest de munți, pentru a ieși în timp cât mai scurt pe Morava.

În zilele de 9—18 aprilie 1945, trupele române au desfășurat acțiuni eroice pentru zdrobirea grupării inamicului din Carpații Albi, obținând succese, îndeosebi cele de la aripa stângă a armatei, ceea ce confirma justetea concepției elaborate.

Corpul 7 armată, inițial cu diviziile 2 și 19 infanterie, iar ulterior și cu Divizia 9 cavalerie, acționând pe direcția Dedinka, Nov-Lhotá, a cucerit un șir de localități și a ajuns în seara zilei de 11 aprilie în fața crestei principale a Carpaților Albi, gata să treacă la asaltul vîrfurilor cu cotele 968 și 815, principalii piloni în sistemul apărării inamicului în fața aripii drepte a armatei.

Comandamentul hitlerist era hotărît să oprească cu orice preț ofensiva trupelor noastre pe acest aliniament care închidea poarta de pătrundere spre Morava și îndeosebi spre importantul nod de comunicații — orașul Uherský Ostroh.

De la aripa dreaptă a dispozitivului său, inamicul primea însă știri tot mai neliniștitoare. Gruparea de manevră a Armatei 1 române, compusă din diviziile 3 munte, 10 infanterie și 2 munte, dezvoltă impetuos ofensiva, amenințînd flancul și spatele trupelor germane care se opuneau dreptei și centrului dispozitivului armatei. Reluînd atacul, în dimineața de 9 aprilie, în cooperare la dreapta cu Divizia 19 infanterie, iar la stînga cu unități din Corpul 57 sovietic, Divizia 3 munte a cucerit pînă către amiaza zilei localitățile Miculav și Hlavina. În aceeași zi, Divizia 10 infanterie, introdusă în luptă la stînga Diviziei 3 munte, a trecut la atac cu misiunea de a cuceri înălțimea cu cota 602 și localitatea Vrbovce. Atacul diviziei a progresat încet, dar grupul ei de cercetare a cucerit, în adîncime, localitatea Klvace și a continuat atacul spre înălțimea cu cota 592.

În timpul operației, Armata 1 întîmpina greutăți, deoarece nu-și putea angaja toate forțele pentru a zdrobi gruparea inamicului din fișia sa de ofensivă pentru faptul că situația operativă obliga comandantul Armatei să dispună în apărare diviziile 2 infanterie și 9 cavalerie, cu fața spre nord, pentru a asigura temeinic flancul și spatele trupelor sale și sovietice de la stînga.

A doua zi, adoptînd un dispozitiv de luptă pe două eșaloane — diviziile 3 munte și 10 infanterie în eșalonul întîii, iar Divizia 2 munte în eșalonul doi —, Corpul 4 armată a reluat ofensiva, după o pregătire de artilerie la care au participat și regimentele 1 și 7 artilerie grea, precum și artileria Diviziei 2 munte din eșalonul doi, reușind să cucerească pînă în seara zilei de 11 aprilie 1945 cu Divizia 2 munte, introdusă în aceeași zi în eșalonul întîii, masivul Mandat și să depășească ramura vestică a Carpaților Albi, ieșind în raionul Strážnice pe Morava, în cooperare cu trupe sovietice, interceptînd astfel șoseaua și calea ferată de pe valea Moravei.

În zilele următoare, Armata 1 română a dus lupte de o violență deosebită pentru a desăvîrși ruperea apărării inamicului din Carpații Albi și a ieșit cu toate forțele pe riul Morava.

Executînd lovitura principală pe direcția Zalostina (înălțimea cu cota 622), Tasov, Veselý (în lungul unei creste), cu o grupare însumînd 3 divizii, în compunerea Corpului 4 armată, Armata 1 a înfrînt rezistența

înverșunată opusă de trupe din Armata 8 germană, îndeplinindu-și și de această dată misiunea încredințată.

Astfel, Divizia 19 infanterie, atacînd pe direcția Sibenicky, Suchov, a cucerit succesiv înălțimea cu cota 815, N. Lhotá, Kozimolkov și a ajuns în ziua de 16 aprilie în apropierea localității Suchov, în contact cu noi rezistențe germane. În trei zile de luptă, trupele acestei divizii au respins cu succes peste 20 de contraatacuri executate de dușman. Aș vrea să fac o mențiune deosebită în legătură cu modul de comportare în luptă a cpt. Avrămoiu Constantin, ofițer în statul-major al diviziei, care a căzut în fruntea subunității pe care o conducea la contraatac. Reluînd atacul cu aceeași vigoare, trupele Diviziei 19 infanterie, la care s-au alăturat și cele ale Diviziei 3 munte, ambele în compunerea Corpului 7 armată, au pătruns în adîncimea dispozitivului inamic ieșind, către seara zilei de 16 aprilie, la nord de masivul Carpaților Albi, amenințînd flancul și spatele trupelor germane care se opuneau aripii stîngi a Armatei 40 sovietice.

În acest timp, gruparea de pe direcția loviturii principale a Armatei 1 române, sprijinită eficient de regimentele 1 și 7 artilerie grea, ducea lupte asemănător de grele. Trupele de la flancurile alăturate ale diviziilor 3 munte și 10 infanterie și-au coordonat bine acțiunile și au pus stăpînire pe înălțimea Nova Hora, gara Vrbovce și respectiv înălțimea împădurită Zalostina.

În timp ce trupele își continuau cu intensitate crescîndă ofensiva, la mijlocul lunii aprilie, la unitățile noastre a sosit o delegație guvernamentală, însoțită de corespondenți de presă, care în cadrul diferitelor adunări a explicat ostașilor și ofițerilor programul guvernului democrat și măsurile luate pentru îndeplinirea lui. Aceasta a întărit și mai mult convingerea noastră că în țară se petrecuseră schimbări radicale în interesul maselor, sporindu-ne însuflețirea în luptă.

Cu toate că au trecut de atunci două decenii, îmi amintesc cu emoție de aceste lupte deosebit de înverșunate, al căror deznodămînt îl urmăream cu încordare. Comandamentul german își pusese mari și justificate speranțe în trăinicia pozițiilor pe care le amenajase din timp pe înălțimile ce străjuiesc pe ambele părți comunicațiile care trec prin defileul Vrbovce, Velka. Îndeosebi în stînga acestor comunicații, inamicul dispunea de poziții amenajate pe înălțimile împădurite care formează un sistem favorabil pentru apărare. Ruperea acestor poziții, pe care inamicul le considera de nepătruns, a fost rezultatul unor lupte grele corp la corp, în cursul cărora ostașii români au dovedit o deosebită îndemînare în folosirea grenadei și a baionetei. Obişnuiți cu acțiunile pe timp de noapte, ei au continuat acțiunile și după lăsarea întunericului, cunoscînd faptul că hitleriștii evitau angajarea luptei în asemenea condiții.

Încredințat că de rezultatele luptelor duse pe direcția principală depindea, în primul rînd, succesul operației, comandamentul nostru a hotărît să amplifice această lovitură prin introducerea Diviziei 9 cavalerie, din rezervă, la joncțiunea dintre diviziile 3 munte și 10 infanterie, făcînd astfel posibilă restrîngerea fișiei ultimei divizii, iar Corpul 7 armată a regrupat Divizia 2 infanterie, care a fost trecută în rezerva armatei.

Unindu-și eforturile și cooperînd strîns, diviziile 9 cavalerie, 10 infanterie și 2 munte au reluat ofensiva ; după lupte care au crescut con-

tinuu în intensitate și încordare, au ieșit, în seara zilei de 18 aprilie, pe un aliniament situat în apropierea localităților Louka și Veselý.

În timp ce forțele principale erau în plină ofensivă, comandamentul armatei a hotărît să execute o nouă manevră de forțe și mijloace de la aripa dreaptă către stînga pentru a exploata succesul obținut de trupele de la aripa stîngă, cît și de trupele sovietice din Armata 53. În acest scop, diviziile 2 și 19 infanterie au fost regrupate și deplasate la aripa stîngă a armatei, după care ele au fost trecute la vest de riul Morava, în sectorul Pahatec. Începînd din zilele de 15 și 17 aprilie 1945, cele două divizii române au trecut la ofensivă pe malul drept al Moravei, cu misiunea de a zdrobi forțele germane din masivul Doubrava. La sfîrșitul celei de-a treia etape a operației dintre Hron și Morava, Armata 1 română se găsea deci cu o grupare compusă din 4 divizii la est, iar o grupare formată din două divizii la vest de Morava. Ea dezvoltă ofensiva, de la sud spre nord, pe ambele maluri ale acestui curs de apă.

Prin urmare, etapa a treia a operației s-a încheiat cu rezultate însemnate. Luptele dintre Carpații Albi și Morava, se arăta în ordinul de zi din 22 aprilie 1945 al ministrului de război, vor rămîne înscrise cu litere de aur în istoria poporului român, arătînd generațiilor viitoare lupta aprigă dusă alături de bravii ostași ai U.R.S.S. pentru un singur scop — victoria deplină asupra Germaniei hitleriste.

În timpul operației ofensive dintre Hron și Morava, Armata 1 română, cu un efectiv de peste 80 000 de oameni, dintre care a pierdut 3 474, acționînd în strînsă cooperare la dreapta cu Armata 40 sovietică, iar la stînga cu Armata 53 sovietică, a obținut succese însemnate. Trupele ei au cucerit, pe parcursul celor peste 115 km, munții Nitra, Inoveceh și Carpații Albi, au forțat importante cursuri de apă și au eliberat peste 180 de localități. Ele au provocat pierderi importante trupelor germane în forță vie și tehnică de luptă.

Aceste rezultate au fost rodul bunei pregătiri de luptă a unităților și marilor unități din compunerea Armatei 1 române, al bunei pregătiri a comandanților și statelor noastre majore, ceea ce le-a permis să-și îndeplinească integral misiunile primite, cu toate condițiile grele în care au acționat.

În această privință sînt concludente aprecierile generalului Managarov, comandantul Armatei 53 sovietice, cu care armata noastră a cooperat tot timpul. El raporta comandantului Frontului 2 ucrainean, mareșalul Malinovski, cu prilejul vizitei pe care a făcut-o la punctul de comandă al Armatei 1 române : „Misiunea Armatei 1 a fost grea din cauza greutăților terenului muntos și cu numeroase ape, luate toate în piept, și a timpului...

Manevra armatei a constat aproape continuu în jocul diviziilor sale de la est la vest și s-a executat întotdeauna în bune condiții, deși antrena

marșuri lungi și continui zi și noapte, dovedind că trupele române execută astfel de operații ca și trupele sovietice... Soldatul român luptă foarte bine... Artileria română trage foarte bine..., disciplina e bună...

Comandamentul Armatei 1 operează foarte bine. Operațiile sînt bine conduse. Informațiile sînt bine organizate și au dat rezultate foarte bune și precise, încît se are dispozitivul inamicului pînă la companie și baterie.

Statul-major al armatei lucrează foarte bine, lucrul Grupului 53 armate cu statul-major al Armatei 1 este simplificat, redus la ordine și relații verbale, fără pierdere de timp.

Comandanții de divizii sînt toți buni.“

Pe aceeași linie se înscrie și aprecierea ministrului de război român cu ocazia vizitei pe care a făcut-o la comandamentul armatei, în a doua jumătate a lunii aprilie 1945. El arăta că succesele obținute „aruncă o lumină din ce în ce mai favorabilă asupra calității comandanților și trupelor române“.

Pe tot timpul acestor lupte glorioase, militarii Armatei 1 române au avut o comportare demnă și civilizată față de populația civilă, atrăgîndu-și stima și considerația din partea acesteia. Populația a văzut în ostașii români pe eliberatori ai ei de sub jugul fascist. Aș menționa aci, din numeroasele scrisori de mulțumire primite de comandantul Armatei 1 române, pe cea din comuna Ostrov: „Mulțumim Armatei române eliberatoare, pe care o așteptam de mult, pentru a ne aduce libertatea și independența. Trăiască Armata română eliberatoare! Trăiască Republica Cehoslovacă!“

Reamintind luptele duse de trupele Armatei 1 române, în al cărei comandament am avut cîntea să lucrez, nu pot să nu încerc un profund sentiment de mulțumire și satisfacție militară pe deplin justificate pentru modul în care a înțeles întregul efectiv al acestei mari unități să-și îndeplinească misiunile în cadrul efortului pentru cucerirea victoriei asupra Germaniei hitleriste.

După încheierea operațiilor militare dintre Hron și Morava, Armata 1 română și-a continuat ofensiva pentru a pune stăpînire în timp cît mai scurt pe orașele Veselý și Uherský Ostroh.

Îndeplinirea acestei misiuni importante era legată de o seamă de greutăți, datorită faptului că inamicul organizase o apărare puternică pe căile de acces îndepărtate și apropiate spre cele două orașe. În fața orașului Veselý el amenajase o puternică fișie de apărare adîncă de 10—12 km, iar Veselý fusese transformat într-un puternic nod de apărare, întărit cu lucrări genistice dezvoltate.

Dar și de această dată apărarea trupelor germane a fost străpunsă pe mai multe direcții și, la 23 aprilie, trupele noastre au ajuns la marginea orașului Veselý. În aceeași zi, după o puternică pregătire de artilerie, Divizia 2 munte a trecut la asaltul orașului și, în urma unor lupte crîncene, acesta a fost eliberat.

Executînd apoi o lovitură puternică, trupele Diviziei 2 munte au pătruns prin surprindere spre oraşul Uherský Ostroh şi, în ziua de 26 aprilie, au eliberat şi această localitate.

Atacul a fost executat cu atîta energie şi hotărîre încît hitleriştii nu au avut răgaz să arunce în aer podul de peste riul Morava, care astfel a căzut în perfectă stare în miinile trupelor noastre.

În acest timp, trupele de la aripa stîngă a Armatei, dezvoltînd cu succes ofensiva spre Bzenec, Moravski Pisek, au reuşit să înfrîngă rezistenţa opusă de trupele Armatei 8 germane în masivul Doubrava.

Prin succesele obţinute în timpul luptelor desfăşurate între 18 şi 26 aprilie, Armata 1 română şi-a creat condiţii pentru a dezvolta ofensiva în lungul Moravei. Comandantul Armatei a luat măsuri pentru a trece cu toate forţele la vest de Morava, în scopul de a pătrunde pe direcţia generală Olomouc pentru ca, în cooperare cu trupe ale Frontului 4 ucrainean, să nimicească forţele hitleriste din ieşindul pe care frontul îl forma la est de riul Morava.

După ce în cursul nopţii de 27/28 aprilie 1945 Armata şi-a restructurat din nou dispozitivul operativ, trupele ei au executat o puternică lovitură şi, prin lupte eroice, au reuşit să elibereze, pînă în seara zilei de 2 mai, peste 80 de localităţi.

În adîncimea fişiei de ofensivă a Armatei 1 române, inamicul dispunea însă de două zone de apărare puternice pe care căuta să le menţină cu orice preţ, pentru a-şi putea retrage trupele din ieşindul pe care frontul îl forma la est de riul Morava. Aceste zone se bazau îndeosebi pe oraşele Kromeriz şi Kojetin.

În perioada care a urmat, eforturile trupelor Armatei 1 române au fost îndreptate pentru eliberarea acestor oraşe. În ziua de 4 mai 1945, Corpul 4 armată a atacat cu 3 divizii (diviziile 2, 10 şi 19 infanterie) oraşul Kromeriz, reuşind ca pînă la orele 24,00 să-l elibereze complet.

A doua zi s-au desfăşurat lupte asemănător de grele pentru eliberarea oraşului Kojetin. Începînd atacul pe la amiaza zilei de 5 mai, pe o ploaie densă, însoţită de furtună, Divizia 10 infanterie, întărită cu Regimentul 95 infanterie, a reuşit să pătrundă în oraş dinspre sud, nord şi vest. Sprijinite eficace de artilerie, însoţite de tunurile antitanc şi anti-aeriene, regimentele diviziei au înaintat impetuos spre centrul oraşului. Luptele de stradă au continuat cu o violenţă deosebită în tot cursul nopţii de 5 spre 6 mai şi s-au încheiat cu eliberarea acestui oraş pînă în dimineaţa zilei de 6 mai.

Îndeplinindu-şi în mod strălucit misiunea, trupele Corpului 4 armată au fost regrupate şi deplasate spre Brno, unde anterior fusese dirijat şi Corpul 7 armată român. La scurt timp după ce au ajuns în această zonă, trupele române au continuat ofensiva, împreună cu trupele sovietice, spre capitala Cehoslovaciei — oraşul Praga, aducîndu-şi contribuţia la zdrobirea grupării de forţe hitleriste care însuma aproximativ un milion de oameni şi care opunea rezistenţă şi după capitularea Germaniei. În cursul ofensivei

lor victorioase, trupele Armatei 1 române au ajuns la 12 mai la mai puțin de 100 km de capitala Cehoslovaciei, încheindu-și astfel un lung și glorios drum de luptă pe frontul antihitlerist.

★

La 12 mai 1945, trupele Armatei 1 române au fost regrupate, începând pregătirile pentru întoarcerea în patrie. Ostașii români, după îndelungate eforturi, simțeau acum pulsul primelor zile de pace. După efectuarea pregătirilor necesare, la 9 iunie 1945, trupele noastre au început deplasarea spre România, ajungând, la 19 iulie 1945, la frontiera de vest a țării noastre.

Îmi amintesc și acum de scenele emoționante care au avut loc pe tot parcursul întoarcerii spre patrie. Populația a făcut pretutindeni o primire călduroasă trupelor române victorioase. Muzicile militare și civile au cântat în piețele publice și locurile de cantonare a trupelor.

La 23 august 1945, la București a avut loc o paradă militară, la care au participat reprezentanți ai comandamentelor de armată și de mari unități care fuseseră pe front. Din fiecare divizie au participat detașamente având drapelul unității, încadrate de ofițeri superiori și soldați citați prin ordin de zi pe armată.

Acțiunile corpului aerian român

*General-maior în rezervă
CONSTANTIN TRAIAN BURDULOIU*

Luptele desfășurate de trupele române pe teritoriul Cehoslovaciei s-au înscris pe linia relațiilor prietenești tradiționale dintre poporul român și cel cehoslovac, care își au izvorul în lupta de eliberare socială și națională pe care cele două popoare au dus-o de-a lungul secolelor.

În cele cinci luni cât au durat luptele pe teritoriul Cehoslovaciei, Corpul aerian român, alături de celelalte trupe române, și-a adus contribuția la nimicirea trupelor fasciste și eliberarea poporului cehoslovac.

Începînd de la 21 decembrie 1944, Corpul aerian a avut în componerea sa 14 escadrile cu 176 de avioane. Ulterior, din februarie 1945, forța combativă a corpului s-a mărit, ca urmare a muncii eroice a clasei muncitoare, a întregului popor român, care, sub conducerea P.C.R., a reușit să sporească efortul de aprovizionare a frontului antihitlerist. Din această lună, pînă la sfîrșitul războiului, în componerea Corpului aerian român s-au găsit 20 de escadrile cu 239 de avioane, organizate în două grupuri de vînătoare, un grup de asalt în picaj, un grup de bombardament și o secție aerotransport. În afara acestor unități, corpul dispunea de numeroase formații de spate și de deservire, precum și de Regimentul 6 artilerie antiaeriană, în componerea căruia intrau patru baterii. Totalul efectivelor Corpului aerian român în această ultimă etapă a războiului s-a ridicat la 6 065 de oameni.

Pe timpul acțiunilor desfășurate în Cehoslovacia, corpul a fost subordonat Armatei 5 aeriene sovietice și a sprijinit armatele sovietice și române de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean (armatele 27 și 40 sovietice și armatele 1 și 4 române). În general, misiunile ce au revenit Corpului aerian român și pe care le-a executat în decurs de aproape cinci luni au vizat lovirea obiectivelor din adîncimea apropiată a dispozitivelor de apărare ale inamicului, dezorganizarea transporturilor pe căile ferate, zădărnicierea circulației pe șosele prin lovirea continuă a coloanelor, a podurilor, a punctelor obligatorii de trecere, a aglomerărilor etc., executarea a o serie de recunoașteri îndepărtate și apropiate, indicarea obiectivelor și corectarea focului artileriei, precum și lansarea de manifeste în diferite raioane de rezistență ale inamicului.

În prima parte a acțiunilor desfășurate pe teritoriul Cehoslovaciei, unitățile Corpului aerian român au acționat de pe aerodromurile de la

Oradea, Miskolc și Turkeve. O dată cu progresia trupelor terestre spre vest, corpul și-a schimbat succesiv aerodromurile de lucru la Lučenec, Zvolen și Pyeštany.

Ziua de 21 decembrie a marcat pentru Corpul aerian român începerea acțiunilor de sprijin direct și efectiv al ofensivei Armatei 27 sovietice pentru eliberarea primului oraș cehoslovac — Lučenec. Activitatea corpului a fost bogată; Grupul I bombardament a lovit puternic cu o formație de 8 avioane gara Lučenec, lansînd în această misiune 14 tone de bombe, ceea ce a paralizat temporar circulația feroviară prin acest important nod de circulație aflat la frontiera maghiaro-cehoslovacă. Concomitent cu această acțiune, escadrilele Grupului 8 asalt picaj au executat un bombardament eficient asupra gării Fülelek, în care se aflau staționate mai multe garnituri militare, iar escadrilele Grupului 2 vînătoare au atac la sol asupra unei coloane mecanizate inamice care mărșăluia pe șoseaua Fülelek-Lučenec, pe care au dezorganizat-o complet.

Acțiunile aeriene au fost continuate cu și mai mare intensitate a doua zi (22 decembrie), cînd Corpul aerian român a atacat din nou cu formațiile de bombardament în picaj nodul feroviar Lučenec, distrugînd, cu această ocazie, cinci garnituri de tren, precum și gara Lanya-Bánya, unde au fost surprinse cîteva trenuri militare, din care trei au fost lovite în plin. Aviația de vînătoare a atacat cu mult curaj bateriile de artilerie antiaeriană inamice amplasate la est Lučenec, reducîndu-le la tăcere, asigurînd astfel buna desfășurare a atacului aerian de către formațiile de bombardament în picaj asupra gărilor amintite.

Încă din primele zile ale activității sale pe teritoriul Cehoslovaciei, Corpul aerian român a obținut o serie de succese care au influențat direct ofensiva Armatei 27 sovietice, în cadrul căreia lupta și Corpul 4 armată român cu diviziile 2 și 3 munte. Atît comandamentul Armatei 27 sovietice, cît și cel al Armatei 5 aeriene au avut cuvinte de laudă pentru aviatorii români. Așa, de exemplu, în scrisoarea de mulțumire adresată Corpului aerian român, comandantul Armatei 5 aeriene sovietice arăta următoarele: „...În perioada de la 20 la 22 decembrie 1944, unitățile Corpului aerian român au cooperat cu trupele Armatei 27 sovietice și au acționat prin bombardamente și asalt asupra nodurilor și centrelor de rezistență inamice, ajutînd trupele terestre într-o măsură apreciabilă la ruperea apărării inamice... Consiliul militar al Armatei 27, în frunte cu generalul-colonel Trofimenko, apreciază că misiunea pe care a avut-o Corpul aerian român de a sprijini ofensiva Armatei 27 a fost bine executată”¹.

Într-adevăr, în acele zile de iarnă, în condiții meteorologice extrem de grele, unitățile Corpului aerian român, înfruntînd barajele de foc ale artileriei antiaeriene inamice, au executat peste 40 de misiuni în 173 de ieșiri avion. Rezultatele obținute au fost dintre cele mai bune, deoarece au fost distruse sau incendiate un număr de 8 trenuri și 54 de autovehicule, au fost lovite și dezorganizate numeroase coloane în mișcare etc. Toate acestea au fost făcute fără să se înregistreze nici o pierdere în oameni sau aparate din partea corpului.

În zilele de 24 și 25 decembrie, ultimele, de altfel, din anul 1944 care au fost favorabile zborurilor, unitățile corpului au obținut noi victorii.

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 234/2, fila 295; dosarul nr. 686/82, fila 33.

În acele zile, Grupul 1 bombardament a lovit în plin nodurile de comunicații de pe valea Hronului, iar Escadrila 74 bombardament în picaj a lovit o mare coloană de autocamioane cu remorci care transportau muniție la Pincaz, precum și aglomerările de trupe hitleriste de toate armele din zonele Dolocz și Nitra. Numai în acele două zile, corpul a executat 28 de misiuni cu 73 de ieșiri avion, lansînd asupra inamicului 33 tone de bombe.

În ultimele zile ale lunii decembrie 1944 și în prima decadă a lunii ianuarie, din cauza condițiilor meteorologice grele (zăpadă mare, viscol puternic și ceață densă), unitățile corpului nu au putut să acționeze cu maximum de eficacitate.

Cu începere însă de la 15 ianuarie 1945, Corpul aerian român a sprijinit ofensiva armatelor 4 române și 40 sovietice pentru eliberarea localității Rožňava. În fața celor două armate, inamicul organizase un puternic aliniament de apărare jalonat de localitățile Torna, Sina, Breznica. Deși timpul era complet nefavorabil intervenției aviației, corpul a făcut tot posibilul pentru a asigura sprijinul necesar trupelor terestre care-și dezvoltau ofensiva către acest important oraș slovac Rožňava. Din primele zile ale ofensivei, cele două armate au atacat coloanele hitleriste care afluiau spre front, precum și pozițiile de artilerie de la marginea satului Knuta Polcza. În zilele următoare, corpul și-a intensificat activitatea, intervenind în luptă asupra concentrărilor de trupe din zonele Roznio, Dobšina și Nagy-Roczce și cu celelalte categorii de aviație.

Luptele pentru eliberarea orașului Rožňava au început la 22 ianuarie. Pentru sprijinul nemijlocit al diviziilor române care urmau să elibereze această localitate, Grupul 8 asalt picaj a executat 12 misiuni în 47 ieșiri avion, lansînd asupra sistemului de apărare inamic peste 10 tone de bombe. În urma puternicelor lupte terestre și a atacurilor noastre aeriene, trupele Armatei 4 române au reușit să elibereze localitatea, capturînd întregul efectiv de 1700 de oameni ce o apărau. După acest succes, trupele române au trecut la urmărirea inamicului care se retrăgea în grabă către râul Hron. În această perioadă (23—31 ianuarie), unitățile Corpului aerian român au sprijinit trupele Armatei 40 sovietice în luptele duse pentru cucerirea localităților Paskova și Plešivec. Prin lovituri bine plasate, aviatorii români au reușit să producă inamicului mari pierderi și să blocheze circulația și nodurile de comunicații Brezno-Baňa, Neusohl și Lopaj și să incendieze cîteva garnituri militare ce staționau în gările acestea.

În perioada 1 februarie — 25 martie, corpul a sprijinit ofensiva celor două armate în vederea reducerii capului de pod inamic de la est de râul Hron și pentru cucerirea principalelor localități puternic apărate de inamic — Zvolen și Banská Bystrica. În timp ce aviația de cercetare executa recunoașteri în vederea determinării cît mai precise a mișcărilor inamicului, aviația de vînătoare, asalt și bombardament sprijinea cu totalitatea forțelor ofensiva trupelor de la lovitura principală a armatelor 40 sovietice și 4 române pe direcția Detva-Zvolen. Deosebit de eficace au fost atacurile executate de către aviația de asalt și picaj care a lovit puternic coloanele de la încrucișările de șosele și cale ferată de la 5 km vest Viglas, cele de la uzina Brezova, un tren cu tancuri la Ribor, aglomerările de trupe din localitățile Osova, Lyjskonec etc. În zilele de

15 și 16 februarie au fost executate atacuri cu aviația de bombardament asupra nodurilor de comunicație Kremnica, Hajnic. Pline de îndrăzneală au fost acțiunile piloților Grupului 2 vânătoare, care, până la 20 februarie, au întreprins numeroase atacuri la sol pe comunicația Zvolen-Neusohl pe care se aflau coloane hitleriste auto și hipo.

Ziua de 25 februarie a fost o zi grea pentru aviatorii români. Îmi amintesc că în dimineața acelei zile personalul navigant și echipajele tehnice de deservire erau la aerodrom de la ora 4,00, desfășurând o activitate febrilă. În timp ce se făcea alimentarea, încălzirea motoarelor și încărcarea lansatoarelor cu bombe, la punctul de comandă înaintat al Armatei 40 sovietice, unde mă aflam, lunetele și binocurile noastre căutau să descopere noi obiective apărute în dispozitivul inamic, pentru a fi comunicate formațiilor noastre de aviație care urmau să-și ia zborul. Decolarea s-a făcut aproape pe întuneric și nu peste mult timp escadrilele noastre de asalt și bombardament în picaj și-au făcut apariția deasupra pozițiilor de apărare ale inamicului. Din cauza terenului prea frământat, raionul satelor Ocsova și Szalatna (unde urmau să acționeze zburătorii români) îmi amintesc că aducea cu un imens ceaun acoperit de un vâl subțire de ceață prin care licăreau, aidoma unor licurici, focurile armelor automate. Rachetele roșii trase de subunitățile de infanterie jalonau aliniamentul pe care se găseau, aviatorii români putându-se mai ușor orienta în acea dimineață de februarie în care zorile abia se iveau. De altfel, apariția primelor formații ale aviației române a produs o vie însuflețire în rândul ofițerilor sovietici aflați la punctul de comandă înaintat.

Pe baza celor stabilite cu minuțiozitate pe timpul pregătirii ofensivei, comandantii de escadrile își conduceau formațiile cu multă siguranță și fermitate asupra obiectivelor fixate. În șir indian, avioanele de bombardament în picaj au trecut unul după altul la atacul pozițiilor inamice din raionul Ocsova. De la observator vedeam cu ușurință efectele atacului nostru aerian. De îndată ce avioanele au fost ușurate de sarcina grea a bombelor, aviatorii au trecut să execute atacul la sol cu întreg armamentul de bord. Acest atac s-a extins atât asupra pozițiilor principale de apărare ale inamicului, cât și asupra pozițiilor de artilerie. Linia frontului putea fi ușor determinată, ea fiind acum jalonată cu foc și explozii de la Castelul Viglas și până la Ocsova. Totul ardea, văzduhul era numai foc și fum. O dată însă cu mutarea focului aviației și apoi și al artileriei în adâncimea apărării inamicului, trupele armatelor 40 sovietice și 4 române au trecut la ofensivă spre Zvolen. Aviatorii Corpului aerian român le-au sprijinit continuu, atacând cu armamentul de bord centrele de rezistență, cuiburile de mitralieră, coloanele auto și hipo de pe comunicații etc. În urma acestor atacuri repetate, executate cu toate categoriile de aviație existente în organica Corpului aerian, panica și deruta au cuprins întreaga apărare inamică. Pentru a veni în ajutorul trupelor sale terestre, comandamentul fascist a adus în acest sector câteva formații de vânătoare „Me-109” și „FW-190”, care au început să atace în grupe de 4 până la 14 avioane elementele din dispozitivele ofensive ale unităților române și sovietice, precum și formațiile noastre de vânătoare ce se aflau în aer. Atacurile lor disperate însă nu au influențat cu nimic ritmul ofensivei noastre.

Nepieritoare va rămîne fapta de arme săvîrșită în timpul acestor lupte de către adjutantul aviator Dirjan Traian. Mi-l amintesc ca unul dintre cei mai destoinici și curajoși piloți ai Corpului aerian. Dotat cu un înalt spirit de întrajutorare în luptă, el era totdeauna solicitat cînd era vorba de îndeplinit misiuni mai deosebite.

Ca întotdeauna, și în această zi de mare încordare, adjutantul aviator Dirjan Traian a îndeplinit 4 misiuni de luptă. Deși abia înapoiat din misiune, datorită apariției în zonă a formațiilor de vînătoare fasciste, Dirjan s-a oferit voluntar să participe la cea de-a cincea misiune. Cu aparatul său care l-a dus din victorie în victorie, mergea și de astă dată cu aceeași încredere în întîmpinarea inamicului. Celula din care făcea parte a angajat o luptă inegală cu 6 „Focke-Wulf“-uri fasciste. Prin evoluții abile, cei doi piloți români căutau să facă totul pentru a dispersa puterea de foc a hitleriștilor. Dar cînd lupta era în toi, celor 6 FW-uri fasciste li s-au adăugat încă 8 „Messerschmidt“-uri. Raportul de forțe era cu totul neegal. Un vînător român trebuia să lupte cu șapte hitleriști. Cu tot acest mare dezavantaj, piloții români nu au dat înapoi, ci au atacat viguros. În timpul luptei cu un „Focke-Wulf“, pe care Dirjan Traian îl incendiasse, a fost atacat din spate de patru „Messerschmidt“-uri fasciste care au reușit, în cele din urmă, să-l doboare pe temerarul vînător. În cădere, pilotul român și-a îndreptat avionul spre o cazemată hitleristă care prin focul ei ucigător împiedica atacul ostașilor sovietici.

În amintirea zburătorului neînfricat care din primele zile ale insurjecției armate antifasciste din august 1944 s-a angajat în lupta dreaptă împotriva hitleriștilor, Corpul aerian român a dat în ziua de 26 februarie 1945 un ordin de zi în care, printre altele, se arăta : „Adjutantul stagiar aviator Dirjan Traian se citează pe Corpul aerian pentru acțiunea de înaltă bravură dusă pînă la sublima jertfă, care va rămîne veșnic în amintirea zburătorilor români. Aviația română pierde prin adjutantul aviator Dirjan Traian pe unul din cei mai temerari aviatori aeriени, care a căzut eroic la cea de-a 176-a misiune la inamic în care a cîștigat 11 victorii aeriene“.

Cu toate că spre sfîrșitul lunii februarie și începutul lunii martie timpul a devenit nefavorabil zborurilor aeriene, Corpul aerian român a continuat să sprijine ofensiva trupelor sovietice și române spre Zvolen. Folosind unele momente din cursul zilei în care timpul devenea propice zborului, formațiile Grupului 8 asalt picaj au reușit să lovească în plin concentrările de trupe din zona Zvolen, precum și coloanele hitleriste în retragere din văile Slatina și Hron. Eforturile Corpului aerian s-au mărit începînd cu ziua de 4 martie, cînd timpul s-a îmbunătățit. Grupul 1 bombardament a executat un puternic atac asupra gării și triajului de la Neusohl, unde se aflau un mare număr de trenuri și garnituri militare încărcate cu trupe, muniții și combustibil, producînd mari pierderi inamicului. În aceeași zi, formațiile Grupului 8 asalt picaj au executat 6 misiuni cu 32 de ieșiri avion, lovind în plin trenurile din gara triajului Altsohl, încrucișarea de căi ferate de la gara Berzence și punctul de sprijin inamic de la sud-vest Zolna, care a fost complet neutralizat. La succesele obținute de către grupurile de bombardament și asalt picaj au contribuit într-o mare măsură grupurile 2 și 9 vînătoare, care au asigurat o bună

protecție aeriană, concurînd deseori la executarea atacurilor la sol cu armamentul de bord.

În ziua de 6 martie 1945, cînd în țară masele populare conduse de către P.C.R. au impus formarea primului guvern democratic din istoria patriei noastre, noi, aviatorii Corpului aerian român, aflați la sute de kilometri depărtare de patrie, am cinstit acest eveniment printr-o intensă activitate de luptă. În acea zi, piloții noștri au executat 20 de misiuni cu 73 de ieșiri avion și au aruncat asupra inamicului 19 tone de bombe.

Îmi amintesc că evenimentele petrecute în acele zile în țară au avut o mare influență în rîndul aviatorilor din unitatea pe care o comandam. Vestea instaurării puterii populare, a înfăptuirii reformei agrare și a împrăștiării în primul rînd a luptătorilor de pe front a dus la creșterea elanului ofensiv al aviatorilor, la ridicarea stării lor morale. În mijlocul ostașilor era foarte mult comentată reforma agrară, pe care ostașii și marea majoritate a ofițerilor o aprobau în unanimitate. Un factor deosebit de important care a influențat și a ridicat capacitatea combativă a unităților de aviație de pe front a fost acela că masele populare, sub conducerea P.C.R., făceau totul pentru a trimite pe front muniția, armamentul, echipamentul și alimentele necesare asigurării victoriei asupra Germaniei hitleriste.

Pentru a răsplăti grija pe care P.C.R. și guvernul democrat o aveau față de luptători, aviatorii au dat lovituri grele inamicului, mai ales că după 10 martie primăvara și-a făcut apariția și pe meleagurile Cehoslovaciei, timpul fiind tot mai bun pentru zborurile aeriene.

În ziua de 11 martie, acțiunile aviatorilor români s-au canalizat din nou asupra concentrărilor de trupe din zonele localităților Szebedin, Sliac și Kovakova, asupra lucrărilor de apărare de pe malurile râului Hron, precum și asupra coloanelor de pe șoseaua Zvolen-Banská Bystrica.

După 14 martie, o dată cu cucerirea Zvolenului, atacurile aviației române s-au executat în sprijinul trupelor române și sovietice care acționau ofensiv în vederea eliberării orașului Banská Bystrica. Astfel, Grupul 1 bombardament, sub acoperirea unei formații de 6 avioane din Grupul 1 vînătoare, a atacat cu toate mijloacele sale gara și tunelul Haramek, iar în zilele următoare, pînă la 25 martie, cînd a fost eliberată localitatea Banská Bystrica, cu toate cele trei escadrile a lovit nodurile de comunicație Ulmanka, Kremnica, Prievidza ș.a.

După cucerirea celor două mari localități Zvolen și Banská Bystrica, trupele armatelor 40 sovietice și 4 române și-au desfășurat acțiunile de luptă între Hron și Morava. O dată cu reluarea ofensivei, Corpul aerian român a sprijinit cu totalitatea mijloacelor sale luptele pentru cucerirea rocadei din lungul râurilor Turiec, Nitra și Váh, precum și pentru eliberarea orașelor Kremnica, Sv. Martin, Prievidza și Trenčín.

O contribuție însemnată a adus corpul la sprijinul luptelor duse pe căile de acces spre Kremnica și Prievidza. Aviația de bombardament a lovit atît inamicul în retragere, cît și noile poziții ocupate de acesta pe linia celor două mari centre de rezistență. Lupta eroică a infanteriștilor, tanchiștilor și artileriștilor și sprijinul puternic, permanent, continuu și eficient al aviatorilor au asigurat victoria în eliberarea orașului Kremnica, la 3 aprilie.

Acțiunile Corpului aerian român au fost evidențiate de conducerea superioară a aviației. În ordinul de zi din 9 aprilie 1945 al Subsecretariatului de Stat al Aerului se arată : „Timp de 7 luni, depășindu-vă pe voi înșivă, ați învins toate greutățile și ați contribuit din plin la această înaintare victorioasă... Țara și aeronautica întreagă au tresărit de mândrie și mulțumire. Pentru actele de bravură, vă transmitem felicitările noastre și vă urăm să mergeți mai departe pe drumul trasat, pentru victoria deplină și binele patriei noastre“.

Pentru modul activ în care a sprijinit atacul în vederea eliberării orașului Kremnica, Corpul aerian român a fost citat și de către Comandamentul suprem sovietic prin ordinul de zi nr. 329 din 3 aprilie 1945.

După eliberarea orașului Kremnica, aviatorii români au continuat acțiunile de luptă, sprijinind ofensiva trupelor terestre către importantul nod de comunicație de pe valea Váhului. Cu sprijinul aviației, Armata 4 română a înaintat vertiginos, reușind să cucerească, până în seara zilei de 11 aprilie, orașul Sv. Martin.

Începînd cu data de 13 aprilie, Corpul aerian român a primit misiunea de a-și lărgi cîmpul de activitate mult spre vest, pentru a lovi nodurile de comunicație Uherski Brod, Ostrohovice și Bobuslavice. În zilele de 14, 15 și 16 aprilie, escadrilele Grupului 1 bombardament au lovit transporturile pe calea ferată din gările Ostrohovice, Halloin, Kunovce, Bistrica și Uherski Brod, iar aviația de asalt și picaj pe cele din imediata apropiere a frontului : Nezdenic, Banuslovice, Bilnic și Brumov. În urma acestui atac au fost lovite în plin șapte garnituri militare, podul de cale ferată de la Pukno și tunelul de la Bilnic. Calea ferată a fost întreruptă și, ca urmare, întreaga circulație a fost dezorganizată. Pe lângă atacul executat prin bombardamente, Grupul 8 asalt picaj a lovit cu armamentul de bord coloanele de mașini de la Micovic, cele de la Bilnic, distrugînd 30 de mașini și o coloană de 60 de căruțe încărcate cu muniție la Krescen. De asemenea, aviația de vînătoare a atacat coloanele inamice auto și hipo care se retrăgeau spre vest, nimicindu-le în raioanele Pitin, Slacov, Bascov etc. O activitate intensă au desfășurat în acele zile, pînă la eliberarea orașului Trenčín, escadrilele de observație și recunoaștere care au executat 62 de misiuni. În ziua de 17 aprilie, Corpul aerian român a acționat cu totalitatea forțelor, aducîndu-și o contribuție însemnată la eliberarea orașului Trenčín. Numai în acea zi, misiunile revenite corpului au fost executate cu 107 avioane, aruncîndu-se asupra inamicului 34 tone de bombe.

În ultima parte a lunii aprilie, formațiunile de aviație ale Corpului aerian român au sprijinit ofensiva trupelor noastre pentru eliberarea localității Uherski Brod. În timpul luptelor duse pe căile de acces către acest oraș, mi-amintesc că a căzut eroic sublocotenentul aviator Mocioniță Gheorghe. În ziua de 30 aprilie a decolat în misiune de atac la sol asupra unor coloane hitleriste semnalate pe șoseaua dintre Nemice-Uherski Brod.

Cu cîteva luni în urmă, în luptele de la Turda, într-o înclăstare aeriană cu 3 avioane fasciste, el a reușit să doboare unul, mai tîrziu conducînd o formație de 15 avioane a atacat o coloană de 40 de mașini pînă a distrus-o complet. Acum conducea celula într-o misiune de atac. Descoperind coloana inamică, vînătorii noștri s-au avîntat în luptă. Subloco-

tenentul Mociorniță Gheorghe a atacat cu calmul ce-l caracteriza și a incendiat rînd pe rînd mai multe mașini. Repetînd atacul, a coborît din ce în ce mai jos. În acest timp a fost lovit de un proiectil antiaerian care a incendiat avionul. Cu avionul în flăcări, bravul pilot s-a năpustit asupra coloanei inamice, înțelegînd să-și îndeplinească misiunea luptînd pînă la sacrificiul vieții sale.

Începînd de la 27 aprilie, aviația de luptă și-a îndreptat loviturile asupra comunicațiilor de pe valea Moravei, sprijinind ofensiva Armatei 40 sovietice spre Olomouc. La 30 aprilie, formațiile de bombardament au atacat cu rezultate maxime aerodromurile hitleriste de la nord și sud de Olomouc. În acea acțiune s-a distins Escadrila de bombardament greu „Ju 88” care, după executarea atacului cu succes asupra primului aerodrom, a decolat din nou, îndreptîndu-se către cel de-al doilea. Din cauza timpului nefavorabil, escadrila a coborît sub nori, la 2 200 metri și, pătrunzînd prin barajele dense ale artileriei antiaeriene inamice, a reușit, datorită curajului aviatorilor și manevrelor lor iscusite, să lovească în plin obiectivul, să evite pierderile și să se înapoieze în întregime la bază, deși majoritatea avioanelor fuseseră lovite de numeroase schije.

În primele zile ale lunii mai, formațiile noastre de bombardament și asalt au continuat să sprijine ofensiva trupelor terestre spre Holešov și Hulin, iar aviația de vînătoare a acoperit deplasările marilor unități care se concentrau la vest de Morava, în vederea operației de la Praga. La începutul acestei ultime operații (6 mai), Corpul aerian român a sprijinit trupele Armatei 4 române care atacau spre Prostějov. Acțiunea a fost executată de Grupul 1 bombardament, care a lovit cu totalitatea mijloacelor sale gara și triajul Prostějov, avariindu-le în întregime.

Pînă la sfîrșitul acțiunilor de luptă, formații ale aviației de informare și vînătoare au continuat să supravegheze din aer modul în care inamicul îndeplinea condițiile de capitulare.

★

Alături de aviatori, unitățile de artilerie antiaeriană încadrate în Divizia 1 artilerie antiaeriană au executat acoperirea aerodromurilor Armatei 5 aeriene sovietice și ale Corpului aerian român. Urmînd ritmul înalt al ofensivei desfășurate de către armatele sovietice și române, unitățile artileriei antiaeriene au învins o serie de greutăți impuse de terenul muntos lipsit de comunicații și greu accesibil și s-au deplasat la timp în zona noilor aerodromuri, făcîndu-le protecția și asigurînd îndeplinirea cu succes a misiunilor de luptă de către unitățile de aviație.

Pe timpul acțiunilor de pe teritoriul Cehoslovaciei, ofițerii și ostașii din unitățile de artilerie antiaeriană au dat dovadă, ca și întreaga armată română, de mult curaj, dîrzenie și eroism în luptă. În acest sens, merită a fi scos în evidență eroismul colectiv de care au dat dovadă multe unități și subunități ale Diviziei 1 artilerie antiaeriană, din care cităm pe cel al Divizionului 9 artilerie antiaeriană. În luna aprilie 1945, cînd unitățile de aviație sovietice și române erau dislocate pe aerodromul de la Piešťany, acest divizion asigura acoperirea aeriană a aerodromului. Hitleriștii, ținînd seama de importanța ce o reprezenta acest aerodrom din

imediată apropiere a frontului, au încercat în repetate rînduri să-l atace, pentru a-l face inutilizabil. Dar de fiecare dată artileriștii au respins toate atacurile inamicului. Pentru ofițerii și ostașii bateriei 9 din divizion a rămas însemnată ziua de 19 aprilie, cînd pîndarii bateriei au semnalat o formație de avioane hitleriste care se îndrepta spre aerodrom. Acționînd cu repeziciune, artileriștii bateriei au reușit să doboare unul din avioanele fasciste și să pună pe fugă pe celelalte. Din nou pe țevile tunurilor a fost trasă încă o linie albă, alături de altele care marcau numărul succesorilor obținute.

Același elan și avînt patriotic a caracterizat toate unitățile de artilerie antiaeriană care au luptat cu eroism pînă la victoria deplină asupra Germaniei fasciste.

Acțiunile de luptă ale Corpului aerian român și ale unităților de artilerie antiaeriană pe teritoriul Cehoslovaciei au durat aproape cinci luni. În această lungă perioadă, aviatorii români, piloți și tehnici, ofițeri și ostași, au depus mari eforturi pentru a fi la înălțimea încrederii acordate de poporul român de a contribui, împreună cu celelalte trupe române, cot la cot cu ostașii sovietici, pentru nimicirea completă a fascismului german.

În perioada operațiilor duse în Cehoslovacia, Corpul aerian român a executat 2 578 de misiuni cu 4 981 de ieșiri avion, în 6 304 ore de zbor. În tot timpul acestor misiuni s-au lansat asupra inamicului 947 tone de bombe, s-au consumat 29 687 tone de muniție și 1 596 tone de combustibil. Distrugerile provocate inamicului se cifrează la 6 poduri, 55 de gări în care se aflau trenuri militare în staționare, 40 de trenuri, 27 de fabrici care produceau pentru război, 20 de baterii de artilerie de diferite tipuri, 5 aerodromuri, 5 puncte de sprijin, 448 de autovehicule și 239 de căruțe ș.a. Toate aceste rezultate au fost dobîndite cu prețul a 200 de jertfe, din care 59 din rîndul personalului navigant.

Pentru contribuția adusă la eliberarea Cehoslovaciei, Corpul aerian român a fost citat de numeroase ori prin ordin de zi. „Pentru strălucitele fapte de arme — se arăta în ordinul de zi al Ministerului de Război din 1 ianuarie 1945 — și pentru disprețul față de moarte al zburătorilor, tunarilor, precum și pentru priceperea și devotamentul comandamentelor care s-au distins în mod cu totul deosebit prin acțiuni îndrăznețe de bombardament și asalt, precum și prin informațiile procurate la timp comandamentelor sovietice și române cu care au colaborat... întreaga Armată română își arată azi admirația și mîndria față de zburătorii Corpului aerian“.

Operațiile militare ale Regimentului 2 care de luptă

Maior în rezervă
GHEORGHE RĂUȚĂ

În prima jumătate a anului 1945, comandamentul român a luat măsuri pentru sporirea efectivului trupelor existente pe front prin trimiterea din țară a noi forțe din diferite arme, măbind continuu aportul României la obținerea victoriei depline asupra Germaniei hitleriste.

În cadrul acestei acțiuni s-a acordat o atenție deosebită reorganizării și pregătirii forțelor blindate, care participaseră anterior la luptele purtate în cadrul insurecției armate și pentru eliberarea teritoriului patriei și care, la începutul lunii februarie 1945, au primit ordin să se deplaseze în localitatea Hatvan, situată în zona nord-est Budapesta pentru a intra imediat în acțiune. Datorită dezvoltării ofensivei trupelor sovietice și române în adâncimea dispozitivului inamic, debarcarea s-a efectuat în localitatea Sahy din Cehoslovacia, de unde coloana de tancuri s-a deplasat în zona Moravce, aflată în imediata apropiere a frontului. În total au fost transportate din țară și au ajuns pe front un număr de 119 * mașini de luptă, dintre care 106 tancuri și autotunuri.

S-a constituit o unitate operativă organizată pe două batalioane de tancuri și alte subunități și formațiuni de spate, avînd un efectiv de aproape 1 000 de oameni și 79 mașini de luptă, care a primit denumirea de Regimentul 2 care de luptă. Prin numărul mașinilor de luptă, unitatea avea însă o valoare mult sporită față de un regiment de tancuri, depășind chiar pe cea a unei brigăzi **.

Comanda unității a fost încredințată colonelului Stan Zătreanu care, în acțiunile desfășurate în timpul insurecției armate, a dovedit capacitate de conducere, inițiativă și abnegație.

Regimentul a fost încadrat inițial în Corpul 5 tancuri din Armata 5 tancuri sovietică, iar de la 9 martie 1945 a fost subordonat Arma-

* Din ordinul comandamentului sovietic, înainte de a intra în luptă, 41 de tancuri și autotunuri române au fost transportate în spatele frontului, în gara Sahy.

** Regimentul de tancuri sovietic avea 39 de tancuri, iar brigada 53 de tancuri. Vezi col. rez. A. Beghișev: „Întrebuințarea tancurilor de sprijin nemijlocit al infanteriei în operațiile ofensive ale Marelui Război pentru Apărarea Patriei” în revista: „Voenî istoriceskii jurnal” nr. 6/1962, pag. 19—31.

tei 7 de gardă sovietice, sprijinind marile unități de arme întrunite ale acesteia, împreună cu Brigada 27 tancuri de gardă.

În fața tanchiștilor români stăteau noi și importante misiuni de luptă în acțiunile ce urmau să fie desfășurate de către trupele sovietice pentru ruperea apărării inamicului din fața capului de pod realizat la vest de râul Hron. Cu emoție îmi amintesc de entuziasmul cu care tanchiștii noștri, aflați cu mașinile lor de luptă în sistemul de apărare antitanc sovietic în zona Demandice, se pregăteau în vederea începerii acțiunilor ofensive, de hotărîrea lor nestrămutată de a înfrunța și nimici inamicul pe câmpul de luptă, de a-și îndeplini cu succes misiunile încredințate.

În timp ce ne pregăteam pentru trecerea la ofensivă, comandamentul hitlerist și-a intensificat activitatea în vederea întăririi apărării, a amenajat mai multe fișii de apărare, în care a înglobat localitățile și înălțimile de pe malul de vest al Hronului, transformându-le în puternice puncte de sprijin, pregătite pentru a putea continua lupta și în caz de încercuire. Tancuri grele „Tigru” și „Pantera” au fost folosite în puncte fixe de foc, precum și un număr însemnat de tunuri antitanc, câmpuri de mine antitanc și contrainfanteriei, fiind protejate de rețele de sîrmă ghimpată și supravegheate cu foc. Toate acestea au făcut ca ruperea apărării din fața capului de pod să ceară eforturi deosebite din partea ostașilor sovietici și români.

După trecerea râului Hron, în cursul nopții de 25 spre 26 martie 1945, regimentul a primit misiunea să sprijine acțiunile ofensive ale trupelor sovietice pentru ruperea poziției de apărare a inamicului, deschizînd drum spre râul Nitra. În acest scop, Batalionul 1 tancuri, sprijinind nemijlocit ofensiva Diviziei 375 infanterie sovietice, urma să acționeze pe direcția Hor. Várad, Ina, Danmaty, iar Batalionul 2, al cărui comandant eram, să sprijine atacul Diviziei 93 infanterie sovietice pe direcția Ondrejovce, Běša, Komjatice.

Acțiunea ofensivă a început în ziua de 26 martie și s-a desfășurat în ritm susținut. În strînsă cooperare, ostașii sovietici și tanchiștii români din Batalionul 1 au acționat cu multă vigoare, au asaltat și nimicit rezistențele fasciste din zona cotei 232, au dezvoltat ofensiva, reușind să se apropie de localitatea Ina și s-o cucerească pînă la căderea serii.

Nici puternicul sistem de apărare antitanc al inamicului, nici înverșunarea hitleriștilor, care luptau pentru fiecare palmă de pămînt, nu au putut stăvili elanul, voința și hotărîrea lor nestrămutată de a învinge. În timpul luptelor înverșunate purtate pentru eliberarea localităților Dolní Píal, Ina și altele, tanchiștii români au săvîrșit numeroase fapte de arme, au făcut dovada unei bune pregătiri, a unor înalte calități morale și de luptă, a unui deosebit spirit de sacrificiu. Astfel, în luptele pentru nimicirea forțelor hitleriste din raionul localității Dolní Píal, locotenentul Ion N. Giorgi, comandant de pluton de tancuri, conducînd cu multă hotărîre și iscusință în luptă tanchiștii de sub comanda sa, a reușit printr-o manevră îndrăznească să cadă în spatele forțelor hitleriste ce apărau localitatea. Pentru a zădărnici această acțiune, inamicul a executat un contraatac cu tancuri „Pantera”. Deși erau într-o situație

grea, totuși tanchiștii români au continuat acțiunea, aducându-și contribuția la eliberarea localității. În toiul luptei, comandantul plutonului a căzut la datorie, lovit mortal de un proiectil tras de un tun de pe tancurile hitleriste.

În luptele din acest raion s-au distins și alți tanchiști români, ca, de pildă, locotenentul Ștefănescu Faust, care, în fruntea subunității pe care o comanda, fiind și ochitor trăgător la tunul de pe tanc, a distrus opt faustpatroane și două tunuri antitanc; sublocotenentul Zaharia Liviu, comandant de pluton de tancuri, deși rănit, a refuzat să fie evacuat și a continuat să lupte comandînd subunitatea pînă la izbînda deplină.

Pentru totdeauna mi-au rămas în amintire vitejia și eroismul cu care au luptat tanchiștii din Batalionul 2, umăr la umăr cu infanteriștii sovietici, în asaltarea și lichidarea rezistențelor opuse succesiv de inamic în raionul localității Bêșa, pe care au reușit s-o cucerească în prima zi a atacului. În aceste lupte a dat dovadă de spirit de sacrificiu și dragoste față de subordonați locotenentul Mărceanu Viorel; avînd misiunea să sprijine Regimentul 143 sovietic, în fruntea plutonului său, el a atacat frontal localitatea menționată mai sus, a dus lupte grele cu tunurile antitanc inamice, lichidînd focarele de rezistență și deschizînd drum infanteriei sovietice. În timpul acestei acțiuni, unul dintre tancurile pe care le comanda se afla în pericol de a fi incendiat. Animat de grija și dragostea ce o purta tovarășilor săi de luptă, a ieșit afară din tanc, dîndu-le ajutor. A căzut însă străpuns de gloanțele unei mitraliere, în timp ce purta pe brațe pe un soldat grav rănit.

De mult curaj și eroism au dat dovadă tanchiștii din plutonul comandat de locotenentul Negoescu Virgil în atacarea cuiburilor de arme automate care stăvileau înaintarea infanteriei sovietice pe direcția aceleiași localități. După ce-au nimicit aceste rezistențe, ei au atacat pozițiile artileriei antitanc, distrugînd trei tunuri inamice. În apriga înclăștare, viteazul ofițer a fost rănit mortal. Deși era cu ambele picioare retezate, totuși a continuat pînă în ultimele clipe ale vieții sale să-și îmbărbăteze tovarășii de luptă cu cuvintele „Înainte, pentru Patrie!”.

Cu sprijinul eficient al tanchiștilor români, cele două divizii sovietice au reușit încă din prima zi a ofensivei să rupă apărarea inamicului într-o fișie cu dezvoltarea frontală de 10 km și pe o adîncime de 9 km. În acest fel s-a creat o breșă în apărarea inamicului, creîndu-se condiții pentru noi acțiuni ofensive.

Modul în care au acționat tanchiștii români în ziua de 26 martie a fost apreciat elogios de comandantul Armatei 7 de gardă sovietice, generalul Șumilov. Regimentul 2 tancuri a fost felicitat de mareșalul Rodion Malinovski, comandantul Frontului 2 ucrainean, care în ziua de 27 martie a sosit în localitatea Dolní Píal, dînd dispoziție să se facă propuneri pentru decorare.

După ce împreună cu unitățile de infanterie sovietice a rupt apărarea și a pătruns în dispozitivul inamic pe o adîncime de aproximativ 30 km, regimentul român a ajuns în fața unui alt curs de apă,

Žitava. Cu toate că acest râu avea o lățime de numai 50 m, forțarea lui nu era de loc ușoară, datorită debitului crescut al apei și terenului desfundat. Situația a fost mult îngreunată de faptul că regimentul era nevoit să ducă concomitent lupte pentru lichidarea rezistențelor inamice, aflate la est de râu, și să forțeze cursul de apă respectiv.

Comandantul și statul-major al regimentului au acordat o atenție deosebită asigurării ritmului ofensivei, luând măsuri eficiente în acest sens. În timp ce o parte din subunități au executat forțarea cursului de apă, celelalte forțe au dus acțiuni energice pentru lichidarea rezistențelor de pe malul de est al Žitavei. Merită, de asemenea, o mențiune deosebită faptul că încă în timp ce se apropia de noul obstacol, concomitent cu executarea urmăririi în ritm rapid, regimentul a împins în față elementele de cercetare pentru a executa din vreme studiul asupra căilor celor mai accesibile, precum și malurile cursului de apă, în ideea de a se putea stabili cu mai multă certitudine cel mai potrivit sector de forțare. Totalitatea măsurilor luate a permis ca în cursul nopții de 27 spre 28 martie regimentul în întregime să forțeze din mișcare râul Žitava.

Continuând ofensiva în ritm susținut, tanchiștii români au ajuns în ziua de 29 martie la râul Nitra, care constituia un puternic obstacol natural antitanc. După ce au participat la forțarea acestui râu, tanchiștii noștri și-au adus contribuția la zdrobirea rezistențelor inamice între Nitra și Váh. Ajuns la Branc, regimentul a primit ordin să-și concentreze majoritatea forțelor la Urmín, pentru a trece la ofensivă, în sprijinul Diviziei 141 infanterie sovietică, iar restul trupelor să se deplaseze spre Ivánka, în scopul de a interzice o eventuală ripostă ofensivă germană din direcția nord-vest, asupra flancului trupelor care acționau în raionul respectiv. După executarea acestei misiuni, regimentul și-a reorganizat dispozitivul și a trecut la urmărirea inamicului în cooperare cu unitățile Diviziei 141 sovietice pe direcția Csaboy-Csapor, Mladihaj Ireg, Mal Bab, Pusztá Kert.

În timp ce forțele principale ale regimentului continuau să acționeze în raionul Urmín, Sálgon, ostașii companiilor de cercetare și comandă au atacat și lichidat rezistențele inamice din localitatea Csaboy-Csapor și din zona înălțimii cu cota 159 de la sud de această localitate.

Ultima zi a lunii martie a găsit pe tanchiștii români angajați în lupte grele cu forțele inamice din zona Ireg, Mladihaj, care au opus o rezistență înverșunată pentru a împiedica trupele sovietice și române să intercepteze comunicația Nitra, Šintava. Ca și în luptele anterioare, tanchiștii noștri au acționat cu energie și curaj. Numai echipajul sergentului-major Cimbală Nicolae, în luptele de la Mladihaj și înălțimea cu cota 187, a reușit să distrugă un tanc, două aruncătoare și două mitraliere ale inamicului, iar echipajul tancului comandat de sergentul-major Nicolaescu Gheorghe a pătruns cu mașina de luptă în pozițiile artileriei inamice, distrugând trei tunuri (dintre care un tun antiaerian și un tun antitanc), un autocamion și un aruncător de mine.

În înaintarea lor vertiginoasă, trupele sovietice și subunitățile de tancuri române au cucerit localitățile Nagy-Ráb, Pata, ajungând în fața localității Puszta Kert.

În vederea stăvilirii ofensivei trupelor sovietice, comandamentul hitlerist a organizat în această zonă o apărare adânc eșalonată, bazată pe un larg sistem de baraje și obstacole de tot felul, pe șanțuri anti-tanc și baricade, pe un puternic sistem de foc anti-tanc, în care tancurile „Pantera” erau folosite în puncte fixe de foc. Datorită unei perfecte cooperări și sprijinului reciproc dintre unitățile Diviziei 141 infanterie sovietice și tancurile române, rezistența inamicului a fost înfrântă. Atacul combinat executat de tanchiștii români și ostașii sovietici a făcut breșe adânci în sistemul de apărare al hitleriștilor și numeroase treceri peste șanțurile anti-tanc. Prin lupte grele, la 1 aprilie 1945, localitatea Puszta Kert a fost eliberată. Rînd pe rînd rezistențele inamice au fost lichidate; regimentul a ajuns la timp pe malul stîng al râului Váh, obstacol natural important pentru forțele aflate în ofensivă și un bun aliniament de apărare pentru trupele fasciste.

Succesele obținute au creat condiții ca Divizia 141 infanterie să înceapă forțarea acestui curs de apă. Desfășurîndu-și forțele pe malul stîng al râului, în zona înălțimii cu cota 176, regimentul român a sprijinit, inițial, cu focul tunurilor de pe tancuri forțarea cursului de apă de către infanteria sovietică, suplinind lipsa pregătirii de artilerie atît de necesară în astfel de acțiuni.

Trecuseră numai opt zile din momentul în care regimentul pornise la ofensivă și pentru modul exemplar în care a acționat și-a atras stima și prețuirea comandanților marilor unități sovietice, cu care a cooperat strîns în luptă, a Comandamentului suprem sovietic, care, prin ordinele de zi din 30 și 31 martie 1945, a felicitat pe tanchiștii români pentru rezultatele obținute.

Însuflețiți de dorința fierbinte de a-și aduce contribuția la înfrîngerea definitivă a forțelor hitleriste, aceștia au continuat cu o vigoare sporită acțiunile de luptă. După forțarea râului Váh, Divizia 141 infanterie sovietică și Regimentul 2 tancuri român au participat la acțiunile pentru ruperea apărării din Carpații Mici și pentru a ieși la vest de acești munți către flancul și spatele forțelor fasciste ce apărau orașul Bratislava. În cadrul ei, regimentul a primit misiunea să treacă la ofensivă pe direcția Pata, Šintava, Farkašín, Trnava.

Îndeplinirea acestei misiuni era legată de ruperea apărării inamice într-un teren muntos, împădurit și zdrobirea forțelor acestuia din zona localităților Dubova și Kralova, apărate de o divizie de vînători de munte, care era apreciată de comandamentul hitlerist ca una dintre cele mai puternice mari unități ale sale.

Îndeplinirea noii misiuni a început în după-amiaza zilei de 3 aprilie 1945 și s-a desfășurat cu succes. Acțiunea ofensivă a tancurilor într-un masiv muntos acoperit cu păduri a dovedit înalta măiestrie și iscusința a luptătorilor români. Folosind cu pricepere terenul, subunitățile de tancuri au atacat în lungul șoselei ce ducea de la Kralova la Kuchyna.

Pas cu pas, rezistențele inamice au fost asaltate și lichidate. După ce au ieșit pe pantele de vest ale munților Carpații Mici, în zona Kuchyna, trupele sovietice au luat cu asalt, la 4 aprilie, orașul Bratislava, mare nod de comunicație, important centru industrial, politic și administrativ.

Pentru aportul adus și pentru modul de acțiune în cadrul operației care s-a desfășurat în vederea eliberării orașului Bratislava, tanchiștii români au fost citați prin ordinul de zi nr. 330 din 4 aprilie 1945 al Comandamentului suprem sovietic.

În luptele desfășurate în cooperare cu Divizia 409 infanterie sovietică, la vest de Bratislava, pentru forțarea râului Morava și pentru eliberarea localităților Devin Nove Ves, Devin Iazero, Schlofsdorf, ei aveau să fie remarcați din nou.

În ziua de 5 aprilie 1945, regimentul român a primit ordin să continue ofensiva pentru nimicirea forțelor inamice din raionul localității Devin Nove Ves. După lichidarea acestei rezistențe, a întreprins o acțiune de curățire a malului de est al Moravei.

După terminarea pregătirilor, în ziua de 6 aprilie, Divizia 409 infanterie sovietică, sprijinită de focul tancurilor românești, a forțat râul Morava.

Din cauza lipsei podurilor corespunzătoare tonajului tancurilor, regimentul român nu a putut trece în această zi cursul de apă. Ulterior, la 9 aprilie, a trecut râul pe pontoane, fiind atacat de 11 ori de aviația inamică.

De la această dată, Regimentul 2 tancuri român a pășit pe teritoriul Austriei, participând în continuare la acțiunile ce se desfășurau în cadrul operației Viena. Acțiunile sale s-au înscris în fișia de ofensivă a Corpului 24 armată sovietic, care acționa în acest sector.

La puțin timp după terminarea concentrării forțelor și mijloacelor, regimentul a stabilit legătura cu Divizia 4 infanterie de gardă sovietică cu care urma să coopereze în lupta pentru dezvoltarea capului de pod și pentru respingerea încercărilor făcute de hitleriști de a-l lichida. Grupat în raionul Chen Vaiden, regimentul a primit misiunea să rupă apărarea inamicului acționând pe direcția Hohenrupperdsdorf, Schrick, și, exploatând succesul, în strînsă cooperare cu batalionul 1 tancuri și batalionul infanterie moto din Brigada 27 tancuri sovietică, să ajungă către sfîrșitul zilei pe aliniamentul Wilferdorf, Mistelbach.

Luptele desfășurate pentru îndeplinirea acestei misiuni au fost deosebit de grele. În această zonă acționau unități și subunități hitleriste din Divizia 101 și din Regimentul 70 infanterie. Trecînd la atac fără pregătire de artilerie, pentru a realiza surprinderea, tanchiștii români au manevrat rezistențele din localitatea Hohenrupperdsdorf, situată la aproximativ 20 km de Viena, și au reușit să o cucerească.

Comandamentul hitlerist urmărea să păstreze cu orice preț pozițiile ocupate, să împiedice dezvoltarea capului de pod de către forțele sovietice și să mențină comunicațiile pe care își retrăgea resturile forțelor zdrobite în zona capitalei Austriei. În acest scop a organizat rezistența pe pozițiile și mai ales pe localitățile ocupate, executînd

riposte ofensive cu subunități de tancuri grele din Divizia 26 blindată hitleristă. Un astfel de contraatac a fost executat în ziua de 11 aprilie în momentul când regimentul se găsea în zona înălțimii cu cota 238. În această situație, comandantul Diviziei 4 infanterie de gardă sovietice a dat ordin ca regimentul să intervină pentru respingerea contraatacului respectiv. Comandantul unității a reorganizat dispozitivul, a dispus o parte din forțe în apărare și cu restul a constituit o grupare de manevră. Dar situația în zona respectivă a devenit extrem de grea. Pe când se pregătea să respingă contraatacul, regimentul a primit informații că inamicul execută contraatacuri din trei direcții: dinspre est, nord și vest. Situația era agravată și de faptul că legătura cu Divizia 4 infanterie de gardă și cu Brigada 27 tancuri cu care cooperam se întrerupsese.

Rămas singur în localitate (în ziua de 11 aprilie infanteria fusese respinsă pe înălțimile de la sud-vest de acesta), regimentul a fost încercuit și supus din nou unor puternice contraatacuri de tancuri din mai multe direcții. Contraatacurile înverșunate date de hitleriști în raionul Hohenrappersdorf, unde concentraseră trei divizii de tancuri și două divizii de infanterie, urmăreau nu numai să lichideze capul de pod realizat de trupele sovietice la vest de Morava și să ușureze evacuarea și retragerea trupelor germane din Viena, ci, totodată, să mențină regiunea petrolieră din raionul Zistersdorf. Primul obstacol care stătea în calea lor era regimentul nostru. De aceea au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a-l încercui și lichida. Planurile lor însă s-au izbit de hotărîrea nestrămutată a tanchiștilor români de a-și menține pozițiile cucerite, de a nu da nici un pas înapoi.

Timp de două zile tanchiștii români au respins cu succes toate contraatacurile inamicului. Pe lângă capacitatea cadrelor, înalta pregătire de luptă, factorul hotărîtor în obținerea acestor succese l-au constituit eroismul, minunatul spirit de sacrificiu de care a dat dovadă întregul personal al regimentului. Deși inamicul dispunea de un material blindat calitativ și cantitativ superior, tanchiștii români nu s-au lăsat intimidați. Ei au angajat lupta cu „Panterele”, „Tigrii” și „Ferdinanții”, hotărîți să frîngă forțele blindate ale hitleriștilor din această zonă. Referitor la această crîncenă înclăștare, în jurnalul de operații al regimentului se menționează că: „în interiorul localității Hohenrappersdorf ostașii noștri au angajat lupta tanc contra tanc. Prin felul în care s-a desfășurat această luptă s-au evidențiat marile virtuți și însușirile personalului regimentului. Lupta de aici rămîne memorabilă. Ea a fost cea mai grea din toate luptele duse de Regimentul 2 care de luptă”. În acțiunea de tancuri de la Hohenrappersdorf, tanchiștii români au săvîrșit nepieritoare fapte de vitejie și eroism. Niciodată nu voi uita bravura și spiritul de sacrificiu al sublocotenentului Dumitru Ion, comandantul unui pluton de tancuri. Mereu în fruntea subunității pe care o comanda, el s-a avîntat cu vitejie în lupte. Deși rănit, a continuat lupta distrugînd cu echipajul tancului său două tancuri „Tigru” și un tanc „Pantera”. Cînd tancul comandat de sublocotenentul Constantinescu R. a fost avariat și imobilizat, acesta a rămas în tanc, a în-

fruntat tancurile inamice care contraatacau, distrugînd două tancuri „Tigru“.

Echipajele tancurilor noastre s-au dovedit a fi adevărate celule de luptă, bine sudate și stăpîne pe procedeele și metodele înaintate de luptă. Deși au avut pierderi grele, acțiunea lor a dat posibilitate trupelor sovietice să treacă din nou la ofensivă.

În ziua de 14 aprilie, tanchiștii români au acționat în sprijinul unităților Diviziei 4 infanterie de gardă pentru cucerirea localității Schrick, important nod de comunicație pentru inamic, deoarece prin acest punct trecea una dintre principalele căi de retragere a trupelor hitleriste din Viena. În zilele de 16 și 17 aprilie regimentul a participat la luptele pentru cucerirea localității Wilfersdorf.

În fața atacului trupelor sovietice, sprijinite de tanchiștii români, hitleriștii au opus din nou o rezistență înverșunată, executînd numeroase contraatacuri. Ele au fost însă zădărnice de intervenția masivă a artileriei sovietice, de îndirjirea cu care au luptat infanteriștii sovietici și tanchiștii români. Pentru modul în care au acționat în luptele duse între 11 și 17 aprilie, lupte care au avut ca rezultat eliberarea orașului Zistersdorf, centrul regiunii petrolifere din nord-estul Austriei, Regimentul 2 tancuri a fost citat prin ordinul nr. 336 din 17 aprilie 1945 al Comandamentului suprem sovietic.

În acțiunile duse în ziua de 19 aprilie în zona localității Groscurt s-a remarcat plutonul comandat de sublocotenentul Forgaci Iosif. Aici, inamicul organizase un puternic punct de sprijin, pe marginea de est a localității. Urmărind să obțină surprinderea, tanchiștii sovietici și români au atacat în cursul nopții, fără pregătire de artilerie. Totuși, după începerea atacului, inamicul a deschis un puternic foc antitanc, fiind favorizat și de lumina produsă prin aprinderea unor grămezi de paie aflate în apropiere. Înaintarea devenea din ce în ce mai anevoioasă. Atunci ofițerul român, dînd dovadă de inițiativă și iscusință în luptă, a hotărît să execute o manevră în flancul și spatele inamicului. Folosind o vîlcea care șerpuia pe această direcție, subunitatea noastră a atacat prin surprindere, provocînd panică și derută în rîndurile hitleriștilor. În timpul acestei acțiuni au fost capturați 36 de ostași germani, 8 puști mitraliere, două tunuri antitanc și cinci autocamioane cu materiale.

În zilele următoare, tanchiștii români au atacat pe direcția Erdburg, Kementdorf, Pavodorg, apoi au înaintat în lungul căii ferate Paysdorf, Wetendorf, Ameie.

În timpul acestor acțiuni, ei au depășit frontiera Austriei, trecînd din nou pe teritoriul Cehoslovaciei.

Acțiunile ofensive, desfășurate fără răgaz, ziua și noaptea, împotriva unui inamic ce dispunea de puternice forțe blindate, au cauzat regimentului nostru pierderi grele. În această situație, comandantul trupelor de tancuri ale Armatei 7 de gardă sovietice a hotărît ca unitatea să-și reorganizeze dispozitivul și să continue lupta cu o singură companie. Încadrată într-un batalion din Brigada 27 tancuri de gardă sovietică, subunitatea română a participat la luptele purtate pentru forțarea canalului Thaya și ocuparea importantei localități Mistelbach, în cele din zonele Eibensthal și Payadorf, Pasohlovki și Nove Ves.

Continuându-și drumul de luptă, în ziua de 7 mai, compania a luat parte la ofensiva trupelor sovietice, care a dus la prăbușirea completă a apărării inamice de la sud-vest de Brno. În ziua următoare, tanchiștii români, acționând în avangarda coloanei ce înainta în direcția Telc, au intrat împreună cu unități sovietice în orașul Znajmo.

Ziua mării victorii asupra fascismului i-a găsit în plină înaintare spre Praga.

*
* *
*

În cele 45 de zile de lupte continue desfășurate umăr la umăr cu trupele sovietice, Regimentul român de tancuri a pătruns adânc în dispozitivul inamic, de la râul Hron pînă în apropiere de Viena și de aici pînă în orașul cehoslovac Znajmo. El a participat la forțarea a patru mari cursuri de apă (Hron, Nitra, Váh și Morava) și a desfășurat acțiuni în masivul Carpaților Mici.

O trăsătură principală a participării unității de tancuri române la luptele de pe teritoriile Cehoslovaciei și Austriei este aceea că ea și-a desfășurat toate acțiunile în sprijinul unităților și marilor unități de infanterie și de tancuri sovietice, fiind întrebuințată îndeosebi ca sprijin nemijlocit al infanteriei. Într-un timp relativ scurt, regimentul nostru a primit și executat misiuni importante în care a sprijinit acțiunile ofensive ale celor 5 divizii sovietice (375, 93, 141, 409, 4).

Prin lupte grele, tanchiștii români au produs inamicului pierderi importante. Ei au distrus sau capturat 18 tancuri, 43 de tunuri, 68 aruncătoare de mine, 86 de mitraliere, 55 de autovehicule diferite și peste 4 000 de soldați și ofițeri, după cum rezultă din adeverința semnată de colonelul Krînghin, șeful statului-major al Brigăzii 27 de tancuri de gardă sovietice și înmînată la sfîrșitul operațiilor comandantului regimentului nostru.

Drumul de luptă al regimentului a fost presărat cu circa 100 de soldați și ofițeri morți și răniți. Caracterul deosebit de înverșunat al luptelor a făcut ca din cele 79 de tancuri și autoblindate de care a dispus la începutul acțiunilor, 28 să fie incendiate și distruse, iar 49 grav avariate.

Însuflețiți de dreptatea cauzei pentru care își vărsau sîngele, tanchiștii români au săvîrșit strălucite fapte de arme, acoperind drapelul de luptă al regimentului de glorie nepieritoare.

Date cu privire la legăturile lui V. I. Lenin cu mișcarea muncitorească din România *

In cadrul uriașei activități teoretice și practice pe care au desfășurat-o, clasicii marxism-leninismului au acordat o deosebită atenție atît mișcării muncitorești internaționale cît și problemelor istoriei multor popoare.

Cercetînd epoca în care au trăit, sub multiplele ei aspecte, Marx, Engels și Lenin au analizat cu o profunzime neîntrecută importante fenomene și procese de însemnătate istorică, desprinzînd din acestea concluzii teoretice pline de învățăminte pentru practica revoluționară.

Marx-Engels-Lenin au urmărit cu atenție evenimentele istorice importante care au avut loc în România și au făcut prețioase aprecieri asupra unor momente din istoria poporului român, a mișcării muncitorești din țara noastră.

Totodată, Marx, Engels și Lenin au întreținut legături cu numeroși români, care au avut un rol însemnat în istoria poporului și a mișcării noastre socialiste. Este de remarcă faptul că pe unii dintre aceștia Marx, Engels și Lenin i-au cunoscut personal.

Ținînd seama de însemnătatea învățăturii lui Marx, Engels, Lenin, de faptul că ei au dat proletariatului, maselor populare o călăuză sigură în lupta de eliberare din robia exploatării și asupririi, elementele progresiste, revoluționare din România au început să publice știri legate de activitatea revoluționară a clasicilor marxism-leninismului, fragmente din operele lor, articole și broșuri de popularizare a socialismului științific. Firește, toate acestea au fost înfăptuite în legătură nemijlocită cu procesul de maturizare a clasei muncitoare din țara noastră, de clarificare ideologică din sînul acesteia.

Ultimele cercetări au scos la iveală că încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea presa socialistă din România publica știri despre Lenin.

Este cunoscut faptul că una dintre primele referiri ale lui V. I. Lenin la România este cuprinsă în necrologul „Friedrich Engels“, scris de el în 1895, și în care se arăta că „rămas singur după moartea lui Marx, Engels a continuat să fie sfătuitorul și conducătorul socialiștilor europeni. Lui i se adresau pentru sfaturi și directive, în egală măsură, atît socialiștii germani, a căror forță, cu toate persecuțiile din partea stăpînirii, creștea rapid și neconținut, cît și reprezentanții țărilor înapoiate, de pildă spaniolii, românii, rușii, care trebuiau să-și chibzuiască și să-și măsoare primii lor pași“¹.

* Comunicare prezentată la simpozionul organizat de Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu“ de pe lîngă C.C. al P.M.R., Institutul de istorie a partidului și institutele de științe sociale ale Academiei R.P.R. cu prilejul aniversării a 95 de ani de la nașterea lui V. I. Lenin.

¹ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 2, Editura politică, 1960, pag. 12—13.

Presa socialistă din România, sesizând orientarea revoluționarilor din Rusia spre o tactică de cucerire a maselor și în special a sutelor de mii de muncitori industriali, tactică preconizată de Lenin, remarcă faptul că aceasta a determinat ca lupta împotriva claselor exploatatoare să se desfășoare „în mod mai organizat și în același timp mult mai conștientă”².

Ziarul „Lumea nouă” din 15 iunie 1896, anunțându-și cititorii despre înființarea „Societății pentru lupta de dezrobire a clasei muncitoare din Petersburg” („Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare din Petersburg”, creată după cum se știe sub conducerea lui Lenin), releva că mișcarea muncitorească din Rusia și-a făurit „un stat-major” — „un comitet central ascultat și priceput”³. Autorul articolului din „Lumea nouă” mărturisea că e „bun prieten cu unul din întemeietorii ei”. Această organizație a constituit germele viitorului partid marxist din Rusia.

Gazeta „Mișcarea socială”, apărută în București, în strada Mătăsărilor nr. 22, în numărul 8 din 6 aprilie 1897, la numai o lună de la deportarea în Siberia a lui Lenin și a altor revoluționari, care formau nucleul „Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare”, în articolul intitulat „Din Rusia”, informând despre cruzimile țarului, care, pentru a înăbuși mișcarea revoluționară, trimitea în Siberia numeroși luptători, anunța în mod concret și trimiterea lui *Ulianoff* în surghiun. „Marele împărat — se scria în gazetă — s-a mai debarasat de o mână de tineri luptători pentru dezrobirea proletariatului. Studentul de la Institutul tehnologic Petru Zaporozetz a fost deportat pentru cinci ani încheiați în Siberia orientală. Prietenii săi, funcționarul de stat *Ulianoff* (subl. ns.), inginerii-mecanici *Krijanovsky* și *Starkoff*, fostul student *Zederbaum*, studentul de la Institutul tehnologic *Manjeff*, doctorul în medicină *Liakhovsky* și funcționarul de stat *Lepeschinsky*, toți vor merge să locuiască în aceeași «dulce» țară, vreme de trei ani...”⁴ Gazeta adăuga că „toate aceste prescrieri nu vor opri propășirea mișcării proletare în Rusia și nici nu vor întârzia măcar cu o secundă izbînda ideilor înaintate... Dimpotrivă”⁵.

În anul 1907, în România se dezlănțuia ca o năprasnică furtună marea răscoală a țăranilor români împotriva moșierilor și arendașilor, pentru pămînt și dreptate socială. Ea dovedea imensele energii revoluționare care clocoteau în masele țărănești, reliefînd totodată puternicele tradiții revoluționare de luptă ale poporului român.

În acel an mișcarea muncitorească din țara noastră se afla în plin proces de refacere. La Conferința din iunie 1907 a cercurilor „România muncitoare” și a sindicatelor, ținută la Galați, s-a hotărît alegerea a 4 delegați care să reprezinte muncitorimea română la Congresul Internaționalei a II-a de la Stuttgart, la care a participat și Lenin.

Cei patru delegați români, C. Racovski, Alecu Constantinescu, N. D. Cocea și Andrei Ionescu, au avut prilejul acolo să-l cunoască pe Lenin și să-i urmărească activitatea lui revoluționară.

Congresul internațional, după cum se știe, a discutat, printre altele, în

² „Lumea nouă” din 7 mai 1896.

³ Loc. cit., din 15 iunie 1896.

⁴ „Mișcarea socială” nr. 8, din 6 aprilie 1897; vezi și articolul „Noi date despre apariția unor știri referitoare la leninism în presa română la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea” de D. Hurezeanu, în „Presa noastră” nr. 101/1964, pag. 36.

⁵ Ibid.

mod special problema atrocităților săvârșite de guvernul burghezo-moșieresc român atît împotriva țăranilor răsculați în 1907, cît și a mișcării muncitorești din țară. În mod firesc, răscoala țăranilor din 1907 a atras atenția lui Lenin. Felul cum a privit el acest moment important al luptei țăranimii se desprinde din *notările personale făcute pe textul proiectului de rezoluție intitulat „Împotriva prigonirilor dezlănțuite de guvernul român”,* proiect elaborat de C. Racovski și un delegat austriac și propus spre aprobare la ședința plenară a Congresului de la Stuttgart din 24 august 1907.

Autorii proiectului se aflau sub influența ideilor oportuniste care negau posibilitățile revoluționare de luptă ale țăranimii, arătînd printre altele : „...după ce a masacrat mii de țărani, împinși pe nenorocita cale a revoluției, de către regimul de apăsare și exploatare fără margini, el (guvernul român — *n.n.*) s-a năpustit acum asupra organizațiilor muncitorești, sindicale și socialiste...”

Intrucît traducerile proiectului de rezoluție, în cele trei limbi (germană, franceză și engleză) nu erau identice, Lenin a făcut corecturi la textul german, în care se spunea : „...prin regimul de oprimare și de exploatare, ele (masele țărănești — *n.n.*) sînt împinse pe calea funestă a răscoalei”. Vladimir Ilici a subliniat cuvintele „*den unheilvollen Weg*” („calea nenorocită”), a adăugat pe margine semne de exclamare și de întrebare și a scris : „*Auf den Weg einer leider misslungenen...*” („pe o cale... care, din păcate, a suferit un eșec”) ⁶.

Adnotările făcute de Lenin reliefează — în opoziție cu teoriile oportuniștilor — aprecierea pozitivă pe care el a dat-o căii revoluționare alese de țăranimea română.

Este deosebit de important de amintit că într-o serie de probleme dezbătute la acest congres delegații români s-au situat pe poziții marxiste consecvente alături de Lenin.

După refacerea partidului politic al clasei muncitoare (1910), proletariatul român este reprezentat la Congresul Internațional al II-a de la Copenhaga, ținut în vara celui an, prin doctorul Racovski. Gazeta „România muncitoare”, descriind într-unul din numerele sale desfășurarea lucrărilor Congresului socialist, referindu-se la dezbaterile ce s-au desfășurat pe marginea problemei „Legăturii dintre cooperatie și partidele politice socialiste”, amintește pentru prima dată numele lui Lenin în contextul următor : „În subcomisiune Lenin (Rusia) și Jules Guesde (Franța) propun un amendament care urmărea să stabilească vederea că democratizarea și socializarea cooperativelor se va realiza numai după revoluția socială” ⁷.

Intrunirea la congres a mai multor socialiști din diferite țări a prilejuit trimiterea unei cărți poștale ilustrate cu semnătura lui Lenin, Roza Luxemburg, Plehanov, Racovski ș.a. către Dobrogeanu Gherea — care locuia atunci la Ploiești — cu următoarea dedicație : „Bunului tovarăș și excelențului om Dobrogeanu Gherea, salutul și frăția Congresului internațional de la Copenhaga” ⁸.

În 1916, înainte de intrarea României în războiul mondial, nesiguranța situației l-a făcut pe Constantin Dobrogeanu-Ghera să se refugieze în Elveția, la Zürich. Aici, după cum se relatează în unele materiale, „cu toate greu-

⁶ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 16, Editura politică, 1964, pag. 495.

⁷ „România muncitoare” din 2 septembrie 1910.

⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., microfilm, cutia nr. 461.

tățile ce le îndura, avea în fiecare vineri după amiază întruniri interesante asupra socialismului“. La aceste întruniri au participat și alți socialiști români sau simpatizanți ai mișcării, ca de exemplu inginerul C. Vidic, inginerul C. Polizu, fostul inspector general de la C.F.R. și alții.

Într-o vineri, în preajma sărbătorilor de iarnă, în 1916, după cum mărturisește inginerul C. Vidic, Dobrogeanu Gherea a fost vizitat de Vladimir Ilici Lenin, cu care a discutat „destul de agitat, schimbându-și diferite scrisori și rapoarte destul de voluminoase“⁹. Gherea l-a prezentat apoi pe Lenin celor 6 persoane care erau de față. Descriind cum l-a cunoscut pe marele Lenin „în carne și oase“, C. Vidic remarca faptul că „era un tovarăș nu prea mare de statură, foarte ager, cu ochii albaștri pătrunzători, purta un cioculeț roșcat ca și părul“, că Lenin „s-a bucurat mult că ne vedea în jurul remarcabilului Dobrogeanu“ și că „le-a adresat câteva cuvinte pline de un bun înțeles“¹⁰.

După plecarea lui Lenin de la această întâlnire, impresionat de puternica personalitate a acestuia, Dobrogeanu Gherea a declarat: „Acesta va deveni cît de curînd un mare om... care după o muncă și pregătire temeinică va revoluționa omenirea întreagă“¹¹.

Lenin a cunoscut și alți conducători socialiști români. Este cunoscută, de exemplu, scrisoarea adresată de V. I. Lenin lui Ioan C. Frimu, secretar al Partidului social-democrat din România, prin care îl ruga pe acesta să intervină în favoarea a doi emigranți revoluționari ruși care se găseau în țara noastră.

Anii 1914—1916 au fost anii unor lupte susținute ale clasei muncitoare din România, în frunte cu conducătorii ei revoluționari pentru pace și pîine, împotriva mizeriei și exploatării, pentru reforme democratice, împotriva războiului imperialist, anii unor mari și puternice acțiuni ale clasei muncitoare — mitinguri, adunări, manifestații și demonstrații de stradă, greve —, la care au luat parte mii și mii de oameni ai muncii. În luptele zilnice duse de clasa muncitoare se întărea, încet dar evident, aripa de stînga revoluționară, la care a contribuit și răspîndirea în România a unor lucrări și studii ale lui V. I. Lenin.

Semnificativ în această privință este faptul că în anul 1915 revista „Kommunist“, a cărei apariție a fost semnalată în presa vremii din țara noastră, precum și ziarul „Soțial-Democrat“ editate în Elveția, sub îngrijirea lui Lenin, au devenit cunoscute încă atunci socialiștilor români. În revista „Kommunist“ au apărut printre altele studiile „Falimentul Internaționalei a II-a“, „Glasul unui socialist francez cînstit și imperialismul“, „Socialismul în Italia“ etc., care — după cum remarca unul dintre socialiștii români — au avut „o înfriure asupra orientării comuniste a muncitorilor“.

Nu de mult, la Institutul de marxism-leninism din Moscova s-au găsit câteva scrisori ale unor socialiști din Balcani, adresate în anul 1915 lui Lenin, în care sînt reliefate și o serie de acțiuni ale Partidului social-democrat din România. Una din aceste scrisori, datată mai 1915, intitulată: „Scrisoare către V. I. Lenin cu privire la sărbătorirea zilei de 1 Mai în Bulgaria și România în 1915“, al cărei autor nu este încă identificat, este însoțită de textul unui articol pentru revista „Kommunist“ despre lupta Partidului social-democrat din România împotriva oportuniștilor din mișcarea socialistă.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 489, fila 25/4.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

Articolul intitulat: „Etapale luptei revoluționare a social-democrației balcanice în timpul războiului din Europa“ începe prin a arăta că „în Balcani, răsună puternic vocea proletariatului: «Jos războiul», «Trăiască pacea între popoare...», «Trăiască revoluția socială și socialismul»“. La 5 iulie 1915 — se releva în articol —, din inițiativa social-democrației române a fost convocată la București cea de-a doua Conferință a social-democrației din Balcani, care a ajuns la o concluzie unanimă, după cum se remarcă în articol, că „ Internaționala muncitorească socialistă poate fi organizată numai pe baza luptei de clasă și a socialismului revoluționar, care cere necondiționat condamnarea hotărâtă a politicii social-imperialiste, practică în acest război de către organele conducătoare ale social-democrației germane, franceze și belgiene, precum și lupta internațională și intransigentă împotriva oportunismului de toate nuanțele“.

Într-o altă scrisoare din 19 iunie 1915, de data aceasta a socialistului bulgar Sambua, scrisă din Sofia și adresată lui Lenin în Elveția, se găsesc de asemenea unele referiri la mișcarea muncitorească din România. Autorul scrisorii, printre altele, scoate în evidență acțiunile revoluționare deschise (demonstrații, manifestații, greve etc.) organizate de socialiștii români. În încheierea scrisorii Sambua îi comunica lui Lenin „adresele necesare pentru corespondență cu tovarășii din Balcani“, și începea în primul rînd: „Roumanie Bucarest. Redaction de journal «Lupta», Piața Amzei 26, D-lui K. Raczovsky sau D-șoarei Ecaterina Arbore (fiica lui Arbore, membru al comitetului executiv)“.

Anul 1917. Numeroși voluntari români, membri ai batalioanelor revoluționare încadrate începînd din 1917 în Armata Roșie, au avut prilejul de a-l vedea vorbind pe conducătorul revoluției proletare, iar unii dintre ei să-l cunoască, să stea chiar de vorbă, în repetate rînduri, cu Vladimir Ilici Lenin.

În primele zile ale lunii decembrie 1917 a plecat din Odesa spre Petrograd revoluționarul M. Gh. Bujor, organizatorul Comitetului de acțiune social-democrat român din Odesa și al batalioanelor revoluționare românești pe teritoriul Rusiei Sovietice. Acolo el a fost primit de Lenin, cu care a schimbat cîteva păreri asupra situației din țară și din Balcani.

Înainte de a se întîlni cu Lenin, M. Gh. Bujor a remis atît Comitetului executiv central al Sovietului din Petrograd, cît și lui Lenin „exemplare dintr-un lung memoriu“, în care descria situația mișcării socialiste din România și cerea sprijinul bolșevicilor ruși în realizarea idealurilor revoluționarilor români: înfăptuirea și în România a republicii proletare.

De menționat că în adresa trimisă „Comitetului executiv central al Sovietului din Petrograd“, datată 15 decembrie 1917 și semnată M. Bujor, necunoscută publicului cititor pînă acum, se releva că încă la începutul lunii iulie (1917 — *n.n.*) a fost trimisă o scrisoare în care era înfățișată „situația internă din România, necesitatea și posibilitatea luptei revoluționare“¹², cerîndu-se în acest scop ajutorul. Referindu-se la activitatea centrului revoluționar român din Odesa, se amintește, printre altele, că a difuzat peste 85 000 manifeste, între care 15 000 de exemplare din Manifestul semnat de Lenin despre pace¹³.

¹² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., microfilm, cutia nr. 461.

¹³ Ibid.

În apelul de proporții intitulat „Apelul socialiștilor români către revoluția rusă”, datat din 4 decembrie 1917, se face un succint tablou al dezvoltării mișcării socialiste din România încă din perioada premergătoare intrării sale în primul război mondial imperialist. „Înainte de intrarea României în război — se menționa în apel — ...partidul nostru a dus o luptă energică împotriva războiului, pentru neutralitate. Această luptă s-a bucurat de sprijinul maselor populare”¹⁴. „Prin lupta noastră — se remarcă în apel — clasa muncitoare a devenit un factor important al vieții noastre politice și sociale. Partidul nostru a fost acela care a ridicat probleme importante care frământă poporul nostru...”¹⁵

După ce descria situația catastrofală a României burghezo-moșierești, înfringerile militare pe front și creșterea totodată a nemulțumirilor maselor populare, Apelul remarcă că „războiul a dovedit necesitatea imperioasă de a schimba complet regimul politic și situația socială din România”¹⁶.

Se știe că, pe la mijlocul lunii februarie 1918, Mihail Gheorghiu Bujor l-a întâlnit la Smolnii din nou pe Lenin. Atunci — scria Bujor — Lenin „s-a interesat din nou de situația din România și de perspectivele viitoarei lupte de la sud”¹⁷.

Pe Lenin în acea perioadă l-au văzut și l-au cunoscut mulți alți români. Astfel, de exemplu, cunoscutul publicist N. D. Cocea, aflându-se în timpul revoluției din Octombrie la Petrograd, a asistat la marea adunare din seara zilei de 7 noiembrie 1917 ținută la Smolnii, când, după cum remarcă el, „spre orele două după miezul nopții, într-o tăcere care deodată a căzut grea ca plumbul, la tribună s-a ridicat Lenin”. „Simplu, liniștit, fără să ridice glasul, fără să-i tresară un mușchi al feței, vorbind mulțimei înfierbîntate, ca și cum n-ar fi fost decît un dascăl mai înțelept care se adresează discipolilor lui preferați, Lenin și-a rostit cuvîntarea care în cîteva articole abroga toate privilegiile trecutului și stabilea pentru veacuri normele așezămintelor viitoare...”¹⁸

La cîteva zile după izbucnirea Revoluției din Octombrie, la Petrograd, în numele „Asociației internaționale pentru informarea presei muncitorești din America, Franța și Anglia”, N. D. Cocea a adresat lui Lenin o scrisoare în care cerea să-i acorde un interviu spre a-l publica apoi în presa muncitorească din țările mai sus amintite. Din păcate această scrisoare către Lenin nu s-a găsit pînă în prezent. La 10/23 noiembrie 1917, Lenin a trimis „Asociației internaționale pentru informarea presei muncitorești din America, Franța și Anglia” o scrisoare de răspuns. Scrisoarea în limba franceză, găsită în țara noastră, glăsuia :

„Eu sînt gata să răspund la întrebările Dvs., dacă Dvs. îmi veți da o garanție formală și precisă, în primul rînd ca Dvs. să informați *toată* presa muncitorească, adică organele presei cu *tendință internaționalistă* (Heywood, S.L.P. din America, Tom Mann și Br. Soc. Party... din Anglia, Lariot și amicii săi din Franța etc.). În al doilea rînd ca răspunsul meu să fie reprodus *fără nici o schimbare*, adică că Dvs. aveți dreptul de a nu publica răspunsul meu, dar dacă-l veți publica, nu aveți dreptul de a schimba nimic din textul

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Amintiri despre Marele Octombrie”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 103.

¹⁸ „Orizont”, anul I, nr. 2, din 1 decembrie 1944.

meu. Cine este responsabil aici, la Londra, la New-York și la Paris, ca reprezentant al «Asociației Internaționale». Dvs. ?¹⁹ Semnează : Lenin.

La această scrisoare a lui Lenin, ca reprezentant al amintitei Asociații internaționale de presă la Petrograd, N. D. Cocea i-a răspuns :

„Cetățene Lenin,

Eu dau în scris garanția mea personală, formală și precisă că prin intermediul asociației noastre eu voi informa toată presa muncitorească, adică și organele presei muncitorești cu tendințe internaționaliste și în special această presă.

La fel, eu dau garanția mea că răspunsul dvs. va fi reprodus fără nici o schimbare și că dacă cumva țările aliate vor voi să facă tăieturi, se va refuza să se publice interviurile pe care veți binevoi să-mi dați.

La Petrograd eu mă țin tot timpul la dispoziția dvs. și mă consider pe deplin responsabil, la Paris cetățeanul T. Daniel, strada Bassano 54, la Washington, cetățeanul Couché, strada Newstrets B. 23 și la Londra E. Nelfort, Hotelul Statelor Unite²⁰. Semnează N. Cocea, Hotel Astoria, Petrograd, camera nr. 512.

Scrisoarea, în limba franceză, se păstrează la Arhiva Institutului de marxism-leninism din Moscova alături de cea a lui Lenin, care a fost dăruită de C.C. al P.M.R. Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

N. D. Cocea a însoțit scrisoarea sa de o notă cuprinzând 6 întrebări pe care i le-a remis lui Lenin. Acestea sînt :

1. Guvernul Comisarilor Poporului este decis să urmărească cu aceeași energie ca și pînă în prezent politica sa internă și acțiunea sa internațională în vederea păcii ?

2. Care sînt marile reforme sociale pe care guvernul actual le proclamă pentru a ajunge la stabilirea regimului socialist în Rusia ?

3. După convocarea Adunării Constituante, guvernul Comisarilor Poporului va fi el răspunzător față de Adunare ca și în Statele Constituționale, da, sau nu ?

4. Credeți dv. că pacea propusă de Rusia va pune capăt militarismului universal ?

5. Cum și cînd gîndiți dv. să procedați la demobilizarea rusă ?

6. În starea actuală a Europei, credeți dv. în posibilitatea unei realizări integrale a socialismului ?²¹

Revoluționarul Dic. Dicescu din București l-a cunoscut și el personal pe V. I. Lenin. Dic. Dicescu a ocupat în primii ani ai puterii sovietice posturi de răspundere în Rusia. El l-a întîlnit pe Lenin cu ocazia predării unor vagoane cu alimente aduse ca dar din partea revoluționarilor din Turkestan.

Despărțindu-se de Dicescu-Dic, la rugămintea acestuia, Vladimir Ilici Lenin a scris pe un imprimat al Președintelui Consiliului Muncii și Apărării pe care-l avem în copie la noi în țară următoarele : „Drept amintire, tovarășului Dic. 23 aprilie 1920, Vl. Ulianov (Lenin)“²².

Interesantă a fost întîlnirea unor delegați ai Partidului socialist din România cu Lenin, la sfîrșitul anului 1920.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 28, dosarul nr. 4324/5, fila 1.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 4324/7, fila 2.

²¹ Ibid., filele 10—11.

²² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., microfilm, cutia nr. 461.

Sub titlul „Cum l-am văzut pe Lenin“, Alexandru C. Dobrogeanu-Gherea a publicat în „Socialismul“ din 27 ianuarie 1924 o relatare interesantă.

„Delegația pe care partidul socialist o trimisese în 1920 în Rusia pentru a se înțelege în privința afilierei la Internaționala Comunistă — spune Gherea — se compunea din tov. Cristescu, Fabian, Rosvany, subsemnatul, precum și din foștii tov-i Flueraș și Petrovici.

Pe atunci nu se stabiliseră încă legături strânse între Internaționala III-a și partidele socialiste din diferite țări. Puține delegații veniseră la Moscova, și dorința firească a acestor delegații de a-l vedea pe Lenin era ușor de înțeles...

În ziua de 10 decembrie, pe neașteptate și în ultimul moment ne-a fost fixată ora pentru întrevederea ce solicitasem“. (De reținut că avem o fotocopie de pe calendarul secretariatului lui Lenin, din ziua de 10 decembrie, cu însemnarea vizitei Delegației române : orele 12,40)

„După câteva momente de așteptare sîntem chemați înăuntru. O cameră mare cu mese și biblioteci. Ne aflăm în fața «dictatorului» (aluzie la defăimările presei burgheze — *n.n.*). Un om pe atunci voinic, deși nu prea înalt, cu trăsăturile și atitudinea caracteristice rușilor, vioi, cu fața surîzîndă, toată numai bunătate, cu vorba pornită din adînc de suflet, plină de vervă și de gîndire. Convorbirea cu un asemenea om decurge firească, ca și cum ai fi alături de un vechi cunoscut...

Lenin face apoi o descriere a situației din Rusia. Jertfa cîtorva pentru izbînda revoluției a devenit acum jertfa tuturor. Proletariatul și țărănimea rusă așteaptă cu încredere ca și muncitorimea din celelalte țări să înțeleagă că singură calea revoluționară o poate scoate din impasul în care a adus-o capitalismul...

Ca o pildă vorbitoare de perspectivele mărețe care se deschid în fața unui popor, în care precăderea o au interesele masei muncitoare, Lenin vorbește în cuvinte entuziaste de proiectul uriaș al electrificării Rusiei. Studiile migăloase sînt terminate și lucrările au început. Cu mîndrie și speranță urmărește poporul rus, pînă în adîncul satelor, înfăptuirea acestei opere unice în lume...

După 3 săptămîni l-am revăzut pe Lenin, de astă dată la Congresul panrus al sfaturilor de muncitori și țărani — deci în mijlocul reprezentanților poporului muncitor din toată Rusia...

Două chestiuni stăpîneau discuțiile : chestia sindicală și cea a noii îndrumări economice.

L-am auzit pe Lenin vorbind în amîndouă chestiunile“.

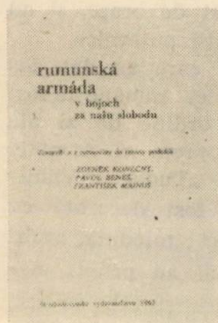
De remarcat că presa socialistă din România în perioada anilor 1918—1921, și după aceea, a publicat numeroase articole, reliefînd activitatea multilaterală, plină de conținut revoluționar a lui Vladimir Ilici Lenin. Se publicau articole întregi sau extrase din aceste articole, cuvîntările lui Lenin, se publicau materiale care vorbeau despre uriașa activitate creatoare ce se desfășura sub conducerea lui Lenin.

Din cele relatate reiese că încă din a doua jumătate a secolului trecut Lenin a fost cunoscut de socialiștii români, iar începînd din primii ani ai secolului al XX-lea Lenin a întreținut și legături cu o serie de conducători ai mișcării muncitorești din România.

A. DEAC

„Armata română în luptele pentru libertatea noastră“*

Editura Slovacia centrală, 1964, 164 pag.

care își datorează existența faptelor eroice ale luptătorilor români“ (pag. 5).

„Cetățeanul de rînd — se arată în cuvîntul către cititori — nu cunoaște prea mult despre luptele glorioase ale regimentelor și diviziilor române, ale căror unități și-au vărsat sîngele timp de cinci luni pentru patria noastră. Din păcate, istoriografia cehoslovacă nu a acordat atenția cuvenită problemelor colaborării acestor două țări frățești. Nu e mai puțin adevărat că mii de cetățeni slovaci și cehi își amintesc cu bucurie în fiecare an, cu ocazia aniversării eliberării patriei lor, de clipele mult așteptate ale anului 1945, cînd au putut, în sfîrșit, să întîmpine soldații români

ca pe eliberatorii lor. Vechile tradiții ale prieteniei cehoslovaco-române și cei peste 50 de mii de români care s-au jertfit în lupta împotriva ocupanților fasciști în Republica Cehoslovacă ne îndeamnă să nu mai ignorăm ajutorul poporului român acordat poporului nostru, să apreciem acest ajutor la justa sa valoare și să-l prezentăm așa cum se cuvine, în adevărata sa lumină“.

Lucrarea este întocmită pe baza materialelor referitoare la luptele purtate de Armata română pe teritoriul Cehoslovaciei împotriva cotropitorilor hitleriști trimise de redacția ziarului „Scînteia“*, la rugămintea conducerii Facultății de filozofie din Brno. Ea cuprinde două părți: un studiu amănunțit asupra operațiilor militare, intitulat „Aportul Armatei române la acțiunile de luptă pentru eliberarea Republicii Cehoslovace de sub dominația Germaniei fasciste“, la elaborarea căruia au contribuit și istorici militari din Republica Populară Română; partea a doua cuprinde 28 de amintiri ale luptătorilor români participanți la luptele de eliberare duse pe teritoriul Slovaciei centrale; întreaga lucrare este bogat ilustrată cu fotografii, hărți și schițe redînd principalele aspecte din luptele duse de Armata română pe teritoriul Cehoslovaciei.

* Materialele, scrise în limba română, primite din partea redacției „Scînteia“, au fost traduse în limba cehă de Zdenek Konečný, Pavel Beneš și František Mainus, iar în limba slovacă de Peter Benický.

În cadrul studiului consacrat operațiilor militare duse de Armata română sînt apreciate pe de o parte efortul general făcut de poporul român în războiul antihitlerist, efectivele militare române care au participat la luptele împotriva Germaniei hitleriste, pierderile materiale și umane suferite de Armata română în timpul îndeplinirii misiunilor sale de luptă, iar pe de altă parte luptele și pierderile suferite de aceasta numai pe teritoriul Cehoslovaciei. În legătură cu această ultimă problemă, căreia, de altfel, îi este dedicată, lucrarea subliniază că: „Acțiunile pe care Armata română le-a întreprins în cadrul Frontului 2 ucrainean pe teritoriul Republicii Cehoslovace reprezintă eforturile unite timp de cinci luni ale poporului român și forțelor armate române compuse din cinci divizii, o brigadă de aviație, o divizie de artilerie antiaeriană cu cinci sute de guri de foc, un regiment de tancuri și alte unități și formațiuni“ (pag. 18).

Pagini emoționante prezintă actele de eroism săvîrșite de unitățile române în luptele pentru eliberarea unor mari orașe ca Lučenec, Zvolen, Banská Bystrica, pentru cucerirea masivelor Javorina, Fatra Mică și Carpații Albi și pentru forțarea râului Hron. Numai în acțiunile de forțare a râului Hron, Armata română a pierdut 15 000 de oameni (morți și răniți).

Efortul militar al României pe frontul antihitlerist — se arată în lucrare — s-a intensificat în urma instaurării, la 6 martie 1945, a guvernului democratic popular prezidat de dr. Petru Groza. Răspunzînd lozincii lansate de P.C.R.: „Totul pentru front, totul pentru victorie“, întregul popor și-a intensificat eforturile pentru sprijinirea frontului antihitlerist. Acest fapt s-a reflectat atît în ceea ce privește împrăștierea efec-tivelor unităților Armatei române aflate pe front, cît și în ceea ce privește în-

zestrarea lor cu tehnică militară și echipament.

La ridicarea moralului de luptă al Armatei române — se subliniază în lucrare — au contribuit din plin — atît prin activitatea politică desfășurată cît și prin actele lor de eroism — comuniștii români care au plecat pe front.

În timpul celor cinci luni în care au participat la luptele de pe teritoriul cehoslovac, diviziile române, în colaborare cu unitățile Armatei sovietice și cu Corpul de armată cehoslovac, au înaintat 400 km și au purtat 259 de mari bătălii. Unitățile române au cucerit 8 masivi muntoși, au forțat 4 mari râuri (Hron, Nitra, Vah, Morava), au eliberat 1 722 de localități, între care 31 de orașe, și au cucerit 86 de fortificații puternice.

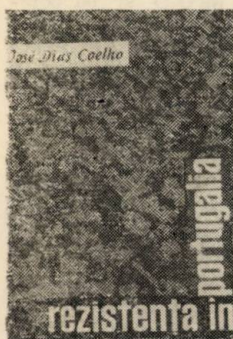
Pentru eroismul de care au dat dovadă, unitățile Armatei române au fost citate în numeroase ordine de zi ale Comandamentului Suprem al Armatei sovietice. Divizia „Tudor Vladimirescu“-Debrețin a fost decorată cu ordinul „Drapelul roșu“; totodată, mulți ofițeri și ostași români au primit distincții militare sovietice și cehoslovace. În memoria ostașilor români căzuți pe teritoriul cehoslovac au fost ridicate monumente la Lučenec, Zvolen, Kroměříž. „Sîngele vărsat de ostașii români, alături de ostașii sovietici și partizanii cehoslovaci, pe pămîntul cehoslovac, a cimentat pe veci prietenia și frăția de nezdrunцинat dintre popoarele sovietic, român și cehoslovac“ (pag. 43).

În ansamblul său, această lucrare pune la îndemîna cititorilor din Cehoslovacia o imagine asupra efortului făcut de poporul român în cursul celui de-al doilea război mondial, materializat, între altele, și în acțiunile eroice duse de armata noastră pe teritoriul Cehoslovaciei pentru zdrobirea cotropitorilor hitleriști.

M. MOLDOVEANU

José Dias Coelho: „Rezistența în Portugalia“

Editura politică, 1965, 168 pag.

Apărută recent în Editura politică, lucrarea pe care o prezentăm reprezintă traducerea memoriilor din viața de ilegalist a comunistului portughez José Dias Coelho, ucis de poliția politică (P.I.D.E.) a lui Salazar în decembrie 1961.

Memoriile au fost tipărite pentru prima dată în 1962, în Brazilia, la Sao Paulo.

În prima parte a lucrării, José Dias Coelho urmărește evoluția vieții politice portugheze începând din anul 1926, când, în urma unui puci militar, a fost instaurat un guvern dictatorial, care, sprijinit de forțele cele mai reacționare interne și internaționale, s-a orientat treptat spre un regim tipic fascist. Numit în 1932 președinte al Consiliului de Miniștri, Salazar a structurat fățiș sistemul politic al Portugaliei după modelul corporatist al fasciștilor italieni. „Sub masca unei dictaturi «paternaliste și creștine» — subliniază autorul —, în Portugalia s-au reeditat, în mod ipocrit, violentele metode de represiune ale fascismului italian și ale nazismului german, schimbându-li-se doar puțin forma ca să fie mai acceptabile pentru opinia publică națională și internațională“ (pag. 19). Pentru suprimarea forțelor potrivnice regimului, conducătorii statului portughez au întins peste întreaga țară o rețea represivă care a cuprins toate domeniile de activitate.

După interzicerea chiar în 1926 — anul instalării guvernului dictatorial — a tuturor partidelor politice și instituirea cenzurii, au urmat an de an noi măsuri, ca: desființarea sindicatelor libere ale muncitorilor, interzicerea grevelor, închiderea cooperativelor țărănești, desființarea libertății presei și întrunirilor etc. Totodată, regimul dictatorial a emis

o serie de legi care să-i servească drept paravan pentru crimele și fărâdelegile sale josnice. La adăpostul acestor legi, P.I.D.E. a asasinat și asasinează la drumul mare ori în închisori și lagăre pe numeroși patrioți portughezi.

În lucrare se face o vehementă demascare a aparatului de stat represiv salazarist, în cadrul căruia poziția-cheie o ocupă poliția politică, care, încă de la înființarea ei, a fost instruită de criminali naziști și formată în spiritul procedurilor de tortură „perfecționate“ ale Gestapoului. Autorul prezintă o cuprinzătoare imagine asupra tuturor ramificațiilor P.I.D.E., asupra întregii rețele de forțe represive ale dictaturii, precum și asupra felului cum acestea își exercită funcțiile. La dispoziția P.I.D.E. a stat și stă o largă rețea de închisori și lagăre, dintre care autorul, în partea a IV-a a cărții, intitulată „Hrubele morții lente“, se referă mai pe larg la Tarrafal, Vila Franca de Xiva, Caxias, Peniche, Porto Ayube, Santa Cruz do Bispo, Paços de Ferreira, Angra do Heroísmo etc. După ce subliniază că, deși dictatura lui Salazar, sprijinindu-se pe marile monopoluri și pe marii moșieri, se menține de atîta ani la putere, ea nu a putut sfărîma tăria poporului în lupta sa pentru o Portugalia liberă și independentă, autorul se referă pe larg la rezistența eroică a poporului portughez. Mișcarea de rezistență s-a manifestat în această țară permanent în forme variate, în frunte aflîndu-se consecvent partidul comunist, forța politică ce întrunește încrederea unanimă a poporului.

În condițiile în care, în 1926, dictatura fascistă a interzis toate partidele politice, Partidul Comunist din Portugalia, care abia împlinise 5 ani de la înființare, s-a reorganizat pe baze ilegale. „Dintr-un partid legal, încă în formare, Partidul Comunist din Portugalia a crescut, s-a restructurat și și-a curățat rîndurile în ilegalitate, transformîndu-se în principala forță de opoziție împotriva fascismului salazarist“ (pag. 54). În po-

fida tuturor calomniilor, persecuțiilor și terorii, P.C.P. a luptat și luptă cu dîrzenie, organizînd mișcarea de rezistență a maselor muncitoare. Din această cauză, dictatura lui Salazar a concentrat permanent împotriva P.C.P. ura feroce a forțelor sale de represiune. Pe baza unor interesante date, furnizate de biografiile unora dintre activiștii de frunte ai P.C.P., autorul descrie în lucrare greutățile întîmpinate de comuniști în activitatea lor, eroismul cu care, neaprecuțîndu-și eforturile și uneori riscîndu-și viața, ei au învins și înving aceste greutăți. Ieșit din beznă ilegalității, cuvîntul partidului comunist a pătruns și pătrunde în mase prin intermediul ziarelor ilegale de partid „Avanté”, organul central de presă al P.C.P., „O Militante”, „O Campanes”, „O Textil”, „O Corticeiro” etc. Analiza ce se face luptei duse de P.C.P. timp de aproape patru decenii permite autorului să conchidă că: „Din prima zi a instaurării dictaturii fasciste, în 1926, comuniștii portughezi desfășoară o luptă continuă împotriva fascismului, trecînd în cea mai îndelungată ilegalitate ce se cunoaște sub un regim fascist, încolțiți din toate părțile de poliție, expuși întemnițării, torturilor și chiar asasinării. Iubiți de popor, comuniștii ilegaliști sînt cei mai fermi luptători ai rezistenței împotriva fascismului” (pag. 58).

Dintre toate forțele sociale portugheze, clasa muncitoare e cea care s-a situat și se situează în fruntea luptei antisalazariste, desfășurînd acțiuni viguroase pentru salarii mai bune, pentru sindicate libere, pentru independență națională, pentru democrație și pace. Amplele acțiuni greviste ale muncitorimii portugheze împotriva guvernului Salazar — subliniază autorul — au înscris pagini eroice în cronica luptei populare. Așa au fost, de pildă, marile greve muncitorești din Lisabona și Tejo (1942, 1943, 1944), Covilha, Serra da Estrela (1946), Alyustrel (1960), Matozinhos (1958, 1959), grandioasele manifestații populare din 1945, organizate în cîntea victoriei asupra hitlerismului, și celelalte acțiuni de după război, care, luate în ansamblu, au creat condițiile pentru înființarea în 1945 a Mișcării unității democratice (M.U.D.). Timp de 4 ani de existență

anevoioasă, M.U.D. a coordonat multiple acțiuni antisalazariste. În 1949, după interzicerea de către autorități a activității M.U.D., în locul său a luat naștere Mișcarea național-democrată (M.N.D.). Aceasta, la fel ca și M.U.D. și ca celelalte mișcări legale de opoziție — între care o remarcă deosebită trebuie făcută pentru Mișcarea unității democratice a tineretului (1945—1955) — au fost și sînt permanent urmărite de autorități și supuse unui regim represiv sever.

Deosebit de grea a fost și este situația locuitorilor satelor. „Numai o luptă constantă și eroică a făcut ca exploatarea la care sînt supuși să nu devină și mai cruntă” — se subliniază în lucrare (pag. 26—27). Însemnate acțiuni ale țărănimii s-au desfășurat în regiunile Ribatejo (1945), Aliparca (1950), Baleizaô (1954), Montemor-o-Novo (1958), Alentejo (1962) etc.

Caracteristică tuturor regimurilor fasciste este însoțirea asupririi economice a maselor cu lichidarea treptată a surselor de cultură națională autentică. Situîndu-se pe această linie, guvernanta salazaristă au urmărit insistent să frîneze dezvoltarea culturii poporului portughez. În lucrare sînt prezentate o serie de aspecte ale acestei probleme, insistîndu-se în special asupra lanțului de represiuni ce s-au abătut asupra reprezentanților de seamă ai culturii portugheze.

Un spațiu larg se acordă în lucrare prezentării diverselor forme de rezistență antifascistă folosite de patrioții portughezi. În ansamblul acestor forme, autorul se oprește asupra luptei duse în închisori de comuniștii și antifasciștii închiși, precum și asupra mișcării de solidaritate a maselor cu aceștia. Pătrunși de un patriotism fierbinte, comuniștii și antifasciștii au transformat și transformă închisorile în noi posturi de luptă, iar tribunalele politice unde sînt judecați în tribune de înfierare a dictaturii reacționare. Folosindu-se de mărturiile mai multor patrioți portughezi ce au avut de suferit de pe urma regimului sever al temnițelor salazariste, autorul trece în revistă formele bestiale de torturare a celor închiși, forme ce merg pînă la asasinarea acestora. „Răpuși de gloanțe trase din ambuscade perfide la mitinguri și manifestații de masă, exterminați în lagărul de la Tarrafal, uciși în închisorile politice datorită torturilor aplicate

sau lipsei de asistență medicală, asasinați prin bătăi și schingiuri la sediile P.I.D.E., sute de portughezi antifasciști au plătit cu viața dreptul de a fi patriot în Portugalia" (pag. 90).

Crimele și violențele regimului lui Salazar au stimulat însă în permanență „...solidaritatea crescândă a tuturor oamenilor cinstiți, indiferent de clasa căreia îi aparțin și de ideologia pe care o au. Această solidaritate își găsește expresia în acordarea de ajutoare materiale deținuților și familiilor acestora, în adunarea de semnături pe liste prin care se cere o largă amnistie pentru toți deținuții și persecutații politici" (pag. 45). Miile de scrisori, telegrame, cărți poștale și liste cu zeci de mii de semnături de protest contra regimului inchizitorial aplicat deținuților antifasciști au dus la obținerea a o serie de succese, ca, de pildă, amnistiele din 1940 și din 1946, suprimarea în 1956 a sinistrului lagăr de concentrare de la Tarrafal, înființat de Salazar pe una din insulele Capului Verde etc. Acțiunile ce au dus la obținerea acestor succese s-au bucurat „nu

numai de sprijinul oamenilor simpli din popor, ci și de acela al oamenilor aparținând tuturor curentelor politice, animați de sentimentul dreptății și al solidarității umane" (pag. 46). Autorul subliniază că, în același timp, mișcarea de solidaritate cu patrioții portughezi s-a manifestat din plin și pe plan internațional. „În Uniunea Sovietică, Brazilia, România, Republica Democrată Germană, Venezuela, Cehoslovacia, Belgia, Franța, Anglia, Cuba, Canada, Italia etc. s-au ținut mitinguri și adunări de protest împotriva persecuțiilor și torturilor aplicate antifasciștilor portughezi" (pag. 52).

Document cu un puternic caracter demascator, cartea lui José Dias Coelho se înscrie în rîndul lucrărilor consacrate rezistenței antifasciste a popoarelor, constituind o mărturie vie a luptei pe care au dus-o și o duc patrioții portughezi, în frunte cu comuniștii, împotriva dictaturii salazariste, pentru instaurarea în această țară a unui regim democratic.

GH. I. IONIȚĂ

INFORMATII

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ DE LA MOSCOVA CONSACRATĂ CELEI DE-A 20-A ANIVERSĂRI A VICTORIEI ASUPRA GERMANIEI FASCISTE

În zilele de 14—16 aprilie a.c. s-au desfășurat la Moscova lucrările Conferinței științifice consacrate celei de-a 20-a aniversări a victoriei asupra Germaniei fasciste, organizată de Academia de științe a U.R.S.S., Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. și Ministerul Apărării al U.R.S.S.

La conferință au participat invitați din : Anglia, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Cuba, Finlanda, Franța, R. D. Germană, R. F. Germană, Grecia, Italia, Iugoslavia, R. P. Mongolă, Norvegia, Olanda, Polonia, România și U.R.S.S. Din partea țării noastre a participat o delegație condusă de tov. Ion Popescu-Puțuri, membru al C.C. al P.M.R., directorul Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. a P.M.R.

În deschiderea conferinței, acad. P. N. Pospelov, directorul Institutului de marxism-leninism, a prezentat comunicarea : „Rezultatele istorice și învățămintele Marelui Război pentru Apărarea Patriei“.

În continuarea lucrărilor au luat cuvîntul oameni de știință, specialiști în problemele celui de-al II-lea război mondial și ale mișcării de Rezistență antifascistă.

Din partea delegației române a fost prezentată comunicarea : „Insurecția armată antifascistă din august 1944 și participarea României la înfrîngerea Germaniei hitleriste. Însemnătatea lor în istoria poporului român“ de Ion Popescu-Puțuri, Gheorghe Zaharia și Ilie Rădulescu.

În cadrul ședințelor pe secții au prezentat comunicări numeroși participanți și invitați din străinătate. Din partea delegației române au fost expuse referatele : „Cercetarea istoriei mișcării de rezistență antifascistă din România“ de Valter Roman, Vladimir Zaharescu și colonel Aurel Petri ; „Cercetarea arhivistică privind participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la războiul antihitlerist“ de general-maior Constantin Popa, colonel Leonida Ion și locotenent-colonel Leonida Loghin ; „Rezultatele cercetării științifice cu privire la contribuția economică a României în războiul antihitlerist“ de N. N. Constantinescu și colonel Vasile Anescu.

Materialele prezentate de delegația română la conferință, revăzute de autori, se publică în numărul de față al revistei.

SIMPOZION CONSACRAT ÎMPLINIRII A 95 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI V. I. LENIN

În ziua de 22 aprilie a.c., Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R., Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. și institutele de științe sociale ale Academiei R.P. Române au organizat un simpozion consacrat împlinirii a 95 de ani de la nașterea lui V. I. Lenin.

În fața a numeroși studenți, cadre didactice și cercetători, după cuvîntul de deschidere rostit de Gr. Comartin, rectorul Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R., au fost prezentate referatele : „Victoria ideilor marxism-leninismului în opera de construire a socialismului în România” de prof.

univ. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P. Române ; „Date cu privire la legăturile lui V. I. Lenin cu mișcarea muncitorească din România” de conf. univ. A. Deac ; „Marxism-leninismul și dialectica revoluției socialiste” de prof. univ. C. Borgeanu și conf. univ. C. Petre ; „Aplicarea de către P.C.R. a învățăturii lui Lenin despre folosirea contradicțiilor din rîndul claselor exploatatoare în revoluție” de conf. univ. P. Crăciun și asistent univ. Șt. Lache ; „Lenin și problemele realității în fizica contemporană” de Stelian Popescu, redactor principal la „Revista de filozofie”, și L. Banyai, cercetător la Institutul de fizică al Academiei R.P. Române.

SESIUNEA DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE CONSACRATĂ ANIVERSĂRII A 20 DE ANI DE LA VICTORIA ASUPRA GERMANIEI HITLERISTE

În ziua de 6 mai a.c., în sala de festivități a Muzeului de istorie a Partidului Muncitoresc Român a avut loc sesiunea științifică organizată de Academia Republicii Populare Române, Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Academia militară generală și Comitetul organizatoric al veteranilor din războiul antifascist consacrată aniversării a 20 de ani de la victoria asupra Germaniei hitleriste.

După cuvîntul introductiv al academicianului Andrei Oțetea, directorul Institutului de istorie al Academiei

R. P. Române, au fost prezentate următoarele comunicări : „Însemnătaea istorică a victoriei asupra Germaniei hitleriste” de prof. univ. V. Maciu, membru corespondent al Academiei R.P. Române, V. Liveanu și T. Udrea, cercetători la Institutul de istorie al Academiei R.P. Române ; „Insurecția armată de la 23 August 1944 — punct culminant al luptei antifasciste, moment de cotitură în viața poporului român” de I. Popescu-Puțuri, directorul Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., Gh. Zaharia și I. Rădu-

lescu ; „Participarea Armatei române la războiul antihitlerist, umăr la umăr cu Armata sovietică“ de general-maior C. Popa, colonel L. Ion și locotenent-colonel L. Loghin ; „Efortul economic al României în războiul antihitlerist“ de prof. univ. N.N. Constantinescu și colonel V. Anescu ; „Mișcarea de rezistență a popoarelor împotriva fascismului și a agresorilor hitleriști“ de P. Nichita și colonel C. Nicolae, șefi de sector la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., și I. Babici, lector la catedra de istorie a patriei și a P.M.R. a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu“ de pe lângă C.C. al P.M.R. ; „Istoriografia burgheză

despre cel de-al II-lea război mondial“ de prof. univ. V. Roman, Gh. Matei, șef de sector la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., E. Campus, cercetător principal la Institutul de istorie al Academiei R.P. Române, colonel A. Petri, cercetător principal la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., și Gh. Cazan, lector.

Comunicările au fost urmărite cu interes de academicieni, cercetători la institutele de istorie, cadre didactice din învățământul superior, generali și ofițeri superiori, veterani din războiul antifascist, publiciști.

SIMPOZIONUL CU TEMA: „ROMÂNIA ÎN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST“

În ziua de 5 mai a.c. în sala mică a Palatului R.P. Române a avut loc simpozionul cu tema : „România în războiul antihitlerist“ organizat de Consiliul pentru răspândirea cunoștințelor cultural-științifice din Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă.

Simpozionul a fost prezidat de prof. univ. Gheorghe Ștefan, membru corespondent al Academiei R.P. Române. Au luat cuvîntul : Gheorghe Zaharia, director-adjunct al Institutului de istorie a partidului de pe

lîngă C.C. al P.M.R., care a vorbit despre însemnătatea istorică a victoriei popoarelor asupra fascismului ; general-colonel în rezervă Dumitru Dămăceanu despre lupta maselor populare și a Armatei române pentru eliberarea României ; general-colonel în rezervă Costin Ionașcu și general-colonel în rezervă Ilie Crețulescu despre luptele Armatei române, cot la cot cu Armata sovietică, pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei.

СО Д Е Р Ж А Н И Е

20-ЛЕТНИЕ ПОБЕДЫ НАД ФАШИСТСКОЙ ГЕРМАНИЕЙ

Речь товарища Леонтина Сэлэжана на торжественном собрании в честь 20-й годовщины Дня Победы	3
И. ПОПЕСКУ-ПУЦУРЬ, ГЕОРГЕ ЗАХАРИЯ, ИЛИЕ РЭДУЛЕСКУ: Антифашистское вооруженное восстание в августе 1944 года и участие Румынии в разгроме гитлеровской Германии. Их значение в истории румынского народа	9
ВАЛЬТЕР РОМАН, ВЛАДИМИР ЗАХАРЕСКУ, Полковник АУРЕЛ ПЕТРИ: Изучение истории антифашистского движения Сопротивления в Румынии	23
Генерал-майор КОНСТАНТИН ПОПА, Полковник ЛЕОНИДА ИОН, Подполковник ЛЕОНИДА ЛОГИН: Архивные исследования в связи с участием Румынской Армии, плечом к плечу с Советской Армией, в антигитлеровской войне	39
Н.Н. КОНСТАНТИНЕСКУ, Полковник ВАСИЛЕ АНЕСКУ: Результаты научных исследований об экономическом вкладе Румынии в антигитлеровскую войну	51

БОЕВЫЕ ДЕЙСТВИЯ РУМЫНСКОЙ АРМИИ, ПЛЕЧОМ К ПЛЕЧУ С СОВЕТСКОЙ АРМИЕЙ, НА ТЕРРИТОРИИ ЧЕХОСЛОВАКИИ И АВСТРИИ ВО ВРЕМЯ АНТИГИТЛЕРОВСКОЙ ВОЙНЫ

Военные действия 4-й Румынской Армии в Чехословакии

Генерал-лейтенант запаса МИХАИЛ КОРБУЛЯНУ: Участие в Рожнявской операции	65
Генерал-майор запаса МАРЧЕЛ МИХЭИЛЕСКУ: Участие в боях за освобождение зон Зволена и Банска-Бистрица	77
Генерал-полковник запаса ИОН СПИРЯ: В горных массивах Большая Фатра, Малая Фатра и Белые Карпаты	89

Военные действия 1-й Румынской Армии в Чехословакии

Генерал-лейтенант запаса ДАМИАН РАШКУ: Операции 1-й Румынской Армии в массиве Яворина	101
Генерал-майор запаса ИОН СТЭНИКА: Между реками Грон и Морава	112
Генерал-майор запаса ТРАЯН КОНСТАНТИН БУРДУЛОЙУ: Авиационный корпус в боях в Чехословакии	127
Майор запаса ГЕОРГЕ РЭУЦА: Военные действия 2-го бронетанкового полка на территории Чехословакии и Австрии	136

С О О Б Щ Е Н И Я

Данные о связях В.И. Ленина с рабочим движением Румынии: А. ДЕАК	145
---	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

- «Румынская Армия в боях за нашу свободу», Издательство Центральная Словакия, 1964, 164 стр.; ХОСЕ ДИАС КОЭЛЬХО: «Сопrotивление в Португалии», Политическое издательство, 1965, 168 стр. 153

И Н Ф О Р М А Ц И Я

- Научная конференция в Москве, посвященная 20-летию победы над фашистской Германией 158
 Симпозиум, посвященный 95-летию со дня рождения В.И. Ленина 159
 Сессия научных сообщений, посвященная 20-й годовщине победы над гитлеровской Германией 159
 Симпозиум на тему: «Румыния в антигитлеровской войне» 160

S O M M A I R E

LE XXe ANNIVERSAIRE DE LA VICTOIRE SUR L'ALLEMAGNE FASCISTE

- Le discours prononcé par le camarade Leontin Sălăjan à l'assemblée solennelle qui a eu lieu à l'occasion du XXe anniversaire de la Journée de la Victoire. 3
 I. POPESCO-PUȚURI, GHEORGHE ZAHARIA, ILIE RĂDULESCO: L'insurrection armée antifasciste d'août 1944 et la participation de la Roumanie à la défaite de l'Allemagne hitlérienne. Leur signification dans l'histoire du peuple roumain. 9
 VALTER ROMAN, VLADIMIR ZAHARESCO, Colonel AUREL PETRI: L'étude de l'histoire du mouvement de résistance antifasciste de Roumanie..... 23
 Général-commandant CONSTANTIN POPA, Colonel LEONIDA ION, Lieutenant-colonel LEONIDA LOGHIN: L'étude des archives concernant la participation de l'Armée roumaine, aux côtés de l'Armée soviétique, à la guerre anti-hitlérienne. 39
 N.N. CONSTANTINESCO, Colonel VASILE ANESCO: Les résultats des recherches scientifiques touchant la contribution économique de la Roumanie dans la guerre anti-hitlérienne. 51

LES COMBATS DEPLOYÉS PAR L'ARMÉE ROUMAINE, AUX CÔTÉS DE L'ARMÉE SOVIÉTIQUE, SUR LE TERRITOIRE DE LA TCHÉCOSLOVAQUIE ET DE L'AUTRICHE, PENDANT LA GUERRE ANTIHITLÉRIENNE

- Les opérations de la 4e Armée roumaine en Tchécoslovaquie*
 Général-lieutenant de réserve MIHAIL CORBULEANU: La participation à l'opération de Roznava 65
 Général-commandant de réserve MARCEL MIHAILESCO: La participation à la lutte pour la libération des zones de Zvolen et de Banská Bystrica..... 77
 Général-lieutenant de réserve ION SPIREA: Dans les massifs montagneux Grande Fatra, Petite Fatra et les Carpathes Blanches..... 89
Les opérations de la 1e Armée roumaine en Tchécoslovaquie
 Général-lieutenant de réserve DAMIAN RAȘCO: Les opérations de la 1e Armée roumaine dans le massif Javorina..... 101

Général-commandant de réserve ION STANICA: Entre les rivières Khron et Morava	112
Général-commandant de réserve BURDULOIU TRAIAN CONSTANTIN: Le corps aérien roumain dans les combats de Tchécoslovaquie	127
Major de réserve GHEORGHE RAUȚA: Les opérations militaires du 2 ^e Régiment de chars de combat sur le territoire de la Tchécoslovaquie et de l'Autriche	136

COMMUNICATIONS

Données concernant les relations entretenues par V.I. Lénine avec le mouvement ouvrier de Roumanie: A. Deac	145
---	-----

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„L'Armée roumaine dans les luttes pour notre liberté“, Editions Slovaquie centrale, 1964 164 p.; JOSÉ DIAS COELHO: „La résistance au Portugal“, Editions politiques, 168 p.	153
---	-----

INFORMATIONS

La Conférence scientifique de Moscou consacrée au XX ^e anniversaire de la victoire sur l'Allemagne fasciste.	158
Symposium consacré au 95 ^e anniversaire de la naissance de V.I. Lénine	159
La session de communications scientifiques consacrée au 20 ^e anniversaire de la victoire sur l'Allemagne hitlérienne	159
Symposium sur le thème: „La Roumanie dans la guerre antihitlérienne“	160

INHALT

DER XX. JAHRESTAG DES SIEGES ÜBER DAS FASCHISTISCHE DEUTSCHLAND

Die Rede des Genossen Leontin Sălăjan auf der Festversammlung anlässlich des XX. Jahrestags des Sieges	3
I. POPESCU PUTURI, GHEORGHE ZAHARIA, ILIE RADULESCU Der antifaschistische bewaffnete Aufstand von August 1944 und die Beteiligung Rumäniens an der Bezwingung Hitlerdeutschlands. Ihre Bedeutung in der Geschichte des rumänischen Volkes	9
VALTER ROMAN, VLADIMIR ZAHARESCU, Oberst AUREL PETRI Forschungen über die Geschichte der antifaschistischen Widerstandsbewegung in Rumänien	23
Generalmajor CONSTANTIN POPA, Oberst LEONIDA ION, Oberstleutnant LEONIDA LOGHIN Archivistische Forschungen über die Beteiligung der rumänischen Armee, Schulter an Schulter mit der Sowjetarmee, am Antihitlerkrieg	39
N. N. CONSTANTINESCU, Oberst VĂȘILE ĂNESCU Ergebnisse der wissenschaftlichen Forschungen im Hinblick auf den wirtschaftlichen Beitrag Rumäniens zum Antihitlerkrieg	51

DIE VON DER RUMANISCHEN ARMEE, SCHULTER AN SCHULTER MIT DER SOW-JETARMEE AUF DEM TERRITORIUM DER TSCHECHOSLOWAKEI UND ÖSTERREICHS WÄHREND DES ANTIHITLERKRIEGES GEFÜHRTEN KÄMPFE

<i>Die Kampfhandlungen der 4. Rumänischen Armee in der Tschechoslowakei</i>	
Generalleutnant der Reserve MIHAIL CORBULEANU Die Beteiligung an der Kampfhandlung bei Roznava..	65
Generalmajor der Reserve MARCEL MIHAILESCU. Die Beteiligung am Kampf für die Befreiung der Zonen Zvolen und Banská Bystrica.....	77
Generalleutnant der Reserve ION SPIREA In den Gebirgsmassiven der Grossen Fatra, der Kleinen Fatra und der Weissen Karpaten.....	89
<i>Die Kampfhandlungen der 1. Rumänischen Armee in der Tschechoslowakei.</i>	
Generalleutnant der Reserve DAMIAN RAŞCU Die Kampfhandlungen der 1. Rumänischen Armee im Gebirgsmassiv Javorina.....	101
Generalmajor der Reserve ION STANICA Zwischen den Flüssen Hron und Morava.	112
Generalmajor der Reserve BURDULOIU TRAIAN CONSTANTIN Das rumänische Luftwaffenkorps in den Kämpfen in der Tschechoslowakei.....	127
Hauptmann der Reserve GHEORGHE RAUȚA Die militärischen Kampfhandlungen des 2. Panzerregiments auf dem Territorium der Tschechoslowakei und Österreichs	136

MITTEILUNGEN

Angaben über die Verbindungen W.I. Lenins mit der Arbeiterbewegung in Rumänien: A. Deac	145
---	-----

BIBLIOGRAPHISCHE NOTIZEN

„Die rumänische Armee in den Kämpfen für unsere Freiheit“, Verlag Zentralslowakei, 1964, 164 Seiten; JOSÉ DIAS COELHO: „Der Widerstand in Portugal“, Politischer Verlag 1965, 148 Seiten.....	153
---	-----

INFORMATIONEN

Die dem XX. Jahrestag des Sieges über Hitlerdeutschland gewidmete wissenschaftliche Tagung in Moskau.	158
Das Symposium zu Ehren des 95. Jahrestags der Geburt W.I. Lenins.....	159
Die dem 20. Jahrestag des Sieges über Hitlerdeutschland gewidmete Tagung für wissenschaftliche Mitteilung.	159
Das Symposium mit dem Thema: „Rumänien im Antihitlerkrieg“.....	160

CONTENTS

THE TWENTIETH ANNIVERSARY OF THE VICTORY OVER FASCIST GERMANY

The Speech Made by Comrade Leontin Sălăjan at the Festive Meeting Devoted to the 20 th Anniversary of Victory Day.	3
I. POPESCU PUTURI, GHEORGHE ZAHARIA, ILIE RADULESCU The antifascist Armed Insurrection of August 1944 and Rumania's Participation in the Defeat of Hitler's Germany. Their Importance in the History of the Rumanian People.	9

WALTER ROMAN, VLADIMIR ZAHARESCU, COLONEL AUREL PETRI The Investigation of the History of the Antifascist Resistance Movement in Rumania.	23
Major General CONSTANTIN POPA, Colonel LEONIDA ION, Lieutenant Colonel LEONIDA LOGHIN Investigation of Records Concerning the Rumanian Army's Participation, Shoulder to Shoulder with the Soviet Army, in the Anti-Hitler War.	39
N.N. CONSTANTINESCU, Colonel VASILE ANESCU Results of the Scientific Research Work Concerning Rumania's Economic Contribution to the Anti-Hitler War.	51

BATTLES WAGED BY THE RUMANIAN ARMY, SHOULDER TO SHOULDER WITH THE SOVIET ARMY ON THE TERRITORY OF CZECHOSLOVAKIA AND AUSTRIA DURING THE ANTI-HITLER WAR

Operations of the Fourth Rumanian Army in Czechoslovakia

Lieutenant General in the Reserve MIHAIL CORBULEANU: The Participation in the Roznava Operation.	65
Major General in the Reserve MARCEL MIHAILESCU The Participation in the Battles for Liberating the Zvolan and Bacska-Bistryca Zones.	77
Lieutenant General in the Reserve ION SPIREA In the Mountain Massifs Fatra Mare, Fatra Mică and in the White Carpathians.....	89

Operations of the First Rumanian Army in Czechoslovakia

Lieutenant General in the Reserve DAMIAN RASCU Operations of the First Rumanian Army in the Javorina Massif.....	101
Major General in the Reserve ION STANICA Between the Rivers Hiron and Morava	112
Major General in the Reserve TRAIAN CONSTANTIN BURDULOIU The Rumanian Air Force in the Battles in Czechoslovakia.....	127
Major in the Reserve GHEORGHE RAUTA The Military Operations of the Second Tank Regiment on the Territory of Czechoslovakia and Austria.....	136

PAPERS

Data Concerning V.I. Lenin's Relations with the Workers' Movement in Rumania: A. Deac	145
---	-----

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

„The Rumanian Army in the Battles for Our Freedom“, The Central Slovak Publishing House, 1964, 164 pages; JOSE DIAZ COELHO: „The Resistance in Portugal“, Political Publishing House, 1965, 168 pages. ..	153
---	-----

INFORMATION

The Scientific Conference in Moscow Devoted to the 20th Anniversary of the Victory over Fascist Germany.....	158
The Symposium on the Anniversary of 95 Years since V.I. Lenin's Birth.....	159
The Session of Scientific Papers Devoted to the Anniversary of 20 Years since the Victory over Fascist Germany	159
The Symposium on the Theme: „Rumania in the Anti-Hitler War“	160

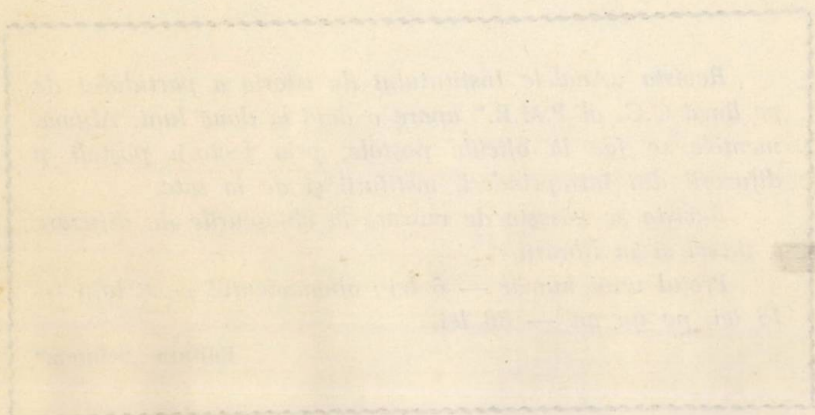
COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADĂNILIOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 422 ; 722 ; 369.

40 502

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Editura „Scînteia“

Lei 6

I 8908

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

3

1 9 6 5

1990

0 JUL. 2005

2005

18908.

-- U.L. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

BIBLIOT. CENTRALĂ
SIBIU

ANUL XI

3

1965

6534 ✓

SUMAR

	Pag.
Măreț program de dezvoltare multilaterală a României socialiste	3

ARTICOLE

GH. SURPAT: Dezvoltarea economiei naționale în anii 1956—1960. Victoria socialismului în România.	13
TITU GEORGESCU: Contribuția *intelectualității la lupta antifascistă din România (1933—1944)	35
GH. I. IONIȚĂ, C. BOTORAN: Lupta muncitorilor metalurgiști din România împotriva exploataării capitaliste și a pericolului fascist (1934-februarie 1938)	52

COMUNICĂRI

Istoria Rezistenței și noua generație din R.P.R.: <i>Gh. Matei</i>	69
Studierea istoriei Rezistenței în învățământul de toate gradele din R.P.R.: <i>A. Petric.</i>	76
Manifestații de protest ale maselor populare din Arad împotriva dictatului de la Viena (septembrie 1940): <i>Tr. Bunescu.</i>	82
Participarea delegațiilor române la Congresele internaționale antifasciste din anii 1933—1934: <i>I. Babici.</i>	93
Acțiuni ale șomerilor din București în anii crizei economice (1929 — februarie 1933): <i>V. Petrișor, T. Pintean.</i>	105

DISCUȚII

Unele aspecte privind poziția partidelor politice din România în preajma instaurării dictaturii regale: <i>Al. Gh. Savu.</i>	118
--	-----

DOCUMENTE

Documente privind poziția intelectualității satelor față de răscoala țăranilor din 1907.	132
---	-----

RECENZII

„Din istoria contemporană a României“, Editura științifică, 1965, 428 pag.: <i>D. I. Mazilu</i>	147
---	-----

NOTE BIBLIOGRAFICE

ION BOTEĂ, ION PANĂ: „Din august pînă în mai“, Editura militară, 1965, 448 pag; RAIGU IONESCU-RION: „Serieri“, Editura științifică, 1964, 380 pag; „O viață de militant: August Bebel“, Editura politică, 1965, 336 pag.	152
---	-----

MĂREȚ PROGRAM DE DEZVOLTARE MULTILATERALĂ A ROMÂNIEI SOCIALISTE

Poporul nostru întâmpină cu nestăvilit avânt creator și elan patriotic evenimentul de seamă pe care-l reprezintă cel de-al IV-lea Congres al partidului.

Membrii de partid, toți oamenii muncii din patria noastră au primit cu satisfacție și aprobare deplină documentele de importanță istorică ce vor fi supuse dezbaterii și aprobării congresului: proiectul de Directive cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970, proiectul de Directive cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării în perioada 1966—1975 și proiectul de Statut al partidului nostru.

Proiectele Directivelor Congresului al IV-lea privind dezvoltarea economiei naționale și valorificarea surselor energetice și electrificarea țării constituie un program vast și mobilizator care îmbrățișează toate laturile vieții economice și sociale. Bazându-se pe realizările de până acum, pe marile succese obținute în îndeplinirea sarcinilor planului de 6 ani, pe studierea multilaterală a posibilităților și a necesităților de viitor, proiectele de Directive determină în mod științific obiectivele dezvoltării ascendente a întregii economii naționale ca un complex unitar echilibrat.

Ele au un conținut profund realist și mobilizator, reliefind cu putere consecvența liniei generale a partidului, capacitatea sa de a aplica în mod creator învățătura marxist-leninistă la condițiile României. Această consecvență cu care partidul îndrumă dezvoltarea țării, faptul că oamenii muncii văd în proiectele de Directive întruchiparea țelurilor și năzuințelor lor creează în rîndul maselor optimism și încredere în viitorul lor fericit, le dezvoltă inițiativa și capacitatea creatoare.

În perioada care a trecut de la Congresul al III-lea al P.M.R., masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, au obținut, sub conducerea

partidului, realizări istorice, care au determinat adinci transformări în viața țării, a întregului nostru popor. Socialismul a triumfat pe deplin pe pământul României. Obiectivele stabilite de Congresul al III-lea al partidului au devenit o realitate vie. S-a dezvoltat baza tehnică-materială a socialismului. Prin înfăptuirea coperativizării agriculturii s-a încheiat procesul de făurire a relațiilor socialiste în întreaga economie ; a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea omului de către om. Societatea noastră se caracterizează prin unitatea strînsă a poporului în jurul partidului, prin lupta unită a tuturor oamenilor muncii pentru desăvîrșirea construcției socialiste, pentru progresul și înflorirea patriei.

Ca rezultat al aplicării neabătute a politicii de industrializare socialistă a țării, au crescut în ritm susținut forțele de producție, s-a dezvoltat multilateral economia națională, toate ramurile și regiunile se completează reciproc și progresează în mod armonios. În acest an, ultimul an al șesenalului, România socialistă dispune de o puternică industrie, devenită ramură conducătoare a economiei. Industria cunoaște o continuă perfecționare prin accentuarea procesului de diversificare a ramurilor și subramurilor sale, lărgirea sortimentelor de produse, sporirea capacității ei de a valorifica la un nivel superior resursele naturale ale țării. La sfîrșitul planului șesenal, producția industrială va fi de 2,24 de ori mai mare față de 1959 și de 9,5 ori mai mare decît în 1938, înregistrînd în perioada 1960—1965 un ritm mediu anual de creștere de 14,4 la sută. Acest ritm situează România printre țările cu dinamica cea mai înaltă a producției industriale. Caracteristica principală a politicii partidului de industrializare socialistă este orientarea susținută spre dezvoltarea cu prioritate a producției mijloacelor de producție, creșterea în ritmuri înalte a producției ramurilor hotărîtoare pentru progresul întregii economii, pentru înzestrarea ei cu tehnica modernă : ramura energiei electrice și termice, siderurgia, construcția de mașini, industria chimică.

O dată cu aceasta s-au obținut realizări importante în industria ușoară, a cărei producție a crescut în anii șesenalului de 2,1 ori, precum și în industria alimentară, care a realizat în această perioadă o producție cu 75 la sută mai mare.

Ca urmare a promovării progresului tehnic și a perfecționării organizării întreprinderilor, productivitatea muncii în industrie a crescut în 1965 față de 1959 cu 63 la sută.

Încheierea cooperativizării agriculturii, consolidînd caracterul unitar socialist al economiei naționale, a ridicat pe o treaptă mai înaltă

alianța muncitorească-țăărănească și a deschis noi perspective dezvoltării agriculturii. Agricultura a fost înzestrată cu noi mijloace tehnice, s-a lărgit an de an mecanizarea muncilor agricole și s-a asigurat extinderea agrotehnicii moderne. Ca urmare a măsurilor luate de partid și guvern pentru înzestrarea agriculturii, producția agricolă a crescut, asigurându-se pe deplin aprovizionarea populației cu produse agroalimentare și a industriei cu materii prime, precum și fonduri de rezervă și pentru export. Cu toate că pe ansamblul agriculturii sarcinile de producție prevăzute în Directivele Congresului al III-lea al partidului nu au fost realizate, media producției globale de cereale în anii 1960—1964 a fost cu peste 12 la sută mai mare decât media celor cinci ani anteriori și cu 29 la sută mai mare decât media anilor 1934—1938.

Succesele în dezvoltarea economiei socialiste au creat o bază sigură pentru creșterea an de an a venitului național, pentru îmbunătățirea continuă a traiului maselor muncitoare. Salariul real al muncitorilor și funcționarilor a înregistrat o creștere de circa 35 la sută față de media anului 1959. Fondul de salarii în acești ani s-a dublat, depășind cu aproape 2 miliarde de lei prevederile inițiale; au crescut veniturile bănești ale țărănimii, s-a îmbunătățit aprovizionarea cu mărfuri a populației. Din fondurile statului au fost construite și date în folosință 270 000 de apartamente, ceea ce a făcut posibil ca aproximativ un milion de oameni ai muncii să se mute în locuințe noi; la sate s-au construit din fondurile proprii ale țărănimii circa 490 000 de noi locuințe. Au fost alocate fonduri însemnate pentru știință și artă, pentru învățământ, cultură și sănătate.

Așa cum se subliniază în proiectul de Directive cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970, „în anul celui de-al IV-lea Congres al partidului, România înfățișează tabloul unei țări în plin avânt, cu o economie socialistă multilateral dezvoltată, în care industria cunoaște un continuu proces de perfecționare și adaptare la cerințele progresului tehnic contemporan, iar agricultura socialistă pune în valoare tot mai larg marile ei rezerve; toate regiunile și raioanele țării cunosc o viață social-economică intensă, înflorește cultura nouă, socialistă, crește an de an bunăstarea oamenilor muncii de la orașe și sate”.

La baza tuturor acestor realizări, obținute prin munca plină de avânt a poporului, stă politica partidului, întemeiată pe aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste la condițiile țării noastre, capacitatea sa de a mobiliza imensa energie a oamenilor muncii, toate resursele materiale ale țării în opera de construcție socialistă.

Succesele obținute în anii șesenalului au creat premisele trainice pentru a merge cu pași siguri înainte spre îndeplinirea marilor obiective

concretizate în planul cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1966—1970 și în planul de zece ani de dezvoltare a energiei.

Pornind de la necesitățile vitale ale dezvoltării țării, în planul economic pe anii 1966—1970 se stabilește ca prim obiectiv „*continuarea neabătută a industrializării socialiste a țării și, în cadrul acesteia, dezvoltarea cu prioritate a producției mijloacelor de producție, concomitent cu creșterea și perfecționarea continuă a producției bunurilor de consum ; lărgirea bazei de materii prime a industriei, prin atragerea în circuitul economic a noi resurse ; îmbunătățirea continuă a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării*”. În cadrul industriei grele se prevede dezvoltarea mai departe cu prioritate a ramurilor hotărâtoare pentru progresul întregii economii, pentru înzestrarea ei cu tehnică modernă : ramura energiei electrice și termice, siderurgice, construcția de mașini, industria chimică.

Practica istorică, experiența țării noastre, ca și a altor state socialiste, evidențiază că dezvoltarea cu precădere a industriei grele constituie o necesitate obiectivă, valabilă pentru fiecare țară socialistă în toate etapele de construire a socialismului. Progresul multilateral al industriei permite făurirea unei economii naționale complexe, în măsură să pună în valoare toate posibilitățile interne de care dispune, resursele materiale și umane. O caracteristică a dezvoltării industriei în viitorul cincinal este crearea de complexe industriale și întreprinderi moderne, având un înalt grad de concentrare a producției. Aceasta va determina în continuare modificări substanțiale în structura industriei.

Călăuzindu-se după învățătura leninistă, potrivit căreia electrificarea trebuie să meargă mereu cu un pas înaintea industrializării, în proiectul de Directive cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării se acordă în continuare o atenție deosebită dezvoltării bazei energetice și electrificării țării. Conform prevederilor planului de dezvoltare în următorii 10 ani a bazei energetice și a electrificării țării consumul total anual de energie electrică va crește pînă în 1975 la 70—75 milioane tone de combustibil convențional, iar producția de energie electrică la 55—60 miliarde kWh, ceea ce înseamnă că întreaga producție a anului 1938 se va realiza în 1975 în mai puțin de o săptămînă. Aceste prevederi reflectă posibilitățile și cerințele sporite ale economiei naționale.

În perioada planului de 10 ani de dezvoltare a energiei se va construi, în colaborare cu R.S.F. Iugoslavia, importantul nod hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier, care va mări producția anuală de energie electrică a țării noastre cu peste cinci miliarde kWh. Împreună cu R.P. Bulgaria se lucrează la elaborarea studiilor și proiectelor pentru o hidrocentrală pe Dunăre la Islaz. Pe râurile interioare se vor

construi, în afară de Hidrocentrala „Gheorghe Gheorghiu-Dej”-Argeș, care va fi dată în funcțiune în 1966, un număr de centrale hidroelectrice cu o putere instalată totală de aproape 1,5 milioane kW. O putere de aproximativ 1 milion kW electrici se va realiza în centrale electro-nucleare.

În viitorul plan cincinal se acordă o deosebită atenție creșterii producției de metal, dezvoltării sustinute a industriei constructoare de mașini, care va asigura aproape două treimi din cantitatea de mașini, instalații și utilaje necesare tuturor ramurilor economiei naționale. O atenție deosebită se acordă industriei chimice, menită să valorifice la un nivel ridicat resursele naturale ale țării, să asigure agriculturii diferite produse chimice, să realizeze noi materii prime și materiale de mare importanță pentru necesitățile industriei, pentru lărgirea sortimentelor de bunuri de consum. În același timp se stabilesc obiective importante pentru dezvoltarea continuă a industriei ușoare și industriei alimentare.

Un loc însemnat în proiectul de Directive îl ocupă prevederile referitoare la dezvoltarea agriculturii. Obiectivele stabilite pentru această importantă ramură a economiei naționale asigură dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii, urmăresc mobilizarea susținută a rezervelor și posibilităților existente în agricultură prin accentuarea eforturilor de înzestrare tehnico-materială, consolidarea și extinderea rezultatelor pozitive obținute în dezvoltarea gospodăriilor agricole de stat și a cooperativelor agricole de producție. Agricultură va primi din fondurile statului investiții în valoare de peste 35 miliarde de lei pentru dezvoltarea bazei tehnice-materiale a acesteia, pentru mecanizare, irigații; de asemenea, se prevăd investiții importante pentru creșterea producției de îngrășăminte chimice. Ca urmare, în perioada 1966—1970 producția globală agricolă urmează să crească cu circa 20 la sută față de media anilor 1961—1965.

Dezvoltarea forțelor de producție la nivelul și ritmul prevăzut de proiectul de Directive este asigurată de politica de investiții promovată de partid. Volumul de investiții din fondurile centralizate ale statului pe perioada 1966—1970, care se ridică la 250—260 miliarde de lei, este cu 50 la sută mai mare decât în perioada 1961—1965. Din volumul total al investițiilor, 144 miliarde de lei, adică 56 la sută, sînt destinate industriei, ceea ce va asigura dezvoltarea în ritm susținut a producției, valorificarea superioară a materiilor prime, creșterea productivității muncii, ridicarea calității produselor și crearea de resurse de export. Partidul acordă o importanță primordială folosirii cit mai eficiente a investițiilor.

O condiție principală pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor prevăzute în planul pe anii 1966—1970 — se subliniază în proiectul de

Directive — este promovarea și extinderea în ritm accelerat a tehnicii înaintate în toate ramurile economiei naționale. În acest scop se prevăd introducerea și extinderea a numeroase procedee tehnologice moderne, extinderea mecanizării complexe și automatizării, fabricarea de produse cu caracteristici tehnice și calitative superioare etc.

O contribuție din cele mai importante la dezvoltarea în ritm susținut a construcției socialiste, la extinderea în ritm accelerat a tehnicii înaintate este chemată să o aducă cercetarea științifică. Proiectele de Directive deschid în fața oamenilor noștri de știință, în fața institutelor științifice noi perspective pentru un avânt considerabil al cercetărilor în următorii ani. Direcțiile principale ale cercetărilor științifice vor fi axate pe perfecționarea continuă a proceselor de producție, promovarea progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale și valorificarea superioară a resurselor naturale ale țării. Prin sporirea în anii noului cincinal a cheltuielilor bugetare pentru finanțarea cercetării științifice cu peste 30 la sută, oamenii de știință vor dispune de condiții superioare pentru a transpune în fapt sarcinile ce le revin. Oamenii de știință, care și pînă în prezent și-au consacrat forțele înfloririi patriei, au adus un aport însemnat la rezolvarea problemelor complexe ale construcției socialiste, sînt chemați să ridice continuu nivelul cercetării științifice, să dezvolte această activitate în lumina nevoilor construcției socialiste, să îmbine armonios cercetarea fundamentală cu cercetarea aplicativă.

Elaborînd măsuri pentru creșterea rapidă a forțelor de producție, partidul manifestă o grijă deosebită pentru oamenii muncii, pentru creșterea continuă a bunăstării lor materiale și culturale.

Dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei naționale în anii șesenalului și sporirea pe această bază a venitului național, cu un ritm mediu anual de circa 7 la sută, creează condițiile asigurării pe mai departe a reproducției largite continue și de tip intensiv și ale ridicării neconținute a nivelului de trai al oamenilor muncii. În 1970, salariul real urmează să crească cu 20—25 la sută față de nivelul din 1965, iar veniturile reale ale țărănimii cu 20 la sută. Măsuri importante se prevăd pentru dezvoltarea învățămîntului și culturii, a ocrotirii sănătății, pentru îmbunătățirea în continuare a condițiilor de locuit.

Înfăptuirea prevederilor planului cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1966—1970 și ale planului de 10 ani de valorificare a surselor energetice și electrificarea țării va însemna un nou și important pas înainte în creșterea puterii economice a țării și în perfecționarea relațiilor de producție socialiste, în ridicarea bunăstării materiale și culturale a poporului român.

Chezășia realizării acestui program de dezvoltare multilaterală și înflorire a patriei o constituie ridicarea pe o treaptă și mai înaltă a ro-

lului conducător al partidului. Amploarea și complexitatea tot mai mare a obiectivelor construcției socialiste impun îmbunătățirea continuă a muncii de îndrumare și conducere efectuată de partid în toate domeniile de activitate.

Această preocupare își găsește o vie expresie în proiectul de Statut al Partidului Comunist Român. Prevederile proiectului de statut oglindesc forța, unitatea și democratismul partidului nostru, democratism care caracterizează, de altfel, întreaga noastră societate socialistă; ele reflectă schimbările calitative intervenite în viața partidului și a țării, stadiul actual al luptei poporului nostru pentru desăvârșirea construcției socialismului.

Document de importanță primordială în viața partidului, legea sa fundamentală, statutul stabilește structura organizatorică, normele și regulile vieții interne, metodele conducerii de partid, activitatea organizațiilor și membrilor săi pentru aplicarea liniei politice și hotărârilor partidului.

„Partidul Comunist Român — se arată în proiectul de statut — își întemeiază întreaga activitate pe învățătura marxist-leninistă, aplicând-o în mod creator la condițiile și particularitățile specifice țării noastre.”

Viața a confirmat justetea liniei politice generale a partidului nostru. Organizînd și conducînd lupta de eliberare a poporului, vasta operă de făurire a noii orînduiri sociale, partidul și-a dobîndit încrederea, stima și dragostea maselor populare. Unitatea strînsă a întregului popor în jurul partidului acționează ca o puternică forță motrice a progresului social în patria noastră.

Reflectînd fermitatea cu care partidul nostru continuă tradițiile sale internaționaliste, proiectul de statut consemnează: *„În spiritul internaționalismului proletar, pe baza principiilor și normelor de relații marxist-leniniste, Partidul Comunist Român întreține legături de colaborare cu partidele comuniste și muncitorești frățești, aducîndu-și contribuția activă la întărirea unității și coeziunii mișcării comuniste și muncitorești internaționale”.*

Un profund ecou a găsit în rîndurile membrilor de partid, ale poporului hotărîrea plenarei C.C. al P.M.R. din 31 mai, 1 și 2 iunie 1965 de a supune congresului propunerea ca partidul să poarte denumirea de Partidul Comunist Român. Aceasta corespunde etapei actuale de dezvoltare a societății noastre, etapă a desăvîrșirii construcției socialiste, caracterului de clasă revoluționar al partidului nostru și țelului său final — construirea societății fără clase, societatea comunistă.

Totodată, de această denumire sînt legate glorioasele tradiții ale mișcării noastre muncitorești revoluționare, evocînd anii eroicelor lupte,

conduse de partid, pentru eliberarea socială și națională a țării, pentru interesele vitale și cele mai înalte aspirații ale poporului.

Din ansamblul proiectului de statut se desprinde grija permanentă a partidului nostru pentru calitatea de membru de partid. „În Partidul Comunist Român — se arată în proiectul de statut — *sînt primiți cei mai înaintați și mai activi oameni ai muncii, care prin calitățile moral-politice și prin întreaga lor activitate se dovedesc demni de înaltul titlu de comunist*”.

Prevederile proiectului de statut înfățișează în mod concret cerințele care trebuie îndeplinite pentru a corespunde acestei caracterizări. Autoritatea partidului, însemnătatea sarcinilor ce-i stau în față cer ca fiecare dintre membrii săi să participe activ la desăvîrșirea construirii socialismului, să explice maselor convingător politica partidului, să le mobilizeze la luptă pentru înfăptuirea ei.

Cuprinzînd peste 1 400 000 de membri, cei mai buni fii ai clasei muncitoare și poporului român, partidul nostru se prezintă la Congresul al IV-lea mai unit și mai puternic ca oricînd. Continua consolidare a unității și coeziunii rîndurilor sale reprezintă o preocupare permanentă a partidului, a tuturor membrilor săi.

Proiectul de statut subliniază una dintre îndatoririle de bază ale comunistului — respectarea cu strictețe a disciplinei de partid, obligatorie în egală măsură pentru toți membrii de partid. Disciplina conștientă, liber consimțită, izvorită din convingerea în justețea politicii și țelurilor partidului, înmănușează într-un tot unitar organizațiile partidului, stă la temelia forței, dinamismului și combativității sale, cheazăuiește ca partidul să fie într-adevăr cea mai înaltă formă de organizare a clasei muncitoare, detașamentul ei de avangardă, forța conducătoare a întregului popor.

Sarcinile tot mai importante și multiple decurgînd din actuala etapă de dezvoltare a societății noastre impun partidului în întregul său și fiecărei organizații de partid în parte creșterea capacității de educare, organizare și mobilizare a maselor. În acest sens, prevederile proiectului de statut cer tuturor organizațiilor de partid din întreprinderi, unități agricole, instituții științifico-culturale o intensă activitate politico-organizatorică de mobilizare a oamenilor muncii la realizarea sarcinilor trasate de partid. Criteriul esențial de apreciere a muncii fiecărei organizații de partid îl constituie rezultatele obținute în direcția transpunerii în viață a politicii partidului, a hotărîrilor sale.

O trăsătură fundamentală a vieții partidului nostru, consfințită în proiectul de statut, este profundul său democratism. Centralismul democratic, principiul călăuzitor al structurii organizatorice și activității partidului, asigură gruparea laolaltă a energiei și inițiativei creatoare a întregului partid pentru înfăptuirea liniei sale generale.

Justețea politicii partidului, tăria acestuia rezidă în faptul că linia sa și cele mai importante hotărâri sînt elaborate în colectiv, sînt puse în dezbateră comuniștilor, a maselor, întruchipînd în acest fel înțelepciunea colectivă a partidului, a poporului. Proiectul de statut afirmă cu putere necesitatea muncii colective, ca principiu suprem al conducerii de partid.

Determinat de schimbările calitative petrecute în viața partidului, a societății, proiectul de statut prevede desființarea stagiului de candidat. Această propunere ține seama de creșterea experienței și maturității politice a organizațiilor de partid, a influenței lor în mase, de dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor și de dorința arzătoare a mii și mii de oameni înaintați de a fi primiți în partid. Totodată, desființarea stagiului de candidat sporește răspunderea ce incumbă în acest domeniu organizațiilor de partid. Se cer o exigență sporită față de calitățile politico-morale ale celor ce solicită primirea în rîndurile partidului, o muncă susținută de educare comunistă a noilor membri de partid.

Un izvor al forței de neînvins a partidului îl constituie legătura sa strînsă cu masele. Înnodate și extinse pas cu pas în anii ilegalității, în pofida terorii sălbatice a claselor exploatare, legăturile partidului cu masele largi ale poporului s-au dezvoltat și cimentat în anii puterii democrat-populare. Una dintre îndatoririle cele mai importante ale organizațiilor de partid, ale tuturor comuniștilor — se arată în proiectul de statut — este de a întări neconținut legăturile cu cele mai largi mase ale celor ce muncesc. Partidul desfășoară o permanentă muncă de îndrumare a activității organelor de stat, a organizațiilor de masă, sindicale, de tineret, femei, asigurînd largă participare a acestora la viața politică și social-economică a țării.

În semn de prețuire și recunoștință față de militanții revoluționari care și-au adus contribuția la lupta pentru răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și instaurarea orînduirii socialiste, plenara C.C. al P.M.R. a adoptat hotărîrea de a supune aprobării congresului propunerea ca membrilor partidului care în anii ilegalității, fără a fi fost membri de partid, au desfășurat o activitate permanentă în mișcarea revoluționară sub conducerea directă a Partidului Comunist Român sau în organizațiile de masă conduse de partid și au avut o comportare demnă față de dușmanul de clasă să li se acorde vechimea în partid din momentul intrării lor în mișcarea revoluționară. De asemenea, ținînd seama că Partidul Muncitoresc Român este rezultatul unirii Partidului Comunist Român cu Partidul Social-Democrat, membrilor P.M.R. proveniți din fostele partide social-democrat și socialist, care au făcut parte din aceste partide în anii regimului burghezo-moșieresc, să li se recunoască ve-

chimea de la data înscrierii lor în Partidul Social-Democrat sau Partidul Socialist.

Document de mare însemnătate principială, proiectul de Statut al Partidului Comunist Român reprezintă o sintetizare a experienței partidului nostru, un exemplu de abordare creatoare a învățăturii marxist-leniniste despre partidul de tip nou, revoluționar.

Succesele obținute de oamenii muncii din patria noastră în făurirea economiei socialiste unitare, în dezvoltarea multilaterală a societății au lărgit democrația noastră socialistă. O dovadă a acestui fapt o constituie însăși larga dezbateră de către comuniști, de către toți cei ce muncesc a proiectelor de Directive și a proiectului de statut al partidului.

Profunde transformări petrecute în structura social-economică a țării sînt oglindite în proiectul de Constituție. Noua Constituție a țării va consfinți conținutul actual al orînduirii noastre, stadiul nou de dezvoltare la care a ajuns patria noastră.

Relevînd victoriile hotărîtoare repurtate de poporul nostru în construirea socialismului, proiectul de Constituție prevede ca statul nostru să poarte denumirea de Republica Socialistă România.

Comuniștii și toți oamenii muncii din țara noastră întîmpină cel de-al IV-lea Congres al partidului cu un puternic avînt și entuziasm în muncă, pătrunși fiind de mîndria patriotică pentru succesele repurtate și perspectivele luminoase de viitor și manifestîndu-și hotărîrea de a urma neabătut linia politică a gloriului nostru partid.

ARTICOLE

Dezvoltarea economiei naționale în anii 1956 — 1960

Victoria socialismului în România

GH. SURPAT

ongresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român, întrunit în decembrie 1955, a făcut bilanțul realizărilor obținute de oamenii muncii în construcția socialistă în perioada planurilor anuale de stat pe 1949 și 1950 și a primului plan cincinal (1951—1955). Ca urmare a îndeplinirii liniei generale a partidului, în această perioadă istorică sectorul socialist s-a extins și s-a consolidat continuu în toate ramurile economiei naționale. El ajunsese să reprezinte la sfârșitul anului 1955 în industrie aproape 100%, în transporturi peste 90%, în sistemul bancaro-financiar și de asigurări 100%, în comerțul exterior 100%, în comerțul interior peste 80%, iar în agricultură peste o treime din suprafața agricolă a țării.

Ținând seama de schimbările importante intervenite în structura economică a țării, raportul Comitetului Central al P.M.R., prezentat la congres de Gheorghe Gheorghiu-Dej, aprecia că au fost obținute succese hotărâtoare în construirea bazei economice a socialismului.

Rolul conducător și greutatea specifică a sectorului socialist exercitau o influență crescândă asupra economiei naționale în ansamblu, în direcția dezvoltării ei neconținute, în ritm susținut, în interesul ridicării nivelului de trai al poporului muncitor. Ca urmare a priorității acordate în permanență de partid și guvern ramurilor producătoare de mijloace de producție, industria socialistă devenise încă de pe atunci o temelie puternică a dezvoltării și mecanizării întregii economii naționale.

Măsurile luate pentru dezvoltarea agriculturii pe o bază tehnică modernă, realizările obținute în transformarea socialistă a satului și în consolidarea cooperativelor agricole de producție, sprijinul acordat gospodăriilor țărănești mici și mijlocii — toate acestea au contribuit la realizarea și depășirea sarcinii principale trasate de partid în domeniul producției agricole.

Dezvoltarea continuă a economiei și culturii, creșterea venitului național, atragerea în cimpul muncii a unui număr tot mai mare de lucrători, creșterea cheltuielilor social-culturale făcute de către stat au

contribuit la sporirea veniturilor reale ale oamenilor muncii, la îmbunătățirea condițiilor lor de trai.

Consfințind realizările obținute în construirea noii orînduiri, Congresul al II-lea al partidului a trasat Directivele de dezvoltare a economiei naționale în perioada anilor 1956—1960, care cuprindeau noi sarcini pe linia continuării cu succes a construcției socialiste.

Ținînd seamă de rolul industriei în crearea bazei tehnice-materiale a socialismului, de posibilitățile și cerințele crescînde ale economiei naționale, Directivele congresului au stabilit că producția globală industrială trebuie să crească în perioada 1956—1960 cu 60—65%, din care producția industriei grele cu 70—75%. Creșterile cele mai mari au fost planificate energiei electrice, industriei siderurgice, construcțiilor de mașini și chimiei — ramurile hotărîtoare pentru avîntul neînterupt al întregii economii naționale.

Pozițiile puternice pe care socialismul le cucerise la sate deschideau noi și importante posibilități pentru înaintarea pe calea cooperativizării agriculturii și măririi producției vegetale și animale. Directivele congresului prevedeau ca, pe baza dezvoltării continue a industriei socialiste, să se asigure transformarea socialistă a agriculturii, astfel ca în 1960 sectorul socialist să fie preponderent și în agricultură atît ca suprafață, cît și ca producție-marfă.

I. Activitatea partidului în primii ani de după congres pentru îndeplinirea sarcinilor privind dezvoltarea economiei naționale

În perioada imediat următoare Congresului al II-lea al partidului, Comitetul Central al P.M.R. a examinat o serie de probleme ale politicii economice în lumina sarcinilor centrale trasate de congres. Concluziile acestei analize și propunerile elaborate cu privire la planul de stat pe 1957, la măsurile necesare pentru perfecționarea conducerii economiei, îmbunătățirea sistemului de salarizare, pentru creșterea ritmului de cooperativizare a agriculturii și îmbunătățirea sistemului de constituire a fondului centralizat de produse agricole prin extinderea relațiilor comerciale între oraș și sat au fost supuse dezbaterilor plenarelor Comitetului Central din iulie și decembrie 1956 și concretizate în hotărîrile adoptate.

O importanță mare au avut măsurile luate pentru perfecționarea conducerii economiei naționale, aplicarea consecventă a principiului centralismului democratic în conducerea economiei și a statului. Pe baza indicațiilor Congresului al II-lea al partidului, plenara C.C. al P.M.R. din decembrie 1956 a adoptat măsuri pentru lichidarea unor manifestări de centralism excesiv, reducerea numărului ministerelor, a aparatului administrativ și ridicarea rolului organelor locale ale puterii de stat și al organizațiilor obștești.

Numărul indicatorilor de plan stabiliți în mod centralizat pentru întreprinderi a fost redus, iar drepturile și obligațiile ministerelor și conducerilor de întreprinderi au fost mărite. În scopul unei mai judicioase îmbinări a conducerii centralizate de stat cu participarea maselor

la conducerea economiei și a treburilor obștești s-a aplicat cu consecvență principiul trecerii întreprinderilor de interes local în subordonarea sfaturilor populare. Au fost considerabil lărgite drepturile sfaturilor populare în domeniul economic, cultural etc. și mărite posibilitățile lor materiale și financiare. La activitatea sfaturilor populare au fost antrenate mase tot mai largi de oameni ai muncii. În cadrul comisiilor permanente ale acestora, în cadrul controlului obștesc, milioane de oameni au luat parte la gospodărirea orașelor și comunelor, la îmbunătățirea comerțului de stat, a activității instituțiilor culturale și medico-sanitare. Formele obștești de influențare și educare au căpătat o importanță tot mai mare.

Mobilizând masele la îndeplinirea hotărârilor Congresului al II-lea al P.M.R., partidul și statul democrat-popular au vegheat la aplicarea consecventă a principiului cointeresei materiale a muncitorilor, a unui sistem de normare și salarizare care, respectând principiul socialist al repartitiei după cantitatea și calitatea muncii, să contribuie tot mai mult la creșterea producției și la ridicarea nivelului de pregătire tehnică a muncitorilor. În cursul anului 1956 a fost îmbunătățită salarizarea unor categorii de muncitori, a cadrelor didactice din învățământul elementar și mediu, a unor lucrători din aparatul de stat. Totodată, Comitetul Central al partidului, studiind problema sporirii cîștigului tuturor categoriilor de muncitori, a constatat existența unor lipsuri și anomalii în sistemul de salarizare și premial, precum și în stabilirea normelor de muncă. Principala lipsă a sistemului de salarizare consta în faptul că salariul tarifar avea o pondere prea mică în cîștigul total al muncitorului. Plenara C.C. al P.M.R. din decembrie 1956 a adoptat hotărâri importante, a căror aplicare a dus la înlăturarea lipsurilor constatate. În anii 1957—1958, partidul a organizat, cu participarea activă a sindicatelor și a U.T.M., acțiunea pentru consultarea muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor și experimentarea în întreprinderi a sistemului îmbunătățit de salarizare și normare a muncii. Această dezbateră largă, democratică a stimulat inițiativa muncitorilor și tehnicienilor pentru creșterea productivității muncii, îmbunătățirea calității produselor, perfecționarea procesului tehnologic, a contribuit la generalizarea experienței pozitive în organizarea și dezvoltarea producției, a ridicat la un nivel mai înalt preocuparea pentru problemele economice și cunoașterea concretă a economiei de către organele și organizațiile de partid și a dat un nou avînt întrecerii socialiste.

Sistemul îmbunătățit de salarizare a demonstrat justetea măsurilor elaborate de partid de a asigura sporirea salariului pe baza ridicării productivității muncii și reducerii prețului de cost. În urma aplicării acestui sistem, ponderea salariului tarifar în cîștigul total al muncitorilor din întreaga industrie republicană reprezenta 83% în anul 1958, față de numai 62% cît era la începutul anului 1957. Salariul mediu al muncitorilor a crescut în această perioadă cu 18%, depășindu-se obiectivul experimentării sistemului îmbunătățit de salarizare. Salariul asigura, totodată, o mai justă diferențiere a cîștigurilor în raport cu condițiile specifice de muncă din diferitele ramuri ale economiei, cu calificarea profesională.

Ținând seama de sarcinile sporite ale organelor locale de partid în rezolvarea operativă a problemelor, conducerea partidului a luat în 1957 o serie de măsuri pentru îmbunătățirea structurii aparatului de partid.

Pentru rezolvarea concretă a problemelor economice izvorite din hotărârile partidului și guvernului au fost înființate în 1957 pe lângă comitetele regionale, iar ulterior și la comitetele raionale și orășenești ale partidului comisii economice. Comisiile economice au fost încadrate cu activiști de partid, oameni de știință, economiști, ingineri, tehnicieni cu experiență în producție și fruntași în muncă din diferite sectoare de activitate economică. Această formă de organizare a dus la cunoașterea mai aprofundată și mai competentă a problemelor economice ale regiunilor de către comitetele regionale de partid și a permis luarea unor măsuri eficiente pentru realizarea sarcinilor trasate de partid și guvern. Studiile întocmite de către comisiile economice au constituit un ajutor prețios în activitatea desfășurată pe tărîm economic de către comitetele de partid respective, care au dat o contribuție de mare însemnătate la elaborarea planurilor de dezvoltare a economiei naționale.

Punînd în centrul preocupărilor economice problemele industrializării țării, partidul și statul democrat-popular au acordat o neslăbită atenție cooperativizării satului și dezvoltării agriculturii socialiste.

Condiția principală pentru accentuarea ritmului de transformare socialistă a agriculturii o constituia intensificarea muncii politice și organizatorice pentru crearea de noi întovărășiri și cooperative agricole de producție, cu respectarea strictă a liberului consimțămînt al țăranilor muncitori. Pe linia indicațiilor Congresului al II-lea al partidului, care a criticat tendința unor organe de partid și de stat de a lăsa ca transformarea socialistă a agriculturii să meargă de la sine, de a subaprecia formele simple de cooperatie în producția agricolă, plenara C.C. al P.M.R. din iulie 1956 a subliniat necesitatea ca organele de partid și de stat să desfășoare o muncă politică sistematică și perseverentă pentru întărirea și dezvoltarea cooperativelor agricole de producție și întovărășirilor agricole, pentru crearea de noi unități socialiste în agricultură.

Un rol deosebit în desfășurarea muncii politice pentru convingerea și atragerea țăranimii muncitoare pe făgașul socialismului îl aveau organizațiile de partid locale, sprijinite de activul fără de partid. „Creșterea ritmului de cooperativizare a agriculturii și necesitatea accelerării acestui ritm — se arăta în rezoluția plenarei — pun cu tărie sarcina mutării centrului de greutate în munca de transformare socialistă a agriculturii în organizația de bază la sate”.

Bazîndu-se pe faptul că în condițiile ofensivei neîntrerupte a socialismului s-au creat premisele trecerii la rezolvarea diferențiată a problemei încadrării în sfera producției socialiste a elementelor exploatare de la sate, plenara C.C. al P.M.R. din 16—17 iulie 1956 a recomandat primirea în cooperativele agricole a fiilor de foști chiaburi și a fiilor de chiaburi care s-au despărțit de gospodăria părinților și nu exploatau muncă străină, dacă adunarea generală aproba cererea lor de înscriere. De asemenea s-a dat posibilitatea de a fi primiți în cooperativele agri-

cole de producție, dacă adunarea generală aproba, foștii chiaburi care aveau o comportare loială față de statul democrat-popular și care au sprijinit mișcarea muncitorească și antifascistă în perioada de ilegalitate a partidului, au luptat pe front împotriva trupelor hitleriste, pentru eliberarea țării, au sprijinit partidul în înfăptuirea reformei agrare din 1945, au luat parte activă la instaurarea regimului democrat-popular și a R.P.R. Totodată, în satele în care majoritatea țăranimii muncitoare intrase în cooperativele agricole de producție, foștii chiaburi dacă aveau o comportare loială față de statul democrat-popular și dacă adunarea generală aproba cererea lor de înscriere puteau fi primiți în cooperativele agricole de producție. Foștii chiaburi primiți în cooperativele agricole de producție nu aveau dreptul de a fi aleși în organele de conducere ale cooperativei în primii ani de la înscriere, timp în care trebuiau să dovedească atașamentul lor față de cooperativa agricolă de producție.

Primirea foștilor chiaburi în cooperativele agricole de producție în plină desfășurare a construcției socialiste era rezultatul întăririi regimului democrat-popular, a sectorului socialist la sate și a alianței muncitorești-țăranesti. Această primire nu însemna însă o slăbire a vigilenței față de elementele chiaburești care unelteau împotriva statului democrat-popular.

În munca politică-organizatorică desfășurată la sate, organele și organizațiile de partid — învingând greutățile inerente unei acțiuni de o asemenea amploare, care privea atragerea pe făgașul socialismului a milioane de producători individuali — au folosit metode tot mai variate, corespunzătoare condițiilor din fiecare regiune și raion, s-au orientat spre recrutarea și pregătirea agitatorilor din rândurile țăranilor cooperatori, atrăgând în munca de lămurire sute de mii dintre cei mai înaintați țărani muncitori. Cei mai pregătiți activiști din aparatul de partid și de stat regional au fost trimiși să sprijine efectiv comitetele comunale de partid, organizațiile de bază și sfaturile populare în organizarea și conducerea muncii politice de masă. Au fost organizate consfătuiri agricole raionale și regionale, expoziții agricole, vizite ale țăranilor individuali și întovărașiți în cooperativele agricole de producție și la țăranii cooperatori acasă. Cu prilejul acestor vizite, țăranii muncitori luau cunoștință în mod direct cu modul de organizare a producției și a muncii, de repartizare a veniturilor, aveau loc discuții de clarificare între țăranii cu gospodării individuale și membrii cooperativelor de producție. Aceasta a contribuit la cunoașterea amănunțită a realizărilor din sectorul cooperatist-socialist, a exercitat o puternică înrîurire asupra țăranilor muncitori cu gospodărie individuală și asupra membrilor diferitelor forme inferioare de cooperare în producția agricolă și la convingerea acestora de superioritatea cooperativelor agricole de producție.

Aplicînd cu consecvență linia partidului, organele de partid și de stat au vegheat ca în munca de atragere a țăranilor muncitori pe calea socialismului să se respecte cu strictețe liberul consimțămînt. Acolo unde s-au constatat încălcări ale liniei partidului în munca de transformare socialistă a agriculturii, au fost luate măsuri practice pentru îndreptarea lucrurilor și pentru prevenirea altor abateri.

Alături de munca de extindere a sectorului socialist în agricultură, una dintre sarcinile principale în această fază de transformare socialistă a agriculturii era consolidarea rezultatelor obținute, creșterea producției agricole la nivelul cerințelor consumului populației.

Partidul, analizând situația creată și bazându-se pe experiența anului 1956 și pe realizările obținute în dezvoltarea economiei și în primul rînd în dezvoltarea industriei, a luat o serie de măsuri pentru sporirea fondurilor de stat destinate agriculturii. Pe baza hotărîrii plenarei C.C. al P.M.R. din decembrie 1956 — care prevedea ca în perioada următoare, continuîndu-se neabătut politica de industrializare socialistă a țării, de dezvoltare a industriei grele, să fie pusă în centrul atenției sarcina dezvoltării sistematice a agriculturii, precum și a industriei ușoare și alimentare, a construcțiilor de locuințe — au fost concentrate în aceste ramuri, în mai mare măsură decît pînă atunci, mijloacele materiale și financiare. În planul de stat pe 1957 s-a prevăzut sporirea fondurilor de stat pentru mecanizarea agriculturii, pentru lucrări de hidroameliorații, pentru producția de îngrășăminte chimice.

Paralel cu înzestrarea agriculturii cu mijloace mecanizate s-a acordat o mare atenție perfecționării continue a relațiilor de schimb dintre oraș și sat.

Legăturile economice dintre oraș și sat constituie o problemă centrală a politicii de alianță dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, a politicii economice de construire a socialismului. Pe terenul schimbului de mărfuri, în jurul problemelor de aprovizionare a populației și de stabilire a prețurilor de vînzare se împletesc și se ciocnesc interesele diferitelor clase și categorii sociale. În această luptă, politica partidului în problemele schimbului de mărfuri, ale comerțului urmărea să asigure îmbinarea intereselor clasei muncitoare cu ale țărănimii muncitoare, îngrădirea elementelor chiaburești, capitaliste, consolidarea regimului democrat-popular.

Sistemul cotelor obligatorii, introdus în anul 1948 ca principala sursă a fondului central de produse agricole al statului, a fost la început necesar și a corespuns unei anumite faze a construcției socialiste. Nivelul prețurilor la colectări nu constituia însă un stimulent suficient pentru țărănime de a se preocupa cu stăruință de sporirea sistematică a producției agricole. De aceea, pe baza creșterii puterii economice a țării, a sporirii producției industriale și agricole, partidul și statul democrat-popular au luat, începînd din 1953, o serie de măsuri menite să asigure lărgirea schimbului dintre oraș și sat pe principii comerciale. Aceasta a dus la scăderea continuă a ponderii cotelor obligatorii și la creșterea contractărilor și achizițiilor în formarea fondului central de produse agricole al statului. Experiența anilor 1953—1956 a dovedit că sistemul de contractări și achiziții stimulează creșterea producției agricole și reprezintă un izvor important de acoperire a necesităților statului de produse agricole. În același timp, ca rezultat al dezvoltării gospodăriilor agricole de stat și al creșterii volumului de lucrări executate de stațiunile de mașini și tractoare, sporiseră considerabil resursele proprii ale statului.

Ținând seama de toate acestea, plenara C.C. al P.M.R. din decembrie 1956 a hotărât desființarea, începând cu anul 1957, a cotelor obligatorii la principalele produse agricole. Aceasta a influențat puternic dezvoltarea legăturilor de schimb comercial dintre oraș și sat, contribuind la sporirea producției-marfă agricole valorificată de către țărănime prin contractări și achiziții la prețuri stimulatorii. În același timp, creșterea veniturilor bănești ale țăranimii a făcut posibilă sporirea continuă a vânzărilor de mărfuri industriale la sate. Sistemul contractărilor a fost folosit de către statul democrat-popular ca o pîrghie economică eficientă în orientarea activității gospodăriilor agricole spre dezvoltarea ramurilor deosebit de importante pentru economia națională și în rezolvarea problemelor planificării producției agricole a unităților socialist-cooperatiste.

Ca urmare a activității susținute desfășurate de partid au fost obținute importante realizări în construcția socialistă la sate în primii ani după Congresul al II-lea al partidului. Față de cei 7 ani dinaintea congresului, numărul unităților cooperatiste înființate în anii 1956—1957 a fost cu 20% mai mare, numărul familiilor din sectorul cooperatist s-a mărit de 2,7 ori, iar suprafața agricolă a acestui sector s-a lărgit de aproape 1,8 ori. Începînd din 1958, în majoritatea covârșitoare a comunelor exista cel puțin o unitate a cooperației agricole de producție. Întovăririle agricole au căpătat o largă extindere, dovedindu-se a fi o formă de cooperare dintre cele mai accesibile țăranimii muncitoare.

Un succes deosebit însemnat a fost obținut în regiunea Dobrogea, unde în 1957 s-a încheiat procesul de cooperativizare a agriculturii. Rezultate apreciable în activitatea depusă pentru transformarea socialistă a agriculturii s-au obținut în cele mai multe regiuni ale țării, în frunte situîndu-se principalele regiuni cerealiere. La începutul anului 1958 erau complet cooperativizate 7 raioane în regiunea Timișoara și alte 7 raioane în regiunea Galați, 5 raioane în regiunea București, 3 raioane în regiunea Iași, 2 raioane în regiunea Craiova. Alte 11 raioane din regiunea Craiova, București, Ploiești, Pitești, Timișoara și Oradea erau cooperativizate în proporție de 50—80% din suprafața cooperativizabilă.

În aceste condiții a avut loc din inițiativa Comitetului Central al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. consfătuirea pe țară a țăranilor și lucrătorilor din sectorul socialist al agriculturii în aprilie 1958 la Constanța. Dezbătînd modul în care se îndeplinesc Directivele Congresului al II-lea al P.M.R. cu privire la transformarea socialistă a agriculturii și la creșterea producției agricole, consfătuirea a prilejuit un larg schimb de experiență între participanți, a adoptat recomandări de mare importanță practică pentru întărirea economică-organizatorică a cooperativelor agricole de producție și a întovăririlor agricole, pentru dezvoltarea proprietății obștești și creșterea producției agricole.

Dînd curs recomandărilor Consfătuirii de la Constanța, țăranii cooperatori și-au concentrat atenția în mai mare măsură asupra problemelor consolidării economice-organizatorice a cooperativelor agricole de producție. A crescut preocuparea pentru sporirea sistematică

a fondului indivizibil. Din inițiativa creatoare a maselor apăruseră forme variate de aplicare a principiului de retribuire în raport nu numai cu zilele-muncă efectuate, dar și cu rezultatele muncii depuse, cu cantitatea de produse obținute de brigadă sau echipă. Aceasta a contribuit la întărirea disciplinei în muncă și a răspunderii personale în executarea lucrărilor agricole, la sporirea producției, și mai ales a productivității muncii.

2. Întărirea unității rîndurilor partidului și a legăturilor sale cu masele.

Plenarele C.C. al P.M.R. din iunie-iulie 1957
și iunie 1958

În condițiile extinderii și consolidării relațiilor de producție socialiste, ale lărgirii sferei de acțiune a legilor obiective ale socialismului și creșterii rolului activității conștiente a maselor populare, a sporit și mai mult rolul conducător al Partidului Muncitoresc Român.

Partidul a desfășurat o muncă perseverentă pentru îmbunătățirea neîntreruptă a metodelor conducerii economiei și culturii, a organizațiilor de masă. Stilul de muncă al partidului s-a caracterizat prin aplicarea consecventă a principiului muncii colective, analiza multilaterală pe baza studierii profunde a problemelor importante ale construcției socialiste, consultarea specialiștilor și a maselor în rezolvarea principalelor probleme ridicate de procesul construirii socialismului, confruntarea măsurilor luate cu viața, cu practica. La plenarele Comitetului Central au participat conducători din economie, oameni de știință, activiști de partid și de stat, aducînd o contribuție valoroasă la adoptarea celor mai corespunzătoare soluții privind problemele analizate. Elaborarea planurilor de stat sau a altor măsuri importante a fost însoțită de consultarea sub diferite forme a muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor, specialiștilor din întreprinderile industriale și unitățile socialiste ale agriculturii.

O muncă intensă a depus partidul pentru înarmarea membrilor săi cu învățătura marxist-leninistă, cu cunoașterea tezelor fundamentale ale politicii sale, pentru ridicarea nivelului de pregătire al cadrelor de partid, de stat și din economie, pentru educarea lor în spiritul vigilenței și combativității revoluționare.

Aplicarea prevederilor hotărîrii „Cu privire la îmbunătățirea propagandei de partid și întărirea legăturii ei cu practica construcției socialiste”, adoptată de Comitetul Central al P.M.R. în august 1956, a dus la ridicarea nivelului propagandei de partid și la creșterea eficienței acesteia. Propaganda de partid a asigurat cunoașterea aprofundată de către membrii de partid și ceilalți oameni ai muncii a liniei politice a partidului, a aprecierilor sale asupra problemelor vieții interne și internaționale, a problemelor ideologice ale mișcării comuniste internaționale. Ea a educat pe membrii și candidații de partid în spiritul respectării disciplinei de partid și vigilenței față de orice manifestare a ideologiei burgheze și a influențelor ei, în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar.

În centrul învățămîntului de partid a stat studierea politicii partidului, a operelor clasicilor marxism-leninismului. S-a acordat o atenție mai mare propagandei prin conferințe, activității agitatorilor, căminelor culturale, cluburilor. Urmărind creșterea eficienței practice a învățămîntului, partidul a adus o serie de îmbunătățiri în organizarea și în conținutul învățămîntului. S-a mărit numărul cercurilor de economie concretă pentru cadrele conducătoare din întreprinderi.

Munca politică de masă a fost desfășurată în strînsă legătură cu sarcinile construirii bazei economice a socialismului, înfăptuirii revoluției culturale, ridicării nivelului de trai al populației.

Datorită îndrumării atente de către partid a activității cultural-educative, a cercetării științifice, a creației literare și artistice și orientării lor spre o mai strînsă legătură cu viața, știința, literatura și arta au înregistrat o continuă creștere calitativă. Intelectualitatea și-a manifestat adevărată deplină față de politica partidului și guvernului și a participat activ la îndeplinirea Directivelor congresului, la dezvoltarea științei și artei, la răspîndirea culturii în popor.

Înfăptuind cu perseverență principiul conducerii de către partid a activității ideologice și culturale, partidul a vegheat neobosit și în această perioadă ca activitatea ideologică să fie pătrunsă de partinitate, de intransigență față de ideologia burgheză, a combătut cu hotărîre orice manifestare de liberalism și obiectivism burghez. Analiza aprofundată făcută de către conducerea partidului numeroaselor probleme principiale ale construcției socialismului și problemelor de bază ale istoriei partidului și patriei a îmbogățit viața ideologică a partidului, a ridicat nivelul politic-ideologic al cadrelor și membrilor de partid.

Preocupîndu-se de întărirea continuă a rîndurilor sale, Partidul Muncitoresc Român a acordat o mare atenție îmbunătățirii compoziției sociale a partidului. Organele și organizațiile de partid au pus accentul principal pe calitățile politice-morale și profesionale ale celor ce solicitau intrarea în partid, au luptat pentru a asigura preponderanța elementului muncitoresc în partid și au desfășurat o largă activitate pentru întărirea neconținută a legăturilor cu masele largi de oameni ai muncii. Aceasta a constituit una dintre condițiile principale ale îmbunătățirii activității organelor și organizațiilor de partid în mobilizarea maselor la înfăptuirea hotărîrilor Congresului al II-lea al partidului.

Tăria partidului și coeziunea maselor populare în jurul său s-au manifestat în mod pregnant în perioada evenimentelor contrarevoluționare din 1956 din Republica Populară Ungară. Partidul Muncitoresc Român a apreciat de la bun început că evenimentele din Ungaria au avut un caracter contrarevoluționar, că acolo dușmanii socialismului au dezlănțuit o contrarevoluție. Aprecierea justă a partidului în ceea ce privește caracterul, natura și conținutul politic-social ale evenimentelor din Ungaria a înarmat întregul partid, pe toți oamenii muncii cu înțelegerea clară a acestor evenimente, a întărit spiritul de vigilență și combativitate față de dușmanii socialismului.

În această perioadă s-a verificat încă o dată hotărîrea poporului muncitor de a sprijini înfăptuirea politicii partidului și de a res-

pinge orice încercare de atentat la libertățile și cuceririle sale revoluționare. Poporul român a înfierat contrarevoluția din Ungaria, a manifestat solidaritate frățească cu poporul ungar, acordându-i sprijin politic și moral și un important ajutor material pentru apărarea regimului democrat-popular și învingerea gravelor dificultăți economice.

În consolidarea organizatorică și ideologică a rîndurilor partidului, o mare însemnătate au avut hotărârile plenarelor C.C. al P.M.R. din iunie-iulie 1957 și din iunie 1958.

Plenara C.C. al P.M.R. din 28—29 iunie și 1—3 iulie 1957 a dezbătut raportul Biroului Politic cu privire la activitatea partidului în perioada de la Congresul al II-lea al P.M.R., precum și concluziile decurgînd din evenimentele internaționale din acea perioadă. Subliniind sarcinile crescînde în rezolvarea problemelor importante privind încheierea procesului de făurire a bazei economice a socialismului, plenara a orientat partidul spre întărirea continuă a unității și coeziunii sale.

Plenara C.C. din iunie-iulie 1957, apoi întregul partid au demascat și au condamnat cu hotărîre activitatea antipartinică, fracționistă a lui I. Chișinevschi și M. Constantinescu, care au calomniat partidul și au atacat linia sa. I. Chișinevschi și M. Constantinescu, principalii susținători și executanți zeloși ai grupului fracționist antipartinic Pauker-Luca, au încercat să zădărnicească dezbaterile în partid a problemelor legate de activitatea acestui grup, au căutat să se sustragă marilor răspunderi pe care le purtau. Comitetul Central a hotărît eliminarea lor din Biroul Politic și din celelalte funcții de conducere pe care le dețineau.

Aprobarea unanimă de către toți membrii de partid a hotărîrilor plenarei C.C. al P.M.R. a demonstrat forța și tăria partidului, unitatea și coeziunea sa de monolit, grija permanentă pentru puritatea rîndurilor sale.

Partidul Muncitoresc Român și-a concentrat în continuare atenția în direcția întăririi disciplinei de partid, educării cadrelor și membrilor săi în spiritul vigilenței, fermității și combativității față de orice abateri de la linia politică a partidului și principiile sale organizatorice.

Plenara C.C. al P.M.R. din 9—13 iunie 1958, care a dezbătut raportul Biroului Politic al C.C. asupra îndeplinirii hotărîrii Congresului al II-lea al P.M.R. cu privire la creșterea rîndurilor partidului, politica de promovare a cadrelor și reglementarea compoziției sociale a partidului, a constatat că în această direcție au fost obținute rezultate de seamă. Plenara a relevat ca deosebit de important faptul că majoritatea membrilor și candidaților de partid — peste 53% din efectivul total al partidului — erau muncitori. Din cei peste 145 000 de candidați de partid 72,5% erau muncitori. În multe regiuni acest procent a fost depășit; procentul candidaților de partid muncitori era în regiunile București 79%, Bacău 82%, Ploiești 80%, Maramureș 76%. Astfel, sarcina stabilită de Congresul al II-lea al partidului de a se asigura precumpănirea elementului muncitoresc în partid a fost în linii generale îndeplinită. Marea majoritate a membrilor și candidaților de partid lucrau nemijlocit în întreprinderi industriale și în unitățile socialiste din agricultură. Creșterea și întărirea rîndurilor parti-

dului au consolidat și mai mult legăturile sale cu masele populare, au ridicat rolul și prestigiul partidului.

Arătând că și pe viitor în partid trebuie să fie primiți în primul rând muncitori înaintați, plenara C.C. a criticat unele organe de partid care înțeleseseră în mod unilateral cerințele îmbunătățirii compoziției sociale a partidului. Plenara a subliniat necesitatea intensificării muncii politice și organizatorice pentru primirea în partid a celor mai conștienți și hotărâți țărani muncitori, care și-au dovedit devotamentul în lupta pentru întărirea și dezvoltarea sectorului socialist al agriculturii. În ceea ce privește primirea în partid a celorlalți oameni ai muncii, plenara a cerut organizațiilor de partid să-și îndrepte atenția cu prioritate spre intelectuali de valoare în domeniul științei, culturii, tehnicieni, inovatori care au dovedit în activitatea lor că stau neclintit pe pozițiile socialismului.

Plenara C.C. din iunie 1958 a condamnat în unanimitate faptele antipartinice ale unor membri supleanți ai C.C. al partidului care au încălcat normele vieții de partid, au avut o atitudine împăciuitoare față de manifestări antipartinice și a luat măsuri statutare de sancționare a acestora. De asemenea, ea a condamnat activitatea antipartinică, fracționistă a unor membri de partid, elemente carieriste, descompuse din punct de vedere politic, care deveniseră ecoul și instrumentul dușmanilor partidului și statului democrat-popular.

În hotărârea adoptată de plenară a fost subliniată necesitatea de a se manifesta cea mai mare grijă pentru întărirea organizatorică a partidului, întărirea continuă a unității și disciplinei de partid, ridicarea nivelului politic-ideologic al membrilor și candidaților de partid, combaterea influențelor ideologiei burgheze, a împăciuitoarismului față de orice abateri de la normele vieții interne de partid, de la linia și hotărârile partidului.

Dezbaterile documentelor plenarei în toate organizațiile de partid a prilejuit o analiză profundă, la un înalt nivel critic și autocritic, a activității organizațiilor de partid. Ea a dus la creșterea simțului de răspundere al membrilor de partid pentru unitatea partidului, a vigilenței și combativității față de manifestările de împăciuitoarism, față de abaterile de la disciplina și normele vieții de partid.

O latură importantă a muncii partidului în vederea îndeplinirii hotărârilor Congresului al II-lea al P.M.R. a constituit-o îndrumarea activității organizațiilor de masă, stimularea și dezvoltarea formelor de atragere a oamenilor muncii la rezolvarea problemelor privind construcția economică de stat și social-culturală.

Datorită creșterii participării maselor muncitoare la conducerea construcției economice și culturale și transmiterii treptate a unor funcții ale organelor de stat către organizațiile obștești, s-a extins sfera de activitate a sindicatelor, a sfaturilor populare. În scopul întăririi rolului sindicatelor în opera de construire a socialismului, plenara Consiliului Central al Sindicatelor din 13 august 1958 a adoptat măsuri organizatorice care au îmbunătățit stilul și metodele muncii sindicale. Au fost desființate organele intermediare ale sindicatelor pe ramuri și s-au constituit consiliile sindicale regionale, raionale și Consiliul sindical orășenesc București.

Sindicatelor au desfășurat, sub conducerea partidului, o rodnică activitate de mobilizare a celor ce muncesc la lupta pentru îndeplinirea hotărârilor Congresului al II-lea al partidului, au dus o muncă permanentă pentru organizarea întrecerii socialiste, educarea oamenilor muncii în spiritul atitudinii socialiste față de muncă și avutul obștesc, pentru ridicarea conștiinței socialiste și lărgirea orizontului lor politic și cultural.

Una dintre sarcinile principale de care s-a preocupat partidul a fost îndrumarea și sprijinirea activității Uniunii Tineretului Muncitor. Organele și organizațiile de partid au ajutat organizațiile U.T.M. în găsirea unor forme cât mai atrăgătoare, specifice muncii în rândurile tineretului, au îndreptat energia clocotitoare și entuziasmul tineretului spre marile șantiere ale construcției socialismului. Masele largi ale tineretului au sprijinit cu entuziasm îndeplinirea politicii partidului. U.T.M. a desfășurat o bogată activitate de educație comunistă a tineretului, de îndrumare spre ridicarea continuă a calificării profesionale, însușirea tehnicii noi, îmbogățirea cunoștințelor științifice și de cultură generală.

Măsurile luate de P.M.R. pentru îmbunătățirea compoziției sale sociale, pentru întărirea unității și rîndurilor partidului și aplicarea consecventă a normelor leniniste ale vieții de partid, pentru întărirea legăturilor sale cu masele și perfecționarea stilului de muncă au contribuit la creșterea rolului conducător al partidului, la îmbunătățirea activității organelor și organizațiilor de partid în conducerea economiei și culturii.

3. Încheierea procesului de construire a bazei economice a socialismului. Lichidarea chiaburimii ca clasă

Întărirea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate, participarea largă a maselor muncitoare la îndeplinirea sarcinilor construcției socialiste au creat condițiile pentru îndeplinirea cu succes a Directivelor Congresului al II-lea.

Plenara C.C. al P.M.R. din noiembrie 1958, dezbătînd proiectul planului de dezvoltare a economiei naționale pe anul 1959, a acordat o atenție deosebită problemelor ridicării nivelului tehnic al producției, creșterii continue a acumulărilor socialiste necesare investițiilor, reducerii prețului de cost. Planul de dezvoltare a economiei naționale pe anul 1959 asigură prin prevederile sale dezvoltarea mai departe și într-un ritm mai intens a industrializării socialiste a țării și lărgirea bazei tehnice-materiale în agricultură.

Dezvăluind o serie de lipsuri în industria constructoare de mașini, plenara C.C. a adoptat măsuri pentru înlocuirea unui mare număr de mașini învechite cu cele noi, de înaltă productivitate, extinderea cooperării întreprinderilor și specializarea producției pentru produsele de care aveau nevoie ramurile cele mai importante ale economiei naționale.

Plenara C.C. a combătut lipsa de grijă a unor conducători de întreprinderi pentru folosirea în întregime a capacităților de producție, cererea exagerată de materii prime, materiale, combustibil, precum și practica unor departamente de a folosi fondurile destinate investițiilor fără o documentare tehnică riguros întocmită. A atras atenția miniștrilor și conducerii Comitetului de Stat al Planificării să analizeze mai temeinic, sub toate aspectele, propunerile de investiții care se includ în proiectul de plan.

În scopul atragerii unui activ larg la dezbaterile proiectului de plan, cifrele de control privind planul de stat pe 1959 au fost trimise în unitățile productive unde, sub conducerea organizațiilor de partid, au fost dezbătute cu colectivele de muncitori, ingineri și tehnicieni, care au făcut numeroase propuneri în vederea organizării îndeplinirii sarcinilor de plan și, în multe cazuri, a majorării lor. Pe baza propunerilor a fost definitivat proiectul planului pe 1959, care a fost restudiat și dezbătut la comitetele regionale de partid.

Rezultatele acestei consultări care s-a desfășurat în întreaga țară s-au concretizat în corectarea proiectului de plan în ce privește creșterea producției industriale la 10% față de 1958, în loc de 8,6% cât se prevedea.

O atenție deosebită a fost acordată activității în construcții. Majoritatea trusturilor de construcții care aparțineau Ministerului Construcțiilor și Industriei Materialelor de Construcții au fost trecute sub conducerea și îndrumarea directă a sfaturilor populare regionale. Pe baza indicațiilor Comitetului Central al P.M.R. a fost analizată, în plenare lărgite ale comitetelor regionale de partid, problema costului ridicat al construcțiilor de locuințe și, în general, activitatea în domeniul construcțiilor. Hotărârile adoptate de plenarele comitetelor regionale de partid au constituit un ajutor puternic dat sfaturilor populare, organizațiilor de construcții, institutelor de proiectare în îmbunătățirea activității lor și reducerea serioasă a costului construcțiilor.

Pe baza hotărârilor plenarei C.C. din noiembrie 1958, în cursul anului 1959 eforturile principale ale întregului popor muncitor au fost orientate în direcția descoperirii și valorificării mai intense a rezervelor existente în toate ramurile economiei naționale, realizării de economii, îmbunătățirii utilizării fondurilor de investiții și ridicării la un nivel mai înalt a eficienței economice a acestora, scurtării termenelor de dare în funcțiune a noilor instalații, accelerării construcțiilor de locuințe și reducerii costului lor, intensificării măsurilor de introducere a tehnicii moderne.

Preocuparea mai temeinică a organizațiilor de partid și sindicale de problemele concrete ale economiei a jucat un rol deosebit în îmbunătățirea activității de producție. Întrecerea socialistă, care cuprinsese peste un milion de oameni, a adus o contribuție de seamă la identificarea și punerea în valoare a unor importante rezerve de producție, la creșterea acumulărilor interne. Chemarea, pătrunsă de spirit patriotic, lansată la începutul anului 1959 de 8 întreprinderi din București pentru întrecerea socialistă în vederea reducerii consumurilor specifice de materii prime, combustibil și energie a fost primită cu însuflețire de muncitorii, inginerii și tehnicienii din aproape

1 200 de întreprinderi din țară, care și-au luat angajamentul să dea până la sfârșitul anului economii peste plan, prin reducerea prețului de cost, de circa 1 miliard de lei. Inițiativa creatoare a oamenilor muncii din producție și avântul întrecerii socialiste au dus la realizarea și depășirea cu succes a angajamentelor luate. Până la sfârșitul anului 1959, pe baza acestei inițiative s-au obținut economii, numai în industria republicană, de peste 1,3 miliarde de lei.

În agricultură, eforturile oamenilor muncii au fost îndreptate spre sporirea producției la hectar și dezvoltarea creșterii animalelor, reducerea prețului de cost al producției vegetale și animale — în special în gospodăriile agricole de stat și în cooperativele agricole de producție —, lărgirea continuă a sectorului socialist în agricultură.

În cursul anului 1959, procesul transformării socialiste a agriculturii, ca urmare a unei intense activități politice și organizatorice, intra într-o fază nouă, în care țărănimea muncitoare se orienta în masă spre forma superioară a cooperăției socialiste de producție — cooperativa agricolă de producție. În acel an au intrat în cooperativele agricole de producție mai multe familii decât în cei zece ani de la începutul cooperativizării. Imensa majoritate a acestor familii țărănești trecuse deja prin școala întovărășirilor. Prin exemplul viu al rezultatelor obținute, cooperativele agricole de producție au devenit un mijloc puternic de convingere a maselor țărănești, de ridicare conștientă a lor de la întovărășire la această formă superioară de cooperare socialistă în producția agricolă. Transformarea întovărășirilor agricole în cooperative agricole de producție, întărirea economică-organizatorică și dezvoltarea lor multilaterală au constituit un proces unic neîntrerupt, care a consolidat și lărgit relațiile de producție socialiste la sate.

Luptând pentru victoria socialismului în agricultură, partidul și statul au aplicat, cu consecvență, politica de îngrădire economică și de eliminare treptată a elementelor capitaliste chiaburești. Urmarea acestei politici a fost scăderea de-a lungul anilor a numărului gospodăriilor chiaburești, slăbirea puterii lor economice.

Ponderea gospodăriilor chiaburești, în totalul gospodăriilor individuale, la sfârșitul anului 1958 reprezenta 1,29% față de 2% în 1955 și 5% în 1948. Totodată, datorită activității politice desfășurate de partid pentru demascarea uneltirilor chiaburilor și izolarea lor politică, precum și datorită educării țărănimii muncitoare în spiritul vigilenței revoluționare față de chiaburime, influența acestora s-a redus foarte mult.

La începutul anului 1959, Partidul Muncitoresc Român, pe baza cunoașterii profunde a situației din țară, a apreciat că s-au creat premisele care permiteau trecerea la lichidarea chiaburimii ca clasă. Partidul a ales acest moment și nu altul pentru eliminarea ultimelor rămășițe ale exploatarei omului de către om la sate, pornind tocmai de la condițiile care s-au creat, condiții care nu numai că dădeau posibilitatea lichidării chiaburimii ca clasă, dar cereau în mod imperios acest lucru. În ce au constat aceste condiții?

Până în 1959 au fost obținute succese mari pe tărîmul luptei pentru făurirea economiei socialiste unitare. În industrie, transporturi,

sistemul bancaro-financiar și comerț socialismul învinsese pe deplin. Industria socialistă a înregistrat progrese deosebite. Ritmurile de dezvoltare a industriei arătau că sarcina trasată de Congresul al II-lea al partidului cu privire la creșterea producției industriale va fi îndeplinită cu succes, iar pentru o serie de produse de bază chiar depășită.

Pină la sfârșitul primului trimestru al anului 1959, numărul familiilor țărănești cuprinse în sectorul cooperatist a sporit la peste 2 000 000 din totalul de circa 3 600 000, reprezentind 55,5% din gospodăriile țărănești. Sectorul socialist în agricultură a devenit preponderent, reprezentind mai mult de 60% din totalul suprafeței agricole a țării.

Producția agricolă furnizată de sectorul socialist a devenit și ea în 1959 preponderentă, reprezentind 55,5%.

Realizările dobândite arătau că poporul român se apropiase foarte mult de îndeplinirea sarcinii fundamentale trasate de Congresul al II-lea al P.M.R. — făurirea economiei socialiste unitare. Ele evidențiau totodată caracterul perimat al rămășițelor relațiilor de exploatare la sate și dovedeau că aceste rămășițe ale trecutului constituiau o frână în calea mersului mereu ascendent al țării noastre spre socialism.

Cunoscut este că principalul în lichidarea exploatării chiaburești îl constituie desființarea bazei economice a chiaburimii. Formele de desființare a acestei baze pot fi diferite. Partidul Muncitoresc Român și statul nostru, pornind de la condițiile concrete ale țării, au adoptat pentru desființarea bazei economice a chiaburimii și lichidarea ei ca clasă o formă ce corespundea cel mai bine condițiilor din România și intereselor întregului popor. Astfel, statul a luat măsura de a se interzice orice fel de exploatare a muncii străine în agricultură. Prin „Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură în scopul ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare și al dezvoltării construcției socialiste” din martie 1959 s-a interzis „darea în parte sau în arendă a terenurilor agricole, precum și orice fel de exploatare a muncii străine de către producătorii agricoli”.

Această prevedere a fost aplicabilă chiaburilor cu terenuri agricole a căror întindere depășea puterea lor de muncă și a membrilor familiei cu care duceau gospodăria împreună. De asemenea, ea a fost aplicabilă celor care, avînd îndeletniciri în alte sectoare, nu lucrau cu munca lor și a membrilor familiei cu care duceau gospodăria împreună terenurile agricole ce le dețineau.

Prevederile decretului nu se refereau la gospodăriile țăranilor mijlocași care-și lucrau pămîntul ei înșiși, împreună cu membrii familiei lor, neexploatînd munca străină, deși în unii ani erau nevoiți să se întrajutoreze, un număr mic de zile, cu alți țărani muncitori pentru terminarea la timp a unor munci agricole ce trebuiau făcute în termen scurt.

Terenurile agricole care depășeau puterea de muncă a chiaburilor și familiilor cu care duceau gospodăria au trecut în folosința cooperativelor agricole de producție sau a altor întreprinderi agricole socialiste. Pe această cale, elementele chiaburești au fost lipsite de mijloa-

cele de producție ce depășeau puterea de muncă a familiilor lor, precum și de posibilitatea economică de a-și însuși rezultatele muncii altora. În același timp, lăsându-se chiaburilor numai mijloacele de producție corespunzătoare puterii lor de muncă li s-au asigurat condiții de a desfășura activitatea productivă, de a-și asigura existența prin muncă proprie. Fostele elemente exploatare au căpătat posibilitatea să se încadreze alături de ceilalți oameni ai muncii în sfera producției socialiste, să desfășoare mai departe munca în agricultură, chiar în satele respective din care făceau parte și unde erau cunoscute de țărani muncitori. Acest mod de rezolvare a creat condițiile favorabile pentru reeducarea lor și în același timp pentru exercitarea unui control de masă asupra activității acestora, deoarece nu toți foștii chiaburi renunțaseră la tendințele de a lovi în orînduirea democrat-populară. În urma aplicării decretului, elementele exploatare, încetînd de a mai exploata munca altora, puteau fi primite în cooperativele agricole de producție dacă își manifestau dorința și dacă adunarea generală a acestor cooperative aproba cererea lor de înscriere.

Lichidarea chiaburimii ca clasă s-a realizat ca o măsură luată de statul democrat-popular, dar care a fost înfăptuită, practic, împreună și cu participarea activă a maselor largi ale țărănimii muncitoare mobilizate și îndrumate de partid. Masele țărănești au sprijinit activ aplicarea întocmai a prevederilor Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale. Așa se și explică faptul că preluarea terenurilor care depășeau limitele permise de decret s-a produs fără greutăți economice, fapt care se reflectă și în noile creșteri pe care le-a înregistrat producția agricolă în 1959 față de 1958. Lichidarea chiaburimii a deschis posibilități mai mari dezvoltării forțelor de producție și sectorului socialist în agricultură.

Desființarea chiaburimii a răspuns pe deplin intereselor fundamentale ale țărănimii muncitoare, care, o dată cu lichidarea ultimelor rămășițe ale relațiilor capitaliste în agricultură, și-a văzut împlinite năzuințele de veacuri de a se elibera pe deplin de orice exploatare. Ea a avut totodată și o semnificație și importanță mai generală pentru întreaga economie națională, însemnînd desăvîrșirea procesului de lichidare a sectorului capitalist în economia țării.

Succesele obținute în înfăptuirea Directivelor Congresului al II-lea al P.M.R. și îndeosebi în realizarea și depășirea sarcinilor hotărîte de plenara C.C. din noiembrie 1958 au dat posibilitatea luării de către partid a unor noi măsuri în scopul creșterii în continuare a nivelului de trai al oamenilor muncii. Astfel, plenara C.C. al P.M.R. din iulie 1959 a hotărît: majorarea salariului mediu net al tuturor categoriilor de salariați în medie cu 12,5⁰%, sporul fiind mai accentuat (14%) la salariile muncitorilor; reducerea impozitului pe salarii și scutirea de acest impozit a unor categorii de salariați cu salarii mai mici; stabilirea pensiilor pe criterii mai juste și majorarea tuturor categoriilor de pensii; reducerea prețurilor la numeroase sortimente de mărfuri de consum de care a beneficiat întreaga populație. Prin aplicarea măsurilor hotărîte de plenară, veniturile salariaților și ale

pensionarilor au crescut cu 4,7 miliarde de lei pe an, sumă egală cu aproape 10% din totalul cheltuielilor bugetare ale statului pe 1959. Salariul real al muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor a crescut în 1959 cu 33% față de 1955, realizându-se astfel cu un an mai devreme sarcina trasată de Congresul al II-lea al partidului.

Hotărîrea plenarei oglindea justetea liniei generale a partidului, creșterea puterii economice a țării. Ea exprima grija pe care partidul o manifesta permanent față de oamenii muncii, pentru ridicarea continuă a nivelului lor de trai.

4. Victoria socialismului în R.P.R.

Realizarea și depășirea, an de an, a prevederilor planurilor de stat au avut ca rezultat îndeplinirea cu succes a hotărîrilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R. cu privire la dezvoltarea economiei naționale. În 1960, economia socialistă cuprindea întreaga industrie, transporturile, comerțul, sistemul financiar și de credit, peste 4/5 din suprafața arabilă și din numărul familiilor țărănești. Aceste mărețe realizări în făurirea societății socialiste arătau că se crease baza economică a socialismului, că socialismul a învins, iar țara noastră pășise într-o nouă etapă, etapa desăvîrșirii construcției socialismului.

Economia națională în perioada luptei pentru înfăptuirea Directivelor celui de-al II-lea Congres al partidului s-a dezvoltat proporțional, pe o linie mereu ascendentă. Forțele de producție au continuat să se dezvolte neîntreșurpt; a fost creată baza tehnică-materială a socialismului. Volumul producției globale industriale era în 1960 cu 67% mai mare decît în 1955, depășind sarcina trasată de congres. În dezvoltarea complexă a economiei naționale un rol deosebit de important l-a avut creșterea relativ mai susținută a producției în ramurile care condiționează în mod hotărîtor făurirea bazei tehnice-materiale a socialismului, progresul tehnic — energia electrică și termică, siderurgia, construcțiile de mașini, chimia. Astfel, față de creșterea volumului producției globale industriale în perioada 1955—1960 cu 67%, producția de energie electrică a crescut cu 82%. Aceasta a avut o mare importanță pentru introducerea tehnicii avansate și pentru mecanizarea și automatizarea unor procese de producție. În 1960 producția de energie electrică era de 7,7 miliarde kWh, față de 1,1 miliarde kWh în 1938. A fost construit sistemul energetic național, care reunea toate centralele electrice, legîndu-le de centrele de consum. Cea mai însemnată realizare în domeniul electrificării în această perioadă o constituie terminarea în aprilie 1960 a tunelului de aducție al Hidrocentralei „V. I. Lenin”, trecerea la umplerea lacului de acumulare de la Bicaz și darea acestuia în funcțiune.

Industria constructoare de mașini, care în 1960 era de peste 2,3 ori mai mare decît în 1955 și de 10 ori mai mare decît în 1938, asigura cea mai mare parte din mașinile și utilajele necesare industriei, transporturilor și agriculturii. S-au dezvoltat noile subramuri industriale specializate în producția de utilaj petrolier, construcții navale, tractoare, mașini agricole, camioane, mașini-unelte, utilaj tehnologic pentru in-

dustria minieră, siderurgică, chimică, alimentară, ușoară etc. A început producția de linii tehnologice complete pentru diferite ramuri ale economiei naționale. În 1960 industria producea 17 102 tractoare față de 3 500 în 1955; 5 500 de combine tractate pentru recoltat păioase față de 100 în 1956; 14 322 de semănători mecanice față de 1 428 în 1955; 15 692 de pluguri de tractor față de 4 005 în 1955 etc.

Industria chimică, care dispune în țara noastră de condiții și perspective deosebit de favorabile, ajunsese să dea în 1960 o producție de peste 2,3 ori mai mare decât în 1955, depășind de 11 ori nivelul din 1938. Prin dezvoltarea industriei chimice s-au asigurat altor ramuri ale industriei, agriculturii și consumului neproductiv cantități tot mai mari de produse, cu caracteristici tehnice superioare, obținute în condiții tehnice avantajoase.

A luat mare avânt în acești ani producția de îngrășăminte chimice necesare agriculturii. S-a dezvoltat producția de fire și fibre sintetice, de mase plastice și cea de medicamente. Au fost realizați pași de seamă în direcția valorificării superioare a marilor resurse de materii prime de care dispune țara noastră. Astfel, a intrat în funcțiune rafinăria nr. 8 din Moldova, o nouă fabrică de acid sulfuric la Copșa Mică, secția de fabricare a relonului românesc de la Combinatul chimic de la Săvinești, prima stație de dezbenzinare a țițeiului din regiunea Oltenia (Țicleni) și multe alte întreprinderi chimice.

Pe baza dezvoltării industriei grele a crescut, într-o măsură însemnată, industria bunurilor de consum. S-au lărgit și îmbogățit sortimentele furnizate de industria bunurilor de consum, au apărut produse cu calități superioare. Cea mai de seamă realizare a industriei bunurilor de consum din acești ani constă însă în aceea că a mărit producția de ulei și zahăr în așa fel încît s-a putut asigura acoperirea nevoilor crescînde ale populației la aceste importante articole din producția internă.

În anii 1956—1960 au fost construite 101 întreprinderi noi, iar 294 de întreprinderi au fost reutilitate și dezvoltate. Un număr important de fabrici și uzine au fost utilizate cu instalații automatizate sau parțial automatizate. Numărul cadrelor calificate a crescut simțitor. În anul 1960 muncitorii calificați reprezentau 75% din totalul muncitorilor, față de numai circa 38% în 1938. Deosebit de rapid a crescut numărul inginerilor și tehnicienilor; în 1960 existau în țară 59 000 de ingineri, față de numai 9 000, cîți erau în 1938. Înzestrarea cu tehnica nouă a întreprinderilor, ridicarea continuă a calificării profesionale și elanul în muncă al muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor au dus la îmbunătățirea calitativă a activității industriale. În perioada 1956—1960 peste trei pătrimi din producție au fost realizate pe seama sporirii productivității muncii. Cît de mult a crescut puterea economică a țării rezultă din faptul că în 1960 se realiza numai în 11 săptămîni întreaga producție industrială din 1938. În acel an producția calculată pe cap de locuitor la energie electrică era de 6 ori mai mare decât în 1938, la fontă de peste 6 ori, la oțel de peste 5 ori, la țesături de aproape 2 ori, la zahăr de 3 ori, la ulei de 5,5 ori etc.

Datorită dezvoltării multilaterale a forțelor de producție, țara noastră exporta o gamă variată de produse, cu un nivel de tehnicitate

ridicat, ca produse ale industriei constructoare de mașini, ale industriei chimice, ale industriei de prelucrare a țiteiului și lemnului, precum și produse agricole.

În anul 1960 cooperativizarea agriculturii era în linii generale înfăptuită. Hotărîtor pentru rezultatele obținute în transformarea socialistă a agriculturii a fost puternicul sprijin acordat țărănimii muncitoare de statul democrat-popular, care a îndreptat spre acest sector importante mijloace materiale și bănești.

Înzestrarea agriculturii cu mijloace de muncă moderne, folosirea îngrășămintelor chimice și a metodelor tehnice avansate, sporirea numărului de cadre cu un înalt nivel de calificare, stabilirea unor proporții juste între principalele ramuri ale agriculturii, acordarea creditelor unităților cooperatiste, perfecționarea continuă a sistemului de contractări ale produselor agricole la prețuri avantajoase — toate acestea au asigurat sporirea sistematică a producției agricole și creșterea fondului central de produse agricole al statului. Media anuală a producției totale de cereale în anii 1956—1960 a depășit cu 953 900 de tone media anilor 1951—1955 și cu 1 080 500 de tone media anilor 1934—1938.

Dezvoltarea proporțională, armonioasă și mereu ascendentă a economiei naționale a fost rezultatul politicii științifice a Partidului Muncitoresc Român, care a concentrat eforturile poporului muncitor în direcția creșterii puternice a forțelor de producție, sporirii continue și rapide a acumulărilor socialiste necesare investițiilor, orientindu-le în concordanță cu nevoile reale ale dezvoltării economiei socialiste a țării. În 1956—1960 au fost investite în economia națională fonduri cu 47 % mai mari decît în perioada 1951—1955. S-a îmbunătățit într-o măsură considerabilă distribuirea forțelor de producție pe teritoriul țării, proces economic de mare însemnătate pentru creșterea producției, valorificarea superioară a noilor resurse naturale, pentru utilizarea cît mai deplină a forței de muncă și ridicarea nivelului de trai al populației.

Dezvoltarea economiei, și în primul rînd a industriei, a condus la creșterea venitului național, care în 1960 era de 1,4 ori mai mare decît cel obținut în 1955 și de 2,7 ori față de 1938.

În pas cu progresele realizate în dezvoltarea economiei naționale, cu creșterea venitului național s-a ridicat continuu salariul real și nivelul de trai al populației. În perioada 1956—1960, aproape o cincime din venitul național a fost repartizată pentru fondul de acumulare necesar reproducției socialiste lărgite, iar restul de peste patru cincimi au fost repartizate pentru fondul de consum.

Salariul real al tuturor salariaților a crescut în 1960 cu 48 % față de 1955. Veniturile bănești realizate de salariați și pensionari erau cu peste 12,3 miliarde de lei mai mari în 1960 comparativ cu 1955. Substanțial s-au îmbunătățit și condițiile de viață ale țărănimii. Creșterea puterii de cumpărare a populației se reflecta și în sporirea de peste 1,5 ori în 1960 față de 1955 a volumului de mărfuri desfăcute prin comerțul cu amănuntul.

Cheltuielile statului pentru acțiuni social-culturale au crescut de la 6,8 miliarde de lei în 1955, la peste 13,7 miliarde de lei în 1960.

A fost lărgită considerabil rețeaua de spitale, policlinici, maternități și alte instituții de asistență medicală, dotate cu aparatură modernă și deservite de un număr din ce în ce mai mare de cadre medicale. Au fost simțitor îmbunătățite condițiile igienice-sanitare din întreprinderi. Pentru măsurile de protecție a muncii statul a cheltuit în anii 1956—1960 peste 1,6 miliarde de lei. Anual, aproape 400 000 de oameni ai muncii și 100 000 de copii și-au petrecut concediul de odihnă sau au mers la tratament în stațiunile balneo-climaterice. O largă dezvoltare a luat construcția de locuințe. În perioada 1956—1960, în orașele și satele țării au fost construite peste 600 000 de locuințe. Reconstrucția socialistă a orașelor, făcută pe baze moderne, cuprinsese întreaga țară.

Gratuitatea învățămîntului, dezvoltarea rețelei școlare au făcut ca învățămîntul de toate gradele să fie accesibil tuturor copiilor și întregului tineret. S-a generalizat învățămîntul elementar de 7 ani obligatoriu. S-a dezvoltat considerabil învățămîntul profesional și tehnic, o dată cu școlile medii de cultură generală. A crescut mult numărul studenților, al facultăților, căminelor și cantinelor studențești, al bursierilor.

Pentru dezvoltarea științei s-au alocat anual, în această perioadă, fonduri de circa un miliard de lei. Academia R.P.R. dispunea de peste 30 de institute și centre științifice, în care lucrau peste 3 000 de cercetători și tehnicieni. În munca de cercetare științifică au fost obținute rezultate valoroase în domeniul folosirii energiei atomice în scopuri pașnice, în dezvoltarea construcției de mașini, matematicii, chimiei, fizicii, medicinei și în alte domenii.

Victoria socialismului este rezultatul eforturilor creatoare ale poporului nostru, condus de Partidul Muncitoresc Român, al politicii partidului de folosire a tuturor posibilităților interne, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor naturale.

Un factor deosebit de important în dezvoltarea economică a țării îl constituie relațiile de colaborare cu țările socialiste, relații întemeiate pe egalitate deplină în drepturi, respectarea suveranității și a intereselor naționale, avantaj reciproc și întraajutorare tovarășească. Participînd la activitatea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc — coordonîndu-și eforturile cu celelalte țări membre, dezvoltînd legăturile de colaborare economică tovarășească cu toate statele socialiste —, țara noastră și-a lărgit continuu legăturile și cu alte state, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza avantajului reciproc, corespunzător necesităților economiei naționale și cerințelor dezvoltării relațiilor economice mondiale.

În 1960, România întreține relații comerciale cu peste 70 de țări, bucurîndu-se pe piața externă de un prestigiu în continuă creștere.

Republica Populară Română a militat pentru dezvoltarea continuă a relațiilor comerciale cu noile state care au scuturat jugul robiei coloniale. Multora dintre acestea le-a acordat ajutor economic și tehnic în dezvoltarea industriei. În 1957, în India, specialiștii români au montat și pus în funcțiune o instalație de foraj. De asemenea, R.P.R. a ajutat statul indian să construiască o mare distilerie de petrol. În dezvoltarea

industriei petoliere România a ajutat Indonezia, Afganistanul și alte țări. Guvernul român a dat o mare atenție dezvoltării schimburilor culturale, tehnice, științifice, turistice, sportive și pe linie de organizații obștești cu toate statele, fără deosebire de orinduirea socială. Numărul vizitelor reciproce de delegații parlamentare, personalități ale vieții politice, oameni de știință și cultură, de colective de creație a crescut. Experiența a arătat că dezvoltarea unor asemenea relații favorizează conviețuirea pașnică între state.

Baza de neclintit a politicii externe a țării noastre o constituie prietenia și alianța frățească cu celelalte țări socialiste. Militând pentru continua întărire a acestei prietenii, Partidul Muncitoresc Român și guvernul R. P. Române au luptat neobosit pentru apărarea și consolidarea unității și coeziunii popoarelor din țările lagărului socialist, a mișcării comuniste mondiale pe baza principiilor marxist-leniniste ale internaționalismului proletar. Participant activ la Consfăturile reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova din 1957 și 1960, P.M.R. și-a adus contribuția la dezbaterile și elaborarea documentelor acestor consfătuiri și își desfășoară activitatea pe baza lor.

În domeniul relațiilor internaționale, Republica Populară Română a continuat să se afirme ca un factor activ în lupta pentru întărirea forțelor socialismului și păcii, a promovat consecvent o politică de zădărnăcire a acțiunilor agresive ale imperialismului, de sprijinire a tuturor popoarelor care luptau pentru cucerirea sau apărarea independenței naționale. În Organizația Națiunilor Unite și alte organisme internaționale țara noastră s-a pronunțat pentru dezvoltarea colaborării internaționale pe baza principiilor coexistenței pașnice, soluționarea pe calea tratativelor a problemelor litigioase, crearea de zone denucleazate în orice parte a lumii, a luat poziție hotărâtă pentru lichidarea colonialismului și sprijinirea dreptului popoarelor de a dispune singure de soarta lor, pentru interzicerea armelor atomice și condamnarea războiului nuclear, pentru desființarea tuturor bazelor militare și retragerea trupelor aflate pe teritorii străine.

Consfințind victoria socialismului în Republica Populară Română, Congresul al III-lea al P.M.R. a marcat intrarea țării în etapa desăvârșirii construcției socialismului, treaptă superioară în evoluția istorică a țării. Congresul a elaborat multilateral, pe baza analizării temeinice a posibilităților și necesităților dezvoltării economiei naționale, programul acestei noi perioade istorice. Obiectivul principal al planului economic pe anii 1960—1965 era dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, continuarea într-un ritm susținut a industrializării țării, pe baza dezvoltării cu prioritate a industriei grele; terminarea cooperativizării agriculturii; crearea unui belșug de produse în vederea ridicării continue a nivelului de trai al oamenilor muncii.

În anii planului șesenal 1960—1965 prin munca creatoare și plină de abnegație a întregului popor au fost obținute realizări istorice în dezvoltarea economică și social-culturală a țării. Ca rezultat al aplicării consecvente a politicii de industrializare socialistă, au crescut în ritm

susținut forțele de producție, s-a dezvoltat baza tehnică-materială a socialismului. În acești ani au fost construite sute de întreprinderi și secții noi în toate regiunile țării. A crescut rolul industriei ca ramură conducătoare a economiei. Prin înfăptuirea cooperativizării agriculturii socialismul a triumfat pe deplin la orașe și sate, s-a încheiat procesul de făurire a relațiilor socialiste în întreaga economie. Producția agricolă a crescut, asigurând aprovizionarea populației cu produsele agroalimentare și a industriei bunurilor de consum cu materii prime. Realizări de seamă s-au obținut în dezvoltarea învățămîntului, activității științifice și culturale, în creșterea nivelului de viață al oamenilor muncii.

În ultimul an al șesenalului, țara noastră înfățișează tabloul unei țări în plin avînt, cu o economie socialistă multilateral dezvoltată.

Succesele dobîndite în anii care au trecut de la cel de-al III-lea Congres al P.M.R. în toate domeniile de activitate confirmă încă o dată caracterul științific, realist al politicii Partidului Muncitoresc Român, întemeiată pe aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste la condițiile țării noastre, capacitatea sa de a mobiliza imensa energie a oamenilor muncii, toate resursele materiale ale țării în opera de construcție socialistă.

Congresul al IV-lea al P.M.R., care va avea loc în iulie anul acesta, va face bilanțul marilor realizări obținute de poporul român, sub conducerea partidului, și va trasa sarcinile unei noi și însemnate dezvoltări a economiei naționale, ale progresului multilateral al țării.

Contribuția intelectualității la lupta antifascistă din România (1933 — 1944)

TITU GEORGESCU

voluția unei însemnate părți a intelectualității din România pe poziții antifasciste, antihitleriste a fost strâns corelată cu evenimintele epocii premergătoare celui de-al doilea război mondial, epocă de înverșunată confruntare între forțele progresiste ale apărării păcii și independenței patriei și forțele cele mai reacționare, fasciste, prohitleriste, care creau un iminent pericol pentru drepturile și libertățile maselor, pentru suveranitatea și integritatea țării. Politica agresivă, imperialistă, revanșardă a imperialismului german, politică distinct conturată după venirea la putere a hitlerismului în Germania, amenința țările din centrul și sud-estul Europei. În acele împrejurări de adânci convulsii internaționale, desfășurate pe fondul ascuțirii contradicțiilor imperialiste, pacea, libertățile democratice, securitatea României erau subminate din afară și dinăuntru de către forțele prohitleriste, fasciste, net antipopulare.

În asemenea momente hotărâtoare pentru soarta poporului român s-a afirmat de la înălțimea misiunii sale istorice clasa muncitoare. Puternica sa ridicare revoluționară, antifascistă, prin luptele din ianuarie-februarie 1933, imediat după venirea la putere a hitlerismului, a stăvilit, pentru un timp, în România, ofensiva celor mai reacționare forțe, a dat o grea lovitură organizațiilor fasciste încă din primele momente ale trecerii lor în slujba Germaniei naziste. La ordinea zilei au fost puse cu acuitate, începând din februarie 1933, problemele majore care priveau soarta poporului și a patriei. Gheorghe Gheorghiu-Dej, referindu-se la marea însemnătate a acestor lupte, preciza faptul că „ele au frânat ofensiva capitalistă împotriva condițiilor de muncă și de viață ale oamenilor muncii, au dat o lovitură puternică politicii de fascizare a țării, au contribuit la creșterea conștiinței politice și la îmbogățirea experienței de luptă a proletariatului”¹.

Luptele revoluționare ale muncitorimii au avut un larg caracter popular și antifascist, cu o arie care a cuprins principalele țărmuri ale vieții politice și social-culturale românești. „Aceste lupte — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — au sporit prestigiul partidului, au determinat o cotitură în activitatea P.C.R., au dus la lărgirea legăturilor sale cu clasa mun-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 435—436.

citoare, cu țărănimea și intelectualitatea, cu masele largi ale poporului român”².

Semnalul de alarmă tras de muncitorimea română imediat după venirea la putere a lui Hitler în Germania și tributul de sânge dat de feroviarilor de la Grivița în februarie 1933 pentru a împiedica trecerea la ofensivă a fascismului în România au avut ecou și în rîndurile intelectualității, creînd o efervescență fără precedent în direcția căutării, încercării sale de a găsi drumul de manifestare, alături de celelalte forțe patriotice, antifasciste pentru apărarea libertăților democratice existente, asigurarea progresului țării și a independenței patriei. Solidaritatea unei însemnate părți a intelectualității românești cu luptele din 1933 și cu conducătorii săi revoluționari arestați și întemnițați de regimul burghezo-moșieresc era o dovadă a atracției firești pe care o exercita clasa muncitoare, ca hegemon al luptei pentru progres social și democrație, împotriva fascismului.

Experiența acumulată de către partidul comunist în timpul luptelor din ianuarie-februarie 1933, elasticitatea și maleabilitatea sa tactică, îmbinate cu tenacitatea revoluționară și spiritul de sacrificiu al comuniștilor, au dus la aplicarea în viață a unui șir de forme de activitate ilegală, semilegală și legală îndreptate spre atragerea unor pături sociale largi la apărarea intereselor oamenilor muncii și stăvilirea ofensivei fascismului. „Luptele din februarie — arăta tovarășul Chivu Stoica — au contribuit la dezvoltarea legăturilor partidului în rîndurile diferitelor pături sociale. Aceasta s-a vădit în anii 1934—1938 prin crearea unui șir de organizații legale, cu caracter democratic progresist, antifascist, cu participarea unui mare număr de intelectuali, scriitori, oameni de știință și cultură...”³.

Precizînd că majoritatea intelectualilor din România era hotărît antifascistă, P.C.R. arăta : „Fascismul reprezintă pentru ei tot așa un pericol ca și pentru muncitorime, amenințîndu-le libertatea de profesie și de cugetare... Manifestările lor democratice izolate, acțiunile personale ale exponenților democratici din sînul elementelor înaintate intelectuale trebuie, prin organizare comună și o platformă democratică antifascistă, ridicate la nivelul unei mișcări naționale”⁴.

Rolul principal în crearea unei largi mișcări de masă antifasciste și de conducător al acestei mișcări a revenit acelui partid politic care s-a dovedit a fi cel mai intransigent adversar al fascismului, desfășurînd cea mai asiduă și eficientă activitate pentru ridicarea maselor contra primejdiei fasciste. Acest partid a fost Partidul Comunist din România. Conținutul principal al activității sale în lupta împotriva fascizării țării a fost dat de cotitura spre mase, de legătura mereu mai strînsă cu diverse pături și categorii sociale, de folosirea unei bogate game de mijloace și forme pentru a îmbina activitatea ilegală a comuniștilor cu acțiunile legale ale simpatizanților comuniști, ale

² Nicolae Ceaușescu : Cuvîntarea ținută la Adunarea festivă a tineretului din Capitală consacrată celei de-a 40-a aniversări a creării U.T.C. și „Zilei tineretului din Republica Populară Română”, în „40 de ani de la crearea U.T.C.”, Editura politică, 1962, pag. 39.

³ Chivu Stoica : „A 30-a aniversare a eroicelor lupte din februarie 1933”, Editura politică, 1963, pag. 28.

⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 339—340. „Sarcinile P.C.R. în mobilizarea maselor largi populare la lupta contra pericolului fascist în România” — ianuarie 1936.

elementelor democrate, progresiste, protestatare, patriotice și ale tuturor celor interesați în stăvilirea ofensivei fascismului.

O adevărată ofensivă pe tărîm ideologic, cultural a desfășurat partidul comunist după 1933, reușind să apropie o însemnată parte a intelectualității noastre cinstite, progresiste, de problemele politice antifasciste, pentru pace și să creeze în rîndurile acestora o opinie activ patriotică, democratică, potrivnică fascismului.

În prima linie a frontului antifascist, în cadrul căruia a fost prezentă intelectualitatea românească, s-au situat intelectualii comuniști. Ca membri ai celui mai revoluționar partid, intransigent antifascist, ai celei mai clar-văzătoare forțe de conducere și organizare a maselor pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, a independenței patriei, intelectualii comuniști erau purtători ai orientării marxist-leniniste. Unii ilegal, alții legal, comuniști sau simpatizanți comuniști, laolaltă, în condiții din cele mai dificile, au desfășurat o muncă fără preget în rîndurile oamenilor de cultură, îndeobște. Căutînd să întretină permanente legături cu masa, intelectualii comuniști au fost înțilniți în cele mai diferite manifestări antifasciste, democratice, în frunte și împreună cu intelectuali aparținînd altor grupări sau curente politice, pe care îi antrenau la acțiuni în spiritul combativității imprimată de partidul comunist. Alți intelectuali, membri ai partidului social-democrat și partidului socialist-unitar; s-au înțilnit cu intelectuali comuniști pe platforme comune antifasciste și în acțiuni concrete de ripostă contra organizațiilor fasciste.

Intelectualii cu vederi general-democratice, democrat-burgheze, în momentele de creștere a pericolului fascist, cînd era în joc soarta patriei, au devenit mereu mai activi, căutînd forme de organizare și coordonare a acțiunilor antifasciste, pentru apărarea păcii, a libertăților democratice. Atitudinea antifascistă a acestor intelectuali se conjuga cu poziția protestatară a lor față de politica mării burghezii de înfeudare a țării puterilor imperialiste, politică de subjugare pe multiple planuri, de negare a valorilor naționale progresiste și a celor culturale românești. Acești intelectuali au dat un important contingent de participanți la asociațiile, ligile, comitetele legale democratice, antifasciste, create de către partidul comunist. Aceia care făceau parte din partide burgheze au devenit de regulă purtători ai curentului radical, de stînga, în partidele respective. Mulți s-au apropiat de comuniști, cunoscîndu-i, acționînd adesea împreună pe tărîmul manifestărilor antifasciste.

O altă categorie de intelectuali, intelectuali burghezi, lucizi, unii politicieni ai partidelor burghezo-moșierești, fără a se ridica la înțelegerea resorturilor proprii maselor largi, a necesității de grupare a tuturor forțelor antifasciste într-un front comun organizat pentru a riposta pericolului fascist, au sesizat marea primejdie pentru soarta țării, care o reprezenta fascismul. Parte a acestor intelectuali au început să găsească, alții să-și contureze făgașul de manifestare antifascist, cu pregnanță antihitlerist, potrivnic militarismului german.

Prezența în activitatea generală antifascistă a unor largi pături de intelectuali, aparținînd diferitelor partide și curente politice, s-a produs în cadrul unui proces complex, în a cărui evoluție se cere încadrată suita de organizații democratice antifasciste create de către partidul comunist pînă în 1938: Comitetul național antifascist, Comitetul național antirăzboinic, Liga muncii, Frontul studențesc democratic, Amicii U.R.S.S., Blocul pentru apărarea libertăților democratice, Grupul avocaților democrați, Patronajele populare, Liga

contra prejudecăților, Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și U.R.S.S., Comitetul pentru apărarea deținuților politici, Frontul păcii ș.a.m.d. În rîndurile acestor organizații s-a înrolat majoritatea fruntașilor vieții științifice și culturale românești.

Principala trăsătură a acestor organizații de masă legale era tocmai caracterul lor antifascist. Ele au însumat între 1933 și 1938 peste 30 de grupări, asociații, ligi etc., fiind orientate de către partidul comunist pe făgașul unei activități cu probleme de interes general-democratic, în stare să cointereneze persoane individuale ori asociate în raport cu revendicările și aspirațiile lor democratice, antifasciste, patriotice.

Prin mijlocirea unor intelectuali comuniști de prestigiu sau simpatizanți comuniști, P.C.R. a reușit să apropie de aceste organizații un impresionant număr de intelectuali progresiști, patrioți. Mulți au făcut parte din comitetele naționale sau locale ale organizațiilor de masă democratice, semnînd manifestele de constituire a organizațiilor respective ori apelurile către mase⁵.

Această intelectualitate progresistă, animată de înalte idei democratice și patriotice, era purtătoare a mesajelor progresiste ale cărturarilor înaintași de la sfîrșitul veacului al XIX-lea și începutul veacului nostru și continuatoare a filonului nesecat al unei culturi pătrunse de un profund umanism și dragoste de patrie.

Semnificativă pentru conținutul activității antifasciste a intelectualității democratice românești, în cea de-a patra decadă a secolului al XX-lea, a fost apropierea de clasa muncitoare, de reprezentanții acestei clase, îmbinînd acțiunile de interes comun, îndeosebi împotriva pericolului fascist, cu acelea pentru asigurarea drepturilor economice și social-politice ale maselor largi. Era aceasta, în fond, o reluare pe o treaptă mai înaltă a tradițiilor anterioare primului război mondial, cînd frunțași ai intelectualității românești nutreau și propagau idei socialiste, proprii mișcării muncitorești.

Mai mult ca în orice alt domeniu, conjugarea acțiunilor muncitorilor și intelectualilor progresiști a avut loc în cadrul luptei împotriva pericolului fascist, ultimii văzînd în clasa muncitoare forța fundamentală în cadrul mișcării largi antifasciste și principala garanție a eficienței acestei mișcări.

★

Tematica desprinsă din multitudinea preocupărilor intelectualității românești pe tărîmul activității antifasciste a fost variată, bogată în conținut și s-a grupat, în linii mari, pe cîteva coordonate. Principalul făgaș pe care intelectualii antifasciști și-au axat o mare parte a activității lor publicistice, politice și didactice a fost acela al apărării independenței țării, în condițiile apariției unui nou și deosebit de primejdios focar de reacționarism și agresiune în centrul Europei. Organic, desprinzîndu-se din problemele independenței, erau acelea ale apărării intereselor reale ale țării, cele privitoare la stăvilirea expansiunii economice a Germaniei hitleriste, la frînarea penetrației diplomatice și politice a hitlerismului, la împiedicarea unei alianțe și apropieri de Germania hitleristă. Un alt grup de probleme priveau apărarea păcii, lupta împotriva agresivității hitlerismului, intelectualii antifasciști manifestîndu-se deschis și pe multiple căi în sprijinul Austriei, Etiopiei, Spaniei,

⁵ P. Constantinescu-Iași: „Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938”, Editura Academiei R.P.R., 1952.

Cehoslovaciei, Poloniei, Franței, Iugoslaviei, când aceste țări erau amenințate de Germania hitleristă și demascându-i pe cotropitori atunci când au fost ocupate.

Intellectualii democrați au abordat cu insistență în activitatea lor publică, oral și în presă, aspectele ideologice pe care le comporta lupta împotriva fascismului, a hitlerismului. Combaterea teoriilor spațiului vital, a ideii de rasă, a galimatiilor hitleriste din „Mein Kampf” a constituit o preocupare neîntreruptă a intelectualilor antifasciști care se ridicau în numele civilizației, al umanitarismului în apărarea păcii, a libertății popoarelor, a salvării bunurilor culturii omenirii create de-a lungul istoriei și grav amenințate. Un alt grup de probleme îl constituia atitudinea lor potrivnică instaurării dictaturii fasciste în România.

Din multivalenta tematică desprinsă prin studierea activității intelectualilor antifasciști într-un studiu de proporții reduse pot fi desprinse numai aspectele esențiale, exemplificate cu unele fapte concludente, menținând rezerva neepuizării nici a esențialului, nici a faptelor, atât de diverse și bogate în conținut.

Una din trăsăturile fundamentale ale antifascismului intelectualității democratice românești era aversiunea față de Germania hitleristă, dușman al independenței României, și față de organizațiile fasciste românești, slujitoare ale unor interese antipopulare, complet străine patriei.

Cu deosebită virulență a fost demascată politica statelor fasciste și cu osebire a Germaniei hitleriste de către intelectualii comuniști care au arătat substratul planurilor expansioniste ale acestor state agresive, chemînd în același timp la veghe și ripostă.

Corneliu Mănescu arăta, de pe pozițiile partidului comunist, care era mobilul teoriilor fasciste, hitleriste în speță, privind rasele, suprapopulația și așa-zisa menire a fascismului, precizînd că, după cinci ani de regim hitlerist, au ieșit la iveală resorturile reale : „cereri de colonii bazate pe o imaginară înmulțire a populației, însoțite de violențe, călcarea treptată a tratatelor de la Versailles (1935), Locarno (1936), ocuparea Renaniei și înfăptuirea axei Roma-Berlin, părăsirea Ligii Națiunilor și amestecul brutal în Spania...”⁶. Asupra unei asemenea primejdii acute pentru România aveau intelectualii antifasciști în preajma celui de-al doilea război mondial.

Situația geografică a României și petrolul său — scria M. Macavei — „fac ca statele fasciste să dea un atac disperat pentru cucerirea României”⁷.

A. Joja, în articolul „Fascismul — expresie a capitalului monopolist”, preciza : „Lămurirea noțiunii fascismului, dreapta sa înțelegere e o condiție esențială a unei juste tactici antifasciste a forțelor muncitorești și democratice...”⁸.

Titus Cristureanu în articolul „Mitul expansiunii etnice” condamna vehement rasismul și pe acei intelectuali venali care „de dragul unei poziții remuneratorii sînt gata să echipeze cu date aparent științifice cel mai grotesc edificiu...”⁹.

Afinitățile organizațiilor fasciste din România cu fascismul italian și indeosebi cu hitlerismul, tutelarea fasciștilor români și în primul rînd a

⁶ „Dacia nouă” din februarie 1938.

⁷ „Blocul” din 8 februarie 1936.

⁸ „Cuvîntul liber” din ianuarie 1936.

⁹ „Cuvîntul liber” din noiembrie 1935.

Gărzii de fier de către Germania fascistă au dezvăluit multor intelectuali primejdii noi și uriașe — în apropiata perspectivă — pentru soarta țării, a progresului și ființei sale.

Victor Eftimiu în articolul „Cîntecul sirenelor” chema la veghe împotriva diplomației hitleriste, care cu „glas duios” încerca să se infiltreze în viața țării și să o subordoneze: „Luptătorii pentru pace trebuie să vegheze în primul rînd la ora cînd sirenele ies din grote și, vînturînd aerul Rhinului, ispitesc cu vraja lor sonoră pe cei slabi de înger”¹⁰.

Intelectualii antifasciști români, dezvăluind caracterul organizațiilor fasciste și substratul liniei lor de conduită politică, arătau cum, din unelte de slujire ale partidelor burghezo-moșierești, au devenit, după instaurarea hitlerismului la putere, unelte ale Germaniei fasciste, intrînd în conflict cu tutorii. „Creată ca o echipă de asalt și instrument de agitare și intimidare — scria într-un ziar al vremii Matei Socor —, banda codrenistă încearcă să-și afirme periodic veleitățile de independență la dictatură pe cont propriu. Banda a fost angajată pentru corvoadă, nu pentru a conduce” — și, de aceea, „ciocnirile sînt inevitabile” chiar cu partidele burgheze¹¹.

Nu a existat domeniu mai important de manifestare a primejdiei pentru independența României, din partea Germaniei hitleriste și a organizațiilor fasciste din țară, în care intelectualii patrioți din România să nu ia atitudine sub felurite forme determinate de poziția lor. Prezența a numeroși intelectuali pe arena confruntării politice pentru dezvăluirea pericolului influenței fascismului, a primejdiei captării maselor prin lozinci demagogice, cu metode aparent patriotice a constituit un prețios aport la împiedicarea răspîndirii teoriilor fasciste și a cuprinderii maselor în mrejele organizațiilor fasciste. În această activitate se remarcă evoluții în clarificarea și tratarea mai completă a problematicii privind demascarea fascismului, ceea ce reflecta, în fond, înseși căutările intelectualilor români, pașii înainte făcuți în a-și explica și analiza cauzele fascismului în genere și ale prezenței sale în România îndeosebi.

O asemenea problemă a fost obiectul unei suite de articole printre care cele semnate de Mihail Gheorghe Bujor, Lothar Rădăceanu, Ilie Cristea, Andrei Țetea, Roman Moldovan și alții.

În anii de grea cumpănă pentru soarta țării, mulți intelectuali valoroși, aparținînd unor partide burgheze, cu platforme și precepte teoretice declarate imuabile, au început să scruteze treptat și în chip diferit evenimentele politice și, fapt mai important, unii să-și corecteze propriile teorii și convingeri de decenii. Fără a renunța complet la crezurile lor filozofice, conceptuale, o seamă de oameni de cultură ca P. P. Negulescu, mai clar Petre Andrei — filozofi, Mitiță Constantinescu, Virgil Madgearu — economiști și alții nu numai că nu au rămas indiferenți față de imperativele națiunii în pericol, dar s-au situat pe făgașul ostilității față de hitleriști și agenturile lor din România. Concludentă în acest sens a fost poziția lui Nicolae Titulescu mai ales în domeniul politicii externe, el declarîndu-se deschis împotriva unei apropieri de Germania fascistă¹². Virgil Madgearu avea să fie asasinat de către legionari în noiembrie 1940, tocmai pentru manifestările sale antihitle-

¹⁰ „Facla” din 20 noiembrie 1936.

¹¹ „Raza” din 26 decembrie 1937.

¹² Acad. P. Constantinescu-Iași și I. M. Oprea: „O importantă figură a diplomației europene — Nicolae Titulescu”, în „Studii”, anul XIV (1961), nr. 6, pag. 1409—1430.

riste¹³. V. Madgearu, legat de Anglia și Franța, se ridică împotriva subordonării României de către Germania, condamnând acele „planuri care trebuiesc respinse” de „formare a unui spațiu mare german”, în care urmau să fie „încadrate economiile țărilor agrare din sud-estul Europei” și precizând că aplicarea acestor planuri „ar fi totuna cu pierderea independenței economice, preludiu al celei politice”¹⁴.

★

Corelînd strîns apărarea libertăților democratice cu combaterea fascismului sub orice formă, în activitatea antifascistă a intelectualilor progresiști un loc important a revenit contribuției lor la apărarea conducătorilor revoluționari ai muncitorimii. După 1933, numeroase mărturii ale vremii grăiesc despre solidaritatea activă a intelectualilor democrați, patrioți, cu frunțașii mișcării muncitorești și antifasciste din România. Printre procesele mai importante (1933—1937) în care s-a manifestat pregnant această solidaritate se înscriu: procesul conducătorilor revoluționari ai luptelor din 1933 — Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Ilie Pintilie, Gheorghe Vasilichi și alții —, procesul de la Brașov în care au fost judecați tovarășul Nicolae Ceaușescu și un grup de 24 de antifasciști, procesul activiștilor Blocului democratic, secția Galați, în care a fost judecat tovarășul Gheorghe Apostol, procesul de la București și Craiova al unui grup de comuniști și antifasciști în care erau implicați tovarășii Alexandru Drăghici, Alexandru Moghioroș și alții, procesul de la București al unui grup de uteciști și studenți antifasciști în care a fost judecat Grigore Preoteasa, procesul profesorului P. Constantinescu-Iași și al celorlalți antifasciști judecați la Chișinău, procesul lui Teodor Bugnariu și al altor intelectuali antifasciști judecați la Cluj etc.

Totodată este important de subliniat contribuția adusă de avocații apărării în procese antifasciste, relevîndu-se pe această linie activitatea tovarășului Ion Gheorghe Maurer. Între cele cîteva sute de avocați care și-au pus știința și convingerile în apărarea antifasciștilor se înscriu prin prezența lor continuă Mihail Macavei, Stelian Nițulescu, Mihail Cruceanu, Petre Grozdea, Nicu Popilian ș.a.

În apărarea celor întemnițați și-au ridicat glasul, cuvîntînd, scriind articole, semnînd apeluri, intelectuali de frunte ca: Petru Groza, Radu Cernătescu, N. D. Cocea, Tudor Arghezi, Iorgu Iordan, Victor Ion Popa, Mihail Ralea, Geo Bogza, Demostene Botez, Victor Eftimiu, Ilie Cristea, Al. Sahia, Tudor Bugnariu, Scarlat Callimachi, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu și alții care în anii următori erau tot mai des întîlniți în publicistica antifascistă românească.

În 1934, de pildă, 300 de intelectuali au semnat un apel pentru unirea tuturor celor care, în numele dreptății, înțelegeau că lupta muncitorilor era lupta celor ce respectau adevărul și democrația¹⁵. Asemenea apeluri au fost numeroase, ele contribuind la cultivarea spiritului activ protestatar față de reacționarismul claselor dominante, al guvernanților, care loveau din greu organizațiile revoluționare, democratice, antifasciste și pe conducătorii lor.

¹³ Arhivele statului București, fondul N. Iorga — 1941 — Parchetul General al Curții de apel, filele 1—30.

¹⁴ „Facla” din 10 februarie 1939.

¹⁵ „Descătușarea” nr. 1 (19), din 20 ianuarie 1934.

O susținută campanie s-a desfășurat, cu participarea activă a intelectualilor, pentru eliberarea conducătorilor revoluționari și antifasciști, pentru acordarea de regim politic celor înțemnițați ca urmare a activității depuse în slujba democrației și împotriva fascismului. Demonstrațiilor și acțiunilor muncitorești, îndreptate împotriva tratamentului inuman aplicat deținuților politici, pentru respectarea drepturilor democratice, li se alăturau numeroase proteste adresate Ministerului de Interne și Ministerului de Justiție de către intelectualii democrați. „Subscriși juriști, artiști, liber profesioniști — indiferent de opinia politică, socială, pe care individual o împărtășim —, luînd cunoștință de faptele mai sus descrise*, ridicăm cel mai energic protest în fața opiniei publice, cerînd o imediată revindicare a unei stări de lucruri care constituie o rușine pentru țară“. Acest apel era semnat de Tudor Arghezi, N. D. Cocea, V. Ion Popa, C. Parascivescu-Bălăceanu, Radu Boureanu, M. Sadoveanu, V. Demetrius, Ș. Cioculescu, Lascăr Sebastian, M. Breslașu, Sandu Eliad, Niki Atanasiu și alții¹⁶.

În fața primejdiei de fascizare a vieții juridice, partidul comunist, ținînd seama de starea de spirit antifascistă, care anima o însemnată parte a avocaților, a desfășurat o susținută activitate în anii 1934—1935 pentru îndrumarea și coordonarea acțiunilor antifasciste ale avocaților. Grupul avocaților democrați, creat în 1935, reunea reprezentanți a diferite grupări politice, toți însă cu orientare antifascistă¹⁷. Pe lângă cei amintiți se numărau în cadrul grupului avocații antifasciști Ella Negruzzi, Radu Olteanu, Marcu Vitzman, Al. Mîță, Teo Simionescu și alții¹⁸.

Avocații antifasciști s-au ridicat în apărarea barourilor asaltate de fasciști și pentru sprijinirea revoluționarilor, a elementelor antifasciste, implicați în procese sau înțemnițați. Apelurile adresate de avocați în ajutorul deținuților antifasciști erau semnate de numeroși alți intelectuali. Astfel, apelul de grațiere a deținuților revoluționari și antifasciști, lansat în primăvara lui 1935, era semnat și de dr. C. I. Parhon, dr. Gh. Marinescu, dr. S. Irimescu, Demostene Botez, prof. Eugen Heroveanu, dr. Predescu Rion și alții¹⁹. Aceste acțiuni se înscriau în evoluția unui proces de continuă și mereu mai intensă apropiere a intelectualității progresiste de conducătorii revoluționari ai clasei muncitoare și totodată de problemele politice comune și acute pentru soarta țării.

Activitatea P.C.R. îndreptată spre realizarea frontului popular antifascist a influențat poziția multor intelectuali patrioți, cu largi vederi progresiste. Comitetul Central al P.C.R. în hotărîrea sa din ianuarie 1936 sublinia: „Sarcina noastră este de a organiza și de a participa activ la lupta profesională și la manifestările politice și culturale ale elementelor intelectuale înaintate (a avocaților, profesorilor, scriitorilor etc.) din țară“²⁰. Frontul comun de luptă împotriva exploatării și fascismului, realizat în 1934 între

* Se referă la măsurile inumane de tratament aplicate deținuților politici revoluționari, care erau bătuiți, ținuți în frig, ferecați în celule umede și întunecoase etc.

¹⁶ „Clopotul“ din 1 ianuarie 1934.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 199, fila 76.

¹⁸ Elena Georgescu: „Din activitatea antifascistă a Grupului avocaților democrați“, în „Studii“ nr. 6/1963, pag. 1 226—1 229.

¹⁹ „Zorile“ din 27 mai 1935.

²⁰ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937“, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 339—340.

Poziția profund patriotică a Partidului Comunist din România, cea mai consecventă forță antihitleristă, apărător neclintit al intereselor naționale ale poporului, sprijinitor permanent al intelectualității și tradițiilor înaintate ale culturii, a determinat o tot mai evidentă apropiere a majorității intelectualității românești de linia promovată de partidul revoluționar al clasei muncitoare, pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste și dezvoltarea democratică a țării.

Insurecția armată antifascistă din august 1944, organizată și condusă de P.C.R., a găsit intelectualitatea patriotică a României pregătită pentru a-și aduce contribuția la evenimentele de importanță istorică în dezvoltarea țării. Deplina adeziune a intelectualilor patrioți la insurecția armată antifascistă și lupta poporului român, alături de popoarele Uniunii Sovietice, ale Națiunilor Unite, pentru zdrobirea pînă la capăt a Germaniei hitleriste era un fenomen care decurgea în mod firesc din întreg procesul evoluției intelectualilor în anii de luptă împotriva pericolului fascist. La temelile acestui proces se afla activitatea asiduă, eroică a partidului comunist, care a acționat pentru polarizarea în jurul clasei muncitoare a celor mai largi forțe populare.

Antifascismul intelectualității patriotice românești, atitudinea sa potrivnică Germaniei naziste și războiului hitlerist, sprijinirea fără rezerve a participării României cu toate forțele la zdrobirea definitivă a Germaniei fasciste nu au apărut peste noapte, o dată cu doborîrea dictaturii militare-fasciste sau sub canonada tunurilor. La temelia unei asemenea atitudini se afla mai bine de un deceniu de căutări, convingeri, poziții active, acțiuni, lupte și jertfe.

Începutul revoluției populare în România a consemnat prezența în largul front democratic al maselor populare a majorității intelectualității care, într-un chip sau altul, își manifestase potrivnicia față de fascism și de forțele reacționare burghezo-moșierești, vinovate de dezastrul țării.

O dată cu dezvoltarea luptei antifasciste dusă pînă în 1944, într-o luptă pentru drepturi și libertăți, pentru democrație, cei mai mulți intelectuali înaintați ai României, pas cu pas, au urmat mersul ascendent al revoluției în etapa sa democratică și apoi în cea socialistă. Ei și-au pus mintea, inima și talentul în slujba înaltelor idealuri de pace și progres, pentru eliberarea maselor de sub orice fel de exploatare și asuprire. Sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, intelectualitatea, alături de clasa muncitoare — hegemon, și de aliatul acesteia — țărănimea muncitoare, a contribuit și contribuie cu tot ce are mai de preț, cu toată capacitatea sa creatoare la înălțarea pe culmi mai înalte a edificiului măreț al socialismului.

Lupta muncitorilor metalurgiști din România împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist

(1934 — FEBRUARIE 1938)

GH. I. IONIȚĂ, C. BOTORAN

În anii exploatării burghezo-moșierești, proletariatul din România, masele muncitoare în general au înscris pe stindardul lor de luptă năzuințele scumpe tuturor oamenilor muncii — eliberarea de exploatare și asuprire, cucerirea libertăților democratice, a independenței și suveranității naționale. Una dintre cele mai grandioase bătălii de clasă purtate de proletariatul țării noastre, care a înscris o pagină de glorie nepieritoare în istoria mișcării muncitorești, a luptei poporului român pentru libertate, împotriva jugului exploatării, pentru interesele sale vitale au constituit-o eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie — februarie 1933. În anii ce au urmat acestor lupte, aplicînd experiența dobîndită în ianuarie—februarie 1933, clasa muncitoare a continuat să acționeze cu hotărîre împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist. Experiența acumulată de clasa muncitoare în timpul acestor lupte glorioase a dus în anii următori la dezvoltarea unui șir de forme de activitate îndreptate spre apărarea intereselor oamenilor muncii și împotriva primejdiei fascismului. Succesele dobîndite de clasa muncitoare în anii 1934—februarie 1938 în lupta împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist s-au datorat întăririi spiritului de unitate între muncitori, acțiunii mobilizatoare desfășurate de organizațiile de clasă ale proletariatului. Tactica făuririi unității de acțiune a muncitorimii, tactică ce fusese folosită în luptele din 1933, a căpătat în anii următori o largă aplicare.

Un loc important în lupta clasei muncitoare din țara noastră pentru făurirea unității sale de acțiune și închegarea pe această bază a Frontului popular antifascist i-a revenit în anii 1934— februarie 1938 muncitorimii metalurgiste.

La baza luptei duse de muncitorii metalurgiști în acei ani au stat o serie de cauze de ordin social-economic și politic. În ansamblul dezvoltării industriei României, industria metalurgică evolua pe calea monopolistă. Între trustrile și concernele puternice ale economiei române din acei ani pe un loc de frunte se situau și cele din metalurgie, în primul rînd „Uzinele și domeniile Reșița“ (U.D.R.), „Titan-Nădrag-Călan“ (T.N.C.), „Malaxa“, „Astra-vagoane“ etc. Cu deosebire din a doua parte a perioadei de care ne ocupăm o pondere însemnată au căpătat-o întreprinderile metalurgice producătoare de armament, printre care Arsenalul armatei (București), Arse-

nalul marinei (Galați), Uzinele „Copsa-Cugir“, „Astra“, I.A.R. (Brașov), S.E.T. etc. Pe primul loc în industria de armament se situa concernul Reșița, alături de care urmau uzinele „Malaxa“, „Wolf“, „Lemaître“ etc.¹.

În întreprinderile metalurgice erau ocupați în acei ani un număr important de muncitori, ajungând în 1936 la peste 50 000².

În legătură cu aceasta este important de subliniat că, dintre ramurile industriei mari prelucrătoare, numărul de muncitori ocupați în industria metalurgică a crescut continuu. Astfel s-a ajuns ca, în 1938, între ramurile cu întreprinderi care concentrau peste 400 de muncitori fiecare, industria metalurgică să ocupe primul loc (43 de întreprinderi, care însumau 38 090 de muncitori)³. Aceasta a făcut ca în România să se profileze o serie de întreprinderi⁴ și centre⁵ cu un proletariat recunoscut prin capacitatea și energia sa revoluționară. Faptul că Bucureștiul era orașul cu cea mai mare concentrare de muncitori în metalurgie, la fel ca și în majoritatea celorlalte ramuri industriale, a constituit temelia obiectivă a afirmării sale tot mai puternice ca centru al acțiunilor revoluționare ale clasei muncitoare din întreaga țară.

¹ Arhivele statului București, fondul U.D.R., dosarul nr. 15/1936.

² N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu: „Situția clasei muncitoare din România în perioada 1934—1938“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 1/1964, pag. 20—24.

³ Loc. cit., pag. 23.

⁴ Din „Anuarul statistic al României 1939 și 1940“, pag. 484—485, extragem următoarele date privind numărul de întreprinderi, capitalul investit, forța motrică a industriei metalurgice mare prelucrătoare din România în anii 1934—1937.

Anul	Numărul întreprinderilor	Capitalul investit în mii de lei	Forța motrice (HP)
1934	351	6 216 676	112 295
1935	356	6 484 395	112 644
1936	355	7 197 952	125 828
1937	356	7 939 788	148 816

Principalele întreprinderi metalurgice din România erau: „U.D.R.“, „T.N.C.“, „Astra“, „Malaxa“, Șantierul naval Galați, „Vulcan“, „Wolf“, „Lemaître“, „Industria sîrmei“—Cîmpia Turzii, „Rieger“—Sibiu, „Romloc“, „Voinea“, „Westen“, „Franco-română“, „Phoebus“—Oradea, „Costinescu“—Sinaia, „Fichet“, „Goldenberg“, „Macazul“, „Vagonul“, „Unio“, „Uzinele metalurgice Ploiești“ etc. (Ing. Const. Orghidan: „Uniunea industriilor metalurgice și miniere din România. Cincisprezece ani de existență și activitate 1923—1938“, București, 1938, pag. 7, 9.)

5

Orașul	București	Brașov	Arad	Timișoara	Ploiești	Cluj	Galați
Numărul muncitorilor metalurgiști	12 010	4 765	3 496	2 346	2 641	862	692

(Tabelul, reprodus după N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu: art. cit., pag. 23, se referă numai la întreprinderile din industria mare prelucrătoare, necuprinzînd deci pe muncitorii din atelierele și depourile C.F.R., de la Arsenalele armatei și alte întreprinderi ale statului, al căror număr era foarte mare în centre ca București, Cluj, Timișoara, Galați, Ploiești etc.)

La baza tuturor acțiunilor revendicative întreprinse de metalurgiști în acei ani — acțiuni ce în numeroase cazuri s-au transformat în greve — a stat adâncă nemulțumire a acestora în legătură cu atacurile patronale repetate asupra nivelului lor de trai⁶. Nivelul scăzut al salariilor față de prețurile ridicate în special la bunurile de larg consum a constituit una dintre principalele cauze pentru care muncitorii s-au ridicat la luptă. În goana după profituri ridicate, capitaliștii au prelungit ziua de muncă în multe întreprinderi⁷, au suprimat în numeroase cazuri concediile de odihnă ale muncitorilor⁸, au neglijat luarea măsurilor necesare pentru a asigura securitatea muncii în întreprinderi și un minim necesar de igienă și asistență sanitară⁹. Ca urmare, bolile profesionale, accidentele de muncă — multe mortale — au căpătat proporții alarmante¹⁰.

Deosebit de grele erau condițiile de muncă în întreprinderile metalurgice¹¹. Referindu-se la mizeria ce domnea în secțiile celor mai mari uzine metalurgice din Capitală, „Lumea nouă” nota: „La Fabrica «Malaxa» lucrează în condițiunile celei mai crunte exploatare circa 2 000 de muncitori”¹². Iar din Reșița, la 16 noiembrie 1936, autoritățile locale raportau la centru că „muncitorii din întreprinderile U.D.R.-ului din Caraș sînt nemulțumiți pentru motivul că li se aplică amenzi fără justificare; prin felul cum lucrează, fiecare cîștigă pentru un schimb de lucru 80—100 lei, cînd în contractul colectiv de muncă este prevăzut 130 lei de schimb; sînt asupriți la lucru, se concediază muncitori din lucru pentru fapte mici etc., căutînd a demonstra că în cazul cînd nu se ia nici o măsură vor declara grevă”¹³.

La toate acestea se adăuga terorizarea muncitorilor de către patroni și organele de represiune pentru a-i împiedica să se ridice la luptă. „În fabrică predomină un adevărat sistem dictatorial și o bătaie de joc față de demnitatea omenească a muncitorilor — nota „Metalurgistul” cu privire la situația de la „Titan” (Galați). Începînd de la director pînă la ultimul

⁶ Detalii în legătură cu această problemă vezi în N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu: art. cit.; și I. Puia: „Componența și evoluția clasei muncitoare din România în perioada 1934—1940”, în „Revista arhivelor” nr. 1/1963, pag. 115—141.

⁷ „Valul”, anul I, nr. 1, din 21 octombrie 1935 (articolul „Exploatarea neomească a muncitorilor metalurgiști de la Fabrica «Wachtel»-Iasi”; Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale (în continuare A.M.S.P.S.), dosarul nr. 1754 (date privind situația de la T.N.C.), dosarul nr. 576 (date privind situația din întreprinderile metalurgice din București).

⁸ A.M.S.P.S., dosarul nr. 721; „Metalurgistul”, anul XVIII, nr. 11, din 1 noiembrie 1937 („Situația de la Fabrica «Voinea» din București”).

⁹ La 9 iulie 1935, în însăși ședința C.C. al U.G.I.R. se recunoșteau „greutățile pe care le întîmpină lucrătorii la Casa asigurărilor sociale din București pentru a obține asistență medicală, medicamente sau trimitere în stațiuni climaterice sau balneare” (Arhiva Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini — în continuare A.M.I.C.M. —, fondul U.G.I.R., dosarul nr. 1/1935, fila 3).

¹⁰ „La Uzinele U.D. din Reșița — nota, de pildă, „Lumea nouă” — accidentele de muncă sînt atît de numeroase încît lumea s-a obișnuit să se producă în fiecare săptămîină unul sau mai multe” („Lumea nouă”, anul XXIX, nr. 17, din 28 aprilie 1935).

¹¹ Vezi, de pildă, date în legătură cu aceste probleme, așa cum se prezentau la Reșița, în articolul lui E. Cimponeriu: „Din lupta muncitorilor de la Reșița, în frunte cu comuniștii, în perioada anilor 1934—1937”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 1/1960, pag. 126—149.

¹² „Lumea nouă”, anul XXX, nr. 1, din 5 ianuarie 1936.

¹³ A.M.S.P.S., dosarul nr. 604, fila 44.

funcționar, cu toții și-au făcut o meserie din persecuții și injurii; amenințările cu darea afară din lucru se țin lanț”¹⁴.

A devenit tot mai amenințător pentru muncitori spectrul șomajului. Datele furnizate de statistica burgheză în legătură cu aceasta, vădit micșorate, variază între 2 658 (ianuarie 1935) și 798 (iulie 1935) pentru industria metalurgică¹⁵. Studiarea documentelor vremii — îngreunată de lipsa unor surse de primă mână — ne permite totuși să conchidem că numărul șomerilor în această ramură a fost cu mult mai mare, ținând cont că, în multe cazuri, concedierile au lăsat pe drumuri deodată un număr de muncitori de ordinul sutelor și uneori al miilor, în special la București, Arad, Satu-Mare, Brăila, Reșița etc¹⁶.

Greutățile economice prin care trecea clasa muncitoare în anii 1934—februarie 1938 au determinat creșterea spiritului revoluționar al acesteia. Notele informative și rapoartele organelor represive semnalau în permanență existența unor adânci nemulțumiri în rândurile muncitorilor metalurgiști și prezența unui val nesfârșit de conflicte de muncă în întreprinderi. Totodată, organele represive erau nevoite să recunoască, pline de îngrijorare, creșterea influenței partidului comunist asupra muncitorimii metalurgiste.

Mobilizarea clasei muncitoare în general și a muncitorilor din industria grea în special în vederea cuceririi revendicărilor lor economice și politice și asigurarea rolului de conducător al proletariatului în lupta pentru crearea Frontului popular antifascist au ocupat un loc central în activitatea desfășurată de partidul comunist în anii 1934 — februarie 1938.

După luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie—februarie 1933 și în activitatea organizațiilor partidului comunist din întreprinderile metalurgice s-a produs o cotitură, concretizată în primul rând în creșterea rândurilor lor cu noi și noi membri și în ridicarea calității muncii de partid. Imediat după lupte și în anii următori activitatea organizațiilor P.C.R. existente deja într-o serie de întreprinderi metalurgice s-a întărit, iar acolo unde nu existau au fost create. Trebuie subliniat, de asemenea, că în marile întreprinderi metalurgice, pentru cuprinderea mai bună a muncii, s-au creat noi organizații de partid pe lângă cele existente. Toate acestea au făcut ca activitatea de partid în întreprinderile metalurgice să înregistreze o serie de succese importante. Pe această linie se cere a fi amintită activitatea intensă desfășurată de organizațiile P.C.R. de la „Malaxa”, „Lemaître”, „Vulcan”, „Wolf”, S.E.T., „Voina”, „Fero”, „Metaloglobus” din Capitală, precum și de la U.D. Reșița, Uzinele de fier din Hunedoara, uzinele metalurgice aparținând Societății Titan-Nădrag-Călan, „Astra”-Arad, „Goldenberg”-Brăila etc.¹⁷. Coordonând activitatea acestora, organizațiile locale ale P.C.R.,

¹⁴ „Metalurgistul”, anul XVI, nr. 4—5, din mai 1935.

¹⁵ Vezi colecția „Buletinul muncii” pe anii 1934—1939.

¹⁶ Arhivele statului Timișoara, fondul prefecturii, pachetul nr. 69, dosarul nr. 1/73/1934; A.M.S.P.S., dosarele nr. 224 și 597; „Să ne dăm mâinile”, anul II, nr. 1, din februarie 1935; „Atlas”, anul I, nr. 8, din 26 aprilie 1936.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 112, fila 165; dosarul nr. 168, fila 50; dosarul nr. 173, fila 302; dosarul nr. 134, fila 262; dosarul nr. 191, fila 158; dosarul nr. 210, fila 447; dosarul nr. 421, filele 183, 184; dosarul nr. 201, fila 292; fondul nr. 6, dosarul nr. 1190, fila 8; fondul nr. 16, dosarul nr. 1190, fila 81; fondul nr. 68, dosarul nr. 6128, fila 437; Vezi și A.M.S.P.S., dosarele nr. 122, 604, 731, 1017 și 1136.

îndrumate de delegați de la centru trimiși special în diverse regiuni ale țării, au căutat în această perioadă să canalizeze valul de nemulțumiri existente printre muncitori spre o mișcare organizată, cu caracter revendicativ, care să meargă pînă la desfășurarea unor greve de amploare. La 5 februarie 1934, de pildă, la Ferdinand, în cadrul unei consfătuiri conspirative, delegați ai P.C.R. sosiți din Capitală au vorbit pe larg participanților veniți din întreprinderile metalurgice de la Călan, Petroșeni, Nădrag, Arad, Timișoara etc. despre felul cum trebuia organizată lupta muncitorilor metalurgiști¹⁸. În chip asemănător, la 20 august 1937, Ilie Pintilie, Grigore Preoteasa și alți activiști de partid, în cadrul unei întruniri conspirative, au împărtășit delegaților de la „Malaxa“, „Vulcan“, „Lemaître“ etc. din experiența luptei metalurgiștilor din alte centre ale țării, mobilizîndu-i la pregătirea de noi acțiuni¹⁹.

Pentru mobilizarea la luptă și informarea muncitorilor din întreaga țară asupra desfășurării acțiunilor metalurgiștilor, P.C.R. a folosit din plin manifestele și broșurile sale²⁰, precum și coloanele ziarelor comuniste ilegale și legale²¹. În unele întreprinderi metalurgice, P.C.R. a reușit să editeze chiar organe de presă proprii, cum era, de pildă, „Malaxiștii“, apărut în 1934 la Uzinele „Malaxa“ din București²².

Alături și sub conducerea P.C.R. au activat în această perioadă pe linia mobilizării metalurgiștilor la luptă, în front unic, U.T.C., precum și organizațiile de masă legale conduse de partid, în primul rînd Liga muncii, Blocul democratic și Uniunea democratică.

Evident, sprijinul principal în acțiunea de mobilizare a clasei muncitoare la luptă l-au constituit în primul rînd syndicatele, ca organizații ce cuprindeau un număr mare de muncitori. După datele de care dispunem, în acea perioadă în syndicatele metalurgice, cuprinse în Uniunea sindicatelor din metalurgie afiliată la C.G.M., activau în jurul a 10 000 de muncitori²³.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 3 111, filele 61, 64.

¹⁹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 973, fila 444.

²⁰ Vezi, de pildă, „Către muncitorii de la «Lemaître»!“ (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 226, filele 198—199 — manifest din mai 1934 al organizației P.C.R. din uzină); „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 92, 229—232, 319 (manifeste ale C.C. al P.C.R. în care popularizează grevele de la „Haug“-București, „Schill“-Brașov etc., chemînd masele să se solidarizeze cu ele); „Muncitori din industria grea!“ (A.I.I.P., cota A XIX-32, inv. nr. 821 — manifest al Comitetului regional al P.C.R. Ardeal din iunie 1935); „Către muncitorii și tinerii muncitori ai Fabricii «Astra»!“ (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9 797, fila 24 — manifest al organizației locale a P.C.R. Arad).

²¹ Vezi, de pildă, „Buletinul C.C. al P.C.R.“, anul V, nr. 21, din iunie 1935 („Situția organizației P.C.R. București și sarcinile ei imediate“); „Scinteia“, anul V, nr. 21—23 (63), din 27 iulie 1935 (apel adresat metalurgiștilor Reșiței spre a se solidariza cu minierii din Anina și lucrătorii silvici din Reșița aflați în grevă); Arhivele statului Oravița, fondul prefecturii, dosarul nr. 39/1936 (aprecieri ale poliției asupra eficacității presei comuniste în mase).

²² Din sumarul primului număr al acestui ziar uzinal, al cărui original se află în A.I.I.P., desprindem articolele: „1 Mai“, „Apelul Comitetului de inițiativă către toți muncitorii malaxiști pentru 1 Mai“, „Cum sîntem tratați?“, „Secția automotoare“, „Cum sîntem jefuiți și infometati?“, „Pentru ce se amendează?“.

²³ „Calendarul muncii 1938“, pag. 40; „Metalurgistul“, anul XVIII, nr. 6—7, din iunie-iulie 1936.

Sindicatelor muncitorești, atât din metalurgie cât și din celelalte ramuri, fie că se aflau sub influența P.C.R. ori a P.S.D. au luat parte activă la organizarea și conducerea grevelor, demonstrațiilor și celorlalte acțiuni muncitorești. Sindicatelor au reprezentat terenul prielnic unde s-a putut desfășura o activitate susținută pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, mai ales în situația în care P.C.R. a dat indicația dizolvării sindicatelor unitare și intrării membrilor acestora în sindicatele afiliate la C.G.M. Acțiunea de cuprindere laolaltă a muncitorilor, în sinul acelorași sindicate afiliate C.G.M., a început încă din 1934 și s-a încheiat cu bune rezultate în 1936. Sarcina tactică care a stat în acea perioadă în fața clasei muncitoare, după cum se sublinia într-un manifest al P.C.R., a fost „unirea sindicatelor într-o singură organizație, unirea muncitorilor într-un front unic, unirea întregului popor în Frontul popular antifascist”²⁴. Traducerea în viață a acestor indicații a contribuit efectiv la întărirea curentului de unitate între muncitorii comuniști și social-democrați, consolidându-se prin aceasta bunele rezultate înregistrate în anii anteriori²⁵. Terenul pe care această unitate s-a înfiripat cu succes l-a constituit în primul rînd greva — ca principală formă de luptă a clasei muncitoare.

Dorința muncitorilor de a acționa uniți s-a manifestat cu putere în cadrul Congresului Uniunii fier-metal, desfășurat la București, în zilele de 24—26 mai 1936, deci într-o perioadă în care se aplicau desfășurat indicațiile privind constituirea unor sindicate puternice, bazate pe unitatea de acțiune, prin trecerea membrilor sindicatelor unitare în cele afiliate la C.G.M. Referindu-se la aceasta, „Scînteia” releva: „Din dezbatările congresului reiese că, în rîndurile sindicatelor metalurgiste, crește dorința de luptă mai hotărîtă pentru nevoile clasei muncitoare, crește tendința spre realizarea unității sindicale și a frontului unic. Influența politică a partizanilor unității sindicale a crescut și s-a manifestat la congres destul de pronunțat”²⁶.

În organizarea luptelor economice și politice ale metalurgiștilor, P.C.R. a indicat folosirea experienței din februarie 1933, care consta în primul rînd în ducerea luptei pe baza frontului unic, prin alegerea unor comitete largi de acțiune²⁷. În numeroase sindicate metalurgiste, la București, Reșița, Brăila, Iași, Nădrag etc., s-au produs restructurări, în sensul precumpănirii în conducerea lor a elementelor muncitorești, partizane ale unității de acțiune a clasei muncitoare²⁸.

În aceste condiții, lupta muncitorilor metalurgiști a pășit pe un făgaș nou, a obținut o serie de noi succese, care, adăugate celor obținute în anii anteriori, au îmbogățit experiența de luptă a clasei noastre muncitoare în ansamblul ei.

²⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 319.

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1045, fila 76; fondul nr. 1, dosarul nr. 210, fila 20; fondul nr. 77, dosarul nr. 7364, fila 21.

²⁶ „Scînteia”, anul VI, nr. 8—9 (77—78), din 1 iulie 1936.

²⁷ Comitete de acțiune ce au stat în fruntea luptelor metalurgiștilor au ființat în perioada la care ne referim la „Haug”-București, „Astra”-Arad, U.D. Reșița etc.

²⁸ A.M.S.P.S., dosarele nr. 145, 218, 455, 566.

Combativitatea muncitorimii metalurgiste s-a concretizat în perioada anilor 1934 — februarie 1938 în declanșarea unui mare număr de conflicte de muncă pe care, fără îndoială, statistica burgheză nu-l înregistrează cu exactitate ²⁹.

Anul	Nr. total al confl.	Nr. grevelor	Nr. confl. latente	Nr. partici-panților la confl. latente	Totalul salariaților aflați în întrepr. la declanșarea confl.
1934	30	12	18	1 487	3 675
1935	30	11	19	18 068	20 945
1936	37	11	26	13 377	22 481
1937	30	10	20	16 675	24 861
Total	127	44	83	49 607	71 962

Din studierea materialelor documentare privind declanșarea, desfășurarea și soluționarea conflictelor colective de muncă în anii 1934—februarie 1938 ³⁰, precum și a revendicărilor ce au stat la baza lor (mărirea salariilor, încetarea concedierilor, reprimirea celor concediați, respectarea de către patroni a condițiilor stipulate prin contractele de muncă în vigoare, recunoașterea delegaților muncitorilor, reglementarea condițiilor de muncă, acordarea unor îmbunătățiri pe linia asistenței sociale etc.), se desprind ca o notă caracteristică frecvența și amploarea lor, combativitatea de care au dat dovadă muncitorii metalurgiști, ajungând în numeroase cazuri la declanșarea de greve, în situația în care patronii refuzau să le satisfacă revendicările.

Pentru a asigura succesul luptei lor, muncitorii metalurgiști au delegat în tot mai multe locuri la tratative pe aceia dintre ei care reprezentau cel mai bine spiritul unității de acțiune muncitorești — comuniști, social-democrați —, care se dovediseră în lupta zilnică apărători ai intereselor vitale ale clasei muncitoare. În unele cazuri însă, în aceste delegații au pătruns elemente lipsite de interes pentru rezolvarea doleanțelor muncitorilor, și, ca urmare, tratativele au eșuat. Învățînd din propria-i experiență, muncitorimea metalurgistă a făcut eforturi susținute în perioada la care ne referim pentru buna pregătire și desfășurare a luptei sale în vederea satisfacerii revendicărilor, încheierii de contracte colective în condiții avantajoase. Dintre acțiunile reușite duse de muncitori pe această linie se cuvin a fi amintite cele de la „Schill” și „Deutsch”-Brașov ³¹ în 1934, „Industria sîrmei”-Cîmpia Turzii ³², Turnătoria de fier și Fabrica de mașini S.A.-Cluj ³³ în 1935, Fabrica de fer-

²⁹ „Buletinul muncii” din anii 1934—1938.

³⁰ Numeroase date în legătură cu această problemă se găsesc în A.M.S.P.S., dosarele nr. 121, 122, 134, 135, 139, 147, 176, 587, 596, 597, 604, 607, 614, 639, 707, 724, 1 011, 1 012, 1 014, 1 016, 1 017, 1 020, 1 022, 1 136 ș.a.

³¹ „Metalurgistul”, anul XV, nr. 9—10, din septembrie-octombrie 1934; „Buletinul muncii”, anul XV, nr. 1—4, din ianuarie-aprilie 1935, partea I, pag. 19.

³² „Buletinul muncii”, anul XV, nr. 9—12, din septembrie-decembrie 1935, partea I, pag. 596.

³³ Loc. cit., anul XVI, vol. I, din ianuarie-iunie 1936, pag. 97.

moare din București, „Unio“-Satu-Mare în 1936 ³⁴, „Orion“-Cluj, „Fulger“-Oradea, „Astra“-Arad în 1937 ³⁵, „Industria sîrmei“-Cîmpia Turzii și „Schill“-Brașov în ianuarie-februarie 1938 ³⁶. Majoritatea contractelor colective încheiate în acei ani s-au semnat acolo unde muncitorii au dovedit un spirit revoluționar mai ascuțit.

Trebuie subliniat, de asemenea, că multe dintre acțiuni, deși nu s-au încheiat cu semnarea de contracte colective*, au reprezentat succese certe ale muncitorilor, ei obținînd sporuri de salarii, reprimirea celor concediați, precum și anumite reglementări ale condițiilor de muncă („Feroemail“-Ploiești în 1934 ³⁷, „Schill“-Brașov, „Vulcan“-București, „Haug“-București în 1935 ³⁸, „Malaxa“, U.D. Reșița, „Metaloglobus“-București, „Ancora română“-Brașov în 1936 ³⁹, Uzinele „Ferdinand“, Uzinele Hunedoara, U. D. Reșița, Uzinele metalurgice din Baia Mare, „Astra“-Arad, „Feba“-București în 1937 ⁴⁰ etc.).

Dintre formele specifice luptei clasei muncitoare, metalurgiștii au folosit pe scară largă în perioada la care ne referim greva. Datele furnizate de statistica burgheză asupra cărora trebuie făcute rezervele necesare, chiar dacă nu constituie o bază pentru un calcul exact, pot servi la urmărirea evoluției mișcării greviste desfășurate de muncitorii metalurgiști în această perioadă ⁴¹.

³⁴ Loc. cit., pag. 546—548.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9 832, filele 1—5; „Buletinul muncii“, anul XVIII, vol. I, din ianuarie-aprilie 1938, pag. 35, 60—64.

³⁶ „Buletinul muncii“, anul XIX, vol. I, din ianuarie-aprilie 1939, pag. 66.

* Tabelul următor, rezultat al prelucrării datelor furnizate de statistica burgheză, ne dă numărul contractelor colective de muncă încheiate în anii la care ne referim:

Anul	Nr. contracte încheiate	Nr. de salariați interesînd aceste contracte
1934	5	987
1935	7	1 382
1936	7	1 571
1937	6	1 624
Total	25	5 564

(Vezi „Buletinul muncii“ din anii 1935—1938).

³⁷ „Scînteia“, anul IV, nr. 3, din martie 1934.

³⁸ A.M.S.P.S., dosarele nr. 122, 147.

³⁹ Loc. cit., dosarele nr. 121, 141, 176, 587, 614, 707.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 71, dosarul nr. 9 704, filele 159—165; fondul nr. 72, dosarul nr. 9 829, fila 15; fondul nr. 77, dosarul nr. 9 982, filele 35, 36, 41, 51; „Lumea nouă“, anul XXX, nr. 43, din 24 octombrie 1937; „Calendarul muncii 1938“, pag. 45.

⁴¹ Tabel întocmit pe baza datelor furnizate de „Buletinul muncii“ din anii 1934—1938. În cifrele reprezentînd numărul de participanți la greve nu sînt incluși șomerii forțați care s-au alăturat, la fiecare grevă, muncitorilor aflați în luptă.

Anul	Numărul grevelor	Afectind o singură întrepr.	Afectind mai multe întrepr.	Totalul întrepr. afectate	Numărul participanților	Din totalul de muncitori	Zile de lucru pierdute de întrepr.
1934	12	12	—	12	667	1 706	3 537
1935	11	11	—	11	1 640	9 002	8 472
1936	11	10	1	47	2 944	6 214	64 750 *
1937	10	9	1	35	718 **	2 316	7 426
Total	44	42	2	105	5 969	19 238	84 185

Comparînd datele prezentate în acest tabel cu datele obținute pînă în prezent din cercetarea arhivelor și altor materiale documentare ale vremii asupra mișcării greviste a muncitorimii metalurgiste⁴², apar o serie de diferențe — de loc neglijabile.

Așa, de pildă, față de cele 12 greve semnalate de statistica burgheză pentru anul 1934, în această ramură dispunem pînă în prezent de date asupra desfășurării unui număr de 19 greve. Situația se prezintă în mod asemănător și pentru anii următori. Astfel, în 1935 dispunem de date pentru 31 de greve, față de cele 11 prevăzute în tabel, în 1936 de 13, față de 11, iar în 1937 de 23, față de 10. Totalizînd cifrele de mai sus, diferența apare cu atît mai substanțială (86 față de 44), raportul fiind aproape dublu. De aici, cum e și firesc, și cifrele indicînd numărul de întreprinderi afectate, numărul de participanți, totalul de muncitori și numărul zilelor pierdute de întreprinderi sînt, la rîndul lor, mult superioare celor indicate de statistica burgheză. Așa, de pildă, din totalizarea cifrelor reprezentînd numărul de participanți, doar la cîteva din cele 12 greve cîte menționează statistica burgheză a se fi desfășurat în anul 1934 („Schill“ și „Teutsch“ din Brașov, Fabrica de mașini a U. D. Reșița, „Pargomet“-București, „Junasz“ și „Hirsch“-Cluj, atelierele metalurgice din Chișinău și atelierele tinichigiilor și montorilor din Tg.-Mureș), rezultă cca. 1 000 de greviști, față de 667 notați în alăturatul tabel, fapt care nu poate lăsa nici o urmă de îndoială asupra falsificării de către statistica

* Numărul mare al zilelor de lucru pierdute de întreprinderile metalurgice, ca urmare a grevelor desfășurate în cursul anului 1936, se explică prin faptul că unele dintre greve („Astra“-Arad, „Junasz“-Cluj, U.D. Reșița) au durat un număr mare de zile și la ele au participat majoritatea salariaților ocupați în producție la data izbucnirii grevei. Cea de la „Astra“-Arad, de pildă, izbucnită la 9 iulie, s-a încheiat abia la 24 august 1936 și la ea au participat cca. 2 000 de salariați (Cf. B. Roșu: „Greva muncitorilor de la fabrica de vagoane «Astra»-Arad, din iulie-august 1936“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R.“ nr. 6/1959, pag. 62—79).

** Cifrele reprezentînd numărul de participanți la grevele din 1937 și al zilelor pierdute de întreprinderi în urma acestor acțiuni sînt probabil rezultatul luării în considerare de către statistica burgheză a acțiunilor greviste izbucnite în cele mai mici întreprinderi unde, evident, lucra un număr mic de muncitori, iar soluționarea revendicărilor pretinse de muncitori în timpul grevelor s-a făcut înainte ca acțiunile să ia proporții și să dureze un număr mai mare de zile. De altfel, cum se va vedea în continuare, statistica burgheză ignorează cu mult datele reale privind numărul de participanți și al zilelor de lucru pierdute de întreprinderi în cursul acțiunilor greviste declanșate în anul 1937.

⁴² Cifrele ce urmează se bazează pe prelucrarea datelor extrase din Arhiva C.C. al P.M.R., Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., Arhivele statului București, Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, Arhiva Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini, precum și din presa democratică și cea burgheză a vremii.

burgheză și a datelor reprezentând numărul de participanți la greve. În mod asemănător se prezintă situația și în ceilalți ani la care ne referim. În 1937, de pildă, față de 718 participanți la grevele din metalurgie menționați de statistica burgheză, e edificatoare cifra de 700 de salariați de la „Astra”-Arad ce au intrat în grevă la 1 octombrie 1937 *. Evident, totalizarea cifrelor privind numărul de participanți la toate celelalte greve declanșate în 1937 conduce la un număr de greviști ce întrece cu mult datele cuprinse în statistica burgheză.

Dintre grevele desfășurate în anul 1934, cele mai puternice au fost cele de la Fabrica de mașini „Schill”-Brașov (23 ianuarie—5 februarie)⁴³, Fabrica de pile „R. Schmidt”-București (18 mai—11 iunie)⁴⁴, Turnătoria „Hirsch”-Cluj (21 septembrie—6 octombrie)⁴⁵, „Junasz”-Cluj⁴⁶, greva generalizată a tinichigiilor și montorilor din 14 ateliere din Tg.-Mureș (iunie)⁴⁷, Fabrica de mașini a U.D. Reșița (august)⁴⁸, Fabrica „Teutsch”-Brașov (5—27 octombrie)⁴⁹, „Pargomet”-București (noiembrie)⁵⁰.

În cursul anului 1935, dintre grevele desfășurate în metalurgie s-au impus cele de la „Haug”-București (28 ianuarie—11 februarie)⁵¹, valul acțiunilor greviste ale laminoriștilor, forjorilor, turnătorilor, oțelurilor, furnaliștilor etc. din Reșița (februarie—decembrie)⁵², Fabrica de mașini „Phoëbus”-Oradea (25 martie—11 aprilie)⁵³, Fabrica de mașini și Turnătoria de fier „Junasz”-Cluj (9—17 septembrie)⁵⁴, Fabrica „Vitrometal”-Mediaș (22—30 octombrie)⁵⁵.

Mișcarea grevistă a metalurgiștilor s-a dezvoltat impetuos și în 1936, când s-au desfășurat numeroase acțiuni, printre care cele de la „Astra”-Arad (9 iulie—24 august)⁵⁶, U.D. Reșița (ianuarie, februarie, august)⁵⁷, „Unio”-Satu-Mare (26 august—23 septembrie)⁵⁸, Turnătoria „Hiller” și Fabrica de

* Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9 833, fila 104.

⁴³ Detalii în legătură cu această acțiune vezi în *Petre Daiche*: „Greva metalurgiștilor de la «Schill»-Brașov din 1934”, în „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România”, Editura politică, 1962, pag. 173—186.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, fila 107; „Metalurgistul”, anul XVI, nr. 6, din iunie 1934.

⁴⁵ „Metalurgistul”, anul XVI, nr. 9—10, din septembrie-octombrie 1934.

⁴⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, filele 21, 61, 62, 95, 105, 116; „Scinteia”, anul IV, nr. 5, din aprilie 1934; „Metalurgistul”, anul XVI, nr. 9—10, din septembrie-octombrie 1934.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, fila 118.

⁴⁸ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 988, fila 446.

⁴⁹ „Petroliștilor roșu”, anul I, nr. 2, din octombrie 1934; „Metalurgistul”, anul XVI, nr. 11—12/1934; „Vremea nouă”, anul XXVIII, nr. 44, din 28 octombrie 1934; „Népujság” nr. 286, din 19 octombrie 1934.

⁵⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, filele 318, 320.

⁵¹ Detalii vezi în *G. Horja*: „Greva metalurgiștilor de la Fabrica «Haug»-București din anul 1935”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1961, pag. 65—78.

⁵² Detalii vezi în *E. Cimponeriu*: art. cit., pag. 126—149.

⁵³ A.M.S.P.S., dosarul nr. 224.

⁵⁴ „Lumea nouă”, anul XXIX, nr. 38, din 22 septembrie 1935.

⁵⁵ „Metalurgistul”, anul XVI, nr. 11, din noiembrie 1936; „Înainte”, anul I, nr. 2, din 1 noiembrie 1935.

⁵⁶ Detalii vezi în *B. Roșu*: art. cit., pag. 62—79.

⁵⁷ A.M.S.P.S., dosarul nr. 604; vezi și *E. Cimponeriu*: art. cit., pag. 143.

⁵⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, fila 148; A.M.S.P.S., dosarele nr. 597 și 641.

șuruburi „Roko“-Mediaș (iulie)⁵⁹, Fabrica „Victoria“-Mureșeni (17 martie—15 mai)⁶⁰.

În anul 1937 s-au impus grevele de la „Astra“-Arad (martie, mai, iunie, octombrie)⁶¹, Uzinele Titan-Nădrag-Călan (februarie—septembrie)⁶², ale furnaliștilor, forjorilor, laminoriștilor etc. de la U.D.R. (august)⁶³, „Metal-ancora“-Brașov (15—26 februarie)⁶⁴, greva începută la 31 mai și generalizată pe timp de mai bine de o lună a tinichigiilor din atelierele din Oradea⁶⁵, Fabrica de unelte agricole U.D.R.-Bocșa română (septembrie)⁶⁶.

Din analiza mișcării greviste a muncitorilor metalurgiști se desprind o serie de elemente caracteristice. Astfel, în general, și în această perioadă grevele s-au caracterizat prin îmbinarea revendicărilor economice cu cele politice. Alături de revendicări cum sînt: încheierea contractelor colective, sporirea salariilor, sistarea concedierilor și reprimirea celor concediați, respectarea concediului de odihnă, anularea amenzilor și altor rețineri nejustificate, îmbunătățirea asistenței sociale etc., în acțiunile greviste au fost afișate o serie de revendicări politice (încetarea terorizării muncitorilor și arestării conducătorilor lor, recunoașterea delegaților lor, respectarea drepturilor de organizare etc.), dovadă că spiritul luptelor din ianuarie-februarie 1933 îi călăuzea pe muncitori în lupta pe care o duceau în această perioadă.

O altă caracteristică a grevelor din metalurgie a constituit-o izbucnirea lor la intervale scurte, dar sub semnul unei anumite ritmicități (U.D.R.). Deși, în general, au fost scurte ca durată, unele dintre ele („Astra“-Arad, U.D.R., „Haug“ etc.) au durat mai mult, iar în unele cazuri s-au generalizat de la o secție pe întreaga uzină (U.D.R.) sau de la o întreprindere la toate întreprinderile din ramura metalurgică dintr-un oraș sau altul (Mediaș, Chișinău etc.).

Multe dintre aceste greve s-au caracterizat prin unitatea de acțiune ce a domnit în timpul lor, ccretizată în alegerea unor largi comitete și pichete de grevă („Haug“, „Astra“), în deplina solidaritate ce a existat pînă la capăt între muncitori. „Lucrătorii sînt solidari și ferm hotărîți de a nu dezarma pînă ce cauza lor nu va triumfa“⁶⁷ — releva un ziar al vremii, de pildă, caracterizînd starea de spirit a greviștilor de la „Vitrometal“-Mediaș.

Toate acestea s-au datorat întăririi spiritului de unitate între muncitori, acțiunii mobilizatoare desfășurate de organizațiile de clasă ale proletariatului. De altfel, însăși tactica făuririi unității de acțiune a muncitorimii, tactică ce fusese larg folosită în luptele din februarie 1933, a căpătat în acei

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 815, fila 38; dosarul nr. 816, filele 27, 50.

⁶⁰ Loc. cit., dosarul nr. 813, fila 348; A.M.S.P.S., dosarul nr. 615.

⁶¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9 829, fila 16; dosarul nr. 9 830, filele 1, 10, 29, 48; dosarul nr. 9 833, fila 104; A.M.S.P.S., dosarele nr. 597 și 1 017.

⁶² A.M.S.P.S., dosarele nr. 603 și 1 011.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, fila 163; dosarul nr. 7 026, filele 164, 165; E. Cimponeriu: art. cit., pag. 144.

⁶⁴ A.M.S.P.S., dosarul nr. 614.

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, fila 308; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, filele 118, 152; „Metalurgistul“, anul XVIII, nr. 7, din 1 iulie 1937.

⁶⁶ A.M.S.P.S., dosarul nr. 1 011.

⁶⁷ „Înainte“, anul I, nr. 2, din 1 noiembrie 1935.

ani o largă aplicare. Referindu-se la întregul sistem de organizare a acțiunii greviste de la „Astra“-Arad din mai—iulie 1937, organele polițienesti remarcău cu neliniște că „acest sistem a fost practicat la Atelierele C.F.R. (în februarie 1933 — *n.n.*)“⁶⁸. Semnalînd intensă activitate desfășurată pentru organizarea pe bază de front unic a grevelor metalurgiștilor din localitate, o radiotelegramă din Mediaș din 10 iulie 1936 remarcă, la rîndul ei, că „grevele din Mediaș sînt opera comuniștilor din localitate“⁶⁹, iar din Brașov, într-un raport ce descria greva de la „Astra-Honterus“ din decembrie 1935, organele polițienesti semnalau că „propaganda comunistă din rîndurile lucrătorilor de la «Astra-Honterus» continuă cu intensitate“⁷⁰.

Munca intensă desfășurată în acei ani de partidul comunist pentru atragerea în acțiunile greviste pe o platformă comună a comuniștilor, social-democraților, a muncitorilor organizați sau neorganizați, muncă dusă în pofida tuturor măsurilor represive (arestări, bătăi, schingiuiuri etc.) adoptate de autorități împotriva greviștilor și încercărilor de a le torpila acțiunile cu ajutorul spărgătorilor de grevă, s-a soldat cu o serie de succese importante.

O mare parte din grevele la care ne-am referit, ca și altele asemenea lor, s-au încheiat cu cîștiguri pentru muncitori, fie că era vorba de încheierea unor contracte colective în condiții avantajoase pentru ei, fie că era vorba de sporirea salariilor, sistarea concedierilor, reprimirea la lucru a organizațiilor grevelor și a celor concediați, recunoașterea delegaților muncitorilor ori de obținerea altor revendicări. Acestea dovedeau că succesul luptei clasei muncitoare nu se putea obține decît în condițiile unei temeinice pregătiri a ei, în primul rînd în condițiile existenței unității de acțiune, a unei largi solidarități a greviștilor. De regulă, ori de cîte ori se realiza în întreprindere unitatea de acțiune a muncitorilor în cursul unei greve, al unei demonstrații sau al unei obișnuite acțiuni protestatare, lupta se solda cu succesul muncitorilor. Pe de altă parte, atunci cînd elementele reformiste de dreapta se opuneau făuririi unității de acțiune sau comuniștii — acționînd de pe o platformă sectaristă, stîngistă — încercau să ducă lupta cu grupuri izolate de muncitori, patronii o înăbușeau cu mai multă ușurință, folosind de fiecare dată intervenția autorităților represive.

Una dintre caracteristicile mișcării greviste desfășurate în acea perioadă atît în metalurgie cît și în celelalte ramuri a constituit-o largă solidaritate pe care au manifestat-o cu greviștii masele de muncitori din alte fabrici și uzine, precum și celelalte categorii de oameni ai muncii. Aceasta dovedea încă o dată că experiența dobîndită în timpul luptelor eroice din ianuarie-februarie 1933 călăuzea în anii următori lupta clasei muncitoare din țara noastră. Așa, de pildă, în timp ce lupta metalurgiștilor de la „Teutsch“-Brașov era în plină desfășurare, în octombrie 1934, unul dintre ziarele vremii constata: „Muncitorimea din celelalte fabrici, înțelegînd să se solidarizeze cu lupta de revendicări a tovarășilor lor, îi încurajează din toate părțile“⁷¹. În chip asemănător, la 8 septembrie 1935, în ședința Sindicatu-

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9 830, fila 48.

⁶⁹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 27, 50.

⁷⁰ Loc. cit., dosarul nr. 813, filele 270, 271.

⁷¹ „Cuvînt nou“, anul I, nr. 5, din 13 octombrie 1934.

lui metalurgist din Cluj, luându-se în discuție mersul grevei la „Junasz“, s-a hotărât „ca toți muncitorii metalurgiști din Cluj să declare că vor fi solidari cu acțiunea muncitorilor greviști de la «Junasz» și îi vor sprijini materialicește cât și moralicește”⁷². În zilele următoare, în baza acestei hotărâri, numeroase au fost dovezile de solidaritate a muncitorilor clujeni cu greviștii de la „Junasz”.

Un exemplu emoționant de solidaritate proletară este menționat de unul dintre ziarele vremii în care se arată cum luptătorii antifasciști deținuți la Văcărești, scriind greviștilor de la „Astra” și mulțumindu-le pentru ajutoarele ce le-au fost trimise prin comitetele pentru apărarea antifasciștilor și patronajele populare, relevau: „Noi, fiindcă sîntem închiși, nu putem să vă ajutăm cu nimic materialicește, dar sîntem cu tot sufletul alături de voi, alături de lupta voastră”⁷³.

Este important de subliniat că, la rîndul lor, metalurgiștii au manifestat de fiecare dată atenție și sprijin pentru lupta altor categorii de muncitori. La 10 noiembrie 1935, de pildă, la București, în cadrul întrunirii sindicatelor metalurgiste, a fost votată o moțiune în care se spunea: „Ne solidarizăm în totul cu greva muncitorilor pielari de la Fabrica «Dermata», obligîndu-ne să dăm tot concursul material și moral, precum și lansarea unor liste de subscripție și trimiterea unor delegați în acest scop la Cluj, care să ia contact cu greviștii”⁷⁴. Pe linia exemplelor de solidaritate manifestată de metalurgiști cu muncitorii din alte ramuri se înscrie, de asemenea, intrarea în grevă de solidaritate, la 11 februarie 1935, cu minerii greviști din Anina a muncitorilor fabricii de șuruburi și ai secției mecanice a U.D.R. din localitate⁷⁵.

Faptul că un detașament așa puternic al clasei muncitoare se solidariza de fiecare dată cu lupta grevistă a altor ramuri avea efecte pozitive asupra desfășurării luptei greviste în general. Acest lucru constituia pentru patroni un avertisment hotărât, iar pentru clasa muncitoare aflată în luptă un imbold mobilizator. Referindu-se, de pildă, la sorții de izbîndă ai grevei începute de muncitorii de la Distileria lemnului Margina Reșița, la 6 martie 1934, „Lumea nouă” releva că: „Izbînda lor este asigurată, căci sînt sprijiniți de cei 4 000 de muncitori de la Uzinele Reșița”⁷⁶. Într-adevăr, pentru a susține lupta acestora, și pentru propriile lor revendicări, au intrat imediat în luptă și metalurgiștii de la U.D.R.⁷⁷.

Acțiunile duse în comun de metalurgiști și muncitori din alte ramuri ori solidarizarea unora cu alții au impus mișcarea grevistă desfășurată în acei ani ca pe o problemă la ordinea zilei de care patronii și statul burghez-moșieresc au trebuit să țină cont.

Lupta revoluționară a muncitorimii metalurgiste în anii la care ne referim se caracterizează, în afara lanțului de acțiuni greviste și a celorlalte conflicte colective de muncă, prin existența unor permanente stări de nemulțumire în sînul său, stare ce a avut menirea de a ține în tot timpul sub presiune pe patroni și a-i determina astfel să acorde unele îmbunătățiri ori de

⁷² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 384.

⁷³ „Arena”, anul I, nr. 5, din 16 mai 1936.

⁷⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 413.

⁷⁵ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 824, fila 86.

⁷⁶ „Lumea nouă”, anul XXVIII, nr. 12, din 18 martie 1934.

⁷⁷ Vezi E. Cimponeriu: art. cit., pag. 135.

cîte ori muncitorii le-au pus în faţă perspectiva declanşării grevei ori a deschiderii conflictului colectiv de muncă.

Între aceste acţiuni, un rol important l-au avut cele îndreptate împotriva şomajului şi a concedierilor, care în metalurgie, ca şi într-o serie de alte ramuri, erau în creştere. Din acţiunile mai importante duse pe acest tărîm se impun cele de la „Wolf“-Bucureşti, „Titan“-Galaţi, „Rieger“-Sibiu, Fabrica de şuruburi Anina în 1934⁷⁸; ale metalurgiştilor de la Şantierul franco-român Brăila în 1935⁷⁹, ale metalurgiştilor de la U.D.R. şi de la „Goldenberg“-Brăila în 1936⁸⁰, la „Astra“-Arad în 1937⁸¹ şi de la Fabrica de unelte agricole Bocşa română în ianuarie 1938⁸². „Hotărîrea luată de Direcţiunea uzinelor — semnalau organele poliţieneşti din Brăila la 18 martie 1936, de pildă, în legătură cu frământările de la „Goldenberg“ — a produs o agitaţie indescriptibilă în rîndurile celor peste o mie de lucrători. Ameninţaţi să rămînă pe drumuri, muritori de foame, împreună cu familiile lor, cu care la un loc formează aproape 5 000 de suflete, lucrătorii au decis să lupte prin toate mijloacele spre a nu se lovi în soarta lor“⁸³. Iar din Arad, un an mai tîrziu, la 20 martie 1937, chestura de poliţie raporta că „muncitorii (de la „Astra“ — *n.n.*) sînt nemulţumiţi şi agitaţi din cauza concedierilor ce se fac şi, în cazul cînd se va continua cu concedierile, sînt hotărîţi a recurge la grevă generală“⁸⁴.

Este important de subliniat că, urmare a combativităţii muncitorilor, în faţa ameninţării cu declararea grevei în fiecare din cazurile amintite, ca şi-n alte numeroase asemenea lor, patronii au fost nevoiţi să anuleze măsurile de concediere şi să se angajeze în faţa muncitorilor că un timp anumit nu vor mai recurge la concedieri. Aşa, de pildă, la „Astra“-Arad, re-trăgînd preavizările pentru concediere, Direcţia uzinelor se angaja, la 20 martie 1937, ca pe timp de 6 luni să nu mai recurgă la concedieri. Acest important succes al muncitorilor a fost pe loc inclus în contractul colectiv, încheiat în urma acestui conflict de muncă⁸⁵.

Deşi nu s-au transformat în greve ori în conflicte colective de amploare, prin desfăşurarea şi rezultatele bune obţinute de muncitori, deosebite au fost în această perioadă şi numeroasele acţiuni duse împotriva încercărilor de reducere a salariilor, contra amenzilor, scumpetei, condiţiilor mizere de muncă şi de trai, pentru plata concediilor, plata orelor suplimentare etc. Dintre acţiunile desfăşurate pe această linie, deosebite au fost cele de la „Malaxa“, U.D.R., „Feroemail“-Ploieşti în 1934⁸⁶, „Metaloglobus“-Bucureşti, Atelierul mecanic „Concordia“-Ploieşti, U.D.R. în 1935⁸⁷, „Malaxa“,

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, fila 84; dosarul nr. 1 043, fila 304; A.M.S.P.S., dosarele nr. 730 şi 604; „Proletarul“, anul VIII, nr. 77, din 16 septembrie 1934.

⁷⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 560, fila 247.

⁸⁰ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 491; A.M.S.P.S., dosarul nr. 604, fila 223.

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, filele 58, 59, 60, 71, 72.

⁸² Loc. cit., dosarul nr. 7 027, fila 36.

⁸³ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 491.

⁸⁴ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, filele 58—60.

⁸⁵ Loc. cit., filele 71, 72.

⁸⁶ „Descătuşarea“, anul X, nr. 1, din 20 ianuarie 1935; „Buletinul sindical“ din 1934.

⁸⁷ „Scînteia Prahovei“, anul II, nr. 7, din 20 iulie 1935; „Cazarma“, anul V, nr. 2, din august 1935.

Uzinele de fier din Hunedoara, „Metalurgia“-București, U.D.R. în 1936⁸⁸ și Călan, U.D.R., atelierele mecanice Petroșeni în 1937⁸⁹.

Și aceste acțiuni, în marea lor majoritate, s-au încheiat cu succese ale muncitorilor. Energia cu care au luptat metalurgiștii reșițeni în toată această perioadă a impus, de pildă, la 22 august 1936, pentru prima dată de la greva din 1926 *, începerea tratativelor pentru încheierea unui contract colectiv⁹⁰, iar la începutul anului 1937 mărirea salariilor cu 3—15% la majoritatea sectoarelor uzinei⁹¹.

Lupta revoluționară a muncitorimii metalurgiste se caracterizează în acei ani, în afara acțiunilor duse împotriva exploatarea capitalistă, și prin o serie de acțiuni împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței naționale, pentru crearea Frontului popular antifascist.

Una dintre cele mai semnificative acțiuni pe această linie a avut loc la 18 august 1934 în Capitală și este prezentată în ziarul „Scînteia“, în articolul „Marea demonstrație în front unic a muncitorilor de la «Malaxa» și «Titan»“. După ce au participat, în front unic, la întrunirea demonstrativă convocată de organizația P.C.R. de la Uzinele „Malaxa“, un mare număr de muncitori au demonstrat pe străzi cu steagul roșu și scandînd lozincile „Jos atacul contra vieții muncitorilor!“, „Jos fascismul!“. Ziarul „Clopotul“ aprecia în legătură cu această acțiune atitudinea solidară a populației de pe parcurs care s-a alăturat demonstrației⁹².

O acțiune energică a inițiat și organizația P.C.R. din Fabrica „Metal“ din Capitală, tot în cursul lunii august 1934. După ce în fața fabricii a avut loc o întrunire, în cadrul căreia s-a votat o moțiune de protest contra noilor atacuri patronale asupra nivelului lor de trai și contra pericolului fascist, participanții la acțiune au demonstrat în front unic pe străzi, sub lozincile „Vrem eliberarea ceferiștilor!“, „Vrem mărirea de salariu!“⁹³.

Demonstrații asemănătoare au avut loc și în alte centre ale țării. La Sibiu, de pildă, peste 400 de muncitori de la Fabrica de mașini „Rieger“ au demonstrat, la 7 iunie 1937, pe străzile orașului și în fața prefecturii, cerînd de lucru, anularea concedierilor, apărarea dreptului la muncă și protestînd împotriva acțiunii organizațiilor fasciste⁹⁴.

În afara demonstrațiilor antifasciste, muncitorii metalurgiști au desfășurat în acei ani, sub conducerea P.C.R., și alte variate acțiuni prin care și-au exprimat poziția lor potrivnică acțiunii organizațiilor fasciste, pericolului fascist în general. La „Malaxa“, de pildă, muncitorii au replicat în mai multe rînduri încercărilor bandelor fasciste de a-i împiedica să difuzeze presa democratică⁹⁵. La 1 iulie 1936, la Reșița, participanții la întrunirea sindi-

⁸⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, filele 147, 156, 158, 178; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 364, fila 9; „Scînteia“, anul VI, nr. 10—11 (79—80), din august 1936; „Să ne dăm miinile“ din februarie 1936.

⁸⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, filele 13, 20; dosarul nr. 7 018, fila 34; dosarul nr. 7 367, fila 168; A.M.S.P.S., dosarul nr. 1 016.

* Timp de 10 ani, metalurgiștii reșițeni lucraseră în baza prevederilor unui regulament întocmit de U.D.R.

⁹⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 826, filele 158, 178.

⁹¹ Loc. cit., filele 13, 20; dosarul nr. 7 018, fila 34.

⁹² „Clopotul“, anul II, nr. 5, din 7 septembrie 1934.

⁹³ „Scînteia“, anul IV, nr. 11, din 14 august 1934.

⁹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 777, fila 1.

⁹⁵ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 207, fila 5; „Lumea nouă“, anul XXX, nr. 26 și 27, din 28 iunie și 5 iulie 1936.

catului metalurgist protestau vehement contra terorii, suprimării activității organizațiilor democratice și a presei antifasciste⁹⁶ și cereau pedepsirea exemplară a bandelor fasciste ce se dedaseră în acele zile la acțiuni criminale în Valea Jiului și în alte centre⁹⁷. Hotărît au acționat și muncitorii metalurgiști din Cugir atunci cînd, la 8 august 1937, în localitate au sosit delegați ai organizației fasciste „Reacțiunea” pentru a pune bazele unei filiale acolo. Refuzul unanim al muncitorilor a determinat pe acești delegați să părăsească imediat localitatea⁹⁸.

Între prilejurile deosebite de manifestare a sentimentelor antifasciste ale muncitorilor metalurgiști, un rol important l-au avut zilele aniversative. Pentru acțiunile antifasciste organizate în anul 1935, în cinstea memorabilelor zile de 15—16 februarie 1933, de pildă, mai mulți muncitori de la „Malaxa” au fost arestați⁹⁹. Acțiuni deosebite se desfășurau în fiecare an cu prilejul zilei de 1 Mai. La 1 Mai 1934, de pildă, acțiuni reușite au organizat metalurgiștii de la „Wolf” și „Lemaître” din Capitală¹⁰⁰, „Astra-Honterus”-Brașov¹⁰¹ etc. În chip asemănător, cu toate măsurile represive instituite de autorități¹⁰², la Reșița și Hunedoara metalurgiștii au organizat sărbătorirea zilei de 1 Mai în anii 1935, 1936 și 1937¹⁰³.

Hotărîrea de luptă antifascistă a metalurgiștilor s-a manifestat din plin și cu alte prilejuri. Cu ocazia alegerilor parlamentare parțiale desfășurate la 18 februarie 1936 în județul Hunedoara¹⁰⁴, de pildă, muncitorii metalurgiști din acest județ, în primul rînd cei de la Uzinele Hunedoara, comuniști, social-democrați sau aparținînd altor partide și organizații și-au dat mîna¹⁰⁵, susținînd în front unic, pînă la victorie, pe candidatul forțelor democratice împotriva celui fascist gogo-cuzist. Experiența dobîndită în aceste alegeri a călăuzit pe muncitorii metalurgiști și în campaniile electorale și alegerile ce au urmat. În alegerile județene din Hunedoara desfășurate la 25 iulie 1937, de pildă, din nou comuniștii și social-democrații¹⁰⁶, laolaltă cu membri ai Frontului plugarilor, precum și ai P.N.Ț., au luptat uniți pînă la victoria frontului democratic asupra cîrdășiei liberalo-cuziste¹⁰⁷. În aceste alegeri, muncitorii metalurgiști au adus o contribuție însemnată, deși împotriva lor autoritățile au exercitat numeroase presiuni pentru a-i determina să nu se prezinte la vot, așa cum s-a întîmplat, de pildă, cu muncitorii din Cugir care, pentru participare la vot, au fost de a doua zi concediați¹⁰⁸.

⁹⁶ A.M.S.P.S., dosarul nr. 637.

⁹⁷ Arhivele statului Deva, fondul Tribunalului județului Hunedoara, dosarul P 1—2 983/1936, filele 143—154.

⁹⁸ A.M.S.P.S., dosarul nr. 1 014.

⁹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 172, fila 240.

¹⁰⁰ Loc. cit., dosarul nr. 165, filele 251, 252.

¹⁰¹ Loc. cit., fondul nr. 26, dosarul nr. 4 229, filele 312, 320.

¹⁰² Arhivele statului Oravița, fondul prefecturii, dosarul „1 mai 1935”.

¹⁰³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 024, filele 51, 52; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 298, fila 48; E. Cimponeriu: art. cit., pag. 140.

¹⁰⁴ Vezi detalii în Gh. Ioniță: „Succesul forțelor democratice sub conducerea P.C.R. în alegerile parțiale din februarie 1936”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1961.

¹⁰⁵ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Chestura poliției Deva, dosarul nr. 44, vol. I/1936, fila 3.

¹⁰⁶ „Adevărul” din 30 iulie 1937.

¹⁰⁷ Arhiva dr. Petru Groza, cutia 26, vol. 4, fascic. 8; cutia 32, vol. 9, fascic. 1; cutia 33, vol. 4, fascic. 1.

¹⁰⁸ A.M.S.P.S., dosarul nr. 1 014.

Participarea activă a muncitorimii metalurgiste la numeroasele acțiuni desfășurate în anii la care ne referim pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și crearea pe această bază a Frontului popular antifascist au consacrat-o pe mai departe ca unul dintre cele mai importante detașamente ale clasei muncitoare din România.

★

Lupta muncitorilor metalurgiști din România dusă împotriva exploatarei capitaliste și pericolului fascist în anii 1934—februarie 1938 a constituit o parte inseparabilă a luptei duse de masele muncitoare în întregul lor pentru crearea Frontului popular antifascist.

Privite sub raportul numărului și amploarei lor, acțiunile muncitorimii metalurgiste duse în acea perioadă au constituit o pagină însemnată în istoria mișcării muncitorești din țara noastră și, în același timp, o continuare nemijlocită a luptelor eroice din 1933, iar din unele puncte de vedere o dezvoltare a experienței acestora în noile condiții.

Având un caracter organizat, aceste acțiuni s-au soldat în numeroase cazuri cu succesul muncitorilor. Participarea la acțiuni a muncitorilor comuniști, social-democrați sau neorganizați — pe o platformă comună — a chezurat succesul luptei și a învederat o dată mai mult perspectivele reale ce stăteau în calea mișcării muncitorești din țara noastră pe linia luptei pentru crearea Frontului unic muncitoresc.

Prin conținutul lor, prin pregătirea și nivelul combativ la care s-au desfășurat, acțiunile muncitorimii metalurgiste, conjugate cu ale celorlalte detașamente ale clasei muncitoare, au demonstrat că proletariatul din România se afla în avangarda maselor muncitoare care desfășurau curajoase lupte împotriva exploatarei capitaliste, pentru democrație, independență națională și pace, pentru crearea Frontului popular antifascist.

Acțiunile desfășurate de muncitorimea metalurgică în anii 1934—februarie 1938 împotriva exploatarei capitaliste și a pericolului fascist, soldate cu succesele importante la care ne-am referit, au constituit o școală de călire proletară a miilor de participanți la greve, demonstrații etc., indiferent că erau comuniști, social-democrați ori muncitori neorganizați. Aceste acțiuni au dus, în același timp — o dată cu întărirea neconținută a organizațiilor de clasă ale muncitorilor —, la facerea unor pași noi pe drumul creării unității de acțiune a clasei muncitoare în întregul ei.

Existența în rândurile metalurgiștilor a unei permanente stări de spirit revoluționare vădea potențialul de luptă al acestui detașament al clasei muncitoare din România, hotărâtă să ducă lupta în fruntea întregului popor împotriva dictaturii regale, iar apoi contra dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist, pentru independența și suveranitatea patriei, luptă ce a culminat cu victoria insurecției antifasciste din august 1944 și instaurarea regimului democrat-popular.

*Istoria Rezistenței și noua generație din R.P.R.**

nii care au trecut de la prima Conferință internațională privind învățămîntul istoriei Rezistenței, ce a avut loc în noiembrie 1959, la Florența, pe tema „Rezistența și noile generații”, permit reanalizarea și stabilirea unui nou bilanț al realizărilor obținute în direcția cultivării în rîndurile tineretului a tradițiilor luptei eroice antifasciste, desfășurate pe plan național și internațional în perioada celui de-al doilea război mondial.

Nobilele aspirații, în numele cărora au luptat și au dat grele jertfe militanții din rezistența antifascistă, au căpătat tot mai mult viață în conștiința și activitatea creatoare a maselor de tineret din patria noastră.

Acordînd o mare atenție problemei educării tinerei generații din România în spiritul celor mai înalte idealuri umanitare, statul nostru democrat-popular și-a adus și își aduce în același timp contribuția la acțiunile pe scară internațională, în scopul rezolvării în acest sens a problemei tineretului. Luînd cuvîntul în fața Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, la a XV-a sesiune a acesteia, Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia : „Oricare ar fi concepțiile noastre politice sau filozofice, dacă milităm pentru pace, dacă ne este scumpă viața și munca creatoare a oamenilor, nu ne poate fi indiferent modul cum sînt îndrumate și pregătite pentru viață vîrstarele tinere ale omenirii, dacă ele sînt învățate să prețuiască omul și realizările sale materiale și spirituale sau, dimpotrivă, sînt crescute în spiritul negării creațiilor umane, al urii rasiale și naționale, al militarismului și războiului”.

Pornind de la ideea că tineretul poate și trebuie să joace un rol important, un rol activ în lupta pentru realizarea țelurilor păcii și coexistenței pașnice, guvernul român a propus atunci înscrierea pe ordinea de zi a sesiunii O.N.U. a punctului intitulat : „Măsuri pentru promovarea în rîndurile tineretului a ideilor păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare”.

Urmînd această linie directoare și animați de aceleași năzuințe, reprezentanții români la cel de-al IV-lea Congres al Federației internaționale a rezistențelor, ținut la Varșovia, în decembrie 1962, precum și la reuniunile biroului Federației, au susținut înscrierea în programul de orientare și de acțiune al F.I.R. a sarcinii de a se face cunoscute tinerelor generații istoria

* Comunicare prezentată în cadrul celei de-a II-a Conferințe internaționale privind învățămîntul istoriei Rezistenței (Praga, 13—15 aprilie 1965).

Rezistenței și idealurilor care au însuflețit pe luptătorii ei, de a se organiza cea de-a II-a Conferință internațională pentru învățămîntul istoriei Rezistenței.

Educarea tinerei generații din țara noastră în spiritul patriotismului și internaționalismului, al idealurilor luptătorilor antifasciști a cunoscut în anii din urmă o continuă dezvoltare, pe multiple planuri.

Cea de-a 20-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist a dat un nou și puternic impuls activității de cercetare, creație și valorificare a tradițiilor luptei antifasciste a poporului român, luptă al cărei apogeu și încoronare a constituit-o insurecția armată antifascistă din august 1944 — cotitură radicală în istoria patriei noastre. Înfăptuită de forțele populare, patriotice, organizate și conduse de Partidul Comunist din România, în condițiile favorabile create de înaintarea Armatei sovietice, insurecția armată antifascistă a dus la răsturnarea dictaturii militare-fasciste și la întoarcerea armelor de către întreaga Armată română împotriva Germaniei hitleriste. Ea a descătușat nesecatele energii revoluționare ale maselor poporului, constituind începutul profundelor transformări economice, sociale și politice, al căror rezultat l-au constituit făurirea și consolidarea regimului democrat-popular, victoria definitivă a socialismului în R.P.R.

Cu prilejul acestei glorioase aniversări, istorici, foști militanți antifasciști, literați, artiști etc. au pus la îndemîna maselor populare noi date, fapte și opere inspirate din epopeea rezistenței și luptei antifasciste. În București a fost organizată o expoziție documentară privind istoricul luptei antifasciste, pregătirea și îndeplinirea insurecției armate din august 1944, care a fost vizitată de cca. 160 000 de oameni, în majoritate tineri.

În învățămîntul românesc de toate gradele un loc important ocupă istoria rezistenței antifasciste a poporului român, precum și a celorlalte popoare.

În afara instituțiilor școlare există încă multiple și variate domenii de activitate convergînd spre un țel comun — cultivarea în masele de tineret și în rîndurile largi ale opiniei publice a spiritului și idealurilor Rezistenței.

Astfel, activitatea de cercetare științifico-istorică pe probleme ale rezistenței antifasciste, desfășurată în anii din urmă în țara noastră, s-a concretizat în apariția a o serie de noi lucrări. Dintre acestea menționăm : „Contribuția României la războiul antihitlerist“, elaborată de un colectiv de istorici și ofițeri superiori (București, 1958, 572 pagini) ; „România în al doilea război mondial“ de Ion Popescu-Puțuri, Gheorghe Zaharia, N. Goldberger, N. N. Constantinescu și N. Copoiu (București, 1964, 120 pagini) ; „20 de ani de la eliberarea României“ (București, 1964, 120 pagini) ; „23 August 1944. Culegere de articole“ (București, 1964, 118 pagini) ; „Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist“ de V. Anescu (București, 1964, 184 pagini) ; „Din istoria contemporană a României“ (București, 1965, 428 pagini) ; „Pentru patrie“ — momente și figuri de tineri eroi din războiul dus de România împotriva Germaniei hitleriste (București, 1964, 398 pagini) etc.

Au apărut, de asemenea, numeroase studii, comunicări, note științifice și documente publicate în reviste de specialitate (revista „Studii“, editată de Institutul de istorie al Academiei R.P.R., revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“, „Revue roumaine d'histoire“, editată de secția de istorie a Academiei R.P.R. și altele). Materiale de cercetare a perioadei 1940—1944 au apărut și în revistele „Probleme economice“,

editată de Institutul de cercetări economice al Academiei R.P.R., în „Studii și cercetări juridice“, editată de Institutul de cercetări juridice al Academiei R.P.R., ș.a.

Lucrările și studiile elaborate recent au avut darul de a contura și clarifica mai bine problemele de bază ale luptei antifasciste din România, linia justă urmată de Partidul Comunist din România de unire și coalizare a tuturor forțelor interesate în lupta împotriva fascismului, a hitlerismului, pentru dobândirea independenței naționale, caracterul larg de masă al insurecției antifasciste, semnificația istorică și urmările acesteia pe plan intern și extern. Izvoare ale timpului arată cum răsturnarea dictaturii militare-fasciste la 23 August 1944, întoarcerea armelor de către întreaga Armată română împotriva hitleriștilor, alăturarea României la coaliția antihitleristă au contribuit la grăbirea prăbușirii întregului dispozitiv militar german din sud-estul Europei și la accentuarea superiorității de forțe în favoarea Națiunilor Unite. Alături de Armata sovietică, Armata română a luptat eroic, cu întregul efectiv, pentru izgonirea trupelor germano-fasciste de pe teritoriul țării și apoi pentru nimicirea inamicului fascist pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la capitularea celui de-al III-lea Reich. Pentru participarea activă la luptele de pe frontul antihitlerist, peste 300 000 ostași, ofițeri și subofițeri ai Armatei române au primit ordine și medalii românești, sovietice, cehoslovace, ungare. În țară, masele populare, acționînd într-o impresionantă unitate, și-au încordat toate puterile, acceptînd orice privațiuni, pentru a asigura resursele și mijloacele necesare frontului.

Punînd într-o vie lumină factorii interni, cercetarea științifică a relevat totodată corelația și interacțiunea strînsă dintre aceștia și condițiile generale de ordin extern, dintre rezistența și lupta antifascistă desfășurată în cadrul național și internațional; ea evidențiază avîntul de luptă pe care victoriile coaliției antihitleriste, în primul rînd al Uniunii Sovietice, îl insuflau forțelor patriotice, antifasciste din țara noastră, ajutorul reciproc pe care popoarele și l-au acordat în interesul măreței cauze comune.

Fiînd elaborate multe dintre ele într-o formă accesibilă și apărute în tiraje mari, lucrările istorice editate cu prilejul celei de-a 20 aniversări a eliberării României se adresează unor largi mase, inclusiv de tineri, ajutînd la însușirea de către acestea a unor cunoștințe cît mai bogate și mai temeinice cu privire la istoria Rezistenței, la cultivarea dragostei și mîndriei patriotice pentru lupta grea și plină de eroism dusă de poporul român împotriva barbariei fasciste, precum și a stimei și respectului pentru faptele și realizările celorlalte popoare.

Pe tărîm literar, cei mai valoroși și reputați poeți și prozatori români au redat în opere ale lor momente și aspecte ale luptei antifasciste. Menționăm dintre aceștia pe marele poet Tudor Arghezi (pamfletul „Baroane“, vizînd pe ambasadorul hitlerist la București, Killinger, și ciclul de poezii „Carnet — 1 Mai 1944“), pe scriitorii George Călinescu („Scrinul negru“), Geo Bogza („Anii împotrivirii“), Zaharia Stancu („Rădăcinile sînt amare“), Titus Popovici („Străinul“), Eugen Barbu („Șoseaua Nordului“), Aurel Mihaile („Nopti înfrigate“), Sütto András („Caricaș risipitorul“) etc.

Tirajul aproximativ al unei liste selective, cuprinzînd aproape 100 de lucrări axate pe teme ale luptei de rezistență antifascistă, totalizează 1 250 000 de exemplare.

Lucrări dramatice cu subiecte din istoria luptei antifasciste, aparținînd unor autori ca Aurel Baranga („Arcul de triumf“), Al.Voitin („Oameni

care tac“), Titus Popovici („Passacaglia“), Laurențiu Fulga („Ultimul mesaj“) și alții, au fost puse în scenă de principalele teatre din R.P.R., fiind vizionate de aproape 600 000 de spectatori.

Au fost traduse și editate sau reeditate multe opere de seamă ale literaturii universale inspirate din rezistența și lupta antifascistă, ca, de exemplu: Mihail Șolohov („Soarta unui om“), Aleksandr Fadeev („Tînăra gardă“ — a VIII-a ediție), Konstantin Simonov („Vii și morți“), Konstantin Fedin („Rugul“), Nalkowska („Profesorul Spanner“), Wygodsky („Omul cu căruciorul“), Otcenašek („Romeo, Julieta și întunericul“), Mnacko („Moartea se numește Engelchen“), Dimităr Dimov („Tutunul“), Bruno Apitz („Gol între lupi“), Pierre Daix („Maria“), Jorge Semprun („Marea călătorie“), Jesus López Pacheco („Dragoste interzisă“) etc.

Cinematografia română aduce la rîndul ei o contribuție substanțială la cultivarea în rîndurile tineretului a tradițiilor rezistenței antifasciste. Au fost realizate 12 filme artistice de acest gen („Valurile Dunării“, distins cu Marele premiu la festivalul de la Karlovy-Vary din 1960, „Dincolo de brazi“, „Străinul“, „La 4 pași de infinit“ etc.). La acestea se adaugă 9 filme documentare avînd ca tematică lupta antifascistă a poporului român, printre care cel intitulat „Pagini de istorie“, consacrat celei de-a XX-a aniversări a eliberării României.

O bogată și sugestivă reflectare a găsit istoria Rezistenței în domeniul artelor plastice. Grafica și pictura, numai la o cercetare sumară, numără peste 40 de autori, cu sute de lucrări. Iosif Iser (cu compoziția „Ajunge“), Al. Ciucurenco („Decapitarea Olgăi Bancic“), Aurel Jiquid („Eliberarea“), Gh. Șaru („Gardă patriotică la 23 August 1944“), Jules Perahim („Întoarcerea partizanului“), Titina Călugăru („Gărzile patriotice“), Vida Geza („Din lagăr în lagăr“) etc. sînt nume de prestigiu, ale căror opere inspirate din lupta antifascistă împodobesc muzeele de artă din R.P.R.

Opere remarcabile pe tema rezistenței antifasciste au realizat sculptorii: Ion Jalea („Partizanii“), Boris Caragea („Victoria“), Iulia Oniță („Patriotă înarmată“), Ion Irimescu („Partizani înarmați în Delta“) etc. La expozițiile bienale de artă plastică au fost premiate mai multe lucrări care înfățișează momente din lupta forțelor patriotice pentru doborîrea fascismului („Manifeste ilegale“ de Suteu Iulius, „Gărzi muncitorești“ de Ionel Iobăgel etc.).

În ultimii ani, în orașele principale ale țării (București, Timișoara, Baia Mare, Oradea, Tîrgu-Mureș și altele) au fost ridicate monumente în cinstea eroilor antifasciști. În capitala țării a fost înălțat în anul 1963 un impunător monument al eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism.

În domeniul muzicii, compozitorii Gh. Dumitrescu (opera „Fata cu garoafe“), Matei Socor („Mama“ — poem simfonic), D. Bughici (poemele simfonice „Donca Simo“ și „Filimon Sîrbu“) și alții au ilustrat în creațiile lor suferințele și avîntul de luptă al patrioților români în perioada rezistenței antifasciste. Au fost create, de asemenea, multe cîntece patriotice de masă pe tema luptei împotriva fascismului.

Un mare rol în evocarea luptelor eroice antifasciste îndeplinește presa. Cotidiene ca „Scînteia“, „România liberă“, „Munca“, înglobînd un tiraj de aproape 1 500 000 de exemplare, publică sistematic materiale privind

istoria Rezistenței, cu prilejul aniversărilor și comemorărilor naționale și internaționale.

Periodice cu o bogată circulație, ca revista social-politică și culturală „Contemporanul“, revistele literare „Luceafărul“, „Gazeta literară“, „Secolul 20“, revista ilustrată „Flacăra“ redau în paginile lor materiale asemănătoare. Publicațiile pentru tineret „Scînteia tineretului“, „Tînărul leninist“, „Viața studentescă“, „Scînteia pionierului“, „Luminița“ și altele, al căror tiraj se ridică la aproape 1 000 000 de exemplare, cuprind evocări povestiri, schițe, reportaje, documente ale vremii axate pe teme ale luptei împotriva fascismului. Cu ocazia aniversărilor și comemorărilor se realizează în presa de tineret pagini și editoriale ce oglindesc semnificația evenimentelor respective.

Pentru masele de tineret a fost organizat concursul permanent „Iubiți cartea“. În bibliografia recomandată la acest concurs sînt prevăzute lucrări care privesc date și momente din istoricul luptei antifasciste. Periodic se organizează simpozioane, seri literare, întâlniri cu scriitori, recenzii asupra cărților care evocă lupta plină de abnegație a patrioților români împotriva fascismului.

La rîndul său, radioteleviziunea organizează, atît cu prilejul aniversărilor și comemorărilor, cît și în afara acestora, emisiuni legate de tematica Rezistenței, ca, de pildă, emisiunea săptămînală intitulată „În slujba patriei“, consacrată tineretului.

În R.P.R. există o serie de muzee și expoziții care înfățișează lupta antifascistă desfășurată în România. Astfel, Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român are săli care cuprind exponate de documente privind lupta maselor populare, în frunte cu clasa muncitoare, împotriva pericolului fascist în anii 1933—1940, a dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist în anii 1940—1944, înfăptuirea insurecției armate antifasciste din august 1944, participarea României la războiul antihitlerist.

Un muzeu a fost organizat la fosta închisoare Doftana, unde au fost deținuți numeroși militanți comuniști și antifasciști.

Muzeul militar prezintă pe larg atitudinea ostilă a maselor de soldați și a ofițerilor patrioți față de trupele germane și războiul lui Hitler, participarea Armatei române la înfăptuirea actului de la 23 August 1944, contribuția României la războiul antihitlerist.

Muzeul orașului București înfățișează lupta maselor populare din Capitală împotriva fascismului, a războiului hitlerist, aportul maselor bucu-reștene și din împrejurimi, alături de formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare, la lichidarea rezistențelor trupelor hitleriste în zilele insurecției antifasciste, precum și alte aspecte din lupta antifascistă.

Au fost organizate, de asemenea, 14 muzee permanente regionale de istorie, care cuprind și materiale privind istoricul luptei de rezistență antifascistă.

Case memoriale, plăci comemorative, monumente care amintesc de luptele duse de forțele patriotice ale poporului român împotriva fascismului se pot întîlni în toate părțile țării. Ele atrag mase tot mai largi de oameni, dintre care mulți tineri în inimile cărora se păstrează amintirea și recunoștința față de faptele nepieritoare ale rezistenților antifasciști.

Vizite sistematice la muzee, case memoriale, monumente și locuri istorice au loc și sub egida organizațiilor de tineret.

Uniunea Tineretului Muncitor, căreia îi revine un rol deosebit în educarea tinerei generații, folosește o gamă întreagă de mijloace și metode menite să cultive în rândurile tinerilor tradițiile și idealurile Rezistenței. Astfel, ea a organizat împreună cu asociațiile studenților peste 20 000 de cercuri de învățămînt educativ, cuprinzînd un mare număr de tineri muncitori, țărani, intelectuali, studenți și elevi, în programul cărora sînt prevăzute prelegeri despre lupta patrioților români împotriva jugului hitlerist, pregătirea, desfășurarea și însemnătatea actului răsturnării dictaturii militare-fasciste și al alăturării României la coaliția antihitleristă, participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la lupta pentru zdrobirea Germaniei hitleriste. Totodată, U.T.M. a organizat un ciclu de conferințe, îndeosebi în școli și facultăți, care cuprind și probleme ale Rezistenței și la care participă peste 650 000 de tineri.

O rețea întinsă de universități populare, cămine culturale și cluburi oferă noi posibilități de evocare și popularizare a Rezistenței. Numai în perioada 1960—1964 au fost expuse, prin intermediul acestora, cca. 15 000 de conferințe și lecții, pe diferite teme ale luptei antifasciste, la care au participat aproximativ 2 000 000 de oameni. Disciplina Istoria patriei figurează în programele a peste 100 de universități populare. Dintre temele ce au fost expuse mai frecvent în întreaga țară menționăm: „România în perioada creșterii pericolului fascist“, „România în timpul celui de-al doilea război mondial“, „23 August — marea sărbătoare națională a poporului român“, „Participarea Armatei române, alături de Armata sovietică, la lupta împotriva fascismului“, „9 Mai — ziua victoriei împotriva Germaniei fasciste“ etc.

În cadrul unor adunări cu tineretul, al unor manifestări cultural-artistice, organizate la cluburi și cămine culturale, sînt invitați participanți la lupta din timpul Rezistenței, membri ai Comitetului veteranilor din războiul antifascist, care vorbesc despre lupta ce a fost dusă de poporul nostru împotriva regimului de tiranie fascistă, despre fapte de vitejie și eroism săvîrșite de ostașii români pe frontul antihitlerist.

Lectori expun în fața tinerilor conferințe despre lupta poporului român împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, despre actul istoric de la 23 August 1944 și semnificația sa. Se organizează, de asemenea, pentru tineri vizite la muzee, la locuri unde s-a desfășurat lupta antifascistă, vizionări de filme, piese de teatru, spectacole, simpozioane inspirate din lupta antifascistă a poporului român și a altor popoare.

★

Un cîmp vast de activitate creatoare este deschis în fața tineretului român, pentru a-și înfăptui visurile cele mai cutezătoare. În educarea sa, în formarea omului nou al societății noastre, un rol de seamă îndeplinesc glorioasele tradiții ale luptei antifasciste, învățămintele prețioase ale istoriei Rezistenței. Reliefîndu-se amplu istoria Rezistenței pe plan național, în țara noastră se acordă totodată prețuirea cuvenită prezentării istoriei Rezistenței desfășurate pe plan internațional. Statul nostru și organizațiile sociale din Republica Populară Română au acordat și acordă toată atenția transmiterii către noua generație a patrimoniului spiritual al Rezistenței.

Garanția educării în acest spirit a tineretului român o constituie linia fundamentală a politicii urmate cu consecvență de Republica Populară

Română, smulgerea din rădăcini în țara noastră a cauzelor de ordin obiectiv și subiectiv care au generat fascismul.

Bazindu-și relațiile sale internaționale pe principiile respectării independenței și suveranității, ale egalității popoarelor, ale respectului reciproc și neamestecului în treburile interne, Republica Populară Română, alături de toate forțele progresiste din lume, promovează activ colaborarea cu toate țările, pe baza principiilor coexistenței pașnice între state cu sisteme sociale diferite, sprijină acțiunile îndreptate spre destinderea încordării internaționale, spre zădărnicierea acțiunilor agresive ale imperialismului, este solidară cu toate popoarele care-și cuceresc și apără libertatea și independența națională, își aduce propria sa contribuție la lupta pentru pace și progres.

De aceea, poporul nostru s-a ridicat hotărît, alături de opinia publică mondială, contra agresiunii fățișe a imperialismului american împotriva poporului vietnamez, a încălcării flagrante a normelor relațiilor civilizate între popoare și state — grav pericol pentru pace în lume.

O chezășie de bază a apărării, consolidării și dezvoltării pe plan internațional a cuceririlor istorice ale glorioasei Rezistențe antifasciste rezidă în unitatea tuturor forțelor care în zilele noastre militează pentru pace, libertate și progres.

Un detașament puternic al luptei pentru transpunerea în viață a acestor aspirații profunde ale lumii contemporane îl reprezintă tineretul.

Dorința cea mai arzătoare a generației tinere, care a dat întotdeauna în războaie cel mai greu tribut de sînge, este de a împiedica o conflagrație termonucleară, de a vedea instaurată o pace trainică pe planeta noastră.

Însuflețit de patriotism fierbinte și internaționalism consecvent, crescut și educat în spiritul idealurilor luminoase ale Rezistenței, tineretul din Republica Populară Română își aduce, alături de tinerii de pe toate meridianele pămîntului, aportul său la triumful cauzei păcii, colaborării multilaterale și prieteniei strînse între toate popoarele.

GH. MATEI

*Studiarea istoriei Rezistenței în învățământul de toate gradele din R.P.R.**

În țara noastră, problemele luptei antifasciste și ale mișcării de rezistență se bucură de o atenție deosebită, fapt care reflectă sentimentele de simpatie și venerație față de cei ce și-au închinat activitatea și uneori și-au jertfit chiar viața nobilei cauze a libertății popoarelor. În același timp, cumoașterea luptei de rezistență servește ca un important mijloc de educare a maselor și îndeosebi a tinerei generații în spiritul patriotismului și internaționalismului socialist, al luptei unite cu toate forțele progresiste din lume, pentru a acționa în așa fel încât ororile de care s-au făcut vinovați fasciștii în fața omenirii să nu se mai repete niciodată.

Iată de ce în România — țară ce s-a eliberat cu 21 de ani în urmă de sub jugul fascist — problemele mișcării de rezistență sînt pe larg prezentate în procesul de învățămînt — principala formă de instruire și educare a tineretului.

Comunicarea de față își propune să arate tocmai modul în care se prezintă această problemă în învățămîntul de toate gradele din țara noastră, oprindu-se în principal asupra mijloacelor multiple care stau la îndemîna învățătorilor, profesorilor, elevilor și studenților pentru realizarea acestei misiuni.

Tratarea problemei Rezistenței este prevăzută în planurile de învățămînt, în programele școlare și în instrucțiunile elaborate de Ministerul Învățămîntului, sub forma unor lecții și capitole aflate în manuale, cursuri puse la îndemîna elevilor și studenților. În afara acestora, un mijloc important folosit în procesul instructiv-educativ îl constituie studierea istoriei locale, vizitarea muzeelor și monumentelor istorice, excursiile la locurile ce păstrează amintirea luptelor antifasciste, activitatea în cercurile de istorie ale elevilor și studenților etc. Toate acestea întregesc procesul didactic desfășurat în școală și au un rol deosebit, mai ales pe plan educativ, în formarea concepțiilor și atitudinilor democratice și antifasciste, ale idealurilor nobile de libertate și progres.

Așa cum este și firesc, studierea mișcării de rezistență se referă atît la lupta antifascistă desfășurată în țara noastră — ceea ce se realizează

* Comunicare prezentată în cadrul celei de-a II-a Conferințe internaționale privind învățămîntul istoriei Rezistenței (Praga, 13—15 aprilie 1965).

prin studierea istoriei patriei —, cît și la lupta de rezistență a celorlalte popoare care au avut de înfruntat pericolul sau chiar dominația fascistă — ceea ce constituie obiectul multor lecții de istorie universală contemporană. Fără îndoială, în procesul didactic se subliniază ori de cîte ori este cazul legăturile ce au existat între lupta antifascistă desfășurată de forțele democratice din țara noastră, sub conducerea Partidului Comunist din România, și lupta celorlalte popoare împotriva fascismului și a cotropirii hitleriste, ceea ce reflectă, în fond, comunitatea pe plan internațional a mișcării de rezistență.

Planul de învățămînt și programele școlare prevăd tratarea unor probleme de istorie și geografie încă din primele clase elementare sub forma lecturilor istorice, deci a unor povestiri cu caracter istoric referitoare la cele mai importante momente din trecutul poporului nostru; uneori în locul povestirilor se dau poezii cu caracter patriotic. Printre temele ce formează obiectul unor astfel de povestiri sau poezii se numără și unele referitoare la lupta antifascistă, la viața și activitatea unor eroi căzuți în lupta împotriva dictaturii fasciste antonesciene și trupelor hitleriste, ca și în războiul purtat împotriva Germaniei hitleriste după 23 August 1944. Deși astfel de lecturi nu formează obiectul unui manual aparte, ci sînt cuprinse în cărțile de citire, totuși ele reușesc să dea tinerilor școlari primele noțiuni istorice legate de mișcarea de rezistență și să dezvolte sentimentele de simpatie pentru cei ce au reprezentat-o cu eroism.

Menționăm că în aceeași perioadă a activității școlare se studiază geografia și istoria localității în care se află școala și a împrejurimilor acesteia, ceea ce oferă posibilitatea evocării atîtor locuri legate de trecutul de luptă al poporului, îndeosebi în anii dictaturii fasciste și în timpul războiului antihitlerist.

Începînd cu clasa a IV-a elementară (vîrsta de 10—11 ani), elevii trec la studierea sistematică a istoriei patriei, pe baza unor manuale independente destinate acestui obiect. La nivelul corespunzător vîrstei și pregătirii elevilor, studierea istoriei patriei se reia în clasele a VIII-a și a XI-a.

În toate aceste clase, studierea luptei de rezistență ocupă un loc important, reflectînd importanța deosebită ce se acordă unei perioade dintre cele mai eroice ale istoriei poporului nostru. Astfel, chiar în clasa a IV-a, problemelor celui de-al doilea război mondial și ale mișcării de rezistență le sînt consacrate 3 lecții; la clasa a VIII-a, numărul acestora crește la 4, pentru a ajunge, în clasa a XI-a, la 6 ore. Respectînd principiul tratării istoriei patriei în cadrul istoriei universale, la toate capitolele și lecțiile consacrate problemelor celui de-al doilea război mondial și mișcării de rezistență există paragrafe sau chiar lecții care tratează evenimentele corespunzătoare pe plan internațional: instaurarea dictaturii fasciste în Italia și Germania, primele agresiuni ale statelor fasciste, începutul și desfășurarea celui de-al doilea război mondial, lupta popoarelor cotropite de fasciști pentru apărarea și apoi pentru recucerirea independenței și libertății lor, înfrîngerea armatelor fasciste de către forțele coaliției antihitleriste, îndeosebi ca urmare a loviturilor hotărîtoare date Wehrmachtului de către armatele sovietice.

În aceste lecții sînt înfățișate pe de o parte atrocitățile fără seamăn comise de hitleriști pe teritoriile cotropite și chiar în propriul teritoriu împotriva forțelor democratice, iar pe de altă parte sînt prezentate acțiunile îndreptate împotriva ocupanților fasciști de către forțele patriotice, în fruntea

cărora s-au aflat comuniștii. Cum este firesc, un rol important se acordă în această lecție luptei eroice a popoarelor sovietice, pe front și în spatele frontului. Se trece apoi la analiza evenimentelor din România, unde s-a conturat tot mai mult pericolul fascist, ceea ce a dus, în septembrie 1940, la instaurarea dictaturii militare-fasciste. Ca o expresie a agresiunii fasciste împotriva României este analizat dictatul de la Viena, în urma căruia partea de nord a Transilvaniei a fost smulsă din trupul țării și predată Ungariei horthiste. În opoziție cu aceste acțiuni ale fasciștilor este înfățișată lupta patriotică și internaționalistă a forțelor democratice conduse de P.C.R. pentru făurirea Frontului popular antifascist, împotriva dictatului imperialist de la Viena, pentru salvarea independenței poporului român. Un loc însemnat este acordat în această lecție participării grupului de voluntari antifasciști români la lupta dusă de forțele democratice din Spania împotriva fascismului (1936—1939) și apoi încadrării unei părți a acestor voluntari în mișcarea de rezistență din Franța. Manualele menționează și numele unor eroi care și-au jertfit viața, constituind exemple minunate de luptă internaționalistă, de solidaritate a tuturor celor ce apărau omenirea de pericolul pe care-l reprezenta fascismul, oriunde acesta își făcea simțită prezența, cu întregul cortegiu al groaznicilor sale consecințe.

În lecția care tratează mișcarea de rezistență pe teritoriul României în timpul dictaturii militare-fasciste se reliefează lupta forțelor patriotice pentru răsturnarea acestei dictaturi, pentru întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Încununarea luptei antifasciste a poporului român a constituit-o insurecția armată din august 1944. La această problemă se subliniază rolul hotărâtor pe care l-a avut Partidul Comunist din România în organizarea și conducerea insurecției armate antifasciste, în primul rând rolul cadrelor de bază ale partidului aflate în închisori, lagăre și în afară, care, sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, au elaborat planul de pregătire și desfășurare a insurecției, pe baza unirii într-un singur front a tuturor forțelor interesate în doborârea dictaturii militare-fasciste. În același timp, partidul comunist a folosit cu pricepere împrejurările favorabile create de succesele militare ale coaliției antihitleriste, și în primul rând de victoriile strălucite ale armatelor sovietice. În lecții se subliniază faptul că insurecția armată a fost opera poporului român, organizat și condus de partidul clasei muncitoare, și se scoate în relief importanța internă și internațională a acestui eveniment de cotitură în istoria României.

Vorbind despre participarea țării noastre, cot la cot cu Armata sovietică, cu toate forțele la războiul antihitlerist — continuare firească și sarcină a insurecției —, lecțiile subliniază caracterul profund popular, patriotic și internaționalist al războiului antihitlerist, uriașul efort uman și material făcut de poporul român pe front și în spatele frontului, jertfele date de zeci de mii de tineri care au căzut pentru eliberarea teritoriului patriei de sub ocupația fascistă și apoi pentru eliberarea popoarelor frățesti ungar și cehoslovac. Manualele de istoria patriei însoțesc expunerea acestor teme cu o serie de ilustrații menite să contribuie la întărirea elementelor de ordin educativ legate de lupta antifascistă. Printre acestea menționăm desenul înfățișând activitatea într-o tipografie ilegală în anii dictaturii fasciste, fotocopia Manifestului din 1 mai 1944 al Frontului unic muncitoresc, fotografia înfățișând pe Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbind la primul miting organizat de partidul comunist după victoria insurecției armate, în care a chemat

poporul la lupta împotriva rămășițelor fasciste din interiorul țării și împotriva hitleriștilor, fotografiile înfățișând ostașii români alături de ostașii sovietici pe frontul antihitlerist.

Valoarea instructiv-educativă a acestui material ilustrativ este deosebită mai ales la clasa a IV-a, ținând seama de caracterul plastic, concret al gândirii elevilor de vîrstă mai mică ; aceasta și explică de ce manualul de clasa a IV-a cuprinde o serie de desene sau reproduceri, printre care multe evocă episoade ale eroicei lupte împotriva fascismului.

Problemele mișcării de rezistență pe plan universal se tratează în mod sistematic în clasa a VII-a elementară (vîrsta elevilor : 13—14 ani), în care celui de-al doilea război i se consacră două lecții, și în clasa a X-a (vîrsta elevilor : 16—17 ani), în cadrul a 3 lecții. Într-o primă lecție, destinată studiului istoriei țărilor capitaliste între cele două războaie mondiale, se analizează ascensiunea fascismului, instaurarea dictaturii fasciste în Italia și Germania și primele agresiuni fasciste care au premers celui de-al doilea război mondial. În opoziție cu aceasta se subliniază lupta forțelor democrate, antifasciste pentru făurirea frontului popular, pentru bararea drumului fascismului. În continuare se tratează problemele celui de-al doilea război mondial, analizîndu-se agresiunea fascistă în Polonia, în apusul, sud-estul și estul Europei, subliniindu-se pe de o parte caracterul tilhăresc și barbar al acestor agresiuni, cu toate consecințele lor, iar pe de altă parte lupta de rezistență antifascistă a popoarelor cotropite, în Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Albania, Grecia, Franța, Olanda și îndeosebi în Uniunea Sovietică ; de asemenea se menționează lupta antifascistă în țările unde, cu ajutorul Germaniei, se instauraseră regimuri de dictatură fascistă, ca Bulgaria, România, Ungaria și chiar pe teritoriile statelor fasciste Italia și Germania. Rezultatul luptei antifasciste a popoarelor și al luptei armate a statelor coaliției antihitleriste l-au constituit prăbușirea dictaturii fasciste în Italia, zdrobirea mașinii de război germane și înfrîngerea imperialismului japonez. În manual este subliniat faptul că greul războiului împotriva Germaniei hitleriste l-a dus Uniunea Sovietică, precum și rolul jucat de lupta de eliberare a popoarelor cotropite de fascism în Europa și Asia.

Și în manualele de istoria universală se folosesc o serie de materiale ilustrative menite să întărească concluziile privind lupta antifascistă în anii premergători și în perioada celui de-al doilea război mondial. Astfel, una din ilustrații înfățișează o demonstrație antifascistă în Germania, cu care prilej Ernst Thälmann a chemat pe muncitori la luptă ; o a doua prezintă o demonstrație de masă la Praga, îndreptată împotriva cōtōpirii Cehoslovaciei de către Germania hitleristă ; o a treia ilustrație înfățișează înălțarea drapelului victoriei pe clădirea Reichstagului.

Menționăm că, dacă studiul istoriei patriei și al istoriei universale constituie principalul mijloc de tratare a problemelor mișcării de rezistență, el nu este, totuși, singurul. Astfel, la o serie de alte obiecte de studiu ale învățămîntului de cultură generală se fac referiri la aceste probleme ; este cazul disciplinelor : educația cetățenească, limba și literatura română (la care se studiază o serie de lucrări literare tratînd teme cu acest conținut), geografia politică a lumii, socialismul științific. În predarea istoriei, profesorul are la îndemînă, ca material didactic ajutător, o serie de diafilme, filme documentare și filme artistice tratînd teme referitoare la mișcarea de rezistență. Astfel, prin mijlocirea secțiilor de învățămînt regionale se pun

la dispoziția școlilor diafilme cu tema : a) „40 de ani de luptă a Partidului Comunist din România“, în care o serie de secvențe privesc lupta antifascistă a comuniștilor și a unor organizații de masă create și îndrumate de P.C.R. ; b) „Lupta Partidului Comunist din România împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului antisovietic“ ; c) „Insurecția armată antifascistă din august 1944“.

Un film documentar care prezintă o valoare deosebită în tratarea problemelor luptei antifasciste îl constituie filmul „Pagini de istorie“, realizat cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist. De asemenea, o serie de filme artistice realizate în ultimul timp înfățișează momente ale luptei de eliberare a poporului nostru de sub jugul fascist și ale participării României la războiul antihitlerist : „Valurile Dunării“, „Străinul“ etc.

Numeroase muzee centrale, regionale și locale întregesc, cu mijloace documentare adecvate, posibilitățile ce stau la îndemîna elevilor și profesorilor pentru cunoașterea și valorificarea în bune condiții a tradițiilor luptei poporului nostru și a altor popoare împotriva fascismului. Printre acestea menționăm : Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român, cu săli special consacrate luptei antifasciste, insurecției armate din august 1944, participării României la războiul antihitlerist, Muzeul militar central, Muzeul Doftana etc. ; dintre muzeele regionale cuprinzînd materiale referitoare la aceste probleme menționăm : Muzeul orașului București, muzeele din Brașov, Bacău, Galați etc. Mulți profesori din învățămîntul de cultură generală au strîns materiale locale privind mișcarea de rezistență — în primul rînd amintiri și mărturii ale participanților la lupta antifascistă și la războiul antihitlerist —, materiale pe care le folosesc în predarea lecțiilor de istorie cu aceste teme și în activitatea cercurilor de istorie ale elevilor.

O dezvoltare mai mare, în sensul adîncirii problemelor, o cunoaște tratarea temelor privind mișcarea de rezistență în învățămîntul superior. În cadrul cursului de *Istoria contemporană a României*, predat studenților anului IV, un capitol întreg este consacrat situației României în perioada 1940—1944, totalizînd 8 ore, din care 6 sînt destinate studierii luptei împotriva dictaturii militare-fasciste și a dominației hitleriste ; un loc important în cuprinsul acestui capitol este rezervat pregătirii și desfășurării insurecției armate antifasciste din august 1944. Și în capitolul următor, care tratează perioada de după 23 august 1944, se consacră o prelegere specială participării țării noastre la războiul antihitlerist.

La același an, cursul de *Istorie universală contemporană* cuprinde mai multe capitole destinate studierii mișcării de rezistență în diferite țări. Astfel, în capitolul intitulat „Agresiunea Germaniei hitleriste în Europa“ este cuprinsă tema : „Lupta maselor populare din Cehoslovacia împotriva dictatului de la München“. La capitolul intitulat : „Cel de-al doilea război mondial“ din cele 8 ore 4 sînt consacrate luptei de rezistență din Polonia, Iugoslavia, Franța, Italia, Grecia, Norvegia etc. și apoi, după iunie 1941, din Uniunea Sovietică. În capitolul următor, care tratează problema transformării socialismului într-un sistem mondial și rolul său în societatea contemporană, un număr de 5 ore din totalul de 15 sînt destinate luptei maselor populare pentru libertate și independență în Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, România și Ungaria. O serie de teme ca : „Luptele pentru eliberarea Varșoviei în anul 1944“, „Insurecția din Praga“ etc. formează

obiectul unor seminarii ce se desfășoară pe baza studierii documentelor referitoare la evenimentele respective.

Introducerea la facultățile de istorie, începînd cu anul universitar 1964—1965, a unor cursuri care tratează, completînd cursurile generale, probleme privind *Istoria Partidului Muncitoresc Român și istoria mișcării muncitorești internaționale* permite analiza mult mai amplă a luptei de rezistență în țara noastră și în celelalte țări, mișcarea muncitorească constituind forța social-politică cea mai puternică în cadrul luptei antifasciste.

În afara tratării acestor probleme la cursurile generale, ele au format obiectul și al altor *cursuri și seminarii speciale* la facultățile de istorie.

Astfel, în anul 1963—1964, la facultatea de istorie a Universității din București au existat un curs și un seminar special cu temele: „Rezistența franceză” și „Al doilea război mondial”, în cadrul cărora a fost tratată pe larg, pe parcursul a cîte 30 de ore, istoria mișcării de rezistență. În anul universitar 1964—1965, la aceeași facultate se predă un curs special, eșalonat pe 30 de ore, care tratează lupta de eliberare a poporului algerian între 1953 și 1962.

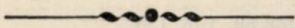
La facultatea de istorie-filozofie a Universității din Iași se ține, în anul 1964—1965, un seminar special cu tema: „România între anii 1934 și 1938”, axat pe lupta împotriva pericolului fascist.

Bogată este, sub acest raport, și tematica cursurilor și seminariilor speciale la facultatea de istorie-filozofie a Universității din Cluj. Astfel, în perioada anilor 1962—1965 s-au tratat teme privind: „Contribuția României la războiul antihitlerist”, „Al doilea război mondial”, „Insurecția armată din august 1944 în România”, „Austria între cele două războaie mondiale”, fiecare dintre acestea avînd afectate cîte 30 de ore.

Problemele mișcării de rezistență formează obiectul preocupărilor de cercetare și în cercurile științifice studentești, unde au fost abordate teme ca: „Lupta maselor populare împotriva dictaturii fasciste-antonesciene”, „Sprijinul acordat de masele populare din România trupelor române și sovietice în lupta pentru eliberarea nordului Transilvaniei”, „Lupta tineretului din regiunea Cluj pentru sprijinirea frontului antihitlerist” (toate la facultatea de istorie-filozofie a Universității din Cluj), „Mișcarea de rezistență din Franța” (la facultatea de istorie a Universității din București și la facultatea de istorie-filozofie a Universității din Iași) etc.

Formelor organizate ale învățămîntului public li se adaugă — și în cazul învățămîntului superior ca și în cel al învățămîntului de cultură generală — numeroase acțiuni cu caracter politic și cultural: învățămîntul politic al Uniunii Tineretului Muncitor, conferințe și simpozioane organizate de asociațiile studenților, vizite la muzee și expoziții, excursii istorice la locurile legate de lupta antifascistă, concursuri științifice pe teme istorice etc. Toate acestea contribuie la educarea tineretului nostru studios în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului, la cultivarea sentimentelor de venerație pentru eroii mișcării de rezistență, de dragoste și prețuire a tuturor celor care au făcut din lupta pentru libertatea popoarelor, pentru progresul umanității idealul cel mai scump al vieții lor.

A. PETRIC

MANIFESTAȚII DE PROTEST ALE MASELOR POPULARE DIN ARAD ÎMPOTRIVA DICTATULUI DE LA VIENA

(SEPTEMBRIE 1940)

Printre localitățile în care au avut loc manifestații, demonstrații de protest cu o mare intensitate și amploare împotriva odiosului dictat de la Viena a fost și Aradul. Și aici, ca și în restul țării, masele largi populare, prin protestele lor, au arătat că sînt hotărîte să lupte pentru apărarea independenței și integrității teritoriale ale țării noastre. Manifestațiile și protestele maselor populare din Arad împotriva dictatului de la Viena au pus în evidență cu tărie acest lucru; ele au făcut parte din lupta întregului popor împotriva acceptării de către cercurile conducătoare ale României burghezo-moșierești a dictatului de la Viena impus de puterile Axei, împotriva politicii antinaționale promovate de aceste cercuri.

Poporul nostru înțelegea tot mai bine consecințele înfeudării țării Germaniei fasciste. De aceea el își manifesta hotărîrea de a lupta chiar cu arma în mînă împotriva expansiunii fasciste, pentru apărarea integrității teritoriale a țării noastre. Prezentarea voluntară la unitățile militare în martie 1939 a unui mare număr de muncitori, țărani, intelectuali, meseriași a fost o dovadă grăitoare a acestei hotărîri ¹.

Populația și armata deveniseră foarte îngrijorate în vara anului 1940, manifestîndu-și hotărîrea de a lupta, „...cu mic cu mare, cu tot ce le stă la dispoziție...” ², împotriva presiunilor imperialismului german și italian de a se ceda Ungariei horthiste teritorii din Transilvania, „...voind mai bine să moară toți pînă la ultimul...” ³ decît teritoriul și populația românească să ajungă sub dominația jugului horthist. Dîrzenia și hotărîrea maselor, creșterea curentului potrivit cedării teritoriale ⁴ deveneau cu atît mai evidente cu cît cercurile conducătoare ale României capitulau față de politica expansionistă a Germaniei fasciste.

În fostul județ Arad starea de spirit a populației românești era agitată, datorită propagandei revizioniste a guvernului horthist ⁵. Din

¹ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1965, pag. 24.

² Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 222/79, fila 1 068.

³ Ibid.

⁴ Loc. cit., dosarul nr. 288/69, fila 156.

⁵ Arhiva centrală a C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 175, fila 24.

momentul în care acesta a simțit că se poate bizui pe sprijinul Germaniei hitleriste și al Italiei fasciste în pretențiile lui teritoriale prin nimic justificate asupra României, întreaga propagandă a horthiștilor desfășurată clandestin în rîndurile populației de pe teritoriile românești la care rîvneau a fost axată pe această problemă. În acest scop, propaganda iredentistă a elaborat și răspîndit manifeste, a intensificat agitația revizionistă prin postul de radio Budapesta etc. Astfel, într-o adresă a preturii plasei Chișinău Criș adresată prefecturii județului Arad se arată că în diferite comune, ca, de pildă, Berechiu, Șepreuș, Apateu etc., au fost aruncate manifeste maghiare de propagandă iredentistă, manifeste care, după stilul și ortografia lor, arătau neîndoios proveniența lor din Ungaria⁶. Despre găsirea de manifeste de propagandă cu caracter iredentist raportau și alte preturi de plăși⁷; prin ele se urmărea propagarea și alimentarea naționalismului și a șovinismului maghiar, pretențiile asupra unor teritorii românești etc.

În același scop se încerca răspîndirea ideii unui plebiscit pentru regiunea cuprinsă între linia Sighetul Marmăției și Timișoara, înglobînd Oradea Mare, Aradul și Tisa⁸. Pentru ca acesta să fie favorabil guvernului horthist, naționaliștii maghiari din Transilvania au primit dispoziții să se mute în orașele cuprinse în zona mai sus menționată, pentru a spori densitatea minorităților⁹. Dînd curs acestei orientări, o parte din fruntașii naționaliști maghiari au și început să se stabilească în zona amintită, cumpărînd imobile sau asigurîndu-și apartamente cu chirie pe termen lung¹⁰.

Starea de spirit a populației din județul Arad, ca de altfel a întregii țări, devenea tot mai îngrijorătoare. Postul de radio Budapesta desfășura o intensă propagandă revizionistă, răspîndind calomniile și confuziile în rîndul maselor muncitoare. În același timp, coținutul emisiunilor posturilor de radio românești din Brașov și București era departe de a satisface cerințele justificate ale populației românești din Arad¹¹.

Îngrijorarea față de soarta Transilvaniei era evidentă în principal în rîndurile populației românești, dar și în rîndurile populației germane din județul Arad, „...care nici nu vrea să audă de o dominație maghiară”¹². Găsind că dreptatea este de partea românilor, populația germană se manifesta ostil față de planurile guvernului horthist de a răpi teritorii românești¹³.

La starea de spirit îngrijorată, la neliniștea și chiar panica din rîndul populației românești din Arad contribuiau înseși elemente din aparatul de stat burghezo-moșieresc. Astfel, autoritățile civile au transportat arhivele și erau gata de evacuări, ofițeri și funcționari originari din alte

⁶ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 501/1940, fila 6.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 126/1940, fila 3.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 303/54, fila 14.

¹² Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 314/1940, filele 1—2.

¹³ Arhiva centrală a C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 175, fila 348.

regiuni ale țării își trimiseseră familiile acolo ¹⁴. Toate acestea adânceau deruta și panica în rîndurile populației.

În această perioadă grea, cînd frămîntările maselor creșteau continuu, măsurile de „liniște” și „siguranță” ale guvernului Gigurtu au devenit principala preocupare. Spre ilustrare, amintim de o telegramă a Ministerului de Interne din 20 august 1940 adresată prefectului județului Arad și retransmisă în copie tuturor pretorilor din județ, în care, la început, cerea acestora să recomande pretutindeni liniște și să asigure pe cetățeni că interesele lor „vor fi apărute de guvern cu toată energia” ¹⁵. În partea finală a documentului amintit se adresa rugămintea către prefect și apoi către pretori de a veghea cu multă atenție ca pe toată durata tratativelor de la Tr.-Severin * „... să nu se producă nici un fel de incidente, care ar putea să aibă influență asupra situației...” ¹⁶. Prin fraze demagogice, guvernul profascist făcea promisiuni maselor, dădea asigurări de „liniște” și „înțelegere” cu țările vecine ¹⁷.

Aceste încercări de a „pacifica” și „liniști” populația ascundeau de fapt teama guvernanților de a se sprijini pe mase, care își manifestau voința fermă de a apăra pămîntul țării. Animată puternic de încrederea în adevăr, populația din Arad nu se gîndea nici o clipă că s-ar putea dezlipi, fie și numai vremelnic, de o parte din teritoriul țării.

În multe comune din fostul județ Arad, locuitorii au jurat că vor apăra cu prețul vieții lor pămîntul Transilvaniei ¹⁸. „Populația română — se arăta într-un buletin informativ al unui sector de pază militară pe luna august 1940 — este ferm hotărîtă a apăra cu armele pămîntul strămoșesc...” ¹⁹.

Starea de spirit din armată, potrivit cedării de teritorii românești, era puternică și în unitățile militare din județul Arad. Militarii erau pregătiți pentru a lupta împotriva trupelor horthiste, care ar fi încercat să cotopească teritoriul țării. Într-un raport al Regimentului 38 artilerie, care se găsea în regiunea Arad, se arăta : „Ordinele superioare (decretul de mobilizare — *n.n.*) au găsit regimentul pregătit, ofițerii, subofițerii și trupa cu un moral excelent, fiecare cunoscîndu-și la perfecție rolul și funcția pentru care a fost destinat în ordinea de bătaie..., bine pregătite în lunile de concentrare, gata pentru orice jertfă, divizioanele intră în dispozitivele ordonate, bine cunoscute și studiate” ²⁰. Într-un document al unei alte unități militare se preciza : „Rapoartele tuturor comandanților arată o excelentă stare morală și un minunat elan de a se rezolva litigiul româno-ungar prin luptă” ²¹.

¹⁴ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 114/1941, fila 168.

¹⁵ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 498/1940, fila 1.

* La Tr.-Severin se duceau tratative între delegațiile guvernelor român și maghiar în problema revendicărilor teritoriale ale guvernului horthist.

¹⁶ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 498/1940, fila 1.

¹⁷ „Luminătorul” nr. 32, din 18 august 1940.

¹⁸ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 288/69, fila 158

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 222/79, fila 974.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 600/1, fila 85.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 303/54, fila 14

De altfel, înșiși hitleriștii și horthiștii se temeau de revolta maselor din România, de spiritul revoluționar, combativ al acestora. Într-o convorbire cu Hitler în problema Transilvaniei, primul ministru al Ungariei Teleky a arătat că „trebuie să fim pregătiți pentru cazul unei revoluții în România”²², iar în ziua de 28 august 1940, într-o ședință a Consiliului de Miniștri al Ungariei, ministrul de externe arăta că „...puterile Axei socotesc situația politică a României critică. Ele se tem că acolo va putea izbucni o revoluție...”²³.

Prin urmare, starea de spirit a întregului popor reflecta o opoziție fermă, hotărâtă față de dezmembrarea țării, pentru apărarea cu toate forțele a independenței și integrității patriei. Aceasta nu s-a putut realiza, deoarece cercurile conducătoare nu au dat curs aspirațiilor poporului, ci mai degrabă au capitulat în fața presiunilor puterilor Axei, acceptând dictatul de la Viena, prin care România a fost forțată să cedeze Ungariei horthiste partea de nord a Transilvaniei, rupînd astfel din trupul țării noastre un teritoriu cu o populație în majoritate românească.

Forța politică care a ridicat glasul său de protest și care s-a împotrivit cu hotărîre odiosului dictat de la Viena a fost Partidul Comunist din România.

Dînd dovadă de responsabilitate față de destinele țării, de un înalt patriotism, Partidul Comunist din România a luat o poziție fermă, consecventă împotriva politicii antinaționale a cercurilor guvernante. Politica P.C.R. exprima năzuințele maselor largi de oameni ai muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate. „În timp ce dictatura regală trăda țara, iar Maniu și Brătianu erau complicitii acestei vînzări, singurul partid care a luat atitudine hotărîtă și a mobilizat masele populare împotriva dictatului de la Viena a fost partidul comunist”²⁴. Alături de P.C.R. au acționat organizațiile de masă democratice Frontul plugarilor și Madoszul²⁵.

În documentele sale, în presa ilegală, P.C.R. și celelalte forțe democratice au demască pe trădătorii patriei, îndeosebi Garda de fier, care a susținut și a cerut acceptarea sentinței de la Viena, l-a demască pe Horia Sima, conducătorul legionarilor, care a afirmat că România legionară va face totul pentru Germania național-socialistă²⁶.

Deși condițiile de ilegalitate erau extrem de grele, P.C.R. chema poporul la luptă revoluționară, pentru un guvern democratic, împotriva ciuntirii țării, pentru apărarea integrității teritoriale.

În această privință este edificator un document al unei unități militare din Arad, care informa că comuniștii au împrăștiat pe străzi manifeste care paralel cu îndemnul pentru apărarea integrității teritoriale a țării cuprindeau și lozinci ca: „Pîine, pace și pămînt”, „În pace și libertate vrem să trăim”, „Vrem guvern popular” etc.²⁷.

²² „Magyarország és a második Világháború”, Budapest, 1959, pag. 287.

²³ Loc. cit., pag. 290.

²⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 22.

²⁵ Ibid.

²⁶ „Documente din istoria P.C.R.”, Editura pentru literatură politică, 1953, ediția a II-a, pag. 331.

²⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 222/79, fila 886.

În sensul celor menționate mai sus este semnificativă și o adresă a Ministerului de Interne către prefectul județului Arad, din iulie 1940, cu privire la difuzarea unei broșuri de propagandă comunistă în limba maghiară, intitulată „Osztaly Harcz” („Lupta de clasă”), editată de Comitetul regional din Ardeal și Banat al P.C.R.²⁸. Adresa recomanda să se ia măsurile cele mai severe pentru a se împiedica difuzarea acelei broșuri, precum și a eventualelor manifeste, broșuri și orice alte publicații ale P.C.R., deoarece prin broșura amintită populația era chemată să „lupte pentru difuzarea în mase a lozincilor P.C.R.” și „să difuzeze pe o scară tot mai întinsă materialul de propagandă editat de P.C.R.”²⁹, prin care acesta cerea apărarea teritoriului național.

Într-o instrucțiune primită de pretorii plășilor din județul Arad, prefectul sublinia că propaganda comunistă s-a intensificat cu deosebire în regiunile unde se află dislocate trupele române. Față de această situație, Marele stat-major — se arăta în instrucțiunea amintită — cerea ca la acțiunea întreprinsă de comandamente și unități pentru identificarea agenților propagandei comuniste și combaterea acțiunilor acestora să colaboreze toate organele administrative, de jandarmi, poliție, școlare și bisericești, deoarece propaganda comunistă ce se desfășura în rîndurile populației, în mijlocul căreia trăiau trupele, „își întinde cu ușurință efectele și asupra ostașilor”³⁰.

Se evidențiază astfel teama cercurilor guvernante reacționare din România ca nu cumva ideile și lozincile partidului comunistilor, starea de spirit antifascistă, patriotică a maselor să pătrundă și în rîndurile ostașilor, ale armatei.

În acele împrejurări grele, cercurile guvernante, în loc să se sprijine pe masele populare, pe forța P.C.R. și a celorlalte organizații democratice care luptau pentru apărarea teritoriului național, au luat măsuri de înăbușire a protestelor maselor populare.

★

În ziua de 30 august 1940, miniștrii afacerilor externe ai Germaniei, Italiei, Ungariei și României au semnat la Viena verdictul pe baza căruia României i s-a impus să cedeze Ungariei partea de nord a Transilvaniei. În întreaga țară masele populare și-au manifestat protestul hotărît împotriva acestui odios dictat.

A doua zi, respectiv la 31 august 1940, C.C. al P.C.R. a trimis comunistilor din Transilvania o scrisoare, în care, arătîndu-se că „...sentința de la Viena dată de imperialiștii germano-italieni nu putea fi decît o sentință imperialistă...”, se făcea apel la masele populare să lupte contra asupririi naționale, pentru eliberarea pe cale revoluționară de jugul imperialismului³¹.

Plin de răspundere pentru destinele poporului era și manifestul elaborat de Comitetul bănățean al P.C. din România. „...Au hotărît la

²⁸ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 474/1940, fila. 2.

²⁹ Ibid.

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 265/1940, fila 1.

³¹ „Scînteia”, anul X, nr. 5 din 17 septembrie 1940.

Viena soarta poporului... Au hotărît acolo contra noastră și fără să ne întrebe. Hotărârile de acolo n-au slujit pacea..., ci interesele militare și imperialiste ale puterilor Axei, precum și dominația pe mai departe a marilor proprietari români și maghiari care stau în slujba lor“³². După ce demască Garda de fier și cercurile reacționare ale burgheziei românești, în manifestul amintit se arată: „Un an și jumătate am suferit în armată, un an și jumătate s-au perindat rechizițiile, teroarea dărilor, urcarea prețurilor, suprimarea ajutoarelor. Un an și jumătate s-a continuat cu pregătirea războiului cu prețul năpăstuirii poporului. Au mințit că totul se face în interesul apărării «patriei». Nu-i adevărat! Toate astea au fost numai pentru ca o clasă stăpânitoare, stricată pînă la măduvă, să poată fura comori nemăsurate și să-și poată prelungi viața“³³. Adresîndu-se oamenilor muncii din Banat, manifestul chema la luptă, la manifestații de masă contra slujitorilor dictatului imperialist, contra ațîțătorilor la război, încheindu-se astfel: „Să trăiască unitatea de luptă a muncitorilor, țăranilor, soldaților, cetățenilor care muncesc și a naționalităților oprimate pentru apărarea păcii și a libertății!“³⁴

Într-un alt manifest, Comitetul județean Arad al P.C.R. sublinia că prin hotărîrea arbitrară de la Viena pericolul războiului a devenit și mai amenințător, că muncitorii și țăranii se împotrivesc arbitrajului de la Viena, terorii, dictaturii; ei trebuie să lupte pentru libertate, pentru „guvern popular“³⁵. Manifestul se încheia astfel: „Muncitori! Țărani! Tovarăși și tovarășe! Luptați pentru pace, pîine, muncă și guvern popular! Trăiască guvernul popular al României libere! Trăiască avangarda luptătoare a celor ce muncesc, Partidul Comunist!“³⁶.

Comuniștii caracterizau acceptarea dictatului de la Viena ca un act de trădare săvîrșit de regimul burghezo-moșieresc³⁷. Documentele și manifestele elaborate de P.C.R., de organizațiile sale locale și difuzate în masele de oameni ai muncii, au dus în rîndurile acestora linia politică a P.C.R. de rezistență față de tîrgul rușinos de la Viena, de apărare a independenței și suveranității țării. Ele au contribuit la justa orientare a activității comuniștilor în rîndul maselor. Acest lucru este confirmat și de „Darea de seamă a chesturii poliției municipiului Arad“ pe luna septembrie 1940, care consemnează găsirea a patru manifeste scrise în limba română și maghiară semnate de „Comitetul județului Arad al P.C.“, prin care populația era chemată să lupte împotriva guvernului militar-fascist al lui Antonescu³⁸.

Din documentele cercetate rezultă că încă în ziua de 30 august 1940, după ce s-a comunicat rezultatul arbitrajului de la Viena, în rîndurile oamenilor muncii din Arad, la fel ca în întreaga țară, s-a observat o atmosferă ostilă cercurilor reacționare guvernante și regelui Carol al II-lea, care era acuzat pentru dezastrul în care ajunsese țara. Atmo-

³² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota A XXIV-9, număr de inventar 1 077.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Loc. cit., cota A XXIV-7.

³⁶ Ibid.

³⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 220/65, livretul nr. 1, fila 7.

³⁸ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 513/1940, fila 15.

sfera încărcată și ostilitatea erau publice „pe străzi, în localuri și familii, fără teama intervenției organelor polițienesti”³⁹.

Ostilitatea și durerea au fost generale, cuprinzând populația fără deosebire de culoarea politică⁴⁰. Populația din Arad și-a manifestat indignarea și nemulțumirea față de arbitrajul de la Viena, acuzând pentru aceasta politica greșită a guvernelor perindate în cei 22 de ani de la Unire. În această atmosferă încordată s-a ajuns pînă acolo încît oameni de cele mai diverse convingeri politice afirmau că un război cu Ungaria horthistă ar fi fost mai onorabil decît o cedare atît de rușinoasă⁴¹.

Răspunzînd chemării P.C.R., întregul popor s-a ridicat la luptă împotriva hitlerismului, a trădătorilor din guvernul dictaturii regale, împotriva dictatului de la Viena. La începutul lunii septembrie 1940, masele muncitoare au început a-și demonstra cu hotărîre voința de a lupta împotriva sentinței imperialiste de la Viena și a dictaturii regale⁴².

Asemeni întregului popor român, oamenii muncii din Arad și-au manifestat indignarea și au protestat împotriva dictatului de la Viena într-o adunare publică ce a avut loc în ziua de 1 septembrie 1940⁴³ și prin demonstrația de stradă din 2 septembrie 1940⁴⁴, precum și prin alte acțiuni. După cum consemna un ziar al vremii, prin aceste manifestări, Aradul s-a încadrat în lupta generală pentru dezrobirea fraților trecuți sub jugul asupritorilor horthiști⁴⁵.

Adunarea publică s-a ținut în sala festivă a Academiei teologice din Arad⁴⁶. La această adunare a luat parte populația reprezentînd toate straturile sociale, personalități ale vieții sociale, economice și culturale⁴⁷. Pe figurile celor prezenți la această adunare se citeau indignarea și durerea pentru marea lovitură ce a fost dată poporului nostru⁴⁸. În cadrul ei s-au rostit cuvîntări de înfierare împotriva actului nedrept, cotropitor, dictat de puterile Axei la Viena⁴⁹. „Nedreptate ni s-a făcut — arăta un vorbitor —, dar nu este putere pe lume care să ne oprească s-o strigăm în lume”⁵⁰. Într-o atmosferă plină de durere, participanților li s-au adus la cunoștință împrejurările care au determinat răpirea de către Ungaria horthistă a părții de nord a Transilvaniei⁵¹, după care cei prezenți, dînd expresie sentimentelor de care erau stăpîniți, au cîntat cîntece patriotice⁵².

³⁹ Loc. cit., fila 10.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² „Scînteia”, anul X, nr. 5, din 17 septembrie 1940.

⁴³ Arhiva centrală a C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 505, fila 7, și Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 504/1940, fila 1, și dosarul nr. 506/1940, fila 1.

⁴⁴ Loc. cit., dosarul nr. 505/1940, fila 1, și dosarul nr. 506/1940, fila 1.

⁴⁵ „Bravo!”, anul VIII, nr. 325 din 8 septembrie 1940.

⁴⁶ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 506/1940, fila 1.

⁴⁷ Loc. cit., dosarul nr. 504/1940, fila 1.

⁴⁸ „Știrea” nr. 2 446, din 4 septembrie 1940.

⁴⁹ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 504/1940, fila 1.

⁵⁰ „Bravo!”, anul VIII, nr. 325, din 8 septembrie 1940.

⁵¹ „Dacia” din 5 septembrie 1940.

⁵² Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 504/1940, fila 1.

Adunarea publică s-a încheiat cu o zguduitoare mișcare de protest⁵³, înaintată regelui⁵⁴ și președintelui Consiliului de Miniștri al României⁵⁵. În introducerea mișcării se arată că populația din orașul și județul Arad, profund zguduită de hotărîrea de arbitraj pronunțată în ziua de 30 august la Viena, prin care se sfîșie în două trupul Transilvaniei, ducînd sub cea mai intolerantă stăpînire și în cea mai cruntă și umilitoare robie peste un milion și jumătate de români ardeleni, și de faptul că poporul român nu a avut libertatea de a hotărî în prealabil asupra acceptării sau refuzului — adeziunea fiindu-i smulsă prin amenințări ultimative —, socotește actul de arbitraj ca nedrept⁵⁶. „Mărturisește, reafirmă și își însușește din nou, cu nezdruccinată credință, apărarea hotărîrilor marii adunări populare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918“. Poporul român — se sublinia în mișcare — stă cu neclintită voință și astăzi pe acest temei juridic, moral și istoric al așezării sale în cadrul statului național român și socotește de a sa datorie să apere cu prețul oricăror sacrificii hotărîrea adoptată atunci⁵⁷. Prin mișcarea adoptată, masele populare din Arad își exprimau dragostea frățească și solidaritatea cu populația românească de pe teritoriul cedat, populație care, datorită dictatului de la Viena, era nevoită să suporte exploatarea nemiloasă a regimului horthist. Mișcarea sublinia faptul că această situație nu a fost consimțită și acceptată de nici un român, că o consideră ca fiind trecătoare. Participanții la adunare își exprimau grija și considerau ca o datorie de onoare și de conștiință să lupte din toate puterile pentru redobîndirea teritoriului românesc pierdut prin dictatul puterilor Axei. Mișcarea adoptată în unanimitate de cei prezenți la adunarea publică se încheia cu chemarea la luptă unită a poporului român. Și cu această ocazie a ieșit din nou în evidență profundul patriotism de care erau animate masele largi populare, hotărîrea lor de a lupta pentru respectarea integrității teritoriale a patriei noastre.

O telegramă trimisă regelui și președintelui Consiliului de Miniștri era redactată, în linii mari, în spiritul mișcării adoptate de adunarea publică. În ea se arăta că cetățenii din județul și orașul Arad sînt adînc zguduiți în urma dictatului nedrept, care a sfîșiat trupul țării noastre. În continuare în telegramă se exprimau sentimentele de durere ale poporului român față de dictatul de la Viena, protestul maselor populare din Arad împotriva nedreptății săvîrșite⁵⁸.

Prin modul cum a decurs, prin atmosfera creată, adunarea publică a cetățenilor cu vederi patriotice din Arad a constituit și un imbold pentru noi manifestații care au continuat în ziua de 2 septembrie 1940, cînd în orașul Arad a avut loc o puternică demonstrație antifascistă împotriva dictatului de la Viena.

După cum rezultă dintr-o sinteză informativă a siguranței burghezo-moșierești cu privire la evenimentele ce au urmat dictatului de la Viena,

⁵³ Ibid.

⁵⁴ „Bravo!“, anul VIII, nr. 325, din 8 septembrie 1940.

⁵⁵ „Știrea“, anul X, nr. 2 446, din 4 septembrie 1940.

⁵⁶ Ibid.; vezi și Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 504/1940, fila 2.

⁵⁷ „Știrea“, anul X, nr. 2 446, din 4 septembrie 1940, și Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 504/1940, filele 2—3.

⁵⁸ „Știrea“, anul X, nr. 2 446, din 4 septembrie 1940.

la această demonstrație „...au participat 6 000 de persoane...”⁵⁹, fapt ce pune în evidență amploarea ei.

La această demonstrație, pe lângă muncitori și funcționari de la C.F.R., Astra, I.T.A. și Uzina electrică⁶⁰ (de fapt cele mai mari întreprinderi din Arad pe atunci), au participat și salariați de la alte întreprinderi, precum și studenți de la Facultatea de medicină veterinară din Arad⁶¹.

Demonstranții, intonând cântece patriotice, au parcurs străzile principale ale orașului, „cerînd rezistență față de sentința de la Viena, precum și război acelor care au dictat hotărârile”⁶², intensificarea luptei „pentru salvarea întregului Ardeal”⁶³.

Pentru a nu oferi organelor statului vreun pretext de intervenție ca să curme demonstrația, au fost luate măsuri ca aceasta să se desfășoare corespunzător scopului pentru care a fost organizată, să-și păstreze pe toată durata desfășurării ei caracterul politic, de protest vehement împotriva dictatului de la Viena. Cu toate acestea, unele elemente fasciste strecurate printre participanți s-au dedat la acte anarhice, spărgînd geamurile unor magazine din orașul Arad, urmărind să compromită demonstrația⁶⁴.

Deși asemenea manifestări au fost izolate, neputînd schimba caracterul politic, profund patriotic al demonstrației, organele locale ale statului au folosit întregul aparat represiv de care dispuneau în Arad (poliția, jandarmeria, unele unități militare) pentru a reprima demonstrația.

Imediat au început arestări în rîndul participanților, în special au fost arestați cei bănuîți de a fi organizat și condus demonstrația: muncitori de la C.F.R., Astra și unii studenți⁶⁵. În schimb, elementele fasciste, care au încercat organizarea unor acte huliganice în timpul demonstrației, acestea au dispărut, chipurile, neputînd fi identificate⁶⁶.

Apoi, pentru a preveni organizarea și a altor asemenea acțiuni populare, autoritățile județului și orașului Arad au luat măsuri pentru a aplica indicațiile guvernului, care, referindu-se la demonstrațiile de protest împotriva dictatului de la Viena, menționa că acestea „nu pot depăși anumite limite de cumințenie și demnitate și cu atît mai puțin sînt îndreptățite să caute să dea directive politice țării”⁶⁷.

Starea de nemulțumire împotriva dictatului de la Viena a cuprins și masele țărănești din fostul județ Arad. Este semnificativ, în acest sens,

⁵⁹ Arhiva centrală a C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 505, fila 7.

⁶⁰ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 505/1940, fila 1.

⁶¹ Loc. cit., dosarul nr. 521/1940, fila 1 (dosar încheiat cu ocazia manifestației din 2 septembrie 1940).

⁶² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 505, filele 7—8.

⁶³ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 521/1940, fila 1, și dosarul nr. 505/1940, fila 1.

⁶⁴ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 505/1940, fila 1, și dosarul nr. 521/1940, filele 1—3 (dosar încheiat cu ocazia manifestației din 2 septembrie 1940).

⁶⁵ Loc. cit., dosarul nr. 521/1940, fila 1.

⁶⁶ Loc. cit., fila 2.

⁶⁷ „Stirea”, anul X, nr. 2 447, din 5 septembrie 1940.

raportul confidențial al fostului prefect al județului Arad înaintat Ministerului Afacerilor Interne cu privire la starea de spirit a țăranimii din satele județului, în care, printre altele, arăta : „În provincie populația rurală de asemenea este tulburată și decepționată... Țăranii își exprimă decepția că, deși ei au făcut toate sacrificiile, deși au fost supuși la concentrări masive și și-au dat și contribuția la înzestrare, totuși n-au fost chemați să-și dea contribuția de apărare a frontierelor“⁶⁸.

Marea durere a cuprins și pătura intelectualilor români din orașul și județul Arad⁶⁹. În același timp, valul nemulțumirilor a cuprins și masele de ostași din unitățile militare dislocate în fostul județ Arad.

Acest lucru ne este atestat dintr-o cercetare în rîndul ostașilor făcută de prefectul județului Arad și comunicată Ministerului Afacerilor Interne. Astfel, raportul arăta că : „Ostași români concentrați și aflați în zona județului nostru sînt într-adevăr nemulțumiți pentru faptul că au suportat greutățile a doi ani de concentrare (tranșee și cantonamente, ploaie și frig)⁷⁰, fără a li se da posibilitatea de a lupta cu trupele maghiare...“⁷¹, fiind nevoite, conform prevederilor dictatului de la Viena, să se retragă.⁷²

Un document al unei unități militare aflate în Arad arăta, de asemenea, că sentința arbitrajului de la Viena cade ca o piatră grea pe sufletele tuturor românilor. „Nemărginită e durerea întregii națiuni“ — se spunea în acest document. Ziua de 30 august era caracterizată ca zi de doliu, durere și furie cu greu stăpînite⁷³.

Prezentînd starea de spirit din rîndul ofițerilor, documentul amintit sublinia că pierderea părții de nord a Transilvaniei i-a mîhnit într-un asemenea grad, încît consternarea se exteriorizase pe fața fiecăruia în parte⁷⁴. Această stare ne este atestată și de faptul că comandantul unui regiment de infanterie, cu ocazia unei inspecții, a fost primit de ofițeri și trupă plîngînd trista situație a țării, respectiv cedarea de teritoriu Ungariei horthiste⁷⁵. Ostașii, subofițerii și ofițerii erau frămîntați de probleme ca : „La ce a servit concentrarea îndelungată ?“ „De ce s-au făcut sacrificii pentru înzestrarea armatei și fortificarea granițelor ?“ „Pentru ce toate acestea, cînd acum cedăm teritoriile patriei fără luptă ?“⁷⁶. Această stare de spirit era atît de pronunțată și generală, încît Marele stat-major, prin ordinul circular nr. 17 835, din 2 septembrie 1940, era nevoit să constate că „...ultimile evenimente care au dus la ciuntirea teritoriului național, fără ca armata să fi fost pusă în situația de a lupta pentru apărarea patriei, au produs o explicabilă durere în sufletul tuturor ostașilor de toate gradele“⁷⁷, că în oștire își făcea drum părerea că Ro-

⁶⁸ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 506/1940, fila 1.

⁶⁹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 1/480, fila 834.

⁷⁰ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 513/1940, fila 10.

⁷¹ Loc. cit., dosarul nr. 679/1940, fila 1.

⁷² Loc. cit., dosarul nr. 513, fila 10.

⁷³ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 600/1, fila 87.

⁷⁴ Loc. cit. dosarul nr. 220/65, fila 3.

⁷⁵ Loc. cit., dosarul nr. 306/108, fila 14.

⁷⁶ Loc. cit., dosarul nr. 1/480, fila 771.

⁷⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1 704, fila 229.

mânia nu trebuia să se supună arbitrajului de la Viena și că „asemenea opinii, dacă sînt lăsate să circule liber, pot produce o stare de revoltă”⁷⁸. Ordinul indica măsuri pentru a zădărnici orice tulburare internă, supraveghindu-se orice manifestare individuală sau colectivă, cerînd sancțiuni drastice pentru cei care se abat de la el⁷⁹.

*

Demonstrațiile de protest împotriva dictatului de la Viena ale masei populare din Arad s-au împletit cu lupta pentru revendicări economice⁸⁰, pentru înfrățirea oamenilor muncii, indiferent de naționalitate. De pildă, la Fabrica de vagoane Astra din Arad, în timp ce legionarii au cerut concedierea muncitorilor unguri, comuniștii au fost primii care s-au opus cu îndirjire acestei acțiuni șoviniste, de dezbinare și slăbire a luptei comune. În locul ei, comuniștii au chemat masele de muncitori la acțiuni greviste pentru mărirea salariilor. Muncitorii au răspuns inițiativei comuniștilor; ei au ieșit în curtea fabricii, obținînd în cele din urmă o majorare de salarii de 10—15%⁸¹.

Aceeași acțiune a fost întreprinsă și la fabrica de textile a baronului Neumann, unde procesul de producție a fost oprit în două secții, în semn de protest față de nivelul scăzut al salariilor. Ca urmare a acestei acțiuni revendicative, muncitorii au primit o majorare de salariu de 1,50 lei pe oră⁸². Lupta oamenilor muncii din Arad împotriva exploatării burghezo-moșierești se împletea astfel cu cea împotriva dictatului de la Viena, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei.

Manifestațiile populației din orașul și județul Arad împotriva odiosului dictat de la Viena, la care au participat muncitori, țărani, intelectuali, militari și alte categorii ale populației, se înscriu în șirul impunător de proteste ale poporului român împotriva ciuntirii imperialiste a teritoriului țării, în șirul acțiunilor combative pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării.

Numărul mare de participanți, justetea lozincilor sub care s-au desfășurat conferă demonstrațiilor de protest din orașul și județul Arad un loc însemnat în cadrul acțiunilor organizate la începutul lunii septembrie 1940 împotriva dictatului de la Viena.

TR. BUNESCU

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ „Scînteia”, anul X, nr. 5, din 17 septembrie 1940.

⁸¹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A. XXIV-36, număr de inventar 1602.

⁸² Ibid.

Participarea delegațiilor române la Congresele internaționale antifasciste din anii 1933-1934

La începutul anului 1933, viața politică internațională s-a desfășurat sub semnul adâncirii contradicțiilor lumii capitaliste, ca urmare a consecințelor crizei din 1929—1933 asupra economiei țărilor capitaliste. Criza a cuprins toate sectoarele de activitate economică. Ea a lovit puternic industria, comerțul, agricultura, precum și sistemul de credit, valutar, sfera creanțelor etc. Aceste fenomene s-au reflectat pe plan social prin ascuțirea contradicțiilor de clasă; totodată s-au agravat contradicțiile dintre diferitele grupuri monopoliste.

Principală cale prin care marile monopoluri imperialiste au căutat salvarea și întărirea pozițiilor lor a fost instaurarea fascismului într-o serie de țări și pregătirea unui nou război mondial. La 30 ianuarie 1933 a fost instalată la putere în Germania — țară în care se creau premisele unei situații revoluționare — dictatura fascistă a lui Hitler de către vîrfurile cele mai reacționare ale burgheziei și iuncherimii autohtone. Cu sprijinul financiar al imperialiștilor anglo-franco-americani, hitleriștii au început să se înarmeze într-un ritm vertiginos, primejduind pacea, libertatea, suveranitatea și independența națională a popoarelor.

Instaurarea dictaturii naziste în Germania crea nu numai un focar de război sau de conflicte revanșarde revizioniste, ci și un centru de sprijin și conducere a forțelor fasciste, prohitleriste dintr-o serie de țări.

Împotriva primejdiei ce amenința popoare întregi și punea în pericol civilizația umană s-au ridicat puternice forțe sociale, mase largi populare, mișcarea antifascistă luînd avînt în întreaga lume.

Pericolul grav ce-l reprezenta fascismul pentru viitorul omenirii a constituit temeiul apariției și dezvoltării mișcării antifasciste a popoarelor și i-au imprimat un larg caracter de masă și democratic. Astfel, în lupta împotriva fascismului au participat muncitori, țărani, numeroși intelectuali, mica burghezie, precum și unele păături ale burgheziei, vîrstnici și tineri, bărbați și femei, oameni aparținînd unor concepții politice, ideologice, filozofice și religioase deosebite. Forța socială principală a mișcării antifasciste din fiecare țară a fost clasa muncitoare, în frunte cu partidele comuniste și muncitorești, clasa cea mai progresistă, organizată și combativă a societății contemporane.

În acele împrejurări de adînci convulsii internaționale desfășurate pe fondul ascuțirii contradicțiilor imperialiste s-a afirmat ca o puternică forță pe plan european mișcarea antifascistă din România. La două săptămîni după venirea la putere a hitlerismului, în România s-au desfășurat marile bătălii revoluționare ale muncitorilor ceferiști și petroliști, organizate și conduse de P.C.R., lupte ce au constituit prima mare ridicare la luptă anticapitalistă și antifascistă pe plan internațional după instaurarea hitlerismului în Germania.

Împiedicarea înaintării fascismului în această parte a Europei a avut un răsunset uriaș în lumea întreagă. „Orice muncitor va vedea în acest eroism al muncitorilor români o reflectare a hotărîrii de a lupta cu orice risc împotriva forțelor reacțiunii capitaliste din toate părțile” — sublinia ziarul „Daily Worker” (Anglia) din 18 februarie 1933, referindu-se la semnificația internațională a luptelor din februarie 1933. Zguduirile din România le-au simțit din plin burghezia franceză, engleză, americană și germană.

În anii ce au urmat acestor lupte a crescut amploarea mișcării antifasciste din România. Mii și zeci de mii de muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, mici întreprinzători, precum și unele elemente ale burgheziei s-au înrolat în rîndurile luptătorilor antifasciști.

Activitatea desfășurată de mișcarea antifascistă din țara noastră a fost parte integrantă a mișcării generale europene împotriva fascismului.

Întruchipînd hotărîrea popoarelor de a lupta împotriva pericolului fascismului, congresele mondiale antifasciste din anii 1933—1934 au constituit o expresie a creșterii rolului activ al maselor în desfășurarea procesului istoric din epoca contemporană.

Congresul mondial antifascist desfășurat în vara anului 1933 a fost convocat la 26 februarie 1933 printr-un apel intitulat „Pentru un Congres muncitoresc antifascist al Europei”, apel ce era semnat de Opoziția sindicală revoluționară și Uniunea de luptă contra fascismului din Germania, Confederația Generală a Muncii din Italia și de Opoziția sindicală revoluționară din Polonia. Apelul era adresat „Către muncitorimea organizată și neorganizată ! Către toate muncitoarele și către toți exploatații Europei !”¹. În apel, definindu-se scopul congresului, se arăta că el este convocat „pentru a ne consfătuî asupra chestiunii cum să combatem mai bine regimul sîngeros fascist”, subliniindu-se necesitatea de „a porni în front unit lupta hotărîtă contra fascismului și ofensivei capitalului.”

Ca semn al prețuirii luptei antifasciste a poporului român, țara noastră a fost invitată să-și trimită delegați la congres².

Apelul de convocare a congresului a stîrnit un interes deosebit în rîndurile maselor muncitoare de pretutindeni. În țara noastră, apelul pentru convocarea Congresului mondial antifascist a fost tradus și răspîndit în mii de exemplare, atît prin intermediul presei ilegale și legale, cît și sub formă de broșură, fiind larg popularizat în sînul muncitorilor, intelectualilor și altor pături sociale din București, Ploiești, Cluj, Craiova, Iași, Galați, Oradea ș.a.³ Mișcarea democratică antifascistă din România, în frunte cu comuniștii,

¹ „Scînteia”, anul III, nr. 5, din martie 1933.

² Ibid.

³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 134, filele 54, 141 ; fondul nr. 25, dosarul nr. 4161, filele 302, 304—306, 325—326 ; „Scînteia”, anul III, nr. 5, din martie 1933.

a considerat apelul ca o importantă „chemare la luptă pentru pregătirea acestui congres”⁴, participînd activ la acțiunile de pregătire a importantului eveniment. „Muncitorimea revoluționară a Capitalei și din provincie și masele mic-burgeze — menționa un ziar al vremii —, care privesc cu spaimă înspre barbariile fascismului contrarevoluționar din Germania, au îmbrățișat cu căldură apelul organizațiilor muncitorești revoluționare din străinătate, pentru organizarea unui congres internațional contra fascismului”⁵. În articolul „La luptă în front unic pentru pregătirea Congresului internațional antifascist”, ziarul „Scînteia” arăta necesitatea creării unor „comisii de pregătire a Congresului internațional antifascist”⁶, care să popularizeze în sînul maselor populare sarcinile ce stăteau în fața congresului. În același timp, broșura editată de P.C.R. sub titlul „Trăiască Congresul antifascist european”⁷ chema oamenii muncii de la orașe și sate să-și aleagă delegații care să-i reprezinte la congres, să strîngă fonduri bănești necesare trimiterii lor la această importantă manifestare antifascistă internațională.

În timp ce, sub îndrumarea P.C.R., s-a format un comitet de inițiativă la București pentru pregătirea participării reprezentanților țării noastre la congres⁸, masele de oameni ai muncii de pe întreg cuprinsul țării au răspuns cu căldură chemărilor partidului, organizînd numeroase subscripții pentru strîngerea sumelor bănești necesare. Pregătirile ce s-au desfășurat în România pentru trimiterea unei delegații la Congresul mondial de la Paris au fost însoțite de ședințe ale comitetelor locale antifasciste în București, Iași, Cluj, Chișinău și în alte orașe, la care au luat parte comuniști, social-democrați, membri ai partidelor burgeze, oameni fără de partid⁹.

Alegerea delegaților la congres a prilejuit dezbaterea amplă, de către participanții la întrunirile special convocate pentru aceasta, a problemelor legate de primejdia fascismului în România și pe plan internațional.

În cadrul adunărilor, s-a scos în evidență faptul că politica agresivă, revanșardă, promovată de hitleriști amenința centrul și sud-estul Europei, iar în baza tradiționalei politici a militarismului german era amenințată și țara noastră.

Masele populare, în memoria cărora se păstra vie amintirea primului război mondial, cînd militariștii germani au cîmpit pe calea armelor o mare parte a teritoriului patriei, urmărind să dezmembreze și să lichideze însuși statul național român, s-au angajat cu această ocazie să ridice tot mai sus steagul luptei antifasciste.

Măsurile brutale adoptate de autoritățile burgezo-moșierești împotriva mișcării democratice din România au împiedicat, în ultimă instanță, plecarea delegaților români aleși, nereușind să ajungă la congres decît un singur delegat din țară, și anume prof. univ. Petre Constantinescu-Iași. Acestuia i s-au alăturat la congres reprezentanți ai emigrației române din străinătate și ai Uniunii studenților români din Franța¹⁰.

⁴ „Scînteia”, anul III, nr. 6, din 1 aprilie 1933.

⁵ Loc. cit., nr. 8, din 1—15 mai 1933.

⁶ Ibid.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 134, filele 54, 141.

⁸ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938”, Editura Academiei R.P.R., 1952, pag. 23.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4161, fila 311.

¹⁰ Loc. cit., fondul nr. 25, dosarul nr. 4170, fila 12; „Scînteia”, anul III, nr. 9, din 1—15 iunie 1933.

Congresul mondial antifascist s-a ținut în zilele de 4, 5 și 6 iunie 1933, la Paris, în sala „Pleyel”, cu participarea a peste 3 500 de delegați din numeroase țări ale lumii, „delegați ai muncitorilor în primul rând, apoi delegați ai țăranilor, studenților, funcționarilor și intelectualilor”¹¹. Sub președinția lui Henri Barbusse a fost ales un birou internațional antifascist, din care făceau parte intelectuali de seamă ca Romain Rolland, André Gide, Maksim Gorki, reprezentantul țării noastre Petre Constantinescu-Iași și alții. Biroul și-a stabilit sediul la Copenhaga și, în baza hotărârii congresului, urma să editeze un buletin sub denumirea de „Frontul antifascist”¹². „Congresul antifascist din sala «Pleyel» — sublinia revista „Tinărul leninist” — a însemnat o uriașă demonstrație de front unic contra fascismului. Într-adevăr, delegații care au participat la acest congres făceau parte din foarte multe partide politice: erau comuniști, social-democrați, socialiști-independenți, radical-socialiști și chiar radicali”¹³.

Acordându-se o înaltă apreciere luptei poporului nostru împotriva primejdiei fasciste, delegatului României i s-a dat cuvântul în prima zi a congresului¹⁴. În discursul său, acesta a transmis congresului salutul maselor muncitoare din România, care, în condiții extrem de grele, luptau împotriva primejdiei fasciste. El a descris situația economică și socială a maselor populare din țara noastră, demascând exploatarea și măsurile represive ale burgheziei și moșierimii. Subliniind că proletariatul român „reprezintă rezistența națională, nădejdea întregului popor”¹⁵, Petre Constantinescu-Iași arăta congresiștilor: „Cu toate arestările, asasinările și schingiuirile, muncitorii României... sporesc lupta în contra oligarhiei”¹⁶. În continuare, delegatul român a prezentat aspecte concrete din lupta maselor muncitoare împotriva exploatarei capitaliste și a pericolului fascist, evocând cu căldură marile bătălii de clasă ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933. Când de la tribuna congresului a fost pronunțat cuvântul „Grivița”, miile de delegați s-au ridicat în picioare și au manifestat îndelung pentru eroicul proletariat român. Reprezentanții popoarelor din diferite țări și-au exprimat solidaritatea cu conducătorii întemnițați ai luptelor ceferiștilor și petroliștilor. Referindu-se la această emoționantă manifestare, „Tinărul leninist” scria: „Când delegatul român a arătat teroarea pe care guvernul român a dezlănțuit-o contra maselor muncitoare, când a pomenit de asasinatul de la Grivița, când a rostit numele lui Cuza și Codreanu, huiduieli și proteste au izbucnit în tot congresul. Dar, când delegatul nostru a arătat că masele muncitorești din România n-au fost înfricoșate, că ele continuă și vor continua lupta contra fascismului, toți cei trei mii de delegați au aclamat muncitorimea din România și au cântat «Internaționala»”¹⁷. Gazeta „Apărarea ceferiștilor”, referindu-se la același episod, arăta: „Un suflu de admirație pentru eroicii conducători ai muncitorimii române și o solidaritate

¹¹ „Tinărul leninist”, anul VIII, nr. 9, din iulie 1933.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 161, fila 334.

¹³ „Tinărul leninist”, anul VIII, nr. 9, din iulie 1933.

¹⁴ „Scînteia tineretului”, anul XIX, seria a II-a, nr. 4 278, din 15 februarie 1963. Cuvîntarea delegatului român a fost publicată în ziarul „L'Humanité”, din 5 iunie 1933, sub titlul semnificativ „Regele călău”.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 169, fila 57.

¹⁶ „Studii”, anul XVI, nr. 1/1963, pag. 37.

¹⁷ „Tinărul leninist”, anul VIII, nr. 9, din iulie 1933.

deplină cu ei a cuprins întreg congresul, la care erau reprezentați milioane de muncitori manuali și intelectuali¹⁸.

În dezbaterile Congresului mondial s-a arătat necesitatea lărgirii continue a cadrului mișcării antifasciste, care trebuia să abordeze problemele luptei întregului popor amenințat de fascism.

După trei zile de lucru în plenare și comisii, congresul a elaborat un manifest și a ales un comitet permanent de luptă împotriva fascismului, în care a fost reprezentată și mișcarea antifascistă din România. În textul manifestului adoptat de congres, printre altele, erau condamnate crimele regimului burghezo-moșieresc din România și se exprima simpatia profundă față de lupta dîră antifascistă a poporului român¹⁹. Reprezentanții popoarelor din diferite țări ale lumii, întruniți la Paris, au văzut în luptele din 1933 din România propria luptă împotriva primejdiei fascismului, iar în apărarea conducătorilor muncitorilor cefești și petroliști au văzut posibilitatea salvării cu un ceas mai devreme a acelor luptători care, cu prețul vieții lor, s-au ridicat hotărît în această parte a Europei împotriva pericolului fascist intern și internațional.

Concomitent cu desfășurarea lucrărilor Congresului mondial antifascist, a avut loc la Paris și Congresul internațional antifascist al studenților. Pentru participarea reprezentanților studenților democrați români se făcuseră intense pregătiri în țara noastră. Cuvîntul studențimii democratice a început să răsune tot mai puternic în universități, pe care organizațiile fasciste intenționau să le transforme în citadele ale celei mai negre reacțiuni. Din rîndurile studenților democrați s-au afirmat numeroși intelectuali de valoare care și-au consacrat eforturile luptei antifasciste, pentru apărarea tradițiilor culturii naționale înaintate. La București, Iași, Cernăuți și Cluj studenții democrați, după ce și-au ales delegații pentru congres, au strîns sumele de bani necesare în scopul plecării acestora peste hotare. La Congresul internațional antifascist al studenților au luat parte patru reprezentanți ai mișcării studenților antifasciști din țara noastră²⁰.

În centrul preocupărilor Congresului internațional antifascist al studenților s-a situat problema organizării studențimii și a luptei acesteia împotriva primejdiei fascismului, precum și ajutorarea studenților întemnițați în diferite țări pentru activitatea antifascistă.

Întoarcerea în țară a reprezentanților noștri la cele două congrese a prilejuit organizarea unor entuziaște întruniri de masă în cadrul cărora, răspunzînd chemării comuniștilor, participanții au manifestat hotărîrea fermă de a intensifica lupta împotriva fascismului. În atmosfera generală creată de aceste acțiuni s-au pus, în iunie 1933, bazele Comitetului național antifascist din România, împlinindu-se astfel aspirațiile maselor de a lupta în mod organizat împotriva primejdiei fascismului²¹. La scurt timp după crearea sa, Comitetul național antifascist a publicat un apel prin care masele popu-

¹⁸ „Apărarea cefeștilor”, anul I, nr. 2, din 29 iunie 1934.

¹⁹ „La correspondance internationale”, anul XIII, nr. 48—49, din 17 iunie 1933, pag. 608.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4161, filele 331, 339—340; „Scînteia”, anul III, nr. 9, din 1—15 iunie 1933.

²¹ Pentru detalii privind activitatea Comitetului național antifascist vezi *Titu Georgescu*: „Din lupta antifascistă a poporului român — 30 ani de la crearea Comitetului național antifascist (iunie 1933)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1963, pag. 93—102.

lare erau informate asupra hotărârilor Congresului mondial antifascist de la Paris. În apel se spunea printre altele : „Față de creșterea pericolului fascist din România, subsemnații, intelectuali și muncitori români, am luat inițiativa formării unui comitet antifascist pe baza hotărârilor Congresului de la Paris”²². Semnatarii apelului erau în același timp membri fondatori ai Comitetului național antifascist din România. Printre ei se numărau personalități marcante ale vieții culturale, printre care : Petre Constantinescu-Iași, Iorgu Iordan, Ilie Cristea, Radu Cernătescu, Barbu Lăzăreanu, Cicerone Theodorescu și alții.

Sub titlurile „Lupta contra fascismului”, „Congresul antifascist” etc. în zilele imediat următoare „Scînteia”, „Tînărul leninist” și alte publicații ale vremii au consacrat în paginile lor articole și comentarii ample privitoare la importanța Congresului mondial antifascist de la Paris. Congresul, releva „Scînteia”, reprezintă „punctul de unde va trebui să pornească această luptă (antifascistă — *n. n.*), mai organizată și cu mai mult avînt”²³. „Tînărul leninist”, analizînd hotărârile adoptate în comun de participanții la Congresul de la Paris, scria : „Congresul a arătat că împotriva fascismului trebuie creat un front unic de luptă al tuturor muncitorilor, țăranilor și intelectualelor din toate partidele politice sau din afara partidelor”²⁴.

În prima jumătate a lunii iulie, cîteva mari cotidene din Capitală au publicat un apel al C.N.A., prin care poporul român era informat pe larg asupra situației create în Germania după venirea hitlerismului la putere, relevînd importanța aplicării în practică a hotărârilor adoptate la Congresul mondial de la Paris pe linia intensificării luptei împotriva fascismului. În paginile ziarelor burgheze : „Tempo”, „Dimineața”, „Adevărul” ș.a. și-a făcut loc șirul continuu al adeziunilor maselor largi populare și răspunsurilor comitetelor locale antifasciste la apelul lansat de C.N.A. Revista „Rundschau” din 23 noiembrie 1933, într-un articol consacrat mișcării antifasciste din România, releva că „în rîndurile maselor există un teren favorabil pentru organizarea luptei împotriva fascismului”. Arătînd că hotărârile Congresului de la Paris „au fost primite cu mare însuflețire de către mase”, revista nota în continuare că „numeroși muncitori, funcționari, intelectuali au aderat la hotărârile congresului”.

Partidul Comunist din România a acordat ulterior o atenție deosebită atragerii tineretului din fabrici și de la sate în lupta antifascistă. În vederea participării reprezentanților tineretului muncitor român la Congresul internațional al tineretului antifascist, programat la Paris, în septembrie 1933, s-au făcut din nou intense pregătiri²⁵. Spiritul înnoitor, propriu tinerei generații și ostil a ceea ce era retrograd, nu a putut fi canalizat pe făgașul fascist și al șovinismului feroce. Bandele legionare și alte grupări fasciste au cuprins o minoritate alcătuită îndeosebi din rîndurile fiilor capitaliștilor și moșierilor, chiaburilor și negustorilor, din elemente descompuse, precum și din unii tineri induși în eroare de demagogia social-fascistă.

Pentru a reprezenta tineretul antifascist român la întrunirea de la Paris a plecat din țară un delegat²⁶.

²² „Buletinul de acțiune împotriva fascismului”, anul I, nr. 1, din 23 octombrie 1933.

²³ „Scînteia”, anul III, nr. 9, din 1—15 iunie 1933.

²⁴ „Tînărul leninist”, anul VIII, nr. 9, din iulie 1933.

²⁵ Arhivele statului Brașov, fondul Legiunea de jandarmi Brașov, Biroul poliției, anul 1933, dosarul nr. 427/1933, fila 156.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4177, fila 43.

Congresul a discutat, printre altele, chestiunea organizării tinerei generații în lupta antifascistă și a adresat un manifest către tineretul întregii lumi, chemându-l să făurească frontul unic împotriva primejdiei fascismului. Și în cadrul acestui congres delegației noastre i s-a făcut o primire entuziastă. Ecoul luptelor revoluționare, antifasciste din ianuarie-februarie 1933 din România s-a făcut simțit cu tărie și de astă dată. La propunerea unui grup de participanți, congresul a expediat o telegramă Consiliului de război din București în care se protesta împotriva sentințelor de condamnare rostite împotriva conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști. În același timp, în cadrul congresului au fost strânse sute de iscălituri pe o moțiune de solidaritate cu lupta eroică a ceferiștilor și petroliștilor din țara noastră²⁷.

Mișcarea antifascistă a tineretului din România a salutat cu căldură hotărârile adoptate de Congresul internațional al tineretului antifascist de la Paris. Într-un document al regionalei Cluj a Comitetului național antifascist, de pildă, tineretul era chemat să-și intensifice activitatea contra pericolului fascist „pe baza programului de acțiune lucrat în Congresul internațional antifascist al tineretului de la Paris”²⁸.

În articolul intitulat: „Congresul mondial al tineretului contra războiului și fascismului”, publicația „Buletinul mișcării antifasciste”, făcându-se interpretul simțămintelor antifasciste ale tineretului român, sublinia că acesta își însușește cu fermitate „linia trasată de Congresul mondial al tineretului contra fascismului”²⁹. În acele condiții, în octombrie 1933 s-a constituit, la București, Comitetul antifascist al tineretului pe țară, organizație în conducerea căreia s-au aflat Nicolae Ceaușescu, Grigore Preoteasa, Constanța Crăciun, Matei Socor și alții. În vara anului 1934, Comitetul național antifascist a trecut și la organizarea Comitetului antifascist al femeilor.*

Prin activitatea desfășurată în mase de comitetele antifasciste s-a reușit să se creeze treptat o puternică opinie potrivnică pericolului fascist.

În cadrul tradițiilor internaționaliste de luptă ale mișcării antifasciste din România se numără la loc de frunte și participarea reprezentanților țării noastre la Congresul mondial antifascist al femeilor din vara anului 1934.

În vederea pregătirii și organizării în luna august 1934 a Congresului mondial antifascist al femeilor³⁰, în prima jumătate a anului 1934 s-a constituit la Paris un Comitet mondial de inițiativă al femeilor, în care era reprezentată și România. Comitetul a invitat mișcarea feminină antifascistă din țara noastră să-și trimită delegate la congres, a făcut cunoscută acesteia ordinea de zi a congresului și, periodic, a trimis din Paris materiale de propagandă pentru popularizarea țelurilor urmărite de Congresul mondial antifascist al femeilor³¹.

În scopul participării reprezentantelor mișcării feminine din țara noastră la congres, la începutul lunii iulie s-a constituit la București un comitet de inițiativă, format din muncitoare, intelectuale, văduve de război, studențe etc. Printre membrii comitetului se numărau: Zoe Frunză, Rozalia

²⁷ „Buletinul C.C. al P.C.R.”, anul IV, nr. 16—17, din ianuarie-martie 1934.

²⁸ „Alte zări”, anul I, nr. 1, din 26 noiembrie 1933.

²⁹ „Buletinul mișcării antifasciste”, anul I, nr. 2, din 12 noiembrie 1933.

* Președinte al Comitetului antifascist al femeilor a fost aleasă Zoe Frunză.

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, fila 2.

³¹ Loc. cit., filele 4, 9—10, 16, 25—26; fondul nr. 25, dosarul nr. 4 162, fila 299.

I. C. Frimu, Constanța Crăciun, Dida Callimachi, Maria Țiulescu ș.a.³². Comitete asemănătoare au luat ființă la Cluj, Iași, Chișinău și în alte localități. Comitetul de inițiativă din București, în apelul intitulat: „Către femeile muncitoare, intelectuale, gospodine și țărance din România”, sublinia printre altele: „Trimiteti adeziuni la Comitetul de inițiativă pentru participarea la Congresul femeilor împotriva fascismului... Trăiască lupta noastră solidară!”³³. La Iași, potrivit relatărilor ziarului „Ecoul”, „Apelul lansat de Comitetul de inițiativă a avut un ecou și în multe părți s-au înjghebat grupuri locale feminine pentru participarea la congres”³⁴.

În luna iulie au avut loc, în Capitală și în alte centre, întruniri ale femeilor, în cadrul cărora au fost alese delegatele la Congresul mondial antifascist de la Paris. Astfel, „la București au avut loc numeroase adunări în ateliere, fabrici etc. pentru alegerea delegatelor la Congresul femeilor”³⁵, în cursul cărora au fost alese pentru a pleca la Paris: Zoe Frunză, Dida Callimachi ș.a.³⁶. Adunări similare au avut loc la Iași, Cluj, Chișinău și în alte orașe. În cadrul acestor adunări a fost relevat aportul femeilor din țara noastră la lupta generală a clasei muncitoare împotriva exploatării capitaliste; totodată, s-a arătat rolul acestora în mișcarea antifascistă națională și internațională. „În România — sublinia un ziar —, femeile nu o dată au dat dovada completei lor emancipări. Ele au fost, mai ales în februarie 1933, alături de toată lumea muncitoare în lupta pentru câștigarea dreptului la un trai mai bun”³⁷.

Presa legală îndrumată de P.C.R. a publicat numeroase articole consacrate pregătirilor pentru Congresul mondial antifascist al femeilor și a popularizat problemele principale care urmau să fie dezbătute la congres. Astfel, ziarele „Clopotul”, „Ecoul”, „Cuvîntul liber”, „Așa” etc. în articolele: „Congresul internațional antifascist”, „Congres feminin”, „Congresul internațional feminin”, „Femeile în lupta împotriva războiului și fascismului”, „Femeia” ș.a. au scos în evidență însemnătatea participării active a femeilor din țara noastră la lupta pe plan internațional împotriva fascismului³⁸.

Pentru a face cunoscute ideile care stăteau la baza pregătirii congresului, comitetele de inițiativă din țara noastră au răspîndit în diferite cartiere din Capitală și în provincie cărți postale ilustrate, reprezentînd aspecte din lupta femeilor împotriva fascismului³⁹. Comitetele de inițiativă au desfășurat de asemenea o intensă activitate pentru strîngerea de fonduri necesare trimerii delegației române peste hotare. În ciuda faptului că auto-

³² Loc. cit., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, filele 6, 12; fondul nr. 25, dosarul nr. 4 189, fila 38; fondul nr. 1, dosarul nr. 134, fila 223; „Clopotul”, anul II, nr. 42, din 6 iulie 1934; „Cuvîntul liber”, anul I, nr. 35, din 7 iulie 1934.

³³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 189, fila 38; „Clopotul”, anul II, nr. 42, din 6 iulie 1934; „Cuvîntul liber”, anul I, nr. 35, din 7 iulie 1934.

³⁴ „Ecoul” (Iași), anul I, nr. 6, din 5 august 1934.

³⁵ „Așa” nr. 5, din 29 iulie 1934.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, fila 23; „Așa” nr. 5, din 29 iulie 1934.

³⁷ „Așa” nr. 5, din 29 iulie 1934.

³⁸ „Clopotul”, anul II, nr. 31, din 20 aprilie 1934; nr. 40, din 22 iunie 1934; nr. 41, din 29 iunie 1934; „Ecoul”, anul I, nr. 6, din 5 august 1934; „Cuvîntul liber”, anul I, nr. 35, din 7 iulie 1934; „Așa” nr. 5, din 29 iulie 1934.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 177, filele 265, 268; dosarul nr. 4 188, filele 119, 149; Arhivele statului Bîrlad, fondul poliția orașului Tecuci, dosarul nr. 4/1934, fila 235.

ritățile burghezo-moșierești au confiscat în repetate rânduri listele de subscripție, comitetele și-au continuat intens activitatea⁴⁰.

Congresul mondial antifascist al femeilor a fost precedat de o serie de manifestări antifasciste internaționale⁴¹ la care au luat parte activă și delegații din țara noastră⁴². În cadrul acestor manifestări, o înaltă apreciere a fost acordată luptei proletariatului român. Astfel, la 20 iulie 1934, în sala „Wagram” din Paris, în cadrul unei grandioase adunări antifasciste, în semn de prețuire a activității desfășurate de conducătorii luptelor muncitorești din 1933, au fost aleși în prezidiul de onoare Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gheorghe Vasilichi, „care se bucură în sinul proletariatului francez de profunde simpatii”⁴³. În moțiunile adoptate cu acest prilej se cerea eliberarea lor imediată din închisoare.

Congresul mondial antifascist al femeilor și-a desfășurat lucrările în zilele de 4, 5 și 6 august 1934 la Paris, în sala „Mutualité”, cu participarea a peste 1 500 de delegate⁴⁴. România a fost reprezentată la congres de către Zoe Bugnariu și Elisabeta Lăcătuș, precum și de reprezentante ale muncitoarelor și studentelor române aflate în emigrație la Paris, în total 16 delegate. Ca invitați au luat parte Petre Constantinescu-Iași și Matei Socor, delegat al tineretului antifascist român. Delegația română a fost tot timpul înconjurată de o simpatie deosebită și asaltată cu întrebări despre succesele mișcării antifasciste din țara noastră⁴⁵.

Congresul și-a desfășurat lucrările în ședințe plene și pe comisii (profesionale, sociale, de vîrstă etc.). În cadrul dezbaterilor, s-a subliniat rolul femeilor din lumea întreagă în lupta împotriva primejdiei fascismului. Relatînd despre participarea femeilor din diferite țări la congres, unul dintre reprezentanții români scria la întoarcerea în patrie: „Era o înfrățire de femei albe și negre, de intelectuale subtile și lucrătoare de uzină, țărance și gospodine — delegate a sute de organizații cu sute de mii de membre, unele de largi și variate tendințe, de la comuniste la creștine”⁴⁶.

În numele delegației române a luat cuvîntul la congres Zoe Bugnariu. Ea „a făcut un raport în care se arăta situația femeii române... în producție și în familie”⁴⁷. Vorbitorii a prezentat aspecte din lupta antifascistă a poporului român, evocînd luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 170, fila 40; dosarul nr. 4 177, fila 269.

⁴¹ Loc. cit., dosarul nr. 4 188, fila 50; fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, fila 38.

⁴² La plenul Comitetului mondial antifascist, ținut la Paris între 30 și 31 iulie 1934, au participat aproape 80 de membri din cei 120, reprezentînd peste 20 de țări, printre care și România. Concomitent a avut loc plenara Comitetului mondial antifascist al tineretului, la care au luat parte 100 de delegați din 40 de țări, printre care și din țara noastră. La ședința Comitetului mondial de unitate a corpului didactic, ținută între 1 și 2 august 1934, au luat parte 28 de delegați, reprezentînd 13 țări, inclusiv România (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 177, fila 256; „Clopotul”, anul II, nr. 47 și 48, din 10 și 17 august 1934).

⁴³ „Clopotul”, anul II, nr. 45, din 27 iulie 1934.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 3 494, fila 260; „Clopotul”, anul II, nr. 49, din 24 august 1934; „Cuvînt nou”, anul I, nr. 2, din 6 septembrie 1934.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, fila 27; fondul nr. 25, dosarul nr. 4 170, fila 70; „Clopotul”, anul II, nr. 49, din 24 august 1934; „Cuvînt nou”, anul I, nr. 2, din 6 septembrie 1934; „International press correspondence”, vol. 14, nr. 44/17 august 1934, pag. 1 153.

⁴⁶ „Clopotul”, anul II, nr. 49, din 24 august 1934.

⁴⁷ „Cuvînt nou”, anul I, nr. 2, din 6 septembrie 1934.

și contribuția femeilor la aceste bătălii de clasă. În încheiere, raportul delegatei noastre a analizat „progresele mișcării (feminine — *n.n.*) antifasciste în țară” și perspectivele ei de viitor ⁴⁸.

Profesorul Petre Constantinescu-Iași a fost însărcinat din partea conducerii I.T.E. * „de a organiza conferința delegatelor membre ale corpului didactic” ⁴⁹. Din Comitetul mondial al femeilor contra fascismului ales de congres a făcut parte și o reprezentantă din România, Zoe Frunză ⁵⁰.

Congresul a constituit terenul de manifestare a unor sincere și pilduitoare acte de solidaritate antifascistă ⁵¹. Aflînd de sentința dată în procesul de la Craiova, înscenat conducătorilor luptelor muncitorești din 1933, Congresul mondial antifascist al femeilor a trimis o telegramă ceferiștilor închiși la Jilava în care se spunea: „Solidare cu lupta muncitorilor ceferiști și a femeilor ceferiștilor închiși, cerem eliberarea imediată a tuturor ceferiștilor închiși” ⁵².

Congresul a protestat împotriva represiunilor la care erau supuși militanții antifasciști din țara noastră și a cerut „deplina libertate de organizare, de propagandă și presă pentru mișcarea antifascistă din România” ⁵³.

În timpul desfășurării lucrărilor congresului, Comitetul național antifascist din România a lansat la București un manifest adresat femeilor „muncitoare, intelectuale, gospodine și țărance”, prin care acestea erau îndemnate să-și intensifice munca de organizare în comitele antifasciste ⁵⁴. Președinta Comitetului antifascist al femeilor din România a trimis o scrisoare de salut Congresului de la Paris, în care era exprimată solidaritatea femeilor antifasciste din țara noastră ⁵⁵.

După întoarcerea în țară a delegației române, au fost popularizate lucrările, rezoluțiile și manifestul Congresului mondial antifascist al femeilor. Documentele congresului au fost răspîndite ** prin presă, apeluri, precum și în adunări antifasciste la care au luat parte numeroși oameni ai muncii ⁵⁶. La 15 august 1934, de pildă, a avut loc în Capitală, în grădina „Izbînda”, o mare întrunire, organizată de Comitetul antifascist al femeilor, „la care au luat cuvîntul delegatele reîntoarse de la Paris, unde a avut loc Congresul mondial al femeilor împotriva fascismului”. Poliția a intervenit în timpul adunării, împrăștiindu-i pe participanți ⁵⁷.

În cadrul ședinței Comitetului antifascist al tineretului din București, ținută în ziua de 2 septembrie 1934, a fost prezentată o dare de seamă, în care se sublinia „solidaritatea lor (femeilor — *n.n.*) în lupta antifascistă” ⁵⁸.

⁴⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 170, fila 70.

* Internaționala lucrătorilor din învățămînt.

⁴⁹ „Clopotul”, anul II, nr. 49, din 24 august 1934.

⁵⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, fila 67.

⁵¹ Loc. cit., fila 38; fondul nr. 25, dosarul nr. 4 188, fila 50.

⁵² Loc. cit., fondul nr. 96, dosarul nr. 3 494, fila 260.

⁵³ „Clopotul”, anul II, nr. 49, din 24 august 1934.

⁵⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 170, fila 43.

⁵⁵ Loc. cit., fila 175.

**O largă răspîndire a cunoscut în țara noastră „Buletinul de informațiuni al Comitetului mondial al femeilor contra războiului și fascismului”, editat în limba franceză.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 188, filele 32, 56; fondul nr. 30, dosarul nr. 4 535, filele 32—36; „Clopotul”, anul II, nr. 56, din 14 octombrie 1934.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 177, fila 281; „Clopotul”, anul II, nr. 48, din 17 august 1934; nr. 49, din 24 august 1934; „Ecou”, anul I, nr. 9, din 26 august 1934; „Tempo” din 17 august 1934.

⁵⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 177, fila 318.

Plenara Comitetului național antifascist din 9 septembrie 1934, la care au participat delegați din București, Iași, Cluj, Brașov, Pitești, Botoșani, Constanța etc., a ascultat și aprobat raportul delegației române care a participat la reuniunile internaționale antifasciste din vara anului 1934. Profesorul Petre Constantinescu-Iași a transmis participanților la plenară salutul Comitetului mondial antifascist, după care a făcut „O dare de seamă despre Congresul mondial de la Paris“, relevînd atenția „deosebită ce se dă Comitetului antifascist român atît de cercurile antifasciste de la Paris, cît și de cele de la Londra în special“. În continuare, Zoe Bugnariu s-a ocupat pe larg de activitatea antifascistă a femeilor din România. Delegații prezenți la plenară au scos în evidență activitatea desfășurată de Comitetul antifascist al femeilor pe plan internațional⁵⁹. În rezoluția adoptată de plenară s-a subliniat faptul că mișcarea antifascistă din țara noastră „a întreținut legături permanente cu Comitetul mondial, prin trimiterea de delegați la congrese, conferințe și corespondență“⁶⁰.

Sub titlurile „De la Congresul mondial“, „Două congrese“, „Spre frontul unic“, „Congresul mondial al femeilor contra fascismului și războiului s-a deschis la Paris“, „Congresele de la Paris“ etc. au fost publicate în coloanele ziarelor „Scînteia“, „Tînărul leninist“, „Clopotul“, „Ecoul“, „Cuvînt nou“ etc. ample relatări asupra desfășurării lucrărilor congresului de la Paris și a hotărîrilor adoptate⁶¹. Revista „Tînărul leninist“, de pildă, în articolul intitulat „Congresul mondial antifascist — antirăzboinic al femeilor“, după ce prezenta contribuția activă a femeilor muncitoare din țara noastră la lupta revoluționară a proletariatului, populariza sarcinile de viitor, desprinse din hotărîrile Congresului de la Paris. „Muncitoarele din România — sublinia revista — au arătat în multe rînduri că sînt gata de luptă... Participarea lor la luptele din Grivița — februarie 1933, grevele muncitoarelor din Fabrica «Dermata»-Cluj, «Industria linii»-Timișoara etc. dau dovadă de asta. Cum ați luptat în aceste lupte, așa trebuie să duceți și acuma lupta care se leagă cu lupta întregii muncitorimi“⁶² împotriva primejdiei fascismului.

La sfîrșitul lunii decembrie 1934 s-a ținut la Bruxelles Congresul mondial antifascist al studenților⁶³. În presa antifascistă din țara noastră a apărut apelul Comitetului internațional de inițiativă pentru organizarea acestui congres, semnat de scriitori și savanți de renume mondial ca Maksim Gorki, Paul Langevin, Henri Barbusse, Egon Erwin Kisch, Theodor Dreiser și alții⁶⁴.

În vederea participării la Congresul mondial antifascist al studenților, a luat ființă la București, în noiembrie 1934, un comitet de inițiativă format din studenți și intelectuali. Comitetul a difuzat prin presă o che-

⁵⁹ Loc. cit., filele 374, 376, 379, 381; dosarul nr. 4170, fila 85; dosarul nr. 4178, fila 196; Arhiva Ministerului Învățămîntului, 1936, inventarul nr. 697, mapa nr. 34, volumul I, fascicula 1, fila 14; „Cuvînt nou“, anul I, nr. 4, din 6 octombrie 1934; „Tempo“ din 14 septembrie 1934; „Deșteptarea“ (S.U.A.) din 13 octombrie 1934; „La correspondance Balkanique“, anul I, nr. 4, din 25 octombrie 1934.

⁶⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4170, fila 85; „Cuvînt nou“, anul I, nr. 4, din 6 octombrie 1934.

⁶¹ „Clopotul“, anul II, nr. 48 și nr. 49, din 17 și 24 august 1934; „Ecoul“, anul I, nr. 7, din 12 august 1934; „Cuvînt nou“, anul I, nr. 2, din 6 septembrie 1934.

⁶² „Tînărul leninist“ din 1—15 septembrie 1934.

⁶³ „Rundschau“ nr. 2, din 10 ianuarie 1935.

⁶⁴ „Ecoul“, anul I, nr. 16, din 18 noiembrie 1934.

mare adresată tuturor studenților din țară pentru a sprijini participarea delegației studenților antifasciști din România la congres⁶⁵.

Delegația română a luat parte activă la lucrările Congresului de la Bruxelles. De la tribuna congresului, „un delegat al studenților români a raportat despre lupta grea a colegilor săi” împotriva pericolului fascist, pentru apărarea prestigiului universității românești și a tradițiilor culturii naționale înaintate⁶⁶.

Congresul a discutat problemele luptei comune ale studenților antifasciști din diferite țări pentru apărarea intereselor lor (îmbunătățirea condițiilor materiale și de studiu), pentru apărarea tradițiilor înaintate ale culturii și civilizației umane, împotriva primejdiei fascismului. Și în cadrul acestui congres — la care au luat parte delegați din 31 de țări — participanții și-au manifestat solidaritatea cu lupta antifascistă din România și au înfierat persecuțiile la care era supusă aceasta⁶⁷.

Rezoluțiile adoptate la congres au fost popularizate pe larg în centrele universitare din România. Au găsit un puternic ecou în rîndurile studențimii democrate și ale elevilor din școlile secundare acele prevederi din rezoluție care cereau gratuitatea învățămîntului, separarea școlii de biserică, suprimarea învățămîntului religios, propagarea unui învățămînt științific. În încheierea rezoluțiilor se sublinia că „trebuie să luptăm deci, o dată cu lupta pentru revendicările noastre, contra fascismului...”⁶⁸.

În cadrul acțiunilor internaționale de luptă împotriva fascismului, un loc de seamă l-au ocupat congresele mondiale antifasciste din anii 1933—1934. La aceste congrese au participat reprezentanții diverselor clase și păături sociale: muncitori, țărani, intelectuali, mica burghezie, chiar anumite păături ale burgheziei, oameni aparținînd diferitelor partide politice, personalități eminente ale culturii și științei mondiale.

Temeiul politic și moral care a stat la baza participării active a delegațiilor române la congresele mondiale antifasciste din anii 1933—1934 l-a constituit capacitatea clasei muncitoare și a forțelor antifasciste din România, în frunte cu partidul comunist, de a ridica cel dintîi în Europa steagul luptei împotriva pericolului hitlerismului, adus la putere în Germania. Prezența reprezentanților țării noastre la întrunirile internaționale antifasciste a prilejuit afirmarea solidarității poporului român cu lupta popoarelor din alte țări împotriva fascismului. Prin participarea delegațiilor române la aceste congrese, mișcarea antifascistă din România a împărtășit altor popoare experiența cîștigată în lupta contra pericolului fascist, aducîndu-și o contribuție la făurirea și cimentarea mișcării mondiale antifasciste. Aceasta a dus la creșterea prestigiului național și internațional al mișcării antifasciste și al Partidului Comunist din România.

Aspectele prezentate, privind participarea delegațiilor români la congresele mondiale antifasciste din anii 1933—1934, reprezintă file de neuitat din istoria partidului nostru și constituie o parte integrantă a mișcării antifasciste internaționale.

I. BABICI

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ „Rundschau” nr. 1, din 3 ianuarie 1935.

⁶⁷ Ibid; vezi și nr. 2, din 10 ianuarie 1935.

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 71, dosarul nr. 7 818, filele 61—62.

Acțiuni ale șomerilor din București în anii crizei economice

(1929 — FEBRUARIE 1933)

În perioada crizei economice din anii 1929—1933, ca urmare a concedierilor masive, a încetării sau restrîngerii producției unui mare număr de întreprinderi, șomajul a cunoscut o creștere fără precedent. Marile centre industriale ale României, ca: București, Valea Prahovei, Valea Jiului, Brașov, Timișoara, Cluj, erau înșesate de zeci de mii de șomeri. Numărul acestora depășise în perioada crizei economice cifra de 300 000.

Creșterea, an de an, a numărului șomerilor a constituit expresia multiplelor implicații ale crizei economice, neputinței capitaliștilor de a utiliza integral capacitățile de producție de care dispuneau. În același timp, șomerii au reprezentat o armată de rezervă pentru capitaliști, creîndu-le acestora posibilitatea să intensifice exploatarea muncitorilor care lucrau.

De aceea, clasa muncitoare din România, sub conducerea P.C.R., s-a ridicat la luptă împotriva concedierilor, pentru acordarea ajutorului de șomaj de către stat, scutirea șomerilor de orice fel de impozit, plasa-rea lor la lucru etc. Pentru obținerea acestor revendicări, în anii 1929—1933 au avut loc o serie de acțiuni și demonstrații ale șomerilor, la care nu de puține ori s-au alăturat și muncitorii care lucrau într-o serie de centre industriale, ca: București, Timișoara, Brașov, Cluj, Ploiești etc. Între orașele unde acțiunile desfășurate de șomeri au luat o mare amploare a fost și Bucureștiul, al cărui obiect îl face comunicarea de față.

În anii 1929—1933, situația șomerilor din București, ca, de altfel, din întreaga țară, a fost deosebit de grea¹. O anchetă întreprinsă de organele de resort ale statului burghezo-moșieresc în această perioadă în rîndurile masei de șomeri din Capitală constata că aceasta „și-a consumat încetul cu încetul economiile, fiind silită a-și reduce standarul de viață. În primul rînd s-a restrîns la chirii, mutîndu-se în locuințe mai mici și mai ieftine. Cînd n-au mai putut rezista, au început reduce-

¹ În legătură cu această problemă vezi lucrarea lui Gh. Surpat: „Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească”, Editura științifică, 1962.

rea rațiilor alimentare, cantitativ și calitativ. Rezultatul firesc este mizeria și apoi boala”². În darea de seamă asupra anchetei amintite se arăta că „mijloacele de trai ale șomerilor sînt atît de reduse, încît 46,2% din șomeri trăiesc în locuințe insalubre... Nu e de mirare că în 30% din familii, membrii sînt serios bolnavi, necesitînd un tratament”³.

Față de situația tot mai grea în care aceștia își duceau existența, burghezia și moșierimea au refuzat să adopte o lege cu privire la ajutorul de șomaj. Însă, sub presiunea frămîntărilor șomerilor, au fost nevoite să adopte unele măsuri în vederea unei așa-zise „asistențe” a șomerilor. Aceste măsuri nu erau însă adoptate pe baza unei legi care să generalizeze ajutorul de șomaj, ele mergînd pe linia filantropiei burgheze, a împărțirii sporadice și arbitrară a unor ajutoare în bani și alimente. În schimb a fost adoptat sistemul „trimiterii la urmă” a șomerilor, adică evacuarea forțată a celor veniți din mediul rural. După declarațiile prefectului poliției Capitalei, numai din București au fost evacuați între anii 1929 și 1932 peste 80 000 de șomeri⁴.

Măsuri în acest sens au fost luate și direct de către Ministerul de Interne. Astfel, într-o adresă a acestui minister către prefecturile de județe se arăta că șomerii „care ar intenționa să vină în Capitală spre a găsi de lucru să nu facă aceasta, deoarece Primăria municipiului București nu are putință să dea deocamdată de lucru nici șomerilor care locuiesc în cuprinsul Capitalei, dar mai cu seamă celor din afară”⁵. În caz contrar, continua adresa, aceștia vor fi expediați imediat înapoi.

Despre felul cum șomerii care încercau să vină în București, în speranța că vor putea găsi de lucru, erau trimiși apoi în provincie, într-un articol publicat în ziarul „Deșteptarea” se arăta că „în Capitală se face o adevărată vînătoare după șomeri, sînt prinși, arestați, apoi viriți și înghesuiți ca sardelele în vagoane de vite și expediați... ca să scape Capitala de șomeri”⁶.

Evacuările forțate ale șomerilor nu puteau însă evita concentrarea acestora în București și cu atît mai puțin acțiunile pentru satisfacerea revendicărilor lor.

În aceste împrejurări, Partidul Comunist din România a militat cu consecvență pentru organizarea clasei muncitoare împotriva concedierilor, pentru satisfacerea revendicărilor șomerilor. Problema șomajului era de un interes deosebit nu numai pentru sutele de mii de șomeri, ci și pentru muncitorii care aveau încă de lucru. Ca atare se puneau problema în mod imperios de a uni într-un singur șuvoi luptele muncitorilor ocupați și ale șomerilor. Numai solidaritatea de clasă a muncitorilor angajați cu lupta șomerilor și invers putea asigura desfășurarea cu succes a acțiunilor întreprinse atît de unii, cît și de ceilalți, și tocmai acesta a fost principiul care a călăuzit activitatea P.C.R. printre șomeri.

² „Buletinul muncii și asigurărilor sociale” nr. 10—12, din octombrie-decembrie 1932, partea I, pag. 444.

³ Loc. cit., pag. 442—443.

⁴ „Frontul evenimentelor culturale și sociale” nr. 5, din 8 ianuarie 1933.

⁵ Arhivele Sfatului popular al regiunii Crișana, fondul Prefectura județului Bihor, actul nr. 5 907, din 2 iunie 1931.

⁶ „Deșteptarea”, anul III, nr. 1, din 25 ianuarie 1931.

Ca urmare a creșterii numărului șomerilor, a condițiilor tot mai grele în care trăiau, în anii 1929—1933, în București au avut loc, sub conducerea organizației locale a P.C.R., numeroase adunări de protest și manifestații ale șomerilor în fața primăriilor sectoarelor și a Primăriei municipiului, a prefecturii, oficiilor de plasare, Ministerului Muncii, precum și numeroase demonstrații în diferitele piețe ale orașului, pe străzi. Au fost create comitete ale șomerilor, din care făceau parte muncitori fără lucru de diferite orientări politice.

Un rol activ în organizarea comitetelor de șomeri, a acțiunilor de protest ale șomerilor l-au jucat sindicatele revoluționare. Astfel, în ziua de 11 februarie 1929, în sala Sindicatelor unitare din str. Sfinții Apostoli, a avut loc o întrunire la care au luat parte sute de șomeri, în cadrul căreia a fost redactat un memoriu adresat Ministerului Muncii, prin care se cerea luarea de măsuri imediate pentru îmbunătățirea condițiilor lor de viață, pentru reprimirea la lucru. În cadrul aceleiași întruniri s-a hotărât ca a doua zi, în caz că nu vor primi un răspuns favorabil, să se adune în fața sediului Ministerului Muncii⁷. Și, într-adevăr, în ziua de 14 februarie, revendicările șomerilor nefiind satisfăcute, aceștia au demonstrat în fața sus-numitului minister, neputînd fi împrăștiati decît în urma intervenției brutale a poliției⁸.

O săptămîină mai tîrziu, primăriile celor patru sectoare ale Capitalei au fost pur și simplu asaltate de șomeri, care au demonstrat, cerînd de lucru. La Primăria Capitalei, în ziua de 20 februarie, mulțimea de șomeri și alți oameni nevoiași au invadat sălile și coridoarele, pentru un timp fiind dezorganizate toate serviciile. În fruntea lor se afla o delegație de șomeri care cerea să fie primită de către primarul Capitalei. Șomerii nu au putut fi împrăștiati decît în urma promisiunii că li se vor da ajutoare în alimente și lemne de foc și a intervenției unui pluton de jandarmi pedestri, aduși special în acest scop⁹.

Deoarece promisiunile făcute muncitorilor șomeri nu au fost îndeplinite de către autorități, aceștia s-au întrunit din nou în ziua de 23 februarie în sala sediului Sindicatelor unitare, hotărînd să organizeze o nouă demonstrație, de astă dată atît în fața Primăriei Capitalei, cît și a Ministerului Muncii. Și de astă dată ei s-au lovit de refuzul autorităților, de la care nu au primit decît „promisiuni, insulte și amenințări“, ministrul muncii declarînd că în „aceste timpuri grele nu poate face nimic“¹⁰. Față de această situație, într-un manifest semnat de comitetul șomerilor se conchidea că „nu stăpîinii vor putea soluționa chestiunea șomajului, ci masele organizate. Șomajul... nu va dispărea decît o dată cu actuala societate burgheză“¹¹.

În vederea discutării problemelor arzătoare care preocupau masele de șomeri din Capitală și a organizării temeinice a acestora, în tot cursul anului 1929, la sediul Sindicatelor unitare s-au ținut aproape zilnic adunări ale șomerilor. La una dintre aceste întruniri, la care au luat parte peste 500 de șomeri, s-a votat o moțiune prin care întreaga masă de șomeri era chemată să participe la întrunirile ce se țineau în fiecare zi,

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 896, fila 126.

⁸ Loc. cit., fila 127.

⁹ Loc. cit., fila 143; „Dimineața“ din 21 februarie 1929.

¹⁰ „Viața muncitoare“ nr. 8, din 24 februarie 1929.

¹¹ Ibid.

la ora 2 d.a., în sala Sindicatelor unitare din strada Sfinții Apostoli nr. 34¹².

Rezultatul a fost că în lunile următoare s-au organizat un șir de demonstrații și întruniri ale șomerilor. Astfel, la mijlocul lunii aprilie, în Piața Mare (actuala Piață a Unirii), un mare număr de șomeri au organizat o demonstrație, la care s-au alăturat și mulți muncitori care lucrau. În cuvântul lor, vorbitorii, subliniind situația grea în care se zăbeau atât muncitorii angajați cit și șomerii, au cerut să se intensifice lupta împotriva impozitelor tot mai împovărătoare, pentru legiferarea ajutorului de șomaj de către stat și patroni, pentru reprimirea la lucru a celor concediați.

Una dintre marile întruniri ale șomerilor din București a avut loc la mijlocul lunii noiembrie în Piața Bibescu-Vodă. Cele câteva sute de șomeri, care purtau pancarte pe care se putea citi: „Vrem pâine“, „Jos războiul“, nu au putut fi împrăștiați decît în urma intervenției poliției, care de altfel a și arestat pe unii dintre conducătorii acestora¹³.

La începutul lunii decembrie, dat fiind faptul că acțiunile șomerilor deveneau tot mai insistente, iar autoritățile căutau să înăbușe pe orice cale lupta acestora, s-a ajuns pînă la ciocniri directe între manifestanți pe de o parte și poliție, jandarmi și armată pe de altă parte. Astfel, între un grup de șomeri aflați în fața Inspectoratului muncii și o patrulă militară a avut loc o ciocnire, deoarece soldații arestaseră mai mulți șomeri. După eliberarea celor arestați, grupul de șomeri, al căror număr se îngroșa tot mai mult, s-a îndreptat spre Piața Mare și apoi spre Primăria Capitalei, manifestînd împotriva măsurilor samavolnice luate de autorități¹⁴.

Începutul anului 1930 a marcat o intensificare a manifestațiilor și demonstrațiilor șomerilor din București. Chiar în prima zi a anului, un grup de șomeri a demonstrat pe străzile Capitalei, avînd în frunte pancarte pe care se puteau citi lozincile: „Vrem pâine“, „Jos războiul“, „Jos guvernul burghez“. Din Piața Mare, după ce li s-au alăturat alte sute de muncitori angajați și șomeri, manifestanții au parcurs străzile Sf. Vineri, Colței, Academiei, au ieșit în Calea Victoriei și în continuare pe b-dul Elisabeta, str. Brezoianu, unde numai după concentrarea unor puternice forțe represive au fost împrăștiați, 16 dintre ei fiind arestați¹⁵. În ciuda acestor măsuri, alte grupuri de șomeri și muncitori care lucrau au manifestat pînă seara tîrziu în Piața Mare și în fața biroului de plasare din str. Izvor¹⁶.

De asemenea, la 14 ianuarie, sub conducerea Sindicatelor unitare și a B.M.Ț, care în toată această perioadă au contribuit din plin la organizarea luptei șomerilor, pe străzile Capitalei a avut loc o nouă manifestație. Coloana șomerilor, care cerea pâine și lucru, deși a fost atacată de armată, nu a putut fi împrăștiată, mare parte dintre manifestanți reușind să ajungă pînă în fața Ministerului Muncii. Numai după ce la fața locului au sosit întăriri, șomerii au putut fi împrăștiați¹⁷.

¹² „Înainte“ nr. 3, din 1929.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 910, fila 106.

¹⁴ Loc. cit., fila 108.

¹⁵ Loc. cit., fila 142.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Viața muncitoare“ din 19 ianuarie 1930.

Acțiunile desfășurate de șomeri s-au împletit în acești ani strîns cu lupta muncitorilor care lucrau și invers. Interesele lor comune s-au reflectat atît în revendicările formulate de șomeri în timpul manifestațiilor și demonstrațiilor organizate de ei, cît și în cele formulate de către muncitorii angajați în timpul grevelor.

Astfel, în ziua de 16 februarie 1930 sute de șomeri au manifestat în împrejurimile Fabricii „Lemaître“, în semn de solidaritate cu muncitorii aflați în grevă¹⁸. Tot în cursul lunii februarie, în fața Fabricii „Birman“, ca urmare a concedierii unor muncitori, la chemarea Sindicatului unitar-textil, a avut loc o mare întrunire la care au participat toți muncitorii fabricii, aceștia manifestînd împotriva concedierii tovarășilor lor de muncă. Între forțele represive și demonstrații au avut loc ciocniri violente, care s-au soldat cu arestarea a cinci muncitori ce au fost internați la Văcărești¹⁹.

Acțiuni de solidaritate între muncitorii care lucrau și șomeri au avut loc și în timpul conflictului de muncă de la „Malaxa“, în timpul căruia s-a făcut apel „către muncitorii șomeri să nu se angajeze pe salariu mai mic ca cel vechi și nici să nu primească lucru în acord, fiindcă astfel lovesc în interesele tuturor muncitorilor“²⁰.

Arătîndu-se importanța sprijinirii reciproce în luptă a muncitorilor angajați și a șomerilor, într-un articol publicat în ziarul „Înainte“, intitulat: „Șomerii vor răspunde la noile măsuri împotriva lor“, se preciza că: „Orice luptă începută de muncitorii cu lucru trebuie susținută de șomeri și invers... șomerii trebuie să-și dea seama că pentru ca lupta să fie cîștigată demonstrațiile lor sînt tot așa de necesare ca și lărgirea conflictului în celelalte fabrici...“²¹.

Această solidaritate s-a manifestat cu putere în cursul lunii februarie, cînd a avut loc o mare manifestație a muncitorilor de la „Lemaître“, a delegaților fabricilor din Capitală și a șomerilor, prilejuite de înmormîntarea muncitorului Petre Ionescu, ucis în timpul grevei de la „Lemaître“. La această manifestație, la care au luat parte peste 2 000 de muncitori și șomeri, desfășurată sub lozincile pîine și muncă, sub faldurile steagurilor roșii, cei prezenți și-au exprimat hotărîrea de a duce mai departe, pînă la victorie, lupta pentru obținerea drepturilor lor²².

Una dintre formele de luptă desfășurată de șomerii din Capitală a fost și aceea a propagandei duse printre muncitorii care lucrau, cît și a stringerii de ajutoare pentru cei închiși. Numai într-o singură zi grupuri de șomeri au difuzat în rîndurile muncitorilor de la C.F.R.-Grivița 300 de exemplare din ziarul „Înainte“²³. De asemenea, pentru a ajuta pe muncitorii închiși la Văcărești, șomerii, deși ei înșiși trăiau în condiții deosebit de grele, au organizat trimiterea de pachete cu alimente acestora. „Pentru șomerii care mor de foame pe străzi — arăta ziarul

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 920, fila 242.

¹⁹ „Viața muncitoare“ nr. 7, din 16 februarie 1930.

²⁰ Loc. cit., nr. 6 din 9 februarie 1930.

²¹ „Înainte“ nr. 6 din 16 februarie 1930.

²² Loc. cit., nr. 8, din 9 martie 1930.

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 910, fila 231.

„Viața muncitoare” — actul acesta este de o adevărată jertfă, căci dându-și bonurile (de pâine — *n.n.*) ei rămân pentru ziua aceea fără pâine”²⁴.

Deși burghezia și moșierimea căutau să înăbușe pe orice cale lupta șomerilor, mergînd pînă la înscenarea unui șir întreg de procese²⁵ conducătorilor acestora, soldate cu sentințe ce mergeau pînă la luni de zile de detențiune, totuși șomerii au dus mai departe lupta pentru obținerea revendicărilor lor. La 20 martie 1930, șomerii au organizat o demonstrație în fața Primăriei sectorului III albastru, cerînd ajutor de șomaj²⁶. La 17 aprilie, în fața biroului de plasare din str. Izvor, peste 600 de șomeri au organizat o demonstrație cerînd de lucru, ajutor de șomaj din partea statului și scutirea de impozite²⁷. Ei au continuat demonstrația pe străzile Capitalei pînă în fața Ministerului Muncii. Aici unul dintre vorbitori a arătat șomerilor că „numai prin luptă și mișcări de stradă vor obține revendicările lor”²⁸.

În lunile următoare, acțiunile revendicative ale șomerilor au continuat cu aceeași intensitate. La 7 iulie 1930, în fața biroului de plasare din str. Izvor nr. 16, în fața unui mare număr de șomeri, au luat cuvîntul activiști ai P.C.R. și sindicatelor unitare vorbindu-le despre necesitatea unei mai bune organizări a luptei lor unite, care să cuprindă toate cartierele Capitalei²⁹.

Mergîndu-se pe această linie, s-a hotărît ca în vederea organizării mai temeinice a acțiunilor viitoare să se formeze mai multe grupe de propagandă compuse din șomeri care să acționeze sub directă conducere a comitetului șomerilor de pe lîngă Sindicatele unitare din București. Ca urmare, în perioada imediat următoare, s-au creat grupe ale șomerilor în cartierele Belu, Ferentari, Grant, Măgurele³⁰ etc., sub conducerea cărora în lunile octombrie, noiembrie, decembrie s-au desfășurat o serie de acțiuni revendicative ale șomerilor. Între acestea un loc important l-au ocupat adunările de protest, la care au luat parte sute de șomeri, organizate în zilele de 27 noiembrie și 6 decembrie³¹, în cadrul cărora cei prezenți au cerut legiferarea ajutorului de șomaj de către stat, scutirea șomerilor de impozite și reprimirea la lucru a celor concediați.

La începutul anului 1931, o atenție deosebită s-a pus pe organizarea zilei de 25 februarie — Ziua internațională de luptă a șomerilor. Într-un manifest al C.G.S.U. din februarie 1931, după ce se descria situația celor peste 300 000 de șomeri cîți existau în România, se arăta că „în ziua de 25 februarie șomerii din întreaga țară împreună cu muncitorii din fabrici, alături de clasa muncitoare internațională, trebuie să convoace întruniri, să organizeze demonstrații... pentru revendicările de mai jos: Contra curbei de sacrificiu! Contra concedierilor!...”³². În acest sens, la București, a fost tipărit, în 8 000 de exemplare, un mani-

²⁴ „Viața muncitoare” nr. 6, din 9 februarie 1930.

²⁵ Loc. cit., nr. 4 și 11, din 26 ianuarie și 15 mai 1930.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 910, fila 272.

²⁷ Loc. cit., fila 309.

²⁸ Ibid.

²⁹ Loc. cit., fila 398.

³⁰ Ibid.

³¹ „Socialismul” nr. 51, din 7 decembrie 1930.

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 78, fila 84.

fest intitulat : „Apel către muncitorii și șomerii din întreaga țară“, care apoi a fost difuzat atît în Capitală cît și în provincie³³.

Pentru a zădărnici manifestațiile care se pregăteau în Capitală, organele de siguranță au trecut, cu cîteva zile înainte, la o serie de arestări efectuate în rîndurile conducătorilor șomerilor. În noaptea de 19 spre 20 februarie au fost arestate 52 de persoane — comuniști, activiști ai B.M.Ț. și Sindicatelor unitare, membri ai comitetelor șomerilor etc.³⁴. De asemenea, au fost luate măsuri severe pentru a se împiedica organizarea de demonstrații de stradă.

Ca urmare, eforturile comuniștilor de a organiza acțiuni de amploare cu ocazia zilei de 25 februarie nu au fost încununate de succes deplin ; în această zi nu au avut loc decît întruniri mărunte și de scurtă durată.

Teroarea dezlănțuită de autoritățile represive nu a putut împiedica însă desfășurarea, în lunile următoare, a luptei unite a muncitorilor aflați în lucru și a șomerilor. Sub lozincile : contra concedierilor, pentru reprimirea muncitorilor concediați, contra scăderii salariilor și pentru mărirea lor, pentru recunoașterea comitetelor de fabrică și a delegaților muncitorilor, pentru încheierea contractelor colective etc., muncitorii șomeri au luptat cot la cot cu muncitorii de la „Malaxa“, „Vulcan“, Arsenalul armatei, Pirotehnia armatei, fabricile „Venus“ și „Lemaître“³⁵.

De un real ajutor în mobilizarea la lupta unită a șomerilor și a muncitorilor care lucrau a fost apelul lansat de Partidul Comunist din România în noiembrie 1931, către toate comitetele regionale, raionale și locale, în care se arăta că, dată fiind situația grea a maselor de muncitori și șomeri, „lupta pentru asigurarea împotriva șomajului și lupta pentru ajutorarea de către stat și patroni în tot timpul șomajului se impun ca o datorie revoluționară a clasei muncitoare față de muncitorii care cad zilnic în ghearele mizeriei și foametei“³⁶. De aceea, lupta muncitorilor care lucrau și a șomerilor trebuia strîns unită, accentul urmînd să se pună pe acțiuni care să aibă la bază un program comun de revendicări imediate, formulate „pe baza cunoașterii situației reale a fiecărei întreprinderi, a fiecărei categorii și grupe de șomeri aparte și, legîndu-ne de aceștia, împreună cu ei, să elaborăm programe de revendicări și de acțiune ca să putem în mod real să pregătim, să organizăm și să conducem lupta șomerilor pentru muncă, pîine și libertate de organizare“³⁷.

În apelul lansat de P.C.R., o atenție deosebită se dădea formelor de organizare care trebuiau să fie larg extinse în rîndul muncitorilor fără lucru. În acest sens se arăta că forma cea mai corespunzătoare, puțin folosită pînă atunci, o constituiau comitetele de șomeri, lucru căruia nu i se prea dăduse importanță pînă atunci. De aceea, accentul trebuia pus pe crearea comitetelor de șomeri alese pe străzi, cartiere, birouri de plasare, cantine, aziluri de noapte, raioane industriale, iar pentru coordonarea luptei pe orașe să se aleagă cîte un comitet orășenesc al șomerilor. Aceste comitete trebuiau să fie alese din muncitori

³³ Loc. cit., fila 80.

³⁴ Loc. cit., fila 83.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 18 330/21 036, fila 191.

³⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota A XV—64, fila 1.

³⁷ Ibid.

de diferite convingeri politice, organizați și neorganizați, pentru ca ele să poată deveni cu adevărat organe de luptă ale șomerilor, expresii ale frontului unic de jos ³⁸. În aceste comitete trebuiau să intre și reprezentanți ai muncitorilor din întreprinderi, numai în felul acesta putându-se lega și mai strâns lupta lor comună ³⁹.

Cît privește formele de luptă ce trebuiau folosite, apelul P.C.R. sublinia că o atenție deosebită trebuia să se pună pe organizarea de adunări, întruniri, mitinguri, manifestații în fața autorităților, demonstrații de stradă, marșuri ale flămînzilor etc. „Organizării șomerilor — conchidea apelul P.C.R. — îi trebuie de la început imprimat un caracter revoluționar de luptă, singurul mijloc de a impune revendicările cerute” ⁴⁰.

Chemările lansate de partidul comunist au avut rezultate încă la sfîrșitul anului 1931, cînd, în București, au fost organizate noi întruniri și demonstrații ale șomerilor. Astfel, la 29 decembrie, un mare număr de șomeri au manifestat în fața Primăriei sectorului III albastru, cerînd satisfacerea revendicărilor lor ⁴¹. La 30 decembrie, la biroul de distribuție a alimentelor din Calea Moșilor, șomerii au demonstrat împotriva neprimirii ajutoarelor în alimente și a faptului că nu toți primeau acest ajutor ⁴².

Cea mai mare demonstrație a avut loc însă în fața Senatului, unde un mare număr de șomeri și muncitori angajați au manifestat, cerînd legiferarea de către stat a ajutorului de șomaj. Ei nu au putut fi împărștiați decît după o oră, în urma mobilizării unor puternice forțe polițienești și de jandarmi ⁴³.

În focul acestor lupte, influența P.C.R. în rîndul șomerilor a crescut și s-a întărit continuu. Congresul al V-lea al P.C.R., analizînd activitatea partidului în rîndurile șomerilor și dezvăluind lipsurile în organizarea luptei acestora (acțiuni răzlețe, lipsa de comitete ale șomerilor etc.), a arătat necesitatea trecerii neîntîrziate la organizarea temeinică a luptei șomerilor pe baza folosirii tacticii frontului unic, atragerea lor la lupta grevistă, organizarea unor mari demonstrații comune ale șomerilor și muncitorilor care lucrau, folosirea tot mai largă a comitetelor de șomeri ca formă principală de organizare a mișcării șomerilor etc. ⁴⁴.

Impulsionarea luptei șomerilor a avut ca rezultat organizarea unor acțiuni revendicative încă din primele zile ale lunii ianuarie 1932. La 8 ianuarie, grupuri compacte de șomeri au manifestat în fața Primăriei sectorului I galben, în timp ce o delegație a prezentat primarului cererea acestora de a primi neîntîrziat ajutoare materiale de șomaj, cerere care a fost satisfăcută parțial ⁴⁵. Tot la începutul lunii ianuarie, la Atelierele comunale au avut loc ciocniri între forțele represive și masa de muncitori angajați, care, sprijiniți de șomeri și împreună cu aceștia, au

³⁸ Loc. cit., fila 4.

³⁹ Loc. cit., fila 85.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 916, fila 343.

⁴² Loc. cit., fila 344.

⁴³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 3, dosarul nr. 74, fila 31.

⁴⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 287—288, 333—335.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 916, fila 371.

organizat mari demonstrații îndreptate împotriva intenției conducerii atelierelor de a trece la noi concedieri. Trecîndu-se la alegerea unui comitet de acțiune, sub conducerea căruia s-au desfășurat aceste manifestații, muncitorii au reușit să determine consiliul comunal să renunțe la planurile sale de a face noi concedieri ⁴⁶.

O altă manifestație a șomerilor a avut loc la 13 ianuarie, în fața Ministerului Muncii ⁴⁷, demonstranții cerînd să li se dea ajutor de șomaj. Ei nu au putut fi împrăștiați decît după repetatele atacuri ale poliției, care a arestat pe 8 dintre ei. În aceeași zi, cîteva sute de șomeri au demonstrat în fața Primăriei Capitalei, cerînd pîine și angajarea la lucru ⁴⁸.

Concomitent cu intensificarea acțiunilor muncitorilor angajați și ale șomerilor, P.C.R. a hotărît să organizeze în ziua de 15 ianuarie 1932 ziua națională de luptă a șomerilor, cu care ocazie au fost chemați să demonstreze atît muncitorii care lucrau, cît și șomerii „pentru muncă și pîine, pentru ajutorarea tuturor șomerilor de către stat, comună și patroni” ⁴⁹.

La București, în întîmpinarea acestei zile, sub conducerea comitetului local al partidului comunist, la 14 ianuarie, mii de muncitori din întreprinderile bucureștene au demonstrat pe străzi, alături de șomeri, cerînd pîine, lucru și ajutor de șomaj din partea statului. Demonstrația principală a avut loc în cartierul Grant ⁵⁰, unde masei de șomeri i s-au alăturat muncitorii de la C.F.R.-Grivița ieșiți din schimb. După mitingul care a avut loc, și la care timp de 30 de minute au vorbit reprezentanți ai șomerilor și muncitorilor ceferiști, masa de demonstranți, cu steaguri roșii în frunte și cîntînd „Internaționala”, a parcurs Calea Griviței, ajungînd pînă la halta Grivița cu toate că, în cîteva rînduri, autoritățile au încercat să-i împrăștie. În aceeași zi, o întrunire asemănătoare a avut loc și la Halele centrale, unde, alături de șomeri, au participat un mare număr de muncitori angajați ⁵¹. O mare întrunire a muncitorilor care lucrau și a șomerilor a avut loc și în Piața Mare ⁵².

Acțiunile care au avut loc în Capitală în ziua de 14 ianuarie au scos în evidență posibilitățile tot mai largi ale dezvoltării luptei pe bază de front unic, hotărîrea neclintită a muncitorilor angajați și șomeri de a duce pînă la capăt lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor.

În lunile care au urmat, frămîntările șomerilor au continuat, P.C.R. căutînd să pună un accent tot mai mare pe lupta unită a muncitorilor angajați și a șomerilor. În acest sens, o activitate susținută s-a dus atît în cadrul sindicatelor revoluționare, cît și în cadrul sindicatului amsterdamist de la C.F.R., unde s-a întărit opoziția roșie ⁵³. De asemenea, s-a intensificat activitatea Ajutorului muncitoresc român (A.M.R.) în rîndurile șomerilor, acțiunea de ajutorare a șomerilor în spiritul solidarității

⁴⁶ „Steagul roșu” nr. 10, din 15 ianuarie 1932.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 916, fila 385.

⁴⁹ „Scînteia”, anul II, nr. 1, din ianuarie 1932; „Steagul roșu”, anul II, nr. 10, din 15 ianuarie 1932. Vezi și V. Liveanu: „În legătură cu activitatea P.C.R. în rîndurile șomerilor în preajma luptelor din ianuarie-februarie 1933”, în „Studii” nr. 2/1963, pag. 262—263.

⁵⁰ „Steagul roșu”, anul II, nr. 10, din 15 ianuarie 1932.

⁵¹ Ibid.

⁵² V. Liveanu, lucr. cit., pag. 263.

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 937, fila 331.

proletare îmbinându-se strâns cu educația revoluționară a acestora⁵⁴; s-a intensificat lupta pentru crearea comitetelor de acțiune ale șomerilor.

Paralel cu luarea acestor măsuri și ca urmare directă, în lunile februarie și martie 1932, în București șirul acțiunilor revendicative ale șomerilor a continuat. La 16 februarie, un mare număr de șomeri s-au adunat la biroul de plasare din strada Izvor, manifestând împotriva suspendării ajutorului de șomaj⁵⁵. La 17 februarie, peste 500 de șomeri au luat parte la o adunare ținută în raza Sectorului II negru, în cadrul căreia au ales o delegație care a fost însărcinată să prezinte Ministerului Muncii cererea lor de a li se asigura ajutorul de șomaj⁵⁶.

Tot în cursul lunii februarie au avut loc și acțiuni comune ale muncitorilor angajați și ale șomerilor. Pentru că au răspândit manifeste printre muncitorii de la R.M.S. aflați în conflict de muncă, doi șomeri au fost arestați, judecați și condamnați la un an și respectiv șase luni închisoare⁵⁷. De asemenea, tot în cursul lunii februarie, 7 șomeri au fost trimiși în judecată pe motiv că îndemnaseră pe tovarășii lor să facă cauză comună cu muncitorii de la „Lemaître”⁵⁸. Refuzând să devină spărgători de grevă, șomerii au participat la demonstrația muncitorilor lemaîtrești. În legătură cu aceasta, într-un articol publicat în ziarul „Viața muncitoare” se arăta că „...apelul lansat de mișcarea revoluționară către muncitorii șomeri de a nu deveni spărgători de grevă a avut răsunet, căci muncitorii șomeri nu s-au angajat să trădeze pe frații lor de suferință. Ei s-au oferit să dea tot concursul pentru reușita luptei de la «Lemaître»”⁵⁹.

Cînd, în luna martie 1932, autoritățile au anunțat intenția de a suprima, începînd de la 1 aprilie, complet orice ajutor de șomaj, la sediul sindicatelor revoluționare s-au ținut numeroase adunări cu șomerii, în care li s-a arătat necesitatea unor demonstrații în front unic ale șomerilor din București, pe baza unei platforme comune de revendicări. În acest sens s-au constituit comitete de acțiune ale șomerilor în cele patru sectoare ale Bucureștiului și un comitet de acțiune pe Capitală, intitulat: „Comitetul șomerilor din Capitală”. A fost, de asemenea, elaborată o platformă comună de revendicări, discutată cu masa de șomeri, care urma să fie înaintată Ministerului Muncii⁶⁰.

Pentru a susține demersurile întreprinse de Comitetul de acțiune pe Capitală al șomerilor, au fost organizate o serie de adunări și manifestații la care s-au mobilizat mase mari de șomeri. Astfel, la 16 martie, sute de șomeri s-au adunat în fața cantinei din Piața Mare, de unde au pornit spre Ministerul Muncii pentru a cere legiferarea de către stat a ajutorului de șomaj. De acolo ei s-au îndreptat spre sediul A.M.R. din strada Ghica Tei nr. 68, unde, în cadrul adunării ținute, au hotărît ca în cazul nesatisfacerii cererilor lor să organizeze o nouă demon-

⁵⁴ Loc. cit., dosarul nr. 915, fila 347.

⁵⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 14, fila 234.

⁵⁶ Loc. cit., dosarul nr. 35, fila 265.

⁵⁷ Loc. cit., dosarul nr. 14, fila 232.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ „Viața muncitoare” nr. 7, din 16 februarie 1932.

⁶⁰ V. Liveanu, lucr. cit., pag. 267—268.

strație⁶¹. La 28 martie, în Sectorul IV verde, un mare grup de șomeri a organizat o demonstrație, cerind ajutor de șomaj⁶². În aceeași zi, câteva sute de șomeri din Sectorul II negru⁶³ au demonstrat împotriva faptului că nu li s-a acordat ajutorul de șomaj. A doua zi, la 29 martie, la biroul de distribuție a ajutoarelor din Hala Griviței⁶⁴, 1000 de șomeri au manifestat, cerind instituirea ajutorului de șomaj. Ei au trimis în acest scop o delegație la Primărie, căreia însă i s-a răspuns că nu sînt fonduri. Nemulțumiți, șomerii au continuat să manifesteze.

La 1 aprilie, în fața Ministerului Muncii, șomerii din sectoarele III albastru și II negru⁶⁵ au organizat o demonstrație, cerind acordarea de ajutoare tuturor șomerilor și alocarea de fonduri pentru a putea plăti chiriiile și a cumpăra alimente pentru ei și familiile lor. Trei zile mai tîrziu, la 4 aprilie, un mare număr de șomeri s-au adunat la biroul de distribuție a alimentelor din Calea Moșilor⁶⁶, de unde s-au îndreptat spre Ministerul Muncii pentru a cere anularea măsurilor luate de Primăria sectorului II negru, care ștersese de pe listele de ajutoare un număr de șomeri ce se dovediseră a fi organizatorii tovarășilor lor.

În tot cursul lunii aprilie și în lunile următoare, acțiunile șomerilor s-au ținut lanț. Combativitatea de care au dat dovadă șomerii a determinat autoritățile să renunțe la planul de a suprima total ajutorul de șomaj. Acest succes nu a făcut decît să mărească încrederea în victorie a miilor de muncitori fără lucru din Capitală.

Combativitatea de care dădeau dovadă masele de șomeri și creșterea influenței P.C.R. în rîndul acestora era un fapt pe care însăși autoritățile represive erau nevoite să-l recunoască. Într-o notă a siguranței de la începutul lui august 1932 se arăta: „Datorită stării de mizerie în care se găsesc astăzi șomerii, comuniștii cîștigă în fiecare zi aderenți”⁶⁷.

Mărturie a rolului jucat de comuniști în mobilizarea la luptă a șomerilor au fost acțiunile desfășurate de aceștia în zilele de 15 și 29 aprilie, 7 și 22 iulie, 2 și 4 august 1932⁶⁸. Paralel cu acestea, masele de șomeri din Capitală au făcut front comun cu muncitorii greviști de la diferite întreprinderi bucureștene. Astfel, cu prilejul grevei muncitorilor de la Atelierele municipale⁶⁹, șomerii au participat la organizarea pichetelor de grevă, reușindu-se ca în cele din urmă 80 dintre muncitorii concediați să fie reprimiți la lucru. De asemenea, șomerii s-au solidarizat cu lupta dusă de muncitorii de la R.M.S. și C.A.M.⁷⁰, contribuind la mobilizarea în sprijinul acestora a muncitorilor din celelalte întreprinderi.

Chemîndu-i pe șomeri la acțiune în vederea obținerii revendicărilor lor, într-un manifest al Comitetului șomerilor pe Capitală se arăta: „Între a muri de foame sau a lupta pentru impunerea justelor noastre

⁶¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 35, filele 76 și 79.

⁶² „Scînteia”, anul II, nr. 5—6, din 1932.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 35, fila 315.

⁶⁴ Loc. cit., fila 319.

⁶⁵ Loc. cit., fila 94.

⁶⁶ Loc. cit., fila 338.

⁶⁷ Loc. cit., dosarul nr. 113, fila 24.

⁶⁸ Loc. cit., dosarul nr. 35, filele 103, 105, 108, 115, 427, 501.

⁶⁹ „Veac nou” nr. 1, din 3 aprilie 1932.

⁷⁰ Loc. cit., nr. 2, din 10 aprilie 1932.

drepturi noi nu putem alege decît lupta“⁷¹. De aceea, manifestul chema pe șomeri să acționeze energic pentru : obținerea de alimente în cantități suficiente, plata chiriei, scutirea de impozite, ajutor medical gratuit, îmbrăcăminte gratuită, lemne în cantități suficiente, scutirea de taxe, cărți gratuite pentru copii șomerilor etc.⁷².

Pentru aceste revendicări, în tot cursul lunilor octombrie, noiembrie și decembrie 1932, șomerii au organizat, sub conducerea comunistilor, o serie de mitinguri și demonstrații în fața organelor de stat, precum și adunări de protest la sediile organizațiilor sindicale, în sălile cantinelor.

În conducerea luptei șomerilor și în întărirea rolului comitetelor de șomeri, un rol deosebit l-a avut Comitetul Central de acțiune al muncitorilor ceferiști, în frunte cu secretarul său, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a cărui prezență în mijlocul șomerilor s-a făcut simțită în nenumărate rînduri. În cadrul adunărilor șomerilor din 12, 15, 17 și 29 noiembrie din Piața Amzei⁷³, cît și al ședinței ținute la sediul Sindicatului C.F.R.⁷⁴, la 19 noiembrie, Gheorghe Gheorghiu-Dej i-a chemat pe aceștia să facă front comun de luptă cu muncitorii din întreprinderile Capitalei, să se organizeze în comitete de acțiune pe sectoare, să intensifice acțiunile de masă în fața Ministerului Muncii și a primăriilor pentru a putea impune asigurarea unui ajutor real de șomaj.

Ca urmare, în zilele de 23 și 24 noiembrie, 4, 19 și 22 decembrie⁷⁵, șomerii au organizat acțiuni și manifestații de protest atît în fața Ministerului Muncii, cît și a Primăriei municipiului București. Între acestea s-au remarcat, în mod deosebit, manifestațiile din 23 noiembrie și 24 decembrie. La 23 noiembrie, masele de șomeri s-au îndreptat spre Ministerul Muncii⁷⁶ demonstrînd pentru satisfacerea revendicărilor lor. La 22 decembrie, sub conducerea Comitetului șomerilor din Capitală⁷⁷, a fost organizată o puternică demonstrație a peste 800 de șomeri în fața aceluiași minister, o parte dintre ei reușind chiar să pătrundă în interiorul clădirii. Ei au putut fi evacuați numai cu forța, fiind ferm hotărîți ca, în cazul nesatisfacerii revendicărilor lor, să organizeze o nouă demonstrație.

În aceste condiții de puternice lupte revoluționare, în care se încadraseră și muncitorii șomeri, a început anul 1933. Încă din ianuarie, clasele exploatatoare au adoptat noi măsuri pentru reducerea salariilor muncitorilor, aplicarea celei de-a treia „curbe de sacrificiu“, trecerea la noi concedieri.

Ca urmare, acțiunile șomerilor au cunoscut, în cursul lunilor ianuarie—februarie 1933, o intensitate crescîndă. Principala formă a acestor acțiuni au constituit-o demonstrațiile de stradă și în fața sediilor auto-

⁷¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 35, fila 432.

⁷² Ibid.

⁷³ Loc. cit., filele 138, 139, 144, 530.

⁷⁴ Loc. cit., fila 141.

⁷⁵ Loc. cit., filele 143, 149, 154, 546, 595, 602 și fondul nr. 68, dosarul nr. 6 238, fila 118.

⁷⁶ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 35, fila 143.

⁷⁷ Loc. cit., filele 149 și 154.

rităților burghezo-moșierești, însoțite, uneori, cum a fost cazul celei din 17 ianuarie⁷⁸, de pătrunderea cu forța în sediile unor organe de stat.

Luptele muncitorilor șomeri din Capitală au intrat însă pe un nou făgaș, o dată cu desfășurarea marilor acțiuni care au cuprins pe muncitorii ceferiști din București. La 28 februarie, în comitetul de acțiune ales de muncitorii de la C.F.R.-Grivița⁷⁹ au intrat, între alții, și reprezentanți ai șomerilor din rîndul ceferiștilor. De asemenea, în timpul grevei demonstrative din 31 ianuarie, de la C.F.R.-Grivița, un delegat al șomerilor a luat cuvîntul în fața greviștilor, aducîndu-le salutul șomerilor din întreaga Capitală și asigurarea că aceștia vor fi alături de ei⁸⁰. Necesitatea legării tot mai strînse a luptei șomerilor din București de lupta muncitorilor ceferiști de la Grivița a făcut ca în ședința lărgită a Comitetului local al P.C.R. București⁸¹ să se sublinieze, ca una din sarcinile imediate, luarea unei legături mai strînse cu Comitetul de acțiune pe Capitală al șomerilor și atragerea acestora în susținerea acțiunilor ce se pregăteau la C.F.R. Urmarea a fost că la greva din 2 februarie⁸², și îndeosebi în zilele de 15—16 februarie⁸³, mase compacte de șomeri au fost prezente în jurul atelierelor, unindu-și eforturile alături de celelalte mii de muncitori, în acțiunea de solidaritate frățască cu eroicii luptători de la „Grivița.”

★

Acțiunile desfășurate de șomerii din București în perioada anilor 1929—februarie 1933, prin formele variate pe care le-au luat, prin amploarea pe care au avut-o, au contribuit la lupta generală desfășurată de masele de oameni ai muncii din țara noastră, împotriva exploatării, pentru condiții mai bune de muncă și viață. Manifestațiile, mitingurile, adunările de protest și demonstrațiile de stradă, duse sub semnul revendicărilor imediate, arzătoare ale șomerilor, au constituit factorul care a obligat autoritățile de stat să facă unele concesi, să aloce unele fonduri pentru ajutor de șomaj.

Un lucru deosebit de important realizat în cursul acestor ani este acela că, datorită muncii desfășurate de comuniști, șomerii nu au devenit spărgători de grevă, ci, din contră, ei au susținut lupta muncitorilor care lucrau împotriva încercărilor patronilor de a face noi concedieri.

Rezultatele activității P.C.R. în rîndul șomerilor, acțiunile desfășurate de aceștia, deseori comune cu ale muncitorilor ocupați, au dat posibilitatea ca în cursul marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933, alături de muncitorii de la C.F.R.-Grivița, să poată fi mobilizați, împreună cu alte categorii de oameni ai muncii, și masele de șomeri din București.

V. PETRIȘOR, T. PINTEAN

⁷⁸ „Steagul roșu” nr. 1, din ianuarie 1933.

⁷⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6168, fila 148.

⁸⁰ Loc. cit., fondul nr. 1, inv. 8, dosarul nr. 116, filele 226—227.

⁸¹ Loc. cit., filele 221—222, 226—227.

⁸² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Ab., XVIII-2, inv. 731.

⁸³ „Scinteia” nr. 4, din 15—28 februarie 1933.

DISCUȚII

Unele aspecte privind poziția partidelor politice din România în preajma instaurării dictaturii regale

După venirea pe tron a lui Carol al II-lea, la 8 iunie 1930, orientarea unei părți a vîrfurilor marii burghezii și moșierimi din România spre lichidarea sistemului parlamentar și instaurarea unei dictaturi fățișe s-a accentuat. Monarhia a devenit un centru important de polarizare a forțelor productive, acționînd nu numai ca reprezentant al intereselor generale ale claselor exploatatoare, dar și ca vîrf al unui dintre grupurile monopoliste, — grupul concentrat în jurul Băncii de Credit Român — avînd interesele sale proprii, ce nu coincideau întotdeauna, ba, dimpotrivă, adeseori se ciocneau, cu interesele particulare ale celorlalte grupuri și cercuri burghezo-moșierești. Sînt cunoscute încercările repetate ale regelui de a institui cabinete personale, la început sub forma unor „guverne de coaliție“, sub președinția mareșalului Presan sau a altor oameni politici, iar mai tîrziu, în 1933, folosindu-se de grupul național-tărănesc din jurul lui Vaida-Voevod. Concomitent cu acțiunile regelui îndreptate contra sistemului parlamentar, în țară și-au extins activitatea organizațiile fasciste, și în primul rînd Garda de fier, — exponente ale vîrfurilor celor mai reacționare ale burgheziei și moșierimii.

Forțele democratice, progresiste ale națiunii au desfășurat lupte de o amploare crescîndă pentru zădărnicierea planurilor instaurării dictaturii fățișe. Partea cea mai consecventă a acestor forțe, care a stat în fruntea luptei, a fost clasa muncitoare. O însemnătate covârșitoare au avut eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, organizate și conduse de P.C.R. care „...au însuflețit forțele democratice antifasciste, au întîrziat cu un șir de ani fascizarea țării. A fost amînată aplicarea planurilor de creare a unei noi așezări constituționale, elaborate la începutul anului 1933, care trebuia să înlăture regimul partidelor politice și să consfințească instaurarea dictaturii regale“¹. Luptele ceferiștilor și petroliștilor au contribuit la dezvoltarea legăturilor P.C.R. în rîndurile diferitelor pături sociale, la creșterea opoziției masei împotriva fascismului și a oricăror planuri de instaurare a dictaturii fățișe, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice.

¹ Cuvîntarea tovarășului Chivu Stoica rostită la adunarea solemnă cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a eroicelor lupte din februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“, nr. 1/1963, pag. 14.

În condițiile intensificării luptei maselor populare, ale agravării contradicțiilor cu caracter antagonic, s-au accentuat și contradicțiile cu caracter neantagonic existente între diferitele cercuri și grupări burghezo-moșierești. Până la alegerile parlamentare din decembrie 1937, un caracter deosebit de ascuțit a căpătat conflictul dintre Carol al II-lea și grupările politice care-i susțineau planurile dictatoriale*, pe de o parte, și cercurile conducătoare ale partidelor național-țărănesc și liberal, în frunte cu Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, adepți ale menținerii sistemului parlamentar pe de altă parte. Lovite în interesele lor economice și politice de creșterea forței grupului monopolist patronat de rege, de încercările de a concentra puterea în mâinile sale, cercurile maniste și brătieniste** au început să-și exprime tot mai zgomotos opoziția, cerînd respectarea principiului potrivit căruia „regele domnește, dar nu guvernează”; ele au făcut din apărarea parlamentarismului un mijloc de contracarare a planurilor dictatoriale ale lui Carol al II-lea și susținătorilor lui. Urmărind să înfrîngă rezistența vechilor partide burghezo-moșierești, regele și cercurile din jurul monarhiei au căutat, printre alte mijloace, să se folosească de Garda de fier și de alte organizații fasciste ca de o masă de manevră susținîndu-le moral și material, ceea ce a contribuit la creșterea rîndurilor și influenței lor. Atunci cînd și-a dat seama însă că Garda de fier urmărește să acapareze puterea în propriul ei folos, Carol al II-lea a început să ia unele măsuri de reprimare a mișcării legionare, dar aceasta a găsit sprijin la forțele burghezo-moșierești ostile planurilor regelui, care, la rîndul lor, au încercat să și-o subordoneze.

Cu toate contradicțiile adînci care le separau în problema atitudinii față de sistemul parlamentar, atît cercurile maniste și brătieniste cît și cercurile palatului se situau totuși pe poziții identice sau foarte apropiate în probleme de cea mai mare importanță în politica internă și externă: anticomunismul și, în general, ura împotriva mișcării revoluționare, teama de intensificarea luptei maselor, care primejduia tot mai mult existența dominației claselor exploatare, orientarea lor comună spre o politică de alianță cu Anglia și Franța, în care vedeau o garanție pentru apărarea granițelor țării și de care erau strîns legate prin interese economice. În aceste condiții exista, evident, posibilitatea ca, în cazul unei complicații interne sau internaționale care ar fi creat o primejdie comună, toate cercurile proanglo-franceze să treacă peste divergențele dintre ele. O asemenea situație s-a creat la sfîrșitul anului 1937 — începutul lui 1938.

În timpul alegerilor parlamentare din decembrie 1937, contradicțiile dintre cercurile maniste, brătieniste și cercurile palatului atinseseră intensitatea maximă. Întrucît cabinetul prezidat de Gh. Tătărescu se transformase într-un guvern personal al regelui, o victorie a lui în alegeri echivala, în fond, cu netezirea drumului spre instaurarea dictaturii regale. În aceste împrejurări,

* Dintre grupările politice care se pronunțau pentru instaurarea dictaturii regale amintim Partidul agrar, condus de C. Argetoianu, organizația Frontul românesc, înjghebată de A. Vaida-Voevod după părăsirea P.N.Ț., și altele. În afara acestora, pe poziții similare au trecut — din diferite motive — și politicieni aparținînd P.N.Ț. și P.N.L. ca Gh. Tătărescu, V. Iamandi, Armand Călinescu și alții.

** Se știe că în sinul partidelor burghezo-moșierești, datorită caracterului lor neomogen, existau diferite curente și tendințe, cercuri, grupuri și chiar dezidente — situație care se reflecta și în conducerea lor. Ținînd seama de acest lucru, în articolul de față denumim „cercuri maniste și brătieniste” acele grupuri din P.N.Ț. și P.N.L. care împărțeau linia politică a lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu. Aceste grupuri dominau în conducerea partidelor respective.

P.C.R. a propus tuturor forțelor democratice, inclusiv grupărilor burgheze nefasciste, ostile instaurării dictaturii regale, crearea unui front popular larg în alegeri, care să înfrângă guvernul și să permită instituirea unui guvern al acestui front. Iuliu Maniu și cercurile din jurul lui, temându-se atât de frontul popular, de mase, cât și în dorința de a împiedica instaurarea dictaturii lui Carol, au preferat însă o înțelegere cu Garda de fier, încheind cunoscutul pact „de neagresiune” cu Codreanu, la 25 noiembrie 1937 și dând, în felul acesta, girul lor politic acestei organizații teroriste.

Rezultatele alegerilor parlamentare din 20 decembrie 1937 au constituit o lovitură de teatru pentru grupările politice burghezo-moșierești din România. Ele nu numai că nu au simplificat situația politică, dar au complicat-o și agravat-o și mai mult: guvernul Tătăărăscu a căzut în alegeri — fapt neînregistrat pînă atunci în analele vieții parlamentare din România —, iar relațiile dintre partide și chiar din rîndurile fiecărui partid erau de așa natură încît nu era posibilă crearea nici unei coaliții capabile să dea o majoritate parlamentară. Înfrîngerea guvernului Tătăărăscu a însemnat eșuarea planurilor regelui de a pedala spre dictatură folosindu-se de acest cabinet, demonstrînd că în țară existau forțe capabile să împiedice lichidarea sistemului parlamentar.

Campania electorală și rezultatele alegerilor au arătat, totodată, cît de amenințător devenise pericolul fascismului și, îndeosebi, al Gărzii de fier. Înarmarea legionarilor, acțiunile cu caracter pucist întreprinse de ei în ziua alegerilor, declarațiile repetate ale lui Codreanu că, în cazul acaparării puterii, va realiza imediat o alianță cu Germania hitleristă și amenințările fățișe proferate la adresa celorlalte partide au îngrijorat puternic nu numai masele populare și organizațiile politice cu adevărat democratice, dar și cercurile burghezo-moșierești nefasciste, adepte ale menținerii sistemului parlamentar și a alianțelor externe tradiționale.

Teama de mase, a căror orientare potrivnică dictaturii se vădise pregnant în înfrîngerea guvernului Tătăărăscu în alegeri, precum și îngrijorarea în fața primejdiei unei lovituri de stat a Gărzii de fier și orientării politicii externe spre Germania hitleristă, au determinat cercurile proanglo-franceze să treacă pe un plan secundar divergențele dintre ele, ceea ce a contribuit la crearea unor condiții favorabile instaurării dictaturii regale. Această regrupare a forțelor politice burghezo-moșierești s-a produs în timpul guvernului național-creștin, prezidat de Octavian Goga.

★

Carol al II-lea și camarila n-au mai așteptat publicarea rezultatelor oficiale ale alegerilor parlamentare pentru a trece la soluționarea problemei succesiunii la guvern. Imediat ce i-a parvenit știrea despre dezastrul listelor guvernamentale, regele l-a primit pe Octavian Goga, lider al Partidului național-creștin, într-o audiență secretă, încredințîndu-i mandat să ducă tratative cu diferite grupări și politicieni în vederea constituirii unui nou cabinet.

La 28 decembrie 1937, Gh. Tătăărăscu a prezentat demisia guvernului său. În aceeași zi s-a constituit noul cabinet în care, pe lângă reprezentanții Partidului național-creștin, au intrat și patru dintre membrii așa-zisului grup de centru național-țărănesc: Armand Călinescu, Virgil Potîrcă, V. Rădulescu —

Mehedinți și Dinu Simian². Componenta guvernului prezidat de Octavian Goga a fost neomogenă, iar orientarea lui contradictorie. Astfel, pe de o parte, reprezentanții Partidului național-creștin aveau în politica internă o orientare fascistă și naționalist-șovină, rasistă, urmărind lichidarea sistemului parlamentar și transformarea României într-un stat totalitar; în politica externă, ei erau adepții apropierei țării de statele fasciste, în primul rând de Italia. Pe de altă parte, grupul național-țărănist în frunte cu Armand Călinescu se pronunța în politica internă pentru statornicirea dictaturii regale, dar era adversar hotărât al grupărilor fasciste, cu deosebire al Gărzii de fier; pe plan extern, fiind partizanul menținerii orientării proanglo-franceze se opunea apropierei de Germania și Italia în care vedea o primejdie pentru independența și integritatea României*. Deși se aflau în minoritate numerică în guvern, reprezentanții celei de-a doua tendințe — în care trebuie încadrați și o serie de miniștri și subsecretari de stat introduși în guvern ca oameni ai palatului — dețineau posturi cheie (internele, justiția, externele etc.), care le dădeau posibilitatea să contracareze eficient prima tendință. În aceste condiții, miniștrii național-creștini, cu toate că erau în majoritate, nu au putut impune orientarea fascistă dorită în politica internă și nici un curs nou, spre statele totalitare, în cea externă. Prin instituirea acestui guvern, vîrfurile monopoliste din jurul monarhiei au căutat o soluție provizorie pentru a câștiga timp spre a ieși din impasul creat de rezultatele alegerilor și a adopta noi măsuri care să netezească drumul în vederea lichidării sistemului parlamentar.

Imediat după instaurare, guvernul a adoptat unele măsuri rasiale, antidemocratice și antimuncitorești. Astfel, la 29 decembrie 1937, a fost suprimat primul lot de ziare care, prin orientarea lor, contraveneau intereselor grupării cuziste³, s-au promulgat decrete-legi privind „românizarea” presei, revizuirea cetățeniei evreilor și retragerea brevetelor deținute de circumscripția evrei⁴. Guvernul a înăsprit măsurile represive îndreptate împotriva clasei muncitoare, preconizînd dizolvarea sindicatelor și înlocuirea lor prin bresle, după modelul organizațiilor similare din Italia și Portugalia. Consiliile de administrație ale camerelor de muncă, inclusiv acelea ale Uniunii camerelor de muncă au fost dizolvate la 19 ianuarie 1938⁵. Primul ministru a adresat telegrame oficiale lui Hitler și Mussolini care vădeau intențiile de apropiere față de Germania hitleristă și de Italia fascistă⁶.

Instaurarea guvernului național-creștin, politica lui internă și externă au dat naștere unei puternice îngrijorări în cercurile cele mai largi ale opiniei publice a țării și, îndeosebi, în rîndurile maselor populare. Partidul Comunist din România a adoptat de la început o poziție fermă contra acestui guvern

² „Monitorul oficial”, partea I-a, nr. 299, din 28 decembrie 1937, pag. 9 665—9 666. Ulterior, guvernul a fost completat cu transfugi din Frontul românesc.

* Intrarea acestui grup în guvernul cu preponderență național-creștină apare inexplicabilă la prima vedere, pîrînd să contrazică aprecierea dată orientării lui în politica internă și externă; în realitate, grupul Călinescu a intrat în cabinetul Goga-Cuza nu pe baza vreunei concesi făcute național-creștinilor și nu la remorca acestora, ci — în baza unei înțelegeri mai vechi cu cercurile palatului — ca supraveghetor al activității guvernului, avînd rolul de a împiedica orice încercări de frondă ale cuziștilor față de rege și de a contribui la instituirea dictaturii regale.

³ „Monitorul oficial”, partea I-a, nr. 302, din 31 decembrie 1937, pag. 9 840.

⁴ „Universul”, anul LV, nr. 3, din 4 ianuarie 1938, și nr. 37, din 7 februarie 1938.

⁵ „Monitorul oficial”, partea I-a, nr. 17, din 21 ianuarie 1938, pag. 293.

⁶ „Scînteia”, anul VIII, nr. 1 (91), din ianuarie 1938.

antidemocratic, fascizant, adresînd maselor populare și tuturor forțelor democratice ale țării chemarea de a se uni în vederea alungării lui. „Lupta contra pericolului imediat al dictaturii fasciste — se arăta în numărul din ianuarie 1938 al ziarului „Scînteia“ — s-a mărit mai ales după alegeri. Împiedicarea oricărei încercări de stabilire a dictaturii fasciste în țară și împiedicarea alianței cu blocul statelor fasciste în politica externă trebuie să fie punctul de plecare și să alcătuiască conținutul de bază al frontului unic de luptă”⁷. În alte articole apărute în presa de partid, în manifeste ilegale, P.C.R. și organizațiile de masă aflate sub conducerea sa au demascât măsurile cu caracter antidemocratic și rasist inițiate de guvernul național-creștin⁸.

Stabilirea poziției față de guvernul Goga—Cuza a dat naștere unor vii frământări în sînul Partidului social-democrat și al sindicatelor, între masa membrilor de rînd în frunte cu conducătorii de stînga ai acestui partid, care și-au exprimat opoziția față de noul guvern, pe de o parte, și o serie de elemente de dreapta aparținînd, îndeosebi, birocrăției sindicale, care s-au arătat dispuse să „colaboreze” cu guvernul, pe de altă parte⁹. Dominînd în conducerea C.G.M., elementele de dreapta trădătoare au căutat să-i imprime o linie capitulantă¹⁰. Împotriva acestei linii și a promotorilor ei s-au ridicat marea masă a muncitorilor înscrîși în sindicate, cadre din conducerea locale și numeroase comitete ale uniunilor sindicale (ceferiști, mineri, metalurgiști, tîmplari etc.), care s-au pronunțat împotriva oricărei colaborări cu guvernul și au cerut excluderea elementelor de dreapta din conducerea C.G.M. și din P.S.D.¹¹. Starea de spirit a clasei muncitoare s-a reflectat puternic în Comitetul Central al P.S.D., care a hotărît să respingă colaborarea cu guvernul, excluzînd în același timp din partid pe I. Flueraș, Bella Ehrenfeld și alții¹². Toate acestea dovedeau că în P.S.D. și în sindicate predominau forțele care se împotriveau fascismului și guvernului autoritar. Pericolul crescut al fascismului, amenințarea îndreptată împotriva întregii clase muncitoare prin prezența guvernului național-creștin au creat un climat mult mai favorabil decît în perioada premergătoare alegerilor parlamentare din decembrie 1937 pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru închegarea frontului unic muncitoresc, pe terenul luptei antifasciste și al obiectivelor apărării democrației.

În prima jumătate a lunii ianuarie 1938 și-au fixat poziția față de guvern toate partidele și grupările burghezo-moșierești. Rînd pe rînd, partidele național-țărănesc, liberal, agrar și diferite alte grupări au dat publicității comunicate adoptate în ședințele comitetelor de conducere respective în care arătau că dezaprobă aducerea la cîrma țării a Partidului național-creștin și consideră periculoasă politica internă și externă a guvernului. Cauzele principale — subliniate în toate comunicatele, în cuvîntări ale liderilor etc. — care le determinau să-și exprime hotărîrea de a acționa în vederea răsturnării guvernului erau: agravarea continuă a situației interne după 28 decembrie 1937 și orientarea Partidului național-creștin spre Germania hitleristă și

⁷ Ibid.

⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota A. XXII-1, inv. nr. 986.

⁹ „Ecoul” (Galați), anul IX, nr. 1 913, din 22 ianuarie 1938.

¹⁰ „Lumea nouă”, anul XXXI, nr. 5, din 30 ianuarie 1938.

¹¹ „Facla”, anul XIX, nr. 2 106, din 3 februarie 1938, și nr. 2 108, din 5 februarie 1938.

¹² Ibid.

Italia fascistă¹³. Singurele grupări burghezo-moșierești care au adoptat o poziție de „expectativă” față de guvernul Goga-Cuza au fost Frontul românesc — grupare de coloratură fascistă condusă de Vaida-Voevod — și Garda de fier — principală organizație fascistă-teroristă din România.

În timp ce guvernele Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, presa fascistă au întâmpinat cu o satisfacție nedisimulată instaurarea cabinetului Goga-Cuza, în speranța că politica externă a României va lua un curs nou, favorabil lor, cercurile monopoliste anglo-franceze au primit, de la început, cu o ostilitate puțin obișnuită, acest eveniment. Deși în această perioadă guvernele englez și francez, în dorința unei înțelegeri cu Germania și Italia, mergeau pe linia politică de cedare în fața pretențiilor statelor totalitare pe seama aliaților lor din centrul și sud-estul Europei, locul deosebit de important care revenea României în planurile lor economice, strategice și militare le determina să nu vadă cu ochi buni prezența la cîrma țării a unui guvern pe care nu l-ar fi putut manevra și de a cărui atitudine în viitor nu puteau fi sigure. De aceea, ele nu au întârziat să-și manifeste nemulțumirea încă din primele zile ale guvernării național-creștine. Într-o discuție avută cu Pangal, politician din cercurile palatului, consilierul legației Franței la București, Boncour, la sfîrșitul lui decembrie 1937, arăta că, în urma venirii la guvern a Partidului național-creștin, „francezii sînt dezolați și furioși. Pentru ei, guvernul lui Goga sau al Gărzii de fier e totuna. Orice *încredere* în politica României e suspendată... Primele repercuzii se vor simți pe terenul economic și financiar. Pentru moment, *nici un credit, nici o îlesnire de ordin financiar sau comercial* nu va mai fi acordată României în Franța, Anglia și Statele Unite”¹⁴. Comentînd formarea cabinetului Goga-Cuza, ziarul londonez „The Economist” scria: „Formal, guvernul Goga a declarat că va respecta cu sfințenie toate alianțele și prietenile din trecut, însă este sigur că atît Franța, cît și Mica Înțelegere vor aprecia la justa lor valoare aceste asigurări”¹⁵. În cursul lunii ianuarie au continuat campaniile ostile guvernului național-creștin atît în presa franceză, cît și în cea engleză¹⁶, însoțite de presiuni economice și diplomatice. Faptul că imperialismul anglo-francez deținea poziții dominante în economia României și o puternică influență asupra principalelor cercuri politice a jucat un rol important în evoluția situației interne a țării și în perioada de care ne ocupăm. Carol al II-lea și cercurile palatului au manevrat în așa fel încît să cîștige adeziunea cercurilor anglo-franceze pentru planurile lor dictatoriale.

Stabilirea poziției față de guvernul național-creștin a marcat un pas înainte în delimitarea forțelor nefasciste de cele fasciste, în regrouparea care începuse să se producă în viața politică a țării după instituirea acestui guvern. Procesul acesta a fost accelerat de desfășurarea campaniei electorale pentru noile alegeri parlamentare fixate la 2 martie 1938, ca urmare a dizolvării Adunării deputaților și Senatului, alese în decembrie 1937.

Partidul național-creștin și-a manifestat de la început hotărîrea de a cîștiga cu orice preț alegerile, deși se afla în condiții de izolare mult mai adînci decît, la vremea lui, guvernul liberal, avînd în plus de înfruntat opoziția

¹³ „Timpul”, anul II, nr. 242, din 6 ianuarie 1938; vezi și „Viitorul”, anul XXX, nr. 9 003, din 12 ianuarie 1938.

¹⁴ C. Argetoianu: „Memorii” (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 6 625, filele 3 085—3 086).

¹⁵ „The Economist” din 1 ianuarie 1938.

¹⁶ „Timpul”, anul II, nr. 240, din 4 ianuarie 1938.

cercurilor dominante din conducerea P.N.Ț. și P.N.L., în frunte cu Iuliu Maniu și Dinu Brătianu. Era inimaginabil ca, într-un interval de două luni și jumătate, gruparea cuzistă să-și sporească în așa măsură influența încât să poată înregistra un salt de la mai puțin de 10% din voturi la procentul de 40% de care avea nevoie. De acest lucru era conștient și guvernul; de aceea, hotărîrea lui de a cîștiga alegerile însemna, în fond, hotărîrea de a falsifica rezultatele votului, de a se menține la putere împotriva voinței maselor de alegători. Trăgînd „învățăminte“ din soarta guvernului precedent, căruia mijloacele „clasice“ de influențare a alegătorilor nu-i putuseră servi pentru a supraviețui, Partidul național-creștin s-a hotărît să recurgă la măsuri, mijloace și metode „noi“ menite să transforme alegerile într-o parodie, iar normele democrației parlamentare într-o ficțiune. Printr-un decret din 5 ianuarie 1938, toate consiliile comunale sătosești, județene și orășenești au fost dizolvate, fiind înlocuite prin comisii interimare¹⁷, care au fost înțesate cu partizanii și agenții electorali ai Partidului național-creștin. Totodată au fost extinse rapid în întreaga țară formațiunile paramilitare fasciste ale grupării cuziste, denumite „lăncieri“, care au început să se substituie organelor polițienești ale statului¹⁸. La 28 ianuarie, semnele electorale ale partidelor politice au fost înlocuite prin puncte¹⁹, manevră menită să îngreuneze propaganda partidelor adverse și, mai ales, să producă confuzii în masele de alegători²⁰. Independent însă de aceste consecințe, măsura suprimării semnelor electorale vădea, prin ea însăși, desconsiderarea brutală de către guvern a practicilor tradiționale ale sistemului parlamentar din România.

La 25 ianuarie, Consiliul de Miniștri a luat în dezbatere problema așa-ziselor măsuri de ordine în vederea alegerilor, introducînd și aici unele „inovații“. Astfel, cu excepția candidaților, nici o persoană nu avea voie să facă propagandă dacă nu domiciliu în circumscripția electorală respectivă; se interzicea tuturor funcționarilor publici, inclusiv preoților și învățătorilor, orice fel de propagandă electorală, dacă ei nu candidau în alegeri; organele polițienești au primit instrucțiuni categorice ca, pentru menținerea ordinii, să facă uz de arme etc²¹.

Din arsenalul propagandistic al guvernului și al Partidului național-creștin nu au lipsit nici măsurile și, mai ales, făgăduielile cu caracter demagogic. De pildă, pentru captarea maselor țărănești s-au ieftinit întrucîtva unele produse de consum ca: sarea, gazul lampant, tutunul și altele, au fost anulate amenziile școlare, precum și cele provenite din delictul silvice și abaterile de la legea alcoolului etc.²². În schimb, guvernul n-a luat, în pofida puternicelor agitații existente la sate pe tema pămîntului, a prestațiilor, impozitelor și taxelor etc., măsuri care ar fi lovit în exploatarea moșierească, în bănci și cămă-

¹⁷ „Monitorul oficial“, partea I-a, nr. 5, din 6 ianuarie 1938, pag. 86.

¹⁸ Ibid.; vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 21, dosarul nr. 4122, filele 161—162.

¹⁹ „Monitorul oficial“, partea I-a, nr. 14, din 18 ianuarie 1938, suplimentul nr. 1.

²⁰ La aceste alegeri s-au depus aproximativ 30 de liste, guvernul rezervîndu-și lista nr. 1 și primind, în consecință, un punct. Era greu de presupus că masa de alegători avea să înceapă în ziua votului să facă o asemenea socoteală punctelor încît să nu confunde, de pildă, lista cu 27 de puncte cu aceea pe care erau imprimate... 28 de puncte!

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1893, filele 15—16.

²² „Universul“, anul LV, nr. 37, din 7 februarie 1937.

tari. Un loc deosebit în propaganda electorală a cuziștilor au ocupat diversivile rasiale.

Campania electorală a guvernului și Partidului național-creștin, fundamentată pe huliganism și demagogie, pe demonstrații de forță și pe încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților democratice existente, a dat naștere unei nemaipomenite încordări în viața politică. Totodată, măsurile pe tărîm economic ale guvernului, caracterizate prin provizorat, incompetență și expediente, au înrăutățit situația economică a țării și au determinat reducerea cuantumului comerțului exterior al României. Nemulțumirea și neîncrederea generală în guvern — deși din motive diferite — s-au manifestat, în forme variate atît în rîndurile maselor muncitoare, cît și ale cercurilor largi ale burgheziei.

Din cauza incertitudinii în privința evoluției evenimentelor, un mare număr de întreprinderi și-au restrîns activitatea²³. O formă deosebită a neîncrederii generate de prezența guvernului Goga-Cuza în rîndurile cercurilor de afaceri au fost scăderile masive înregistrate de cursul acțiunilor la bursă și retragerea depozitelor din bănci. Numai în primele zile ale lunii ianuarie, depozitele existente la bănci s-au redus cu două miliarde de lei²⁴. Simptomatică în această direcție a fost și scăderea exportului în cursul lunii ianuarie 1938 la 402 648 de tone, față de 703 213 tone exportate în aceeași perioadă a anului precedent²⁵.

În condițiile înrăutățirii bruște a situației economice a țării, șomajul s-a extins, scumpetea a crescut cu repeziciune, situația materială a oamenilor muncii de la orașe și sate s-a agravat. Nemulțumirile maselor de muncitori, țărani, intelectuali, meseriași contra guvernului s-au accentuat. „Lucrătorii concediați — se spunea într-o notă a siguranței — se întrunesc zilnic la birourile de plasare și sînt instigați de către elementele comuniste să pornească la manifestațiuni de stradă la primăriile de sectoare și la Ministerul Muncii pentru a solicita ajutoare”²⁶.

În numeroase întreprinderi ca „Lengyel”-Lugoj, „Derna”-Tătăruș, jud. Bihor, Serviciul salubrității primăriei Cluj, „Topalian”-Galați și altele²⁷ s-au declanșat conflicte de muncă din cauza concedierilor, salarizării de mizerie etc. La „Industria textilă”-Craiova, „Industria textilă gălățeană”, „Industria textilă”-Lugoj²⁸ conflictele de muncă s-au transformat în greve cu prilejul cărora organele represive au intervenit de multe ori brutal, efectuînd arestări în rîndul comuniștilor și al altor muncitori înaintați care participaseră la organizarea luptei greviste. În multe întreprinderi, muncitorii s-au ridicat împotriva diversivului naționaliste prin care fasciștii urmăreau să dezbine

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, filele 273, 299; „Buletinul muncii”, anul XIX, vol. III, din noiembrie-decembrie 1939, pag. 705, 731; vezi și „Prezentul”, anul IV, nr. 88, din 12 ianuarie 1938; „Facla”, anul XIX, nr. 2 099, din 26 ianuarie 1938.

²⁴ Armand Călinescu: „Însemnări-notițe” (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 65, fila 461).

²⁵ „Facla”, anul XIX, nr. 2 132, din 5 martie 1938.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, filele 289, 299.

²⁷ „România nouă” (Cluj), anul VI, nr. 8, din 14 ianuarie 1938, și nr. 17, din 27 ianuarie 1938; vezi și „Acțiunea” (Galați), anul IX, nr. 2 286, din 16 ianuarie 1938, și nr. 2 292, din 23 ianuarie 1938.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 1 100, filele 287 și 290; „Presă Olteniei” (Craiova), anul VIII, nr. 802, din 14 ianuarie 1938; „Curierul Galaților”, anul VI, nr. 72, din 28 ianuarie 1938; „România nouă” (Cluj), anul VI, nr. 29, din 5 februarie 1938.

clasa muncitoare și s-o abată de la lupta revendicativă²⁹. În același timp s-au produs mișcări și acțiuni ale studenților, meseriașilor etc. care dovedeau că, în pofida demagogiei sale, Partidul național-creștin nu reușea să-și extindă influența nici asupra acestor categorii sociale³⁰. La sate, campania electorală, desfășurată în condițiile unei concurențe acerbe pentru acapărarea votului maselor țărănești — vot hotărîtor pentru rezultatul alegerilor —, s-a dezvoltat amenințător valul nemulțumirilor țărănimii, care a început să revendice mai insistent decît în perioada precedentă înfăptuirea unei noi reforme agrare³¹. În unele comune, ca Corni-Botoșani, Săvădisla-Cluj³², au avut loc ciocniri ale țăranilor cu jandarmii sau cu agenții fiscali. Unele acțiuni, caracteristice pentru starea de spirit potrivnică guvernului, care anima cercuri largi ale opiniei publice, au inițiat și diferite personalități politice burgheze, care-și dădeau seama de primejdia unei dictaturi fasciste și a tirîrii țării la remorca statelor totalitare. Astfel, N. Iorga a adresat un protest vehement guvernului, împotriva măsurilor antisemite și a încălcării drepturilor constituționale „Chem pe Armand Călinescu — notează el — pentru a-i vorbi de această intolerabilă călcare a rosturilor constituționale. O recunoaște și el. A fost vorba de o primă satisfacție a lui A. C. Cuza, pentru doctrina lui. Îi arăt foarte lămurit că voi înștiința pe regele. Nu pot admite o situație care, o dată stabilită, ar putea să aducă și alte interziceri ale drepturilor constituționale. Mai curînd mă expatriez. Prefer să nu mă bucur de aceste drepturi în țară străină decît să mi le văd interzise aici...”³³.

P.C.R. a desfășurat o activitate intensă pentru a dezvolta în rîndul maselor conștiința asupra primejdiei fascismului și a noilor lovituri care se pregăteau împotriva drepturilor și libertăților democratice, chemîndu-le să lupte pentru crearea frontului popular³⁴. În vederea noilor alegeri, Uniunea democratică — organizație legală de masă creată și condusă de P.C.R. — a depus liste proprii. Totodată s-au dat indicații comuniștilor să îndrume masele ca, acolo unde Uniunea democratică, din diferite cauze, nu putea prezenta liste proprii, să fie votați candidații altor grupări democratice și nefasciste în ordinea următoare: 1) listele depuse de formațiunile de front popular care aveau să ia naștere în diferite județe; 2) listele de front unic muncitoresc; 3) listele comune ale organizațiilor muncitorești locale; 4) în județele în care nu se depuseseră liste aparținînd uneia din categoriile de mai sus, urma să se voteze pentru candidații acelei grupări — P.S.D., P.N.Ț., P.N.L. etc. — care aveau cele mai multe șanse să obțină majoritatea voturilor și, astfel, să înfrîngă listele depuse de grupările fasciste și profasciste³⁵.

La 30 decembrie 1937, la sediul Central al Uniunii democratice a avut loc o ședință a conducerii acestei organizații, la care au luat parte și pre-

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 082, fila 549; vezi și „Facla”, anul XIX, nr. 2 105, din 2 februarie 1938; „Lumea românească”, anul I, nr. 239, din 29 ianuarie 1938.

³⁰ „România nouă”, anul VI, nr. 13, din 20 ianuarie 1938; vezi și „Viața salariaților publici”, anul I, nr. 2, din 16 ianuarie 1938.

³¹ C. Argetoianu: „Memorii” (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 8 626, fila 3 386).

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 346, fila 62; vezi și „România nouă” (Cluj), anul VI, nr. 28, din 10 februarie 1938.

³³ N. Iorga: „Memorii”, vol. VII, Tiparul Așezămîntului tipografic „Datina românească”, Vălenii de Munte, 1939, pag. 444.

³⁴ „Reporter”, anul VI, nr. 5, din 30 ianuarie 1938.

³⁵ „Scînteia”, anul VIII, nr. 3 (93), din 31 ianuarie 1938.

ședinții și vicepreședinții organizațiilor de sectoare din Capitală, hotărându-se trimiterea unei delegații la conducerile partidelor social-democrat și național-țărănesc pentru a le propune desfășurarea unei acțiuni comune în vederea răsturnării guvernului ³⁶. La 4 ianuarie 1938, o delegație a Uniunii democratice formată din Barbu Rădulescu și Marin Avramescu, a prezentat în același scop un memoriu comitetului executiv al P.N.Ț. Liderii național-țăraniști au promis să răspundă după ce vor studia memoriul ³⁷. Aceeași delegație a Uniunii democratice a avut o întrevedere cu unii membri ai comitetului executiv al Partidului radical-țărănesc, făcându-le propuneri asemănătoare ³⁸. Ulterior au avut loc mai multe întrevederi între reprezentanții P.C.R. și ai organizațiilor democratice de masă cu diferiți lideri ai P.N.Ț.

Sub îndrumarea P.C.R., Uniunea democratică și-a extins continuu activitatea în perioada campaniei electorale. În rîndurile sale s-au încadrat numeroși membri — muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, meseriași, precum și comercianți și alte elemente burgheze. O expresie a creșterii rapide a influenței Uniunii democratice în mase a fost constituirea unor noi organizații locale ale ei în sectoarele din București și în diferite localități din țară ca Deva, Rm.-Vilcea, Ploiești, Turnu-Severin, Craiova, Timișoara etc. ³⁹. La adunările organizate de Uniunea democratică în București și în provincie au început să participe, în măsură crescîndă, pe lîngă membrii sau simpatizanții organizației, și numeroase persoane încadrate în alte grupări politice, ceea ce arăta o dată în plus dorința puternică ce exista în rîndul celor mai diferite pături și categorii sociale pentru realizarea frontului larg al forțelor democratice. Aceasta a făcut posibilă, în unele localități, închegarea pe scară locală a frontului unic muncitoresc și, parțial, a frontului popular. De pildă, organizația Uniunii democratice din județul Prahova a încheiat un front comun de luptă împotriva guvernului național-creștin și a Gărzii de fier cu o serie de organizații sindicale și cu organizația tineretului radical-țărănesc ⁴⁰.

În urma propunerilor stăruitoare făcute de către comuniști, la 16 ianuarie 1938, la sediul central al Uniunii democratice a avut loc o ședință comună la care au luat parte reprezentanți ai mai multor partide și organizații politice: Athanase Joja — din partea P.C.R., Barbu Rădulescu — președintele Uniunii democratice, C. Popovici — secretarul Partidului socialist, un delegat al tineretului național-țărănesc, precum și reprezentanți ai organizațiilor sindicale și colectivelor de muncitori de la C.F.R., „Malaxa“, R.M.S., S.T.B., „Vulcan“, ai sindicatului tîmplarilor etc. În moțiunea adoptată, participanții la această ședință au adresat partidelor social-democrat, radical-țărănesc, național-țărănesc și altor grupări chemarea „...să traducă în fapt voința propriilor lor cadre și mase realizînd frontul democrației unite împotriva ofensivei fasciste“ ⁴¹. O delegație a fost însărcinată să ia neîntîrziat contact cu conducerile partidelor respective.

Acest prim succes pe calea concentrării forțelor democratice obținut după instaurarea guvernului fascizant condus de O. Goga a înlesnit antrenarea, ală-

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 202, fila 46.

³⁷ Loc. cit., fila 50.

³⁸ Loc. cit., fila 51.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 1 199, filele 57—59; vezi și dosarul nr. 1 201, filele 8, 20, 24, și dosarul nr. 1 202, fila 111.

⁴⁰ Loc. cit., dosarul nr. 1 201, fila 60.

⁴¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 202, filele 58—61, 63; „Reporter“, anul VI, nr. 4, din 23 ianuarie 1938.

turi de partidele și organizațiile reprezentate la ședința din 16 ianuarie, a altor grupări politice. La 25 ianuarie 1938 a avut loc o ședință la care au luat parte, alături de reprezentanții P.C.R., ai Partidului radical-tărănesc și Uniunii democratice, Lothar Rădăceanu — secretarul general al Partidului social-democrat, Petru Groza — președintele Frontului plugarilor, M. Gh. Bujor — ca delegat al Partidului socialist (Popovici), și un reprezentant al Madoszu-lui⁴². Ținerea acestei ședințe, cu participarea reprezentanților principalelor partide muncitorești și ai organizațiilor democratice de masă însemna un serios pas înainte spre constituirea frontului unic muncitoresc și crea premise importante în direcția făuririi frontului popular. Dorința de colaborare, survenită după perioada de încordare din campania electorală din decembrie 1937, dovedea că toate aceste organizații înțelegeau tot mai limpede necesitatea de a trece peste orice divergențe și deosebiri, pentru a lupta, umăr la umăr, împotriva primejdiei comune: fascismul. Participanții la ședință, de comun acord, au hotărât să întreprindă noi demersuri pe lângă liderii P.N.Ț. în vederea creării unui front larg de luptă împotriva fascismului.

Aceste succese în direcția frontului unic muncitoresc și a frontului popular nu au fost însă dezvoltate în continuare, astfel încât să se poată crea forța socială și politică necesară pentru salvarea democrației parlamentare. Un obstacol serios l-a reprezentat cunoscuta opoziție a liderilor reformiști de dreapta care au împiedicat realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare. Totodată, faptul că partidul comunist nu se debarasase complet de vechile greșeli, mai ales de natură stângistă, în problema frontului unic, a dat apă la moară reformiștilor de dreapta, a îngreunat stabilirea încrederii între comuniști și socialiști, încredere indispensabilă unei apropieri și conlucrări normale, tovărășești. De asemenea, evenimentele s-au succedat atât de rapid în perioada guvernului Goga—Cuza, încât n-a mai existat răgazul necesar concentrării forțelor proletariatului.

Grele consecințe pentru soarta frontului popular în România a avut poziția obstructionistă a cercurilor maniste și brătieniste.

Mergînd mai departe pe calea vechii și cunoscutei lor linii ostile frontului popular, cercurile conducătoare ale P.N.Ț. și P.N.L. s-au eschivat și de data aceasta să dea un răspuns pozitiv la propunerile care li se făceau în acest scop. Deși nu au respins formal o colaborare în campania electorală, de teamă să nu se demaște în fața maselor, a forțelor democratice ale țării, ele s-au limitat la discuții interminabile cu delegațiile P.C.R. și ale unor grupări democratice, amînînd de pe o zi pe alta adoptarea unei hotărîri⁴³. Singurele rezultate mai importante au fost încheierea unui cartel electoral între P.N.Ț. și P.S.D.⁴⁴ și angajamentul formal al conducerii P.N.Ț. că nu va mai reînnoi „pactul de neagresiune” cu Garda de fier⁴⁵.

În cursul lunii ianuarie 1938, deși campania electorală încă nu intrase în a doua jumătate a ei, speranțele guvernului Goga—Cuza de a-și spori influența în masele de alegători s-au năruit complet. Timpul acționa împotriva cuziștilor, deoarece cu fiecare zi situația economică și politică în țară se înrăutățea, iar nemulțumirile celor mai diferite clase, păături și grupări sociale

⁴² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 21, dosarul nr. 4 122, fila 58.

⁴³ Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 202, fila 104, și dosarul nr. 1 199, filele 59, 63, 64.

⁴⁴ „Lumea nouă”, anul XXXI, nr. 6, din februarie 1938.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 199, filele 59, 63, 64.

se adânceau. Cabinetul Goga-Cuza se zbătea între uriașele dificultăți pricinuite, pe de o parte, de atitudinea ostilă a maselor populare, pe de altă parte, de opoziția pe care i-o făceau principalele cercuri burghezo-moșierești. Această situație a determinat Partidul național-creștin și pe exponenții săi din guvern să facă eforturi disperate pentru a încheia o înțelegere cu Garda de fier. Tratat-vele secrete între cuziști și mișcarea legionară au început la puțin timp după venirea guvernului Goga-Cuza și au durat pînă în ajunul căderii lui, cînd se ajunsese, în sfîrșit, la realizarea unui acord⁴⁶. Încheierea acestui acord a constituit un factor deosebit de important care a grăbit delimitarea grupărilor care se înfruntau în campania electorală în funcție de poziția lor față de pericolul unei dictaturi fasciste, și, implicit, față de primejdia subordonării țării față de Germania hitleristă.

În aceste împrejurări, cercuri burgheze nefasciste tot mai largi s-au orientat spre realizarea unei înțelegeri cu Carol al II-lea și vîrfurile monopoliste din jurul lui, în vederea împiedicării constituirii frontului popular și, totodată, pentru a face față pericolului acaparării puterii de către Garda de fier. Rivalitățile și contradicțiile dintre aceste cercuri le-au determinat să caute, fiecare în parte, soluții care corespundeau în cea mai mare măsură intereselor proprii. De exemplu, Iuliu Maniu considera că „...singura salvare ar fi reîntoarcerea în constituționalism și înscăunarea Partidului național-țărănesc, care singur ar putea lupta în alegeri cu Garda de fier și să o învingă”⁴⁷. Dinu Brătianu și cercurile din jurul său propuneau formarea unui guvern de coaliție a tuturor grupărilor burghezo-moșierești, cu excepția Gărzii de fier și a Partidului național-creștin, guvern care să reflecte raportul de forțe rezultat din alegerile parlamentare din decembrie 1937. În plus, cercurile brătieniste propuneau suspendarea temporară a drepturilor constituționale și trecerea la un regim autoritar, avînd misiunea de a „pacifica” spiritele și „a restabili ordinea”⁴⁸. Cu toate aceste deosebiri, în soluțiile acestor cercuri existau unele elemente comune: toate preconizau îndepărtarea cuziștilor de la guvern, datorită, în primul rînd, apropierii lor de Garda de fier și perspectivei de a împinge țara în orbita statelor fasciste; fiecare pornea de la necesitatea renunțării la alegerile parlamentare care, indiferent de rezultat, purtau în ele primejdia unor grave tulburări interne; fără excepție, grupările respective se arătau dispuse să cadă la o înțelegere cu monarhia, fiind ostile frontului popular de care se temeau și pe care, printr-o tranzacție de culise, căutau să-l evite.

Cauze asemănătoare au determinat cercurile palatului să se îndrepte, la rîndul lor, spre găsirea unei soluții care, prin unele elemente esențiale, le apropiu de cercurile maniste și brătieniste. Deosebit de semnificative în această direcție sînt notițele lui Armand Călinescu, privind audiența pe care a avut-o la rege în ziua de 31 ianuarie 1938. Prima parte a notițelor se referea la noile măsuri propuse în legătură cu campania electorală: concentrarea jandarmilor, înzestrarea lor cu camioane și motociclete, dotarea cu mitraliere și gaze. Două elemente interesante apar însă chiar în această parte a notițelor. În primul rînd, concentrarea unor masive forțe polițienești era efectuată îndeosebi în vederea reprimării Gărzii de fier, a cărei activitate provoca, evident, o mare

⁴⁶ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 22 059, vol. I, fila 17.

⁴⁷ C. Argetoianu: „Memorii” (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 7 625, filele 3 319—3 320).

⁴⁸ Loc. cit., fila 3 368; vezi și fondul nr. 21, dosarul nr. 4 122, fila 107.

îngrijorare ministrului de interne. În condițiile cînd Octavian Goga ducea tratative cu mișcarea legionară, reprimarea Gărzii de fier nu putea exprima punctul de vedere al Partidului național-creștin și al reprezentanților acestuia în guvern. În al doilea rînd, Armand Călinescu propunea unele măsuri îndreptate direct împotriva Partidului național-creștin ca, de exemplu, desființarea „lăncierilor”⁴⁹. A doua parte a notițelor făcea o analiză succintă a situației partidelor politice burghezo-moșierești și, în general, a situației interne a țării — analiză care nu mai avea drept obiect problema campaniei electorale în sine, ci aceea a soartei regimului politic. Astfel, Călinescu trăgea concluzia că toate partidele burghezo-moșierești, cu excepția Gărzii de fier, „...au pierdut dinamismul lor. Nu mai pot fi factori de stăpînire a situațiilor, cu atît mai puțin de redresare a țării”. Referitor la Garda de fier, Călinescu scria cu îngrijorare că „...triumful ei ar fi sigur o catastrofă pentru stat”⁵⁰. Soluția propusă de Călinescu pentru ieșirea din impasul în care se afla regimul burghezo-moșieresc era instituirea unei dictaturi personale a regelui. Noul regim urma să mențină parlamentul, dar numai cu rolul limitat de a vota legi și a controla activitatea guvernului, acesta fiind însă subordonat doar regelui, să redreseze aparatul administrativ local, să „...pună în vacanță partidele”, să elaboreze în taină o nouă constituție etc.⁵¹. Această parte a notițelor exprima clar că, pe lîngă eventualitatea mergerii în continuare în campania electorală și în alegeri, Călinescu a dus în fața regelui un plan detaliat, conținînd o altă alternativă: înlăturarea guvernului Goga-Cuza și instituirea dictaturii personale a regelui, fără a se mai aștepta alegerile parlamentare din martie. Cauza principală, și în acest caz, o constituiau starea de spirit agitată a maselor și acțiunile Gărzii de fier.

Evenimentele din prima decadă a lunii februarie au desăvîrșit procesul de separare a forțelor politice burgheze nefasciste de cele fasciste. Într-un memoriu adresat lui Carol al II-lea, Iuliu Maniu și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu situația politică și cu pericolul Gărzii de fier, cerînd regelui să avizeze asupra măsurilor necesare⁵². Aproape concomitent, Dinu Brătianu a cerut o audiență la palat în același scop⁵³. Informat, la 6 februarie, despre aceste demersuri, Armand Călinescu nota: „Înțeleg că deja se pregătește altă formulă de guvern. Extraordinară mobilitate”⁵⁴. La 7 februarie, venit într-o audiență la palat, Călinescu l-a găsit pe rege hotărît să instaureze regimul de dictatură, deși unele probleme privind aspectele concrete ale trecerii la noul regim nu fuseseră încă rezolvate⁵⁵. Între timp, în înțelegere cu regele, ministrul de interne a adoptat măsuri mai ferme pentru reprimarea Gărzii de fier, mergînd pînă la împușcarea unor legionari care provocaseră dezordini. Dinu Brătianu a fost primit în audiență la 8 februarie⁵⁶, prezentînd regelui propunerea de a constitui un guvern de „uniune națională”⁵⁷.

⁴⁹ Armand Călinescu: „Însemnări — notițe” (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 65, filele 471—472).

⁵⁰ Loc. cit., fila 473.

⁵¹ Loc. cit., filele 474—475.

⁵² „România nouă”, anul VI, nr. 29, din 11 februarie 1938.

⁵³ Armand Călinescu: „Însemnări — notițe” (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 65, fila 462).

⁵⁴ Loc. cit., filele 462—463.

⁵⁵ Loc. cit., fila 463.

⁵⁶ „Monitorul oficial”, partea I-a, nr. 32, din 9 februarie 1938, pag. 766.

⁵⁷ „România nouă” (Cluj), anul VI, nr. 28, din 10 februarie 1938.

Între pozițiile lui Maniu, Brătianu și acelea ale lui Carol al II-lea continuau totuși să se mențină vechile deosebiri. Factorul care a hotărît adoptarea uneia dintre soluțiile preconizate de ei au fost cercurile monopoliste. Alarmate de starea de spirit încordată care se crease în țară și nemulțumite de târăgănarea tratatelor care se purtau între grupările manistă, brătienistă și palat — târăgănare care contribuia la agravarea situației și punea în pericol interesele fundamentale și generale ale virfurilor reacționare ale burgheziei și moșierimii —, cercurile monopoliste au trecut la o acțiune mai hotărâtă. La 9 februarie 1938, magnații monopolurilor întruniți la sediul „Asociației finanței și marii industrii” s-au pronunțat asupra instaurării dictaturii regale⁵⁸. Această soluție a fost adoptată, deoarece, nefavorizând un partid în detrimentul celorlalte, permitea să se treacă peste vechile rivalități și suspiciuni; totodată, ea asigura, sub „patronajul” monarhiei, o concentrare mai largă de forțe în jurul noului regim. Rolul dominant al grupului monopolist al lui Carol al II-lea și relațiile lui strânse de afaceri cu alte grupuri monopoliste, ca, de exemplu, acelea având în frunte pe N. Malaxa, Max Auschnitt, I. Gigurtu etc., au cântărit greu în balanță în momentul adoptării uneia sau alteia dintre soluții. Deși au continuat să manifeste rezerve față de soluția adoptată, liderii P.N.Ț. și P.N.L. n-au schițat nici o încercare de rezistență în momentul instaurării dictaturii regale, iar ulterior, prin pasivitatea lor, au contribuit de fapt la menținerea acesteia.

Un rol însemnat în soluționarea crizei politice din România în sensul instaurării dictaturii regale a revenit cercurilor monopoliste și diplomației anglo-franceze. La 3 februarie 1938, Reginald Hoare i-a transmis lui C. Argetoianu hotărîrea guvernelor englez și francez de a obține îndepărtarea cabinetului Goga-Cuza, precizînd însă că „schimbarea actualului regim nu trebuie să pară impusă din străinătate, căci o schimbare în asemenea condițiuni ar înțeți mișcarea extremistă naționalistă (este vorba de mișcarea fascistă — *n.n.*)”⁵⁹.

În aceste condiții, la 9 februarie 1938, regele a convocat la palat pe Gh. Tătărașcu și pe Armand Călinescu și, împreună cu Ernest Urdăreanu, ministrul palatului, au perfectat ultimele măsuri pentru instaurarea regimului dictatorial. Actul de deces al guvernului Goga-Cuza și, o dată cu el, al sistemului parlamentar burghezo-moșieresc din România fusese întocmit. Sollemnitatea semnării a avut loc a doua zi.

Instaurarea dictaturii regale la 10 februarie 1938 a fost posibilă datorită lipsei de unitate a forțelor potrivnice planurilor dictatoriale ale lui Carol al II-lea, forțe care, din diferite motive, se situau mai mult sau mai puțin consecvent pe pozițiile menținerii sistemului parlamentar. În acest sens, hotărîtoare a fost atitudinea obstrucționistă a conducătorilor P.N.Ț. — Maniu și P.N.L. — Brătianu, care au acceptat regimul dictaturii regale, respingînd și în momentele decisive de la începutul anului 1938 crearea unui larg front popular propus de partidul comunist.

AL. GH. SAVU

⁵⁸ C. Argetoianu: „Memorii” (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 8 626, fila 3 412).

⁵⁹ Loc. cit., dosarul nr. 8 625, fila 3 351.

Documente privind poziția intelectualității satelor față de răscoala țăranilor din 1907*

Unul dintre aspectele semnificative pe care le comportă cercetarea marii răscoale țăărănești din primăvara anului 1907 privește atitudinea față de aceasta a intelectualilor de la sate și dintr-o serie de orașe, legați prin relații și contacte directe cu țăranii, mulți dintre ei ieșiți din rândurile țăranilor muncitori, cunoscând în amănunțime situația lor economică grea, apropiați de nevoile și suferințele acestora.

Desfășurând o perseverență și nobilă muncă de instruire și culturalizare a țăărănimii, învățătorii satelor, în condițiile înrăutățirii continue a situației economice a maselor țăărănești, au depus și o susținută activitate în vederea găsirii unor forme de ușurare a condițiilor de viață de la sate.

În multe localități, intelectualitatea rurală, unii învățători, profesori și preoți au dus o propagandă vie și mobilizatoare în vederea lămuririi maselor țăărănești asupra nedreptăților și împilării la care acestea erau supuse din partea moșierimii, au chemat la luptă masele țăărănești, unii dintre ei participând chiar direct la evenimentele revoluționare, identificându-se astfel cu aspirațiile și lupta țăărănimii.

Documentele inedite pe care le publicăm mai jos, extrase din mai multe fonduri arhivistice, aduc date și precizări noi privind activitatea mobilizatoare a unor învățători și profesori, preoți rurali în perioada răscoalelor din 1907. Ele vădesc faptul că aceștia au desfășurat, atît în perioada anterioară marii răscoale, cît și în timpul ei, o activitate variată, care a culminat cu îndemnul și participarea directă la lupta țăărănimii. Așa cum atestă documentele, ca urmare a poziției și luptei duse alături de țăărănime, numeroși învățători și preoți au fost urmăriți pentru activitatea lor revoluționară, arestați și dați în judecată ca „agitatori” și „instigatori”, iar mulți dintre ei ca participanți activi la răscoală.

Evenimentele revoluționare din 1907 au apropiat astfel și mai mult intelectualitatea înaintată a satelor de năzuințele maselor muncitoare ale țăărănimii, i-au dat prilejul să aprofundeze marile probleme sociale pe care le ridicau relațiile economice și sociale nedrepte de la sate și să înțeleagă mai profund menirea ce îi revenea de a contribui la ridicarea și luminarea maselor țăărănești, exploatate și asuprite.

* Documentele au fost pregătite pentru tipar de I. Ilincioiu.

Domnule Prefect *,

Alăturat aci, am onoare a vă înainta procesul-verbal încheiat de noi la [în] comuna Nicșeni**, în unire cu domnul revizor școlar, în ziua de 9 februarie 1907, privitor pe învățătorul Gh. Dimitriu din satul Dorobanți, citata comună.

Aceasta ca rezultat [al] delegațiunii ce mi-ați dat prin rezoluțiunea din 31 ianuarie 1907, pusă pe raportul nostru din 5 ianuarie 1907.

Totodată, supun cunoștinței dumneavoastră, domnule prefect, că din cercetările făcute în ziua de 9 februarie 1907, precum și din cele făcute în ziua de 3 ianuarie 1907, se constată că învățătorul Dimitriu a ținut întruniri la școala din Dorobanți, unde a chemat pe locuitori, sfătuindu-i a merge în număr cât de mare la Botoșani, la arendașul B. Spotheim, spre a-i cere de a le ceda moșia Călugăreni ce o ține acesta în arendă.

Precum vedeți, domnule prefect, din cele expuse și precum se constată și din alăturatele lucrări, învățătorul Dimitriu din satul Dorobanți, comuna Nicșeni, face și întreține agitațiuni printre locuitorii din acea comună, pentru a lua moșii în arendă din acea comună și comunele limitrofe.

Acest învățător a scris o scrisoare în numele obștei satului Costești arendașului Fișer, de a-i ceda moșia Costești. Copie de pe această scrisoare se alătură aci. Iar d-ei Matilda Gherghel, proprietara moșiei, i-a scris o altă scrisoare, tot în privința moșiei Costești, prin care cere a se arenda această moșie obștei satului Costești. Această scrisoare ni s-a prezentat de însuși Dimitriu.

Cele ce preced, domnule prefect, le supun cunoștinței d-voastre și cred c-ar fi nimerit, în interesul liniștei locuitorilor din comuna Nicșeni, a lua dispozițiuni contra învățătorului Dimitriu, care, în loc de a se ocupa de învățătura copiilor de țărani, agită pe părinții lor.

Se anexează și toate lucrările privitoare la această chestiune ***.

Binevoiți, vă rog, domnule prefect, a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Directorul Prefecturii
Mihăescu

[Rezoluție] În original domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.
(ss) indescifrabil

* Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4 825, filele 308—309.

** În unele documente Necșeni.

*** Scrisorile menționate lipsesc de la dosar.

10 martie 1907.

[Rezoluție] Se va comunica d-lui Instruct. la Buhuși
(ss) indescifrabil

DOMNULE PROCUROR *,

Subsemnatul Alecu Istrate, arendașul moșiei Buhușul, proprietatea D-lui Emil Brăescu, vin a vă aduce la cunoștință că din cauza răscoarelor țărănești ce s-au făptuit în Tg. Buhuși am fost și eu subsemnatul unul din acele victime ; iată faptele în mod amănunțit cum s-au petrecut :

Duminică 4 martie a.c., de dimineață, au început a se aduna în grupuri oameni ca : lucrători de fabrică, țărani și comercianți, astfel că pînă la orele 3 din zi s-au strîns un număr de vreo 300 de țărani, care s-au dus la Școala de băieți unde e și sediul Băncii populare ; înainte însă de a se opri aci, au manifestat pe străzi în mod turbulent, avînd în fruntea lor pe N. Crețulescu, învățător din Siliștea Română, care e casierul băncii populare și administratorul moșiei Români — proprietatea Epitropiei Sf. Spiridon din Iași — și care le citea țăranilor ziarul „Dimineața“, îndemnîndu-i, totodată, pe săteni ca să devasteze și ei Buhușul, fiindcă nu au să pătească nimica (...) seara sătenii au mai parlamentat pe străzi, apoi s-au retras fiecare pe la casele lor ; tot în seara spre duminică după-masă au ieșit din nou răsculați pe străzi.

Primiți, vă rog, d-le procuror, asigurarea respectului ce vă păstrez.

1907, martie 9
Istrati

3

Nr. 2 480 — 1907, martie 13

INSPECTOR COMUNAL LIVEZEANU **

Transportați-vă imediat la Călina, unde se comunică oarecare răzvrătire printre săteni, cari sunt îndemnați de învățătorul școalei. Luați măsuri legale contra instigatorilor și căutați a potoli spiritele. Comandantul jandarmeriei [a] plecat în localitate.

Tineți-ne în curent tot timpul, atît telegrafic, cît și telefonic.

* Arhivele statului Iași, fondul Tribunalul județului Neamț, dosarul nr. 53/1907, fila 33.

** Arhivele statului Rm.-Vilcea, fondul Prefectura județului Vilcea, dosarul nr. 5/1907, fila 8.

MINISTRU[LUI] INSTRUCȚIEI PUBLICE
BUCUREȘTI *

[Nr.] 3 922
1907, martie 14

Soloviu, profesor de muzică, Alexandru Bărbulescu, profesor de științele naturale, și Mihăilescu, profesor de istorie de la liceul Carol I din Craiova, agită spiritele prin aprobarea în public a faptelor săvârșite de sătenii răsculați. Ațîță pe elevi cari rup manifestul guvernului afișat pe stradă și tulbură ordinea publică.

Rog binevoii a lua măsuri pentru depărtarea lor din Craiova. Lumea din oraș [este] alarmată și înfricoșată.

(ss) indescifrabil

5

DOMNULE PREFECT **,

În ziua de 15 martie a.c., pe la orele 3 p.m., a sosit în comuna Sîmburești un convoi de revoluționari (...) înarmați cu ciomege, securi, lănci, pietre și altele și cu steag roșu revoluționar și goarne.

Eu, nevasta și cinci copii am scăpat fugind în orașul Pitești, lăsînd totul la voia întîmplării. Cînd m-am reîntors, am găsit tot avutul meu prefăcut în cenuse.

.....
Mi-au cauzat pagube de peste 65 000 lei, rămînînd cu o familie îngreoiată, fără nici un adăpost.

Ca instigatori și capi ai bandei în comuna Sîmburești sunt următorii: Ilie Nicolae, învățător, care a îndemnat satul la revoltă, și Niță Popescu, primarul acelei comune, nevoind a lăsa secretarul să ceară forța armată. (...)

Primiți, vă rog, domnule prefect, asigurarea considerațiunei mele.

I. Zahariescu, Prop[rietar] com. Sîmburești

6

Nr. 4 345, 16 martie 1907

TELEGRAMA ***

Prezentată la C.C.M. Buc., nr. 466, pe data 29 [martie] ora 14

Profesorul Mihalcea ar fi ținut duminica trecută o conferință la Teatrul național****, în care ar fi spus că țărani prin foc și sînge să-și capete dreptate. Discursul s-ar fi publicat în ziarele locale. Luați măsuri.

Ministru [de] Interne
(ss) Brătianu

D-SALE

DOMNULUI PREFECT DE DOLJ

* Arhivele statului Craiova, fondul Prefectura județului Dolj, Serviciul administrativ, dosarul nr. 14a/1907, fila 58.

** Arhivele statului Rm.-Vilcea, fondul Prefectura județului Vilcea, dosarul nr. 5/1907, fila 341.

*** Arhivele statului Craiova, fondul Prefectura județului Dolj, Serviciul administrativ, dosarul nr. 14a/1907, fila 104.

**** Este vorba de Teatrul național din Craiova.

Ministerul Justiției
Nr. 8 821 — 22 martie 1907
Registratura

Telegramă prezentată la Slatina *

Domnului Prim-Procuror Ilfov, f[oarte] urgent

Profesorul de gimnaziu din Slatina [Tiberiu] Popescu, grav compromis în mișcările țărănești. După percheziția ce i s-a făcut, găsit acte grave, compromițătoare pentru rege și țară. Lăsat dosarul la Olt pentru constatare. Rugăm faceți urgentă percheziție lui Spineanu, autorul actelor către Popescu, trimițând toate actele compromițătoare.

Deputat dr. Stăncescu, la deputat Al. Iliescu

Ministerul Justiției
nr. 8 991 — 23 martie 1907
Registratura

Telegramă prezentată la Craiova **

Ministrul Justiției, București, f[oarte] urgent

Judecătorul de instrucție Olt comunică că la perchezițiunea făcută la profesorul Tiberiu Popescu din Slatina s-au găsit scrisori de o gravitate excepțională, privitoare nu numai la răscoalele țărănești, dar tratind chiar o absolută schimbare a actualei forme de guvernământ.

Profesorul Popescu este depus, iar tribunalul a confirmat astăzi mandatul de arestare. Am luat măsurile cele mai energice pentru descoperirea adevărului.

Procuror general
D. Gârleșteanu

[Rezoluție] la dosarul răscoalelor
T. Stelian

Copie după raportul Companiei de jandarmi rurali Ilfov, nr. 4, din 1 aprilie 1907, către Inspectoratul general ***

La ordinul Dvs. nr. 17 579 aci anexat :

Am onoare a raporta că cercetind în comunele Darabani, Păltinișu, Horodiștea din județul Dorohoi am constatat că mișcarea țărănească a început din comuna Hudeștii Mari după instigațiile învățătorului acelei comuni numit Ion Alexandrescu, deoarece pe dînsul l-au arătat capii de revoltă din sus-

* Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4 825, fila 197.

** Loc. cit., fila 198.

*** Arhivele statului Iași, fondul Parchetul general Iași, dosarul nr. 71, anul 1907, fila 25.

zisele comuni că a adus cel dintâi broșurile * [lui] Kogălniceanu prin comuni, le-a cetit și le-a împărțit la țărani.

Procesele-verbale ce am încheiat, împreună cu broșurile și diversele manifeste ce am găsit la percheziție în zisele comuni și din care procese-verbale reeșea complectă vinovăție a învățătorului Alexandrescu, le-am înaintat Parchetului Dorohoi, împreună cu capii mișcării țărănești, și, după câte știu, la primirea proceselor-verbale ale mele la Dorohoi, parchetul dispusese arestarea lui Alexandrescu.

Comandantul Companiei
Căpitan Receanu

Pentru conformitate
Șeful cancelariei
Căpitan (ss) indescifrabil

10

ROMÂNIA
MINISTERUL JUSTIȚIEI
DIRECȚIUNEA
AFACERILOR JUDICIARE
Nr. 6 083 — 5 apr[ilie] 1907

Personal

DOMNULE MINISTRU **,

Cu privire la învățătorii și preoții cari au fost implicați în afacerea răscobalelor, sau în contra cărora s-a deschis acțiune publică, primesc următoarele încunoștințări :

Domnul procuror al Tribunalului Bacău arată că, deși i s-a raportat că preotul C. Nalboc din Bucium-Onesti agită țăranii, nu a deschis însă acțiune publică din cauză că a constatat în sarcina numitului numai proferarea de cuvinte nesocotite în public (...)

Parchetul Tribunalului Buzău a deschis acțiune publică în contra învățătorilor Ionel Gogan din comuna Policiori și Iv. Mihail din comuna Băești.

Parchetul Tribunalului Muscel a deschis acțiune publică în contra învățătorului Ion Petrescu din comuna Țigănești și continuă cercetările în contra învățătorului N. Nicolescu din comuna Dărmănești.

Domnul procuror al Tribunalului Râmnicu-Sărat arată că a deschis acțiune publică numai în contra învățătorului suplinitor Rafael din Lacul [lui] Baban, iar bănueli există și asupra preoților din Bălțați și Costienii Mari, ca instigatori. Cercetările urmează.

Domnul procuror al Tribunalului Vlașca raportează că a deschis acțiune publică în contra învățătorilor Ionel Popescu din comuna Cucuruz și Stan

* Este vorba de broșura intitulată „Către săteni“, redactată de Vasile Kogălniceanu, fiul lui Mihail Kogălniceanu.

** Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4881/1, fila 18.

Crudu din Băbăița, iar implicați în afacerea răscoalelor sînt : învățătorul Neagu Caragea din Glavacioc și preoții : Ghiță Delica din Călugărul ; Badea Cristescu din Oncești ; Dumitru Tecucianu din Gălățeni ; Niță Anculescu din Tîrnavele și Marin Dobrescu din Crevenicu.

Cele de mai sus am onoare a le comunica și d-voastre, spre regulă.

Primiți, vă rog, domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

p. MINISTRU

A. Procopiu

Director

(ss) indescifrabil

Domniei sale,

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

11

ROMÂNIA
MINISTERUL JUSTIȚIEI
DIRECȚIUNEA
AFACERILOR JUDICIARE
Nr. 6 172 — 5 apr[ilie] 1907

Personal

DOMNULE MINISTRU *,

Ca urmare la adresa noastră nr. 6 083 de azi, privitoare la învățătorii și preoții implicați în afacerea răscoalelor, sau în contra cărora s-a deschis acțiune publică, am onoare a vă comunica următoarele :

Dl. procuror al Tribunalului Dîmbovița raportează că implicat în răscoale și în contra căruia a deschis acțiune publică este un singur învățător, anume Grigore Constantinescu, din comuna Răsvad. El este lăsat liber.

Parchetul de Dolj a deschis acțiune publică în contra învățătorilor Petre Stănescu și Grigore Deca din comuna Afumați (cel dintîi arestat, iar cel din urmă dispărut), precum și în contra preotului Ion Dumitrescu din comuna Adunați [de] Geormane și care se află arestat.

Parchetul Tribunalului Dorohoi a deschis acțiune publică contra învățătorilor : Ion Alexandrescu din comuna Hudeștii Mari ; Haralamb Theodoriu din Hreățea și Vasile Ștefănescu din Rădăuți. Implicați în răscoale sînt învățătorii : Iacob Șchiopu din cătunul Codreni, comuna Mileanca ; Vasile Ciubotaru din Mitoc și Gh. Cristescu din Hudeștii Mari, în contra cărora nu s-a deschis acțiune publică, nefiind indicii de culpabilitate în contra lor.

Parchetul Tribunalului Olt a deschis acțiune publică în contra învățătorilor : Tiberiu Popescu, Dumitru Georgescu, Păun Vlădescu, Atanasie Iliescu, precum și în contra preotului Carp-Popescu.

* Loc. cit., fila 17.

Domnul procuror al Tribunalului Tecuci raportează că a deschis acțiune publică în contra călugărului Gherman Rusu de la mînăstirea Slatina, județul Suceava, care a fost prins în orașul Tecuci propovăduind idei răzvrătitoare.

Primiți, vă rog, domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

p. MINISTRU
A. Procopiu

Director
(ss) indescifrabil

Domniei sale,
Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii [Publice]

12

ROMÂNIA
MINISTERUL DE INTERNE
DIRECȚIUNEA
ADMINISTRAȚIUNEI GENERALE
A
PERSONALULUI ȘI POLIȚIEI GENERALE
SERVICIUL POLIȚIEI GENERALE ȘI STATISTICEI
Nr. 20 017 — 6 apr[ilie] 1907

Confidențial

Domnule Ministru *,

Fiind informat că învățătorul Petre Stroescu din comuna Orbeasca [de Jos], județul Teleorman, instigă pe locuitori, umblînd printre ei cu un steag roșu și îndemnîndu-i la resvrătire, și că învățătorul Bîrleanu din Măgura, același județ, ar fi fost și el instigator și că făcea să apară un ziar, am cerut d-lui Prefect de Teleorman relațiuni asupra lor.

D-sa, prin raportul nr. 3 432 din 25 martie 1907, îmi arată că după cum a constatat, din cercetarea ce personal a făcut-o asupra lui Petre Stroescu, acesta pare a fi unul din aceia cari dacă nu prin fapte, dar prin vorbire, a băgat în capul țeranilor că a venit vremea ca ei să-și arate nemulțumirile.

În ce privește pe învățătorul Bîrleanu, d-l Prefect arată că el ar fi fost arestat de comandantul Companiei de jandarmi rurali de Teleorman, dar că a fost pus apoi în libertate; și despre acest învățător, d-l Prefect afirmă că i s-ar fi spus că a instigat pe țărani.

Am onoare a aduce acestea la cunoștința dvs. spre a decide ceea ce veți găsi de cuviință.

Primiți, vă rog, domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

p. Ministru
(ss) indescifrabil

Director
(ss) indescifrabil

D-niei sale
Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

* Loc. cit., fila 108 și verso.

ROMÂNIA
MINISTERUL JUSTIȚIEI
DIRECȚIUNEA
AFACERILOR JUDICIARE
Nr. 6 213 — 6 apr[ilie] 1907

[Rezoluție]
11.IV.907

Învățătorii indicați, contra cărora e deschisă acțiune publică pentru răsvrățiri, precum și profesorii, vor fi suspendați. Direcțiile respective vor aviza de urgență pentru suplinirea lor, pînă ce justiția se va pronunța. Preoților contra cărora s-a deschis acțiune publică (din ordin și închiși) li se va suspenda plata lefii pînă la pronunțarea justiției și se va comunica numele lor P. I. Chiariachi respectivi ca să ia măsurile ce vor crede. Să mi se facă și să mi se dea lista tuturor preoților și învățătorilor menționați în această adresă și în cele alăturate, cu indicația acelor care sînt urmăriți, numai implicați sau simplu bănuți.

Haret

MINISTERUL CULTELOR ȘI
INSTRUCȚIUNII PUBLICE
Nr. 18 528, din 14 apr[ilie] 1907
Registratura centrală

Personal
[Rezoluție]
13.IV.1907

Pentru ca să se poată executa și partea ultimă din rezoluția d-lui ministru se va face întrebare la Ministrul de Justiție: a) cari sînt învățătorii și preoții arestați; b) cari sînt numai implicați fără să fie arestați și c) cari sînt numai bănuți.

Sp. Popescu

[Rezoluție]
5.V.1907

Din adresele 6 213, 6 492, 6 083, 6 142, 6 336, 20 014/1907 se constată că numai înv. P. Stănescu e arestat, care e deja suspendat de la 1 apr[ilie] 1907.

(ss) indescifrabil

[Rezoluție]
5.V.1907

Tabloul cerut de d-l Ministru în partea finală, din ord. d-lui director se va face după venirea răs[punsurilor] de la revisori.

(ss) indescifrabil

DOMNULE MINISTRU *,

Ca urmare la adresa acestui minister, cu nr. 6 083 și 6 172 de ieri, am onoare a vă comunica numele învățătorilor și preoților pe cari următoarele parchete de tribunale mi-i semnaleză ca implicați în afacerea răscoalelor:

Parchetul Tribunalului Botoșani a deschis acțiune publică în contra învățătorilor: Teodor Rotariu din comuna Salcia și Gheorghe Ionescu din comuna Ripiceni, precum și în contra preotului Gavril Neagu din comuna Salcia.

Parchetul Tribunalului Covurlui a deschis acțiune publică în contra învățătorilor: Vasile Cahu din comuna Țuțcani, Vasile Macovei din Fîrțânești și Ion Macovei din Măstăcani.

* Loc. cit., filele 16 și 19.

La parchetul Tribunalului Iași se află inculpat preotul lipovean Nicu Vasilov din Țirgu-Frumos.

Parchetul Tribunalului Mehedinți a deschis acțiune publică în contra învățătorului Zaharescu din comuna Rogova și în contra preoților Vasile Bordesu din comuna Valea Ursului și Isvoranu din comuna Rogova.

Parchetul Tribunalului Romanați a deschis acțiune publică în contra învățătorului Marin Georgescu din comuna Popînzălești și în contra preoților Sachelarie I. Popescu din comuna Popînzălești, Spiridon Ionescu din comuna Brastavăț și D. Ionescu din comuna Cîmpeni, iar actualmente în comuna Stroești din Vilcea. Implicat în răscoale este preotul Marin Ionescu din comuna Drăghiceni.

D-l procuror al Tribunalului Teleorman raportează că a deschis acțiune publică în contra învățătorilor : Ion M. Iliescu din comuna Poroschia, Petre Stroescu din comuna Orbeasca de Jos, Tudor Mindroceanu din comuna Piatra, Ion Ghețu din comuna Bragadiru, Dumitru Popescu din comuna Pielea și I. Bărbulescu din comuna Dulceanca, iar implicați în răscoale sînt învățătorii Petre Peucescu din comuna Găuriciu, Marin Udma din comuna Elisabeta, Victoria Basarabescu din comuna Poroschia, cum și preoții Alexandru Niculescu din comuna Licuriciu, Ilie N. Constantinescu din comuna Pielea, Dumitru Brînceanu din comuna Găuriciu, Dumitru Popescu din comuna Bragadiru și Dragne Stănescu din comuna Beiu.

Parchetul Tribunalului Tutova a deschis acțiune publică contra lui Ion Cărare, instructor militar la școala de băieți din comuna Lipova, județul Vaslui, fiind indicii că a luat parte la devastarea târgulețului Plopana.

Parchetul Tribunalului Vilcea a deschis acțiune publică în contra învățătorului Mihail Popescu din comuna Băbeni-Făurești și în contra preotului Gheorghe Nicolaescu din comuna Pietrari.

Primiți, vă rog, domnule Ministru, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

p. Ministru
A. Procopiu

Director
(ss) indescifrabil

Domniei sale,

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

14

1907, aprilie 15

REGATUL ROMÂNIEI
INSPECTORATUL PLĂȘII FIERBINȚI
Jud. Ilfov
Nr. 1 126

DOMNULE PREFECT *,

Am onoare a vă înainta un proces-verbal, dresat de noi în ziua de 11 corent, din care rezultă că d-l învățător Balașiu C. Pascu de la Grecii de Jos, com. Micșunești-Greci, a îndemnat pe consătenii săi : Barbu Georgescu, Scarlat Ionescu, Ioniță Gărăjoiu, Dumitru Zaharia, Gheorghe Sturza și Lixandru Nicolae să meargă la d-nul Nicu Lahovary, proprietarul moșiei Grecii de Jos, pe care o ține în arendă d-l N. I. Filitis, spre a trata în numele obștei,

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 3/1907, fila 10.

a cărei stare materială este din cale afară de slabă, spre a le vinde această moșie prin intermediul Casei centrale a băncilor populare, în care scop numitul învățător a dat și o scrisoare de recomandare către d-l director Duca ; găsind nimerit a face acestea tocmai la 4 martie, când mișcarea agrară începuse.

Din memoriul numitului învățător, alăturat aci, se justifică că și dînsul, la rîndu-i, a lucrat conform dispozițiunilor ce luase controlorul băncilor populare, anume Morărescu, învățător în comuna Arsache, jud. Vlașca, cu ocazia inspecției ce făcea Băncii populare.

Pentru care respectuos vă rog să binevoiți a decide cele ce veți crede de cuviință.

Inspector
Flor. Predescu

15

Inspectoratul c[omuna]l al Plășii Oltețu [de] Jos

Nr. 545 — 1907, aprilie 17

DOMNULE PREFECT *,

Am onoare a vă comunica că la perchezițiunea ce am fost autorizat a face învățătorului I. Stoenescu din cătunul Berbești, comuna Laloșiu, găsindu-se broșuri și acte, cum și declarația inculpatului Ștefan Alexandru R. Dinu, se constată că dînsul n-a fost strein de mișcările țărănești, pentru care s-a dresat proces-verbal, care, împreună cu individul, s-au înaintat d-lui procuror [al] Trib[unalului] Vilcea spre cele legale.

Primiți, vă rog, domnule prefect, asigurarea osebitei mele considerațiuni.

Inspector
Cl. Pîrîianu

16

România
Prefectura districtului Teleorman
Nr. 4544

18 aprilie 1907
Registratura

DOMNULE MINISTRU **,

Răspunzînd ordinului dv. nr. 20 413, am onoare a comunica că în prezent sînt arestați în penitenciarul local preotul Dragne Stănescu din comuna Beiu și învățătorii rurali : P. Stroescu din comuna Orbeasca de Jos, I. Bărbulescu din Dulceanca, I. Ghețu din Bragadiru și T. Mîndroceanu din Piatra, ca implicați în turburările țărănești, în privința cărora instrucțiunea nu s-a terminat.

* Arhivele statului Rm.-Vilcea, fondul Prefectura județului Vilcea, dosarul nr. 5/1907, vol. II, fila 113.

** Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4 822, fila 126.

Binevoind a cunoaște, domnule ministru, că au mai fost arestați, tot ca implicați în turburările țărănești, preoții : Ilie Constantinescu din comuna Pielea, Dumitru Brînceanu din Găuriciu, Al. Niculescu din Licuriciu, D. Popescu din Bragadiru și învățătorii rurali I. Iliescu și Victoria Basarabescu din Poroschia, P. Peucescu din Găuriciu, P. Stroescu din Peretu, M. Udma din Elisabeta, Dumitru Popescu și Nae Tănăsescu din Pielea și satul Mirzănești, cari au fost puși în libertate nu că s-au dovedit nevinovați de sarcinile găsite în contra lor, dar numărul arestațiilor fiind prea mare localul penitenciarului devenise impropriu și neîncăpător.

Cu toate acestea, cercetările continuînd, ei au fost puși sub supraveghere.

Binevoiți, vă rog, domnule Ministru, a primi asigurarea considerațiunii mele.

PREFECT,
(ss) indescifrabil

Director
(ss) indescifrabil

17

ROMÂNIA
REVIZORATUL ȘCOLAR
SUCEAVA

Nr. 1 182
anul 1907, mai 12

DOMNULE MINISTRU *,

Ordinului dumneavoastră, seria A, nr. 18 528, din 8 mai curent, am onoarea a răspunde că singurul învățător implicat în răscoalele țărănești din acest județ este învățătorul Constantin Dohotariu (stat pers. nr. 347) de la școala din Horodniceni, comuna Brădățel, pentru care fapt numitul este citat înaintea onor Consiliului permanent de instrucțiune, în urma raportului acestui revizorat nr. 890/B, din 28 aprilie anul curent.

Revizor școlar
S. Ionescu

Răspuns ord. seria A,
nr. 18 528, din 8 mai a.c.

Domniei sale
Domnului Ministru [al] Cultelor și Instrucțiunii Publice București

18

ROMÂNIA
PROCURORUL GENERAL DE PE LÎNGĂ
CURTEA DE APEL DIN GALAȚI
Nr. 4 737

RECHIZITOR **,

Noi, procurorul general de pe lângă Curtea de apel din Galați.

Avînd în vedere ordonanța d-lui jude instructor [al] Trib. Putna,
nr. 40/1907

* Loc. cit., dosarul nr. 4 881/1, fila 312.

** Arhivele statului Iași, fondul Parchetul general Iași, dosarul nr. 67/1907, fila 445.

EXPUNEM :

Mișcările țărănești întinzându-se pe la începutul lunii martie a.c. mai în toate județele din Moldova, venise și rîndul județului Putna. Panciu fusese devastat aproape în întregime în ziua de 8 martie și grație ajutoarelor sosite s-a[u] putut împiedica noi devastări, care ar fi atins fără distincție casele tuturor locuitorilor de acolo. Cuvîntul de ordine al răzvrătiților era acum distrugerea, pe toată linia, a avutului celor mai cuprinși. Comuna Suroaia a avut și dînsa agitatorii ei. De pe la începutul lunii februarie a.c. sătenii adunați mai întîi în cele două circiuri din sat, îndemnați de rău-voitori, printre care și un oarecare Emanoil Grigoriu, fost învățător acolo, murmurau contra taxei ce fusese pusă pe cap de familie, în prevederea secetei. Casa lui Grigoriu, fiind în apropiere de primărie, se putea[u] vedea oamenii adunându-se, dintre care nu lipsea și actualul învățător Mihail Gavrilescu. Pare că și acesta se înregimentase la școala predecesorului său ; precum a afirmat d-l judecător de instrucție, primarul comunei Suroaia îndemna pe locuitori să protesteze împotriva înființării acelei taxe și să refuze plata birului acela, cînd li se va cere. Se mai întîmplase ca și primarul să fi fost suspendat în intervalul acesta, așa că locuitorii se puteau aduna nesupravegheați, cînd în circiuri, cînd la învățător, cînd la Banca populară, și, avînd în mijlocul lor persoane de dezordine, ei primeau în deplină libertate impresiunile acelorora de care se conduceau. La întrunirile lor se vorbea de răscoala ce zguduia țara și, asigurați de acei care le ceteau jurnalele, că numai răscolîndu-se vor căpăta dreptul la pămînt, s-au hotărît să distrugă avutul proprietarilor din Suroaia, d-nii D. Voinov și Nec. Chirilă Săveanu, și, răspîndind teroarea, să-i silească pe aceștia și pe administratorii lor să părăsească moșiile. Pare că despre aceasta se înțeleseseră conducătorii răscoalei, unii din preveniții noștri, cu parte din locuitorii din comuna Vultur, ca la chemarea ce li se va face să vină și dînșii să devasteze

.....

Făcut astăzi 9 iunie 1907

Procuror general

D. Istrate

19

Parchetul Trib[unalului] Olt

Nr. 2 832

[Slatina] 20 iulie 1907

DOMNULE MINISTRU *,

Ca rezultat la ordinul domniei voastre nr. 11 692/1907, am onoare a vă comunica [că] rolul jucat de fiecare din cei trei învățători în răscoalele țărănești este următorul :

1. Dumitru Georgescu din comuna Crîmpoia citea gazete la țărani în privința răscoalelor țărănești din Moldova și le-a mai citit un fel de telegramă în care se spunea că e ordin de la guvern ca să dea foc la culcușuri să ardă

* Arhivele statului București, fondul Ministerul Justiției, dosarul nr. 272/1907, fila 2.

șobolanii, desemnând în același timp că culcușurile sînt casele boierești și șobolanii sînt boierii, dar n-a luat parte împreună cu ei la răscoale.

2. Constantin Munteanu din comuna Vulturești a luat parte activă, împreună cu ceilalți, la devastarea și incendierea proprietății d-lui D. Cuculi din comuna Vulturești.

3. Aurel zis și Dumitru D. Negrescu din comuna Topana a îndemnat pe săteni la răscoală și a luat parte activă, împreună cu ei, la incendierea și devastarea proprietății lui Teodor Stoenescu, comerciant, din comuna Topana, devastînd și incendiindu-i prăvălia și magaziile cu produse.

Binevoiți, vă rog, domnule Ministru, a primi asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Procuror
C. Măldăreanu

Secretar
(ss) indescifrabil

20

Nr. 6 218
din 23 iulie 1907

DOMNULE MINISTRU *,

Conform ordinului dvs., avem onoare a vă înainta alăturatul tablou care cuprinde numărul tuturor inculpaților în răscoalele țărănești din jurisdicția acestei Curți [Curtea de apel Iași], ce au avut loc în primăvara anului acesta, tablou la finele căruia se află împărțiți pe județe numărul tuturor inculpaților, condamnaților, achitaților, celor rămași a se judeca, celor în instrucție, arătîndu-se și calificarea faptului, precum și acelora asupra cărora apasă mai multă răspundere în comiterea faptului.

Printre aceștia din urmă se află T. Rotariu, învățător, Cavril Neagu și Ion Grigoriu, preoți, toți trei din comuna Fintînele, județul Botoșani, pendenți în instrucție.

[Urmează tabelul]

21

ROMÂNIA
REVIZORATUL ȘCOLAR
Județul Rîmnicu-Sărat
Nr. 2 463, 1907, august 6

DOMNULE MINISTRU **,

.....
Suplitorul N. Răileanu a fost luat de curent în ziua de 11 martie cînd a fost prins în rîndurile mulțimii dezordonate în Rîmnic, iar suplinitorul M. Teodorescu, de asemeni, se zice că a contribuit prin vorbele sale ne-

* Arhivele statului Iași, fondul Parchetul general Iași, dosarul nr. 70, anul 1907, fila 61.

** Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4 881/1, fila 29.

chibzuite la mișcarea țăranilor din Dealul Lung. Ambii aceștia au fost înlocuiți. Răileanu a fost eliberat din închisoare, iar d-ra Teodorescu, după cum am aflat ulterior, a fost maltrată de soldați în timpul când aceștia veniseră să potolească satul.

.....

Revizor școlar

G. Niculescu

Domniei sale

DOMNULUI MINISTRU AL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

22

ROMÂNIA
Revizoratul Școlar
al
Județului R. Sărat
Nr. 2 463 a

1907, august 9

DOMNULE MINISTRU *,

Spre completarea raportului nostru nr. 2 463, din 6 august a.c., cu profund respect vă fac cunoscut că domnul judecător de instrucție de pe lângă Tribunalul R. Sărat, prin adresa no. 6 294, din 7 august, ne arată următoarele :

„Au fost dați judecății, ca participând la actele de răzvrătire din anul curent, preoții N. Budescu și Dimitrie Petrescu din comuna Costienii Mari (Joița) și Costache Popescu din Bogza, precum și învățătorul suplinitor Rafael C. Niculaie din comuna Lacul lui Baban, asupra cărora urmează a se pronunța Camera de punere sub acuzare, unde actualmente se găsesc dosarele privitoare la revoltele țăărănești“. Se mai adaugă că „învățătorii Ion Ștefănescu din comuna Dragosloveni (cătunul Terchești) și Vlase Popescu din com[una] Nisipurile au suferit oarecare maltratări din partea țăranilor răzvrățiți“.

Asupra celor comunicate de domnul judecător de instrucție, avem de adăugat că, pe timpul când se cerceta, preotul Costache Popescu a fost arestat pentru moment ; a fost însă eliberat, deoarece — după informațiunile ce am putut avea — s-a crezut că vorbele spuse de preot mulțimii n-au putut mult influența în rău asupra oamenilor, aceștia fiind porniți spre răscoală și neascultând nicidecum de consiliile învățătorilor. Faptul că în R. Sărat au fost mulți arestați, iar instigatorilor, în special, nu li s-a dat drumul decât numai în timpul din urmă, m-a făcut să cred că preotul C. Popescu nu poate fi considerat ca instigator. Cum însă judele instructor îl consideră ca atare, vă rog să binevoiți a-l pune în rînd cu preoții N. Budescu și D. Petrescu.

Revizor
G. Niculescu

Domniei sale

DOMNULUI MINISTRU AL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

* Loc. cit., fila 70.

„Din istoria contemporană a României“

Editura științifică, 1965, 428 pag.

Conceput ca o culegere de studii, volumul „Din istoria contemporană a României“, recent apărut în Editura științifică, răspunde unor resimțite cerințe de cunoaștere aprofundată a istoriei partidului și poporului nostru, dînd o imagine cuprinzătoare asu-

pra unei perioade istorice de mare însemnătate. Gruparea studiilor în ordinea cronologică a desfășurării evenimentelor istorice din perioada analizată facilitează cititorului posibilitatea formării unor imagini de ansamblu, cu privire la fiecare problemă în parte, precum și la întreaga dezvoltare istorică începînd de la luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 încoace.

Elaborată la un nivel științific corespunzător, scrisă într-un stil sobru, accesibil, lucrarea — prin ideile și concluziile pe care le cuprinde, rezultat al consultării unui bogat material documentar edit și inedit — reprezintă o contribuție valoroasă adusă pe tărîmul dezvoltării științei istorice românești.

Prezentarea vastei problematice cuprinse în volum pune în lumină rolul imens jucat de clasa noastră muncitoare care, sub conducerea partidului comunist, s-a situat cu consecvență în frun-

tea luptei pentru eliberare socială și națională, pentru progres social, pentru socialism.

*

În prima parte a lucrării sînt examinate unele probleme ale luptei maselor populare din România în frunte cu clasa muncitoare, împotriva pericolului fascist.

Relevîndu-se că, în urma instaurării fascismului în Germania, în 1933, s-a produs o creștere a pericolului fascist pe plan internațional și implicit în țara noastră, în lucrare se subliniază faptul că clasa muncitoare din România, unind în jurul ei păturile largi ale maselor populare, s-a ridicat cu hotărîre împotriva acestui pericol. Pe această linie, o pagină glorioasă au înscris în istoria poporului român eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, care au constituit prima mare acțiune revoluționară a proletariatului pe plan internațional după instaurarea dictaturii hitleriste în Germania. În studiul „Luptele din februarie 1933, o cotitură în mișcarea muncitorească din România“, semnat de Gheorghe Stoica, subliniindu-se necesitatea stringentă a luptei împotriva pericolului fascist, se arată că luptele muncitorești din 1933 „au constituit o manifestare puternică și hotărîită a clasei muncitoare și a altor categorii de oameni ai muncii împotriva ascensiunii fascismului, ele zăgăzuind pentru un timp instaurarea dictaturii fasciste în

România"¹. În cursul luptelor din 1933 s-a produs o cotitură importantă în mișcarea muncitorească din România. Clasa muncitoare s-a afirmat din plin ca forța politică fundamentală, ca aceea clasă capabilă să conducă lupta tuturor oamenilor muncii pentru rezolvarea problemelor cardinale pe care viața le pune în fața poporului român. Schimbări importante s-au produs în sensul întăririi pozițiilor politice ale clasei muncitoare, ale partidului său marxist-leninist. A crescut considerabil influența politică și ideologică a P.C.R., s-au întărit pozițiile sale în rândurile detașamentelor hotărâtoare ale clasei muncitoare și ale celorlalte categorii de oameni ai muncii. S-au ridicat și au crescut conducători de partid pătrunși de spirit revoluționar, strâns legați de mase, care au condus partidul și poporul pe drumul eliberării de sub jugul asupririi și exploatării, instaurării puterii proletare, construirii societății socialiste. Așa cum se subliniază în lucrare, luptele muncitorești din 1933 „au evidențiat maturizarea clasei muncitoare, creșterea politică și organizatorică a partidului comunist” (pag. 14).

Luptele muncitorilor ceferiști și petroliști — lovind în temelile regimului burghezo-moșieresc — au accentuat procesul de subrezire a orînduirii exploatare. Presiunea puternică exercitată de acțiunile muncitorești, influența lor în viața politică a țării au determinat guvernul național-tărănist să demisioneze. Cercurile guvernante burghezo-moșierești au simțit forța crescîndă a clasei muncitoare și a celorlalți oameni ai muncii în viața politică a țării. Clasa muncitoare s-a dovedit a fi stegarul luptei poporului român împotriva exploatării burghezo-moșierești, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru apărarea independenței și suveranității naționale.

Declanșate în condițiile cînd bezna fascismului începea să se întindă deasupra Europei, luptele muncitorești din 1933 au adresat un mesaj înflăcărat maselor populare de pretutindeni, care n-au întârziat să răspundă printr-o solidarizare imediată cu eroicii luptători ceferiști și petroliști.

În lucrare se subliniază că, sub influența stării de spirit antifasciste a maseilor, personalități politice burgheze lucide s-au pronunțat pentru stăvilirea pericolului hitlerist, prin crearea unui sistem

de securitate colectivă și pentru stabilirea unor legături de prietenie cu statele ce manifestau interes pentru apărarea păcii amenințate de agresori. În studiul semnat de acad. P. Constantinescu-Iași și I. M. Oprea, „O importantă figură a diplomației europene — Nicolae Titulescu”, sînt relevante importanțele contribuții aduse de acest diplomat român la dezvăluirea pericolului iminent al fascismului. „Chipul realist de a vedea lucrurile a permis lui Titulescu să înțeleagă marea primejdie pe care ascensiunea fascismului în Europa o reprezenta atît pentru civilizația și cultura omenirii în general, cît și pentru pacea popoarelor în special” (pag. 42—43). Lupta lui Nicolae Titulescu pentru dezvăluirea pericolului fascist s-a împletit nemijlocit cu lupta pentru apărarea independenței și suveranității naționale. „Titulescu, animat de sentimente patriotice și îngrijorat de soarta independenței naționale a țării noastre, n-a ezitat să se alăture acelor personalități diplomatice... care se ridicau împotriva oricărei acțiuni agresive a statelor fasciste” (pag. 56).

Cu toate că în cele două studii la care ne-am referit, precum și în altele se fac o serie de aprecieri cu privire la lupta maselor muncitoare din România împotriva pericolului fascist, în lucrare se simte lipsa unui studiu dedicat special analizei aprofundate a perioadei ce a urmat imediat luptelor din 1933, perioadă în care poporul român, în frunte cu clasa muncitoare, a luptat cu energie împotriva acestui pericol. Un asemenea studiu ar fi contribuit la formarea unei imagini de ansamblu cu privire la lupta revoluționară într-o perioadă deosebit de importantă din istoria poporului nostru.

O analiză amplă și aprofundată se face în lucrare perioadei luptei clasei muncitoare împotriva dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist, pentru pregătirea și desfășurarea insurecției antifasciste din august 1944. Problemele complexe ale acestei perioade fac obiectul următoarelor studii: „Principalele trăsături ale regimului politic din România în perioada dictaturii militare-fasciste și agresiunii hitleriste” de Ion Popescu-Puțuri; „Agravarea situației economice a clasei muncitoare din România în perioada 1941—august 1944” de N. N. Constantinescu și Tudor Paul; „Unele aspecte ale luptei clasei muncitoare și țărănimii împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist (1941—1944)” de Maria Covaci și Florea Dragne; „Atitudinea potrivnică a oame-

¹ „Din istoria contemporană a României”, Editura științifică, 1965, pag. 34. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi date în text.

nilor de cultură față de expansiunea ideologiei naziste în România" de Nicolae Copoiu; „Intărirea partidului și a legăturilor lui cu masele — factor hotărâtor în lupta pentru organizarea și înfăptuirea insurecției armate din august 1944" de Vl. Zaharescu; „Caracterul național și internațional al mișcării de rezistență din România" de N. Goldberger și Gh. Zaharia.

Relevându-se faptul că regimul politic fascist din România, instaurat în septembrie 1940, „a fost rezultatul politicii cercurilor guvernante românești în perioada antebelică, în condițiile politicii müncheneze promovate de marile puteri occidentale și ale expansiunii Germaniei hitleriste în estul și sud-estul Europei" (pag. 73), în lucrare sînt dezvăluite trăsăturile acestui regim politic, subliniindu-se caracterul său profund antipopular și antinațional. În funcție de scopurile politice și de calea pe care s-a realizat, acest regim politic a fost o dictatură militară-fascistă, caracterizîndu-se prin metode de guvernare fâțiș-teroriste, prin lichidarea oricăror drepturi și libertăți democratice. Dictatura militară-fascistă, contrar voinței poporului, a împins România în războiul antisovietic, declanșat de Germania hitleristă la 22 iunie 1941.

Împotriva politicii promovate de dictatura militară-fascistă s-a ridicat cu hotărîre clasa muncitoare, în jurul căreia s-au strîns forțele democratice, patriotice ale țării. În condițiile unei adînci ilegalități, Partidul Comunist din România a mobilizat clasa muncitoare, celelalte forțe sociale patriotice la luptă „împotriva fascismului, a jugului hitlerist și a războiului antisovietic, pentru alăturarea țării la coaliția antihitleristă" (pag. 87). Răspunzînd chemării partidului, masele muncitoare au desfășurat în anii 1941—1944 o luptă consecventă în vederea atingerii obiectivelor stabilite de către P.C.R.: răsturnarea guvernului de dictatură fascistă; formarea unui guvern de uniune națională, alcătuit din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste; ieșirea României din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Ca urmare a unei activități susținute desfășurate de comuniști în rîndul maselor populare, starea lor de spirit revoluționară, ura lor față de dictatura fascistă și față de hitleriști s-au transformat în luptă activă pentru salvarea țării. Alături de muncitori și țărani, împotriva politicii promovate de regimul fascist, au început să se pronunțe activ elementele intelectuale înaintate, celelalte categorii de oameni ai

muncii. Prin numeroase manifestări de protest, „cercuri din ce în ce mai largi ale oamenilor de cultură sprijineau principala forță antihitleristă — partidul comunist — în lupta împotriva regimului de dictatură militară-fascistă" (pag. 199). Treptat s-a creat și s-a dezvoltat o contradicție profundă între imensa majoritate a poporului — a cărui situație devenise de nesuportat — și dictatura militară-fascistă.

Studiile amintite înfățișează condițiile deosebit de grele în care s-a desfășurat activitatea P.C.R. în acei ani. La acțiunile de reprimare, a mișcării revoluționare, se adăuga activitatea criminală a trădătorului Foriș strecurat în conducerea partidului. În acele condiții, activul de bază al partidului a acționat cu energie, răbdare și perseverență pentru demascarea clicii trădătoare strecurate în partid, ferind partidul de pericolul spargerii unității sale. În acest sens, s-a desfășurat o bogată activitate pentru menținerea moralului comuniștilor care se aflau în detențiune, s-a întărit activitatea organizațiilor de partid în închisori. Cu toate că erau în închisori, cadrele de bază ale partidului s-au situat tot timpul în centrul vieții partidului, analizînd problemele centrale ale politicii interne și internaționale, situația partidului, dispunerea forțelor politice, sarcinile ce trebuiau îndeplinite în fiecare perioadă. Colectivul de cadre conducătoare, în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, „a fost adevăratul suflet al partidului, motorul său, nucleul său conducător, în care se frămîntau problemele esențiale ale vieții de partid, se găseau soluții științifice, corespunzătoare condițiilor obiective, vitale pentru existența și lupta partidului, a forțelor patriotice" (pag. 209). Acest activ de bază al partidului, supunînd unei analize multilaterale situația politică și militară internă și internațională, a prevăzut perspectiva prăbușirii iminente a fascismului din România. Dar pentru doborîrea clicii antonesciene, pentru conducerea activității forțelor patriotice împotriva fascismului, era necesară coordonarea tuturor acțiunilor pe baza unui plan, la a cărui elaborare s-a trecut încă din august 1943. În conținutul planului se prevedeau măsuri de o excepțională importanță pentru partidul și poporul nostru: înlăturarea clicii trădătoare din conducerea partidului, înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare, unirea tuturor forțelor patriotice, a tuturor partidelor și grupărilor nefasciste care erau interesate în ieșirea României din războiul hitlerist, consti-

tuirea formaţiunilor de luptă patriotice şi a grupelor de partizani, atragerea armatei de partea forţelor patriotice la înfăptuirea insurecţiei.

Studiile subliniază capacitatea Partidului Comunist Român de a-şi consolida unitatea, de a înlătura elementele capitulante, trădătoare din conducere şi a păşi ferm în acele momente la rezolvarea sarcinilor fundamentale pentru soarta României. Problemele privind făurirea între P.C.R. şi P.S.D. a Frontului Unic Muncitoresc în aprilie 1944 şi crearea unei largi coaliţii de forţe antihitleriste fac obiectul studiilor privind doborârea dictaturii militare-fasciste şi întoarcerea armelor contra Germaniei hitleriste.

Victoria insurecţiei armate din august 1944 a însemnat realizarea cu succes a obiectivelor sale antifasciste şi de eliberare naţională. Ca urmare a lichidării dictaturii militare-fasciste, s-au creat posibilităţi pentru participarea maselor largi populare la lupta pentru izgonirea hitleriştilor de pe întreg teritoriul ţării, obţinerea unei adevărate independenţe naţionale şi pentru trecerea la înfăptuirea unor profunde transformări democratice. Însemnătatea naţională istorică a insurecţiei armate din august 1944 şi a participării României la războiul antihitlerist constau în faptul că au „redat şi consolidat independenţa şi suveranitatea naţională a poporului român, prin eliberarea României de sub jugul fascist şi al ocupanţilor hitlerişti, au deschis calea spre instaurarea unui regim real democratic“. În ce priveşte însemnătatea lor internaţională, ea a constat „în contribuţia adusă de poporul român la scurtarea războiului şi grăbirea înfringerii Germaniei hitleriste“ (pag. 268).

Analizei problemelor complexe ale perioadei luptei pentru desăvîrşirea sarcinilor revoluţiei burghezo-democratice, pentru construirea şi desăvîrşirea construirii socialismului, îi sînt dedicate studiile: „Lupta maselor pentru instaurarea şi consolidarea puterii populare în România, pentru trecerea la revoluţia socialistă“ de Gh. Tuţui şi Al. Gh. Savu; „Din activitatea Partidului Muncitoresc Român pentru întărirea statului democrat-popular şi perfecţionarea funcţiilor sale“ de Ilie Rădulescu; „Crearea şi întărirea proprietăţii socialiste — cheazăta dezvoltării rapide a economiei naţionale“ de E. Huitira; „Alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime în perioada construcţiei şi desăvîrşirii construcţiei socialiste“ de

C. Grigorescu; „Victoria deplină a socialismului în ţara noastră — rezultat al luptei maselor populare conduse de partid“ de M. Cernea.

Pornindu-se de la faptul că lupta maselor pentru instaurarea şi consolidarea puterii populare, pentru trecerea la revoluţia socialistă face parte integrantă din procesul revoluţionar unic, neîntrerupt, început prin insurecţia armată din august 1944, în lucrare sînt examinate condiţiile concrete în care s-a desfăşurat bătălia pentru putere şi se dezvăluie conţinutul bogat al fiecărei etape a procesului revoluţionar. Precizîndu-se că doborârea dictaturii militare-fasciste a constituit „lovitura hotărîtoare dată poziţiilor politice ale claselor exploatare, a slăbit aparatul de stat burghezo-moşieresc şi a contribuit la dezorganizarea acestuia“ (pag. 278), se subliniază momentele mai importante ale organizării de către partidul comunist a luptei pentru instaurarea unui guvern democratic. Un rol important în această luptă a revenit Frontului naţional-democrat, creat la 12 octombrie 1944 pe baza platformei elaborate de P.C.R., care a grupat în jurul şi sub conducerea clasei muncitoare toate forţele democratice, ceea ce a dus la izolarea şi mai accentuată a reacţiunii. În focul luptei pentru putere au apărut şi s-au dezvoltat elementele noii puteri populare, care „se opuneau puterii burgheziei şi moşierimii şi înfăptuiau importante măsuri politice şi economice cu caracter democratic“ (pag. 279).

Prin lupta maselor populare conduse de partid s-a instaurat la 6 martie 1945 guvernul democrat în frunte cu eminentul om de stat şi patriot înflăcărat dr. Petru Groza. Esenţa noii puteri o constituia dictatura revoluţionar-democratică a proletariatului şi ţărănimii, sub conducerea proletariatului. Ca urmare a acestui fapt, s-a dezvoltat cu repeziciune procesul revoluţionar, forţele reacţiunii devenind tot mai subrede. Statul a încetat de a mai fi un instrument al burgheziei şi moşierimii, devenind principalul instrument în mâinile celor ce muncesc, pentru realizarea sarcinilor complexe ale desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice şi pregătirea pentru trecerea la revoluţia socialistă.

„Proclamarea Republicii Populare Române a marcat încheierea etapei democratice a procesului revoluţionar neîntrerupt şi intrarea ţării noastre în etapa revoluţiei socialiste“ (pag. 325), în care s-a trecut la lichidarea relaţiilor de producţie exploatare şi la făurirea noilor

relații de producție socialiste, confirmându-se „pe deplin teza marxist-leninistă după care socialismul nu poate fi construit fără lichidarea proprietății burgheze și crearea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție” (pag. 359). În această etapă a revoluției populare a continuat procesul de democratizare a aparatului de stat. Întrucât o parte din organele în forma veche nu mai corespundeau, au fost create organe de stat noi, de tip socialist. Astfel au luat naștere: Marea Adunare Națională — ca organ suprem al puterii de stat; sfaturile populare — ca organe locale ale puterii; noi organe centrale și locale ale administrației de stat. S-a reorganizat justiția, s-a restructurat procuratura. În prezent, statul nostru, înfăptuind neabătut politica Partidului Muncitoresc Român, „acționează ca o măreață forță constructivă în vederea desăvârșirii societății socialiste și a creării condițiilor pentru trecerea în perspectivă la construirea comunismului” (pag. 357).

Relevându-se o seamă de alte transformări importante înregistrate în procesul construirii și desăvârșirii construirii socialismului, în lucrare se examinează în mod analitic unele aspecte caracteristice ale făuririi și dezvoltării continue a alianței dintre clasa muncitoare și țărănime. Închegată trainic, în procesul istoric al înfăptuirii reformei agrare, alianța dintre clasa muncitoare și țărănime s-a dezvoltat și întărit neconținut pe parcursul desfășurării revoluției populare. „În prezent, alianța muncitorească-țărănească exprimă victoria socialismului, atât la oraș cât și la sat, și noile sarcini care urmează să fie rezolvate în continuare” (pag. 389).

Pornindu-se de la teza potrivit căreia victoria definitivă a socialismului reprezintă cea mai măreață cucerire revoluționară a poporului nostru, în lucrare se argumentează în mod științific faptul

că această victorie a fost rezultatul luptei maselor populare conduse de partid. În același timp sînt relevate succesele deosebite dobîndite în dezvoltarea economiei și culturii, în ridicarea continuă a nivelului de trai, material și cultural, în făurirea și dezvoltarea conștiinței socialiste. În prezent se dezvoltă pe mai departe unitatea moral-politică a întregului popor în jurul partidului; s-a extins participarea creatoare a maselor la conducerea și rezolvarea treburilor obștești, ca o expresie vie a dezvoltării și adîncirii democratismului socialist.

Analiza marilor succese dobîndite în anii revoluției populare în procesul construirii și desăvîrșirii construcției socialismului pune puternic în lumină jusețea politicii partidului nostru, importanța rolului său conducător în întreaga viață economică, socială și de stat. Aceasta constituie garanția obținerii unor noi și însemnate succese, cheazășia realizării marilor obiective prevăzute în proiectele de Directive ale Congresului al IV-lea al Partidului Muncitoresc Român.

★

Remarcînd inițiativa lăudabilă a publicării acestei lucrări, ne exprimăm părerea că folosirea experienței dobîndite prin aceasta va duce și pe viitor, fără îndoială, la elaborarea unor lucrări asemănătoare, cuprinzînd aspectele cele mai importante ale luptei partidului și poporului nostru, dezvăluind aspecte noi în înțelegerea rolului uriaș jucat de masele populare, sub conducerea partidului, în realizarea progresului și prosperității țării noastre.

Relevînd încă o dată valoarea științifică deosebită a volumului „Din istoria contemporană a României”, ținem să subliniem utilitatea acestei lucrări nu numai pentru specialiștii din domeniul istoriei, ci și pentru cercurile largi de cititori.

D.I. MAZILU

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Din august pînă în mai“

Editura militară, 1965, 448 pag.

Autorii lucrării „Din august pînă în mai“, general-maior în rezervă Ion Botea și lt.-col. în rezervă Ion Pană, descriu drumul de luptă al Regimentului 34 infanterie din Divizia 9 infanterie în timpul războiului antihitlerist.

Lucrare memorialistică, care cu-

prinde un mănunchi de amintiri ale celor doi autori, foști ofițeri combatanți în unitatea despre a cărei activitate se ocupă, ea reconstituie scene de luptă emoționante, în cadrul cărora eroii lor, militari români, și-au dovedit buna lor pregătire de luptă și înaltele lor virtuți ostășești.

Răsfoind filele acestei lucrări, cititorul însuși se simte antrenat în vîltoarea acestor lupte, al căror deznodămînt îl urmărește cu încordare și uneori cu vădită neliniște.

Prin profilul și conținutul ei, lucrarea pe care o prezentăm se adresează unui cerc larg de cititori, înfățișînd, ca urmare a strădaniei izbutite a autorilor, într-un stil antrenant, iar pe alocuri chiar captivant, drumul glorios de luptă al unuia dintre cele 88 de regimente române participante la războiul antihitlerist.

Pentru a împlini scopul propus, autorii au împărțit tratarea acțiunilor de luptă la care au participat (primul în calitate de comandant de regiment, al doilea în calitate de comandant de com-

panie, iar apoi de batalion), folosind criteriul geografic, în trei părți. Cele trei părți ale lucrării corespund cronologic, în timp și spațiu, etapelor luptelor eroice duse de această unitate română de la începutul insurecției armate antifasciste din august 1944 și pînă la sfîrșitul războiului antihitlerist.

O binevenită și reușită introducere, aparținînd Editurii militare, permite cititorului să se edifice asupra efortului general economic și militar făcut de patria noastră în războiul antihitlerist, cît și asupra principalelor acțiuni de luptă desfășurate de Armata română în cadrul acestuia.

În partea întîi a lucrării, autorii ne înfățișează luptele duse de Regimentul 34 infanterie pe teritoriul patriei noastre de la 23 August pînă la 25 octombrie 1944. Dezlănțuirea insurecției armate antifasciste din august 1944, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, a găsit ostașii Regimentului 34 infanterie pe meleagurile dobrogene, gata să treacă cu hotărîre la acțiuni de luptă, împreună cu celelalte unități ale diviziei și cu formațiunile de luptă patriotice, pentru a-și aduce contribuția la înfăptuirea planului insurecției armate elaborat de partidul comunist și pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist.

Drumul glorios de luptă al Regimentului 34 infanterie a fost inaugurat în cursul nopții de 23 spre 24 august 1944, cînd, răspunzînd cu însuflețire chemării partidului comunist, militarii acestei brave unități au trecut la acțiuni de luptă, cu un elan demn de admirat, împreună cu celelalte unități ale Diviziei 9 infanterie și cu formațiunile de

luptă patriotice, pentru curățirea orașului Constanța de trupele hitleriste și pentru capturarea bateriei „Tirpitz”. Luate prin surprindere, cu legăturile întrerupte, comandamentele și forțele hitleriste nu au putut opune o rezistență organizată.

Participînd de la început la acele lupte, autorii își amintesc cu legitimă mîndrie patriotică și ostășească de însuflețirea și abnegația cu care au luptat militarii de toate gradele, împreună cu muncitorii portuari, ceea ce a asigurat ca pînă în zorii zilei de 26 august 1944 orașul Constanța și împrejurimile sale să fie curățate de inamic. În ce privește bateria mai sus amintită, care dispunea de tunuri de calibrul 280 m/m, cu o bătaie de 40 km, ea a fost încercuită de forțele a două batalioane de infanterie și șase baterii de artilerie, personalul ei fiind silit în acest fel să capituleze. În acest timp, particularizînd situația în care și-au desfășurat acțiunile de luptă unitățile noastre în timpul insurecției, un batalion din Regimentul 34 infanterie, comandat de maiorul Vasile Dumbravă, ducea lupte grele pentru lichidarea grupării de trupe hitleriste ce se găseau la nord de orașul București.

La scurt timp după încheierea victorioasă a luptelor din Dobrogea, trupele Diviziei 9 infanterie au primit ordin să se deplaseze spre frontul din Transilvania. Datorită faptului că inamicul a interceptat comunicațiile din zona Ploiești și de pe Valea Prahovei, deplasarea spre Transilvania „a fost — așa cum arată autorii — un drum presărat cu importante și aprige acțiuni de luptă, nu a fost un simplu marș în adîncimea frontului”, lupte care se înscriu tot în cadrul insurecției armate.

Luptelor desfășurate în Dobrogea, în Cîmpia Dunării, la nord de Capitală, la Brazi le-au urmat cele duse pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, răpîtă României prin odiosul dictat de la Viena. Autorii ne introduc în atmosfera entuziastă care cuprinsese rîndurile ostașilor, în majoritatea lor originari din Dobrogea, Bărăgan și sudul Moldovei. Fiecare simțea că-i revine o mare răspundere personală în lupta pentru eliberarea ultimului petec de pămînt românesc și zdrobirea hitleriștilor și horthiștilor. „Izolați sau în grupuri, ostași, înconjurați de populația satelor în care se aflau — își amintesc autorii —, își exprimau hotărîrea de a zdrobi și alunga pe cîmpititori. Trăiau cu toții un sentiment de mîndrie ostășească și patriotică”. Acestea erau sim-

țăminte care caracterizau de fapt întregul efectiv al Armatei române.

În cursul luptelor, duse cu eroism și vigoare, „ostașii mării”, cum erau numiți militarii Diviziei 9 infanterie din Dobrogea, au înscris în cartea tradițiilor lor de luptă glorioase și nepieritoare pagini de viteză. Reține atenția cititorului îndeosebi relatarea de către autori a celor mai importante episoade din luptele grele duse de ostașii regimentului, de „sutele acelea de conștiințe și de inimi înflăcărate”, pe Tirnave și Mureș.

După ce a participat la zdrobirea grupării germano-horthiste, care în cadrul ofensivei începute la 5 septembrie pătrunsese la sud de Mureș, trupele regimentului s-au asociat ofensivei generale a Armatei 4 române, declanșată la 9 septembrie în centrul podișului transilvănean. Acționînd în cadrul grupării principale a armatei, regimentul a participat la forțarea râului Mureș, iar apoi la luptele de o violență neobișnuită în zona Dealului Singeorgiu, devenit „un fel de aspirator care absorbea, ca și alte sectoare importante ale frontului de pe Mureș și Arieș, mari rezerve dușmane”. Prin atacuri succesive la care a participat și unitatea din care au făcut parte autorii, trupele române au reușit să cucerească acest redut natural, inclusiv înălțimea cu cota 495.

Din luptele desfășurate în cadrul ofensivei generale declanșată la 9 octombrie 1944 au fost surprinse cele mai emoționante episoade, a căror lectură apropie cititorul de realitatea cîmpului de luptă, ajută la înțelegerea dimensiunilor efortului și sacrificiilor care au fost necesare pentru eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, care demonstrează cită forță imprimă luptătorilor ideea eliberării patriei și a luptei pentru independență națională.

Evocării luptelor de la Apahida, de pe Someșul Mic, din munții Mezeș și Făget, de la Carei autorii îi consacră o parte însemnată a lucrării. Lovind inamicul fără cruțare, atît ziua cît și noaptea, nedîndu-i nici o clipă de răgaz, Regimentul 34 infanterie își aducea modesta sa contribuție la alungarea trupelor hitleristo-horthiste de pe ultima parte a teritoriului cîmpit al patriei. La 24 octombrie 1944, trupele acestui regiment, împreună cu celelalte unități ale diviziei, au ajuns la marginea orașului Carei, ultimul bastion de apărare al inamicului pe teritoriul României pe această direcție. Acționînd în cadrul grupării principale a Armatei 4 române,

angajată în luptele pentru eliberarea oraşului Carei, Regimentul 34 infanterie, printr-un atac energic, s-a înfipt ca o pană în dispozitivul trupelor hitleriste şi horthiste şi a intrat în oraş dinspre nord-est.

După eliberarea oraşului Carei, în ziua de 25 octombrie 1944 trupele regimentului, asemenea celorlalte unităţi din Armata 4 română, şi-au continuat în mod glorios drumul de luptă pe teritoriul Ungariei. Aceste acţiuni desfăşurate în octombrie-decembrie 1944 sînt redată în partea a doua a lucrării.

Luptele grele duse pe Tisa pentru dezvoltarea capului de pod de la Tizsalök, de la ferma Mohos au arătat din nou înalta pregătire a ostaşilor români, începerea lor de a îmbina atacurile frontale cu acţiuni îndrăzneţe executate în flancul şi spatele inamicului. Relatarea luptelor de la ferma Mohos, compusă din aproximativ 25 clădiri de piatră, înconjurată de canale pline cu apă, largi de 3—4 metri şi adînci de aproape 2 metri, constituind astfel un pilon în apărarea inamicului pentru a interzice înaintarea trupelor noastre pe Valea Bodrogului şi spre oraşul Szerencs, de la poalele munţilor Hegyalja, prezintă cititorului o imagine asupra a ceea ce a însemnat lupta în teren greu accesibil şi modul în care a trebuit organizată şi condusă. Acţionînd cu îndrăzneală, ostaşii noştri au reuşit să pună stăpînire pe această fermă. Impresionat de dîrzenia şi abnegaţia manifestate de ostaşii români, care au acţionat în aceste lupte prin apă pînă la briu, compozitorul Emanoil Ionescu, pe atunci locotenent în Comandamentul Diviziei 9 infanterie, a compus în cinstea eroilor acestei mari unităţi textul şi muzica unui cîntec.

Însufleţiţi de acest cîntec, purtaţi pe aripile lui — menţionează autorii —, ostaşii Regimentului 34 infanterie au obţinut noi succese în luptele pentru cucerirea masivului muntos Hegyalja. Luptele lor s-au desfăşurat în cadrul manevrei ingenioase executată cu şase divizii de comandamentul român pe la sud-vest de masivul muntos. Acţionînd într-un teren accidentat, prin luptele victorioase din zona Dealului Kaptar, de la Jösvafő etc., ostaşii români şi-au deschis drumul spre frontiera ungaro-cehoslovacă, pe care au depăşit-o în ziua de 22 decembrie 1944.

În filele părţii a treia a lucrării, autorii ne înfăţişează luptele duse în perioada decembrie 1944 — mai 1945 pe teritoriul Cehoslovaciei de aceeaşi oameni

care în tot timpul războiului antihitlerist nu cunoscuseră frica, avîntîndu-se „spre piscul luminos al zilei victoriei“.

Acţiunile de luptă descrise de autori în această parte a lucrării s-au succedat cu repeziciune, fiind executate cu energie în condiţiile grele de timp şi teren, pînă în apropiere de oraşul Praga.

După ce în perioada 23 decembrie 1944 — 19 ianuarie 1945 trupele regimentului au dus lupte crîncene în zona frontierei ungaro-cehoslovace, ele au participat la eliberarea oraşului Rožňava, din depresiunea cu acelaşi nume. În noaptea de 23/24 ianuarie 1945, ostaşii acestei unităţi au dus lupte în interiorul oraşului, participînd la curăţirea lui de inamic, casă cu casă, stradă cu stradă.

Depănîndu-şi firul amintirilor, al însemnărilor zilnice din timpul războiului, autorii lucrării pun la îndemîna cititorului pagini de vitejie de neuitat înscrise de ostaşii români în timpul luptelor din munţii Tatra Mică şi Tatra Mare, de la Banská Bystrica, de la Kremnica, pe crestele munţilor Fatra Mare şi Fatra Mică, în Carpaţii Albi, pe riul Morava etc. Te impresionează profund episoadele de luptă în care ostaşii români au făcut din nou dovada înaltelor lor virtuţi ostăşeşti. Ei au învins toate greutăţile impuse de natura terenului, de anotimpul de iarnă şi de primăvară, cît şi de rezistenţa îndrîjită a inamicului, care lupta cu disperarea unui condamnat la moarte, obţinînd victorii după victorii şi administrînd înfrîngerii grele trupelor germane şi ungare.

Ziua marii victorii asupra Germaniei hitleriste a găsit Regimentul 34 infanterie în plină înaintare spre oraşul Praga, capitala Cehoslovaciei. El îşi încheia astfel cu succes nobila misiune primită şi drumul de luptă cu un bilanţ rodnic.

De la 23 August 1944 şi pînă la 12 mai 1945, înaintînd 1300 km, Regimentul 34 infanterie a participat la 111 lupte, a rupt 15 poziţii fortificate ale inamicului, a luat parte la forţarea a opt cursuri de apă, a străbătut opt masive muntoase. În cursul acestor lupte, regimentul a provocat inamicului pierderi care se ridică la aproximativ 9000 de oameni (morţi, răniţi şi prizonieri) şi un bogat material de război.

Drapelul de luptă al Regimentului 34 infanterie, sub ale cărui falduri au luptat cu atîta abnegaţie şi dîrzenie ostaşii săi, a fost decorat cu înalte ordine.

De la un capăt la altul al lucrării, autorii au izbutit să scoată în evidență modul în care au reușit ostașii de sub comanda lor să obțină asemenea rezultate.

*

Apariția acestei lucrări, prima de acest gen în literatura noastră militară, constituie prin sine însăși un succes important. Ea reprezintă un omagiu adus memoriei eroilor acestei brave unități române.

Apariția acestei lucrări constituie, totodată, un imbold pentru alți participanți la războiul antihitlerist de a face cunoscute acțiunile duse de trupele ro-

mâne, figurile eroilor care au îmbogățit cu fapte nepieritoare cronica luptelor din timpul insurecției armate și pentru eliberarea pământului scump al patriei, precum și dincolo de hotarele ei, până la victoria deplină asupra Germaniei hitleriste. Aceasta ar contribui la opera de educare a generațiilor anilor noștri în spiritul mândriei pentru trecutul de luptă al poporului român, al dragostei pentru patria noastră socialistă, pe al cărei pământ liber au prins viață și au înflorit visurile pentru împlinirea cărora n-au pregetat să-și dăruiască singele și chiar viața cei mai vrednici fii ai poporului.

GH. TUDOR

Raicu Ionescu-Rion: „Scrieri“

Editura științifică, 1964, 380 pag.

Cîteva lucrări apărute anul trecut¹ — în care se află date și comentarii ample cu privire la mișcarea socialistă din România de la sfîrșitul veacului trecut — au adus în plină lumină o serie de militanți, figuri de muncitori și intelectuali, vrednici

înaintași în lupta pentru socialism, propagandiști entuziaști ai ideilor marxiste. Printre ei se situează în primele rînduri Raicu Ionescu-Rion.

În culegerea de texte din opera lui Raicu Ionescu-Rion apărută anul trecut în Editura științifică se evocă scurta viață și opera deosebită a tînărului marxist strîns legată de mișcarea socialistă din acea vreme, cu frămîntările ei ideologice și politice.

Culegerea este întocmită pe baza unui serios aparat științific, principalele articole ale lui Rion fiind analizate în amplul studiu introductiv, cu ajutorul unei bogate bibliografii, cu multilaterale referiri la opera lui Marx, Engels, Lenin, ca și la unele lucrări ale lui Lassalle și

Proudhon. Deși în studiul introductiv accentul e pus pe latura filozofică cu predominanță marxistă a articolelor lui Raicu Ionescu-Rion, autorul Florica Neagoe a făcut unele interesante incursiuni în domeniul criticii literare în care Raicu Ionescu se remarcase în mod deosebit.

Culegerea nu prezintă tot ce a scris Raicu Ionescu-Rion, arătîndu-se în prefață că lucrarea cuprinde numai „cea mai mare parte a articolelor și toate studiile lui Rion“ (pag. 6). Fără îndoială că din lucrările lui Raicu Ionescu-Rion reproduse în volum un merit deosebit îl are studiul „Familia! Religia! Proprietatea! (din epoca Revoluției franceze)“, studiu remarcat elogios de F. Engels. De asemenea, studiul „Idealismul și materialismul economic“, apărut în „Critica socială“ și inclus în volum, deși conține unele neclarități, a contribuit la combaterea concepției idealiste în importante probleme ale existenței și ale conștiinței sociale. Raicu Ionescu a demonstrat că motivele fundamentale ale existenței trebuie căutate în economia societății. În sprijinul tezei sale, el cita din lucrarea lui Marx „Contribuții la critica economiei politice“. În acest studiu, Raicu Ionescu-Rion a supus sub un foc concentrat unele teorii idealiste ale lui Lassalle. Ca o continuare a studiului anterior, Raicu Ionescu-Rion a publicat, tot în „Critica socială“, studiul „Sociologia burgheză față de teoria luptei de clasă“, reprodus și acesta în culegere.

¹ Vezi „Istoria gîndirii sociale și filozofice în România“, Editura Academiei R.P.R. 1964; Radu Pantazi: „Filozofia marxistă în România“, Editura politică, 1963; Augustin Deac: „Internaționala întîi și România“, Editura politică, 1964.

Amintind de „Manifestul Comunist“, Raicu Ionescu scria : „Acel manifest începe cu fraza simplă și nevinovată în aparență : Istoria societății omenеști de pînă acum a fost istoria luptelor de clase“ (pag. 123). El insistă asupra necesității de a se aplica teoria luptei de clasă la societatea contemporană. Concluzia lui Raicu Ionescu era că în viitor oamenii, eliberați de exploatare, vor construi o nouă orînduire socială, lupta de clasă va înceta, terminîndu-se, în același timp, și cu teoriile idealiste despre societate. Subliniem, de asemenea, importanța prezentării studiilor și articolelor lui Raicu Ionescu cu privire la critica literară din acea vreme, din care rezultă că acesta mergea pe calea indicată de Marx și Engels.

Autorul culegerii arată că, în urma analizei făcute studiilor și articolelor lui Raicu Ionescu-Rion, și-a putut da seama că acesta „a înțeles, în mare parte, incompatibilitatea principiilor socialismului științific cu anarhismul, proudhonismul, lassalleianismul, a înțeles că socialismul științific este și pentru proletariatul din România singura ideologie călăuzitoare, că societatea socialistă este inevitabilă și pentru țara noastră“ (pag. 63). Față de asemenea concluzii juste, credem că ar fi fost mai bine ca în materialul antologic să se fi inclus și acele articole cu caracter politic scrise de Raicu Ionescu-Rion în 1893, anul creării P.S.D.M.R.

Raicu Ionescu luase poziție față de falșii patrioți, demonstrînd în articolele sale în mod pregnant strînsa legătură dintre patriotism și internaționalismul proletar. Aceasta cu atît mai mult cu cît autorul citează în studiul introductiv din articolul „De ce sîntem internaționaliști“, însoțind citatul cu acest just comentariu : „Raicu Ionescu a fost un minunat propagandist al internaționalismului proletar. El a combătut cu pasiune revoluționară șovinismul, demascînd mesajul de clasă și rădăcinile sociale ale acestui fenomen. Rion găsea esența patriotismului în dragostea de popor, în străduința de a-l face fericit ; patriotismul era pentru el o noțiune partinică, de clasă“ (pag. 62).

Articolele sale politice sînt pătrunse de principialitate, conțin referiri istorice îmbinate cu argumente politice la zi, într-o limbă clară, pe înțelesul tuturor. În articolul „Presa noastră“, de pildă (pag. 223), el arăta că între ziarele partidelor politice burgheze polemice, cu violența de limbaj, avea caracterul unor certuri familiare. „Noi — scria Raicu Ionescu — trebuie să

mulțumim ziarului «Timpul» (conservator), care denunța potlogăriile unor fruntași liberali. Astfel s-a putut afla că unii liberali ca Stolojan n-avea pînă în 1874 nici un ban, azi are moșii de mii de pogoane ; Carada fusese corector la un ziar, azi e milionar ; Radu Mihai n-avea bani nici de o țuică, azi cînd joacă în cărți pune cîte 10 000 de franci pe o carte etc.“. „Așteptăm însă — spunea el mai departe — ca «Voința națională» să ne arate cît au furat conservatorii, care ne guvernează azi“.

Autorul culegerii a reproduș din „Munca“ articolul lui Raicu Ionescu „Metoda experimentală în politică“, care era titlul unei conferințe a lui Panait Mușoiu.

Cu un an înainte de crearea P.S.D.M.R., Panait Mușoiu ținuse o conferință la Botoșani, intitulată „Metoda experimentală în politică“.

În articolul său, Raicu Ionescu căuta să-i arate lui Mușoiu că greșește atunci cînd crede că va putea convinge pe politicienii burghezi să admită „metoda experimentală în politică“. În ce consta această metodă preconizată de Mușoiu ? Raicu Ionescu, în cîteva cuvinte lapidare, a redat esența acestei teorii : „Tu, proprietar mare, încetează de a mai susține, cu gălăgie, legi care să-ți asigure exploatarea țăranilor ; tu, fabricant mare, nu mai fi cu înverșunare împotriva legii de muncă de 8 ceasuri ; tu, socialist, nu mai învrăjbi «în același loc și timp» clasele sociale. Veniți cu toții să dezbatem asupra politicii experimentale ; nu mai faceți nimic înainte de a fi observat, experimentat și consultat voința mulțimii...“ (pag. 217). În al doilea articol cu același titlu, el a demonstrat că în a doua parte a conferinței sale Mușoiu s-a contrazis cu ceea ce spunea la început, adică afirma că marii capitaliști nu vor renunța la privilegiile lor pentru metoda experimentală. Totuși muncitorimea, după Mușoiu, nu trebuia să renunțe la metoda experimentală.

Considerăm că în folosirea datelor istorice autorul trebuia să fie mai exigent. Astfel, în studiul introductiv se spune că, „începînd din 1881“, guvernul liberal luase măsuri excepționale împotriva mișcării socialiste (pag. 9). Or, guvernul liberal, încă în 1877, suprimase ziarul „Socialistul“, în 1879 suprimase ziarul „Besarabia“ și luase măsuri represive împotriva socialiștilor. De asemenea, greșit se afirmă că Cercul de

studii sociale era afiliat la clubul muncitorilor (pag. 11). Când funcționa Cercul de studii sociale în strada Franzelari (anul 1885) nu exista încă clubul muncitorilor. Totodată nu se poate afirma chiar așa de sentențios: „Netezind drumul poporanismului, social-democratismul renunța, firește, la principiile revoluționare marxiste și, devenit astfel inofensiv, era adoptat ca un curent la modă de majoritatea intelectualilor“ (pag. 21).

Fără îndoială că Raicu Ionescu-Rion avea idei și soluții confuze în problema agrară. Nu însă pentru faptul că el, ca și alți socialiști, învăța pe țărani să-și pretindă unele drepturi pe calea petiționării, ci în soluțiile sale cu pri-

vire la eliberarea țăranimii de sub jugul exploatării. De altminteri, autorul cu legerii subliniază în mod just că Raicu Ionescu era de părere că țăranii români, neavînd încă „experiența micii proprietăți în orînduirea burgheză...“, nu și-au pierdut încă încrederea într-o asemenea orînduire“ (pag. 51).

Lucrarea pe care o prezentăm, întocmită cu competență, pe baza unei serioase pregătiri științifice, a unei minuțioase cercetări și a unei redactări cu talent publicistic, constituie o contribuție la lărgirea ariei de cunoaștere a mișcării noastre muncitorești din ultimele două decenii ale secolului trecut.

I. FELEA

„O viață de militant: August Bebel“

Editura politică, 1965, 336 pag.

Lucrarea „O viață de militant“, întocmită de un colectiv de autori format din dr. Horst Bartel, Rolf Kuntzsch, dr. Horst Schumacher, Gustav Lecher, dr. Kurt Stenkewitz și Heinz Walter de la Institutul de istorie al Academiei germane de

științe din Berlin, este consacrată vieții și activității lui August Bebel, conducător de seamă al mișcării muncitorești germane din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

În prima parte a lucrării este descrisă succint copilăria, nu lipsită de greutate, a lui Bebel, pentru a-l prezenta apoi făcînd primii pași pe drumul complex și plin de asperități pe care mergea clasa muncitoare germană în condițiile avîntului economic din deceniul al 7-lea al secolului trecut.

Lucrarea scoate în evidență procesul emancipării politice, ideologice și organizatorice a proletariatului de burghezie și mica burghezie și primii săi pași de trecere de la organizațiile profesionale la organizațiile politice. Bebel a parcurs același drum în dezvoltarea sa

ca militant politic, căutînd să dezvăluie sarcinile clasei muncitoare germane, misiunea sa istorică de avangardă a poporului german.

Așa cum se subliniază în lucrare, luptele de zi cu zi ale muncitorilor, contactul cu scrierile socialiste, care se răspîndeau în număr din ce în ce mai mare printre muncitori, prietenia lui cu W. Liebknecht, iar apoi cu Marx și Engels au fost elemente importante care l-au ajutat pe A. Bebel să înțeleagă rolul proletariatului în istoria Germaniei.

În continuare se relevă lupta lui Bebel, alături de W. Liebknecht, pentru crearea primului partid al proletariatului german: activitatea lui în cadrul Uniunii asociațiilor muncitorești germane, lupta pentru editarea unui ziar al uniunii, împotriva programului preconizat de adepții lui Lassalle și pentru un program care „să se pronunțe asupra poziției pe care vor să se situeze pe viitor în domeniul politic și social“. La Congresul de la Eisenach din august 1869, desfășurat sub conducerea lui Bebel, a fost creat Partidul social-democrat german.

Aflat în primele rînduri ale luptei pentru unitatea poporului german, Bebel exprima poziția clasei muncitoare, militînd pentru o cale revoluționară care să aducă poporului, clasei muncitoare largi drepturi democratice și condiții de viață mai bune. Mobilizînd masele la această luptă, Bebel a de-

mascat calea urmată de clasele dominante de realizare a unității „prin fier și sânge”, cu prețul transformării ei într-o cazarmă „care nimicește ultima rămășiță a libertăților și drepturilor poporului”.

O atenție deosebită se acordă în lucrare înfățișării activității parlamentare desfășurate de Bebel, unde, prin cuvântul lui, a răsunat vocea clasei muncitoare germane, care-și spunea poziția în cele mai de seamă probleme ale poporului german. El s-a folosit de parlament pentru a sluji interesele de zi cu zi ale proletariatului, pentru a face o critică necruțătoare și principială orînduirii capitaliste în general, regimului prusaco-militarist al lui Bismarck în special, pentru a educa masele în vederea luptei pentru construirea unei noi orînduiri. Prin aceasta, Bebel a dat un exemplu de folosire a instituțiilor și libertăților democratice burgheze în slujba intereselor de clasă ale proletariatului, fără să-și facă iluzii de izbîndă pe această cale.

Concomitent este înfățișată lupta plină de abnegație desfășurată de Bebel pentru consolidarea partidului în direcția sporirii influenței eisenachienilor, pentru zdrobirea adepților lui Lassalle și crearea unui front puternic al clasei muncitoare germane. Unele limite și-au pus însă amprenta asupra activității sale și l-au împins la admiterea compromisului de la Gotha (1875), aspru criticat de Marx și Engels pentru caracterul său demoralizant, imprimat de concepțiile mic-burgheze care se strecuraseră în program și mai ales pentru că nu ținea cont de învățămintele Comunei din Paris. Marx a demonstrat, în critica făcută acestui program, că punctul cel mai important pe care trebuia să-l conțină era lupta pentru dictatura proletariatului.

Prezentînd activitatea lui Bebel în anii de după Congresul de la Gotha, autorii subliniază preocupările sale pentru aprofundarea socialismului științific, înarmarea proletariatului cu principiile lui revoluționare în condițiile avîntului de luptă al clasei muncitoare germane împotriva militarismului prusaco-german și pentru revendicările ei economice și politice.

Avîntul de luptă al clasei muncitoare germane este întrerupt de anii grei ai domniei legii împotriva socialiștilor (1878—1890), cînd mișcarea muncitorească germană a trebuit să înfrunte un șir de lovituri: P.S.D. interzis, presa suspendată, expulzările legiferaute pentru

a rări rîndurile socialiștilor. Se subliniază în legătură cu aceasta capacitatea de conducător a lui Bebel, care a orientat sensul luptei clasei muncitoare și a P.S.D. în funcție de noile condiții ale ilegalității. Sînt evocate lupta sa pentru stringerea rîndurilor partidului, editarea ilegală a unui ziar care să indice noua tactică ce trebuia urmată, organizarea de întruniri și consfătuiri ilegale, menite a contribui la menținerea rîndurilor partidului. Deși accentul în cadrul mișcării muncitorești în etapa dată a fost pus în mod deosebit pe găsirea unor forme ilegale de luptă cît mai variate și mai adecvate, autorii subliniază preocuparea concomitentă a lui Bebel pentru a folosi toate mijloacele legale posibile.

În condițiile grele ale legilor excepționale, Bebel și tovarășii săi au avut de înfruntat tendințele oportuniste care propagau teoria „socialismului de stat”, după care socialismul s-ar putea instaura pe calea legislativă a statului burghez. Arătînd inconsistența unor astfel de teorii, Bebel a demonstrat caracterul de clasă al statului burghez, împotrivirea claselor dominante de a renunța la propriile interese de clasă. Fără a nega importanța cuceririlor pe care clasa muncitoare le poate smulge statului burghez, Bebel arăta că „îmbunătățirea stării materiale a proletariatului în cadrul societății actuale nu are altă menire decît să ne creeze un teren de luptă cît mai favorabil”.

După eșecul legii împotriva socialiștilor, în viața lui Bebel și a mișcării muncitorești germane a început o nouă perioadă. Autorii prezintă activitatea lui pentru organizarea partidului pe baze legale: adoptarea unui program nou și a unui statut corespunzător, care să orienteze clasa muncitoare spre o luptă conștientă și unitară, efortul lui Bebel, ajutat și de Engels, în schițarea noli orientări a partidului, precizarea clară a scopului luptei și a mijloacelor ei, iar apoi lupta sa împotriva oportunismului lui Vollmar, care preconiza o tactică reformistă.

Din activitatea lui Bebel pînă la 1900, autorii relevă în mod deosebit lupta sa împotriva militarismului și a războiului, o dată cu bogata experiență acumulată de P.S.D.G. în acest domeniu. În parlament, în presă, la mitinguri, Bebel a demascat esența reacționară a militarismului german, pericolul pe care-l prezenta pentru mișcarea muncitorească și pentru pacea popoarelor și a mobilizat masele la luptă activă împotriva

lui; a formulat revendicarea social-democrației de înlocuire a armatei permanente cu milițiile naționale și a lansat ideea ca în caz de război să se depună eforturi pentru „ca să ne putem răfui la noi acasă cu dușmanii noștri”.

Lucrarea relevă internaționalismul lui Bebel, dovedit prin atitudinea față de Comuna din Paris, din experiența căreia însă n-a desprins marile învățăminte ca necesitatea zdrobirii aparatului de stat burghez și instaurarea dictaturii proletarietului. De asemenea, se subliniază aportul lui ca membru fondator al Internaționalei a II-a, activitatea sa în congresele acesteia, unde a transmis experiența de luptă a P.S.D.G.

Ultima parte a lucrării prezintă activitatea lui August Bebel după 1900, în condițiile imperialismului, când în fața clasei muncitoare stăteau sarcini noi, strîns legate de lupta pentru înfăptuirea revoluției socialiste. Sînt evidențiate diferite momente ale luptei sale împotriva revizionismului care luase amploare puțin timp după moartea lui Engels, pentru unitatea de acțiune a partidului și a clasei muncitoare, împotriva militarismului și a războiului etc. Scoțînd în evidență prestigiul imens de care se bucura Bebel în fața clasei muncitoare germane și internaționale, autorii relevă și limitele sale. Teoria revoluției proletare, necesitatea partidului de tip nou, alianța clasei muncitoare cu țărănimia n-au fost înțelese de Bebel, cum n-a

fost înțelesă nici esența centrismului, una dintre cele mai periculoase forme ale oportunismului. Izvorul acestor limite, relevă lucrarea, consta în „neputința luptătorului socialist cinstit și legat de clasa lui de a înțelege în toată complexitatea lor noua situație și noile probleme ivite o dată cu imperialismul”, esența transformărilor ivite în raporturile social-economice ale societății. A rămas însă un luptător fidel cauzei clasei muncitoare, teoriei marxiste, împărtaşind tot timpul un optimism revoluționar, o încredere adîncă în forțele clasei sale și în victoria socialismului.

Scrisă într-o formă plăcută, cartea „O viață de militant” reușește ca, pe fondul luptei clasei muncitoare, să prezinte viața unui revoluționar de profesie, creionînd trăsăturile personalității lui Bebel în strînsă legătură cu ale clasei pe care a slujit-o.

Lucrarea cîștigă în valoare prin anexa ce o însoțește, în care sînt cuprinse articole despre Bebel, scrise de V. I. Lenin, Franz Mehring, Roza Luxemburg și Clara Zetkin. Destinată unui cerc larg de cititori, lucrarea va reîmprospăta și completa cunoștințele cititorului român despre viața și activitatea unuia dintre militanții de seamă ai mișcării muncitorești germane și internaționale, de la a cărui naștere s-au împlinit de curînd 125 de ani.

M. BADEA

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Грандиозная программа всестороннего развития страны	3
Г. СУРПАТ: Борьба Румынской рабочей партии за претворение в жизнь постановлений II съезда партии. Победа социализма в РНР	13
ТИТУ ДЖОРДЖЕСКУ: Вклад интеллигенции в антифашистскую борьбу в Румынии (1933—1944 гг.)	35
Г.И. ИОНИЦА, К. БОТОРАН: Борьба рабочих-металлургов Румынии против капиталистической эксплуатации и фашистской угрозы (1934 г.—февраль 1938 г.)	52

СООБЩЕНИЯ

История Сопротивления и молодое поколение РНР: Г. Матей.	69
Изучение истории Сопротивления в школах всех ступеней в РНР: А. Петрик.	76
Демонстрации протеста народных масс Арада против Венского диктата (сентябрь 1940 г.): Тр. Бунеску.	82
Участие румынских делегаций в антифашистских международных конгрессах в период 1933—1934 гг.: И. Бабич.	93
Выступления бухарестских безработных в годы экономического кризиса (1929 г.—февраль 1933 г.): В. Петришор и Т. Питтян.	105

ДИСКУССИИ

Кое-что о позициях политических партий Румынии накануне установления королевской диктатуры Ал. Г. Сагу	118
--	-----

ДОКУМЕНТЫ

Документы, касающиеся позиций, занятых сельской интеллигенцией по отношению к крестьянскому восстанию 1907 года	132
---	-----

РЕЦЕНЗИИ

«Из современной истории Румынии», Научное издательство 1965, 428 стр. Д.Н. Мазилу	147
---	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

ИОН БОТЯ, ИОН ПАНА: «С августа по май», Военное издательство, 1965, 448 стр.: Г. Тудор РАЙКУ ИОНЕСКУ-РИОН: «Сочинения», Научное издательство 1964, 380 стр.: И. Феля «Жизнь борца — Август Бебель», Политическое издательство, 1965, 336 стр. И. Бадя	152
---	-----

INHALT

ARTIKEL

Ein grossartiges Programm zur vielseitigen Entwicklung des Landes	3
GH. SURPAT: Der Kampf der Rumänischen Arbeiterpartei für die Durchführung der Beschlüsse des II. Parteitags. Der Sieg des Sozialismus in der R.V.R.	13
TITU GEORGESCU: Der Beitrag der Intellektuellen zum antifaschistischen Kampf in Rumänien (1933—1944).	35
GH. I. IONITA, C. BOTORAN: Der Kampf der Hüttenarbeiter in Rumänien gegen die kapitalistische Ausbeutung und die faschistische Gefahr (1934—Februar 1938).	52

MITTEILUNGEN

Die Geschichte der Resistenz und die neue Generation in der R.V.R.: <i>Gh. Matei</i> .	69
Studium der Geschichte der Resistenz im Unterricht aller Stufen in der R.V.R.: <i>A. Petric</i> .	76
Protestkundgebungen der Volksmassen in Arad gegen das Wiener Diktat (September 1940): <i>Tr. Bunescu</i> .	82
Teilnahme der rumänischen Delegationen an den internationalen antifaschistischen Kongressen in den Jahren 1933—1934: <i>I. Babici</i> .	93
Aktionen der Arbeitslosen in Bukarest in den Jahren der Wirtschaftskrise (1929 — Februar 1933): <i>V. Petrișor, T. Pintean</i> .	105

ERÖRTERUNGEN

Einige Aspekte im Hinblick auf den Standpunkt der politischen Parteien in Rumänien vor der Errichtung der königlichen Diktatur: <i>Al. G. Savu</i> .	118
--	-----

DOKUMENTE

Dokumente über die Einstellung der Dorfintelligenz gegenüber den Bauernaufständen von 1907.	132
---	-----

REZENSIONEN

„Aus der zeitgenössischen Geschichte Rumäniens“, Wissenschaftlicher Verlag, 1965, 428 Seiten: <i>D. I. Mazilu</i> .	147
---	-----

BIBLIOGRAPHISCHE NOTIZEN

ION BOTEĂ, ION PANĂ: „Von August bis Mai“, Militärverlag, 1965, 448 Seiten <i>Gh. Tudor</i> ; RAIGU IONESCU-RION: „Schriften“, Wissenschaftlicher Verlag, 1964, 380 Seiten: <i>I. Felea</i> ; „Das Leben eines Kämpfers — August Bebel“, Politischer Verlag, 1965, 336 Seiten: <i>I. Badea</i> .	152
---	-----

SOMMAIRE

ARTICLES

Programme grandiose de développement multilatéral du pays	3
GH. SURPAT: La lutte du Parti Ouvrier Roumain pour la traduction dans les faits des décisions du II ^e Congrès du parti. La victoire du socialisme dans la R.P. Roumaine.	13
TITU GEORGESCO: La contribution des intellectuels à la lutte antifasciste de Roumanie (1935—1944).	35
GH. I. IONIȚĂ, G. BOTORAN: La lutte des ouvriers métallurgistes de Roumanie contre l'exploitation capitaliste et le danger fasciste (1934 — février 1938).	52

COMMUNICATIONS

L'histoire de la Résistance et la nouvelle génération de la R.P. Roumaine: <i>Gh. Matei</i>	69
L'étude de l'histoire de la Résistance dans le cadre de l'enseignement de tous les degrés de la R. P. Roumaine: <i>A. Petric</i>	76
Les manifestations de protestation des masses populaires d'Arad contre le diktat de Vienne (septembre 1940): <i>Tr. Bunescu</i>	82
La participation des délégations roumaines aux Congrès antifascistes internationaux des années 1933 et 1934: <i>I. Babici</i>	93
Les actions entreprises par les chômeurs de Bucarest pendant la période de la crise économique (1929 — février 1935): <i>V. Petrișor, T. Pintean</i>	105

DISCUSSIONS

Quelques aspects touchant la position des partis politiques de Roumanie à la veille de l'instauration de la dictature royale: <i>Al. G. Savu</i>	118
--	-----

DOCUMENTS

- Documents concernant la position des intellectuels des villages à l'égard de la ré-
volte paysanne de 1907..... 132

COMPTES RENDUS

- „L'histoire contemporaine de la Roumanie“, Editions scientifiques, 1965, 428 p.:
D. I. Maziliu 147

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

- ION BOTEĂ, ION PANĂ: „Du mois d'août au mois de mai“, Editions militaires,
1965, 448 p. *Gh. Tudor*; RAICU IONESCU-RION: „Ecrits“, Editions scienti-
fiques, 1964, 380 p.: *I. Felea*. „Une vie de militant—August Babel“, Editions
politiques, 1965, 336 p.: *I. Badea* 152

CONTENTS

ARTICLES

- A Lofty Programme of the Country's Many-Sided Development 3
G. SUPRAT: The Struggle of the Rumanian Workers' Party for the Implemen-
tation of the Decision of the Second Party Congress. The Triumph of Socia-
lism in the R.P.R. 13
TITU GEORGESCU: Contribution of the Intelligentsia to the Anti-Fascist Fight
in Rumania (1933—1944) 35
G. I. IONIȚĂ, C. BOTORAN: The Rumanian Metal Workers' Struggle Against
Capitalist Exploitation and Fascism (1934 — February 1938) 52

REPORTS

- History of the Resistance and the New Generation in the R.P.R.: *G. Matei*. 69
Study of the Resistance Throughout the Educational System in the R.P.R.:
A. Petric. 76
Protest Demonstrations of the Popular Masses in Arad Against the Vienna Diktat
(September 1940): *T. Bunescu*. 82
Participation of the Rumanian Delegations in the International Anti-Fascist Con-
gresses of 1933 and 1934: *I. Babici*. 93
Actions of the Bucharest Unemployed During the Economic Crisis (1929 — Fe-
bruary 1933): *V. Petrișor, T. Pintean*. 105

DISCUSSIONS

- Aspects Concerning the Position of the Political Parties in Rumania on the Eve
of the Establishment of the Royal Dictatorship: *Al. G. Savu*. 118

DOCUMENTS

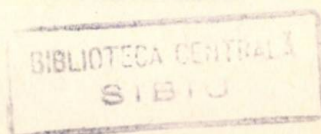
- Documents on the Village Intelligentsia's Stand on the Peasant Uprising of 1907. 132

BOOK REVIEWS

- “From the Contemporary History of Rumania”, Publishing House for Scientific
Literature, 1965, pp. 428,: *D. I. Mazilu*. 147

BIBLIOGRAPHIC NOTES

- ION BOTEĂ, ION PANĂ: “From August To May”, Military Publishing House,
1965, pp. 448: *G. Tudor*; RAICU IONESCU-RION: “Writings”, Publishing
House for Scientific Literature, 1964, pp. 380: *I. Felea*; “The Life of a
Militant — August Bebel”, Publishing House for Political Literature, 1965,
pp. 336: *I. Badea*. 154

COMITETUL DE REDACȚIE

NICHITA ADĂNILOAIE, TITU GEORGESCU (redactor responsabil), NICOLAE G. MUNTEANU, PARASCHIVA NICHITA,
NICOLAE PETROVICI, VICTOR RAȚĂ,
GHEORGHE ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

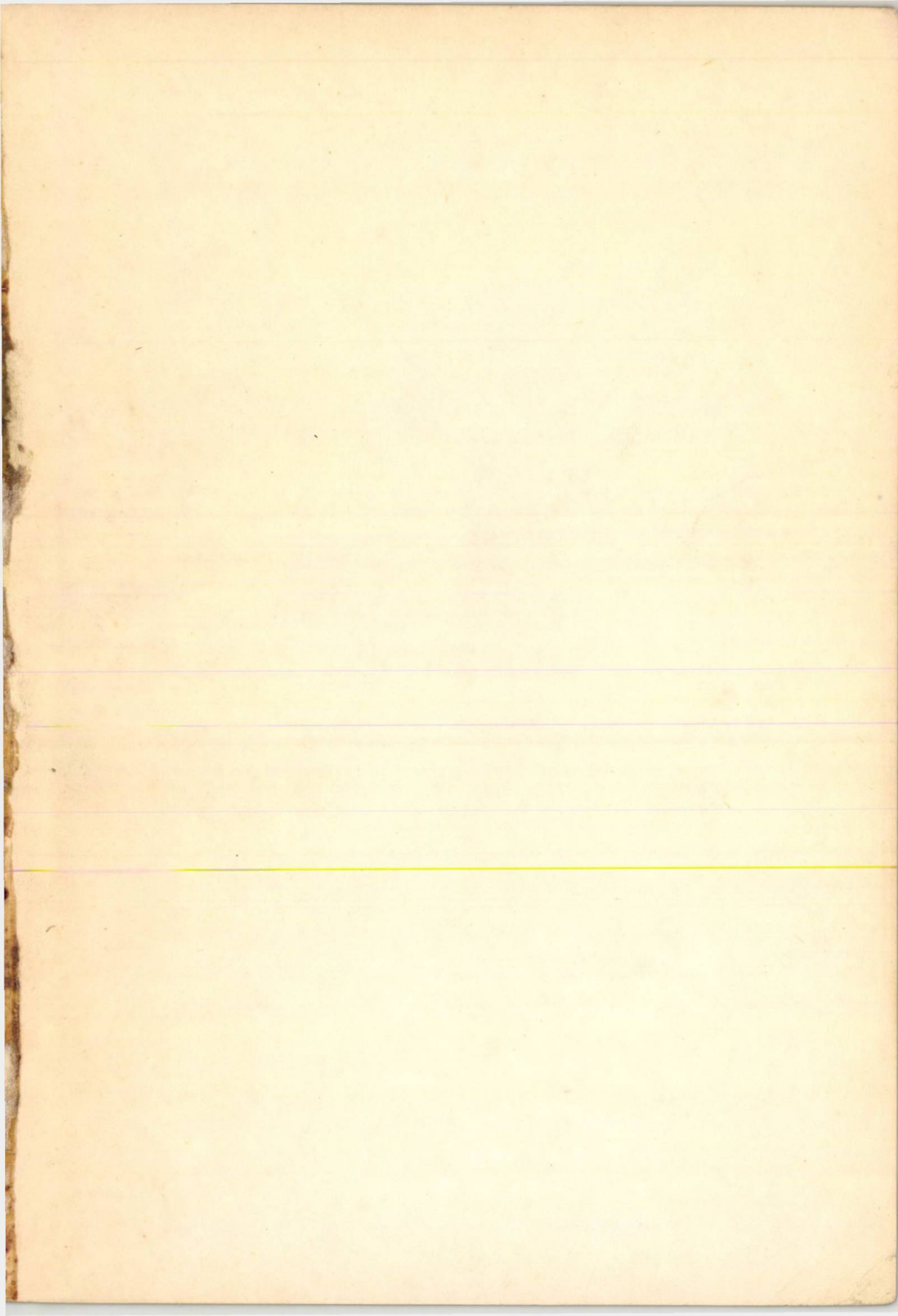
Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Editura „Scinteia“

I 8909

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Biblioteca craș

B. I. D. U.

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

BIBLIOTECA CENTRALĂ

1965

4

1 9 6 5

1990

(97)

0 JUL. 2005

8909 -- U.L. 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. C. R.

ANUL XI

4

1965

6749J

SUMAR

Pag.

CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R.	3
Raport asupra Directivelor Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Ion Gheorghe Maurer privind planul de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1966—1970	59
Raport asupra Directivelor Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Chivu Stoica privind planul de 10 ani pentru dezvoltarea energiei	78
Raport cu privire la proiectul Statutului Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Gheorghe Apostol	93
Rezoluția Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român . .	109

COMUNICĂRI

Munca patriotică a tineretului pe șantierele reconstrucției : A. Simion	131
Din lupta muncitorilor din București în anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist (1940—1944) : M. Covaci	145
Din lupta minerilor din Aghireș (Șorecani) împotriva exploatarei capitaliste în anul 1933 : Gh. Bodea	157

DOCUMENTE

Documente noi privind răzcoalele țărănești din anul 1900 : Gh. Matei, D. Mioc	163
---	-----

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Contribuția României la victoria asupra fascismului“, Editura politică, 1965, 198 pag. ; „Armata română în războiul antihitlerist“, Editura politică, 1965, 560 pag. ; „Mișcarea muncitorească din România 1893—1900“, Editura politică, 1965, 454 pag.	177
--	-----

INFORMAȚII

Materiale de istorie modernă și contemporană apărute în „Studii“ — revistă de istorie, București, Editura Academiei R.S.R., tom. 17, nr. 1—6/1964, tom. 18, nr. 1—3/1965	186
60 de ani de la răscoala marinarilor de pe „Potemkin“	190

RAPORTUL COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA PARTIDULUI ÎN PERIOADA DINTRE CONGRESUL AL VIII-LEA ȘI CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

prezentat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Comitetului Central al
Partidului Comunist Român

Dragi tovarăși,

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, eveniment de importanță istorică în viața patriei noastre, se desfășoară în condițiile unui puternic avînt creator al întregului popor. Documentele supuse debaterii și aprobării Congresului trasează direcțiile principale ale dezvoltării viitoare a României și, de aceea, lucrările lui sînt urmărite cu deosebită atenție și nețărmurită încredere de toți oamenii muncii. Poporul s-a convins din experiență proprie că politica partidului nostru exprimă năzuințele și interesele lui vitale ; fără îndoială că hotărârile Congresului vor corespunde pe deplin așteptărilor și încrederii poporului. **(Aplauze puternice).**

Cei cinci ani care au trecut de la ultimul Congres au fost ani de mari victorii, de adînci transformări în economia țării, în structura societății, în viața celor ce muncesc.

Forțele de producție au cunoscut în această perioadă o nouă și puternică înflorire ; s-a dezvoltat în ritm impetuos industria socialistă și, pe această bază, au progresat economia națională, întreaga societate. S-a încheiat cooperativizarea agriculturii — revoluție profundă în viața țărănimii, a satelor noastre — care a marcat generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie.

Triumful deplin al socialismului la orașe și sate, lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om, reprezintă cea mai mare victorie politică a partidului nostru după cucerirea puterii ; ea întruchipează înfăptuirea visurilor pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare, ai poporului român. **(Aplauze puternice).**

S-a cimentat și mai mult, ridicîndu-se pe o treaptă superioară, alianța muncitorească-țăărănească — baza de neclintit a orînduirii noastre. Clasa muncitoare s-a dovedit la înălțimea misiunii sale istorice de clasă conducătoare a întregii societăți. **(Vii aplauze).**

Izbînzile dobîndite în acești ani sînt rodul muncii unite a muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, a tuturor oamenilor muncii, fără de-

osebire de naționalitate, care înfăptuiesc cu hotărîre politica partidului. Liber și stăpîn pe soarta sa, urmînd neabătut călăuza sa încercată — partidul comuniștilor — poporul român își înalță patria tot mai sus, spre culmile socialismului, bunăstării și fericirii. **(Aplauze îndelungate).**

I.

BILANȚUL MARILOR ÎNFĂPTUIRI ALE POPORULUI

Tovarăși,

Comitetul Central raportează Congresului partidului că SARCINILE FUNDAMENTALE TRASATE DE CEL DE-AL VIII-LEA CONGRES (CONGRESUL AL III-LEA AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN) ÎN DOMENIUL DEZVOLTĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE ÎN PERIOADA 1960—1965 SÎNT ÎNDEPLINITE CU SUCCES.

Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă și pornind de la realitățile țării noastre, partidul a pus în centrul politicii sale industrializarea socialistă a țării — baza progresului întregii economii, a dezvoltării multilaterale a societății socialiste, factor hotărîtor al asigurării independenței și suveranității naționale. **(Aplauze puternice).** În acest scop partidul a concentrat cu consecvență principalele mijloace materiale și resurse naturale ale țării spre dezvoltarea industriei, creșterea cu precădere a industriei grele și îndeosebi a construcției de mașini.

Au fost construite și au început să producă, în toate ramurile industriei, 502 întreprinderi și secții noi, înzestrate cu utilaj perfecționat, din care 34 în domeniul energiei, 45 în metalurgie și construcții de mașini, 83 în chimie, 45 în industria materialelor de construcții, 63 în industria lemnului, 224 în industria ușoară și alimentară. Totodată, un număr important de fabrici și uzine au fost dezvoltate și modernizate.

S-a introdus pe scară largă în industrie tehnica de înaltă productivitate. S-a accentuat procesul de diversificare a ramurilor și subramurilor industriale, s-a lărgit varietatea și s-a îmbunătățit continuu calitatea produselor.

Pentru asigurarea bazei de materii prime, partidul și statul au acordat o atenție deosebită valorificării resurselor naturale. A fost continuată politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul întregii țări, de dezvoltare economică multilaterală a tuturor regiunilor.

*În acest an producția industrială este de 2,24 ori mai mare decît cea din 1959, depășindu-se astfel prevederile planului de șase ani. **(Aplauze).***

Trebuie subliniat că procesul de industrializare socialistă a țării se desfășoară într-un ritm înalt, susținut. Creșterea medie anuală a producției industriale în anii șesenalului este de 14,4 la sută, față de 13 la sută cît a fost prevăzut inițial. Aceasta este expresia cea mai grăitoare a forței

și vitalității economiei noastre, a justeții liniei politice a partidului, a inepuizabilelor resurse de energie și capacitate creatoare ale clasei muncitoare, ale întregului popor. (Aplauze).

Preocuparea pentru dezvoltarea cu prioritate a *producției mijloacelor de producție* s-a concretizat în ritmul mediu anual de creștere de 15,7 la sută, realizat în acest sector — superior mediei pe întreaga industrie. Dinamica cea mai rapidă au avut-o ramurile hotărâtoare pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului: industria energiei electrice, cu un ritm mediu anual de 21 la sută, siderurgia cu 14 la sută, construcția de mașini cu peste 17 la sută și chimia cu 24 la sută.

În același timp, a înregistrat o creștere susținută producția *bunurilor de consum*, care a realizat un ritm mediu anual de circa 12 la sută.

În perioada planului de șase ani principalele ramuri ale industriei s-au dezvoltat după cum urmează:

Producția de *energie electrică* este în acest an de 2,6 ori mai mare decât în 1959, puterea instalată crescând de la 1,6 milioane kW la circa 3,5 milioane kW. Puterea nouă pusă în funcțiune în ultimii 6 ani depășește de aproape 4 ori pe cea existentă în anul 1938. A fost realizat sistemul energetic național, creîndu-se condiții pentru folosirea rațională a puterii instalate.

Mari succese au fost obținute în *industria siderurgică*: producția de oțel este în 1965 de peste 3,3 milioane tone, producția de oțeluri aliate a sporit de trei ori, s-a lărgit sortimentul de laminate și de țevi.

Metalurgia neferoasă a continuat să se dezvolte; s-a lărgit extracția de minereuri, s-au construit uzine metalurgice moderne, a început fabricarea aluminiului, a crescut producția de plumb, zinc și altele.

Datorită importanței pe care o are în înzestrarea tehnică a întregii economii naționale, *industria constructoare de mașini* s-a bucurat de o deosebită atenție. Producția acestei ramuri este în 1965 de 2,6 ori mai mare decât în 1959, ponderea sa reprezentînd peste o pătrime din totalul producției industriale; ea asigură în prezent două treimi din necesarul de utilaj al economiei. Industria constructoare de mașini satisface în cea mai mare parte nevoile de mașini, utilaje și instalații ale industriei petrolului, lemnului și ale industriei alimentare, ale transporturilor feroviare, auto și ale agriculturii, asigură într-o proporție însemnată echipamentul necesar celorlalte ramuri, precum și un sortiment tot mai variat de bunuri de consum.

Industria chimică i-a fost alocată aproape o cincime din volumul total al investițiilor industriale, efortul principal fiind îndreptat spre crearea petrochimiei. S-au construit unități noi de mare capacitate, utilizate la nivelul tehnicii înaintate, au fost dezvoltate și modernizate cele mai multe din unitățile existente. Producția industriei chimice a crescut de 3,6 ori, realizînd cel mai rapid ritm din întreaga industrie.

Producția *industriei lemnului* a crescut în anii planului de 6 ani de peste două ori. Au fost construite combinate cu profil complex și cu procese tehnologice avansate care creează posibilități de prelucrare integrată și de valorificare superioară a masei lemnoase.

Paralel cu dezvoltarea industriei mijloacelor de producție a crescut și producția *industriei ușoare* — de peste 2 ori — și cea a *industriei ali-*

mentare de 1,8 ori. Creșterea producției, îmbunătățirea structurii ei, lărgirea sortimentelor și ridicarea calității au permis industriei bunurilor de consum să satisfacă în condiții mai bune cerințele consumatorilor.

Introducerea tehnicii noi, perfecționarea proceselor de producție, creșterea calificării cadrelor au dus la sporirea *productivității muncii* pe ansamblul industriei cu circa 63 la sută față de 1959. *Prețul de cost*, în condiții comparabile, s-a redus cu peste 18 la sută.

Progresele cantitative și calitative realizate în perioada 1960—1965 au accentuat poziția preponderentă a industriei în cadrul producției materiale, asigurând creșterea armonioasă, echilibrată și în ritm susținut a economiei, sporirea continuă a *productivității muncii sociale*, contribuind la dezvoltarea multilaterală și intensivă a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului, la înflorirea generală a țării. (Vii aplauze).

Tovarăși,

Cooperativizarea agriculturii a creat condiții pentru avântul continuu al acestei importante ramuri a economiei, pentru *sporirea producției agricole* în toate regiunile țării, pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale țărănimii.

Caracteristic procesului de cooperativizare a agriculturii din țara noastră este creșterea permanentă a producției agricole vegetale și animale. Acesta este rezultatul politicii agrare juste a partidului nostru, al muncii politice și organizatorice desfășurate de partid la sate, al măsurilor luate pentru sprijinirea țăranilor muncitori, al priceperii și hărniciei țărănimii, care a urmat cu încredere partidul, precum și al modului în care au fost rezolvate problemele specifice ale țăranilor înstăriți. Față de această categorie noi am dus o politică de îngădire a posibilităților ei de exploatare și apoi de atragere pe drumul cooperativizării. Astăzi cea mai mare parte a acestei categorii este încadrată în cooperative agricole de producție, cu toate drepturile și îndatoririle prevăzute în Statut.

Partidul și guvernul au acordat o atenție deosebită *întăririi bazei tehnico-materiale a agriculturii* și organizării producției după metode științifice. În acest an pe ogoarele patriei lucrează aproape 82 mii de tractoare, aproape 66 mii semănători, peste 38 mii combine și alte mașini agricole. În gospodăriile agricole de stat au fost complet mecanizate lucrările de cultivare a cerealelor păioase, de însămînțare și întreținere a porumbului; în cooperativele agricole sînt mecanizate integral aratul și semănatul cerealelor păioase și prășitoare și în proporție de peste jumătate recoltatul grîului și prășitul porumbului. Au fost extinse și generalizate soiuri noi de grîu și hibrizi de porumb de mare productivitate.

Ca urmare a măsurilor adoptate de plenara din aprilie 1962 a Comitetului Central al partidului, toate *cooperativele agricole de producție* dispun de ingineri agronomi, care, împreună cu medicii veterinari, zootehniștii și alți specialiști, aduc un aport de seamă la organizarea muncii, la creșterea producției. În același timp se desfășoară o largă acțiune de îmbogățire a cunoștințelor agrozootehnice ale țărănimii, din rîndurile căreia aproape un milion frecventează cursurile de 3 ani.

Aplicînd cu consecvență politica de cointeresare materială în sporirea producției, partidul și statul au asigurat țăranilor condiții avantajoase de valorificare, la prețuri ferme, pe bază de relații comerciale, a producției-marfă — ceea ce a contribuit la creșterea continuă a veniturilor țăranimii cooperatiste.

Unirea cooperativelor agricole de producție mici în unități cu o suprafață agricolă medie de circa 2 000 de hectare, diferențiat pe zone, a creat condiții pentru folosirea rațională a pămîntului și a mașinilor, pentru amplasarea mai judicioasă a culturilor, pentru o mai bună organizare a muncii și a întregii activități de producție.

Rezultatele obținute au contribuit la dezvoltarea și consolidarea cooperativelor agricole, la sporirea averii obștești, la îmbunătățirea condițiilor de viață ale membrilor lor. **(Aplauze).** De la terminarea cooperativizării și pînă în prezent valoarea avutului obștesc al cooperativelor a crescut cu 36 la sută, iar veniturile lor bănești cu 37 la sută.

Partidul și guvernul au alocat fonduri importante pentru înzestrarea tehnico-materială și dezvoltarea *gospodăriilor agricole de stat*, care dețin 14 la sută din suprafața agricolă și 16 la sută din suprafața arabilă a țării. Îmbunătățirea organizării și conducerii lor, profilarea și specializarea unor unități au dus la creșterea producției, în perioada 1960—1964 realizîndu-se în medie la hectar 1 900 kg grîu, 2 650 kg porumb, 1 430 kg floarea-soarelui, precum și 2 900 de litri de lapte în medie pe vacă furajată. Gospodăriile de stat aduc o contribuție importantă la fondul central de produse agricole, pentru formarea căruia au dat în 1964 aproape o treime la grîu și porumb, peste o treime la carne și aproape jumătate la lapte. Gospodăriile agricole de stat constituie pentru cooperativele agricole un exemplu de organizare a producției și demonstrează rezervele mari de care dispune întreaga noastră agricultură.

S-a înregistrat o creștere permanentă a producției de *cereale*, mai ales de *grîu și porumb*. În perioada 1960—1964 media anuală a producției cerealiere a depășit cu peste 1 100 000 tone media celor cinci ani anteriori și cu peste 2 300 000 tone producția medie a anilor 1934—1938. S-a dezvoltat în același timp sectorul *zootehnic*, numărul bovinelor fiind la începutul acestui an de peste 4 750 000 (cu 1 100 000 mai mult decît în anul 1938), al porcinelor de peste 6 000 000 (cu circa 3 300 000) și al ovinelor de peste 12 730 000 (cu peste 2 600 000 mai mult).

Deși în unii ani au fost condiții climatice mai puțin favorabile, producția vegetală și animală a asigurat permanent aprovizionarea populației cu produse agroalimentare, a industriei cu materii prime agricole, crearea rezervelor de stat, precum și unele disponibilități pentru export.

Tovarăși,

Dezvoltarea economiei asigură creșterea *venitului național* cu aproape 65 la sută, față de 1959. O pătrime din venitul național a fost repartizată pentru fondul de acumulare, iar trei pătrimi pentru fondul de consum; aceasta a asigurat un ritm înalt reproducerii lărgite și, totodată, ridicarea sistematică a nivelului de trai al populației.

În cadrul resurselor destinate acumulării, *volumul investițiilor* statului a însumat în anii șesenalului 193 miliarde lei, depășindu-se pre-

vederile inițiale cu 13 miliarde lei. În lumina politicii economice a partidului de dezvoltare proporțională a economiei, investițiile au fost reparate astfel : partea principală a fondurilor — peste 55 la sută — a fost destinată industriei ; agriculturii i s-au alocat peste 28 miliarde lei — circa 15 la sută — la care s-au adăugat aproximativ 12 miliarde lei din fondurile proprii ale cooperativelor agricole de producție ; transporturilor și telecomunicațiilor aproximativ 10 la sută, iar pentru dezvoltarea învățământului, științei, culturii, ocrotirii sănătății, construcției de locuințe și lucrărilor edilitare 20 miliarde lei, adică peste 10 la sută.

În perioada 1960—1965 s-a ridicat *nivelul eficienței activității economice* ; aceasta se reflectă, printre altele, în faptul că în timp ce volumul fondurilor fixe din industrie a crescut de 1,7 ori, producția a sporit de 2,24 ori. Un rol hotărâtor l-a avut orientarea eforturilor și mijloacelor materiale spre mari obiective cu caracter productiv și realizarea lor la un nivel tehnic ridicat, scurtarea termenelor de punere în funcțiune. Cea mai mare parte a noilor întreprinderi au reușit, la scurt timp după intrarea în producție, să lucreze cu întreaga capacitate și să atingă indicii de calitate prevăzuți.

În *industria construcțiilor* s-au îmbunătățit dotarea tehnică și organizarea șantierelor, s-a extins aplicarea metodelor industriale ceea ce a permis dublarea volumului de lucrări.

Pe baza sporirii fondului de consum, *a crescut nivelul de trai material și cultural al poporului*. Ca urmare a ridicării salariilor tuturor categoriilor de oameni ai muncii, salariul real a sporit cu 35 la sută față de 1959. Numărul de salariați a crescut cu 1 300 000, iar fondul de salarii s-a dublat. Ținând seama de creșterea numărului de salariați în cadrul familiilor, venitul mediu pe familia de salariați a sporit în mai mare măsură decât salariul real. Reflectând mărirea puterii de cumpărare a populației, *volumul mărfurilor vândute* prin comerțul socialist întrece anul acesta de 1,9 ori pe cel din 1959.

Pentru satisfacerea nevoilor *social-culturale* ale populației, în perioada 1960—1965 s-au cheltuit 108 miliarde lei, reprezentând anual aproximativ un sfert din bugetul țării. Au fost construite din fondurile statului 270 mii apartamente — de peste 2,6 ori mai mult decât în perioada precedentă de 6 ani — iar la sate, din fondurile proprii ale țărânimii, circa 490 000 de case. Însemnate mijloace au fost alocate pentru lărgirea bazei materiale și perfecționarea învățământului de toate gradele, pentru ocrotirea sănătății publice și dezvoltarea asigurărilor sociale.

În învățământul obligatoriu de cultură generală, mediu, profesional și tehnic au fost date în folosință 26 000 săli de clasă. În învățământul superior au fost construite noi localuri și laboratoare înzestrate cu utilaje și aparatură modernă. Noi cămine și cantine au fost puse la dispoziția elevilor și studenților.

În acest an s-a încheiat generalizarea învățământului de 8 ani, care a marcat o etapă nouă în istoria școlii românești. **(Aplauze).** În învățământul mediu studiază în prezent de 12 ori mai mulți elevi decât în anul 1938. În ultimii șase ani școlile profesionale și tehnice au calificat 285 000 muncitori și aproape 100 000 cadre cu pregătire medie. Învățământul superior cuprinde de 2 ori mai mulți studenți decât în 1959 și a dat în această perioadă economiei și culturii peste 77 000 de specialiști.

Dezvoltarea susținută a economiei a făcut posibilă și necesară spori-
rile în 1965 a volumului *schimburilor comerciale externe* — de 2,3 ori
față de anul 1959. În această perioadă s-au lărgit relațiile comerciale cu
țările socialiste și cu alte state. Au crescut varietatea și gradul de prelu-
crare, s-a îmbunătățit calitatea produselor exportate de țara noastră; în
același timp, a sporit importul de materii prime și materiale, de echipa-
ment tehnic modern, corespunzător nevoilor economiei.

Iată, tovarăși, în linii generale, tabloul realizărilor din perioada care
a trecut de la ultimul congres. În numele Comitetului Central, în numele
celui de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român adresăm cele
mai calde felicitări muncitorilor, țăranilor și intelectualilor — români,
maghiari, germani și de altă naționalitate, bărbați și femei, vîrstnici și
tineri, comuniști și fără de partid, tuturor celor care, prin munca lor
însuflită, și-au adus aportul la marile succese ale poporului nostru,
la progresul și înflorirea României socialiste. **(Aplauze puternice, înde-
lungate).**

Tovarăși,

Tot ceea ce am înfăptuit s-a obținut prin munca plină de eroism
și abnegație a întregului nostru popor. Calea pe care am străbătut-o nu
a fost netedă și ușoară. Am avut de înfruntat și greutăți, în munca noas-
tră s-au manifestat și lipsuri, unele, desigur, inerente operei de mare
amplare pe care o înfăptuim. Considerăm că e necesar să ne oprim asu-
pra unor deficiențe mai importante din această perioadă, spre a trage
învățămintele pentru îmbunătățirea activității noastre în viitor.

Trebuie să subliniem, în primul rînd, că problema eficienței eco-
nomice nu a stat întotdeauna în centrul preocupărilor organelor din eco-
nomie. Astfel, în planificarea unor obiective industriale nu s-a acordat
atenția cuvenită studierii și găsirii căilor care să permită obținerea unor
rezultate economice maxime cu minimum de cheltuieli. A întârziat in-
trarea în funcțiune a unor obiective, unele întreprinderi nu au atins la
timpul stabilit indicii de calitate și de preț de cost proiectați, nu au lucrat
cu întreaga capacitate de producție.

Menționăm, de asemenea, că unele sectoare ale industriei nu au
fost dezvoltate corespunzător cerințelor. Industria electrotehnică, deși și-a
sporit producția de 4 ori față de 1959, nu satisface pe deplin necesitățile
economiei. Rămîneri în urmă în ce privește capacitatea de producție și
înzestrarea tehnică există și în industria ușoară.

Un neajuns care se resimte în multe ramuri ale economiei este in-
suficienta asigurare a producției cu piese de schimb și subansambluri
necesare bunei funcționări a instalațiilor, mașinilor și utilajelor.

După cum vă este cunoscut, sarcinile privind creșterea producției
agricole vegetale și animale stabilite în cadrul planului de 6 ani nu s-au
realizat în întregime. Aceasta se datorește, în primul rînd, faptului că rit-
mul mediu anual de creștere de 9—10 la sută a fost prea mare, la sta-
bilirea lui neținîndu-se seama de realitățile și posibilitățile agriculturii
noastre. Trebuie adăugat de asemenea, că nu s-au prevăzut toate mij-
loacele materiale necesare, iar unele din măsurile prevăzute nu au fost
îndeplinite integral. Cu toate că investițiile planificate pentru această
ramură au fost depășite cu peste 5 miliarde lei, nu s-a realizat gradul

corespunzător de mecanizare a lucrărilor agricole și, mai ales, sarcinile în domeniul chimizării și irigațiilor. Aceasta înseamnă că prevederile au fost insuficiente. Luînd în considerare și unele lipsuri în activitatea organelor care lucrează în agricultură, avem pe scurt tabloul cauzelor care au dus la nerealizarea sarcinilor de creștere a producției agricole.

În activitatea organelor de conducere și planificare a economiei s-a manifestat uneori subiectivism, nu s-a acordat întotdeauna atenția necesară studierii temeinice a cerințelor și posibilităților, stabilirii celor mai coresponzătoare măsuri pentru realizarea planului. Lipsuri mai serioase s-au manifestat îndeosebi în exercitarea controlului și în sprijinirea calificată a întreprinderilor și organizațiilor economice.

S-ar putea ca unii tovarăși să spună : de ce este necesar să mai discutăm despre lipsuri cînd am obținut succese atît de mari ? Este adevărat, tovarăși, am obținut mari victorii în toate domeniile de activitate, dar considerăm că trebuie să vorbim deschis în fața Congresului, a partidului, a întregului popor și despre unele neajunsuri ale muncii noastre. După cum se știe, critica și autocritica constituie un factor de seamă al dezvoltării societății socialiste. Folosirea lor este o necesitate obiectivă care asigură mersul înainte, ridicarea întregii noastre activități la nivelul cerințelor operei de desăvîrșire a construcției socialiste. **(Aplauze).**

II.

DIRECȚIILE DE DEZVOLTARE A ROMÂNIEI SOCIALISTE ÎN URMĂTORII CINCI ANI

Tovarăși,

Măsurînd drumul străbătut în opera de construcție socialistă nu putem să nu încercăm un sentiment de adîncă satisfacție pentru tot ceea ce am împlinit. Dar noi, comuniștii, considerăm că mai avem încă mult de făcut pe calea dezvoltării industriale a țării, a făuririi unei agriculturi moderne, pentru ridicarea patriei la nivelul țărilor cu economie avansată, la acel stadiu care să asigure poporului român o viață îmbelșugată, o înaltă civilizație materială și spirituală. **(Aplauze).**

CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN HOTĂRĂȘTE ACUM DIRECȚIILE DE DEZVOLTARE A ROMÂNIEI ÎN URMĂTORII CINCI ANI, ÎN VEDEREA CONTINUĂRII PE O TREAPTĂ SUPERIOARĂ A PROCESULUI DE DESĂVÎRȘIRE A CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE ÎN TOATE DOMENIILE DE ACTIVITATE ECONOMICĂ, ȘTIINȚIFICĂ ȘI CULTURALĂ.

Ținînd seama de legea concordanței între caracterul forțelor de producție și relațiile de producție, este necesar ca o dată cu dezvoltarea forțelor de producție să perfecționăm continuu și relațiile de producție. În cadrul acestui proces complex se vor asigura dezvoltarea întregii societăți, ridicarea nivelului de conștiință și de cultură al poporului.

La baza progresului general al societății partidul pune dezvoltarea continuă a economiei. De aceea, deși se referă în principal la activitatea

economică, Directivele Congresului constituie, prin conținutul lor, *programul înfloririi multilaterale a României socialiste. (Aplauze puternice).*

Documentele supuse de Comitetul Central dezbaterii și aprobării Congresului sînt rodul gîndirii și muncii colective ale conducerii partidului și statului, ale activiștilor de partid și de stat; la elaborarea lor au participat mii și mii de cadre, specialiști din toate domeniile de activitate.

Intruchipînd aspirațiile de bunăstare și fericire ale poporului, proiectele de Directive au fost primite cu satisfacție și entuziasm de întreaga țară. Ele au fost dezbătute pe larg în conferințele și adunările de partid, în presă, în mitingurile și consfăturile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, de întregul popor. Oamenii muncii au analizat cu competență aceste documente, și-au exprimat adeziunea și aprobarea față de conținutul lor și au făcut, totodată, numeroase propuneri privind completarea și îmbunătățirea prevederilor cuprinse în Directive.

În principalele probleme ale dezvoltării noastre interne și ale relațiilor internaționale partidul nostru se sfătuiește cu oamenii muncii, supunînd dezbaterii maselor largi, consultării întregului popor cele mai importante documente ale sale. Aceasta duce la întărirea continuă a legăturilor sale cu masele, la dezvoltarea democratismului orînduirii socialiste, dînd în același timp politici elaborate de partid o bază temeinică — experiența, înțelepciunea celor care o înfăptuiesc. **(Aplauze).**

1. Industrializarea socialistă a țării, obiectiv central al politicii economice a partidului

ȘI ÎN VIITOR ÎN CENTRUL POLITICII PARTIDULUI NOSTRU RĂMÎNE INDUSTRIALIZAREA ȚĂRII, DEZVOLTAREA CU PRECĂDERE A INDUSTRIEI GRELE, ÎN SPECIAL A INDUSTRIEI CONSTRUCTOARE DE MAȘINI — *fără de care nu sînt posibile ridicarea patriei noastre la un grad înalt de civilizație și bunăstare, înaintarea spre comunism. (Aplauze).*

Desfășurîndu-se în epoca puternicei revoluții tehnico-științifice mondiale, este imperios necesar ca industrializarea să se realizeze pe baza tehnicii celei mai avansate, să se asigure introducerea continuă în producție a celor mai noi cuceriri ale științei, acordîndu-se atenția principală mecanizării și automatizării proceselor de producție — condiție hotărîtoare a creării unei industrii și economii moderne. Industrializarea determină creșterea impetuoasă a forțelor de producție, dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale a socialismului, introducerea pe scară largă a progresului tehnic în toate domeniile producției materiale, sporirea productivității muncii sociale, avîntul întregii economii.

Dezvoltarea industriei duce la înflorirea orașelor noastre, la transformarea acestora în puternice centre economice și culturale, are ca urmare creșterea rîndurilor și ridicarea nivelului de pregătire a clasei muncitoare, întărirea rolului ei conducător în societatea noastră socialistă, ceea ce exercită o puternică înfrîurire asupra întregii vieți sociale.

Industria asigură mecanizarea și chimizarea lucrărilor agricole — condiție esențială pentru creșterea producției —, creează condiții pentru valorificarea superioară a producției agricole.

Industrializarea în ritm susținut a țării atrage în sectoarele industriale și în celelalte sectoare neagricole marea majoritate a populației active, aceasta fiind o premisă a desăvârșirii construcției socialiste și creării condițiilor pentru trecerea la comunism.

O dată cu dezvoltarea industriei în orașe este necesară construirea unor întreprinderi industriale în raioanele agricole, creîndu-se astfel noi centre muncitorești, ceea ce va determina schimbări înnoitoare în viața satelor, a țăranimii.

Numai pe baza industrializării vom crea condiții pentru lichidarea rămîinerii în urmă de veacuri a satului față de oraș, pentru reducerea treptată a deosebirilor dintre oraș și sat, pentru ridicarea social-culturală a satului la un nivel de viață civilizat. **(Aplauze).**

Viața a confirmat pe deplin justetea politicii partidului nostru de industrializare socialistă, întemeiată pe aplicarea creatoare a învățaturii marxist-leniniste la condițiile concrete din țara noastră. **(Aplauze).** Experiența poporului român, ca și istoria dezvoltării societății omenesti demonstrează că industrializarea este singura cale care duce spre progres și civilizație, spre ridicarea standardului de viață, asigură în fapt independența și suveranitatea națională. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Încă din secolul trecut, numeroși patrioți, animați de idealuri progresiste, de grijă pentru soarta țării, s-au preocupat să găsească soluțiile care să schimbe situația social-economică deosebit de grea a României din vremea lor. Ei au atras atenția că aceasta nu se poate înlăptui fără dezvoltarea puternică a industriei. Combătînd concepțiile înguste, unilaterale, cu privire la economia României, istoricul A. D. Xenopol scria : „A rămîne dedați numai agriculturii este a ne osîndi pe noi înșine la producerea numai de lucruri brute, care sub un volum foarte mare reprezintă o valoare foarte mică ; este a ne constitui pentru totdeauna robii străinătății. Într-adevăr, aceasta ne va trimite în schimb pentru produsele unei munci grosolane și primitive, acelea ale unei munci rafinate și civilizate, care sub volumuri înzecit de mici vor reprezenta prețuri înșutit de mari, încît munca întreagă a poporului nostru va sluji numai pentru a plăti o porțiune foarte mică din munca altor țări. Românii, deci, vor îndeplini în concertul popoarelor europene munca manuală, brută și grosolană, prost plătită și puțin căutată, deoarece poate fi făcută de toată lumea ; și vor primi ca răsplată a acestei munci grele și încordate fără-măturile ce vor cădea de la masa țărilor civilizate“. Plecînd de la aceste considerente, el conchidea : „...urmează neapărat că industria mare este aceea care trebuie să căutăm a dezvolta mai întîi în România“.

De la primele sale începuturi, mișcarea muncitorească și socialistă din România, reprezentanții ei de seamă au văzut în industrie condiția vitală a dezvoltării țării noastre. Exprimînd punctul de vedere al socialiștilor, C. Dobrogeanu-Gherea spunea : „Dacă trebuie, deci, ridicată neapărat productivitatea muncii agricole, tot așa de neapărat trebuie să dezvoltăm și toate celelalte resurse de producție ale țării și trebuie să devenim o țară industrială... pentru țara noastră aceasta este o întrebare vitală, de a fi, ori a nu fi“, subliniind prin aceasta că însuși viitorul poporului român depinde de industrializare. „În industrie, spunea el, va găsi țăranul loc pentru plasarea fiilor săi și tot în industrie va găsi o piață de desfacere pentru produsele sale... Viitorul satului însuși e la oraș și în dezvoltare

tarea industrială a țării. Viitorul țării întregi e în îndrumarea ei... către o organizație socială mai înaltă în viitor — societatea socialistă“. Gherea considera industria baza existenței materiale, culturale și naționale a poporului român.

Dar aceste idei înaintate care întrezăreau căile propășirii țării noastre n-au putut fi realizate în orînduirea burghezo-moșierească. Cercurile imperialiste străine care dețineau poziții dominante în economia României și clasele exploataatoare erau călăuzite nu de necesitățile și interesele vitale ale poporului, ci de dorința de a-și asigura profituri cît mai mari, prin exploatarea maselor de oameni ai muncii și jefuirea bogățiilor țării. Ele considerau că România este sortită să rămînă o țară înapoiată agricolă, furnizoare de materii prime și produse agricole, piață de desfacere pentru produsele industriale ale țărilor imperialiste.

Calea pentru lichidarea acestei stări de lucruri, pentru industrializarea țării a deschis-o victoria revoluției socialiste. (Aplauze puternice). Misiunea istorică de a asigura făurirea și dezvoltarea unei industrii puternice și, pe această bază, de a duce patria noastră pe drumul larg al progresului economic și social, a revenit Partidului Comunist Român. *(Aplauze prelungite).* Imediat după eliberarea României de sub jugul fascist, la Conferința Națională din 1945 a Partidului Comunist Român, în raportul Comitetului Central, expus de Gheorghe Gheorghiu-Dej, subliniindu-se necesitatea industrializării țării, se arăta : „Dezvoltînd industria grea metalurgică, se deschid posibilitățile cele mai largi pentru utilizarea întregii forțe de muncă a poporului nostru și pentru crearea acelor bogății care sînt necesare refacerii țării, ridicării ei și a condițiilor de viață la orașe și sate...“

Luînd puterea în mîinile sale, sub conducerea partidului ei de avangardă, în alianță cu țărănimea, clasa muncitoare a trecut la făurirea României moderne, cu o industrie dezvoltată și o agricultură înaintată. *(Aplauze).* Toate prevederile planului pe 1966—1970 sînt menite să ducă mai departe această operă măreață, să apropie tot mai mult țara noastră de nivelul statelor înaintate din punct de vedere economic.

Politica economică a partidului și guvernului se reflectă în modul de repartizare a venitului național pe perioada următoare pînă în 1970. Mai mult de o pătrime se va alocă pentru fondul de acumulare, pentru dezvoltarea bazei materiale necesare reproducției socialiste lărgite, progresului continuu al economiei, științei, culturii și ocrotirii sănătății ; aproape trei pătrimi vor forma fondul de consum destinat creșterii nivelului de trai al populației.

Dinamica economiei în viitorii cinci ani este oglindită de creșterea venitului național într-un ritm mediu anual de circa 7 la sută. Rolul primordial în realizarea acestui ritm îl va avea în continuare industria, prevăzută să se dezvolte mai accelerat decît toate celelalte ramuri ale economiei.

Producția industrială va crește anual cu 10,5 la sută, ceea ce înseamnă menținerea în continuare a unui ritm intens de dezvoltare industrială a țării. (Aplauze). În perioada 1966—1970 valoarea sporului absolut al producției industriale va fi de aproximativ 110 miliarde lei — față de circa 70 miliarde lei în anii 1961—1965. Cît de mult va crește potențialul nostru industrial rezultă din faptul că întreaga producție din 1938 se va realiza, la sfîrșitul planului de cinci ani, în numai 24 de zile.

În cadrul procesului de schimbare a structurii economiei se va întări și mai mult poziția industriei ca ramură conducătoare. În 1970 venitul național va proveni în proporție de 60 la sută din industrie, față de 51 la sută în prezent și circa 30 la sută în 1938.

O caracteristică a țărilor cu economie dezvoltată constă în faptul că majoritatea populației lucrează în ramurile neagricole. Și în țara noastră vor continua să aibă loc importante modificări în structura forței de muncă, industria atrăgând în sfera ei o parte tot mai mare a populației active. În viitorii cinci ani numărul salariaților va ajunge la peste 5 milioane, sporind cu 900 000 — din care circa 400 000 persoane vor proveni din populația ocupată în agricultură. În 1970 în agricultură va lucra 50 la sută din populația activă, față de 57 la sută în prezent și 78 la sută în anul 1938 ; toate acestea vor contribui la creșterea venitului național.

Viitorul plan cincinal va asigura o structură tot mai echilibrată economiei naționale, dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor industriale. Pentru a se crea condițiile necesare reproducției socialiste lărgite, *producția mijloacelor de producție va crește cu prioritate — într-un ritm mediu anual de 11 la sută.* În scopul satisfacerii într-o măsură mai mare a cerințelor populației, *producția bunurilor de consum va crește într-un ritm de aproximativ 10 la sută.*

Experiența noastră arată că ritmurile susținute de dezvoltare economică depind în măsură însemnată de valorificarea rațională a resurselor țării, în funcție de necesitățile imediate și de perspectivă.

Un obiectiv important al viitorului plan cincinal va fi crearea unor condiții tot mai bune pentru introducerea în circuitul economic a noi materii prime, valorificarea superioară, eficientă, a resurselor țării. Directivele trasează sarcina *lărgirii continue a bazei de materii prime, prevăzând în acest scop peste 16 miliarde lei pentru activitatea geologică.* Se vor executa în continuare lucrări geologice cu deosebire pentru descoperirea de noi rezerve de țiței, gaz metan, minereuri feroase, neferoase și minerale nemetalifere, atât în zonele cunoscute, cât și în zone noi. Pentru ridicarea eficienței economice a activității geologice este necesar ca amplasarea lucrărilor de explorare să se facă în mod judicios, pe baza unor temeinice studii de prospectare.

În anii 1966—1970 se prevede dezvoltarea *extracției de cărbune, minereuri feroase și neferoase.* Creșterea cea mai importantă se va înregistra la producția de cărbune, prevăzută să ajungă în 1970 la 20—22 milioane tone — de 1,7—1,8 ori mai mult decât în 1965.

Este necesar să se acorde toată atenția sporirii extracției în minele existente și, în același timp, deschiderii minelor noi la termenele stabilite. O mare importanță în acest sens are extinderea metodelor moderne de deschidere, pregătire și exploatare a minelor. Se va ridica gradul de mecanizare a lucrărilor miniere, mai ales a celor din subteran, se vor îmbunătăți organizarea, protecția și securitatea muncii. Trebuie să se respecte riguros raportul rațional între nivelul extracției și cel al rezervelor.

O deosebită atenție se va acorda dezvoltării *bazei energetice*, acțiune care, necesitând o perspectivă mai îndelungată, a impus elaborarea programului de 10 ani. Orientarea prevăzută în acest domeniu constă în creșterea mai accentuată a producției de cărbune și dezvoltarea amenajărilor hidro-

energetice, economisirea rezervelor de hidrocarburi în vederea utilizării lor superioare în industrie, ca materie primă.

Producția de energie electrică va crește într-un ritm mai ridicat decât ansamblul industriei, ajungând în 1970 la 32—34 miliarde kWh și în 1975 la 55—60 miliarde kWh. Aceasta se va realiza în principal prin construcția de noi centrale electrice. În cursul anului viitor va intra în funcțiune hidrocentrala de pe Argeș și se vor termina lucrările de construcție la ultimele centrale din cele 12 de pe râul Bistrița. În 1970—1971 se va da în exploatare marele nod hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier, care se realizează în colaborare cu Republica Socialistă Federativă Iugoslavia; el va aduce un aport de peste 1 milion kW la sporirea puterii instalate a țării și o producție anuală de peste 5 miliarde kWh. Se lucrează împreună cu Republica Populară Bulgaria la elaborarea studiilor și proiectelor pentru hidrocentrala de pe Dunăre, în zona Islaz. Pe râurile interioare se vor construi hidrocentrale cu o putere instalată de aproape 1,5 milioane kW. O putere de peste 7 milioane kW se va realiza în centrale termoelectrice.

Ținând seama de creșterea nevoilor, în condițiile resurselor limitate de energie primară și folosind cuceririle revoluției tehnico-științifice, vom începe în anii următori *utilizarea energiei nucleare pentru producerea de energie electrică și termică. (Aplauze).* Pentru a avea imaginea clară a progreselor pe care le face țara noastră este suficient să arătăm că întreaga producție de energie electrică a anului 1938 se va realiza în 1970 în numai 12 zile, iar în 1975 în mai puțin de o săptămână.

În fața muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor din industria extractivă și energetică, a geologilor, stau în anii care vin sarcini de mare răspundere. Fără îndoială că și în viitor ei vor munci cu entuziasm și perseverență, aducând o contribuție de seamă la realizarea marilor obiective ale planului de cinci ani.

O puternică dezvoltare va cunoaște *siderurgia*, care în 1970 va realiza o producție de 6,3 milioane tone oțel. Cel mai mare aport la această creștere va aduce marele combinat siderurgic de la Galați, a cărui construcție este în plină desfășurare. În anii următori se va intensifica procesul de modernizare a siderurgiei; vor fi introduse și extinse procedee tehnologice noi, va spori producția oțelurilor de calitate. La sfârșitul planului cincinal *producția de oțel pe locuitor — acest barometru important al potențialului economic — va fi de circa 18 ori mai mare decât în 1938.*

În *metalurgia neferoasă*, extinderea capacității uzinelor existente și punerea în funcțiune a unor noi unități vor permite creșterea producției de aluminiu de 3,7 ori, precum și a producției de plumb, zinc, cupru și a altor metale.

Vom continua să acordăm o mare atenție dezvoltării *industriei constructoare de mașini*, a cărei producție va crește într-un ritm mediu anual de peste 12 la sută, asigurând cea mai mare parte a programului de investiții al planului cincinal. Un loc important îl vor ocupa utilajul petrolier, mașinile agricole, utilajul minier și chimic, mijloacele de transport, utilajul energetic și mașinile-unelte. Trebuie să punem un accent mai mare pe fabricarea de linii tehnologice complete destinate nevoilor interne și exportului, pe producerea de utilaje necesare noilor

complexe industriale pe care le construim. Pentru a face față necesităților de mașini și aparate electrotehnice, de aparate de măsură, control și automatizare, producția industriei electrotehnice va atinge cel mai înalt ritm din sectorul construcției de mașini, sporind în medie cu peste 16 la sută anual.

Se impune ca în ramura construcției de mașini să se îmbunătățească introducerea în fabricație a noilor mașini și utilaje, să se perfecționeze colaborarea și cooperarea între întreprinderi, să se asigure, pe baza studierii atente a cerințelor, stabilitatea profilurilor de producție ale uzinelor. Constructorii de mașini vor trebui să acorde o mare atenție producției de piese de schimb și subansamble necesare funcționării normale și reînnoirii permanente a mașinilor, instalațiilor și mijloacelor de transport.

Ținând seama de importanța pe care o are în întreaga economie industria construcțiilor de mașini, e necesar ca ministerul să ia toate măsurile pentru realizarea sarcinilor la timp și la un înalt nivel calitativ, corespunzător tehnicii avansate.

Sîntem convinși că oamenii muncii din industria siderurgică și constructoare de mașini — detașament de frunte al constructorilor socialismului — vor munci cu energie și pasiune pentru înfăptuirea Directivelor Congresului al IX-lea al partidului. **(Aplauze).**

Industria chimică are un rol de mare însemnătate în dezvoltarea economiei noastre. Sarcini importante revin industriei chimice în vederea satisfacerii nevoilor agriculturii cu îngrășăminte, biostimulatori și antidăunători, a cererilor de fibre și fire ale industriei textile, a nevoilor de produse chimice pentru celelalte ramuri ale industriei, de medicamente și bunuri de consum pentru populație. De asemenea, industria chimică va trebui să-și sporească simțitor contribuția la export.

Variatele necesități ale economiei noastre în plină dezvoltare, resursele de materii prime existente fac să crească tot mai mult ponderea industriei chimice în totalul producției industriale. Producția chimică va crește pînă în 1970 de circa 2,3 ori, cu un spor mediu anual de 18,5 la sută. Un accent puternic se va pune în continuare pe dezvoltarea petrochimiei, asigurîndu-se prelucrarea superioară a gazelor naturale și a produselor petroliere.

Se prevede construirea în perioada 1966—1970 a noi uzine de îngrășăminte cu azot și fosfor, fabrici de fibre și fire, fabrici de mase plastice, unități pentru fabricarea de celuloză, hîrtie și altele. Ritmul înalt de creștere prevăzut în industria chimică și cota parte ridicată a noilor capacități în sporul producției impun ministerului, conducerilor întreprinderilor să acorde o deosebită atenție respectării termenelor planificate de intrare în funcțiune a tuturor obiectivelor, realizării indicatorilor tehnico-economici proiectați, ridicării continue a pregătirii profesionale a oamenilor muncii.

Muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor le revine sarcina de cînstă de a asigura dezvoltarea în ritm rapid a industriei chimice, de a munci astfel ca întreprinderile din această ramură să producă cu întreaga lor capacitate, să dea maximum de randament. Fără îndoială că ei vor realiza aceasta. **(Aplauze).**

Proiectul de Directive cuprinde prevederi importante și în legătură cu dezvoltarea celorlalte ramuri producătoare de mijloace de producție. Corespunzător volumului de investiții planificat, producția *industrii materialelor de construcție* va crește cu un ritm mediu anual de peste 11 la sută. Se vor produce noi sortimente de materiale de construcții, se vor asigura necesitățile programului de irigații, îmbunătățirea calității materialelor pentru instalații și a celor destinate finisajului construcțiilor.

În silvicultură și industria lemnului se va intensifica acțiunea de plantare a unor specii valoroase pe terenurile destinate acestui scop, fără a se reduce suprafețele agricole și pășunile, și se vor lua măsuri pentru exploatarea rațională a pădurilor și folosirea cât mai completă a materialului lemnos. Datorită prelucrării complexe a masei lemnoase, valoarea producției va spori pînă în 1970 cu 35 la sută; se va dezvolta în mod deosebit producția de plăci aglomerate și fibrolemnoase, de furnir și mobilă.

Muncitorilor și specialiștilor din industria materialelor de construcții, din economia forestieră, din industria prelucrării lemnului le revin în cadrul planului de cinci ani noi și însemnate îndatoriri. Ei trebuie să depună eforturi susținute pentru realizarea producției din aceste ramuri industriale la un nivel și mai înalt, corespunzător nevoilor și exigențelor crescînde ale economiei noastre.

Tovarășii,

Proiectul de Directive prevede o serie de măsuri menite să dea *industrii bunurilor de consum* posibilitatea de a satisface și mai bine nevoile mereu crescînde ale populației. Astfel, în perioada 1966—1970 producția *industrii ușoare* va spori cu 50—55 la sută, iar a *industrii alimentare* cu 50 la sută, ambele realizînd un ritm mediu anual de creștere de 8,5—9 la sută. Se prevede creșterea capacității de producție a industriei bunurilor de consum, dublîndu-se în acest scop investițiile față de perioada 1961—1965. Se vor construi întreprinderi de țesături de bumbac, fibre chimice, lînă, in, cînepă, mătase, fabrici de tricotaje, de încălțăminte, de sticlărie, fabrici de zahăr, de ulei, întreprinderi de preparate din carne, fabrici de bere, de conserve și altele. Este necesar să se acorde o atenție mai mare dezvoltării și reutilării morilor, cu deosebire celor din mediul rural, precum și brutăriilor.

Va trebui să se manifeste o atenție sporită pentru îmbunătățirea continuă a calității bunurilor de larg consum, corespunzător exigențelor și gustului cumpărătorilor. Atît întreprinderile noi cît și cele vechi vor fi dotate cu utilaje moderne, vor folosi procedee tehnologice avansate care vor permite prelucrarea superioară a materiilor prime.

Industria locală, cooperăția meșteșugărească și de consum au în principal sarcina de a lărgi și îmbunătăți serviciile de întreținere și reparații, de a ridica nivelul calității și de a îmbogăți varietatea articolelor de uz casnic și gospodăresc, a produselor de artizanat.

Dezvoltînd și perfecționînd continuu producția bunurilor de consum, oamenii muncii care lucrează în acest domeniu vor aduce o contri-

buție importantă la îmbunătățirea aprovizionării, la satisfacerea în condiții tot mai bune a cerințelor populației, la creșterea bunăstării materiale a celor ce muncesc. (Aplauze).

Tovarăși,

În anii ce urmează este necesar să se intensifice în toate ramurile economiei naționale *acțiunea de îmbunătățire sistematică a calității produselor*, de ridicare a caracteristicilor lor tehnice și economice. Aceasta va trebui să constituie o preocupare de prim ordin a organelor de conducere din economie, a întreprinderilor, a tuturor oamenilor muncii, fiind o condiție de bază pentru satisfacerea nevoilor de producție și consum, creșterea eficienței economice a industriei și pentru a face ca mărfurile românești să fie competitive pe piața externă.

Se va acorda și în viitor o deosebită atenție *creșterii productivității muncii, reducerii prețului de cost și a cheltuielilor de circulație* — căi principale pentru sporirea acumulărilor socialiste, pentru asigurarea unui ritm susținut mersului înainte al economiei noastre și ridicarea bunăstării poporului.

Ca urmare a înzestrării și reutilării întreprinderilor cu tehnica avansată, creșterii gradului de calificare a muncitorilor, mai bunei organizări a muncii, *productivitatea muncii în industrie urmează să crească în 1970 cu circa 40 la sută*, aproximativ două treimi din creșterea producției urmînd a fi obținută pe această cale. Pentru a sublinia rolul important al acestui factor în dezvoltarea economiei e suficient să arătăm că *un singur procent de creștere a productivității muncii în industrie va echivala în 1970 cu un plus de producție în valoare de peste 1,8 miliarde lei*.

Planul de cinci ani prevede în industria republicană *scăderea prețului de cost cu circa 10 la sută*, în principal prin realizarea de economii la consumul de materii prime, materiale, combustibil și energie. Volumul total de economii care se va obține pe seama reducerii prețului de cost și a cheltuielilor de circulație va însuma aproape 65 miliarde lei, aportul hotărîtor aducîndu-l industria.

Aceste schimbări calitative sînt nemijlocit legate de *promovarea progresului tehnic în toate sectoarele activității industriale*, de extinderea mecanizării și automatizării, de înzestrarea industriei cu instalații la nivelul tehnicii avansate. Această acțiune va ocupa și în viitor un loc principal în politica partidului și guvernului.

Ministerele, conducerile întreprinderilor, cu participarea specialiștilor din institutele de cercetări științifice și din întreprinderi trebuie să-și concentreze eforturile pentru perfecționarea continuă a utilajelor fabricate în țară, pentru asimilarea și producerea unor mașini și instalații cu înalte caracteristici tehnice, necesare modernizării ramurilor economiei.

Va trebui lărgită baza industriei electronice, deosebit de importantă pentru dezvoltarea în perspectivă a economiei, de ea depinzînd extinderea automatizării proceselor de producție în pas cu cerințele revoluției tehnico-științifice. În acest scop este necesar ca în învățămîntul superior

tehnic și economic, în universități să se acorde o atenție și mai mare electronicii și ciberneticii.

Una din preocupările centrale ale ministerelor și întreprinderilor trebuie să fie ridicarea continuă a calificării muncitorilor și tehnicienilor, perfecționarea pregătirii inginerilor în pas cu introducerea tehnicii noi în economie, cu progresul tehnico-științific.

Fără îndoială, tovarăși, că eroica noastră clasă muncitoare, inginerii, tehnicienii, maiștrii, toți oamenii muncii din industrie vor îndeplini cu succes sarcinile trasate de Congres, asigurând prin munca lor avântată dezvoltarea și înflorirea continuă a industriei noastre socialiste ! (Aplauze puternice).

2 Pentru dezvoltarea intensivă, multilaterală a agriculturii

Tovarăși,

Țara noastră dispune de o însemnată *suprafață agricolă* de condiții de sol și climă favorabile unei *agriculturi intensive*. Reprezentînd un factor de mare importanță în ansamblul economiei naționale, agricultura trebuie să aducă un aport tot mai mare la progresul țării, la ridicarea bunăstării poporului. CONTINUÎND ÎN RITM INTENS INDUSTRIALIZAREA SOCIALISTĂ, VOM ACORDA O MAI MARE ATENȚIE DEZVOLTĂRII AGRICULTURII, SPORIRII PRODUCȚIEI VEGETALE ȘI ANIMALE.

Partidul consideră că în agricultură eforturile principale trebuie îndreptate în viitor spre dezvoltarea multilaterală a producției, asigurarea unei puternice baze tehnico-materiale, sporindu-se în acest sens mijloacele de mecanizare și chimizare și extinzîndu-se irigațiile. În următorul plan cincinal agricultura va primi din partea statului *investiții* în valoare de peste 35 miliarde lei — cu 60 la sută mai mult decît în perioada 1961—1965 — la care se adaugă circa 9 miliarde de lei investiții în industria de îngrășăminte chimice și insectofungicide, de tractoare și mașini agricole și de materiale de construcție pentru irigații. Cooperativele agricole vor efectua, de asemenea, importante investiții din fonduri proprii pentru dezvoltarea și consolidarea lor economică, în scopul sporirii producției agricole.

O parte importantă din investițiile statului va fi folosită pentru *extinderea și diversificarea mecanizării lucrărilor agricole*. Unitățile socialiste din agricultură vor fi dotate cu o gamă mai variată de tractoare și mașini, ceea ce va asigura mecanizarea completă a culturii grîului, porumbului, cartofilor, sfeclei de zahăr, extinderea mecanizării în producția și pregătirea furajelor, în legumicultură, viticultură și pomicultură, precum și la lucrările pe terenurile în pantă.

În elaborarea politicii sale agrare, partidul are în vedere că o agricultură intensivă, multilateral dezvoltată este indisolubil legată de folosirea pe scară largă a *îngrășămintelor chimice, insectofungicidelor* și a altor substanțe chimice. Intrarea în funcțiune, cu întreaga lor capacitate, a combinatelor chimice de la Turnu Măgurele, Craiova și Tîrgu

Mureș, cît și construirea unor noi întreprinderi de acest fel vor asigura agriculturii în 1970 peste 1 100 000 tone îngrășăminte-substanță activă, precum și cantitățile necesare de insectofungicide și ierbicide. *Avem toate condițiile, tovarăși, ca pînă în 1970 să rezolvăm în linii generale problemele mecanizării complexe și ale chimizării agriculturii — factori esențiali în modernizarea și sporirea producției agricole. (Aplauze).*

Importante investiții din fondurile statului se vor aloca pentru lucrări de îmbunătățiri funciare și, în primul rînd, pentru irigații. Pentru a pune în valoare întregul potențial de producție al solurilor din Bărăgan și din alte zone cu regim scăzut de precipitații, se va iriga, din fondurile statului, pe baza unor soluții tehnice moderne, o suprafață de circa 400 000 hectare. Este în interesul fiecărei cooperative agricole ca prin mijloace proprii, utilizînd sursele de apă locale, să extindă cît mai mult suprafețele de teren irigat. Industria constructoare de mașini și a materialelor de construcții trebuie să producă la timp utilaj și material de cea mai bună calitate pentru amenajarea și exploatarea terenurilor irigate.

Sînt în plină desfășurare lucrările de îndiguiri și desecări în lunca inundabilă a Dunării; trebuie luate măsuri pentru urgentarea acestora în vederea dării în folosință a terenurilor recuperate. Vom extinde îndiguirea și desecarea terenurilor și în luncile rîurilor interioare, scoțînd astfel din zona inundațiilor și redînd agriculturii importante suprafețe de pămînt din cel mai fertil, cu mari avantaje economice.

În perioada 1966—1970 producția agricolă globală se prevede să crească cu circa 20 la sută față de media anilor 1961—1965.

Un obiectiv de cea mai mare însemnătate în dezvoltarea agriculturii este creșterea producției de cereale și lărgirea bazei furajere. Se prevede ca în următorii cinci ani să se realizeze o producție medie anuală de circa 4,8 milioane tone grâu și de 7,6 milioane tone porumb. Se va extinde cultura lucernei, trifoiului, sparcetei, orzului, ovăzului și a altor furaje valoroase; va crește producția de cartofi, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui și altele.

Deoarece nu este posibilă extinderea deosebită a suprafeței arabile, sporirea producției vegetale va trebui să se realizeze prin recolte mai mari la hectar; în acest scop trebuie organizată pe baze științifice întreaga activitate a unităților agricole, valorificate la maximum condițiile create prin mecanizare, chimizare și prin extinderea irigațiilor, mobilizîndu-se toate rezervele de care dispune agricultura noastră socialistă.

Organele agricole, specialiștii din agricultură trebuie să ia măsuri pentru amplasarea mai judicioasă a culturilor pe zone și în cadrul fiecărei unități, ținînd seama de condițiile de climă și sol, de factorii social-economici, de posibilitățile asigurării mijloacelor mecanizate și a forței de muncă pentru executarea tuturor lucrărilor la timp și la un nivel de calitate ridicată. O atenție deosebită trebuie acordată producerii semînelor cu valoare biologică ridicată, din soiuri și hibrizi de mare productivitate, pentru culturile cerealiere și tehnice — în mod deosebit pentru cartofi, sfeclă de zahăr și plante furajere.

După cum se știe, într-o agricultură avansată creșterea animalelor ocupă locul precumpănitor. De aceea, un alt obiectiv de mare im-

portanță spre care trebuie să concentrăm eforturile este dezvoltarea zootehniei, ridicarea ponderii acestei ramuri în ansamblul producției și veniturilor din agricultură. Principala preocupare în această direcție trebuie să fie mărirea numărului vacilor, care să ajungă la cel puțin jumătate din totalul bovinelor, creșterea producției de lapte. Punînd în valoare condițiile favorabile pe care le avem pentru creșterea animalelor, este pe deplin posibil ca pînă la sfîrșitul anului 1970 numărul bovinelor să ajungă la circa 5 milioane, din care al vacilor la 2 500 000, numărul porcinelor la peste 6 500 000, al oilor la circa 13 milioane.

Consiliul Superior al Agriculturii trebuie să definitiveze în cel mai scurt timp, pe baza unui studiu temeinic, zonarea creșterii animalelor, avînd în vedere extinderea raselor de mare productivitate adaptate condițiilor din țara noastră; să întocmească un program, științific fundamentat, de îmbunătățire a calității și productivității animalelor — care să fie aplicat în mod organizat, în toate unitățile agricole, sub îndrumarea și răspunderea cadrelor de specialitate. În rezolvarea acestor sarcini un rol de seamă revine medicilor veterinari și zootehniștilor. Este necesară, de asemenea, elaborarea neîntîrziată a unui plan de măsuri privind creșterea producției la hectar a plantelor furajere cultivate, a productivității pășunilor și fînețelor, extinderea industrializării furajelor, alimentația rațională a animalelor.

Hortiviticultura constituie o altă ramură importantă a agriculturii din țara noastră. În viticultură se prevede extinderea pînă în 1970 a plantațiilor cu 75 000 hectare, iar în pomicultură cu 80 000 de hectare, valorificîndu-se terenuri erodate și soluri nisipoase, improprii altor culturi. În același timp, trebuie asigurată întreținerea plantațiilor tinere, combaterea bolilor și dăunătorilor, aplicarea întregului complex de măsuri agrotehnice necesare sporirii producției, îmbunătățirii calității strugurilor și fructelor.

În *legumicultură* va continua acțiunea de concentrare a producției în noi bazine și unități specializate, de lărgire a suprafețelor irigate în zonele cu condițiile cele mai favorabile; totodată se vor construi noi sere și răsadnițe.

În următorii cinci ani, în *gospodăriile agricole de stat* eforturile vor trebui îndreptate spre organizarea întregii producții pe baza științei agricole celei mai avansate, spre obținerea unor recolte tot mai mari la hectar și dezvoltarea creșterii animalelor de rasă, de înaltă productivitate, astfel ca gospodăriile de stat să ocupe un loc și mai important în alcătuirea fondului central agricol. În acest scop o bună parte a investițiilor din agricultură va fi destinată dezvoltării bazei tehnico-materiale a gospodăriilor agricole de stat. Ele trebuie să realizeze producții medii la hectar de cel puțin 2 200 kg la grîu, 3 300 kg la porumb, 1 700 kg la floarea-soarelui și să ridice producția de lapte pe vacă furajată la o medie de cel puțin 3 200 litri. Conducerile gospodăriilor de stat vor trebui să-și îndrepte eforturile într-o măsură și mai mare spre profilarea și concentrarea producției în unități specializate, folosind cît mai judicios pămîntul și mijloacele tehnice perfecționate, aplicînd pe scară largă cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii agricole înaintate. Va trebui îmbunătățită continuu în toate gospodăriile de stat

organizarea muncii, în scopul creșterii producției și productivității muncii, reducerii prețului de cost al produselor.

O mare atenție trebuie acordată dezvoltării și îmbunătățirii activității *stațiunilor de mașini și tractoare*, care au un rol tot mai însemnat în realizarea politicii partidului în agricultură. Deținând principalele mijloace de mecanizare a lucrărilor agricole, ele trebuie să acorde un ajutor permanent și multilateral în dezvoltarea și consolidarea cooperativelor agricole de producție.

Proiectul de Directive prevede înființarea unui număr de 56 de stațiuni de mașini și tractoare, astfel că în anul 1970 cooperativele agricole de producție vor fi deservite de peste 320 stațiuni de mașini și tractoare, dotate cu noi tipuri de mașini și tractoare. Numărul tractoarelor din stațiunile de mașini și tractoare va fi în 1970 cu circa 55 la sută mai mare decât în 1965, al combinelor cu circa 60 la sută. Va crește de peste 7 ori numărul mașinilor de împrăștiat îngrășăminte și de 3,7 ori al celor pentru combaterea dăunătorilor.

În centrul activității stațiunilor de mașini și tractoare trebuie să stea folosirea cât mai judicioasă, cu întreaga capacitate, a mijloacelor mecanice, extinderea mecanizării lucrărilor agricole, executarea lor la timp și la un ridicat nivel agrotehnic. Creșterea parcului de mașini și tractoare impune conducerii stațiunilor de mașini și tractoare sarcina de a pregăti un număr corespunzător de mecanizatori, de a lua măsuri pentru ridicarea continuă a calificării lor profesionale pentru a folosi cu maximum de randament tehnica modernă.

Cooperativele agricole de producție s-au dovedit forma cea mai potrivită de organizare a muncii unite a țărănimii, de dezvoltare a agriculturii pe baze socialiste, de creștere susținută a producției. Datorită suprafeței de care dispun și ponderii pe care o au în producția agricolă, ele dețin locul cel mai important în agricultura țării noastre. Partidul se preocupă neîncetat de întărirea economico-organizatorică a cooperativelor agricole de producție, acordându-le sprijin material, tehnic și științific; sporirea neîntreruptă a producției vegetale și animale este calea sigură pentru întărirea permanentă a cooperativelor agricole, ridicarea bunăstării țărănimii, pentru satisfacerea nevoilor economiei, ale întregului popor. **(Aplauze).**

Consiliile agricole, specialiștii care lucrează nemijlocit în agricultură trebuie să ajute cooperativele de producție să folosească cât mai chibzuit mijloacele proprii și ajutorul acordat de stat, în vederea creșterii continue a avutului obștesc și a veniturilor operatorilor, transformării fiecărei cooperative agricole într-o unitate economică puternică. O atenție specială trebuie acordată cooperativelor agricole din zonele de deal, orientînd dezvoltarea producției acestora spre ramurile care au cele mai prielnice condiții de climă și sol și care aduc cele mai mari venituri.

Un mijloc important de întărire a proprietății obștești este perfecționarea formelor de organizare și retribuire a muncii. Veniturile realizate de operatori trebuie să fie tot mai strîns legate de rezultatele obținute în producție, de cantitatea și calitatea muncii, îmbinîndu-se cât mai armonios interesele obștești cu interesele personale ale operatorilor.

Trebuie îmbunătățită activitatea de conducere a cooperativelor agricole, asigurându-se lărgirea democrației lor interne. În acest scop va trebui ridicat rolul adunării generale, organul suprem de conducere al cooperativei, singurul în măsură să hotărască asupra întregii activități economice, financiare și organizatorice a acesteia. Planurile de producție, ca și contractele de valorificare a producției agricole marfă trebuie să fie dezbătute și aprobate de adunarea generală. Consiliile de conducere ale cooperativelor agricole trebuie să-și desfășoare întreaga activitate pe baza principiului muncii colective, asigurând dezvoltarea cooperativelor în interesul tuturor membrilor lor. În rezolvarea competență a problemelor de producție, în munca de conducere, în aplicarea metodelor științifice de organizare a activității cooperativelor agricole un rol important revine inginerilor agronomi, tuturor specialiștilor agricoli. Și sintem siguri că ei își vor îndeplini acest rol. **(Aplauze).**

Însemnătatea pe care o are sectorul cooperatist în agricultură, continua sa dezvoltare și consolidare impun îmbunătățirea formelor de îndrumare și conducere a activității cooperativelor agricole. Apare astfel necesitatea creării unor organe intercooperatiste — uniuni raionale și regionale ale cooperativelor agricole de producție și a unui organ central al cooperativelor agricole de producție. **(Aplauze).** Atribuțiile acestora trebuie să fie legate de coordonarea eforturilor cooperativelor pentru sporirea producției, efectuarea unor acțiuni comune — cum ar fi lucrările de îmbunătățiri funciare și irigații, combaterea eroziunii solului, aprovizionarea cu mijloace tehnice și materiale, prelucrarea produselor agricole și valorificarea lor, rezolvarea unor probleme social-culturale — precum și de mijlocirea relațiilor dintre cooperativele agricole și alte organizații economice socialiste.

O problemă care va trebui să-și găsească rezolvarea în cel mai scurt timp este stabilirea regimului pensionării țăranilor cooperatori la bătrînețe sau în caz de incapacitate de muncă. Fondurile necesare vor fi constituite prin contribuția cooperativelor agricole, a țăranimii cooperatiste. **(Aplauze).**

Deoarece actualul statut model conține multe prevederi depășite, este necesar să se elaboreze un nou statut al cooperativelor agricole de producție, al cărui proiect să fie larg dezbătut de marea masă a cooperativelor. Noul statut va trebui să corespundă condițiilor create după încheierea cooperativizării, să asigure dezvoltarea forțelor de producție și consolidarea continuă a relațiilor socialiste de producție în agricultură. El trebuie să reglementeze conducerea și activitatea cooperativelor în scopul întăririi democrației interne a acestora, organizarea și retribuirea muncii pe baza principiului cointerесării materiale în creșterea producției, în vederea dezvoltării continue a avutului obștesc, a ridicării bunăstării întregii țăranimii cooperatiste.

Este necesar să fie sprijiniți în continuare țăranii cu gospodărie individuală din zonele de deal și de munte — care, datorită condițiilor naturale nu s-au putut cooperativiza, — în vederea creșterii producției, sporirii veniturilor, îmbunătățirii condițiilor lor de viață.

Un aport însemnat la dezvoltarea și perfecționarea continuă a producției agricole îl aduc oamenii de știință din institutele de cercetare

și de învățămînt, din stațiunile experimentale. Este necesar ca eforturile lor să se îndrepte spre : crearea și introducerea în producție a unor noi soiuri și hibrizi mai productivi și de calitate superioară, adaptați diferitelor condiții de climă și sol din țara noastră, pentru culturile cerealiere, plantele tehnice și hortiviticele ; stabilirea măsurilor agrotehnice ce trebuie aplicate pe terenurile irigate și îndiguite, ca și pe cele cu fertilitate slabă ; folosirea cu randament sporit a îngrășămintelor și insectofungicidelor ; perfecționarea mașinilor și utilajelor. În domeniul zootehnicii activitatea trebuie îndreptată spre crearea de noi rase și îmbunătățirea productivității celor existente, stabilirea celor mai raționale metode de creștere și furajare a animalelor, prevenirea și combaterea bolilor. Crearea soiurilor și raselor valoroase, elaborarea metodelor agrozootehnice eficace necesită dezvoltarea și aprofundarea cercetărilor de genetică, biochimie, fiziologie, agrochimie.

O cerință importantă a activității cercetătorilor trebuie să o constituie legătura mai strînsă cu unitățile de producție, sprijinirea specialiștilor, a tuturor oamenilor muncii din unitățile agricole socialiste pentru aplicarea în practică a cuceririlor științei și tehnicii înaintate.

Sîntem convinși că vrednica noastră țărănime, muncitorii, inginerii și tehnicienii, oamenii de știință din agricultură nu-și vor precupeți munca, entuziasmul și priceperea în vederea îndeplinirii cu succes a sarcinilor trasate de Congresul nostru pentru creșterea producției agricole, pentru înflorirea agriculturii noastre socialiste. (Vii aplauze).

3. Un vast program de investiții

Tovarăși,

Sporirea potențialului economic al țării, dezvoltarea susținută a producției materiale asigură în perioada planului cincinal un volum de investiții din fondurile statului de 250—260 miliarde lei, ceea ce este egal cu valoarea investițiilor din ultimii zece ani. Realizarea acestui volum de investiții este necesară pentru a asigura creșterea în ritm susținut a întregii economii naționale. Între anii 1966—1970 urmează să intre în funcțiune 750 obiective industriale, să se efectueze numeroase lucrări în agricultură, transport, comerț și în sectorul social-cultural. Proporțiile și modul de repartizare a investițiilor reflectă direcțiile principale ale politicii economice a partidului. Peste 80 la sută din totalul fondurilor de investiții sînt destinate industriei, agriculturii și transporturilor.

Pentru dezvoltarea susținută a industriei sînt alocate 144 miliarde lei, din acestea circa trei pătrimi energiei, metalurgiei, construcțiilor de mașini și chimiei în vederea creșterii cu prioritate a producției mijloacelor de producție.

În industria ușoară și alimentară se investesc aproximativ 17 miliarde lei, creșterea investițiilor fiind mai mare decît în celelalte ramuri industriale. De asemenea, pentru a se putea efectua volumul de transport și activitatea de telecomunicații cerute de economie se prevăd

investiții de 1,8 ori mai mari decât în ultimii cinci ani. Se va dota transportul feroviar cu mijloace moderne de tracțiune, 80 la sută din volumul acestuia urmînd a fi efectuat în 1970 cu locomotive Diesel și electrice; se prevede, de asemenea, mărirea și modernizarea parcului de vagoane și camioane, dezvoltarea capacității porturilor, modernizarea drumurilor.

Sporirea volumului de mărfuri agroalimentare face *necesară alocarea unor însemnate fonduri pentru mărirea spațiilor de depozitare și îmbunătățirea condițiilor de conservare și manipulare a cerealelor, plantelor tehnice, legumelor, fructelor și produselor animaliere. Trebuie asigurată buna păstrare și conservare a produselor din momentul achiziționării lor și pînă ce ajung la consumator, aceasta fiind o condiție pentru menținerea calității produselor și eliminarea pierderilor.*

Investițiile prevăzute pentru *activitatea social-culturală*, însumînd circa 8 miliarde lei, sînt îndreptate spre dezvoltarea bazei materiale a învățămîntului, științei, culturii și ocrotirii sănătății. Se vor construi noi școli și institute de învățămînt superior, institute și laboratoare de cercetări, spitale și policlinici, cinematografe, teatre.

O latură importantă a politicii noastre economice este *îmbunătățirea continuă a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării*. În alegerea localităților unde se vor construi noile obiective trebuie să îmbinăm și în viitor politica de ridicare a regiunilor și raioanelor mai slab dezvoltate cu criteriile de eficiență economică. În prezent se elaborează studii pe baza cărora se vor face încă în cursul acestui an propuneri de amplasare a noilor întreprinderi. Se vor putea asigura astfel din timp măsurile necesare accelerării ritmului de construcție, paralel cu ridicarea calității și scăderea prețului de cost al lucrărilor.

În perioada 1966—1970 o parte importantă a sporului producției industriale, cu deosebire în chimie, energie electrică, siderurgie, materiale de construcții și industrie ușoară, urmează a fi realizată în întreprinderi noi. Este evident ce importanță are respectarea riguroasă de către ministere și întreprinderi a termenelor de punere în funcțiune a capacităților de producție.

O preocupare centrală pentru organele noastre de partid și de stat va trebui să fie *creșterea eficienței economice a investițiilor, a întregii activități din economie* — factor esențial al realizării ritmului de creștere prevăzut în economia noastră și al îmbunătățirii condițiilor de viață ale oamenilor muncii. În acest scop trebuie să mărim productivitatea muncii, să reducem prețul de cost și cheltuielile de circulație, să organizăm mai bine producția, să gospodărim mai economic mijloacele materiale și bănești de care dispunem. Pentru ridicarea eficienței fiecărui obiect de investiție, trebuie analizate în prealabil cu temeinicie și spirit de răspundere utilitatea și oportunitatea construcției, soluțiile tehnice propuse, costurile prevăzute. Trebuie create toate condițiile ca după intrarea în funcțiune întreprinderile să realizeze în cel mai scurt timp indicii tehnici și economici stabiliți în proiect.

Tovarăși,

În următorii ani va continua să se dezvolte colaborarea frățească multilaterală cu țările membre ale C.A.E.R., cu toate țările socialiste, în cadrul diviziunii internaționale socialiste a muncii. Relațiile economice reciproc avantajoase contribuie la dezvoltarea fiecărei țări socialiste în parte, la întărirea sistemului socialist mondial. **(Aplauze).**

Totodată, ținând seama de diviziunea muncii pe plan mondial, România dezvoltă legături economice cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza avantajului reciproc.

Dezvoltarea multilaterală a economiei noastre va duce la *mărirea în următorii cinci ani a volumului comerțului exterior cu peste 40 la sută față de 1965*. Se va îmbunătăți structura exportului, mărindu-se ponderea produselor cu un grad mai ridicat de industrializare, îndeosebi a produselor chimice, a mașinilor și utilajelor, a unor mărfuri din industria lemnului, ușoară și alimentară. Ministerele și întreprinderile producătoare au sarcina de a asigura volumul de mărfuri prevăzut pentru export, la nivelul calitativ cerut de piața externă. Ministerul și întreprinderile comerțului exterior trebuie să-și îmbunătățească activitatea, atît în ce privește desfacerea mărfurilor la export cit și aducerea la timp și în cele mai bune condiții a mărfurilor importate. Efectuarea la un nivel tot mai ridicat a operațiunilor de comerț exterior va contribui la bunul mers al economiei noastre, la dezvoltarea legăturilor de cooperare economică dintre țara noastră și alte țări.

4. Ridicarea bunăstării oamenilor muncii, scopul întregii politici a partidului

Tovarăși,

Avîntul economiei, sporirea productivității muncii sociale vor duce la creșterea pînă în 1970 a venitului național cu circa 40 la sută față de anul 1965. În ultimul an al planului cincinal venitul național pe locuitor va fi de patru ori și jumătate mai mare decît nivelul cel mai ridicat realizat înainte de război.

Întreaga politică a partidului e îndreptată spre ridicarea continuă a bunăstării oamenilor muncii. În acest scop proiectul de Directive prevede ca *salariul real să fie în 1970 cu 20—25 la sută mai mare decît în 1965*. Majorarea salariilor nominale va constitui și în viitor principala cale de creștere a veniturilor salariaților. Totodată, în anii următori se vor lua măsuri pentru *majorarea pensilor tuturor categoriilor de pensionari*; aceasta va contribui la îmbunătățirea condițiilor lor de viață, reprezentînd o binemeritată răsplată pentru activitatea lor îndelungată. **(Aplauze).** O dată cu sporirea producției agricole și îndeosebi a producției marfă, *se măresc și veniturile reale ale țărănimii*; nivelul lor va spori în perioada 1966—1970 cu circa 20 la sută.

Corespunzător volumului crescut al veniturilor de care va dispune populația în această perioadă se vor mări *vînzările de mărfuri prin*

comerțul socialist cu 50—55 la sută, într-un ritm mediu anual de 8,5—9 la sută. Ținând seama de tendințele în consumul populației se prevede ridicarea ponderii mărfurilor industriale vindute populației, *îndeosebi a bunurilor de folosință îndelungată*. Schimbările în structura consumului se evidențiază și prin faptul că, în cadrul serviciilor, se va extinde turismul, se va dezvolta deservirea populației de la orașe și sate. Volumul sporit de mărfuri ce vor fi desfăcute pe piață cere îmbunătățirea activității organelor de conducere a comerțului, a tuturor organizațiilor comerciale. Va trebui să se acorde mai multă atenție dezvoltării rețelei comerciale, bunei amplasări a noilor unități, dotării cu mijloacele necesare desfășurării în bune condiții a activității. Este, de asemenea, necesară ridicarea gradului de pregătire a cadrelor din comerț în scopul asigurării unei deserviri civilizate a populației.

O preocupare de seamă a partidului nostru este îmbunătățirea în continuare a condițiilor de locuit ale oamenilor muncii. În perioada 1966—1970 se prevede construirea din fondurile statului a circa 300 000 de apartamente. Noile locuințe se vor construi de regulă în mari complexe înzestrate cu dotările tehnico-edilitare, social-culturale și de deservire necesare. În proiectarea și execuția locuințelor va spori proporția spațiului locuibil, gradul de confort al apartamentelor, se va îmbunătăți finisajul interior și exterior al construcțiilor.

Trebuie promovate în continuare inițiativa și spiritul inovator al arhitecților și constructorilor pentru înlăturarea uniformității soluțiilor arhitecturale, lărgirea varietății noilor blocuri de locuințe, precum și îmbunătățirea arhitecturii construcțiilor industriale. În acest scop este necesară folosirea a tot ceea ce este mai avansat în domeniul construcțiilor, acordându-se totodată o mai mare atenție specificului local.

Ținând seama de volumul important al construcțiilor de locuințe și social-culturale în mediul rural, este necesar să se treacă la întocmirea studiilor de sistematizare a satelor pentru ca locuitorii acestora să aibă posibilitatea de a folosi în condiții cât mai bune unitățile comerciale, școala, dispensarul, căminul cultural, electrificarea și alimentarea cu apă. Aceasta va duce, în același timp, la economisirea terenurilor, la îmbunătățirea, în general, a condițiilor de viață de la sate.

În domeniul *gospodăriei comunale* sînt prevăzute investiții de peste 7 miliarde lei, în cadrul cărora se dezvoltă alimentarea cu apă, canalizarea, transportul în comun și altele. Se va extinde acțiunea de protecție a cursurilor de apă și de epurare a apelor reziduale.

Se prevede extinderea *activității social-culturale*, statul urmînd să cheltuiască în acest scop, în perioada 1966—1970, cu 40—45 la sută mai mult decît în ultimii cinci ani. Sume importante se vor aloca pentru dezvoltarea ocrotirii sănătății populației; vor fi luate măsuri de îmbunătățire a protecției și securității muncii, a asistenței medicale, a condițiilor de odihnă a oamenilor muncii, de acordare a ajutorului de boală și altele. Se vor construi în această perioadă localuri noi pentru Teatrul Național din București și pentru teatrele din Craiova și Tg. Mureș, case de cultură în 16 orașe ale țării, studiouri de televiziune.

Este necesar să se acorde atenție dezvoltării sportului și educației fizice, bazei sale materiale.

Creșterea cheltuielilor social-culturale, care în 1970 se vor ridica la 5 000 lei pe familie, va aduce un aport însemnat la ridicarea nivelului de viață a oamenilor muncii.

SPORIREA VENITURILOR SALARIAȚILOR ȘI ȚĂRĂNIMIILOR, LĂRGIREA BAZEI MATERIALE ȘI DEZVOLTAREA ACTIVITĂȚILOR SOCIAL-CULTURALE, ÎMBUNĂTĂȚIREA CONDIȚIILOR DE LOCUIT ȘI A SERVICIILOR EDILITARE VOR ASIGURA PENTRU TOȚI OAMENII MUNCII UN NIVEL DE VIAȚĂ ȘI DE CIVILIZAȚIE MAI RIDICAT; BINEFACERILE SOCIALISMULUI VOR FI TOT MAI PUTERNIC SIMȚITE ÎN FIECARE FAMILIE, ÎN VIAȚA FIECĂRUI CETĂȚEAN, A ÎNTREGULUI NOSTRU POPOR. (Vii aplauze).

5. Dezvoltarea și perfecționarea cercetării științifice și a învățămîntului

Tovarășii,

Trăim într-o epocă de mari prefaceri revoluționare, caracterizată și prin desfășurarea unei revoluții științifice și tehnice de o amploare fără precedent. Programul de dezvoltare a societății socialiste în următorii cinci ani, satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale economiei naționale sînt indisolubil legate de progresul științei, de *intensificarea cercetărilor fundamentale și aplicative* în toate ramurile. În acest scop în perioada planului cincinal vor fi făcute noi eforturi pentru întărirea corespunzătoare a bazei materiale a științei. Pentru finanțarea cercetărilor se vor aloca peste 7 miliarde lei, din care circa 1,5 miliarde vor fi destinate construirii de noi institute și laboratoare, dotării cu aparatură de nivel tehnic ridicat.

Pînă în anul 1970 în instituțiile de cercetare vor lucra peste 30 000 persoane; se va pune accentul pe formarea de cadre științifice în matematică, fizică, chimie, biologie, științe tehnice, economice și în alte domenii. Aceasta impune ridicarea continuă a nivelului muncii de pregătire a noilor cercetători, a specializării lor potrivit progresului științei contemporane, dezvoltării actuale și în perspectivă a economiei și culturii. Formarea tinerilor cercetători, îndrumarea și sprijinirea lor atentă este una din misiunile de înaltă răspundere ale oamenilor noștri de știință. (Aplauze).

În învățămîntul superior există peste 12 000 de specialiști care, concomitent cu activitatea lor principală, didactică, desfășoară și muncă științifică. Este necesar să se creeze condiții mai bune pentru dezvoltarea cercetării științifice în institutele de învățămînt superior, la catedre, să se asigure participarea largă a cadrelor didactice universitare la cercetările din institute și din întreprinderi.

Institutele Academiei și departamentale, institutele de învățămînt superior, laboratoarele marilor întreprinderi formează o puternică rețea de unități care cuprinde principalele domenii de cercetare și permite desfășurarea unei activități științifice multilaterale. Îndeplinirea cu

succes a noilor sarcini ce decurg din dezvoltarea social-economică a țării creează *necesitatea îmbunătățirii sistemului de organizare a activității științifice, a concentrării cadrelor și a mijloacelor materiale spre obiectivele cu cea mai mare eficiență*. În acest sens, pe lângă Consiliul de Miniștri urmează să ia ființă *Consiliul Național al Cercetării Științifice, care va avea sarcina să elaboreze direcțiile de orientare și programul unitar de cercetare științifică și de pregătire a cadrelor, să asigure coordonarea activității în acest domeniu. (Aplauze)*.

Știința, care stă la baza construcției socialismului, trebuie să-și aducă contribuția tot mai activă la întărirea continuă a forței economice a patriei, la dezvoltarea întregii societăți. În multe ramuri ale activității de cercetare științifică s-au obținut realizări de seamă, care se bucură de prețuire atît în țară, cît și peste hotare; sînt însă și domenii cărora trebuie să li se acorde mai multă atenție. Astfel, în mersul înainte pe întregul front al cercetării științifice va trebui să se pună un accent mai mare pe științele tehnice. Importul de utilaje, mașini, procese tehnologice și licențe nu trebuie să ducă la neglijarea activității de cercetare proprie; rămînerea în urmă în acest domeniu nu poate avea decît urmări negative în dezvoltarea economică și socială a țării, duce la dependență față de străinătate.

Pentru a satisface tot mai bine necesitățile de dezvoltare ale industriei, agriculturii și altor domenii, în pas cu cele mai noi cuceriri ale științei mondiale, este nevoie să dăm impuls activității de cercetare din țara noastră. E de datoria ministerelor, organelor economice și întreprinderilor să se preocupe de valorificarea deplină a rezultatelor cercetărilor științifice, să acorde o mai mare atenție participării oamenilor de știință la întocmirea studiilor privind dezvoltarea economiei, la elaborarea diferitelor soluții tehnico-științifice, cerute de producție, să-i consulte sistematic în toate problemele de specialitate. Aceasta cere, totodată, din partea oamenilor de știință, a tuturor cercetătorilor să întrețină o legătură strînsă cu producția, să acorde un sprijin permanent întreprinderilor în aplicarea rezultatelor muncii lor.

O condiție importantă a sporirii eficienței muncii științifice este *îmbinarea armonioasă a cercetării fundamentale cu cea aplicativă*. Preocuparea insuficientă față de un aspect sau altul duce inevitabil la îngustarea orizontului de cercetare, la stagnarea progresului științific.

Desfășurarea cu succes a cercetării științifice este indisolubil legată de *stimularea schimbului larg de opinii, confruntarea deschisă a punctelor de vedere animată de spirit constructiv și de deplină obiectivitate științifică*.

Merită relevată însemnătatea relațiilor care s-au statornicit între oamenii de știință din țara noastră și cei de peste hotare, a colaborării cu savanții din țările socialiste și din alte țări. Pentru a se asigura mersul înainte al științei din țara noastră trebuie să se acorde atenție folosirii în cercetare și în activitatea practică a tot ceea ce știința și tehnica mondială creează mai bun, intensificării legăturilor, schimburilor de experiență, a informației și documentării științifice, evitîndu-se astfel abordarea unor teme depășite de dezvoltarea științei și a tehnicii.

Dovedind îndrăzneală creatoare pentru deschiderea unor căi noi în cunoașterea naturii și societății, pentru abordarea unor probleme

de înaltă valoare științifică și practică, ducând mai departe tradițiile progresiste ale științei românești, oamenii noștri de știință vor spori aportul la îmbogățirea patrimoniului științific național și mondial. **(Aplauze).**

Tovarăși,

Unul din obiectivele importante ale politicii partidului și statului nostru îl constituie *dezvoltarea și perfecționarea continuă a învățămîntului de toate gradele*. Așezat pe temelia concepției înaintate despre natură și societate, folosind tradițiile progresiste ale școlii românești și experiența pedagogică universală, strîns legat de cerințele mereu crescînde ale construcției socialiste, învățămîntul din țara noastră joacă un rol de seamă în formarea tinerelor generații și educarea omului nou, în ridicarea nivelului cultural și de conștiință al întregului popor, în spiritul înaltelor idei ale umanismului socialist. Nivelul actual al societății noastre impune ridicarea pe o treaptă și mai înaltă a cunoștințelor de cultură generală, științifice și tehnice, ale tuturor cetățenilor patriei.

Școala, principalul izvor de cultură și factor de civilizație, va cuprinde în țara noastră în următorii cinci ani aproape un sfert din populație. (Aplauze).

Dezvoltarea impetuoasă a științei și tehnicii, creșterea volumului de cunoștințe ce trebuie însușite de elevi impun trecerea în următorii ani la pregătirea condițiilor pentru mărirea duratei învățămîntului obligatoriu. În acest scop este necesar ca încă de pe acum Ministerul Învățămîntului, consultînd cadrele didactice, specialiștii din diferite ramuri ale economiei și culturii, să elaboreze studiul cu privire la așezarea acestui învățămînt, la profilul și durata sa.

Învățămîntul obligatoriu trebuie să asigure elevilor o bună pregătire, temeinice cunoștințe de cultură generală, științifice și tehnice.

În anii ce urmează se va extinde învățămîntul mediu, care va cuprinde licee de cultură generală și licee de specialitate. **(Aplauze).** Școala noastră va deveni tot mai cuprinzătoare, oferind tinerilor largi posibilități de învățătură, în funcție de aptitudinile și dorințele lor, de cerințele economiei și culturii noastre socialiste în plin avînt.

Ținînd seama de nevoile de cadre medii ale economiei naționale, se vor înființa licee industriale, agricole, economice, pedagogice. În anii viitori, un număr tot mai mare de tineri va putea frecventa aceste școli, care, pe lângă pregătirea de cultură generală, oferă temeinice cunoștințe profesionale, absolvenții lor avînd posibilitatea să devină tehnicieni sau să continue studiile în învățămîntul superior. În perioada 1966—1970 vor fi pregătite în aceste școli circa 130 000 de cadre.

Va cunoaște o largă dezvoltare învățămîntul profesional, care trebuie să corespundă tot mai bine sarcinilor noi și de perspectivă ale economiei naționale, să pregătească viitori muncitori și maiștri capabili să mînuiască cu pricepere instalațiile, mașinile și utilajele perfecționate de care dispun întreprinderile. Pînă în 1970 vor fi pregătiți peste 310 000 muncitori calificați. În același timp, ținînd seama de faptul că în această perioadă un număr mare de muncitori vor fi calificați la locul de muncă,

ministerele și întreprinderile trebuie să ia măsuri pentru perfecționarea cursurilor de calificare și pentru organizarea învățământului seral și fără frecvență.

Înfăptuirea sarcinilor înscrise în Directive necesită pregătirea unui număr tot mai mare de cadre cu calificare superioară pentru toate domeniile de activitate. În perioada 1966—1970 vor absolvi institutele de învățământ superior 110 000 specialiști — ingineri, economiști, profesori, medici și alții. *Un accent deosebit se va pune pe învățământul superior tehnic și economic*, chemat să pregătească specialiști de înaltă competență pentru nevoile complexe ale organizării și conducerii întregii activități de producție.

În vederea îmbunătățirii condițiilor de studiu ale oamenilor muncii va trebui să se extindă învățământul seral și fără frecvență, mediu și superior.

În scopul dezvoltării bazei materiale a învățământului de toate gradele, în următorii cinci ani se vor investi peste 3,5 miliarde lei. Se vor construi din fondurile statului peste 4 000 săli de clasă pentru școlile de cultură generală, profesionale și tehnice, vor fi date în folosință internate cu o capacitate de circa 54 000 locuri.

Începînd cu noul an școlar se va extinde gratuitatea manualelor școlare și la învățământul mediu. (Aplauze). Se vor asigura astfel, gratuit, manuale pentru toți elevii din școala obligatorie de cultură generală și din licee ; ceea ce constituie un însemnat ajutor pentru ei și familiile lor.

Învățământul superior își va lărgi spațiul de școlarizare cu circa 270 000 metri pătrați ; în această perioadă se vor construi localul Institutului politehnic din București, cămine și cantine studențești cu o capacitate de peste 15 000 de locuri.

Ministerul Învățământului trebuie să ia măsuri în vederea perfecționării programelor și manualelor, a metodelor pedagogice de predare în învățământul de toate gradele. De asemenea este necesar să se asigure dotarea laboratoarelor cu aparatură tehnică corespunzătoare, aprovizionarea școlii cu material didactic necesar desfășurării în cele mai bune condiții a procesului de învățământ.

Munca plină de devotament pe care o desfășoară zi de zi cei peste 175 000 slujitori ai școlii pentru înarmarea tinerei generații cu știința și cultura înaintată se bucură de aprecierea partidului, a întregului nostru popor. **(Aplauze).** Sîntem încredințați că și în viitor membrii corpului didactic vor munci cu entuziasm pentru îndeplinirea sarcinilor nobile ce le revin în pregătirea tineretului patriei noastre, în ridicarea continuă a rolului școlii în opera de construire a socialismului. **(Aplauze îndelungate).**

6. Îmbunătățirea și perfecționarea activității de planificare și conducere a economiei

Tovarăși,

Complexitatea problemelor ridicate de economie, știință, cultură, de întreaga activitate de edificare a noii societăți, impune, ca o necesitate

obiectivă, îmbunătățirea continuă a formelor organizatorice și a metodelor de conducere.

Este imperios necesar ca, în activitatea lor, organele de conducere și planificare a economiei să țină permanent seama de cerințele legilor obiective care acționează în societatea noastră, cum sînt legea valorii, legea dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale, legea economică fundamentală a socialismului. Ignorarea sau neglijarea lor atrag după sine greșeli grave, dăunează dezvoltării armonioase a economiei și întregii societăți. Trebuie înlăturate subiectivismul și mulțumirea de sine, care duc la îngîmfare și la nesocotirea realității. Studiarea temeinică a vieții, a fenomenelor noi constituie principala cerință, absolut obligatorie, a unei juste conduceri și planificări a economiei.

Principiul călăuzitor după care trebuie să-și desfășoare activitatea organele economice și de planificare — obligatoriu în toate domeniile construcției socialiste — este conducerea colectivă. (Aplauze). Elaborarea planurilor de stat, a principalelor măsuri economice trebuie să fie rodul gîndirii și muncii colective a cadrelor de conducere, a celor mai buni activiști și specialiști din fiecare domeniu de activitate. Practica întregii noastre activități demonstrează că o persoană, oricîte cunoștințe ar avea și oricît de capabilă ar fi, nu poate rezolva de una singură problemele, sau, în cel mai bun caz, le rezolvă cu multe neajunsuri.

Comitetul Central consideră că trebuie să fie studiate și găsite formele organizatorice cele mai potrivite și metodele de muncă corespunzătoare pentru îmbinarea răspunderii personale cu conducerea colectivă, atît la organele centrale economice cît și la întreprinderi.

Ținînd seama de volumul și diversitatea crescută a problemelor construcției socialiste, de cerințele rezolvării mai operative a sarcinilor, de experiența bogată acumulată de aparatul nostru de stat în conducerea tuturor sectoarelor de activitate, devin necesare și posibile lărgirea atribuțiilor ministerelor și celorlalte instituții centrale, precum și a conducerilor întreprinderilor.

În același timp, aceasta va duce la creșterea continuă a răspunderii organelor centrale, atît în elaborarea cît și în îndeplinirea planurilor de stat, în conducerea și îndrumarea activității economiei, a tuturor celorlalte domenii.

La baza activității organelor de stat va sta și în viitor principiul centralismului democratic, care asigură îmbinarea și concentrarea tuturor forțelor, de jos și pînă sus, într-o singură direcție — avîntul economiei, științei și culturii socialiste, al întregii societăți. (Aplauze).

Pentru a rezolva tot mai bine sarcinile ce le revin, ministerele, organele centrale și locale, lucrătorii din aparatul de stat trebuie să-și îmbunătățească și să-și perfecționeze continuu metodele de muncă, să întărească disciplina de stat, să vegheze la respectarea legilor, la apărarea intereselor statului, să manifeste tot mai multă receptivitate față de tot ce e nou și înaintat, precum și grijă și solicitudine față de cererile oamenilor muncii.

În vederea rezolvării competente a tuturor problemelor legate de dezvoltarea întreprinderilor, de îndeplinirea în cele mai bune condiții a sarcinilor de plan, este necesar să se acorde acestora un sprijin calificat și permanent, să se efectueze un control eficace asupra activității lor, să

se acorde o mai mare atenție repartizării specialiștilor în sectoarele hotăritoare de concepție și producție. Participarea maselor de oameni ai muncii la exercitarea controlului, promovarea spiritului lor de inițiativă reprezintă un factor important în perfecționarea continuă a activității economice.

Îmbunătățindu-și continuu munca de planificare și conducere, organele noastre de stat își vor îndeplini tot mai bine rolul important pe care-l au în desăvârșirea construcției socialiste. **(Aplauze).**

III.

ORÎNDUIREA SOCIALISTĂ; ÎNFLORIREA NAȚIUNII ȘI A STATULUI SOCIALIST

Tovarăși,

Victoria definitivă a socialismului în patria noastră a dus la profunde schimbări social-economice în întreaga structură a societății, făcând ca actuala Constituție, elaborată în 1952, să nu mai corespundă. Proiectul noii Constituții, supus dezbaterii întregului popor, reflectă aceste transformări și consfințește victoriile dobândite în făurirea societății socialiste. **(Aplauze).**

Corespunde pe deplin stadiului actual de dezvoltare al orînduirii noastre propunerea ca patria noastră să poarte denumirea de Republica Socialistă România. **(Aplauze puternice, urale).** Proiectul de Constituție are în vedere caracterul unitar al statului și subliniază că poporul — deținătorul suveran al întregii puteri — este stăpîn pe soarta sa, pe bogățiile țării, își făurește în mod conștient propria istorie. **(Aplauze îndelungate).**

Pornind de la faptul că partidul nostru și-a cucerit dragostea și încrederea nestrămutată a poporului, proiectul de Constituție consfințește rolul Partidului Comunist Român de forță politică conducătoare a întregii societăți. **(Aplauze puternice).**

La baza societății noastre stă proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care asigură dezvoltarea multilaterală a patriei, bunăstarea întregului popor; proiectul de Constituție garantează, ocrotește și asigură dezvoltarea continuă a proprietății de stat asupra bunurilor aparținînd întregului popor și a proprietății cooperatiste asupra bunurilor aparținînd fiecărei organizații cooperatiste.

Istoria modernă a României este legată indisolubil de lupta clasei muncitoare pentru cucerirea puterii politice și făurirea noii societăți. **(Aplauze puternice).** Devenind clasă conducătoare în stat, clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, sub conducerea partidului comunistilor, a împlinit cu pricepere opera de construire a noii societăți, dovedindu-se la înălțimea misiunii sale istorice. **(Aplauze).** Creșterea numerică a muncitorimii, ridicarea nivelului ei de cunoștințe tehnice și de cultură generală, a conștiinței sale de clasă fac să crească și mai mult:

rolul clasei muncitoare în construcția socialismului. Proiectul de Constituție consacră clasei muncitoare rolul de clasă conducătoare a întregii noastre societăți socialiste. **(Aplauze puternice).**

În munca și lupta comună pentru construcția socialismului s-a dezvoltat pe o treaptă superioară alianța clasei muncitoare cu țărănimea, baza de granit a societății noastre socialiste. Atît în anii regimului burghezo-moșieresc, și mai cu seamă după 23 August 1944, țărănimea s-a dovedit aliata de nădejde a clasei muncitoare ; în momentele hotărîtoare ea a fost alături de muncitori, a urmat și înfăptuit cu încredere politica Partidului Comunist Român. **(Aplauze).**

Cooperativizarea agriculturii a produs mari schimbări în structura socială a țărănimii, care constituie o parte însemnată a populației țării noastre. Ea reprezintă astăzi o clasă socială animată de interese comune : dezvoltarea și înflorirea proprietății cooperatiste, construirea socialismului. Dezvoltarea conștiinței socialiste, lărgirea orizontului ei de cunoștințe sporesc contribuția țărănimii la înfăptuirea tuturor victoriilor noastre în construirea socialismului.

Intellectualitatea, ale cărei rînduri au crescut în anii regimului democrat-popular, participă mină în mină cu muncitorii și țăranii la întreaga activitate desfășurată de poporul nostru. Noua societate se construiește pe baza celei mai înalte științe și culturi ; de aceea în viitor va crește și mai mult aportul intelectualilor la dezvoltarea economică, științifică și culturală a patriei. **(Aplauze).**

Unirea muncitorimii, țărănimii, intelectualității și celorlalte categorii de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, în jurul partidului, constituie factorul hotărîtor al marilor biruinți dobîndite de poporul nostru. Întărirea continuă a acestei unități reprezintă garanția sigură a mersului nostru victorios înainte pe drumul socialismului. **(Aplauze).**

Împrejurările istorice au făcut ca de-a lungul secolelor pe meleagurile patriei noastre să se așeze, alături de români, și populație de alte naționalități. În decursul a sute de ani, români, maghiari, germani și oameni ai muncii de alte naționalități au luptat și muncit împreună, au îndurat multe greutăți, au dus lupte dîrze împotriva claselor asupritoare. Conviețuind și luptînd laolaltă, ei s-au înfrățit pe veci și alcătuiesc astăzi, împreună, marea familie a României socialiste. **(Aplauze îndelungate).** Proiectul de Constituție consfințește această realitate și, reflectînd politica națională justă, marxist-leninistă, a partidului, asigură egalitatea deplină în toate domeniile de activitate a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate. Totodată, el nu îngăduie propaganda naționalist-șovină, ațîțarea urii de rasă — profund contrarii intereselor oamenilor muncii din patria noastră.

O expresie a politicii naționale a partidului este dezvoltarea forțelor de producție în toate regiunile, industrializarea acestora ; pe această bază se asigură afirmarea multilaterală a tuturor cetățenilor, adevărata lor egalitate. Oamenii muncii de toate naționalitățile luptă strîns uniți pentru construirea socialismului, pentru înflorirea patriei lor comune — România socialistă. **(Vii și puternice aplauze).**

Dispariția claselor exploatatoare a dus la întărirea națiunii, la cimentarea unității sale. Numai în socialism se pot manifesta în toată

plinătatea lor comunitatea reală de interese economice, cultura socialistă comună a tuturor cetățenilor ce locuiesc pe același teritoriu, se poate asigura unirea întregului popor în lupta și munca pentru înfăptuirea aspirațiilor sale de bunăstare și fericire.

Națiunea și statul vor continua să constituie încă multă vreme baza dezvoltării societății socialiste. Dezvoltarea națiunii, întărirea statului socialist corespund cerințelor obiective ale vieții sociale; aceasta nu numai că nu vine în contradicție cu interesele internaționalismului socialist, ci, dimpotrivă, corespunde pe deplin acestor interese, solidarității internaționale a oamenilor muncii, cauzei socialismului și păcii. **(Aplauze).** Dezvoltarea și înflorirea fiecărei națiuni socialiste, a fiecărui stat socialist egal în drepturi, suveran și independent, constituie o cerință esențială de care depind întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste, creșterea înținerii lor asupra mersului înainte al omenirii spre socialism și comunism. **(Aplauze puternice).**

În condițiile desăvârșirii construcției socialismului crește și mai mult rolul statului, sporesc considerabil atribuțiile sale în organizarea, planificarea și conducerea economiei naționale, corespunzător intereselor propășirii țării și bunăstării întregului popor. O tot mai mare amploare capătă activitatea desfășurată de stat în domeniul învățămîntului, științei și culturii, al educării, în spirit socialist, a maselor largi ale populației.

În același timp, statul apără cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii, interesele întregului popor, independența și suveranitatea patriei noastre.

Proiectul de Constituție asigură dezvoltarea continuă a națiunii noastre, creșterea rolului statului socialist ca organizator al întregii activități de construire a orînduirii socialiste.

O caracteristică fundamentală a regimului nostru este lărgirea continuă a democrației socialiste, participarea maselor populare la dezbaterea principalelor probleme ale politicii interne și externe a patriei noastre, la opera de construcție socialistă. Proiectul de Constituție garantează drepturile și libertățile cetățenești, dezvoltarea multilaterală a personalității umane. Expresie a democratismului socialist, Marea Adunare Națională este alcătuită din cei mai de seamă fii ai poporului — muncitori, țărani, intelectuali și alte categorii de oameni ai muncii. Ea este organul suprem al puterii de stat și unicul organ legiuitor al țării.

Forța orînduirii noastre stă în conștiința înaltelor răspunderi și îndatoriri pe care fiecare cetățean le are față de patrie, față de apărarea cuceririlor socialiste ale poporului, în vigilența revoluționară a oamenilor muncii. Respectarea neabătută a Constituției, a tuturor legilor țării, a normelor de conviețuire socială stabilite în stat, înfăptuirea neștirbită și apărarea legalității socialiste reprezintă o condiție de seamă a întăririi continue a democrației noastre socialiste. **(Aplauze).**

Proiectul de Constituție prevede, ca un principiu călăuzitor în activitatea de stat, principiul conducerii colective, care asigură adoptarea celor mai bune hotărîri și măsuri corespunzătoare intereselor poporului.

Un rol deosebit în statul nostru îl au sfaturile populare. Ele trebuie să îmbunătățească gospodărirea orașelor și satelor, conducerea economiei locale, în scopul satisfacerii cerințelor mereu sporite ale oamenilor muncii. Îndatoriri importante le revin, de asemenea, în îndrumarea

activității de învățămînt, cultură și sănătate. Munca sfaturilor populare trebuie să ducă la întărirea continuă a legăturii lor cu masele largi de oameni ai muncii, să creeze condiții pentru participarea tot mai activă a acestora la rezolvarea treburilor obștești.

Întreaga țară a primit cu mare entuziasm proiectul noii Constituții, care întruchiează năzuințele de veacuri ale tuturor oamenilor muncii de la orașe și sate, consfințește victoriile istorice ale poporului român, ale patriei noastre dragi, Republica Socialistă România. **(Aplauze puternice).**

IV.

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN – CONDUCĂTORUL ÎNCERCAT AL POPORULUI ÎN CONSTRUCȚIA SOCIALISTĂ

1. Creșterea continuă a forței și coeziunii partidului

Tovarăși,

Comitetul Central, organele și organizațiile de partid au desfășurat în anii care au trecut de la Congresul precedent o vastă muncă politico-organizatorică în vederea întăririi partidului, ridicării pregătirii ideologice a comuniștilor, îmbunătățirii continue a formelor și metodelor de activitate. Ca rezultat, au crescut rîndurile și s-a întărit unitatea partidului, s-a ridicat nivelul întregii sale activități, s-au lărgit și adîncit legăturile lui cu poporul. A crescut considerabil rolul conducător al partidului în viața economică, socială și culturală; astăzi nu există domeniu al construcției socialiste în care organele și organizațiile de partid să nu acționeze ca adevărate forțe motrice, conducînd și îndrumînd întreaga activitate, mobilizînd masele la îndeplinirea politicii partidului. **(Aplauze).**

Călăuzindu-se neabătut după învățătura marxist-leninistă, studiind continuu realitățile și învățînd din propria experiență, partidul nostru a stabilit obiectivele concrete ale fiecărei etape, căile de rezolvare a problemelor construcției socialiste, potrivit condițiilor din țara noastră. **REALIZĂRILE DE ÎNSEMNĂTATE ISTORICĂ OBTINUTE DE POPORUL ROMÂN, PRACTICA SOCIALĂ, CARE VERIFICĂ CEL MAI BINE ACTIVITATEA UNUI PARTID, AU CONFIRMAT PE DEPLIN JUSTEȚEA LINIEI POLITICE A PARTIDULUI, EFICACITATEA MUNCII SALE POLITICO-ORGANIZATORICE. (Aplauze puternice).**

Partidul Comunist Român, unind în rîndurile sale cei mai înaintați muncitori, țărani, intelectuali, numără astăzi peste 1 450 000 membri și candidați. *Fiecare al zecelea cetățean major al țării este membru al partidului comunist.* **(Aplauze).** Aceasta constituie o expresie grăitoare a forței partidului, a încrederii neștrămutate de care se bucură el în rîndurile oamenilor muncii, ale întregului popor.

Ponderea principală o dețin muncitorii, al căror număr este de peste 630 000 — 44 la sută — ceea ce exprimă caracterul partidului nostru de avangardă a clasei muncitoare. Aproape 20 la sută din totalul

muncitorilor, iar în unele ramuri de mare importanță mai mult de 30 la sută, fac parte din partid.

A crescut numărul țăranilor în partid, ajungînd la aproape 500 000 — circa 34 la sută, față de 22 la sută în iunie 1960. Dacă avem în vedere pe toți comuniștii care activează în mediul rural, numărul acestora se ridică la peste 600 000, reprezentînd o puternică forță politică și organizatorică a partidului la sate.

În rîndurile partidului se află oameni de știință, cultură și artă de mare prestigiu, valoroase cadre tehnico-inginerești din industrie și agricultură, profesori și învățători. Numărul membrilor de partid din rîndurile intelectualilor a sporit de peste două ori în perioada la care ne referim, ajungînd la 145 000 ; aproape o treime din cadrele de specialitate din domeniul științei, tehnicii, învățămîntului, artei și culturii se află în rîndurile partidului nostru. **(Aplauze).**

O importanță deosebită pentru înfăptuirea liniei politice a partidului o are faptul că circa 80 la sută din membrii de partid își desfășoară activitatea în întreprinderi industriale, pe șantiere de construcții, în unități socialiste din agricultură, în sectoarele hotărîtoare ale producției bunurilor materiale.

A crescut numărul femeilor în rîndurile partidului, reprezentînd peste 21 la sută din numărul membrilor de partid. Din totalul comuniștilor, 87 la sută sînt români, peste 9 la sută maghiari, peste 3 la sută germani, sîrbi și de alte naționalități. Aproximativ 64 la sută din membrii de partid au pînă la 40 de ani, 36 la sută peste 40 de ani, aceasta asigurînd îmbinarea îndelungatei experiențe de viață și muncă a celor vîrstnici cu puterea de muncă și energia caracteristice tineretului.

Numărul organizațiilor de partid a sporit, ajungînd la peste 56 000. În prezent partidul are organizații în toate uzinele, fabricile, șantierele, cooperativele agricole de producție, gospodăriile de stat și stațiunile de mașini și tractoare, în instituții de învățămînt, știință, artă și cultură.

Comitetul Central s-a preocupat sistematic de îmbunătățirea muncii organelor și organizațiilor de partid pentru a asigura creșterea competenței lor în conducerea tuturor domeniilor și ramurilor de activitate. Lucrările recentelor conferințe regionale au scos în evidență participarea intensă a comuniștilor la viața internă de partid, bogata experiență acumulată de organele și organizațiile de partid, maturitatea politico-ideologică și capacitatea lor sporită de organizare și mobilizare a maselor.

Mai puternic decît oricînd în decursul întregii sale istorii de aproape patru decenii și jumătate, PARTIDUL COMUNIST ROMÂN, URMAT CU DEVOTAMENT ȘI ÎNCREDERE NEȚĂRMURITĂ DE ÎNTREGUL POPOR, ÎȘI ÎNDEPLINEȘTE CU CINSTĂ ROLUL DE DETAȘAMENT DE AVANGARDĂ AL CLASEI MUNCITOARE, DE FORȚĂ POLITICĂ CONDUCĂTOARE A SOCIETĂȚII NOASTRE. (Aplauze puternice). CARACTERISTICA FUNDAMENTALĂ A PARTIDULUI NOSTRU ESTE STRÎNSA COEZIUNE A RÎNDURILOR SALE, UNITATEA DE NEZDRUNCINAT ÎN JURUL COMITETULUI SĂU CENTRAL — CHEZĂȘIA DOBÎNDIRII DE NOI VICTORII ÎN LUPTA PENTRU CONSTRUIREA SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI. (Aplauze prelungite).

Tovarăși,

Subliniind succesele pe care le-am obținut în diferite domenii ale construcției de partid, este necesar să ne oprim, totodată, asupra principalelor lipsuri care s-au manifestat în activitatea organelor și organizațiilor de partid. Una din aceste lipsuri constă în faptul că munca pentru îndeplinirea hotărârilor nu este peste tot temeinic organizată, se acordă insuficientă atenție repartizării judicioase a activului, membrilor de partid, pentru cuprinderea tuturor sectoarelor de activitate. Sînt comitete de partid care organizează un control neeficient al îndeplinirii hotărârilor, nu acordă sprijinul cuvenit organizațiilor pe care le conduc. În munca de control nu sînt antrenați totdeauna activiștii cei mai pregătiți din punct de vedere politic și al competenței profesionale, din care cauză controlul devine uneori formal. Unele organe de partid acordă atenție redusă participării tuturor membrilor lor la studierea și dezbaterrea problemelor și îndeosebi la munca pentru îndeplinirea hotărârilor adoptate. De asemenea, este bine să arătăm în fața Congresului că unele organe și organizații de partid folosesc și stimulează insuficient critica și, mai ales, autocritica, lipsindu-se de această încercată metodă de descoperire și înlăturare a lipsurilor, care asigură mersul nostru înainte.

Este necesar să concentrăm atenția asupra acestor lipsuri, pentru ca, desprinzînd concluziile cuvenite, să luăm toate măsurile în vederea lichidării lor. Sîntem convinși că organele și organizațiile de partid dispun de capacitatea necesară, de toate forțele, pentru a ridica întreaga muncă la nivelul marilor sarcini care stau în fața partidului. **(Aplauze).**

Tovarăși,

Partidul nostru comunist este continuatorul celor mai bune tradiții ale luptei de veacuri a poporului român pentru libertate națională și socială, el întruchipează trăsăturile înaintate ale proletariatului, are rădăcini viguroase în mișcarea muncitorească din România.

Cu aproape opt decenii în urmă, Friedrich Engels a dat o înaltă apreciere activității desfășurate de militanții socialiști români care răspîndeau în țară ideile învățaturii marxiste, pregăteau organizarea partidului socialist. În scrisoarea pe care a adresat-o în 1888 socialiștilor români, publicată în revista „Contemporanul“, Engels scria : „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România adoptă, în programul lor, principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit să adune într-un mănunchi de luptători mai pe toți socialiștii din Europa și din America — este vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx“.

În 1893 a fost creat Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, ceea ce a însemnat începutul mișcării politice organizate a clasei muncitoare din țara noastră.

Activitatea desfășurată de mișcarea muncitorească în primele două decenii ale acestui secol pentru revendicările economice și drepturile democratice ale oamenilor muncii, poziția împotriva războiului imperialist au oglindit rolul tot mai important al clasei muncitoare în viața socială a țării, creșterea maturității sale politice.

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a deschis o nouă epocă în istoria omenirii, a dat un puternic avînt mișcării revoluționare din întreaga lume. **(Vii aplauze).**

În țara noastră mișcarea muncitorească a cunoscut între anii 1918—1920 o creștere impetuoasă; a avut loc un val de lupte muncitorești, culminînd cu greva generală din 1920. Creșterea conștiinței revoluționare și a experienței de luptă a proletariatului român au accelerat procesul de clarificare ideologică și politică în mișcarea socialistă. La Congresul din mai 1921, marea majoritate a delegaților a votat pentru transformarea partidului socialist în partid comunist — partid revoluționar al clasei muncitoare care a așezat la baza activității sale învățătura marxist-leninistă. *Aceasta a constituit o cotitură istorică în dezvoltarea mișcării muncitorești din România, în viața poporului român.* **(Aplauze puternice).**

În focul luptei pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste a fost realizat în mai 1944 Frontul Unic Muncitoresc; unitatea de acțiune a clasei muncitoare a avut rolul hotărîtor în înfăptuirea insurecției armate de la 23 August, în lupta revoluționară a oamenilor muncii pentru cucerirea puterii. Unificarea la Congresul din 1948 a Partidului Comunist Român cu Partidul Social-Democrat, pe baza principiilor organizatorice, tactice, politice și ideologice ale marxism-leninismului, a pus capăt sciziunii de peste 20 de ani din mișcarea muncitorească din țara noastră, a asigurat clasei muncitoare, întregului popor, statul major de luptă capabil să rezolve cu succes sarcinile operei istorice de construire a societății socialiste. **(Aplauze).**

Hotărîrea unanimă a Congresului nostru de a schimba denumirea partidului în *Partidul Comunist Român* reflectă dezvoltarea istorică a partidului nostru, corespunde caracteristicilor sale de detașament de avangardă al clasei muncitoare, de conducător politic al poporului **(aplauze îndelungate)**, actualei etape în care se află țara noastră, scopului final al partidului — construirea societății comuniste. **(Aplauze).**

Proiectul noului Statut supus dezbaterii și analizei Congresului sintetizează experiența dobîndită în decursul anilor, ține seama de schimbările petrecute în viața partidului și a societății noastre, de noile condiții istorice și de stadiul actual al luptei pentru desăvîrșirea construcției socialiste. Prevederile sale exprimă creșterea continuă a rolului conducător al partidului în întreaga operă de construcție socialistă, profundul democratism caracteristic activității organelor și organizațiilor sale, caracteristic partidului nostru în general. **(Aplauze).**

Elaborînd proiectul noului Statut, Comitetul Central a preconizat să se renunțe la stagiul de candidat, urmînd ca în viitor primirea să se facă direct în rîndul membrilor de partid.

În ce privește actualii candidați, Comitetul Central propune Congresului ca ei să devină, de la data aprobării noului Statut, membri ai Partidului Comunist Român, indiferent de perioada care le-a mai rămas pînă la expirarea stagiului. De asemenea, propunem ca vechimea în partid a tuturor membrilor de partid care au efectuat stagiul de candidat să se considere de la data la care adunarea generală a organizației de bază a hotărît primirea lor în rîndurile candidaților. **(Aplauze).**

Propunerea cu privire la desființarea stagiului de candidat se bazează pe faptul că în structura societății noastre s-au produs schimbări fundamentale; au fost lichidate clasele exploatatoare; muncitorii, țărani, intelectualii și ceilalți oameni ai muncii, indiferent de naționalitate, muncesc strâns uniți și înfăptuiesc ferm politica partidului; au crescut conștiința politică a maselor populare, nivelul lor general de cunoștințe. Legăturile strânse ale organizațiilor de partid cu masele cele mai largi, bogata lor activitate politico-educativă, faptul că membrii de partid lucrează nemijlocit în rîndul maselor dau posibilitatea organizațiilor noastre de a cunoaște direct, din activitatea practică de zi cu zi, calitățile politice și morale ale celor ce solicită primirea în partid, ceea ce face inutil stagiul de candidat.

Experiența cîștigată de organele și organizațiile noastre în conducerea muncii de primire în partid dă garanția că și în viitor se va asigura primirea în partid a celor mai buni muncitori, țărani, intelectuali, care prin munca, poziția și întreaga lor comportare dovedesc că merită înaltul titlu de membru al Partidului Comunist Român. **(Aplauze).**

În același timp, organele și organizațiile de partid au datoria de a desfășura o intensă muncă de educație partinică, pentru a ajuta pe fiecare comunist să-și îndeplinească în mod exemplar îndatoririle prevăzute în Statut. Comunistul — așa cum cere Statutul — trebuie să se distingă prin energia, pasiunea și devotamentul cu care luptă pentru înfăptuirea politicii partidului, să manifeste un înalt simț de răspundere în îndeplinirea sarcinilor și o grijă deosebită pentru apărarea și întărirea proprietății obștești, să fie model de corectitudine, principialitate și conduită morală în activitatea sa profesională și obștească. Lui trebuie să-i fie proprie atitudinea înaintată a moralei noastre față de familie, de educația copiilor, a tinerei generații, o comportare demnă în întreaga sa activitate socială.

Grija față de membrii de partid și ajutorul acordat acestora pentru a fi, prin întreaga lor viață și muncă, la înălțimea titlului de comunist, trebuie împletită cu exigența față de modul în care ei își îndeplinesc îndatoririle care le revin în înfăptuirea politicii partidului, în respectarea principiilor și moralei comuniste. Prevăzînd măsuri disciplinare împotriva acelor care încalcă aceste principii, Statutul subliniază că sancțiunea are un scop educativ, urmărește preîntîmpinarea abaterilor și îndreptarea celui sancționat.

Excluderea, sancțiunea supremă care se aplică unui comunist, în cazuri deosebit de grave de încălcare a liniei politice, a Statutului partidului, nu trebuie să ducă la îndepărtarea de partid a celui exclus, sau la repercusiuni asupra activității sale profesionale și cetățenești.

În Statut s-a introdus prevederea că organele și organizațiile de partid, pe baza unei analize temeinice pot — din proprie inițiativă sau la cererea celui în cauză — să hotărască ridicarea sancțiunii sau reprimirea celui exclus, dacă acesta dovedește prin toată comportarea sa că a tras concluziile cuvenite din critica și sancțiunea primită, că muncește cu devotament pentru înfăptuirea politicii partidului.

O dată cu aceasta membrul de partid căruia i s-a ridicat sancțiunea sau a fost reprimat în partid este repus în toate drepturile, participă la întreaga activitate a organizației de partid, astfel încît sancțiunea care a

fost îndepărtată nu mai grevează în nici un fel asupra muncii și vieții sale. Considerăm util să subliniem necesitatea ca organele și organizațiile de partid să îmbine răspunderea față de apărarea principiilor și normelor partidului nostru cu grija față de soarta fiecărui membru de partid.

2. Conducerea și munca colectivă – principiul suprem al conducerii de partid

Proiectul noului Statut subliniază că centralismul democratic constituie principiul călăuzitor al organizării și activității partidului. Afirmând necesitatea dezvoltării democrației interne, caracteristică activității partidului nostru, proiectul de Statut prevede dreptul fiecărui membru de partid de a participa activ la dezbaterile și adoptarea hotărârilor, de a-și exprima liber părerea, în cadru organizat, asupra tuturor problemelor politicii partidului. În concepția noastră acest drept reprezintă în același timp și o îndatorire a fiecărui comunist. Dar, o dată adoptate, hotărârile devin obligatorii pentru toți membrii organizației sau organului respectiv de partid, care trebuie să acționeze fără rezerve pentru îndeplinirea lor. Aplicarea consecventă a centralismului democratic, lărgirea continuă a democrației interne, respectarea neabătută a disciplinei de partid întăresc continuu unitatea partidului. *Grija pentru întărirea permanentă a partidului, a unității și coeziunii rândurilor sale constituie îndatorirea supremă a fiecărui comunist. (Aplauze).*

Organele și organizațiile de partid, toți membrii de partid sînt datori să stimuleze în întreaga lor activitate folosirea criticii, factor de seamă în întărirea partidului. Totodată, trebuie să se promoveze spiritul autocritic, recunoașterea în mod deschis a greșelilor proprii, aceasta constituind o cheazășie a îmbunătățirii continue a muncii, o dovadă a forței partidului, a unității indisolubile între partid și mase.

În activitatea Comitetului Central a devenit o practică dezbaterile cu întregul partid a celor mai importante probleme ale politicii sale. Și în viitor va trebui să asigurăm ca principalele probleme ale politicii partidului să fie elaborate cu participarea unui larg activ de partid, să fie supuse dezbaterii comuniștilor, astfel ca ele să reprezinte părerea întregului partid, să corespundă cît mai bine realităților și necesităților țării noastre. (Aplauze).

În proiectul de Statut se subliniază că întreaga activitate a organelor de partid se desfășoară pe baza principiului conducerii și al muncii colective, principiu suprem al conducerii de partid, care asigură funcționarea democratică a partidului, a organelor și organizațiilor sale. Trebuie să veghem ca toate hotărârile să fie rodul muncii colective, al dezbaterii largi, principiale, în cadrul organelor de partid ; *să nu admitem sub nici o formă încălcarea sau știrbirea principiului muncii și al conducerii colective. (Aplauze).* Orice încălcare a acestui principiu duce la izolarea activiștilor de colectivul din care fac parte, la tendințe de subapreciere și substituire de către aceștia a organelor de partid, purtînd în sine surse de greșeli și de hotărâri arbitrate.

În scopul repartizării cît mai judicioase a forțelor partidului, al îndeplinirii în condiții optime a sarcinilor de către fiecare comunist, al asi-

gurării unui control eficient în activitatea de stat de către organele de partid, în proiectul de Statut se prevede că un membru de partid nu poate deține decât o singură funcție de conducere politică ce necesită o activitate permanentă, fie în organele de partid, fie în organele de stat. Aceasta constituie o cerință a conducerii și muncii colective, o expresie a aplicării consecvente a democrației interne de partid. **(Aplauze).**

Îndeplinirea sarcinilor care revin organelor de partid cere o neslăbită grijă pentru îmbunătățirea muncii lor. Trebuie acordată mai multă atenție studierii temeinice a problemelor ce urmează să fie dezbătute, cu participarea tuturor membrilor organului respectiv, a altor activiști de partid și de stat, a celor mai buni specialiști. După adoptarea hotărârilor, un rol esențial are munca pentru îndeplinirea lor, repartizarea comuniștilor corespunzător pregătirii și priceperii fiecăruia, atragerea la realizarea sarcinilor a tuturor membrilor de partid. Totodată trebuie asigurat un control temeinic, folosindu-se asemenea metode dovedite eficace în activitatea noastră cum sînt grupele de control alcătuite din activiști de partid și specialiști din diferite domenii, care să acorde un ajutor practic cît mai competent organelor și organizațiilor de partid.

Unul din factorii de seamă care stau la baza succeselor dobîndite de partidul nostru constă în formarea, în decursul anilor, a zeci de mii de activiști de partid și de stat, oameni cu o bună pregătire politico-ideologică, cu un larg orizont profesional și cultural. Prin munca lor devotată închinată patriei, intereselor celor ce muncesc, cauzei construirii socialismului, activiștii partidului nostru și-au cîștigat în fața întregului popor o binemeritată dragoste și prețuire. **(Aplauze).** Ei întruchipează caracteristicile militantului comunist — strîns legat de mase, purtător înflăcărat al cuvîntului partidului, luptător neobosit pentru continua îmbunătățire a muncii, pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului, pentru fericirea întregului popor. **(Aplauze).**

Marile sarcini care stau în fața noastră cer îmbunătățirea în continuare a muncii de selecționare, promovare și educare a cadrelor, ridicarea de noi activiști de partid și de stat, de lucrători în domeniul economiei, științei și culturii. Organele și organizațiile de partid trebuie să se preocupe îndeaproape de ridicarea conștiinței politice și a nivelului de pregătire profesională ale activiștilor, îmbinînd exigența cu atenția și grija față de oameni. *Trebuie înlăturată orice tendință de subiectivism în aprecierea cadrelor.* Singurul criteriu de judecată a valorii oamenilor, care trebuie să stea la baza politicii de promovare în funcții de răspundere, este capacitatea de a rezolva cu competență sarcinile, verificată în procesul activității practice, aportul adus la aplicarea politicii partidului. Organele de partid trebuie să asigure și în viitor promovarea în munci de conducere a acelor activiști care întrunesc devotamentul față de cauza socialismului, principialitatea, hotărîrea în aplicarea sarcinilor trasate de partid și înalta competență profesională, o temeinică pregătire politico-ideologică; trebuie să se acorde toată atenția promovării, alături de cadrele cu o mai îndelungată experiență, a elementelor tinere, capabile și cu bune perspective de dezvoltare. În acest fel vom asigura ca munca noastră să fie la înălțimea sarcinilor care ne stau în față.

Tovarăși,

După cum se știe, în anii activității ilegale a partidului au lucrat sub directa sa conducere, sau în diferite organizații de masă conduse de partid, mii și mii de revoluționari, care au îndeplinit cu cinste însărcinările date de partid. Comitetul Central al partidului propune Congresului ca membrilor de partid care în anii regimului burghezo-moșieresc au desfășurat activitate permanentă în mișcarea revoluționară fără a fi fost atunci membri de partid și au avut o comportare demnă în fața dușmanului de clasă să li se acorde vechimea în partid din momentul intrării lor în mișcarea revoluționară. **(Vii aplauze).**

De asemenea, ținând seama că partidul nostru este rezultatul unirii partidului comunist cu partidul social-democrat, membrilor de partid care au făcut parte din fostul partid social-democrat și din cel socialist în anii regimului burghezo-moșieresc propunem să li se recunoască vechimea în partid de la data înscrierii lor în aceste partide. **(Aplauze).**

Ne exprimăm convingerea că Congresul va adopta propunerea pe care o facem, subliniind astfel prețuirea pe care partidul nostru, poporul, o dau tuturor celor ce au luptat în ilegalitate, au contribuit la eliberarea țării, la cucerirea puterii de către clasa muncitoare, la construcția socialismului. **(Aplauze).**

Partidul nostru dă o înaltă apreciere activiștilor care, de-a lungul a zeci de ani, au desfășurat o muncă eroică, plină de abnegație pentru triumful ideilor comuniste, pentru fericirea poporului. Mulți dintre acești activiști sînt astăzi la o vîrstă înaintată, au capacități reduse de muncă și nu mai pot desfășura o activitate permanentă. Înconjurîndu-i cu toată grija, căldura și stima, organele și organizațiile de partid au datoriat de a le asigura condiții corespunzătoare de viață și de muncă, pentru folosirea bogatei lor experiențe, astfel ca acești tovarăși să-și poată aduce în continuare aportul, pe măsura puterii lor, la cauza socialismului. **(Aplauze prelungite).**

★

Tovarăși,

Organizațiile de masă și obștești au un rol deosebit în viața societății noastre ; ele contribuie la dezvoltarea și întărirea legăturii partidului cu clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea și ceilalți oameni ai muncii, la mobilizarea acestora la îndeplinirea politicii partidului, asigură largă participare a celor ce muncesc la viața politică, economică, socială și culturală a țării.

Conducerea politică a organizațiilor de masă și obștești constituie una din laturile importante ale activității organelor și organizațiilor de partid. Membrii de partid care lucrează în organizațiile de masă au datoriat să vegheze la desfășurarea democratică a activității acestora, să militeze ca ele să-și aducă întreaga contribuție la realizarea politicii partidului de înflorire și dezvoltare a patriei.

Sindicatelor, cea mai largă organizație a clasei muncitoare din țara noastră, numărînd aproape 4 000 000 de membri, trebuie să desfășoare o

muncă susținută pentru mai buna organizare a întrecerii socialiste, să mobilizeze mai larg oamenii muncii la îndeplinirea obiectivelor planului de stat, la exercitarea controlului obștesc. Ele au datoria să se preocupe permanent de îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale celor ce muncesc. Sindicatele trebuie să acorde o atenție deosebită răspîndirii cunoștințelor tehnice și economice, activității politico-educative de masă pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii.

Organizația revoluționară a tineretului din patria noastră — *Uniunea Tineretului Comunist* — cuprinzînd în rîndurile sale aproape 2 200 000 de membri desfășoară o bogată activitate de educare a tineretului, îndeplinindu-și rolul de ajutor credincios al partidului.

Formarea tinerei generații de constructori ai socialismului și comunismului constituie una din preocupările centrale, o îndatorire de onoare a întregului partid. **(Aplauze)**. De aceea, în proiectul de Statut al partidului se subliniază obligația organizațiilor de partid de a asigura conducerea și îndrumarea permanentă, precum și controlul sistematic al organizațiilor Uniunii Tineretului Comunist.

Uniunea Tineretului Comunist va trebui să pună în continuare în centrul activității sale educarea tineretului în spiritul dragostei față de muncă, al înaltei răspunderi față de îndatoririle sociale, al devotamentului nemărginit față de patria socialistă și partidul comunist, al internaționalismului proletar ; să militeze pentru promovarea în rîndurile tineretului a trăsăturilor moralei înaintate.

Socialismul a deschis tineretului nostru perspectivele afirmării elanului și entuziasmului său, i-a creat condiții optime de dezvoltare multilaterală. Fără îndoială că tineretul va răspunde și în viitor acestor condiții printr-o muncă perseverentă de pregătire și lărgire a orizontului de cunoștințe, prin participarea activă, alături de întregul popor, la opera de desăvîrșire a construcției socialiste. **(Aplauze)**.

Femeile, reprezentînd peste jumătate din populația țării, constituie un factor de seamă în viața economică, politică și culturală a societății noastre. Organele și organizațiile de partid sînt datorate să se preocupe în mai mare măsură de promovarea femeilor în munci de răspundere de partid, de stat, în toate domeniile de activitate, să îmbunătățească îndrumarea comitetelor și comisiilor de femei pentru a asigura participarea tot mai activă a femeilor la munca educativă, culturală și social-gospodărească, la munca întregului popor pentru înfăptuirea politicii partidului. **(Aplauze)**.

În cadrul dezbaterilor proiectului de Statut al Partidului Comunist Român în organizațiile de partid și în presa de partid, comuniștii au făcut numeroase propuneri cu privire la munca organelor și organizațiilor de partid, dovedind grija și preocuparea lor deosebită pentru întărirea partidului, pentru îmbunătățirea activității sale.

Aplicarea în viață a noului Statut va duce la întărirea continuă a partidului, a unității sale, la creșterea forței lui politico-organizatorice, a rolului său conducător în opera de desăvîrșire a construcției socialiste. **(Aplauze)**.

3. Activitatea internațională a partidului

Tovarăși,

În anii care au trecut de la Congresul precedent, partidul nostru și-a dezvoltat legăturile de colaborare cu partidele comuniste și muncitorești în spiritul internaționalismului proletar. Am avut convorbiri, schimburi de vizite și de experiență cu partidele comuniste și muncitorești din toate țările socialiste și cu numeroase partide din țările capitaliste. Întîlnirile și schimburile de vederi au contribuit la mai buna cunoaștere reciprocă și la întărirea unității noastre frățești. **(Aplauze puternice).**

După cum este cunoscut, în ultimii ani în mișcarea comunistă și muncitorească mondială au apărut deosebiri de vederi asupra unor probleme fundamentale ale dezvoltării sociale contemporane, ale liniei generale a mișcării comuniste, cît și asupra normelor de relații dintre partidele comuniste.

În diversitatea de condiții în care activează partidele comuniste și muncitorești — determinată de nivelul dezvoltării social-economice, de particularitățile istorice și naționale ale țărilor lor — este firesc să apară atît păreri deosebite asupra căilor cuceririi puterii politice și problemelor construcției socialiste, cît și o mare varietate a formelor și metodelor de acțiune. Modul de soluționare de către fiecare partid a sarcinilor sale nu poate constitui subiect de dispută ; este dreptul exclusiv al fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia politică, formele și metodele de activitate, de a-și stabili obiectivele, aplicînd creator adevărurile generale ale marxism-leninismului la condițiile concrete ale țării sale, aducîndu-și astfel contribuția la îmbogățirea tezaurului comun de gîndire și experiență revoluționară. **(Aplauze prelungite).**

Pot, de asemenea, să apară deosebiri de vederi și de interpretare cu privire la problemele mișcării revoluționare internaționale, la fenomenele dezvoltării sociale contemporane. Desigur, este necesar ca partidele comuniste, analizînd aceste probleme, să-și expună punctul de vedere asupra lor. Așa cum se subliniază în Declarația plenarei lărgite a Comitetului Central din aprilie 1964, partidul nostru consideră că dezbaterea acestor probleme trebuie să se desfășoare în mod principial, tovarășesc, pornindu-se de la concepția noastră comună despre lume și viață — marxism-leninismul — și depunîndu-se cu răbdare și perseverență eforturi pentru apropierea și înțelegerea reciprocă, pentru realizarea unității în problemele fundamentale ale luptei împotriva imperialismului, pentru pace, pentru victoria cauzei socialismului. **(Aplauze îndelungate).**

Esențial pentru realizarea și întărirea acestei unități este respectarea consecventă a normelor de bază ale raporturilor dintre partide, a principiilor independenței, egalității în drepturi și neamestecului în treburile interne ale altor partide. **(Aplauze).** De cea mai mare însemnătate este dezvoltarea relațiilor de încredere, stimă și respect reciproc între partide, orice problemă de interes comun discutîndu-se nemișlocit de la partid la partid, de la conducere la conducere, în mod sincer, tovarășesc. **(Aplauze).**

Partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste le revine răspunderea de a asigura coeziunea sistemului mondial socialist, dezvoltarea

tarea continuă a prieteniei și colaborării frățești dintre aceste țări, de a nu admite extinderea divergențelor dintre partide asupra relațiilor dintre state. Cu cât principiile internaționalismului proletar își vor găsi o mai deplină întrupare în relațiile dintre țările socialiste, cu atât mai puternic se va demonstra superioritatea acestor relații asupra relațiilor din lumea capitalistă — caracterizate prin inegalitate, încălcarea suveranității și independenței naționale — cu atât mai mult va spori forța de atracție a socialismului pe arena internațională. **(Aplauze puternice).**

Epoca noastră a pus în fața partidelor comuniste sarcini de imensă răspundere, a căror îndeplinire impune unitatea mișcării comuniste sub steagul marelui marxism-leninismului. Avem convingerea de nezdruccinat că ceea ce unește partidele comuniste — ideologia comună, unitatea de țeluri și interese, lupta comună, misiunea istorică unică — reprezintă esențialul și trebuie să precumpănească asupra oricăror deosebiri de vederi. **(Aplauze puternice).**

După cum se arată în Declarația din 1960 a partidelor comuniste și muncitorești, grija pentru întărirea permanentă a unității mișcării comuniste internaționale este suprema îndatorire internaționalistă a fiecărui partid marxist-leninist. *Corespunzător acestei îndatoriri, Partidul Comunist Român a depus toate eforturile și va milita neobosit și în viitor pentru a-și aduce contribuția la apărarea și întărirea unității partidelor comuniste și muncitorești, a coeziunii țărilor sistemului socialist mondial, în numele intereselor fundamentale ale marelui noastre cauze — victoria socialismului și păcii în lumea întreagă.* **(Aplauze îndelungate, urale).**

4. Munca ideologică a partidului, dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor

Tovarăși,

Ca urmare a transformărilor care au avut loc în viața materială a societății, precum și a muncii ideologice și politico-educative desfășurate de partid, s-au produs mari schimbări în profilul spiritual al oamenilor muncii. Ideile socialismului științific au pătruns adânc în conștiința maselor; obiectivele politicii partidului sînt pe deplin împărtășite de întregul popor, care muncește cu elan și convingere pentru înfăptuirea lor. Devotamentul față de cauza socialismului, avîntul în muncă, energia și abnegația în îndeplinirea sarcinilor, înaltul spirit de răspundere față de îndatoririle sociale, activa participare la rezolvarea problemelor obștești, frăția indestructibilă dintre oamenii muncii de diferite naționalități au devenit trăsături caracteristice ale constructorilor societății noastre socialiste. **(Aplauze).**

În perioada la care se referă raportul, s-a dezvoltat continuu învățămîntul de partid — factor important de răspîndire a cunoștințelor politice și ideologice — numărul cursanților, membri și nemembri de partid, ajungînd la peste un milion și jumătate. Organizațiile de partid dispun de peste 40 000 lectori și propagandiști, cea mai mare parte a lor fiind din

rîndul activiștilor de partid, de stat, din economie, cu o bună pregătire politică, ideologică și de cultură generală; valoroși oameni de știință și cultură participă activ la propagarea marxism-leninismului, la munca politico-ideologică desfășurată de partid. Aproape 240 000 de intelectuali — cadre didactice, cercetători științifici, artiști, scriitori, medici și alții — au studiat în ultimul an în învățămîntul ideologic.

Un mare rol în educarea tinerei generații în spiritul ideilor socialismului îl are predarea științelor sociale în școli și universități, precum și învățămîntul politic U.T.M. — care a cuprins peste un milion de tineri de la orașe și sate.

În cadrul învățămîntului de partid au fost organizate forme de studiu mai variate, potrivit preocupărilor și pregătirii diferitelor categorii de oameni ai muncii, a luat extindere studierea problemelor economice, a problemelor de economie concretă industrială și agrară și a problemelor vieții de partid.

În ridicarea nivelului activității ideologice un rol hotărîtor l-a avut dezbaterile de către comuniști a documentelor de partid privind unele probleme de bază ale politicii interne și internaționale, ale mișcării comuniste contemporane.

Au apărut manuale proprii de economie politică, materialism dialectic, socialism științific, de construcție economică, potrivit indicației Congresului al VIII-lea, consacrate studierii în lumina învățăturii marxist-leniniste a realităților țării noastre, a experienței și modului în care partidul a rezolvat și rezolvă problemele revoluției și construcției socialiste. Totodată, au fost întocmite lucrări de sinteză în domeniul istoriei patriei, economiei, al istoriei gîndirii sociale din țara noastră, culegeri de studii pe probleme teoretice actuale. Continuîndu-se această activitate, este necesar să se concentreze eforturile cercetătorilor și cadrelor didactice din domeniul științelor sociale, economiști, filozofi și alții, în direcția îmbunătățirii acestor manuale și elaborării de noi lucrări care să contribuie la generalizarea experienței construcției socialiste, la valorificarea a tot ce este progresist în istoria gîndirii social-politice din țara noastră.

În activitatea sa în domeniul ideologiei și culturii, partidul nostru se călăuzește de ideea lui Lenin că nu e suficientă însușirea lozincilor și concluziilor științei comuniste, ci este necesară însușirea totalității de cunoștințe a căror consecință este comunismul însuși. În această privință un rol uriaș îl are școala, iar, alături de ea, așezămintele culturale, teatrul, cinematografia, radioul și televiziunea, presa și cartea.

Întreaga activitate ideologică a contribuit la însușirea liniei politice a partidului de către membrii de partid și masele largi ale oamenilor muncii, la o mai bună pregătire a activului nostru de partid, la creșterea capacității partidului de a rezolva sarcinile construcției socialiste, la întărirea unității politico-organizatorice a partidului și a coeziunii în jurul său a întregului popor. (Aplauze).

Pentru a îmbunătăți și mai mult munca în acest domeniu, considerăm că este necesar să ne oprim și asupra unor lipsuri care s-au manifestat în activitatea ideologică și politico-educativă.

Propaganda reflectă încă insuficient schimbările petrecute în țara noastră și în viața internațională, bogata experiență a partidului acumulată în munca practică de construire a socialismului, nu studiază și nu

generalizează în măsura necesară această experiență. Se întâlnesc deseori în activitatea ideologică tendințe de a înlocui analiza științifică a fenomenelor sociale actuale cu repetarea mecanică a unor teze depășite sau infirmate de viață, aprecieri simpliste care nu sînt de natură să ajute la înțelegerea complexității problemelor, a factorilor care acționează în societatea contemporană. Manifestările de schematism, șablonul, transformarea în canoane a ideilor vii ale învățăturii noastre ca și exprimarea acestor idei într-o formă neatractivă, inaccesibilă, frînează gîndirea creatoare, sărăcesc conținutul propagandei, slăbesc forța ei de convingere și de influențare.

În învățămîntul de partid studiul problemelor teoretice este insuficient legat de sarcinile concrete și preocupările organizațiilor de partid, din care cauză, adesea, propaganda are o eficiență scăzută, ajută insuficient pe comuniști în activitatea lor practică.

Nu peste tot se dă atenția necesară educării noilor membri de partid, înarmării lor cu cunoașterea principiilor organizatorice ale partidului, a activității sale practice. Este necesar de subliniat că nu toate organele și organizațiile de partid acordă atenția necesară activității politico-ideologice, pentru a asigura participarea la această activitate a celor mai buni activiști.

Organizațiile de partid dispun de toate forțele și mijloacele necesare pentru înlăturarea neajunsurilor din acest domeniu, pentru ridicarea activității ideologice și de propagandă la nivelul cerințelor actuale. **(Aplauze).**

Sarcina principală a activității politico-ideologice este de a asigura înarmarea membrilor de partid și a maselor largi cu ideile marxism-leninismului, cu linia politică a partidului în problemele interne și internaționale, în vederea mobilizării lor la realizarea îndatoririlor ce le revin în opera de construire a socialismului. Este de asemenea necesar să se acorde toată atenția educării membrilor de partid în spiritul tradițiilor glorioase ale partidului nostru, ale clasei muncitoare, tradițiilor de luptă ale poporului, în spiritul devotamentului neprecupețit față de partid, față de cauza construirii socialismului. **(Aplauze).**

Punînd permanent în centrul activității lor munca de ridicare a nivelului ideologic al comuniștilor, organele și organizațiile de partid trebuie să acorde o mai mare atenție organizării studierii celor mai actuale probleme teoretice de către activul de partid. Ridicarea nivelului ideologic și de pregătire generală a cadrelor trebuie să ajute la o mai bună înțelegere a desfășurării evenimentelor, a cursului dezvoltării societății omenești, să înlesnească rezolvarea problemelor practice ale construirii socialismului. Aceasta va asigura creșterea contribuției activului de partid la elaborarea planurilor noastre de dezvoltare economică, a liniei politice a partidului în deplină concordanță cu cerințele obiective ale progresului țării și cu interesele poporului, la întreaga activitate politico-organizatorică de edificare a noii societăți.

Marxismul este o știință vie, care se dezvoltă și se îmbogățește neconținut, sintetizînd experiența istorică și concluziile dezvoltării sociale. Elaborînd această învățătură, ale cărei adevăruri fundamentale sînt strălucit confirmate de viață, clasicii marxismului nu puteau să dea răspunsuri definitive tuturor problemelor pe care le-a ridicat evoluția ulterioară a

societății. Trăind într-o altă epocă, ei nu puteau să dea soluții problemelor concrete apărute ca urmare a victoriei socialismului într-un șir de țări, să analizeze formele și metodele construcției socialiste în toată varietatea lor, problemele relațiilor dintre statele socialiste. Studiarea și rezolvarea acestor probleme este o îndatorire a fiecărui partid marxist-leninist, care-și aduce astfel contribuția la îmbogățirea experienței comune a mișcării noastre. (Aplauze).

În repetate rînduri clasicii marxism-leninismului au subliniat că teoria noastră nu este o dogmă, ci o călăuză în acțiune, că este necesară prelucrarea de sine stătătoare a teoriei, deoarece ea nu dă decît principii călăuzitoare, care se aplică în mod diferit de la țară la țară. „Noi — scria Lenin — nu privim de loc teoria lui Marx ca ceva finit și intangibil ; dimpotrivă, sîntem convinși că ea a pus numai piatra unghiulară a științei pe care socialiștii trebuie s-o ducă mai departe în toate direcțiile, dacă ei nu vor să rămînă în urma vieții“.

Rezolvarea cu succes a marilor sarcini ce ne stau în față impune ca o dată cu concentrarea eforturilor pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale a societății să acordăm atenție tot mai mare activității ideologice, elaborării teoretice a problemelor dezvoltării societății noastre, să asigurăm o unitate strînsă între munca ideologică-teoretică și practica construcției socialiste. În același timp activitatea practică trebuie să se bazeze pe tot ce știința a creat mai valoros în toate domeniile. Această sarcină deosebit de importantă nu poate fi rezolvată însă numai de tovarășii care lucrează în domeniul propagandei sau al științelor sociale. Elaborarea problemelor teoretice, generalizarea practicii construcției socialiste trebuie să fie rodul gîndirii colective a activului de partid din toate sectoarele, a organelor de conducere ale partidului. (Aplauze).

Activitatea noastră teoretică ar trebui concentrată în primul rînd asupra problemelor de cea mai mare actualitate, cum ar fi : rolul partidului în perioada desăvîrșirii construcției socialiste, rolul statului și evoluția funcțiilor lui, democrația socialistă și căile dezvoltării ei, dezvoltarea națiunii în socialism, legile obiective și acțiunea lor în societatea noastră, dezvoltarea și rolul conștiinței socialiste, problemele revoluției tehnico-științifice, problema industrializării socialiste a țării, problema agrară și rolul agriculturii în economia țării noastre, cointeresarea materială și formele de retribuire a muncii, problemele organizării relațiilor între țările socialiste, dezvoltarea sistemului mondial socialist.

Iată numai cîteva probleme care trebuie să fie studiate cu cea mai mare atenție în lumina concepției noastre despre lume și viață. Desigur, sfera preocupărilor teoretice este mult mai largă. Merită să subliniem însemnătatea pe care o are pentru înțelegerea problemelor generale ale lumii contemporane analiza fenomenelor noi, caracteristice lumii capitaliste, aspectele actuale ale contradicțiilor sistemului capitalist, ale adîncirii crizei sale generale. Această analiză va contribui în același timp la combaterea teoriilor burgheze apologetice, la demonstrarea superiorității ideologiei socialiste, singura în măsură de a descifra sensul dezvoltării istorice și de a dezvălui forțele motrice ale progresului social.

Generalizarea fenomenelor noi apărute în dezvoltarea societății, stimularea muncii creatoare în domeniul teoriei presupun totodată o grijă

neobosită pentru puritatea ideologiei noastre marxist-leniniste, împotriva deformărilor reformiste, revizioniste, dogmatice sau de orice altă natură.

O cerință principală pentru adâncirea permanentă a cunoașterii științifice, pentru dezvoltarea gândirii teoretice din țara noastră este desfășurarea unor largi dezbateri, schimburi și confruntări de opinii, pe temelia concepției despre lume a proletariatului, ostilă închistării și rigidității în gândire și care ne învață că toate fenomenele vieții sociale trebuie privite ca un proces în continuă transformare și dezvoltare.

În acești ani au fost elaborate o serie de lucrări importante în domeniul istoriei patriei. Continuându-se această activitate de deosebită însemnătate, trebuie aprofundate de pe pozițiile materialismului istoric cele mai importante etape și evenimente din istoria țării și a poporului român, oglindindu-se faptele în mod obiectiv, în deplină conformitate cu realitatea.

O sarcină actuală este elaborarea Istoriei Partidului — operă care, pornind de la începuturile mișcării muncitorești din România, să prezinte întregul drum de luptă al clasei muncitoare, al Partidului Comunist Român — organizatorul și conducătorul luptei pentru eliberarea socială și națională a poporului — în strinsă legătură cu realitățile politice, economice și sociale ale fiecărei etape de dezvoltare a țării noastre. În același timp, în aprecierea activității partidului din anii ilegalității trebuie să se țină seama de împrejurările grele în care el a fost nevoit să activeze, de influența pe care a exercitat-o prezența în conducerea sa a unor elemente oportuniste, sectare, străine de clasa muncitoare și de poporul nostru, cât și de înrîurirea exercitată de unele fenomene negative din mișcarea comunistă și muncitorească internațională din acea vreme. Trebuie analizate în spirit critic hotărârile congreselor și alte documente de partid din perioada respectivă, care, reflectând aceste stări de lucruri, cuprind idei și teze greșite într-o serie de aspecte importante ale tacticii și strategiei partidului, ale problemei agrare, naționale și altele. Redând lupta eroică desfășurată de comuniști, istoria partidului va constitui un puternic mijloc de educare a membrilor partidului, a tinerei generații, a întregului popor în spiritul glorioaselor tradiții ale mișcării revoluționare din țara noastră, ale Partidului Comunist Român, conducătorul încercat al luptei pentru libertatea și fericirea patriei și poporului nostru. **(Aplauze).**

O sarcină de mare însemnătate a activității partidului este intensificarea muncii politice de masă pentru formarea omului nou, însuflețit de idealurile nobile ale socialismului, de principiile moralei comuniste, cu un larg orizont cultural. În această muncă un rol important revine organizațiilor de masă și obștești, instituțiilor de artă și cultură care trebuie să-și îmbunătățească activitatea educativă, folosind mai eficient baza materială de care dispun.

În condițiile dezvoltării democrației socialiste crește tot mai mult rolul formelor obștești de influențare a maselor în scopul respectării normelor de conviețuire socială. Având în vedere că sub diferite aspecte continuă să se manifeste unele deprinderi și obiceiuri, rămășițe ale mentalității din trecut, influențe ale ideologiei burgheze, care pătrund pe diverse căi și din afară, este necesară păstrarea vigilenței ideologice și o atitudine combativă împotriva unor astfel de manifestări. Combaterea

acestora trebuie să se bazeze pe o largă muncă politico-educativă, să constituie una din preocupările permanente ale organelor și organizațiilor de partid.

Presa, radioul și televiziunea și-au câștigat prețuirea celor mai largi mase. Militând activ pentru înfăptuirea politicii partidului, presa, și în primul rând „Scînteia”, tratează în paginile ei probleme multiple ale construcției socialiste și vieții internaționale contemporane. Îmbunătățindu-și continuu activitatea, și pe viitor cea mai de seamă îndatorire a presei, preocuparea ei centrală trebuie să fie reflectarea politicii interne și externe a partidului, a muncii eroice a poporului nostru pentru construirea noii orînduirii. Tribună a experienței înaintate, promotor activ a tot ce este nou și avansat, presa trebuie să practice sistematic în paginile ei largi schimburi de opinii în problemele activității de partid, ale construcției de stat, economice, cultural-educative ca și în alte probleme de interes obștesc.

Este necesar să se analizeze în paginile presei în mod critic lipsurile și neajunsurile ce se manifestă în diferite sectoare ale activității noastre, să se dezvăluie cauzele acestora, arătîndu-se căile pentru înlăturarea lor. Dezbaterile din presă să se desfășoare în spirit constructiv, de principialitate comunistă, mărîndu-se continua îmbunătățire a muncii.

Prin sfera lor mare de pătrundere, radioul și televiziunea au importante sarcini în răspîndirea politicii partidului în mase, în educarea acestora în spiritul patriotismului și al internaționalismului socialist, în promovarea valorilor culturii noastre naționale și ale culturii universale. Radioteleviziunea trebuie să realizeze o continuă îmbogățire și îmbunătățire calitativă a emisiunilor, o mai mare varietate a temelor care să îmbrățișeze toate aspectele vieții sociale, precum și perfecționarea mijloacelor de prezentare. Ea trebuie să manifeste o exigență sporită în alcătuirea programelor, prezentînd opere de literatură, teatru, cinematografie cu un profund conținut social, spectacole și emisiuni muzicale de înaltă ținută artistică, aducîndu-și contribuția la lărgirea orizontului politic și cultural al maselor, la formarea gustului estetic și la satisfacerea cerințelor lor de frumos.

Tovarăși,

În anii orînduirii socialiste literatura și arta au cunoscut o continuă înflorire; au fost făurite numeroase opere de valoare, care, exprimînd în mod artistic viața bogată și munca avîntată a poporului, aduc o contribuție de seamă la dezvoltarea culturii țării, la formarea conștiinței socialiste a omului nou. Creația oamenilor de litere și artă, care continuă tradițiile progresiste ale culturii românești, a îmbogățit patrimoniul spiritual al poporului, bucurîndu-se de prețuirea partidului, a tuturor oamenilor muncii. Scriitorii, artiștii plastici, compozitorii, arhitecții, oamenii de teatru și cinematografie, criticii, vîrstnici și tineri, fără deosebire de naționalitate, sînt participanți activi, alături de întregul popor, la opera de construire a societății socialiste.

Istoria arată că marii oameni de cultură, adevărații artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat și însuflit în lupta pentru o viață mai bună, pentru progres social.

Cu atît mai mult creatorii de artă ai societăţii socialiste trebuie să se identifice cu aspiraţiile celor ce muncesc, să slujească ţelul măreţ al făuririi unei vieţi tot mai fericite pentru întregul popor. **(Aplauze).**

Avem o ţară frumoasă şi bogată, un popor harnic şi cutezător, care timp de peste două milenii, în ani grei de restrişte, înfrăţit cu codrii, râurile şi văile şi-a apărât glia, iar acum, sub conducerea partidului, îşi zideşte o viaţă nouă. **(Aplauze puternice).**

Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogăţiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă şi cultură tot ceea ce pot crea mai frumos şi mai bun. Desigur, se poate şi este necesar să se creeze în diferite forme şi stiluri. Putem spune creatorilor de artă : alegeţi tot ceea ce credeţi că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redaţi realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură şi muzică, cîntaţi patria şi poporul nostru minunat, pe cei ce şi-au închinat întreaga viaţă înfloririi României. **(Aplauze îndelungate).**

Sînt multe momente importante din istoria patriei noastre, din munca tumultuoasă a poporului pentru edificarea noii societăţi, care nu şi-au găsit încă oglindirea deplină în operele literar-artistice. Abordînd în toată amploarea şi măreţia, cu înaltă măiestrie artistică, tema eliberării poporului, a profundelor prefaceri revoluţionare din România, a relaţiilor sociale şi a vieţii spirituale a oamenilor, reflectînd optimismul şi vigoarea poporului, talentaţii noştri creatori pot făuri opere care să rămîna în patrimoniul culturii naţionale şi universale. Oglindind politica şi activitatea partidului închinată înfloririi patriei, bunăstării poporului, fericirii omului, creaţia literar-artistică e necesar să fie pătrunsă de un profund umanism socialist.

Artei şi literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire şi perfecţionare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturată orice tendinţă de exclusivism sau rigiditate manifestată în acest domeniu. Esenţial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-şi individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conţinutul operei sale, să urmărească ca ea să-şi găsească drum larg spre mintea şi inima poporului. **(Aplauze).**

Pentru dezvoltarea continuă a artei şi culturii din patria noastră este necesară dezbaterea principială, liberă, la care să participe toţi oamenii de artă, a problemelor de creaţie, de teoria şi istoria artei, pe baza concepţiei noastre despre lume şi societate.

Critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creaţie, fără pretenţia de a da soluţii obligatorii cu privire la forma şi stilul lucrărilor artistice, să ia poziţie faţă de manifestările negative şi să promoveze operele care exprimă realităţile şi ideile înaintate ale societăţii noastre. Totodată, ea trebuie să contribuie la educarea estetică a oamenilor muncii, la formarea gustului public.

Progresul culturii socialiste se bazează pe cunoaşterea şi însuşirea a tot ce are mai înaintat arta şi cultura mondială, pe dezvoltarea largă a schimbului de valori spirituale între popoare. Este de aceea necesar să fie intensificate legăturile de colaborare cu oamenii de cultură şi artă din ţările socialiste, cît şi din celelalte ţări, asigurate condiţii pentru un contact permanent cu viaţa culturală contemporană, pentru manifestarea tot

mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale. Aceasta nu presupune însă atitudine necritică față de tot ce vine din străinătate, ci dimpotrivă, impune spirit de discernămint, o judecată proprie în aprecierea creației artistice și a operelor de artă.

Vasta activitate desfășurată pentru propășirea patriei, pentru înflorirea artei și culturii creează oamenilor de litere și artă largi posibilități de manifestare a talentului și forței lor creatoare, de făurire a noi opere de valoare care să îmbogățească tezaurul cultural al țării, să contribuie la satisfacerea necesităților spirituale ale oamenilor muncii.

V.

ROMÂNIA, FACTOR ACTIV ÎN LUPTA PENTRU TRIUMFUL CAUZEI PĂCII ȘI SOCIALISMULUI

Tovarăși,

Schimbările revoluționare petrecute în lume, desfășurarea vieții internaționale se caracterizează prin creșterea forțelor mondiale ale socialismului, care determină din ce în ce mai mult cursul întregii evoluții a societății, prin continuarea procesului de destrămare a sistemului colonial, sporirea rolului noilor state independente, prin amploarea crescândă a luptelor clasei muncitoare, a mișcărilor democratice, pentru progres social. Forțe uriașe, cum nu a mai cunoscut istoria, se ridică pe toate continentele la luptă tot mai hotărâtă împotriva politicii agresive a imperialismului, pentru apărarea păcii. **(Aplauze puternice).**

Succesele țărilor socialiste, importantele progrese realizate în dezvoltarea economiei și în domeniul tehnico-științific, în înflorirea culturii și ridicarea nivelului de trai al poporului, întăresc forța sistemului mondial socialist și influența socialismului în lume, constituie un factor mobilizator în lupta oamenilor muncii din țările capitaliste pentru transformarea revoluționară a societății.

Permiteți-mi, tovarăși, ca de la tribuna Congresului să adresez un cald salut comunist partidelor frățesti din țările socialiste care conduc opera istorică de construire a societății socialiste și comuniste! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În acești ani au crescut rîndurile partidelor comuniste și muncitorești, care cuprind în prezent peste 43 milioane de membri. Ele au acumulat o uriașă experiență politico-organizatorică, s-au maturizat din punct de vedere ideologic și se află în primele rînduri ale luptei masei muncitoare pentru interesele lor vitale. Partidele comuniste au devenit o forță uriașă și exercită o influență sporită asupra vieții politice din țările lor.

Transmitem un salut frățesc partidelor comuniste și muncitorești din lumea capitalistă, care stau în fruntea luptei împotriva exploatării și asupririi și care în multe țări activează în condițiile grele ale ilegalității, înfruntă prigoana și teroarea, ținînd sus steagul independenței naționale, al eliberării sociale a celor ce muncesc! **(Aplauze puternice).**

Desfășurarea luptei de eliberare națională dă lovituri tot mai puternice putredului sistem colonial ; pe harta politică a lumii, pe locurile vechilor imperii coloniale apar noi state independente.

Țările care și-au câștigat recent libertatea își intensifică lupta împotriva noilor forme ale colonialismului, pentru apărarea și consolidarea independenței lor naționale. Într-un șir de noi state se înfăptuiesc programe de naționalizări și reforme agrare, se adoptă măsuri economice, sociale și politice cu caracter progresist, în direcția unei dezvoltări socialiste.

Mișcarea de eliberare a popoarelor are ca sprijin firesc forțele socialismului, țările socialiste, clasa muncitoare internațională în frunte cu partidele comuniste — victoriile ei sînt indisolubil legate de schimbările intervenite în raportul de forțe pe plan mondial în favoarea socialismului, de colaborare cu țările socialiste.

La rîndul lor, mișcarea de eliberare, noile state independente constituie un aliat de nădejde al socialismului, joacă un important rol în viața internațională, manifestîndu-se ca o forță antiimperialistă activă, un factor puternic de promovare a ideilor păcii, libertății și independenței popoarelor.

Ne exprimăm deplina solidaritate cu popoarele care luptă pentru cucerirea și consolidarea independenței naționale, pentru pace și progres social ! (Aplauze îndelungate).

Una din caracteristicile dezvoltării societății contemporane este adîncirea crizei generale a sistemului capitalist. Creșterea atotputerniciei marilor monopoluri în întreaga viață socială ascute contradicțiile inerente capitalismului, atît pe plan național cît și internațional.

În țările capitaliste se intensifică lupta oamenilor muncii în frunte cu clasa muncitoare împotriva exploatării, pentru revendicări economice și politice, păături sociale largi, cercuri democratice, personalități ale vieții publice iau poziție activă împotriva politicii antipopulare a monopolurilor, pentru apărarea libertăților și drepturilor democratice.

Datorită politicii țărilor imperialiste de exploatare sub diferite forme a popoarelor, se adîncește prăpastia dintre țările capitaliste înaintate economic și țările slab dezvoltate, continuă să existe în lume vaste zone ale foametei, sărăciei și inculturii.

În lupta pentru piețe de desfacere, pentru surse de materii prime și sfere de influență, pentru menținerea și acapărarea de poziții dominante asupra altor popoare, contradicțiile interimperialiste devin tot mai profunde.

Forțele agresive ale imperialismului se opun procesului de transformare social-politică a lumii, atentează la independența și suveranitatea popoarelor, recurg la represiuni colonialiste și intervenții armate deschise, periclitînd pacea mondială.

Agresiunea Statelor Unite ale Americii în Vietnam, angajarea forțelor armate americane în operațiile de război împotriva mișcării patriotice de eliberare din Vietnamul de sud și bombardarea sistematică a teritoriului Republicii Democrate Vietnam au produs o mare îngrijorare și, totodată, protestul tuturor popoarelor iubitoare de pace. Intervenția imperialismului american în Republica Dominicană este încă o manifestare a politicii de amestec în treburile interne ale unui stat suveran.

Poporul român, condamnând cu toată hotărîrea intervenția imperialistă în Vietnam, și-a exprimat și își exprimă deplina solidaritate cu cauza dreaptă a poporului vietnamez. **(Aplauze puternice)**. România cere cu hotărîre încetarea intervenției americane în Vietnam și retragerea tuturor trupelor străine; poporul vietnamez să fie lăsat să-și rezolve singur treburile interne. Țara noastră a acordat și va continua să acorde sprijin poporului vietnamez în lupta sa eroică. **(Aplauze îndelungate)**.

Ce ecou pot găsi și cum pot fi crezute cuvintele despre „dragoste de pace” și „legalitate internațională” rostite de diferite persoane oficiale americane, cînd continuă șirul acțiunilor agresive, al intervențiilor armate pentru susținerea unor regimuri din cele mai reacționare, respinse de popoare?

Linia politicii de forță a cercurilor imperialiste americane și a actelor lor agresive este lipsită de perspectivă și sortită eșecului. Ea este condamnată de cercurile largi ale opiniei publice mondiale și nu poate duce decît la izolarea promotorilor acestei linii, la discreditarea lor pe plan internațional și pînă la urmă la înfrîngerea acestei politici. **(Aplauze)**.

Cauza progresului și civilizației omenirii impune respectarea dreptului fiecărui popor, fie el mare sau mic, de a-și alege nestingherit calea dezvoltării politico-sociale și economice, de a-și afirma ființa națională, de a-și rezolva singur treburile proprii; aceasta constituie totodată o cerință esențială a menținerii și consolidării păcii.

Intensificarea acțiunilor agresive ale cercurilor imperialiste demonstrează că existența imperialismului constituie o permanentă sursă de pericole pentru pace, menține terenul dezlănțuirii unui nou război mondial. Mai mult ca oricînd se impun creșterea vigilenței și întărirea unității tuturor forțelor iubitoare de pace. Întărind continuu unitatea lor, luptînd într-un singur front, țările socialiste, clasa muncitoare internațională, noile state independente, mișcarea de eliberare națională, mișcarea mondială pentru apărarea păcii au capacitatea reală de a apăra pacea lumii și a salvagarda civilizația umană. **(Aplauze)**.

Tovarăși,

România, manifestîndu-se ca factor activ pe arena mondială, înfăptuiește o politică externă de pace, desfășoară o activitate perseverentă pentru micșorarea încordării internaționale, pentru dezvoltarea colaborării între popoare și consolidarea păcii în lume.

Corespunzător intereselor fundamentale ale poporului român, ale cauzei socialismului și păcii, țara noastră pune în centrul politicii sale externe prietenia strînsă și alianța frățească cu țările socialiste. În acești ani au continuat să se dezvolte multilateral legăturile de prietenie și colaborare ale României cu toate țările sistemului mondial socialist, au avut loc schimburi de vizite ale delegațiilor de partid și de stat cu reprezentanții Uniunii Sovietice, R. P. Chineze, R. P. Ungare, R. P. Bulgaria, R.S.F. Iugoslavia, R. P. Polone, R. S. Cehoslovace, R. D. Germane, R. P. Albania, R.P.D. Coreene, R. D. Vietnam, R. P. Mon-

gole, Republicii Cuba. Aceste întâlniri au prilejuit discutarea tovarășească a diferite probleme de interes comun, contribuind la întărirea prieteniei și colaborării dintre popoarele noastre. **(Aplauze).**

Țara noastră consideră ca o îndatorire a sa internaționalistă dezvoltarea continuă a relațiilor frățesti cu toate țările socialiste, aducându-și contribuția activă la unitatea și coeziunea sistemului mondial socialist. (Aplauze).

Acționând în spiritul coexistenței pașnice, România se pronunță pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare cu toate țările, fără deosebire de sistem social-politic. Considerăm că fiecare stat are de dat și de primit în cadrul circulației valorilor materiale și spirituale create de popoare.

În acești ani s-au dezvoltat și îmbunătățit relațiile, îndeosebi pe plan economic, dintre România și o serie de țări ale Europei occidentale, reluându-se vechi legături tradiționale. Constatăm cu satisfacție că în ultimii ani s-au extins relațiile și s-au stabilit legături cu noi state din Asia, Africa, America Latină.

Apreciem evoluția pozitivă a relațiilor dintre țara noastră și Grecia, în spiritul prieteniei care a existat întotdeauna între popoarele noastre. Dorim ca și relațiile noastre cu Turcia să ia un asemenea curs. Dezvoltarea unor legături de bună vecinătate, prietenești, între toate statele balcanice corespunde intereselor comune ale țărilor noastre, ale colaborării în această zonă geografică, ale întăririi păcii. **(Aplauze).**

Țara noastră va dezvolta și în viitor relațiile economice, tehnicoștiințifice, culturale cu toate statele, considerând că schimburile multilaterale pe baza avantajului reciproc, fără condiții politice, fără restricții și discriminări, contribuie la micșorarea încordării internaționale și la apropierea între popoare, constituie un important factor de întărire a păcii.

Politica internațională a țării noastre are ca temelie trainică, permanentă, principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc. (Aplauze). România militează pentru promovarea consecventă a acestor principii pe arena internațională, considerând că respectarea lor este o condiție esențială în vederea dezvoltării colaborării între state, întăririi încrederii între popoare, respectării dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotări singur soarta. **(Aplauze).**

Luând parte la activitatea Organizației Națiunilor Unite, România s-a pronunțat consecvent pentru îmbunătățirea activității acestui for internațional, încît el să oglindească realitățile lumii de azi. Ca o cerință esențială, ne pronunțăm consecvent pentru universalitatea organizației și pentru restabilirea drepturilor legitime ale R. P. Chineze, mare putere mondială, singura îndreptățită să reprezinte poporul chinez. **(Aplauze puternice).**

Țara noastră militează pentru încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, pentru crearea de zone denuclearizate, pentru interzicerea necondiționată a folosirii armelor atomice și distrugerea totală a stocurilor existente. Viața dovedește că împărțirea lumii în blocuri militare agravează încordarea internațională, alimentează neîncrederea între state, existența pactelor agresive N.A.T.O., S.E.A.T.O.,

C.E.N.T.O., purtînd în sine și favorizînd tendințe de dominație din partea unor state imperialiste asupra altor state. Țara noastră se pronunță cu hotărîre pentru lichidarea oricăror blocuri militare.

O influență negativă asupra relațiilor internaționale are existența bazelor militare străine și a trupelor aflate pe teritoriul altor state. Angajîndu-se tot mai direct în lupta împotriva mișcărilor democratice de pretutindeni, S.U.A. au ajuns să aibă aproape jumătate din efectivul forțelor lor armate împrăștiate în diferite părți ale lumii. În interesul întăririi păcii, lichidării oricăror forme de amestec în treburile interne ale popoarelor, România se pronunță pentru desființarea bazelor militare și retragerea tuturor trupelor aflate pe teritoriul altor state.

O mare însemnătate pentru însănătoșirea climatului internațional ar avea-o înlăturarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial prin încheierea Tratatului de pace german, pornindu-se de la recunoașterea realității istorice a existenței celor două state germane.

Militînd pentru apărarea păcii, pentru micșorarea încordării internaționale, țara noastră acordă o-deosebită atenție întăririi capacității sale de apărare. Și în viitor, partidul și guvernul vor manifesta cea mai mare grijă pentru înzestrarea și pregătirea Forțelor noastre Armate, încît ele, alături de forțele armate ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia, ale tuturor țărilor socialiste, să-și poată îndeplini oricînd misiunea sacră de apărare a cuceririlor revoluționare ale poporului, independenței patriei, cauzei socialismului și păcii. **(Aplauze).**

Poporul nostru privește viitorul cu convingerea că prin lupta unită a popoarelor, prin acțiunea comună a tuturor forțelor păcii va fi asigurat triumful cauzei păcii, corespunzător intereselor fundamentale ale întregii omeniri. Pentru victoria acestei cauze mărețe România va depune toate eforturile și își va aduce neprecupețit întreaga sa contribuție. **(Vii aplauze).**

Tovarăși,

Bilanțul măreț al întregii activități desfășurate în domeniul dezvoltării interne și al relațiilor internaționale demonstrează justetea liniei politice și organizatorice a partidului nostru, a Comitetului său Central. În activitatea desfășurată între cele două congrese, Comitetul Central nu și-a precupețit forțele pentru a fi la înălțimea încrederii ce i s-a acordat. Documentele pe care le va adopta Congresul, Directivele cu privire la planul de cinci ani și la electrificarea țării, Statutul partidului, obiectivele fundamentale și sarcinile de viitor ale politicii noastre interne și externe stabilite de Congres vor constitui programul dezvoltării întregii noastre societăți. **CEL DE-AL IX-LEA CONGRES AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN VA RĂMÎNE ÎNSCRIS CU LITERE DE AUR ÎN ISTORIA ROMÂNIEI. (Aplauze puternice, îndelungate).**

Înfăptuind sarcinile noului plan cincinal, poporul nostru își va aduce contribuția sa la întărirea sistemului socialist mondial, a forțelor care luptă pentru progres social, la victoria cauzei socialismului și păcii în întreaga lume. **(Aplauze).**

Întreaga activitate a organelor și organizațiilor de partid, a comunistilor din țara noastră este închinată fericirii poporului. Va trebui să desfășurăm o muncă tot mai intensă pentru a asigura realizarea în cât mai bune condiții a tuturor sarcinilor trasate de Congresul nostru. Să punem toată energia și capacitatea noastră de muncă în slujba patriei, a cauzei socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice).**

Ne exprimăm deplina convingere că muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor vor munci cu și mai mult elan pentru traducerea în viață a politicii partidului, pentru îndeplinirea mărețelor sarcini trasate de Congres. **ÎN URMĂTORII CINCI ANI POPORUL ROMÂN VA PARCURGE ÎNCĂ O ETAPĂ PE DRUMUL VIEȚII SALE NOI, SE VA APROPIA ȘI MAI MULT DE PISCURILE ÎNALTE ALE CIVILIZAȚIEI, DE SOCIETATEA COMUNISTĂ ! (Aplauze puternice, îndelungate).**

Trăiască Partidul Comunist Român, conducătorul încercat al poporului ! (Ovații, urale, întreaga asistență se ridică în picioare).

Trăiască și înflorească România socialistă ! (Aplauze, ovații îndelungate).

Sub steagul invincibil al marxism-leninismului să se dezvolte neconținut unitatea țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale ! (Ovații, urale).

Trăiască pacea și prietenia între popoare ! (Aplauze puternice, îndelungate).

R A P O R T

ASUPRA DIRECTIVELOR CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN PRIVIND PLANUL DE DEZVOLTARE A ECONOMIEI NAȚIONALE

pe perioada 1966 — 1970

— prezentat de tovarășul ION GHEORGHE MAURER —

Tovarăși,

Importanța problemelor ridicate în raportul Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, perspectivele pe care acest raport le deschide înaintării neconținute a țării noastre pe calea desăvârșirii construcției socialiste acordă celui de-al IX-lea Congres al partidului caracterul unui eveniment de mare însemnătate în viața partidului nostru, în viața poporului român.

Raportul general face o temeinică analiză a realizărilor oamenilor muncii și a transformărilor social-economice din perioada care a trecut de la ultimul nostru Congres. Constituie un titlu de mândrie pentru poporul român înfăptuirea cu succes în acești ani a obiectivelor fundamentale ale planului șesenal, încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii și obținerea, o dată cu aceasta, a victoriei depline a socialismului la orașe și sate, a lichidării pentru totdeauna a exploataării omului de către om. Crearea economiei socialiste unitare, aplicarea consecventă a politicii de industrializare socialistă, de valorificare superioară a resurselor naturale au dat un puternic avânt dezvoltării în ritm susținut a forțelor de producție, îmbunătățirii continue a vieții materiale și spirituale a oamenilor muncii.

Esența transformărilor revoluționare săvârșite de poporul român își găsește expresia în proiectul noii Constituții, care definește statul nostru „stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar“.

La temelia puterii noastre populare se află alianța frățască muncitorească-țăranască, unitatea de nezdruccinat dintre clasa muncitoare — clasa conducătoare a societății — țăranime, intelectualitate și celelalte categorii de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, însușite de aceeași cauză nobilă — cauza construirii socialismului și comunismului. **(Aplauze puternice).**

Succesele repurtate de poporul român în toate domeniile, roade ale muncii sale pline de avânt, se datoresc faptului că a urmat și urmează cu încredere politica partidului, a cărei întreagă activitate

este călăuzită de învățătura marxist-leninistă, aplicată creator la condițiile specifice țării noastre.

Chezășia înfăptuirii mărețelor sarcini de desăvîrșire a construcției socialiste o constituie întărirea continuă a partidului ca forță conducătoare a întregii noastre societăți. Proiectul de Statut al Partidului Comunist Român, supus dezbaterii Congresului, răspunde acestei cerințe. El reflectă stadiul actual al dezvoltării construcției socialiste, creșterea forței și maturității partidului, democratismul profund al vieții interne de partid, participarea activă a tuturor comunistilor la elaborarea și realizarea politicii partidului.

Proiectul de Statut reafirmă cu putere principiul muncii colective ca principiu suprem al conducerii de partid. Importanța deosebită pe care partidul nostru o acordă respectării stricte a muncii colective decurge din concepția, verificată de viață, că aceasta asigură elaborarea de către organele și organizațiile de partid a celor mai judicioase hotăriri și măsuri ca rezultat al gândirii și experienței colective. Totodată, munca colectivă reprezintă unul din cele mai puternice instrumente de întărire continuă a unității și coeziunii de monolit a partidului și organelor sale de conducere. **(Aplauze îndelungate).**

Statornicirea muncii colective, ca principiu suprem de conducere, își are întreaga ei semnificație nu numai în viața de partid, dar și în munca de zi cu zi a Consiliului de Miniștri, a tuturor organelor de stat, a organizațiilor obștești, acționînd ca un puternic factor de sporire a eficacității activității lor complexe și multilaterale.

În raportul general prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu își găsește o strălucită fundamentare teoretică poziția partidului și statului nostru în problemele privind relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești, relațiile dintre statele socialiste, precum și în celelalte probleme principale ale vieții internaționale contemporane. Această poziție întrunește unitatea granitică de vederi a întregului partid, aprobarea unanimă a poporului român, devotat trup și suflet cauzei păcii și socialismului. **(Aplauze puternice).** Partidul și guvernul nostru militează cu perseverență pentru întărirea unității țărilor sistemului mondial socialist, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, își exprimă deplina solidaritate cu lupta de eliberare națională a popoarelor subjugate, acționează pentru unirea tuturor forțelor care se pronunță pentru salvarea păcii. În același timp, promovăm cu consecvență politica de coexistență pașnică cu toate țările, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza principiilor independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, respectării stricte a dreptului fiecărui popor de a-și hotări liber soarta sa, fără nici un amestec din afară. **(Aplauze puternice).**

Sprîjinindu-se pe temelia solidă a realizărilor obținute pînă acum, pe abordarea științifică, într-o largă viziune de perspectivă, a problemelor construirii noii orînduiri, Raportul Comitetului Central trasează partidului, întregului popor un program vast și mobilizator, îmbrățișînd toate laturile vieții sociale, în vederea dezvoltării României socialiste în următorii cinci ani.

Permiteți-mi, tovarăși, ca din împluternicirea Comitetului Central al partidului, să prezint dezbaterii Congresului raportul asupra proiect-

tului de Directive privind dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970, care concretizează liniile directoare ale politicii economice a partidului, expuse în raportul general ce v-a fost prezentat.

Elaborate pe baza indicațiilor permanente ale conducerii partidului, în urma unor studii profunde și multilaterale, cu participarea celor mai valoroase cadre din instituții centrale, specialiști și oameni de știință din cele mai variate domenii de activitate, Directivele vor reprezenta, după aprobare, documentul care va orienta în următorii cinci ani munca de construcție economică pentru prosperitatea României socialiste și ridicarea nivelului de trai al poporului.

La întocmirea proiectului de Directive s-a pornit de la analiza realizărilor obținute până acum de poporul nostru în dezvoltarea economiei și culturii socialiste, temelie trainică pentru noi înfăptuiri, bogat izvor de învățăminte. Cu deosebită minuțiozitate au fost studiate posibilitățile și necesitățile în perspectivă ale tuturor ramurilor și sectoarelor economiei naționale, scoțându-se în evidență noi resurse interne, a căror valorificare poate și trebuie să contribuie la mersul continuu ascendent, echilibrat și în ritm susținut al întregii economii. În felul acesta prevederile pentru noul plan cincinal exprimă echilibrul între cerințele obiective de dezvoltare și posibilitățile resurselor materiale ale economiei noastre.

Timp de o lună și jumătate proiectul de Directive a fost dezbătut în organizațiile de partid și de oamenii muncii din uzine, șantiere și unități agricole, organizații de masă, instituții de știință, artă și cultură. Prin viu grai și în scris, sute de mii de oameni, exprimând gândurile întregului popor, și-au afirmat din nou *deplina adevărată* față de politica partidului. Oamenii muncii au găsit în prevederile Directivelor propriile lor aspirații, dorința legitimă de a vedea economia și viața social-culturală a țării tot mai prospere. Dezbaterile care au avut loc într-o atmosferă de optimism și încredere în viitor au scos puternic în evidență *legăturile indisolubile dintre partid și popor*, hotărârea fermă a maselor de a îndeplini obiectivele stabilite de partid. Au fost făcute circa 30 000 de propuneri, care demonstrează încă o dată grija celor ce muncesc pentru gospodărirea rațională a resurselor de care dispunem și găsirea căilor eficiente de înfăptuire a Directivelor. Toate aceste propuneri vor forma obiectul unor studii aprofundate, constituind elemente prețioase în îndeplinirea viitorului plan cincinal.

Tovarășii,

Proiectul de Directive, în ansamblul său, constituie, după cum s-a spus, o reafirmare a politicii generale a partidului de construire a socialismului. Concepută încă din primii ani, când am trecut la făurirea noii orînduirii sociale, această politică și-a demonstrat în practică deplina sa justete, concretizată în realizările care au situat economia națională, viața materială și spirituală a poporului pe calea progresului neîntrerupt și rapid. Avem, prin urmare, toate motivele de a urma neabătut această politică, fiind convinși că prin aplicarea ei vom obține noi succese în dezvoltarea economică și în creșterea bunăstării oamenilor muncii.

Prima dintre sarcinile de bază ale noului plan cincinal, așa cum se subliniază în raportul general al Comitetului Central prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, este *continuarea industrializării socialiste a țării*. Propria noastră experiență a confirmat pe deplin că industrializarea constituie pentru țările care au moștenit de la capitalism o stare de înapoiere economică factorul determinant al progresului întregii economii și al construirii noii orînduirii sociale. În același timp, dezvoltarea intensă a industriei, fundamentată pe concepția marxist-leninistă a industrializării, reprezintă singura cale prin care economia noastră va putea să ajungă treptat la nivelul țărilor avansate din punct de vedere economic. **(Aplauze)**. În anii cincinalului continuăm să dezvoltăm industria în ritm înalt, ca o expresie a politicii neabătute a partidului de creștere și perfecționare sistematică a forțelor de producție ale țării.

În procesul de industrializare, partidul nostru urmează statornic *linia dezvoltării mai rapide a industriei grele*, ca premisă esențială a reproducției lărgite și a promovării tehnicii moderne în întreaga economie. În același timp, avem toate condițiile pentru creșterea accentuată în noul cincinal a producției bunurilor de consum.

După cum știți, *problema calității* a fost pusă de partidul nostru de mulți ani în centrul preocupărilor tuturor celor ce muncesc și în acest domeniu au fost obținute rezultate importante. În noul cincinal trebuie neapărat să facem noi progrese în direcția îmbunătățirii calității produselor, serviciilor, a tuturor activităților economice. Insistăm, tovarăși, atît de mult asupra acestei probleme, deoarece fiecare nouă realizare în ridicarea calității determină efecte favorabile în întreaga economie națională, în viața noastră de fiecare zi. În același timp, calitatea superioară a produselor reprezintă un criteriu esențial pentru a face mărfurile noastre competitive pe piața internațională. Trebuie să acordăm în continuare o atenție deosebită calității mărfurilor pe care le exportăm, ținînd seama de faptul că — așa cum este firesc — în schimburile comerciale externe sînt preferate întotdeauna acele produse care prin performanțele lor ridicate satisfac cel mai bine cerințele cumpărătorului.

Proiectul de Directive cuprinde un *program amplu și complex de măsuri pentru dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii* — ramură deosebit de importantă pentru mersul înainte al economiei noastre naționale. Creșterea cu circa 20 la sută în următorii cinci ani a producției agricole va asigura și în viitor acoperirea nevoilor interne de produse agricole vegetale și animale și va mări contribuția agriculturii la sporirea venitului național. Consolidarea relațiilor socialiste la sate, o dată cu lărgirea bazei tehnice-materiale prin accentuarea procesului de chimizare, intensificarea lucrărilor de hidroameliorații, extinderea mecanizării, sporirea numărului de cadre de specialiști, precum și stimularea interesului țărănimii pentru creșterea producției constituie trăsăturile principale ale măsurilor pentru dezvoltarea agriculturii în următorii ani.

După cum se arată în raportul general al Comitetului Central, creșterea eficienței în toate domeniile de activitate necesită *concentrarea și mai accentuată a eforturilor spre înfăptuirea consecventă și multilaterală a progresului tehnic*. De aceea, în proiectul de Directive

s-a prevăzut înzestrarea economiei cu mașini, instalații și utilaje la nivelul tehnicii mondiale, aplicarea de procedee tehnologice perfecționate și introducerea în fabricație a unor noi produse, extinderea mecanizării și automatizării. Vor fi create astfel în întreaga economie condiții mai prielnice pentru îndeplinirea sarcinilor de mare însemnătate privind ridicarea productivității muncii și reducerea cheltuielilor de producție.

Procesul neîntrerupt de dezvoltare social-culturală a țării noastre, de modernizare a economiei solicită cunoașterea și aplicarea a tot ceea ce este nou și valoros în știința și tehnica mondială, concomitent cu *intensificarea dezvoltării activității proprii de cercetări științifice fundamentale și aplicative*; în mod deosebit va trebui să crească activitatea de cercetare în domeniul științelor tehnice. Pornind de la această necesitate, se prevede lărgirea bazei tehnice-materiale a științei, asigurând cadrelor de cercetători condiții mai bune pentru a contribui din plin la progresul general al științei și tehnicii, posibilități mai largi pentru afirmarea inițiativei creatoare, a talentului și priceperii lor.

În anii construcției socialiste, ca urmare a condițiilor create de partid și guvern, s-au format prin școli și facultăți sute de mii de cadre de toate gradele cu care, pe drept cuvânt, ne putem mindri. Necesitatea de a ridica permanent nivelul general de cultură al populației noastre cere să depunem în continuare eforturi susținute pentru *dezvoltarea învățămîntului*. Va trebui să ne îngrijim cu precădere de formarea muncitorilor și specialiștilor bine calificați, capabili să țină pasul cu progresul tehnic și care să folosească cu pricepere mijloacele de producție moderne cu care sînt înzestrate întreprinderile.

Scopul tuturor prevederilor proiectului de Directive este valorificarea susținută a rezervelor și posibilităților țării, mobilizarea energiei creatoare a maselor populare pentru înfăptuirea țelului suprem al politicii și întregii activități a partidului nostru — *prosperitatea materială și culturală a poporului, înflorirea continuă a României socialiste*.

Tovarăși,

Înfăptuirea noului plan cincinal cere concentrarea eforturilor organelor și organizațiilor de partid, a organelor de stat, a tuturor oamenilor muncii spre găsirea celor mai eficiente căi și mijloace pentru bunul mers al activității în toate domeniile vieții social-economice.

Mă voi opri în cele ce urmează asupra principalelor sarcini și măsuri de care depinde în bună parte realizarea prevederilor din proiectul de Directive.

★

Una dintre condițiile imperios necesare pentru dezvoltarea economiei naționale — proces continuu, privit într-o perspectivă cît mai largă — o constituie *creșterea susținută a resurselor energetice*. Obiectivele planului cincinal privind acest domeniu important fac parte integrantă

din planul de zece ani de dezvoltare a energiei. Congresul va dezbată raportul consacrat proiectului de Directive cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării în perioada 1966—1975.

În extinderea bazei energetice, urmărim în primul rând o judicioasă proporționare a producției și utilizării resurselor de energie primară, în vederea asigurării pe o perioadă cât mai îndelungată a materiilor prime — gaz metan și țiței — necesare în industria petrochimică și în anumite procese tehnologice. Ținând seama de avantajele pe care le prezintă valorificarea superioară a petrolului și gazului metan, Ministerul Industriei Petrolului și Chimiei va trebui să se preocupe în mai mare măsură de economisirea acestora. În strânsă legătură cu utilizarea complexă și eficientă a resurselor de energie primară, punem un accent deosebit pe creșterea producției de cărbune — și mai ales pe extracția lignitului.

Dezvoltarea industriei, agriculturii și transporturilor, extinderea progresului tehnic în toate ramurile, ridicarea nivelului de trai al populației necesită o producție tot mai mare de energie electrică. Iată de ce dublarea până în 1970 a puterii instalate și a producției de energie electrică reprezintă o sarcină deosebit de importantă. Realizarea acestui obiectiv implică în primul rând măsuri care să asigure desfășurarea susținută a lucrărilor la marile centrale electrice ce se construiesc. În aprecierea activității din centrale și rețele electrice criteriul de bază îl constituie funcționarea fără avarii a instalațiilor, alimentarea neîntreruptă a consumatorilor. Sîntem convinși că lucrătorii din industria energiei electrice vor depune toate eforturile pentru a îndeplini în cele mai bune condiții sarcinile privind satisfacerea nevoilor crescînde de energie ale economiei naționale.

Un indicator important al nivelului de dezvoltare economică îl reprezintă *producția de metal*. Ținând seamă de aceasta, partidul nostru acordă o atenție deosebită dezvoltării unei siderurgii moderne, bazate pe procedee tehnologice înaintate, în stare să asigure sporirea simțitoare a producției și îmbogățirea sortimentelor, mai ales cu oțeluri aliate și de calitate, care determină efecte economice deosebit de favorabile în utilizarea eficientă a metalului. În cadrul combinatelor și întreprinderilor siderurgice, tehnicienii noștri vor trebui să-și însușească temeinic și să aplice cu consecvență procedeele moderne de elaborare a oțelului, pe care se bazează în cea mai mare măsură dezvoltarea siderurgiei în cincinalul viitor.

În creșterea producției de metal un aport hotărîtor îl va avea intrarea în funcțiune a combinatului siderurgic „Gheorghe Gheorghiu-Dej” de la Galați, care în anul 1970 va trebui să producă aproape o treime din producția totală de oțel. Realizarea lucrărilor pe acest șantier de mare amploare, unde investițiile în anii 1966—1968 reprezintă în medie două miliarde de lei anual, solicită concentrarea atenției Ministerului Industriei Metalurgice și a celorlalte ministere colaboratoare spre eșalonarea rațională a execuției și organizarea cât mai judicioasă a lucrărilor. În acest scop, va trebui să fie elaborat într-un timp cât mai scurt planul măsurilor concrete, a cărui aplicare trebuie să asigure darea în funcțiune la termen și la un înalt nivel calitativ a noilor capacități de producție. Avem convingerea că la îndeplinirea acestor sarcini

importante își vor da din plin contribuția constructorii și montorii care și-au dovedit cu prisosință iscusința și hărnicia la construcția combinateelor de la Hunedoara și Reșița.

În asigurarea bazei de metal a economiei crește importanța metalurgiei neferoase. Ținând seama de dezvoltarea prevăzută a industriei constructoare de mașini — ca principal consumator — și în cadrul acestei ramuri, de creșterea de peste două ori a producției electrotehnice, ne propunem ca pînă în 1970 metalurgia neferoasă să asigure în cît mai mare măsură nevoile economiei de zinc, plumb, aluminiu și cupru. Îndeplinirea acestor prevederi este nemijlocit legată de clarificarea din timp a caracteristicilor zăcămintelor, asigurarea unui volum rațional de rezerve, promovarea metodelor rapide de construire a noilor capacități miniere. În vederea valorificării complexe și cît mai economice a zăcămintelor de metale neferoase, este indicat ca Ministerul Minelor și Energiei Electrice, în colaborare cu Ministerul Industriei Petrolului și Chimiei, să execute cercetări tehnologice și studii tehnico-economice referitoare la valorificarea diferitelor tipuri de minereuri, din care să rezulte limitele optime de extracție și de calitate în fazele de preparare și de prelucrare metalurgică a concentratelor, astfel încît să se realizeze extracții maxime de metale.

Tovarășii,

După cum știți circa două treimi din utilajul necesar realizării investițiilor din economia națională vor fi livrate în viitorul cincinal de *industria constructoare de mașini*. Pentru a fi la înălțimea acestei sarcini de cea mai mare răspundere, Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini va trebui să precizeze, încă în cursul acestui an, împreună cu ministerele beneficiare, nomenclatoare detaliate ale mașinilor și utilajelor care trebuie fabricate în perioada noului cincinal; să stabilească modelele de referință și licențele necesare, precum și termenele la care aceste utilaje vor fi asimilate și livrate. Nomenclatoarele vor fi completate și actualizate an de an, în funcție de cerințele și posibilitățile economiei, ținînd mereu pasul cu progresul tehnic ce se realizează pe plan mondial.

Inginerii, proiectanții, tehnicienii, muncitorii din industria construcțiilor de mașini au dovedit, în decursul anilor, că au capacitatea de a asimila produse cu caracteristici superioare. Proiectăm și realizăm astăzi în țară mașini și utilaje de calitate, cu performanțe ridicate pentru energetică, industria petrolului, industria materialelor de construcții, industria ușoară și alimentară, pentru agricultură, transporturi și altele. Echipamentul produs de industria constructoare de mașini, folosit în aproape toate sectoarele și întreprinderile noastre, a dat rezultate bune și este apreciat în țările unde l-am exportat. În anii viitori avem posibilitatea să desfășurăm și mai larg munca de concepție în vederea proiectării și construirii unor noi mașini și utilaje. În același timp, vom procura ca și pînă acum documentații și licențe ale celor mai bune produse de pe piața mondială, ca o cale eficientă pentru asimilarea de noi utilaje și instalații.

Una dintre direcțiile principale în care trebuie îndreptată atenția Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini în următorii ani este *sporirea aportului la realizarea instalațiilor complexe cu care urmează a fi dotată economia*. Avem posibilitatea ca un număr sporit de instalații complexe să fie proiectate prin institutele noastre, iar întreprinderile constructoare de mașini să realizeze o parte din ce în ce mai mare a instalațiilor aferente.

Problemele complexe pe care le ridică în perioada următoare dezvoltarea și diversificarea producției în industria construcțiilor de mașini impun *un ritm mai accelerat de însușire a noilor produse*. Asimilarea de noi mașini și utilaje, precum și perfecționarea celor în fabricație cer dezvoltarea însemnată a bazei tehnice a uzinelor prin întărirea serviciilor de concepție, înființarea de ateliere de prototipuri și laboratoare de încercări, precum și alte măsuri necesare pentru bunul mers al producției. Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini va trebui să se preocupe de atragerea mai activă a oamenilor de știință la rezolvarea principalelor probleme ale progresului tehnic în întreprinderile constructoare de mașini, să dezvolte activitatea de cercetare în institutele sale, urmărind, în același timp, îmbunătățirea organizării și dotării laboratoarelor uzinale, astfel încât unele dintre ele să poată deveni centre republicane de cercetări specializate, așa cum s-a procedat, cu bune rezultate, în domeniul dispozitivelor semiconductoare.

Profilarea și specializarea producției fac necesară *perfecționarea continuă a relațiilor de cooperare* a întreprinderilor constructoare de mașini și coordonarea programelor tehnice și de fabricație cu întreprinderile altor ramuri furnizoare de materiale. Este necesar ca Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini, celelalte ministere și Comitetul de Stat al Planificării să *îmbunătățească cooperarea între uzinele care concură la realizarea mașinilor și instalațiilor, să perfecționeze metodologia de planificare și să cointerezeze mai activ întreprinderile în îndeplinirea la termene a programelor de cooperare*.

Necesitatea lichidării rămănerii în urmă a industriei electrotehnice, despre care s-a vorbit în raportul general al Comitetului Central, impune în viitorul cincinal un ritm anual de creștere a producției în această ramură de peste 16 la sută, ritm superior celui pe ansamblul industriei constructoare de mașini. În felul acesta se va asigura o *aprovizionare mai bună a economiei cu utilaje energetice grele și produse electrotehnice*, precum și cu bunuri de consum de folosință îndelungată.

Ținând seama de neajunsurile întâmpinate în *acoperirea necesarului de piese de schimb* pentru utilaje produse în țară, cât și pentru cele importate, este în curs de întocmire un program cuprinzător pentru organizarea acestei producții, în cantitățile și sortimentele necesare, atât în cadrul întreprinderilor constructoare de mașini, cât și în uzinele și atelierele din alte ramuri.

Îndeplinirea tuturor sarcinilor mari și complexe care revin în cincinalul viitor Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini depinde în mare măsură de modul în care va fi organizată și condusă întreaga activitate în întreprinderile și în aparatul central al acestui minister. Felul în care Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini își va îndeplini sarcinile de plan este de asemenea condiționat în mă-

sură hotărâtoare de răspunderea cu care beneficiarii vor preciza din timp nevoile reale de mașini și utilaje, precum și toate cerințele față de cantitatea, calitatea și nivelul tehnic al produselor. Va trebui să exercităm sistematic controlul asupra felului în care Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini și ministerele beneficiare se achită de obligațiile reciproce. Ne exprimăm convingerea că, avînd ajutorul permanent al partidului și guvernului, muncitorii, tehnicienii și inginerii constructori de mașini vor fi la înălțimea sarcinilor ce le revin și vor îndeplini cu cinste, ca și pînă acum, obiectivele planului de stat. **(Aplauze).**

Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu și proiectul de Directive prevăd și în viitorul cincinal realizarea celui mai înalt ritm de creștere a producției în *industria chimică*. Este meritul partidului nostru de a fi atribuit din timp o importanță deosebită construcției unei industrii chimice moderne, a cărei producție va continua să crească impetuos și în cincinalul viitor. Această ramură este chemată să sporească și să diversifice baza tehnico-materială a aprovizionării tuturor sectoarelor economice și să contribuie substanțial la ridicarea producției agricole; produsele chimiei de sinteză au devenit indispensabile vieții moderne și civilizate și pătrund zi de zi în domenii tot mai variate ale consumului productiv și individual. În același timp prin ponderea în creștere în cadrul exportului de produse industriale, chimia devine o ramură din ce în ce mai activă în dezvoltarea schimburilor comerciale externe ale țării noastre.

În 1970 aproape 40 la sută din întreaga producție a industriei chimice se va obține în noile întreprinderi ce vor intra în funcțiune în perioada cincinalului. De aici rezultă că problema centrală pentru a realiza producția prevăzută o constituie respectarea riguroasă a termenelor de dare în exploatare și realizarea în timp cît mai scurt, la fiecare uzină nouă, a parametrilor tehnici și economici proiectați. Ținînd seamă de experiența din anii șesenalului, nu întotdeauna pozitivă, Ministerul Industriei Petrolului și Chimiei va trebui să clarifice din timp aspectele tehnice și economice ale instalațiilor ce urmează a fi realizate și să asigure, împreună cu Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini, contractarea și livrarea acestora la termenele necesare. În ce privește instalațiile din import, contractarea lor trebuie realizată din vreme, în colaborare cu Ministerul Comerțului Exterior pe bază de tehnologii riguros verificate în practică.

În industria chimică există un număr însemnat de oameni de știință și cadre de cercetători cu un înalt nivel de pregătire. În această ramură, mai mult decît în oricare alta există posibilitatea de a elabora procedee proprii de fabricație a unor produse valoroase. Cercetătorii științifici din domeniul chimiei au conceput procedeul de fabricație a acetilenei de joasă presiune, prin arc electric, procedee proprii de obținere a detergentilor din produse petroliere, a acizilor grași din parafină și de fabricare a polietilenei, precum și numeroase alte procedee pentru fabricarea unor sortimente de coloranți și medicamente. Asemenea realizări constituie pentru autori, ca și pentru noi toți, motiv de satisfacție și îndemn pentru noi înfăptuiri.

Condițiile create în institutele de cercetări ale Academiei, în institutele departamentale și în sectoarele de cercetare din uzine permit ca în perioada 1966—1970 aportul cercetării proprii să ocupe o pondere mai însemnată în creșterea nivelului tehnic și lărgirea producției industriei chimice.

Sarcini însemnate revin în noul cincinal *economiei forestiere*, care valorifică una din principalele bogății ale țării. Pe lângă masa lemnoasă pe care o dau, pădurile au un rol important în protecția solului, contribuie la echilibrul hidrologic, la dezvoltarea vînatului, la frumusețea peisajului țării. Unele terenuri ale țării nu pot fi folosite decît pentru dezvoltarea vegetației forestiere, îndeosebi terenurile puternic erodate de ape.

Principala sarcină în silvicultură o constituie aplicarea în continuare de măsuri în vederea creșterii producției pădurilor. Ministerul Economiei Forestiere va trebui să acorde o atenție deosebită plantării speciilor de rășinoase și foioase repede crescătoare, cu varietăți de mare productivitate, verificate în condițiile de la noi. Concomitent, se impune îmbunătățirea calității lucrărilor de împăduriri și în special a celor de întreținere a plantațiilor pentru a asigura dezvoltarea rapidă a acestora.

În exploatarea forestieră și în industria de prelucrare a lemnului este nevoie să se persevereze pe linia reducerii la minimum a pierderilor și de îmbunătățire a sortării masei lemnoase exploatate, astfel încît să se pună în circuitul economic cît mai mult lemn fără tăieri suplimentare. Această sarcină este cu atît mai stringentă cu cît în situația actuală nu vom spori masa lemnoasă exploatată. De aceea, vom continua politica de valorificare superioară a masei lemnoase în combinatele care au fost realizate în anii șesenalului și în cele prevăzute a fi construite pentru a asigura astfel un grad optim de prelucrare a lemnului, produse de bună calitate și o gamă variată de sortimente, cerute de piața internă și la export.

În perioada noului cincinal ne propunem să lichidăm rămînerea în urmă în *dezvoltarea capacităților de producție și dotarea tehnică a industriei ușoare*, pentru ca această ramură să răspundă mai deplin exigențelor sporite ale populației privind sortimentul și calitatea produselor. Încă în 1966 investițiile alocate Ministerului Industriei Ușoare vor fi aproape duble față de 1965, iar în întreaga perioadă 1966—1970 vor fi de circa 2,6 ori mai mari decît în cinci ani precedenți. Un astfel de program de investiții și mai ales o asemenea eșalonare cer o serioasă mobilizare și o muncă plină de spirit de răspundere din partea Ministerului Industriei Ușoare și a organizațiilor de construcții chemate să sprijine realizarea noilor obiective din această ramură.

Pentru dezvoltarea *industriei alimentare* și înzestrarea fabricilor cu utilaje și instalații moderne, s-au făcut în cursul șesenalului eforturi care vor fi continuate și în cincinalul următor, creîndu-se astfel condițiile pentru prelucrarea mai bună a resurselor mereu crescînde de produse agricole și realizarea unui sortiment cît mai variat de produse.

Ministerul Industriei Alimentare are datoria să urmărească în permanență lărgirea varietății producției, să depună eforturi mai mari pentru îmbunătățirea calității și prezentării produselor, obiective majore pentru satisfacerea cerințelor populației.

Tovarăși,

Raportul general al Comitetului Central al partidului nostru, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, definește amplu *însemnătatea agriculturii* în ansamblul economiei noastre naționale și tratează pe larg principalele sarcini de dezvoltare a producției vegetale și animale.

În cele ce urmează mă voi ocupa de măsurile mai importante ce trebuie îndeplinite pentru a îndeplini sarcinile cuprinse în raportul general și în proiectul de Directive.

În actuala etapă este necesar să realizăm în agricultură un *progres substanțial care să corespundă cerințelor dezvoltării echilibrate și armonioase a economiei naționale, să sporească participarea agriculturii la crearea venitului național, să asigure ridicarea nivelului de trai al țărănimii și al întregului popor.*

Ați văzut cât de mari sînt eforturile pe care sîntem hotărîți să le facem pentru dezvoltarea agriculturii în cincinalul viitor. Realizarea investițiilor prevăzute solicită din partea cadrelor care lucrează în agricultură, și îndeosebi a celor din conducerea acestei ramuri, o concentrare de forțe mai mare decît pînă în prezent, o pregătire mai atentă și mai temeinică, o muncă stăruitoare și însuflețită.

După cum știți o parte importantă din fondurile de investiții va fi folosită pentru *lărgirea mecanizării* în producția vegetală și în zootehnie, precum și pentru extinderea mecanizării lucrărilor agricole în zonele de deal și munte. În această privință este important să se stabilească de către Consiliul Superior al Agriculturii tipurile de tractoare și mașini agricole corespunzătoare fiecărei lucrări în parte, astfel încît să se poată întocmi din timp programul de asimilare și fabricație a acestora.

Eforturile mari pe care statul le face pentru mecanizarea agriculturii se cer însoțite de măsuri eficiente pentru *folosirea în condiții cît mai bune a utilajelor*. Stațiunile de mașini și tractoare vor trebui să-și îmbunătățească continuu activitatea, executînd o gamă cît mai largă de lucrări, în termene mai scurte, de bună calitate și cu un preț de cost scăzut.

Din proiectul de Directive cunoașteți, tovarăși, că între obiectivele principale, menite să asigure dezvoltarea producției agricole în cincinalul următor, se înscrie *executarea de către stat a unor importante lucrări de îmbunătățiri funciare și în primul rînd de creștere a suprafețelor irigate*, care urmează să ajungă în 1970 la peste 600 mii hectare, adică de trei ori mai mult decît avem în prezent în întreaga țară. Pentru îndeplinirea acestei importante sarcini Comitetul de Stat al Apelor și Consiliul Superior al Agriculturii urmează să stabilească chiar din acest an un program amănunțit de lucrări pe etape, avînd în vedere, în primul rînd amenajările pentru irigarea terenurilor de pe terasa

Dunării, precum și terminarea lucrărilor de îndiguire și desecare începute în ultimii ani. Ținând seama de volumul mare de investiții prevăzut pentru aceste lucrări este nevoie ca în cel mai scurt timp să se definitiveze soluțiile ce se propun, să se organizeze temeinic elaborarea proiectelor și execuția lucrărilor. Eforturi speciale sînt necesare pentru pregătirea cadrelor și a tuturor condițiilor de exploatare eficientă a sistemelor de irigații.

Concomitent cu creșterea nivelului de mecanizare și a suprafețelor irigate, știți că agricultura va primi în 1970 de 3,5 ori *mai multe îngrășăminte chimice* decît în 1965 și cantități sporite de substanțe pentru combaterea dăunătorilor. Folosirea îngrășămintelor chimice solicită din partea Consiliului Superior al Agriculturii repartizarea judicioasă a acestora pe zone și culturi, stabilirea unui sistem corespunzător de depozitare și distribuire a îngrășămintelor, precum și o colaborare strînsă cu Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini în scopul asimilării și fabricării utilajelor pentru încorporarea lor în sol.

Intensificarea producției agricole și obținerea de recolte sporite la hectar depind în bună măsură de *soiurile de semințe* folosite. De aceea, Consiliul Superior al Agriculturii va trebui să se preocupe de producerea în cantități suficiente a semințelor selecționate de grîu, mai productive și de calitate superioară, a hibrizilor de porumb adaptați fiecărei zone și condițiilor de irigare, a semințelor de sfeclă de zahăr și floarea-soarelui cu conținut ridicat de zahăr și ulei. Este necesar, de asemenea, să fie introduse în cultură noi soiuri de legume, într-un sortiment mai variat, care să asigure obținerea de produse proaspete pe o perioadă cît mai mare în cursul anului.

În *domeniul creșterii animalelor*, se cunoaște că la noi, în condițiile actuale, factorul hotărîtor pentru obținerea unor rezultate bune este *sporirea însemnată a producției de furaje*. Consiliul Superior al Agriculturii va trebui să se preocupe de lărgirea sortimentelor de semințe de furaje valoroase și productive și să organizeze gospodării specializate, mai ales pentru producția de semințe de lucernă și trifoi. O creștere simțitoare a producției de furaje poate și trebuie să fie obținută prin reînsămîntarea și aplicarea de îngrășăminte pe pășunile și fînețele naturale, precum și prin punerea în valoare a terenurilor erodate. În acest domeniu un larg cîmp de manifestare au inițiativa și priceperea sfaturilor populare.

În perioada noului cincinal, fonduri importante de investiții vor primi *gospodăriile agricole de stat* pentru mecanizarea într-o măsură sporită a proceselor de producție, construirea de unități specializate în creșterea animalelor, pentru lucrări de hidroameliorații, construcții de sere, înființarea de noi plantații de vii și livezi. Deosebit de important pentru realizarea sarcinilor trasate prin proiectul de Directive acestor gospodării agricole este profilarea și concentrarea producției în unități specializate care asigură economii de investiții, folosirea judicioasă a terenurilor și a mijloacelor tehnice, contribuind la creșterea producției și a productivității muncii, precum și la reducerea prețului de cost.

Cooperativele agricole de producție vor fi sprijinite în continuare de către stat prin stațiunile de mașini și tractoare, care le vor pune la îndemîna cele mai noi mijloace tehnice, prin asigurarea unor cantități

sporite de îngrășăminte chimice, credite, semințe din cele mai valoroase soiuri și animale de rasă.

În raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu se reliefează că este în interesul fiecărei cooperative agricole de producție, ca, prin mijloace proprii, să extindă suprafețele irigate. Pentru a da viață acestei orientări deosebit de importante, Consiliul Superior al Agriculturii, Comitetul de Stat al Apelor și alte organe centrale chemate să sprijine cooperativele de producție în această acțiune vor trebui să treacă de îndată la elaborarea studiilor și la organizarea producției de utilaje, conducte și alte produse necesare pentru irigații.

Măsurile îndreptate spre consolidarea economico-organizatorică a cooperativelor de producție și cointeresarea materială a cooperativelor în rezultatele muncii lor, expuse pe larg în raportul general al Comitetului Central, vor contribui nemijlocit la dezvoltarea inițiativei inginerilor, cadrelor de conducere și a tuturor țăranilor uniți în aceste unități pentru realizarea cu succes a sarcinilor puse de partid în fața agriculturii.

Condițiile tehnice-materiale existente în agricultură și cele care se vor crea în anii care vin, întărirea și dezvoltarea relațiilor socialiste la sate oferă posibilități pentru punerea în valoare a marilor rezerve de care dispune această ramură, în vederea sporirii producției agricole vegetale și animale, corespunzător cerințelor mereu crescînde ale economiei naționale și ale oamenilor muncii.

★

Dezvoltarea activității de *transport și telecomunicații* în strînsă concordanță cu ritmul de creștere a producției industriale și agricole, cu amploarea lucrărilor de construcții, are în economia modernă un rol principal care crește pe măsura adîncirii complexității legăturilor dintre întreprinderi și extinderii schimburilor comerciale externe. Pe baza acestor considerente în următorii cinci ani vom continua și intensifica eforturile îndreptate spre sporirea și modernizarea mijloacelor de transport, alocînd Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor un volum de investiții cu 80 la sută mai mare decît în cei cinci ani precedenți. Această creștere deosebit de importantă face necesară *utilizarea cît mai judicioasă a fondurilor*, prin alegerea celor mai avantajoase soluții de sporire a capacității sistemului nostru de transport, prin înzestrarea cu mijloace de mare eficiență economică. În același timp este necesar să se acorde o atenție sporită *folosirii cît mai raționale a capacităților de transport*, pentru a asigura cu cheltuieli minime de exploatare o deservire promptă, o circulație rapidă a mărfurilor în perioadele de vîrf și în tot cursul anului.

În domeniul telecomunicațiilor grija principală trebuie să fie extinderea capacității centralelor telefonice automate urbane și începerea automatizării telefoniei interurbane pentru a asigura la un nivel tehnic și calitativ ridicat comunicații operative cerute de dezvoltarea economică și socială a țării.

Ritmurile înalte în care se dezvoltă economia națională sînt rezultatul politicii consecvente a partidului nostru de *sporire a acumulărilor destinate investițiilor*. Dinamismul economiei românești, creșterea neîntreruptă a venitului național fac posibilă — așa cum se arată în raportul general al Comitetului Central — înfăptuirea în viitorul cincinal a unui program de investiții de proporții mult mai mari decît în perioadele anterioare, condiție esențială pentru a realiza în continuare, în toate ramurile economiei, o dezvoltare susținută. De aceea, în repartizarea venitului național ne orientăm permanent spre creșterea fondului de acumulare, corespunzător nevoii de a menține un *ritm înalt de creștere a producției*, concomitent cu asigurarea resurselor pentru ridicarea sistematică a nivelului de trai material și cultural.

Politica noastră de investiții rezultă limpede din modul în care repartizăm fondurile; acestea sînt îndreptate *cu precădere în sfera producției materiale*, pentru a susține astfel dezvoltarea ramurilor hotărîtoare pentru progresul întregii economii.

Programul de investiții este conceput și trebuie înfăptuit în condițiile unei *eficiențe economice ridicate*, pentru ca eforturile însemnate pe care le facem să dea, în timpul cel mai scurt, rezultate maxime. În această privință, oricît am insista nu ar fi îndeajuns pentru a scoate în relief însemnătatea deosebită pe care o au concentrarea eforturilor și resurselor pe principalele obiective de care depinde dezvoltarea viitoare a economiei naționale, alegerea celor mai avansate soluții tehnologice și constructive, scurtarea duratei de execuție, pregătirea din timp a cadrelor calificate.

Îndeplinirea planului de investiții în cincinalul viitor este condiționată de *continua îmbunătățire a activității beneficiarilor de investiții, a proiectanților, a furnizorilor de utilaje și constructorilor, în vederea punerii în funcțiune la termenele prevăzute a noilor capacități de producție*. Amploarea noilor șantiere, din care unele în valoare de multe sute de milioane lei anual, ridică probleme tehnice și organizatorice tot mai complexe, a căror rezolvare necesită coordonarea riguroasă a eforturilor, printr-o colaborare permanentă a tuturor celor ce concură la activitatea de investiții. Simțim nevoia de a sublinia din nou importanța majoră a măsurilor pentru *realizarea în termenele stabilite a lucrărilor prevăzute*, mai ales în ramurile în care efortul de investiții este mare încă din primii ani ai cincinalului.

În mod deosebit trebuie reținut faptul că *realizarea planului în anii 1966 și 1967 depinde în mare măsură de îndeplinirea planului de investiții pe anul în curs*. Ministerele au sarcina să asigure contractarea la timp a utilajelor și livrarea acestora la termenele prevăzute în contracte — corelate cu graficele de construcții și de montaj — să se preocupe permanent de întocmirea proiectelor de execuție și aprovizionarea ritmică a șantierelor, pregătirea probelor tehnologice, astfel încît să existe garanția desfășurării în ritm susținut a lucrărilor, de la deschiderea șantierelor și pînă la intrarea în producție normală a noilor capacități.

În realizarea lucrărilor de construcții și montaj din anii viitori crește răspunderea organizațiilor de construcții ale tuturor ministerelor și sfaturilor populare. Activitatea de construcții a luat o mare amploare îndeosebi în anii șesenalului. Vedem cu toții că în întreaga țară se ridică un număr impresionant de combinate, fabrici, ansambluri de locuințe, edificii social-culturale. Constructorii noștri aplică metode de muncă cu eficiență economică ridicată, care contribuie la scurtarea termenelor de execuție, la îmbunătățirea calității și finisajului construcțiilor. Sarcinile cincinalului viitor necesită noi progrese și mai însemnate în această ramură. Va trebui asigurată anual executarea pe principalele șantiere a unui volum de lucrări cât mai mare, eliminând perioadele de stagnări de la începutul anului, sporită preocuparea pentru permanentizarea și calificarea muncitorilor, îndeosebi a celor pentru lucrări de instalații, montaj și finisare, îmbunătățită substanțial folosirea utilajelor; pe măsura creșterii investițiilor este necesar ca pe toate șantierele să se acorde cea mai mare atenție reducerii consumului de material lemnos și de metal.

Înfăptuirea vastului program de construcții pretinde o creștere substanțială a sortimentului și calității materialelor de construcții și instalații de toate categoriile, însușirea și livrarea la termen a utilajelor și uneltelor pentru mecanizarea și îmbunătățirea calității lucrărilor pe șantiere.

Caracterul complex al echipamentului tehnic cu care sînt înzestrate noile obiective industriale, necesitatea respectării cu strictețe a tehnologiilor moderne, precum și cerințele îmbunătățirii calității produselor ridică exigențe sporite față de nivelul de calificare a cadrelor. Iată de ce este o sarcină de însemnătate majoră pentru toate ministerele pregătirea temeinică și în timp a cadrelor care urmează să lucreze în unitățile noi. Folosind propria noastră experiență pozitivă, socotim indicat ca muncitori, ingineri și tehnicieni care vor forma cadrele de bază ale noilor unități să ia parte la montarea utilajelor și la efectuarea probelor tehnologice, pentru a cunoaște în amănunt modul de funcționare a instalațiilor, astfel încît din primele luni de exploatare a noilor capacități să se realizeze parametrii tehnici și economici proiectați.

Tovarășii,

După cum vă este cunoscut, proiectul de Directive prevede că țara noastră va continua să dezvolte și să adîncească relațiile sale de colaborare economică cu țările socialiste și va extinde legăturile economice cu toate statele. Aceasta corespunde pe deplin politicii partidului și statului nostru de întărire continuă a prieteniei și colaborării cu toate țările socialiste, de promovare consecventă a principiilor coexistenței pașnice între state cu orînduiri sociale diferite.

Potrivit proiectului de Directive, în anul 1970 volumul total al schimburilor noastre comerciale externe va crește cu peste 40 la sută față de 1965. Succesele obținute în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale, avîntul economic în perioada 1966—1970 creează pre-

misele necesare pentru ducerea la îndeplinire a sarcinilor de creștere a volumului comerțului exterior.

Pentru realizarea prevederilor în legătură cu dezvoltarea schimburilor comerciale și a colaborării economice externe în noul cincinal, ministerelor și întreprinderilor producătoare de mărfuri pentru export, Ministerului Comerțului Exterior și întreprinderilor de comerț exterior, precum și ministerelor beneficiare de importuri le revin sarcini deosebit de importante.

Este necesar ca ministerele și întreprinderile producătoare să acorde o atenție deosebită îndeplinirii în cele mai bune condiții a sarcinilor de livrare a mărfurilor la export, la termenele prevăzute și la un înalt nivel tehnic-calitativ. Îmbunătățirea calității produselor trebuie să constituie un obiectiv esențial și permanent, o îndatorire primordială a întreprinderilor producătoare. Răspunderea pentru calitatea produselor livrate la export revine în primul rând, și în cea mai mare măsură, conducerii acestor întreprinderi. Totodată ministerele și celelalte organe centrale trebuie să organizeze un riguros control în întreprinderile producătoare.

Sarcini importante și de răspundere pentru calitatea produselor livrate la export revin și Ministerului Comerțului Exterior, precum și întreprinderilor de comerț exterior. *Controlul tehnic-calitativ atât în producție cât și la recepție* trebuie să fie astfel organizat, încât să nu fie permise la export decât produse de calitate prevăzută în acordurile și contractele încheiate.

Potrivit proiectului de Directive, în următorii ani vor fi intensificate eforturile pentru construirea de capacități de producție care să asigure disponibilități sporite de mărfuri cerute la export. Prin aceasta, vor fi create mijloace valutare suplimentare în vederea acoperirii importurilor necesare pentru dezvoltarea în perspectivă a economiei noastre naționale. În scopul realizării acestei sarcini, este necesar să fie luate din timp toate măsurile pentru darea în funcțiune a noilor obiective la termenele planificate și asigurarea produselor la nivelul calitativ existent pe piața mondială.

Ministerele și întreprinderile producătoare de mărfuri pentru export, în colaborare cu Ministerul Comerțului Exterior și întreprinderile de comerț exterior, trebuie să se preocupe permanent de adaptarea cât mai operativă a producției la cerințele și exigențele pieței externe. În acest scop, este necesar să se ia *măsuri de lărgire și adâncire a activității de prospectare a pieței externe*, precum și de îmbunătățire a formelor de organizare și a metodelor folosite în realizarea planului de comerț exterior. Pentru o mai mare eficacitate a acestor măsuri, trebuie să se asigure o strânsă colaborare între întreprinderile de comerț exterior și întreprinderile producătoare de mărfuri pentru export, precum și o mai mare mobilitate a acestora în activitatea comună de prospectare a pieței externe și de vânzare a mărfurilor.

Sarcini deosebite revin în legătură cu importul de mașini, utilaje și instalații. Este necesar ca Ministerul Comerțului Exterior, întreprinderile de comerț exterior și ministerele beneficiare de importuri să intensifice activitatea de documentare tehnică și economică, în vederea realizării importurilor de mașini, utilaje și instalații la nivelul celor

mai reușite tipuri livrate pe plan mondial, la termenele necesare economiei naționale și în condițiile comerciale practicate în mod curent pe piața externă.

Dezvoltarea în ritm susținut a economiei naționale accentuează însemnătatea preocupărilor pentru *perfecționarea aspectelor calitative ale procesului de producție și ale întregii vieți economice*. Organizarea științifică a muncii și utilizarea judicioasă, pătrunsă de spirit gospodăresc, a fondurilor și mijloacelor cu care sînt dotate întreprinderile, ridicarea eficienței investițiilor, a comerțului exterior, ca și a tuturor celorlalte activități economice sînt obiective majore, de permanentă actualitate. *Perseverînd pe acest drum, se poate asigura creșterea sistematică a venitului național și, implicit, a resurselor pentru înfăptuirea programului de investiții și ridicarea nivelului de trai al poporului.*

Lărgirea legăturilor de producție, diversitatea resurselor materiale care circulă între producători și consumatori necesită *îmbunătățirea sub toate aspectele a aprovizionării tehnico-materiale*. Pe baza experienței acumulate trebuie să se acorde o atenție sporită legăturilor reciproce și cît mai operative între ministere și între întreprinderi, în dubla lor calitate, de furnizori și consumatori. Este necesar să fie îmbunătățit sistemul contractelor economice, pe linia supleții, operativității și întăririi disciplinei contractuale, avînd în permanență în față ca obiectiv central înfăptuirea, în cele mai bune condiții, a tuturor prevederilor planului de stat. Prin măsuri eficiente privind aprovizionarea ritmică a întreprinderilor, livrarea mărfurilor în sortimentele și de calitate solicitată, îmbunătățirea circulației produselor și asigurarea stocurilor corespunzătoare se creează în fiecare întreprindere condițiile necesare pentru utilizarea judicioasă a capacităților de producție, creșterea productivității muncii, reducerea cheltuielilor de producție și de circulație.

Pentru a îmbunătăți sub toate aspectele activitatea economică *vor trebui îmbogățite formele de cointerесare materială* în raport cu rezultatele concrete obținute de fiecare lucrător la locul său de muncă. În acest sens este necesar să fie studiate, experimentate și apoi folosite noi stimulente, care să acționeze mai direct și în mai mare măsură asupra inițiativei oamenilor muncii.

★

Volumul mare de bunuri de consum și de servicii care urmează să fie pus la dispoziția populației, corespunzător creșterii puterii sale de cumpărare, fac necesar ca *Ministerul Comerțului Interior să studieze îndeaproape evoluția cererii populației, să intervină mai activ în orientarea producției și ridicarea calității bunurilor de consum, să se preocupe cu toată atenția de lărgirea și modernizarea rețelei comerciale, să îmbunătățească deservirea cumpărătorilor*. Sfaturile populare, prin unitățile industriei locale, au datoriat ca, în colaborare cu Ministerul Comerțului Interior, să-și concentreze atenția spre dezvoltarea producției de serie

mică, pentru a completa cu mărfuri de calitate ridicată, solicitate de populație, sortimentul de bunuri de consum livrat de industria republicană; să-și intensifice eforturile de extindere a rețelei pentru prestații de servicii. Este indicat ca și cooperarea meșteșugărească să-și orienteze activitatea în aceeași direcție, colaborând strâns cu sfaturile populare în vederea unei judicioase amplasări și profilări a unităților.

În proiectul de Directive sînt prevăzute fonduri însemnate care urmează a fi utilizate pentru continuarea în ritm intens a *construcțiilor de locuințe*, pentru lucrări edilitare și de înfrumusețare a orașelor noastre, precum și pentru dezvoltarea acțiunilor social-culturale. Sfaturile populare și instituțiile centrale care au sarcina de a îndeplini prevederile din acest domeniu trebuie să situeze printre preocupările de bază utilizarea eficientă a fondurilor alocate. Este necesar să fie temeinic organizată munca pentru realizarea programului de locuințe și a edificiilor culturale, artistice și de ocrotire a sănătății, a lucrărilor de alimentare cu apă și canalizare, de îmbunătățire a transportului în comun, precum și pentru extinderea spațiilor verzi și a locurilor de agrement. Cu deosebită atenție vor trebui studiate și elaborate soluții care să asigure o *varietate mai mare a tipurilor de apartamente, o mai bună utilizare a suprafețelor construite, un grad mai înalt de confort și finisaj*, concomitent cu accentuarea eforturilor pentru a da în folosință noile locuințe în mod ritmic, în tot cursul anului.

Tovarăși,

Pe măsura intensificării progresului economic și social, a îmbogățirii experienței și competenței cadrelor din economie, a creșterii conștiinței socialiste a oamenilor muncii, devine posibilă și necesară înfăptuirea de noi măsuri care să dea un conținut și mai eficient *formelor de conducere planificată a economiei naționale*. În cadrul acestor preocupări se înscrie *acțiunea de elaborare a planului de stat pe cinci ani*. Programul de dezvoltare economică și socială a țării, concretizat în proiectul de Directive, urmează să fie detaliat și desfășurat pe ani și ministere într-un proiect de plan cincinal. Aceasta va crea posibilitatea de a se studia mai temeinic soluțiile privind problemele esențiale, de a se lua din timp măsurile necesare îndeplinirii obiectivelor cuprinse în planul cincinal, pe întreaga perioadă și pe fiecare an în parte.

Planul de stat, în care sînt înscrise liniile directoare ale dezvoltării economice, principalele ritmuri și proporții, are — după cum știți — *caracter de lege*, ale cărei prevederi sînt obligatorii. Ca în orice organism viu, în economia națională pot apare situații noi, determinate de procesul dezvoltării vieții social-economice, de progresul tehnic, precum și de alte împrejurări. De aceea în activitatea de conducere planificată a economiei, noi am considerat întotdeauna planul nu ca un mecanism rigid, ci ca un *cadru în permanentă adaptare* la condițiile obiective, concrete, determinate de fenomenele sociale și economice în desfășurare.

Elaborat în aceeași concepție, noul plan cincinal cere din partea noastră *suplețe și gândire realistă*, preocupare continuă pentru realizarea sarcinilor fundamentale în cele mai bune condiții de eficiență, în scopul dezvoltării în ritm susținut a întregii economii.

Tovarăși,

Programul luminos de dezvoltare multilaterală a societății noastre, înfățișat în proiectul de Directive pentru noul plan cincinal, corespunde pe deplin posibilităților și resurselor de care dispunem, cerințelor etapei istorice pe care o parcurgem. Înfăptuirea lui necesită eforturi susținute din partea clasei muncitoare, a țărânimii, intelectualității, a tuturor oamenilor muncii. Avem încredere nestrămutată în energia și capacitatea poporului nostru care, de-a lungul anilor de la eliberarea țării, și-a însușit sub conducerea partidului o bogată și rodnică experiență, s-a călit în lupta pentru făurirea vieții noi, socialiste.

Încheind acest raport, exprimăm convingerea fermă că înfăptuirea sarcinilor ce decurg din Directivele planului cincinal este cauza scumpă a întregului popor care, strâns unit în jurul partidului, muncește și va munci cu pasiune și elan pentru a obține noi victorii în dezvoltarea și înflorirea patriei noastre socialiste. **(Asistența, în picioare, aplaudă puternic, îndelung).**

R A P O R T

ASUPRA DIRECTIVELOR CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN PRIVIND PLANUL DE 10 ANI PENTRU DEZVOLTAREA ENERGETICII

— prezentat de tovarăşul CHIVU STOICA —

Tovarăşi,

Prin amploarea problemelor pe care le examinează, prin înaltul spirit de răspundere ce caracterizează lucrările sale, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român reflectă marea sa forţă şi maturitate, ridicându-se la înălţimea evenimentelor de covârşitoare importanţă pentru destinele poporului şi ale întregii noastre ţări. Analizînd multilateral şi profund toate laturile vieţii noastre economice, politice şi sociale, Raportul de activitate al Comitetului Central, prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, înfăţişează tabloul marilor realizări obţinute de poporul nostru în îndeplinirea prevederilor celui de-al VIII-lea Congres, trasează un vast program însufleţitor pentru activitatea partidului şi poporului în perioada următoare. Oglîndînd cu fidelitate linia politică a partidului nostru, Raportul exprimă grija lui neobosită pentru viitorul luminos al ţării şi al poporului român, profundul lui patriotism. Ansamblul obiectivelor stabilite, orientarea dezvoltării viitoare pun puternic în evidenţă consecvenţa neabătută cu care partidul nostru aplică învăţătura marxist-leninistă la condiţiile României socialiste.

Sarcinile principale ale dezvoltării economiei naţionale în perioada 1966—1970 sînt definite în Directivele Congresului al IX-lea cu privire la noul plan cincinal. Prevederile acestor Directive îndreaptă eforturile poporului nostru spre direcţiile de însemnătate vitală pentru creşterea puternică a forţelor de producţie pe baza continuării neabătute a industrializării socialiste, valorificarea superioară a tuturor resurselor ţării, dezvoltarea intensivă şi multilaterală a agriculturii, satisfacerea într-o măsură tot mai însemnată a cerinţelor materiale şi culturale ale populaţiei.

În cele ce urmează, din împuternicirea Comitetului Central, voi prezenta Congresului, potrivit ordinii de zi stabilite, raportul cu privire la valorificarea surselor energetice şi electrificarea ţării în perioada 1966—1975.

În făurirea unei economii moderne, dezvoltate armonios, o importanţă esenţială are creşterea susţinută a bazei energetice şi a producţiei

de energie electrică. Partidul nostru a înscris dezvoltarea bazei energetice și electrificarea țării la loc de frunte în programul său general de construire a socialismului.

Considerînd potențialul energetic ca o parte constitutivă deosebit de importantă a patrimoniului național, partidul nostru a stabilit cu claritate, încă de la Conferința Națională din octombrie 1945, sarcina dezvoltării energetice și electrificării țării ca punct de plecare pentru întreaga operă de ridicare economică a României. Succesele obținute în îndeplinirea acestui obiectiv fundamental al construcției noastre economice demonstrează cu putere clarviziunea politicii partidului, profunzimea științifică și îndrăzneala revoluționară cu care el abordează problemele dezvoltării noii orînduirii. **(Aplauze puternice).**

Liniile directe ale politicii partidului în domeniul energiei și-au găsit concretizarea în prevederile planului de electrificare de 10 ani pentru etapa 1951—1960 și în Directivele Congresului precedent cu privire la planul șesenal. Nu este deloc întîmplător că, încă de la primele începuturi ale dezvoltării planificate a economiei noastre, s-a elaborat un plan de perspectivă mai îndelungată pentru electrificarea țării. Aceasta oglindește concepția justă care a stat și stă la baza întregii politici a partidului nostru cu privire la dezvoltarea forțelor de producție ale țării, în cadrul cărora producția de energie trebuie să se afle mereu cu un pas înainte. În toate planurile economice, partidul și statul nostru au asigurat un ritm accelerat de creștere a producției de energie, care a devansat în permanență dezvoltarea celorlalte ramuri. În perioada 1951—1965, producția de energie electrică a crescut într-un ritm mediu anual de 15 la sută, față de 13,3 la sută cit reprezintă ritmul mediu de creștere a producției industriale globale.

Extinderea corespunzătoare a bazei tehnice energetice și a electrificării a creat posibilitatea creșterii de peste 6 ori, în ultimii 15 ani, a producției industriale și a asigurat dezvoltarea nestînjinită a tuturor ramurilor economiei naționale. Consumul total de energie a sporit de la aproximativ 12 milioane tone combustibil convențional în 1950 la aproximativ 40 milioane tone în 1965, adică de 3,5 ori, iar producția de energie electrică de la circa 2,1 miliarde kWh la 17,7 miliarde kWh — de aproape 9 ori. Pe locuitor, consumul anual global de energie primară s-a mărit în aceeași perioadă de aproape 3 ori, iar cel de energie electrică de 6,65 ori.

Creșterea consumului de energie, a gradului de înzestrare energetică a muncii au contribuit într-o însemnată măsură la ridicarea continuă a nivelului tehnic al producției și sporirea productivității muncii, îndeosebi în industrie.

Economia noastră națională dispune astăzi de următoarea bază energetică :

Extracția totală de cărbune se ridică în acest an la circa 12 milioane tone, la nivelul prevăzut în Directivele partidului pentru planul șesenal, reprezentînd peste 10 la sută din totalul energiei primare folosite. Producția de cărbuni planificată pentru 1965 constă în proporție de 50 la sută din huile și 50 la sută din lignit și cărbune brun.

Producția de țiței este în 1965 de circa 12,5 milioane tone, constituind 38 la sută din resursele energetice primare.

Extracția de gaz metan, împreună cu gazele petrolifere asociate, reprezintă în acest an peste 44 la sută din totalul resurselor noastre energetice.

În vederea satisfacerii din resurse proprii a necesităților de energie ale economiei, statul nostru a făcut eforturi maxime pentru cercetarea geologică și descoperirea a noi rezerve de combustibili solizi, lichizi și gazoși. În perioada 1951—1965, s-au cheltuit în acest scop 16,3 miliarde lei, ceea ce reprezintă peste 9 la sută din totalul investițiilor industriale. Aceasta a asigurat menținerea și creșterea producției de combustibili și rezervele necesare dezvoltării în perspectivă a ramurilor energiei. Lucrările geologice au pus în evidență cantități însemnate de lignit, care devin în prezent o importantă resursă energetică a țării noastre.

Centralele hidroelectrice în funcțiune la finele acestui an însumează o putere instalată de 460 MW, cu o capacitate de producție anuală de peste 1,3 miliarde kWh.

Dezvoltarea susținută a bazei energetice a permis desfășurarea largă a electrificării țării. România produce în prezent în 24 de zile mai multă energie electrică decât cantitatea realizată în întreg anul 1938. **(Vii aplauze).** În perioada 1951—1965, puterea instalată în centralele electrice a crescut de aproape 5 ori — de la 740 MW la 3 500 MW. Numai sporul de putere ce se realizează în anul 1965 față de 1964 este aproape egal cu întreaga capacitate instalată în anul 1950. Indicele de utilizare anuală a puterii instalate a crescut de la 2 850 ore în 1950 la peste 5 000 ore în 1965.

În vederea valorificării complexe a surselor de energie primară, s-a dat o atenție deosebită producerii combinate de energie electrică și termică, ceea ce a făcut posibilă extinderea termoficării industriale, urbane și realizarea unor importante economii la consumul de combustibil, la cheltuielile de investiții și de producție. Economia de combustibil realizată prin termoficare în perioada 1960—1965 reprezintă peste 3,5 milioane tone combustibil convențional.

Cu toate succesele importante obținute în anii șesenalului, sarcinile prevăzute în Directivele Congresului precedent al partidului cu privire la creșterea puterii instalate și a producției totale de energie electrică se realizează cu o mică diferență sub nivelul stabilit, datorită întârzierilor la punerea în funcțiune a unor capacități de producție, care însumează aproape 400 MW, determinate de nelivrarea la timp a unor agregate.

O importantă realizare o constituie crearea și dezvoltarea sistemului electroenergetic național interconectat, care cuprinde aproape 95 la sută din totalul puterii instalate în centralele electrice. Sînt în funcțiune mai mult de 95 000 km rețele electrice, din care aproape 40 000 km linii de tensiuni medii, înalte și foarte înalte. Deși în ansamblu cererile de energie electrică au fost satisfăcute, totuși au fost cazuri de întreruperi și limitări în alimentarea unor consumatori industriali, provocate de lipsa unei puteri suficiente de rezervă, de unele deficiențe în funcționarea și exploatarea agregatelor și echipamentelor energetice și în dotarea cu aparatură de protecție și automatizare.

Pe măsura creșterii producției de energie electrică și a dezvoltării rețelilor de distribuție, s-a intensificat și acțiunea de electrificare rurală. În anii 1951—1965 s-au electrificat peste 7 000 sate, încît la sfîrșitul acestui

an aproape jumătate din totalul satelor țării noastre vor fi electrificate. Încă în acest an, regiunile Banat și Dobrogea vor avea, practic, toate satele racordate la sistemul energetic național. (Aplauze).

O contribuție însemnată la înfăptuirea programului de electrificare a țării aduc industria electrotehnică și constructoare de mașini energetice, create în anii puterii populare. Astăzi industria noastră electrotehnică realizează o gamă largă de produse necesare electrificării. Cu toate acestea, există o rămânere în urmă în acest sector : aparatura electrică ce se fabrică nu satisface încă necesitățile economiei ca sortiment și cantitate, iar calitatea și performanțele unor produse nu se ridică încă la nivelul cerințelor actuale.

Activitatea practică desfășurată cu pasiune și devotament în uzine, pe șantiere pentru îndeplinirea importantelor obiective stabilite de partid în domeniul dezvoltării energeticii și electrificării țării a constituit o adevărată școală la care s-au format și s-au călit numeroase cadre calificate de muncitori, tehnicieni, ingineri și specialiști. Acumulând o bogată experiență în proiectarea, construcția, montajul și exploatarea instalațiilor energetice, aceste cadre au dovedit practic că pot rezolva cu competență cele mai complexe probleme tehnice.

Punerea în valoare a numeroaselor resurse energetice răspândite în toată țara, precum și existența unui sistem energetic național capabil să asigure alimentarea cu energie electrică a oricărui consumator au contribuit într-o măsură însemnată la ridicarea economică și culturală a tuturor regiunilor, la repartizarea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării.

Tovarăși,

Creșterea în ritm susținut a producției de energie reprezintă o condiție esențială pentru a ține pasul cu progresul tehnic actual și a realiza abundența de produse și servicii cerută de desăvârșirea construcției socialiste. Țara noastră, angajată pe drumul transformării, într-un timp scurt, într-o țară a tehnicii, științei și culturii înaintate și a unui nivel de trai tot mai ridicat, ține seama de această importantă cerință a construcției noi orînduirii.

Realizarea nivelurilor cantitative prevăzute în viitorul cincinal pentru creșterea producției în toate ramurile economiei depinde într-o măsură hotărîtoare de sporirea producției de energie electrică și termică într-un ritm superior celui mediu stabilit pentru aceste ramuri. În același timp, dezvoltarea bazei energetice și electrificarea țării sînt cerute și de importante procese calitative care au loc în economia noastră.

Energetica are un rol esențial în promovarea tehnicii avansate, constituie baza extinderii mecanizării și automatizării producției, a dezvoltării electronicii, radiotehnicii, a tuturor mijloacelor menite să asigure ridicarea nivelului tehnic al producției, creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de lucru. Dezvoltarea unor ramuri întregi, cum sînt producția de aluminiu, petrochimia, oțeluri electrice, modernizarea transporturilor, extinderea unor procedee tehnologice avansate, precum și intensificarea mecanizării producției agricole și zootehnice, necesită sporirea însemnată a producției de energie. Această

creștere este cerută, de asemenea, de dezvoltarea transporturilor urbane, extinderea iluminatului public, de satisfacerea variatelor nevoi social-culturale și casnice ale populației, de ridicare continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii. Numai pentru televizoarele care vor funcționa în anul 1970 va fi necesară o putere instalată în centralele electrice de 200 MW, ceea ce reprezintă mai mult de un sfert din capacitatea tuturor centralelor electrice existente în România în anul 1938.

Țara noastră își mobilizează intens resursele energetice și asigură gospodărirea lor cât mai rațională, pentru a ajunge într-un timp cât mai scurt printre țările cu un consum ridicat de energie electrică pe locuitor. În ultimii 15 ani, statul nostru a făcut mari eforturi pentru dezvoltarea bazei energetice, investind în acest scop fonduri în valoare de 74 miliarde lei, care reprezintă peste 42 la sută din totalul investițiilor realizate în industrie în această perioadă. Totuși, consumul de energie electrică pe locuitor în România este de circa 850 kWh, fiind încă serios rămas în urmă față de alte țări socialiste, precum și de alte țări mai dezvoltate din punct de vedere economic. Această situație este o consecință a nivelului scăzut al producției și consumului de energie electrică de la care a pornit țara noastră în anii de după cel de-al doilea război mondial. Se impune deci ca o necesitate imperioasă să asigurăm și în viitor un ritm susținut dezvoltării energeticii.

Având în vedere rezultatele obținute pe baza planificării pe o perioadă mai lungă de timp a dezvoltării energeticii, așa cum a confirmat-o realizarea cu succes a planului de electrificare 1951—1960, și întemeindu-se pe experiența țării noastre în construcția socialistă, Comitetul Central al partidului a ajuns la concluzia că dezvoltarea bazei energetice și a electrificării țării trebuie să se desfășoare și în viitor în cadrul unui plan de perspectivă, pe o durată de 10 ani. Numai un asemenea plan poate asigura atât satisfacerea necesităților de energie în noul cincinal, cât și pregătirea condițiilor pentru creșterea în continuare a producției și consumului de energie în anii următori. Elaborarea unui plan de 10 ani este cerută și de faptul că realizarea obiectivelor noi din ramurile energetice necesită efectuarea unor lucrări ample de explorări și cercetări geologice pentru descoperirea rezervelor, studii și lucrări laborioase de proiectare, o perioadă mai îndelungată pentru executarea lucrărilor și pentru fabricarea și instalarea utilajelor și echipamentelor. În același timp, ramurile economiei naționale care deservesc cu materiale, utilaje și echipamente sectoarele energetice trebuie dezvoltate și aduse în situația de a putea satisface necesitățile ramurilor energetice, în cele mai bune condiții calitative și cu o ridicată eficacitate economică.

Planul de 10 ani pentru perioada 1966—1975 reprezintă o nouă și importantă etapă în dezvoltarea bazei energetice și electrificarea țării. El continuă linia generală a partidului de mobilizare a tuturor resurselor și posibilităților proprii pentru satisfacerea necesităților crescînde de energie ale economiei naționale. Orientarea dată de către partid politicii energetice a țării în următorii 10 ani este clar exprimată în proiectul de Directive ale Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării, care stabilește următoarele sarcini principale :

— Intensificarea eforturilor pentru descoperirea de noi rezerve de combustibil și creșterea eficienței economice a lucrărilor de cercetare geologică.

— Creșterea producției de energie primară, ținând seama de situația rezervelor geologice, pentru a asigura în cât mai mare măsură din resurse interne nevoile de energie cerute de dezvoltarea în continuare a economiei naționale. Dezvoltarea într-un ritm mai accentuat a extracției de cărbuni și a amenajărilor hidroenergetice, pentru a continua politica de economisire a rezervelor de țiței și gaze — materii prime importante pentru industria chimică și utilizări tehnologice.

— Extinderea valorificării resurselor hidroenergetice ale Dunării, în colaborare cu țările riverane vecine, și a cursurilor interioare de apă, într-o proporție ridicată, prin amenajări care, o dată cu construcția de hidrocentrale, să asigure utilizarea apelor pentru irigații în agricultură, alimentări cu apă industrială și apă potabilă, piscicultură și alte folosințe.

— Începerea utilizării energiei nucleare pentru producerea de energie electrică și termică.

— Extinderea electrificării, continuându-se politica de concentrare a puterii în centrale mari echipate cu agregate de mari puteri unitare.

— Continuarea și intensificarea acțiunii generale de economisire și raționalizare a tuturor consumurilor de combustibili, energie electrică și termică, prin creșterea randamentelor, valorificarea resurselor secundare energetice și scăderea consumurilor specifice.

— Extinderea termoficării industriale și urbane, valorificându-se la maximum instalațiile existente și cele noi ce se vor crea, prin amplasarea marilor consumatori industriali de energie termică și electrică în jurul centralelor de termoficare.

— Asigurarea unui nivel tehnic ridicat în exploatarea instalațiilor energetice; pregătirea cadrelor de muncitori, tehnicieni și ingineri cu înaltă calificare.

— Dezvoltarea în continuare a industriei constructoare de mașini și a industriei electrotehnice pentru satisfacerea într-o mai mare măsură și la un înalt nivel tehnic a necesităților de aparataj electric, utilaje și agregate pentru producerea și utilizarea energiei.

Realizarea sarcinilor planului de 10 ani va determina importante schimbări în structura balanței energetice a țării. Astfel, aportul cărbunilor, al energiei apelor și al energiei nucleare în acoperirea necesităților de energie va crește simțitor în anii următori. El va reprezenta în 1975 aproape 28 la sută, față de aproximativ 11 la sută, cât revine în prezent cărbunilor și energiei hidroelectrice. În același timp, va scădea ponderea hidrocarburilor — țiței, gaze asociate petrolifere și gaz metan. Aceste prețioase resurse, ale căror rezerve sînt limitate, sînt necesare spre a asigura pe o perioadă cât mai îndelungată de timp materia primă pentru industria chimică și alimentarea proceselor tehnologice de bază în industria siderurgică, a sticlei și a ceramicii.

Partidul și statul nostru socotesc imperios necesar ca în perioada următoare să se accentueze dezvoltarea celorlalte resurse de energie primară — cărbunii, energia hidroelectrică — și să se treacă într-un timp scurt la folosirea uraniului pentru producerea de energie electrică.

Este evident că adoptarea acestor soluții duce la cheltuieli de investiții și de producție mai ridicate. Facem în mod conștient aceste sacrificii pentru a cruța țiteiul și gazele în vederea valorificării lor superioare. **(Aplauze).**

Extracția de cărbuni va cunoaște în următorii 10 ani o creștere însemnată, exploatându-se în mai mare măsură importanțele rezerve cunoscute. Producția brută totală de cărbuni va crește de 1,7—1,8 ori până în 1970 și de peste 3 ori până în 1975, față de nivelul anului 1965. În Valea Jiului, producția de huilă se va dubla. În Oltenia, unde se află aproape 90 la sută din rezervele industriale de lignit cunoscute până acum, extracția de cărbune va crește de aproape 17 ori, de la circa 1,3 milioane tone în prezent până la aproximativ 22 milioane tone în 1975, din care jumătate în cariere.

O caracteristică importantă a planului de 10 ani este *intensificarea acțiunii de valorificare a potențialului hidroenergetic economic amenajabil*. Acesta totalizează aproximativ 24 miliarde kWh producție anuală, din care circa 12 miliarde kWh revin cursurilor interioare de apă, iar restul — părții românești a potențialului Dunării. Dintre toate sursele clasice de energie primară care contribuie la acoperirea balanței noastre energetice în viitorii 10 ani, cele hidroelectrice vor cunoaște cea mai importantă creștere — de peste 10 ori. Producția de energie hidroelectrică va trebui să ajungă la aproape 2,5 miliarde kWh în anul 1970 și la aproximativ 10 miliarde kWh în 1975. În aceste condiții, în anul 1970 vor fi valorificate aproximativ 10 la sută din potențialul hidroelectric amenajabil economic, iar în 1975 mai mult de 40 la sută.

La amenajările hidroenergetice va trebui să se aibă în vedere utilizarea complexă a cursurilor de apă pentru agricultură, alimentarea cu apă potabilă a orașelor și cu apă industrială a marilor unități de producție, dezvoltarea pisciculturii și alte utilizări.

Ținând seama că rezervele de combustibili clasici devin insuficiente pentru a echilibra balanța energetică, țara noastră își va îndrepta eforturile spre folosirea energiei nucleare pentru producerea de energie electrică și termică. În viitor, uraniul va trebui să devină una din principalele surse energetice ale țării noastre. **(Aplauze puternice).** Sarcina prevăzută în planul de 10 ani de a se da în funcțiune în această perioadă o putere instalată de aproximativ 1 000 MW în centrale electro-nucleare este pe deplin realizabilă și justificată prin faptul că țara noastră dispune de zăcăminte de uraniu și prin aceea că tehnica contemporană permite astăzi obținerea de energie electrică de origine nucleară la un preț competitiv cu cel al energiei produse din combustibili clasici.

În cincinalul 1966—1970 va fi începută construcția unei centrale electronucleare cu o putere de 500—600 MW electrice, echipată cu instalații care să prezinte siguranță în funcționare și economicitate maximă de investiții și exploatare. Se preconizează ca o a doua tranșă de cel puțin aceeași putere să intre în funcțiune în ultimii ani ai cincinalului 1971—1975. Prin construirea acestor centrale România va intra în rîndul țărilor care utilizează pe scară largă energia nucleară în scopuri pașnice. **(Aplauze prelungite).**

Tovarăși,

Directivele Congresului al IX-lea al partidului cu privire la planul de 10 ani prevăd un puternic avânt al *electrificării țării*, creșterea simțitoare a producției de energie electrică.

Pentru a se putea asigura producția stabilită — 32—34 miliarde kWh în 1970 și 55—60 miliarde kWh în 1975 —, se va instala în centralele electrice o putere nouă de aproximativ 4 000 MW în perioada 1966—1970 și de aproximativ 6 000 MW în anii 1971—1975. Puterea nou instalată în centralele electrice în următorii 10 ani va fi de 4 ori mai mare decât puterea instalată în 10 ani anteriori (1956—1965). **(Aplauze).**

Programul de construcții de centrale electrice în următorii 10 ani va cuprinde în principal următoarele obiective :

În 1966 se vor da în funcțiune centrala hidroelectrică „Gheorghe Gheorghiu-Dej” de pe Argeș de 220 MW, precum și centralele hidroelectrice „Vaduri” și „Bacău” I-II de pe riul Bistrița — cu aproximativ 100 MW putere instalată. În anii 1967—1968 vor fi puse în funcțiune alte centrale pe riul Argeș. În anii 1971—1975 se vor realiza noi centrale hidroelectrice pe râurile Lotru, Sebeș, Someș, Siret și Olt. La toate aceste lucrări, ca și la hidrocentrala de pe Argeș, se vor aplica principiile moderne de concentrare a debitelor și căderilor de apă într-un număr redus de uzine hidroelectrice de mare putere, cu producții ridicate de energie, ceea ce oferă însemnate avantaje economice.

În 1970—1971 se va da în exploatare sistemul hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier, unul din principalele obiective ale planului de electrificare, pe care îl construim în colaborare cu vecinii noștri iugoslavi. Centrala electrică de aici va avea o putere instalată pe partea românească de peste 1 000 MW și va realiza o producție anuală de peste 5 miliarde kWh. Se lucrează, împreună cu tovarășii bulgari, la elaborarea studiilor și proiectelor pentru construirea unei hidrocentrale pe Dunăre în zona Islaz.

Promovându-se în continuare linia de a concentra producția în unități mari, mai avantajoase din punct de vedere economic, în perioada 1966—1975 se vor construi centrale termoelectrice puternice dotate cu agregate de puteri mari unitare, de 200 și 300 MW fiecare, la nivelul tehnicii mondiale. Termocentrala de la Luduș se amplifică până la 800 MW. În afară de centrala electrică de termoficare Craiova, a cărei putere finală va fi de 1 000 MW și care va folosi drept combustibil principal lignitul, se prevede ca în viitorii 10 ani să se mai construiască o centrală de 1 000 MW în zona de transport economic a lignitului din Oltenia și o centrală de 1 000 MW pe bază de huilă în apropierea zăcămintelor din Valea Jiului. Se vor realiza, de asemenea, o termocentrală nouă pe bază de păcură și o serie de amplificări în centralele termoelectrice existente.

Acțiunea de producere combinată de energie electrică și termică va fi continuată și dezvoltată în perioada următoare. Livrarea de energie termică prin termoficare va crește la 35 milioane gigacalorii în 1970 și la circa 40—45 milioane în 1975. Puterea instalată a unităților de termoficare în centralele cu combustibili clasici va reprezenta 25 la sută din

capacitatea nouă ce se va pune în funcțiune în centralele termoelectrice în anii 1966—1975.

Se va continua acțiunea de concentrare a marilor consumatori de energie termică în vecinătatea centralelor republicane de termoficare, care va duce la economii de combustibil de circa 2,5 milioane tone combustibil convențional la nivelul anului 1970 și de circa 3 milioane tone în anul 1975. Aceste economii vor contribui într-o măsură importantă la echilibrarea balanței energetice.

Sistemul electroenergetic național va continua să fie extins și perfecționat, urmărindu-se dezvoltarea liniilor de transport pentru a înlesni centralizarea producției de energie electrică în unități de mare putere. În următorii 10 ani va fi extinsă rețeaua de foarte înaltă tensiune de 220—400 kilovolți, care va lega între ele toate marile centrale electrice ale sistemului cu zonele de consumuri mari, industriale și urbane. În acești ani se vor construi 2 800—3 000 km linii electrice de 220—400 kilovolți și aproximativ 25 000 km linii de 110 kilovolți și de tensiuni mai mici; se vor dezvolta treptat și moderniza rețelele regionale, raionale și orașenești de distribuție.

Pentru buna funcționare a sistemului energetic se va construi un nou dispecer național, care, prin caracteristicile sale, va răspunde celor mai exigente cerințe ale tehnicii contemporane.

Agricultura devine un consumator tot mai important de energie electrică. Numai irigarea suprafeței de circa 400 000 ha prevăzute pentru anii 1966—1970 va necesita un consum de circa 500 milioane kWh pe an. Va trebui extinsă acțiunea de introducere a energiei electrice în acele procese de producție agricolă în care electrificarea poate duce, în mod economic, la ridicarea producției și a calității ei, la îmbunătățirea condițiilor de muncă și reducerea prețului de cost.

Creșterea producției de energie electrică și dezvoltarea rețelilor de transport și distribuție constituie baza pentru accelerarea procesului de electrificare a satelor. În cincinalul 1966—1970 se vor electrifica încă cel puțin 5 000 sate, ceea ce va crea condiții ca acțiunea de electrificare să fie practic încheiată în anii 1972—1973. **(Aplauze puternice)**. În întreaga țară gospodăriile țărănești vor putea beneficia astfel de marile avantaje pe care le oferă electricitatea.

Dezvoltarea producției de energie electrică în ritmul prevăzut în planul de 10 ani se va reflecta pozitiv în viața oamenilor muncii, va contribui la ridicarea nivelului lor de trai. Ea va înlesni folosirea tot mai largă a aparatelor electrocasnice, care vor reduce și ușura munca în gospodării, permițând ca o mai mare parte a timpului să fie folosită pentru alte activități economice, culturale și odihnă; totodată, aceasta va contribui la mărirea gradului de confort și igienă a locuințelor. Cantitățile de energie electrică destinate consumurilor populației vor crește de la 2 miliarde kWh în 1965 la peste 4 miliarde kWh în 1970 și la mai mult de 7 miliarde kWh în 1975. Aceasta înseamnă că numai producția de energie electrică pentru consumul populației va depăși în 1970 de circa 2 ori și în 1975 de circa 3,5 ori întreaga producție de energie electrică a țării din 1950. **(Vii aplauze)**.

În perioada 1966—1970 se urmărește o îmbunătățire a alimentării populației cu combustibili și energie termică pentru încălzit și folosințe

casnice. Dezvoltarea încălzirii urbane se va baza în primul rând pe extinderea termoficării; vor fi racordate la rețelele termice de distribuție publică aproape 95 la sută din apartamentele noi prevăzute a fi construite în anii 1966—1970, precum și o mare parte din locuințele construite până acum.

Tovarăși,

Realizarea importantelor obiective pe care Directivele Congresului al IX-lea al partidului nostru le prevăd pentru dezvoltarea energiei și electrificării țării impune eforturi deosebite din partea statului și a întregului popor. În primul rând, va trebui înfăptuit un important volum de investiții. În următorul cincinal se vor aloca mai mult de 52 miliarde lei, adică aproximativ 36 la sută din totalul investițiilor industriale, pentru dezvoltarea bazei energetice și a electrificării. Potrivit calculelor estimative, în perioada 1971—1975 va fi nevoie de încă aproximativ 78 miliarde lei. Așadar, pe întreaga perioadă de 10 ani se vor aloca în acest scop circa 130 miliarde lei, aproape cît totalul investițiilor destinate întregii industrii în cincinalul următor. Aceste fonduri uriașe vor trebui utilizate cu maximă eficiență, gospodărite cu un înalt spirit de răspundere.

Punerea în funcțiune în termenele stabilite a noilor capacități condiționează realizarea planului și impune luarea de măsuri pentru îmbunătățirea în continuare a activității de construcții și montaj, îndeosebi pe marile șantiere ale energiei. Este de mare însemnătate ca pe tot timpul lucrărilor să existe o strînsă colaborare între proiectanți, constructori și beneficiari, care să rezolve în comun problemele ce apar pe parcurs și să asigure decalajul necesar între proiectare și execuție, comandarea și livrarea la timp a utilajelor necesare din țară și din import.

Creșterea accentuată a producției de cărbune necesită ca din timp să se ia măsuri organizatorice atît pentru proiectarea minelor, cît și pentru executarea lucrărilor de deschidere și pregătire a noilor capacități. Este necesar să se acorde o atenție deosebită deschiderii noilor exploatări „la zi” ale lignitului din Oltenia. Proiectele vor trebui executate într-un timp scurt, pe baza tehnicii înaintate aplicate la condițiile de zăcămint din țara noastră. Minele noi vor fi concepute pe principii moderne, cu un înalt grad de mecanizare, asigurîndu-se cele mai bune condiții de muncă pentru mineri.

Un rol deosebit de important în înfăptuirea exemplară a sarcinilor dezvoltării bazei energetice și electrificării țării revine Ministerului Minelor și Energiei Electrice, precum și altor organizații economice centrale, care au datoria de a-și mobiliza în acest scop toate forțele, întreaga lor capacitate tehnică și organizatorică.

Pentru a produce în țară energia electrică de origine nucleară este necesar să se continue lucrările geologice spre a determina noi rezerve de minereu de uraniu în volum suficient pentru perspectivă. De asemenea, vor trebui rezolvate problemele complexe ridicate de folosirea

energiei nucleare ca : punerea la punct a tehnologiei de preparare a minereurilor și combustibilului pentru centrale, alegerea tipurilor de reactoare, amplasarea centralelor și altele. Este nevoie să fie pregătite din timp cadrele necesare și asigurate condițiile organizatorice pentru construirea centralelor nucleare.

Îndeplinirea în condiții economice cât mai avantajoase a planului de dezvoltare a energiei cere ca industria noastră constructoare de mașini energetice și industria electrotehnică să se dezvolte astfel încît o parte însemnată din nevoile de utilaje să fie acoperită din producția internă la nivelul tehnicii avansate. În următorii 10 ani, industria extractivă de cărbuni va trebui să fie dotată cu utilaje cu un grad mai mare de complexitate pentru extracția cărbunilor, în scopul creșterii productivității muncii, reducerii prețului de cost.

Industria constructoare de mașini va trebui să realizeze aproape în întregime necesarul de instalații hidroenergetice pentru centralele pe râuri interioare și o parte din echipamentele pentru hidrocentrala Porțile de Fier. Producția de echipament pentru centrale hidroelectrice trebuie să crească în perioada 1966—1975 de 6—7 ori față de perioada 1956—1965.

Timpul îndelungat pe care îl comportă însușirea în fabricație a agregatelor pentru centralele termoelectrice face necesar să se întocmească din vreme studii tehnico-economice aprofundate pentru proiectarea agregatelor ce urmează să fie asimilate în țară. Prin calitatea execuției și parametrii lor tehnici în exploatare, aceste produse vor trebui să se situeze la nivelul tehnicii mondiale.

Consumatorii de energie au datoria să reducă în continuare consumurile specifice de energie, ridicînd randamentele cu care se folosește energia în diferitele ramuri ale economiei noastre naționale. În acest fel se va putea realiza reducerea consumurilor specifice energetice cu cel puțin 10 la sută în medie în cincinalul 1966—1970 și încă 8—10 la sută în anii 1971—1975.

Este necesar să se dea în continuare o mai mare atenție valorificării resurselor energetice secundare din industrie și folosirii tehnologiilor avansate care asigură consumuri mai mici de energie. Mobilizarea pe scară largă a resurselor secundare energetice este deosebit de avantajoasă pentru economia națională, deoarece investițiile cerute de lucrările efectuate în acest scop sînt de 4—5 ori mai mici decît acelea care ar fi necesare pentru a se asigura aceleași cantități în forme de energie primară.

Înfăptuirea cu succes a sarcinilor dezvoltării bazei energetice și electrificării țării cere o muncă susținută pentru creșterea și pregătirea temeinică a cadrelor de muncitori, tehnicieni, ingineri și specialiști din aceste importante sectoare de activitate. Trebuie luate din timp toate măsurile pentru a se asigura formarea cadrelor necesare construirii noilor obiective energetice și exploatării acestora în cele mai bune condiții.

Noua etapă de dezvoltare a energiei și electrificării țării mărește considerabil importanța muncii de cercetare în aceste domenii. Oamenii de știință, cercetătorii sînt chemați să se ocupe de rezolvarea

problemelor legate de extracția, prelucrarea și utilizarea lignitului, de extracția țițeiului și a gazelor naturale. Vor trebui întreprinse cercetări științifice referitoare la problemele pe care le pune folosirea tensiunilor foarte înalte la liniile de transport, îmbunătățirea performanțelor și a calității echipamentelor energetice grele pentru centrale, linii și stații.

Realizarea planului de 10 ani pune sarcini de mare răspundere în fața organizațiilor de partid, chemate să atragă în această acțiune masele cele mai largi, să desfășoare o muncă politică și organizatorică intensă și sistematică în rândurile comunistilor și ale tuturor muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor din industria carboniferă, din industria petrolului și de pe șantierele planului de electrificare, ale constructorilor și montorilor de centrale și rețele electrice, ale celor care produc echipament și utilaj energetic — care, toți la un loc, formează un puternic detașament în acțiunea de dezvoltare a bazei energetice a țării. Munca plină de abnegație a comunistilor, pregătirea profesională în continuă perfecționare, înalta conștiinciozitate, exemplul lor personal însușesc și mobilizează colectivele în mijlocul cărora muncesc la îndeplinirea importantelor obiective ale planului de 10 ani. Prin întreaga lor activitate, organizațiile de partid din toate compartimentele energiei și electrificării vor trebui să ridice la un nivel mai înalt rolul lor de conducător și organizator al maselor largi de oameni ai muncii în lupta pentru realizarea liniei politice a partidului. **(Aplauze puternice).**

Tovarăși,

Transpunerea în viață a mărețelor planuri de dezvoltare viitoare a țării, elaborate de Congresul nostru, va contribui la creșterea puterii economice a țării, la ridicarea prestigiului său politic internațional. Folosind intens posibilitățile de care dispune pentru ridicarea forțelor sale de producție, țara noastră își dezvoltă continuu legăturile sale de colaborare multilaterală — economică, politică, culturală — cu țările membre ale C.A.E.R., cu toate țările socialiste, devenind astfel un factor tot mai activ al creșterii forței și coeziunii sistemului mondial socialist. **(Aplauze).** Pe bună dreptate, Raportul de activitate al Comitetului Central subliniază că România pune în centrul politicii sale externe prietenia strânsă și alianța frățască cu țările socialiste, ceea ce corespunde întru totul intereselor fundamentale ale poporului român, cauzei socialismului și păcii. Dezvoltarea și înflorirea fiecărui stat socialist egal în drepturi, suveran și independent, a fiecărei națiuni socialiste, asigură întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste, ceea ce are o puternică înrîurire asupra mersului înainte al omenirii spre socialism. **(Vii aplauze).**

Relațiile de tip nou, de colaborare frățască, statornicite între țările socialiste aduc o contribuție importantă la progresul economic și tehnico-științific al fiecăreia dintre aceste țări, la dezvoltarea sistemului mondial socialist în ansamblu, la creșterea prestigiului socialismului și a influenței sale asupra vieții politice internaționale; ele constituie un puternic element mobilizator în lupta pentru eliberare națională a popoarelor din țările coloniale, pentru apărarea independenței și suvera-

nității naționale a statelor recent eliberate, pentru eliberarea socială a oamenilor muncii din țările capitaliste.

Împreună cu celelalte țări socialiste, România, militînd pentru apărarea păcii, dezvoltă legături economice și culturale cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, considerînd că schimburile multilaterale, fără condiții politice, restricții și discriminări, contribuie la micșorarea încordării internaționale și la apropierea între popoare. **(Aplauze).**

Întreaga politică externă a țării noastre are la bază principiile respectării suveranității, independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Conștientă de răspunderea și îndatorirea fiecărei țări de a face tot ce-i stă în putință pentru apărarea păcii, România socialistă desfășoară o activitate externă susținută, manifestă inițiative în cadrul diferitelor organizații internaționale și sprijină acele acțiuni care contribuie la îmbunătățirea climatului internațional. **(Aplauze).** Ea se pronunță hotărît pentru încetarea cursei înarmărilor, interzicerea și distrugerea armelor nucleare, desființarea blocurilor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, înfăptuirea dezarmării generale, lichidarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial.

În zilele noastre, alături de țările socialiste, în lupta pentru apărarea păcii, împotriva imperialismului, se ridică clasa muncitoare internațională, tinerele state suverane, popoarele care luptă pentru cucerirea independenței naționale, păături sociale largi din toate țările lumii. Cursul evenimentelor internaționale este determinat din ce în ce mai mult de forțele socialismului și păcii. Cu toate acestea, cercuri agresive imperialiste întrețin focare de neliniște în diferite părți ale globului, întreprind provocări și atentate împotriva păcii și libertății popoarelor. Stîrnesc îngrijorare și indignare în rîndurile poporului nostru acțiunile agresive ale imperialismului american împotriva poporului vietnamez și a altor popoare care luptă pentru libertatea și independența țării lor. Considerînd că este dreptul sfînt al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, poporul nostru își exprimă solidaritatea și sprijinul deplin față de lupta eroică a poporului vietnamez, condamnă cu hotărîre acțiunile agresive ale Statelor Unite ale Americii în Vietnam și în Republica Dominicană. Prin acțiunea unită a țărilor socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor păcii și progresului, pot fi stăvilate poftele imperialismului, poate fi apărată pacea în lume. **(Aplauze puternice).**

O condiție fundamentală a victoriei cauzei păcii și socialismului o constituie unitatea mișcării comuniste și muncitorești internaționale, unitatea țărilor socialiste. **(Vii aplauze).** După cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul de activitate al Comitetului Central, esențial pentru realizarea și întărirea acestei unități este aplicarea consecventă a normelor de bază ale relațiilor dintre partide — respectul și stima reciprocă, egalitatea în drepturi, independența, neamestecul în treburile interne ale altor partide și discutarea între partide în spirit tovarășesc a problemelor de interes comun. **(Aplauze puternice).** Fiind

convins că ceea ce unește partidele comuniste și muncitorești este infinit mai puternic decât deosebirile de vederi existente, partidul nostru consideră drept cea mai înaltă îndatorire internaționalistă a sa de a milita neobosit pentru întărirea unității mișcării comuniste mondiale și a coeziunii țărilor socialiste, sub steagul măreț al marxism-leninismului și internaționalismului socialist. **(Aplauze prelungite).**

Tovarăși,

Ca și celelalte documente ale Congresului al IX-lea al partidului, Directivele cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării în perioada 1966—1975 au constituit obiectul unor ample dezbateri în organizațiile de partid, în adunări ale oamenilor muncii. Exprimiindu-și adevărată faună de politica partidului de ridicare economică a țării, față de sarcinile stabilite de partid pentru dezvoltarea bazei energetice, oamenii muncii au făcut, totodată, un mare număr de propuneri valoroase pentru completarea și îndeplinirea lor. Aceste propuneri, rod al experienței și competenței muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor, oamenilor de știință, au pus în evidență noi rezerve și posibilități pentru creșterea și perfecționarea producției energetice. Ele sînt examinate cu atenție de organele centrale de partid și de stat în vederea aplicării lor.

Planul de 10 ani are o importanță deosebită în procesul de desăvîrșire a construcției socialiste din țara noastră. Realizarea lui are loc în condițiile victoriei depline și definitive a socialismului — cucerire istorică a întregului nostru popor, consacrată în proiectul noii Constituții. Oglindind stadiul calitativ superior în care se află țara noastră, noua Constituție va deschide cîmp larg dezvoltării orînduirii socialiste, creșterii continue a bunăstării materiale și culturale a poporului, afirmării multilaterale a capacităților creatoare ale tuturor cetățenilor patriei. Prin prevederile sale, proiectul noii Constituții asigură dezvoltarea continuă a națiunii noastre, creșterea rolului statului socialist ca organizator al întregii activități de construcție a orînduirii socialiste. După cum se arată în Raportul Comitetului Central, dispariția claselor exploatatoare a dus la întărirea națiunii, la cimentarea unității sale. În condițiile desăvîrșirii construcției socialiste, crește rolul statului, se dezvoltă multilateral națiunea socialistă. Numai în socialism se poate asigura manifestarea deplină a tuturor caracteristicilor națiunii, comunitatea reală de interese economice, o cultură socialistă comună, pusă în slujba tuturor cetățenilor ce locuiesc pe același teritoriu, unirea întregului popor în lupta și munca pentru îndeplinirea aspirațiilor sale de bunăstare și fericire. Națiunea, statul vor continua să constituie încă multă vreme baza dezvoltării societății socialiste. Dezvoltarea națiunii, întărirea statului socialist, corespund cerințelor obiective ale vieții sociale. Îndeplinirea planului de 10 ani va aduce o contribuție însemnată la înflorirea și progresul continuu al întregii noastre societăți. **(Vii aplauze).**

Tovarăși,

Există toate condițiile favorabile pentru a realiza obiectivele importante prevăzute în planul pentru valorificarea surselor energetice și electrificarea țării. Avem astăzi o puternică bază materială; dispunem de variate surse de energie; ne-am format în decursul anilor un prețios fond de cadre cu bună pregătire profesională și tehnică; am acumulat o prețioasă experiență în organizarea și conducerea producției. Avem un popor minunat, harnic și talentat, care și-a dovedit din plin, de-a lungul anilor de construcție socialistă, capacitatea de a rezolva cu succes problemele complexe ale făuririi noii orînduiri. Avem un conducător încercat — Partidul Comunist Român, care, înarmat cu învățătura marxist-leninistă, își îndeplinește cu cinste înalta sa misiune istorică de călăuză a poporului pe drumul socialismului și comunismului. **(Aplauze îndelungate).**

Toate acestea ne îndreptățesc convingerea că, la capătul unui deceniu de eforturi și muncă rodnică, prevederile planului pe care-l debatem acum vor deveni realitate. Energia cărbunelui și a apelor, marea forță a atomului și a electricității vor spori simțitor vigoarea economiei noastre în plin avînt, vor face mai productivă munca în uzine și în laboratoare, vor mări rodnicia ogoarelor, vor aduce bunăstare și un grad mai ridicat de confort în viața fiecărui locuitor al țării noastre. **(Aplauze).**

Însemnatele succese obținute pînă acum, sub conducerea partidului, constituie pentru poporul nostru un puternic imbold de a munci cu înflăcărare și avînt pentru îndeplinirea tuturor sarcinilor mărețe trasate de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, pentru înflorirea continuă, pentru progresul și prosperitatea scumpei noastre patrii — România socialismului victorios. **(Puternice ovații. Asistența, în picioare, aplaudă îndelung).**

TRĂIASCĂ PARTIDUL COMUNIST ROMÂN ! (Urale puternice, îndelungate).

TRĂIASCĂ ȘI ÎNFLOREASCĂ REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ! (Ovații, urale).

RAPORT CU PRIVIRE LA PROIECTUL STATUTULUI PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

— prezentat de tovarăşul GHEORGHE APOSTOL —

Dragi tovarăşi,

Congresul al IX-lea la Partidului Comunist Român constituie un eveniment istoric în viaţa partidului şi a ţării. Documentele care sînt supuse dezbaterii Congresului au insuflat comuniştilor, întregului popor, noi energii, avînt şi entuziasm în lupta pentru înfăptuirea înainte de termen a planului de şase ani.

Raportul Comitetului Central al partidului, prezentat de la această tribună de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cuprinde o profundă analiză ştiinţifică a dezvoltării întregii vieţi economice, politice, social-culturale a ţării, a bogatei şi multilateralei activităţi a partidului şi statului nostru în toate domeniile construcţiei socialiste în această perioadă şi trasează liniile directoare ale muncii partidului, întregului popor pentru traducerea în viaţă a minunatului program de înflorire socialistă a patriei noastre. **(Aplauze puternice).**

În perioada de la congresul precedent pînă în prezent s-au produs transformări fundamentale în viaţa societăţii noastre; socialismul a învins definitiv la oraşe şi sate. Stăpîni pe soarta lor, oamenii muncii conduşi de partid au dezvoltat într-un ritm impetuos forţele de producţie, făurind baza tehnică-materială a socialismului.

În munca eroică, plină de abnegaţie, pentru construirea noii orînduiri, clasa muncitoare şi-a afirmat pe deplin rolul său de clasă conducătoare în stat, s-a consolidat alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea, baza de neclintit a României Socialiste, s-a cimentat unitatea poporului în jurul Partidului Comunist.

Rezultatele ultimilor cinci ani au confirmat încă o dată faptul că politica de industrializare socialistă a ţării constituie temelia de nezdruccinat a progresului tuturor celorlalte ramuri ale economiei, a ridicării nivelului de trai al celor ce muncesc, a întăririi independenţei şi suveranităţii naţionale a statului nostru socialist. **(Aplauze puternice).**

Tabloul luminos al României de azi şi-a găsit reflectarea în proiectul de Constituţie, în noua denumire a statului nostru — Republica Socialistă România. **(Vii aplauze,**

Așa cum se subliniază în raportul Comitetului Central, partidul nostru va pune și de acum înainte în centrul politicii sale industrializarea socialistă a țării, acordându-se prioritate industriei grele și îndeosebi industriei constructoare de mașini; se va continua valorificarea superioară a resurselor naturale, folosirea celei mai înaintate tehnici în obiectivele ce se construiesc, modernizarea proceselor tehnologice spre a fi mereu la nivelul realizărilor tehnico-științifice pe plan mondial.

La sfârșitul cincinalului viitor, țara noastră va fi parcurs încă o etapă însemnată pe calea transformării sale într-o țară industrială înaintată, cu o agricultură în plină dezvoltare, cu o cultură înfloritoare.

Analizând situația de ansamblu pe arena mondială, raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu înfățișează în mod clar, fundamentat din punct de vedere teoretic, poziția partidului nostru față de problemele din mișcarea comunistă internațională, reafirmând grija sa nestrămutată pentru unitatea mișcării comuniste — suprema îndatorire internaționalistă a fiecărui partid comunist — pentru promovarea neabătută în relațiile dintre partide a normelor marxist-leniniste. Eforturile perseverente ale tuturor partidelor pentru apropiere și înțelegere reciprocă, pentru înfăptuirea unității în problemele fundamentale ale luptei împotriva imperialismului, pentru pace, pentru victoria cauzei socialismului, reprezintă o cerință primordială a afirmării forței și tăriei mișcării comuniste mondiale. **(Aplauze puternice).**

În primul capitol al proiectului de Statut se arată că Partidul Comunist Român întreține, în spiritul internaționalismului proletar, legături de colaborare cu partidele comuniste și muncitorești frățești, bazate pe principiile și normele de relații marxist-leniniste ale egalității în drepturi, respectului reciproc, neamestecului în treburile interne ale altor partide.

Partidul și guvernul nostru pun în centrul politicii lor externe dezvoltarea relațiilor de alianță și colaborare frățească cu țările socialiste, militează pentru coeziunea sistemului mondial socialist, sprijină mișcarea de eliberare națională, întregul front de luptă împotriva imperialismului. Creșterea neconținută a puterii economice a României și a bunăstării poporului, pe care ne propunem să le realizăm în viitor, vor constitui un aport efectiv al țării noastre la întărirea sistemului mondial socialist, a prestigiului și influenței ideilor socialismului în lume.

România socialistă se pronunță pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, pentru largirea relațiilor cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială. Politica externă a statului nostru este așezată pe temelia solidă a principiilor respectării independenței și suveranității naționale, ale egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, colaborării reciproc avantajoase. **(Aplauze).** Sîntem convinși că respectarea neabătută a acestor principii favorizează slăbirea încordării internaționale, mărirea încrederii între popoare, creează condițiile unui larg schimb de valori materiale și culturale între toate țările.

Tovarăși,

Mai puternic ca oricând, numărând astăzi peste 1 450 000 de membri și candidați, strâns unit în jurul Comitetului său Central, indisolubil legat de mase, iubit și urmat cu încredere de acestea, partidul nostru își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de forță politică conducătoare a societății. El împletește elanul revoluționar de luptă al clasei muncitoare cu tradițiile progresiste ale poporului român, fidelitatea nestrămutată față de marxism-leninism cu spiritul profund creator, bazat pe cunoașterea temeinică a realităților concrete din țara noastră, a cerințelor dezvoltării sociale în fiecare etapă istorică.

Partidul se înfățișează la acest Congres ca o forță monolită și viguroasă, capabilă și hotărâtă să traducă în fapt importante obiective ale anilor viitori, să călăuzească poporul român spre noi trepte ale progresului și civilizației. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

I. Organizatorul și conducătorul poporului în lupta pentru construirea socialismului

Tovarăși,

Cu deosebit interes și cu deplină aprobare au primit comuniștii, oamenii muncii, proiectul de Statut al Partidului Comunist Român. Prevederile din proiectul de Statut exprimă realități fundamentale ale României socialiste, stadiul actual al activității partidului nostru.

Noul Statut — legea de bază a Partidului Comunist Român — îngăduie partidului, organizațiilor sale să ridice la un nivel superior capacitatea lor organizatorică și politică de mobilizare a oamenilor muncii în lupta pentru îndeplinirea marelui ideal — construirea socialismului și comunismului. **(Vii aplauze).**

În proiectul de Statut se arată că Partidul Comunist Român este cea mai înaltă formă de organizare a clasei muncitoare, detașamentul ei de avangardă, care unește în rîndurile sale pe cei mai înaintați și mai conștienți muncitori, țărani, intelectuali, funcționari și slujește cu devotament interesele și năzuințele vitale ale poporului. Se consemnează un fapt istoric de importanță esențială și anume că în construirea orînduirii socialiste un rol determinant l-a avut și îl are lupta călăuzită de partid a clasei muncitoare, clasă conducătoare a societății, în strînsă alianță cu țărănimea și în unire cu intelectualitatea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate.

O profundă semnificație are adoptarea de către Congres a denumirii partidului nostru de „Partidul Comunist Român“. Prin această schimbare a denumirii se pune în concordanță titulatura cu rolul și conținutul activității partidului în etapa desăvîrșirii construcției socialismului, etapă de înaintare spre țelul final — construirea societății fără clase, societatea comunistă. **(Aplauze puternice).**

Denumirea de „Partid Comunist“, scumpă celor ce muncesc, a fost dată de Marx și Engels partidului revoluționar al clasei muncitoare. Partidul Comunist Român, născut în focul marilor bătălii de clasă de la începutul celui de-al treilea deceniu al secolului nostru, are rădăcini adânci în istoria mișcării muncitorești revoluționare din România; el a continuat și ridicat pe o treaptă superioară tradițiile de luptă ale poporului român pentru eliberare socială și națională. *Cele mai importante evenimente din istoria luptelor clasei muncitoare pentru cucerirea puterii politice, lichidarea exploatarei omului de către om și construirea socialismului sînt legate de numele Partidului Comunist Român. (Aplauze prelungite).*

În întreaga sa activitate Partidul Comunist Român a fost purtătorul ideii de unitate politică și organizatorică a clasei muncitoare, a mișcării muncitorești, militînd consecvent pentru înfăptuirea acesteia.

Rezultat al unirii Partidului Comunist Român cu Partidul Social-Democrat — unire înfăptuită pe temeiul învățături revoluționare despre partid — Partidul Muncitoresc Român a acționat întotdeauna ca un partid marxist-leninist. Pentru oamenii muncii titlul de comunist a întruchipat și întruchipează devotamentul nemărginit față de patrie, fidelitatea față de cauza poporului, față de cauza socialismului și a internaționalismului proletar. (Aplauze).

Hotărîrea adoptată ca partidul nostru să poarte denumirea de Partidul Comunist Român, iar actualul Congres să fie considerat al IX-lea Congres al P.C.R., constituie și un omagiu adus luptei eroice a comuniștilor pentru lichidarea asupririi și exploatarei capitaliste, pentru victoria socialismului pe întinsul patriei noastre, Republica Socialistă România. (Vii aplauze).

II. Membrii de partid, îndatoririle și drepturile lor

Tovarăși,

Actuala etapă de dezvoltare a țării, vasta muncă politică și organizatorică pe care o va desfășura partidul nostru în anii care vin pentru înfăptuirea mărețului program de înflorire economică și culturală a patriei, pun în fața comuniștilor cerințe tot mai mari, reflectate în prevederile noului Statut referitoare la îndatoririle membrilor de partid.

Pe primul plan al acestor îndatoriri se află lupta neostenită pentru înfăptuirea politicii partidului, slujirea cu devotament a patriei socialiste. În acest scop, partidul cere membrilor săi să-și îndeplinească în mod exemplar sarcinile politice, profesionale și obștești.

Una dintre cele mai de seamă îndatoriri ale comuniștilor este apărarea cu fermitate a unității și purității rîndurilor partidului. *Tăria de nezdruincinat a partidului nostru, întemeiată pe unitatea și coeziunea indisolubilă a rîndurilor sale, pe puternicul spirit de disciplină care animă pe membrii săi a constituit condiția esențială a învingerii greutăților de tot felul, ivite în cale, chezăruind marile victorii cucerite pînă*

în prezent și mersul continuu ascendent al patriei noastre pe drumul bunăstării și fericirii poporului. (Aplauze puternice).

Proiectul noului Statut, precizând drepturile membrilor de partid, pune un accent deosebit pe contribuția fiecărui comunist la elaborarea hotărârilor și la stabilirea măsurilor pentru aplicarea lor. În felul acesta se consfințește o practică încetățenită în viața partidului nostru — aceea de a asigura participarea largă a tuturor comuniștilor la dezbaterea problemelor politicii partidului, exprimarea liberă a părerilor și punctelor de vedere în scopul îmbunătățirii muncii.

Un drept important și, totodată, o datorie a comuniștilor este de a folosi în întreaga lor activitate critica și autocritica, factor de seamă al dezvoltării societății noastre. Critica principială, pătrunsă de spirit constructiv față de neajunsuri, față de lipsurile și greșelile oricărui membru de partid, îngăduie o confruntare permanentă cu viața, cu părerile oamenilor, stimulează puternic mersul înainte și garantează îmbunătățirea muncii de partid.

Trebuie să subliniem, în același timp, că autocritica sinceră, cinstită, analiza aprofundată a propriilor lipsuri și greșeli reprezintă o mărțurie convingătoare a conștiinței ridicate a comunistului, constituie o premiză importantă de prevenire și înlăturare a slăbiciunilor și deficiențelor, de dezvoltare a spiritului de răspundere, de descătușare a inițiativei și entuziasmului, de valorificare a întregii energii în slujba îndeplinirii sarcinilor încredințate. (Aplauze).

Este o obligație de mare însemnătate a organelor și organizațiilor de partid să vegheze cu grijă neabătută la respectarea dreptului comuniștilor de a-și spune deschis părerea în adunările și presa de partid, să nu admită nici o încălcare sau știrbire a acestui drept. Nu e în firea comuniștilor să se împace cu o atmosferă călduță, de îngăduință reciprocă, de cocoloșire a lipurilor, care duce la stagnare, la frînarea inițiativei. O atmosferă sănătoasă, în care punctul de vedere al fiecărui membru de partid este luat în seamă, în care orice părere sau propunere ce contribuie la îmbunătățirea muncii este prețuită, asigură mobilizarea tuturor forțelor organizației respective la îndeplinirea hotărârilor și directivelor partidului.

Autoritatea comunistului în fața celorlalți oameni ai muncii trebuie să se bazeze nu numai pe marele prestigiu al partidului, ci și pe activitatea personală de fiecare zi în uzină, pe ogor, în laborator, la birou, pe faptele mai mari sau mai mărunte care îi definesc, în ochii celor din jur, profilul politic și moral. Grijă pentru întărirea familiei, a bazelor ei morale este o permanentă sarcină de partid, parte integrantă a eticii comuniste. Prin întreaga sa viață, comunistul opune moralei burgheze o ținută demnă, o atitudine modestă, o deplină concordanță între vorbe și fapte. Înalta concepție a partidului nostru despre fizionomia moral-politică a comunistului, despre trăsăturile care trebuie să caracterizeze toate laturile activității și vieții sale se oglindește în noua prevedere din Statut, care cere fiecărui membru de partid „să fie exemplu de corectitudine și conduită morală în familie și societate“. (Aplauze).

Partidul nostru a reușit, printr-o muncă stăruitoare, tenace, de fiecare zi, să ridice nivelul de conștiință al membrilor săi, să întărească

rolul lor în viața societății, astfel că astăzi marea majoritate a membrilor de partid sînt cunoscuți și apreciați, acolo unde lucrează, ca oameni cu o bună pregătire politică și calificare profesională, care își pun toate aptitudinile, întreaga lor capacitate, în slujba bunului mers al muncii, constituind adevărate exemple pentru cei din jurul lor.

Puterea partidului se întemeiază pe munca conștientă, entuziastă a fiecăruia dintre membrii săi. Calitatea de membru al detașamentului de avangardă al clasei muncitoare este justificată pe deplin numai cînd te consideri — indiferent de locul unde muncești — un activist obștesc, un militant pentru triumful ideologiei și politicii partidului.

Capacitatea de a lupta pentru aplicarea liniei politice generale a partidului, de a explica maselor politica partidului, de a le organiza și mobiliza în înfăptuirea ei este strîns legată de efortul continuu și perseverent al comunistului pentru ridicarea nivelului său politic și ideologic, însușirea învățăturii marxist-leniniste, a hotărîrilor și directivelor partidului, lărgirea orizontului cultural. Un membru de partid nu trebuie să se mulțumească o dată pentru totdeauna cu cunoștințele politico-ideologice pe care le-a dobîndit; mai devreme sau mai tîrziu, aceasta se reflectă negativ și în activitatea lui practică. Este dovedit faptul că poți să explici și să aplici în mod just politica partidului numai atunci cînd te străduiești să fii în permanență la curent cu problemele cele mai actuale ale construcției socialiste.

Tovarăși,

O atenție deosebită acordă proiectul de Statut întăririi rîndurilor partidului, subliniind înalta exigență de care se cere să fie călăuzite organizațiile de bază la primirea noilor membri de partid. „În Partidul Comunist Român — arată proiectul — sînt primiți cei mai înaintați și mai activi oameni ai muncii, care prin calitățile moral-politice și prin întreaga lor activitate se dovedesc demni de înaltul titlu de comunist“.

Ca o mărturie a tăriei partidului nostru, a creșterii maturității politice și organizatorice, a spiritului de răspundere și a capacității de discernămint a organizațiilor de bază este apreciată de către membrii de partid desființarea stagiului de candidat. Renunțarea la stagiul de candidatură este determinată de un șir de noi condiții specifice activității actuale a organelor și organizațiilor noastre de partid. În prezent, clasa muncitoare și-a consolidat poziția de clasă conducătoare a societății, țărănimea a pornit hotărît pe făgașul de viață al socialismului, intelectualitatea s-a integrat organic în efortul întregului popor pentru construirea noii orînduiri. Astăzi, în fiecare întreprindere, instituție, unitate socialistă din agricultură există organizații de partid, care desfășoară o intensă muncă politico-educativă în rîndurile maselor; în jurul organizațiilor de bază funcționează un larg activ fără de partid, care constituie un sprijin de nădejde în activitatea lor pentru înfăptuirea sarcinilor multiple ce le revin. De asemenea, merită să relevăm și faptul că majoritatea covârșitoare a celor primiți în partid provin din rîndurile U.T.C.-ului și ale activului fără de partid.

În lumina celor arătate mai sus, organizațiile de bază au condiții să cunoască și să aprecieze, în practica muncii de zi cu zi, calitățile

moral-politice, nivelul de pregătire profesională al celor ce solicită primirea în partid; astfel, existența în continuare a stagiului de candidat nu se mai dovedește necesară.

În proiectul de Statut se prevede că toți oamenii muncii care solicită intrarea în rândurile membrilor de partid, indiferent de categoria socială din care fac parte, prezintă același număr de recomandări. Fiecare comunist este dator să-și spună deschis părerea asupra calităților și lipsurilor celui ce solicită primirea în partid. O mare răspundere revine celui care dă recomandarea, ceea ce implică o cunoaștere temeinică a activității și a vieții celui recomandat, o apreciere judicioasă a însușirilor care îl îndreptătesc să merite titlul de membru de partid. Organizațiile de bază, comitetele raionale și orășenești de partid trebuie să dea dovadă de un înalt simț de răspundere, examinând cu grijă și atenție, în mod individual, fiecare cerere de primire în partid, călăuzite fiind de grija neabătută pentru puritatea și tăria rândurilor partidului. **(Aplauze).**

Cu satisfacție au primit comuniștii noua prevedere din Statut, potrivit căreia membrii de partid pensionați de motive de vîrstă sau sănătate au dreptul să rămînă în organizația de bază din care au făcut parte la data pensionării. Această prevedere arată aprecierea de care se bucură membrii de partid cu un stagiul îndelungat de activitate profesională și politică, iar aplicarea ei va ajuta la valorificarea în continuare a experienței de viață și de muncă a comuniștilor vîrstnici, la rezolvarea justă, cu maturitate și pricepere, a sarcinilor multiple care stau în fața organizațiilor de bază.

Așa cum s-a arătat în raportul C.C. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, miilor de revoluționari comuniști care în anii ilegalității, fără să fi fost atunci membri de partid, au luptat în organizațiile de masă conduse de P.C.R. și au avut o comportare demnă în fața dușmanului de clasă, li se va recunoaște vechimea în partid din momentul intrării lor în mișcarea revoluționară. **(Vii și puternice aplauze).** Sub crunta teroare a regimului burghezo-moșieresc, acești tovarăși și-au pus de multe ori în primejdie libertatea și viața pentru a asigura organizațiilor de partid, tipografiilor presei ilegale adăposturi sigure, ferite de ochii siguranței. Prin mulți dintre aceștia care activau în organizații legale sau semilegale, Partidul Comunist răspîndea ideile și lozincile sale de luptă, întărea influența politicii sale în rândurile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor. Prin asemenea mii și mii de fire, partidul a menținut și dezvoltat legături strînse, indisolubile, cu masele muncitoare, a reușit să le mobilizeze în marile bătălii de clasă, îndreptate împotriva fascismului și războiului, pentru eliberarea patriei și asigurarea unui viitor luminos poporului român. **(Vii aplauze).**

Trebuie subliniat, de asemenea, că, pe baza altei propuneri a Comitetului Central al partidului, membrilor de partid proveniți din fostele partide social-democrat și socialist li se va recunoaște vechimea de la data înscrierii lor în aceste partide. Astfel, prin adoptarea celor două propuneri menționate se va da o binemerită prețuire celor aproape 13 mii de militanți revoluționari care au participat la lupta pentru doborîrea regimului burghezo-moșieresc, instaurarea orînduirii democrat-populare și făurirea noii societăți socialiste. **(Aplauze îndelungate).**

Tovarăși,

Un accent deosebit pune proiectul de Statut — în pasajele privind măsurile disciplinare — pe caracterul educativ al sancțiunii de partid. În munca tumultuoasă pentru înfăptuirea politicii partidului apar în activitatea unor membri de partid și unele deficiențe și greșeli; ele pot fi evitate dacă organizațiile de partid desfășoară o intensă activitate educativă de prevenire a lipsurilor și abaterilor, de întărire a disciplinei și moralei de partid, de stimulare a unei critici și autocritici principiale.

În proiectul de Statut nu s-au mai introdus unele măsuri disciplinare care și-au pierdut valabilitatea. Bunăoară, după cum știți, în vechiul statut se stabilea că, pentru neplata cotizației timp de trei luni, organizațiile de bază puteau să adopte o hotărâre prin care cel în cauză înceta să mai fie membru de partid. Această prevedere nu mai are nici un sens, deoarece în partidul nostru, de ani de zile, 99,5 la sută, în medie, din membrii de partid își achită cu regularitate, lună de lună, cotizația de partid. **(Aplauze)**. Renunțarea la această sancțiune prevăzută de vechiul statut, precum și la prevederea privind retragerea calității de membru de partid pentru inactivitate, a fost determinată de dispariția cauzelor care le făceau necesare și constituie încă o dovadă elocventă a creșterii maturității și nivelului de conștiință al comuniștilor, a înaltului spirit de disciplină și simț de răspundere, caracteristice organizațiilor și membrilor partidului nostru.

Scoțînd în evidență că excluderea este suprema sancțiune de partid, care se aplică numai în cazul unor abateri grave, proiectul atrage atenția organizațiilor de partid asupra necesității de a cerceta cu grijă tovarășească și simț de răspundere temeinicia învinuirilor aduse membrului de partid. Fiecare caz în parte trebuie analizat cu profunzime, în lumina faptelor și a împrejurărilor care l-au generat și ținînd seama de ceea ce caracterizează întreaga activitatea a membrului de partid respectiv.

În situațiile cînd se impune luarea unei hotărîri privind calitatea de membru de partid, ușurința este la fel de dăunătoare, atît în ce privește excluderea fără motive temeinice, cît și tolerarea neprincipială a încălcărilor și abaterilor de la prevederile Statutului, de la politica partidului.

Organizației de partid nu-i poate fi indiferent ce se întîmplă cu membrul de partid care a fost sancționat, ea nu-l poate lăsa să se îndrepte de la sine. Însuși caracterul educativ al sancțiunii, relevat de proiectul Statutului, impune organizațiilor de partid obligația de a urmări cu atenție activitatea celui sancționat, de a-i da sarcini concrete și a-l ajuta să le ducă la îndeplinire. Față de acei dintre excluși care dovedesc că muncesc cinstit pentru traducerea în viață a hotărîrilor și directivelor partidului este necesară, de asemenea, o atitudine tovarășească, dîndu-li-se posibilitatea să se reabiliteze prin întreaga lor muncă și comportare.

Trebuie spus că, o perioadă îndelungată, unele organe conducătoare de partid nu au acordat atenția cuvenită acestei cerințe, n-au urmărit

cu destulă grijă munca și comportarea celor sancționați, întârziind fără justificare, în anumite cazuri, în luarea hotărârilor de ridicare a sancțiunilor. Organele și organizațiile de partid au obligația să manifeste inițiativă în ridicarea sancțiunilor de partid la acei tovarăși care au dovedit prin întreaga lor activitate că regretă sincer abaterile săvârșite, că muncesc cu hotărâre pentru îndeplinirea politicii partidului.

III. Structura partidului, centralismul democratic, organele superioare și locale ale partidului

Tovarăși,

În cursul dezvoltării sale, partidul nostru a știut să-și adapteze cu clarviziune și suptele forme organizatorice și metodele de muncă sarcinilor și obiectivelor concrete ale fiecărei perioade istorice. Dar, întotdeauna, principiul călăuzitor al structurii organizatorice și al activității sale a fost centralismul democratic, care asigură conducerea unitară și mobilizarea tuturor forțelor partidului la aplicarea liniei sale politice. (Aplauze).

Edificiul organizatoric al partidului, construit pe principiul teritorial și al locului de producție, îi dă posibilitatea să cuprindă în raza sa de activitate și de înfruntare toate domeniile vieții politice, economice și social-culturale ale țării. În proiectul de Statut al P.C.R. este descris cu claritate și precizie modul de organizare și de conducere — de la organizarea de bază pînă la întregul partid.

Democratismul profund care caracterizează partidul nostru este oglindit în prevederile proiectului de Statut referitoare la eligibilitatea tuturor organelor conducătoare de partid, la faptul că hotărârile unui organ de partid sînt valabile numai dacă sînt adoptate cu majoritatea voturilor membrilor săi.

Principiul suprem al conducerii de partid — întru chipare fidelă a democrației interne — este principiul muncii și conducerii colective, pe care își întemeiază activitatea organele conducătoare ale partidului nostru, de jos și pînă sus.

Practica construcției socialiste, a muncii partidului nostru arată cît de fertilă este aplicarea acestui principiu în activitatea de zi cu zi a organelor de partid. Acolo unde membrii comitetului de partid participă activ la elaborarea hotărârilor și măsurilor și la traducerea lor în fapt există premiza îndeplinirii sarcinilor la nivelul cerințelor. Mai sînt însă unele comitete regionale, raionale și orașenești unde neglijarea acestor metode de muncă verificate de viață duce la dezvoltarea unor trăsături negative în activitatea membrilor lor, la tendințe de îngîmfare, de izolare față de masa activiștilor, de subapreciere și substituie a organelor de partid, la hotărîri și măsuri unilaterale, abstracte, care slăbesc capacitatea lor organizatorică și politică în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor încredințate de partid.

Forța partidului, justiția politicii sale își găsesc izvorul în faptul că linia sa generală, hotărârile adoptate sînt rodul examinării părerilor și propunerilor făcute, expresia gîndirii și înțelepciunii colective. (Vii aplauze).

Principiile muncii și conducerii colective în activitatea organelor de partid accentuează răspunderea fiecărui membru al acestora în discutarea și elaborarea hotărîrilor, creînd premise pentru larga manifestare a inițiativei și capacității personale în aplicarea în viață a hotărîrilor adoptate prin votul majorității membrilor organului de partid respectiv.

O deosebită importanță are prevederea din Statut potrivit căreia un membru de partid nu poate deține decît o singură funcție de conducere politică, care cere o activitate permanentă, fie în organele de partid, fie în organele de stat. Se creează astfel posibilitatea unei repartizări mai judicioase a sarcinilor între cadrele din organele conducătoare de partid, se asigură atragerea lor efectivă la întreaga muncă de conducere, evitîndu-se situația cînd, prin cumul, se alterează relația dintre organul controlat și organul de partid care controlează.

Delimitarea precisă a răspunderilor legate de exercitarea diferitelor funcții pe linie de partid și de stat garantează un real control de partid, neinfluențat de dependențe incompatibile.

Un aspect important al vieții interne de partid, al democratismului propriu activității partidului este — așa cum se subliniază în proiectul de Statut — faptul că organele de partid se sprijină în munca lor pe un larg activ alcătuit din comuniști competenți și experimentați, care lucrează în diferite sectoare; el trebuie completat cu regularitate din rîndurile celor mai buni membri de partid. Experiența dobîndită pînă acum arată cît de folositor și de rodnic este aportul activului de partid la dezbaterile problemelor economice și politico-educative, a principalelor hotărîri de partid și de stat, la stabilirea de măsuri pentru aplicarea acestora în viață, la organizarea și controlul îndeplinirii lor.

Proiectul de Statut prevede că, după adoptarea hotărîrilor, minoritatea se supune necondiționat majorității și este obligată să le aplice în practică, fără rezerve, că hotărârile organului superior de partid sînt obligatorii în mod necondiționat pentru organizațiile de partid și pentru toți membrii de partid din raza sa de activitate. Statutul subliniază cu putere că partidul nu admite existența fracțiunilor în interiorul său, că orice activitate fracționistă constituie o crimă împotriva partidului, fiind incompatibilă cu calitatea de membru de partid.

Disciplina de partid cimentează într-un singur tot organizațiile partidului, asigurîndu-i tăria, dinamismul și combativitatea necesare îndeplinirii rolului de detașament de avangardă al clasei muncitoare, de forță politică conducătoare a poporului. (Aplauze).

Tovarăși,

Capitolul din proiectul de Statut care se referă la organele superioare cuprinde precizări ale sarcinilor lor, asigurînd înfăptuirea în mai bune condiții a rolului conducător al partidului. În Statut se consfințește o atribuție pe care Congresul — organul suprem al Partidului Comunist

Român — a îndeplinit-o întotdeauna : stabilirea liniei generale a partidului în problemele fundamentale ale politicii interne și externe.

Stilul de muncă al partidului nostru, verificat cu succes de experiența ultimilor ani, a dovedit utilitatea și rodnicia consultării organizate a activului de partid, a tuturor comuniștilor în legătură cu problemele majore ridicate de construcția socialistă, de relațiile din cadrul mișcării comuniste și muncitorești internaționale, de situația politică pe arena mondială. Pe acest temei, în statut s-a introdus prevederea ca în perioada dintre congrese, atunci când consideră necesară dezbaterea unor probleme importante ale politicii partidului și statului, Comitetul Central să poată convoca Conferința națională a partidului.

Un capitol special al noului Statut — cel final — precizează că modificarea Statutului Partidului Comunist Român este o atribuție exclusivă a congresului sau a Conferinței naționale, înlăturându-se practica de pînă acum când Comitetul Central hotăra diferite modificări sau adăugiri la Statutul partidului.

În proiectul de Statut se dă o nouă redactare capitolului privind sarcinile Comitetului Central, precizîndu-se atribuțiile sale ca organ conducător al partidului între congrese. Potrivit Statutului, Comitetul Central alege Biroul Politic, secretarul general și Secretariatul — format din secretarul general și secretarii C.C. Biroul Politic asigură conducerea activității partidului între plenare, iar Secretariatul conduce munca curentă, organizează și controlează îndeplinirea hotărîrilor partidului și selecționarea cadrelor.

Prin statornicirea funcției de secretar general al partidului se revine la o denumire tradițională pentru partidul nostru, care exprimă mai bine semnificația și conținutul real al atribuțiilor pe care le implică această funcție.

O prevedere importantă a proiectului de Statut este aceea care stabilește că Biroul Politic și Secretariatul raportează Comitetului Central despre munca depusă, iar Comitetul Central informează în mod sistematic organizațiile de partid asupra activității sale și le consultă asupra principalelor probleme ale politicii partidului.

În Statut se stabilește schimbarea denumirii Comisiei Controlului de Partid în Colegiul Central de Partid, ceea ce reflectă cu mai multă precizie atribuțiile pe care acest organ le-a îndeplinit în fapt și pînă în prezent. Proiectul definește sarcinile Colegiului Central în asigurarea respectării prevederilor din Statut referitoare la întărirea disciplinei și moralei de partid, la aplicarea sancțiunilor de partid, aceleași atribuții fiind îndeplinite pe plan local și de colegiile de pe lîngă comitetele regionale de partid.

IV. Organizațiile de bază ale partidului

Tovarăși,

În ultimii ani, rîndurile organizațiilor de bază s-au întărit cu numeroși muncitori de înaltă calificare, cu țărani cooperatori care au dovedit hărnicie, pricepere, spirit gospodăresc, cu ingineri, cercetători,

profesori și alți intelectuali de valoare. A crescut nivelul de pregătire politică și ideologică, s-a lărgit orizontul profesional și cultural al membrilor de partid. Au sporit simțitor competența organizațiilor de bază, capacitatea lor de a se orienta just în complexitatea problemelor ridicate de viață, rolul lor de conducător politic la locul de muncă. De activitatea organizațiilor de bază — temelia organizatorică a partidului — depind în mod hotărâtor rezultatele obținute în industrie, agricultură, învățămînt, știință, cultură. Pornind de la aceste premize, proiectul de Statut definește mai precis sarcinile generale ale organizațiilor de bază, precum și pe cele specifice, corespunzătoare domeniului în care ele își desfășoară activitatea.

Realizînd legătura strînsă a partidului cu masele de muncitori, țărani, intelectuali, organizațiile de bază asigură activitatea organizată a comunistilor în vederea traducerii în viață a liniei politice, a hotărîrilor și directivelor partidului, unesc eforturile maselor de oameni ai muncii în lupta pentru construirea socialismului, se ocupă de îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale celor ce muncesc. În lumina acestor sarcini fundamentale, organizațiilor de bază le revine menirea de a se îngriji de continua întărire a rîndurilor partidului, de a repartiza membrii de partid în raport cu nevoile muncii, de a organiza învățămîntul de partid, de a educa pe membrii de partid și pe toți oamenii muncii în spiritul intransigenței față de lipsuri și abateri, al apărării proprietății obștești, al vigilenței revoluționare și combativității împotriva manifestărilor antipartinice și ale ideologiei burgheze, în spiritul patriotismului socialist și internaționalismului proletar.

În proiectul de Statut sînt subliniate principalele sarcini care stau în fața organizațiilor de partid din întreprinderile industriale, din agricultură, din ministere, instituții centrale și locale. Pentru organizațiile de partid din industrie, construcții, transporturi, Statutul subliniază îndatorirea de a mobiliza oamenii muncii în întrecerea socialistă pentru îndeplinirea planului de producție, introducerea tehnicii noi, îmbunătățirea calității produselor, creșterea productivității muncii, reducerea prețului de cost, întărirea disciplinei în muncă. În agricultură, organizațiilor de bază le revine sarcina de a lupta pentru sporirea continuă a producției agricole vegetale și animale, însușirea și aplicarea celor mai înaintate metode agrotehnice, pentru dezvoltarea intensivă a agriculturii, reducerea cheltuielilor de producție.

Avînd în vedere însemnătatea învățămîntului, cercetării științifice, artei și literaturii în viața de astăzi a țării, contribuția valoroasă a intelectualității la îmbogățirea patrimoniului material și spiritual al patriei, înalta apreciere de care se bucură aportul ei la dezvoltarea economiei și culturii noastre socialiste, proiectul precizează rolul și sarcinile importante ale organizațiilor de partid în aceste domenii de activitate.

Organizațiile de bază din instituțiile cultural-științifice au datoria să militeze pentru continua ridicare a nivelului de pregătire politico-ideologică a cercetătorilor, a oamenilor de artă și cultură și a celorlalți intelectuali. Organizațiile de bază din școli și institute de învățămînt superior trebuie să pună în centrul activității lor îmbunătățirea continuă

a procesului instructiv-educativ, să se preocupe de lărgirea orizontului politic și ideologic al cadrelor didactice, de educarea elevilor și studenților în spiritul atitudinii înaintate față de muncă, al principiilor moralei comuniste, al patriotismului socialist și internaționalismului proletar.

Traducerea în viață a obiectivelor din proiectele de Directive ale Congresului partidului — program de ridicare multilaterală a puterii economice a țării și de creștere a bunăstării poporului — este nemijlocit legată de nivelul întregii activități a organizațiilor de partid. Desfășurând o muncă permanentă în întreprinderi, instituții, unități socialiste din agricultură, avînd o legătură strînsă cu masele, organizațiile de bază au rolul hotărîtor în aplicarea politicii partidului de înflorire a economiei și culturii, de ridicare a nivelului de trai al poporului.

Principalul criteriu de apreciere a muncii fiecărei organizații de partid îl constituie rezultatele obținute în îndeplinirea hotărîrilor și directivelor partidului. Organele regionale, raionale și orașenești de partid au datoria să sprijine neconținut organizațiile de bază în ridicarea pe o treaptă superioară a activității lor.

V. Legătura partidului cu masele de oameni ai muncii

Tovarăși,

Puterea și vitalitatea partidului izvorăsc din faptul că el este legat indisolubil cu masele cele mai largi ale poporului, desfășurîndu-și activitatea în mijlocul lor. Prin organizațiile de masă și obștești se asigură participarea efectivă a maselor populare la viața politică, economică, socială, culturală a țării și la exercitarea controlului obștesc, expresie vie a democratismului orînduirii noastre socialiste. Dezbaterile documentelor congresului nostru, a proiectului de Constituție în largi consfătuiri, în mari adunări populare, la care au participat milioane de cetățeni de pe întreg cuprinsul patriei, constituie o ilustrare elocventă a încrederii neclintite a partidului în energia inepuizabilă a maselor, în capacitatea lor creatoare.

Proiectul de Statut subliniază caracterul profund democratic al conducerii și îndrumării de către partid a organizațiilor de masă și obștești, care se realizează pe baza liniei politice generale a partidului, prin comuniștii ce își desfășoară activitatea în aceste organizații. De aici decurge un fapt confirmat de întreaga experiență a partidului nostru, și anume că rezultatele cele mai bune în îndrumarea politică de către comuniștii a organizațiilor de masă și obștești se obțin numai printr-o muncă stăruitoare de lămurire și convingere în scopul însușirii și aplicării cu fermitate a politicii partidului. Comuniștii care activează în organizațiile de masă și obștești au sarcina de a veghea la funcționarea lor democratică, manifestînd o atitudine plină de grijă față de cei fără de partid, de a asigura ca aceste organizații să fie, în continuare, un sprijin de nădejde al partidului în îndeplinirea mărețelor obiective de viitor.

Activitatea politico-educativă în rîndurile tineretului, partidul o desfășoară prin organizația revoluționară de tineret, Uniunea Tineretului Comunist, principala sa rezervă.

Partidul nostru a acordat întotdeauna și va acorda și în viitor o atenție plină de grijă tineretului, continuatorul operei constructive ce se desfășoară astăzi în țara noastră. **(Aplauze)**. Pe șantiere, în uzine, pe ogoare, organele și organizațiile de partid au datoria să canalizeze energia și entuziasmul tineretului pe făgașul însușirii tehnicii și tehnologiei moderne, aplicării metodelor avansate de muncă, dezvoltării spiritului lor inovator, să promoveze în continuare cu mai multă îndrăzneală elementele capabile din rîndurile tineretului în muncă de răspundere pe linie profesională și în activitatea obștească.

Marea importanță de care se bucură în partidul nostru activitatea în rîndurile tineretului este puternic scoasă în relief de proiectul noului Statut, unde se arată că „educarea maselor tineretului, formarea tinerei generații de constructori ai socialismului și comunismului este o îndatorire de onoare a întregului partid”. **(Vii aplauze)**.

Tovarăși,

Un capitol al proiectului de Statut este consacrat relațiilor dintre partid și organele de stat. Îndrumînd întreaga activitate a organelor centrale și locale de stat, partidul cere comuniștilor care lucrează în aceste organe să dea dovadă de o înaltă răspundere pentru realizarea politicii partidului și statului, pentru stricta respectare a disciplinei și secretului de partid și de stat.

În proiectul de Statut se prevede obligația membrilor de partid care lucrează în conducerea organizațiilor de masă și obștești, a organelor de stat centrale și locale de a raporta Comitetului Central al partidului și, respectiv, comitetelor regionale, raionale și orășenești despre propria lor activitate și despre modul cum se aplică hotărîrile partidului și guvernului, asigurîndu-se astfel întărirea controlului de partid în aceste sectoare și sporirea răspunderii comuniștilor pentru îndeplinirea sarcinilor încredințate.

În Statut se prevede că conducerea muncii politice în Armata Republicii Populare Române se înfăptuiește de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român. Comitetele regionale, raionale și orășenești de partid au drept de control asupra activității organelor politice, organizațiilor de partid și U.T.C. din unitățile militare.

Statutul precizează structura organizatorică de partid și a organelor politice din Forțele Armate, stabilind că întreaga activitate a consiliilor politice, a comitetelor de partid și a birourilor organizațiilor de bază se desfășoară pe temeiul principiilor muncii colective.

Grija neslăbită a partidului pentru Forțele Armate ale țării se reliefează puternic în noua prevedere din Statut care arată că o sarcină de

seamă a organizațiilor de partid este educarea militarilor în spiritul dragostei față de patrie, popor și partid, în spiritul hotărîrii de a apăra cuceririle revoluționare, hotarele patriei, independența, suveranitatea națională și pacea. (Aplauze puternice).

VI. Cu privire la propunerile făcute cu prilejul dezbaterilor

Tovarăși,

Cu deosebit interes și cu deplină aprobare au primit comuniștii, oamenii muncii proiectul de Statut al Partidului Comunist Român supus spre aprobare Congresului al IX-lea al partidului. Amplele dezbateri din Conferințele organizațiilor regionale, din toate organizațiile de bază, la care au luat cuvîntul peste 230 000 tovarăși, numeroasele materiale și scrisori publicate în paginile presei centrale și locale, miile de propuneri primite la Comitetul Central și la celelalte organe de partid arată că membrii de partid au apreciat proiectul de Statut ca pe o expresie grăitoare a schimbărilor calitative petrecute în viața partidului și a întregii țări.

În cuvîntul comuniștilor s-au oglindit grija pentru ridicarea la un nivel mai înalt a titlului de membru de partid, răspunderea sporită pentru continua întărire a coeziunii și unității de monolit a partidului, a conducerii sale, preocuparea pentru creșterea rolului comuniștilor și al organizațiilor de partid în toate domeniile de activitate.

Dezbaterea proiectului de Statut a constituit un prilej de analiză temeinică a muncii de partid, a contribuit la activizarea comuniștilor, la ridicarea nivelului lor politic și ideologic, la perfecționarea stilului și metodelor de muncă ale organelor și organizațiilor de partid.

Pentru ca Statutul să capete viață, să-și dovedească din plin eficacitatea, e necesar ca fiecare organizație de partid, fiecare comunist să transpună în fapt prevederile sale cu conștiinciozitate și hotărîre.

*

Tovarăși,

Ne aflăm la începutul unei noi etape a gloriosului drum revoluționar pe care îl străbate cu pași fermi partidul nostru, în fruntea clasei muncitoare, a întregului popor, în munca avîntată pentru desăvîrșirea construcției socialiste.

Cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, ale cărui lucrări de o înaltă ținută comunistă se desfășoară într-o atmosferă de nestăvilit entuziasm, va adopta — o dată cu proiectele de Directive, care deschid mărețe perspective de dezvoltare economiei și culturii țării — și noul Statut, important document călăuzitor, a cărui aplicare în întreaga activitate de partid va ridica pe o treaptă superioară rolul partidului nostru de forță politică conducătoare a societății. **(Aplauze puternice).**

Avem convingerea nestrămutată că anii care vin vor fi încununați de noi și strălucite izbâzi în întărirea economică a țării, în îmbunătățirea nivelului de trai și de cultură al poporului. Convingerea noastră își are temeiul de nezdruncat în uriașa capacitate politică și organizatorică a partidului, în elanul și entuziasmul cu care organele și organizațiile de partid, toți comuniștii, întregul nostru popor harnic și talentat vor îndeplini mărețele obiective de viitor, asigurând înaintarea scumpei noastre patrii spre culmile însoțite ale socialismului și comunismului. **(Asistența în picioare aplaudă puternic, îndelung).**

REZOLUȚIA CONGRESULUI AL IX-LEA

al

PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

I

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, dezbătând Raportul Comitetului Central, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, aprobă întru totul și dă o înaltă apreciere activității rodnice desfășurate de Comitetul Central pentru îndeplinirea sarcinilor stabilite de Congresul al VIII-lea (al III-lea al P.M.R.), pentru aplicarea neabătută a liniei politice a partidului în opera de desăvîrșire a construcției socialiste și în domeniul relațiilor internaționale. Munca vastă, politico-organizatorică a Comitetului Central, a organelor și organizațiilor de partid, a dus la mari succese în dezvoltarea economiei naționale și a culturii, la ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc, la întărirea partidului, a coeziunii lui, a legăturilor sale cu masele. Comitetul Central s-a dovedit la înălțimea încrederii acordate; conducerea partidului se bucură de dragostea și prețuirea partidului și a întregului popor, activitatea sa corespunzînd pe deplin intereselor patriei, cauzei socialismului.

II

Realizările istorice obținute de poporul român în anii regimului democrat-popular, adîncile transformări petrecute în economia țării, în structura societății, în viața celor ce muncesc, au confirmat justetea liniei politice a partidului, care se călăuzește în întreaga sa activitate după învățătura marxist-leninistă, aplicînd-o creator la condițiile țării noastre.

Forțele de producție au cunoscut în această perioadă o nouă și puternică înflorire; s-a dezvoltat în ritm impetuos industria socialistă și pe această bază a progresat economia națională, întreaga societate. S-a încheiat cooperativizarea agriculturii, revoluție profundă în viața țărănimii, a satelor noastre; relațiile de producție socialiste s-au generalizat în întreaga economie.

Triumful deplin al socialismului la orașe și sate, lichidarea pentru totdeauna în România a exploatării omului de către om reprezintă cea mai mare victorie politică a partidului nostru după cucerirea puterii;

ea întruchipează înfăptuirea visurilor pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare, ai poporului român.

1. Constatind cu satisfacție că sarcinile fundamentale trasate de Congresul al VIII-lea în domeniul dezvoltării economiei naționale în perioada 1960—1965 sînt îndeplinite cu succes, Congresul apreciază fermitatea și consecvența cu care Comitetul Central a pus în centrul politicii partidului industrializarea socialistă a țării, baza progresului întregii economii, a dezvoltării multilaterale a societății noastre socialiste, factor hotărîtor al asigurării independenței și suveranității naționale.

Procesul de industrializare socialistă a țării se desfășoară într-un ritm înalt, susținut. Aceasta este expresia cea mai grăitoare a forței și vitalității economiei noastre, a justeții liniei politice a partidului, a inepuizabilelor resurse de energie și capacitate creatoare ale clasei muncitoare, ale întregului popor.

A fost asigurată creșterea cu precădere a industriei grele, s-a introdus pe scară largă tehnica de înaltă productivitate, s-a acordat o atenție deosebită valorificării resurselor naturale și a fost continuată politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul întregii țări, de dezvoltare economică multilaterală a tuturor regiunilor. S-a accentuat procesul de diversificare a ramurilor și subramurilor industriei, care și-a accentuat poziția preponderentă în cadrul producției materiale, asigurînd creșterea armonioasă, echilibrată și în ritm susținut a economiei, sporirea continuă a productivității muncii sociale, contribuind la dezvoltarea multilaterală și intensivă a agriculturii, la ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului, la înflorirea generală a țării.

2. Congresul subliniază justețea politicii agrare a partidului, a activității Comitetului Central pentru soluționarea celei mai complexe sarcini a construcției socialiste — cooperativizarea agriculturii. Datorită muncii neobosite, politice și organizatorice, desfășurate de partid la sate, cooperativizarea agriculturii s-a încheiat cu aproape 4 ani mai devreme decît stabilise Congresul anterior al partidului. Caracteristic procesului de cooperativizare a agriculturii din țara noastră este creșterea continuă a producției vegetale și animale ; deși în unii ani au fost condiții climatice mai puțin favorabile, s-a asigurat permanent aprovizionarea populației cu produse agroalimentare și a industriei cu materii prime agricole, crearea rezervelor de stat, precum și a unor disponibilități pentru export.

3. Dezvoltarea economiei a asigurat creșterea venitului național și, pe această bază, ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului. A sporit salariul real, au crescut veniturile țărănimii, însemnate mijloace au fost alocate pentru satisfacerea nevoilor social-culturale ale populației, pentru construcția de locuințe, pentru dezvoltarea bazei materiale a învățămîntului de toate gradele și perfecționarea acestuia, pentru ocrotirea sănătății publice. Rezultate importante au fost obținute în dezvoltarea artei, științei și culturii.

4. Așa cum se subliniază în Raportul Comitetului Central, *îzbînzile dobîndite în acești ani sînt rodul muncii unite a muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, care înfăptuiesc cu hotărîre politica partidului. Liber și*

stăpîn pe soarta sa, urmînd neabătut călăuza sa încercată — *partidul comuniștilor* — *poporul român își înalță patria tot mai sus, spre culmile socialismului, bunăstării și fericirii.*

III

Congresul stabilește direcțiile de dezvoltare a României în următorii 5 ani, în vederea continuării pe o treaptă superioară a procesului de desăvîrșire a construcției socialiste în toate domeniile de activitate economică, științifică și culturală.

Congresul aprobă în întregime obiectivele fundamentale, cifrele de control și sarcinile de viitor expuse în Raportul Comitetului Central, în Directivele cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970 și în Directivele cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării în următorii 10 ani.

Congresul apreciază activitatea intensă desfășurată de Comitetul Central pentru elaborarea acestor documente, cu participarea largă a mii și mii de cadre și specialiști din toate domeniile. Constituind rodul gîndirii și muncii colective a conducerii partidului și statului, a activiștilor de partid și de stat, ele reflectă în mod just posibilitățile reale și necesitățile în perspectivă ale economiei noastre. *Prevederile lor reprezintă programul înfloririi multilaterale a României socialiste.*

Proiectele de Directive au fost pe larg dezbătute în întregul partid și de către masele largi de oameni ai muncii de la orașe și sate, care le-au aprobat cu entuziasm și au făcut numeroase propuneri privind completarea și îmbunătățirea lor. Aceasta constituie o temeinică garanție a îndeplinirii lor cu succes.

1. *Congresul stabilește că în centrul politicii partidului de construire a socialismului rămîne și în viitor industrializarea socialistă a țării, creșterea cu precădere a industriei grele și în special a industriei constructoare de mașini. Industrializarea determină creșterea impetuoasă a forțelor de producție, dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale a socialismului, introducerea pe scară largă a progresului tehnic, sporirea productivității muncii, ridicarea nivelului de trai al poporului, avîntul întregii economii. Dezvoltarea industriei duce la înflorirea orașelor, întărirea rolului conducător în societate al clasei muncitoare, modernizarea agriculturii și valorificarea superioară a producției agricole. Aceasta este singura cale care duce spre progres și civilizație, asigură în fapt independența și suveranitatea națională, apropierea tot mai mult a țării noastre de nivelul statelor înaintate din punct de vedere economic.*

În anii noului cincinal se va menține în continuare un ritm intens de dezvoltare industrială a țării, se va întări și mai mult poziția industriei ca ramură conducătoare a economiei naționale. Este imperios necesar ca industrializarea să se îndeplinească pe baza tehnicii celei mai avansate, asigurîndu-se introducerea continuă în producție a celor mai noi cuceriri ale științei, în special mecanizarea și automatizarea proceselor de producție.

a) Pentru realizarea ritmurilor susținute de dezvoltare economică, trebuie asigurate valorificarea rațională și eficientă a resurselor țării, introducerea în circuitul economic a noi materii prime. Congresul consideră necesară sporirea eforturilor în domeniul cercetărilor geologice,

pentru dezvoltarea rezervelor de țiței, gaz metan, minereuri, pentru punerea în valoare a rezervelor de cărbune și altele. Trebuie temeinic fundamentată amplasarea lucrărilor de explorare, pentru creșterea eficienței economice a activității geologice.

b) Congresul consideră că prevederile *planului de 10 ani cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării* în perioada 1966—1975, ritmurile stabilite, precum și orientarea spre creșterea mai accentuată a producției de cărbune, dezvoltarea amenajărilor hidro-energetice, începerea în următorii ani a utilizării energiei nucleare pentru producerea energiei electrice și termice și economisirea rezervelor de hidrocarburi, în vederea utilizării lor superioare, ca materie primă în industrie — corespund în întregime nevoilor dezvoltării economiei naționale.

c) *Industria siderurgică* are de îndeplinit o importantă sarcină — creșterea de aproape două ori a *producției de oțel*, necesar dezvoltării întregii industrii. Intensificându-se procesul de modernizare a siderurgiei, va trebui asigurată îmbogățirea sortimentelor, mai ales cu oțeluri de calitate. Trebuie să se acorde o deosebită atenție intrării în funcțiune la termen a Combinatului siderurgic de la Galați, care urmează să realizeze în 1970 aproape o treime din producția totală de oțel.

d) În *metalurgia neferoasă* trebuie extinse capacitățile uzinelor existente și asigurată punerea în funcțiune a unor noi unități pentru creșterea producției de aluminiu, precum și a producției de plumb, zinc, cupru și alte metale.

e) *Industria constructoare de mașini* trebuie să asigure cea mai mare parte a programului de investiții prevăzute în planul cincinal. Ținând pasul cu progresul tehnic pe plan mondial, însușindu-și în ritm mai accelerat noile produse, industria constructoare de mașini trebuie să pună un accent mai mare pe fabricarea de linii tehnologice complete, pe producerea de utilaje pentru noile complexe pe care le construim. Sînt necesare îmbunătățirea introducerii în fabricație a noilor mașini și utilaje, perfecționarea continuă a colaborării și cooperării întreprinderilor constructoare de mașini, asigurarea stabilității profilurilor de producție ale uzinelor. Pentru a face față necesităților de mașini și aparate electrotehnice, de aparate de măsură, control și automatizare, producția industriei electrotehnice va trebui să atingă cel mai înalt ritm din sectorul construcției de mașini. Va trebui lărgită baza industriei electronice, deosebit de importantă pentru dezvoltarea în perspectivă a economiei, de ea depinzînd extinderea automatizării proceselor de producție în pas cu cerințele revoluției tehnico-științifice. Trebuie acordată o mare atenție organizării producției de piese de schimb și subansamble, în vederea asigurării funcționării normale și reînnoirii permanente a mașinilor, instalațiilor și mijloacelor de transport.

f) *Industria chimică* are un rol de mare însemnătate în dezvoltarea economiei noastre ; ea va trebui să satisfacă nevoile agriculturii cu îngrășăminte, biostimulatori și antidăunători, cererile de fibre și fire ale industriei textile, de materiale plastice și rășini sintetice, de produse chimice ale celorlalte ramuri ale industriei, de medicamente și bunuri de consum pentru populație. Un accent puternic va trebui pus în continuare pe dezvoltarea petrochimiei. Avînd în vedere că aproape 40 la sută din

întreaga producție a anului 1970 urmează a fi obținută în noile întreprinderi, trebuie acordată o atenție deosebită respectării termenelor planificate de intrare în funcțiune a fiecărui obiectiv și realizării indicatorilor tehnico-economici proiectați.

g) *Industria materialelor de construcție* va trebui să producă noi sortimente de materiale de construcție, să asigure necesitățile programului de irigații, să îmbunătățească calitatea materialelor pentru instalații și a celor destinate finisajului construcțiilor.

h) *În silvicultură și industria lemnului* trebuie intensificată acțiunea de plantare a unor specii valoroase pe terenurile destinate acestui scop, fără reducerea suprafețelor agricole și pășunilor, asigurate buna întreținere și exploatarea rațională a pădurilor, folosirea cât mai completă a masei lemnoase.

i) *În anii cincinalului se va asigura creșterea susținută a producției bunurilor de consum*, pentru a satisface și mai bine cerințele mereu crescînde ale populației. Vor trebui luate măsuri pentru realizarea la termen a programului de investiții, care va asigura dezvoltarea capacităților de producție și dotarea cu utilaje moderne a industriei ușoare și alimentare. Este necesar să se acorde o atenție sporită prelucrării superioare a materiilor prime, lărgirii sortimentelor și îmbunătățirii calității și varietății produselor de larg consum, corespunzător exigențelor și gustului populației.

j) *Industria locală, cooperăția meșteșugărească și de consum* au sarcina de a lărgi și îmbunătăți serviciile de întreținere și reparare, de a ridica nivelul calității și de a îmbogăți varietatea articolelor de uz casnic și gospodăresc, a produselor de artizanat.

Congresul consideră ca sarcini primordiale ale organelor de conducere din economie, ale întreprinderilor, ale oamenilor muncii din toate ramurile economiei naționale, îmbunătățirea sistematică a calității produselor, creșterea productivității muncii, reducerea prețului de cost și a cheltuielilor de circulație, promovarea progresului tehnic în toate sectoarele activității industriale, extinderea mecanizării și automatizării.

Congresul își exprimă convingerea că eroica noastră clasă muncitoare, inginerii, tehnicienii, maiștrii, toți oamenii muncii din industrie vor îndeplini cu succes sarcinile de răspundere ce le revin, asigurînd prin munca lor avîntată dezvoltarea și înflorirea continuă a industriei noastre socialiste.

2. Congresul consideră că organele și organizațiile de partid, organele de stat trebuie să acorde o deosebită și permanentă atenție îndeplinirii obiectivelor prevăzute în Raport și în Directive, în vederea dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii, sporirii producției vegetale și animale și creșterii aportului agriculturii la bunăstarea poporului, la progresul țării. Congresul apreciază că sarcinile privind creșterea producției agricole sînt realiste, iar măsurile preconizate asigură condițiile necesare îndeplinirii lor.

Deoarece nu este posibilă extinderea deosebită a suprafeței arabile, sporirea producției vegetale va trebui să se realizeze prin recolte mai mari la hectar; în acest scop trebuie asigurată o cât mai bună gospodărire a pămîntului arabil, amplasarea mai judicioasă a culturilor pe

zone și în cadrul fiecărei unități, organizarea pe baze științifice a întregii activități a unităților agricole.

Un obiectiv fundamental este concentrarea eforturilor spre asigurarea unei puternice baze tehnico-materiale, *rezolvarea în linii generale, pînă în 1970, a problemelor mecanizării complexe și ale chimizării agriculturii* — factori esențiali în modernizarea și sporirea producției agricole.

O atenție deosebită trebuie acordată *îmbunătățirilor funciare și în primul rînd extinderii irigațiilor*. În anii cincinalului, urmează să fie amenajate pentru irigații, din fonduri de stat, suprafețe însemnate de teren. Este în interesul fiecărei cooperative agricole ca prin mijloace proprii, utilizînd sursele de apă locale, să extindă cît mai mult suprafețele de teren irigate. Industria constructoare de mașini trebuie să producă la timp utilaj de cea mai bună calitate, pentru lucrările de amenajare și de exploatare a terenurilor irigate.

Organele agricole, gospodăriile de stat, stațiunile de mașini și tractoare, cooperativele de producție trebuie să valorifice marile rezerve de care dispune agricultura, pentru a asigura: *creșterea producției de cereale și a bazei furajere, — dezvoltarea zootehniei* — ridicînd ponderea acestei ramuri în ansamblul producției și veniturilor agricole, a *hortiviculturii și legumiculturii*.

Gospodăriile agricole de stat trebuie să-și îndrepte eforturile spre organizarea producției pe baza științei agricole celei mai avansate, obținerea unor recolte tot mai mari la hectar, dezvoltarea creșterii animalelor de rasă de înaltă productivitate, sporindu-și în acest fel contribuția în alcătuirea fondului central agricol. Profilînd și concentrînd producția în unități specializate, folosind cît mai judicios pămîntul și mijloacele tehnice perfecționate, îmbunătățind organizarea muncii, gospodăriile agricole de stat trebuie să urmărească permanent creșterea productivității muncii și reducerea prețului de cost al produselor.

Stațiunile de mașini și tractoare, care au un rol tot mai însemnat în realizarea politicii partidului în agricultură, trebuie să acorde un ajutor continuu, multilateral în dezvoltarea cooperativelor agricole de producție, să folosească cît mai judicios mijloacele mecanice, întreaga lor capacitate, pentru executarea lucrărilor agricole la timp și la un ridicat nivel agrotehnic. Ținînd seama de creșterea numărului de mașini și tractoare, S.M.T.-urile trebuie să se ocupe cu toată grija și răspunderea de pregătirea unui număr corespunzător de mecanizatori, de ridicarea continuă a calificării lor profesionale.

Partidul și statul se vor ocupa în continuare de întărirea economico-organizatorică a *cooperativelor agricole de producție*, acordîndu-le sprijin material, științific și tehnic. Consiliile agricole, specialiștii care lucrează nemijlocit în agricultură trebuie să ajute cooperativele de producție să folosească cît mai chibzuit mijloacele proprii și ajutorul acordat de stat, în vederea creșterii continue a avutului obștesc și a veniturilor operatorilor, transformării fiecărei cooperative într-o unitate economică puternică.

Este necesar să se ia măsuri de perfecționare a formelor de organizare și retribuire a muncii în cooperative, astfel ca veniturile realizate

de cooperatori să fie tot mai strîns legate de rezultatele obținute în producție, de cantitatea și calitatea muncii.

Trebuie îmbunătățită activitatea de conducere a cooperativelor agricole, manifestîndu-se o preocupare continuă pentru lărgirea democrației interne. Va trebui ridicat rolul adunării generale, organul suprem de conducere al cooperativei, singurul în măsură să hotărască asupra întregii activități economice, financiare și organizatorice a acesteia. Consiliile de conducere ale cooperativelor agricole trebuie să-și desfășoare întreaga activitate pe baza principiului muncii colective, asigurînd dezvoltarea cooperativelor în interesul tuturor membrilor lor.

În vederea îmbunătățirii formelor de îndrumare și conducere a activității cooperativelor agricole, Congresul consideră necesară crearea unor organe intercooperatiste — uniuni raionale și regionale ale cooperativelor agricole de producție — și a unui organ central. Atribuțiile acestora trebuie să fie legate de coordonarea eforturilor cooperativelor pentru sporirea producției, efectuarea unor acțiuni comune cum ar fi: îmbunătățiri funciare, irigații, aprovizionarea cu mijloace tehnice și materiale, prelucrarea produselor agricole și valorificarea lor, rezolvarea unor probleme social-culturale — precum și de mijlocirea relațiilor dintre cooperativele agricole și alte organizații economice socialiste.

Congresul consideră necesar să se stabilească în cel mai scurt timp regimul de pensionare la bătrînețe sau în caz de incapacitate de muncă a țăranilor cooperatori. Fondurile necesare vor fi constituite prin contribuția cooperativelor agricole, a țăranimii cooperatiste.

Se impune elaborarea unui nou Statut al cooperativelor agricole de producție, al cărui proiect să fie larg dezbătut de marea masă a operatorilor. Noul Statut va trebui să corespundă condițiilor create după încheierea cooperativizării, să asigure dezvoltarea forțelor de producție și consolidarea continuă a relațiilor de producție socialiste în agricultură.

Este necesară sprijinirea în continuare a țăranilor din zonele de deal și munte care, datorită condițiilor naturale, nu s-au putut cooperativiza — în vederea creșterii producției, sporirii veniturilor, îmbunătățirii continue a condițiilor lor de viață.

Oamenii de știință din institutele de cercetare și de învățămînt, din stațiunile experimentale, întărind legăturile cu unitățile agricole socialiste, trebuie să le acorde un sprijin sporit pentru aplicarea în practică a cuceririlor științei și tehnicii înaintate.

Congresul își exprimă încrederea că vrednica noastră țăranime, muncitorii, inginerii, tehnicienii, oamenii de știință din agricultură nu-și vor precupeți munca, entuziasmul și priceperea în vederea îndeplinirii cu succes a sarcinilor ce le revin pentru creșterea producției agricole, pentru înflorirea agriculturii noastre socialiste.

3. Ca urmare a dezvoltării întregii economii și creșterii sarcinilor transporturilor și telecomunicațiilor, trebuie folosite cît mai judicios fondurile alocate pentru sporirea și modernizarea mijloacelor de transport și de telecomunicații, dezvoltarea capacității porturilor și modernizarea drumurilor, asigurîndu-se totodată utilizarea cît mai rațională a capacităților de transport și reducerea cheltuielilor de exploatare.

4. Realizarea volumului însemnat de *investiții*, menit să asigure creșterea în ritm susținut a întregii economii naționale, impune organelor economice, organelor și organizațiilor de partid să acorde o deosebită atenție *pregătirii din timp și accelerării lucrărilor de construcții, respectării riguroase a termenelor de punere în funcțiune a noilor capacități de producție, creșterii eficienței economice a investițiilor*. În alegerea localităților unde se vor construi noile obiective trebuie îmbinată preocuparea pentru ridicarea regiunilor și raioanelor mai slab dezvoltate cu criteriile de eficiență economică, urmărindu-se *îmbunătățirea continuă a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării*.

5. În următorii ani va continua să se dezvolte colaborarea frățească cu țările membre ale C.A.E.R., cu toate țările socialiste, în cadrul diviziunii internaționale socialiste a muncii. Totodată, ținând seama de diviziunea muncii pe plan mondial, România va dezvolta legături economice cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza avantajului reciproc.

Dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei va duce la mărirea volumului *comerțului exterior*. Trebuie urmărită îmbunătățirea structurii exportului, prin mărirea ponderii produselor cu un grad mai ridicat de industrializare. Ministerele și întreprinderile producătoare au datoria să asigure volumul mărfurilor prevăzute la export, la nivelul calitativ cerut de piața externă. Ministerul și întreprinderile comerțului exterior trebuie să-și îmbunătățească activitatea atît în ce privește desfacerea mărfurilor la export, cît și aducerea la timp a mărfurilor importate.

6. Avîntul economiei naționale, sporirea productivității muncii sociale vor duce la *creșterea venitului național*. Congresul aprobă modul de repartizare a venitului național pe perioada 1966—1970, din care mai mult de o pătrime va reveni fondului de acumulare, necesar asigurării reproducției socialiste lărgite, iar aproape trei pătrimi — fondului de consum.

7. În vederea *ridicării nivelului de trai* al oamenilor muncii — scopul întregii politici a partidului — *salariul real urmează să crească în 1970 cu 20—25 la sută față de 1965*. Majorarea salariilor nominale va constitui și în viitor principala cale de creștere a veniturilor salariaților. Totodată, în anii următori, se vor lua măsuri pentru *majorarea pensiilor* tuturor categoriilor de pensionari. O dată cu sporirea producției agricole și îndeosebi a producției-marfă, vor crește *veniturile reale ale țărănimii cu circa 20 la sută*.

Corespunzător volumului crescut al veniturilor populației, *se vor mări vînzările de mărfuri prin comerțul socialist, de stat și cooperatist, crescînd ponderea mărfurilor industriale, îndeosebi a bunurilor de folosință îndelungată*. Aceasta cere îmbunătățirea activității organelor de conducere a comerțului, a tuturor organizațiilor comerciale. Va trebui acordată mai multă atenție dezvoltării rețelei și amplasării unităților comerciale, dotării lor cu mijloacele necesare, precum și ridicării gradului de pregătire a cadrelor din comerț, pentru asigurarea unei deserviri civilizate a populației. Se va da o atenție deosebită dezvoltării turismului intern și internațional, lărgindu-se în acest scop baza materială.

Volumul mare al *construcțiilor de locuințe* impune organelor de proiectare, constructorilor, arhitecților, o grijă sporită pentru creșterea gradului de confort al apartamentelor, îmbunătățirea finisajului, înălțurarea uniformității și lărgirea varietății soluțiilor arhitecturale la noile construcții de blocuri. Trebuie, de asemenea, acordată atenție îmbunătățirii arhitecturii construcțiilor industriale.

Ținând seama de volumul important al construcțiilor de locuințe și social-culturale în mediul rural este necesar să se treacă la întocmirea studiilor de *sistematizare a satelor*, pentru a se crea posibilitatea folosirii în condiții cât mai bune a unităților comerciale, școlii, dispensarului, căminului cultural, electrificării, alimentării cu apă, în vederea economisirii terenurilor și îmbunătățirii în general a condițiilor de viață în satele patriei noastre.

Este necesar să se folosească cu chibzuință și cu mai multă eficiență fondurile alocate pentru *activitatea social-culturală și ocrotirea sănătății*; să se ia măsuri pentru *îmbunătățirea protecției și securității muncii, asistenței medicale, condițiilor de odihnă ale oamenilor muncii, de acordare a ajutorului de boală și altele, pentru dezvoltarea sportului și educației fizice, a bazei sale materiale.*

Sporirea veniturilor familiilor de salariați și de țărani, lărgirea bazei materiale și dezvoltarea activității social-culturale, îmbunătățirea condițiilor de locuit și a serviciilor edilitare vor asigura condiții de trai mai bune pentru toți oamenii muncii, un nivel de civilizație mai ridicat; binefacerile socialismului se vor resimți tot mai puternic în fiecare familie, în viața fiecărui cetățean, a întregului nostru popor.

IV

Congresul constată că în multe domenii ale cercetării științifice s-au obținut realizări de seamă, care se bucură de prețuire atât în țară, cât și peste hotare.

1. Programul de dezvoltare a societății noastre în următorii cinci ani este indisolubil legat de *progresul științei, intensificarea cercetărilor fundamentale și aplicative* în toate ramurile. În acest scop trebuie făcute noi eforturi pentru întărirea corespunzătoare a bazei materiale a cercetării științifice. Se impune ridicarea continuă a nivelului muncii de pregătire a noilor cercetători, specializarea lor potrivit progresului științei contemporane, dezvoltării actuale și în perspectivă a economiei și culturii.

2. Este necesar să fie mai bine folosită, în scopul unei activități științifice multilaterale, rețeaua de unități formată de Institutele Academiei și departamentale, Institutele de învățământ superior, laboratoarele marilor întreprinderi, asigurându-se condiții corespunzătoare dezvoltării cercetării științifice la catedrele din învățământul superior. Sînt necesare *îmbunătățirea sistemului de organizare a activității științifice, concentrarea cadrelor și a mijloacelor materiale spre obiectivele cu cea mai mare eficiență. Pe lângă Consiliul de Miniștri va lua ființă Consiliul Național al Cercetării Științifice, care va avea sarcina să elaboreze direcțiile de orientare și programul unitar de cercetare științifică și de pregătire a cadrelor, să asigure coordonarea activității în acest domeniu.*

3. În dezvoltarea cercetării științifice trebuie să se pună un accent mai mare pe *științele tehnice*. Pentru a satisface tot mai bine necesitățile de dezvoltare ale industriei, agriculturii și altor domenii, în pas cu cele mai noi cuceriri ale științei mondiale, trebuie intensificată activitatea de cercetare din țara noastră. Importul de utilaje, mașini, procese tehnologice și licențe nu trebuie să ducă la neglijarea activității de cercetare proprie; rămânerea în urmă în acest domeniu nu poate avea decât urmări negative în dezvoltarea economică și socială a țării, ducă la dependență față de străinătate.

Ministerele, organele economice și întreprinderile au datoria să se preocupe de valorificarea deplină a rezultatelor cercetării științifice, să consulte sistematic oamenii de știință în toate problemele de specialitate, să asigure participarea lor la elaborarea diferitelor soluții tehnico-științifice cerute de producție. Oamenilor de știință, cercetătorilor li se cere să întrețină o legătură strânsă cu producția, să acorde sprijin permanent întreprinderilor în aplicarea rezultatelor muncii lor.

4. Pentru a se asigura mersul înainte al științei din țara noastră trebuie să se acorde atenție folosirii în cercetare și în activitatea practică a tot ceea ce știința și tehnica mondială creează mai bun, intensificării legăturilor, schimburilor de experiență, informației și documentării științifice, evitându-se astfel abordarea unor teme depășite de dezvoltarea științei. Totodată, se cere din partea cercetătorilor noștri îndrăzneală creatoare, pentru abordarea unor teme de înaltă valoare științifică și practică. Sînt necesare în acest scop stimularea schimbului larg de opinii, confruntarea deschisă a punctelor de vedere, în spirit constructiv și cu deplină obiectivitate științifică.

Unul din obiectivele importante ale politicii partidului îl constituie *dezvoltarea și perfecționarea continuă a învățămîntului de toate gradele*.

Potrivit dezvoltării impetuoase a științei și tehnicii, creșterii volumului de cunoștințe ce trebuie însușite de elevi, se impune trecerea în următorii ani la *pregătirea condițiilor pentru mărirea duratei învățămîntului obligatoriu*. Ministerul Învățămîntului, consultînd cadrele didactice, specialiștii din diferite ramuri ale economiei și culturii, trebuie să elaboreze studiul cu privire la așezarea acestui învățămînt, la profilul și durata sa.

În anii ce urmează se va extinde *învățămîntul mediu, care va cuprinde licee de cultură generală și licee de specialitate*. Ținînd seama de nevoile de cadre medii ale economiei naționale, se vor înființa licee industriale, agricole, economice, pedagogice.

Va cunoaște o largă dezvoltare *învățămîntul profesional, corespunzător sarcinilor noi și de perspectivă ale economiei naționale*.

Ministerele și întreprinderile trebuie să ia măsuri pentru perfecționarea școlilor profesionale, cursurilor de calificare și pentru organizarea *învățămîntului seral și fără frecvență*.

În *învățămîntul superior*, care va trebui să pregătească un număr tot mai mare de cadre cu calificare superioară pentru toate domeniile de activitate, se va pune un accent deosebit pe *învățămîntul superior tehnic și economic*.

În vederea îmbunătățirii condițiilor de studiu ale oamenilor muncii, va trebui *extins învățămîntul seral și fără frecvență mediu și superior*.

Ministerul Învățămîntului trebuie să ia măsuri pentru perfecționarea programelor, manualelor, metodelor pedagogice de predare în învățămîntul de toate gradele, să asigure dotarea laboratoarelor cu aparatură necesară și aprovizionarea școlilor cu material didactic.

Începînd cu noul an școlar se va extinde gratuitatea manualelor școlare și la învățămîntul mediu. Se vor asigura astfel, în mod gratuit, manualele pentru toți elevii din școala obligatorie de cultură generală și din licee, ceea ce va reprezenta un ajutor însemnat pentru ei și familiile lor.

V

Complexitatea problemelor ridicate de economie, știință, cultură, de întreaga activitate de edificare a noii societăți impune, ca o necesitate obiectivă, *îmbunătățirea continuă a formelor organizatorice și a metodelor de conducere.*

Este imperios necesar ca organele de conducere și planificare a economiei, înlăturînd lipsurile manifestate, să țină permanent seama de cerințele legilor obiective care acționează în societatea noastră; ignorarea sau neglijarea lor atrag după sine greșeli grave, dăunează dezvoltării armonioase a economiei și întregii societăți. Studiarea temeinică a vieții, a fenomenelor noi constituie principala cerință, absolut obligatorie, a unei juste conduceri și planificări a economiei.

Congresul consideră că *principiul călăuzitor după care trebuie să-și desfășoare activitatea organele economice și de planificare — obligatoriu în toate domeniile construcției socialiste — este conducerea colectivă.* Trebuie găsite formele organizatorice cele mai potrivite și metodele de muncă corespunzătoare pentru îmbinarea răspunderii personale cu conducerea colectivă, atît la organele centrale economice, cît și în întreprinderi. Elaborarea planurilor, a principalelor măsuri economice trebuie să fie rodul gîndirii și muncii colective a cadrelor de conducere, a celor mai buni activiști și specialiști din fiecare domeniu de activitate.

Ținînd seama de volumul, diversitatea și complexitatea sporită a problemelor, de necesitatea rezolvării mai operative a sarcinilor, de experiența bogată acumulată de aparatul nostru de stat, se impune lărgirea atribuțiilor ministerelor și celorlalte instituții centrale, precum și ale conducerilor întreprinderilor, sporirea răspunderii acestora pentru realizarea planului.

În același timp, aceasta va duce la creșterea continuă a răspunderii organelor centrale, atît în elaborarea, cît și în îndeplinirea planurilor de stat, în conducerea și îndrumarea activității economiei, a tuturor celorlalte domenii.

La baza activității organelor de stat va sta și în viitor principiul centralismului democratic, care asigură îmbinarea și concentrarea tuturor forțelor, de jos și pînă sus, într-o singură direcție.

Pentru a rezolva tot mai bine sarcinile ce le revin, ministerele, organele centrale și locale, lucrătorii din aparatul de stat trebuie să-și îmbunătățească și să-și perfecționeze continuu metodele de muncă, să întărească disciplina de stat, să vegheze la respectarea legilor, la apărarea intereselor statului, să manifeste tot mai multă receptivitate față

de tot ce e nou și înaintat, precum și grijă și solitudine față de cererile oamenilor muncii.

În vederea rezolvării competente a tuturor problemelor legate de dezvoltarea întreprinderilor este necesar să se asigure acestora un sprijin calificat și permanent, să se efectueze un control eficace asupra activității lor, să se acorde o atenție mai mare repartizării specialiștilor în sectoarele hotărâtoare de concepție și producție. Participarea maselor de oameni ai muncii la exercitarea controlului, promovarea spiritului lor de inițiativă constituie un factor important de înlăturare a lipsurilor și perfecționare continuă a muncii.

VI

Victoria definitivă a socialismului în patria noastră, făurirea economiei socialiste unitare au dus la profunde schimbări social-economice în întreaga structură a societății.

1. Congresul consideră că principiile de bază ale noii Constituții a țării reflectă just toate aceste transformări, consfințesc victoriile dobândite până acum în făurirea societății socialiste.

Propunerea ca patria noastră să poarte denumirea de *Republica Socialistă România* corespunde pe deplin stadiului actual de dezvoltare a societății noastre. În proiectul de Constituție își găsesc consacrarea trăsăturile fundamentale ale orînduirii sociale și de stat din țara noastră : caracterul unitar al statului ; deținerea suverană a întregii puteri de către popor ; proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție ; rolul clasei muncitoare de clasă conducătoare a societății ; alianța clasei muncitoare cu țărănimea ; participarea activă a intelectualității la întreaga muncă desfășurată de poporul nostru ; egalitatea deplină a tuturor cetățenilor patriei, fără deosebire de naționalitate, înfrățiți pe veci și alcătuind împreună marea familie a României socialiste.

Rolul conducător al Partidului Comunist Român în toate domeniile de activitate, unirea muncitorimii, țărânimii, intelectualității și celorlalte categorii de oameni ai muncii, indiferent de naționalitate, în jurul partidului, constituie factorul hotărîtor al marilor biruințe dobândite de poporul nostru. Întărirea continuă a acestei unități reprezintă garanția sigură a mersului nostru victorios înainte pe drumul socialismului.

Proiectul de Constituție consemnează și garantează marile *drepturi și libertăți* ale cetățenilor României socialiste, subliniază una din caracteristicile de bază ale societății noastre — *lărgirea continuă a democrației socialiste*, participarea crescîndă a maselor la treburile obștești.

Forța orînduirii socialiste stă în conștiința înaltelor răspunderi și îndatoriri pe care fiecare cetățean le are față de patrie, față de apărarea cuceririlor socialiste ale poporului, în vigilența revoluționară a oamenilor muncii. Respectarea neabătută a Constituției, a tuturor legilor țării, a normelor de conviețuire socială stabilite în stat, înfăptuirea neștirbită și apărarea legalității socialiste reprezintă o condiție de seamă a întăririi continue a democrației noastre socialiste.

Congresul consideră de mare însemnătate înscrierea în proiectul de Constituție, ca principiu călăuzitor al activității de stat, a principiului *conducerii colective* — garanția adoptării celor mai potrivite hotărîri și măsuri corespunzătoare intereselor poporului.

Sfaturile populare trebuie să-și îmbunătățească munca de conducere

a economiei locale și a activității social-culturale, de gospodărire a orașelor și satelor, întărindu-și continuu legăturile cu masele largi, creînd condiții pentru participarea tot mai activă a acestora la rezolvarea treburilor obștești.

2. Congresul împărtășește pe deplin analiza făcută în Raportul Comitetului Central cu privire la creșterea rolului statului și dezvoltarea multilaterală a națiunii socialiste în condițiile desăvîrșirii construcției socialiste. Dispariția claselor exploatatoare a dus la dezvoltarea națiunii, la cimentarea unității sale. Politica națională marxist-leninistă a partidului stă la temelia unirii întregului popor, a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, în lupta și munca comună pentru bunăstare și fericire. Numai în socialism se pot manifesta în toată plinătatea lor comunitatea reală de interese economice, cultura socialistă comună a tuturor cetățenilor ce locuiesc pe același teritoriu.

Națiunea și statul vor continua să constituie încă multă vreme baza dezvoltării societății socialiste. Dezvoltarea și înflorirea fiecărei națiuni socialiste, a fiecărui stat socialist, egal în drepturi, suveran și independent, constituie o cerință esențială de care depind întărirea unității și coeziunii țărilor socialiste, creșterea înrîuririi lor asupra mersului înainte al omenirii spre socialism.

În condițiile desăvîrșirii construcției socialismului crește și mai mult rolul statului, sporesc considerabil atribuțiile sale în organizarea, planificarea și conducerea economiei naționale, corespunzător intereselor propășirii țării și bunăstării întregului popor. O tot mai mare amploare capătă activitatea desfășurată de stat în domeniul învățămîntului, științei și culturii, al educării în spirit socialist a maselor largi ale populației. În același timp, statul apără cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii, interesele întregului popor, independența și suveranitatea patriei noastre.

VII

Congresul aprobă activitatea politico-organizatorică desfășurată de Comitetul Central, de organele și organizațiile de partid, în vederea întăririi partidului, ridicării pregătirii ideologice a comuniștilor, îmbunătățirii continue a formelor și metodelor de muncă. Ca rezultat, s-a întărit unitatea partidului, s-a ridicat nivelul întregii sale activități, a crescut rolul conducător al partidului în toate domeniile vieții economice și social-culturale, s-au lărgit și adîncit legăturile sale cu poporul.

Mai puternic decît oricînd în decursul întregii sale istorii de aproape patru decenii și jumătate, *Partidul Comunist Român*, urmat cu devotament și încredere nețărmurită de întregul popor, își îndeplinește cu cînstărie rolul de detașament de avangardă al clasei muncitoare, de forță politică conducătoare a societății noastre. Caracteristica fundamentală a partidului nostru este strînsa coeziune a rîndurilor sale, unitatea de nezdruccinat în jurul Comitetului Central — cheazăia dobîndirii de noi victorii în lupta pentru construirea socialismului și comunismului.

1. Congresul adoptă Statutul Partidului Comunist Român — legea fundamentală a partidului — care sintetizează experiența dobîndită în decursul anilor, ține seama de schimbările petrecute în viața partidului și a societății noastre, de noile condiții istorice și de stadiul actual al luptei pentru desăvîrșirea construcției socialiste. *Organele și organiza-*

țiile de partid, toți comuniștii au datoria de a lupta pentru aplicarea neabătută a prevederilor Statutului, pentru întărirea continuă a unității partidului, creșterea forței lui politico-organizatorice, a rolului său conducător în opera de desăvîrșire a construcției socialiste.

2. Congresul hotărăște ca partidul să poarte denumirea de „PARTIDUL COMUNIST ROMÂN”, întrucît această denumire corespunde în întregime caracteristicilor partidului de detașament de avangardă al clasei muncitoare, de conducător politic al poporului, etapei actuale de dezvoltare a țării, scopului final al partidului — construirea societății comuniste.

Pe această bază se stabilește ca prezentul Congres să fie nume-rotat „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român”, începîndu-se numerotarea cu Congresul din mai 1921, cînd s-a făurit partidul marxist-leninist al clasei muncitoare din țara noastră.

3. Congresul își însușește propunerea de a se renunța la stagiul de candidat și hotărăște ca, în viitor, primirea să se facă direct în rîndurile membrilor de partid.

Ca urmare a desființării stagiului de candidat, Congresul stabilește că toți candidații devin membri ai Partidului Comunist Român, indiferent de perioada care a mai rămas pînă la expirarea stagiului. De asemenea, Congresul hotărăște ca vechimea în partid a tuturor membrilor de partid care au efectuat stagiul de candidat să se considere de la data la care adunarea generală a organizației de bază a hotărît primirea lor în rîndurile candidaților de partid.

Experiența acumulată de organele și organizațiile noastre în conducerea muncii de primire în partid dă garanția că și în viitor se va asigura primirea în partid a celor mai înaintați și mai activi muncitori, țărani, intelectuali, a acelor oameni care, prin munca și întreaga lor comportare dovedesc că merită înaltul titlu de membru al Partidului Comunist Român. În același timp, organele și organizațiile de partid trebuie să desfășoare o intensă muncă de educație partinică a comuniștilor, pentru ca fiecare membru al partidului să-și îndeplinească în mod exemplar îndatoririle prevăzute în Statut, să fie model de corectitudine, principialitate și conduită morală în activitatea profesională și obștească.

Congresul subliniază necesitatea ca organele și organizațiile de partid să îmbine răspunderea față de apărarea principiilor și normelor vieții de partid, exigența față de modul în care membrii de partid își îndeplinesc îndatoririle ce le revin, cu grija față de soarta fiecărui comunist. Aplicînd măsuri disciplinare față de cei ce încalcă prevederile Statutului, este necesar ca organizațiile de partid să țină seama că sancțiunile au un caracter educativ ; chiar și în cazul excluderii unui membru din partid, trebuie avut grijă ca aceasta să nu ducă la îndepărtarea sa de partid, să nu aibă repercusiuni asupra activității sale profesionale și cetățenești.

4. O obligație de mare răspundere ce revine tuturor organelor și organizațiilor de partid este aplicarea consecventă a principiului centralismului democratic — principiu călăuzitor al organizării și activității partidului. Lărgirea continuă a democrației, respectarea neabătută a disciplinei de partid, aplicarea fermă a hotărîrilor întăresc continuu unitatea partidului. Grija pentru întărirea permanentă a partidului, a

coeziunii rîndurilor sale constituie îndatorirea supremă a fiecărui comunist.

Organele și organizațiile de partid, toți membrii de partid sînt datori să stimuleze în întreaga lor activitate folosirea criticii, factor de seamă în întărirea partidului. Totodată, trebuie să promoveze spiritul autocritic, recunoașterea în mod deschis a greșelilor proprii, ca o cheazășie a îmbunătățirii continue a muncii, o dovadă a forței partidului, a unității indisolubile dintre partid și mase.

5. *Organele de partid trebuie să pună la baza întregii lor activități principiul conducerii și al muncii colective — principiu suprem al conducerii de partid.* Hotărîrile adoptate trebuie să fie rodul muncii colective, al dezbaterii largi, principiale, în cadrul organelor de partid. Orice încălcare sau știrbire a acestui principiu duce la izolarea activiștilor de colectivul din care fac parte, la tendințe de subapreciere și substituire a organelor de partid, purtînd în sine surse de greșeli și de hotărîri arbitrare.

Este necesar să se asigure ca și în viitor principalele probleme ale politicii partidului să fie elaborate cu participarea unui larg activ de partid, să fie supuse dezbaterii comuniștilor, astfel ca ele să reprezinte părerea întregului partid, să corespundă cît mai bine realităților și necesităților țării noastre.

6. În scopul repartizării cît mai judicioase a forțelor partidului, al îndeplinirii în condiții optime a sarcinilor de către fiecare comunist, al asigurării unui control eficient al activității de stat de către organele de partid, Congresul hotărăște că un membru de partid nu poate deține decît o singură funcție de conducere politică, ce necesită o activitate permanentă, fie în organele de partid, fie în organele de stat. Aceasta constituie o cerință a conducerii și muncii colective, o expresie a aplicării consecvente a democrației interne de partid.

7. Organele și organizațiile de partid au datoria de a manifesta o grijă neslăbită pentru îmbunătățirea continuă a muncii lor. Trebuie acordată mai multă atenție pregătirii problemelor ce urmează a fi dezbătute, organizării temeinice a îndeplinirii hotărîrilor, controlului și sprijinului concret al organizațiilor de partid, asigurînd participarea la organizarea și controlul îndeplinirii sarcinilor a tuturor membrilor comitetelor, a altor activiști de partid și de stat, cît și a celor mai buni specialiști din diferite domenii de activitate.

8. Sarcinile mari care ne stau în față impun îmbunătățirea în continuare a muncii de selecționare, promovare și educare a cadrelor, ridicarea de noi activiști de partid și de stat, de lucrători în domeniul economiei, științei și culturii. În aprecierea cadrelor trebuie înlăturată orice tendință de subiectivism. La baza politicii de promovare în funcții de răspundere, singurul criteriu de judecată a valorii oamenilor trebuie să fie capacitatea lor de a rezolva cu competență sarcinile, contribuția adusă la aplicarea politicii partidului nostru. Trebuie să se asigure și în viitor promovarea în munci de conducere a acelor activiști care intrunesc devotamentul față de cauza socialismului, principialitatea și hotărîrea în aplicarea sarcinilor cu o temeinică pregătire profesională și politico-ideologică. Este necesar să se acorde toată atenția promovării, alături de cadrele cu o mai îndelungată experiență, a elementelor tinere, capabile și cu perspective de dezvoltare.

9. Congresul hotărăște ca membrilor de partid care în anii regimului burghezo-moșieresc au desfășurat activitate permanentă în mișcarea revoluționară, fără a fi fost membri de partid, și au avut o comportare demnă în fața dușmanului de clasă să li se acorde vechimea în partid din momentul intrării lor în mișcarea revoluționară. De asemenea, ținând seama că partidul nostru este rezultatul unirii Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, Congresul stabilește ca membrilor de partid care au făcut parte din fostul partid social-democrat și din cel socialist, în anii regimului burghezo-moșieresc, să li se recunoască vechimea în partid de la data înscrierii lor în aceste partide.

10. Partidul nostru dă o înaltă apreciere activiștilor care, de-a lungul a zeci de ani, au desfășurat o muncă eroică, plină de abnegație, pentru triumful ideilor comuniste, pentru fericirea poporului. Întrucât mulți dintre acești activiști sînt la o vîrstă înaintată și, avînd o capacitate redusă de muncă, nu mai pot duce o activitate permanentă — Congresul recomandă organelor și organizațiilor de partid să-i înconjoare cu toată grija, căldura și stima, să le asigure condiții corespunzătoare de viață și muncă, să folosească bogata lor experiență, astfel ca acești tovarăși să-și poată aduce în continuare contribuția, pe măsura puterii lor, la cauza noastră comună.

11. Este necesară îmbunătățirea continuă a conducerii de către partid a organizațiilor de masă și obștești. Membrii de partid care lucrează în organizațiile de masă au datoria să vegheze la desfășurarea democratică a activității lor, să militeze ca sindicatele, organizațiile de tineret, de femei, celelalte organizații de masă să-și aducă întreaga lor contribuție la realizarea politicii partidului, să asigure larga participare a celor ce muncesc la viața social-politică, economică și culturală a țării.

VIII

Congresul aprobă activitatea desfășurată de Comitetul Central, de organele și organizațiile de partid în domeniul ideologic.

Ca urmare a transformărilor din viața materială a societății, precum și a muncii ideologice și politico-educative desfășurate de partid, s-au produs mari schimbări în profilul spiritual al oamenilor muncii. Ideile socialismului științific au pătruns adînc în conștiința maselor; obiectivele politicii partidului sînt pe deplin împărtășite de întregul popor, care muncește cu convingere pentru îndeplinirea lor.

Întreaga activitate ideologică desfășurată de partid a contribuit la însușirea liniei politice a partidului de către comuniști și masele largi ale oamenilor muncii, la o mai bună pregătire a activului nostru de partid, la creșterea capacității partidului de a rezolva sarcinile construcției socialiste, la întărirea unității politico-organizatorice a partidului și a coeziunii întregului popor în jurul său.

1. Scopul principal al activității politico-ideologice este de a asigura înarmarea membrilor de partid și a maselor largi cu ideile marxism-leninismului, cu linia politică a partidului în problemele interne și internaționale, în vederea mobilizării lor la îndeplinirea sarcinilor ce le revin în opera de construire a socialismului. Punînd permanent în centrul activității lor munca de ridicare a nivelului ideologic al comuniștilor, organele și organizațiile de partid trebuie să acorde o mai mare atenție studierii celor mai actuale probleme teoretice de către activul de partid,

care să ajute la o mai bună înțelegere a desfășurării evenimentelor, a cursului dezvoltării societății omenеști, să înlesnească rezolvarea problemelor practice ale construcției socialiste.

2. Trebuie asigurată *unitatea strînsă între munca ideologică-teoretică și practica construcției socialiste*. În același timp, activitatea practică trebuie să se bazeze pe tot ceea ce știința a creat mai valoros în toate domeniile. Este necesar să se acorde o atenție tot mai mare abordării teoretice a problemelor ce apar în dezvoltarea societății contemporane, generalizării practicii construcției socialiste din țara noastră, a experienței acumulate de partid. Înfăptuirea acestei sarcini deosebit de importante nu poate fi realizată numai de cei ce lucrează în domeniul științelor sociale; ea trebuie să fie rezultatul gîndirii și activității colective a activului de partid din toate sectoarele de activitate, a organelor de conducere ale partidului.

Activitatea noastră teoretică trebuie concentrată în primul rînd asupra problemelor de cea mai mare actualitate printre care: rolul partidului în perioada desăvîrșirii construcției socialiste, rolul statului și evoluția funcțiilor lui, democrația socialistă și căile dezvoltării ei, dezvoltarea națiunii în socialism, legile obiective și acțiunea lor în societatea noastră, dezvoltarea și rolul conștiinței socialiste, problemele revoluției tehnico-științifice, problema industrializării socialiste a țării, problema agrară și rolul agriculturii în economia țării noastre, cointeresarea materială și formele de retribuire a muncii, probleme ale organizării relațiilor între țările socialiste, dezvoltarea sistemului mondial socialist. Pentru înțelegerea problemelor generale ale lumii contemporane se impune analiza fenomenelor noi, caracteristice lumii capitaliste, a aspectelor actuale ale contradicțiilor sistemului capitalist și ale adîncirii crizei sale generale. Această analiză trebuie să contribuie, totodată, la combaterea teoriilor burgheze apologetice, la demonstrarea superiorității ideologiei și a orînduirii socialiste.

Generalizarea fenomenelor noi apărute în dezvoltarea societății, stimularea muncii creatoare în domeniul teoriei presupun, totodată, o grijă neobosită pentru puritatea ideologiei noastre marxist-leniniste, împotriva deformărilor reformiste, revizioniste, dogmatice sau de orice altă natură.

O cerință principală pentru adîncirea permanentă a cunoașterii științifice, pentru dezvoltarea gîndirii teoretice este desfășurarea unor largi *dezbatări, schimburi și confruntări de opinii*, pe temelia concepției despre lume a proletariatului, ostilă închistării și rigidității în gîndire, care ne învață că toate fenomenele vieții sociale trebuie privite ca un proces în continuă transformare și dezvoltare.

3. Continuîndu-se activitatea de elaborare a lucrărilor din domeniul *istoriei patriei*, trebuie aprofundate, de pe pozițiile materialismului istoric, cele mai importante etape și evenimente din istoria țării și a poporului român, oglindindu-se faptele în mod obiectiv, în deplină conformitate cu realitatea.

O sarcină actuală este *elaborarea istoriei partidului*, operă care, pornind de la începuturile mișcării muncitorești din România, să prezinte întregul drum de luptă al clasei muncitoare, al Partidului Comunist Român — organizatorul și conducătorul luptei pentru eliberarea socială

și națională a poporului — în strînsă legătură cu realitățile politice, economice și sociale ale fiecărei etape de dezvoltare a țării noastre. În același timp, în aprecierea activității partidului în anii ilegalității trebuie să se țină seama de împrejurările grele în care el a fost nevoit să activeze, analizîndu-se în spirit critic hotărîrile congreselor și alte documente de partid din perioada respectivă, care cuprind idei și teze greșite într-o serie de aspecte importante ale tacticii și strategiei partidului, ale problemei agrare, naționale și altele. Redînd lupta eroică desfășurată de comuniști, istoria partidului trebuie să constituie un puternic mijloc de educare a membrilor partidului, a tinerei generații, a întregului popor, în spiritul glorioaselor tradiții ale mișcării revoluționare din țara noastră, ale Partidului Comunist Român, conducătorul încercat al luptei pentru libertatea și fericirea poporului.

4. Organele și organizațiile de partid trebuie să intensifice *munca politică de masă*, pentru formarea omului nou, însuflețit de idealurile nobile ale socialismului, de principiile moralei comuniste, cu un larg orizont cultural. În această muncă un rol important revine organizațiilor de masă și obștești, instituțiilor de artă și cultură, care trebuie să-și îmbunătățească substanțial activitatea educativă.

Avînd în vedere că, sub diferite forme, continuă să se manifeste unele deprinderi și obiceiuri, rămășițe ale mentalităților din trecut, influențe ale ideologiei burgheze, care pătrund pe diverse căi și din afară, este necesară păstrarea vigilenței ideologice și a atitudinii combative împotriva unor astfel de manifestări.

5. *Presa* trebuie să aibă ca preocupare centrală reflectarea politicii interne și externe a partidului, a muncii eroice a poporului nostru pentru construirea noii orînduiri, să informeze operativ opinia publică din țara noastră asupra evenimentelor interne și internaționale. În paginile ei trebuie să se practice sistematic largi schimburi de opinii în problemele activității de partid, ale construcției de stat, economice, cultural-educative, ca și în alte probleme de interes obștesc; să se analizeze în mod critic, în spirit constructiv, lipsurile și neajunsurile ce se manifestă în diferite sectoare ale activității noastre, să se dezvăluie cauzele acestora, arătîndu-se căile pentru înlăturarea lor.

Radioul și televiziunea le revin importante sarcini în răspîndirea politicii partidului în mase, în educarea acestora în spiritul patriotismului și al internaționalismului socialist, în promovarea valorilor culturii noastre naționale și ale culturii universale. Radioteleviziunea trebuie să realizeze o continuă îmbogățire a emisiunilor, o mai mare varietate a temelor și mijloacelor de prezentare.

6. *Creația literară și artistică* a cunoscut în anii orînduirii socialiste o continuă înflorire. Abordînd în toată amploarea și măreția, cu înaltă măiestrie artistică, tema eliberării poporului, a profundelor prefaceri sociale din România, a relațiilor dintre oameni și a vieții lor spirituale, reflectînd optimismul și vigoarea poporului, *talentații noștri creatori au datorat de a făuri noi opere, care să rămînă în patrimoniul culturii naționale și universale. Creația literar-artistică trebuie să fie pătrunsă de un profund umanism socialist, oglindind politica și activitatea partidului, închinată înfloririi patriei, bunăstării poporului, fericirii omului. Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i*

încine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun.

Artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri; trebuie înlăturate orice tendințe de exclusivism sau rigiditate manifestate în acest domeniu. *Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului.* O condiție a dezvoltării artei și culturii din patria noastră este dezbateră principală, liberă, a problemelor de creație, de teorie și istorie a artei, pe baza concepției noastre despre lume și societate.

Este necesar să fie intensificate legăturile cu oamenii de cultură și artă din țările socialiste, din celelalte țări, să se asigure condiții pentru un contact permanent cu viața culturală contemporană, pentru manifestarea tot mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale. Aceasta impune, totodată, spirit de discernămint, principialitate și judecată proprie în aprecierea creației artistice și a operelor de artă.

IX

Congresul dă o deplină aprobare activității depuse de Comitetul Central în spiritul internaționalismului proletar pentru dezvoltarea legăturilor de colaborare cu partidele comuniste și muncitorești frățești și întărirea coeziunii mișcării comuniste mondiale. Această activitate se bucură de adeziunea unanimă și sprijinul întregului nostru partid, al poporului.

Congresul reafirmă punctul de vedere al partidului nostru că, în diversitatea de condiții în care activează partidele comuniste și muncitorești, este firesc să apară atît părerі deosebite asupra problemelor cuceririi puterii politice și construcției socialiste, cît și o mare varietate a formelor și metodelor de acțiune. Modul de soluționare de către fiecare partid a sarcinilor sale nu poate constitui subiect de dispută; este dreptul exclusiv al fiecărui partid de a-și elabora de sine stătător linia politică, formele și metodele de activitate, de a-și stabili obiectivele concrete, aplicînd creator adevărurile generale ale marxism-leninismului la condițiile concrete ale țării sale, aducîndu-și astfel contribuția la îmbogățirea tezaurului comun de gîndire și experiență revoluționară.

De asemenea, pot să apară deosebiri de părerі și de interpretare cu privire la problemele mișcării revoluționare internaționale, a fenomenelor dezvoltării sociale contemporane. Așa cum se subliniază în Declarația Plenarei lărgite a Comitetului Central din aprilie 1964, partidul nostru consideră că dezbateră acestor probleme trebuie să se desfășoare în mod principal, tovărășesc, pornindu-se de la concepția noastră comună despre lume și viață — marxism-leninismul — depunîndu-se, cu răbdare și perseverență, eforturi pentru apropierea și înțelegerea reciprocă, pentru realizarea unității în problemele fundamentale ale luptei împotriva imperialismului, pentru pace, pentru victoria cauzei socialismului.

Congresul consideră că esențial pentru realizarea și întărirea

acestei unități este respectarea consecventă a normelor de bază ale raporturilor dintre partide, a principiilor independenței, egalității în drepturi și neamestecului în treburile interne ale altor partide. O deosebită importanță are dezvoltarea relațiilor de încredere, stimă și respect reciproc între partide, orice problemă de interes comun discutându-se nemijlocit de la partid la partid, de la conducere la conducere, în mod sincer, tovărășesc.

După cum se arată în Declarația din 1960 a partidelor comuniste și muncitorești, grija pentru întărirea permanentă a unității mișcării comuniste internaționale este suprema îndatorire internaționalistă a fiecărui partid marxist-leninist. De cea mai mare însemnătate sînt asigurarea coeziunii sistemului mondial socialist, dezvoltarea continuă a prieteniei și colaborării frățești dintre țările socialiste, neadmiterea extinderii divergențelor dintre partide asupra relațiilor dintre state.

Congresul exprimă convingerea de nezdruncat a Partidului Comunist Român că ceea ce unește partidele comuniste — ideologia comună, unitatea de țeluri și interese, lupta comună, misiunea istorică unică — reprezintă esențialul și trebuie să precumpănească asupra oricăror deosebiri de vederi.

Partidul Comunist Român va milita neobosit și în viitor pentru a-și aduce contribuția la apărarea și întărirea unității partidelor comuniste și muncitorești, a coeziunii țărilor sistemului socialist mondial, în numele intereselor fundamentale ale măreței noastre cauze — victoria socialismului și păcii în lumea întreagă.

X

1. *Congresul își însușește pe deplin analiza făcută în Raportul Comitetului Central situației internaționale, principalelor schimbări revoluționare care au loc în lumea contemporană* — caracterizate prin creșterea forțelor mondiale ale socialismului, care determină din ce în ce mai mult cursul întregii evoluții a societății, prin continuarea procesului de destrămare a sistemului colonial, sporirea rolului noilor state independente, prin amploarea crescîndă a luptei clasei muncitoare, a mișcării democratice, pentru progres social, prin adîncirea crizei generale a sistemului capitalist.

În numele partidului, al întregului popor, Congresul adresează un cald salut comunist partidelor frățești din țările socialiste, care conduc opera istorică de construire a societății socialiste și comuniste, partidelor comuniste și muncitorești din țările capitaliste, care stau în fruntea luptei împotriva exploatării și asupririi, ținînd sus steagul independenței naționale, al eliberării sociale a celor ce muncesc.

Congresul își exprimă deplina solidaritate cu mișcarea de eliberare națională, cu noile state independente — aliat de nădejde al socialismului, forță antiimperialistă activă — cu toate popoarele care luptă pentru cucerirea și consolidarea independenței naționale, pentru pace și progres social.

2. Forțele agresive ale imperialismului se opun procesului de transformare social-politică a lumii, atentează la independența și suveranitatea popoarelor, recurg la represiuni coloniale și intervenții armate deschise, periclitînd pacea mondială. Exprimînd protestul poporului român împotriva intervenției S.U.A. în Vietnam, Congresul

își afirmă deplina solidaritate cu cauza dreaptă a poporului vietnamez, cere cu hotărîre încetarea intervenției americane în Vietnam și retragerea tuturor trupelor străine. Poporul vietnamez să fie lăsat să-și rezolve singur treburile interne!

Cauza progresului și civilizației omenirii impune respectarea dreptului fiecărui popor, fie el mare sau mic, de a-și alege nestingherit calea dezvoltării politico-sociale și economice, de a-și afirma ființa națională, de a-și rezolva singur treburile proprii; aceasta constituie totodată o cerință esențială a menținerii și consolidării păcii.

Intensificarea acțiunilor agresive ale cercurilor imperialiste demonstrează că existența imperialismului constituie o permanentă sursă de pericole pentru pace, menține terenul dezlănțuirii unui nou război mondial. Mai mult ca oricînd se impun creșterea vigilenței și consolidarea unității tuturor forțelor iubitoare de pace. Întărind continuu unitatea lor, luptînd într-un singur front, țările socialiste, clasa muncitoare internațională, noile state independente, mișcarea de eliberare națională, mișcarea mondială pentru apărarea păcii au capacitatea reală de a apăra pacea lumii și a salvagarda civilizația umană.

3. *Congresul aprobă întreaga activitate desfășurată de partid și guvern pe planul relațiilor internaționale, în perioada dintre cele două Congrese, considerînd că ea corespunde întru totul intereselor fundamentale ale poporului român, cauzei socialismului și păcii.*

România va înfăptui în continuare o politică externă de apărare a păcii, de micșorare a încordării internaționale și dezvoltare a colaborării între popoare.

În centrul politicii externe a țării noastre vor sta neabătut prietenia și alianța frățască cu țările socialiste. Congresul consideră ca o îndatorire internaționalistă a partidului și guvernului dezvoltarea continuă a relațiilor frățesti cu toate țările socialiste, aducîndu-și contribuția activă la unitatea și coeziunea sistemului mondial socialist.

4. Acționînd în spiritul coexistenței pașnice, țara noastră va dezvolta și în viitor relațiile economice, tehnico-științifice, culturale cu toate statele, fără deosebire de sistem social, considerînd că schimburile multilaterale, pe baza avantajului reciproc, fără condiții politice, fără restricții și discriminări, contribuie la micșorarea încordării internaționale și la apropierea între popoare, constituie un important factor de întărire a păcii.

5. *Temelia trainică, permanentă, a politicii internaționale a țării noastre o formează principiile suveranității și independenței popoarelor, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc.* România va milita pentru promovarea consecventă a acestor principii pe arena internațională, considerînd că respectarea lor este o condiție esențială în vederea dezvoltării colaborării între state, întăririi încrederii între popoare, respectării dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta.

6. România se pronunță pentru îmbunătățirea activității Organizației Națiunilor Unite, astfel încît acest for internațional să oglindească realitățile lumii de azi, pentru universalitatea organizației și restabilirea drepturilor legitime ale R. P. Chineze, mare putere mondială, singura îndreptățită să reprezinte poporul chinez.

Țara noastră militează pentru încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, crearea de zone denuclearizate, interzicerea necondiționată a folosirii armelor atomice și distrugerea totală a stocurilor existente, desființarea bazelor militare și retragerea tuturor trupelor aflate pe teritoriul altor state, înlăturarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial prin încheierea Tratatului de pace german, lichidarea blocurilor militare.

7. Militînd pentru apărarea păcii, pentru micșorarea încordării internaționale, partidul și guvernul vor acorda și în viitor o deosebită atenție întăririi capacității de apărare a țării, înzestrării și pregătirii Forțelor noastre Armate, încît ele, alături de forțele armate ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia, ale tuturor țărilor socialiste, să-și poată îndeplini oricînd misiunea sacră de apărare a cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței patriei, a cauzei socialismului și păcii.

* *

Congresul apreciază Raportul de activitate al Comitetului Central ca un document de bază în viața partidului și a țării, care dă o orientare clară asupra problemelor actualei etape a procesului de desăvîrșire a construcției socialiste și asupra principalelor sarcini ce revin organizațiilor și membrilor de partid, îmbogățește gîndirea teoretică a partidului în strînsă legătură cu munca practică de construire a socialismului în țara noastră.

Cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român va rămîne înscris cu litere de aur în istoria României. Documentele adoptate — Directivele cu privire la dezvoltarea economiei naționale în următorii 5 ani și cu privire la valorificarea surselor energetice și electrificarea țării în următorii 10 ani, Statutul partidului — obiectivele fundamentale și sarcinile de viitor ale politicii noastre interne și externe stabilite de Congres, constituie programul dezvoltării întregii noastre societăți.

Îndeplinind sarcinile planului cincinal, poporul nostru va aduce o nouă contribuție la întărirea sistemului socialist mondial, a forțelor care luptă pentru progres social, la victoria cauzei socialismului și păcii în întreaga lume.

Cea mai înaltă îndatorire a tuturor organizațiilor și membrilor Partidului Comunist Român este să pună în centrul întregii lor activități politico-organizatorice mobilizarea maselor la înfăptuirea mărețelor sarcini trasate de Congres în toate domeniile construcției socialiste.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român adresează muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, întregului popor chemarea înflăcărată de a munci cu perseverență și elan, de a-și pune entuziasmul, talentul și capacitatea creatoare în slujba luptei pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de Congres, pentru realizarea unui nou avînt al economiei naționale, dezvoltarea culturii și ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru înflorirea scumpei noastre patrii — România Socialistă, pentru noi victorii ale măreței noastre cauze — cauza socialismului și comunismului, cauza păcii !

Munca patriotică a tineretului pe șantierele reconstrucției

În cadrul efortului patriotic general al poporului român pentru redresarea economiei țării distruse de război, o contribuție însemnată a adus și tineretul patriei noastre — muncitori, țărani, studenți și elevi —, care, răspunzând apelului Partidului Comunist Român, s-a avântat cu entuziasm în luptă pentru reconstrucția țării. În pofida sabotajului elementelor reacționare, tineretul și-a adus aportul la refacerea și dezvoltarea industriei, transporturilor, agriculturii, la ridicarea producției și productivității muncii.

Una dintre formele principale prin care tineretul a luat parte la acțiunea de refacere întreprinsă de întregul popor a fost munca patriotică desfășurată pe șantierele de interes național sau local încredințate de către partid tineretului. Încă din primele zile după victoria insurecției antifasciste din august 1944, tinerii muncitori, mobilizați de Uniunea Tineretului Comunist, au participat la curățirea orașelor de dărâmăturile provocate de război, la recuperarea din mijlocul ruinelor a materialelor ce mai puteau fi folosite, la strângerea de fier vechi etc.

Activitatea de reconstrucție desfășurată de tineret s-a intensificat în a doua jumătate a anului 1945.

Primele brigăzi de reconstrucție ale tineretului — brigada „Gheorghe Gheorghiu-Dej” a tineretului ceferist și brigada „Dr. Petru Groza” a tineretului progresist din sectorul II Negru — au luat naștere în septembrie 1945¹.

În scurt timp, inițiativa formării brigăzilor de reconstrucție ale tineretului s-a extins cuprinzând întreaga țară. Au luat naștere zeci de brigăzi și echipe ale reconstrucției, numărul brigadierilor ajungând la sfârșitul anului 1945 la aproape 12 000². Prin munca patriotică pe care o desfășurau, brigăzile de reconstrucție ale tineretului au realizat importante economii pentru stat. Astfel, în mai puțin de o lună — septembrie 1945 —, brigada

¹ „Tineretea” din 23 septembrie 1945 și 24 septembrie 1946.

² „Tinerul muncitor” din 1 mai 1947.

„Gheorghe Gheorghiu-Dej“ a tineretului ceferist a realizat, prin recuperarea unor piese și alte materiale de la locomotivele și vagoanele C.F.R. distruse de bombardament, precum și prin strângerea de fier vechi, economii în valoare de 42,5 milioane de lei³ (valuta anului 1945).

Munca voluntară desfășurată de tineret a continuat în tot cursul iernii 1945—1946 și a luat amploare în vara anului 1946⁴, când s-a trecut la o nouă etapă, superioară, de organizare a activității brigadierilor sub forma taberelor de reconstrucție, în care brigadierii erau organizați în brigăzi permanente. Astfel, pentru a grăbi construirea căii ferate București-Craiova prin Roșiori de Vede, lungă de peste 200 km, au fost create două tabere de reconstrucție: tabăra „Vasile Roaită“ înființată la 9 august 1946 și tabăra „Gheorghe Gheorghiu-Dej“ la 17 septembrie 1946⁵. În aceste tabere au lucrat circa 1 000 de brigadieri timp de 1 an — din august 1946 până în august 1947 — când linia a fost inaugurată⁶. La 20 august 1946 s-a creat tabăra de reconstrucție de pe șantierul de la Valea Pozii, regiunea Banat, unde tinerii brigadieri au participat la construirea unui viaduct pe calea ferată Caransebeș—Reșița⁷. În câteva luni au fost formate noi tabere care și-au desfășurat activitatea de reconstrucție în sectoare importante ale economiei naționale: la refacerea căilor ferate, în minele de cărbuni din Valea Jiului, la Uzinele metalurgice din Hunedoara⁸ etc.

O contribuție deosebită a adus tineretul la refacerea economică a țării în anul 1947, când această acțiune a fost intensificată concomitent cu întărirea pozițiilor politice ale proletariatului și țărănimii muncitoare și consolidarea regimului democrat-popular. Crearea în primăvara anului 1947 a Uniunii Tineretului Muncitoresc — organizație a tineretului muncitoresc din fabrici și ateliere — a dat un nou avânt participării tineretului la lupta pentru refacerea economică a țării. Uniunea Tineretului Muncitoresc a reușit să cuprindă în scurt timp majoritatea tinerilor muncitori, fapt care a exercitat o mare influență asupra altor categorii de tineret (tineretul muncitor de la țară, studenții, elevii etc.), contribuind la atragerea lor la opera de redresare a economiei.

În mobilizarea poporului la îndeplinirea propunerilor Partidului Comunist Român în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării din iunie 1947, o atenție deosebită a fost acordată tineretului. „Tineretul, cu avântul care îi este propriu — arăta Gheorghe Gheorghiu-Dej — este chemat, prin muncă voluntară, să aducă un aport însemnat la acțiunea de refacere“⁹.

Răspunzând chemării partidului, sute și mii de tineri muncitori, țărani muncitori, studenți și elevi s-au încadrat în brigăzile de refacere în întreprinderi, instituții, pe șantierele locale. În total, în anul 1947 au fost mobi-

³ „Tineretea“ din 7 octombrie 1945.

⁴ „Tinărul muncitor“ din 1 mai 1947.

⁵ „Scînteia“ din 10 aprilie 1947. Vezi și „Tineretea“ din 1 ianuarie 1947 și „Tinărul muncitor“ din 1 mai și 25 septembrie 1947.

⁶ „Tinărul muncitor“ din 28 august 1947.

⁷ Loc. cit., din 1 mai 1947.

⁸ „Scînteia“ din 10 aprilie 1947.

⁹ Loc. cit., din 30 august 1947.

lizați la muncă voluntară în brigăzile și taberele de reconstrucție ale tineretului peste 96 000 de tineri, organizați în 363 de brigăzi. Dintre acestea un număr de 13 brigăzi aveau un caracter permanent¹⁰. Ei au realizat zeci de kilometri de linie ferată, sute de kilometri de șosea, încărcări și descărcări a mii de vagoane cu materiale, au săpat zeci de mii de metri cubi de pământ și au colectat sute de vagoane de fier vechi etc. Numai în Capitală, în timp de două luni, brigăzile de reconstrucție ale tineretului au colectat peste 696 000 kg de fier vechi¹¹. La Arad, în ziua de 15 iunie 1947, în prezența a citorva sute de tineri muncitori, a avut loc inaugurarea șantierului de construcție a unei linii de tramvai care să lege cartierele muncitorești Gai, Segă, și Bujac cu Gara C.F.R. și centrul orașului. Brigadierii utemiști din Arad s-au angajat să construiască această linie prin muncă voluntară¹².

Șantierelor locale au constituit punctul de întâlnire a tuturor categoriilor de tineri — muncitori, țărani, elevi, studenți etc. —, care în timpul lor liber au muncit împreună, s-au cunoscut mai bine, au contribuit la refacerea economiei naționale. Ele au fost adevărate școli de educare și instruire a tineretului. Lucrând pe aceste șantiere, tinerii brigadieri au fost educați în spiritul disciplinei conștiente și al respectului reciproc, s-au învățat cu munca ordonată, și-au însușit importante cunoștințe profesionale și de organizare a șantierelor, pregătindu-se astfel adevărate echipe de șoc ale reconstrucției. Din rândul tinerilor care au lucrat pe aceste șantiere în cadrul brigăzilor permanente s-au ridicat cadre cu o mare capacitate de muncă, de conducere și organizare, care în etapa următoare au fost trimise în comandamentele generale ale șantierelor naționale ale tineretului pentru a coordona, cu experiența lor, munca brigăzilor de reconstrucție.

Experiența acumulată de tineret în activitatea de reconstrucție desfășurată pe diferite șantiere de interes local a creat condițiile pentru ca la sfârșitul anului 1947 să se încredințeze tineretului realizarea unor obiective economice importante pe marile șantiere naționale de reconstrucție ale tineretului.

Prima lucrare de interes național încredințată de P.C.R. și guvernul democrat-popular tineretului a fost construirea conductei de gaz metan Agnita-Botorca.

Răspunzînd apelului lansat de C.C. al U.T.M. către tineret de a îndeplini cu cinste sarcina încredințată de Partidul Comunist Român și guvernul democrat, 320 de tineri muncitori din întreprinderile Capitalei au plecat la 25 octombrie pe șantierul Agnita-Botorca. De asemenea, la realizarea acestei lucrări au luat parte și circa 400 de tineri muncitori din Mediaș, Tîrnăveni, Sibiu și Sighișoara organizați în brigăzi permanente¹³.

Muncind cu deosebită abnegație și spirit de sacrificiu, tinerii voluntari, deși nu erau specializați în lucrările ce le executau, au reușit în scurtă vreme să cîștige încrederea atît a tehnicienilor și inginerilor de pe șantiere, cît și a populației locale. Insufletețirea și hotărîrea cu care lucrau brigadierii voluntari au antrenat într-un ritm nou de muncă și personalul salariat de pe șantier — ingineri, tehnicieni, meseriași etc. —, care și-a revizuit calculele și, prin raționalizarea proceselor tehnologice ale operațiilor de sudură, izo-

¹⁰ Loc. cit., din 19 februarie 1948.

¹¹ „Tînărul muncitor” din 11 septembrie 1947.

¹² Loc. cit., din 26 iunie 1947.

¹³ „Scînteia” din 28 octombrie și 7 noiembrie 1947; „Tînărul muncitor” din 30 octombrie, 14 și 21 noiembrie 1947.

lare, montare și coborîrea conductei a mărit randamentul, scurtînd durata de execuție a lucrărilor cu două săptămîni.

Tinerii muncitori ai brigăzilor voluntare au înfăptuit pe meleagurile Agnitei o operă însemnată, aprinzînd cu elanul lor flacăra întrecerii patriotice a muncii conștiente și entuziaște pentru patrie și popor¹⁴. În ajutorul brigadierilor au venit în timpul lor liber sute și mii de muncitori și țărani muncitori, elevi din orașele și satele regiunii, precum și ofițerii și ostașii din Batalionul I vînători din Sighișoara, Școala tehnică de aviație din Mediaș, unitățile de jandarmerie și pompieri, care au contribuit prin munca lor la accelerarea lucrărilor conductei. În total, pe șantierul de la Agnita—Botorca au lucrat voluntar 9 262 de muncitori și muncitoare de la uzinele și întreprinderile din împrejurimi, precum și 4 322 de țărani din comunele Birghiș, Petrișor, Moșna etc.¹⁵

Cu toate condițiile naturale vitrege în care s-a desfășurat lucrarea -- din 34 zile lucrătoare 14 au fost cu ploaie și ninsoare, traseul conductei străbătea o pădure și 20 de mlaștini, traversa mai multe cursuri de apă etc. —, tinerii brigadieri, muncind cu abnegație și devotament și avînd sprijinul populației locale, au reușit să termine lucrarea pînă la 1 decembrie *, cu 14 zile înainte de termenul fixat de guvern¹⁶.

Victoriile în muncă de la Agnita-Botorca au fost un îndemn pentru tinerii din toate colțurile țării, care au pornit de îndată la crearea de noi și noi brigăzi ale reconstrucției: la reconstruirea Sanatoriului C.F.R. de la Marila¹⁷, în minele de cărbuni din Valea Jiului, la construirea Depoului de locomotive de la Craiova etc.

Apreciînd rolul mobilizator pe care l-au avut brigadierii Uniunii Tineretului Muncitoresc care au lucrat la Agnita-Botorca pentru atragerea altor tineri pe șantiere, ziarul „Scînteia” scria: „Agnita-Botorca n-a fost un simplu șantier. A fost o înflăcărată chemare a brigadierilor «Gheorghiu-Dej» către întreaga țară ca alții și mereu alții să le urmeze exemplul. Apelul n-a răsunat în pustiu. Steagul muncii voluntare se desfășoară larg, avîntul marelui tineretului voluntar prinde aripi pe întreaga țară...”¹⁸.

În Valea Jiului brigăzile tineretului, lucrînd voluntar în timpul liber, în numai 3 zile au încărcat în vagoane 1 113 tone cărbune și 100 tone piatră, au construit 135 metri de cale ferată și au săpat un șanț de peste 300 de metri lungime¹⁹.

La Craiova se afla în construcție o remiză de locomotive de mare capacitate (la acea dată una din cele mai mari din sud-estul Europei) ale cărei lucrări de mai multe ori fuseseră lăsate în părăsire și reluate. Cei 300 de brigadieri utemiști din brigada școală „Chivu Stoica”, brigadă care a fost organizată în toamna anului 1947 cu scopul de a pregăti cadre de condu-

¹⁴ Gh. Gheorghiu-Dej: „Discurs rostit la «Scala» cu prilejul realizării conductei Agnita-Botorca”, „Scînteia” din 7 decembrie 1947.

¹⁵ Ibid.

* După calculele inițiale ale specialiștilor, lucrările pentru construirea conductei Agnita-Botorca — lungă de 51,5 km — trebuiau să dureze cel puțin 6 luni („Scînteia” din 7 decembrie 1947).

¹⁶ „Scînteia” din 7 decembrie 1947.

¹⁷ „Tînărul muncitor”, din 28 noiembrie 1947.

¹⁸ „Scînteia” din 2 februarie 1948.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 562, fila 221.

cere pentru viitoarele șantiere ale tineretului, și-au luat angajamentul de a termina această lucrare.

Exemplul brigadierilor utemiști a antrenat și pe alți tineri din Craiova și comunele din regiune printre care un mare număr de elevi și studenți care, începând din noiembrie 1947, au început să lucreze pe șantier în timpul lor liber. În total la construcția remizei C.F.R. de la Craiova au luat parte alături de brigadierii U.T.M. 52 de brigăzi de elevi și studenți și 16 brigăzi de tineri de la sate²⁰. În același timp brigadierii au fost sprijiniți și de către cetățenii din Craiova — muncitorii, funcționarii etc. care au lucrat pe șantier pentru a grăbi construirea acestui obiectiv.

Succesul obținut prin terminarea remizei C.F.R. de la Craiova a fost salutat în numele partidului și guvernului de către tovarășul Chivu Stoica la 6 martie 1948, în prezența a peste 50 000 de cetățeni²¹.

În anul 1948, munca voluntară desfășurată de tineret în vederea desăvârșirii refacerii economice a țării a luat o amploare și mai mare. Având în vedere rezultatele bune obținute în anii anteriori pe șantierele tineretului atît din punctul de vedere al ritmului de lucru, cît și al economiilor importante realizate, la 3 ianuarie 1948 Comisia de Redresare Economică și Stabilizare Monetară a dat o decizie prin care lua sub directa sa îndrumare și supraveghere lucrările de interes național ce urmau a fi executate prin munca voluntară a tineretului²².

Uniunea Tineretului Muncitoresc s-a preocupat de răspîndirea experienței pozitive a muncii tineretului pe șantiere, pentru a da amploare mai mare acestei activități. În cadrul pregătirilor intense începute încă din a doua jumătate a anului 1947 pentru deschiderea în primăvara anului 1948 a unor mari șantiere de interes național ale tineretului au fost luate măsuri pentru recrutarea și instruirea cadrelor necesare conducerii activității de pe șantiere. Pe lângă brigada școală „Chivu Stoica”, organizată de către C.C. al Uniunii Tineretului Muncitoresc pe șantierul de la Craiova, în februarie 1948 și-a început activitatea brigada școală „16 februarie”, cu un efectiv de 140 de tineri brigadieri pe șantierul liniei ferate Pecica—Nădlac²³. Totodată, în primele luni ale anului 1948 au fost organizate la București o școală centrală care să pregătească comandanți pentru brigăzile Uniunii Tineretului Muncitoresc, iar pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice o școală de calificare profesională a viitorilor brigadieri. În vederea pregătirii din rîndul studenților a cadrelor de conducere, pentru brigăzile ce urmau să lucreze pe șantiere, Uniunea Națională a Studenților din România (U.N.S.R.) a organizat 17 școli care au fost frecventate de 1 720 de studenți²⁴. De asemenea, C.C. al U.T.M. a organizat în primăvara anului 1948, la Timișul de Sus, o școală pentru pregătirea de cadre care să organizeze și să conducă activitatea culturală pe șantierele naționale ale tineretului²⁵.

În zilele de 12—16 ianuarie 1948 a avut loc în București o consfătuire pe țară a secretarilor județeni ai Uniunii Tineretului Muncitoresc, care a analizat activitatea de reconstrucție desfășurată de membrii organizației pe

²⁰ „Scînteia” din 11 martie 1948.

²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 564, fila 169.

²² „Tînărul muncitor” din 8 ianuarie 1948.

²³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 563, filele 4, 10.

²⁴ „Scînteia” din 31 mai 1948.

²⁵ „Tînărul muncitor” din 11 martie și 17 iunie 1948.

șantierelor țării. Din partea C.C. al partidului comunist la această consfătuire a luat parte tovarășul Gheorghe Vasilichi.

Făcînd o apreciere asupra activității tineretului muncitoresc, consfătuirea a arătat că Uniunea Tineretului Muncitoresc a obținut mari realizări pe șantiere, în munca de reconstrucție. Analizînd greșelile care se mai manifestau încă în activitatea U.T.M., la consfătuire se sublinia că antrenarea în munca de reconstrucție a celorlalte categorii de tineret a rămas în urmă, că este necesară o mai bună organizare și planificare a muncii, întărirea vigilenței față de dușmanii poporului. Pentru a îndeplini cu cinste sarcinile mari puse de partid în fața tineretului privind activitatea de reconstrucție, consfătuirea a arătat că este necesar ca Uniunea Tineretului Muncitoresc să antreneze și să conducă și celelalte categorii de tineret în lupta pentru refacerea economiei naționale. Secretarii județeni ai Uniunii Tineretului Muncitoresc care au luat parte la această consfătuire și-au luat angajamentul de a mobiliza circa 170 000 de tineri care să lucreze în anul 1948 pe marile șantiere naționale și de interes local ²⁶.

Imediat după consfătuire, în întreaga țară comitetele județene ale Uniunii Tineretului Muncitoresc și-au intensificat activitatea pentru a-i lămuri pe tineri asupra caracterului muncii pe șantiere și a-i determina să se înscrie în brigăzile de reconstrucție ale Uniunii Tineretului Muncitoresc. Totodată și-au intensificat activitatea în vederea mobilizării pe șantiere în timpul vacanței de vară a tineretului studios și organizațiile Uniunea Națională a Studenților din România (U.N.S.R.), care continua activitatea desfășurată în anii anteriori de Frontul Democratic Universitar, precum și Uniunea Asociațiilor Elevilor din România (U.A.E.R.). Cel de-al treilea Congres național al studenților, care a avut loc la Iași în aprilie 1948, a hotărît să mobilizeze pe șantiere în vacanța de vară 100 de brigăzi studențești cu un efectiv de circa 10 000 de studenți și a lansat un apel către studenți cerîndu-le să se înscrie în brigăzile de reconstrucție ²⁷. De asemenea, U.A.E.R. a luat hotărîrea de a trimite să lucreze pe șantierul tineretului 20 000 de elevi ²⁸.

Mobilizarea tineretului pentru a participa la munca pe șantier, la refacerea economică a țării s-a făcut în condițiile unei ascutite lupte cu elementele reacționare care căutau să saboteze această acțiune, răspîndind zvonuri calomnioase cu privire la rolul brigăzilor de reconstrucție ²⁹. Munca de lămurire dusă de comuniști și utemiști, exemplul personal al acestora, care s-au înscris primii în brigăzi, i-au lămurit însă pe tineri asupra adevăratului scop al brigăzilor de reconstrucție. Un sprijin important în această acțiune au adus, începînd din vara anului 1948, tinerii brigadieri care, întorși acasă după ce munceau cîte 2 luni pe șantiere, au desfășurat o vie propagandă în localitățile lor printre ceilalți tineri, combătînd zvonurile calomnioase și arătîndu-le în ce constă activitatea desfășurată pe șantierul tineretului ³⁰. Ca urmare, în întreaga țară mii și zeci de mii de tineri muncitori, țărani, studenți, elevi s-au înscris în brigăzile de reconstrucție, cerînd să lucreze pe

²⁶ „Scînteia” din 22 și 23 ianuarie 1948.

²⁷ Loc. cit., din 21 aprilie 1948.

²⁸ Loc. cit., din 21 mai 1948.

²⁹ Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantiere naționale”, dosarul „Brigadieri evidențiați”.

³⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 591, fila 73.

șantiere. Numai în județul Prahova, în lunile ianuarie-februarie 1948, au fost organizate și pregătite pentru a lucra pe șantiere un număr de 33 de brigăzi ale tineretului (18 brigăzi organizate de U.T.M., 2 de O.T.S. și 13 de către elevi) cu un efectiv total de aproape 4 000 de brigadieri ³¹. În județul Năsăud, în aceeași perioadă, erau organizate 12 brigăzi, cuprinzând 1 200 de tineri ³².

Principalele șantiere de interes național încredințate tineretului în anul 1948 au fost: 1. Linia ferată Bumbesti-Livezeni; 2. Linia ferată Salva-Vișeu; 3. Conducta de gaz metan Ceanul Mare-Cluj; 4. Îndiguirea zonei inundabile a Prutului inferior ³³.

Primul a fost deschis șantierul „Dr. Petru Groza” pentru instalarea conductei de gaz metan Ceanul Mare-Cluj.

La 16 ianuarie 1948, într-o atmosferă de mare entuziasm, 5 brigăzi de reconstrucție ale Uniunii Tineretului Muncitoresc, numărând 542 de tineri, au început lucrările pe acest șantier. La Ceanul Mare au fost trimiși 40 de brigadieri cu experiență care lucraseră la Agnita-Botorca, restul brigadierilor fiind recrutați dintre utemiștii din fabricile Clujului (245) și Turdei (65), din rândul studenților din Cluj (62), precum și dintre tinerii țărani din satele regiunii (90) ³⁴.

Brigadierii au fost sprijiniți permanent de către locuitorii orașului Cluj și din comunele din jur, care au lucrat la săparea șanțurilor și la transportul țevilor pentru conductă ³⁵. Prin munca entuziastă a brigadierilor și a cetățenilor din Cluj și din satele regiunii, conducta de gaz metan Ceanul Mare-Cluj, lungă de 48 km, a fost terminată la 13 februarie, în mai puțin de o lună de zile ³⁶.

La sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie 1948, în trenuri speciale, peste 10 000 de tineri din toate județele țării au pornit spre șantierele naționale: Bumbesti-Livezeni, Salva-Vișeu și Lunca Prutului. Plecarea brigadierilor pe șantierele naționale s-a transformat nu numai într-o sărbătoare a tineretului, dar într-o mare măsură într-o sărbătoare a întregii populații din regiunile respective. Au avut loc mitinguri, au cântat fanfare, brigadierii încolonați au plecat spre gară în uralele cetățenilor. Astfel, când la 1 aprilie 1948 au plecat din Sibiu două brigăzi de voluntari, pe întregul parcurs, din centrul orașului și pînă la gară, ei au fost conduși de autoritățile locale și peste 10 000 de tineri — muncitori, elevi, ostași ³⁷.

Tinerii brigadieri au răspuns cu cinste încrederii acordate lor de Partidul Comunist Român. Încă din primele zile după deschiderea lucrărilor pe șantiere, în rândul brigadierilor s-a întronat un spirit sănătos de muncă. Au fost organizate întreceri patriotice atît între brigăzi, cît și între șantiere, obiectivul principal fiind acela de a îndeplini și depăși normele stabilite, pentru a încheia înainte de termen lucrările încredințate lor de către partid și guvern.

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 564, fila 7.

³² Loc. cit., dosarul nr. 562, fila 1.

³³ „Monitorul oficial” nr. 20, partea I-a, din 26 ianuarie 1948.

³⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 561, fila 91.

³⁵ „Scînteia” din 21 ianuarie, 6 și 10 februarie 1948.

³⁶ Loc. cit., din 14 februarie 1948.

³⁷ Loc. cit., din 3 aprilie 1948.

Organizațiile de partid și ale U.T.M. de pe șantiere, comuniștii, membrii U.T.M., comandamentele generale, instructorii organelor centrale de partid și ale U.T.M. au desfășurat o vastă activitate politică și educativă în rândul tinerilor brigadieri, explicându-le caracterul și importanța muncii voluntare; exemplul personal al comuniștilor și utemiștilor i-a mobilizat la luptă pentru învingerea greutăților întâlnite pe șantier și a unor lipsuri provenite din aprovizionarea neritmică cu alimente, îmbrăcăminte, unelte de muncă. Ca urmare au crescut vigilența revoluționară și capacitatea de muncă a brigadierilor, fapt oglindit în însăși activitatea desfășurată pe șantiere. Tinerii brigadieri au demască elementele provocatoare, aventuriere, dușmănoase, ofițerii reacționari deblocați și foștii legionari pătrunși pe șantiere ca brigadieri sau lucrători salariați care căutau să răspîndească știri tendențioase, să organizeze acțiuni de sabotaj, să provoace o stare de neîncredere și nemulțumire printre brigadieri, încercînd să-i determine pe aceștia să părăsească șantierele ³⁸.

Aceste elemente provocatoare au primit o ripostă hotărîtă din partea brigadierilor, fiind alungate de pe șantier. Pătrunși de dragoste fierbinte pentru Partidul Comunist Român, pentru patrie și popor, brigadierii au muncit cu însuflețire zi de zi și uneori și noaptea, la lumina reflectoarelor și felinarelor, înfruntînd condițiile atmosferice și naturale vitrege, învingînd greutățile întîmpinate, și au reușit să încheie lucrările încredințate înainte de termenele stabilite.

Pe șantierul Bumbești-Livezeni, lucrările pentru construirea liniei ferate au fost încheiate la 22 octombrie 1948, cu 15 zile înainte de termenul stabilit de către Comisia de Redresare Economică și Stabilizare Monetară ³⁹. Inaugurarea acestei noi și deosebit de importante artere de comunicație a avut loc la 31 octombrie, în prezența lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, dr. Petru Groza, C. I. Parhon și a altor conducători ai partidului și statului ⁴⁰.

La construirea căii ferate Bumbești-Livezeni au lucrat cîte două luni, alături de muncitori și tehnicieni, un număr de 27 988 de brigadieri mobilizați de Uniunea Tineretului Muncitoresc ⁴¹. Muncind în condiții deosebit de dificile, înfruntînd ploaia, vîntul, terenul foarte accidentat, stîncos, tinerii brigadieri s-au achitat cu cînte de sarcinile încredințate lor; pe acest șantier, ei au lucrat la construirea unui număr de 33 de tunele și peste 100 de poduri și viaducte; cea mai mare parte a terasamentului acestei linii, lungă de 31 km, a fost săpată direct în stîncă ⁴².

Darea în exploatare a căii ferate Bumbești-Livezeni, care face o legătură directă între Transilvania, bazinul carbonifer al Văii Jiului și Oltenia, a adus statului importante economii. Astfel, după o evaluare estimativă, se realizau anual, prin scurtarea legăturii între Valea Jiului și centrele din Oltenia, Muntenia, Moldova, Dobrogea, numai la transportul de cărbuni destinat căilor ferate, economii de circa 320 000 000 de lei. Totodată, aceasta însemna economii în exploatarea materialului rulant care se cifrau la

³⁸ Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantierele naționale”, dosarul „Rapoarte de activitate, planuri de muncă”, raportul „Cîteva concluzii generale asupra primelor experiențe de pe șantierul Filași—Bumbești-Livezeni”.

³⁹ „Scînteia” din 23 octombrie 1948; „Tînărul muncitor” din 30 octombrie 1948.

⁴⁰ „Scînteia” din 2 noiembrie 1948.

⁴¹ Ibid.

⁴² Loc. cit., din 29 septembrie 1948.

circa 2 800 de locomotive și 37 000 de vagoane, mărindu-se considerabil capacitatea de transport a căilor ferate⁴³.

Pe șantierul Salva-Vișeu, lucrările pentru construirea liniei ferate, lungă de 63 km, au fost terminate la sfârșitul anului 1949. La 28 decembrie 1949, în prezența tovarășilor Leontin Sălăjan, ministrul construcțiilor, Ion Niculi, vicepreședintele Prezidiului M.A.N., Gh. Florescu, secretar al C.C. al U.T.M., și a unei mari mulțimi de oameni ai muncii din localitățile regiunii, linia a fost inaugurată⁴⁴. Printre lucrările mai importante realizate pe acest șantier de către brigadierii, în colaborare cu muncitorii și tehnicienii, se numără: tunele, viaducte, dintre care unele în curbă, peste prăpăstii de zeci de metri adâncime⁴⁵, terasamente în stîncă, stații de cale ferată etc. Numai la construirea tunelului „Maramureș“, care, prin lungimea sa de 2 400 m, era al doilea tunel din țară, brigadierii au lucrat zi și noapte aproape un an de zile — din primăvara anului 1948 pînă în primăvara anului 1949. Organizînd străpungerea muntelui din două părți și desfășurînd larg întrecerea socialistă între secții și brigăzi, tinerii voluntari, conduși cu pricepere de către tehnicieni, au terminat lucrările la tunel cu 10 zile înainte de termenul planificat⁴⁶. Ca și linia Bumbăși-Livezeni, construirea căii ferate Salva-Vișeu avea o mare importanță pentru economia națională, înfăptuindu-se o legătură economică între regiunea Maramureș și restul țării.

Pe șantierul Lunca Prutului, brigadierii voluntari, în colaborare cu muncitorii și tehnicienii și cu ajutorul locuitorilor din comunele învecinate, au înălțat în calea apelor, care an de an se revărsau, producînd mari pierderi, un dig lung de 41 km de-a lungul Prutului. De asemenea, pentru a apăra interiorul suprafeței îndiguite de revărsarea riului Chineja, a fost înălțat un alt dig lung de 15 km⁴⁷. Numai pentru executarea acestor diguri au fost deplasati circa 1 400 000 m³ de pămînt. În același timp, brigadierii de pe șantierul Lunca Prutului au mai executat zeci de kilometri de canale pentru desecări, stăvilare, poduri pentru traversarea canalelor etc. Timp de 214 zile — de la 1 aprilie pînă la 11 noiembrie 1948, cînd a avut loc în comuna Șivița, județul Covurlui, festivitatea încheierii primei etape a lucrărilor — au lucrat pe acest șantier în medie cîte 1 250 de brigadierii zilnic⁴⁸. Prin munca lor, ei au scos de sub inundații și au redat agriculturii o suprafață de peste 10 000 ha, care chiar din toamna anului 1948 a intrat în circuitul agricol⁴⁹.

Construirea și darea în exploatare a acestor obiective încredințate de către partid tineretului au constituit un important succes al brigadierilor Uniunii Tineretului Muncitoresc și, în același timp, o mărturie a capacității creatoare a tehnicienilor români, o expresie a atașamentului lor față de regimul democrat-popular, de Partidul Comunist Român, inițiatorul și conducătorul operei de refacere a economiei țării.

În brigăzile de tineret care, în anul 1948, au lucrat pe șantierele de interes național, au muncit laolaltă muncitori, țărani, studenți, elevi. În primele

⁴³ Gh. Gheorghiu-Dej: „Cuvîntare rostită la inaugurarea liniei ferate Bumbăști—Livezeni“, în „Scînteia“ din 2 noiembrie 1948.

⁴⁴ „Graiul Maramureșului“, din 8 ianuarie 1950.

⁴⁵ Loc. cit., din 21 decembrie 1949.

⁴⁶ Loc. cit., din 23 aprilie 1949.

⁴⁷ „Dezrobirea“ din 27 octombrie 1948.

⁴⁸ „Dezrobirea“ din 14 noiembrie 1948.

⁴⁹ Loc. cit., din 25 octombrie 1948.

rînduri ale muncii voluntare, elementele cele mai active au fost tinerii muncitori din fabrici și uzine, membrii Uniunii Tineretului Muncitoresc. Majoritatea brigadierilor proveneau însă de la sate. Astfel, pe șantierul Bumbești-Livezeni, circa 80% din numărul brigadierilor erau tineri țărani⁵⁰. De asemenea, pe șantierele naționale au lucrat în perioada vacanței de primăvară și de vară studenți și elevi.

Răspunzînd chemării lansate de către Uniunea Națională a Studenților din România, mii și mii de studenți au participat, în vacanța din vara anului 1948, la muncă voluntară pe șantierele tineretului. Numai în primele 3 zile de la începerea înscrierii — 24—26 mai —, în brigăzile de reconstrucție în Centrul universitar București s-au înscris circa 5 000 de studenți⁵¹. La 5 iunie erau înscrși în brigăzile de reconstrucție circa 14 600 de studenți din toate centrele universitare, cu aproape 5 000 mai mulți decît angajamentul Congresului național al studenților⁵². Totodată au participat la munca de reconstrucție pe șantierele naționale peste 20 000 de elevi.

Munca voluntară pentru refacerea economică a țării desfășurată de brigadieri pe șantierele naționale ale tineretului a trezit un puternic ecou în masele largi de oameni ai muncii. Tineri și vîrstnici, muncitori, țărani și intelectuali, mobilizați de organizațiile de partid și sindicale, au participat colectiv, în anumite zile, la lucrările efectuate pe șantier sau au sprijinit sub diverse forme pe brigadieri. Astfel, pe șantierul Bumbești-Livezeni, numai în luna august 1948 au lucrat voluntar în timpul liber circa 7 700 de muncitori din centrele Văii Jiului, majoritatea mineri⁵³. Pe șantierul Salva-Vișeu, sute și mii de țărani din comunele Săliște, Săcel, Vișeu, Dragomirești, Romuli, mobilizați de organizațiile de partid din comunele respective, au lucrat alături de brigadieri pentru a grăbi executarea acestei mari lucrări de importanță națională⁵⁴.

Pe șantierul Lunca Prutului, țăranii muncitori din comunele Îgnătești, Șivița, Bujoru, Lascăr Catargiu, Oancea, Mastacăni, Tudor Vladimirescu etc. au lucrat pe șantier cot la cot cu brigadierii pentru a ajuta să se termine lucrările de îndiguire înainte de a începe ploile de toamnă⁵⁵.

Această acțiune de susținere a muncii voluntare a brigadierilor a constituit un factor de mare importanță politică; simțind alături de ei masele de oameni ai muncii, brigadierii voluntari au lucrat cu și mai mare însofletire pentru a termina la timp obiectivele încredințate lor de partid și guvern.

Paralel cu lucrările care se desfășurau pe șantierele naționale ale tineretului, în întreaga țară a luat o mare amploare crearea de brigăzi voluntare ale reconstrucției, care au lucrat pe șantier de interes local.

Unul dintre cele mai importante șantier locale deschise în 1948 a fost șantierul pentru construirea Fabricii de confecții A.P.A.C.A. (azi Fabrica de confecții București), cea mai mare fabrică de acest gen din

⁵⁰ „Scînteia” din 2 noiembrie 1948; „Tînărul muncitor” din 30 octombrie 1948.

⁵¹ „Scînteia” din 31 mai 1948.

⁵² Loc. cit., din 5 iunie 1948.

⁵³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 532, fila 175.

⁵⁴ „Scînteia” din 8 iunie 1948.

⁵⁵ „Dezrobirea” din 25 octombrie 1948.

țară. Lucrările pe acest șantier au început la 23 ianuarie 1948. La construirea Fabricii A.P.A.C.A. au lucrat 2 500 oameni, dintre care 1 250 de brigadieri voluntari⁵⁶. Prin munca entuziastă a brigadierilor și a muncitorilor calificați de pe șantier, alături de care au lucrat voluntar, în timpul lor liber, și alți cetățeni ai orașului, această construcție a fost terminată în numai 93 de zile⁵⁷.

Vorbind la mitingul ținut cu prilejul inaugurării Fabricii A.P.A.C.A., Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că realizarea acestui obiectiv industrial „este rezultatul colaborării strânse între muncitori, tehnicieni, brigadieri și voluntari, este rezultatul elanului pus în muncă, este rezultatul conștiinței politice la care s-au ridicat tineretul și poporul nostru, este o mândrie a țării noastre”⁵⁸.

Tot în această perioadă au fost construite prin munca voluntară a brigadierilor linia ferată Căciulați—Snagov⁵⁹, conducta pentru aprovizionare cu apă potabilă a orașului Piatra Neamț⁶⁰, au fost refăcute Șoseaua 6 Martie din Constanța⁶¹, Fabrica de ciment din Fieni⁶², a fost reconstruit stadionul A.N.E.F.⁶³ (astăzi Stadionul „Republicii”), s-au construit un triaj de mare capacitate și o remiză pentru locomotive în Brașov⁶⁴, au fost terminate lucrările de construire a două tunele între Predeal și Timișul de Jos. În lunile iunie—1 decembrie 1948, pe acest șantier au lucrat 1 134 de brigadieri, muncitori, țărani, studenți și elevi⁶⁵. De asemenea, au fost realizate prin munca voluntară a tineretului importante lucrări de îndiguii și desecări pe șantierul „6 Martie”-Tulcea, Banloc-Tolvădia⁶⁶ și Brăila-Dunăre-Siret, redându-se agriculturii importante suprafețe arabile. Numai pe șantierul Brăila-Dunăre-Siret au lucrat timp de circa 160 de zile, din aprilie până în octombrie 1949, peste 8 000 de brigadieri. Ei au realizat prin muncă voluntară un dig lung de 15 km și înalt de 6 m, ferind de inundații o suprafață de 6 500 ha și aducând statului o economie de aproximativ 20 milioane de lei⁶⁷. În total, în vara anului 1948, pe șantierul de interes local mai importante lucrau peste 120 de brigăzi ale tineretului⁶⁸.

Totodată, în întreaga țară, până în cele mai îndepărtate și mai mici comune și sate, din inițiativa organizațiilor comunale de partid și ale Frontului plugarilor, au fost organizate șantiere ale tineretului, unde tinerii săteni, mobilizați de Organizația Tineretului Sătesc (O.T.S.), au construit și reparat poduri și șosele, școli, au săpat șanțuri etc. În numai 3 luni,

⁵⁶ „Scnteia” din 14 aprilie 1948 ; „Tinărul muncitor” din 15 aprilie 1948.

⁵⁷ „Scnteia” din 14 aprilie 1948.

⁵⁸ Gh. Gheorghiu-Dej : „Discurs ținut la inaugurarea Fabricii A.P.A.C.A.”, în „Scnteia” din 6 mai 1948.

⁵⁹ „Tinărul muncitor” din 15 aprilie 1948.

⁶⁰ „Scnteia” din 1 februarie 1948.

⁶¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 562, fila 120.

⁶² „Scnteia” din 26 februarie 1948.

⁶³ Loc. cit., din 3 iulie 1948 ; „Tinărul muncitor” din 10 iunie 1948.

⁶⁴ „Tinărul muncitor” din 2 septembrie 1948.

⁶⁵ Loc. cit., din 16 decembrie 1948.

⁶⁶ „Scnteia” din 18 noiembrie 1948. Vezi și Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantiere naționale”, dosarul „Raport de activitate ale brigăzilor de pe șantierele locale”, „Raportul de activitate al brigăzii «6 Martie» — Tulcea pe perioada 21 iunie-26 iulie 1948”.

⁶⁷ „Scnteia tineretului” din 1 noiembrie 1949.

⁶⁸ „Scnteia” din 4 iunie 1948.

februarie-mai 1948, tinerii de la sate au realizat prin muncă voluntară 408 km de șanțuri și canale, 563 de poduri și podețe, au construit și reparat 56 de clădiri pentru școli primare și cămine culturale, 3 392 km de șosele și drumuri etc.⁶⁹.

Muncind în mod voluntar atît pe marile șantiere de interes național, cît și pe cele organizate pe plan regional sau local, tineretul patriei noastre a adus statului democrat-popular importante economii. Astfel, numai la construirea conductelor de gaz metan de la Agnita-Botorca și Ceanul Mare-Cluj au fost realizate economii în valoare de peste 500 milioane de lei⁷⁰ (valuta anului 1947).

O deosebită importanță au avut șantierele tineretului pentru formarea de noi cadre muncitorești calificate și călite în focul luptei pentru refacerea economică a țării.

La Agnita-Botorca, la Ceanul Mare, tineri voluntari fără cunoștințe tehnice s-au specializat în scurtul timp cît au durat lucrările celor două conducte de gaz, reușind să devină montori și ajutori de sudori pricepuți. La Craiova, A.P.A.C.A.-București și pe alte șantiere au fost organizate școli pentru calificarea profesională a brigadierilor și ridicarea din rîndurile lor de cadre muncitorești calificate, folositoare economiei naționale. La A.P.A.C.A. a fost organizată o școală de zidari cu scopul de a ridica dintre tinerii voluntari un număr cît mai mare de muncitori specializați. Cursurile erau predate de ingineri, arhitecți și profesori de la Facultatea de arhitectură și construcții. Pe șantierul Bumbăști-Livezeni au fost organizate două școli de calificare pentru pregătirea de mineri și zidari⁷¹. La Salva-Vișeu au fost organizate pentru brigadieri 4 școli de calificare, între care una pentru pregătirea minerilor care urmau să lucreze la străpungerea tunelelor⁷². De asemenea, pe șantierul Lunca Prutului au fost organizate 3 școli: una de brigadieri silvici, una de sanitari și o școală de cadre⁷³. Pe șantierul „6 Martie”-Tulcea, Uniunea Tineretului Muncitoresc a organizat o școală de cadre politice cu un număr de 37 de tineri recrutați dintre brigadieri, iar un număr de 12 brigadieri au fost trimiși să urmeze o școală de corespondenți de presă⁷⁴.

În afară de organizarea școlilor de calificare profesională, în vederea însușirii unui minim de cunoștințe tehnice, o dată pe săptămînă cei mai buni ingineri de pe șantier țineau în fața tuturor brigadierilor, la locul de muncă, diferite conferințe tehnice urmate de aplicații practice.

Șantierele naționale au constituit adevărate școli pentru ridicarea nivelului cultural și politic al brigadierilor. Aici tinerii voluntari și-au dezvoltat și completat cunoștințele generale asupra lumii și asupra vieții, s-au convins de necesitatea de a se pregăti mai bine nu numai din punct de vedere profesional, ci și politic. În acest scop s-a folosit pe scară largă

⁶⁹ Loc. cit., din 27 mai 1948.

⁷⁰ Loc. cit., din 14 februarie 1948.

⁷¹ „Tînărul muncitor” din 1 iulie 1948.

⁷² „Scînteia” din 8 iunie 1948.

⁷³ „Dezrobirea” din 14 noiembrie 1948; Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantiere naționale”, dosarul „Rapoarte de activitate”.

⁷⁴ Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantiere naționale”, dosarul „Rapoarte de activitate ale brigăzilor de pe șantierele locale”, „Raportul de activitate al brigăzii «6 Martie» — Tulcea pe perioada 21 iunie-26 iulie 1948”.

în timpul liber al brigadierilor metoda lecturilor individuale în biblioteci și a lecturilor în comun urmate de discuții, conferințe, filme instructive, piese de teatru etc. Colective artistice profesioniste dintre cele mai renumite din țară au dat spectacole în fața tinerilor brigadieri⁷⁵. Totodată a fost organizată o bogată activitate culturală cu forțele proprii ale brigadierilor. Astfel, pe șantierul Bumbesti-Livezeni în perioada 1 aprilie—1 noiembrie 1948 au fost alcătuite dintre brigadieri 343 de echipe artistice, 326 de coruri, 153 echipe de dansuri naționale, 74 echipe de teatru, care au organizat 260 de festivaluri artistice și 226 focuri de tabără. Totodată au fost organizate și 86 de manifestații sportive⁷⁶.

Pentru ridicarea nivelului cultural și ideologic al brigadierilor, la dispoziția lor au fost puse zeci de mii de volume atit de către județele U.T.M. care organizau brigăzile de tineri, cit și de comitetele județene ale P.C.R. pe teritoriile cărora se aflau șantierele. Astfel, numai pe șantierul Bumbesti-Livezeni au fost organizate 78 biblioteci de șantier, cuprinzând peste 7 500 de cărți⁷⁷.

În vederea lichidării analfabetismului au fost organizate pentru brigadieri școli de alfabetizare și școli pentru semianalfabeți, unde majoritatea tinerilor neștiutori de carte au învățat să scrie și să citească. Astfel, pe șantierul Bumbesti-Livezeni, din cei 4 204 brigadieri analfabeți care au lucrat, 3 868 au învățat să scrie și să citească⁷⁸. Pe șantierul Lunca Prutului, 94% dintre brigadierii neștiutori de carte au fost alfabetizați⁷⁹.

Totodată șantierele tineretului au constituit o școală de educare politică a brigadierilor în spiritul patriotismului socialist, al devotamentului fără margini față de Partidul Comunist Român și al dragostei înflăcărate pentru patrie. Din rîndul brigadierilor care s-au remarcat pe aceste șantiere au fost recrutate cadre pentru aparatul de partid și de stat.

Un alt aspect al șantierelelor tineretului care merită să fie relevat este și acela al întăririi și adîncirii colaborării și prieteniei care s-a realizat pe aceste șantiere între toate categoriile de tineret: muncitori, țărani, studenți, elevi. Organizațiile de partid de pe șantiere, comandamentele șantierelelor și ale brigăzilor au desfășurat o activitate intensă pentru a realiza o cit mai strînsă colaborare între diferitele categorii de tineri. Astfel, pe șantierul Salva-Vișeu au fost organizate grupe pentru schimb de experiență între brigăzile de muncitori, țărani, elevi și studenți⁸⁰. Pe șantierul Bumbesti-Livezeni a fost creată o brigadă mixtă, formată din tineri muncitori, țărani, studenți și elevi, care, printr-o bună organizare a muncii și o colaborare strînsă și înțelegere între toți membrii brigăzii, a obținut rezultate foarte bune, depășind norma cu 125%⁸¹. În cadrul ședințelor educative ținute

⁷⁵ „Tinărul muncitor” din 20 mai 1948.

⁷⁶ „Scînteia” din 2 noiembrie 1948.

⁷⁷ „Scînteia” din 2 noiembrie 1948. Vezi și Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantiere naționale-Bumbesti-Livezeni”, dosarul „Rapoarte de activitate, Planuri de muncă”, nepaginat.

⁷⁸ „Scînteia” din 2 noiembrie 1948.

⁷⁹ „Dezrobirea” din 14 noiembrie 1948.

⁸⁰ Arhiva C.C. al U.T.C., fondul „Șantiere naționale-Salva-Vișeu”, dosarul „Rapoarte de activitate, caracterizări”, „Raport de activitate al Brigăzii U.N.S.R. Drept-Iași pe perioada 6 iulie—11 august 1948”.

⁸¹ „Tinărul muncitor” din 5 august 1948.

cu brigadierii și în munca de alfabetizare a neștiutorilor de carte au fost folosiți conferențieri recrutați dintre brigadierii studenți și elevi.

În procesul muncii comune pe șantiere, tinerii brigadieri — muncitori, țărani, studenți, elevi — s-au cunoscut mai bine, au învățat să colaboreze, au acționat uniți, învingând greutățile întâmpinate și obținând remarcabile succese în muncă. Acest fapt a avut o deosebită importanță, contribuind la realizarea condițiilor în vederea creării, în anul 1949, a organizației revoluționare unice a tineretului din țara noastră.

Șantierele tineretului au constituit o importantă școală a educației cetățenești a tinerei generații, o școală de cultivare în rîndul tinerilor a celor mai bune însușiri ale eroicei noastre clase muncitoare, ca : dragostea pentru muncă, elanul patriotic, disciplina muncitorească, cultivarea spiritului colectiv de muncă și întrajutorare, hotărîrea de a nu da înapoi în fața greutăților, străduința de a învăța neconținut etc.

Munca voluntară desfășurată de tineret pe șantierele de reconstrucție a țării a fost una dintre expresiile prețioase ale unei noi atitudini față de muncă. Activitatea tineretului pe șantierele de muncă voluntară a avut rezultate deosebite atît din punct de vedere politic, cît și economic. Alături de celelalte măsuri de refacere și dezvoltare economică luate de partid și guvern, încadrată în activitatea creatoare a întregului nostru popor muncitor, munca voluntară a tineretului a adus o contribuție importantă la realizarea obiectivului nemijlocit propus de partid și guvern pentru etapa respectivă — redresarea economică a României, atingerea și depășirea nivelului producției din anul 1938.

Urmînd tradiția muncii entuziaste de pe șantierele de reconstrucție Bumbești-Livezeni, Salva-Vișeu, Ceanul Mare-Cluj, Lunca Prutului etc., Uniunea Tineretului Comunist a mobilizat, în anii următori, zeci de mii de tineri pe șantierele construcției socialismului : Combinatul siderurgic Hunedoara, Fabrica de rulmenți din Bîrlad, Termocentrala Ovidiu II, Sta-dionul „23 August“, Centrul cinematografic Buftea, Combinatul poligrafic „Casa Șcînteii“ etc.

A. SIMION

Din lupta muncitorilor din București în anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist (1940-1944)

Instaurarea dictaturii militare-fasciste și împingerea României în războiul hitlerist au înrăutățit considerabil condițiile de viață ale întregului popor, au dus la intensificarea exploatării și a măsurilor de reprimare îndreptate împotriva maselor populare și îndeosebi a clasei muncitoare.

Muncitorimea din București, mobilizată de comuniști, a desfășurat în anii 1940-august 1944 numeroase acțiuni împotriva exploatării capitaliste, a dictaturii antonesciene și a mașinii de război fasciste. Aceste acțiuni au avut o importanță deosebită, deoarece Bucureștiul era cel mai mare centru industrial și cultural al țării și cel mai puternic centru al mișcării revoluționare din România. Gradul de combativitate revoluționară și antifascistă al muncitorimii bucureștene a fost probat în numeroasele ei mari acțiuni, printre care la loc de frunte se situează eroicele lupte din februarie 1933.

În perioada dictaturii militare-fasciste, situația clasei muncitoare s-a înrăutățit permanent. Salariul nominal și real rămânea cu mult în urmă față de creșterea vertiginoasă a prețurilor la produsele de larg consum, ceea ce a avut ca rezultat scăderea salariului real. „Hrana a devenit o problemă gravă pentru clasa mijlocie și cea nevoiașă”¹ — erau nevoite să consemneze organele de informare antonesciene.

La toate acestea se adăugau condițiile deosebit de grele în care trebuiau să lucreze muncitorii din întreprinderi. O dată cu militarizarea întreprinderilor au fost introduse carcera și bătaia², ca mijloc oficial de reprimare a oricărei manifestări de nemulțumire.

În anii războiului hitlerist, situația oamenilor muncii din București s-a agravat și ca urmare a bombardamentelor aeriene, care au provocat pierderi a mii de vieți omenești și distrugerea a mii de locuințe³.

¹ „Din istoria contemporană a României”, Editura științifică, București, 1965, pag. 132.

² Vezi: Decretul-lege nr. 335, din 18 februarie 1941, în „Monitorul oficial”, partea I, nr. 24, din 29 ianuarie 1941.

³ După datele oficiale rezultă că în perioada aprilie-august 1944 au fost distruse 10 221 de clădiri particulare și publice (Vezi „Comunicări statistice” nr. 8, din 15 mai 1945, pag. 8).

Ținînd seama de locul pe care-l ocupau întreprinderile din București în economia țării, în aprovizionarea mașinii de război fasciste, P.C.R. a acordat o atenție deosebită organizării luptei muncitorimii din Capitală.

În acest scop, se cerea comuniștilor să lărgască colaborarea cu membrii P.S.D. pentru crearea Frontului unic muncitoresc, care să ducă la întărirea rolului conducător al clasei muncitoare în lupta patriotică, antifascistă și antirăzboinică a întregului popor⁴.

Activitatea desfășurată de P.C.R. în vederea unirii tuturor forțelor patriotice într-un larg front antihitlerist s-a desfășurat în acei ani în condiții deosebit de grele, datorate atît măsurilor represive luate de dictatura militară-fascistă împotriva elementelor revoluționare, a maselor populare, cît și greutăților provocate de elementele oportuniste, sectare, străine de interesele poporului român, aflate în conducerea partidului comunist.

Cu toată situația grea în care se afla partidul, organizația locală a P.C.R. București, ținînd o strînsă legătură cu muncitorii prin organizațiile de partid de la C.F.R., „Malaxa“, „Leonida“, „Ford-română“, „Vulcan“, „Le-maître“, „Wolf“, „Arsenalul armatei“, „Pirotehnia armatei“, A.S.A.M., S.E.T., „Laromet“, „Monitorul oficial“ și „Imprimeriile naționale“, S.T.B., „Phenix“, „Gagel“, „Herdan“, Fabrica de țesătorie „Arly“, Fabrica de țesătorie „Cercez“, Fabrica textilă „Jaquard“, R.M.S., Cartier-Dudești, „Fichet“, „Italo-română“, „Industria fierului“, Fabrica textilă „Como“, Fabrica „Stella“, Fabrica de încălțăminte „Talpa“, fabricile textile: „Femina“, „Vitan“, „Tritex“, „Lyon's“, „Karakasian“, „Traian“, „România“, „Vico“, „Astra“, Fabrica „Apretura“⁵ i-a mobilizat pe aceștia la acțiuni împotriva exploataării, a dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist.

În toți acești ani au fost răspîndite în rîndul muncitorilor, funcționarilor și altor categorii de oameni ai muncii numeroase manifeste prin care poporul muncitor era chemat la luptă revoluționară pentru izgonirea dictaturii militare-fasciste, pentru pace, pîine, pămînt și libertate⁶.

Manifestele răspîndite cuprindeau un întreg program de luptă pe care masele erau chemate să-l înfăptuiască. Astfel se cereau: organizarea de greve și alte acțiuni deschise pentru împiedicarea exportului de alimente în Germania, ziua de lucru de 8 ore, eliberarea deținuților antifasciști din închisori⁷ etc. O serie de organizații ale partidului din diferite uzine și fabrici întreprind măsuri concrete de mobilizare a muncitorilor la luptă. Astfel, la Uzinele „Vulcan“, la 14 octombrie 1940, a fost editat și răspîndit de către comuniști și alți patrioți din uzină un manifest intitulat „Către toți muncitorii din Fabrica «Vulcan»“, în care se sublinia că „numai prin lupta organizată a tuturor muncitorilor cinstiți vom impune satisfacerea revendicărilor noastre“⁸.

⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 274, fila 535.

⁵ Loc. cit., dosarul nr. 285, fila 165; dosarul nr. 271, fila 22; dosarul nr. 287, fila 464; dosarul nr. 274, fila 342; dosarul nr. 273, fila 179; fondul nr. 7, dosarul nr. 1369, fila 361; dosarul nr. 1301, filele 452, 462; dosarul nr. 1351, filele 2, 5; dosarul nr. 1357, filele 24, 25, 26; fondul nr. 16, dosarul nr. 3947, fila 11; fondul nr. 68, dosarul nr. 6138, fila 65; dosarul nr. 6248, fila 110; dosarul nr. 6205, fila 18.

⁶ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 245, fila 3; „Scinteia“ din 17 septembrie 1940.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 242, fila 40.

⁸ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1335, filele 1—2.

La C.F.R., la secția locomotive, au fost răspândite manifeste care chemau pe muncitori să lupte pentru mărirea salariului în raport cu prețurile aflate mereu în creștere, să întreprindă acțiuni împotriva regimului fascist, să lupte pentru desființarea poliției legionare de la C.F.R.

În manifestul răspândit în luna decembrie 1940 la Uzinele „Malaxa”, alături de numeroase revendicări de ordin economic și social, se cerea muncitorilor să formeze comitete de autoapărare pe uzină și pe ateliere, să alunge bandele teroriste legionare⁹. Către sfârșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie se intensifică munca de propagandă și acțiunile de agitație. Pe zidurile a numeroase întreprinderi sau ale unor clădiri din cartierele Tei, Obor și Foișor, elementele patriotice au înscris lozinci mobilizatoare ca : „Vrem pace, pâine și libertate”, „Luptați pentru guvern popular”, „Jos războiul imperialist”, „Jos guvernul legionar”, „Să iasă germanii din țară”, „Luptați pentru independența națională a țării”, „Opriti exportul de alimente peste graniță”, „Jos impozitele și scumpetea”, „Luptați pentru salvarea voastră de la moarte prin foamete”, „Jos guvernul asasin” etc.¹⁰. La 4 noiembrie 1940, pe str. Ferentari, colț cu str. Pieptănari, a fost arborat un steag roșu¹¹.

La începutul anului 1941, în materialele elaborate și răspândite, P.C.R. chema muncitorimea să participe la acțiuni de luptă contra scumpetei, a lipsei de articole alimentare pe piață, pentru mărirea salariului, să organizeze sabotaje în fabrici și ateliere. Ca formă superioară de luptă se indica de către elementele revoluționare greva pentru micșorarea producției¹².

În condițiile războiului hitlerist, pornind de la linia generală elaborată de partidul comunist în Platforma sa din 6 septembrie 1941, sînt lansate chemările : „Vrem pace cu U.R.S.S.”, „Afară cu hitleriștii din România”, „Jos cartelele”, „Nici un ban pentru război”, „Jos dictatura militară-fascistă”, „Sabotați pe toate căile mașina de război fascistă”¹³.

În vederea împiedicării mișcării de rezistență din București, începînd din anul 1940, organele represive ale dictaturii antonesciene au efectuat masive arestări în rîndurile elementelor revoluționare, fiind internați în lagăre zeci și zeci de luptători antifasciști¹⁴.

Într-o notă a Prefecturii poliției Capitalei de la sfîrșitul anului 1942 se arată că în București, de la începerea războiului și pînă la sfîrșitul anului 1942, au fost condamnați 127 de comuniști și alți antifasciști, iar în lagăre și închisori au fost trimiși un număr de 347¹⁵.

⁹ Loc. cit., fila 30.

¹⁰ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 243, filele 448, 452 ; dosarul nr. 244, filele 157—158 ; fondul nr. 68, dosarul nr. 6227, fila 84.

¹¹ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1346, fila 41.

¹² Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 272, fila 139.

¹³ Loc. cit., fila 254 ; dosarul nr. 274, fila 522.

¹⁴ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1337, filele 156—158, 160, 161.

¹⁵ Loc. cit., dosarul nr. 1361, fila 671. În octombrie 1940, prin sentința nr. 1096, Curtea marțială din București a condamnat la ani grei de temniță pe fruntașii mișcării revoluționare de tineret Constantin Godeanu, Vasile Tudose și alți numeroși revoluționari (loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 244, fila 142) ; în ianuarie 1941 este asasinat în pădurea Pantelimon de bandele legionare comunistul Constantin David (loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 274, filele 116—117) ; la 11 martie 1942 la Curtea marțială din Capitală a fost judecat procesul organizației de partid de la „Monitorul oficial”, în frunte cu comuniștii Pompiliu Stefu și Nicolae Mohănescu. În urma sentinței pronunțate, cei doi comuniști au

În anii 1943—1944, arestările se țin lanț. Din documentele oficiale rezultă că de la sfârșitul anului 1942 pînă în mai 1944 au fost condamnați la moarte un număr de 270 de comuniști și alți luptători antifasciști numai în orașele: București, Ploiești, Constanța și Brașov¹⁶.

Dar măsurile represive nu au reușit să stăvilească lupta proletariatului din București. Acțiunile organizate, cît și formele spontane de manifestare ale muncitorilor, au dus la lărgirea mișcării de rezistență a poporului și la pregătirea condițiilor în vederea doborîrii dictaturii militare-fasciste, a scoaterii țării din războiul hitlerist, la izgonirea hitleriștilor din țară. Ridicîndu-se împotriva exploatării, a regimului fascist și a războiului hitlerist, ei au împletit tot mai mult formele simple (proteste, acțiuni demonstrative) cu cele superioare de luptă (sabotajul, greva, lupta armată).

Una dintre formele de luptă larg practicate de muncitorii din București în vederea obținerii revendicărilor lor zilnice a fost aceea a alegerii și trimiterii de delegații formate din muncitori, independent de partidul din care făceau parte, care să protesteze în fața administrației întreprinderii în vederea satisfacerii revendicărilor muncitorilor.

La 3 octombrie 1940, lucrătorii de la C.F.R. „Grivița“, secția montaj, comuniști, social-democrați, fără de partid, în memoriul întocmit și înaintat conducerii C.F.R. printr-o delegație aleasă de ei, cereau: plata alocațiilor de chirie, mărirea salariilor, redeschiderea cantinei de la ateliere și desființarea lucrului în acord. Sub presiunea lucrătorilor, în primăvara anului 1941 o parte a acestor revendicări a fost satisfăcută.

Lucrătorii de la „Filatura românească“, în luna ianuarie 1942, au înaintat administrației fabricii un memoriu în care cereau „revenirea la 48 de ore de lucru săptămînal, încetarea aplicării amenzilor ilegale, aprovizionarea cu alimente, respectarea condițiilor de igienă în atelier, încetarea oricărei persecuții, plata orelor suplimentare pe trei ani în urmă, deoarece în acest timp au lucrat cîte 10 ore pe zi fără a li se acorda sporul de 25% pentru orele suplimentare“¹⁷. La „Țesătoriile reunite“, „Femina“, „Jaquard“, „Phenix“, „Zimmer“ și „Talpa“¹⁸, muncitorii au întocmit memorii și au ales delegații care să ceară respectarea integrală a legislației muncitorești, mărirea salariului cu 30—50%, plata orelor suplimentare, cu un spor de 25%, întreprinderile să-i asigure cu lemne de foc pentru iarnă plătitile în rate lunare.

Date fiind unele îmbunătățiri obținute prin această formă de luptă, organizația locală a P.C.R. din București a dat instrucțiuni organizațiilor în subordine să extindă acțiunile de trimitere de delegații de muncitori pe fabrici și la Camera de muncă, care să ceară soluționarea de către acest organ a problemelor muncitorești nesoluționate de patroni. În această perioadă, cînd toate organizațiile profesionale ale muncitorilor erau desființate, comuniștii din București au folosit ca tribună de demascare a exploatării capitaliste și a dictaturii militare-fasciste Camera de muncă — singurul organ legal recu-

fost executați (loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 374, fila 147). În 1942 a fost arestat și executat secretarul organizației de partid din București, Petre Gheorghe (loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3903, fila 99).

¹⁶ Vezi Gh. Zaharia: „Unele date cu privire la teroarea fascistă în România“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.“ nr. 6/1963, pag. 107.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6235, filele 248, 251.

¹⁸ Loc. cit., filele 252, 253, 247; dosarul nr. 6152, fila 51; dosarul nr. 6206, filele 11—13.

noscut de guvernul antonescian, care se ocupa de problemele profesionale muncitorești. La Camera de muncă se înregistrau numeroase conflicte de muncă.

Din datele statistice incomplete existente la arhiva Camerei de muncă rezultă că numai în lunile februarie-aprilie 1941 numărul lor s-a ridicat la 380¹⁹.

În acea perioadă, în București au fost organizate la Camera de muncă acțiuni colective pe ramuri de producție, ca acelea ale metalurgiștilor, tipografilor, boiangiilor etc.

În luna august 1941, lucrătorii metalurgiști din București înaintează un memoriu colectiv prin care cer fixarea și în această ramură a unor salarii minimale și revizuirea celor vechi. În ziua prezentării memoriului, sute și sute de muncitori se aflau pe culoarele Camerei de muncă. Sub presiunea muncitorilor, salariile metalurgiștilor au fost revizuite²⁰. În anul 1942, la 30 aprilie, lucrătorii boiangii și din spălătoriile chimice întocmesc un memoriu colectiv în care cer plata cu 25% a orelor suplimentare lucrate. În ziua înaintării memoriului spre discuție, la Camera de muncă erau prezenți numeroși muncitori de la întreprinderile „Falk“, „Aftalion“, „Schmid“, „Sborul“ etc. Folosind acest prilej, în cuvântul lor, delegații muncitorilor au demascat condițiile grele în care se muncea la aceste întreprinderi²¹. La 14 iulie 1942, la Camera de muncă, 550 de delegați ai lucrătorilor tipografi din București cer soluționarea revendicărilor formulate de muncitori ca: luarea de măsuri contra speculei, sporirea salariilor ș.a. În timpul tratativelor, un delegat al lucrătorilor tipografi de la „Universul“ a arătat că ei „cer drepturi și nu mila patronilor“ și a criticat deschis regimul dictaturii militare-fasciste²².

Mișcarea revendicativă din București, care a îmbrăcat forma de proteste și demonstrații atât în întreprinderi, cât și la Camera de muncă, a avut un caracter larg. În anii războiului au fost antrenați la astfel de acțiuni revendicative mii și zeci de mii de muncitori.

În acea perioadă, paralel cu trimiterea de delegații, comuniștii au organizat și întruniri demonstrative cu revendicări economice și politice în fața întreprinderilor.

Astfel, la 7 septembrie 1940, în fața Uzinelor „Malaxa“, la ora 17,15, a avut loc o adunare de protest cu un puternic caracter antifascist a peste 1 000 de muncitori, unde a fost expus un program de revendicări, printre care figurau mărirea salariului și plata orelor suplimentare. În timpul demonstrației, muncitorii au subliniat necesitatea răsturnării guvernului fascist²³. Întruniri asemănătoare au avut loc la începutul lui septembrie și în fabricile „Vulcan“, „Wolf“, „Voinea“, S.E.T., „Pirotehnia armatei“, „Leonida“ etc.²⁴. La aceste demonstrații, muncitorii comuniști, social-democrați și fără de partid cereau ridicarea salariilor, încetarea prigonirii lor, scoaterea din uzină a poliției legionare. În același timp și-au exprimat voința de a lupta pentru alungarea guvernului fascist și instaurarea unui guvern democratic.

¹⁹ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Casa autonomă, dosarul nr. 169, filele 92, 93, 112.

²⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6207, fila 24.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 6205, filele 28, 29, 34, 36.

²² Loc. cit., dosarul nr. 6219, fila 171.

²³ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 241, fila 193.

²⁴ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1346, fila 25; fondul nr. 1, dosarul nr. 241, fila 508.

La 3 noiembrie 1940, în piața Obor a avut loc o puternică demonstrație antifascistă, la care au participat muncitori, țărani, mici negustori etc. Demonstrația s-a desfășurat sub lozincile „Jos fascismul“, „Jos teroarea“, „Afară cu armatele de ocupație“²⁵.

O caracteristică a acțiunilor ce se desfășurau în întreprinderile din București era aceea că ele aveau loc tot mai mult pe baza frontului unic de jos, la ele luând parte muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid. În cele mai multe întreprinderi muncitorii au transformat manifestările lor de luptă în adevărate demonstrații politice de protest contra regimului fascist²⁶.

Paralel cu aceste forme de luptă și acțiuni împotriva dictaturii fasciste, a exploatării, muncitorii au întreprins acțiuni deschise, superioare de luptă revoluționară. Muncitorii din diferite fabrici au participat la acțiuni de sabotare a producției de război, a transporturilor de muniții, armament și eşaloane militare ale asupritorilor poporului român. Astfel, lucrătorii încărcători și descărcători de vagoane de la „Phenix“ au trecut la sabotarea producției destinate războiului prin încetinirea ritmului de muncă²⁷. Nedescărcând la timp vagoanele, ei au provocat scăderea producției de uleiuri și grăsimi comestibile sau tehnice cerute îndeosebi pentru armată²⁸.

Această formă de luptă a încetării ritmului de muncă a fost larg practică și în rândul lucrătorilor tipografi. În numeroase întreprinderi poligrafice, producția tipăriturilor cu caracter fascist a fost încetinită, perturbându-se apariția unor lucrări de propagandă antonesciană.

Foarte răspândite în diferite întreprinderi din București ce produceau pentru război au fost neprezentarea la lucru, neterminarea la timp a lucrărilor sau efectuarea lucrărilor de slabă calitate.

La Fabrica „Phenix“, ca urmare a absentării nemotivate a unui număr sporit de muncitori, producția a scăzut cu 15% în luna mai 1943²⁹ față de luna aprilie a aceluiași an.

La „Arsenalul armatei“ a luat o mare extindere sabotajul prin neprezentarea la lucru a unui însemnat număr de lucrători³⁰. Absențele de la secțiile focoașe, sculărie, mecanică și instalații duceau la dezorganizarea și întârzierea îndeplinirii în termen a planului producției de armament. Din unele date statistice din vara anului 1943 rezultă că, în intervalul de la 20 aprilie la 20 mai 1943, au absentat un număr de 424 de lucrători, reprezentând peste 1 200 zile de lucru³¹. Față de această situație, comandantul militar al „Arsenalului“ a dat un ordin în care se spunea că: „Cei ce lipsesc o zi vor fi pedepsiți cu mustrare; cei ce lipsesc 2 zile vor fi amendați, iar cei ce lipsesc de la 3 zile în sus, pentru fiecare zi absentată vor fi încazarmați câte 10 zile“. Cu toate aceste măsuri, răspunzând chemărilor comuniștilor de a sabota producția, în perioada 20 iulie—20 august 1943 au absentat de la lucru un

²⁵ Vezi N. Petrovici: „Manifestația de la Obor din București cu prilejul zilei de 7 noiembrie 1940“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.“ nr. 5—6/1958.

²⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 833, fila 629.

²⁷ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1366, fila 75.

²⁸ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6153, fila 166.

²⁹ Loc. cit., fila 167.

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 6138, fila 72.

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 6250, fila 96.

număr de 1 465 de lucrători, reprezentînd 37,56%³² din totalul lucrătorilor. Această acțiune a avut urmări negative asupra producției de război.

Această formă de sabotaj, a neprezentării la lucru, era larg răspîdită și la uzinele „Malaxa“, „Vulcan“, A.S.A.M., „Laromet“, „Gagel“ etc.³³.

Neliniștite de amploarea pe care o luau aceste acțiuni — în ciuda măsurilor represive adoptate —, autoritățile raportau că „sabotajul industrial este o armă formidabilă în mîna muncitorilor“ și că, „dacă va prinde teren, va fi nenorocirea noastră“³⁴.

La Fabrica „Industria textilă“ din București, lucrătorii au produs mari cantități de țesătură de mătase necorespunzătoare (destinată parașutelor) sau pătau sute de metri de mătase cu ulei³⁵. În martie 1942, la Fabrica de mine antitanc din cartierul Mogoșoia a fost incendiată magazia depozit, făcînd să explodeze 1 000 mine de acest fel. În luna august 1942, lucrătorii de la „Malaxa“ au distrus două vagoane cu focoașe³⁶, iar la un număr mare de strunguri s-au introdus lame de fier între roțile dințate, scoțîndu-le din funcțiune. La Atelierele „Leonida“, comuniștii și alți patrioți au organizat, în anul 1942, acțiuni de sabotaj, la tancurile și autocamioanele avariate aduse de pe front producîndu-le stricăciuni mai mari în timpul reparației. De asemenea, camioanelor germane, aduse în aceste ateliere pentru revizie înainte de a fi trimise pe front, li se sustrăgeau piese sau li se puneau nisip și sare în rezervoarele de benzină.

Cu multă eficiență s-a organizat sabotajul în Atelierele „Grivița“, unde se reparau locomotive și vagoane, cît și în secțiile unde se repara armament greu³⁷. La C.F.R., comuniștii și-au intensificat zi de zi activitatea³⁸. La 10 august 1942, ora 17,20, în stația Chitila au organizat o acțiune de sabotaj, prin ciocnirea unui convoi german de 22 de vagoane cu un tren de marfă în apropierea liniei de garaj. În urma acestei acțiuni s-au adus pagube serioase convoiului misiunii militare germane. Tot în luna august 1942, muncitorii de la „Vulcan“ au executat cu defecțiuni o comandă de osii de chesoane făcîndu-le practic inutilizabile, iar șuruburile necesare armamentului greu, care se confecționau tot la această uzină, muncitorii le executau deseori în așa fel încît să se rupă la prima întrebuințare³⁹. Asemenea metode utilizau în anul 1942 și muncitorii de la Uzinele „Lemaître“ în executarea unor piese de armament⁴⁰. La A.S.A.M., la numeroase avioane, radiatoarele de trecere a uleiului erau găurite în mai multe locuri, scoțîndu-le astfel din uz pentru o perioadă îndelungată⁴¹.

Lucrătorii de la „Pirotehnice“ au întreprins acțiuni de sabotaj pe linia distrugerii de armament cu prilejul recepționării sau verificării de către specialiști. O acțiune de mare amploare pe această linie a fost întreprinsă la

³² Loc. cit., dosarul nr. 6250, filele 176, 202.

³³ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2732, fila 130.

³⁴ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 840, fila 74.

³⁵ Loc. cit., dosarul nr. 838, fila 260.

³⁶ Loc. cit., dosarul nr. 840, fila 74.

³⁷ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2732, fila 417.

³⁸ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 274, fila 36.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 338, fila 45.

⁴⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 27, fila 56.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 338, fila 45.

2 februarie 1943 când s-a organizat explozia la un depozit de armament în momentul recepționării de către organele de stat ⁴².

În aprilie 1943, la Uzinele „Malaxa”, comuniștii, cu participarea activă a lucrătorilor, au produs o defecțiune la generatorul de curent electric, ceea ce a dus la încetarea activității timp de câteva ore a secțiilor de muniții. La Uzina de gaze și electricitate „Grozăvești” muncitorii au organizat acțiuni de sabotaj prin deranjarea cablurilor electrice care aprovizionau cu energie electrică unele întreprinderi producătoare pentru război, cât și depozitele militare ⁴³.

Răspunzînd chemării partidului, în anul 1943, lucrătorii brutari de la Fabrica „Gagel”, unde se pregăteau piinea și produse de panificație pentru misiunea militară germană și trupele germane din București, au reușit ca, sistematic, să scoată piine de proastă calitate, cu cantități mari de impurități — fapt ce a avut consecințe asupra sănătății hitleriștilor. În urma acestei acțiuni repetate, o parte din ei au fost transferați de la fabrica din str. Puțu cu Apă Rece la Moara și fabrica de piine „Gagel” din șoseaua Ștefan cel Mare, locul lor fiind luat de ostași hitleriști.

În anii dictaturii militare-fasciste, ai războiului hitlerist, muncitorii au desfășurat numeroase acțiuni greviste, atît pentru a lovi în mașina de război fascistă, cât și pentru revendicări economice proprii. Grevele au provocat întreruperea producției unor întreprinderi de bază ale economiei naționale care lucrau pentru mașina de război fascistă. În același timp, ele uneau în lupta lor patriotică comună un mare număr de muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid. Ele au constituit baza a noi și noi acțiuni revoluționare.

În prima jumătate a lunii iunie 1941, la „Pirotehnia armatei”, ca urmare a situației grele în care se aflau lucrătorii, a fost declarată o grevă de două ore, la care au participat sute de lucrători ⁴⁴. Greviștii cereau majorarea salariului, respectarea programului de lucru de 8 ore, desființarea bătăii și carcerei, plata orelor suplimentare etc. În urma grevei, muncitorii au reușit să impună administrației „Pirotehniei” satisfacerea parțială a unor dintre revendicări.

În dimineața zilei de 27 iunie 1941, lucrătorii de la Societatea anonimă română „Magazinele generale și antrepozitele Obor” au hotărît în unanimitate să nu înceapă lucrul și să nu părăsească atelierele pînă ce nu li se vor satisface următoarele revendicări: mărirea salariilor în raport cu scumpetea, acordarea concediilor de odihnă, condiții de lucru corespunzătoare cu normele de igiena muncii. Solidaritatea muncitorilor și acțiunea lor dîră în timpul grevei au determinat patronii să promită satisfacerea revendicărilor formulate, între care majorarea salariilor conform cerințelor ⁴⁵.

În lunile august și septembrie 1941, datorită condițiilor grele de viață și de lucru, intră în grevă lucrătoarele de la fabrica de ciorapi din Bulevardul Basarab ⁴⁶ și de la Fabrica textilă „Diana” ⁴⁷. Muncitoarele de la aceste fabrici cereau mărirea salariului, aprovizionarea prin intermediul întreprinderii cu lemne de foc pentru iarnă, condiții de muncă corespunzătoare. Patronii fabri-

⁴² Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6248, fila 126.

⁴³ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2732, fila 417.

⁴⁴ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 837, fila 73.

⁴⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 272, fila 158.

⁴⁶ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 542/1941.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 833, fila 629.

cilor nu numai că au refuzat satisfacerea revendicărilor, dar un însemnat număr de greviste au fost arestate și deferite Curții Marțiale, care le-a judecat și condamnat la ani grei de temniță.

La 3 septembrie 1941 intră în grevă și lucrătoarele de la Fabrica „Filana”, cerînd mărirea salariilor în raport cu scumpetea⁴⁸ Ca urmare a acestei greve ele au obținut majorarea salariilor. La 4 iunie 1942, comuniștii de la secțiile montaj, oțelărie, ajustaj-filetaj, tras la rece și muniții din Uzina „Malaxa” au mobilizat pe muncitori la o grevă demonstrativă. La ea au participat mii de lucrători, care cereau mărirea salariilor, plata orelor suplimentare, condiții igienice de muncă, înlăturarea amenziilor etc. În timpul desfășurării, greva a căpătat un caracter politic tot mai pronunțat. Din rîndurile greviștilor, pe lângă cerințele de ordin economic se auzeau lozincile : „Afară cu nemții din România”, „Vrem pace cu Rusia”. În aceste împrejurări organele represive trec la înăbușirea grevei. Au fost aduse de urgență trupe hitleriste și românești pentru risipirea greviștilor. Aceste măsuri luate de comandamentul militar și direcția uzinei au îndirjit pe lucrători. Din rîndurile lor s-au auzit numeroase voci care strigau : „Dați-ne pîine, nu gloanțe”. Fără a ține seama de justetea cerințelor lucrătorilor, de nevoile lor, comandamentul militar al uzinelor a dat armatei dispoziția să reprime pe greviști. În timpul ciocnirii au căzut victime omenești. A doua zi, în baza legii mobilizării la lucru, greviștii sînt forțați să reia lucrul, iar pe de altă parte organele siguranței operează arestări din rîndurile muncitorilor revoluționari de la „Malaxa”, fiind apoi deferiți Curții Marțiale, care-i judecă și-i condamnă la ani grei de temniță. Cu toată teroarea dezlănțuită, sub presiunea luptei comune a lucrătorilor de la „Malaxa”, administrația este obligată să satisfacă, parțial, revendicările de ordin economic formulate de greviști⁴⁹.

Situația materială grea și metodele brutale cu care erau tratați muncitorii în ateliere au fost cauzele acțiunii greviste din iulie 1942 de la Atelierele C.F.R. „Grivița”⁵⁰.

În această perioadă, alături de muncitorii din industria metalurgică și textilă la acțiuni greviste pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă se ridică și alte categorii de lucrători⁵¹.

La începutul anului 1944, în rîndul lucrătorilor din industria poligrafică din București domnea o stare de profundă nemulțumire.

Apreciindu-se această situație, ca și conținutul memoriului înaintat de aceștia în ianuarie 1944 la Camera de muncă, într-o notă a Siguranței din 5 februarie 1944 se spunea : „Tonul impetuos și forma în care este redactat memoriul vădesc o atitudine nepermisă. Printre rînduri transpiră o pornire care nu poate fi normală. Cei mai revoltați sînt tipografii de la «Cartea Românească» și «Universul»”⁵². În seara zilei de 7 mai 1944⁵³, văzînd că nu pot obține nici o îmbunătățire pe calea memoriilor, muncitorii tipografi au intrat în grevă. Ca urmare a acestei acțiuni, în București, în ziua de 8 mai 1944 apare un număr restrîns de ziare și publicații. Sub presiunea grevei lucrătorilor tipografi, patronii s-au văzut obligați să satisfacă o parte din revendicările lor.

⁴⁸ Loc. cit., dosarul nr. 827, fila 620.

⁴⁹ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 284, fila 378.

⁵⁰ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 999, fila 15. Vezi și „Revista arhivelor”, organ al Direcției generale a Arhivelor statului, nr. 1/1964, pag. 100—101.

⁵¹ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 245, filele 139—140.

⁵² Loc. cit., dosarul nr. 6 219, fila 187.

⁵³ Loc. cit., fila 197.

Muncitorimea din București prin acțiunile pe care le-a întreprins, pornind de la formele cele mai simple și mergînd pînă la greve, și-a afirmat poziția sa de luptă împotriva războiului hitlerist și a dictaturii militare-fasciste. O caracteristică a acțiunilor muncitorilor din București din acești ani a fost faptul că, deși s-au desfășurat în condițiile excepționale ale existenței dictaturii militare-fasciste, ale militarizării întreprinderilor, ale prezenței în țară a trupelor hitleriste, ale legilor stării de război, ele au fost pregătite și conduse spre revendicări și scopuri bine definite.

Munca politică desfășurată de comuniști și numeroși alți patrioți în rîndurile lucrătorilor din întreprinderi și participarea lor la cele mai diferite acțiuni au avut ca rezultat creșterea conștiinței revoluționare și maturizarea politică a acestora, realizarea unității de acțiune a muncitorilor din fabrici și uzine, premise deosebit de însemnate în făurirea, în a doua jumătate a lunii aprilie 1944, a F.U.M. la nivelul celor două partide muncitorești — P.C.R. și P.S.D.

În vara anului 1943, în aceste împrejurări hotărîtoare pentru destinele poporului român, P.C.R. a elaborat un program de luptă care prevedea răsturnarea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, formarea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor antifasciste, înfăptuirea de reforme democratice. El s-a declarat gata să colaboreze cu toate partidele, grupările și personalitățile indiferent de poziția lor de clasă și de convingerile lor ideologice, pentru realizarea oricăror prevederi din această platformă, punînd ca singur criteriu al colaborării lupta împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară. Partidul comunist a trecut apoi la transpunerea în practică a acestui program. În cadrul acestor măsuri un rol de seamă se acorda întăririi rîndurilor sale.

La 4 aprilie 1944 au fost demascate și înlăturate elementele trădătoare și capitulante din conducerea partidului în frunte cu Foriș. Întregul partid și-a strîns rîndurile într-o unitate de monolit.

În anii războiului hitlerist, lupta desfășurată de P.C.R. și de elementele de stînga din conducerea P.S.D. în rîndurile clasei muncitoare a dus nemijlocit la realizarea în luna aprilie 1944 a Frontului unic muncitoresc.

„Frontul Unic Muncitoresc, realizat în aprilie 1944 între partidul comunist și partidul social-democrat, a constituit coloana vertebrală a coalizării tuturor forțelor politice hotărîte să lupte pentru eliberarea țării”⁵⁴.

Organizația de partid a Capitalei intensifică măsurile pentru refacerea organizațiilor de partid, crearea de grupe și comitete patriotice, comitete de acțiune în fabrici⁵⁵. La S.T.B. organizația de partid refăcută reușește în scurt timp să creeze la atelierele din șos. Ștefan cel Mare grupe de patrioți, în rîndul cărora au luptat muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid, să-și lărgească legăturile cu lucrătorii de la depouri și mai ales cu tinerii ce lucrau pe linii⁵⁶. Asemenea măsuri organizatorice s-au luat la întreprinderile

⁵⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist”, Editura politică, București, 1964, pag. 8.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 974, fila 222; fondul nr. 1, dosarul nr. 365, fila 267.

⁵⁶ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 974, fila 222.

„Leonida“, „Gagel“, „Herdan“, „Laromet“, S.E.T., „Lemaître“. La C.F.R. numărul organizațiilor de partid, al comitetelor patriotice și de pace și al grupurilor mixte se ridica la 90 în care erau cuprinși numeroși muncitori, funcționari, tehnicieni, independent de apartenența lor politică⁵⁷.

În vederea organizării participării masive a lucrătorilor din București, precum și a altor categorii sociale la doborîrea pe cale revoluționară a dictaturii militare-fasciste, în vara anului 1944, P.C.R. indică membrilor de partid și altor elemente patriotice din Capitală, care se aflau evacuați în județele Ilfov și Vlașca, să se reîntoarcă imediat, să întrețină legătura cu organizația de partid, să îndeplinească sarcinile ce le revin, „...față de actualele evenimente politice și militare, prezența în Capitală este necesară a acestor membri de partid și simpatizanți în vederea unor acțiuni hotărîtoare“⁵⁸. Astfel, în focul luptei contra fascismului și a războiului s-au creat în București numeroase comitete patriotice și de acțiune care își desfășurau activitatea ilegal. În activitatea lor, o pondere deosebită o ocupau chemările la lărgirea unității de acțiune și a luptei împotriva regimului fascist.

În primăvara și vara anului 1944, în cele mai mari întreprinderi din București se creează comitete patriotice în rîndurile cărora se aflau muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid. Ele desfășoară o largă muncă propagandistică și își lărgesc continuu rîndurile și baza de masă prin atragerea a noi și noi oameni ai muncii. Asemenea comitete patriotice s-au creat la C.F.R. „Grivița“, „Malaxa“, „Lemaître“, S.E.T., „Mociornița“, S.T.B. etc.

În manifestul Comitetului patriotic ceferist din București, editat în iunie 1944, se demasca caracterul războiului hitlerist, subliniindu-se necesitatea organizării grupurilor de patrioți antihitleriști, care să lupte pentru ieșirea imediată din război și încheierea păcii cu Națiunile Unite, răsturnarea guvernului Antonescu și înlocuirea lui cu unul format din reprezentanții tuturor grupărilor antihitleriste⁵⁹.

Comitetul patrioților de la „Malaxa“, creat în luna mai 1944, editează și răspîndește manifestul intitulat „Frați malaxiști“⁶⁰. În el se cerea muncitorilor să lupte cu hotărîre pentru doborîrea guvernului Antonescu, pentru încetarea războiului hitlerist. „A sunat ultimul ceas pentru lupta hotărîtoare...“ — se spunea în manifest. „...La luptă pentru salvarea în ultimul moment a poporului român de la distrugerea sigură și pentru a șterge rușinea pe care ne-a adus-o politica criminală de război și jaf a lui Antonescu“⁶¹. În același spirit glăsuiau și manifestele editate de comitetele patriotice de la S.T.B.⁶², S.E.T.⁶³, „Lemaître“, „Mociornița“⁶⁴ etc.

Comitetele patriotice au avut un rol însemnat în mobilizarea celor mai diferite pături sociale în jurul clasei muncitoare la acțiuni contra dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist.

⁵⁷ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 274, fila 92.

⁵⁸ Loc. cit., dosarul nr. 500, fila 37.

⁵⁹ Loc. cit., dosarul nr. 365, fila 16.

⁶⁰ Loc. cit., dosarul nr. 274, fila 159.

⁶¹ Loc. cit., dosarul nr. 365, fila 491.

⁶² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., cota K. XXVIII-5, inv. 1 172.

⁶³ Loc. cit., cota K. XXVIII-6, inv. 1 173.

⁶⁴ Loc. cit., cota K. XXVIII-7, inv. 1 175; cota K. XXVIII-7, inv. 1 174.

Traducând cu fermitate în viață planul de pregătire a insurecției armate, partidul a luat măsuri concrete pentru crearea formațiunilor de luptă patriotice, un loc central acordându-se Capitalei.

Ca urmare a instrucțiunilor și măsurilor luate de partid pe linia pregătirilor organizatorice necesare unei ridicări în masă cu arma în mână împotriva dictaturii fasciste și a ocupanților hitleriști, în primăvara și vara anului 1944 în București au fost create și instruite numeroase formațiuni de luptă patriotice. La baza organizării formațiunilor de luptă patriotice a stat Frontul unic muncitoresc de jos. La Atelierele C.F.R. „Grivița“, la „Malaxa“, „Lemaître“, S.T.B., la Uzina „Grozăvești“, la „Vulcan“, la „Gagel“ etc.⁶⁵, în vara anului 1944 au fost create formațiuni de luptă patriotice. Ele erau instruite în vederea luptei armate, alături de unitățile militare, pentru doborârea dictaturii fasciste, pentru ocuparea instituțiilor de stat fasciste și a obiectivelor militare. Procesul de creare de formațiuni de luptă patriotice a continuat în București chiar și în timpul insurecției.

La 23 August 1944 a început insurecția armată antifascistă din România prin arestarea guvernului fascist.

„Insurecția armată victorioasă din august 1944 a deschis o eră nouă în istoria poporului român, a însemnat începutul revoluției populare, care a schimbat din temelii viața țării“⁶⁶.

În asigurarea victoriei insurecției armate, muncitorimea din București, organizată și condusă de comuniști, alături de unitățile militare române, a avut un rol deosebit, aducându-și din plin contribuția sa în această mare bătălie de clasă. Muncitorii din București, de la marile întreprinderi C.F.R., „Malaxa“, Garajele „Leonida“, „Ford-română“, „Arsenalul armatei“, S.E.T., „Gagel“, S.T.B., „Laromet“, „Vulcan“, precum și de la alte întreprinderi și instituții au luptat cu arma în mână pentru victoria insurecției armate, pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist.

M. COVACI

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 8 002, fila 40.

⁶⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1959—1961, Editura politică, București, 1961, pag. 440.

Din lupta minerilor din Aghireș (Șorecani) împotriva exploatării capitaliste în anul 1933

În anul 1933 începea la Aghireș (Șorecani) sub semnul unei încordate tensiuni. Conducerea Societății anonime „Minele de cărbuni din Ardeal” nu numai că nu satisfăcuse revendicările pretinse de mineri în cursul acțiunilor lor greviste desfășurate în anii precedenți, și în special în 1932, dar chiar la începutul lunii ianuarie 1933, o dată cu încheierea noului contract colectiv de muncă, a încercat să reducă salariile — și așa mizere și neachitate de luni de zile — cu încă 20%. Față de această nouă încercare de lovire în nivelul său de trai, muncitorimea minieră a ripostat vehement, refuzând categoric să accepte semnarea contractului în aceste condiții. Ca răspuns, la 2 ianuarie 1933 au fost concediați de la exploatarea Ticu 123 de muncitori¹. Hotărîrea minerilor a rămas însă nestrămutată și în fața acestei noi lovituri. La 16 ianuarie — după două săptămîni deci — a fost lansat un nou atac asupra minerilor, concediindu-se de la exploatarea Ticu încă 96 de muncitori, la Băgara — 22, iar la Curturiș — 44². Pentru a împiedica ridicarea minerilor la luptă, la cererea conducerii minelor, în dimineața zilei de 5 februarie 1933 prevederile legii stării de asediu din 4 februarie 1933 au fost extinse și în colonia minieră Ticu³.

În acele momente deosebit de grele, comuniștii din Aghireș (Șorecani) au trecut la pregătirea unor acțiuni de luptă, aplicînd învățămintele ce se desprinseseră din desfășurarea grevei minerilor de la aceste exploatări miniere din decembrie 1932⁴.

Pentru a-i ajuta pe mineri în pregătirea acțiunilor lor, Comitetul regional din Ardeal al P.C.R. a ținut o permanentă legătură cu comuniștii din

¹ „Friss Hirek” (Cluj), anul II, nr. 17, din 20 ianuarie 1933.

² Ibid.

³ Arhiva exploatării miniere (în continuare A.E.M.) „Șorecani”, fond neorganizat, dosarul V, fila 14.

⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 528, filele 57—58, 64.

Aghireș (Șorecani), antrenându-i în luptele muncitorilor din Cluj. Așa, de pildă, în februarie 1933, cîțiva mineri din colonia Ticu s-au deplasat la Cluj, fiind de față în momentul izbucnirii grevei ceferiștilor în ziua de 13 februarie. Întorși la Ticu, ei au povestit minerilor cele petrecute la Cluj, arătându-le acestora necesitatea de a urma exemplul feroviarilor ⁵.

În zilele imediat următoare eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, urmărind să organizeze lupta minerilor de la Aghireș (Șorecani), Comitetul regional din Ardeal al P.C.R. le-a adresat acestora, prin intermediul presei ilegale, mai multe chemări. Astfel, ziarul „Kommunistă” se adresa minerilor cu următoarele cuvinte mobilizatoare : „Muncitori de la Aghireș ! Dacă vreți să înceteze această situație mizerabilă, să fiți plătiți la timp, să fie majorate salariile, atunci convocați o adunare, discutați-vă cerințele, alegeți din rîndurile voastre un comitet de acțiune și, sub conducerea acestuia, porniți la luptă pentru revendicările voastre : majorarea salariului și achitarea la timp a acestuia, acordarea gratuită a cărbunilor și a carbidului, plătirea concediilor, tinerilor pentru muncă egală salariu egal, recunoașterea comitetului de uzină etc.” ⁶.

Pe baza hotărîrii Conferinței din februarie 1933 a Comitetului regional al P.C.R. din Ardeal, Comitetul local Cluj al P.C.R. și-a intensificat sprijinul acordat minerilor. Periodic, delegați ai comuniștilor din Cluj au organizat ședințe conspirative cu reprezentanții minerilor din Ticu, în pădurea din vecinătatea satului Leghia ⁷.

Datorită activității tot mai intense desfășurate de P.C.R. pentru o acțiune comună a tuturor muncitorilor — comuniști, social-democrați sau neorganizați —, în rîndurile minerilor se constata o treptată strîngere a rîndurilor, astfel că în vara anului 1933 nemulțumirea a luat proporții deosebite. Numeroasele documente ale vremii, în unele cazuri chiar cele ale autorităților și conducerii minelor, apreciau că starea agitată a muncitorilor se datora mizeriei în care erau nevoiți să trăiască, marilor neajunsuri cărora nu le mai puteau face față. În această atmosferă încordată — se sublinia într-un raport din 1 august 1933 al inginerului-șef al exploatării Ticu înaintat Direcției minelor — era iminentă „o declanșare a revoltei ce mocnește periculos și care a luat în ultimul timp aspecte prevestitoare de rău...” ⁸.

Într-adevăr, la numai o săptămînă, în 7 august 1933, conducerea Societății anonime „Minele de cărbuni din Ardeal” anunța Inspectoratul regional de poliție Cluj că în rîndurile muncitorimii din colonia Ticu-Aghireș se constata o atmosferă deosebit de neliniștită ⁹. Această atmosferă avea să con-

⁵ A.E.M. „Șorecani”, fond neorganizat, dosarul V, filele 1, 7.

⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 528, fila 290.

⁷ A.E.M. „Șorecani”, fond neorganizat, dosarul V, fila 18.

⁸ Loc. cit., dosarul II, fila 105.

⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 112, fila 395.

tinue pînă ce, la 4 septembrie 1933, avea să înceapă lupta minerilor de la exploatarea Ticu, Curturiș și Băgara. Față de memoriul înaintat de ei la 4 septembrie 1933 Inspectoratului muncii din Cluj, în care erau consemnate principalele lor revendicări (achitarea celor 8 salarii restante — din 1 ianuarie 1933 pînă în august inclusiv —, îmbunătățirea aprovizionării cu alimente, respectarea dispozițiilor legii privind durata muncii, acordarea concediilor de odihnă)¹⁰, a doua zi, la 5 septembrie 1933, a sosit la Ticu o comisie de anchetă. Prolungindu-se timp de mai bine de trei săptămîni, ancheta a dus, în cele din urmă, la tratativele de conciliație din 29 și 30 septembrie 1933, prin care conducerea minelor se obliga să plătească muncitorilor (în afara celor de la Băgara) salariile restante pe lunile decembrie 1932, ianuarie și februarie 1933. Sumele primite de mineri — înfime în raport cu datoriile pe care ei le contractaseră în atîtea luni de zile — au fost imediat cheltuite de aceștia. De altfel, o mare parte din muncitori, fiind îndatorați societății, n-au primit nici un leu¹¹.

În asemenea condiții, minerii s-au convins că în fața lor nu stătea decît o singură cale eficientă de rezolvare a situației. „Muncitorii, duși luni de zile de nas cu făgăduieli, au recunoscut că nu există altă cale pentru a-și căpăta banii muncii decît lupta revoluționară“¹² — scria în acele zile ziarul „Scînteia“. Ferm hotărîți să-și apere drepturile, minerii de la exploatarea Ticu, în ziua de 6 octombrie 1933, ora 6 dimineața, au declarat grevă¹³. A doua zi, la 7 octombrie, în semn de solidaritate cu ei, au intrat în grevă și muncitorii de la exploatarea Dîncu¹⁴.

Muncitorimea minieră și-a mobilizat în luptă toate forțele. Pentru a veni în sprijinul lor, încă în primele zile, ziarul „Scînteia“ în numărul său din septembrie — octombrie 1933, în articolul intitulat „**Greva de la minele Șorecani — Aghireș**“, dădea indicații prețioase greviștilor. Pentru victoria grevei, sublinia ziarul, „muncitorii trebuie să-și ALEAGĂ UN COMITET DE GREVĂ DE FRONT UNIC, care să le conducă cu hotărîre lupta și să nu se lase iar trași pe sfoară prin tratative pe la Camerele de Muncă sau cu Inspectoratul muncii. Numai lupta dîrză, solidaritatea nezdruclată le poate aduce izbînda! Muncitorii să organizeze PICHETE DE GREVĂ la gura minelor pentru a împiedica băgarea la lucru în mine a spărgătorilor de grevă. SĂ ORGANIZEZE ÎNTRUNIRI ÎN FAȚA MINEI ȘI DEMONSTRAȚII în fața administrației minei și a autorităților“.

¹⁰ Arhiva Sfatului popular orășenesc Cluj, fondul Inspectoratul muncii Cluj, dosarul nr. 5/1933, fila 23.

¹¹ Loc. cit., fila 47.

¹² „Scînteia“, anul III, nr. 12—13, din septembrie-octombrie 1933.

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 803, fila 10; dosarul nr. 809, fila 14; fondul nr. 10, dosarul nr. 2528, fila 3.

¹⁴ Arhiva Sfatului popular orășenesc Cluj, fondul Inspectoratul muncii Cluj, dosarul nr. 5/1933, fila 47.

Folosind experiența marilor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, greviștii de la Aghireș (Șorecani) și-au ales pe bază de front unic un comitet de grevă, format din 17 persoane, din care făceau parte comuniști, social-democrați și muncitori neorganizați¹⁵. Prezentându-se la tratative cu reprezentanții conducerii societății, delegații minerilor au cerut cu hotărâre satisfacerea revendicărilor lor vitale (achitarea imediată a salariilor restante, aprovizionarea neîntârziată cu alimente și carbid, rezolvarea chestiunii concediilor etc.). Ca și până atunci, conducerea societății a încercat să folosească tactica acordării înjumătățite a revendicărilor muncitorilor. Comitetul de grevă, considerând neîndeplinite în acest fel revendicările, a hotărât continuarea grevei până la satisfacerea deplină a acestora.

În ziua de 10 octombrie, răspunzând chemării greviștilor din Ticu și Dîncu, minerii de la mina Băgara, în număr de 180, au încetat și ei lucrul¹⁶. Astfel, masa minerilor de la cele trei exploatare se prezenta unită, hotărâtă să nu reia lucrul până ce revendicările nu aveau să le fie satisfăcute. Situația lor însă devenea pe zi ce trecea tot mai grea. În acele condiții, P.C.R. a lansat chemarea pentru ajutorarea greviștilor. Chemările la solidaritate au fost însoțite imediat de răspunsul muncitorilor, țăranilor și altor oameni ai muncii din diverse orașe și sate. „Grevă de la Aghireș a dat prilej unor puternice acțiuni de solidaritate proletară” — nota în legătură cu aceasta ziarul „Scînteia”¹⁷. Muncitorii din Cluj, de pildă, prin intermediul Ajutorului muncitoresc român au colectat bani și alimente pe care le-au trimis printr-o delegație greviștilor. În dimineața zilei de 15 octombrie 1933, în colonia minieră Ticu, aflată în grevă de aproape 10 zile, au sosit delegații muncitorilor din Cluj ce aduceau ajutoarele pentru mineri¹⁸. Cu mare entuziasm a fost primit în acea zi ajutorul muncitorilor din Cluj. Ajutoarele au fost împărțite pe loc familiilor înfometate. În același timp au fost pregătiți 60 de copii ai familiilor celor mai nevoiași pentru a fi duși la Cluj, unde zeci de familii de muncitori au hotărât să-i îngrijească alături de copiii lor, ușurînd în felul acesta lupta minerilor.

Față de aceste emoționante pilde de solidaritate proletară, conducerea societății a recurs la chemarea autorităților respective la fața locului; sosiți imediat la Ticu, jandarmii au arestat pe delegații muncitorilor clujeni și au întors din drum grupul de copii¹⁹. Ripostînd prompt împotriva acestei măsuri samavolnice, mulțimea greviștilor, împreună cu familiile lor, au înconjurat pe jandarmi, în timp ce aceștia conduceau la post pe cei arestați²⁰. Peste cîteva minute, mulțimea furioasă a minerilor, femeilor și copiilor a înconjurat jandarmeria, cerînd eliberarea imediată a celor arestați. Ca răspuns

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, fila 14.

¹⁷ „Scînteia”, anul III, nr. 12—13, din septembrie-octombrie 1933.

¹⁸ „Vörös Erdély”, anul II, nr. 9/1933.

¹⁹ Ibid.

²⁰ A.E.M. „Șorecani”, fond neorganizat, dosarul V, fila 23.

la refuzul primit, mulțimea a pătruns în jandarmerie și, înfrângînd rezistența autorităților, a eliberat pe cei arestați. Această acțiune curajoasă a minerilor a marcat o fază nouă în desfășurarea luptelor greviste, care au devenit, în pofida condițiilor din ce în ce mai grele, mai hotărîte, mai consecvente.

În fața acestor acțiuni curajoase, conducerea minelor a încercat, în repetate rînduri, să determine pe muncitorii greviști, prin rezolvări parțiale ale revendicărilor lor, să reia lucrul. Una dintre încercări a avut loc atunci cînd societatea minieră a distribuit o cantitate de alimente greviștilor și a promis achitarea salariilor restante²¹. O dată cu aceasta, societatea s-a grăbit să anunțe oficial că minerii au reluat lucrul; documentele vremii infirmă însă această afirmație falsă și dovedesc că greva s-a aplanat definitiv abia în urma tratatelor din 2 noiembrie 1933²².

Ultimele zile ale grevei au fost marcate de o ascuțire acerbă a luptei între greviști și conducerea societății. Frontul de luptă al minerilor a continuat să se lărgească. În fiecare sat din jurul coloniei existau simpatizanți ai grevei, care sprijineau moral și material pe muncitorii greviști. Toate acestea au făcut ca, neavînd încotro, după aproape o lună de luptă înverșunată, conducerea societății să fie nevoită să accepte noi tratative la 2 noiembrie 1933. La Ticu s-au deplasat din nou reprezentanții Inspectoratului muncii. Din partea societății erau de față directorul general și inginerul-șef. Delegația muncitorilor cuprindea 10 persoane, desemnate din rîndul comitetului de grevă²³.

După lungi tratative, în cursul cărora delegația muncitorilor s-a situat pe o poziție fermă, curajoasă, s-a ajuns la un acord, care, printre altele, prevedea: plata retroactivă, eşalonată, a salariilor restante, plata concediului de odihnă, plata salariilor cuvenite muncitorilor pe timpul cît ei s-au aflat în grevă în luna octombrie 1933, sistarea oricărui fel de concedieri pînă la 1 mai 1934, obligativitatea societății de a aproviziona magazinul de consum al minerilor cu mărfuri conform prevederilor contractului de muncă etc.²⁴.

Semnarea acestui acord a pecetluit o victorie a dîrzeniei și voinței de luptă a muncitorilor minieri de la Aghireș (Șorecani). Greva acestora a luat astfel sfîrșit după 4 săptămîni prin victoria lor.

Analiza desfășurării grevei, a formelor de luptă și a revendicărilor obținute dă posibilitatea să tragem concluzia că greva, pornită la început pe bază de revendicări economice, a căpătat în cursul desfășurării ei, pe măsura maturizării experienței de luptă, un tot mai pronunțat caracter politic. În acest sens, activitatea desfășurată de comuniști în rîndul minerilor a fost ho-

²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 808, fila 10.

²² A.E.M. „Șorecani“, fond neorganizat, dosarul III, fila 207; dosarul I, fila 125.

²³ Loc. cit., dosarul II, fila 125.

²⁴ Loc. cit., filele 125—129.

tărătoare. Prin pregătirea grevei, prin îndrumarea și conducerea consecventă de zi cu zi a minerilor, comuniștii au reușit să realizeze în bazinul minier Aghireș (Șorecani) frontul unic de jos. Faptul că reprezentanții conducerii societății au fost nevoiți să trateze cu delegații muncitorilor, cu comitetul de grevă dovedește că patronii au recunoscut ca organ legal comitetul de întreprindere ales de muncitori. Acest lucru avea o adâncă semnificație politică, tot așa cum și acțiunea curajoasă a mulțimii greviste care a eliberat din clădirea jandarmeriei pe cei arestați vădește caracterul de acțiune politică de netăgăduit.

Desfășurată în condițiile grele ale represiunii instaurate de regimul burghezo-moșieresc după glorioasele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, greva minerilor de la Aghireș (Șorecani) a constituit o dovadă eficientă, convingătoare că clasa muncitoare din România se manifesta unitară, neîncetînd nici o clipă lupta pentru drepturile sale vitale. În același timp, învățămintele ce s-au desprins din desfășurarea acestei greve au contribuit la îmbogățirea experienței de luptă a clasei muncitoare din țara noastră împotriva exploatării capitaliste.

GH. BODEA

DOCUMENTE

Documente noi privind răscoalele țărănești din anul 1900*

În lanțul frământărilor și luptelor țărănești din România, de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, o verigă distinctă o constituie răscoalele din toamna anului 1900.

Avînd rădăcini adînci în situația grea a maselor de bază ale țărănimii, răscoalele de care ne ocupăm au fost cauzate în mod direct și imediat de accentuarea poverilor fiscale. Căutînd „soluții” de ieșire din criza economică ce bîntuia atunci în România, guvernul junimist a intensificat exploatarea țărănimii din satele de deal, adoptînd o lege care schimba modul de impunere a producătorilor de țuică. Sporind cu mult impozitul, măsura a stîrnit ostilitatea generală a maselor țărănești, care s-au împotrivit cu dîrzenie aplicării ei.

Din documente rezultă caracterul de mișcare de masă pe care l-a luat această împotrivire și repeziciunea cu care ea s-a întins și a cuprins întreaga regiune subcarpatică. Răscoalele țărănești din 1900 au luat aspectul unor ciocniri directe și violente cu înseși organele și forțele de represiune ale statului burghezo-moșieresc, cunoscînd multiple și ingenioase forme de luptă.

Prefigurînd unele trăsături ale marii răscoale a țăranilor din 1907, evenimentele amintite, din ultimul an al veacului trecut, au înfățișat imaginea unor sate cuprinse de flăcările răscoalelor, transformate într-un adevărat teatru de război, cu masive concentrări de trupe, cu bătălii îndîrjite, cu morți și răniți. Plini de hotărîrea de luptă, țăranii au înfruntat cu mijloacele rudimentare ce le stăteau la îndemînă unitățile militare, rezistînd cu tenacitate baionetelor și gloanțelor, lovind și punînd pe fugă adeseori autorități marcante — prefecți, colonei și generali. Noul impozit spoliator nu a putut fi aplicat decît cu „pușca Manlicher”.

Răscoalele țărănești din anul 1900 — după cum o atestă mărturiile timpului — s-au înscris ca una din paginile istoriei eroicelor lupte ale poporului nostru pentru libertate, dreptate socială și o viață mai bună.

★

În cele ce urmează publicăm cîteva documente referitoare la aceste răscoale, care vin să se adauge celor pe care le-am publicat cu mai mulți ani în urmă¹. Ele se află la Arhivele statului București, fondul Ministerului de Justiție, Direcția judiciară, dosar nr. 1600/1900. Analiza acestor documente oferă o imagine a caracterului și ariei de desfășurare a mișcărilor sus-menționate.

* Documentele au fost culese și pregătite pentru tipar de Gh. Matei și D. Mioc.

¹ Gh. Matei și D. Mioc, Documente privind unele răscoale țărănești din anul 1900, în „Studii” nr. 3, anul VI (1953).

Procurorul general
de pe lângă Curtea
de apel din Galați

Nr. 11.685 oct. 29
Registratura
Minist. Justiției
Intrat la 19 oct. 1900
Nr. 23.649

Domnule Ministru,

Dl. administrator financiar al județului R. Sărat a fixat ziua de 12 octombrie curent pentru a începe punerea în aplicare a legii impozitului asupra țuicei, prin măsurătoarea pe la producători a materiei impozabile, cum : rachiu, borhot, etc. Controlorii financiari, venind în comuna Buda, pentru a proceda la lucrare și întâmpinînd rezistență din partea locuitorilor, s-au oprit de la lucrare și au raportat șefului lor.

În ziua de 13 octombrie nu s-a făcut nimic și dl. prefect al județului R. Sărat, în înțelegere cu dl. procuror al aceluiași județ, au hotărît ca în ziua de 14 octombrie să vină în Buda și să continue lucrarea începută de controlorii financiari. În adevăr, în ziua de 14 octombrie, d-lor sosesc în Buda, unde găsesc adunați în șosea, în fața porții subprefecturii, vreo 60—80 locuitori, care stau liniștiți. Intrînd d-lor în subprefectură, toți acei țărani se iau după d-lor și ocupă curtea subprefecturii. Dl. prefect, întrebînd pe acești locuitori ce voiesc, ei îi răspund că doresc ca să fie primiți a plăti taxa pe țuică după ce vor fabrica rachiu din borhot, iar nu pe borhot. Dl. prefect le-a dat toate explicațiunile, făcînd ca să înțeleagă că taxa ce li se va percepe, conform legii celei noi, este mai favorabilă pentru ei, [de]cît ceea ce doresc. Locuitorii răspund d-lui prefect că ei nu se vor supune niciodată acestei legi și poftesc ca, sau statul să le cumpere borhotul, sau să-l arunce, mai ales că ei au plătit deja această taxă, căci li s-a luat 5 lei de pogon. Li s-a dat explicațiuni și asupra acestui punct, arătîndu-le că celor ce au plătit pînă la 1 octombrie pogoanele li se va restitui această sumă, rămînînd a plăti numai taxa pe borhot. Toate aceste explicațiuni au fost zadarnice, căci ei cereau să li se reducă taxa. Spunîndu-le că legea este lege și că trebuie să se execute, locuitorii au răspuns că niciodată nu se vor supune și că vor rezista chiar cu prețul vieții lor.

Atunci, văzînd că spiritele sînt peste măsură [de] agitate, și cum începuseră să vină locuitori de prin comunele vecine, și aceștia hostili legii, dl. prefect și procuror[ul] de R. Sărat au cerut din Rîmnicul Sărat armată. Fiind anunțat de aceasta, am rugat pe dl. judecător de instrucție ca să plece la Buda împreună cu trupa. Dl. judecător de instrucție, trecînd cu trupe prin comuna Dedulești, care este între comuna Buda și Rîmnic, a găsit în acea comună locuitori adunați în pîlcuri, avînd aerul foarte agitați, devenind chiar agresivi contra d-lui judecător, care însă n-a dat atenție acestei conduite a sătenilor, voină a ajunge cît mai curînd la Buda. Dl. judecător de instrucție, mergînd pe drum, a observat că între Dedulești și Buda erau săteni călări, care dau de știre celor din Buda că sosește armata, iar o parte din locuitorii din Dedulești au venit pe alt drum în Buda. Intrînd trupa în această comună, dl. căpitan Luca îndată ce s-a apropiat de subprefectură, unde era mulțimea adunată, a așezat o coloană de soldați, cît ține strada de largă, avînd înaintea un sergent major, cu ordin a nu lăsa să vină nici un locuitor.

După această coloană, veneau imediat dl. judecător de instrucțiune, cu căpitanul și doi ofițeri, apoi restul trupei. Când trupa a ajuns la o distanță de 20—30 metri de poarta subprefecturii, mulțimea care era adunată a înaintat spre armată, începînd a arunca cu pietre și bețe și, cum pe ambele părți ale străzii erau grădini, oamenii de acolo aruncau iarăși cu pietre. După ce s-a[u] făcut cele trei somațiuni din gură, trupa a descărcat spre mulțime cîteva focuri oarbe și în aer, însă lumea, fără a se intimida, a continuat a svîrli cu pietre în soldați, vîrîndu-se chiar cu piepturile în baionetele acestora. Văzînd aceasta, coloana de soldați din frunte s-a retras cîteva pași și, după dînsa, toată trupa. În timpul acesta, căpitanul Luca, fiind lovit cu o piatră în cap și căzînd jos, trupa a început a striga că este mort; cîteva soldați au sărit să-l ridice, iar alții, fără comanda șefilor și de la sine, au descărcat cîteva cartușe de război, omorînd trei oameni și rănind opt, din care patru sînt foarte grav. Asemenea, s-au rănit pe lîngă căpitan și patru soldați, rănile acestora, toate la cap, sînt însă ușoare. În timpul acesta, o parte din locuitori, văzînd dintr-ai lor morți și răniți, au năvălit cerînd pe prefect și pe procuror să-i omoare. Procurorul și subprefectul, văzîndu-se în pericol, au fugit printr-o grădină din fundul subprefecturii, ce conduce în malul rîului Rîmnice, unde subprefectul, care suferea deja de o boală de inimă, de spaimă, căzînd jos în vale, a și încetat din viață, iar procurorul fugind a văzut în urma lui patru locuitori urmărindu-l și totodată a auzit și descărcături de armă, fără să poată afirma dacă focurile erau îndreptate în contra sa; afirmă însă că dintr-o grădină din fața subprefecturii, unde nu erau soldați, au pornit gloanțe, pe care d-sa le-a văzut căzînd pe grajdul subprefecturii.

În timpul acesta, dl. prefect cu dl. administrator financiar s-au închis în subprefectură, iar mulțimea lovind cu ciomegele în ușă, spărgînd mai multe geamuri, voiau cu orice preț să intre înăuntru, vociferînd și insultînd pe prefect. Geandarmii însă, din secția Buda și Rîmnice, cam vreo 10 la număr, cu un curagiu demn de toată lauda, s-au luptat cu agresorii, căutînd a se respinge și a se ține în loc, pînă la sosirea armatei. Acești geandarmi au fost, trei din ei, răniți, unul la cap, mai grav, altul la picior și unul la mîină. Adică, Domnule Ministru, simplii soldați geandarmi au dat probă de atîta curagiu; mi s-a spus însă că comandantul lor, dl. locotenent Theodorescu, n-a găsit altceva de făcut decît să fugă și în fugă și-a scrîntit un picior. Sosind în fine trupa, curtea subprefecturii a fost evacuată de lume și timpul întunecîndu-se, căci se înserase bine, locuitorii s-au retras de la sine, ducîndu-se pe la casele lor.

Astăzi 15 octombrie, în Buda este liniște deplină. Ca trupe pentru garantarea ordinei sînt 200 de soldați din Regimentul 9 de R. Sărat, sub comanda d-lui major Mănescu și 25 de călărași din regimentul 11 Brăila, sub comanda d-lui locotenent Trantomir. Restul escadronului de călărași din Brăila, sub comanda d-lui lt. colonel Cramlău, s-au dus în comuna Dimitrești, împreună cu dl. substitut din R. Sărat, fiind temere de răscoală. Pînă acum nici aci nu s-a întîmplat nimic. Un escadron de roșiori din Tecuci se află în comuna Dedulești, unde locuitorii sînt dispuși spre agitațiune.

Fiind liniște în comuna Buda, controlorii financiari au putut să măsoare produsul prunelor la vreo 140 de producători.

Pe de altă parte, dl. judecător de instrucțiune a procedat la instrucțiune. Din cercetările d-sale de pînă acum s-a constatat, Domnule Ministru, că de vineri seara, 13 curent, locuitorii din comuna Buda și în special doi, descoperiți de d-sa, au trimis o delegațiune de doi locuitori spre a răscula locuitorii din comuna Dedulești, pentru ca a doua zi să vină la comuna Buda și să se opună armatei, despre sosirea căreia aveau cunoștință. Un lucrător, trimis spre a răscula cătunul Pleșești, din comuna Dănulești, a fost și el descoperit împreună cu ceilalți. Tot din Buda au mai fost trimiși în același scop și la comunele Jibca, Modreni și Valea Salciei și alți locuitori, cari pînă acum nu sînt descoperiți. Instrucțiunea a mai descoperit o parte din locuitorii cari au atacat pe dl. prefect, geandarmii și armata.

Pînă în [acest] moment, dl. procuror de R. Sărat a deschis o acțiune publică pentru rebeliune, prevăzută de art. 170 și 171 c[od] p[enal] contra a 12 locuitori, mai în urmă descoperindu-se și alții, vor fi și aceștia dați judecății. De cele ce se va mai descoperi, îmi voi permite a vă ține în curent.

Miine, 16 curent, dl. prefect cu dl. administrator financiar și cu dl. general Comăneanu vor pleca în comuna Dimitrești, ca să porceadă la aplicarea legii asupra țuicii. Eu voi rămîne încă în Buda, așteptînd să văd ce se va petrece în această comună. Tot de odată, găsesc necesar, Domnule Ministru, a mai sta aci, căci mereu primesc știință că mai toate comunele vecine sînt agitate și că noi turburări se pot ivi.

Bine voiți, vă rog, domnule ministru, a primi încredințarea profun-dei mele stime și considerațiuni.

Procuror general.
G. N. Raicovicianu

15/28 oct. 1900
Comuna Buda, jud. R. Sărat

2

Nr. 11.564 oct. 17

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 17 oct. 1900
Nr. 23.417

TELEGRAMĂ

Prezentată la Slatina, nr. 243, cuv. 62, data 28/10, ora 9,50.
D-lui Ministru [al] Justiției — București

Cu ocaziunea aplicării legii asupra taxei pe țuică, locuitorii comu-nei Izvoru din acest județ s-au răsculat cu toții, comițînd acte de violență și punînd în goană pe subprefectul plasei respective, pe controlorul fiscal și pe geandarmii cari se găseau acolo. Noi am pornit în localitate îm-preună cu dl. prefect și comandantul de geandarmi.

(Rezoluție)
Văzut,
16 oct. 1900

Procuror [de] Olt,
Ion Illiad Romanu
No. 5130

Nr. 11.732 oct. 19

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 19 oct. 1900
Nr. 23.744

TELEGRAMĂ

Prezentată la Spineni 30/10, ora. 7.
D-lui Ministru [al] Justiției — București.

Conform ordinului Dv., aseară am plecat din Craiova, sosind în Spineni la ora 4^{1/2} dimineața, iar la Izvor, comuna unde a fost începutul răscoalei, la ora 3 pm., împreună cu prefectul județului și procurorul tribunalului. Grație prezenței trupelor, sătenii sînt liniștiți. Agenții fiscali au început operațiile, iar noi anchetăm, spre a descoperi autorii răscoalei și instigatorii ei. Liniștea e perfectă și n-am avut nevoie de măsuri aspre.

(Rezoluție)

Procuror general,
BudurescuVăzut,
T. Maiorescu
17. oct. 1900

Nr. 11.824 oct. [21]

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 21 oct. 1900
Nr. 23.927

TELEGRAMĂ

Prezentată la Spineni — data 2/11 — ora 2,40.
D-lui Ministru [al] Justiției — București

Din ancheta terminată azi la Izvor, rezultă că sătenii din Izvor, instigați de ajutorul șefului garnizoanei și un consilier, au sărit în număr mare cu ciomegele asupra controlorului, subprecetului și primarului, ce începuseră a coti vasele cu borhot și țuică, amenințându-i cu moartea dacă vor veni la ei. Aceștia au fugit în casa primarului, au închis porțile, s-au încercat a-i liniști, dar în zadar. Locuitorii, cu consilierul și ajutorul șefului garnizoanei în frunte, au spart porțile, au voit a sparge ușa casei. Jandarmii i-au împiedicat. Au pus strajă a păzi pe refugiați, ca să-i omoare cînd vor eși. Refugiații au fugit pe din dos.

Sosind duminică prefectul cu procurorul, ei erau tot agitați. Au trebuit să recurgă la noi forțe armate, cu care sosind noi marți i-am găsit liniștiți, cea mai mare parte fiind fugiți din comună.

S-a[ul] arestat 15 săteni, alți 10 fiind dispăruți. Aceștia fiind mai compromiși, s-a deschis acțiune publică pentru rebeliune cu mîna armată.

Liniștea e completă pretutindeni. Armata va părăsi localitatea, rămânând numai batalionul de Pitești și un escadron Slatina, care vor trece în comunele vecine, unde agenții financiari lucrează.

Sînt indicii că autorul intelectual e Ion I. Berechet ; s-a dat și el judecății.

Voi veni în capitală a vă raporta detaliat.

(Rezoluție)

Procuror general,
Budurescu

Văzut,
T. Maiorescu

5

Nr. 11.825 oct. 21

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 21 oct. 1900
Nr. 23.928

TELEGRAMĂ

Prezentată la Pîrscov, data 2/XI, ora 7,30
D-lui Ministru de Justiție,

Trecînd din comuna Măgura, unde toate s-au terminat în liniște, grație prudenței cu care am lucrat în comuna Pîrscov, unde locuitorii se opuneau la aplicarea noii legi asupra țuicii, am găsit locuitori în mare număr strînși. Spiritele foarte întăritate, după ce timp de 5 ore am căutat să lămurim dispozițiile legii, împreună cu dl. prefect, fiind cu neputință a-i liniști, devenind mai înverșunați, cu blîndețe am căutat a-i risipi pe la casele lor. În acest moment însă s-au opus în mod violent, declarînd că cu nici un chip nu primesc noua lege. Văzînd că cu toate sfaturile noastre și ale d-lui prefect devin mai înverșunați [am încercat] a-i risipi pe la casele lor. Am făcut trei somațiuni legale, la mari intervale, sunînd din trompetă, povătuindu-i în același timp a se retrage ; a fost cu neputință. Parte din infanterie face front în fața oamenilor răzvrățiți. Le zicem cu blîndețe, împreună cu dl. prefect, a se retrage. Regulăm mîine cu toate cu liniște și dreptate.

În mijlocul lor aflîndu-se ascunși instigatori, care îndemnau oamenii la măsuri violente, — parte din oameni — ofițerii au căutat a pune mîna pe dînșii. Mulțimea, în număr de 300 oameni, atacă armata, care nu făcuse nici o provocațiune. Cu pietre și ciomege au pus călărașii pe fugă, gonindu-i la distanță de 200 pași. Domnul colonel Cocea este răsturnat după cal, lovit de ciomege și pietre. Mai sînt loviți : locotenent T. Vasilescu Răsvan și major Baranga. Ca prin minune, dl. prefect și noi scăpăm de furia mulțimii. În primul moment infanteria trage salve pe deasupra, lumea însă atacă cu mai multă furie. Față cu gravitatea situației, infanteria a răspuns [cu] cîteva focuri. Trei oameni au fost răniți și unul mort. Pe un moment, liniștea e restabilită. Am intrat în

cercetare, arestînd parte dintre răzvrătiți. Așteptăm ordinele D-voastră. După informațiunile ce avem, comunele învecinate sînt în fierbere. Creдем că țaranii sînt instigați.

Jude instructor delegat
D. Moscu

(Rezoluție)

Văzut,
Am însărcinat astă seară verbal
pe procurorul general Ciocîrdia să meargă la
fața locului
20 oct. 1900
T. Maiorescu

6

Nr. 11.847 oct. 21

Registratura
Min. Justiției
Intrat 21 oct. 1900
Nr. 23.954

TELEGRAMĂ

Prezentată la Pîrscov 3/11
F. urgent. D-lui Ministru [de] Justiție — București.

Astăzi informat de dl. colonel Cocea că, noaptea, sentinelele puse împrejurul satului au fost atacate de cete armate cu ciomege și puști. Somați a se retrage, au răspuns prin focuri, la care sentinelele au ripostat.

În timpul patrulării, în zori de zi, s-au găsit răniți dincolo de linia sentinelor locuitorii Ion Pană și Ion Mihalcea Matei. Ambii au fost cunoscuți de noi că erau dintre răzvrătiții care agitau lumea. Faptul constatat, indivizii trimiși în cura spitalului imediat.

Jude instructor delegat
Moscu

(Rezoluție)

Văzut,
T. Maiorescu
21 oct. 1900

7

Nr. 12001 oct. 25

Registratura
Min. Justiției
Intrat 25 oct. 1900
Nr. 24.200

TELEGRAMĂ

Prezentată la Craiova, data 6/11 ora 12.25.
D-lui Ministru [al] Justiției — București.

Procurorul Vilcea comunică că locuitorii din comuna Ulmetu ar fi luat la goană pe perceptorul ce venise a măsura borhotul. Subprefectul este în localitate. Mîine va porni și procurorul, împreună cu prefectul. Am dat instrucțiuni procurorului cum trebuie să procedeze.

Procuror general,
Budurescu

(Rezoluție)

Văzut,
T. Maiorescu
24 oct. 1900

Nr. 12113 oct. 28
1600/1900

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 28 oct. 1900
Nr. 24.406

TELEGRAMĂ

Prezentată la Galați, nr. 141, cuv. 45, data 9/11, ora 5
f. urgent, Ministru [lui] Justiției-București.

Procurorul Rîmnicu Sărat cu telegrama 6953 comunică că locuitorii din Bordești s-au răscolat tăind linia telefonică. Procurorul cu judele instructor porniți în localitate. Aștept detalii pentru a lua măsură. Eu fiind bolnav, nu pot merge localitate.

Procuror General,
Raicoviceanu
Nr. 6620

(Rezoluție)
Văzut,
T. Maiorescu
27 oct. 1900

Nr. 12.110 oct. 28

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 28 oct. 1900
Nr. 24.403

TELEGRAMĂ

Prezentată la Brădiceni, data 9/11, ora 6.
Ministru[lui] Justiției-București

Situațiunea este foarte gravă. Prefectul, judele instructor și substitutul au făcut astăzi o ultimă încercare a liniști locuitorii din Godinești și cele trei cătune ale ei, abia au scăpat de moarte cu fuga. Țăranii, în număr de cinci pînă la șase sute, de prin toate părțile, i-au urmărit înarmați cu topoare, pari și chiar cu arme de foc. Așteptăm trupele spre a merge din nou în localitate. Din nefericire, n-a[u] sosit la Tg. Jiu pînă acum decît un batalion de vînători și două escadroane roșiori. Este absolută trebuință de trupe numeroase, pentru ca prin marele lor număr să impunem revoltaților și să evităm nenorociri.

Rog interveniți la ministerul de rezbel. Deja astăzi sătenii din Ciuperceni au luat la goană pe perceptori și sînt serioase temeri ca toate comunele de la marginea județului Mehedinți să se revolte imitînd exemplul celor din Godinești.

Procuror general,
Budurescu

(Rezoluție)
Văzut,
Comunicat îndată D-lui Ministru
de Război, general I. Lahovari
T. Maiorescu
27 oct. 1900
7 1/2 ore seara

Nr. 12.074 oct. 28

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 28 oct. 1900
Nr. 24.360

TELEGRAMĂ

Prezentată la Craiova, data 9/11, ora 8
D-lui Ministru [al] Justiției — București.

Locuitorii cătunelor Chiliu, Arjoci și Racoți, pendinte de comuna Godinești din Gorj, au bătut și alungat, marți 24, pe agenții ce veniseră a măsura vasele. Ieri au fost în localitate prefectul, judele instructor și substitutul; le-a fost imposibil a-i liniști. Toți vociferau amenințător, că mai bine să treacă peste corpurile lor, decît să permită executarea legii. Fiind temeri că agitațiunea se va întinde și în comunele vecine, s-a cerut forța armată.

Situația fiind gravă și aceste informațiuni primindu-le astă noapte, plec acum în localitate.

Procuror general,
Budurescu(Rezoluție)
Văzut,
T. Maiorescu
27 oct. 1900

Nr. 12.294 oct. 30

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 30 oct. 1900
Nr. 24.651

TELEGRAMĂ

Prezentată la Brădiceni, data 11/11, ora 7,55
Ministru[lui] Justiției — București.

Sosind astă noapte toate trupele, azi la ora 9 dimineața am intrat în Godinești. Afară de o mică rezistență la intrarea comunei, am ajuns la primărie, unde după 3 mari ore de parlamentări cu sutele de locuitori adunați și grație a 2 patrule am reușit a-i răspîndi. Începîndu-se operațiunile de [cătrel] agenți în liniște, am pornit cu cavaleria la cătunul Arjoci. Aici se baricadase șoseaua. Sute de femei și bărbați din Arjoci și comunele vecine, înarmați cu pari, bolovani și arme de foc, au început a lovi trupele. S-a[ul] făcut somațiunile legale oral și cu trîmbițe, la intervale lungi, în care timp trupa a fost continuu lovită.

Generalul Giurgutu, cîțiva ofițeri și soldați au fost loviți înainte și în timpul somațiilor. Ordonîndu-se focuri, s-au tras oarbe, dar furia agresorilor, care aveau în fruntea lor femei, creștea; s-au tras foarte puține pline. S-au rănit o femeie la braț și doi bărbați la picior și omoplat, dar ușor, că au fugit, afară de femei.

Agresorii răzvrățiți fugind, s-a dărîmat baricada și am trecut în cătun, unde liniștea s-a restabilit.

De aci, cu cavaleria, am trecut în cătunul răzvrătit Racoți, unde am găsit perfectă liniște.

Sunt foarte mulțumit că ordinea s-a restabilit. S-a[u] făcut 29 arestări.

Început ancheta de judele instructor. Mîine, cu prefectul și generalul, vom trece prin comunele vecine, spre a ne da înșine compt de situațiune.

Sper că în urma celor petrecute, azi se supune legii.

Procuror general,
Budurescu

(Rezoluție)
Văzut,
T. Maiorescu
29 oct. 1900

12

Nr. 12.274 nov. [1]

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 1 nov. 1900
Nr. 24.780

TELEGRAMĂ

Prezentată la Tg. Jiu
D-lui Ministru [al] Justiției — București.

Astăzi am parcurs comunele Cîlcești, Pîrîu și Ciuperceni, din ai căror locuitori mulți au luat parte eri la cele petrecute la cătunul Arjoci. Liniștea e pretutindeni completă. În Ciuperceni, unde perceptorul și primarul au fost bătuți și fugăriți, agenții financiari au început azi operațiile chiar în prezența mea. Două escadroane roșiori și un batalion infanterie ocupă această mare comună. Celelalte trupe ocupă Godinești, Arjoci și Racoți.

Mîine sper a se termina aici, trecînd mai departe. Judele instructor instruește toate afacerile în localitate.

Mîine voi veni în capitală a vă raporta detaliat.

Procuror general,
Budurescu

(Rezoluție)
Văzut,
T. Maiorescu
30 oct. 1900

13

Nr. 12.276 nov. 1
1600/1900
Procurorul Tribunalului
Rîmnicu Sărat
Nr. 7039

Anul 1900 oct. 30
Registratura
Min. Justiției
Intrat la 1 nov. 1900
Nr. 24.782

DOMNULE MINISTRU,

Ca urmare la telegrama noastră nr. 6954 din 27 curent, am distinsa onoare a aduce la cunoștința domniei voastre că transportîndu-ne împreună cu dl. jude — instructor în comuna Bordești, am găsit aci cea

mai perfectă liniște din partea locuitorilor, toți fiind pe la muncă și pe la casele lor ; comuna era ocupată militarmente de escadronul de cavalerie de Brăila și un escadron de roșiori din Tecuci sub comanda d-lui locotinent colonel Cramliu ; înaintea noastră sosise deja în localitate dl. prefect și dl. general Comăneanu, mai târziu sosesc și 150 infanteriști trimiși din Regimentul Rîmnicu Sărat, sub comanda d-lui maior Mănescu. Liniile telefonice s-au găsit distruse între comuna Bordești și Plăinești în următoarele condițiuni : stîlpul nr. 68, lăsat de la pămînt 82 c.m., stîlpul 69 rupt din fața pămîntului, tăiat cu ferăstrăul și stîlpul 70 lăsat de la pămînt 78 c.m., iar linia telefonică ruptă pe o distanță de 85 metri ; s-au găsit și 8 izolatoare rupte.

Dl. jude-instructor, începînd cercetarea, din instrucțiunea făcută s-a constatat că faptele s-au petrecut în următoarele împrejurări :

În ziua de 26 octombrie a.c., urmînd a se face măsurătoarea borhotului, se dă ordin de către Administrațiunea financiară ca perceptorii Gheorghe Stănescu și Bătăturescu să se transporte în comuna Bordești spre a începe operațiunile. Dînsii, ducîndu-se în localitate și mergînd la primărie, au luat pe primar și pe adjutor ca împreună să se ducă pe la locuințele cultivatorilor de prune ; pe cînd se pregăteau să plece, deodată se pomenesc cu vreo 50—60 locuitori că vin la primărie, purtînd cu dînsii bețe, iar unul se zice că ar fi avut și ciomag. Perceptorii înțelegînd scopul venirii acelei mulțimi, au început a explica locuitorilor legea taxărei borhotului, arătîndu-le și scăderile ce li se fac prin acea lege, cum și concesiunile ce li se acordă pentru plata fabricațiunei ; locuitorii însă erau îndîrjiți, nu voiau să asculte de nimic și cu toții într-un glas strigau că nu primesc altă lege decît legea veche, adică plata pe hectar, mai adăogînd că dacă cineva ar avea curajul să le facă măsurătoarea, ei tot nu se vor supune. Perceptorii și autoritatea comunală și-au dat toate silințele pentru a calma spiritele, însă nu au putut ajunge la nici un rezultat satisfăcător, căci mai cu seamă perceptorii au fost și amenințați și cum ordinea nu se putea restabili, dînsii au fost siliți să părăsească comuna, comunicînd cele întîmplate d-lui prefect care ne-a pus în cunoștință și pe noi în dimineața zilei de 27 curent. Tot în acel timp se constată că liniile telefonice au fost distruse.

Printre locuitorii cei mai îndrăzneți și care îndemnau pe ceilalți a nu se supune la taxare au fost : Constantin Ababei, Răducan Enuță, Constantin Năstase, Vasile Constandache, Dumitru Bezescu și Vasile Stanciu, contra cărora găsindu-se indicii suficiente de culpabilitate, am deschis acțiune publică pentru rebeliune, fapt prevăzut și pedepsit de art. 170 și 172, combinat cu 47 c[od] p[enal] ; cei trei dinții au și fost depuși de către dl. jude-instructor și înaintați arestului preventiv local, iar pentru cei trei din urmă, s-au emis mandate de aducere, deoarece erau dispăruți din comună, rămînînd ca instrucțiunea să se facă la cabinetul d-lui jude-instructor.

Măsurătoarea borhotului s-a început în cea mai perfectă liniște în ziua de 27 octombrie și s-a terminat a doua zi aproape de seară, în-

trucît cea mai mare parte din locuitori nu aveau cantități mai mari de 150 d.l. de borhot, iar restul locuitorilor nu erau cultivatori de prune.

Pe cînd eram încă în Bordești, s-au mai trimis un escadron de roșiori și o companie de infanterie în cătunul Gura Calîtei, pendinte de Bordești, de unde ne venise informațiuni că și acolo locuitorii sînt răsculați, plecînd în urma armatei la localitate dl. prefect și dl. general Comăneanu. La sosirea armatei, locuitorii erau deja liniștiți, fără a se semna vreo rezistență și măsurătoarea borhotului s-a făcut în perfectă liniște. Din acel moment și pînă astăzi, întreg județul e în liniște și măsurătoarea se face în toate comunele în cea mai bună regularitate.

După sosirea noastră și a d-lui jude-instructor în Rîmnic, eri 29 curent, pe la orele 5 seara, ni s-a trimis sub escortă de către dl. general Comăneanu 21 locuitori din cătunul Gura Calîtei, bănuîți ca agenți instigatori. Aceștia toți se află azi reținuți de noi în oficiul poliției, deoarece ne găsim în anchetarea faptului, rămînînd a se deschide acțiune publică, cînd indicii de culpabilitate se vor găsi; pînă în prezent însă nu reese în contra nimănui indicii de vinovăție pentru vreun fapt penal.

Bine voiți, vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Procuror,
Sărățeanu

Secretar,
C. Anghelescu

(Rezoluție)
Văzut,
T. Maiorescu
2 nov.

14

Nr. 12.395

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 3 nov. 1900
Nr. 24.989

TELEGRAMĂ

Prezentată la Craiova
D-lui Ministru [al] Justiției — București.

La Ponoarele de Mehedinți, unde se iviseră turburări, liniștea s-a restabilit. Agenții financiari continuă taxarea; prefectul și primul procuror se vor întoarce miine la Severin.

Procuror General
Budurescu

(Rezoluție)
3 nov. 1900
Văzut,
(ss) indescifrabil

Nr. 12.499 nov. 6

Registratura
Min. Justiției
Intrat la 6 nov. 1900 Nr. 25.195

TELEGRAMĂ

Prezentată la Galați, nr. 259, cuvinte 109, data 18/11, ora 1,50.
D-lui Maiorescu, Ministrul Justiției — București

Procurorul Putna comunică telefon că locuitorii comunei Găuri s-au opus ca controlorul să le măsoare borhotul, stînd sechestrat controlorul. De altfel, liniște. Prefectul, care este la Panciu, va merge miine acolo, cum și administratorul financiar. Pornește localitate artileria călăreață. Dat ordine procurorului și judecătorului instructor să meargă la Găuri, unde se procedează cu prudență și energie pentru a restabili ordinea și stabili responsabilitățile. Recomand ca prin administrație și comandantul diviziei să asigure liniile telegrafice. Dăm ordin procurorului să-mi comunice din 3 în 3 ore ce a făcut, pentru a vă ține în curent și aviza.

Procuror General.
Raicoviceanu
nr. 6843(Rezoluție)
Văzut,
T. Maiorescu
5 nov. 1900Nr. 12.681 nov. 10
Procurorul General
de pe lângă Curtea
de Apel din Galați
Nr. 69381900 nov. 9
Registratura
Min. Justiției
Intrat la 10 nov. 1900
Nr. 25.573

DOMNULE MINISTRU,

Dl. procuror al tribunalului Putna, împreună cu judecătorul de instrucție al aceluși tribunal, întorcîndu-se din comuna Găuri în Focșani, după cum v-am anunțat prin telegrama nr. 6886 din 7 ale curente, îmi înaintează raportul nr. 8092, relativ la cele constatate în zisa comună.

Din citatul său raport, rezultă, Domnule Ministru, următoarele :

Perceptorul circumscripției respective, știind că locuitorii comunei Găuri din județul Putna au parale, căci vînduseră vara aceasta pădurile lor din munții Vrancei, s-au dus în zisa comună, prin august trecut, și a încasat de la dinșii toate dările cuvenite statului pînă la 1 aprilie 1901 ; între aceste dări era și taxa pentru pruni, socotită pe hectare.

Cu ocaziunea aplicării noii legi asupra țuiceii, perceptorul ducîndu-se în comuna Găuri în ziua de 4 noiembrie, pentru a măsura borhotul locuitorilor, aceștia, în număr de vreo 200, se opun, sub cuvînt că ei au plătit taxa deja cuvenită statului pentru prune. Cu toate că atît controlorul, cît și primarul le-a explicat că taxa pe hectar ce li s-a încasat

le va fi restituită, că ei nu vor plăti nimic statului, avînd fiecare dintr'înșii mai puțin de 150 decaltri de borhot, locuitorii nu voiau să înțeleagă și continuau a nu lăsa pe controlor să le măsoare borhotul.

Această insubordonanță a locuitorilor fiind adusă la cunoștința d-lui procuror, d-sa la rîndu-i mi-a făcut-o cunoscută mie și, conform instrucțiunilor ce i-am dat, d-sa, împreună cu dl. judecător de instrucție, a plecat în localitate, luînd măsuri ca să se trimită la comuna Găuri și 100 artileriști călări. Luni, 6 curent, dl. procuror cu judecătorul de instrucție, cu prefectul județului, cu comandantul geandarmilor și 8 geandarmi au sosit în comuna Găuri, unde au găsit la primărie o mulțime de locuitori adunați. Aceștia au arătat autorităților venite la fața locului, unii că nu înțeleg să mai plătească o taxă pentru prune, după ce au plătit o taxă pe hectar, iar alții susțineau să nu li se perceapă taxă pe borhot ci pe țuică, căci prunele fiind lovite de brumă țuica nu va fi în raport egal cu cantitatea prunelor.

După 2 ore de parlamentare, autoritățile reușind a convinge pe locuitori că legea țuicei va trebui aplicată, mai ales că dispozițiunile ei largi le vine în ajutor și că orice taxă li se va fi încasat fără drept, le va fi restituită, locuitorii s-au liniștit și taxarea borhotului s-a urmat regulat.

Semnalîndu-se d-lui procuror și prefect de Putna că și locuitorii din cătunul Purcei, pendinte de comuna Găuri, precum și cei din comuna Secătura, pendinte de comuna Techiciș, au veleități de rezistență, d-lor au trecut în aceste localități unde, după explicațiunile ce au dat locuitorilor, spiritele s-au liniștit.

Acum, arată Dl. procuror prin mai sus citatul său raport că în tot județul Putna este liniște completă și taxarea borhotului se urmează regulat.

Binevoiți, vă rog Domnule Ministru, a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Procuror General,
ss/ Gr. N. Raicoviceanu

Secretar,
ss/indescifrabil

(Rezoluția)

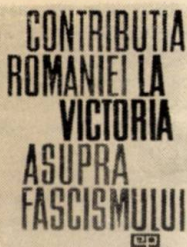
Văzut,

T. Maiorescu, 10 nov. 1900

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Contribuția României la victoria asupra fascismului“

Editura politică, 1965, 198 pag.

Volumul „Contribuția României la victoria asupra fascismului“, apărut recent în Editura politică, înmănunchează comunicările realizate în colaborare de Academia R.S.R., Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R. și Ministerul Forțelor

Armate ale R.S.R.* care au fost prezentate de delegația română la Conferința științifică de la Moscova din 14—16 aprilie 1965, consacrată celei de-a XX-a aniversări a victoriei asupra Germaniei fasciste. Prin analiza principalelor evenimente istorice ce au avut loc în acest timp, comunicările facilitează cititorului posibilitatea formării unei imagini de ansamblu asupra fiecărei probleme în parte, precum și asupra întregii perioade de la începerea războiului și pînă la înfringerea Germaniei hitleriste.

Avînd o înaltă ținută științifică, comunicările cuprinse în lucrare — prin

* „Insurecția armată antifascistă din august 1944 și participarea României la înfringerea Germaniei fasciste. Însemnătatea lor în istoria poporului român“ de Ion Popescu-Puțuri, Gheorghe Zaharia și Ilie Rădulescu; „Cercetarea istoriei mișcării de rezistență antifascistă din România“ de Valter Roman, Vladimir Zaharescu și Aurel Petri; „Cercetarea arhivistică privind participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la războiul antihitlerist“ de general-maior Constantin Popa și locotenent-colonel Leonida Loghin; „Rezultatele cercetării științifice cu privire la contribuția economică a României în războiul antihitlerist“ de N. N. Constantinescu și Vasile Anescu.

ideile și concluziile pe care le cuprind, rezultat al unei îndelungate munci de cercetare — reprezintă o prețioasă contribuție la adîncirea unor aspecte deosebit de importante din istoria partidului comunist și a poporului român.

Materialele pe care le conține volumul evidențiază lupta eroică a forțelor patriotice, și în primul rînd a clasei muncitoare și a partidului său, împotriva fascismului și a războiului antisovietic, pentru apărarea independenței naționale.

Prima comunicare din culegerea pe care o prezentăm, intitulată „Insurecția armată antifascistă din august 1944 și participarea României la înfringerea Germaniei fasciste. Însemnătatea lor în istoria poporului român“, este consacrată analizei multilaterale a principalelor aspecte legate de pregătirea și înfăptuirea insurecției armate.

Evidențiind faptul că importanța istorică a insurecției armate în dezvoltarea României „constă în primul rînd în răsturnarea dictaturii militare-fasciste, dictatură teroristă a celor mai șovine și mai agresive cercuri ale burgheziei și moșierimii române legate de imperialismul german“, în comunicare se subliniază faptul că evenimentele din august 1944 au marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului nostru, în îndelungata sa luptă pentru eliberarea națională și socială, pentru înfăptuirea de adînci transformări revoluționare și clădirea unei Români noi.

Un loc important se acordă în comunicare politicii realiste a P.C.R., care,

deși activa în condițiile deosebit de grele ale ilegalității, luptând împotriva dușmanilor strecurați în propriile sale rânduri, a știut să folosească o tactică principială și, în același timp, elastică, menită să realizeze o largă coaliție de forțe capabilă să răstoarne dictatura militară-fascistă. Pe baza unui bogat material documentar sînt analizate momentele importante ale istoriei României din acea perioadă, ca: făurirea Frontului patriotic antihitlerist, înlăturarea din conducerea partidului a elementelor trădătoare, lașe și capitularde, crearea Frontului unic muncitoresc, înfăptuirea unui larg sistem de alianțe cu diferite grupări politice, făurirea Blocului național-democrat etc. Autorii subliniază, de asemenea, munca politică-organizatorică desfășurată de P.C.R. pentru atragerea armatei alături de forțele patriotice, măsurile întreprinse pentru organizarea formațiunilor de luptă patriotică și a grupelor de partizani.

Se ilustrează argumentat modul în care partidul a organizat insurecția armată, rolul activului său de bază, care, sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, a făcut o analiză profundă asupra situației politice și sociale a României, a stării de spirit a poporului și evoluției evenimentelor de pe front și a „conceput în vara anului 1943 planul general de pregătire concretă a acțiunii de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a României din războiul antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă“.

Insurecția armată a început la 23 august prin arestarea guvernului antonescian. Pînă la 28 august, formațiunile patriotice și trupele române au curățat Capitala și împrejurimile de hitleriști, iar pînă la 31 august au eliberat partea sudică a țării și partea de nord-vest pînă la frontiera impusă prin dictatul de la Viena. Autorii reliefează intensă activitate politică-organizatorică desfășurată de P.C.R. în această perioadă, activitate care a îmbogățit tezaurul ideologic al partidului, experiența sa politică.

Sfărîmînd dictatura militară-fascistă, insurecția a dat o lovitură puternică pozițiilor claselor exploatare în genere, a marcat începutul revoluției populare în România. Descătușînd uriașa energie revoluționară a maselor populare, ea a creat premisele favorabile cuceririi treptate a unor noi și importante po-

ziții politice, deschizînd drumul care a dus la instaurarea puterii clasei muncitoare, în alianță cu țărănimia, și la construirea socialismului. Insurecția victorioasă a creat condițiile cuceririi adevăratei independențe și suveranității naționale, dezvoltării democratice a țării. În același timp, citîndu-se aprecieri din comunicate oficiale ale vremii și diverse publicații, se subliniază puternicul ecou pe plan internațional al insurecției armate din august 1944 și rolul ei în întărirea coaliției antihitleriste și grăbirea înfrîngerii Germaniei hitleriste.

În continuare, în volum sînt prezentate principalele rezultate ale muncii de cercetare privind mișcarea de rezistență antifascistă din România, participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la războiul antihitlerist și contribuția economică a României în războiul antihitlerist.

În mod just, pe baza unei bogate documentări, se subliniază faptul că mișcarea de rezistență antifascistă din România „a luat naștere în perioada imediat următoare instaurării dictaturii militare-fasciste și intrării trupelor hitleriste în țară“, că mișcarea a cărei forță însuflătoare a fost partidul comunist s-a dezvoltat continuu, îmbrăcînd cele mai variate forme, încercînd de la primele manifestări — demonstrații, greve și sabotaje — pînă la luptă armată. În lupta antifascistă, pe măsura desfășurării evenimentelor, au fost atrase noi și noi categorii de oameni din rîndul celor mai diferite păături sociale. Sînt redate pe larg formele de rezistență ale clasei muncitoare, ale țărănimii, meseriașilor, intelectualilor etc., manifestările și acțiunile antihitleriste din cadrul armatei, modul cum a acționat partidul pentru atragerea de partea luptei antifasciste a unor ofițeri superiori, care au participat activ, sub conducerea sa, la organizarea militară a insurecției.

Fenomenele sînt tratate în interacțiunea lor, relevîndu-se totodată faptul că mișcarea de rezistență era o continuare firească a luptei desfășurate de către forțele democratice, în primul rînd de către clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., împotriva pericolului fascist, a expansiunii imperialismului german, împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru apărarea independenței naționale, a suveranității și integrității teritoriale a țării.

Relevându-se că mișcarea de rezistență antifascistă din România s-a dezvoltat continuu „de-a lungul anilor și îndeosebi în 1944, culminând cu insurecția armată antifascistă din august 1944, când s-a transformat într-o luptă de masă cu arma în mână”, autorii evidențiază totodată faptul că patrioții români, care în timpul războiului se aflau în diferite țări ale Europei, au participat împreună cu popoarele respective la lupta împotriva ocupanților hitleriști.

La lupta pentru nimicirea Germaniei hitleriste, o contribuție însemnată a adus Armata română. În comunicarea consacrată acestei probleme se arată că Armata română a participat efectiv la răsturnarea guvernului antonescian, a acoperit încă din noaptea de 23 spre 24 august 1944 frontiera vremelnică din Transilvania și cea din Banat.

Subliniind că unități ale Armatei române din nordul Moldovei au început încă din 24 august să coopereze cu unitățile Armatei sovietice, autorii descriu eroismul cu care Armata română a luptat umăr la umăr cu Armata sovietică pentru înfrângerea Germaniei, aducându-și contribuția, în cadrul operației Debrețin și Budapesta, la eliberarea Ungariei, iar în Cehoslovacia a acționat pînă la capitularea Germaniei hitleriste. Comunicarea consacrată participării Armatei române la războiul antihitlerist se bazează pe un bogat material de arhivă, pe jurnale de front și publicații din care rezultă eroismul cu care ostașii români au acționat împotriva dușmanului de moarte al popoarelor, capacitatea cadrelor de comandă, primirea entuziastă făcută unităților noastre de populația satelor și orașelor eliberate din Ungaria și Cehoslovacia.

Parcurgînd aceste pagini, cititorul își poate da seama de amploarea efortului României în războiul antifascist.

Un loc important se acordă în volum prezentării efortului economic și financiar al României pentru susținerea frontului antihitlerist. Masele de oameni ai muncii, în fruntea cărora se găsesc clasa muncitoare, răspunzînd cu entuziasm chemării partidului „Totul pentru front, totul pentru victorie!”, și-au încredințat toate forțele pentru refacerea economiei, pentru a susține cu toate puterile frontul antihitlerist. Muncitorii au luptat cu energie pentru apărarea întreprinderilor pe care trupele germane

înceau să le distrugă sau să le evacueze, iar pe măsură ce se elibera teritoriul țării ei refăceau căile de comunicație, atelierele C.F.R., sondele petroliere; muncitorii depuneau toate eforturile pentru mărirea producției, asigurînd prin munca lor eroică aprovizionarea frontului.

Tărănimea, însuflețită de cauza dreaptă a luptei, înfrîngînd acțiunile de sabotaj ale moșierimii, a depus eforturi pentru a executa la timp lucrările agricole, iar din resursele de care dispunea a pus la dispoziția frontului însemnate cantități de cereale și un număr mare de vite. Tărani muncitori au participat în același timp cu mijloace proprii la organizarea transportului de muniții și al altor produse necesare frontului, sprijinind astfel lupta pentru înfrîngerea fascismului.

Poporul român a pus toate resursele economice și financiare în slujba cauzei nobile a zdrobirii fascismului. Tot timpul războiului, așa cum subliniază autorii, baza aprovizionării armatei „a constituit-o cu exclusivitate economia țării, iar România și-a îndeplinit și în unele direcții a depășit chiar sarcinile de sprijinire a eforturilor de război pe care și le-a asumat alături de puterile aliate și asociate, participante la coaliția antihitleristă”.

Pe lângă comunicările prezentate de delegația română la Conferința de la Moscova — revăzute de autori —, volumul pe care-l prezentăm mai cuprinde și un substanțial grupaj de tabele extrase din arhivele militare din țară cu privire la efectivul Armatei române participante la războiul antihitlerist, zonele și perioada în care au acționat. De asemenea, volumul este însoțit de un capitol de indici, ilustrații și hărți, care sporește valoarea lucrării.

Concomitent cu lupta dusă pe front împotriva Germaniei hitleriste, în țară aveau loc evenimente de mare însemnătate pentru viitorul poporului nostru. Mersul evenimentelor în România era tot mai mult determinat de masele largi populare, care, în frunte cu clasa muncitoare, condusă de Partidul Comunist Român, au asigurat înfăptuirile democratice cerute de popor și de necesitățile sprijinirii multilaterale a eforturilor de război, au hotărît soarta bătăliei pentru putere, instaurînd la 6 martie 1945

primul guvern democratic din istoria țării, guvern care, din primele zile ale existenței sale, a luat măsuri de reorganizare a producției și de sprijinire mai eficientă a frontului, pentru democratizarea țării și legiferarea reformei agrare. Măsurile luate, faptul că oamenii muncii erau atrași la viața politică, au impulsionat lupta pentru noi înfăptuiri pe drumul progresului și civilizației, au în-sufletit lupta ostașilor pe front.

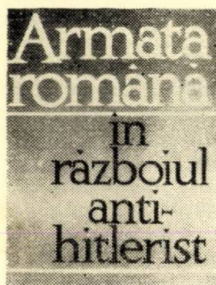
Întreaga activitate desfășurată de partid în această perioadă, cit și cea care a urmat — cucerirea puterii poli-

tice — au demonstrat importanța hotărâtoare în câștigarea bătăliei de clasă a existenței partidului clasei muncitoare, a unui partid combativ, având în frunte o conducere legată de clasa muncitoare și de popor, capabilă să aplice adevărurile marxist-leniniste la condițiile țării, să folosească cu pricepere condițiile obiective date și să acționeze cu hotărâre. Fără un asemenea partid, nici o împrejurare, oricât de favorabilă ar fi ea, nu poate fi valorificată și nici o victorie nu poate fi câștigată.

V. PIUCĂ

„Armata română în războiul antihitlerist“

Editura politică, 1965, 560 pag.

Lucrarea pe care o prezentăm reconstituie, printr-un mare număr de articole cu caracter memorialistic, publicate în diferite reviste și ziare, drumul glorios de luptă străbătut de Armata română, umăr la umăr cu Armata sovietică, în timpul războiului

antihitlerist. Scrise de foști luptători în formațiunile de luptă patriotice, de muncitori și țărani participanți la lupta antihitleristă, generali și ofițeri comandanți de unități și mari unități, ofițeri din statele-majore, articolele memorialistice, bazate și pe un bogat material documentar, reușesc să zugrăvească tabloul glorioaselor lupte duse de poporul și Armata română din august 1944 până în mai 1945.

În lucrare își găsește oglindire vastă activitatea politică și organizatorică desfășurată de Partidul Comunist Român pentru pregătirea insurecției armate antifasciste, precum și activitatea de mobilizare a întregului popor în vederea sprijinirii cu toate forțele a războiului drept antihitlerist.

În prima parte a lucrării, în cele 25 de articole — care evocă principalele episoade din crîncena încheștare cu

dușmanul în zilele insurecției din interiorul și zonele orașelor sau regiunilor București, Ploiești, Valea Prahovei, Dobrogea, Brașov, Tr.-Severin, Orșova, Călărași, Cernavodă, Timișoara, Arad, Giurgiu și altele — se arată cum au fost dezarmate, capturate sau nimicite forțele hitleriste din Muntenia, Oltenia, Dobrogea, Banat și sudul Transilvaniei.

Numai între 23 și 31 august 1944, în luptele duse în timpul insurecției armate, unitățile Armatei române și formațiunile patriotice au provocat inamicului pierderi care însumau peste 56 000 de prizonieri (între care 14 generali și 1 224 de ofițeri), circa 5 000 de morți și răniți.

În continuare, lucrarea cuprinde articole ce se referă la luptele duse de ostașii români, cot la cot cu ostașii sovietici, pentru eliberarea părții de nord-vest a României și dincolo de granițele ei, pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la victoria finală împotriva Germaniei fasciste. Articolele evidențiază strînsa cooperare dintre trupele române și trupele sovietice pe frontul antihitlerist.

Luptînd cu bărbăție și eroism, Armata română, umăr la umăr cu Armata sovietică, a desăvîrșit eliberarea întregului teritoriu al țării la 25 octombrie 1944. Partidul și guvernul au hotărît ca această zi să fie sărbătorită în fiecare an ca zi a Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România.

În operațiile ce s-au desfășurat în partea de nord a Transilvaniei în 1944, Armata română a forțat prin lupte singeroase Mureșul, Tirnavele și alte cursuri de apă, au fost străbătute înălțimi pînă la 1 800 m. Între 1 septembrie și 25 octombrie 1944, trupele române au provocat inamicului pierderi care s-au ridicat la aproape 73 000 de militari. În același interval de timp, Armata română a pierdut circa 50 000 de oameni.

Deosebit de pregnant din lucrare se desprinde sprijinul dat de populație ostașilor români, adesea cu arma în mînă în timpul insurecției armate, precum și sprijinul dat trupelor române și sovietice în lupta pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei.

Într-un spațiu de peste o sută de pagini sînt înfățișate luptele purtate de Armata română, cot la cot cu Armata sovietică, pentru zdrobirea trupelor fasciste de pe teritoriul Ungariei. Primele mari unități române au pătruns pe teritoriul Ungariei în noaptea de 7 spre 8 octombrie 1944, Armata română participînd la luptele din Ungaria cu 17 divizii, un corp aerian și alte unități, totalizînd circa 210 000 de oameni.

Surprinzînd cele mai semnificative episoade din apriga înclăstare cu dușmanul fascist în operațiile pentru eliberarea orașelor Debrețin și Budapesta, se pun în lumină acțiunile desfășurate de vitezele trupe române pe teritoriul Ungariei, în cursul cărora au fost eliberate 1 237 de localități, dintre care 14 orașe. Armata română a străbătut prin lupte singeroase masivele muntoase Matra, Bükk și Hegyalja, a forțat riurile Tisa, Bodrog, Ipoly, Hernád. În aceste operații de pe teritoriul Ungariei, Armata română a dat jertfe de sînge care s-au ridicat la peste 42 000 de oameni.

Fapte de eroism de neuitat au înscris ostașii români pentru eliberarea capitalei Ungariei — Budapesta. Autorii descriu luptele grele pentru străpungerea celor 3 fișii fortificate de apărare, precum și cele din interiorul orașului Budapesta duse de unitățile și marile unități ale Corpului 7 armată în cooperare cu mari unități ale Armatei 7 de gardă sovietice. În interiorul Budapestei, străbătînd prin crîncene lupte de stradă mai mult de 10 km, Corpul 7 armată român a cucerit peste 1 000 de blocuri și case, între care multe obiective de deosebită importanță în sistemul apărării orașului.

Ultima parte a lucrării este consacrată luptelor desfășurate de Armata română pe teritoriul Cehoslovaciei.

În această parte a lucrării, analizîndu-se la început operația din zona Roznava, la care Armata 4 română a participat cu 80 000 de oameni, alături de Armata 40 sovietică și trupe ale Frontului 4 ucrainean, se subliniază că unitățile ei au pătruns aproape 100 km, eliberînd un teritoriu cu o suprafață de peste 2 000 km² și 160 de localități.

De asemenea, Armata 1 română, prin lupte grele duse continuu, timp de 60 de zile, a cucerit pas cu pas masivul muntos Javorina, pe o adîncime de 50 km, eliberînd un mare număr de așezări, dintre care 14 orașe și localități importante.

În continuare, lucrarea reliefează lupta eroică a trupelor române din zona Zvolen și Banska Bystrica pentru cucerirea masivelor muntoase Fatra Mare, Fatra Mică și Carpații Albi, pe riurile Hron și Morava, munții Nitra etc.

Spre sfîrșitul acestei părți din lucrare sînt prezentate acțiunile de luptă ale Corpului aerian român în Cehoslovacia, precum și ale Regimentului 2 care de luptă pe teritoriile Cehoslovaciei și Austriei.

Și din aceste pagini ale lucrării cititorul ia cunoștință cu mîndrie patriotică de eroismul ostașilor români, care, prin lupte grele, au pătruns în dispozitivul inamic pe o adîncime de 400 km, au forțat 4 cursuri mari de apă, au străbătut prin lupte 10 masive muntoase, au eliberat 1 722 de localități, între care 31 de orașe. Efectivul total al participanților români la luptele de pe teritoriul Cehoslovaciei s-a ridicat la peste 248 000 de oameni. Trupele române au provocat forțelor fasciste pierderi mari în morți și răniți, au luat 20 478 de prizonieri și au capturat o mare cantitate de materiale de război.

În luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei, Armata română a pierdut peste 66 000 de oameni — morți, răniți, dispăruți.

Materialele cuprinse în lucrare evidențiază capacitatea organizatorică și de conducere a cadrelor militare de comandă, concretizată în concepția operațiilor și luptelor elaborată de comandanții de armată, corpuri și divizii în acțiunile de pe frontul antihitlerist. Comandanții și statele-majore au dat dovadă de iscusință și pricepere în organizarea și conducerea unor acțiuni de luptă

complexe în condițiile grele de teren și stare a vremii.

De-a lungul a 260 de lupte glorioase pe frontul antihitlerist, Armata română a străbătut peste 1 000 km de la Mureș pînă în Boemia, eliberînd 3 831 de localități, dintre care 53 de orașe, și producînd inamicului pierderi importante în oameni de aproximativ 118 000 de prizonieri și peste 18 000 de morți.

Pe linia sublinierii aportului militar al României la războiul antihitlerist, volumul menționează în mod semnificativ că la sfîrșitul războiului Armata română dispunea pe front de peste 198 000 de luptători; pe tot timpul războiului s-au trimis din țară completări de efective, care s-au ridicat la peste 165 000 de oameni. Pierderile Armatei române în războiul antihitlerist s-au cifrat la peste 167 000 de oameni — morți, răniți și dispăruți.

În semn de prețuire a vitezelor lor fapte de arme, Armatele 1 și 4 române, Corpul aerian, Regimentul 2 care de luptă și alte unități române au fost citate în numeroase ordine de zi ale Comandamentului român și 7 ordine de zi ale Comandamentului suprem sovietic. Luptele eroice ale trupelor române au fost menționate în 21 de comunicate

de război sovietice. Peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri români au fost decorați cu ordine și medalii române, sovietice și cehoslovace.

Pentru faptele sale glorioase din timpul războiului antihitlerist, Armata română și-a atras respectul, stima, aprecierea și dragostea întregului popor român.

În vederea slujirii cauzei drepte a războiului antihitlerist, poporul român și-a mobilizat toate forțele și resursele lui. Oamenii muncii de la orașe și sate, întregul nostru popor a dat dovadă de un înalt patriotism, răspunzînd cu în-suflețire chemării Partidului Comunist Român „Totul pentru front, totul pentru victorie!” și învingînd greutăți deosebit de mari, a sprijinit cu dirzenie și hotărîre războiul antihitlerist.

Prin apariția culegerii de articole „Armata română în războiul antihitlerist” s-a pus la dispoziția publicului larg de cititori o lucrare care îmbogățește cunoașterea participării României la războiul antihitlerist și, în același timp, constituie un puternic mijloc de educație a maselor în spiritul glorioaselor tradiții de luptă ale poporului român.

C. OLTEANU

„Mișcarea muncitorească din România 1893 — 1900”

Editura politică, 1965, 454 pag.

Lucrarea „Mișcarea muncitorească din România 1893 — 1900”, elaborată de un larg colectiv de autori *, înfățișează o perioadă însemnată din istoria mișcării muncitorești din țara noastră în care a fost creat și și-a desfășurat activitatea Partidul social-democrat al muncitorilor din Ro-

mânia. Lucrarea relevă aspecte principale ale dezvoltării sociale, economice și politice a

țării noastre la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Bilanțul acestei dezvoltări atestă prezența condițiilor materiale interne în cadrul cărora a apărut și a acționat mișcarea muncitorească din România. Crearea în 1893 a P.S.D.M.R. a încununat o întreagă etapă de dezvoltare a mișcării muncitorești și a răspîndirii marxismului în România, a însemnat începutul mișcării politice organizate a clasei muncitoare din țara noastră.

În cele 12 capitole ale lucrării sînt analizate problemele definitorii pentru conturarea activității P.S.D.M.R. și dezvoltarea mișcării muncitorești în perioada respectivă.

În studiul „Situația economică și social-politică a României la sfîrșitul secolului al XIX-lea” Damian Hurezeanu analizează aspectele principale ale dezvoltării social-economice a României din această perioadă, prezintă politica economică promovată de clasele dominante în dezvoltarea economică

* Colectivul de redacție al lucrării este format din: Ion Popescu-Puțuri (redactor responsabil), Nicolae Goldberger, Augustin Deac, Damian Hurezeanu.

a țării, precum și poziția mișcării socialiste față de aceasta. În dezacord cu politica economică promovată de moșierimea conservatoare, reprezentanții mișcării socialiste optau pentru adoptarea de măsuri protecționiste menite să contribuie la dezvoltarea industrială a țării. Studiul redă aspectele caracteristice ale pătrunderii formelor producției capitaliste în agricultură, lărgirea și transformarea relațiilor agrare.

În condițiile evoluției capitaliste a României în a doua jumătate a secolului al XIX-lea sînt analizate transformările din structura socială și în dispoziția forțelor de clasă, dezvoltarea proletariatului industrial și apariția marilor centre ale mișcării muncitorești: București, Valea Prahovei, Galați, Brăila, Valea Jiului, Timișoara, Cluj, Oradea, Brașov etc.

Capitolul al doilea, „*Lupta clasei muncitoare pentru crearea P.S.D.M.R. Congresul de constituire a partidului*” (autor Victor Rață), arată că ritmul mai viu al dezvoltării capitalismului în România în ultimele decenii ale secolului trecut a dus la ascuțirea contradicțiilor sociale, iar clasa muncitoare și-a intensificat eforturile pe linia organizării. Luptele greviste au contribuit la dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorilor și solidarității împotriva exploatatorilor și asupritorilor. Un rol deosebit în ridicarea conștiinței de clasă a muncitorilor și în educarea lor în spiritul revoluționar, se arată în acest studiu, l-a avut răspîndirea marxismului de către cercurile socialiste. Lupta pentru făurirea unei organizații proprii era concretizată în chemarea: „Organizați-vă, alcătuiți marele partid al muncitorilor, care este partidul viitorului”.

Activitatea organizatorică depusă în cercuri și cluburi, intensa activitate propagandistică, sărbătorirea zilei de 1 Mai, grevele și demonstrațiile au grăbit convocarea Congresului de creare a P.S.D.M.R. Constituirea P.S.D.M.R. în 1893 a fost rezultatul dezvoltării mișcării muncitorești și al răspîndirii ideilor marxiste.

Capitolul „*Lupta pentru întărirea organizatorică a P.S.D.M.R. (1893—1899)*” (autor Augustin Deac) analizează statutul adoptat la Congresul de constituire a P.S.D.M.R., însemnătatea organizării partidului. Analiza statutului partidului, a statutelor cluburilor muncitorești, a vieții organizatorice dovedește că, deși mișcarea muncitorească a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale, deși s-au reunit organizațiile muncitorești din țară, partidul era necimentat. O atenție deosebită acordă autorul activității organizatorice, propagandistice desfășurate de cluburile muncitorilor, precum și activității muncitorilor înaintați din diferite localități din țară.

Procesul de maturizare politică a rîndurilor partidului este concludent argumentat prin larga răspîndire a ideilor socialiste, creșterea numărului membrilor P.S.D.M.R., a participării muncitorilor ca delegați la congresele partidului. Existența însă în partid, și îndeosebi în organele de conducere, a unor elemente burghezo-liberale a determinat anumite fenomene de stagnare în activitatea partidului. Această situație a devenit evidentă la Congresul al VI-lea al P.S.D.M.R., în 1899, cînd s-a produs dezorganizarea partidului.

În capitolul „*Organizațiile profesionale muncitorești din România în perioada 1893—1899*” (autori Ion Iacoș și Vasile Petrișor) este înfățișat procesul schimbării structurii, programului și orientării asociațiilor profesionale sub îndrumarea P.S.D.M.R. Asociațiile profesionale s-au situat, alături de cluburile muncitorești, în fruntea luptei proletariatului cu prilejul diferitelor întruniri, manifestații de 1 Mai, demonstrații, acțiuni de protest etc.

Influența exercitată de către elementele înaintate din P.S.D.M.R. a pregătit procesul de transformare a societăților profesionale în sindicate, care însă, din cauza influenței nefaste a elementelor burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R., precum și datorită măsurilor represive ale autorităților burghezo-moșierești, a fost pentru o perioadă frînat.

Un alt aspect important al luptei organizate a proletariatului de la sfîrșitul secolului al XIX-lea este prezentat în studiul „*Activitatea de propagandă și agitație a P.S.D.M.R. în rîndurile muncitorilor*” (autor Gheorghe Dobre).

O dată cu crearea P.S.D.M.R., activitatea de propagandă și agitație a căpătat o tot mai mare însemnătate. Ea avea menirea să mobilizeze și să organizeze oamenii muncii de la orașe și sate în lupta pentru realizarea revendicărilor general-democratice înscrise în programul P.S.D.M.R., să pregătească proletariatul la luptă împotriva regimului burghezo-moșieresc. Autorul ilustrează prin documente amplificarea muncii de propagandă și agitație, îmbunătățirea conținutului politic al activității de propagandă și agitație, orientarea pregnantă spre ideile socialismului științific. Datorită activității stăruitoare depuse de C. Z. Buzdugan, I. Bolocan, dr. Șt. Stîncă, Raicu Ionescu-Rion, Iosif Nădejde-Armașu ș.a., munca de propagandă și agitație a P.S.D.M.R. în rîndurile muncitorilor, în ciuda greutăților întîmpinate, a dat rezultate pozitive.

Rod al organizării politice a muncitorilor, al intensei activități propagandistice desfășurate în perioada existenței P.S.D.M.R., acțiunile muncitorești s-au manifestat sub dife-

rite forme ale luptei de clasă : greve, întruniri și demonstrații, acțiuni împotriva șomajului ș.a. Aceste forme de luptă, și îndeosebi grevele, sînt studiate în capitolul „*Acțiuni muncitorești între anii 1893—1900*” (autori : Georgeta Tudoran și Ion Felea ; colaboratori Mircea Iosa și Mihai Rusenescu). Autorii prezintă grevele din porturi, industria metalurgică, industria lemnului, grevele muncitorilor brutari, cizmari, croitori, tipografi, ale muncitorilor de la tramvaie, precum și ale altor categorii. Sărbătorirea zilei de 1 Mai, acțiunile pentru obținerea repausului duminical și apoi pentru respectarea lui, lupta antimilitaristă, antimonarhică, precum și lupta pentru apărarea sănătății muncitorilor, protejarea femeilor și copiilor sînt alte probleme importante analizate în acest capitol. Clasa muncitoare s-a afirmat în perioada respectivă nu numai ca luptătoare pentru interesele sale de clasă, ci și ca apărătoare a intereselor generale ale poporului român.

Următorul studiu, „*Activitatea electorală-parlamentară a P.S.D.M.R. în anii 1893—1899*” (autor Nicolae Copoiu), redă un aspect important al luptei muncitorilor pentru realizarea revendicărilor politice. Acest studiu pune în valoare o latură importantă a activității P.S.D.M.R., și anume lupta sa pentru democratizarea vieții politice, pentru cucerirea unor drepturi și libertăți cu caracter general-democratic. În activitatea lor practică, elementele înaintate din mișcarea muncitorească au întrevăzut necesitatea folosirii atât a luptei parlamentare, cât și mobilizarea și organizarea muncitorilor în vederea obținerii revendicărilor economice prin diferite forme de acțiune concretă.

Aspecte ale activității mișcării muncitorești și socialiste privind problemele legate de situația țărănimii și de lupta de clasă la sate sînt cuprinse în capitolul : „*P.S.D.M.R. și problema agrară. Cluburile socialiste la sate*” (autor Damian Hurezeanu). Analiza documentelor congreselor P.S.D.M.R. în problema agrară, a manifestelor, scrisorilor, broșurilor adresate țărănimii, ca și stăruitoarea activitate desfășurată la congresele Internaționalei a II-a, ilustrează poziția justă a mișcării muncitorești în soluționarea situației țărănimii. Pe larg este analizată, în acest capitol, activitatea organizatorică desfășurată de P.S.D.M.R. la sate în scopul organizării cluburilor socialiste. Poziția mișcării muncitorești față de problema agrară se înscrie ca un aspect major și semnificativ al istoriei socialismului în România.

În alcătuirea culegerii de studii a fost inserat capitolul „*Contribuția mișcării socialiste la dezvoltarea literaturii în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea 1893—1900*”

(autor Ion Vitner), care înfățișează preocupările mișcării socialiste pentru problemele literaturii. Analizînd principalele publicații literare editate de socialiști, autorul prezintă concepțiile înaintate ale exponenților mișcării socialiste față de fenomenul literar. Se evidențiază aportul decisiv al publicațiilor muncitorești din a doua jumătate a secolului trecut la afirmarea marilor valori ale realismului critic și în largirea sferei de investigație a literaturii înspre problemele sociale majore ale timpului, printre care problema țărănească, una dintre cele mai spinoase.

Procesul dezvoltării și organizării proletariatului în Transilvania este evidențiat pe un plan larg în studiul „*Mișcarea muncitorească din Transilvania în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea*” (autor Augustin Deac). Evidențiind legătura indisolubilă dintre dezvoltarea economică, socială și politică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea din Transilvania și apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești, autorul fixează trăsăturile caracteristice și problemele ce stăteau în fața proletariatului din această provincie a țării în ultimul deceniu al veacului trecut. Perioada de după 1890, prin acțiunea mai intensă de organizare politică și profesională a clasei muncitoare, prin răspindirea mai largă a ideilor socialiste atât printre muncitori, cit și la sate, prin marile lupte greviste, marchează o nouă treaptă în dezvoltarea și organizarea mișcării muncitorești transilvănene. Aceasta s-a concretizat în crearea și pe teritoriul Transilvaniei a numeroase organizații social-democrate în localități ca : Cluj, Brașov, Arad, Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Orăștie, Oradea etc., care au fost adevărate focare de organizare și răspindire a culturii și ideilor marxiste în rîndurile maselor muncitoare din Transilvania.

Ultimul paragraf al capitolului prezintă legăturile multilaterale care se dezvoltau între socialiștii români de pe ambii versanți ai Carpaților, răspindirea largă a publicațiilor socialiste, broșurilor, manifestelor tipărite la București, Iași și în Transilvania, participarea reciprocă la diferite adunări, conferințe și congrese.

Studiul „*Legături ale P.S.D.M.R. cu mișcarea muncitorească internațională*” (autori : Augustin Deac, Nora Munteanu), folosind o bogată informare cu multe surse inedite, redă legăturile strînse ale mișcării muncitorești din țara noastră cu F. Engels și unii dintre discipolii săi apropiați, precum și intensă participare a reprezentanților proletariatului român în Internaționala a II-a. Aportul mișcării socialiste din România la inițierea și clarificarea unor probleme importante ale mișcării muncitorești internaționale

reiese din numeroasele aprecieri pozitive făcute la adresa P.S.D.M.R. de către diferite partide socialiste. În capitol sînt înfățișate legăturile strînse cu partidele frățești și organizațiile muncitorești din Rusia, Germania, Franța, Italia, Belgia, Anglia, Austro-Ungaria, cu socialiștii cehi, slovaci, sirbi, croați, polonezi, cu mișcarea muncitorească din Bulgaria, precum și cu muncitorii din țările nordice. Totodată presa socialistă din România urmărea îndeaproape activitatea mișcărilor muncitorești din Olanda, Elveția, Spania, China, Australia, Statele Unite ale Americii, Cuba.

Ultimul capitol al lucrării, „*Dezorganizarea vremelnică a P.S.D.M.R. 1899*” (autor Nicolae Copoiu), conține aprecieri, caracterizări ale mișcării muncitorești de la sfîrșitul veacului trecut, care permit, pe baza documentelor vremii, explicarea cauzelor care au determinat dezorganizarea P.S.D.M.R. în mai 1899. Mișcarea muncitorească s-a resimțit de pe urma acestei lovituri. Cu toate acestea, curățirea mișcării muncitorești de elementele burghezo-liberale a influențat favorabil dezvoltarea ulterioară a mișcării muncitorești pe o bază de clasă, proletară. Din lupta pe care socialiștii înaintați din partid au dus-o împotriva trădătorilor, muncitorii înaintați au

ieșit mai căliți, cu experiența și combativitatea sporite, mai hotărîți în a continua și dezvolta mișcarea socialistă.

★

Lucrarea reprezintă o nouă contribuție științifică importantă la cunoașterea trăsăturilor mișcării muncitorești din România în perioada activității P.S.D.M.R. care s-a integrat în linii mari caracteristicilor pe care le-a manifestat mișcarea muncitorească internațională în perioada de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Ea reliefează trăsăturile pozitive ale mișcării muncitorești din țara noastră din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și combate poziția oportunistă a social-reformiștilor din P.S.D.M.R.

Considerăm că în lucrare ar fi fost util ca, alături de problemele care au fost prezentate, să se trateze într-un capitol distinct poziția materialistă a mișcării muncitorești în explicarea cuceririlor științelor naturii; de asemenea, unele repetări care se mai găsesc puteau fi evitate.

Scrisă într-un limbaj accesibil, asigurînd permanent o prezentare comparativă a momentelor și etapelor dezvoltării mișcării muncitorești, lucrarea se adresează nu numai specialiștilor, ci și unui cerc larg de cititori.

I. ARDELEANU

Materiale de istorie modernă și contemporană

apărute în „Studii” — revistă de istorie, București, Editura Academiei R.S.R., tom. 17, nr. 1—6/1964, tom. 18, nr. 1—3/1965

C a și în anii precedenți, revista „Studii” continuă să pună la îndemina cititorilor săi materiale menite a valorifica cercetarea istoriei mișcării muncitorești, a activității desfășurate de P.C.R. în lupta împotriva regimului burghez-moșieresc, pentru construirea și desăvârșirea construcției socialismului în țara noastră.

Prin publicarea unor sinteze sau materiale de analiză a unor aspecte necercetate încă, apariția unor note și comunicări — în cadrul primelor două rubrici ale revistei —, cât și prin recenzarea unor lucrări, monografii, reviste sau prezentarea unor simpozioane, sesiuni din domeniul istoriei P.C.R. — în cadrul rubricilor ce constituie partea a II-a, informativă —, revista „Studii” informează pe lucrătorii din domeniul științelor sociale cu date și concluzii noi privind istoria mișcării muncitorești și a partidului, parte componentă a istoriei patriei. Este de remarcat contribuția revistei la consacrarea unor rubrici sau numere speciale unor evenimente deosebite din istoria mișcării muncitorești interne sau internaționale, ca de exemplu: „20 de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist”, „20 de ani de la instaurarea puterii populare”, „Centenarul Internaționalei I”, „20 de ani de la victoria împotriva hitlerismului” ș.a.

Cu prilejul aniversării a o sută de ani de la crearea Internaționalei I, Al. Vianu, în articolul „Un veac de la înființarea Internaționalei I (28 septembrie 1864)” (nr. 5/1964), după ce arată condițiile economice, sociale și politice în care a apărut Asociația internațională a muncitorilor și rolul jucat de Marx în elaborarea programului și statutului Internaționalei, se oprește asupra principiilor organizatorice și ideologice care au fost puse la baza primei organizații in-

ternaționale muncitorești, a luptei greviste din țările înaintate ale lumii. În paragrafe succinte, autorul trece în revistă principiile fundamentale ale Internaționalei I. Pe aceeași temă, N. Copoiu în „Internaționala I și opinia publică din România (1871—1872)” (nr. 5/1964) prezintă, pe baza cercetării presei și a dezbaterilor parlamentare, unele elemente noi referitoare la modul cum a receptat opinia publică din România primele informații despre activitatea Internaționalei I. După ce expune câteva păreri ale unor deputați din parlament referitor la influența Comunei în țara noastră, autorul înfățișează pe larg poziția citorva organe de presă mai influente din țară față de activitatea Internaționalei I.

Sfârșitul ultimului deceniu al secolului trecut este ilustrat prin două studii de proporții mai mari. Bazat mai ales pe o documentare minuțioasă a presei, studiul „Lupta pentru reglementarea și legiferarea repausului duminical. Legea din 1897” de An. Iordache, apărut în nr. 2/1964, se referă îndeosebi la lupta categoriilor de muncitori privați din întreprinderile particulare. Mișcarea lucrătorilor comerciali începută încă din 1887, concretizată prin încercarea de legiferare a repausului duminical, a cunoscut mai multe etape, în care muncitorii — prin întruniri, telegrame trimise parlamentului — exercitau presiuni asupra aparatului de stat burghez pentru satisfacerea revendicărilor lor. Acțiunea unor elemente cu vederi mai înaintate din rindurile burgheziei, ca P. S. Aurelian — cunoscut om politic și economist —, pentru acest drept a dat roade în 1897, când, împotriva voinței celor mai reacționare elemente ale claselor exploatare, a fost reglementat și legiferat repausul duminical.

D. Hurezeanu, în „O etapă importantă în activitatea P.S.D.M.R. Cluburile socialiste la sate și lupta țărănimii la sfârșitul secolului al XIX-lea (1898—1899)“ (nr. 1/1965), după ce relevă succint modul în care se pune problema agrară de către partidele socialiste din Europa în perioada respectivă, arată poziția P.S.D.M.R. în aceeași chestiune și îndeosebi cum Congresul al V-lea din 1898 a abordat activitatea socialiștilor la sate. Evidențiind lupta dintre cele două tendințe din partid, cea muncitorească, înaintată, și cea oportunistă, autorul insistă asupra activității de înființare și organizare pe bază de statut a cluburilor socialiste la sate, în care țaranii vedeau instrumente prin care ei vor putea să-și îmbunătățească situația materială.

În studiul „Din istoricul evenimentelor de după unirea Transilvaniei cu România“, semnat de L. Banyai în nr. 3/1964, după ce se subliniază că lupta poporului român pentru desăvârșirea procesului de unire națională constituie o parte integrantă a desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, se arată care era situația politică și militară în acel timp în Transilvania și cum s-au înțeles în cele din urmă cercurile burghezo-moșierești din vechea Românie cu cele burghezo-moșierești maghiare de peste Carpați pentru înăbușirea luptei maselor populare. Sint analizate cu competență problemele complexe și poziția diferitelor curente și tendințe ale burgheziei și moșierimii române, maghiare, secuiești și săsești, ale social-democrației respective, cât și activitatea revoluționară a clasei muncitoare, care a instaurat dictatura proletariatului în mai multe județe din vestul Transilvaniei în martie 1919. Este menționată, în continuare, poziția înaintată a guvernului revoluționar maghiar din aprilie 1919, care a declarat solemn că recunoaște pretențiile teritoriale ale României, Iugoslaviei, Cehoslovaciei. În încheiere, autorul arată că masele populare române și maghiare nu s-au lăsat înșelate de revizionism și au căutat rezolvarea doleanțelor lor prin lupta unită împotriva exploataților de orice fel.

Cîteva materiale tratînd perioada luptei maselor împotriva fascizării țării, a războiului antisovietic se înscriu în cadrul istoriei dintre cele două războaie mondiale. Publicat cu prilejul aniversării evenimentului, articolul „Procesul conducătorilor luptelor muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933“ (nr. 3/1964) de Titu Georgescu și Fl. Dragne prezintă desfășurarea procesului de la București și Craiova, scrisorile, telegramele, listele cu semnături ale miilor de muncitori, intelectuali, meseriași și funcționari trimise Consiliului de

război pentru imediata eliberare a celor închiși. Sînt înfățișate cititorului poziția dîră, revoluționară a celor implicați în proces, valul de proteste care a cuprins țara la aflarea sentinței, cât și ecoul procesului în presa muncitorească din țările capitaliste și puternica mișcare de solidaritate din Uniunea Sovietică, Franța etc. cu conducătorii luptelor din 1933 implicați în proces.

Studiul „Lupta muncitorilor minier din Valea Jiului împotriva exploataării capitaliste și a dictaturii militare-fasciste“ de Gh. I. Ioniță, M. Valea și C. Enea, apărut în nr. 1/1964, tratează, pe baza cercetării unor arhive locale, acțiunile și mișcările greviste din această regiune a țării, începînd de la absentarea sau întîrzierile de la lucru pînă la greva generală din aprilie—mai 1941, care a constituit atît prin durată cît și prin amploare cea mai mare ridicare la luptă a clasei muncitoare în ajunul tirîrii țării noastre în războiul antisovietic. Lupta minerilor a continuat cu vigoare și în anii următori atît împotriva exploataării capitaliste, cît și a dictaturii militare-fasciste.

Cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist, numărul 4/1964 al revistei, dedicat special acestui eveniment, conține — pe lîngă unele studii de sinteză sau de analiză a unor aspecte legate de insurecția armată din august 1944 — și studii privind istoria celor două etape ale democrației populare, inclusiv Congresul al VIII-lea al P.C.R.

Partea a II-a a numărului festiv conține prezentarea sesiunilor științifice, a expoziției, a lucrărilor sau broșurilor mai importante apărute, cît și a numerelor speciale ale unor reviste de științe sociale consacrate celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei.

Revista publică expunerea făcută de Gheorghe Gheorghiu-Dej la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale din 22 august 1964: „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist“. Studiul „Insurecția armată din august 1944 — cotitură hotărîtoare în istoria poporului român“ constituie o sinteză a principalelor momente care au pregătît și înfăptuit marele act istoric, alcătuit pe baza ultimelor cercetări ale istoriografiei noastre.

I. M. Oprea, în „Masele muncitoare, forță principală în lupta împotriva fascismului în perioada 1934—1938“, pe baza unor documente de arhivă și a numeroaselor lucrări, studii și articole publicate în revistele de specialitate, face o trecere în revistă a mișcării greviste după luptele din 1933, a altor acțiuni revendicative ale clasei

muncitoare pe baza frontului unic, cît și a frămîntărilor și mișcărilor țărănimii muncitoare împotriva deposedării de pămînt, a scumpetei și înrobirii celor nevoiași, care au culminat cu răscoala din Valea Chi-meșului.

Ecaterina Cimponeriu, în articolul „*Din lupta maselor populare împotriva fascismului și a înfeudării țării de către Germania hitleristă*”, analizează situația păturilor muncitoare din țara noastră între septembrie 1939 și iunie 1941, lupta muncitorilor din diferite întreprinderi, frămîntările tot mai puternice din rîndurile țărănimii împotriva concentrărilor, rechizițiilor și acțiunile majorității poporului nostru mai cu seamă de după dictatul de la Viena și în preajma tiriei României în războiul antisovietic.

Despre „*Constituirea și activitatea comitetelor de front unic muncitoresc din întreprinderi în perioada aprilie—august 1944*” tratează C. Barbu și V. G. Ionescu. Autorii redau activitatea desfășurată pentru crearea F.U.M. în majoritatea întreprinderilor din Capitală și provincie în scopul sabotării producției, a mașinii de război, pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste.

După ce face un scurt istoric al tiriei României în războiul antisovietic, V. Zaharescu, în articolul „*Participarea României la războiul antihitlerist*”, redă etapele principale — după insurecția armată din august 1944 — ale eliberării întregului teritoriu al țării și luptele desfășurate de Armata română, alături de Armata sovietică, pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste.

Rod al cercetării minuțioase a arhivei C.C.S., studiul „*Organizarea comitetelor de fabrică (23 august—octombrie 1944)*” de I. Chipere analizează crearea noilor organe ale clasei muncitoare încă din timpul insurecției și care apoi au apărut și s-au întărit în numeroase întreprinderi din toată țara în lupta pentru revendicări imediate, ele punînd bază reorganizării mișcării sindicale pe temelia principiilor revoluționare.

Tratînd despre „*Condițiile istorice ale formării Frontului național democratic*”, Tr. Udrea, după ce relevă fazele principale ale luptei P.C.R. pentru atragerea forțelor patriotice și a întregului popor la răsturnarea dictaturii militare-fasciste, se oprește

pe larg asupra condițiilor de mobilizare a maselor largi populare într-un front național democratic, pentru înfrîngerea forțelor reacționare conduse de P.N.Ț.-Maniu și P.N.L.-Brătianu.

Sinteză de proporții mai mari, „*Transformările revoluționare — premise ale proclamării R.P.R.*” de V. Liveanu trece în revistă principalele momente — înfăptuirea reformei agrare, mobilizarea maselor populare pe baza platformei F.N.D., 6 Martie, defascizarea aparatului de stat, etatizarea B.N.R., organizarea armatei, statutul naționalităților, alegerile din noiembrie 1946, reforma monetară, înlăturarea ultimelor elemente burgheze din guvern — care au constituit procesul neîntrerupt al desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și trecerii la revoluția socialistă.

N. N. Constantinescu, în articolul „*R.S. România în perioada desăvîrșirii construcției socialismului*”, expune sarcinile trasate de Congresul al VIII-lea al P.C.R. în perioada șesenalului — dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului și încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, printr-un ritm susținut al industrializării și dezvoltării agriculturii socialiste.

În cadrul rubricii „*20 de ani de la instaurarea puterii populare*” din nr. 2/1965, în revistă sînt inserate două materiale. Rezultat al cercetării presei locale de partid și democratice, studiul „*Lupta maselor populare pentru instaurarea puterii populare*” de M. Rusenescu trece în revistă puternicele acțiuni de masă care au determinat căderea guvernelor cu majoritate reacționară și venirea la putere a guvernului democratic condus de dr. Petru Groza.

În articolul „*Din activitatea P.C.R. la sate în preajma instaurării regimului democrat-popular (ianuarie—martie 1944)*”, Tr. Udrea se oprește pe larg asupra activității Frontului plugarilor, în al cărui manifest din februarie 1945 erau expuse principiile de bază, ca și modalitățile practice de înfăptuire a reformei agrare, și a interesului crescînd al țărănimii pentru prevederile platformei-program a F.N.D. din ianuarie 1945. Autorul relevă întărirea rețelei organizațiilor de partid regionale, județene și constituirea de noi organizații ale P.C.R. la sate, ajutorul membrilor de partid care activau în cadrul Frontului plugarilor, al echipelor de propagandă și acțiune

F.N.D. la sate menite să ducă la întărirea alianței și să apere interesele țărănimii muncitoare.

Aniversind 20 de ani de la victoria împotriva hitlerismului, revista „Studii” a publicat în nr. 3/1965 un grup de patru materiale avînd la bază atît noile cercetări de arhivă, cît și rezultatele obținute de istoriografia militară în acest domeniu. Aceste articole: „Din lupta armatei române pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist (23 august—25 octombrie 1944)” de col. C. Nicolae, „Despre contribuția militară și economică a României la războiul antihitlerist” de col. D. Tuțu, „Participarea Armatei române la acțiunile militare desfășurate pe teritoriul Ungariei” de col. A. Petri și „Acțiunile de luptă duse de trupele române pe teritoriul Cehoslovaciei (18 decembrie 1944—10 mai 1945)” de lt. col. I. Petre constituie sinteze care dau o vedere de ansamblu a contribuției României la înfrîngerea fascismului german.

La rubrica „100 de ani de la înființarea Universității din București” (nr. 6/1964) a fost inserat și articolul „Contribuții la istoricul Universității din București după 1918” de Gh. T. Ionescu, în care, după ce se arată greutățile materiale întâmpinate de Universitate și de studențimea nevoiașă, lupta dusă de elementele democratice pentru îmbunătățirea condițiilor de studiu și a profesorilor cu renume pentru prestigiul internațional al științei românești, se subliniază amploarea și noile condiții create de regimul democrat-popular studențimii și cadrelor Universității pentru buna desfășurare a procesului de învățămînt și de cercetare după 23 August 1944.

În cadrul „Notelor” și „Comunicărilor”, în numerele revistei la care ne referim au apărut materiale care lămuresc un aspect sau altul al unei perioade, completînd cunoașterea științifică cu lucruri inedite. Astfel, Al. Porțeanu se referă la unele încercări de editare a unei gazete în limba română în Transilvania la sfîrșitul secolului al XIX-lea (nr. 3/1964); Maria Marian se ocupă de greva muncitorilor de la Regie din august 1906 (nr. 1/1965). Cu ocazia comemorării a 50 de ani de la moartea lui Ștefan Gheorghiu, I. Felea publică în nr. 2/1964 un articol despre înflăcăratul patriot și militant de seamă al mișcării noastre muncitorești. Din perioada dictaturii

regale, comunicarea lui I. Iacoș se referă la lupta clasei muncitoare, sub conducerea P.C.R., pentru apărarea organizațiilor sindicale (februarie—octombrie 1938) (nr. 2/1964), iar V. Moisuc la unele date noi cu privire la situația maselor populare în perioada 1938—1940 (nr. 6/1964). Margot Hegemann, pe baza unor documente inedite din Arhiva centrală din Potsdam, publică cîteva date privind așa-numitul pact al petrolului din mai 1940 (nr. 1/1964).

Din prima etapă a revoluției democrat-populare în țara noastră au apărut două comunicări: una referitoare la luptele ceferiștilor din regionalele Cluj și Oradea pentru refacerea căilor ferate și sprijinirea frontului antihitlerist de T. Hăgan (nr. 5/1964) și a doua de O. Maticescu privind activitatea Apărării patriotice în perioada mai 1945—ianuarie 1948 (nr. 2/1965).

În cadrul părții a doua a revistei — de informare și discuții —, unde au fost recenzate studii, monografii referitoare la mișcarea muncitorească și istoria P.C.R., sesiuni, disertații, menționăm materialul „Istoriografia modernă a României. Încercare de periodizare și fixare a principalelor curente și tendințe” din nr. 1/1964, care conține un paragraf despre începuturile istoriografiei marxiste, la care numeroși participanți la discuții, dintre care istorici ai mișcării muncitorești, s-au referit și la aceste laturi ale tematicii.

De un real folos pentru cercetătorii istoriei moderne și contemporane a patriei poate fi și materialul „Cercetările din R.S.R. privind istoria statului și dreptului în țara noastră (1948—1963)” (II) de Vl. Hanga, publicat la rubrica „Probleme ale istoriografiei contemporane (Studii documentare)” în nr. 2/1964.

Din succinta prezentare a sumarelor revistei „Studii” pe 1964—1965, se poate constata preocuparea constantă a organului principal al secției de științe istorice a Academiei R.P.R. de a aborda, alături de alte reviste similare cu un cadru tematic mai larg, și probleme majore ale istoriei partidului comunist, ale luptei duse împotriva exploatării și asupririi, pentru mobilizarea și organizarea maselor populare în scopul cuceririi puterii și construirii noii societăți.

I. Apostol

60 de ani de la răscoala marinarilor de pe „Potemkin“

Cu prilejul împlinirii în iunie 1965 a 60 de ani de la răscoala marinarilor de pe crucișătorul „Potemkin“ și de la primirea lor în România, la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al Partidului Comunist Român a avut loc o întâlnire a cercetătorilor din cadrul Institutului cu veteranii acestei răscoale. Ei au fost salutați de către tov. Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de istorie a partidului, care a relevat importanța actului revoluționar săvârșit în 1905 de către marinarii de pe crucișătorul „Potemkin“.

Octogenarii potemkiniști, azi pensionari, decorați cu ordine și medalii, au vorbit despre desfășurarea răscoalei pe crucișător, subliniind primirea calduroasă făcută de poporul român. Kulikov Zahar, Kitaigorski Kondrat, Boldariu Iakov au povestit despre modul calduros în care au fost primiți de mișcarea muncitorească din România de

acum șase decenii, cum au fost apărați de urgia ohranei țariste, ai cărei agenți au fost trimiși să-i urmărească și să obțină extrădarea lor. Gavrilkin Gavrilă, Livițki Sofroni, Mitrofan Kosilev, Usihiuk Alexandru au relatat amănunte privind primirea lor în colectivele de muncitori și meseriași români, precum și grija cu care au fost înconjurați de populație. Ei și-au exprimat entuziasmul față de marile realizări socialiste ale poporului român și față de perspectivele deschise de hotărârile Congresului al IX-lea al P.C.R., ale cărui lucrări le-au urmărit cu interes.

După întâlnirea de la institut, veteranii potemkiniști au vizitat Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism, locuri istorice din Capitală, noi ansambluri de locuințe, obiective industriale recent construite și altele.

СОДЕРЖАНИЕ

IX СЪЕЗД РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ

	Стр.
Доклад Центрального Комитета Румынской коммунистической партии о работе партии в период между VIII и IX съездами РКП, представленный товарищем Николае Чаушеску.	3
Доклад о Директивах IX съезда Румынской коммунистической партии по плану развития народного хозяйства на 1966—1970 годы, представленный товарищем Ионом Георге Маурером.	59
Доклад о Директивах IX съезда Румынской коммунистической партии по десятилетнему плану развития энергетики, представленный товарищем Киву Стойка.	78
Доклад о проекте Устава Румынской коммунистической партии, представленный товарищем Георге Апостолом.	93
Резолюция IX съезда Румынской коммунистической партии.	109

С О О Б Щ Е Н И Я

Патриотический труд молодежи на стройках восстановления страны:	
А. Симион	131
Борьба бухарестских рабочих в годы военно-фашистской диктатуры и гитлеровской войны (1940—1944 гг.): М. Ковач	145
О борьбе шахтеров Агиреша (Шорекань) против капиталистической эксплуатации в 1933 году: Г. Бодя	157

Д О К У М Е Н Т Ы

Новые документы о крестьянских восстаниях 1900 года: Г. Матей , Д. Миок	163
---	-----

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«Вклад Румынии в победу над фашизмом», Политическое издательство, 1965, 198 стр. «Румынская армия в антигитлеровской войне», Политическое издательство, 1965, 560 стр.: «Рабочее движение Румынии в период 1893—1900 гг.», Политическое издательство, 1965, 454 стр.:	177
--	-----

И Н Ф О Р М А Ц И Я

Материалы по новой и современной истории, опубликованные в историческом журнале «Студий», Бухарест, Издательство Академии СРР, т. 17, №№ 1—6/1964, т. 18, №№ 1—3/1965. 1964—1965 гг.	186
60 лет со дня восстания моряков с «Потемкина»	190

INHALT

DER IX. PARTEITAG DER RUMÄNISCHEN KOMMUNISTISCHEN PARTEI

Bericht des Zentralkomitees der Rumänischen Kommunistischen Partei über die Tätigkeit der Partei im Zeitraum zwischen dem VIII. Parteitag und dem IX. Parteitag der RKP, erstattet von Genossen Nicolaie Ceaușescu	3
Bericht zu den Direktiven des IX. Parteitags der Rumänischen Kommunistischen Partei über den Entwicklungsplan der Volkswirtschaft in der Zeitspanne 1966—1970, erstattet von Genossen Ion Gheorghe Maurer	59
Bericht zu den Direktiven des IX. Parteitags der Rumänischen Kommunistischen Partei über den Zehnjahrplan zur Entwicklung der Energiewirtschaft, erstattet von Genossen Chivu Stoica	78
Bericht über den Entwurf des Statuts der Rumänischen Kommunistischen Partei, erstattet von Genossen Gheorghe Apostol	93
Resolution des IX. Parteitags der Rumänischen Kommunistischen Partei.....	109

MITTEILUNGEN

Der patriotische Einsatz der Jugend auf den Baustellen des Wiederaufbaus: A. Simion	131
Der Kampf der Bukarester Arbeiter gegen die militärfaschistische Diktatur und den Hitler-Krieg (1940—1944): M. Covaci	145
Aus dem Kampf der Bergarbeiter von Aghires (Sorecani) gegen die kapitalistische Ausbeutung im Jahre 1933: Gh. Badea	157

DOKUMENTE

Neue Dokumente bezüglich der Bauernaufstände von 1900: Gh. Matei, D. Mioc	163
--	-----

BIBLIOGRAPHIE-HINWEISE

„Der Beitrag Rumäniens zum Sieg über den Faschismus“, Politverlag, 1965, 200 S. „Die Rumänische Armee im Antihitlerkrieg“, Politverlag, 1965, 559 S.: „Die Arbeiterbewegung Rumäniens in den Jahren 1893—1900“, Politverlag, 1965, 454 S.:	177
--	-----

INFORMATIONEN

Beiträge zur modernen und zeitgenössischen Geschichte, veröffentlicht in der Zeitschrift „Studii“, Zeitschrift für Geschichte, Bukarest, Verlag der Akademie der SRR, Band 17 Nr. 1-6/1964 Band 18 Nr. 1-3/1965 1964—1965 60 Jahre seit dem Aufstand der Matrosen auf der „Potemkin“	
---	--

SOMMAIRE

LE IXe CONGRÈS DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

Le Rapport du Comité Central du Parti Communiste Roumain présenté par le camarade Nicolae Ceaușesco sur l'activité du parti pendant la période écoulée entre le VIII ^e et le IX ^e Congrès du P.C.R.	3
Le Rapport sur les Directives du IX ^e Congrès du Parti Communiste Roumain présenté par le camarade Ion Gheorghe Maurer concernant le plan de développement de l'économie nationale pour la période 1966—1970.	59

Le Rapport sur les Directives du IX ^e Congrès du Parti Communiste Roumain présenté par le camarade Kivu Stoïca concernant le plan de 10 ans de développement de l'énergétique	78
Le Rapport sur le projet de Statuts du Parti Communiste Roumain présenté par le camarade Gheorghe Apostol.....	93
La Résolution du IX ^e Congrès du Parti Communiste Roumain.....	109

COMMUNICATIONS

Le travail patriotique de la jeunesse sur les chantiers de la reconstruction: A. Simion	131
La lutte des ouvriers de Bucarest au cours des années de la dictature militaire- fasciste et de la guerre hitlérienne (1940—1944): M. Covaci	145
De la lutte des mineurs d'Aghireş (Sorecani) contre l'exploitation capitaliste au cours de l'année 1933: Gh. Badea	157

DOCUMENTS

Nouveaux documents sur les révoltes paysannes de l'année 1900: Gh. Matei et D. Mioc	163
---	-----

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„La contribution de la Roumanie à la victoire sur le fascisme“, Editions politiques, 1965, 198 p.; „L'Armée roumaine dans la guerre antihitlérienne“, Editions politiques, 1965, 560 p.; „Le mouvement ouvrier de Roumanie pendant la période 1893—1900“, Editions politiques, 1965, 454 p.	177
---	-----

INFORMATIONS

Ouvrages d'histoire moderne et contemporaine parus dans la revue „Studii“, revue d'histoire, Bucarest, Editions de l'Académie de la R.S.R. tome 17, no 1-6/1964, tome 18, no 1-3/1965	186
Le 60 ^e anniversaire de la révolte des marins du „Potemkine“	190

CONTENTS

THE NINTH CONGRESS OF THE RUMANIAN COMMUNIST PARTY

Report of the Central Committee of the Rumanian Communist Party delivered by Comrade Nicolae Ceauşescu on the Activity of the Party in the Period Be- tween the Eighth Congress and the Ninth Congress of the Rumanian Communist Party.	3
Report on the Directives of the Ninth Congress of the Rumanian Communist Party delivered by Comrade Ion Gheorghe Maurer on the Plan for the Develop- ment of the National Economy in the 1966—1970 Period.	59
Report on the Directives of the Ninth Congress of the Rumanian Communist Party delivered by Comrade Chivu Stoica on the Ten-Year Plan for the Develop- ment of Energetics.	78
Report on the Draft Rules of the Rumanian Communist Party delivered by Comrade Gheorghe Apostol.....	93
The Resolution of the Ninth Congress of the Rumanian Communist Party	109

COMMUNICATIONS

A. Simion: Patriotic Work Carried On by Rumania's Youth on the Reconstruction Sites.....	131
M. Covaci: Struggle Waged by Bucharest's Workers during the Military-Fascist Dictatorship and the Hitlerite war (1940—1944).....	145
G. Badea: Aspects of the Struggle Waged by the Miners from Aghireş (Sorecani) Against Capitalist Exploitation in 1933.	157

DOCUMENTS

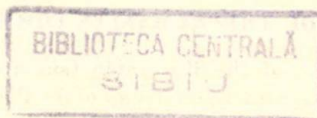
Gh. Matei, D. Mioc: New Documents Concerning the Peasants' Uprisings in 1900...	163
--	-----

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

"Rumania's Contribution to the Victory Against Fascism," Political Publishing House, 1965, 198 pages. "The Rumanian Army in the Anti-Hitlerite War,"; Political Publishing House, 1965, 560 pages. "Working-Class Movement in Rumania Between 1893 and 1900," Political Publishing House, 1965, 454 pages.	177
---	-----

INFORMATION

Works on Modern and Contemporary History published by the Review "Studii" — a review on history, Bucharest, the RSR Academy's Publishing House, vol. 17, no. 1-6/1964, vol. 18, no. 1-3/1965	186
60 Years Since the Uprising of the Sailors Aboard "Potemkyn"	190

COMITETUL DE REDACȚIE

NICHITA ADĂNILOAIE, TITU GEORGESCU (redactor responsabil), NICOLAE G. MUNTEANU, PARASCHIVA NICHITA,
NICOLAE PETROVICI, VICTOR RAȚĂ,
CHEORGHE ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

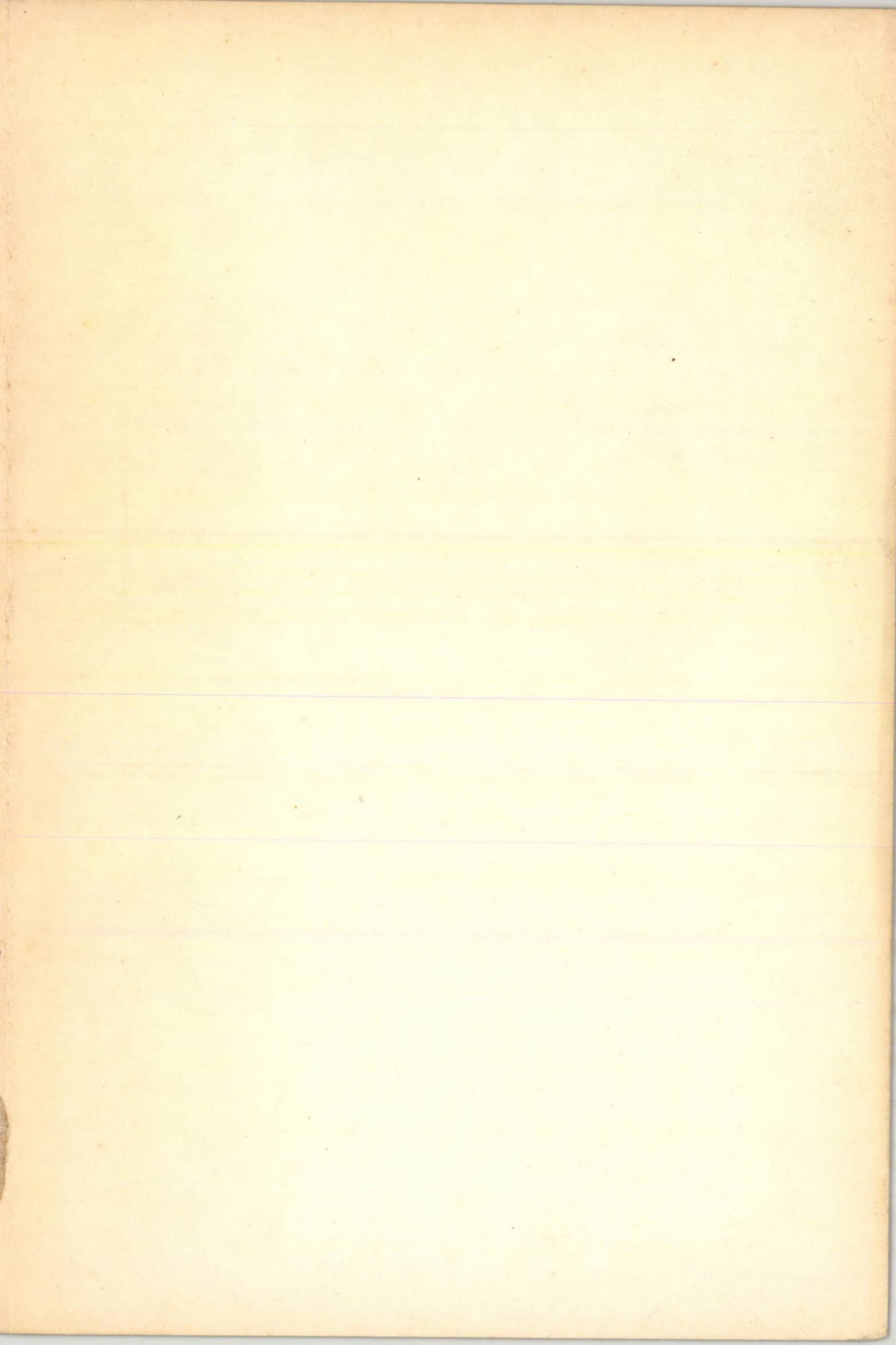
Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60, interior 442; 722; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Editura „Scînteia“

Lei 6

I 8910

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

5

1965

1890

0 JUL. 2005

1-

78940
2014

HOTĂRÎREA

Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la întocmirea Istoriei P.C.R.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a stabilit să se elaboreze o istorie a P.C.R., care, pornind de la începuturile mișcării muncitorești, să prezinte întregul drum de luptă al clasei muncitoare, al Partidului Comunist Român — organizatorul și conducătorul luptei pentru eliberarea socială și națională a poporului — în strînsă legătură cu realitățile politico-economice și sociale ale fiecărei etape de dezvoltare a țării noastre.

Redînd lupta eroică desfășurată de comuniști, Istoria partidului trebuie să constituie un puternic mijloc de educare a membrilor partidului, a tinerei generații, a întregului popor, în spiritul glorioaselor tradiții ale mișcării revoluționare din țara noastră, ale Partidului Comunist Român, conducătorul încercat al luptei pentru libertatea și fericirea poporului. În aprecierea activității partidului în anii ilegalității, va trebui să se țină seama de împrejurările grele în care a fost nevoit să activeze, analizîndu-se în spirit critic hotărîrile Congreselor și alte documente de partid din perioada respectivă, ideile și tezele greșite pe care le cuprind în probleme importante de tactică și strategie.

În vederea aducerii la îndeplinire a acestor indicații ale Congresului al IX-lea al P.C.R., Comitetul Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român hotărăște :

1. — Ținînd seama de însemnătatea acestei lucrări, precum și a întregii activități de cercetare a problemelor de istorie a partidului, se constituie o Comisie a Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român pentru Istoria partidului, avînd următoarea componență : Nicolae Ceaușescu — președintele Comisiei, Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Alexandru Birlădeanu, Emil Bodnaraș, Alexandru Drăghici, Paul Niculescu-Mizil, Leonte Răutu, Manea Mănescu.

2. — Într-o primă etapă se va întocmi o lucrare sintetică (scheită a Istoriei partidului), care să înfățișeze, în lumina indicațiilor Congresului al IX-lea, drumul parcurs de mișcarea muncitorească și de partidul nostru, acordînd o deosebită atenție aprecierii juste, științifice a liniei politice, a hotărîrilor și acțiunilor partidului în diferite etape.

La întocmirea lucrării vor lua parte lucrători ai Institutului de istorie a partidului, ai Institutului de istorie și ai Institutului de economie ale Academiei Republicii Socialiste România, ai Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu”, ai Editurii politice, cadre de partid din ilegalitate.

Lucrarea va apare în cursul anului 1966.

3. — După apariția lucrării de sinteză se va trece la întocmirea unei lucrări de mai mari proporții : Istoria Partidului Comunist Român, care urmează să fie gata pînă la sfîrșitul anului 1967.

În acest răstimp, pe baza concluziilor ce se vor desprinde din discutarea lucrării de sinteză, vor fi editate o serie de lucrări monografice privind momente importante ale istoriei partidului : începuturile mișcării muncitorești din țara noastră, răscoala din 1907, greva generală din 1920, luptele muncitorilor cefești și petroliști din 1933, insurecția armată din 1944, participarea României la războiul antihitlerist, instaurarea și consolidarea puterii populare, construirea orînduirii socialiste.

6715

2014

HOTĂRÎREA

Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la întocmirea listelor P.C.R.

Comitetul Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român a stabilit în sesiunea din 17-18 noiembrie 1957 următoarele hotărâri:

1. În vederea asigurării unității și coerenței acțiunii politice și organizatorice a organizațiilor de masă ale Partidului Comunist Român, Comitetul Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român a hotărât să întocmească liste de membri ai Partidului Comunist Român, care să cuprindă numele tuturor membrilor Partidului Comunist Român, indiferent de funcția deținută și de locul de domiciliu.

2. Listele de membri ai Partidului Comunist Român vor fi întocmite pe baza următoarelor principii:

a) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

b) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

c) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

3. Listele de membri ai Partidului Comunist Român vor fi întocmite pe baza următoarelor principii:

a) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

b) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

c) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

4. Listele de membri ai Partidului Comunist Român vor fi întocmite pe baza următoarelor principii:

a) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

b) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

c) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

5. Listele de membri ai Partidului Comunist Român vor fi întocmite pe baza următoarelor principii:

a) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

b) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

c) Listele vor fi întocmite pe baza listelor de membri ai Partidului Comunist Român, care au fost întocmite în anul 1957, la convocarea celui de-al cincilea congres al Partidului Comunist Român.

6712

20 DE ANI DE LA CONFERINȚA NAȚIONALĂ A P. C. R. DIN OCTOMBRIE 1945

u 20 de ani în urmă, în condițiile instaurării regimului democrat-popular, pe plan intern, și ale terminării victorioase a celui de-al doilea război mondial, pe plan extern, a avut loc, între 16 și 21 octombrie 1945, Conferința Națională a P.C.R., eveniment de seamă în viața partidului și a poporului nostru. Dezbătând problemele de bază care stăteau în fața întregului popor, partidul, scrutînd departe în viitor, a elaborat un program amplu de luptă, de o largă perspectivă istorică, pentru întărirea puterii populare, reconstrucția țării și consolidarea independenței ei naționale. Conferința a făcut un tablou succint al drumului parcurs de partidul comunist de la înființarea sa, analizînd rolul său conducător în lupta poporului pentru libertate socială și națională, succesele și slăbiciunile activității sale.

Locul central în lucrările conferinței a fost ocupat de problemele economice. Pornind de la cunoașterea profundă a stadiului de dezvoltare social-economică a României, de la factorii obiectivi și subiectivi care determinau întregul mers al țării pe calea progresului, Conferința Națională a P.C.R. a stabilit sarcinile imediate ce stăteau în fața partidului și poporului; ea a trasat totodată direcțiile de dezvoltare ulterioară a țării, punînd la temelie opere de reconstrucție și înflorire economică a României industrializarea și electrificarea țării. Partidul a spus răspicat poporului că există toate posibilitățile și resursele interne ca, printr-o luptă și muncă dîră, perseverentă, această operă grandioasă să fie realizată.

În acest scop, arătînd că datorită eforturilor guvernului democrat și ale forțelor politice care îl sprijineau, administrația țării a fost readusă la condiții de normalizare pe întreg cuprinsul țării, Conferința a indicat necesitatea adîncirii procesului democratizării și îmbunătățirii calității aparatului de stat, întăririi rolului statului democrat-popular în opera de reconstrucție și dezvoltare a economiei țării.

O altă problemă, de extremă importanță pentru înfăptuirea sarcinilor propuse, căreia conferința i-a acordat o mare atenție, a fost analiza muncii partidului. Au fost stabilite sarcini politice și organizatorice corespunzătoare,

care să asigure rolul conducător și mobilizator al comuniștilor în viața țării, dezvoltarea normală și sănătoasă a partidului. A fost adoptat Statutul Partidului Comunist Român.

Elaborarea liniei de dezvoltare social-economică a țării, în pas cu mersul istoriei, a fost rezultatul activității neobosite teoretice și practice a P.C.R., al aplicării creatoare a învățăturii marxist-leniniste la condițiile concrete ale României, al valorificării experienței poporului nostru, a aspirațiilor numeroșilor înaintași animați de idealuri progresiste, revoluționare, de grijă pentru soarta țării, preocupați să găsească soluțiile care să asigure României un loc pe măsura capacității creatoare a poporului și bogățiilor țării. În centrul atenției partidului au stat interesele fundamentale, de importanță națională, ale poporului român, consolidarea independenței și suveranității țării, înflorirea continuă a patriei, ridicarea ei pe noi trepte ale progresului și civilizației.

Această linie politică a fost amplu oglindită în raportul C.C. al P.C.R., prezentat conferinței de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Document cu un profund conținut științific, reflectînd maturitatea politică și ideologică a Partidului Comunist Român, raportul a făcut o analiză multilaterală a problemelor complexe caracteristice etapei de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și de trecere la revoluția socialistă, a formulat concluzii realiste și, în funcție de acestea, ținînd seama de legile generale de dezvoltare a societății și de particularitățile specifice ale țării, a indicat căile și mijloacele de realizare a programului elaborat.

În condițiile concrete istorice ale României de la sfîrșitul anului 1945, atunci cînd prin instaurarea regimului democrat-popular — în esență dictatură revoluționar-democratică a muncitorimii și țărănimii — începeau să se contureze mai clar marile perspective ale dezvoltării politice a țării, cînd posturile de comandă în economia națională se mai aflau încă în mîinile burgheziei, Partidul Comunist Român a stabilit sarcinile imediate ale refacerii în strînsă legătură și subordonate organic perspectivelor viitorului socialist. În cadrul acestui program, care privea economia țării ca un tot unitar, în care dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor se condiționează reciproc, în strînsă legătură și depinzînd de nivelul dezvoltării industriei grele, locul de frunte a fost atribuit acestei verigi de bază. Punînd încă în 1945 problema dezvoltării industriei grele, partidul prefăta cu clarviziune ideea majoră a politicii sale care, în anii următori, s-a dovedit piatra unghiulară a întregii opere de transformare socialistă a țării. Astfel, pornind de la faptul că sarcinile progresului economic al României erau deosebit de complexe, că nu putea fi vorba numai de a reface ceea ce s-a distrus, ci și de a construi și dezvolta economia țării pe coordonate noi, conferința a stabilit că „la baza acțiunii de refacere și reconstruire a țării trebuie să stea refacerea și dezvoltarea industriei grele“, că industria grea „constituie pivotul în jurul căruia întreaga economie se va dezvolta în condiții noi“, că „progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și că de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru“.

Era pentru prima dată în istoria României cînd un partid politic, călăuzit de interesele fundamentale ale țării, a pus în fața poporului un program concret, realist, de a cărei îndeplinire depindea viitorul patriei.

Profunzimea cu care au fost analizate problemele, claritatea perspectivei deschise au însuflețit masele, care, cu un înalt elan patriotic, au pornit lupta pentru realizarea sarcinilor stabilite de conferință ; aceasta a constituit totodată un răspuns ferm dat pseudoteoriilor politicienilor reacționari și sociologilor obscuranțiști care pledau pentru menținerea României ca o țară „eminamente agricolă“, afirmînd că singura „soluție“ pentru dezvoltarea unor ramuri ale industriei, ca, de pildă, aceea a petrolului, era capitalul străin, „...marile societăți cu organizarea lor supranațională... singurele în stare să refacă industria noastră petrolieră“. Persistînd pe această poziție antinațională și reacționară, de menținere a țării în sărăcie și dependență de puterile străine, continuînd să-și manifeste disprețul față de poporul român și neîncrederea în forțele sale creatoare, oficiosul partidului național-țărănesc scria, în aprilie 1947 : „Industria grea ca punct principal de grijă al politicii noastre economice este sinonim cu răsturnarea premiselor existenței noastre. Este înmbrățișarea unui crez cu desăvîrșire opus structurii românești social-economice“. Cei douăzeci de ani care au trecut, realizările obținute în această perioadă au demonstrat, cu puterea faptelor de necontestat, caracterul vrăjmaș intereselor poporului român al acestor teorii și justețea politicii partidului comunist.

Condițiile politice existente la sfîrșitul anului 1945 — instaurarea regimului democrat-popular, înfăptuirea reformei agrare și a altor importante transformări pe calea desăvîrșii revoluției burghezo-democratice — creau premise favorabile dezvoltării țării pe un făgaș nou. De unde înainte România era împinsă la periferia activității industriale, mai ales în domeniul industriei grele, în noile condiții ea avea posibilitatea de a purcede la perfecționarea industriei existente atunci, și mai ales la crearea unor noi ramuri industriale, absente în economia românească.

Elaborînd programul dezvoltării economice a țării, Conferința Națională a partidului comunist a definit factorii care făceau posibilă industrializarea României, devenită de mult o necesitate obiectivă, subliniind că „avem la îndemînă toate elementele care să ne permită să pășim la crearea unei puterice industrii grele în țara noastră :

- avem materiile prime de bază ;
- avem mîna de lucru și rezervele necesare.

Și dacă nu avem un utilaj industrial care să permită satisfacerea tuturor nevoilor... avem în orice caz armătura necesară pentru a porni la drum“.

Sub conducerea partidului comunistilor, poporul român se angaja în marea bătălie a transformării revoluționare a țării, pornea la un drum greu, dar care avea să-i aducă mari izbînzii și bucurii. Încrezător în forțele sale, în relațiile economice cu țările frățești, poporul român a ales acest drum hotărît să învingă greutățile de orice fel, să făurească o țară nouă.

Prin programul elaborat de partid, bogățiile țării începeau a dobîndi un rost nou. Petrolul, zăcămintele de cărburi, de minereu de fier, de bauxită, antimoniu, cupru, mercur, crom etc., toate acestea trebuiau să devină tot

atitea izvoare importante ale industrializării țării, ale belșugului întregului popor.

Indicînd aceste resurse, analizînd posibilitățile pe care le ofereau ele pentru dezvoltarea industriei, Conferința Națională a P.C.R., privind în viitor, la nevoile mereu crescînde ale României de mîine, a indicat necesitatea intensificării activității statului democrat-popular pentru punerea în valoare de noi bogății ale subsolului țării. „Acțiunea de explorare pentru a descoperi rezerve noi — se arăta la conferință — a fost pînă acum atît de neglijată și de înapoiată în țara noastră, încît aci rămîne ca statul să organizeze expediții științifice de geologi, tehnicieni, chimiști etc. și să pășească cu hotărîre la explorările necesare descoperirii și punerii în valoare a zăcămintelor existente“.

În ansamblul măsurilor preconizate pentru dezvoltarea economică a țării, Conferința Națională a P.C.R. a acordat o atenție deosebită electrificării țării, valorificării imenselor posibilități pe care le oferă folosirea energiei apelor, menționînd că pentru îndeplinirea acestei opere uriașe de electrificare a țării „tehnicienii noștri au făcut de mult planuri, și unele destul de bune, dar pînă la 23 August toate guvernele care s-au perindat la cîrma țării nu au știut și nu au vrut să valorifice nici munca creatoare a specialiștilor noștri, nici nesecatele izvoare de energie ale cărbunelui alb...“ Dunărea și apele interioare ale României reprezentau o asemenea forță încît devenea deosebit de avantajoasă construirea de centrale hidroenergetice capabile să satisfacă în viitor toate nevoile interne de energie electrică și să creeze disponibilități pentru export.

Trasînd liniile directe ale programului dezvoltării economice a României, Conferința Națională a precizat că „refacerea industriei actuale și folosirea integrală a capacității de producție sînt problemele de bază ale reconstrucției generale a țării, și rezolvarea lor constituie punctul de plecare pentru dezvoltarea industrială a României“. În stabilirea sarcinilor imediate ale refacerii industriei, P.C.R. a avut în vedere și faptul că în această ramură a economiei relațiile de proprietate nu erau de aceeași natură. Existau întreprinderi industriale proprietate a statului, altele în care statul avea participații (uneori majoritare), precum și întreprinderile industriale particulare. Ținînd seama de posibilitățile de îndrumare și control efectiv al statului în diferitele întreprinderi industriale, de necesitatea cooperării dirijate între acestea, P.C.R. a adoptat o politică elastică, menită să asigure ralierea tuturor factorilor în măsură să-și aducă contribuția la opera de redresare economică a țării. Paralel cu îndrumarea și controlul asupra activității productive a întreprinderilor capitaliste, statul democrat-popular stimula inițiativa și interesul întreprinzătorilor particulari. Ca urmare, toată capacitatea industrială a țării, de stat și particulară, trebuia să formeze un tot organic, pentru reconstrucția țării.

Creșterea producției industriale constituia sarcina imediată cea mai arzătoare și spre realizarea ei au fost îndrumate forțele principale. În acest scop au fost stabilite profilul și direcțiile de dezvoltare a producției industriale a întreprinderilor a căror producție fusese adaptată nevoilor războiului, au fost indicate măsuri pentru folosirea integrală a capacităților de producție existente.

Punerea în valoare a întregului potențial metalurgic românesc, valorificarea cît mai completă a zăcămintelor de cărbuni și a celor de minereu de

fier au fost stabilite printre măsurile de primă urgență. Aceasta permitea refacerea și dezvoltarea transporturilor feroviare, factor esențial în buna desfășurare a vieții economice. Deficitare și în perioada antebelică, acestea suferiseră mari pierderi datorită războiului și jafului hitlerist. Se impuneau restabilirea integrală a parcului rulant, și mai ales a parcului de locomotive și vagoane, refacerea și dezvoltarea transportului maritim, fluvial, aerian și rutier.

Un loc important în debaterile conferinței l-a avut sectorul agricol — ramură predominantă în economia țării —, fiind analizat de asemenea în perspectiva istorică ce se deschidea. Subliniindu-se necesitatea de a se asigura creșterea producției agricole, în măsură a satisface nevoile în continuă creștere de produse agroalimentare ale industriei și populației, ridicarea nivelului material și cultural al țărănimii muncitoare, conferința a arătat că dezvoltarea agriculturii era condiționată de industrializarea țării, de mecanizarea lucrărilor agricole, de introducerea metodelor agrotehnice înaintate, de extinderea cooperăției satești ș.a.

Multitudinea și complexitatea problemelor ce se cereau rezolvate, ordinea de urgență și căile de înfăptuire impuneau examinarea atentă și imediată a situației financiare a țării. În această problemă Conferința Națională a P.C.R. a stabilit că politica de credit a statului trebuie orientată spre investiții cu caracter productiv, în primul rînd spre ramurile de producție care interesau refacerea țării, că aceste investiții — în condițiile date — trebuiau realizate din capitalurile disponibile în economie sau cele care nu aveau o întrebuintare productivă, fără a se recurge la împrumuturi externe.

Considerînd acțiunea de refacere și dezvoltare economică a țării ca o sarcină de interes național, conferința a apreciat că înfăptuirea ei putea fi încununată de succes numai prin antrenarea tuturor energiilor și resurselor țării. „Întreaga muncitorime, întreaga țărănime, întreaga intelectualitate, industriașii, comercianții, oamenii de finanțe, tot ce este cinstit și patriot în această țară — se spunea în raportul politic al Comitetului Central — trebuie să se încadreze în marea operă de refacere economică a țării, în opera de valorificare a bogățiilor imense pe care le posedă România, în opera de ridicare a nivelului general de viață al întregului popor“.

Partidul comunist, luptătorul cel mai consecvent și hotărît pentru făurirea unei Româniî puternic dezvoltate, era principala forță politică care sprijinea în mod activ și energic activitatea economică și politică a guvernului democrat. Precizînd rolul conducător al partidului comunist în opera de refacere și dezvoltare economică a țării, Conferința Națională arăta că „partidului nostru îi revine sarcina de a se alinia ca un singur om în vederea realizării acestui scop și de a constitui motorul acestei acțiuni, căreia numai cei care nu doresc ridicarea țării nu i se vor alătura“.

Pentru a-și putea îndeplini cu succes rolul conducător în viața politică și economică a României, Conferința Națională a pus în fața partidului, a tuturor comuniștilor, sarcini de mare însemnătate, cum sînt: consolidarea pe mai departe a organizațiilor de partid, înarmarea lor temeinică cu linia și sarcinile partidului; întărirea activității organizatorice în rîndul muncitorilor, țărănilor muncitori și intelectualilor; lupta împotriva pripelii și grabei în luarea hotărîrilor, organizarea temeinică a muncii de partid pe baza studierii situației concrete, întărirea răspunderii colective și individuale a cadrelor, printr-un control riguros și ajutor continuu din partea organelor de

conducere asupra îndeplinirii sarcinilor ; întărirea disciplinei de partid și rezolvarea colectivă a problemelor de bază ale partidului ; ridicarea nivelului politic al cadrelor, imprimarea unui spirit sănătos critic și autocritic în toate organizațiile de partid, întărirea vigilenței revoluționare și a legăturilor partidului cu masele. De mare însemnătate pentru activitatea revoluționară a partidului au fost învățămintele subliniate de Conferința Națională pe baza analizei drumului parcurs de P.C.R., luptei sale pentru păstrarea unității și purității rîndurilor partidului. Apreciind că luptele fracționiste și sectarismul, care au dăinuit multă vreme, au abătut partidul de la preocuparea sa firească de organizator și conducător politic al clasei muncitoare și poporului, primejduind de moarte însăși existența sa, Conferința Națională a P.C.R. sublinia : „Iată pentru ce una din sarcinile centrale ale partidului este de a sfărîma încercarea de slăbire a unității sale de voință, a descoperi și înăbuși în fașă manifestări care pot submina unitatea ideologică, politică și organizatorică a partidului“.

Un merit istoric al Conferinței Naționale îl constituie adoptarea statutului partidului, bazat pe principiile marxist-leniniste, prin care s-au stabilit rolul și sarcinile partidului, scopul său final — construirea societății comuniste.

În anii care au urmat Conferinței Naționale, partidul comunist a străbătut un drum glorios de luptă și de muncă, s-a întărit și consolidat continuu, dovedindu-și forța și capacitatea deplină de a rezolva cu succes sarcinile operei istorice de construire a societății socialiste. Dinamizînd energiile creatoare ale întregului popor în lupta pentru înfăptuirea acestei opere mărețe, partidul comunist a învins nenumărate piedici și greutăți, a înfrînt rezistența înverșunată a elementelor dușmănoase din afară și din propriile sale rînduri, și-a întărit unitatea și coeziunea — condiție esențială pentru îndeplinirea neabătută a rolului său de forță conducătoare.

Pe baza programului elaborat de Conferința Națională, în lupta pentru traducerea lui în fapte, partidul comunist a organizat și condus ofensiva neîntreruptă a forțelor revoluționare, ceea ce a determinat modificarea neconținută a raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi, înlăturarea ultimilor reprezentanți ai burgheziei din guvern și abolirea monarhiei.

În anii revoluției socialiste, ținînd seama de condițiile interne și internaționale favorabile, de succesele și experiența dobîndite, avînd în vedere cerințele noii etape, partidul comunist a continuat cu consecvență linia stabilită de Conferința Națională, a elaborat programul multilateral, realist și științific fundamentat al făuririi României moderne. Prin dezvoltarea industriei grele au fost puse în valoare noi bogății ale pămîntului țării noastre ; în jurul industriei grele, de pe urma dezvoltării ei și în legătură cu ea s-au dezvoltat industriile existente și au luat naștere noi ramuri industriale ; pe baza existenței industriei grele s-a putut asigura funcționarea și dezvoltarea transporturilor ; sectorul atît de important al economiei naționale — agricultura — a fost înzestrat cu toate acele mașini, unelte, produse și instalații de prelucrare care să-i ridice atît productivitatea, cît și rentabilitatea ; dez-

voltînd industria grea, au fost deschise posibilități din cele mai largi pentru utilizarea forței de muncă a poporului nostru.

„Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă și pornind de la realitățile țării noastre — se arată în raportul C.C. al P.C.R. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al IX-lea Congres —, partidul a pus în centrul politicii sale industrializarea socialistă a țării — baza progresului întregii economii, a dezvoltării multilaterale a societății socialiste, factor hotărîtor al asigurării independenței și suveranității naționale“.

Aplicînd cu hotărîre și fermitate linia sa politică, partidul a mobilizat energiile creatoare ale poporului, asigurînd creșterea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid a întregii economii naționale, pentru triumful deplin al socialismului la orașe și sate.

În cele două decenii care au trecut din octombrie 1945, cînd a avut loc prima Conferință Națională a partidului ținută în condiții legale, poporul român, sub conducerea partidului comunist, a străbătut cu succes o întreagă epocă istorică. În România socialismul a învins deplin și definitiv. Dintr-o țară capitalistă cu industrie slabă, în care monopolurile imperialiste dețineau poziții dominante, cu o agricultură în care se mențineau rămășițe ale relațiilor feudale, poporul român a făurit țara socialistă de azi, cu o industrie dezvoltată și o agricultură în continuu progres.

Roadele acestei politici se vădesc puternic în dinamica producției industriale, în faptul că din punct de vedere al ritmurilor de dezvoltare industrială România socialistă se situează pe unul din primele locuri în Europa și în lume. Din 1950 pînă în prezent industria României și-a mărit producția, anual, în medie cu peste 13%. Aceasta este expresia cea mai grăitoare a forței și vitalității economiei noastre, a justetei liniei politice a partidului, a inepuizabilelor resurse creatoare ale clasei muncitoare, ale întregului popor. Dinamica producției industriale, ritmul fără precedent asigurat dezvoltării economiei naționale au înscris în literatura economică contemporană termenul de „miracol românesc“.

În anii revoluției socialiste, în economia țării au fost create noi ramuri industriale inexistente în trecut. România produce utilaj petrolier, echipament și utilaje electrice, locomotive diesel-electrice, tractoare și alte utilaje agricole, strunguri, autocamioane și multe alte produse de calitate superioară, care reprezintă cu cînte industria românească peste hotarele țării.

S-a introdus pe scară largă tehnica de înaltă productivitate. S-a accentuat procesul de diversificare a ramurilor și subramurilor industriale, s-a lărgit varietatea și s-a îmbunătățit continuu calitatea produselor.

Pentru asigurarea bazei de materii prime, partidul și statul au acordat o atenție deosebită valorificării resurselor naturale. A fost continuată politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul întregii țări, de dezvoltare economică multilaterală a tuturor regiunilor.

În anul 1965, producția globală a industriei din orașul București — de exemplu — este de aproape 2 ori mai mare decît a întregii României în 1938; Hunedoara produce de 9 ori mai multă fontă și de 8 ori mai mult oțel decît se producea în 1938 în întreaga țară; în Oltenia, altădată o regiune rămasă în urmă, se valorifică pe scară largă o nouă bogăție a subsolului regiunii, petrolul, se extrage o cantitate de cărbune mai mare decît jumătate din întreaga cantitate extrasă în România anului 1938. În 1964, regiunea Bacău, o altă regiune slab dezvoltată în trecut, produce de peste 2 ori mai

multă energie electrică, de 5,4 ori mai multe produse chimice și de 2 ori mai mult ciment decât se producea în întreaga țară în anul 1938.

În ceea ce privește energia electrică, propunerile îndrăznețe făcute în 1945, de folosire a „aurului alb” din apele țării, de introducere masivă a curentului electric în procesele de producție, de electrificare a satelor etc. au fost realizate și depășite. În 1965, România produce în 24 de zile mai multă energie electrică decât întreaga cantitate realizată în anul 1938.

Punerea în valoare a numeroaselor resurse energetice ale țării a contribuit într-o măsură însemnată la ridicarea economică și culturală a tuturor regiunilor, la repartizarea rațională pe întreg teritoriul țării a forțelor de producție.

În cadrul procesului de construire a noii societăți, în România a fost înfăptuită cu succes cea mai grea și complexă sarcină a construcției socialiste — cooperativizarea agriculturii. Ca urmare a politicii juste promovate de partid, a modului creator în care au fost rezolvate numeroase probleme legate de trecerea țărănimii la socialism, transformarea socialistă a agriculturii a avut loc în mod continuu, concomitent cu creșterea permanentă a producției agricole, vegetale și animale, asigurându-se satisfacerea nevoilor interne și crearea unor disponibilități pentru export.

Rod al politicii leniniste a P.C.R. de industrializare socialistă a țării, de dezvoltare armonioasă a tuturor ramurilor economiei naționale, în anii revoluției socialiste s-a făurit o bază tehnică-materială puternică pentru dezvoltarea agriculturii. În anul 1965, pe ogoarele României socialiste lucrează peste 82 000 de tractoare față de cele aproape 4 000 câte erau în 1945, 66 000 de semănători, peste 38 000 de combine și alte mașini agricole.

Ca urmare a creșterii numărului de tractoare, suprafața arabilă ce revenea pe un tractor a scăzut de la 2 493 ha în 1938 la 130 ha în 1964, iar în unele regiuni, ca București, Dobrogea, Banat, Brașov, Galați, Iași, sub 130 ha.

Victoria definitivă a socialismului la orașe și sate a inaugurat o nouă etapă în dezvoltarea agriculturii, asigurând o premisă importantă pentru avântul întregii economii naționale și creșterea bunăstării oamenilor muncii din patria noastră. Apreciind că țara noastră dispune de condiții favorabile pentru dezvoltarea unei agriculturi intensive, că agricultura reprezintă un factor de mare importanță în ansamblul economiei naționale, menită să aducă un aport tot mai mare la progresul țării, la ridicarea bunăstării poporului, Congresul al IX-lea al P.C.R. a subliniat că și în viitor eforturile principale trebuie îndreptate spre dezvoltarea multilaterală a producției agricole, asigurarea unei puternice baze tehnice-materiale, sporindu-se mijloacele de mecanizare și chimizare, extinderea irigațiilor, diversificarea mecanizării lucrărilor agricole etc.

O parte inseparabilă a dezvoltării României în ultimele două decenii, a procesului de făurire a socialismului o constituie revoluția culturală.

Dacă în România anului 1945, când Conferința Națională indica primele obiective în vederea dezvoltării științifice și culturale ca o parte a revoluției, existau în țară peste 4 milioane de analfabeți și semianalfabeți, în 1965 s-a încheiat acțiunea de generalizare a învățămîntului de 8 ani. Ca urmare a dezvoltării învățămîntului, în economia României lucrează astăzi 75 000 de ingineri față de 9 000 în 1938, iar numărul de locuitori la un medic a scăzut de la 1 895 în 1938 la 696 în 1965.

Concomitent cu măsurile luate pentru formarea de noi intelectuali necesari economiei și culturii, P.C.R. a stimulat permanent tradițiile progresiste ale intelectualității legate de popor, a promovat o politică înțeleaptă de atragere a acestora la îndeplinirea sarcinilor revoluției, a sprijinit activitatea creatoare a intelectualilor valoroși pusă în slujba progresului țării. Astăzi, intelectualitatea, alături de clasa muncitoare și de țărănime, își aduce o mare și valoroasă contribuție la îndeplinirea sarcinilor desăvârșirii construcției socialiste în patria noastră.

Corespunzător schimbărilor survenite în baza economică a țării, s-au produs adinci transformări și în structura socială.

Au fost eliminate definitiv clasele exploatare, societatea românească fiind alcătuită numai din clase și păături sociale aliate, prietene. La temelie puterii socialiste se află alianța frățească muncitorească-țăărănească, unitatea de nezdruccinat dintre clasa muncitoare — clasa conducătoare a societății —, țărănime, intelectualitate și celelalte categorii de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, însuflețite de aceeași cauză nobilă, cauza construirii socialismului și comunismului.

Triumful socialismului la orașe și sate, lichidarea pentru totdeauna a exploatarei omului de către om, este cea mai mare cucerire a oamenilor muncii din România; ea înfrunghiează îndeplinirea visurilor pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai clasei muncitoare, ai poporului român.

În procesul revoluției populare, clasa muncitoare, condusă de partid, a rezolvat pe deplin și irevocabil în favoarea poporului problema fundamentală a revoluției, problema puterii, făurind statul socialist — principal instrument în construirea vieții noi. Locul democrației burgheze, strîmtă, ciuntită atunci cînd era vorba de asigurarea de drepturi și libertăți pentru masele populare, a fost luat de democrația socialistă, a cărei esență este exprimată în legea fundamentală a statului nostru, care definește Republica Socialistă România ca „stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, al cărui teritoriu este inalienabil și indivizibil“, în care poporul, stăpîn pe soarta sa, pe bogățiile țării, își făurește în mod conștient propria istorie.

Marile transformări innoitoare — politice, economice, sociale — îndeplinite în anii puterii populare pe plan intern își găsesc o expresie firească pe plan extern. Îndeplinind directivele partidului, statul nostru a pus în mod consecvent în centrul politicii sale externe întărirea relațiilor de prietenie și colaborare frățească cu toate țările socialiste, militînd pentru consolidarea continuă a unității și coeziunii sistemului mondial socialist. În același timp, România promovează relații multilaterale, economice, tehnice-științifice, culturale cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Politica externă consecventă de pace a țării noastre, bazată pe principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamsecului în treburile interne, avantajului reciproc, a dus la creșterea prestigiului internațional al României socialiste.

Realizările de însemnătate istorică obținute de poporul român au confirmat pe deplin justetea politicii partidului, capacitatea sa de a elabora de sine stătător linia politică, formele și metodele de activitate, de a stabili obiectivele fiecărei etape revoluționare pe baza aplicării creatoare a marxism-leninismului la condițiile concrete ale țării noastre.

Studiind continuu realitățile din patria noastră, generalizînd experiența proprie cîștigată în lupta pentru instaurarea și consolidarea puterii oamenilor muncii, pentru construirea socialismului, Partidul Comunist Român își aduce contribuția sa la îmbogățirea tezaurului internațional de gîndire și experiență revoluționară.

Mai puternic decît oricînd în decursul întregii sale istorii, Partidul Comunist Român este urmat cu devotament de întregul popor. Dragostea și încrederea nețărmurită cu care poporul nostru urmează și înfăptuiește politica partidului comunistilor, a cărui înaltă misiune este slujirea devotată a intereselor celor ce muncesc, constituie rezultatul istoric al luptei de eliberare națională și socială dusă timp de decenii, al succeselor obținute în înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste. În decursul întregii sale activități, partidul a urmărit în permanență creșterea nivelului material și cultural al poporului, ridicarea României pe cele mai înalte culmi ale civilizației umane.

Pornind de la încrederea nestrămutată în forțele creatoare ale poporului, P.C.R. s-a consultat permanent cu masele în cele mai importante probleme ale politicii interne și externe, în elaborarea planurilor de dezvoltare a economiei naționale, s-a sprijinit în toate acțiunile pe care le-a întreprins pe inițiativa și elanul milioanei de oameni ai muncii. Aceasta constituie în continuare garanția înfăptuirii marilor sarcini stabilite de Congresul al IX-lea al P.C.R. pentru dezvoltarea multilaterală a patriei în noua etapă de desăvîrșire a construcției socialismului.

Inconjurat de dragostea fierbinte și încrederea nelimitată a maselor, cîștigate ca urmare a luptei lui eroice, plină de abnegație și devotament față de popor și interesele lui vitale, luptă desfășurată consecvent în timpul celor aproape 45 de ani de existență, Partidul Comunist Român își îndeplinește cu cinste rolul de forță politică conducătoare a societății noastre, de călăuză fermă a poporului spre culmile cele mai înalte ale progresului social, ale civilizației umane.

Însemnătatea Conferinței Naționale a P. C. R. din octombrie 1945 pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă

GH. TUȚUI

In cadrul procesului revoluționar neîntrerupt ce s-a desfășurat în România după 23 August 1944, Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 reprezintă un moment de mare însemnătate. Ea a avut un rol major în înarmarea partidului și poporului cu un program clar, științific în vederea rezolvării problemelor de bază care stăteau în fața țării: întărirea regimului democrat-popular și a legăturilor sale cu masele; refacerea și dezvoltarea economiei naționale; consolidarea independenței și a suveranității de stat; creșterea rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate.

Prin măsurile adoptate, Conferința Națională ilustrează pe deplin străduința și capacitatea P.C.R. de a porni la elaborarea liniei și programului său de la realitățile românești, de la analiza raportului de forțe pe plan național și internațional, privite în dezvoltarea lor, de a rezolva sarcinile revoluției în strînsă legătură cu necesitățile obiective ale dezvoltării sociale.

Referindu-se la sarcina principală a comuniștilor în lupta pentru victoria revoluției, V. I. Lenin arată că aceasta „...constă în a ști să aplici principiile generale și fundamentale ale comunismului la **particularitățile** relațiilor dintre clase și partide, la **particularitățile** dezvoltării obiective spre comunism, particularități proprii fiecărei țări în parte și pe care trebuie să știi să le studiezi, să le descoperi, să le ghicești”¹.

La baza lucrărilor conferinței a stat raportul politic al C.C. al P.C.R. prezentat de Gh. Gheorghiu-Dej, document întemeiat pe studierea profundă a problemelor în toate aspectele lor, pe cunoașterea adîncă a realității, a concretului, îmbinate cu o viziune științifică de ansamblu și de perspectivă și care dovedea chibzuința cu care partidul aprecia în mod real posibilitățile și mijloacele de înlăptuire a politicii sale.

Prin analiza profundă a problemelor complexe ce se ridicau în fața țării, prin bogăția ideilor și claritatea cu care partidul aplica tezele fundamentale ale învățăturii marxist-leniniste la condițiile concret-istorice și la particularitățile situației din România, raportul Comitetului Central al P.C.R., prezentat Conferinței Naționale, constituie un docu-

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, pag. 72.

ment al marxismului creator, a cărui justețe a fost confirmată de practica luptei revoluționare, de succesele ulterioare în construirea socialismului în România.

*
* *
*

Conferința Națională a P.C.R. și-a desfășurat lucrările în condiții interne și internaționale favorabile forțelor democratice. În perioada anterioară, masele populare, conduse de partidul comunist, pe calea deschisă de insurecția armată, în lupta hotărâtă cu reacțiunea, au reușit să înlăture de la putere pe reprezentanții moșierimii și ai burgheziei reacționare și să instaureze un guvern democratic, au înfăptuit o serie de reforme în direcția desăvârșirii transformărilor burghezo-democratice, dintre care amintim în primul rând reforma agrară, au înfăptuit sarcina patriotică, de însemnătate istorică, de a elibera țara de sub jugul fascist.

Instaurarea regimului democrat-popular la 6 martie 1945, înfăptuirea principalelor sarcini cu caracter antifeudal și antifascist, ofensiva continuă a forțelor populare pentru consolidarea și dezvoltarea cuceririlor obținute ridicau în fața partidului comunist, forța conducătoare a maselor, sarcina elaborării unui program clar, pe baza căruia să se realizeze desăvârșirea transformărilor burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă.

Din complexitatea problemelor economice și politice ce se ridicau cu acuitate în fața României postbelice, Conferința Națională a P.C.R. a concentrat atenția partidului și guvernului, a întregului popor asupra problemei cheie, refacerea economiei naționale, sarcină hotărâtoare pentru consolidarea regimului democrat. Importanța refacerii economice a țării creștea și prin aceea că reacțiunea, care deținea poziții dominante în economie, încerca să le folosească drept armă împotriva puterii populare. Concepind opera de restabilire a potențialului economic ca o acțiune ce urma să se înfăptuiască mai ales pe baza împrumuturilor externe și a investițiilor pe care puterile imperialiste urmau să le facă în țara noastră, prin adâncirea asupririi și exploatării maselor populare, clasele exploatare din România urmăreau să-și consolideze pozițiile economice și apoi să-și restabilească și pozițiile politice pe care le pierduseră.

În totală opoziție cu aceste concepții reacționare și antipopulare, care ar fi dus la perpetuarea stării de dependență a țării față de puterile imperialiste, P.C.R. vedea în refacerea țării o acțiune care să ducă la crearea condițiilor dezvoltării ulterioare a României, asigurării independenței și suveranității ei naționale, să contribuie în mod sensibil la ridicarea nivelului de trai al maselor. Astfel, refacerea economică a țării, terenul pe care s-au ciocnit concepțiile și interesele celor două forțe politice principale aflate în luptă, a devenit acum una dintre sarcinile principale ale puterii democratice, o parte integrantă a luptei pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice.

Legată de interesele economice și politice ale unor categorii sociale foarte diferite, ale clasei muncitoare, țăranimii și intelectualității, ca și ale meșteșugarilor, comercianților și întreprinzătorilor capitaliști, refacerea economică a țării era o problemă de interes național. Pe această bază,

P.C.R. putea atrage și mobiliza la acțiune în jurul și sub conducerea clasei muncitoare cele mai largi mase.

Pornind la rezolvarea problemei refacerii țării de la situația economică existentă în a doua jumătate a anului 1945 *, P.C.R. a avut în permanență în vedere faptul că refacerea economiei naționale nu se poate limita numai la reconstruirea a ceea ce a fost distrus, ci trebuie să creeze o bază trainică în vederea trecerii ulterioare la construirea economiei socialiste. În acest scop, documentele Conferinței Naționale, arătând că refacerea industriei și folosirea integrală a capacității ei de producție constituie punctul de plecare pentru dezvoltarea industrială a României, precizează că: „...nu este vorba numai de a reface ceea ce s-a distrus, ci și de a construi și dezvolta economia României”², de a trece „...la perfecționarea industriei...” și mai ales „...la crearea unor noi ramuri industriale, absente pînă acum în economia noastră”³.

Abordînd cu competență problemele majore ale dezvoltării României postbelice, Conferința Națională a P.C.R. a exprimat hotărîrea unanimă a partidului de a asigura României o asemenea linie de dezvoltare care să corespundă intereselor fundamentale ale poporului, a respins politica antinațională a liderilor partidelor reacționare care hărăzeau României soarta de hinterland agricol pentru marile puteri capitaliste dezvoltate din punct de vedere industrial. Demascînd caracterul de clasă reacționar al acestei „teorii”, precum și urmările negative pe care aplicarea ei ar fi avut-o asupra țării noastre, raportul C.C. la Conferința Națională sublinia că la baza acțiunii de refacere a țării trebuie să stea refacerea și dezvoltarea industriei grele.⁴

Analiza temeinică a structurii economiei românești și pe această bază orientarea spre dezvoltarea industrială a țării ca temelie a refacerii și reconstruirii întregii economii reflectă înțelegerea profundă a rolului hotărîtor pe care îl joacă industrializarea în dezvoltarea țărilor care au moștenit de la capitalism o stare de înapoiere economică.

Pornind de la faptul că opera de refacere și dezvoltare a economiei naționale trebuie să se sprijine în primul rînd pe folosirea integrală a resurselor interne și a capacităților de producție existente, ca punct de plecare pentru dezvoltarea industrială a țării, Conferința Națională a P.C.R. a stabilit obiectivele concrete și reale în vederea ridicării producției în toate ramurile economice. Astfel, în industriile siderurgică, metalurgică și minieră s-a indicat folosirea maximă a capacităților uzinelor „Hunedoara”, „Reșița” și „Titan-Nadrag-Calan”, a minelor de cărbuni din Valea Jiului și s-a indicat necesitatea exploatării bogatelor zăcămintele de metale neferoase. În industria petrolieră s-a stabilit ca principal obiectiv intensificarea acțiunii de dare în exploatare de noi zăcămintele.

✕

* Față de 1938, producția în 1945 era de 48% la oțel, 43% la fontă, 45% la ciment, 40% la bumbac fire, 50% la lînă fire, 18% la zahăr, 50,5% la ulei comestibil etc., iar producția de cereale de 52,8% (calculat pe baza materialelor publicate în revista „Probleme economice” nr. 1/1948).

² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 60.

³ Op. cit., pag. 63.

⁴ Op. cit., pag. 62.

O mare atenție s-a acordat acțiunii de refacere și dezvoltare a sistemului de transporturi terestre, aeriene și navale, căruia îi revenea un rol deosebit de important în refacerea și dezvoltarea economică a țării.

O altă problemă de mare însemnătate pentru dezvoltarea multilaterală a României pe baza industrializării, în abordarea căreia partidul a dovedit profunzime științifică, clarviziune și îndrăzneală revoluționară, a fost aceea a dezvoltării energiei și electrificării țării.

„Prin crearea în țară a unei rețele de centrale hidroelectrice — se arată în raportul C.C. al P.C.R. prezentat la Conferința Națională —, se va putea purcede la electrificarea căilor ferate și întrebuintarea masivă a energiei electrice în dezvoltarea tuturor industriilor noastre. De asemenea, prin extinderea rețelei de curent electric se va putea introduce lumina și forța electrică pînă și în cel mai depărtat cătun al țării, ridicîndu-se astfel nivelul de viață și de cultură al plugărimii noastre”⁵.

Desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și, în acest cadru, reconstrucția economică a țării, ridicau numeroase și complexe probleme și în ceea ce privește agricultura. Desființarea proprietății moșierești și a relațiilor semifeudale, ca urmare a reformei agrare legiferate la 23 martie 1945, crearea sectorului de stat în agricultură, ca și politica dusă de puterea populară de sprijinire a intereselor țărănimii muncitoare creau condiții favorabile atragerii acestora la opera de refacere a economiei naționale, iar politica P.C.R. de refacere și dezvoltare a întregii economii pe baza industrializării oferea pentru prima dată în istoria țării perspectiva ridicării agriculturii românești, a nivelului de trai al maselor țărănești.

Pentru aceasta, Conferința Națională a P.C.R., alături de sarcina desăvîrșirii reformei agrare în strînsă legătură cu refacerea industriei, a indicat și măsurile ce urmau să ducă la ridicarea producției și productivității muncii în agricultură, ca : folosirea pe o scară din ce în ce mai largă în muncile agricole a mașinilor, îmbunătățirea metodelor agrotehnice, mărirea suprafețelor însămînțate, folosirea de semințe, puieți și reproducători de rasă etc.

Pornind de la învățătura marxist-leninistă după care construirea noii societăți este opera istorică a poporului din țara respectivă, rodul activității sale creatoare, al eforturilor și muncii sale, Conferința Națională a P.C.R. a orientat partidul ca în acțiunea de reconstruire și dezvoltare economică a României să folosească cu precădere toate posibilitățile interne, să valorifice la un nivel superior resursele naturale ale țării. În această direcție se cuvine să reliefăm în primul rînd faptul că în vederea elaborării programului adoptat de Conferința Națională, P.C.R. a desfășurat o largă acțiune pregătitoare de consultare a maselor asupra problemelor principale privind refacerea economică a țării, a orientat organizațiile de partid și organele de stat spre studierea atentă și temeinică a posibilităților existente în vederea refacerii țării, spre elaborarea unor planuri de refacere bazate pe resurse și forțe proprii. Începînd din primăvara anului 1945, la adunările de partid și sindicale, în

⁵ Op. cit., pag. 71.

conferințele și congresele organizațiilor democrate, și îndeosebi în conferințele regionalelor de partid, s-au făcut propuneri valoroase care au ajutat la elaborarea unui plan real de refacere economică a țării. Experiența, înțelepciunea și adevărata deplină a maselor au dat astfel o bază temeinică măsurilor adoptate de partidul comunist.

O mare însemnătate pentru activitatea desfășurată de P.C.R. în vederea desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la socialism a avut-o orientarea dată de Conferința Națională a P.C.R. în legătură cu forțele sociale ce urmau să participe la această acțiune.

Stabilind obiectivele, sarcinile și perspectivele refacerii economice în înfăptuirea cărora erau interesate clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, industriașii, comercianții, oamenii de finanțe, Conferința Națională a P.C.R. a ușurat colaborarea între aceste forțe și în domeniul politic, ceea ce a făcut ca în lupta pentru realizarea sarcinilor legate de desăvârșirea revoluției burghezo-democratice să fie antrenate mase largi. În felul acesta, largă concentrare de forțe democratice și progresiste care participaseră la înfăptuirea sarcinilor antifeudale și antifasciste ale revoluției era menținută; sub conducerea proletariatului, ea era îndreptată spre realizarea noilor obiective ridicate de revoluția în desfășurare.

Politica realistă promovată de P.C.R., care a privit refacerea țării ca o problemă de interes național și a chemat să participe la aceasta „tot ce este cinstit și patriot” în țară, a contribuit în măsură hotărâtoare la demascarea forțelor reacționare, la izolarea lor de mase, a strâns în jurul puterii democrate majoritatea zdrobitoare a poporului.

Pe baza analizei situației și sarcinilor clasei muncitoare, a activității desfășurate de Frontul unic muncitoresc în perioada anterioară, Conferința Națională a P.C.R. a pus în centrul activității partidului sarcina de a asigura hegemonia proletariatului în revoluție și, în acest scop, de întărire și dezvoltare a colaborării dintre P.C.R. și P.S.D., de înfăptuire a unității depline a întregii clase muncitoare în cadrul unui singur partid, pe baza principiilor politice, ideologice și organizatorice marxist-leniniste.

„Partidul Comunist Român — se spune în rezoluția Conferinței Naționale — concepe înfăptuirea partidului unic muncitoresc nu ca o contopire mecanică între cele două partide existente, ci ca o unificare politică și organizatorică, pe baze principiale, în urma unei acțiuni de lămurire ideologică și înfăptuirii unei depline unități de acțiune”⁶.

Militînd pentru întărirea hegemoniei proletariatului în revoluție, partidul a avut permanent în atenția sa faptul că, în lupta pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, alianța dintre clasa muncitoare și masele țărănești reprezintă forța politică hotărâtoare. Conferința Națională a P.C.R., prin măsurile economice și politice adoptate, prin sarcinile stabilite organelor și organizațiilor de partid, a acționat cu hotărîre în vederea consolidării și dezvoltării continue a alianței muncitorești-țărănești, în îndreptarea luptei țărănimii muncitoare de pe tărîm antifeudal spre sarcini cu caracter anticapitalist.

În condițiile României anului 1945, una dintre principalele cerințe ale desăvârșirii revoluției burghezo-democratice era continuarea acțiunii de demascare a partidelor reacționare în scopul izolării totale

⁶ Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R., „Scînteia” nr. 367, din 1 noiembrie 1945.

de mase și al zdrobirii lor politice. Înfrînte în bătălia pentru putere, partidele politice reacționare care nu renunțaseră la lupta împotriva revoluției, folosind în acest scop în primul rînd pozițiile economice care se aflau în mîinile burgheziei, se pregăteau în vederea alegerilor parlamentare, cu care prilej sperau să recucerească pozițiile pierdute. Avînd în vedere această situație, Conferința Națională a P.C.R. a demască cu tărie caracterul reacționar al activității P.N.Ț. și P.N.L., stabilind totodată sarcinile partidului, ale forțelor democratice, în vederea cîștigării alegerilor parlamentare, acțiune politică hotărîtoare pentru consolidarea regimului democrat-popular din România.

În lupta pentru transpunerea în viață a hotărîrilor elaborate de Conferința Națională a P.C.R. privind dezvoltarea multilaterală a țării, pentru înfrîngerea greutăților existente și a piedicilor ridicate în calea revoluției de forțele reacționare, masele populare din țara noastră dispuneau de puternice instrumente. În acest cadru, rolul principal revenea statului democrat-popular.

Leninismul apreciază dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii ca fiind o putere bazată pe inițiativa directă a maselor populare, pe voința lor ridicată la rangul de lege, o putere care sfarmă vechiul aparat de stat de asuprire a maselor, înlocuindu-l cu unul nou, subordonat acestora, capabil să îndeplinească sarcinile revoluției.

Rezultat al luptei oamenilor muncii și instrument principal al voinței și acțiunii acestora, statul democrat-popular, în care clasa muncitoare deținea poziții precumpănitoare, urma să acționeze atît în domeniul politicii interne, cît și pe plan internațional pentru a asigura transpunerea în viață a programului elaborat de partid, program care corespundea pe deplin cerințelor revoluției și intereselor fundamentale ale poporului.

Pornind de la faptul că superioritatea orînduirii democrat-populare asupra vechii orînduiri constă în primul rînd în faptul că ea organizează participarea maselor celor mai largi la viața politică a țării, stimulează inițiativa și energia uriașă a poporului, Conferința Națională a P.C.R., atît prin orientarea politică generală, cît și prin sarcinile concrete stabilite, a îndrumat activitatea partidului spre întărirea bazei de masă a regimului, spre atragerea largă a maselor de oameni ai muncii la viața politică activă, la consolidarea regimului democrat-popular.

În acest sens, conferința a stabilit sarcini concrete care urmau să ducă în primul rînd la întărirea bazei de masă a puterii populare, întărirea Frontului unic muncitoresc, a alianței dintre muncitori, țărani muncitori și intelectuali, a prieteniei dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare⁷. Privite în contextul general al hotărîrilor adoptate de conferință și în strînsă legătură cu politica generală fixată de partid, politică care privea realitățile românești într-un continuu proces de transformare revoluționară, aceste prevederi vizau în același timp crearea condițiilor necesare pentru efectuarea unor schimbări calitative, care urmau să influențeze și asupra conținutului puterii de stat. Astfel, întărirea rolului conducător al proletariatului în stat, a alianței muncitorești-țăărănești și realizarea unității întregului popor, pe baza programu-

⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, op. cit., pag. 81—82.

lui de transformări democratice, reprezentau temeiul transformării calitative a puterii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii în dictatură a proletariatului.

Chemind organele și organizațiile de partid să apere și să întărească legalitatea democrat-populară, Conferința Națională a P.C.R. a stabilit ca sarcină a întregului partid de a desfășura mai departe acțiunea de promovare în munci de conducere în aparatul de stat a numeroase cadre noi, provenite din rîndul maselor populare, de ridicare a autorității și competenței acestora, de luptă împotriva birocrației și rutinei care îndepărtau aparatul de stat de popor.

Simultan cu acțiunea de democratizare a aparatului de stat, Conferința Națională a P.C.R. a orientat partidul spre dirijarea procesului de făurire și dezvoltare a instrumentelor de realizare a sarcinilor fixate, îndeosebi a celor din domeniul economic și social-cultural.

Pe baza experienței cîștigate de tînăra putere populară, partidul a militat ca sarcina de a îndruma distribuirea materiilor prime, reglementarea prețurilor de desfacere, controlul circulației mărfurilor și asigurarea orientării creditelor în primul rînd spre ramurile de producție care interesează refacerea țării, să devină atribute ale activității guvernului democrat, ale organelor economice special create. În acest scop, la 26 noiembrie 1945 a fost înființat, pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri, Consiliul Superior al Economiei Naționale, în vederea organizării și coordonării activității economice și aplicării politicii economice, financiare și sociale a guvernului. Format din titularii a 6 ministere cu caracter economic și guvernatorul B.N.R., avînd ca președinte pe secretarul general al P.C.R., Consiliul Superior al Economiei Naționale a fost primul organism de stat prin care puterea populară a intervenit în mod efectiv în îndrumarea și coordonarea vieții economice⁸.

Ca urmare, influența statului asupra dezvoltării producției și a vieții economice în general, deși limitată de existența relațiilor capitaliste, ca și de prezența în guvern a unor reprezentanți ai burgheziei, a crescut și s-a lărgit. La sfîrșitul anului 1946 și, în special, în a doua jumătate a anului 1947 au fost luate noi măsuri pe linia întăririi controlului statului democrat-popular în domeniul economic, creîndu-se posibilități sporite de participare a clasei muncitoare la controlul producției.

Tot în vederea îndeplinirii sarcinilor economice, Conferința Națională a indicat printre obiectivele ce urmau a fi îndeplinite neîntîrziat crearea unui aparat de control suplu și eficient și organizarea administrației de stat astfel ca ea să corespundă nevoilor economiei naționale⁹. Pînă la îndeplinirea acestei cerințe — realizată începînd din anul 1947 —, partidul a propus efectuarea reorganizării sistemului de credit și îndeplinirea unei reforme fiscale, pentru a se asigura o mai democratică repartizare a sarcinilor financiare, echilibrarea bugetului, frînarea procesului de inflație etc.

O atenție deosebită a acordat Conferința Națională a P.C.R. sarcinilor în domeniul învățămîntului, culturii și sănătății. Urmărind

⁸ „Monitorul oficial” nr. 271, din 26 noiembrie 1945, pag. 10 308.

⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, op. cit., pag. 81.

ridicarea nivelului de cultură al maselor populare, ținând seama de faptul că îndeplinirea directivelor stabilite de partid în vederea dezvoltării economice a țării, a întăririi democrației, a independenței și suveranității patriei noastre cerea folosirea a tot mai numeroase cadre bine pregătite, Conferința Națională a pus ca sarcină lichidarea analfabetismului, reorganizarea întregului învățământ pe baze democratice, formarea de cadre necesare economiei și culturii, democratizarea corpului didactic și perfecționarea acestuia.

Prin măsurile adoptate de Conferința Națională a P.C.R. s-a intensificat procesul de înlocuire treptată a vechiului aparat de stat, de creare a unor organisme noi, capabile ca în condițiile date să îndeplinească sarcini și funcții de îndrumare și control în viața economică și de îndeplinire a politicii P.C.R. în domeniul social și cultural-educativ.

Preocupându-se de întărirea neîncetată a puterii populare — în condițiile menținerii vechilor forme ale aparatului de stat —, dezvoltând neîncetat laturile activității economice și cultural-educative ale statului, partidul comunist a acordat o atenție deosebită sarcinilor de apărare a țării, de promovare în domeniul relațiilor internaționale a unei politici de prietenie strinsă cu țările frățești, de largire a legăturilor cu celelalte state.

Concepînd politica externă ca o parte a luptei pentru consolidarea și dezvoltarea cuceririlor revoluționare, Conferința Națională a P.C.R. a pus în fața statului democrat-popular sarcina de a acționa pentru restabilirea și normalizarea relațiilor diplomatice ale României, pentru respingerea oricăror încercări de amestec în treburile interne ale țării, pentru consolidarea independenței și suveranității naționale.

Indicațiile și sarcinile fixate de Conferința Națională în interesul întăririi și dezvoltării puterii populare și a statului de dictatură revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii au contribuit în mod eficient la îndeplinirea programului revoluționar al partidului de refacere economică a țării, pe baza industrializării, de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice și de asigurare a condițiilor necesare pentru trecerea la revoluția socialistă.

Ele au reprezentat în același timp pași însemnați spre dezvoltarea noii puteri de stat în direcția dictaturii proletariatului și au demonstrat capacitatea partidului de a aborda în mod creator problemele extrem de complexe ale construcției de stat, de a le rezolva în favoarea maselor.

★

★ ★

Caracterul complex și amploarea sarcinilor stabilite de Conferința Națională a P.C.R. pentru toate sectoarele vieții sociale, necesitatea imperioasă de a mobiliza la îndeplinirea politicii partidului cele mai largi mase de oameni ai muncii și de a consolida în această acțiune rolul de hegemon al proletariatului impuneau ca o condiție obligatorie întărirea neîncetată a partidului și a legăturilor sale cu masele. În această direcție, o mare însemnătate are analiza făcută în conferință asupra luptei desfășurate de partid pentru unitatea rîndurilor sale împotriva diferitelor curente și manifestări antipartinice, ca și concluzia subliniată în raportul politic al C.C. al P.C.R. care stabilea ca una dintre sarcinile centrale ale partidului „...de a sfărîma încercarea de slăbire a unității sale de voință,

a descoperi și înăbuși din fașă manifestări care pot submina unitatea ideologică, politică și organizatorică a partidului“¹⁰.

Raportul C.C. al P.C.R., discuțiile purtate în cadrul conferinței, hotărârile adoptate ilustrează preocuparea partidului de îmbunătățire a activității organizațiilor sale, de ridicare a acesteia la nivelul sarcinilor și cerințelor revoluției. În acest scop, Conferința Națională a îndrumat organele și organizațiile de partid spre analizarea temeinică și multilaterală a realității, ca bază pentru adoptarea unor hotărâri corespunzătoare, le-a chemat să lupte împotriva pripelii și a manifestărilor de subiectivism, le-a îndrumat să mențină și să dezvolte legături strânse și permanente cu masa de oameni ai muncii.

Criticînd unele manifestări de rupere de mase, ca și practica unor activiști de folosire în munca de partid a metodei de comandă¹¹, conferința a pus în fața comuniștilor sarcina de a-și îmbunătăți activitatea în organizațiile de masă și în munca la sate, a indicat ca o cerință pentru întregul partid, pentru fiecare membru al partidului lupta pentru înlăturarea slăbiciunilor constatate, în vederea întăririi partidului și a rolului său conducător.

De mare însemnătate pentru întărirea P.C.R. și a legăturilor sale cu masele a fost adoptarea de către Conferința Națională a statutului partidului. Document de importanță primordială, lege fundamentală a partidului, statutul adoptat stabilea structura organizatorică, normele și regulile vieții interne, metodele conducerii de partid, activitatea organizațiilor și membrilor săi pentru aplicarea liniei politice și a hotărîrilor partidului în acea etapă. În capitolul introductiv se definea caracterul P.C.R. ca partid al clasei muncitoare, detașamentul ei de frunte, hegemonul luptei pentru înfăptuirea societății comuniste — scopul final al partidului¹².

Conferința Națională a Partidului Comunist Român și-a încheiat lucrările în ziua de 21 octombrie 1945, alegînd, prin vot secret, Comitetul Central al partidului, format din 27 de membri și 8 membri supleanți.

În noul Comitet Central au fost alese numeroase cadre din cele mai bune ale partidului, călitate în focul luptelor revoluționare, legate prin mii de fire de clasa muncitoare, de poporul român, cu o bogată experiență revoluționară, devotate pînă la capăt cauzei socialismului¹³.

Ca secretar general al Comitetului Central a fost ales Gheorghe Gheorghiu-Dej — fiu credincios și conducător de seamă al partidului și poporului român.

*
* *
*

Desfășurarea lucrărilor conferinței, consacrată rezolvării problemelor fundamentale ale partidului și progresului țării, s-a bucurat de o mare atenție și de o largă adeziune din partea maselor de oameni ai muncii. Delegați ai organizațiilor de masă, ai partidelor și ai grupărilor democratice, cît și masa largă de muncitori, țărani și intelectuali, prin miile

¹⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, op. cit., pag. 14—15.

¹¹ Op. cit., pag. 35.

¹² „Statutul Partidului Comunist Român“, Ed. P.C.R. 1945, pag. 7.

¹³ „Scînteia“ nr. 360, din 24 octombrie 1945.

de telegrame și de moțiuni adoptate cu prilejul adunărilor și mitingurilor ce au avut loc în toată țara, au salutat cu căldură conferința, afirmându-și adeziunea deplină față de hotărârile adoptate.

Încrederea maselor în P.C.R., convingerea tot mai puternică a acestora că programul elaborat de Conferința Națională din octombrie 1945 corespunde atât intereselor și aspirațiilor lor, cât și cerințelor de dezvoltare a patriei pe calea progresului social au creat condiții favorabile realizării unității de nezdruccinat între partid și popor.

După Conferința Națională a P.C.R., lupta pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice s-a desfășurat pe un front larg. Înfărâșându-se împotriva îndârjită a forțelor reacționare, învingând numeroase greutăți și piedici, cu prețul unor însemnate sacrificii, masele populare, conduse de P.C.R., au asigurat îndeplinirea politicii partidului.

În cursul anilor 1946—1947 au fost desăvârșite reformele cu caracter burghezo-democratic, ceea ce a contribuit în mare măsură la întărirea puterii populare și pregătirea condițiilor de trecere la revoluția socialistă. După victoria forțelor democratice în alegerile generale din noiembrie 1946 și crearea parlamentului democrat, în cursul unei ofensive neîncetate a forțelor revoluționare, au fost elaborate și aplicate o serie de măsuri care au contribuit la normalizarea vieții economice, la îngrădirea activității burgheziei orășenești și sătenești, la întărirea rolului statului în viața economică a țării.

Desfășurarea luptei revoluționare de masă a determinat ca, spre sfârșitul anului 1947, majoritatea sarcinilor stabilite de Conferința Națională a P.C.R. pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice să fie îndeplinite. Producția industrială și agricolă se apropia de nivelul antebelic, partidele politice reacționare fuseseră izolate de mase și zdrobite, clasa muncitoare, a cărei unitate de acțiune pregătise terenul unificării depline, politice, ideologice și organizatorice, își strânsese tot mai mult legăturile cu aliații săi principali și îndeplinea cu succes rolul de forță conducătoare în lupta pentru instaurarea dictaturii proletarietului și trecerea la revoluția socialistă.

Realizările de mare însemnătate obținute de masele populare în lupta pentru desăvârșirea revoluției burghezo-democratice și crearea condițiilor de trecere la revoluția socialistă sînt strîns legate de munca organizatorică, politică și ideologică desfășurată de partidul comunist, de capacitatea sa de a mobiliza și conduce la acțiune masele largi de oameni ai muncii. În acest timp P.C.R., forța politică conducătoare a societății, a crescut din punct de vedere numeric, s-a întărit din punct de vedere organizatoric și a cîștigat o bogată experiență politică, devenind cel mai puternic și influent partid politic din țară.

Îndeplinirea cu succes a sarcinilor stabilite de Conferința Națională a P.C.R. a confirmat justetea hotărîrilor elaborate de partid în octombrie 1945, capacitatea sa de a conduce poporul român pe calea transformărilor revoluționare.

Conferințele organizațiilor regionale ale P.C.R. din august 1945

C. OLTEANU

Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 — eveniment de importanță istorică în viața partidului și a poporului nostru — a fost precedată de conferințele organizațiilor regionale ale partidului comunist. Acestea și-au desfășurat lucrările în august același an *, în condițiile când în România revoluția populară se dezvoltă neîntre-rup și ascendent; bătălia pentru cucerirea puterii, pentru instaurarea guvernului democratic se încheiase în favoarea clasei muncitoare și a aliaților săi; se înfăptuise, prin luptă revoluționară, sarcina fundamentală a desăvârșirii revoluției burghezo-democratice — reforma agrară; se realizase unitatea clasei muncitoare în sindicate; se consolidau și se extindeau drepturile și libertățile democratice deținute de mase; continua să se desfășoare procesul transformării democratice a aparatului de stat; creștea amploarea luptei maselor împotriva reacțiunii etc.

Conferințele regionale au analizat activitatea organizațiilor locale ale partidului în noile condiții politice, contribuția acestora la organizarea luptei revoluționare a maselor.

În esență, ele au dezbătut la nivelul lor problemele care au făcut apoi obiectul Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, stabilind principalele direcții pe plan regional ale activității organizațiilor de partid și a maselor populare pentru refacerea și dezvoltarea economiei. Pe baza învățăturii marxist-leniniste, conferințele regionale au subliniat că veriga principală menită să asigure succesul operei de refacere a economiei este refacerea și dezvoltarea industriei, și în primul rînd a industriei grele.

În strînsă legătură cu problemele economice ale regiunilor respective, în cadrul acestora s-a analizat munca comuniștilor, a organizațiilor de partid și de masă desfășurată în vederea sprijinirii regimului democrat-popular, întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare, a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, precum și muncii organizatorice și ideologice a partidului. Ele au ales organele regionale ale P.C.R. și delegații pentru Conferința Națională a partidului comunist.

* În acel timp existau 12 organizații regionale de partid: București, Prahova, Dobrogea, Banat, Dimbovița, Oltenia, Dunărea de Jos, Moldova, Satu-Mare, Valea Jiului, Brașov și Cluj.

Dezbatînd problemele esențiale, economice și politice, care în acel timp se aflau în centrul preocupării partidului comunist și poporului român, conferințele regionale ale P.C.R., primele în condițiile legalității, au contribuit la creșterea maturității organizațiilor de partid, la intensificarea activității lor.

Prin problemele dezbatute și hotărîrile adoptate, conferințele organizațiilor regionale de partid se înscriu ca un moment important în perioada de pregătire a Conferinței Naționale a P.C.R.

Complexitatea sarcinilor care stăteau în fața P.C.R. a situat pe prim plan în cadrul lucrărilor conferințelor regionale probleme economice; lupta pentru a reface ceea ce fusese distrus și pentru dezvoltarea economiei țării. A rezolva problemele economice actuale — arăta Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferința regionalei Valea Jiului — înseamnă a cunoaște resursele economice ale țării, înseamnă a cunoaște posibilitățile, mijloacele de acțiune pentru refacerea vieții economice, înseamnă a cunoaște în mod temeinic problemele fiecărei regiuni în parte, a le coordona, a le privi ca un tot¹.

În rapoartele prezentate, în rezoluțiile și hotărîrile adoptate, în cuvîntul delegaților participanți la conferințe, muncitori, țărani muncitori, intelectuali, oameni de știință și artă, au fost înfățișate tabloul distrugerilor pricinuite de război economiei regiunii respective, lupta eroică a oamenilor muncii, greutățile și succesele obținute în munca pentru punerea în funcțiune a fabricilor, uzinelor, mijloacelor de transport. Relevînd acest lucru, „Drum nou“, organ al regionalei P.C.R. Brașov, sublinia că „lucrările conferinței regionale se țin sub semnul mobilizării întregului popor în opera de refacere a țării“².

Caracterul și ponderea problemelor economice în lucrările conferințelor regionale au fost determinate de structura economică a regiunii respective, de situația concretă existentă în acel timp, de posibilitățile de dezvoltare pe baza valorificării resurselor locale, de locul pe care trebuia să-l joace în viitor, în cadrul economiei naționale. Așa, de pildă, situația din industria petrolieră a ocupat un loc deosebit în documentele conferințelor regionalelor Prahova și Dîmbovița, situația producției de cărbune și de metal a fost mai pe larg dezbătută de conferința regionalei Valea Jiului, iar cea din transporturi de conferința regionalei București etc. Analizînd munca desfășurată de organele și organizațiile de partid pentru refacerea instalațiilor petroliere, pentru mărirea producției de petrol, raportul la conferința regionalei Prahova menționa că din cauza bombardamentelor rafinăriile de petrol din Ploiești și Cîmpina se aflau, la 1 septembrie 1944, distruse în proporție de 25—50 la sută. Mobilizați de comuniști, muncitorii au depus o muncă uriașă, reușind ca pînă la 1 Mai 1945 să repună în funcțiune 75 la sută, iar pînă la data ținerii conferinței 80 la sută din instalațiile distruse³.

¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 124.

² „Drum nou“ nr. 282, din 20 august 1945.

³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 41.

Concomitent cu refacerea întreprinderilor distruse și avariate, oamenii muncii au desfășurat o luptă hotărâtă pentru sporirea producției de petrol, reușind ca în luna aprilie 1945 să producă 366 255 de tone, față de 333 015 tone în martie. Rafinăria „Vega”, care în septembrie 1944 prelucrase 28 750 tone de țiței, în iunie 1945 și-a sporit capacitatea de prelucrare la 47 908 tone⁴.

Din lucrările și documentele conferințelor regionale se desprinde ca o problemă importantă lupta eroică a oamenilor muncii, în frunte cu comuniștii, pentru învingerea greutăților, pentru punerea în funcțiune a întreprinderilor industriale, pentru reorganizarea producției unora dintre acestea, în vederea trecerii de la producția de război la producția de pace. Deși muncitorii întâmpinau mari greutăți, legate de lipsa de îmbrăcăminte, încălțăminte și alimente, ei au răspuns hotărât chemărilor partidului comunist. „În domeniul economic — se arăta în rezoluția conferinței regionale Valea Jiului — organizația de partid a reușit să mobilizeze masele în lupta pentru ridicarea producției. Cu toate condițiile grele economice, muncitorimea a dat dovadă de eroism în îndeplinirea acestei sarcini puse de partid”⁵. În întâmpinarea conferinței regionale a P.C.R. și a zilei de 23 August, minerii din Valea Jiului, în ziua de 11 august 1945, au ridicat producția totală la 5 500 de tone, adică cu 1 000 de tone peste media zilnică din ultimele luni⁶. Tot în cinstea conferinței regionale de partid, muncitorii de la C.F.R. Arad au sporit producția cu 250 la sută, cei de la C.F.R. Timișoara cu 300 la sută, de la Fabrica „Filt” cu 100 la sută, muncitorii de la „Industria textilă arădeană” cu 20 la sută, cei de la „Teba” cu 18 la sută, iar muncitorii de la Fabrica de poduri a uzinelor Reșița cu 100 la sută⁷.

O atenție deosebită au acordat conferințele regionale situației transporturilor, de a căror grabnică refacere depindea în mare măsură succesul în celelalte ramuri ale economiei. Analizînd distrugerile suferite de transporturi, acestea au subliniat că, din cauza pierderilor în locomotive, vagoane, avarierea liniilor și depourilor, capacitatea transportului se redusese la jumătate față de perioada antebelică.

În același timp, în rapoartele prezentate, în luările de cuvînt ale delegaților ceferiști s-au relevat succesele obținute în opera de refacere a transporturilor, greutățile și lipsurile împotriva cărora mai aveau de luptat. Astfel, pînă în august 1945, se arăta în raportul conferinței regionale Satu-Mare: „Organizațiile de partid au mobilizat pe muncitori și masele largi populare, dînd un mare avînt muncii de reconstrucție...”⁸, au fost puse în funcțiune unele linii ferate importante în județul Maramureș, au intrat în funcțiune 15 fabrici de cherestea și alte instalații industriale⁹.

⁴ Loc. cit., fila 201.

⁵ Rezoluția conferinței regionale Valea Jiului, Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Hunedoara, fondul nr. 1, dosarul nr. 1, fila 56.

⁶ Loc. cit., fila 57.

⁷ Raportul la conferința regională P.C.R. Banat, Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Banat, fondul nr. 1, dosarul nr. 2, fila 90.

⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 18/1, fila 191.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 18, fila 20.

Mai mulți delegați din cadrul conferinței regionale București s-au referit la această problemă, arătând că pînă la data ținerii conferinței se reparaseră 545 de locomotive și 16 765 de vagoane de diferite tipuri ¹⁰.

Succese importante obținuseră în opera de refacere a transporturilor și cefeștiștii din Brașov. Raportul conferinței regionale Brașov menționa că pînă atunci muncitorii, mobilizați de comuniști, au refăcut 149 km de linii ferate curente, 268 km de ramificații, 22 linii de garaj, 97 de podețe și tuneluri, precum și o parte din clădirile distruse, au reparat 84 de locomotive și 1 165 de vagoane ¹¹.

Învingînd greutățile și lipsurile, luptînd împotriva sabotajelor, cefeștiștii, sprijiniți de oamenii muncii din toate colțurile țării, au reușit ca pînă la 1 iulie 1945 să restabilească și să refacă 991 km de linii curente (47 la sută din ce se distruseseră); 1981 km de ramificații (64 la sută din distrugerii); 621 de podețe (77 la sută din distrugerii); 12 tunele (50 la sută din ce a fost distrus). S-au reparat 200 de locomotive cu reparații generale (adică 30 la sută din distrugerii); 724 de locomotive cu reparații mici (adică 90 la sută); 77 de automotoare (adică 50 la sută) ¹².

Alături de industrie și transporturi, în lucrările conferințelor regionale de partid a fost analizată și situația din agricultură. Cu acest prilej s-a scos în evidență lupta maselor de țărani muncitori, sub conducerea clasei muncitoare, pentru înfăptuirea reformei agrare, împotriva speculei, pentru a învinge greutățile generate de lipsa uneltelor și mașinilor agricole, insuficiente animale de muncă, semințe puține și de soiuri cu productivitatea scăzută. S-a subliniat totodată activitatea desfășurată de comitetele de partid regionale, județene, de plăși, celule, de organizațiile Frontului plugarilor pentru mobilizarea țărănimii muncitoare în vederea bunei desfășurări a campaniilor agricole, precum și ajutorul acordat de muncitori, în frunte cu comuniștii, țăranilor muncitori, prin repararea mașinilor și uneltelor agricole, prin participarea directă a acestora la muncile agricole. „Preocuparea de frunte a partidului nostru — se spunea în raportul regionalei Moldova — a fost mobilizarea tuturor comuniștilor pentru susținerea campaniei agricole” ¹³. Avînd sprijinul direct al clasei muncitoare, masele de țărani muncitori și-au sporit eforturile pentru a obține rezultate tot mai bune în creșterea producției agricole.

În strînsă legătură cu problemele industriei, transporturilor și agriculturii au fost dezbătute în lucrările și documentele conferințelor regionale măsurile pe care partidul le preconiza pentru înfrîngerea sabotajului claselor exploatatoare, a speculei, pentru menținerea unui echilibru între creșterea prețurilor și salariile oamenilor muncii. Astfel, pentru a veni în ajutorul salariaților, guvernul a făcut mari eforturi financiare, asigurînd — în raport cu scumpetea — o alocație suplimentară lunară.

În cadrul luptei împotriva speculei și sabotajului claselor exploatatoare, pentru întărirea controlului statului muncitoresc-țăranesc asupra

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 18/2, fila 87.

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 19, fila 51.

¹² Loc. cit., filele 54, 88, 89.

¹³ Loc. cit., dosarul nr. 136, fila 18.

producției și circulației produselor, guvernul a promulgat legile din 3 mai 1945 *.

Organizațiile de partid au desfășurat o intensă activitate explicînd maselor conținutul și însemnătatea acestor legi, mobilizîndu-le să sprijine aplicarea lor în viață, prin intensificarea eforturilor de sporire a producției, controlul producției și circulației mărfurilor. „Cunoaștem cu toții legile economice date de guvern — se spunea în raportul la conferința regionalei Satu-Mare —, legi prin care însuși poporul este chemat să combată specula, sabotajul, să controleze activitatea fabricilor... Legile acestea sînt instrumente de prim rang pentru ridicarea situației economice, pentru asigurarea aprovizionării muncitorimii, însă ele trebuie aplicate, iar aplicarea lor depinde într-o mare măsură de noi”¹⁴. În continuare se atrăgea atenția să se țină seama de faptul că legile acestea erau menite să ușureze situația economică a țării, însă rezolvarea definitivă a tuturor greutăților nu era posibilă decît prin ridicarea producției. Privitor la aceste legi, rezoluția conferinței regionalei Valea Jiului menționa că „lupta pentru punerea în aplicare a legilor economice, prin sprijinirea autorităților în această privință, prin înființarea organelor de control cetățenesc, prin controlul economatelor...”¹⁵ constituie una din sarcinile importante ale comunistilor.

În urma analizei temeinice și multilaterale a situației economice grele, conferințele regionale de partid au stabilit sarcinile care reveneau organelor și organizațiilor de partid din regiunea respectivă pentru refacerea economiei distruse de război, ținînd seama, în fiecare caz în parte, de structura și posibilitățile economice. „În fața acestei conferințe a P.C.R. din regiunea Prahovei — se arăta în raportul la conferință — sîntem chemați de a ne strădui din răspuțeri și a veni cu propuneri concrete și cît mai neîntîrziat aplicabile pentru ridicarea producției de PETROL, PETROL, PETROL...”¹⁶.

Industriei carbonifere, muncitorilor minieri le reveneau sarcini deosebite în lupta pentru refacerea economică a țării. Aceste sarcini au fost pe larg dezbătute în lucrările și apoi oglindite în documentele conferinței regionale Valea Jiului, unde se aflau principalele exploataări carbonifere. „Avînd în vedere legătura strînsă între producția de cărbune, de fier și transporturi și faptul că acest întreg complex, prin rezolvarea lui, determină refacerea mai grabnică a țării — se arăta în rezoluția conferinței —, sarcina cea mai importantă a organizației de partid din regionala Valea Jiului este să concentreze toate forțele asupra rezolvării coordonate a tuturor acestor probleme”¹⁷. Conferința a recomandat organizațiilor de partid să se preocupe pentru a spori nu-

* Pe baza lor s-au acordat alocații de scumpete muncitorilor și funcționarilor și au fost înființate economatele pentru aprovizionarea salariaților; s-a introdus controlul obștesc asupra producției de la intrarea materiilor prime în fabrică pînă la ajungerea mărfurilor produse la consumator; s-au luat măsuri pentru punerea în circulație a materiilor prime și a mărfurilor ascunse de burghezie; au fost limitate profiturile industriașilor și comercianților.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 18/1, filele 16—17.

¹⁵ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Hunedoara, fondul nr. 1, dosarul nr. 1, fila 58.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 37.

¹⁷ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Hunedoara, fondul nr. 1, dosarul nr. 1, fila 58.

mărul echipelor de șoc, al voluntarilor care coborau în mine, să atragă și să mobilizeze tehnicienii în muncă alături de mineri, să întărească disciplina în muncă, folosind diferite forme de activitate, „...toate acestea pentru ridicarea producției de cărbune necesar căilor ferate și industriilor de bază”¹⁸.

Stabilind sarcinile luptei pentru refacerea economică, conferințele regionale au analizat cu competență și răspundere problema valorificării bogățiilor țării, punerea imediată în valoare a resurselor din regiunea respectivă. Nu ne este admis nouă, comuniștilor, — se arăta în raportul la conferința regională Prahova, referindu-se la petrol — ca aceste bogății să stea ascunse în fundul pământului, iar poporul român să ducă o viață de mizerie. „Mai ales în regiunea Prahovei avem bogății nemărginite și aceste bogății trebuie exploatare și puse în valoare lor reală”¹⁹. Chemînd comuniștii să lupte pentru refacerea economică, să valorifice resursele locale, în același document se arăta că lupta pentru asemenea obiective creează condiții pentru a ne putea dispensa în cît mai mare parte de necesitatea de a importa mașini-unelte sau materie primă din străinătate²⁰.

Astfel, rezoluțiile adoptate, prin sarcinile stabilite în vederea valorificării bogățiilor țării și a resurselor din regiunea respectivă, au conturat direcțiile de dezvoltare ale unor centre industriale, slab dezvoltate în trecut, fapt care se desprinde și din rezoluția conferinței regionale Valea Jiului, care sublinia că existența în Valea Jiului a importante resurse de materii prime (bazinul carbonifer, zăcămintele de aur, de fier etc.) va trebui să joace un rol important în procesul de dezvoltare politică și economică a României²¹.

Fixînd ca direcție principală activitatea în domeniul economic, la conferințele regionale de partid s-au arătat deschis maselor și greutățile ce trebuiau învinse, greutăți determinate de situația economică postbelică, de împotrivirea claselor exploatatoare. Astfel, în raportul conferinței regionale Prahova se arăta că Partidul Comunist Român, conștient de mersul istoric al vremurilor și de perspectivele unei vieți fericite pentru poporul român, va duce lupta necruțătoare, înlăturînd aceste obstacole și mobilizînd toate forțele progresiste, ale întregului popor, ale tuturor tehnicienilor, savanților și inginerilor, pentru înflorirea industriei²². Membrii de partid trebuiau să se afle permanent în fruntea bătăliei economice, antrenînd după ei masele de muncitori și tehnicieni. În acest sens, rezoluția conferinței regionale Dunărea de Jos pune ca sarcină „...organizațiilor și membrilor de partid de a nu precupeți nici un efort pentru ca pe baza... sarcinilor fixate de conferință să fie, prin exemplu de muncă și de luptă, mobilizatorii tuturor forțelor patriotice din regiune, pentru asigurarea succesului în opera de refacere a țării”²³.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 37.

²⁰ Loc. cit., fila 46.

²¹ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Hunedoara, fondul nr. 1, dosarul nr. 1, fila 5.

²² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 43, fila 37.

²³ Loc. cit., dosarul nr. 40, fila 416.

În domeniul agriculturii, principalele sarcini stabilite de conferințele regionale s-au referit la acțiunile ce trebuiau întreprinse pentru desăvîrșirea reformei agrare, întărirea și extinderea centrelor de închiriat mașini, dezvoltarea cooperăției satești. Desăvîrșirea reformei agrare — se arată în rezoluția conferinței regionalei Banat — este o sarcină importantă care revine comuniștilor și trebuie să stea în atenția organelor și organizațiilor de partid²⁴. După ce se arată că în regiune existau 520 de tractoare, organizate în 31 de centre de închiriat mașini, în același document se subliniau sarcinile comuniștilor pentru întărirea și dezvoltarea acestor centre²⁵.

Pe aceeași linie și conferința regională P.C.R. Oltenia stabilea ca obiectiv imediat al activității la sate „să lărgască organizarea centrelor de mașini agricole în toate plășile din regiune și să se creeze școli de tractoriști dintre țărani”²⁶. În același timp se menționa necesitatea dezvoltării rețelei de cooperative de aprovizionare și consum, care vor face schimbul atît al produselor fabricate, cît și al produselor țărănești, combătînd astfel specula și sabotajul economic²⁷.

În lucrările conferințelor regionale s-au pus și probleme referitoare la îmbunătățirea situației materiale a maselor. Astfel, în rezoluția conferinței regionalei Banat, după ce se stabileau sarcinile în domeniul industriei și agriculturii, se arăta: „În același timp cu munca de refacere a țării, vom duce lupta pentru îmbunătățirea vieții celor ce muncesc, prin lupta pentru înființarea și aprovizionarea... economatelor de către patroni, prin acordarea primelor de producție”²⁸.

Stabilind sarcinile deosebit de mari și complexe privitoare la refacerea economică, în cadrul conferințelor regionale de partid s-a arătat că forța socială principală care era chemată să stea în fruntea luptei de refacere a economiei naționale era clasa muncitoare, condusă de partid, care trebuia să polarizeze în jurul său toate forțele sociale interesate în propășirea țării.

Conferințele regionale puneau în fața organizațiilor de partid, a fiecărui comunist sarcina de a folosi toate formele, toate mijloacele pentru a mobiliza pe toți patrioții, muncitori, țărani, meșteșugari, întreprinzători, pe oamenii de știință, savanți, profesori universitari, ingineri, tehnicieni și pe toți aceia care prin capacitatea lor, prin experiența și pregătirea științifică ce au acumulat-o puteau fi de folos poporului și patriei noastre.

Referindu-se la această problemă, rezoluția conferinței regionalei Banat arăta că „membrii de partid trebuie să atragă în această muncă tehnicienii, intelectualii, oamenii de știință și artă din orașe și sate...”²⁹.

Rolul conducător al P.C.R. — scria ziarul „Făclia” referindu-se la lucrările conferinței regionalei Cluj — constituie chezașia îndeplinirii marilor sarcini de către poporul român în strînsă armonie cu minoritățile naționale pentru „...a face din România o țară bogată și fericită, recunoscută și stimată”³⁰.

²⁴ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Banat, fondul nr. 1, dosarul nr. 2, fila 191.

²⁵ Loc. cit., fila 192.

²⁶ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Argeș, fondul nr. 5, dosarul nr. 613, fila 116.

²⁷ Ibid.

²⁸ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Banat, fondul nr. 1, dosarul nr. 2, fila 192.

²⁹ Ibid.

³⁰ „Făclia” nr. 105, din 23 august 1945.

În strînsă legătură cu problemele economice, în cadrul lucrărilor conferințelor regionale un loc important a ocupat analiza activității desfășurate de organele și organizațiile de partid pentru mobilizarea maselor în vederea sprijinirii cu și mai multă hotărîre a guvernului democrat, pentru democratizarea aparatului de stat.

O atenție deosebită s-a acordat în lucrările conferințelor regionale ale P.C.R. măsurilor pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Principalul aliat al muncitorimii — se arăta în raportul la conferința regională Dunărea de Jos — este țărănimea muncitoare. Comuniștii au sarcina de a lupta neîncetat pentru întărirea alianței, făcînd din aceasta un obiectiv important³¹.

Evidențiînd principalele aspecte ale activității organelor și organizațiilor de partid, ale organizațiilor Frontului plugarilor, pentru întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, conferințele regionale de partid au stabilit sarcinile pentru perioada următoare, cerînd comuniștilor să facă din consolidarea alianței muncitorești-țăărănești un obiectiv principal.

În documentele și lucrările conferințelor regionale de partid a fost analizată și activitatea organizațiilor de partid pentru întărirea frăției dintre poporul român și minoritățile naționale. Referindu-se la această problemă, raportul conferinței regionale Satu-Mare arăta că regimul nostru democrat-popular garantează și asigură deplina egalitate între poporul român și minoritățile naționale, că acestea sînt alături de partidul comunist, întrucît ele știu că partidul nostru a dus în trecut o luptă hotărîtă pentru libertățile lor și o duce cu aceeași hotărîre pe mai departe³².

Pe un loc important s-au situat în lucrările și documentele conferințelor regionale de partid problemele legate de întărirea rîndurilor și rolului organizațiilor de partid, întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Făcînd un bilanț sumar al activității desfășurate de comuniști în perioada de un an, august 1944 — august 1945, raportul la conferința regională Moldova arăta că în decursul acestei perioade comuniștii din regiune au fost factorul mobilizator al tuturor forțelor populare împotriva guvernelor cu majoritate reacționară și pentru instaurarea guvernului democrat, mărirea producției, înfăptuirea reformei agrare, pentru epurarea elementelor fasciste, profasciste și sabotoare din întreprinderile particulare și instituțiile publice³³.

Activitatea P.C.R. în această perioadă de adînci prefaceri revoluționare a fost urmată de creșterea numărului membrilor de partid ; s-au întărit din punct de vedere politic-organizatoric organizațiile județene, de plăși și sectoare ale partidului, a crescut numărul celulelor în întreprinderi, instituții și la sate.

Astfel — se arăta în raportul la conferința regională Prahova — un mare număr de muncitori, țărani muncitori și intelectuali au intrat

³¹ „Desrobirea“, organ al regionalei de partid Dunărea de Jos, nr. 287, din 16 august 1945.

³² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 18/1, filele 10, 15.

³³ Loc. cit., dosarul nr. 43, fila 39.

în rîndurile partidului, mărindu-i capacitatea de luptă³⁴. În regionala Banat, de pildă, care cuprindea 4 judeţene, existau 32 comitete de plăşi, 215 celule de întreprinderi, 249 de celule la sate, 64 de circumscripţii şi 56 celule de instituţii³⁵. În lucrările şi documentele conferinţelor regionale a fost analizată şi problema compoziţiei sociale a partidului, scoţîndu-se în evidenţă faptul că elementul muncitoresc predomina. La Bucureşti, 60 la sută erau muncitori, 21,5 la sută ţărani, 14 la sută intelectuali³⁶, iar în Banat, din cei 16 028 de membri, peste 50 la sută erau muncitori³⁷.

Cu multă atenţie s-a dezbătut la conferinţele regionale problema apărării unităţii şi purităţii rîndurilor partidului, a primirilor în partid. Cu privire la această problemă, în raportul la conferinţa regionalei Prahova se arăta că vigilenţa cea mai înaltă pentru a nu pătrunde în rîndurile partidului elemente duşmănoase clasei muncitoare şi poporului român a fost, este şi va fi grija cea mai mare a fiecărei organizaţii de partid.

Subliniind faptul că numai cu organizaţii puternice se puteau îndeplini sarcinile multiple ale desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice, în lucrările conferinţei regionale Dunărea de Jos se arăta: „Toate aceste sarcini le vom putea duce la îndeplinire numai dacă vom întări partidul şi vom face ca fiecare celulă, fiecare comunist să lucreze tot mai bine. Comuniştii trebuie să aibă unitatea de gîndire în luptă şi în muncă”³⁸. Fiecare comunist era chemat să lupte pentru a-şi lărgi influenţa în jurul său, pentru a se face stimat, iubit de colectivul său de muncă, pentru că în felul acesta lărgea influenţa partidului în mase.

O atenţie deosebită s-a acordat problemelor disciplinei de partid. Membrii partidului comunist trebuiau să fie cei mai hotărîţi în bătălia pentru refacerea economică a ţării, stînd mereu în fruntea clasei muncitoare, a ţărănimii, intelectualităţii, întărind încontinuu forţele partidului cu noi elemente dintre cei mai cinstiţi şi mai devotaţi fii ai poporului.

Cu prilejul conferinţelor s-au analizat diferite aspecte ale stilului şi metodelor de muncă ale organelor şi organizaţiilor de partid, criticîndu-se acele forme şi metode de muncă ce nu erau corespunzătoare. În acelaşi timp au fost stabilite şi măsurile pentru îmbunătăţirea muncii organizatorice a organelor şi organizaţiilor de partid.

De asemenea, la conferinţele regionale au fost dezbătute problemele întăririi unităţii de acţiune a clasei muncitoare, a Frontului unic muncitoresc, factor important în lupta pentru cucerirea de noi poziţii de către clasa muncitoare, cerîndu-se comuniştilor „să ducă o muncă serioasă de lămurire a cadrelor partidului nostru în vederea stringerii raporturilor de prietenie cu membrii P.S.D.”³⁹.

S-a subliniat necesitatea ca unitatea de acţiune a clasei muncitoare să fie păzită cu orice preţ împotriva elementelor duşmănoase, care trebuiau demascate şi izolate de mase⁴⁰. În documentele conferinţelor s-a

³⁴ „Scînteia” nr. 304, din 18 august 1945.

³⁵ Ibid.

³⁶ „Scînteia” nr. 299, din 12 august 1945.

³⁷ Arhiva Comitetului regional al P.C.R. Banat, fondul nr. 4, dosarul nr. 13, fila 6.

³⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 40, filele 399—400.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 43, fila 122.

⁴⁰ Loc. cit., filele 34—35.

arătat că pozițiile cucerite pînă atunci nu ar fi fost posibile dacă unitatea clasei muncitoare nu ar fi fost încheată pe baza Frontului unic muncitoresc. „Să se știe că oricine ar încerca să submineze Frontul unic muncitoresc din afară sau dinăuntru — se arăta în raportul la conferința regională Prahova — se va izbi de voința neștrămutată de unitate a clasei muncitoare și oricine ar fi el va cădea înfrînt“⁴¹.

În vederea strîngerii legăturilor partidului cu masele, la conferințele regionale s-au stabilit sarcini concrete pentru întărirea organizațiilor sindicale, de tineret și femei, a mobilizării lor în lupta pentru refacerea economică a țării și consolidarea regimului democrat-popular.

Lucrările conferințelor regionale de partid au fost salutate de reprezentanți ai organizațiilor de masă democratice care au participat ca invitați. De asemenea, pe adresa conferințelor au sosit numeroase telegrame trimise de oamenii muncii și de organele și organizațiile de partid, în care, pe lîngă că adresau salutul lor, își luau angajamente concrete privind desfășurarea luptei economice și politice în viitor. În una dintre telegramele trimise pe adresa conferinței regionale de partid Satu-Mare se arăta că „muncitorii de la întreprinderile «Phönix» își exprimă solidaritatea de luptă, încrederea în muncă și planurile elaborate de această conferință. Cu toate puterile noastre vom contribui la mărirea producției, la reconstrucția și democratizarea țării, pentru fericirea întregului popor“⁴². „Conferința regională P.C.R. Cluj — scria ziarul „Făclia“ — a fost salutăată cu bucurie de toată populația acestei regionale, care vede în partidul comunist îndrumătorul și mobilizatorul maselor populare pentru rezolvarea marilor probleme ce stau în fața poporului român“⁴³.

În fața sediilor unde s-au ținut conferințele regionale, mii de oameni ai muncii s-au adunat pentru a manifesta, exprimîndu-și cu acest prilej deplina lor adevărată față de sarcinile stabilite și hotărîrea fermă de a le îndeplini. Relatînd despre o astfel de manifestație din fața clădirii unde a avut loc conferința regională Moldova, ziarul „Scînteia“ scria că delegații și invitații s-au contopit cu manifestanții, formînd o forță de neclintit a poporului, hotărît să apere libertatea, să refacă Moldova ruinată, să refacă întreaga țară⁴⁴. Cu acest prilej, conducători ai organelor de partid au luat cuvîntul în fața maselor, mobilizîndu-le la lupta pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de conferințele regionale.

★

Conferințele regionale ale P.C.R. au dezbătut cu principialitate partinică problemele fundamentale ale activității partidului, stabilind în mod științific și realist sarcinile comuniștilor, oamenilor muncii pentru etapa care urma. Orientînd lupta maselor în direcția refacerii economiei naționale, conferințele regionale de partid au înarmat comuniștii cu metodele și căile în vederea îndeplinirii acestei sarcini esențiale pentru poporul nostru în acel timp. Totodată, conferințele regionale de partid au demonstrat capacitatea și competența partidului comunist de a desprinde problemele esențiale, care determinau mersul înainte al revoluției popu-

⁴¹ Loc. cit., fila 33.

⁴² Loc. cit., dosarul nr. 18/1, fila 82.

⁴³ „Făclia“ nr. 105, din 23 august 1945.

⁴⁴ „Scînteia“ nr. 307, din 22 august 1945.

lare, al țării noastre, și de a găsi soluții corespunzătoare pentru rezolvarea lor. Desfășurarea lucrărilor conferințelor regionale din august 1945 a evidențiat, în mod deosebit, rolul conducător al Partidului Comunist Român, preocuparea comuniștilor pentru problemele vitale care frământau întregul nostru popor, răspunderea și hotărîrea lor pentru ducerea cu succes la îndeplinire a sarcinilor istorice stabilite.

Din lucrările și documentele conferințelor regionale se desprinde faptul deosebit de important că, în cadrul luptei pentru refacerea economiei naționale, veriga principală o constituiau refacerea și dezvoltarea industriei, cu preponderență a industriei grele. La conferințele regionale s-a subliniat că sarcinile economice și social-politice care se ridicau în fața partidului și a poporului român nu puteau fi îndeplinite decît prin mobilizarea tuturor forțelor, prin folosirea în cît mai bune condiții a bogățiilor de care dispune țara noastră.

Analizînd în lucrările și documentele lor vasta activitate politică-organizatorică a organelor și organizațiilor de partid pe timp de un an de cînd activau în legalitate, conferințele regionale de partid au generalizat experiența dobîndită de acestea în organizarea și conducerea masei în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare și încheierea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, pentru instaurarea puterii populare, întărirea Frontului unic muncitoresc, refacerea economiei naționale etc., trăgînd concluzii și învățăminte deosebit de prețioase pentru munca de viitor.

Prin dezbaterile problemelor vieții de partid sub diferitele ei aspecte, conferințele regionale au analizat stilul și metodele de muncă ale organelor și organizațiilor de partid, activitatea lor pentru întărirea rîndurilor partidului.

După conferințele regionale, organele și organizațiile de partid au mobilizat masele muncitoare pentru întîmpinarea cu rezultate cît mai bune a Conferinței Naționale. Pe baza istoricelor documente ale Conferinței Naționale, organizațiile regionale de partid și-au desfășurat munca în perioada care a urmat, pentru ducerea la îndeplinire, pas cu pas, a sarcinilor economice și politice menite să ducă la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, la consolidarea regimului democrat-popular, întărirea suveranității și independenței României democratice.

45 de ani de la greva generală din 1920

C. MĂNESCU, I. NICULI

Generată de condițiile istorice din România acelor ani, produs inevitabil și rezultat firesc al puternicei ascuțiri a contradicțiilor de clasă dintre proletariat și burghezie, greva generală din octombrie 1920 a marcat un moment deosebit de important în dezvoltarea mișcării muncitorești din patria noastră.

Greva generală a fost rezultatul întregii mișcări greviste, al acțiunilor și luptelor desfășurate de proletariat în anii 1918—1920 și al maturizării continue a clasei muncitoare din România.

Cerută și susținută de imensa majoritate a muncitorilor, ea a fost prima acțiune a clasei muncitoare desfășurată pe scară națională și, totodată, cea mai mare bătălie de clasă de până atunci a proletariatului din România, parte integrantă a avântului revoluționar ce s-a desfășurat după primul război mondial.

Întregul proces revoluționar, încununat cu crearea P.C.R., s-a desfășurat într-un nou cadru, acela al statului național desăvârșit, ceea ce a permis lărgirea, creșterea în amploare a luptelor proletariatului și aliaților săi, favorizând desfășurarea unor mari bătălii revoluționare împotriva burgheziei și moșierimii, pentru o viață mai bună pentru toți oamenii muncii, pentru pământ, pace și libertăți democratice.

Distrugerile de bunuri materiale provocate de război și jaful săvârșit de ocupanții germani și aliații lor, dezorganizarea economică ce s-a produs, politica promovată de cercurile conducătoare burghezo-moșierești în domeniul economic au făcut ca economia României, în perioada imediat următoare războiului mondial, să ajungă într-o situație critică. La aceasta a contribuit, de asemenea, într-o măsură însemnată, exploatarea economică financiară a României de către monopolurile și trusturile imperialiste internaționale.

Burghezia și moșierimea, preocupate în primul rînd de obținerea prin orice mijloace a unor profituri cît mai mari, au căutat să arunce sarcinile dificile ale refacerii țării pe seama maselor de oameni ai muncii. Pentru a-și asigura cît mai repede uriașe profituri, capitaliștii s-au ferit să facă investiții de capital fix ; ei s-au lansat în operații speculative, și-au plasat într-o foarte mare măsură capitalurile în sfera neproductivă. Datele statistice ilustrează că

Într-un singur an au fost create 57 de bănci, iar capitalul celor 543 de bănci existente s-a mărit de 2,7 ori.

Intensificarea muncii, practicarea unei specule deșănțate, încheierea de afaceri cu capitalul străin au fost alte surse pentru clasele exploatare de a obține profituri masive, în timp ce pauperizarea maselor muncitoare creștea. În întreprinderile capitaliste, patronii, cu sprijinul statului, tindeau să prelungească ziua de lucru, să-și asigure în continuare „dreptul” de a concedia arbitrar lucrătorii, de a le impune amenzi și rețineri din salarii, căutau să eludeze prevederile legilor referitoare la dreptul muncitorilor la repaus săptăminal și la concedii de odihnă.

Distrugerea sau avarierea a numeroase întreprinderi în timpul războiului, lipsa de materii prime, goana burgheziei după profituri au fost factorii care au contribuit la creșterea numărului muncitorilor fără lucru. Pericolul creșterii șomajului a impus ca pe planul luptei de clasă să apară, ca revendicare importantă a proletariatului, asigurarea dreptului la muncă.

Pe lângă cele arătate, condițiile grele de muncă din întreprinderi, creșterea chiriilor, a impozitelor către stat, a prețurilor produselor de primă necesitate, foametea și bolile ce bîntuiau au contribuit la adîncirea nemulțumirilor clasei muncitoare.

În aceste condiții s-au desfășurat puternice lupte greviste, în cadrul cărora clasa muncitoare și-a revendicat dreptul la viață, a cerut și a obținut, pe măsura creșterii spiritului de luptă, a maturizării sale, revendicări general-democratice pe care nu le mai avusese niciodată pînă atunci.

★

Lunile noiembrie-decembrie 1918 marchează începutul valului de lupte revoluționare. În primele rînduri se găseau principalele detașamente ale proletariatului român: ceferiștii, metalurgiștii, minerii, petroliștii. Bucureștiul a devenit din nou nu numai capitala țării, dar și centrul care dădea semnalul marilor acțiuni.

Urmărind să reprime mișcarea muncitorească aflată în plin avînt, clasele exploatare, în frunte cu monarhia, au pus la cale sîngerosul masacru de la 13 decembrie 1918, cînd peste 100 de muncitori au fost uciși, iar alte sute au fost arestați și schingiuiți; a urmat o cruntă teroare, mai ales în București, unde sediile organizațiilor muncitorești au fost închise, iar fabricile și uzinele au fost ocupate de unități militare.

Dar teroarea dezlănțuită a avut rezultate cu totul contrare celor scontate de burghezie. Luptele clasei muncitoare au continuat, crescînd în amploare și organizare. Prin grevele și demonstrațiile de masă, organizate de partidul socialist și sindicate, ce s-au desfășurat în continuare, clasa muncitoare a reușit să cîștige importante succese, printre care: introducerea zilei de lucru de 8 ore, o oarecare sporire a salariilor, limitarea sau desființarea amenzilor, îngrădirea concedierilor arbitrare, acordarea de alocații etc. Aceste lupte au dat o grea lovitură legilor și ordonanțelor care interziceau organizarea de demonstrații muncitorești, au făcut să crească prestigiul partidului socialist și al sindicatelor în rîndurile cărora au intrat sute de mii de oameni ai muncii. Acest proces se va intensifica continuu, sindicatele ajungînd să cuprindă 250 000 de membri în 1920.

Un element esențial nou în organizarea clasei muncitoare l-a constituit apariția în focul luptelor a consiliilor muncitorești ca organe proletare per-

manente, menite să reprezinte interesele muncitorimii în fața autorităților și patronilor, să ajute la organizarea și conducerea acțiunilor politice și economice ale muncitorimii. Consiliile muncitorești erau alese direct de muncitori, din rândul celor mai revoluționare elemente, care s-au afirmat în organizarea și conducerea nemijlocită a grevelor.

Furtunoasa dezvoltare a luptelor greviste în anii 1919—1920 a obligat clasele exploatare să țină seama într-o bună măsură de cererile proletariatului. Cercurile guvernante se vedeau mereu nevoite să recurgă la manevre, să îmbine măsurile represive cu satisfacerea parțială, vremelnică, a unora sau altora dintre revendicările imediate ale maselor.

Ca urmare, s-au ascuțit ciocnirile și conflictele dintre diferitele fracțiuni ale claselor dominante, care nu se înțelegeau cu privire la caracterul și amploarea concesiilor ce trebuiau acordate maselor și care luptau între ele pentru a-și asigura rolul preponderent în viața economică și politică a țării. Cu toate contradicțiile din sînul claselor dominante, acestea erau unite prin ura lor față de masele populare, împotriva mișcării revoluționare, prin interesul comun de exploatare și asuprire a maselor. Un reflex al crizei politice a regimului burghezo-moșieresc îl constituia instabilitatea guvernamentală. Apar noi partide și grupări politice, care pentru a înșela masele afixau programe demagogice, promițînd uneori largi reforme democratice.

Avîntul fără precedent al luptelor proletariatului, al nemulțumirilor ce le manifestau toate categoriile de oameni ai muncii, radicalizarea revoluționară a proletariatului constituiau temelia pe care s-a dezvoltat aripa stîngă revoluționară din partidul socialist și din sindicate. Alcătuită din elementele înaintate din mișcarea muncitorească, ea exprima politic și ideologic spiritul revoluționar al întregii clase muncitoare din România. Ca urmare a activității ei, lozinca „Pentru a III-a !”, lansată încă în 1919 și însușită treptat de către imensa majoritate a proletariatului, exprima adeziunea clasei muncitoare din țara noastră la linia revoluționară de luptă. În această fază, această adeziune se referea în special la metodele revoluționare de acțiune, cerute de muncitorime pentru rezolvarea revendicărilor sale, împotriva căii reformiste, a memoriilor și pertractării cu patronii, a legalismului cu orice preț. Însușirea acestei lozinci însemna, de fapt, aderarea la ideile leninismului și marca o fază superioară a mișcării muncitorești din România. Valul luptelor proletare a cunoscut o intensificare continuă.

Greva, care în condițiile capitalismului constituie o puternică armă de luptă a clasei muncitoare împotriva exploatare, este folosită tot mai frecvent și pe o scară din ce în ce mai largă. Ca și în restul țării, în Capitală, de pildă, nu era zi în care să nu se producă o grevă sau o manifestație muncitorească. Creștea tendința spre organizarea de greve generale pe ramuri industriale, pe orașe, pe regiuni, pe țară ; deveneau extrem de numeroase grevele de solidaritate.

Din lanțul procesului de lupte greviste desfășurate în anul 1919 se desprind ca verigi importante : greva generală a ceferiștilor (mai-iunie), greva generală a petroliștilor din Valea Prahovei (iulie-august), greva generală a docherilor din Galați și Brăila (august-septembrie), greva generală demonstrativă pe țară împotriva cenzurii, stării de asediu, curților marțiale, pentru alegeri libere, pentru pace cu toate popoarele, pentru demobilizare și amnistie (noiembrie), greva generală și demonstrațiile din 13 decembrie 1919 din nu-

meroasele orașe ale țării, grevele metalurgiștilor, forestierilor, tăbăcarilor din București și alte centre.

Lupta revoluționară a proletariatului din România, care s-a ridicat pentru cucerirea unui trai mai bun și libertăți democratice, s-a împletit cu acțiuni de solidaritate ale poporului român cu lupta revoluționară a altor popoare. La 21 iulie 1919, prin organizarea unei greve generale demonstrative de protest, proletariatul din România și-a afirmat deplina sa solidaritate cu lupta eroică a Rusiei Sovietice împotriva intervenției imperialiste.

În fruntea luptelor s-au aflat militanți și activiști ai organizațiilor socialiste și sindicale, printre care : C-tin Ivănuș, Alecu Constantinescu, M. Gh. Bujor, Constantin Popovici, Gh. M. Vasilescu-Vasia, Pandele Becheanu, Theodor Iordăchescu, Gh. Niculescu-Mizil, Gh. Cristescu, P. Constantinescu-Iași, Dumitru Popp, Leonte Filipescu, Ion Cloțan, Ion Pas, Lazăr Măglașu, Eugen Rozvany (Oradea), Coloman Müller (Timișoara), Carol Bartha (Brașov), Gh. Tănase și Zaharia Tănase (Iași), Ion Elena (Tr.-Severin), Ion Palade și C. Neniță (Galați), M. Cruceanu (Craiova), Al. Ionescu, N. Rogobete (Constanța), dr. H. Aroneanu (Bacău), Iancu Iliescu (Piatra Neamț) și mulți alții.

În cursul acestor lupte, la care au participat înfrățiți, alături de muncitorii români, muncitorii minorităților naționale, s-a făurit unitatea de acțiune a proletariatului de pe întreg cuprinsul țării. Totodată, în focul bătăliilor revoluționare s-a produs o profundă schimbare în modul de a gândi al clasei muncitoare. Aceasta s-a manifestat îndeosebi în ascuțirea luptei ideologice din sânul partidului socialist, în orientarea tot mai hotărâtă a membrilor partidului și a maselor muncitoare spre ideile marxism-leninismului.

Luptele duse de proletariat erau un exemplu încurajator pentru masele muncitoare neproletare, care desfășurau, de asemenea, diverse acțiuni împotriva exploatării capitaliste și a regimului reacționar burghezo-moșieresc.

Pentru a înfrînge avîntul revoluționar ce le primejduia tot mai mult dominația de clasă, pentru a răpi maselor cuceririle obținute în luptele revoluționare anterioare, burghezia a început să adopte o serie de măsuri pentru consolidarea pozițiilor politice, al căror semnal l-a constituit aducerea la putere, în martie 1920, a guvernului de sub președinția generalului Al. Averescu. Acest guvern, imbinînd demagogia cu măsuri din cele mai reacționare, a urmărit să înăbușe prin forță luptele revoluționare, și în primul rînd acțiunile muncitorești. Gărzile militare au fost reintroduse în fabrici, autoritățile procedau la evacuarea forțată a unor militanți revoluționari din centrele industriale, curțile marțiale judecau sute de lucrători pentru activitate revoluționară, membrii consiliilor muncitorești erau concediați de patroni. O lege adoptată de acest guvern (legea Trancu-Iași) interzicea greva politică, precum și grevele economice în întreprinderile de stat, iar declararea grevelor în celelalte întreprinderi era permisă numai după îndeplinirea unei proceduri îndelungate de arbitraj obligatoriu, în timpul căruia patronii aveau posibilitatea de a lua măsuri de prevenire.

În pofida unor asemenea legi și măsuri antimuncitorești luate de guvern, departe de a da înapoi, acțiunile clasei muncitoare se dezvoltă impetuos. Noua fază a luptelor, martie — octombrie 1920, s-a caracterizat prin împletirea grevelor cu mari demonstrații, mitinguri și acțiuni muncitorești, care au imprimat luptei proletariatului și mai multă combativitate.

În pas cu creșterea avântului revoluționar al clasei muncitoare mergea și se intensifica activitatea curentului de stînga din mișcarea muncitorească, ce devenise dominant în organizațiile socialiste din România în 1920. În cadrul acestor lupte, partidul socialist, syndicatele și consiliile muncitorești au avut un rol deosebit de important în mobilizarea și antrenarea maselor la acțiuni revoluționare.

Puternicele greve ce au avut loc în anul 1920, cum au fost : greva generală a minerilor din Valea Jiului (martie), greva generală a ceferiștilor și a muncitorilor din transporturile pe apă (aprilie-iunie), greva metalurgiștilor din București (martie-septembrie), demonstrațiile de protest împotriva legii Trancu-Iași (iulie), grevele generale demonstrative din Transilvania (august-septembrie) etc., prin caracterul lor politic, prin amploarea pe care au luat-o, cuprinzînd ramuri întregi ale economiei naționale, prin adevărata deplină și participarea masivă a muncitorimii la toate acțiunile au constituit pași însemnați spre greva generală pe întreaga țară.

Faptul că unele greve nu s-au încheiat cu victoria muncitorilor, iar altele au dus la satisfacerea doar parțială, temporară a revendicărilor a demonstrat și mai mult proletariatului necesitatea desfășurării unor lupte mai puternice, mai hotărîte și mai bine organizate.

Pe măsura creșterii conștiinței de clasă a proletariatului, care a tras concluziile necesare din experiența cîștigată, a fost pusă la ordinea zilei, ca o problemă de stringentă necesitate, adoptarea și înfăptuirea în practică a unei forme superioare de luptă grevistă — greva generală pe întreg cuprinsul țării. Sub directa înfrîurire a elementelor revoluționare, la mitinguri, întruniri, ce au avut loc în Capitală și în celelalte orașe din țară, muncitorii cereau tot mai insistent Comitetului executiv al partidului socialist și Comisiei generale a sindicatelor să le îndeplinească acest deziderat.

Ca urmare a cererilor insistente ale maselor muncitoare, la 10 octombrie 1920 a fost convocată o consfătuire lărgită a Consiliului general al partidului socialist și a Comisiei generale a sindicatelor, la care au luat parte și reprezentanți ai uniunilor sindicale, ai organizațiilor locale ale partidului socialist și ai comisiilor locale sindicale. Cu acest prilej a fost adoptat statutul, care consfințea realizarea unității organizatorice a mișcării muncitorești pe planul întregii țări prin unirea tuturor partidelor socialiste într-un partid unic, statut care stabilea ca sarcină fundamentală a Partidului Socialist din România „organizarea proletariatului din România pe terenul luptei de clasă și al solidarității internaționale a muncitorilor pentru cucerirea puterii politice și aplicarea dictaturii proletariatului...”¹.

Liderii reformiști, aflați în minoritate, nu s-au mai putut opune nici adoptării statutului, cu care formal s-au declarat de acord, și nici hotărîrii de luptă manifestată de reprezentanții muncitorimii din întreaga țară cu prilejul discuțiilor referitoare la situația proletariatului. De teamă să nu-și piardă pozițiile de conducere și să nu rămînă complet izolați de mase, ei s-au declarat formal pentru folosirea grevei generale. Au încercat însă să amîne declanșarea imediată a grevei sau chiar să o evite, în care scop au propus să-i fie înmînat guvernului un memoriu care conținea doar cerințe minime. Sub presiunea majorității delegaților, care însă exprimau poziția clasei muncitoare, în memoriul care a fost votat la 11 octombrie au fost înscrise unele revendicări de bază ale proletariatului, ca : respectarea libertăților de orga-

¹ „Documente din istoria P.C.R. 1917—1922“, E.S.P.L.P. 1956, ediția a II-a, pag. 274.

nizare, de întrunire, de presă, recunoașterea consiliilor muncitorești în toate întreprinderile, suspendarea legii care interzicea grevele, retragerea armatei din fabrici, desființarea efectivă și completă a stării de asediu și a cenzurii, încetarea evacuării forțate a muncitorilor și reprimirea în serviciu a salariaților concediați pentru activitate în organizațiile muncitorești, mărirea salariilor lucrătorilor statului, redarea autonomiei caselor cercuale. În cazul când guvernul nu le va aproba — se arată în memoriu — muncitorii vor declara greva generală.

În zilele imediat următoare, în întreaga țară au avut loc mari frământări în rândurile clasei muncitoare. În București, Ploiești, Timișoara, Cluj, Iași, Galați, Arad, Oradea, Tg.-Mureș, Brașov, Constanța, Tr.-Severin și în alte numeroase localități, muncitorii conduși de elementele revoluționare din partidul socialist, din comitetele sindicatelor au trecut la pregătirea nemijlocită a grevei generale; au ales comitete de grevă pe întreprinderi, sau chiar pe orașe, inclusiv comitete de rezervă care să intre în funcțiune în cazul arestării membrilor aleși inițial. Aceste comitete au trimis delegați în întreprinderile din împrejurimile respectivelor orașe pentru a mobiliza la luptă toți muncitorii, organizați și neorganizați; în unele centre au fost luate măsuri pentru crearea fondurilor de rezistență, s-au pregătit adunări și demonstrații, oameni de legătură și agitatori, s-au răspândit manifeste, apeluri, chemări la grevă.

„Răbdarea s-a sfârșit, ceasul hotărîtor a sunat — se scria într-un manifest al Secțiunii din Iași a partidului socialist. Oricare ar fi jertfele și oricît de grea lupta, ne-am hotărît: Trăiască greva generală“.

În tot acest timp, cu toate că guvernul a refuzat să discute memoriul, conducerea partidului socialist, mergînd pe linia legalismului cu orice preț, nu a reușit să stabilească măsurile organizatorice necesare asigurării conducerii centralizate a luptelor chiar în eventualitatea unei contraofensive a statului capitalist.

Trebuie menționat că amînarea grevei generale lună de lună, începînd cu primăvara anului 1920, atunci cînd clasele dominante nu erau pregătite suficient pentru dezlănțuirea ofensivei antimuncitorești, a făcut să se piardă cel mai prielnic moment pentru declanșarea grevei generale.

Burghezia a avut timp pentru a-și reface pozițiile economice, beneficiind după încheierea păcii de sprijinul imperialiștilor. Aceasta a avut drept urmare și consolidarea treptată a pozițiilor ei politice, inclusiv o relativă stabilitate guvernamentală.

Linia tactică — „În timpul grevei toată lumea stă acasă, nu se face nici o manifestație“ — susținută și impusă în cele din urmă de elementele aflate în conducerea partidului socialist, a sindicatelor sau a secțiilor regionale ale acestora, ca: Ilie Moscovici, I. Flueraș, I. Jumanca, G. Grigorovici, R. Gaidosch, I. Pistiner, L. Gheller, Toma Dragu, Geistlinger, M. Bălăceanu, Al. Dunăreanu, Șerban Voinea, a fost profund greșită. Preconizînd o linie pasivă de acțiune, ea conținea în sine germenii înfrîngerii. Această tactică ignora forța clasei muncitoare, spiritul revoluționar de luptă de care erau cuprinse masele, combativitatea și eroismul lor dovedit în acei ani, iar pe de altă parte făcea abstracție de pregătirea foarte serioasă făcută de guvern pentru reprimarea grevei.

Încă din ziua de 14 octombrie, guvernul Averescu a dat dispoziții ca armata să fie pregătită pentru starea de război. Țara a fost împărțită în zone

militare. Numeroase trupe au fost concentrate îndeosebi în centrele muncitoreşti. Pe străzile Capitalei circulau detaşamente de soldaţi, gărzile militare din întreprinderi şi din gări au fost întărite. Paralel, presa burgheză ducea o deşănţată campanie de calomniere a clasei muncitoare, căutînd să o izoleze de masele muncitoare neproletare. Izbucnirea grevei ceferiştilor în seara zilei de 17 octombrie, cu care s-a solidarizat muncitorimea din întreaga ţară, a precipitat lucrurile. Refuzul categoric al guvernului de a lua în consideraţie cererile muncitorilor, marile întruniri şi mitinguri care aveau loc în aceste zile în toată ţara, faptul că greva ceferiştilor se desfăşura cu amploare au determinat pînă la urmă conducerea partidului socialist să accepte ca în după-amiaza zilei de 20 octombrie 1920 să se declare greva generală.

În acea zi, într-o atmosferă de înălţător entuziasm, proletariatul din România a pornit la luptă. Bucureştiul, în care exista un însemnat detaşament de muncitori, căliţi în numeroase confruntări de clasă, cu experienţă bogată în lupta revoluţionară împotriva exploatatorilor, s-a situat din nou în frunte. Aici, încă de la început, greva a cuprins aproximativ 50 000 de lucrători din toate întreprinderile, mari şi mici. Cu aceeaşi rezevizicune, greva generală a cuprins din prima zi întreaga muncitorime din Valea Prahovei --- 30 000, Valea Jiului --- peste 17 000, Timişoara --- peste 20 000, Arad --- 10 000, Galaţi şi Brăila --- peste 15 000 de muncitori etc.

Zeci şi zeci de mii de muncitori de pe întreg cuprinsul ţării, avînd în frunte comitete de grevă alese din iniţiativă locală şi îndrumate de elementele revoluţionare, intrau în luptă. Nu a existat oraş, centru industrial în care proletariatul să nu se încadreze treptat în această mare înclăştare cu duşmanul de clasă. Bucureşti, Ploieşti, Cîmpina, Petroşeni, Iaşi, Galaţi, Bacău, Piatra Neamţ, Hunedoara, Cluj, Braşov, Oradea, Tîrgu-Mureş, Turda, Craiova, Tr.-Severin, Timişoara, Arad, Reşiţa, Simeria, Constanţa, Chişinău, Cernăuţi sînt doar cîteva exemple în acest sens.

Greva ceferiştilor, care a cuprins circa 70 000 de salariaţi şi s-a înscris în torentul general al luptei, grevele muncitorilor din oraşele portuare au dus la paralizarea circulaţiei pe căile ferate şi pe Dunăre. În ziua de 21 octombrie muncitorimea din Bucovina a aderat la greva generală, dar datorită dispoziţiei liderilor oportunişti în frunte cu Grigorovici, după 24 de ore, lucrul a fost reluat.

Procesul părăsirii lucrului, început în după-amiaza zilei de 20 octombrie, s-a intensificat în dimineaţa zilei de 21 octombrie, continuînd pînă în ziua de 23 octombrie, ritmul rapid de părăsire a lucrului fiind una din principalele trăsături ale izbucnirii grevei generale.

În zilele de 23—24 octombrie greva a atins punctul culminant, cuprinzînd sute de mii de salariaţi, aproape întreg proletariatul din România şi o mare parte a funcţionarilor. Această mare bătălie de clasă reflecta hotărîrea şi experienţa de luptă a muncitorilor acumulată în decursul unui şir de ani, spiritul de jertfă şi solidaritate proletară, dorinţa nestăvilită de a lupta pentru drepturi şi libertăţi democratice, pentru o viaţă mai bună, reflecta marele potenţial revoluţionar al clasei muncitoare din patria noastră, care şi cu acest prilej s-a dovedit a fi exponentul celor mai înaintate năzuinţe ale poporului.

Dezlănţuirea şi desfăşurarea furtunoasă a grevei generale au provocat panică în rîndurile claselor exploatatoare. Guvernul, care de mai înainte făcuse pregătiri intense pentru înăbuşirea grevei generale, a trecut la represiuni violente.

În București s-a instituit starea de asediu, iar pe întreg cuprinsul țării, cenzura. Pentru a împiedica legăturile de orice fel între Capitală și centrele muncitorești din țară, accesul, ca și ieșirea muncitorilor din București erau permise doar cu avizul scris al autorităților. Lucrătorii din întreprinderile statului au fost mobilizați sau rechiziționați prin ordine de chemare, măsură ce a fost extinsă și la întreprinderile comunale sau particulare, mai ales acolo unde greva se desfășura cu tărie.

Cartierele muncitorești au fost invadate de poliție și armată, care urmăreau să readucă cu forța la lucru pe muncitori. Familiilor greviștilor nu li se permitea să cumpere pâine; erau evacuate din locuințe. Sediile organizațiilor muncitorești au fost închise, devastate și ocupate de trupe militare, ziarele suprimate. Încă în cursul nopții de 20—21 octombrie, autoritățile au început să opereze arestări masive cărora le-au căzut victimă, în București, mulți delegați ai muncitorilor veniți după instrucțiuni, precum și o bună parte a conducerii mișcării muncitorești. Arestările, schingiuirile, maltrătarile au fost îndreptate în primul rînd împotriva membrilor din comitetele de conducere ale grevelor, a militanților revoluționari cunoscuți a fi exponenții cei mai dîrji ai muncitorimii.

În fața acestor represii, muncitorii au folosit diferite forme de rezistență. Aduși cu forța în fabrici, uzine și ateliere, ei refuzau să lucreze, făcînd grevă pasivă; fugeau de la lucru; în locul comitetelor de grevă arestate, treceau în fruntea luptei comitetele de rezervă. În multe centre și întreprinderi, datorită spiritului ascuțit de luptă al greviștilor, datorită muncii conducătorilor pe care-i aveau în frunte, ura proletariatului împotriva exploatareii, a măsurilor teroriste luate de guvernul burghezo-moșieresc s-a manifestat prin acțiuni deschise ofensive: demonstrații, întruniri etc.

Un merit deosebit în desfășurarea acestor acțiuni l-au avut elementele revoluționare din aripa de stînga a partidului socialist, membrii grupurilor comuniste din cadrul acestei aripi și o serie de activiști ai organizațiilor sindicale, care, aleși de muncitori în fruntea comitetelor de grevă, s-au străduit să găsească formele și metodele cele mai potrivite în situația concretă, depășind linia tactică pasivă impusă de oportuniștii din conducerea partidului socialist. Din păcate, activitatea lor nu a putut căpăta un caracter general, ci a cuprins numai unele întreprinderi, ramuri de producție sau orașe. Lipsa unei conduceri centrale, care să dea îndrumări, să elaboreze directive clare și eficiente în momentele grele, a creat confuzii și dezorientare în rîndurile muncitorilor.

Această stare de lucruri, la care se adăugau măsurile represive luate de guvern, a făcut ca, începînd din 25 octombrie, în ansamblu, amploarea grevei să scadă treptat. Totuși, intensitatea luptelor, mai ales în centrele mai importante și întreprinderile mari, cele care hotărau soarta grevei, s-a menținut sporită. Nu întîmplător intensificarea măsurilor represive a vizat mai ales greviștii din marile centre industriale.

La București, în Valea Prahovei, Valea Jiului, Iași, Tr.-Severin, Cluj, Timișoara s-a instituit o adevărată stare excepțională, totul a fost pus sub amenințarea unităților armatei și a tribunalelor militare.

În pofida tuturor greutăților, marea majoritate a muncitorimii continua cu îndîrjire lupta. La 28 octombrie însă conducerea partidului socialist a hotărît încetarea grevei, cu toate că muncitorimii nu i se satisfăcuseră revendicările. După o rezistență dîră de 8 zile, în cele mai multe întreprinderi

și regiuni muncitorești din țară muncitorii au reluat lucrul și cu aceasta, deși într-o serie de întreprinderi și centre lupta continua (în unele locuri s-a întins până spre sfârșitul primei decade a lunii noiembrie), greva luase sfârșit. Deși greva generală a fost înfrântă, ea a constituit un moment deosebit de important pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din România.

Caracterul politic pronunțat al grevei generale, amploarea și combativitatea ei au reflectat maturizarea clasei muncitoare, creșterea conștiinței sale.

În timpul grevei generale, clasa muncitoare s-a afirmat cu toată tăria ca forță socială conducătoare a întregului popor muncitor în lupta pentru dezvoltarea social-economică a țării, ca unica forță promotoare a progresului societății.

Clasele exploatatoare au fost puse în situația de a ține seama de forța politică pe care o reprezenta proletariatul, de a căuta noi linii directoare în problema muncitorească. Cercurile guvernante au încercat pe de o parte să contribuie la scizionarea mișcării muncitorești, să tragă foloase de pe urma activității elementelor oportuniste din conducerea mișcării muncitorești, să dezlănțuie o nouă prigoană contra conducătorilor revoluționari, majoritatea lor fiind arestați, iar pe de altă parte să elaboreze unele legi demagogice privind munca și relațiile acesteia cu capitalul, care să ducă la dezorientarea și demobilizarea proletariatului.

„Lupta începuse, nu se sfârșise prin înfrângerea grevei generale — acesta era adevărul și zile din ce în ce mai grele ne așteptau — scria ministrul de interne C. Argetoianu. O știam cu toții la interne. Conducătorii comuniști explicau insuccesul lor prin experiența începuturilor și nu se gîndeau o clipă să se dea bătăuți”².

Pentru noi toți aceia care am participat la aceste lupte revoluționare, desfășurarea grevei generale a reliefat cu putere însemnătatea unității și solidarității clasei muncitoare în lupta împotriva exploatatorilor, apărați de instrumentul lor de clasă — statul burghez-moșieresc. În această încleștare de clasă, proletariatul din România a acționat unitar, pe baza intereselor comune, s-a opus claselor dominante ca o întreagă clasă socială.

Greva generală a fost o pildă vie a solidarității clasei muncitoare, diferent de naționalitate, în lupta împotriva exploatării și asupririi.

Cu tot elanul și hotărîrea de luptă de care a fost animată muncitorimea în timpul grevei generale, lipsa unui stat-major revoluționar, capabil să coordoneze forțele sale, lipsa unei conduceri ferme a proletariatului în marea bătălie de clasă din octombrie 1920 și-a spus până la urmă cuvîntul.

Greva generală a constituit o remarcabilă școală politică la care muncitorii au învățat despre însemnătatea conducătorului în lupta de clasă, și-au dat tot mai mult seama de necesitatea partidului revoluționar marxist-leninist.

„Experiența grevei generale — sublinia Gheorghe Gheorghiu-Dej — a arătat mai mult ca oricînd proletariatului din România necesitatea de a avea în fruntea sa un partid politic revoluționar, marxist-leninist, capabil să-l conducă în lupta pentru răsturnarea puterii burgheziei și moșierimii.”³

Urmarea directă și imediată a grevei generale a fost accelerarea procesului de clarificare ideologică, de delimitare de oportunism în rîndurile mișcării socialiste, pe baza experienței proprii, acumulată în cursul luptelor greviste de către sutele de mii de muncitori.

² Arhiva C.C. al P.C.R. — Memoriile lui C. Argetoianu, caietul 32, pag. 528.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 367.

Majoritatea membrilor partidului socialist își afirmau tot mai puternic hotărîrea de a rupe cu oportunismul și metodele pasive care au dus la eșecul grevei. „La Congresul din mai 1921, marea majoritate a delegaților a votat pentru transformarea partidului socialist în partid comunist — partid revoluționar al clasei muncitoare care a așezat la baza activității sale învățătura marxist-leninistă. *Aceasta a constituit o cotitură istorică în dezvoltarea mișcării muncitorești din România, în viața poporului român*“⁴.

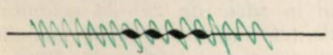
Plămădit în focul marilor lupte de clasă ale proletariatului din anii 1918—1920, Partidul Comunist Român de la începutul existenței sale și-a luat sarcina istorică de a organiza și conduce lupta clasei muncitoare și a tuturor oamenilor muncii din țara noastră împotriva regimului burghezomășieresc, pentru făurirea unei Româнии socialiste.

Împlinirea a 45 de ani de la greva generală din octombrie 1920 are loc în condițiile în care poporul nostru a pornit cu pasiune și elan la traducerea în viață a luminosului program adoptat de Congresul al IX-lea al P.C.R., eveniment de însemnătate istorică în viața poporului nostru.

Dînd o înaltă apreciere luptelor din anii 1918—1921, Congresul al IX-lea a consemnat triumful deplin al cauzei pentru care clasa muncitoare a luptat cu eroism în 1920 — victoria socialismului la orașe și sate, lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om.

În entuziasmul revoluționar care a caracterizat lucrările Congresului al IX-lea al P.C.R., eroica noastră clasă muncitoare a resimțit tumultul marilor bătălii de clasă din anii cînd socialismul era un deziderat înscris pe steagul partidului. Adoptînd Directivele cu privire la planul de cinci ani și la electrificarea țării, congresul a deschis în fața poporului perspectivele grandioase și însuflețitoare ale continuării pe o treaptă superioară a procesului de desăvîrșire a construcției socialiste.

Istoricile realizări consemnate de cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român reprezintă un moment de seamă în înfăptuirea visurilor de veacuri ale poporului român, în lupta sa pentru libertate, pentru o viață mai bună, aspirații care au fost ridicate pe o treaptă superioară de către clasa muncitoare în frunte cu partidul ei marxist-leninist.

⁴ „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român“, Editura politică, București, 1965, pag. 75.

Documente privind desfășurarea grevei generale din 1920

*M*ișcarea muncitorească din România a cunoscut în perioada anilor 1918—1921 un puternic avânt revoluționar, determinat de situația social-economică de atunci — consecință nefastă a războiului, precum și de tendința claselor exploatare de a arunca tot greul pe seama maselor populare.

Marile bătălii de clasă din acei ani, care au culminat cu greva generală din octombrie 1920 și al cărui principal rezultat l-a constituit crearea Partidului Comunist Român, au demonstrat, cu putere, creșterea conștiinței de clasă a proletariatului din țara noastră, a spiritului de luptă și combativității revoluționare, a maturității sale politice.

Documentele pe care le publicăm reliefează cu pregnanță apariția și conturarea tot mai evidentă a ideii grevei generale în focul luptelor revoluționare. Totodată, ele ilustrează continuarea și dezvoltarea acțiunilor greviste — formă de luptă cu vechi tradiții în mișcarea noastră muncitorească — și ridicarea lor pe o treaptă superioară. În acest sens, un grup de documente înfățișează cititorului creșterea în intensitate și amploare, îmbogățirea conținutului revoluționar al luptelor, concretizate în desfășurarea unor puternice greve generale pe ramuri industriale (ceferiști, metalurgiști, mineri), pe regiuni (Valea Jiului, Valea Prahovei), greve generale pe orașe (Timișoara, Piatra Neamț, Turda), greve generale politice (iulie, noiembrie 1919). Ele au îmbrăcat caracterul unor mari acțiuni de masă și au constituit o școală pregătitoare prețioasă pentru greva generală din octombrie 1920.

Din apelurile și manifestele partidului socialist, ale Comisiei generale a sindicatelor și organelor lor locale se evidențiază faptul că în focul acestor bătălii de clasă, pentru o viață mai bună, pentru drepturi și libertăți democratice, muncitorimea și-a dat seama de necesitatea creării unor puternice organizații politice și profesionale revoluționare capabile să le apere interesele; își face loc tot mai insistent ideea folosirii grevei generale pe întreaga țară ca principala armă a luptei de clasă, idee ce se materializează în octombrie 1920.

Cea mai mare parte a documentelor — emanație a autorităților burghezo-moșieresti (rapoarte speciale, telegrame, note) —, precum și unele articole din presa vremii se referă la desfășurarea grevei generale în zilele de 20—28 octombrie.

Documentele ilustrează felul în care greva generală a izbucnit în București și s-a întins cu repeziciune în toată țara, cuprinzând aproape întregul proletariat, punctul său culminant fiind în zilele de 23—24 octombrie. Din documentele prezentate se desprind cu claritate atât activitatea muncitorilor privind editarea și răspindirea de manifeste, alegerea comitetelor de grevă, cât și măsurile represive întreprinse de autorități contra greviștilor, cum ar fi arestări masive, închiderea sediiilor organizațiilor muncitorești, suspendarea presei socialiste, aducerea cu forța la lucru a muncitorilor, împiedicarea lor de a se aproviziona cu alimente.

Ca urmare a terorii, acțiunile muncitorești au scăzut treptat în intensitate, greva generală încetind la 28 octombrie. Deși în liniile sale generale greva încetează la 28 octombrie, în unele ramuri (C.F.R., metalurgie, porturi, petrol) și în o parte a întreprinderilor din București, Galați, Valea Prahovei lupta greviștilor mai continuă până la începutul lunii noiembrie. Documentele semnalează îngrijorarea autorităților față de acest fenomen și măsurile luate de ele pentru înăbușirea luptei muncitorilor.

Un rezultat nemijlocit al luptelor de clasă din anii 1918—1921 a fost acela că regimul burghezo-moșieresc a fost nevoit să satisfacă o serie de revendicări economice-sociale importante, să adopte măsuri cu caracter democratic, să recunoască muncitorimii dreptul de organizare politică și profesională. Uriașa ridicare la luptă a proletariatului român prin greva generală și consecința ei principală, crearea Partidului Comunist Român, au înriurit viața politică a țării, deschizând perspectiva unor noi și mărețe lupte.

Nr. 22
An 19[19], luna aprilie, ziua 27
Confidențial

Div. 13 B. II
Intrare nr. 155 secret
1919.20/IV.

GARNIZOANA PLOIEȘTI

Către

Divizia 13-a — Biroul de Informații *

Cu onoare raportez că ultimele informațiuni ce le am asupra mișcărilor sindicaliste sînt că se prepară o grevă generală în stil mare care să se întindă și la căile ferate, cu scopul ca la un moment dat să se paralizaze toată activitatea publică.

Ei sînt acum îndirjiți și din cauză că Ministerul de Interne și Comandamentul militar le-a[u] refuzat cererea de a manifesta și a se întruni în ziua de 1 Maiu.

Sindicalistul Dunăreanu și Iordăchescu mi-au făcut cunoscut că cu toate restricțiunile ce se vor lua ei tot se vor întruni ca să serbeze ziua de 1 Maiu. Pentru astăzi 27 aprilie ora 20 seara au o consfătuire la cercul lor pentru a lua hotărîrea asupra atitudinii ce trebuia să ia față de autorități.

Sînt la curent și cu intențiile și cu mișcările lor. Împreună cu agenții siguranței am luat măsuri intense de supraveghere și am credința că față de măsurile luate voi paraliza totul cu liniște.

Greva de la depoul C.F.R. nu a încetat. Direcțiunea căilor ferate a luat măsura ca toți greviștii să fie licențiați din serviciu.

COMANDANTUL PIETEI PLOIEȘTI

Maior

(ss) Indescifrabil

L.S.

10 iunie 1919

NOTĂ **

Uniunea Generală a Sindicatelor din țară va ține o nouă ședință pentru a se discuta noile cereri formulate de metalurgiști și a se decide ziua cînd în întreaga țară se vor remite patronilor și autorităților memoriile alcătuite (a se vedea copia deja depusă).

Dacă vor fi refuzați ori de vor fi primite cu răceală, se va ști imediat la centru, și în cazul cînd această situație va exista în majoritatea localităților muncitorești, se va produce cea mai monstră grevă generală din cîte a[u] existat pînă azi.

În orice localitate, de la cel mai mic atelier pînă la cel mai însemnat stabiliment sau fabrică, lucrul va înceta, căile ferate nu vor funcționa, serviciile de electricitate, gaz, apă vor fi oprite și se vor forța autoritățile să le satisfacă cererile.

După modul cum s-a[u] organizat sindicatele și legația*** celor din provincie cu centrul, această proiectată grevă are sorți de izbîndă.

Lucrătorii sînt într-o extremă agitație datorită faptului că pretutindeni citesc [despre] fraudele ce se fac, iar lefurile lor sînt socotite numai pe ziua lucrată.

* Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 474, fila 88.

** Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 199, fila 7.

*** Legătura.

3

M[arele] C[artier] G[eneral]

Biroul 2 contrainformații

Nr. 338

Cartier general

nr. 2 667, iulie, ziua 3

TELEGRAMĂ *

Divizia 13.33.50.3/7 10

Urmare la telegr[ama] nr. 169 din 2 iulie, greva începută ieri dimineața la Cîmpina s-a întins aproape în întreaga regiune petroliferă, cum și în Ploiești la stabilimente petrolifere, greviștii păstrează pînă acum o atitudine liniștită.

Șef biroul 2,

Maior Georgescu-Traian

Nr. 171 din 3 iulie 1919

4

PREFECTURA POLIȚIEI CAPITALEI
BIROUL DE INFORMAȚII

16 iulie 1919

NOTĂ **

Azi de dimineață toți lucrătorii de la toate fabricile de tăbăcărie din Capitală au declarat grevă generală.

Lucrătorii în corpore s-au dus la sala sindicatelor.

5

DIRECȚIUNEA
POLIȚIEI ȘI SIGURANȚEI GENERALE

Anul 1919, luna
iulie, ziua 21

Brigada I

Agent no. 246

NOTĂ ***

Lucrătorii metalurgiști de la Direcția tramvaelor S.T.B. la consfătuirea avută ieri la ora 5 d.m. în sala clubului socialist au decis să se asocieze la greva generală **** și invită pe toți încasatorii și manipulanții să se înscrie în sindicat, ca astfel să se organizeze, fiind o forță.

* Loc. cit., fondul nr. 28, dosarul nr. 4 338, fila 46.

** Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 222, fila 4.

*** Loc. cit., dosarul nr. 6 199, fila 39.

**** Este vorba de greva generală politică declarată în întreaga țară în ziua de 21 iulie 1919 în semn de solidaritate cu revoluțiile proletare din Rusia și Ungaria, împotriva intervenției contra-revoluționare imperialiste.

6

EXTRA URGENT

TELEGRAMĂ *

Prefect[ului] Jud[etului] Constanța
Cifr. nr. 29/24.8.1919

Săptămîna care vine, poate chiar pentru luni [este programată] greva generală a lucrătorilor din stabilimentele din industria metalurgică, cuprinzînd și uzinele hidraulice și gaz și a electricității. Cu toată discrețiunea rog a vă informa la stabilimentele de această natură din orașul și județul Dv. dacă s-a produs vre-o mișcare în vederea acestei greve și faceți tot posibilul a împiedica solidarizarea cu acțiunea sindicatelor de aci. În cazul cînd încercarea Dv. n-ar reuși și greva ar fi iminentă, în înțelegere cu comandamentul militar procedați cu energie, închizînd localurile sindicatelor, interziceți orice consfătuire și orice manifestație colectivă, precum și arestați pe delegații sindicatului. Dacă organizațiunea politică a Partidului Socialist va lua atitudine, va încuraja greva și va înlesni consfătuirile în localul său propriu, veți închide și acest local. Pentru orice precauțiune, însă, autoritatea comunală să ia măsuri ca uzinele hidraulice și uzinele de electricitate să funcționeze chiar dacă greva se declară, și aceasta cu ajutorul elemcn-telor și specialitățile din armată și a[l] personalului ce va putea angaja.

G[eorge] M[îrzescu]

7

GREVA GENERALĂ **

Adunarea generală a delegaților tuturor
fabricilor și comitetelor

Joi seara s-au întrunit toți delegații pe fabrici și ateliere, precum și comitetele tuturor sindicatelor, Comisia Locală *** și Comisia Generală la Centru. Toți delegații au răspuns chemării Comisiei Generale.

Luîndu-se în discuție chestiunea grevei generale ****, întreaga asistență a primit prin vii aclamațiuni propunerea grevei generale. Delegații și-au luat obligațiunea s-o organizeze în cele mai mici amănunte.

Greva generală va fi demonstrativă și se va declara în momentul cînd sfatul comun va hotărî.

8

TRĂIASCĂ GREVA GENERALĂ!
JOS OLIGARHIA!

TRĂIASCĂ LIBERTATEA! *****

Ca și ieri, ca și alaltăieri muncitorimea Capitalei a ținut să-și spuie cuvîntul ei hotărîtor în criza politică prin care trecem. Ca și ieri, ca și alaltăieri, muncitorimea Capitalei a trimis avertismentul ei serios oligarhiei. N-a vrut să asculte. Fără a ține socoteală

* Arhiva Sfatului popular al regiunii Dobrogea, fondul Prefectura județului Constanța, dosarul nr. 1/1919, fila 164.

** „Socialismul” nr. 240, din 2 noiembrie 1919.

*** Din București

**** Este vorba de greva generală ce a avut loc la 3 noiembrie 1919 pentru abținerea de la alegeri.

***** „Socialismul” nr. 241, din 3 noiembrie 1919.

de factorul hotărîtor, trecînd cu dispreţul omului ce nu-şi dă seama de ceea ce face, peste hotărîrea poporului muncitor, oligarhia refuză să redea libertatea ţării.

N-au vrut-o! Lupta hotărîtoare, pe viaţă şi pe moarte între trecut şi-n viitor s-a declarat deschisă. De acum înainte în viaţa politică a ţării va fi o luptă continuă, pînă la deplina victorie a voinţei proletare.

Şi vom şti să perseverăm! Nu vom cunoaşte piedici în drumul nostru, iar oligarhia va simţi ce înseamnă voinţa nestrămutată a muncitorilor de a învinge.

Un singur strigăt va ieşi din gîtlejul ars de patimă şi desnădejde al proletariatului.

Trăiască greva generală!

Şi o singură dorinţă îl va însufleţi: Trăiască libertatea!

9

TRĂIASCĂ GREVA GENERALĂ!*

Muncitorimea exploatată de capitalişti hrăpăreţi şi-a spus cuvîntul.

În urma refuzului patronilor de a lua în seamă dreptele cereri ale muncitorilor, greva era neînlăturabilă.

Luni, 1 decembrie, la orele 10 dimineaţa, în fluieratul lung şi jalnic al sirenelor tuturor fabricilor, muncitorii, convinşi că dreptatea este de partea lor, au părăsit atelierile, hotărîţi să nu dezarmeze pînă ce cererile lor nu vor fi satisfăcute în întregime** „LUPTA ÎNTRE MUNCA CELOR MULŢI ŞI CAPITALUL CELOR PUŢINI E DESCHISĂ“.

Să tremure capitalişti la gîndul că cei mulţi şi exploataţi s-au unit!

Să tremure, căci peste 2000 de muncitori scrişnesc din dinţi şi ura neîmpăcată le încolţeşte [în] sufletele atît de chinuite.

Să tremure de ziua cea mare ce se apropie cînd muncitorimea exploatată neomeşte va simţi cuţitul la os şi răbdarea le va trece de margini.

Muncitorimea hotărîtă să ducă lupta pînă la capăt şi convinsă mai mult ca oricînd că-n lupta ei n-are nimic de pierdut afară de lanţurile robiei economice, care atrage după sine şi robia politică, în cîntecul sinistru şi jalnic al chiorlăitului de maţe înfometate strigă totuşi:

TRĂIASCĂ GREVA GENERALĂ!

10

MINISTERUL DE INTERNE

Nr.11.166 — 12 Dec[embrie] 1919

Registratura Generală

P. 11 166. dos.

[Rezoluţie]:

12.12.1919

Se va comunica prefecturii, invitînd-o să ia măsuri grabnice să nu se facă nici o nedreptate muncitorilor din Piatra, iar rolul administraţiei să se mărginească ca pe cale paşnică să intervină să aplaneze conflictele, fără a lua partea uneia sau alteia din părţi. Se va comunica în copie şi Min[isterului] de Război, cu rugămintea de a lua măsurile legale.

Al. Oteteleşanu

* „Piatra socialistă“ (Piatra Neamţ) nr. 1, din 7 decembrie 1919.
** Este vorba de greva generală din Piatra Neamţ.

TELEGRAMĂ *

din Ministerul de Interne

Buhuși — 180, 120 11, 17 — 11.12 ora 22,30

Tovarășii noștri de la toate fabricile din Piatra N[eamț], în urma neînțelegerilor cu patronii lor, care caută să-i exploateze încontinuu prin salarii derizorii și ore îndelungate de lucru, au declarat grevă generală. Autoritățile care s-au unit cu patronii au întreprins o serie de prigoane și persecuțiuni contra lor. Armata este pusă să intimideze muncitorimea prin amenințări cu împușcarea, diferite arestări, mobilizări forțate și arbitrar. La toate aceste samavolnicii, ne solidarizăm cu frații noștri din Piatra și protestăm cu toată energia contra tuturor ilegalităților și nedreptăților ce ni se fac de [către] autoritățile care s-au pus în slujba patronilor, cerem intrarea în legalități și încetarea prigoanelor și persecuțiunilor față de muncitori.

Muncitorii Fabricii Postav Buhuși

SECRETAR,

Nemeș

11

Comandamentul Trupelor din
Transilvania

Serv[iciul] de Stat-Major

Bir[oul] Inform[ății]

Intrare nr. 21 657 din 27.3.920

TELEGRAMĂ **

Dl. General Mărdărescu,
Comandantul Zonei de supraveghere,
Corpul 7 Armată-Sibiu

Muncitorii mineri din Valea Jiului de 7 luni de zile au înaintat un memoriu pentru îmbunătățirea salariului [și] nici pînă astăzi direcțiile locale și directorul general al minelor de la resortul de industrie al cons[iliului] dir[igent] nu l-a rezolvat. De 2 luni de zile pentru 40 de mii de suflete în Valea Jiului a[u] sosit numai 6 vagoane de făină, de 1 lună de zile muncitorii nu au căpătat plățile, nu li s-a dat voie să se consfătuiască, au încărcat întreaga Vale a Jiului cu armată care provoacă muncitorimea, [au] sechestrat căminul muncitorilor din Petroșeni, iată cauzele care au făcut să izbucnească greva din Valea Jiului. Cerem ca imediat să se rezolve chestiunea mării de salar. Cu 500 de cor[oane] lunar nu se poate astăzi trăi, cerem să se aducă imediat alimente pentru muncitori și familiile lor, cerem să se ia de urgență măsuri ca să fie bani mărunți și muncitorii să-și capete plățile. Cerem să li se dea muncitorilor libertățile de a se întruni. Grevă a izbucnit spontan din reacțiunea masei fără știrea și învoirea comitetelor locale și a conducătorilor de acolo. La pertractările memorandumului cerem să fim chemați și noi, cerem punerea în libertate a comitetelor arestate, în numele uniunii muncitorilor mineri și topitori.

* Direcția generală a Arhivelor statului, fondul Ministerul de Interne, Direcția secretariatului și personalului, dosarul nr. 58/1919, filele 1—2.

** Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 782, filele 19—20.

DIRECȚIUNEA
POLIȚIEI ȘI SIGURANȚEI GENERALE
Brigada I
Agent no. 1

Anul 1920, luna martie,
ziua 28

NOTA *

Față de comunicatul guvernului cum că în 3 zile să se prezinte lucrătorii la lucru, delegații metalurgiști au avut o consfătuire la care s-a decis să nu se intre în lucru și să se menție memoriul integral **.

Dacă se va [vor] face presiuni se va declara greva generală.

Comitetul executiv și Comisiunea generală a sindicatelor fac eforturi uriașe să convingă pe lucrătorii metalurgiști să intre în lucru, fiindu-le frică că guvernul va face o represiune.

Comitetul Sindicatului Metal va fi menținut pînă la aranjarea conflictului, cînd se va alege altul.

Lucrătorii sînt foarte nemulțumiți din cauza salariului — ajutor ce-l primesc de la sindicat.

Dacă se va face o mică presiune, toți vor relua lucrul, căci acum, în preziua sărbătorilor, și majoritatea, avînd familii grele, sînt lipsiți de mijloace.

În fiecare zi toți se adună la subsecțiunea din Dealul Spirei și au legături printr-un delegat cu lucrătorii de la „Wolf“ și „Lemaître“.

[NOTĂ] ***

Lucrătorii atelierelor căilor ferate au declarat greva generală, rog a lua înțelegere cu personalul căilor ferate din localitatea **** pentru paza gărilor, depozitelor și atelierelor căilor ferate, dînd tot concursul necesar. Zilnic veți raporta corpului de armată evenimintele din cursul zilei.

D.O.
Șef St. Major,
Col. Orescovici

Divizia 13-a
Intrare nr. 377/1920,
luna aprilie, ziua 20
Nr. 173/18.IV.1920.

TELEGRAMA *****

Nr. 6184 din 19 iulie 1920

București

PREFECT[ULUI] JUDEȚUL[UI]

TULCEA

Sîntem informați că rău-voitori și tulburători de ordine ar pune la cale o grevă generală în întreaga țară.

* Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6199, fila 205.

** Este vorba despre greva muncitorilor de la fabricile „Wolf“ și „Lemaître“, care se va transforma în greva generală a metalurgiștilor din București (martie—septembrie 1920).

*** Loc. cit., fondul nr. 79, dosarul nr. 7500, fila 1.

**** Este vorba de Ploiești.

***** Filiala Arhivelor statului Tulcea, fondul Prefectura județului Tulcea, dosarul nr. 83/1920, fila 41.

Pentru ca orașele să nu fie lipsite de apă și lumină, rugăm luați urgente dispozițiuni pentru pregătirea de echipe speciale care să asigure funcționarea acestor servicii, astfel ca în caz de grevă populația să nu sufere.

p. MINISTRU DE INTERNE
Tașcă

15

COMUNICAT *

Fată de enorma scumpete a traiului, muncitorii din petrol, în număr de peste 25 000, au înaintat un memoriu de revendicări. Deși de atunci e mai mult de o lună de zile, direcțiunile societăților nu au dat nici un răspuns.

Muncitorimea a așteptat pînă acum un răspuns și nu a voit să uzeze de suprema armă „greva generală”, dar și răbdarea are marginile ei. Și credem că la aceste margini am ajuns. Dar această răbdare direcțiunile societăților o consideră ca o slăbiciune a muncitorimii și în loc de răspuns îi [o] sfidează în mod provocator, lucru ce face să aștepte și mai mult spiritele.

Noi, față de această situație provocatoare, aducem la cunoștința guvernului și a opiniei publice că ne degajăm de răspunderea celor ce ar putea să se întîmple** și întreaga răspundere o aruncăm în spinarea direcțiunilor și a guvernului, care dovedește parțialitate în această luptă și chiar solidaritatea guvernului cu reprezentanții capitalului. Vitregia guvernului pentru clasa muncitoare e mai clară ca oricînd.

Guvernul să ia aminte și să știe că nu pe noi ne va putea acuza de dezorganizarea industriei și sabotarea producției.

Uniunea Muncitorilor din
Petrol

16

CIRCULARĂ ***

D-lor Prefecți [ai județelor] Bihor, Oradia Mare
București — 134 — 107 — 11 — 13

Sîntem informați că muncitorii afiliați mișcării socialiste din acel județ și orașul de reședință au intențiunea de a manifesta mîine 12 august ca semn de protestare în contra proiectului de lege asupra reglementării conflictelor colective de muncă al D-lui Ministru Trancu-Iași. O asemenea manifestațiune s-a făcut azi în București. Vă fac cunoscut că veți permite aceste manifestațiuni cu condițiunea ca muncitorii să meargă în ordine, să nu aibă placarde sau steaguri roșii și să nu se oprească nicăieri în loc, risipindu-se în liniște.

p. Ministru de Interne,
Tașcă

Nr. 47.072

* „Socialismul” nr. 163, din 26 iulie 1920.

** Se referă la posibilitatea declarării unei greve generale a muncitorilor petroliști din Valea Prahovei.

*** Arhiva Sfatului popular al regiunii Crișana, fondul Prefecturii, documentul nr. 04 622, registrul nr. 14/1920.

MOȚIUNE *

Muncitorii și salariații din Iași întruniți astăzi 12 august 1920 la marele miting din strada Ghica Vodă nr. 32, ascultând cuvântările oratorilor, în expunerea legii pentru reglementarea conflictelor colective de muncă, protestează cu toată energia contra tendinței fățișe a acestei legi de a pune un nou jug în spinarea clasei muncitoare. Ea respinge cu multă energie răpirea dreptului celui mai sfânt a[l] luptei pentru existență a muncitorilor, dreptul la grevă, singura armă de apărare a muncitorilor în contra exploatării nemiloase a patronilor de tot felul. Libertatea muncii fiind un drept natural, pentru însăși existența clasei producătoare, ea cere singura avere care o posedă proletariatul, puterea de muncă pe care o vinde patronului, să nu-i fie încătușată prin constrângere de nici un fel. Protestează contra tendinței Guvernului, prin legile ce le propune în chestiunile referitoare la muncitori, de a crea o stare excepțională pentru clasa cea mai obișnuită**, punând-o prin aceste legi imposibile de suportat în afară de lege. Ea își declină orice răspundere pentru cele ce vor surveni în urma aplicării acestei legi. Libertatea de a trăi, care pentru muncitori se confundă cu libertatea muncii și libertatea de a-și apăra interesele sale este strigătul care-l scoate muncitorimea.

În lături cu legile de subjugare !

MARELE STAT-MAJOR

Secția V. Informații

COMANDAMENTUL TRUPELOR DE VEST

CĂTRE

MARELE STAT-MAJOR ***

Secția V. Informații

Raport Informativ Nr. 635 din 24 august 1920.

1. Știri asupra inamicului : nimic nou.

2. Știri din zona Comandamentului : După rapoartele trupelor :

a). Corpul 7 armată raportează că eri 23 august 1920, la orele 6 s-a declarat pe întreg teritoriul orașului Timișoara greva generală la care participă toate clasele muncitorești, funcționarii, precum și personalul C.F.R. Grevă este locală.

În gara Timișoara stagnează întreaga circulație.

Din memoriul prezentat Comandamentului Diviziei a 19-a de o deputațiune a muncitorilor reiese clar că toate plîngerile se adresează contra primarului orașului.

Alte nemulțumiri ar fi de remarcat din cauza expulzării unor familii muncitorești.

În urma apelului făcut de Comandantul Diviziei a 19-a către muncitorimea de la uzinele electrice și apeducte, lucrătorii de la apeducte au reluat lucrul.

Se continuă tratativele pentru reluarea lucrului între muncitori și d-l Cunesco, delegatul Ministerului.

* Direcția generală a Arhivelor statului, fondul Ministerul de Interne, Direcția secretariatului și personalului, dosarul nr. 521, filele 91, 151.

** Obidită.

*** Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 761, fila 406.

b). Comandantul Corpului 7 cere ca în interesul oraşului şi al operaţiunilor de preschimbare a coroarelor să binevoiţi a aproba aplicarea instrucţiunilor de militarizare a stabilimentelor.

D.O.

ŞEF DE STAT-MAJOR

Colonel

St. Popescu

ŞEF BIR[OU] INFORMAȚII

Lt. col. Drouhet

Pentru conformitate,
Sublocotenent Drăghici

19

TOVARĂȘI, MUNCITORI *

Consiliul General al Partidului şi Comisiile Generale ale Sindicatelor din toată ţara, faţă de teroarea care domneşte în întreaga ţară, faţă de dispreţul pe care guvernul îl arată întregii clase muncitoare, luându-i orice drept la viaţă, a dat guvernului UN ULTIMATUM.

Cerinţele noastre sînt aproape neînsemnate faţă de nevoile mari ale muncitorimei. În toate ţările din lume aceste cereri au fost satisfăcute de decenii.

Lupta mare în care intrăm acum ne-a fost impusă de guvern; de zeci de ori am bătut la uşile lui şi am fost daţi afară sau înşelaţi.

Răbdarea trecînd peste orice margini, recurgem la singura armă pe care o avem cu noi: greva generală.

La cuvîntul dat de Comitetele Centrale toată muncitorimea din regat şi nouile teritorii va încrucişa braţele!

Pregătiţi-vă de grevă generală! Aşteptaţi semnalul!

Greva nu încetează pînă cînd cererile noastre nu vor fi satisfăcute.

În timpul grevei toată lumea stă acasă, nu se face nici o manifestaţie, pentru a nu se face jocul provocatorilor!

COMITETUL EXECUTIV ** ŞI COMISIA GENERALĂ A SINDICATELOR

20

STRICT CONFIDENTIAL

Nr. 6750

1920 octombrie 17

Către

ADMINISTRATORII DE PLĂȘI, POLIȚIA URBANĂ
ȘI COMPANIA JANDARMI TULCEA ***

Fiind informați în mod pozitiv că pentru ziua de 20 octombrie a.c. de către Partidul Socialist din întreaga țară s-a pregătit o grevă generală în țară în care scop s-a comunicat acest lucru tuturor cluburilor socialiste din județe să desemneze agenți care să cutureere satele spre a îndemna locuitorii ca la declararea grevei generale nici-un țaran să nu mai vină la târg cu nici-un fel de produse spre vînzare.

* „Socialismul“ nr. 234, din 18 octombrie 1920.

** E vorba de comitetul executiv al partidului socialist.

*** Filiala Arhivelor statului Tulcea, fondul Prefectura județului Tulcea, dosarul nr. 83/1920, fila 85.

Același îndemn îl fac și printre văduvele de război și soțiile mobilizaților pentru a se înscrie în partid.

Aducînd aceasta la cunoștința dvs. cu onoare a vă ruga să binevoiți a lua măsuri de urgență și a întrebuița toate mijloacele posibile ca această grevă să nu se producă, iar agenții care cutreeră satele, agitînd populația contra siguranței statului și cu idei subversive să fie arestați, dresîndu-se acte legale.

21

TELEGRAMĂ *

Domnului General Amza, Secretar General la
Ministerul de Război București

Primit telegrama nr...**. Să se aplice Planul Urgent de Acțiune al M[arelui] S[tat] Major conform situației grevelor. De la început trebuie luate cele mai severe măsuri pentru ca greviștii să vadă că sîntem pregătiți. Vigilență mare pentru paza podurilor importante de căi ferate din zona diferitelor comandamente.

În capitală a se pregăti măsuri preventive pentru apă, lumină, pîine. Raportați Domnului Prim Ministru măsurile luate. Eu [am] plecat azi din Oradea și voiui sosi în timpul cel mai scurt posibil în capitală.

MINISTRU
Cl. Rășcanu

Nr. 1 810 din 18 oct[ombrie]
1920

22

TELEGRAMA ***

Prefecților din întreaga țară și secretarilor
generali de interne din Cluj, Cernăuți și Chișinău

În caz de declarare a grevei generale, veți proceda de urgență în unire cu parchetul loc[al], care a primit ordin în acest sens, la arestarea comitetului local socialist, a delegaților, a parlamentarilor socialiști, care nu pot beneficia de imunitatea parlamentară sesiunea fiind închisă și, în general, a tuturor conducătorilor socialiști. Veți cere parchetului să se facă perchezițiuni atît la cluburile socialiste cît și la domiciliu[1] celor arestați pentru a se sesiza toate actele referitoare la grevă.

În executarea acestei operațiuni vă veți îndruma de ordinul nostru nr. 303 din 19 octombrie 1920.

CIFR. 309—20.10.1920
Ministrul de Interne
ss. Indescifrabil

* Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 777, fila 27.

** Conform cu originalul.

*** Direcția generală a Arhivelor statului, fondul Ministerul de Interne, Direcția secretariatului și personalului, dosarul nr. 226/1920, fila 68.

RAPORT INFORMATIV *

asupra evenimentelor ** de la 20 octombrie 1920 ora 0 pînă în ziua de 21 octombrie ora 18.

(Urmează lista trenurilor plecate și sosite din București — *n.r.*)

3) În sectorul Gării de Nord au declarat grevă atelierele c.f.r.; Fabrica de Țigări-Belvedere continuă să lucreze.

4) *Greve*. Arsenal; Pirotehnia (au venit la lucru 68 lucrători și lucrătoare); Mori (în parte); pentru brutari cari au lucrat în noaptea de 20—21 se va putea cunoaște atitudinea lor în noaptea de 21—22 octombrie dacă nu vor veni la lucru;

Uzina electrică și gaz. La ora 4 au plecat toți lucrătorii de la uzina de gaz; la cea electrică au rămas 7 lucrători.

5) *Măsuri luate*

a) Uzina de gaz și electricitate a fost ocupată de garda respectivă din Regimentul 1 Grăniceri; s-a mai dat pentru funcționare 100 oameni din Regimentul 46/61 Infanterie.

b) *Mori*. S-a ocupat cu gărzi militare din Regimentul 46/61 Infanterie morile: Assan, Olmazu, Steaua și Halterstadt

c) S-a ocupat cu o echipă militară de maeștri și trupă de la Arsenal, Uzina electrică a Gării de Nord și Chitila-Triaș după părăsirea lor de [cătrel] greviști.

d) S-au dat ordinele de chemare pentru tot personalul de la mori și brutării și s-au repartizat la circumscripții pentru a se înainta prin autoritățile civile.

e) În dimineața de 21.X.920 s-a[u] executat patrulări în sectorul Șoseaua Ștefan cel Mare, regiune[a] tramvaielor și morilor fără nici un incident.

f) În după amiaza zilei de 21.X.920 între orele 1—4 s-au închis următoarele cluburi socialiste: Sf-tu Ionică, Calea Griviței, Strada Șerban Vodă, Strada Măgurele, Strada Piscului, Strada Ovidiu.

Toate aceste cluburi au fost închise, sigilate de ofițerii delegați militari și puse sub pază militară.

Nu s-a petrecut nici un incident.

g) S-a dat o pază militară la Imprimeria Statului.

6) *Trupe în sectoare*

a) *Regimentul 4 vinători*. 2 batalioane, sector Gara de Nord — Chitila — Fabrica de Tutun-Belvedere cu toate dependințele C.F.R.; post la clubul socialist din Calea Griviței.

b) *Regimentul 18 infanterie*. O companie de 100 oameni cu o secție mitraliere la depoul S.T.B. Șoseaua Ștefan cel Mare; post la clubul socialist din Sala Ovidiu.

c) *Regimentul 46/61 infanterie*. 4 posturi a câte un ofițer și 10 oameni la morile Assan, S.T.B., Olmazu, Steaua, Halterstadt; 100 oameni corvoadă la Uzina de gaz și electricitate; o secție de mitraliere la Palatul Regal [din] Calea Victoriei.

d) *Regimentul 1 Grăniceri*. 1 companie cu o secție de mitraliere la Uzina de gaz și electricitate, Gara Filaret, Cluburile socialiste: Dudești, Șerban Vodă, Măgurele, Piscului.

e) *Batalionul Ministerul de Războiu*. Post de ocupație și pază la clubul socialist din Sf. Ionică.

* Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 777, fila 18 și verso.

** Din București.

7) Din alte garnizoane :

a) Pitești. S-au emis ordine de chemare pentru toți mecanicii și fochiștii ; s-a[u] arestat de [căt-re] forța publică 5 fochiști, restul sînt urmăriți :

b) Cîmpu Lung. S-a[u] emis ordine de chemare pentru toți greviștii c.f.r. ; 12 mecanici s-au prezentat la posturi și au declarat că reiau lucrul necondiționat.

COMANDANTUL C [ORPULUI] II A [RMATĂ] TERITORIAL

General de divizie
ss. Indescifrabil

Șeful de Stat Major
Colonel Sirbu

L.S.

24

20.X.1920

MARELE STAT MAJOR SECȚIA 9 A

Căt-re

CORPUL 3 ARMATĂ *

Greva de la C.F.R. continuă. Spiritele liniștite. Circulă trenul pe liniile București—Buzău și retur și Ploiești—Predeal [și] retur cu personalul militar.

La orele 17 toate fabricile inclusiv brutăriile din Ploiești au încetat lucrul, declarînd grevă.

Am luat măsuri pentru executarea instrucțiunilor secrete ale M. St. Major nr. 1327 din 19 iunie a.c. pentru brutării, Uzina electrică și serviciul apelor.

Nr. 112 1920 octombrie 20

Șef de Stat Major
Colonel Nițescu

25

TELEGRAMĂ TRANZITATĂ **

Cîmpina nr. 197

20.X.1920

Extra urgent cu precădere

DIVIZIA 13 PLOIEȘTI

Greva de la C.F.R. continuă. Au aderat la grevă și meseriași încărcători și curățitorii din gara Cîmpina.

Brigada de siguranță a înaintat sub escortă cercului de recrutare 17 mecanici și fochiști greviști.

* Loc. cit., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 501, fila 95.

** Loc. cit., fila 98.

26

1 083/21.X.1920

TELEGRAMĂ *

Către

MINISTERUL INDUSTRIEI ȘI COMERȚULUI
BUCUREȘTI

Raportez că azi dimineață la ora 6 la toate exploatările din regiune ** toate muncile au fost sistate. Muncitorii care sînt necesari la întreținere și la munci [le] de focuri au fost [re]comandați de muncitorime.

COMISARIATUL MINER,
p. Albert

27

Buzău nr. 795.
21.X.1920

TELEGRAMĂ TRANZITATĂ ***

DIVIZIA 13

Ploiești

Urmare la rapoartele telegrafice azi [s-au] pus în grevă și 120 lucrători [de la] depoul [de] mașini precum și curățitorii și încărcătorii. S-au întărit gărzile de gară.

Nr. 2 419

ed. Garniz. Buzău
Cl. Florescu

28

Uzinele „Solvay“ din Transilvania
Turda, la 21 octombrie 1920

Către

Prefectura Județului TURDA—ARIEȘ
din

TURDA ****

Cu onoare vă încunoștințăm că muncitorii sus-menționatei uzine de azi s-au pus în grevă.

Cu multă stimă,
Uzinele Solvay din Transilvania
Societatea anonimă
(ss) Indescifrabil

* Serviciul Arhivelor statului Hunedoara, Petroșeni, dosarul nr. 1/920, Greva generală din octombrie 1920.

** Valea Jiului.

*** Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 501, fila 183

**** Loc. cit., fondul nr. 71, dosarul nr. 9 741, fila 17

29

TELEGRAMĂ *

Ministerului de Război

Greva lucrătorilor de pe Valea Prahovei se întinde, fabricile cer protejarea instalațiilor și negreviștilor ce voiesc a lucra.

Trupele sînt insuficiente. Rugăm trimiterea urgent a cel puțin un batalion infanterie.

Nr. 115
1920 octombrie 21

Comand. Diviziei 13
General
(ss) Indescifrabil

30

TELEGRAMĂ **

Către

Prefectura județului Bistrița-Năsăud

22 oct[ombrie] 1920

Raportez că serviciul minelor de stat din loc[alitate] a anunțat că minerii, de ieri seara, au intrat în grevă; măsurile preventive s-au luat; de altcunum liniște; raport urmează.

Prim-pretorul Plasei
Rodna Veche

31

Strict Secret.
De comunicat unităților
în subordine.

COPIE DUPĂ RAPORTUL INFORMATIV AL C[OMANDAMENTULUI]

TR[UPELOR] DE VEST NR. 696 DIN 23.X.1920 ***

I. Știri din Ungaria

Nimic de semnalat.

II. Știri din zona comandamentului:

Situația grevelor: .

1) Zona Corpului 7 Armată:

Pe lângă cele raportate în buletinul informativ anterior, nr. 695, s-au mai declarat următoarele greve:

Deva și Orăștie greva lucrătorilor C.F.R. S-au luat măsuri de mobilizarea lor.

* Loc. cit., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 501, fila 32.

** Filiala Arhivelor statului Bistrița, fondul Prefectura Bistrița-Năsăud, inv. nr. 28, doc. nr. 2 099.

*** Arhiva M.F.A. Rm.-Sărat, fondul nr. 1 867, dosarul nr. 17/1920—1921, fila 14.

La Uioara grevele lucrătorilor de la salinele de sare, care fiind constrânși au reluat lucrul

În Hunedoara lucrătorii uzinelor și minelor de fer punându-se în grevă, au fost constrânși și au reluat lucrul.

La Arad greva lucrătorilor de la C.F.R. a încetat reluându-se lucrul.

Muncitorii greviști de la salinele din Uioara au reluat lucrul ieri 22.X.1920.

Trenurile pe linia Arad-Teiuș-Sighișoara-Cluj circulă pînă în prezent. Astăzi au început să circule trenurile pe linia Sibiu-Ciineni-Vințu de Jos; Sibiu-Copșa Mică; Sibiu-Brașov.

Divizia 1 ne raportează că la Timișoara Serviciul Siguranței a arestat 4 redactori socialiști.

La Reșița lucrătorii au declarat grevă ieri la ora 12.

În general, în urma ordinelor de mobilizare și a măsurilor de militarizare, greviștii au început a se prezenta la lucru.

În Banat spiritul populației liniștit.

Toate trenurile personale, simple, trenuri militare de călători circulă normal. La Orșova s-au arestat capii conducători ai grevelor, Morariu și Novac, asupra cărora s-au găsit manifeste agitatoare.

2) Zona C[orpului] 1 A[rmată]: Pe lângă cele raportate anterior, au mai declarat grevă muncitorii din Turda; s-a dat ordin regimentului 12 Călărași ca să trimită un excadron cu mitraliere pentru menținerea ordinei.

3) Zona C[orpului] Vinăt[ori de Munte]: Pe lângă cele raportate au mai declarat grevă muncitorii minieri din Baia Mare. Pînă în prezent trenurile circulă normal. S-au luat măsuri pentru a descoperi agitatorii grevelor. S-au făcut unele arestări. S-a stabilit că 90% din greviști nu s-au pus în grevă din voința lor ci din ordin primit de la Clubul Central socialist din Cluj. S-au luat măsuri pentru a se preveni orice dezordine. În restul zonei nimic de semnalat.

Din ordin

ȘEF DE STAT MAJOR

Colonel Popescu

p. conformitate,
Căpitan,
ss. Indescifrabil

32

CUM SE DESFĂȘOARĂ ACȚIUNEA MUNCITORILOR * GREVE PE APĂ

Vapoarele N.F.R. n-au început circulația deoarece mecanicii și fochiștii s-au solidarizat cu greviștii.

În ultimul moment, soldații din marina militară conduc o parte din vapoare, însă numai pentru trebuințele militare.

Numărul greviștilor din Capitală

Metalurgia 5 000, tîmplari 800, morari 400, R.M.S. 3 500, Luther 100, atelierele Primăriei 250, C.F.R. 5 000, Fabrica de chibrituri 500, sticlari 300, tăbăcari 400, Falk și Schmidt 300, Atelierul de confecții al armatei 1 000, croitori 300, tipografi și legători 1 000, glucoză 300, brutari 1 000, Arsenal 1 200, țesători 300, Pirotehnia 1 000, împletitori de coșuri 200.**

După știrile primite, greva generală s-a declarat în Ardeal, Banat, Bucovina, în Valea Prahovei, Iași, Ploiești, Galați, Buzău, Piatra Neamț și în alte centre industriale.

Ned.

* „Adevărul” din 23 octombrie 1920.

** Cifrele de mai sus reprezintă situația din prima zi de grevă generală, numărul greviștilor fiind mult mai mare în zilele următoare.

24.10.1920
N. 198

GARNIZOANA BAIA MARE

Către

PRIMĂRIA ORAȘULUI *

În conformitate cu ordinul Corpului de Vinători nr. 3 590/1920 și al Diviziei I-a Cavalerie nr. 11 572 am onoare a vă ruga să binevoiți a lua cele mai severe măsuri ca greviștilor să nu li se dea nici un fel de alimente și să se oprească prin orice mijloc cumpărarea de alimente pentru ei și familiile lor.

COMANDANTUL GARNIZOANEI

MAIOR

ss. Indescifrabil

Lapsám 24
0583

TELEGRAMĂ **

Secretariat[ul] general de interne Cluj

Deva 1 541 — 71 — 22 — 12/30

Muncitorii din Valea Jiului cu ziua de 21 octombrie s-au alăturat la greva generală, asemenea și cei de la Uzinele de fier din Hunedoara și în toate celelalte ateliere din județ; aderează chiar și aplicații din prăvălii, din atelierele mai mici și prăvălii; acești din urmă astăzi au intrat în lucru; ordinea nu e conturbată, nr. 2884 ex 1920 prefectul județului Hunedoara. Janza prefect. pentru conformitate pap.

26 octombrie 1920

NOTĂ ***

În seara de 26 octombrie mai mulți lucrători metalurgiști fiind în magazinul D-lui Mitică Tabacu din Calea Văcărești, au discutat că s-au trimis prin comunele învecinate mai mulți lucrători, care vor face propagandă printre țărani și le va împărți și manifeste. Majoritatea sînt capii lor.

Comunicat D-lor: Pr[im] M[inistru], M[inisterului] de I[nterne] Secr. D-l: Jandarmerii, Pref. Ilfov, Coman[damentul] II Arma[tă]

* Serviciul Arhivelor statului Baia Mare, fondul Primăria orașului Baia Mare, dosarul acte prezidențiale anul 1920, doc. 107.

** Direcția generală a Arhivelor statului, fondul consiliul dirigent, dosarul nr. 1 365/1920, fila 268.

*** Loc. cit., Fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 184, vol. II/1920, fila 129.

36

Moreni nr. 47, 26.X.1920

TELEGRAMĂ TRANZITATĂ *

Divizia 13-a
nr. 340
27 octombrie 1920

DIVIZIA 13
Serv[iciul] de Stat Major
Ploiești

La ordinul Dv. telegrafic nr. 143 am onoare a vă raporta următoarele: 1. A fost grevă generală la toate 18 societăți, afară de Româno-Americană unde au lucrat numai atelierele (uzină, apă etc.) 2. S-a reluat lucrul parțial de ieri 25.10.920 la toate, afară de câteva societăți mai mici unde se lucrează foarte puțin.

Comand[antul] Detașam[entului]
sub. lt. Popescu
nr. 4

37

Cîmpina nr. 268 27.10.1920

TELEGRAMĂ TRANZITATĂ **

DETAȘAMENTUL MISLEA

Către

DIVIZIA 13-a PLOIEȘTI

La ordinul nr. *** greva s-a declarat la schelele Runcu, Concordia, Steaua Română, Orion, Internațională, Goldfeld și Fuchs, Chicioro-Gropi, Colombia, Aquila, Franco-Română. Greva este totală; pînă acum nu s-a reînceput lucrul. Lucrătorii au promis că mîine 28 încep lucrul. De [către] postul jandarmi Scorțeni s-au arestat 10 lucrători ațîțatori la grevă și înaintați la Cîmpina.

Cdt. Detașamentului
Locot. Manoliu
nr. 95

38

No. 333
anul 1920, luna octombrie, ziua 27

COMENDUIREA PIEȚEI IAȘI

Către

CORPUL 4 ARMATĂ ****

Confidențial-personal

La ordinul D-voastră confid[ențial] personal No. 12416 din 24.10.920 am onoare a vă raporta activitatea Comendurei Pieței Iași cu ocazia grevei generale în Iași, începînd la 19 octombrie a.c., ziua cînd simptomele grevei generale au apărut:

19 octombrie 1920

a) S-au lucrat și lansat ordinele de chemare a personalului de la tracțiunea c.f.r.

* Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 501, fila 117.

** Loc. cit., fila 139.

*** Conform cu originalul.

**** Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 7 793, fila 41—42.

b) S-au arestat birjarii recalcitranți ce nu voiau să iasă pe piață, și în urma măsurilor luate au ieșit treptat toți birjarii în piață, astfel că această grevă a trecut aproape neobservată.

c) Lucrătorii brutarii din cele 8 brutării a[le] comunei cari mai lucrau, începînd a murmura și văzîndu-se că nu vor cîntinua lucrul și în urma cererii primăriei locale, s-a[u] trimis gărzile necesare — sub supravegherea căroră lucrul pîinei a continuat.

d) Unele trenuri fiind părăsite de lucrători, mecanici etc. și ne mai avînd posibilitatea de a-și atașa garnituri complete, aceste[a] fiind reduse, s-a început a se libera biletele de tren (legitimații) persoanelor cari aveau interes de serviciu pentru stat și particularilor cari prezentau cazuri grave. Acest serviciu ne-a răpit foarte mult timp.

20 octombrie 1920

a) S-a continuat cu operațiile începute în ziua precedentă, căutînd a se face arestarea recalcitranților cari nu se prezentau la lucru în termen de 24 ore (termenul legal acordat de Ordonanța Consiliului de Miniștri).

b) S-a trimis o echipă de 6 oameni și un ofițer din Comp[ania] I Tancuri (specialiști) la Uzina electrică cu menirea de a înlocui pe greviști și prin această măsură s-a parvenit a se avea lumină în tot orașul tot timpul.

c) S-a continuat cu liberarea biletelor de tren.

d) S-a[u] trimis agenți și patrule în urmărirea capilor greviști pentru a fi arestați.

e) În urma cererii prefecturei poliției s-a întărit garda de la Regia M[onopolurilor] St[atului] Iași.

f) S-a[u] dat ofițeri controlori cu gărzile necesare pe liniile c.f. Iași—Ungheni, Iași—Pașcani și Iași—Vaslui.

21 octombrie 1920

a) S-a continuat cu liberarea biletelor de tren.

b) S-a[u] făcut arestările brutarilor recalcitranți care inaugurasă greva brutarilor și s-au trimis la lucru sub baionetă.

22 octombrie 1920

a) S-a[u] arestat și adus la Comenduire 36 lucrători brutarii greviști și 6 greviști de la atelele c.f. care au fost prinși la sindicatul-roșu din str. Ghica Vodă căroră [li] s-a stabilit în primul rînd situația militară, după care toți declară că voiesc a relua lucrul, arătînd că ei l-au întrerupt din cauza teroarei ce capii sindicaliști exercita[u] asupra lor. Au fost trimiși sub baionetă la brutăriile și atelierele lor. Din acea zi brutarii nu au mai părăsit lucrul și pîinea era complet asigurată.

b) S-au luat măsuri de militarizarea brutăriilor, morilor, Uzinei de electricitate și serviciului de apă. Serviciul de apă deși n-a suferit [de pe urma] grevei, a fost totuși pus la adăpost prin lansarea ordinelor necesare.

c) S-a continuat cu liberarea biletelor de tren.

23 octombrie 1920

a) S-a destinat cîte-o gardă sub comanda unui ofițer cu controlul lucrului în brutării, mori și uzine, cu misiunea de a supraveghea ca lucrul să continue, a aresta pe lucrătorii greviști neprezenți la lucru și a reprima orice încercare de dezordine.

b) S-au arestat capii sindicaliștilor-roși: Gheller și Spiegler de la conducerea intelectuală și Mardare și Stroescu din comitetul ceferiștilor, interogați asupra poziției militare și trimiși apoi Parchetului local.

c) S-au arestat în cursul zilei 13 lucrători din atelierele c.f. din cari cinci au fost trimiși la lucru, 7 cu situația militară neclară la Comp[ania] Jand[armii] Rur[alității] și 1 la Brigada de siguranță pentru expulzare, fiind de origină rus.

d) S-a continuat cu liberarea biletelor de tren.

24 octombrie 1920

a) În dimineața acestei zile greva terminîndu-se aproape complet, s-a continuat cu inspectarea tuturor celor ordonate în zilele precedente și avînd în vedere că Reg[imul] 8 Buzău urma să se deplaseze lăsînd numai un batalion în Garnizoană, s-au redus gărzile de la Brutării și Regia M[onopolurilor] St[atului].

b) S-au arestat alți 4 ceferiști, trimițîndu-se la lucru.

25 octombrie 1920

a) S-a[u] ridicat gărzile de la toate brutăriile, toți lucrătorii fiind la lucru și spiritele liniștite.

b) S-a[u] adus la comenduire 31 mecanici din c.f. Iași cărora li s-a pus în vedere măsurile ce se vor lua contra lor, în cazul când nu vor relua lucrul. În urma înțelegerii stabilite dinșii au reluat lucrul chiar din seara zilei cu condițiunea ca să se supună de către noi, autorităților în drept cerințele lor. În acest sens se va raporta separat.

Cauza căreia se datorește că greva a durat în această Garnizoană 4—5 zile, este aceea că în orașul Iași sînt cei mai mulți lucrători C.f.riști, are cele mai multe brutării, mori, stabilimente particulare din Moldova, precum și uzinele de electricitate și tramvai.

După statistica ce-o posedăm Iașul este în capul orașelor din Moldova în ce privește puterea de organizație a muncitorilor sindicalizați și era firesc ca greva să dureze cîteva zile, cu toată energia și munca de zi și nopte ce a depus-o întreg personalul Comendurei Iași.

COMANDANTUL PIETEI IAȘI,

Colonel,

(ss) indescifrabil

39

Administrația Plășii
BĂNEASA
Nr. 3 083

1920 octombrie 30

DOMNULE PREFECT *,

Cu privire la greva muncitorilor de la fabricile din comuna Băneasa Herăstrău, am onoarea a comunica :

Lucrătorii de la fabrica „Vulcan“ în număr de circa 300, afară de personalul administrativ și tehnic, continuă greva fără nici un motiv deși, înainte de declararea grevei, administrația fabricii distribuise în mod gratuit, fiecărui locuitor, cîte 1 000 kgr. lemne.

La fabricile de „Petrol-Blok“ și „Glucoză“ toți lucrătorii au reluat lucru[1] ; cei de la fabrica „Petrol-Blok“, în ziua de 25 curent, iar cei de la fabrica „Glucoză“ și „Amidon“ în ziua de 29 curent.

Lucrătorii de la fabrica de spirt nu au fost în grevă, au continuat lucrul.

Administrator,
ss. indescifrabil

40

PREFECTURA POLIȚIEI PLOIEȘTI

No. 35 602

1920, octombrie 31

Arhiva fișelor

Jurnal nr. 4 589
1920 luna noiembrie
ziua 7.

confidențial

Ministerul de Interne
Direcțiunea Poliției și
Siguranței Generale.
Nr. 57 688 din 7 noiembrie 1920
Dosar nr. 6/4 015 gl.

DOMNULE DIRECTOR **

Am onoare a vă expune prin prezentul raport o dare de seamă despre greva generală în orașul Ploiești și amănuntele zilnice — de modul în care s-a desfășurat :

Greva generală în localitate, care s-a produs în ziua de 20 octombrie cor., nu a avut de la început decît un succes parțial, datorită măsurilor ce s-au luat îndată — de autoritățile administrative și militare.

* Direcția generală a Arhivelor statului, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 184, vol. II/1920, fila 136.

** Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 751, filele 231--233.

Lipsa apei nu s-a simțit nici un moment ; Uzina electrică numai în prima noapte — nu a funcționat, iar brutăriile au fabricat într-adevăr o cantitate mai mică de pâine, totuși populația în vederea acestei greve se aprovizionase din timp cu pâine și mălai. (În continuare sînt expuse antecedentele grevei în zilele de 15—18 octombrie — *n.r.*)

19 octombrie. Starea de spirit printre muncitori nu pare de loc alarmantă și nu se constată dorința hotărîită de a face grevă. Conducătorii socialiști din localitate pun preț pe semnăturile delegaților din fabrici de adeziune la grevă.

În sala clubului socialist s-a[u] ales comitetele de acțiune care să prepare spiritele în vederea grevei. Informatorii noștri ne încunoștiințează că pe lângă greviștii de la C.F.R. și cei din fabrici vor adera la grevă lucrătorii brutari și cei de la Uzina electrică.

20 octombrie. Socialistul extremist M. Bălineanu a sosit din București aducînd „cuvîntul de ordine“ pentru declararea grevei ; astfel astăzi la ora 4,45 p.m. s-a declarat grevă în fabrici ; muncitorii au plecat în liniște fiecare la casele lor.

21 octombrie. La greva mecanicilor și fochiștilor din Depoul stației Ploiești au aderat și ceilalți meseriași, precum și majoritatea manipulanților, acarilor, șefi de manevră, pompagii, scriitorii de vagoane, lăcătuși de revizie etc ; de asemeni au aderat la grevă majoritatea telegrafiștilor și impiegaților de mișcare, precum și lucrătorii de la uzina electrică a orașului și cea de creuzotat, C.F.R.

Din cauza aderării la grevă a lucrătorilor de la uzina electrică, orașul a rămas în complet întineric ; autoritățile și localurile publice se serveau de lămpi cu petrol și luminări.

Nu mai circulă nici un tren afară de cel județean și trenurile militare.

Comitetul de acțiune al grevei a lansat prin oraș afișe tipărite intitulate : „Lămuriri pentru opinia publică“, prin cari cearcă a justifica acțiunea grevei, însă în realitate se critică guvernul, astfel că se desprinde lămurit că la mijloc nu este decît desfășurarea unei acțiuni politice îndreptate contra Guvernului actual.

22 octombrie. Starea de spirit în populația orașului este cu totul ostilă acestei acțiuni ; astfel societatea : „Apărătorii patriei“ și „Uniunea comercianților și industriașilor Prahoveni“ au lansat un apel pentru membri și cetățeni, pe care îi invită la o mare întrunire de protestare împotriva partidului socialist, întrunire ce se va ține în sala teatrului cinema „Modern“ la 24 octombrie cor.

23 octombrie. În urma ordinelor primite, poliția, cu concursul armatei procedează la arestarea și înaintarea la garnizoană a tuturor mecanicilor de la C.F.R. cari n-au răspuns la ordinele de chemare.

Atît Uzina electrică cît și brutăriile funcționează. Printre muncitorii din fabrici, starea de spirit este descurajatoare, mai cu seamă că greva generală se prezintă cu tendințe de eșuare.

24 octombrie. Greva muncitorilor decurge în liniște. Printre muncitori nu domnește decît hotărîrea de a relua lucrul.

În sala teatrului cinematografului „Modern“ a avut loc întrunirea anunțată de societatea „Apărătorii patriei“ și a comercianților și industriașilor. A[u] luat parte un mare număr de cetățeni, producîndu-se și o importantă manifestație pe străzile orașului cu muzica militară în frunte, ridicînd foarte mult moralul populației.

25 octombrie. La stabilimentele industriale încep a se prezenta la lucru din greviști. În stația Ploiești, la mișcare continuă a se prezenta din personal ; la depou se resimte încă lipsa de mecanici.

26 octombrie. La clubul socialist, a avut loc întrunirea delegaților din fabrici cari s-au consfățuit asupra reluării lucrului.

Lucrătorii brutari încetînd complet greva în noaptea de 26—27 cor., toate brutăriile au scos cantitatea necesară de pâine.

27 octombrie. În urma cuvîntului de ordine primit de delegații muncitorilor s-a hotărît încetarea grevei și reluarea lucrului în fabrici pentru mîine 28 octombrie cor.

28 octombrie. Astăzi s-a reluat lucrul în toate stabilimentele industriale. Personalul de tracțiune din Depoul C.F.R. Ploiești, în majoritate face serviciul.

L.S. Prefect

ss. indescifrabil

D-sale D-lui Director al Poliției și Siguranței
Generale București

COMANDANTUL C[ORPULUI] II A[RMATĂ]
TERITORIAL
Serviciul de Stat Major

No. 831 din 1.XI.920

Ministerul de Război
Cab. D-lui Ministru

RAPORT INFORMATIV *

pe ziua de 1 noiembrie 1920

(urmează lista trenurilor plecate și sosite în București — *n.r.*)

Greve.

Arsenalul Armatei (închis). Până în prezent s-au prezentat de bună voie și în termenul legal 60 lucrători militari. Au fost aduși de forța publică. S-au prezentat de bună voie 22 dezertori. Total 82.

Pirotechnia (închisă). Situația neschimbată.

Fabrica de tutun Belvedere. Astăzi au lucrat 1876 lucrători și lucrătoare. Până la efectivul normal al fabricii mai lipsesc 1544.

Uzina de gaz și electricitate. Situația neschimbată.

C.F.R. (București)

Serviciul de tracțiune. Au mai fost aduși încă 20 lucrători.

Totalul celor care lucrează în ateliere și pe mașini 277. Din aceștia astăzi au fugit șase.

Mai sînt în grevă 203.

Atelierele noi Grivița, astăzi pe lingă cei 300 de lucrători care reluate[ră] lucrul de săptămîna trecută, s-au prezentat și ceilalți lucrători ai atelierelor, aproximativ 2000. Nevoind însă să primească condițiunile Direcției, adică să lucreze în acord, au părăsit cu toții atelierele.

C.F.R. (Provincie)

Greva a încetat complet.

Lucrătorii atelierului no. 3 de la Depozitul de armătură Tîrgoviște continuă greva; parte din lucrători de la schelele Gura Ocnitei și Ochiurile au anunțat că cu începere de la 1 noiembrie curent vor relua lucru.

Nu s-a semnalat nici un incident sau acțiuni de sabotaj.

COMANDANTUL C[ORPULUI] II
A[RMATĂ] TERITORIAL

General de divizie
Mărgineanu

Șeful de Stat Major,
Colonel
Sîrbu

* Loc. cit., dosarul nr. 777, fila 113 și verso.

No. 5276
1920 noiembrie 17

Ministerul de Război
Biroul de Studii
Intrare nr. 28 724/1920
luna noiembrie ziua 21

DIVIZIA 14-A

Către
MINISTERUL DE RĂZBOI *
— Cabinetul Ministrului —

La ordinul D-stre No. 15 786 din 11/XI-a 1920.

Am onoare a raporta că Comandantul Companiei de jandarmi Bacău a făcut și la Divizia 14-a un raport contra Căpitanului Miclescu, Comandantul Militar al regiunii Asău-Comănești, identic cu cel ce-a trimis și la Corpul de jandarmi.

Îndată ce am primit acel raport m-am transportat la Moinești în ziua de 29 octombrie 1920 unde am făcut ancheta din care am constatat următoarele :

1. Mecanicii s-au pus în grevă odată cu camarazii lor din întreaga țară.
2. S-au pus în grevă toți lucrătorii de la fabricile Göetz, Solont, Stănești, Tazlău, precum și lucrătorii regiunii miniere Asău-Comănești.
3. La cererea căpitanului Miclescu și a prefecturei Bacău, am trimis un detașament compus din 140 infanteriști și 10 călărași în această regiune.
4. Când a ajuns detașamentul în Moinești lucrătorii erau încă în grevă.
5. Căpitanul Miclescu la declararea grevei a anunțat toate autoritățile că în regiunea minieră Asău-Comănești s-a declarat grevă, că spiritele sînt agitate, cerînd forță armată.
6. Vina sa este însă că s-a amestecat în atribuțiunile comandantului Companiei de jandarmi servindu-se de autoritatea gradului ce-l are, a luat pe comandantul Plutonului de jandarmi Comănești și a făcut oarecare arestări luînd și unele măsuri ce erau de atribuțiile comandantului Companiei de jandarmi.
7. În prezent Căpitanul Miclescu se află demobilizat și sînt de părere că în această regiune minieră Asău-Comănești nu mai este nevoie de Comandant militar.

DUPĂ GREVĂ **

Lupta a încetat. Oficial, cel puțin pentru că în realitate și parțial încetase de mult. Și cu toate că ar fi bine și logic, ca în urma fiecărei lupte, care presupune multe eforturi și multe jertfe, să facem bilanțul complet al grevei generale, să ne numărăm rîndurile rărite, să alcătuim inventarul exact al pagubelor și cîștigurilor de război, cred că de data asta e mai prudent să amînăm și socoteli și răfuieli pentru mai tîrziu.

N-avem dreptul să vorbim tare cît timp mii de-ai noștri zac încă în temnițe și cu amenințarea curților marțiale ca o sabie deasupra capetelor lor. Ori cît de scump ne-ar fi adevărul și ori cît de dezagreabilă ni s-ar părea meseria omului care-și bagă de bună voie degetele în ochi pînă în coate ca să nu vază realitatea, mi se pare totuși că ea n-ar fi un act de înțelepciune politică să zgîndărim azi prea mult această realitate și să-i cerem sancțiuni pentru trecut și învătămintे pentru viitor.

Azi avem o datorie mai folositoare și mai urgentă de îndeplinit.

* Loc. cit., fila 200.
** „Chemarea“ din 30 octombrie 1920.

Cu toate că oficial lupta a încetat, cu toate că muncitorii vor reintra pretutindeni la lucru, cu spinarea doar mai încovoiată de greutatea unei noi deziluzii și cu sufletul mai amar de revoltă și de desnădejde, lupta crîncenă, implacabilă surdă va continua desigur și mai neîmpăcată ca pînă acum. În vremea noastră de mari prefaceri și de revoluție care clocotesc permanent sub pașii guvernanților, nu o grevă înfrîntă, dar zece greve, zece mișcări sociale scâldate în singele represiunilor n-au putut să oprească în loc cursul atît al istoriei și prăbușirea din temelie a vechilor așezăminte oligarhice. Greva generală a căzut, dar lupta va continua.

În vederea acestei lupte avem suprema datorie să strîngem încă odată rîndurile rărîte ale proletariatului și după defecțiunile dureroase și slăbiciunile nenorocite din cursul grevei, să nu paralizăm forța de rezistență și de atac a clasei muncitoare, prin noi defecțiuni și prin slăbiciuni oportuniste mai condamnabile decît trădarea. Pescuitorii în apă tulbure ai oligarhiei vor căuta și fac încercări disperate de pe acum să semene vrajba și neîncrederea în rîndurile muncitorilor. Vom auzi din toate taberile adversarilor, după zgomotul de săbii și de pîteni al curților marțiale, glasuri dulci de sirene îndemnîndu-ne la armonie socială, la muncă intensă, nu în folosul îmbuibaților și noilor îmbogățiți, ferească Dumnezeu! dar în folosul statului la lichidarea definitivă a spiritului de nemulțumire și de rebeliune din trecut. Ne vor sfătui prieteneste să sacrificăm anumite elemente din stînga și ne vor îmbia, cu divine surîsuri de dragoste complezentă, să ne masacrăm unii pe alții.

cenzurat

N. D. Cocea

Mișcarea revoluționară a tineretului din România în perioada august 1944 – martie 1949

C. BĂRBULESCU

Partidul Comunist Român a acordat încă de la începutul existenței sale o atenție deosebită atragerii tineretului la lupta revoluționară a clasei muncitoare. Curînd după înființarea sa, partidul comunist a creat Uniunea Tineretului Comunist, organizație revoluționară, marxist-leninistă, a tineretului muncitor din România.

În anii grei ai regimului burghezo-moșieresc, înfruntînd teroarea și samavolniciile organelor represive ale acestuia, Uniunea Tineretului Comunist, condusă și educată de partidul comunist, a mobilizat masele de muncitori, țărani, elevi și studenți la lupta împotriva claselor exploatare și a partidelor lor reacționare, împotriva fascismului și a dictaturii antonesciene.

La marile bătălii revoluționare organizate și conduse de partidul comunist împotriva pericolului fascist și a războiului hitlerist, pentru apărarea independenței și suveranității României, pentru victoria insurjecției armate și zdrobirea Germaniei hitleriste, numeroși tineri au luat parte activă, dînd multe jertfe.

După eliberarea țării, în anii revoluției populare, tineretul muncitor din patria noastră s-a alăturat, la chemarea partidului, cu energie sporită, la lupta întregului popor pentru consolidarea și întărirea regimului democrat-popular, pentru lichidarea exploatării omului de către om și construirea orînduirii socialiste.

P.C.R. a dat o înaltă apreciere contribuției tineretului, a organizației sale comuniste, la lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc, subliniind că „n-a fost luptă mai importantă a proletariatului condus de partid la care U.T.C.-ul să nu fi participat în mod activ, ca un prețios ajutor”¹.

După înfăptuirea insurjecției armate victorioase, în perioada 23 August 1944 — 6 martie 1945, lupta maselor populare conduse de partidul comunist pentru consolidarea independenței țării, continuarea, alături

¹ „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950”, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 71.

de Națiunile Unite, a războiului antihitlerist pînă la victoria finală, pentru abolirea măsurilor fasciste și rasiale, pedepsirea criminalilor de război și democratizarea țării, refacerea economiei naționale, exproprierea moșierilor și împrăștierea țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin, instaurarea unui guvern democratic, a cunoscut o amploare fără precedent.

Alături de masele largi populare — muncitori, țărani, intelectuali — tineretul, vital interesat în instaurarea unui regim democratic, și-a manifestat adevărată adieziune totală la politica partidului, hotărîrea fermă de a trece la aplicarea ei. În fruntea luptei întregului tineret s-a situat Uniunea Tineretului Comunist, care, la 23 August 1944, după două decenii de teroare și persecuții, a ieșit din ilegalitate.

În noile condiții create după victoria actului istoric de la 23 August, P.C.R. s-a ocupat cu grijă de reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist — condiție esențială pentru organizarea și mobilizarea la luptă a întregului tineret democrat. Astfel, în cadrul ședinței ținute de conducerea P.C.R. cu activul de partid, printre alte măsuri, s-a hotărît trecerea la reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist corespunzător condițiilor legalității.²

Organizîndu-se în condițiile legalității, Uniunea Tineretului Comunist trebuia să devină o puternică organizație revoluționară, care să cuprindă în rîndurile sale tineri muncitori din fabrici și uzine, tineri țărani muncitori, precum și elemente înaintate din rîndurile tineretului studios.

C.C. al U.T.C., din care făceau parte tineri comuniști crescuți la școala aspră a ilegalității, a închisorilor și lagărelor, printre care tovarășii Nicolae Ceaușescu, Alexandru Drăghici și alții, a stabilit, pe baza indicațiilor P.C.R., rolul și sarcinile noi care reveneau organizației revoluționare a tineretului. Continuînd cu consecvență tradițiile luptei revoluționare din anii grei ai ilegalității, Uniunea Tineretului Comunist era chemată să acționeze cu hotărîre pentru aplicarea programului și liniei politice a partidului comunist în rîndurile tineretului.

În organizațiile județene și regionale ale U.T.C. au fost difuzate numeroase documente ale Comitetului Central al U.T.C. care cuprindeau sarcinile programatice ale organizației comuniste de tineret³. De asemenea, în presa de partid și de tineret* au fost publicate numeroase articole privind sarcinile imediate și de perspectivă ale Uniunii Tineretului Comunist.

U.T.C. a pus la baza întregii sale activități principiul conducerii sale de către partid și centralismul democratic, lupta împotriva exploatarei burghezo-moșierești. U.T.C. s-a reorganizat în condițiile legalității ca organizație revoluționară, de clasă, a tineretului muncitor.

În marile întreprinderi din Capitală și din alte orașe ale țării, la sate, în școli și facultăți au fost create noi organizații ale U.T.C. Uniunea Tineretului Comunist devenea astfel o puternică organizație revoluționară a tineretului și își câștiga încrederea și adieziunea maselor de tineri.

² Din dezbaterile la plenara C.C. al partidului din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961, cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu, în „Scînteia” nr. 5 377, din 13 decembrie 1961.

³ Arhiva C.C. al U.T.C., fondul U.T.C., dosarul nr. 2 (nenumărat).

* La 5 noiembrie 1944 a apărut primul număr al ziarului „Scînteia tineretului”, organ al C.C. al U.T.C.

Pentru realizarea unității de acțiune a tineretului muncitor din țara noastră, Uniunea Tineretului Comunist a încheiat la 5 septembrie 1944 Frontul unic muncitoresc al tineretului cu Uniunea tineretului socialist (U.T.S.)⁴. Unitatea de acțiune a U.T.C. și U.T.S. s-a înfăptuit pe baza principiilor politice ale platformei Frontului unic muncitoresc încheiat în aprilie 1944 între P.C.R. și P.S.D. În cadrul frontului unic, cele două organizații de tineret se angajau să colaboreze pentru realizarea revendicărilor tineretului, punându-și ca obiectiv lupta comună pentru organizarea unei coaliții largi a tineretului antifascist al țării și crearea Frontului național patriotic al întregului tineret. Aceasta prefigura înfăptuirea apropiată a organizației revoluționare unice de tineret din România.

Sub egida Frontului unic muncitoresc al tineretului, în Capitală și în alte orașe ale țării au fost organizate acțiuni, manifestații, mitinguri etc., la care, alături de tinerii muncitori, au participat și alți tineri cu vederi democratice, antifasciste.

În apelul publicat la 21 octombrie 1944, Frontul unic muncitoresc al tineretului a luat poziție împotriva majorității reacționare din guvernul Sănătescu, chemînd tinerii la lupta pentru instaurarea unui guvern al F.N.D.⁵ La mitingul ținut a doua zi după publicarea apelului, peste zece mii de tineri din întreprinderile și instituțiile din București au cerut plecarea imediată a miniștrilor reacționari de la conducerea țării. Acțiunile de luptă ale tineretului împotriva majorității reacționare din guvern au devenit în perioada următoare tot mai puternice, cuprinzînd un număr din ce în ce mai mare de tineri.

Crearea Frontului unic muncitoresc al tineretului a constituit o victorie însemnată; F.U.M. al tineretului a devenit coloana vertebrală a mișcării democratice și revoluționare a tineretului din România, a grăbit concentrarea în jurul tineretului muncitoresc a tinerilor aparținînd tuturor păturilor sociale, mobilizîndu-i la lupta revoluționară a întregului popor muncitor.

Lupta hotărîtă a U.T.C. pentru înfăptuirea revendicărilor tineretului muncitor, faptul că obiectivele imediate ale programului său, pătrunse de un înalt spirit patriotic, reprezentau interesele celor mai largi mase ale tineretului democratic, precum și munca politico-educativă desfășurată de U.T.C., sub conducerea partidului comunist, în masele largi de tineri, au dus la creșterea permanentă a rîndurilor organizației comuniste a tineretului. Dacă la sfîrșitul lunii octombrie 1944 U.T.C. avea circa 10 000 de membri⁶, în aprilie 1945 numărul acestora ajunsese la aproape 63 000⁷, iar în mai 1945 la peste 73 000⁸, din care circa două treimi erau tineri muncitori. În vara anului 1945 erau organizate 11 regionale ale U.T.C.: Ilfov, Prahova, Dunărea de Jos, Moldova, Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Brașov, Ardealul de Nord, Banat și Valea Mureșului.

Creșterea numerică a U.T.C. și consolidarea sa organizatorică au permis lărgirea activității tinerilor comuniști pentru mobilizarea în front

⁴ „România liberă” nr. 27, din 11 septembrie 1944.

⁵ „Scînteia” nr. 31, din 21 octombrie 1944.

⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul Organe, dosarul nr. 576, filele 148—155.

⁷ Loc. cit., fondul Secretariat, dosarul nr. 3, din 1945, fila 103.

⁸ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 72, fila 153.

unic a tineretului muncitor la lupta întregului popor. În jurul F.U.M. al tineretului se concentrau din ce în ce mai multe forțe ale tineretului democratic, îndeosebi tineretul sătesc organizat în secțiunile pentru tineret ale Frontului plugarilor, studenți și elevi. În rândurile elevilor și studenților acționau numeroși uteciști a căror influență și prestigiu creșteau mereu. Pentru clarificarea politică și ideologică a tineretului studios, U.T.C. și-a intensificat activitatea în școli și facultăți, a demascasat fără cruțare organizațiile reacționare de tineret conduse de partidele burghezo-moșierești, în special de P.N.Ț.-Maniu, care căutau să abată tineretul de la lupta întregului popor pentru democrație și progres.

Pornind de la obiectivele luptei general-democratice ale maselor populare, U.T.C. a desfășurat o activitate susținută pentru crearea unui larg front național democratic al tineretului, cu scopul de a strânge toate forțele democratice ale tineretului în jurul unui program comun.

Lupta Uniunii Tineretului Comunist pentru crearea Frontului național democratic al tineretului și atragerea tuturor categoriilor de tineret la îndeplinirea sarcinilor revoluționare constituiau o parte componentă a luptei generale a partidului pentru cîștigarea adeziunii maselor muncitoare și cuprinderea lor în organizațiile democratice.

În acest scop, Uniunea Tineretului Comunist a lansat proiectul de platformă al Frontului național democratic al tineretului, propus tuturor organizațiilor și forțelor democratice ale tineretului⁹. Prin aceasta, C.C. al Uniunii Tineretului Comunist făcea apel la unirea tuturor tinerilor din România, propunând soluții practice pentru satisfacerea nevoilor esențiale ale întregului tineret.

În cele 17 puncte ale sale, platforma cuprindea o serie de sarcini democratice antifasciste, precum și revendicările cele mai urgente: educarea patriotică a tinerilor din armată și a celor din producție, pentru sprijinirea frontului antihitlerist; democratizarea aparatului de stat; îmbunătățirea sistemului de salarizare a tineretului; dreptul de organizare a tineretului muncitor în sindicate; improprietărirea tinerilor țărani muncitori familisti; democratizarea învățămîntului de toate gradele, scutirea de taxe și acordarea de burse pentru elevii și studenții merituosi, fii de muncitori și țărani muncitori; dreptul la vot de la 18 ani etc.

Prin conținutul său, platforma propusă de C.C. al U.T.C. constituia un program concret de luptă pentru întregul tineret democrat din România. Ea a și găsit un ecou puternic în masele largi ale tineretului. La platformă au aderat toate organizațiile democratice de tineret.

Cu toate acestea, trebuie menționat faptul că sarcina mobilizării întregului tineret la lupta maselor populare nu și-a găsit încă o rezolvare eficientă. La aceasta a contribuit împrejurarea că din organizațiile de tineret din acea perioadă făceau parte un număr mic de tineri, în special elevi, studenți și tineret sătesc, marea majoritate rămînînd neorganizată.

Pe de altă parte, unele asociații profesional-culturale de elevi și studenți erau firave, aveau o linie de activitate contradictorie, inconsecventă.

⁹ „Scînteia” nr. 13, din 3 octombrie 1944.

La începutul anului 1945, organizația comunistă de tineret s-a orientat spre noi forme organizatorice, în vederea largirii mișcării democratice a tineretului, antrenării la aceasta a tuturor organizațiilor progresiste de tineret. Plenara C.C. al Uniunii Tineretului Comunist din 17—18 ianuarie 1945 a luat hotărârea de a crea „Mișcarea tineretului progresist din România” (M.T.P.R.), concepută ca o coalitie a tuturor organizațiilor democratice de tineret pe baza unui program comun, general-democratic, cuprinzând ca obiective principale lupta antifascistă și democratizarea țării¹⁰. Această problemă a fost dezbătută și la conferințele județene și regionale ale U.T.C. care s-au desfășurat în aprilie — mai 1945. La M.T.P.R. au aderat, alături de U.T.C., Uniunea tineretului socialist, secțiunile de tineret ale Sindicatelor unite, Uniunii patrioților, Frontului plugarilor, Madosz-ului, Organizației sportul popular, precum și tineretul P.N.L.-Tătăreanu și câteva asociații studențești și de elevi¹¹.

Activitatea propagandistică a M.T.P.R. își propunea ca obiectiv sprijinirea programului de guvernare al F.N.D., publicat la sfârșitul lunii ianuarie 1945. Un val uriaș de mitinguri și demonstrații de masă, în care se cereau înlăturarea guvernului Rădescu și instalarea unui guvern democratic, a cuprins întreaga țară. Zeci de mii de muncitori, țărani, intelectuali, femei și tineri cereau înfăptuirea imediată a reformei agrare, formarea unui guvern democratic, sprijinirea cu toate forțele a războiului antihitlerist.

La 6 martie 1945, prin lupta hotărâtă a maselor populare conduse de P.C.R., a fost instaurat guvernul democratic, în care rolul principal aparținea clasei muncitoare. La obținerea acestei victorii, tineretul muncitor și-a adus o contribuție însemnată¹².

În condițiile create după instaurarea regimului democrat-popular, U.T.C. a trecut la largirea și intensificarea activității sale în rîndurile tineretului de la orașe și sate.

Noile sarcini ale U.T.C. au fost dezbătute în ședința C.C. al U.T.C. din 31 martie 1945. Ordinea de zi prevedea analiza muncii C.C. al U.T.C. desfășurate după 23 August 1944 și măsuri pentru îmbunătățirea ei, cum și problema tineretului progresist, organizarea muncii C.C. și a organelor locale ș.a.¹³.

Cu acest prilej au fost analizate pe larg măsurile luate după 23 August 1944 pentru unirea tuturor forțelor democratice ale tineretului, limitele acestora, precum și necesitatea unificării întregului tineret progresist din România. În același timp s-a arătat că Mișcarea tineretului progresist din România, aidoma Frontului național democratic al tineretului, nu a dat rezultatele așteptate. Obiectivul central pentru care au fost create succesiv cele două forme organizatorice de raliere a organizațiilor democratice de tineret din România n-a putut fi atins în întregime; mulți tineri rămîneau în afara organizațiilor de tineret. La aceasta a contribuit faptul că unele organizații democratice de tineret încadrate

¹⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 77, fila 149.

¹¹ Loc. cit., fila 158.

¹² Vezi V. Birză, C. Bărbulescu: „Participarea tineretului patriotic în frunte cu uteciștii la lupta pentru înfăptuirea insurecției armate și sprijinirea războiului antihitlerist”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.”, nr. 2/1962.

¹³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 72, fila 1.

în M.T.P.R. erau încă relativ slabe din punct de vedere organizatoric și al influenței lor în masa tineretului, mai ales în țară, pe plan local, fiind lipsite de organizații în numeroase orașe și județe. Se crease o asemenea situație încît U.T.C. era singura organizație care își desfășura, de fapt, o activitate efectivă în cadrul M.T.P.R. Aceasta a permis unei părți a conducerii U.T.S., influențată de elemente de dreapta din conducerea P.S.D., să aprecieze M.T.P.R. nu ca pe o formă de coalitie în care avea datoria să-și aducă întreaga contribuție, ci ca pe o anexă a U.T.C.

Consecințele acestei situații erau defavorabile mișcării revoluționare a tineretului și unității de acțiune a Frontului unic muncitoresc al tineretului.

Pornind de la analiza concretă a situației tineretului din acea perioadă, în ședința C.C. al U.T.C. din 31 martie 1945 s-a căutat o soluție, o formă organizatorică, care să permită mobilizarea întregului tineret la lupta democratică, antifascistă a maselor. Existau mase importante de tineri care trebuiau organizate pe baza unui program larg, general-democratic și antifascist. Pe baza unui asemenea program fuseseră create organizațiile de tineret ale Uniunii patrioților, Apărării patriotice, A.R.L.U.S. și organizația tineretului sătesc. Asemănător era și programul organizației tineretului liberal-Tătărașcu, precum și al asociațiilor profesional-culturale de elevi și studenți create în această perioadă.

Ținînd seama de faptul că numeroase organizații de tineret își desfășurau activitatea în limitele aceluiași program antifascist, că ele se adresau, de fapt, acelorași categorii de tineret, plenara C.C. al U.T.C. a ajuns la concluzia că ar fi necesară o organizație unică antifascistă a tineretului din România. Se urmărea astfel înlăturarea fărîmîțării organizatorice existente în rîndul tineretului.

Discuțiile purtate s-au referit la activitatea ulterioară a organizației comuniste a tineretului, U.T.C., în condițiile creării unei singure organizații antifasciste, din care urmau să facă parte nu numai membrii organizațiilor componente ale Mișcării tineretului progresist, ci întregul tineret al patriei, care aderă la lupta contra fascismului, pentru democratizarea țării ¹⁴.

În același timp s-a stabilit că atît Uniunea Tineretului Comunist cît și Uniunea tineretului socialist urmau să activeze în continuare ca organizații de sine stătătoare ale tineretului muncitoresc ¹⁵. Totodată se preciza că, pe viitor, activitatea antifascistă, sprijinirea frontului etc. trebuiau să se desfășoare prin organizația unică antifascistă a tineretului.

Ședința C.C. al U.T.C. din 31 martie 1945 nu a luat hotărîri definitive. Concluziile acestei ședințe au fost puse în discuția plenarei lărgite a C.C. al U.T.C. din 9—10 aprilie 1945, sub forma unui raport asupra necesității unirii tineretului într-o organizație unică ¹⁶. Discutarea acestui raport a constituit problema centrală a plenarei. Propunerile cuprinse în raportul prezentat constituiau de fapt o sinteză a discuțiilor și concluziilor ședinței C.C. al U.T.C. din martie 1945. Plenara lărgită a C.C. al U.T.C. a adoptat o hotărîre în legătură cu formarea unei organizații unice antifasciste a tineretului din România, sub denumirea de Tineretul progresist.

¹⁴ Loc. cit., fila 16—21.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Loc. cit., fila 32.

În legătură cu crearea organizației Tineretului progresist, în hotărîre se stabilea : „În această organizație se vor îngloba toate organizațiile democratice de tineret, ai căror membri vor deveni membri ai Tineretului progresist. Tineretul Uniunii patrioților, Apărării patriotice, sindical, A.R.L.U.S. etc. se va dizolva, vărsîndu-și toți membrii în Tineretul progresist. U.T.C. și U.T.S. își vor vărsa toți membrii în Tineretul progresist, unde vor trebui să fie cei mai activi și mai devotați în lupta pentru progres ; *ele își vor păstra totuși organizațiile lor proprii, însă în afara Tineretului progresist*“¹⁷ (s.n.).

În hotărîre s-a definit și felul cum vor trebui să acționeze în continuare membrii U.T.C. și U.T.S. în condițiile existenței acestei organizații unice antifasciste a tineretului : „*utecistul sau utesistul este ca atare (utecist sau utesist — n.n.), în organizația sa proprie, și numai un tînăr progresist în Tineretul progresist*“¹⁸. Membrii Uniunii Tineretului Comunist intrau în organizația Tineretului progresist ca orice tînăr muncitor, elev, student etc., dornic să lupte împotriva fascismului, pentru dezvoltarea democratică a țării. Evident, în cadrul noii organizații ce urma a fi creată, tinerii comuniști trebuiau să constituie nucleul cel mai dinamic și cel mai combativ, a cărui activitate să constituie exemplu pentru toți ceilalți tineri. Membri ai Tineretului progresist puteau deveni și tineri neorganizați, necuprinși în alte organizații, pe bază de cerere prin unitățile de bază ale organizației unice create pe întreprindere, școală, sat etc.¹⁹.

Această propunere a fost adusă la cunoștința conducerii U.T.S., „ai cărei reprezentanți s-au declarat de acord principal, rămînînd chestiunea să fie perfectată în amănunte“²⁰.

Practic, noua organizație de tineret trebuia constituită treptat, începîndu-se de jos în sus, pe unități de bază create după locul de muncă și teritorial, pe circumscriptii, unde era cazul. Tineretul progresist trebuia să fie o organizație de sine stătătoare, stimulată și ajutată de stat prin Ministerul Propagandei.

La puțin timp după această plenară a C.C. al U.T.C., în mai 1945, Uniunea Tineretului Comunist, fără a-și mai păstra independența organizatorică, a fost dizolvată în organizația Tineretului progresist, ceea ce a dăunat întregii mișcări revoluționare a tineretului. Dizolvarea Uniunii Tineretului Comunist a constituit o expresie a liniei lichidatoriste a grupului Pauker-Luca. Fraționiștii „au înlocuit U.T.C. prin așa-zisul Tineret progresist, o organizație amorfă, ceea ce a slăbit legăturile partidului cu masele tineretului din fabrici și uzine“²¹. Cadrele devotate partidului, liniei sale marxist-leniniste, au arătat încă din acea perioadă că dizolvarea U.T.C. era o acțiune lichidatoristă. Lipsa unei organizații consecvent revoluționare de tineret a folosit cercurilor reacționare din țară, care au încercat să atragă o parte a tineretului studios în acțiunile contrarevoluționare. Pericolul slăbirii influenței P.C.R. în rîndurile tineretului apăruse într-o perioadă în care partidul avea de înfăptuit însemnate

¹⁷ Loc cit., fila 166.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Loc. cit., fila 167.

²¹ Din dezbaterile la plenara C.C. al partidului din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961, cuvîntul tovarășului Nicolae Ceaușescu, în „Scînteia“ nr. 5 377, din 13 decembrie 1961.

măsuri politice și economice: obținerea victoriei în alegerile generale din 1946, îngrădirea puterii economice a burgheziei, crearea condițiilor pentru trecerea de la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă.

Prin lichidarea U.T.C., partidul comunist a fost lipsit de ajutorul său principal în lupta de atragere și educare a tineretului. Tineretul muncitoresc a rămas fără organizația cea mai revoluționară, cea mai dinamică.

Lichidarea U.T.C. a dus la slăbirea Frontului unic muncitoresc al tineretului. Deși mulți tineri muncitori membri ai U.T.S. s-au înscris în Tineretul progresist, Uniunea tineretului socialist ca organizație nu s-a dizolvat în organizația unică, ci a continuat să activeze separat. La fel au procedat și organizațiile de tineret ale P.N.L.-Tătărescu și Partidului țărănesc-A. Alexandrescu.

După crearea Tineretului progresist, ziarul C.C. al U.T.C. — „Scînteia tineretului“ — a fost înlocuit cu ziarul „Tineretea“ — săptămînal de atitudine și cultură progresistă. Primul număr al acestui ziar a apărut la 1 iulie 1945.

Tinerii comuniști care activau în Tineretul progresist au depus mari eforturi pentru a da viață acestei organizații, pentru legarea activității ei mai direct de nevoile specifice ale diferitelor categorii de tineri, de mobilizare a acestora la lupta maselor pentru dezvoltarea democratică a țării. Tinerii comuniști au constituit elementul cel mai dinamic și mai combativ în mobilizarea tineretului, au reprezentat un exemplu în activitatea patriotică pentru refacerea economiei naționale. Brigăzile și echipele de reconstrucție existente la sfîrșitul anului 1945 numărau aproape 12 000 de brigadieri. Numeroși tineri, în frunte cu tineri comuniști, s-au încadrat apoi în taberele permanente de reconstrucție — formă nouă superioară de organizare a brigadierilor²².

Încă înainte de demascarea și zdrobirea, în 1952, a grupului fracționist antipartinic Pauker-Luca, C.C. al P.C.R. a condamnat activitatea lichidatoristă în problemele organizației comuniste de tineret. Astfel, la plenara C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946, constatîndu-se greșeli grave și lipsuri în ceea ce privește munca în rîndurile tineretului, s-a arătat că „a fost greșit interpretată contopirea Uniunii Tineretului Comunist cu Tineretul progresist și s-a mers pe linia lichidării Uniunii Tineretului Comunist“²³.

Plenara partidului a îndrumat organizațiile de partid spre o cotitură hotărîită în munca desfășurată în rîndurile tineretului.

Una din principalele măsuri indicate a fost necesitatea consolidării Frontului unic muncitoresc al tineretului în vederea constituirii unei singure organizații muncitorești de tineret. Procesul înfăptuirii unității politice a tineretului muncitoresc a fost înlesnit de măsurile luate după Congresul P.S.D. din martie 1946, cînd liderii social-democrați de dreapta, în frunte cu Titel Petrescu, au fost definitiv demascați și înlăturați din conducerea P.S.D.

²² A. Simion: „Munca patriotică pe șantierul reconstrucției“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.“ nr. 4/1965, pag. 131—132.

²³ Arhiva C.C. al P.C.R., dosarul nr. 6, fila 209; vezi și „Carnetul activistului“ nr. 11, din martie 1946, pag. 22.

Pe baza indicațiilor date de P.C.R. în plenara sa din ianuarie 1946, lupta pentru întărirea unității tineretului muncitoresc s-a împletit — în primăvara și vara anului 1946 — cu puternice acțiuni desfășurate în țară pentru o largă coalizare a tuturor forțelor democratice ale tineretului; aceasta corespundea în întregime tacticii P.C.R. de înfăptuire a unei coaliții largi de forțe din care să facă parte partide și organizații democratice care să reprezinte interesele majorității poporului, clasa muncitoare, țărănimea muncitoare, păturile mijlocii, precum și o parte a burgheziei.

În primăvara anului 1946, în condițiile consolidării regimului democrat-popular, ale întăririi unității de acțiune a tineretului muncitoresc, au fost luate măsuri pentru organizarea studențimii democrate într-o singură organizație. Manifestul lansat la 3 martie 1946 către întreaga studențime democrată anunța crearea Frontului democrat universitar (F.D.U.). Alături de studenții comuniști, din Frontul democrat universitar făceau parte studenții din P.S.D., Frontul plugarilor, Partidul țărănesc (Anton Alexandrescu) și Partidul național-popular²⁴. Ulterior s-a alăturat la F.D.U. și tineretul liberal-Tătărașcu.

Congresul național al studenților democrați din România, ale cărui lucrări s-au desfășurat la București între 9 și 11 iunie 1946, a votat statutul și a ales Comitetul național al F.D.U.²⁵.

Pe lângă aspectele specifice vieții universitare, adâncirii procesului de democratizare a învățămîntului, în dezbaterile de la acest congres au fost abordate o serie de probleme politice generale, la care studențimea era chemată să-și aducă contribuția.

Astfel, lucrările congresului F.D.U. au oglindit poziția fermă a studențimii, hotărîrea acesteia de a lupta alături de forțele progresiste pentru triumful democrației și înfrîngerea reacțiunii. În rezoluția adoptată la congres, studențimea era chemată să voteze candidații B.P.D. „...pentru înfrîngerea zdrobitoare a reacțiunii în alegerile generale...”²⁶.

În vederea mobilizării tineretului la alegerile parlamentare din noiembrie 1946, în cadrul Comisiei centrale electorale a B.P.D. a fost creată o comisie de tineret, din care făceau parte cîte doi reprezentanți ai următoarelor organizații democratice de tineret: Tineretul progresist, Uniunea tineretului socialist, Frontul democrat universitar, secțiunile de tineret din Frontul plugarilor, Confederația Generală a Muncii, Partidul național-liberal (Tătărașcu), Partidul țărănesc (A. Alexandrescu), Partidul național-popular și Organizația sportul popular.

În programul său de lucru, comisia și-a propus să colaboreze cu oricare altă organizație de tineret, punînd la baza acestei activități platforma „antrenării tineretului în lupta electorală alături de Blocul partidelor democratice”²⁷.

Asemenea comisii s-au constituit și la nivelul județelor, plășilor și circumscripțiilor electorale.

²⁴ „Scînteia” nr. 467, din 4 martie 1946.

²⁵ Loc. cit., nr. 545, din 10 iunie 1946.

²⁶ Ibid.

²⁷ Vezi „Programul de lucru al Comisiei centrale a tineretului de pe lângă Comisia centrală electorală a B.P.D.”, în Arhiva C.C. al U.T.C., fondul Tineretul progresist, dosarul nr. 53.

Orientarea tot mai fermă a maselor de tineret spre organizațiile democratice, creșterea prestigiului P.C.R., al politicii sale patriotice în rîndurile acestora, demascarea politicianismului partidelor burgheze au creat noi condiții favorabile pentru făurirea unui front comun al organizațiilor de tineret. Ca urmare, în luna iunie 1946, la una dintre ședințele Comisiei centrale electorale a tineretului a fost luată în discuție propunerea comună a Organizației Tineretului progresist, U.T.S. și a secțiunii de tineret din P.N.L. — Tătărăscu de a se trece la crearea Federației naționale a tineretului democrat din România (F.N.T.D.R.). Propunerea a fost acceptată și s-a hotărît să se convoace neîntîrziat o conferință consultativă la care să participe, pe lîngă conducerea centrală a organizațiilor constituite în această comisie, și delegați ai organizațiilor lor locale. Scopul conferinței era de a definitiva planul de pregătire a unui congres al organizațiilor democratice care să consfințească crearea federației.

Congresul de constituire a F.N.T.D.R. s-a ținut la Brașov între 10 și 15 august 1946. F.N.T.D.R. constituia o formă de coaliție a organizațiilor de tineret, care, păstrîndu-și fizionomia politică și organizatorică proprie, acționau în comun pe baza unei platforme democratice. Federația era singurul organism împuternicit să reprezinte tineretul din România pe plan internațional, în raporturile cu organizațiile democratice de tineret din alte țări. Crearea F.N.T.D.R. a constituit un moment important în lupta tineretului democrat din țara noastră pentru înfăptuirea unității de acțiune a întregului tineret muncitoresc, țărănesc și studios. Sarcina principală imediată a federației consta în mobilizarea tineretului democrat la lupta împotriva forțelor reacționare, demascarea politicii antinaționale și antipopulare a partidelor burghezo-moșierești, P.N.Ț. — Maniu și P.N.L. — Brătianu, izolarea acestora de masele tineretului, pentru victoria în alegeri a Blocului partidelor democratice.

Intensificarea activității P.C.R. în rîndurile tineretului după plecarea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1946, măsurile luate pentru atragerea tuturor forțelor democratice ale tineretului la viața politică a țării, începerea acțiunii de curățire a rîndurilor organizației Tineretului progresist de elementele străine mișcării revoluționare a tineretului, crearea Frontului democrat universitar și a F.N.T.D.R. etc. au impulsionat puternic activitatea democratică a tineretului din țara noastră.

Acest lucru a ieșit pregnant în evidență în perioada campaniei electorale din toamna anului 1946, cînd tineretul muncitor a adus o contribuție însemnată la victoria în alegeri a forțelor democratice coalizate în Blocul partidelor democratice. Mii de tineri muncitori, țărani muncitori, elevi și studenți au făcut parte din echipele de agitatori ai B.P.D., au răspîndit ziare, manifeste, chemări și afișe, au păzit centrele de votare împotriva atentatelor huliganice ale reacțiunii.

Astfel, în regiunea București, în județele Ilfov, Vlașca, Teleorman și Ialomița au fost formate circa 1 600 de echipe de agitatori, din care făceau parte peste 12 000 de tineri muncitori ²⁸.

În orașe și sate, în uzine și întreprinderi au fost organizate în această perioadă numeroase întruniri și mitinguri ale tineretului de-

²⁸ „Raport asupra realizărilor pe țară în campania electorală“, în Arhiva C.C. al U.T.C., fondul Tineretul progresist, dosarul nr. 52.

mocrat din țara noastră. Astfel, în regiunea Banat, în campania electorală au fost organizate 49 de mitinguri ale tineretului democrat; în regiunile Galați și Ploiești, sute de tineri muncitori au fost instruiți și au activat ca propagandiști în campania electorală atât la orașe, cât și la sate. În regiunea Suceava au fost organizate mitinguri și întruniri, tinerii au difuzat zeci de mii de afișe, broșuri, apeluri și chemări către tineret²⁹. Acțiuni asemănătoare au organizat în campania electorală și tinerii din regiunile Oltenia, Dobrogea, Cluj, Hunedoara și Iași³⁰.

La alegerile din toamna anului 1946, tineretul progresist al patriei noastre a votat cu entuziasm pentru viața sa fericită, pentru viitorul luminos al poporului nostru muncitor.

Lupta comună a tinerilor muncitori din fabrici și uzine în tot cursul anului 1946, călirea lor în lupta revoluționară pentru consolidarea regimului democrat-popular au constituit premise favorabile pentru trecerea la înfăptuirea unității politice și organizatorice depline a tineretului muncitoresc. În acest scop, P.C.R. a adoptat măsuri politice-organizatorice menite să înlăture lipsurile din mișcarea revoluționară a tineretului, izvorite din lichidarea U.T.C., să ducă la creșterea influenței comuniștilor în rândurile maselor de tineret.

Plenara C.C. al P.C.R. din 8—9 ianuarie 1947 a hotărât crearea secțiilor de tineret în cadrul Comitetului Central și comitetelor județene ale P.C.R., secții care să se ocupe nemijlocit cu munca partidului în rândurile organizațiilor de tineret. În fața secțiilor a fost pusă sarcina de a studia condițiile pentru crearea organizației unice de clasă a tineretului muncitoresc — Uniunea Tineretului Muncitoresc.

În fruntea acțiunii de creare a acestei organizații au stat tinerii ceferiști de la Atelierele „Grivița Roșie” din București. Peste 2 000 de tineri muncitori de la aceste ateliere au participat la mitingul care a ales comitetul de inițiativă pentru crearea U.T.M.³¹. Comitetul a lansat la 23 februarie 1947 un înflăcărat apel, prin care toți tinerii muncitori din țară erau chemați să se unească într-o singură organizație a tineretului muncitoresc. Ne trebuie acum, se spunea în Apelul către întregul tineret, în aceste momente de mari prefaceri istorice, o singură organizație puternică, a noastră, a tuturor tinerilor muncitori, care să stea în fruntea mobilizării întregului tineret democratic, alături de popor³². Apelul îndemna tineretul muncitoresc să treacă imediat la acțiune, să constituie comitete de inițiativă care să discute pe fabrici, uzine, ateliere, mine, în adunări ale tinerilor muncitori, măsurile concrete pentru înființarea organizației unice. Apelul a avut un larg răsunet în rândurile tineretului muncitoresc din întreaga țară. Ca urmare, în mai puțin de trei săptămâni de la lansarea lui, au fost create comitetele de inițiativă pentru înființarea organizației unice.

În telegramele trimise din toate centrele muncitorești Comitetului provizoriu pe țară al Uniunii Tineretului Muncitoresc, constituit în ședința delegaților comitetelor de inițiativă din Capitală, în ziua de

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ „Scinteia” nr. 757, din 23 februarie 1947.

³² Ibid.

28 februarie 1947, comitetele locale de inițiativă își exprimau adeziunea deplină față de chemarea tineretului ceferist.

Ca urmare, în zilele de 14 și 15 martie 1947, în Conferința pe țară ținută la București³³, a fost creată Uniunea Tineretului Muncitoresc. Organizația și-a luat ca sarcină să unească și să educe pe tinerii muncitori din fabrici și ateliere în spiritul luptei de clasă, al învățaturii marxist-leniniste, al dragostei și devotamentului pentru partidul comunist.

Crearea Uniunii Tineretului Muncitoresc a constituit un mare succes în dezvoltarea mișcării revoluționare a tineretului din țara noastră. Sub conducerea și îndrumarea P.C.R., ea a reușit, în scurtă vreme, să cuprindă o însemnată parte a tinerilor muncitori, să obțină unele succese în activitatea educativă marxist-leninistă, să mobilizeze tineretul muncitoresc la o participare activă atât în lupta pentru refacerea economiei, ridicarea producției industriale și agricole, cât și în munca voluntară de reconstrucție, pe șantierele naționale și locale.

Făurirea Uniunii Tineretului Muncitoresc a constituit o bază puternică pentru trecerea la realizarea unității politice și organizatorice a tineretului muncitor, în vederea creării unei singure organizații revoluționare a întregului tineret (muncitori, țărani muncitori, elevi și studenți). Uniunea Tineretului Muncitoresc a exercitat o mare influență și asupra altor categorii de tineri (tineretul muncitor de la sate, studenți și elevi), contribuind la atragerea lor la lupta pentru consolidarea regimului democrat-popular, la întărirea continuă a pozițiilor partidului în rândurile acestor categorii de tineret.

Uniunea Tineretului Muncitoresc, continuând tradițiile glorioase ale Uniunii Tineretului Comunist, a devenit coloana vertebrală a întregii mișcări revoluționare a tineretului din țara noastră, polarizând în jurul său toate forțele democratice ale tineretului.

U.T.M. a editat ziarul „Tinărul muncitor“, care a început să apară la 1 august 1947; ziarul a jucat un rol important în educarea și mobilizarea tineretului, a militat pentru înfăptuirea organizației unice a întregului tineret.

Majoritatea covârșitoare a tinerilor muncitori din Tineretul progresist, Uniunea tineretului socialist, precum și cei organizați în secțiunile de tineret ale sindicatelor au intrat în anii 1947 și 1948 în Uniunea Tineretului Muncitoresc. Oficial, conducerea U.T.S. a dat cuvânt de ordine membrilor organizației să intre în Uniunea Tineretului Muncitoresc în ianuarie 1948. Ca urmare, în anul 1947, unele organizații ale U.T.S. au continuat să existe paralel cu Uniunea Tineretului Muncitoresc³⁴.

Situația celorlalte categorii de tineri se prezenta în anul 1947, după făurirea Uniunii Tineretului Muncitoresc, astfel: la sate, cei mai mulți tineri țărani muncitori organizați erau membri în secțiunile de tineret ale Frontului plugarilor (din aceste secțiuni, ulterior, a fost creată organizația Tineretului sătesc), iar o parte erau membri în secțiunile de tineret ale Partidului țărănesc — A. Alexandrescu (acesta

³³ Loc. cit., nr. 765, din 5 martie 1947 și nr. 776, din 17 martie 1947.

³⁴ Vezi „Tinărul muncitor“ din 15 ianuarie 1948 și Arhiva C.C. al U.T.C., fondul Tineretul progresist, dosarul nr. 3, filele 153—155.

avea numai circa 25 de organizații locale)³⁵. În rîndul elevilor, care nu aveau o organizație proprie, activau grupe de elevi simpatizanți și cercuri culturale îndrumate de comisiile județene de tineret. Aceste cercuri au constituit nucleul organizației de elevi create la 27—28 martie 1948 sub denumirea de Uniunea asociațiilor de elevi din România (U.A.E.R.); studenții erau organizați în Uniunea națională a studenților din România (U.N.S.R.), organizație constituită din Frontul democrat universitar în urma celui de-al II-lea Congres al F.D.U., care a avut loc la Cluj, în zilele de 27—29 mai 1947. Congresul a apreciat că activitatea Frontului democrat universitar a luat o asemenea amploare încît organizația reprezenta părerile, ideile și interesele majorității studențimii din țara noastră, depășind astfel sarcinile pentru care fusese organizat F.D.U. Uniunea națională a studenților din România cuprindea organizațiile studențești din toate facultățile și centrele universitare din țară. Mai existau, de asemenea, și unele secții de tineret ale organizațiilor minorităților naționale, care gravitau în jurul Uniunii Tineretului Muncitoresc.

Încă de la crearea sa, Uniunea Tineretului Muncitoresc își propunea, prin programul său de luptă, să devină „chezășia în viitor a unității depline, politice, organizatorice și de acțiune” a tinerilor proveniți din rîndul oamenilor muncii de la orașe și sate, să lupte pentru educarea tineretului în spiritul conștiinței și solidarității muncitorești, pentru o viață mai bună a întregului tineret din România³⁶. De aceea, chiar de atunci, Uniunea Tineretului Muncitoresc a primit în rîndurile sale, alături de tinerii muncitori din fabrici și uzine, care constituiau imensa majoritate a membrilor organizației, asigurînd astfel caracterul ei de clasă, și pe unii tineri dintre cei mai ridicați politicește, din rîndul țărănimii muncitoare, studenți și elevi, fii de muncitori și țărani muncitori.

În anii 1947 și 1948, capacitatea politică și organizatorică a Uniunii Tineretului Muncitoresc a crescut; Uniunea Tineretului Muncitoresc a luat parte activă, alături de întregul popor, la marile înfăptuiri revoluționare inițiate și conduse de P.C.R.

La loc de cinste s-a înscris în istoria poporului nostru contribuția pe care tineretul a adus-o pe marile șantiere naționale. Prin munca patriotică, muncitori, țărani, elevi și studenți și-au adus aportul la construirea unor importante obiective industriale și social-culturale, cum sînt: conductele de gaz metan de la Agnita-Botorca și Ceanul Mare-Cluj, liniile ferate Bumbesti-Livezeni, Salva-Vișeu, București-Craiova prin Roșiori, Căciulați-Snagov, Pecica-Nădlac, Ucea-Brașov, tunelul de la Predeal, depoul de locomotive din Craiova, Triajul Brașov, Fabrica de confecții București, Spitalul C.F.R. „Ilie Pintilie” de la Marila și multe altele.

Spre sfîrșitul anului 1947, pe măsura consolidării unității de acțiune a clasei muncitoare, cînd unificarea organizatorică-politică și ideologică, pe baza învățaturii marxist-leniniste, a celor două partide muncitorești, P.C.R. și P.S.D., se înfăptuia, iar clasa muncitoare își întărea și mai mult rolul conducător în viața economică și politică a

³⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 88, fila 21.

³⁶ „Scînteia” nr. 765, din 5 martie 1947.

țării, activitatea Uniunii Tineretului Muncitoresc pentru lămurirea maselor de tineri asupra necesității unificării întregului tineret muncitor s-a desfășurat cu intensitate sporită.

★

După instaurarea dictaturii proletariatului, trecându-se la construirea bazelor socialismului în țara noastră, partidul unic al clasei muncitoare din România, creat la Congresul de unificare a P.C.R. și P.S.D. din februarie 1948, a pus în fața mișcării revoluționare a tineretului sarcina mobilizării maselor celor mai largi ale tineretului muncitor la lupta pentru făurirea noii orînduirii sociale. În acest scop se impunea în mod obiectiv, ca o necesitate vitală, stringerea rîndurilor întregului tineret, făurirea unei organizații unice revoluționare a tineretului muncitor de la orașe și sate.

Trecerea la unificarea organizațiilor de tineret se înfăptuia în condițiile în care Uniunea Tineretului Muncitoresc se consolidase, devenind cea mai puternică organizație de tineret din țara noastră, sub influența căreia se afla marea majoritate a tineretului muncitoresc din fabrici și uzine.

La 1 ianuarie 1948, Uniunea Tineretului Muncitoresc număra 216 730 de membri ³⁷, în martie 1948, 300 000 ³⁸, iar în august 1948 ajunsese la 332 800 de membri, încadrați în 1 603 organizații de întreprinderi și 184 organizații de cartier ³⁹.

Dezvoltarea și consolidarea Uniunii Tineretului Muncitoresc au exercitat o mare influență și asupra altor categorii de tineri încadrați în organizațiile Tineretului sătesc, Uniunii asociațiilor de elevi din România, Uniunii naționale a studenților din România, contribuind la atragerea lor la lupta poporului muncitor și la întărirea continuă a influenței și rolului conducător al partidului în rîndurile tineretului. Datorită însă organizării tineretului pe categorii sociale sau naționale, pe profesii etc., „...întreaga mișcare a tineretului nu a putut avea coeziunea necesară și nu și-a putut îndeplini sarcinile sale” ⁴⁰. Ea trebuia să crească în pas cu dezvoltarea democrației populare din țara noastră. Tineretul sătesc, fiind organizat separat de tineretul muncitoresc, n-a putut duce cu toată fermitatea și hotărîrea lupta împotriva exploatareilor de la sate. În rîndul membrilor organizației Tineretului sătesc, subordonată organizatoric Frontului plugarilor, pătrunseseră o serie de elemente exploatare, mai ales fii de chiaburi, care au făcut ca în unele locuri organizațiile tineretului sătesc să fie sub influența chiaburilor ⁴¹. Nefiind suficient încheată, lipsită de suficiente cadre de conducere, neavînd statut și program propriu ⁴², organizația Tineretului sătesc a cu-

³⁷ „Tînărul muncitor” nr. 44, din 4 martie 1948 (supliment special cu ocazia aniversării unui an de la crearea U.T.M.).

³⁸ La 15 februarie 1948, C.C. al U.T.S. comunică oficial trecerea membrilor săi (cei care nu trecuseră pînă atunci) în rîndurile Uniunii Tineretului Muncitoresc. Aceasta explică în parte creșterea numerică a U.T.M. în primele luni ale anului 1948.

³⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 476, fila 9.

⁴⁰ „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.C.R. 1948—1950”, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1952, ed. a II-a, pag. 74.

⁴¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 476, fila 9.

⁴² Loc. cit., fila 17. Alegerea organelor de conducere ale O.T.S. și adoptarea statutului organizației urmau să aibă loc la conferința pe țară a acestuia din mai 1948. Această conferință nu s-a mai ținut.

prins un număr relativ mic de membri față de masa mare a tinerilor țărani muncitori, a căror organizare și educare în spiritul luptei democratice constituiau o necesitate imediată⁴³.

Organizațiile U.A.E.R. și U.N.S.R. reușiseră să cuprindă marea majoritate a elevilor și studenților. Astfel, din circa 350 000 de elevi, 210 000 erau membri ai U.A.E.R., care avea organizații în toate liceele din țară, iar din cei aproximativ 45 000—50 000 de studenți, în U.N.S.R. erau înscriși 40 650.⁴⁴ Aceste două organizații au dus unele acțiuni pozitive pe tărîmul creării unui spirit democratic în școli și universități, al educației culturale și fizice și al îmbunătățirii condițiilor de existență și de studiu ale elevilor și studenților. Dar neavînd la bază o linie politică clară, nefiind legate de tineretul muncitoresc într-o organizație unică, cuprinzînd membri fără deosebire de vederi politice, U.N.S.R. și U.A.E.R. n-au putut duce cu hotărîre o activitate politică și cultural-educativă consecventă.

Datorită lipsei de vigilență (U.A.E.R. s-a constituit ca organizație a tuturor elevilor, independent de poziția lor de clasă)⁴⁵, au putut pătrunde în rîndurile lor elemente dușmănoase statului democrat-popular⁴⁶.

În ceea ce privește tineretul progresist din rîndul minorităților naționale, marea lui majoritate făcea parte din organizațiile de tineret existente pe întreaga țară, în care nu se făcea deosebire de naționalitate. În același timp continuau să existe separat și unele organizații ale tineretului aparținînd minorităților naționale. Dintre acestea cea mai mare numerică era organizația tineretului maghiar din U.P.M., care cuprindea 39 230 de membri⁴⁷.

În condițiile revoluției socialiste, existența mai multor organizații de tineret nu mai corespundea năzuințelor tineretului, sarcinilor sale de a contribui la dezvoltarea democrației populare și la construirea socialismului. Instaurarea dictaturii proletariatului în țara noastră și crearea partidului unic al clasei muncitoare, existența unei puternice organizații de clasă a tineretului muncitoresc⁴⁸, succesele obținute în antrenarea unor mase largi de tineri la lupta pentru înfăptuirea sarcinilor revoluției au constituit condițiile pentru trecerea la unificarea tuturor organizațiilor democratice de tineret.

Colaborarea strînsă între toate organizațiile democratice de tineret, încadrate în F.N.T.D.R., faptul că în primăvara și vara anului 1948 zeci de mii de tineri muncitori, țărani muncitori, elevi și studenți, fără deosebire de naționalitate, au lucrat împreună pe marile șantiere de muncă voluntară au apropiat mult toate categoriile de

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Loc. cit., fila 10.

⁴⁵ Loc. cit., fila 11.

⁴⁶ Vezi „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950“, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 75.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 476, fila 12. Mai existau Frontul tineretului democrat evreu, a cărui activitate era coordonată de Comitetul Democrat Evreesc, organizat în București și provincie, cuprinzînd circa 30 000 de membri; Tineretul uniunii asociațiilor culturale slave (Banat) cu 3 000 de membri, Frontul ucrainean (Maramureș) cu 2 000 de membri.

⁴⁸ Loc. cit., fila 18.

tineri, care au fost educați în spiritul unității de acțiune a întregului tineret muncitor⁴⁹.

Astfel, F.N.T.D.R. a devenit din ce în ce mai mult un sprijin al înfăptuirii unității întregului tineret muncitor. După excluderea din federație a Tineretului național-liberal (Tătărăscu) în ianuarie 1948, F.N.T.D.R. și-a propus ca întreaga sa activitate ulterioară să se desfășoare în așa fel încât „...să se netezească drumul spre realizarea în viitor a unității depline a întregului tineret“⁵⁰.

Pentru acea perioadă, ca etapă vremelnică de regrupare a forțelor tineretului democratic și înlăturare a fărâmițării organizatorice, Consiliul F.N.T.D.R., în ședința sa din 25 ianuarie 1948, a hotărât trecerea la organizarea tineretului pe profesii.

Motivînd această hotărîre, Consiliul F.N.T.D.R. arăta că „existența mai multor organizații care se adresează acelorași categorii de tineret constituie o piedică serioasă în calea participării unite a tineretului la reconstrucția țării, în lupta pentru desăvîrșirea democrației noastre populare“. Și mai departe: „Azi U.T.M. este singura organizație care se adresează tineretului muncitoresc. Tineretul plugăresc e și el pe cale de a-și desăvîrși unitatea prin contopirea organizațiilor Frontului plugarilor și ale Partidului țărănesc“⁵¹.

La cea de-a doua sesiune anuală a Consiliului național al F.N.T.D.R. din 16 mai 1948 s-a subliniat, în mod deosebit, faptul că „sarcina principală ce stă în fața federației este unificarea tuturor organizațiilor de tineret, lămurirea și educarea maselor de tineret în spiritul învățării marxist-leniniste“⁵².

Între 22 și 24 decembrie 1948 s-a ținut ședința plenară a C.C. al P.M.R., în care s-a analizat activitatea partidului în rîndurile tineretului. Subliniind necesitatea de a se trece la lichidarea greșelilor și slăbiciunilor muncii în rîndurile tineretului, îndrumării acestuia pe o cale sănătoasă de dezvoltare, plenara a hotărît să se treacă la crearea Uniunii Tineretului Muncitor (U.T.M.), organizație unică revoluționară a tineretului, bazată pe principiile luptei de clasă a proletariatului.

În condițiile trecerii la construirea socialismului, se arăta în rezoluția plenarei, „...problema organizării tineretului muncitor sub conducerea partidului prezintă o mare importanță politică, deoarece, prin marea sa energie, entuziasmul creator și dinamismul său, tineretul muncitor reprezintă un factor de seamă al luptei pentru construirea socialismului“⁵³.

Partidul pune în fața Uniunii Tineretului Muncitor sarcina de a cultiva în rîndurile tineretului tradițiile eroice ale luptei duse cu abnegație de Partidul Comunist Român și de Uniunea Tineretului Comunist, devotamentul fără margini față de partid și spiritul de sacri-

⁴⁹ Loc. cit., fila 17.

⁵⁰ „Tînărul muncitor“ nr. 39, din 29 ianuarie 1948.

⁵¹ „Scînteia“ nr. 1030, din 28 ianuarie 1948; este vorba de unificarea Frontului plugarilor cu Partidul țărănesc — A. Alexandrescu.

⁵² „Tînărul muncitor“ nr. 53, din 20 mai 1948.

⁵³ „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950“, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 69.

ficiu pentru cauza clasei muncitoare, dragostea înflăcărată pentru patrie, vigilența și neînduplecarea față de exploatatorii de pretutindeni.

Ca ajutor al partidului în activitatea sa politică-educativă și economică, organizația unică a tineretului muncitor avea sarcina de a se ocupa în mod deosebit de ridicarea nivelului culturii generale și tehnice a tineretului din întreprinderi, de la sate, din școli și universități, de a deveni o școală de constructori ai socialismului și comunismului.

Rezoluția plenarei Comitetului Central al partidului a fost dezbătută cu întregul activ al partidului*. Apoi s-a trecut la prelucrarea ei în organizațiile de tineret**. Publicarea rezoluției ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22—24 decembrie 1948 a stîrnit un viu entuziasm în rîndurile tineretului muncitor de la orașe și sate, din școli și facultăți, care s-a pronunțat cu hotărîre pentru trecerea la înfăptuirea organizației unice revoluționare a tineretului muncitor, dînd viață rezoluției partidului unic muncitoresc. Pe baza indicațiilor date de partid, în fruntea acțiunii de unificare a organizațiilor de tineret trebuia să fie Uniunea Tineretului Muncitoresc⁵⁴, organizația tineretului cu cea mai înaltă conștiință de clasă.

Pentru îndeplinirea acestei sarcini de mare răspundere, C.C. al Uniunii Tineretului Muncitoresc, în plenara sa din 7—8 ianuarie 1949, a hotărît să lanseze un apel către organizațiile democratice de tineret.

Apelul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Muncitoresc către organizațiile democratice de tineret din întreaga țară, publicat în ziarul „Tînărul muncitor” din 10 ianuarie 1949, a fost primit cu entuziasm de întreg tineretul muncitor din patria noastră, de toate organizațiile democratice de tineret din F.N.T.D.R. (O.T.S., U.A.E.R., U.N.S.R., U.P.M.), care s-au angajat să lupte cu toate forțele pentru crearea organizației unice de tineret. În toată țara au fost înființate comisii județene de unificare, reprezentînd tineretul tuturor organizațiilor.

Sub conducerea organizațiilor de partid, comisiile de unificare au organizat adunări generale ale tineretului în fabrici și uzine, în școli și facultăți, la sate și în instituții etc., în care se prelucra rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22—24 decembrie 1948 privind activitatea partidului în rîndurile tineretului. În aceste adunări, la care au participat peste 800 000 de tineri (aproximativ numărul

* Astfel, la 7 ianuarie 1949, a fost prelucrată rezoluția cu activul central al partidului, la care au participat și secretarii comitetelor județene ale P.M.R. Între 7 și 12 ianuarie s-a prelucrat cu activul județenilor, iar între 12 și 25 ianuarie rezoluția a fost prelucrată în toate organizațiile de bază.

** Planul prevedea ca între 19 ianuarie și 5 februarie 1949 să se țină adunări ale organizațiilor de bază ale Uniunii Tineretului Muncitoresc (sătesc etc.), cu următoarea ordine de zi: a) prelucrarea rezoluției; b) alegerea delegaților pentru conferințele pe sector, plăși și județene; între 6 și 20 februarie erau prevăzute conferințe pe sectoare și plăși, iar între 21 februarie și 1 martie, conferințe pe județe.

⁵⁴ Vezi „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950”, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1952, ediția a II-a, pag. 77.

membrilor fostelor organizații de tineret), au fost aleși delegați la conferințele de unificare pe sectoare, plăși și județene. În cursul lunii februarie 1949, în toată țara s-au ținut conferințele județene de unificare. Ele au constituit un strălucit prilej pentru tineretul muncitor de a-și lua noi angajamente în muncă și învățătură; numeroși tineri au propus reapariția ziarului „Scinteia tineretului“, ca organ central de presă al organizației unice de tineret*.

La 27 ianuarie 1949, Comisia centrală de unificare a tineretului, analizând munca depusă pentru înfăptuirea organizației unice revoluționare a tineretului, succesele obținute, precum și sarcinile ce mai rămăneau de îndeplinit, a hotărât convocarea congresului de unificare a organizațiilor de tineret. În vederea clarificării tineretului asupra caracterului, scopului și sarcinilor noii organizații a fost publicat, la 3 martie 1949, proiectul de Statut al U.T.M.

Primul Congres al Uniunii Tineretului Muncitor, congresul de unificare, s-a ținut la București, în zilele de 19—21 martie 1949, în sala Ateneului, cu următoarea ordine de zi :

1. Raportul politic și organizatoric al Comisiei centrale de unificare a tineretului muncitor ;
2. Raportul la Statut și adoptarea Statutului Organizației Unice Revoluționare a Tineretului Muncitor ;
3. Alegerea Comitetului Central ;
4. Adoptarea rezoluției congresului.

Din cei 656 de delegați la congres, aleși în conferințele județene, au fost prezenți 649⁵⁵. Au participat, de asemenea, ca invitați numeroși delegați ai organizațiilor democratice de tineret din Uniunea Sovietică, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, Germania, Indonezia, Franța, Italia, Austria, Grecia, Spania, precum și reprezentanți de frunte ai Federației Mondiale a Tineretului Democrat și ai Uniunii Internaționale a Studenților.

Entuziasmul în care s-au desfășurat lucrările congresului de unificare, angajamentele delegaților la congres au demonstrat încă o dată hotărîrea tineretului muncitor din patria noastră de a participa activ la lupta întregului popor muncitor pentru construirea socialismului.

Cu ocazia închiderii lucrărilor congresului de unificare a tineretului și a deschiderii Săptămîinii mondiale a tineretului democrat, de la un capăt la altul al țării, în numeroase mitinguri, tineretul și-a manifestat cu însuflețire bucuria de a fi făurit organizația sa unică revoluționară, care, de la crearea sa, a fost un permanent sprijin în lupta partidului pentru construirea socialismului în țara noastră, pentru educarea tinerei generații în spiritul nobilelor idealuri ale socialismului și păcii.

* Primul număr din seria a II-a a ziarului „Scinteia tineretului“ a apărut la 3 aprilie 1949.

⁵⁵ „Tinărul muncitor“ nr. 99, din 20 martie 1949.

Astăzi, Uniunea Tineretului Comunist, cuprinzând peste 2 200 000 de membri, desfășoară o bogată activitate de educare patriotică, comunistă a maselor tineretului. Împreună cu întregul popor, tineretul patriei noastre participă cu entuziasm la lupta pentru dezvoltarea economiei și culturii, pentru desăvârșirea construcției socialiste.

Tineretul nostru are în fața sa un vast câmp de activitate pentru afirmarea energiei și entuziasmului său creator, pentru înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuințe închinată fericirii poporului și înfloririi patriei. În frunte cu organizația sa revoluționară, tineretul își strânge tot mai mult rîndurile, încrezător în viitorul său fericit, hotărît să-și închine toate forțele, întreaga sa capacitate creatoare înfăptuirii hotărîrilor istorice ale Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, cauzei nobile a comunismului și păcii.

Acțiuni pentru înfăptuirea unității sindicale în cadrul C.G.M. (1935—1938)

I. IACOȘ

Situația politică a României din anii 1934—1937, pericolul fascist și al războiului, amenințarea integrității teritoriale a țării de către statele care cereau revizuirea tratatelor de pace încheiate după primul război mondial, încurajarea grupărilor fasciste interne de către vîrfurile reacționare ale burgheziei și moșierimii române au creat o primejdie evidentă pentru țara noastră, pentru masele largi populare. În aceste condiții, Partidul Comunist Român, exponent al intereselor fundamentale sociale și naționale ale maselor populare, a chemat toate forțele democratice ale țării să se unească într-un singur front de luptă pentru apărarea libertăților democratice, a independenței și suveranității naționale a României.

În împrejurările de atunci, o condiție esențială pentru unirea tuturor păturilor și grupărilor sociale în vederea realizării dezideratelor de mai sus era înfăptuirea Frontului unic muncitoresc. În această direcție, puternicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933, organizate și conduse de P.C.R., au constituit nu numai exemplul strălucit de înfăptuire a unității de acțiune a tuturor muncitorilor, indiferent de apartenența lor politică, dar au demonstrat cu vigoare că forța clasei muncitoare constă în unitatea ei, că unitatea de acțiune era o condiție esențială pentru asigurarea rolului ei conducător în lupta pentru revendicări economice și politice. Exemplul comitetelor de acțiune alese de întreaga masă muncitorească, realizarea frontului unic pe scara unor ramuri economice au constituit un bogat izvor de învățăminte și, mai ales, au demonstrat, practic, posibilitatea realizării frontului unic, deschizînd perspective spre noi succese în această direcție.

Experiența acumulată în cursul acțiunilor și luptelor întreprinse de către clasa muncitoare a demonstrat că un important tărîm în vederea înfăptuirii unității de acțiune a clasei muncitoare îl poate reprezenta activitatea profesională și, în primul rînd, sindicatul — organizația proletară cea mai largă. De aceea, P.C.R., înlăturînd treptat tendințele sectariste manifestate vreme îndelungată în problema sindicală, a reușit să întreprindă acțiuni concrete pentru înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare în cadrul activității pe plan sindical. Por-

nind de la ideea că realizarea unității sindicale pe baza luptei de clasă însemna într-un fel sau altul o unificare organizatorică, partidul comunist a întreprins numeroase acțiuni nu numai pentru includerea membrilor sindicatelor revoluționare (unitare) în cadrul C.G.M., ci și a tuturor celorlalți muncitori aparținând altor sindicate.

În materiale de partid (rezoluții, moțiuni, manifeste, articole de presă etc.) *, P.C.R. a subliniat necesitatea concentrării activității într-un singur sindicat, în special în ramurile de bază ale economiei, unde numărul muncitorilor era mai mare și gradul lor de combativitate mai ridicat. „De aceea — se spunea în manifestul «Pentru unitate sindicală» —, toți muncitorii conștienți, partizani ai unității, și comuniștii, în primul rând, trebuie să intre în organizațiile profesionale. Locul de frunte în lupta pentru unitatea sindicală revine sindicatelor muncitorești și mai cu seamă celor ale ceferiștilor, minerilor, metalurgiștilor, muncitorilor din transporturi”¹.

În anul 1934 în mișcarea sindicală din România activau sindicate : revoluționare (unitare), social-democrate și independente, avînd ca organ central de conducere : Consiliul General al Sindicatelor Unitare, Confederația Generală a Muncii, respectiv Comisia generală a sindicatelor independente. Existența acestor categorii de sindicate era determinată și reflecta totodată situația din mișcarea muncitorească din România acelor ani, și anume existența a trei partide muncitorești : Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat și Partidul Socialist-Unitar. Fiecare din aceste sindicate avea o sferă de influență mai mult sau mai puțin cuprinzătoare în rîndurile muncitorimii, reflectată de numărul membrilor, de acțiunile întreprinse, de gradul lor de combativitate.

Realizarea unificării sindicale, izvorită din necesitățile imperioase ale timpului, ridica însă unele probleme determinate în primul rînd de particularitățile fiecărei organizații și de concepțiile tactice ce stăteau la baza activității lor. Deasupra acestora însă, o trăsătură comună unea aceste sindicate, și anume : toate erau organizații de clasă ale muncitorimii. În activitatea acestora predominau interesele fundamentale ale clasei muncitoare : lupta împotriva exploatării, a pericolului fascist și a războiului, pentru apărarea independenței naționale și a păcii. Unitatea de acțiune, realizată adeseori cu ocazia luptelor revendicative în fabrici și uzine, a arătat că muncitorii, indiferent de sindicatul în care erau organizați, erau hotărîți pentru a acționa laolaltă. Se puneau doar problema căilor, metodelor și formelor de activitate unită a acestor organizații pentru a sluji cît mai eficient interesele clasei muncitoare.

Activitatea desfășurată de elementele revoluționare din sindicate, pe fondul unor împrejurări favorabile, create de eroicele lupte din 1933, a determinat un curent tot mai favorabil spre unitate, încît au fost încheiate unele acorduri locale de colaborare și unificare între sindicate. Punînd accent pe toate formele de cuprindere a masei muncitorești, P.C.R. a ajuns la concluzia justă a intrării tuturor muncitorilor în sindicatele C.G.M.

* Vezi, de pildă, rezoluțiile plenarelor C.C. al P.C.R. din iulie 1933, aprilie 1934, februarie, martie și septembrie 1935. (Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R. — în continuare A.I.I.P. — cotele Ab. XVII-1 ; A XIX-7, inv. nr. 796 ; A XIX-5, inv. nr. 794)

¹ A.I.I.P., cota A XIX-6.

Această idee devenea cu atât mai oportună și necesară ținând seama de vicisitudinile la care erau supuse syndicatele unitare, de faptul că acestea, după 1929, ani în șir, au fost menținute semilegal și apoi ilegal, desfășurând o activitate cu un cadru foarte restrâns. Elementele stângiste se cramponau de practici sectariste, împiedecând pe comuniști, pe muncitorii revoluționari să participe la acțiuni deschise în syndicate cu mase largi de muncitori. Totodată, interzicerea în ianuarie 1935 a syndicatelor independente impunea și mai mult concentrarea și unirea muncitorimii pentru a rezista atacului capitalist². În împrejurările dizolvării syndicatelor unitare și independente, când legea recunoștea un singur fel de syndicate — pe cele afiliate la C.G.M. —, nu se mai punea problema unei acțiuni de unificare între mai multe categorii de syndicate, ci organizarea tuturor muncitorilor într-o mișcare sindicală unică, afiliată la Confederația Generală a Muncii. Orientându-se în mod just în acele împrejurări, P.C.R. a dat indicații tuturor membrilor fostelor syndicate unitare de a intra în syndicatele Confederației Generale a Muncii și a face din ea o organizație profesională puternică³. Această idee a fost însușită treptat și de membrii syndicatelor independente. Ca urmare, în cursul anului 1935, membrii syndicatelor unitare au început să se înscrie în syndicatele C.G.M.; în liniile sale generale, înscrierea s-a încheiat în anul 1936, când Consiliul General al Syndicatelor Unitare s-a autodizolvat. În manifestul lansat de C.G.S.U. cu acest prilej, între altele, se spunea: „Fiind ferm convins că muncitorimea conștientă va duce singură cu succes lupta pentru desăvârșirea completă a unității syndicale, Consiliul General al Syndicatelor Unitare consideră misiunea sa terminată și se dizolvă și încredințează steagul unității syndicale miilor de muncitori organizați în syndicatele C.G.M. și întregii clase muncitoare din România“⁴. La scurtă vreme după autodizolvarea C.G.S.U., Partidul socialist (Popovici) a luat, la rîndul lui, măsura de a concentra pe toți membrii săi în syndicatele C.G.M.⁵.

Gruparea muncitorilor de diferite concepții politice într-o singură organizație sindicală, concentrarea syndicatelor în jurul unui organ central s-au înfăptuit printr-un proces complex și anevoios în același timp. Alături de majoritatea acțiunilor menite să ducă la strîngerea rîndurilor muncitorimii au avut loc și excluderi de membri sau chiar de syndicate din C.G.M. Unele elemente social-democrate de dreapta din Confederație (I. Flueraș, B. Ehrenfeld, E. Gherman) care încasau sume însemnate de bani sub formă de jetoane, pentru prezența la ședințele Consiliului de conducere al Casei centrale a asigurărilor sociale și al Camerelor de muncă, dar, mai ales, fiind bine salarizați ca președinți și secretari de uniuni syndicale, se temeau că prin umflarea syndicatelor afiliate la uniunea „lor“ cu un număr din ce în ce mai mare de muncitori comu-

² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 921, fila 668; dosarul nr. 922, filele 5, 30, 37, 53; „Proletarul“, nr. 83, din 2 decembrie 1934.

³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1082, fila 312.

⁴ A.I.I.P., cota D XX—2, inv. nr. 966.

⁵ „Dimineața“ din 28 martie 1937.

niști și socialiști-independenți ar fi putut pierde din mână frînele întregii mișcări profesionale, congresele respective putîndu-i debarca de la conducere; de aceea, ei s-au opus mai mult sau mai puțin fățiș unificării⁶. Totuși, sub presiunea membrilor de rînd social-democrați ai sindicatelor și, de asemenea, sub presiunea muncitorilor din sindicatele dizolvate, care băteau insistent la porțile organizațiilor profesionale, Comitetul Executiv al C.G.M., în ședința din 26 ianuarie 1935, a hotărît să primească în rîndurile confederației pe toți foștii membri ai celor două categorii de sindicate dizolvate⁷. Trebuie subliniat, de asemenea, faptul că și unii comuniști, care ani de-a rîndul au fost în fruntea sindicatelor revoluționare, neînțelegînd conținutul acestei acțiuni, nu au militat cu toată hotărîrea pentru organizarea muncitorimii în cadrul C.G.M. Cu toate aceste greutăți, nota dominantă a procesului a constituit-o *crearea și existența, începînd din 1936, a unei singure organizații sindicale într-o întreprindere sau profesie, o singură uniune pe ramură și un singur organ central sindical pe țară — C.G.M.*

Procesul de organizare a muncitorimii în cadrul sindicatelor C.G.M. a cunoscut forme variate, începînd cu primirea individuală, stabilirea de acorduri și înțelegeri între organizațiile sindicale și mergînd pînă la crearea unui însemnat număr de sindicate noi care s-au afiliat la C.G.M.

În munca aceasta uriașă și complexă un rol însemnat l-au avut comuniștii, cadrele revoluționare din fostele sindicate (unitare și independente), cadrele social-democrate, pătrunse de semnificația realizării unității sindicale. Entuziasmul muncitorilor din sindicatele social-democrate, spiritul de tovarășie și solidaritate proletară care au domnit au făcut ca, în practica de zi cu zi, procesul de organizare să nu se înfăptuiască numai prin primirea individuală a muncitorilor în sindicate, ci și în grup, în cadrul adunărilor generale sau în ședințele de comitet⁸. Au fost cazuri cînd între sindicatele revoluționare sau independente dizolvate și cele social-democrate s-au încheiat acorduri și, pe baza lor, s-au afiliat la C.G.M. Așa au fost, de exemplu, sindicatele muncitorilor constructori, ale celor din atelierele de îmbrăcăminte, ale ospătarilor din București, sindicatul lucrătorilor în alimentație din Cluj, sindicatul lucrătorilor brutari din Iași, sindicatul „Înfrățirea” din Ploiești etc.⁹.

Forma cea mai importantă de organizare și unificare a constituit-o crearea în tot cursul anilor 1935—1937 *de sindicate noi* și afilierea lor la C.G.M., precum și lărgirea sferei de cuprindere a sindicatelor existente. Un fenomen caracteristic al acestui proces l-a reprezentat atragerea în sindicate a unui număr însemnat de muncitori care, din diverse motive, rămăseseră pînă atunci în afara organizării. Cuprinderea unui

⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, dosarul nr. 9 334, filele 72, 299; dosarul nr. 9 336, fila 92.

⁷ „Lumea nouă” din 17 ianuarie 1937.

⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 879, fila 297; dosarul nr. 806, fila 412.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 1 082, filele 274, 293; fondul nr. 28, dosarul nr. 9 336, fila 158; „Lumea nouă” din 10 și 24 februarie, 3 martie și 3 noiembrie 1935; „Proletarul” din 9 decembrie 1934 și 1 aprilie 1935.

număr sporit de muncitori în sindicat asigura acestora putere de rezistență mărită în fața exploatatorilor și le dădea totodată puțința de a duce cu mai mult succes lupta pentru îmbunătățirea condițiilor de viață, crescînd influența elementelor revoluționare în rîndul masei membrilor de sindicat. Sub influența acțiunilor întreprinse de muncitorii comuniști, social-democrați și socialiști, în întreaga țară s-a desfășurat un proces de organizare a muncitorimii în sindicate, constituindu-se noi sindicate și întărindu-se cele ale muncitorilor metalurgiști, minieri, constructori, tipografi, textiliști, brutari în orașele București, Iași, Constanța, Baia Mare, Tr.-Severin, Ploiești, Mediaș, Craiova, Bacău, Comănești, Corabia etc.¹⁰.

O altă trăsătură generală ce se impune a fi subliniată în procesul de organizare și unificare sindicală este aceea că în organizațiile și organele sindicale de jos, în sindicatele nou create, cît și în adunările de alegeri anuale ale celorlalte sindicate, colaborarea dintre muncitorii comuniști și social-democrați devenea tot mai strînsă. Ca urmare, sindicatele realizau de la zi la zi un progres substanțial în activitatea lor, în direcția adîncirii caracterului lor de clasă, în creșterea luptei revoluționare a muncitorimii.

Unul din cele mai eficace mijloace care a contribuit la dezvoltarea spiritului de colaborare și apropiere între muncitorii comuniști și social-democrați și, în general, între toți muncitorii, l-au constituit acțiunile revendicative, conflictele colective de muncă. Sindicatele s-au dovedit a fi și în aceste împrejurări un instrument de seamă în mîna clasei muncitoare, în lupta împotriva exploatării capitaliste, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai. Sediile organizațiilor sindicale deveneau cu aceste prilejuri mai mult ca oricînd centrul de adunare nu numai al muncitorilor organizați, ci și pentru masa celor neorganizați, evidențiindu-se și mai mult prin aceasta influența pe care o exercita muncitorimea organizată.

În anii 1935—1938 au avut loc mari frămîntări în rîndurile muncitorilor minieri din Valea Jiului, metalurgiștilor din Reșița, muncitorilor din porturile Galați, Constanța, Brăila pentru încheierea contractului colectiv. Sub semnul unității sindicale, s-au desfășurat în acei ani o serie de greve ale muncitorilor din întreprinderile „Haug“, „Talpa“, „Gr. Alexandrescu“, „Norma“ din București, din fabricile textile din Buhuși, Arad, Iași, Bacău și Craiova, de la fabrica de mașini „Schiel“ — Brașov, de la „Dermata“ — Cluj, ale minerilor din Anina, Doman, Secul și Comănești, ale lemnarilor din Timișoara, ale muncitorilor forestieri din Vatra Dor-

¹⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, dosarul nr. 4 446, fila 382; fondul nr. 13, dosarul nr. 3 437, fila 453; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, fila 124; dosarul nr. 1 109, fila 312; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 344, fila 96; fondul nr. 71, dosarul nr. 6 720, fila 5.

nei, de la mai multe fabrici din Mediaș și Oradea etc.¹¹. O permanentă agitație a fost semnalată în rîndurile muncitorilor ceferiști mai ales pe tema încadrărilor și împotriva modificării unor articole din statutul C.F.R. prin care se restrîngea dreptul lor de organizare și luptă. În București, Timișoara, Iași, Pașcani, Simeria au avut loc în cursul anilor 1936—1937 adunări și demonstrații ale ceferiștilor în fața atelierelor; în numeroase cazuri poliția a intervenit și împrăștiat cu brutalitate pe demonstranți.

În desfășurarea acțiunilor greviste, unitatea de acțiune a muncitorilor comuniști, social-democrați și socialiști-independenți în cadrul unei singure organizații sindicale și antrenarea în luptă a muncitorilor neorganizați a dovedit o dată în plus adevărata stare de spirit a masei de muncitori, potrivit dezbinării. După datele oficiale ale vremii, evident micșorate față de realitate*, între anii 1934 și 1938 au avut loc 1 368 de conflicte colective de muncă, afectînd un număr de 6 796 de întreprinderi cu 488 429 de salariați¹². Din aceste conflicte, după aceleași date, 330 s-au transformat în greve, în urma cărora patronii au suferit pierderi de 838 768 de zile de lucru¹³.

¹¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 48; dosarul nr. 809, filele 375, 402; dosarul nr. 813, filele 12—20, 40, 52, 71; fondul nr. 8, dosarul nr. 9 630, fila 407; „Lumea nouă” din 20 octombrie 1935, 5 iunie 1936 și 10 octombrie 1937; „Tempo” din 9 februarie și 7 martie 1935 și 27 iulie 1937; „Arena” din 31 august 1936; „Curentul” din 6 iulie și 30 august 1937; „Lumea românească” din 28, 29 august și 20 octombrie 1937; „Lupta” din 8 iunie 1937; vezi E. Cimponeriu: „Din lupta muncitorilor de la Reșița în frunte cu comuniștii în perioada anilor 1934—1937”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.C.R.” nr. 1/1960; Gh. I Ioniță: „Acțiuni ale minerilor din Valea Jiului desfășurate împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist în perioada 1934—1937”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.C.R.” nr. 6/1964; „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România”, vol. II, Editura politică, 1962, pag. 186, 207 și vol. III, Editura politică, 1965, pag. 196, 212.

* Cauza provine de la faptul că statistica burgheză fiind alcătuită prin prisma de clasă, guvernele erau interesate să ascundă realitatea, mai ales asupra grevelor. În al doilea rînd, este știut faptul că organele Ministerului Muncii nu înregistrau decît grevele legale, adică acelea care erau declarate conform legii conflictelor colective de muncă din 1920. Se întîmpla însă adesea ca muncitorii să nu urmeze procedura greoaie și complicată a legii și declarau grevă fără a prezenta conflictul în fața Inspectoratului Muncii; ca atare, acele greve rămîneau neînregistrate.

¹² „Anuarul statistic al României pe 1939—1940”, București, 1940, pag. 324, 327, 329.

¹³ Loc. cit., *Tabel privind conflictele de muncă în anii 1934—1938*.

Anul	Total conflicte de muncă	Din care greve	Întreprinderi afectate	Salariați participanți	Zile de lucru pierdute în greve și lockouturi
1934	259	71	1 068	72 685	156 086
1935	274	78	1 821	109 531	360 867
1936	345	88	1 724	121 523	195 605
1937	281	69	1 381	102 963	73 851
1938	209	24	802	81 727	52 359
Total	1 368	330	6 796	488 429	838 768

Aceste cifre mult micșorate ilustrează din plin lupta dusă de clasa muncitoare din România în acei ani. Rezultatul acestor lupte este edificator : în acea perioadă s-au încheiat 592 de contracte colective în care erau stipulate numeroase revendicări¹⁴, se acordau măririi de salarii între 5 și 35%¹⁵, plata concediilor de odihnă și a primelor 7 zile de boală, recunoașterea delegaților de fabrică și a sindicatului etc.¹⁶.

În același timp, a crescut preocuparea muncitorilor pentru folosirea metodelor celor mai eficace de luptă care să asigure victoria acțiunilor greviste ; alegerea unor delegații combative și perspicace la tratative, organizarea de adunări periodice cu greviștii, uneori însoțite de manifestații de stradă sau în fața administrațiilor¹⁷, ocuparea locului de muncă etc.¹⁸. Acestea erau metode de luptă combativă, care erau repede însușite de masa muncitorilor, indiferent de sindicatul din care proveniseră, erau metode ale acțiunii unite și totodată un rezultat al acesteia.

În urma acțiunilor muncitorești, syndicatele au ieșit întărite, prestigiul lor a crescut, baza de masă s-a lărgit, ele dovedindu-se a fi o armă eficace în mâna clasei muncitoare pentru apărarea intereselor ei economice și politice. Luptele muncitorești desfășurate în spiritul unității de acțiune au contribuit totodată la întărirea uniunilor sindicale și a organului central — Confederația Generală a Muncii ; spre syndicate avea loc un aflux puternic de muncitori, ceea ce era un câștig însemnat pentru pregătirea și desfășurarea ulterioară a bătăliilor de clasă.

Situația organizatorică a syndicatelor, procesul lor de creștere sînt ilustrate cît se poate de clar de evoluția numărului celor înscrși în syndicate. Din 1934, cînd erau organizați aproximativ 41 000 de muncitori, în 250 de syndicate, și pînă în 1938, numărul lor s-a dublat, ajungîndu-se la peste 80 000 de muncitori organizați în 310 syndicate¹⁹. Dar nu numai sub raport numeric a crescut mișcarea sindicală în acei ani.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 875, filele 29—35 ; fondul nr. 28, dosarul nr. 9336, fila 18 ; „Lumea nouă” din 8 iulie 1936, 3, 10 și 17 octombrie 1937 ; „Dimineața” din 2 iunie 1936 ; „Calendarul muncii pe anul 1938”, București, 1938, pag. 33—36.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 813, filele 166, 260, 327, 343 ; dosarul nr. 926, fila 618 ; „Dimineața” din 21 aprilie 1936 ; „Horia” din 31 august 1936 ; „Steagul roșu” din aprilie 1936.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 413.

¹⁷ Pentru exemplificare cităm manifestația greviștilor de la țesătoria „Găvana” în ziua de 16 iunie 1935 în fața prefecturii din Pitești și a Camerei de Muncă (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 809, fila 372) ; manifestația greviștilor de la întreținerea liniei ferate din Districtul I. C.F.R. în ziua de 30 iulie 1936 pe străzile orașului Focșani și ocuparea peronului gării Focșani (Loc. cit., dosarul nr. 815, fila 105) ; demonstrația greviștilor de la „Dermata”—Cluj (Loc. cit., dosarul nr. 813, fila 232) ; demonstrația metalurgiștilor de la „Phoebus”—Oradea (Loc. cit., dosarul nr. 1 043, fila 397).

¹⁸ Vezi în acest sens greva minerilor din Anina și Secul, a petroliștilor de la Societatea „Sandrum-Dîmbovița” (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 879, fila 282 ; dosarul nr. 1 115, fila 264 ; dosarul nr. 809, fila 402 ; „Dimineața” din 15 februarie 1935).

¹⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 825, filele 16—18 ; fondul nr. 28, dosarul nr. 4 435, fila 361.

O schimbare însemnată a avut loc și în componența organelor locale și chiar în a unor uniuni, unde au fost aleși și activau laolaltă muncitori comuniști, social-democrați și alți muncitori combativi, cu stare de spirit revoluționară²⁰. Îndrumînd pe comuniști să intre în sindicate, să participe la activitatea acestora, P.C.R. avea în vedere și necesitatea realizării în însăși conducerea sindicatelor a unei compoziții care să asigure lupta în spiritul unității de acțiune și să favorizeze dezvoltarea ei. Drept rezultat al acțiunilor întreprinse în această direcție și al poziției juste adoptate de comuniști, de apărare a intereselor muncitorești, a fost alegerea lor în comitetele multor sindicate și comisii locale²¹.

Lupta pentru concentrarea muncitorimii într-o singură organizație profesională, într-un singur sindicat a întâmpinat și anumite greutăți. Elemente insuficient legate de masele de muncitori, needificate asupra stării de spirit a proletariatului, foloseau presa și alte materiale propagandistice în scopuri contrare unității de acțiune. Ziarele „Scînteia”²², organul P.C.R., și „Lumea nouă”²³, organul P.S.D., alături de articole a căror notă dominantă mergea în întâmpinarea pozițiilor favorabile unității sindicale, publicau adesea și materiale cu un limbaj violent, ceea ce avea un efect dăunător asupra organizării și creării unei singure organizații sindicale. În urma unor asemenea fenomene negative erau excluși unii muncitori din sindicate. Sub impulsul unor elemente social-democrate de dreapta, au fost excluse din C.G.M., în 1936, Uniunea Generală a Sindicatelor C.F.R.²⁴, sindicatele lucrătorilor din îmbrăcăminte din București și Brașov, Sindicatul din industria lemnului din Iași. Ca urmare a presiunii tot mai hotărîte exercitate de masa muncitorească, aceste sindicate au fost ulterior reprimite în C.G.M.²⁵. De asemenea, datorită activității întreprinse de numeroase cadre care militau pentru unitatea sindicală, muncitorii excluși erau reprimiți după un timp în organizații. Acțiunile impuse de jos, de masele înregimentate în sindicatele afiliate la C.G.M. (social-democrați, comuniști, socialiști-independenți și oameni fără de partid), au biruit nu o dată împotrivirea unor conducători ai Confederației. Mulți dintre aceștia au fost nevoiți să cedeze în fața elanului revoluționar al maselor. Greutățile erau învinse treptat. Ceea ce unea mișcarea era mult mai puternic și trainic decît divergențele și de aceea s-a și impus. Ideea unității sindicale cîștiga, zi de zi, teren tot mai larg și era cultivată cu grijă și perseverență de nu-

²⁰ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 187, fila 181; fondul nr. 5, dosarul nr. 970, fila 142; fondul nr. 79, dosarul nr. 7 630, fila 140.

²¹ Acest fapt este ilustrat de numeroase sindicate din București, Iași, Tr.-Severin, Ploiești, Petroșeni, Lupeni, Petrila, Arad, Constanța, Galați, Brașov, Medias, Pașcani etc. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 344, fila 27; fondul nr. 79, dosarul nr. 7 646, filele 5—7; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 062, fila 363; dosarul nr. 1 043, fila 350; dosarul nr. 1 082, fila 303; dosarul nr. 1 109, filele 243, 318; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 201, filele 27—30; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 365, fila 15).

²² „Scînteia” din 3 februarie și 27 iulie 1935 și 1 octombrie 1936.

²³ „Lumea nouă” din 10 februarie, 12, 19 și 26 mai, 2, 9 și 16 iunie 1935 și 17 iunie 1937.

²⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 978, filele 24, 212; „Facla” din 22 octombrie 1937; „Lumea nouă” din 12 decembrie 1937; „Adevărul” din 23 august 1936.

²⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 095, filele 349, 392; dosarul nr. 871, fila 52; „Steagul roșu” din 1 octombrie 1936; „Zorile” din 19 decembrie 1936.

meroase cadre sindicale²⁶, se perfecționau metodele de mobilizare și organizare a muncitorimii²⁷.

Un rol important în organizarea muncitorilor, în atragerea celor neorganizați spre sindicate l-a constituit manifestarea democrației muncitorești, dezbateră în cadrul adunărilor sindicale, a conferințelor și congreselor a problemelor specifice fiecărei categorii de muncitori în parte, dar și a problemelor care priveau clasa muncitoare în ansamblul ei. La aceste acțiuni ce aveau loc la sediul Casei poporului* sau la cel al sindicatelor din sectoare sau cartiere participau adesea și muncitori neorganizați²⁸. În conferința delegaților tuturor sindicatelor din București, din martie 1935, de exemplu, muncitorii, dezbătând situația lor economică, au adoptat o rezoluție, în care se spunea între altele: Conferința, „luînd în discuție situația economică a clasei muncitoare, constată că, în urma politicii economice nenorocite duse de guvernele partidelor burgheze și în urma noilor taxe și dări impuse publicului consumator, scumpetea crește pe zi ce trece, în aceeași măsură în care ofensiva patronatului țintește la noi reduceri de salarii“. De aceea, conferința cheamă muncitorii „la organizare și unire în sindicate pentru a începe o acțiune viguroasă“ în vederea majorării salariilor, reducerii orelor de muncă, îmbunătățirii condițiilor de muncă și încheierii de contracte colective, pentru aplicarea și respectarea legilor de protecția muncii²⁹. Sedințe similare au avut loc la Brăila — sindicatul elevatoriștilor³⁰; Iași — sindicatele textile și pielărie, industria lemnului, C.F.R.³¹; Galați — sindicatul muncitorilor din port³²; Reșița — sindicatul metalurgic; Cluj — sindicatele textile și pielărie, metalurgic, C.F.R.; Ploiești — sindicatul fer-metal³³; Piatra Neamț — sindicatul muncitorilor forestieri³⁴ etc.

²⁶ Între acestea amintim pe: Marin Florea Ionescu, Constantin Mănescu, Iordan Ionescu, Constantin Trandafirescu, Marin Răduț, Constantin Surugiu, Ion Niculi, Vasile Anagnoste, Ion Mețiu, Dumitru Pop, Mihail Moraru, Marin Popa, Mincu Grigore, Marin Mitran, Stelian Moraru, Dumitru Gănescu, Ion Felea, Vasile Stan, Carol Linder, Csobor Francisc, Petru Matais, Gheorghe Urzică, Iancu Olteanu, Niculescu Ștefan și mulți alții.

²⁷ Alături de delegații de fabrică și ateliere s-au creat comisii speciale de organizare pe lângă sindicate sau pe lângă fabricile dintr-un cartier și care organizau consfătuiri săptămânale sau lunare cu masele de muncitori (București, Timișoara, Reșița, Iași, Galați, Pașcani, Oradea, Brăila, Tr.-Severin, Arad—Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, dosarul nr. 4 448, fila 72; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 045, filele 64, 75, 84, 487; dosarul nr. 1 095, fila 326; dosarul nr. 1 062, fila 363; „Dimineața“ din 25 august 1936; „Lumea nouă“ din 17 februarie și 22 septembrie 1935; „Lumea românească“ din 6 octombrie 1937).

* Sediile Casa poporului din București, Iași, Tr.-Severin, Cîmpina, Galați, Brăila, P. Neamț, Buhuși etc. erau sedii ale tuturor organizațiilor profesionale muncitorești.

²⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 020, filele 122—123; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 344, filele 108, 224; dosarul nr. 6 387, filele 10—11; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 043, fila 407; „Dimineața“ din 11, 16 și 28 ianuarie și 8 iulie 1936; „Fapta“ din 1 noiembrie 1937.

²⁹ „Lumea nouă“ din 31 martie 1935.

³⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 541, fila 126.

³¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 109, filele 256, 258, 302.

³² Loc. cit., dosarul nr. 1 059, fila 250.

³³ Loc. cit., dosarul nr. 1 043, filele 440, 442, 476.

³⁴ Loc. cit., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 457, fila 19.

O latură importantă a activității sindicale, care a avut un rol însemnat în dezvoltarea spiritului de unitate și colaborare tovarășească, o constituie propaganda desfășurată de către muncitorii comuniști sau simpatizanți ai P.C.R., social-democrați și socialiști în spiritul solidarității de clasă și al apărării intereselor muncitorești. În afară de presa centrală a P.C.R. și a P.S.D., în ziarele locale, și mai ales prin cele de ramură³⁵ se ducea o propagandă susținută pentru organizarea muncitorilor în sindicate, pentru dezvoltarea conștiinței de clasă, pentru demascarea politicii economice a claselor dominante. Așa, de exemplu, în articolul „Pentru unitate“, ziarul „Scînteia“ scria: „Baza unei adevărate unități a clasei muncitoare este refacerea fără întârziere a unității sindicale. Acest lucru l-au priceput atît masele muncitoare de stînga și social-democrate, cît și mulți dintre conducătorii responsabili ai social-democrației. Noi, comuniștii, salutăm cu bucurie această orientare spre unitate care cuprinde din ce în ce mai mult și conducerea și masa social-democrată“³⁶. Și prin alte numeroase articole³⁷ se propaga într-o formă convingătoare necesitatea înfăptuirii unității sindicale și se scotea în relief spiritul de colaborare într-o serie de acțiuni sindicale, unitatea de acțiune tot mai strînsă între muncitorii comuniști, social-democrați și socialiști-independenți. Din păcate însă, nu toate articolele adoptau un limbaj constructiv, unele din ele scoteau în relief nu ceea ce unea forțele muncitorești, invocînd adeseori neînțelegeri, metode și lipsuri existente în trecut, ceea ce dăuna mișcării sindicale și în general mișcării muncitorești³⁸. Întrucît presa muncitorească apărea săptămînal sau lunar, s-a folosit cu succes în scopul popularizării tacticii de front unic presa democrată, antifascistă³⁹.

Pe linia muncii educative și de propagandă menite să slujească spiritului unității de acțiune și încadrării muncitorilor într-o singură organizație sindicală s-au înscris și editarea și difuzarea de manifeste, apeluri și broșuri, adoptarea de moțiuni și rezoluții, crearea de cercuri culturale și sportive pe lîngă sindicate⁴⁰. Sugestiv în acest sens este apelul Uniunii generale a sindicatelor C.F.R., din decembrie 1936, în care

³⁵ Vezi în acest sens: „Metalurgistul“, „Muncitorul din îmbrăcăminte, textile și pielărie“, „Constructorul“, „Munca sindicală“, „Drumul nostru“ etc.

³⁶ „Scînteia“ din 13 decembrie 1935.

³⁷ Vezi, în acest sens, articolele: „Unitatea sindicală în marș“, „Pentru unitatea mișcării sindicale“ („Scînteia“ din 2 ianuarie și 7 februarie 1936); „Despre realizarea unității sindicale“ („Lumea nouă“ din 15 august 1937); „Unitatea sindicală și tineretul“ („Dimineața“ din 22 ianuarie 1936); „Delegații de muncitori din Capitală cer front unic“ („Părerii — Birlad — din 1 februarie 1936); „Unitatea sindicală și greva de la «Dermata»“; „Congresul fer-metal“ („Scînteia“ din 24 mai 1935, 1—2 ianuarie și 1 iulie 1936); „Muncitorii din Arad se organizează“, „Spre o nouă organizare“, „Muncitorii din Iași se organizează“ („Lumea nouă“ din 10 și 24 februarie și 22 septembrie 1935).

³⁸ Putem cita, în acest sens, articolele: „O nouă manevră comunistă“ („Lumea nouă“ din 10 februarie 1935); „În loc de unitate sindicală — provocatii social-democrate“ („Scînteia“ din 3 februarie 1935); „Între tactica disperării și datoria momentului“ („Proletarul“ din 15 februarie 1935).

³⁹ Cităm, în acest sens, ziarele: „Cuvîntul liber“, „Horia“, „Arena“, „Reporter“, „Lumea românească“, „Opinia“ etc.

⁴⁰ Așa au fost cercurile culturale de pe lîngă sindicatele C.F.R. din București, Iași și Timișoara, ale metalurgiștilor din Reșița, București și Ploiești, ale muncitorilor din porturile Galați și Brăila, ale minerilor din Petroșeni și Brad etc. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 813; fila 120; dosarul nr. 979, fila 34; dosarul nr. 1 100, fila 33; dosarul nr. 1 067, fila 79; „Dimineața“ din 3 și 23 octombrie 1936).

se preciza : „Consecvenți principiilor mișcării sindicale muncitorești, la baza căreia stă lupta de clasă, am activat și activăm pentru unitatea organizatorică a maselor muncitoare ceferiste în cadrul C.G.M., considerînd acest lucru drept cheazășia succesului muncitorimii ceferiste pentru drepturile ei“⁴¹. Manifeste, apeluri, chemări similare au lansat și sindicatele muncitorilor din industriile textilă, pielărie și îmbrăcăminte, ale muncitorilor metalurgiști, tipografi, constructori din București, Iași, Cluj, Galați etc.⁴².

Întreaga muncă de propagandă desfășurată de sindicate, sub impulsul cadrelor muncitorești din sindicate, animate de un înalt spirit de clasă, a avut un efect pozitiv, contribuind din plin la răspîndirea ideilor revoluționare, de organizare și luptă în rîndurile proletariatului. Făcută într-o formă clară, legată de interesele muncitorimii de zi cu zi și sugerînd interesele generale ale întregii clase muncitoare, activitatea propagandistică a avut un efect deosebit asupra muncitorilor neorganizați, atrăgînd un mare număr spre sindicate. Propaganda, făcută în spiritul de clasă, se impunea cu atît mai mult cu cît dezvoltarea industriei aducea spre oraș noi lucrători, lipsiți de experiența luptelor de clasă, neobișnuiți cu disciplina cerută în organizație și care erau amenințați să cadă sub influența organizațiilor fasciste. Constatînd contribuția sindicatelor în educarea revoluționară a muncitorilor, un raport al Direcției generale a poliției din 7 aprilie 1938 arăta, de pildă, că sindicatele „sînt adevărate pepiniere unde se formează lucrătorilor și în special tineretului o educație revoluționară“⁴³.

Lupta clasei muncitoare pentru unitate sindicală, acțiunile întreprinse în această direcție de către C.G.M. au jucat un rol însemnat pe linia înfăptuirii frontului popular antifascist. Lupta antifascistă a unit și mai mult pe muncitorii comuniști și social-democrați, a deschis calea mai largă a colaborării pe baza unei platforme de revendicări care interesau cele mai largi mase, avînd în același timp un rol însemnat în procesul unificării sindicale. În numeroase adunări sindicale, conferințe și congrese, muncitorimea organizată a demonstrat cu vigoare hotărîrea ei nestrămutată de luptă pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, contra cenzurii și stării de asediu, împotriva organizațiilor naționaliste și a pericolului fascist, pentru apărarea suveranității și independenței naționale a României⁴⁴.

Sub semnul luptei împotriva pericolului fascist și pentru apărarea libertăților democratice, muncitorimea, organizată în sindicate, s-a aflat în primele rînduri ale acțiunii pentru crearea frontului popular antifascist. Succesul forțelor democratice în alegerile parțiale din februa-

⁴¹ „Dimineața“ din 14 iulie 1937. În chemarea sindicatului cizmarilor din București din iulie 1935 se arăta : „Numai un sindicat de masă bazat pe unitatea sindicală poate fi un adevărat reprezentant al intereselor muncitorilor și le poate duce lupta la izbîndă“ („Să ne dăm mîinile“ din iulie 1935).

⁴² A.I.P., Cota D. XVIII-1 ; D. XVIII-11, inv. nr. 1 863 ; D. XX-1, inv. nr. 965 ; D. XX-2 ; D. XXI-3 ; D. XXI-5.

⁴³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 921, fila 668.

⁴⁴ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 176, filele 75, 77 ; fondul nr. 7, dosarul nr. 1 321, fila 21 ; „Lumea nouă“ din 6 mai 1936 ; „Dimineața“ din 3 mai 1936.

rie 1936 din județele Hunedoara și Mehedinți⁴⁵, datorat concentrării într-un front comun a forțelor progresiste, a constituit un imbold în activitatea ulterioară a sindicatelor.

Un ecou însemnat în rindurile opiniei publice l-a avut lupta comună a muncitorilor comuniști și social-democrați împotriva bandelor fasciste care, în vara anului 1936, au atacat și încercat să ocupe Casa poporului — sediul central al sindicatelor din București. Timp de 3 zile, muncitorii au apărat sediul C.G.M. și au respins atacul fasciștilor, care erau tolerați de poliție⁴⁶. De asemenea, muncitorii din sindicate și, sub influența lor, alte păături sociale au luat atitudine hotărâtă, protestînd prin zeci și sute de moțiuni, chemări, apeluri etc. contra ziarelor naționaliste și fasciste care desfășurau o propagandă contrară intereselor naționale ale poporului român⁴⁷. Participarea muncitorilor organizați în sindicate la diferite manifestații și întruniri publice ale P.S.D., Partidului socialist, P.N.Ț., ale unor organizații legale de masă⁴⁸ sau organizarea unor acțiuni proprii, pe linia luptei pentru apărarea drepturilor cetățenești au devenit tot mai active, mai ales în anii 1936—1937⁴⁹.

Pe linia luptei generale a clasei muncitoare contra pericolului fascist și de război, Congresul Uniunii generale a sindicatelor ceferiste, ținut la Brașov în iulie 1936, a avut o semnificație deosebită. Rezoluția adoptată în numele celor peste 20 000 de ceferiști organizați, urmați de alte zeci de mii de muncitori neînscrși în sindicate, a constituit un vibrant apel de luptă pentru înfăptuirea unui larg front popular antifascist al tuturor forțelor democratice capabile a bara drumul fascismului și războiului⁵⁰.

Un rol însemnat l-au avut sindicatele în mobilizarea muncitorimii la lupta pentru apărarea suveranității și independenței naționale a țării, împotriva tendințelor cercurilor imperialiste internaționale de revizuire a tratatelor de pace încheiate, a uneltirilor cercurilor horthiste, în colaborare cu fascismul italian, care vizau direct integritatea teritorială a României. În numeroase adunări publice organizate de C.G.M. și P.S.D. muncitorimea a ripostat cu hotărîre împotriva agitațiilor revizioniste, și-a exprimat voința ei de luptă pentru apărarea țării. Astfel, muncitorimea din București, la întrunirea de la 6 septembrie 1936, a adoptat o moțiune în care se arăta: „Muncitorii din Capitală declară că sînt gata să lupte împotriva fascismului ațîțător la războaie atît în ordine internă, cît și în ordine externă. Ei sînt gata să apere țara împotriva oricărei

⁴⁵ Gh. I. Ioniță: „Succesul forțelor democratice sub conducerea P.C.R. în alegerile parțiale din februarie 1936”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 5/1961, pag. 51.

⁴⁶ „Lumea nouă” din 28 iunie 1936; „Adevărul” din 26 iunie 1936; „Cuvîntul liber” din 27 iunie 1936.

⁴⁷ „Adevărul” din 23 iunie 1936; vezi, de exemplu, moțiunile de protest ale sindicatului C.F.R. „Grivița”, sindicatelor metalurgist, textilist și al cizmarilor din București („Dimineața” din 25 aprilie și 1 august 1936); ale sindicatului metalurgist din Ploiești (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 045, fila 50); ale sindicatului metalurgist din Lupeni (Loc. cit., dosarul nr. 1 043, fila 407); ale sindicatului metalurgist din Reșița (Loc. cit., dosarul nr. 1 043, fila 487); ale sindicatului textil din Iași (Loc. cit., dosarul nr. 1 095, fila 337).

⁴⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 123, fila 22.

⁴⁹ I. M. Oprea: „Masele muncitoare, forța principală în lupta împotriva fascismului în perioada 1934—1938”, în „Studii” nr. 4/1964, pag. 725.

⁵⁰ „Cuvîntul liber” din 1 august 1936; „Dimineața” din 31 iulie 1936.

agresiuni și să susțină lupta pînă la ultimele ei consecințe”⁵¹. Moțiuni cu un conținut similar au fost adoptate la Cluj, Galați, Brăila, Baia Mare, Iași⁵².

Gruparea într-un singur sindicat a muncitorilor organizați a avut un efect mobilizator și pentru alte categorii de salariați, în special asupra funcționarilor particulari și a celor publici, care, la rîndul lor, au pășit pe calea unificării și colaborării. Așa, spre exemplu, în decembrie 1935 s-a format „Frontul comun de acțiune al meseriașilor, comercianților și funcționarilor”, care, prin întruniri, congrese și alte forme de activitate, a desfășurat o luptă activă pentru apărarea intereselor lor economice (în special contra proiectului de lege a meseriilor), luînd poziție contra pericolului fascist și a războiului, pentru apărarea suveranității naționale⁵³. În ianuarie 1936 a avut loc unificarea asociațiilor de funcționari particulari într-o singură federație, care s-a afiliat apoi la C.G.M.⁵⁴. În noiembrie 1936 s-a încheiat frontul comun de luptă al salariaților publici, în care au intrat asociațiile generale ale profesorilor universitari, secundari și ale învățătorilor, clerului ortodox român, personalului P.T.T., Federația C.F.R., Federația salariaților publici⁵⁵. Subliniind experiența și învățămintele ce le-au tras funcționarii din luptele muncitorești, în moțiunea adoptată de Federația sindicatelor de funcționari particulari, din noiembrie 1937, se arăta că, mergînd pe drumul luptelor de clasă „parcurs cu succes de muncitorii metalurgiști, pielari, cizmari, mineri etc. organizați în C.G.M., funcționarii sînt încredințați de izbînda lor și își trimit salutul lor de solidaritate cu lupta întregului popor muncitor”⁵⁶.

Din materialele documentare ale vremii rezultă că nici procesul de organizare, nici munca de propagandă și nici adunările sindicale, precum și celelalte forme de activitate sindicală nu s-au desfășurat lin, fără a fi întîmpinat serioase greutăți, fie din partea autorităților burghezo-mosierești, a bandelor huliganice fasciste sau a patronatului.

Menținerea stării de asediu și cenzurii în centrele muncitorești în toată perioada anilor 1935—1938 a creat mari greutăți desfășurării activității sindicale. Acoperite în bună măsură de decrete-legi, autoritățile locale practicau pe scară largă abuzul și samavolniciile, încît, în unele localități, syndicatele erau obligate să scoată autorizație și pentru ședințele de comitet⁵⁷. În alte cazuri, poliția făcea descinderi la sediile sin-

⁵¹ „Lumea nouă” din 13 septembrie 1936.

⁵² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 067, fila 70; fondul nr. 28, dosarul nr. 9 366, filele 202, 208, 227; „Lumea nouă” din 4 octombrie, 15 și 22 noiembrie 1936.

⁵³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 161, filele 160—165; „Dimineața” din 23, 24 ianuarie și 12 aprilie 1936.

⁵⁴ „Lumea nouă” din 2 februarie 1936; „Dimineața” din 26 ianuarie 1936.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 983, filele 160—161; „Adevărul” din 1 decembrie 1936.

⁵⁶ „Lumea românească” din 4 noiembrie 1937; „Dimineața” din 4 noiembrie 1937.

⁵⁷ La Iași, Comănești, în Valea Prahovei, Valea Jiului, de pildă, autoritățile locale au interzis în mai multe rînduri ținerea întrunirilor sindicale. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 827, fila 2; fondul 28, dosarul nr. 4 435, fila 405; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 095, fila 405).

dicatelor, care erau urmate, de obicei, de închiderea temporară a acestora⁵⁸. Pe linia măsurilor arbitrare, de șicanare a mișcării era și aceea a formalităților pentru obținerea recunoașterii personalității juridice a sindicatelor. În unele cazuri, treceau ani de zile pînă ce sindicatul obținea acest drept, perioadă în care, conform legii, sindicatul putea să-și desfășoare activitatea, dar totodată era pus în situația ca oricînd să fie stînjinit și chiar interzis. Așa, de exemplu, sindicatul textiliștilor din Iași, deși înaintase la tribunal în 1935 cererea de recunoaștere, a fost recunoscut abia în 1937, timp în care mai multe întruniri au fost oprite⁵⁹; sindicatul metalurgic din Constanța, deși afiliat Confederației Generale a Muncii, a fost dizolvat în 1935 și numai după intervenții la autoritățile superioare a putut să-și continue activitatea, personalitatea juridică acordîndu-i-se abia în martie 1937⁶⁰. Pentru activitatea lor revoluționară, syndicatele muncitorilor ceferiști au fost oprite de autorități de a-și desfășura activitatea din august și pînă în decembrie 1937⁶¹. Pe bună dreptate, într-un articol publicat în „Calendarul muncii” se arăta că „activitatea și dezvoltarea mișcării sindicale muncitorești au fost stînjinite continuu de legile excepționale și de cenzură”⁶².

Concomitent cu măsurile luate de autorități, patronii persecutau adesea pe muncitorii revoluționari ce se aflau în fruntea sindicatelor, mergînd pînă la concedierea lor. Marii capitaliști Malaxa, Mocionița, Auschnit, societățile străine, în special din Valea Prahovei, au dus o campanie furibundă de reînființare a sindicatelor naționaliste, subvenționîndu-le cu însemnate sume de bani*. Așa, de pildă, a fost creată „Federația muncii naționale”, care îngloba syndicatele naționaliste din Cluj, Reșița, Turda, Arad, București și avea drept scop „stabilirea unei păci sociale, prin armonizarea celor doi factori de producție: patronul și salariatul”⁶³. Scopul acestor organizații a fost să spargă unitatea sindicală, să dezbine forțele muncitorești, să slăbească lupta de clasă a muncitorimii, să o dezarmeze în fața pericolului fascist. Încercările reacțiunii de a recruta muncitori pentru organizațiile lor au avut foarte slabe rezultate. Masa muncitorimii, prin instinctul ei de clasă exploatată și asuprită, și sub influența ideilor revoluționare, a ripostat energic împotriva organizațiilor fasciste, boicotîndu-le ca dușmane de moarte ale clasei muncitoare și ale poporului român⁶⁴.

⁵⁸ Vezi în acest sens măsurile represive ale autorităților contra sindicatelor din Constanța, Vulcan, Tg.-Mureș, Corabia, Moreni, Cîmpina etc. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 73, dosarul nr. 7 189, filele 3—8; fondul nr. 71, dosarul nr. 6 758, fila 10; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 985, fila 255; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 045, filele 98—99; dosarul nr. 1 043, filele 420, 423; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 344, fila 39.)

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 100, filele 124, 169.

⁶⁰ Loc. cit., fondul nr. 13, dosarul nr. 3 437, fila 453; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 195, fila 20.

⁶¹ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 020, fila 184.

⁶² „Calendarul muncii pe 1938”, București, 1938, pag. 39.

* O campanie similară pentru subvenționarea sindicatelor galbene a fost dusă și în 1920.

⁶³ „Dimineața” din 5 iulie 1936 și 2 februarie 1937; „Drumul nostru” din octombrie 1937. În 1935 a fost înființată asociația „Reacțiunea” cu același scop. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 648, fila 3; „Lumea nouă” din 3 ianuarie 1937.)

⁶⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 020, filele 31—37; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 045, filele 102—103; dosarul nr. 813, fila 120; „Dimineața” din 23 octombrie 1936.

În articolul „Organizațiile galbene” publicat în ziarul „Lumea nouă” se arată că: „Față de aceste mișcări teroriste în slujba asupritorilor clasei muncitoare, mișcarea sindicală trebuie să dezvolte cea mai vie propagandă de luminare și organizare a clasei muncitoare, pentru a-și apăra interesele și libertatea față de atacurile fasciste”⁶⁵. Departe de a se lăsa intimidați de măsurile reacționare ale autorităților burghezo-moșierești, muncitorii organizați în sindicate s-au situat mereu în fruntea a numeroase acțiuni cu caracter economic și politic. În acest fel, unitatea sindicală, în focul luptei cu greutățile cauzate de îngrădirile și teroarea autorităților polițienești și cu cele din propriile rânduri se lărgea, devenea tărîmul luptei pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare.

Afirmarea voinței de luptă a clasei muncitoare pe linia unității sindicale a fost demonstrată cu prisosință și de congresele și conferințele uniunilor sindicale ce au avut loc în anii 1936 și 1938. Congresele au constituit o expresie a luptei pentru unitatea sindicală și au consemnat unirea tuturor sindicatelor dintr-o ramură de producție în cadrul unei singure uniuni. Astfel, congresele muncitorilor ceferiști⁶⁶, mineri⁶⁷, metalurgiști⁶⁸, textiliști⁶⁹, constructori⁷⁰, tîmplari⁷¹, tipografi⁷² din 1936 și congresele muncitorilor portuari din 1935 și 1937⁷³, precum și conferințele metalurgiștilor, textiliștilor, constructorilor, funcționarilor particulari din 1938⁷⁴ au analizat pe larg condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor, lupta acestora, rezultatele obținute și au luat hotărîri corespunzătoare pentru apărarea intereselor muncitorești. Cadrele revoluționare, cu toată împotrivirea unor lideri reformiști, în special în Uniunea fier, metal și chimică, au imprimat dezbaterilor un spirit viu, legat de preocupările clasei muncitoare. Ca urmare, în rezoluțiile mai multor congrese și conferințe s-a subliniat necesitatea menținerii și întăririi sindicatelor în jurul C.G.M., ca unul din factorii de bază pentru respingerea atacului capitalist. Totodată, în toate aceste manifestări au fost adoptate moțiuni și rezoluții prin care muncitorimea era chemată la lupta pentru concentrarea forțelor democratice, pentru desființarea cenzurii și stării de asediu, pentru libertăți democratice, contra pericolului fascist și al războiului, pentru pace și apărarea independenței naționale.

⁶⁵ „Lumea nouă” din 16 ianuarie 1937.

⁶⁶ Congresul Uniunii generale a sindicatelor C.F.R. a avut loc la Brașov în zilele de 26—28 iulie 1936.

⁶⁷ Congresul Uniunii sindicatelor muncitorilor mineri s-a ținut la București în zilele de 1—3 martie 1936.

⁶⁸ Congresul Uniunii sindicatelor muncitorilor din fier, metal și chimie s-a ținut la București în zilele de 24—26 mai 1936.

⁶⁹ Congresul Uniunii sindicatelor muncitorilor din industriile textile, îmbrăcăminte și pielărie a avut loc la București între 31 mai și 1 iunie 1936.

⁷⁰ Congresul Uniunii sindicatelor muncitorilor din industria construcțiilor a avut loc la București între 16 și 17 februarie 1936.

⁷¹ Congresul Uniunii muncitorilor din industria lemnului s-a ținut la București între 12 și 13 aprilie 1936.

⁷² Congresul Uniunii muncitorilor grafici din România s-a ținut la Cluj în octombrie 1936.

⁷³ Congresul al VIII-lea al Uniunii sindicatelor muncitorilor din porturi s-a ținut la Turnu-Severin în zilele de 14—17 septembrie 1935, iar Congresul al IX-lea, la Constanța în zilele de 5—8 noiembrie 1937.

⁷⁴ I. Iacoș: „Lupta clasei muncitoare sub conducerea P.C.R. pentru apărarea organizațiilor sindicale (februarie-octombrie 1938)”, în „Studii” nr. 2/1964, pag. 277.

6715

52 După instaurarea dictaturii regale, în octombrie 1938, legea în baza căreia funcționau sindicatele a fost abrogată și, o dată cu aceasta, dizolvate și sindicatele, în locul lor creîndu-se bresle.

Lupta pentru concentrarea muncitorilor într-o singură organizație sindicală indiferent de concepțiile lor politice și realizarea Frontului unic muncitoresc la anumite nivele, mai ales în jurul acțiunilor greviste și al altor forme de activitate a avut o influență pozitivă pe planul politic general. Gruparea muncitorilor în acei ani în cadrul unei singure organizații sindicale pe baza principiilor de clasă a contribuit într-o bună măsură la crearea premiselor favorabile pentru activitatea comună din cadrul breslelor, apropiind pozițiile pentru înfăptuirea frontului unic al clasei muncitoare de mai târziu, deschizînd perspectiva pentru desfășurarea ulterioară a bătăliilor de clasă.

DIN LUPTA MUNCITORILOR GĂLĂȚENI ÎN ANII 1901-1910 ÎMPOTRIVA EXPLOATĂRII, PENTRU DREPTURI ȘI LIBERTĂȚI DEMOCRATICE

C. MARINESCU, I. BREZEANU

Deși nivelul tehnic-economic al dezvoltării industriale a României era încă scăzut la începutul secolului al XX-lea, ritmul dezvoltării mașiniste a crescut în această perioadă mai repede decât în cea anterioară. De pildă, în timp ce între anii 1887 și 1893 s-au înființat anual cîte 14 fabrici, între 1893 și 1906 au luat ființă cîte 18 fabrici¹. În decurs de numai 6 ani, numărul fabricilor care intrau în prevederile legii de încurajare a industriei a sporit în întreaga țară de la 346, cîte existau în anul 1904, la 472, în anul 1910².

În ansamblul dezvoltării economice a României, orașul Galați ocupa un loc important atît prin ponderea dezvoltării sale industriale, cit și, mai ales, datorită specificului său de oraș-port la Dunăre, care în această perioadă concentra o bună parte din volumul comerțului interior și exterior al țării.

În ceea ce privește industria, fostul județ Covurlui, cu capitala la Galați (în care erau concentrate peste 95% din așezămintele industriale ale județului), ocupa locul al patrulea după județele Ilfov, Prahova și Bacău³. Creșterea la intervale de timp foarte scurte a numărului de stabilimente industriale și a muncitorilor angajați apare cît se poate de evidentă și în cazul orașului Galați. Astfel, în timp ce în anul 1902 funcționau aici 38 de stabilimente industriale cu 2 326 de muncitori⁴, în anul 1908 existau 70 de astfel de unități cu peste 4 000 de lucrători⁵.

Industria mare era reprezentată prin cîteva unități ca: Întreprinderea forestieră „Göetz“, care funcționa cu 800 de lucrători, Șantierele române de la Dunăre și Uzina metalurgică, care împreună totalizau cca. 700 de muncitori, precum și altele⁶. În celelalte stabilimente

¹ N. Păianu : „Industria mare 1866—1906“, București, 1906, pag. 29.

² N. N. Constantinescu : „Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial“, Editura politică, București, 1959, pag. 274.

³ „Anuarul statistic al României“ din 1909, pag. 544—545.

⁴ Loc. cit., din 1904, pag. 225.

⁵ G. Codreanu : „Monografia fabricilor din Galați“, Galați, 1908, pag. 31.

⁶ Ultimele două întreprinderi aparțineau lui Gh. Fernic, unul din cei mai mari capitaliști din țară care avea relații de afaceri cu vîrfurile partidului liberal și familia regală.

industriale, numărul muncitorilor angajați varia între 20 și 100, ceea ce confirmă faptul că în orașul Galați predominau unitățile industriale mici și cu o înzestrare tehnică slabă.

Alături de industria mașinistă continuau să existe numeroase manufacturi, ateliere bazate pe cooperarea simplă și o masă întreagă de meseriași răspândiți mai ales la periferia orașului (croitori, cizmari, cojocari etc.).

În același ritm se dezvoltă și activitatea comercială în portul Galați, care în comerțul de cherestea, de pildă, deținea întâietatea în traficul țării, fiind, totodată, unul dintre cele mai importante puncte de comerț de cherestea din Orientul Apropiat⁷. De asemenea, prin Galați se făcea un export intens de cereale alimentat de producția Moldovei care își trimitea tot prin Galați întreaga producție destinată comerțului⁸.

În cursul anului 1910, activitatea comercială a portului Galați (import și export) s-a cifrat la 602 000 tone de mărfuri în valoare de 102 000 000 de lei⁹.

Exportul prin Galați, constând mai ales în cereale și cherestea, a înregistrat în anul 1910 o creștere apreciabilă în raport cu anii anteriori. Astfel, cerealele și derivatele lor au fost exportate în cantitate de 263 000 tone, valorind cca. 36 000 000 de lei (față de anul 1909 se remarcă o creștere de 75 000 de tone, în valoare de 9 000 000 de lei), iar cheresteaua exportată a fost de 173 000 de tone, în valoare de aproape 14 000 000 de lei¹⁰.

În anul 1909 s-au importat prin portul Galați 162 000 tone de mărfuri, în valoare de 34 000 000 de lei, iar în anul 1910 — 156 000 tone de mărfuri valorind 50 000 000 de lei. Mai mult de 25% din importul de metale a revenit în anul 1910 portului Galați¹¹.

Numărul muncitorilor portuari, care lucrau la încărcarea și descărcarea vaselor, se ridica la peste 4 000, iar în perioadele de vîrf de activitate, numărul acestora creștea cu încă cîteva sute de sezonieri recrutați din mediul rural.

În perioada de care ne ocupăm, populația orașului se cifra (septembrie 1907) la 64 000 de locuitori¹².

Ocupația principală a locuitorilor din oraș era legată de industrie și diferitele meșteșuguri¹³, precum și de activitatea comercială. (În Galați existau în anul 1907 — 2 769 de comercianți, numeroase bănci, societăți de expediție și vămuri, de navigație și armatori individuali.)

Condițiile de viață ale celor aproximativ 9 000 de muncitori¹⁴, care lucrau în portul și întreprinderile orașului Galați, erau deosebit de aspre. Ziua de muncă era în unele întreprinderi de 12—15 ore.

⁷ „Enciclopedia României”, vol. II, pag. 626—627.

⁸ Ibid.

⁹ „Buletinul Camerei de comerț și industrie”, Galați, 1910, pag. 196.

¹⁰ Loc. cit., pag. 201.

¹¹ Loc. cit., pag. 197, 200.

¹² Ibid.

¹³ N. G. Munteanu: „Galații”, Societatea de editură științifică culturală din Galați, 1927, pag. 57.

¹⁴ C. Florea: „Orașul Galați din punct de vedere economic, în «Revista Economiei naționale»” nr. 6/1909, pag. 4.

Accidentele de muncă foarte frecvente, îmbolnăvirile profesionale erau reflexul condițiilor grele de muncă din întreprinderile capitaliste. De asemenea, lipsa unei legislații care să reglementeze munca în industrie, și mai cu seamă în porturi, unde se manifestau cele mai mari abuzuri, a permis patronilor exercitarea unei crunte exploatare.

Încă din primii ani ai acestui deceniu, muncitorii din Galați au organizat acțiuni de protest, greve și manifestații prin care cereau reducerea zilei de lucru, mărirea salariilor, dreptul de întrunire și organizare, libertăți democratice. În cadrul întrunirilor organizate de cluburile muncitorești erau puse în discuție probleme referitoare la situația oamenilor muncii, se căutau căile pentru îmbunătățirea ei, se alegeau conducătorii muncitorilor chemați să le apere interesele¹⁵.

Creșterea spiritului de luptă al muncitorimii gălățene este ilustrată și de acțiunile de solidarizare ale acesteia cu lupta muncitorilor din alte orașe.

Astfel, la 17 februarie 1902 în sala „Centrală” a avut loc un mare miting de protest al muncitorilor din Galați împotriva arestării de către poliția Capitalei a unor lucrători greviști din București¹⁶.

În ziua de 30 mai 1902, un număr de 120 de hamali din portul Galați au declarat grevă, cerînd încetarea abuzurilor patronale, reglementarea muncii, stabilirea remunerației după volumul de prestații etc.¹⁷.

Hotărîrea de luptă, deplina solidaritate a greviștilor, care au rezistat presiunilor autorităților, în frunte cu prefectul județului, au silit pe antreprenori să accepte revendicările lucrătorilor¹⁸.

Acțiunile muncitorești îndreptate împotriva patronilor și a vătăfilor au devenit tot mai puternice. Astfel, în luna august 1902, o grevă începută de muncitorii din port „de toate categoriile” s-a generalizat, la ea aderînd muncitorii de la gara de mărfuri și lucrătorii de la întreprinderile de cherestea¹⁹. Cei peste 800 de greviști au organizat întruniri de protest, urmate de demonstrații pe străzile orașului, cu drapele și lozinci. Patronii au fost nevoiți să recunoască dreptul muncitorilor la repausul duminical, desființarea muncii în acord, spor de salariu în zilele de sărbătoare cînd se lucra²⁰.

Rezultatele obținute de greviști au constituit un important succes și el se datora faptului că, la Galați, mișcarea socialistă avea o influență puternică în rîndurile muncitorilor. Referindu-se la aceasta, un socialist din Galați declara unui ziar burghez: „în oraș, în două ore putem pune în stare de revoltă 5—6000 de lucrători... așa că mobilizarea armatei noastre socialiste, la care am lucrat de un an și jumătate, este gata și putem ține piept oricui. Am devenit o putere; de aci

¹⁵ „Adevărul” nr. 4132, din 28 ianuarie 1901; nr. 4169, din 6 martie 1901 și nr. 4634, din 24 iunie 1902.

¹⁶ „Tribuna liberală” (Galați) nr. 360, din 21 februarie 1902.

¹⁷ Loc. cit., nr. 439, din 31 mai 1902.

¹⁸ Loc. cit., nr. 440, din 1 iunie 1902.

¹⁹ „Adevărul” nr. 4691, din 21 august 1902 și nr. 4692, din 22 august 1902; „Galații” din 21 august 1902 și urm.

²⁰ „Adevărul” nr. 4692, din 22 august 1902.

înainte, atît liberalii, cît și conservatorii trebuie să țină cont de noi“²¹.

În focul acțiunilor greviste din acei ani, care erau strîns legate de cele duse împotriva corporațiilor patronale, muncitorii din Galați au înregistrat succese importante în cadrul procesului de organizare în sindicate, organizații proprii de clasă care să le apere interesele.

Începînd cu anul 1906, campania pentru organizarea în sindicate ia un avînt puternic. Chiar în 1906 s-au creat șase sindicate ale muncitorilor metalurgiști, cizmari, tîmplari, frizeri, lucrătorilor din port și celor de la fabricile de cuie²². La prima conferință pe țară a sindicatelor în anul 1906 și-au trimis reprezentanți toate cele șase sindicate din Galați.

Datorită izbînzilor obținute de muncitorii gălățeni cu ocazia grevelor din anul 1906, și cu deosebire în greva generală din iulie 1906, victorii la care sindicatele au contribuit în mare măsură, prestigiul acestora a crescut considerabil. Ca urmare, numai în anul 1907 au intrat în sindicate 4500 de muncitori, adică tot atîția cîți erau organizați în întreaga țară în anul 1906²³. La cea de-a doua conferință pe țară a sindicatelor, ținută în anul 1907, au participat 42 de delegați reprezentînd cercul „România muncitoare“ și 16 sindicate, printre care: docuri, port, port-cherestea, C.F.R., metalurgiști, tramvaie, fabricile de cuie, manufacturieri, de la fabrica de produse chimice, lemnari, cizmari²⁴. Consemnînd această dezvoltare a sindicatelor, organele burgheze erau nevoite să recunoască că „sindicatul muncitoresc din orașul nostru a prins în mrejele lui aproape pe toți muncitorii din fabricile de aici și pe cei din port“²⁵ și că „prin mahalalele orașului în fiecare duminică sau sîrbătoare nu se mai aud decît cîntece absolut revoluționare ca: Marseilleza, Internaționala, Hora muncitorilor, 1 Mai etc.“²⁶.

Sindicatele au desfășurat o intensă acțiune educativă, de ridicare a conștiinței de clasă a muncitorilor, învățîndu-i nu numai despre necesitatea organizării, ci și despre felul cum trebuie să organizeze lupta împotriva exploatării, despre rolul proletariatului, despre forța sa, atunci cînd acționează organizat și unit. Referindu-se la aceasta, autoritățile locale arătau că „sindicatele organizează greve...“, instigă pe muncitori cu tot soiul de discursuri, ziare, broșuri, cîntece etc., unele mai revoluționare decît altele“²⁷.

Un moment însemnat în istoria luptelor muncitorimii gălățene l-a constituit crearea, în decembrie 1907, a Comisiei locale a sindicatelor, menită să organizeze și să conducă lupta muncitorimii pe planul întregului oraș.

²¹ „Galații“ din 3 septembrie 1902.

²² „Documente din mișcarea muncitorească 1872—1916“, culese și adnotate de Mihail Roller, Ed. C.G.M. 1947, pag. 334.

²³ N. Copoiu: „Aspecte din mișcarea muncitorească din România după răscoala țărănilor (1907—1908)“, în „Studii și materiale de istorie modernă“, vol. III, pag. 431.

²⁴ L. Măglașu: „După 25 de ani — Raportul moral al Secretariatului Central al Uniunii muncitorilor din porturi și transporturi din România“ prezentat Congresului jubiliar de la Constanța în 5, 6, 7 și 8 noiembrie 1937.

²⁵ „Grevele și sindicatul muncitorilor din Galați“, în „Buletinul Camerei de comerț și industrie“, Galați, anul X, nr. 5 (20), din mai 1907.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

Concomitent cu sindicatele, activa la Galați cercul socialist „România muncitoare”, cu sediul în strada Cuza Vodă, care a îndeplinit un rol important în răspîndirea ideilor revoluționare, în mobilizarea muncitorimii la acțiunile desfășurate în anii 1905—1908.

În Galați, ca și în alte centre din țară, au avut loc în acești ani numeroase acțiuni greviste cu caracter politic și economic îndreptate împotriva corporațiilor, demonstrații cu ocazia zilei de 1 Mai, acțiuni de solidarizare cu luptele muncitorimii desfășurate în diverse centre, în țară, cu răscoalele țărănești din 1907, întruniri de protest contra terorii etc. Locul principal în cadrul acestor forme de luptă l-au ocupat grevele.

În anul 1905 au avut loc întruniri de protest, ca, de pildă, ale muncitorilor tîmplari²⁸, agitații ale muncitorilor din port²⁹, îndreptate împotriva abuzurilor patronale, pentru revendicări economice. Luptele muncitorești cresc în amploare în anul 1906, cînd se desfășoară un lung șir de acțiuni greviste. Astfel, în luna februarie, au declarat grevă lucrătorii de la Fabrica de mobilă „Steinberg”, din cauza „relei plăți și a răului tratament ce îndurau din partea patronului”³⁰. Tot atunci au intrat în grevă pentru mărirea salariilor lucrătorii de la Fabrica „M. Fișer”³¹.

Una dintre acțiunile cele mai puternice desfășurate în acești ani la Galați a fost greva muncitorilor docheri de la depozitele de cherestea.

Greva a început sub semnul nemulțumirii muncitorilor față de antreprenorii bazinului de cherestea, Casa Schenker — Țenov, care, luînd în antrepriză lemnăria din docuri, urmăreau prin toate mijloacele să-și sporească cîștigurile pe seama lucrătorilor. Nemulțumirile muncitorilor erau îndreptate, de asemenea, împotriva vătăfilor, ade-vărate unelte ale patronilor ce contribuiau prin numeroasele lor abuzuri la intensificarea exploatării.

La începutul lunii iulie, Casa Schenker — Țenov a luat hotărîrea de a se suprima postul de-al doilea încărcător de cherestea, cerînd, totodată, ca muncitorii să presteze același volum de muncă³². Aceasta ar fi însemnat, după cum remarcă un ziar al vremii, „ca un muncitor să facă ceea ce se făcea de doi pînă acum”³³.

Indignați de această măsură, în după-amiaza zilei de 6 iulie³⁴, docherii au intrat în grevă cerînd revenirea la vechile condiții de muncă și îndepărtarea a patru vătăfi care se făcuseră vinovați de numeroase samavolnicii la adresa lucrătorilor³⁵. Autoritățile au intervenit imediat, încercînd prin măsuri teroriste să-i intimideze pe greviști. Au fost arestați lucrătorii considerați ca instigatori ai acțiunii³⁶.

²⁸ „Tribuna liberală” nr. 1302, din 22 februarie 1905.

²⁹ Loc. cit., nr. 1311, din 20 martie 1905 și „România muncitoare” din 4 septembrie 1905.

³⁰ „România muncitoare” din 26 februarie 1906.

³¹ Ibid.

³² „Adevărul” nr. 6080, din 24 iulie 1906.

³³ „Tribuna liberală” nr. 1510, din 26 iulie 1906 și nr. 1512 din 26 iulie 1906.

³⁴ „Dimineța” nr. 868, din 8 iulie 1906.

³⁵ Loc. cit., nr. 877, din 17 iulie 1906; „Adevărul” nr. 6080, din 24 iulie 1906.

³⁶ „Dimineța” nr. 868, din 8 iulie 1906.

Dar răspunsul muncitorilor a venit cu promptitudine. Cu toată prezența armatei, ei au protestat cu hotărîre împotriva arestărilor ilegale și au condiționat ducerea tratativelor de eliberarea celor arestați ³⁷.

Dirzenia greviștilor, teama de declanșare a unei greve generale a muncitorilor din port, în semn de solidaritate cu docherii de la che-restea ³⁸, au determinat autoritățile locale să-i elibereze pe cei arestați și să ceară patronilor să țină seama de revendicările lucrătorilor. Ca urmare, la 8 iulie, greva a luat sfîrșit cu izbînda deplină a greviștilor, cărora le-au fost acceptate cererile. Patronii se obligau: să reinfiin-țeze postul de al doilea descărcător, să concedieze pe cei 4 vătăfi vino-vați de abuzuri, să achite integral ziua părăsirii lucrului ³⁹.

După cîteva zile însă, patronii, încurajați de ministrul lucrărilor publice, Grădișteanu, sosit în localitate, avînd și sprijinul autorităților, care și-au schimbat atitudinea, nu numai că nu au îndepărtat cei patru vătăfi, dar au concediat 13 muncitori, bănuți de a fi provo-cat greva ⁴⁰.

În fața acestei situații, la 15 iulie 1906, docherii, în număr de 300, reîncep lupta ⁴¹.

Deciși să nu cedeze pînă cînd dreptele lor cereri nu vor fi înde-plinite, muncitorii au trecut la organizarea temeinică a luptei. Au fost aleși reprezentanții lucrătorilor, care se vor constitui în comitet de grevă, și a început strîngerea sumelor necesare creării unui fond de rezistență ⁴². Lupta lor dreaptă s-a bucurat de sprijinul material și adeviunea deplină a muncitorimii din întregul oraș.

Prin îmbinarea măsurilor represive cu cele de diversiune, auto-ritățile au sperat, ca în cele din urmă, să frîngă rezistența greviștilor.

Sediul cercului „România muncitoare” a fost devastat, peste 60 de muncitori au fost arestați (printre care Andrei Ionescu, Stelian Mari-nescu, precum și întregul comitet de grevă, alcătuit din 12 muncitori). S-au luat măsuri de împiedicare a oricăror întruniri și manifestații, prin concentrarea de trupe în port și în întregul oraș ⁴³.

Poliția a încercat, fără succes însă, să ducă cu forța la lucru pe greviști. Nereușind nici încercarea de corupere a unor lucrători, de a-i face să lucreze în schimbul unor salarii mai mari și prin aceasta să se lovească în unitatea de luptă a docherilor, autoritățile au trecut la folosirea muncii soldaților. Au fost aduși, și puși să lucreze, soldați din regimentele Roșiori și Siret ⁴⁴.

În pofida represiunilor și terorii, greviștii nu au cedat nici un pas, fiind animați și susținuți de întreg proletariatul gălățean. O do-vadă grăitoare a solidarității de clasă de care a dat dovadă muncito-rimea a constituit-o manifestația din 20 iulie 1906. În acea zi, cu toată

³⁷ Ibid.

³⁸ Loc. cit., nr. 869, din 9 iulie 1906.

³⁹ Loc. cit., nr. 870, din 10 iulie 1906.

⁴⁰ Loc. cit., nr. 877, din 17 iulie 1906.

⁴¹ Ibid.

⁴² Loc. cit. nr. 881, din 21 iulie 1906.

⁴³ „Adevărul” nr. 6 078, din 22 iulie 1906 și nr. 6 080, din 24 iulie 1906.

⁴⁴ „Dimineața” nr. 881, din 21 iulie 1906; „Adevărul” nr. 6 078, din 22 iulie 1906.

prezența trupelor, plasate în port pentru a împiedica o eventuală manifestație, la chemarea sindicatelor s-au adunat în docuri peste 700 de muncitori, care apoi au manifestat pe străzi sub semnul lozincii „Trăiască greva!”⁴⁵. În fața sediului clubului muncitoresc, situat în strada Mare, s-a ținut o întrunire, cu care prilej toți vorbitorii, reprezentanți ai diferitelor sindicate din Galați, i-au îndemnat pe greviști să continue lupta, promițându-le sprijinul lor tovărășesc⁴⁶.

După-amiază, în același loc, s-a desfășurat o nouă adunare. Autoritățile au intervenit cu brutalitate încercând să împrăstie participanții la întrunire. Muncitorii, pentru a se apăra, le-au dat riposta cuvenită. Au fost efectuate numeroase arestări. În seara aceleiași zile, la sediile sindicatelor, au loc numeroase întruniri de protest împotriva samavolniciei comise de reprezentanții „ordinii și legalității”⁴⁷.

În zilele ce au urmat, manifestațiile și întrunirile s-au ținut lanț.

În ziua de 21 iulie, peste 300 de muncitori au ocupat curtea poliției, cerînd eliberarea celor arestați. În timp ce muncitorii îi aclamau pe arestați, aceștia, din arest, răspundeau cu strigăte de „Trăiască greva!”⁴⁸. Poliția s-a văzut silită să elibereze o mare parte dintre cei închiși⁴⁹.

Manifestația din 23 iulie a fost definită de presă ca „cea mai grandioasă din cîte s-au văzut la noi pînă acum, mai ales în provincie”⁵⁰.

Pentru a împiedica întrunirea pregătită a se ține în grădina „Ploll”, numai în partea de est a orașului au fost concentrate două companii de infanterie, două companii de vînători, un escadron de roșiori și tot aparatul polițienesc⁵¹. În fața grădinii a fost postată o companie din Regimentul 11 Siret, iar gara a fost masată cu polițiști care aveau sarcina să împiedice intrarea în oraș a dr. Rakovski, ce urma să sosească cu trenul (acesta a intrat totuși, nefiind recunoscut).

Referindu-se la toate aceste pregătiri, un ziar local scria că „armata a fost pusă pe picior de război, înarmată pînă în dinți și cu ordin de a trage în mulțime la cel mai mic strigăt. Poliția, de asemenea, se preparase ca în ajunul unei lupte”⁵².

Comitetul grevei a dejucat planul autorităților. Întrunirea, care fusese stabilită pentru după-amiază, a fost organizată în cursul dimineții, într-un loc necunoscut de poliție, în strada Izvor. La ea au luat parte peste 2 000 de muncitori. Și-au exprimat salutul lor, prin delegații trimiși, muncitorii din Constanța, Iași, București și Brăila⁵³. Muncitorii de la fabricile „Göetz”, „Gelder”, „Grünberg” și „Focșeneanu” au părăsit lucrul pentru a lua parte la întrunire⁵⁴. Din partea

⁴⁵ „Dimineța” nr. 882, din 22 iulie 1906.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ „Adevărul” nr. 6 079, din 23 iulie 1906.

⁴⁹ „Dimineța” nr. 883, din 23 iulie 1906.

⁵⁰ „Adevărul” nr. 6 081, din 25 iulie 1906.

⁵¹ Ibid.

⁵² „Tribuna liberală” nr. 1 511, din 28 iulie 1906.

⁵³ „Adevărul” nr. 6 081, din 25 iulie 1906.

⁵⁴ „Dimineța” nr. 885, din 25 iulie 1906.

delegaților au vorbit Alecu Constantinescu, care reprezenta cercul socialist „România muncitoare” din București, dr. Rakovski, precum și reprezentanți ai sindicatelor din Brăila. Brăilenii au declarat că, dacă nu vor fi satisfăcute integral cererile greviștilor din Galați, vor declara și ei grevă de solidarizare. Au vorbit, de asemenea, șase delegați din partea sindicatelor locale.

După terminarea întrunirii s-a organizat o demonstrație a muncitorilor, la care au luat parte Alecu Constantinescu și dr. Rakovski. Ajungând la prefectură, demonstranții au prezentat un memoriu prin care repetau din nou cererile docherilor: eliberarea muncitorilor arestați, reprimirea la lucru a celor 13 muncitori concediați și îndepărtarea celor patru vătăfi⁵⁵.

Deoarece revendicările rămăneau în continuare nerezolvate au fost începute pregătirile în vederea declarării grevei generale. În ziua de 24 iulie, cîte cinci membri din fiecare comitet al sindicatelor din Galați s-au întrunit la sindicatul „Înfrățirea muncitorilor”, unde au elaborat planul de încetare a lucrului prin declararea grevei generale. Toate sindicatele din Galați s-au declarat de acord. La 26 iulie, Uniunea sindicatelor a hotărît să treacă la folosirea grevei generale⁵⁶.

Autoritățile și-au dat seama că au intrat într-o situație dificilă. Pe de o parte, măsurile care le-au luat nu au putut stinge, cîtuși de puțin, hotărîrea fermă de luptă a greviștilor. Folosirea muncii soldaților s-a dovedit a fi un simplu paleativ pentru necesitățile activității portuare, ce a produs vie nemulțumiri în inșeși rîndurile acestora. Mulți dintre ei, extenuați de munca grea pe care erau obligați să o presteze, au declarat „că dacă nu va înceta lucrul în docuri, ei vor dezerta”⁵⁷. Pe de altă parte, continuarea grevei se vădea a avea consecințe foarte grave, nu numai pentru antreprenorii Casei Schenker — Țenov, ci ea leza interesele unui larg cerc de întreprinzători. Zeci de vapoare stăteau nedescărcate, pe cînd altele așteptau să fie încărcate. Vapoare străine ocoleau portul Galați pentru că se temeau că vor rămîne cu încărcătura la bord⁵⁸.

În aceste condiții, atît patronii cît și autoritățile au fost nevoiți să cedeze. Muncitorii au obținut satisfacerea revendicărilor lor (reprimirea la lucru a celor 13 muncitori concediați, alungarea celor patru vătăfi, promisiunea ca nici unul dintre greviști să nu sufere vreo opresiune)⁵⁹. Greva, după aproape trei săptămîni de luptă, se încheia cu izbînda deplină a lucrătorilor.

Organizarea temeinică a acțiunii, coeziunea rîndurilor greviștilor, solidaritatea muncitorimii gălățene cu lupta lor dreaptă, ajutorul tovarășesc, material și moral pe care l-au primit din partea muncitorimii

⁵⁵ „Adevărul” nr. 6 081, din 25 iulie 1906.

⁵⁶ „Tribuna liberală” nr. 1 511, din 28 iulie 1906.

⁵⁷ „Adevărul” nr. 6 080, din 24 iulie 1906.

⁵⁸ „Dimineața” nr. 883, din 23 iulie 1906.

⁵⁹ Loc. cit., nr. 889, din 29 iulie 1906.

din țară au fost factorii care au asigurat succesul grevei. „Trebuie de recunoscut — se aprecia în ziarul „Dimineața“ — că greva și toată mișcarea muncitorească a fost o mișcare condusă numai de muncitori“⁶⁰.

Urmările imediate ale grevei, consecințele ei pe planul acțiunii de organizare a proletariatului gălățean sînt sesizate de același ziar: „Acum, cu prilejul acestei greve mari, foarte mulți muncitori care nu făceau parte din sindicat s-au înscris“⁶¹.

Acțiunile muncitorești au continuat cu și mai multă vigoare în anul 1907. Starea de spirit revoluționară a muncitorimii din Galați s-a concretizat într-o serie de acțiuni de importanță deosebită, cum au fost: grevele de solidarizare cu țăranii răsculați și greva generală din iunie 1907.

Făcînd un bilanț al acțiunilor greviste din acel an, reprezentanți ai burgheziei gălățene arătau cu vădită îngrijorare că „în mai puțin de un an de zile au avut loc la Galați trei greve în docuri, la lemnărie, două greve la cereale, două greve la coloniale, două greve la Fabrica de lemnărie «Göetz», o grevă în port, o grevă la curățitorul de cereale, o grevă la o fabrică de nasturi, o grevă la atelierele de confecțiuni și reparațiuni navale ale firmei Fernic & Co“ etc.⁶². Temîndu-se de creșterea mișcării revoluționare, mai multe firme mari exportatoare de lemnărie și o casă importantă de cereale și-au strămutat afacerile de la Galați.

Marea răscoală a țăranilor din anul 1907 a avut un puternic răsunet în rîndurile muncitorilor din Galați. Important de remarcat este faptul că, datorită solidarității muncitorilor, țăranii răsculați — în număr de circa 300 — au izbutit să-și facă drum în inima orașului Galați, ajungînd pînă aproape de prefectura județului⁶³. Acest lucru a fost posibil datorită participării la răscoală a unor muncitori din port⁶⁴.

Înspăimîntate de o eventuală acțiune comună a muncitorilor și țăranilor răsculați, autoritățile s-au grăbit să treacă la represalii. Manifestanții nu numai că au fost opriți cu forța de către armată, dar, fără ezitare, s-a ordonat să se tragă în plin. Au fost uciși 14 participanți la răscoală, primul căzut fiind muncitorul portuar Spiru Plăcintaru. Printre cei căzuți se numărau Neculai Matei, Ion Stamate, Gheorghe Ștefănescu, Mihalache Dumitru (Popov), Ivan D. Ciurea, Costache Cosma, Băncilă Petrache, Dănilă Gheorghe, Ion Oprea, Gheorghe Anghel și a. ⁶⁵. Ca și în restul țării, regimul burghezo-moșie-

⁶⁰ Loc. cit., nr. 890, din 30 iulie 1906.

⁶¹ Ibid.

⁶² „Grevele și Sindicatul muncitorilor din Galați“, în „Buletinul Camerei de comerț și industrie“, Galați, anul X, nr. 5 (20), din mai 1907.

⁶³ „Răscoala țăranilor din 1907. Documente“, vol. I, Editura de stat, 1948, pag. 336.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ „50 de ani de la răscoalele țărești din 1907. O pagină din trecutul de luptă al țăranimii din regiunea Galați“, Întreprinderea poligrafică Galați, 1957, pag. 14.

resc a dat celor ce s-au ridicat la luptă pentru libertate și dreptate socială — gloanțe și moarte, în loc de pîine.

Atitudinea autorităților burghezo-moșierești față de revendicările țăranimii a determinat acțiuni de protest și demonstrații în toate întreprinderile din oraș. În multe locuri au avut loc greve în care acțiunile revendicative s-au împletit cu protestul împotriva samavolniciilor autorităților ⁶⁶.

Astfel, la 28 februarie 1907 au declarat grevă muncitorii de la uzina de gaz aerian; la 5 martie cei de la fabrica de cuie; la 6 martie o parte a muncitorilor de la „Fernic” ⁶⁷, iar la 7 martie 700 de lucrători de la Fabrica „Göetz”. Greva de la „Göetz” a fost condusă de socialistii clubului din localitate — „Înfrățirea muncitorilor” ⁶⁸. Toate aceste greve au fost încununate de succes. La 21 martie 1907 au intrat din nou în grevă lucrătorii de la Fabrica „Göetz”; programul de revendicări formulat de greviști constituia, în același timp, o expresie a solidarizării muncitorilor cu cauza țăranilor răsculați. La 22 martie au izbucnit greve la alte două fabrici. În mai 1907 a avut loc greva muncitorilor de la Fabrica metalurgică „Fernic” ⁶⁹. Patronul a încercat, fără rezultat însă, înlocuirea greviștilor cu soldați. El a cerut, de asemenea, la Bursa muncii din București să-i trimită 200 de muncitori. Datorită apelului adresat de greviști muncitorilor metalurgiști din țară de a nu merge la Galați, manevra patronilor n-a reușit. Greva a fost continuată cu toată vigoarea, muncitorii dînd dovadă de o deplină solidaritate.

Autoritățile locale erau speriate de ecoul produs de răscoala țăranilor în rîndul muncitorilor și de numeroasele greve care aveau loc în acea vreme. De aceea, Alexandru Gussi, prefectul poliției din Galați, cerea de urgență ministrului de interne, printr-o telegramă, să-i acorde o audiență, motivînd că a făcut „descoperiri interesante relativ la uneltirile din timpul răscoalei țăărănești și la grevele din timpii din urmă” și că „importanța faptelor necesită ca ele să fie comunicate personal” ⁷⁰.

Autoritățile au trecut la noi măsuri represive. În zorii zilei de 17 iunie 1907 s-au efectuat descinderi la sediul cercului „România muncitoare”, unde au fost sparte dulapurile, confiscîndu-se actele, corespondența, registrele, steagul roșu etc. În seara aceleiași zile s-au

⁶⁶ D. Hurezeanu: „Acțiuni de solidarizare a clasei muncitoare cu răscoala țăranilor din 1907”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 3/1962, pag. 74.

⁶⁷ Nora Munteanu: „Greva generală din Galați din iunie 1907”, în „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România”, vol. II, Editura politică, București, 1962, pag. 26.

⁶⁸ „România muncitoare”, seria a II-a, nr. 2, din 11—18 martie 1907.

⁶⁹ „Dezrobirea” (Brăila) din 13 mai 1907.

⁷⁰ „Răscoala țăranilor din 1907. Documente”, vol. I, Editura de stat, 1948, pag. 548.

făcut descinderi similare și la celelalte sedii ale sindicatelor din străzile Tecuci și Țîrgul Nou.

În oraș s-a introdus o adevărată stare de asediu. Printr-o ordonanță a prefecturii s-a interzis orice fel de întrunire a muncitorilor. Sediile cercului și ale sindicatelor au fost închise, o serie de muncitori, dintre cei mai combativi, au fost arestați și maltratați. Guvernul a aprobat cererea căpităniei portului de a înlocui pe muncitori cu soldați în cazul că muncitorii vor intra în grevă.

Răspunsul muncitorimii nu s-a lăsat așteptat. A doua zi, la 18 iunie, la chemarea cercului „România muncitoare“, s-a hotărît ca în semn de protest să se declare imediat greva generală⁷¹. La ea au participat toți muncitorii industriali și portuari din oraș, care au cerut respectarea libertății de întrunire, eliberarea celor arestați, încetarea persecuțiilor împotriva muncitorilor înscrși în syndicate etc.⁷². Recunoscînd caracterul politic al grevei, autoritățile au fost nevoite să recunoască că scopul ei consta „în recunoașterea conducătorilor sindicatuului muncitoresc ca autoritate de control asupra patronilor, ca astfel prin forța numărului să poată dicta tuturor spre a-și putea atinge scopurile ce urmăresc, fie de ordine materială sau politică“⁷³.

Greva generală din vara anului 1907 a constituit o nouă etapă pe drumul de maturizare, de creștere a capacității și forței de luptă a proletariatuului din acest centru. Ea a avut un puternic răsnet în toată țara. De aceea, s-a și hotărît ca orașul Galați să fie desemnat gazdă a celei de-a doua Conferințe pe țară a sindicatelor din România.

Conferința organizată la Galați, peste capul prefectului și în ciuda măsurilor represive luate de autoritățile locale, a dezbătut probleme dintre cele mai importante pentru mișcarea noastră muncitorească, hotărînd, printre altele, să trimită delegați la Congresul ce s-a ținut la Stuttgart în 18—24 august 1907. Unul dintre cei patru delegați aleși să reprezinte țara a fost socialistul Andrei Ionescu, din Galați⁷⁴.

Mișcările greviste din cursul anului 1907 s-au împletit cu puternice mișcări de protest îndreptate împotriva corporațiilor patronale și împotriva încălcării dreptului de întrunire.

La chemarea cercului socialist „România muncitoare“ și a sindicatelor, muncitorii din Galați și-au manifestat nemulțumirea față de legea reacționară a lui Missir din anul 1902, organizînd mari întruniri și demonstrații de protest. Începutul acestei lupte a fost consemnat astfel de ziarul „România muncitoare“ : „În Galați lucrătorii și meseriașii au început o vie campanie împotriva corporațiilor“⁷⁵. La aceste întruniri participau sute de muncitori. La sfîrșitul lunii noiembrie, muncitorii

⁷¹ Nora Munteanu, lucr. cit., pag. 30.

⁷² Ibid.

⁷³ „Buletinul Camerei de comerț și industrie din Galați“, anul X, nr. 5 (20) din mai 1907.

⁷⁴ N. Copoiu, lucr. cit., pag. 444.

⁷⁵ „România muncitoare“ din 25 noiembrie 1907.

din Galați au lansat un manifest prin care demascau „toate relele la care au fost supuși în aști cinci ani de cînd există corporațiile”. Manifestul se încheia cu apelul adresat tuturor muncitorilor gălățeni de a participa în ziua de 2 decembrie 1907, în sala „Alcazar”, la o mare întrunire, pentru a cere „desființarea legii meseriilor, autonomia clasei meseriașe de sub tutela clasei stăpînitoare și fățarnică și crearea de legi proteguitoare clasei meseriașe”⁷⁶.

Demonstrațiile și mișcările de protest care urmăreau să apere libertatea muncitorilor și dreptul lor la organizare se țin lanț. În ajunul celei de-a treia Conferințe a sindicatelor și cercurilor socialiste, care s-a ținut la București în zilele de 6—7 ianuarie 1908, a fost dezlănțuită o nouă prigoană împotriva muncitorimii. La 26 decembrie 1907 au avut loc ciocniri între muncitori și polițiștii care fuseseră postați, din ordinul prefectului, în fața sindicatului „Înfrățirea”, din strada Cuza Vodă. În mai multe puncte ale orașului au fost postate trupe ale comandamentului Corpului 3 armată, pentru a împiedica ori ce fel de întrunire. Au fost arestați Andrei Ionescu, Mișu Ionescu și alți conducători locali ai sindicatelor”⁷⁷.

În ciuda acestor încercări, a doua zi, la 27 decembrie, cîteva sute de muncitori și muncitoare au organizat în sala sindicatului „Înfrățirea” o întrunire de protest, în cadrul căreia au cerut eliberarea tovarășilor lor arestați și încetarea abuzurilor săvîrșite de autorități”⁷⁸.

Grevele, demonstrațiile și acțiunile revendicative au continuat cu aceeași tărie și în cursul anilor 1908—1910.

În luna ianuarie 1908 au declarat grevă muncitorii de la Fabrica de cuie „Coltofeanu”, deoarece, prin aplicarea sistemului muncii în acord, patronul a redus cîștigul muncitorilor de la 5 la 2—3 lei pe zi. Datorită poziției dirze a greviștilor, patronul a fost nevoit să accepte cererea muncitorilor de a se reveni la sistemul de retribuție de mai înainte, plătindu-li-se cîte 5 lei pe zi”⁷⁹.

În general, în această perioadă, muncitorii duc o luptă hotărîtă împotriva încercării patronilor de a impune lucrul în acord, deoarece în acele condiții, cînd fabricile erau slab înzestrate tehnic, cînd ziua de lucru dura peste 12 ore, iar volumul de muncă cerut era fixat de patron, acest sistem ducea la extenuarea muncitorilor și la reducerea cîștigului lor. La Fabrica „Göetz”, muncitorii au protestat cu energie, cerînd respectarea convenției încheiate anterior, în care se prevăzuse suprimarea muncii în acord. Surprins de atitudinea dirză a muncitorilor, Himer, omul patronului, a găsit de cuviință că „pentru lucrători trebuie bici, că altfel nu merge, au căpătat nas prea mare, adică nu vor să mai fie supuși ca vitele cum au fost altădată”⁸⁰.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Mișu Ionescu împreună cu cinci muncitori au fost trimiși în judecată pentru „rebeliune”. Procesul s-a judecat la Tribunalul Covurlui și apoi, la cererea prefectului, la Curtea de apel din Galați. S-au aplicat amenzi. („Adevărul” nr. 6 746, din 14 iunie 1908).

⁷⁸ „România muncitoare” din 6—13 ianuarie 1908.

⁷⁹ Loc. cit., din 27 ianuarie 1908.

⁸⁰ Loc. cit., din 20—27 aprilie 1908.

La 11 aprilie 1908 au intrat în grevă muncitorii de la manufactura din docuri, cerînd sporirea salariilor și reducerea orelor de lucru ⁸¹. Antreprenorul a fost nevoit să acorde o sporire a salariului de la 4 și 5 lei la 5 și 6 lei pe zi ⁸².

Acțiunile de protest au căpătat în această perioadă un caracter politic tot mai pronunțat. În ziua de 24 august 1908 muncitorimea din Galați a organizat o puternică întrunire de protest împotriva „netrebnițiilor administrației barbare a domnului Ionel Brătianu“, în care au înfierat prigoana la care erau supuși de poliție ⁸³.

În anul 1909, grevele au continuat cu o și mai mare intensitate ⁸⁴. Una dintre aceste greve, cea a muncitorilor de la fabricile de cuie din localitate, care erau organizați într-unul dintre cele mai puternice sindicate, a durat zece săptămîni. Cei 400 de muncitori în grevă au reluat lucrul numai după ce le-au fost satisfăcute integral revendicările formulate ⁸⁵.

Muncitorii din Galați au organizat puternice acțiuni greviste și în anul 1910. În fruntea mișcărilor din acel an s-au situat muncitorii docheri. Astfel, în prima decadă a lunii iunie, ei au declarat o grevă care s-a terminat printr-o înțelegere încheiată între antreprenori și delegații muncitorilor. Generalizînd o metodă folosită de autorități și în alte porturi, în învoială se prevedeau înscrierea fiecărui muncitor pe un tabel și eliberarea unei cărți cu numele și domiciliul lucrătorului. Se pretindea că prin această măsură se asigură protecția muncitorilor permanenți față de concurența celor flotanți. În realitate, manevra urmărea să priveze pe muncitori de dreptul de a mai face grevă.

La 23 iunie 1910 au încetat lucrul muncitorii de la cherestea, în semn de protest împotriva accidentelor cauzate de lipsa oricărui fel de măsuri privind protecția muncii (în ziua precedentă s-a rupt schela vaporului „Madelena“). Muncitorii au cerut înlăturarea vătafului și respectarea contractului de muncă ⁸⁶.

O nouă grevă a docherilor a izbucnit la 10 iulie 1910. Preconizîndu-se organizarea unei întruniri în port, în ziua de 7 iulie 1910 a sosit în Galați, ca invitat al muncitorilor, Ștefan Gheorghiu. Autoritățile locale au considerat că prezența lui Ștefan Gheorghiu este primejdioasă; de aceea, la 10 iulie, el a fost arestat. În semn de protest, muncitorii au declarat grevă. Un comitet ales de greviști s-a prezentat prefectului poliției, în ziua de 11 iulie 1910, cerînd să li se arate motivele acestei

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ Loc. cit., nr. 32, din 7 septembrie 1908.

⁸⁴ N. Panaitescu: „Între muncă și capital“, în „Buletinul Camerei de comerț și industrie din Galați“, anul XII, nr. 9 (48), septembrie 1909, pag. 7, 9.

⁸⁵ Ibid. (nu se cunosc datele începerii și terminării grevei).

⁸⁶ „Adevărul“ nr. 7470, din 24 iunie 1910. Vezi și Arhivele statului Galați, fondul Căpitănia portului Galați, dosarul pe anul 1910. Despre aceeași grevă relatează și „România muncitoare“ nr. 32, din 27 iunie 1910.

arestări⁸⁷. Greviștii au reluat lucrul numai după ce s-au convins că lui Ștefan Gheorghiu i s-a încuviințat plecarea la Ploiești. Cuprinsă de teamă, căpitănia portului arăta că în cazul unor alte greve ale muncitorilor de la chereștea se va face apel la garnizoană, cerîndu-se trupe pentru „potolirea muncitorilor care refuză a lucra, iar dacă nu sînt de ajuns, se vor cere soldați pentru muncă”⁸⁸.

* * *

Numeroasele acțiuni greviste desfășurate în Galați la începutul secolului al XX-lea demonstrează creșterea conștiinței de clasă a proletariatului din acest oraș. Ele au îmbogățit experiența de luptă a muncitorimii, au dus la creșterea combativității ei revoluționare. Ciocnirile fățișe cu autoritățile represive au arătat muncitorilor necesitatea organizării, condiție esențială a succesului, în lupta pentru rezolvarea unor obiective politice și economice.

Mișcarea grevistă din Galați, crearea și consolidarea sindicatelor se înscriu ca parte integrantă a mișcării muncitorești din România acelor ani, constituie o contribuție la făurirea condițiilor necesare trecerii, în anul 1910, la refacerea Partidului Social-Democrat.

⁸⁷ „România muncitoare” nr. 37, din 15 iulie 1910.

⁸⁸ Arhivele statului Galați, fondul Căpitănia portului Galați, dosarul pe anul 1910.

Cu nr. 3/1965 revista noastră a început să publice la rubrica „Discuții” materiale referitoare la un cerc larg de probleme ale istoriei partidului comunist și ale istoriei contemporane a României, insuficient cercetate.

Pe această cale redacția adresează cititorilor rugămintea de a-și exprima părerea în legătură cu materialele inserate în cadrul acestei rubrici, precum și eventualele sugestii pentru publicarea altor teme.

Aspecte ale politicii externe a României în anii 1933 – 1936

GH. ZAHARIA,
D. TUȚU

Politica externă a României în perioada dintre cele două războaie mondiale era determinată de dorința cercurilor politice de a menține statu-quo-ul consfințit prin tratatele de la Paris. Ea era determinată de grija claselor dominante de a-și consolida pozițiile în urma desăvârșirii unității statului național român (decembrie 1918), de atitudinea lor antipopulară, ascuțit anticomunistă. Politica externă a României a fost, de asemenea, puternic influențată de faptul că țara se găsea la hotarul lumii capitaliste cu Uniunea Sovietică.

Plecînd de la aceste premise, cercurile guvernante românești au adoptat o politică externă de alianță cu puterile Antantei. Datorită însă poziției cercurilor diriguitoare ale unor mari puteri, de încurajare a refacerii militarismului german și a politicii revanșarde a acestuia, ținînd seama de politica regimului horthist maghiar de revizuire a tratatelor de pace — acțiuni ce amenințau securitatea României —, cercurile guvernante au căutat să promoveze o politică externă care să asigure menținerea integrității teritoriale a țării. În acest scop au încheiat un sistem de tratate bilaterale și multilaterale cu statele învingătoare, preconizînd încheierea unor asemenea tratate și cu statele învinse *. Deși baza acestui sistem de tratate trebuia să o constituie Franța și Anglia, cercurile politice ale claselor dominante românești au manifestat în unele momente tendințe de apropiere față de Uniunea Sovietică **.

* Aderînd la Pactul Societății Națiunilor (28 iunie 1919), România se considera aliată a tuturor statelor membre ale numitei organizații internaționale; în cadrul prevederilor acestui pact, guvernele României au încheiat succesiv și alte tratate: cu Polonia (3 martie 1921, reînnoit în 1926 și în 1931), cu Cehoslovacia (23 aprilie 1921), cu Iugoslavia (7 iunie 1921), cu Franța (10 iunie 1926), cu Italia (septembrie 1926), cu Grecia (12 martie 1928) și a aderat la Pactul Briand-Kellog (27 august 1928), completat prin protocolul de la Moscova din februarie 1929, pact care interzicea războiul ca mijloc de rezolvare a litigiilor între state.

** Semnarea protocolului de la Moscova (februarie 1929), tratativele purtate în anul 1932 pentru încheierea unui pact de neagresiune.

Această politică se explică prin starea de dependență economică a României față de puterile occidentale, prin contradicțiile complexe interne și internaționale.

★

Profunda criză economică din 1929—1933 zguduise puternic lumea capitalistă, agravându-i toate contradicțiile. A crescut lupta clasei muncitoare și a altor categorii sociale pe seama cărora burghezia aruncase efectele crizei. S-au adâncit contradicțiile între capital și masele muncitoare, între statele imperialiste învingătoare și cele învinse în primul război mondial. Burghezia a intensificat exploatarea muncii și a înăsprit măsurile represive contra mișcării muncitorești. Puterile imperialiste au intensificat exploatarea coloniilor, au accentuat și mai mult înfeudarea țărilor capitaliste slab dezvoltate, sporind disensiunile și contradicțiile dintre ele; statele imperialiste învinse în primul război mondial, resimțind insuficiența piețelor de desfacere și a surselor de aprovizionare cu materii prime, au început cursa înarmărilor și pregătirilor unui al doilea război mondial pentru reîmpărțirea lumii. S-a creat un focar de război în Asia, prin invadarea (în octombrie 1931) a Manciuriei de către Japonia, și altul în Europa, prin înarmarea Germaniei și aducerea la putere a hitlerismului (ianuarie 1933).

În România, țară cu o economie insuficient dezvoltată, criza s-a manifestat cu deosebită putere datorită împletirii crizei industriale cu cea agrară; din această cauză urmările ei au fost resimțite de masele populare mult mai greu decât în alte țări capitaliste. Situația României era agravată și de împrumuturile înrobitoare contractate în străinătate, de concesiile — păgubitoare pentru economia țării — acordate creditorilor străini. Convenția semnată la Geneva, la 18 ianuarie 1933, de guvernul național-țărănesc (președinte — Al. Vaida-Voevod) cu Societatea Națiunilor a accentuat dependența economică și politică față de marile puteri imperialiste.

Situația deosebit de grea în care clasele dominante aduseseră masele muncitoare a ascuțit lupta acestora împotriva exploatarelor autohtoni și străini. Protestul energetic al maselor populare față de politica de subordonare a țării monopolurilor occidentale a fost exprimat cu vigoare în acțiuni de amploare, culminând cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, care au constituit prima mare ridicare la luptă a proletariatului în Europa, după instaurarea dictaturii fasciste în Germania. Ele au evidențiat rolul clasei muncitoare de stegar al luptei poporului pentru apărarea suveranității și independenței naționale a României.

Efectele crizei economice și marile frământări sociale din acel timp au subrezit temeliile regimului burghezo-moșieresc român, au făcut să eșueze planul înrobitor de la Geneva, agravând disensiunile și rivalitățile politice interne, provocând îngrijorare în rîndul monopolistilor străini. În această privință este concludentă aprecierea ziarului francez „Le Temps”, care scria, în februarie 1933, că evenimentele din România „ar trebui să pună pe gînduri toate statele europene. Nu putem să nu subliniem faptul ...că mișcarea comunistă din România s-a manifestat pentru prima dată într-o formă atât de acută”.

Guvernul național-țărănesc a fost nevoit să atenueze măsurile financiare care sufocau masele, reducînd cheltuielile pentru nevoile militare în anul bugetar 1933—1934 la mai puțin de 5 miliarde 414 milioane de lei, față de peste

10 miliarde 204 milioane de lei în 1931—1932¹; el și-a călcat angajamentele luate în ianuarie față de creditorii străini și — în cele din urmă — a părăsit conducerea țării, fiind succedat de un guvern liberal.

Situația internă a regimului burghezo-moșieresc se complica și mai mult sub influența unor factori politici externi. Aducerea la putere a hitlerismului și crearea în centrul Europei a unui focar de război determinau ralierea în jurul Germaniei a tuturor statelor la conducerea cărora se aflau cercuri revizioniste*; stimularea politicii revanșarde a acestora de către cercurile reacționare anglo-franceze dispuse a admite revizuirea tratatelor de pace** amenința direct independența și libertatea popoarelor. Toate acestea au determinat unele modificări în politica externă a României.

În martie 1933, primul ministru englez Mac Donald, dînd curs planurilor cercurilor imperialiste engleze de a-și menține coloniile și de a folosi într-un război contra Uniunii Sovietice potențialul militar german care renăștea, și-a însușit proiectul dictatorului fascist italian, Mussolini, în vederea încheierii unui acord între Anglia, Franța, Italia și Germania de revizuire a tratatelor în cadrul Societății Națiunilor. Premierul englez declara în Camera Comunelor că „momentul pentru revizuirea tratatului este prielnic; dacă nu se face acum o revizuire pașnică, situația va deveni mult mai greoaie”². Susținînd politica guvernului englez de încurajare a revizuirii frontierelor, ziarul „Times”, din 27 martie 1933, scria în articolul de fond consacrat acestei chestiuni că „acordul Mac Donald și Mussolini, încheiat la Roma, constituie actul cel mai important de la război încoace.

Acest act pune chestiunea revizuirii tratatelor în fața diplomației europene și a lumii ca problema politică cea mai mare și mai imediată de care are să se ocupe. Ceea ce pînă acum nu s-a dezbătut decît în mod academic, e discutat acum în mod practic și n-ar fi spre binele Europei dacă discuția nu va duce la o concluzie practică. Momentul pentru chestiunea verificării tratatelor este prielnic în sensul în care a vorbit d. Mac Donald în Camera Comunelor”³.

Un asemenea acord — menit să încurajeze politica revanșardă a Germaniei naziste, politică expusă din nou, la 7 aprilie 1933, de ministrul de externe german, Konstantin von Neurath, care declara că „...obiectivul nostru prin-

¹ Cheltuielile militare s-au menținut la acest nivel pînă în anul bugetar 1935—1936, timp în care nu s-au făcut comenzi militare, nu au avut loc concentrări de trupe, efectivele armatei scăzînd brusc, de la 200 000 de oameni în 1931 la 150 000 în 1933 și la cca. 140 000 de oameni în 1934—1935 (Bugetul militar al Ministerului de Război din exercițiul financiar 1933—1934 — Arhiva Ministerului Forțelor Armate — Marele Stat-Major. În continuare: A.M.F.A. — M. St.-M.).

* În decembrie 1934, Neurath, pe atunci ministru de externe al Germaniei, i-a declarat lui Nicolae Petrescu-Comnen, ministrul României la Berlin, că „...luptînd pentru desființarea Tratatului de la Versailles, Germania, în mod firesc, este silită de a da sprijinul său moral tuturor celor ce luptă pentru revizuirea tratatelor...” (Telegrama lui N. P. Comnen nr. 3 849 din 13 decembrie 1934; Arhiva Ministerului Afacerilor Externe. În continuare: A.M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 140).

** Încă din 1925, Pactul de la Locarno, încheiat între Anglia, Franța, Italia, Belgia și Germania, garantînd numai frontierele răsăritene ale Franței, Belgiei și Olandei, lăsa de fapt Germaniei libertatea de acțiune în estul Europei.

² „Dimineata” din 28 martie 1933.

Geneviève Tabouis, în lucrarea sa „20 de ani de tensiune diplomatică”, remarcă: „Dacă ar fi căzut o bombă pe palatul Ligii Națiunilor n-ar fi produs un efect mai mare la Geneva ca propunerea pactului în patru, pe care Mac Donald a făcut-o în mod oficial cînd s-a întors de la Roma, însoțit de ministrul său de externe, John Simon” (pag. 153).

³ „Dimineata” din 28 martie 1933.

cipal rămîne revizuirea frontierelor răsăritene“⁴ — a stîrnit o vie nelinişte în ţările din estul şi sud-estul Europei şi în rîndul cercurilor politice din Franţa. El reprezenta o încălcare grosolană a Cartei Societăţii Naţiunilor, în prevederile căreia îşi puseseră speranţa asigurării integrităţii lor teritoriale statele mici din estul şi sud-estul Europei, care — ca urmare a luptei naţional-revoluţionare a maselor populare, în condiţiile create de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi prăbuşirea imperiilor ţarist şi austro-ungar — îşi desăvîrşiseră unitatea naţională (România şi Iugoslavia) sau se constituiseră ori se reconstituiseră ca state naţionale (Cehoslovacia şi Polonia). În faţa pericolului de a fi lăsate pradă vechilor agresori pentru interesele marilor puteri imperialiste, reacţia acestor state nu s-a lăsat aşteptată ; la iniţiativa guvernului român, Consiliul permanent al Micii Înţelegeri *, întrunit la Geneva la 25 martie 1933, a protestat energic, în numele guvernelor respective, cerînd renunţarea la încheierea unui asemenea acord. În hotărîrea adoptată şi înaintată Societăţii Naţiunilor se arăta că „...o politică revizionistă, provocînd în mod necesar reacţiuni energice, nu este de natură a linişti spiritele naţiunilor şi a întări sentimentul de încredere... De aceea, statele Micii Înţelegeri consideră ca esenţial să concentreze eforturile lor comune numai în vederea acelor lucrări care pot asigura pacea şi securitatea lumii“⁵.

E. Herriot, F. Mandel, Franklin, Bouillon, deputaţi în parlamentul francez, s-au pronunţat pentru păstrarea blocului antirevizionist, ca şi a pactului Societăţii Naţiunilor⁶. Datorită acestor împrejurări, la insistenţele Franţei s-a renunţat la articolul 2 al pactului în patru, care prevedea revizuirea tratatelor, menţinîndu-se însă articolul 3, care recunoştea Germaniei egalitatea de drepturi la înarmare⁷; în ceea ce priveşte Franţa, deşi primul ministru Edouard Daladier, Paul Boncour, ministru de externe, şi alţii erau pe punctul de a accepta planul propus de Mussolini **, cercuri politice influente se temeau de o izolare a Franţei de aliaţii săi. Semnat în forma arătată mai sus, la 7 iunie 1933, pactul a fost apreciat de presa nazistă ca fiind „succesul d-lor Mussolini şi Hitler“⁸; în adevăr, încheierea acestui pact întărea poziţiile Germaniei

⁴ „Documents on German Foreign policy 1918—1945 — Series C“, volume I, document nr. 142 („Documente asupra politicii externe germane 1918—1945 — seria C“, volumul I, documentul nr. 142. În continuare : Documente externe germane).

* Organizaţie internaţională regională, ale cărei baze au fost puse în anii 1920—1921 prin convenţiile bilaterale între Cehoslovacia şi Iugoslavia (14 august 1920), România şi Cehoslovacia, România şi Iugoslavia (1921). La 21 mai 1929, cele trei state au semnat un tratat comun. După instaurarea fascismului în Germania a fost semnat — la 16 februarie 1933 — Pactul de organizare a Micii Înţelegeri, cînd a fost creat şi Consiliul permanent, alcătuit din miniştrii de externe ai celor trei ţări. Scopul acestei alianţe era de a se opune în comun încercărilor de modificare a sistemului de la Versailles.

⁵ A.M.A.E., fondul Mica Înţelegere, dosarul nr. 52, nenumărat, vezi şi „Dimineata“ din 27 martie 1933.

⁶ A.M.A.E., fondul Mica Înţelegere, dosarul nr. 28. Raportul nr. 583/C din 23 martie 1933 al ministrului României la Praga ; vezi şi *Eliza Campus* : „Pactul cvadripartit (1933)“ în „Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi cu prilejul împlinirii a 70 de ani“, Edit. Acad. Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1965, pag. 595.

⁷ „Dimineata“ din 25 martie 1933.

** Paul Boncour declara că „articolul 19 al Pactului Societăţii Naţiunilor nu este etern şi că se pot prezenta clipe cînd unele fapte, concretizate şi consfinţite în scris, pot sau chiar trebuie cercetate pentru a se evita un rău imens“ (A.M.A.E., fondul Franţa, dosarul nr. 55, telegrama nr. 1605/25 martie 1933 a Legaţiei române la Paris ; vezi şi *Eliza Campus* : „Pactul cvadripartit (1933)“ în „Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi cu prilejul împlinirii a 70 de ani“, pag. 593.

⁸ Ziarul german „Doetz“ din 10 iunie 1933 (Din ziarul „Dimineata“ din 15 iunie 1933).

în concertul marilor puteri europene. Referindu-se la politica marilor puteri occidentale, inaugurată prin pactul de la Roma — care constituia preludiul Munchenului —, Nicolae Titulescu, ministrul de externe al României, diplomat de prestigiu internațional, a calificat-o drept un complot la adresa păcii și un pericol pentru independența țărilor mici, declarându-se „adversar deschis al acestei politici”⁹.

Datorită poziției Miciei Înțelegeri, protestului opiniei publice democratice mondiale și contradicțiilor ascuțite dintre cele patru puteri semnatare, pactul nu a fost ratificat. Cu toate acestea, el a constituit o nouă încurajare pentru statele revizioniste, pentru creșterea pericolului revanșismului fascist german.

Direct amenințate de acest pericol erau statele mici din estul și sud-estul Europei, asupra cărora statele agresoare au început să-și manifeste pe diferite căi și prin diferite mijloace politica expansionistă.

România, bogată în materii prime, exportatoare de petrol și produse agricole, consumatoare de produse industriale, a fost de la început ținta nu numai a revizioniştilor, dar și a politicii expansioniste a Germaniei naziste.

Speculînd sistematic anticomunismul și teama oărcurilor politice reacționare românești de vecinătatea cu Uniunea Sovietică, cît și situația precară a relațiilor economice externe ale României, în scopul includerii ei în „spațiul vital german”, hitleriștii au folosit întregul arsenal de mijloace, pînă la presiuni brutale. Un rol însemnat în penetrația Germaniei în țara noastră l-a avut cunoscuta coloană a 5-a. Susținută din punct de vedere moral și material de către guvernul german și partidul nazist, Garda de fier, organizația fascistă teroristă cea mai periculoasă din România, cerea în mod deschis ca țara noastră să-și lege soarta de aceea a Germaniei. Totodată, cu sprijinul fățiș al guvernului de la Berlin, care considera că minoritatea germană din România trebuie să fie condusă din Germania, hitleriștii acestei minorități, grupați în organizația „Volksgemeinschaft”, condusă de Fritz Fabricius, cu concursul organizației fasciste conduse de A. C. Cuza, cu care încheiasă o înțelegere politică în 1932, au început să desfășoare o propagandă asiduă pentru promovarea ideologiei naziste și a intereselor Germaniei în România.

O mare atenție a acordat guvernul celui de-al III-lea Reich pătrunderii capitalului german în economia românească.

După primul război mondial, capitalul german din România fusese înlăturat de capitalurile franceze, engleze și americane, care controlau, în 1935, aproape 50% din capitalul total al întreprinderilor industriale, 17 bănci reprezentînd 30% din capitalul bancar și peste 70% din societățile de asigurare *,

⁹ Documente externe germane, seria și volumul citat, documentul nr. 328.

* Trustul englez „Royal Dutch Shell” deținea mai mult de o treime din capitalul investit în întreaga industrie petrolieră, controlînd cea mai mare întreprindere de petrol „Astra română”, iar în colaborare cu capitalul francez, societățile petroliere „Steaua română”, „Unirea”, „Sospino” ș.a. În metalurgie, trustul englez „Vickers” controla Uzinele și domeniile Reșița (U.D.R.), unde Vickers era președinte, societățile „Astra vagoane”, „Margina Reșița” ș.a. Capitalul francez ocupa poziții puternice în sectorul bancar (Banca românească, Banca de credit român, Banca generală), în exploatarea aurifere (Societatea „Mica”), în metalurgie (Societatea „Franco-română”), în industria chimică și textilă ș.a.

În ceea ce privește capitalul american, acesta acaparase importante poziții în industria petrolului („Standard Oil Company of New Jersey” deținea majoritatea acțiunilor societății „Româno-americana”), controla Fabrica de telefoane „Standard” și concesiunile Societatea anonimă română de telefoane (S.A.R.T.) ș.a.

influențând puternic poziția diferitelor grupări ale burgheziei și moșierimii române, orientarea cercurilor politice ale acestora. Începînd din 1933, monopolurile occidentale, promovînd și pe cale economică expansiunea Germaniei hitleriste în estul și sud-estul Europei, au permis pătrunderea din nou a capitalului german în cîteva sectoare ale economiei României, în care nu erau interesate.

Neavînd o monedă forte și neputîndu-și plasa mărfurile pe alte piețe deținute de concurenții occidentali, Germania presa acolo unde factori obiectivi și subiectivi îi permiteau. În cazul României, sub impulsul deținătorilor și exportatorilor de cereale, animale și petrol, care nu găseau debușee pe alte piețe străine, neputînd concura cu produsele altor state, au fost încheiate cu Germania acorduri comerciale, care au facilitat exportul produselor menționate pe piața germană.

Aceste relații au fost însă tulburate de numeroase fricțiuni și contradicții, care își găsesc explicația în pretențiile germane de a impune realizarea schimbului prin compensație și obținerea unor garanții politice, prin care cercurile guvernante românești să se îndepărteze de aliații tradiționali (franco-englezi), să orienteze România înspre orbita intereselor Germaniei hitleriste. Astfel, în aprilie 1933, ziarele germane arătau că deși „...tratatul de comerț româno-german * este formal în vigoare, 45 la sută din importul german este contingentat, iar cererile pentru aprovizionarea contingentelor sînt respinse“. În continuare, aceleași ziare arătau că Banca Națională a României s-a pronunțat hotărît contra schimbului prin compensație ¹⁰.

Grupărilor burgheziei românești interesate în menținerea relațiilor de afaceri pe baza schimbului liber — și îndeosebi burgheziei bancare și unei mari părți a burgheziei industriale — nu le convenea schimbul în compensație deoarece acesta stînjenea realizarea veniturilor Băncii Naționale rezultate din operațiile bancare, a mijloacelor de plată a datoriilor externe, le lipsea de posibilitatea de a obține valută forte necesară relațiilor economice cu alte state de unde trebuiau să fie importate materie primă și semifabricate necesare producției unor ramuri industriale. Aceasta cu atît mai mult cu cît Reichul nazist nu se grăbea să trimită mărfuri necesare activității economice pe piața României, în contul mărcilor blocate. Relatînd această stare de fapt, Mitiță Constantinescu, guvernatorul Băncii Naționale a României în acel timp, adversar hotărît al Germaniei naziste și al politicii economice expansioniste a acesteia, scria : „În nenumărate rînduri am arătat guvernului consecințele dăunătoare ale «compensațiilor», fiind în măsură a le înregistra și cunoaște prin Institutul de emisiune“ ¹¹.

În timpul discuțiilor care au avut loc în primăvara anului 1933 între reprezentanții guvernului român și guvernului german pentru reglementarea relațiilor economice, reprezentanții părții germane, reproșînd că România făcea parte dintr-o constelație politică ostilă Germaniei, au pretins că, „înainte de a

* La 18 iunie 1930 se semnase la București un „Angajament comercial provizoriu între Regatul României și Reichul german“, completat ulterior cu un protocol special cu privire la aplicarea preferinței, semnat la Geneva (27 iunie 1931), și cu un alt protocol adițional, semnat la Berlin, la 19 decembrie 1931 (Monitorul oficial nr. 304 din 31 decembrie 1931).

¹⁰ A.M.A.E., dosarul nr. 2, G. 14, vol. IV, telegrama nr. 1 329 a Legației române din Berlin din 24 aprilie 1933.

¹¹ Mitiță Constantinescu : „Politica economică aplicată“, București, 1943, vol. I, pag. 64.

intra în legături economice cu România, Germania trebuie să primească garanții de natură politică“ și au amenințat că la îndemîna guvernului german stăteau „mijloace apropiate pentru a determina concernul «Shell» și «Standard Oil» să aducă din România aproape toate produsele petroliere de care Germania avea nevoie“¹². Ei atrăgeau atenția ministrului României la Berlin că, pentru „...o nouă orientare economică pe termen lung, Germania dorește să aibă garanția că politica nu va veni să strice aranjamentele economice stabilite“¹³. La toate aceste ingerințe, însuși șeful guvernului de atunci, Al Vaida-Voevod, care în acel timp nu se deplasase în mod fățiș pe poziție de extremă dreaptă, a transmis reprezentanților români la Berlin indicația să comunice părții germane că dacă „dorește să denunțe tratatul de comerț nu are nimic de obiectat“¹⁴.

Rezultatul acestor dispute a fost scăderea cu 30 la sută, în august 1933, a exportului României în Germania, față de perioada corespunzătoare a anului 1932¹⁵.

Silită de dificultăți economice, Germania a fost nevoită totuși să încheie în luna august, prin „I. G. Farben Industrie“, o tranzacție, în baza căreia firma amintită se angaja să cumpere din România produse agricole în valoare de 17 milioane de mărci germane. Pentru o cantitate în valoare de 9 milioane de mărci, firma germană a primit consimțămîntul guvernului român să reexporte în contul ei pe piața altor țări, plus o cantitate în valoare de 5,7 milioane de mărci germane, la care firma germană se obliga să plătească o primă de 10 la sută pentru consimțămîntul dat de guvernul român vânzărilor parțiale de cereale românești pe piața internațională. Totodată, „I. G. Farben“ se obliga să plătească 25 la sută din valoarea produselor românești vîndute în Germania, în valută străină, plus o sumă fixă echivalentă cu 2,5 milioane de mărci în schimbul liber extern pentru produsele românești revîndute pe piața mondială¹⁶.

Desigur, guvernul nazist s-a înșelat dacă sperase că prin asemenea concesi ar fi putut cîștiga atunci mai mult din partea guvernanților români, în rîndul cărora dominau reprezentanții grupărilor interesate în schimbul liber, iar în politica externă rămîneau fideli politiciii filo-franco-engleze. În 1934, directorul departamentului economic din Ministerul de Externe german s-a văzut nevoit să facă noi presiuni; în memorandumul din 6 noiembrie 1934, el arăta că „pînă acum guvernul român a refuzat să furnizeze petrol în contul schimburilor comerciale și a cerut totdeauna plata în valută străină. Germania nu poate însă să achiziționeze cantități mari de produse agricole pe baza schimbului decît dacă primește asigurări că ea va primi și petrol românesc pe aceeași cale“¹⁷. Curînd însă ministrul de externe Neurath avea să constate :

¹² A.M.A.E., dosarul nr. 2, G. 14, vol. IV, telegrama Legației române din Berlin nr. 1 329 din 23 aprilie 1933.

¹³ Loc. cit., telegrama Legației române din Berlin nr. 2 264/P.R.2, din 14 iulie 1933.

¹⁴ Loc. cit., telegrama nr. 44 681, din 19 august 1933 adresată Legației române din Berlin.

¹⁵ Loc. cit., dosarul nr. 2, conv. 14; adresa Societății „Creditul minier“ către Ministerul Industriei și Comerțului din 28 aprilie 1936.

¹⁶ Documente externe germane, seria și volumul citat, documentul nr. 414. Cu prilejul încheierii acestei tranzacții, firma germană a pus la dispoziția guvernului nazist suma de 500 000 de mărci pentru „interese de partid“, subvenționarea unor organizații fasciste din România, influențarea „presei și persoanelor (din România — n.n.) care ar putea intra în vederea noastră în scopul promovării relațiilor economice germano-române“. (Loc. cit., documentul nr. 415).

¹⁷ Documente externe germane, seria citată, vol. II, documentul nr. 302.

„În privința sferei economice a Micii Antante, politica comercială germană a încercat timp de mai mulți ani o platformă economică în România. La aceste încercări trebuie să renunțăm, deoarece sînt fără nici o speranță, cel puțin atîta timp cît politica externă a României este condusă de Titulescu”¹⁸.

La 5 ianuarie 1935 a plecat la Berlin o delegație română pentru a începe negocieri în vederea încheierii unei noi convenții comerciale, întrucît aceea din 1930 nu mai avea nici o valoare. A fost luată în discuție propunerea dr. Hjalmar Schaht, guvernatorul Băncii Reichului și ministrul economiei germane, care prevedea livrarea de către România a unor însemnate cantități de produse petroliere în Germania, în schimbul unor produse industriale. Șeful delegației române, Ion Manolescu-Strunga, ministrul industriei și comerțului al României, a respins însă acest plan, arătînd că „nu putem vinde petrol Germaniei fără a obține devize”¹⁹. Răspunzînd, partea germană a pretins că Germania ar fi plătit României, în contul datorilor de război, mai mult decît trebuia; ca atare, în schimbul „sume datorate”, a cerut să i se livreze mărfuri. Delegația română a respins aceste cereri germane ca neconforme cu realitatea²⁰.

După numeroase discuții, la 23 martie 1935 s-a semnat la Berlin un Tratat de stabilire, comerț și navigație între Germania și Regatul României, sub presiunea exportatorilor de petrol, care cereau cu insistență menținerea pieței germane. Totuși în noua convenție se stabilea că, de la 1 aprilie 1935, „societățile petroliere nu vor putea face export în Germania decît dacă vor depune 40% din export în devize forte la Banca Națională”²¹, iar pentru mărfurile românești importate, pe care Germania le va reexporta în alte țări, aceasta trebuia să acorde României o parte din devizele obținute²².

În Convenția de plăți încheiată în aprilie 1935, delegația guvernului român a reușit să impună includerea prevederii referitoare la egalarea conturilor prin sistarea importului sau exportului din partea țării unde contul se prezenta excedentar. Cum importul din Germania nu ținea pasul cu exportul din România, curînd s-au ivit opoziții în executarea tratatului economic din 1935, ceea ce a făcut ca el să nu fie ratificat niciodată. Prevalîndu-se de prevederea de mai sus, pentru a reduce exportul în Germania, guvernul liberal a refuzat plata primelor de export pentru mărfurile destinate acestei țări; la rîndul lui, guvernul fascist german a răspuns prin contramăsuri, interzicînd Oficiului de cumpărare a mărfurilor monopolizate achiziționarea oricăror produse românești și ordonînd oficiilor de control al importului să nu aprobe nici o plată de mărfuri românești.

La numai 2 luni și jumătate (12 iunie 1935), șeful direcției economice din Ministerul de Externe german reproșa ministrului român la Berlin că „nici nu s-a uscat cerneala pe acordurile semnate între România și Germania și stipulațiunile expuse în aceste acorduri au și fost violate. În articolele 9 și 5 din tratat, ca și în protocol și scrisorile confidențiale s-a prevăzut în mod expres că România va acorda tratament egal Germaniei cu toate celelalte țări,

¹⁸ Loc. cit., documentul nr. 318.

¹⁹ „Argus”, anul XXV, nr. 6 559, din 20 februarie 1935.

²⁰ A.M.A.E., dosarul nr. 2, G., vol. 19. Telegrama Legației române din Berlin nr. 322, din 6 februarie 1935.

²¹ „Argus”, anul XXV, nr. 6 591, din 29 martie 1935.

²² Loc. cit., nr. 6 592, din 30 martie 1935.

stipulându-se cu precizie că nu va aplica exportului și importului românesc taxe discriminatorii”²³.

În cele din urmă, Mitiță Constantinescu, guvernatorul Băncii Naționale, a cerut la 7 iulie 1936 să se aducă la cunoștință guvernului german că, „în conformitate cu articolul 21 al Acordului de plăți cu Germania din 24 mai 1935 și articolul 11 al acordului adițional din 7 septembrie 1935, aceste acorduri sînt denunțate pe ziua de 31 iulie 1936, în cazul că nu se ajunge la o înțelegere satisfăcătoare pentru noi.” Banca Națională amenința că „nu mai autoriza acest export din România decît numai contra plății integrale în devize forte și libere”²⁴.

Din cele de mai sus rezultă, credem, concluzia că, urmărind să-și consolideze pozițiile economice prin lărgirea volumului afacerilor cu toate statele capitaliste, burghesia română era interesată să folosească și posibilitățile ce se ofereau pe piața germană, italiană ș.a., piețe tradiționale pentru România în ceea ce privește exportul produselor sale agroalimentare și petroliere. Dar, în timp ce deținătorii de produse agroalimentare și petroliere acceptau tranzacții economice chiar și pe baza compensațiilor, partea cea mai importantă a burgheziei se situa pe poziția schimbului liber, pentru a-și asigura valuta foarte necesară. Datorită sistemului neavantajos cerut de guvernul german, pretențiilor acestuia de a schimba orientarea politicii externe a României, guvernul român a opus rezistență planurilor guvernului nazist, deși se arăta și el interesat în relații comerciale libere cu Germania *.

★

★ ★

Pericolul care amenința România din partea Germaniei hitleriste se manifesta atît pe plan economic, cît și pe plan politic și militar.

De la sfîrșitul anului 1933, revanșismul și planurile agresive ale Germaniei naziste au început să se manifeste cu mai multă îndrăzneală. Astfel, în octombrie, după ce reprezentanții săi au părăsit comisia pentru dezarmare a Societății Națiunilor, guvernul german s-a retras din această organizație internațională²⁵, a trecut la fabricarea tuturor tipurilor de armament.

În fața pericolului care se dezvoltă în Europa, Uniunea Sovietică a inițiat, la sfîrșitul lunii decembrie 1933, încheierea unui pact în orice condiții cu Franța²⁶. Datorită tergiversărilor acesteia, în scopul de a asigura securitatea Uniunii Sovietice dinspre nord-vest, guvernul sovietic a propus guvernului german, în martie 1934, încheierea unui pact baltic²⁷. Pornit pe calea agresiunii și expansiunii, guvernul celui de-al III-lea Reich a respins propunerile sovietice.

²³ A.M.A.E., dosarul nr. 2, G. 14, telegrama nr. 1531, din 19 iunie 1935 a Legăției române din Berlin.

²⁴ Loc cit., adresa Băncii Naționale a României din 7 iulie 1936 către Ministerul Industriei și Comerțului.

* Considerăm că problema relațiilor economice externe ale României, ca parte a evoluției economiei capitaliste românești în perioada dintre cele două războaie mondiale, și îndeosebi în perioada ascensiunii Germaniei hitleriste, este departe de a fi fost analizată de istoriografia noastră în toată complexitatea ei contradictorie. Este o sarcină importantă a cercetătorilor să-și aducă o contribuție substanțială în această problemă, pe baza unor studii aprofundate, în spiritul indicațiilor Congresului al IX-lea al P.C.R.

²⁵ Documente externe germane, seria citată, vol. II, documentul nr. 1.

²⁶ „Istoria Velikoi Otecestvennoi Voini Sovetskogo Soiuzu, 1941—1945”, Moscova, 1960, vol. I, pag. 84.

²⁷ Documente externe germane, seria citată, vol. II, documentul nr. 362.

Pregătind viitorul „anschluss“, guvernul nazist a inspirat și sprijinit organizarea puciului din iulie 1934 al național-socialiștilor austrieci, când a fost asasinat cancelarul Austriei E. Dollfuss, care se opunea ocupării țării sale de către Germania hitleristă. Pericolul înglobării Austriei în Reichul german și perspectiva unei agresiuni a acestuia în centrul Europei au îngrijorat cercurile guvernante ale Franței și ale altor state din centrul, estul și sud-estul Europei. Faptul că Anglia manifesta mai puține preocupări față de problemele Europei centrale și privea cu rezerve soarta Austriei a determinat cercurile politice franceze, amenințate direct într-un asemenea conflict, să întreprindă măsuri pentru întărirea pozițiilor lor în Societatea Națiunilor. În acest scop, cercurile guvernante franceze au acționat pentru admiterea U.R.S.S., al cărui prestigiu crescuse pe arena internațională, în Societatea Națiunilor.

Totodată, pentru a contracara politica concesivă a Angliei față de statele revanșarde și a se asigura împotriva unei agresiuni din partea Germaniei, guvernul francez au preconizat încheierea unor pacte de securitate (oriental și mediteranean), care să cuprindă toate statele interesate în apărarea securității în bazinul Mării Mediterane și în Europa răsăriteană și sud-estică.

Interesate în menținerea păcii pe baza Statutului Societății Națiunilor, România, Cehoslovacia, Iugoslavia, Turcia, Grecia ș.a. au militat pentru asigurarea securității colective. Astfel, la 13—14 septembrie 1934, Consiliul permanent al Micii Înțelegeri, întrunit de N. Titulescu, în locuința sa de la Geneva, a hotărât ca cele trei state să voteze pentru admiterea U.R.S.S. în Societatea Națiunilor; Consiliul s-a declarat pentru încheierea pactului oriental, pe care-l considera ca un mijloc de întărire a garanțiilor pentru menținerea păcii. Totodată, România și Iugoslavia s-au declarat dispuse să intre în pactul mediteranean, alături de Franța și Italia²⁸. La rîndul său, Consiliul permanent al Înțelegerii Balcanice * a adoptat, în ședința din 16 septembrie, hotărîrea ca cele patru state să voteze, de asemenea, pentru admiterea U.R.S.S. în Societatea Națiunilor²⁹.

La 18 septembrie 1934, ca un succes al politicii comune a Franței și a țărilor Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice, la care au aderat și alte state, Societatea Națiunilor a hotărât primirea Uniunii Sovietice în rîndurile sale. Prezența statului sovietic în acest for internațional a întărit autoritatea acestuia și posibilitatea lui de a se opune planurilor agresive.

Divergențele care despărteau țările din răsăritul Europei și amestecul brutal al Germaniei fasciste, asasinarea, la 9 octombrie 1934, la Marsilia, de către fasciștii germani și italieni, a ministrului de externe al Franței, Louis Barthou, și a regelui Iugoslaviei, Alexandru, a îngreunat încheierea pactelor oriental și mediteranean. Datorită contradicțiilor dintre marile puteri, planul mediteranean a eșuat. Poziția reacțiunii poloneze de apropiere de Germania avea să ducă la realizarea numai parțială a pactului oriental, Uniunea Sovietică, Franța și statele Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice continuînd să

²⁸ „Dimineța“ din 16 septembrie 1934.

* Înțelegerea Balcanică, încheiată la 9 februarie 1934, cuprindea România, Iugoslavia, Grecia și Turcia, fiind îndreptată împotriva politicii revizioniste în Balcani. Prin crearea acestei înțelegeri, se urmărea unirea forțelor Micii Înțelegeri cu țările din Balcani, unire asigurată de participarea României și Iugoslaviei în ambele organizații. Ni se pare ciudată și de neînțeles susținerea părerii de către unii istorici că Înțelegerea Balcanică a slăbit Mica Înțelegere, ducînd la izolarea Cehoslovaciei; analiza concretă a faptelor istorice nu confirmă o asemenea părere.

²⁹ „Dimineța“ din 17 septembrie 1934.

depună eforturi în acest sens. Referindu-se la declarațiile favorabile pactului oriental, făcute de N. Titulescu unui corespondent al său ziarul „Izvestia“, din 22 ianuarie 1935, scria : „În aceste declarații și-a găsit expresia hotărîrea Uniunii Sovietice, Franței, Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice de a continua cu forțe unite lupta pentru consolidarea păcii în general și în special pentru consolidarea păcii în Europa răsăriteană prin punerea în practică a pactului oriental“.

Totuși, în februarie 1935, aceleași cercuri guvernante franceze, de acord cu cele engleze, au reînnoit recunoașterea din 1932 a „dreptului de egalizare“ a potențialului militar al Germaniei cu celelalte puteri, încălcînd astfel încă o dată clauzele militare impuse Germaniei prin Tratatul de la Versailles.

Ca urmare, în martie 1935, guvernul german a decretat serviciul militar obligatoriu. Această măsură a produs o nouă și vie nemulțumire în rîndul statelor din centrul și sud-estul Europei. În calitate de președinte al Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice, N. Titulescu a făcut o călătorie (martie 1935) la Londra și Paris pentru a protesta împotriva politicii puterilor occidentale care încurajau Germania în acțiunile ei de reînviere a Wehrmachtului. Ziarul francez „Le Journal“, în articolul intitulat : „Titulescu va face ca glasul Micii Înțelegeri să fie ascultat la Londra și Paris“, scria în numărul său din 28 martie 1935 : „Mica Înțelegere are un subiect de preocupare directă ; reînarmarea Germaniei pune problema reînarmării Austriei, Ungariei, Bulgariei. Mica Înțelegere nu va admite niciodată ca, sub pretextul egalității, să se compromită securitatea națiunilor direct vizate de acțiunea revizionistă“.

Într-adevăr, reprezentanții țărilor din Mica Înțelegere au urmărit cu îngrijorare mersul lucrărilor Conferinței de la Stresa (aprilie 1935) și au făcut presiuni pentru stînjnirea ei, folosindu-se de divergențele dintre Anglia, pe de o parte, și Franța și Italia, pe de altă parte, acestea din urmă nedorind creșterea puterii Germaniei în Europa.

În contact telefonic permanent cu delegația franceză, N. Titulescu o îndemna insistent să reziste cu hotărîre cererilor stăruitoare ale reprezentanților Italiei de sporire a înarmărilor Ungariei, Bulgariei și Austriei. Dar, cu toate divergențele și presiunile exercitate, Anglia și Franța au aprobat totuși propunerea lui Mussolini cu privire la înarmarea Austriei, Ungariei și Bulgariei³⁰.

O nouă verigă a politicii de încurajare a agresiunii spre răsărit a constituit-o acordul naval anglo-german din 18 iunie 1935, care a produs o puternică impresie asupra țărilor balcanice. După cum scria ziarul englez „Daily Telegraph“ din 2 iulie 1935, Nicolae Titulescu și-a exprimat neîncrederea față de politica Angliei pentru faptul că „Germania a căpătat acum un puternic aliat în Marea Britanie, care pînă astăzi era socotită de Mica Înțelegere ca un sprijin hotărît al ei în politica pe care o duce pentru menținerea hotarelor actuale“.

Îngrijorarea statelor mici avea să sporească și mai mult prin atacul Italiei fasciste (la 3 octombrie 1935) asupra Abisiniei, ceea ce a înrăutățit serios situația internațională. Devenea limpede începutul unui nou măcel mondial, faptul că marile puteri occidentale își abandonau angajamentele față de popoarele mici, lăsîndu-le pradă agresiunii fasciste. Sub presiunea opiniei publice, Societatea Națiunilor a trebuit să-i aplice (la 7 octombrie) sancțiuni economice și financiare Italiei, să interzică vînzarea de armament și muniții agresorului.

³⁰ Loc. cit., din 17 aprilie 1935.

Caracterul formal al acestor sancțiuni, lipsa de dorință din partea marilor puteri occidentale, îndeosebi a Angliei, de a pune capăt agresiunii, s-au vădit și din situația că aceste sancțiuni urmau să fie aplicate începînd din luna noiembrie 1935, de fapt nefiind aplicate decît numai de unele state.

În ceea ce privește guvernul român, acesta a acordat o mare atenție problemei abisinienilor. Ministrul afacerilor externe, N. Titulescu, a susținut cu energie și căldură cauza poporului abisinian căzut victimă fascismului și adoptarea sancțiunilor față de agresor. Deși sancțiunile — așa cum s-a arătat mai sus — urmau să fie aplicate începînd din noiembrie, guvernul român a hotărît introducerea lor de la 21 octombrie 1935.

Marile puteri europene, care nu aplicaseră sancțiunile adoptate de Societatea Națiunilor, erau dispuse să recunoască anexarea Etiopiei de către Italia. La începutul lunii iulie 1936, într-o atmosferă grea, Haile Selassie, împăratul Etiopiei, într-un discurs ținut la Geneva, în tumultul provocat de elementele huliganice fasciste italiene, a cerut Societății Națiunilor să nu abandoneze cauza Abisiniei. În apărarea libertății poporului etiopian a răsunat atunci glasul ministrului de externe al României, care a dezvăluit în fața lumii întregi complicitatea marilor puteri membre ale Societății Națiunilor cu agresiunea italiană : „Va veni ziua, și nu este departe, cînd vă voi face aci procesul aplicării acestor sancțiuni”³¹.

Referindu-se la activitatea lui Titulescu în problema abisiniană, ziarul francez „L'ami du peuple”, în numărul său din 30 august 1936, scria : „Se știe că d-l Titulescu a fost, din momentul izbucnirii conflictului italo-abisinian, apostolul convins al politicii geneveze. În ochii multora d-sa trecea, din această cauză, drept un slujitor al ideologiei antifasciste”.

Manevrele cu modificarea pactului, precum și recunoașterea anexării Etiopiei au eșuat. Totuși, marile puteri imperialiste au lăsat pradă Abisinia, apoi Spania și alte țări agresiunii statelor fasciste.

Evocarea pe care a făcut-o Haile Selassie, împăratul Etiopiei, cu ocazia vizitei sale în Republica Socialistă România în septembrie 1964, rolului jucat de eminentul om de stat și patriot român Nicolae Titulescu în evenimentele dramatice din anii 1935—1936, a fost primită cu vie satisfacție de poporul român. „...Eu personal nu voi uita niciodată sprijinul curajos pe care l-am primit din partea d-lui Nicolae Titulescu, pe atunci ministrul afacerilor externe al României, în ziua nefericită cînd am cerut în fața Ligii Națiunilor ajutor împotriva fasciștilor care au cotoplit Etiopia.

Ceea ce Titulescu a făcut pentru poporul etiopian este înscris în inimile tuturor etiopienilor și amintirea faptelor sale va trăi veșnic”³².

Prin cuvîntul lui Titulescu s-a făcut auzit glasul poporului român, care încă dinainte, în largi și viguroase acțiuni populare desfășurate, atrăsese atenția opiniei publice din întreaga lume împotriva pericolului pe care-l prezenta fascismul. „Poziția adoptată de Nicolae Titulescu în apărarea Etiopiei — spunea Gheorghe Gheorghiu-Dej — corespundea intereselor poporului român ca și ale tuturor popoarelor aflate atunci în fața primejdiei fasciste sau care mai tirziu aveau să cadă victima agresiunii fasciste, corespundea pe deplin intereselor păcii și securității mondiale”³³.

³¹ Loc. cit., din 28 iunie 1936.

³² „Scînteia” nr. 6302 din 27 septembrie 1964.

³³ Loc. cit., din 29 septembrie 1964.

În 1936, situația internațională se caracteriza printr-o încordare din ce în ce mai accentuată, determinată de introducerea trupelor germane în zona Renană (7 martie), intervenția germano-italiană în Spania *, constituirea blocului militar agresiv „Axa Berlin-Roma“ (25 octombrie), semnarea pactului militar anticomintern între Germania și Japonia (25 noiembrie). Dacă în anii anteriori se considera că Germania putea pune pe picior de război contra Franței 60—70 de divizii, la începutul anului 1936 ea dispunea de 120—140 de divizii ³⁴.

Creșterea agresivității puterilor militariste și a fascismului, acțiunile cercurilor reacționare occidentale de încurajare a politicii revizioniste a Germaniei hitleriste și a acoliților săi, creșterea rolului internațional al Uniunii Sovietice, larga mișcare împotriva pregătirilor unui nou război imperialist, împotriva fascismului pe plan național și internațional, mișcare manifestată puternic prin luptele de răsunet internațional ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 și care a continuat să se dezvolte în anii următori, au determinat o anumită schimbare a atitudinii claselor dominante românești față de Uniunea Sovietică.

Fără să renunțe la politica anticomunistă, cercurile care dominau atunci viața politică a țării au acceptat, pe planul politicii externe, să adopte o poziție de apropiere de U.R.S.S., ajungând la concluzia că politica de securitate colectivă în Europa, pentru care milita Uniunea Sovietică, constituia unul dintre mijloacele sigure de garantare a securității și integrității teritoriale a României.

În consecință, în iunie 1933, Nicolae Titulescu a sprijinit în cadrul conferinței pentru dezarmare, organizată de Societatea Națiunilor, propunerile făcute în luna mai de delegatul sovietic Dovgalevski, privind încheierea unei convenții de definire a agresorului și asigurarea inviolabilității teritoriului. La propunerea sovietică s-a adăugat amendamentul francez, acceptat de delegația sovietică, cu privire la definirea teritoriului. La 3 iulie, Titulescu a semnat la Londra, împreună cu M. Litvinov, comisarul poporului pentru afacerile

* Pentru a justifica nesprrijinirea guvernului legal spaniol cu armament, muniții, echipament de război, guvernul francez, condus de Leon Blum, a propus la 1 august 1936 încheierea unui acord între toate statele mediteraneene de neintervenție în afacerile interne ale Spaniei.

Propunerea franceză a fost acceptată de guvernele Marii Britanii, U.R.S.S., Olandei, Norvegiei, Portugaliei și altele. În ceea ce privește guvernul român, acesta, în declarația din 11 august 1936, arată că, dat fiind împrejurările excepționale, aderă la propunerea franceză, cu rezerva despre care N. Titulescu spunea: „Țin să adaug că această adeziune a guvernului român la declarațiunea de neimixtiune în afacerile spaniole este dată de împrejurări excepționale, că ea constituie un caz particular care nu poate crea un precedent și că nu implică pentru guvernul român obligațiunea de a recunoaște principiul că un guvern legal nu poate obține la cererea lui un ajutor de la alt guvern împotriva rebeliunii“. (A.M.A.E., fondul Spania, dosarul special 1920—1944, declarația guvernului român din 11 august 1936 și telegrama lui N. Titulescu nr. 307, din 18 august 1936).

³⁴ A.M.F.A. — M.St.-M., mapa 18, fila 12.

externe al Uniunii Sovietice, și cu reprezentanții altor state, Convenția pentru definirea agresorului și a teritoriului unui stat, așa cum fusese propusă de U.R.S.S. și completată în cadrul Comisiei de dezarmare : „Actul de invaziune constituie un act de agresiune, independent de orice declarație de război. Prin teritoriu se înțelege teritoriul asupra căruia un stat își exercită autoritatea”³⁵.

Luînd cuvîntul în numele Miciei Înțelegeri, cu ocazia adoptării textului convenției, N. Titulescu a omagiat activitatea delegației sovietice „pentru aportul prețios pe care l-a adus cauzei păcii prin definiția agresorului”. Subliniind marea însemnătate a acestei convenții, el declara corespondentului ziarului „Izvestia” că dacă definirea agresorului „era acceptată de toate statele ar fi făcut războiul mai greu prin aceea că ar fi stabilit răspunderile celui care l-a declarat”³⁶.

În același timp, diplomația românească a întreprins o serie de acțiuni pe plan regional în scopul lărgirii alianțelor în sud-estul Europei menite a contracara tendințele revizioniste ale statelor fasciste și aliaților lor în această parte a continentului. Pe această linie, la 9 februarie 1934, s-a încheiat Înțelegerea Balcanică.

Acțiunile diplomatice au fost transpuse și pe plan militar prin măsuri corespunzătoare.

La conferința șefilor guvernelor Miciei Înțelegeri de la București, din aprilie 1934, s-a hotărît ca „în vederea îmbunătățirii relațiilor româno-sovietice și garanțiilor prevăzute în Înțelegerea Balcanică” se va trece la efectuarea unor reduceri a contingentelor destinate inițial, în planurile ipotetice, de România la granița cu Uniunea Sovietică și ale Iugoslaviei la granița cu Bulgaria ; contingentele retrase urmau să fie folosite pentru apărarea contra unei agresiuni din partea Ungariei și a aliaților ei prezumptivi³⁷. Conform acestei hotărîri, Marele Stat-Major al Armatei române a redus la jumătate numărul diviziilor prevăzute pentru frontiera de răsărit, ridicînd în același timp numărul diviziilor de la frontiera de vest³⁸.

La scurt timp, România a recunoscut Uniunea Sovietică și a stabilit cu aceasta relații diplomatice ; la 9 iunie 1934 a avut loc la Geneva schimbul de instrumente diplomatice pentru recunoașterea U.R.S.S. de către România și Cehoslovacia.

Înțelegînd că gruparea statelor conduse de cercuri fasciste, revizioniste, în frunte cu Germania, prezenta pericolul principal pentru România și că de la Anglia nu se putea aștepta la un ajutor eficient, sub influența faptului că în sînul cercurilor guvernante franceze, cu care burghezia română avea legă-

³⁵ A.M.A.E., fondul U.R.S.S., dosarele nr. 134 și 137 „Convenția pentru definirea agresorului”.

³⁶ „Izvestia” din 22 ianuarie 1935.

³⁷ Documente externe germane, Seria C, vol. II, documentul nr. 69.

³⁸ A.M.F.A. — M. St.-M., mapa 69, fila 499.

furi strinse, se întărise pentru moment poziția acelor grupări care vedeau în alianța cu U.R.S.S. o contrapondere față de un atac al Germaniei hitleriste, cercurile guvernante românești au considerat oportun să susțină admiterea Uniunii Sovietice în Societatea Națiunilor.

În februarie 1935, între România și Uniunea Sovietică s-a încheiat convenția pentru stabilirea comerțului pe calea ferată.

Sub influența încheierii, la 2 mai 1935, a pactului de asistență mutuală franco-sovietic, guvernul român a adoptat hotărîrea din iulie 1935 de împuternicire a ministrului de externe pentru a întreprinde demersuri în scopul încheierii unui pact asemănător cu Uniunea Sovietică³⁹. Gestul României a influențat poziția partenerilor săi din Mica Înțelegere, care la conferința de la Bled (august 1935) au hotărît să încheie alianțe cu Uniunea Sovietică în scopul „asigurării integrității teritoriale”⁴⁰, declarîndu-se totodată de acord cu pactele de asistență cehoslovaco-sovietic și franco-sovietic încheiate în mai 1935.

Politica externă a guvernului s-a oglindit și în concepția planurilor Marelui Stat-Major al Armatei române, care aprecia la sfîrșitul anului 1935 că, „mulțumită efortului depus de conducerea politicii noastre externe, ...într-un conflict european, Rusia poate interveni alături de Franța și de Cehoslovacia, încît putem conta pe atitudinea binevoitoare a Rusiei față de noi”⁴¹.

Pe linia relațiilor economice, la 15 februarie 1936 s-a încheiat o convenție comercială între România și U.R.S.S.

În ceea ce-l privește pe Titulescu, acesta dădea o mare importanță încheierii unui tratat de asistență mutuală româno-sovietic. „Iau asupra mea responsabilitatea declarației următoare: am fost, sînt și voi rămîne mereu în favoarea unui pact de asistență mutuală cu U.R.S.S. — spunea el pe la mijlocul anului 1939 — atîta vreme cît această țară va duce politica de pace și prietenie între națiuni pe care a practicat-o în cursul anilor din urmă. Un asemenea tratat este necesar României fie că Germania pornește război împotriva U.R.S.S., fie că ajunge să se înțeleagă cu această țară... Apropierea ruso-germană trebuie să ne găsească deci ca aliați ai U.R.S.S.”⁴². Raționamentul lui Titulescu în explicarea importanței unui pact de asistență româno-sovietic pentru securitatea și integritatea României era următorul: avînd un asemenea pact, România își asigura un aliat puternic, în măsură să-i acorde ajutor efectiv în cazul unei agresiuni din partea statelor fasciste; în situația că intervenea un tratat între Uniunea Sovietică și Germania, Ro-

³⁹ Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român (în continuare: A.C.C. P.C.R.), fondul nr. 103, dosarul nr. 8 083, fila 53 memoriul lui N. Titulescu către regele Carol II.

⁴⁰ A.M.A.E., fondul Mica Înțelegere, dosarul nr. 13, procesul-verbal al sesiunii anuale obligatorii a Consiliului permanent din 29 și 30 august 1935; vezi și „Dimineata” din 1 septembrie 1935.

⁴¹ A.M.F.A. — M.St.-M., mapa 18, fila 5.

⁴² Memoriul lui N. Titulescu către regele Carol II (loc. cit.).

mânia se puneă astfel la adăpost de „exigențele” — cum se exprima el — revizuirii teritoriale *.

Încordarea puternică a situației internaționale în 1936, provocată de actele agresive ale Germaniei și Italiei, faptul că Ungaria horthistă, loială Axei Roma-Berlin, lua măsuri pe linia creșterii potențialului ei militar, presiunile puternice ale diplomației hitleriste de învrăjbire a popoarelor din sud-estul Europei, de spargere a alianțelor lor politice și militare, de contracarare a apropierii acestora de U.R.S.S., pentru a le izola și ocupa mai ușor, au sporit îngrijorarea cercurilor politice și militare guvernante românești, care apreciau că aceste fapte aveau „pentru situația militară din Europa centrală și de răsărit o importanță covârșitoare”⁴³, că au „readus pe primul plan posibilitatea unui conflict în Europa centrală”⁴⁴.

Aceasta a făcut ca cercurile conducătoare politice și militare din România să adopte măsuri urgente în vederea asigurării apărării. În anul 1935 s-a luat în discuție de către guvern „participarea industriei României la executarea planului de înarmare, căci pînă atunci aceasta se făcuse numai prin industria străină”⁴⁵.

Ca urmare, în anii 1935—1936 au primit comenzi mai importante pentru fabricarea armamentului următoarele uzine: Reșița, „Malaxa”, Copșa Mică — Cugir, „Wolff” și altele. Datorită lucrărilor necesare profilării și adaptării acestor uzine la producția de război, pînă în anul 1938 nu s-a trecut efectiv la executarea comenzilor militare primite⁴⁶. Concomitent au crescut și alocațiile bugetare pentru nevoi militare. În anul bugetar 1935/1936 alocațiile militare se ridicau la suma de 6 764 195 000 de lei⁴⁷, depășind cu circa un miliard pe cele din exercițiul financiar precedent și continuînd să crească în toată perioada următoare.

Urmărind să se asigure contra pericolului revizionist fascist, la 14 iulie 1936 guvernul român a reînnoit mandatul lui Titulescu pentru încheierea unui pact de asistență mutuală cu U.R.S.S. Rezoluția adoptată de Consiliul de Miniștri reflecta coordonatele politicii interne și externe a claselor dominante, precum și măsurile necesare „unei opere de destindere cu Sovietele”: „Sîntem inamicii comunismului intern — al cărui partizan nu este nici unul din membrii guvernului — și hotărîți să ne conducem destinele țării după directive proprii”. În

* Concomitent, cercurile guvernante românești preconizau tratative și cu Germania. Conținutul acestora a fost definit de N. Titulescu în 1935, spunînd că „dacă eventual am încheia un pact de asistență mutuală cu sovietele, sîntem dispuși să încheiem unul identic și cu Germania, cu condițiunea ca și ea, la rîndul ei, să ne garanteze integritatea teritorială a noastră și a țărilor aliate nouă”. (A.M.A.E., fondul nr. 71, Germania 1933—1935, fila 238, telegrama lui N. Titulescu din 27 iulie 1935 către Legația română din Berlin).

⁴³ A.M.F.A. — M. St.-M., mapa 18, fila 12.

⁴⁴ Loc. cit., mapa 51, fila 411.

⁴⁵ Arhiva Uzinelor „6 Martie”-Zărnești-Brașov, fondul Malaxa, fila 4.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ A.M.F.A. — M. St.-M. Bugetul de cheltuieli ale M.A.N. pe anii 1936—1940.

același timp, ei arătau că „...pe tărîmul politicii externe sîntem pentru o înțelegere cu U.R.S.S., aliatul aliaților noștri: Franța, Cehoslovacia și Turcia, înțelegere care singură poate da acestor alianțe valoarea lor efectivă, noi neputînd fi în același timp și aliatul Franței, și inamicul Rusiei, aliata ei”⁴⁸. Această formulare cuprindea de fapt concepția lui Titulescu: „...eu nu am urmărit niciodată substituirea unei ostilități, unei alte ostilități, ci suprapunerea unei prietenii peste o altă prietenie”⁴⁹.

Dată fiind poziția rezervată a guvernului sovietic în această problemă, din cauza atitudinii ostile apropierei de U.R.S.S. a unor politicieni reacționari ca Al. Vaida-Voevod, Gh. Brătianu ș.a., precum și din cauza publicării unor articole cu caracter șovin și antisovietic în fițiucii profasciste⁵⁰, rezoluția prevedea încetarea atacurilor în presă împotriva U.R.S.S., publicarea unor articole favorabile Uniunii Sovietice, precum și alte măsuri menite să contribuie la o apropiere între cele două state vecine. Concomitent cu aceasta, la 30 iulie 1936 a fost adoptat un plan de măsuri în vederea stocării de materii prime strategice și mobilizarea industriei naționale pentru producția de război, precum și unele măsuri cu caracter special, privind întărirea pazei obiectivelor industriale și apărării contra atacurilor aeriene⁵¹.

Ca urmare a măsurilor luate, pe baza rezoluției Consiliului de Miniștri, pe care N. Titulescu a prezentat-o lui M. Litvinov, cei doi miniștri de externe au căzut de acord, în urma tratatelor purtate la Montreux (Elveția), asupra principiilor cu privire la tratatul de asistență mutuală, consemnîndu-le într-un protocol în patru puncte, parafat de ei, punct cu punct, la 21 iulie 1936. Protocolul prevedea că cele două părți își vor acorda ajutor reciproc în vederea respingerii oricărei agresiuni, fiecare dintre contractanți obligîndu-se să-și trimită trupele peste frontiera româno-sovietică și să le retragă pe teritoriile proprii, la cererea guvernului căruia i se acorda ajutorul⁵².

După începerea negocierilor în vederea încheierii tratatului de asistență mutuală, cercurile cele mai reacționare și fasciste românești, reprezentate de A. C. Cuza, I. Gigurtu, M. Manoilescu, Al. Vaida-Voevod, Gh. Brătianu ș.a.,

⁴⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.C.R. (în continuare: A.I.I.P.), fondul nr. 3, dosarul nr. 355.

⁴⁹ A.M.A.E., fondul U.R.S.S., dosarul nr. 130: Telegrama nr. 36 272, din 1 iulie 1936, a lui N. Titulescu către rege și președintele Consiliului de Miniștri, transmisă din Geneva la 30 iunie, filele 1—3.

⁵⁰ Loc. cit., fila 4.

⁵¹ A.M.F.A. — M. St.-M., mapa 69, dosarul „Măsurile pentru perioada de tensiune politică”, fila 23. Prevederile cu privire la mobilizarea industriei naționale pentru producția de armament și muniții constituia punerea în aplicare a hotărîrii luate în ședința șefilor marilor state-majore ale celor trei țări din Mica Înțelegere (București, iunie 1936), cînd s-a stabilit că, dată fiind situația Cehoslovaciei, direct amenințată de agresiunea Germaniei hitleriste, care era principalul furnizor de armament al Micii Înțelegeri, fiecare stat al acestei organizații să-și creeze o industrie proprie de armament.

⁵² A.I.I.P., fondul nr. 3, dosarul nr. 355: fotocopia protocolului în limba franceză.

potrivnice relațiilor de bună vecinătate cu Uniunea Sovietică, au dezlănțuit — în cor cu organizațiile fasciste ațitate de naști, precum și cu alte cercuri reacționare de peste hotare — o violentă campanie împotriva politicii externe a guvernului român, cerind demiterea lui Titulescu*, inspiratorul acestei politici.

La 14 iulie 1936, O. Goga sugera lui Carol al II-lea ideea schimbării cursului politicii externe a României și orientarea ei spre blocul statelor fasciste. „Îndrăznesc să cred că intransigența noastră de pînă ieri — se spune în scrisoarea lui Goga — trebuie să înceteze și să înceapă pipăirile directe pentru cîntărirea posibilităților de încadrare în noua situație... Necontestat că nu Titulescu este chemat să ducă la bun sfîrșit o astfel de însărcinare. El la Roma și la Berlin, pe drept sau pe nedrept, reprezintă astăzi noțiunea unei lipse de credit desăvîrșite“⁵³.

Chiar cercurile politice legate de Franța și Anglia, temîndu-se de o apropiere mai pronunțată de Uniunea Sovietică, reproșau lui N. Titulescu că s-ar fi îndepărtat de la „linia politicii tradiționale“, că el trebuie să-și revizuiască atitudinea, iar pînă atunci n-ar avea ce căuta în străinătate și nici chiar la sediul de atunci al Ministerului de Externe⁵⁴.

Repercusiuni puternice au avut asupra cercurilor politice guvernante românești atitudinea unor guverne din străinătate, care se temeau, de asemenea, de strîngerea relațiilor României cu Uniunea Sovietică. Astfel, guvernul german își pusese ca sarcină, în 1936, „să preîntîmpine pericolul încorporării României în sistemul sovietic“⁵⁵. În această privință un rol important a avut guvernul Poloniei, care ducea mai demult o politică de înțelegere cu Germania hitleristă. Pe baza directivelor ministrului de externe Beck, membri ai ambasadei poloneze la București au desfășurat o activitate de culise febrilă pentru înlăturarea lui Titulescu, calomniindu-l și defăimînd orientarea sa politică⁵⁶.

La rîndul lor, cercurile guvernante engleze erau nemulțumite de faptul că Titulescu a sprijinit poziția guvernului francez în problema strîmtorilor, la Conferința de la Montreux (11 iulie 1936); el ripostase atunci față de poziția duplicitară a reprezentantului englez și a apărât clauzele convenției franco-române și — implicit — interesele sovietice cu privire la regimul strîmtorilor. Iritate de poziția intransigentă a lui Titulescu, ziarele engleze îl învinuiau că „...s-a dat pe față de partea Franței și a Sovietelor“ („Times“), că la Montreux delicatetea lui s-a preschimbat „în furie și impertinență“ („Evening Standard“) ⁵⁷.

* N. Titulescu figura în tabelele de proscriși întocmite de Alfred Rosenberg încă din anul 1934.

⁵³ Arhiva istorică centrală București (în continuare: A.I.C.), fondul Casa regală, dosarul nr. 106/1936.

⁵⁴ Loc. cit., dosarul nr. 67/1936.

⁵⁵ Documente externe germane, Seria C., vol. IV, documentul nr. 478.

⁵⁶ S. Mikulez: „Wplyw dypl., acje sanacyjnej na obalenie Titulescu“, din revista „Sprny miedzunarodowe“ nr. 7—8/1959.

⁵⁷ A.M.A.E., fondul nr. 71, dosarul nr. 3.

În aceste împrejurări, regele Carol al II-lea și Gh. Tătărașcu, șeful aceleiași guvern care la 15 iulie hotărâse continuarea tratatelor cu U.R.S.S., nemulțumiți la rîndul lor de faptul că N. Titulescu mergea, în politica pe care o ducea, mai departe decît voiau ei, temîndu-se a nu crea o ruptură cu Anglia și Franța și a nu ațîta mai mult guvernul celui de-al III-lea Reich, l-au înlăturat pe Titulescu, la 29 august 1936, din guvern*.

O dată cu aceasta, tratativele cu guvernul Uniunii Sovietice privind încheierea tratatului de asistență mutuală — care realizaseră succesul de la 21 iulie — au fost întrerupte. „Izvestia“ din 1 septembrie 1936 considera că era absolut necesară o atitudine de expectativă privitoare la dezvoltarea politicii românești, înainte de a se pronunța asupra urmărilor evenimentelor petrecute. „Un singur lucru — spunea ziarul — se poate afirma acum : în persoana lui Titulescu, România se lipsește de omul de stat cu cea mai mare autoritate, iar pacea pierde un amic din cei mai activi“.

Presa fascistă din țară, presa nazistă și prohitleristă din alte țări au primit cu satisfacție nereținută știrea demiterii lui Titulescu — și avea unele motive pentru aceasta ; deși orientarea cercurilor politice dominante a rămas în general neschimbată, prin îndepărtarea lui Titulescu avea să slăbească influența grupărilor și personalităților politice românești adverse declarate ale blocului statelor fasciste, care susțineau securitatea colectivă și alianța cu Franța și Uniunea Sovietică ; avea să slăbească coeziunea internă a Micii Înțelegeri.

Îngrijorate de cursul politicii puterilor occidentale, care încuraja expansiunea Germaniei fasciste în estul și sud-estul Europei, de ineficacitatea mă-

* În legătură cu motivele înlăturării lui N. Titulescu, un document aflat în Arhiva Ministerului Afacerilor Interne relatează că ele au fost arătate de Gh. Cantacuzino, șeful organizației Dolj a Partidului Național-Liberal — Gh. Brătianu, în ziua de 13 septembrie 1936. În afară de teama de a nu ațîta guvernul nazist, documentul relatează următoarele cauze :

„1. La declararea războiului italo-abisinian, a fost cel dintîi dintre delegații țărilor prezinte la Liga Națiunilor care a votat sancțiunile contra Italiei.

2. La o ședință a Ligei Națiunilor, cînd ziariștii italieni au fluerat atunci cînd și-a făcut apariția în sală Negusul, a dat ordin ca ziariștii să fie evacuați din sală și arestați.

3. La conferința strîmtorilor, a fost cel dintîi care a sugerat ideia și a votat fortificarea Dardanelelor, fapt care a stîrnit indignarea tuturor țărilor aliate și în special a Angliei.

4. Pînă la 10 septembrie 1936, urmau să sosească în România 100 tunuri și 3 escadrile de avioane (15 avioane — *n.n.*) care au fost comandate de guvernul român la uzinele din Franța. La începutul lunii septembrie 1936, a fost trimis la acele uzine d. Subsecretar de stat Caranfil, care a constatat cu surprindere că tunurile și avioanele comandate de România au fost de mult gata, însă d. Titulescu, care fusese personal la uzine, a spus că țara românească nu are nevoie de acel armament și de avioane și că pot să le trimită în Spania, care solicitase și ea asemenea materiale. Acele tunuri și avioane, după cum rezultă din rapoartele date de agenții de spionaj ai Germaniei și Angliei, ar fi fost debarcate parte la Barcelona, iar celelalte la Bilbao și îndreptate pe frontul comunist din Spania. Această faptă, la care se mai adaugă și cele specificate la punctul nr. 1, 2 și 3 de mai sus, a fost adusă la cunoștința Majestății Sale Regelui Carol al II-lea și din această cauză d. N. Titulescu a fost debarcat de la Ministerul Afacerilor Străine, fără a mai fi consultați ceilalți membri ai guvernului“. (Arhiva M.A.I., Buletine informative, octombrie 1936, volumul III, nota nr. 2988 din 9 octombrie 1936).

surilor adoptate de Societatea Națiunilor și — deci — de slăbirea încrederii în acest organism internațional din partea statelor mici lăsate pradă agresiunii fasciste, în perioada imediat următoare cercurile guvernante românești au continuat să spere în ajutorul Franței, să depună eforturi pentru consolidarea Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice, să reziste presiunilor Germaniei fasciste și ale acoliților săi.

Temîndu-se însă de comunism, de masele largi ale poporului român, care, în frunte cu forțele politice democratice cele mai înaintate, s-au ridicat la luptă hotărîtă contra pericolului agresiunii fasciste, pentru apărarea independenței naționale, cercurile politice guvernante ale burgheziei și moșierimii au reprimat mișcarea democratică antifascistă, au lăsat libertatea de acțiune organizațiilor și cercurilor fasciste și profasciste, slăbind astfel coeziunea internă necesară în acel moment; ele au manifestat suspiciuni și ezitări în politica față de U.R.S.S. Toate acestea aveau să ducă la izolarea României, la lipsirea ei de acele condiții interne hotărîtoare și de aliații externi în măsură a-i acorda sprijin eficient.

Probleme de metodologie și documentare privind istoria Rezistenței în România *

ION POPESCU-PUTURI

istoriografia perioadei celui de-al doilea război mondial cuprinde, ca o problemă de bază, tratarea mișcării de rezistență împotriva fascismului, pericol grav ce a amenințat libertatea, progresul și însăși existența popoarelor.

Studierea mișcării de rezistență are nu numai o valoare științifică, ci și educativă, ea fiind destinată să dezvăluie condițiile, cauzele și factorii care au generat-o, actele numeroase de eroism împotriva ocupanților fasciști, figurile luminoase ale celor care, cu prețul vieții lor, au militat cu abnegație pentru înaltele idealuri umanitare de libertate și progres.

În cele ce urmează vom căuta să ne exprimăm opiniile și să aducem unele propuneri în problemele ce stau în atenția colocviului.

Desigur, principiile metodologice generale ale științei istorice stau și la baza cercetării istoriei Rezistenței, constituind legile, regulile de achiziționare, prelucrare și verificare a informației asupra fenomenului istoric dat, instrument în mîna cercetătorului în vederea constituirii unui sistem consistent de enunțări adevărate, a selectării și ordonării faptelor istorice în succesiunea lor și conform cu adevărata lor valoare, a interpretării lor, astfel încît rezultatul cercetării să reflecte adecvat obiectul cunoașterii la care se referă — în cazul de față istoria mișcării de rezistență antifascistă.

În același timp, principiile și operațiile implicate în cercetarea istorică în genere pot fi particularizate în funcție de specificul perioadei și fenomenului istoric concret ce reprezintă obiectul cercetării. Astfel, în ce privește istoria Rezistenței, pot fi enunțate o serie de principii cu valoare metodologică proprii cercetării în acest domeniu (sau constituind o aplicare concretizată a unui principiu mai general), principii care pot orienta cercetătorul în munca de căutare a faptelor, de analiză a legăturii cauzale dintre ele, a interacțiunii lor, de selecționare a celor caracteristice, cu valoare tipică, de cele întâmplătoare, de stabilire, cu alte cuvinte, a faptelor istorice, a forțelor, a împrejurărilor determinate.

Se înțelege că aceste principii nu le privim ca un tipar, un mijloc de construire a unei scheme istorice abstracte, ci doar ca un ghid în cercetare, ele nefiind în afara fenomenului istoric, ci reprezentînd trăsături fundamen-

* Referat prezentat în cadrul celui de-al III-lea Congres de istorie, la colocviul „Istoria Rezistenței în Europa” (Viena, 29 august — 5 septembrie 1965).

tale ale Rezistenței, enunțate pe baza realității, a faptelor obiective, a generalizării experienței istorice concrete.

Ca un principiu metodologic de bază, privim mișcarea de rezistență nu ca un fenomen izolat, ci în conexiune și interacțiune cu multiplele evenimente și fenomene ale vieții economice, sociale și politice, ale situației concrete a statelor, vieții internaționale, războiului etc. De aici și necesitatea de a studia, de pildă, rădăcinile istorice ale mișcării de rezistență, legăturile ei de continuitate cu lupta antifascistă din perioada anterioară.

Rezistența antifascistă în România din anii celui de-al doilea război mondial a apărut și s-a dezvoltat pe solul fecund al mișcării antifasciste din perioada precedentă. Raportul general în mod logic istoric cere explicarea rădăcinilor mișcării antifasciste. Socotim că acestea trebuie studiate temeinic îndeosebi începînd cu 1933 — anul instaurării dictaturii hitleriste în Germania și a începutului cursului pronunțat spre conflagrația mondială.

Este important de subliniat, spre o mai profundă înțelegere a locului și rolului diferitelor categorii sociale în rezistența din timpul războiului, că încă din acele momente (1933—1934), hotărîtoare pentru cursul politicii României, s-a afirmat de la înălțimea misiunii sale istorice clasa muncitoare, a cărei ridicare antifascistă, prin luptele feroviarilor și petroliștilor din februarie 1933, a stăvilit pentru mai mulți ani ofensiva celor mai reacționare forțe interne. A fost dată în același timp o puternică lovitură organizațiilor fasciste, încă din primele momente ale trecerii acestora în slujba hitlerismului. Luptele din februarie 1933 din România s-au situat printre primele mari ridicări muncitorești antifasciste din Europa imediat după instaurarea dictaturii hitleriste. La ordinea zilei au fost puse, de către clasa muncitoare și partidul comunist, problemele majore care priveau soarta poporului român și a patriei.

În România se mergea pe calea activizării în jurul celei mai ferme forțe antifasciste — clasa muncitoare — a maselor țărănești, a intelectualității progresiste, a funcționării nevoiașe, a micilor întreprinzători, a pensionarilor, invalizilor, studenților, pentru a crea o largă opinie de masă antifascistă și antirăzboinică. În acest scop au fost înființate o serie de organizații de masă democratice antifasciste.

Ținem să semnalăm aceasta pentru a releva caracterul organizat și nu spontan ori stihinic al acțiunilor potrivnice fascismului.

Aceste organizații, care au însumat în anii 1933—1938 circa 30 de grupări, asociații, ligi etc., aveau la bază probleme de interes general-democratic, în stare să cointereneze diverse păături sociale sau persoane individuale ori asociate în raport cu revendicările și aspirațiile lor democratice, patriotice, antifasciste. O bogată presă antifascistă, comunistă ilegală și legală, socialistă, social-democrată, radical-burgheză, care însuma circa 300 organe de presă, contribuia la crearea climatului antihitlerist, antifascist din România.

Ca urmare a activității duse prin intermediul organizațiilor de masă legale, se făceau încă din 1934 primii pași spre făurirea unui front popular antifascist.

Mișcarea antifascistă din România s-a situat pe poziția sprijinirii mișcărilor antifasciste de pretutindeni. Pe această linie se înscriu acțiunile de solidaritate cu insurecția antifascistă din Austria, din februarie 1934, cu Frontul popular înfăptuit în Franța, cu poporul german căzut victimă hitlerismului, cu antifasciștii bulgari implicați în procesul de la Leipzig, cu poporul

abisinian, atacat de fasciștii italieni, cu lupta revoluționară a poporului chinez împotriva agresiunii japoneze, cu republicanii spanioli etc. Aproape 500 de antifasciști români au plecat în Spania pentru a lupta cu arma în mână alături de eroicul popor spaniol, înscriind pe drapelul lor cuvintele: „Pentru libertatea noastră și a voastră”.

De intensitatea mișcării antifasciste, de natura acțiunilor antifasciste și sfera largă a opiniei antifasciste anterioare războiului sînt legate strîns multe din resorturile Rezistenței în România începînd cu 1940.

Experiența mișcării antifasciste din perioada premergătoare războiului a slujit etapei Rezistenței antifasciste și socotim necesar ca studierea Rezistenței să se facă în strînsă corelare cu rădăcinile sale, cum le numea d-l Henri Michel în raportul general.

★

În ce privește începutul și dezvoltarea Rezistenței, caracterul ei, trăsăturile concrete, obiectivele, toate acestea au, așa cum se remarcă și în raportul general, pe lîngă trăsăturile comune Rezistenței europene, momente specifice, dependente de situația din statul respectiv și numai studierea multilaterală sub acest aspect, în legătură cu întregul complex de condiții și împrejurări dintr-o țară sau alta, permite zugrăvirea unui tablou real și bogat în culori al Rezistenței.

Se poate considera deci ca o trăsătură a Rezistenței cu valoare de principiu metodologic, după care ne orientăm în cercetare, faptul că, îndreptată împotriva unui dușman comun, Rezistența s-a dezvoltat în diferite țări, în condițiile naționale concrete, în forme diferite, avînd trăsături diverse, în funcție de formele de dominație a hitleriștilor, de obiectivele concrete ce se puneau în fața forțelor patriotice din fiecare țară, de gradul de maturizare a forțelor antifasciste, de formele de luptă pe plan politic și militar, de zona geografică și militară respectivă.

În multe țări, primele manifestări ale Rezistenței au avut loc sub forma ciocnirilor deschise, a actelor de luptă împotriva ocupantului hitlerist, imediat sau la scurt timp după invadarea țării respective. În altele, ca România, de pildă, Rezistența s-a dezvoltat de la început nu numai ca o luptă împotriva trupelor hitleriste, ci și ca o luptă împotriva regimului fascist instaurat de cercurile cele mai reacționare din propria țară și aliat cu Germania nazistă.

Poporul român, profund atașat idealurilor de libertate, independență națională și progres social, nutrea o profundă ostilitate față de imperialismul german, a cărui adevărată față o cunoscuse bine în timpul ocupației din anii primului război mondial și care se manifestase din nou ca dușman al independenței naționale și integrității teritoriale a României, impunîndu-i dictatul fascist de la Viena din august 1940.

Instaurarea în România în septembrie 1940 a dictaturii militare-fasciste, intrarea trupelor hitleriste în țară, care în ianuarie 1941 se cifrau la cca. 500 000 de militari, intensificarea deosebită a exploatarei și asupririi politice a oamenilor muncii, teroarea fascistă, încălcarea flagrantă a independenței naționale și pericolul extrem de grav ce amenința însăși ființa națională a poporului român, ca urmare a subjugării țării de către Germania hitleristă, împingerea țării în războiul hitlerist — profund nepopular de la început — au făcut ca în această perioadă să se situeze pe prim plan contradicția pro-

fundă dintre masele cele mai largi populare, pe de o parte, și dictatura militară-fascistă și imperialismul fascist german, pe de altă parte. Chiar și o parte a claselor dominante, lovită în interesele ei de acapararea unor poziții principale în economia națională de către monopolurile germane, era în opoziție față de dictatura fascistă și nemulțumită de participarea la războiul hitlerist.

Ura mereu crescîndă a maselor populare față de dictatura militară-fascistă s-a manifestat puternic în armată. Ostilitatea poporului față de hitleriști și război, conștiința crescîndă asupra faptului că războiul hitlerist este potrivnic intereselor naționale, că independența și viitorul țării sînt în pericol în urma aservirii ei de către Germania hitleristă, dorința de a lupta pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, atitudinea brutală și plină de dispreț a hitleriștilor față de ostașii români, pierderile suferite în război determinau creșterea continuă a nemulțumirilor, a stării de spirit antihitleriste în rîndurile armatei, a refuzului de a lupta și a dorinței de a întoarce armele împotriva hitleriștilor.

Toți acești factori au creat — în evoluția evenimentelor — condiții obiective pentru încheierea unei largi coaliții a forțelor antihitleriste din România.

Începută o dată cu instaurarea dictaturii militare-fasciste și a intrării armatelor hitleriste în România, mișcarea de rezistență s-a dezvoltat continuu, pe măsura desfășurării războiului, cuprinzînd pături sociale din cele mai diferite ale populației, în primul rînd clasa muncitoare. Ea a culminat cu insurjecția națională antifascistă din august 1944 — cea mai înaltă formă a Rezistenței din România —, a cărei înfăptuire victorioasă a făcut ca lupta antifascistă a întregului popor să se ridice pe o treaptă superioară. A fost doborîta dictatura militară-fascistă, România s-a alăturat coaliției antihitleriste și a participat cu toate forțele și resursele ei la războiul împotriva Germaniei naziste, pînă la zdrobirea definitivă a acesteia.

Știința istorică din țara noastră acordă o atenție deosebită abordării și elucidării unor probleme importante ale mișcării de rezistență din vara anului 1943 și pînă la sfîrșitul lunii august 1944, ca : orientarea forțelor patriotice, în frunte cu Partidul Comunist Român, spre răsturnarea prin forță a dictaturii militare-fasciste și eliberarea patriei de sub jugul fascist, pregătirea insurjecției armate, desfășurarea și urmările sale.

Studierea diferitelor aspecte ale Rezistenței, de pildă a obiectivelor ei, confirmă teza enunțată mai înainte în ce privește dependența trăsăturilor Rezistenței de situația fiecărui stat.

Astfel, în fața forțelor patriotice din România au stat sarcini concrete specifice, care nu figurau în programul Rezistenței din țările ocupate de Germania fascistă printr-o agresiune militară directă : scoaterea țării din războiul dus alături de Germania hitleristă, întoarcerea armelor de către armată, doborîrea regimului fascist. Decurgînd din situația concretă a României, aceste sarcini reflectau tocmai căile prin care poporul român își putea aduce și și-a adus contribuția la lupta comună a popoarelor pentru realizarea obiectivelor principale ale Rezistenței — zdrobirea Germaniei hitleriste, nimicirea fascismului, eliberarea popoarelor, dobîndirea independenței și suveranității naționale.

Dat fiind că la mișcarea de rezistență au participat patrioți din cele mai diverse straturi ale societății, faptul că ea, fiind o mișcare antifascistă, de eliberare națională, a avut o sferă de cuprindere socială largă, a făcut

ca în cadrul ei să se manifeste în mod inerent, pe lângă interesul comun — eliberarea de ocupantul străin — și interesele specifice ale diferitelor clase și pături, ale diferitelor grupări politice, concepții diferite asupra căilor de urmat și asupra situației la care trebuia să se ajungă în urma eliberării. Astfel, în multe țări la Rezistență au participat, într-o măsură diferită, forțe social-politice care vedeau în eliberare modalitatea de a ajunge la situația — în mare luat — dinainte de război, în timp ce masele populare legau eliberarea de sub jugul fascist de năzuințele lor spre o democrație reală și progres social. Trebuie ținut seama și de o anumită gradare în studierea participării la lupta efectivă a diferitelor forțe dintr-o țară, eficacitatea și rolul lor în obținerea rezultatelor luptei antihitleriste.

Pornind de la cele spuse mai sus, considerăm drept un principiu metodologic important necesitatea de a cerceta și aprecia în mod just care au fost locul și rolul diferitelor forțe, care din ele sînt cele care au imprimat obiectivele principale, trăsăturile dominante ale Rezistenței.

Raportul general, o dată cu unele întrebări adresate istoricilor din alte țări, ridică și unele probleme privind prezența a diferite categorii de rezistenți, rolul unor grupări politice, natura coalițiilor constituite în cadrul Rezistenței. Pornind de la principiul că în modul cel mai competent, documentat și analitic la aceste întrebări și probleme pot da răspunsurile istoricii din țările respective, îndeaproape cunoscători ai unei cercetări temeinice, putem prezenta, în esență, situația Rezistenței din România.

În studierea mișcării de rezistență un loc important l-a ocupat analiza obiectivelor ei și a forțelor participante la această mișcare.

Forța cea mai organizată, combativă și consecventă a luptei antifasciste a fost clasa muncitoare. Ea a polarizat în jurul său celelalte forțe patriotice, atrăgînd la o luptă din ce în ce mai activă țărănimea, intelectualitatea, elementele patriotice din armată.

P.C.R. a fost acel partid politic care a inițiat și a organizat mișcarea de rezistență, a fost factorul însuflețitor și mobilizator al luptei tuturor forțelor antifasciste.

Militînd pentru zdrobirea dictaturii fasciste și scoaterea țării din război, comuniștii au adresat insistent tuturor grupărilor politice nefasciste chemarea de a se alătura luptei antihitleriste. Vreme îndelungată liderii partidelor tradiționale burghezo-moșierești — Partidul național-țărănesc-Maniu și Partidul național-liberal-Brătianu — au refuzat colaborarea cu forțele patriotice antifasciste, fără să fi încercat organizarea vreunei acțiuni politice de masă. Pe plan intern, singura lor activitate în primii ani ai războiului a constatat în acțiuni sterile de culise și în pertractări cu guvernul Antonescu, care au continuat pînă în preajma răsturnării acestuia. Liderii acestor partide se mențineau ca rezerve ale claselor dominante în eventualitatea înfrîngerii hitleriştilor și a înlăturării guvernului antonescian.

Concluzia desprinsă din studierea istoriei luptei antifasciste în România este că Rezistența a fost cu precădere o mișcare a maselor populare. În condițiile concrete ale situației României, Partidul Comunist Român și organizațiile patriotice care s-au reunit într-un Front patriotic antihitlerist au promovat o politică de alianțe, de unire și coalizare a tuturor forțelor interesate, dintr-un motiv sau altul, în lupta împotriva fascismului, a hitlerismului. Caracterul larg al acestor alianțe, elasticitatea tactică, folosirea tuturor posi-

bilităților și factorilor care puteau concura la doborârea dictaturii fasciste, a fost o trăsătură distinctivă, specifică Rezistenței în România. În acțiunea de răsturnare a dictaturii fasciste au fost antrenate toate forțele interesate — de la muncitori pînă la cercurile palatului grupate în jurul regelui Mihai, care căuta calea ruperii cu Antonescu și Germania pentru a nu împărtăși soarta acestora. Din aceste considerente, cercurile monarhice și-au încadrat acțiunile, pînă la urmă, în planul general elaborat de comuniști.

O asemenea linie politică-tactică a asigurat antrenarea celor mai diferite clase, pături, categorii și cercuri social-politice la pregătirea și înfăptuirea insurecției antifasciste din august 1944, eveniment ce a avut urmări atît pe plan intern, cît și extern. După răsturnarea dictaturii militare-fasciste forțele insurecționale au continuat să acționeze cu consecvență, ca un factor de dinamizare, încadrîndu-se în operațiile Armatei române, care, cot la cot cu armatele sovietice, a dus lupta pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste.

Obiectivele fundamentale ale Rezistenței în România, căile de înfăptuire a lor, au fost expuse într-un număr de documente importante ale P.C.R., ca „Lupta poporului român pentru libertate și independență națională. Sarcinile Partidului Comunist din România. Platforma Partidului Comunist din România (6 septembrie 1941)“, „Pieirea sau salvarea poporului român“ (Rezoluție a C.C. al P.C.R. din ianuarie 1943 privind problema încheierii Frontului patriotic antihitlerist), Manifestul C.C. al P.C.R. din august 1944 și altele, care au fost publicate și stau la îndemîna cercetătorilor¹. Analiza acestor documente ne permite să urmărim scopurile, căile și metodele urmate de Partidul Comunist Român în anii luptei antifasciste, antihitleriste.

★

Unul dintre principiile metodologice ale cercetării istoriei Rezistenței este determinat de faptul că a existat o corelație directă între Rezistență și război, situația pe fronturi, de unde rezultă necesitatea de a avea în permanență în vedere această corelație în cursul cercetării și interpretării evenimentelor legate de Rezistență, de a analiza în mod just interacțiunea și influența acestor factori. Loviturile principale pe care Germania fascistă le-a primit pe fronturi aveau o influență directă asupra dezvoltării Rezistenței, asupra creării unor împrejurări favorabile ei, atît prin slăbirea și reducerea posibilităților Germaniei de a reprima lupta antihitleristă, cît și prin rolul de stimulent moral de prim ordin pe care l-au jucat, întărind încrederea patrioților din toate țările subjugate în înfrîngerea hitlerismului. La rîndul ei, mișcarea de Rezistență a fost un factor important în obținerea victoriei asupra Germaniei fasciste, a slăbit în permanență potențialul ei militar; ea nu a fost un appendice al operațiilor militare, ci o largă mișcare a maselor populare, determinată de cauze profunde în fiecare țară.

Unul din principiile importante de care considerăm că trebuie să se țină seama în cercetarea istoriei Rezistenței este caracterul ei național și internațional. Rezistența reprezenta, în fiecare țară, o mișcare profund patriotică, ale cărei obiective esențiale exprimau interesele naționale vitale ale

¹ „Documente din istoria Partidului Comunist Român“, Editura pentru literatură politică, 1953, ediția a II-a.

poporului respectiv și totodată Rezistența din toate țările lovea în același dușman al popoarelor ; mișcării de rezistență antifascistă a maselor populare îi era străin naționalismul îngust, ea reunind în rîndurile sale antifasciștii de toate naționalitățile, iar popoarele devenind din ce în ce mai conștiente de necesitatea de a se uni și a se ajuta în lupta împotriva fascismului. Studiarea istoriei Rezistenței din România permite să se urmărească strînsa legătură dintre semnificația ei națională și cea internațională. Realizarea obiectivelor ei a avut o deosebită însemnătate pentru poporul român, fiind legată de eliberarea de sub jugul fascist, de izgonirea hitleriștilor. Ea a avut, în același timp, o însemnătate internațională prin loviturile succesive date mașinii de război a hitleriștilor, prin participarea unui însemnat număr de antifasciști români la mișcarea de rezistență din alte țări (Franța, U.R.S.S., Cehoslovacia) și îndeosebi prin victoria insurecției antifasciste și participarea României la lupta împotriva Germaniei fasciste, alături de coalitia antihitleristă.

Așa cum s-a arătat, cerințele și criteriile de bază în munca de documentare asupra istoriei Rezistenței sînt comune cercetării istorice în general. Este necesară, deci, o depistare exhaustivă și integrală a tuturor materialelor care se referă la această problemă ; confruntarea oricăror date — prin identitate sau contrapunere — este obligatorie, numai coroborarea fiind de natură să înlăture unilateralitatea în interpretare. O cerință comună cercetării istoriei Rezistenței, ca și a istoriei în general, o constituie luarea în considerare cu prioritate — și, deci, acordarea unei ponderi mai mari — izvoarelor istorice primare : rapoarte, circulări, scrisori, jurnale personale, agende, broșuri etc., elaborate de organele mișcării de rezistență, conducători, participanți direcți. Aceste documente însă nu pot reda întreg procesul luptei de rezistență. Totodată, documentele provenite din alte surse ridică și unele probleme specifice, care țin de condițiile în care au fost consemnate și păstrate unele date istorice. Astfel, documentele cu caracter oficial, de stat, pot fi folosite mai rar decît în alte cazuri pentru documentarea nemijlocită asupra Rezistenței, aceste documente referindu-se mai adesea la legislație și măsurile adoptate de aparatul de stat fascist. Cercetarea lor este însă importantă pentru studiarea întregului complex de condiții în care acționa Rezistența, iar documentele provenite de la organele informative și represive sînt utile pentru confirmarea acțiunilor patrioților, pentru studiarea evoluției stării de spirit antihitleriste din rîndurile maselor, ale armatei etc. Documentarea nemijlocită referitoare la activitatea desfășurată de luptătorii din Rezistență este cuprinsă mai puțin în acte scrise și mai mult în relatări scrise ulterior și mărturii transmise pe cale orală — ceea ce este firesc dacă ne raportăm la condițiile grele, de aspră ilegalitate și strictă conspirativitate în care au trebuit să se desfășoare astfel de acțiuni. De aici apare clară necesitatea strîngerii tuturor acelor mărturii care, prin însumare și coroborare, pot reconstitui momente ale luptei antifasciste. De mare importanță sînt în această direcție memoriile luptătorilor din Rezistență, ale conducătorilor și membrilor grupelor de partizani, ale celor care au făcut parte din formațiunile de luptă patriotice, ale conducătorilor organizațiilor de masă antifasciste etc. Documentarea în această direcție trebuie să se extindă și la

unele știri culese prin mărturia orală a luptătorilor din Rezistență, chiar dacă acestea se referă la acțiuni de mai mică importanță.

Cu toate că prezintă dificultăți, este neîndoielnic faptul că izvoarele memorialistice reprezintă pagini vii de istorie, din care, analizate critic, se pot desprinde informații deosebit de importante.

Dintre materialele memorialistice adunate în țara noastră menționăm: „Amintiri, relatări cu privire la lupta antifascistă a maselor populare din România în regiunile Ploiești, Cluj, Bacău, Crișana, Galați, Banat, Brașov, Delta Dunării“, „Memoriile referitoare la acțiunile maselor populare în timpul insurecției armate în Capitală și în țară“, „Amintiri ale participanților la luptele de rezistență din Franța 1940—1941“, „Amintiri cu privire la viața și lupta antifasciștilor din lagărele de la Tîrgu-Jiu și Caracal“ ș.a.

Printre materialele documentare de bază în cercetarea istorică asupra Rezistenței în România un loc important îl ocupă presa antifascistă. Dintre ziarele antifasciste apărute în această perioadă amintim „România liberă“, „Lupta patriotică“, „Chemarea“, „Apărarea“. La aceasta se adaugă numeroasele manifeste cu caracter antifascist. Se păstrează un număr de broșuri, afișe, fluturași, apeluri, timbre, lozinci ale organizațiilor patriotice care oglindesc obiectivele luptei antifasciste, forțele sociale, starea de spirit a maselor. Unele dintre aceste materiale servesc cercetătorului nu numai ca documente istorice, care consemnează anumite fapte, ci înlesnesc însăși interpretarea, ele făcînd adesea analiza situației economice și social-politice a etapei istorice la care se referă.

O categorie importantă de documente o alcătuiesc cele provenite de la organizații și grupări antifasciste care au activat ilegal în perioada 1940—1944, ca: Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Apărarea patriotică, precum și organizații locale, ca: grupul patriotic „Grivița“, Frontul patriotic bănățean de luptă, comitete de întreprinderi etc. Deoarece păstrarea lor, în acele condiții ale ilegalității, pune probleme dificile, de desconspirare a organizațiilor, a activității lor, asemenea documente de mare valoare s-au păstrat relativ puține. Ele constituie o sursă de seamă a cercetării istoriei mișcării de rezistență, întrucît reflectă în mod direct starea de spirit a maselor, procesul de organizare și activitate a forțelor patriotice, metodele și formele de luptă, obiectivele rezistenței etc.

În sfîrșit, documentarea în problemele istoriei Rezistenței nu se poate lipsi de sprijinul pe care îl constituie știrile provenind din surse externe, fie că acestea se referă la situația istorică generală, fie că privesc lupta antifascistă a altor popoare cotropite de fascism și cu care mișcarea de rezistență din țara noastră a avut legături; în fapt, aceasta reflectă, o dată în plus, caracterul nu numai național, ci și internațional al Rezistenței.

Cercetarea în arhivele din țară a fost îmbinată, datorită colaborării care s-a extins în ultimii ani, cu unele cercetări în arhivele din Uniunea Sovietică, R.D. Germană, R.S. Cehoslovacă, R.P. Ungară, R.S.F. Iugoslavia și Austria. Au fost studiate documente privind România din arhivele Ministerului de Externe al Germaniei, publicate în edițiile engleză și franceză ș.a., precum și un număr însemnat de lucrări memorialistice și istoriografice apărute în străinătate.

Munca de cercetare, care continuă, a ajutat la clarificarea multor aspecte ale condițiilor economice, politice și sociale interne, ale condițiilor politice externe ale României din anii premergători și din timpul celui de-al doilea război mondial, condiții care au determinat sau au influențat orientarea politică a cercurilor guvernante românești și evoluția țării noastre în acea perioadă. S-au adunat date noi cu privire la amploarea mișcării de rezistență din România, la interdependența ei cu mișcarea de rezistență și cu evoluția situației politice și militare din Europa, cu privire la pierderile suferite de poporul român de pe urma jafului și războiului hitlerist, la atitudinea diferitelor grupări burgheze față de războiul hitlerist și de înfeudare a țării Germaniei, cu privire la caracterul de masă al insurecției antifasciste din august 1944, la contribuția României în obținerea victoriei asupra Germaniei naziste și altele.

Ca un principiu metodologic socotim necesar ca, în studierea și mai ales în scrierea istoriei Rezistenței în ansamblu, pe etape sau probleme, să se facă o analiză istoriografică critică a lucrărilor elaborate pe tema dată. În problemele istoriei României în perioada celui de-al doilea război mondial, de pildă, elemente prohitleriste, transfugi și alte elemente reacționare, care își puneau speranțele în „rezolvarea” acestor probleme pe alte căi, deformează adevărul istoric, încălcând principiile probității științifice. Într-o serie de lucrări care au apărut peste hotare, cu concluzii unilaterale, se constată o tendință manifestă de minimalizare a factorului intern, a rolului maselor populare, al forțelor antifasciste și patriotice în zdrobirea fascismului.

Salutăm propunerile privind documentarea și cunoașterea reciprocă a rezultatelor cercetărilor istoriei veridice a Rezistenței. Ele nu pot decât să slujească țelului nostru comun. În ce privește studierea istoriei mișcării de rezistență din alte țări putem să arătăm că aceasta se bucură de atenția cercetătorilor și a cadrelor didactice din țara noastră, care nu vor înceta să dezvolte activitatea lor pe acest tărîm.

Materialele ilustrative — fotografii contemporane evenimentelor, schițe, hărți — au rolul de a completa izvoarele scrise prin sugerarea unor date, alteori clarificînd datele scrise prin detaliile oferite de imagini. Totodată, materialele ilustrative contribuie la înțelegerea atmosferei generale în care s-a desfășurat lupta antifascistă.

În arhive se păstrează diferite materiale ilustrative, schițe și mai ales portrete ale luptătorilor antifasciști, precum și fotografii cu aspecte din lupta poporului român împotriva fascismului.

În România se acordă o mare atenție depistării și studierii urmelor materiale legate de mișcarea de rezistență. În Capitală și în alte localități ale țării au fost recunoscute locuri pe unde au luptat patrioți antifasciști, locuri care au fost marcate cu plăci comemorative, care consemnează numele și faptele săvîrșite de aceștia.

În memoria luptătorilor antifasciști au fost ridicate monumente în principalele orașe din țară (București, Iași, Cluj, Timișoara, Galați, Constanța, Arad, Baia Mare, Oradea, Tg.-Mureș, Carei). Au apărut lucrări în care sînt evocate locurile istorice și monumentele legate de mișcarea de rezistență.

Casele conspirative care au constituit locuri de întâlnire și adăpost pentru conducătorii forțelor patriotice antifasciste, unde s-au discutat și luat hotărâri importante pentru desfășurarea și dezvoltarea mișcării de rezistență, sînt marcate cu plăci. De asemenea, îmbrăcămintea deținuților antifasciști, uneltele folosite de ei sînt depistate și păstrate cu mare grijă.

Un rol important în înfățișarea mișcării de rezistență, după cum se subliniază și în raport, revine muzeelor. În România, un mare muzeu al istoriei mișcării muncitorești și al Partidului Comunist Român, Muzeul militar central, Muzeul orașului București, precum și secțiile muzeelor din orașele regionale, conțin bogate materiale documentare asupra mișcării de rezistență antifascistă din țară, precum și aspecte ale Rezistenței din țările Europei.

Completarea documentării asupra mișcării de rezistență este o preocupare care se impune. Cercetările în domeniul istoriei Rezistenței sînt înaintate în România. Au fost cercetate și selecționate numeroase documente referitoare la acțiuni îndreptate împotriva fascismului. Procesul de strîngere a acestora continuă. Cu acest prilej sînt date la iveală fapte și aspecte noi, unele probleme se adîncesc, iar altele se clarifică. Totodată, se înlătură exagerările, situîndu-se istoria Rezistenței pe o temelie solidă de fapte exacte și incontestabile.

Pe baza documentelor și memoriilor culese au fost întocmite lucrări cum sînt : „Contribuția României la războiul antihitlerist“, „Contribuția României la victoria asupra fascismului“, „Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist“, culegerea de articole „23 August 1944“, culegerea de studii „Din istoria contemporană a României“. Lucrări editate în alte limbi ca „La Roumanie pendant la deuxième guerre mondiale“, „L'instauration et la consolidation du regime democratique populaire en Roumanie“. Au apărut numeroase studii și comunicări în revistele „Lupta de clasă“, „Studii“ și „Revue Roumaine d'histoire“ editate de Academie, „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.“, „Probleme economice“, „Revista arhivelor“ etc. De asemenea, pe baza materialului adunat și sintetizat, au fost pregătite și se află în curs de definitivare două lucrări ample, una consacrată insurecției armate antifasciste, iar cea de-a doua, participării României la războiul antihitlerist.

Dezvoltarea continuă a colaborării noastre vădește faptul că schimburile de păreri asupra unor probleme generale, de interes comun, trebuie să fie extinse, intensificate. Desigur, cercetarea istoriei Rezistenței din fiecare țară revine în primul rînd istoricilor din țara respectivă. Rezultatele obținute și sarcinile de viitor permit însă precizarea în continuare a unor probleme comune, ce trebuie rezolvate, cu forțe reunite, mai largi. Fără îndoială că elaborarea unor inventare pentru documentarea cercetărilor din diverse țări și informarea reciprocă asupra lor, schimbul de documente de interes general — în special cele germane, caracterizînd politica celui de-al III-lea Reich în țările subjugate, elaborarea unei cronologii a Rezistenței, schimbul de publicații etc. — vor contribui la o mai bună cunoaștere a problemelor Rezistenței din fiecare țară și din Europa în ansamblu.

Apreciem că elaborarea unor culegeri de studii privind istoria Rezistenței în diferite țări ar constitui o contribuție la rezolvarea unora dintre problemele ce se ridică.

În sfârșit, am dori să ne exprimăm opinia în privința problemei de ordin organizatoric ridicată în raportul general. Noi considerăm că rezultatele obținute și sarcinile care ne mai stau în față conduc la necesitatea transformării Comitetului de legătură într-un Comitet internațional de istorie a celui de-al doilea război mondial, în care Rezistența va ocupa un loc remarcabil. După părerea noastră o astfel de organizare, pe baza unei reprezentări largi și a unor principii asupra cărora urmează să convenim, corespunde cel mai bine etapei la care am ajuns. Ea va permite continuarea pe un plan dezvoltat a cercetării și soluționării problemelor care ne-au unit și ne unesc — studierea și cunoașterea temeinică a epopeii Rezistenței.

AL XII-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE

București a reunit între 29 august și 5 septembrie, într-un congres cu o largă arie tematică, peste 2 000 de delegați din 42 de țări și circa 6 000 de specialiști în diferite probleme de istorie și sociologie.

Abordînd probleme ale științei istorice, începînd cu evul antic și pînă la evul contemporan, congresul a constituit o oglindire a principalelor preocupări ale istoricilor din întreaga lume.

În raport cu congresul precedent, de la Stockholm, actualul a constituit, necontestat, un pas important înainte, nu numai ca reprezentanță numeroasă, ci mai ales ca varietate a subiectelor, ca profunzime a studiilor, la care se adaugă un spirit selectiv, în tematica generală, evident crescut. De remarcă locul important care a revenit problemelor de istorie modernă și contemporană și interesul manifest al unei mari părți a istoricilor prezenți la congres pentru aspectele cele mai contemporane ale istoriei. Informarea de față se va opri asupra acestor probleme și a prezenței delegaților români cu intervenții în dezbaterile la rapoartele mai însemnate.

Mai întîi cadrul general al congresului și contribuția istoricilor români.

Deschiderea congresului, în plenul său, a avut loc la 29 august, în prezența președintelui federal al Austriei, Frantz Janos. Cu acest prilej, acad. P. Constantinescu-Iași, președintele Comitetului național al istoricilor din România și membru al Comitetului internațional de științe istorice, a înmînat președintelui congresului cele două lucrări pregătite de istoricii români în cinstea congresului *. Președintele, salutînd pe istoricul român, a subliniat prezența activă a istoriografiei noastre la congresele precedente și la știința istorică în ansamblu.

Lucrările congresului s-au desfășurat în patru secții mari: 1) Teme majore, 2) Istoria continentelor, 3) Organisme internaționale afiliate și comisii, 4) Probleme de metodologie a istoriei **.

Rapoartele care au suscit cel mai mare interes din partea majorității istoricilor au fost prezentate în secțiile 1 și 4.

* „Nouvelles études d'histoire” și „Revue Roumaine d'histoire”.

** Au fost publicate, cu ajutorul U.N.E.S.C.O., 4 tomuri cu rapoarte și corapoarte, însumînd circa 1 500 de pagini. Lucrările au fost trimise tuturor delegaților cu o lună înaintea congresului.

În prima zi a congresului s-au desfășurat lucrările colocviului cu tema „Istoria Rezistenței în Europa”. Pentru marele număr de istorici participanți a trebuit să fie repartizată sala cea mai cuprinzătoare a Universității vieneze — „Auditorium maximum” —, situație repetată în câteva rânduri la acele comisii care cunoșteau o afluență remarcabilă a delegaților și îndeobște la teme de istorie contemporană. Pe marginea raportului lui Henri Michel (Franța), „Metodologia în studiul istoriei Rezistenței”, au vorbit douăzeci de istorici din țările Europei. Din partea României a vorbit Ion Popescu-Puțuri. Intervenția delegatului român a trezit un interes deosebit, mulți delegați solicitând raportul privitor la metodologia studiului istoriei Rezistenței din România*. H. Michel, redactorul-șef al revistei „Al doilea război mondial” (Franța), a oferit istoricilor români coloanele revistei spre a publica studii despre Rezistența din România.

Istoricii români au prezentat, spre dezbateră, la congres un raport și patru corapoarte, în ordinea: „Mișcări țărănești în centrul și sud-estul Europei din secolul al XV-lea pînă în secolul al XIX-lea” — Șt. Pascu (cu doi coraportori, B. F. Porșnev și I. G. Anteleva — U.R.S.S.); „Aculturația” — E. Condurache; „Naționalism și internaționalism în secolele al XIX-lea și al XX-lea” — V. Chereșteșu; „Formarea popoarelor și statelor medievale în Europa Centrală” — C. Daicoviciu, A. Oțetea, C. Petrovici; „Evoluție și Revoluție în istoria universală” — D. D. Roșca. P. Constantinescu-Iași și L. Bányai au înaintat un referat despre participarea maselor populare din România la mișcarea de independență.

Simultan, pe secții, s-au dezbătut zilnic între trei pînă la șapte teme. Istoricii români și-au coordonat astfel activitatea încît să fie prezenți la cvasiunanimitatea problemelor discutate.

Cele circa 50 de intervenții la discuții au avut loc la următoarele teme:

— „Geneza popoarelor și a statelor din evul mediu în Europa Centrală” — raportor F. Graus (Cehoslovacia). Din partea delegației române au vorbit C. Daicoviciu, A. Oțetea și I. Nestor.

— „Bilanțul lumii în 1815”, raportor Labrousse și un colectiv de 4 profesori francezi. Au luat cuvîntul patru istorici români: A. Oțetea, Șt. Pascu, Camil Mureșan și Vl. Hanga.

— „Aculturația”, raportor A. Dupront (Franța); la discuții C. Daicoviciu, E. Condurache, I. Nestor, în cuvîntul lor, au argumentat inconsistența teoriei aculturației.

— „Clasele conducătoare din antichitate pînă în epoca modernă”, raportor G. Tellenbach (Italia). Au prezentat intervenții E. Condurache și E. Stănescu.

— „Conceptiile și metodele de studiu al istoriei orașelor medievale, aplicate în actuala jumătate de secol”, raportor F. Vercanteren (Belgia). La această temă, ca și la cea privind istoria presei, a vorbit D. Berindei.

— „Peisaje și populația rurală în Europa după secolul al XI-lea”, raportori J. le Golff și R. Romano (Franța). Au vorbit Șt. Ștefănescu și S. Goldemberg.

— La temele „Antichitate și creștinism”, „Migrațiile din secolul al XVI-lea pînă la jumătatea secolului al XIX-lea”, „Istoria adunărilor de stări”, „Toleranța religioasă și ereziile în epoca modernă” și la „Comisia

* Raportul este publicat integral în acest număr al revistei sub titlul: „Probleme de metodologie și documentare privind istoria Rezistenței în România.”

internațională de istorie maritimă“ printre istoricii români care au luat cuvântul se numără : E. Stănescu, D. Mioc, Fr. Pall, Șt. Pascu, C. Göllner, L. Demei, N. Fotino, R. Manolescu, O. Iliescu.

La tema privind istoria Bizanțului, aportul istoricilor români a fost substanțial, îndeosebi prin intervenția lui Al. Elian.

În „Comisia internațională de studii slave“, I. Nestor a combătut teoriile perimate ale reprezentantului Vaticanului, argumentând teza continuității românilor la nord de Dunăre.

*

Subliniam, la început, faptul că la congres s-a acordat o atenție sporită problemelor istoriei moderne și contemporane, care au fost dominante în raport cu toate celelalte.

De un deosebit interes, afluență de delegați și prezență la dezbateri s-a bucurat tema „Naționalism și internaționalism în secolele XIX și XX“ — al cărei raportor, H. Kohn (S.U.A.), a fost supus unor multiple și convergente critici, atât pentru eclectismul care domina raportul său, cât și pentru vehicularea unor noțiuni, idei și aserțiuni incoerente și nefondate științific. Intervenția lui I. Popescu-Puțuri, urmărită cu deosebită atenție de către asistență, subliniază elementele principale ale lacunelor raportului, precizează poziția istoricilor români privind „Națiunea în socialism și internaționalismul“, arătând printre altele că :

„Raportul d-lui Hans Kohn ridică o serie de probleme, unele privind însăși epoca noastră, care fac obiect de preocupări și discuții. Printre acestea din urmă ne-a reținut atenția aceea care, în esență, constă în evoluția și situația națiunii în socialism.

Considerăm că există suficiente exemple care arată cercetătorului istoriei contemporane că socialismul asigură cele mai favorabile condiții dezvoltării multilaterale a națiunii, afirmării potențelor și aptitudinilor ei creatoare. Astfel, națiunea ca formațiune istorică, departe de a fi depășită, găsește abia în socialism condiția deplinei ei afirmări și dezvoltări, condiția materializării întregii ei capacități. În orinduirea socialistă, în care nu mai există clase și grupuri cu interese opuse, se manifestă în toată plinătatea lor comunitatea reală de interese economice, cultura comună a tuturor cetățenilor ce locuiesc pe același teritoriu, se asigură unirea întregului popor în munca și lupta pentru înfăptuirea celor mai înalte aspirații ale sale.

În România, într-un timp istoricește foarte scurt, noua orînduire a asigurat patriei și națiunii române un grad de dezvoltare și înflorire necunoscute în întreaga lor evoluție istorică. A fost lichidat pentru totdeauna regresul economic, concretizat în trecut în expresia «România eminentemente agrară» ; toate ramurile economiei, și în primul rînd industria, au cunoscut o dezvoltare impetuoasă, general recunoscută. De asemenea, amplu s-a dezvoltat cultura în ansamblu, devenind dintr-un apanaj al unei minorități sociale un bun al întregului popor. În opera de făurire a societății socialiste s-au realizat unitatea trainică a poporului român, egalitatea deplină în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate. Socialismul a creat astfel terenul care a dus la lichidarea din rădăcini a naționalismului șovinist și împiedică orice recrudescență a acestuia. Ca atare, faptele arată că nu poate fi vorba nici pe departe de o «adaptare a comunismului la naționalism» sau de o «fuziune a comunismului și naționalismului». Dezvoltării și înfloririi națiunii în socialism îi sînt străine naționalismul îngust, care duce la izolare ; prin urmare, nu este și nu poate fi vorba de o juxtapunere a comunismului și naționalismului.

Națiunea va continua să constituie mult timp baza dezvoltării societății socialiste.

Diversitatea particularităților diferitelor țări, a deosebirilor naționale și statale se va menține încă vreme îndelungată. Dezvoltarea națiunii, întărirea statului socialist corespund cerințelor obiective ale vieții sociale. Aceasta nu numai că nu vine în contradicție cu interesele internaționalismului, ci, dimpotrivă, corespunde pe deplin acestor interese, cauzei progresului și păcii în lume.

Intărirea fiecărei națiuni și țări socialiste, egală în drepturi cu celelalte, suverană și independentă, îmbină pe deplin sarcinile de ordin național și internațional. Evoluția de sine stătătoare a națiunilor și statelor socialiste are loc în cadrul larg al comunității țărilor socialiste, a tuturor țărilor și popoarelor animate de ideile libertății, independenței, progresului social și păcii. De dezvoltarea și înflorirea fiecărei națiuni socialiste, a fiecărui stat socialist, depinde întărirea tuturor. Abia între națiuni și state independente și suverane, egale în drepturi, internaționalismul capătă conținut și eficiență.

În acest spirit, Republica Socialistă România, slujind interesele naționale ale poporului român, militează totodată pentru dreptul fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării politico-sociale și economice, de a-și afirma ființa națională, de a se bucura de dreptul de a-și hotări destinul.

Cu mare atenție a fost urmărit coraportul la această temă, întocmit de istoricul român V. Cheresteșiu, împreună cu istoricul italian L. Voliani. Au mai luat cuvîntul din delegația română M. Constantinescu, L. Bányai și V. Popovici.

Între temele de istorie contemporană un loc central a revenit rapoartelor pe problemele primului și celui de-al doilea război mondial: „Aspecte politice în primul război mondial. Rolul politic jucat de B. Hollweg” — raportor G. Ritter (R.F.G.), „Probleme economice și sociale ale primului război mondial” — raportor Al. Sidorov (U.R.S.S.) și „Influența militarilor germani asupra vieții social-politice a Germaniei în cel de-al doilea război mondial” — raportor Gordon Craig (Anglia).

În intervenția semnatarului acestor rînduri au fost corelate problemele primului și celui de-al doilea război mondial privind militarismul german, subliniindu-se că:

„Scurta intervenție privește unele probleme cuprinse în două referate, ambele privind Germania: primul, al d-lui Gerhard Ritter, despre rolul politic jucat de Bethmann Hollweg în timpul primului război mondial și al doilea, al d-lui Gordon Craig, despre influența militarilor germani asupra vieții politice și sociale din Germania în timpul celui de-al doilea război mondial.

Rezultă că în primul război mondial forțele anexioniste, agresive erau reprezentate îndeosebi de către casta militarilor, a generalilor, în frunte cu Ludendorff, iar cancelarul Hollweg, pînă la căderea sa, în iulie 1917, a reprezentat forțele neanexioniste.

În al doilea război mondial, rezultă, din referat, ca și din alte lucrări, că generalii germani au fost împotriva liniei agresive a cancelarului Hitler.

Cînd din complexul fenomenelor politice, militare, diplomatice se extrag elemente secundare, care nu imprimă nota dominantă procesului istoric, se ajunge totdeauna la concluzii unilaterale. Cu mare interes așteptăm din partea istoricilor care cercetează problemele celor două războaie mondiale să înfățișeze concluziile cuprinzătoare privind factorii care au concurat la împingerea Germaniei în două conflagrații mondiale, cu toate vicisitudinile sale pentru poporul german și alte popoare. Între acești factori se aflau cert, atestați istoricește, și Hollweg în primul război și generalii în al doilea. Unele rezerve și nuanțe în poziția lor nu pot să-i excludă din fenomenul istoric dat. Cum poate fi apreciat Bethmann Hollweg, care imprima, prin programul său din noiembrie 1914, conduita politicii Germaniei — crearea unei economii europene sub conducerea Germaniei, corecții de frontieră în dauna teritoriilor Franței, Belgiei și altor state etc. și prezentate sub cananada tunurilor ca «cerințe stringente ale Germaniei în Europa»? D-l Ritter, concludiv în referatul domniei sale, arată că «se mai adaugă și unele curente la modă, care consideră orice politică de mare putere din partea Germaniei ca reprobabilă». În accepția politicii lui Hollweg, oricum este reprobabilă, fie concretizînd numai cu situația unei țări nu în imediata vecinătate a Germaniei — respectiv cu România în primul război mondial. Regimul de ocupație german început în 1916 pe o mare parte a României s-a caracterizat printr-un jaf și o asuprire nemaîntîlnite, al căror corolar a fost tratatul de la București, prin care se prevedeau: dezmembrarea națională, acapararea de către Germania a petrolului românesc pe 90 de ani, a porturilor ș.a. Citez una din măturile documentare concludente: În România acționa un stat-

major german special creat pentru jaf, «Wirtschaftsstab», a cărui menire era laconic exprimată în ordonanța specială din 21 aprilie 1917: «cea mai importantă datorie a administrației militare în România constă în exploatarea economică a țării cât mai complet posibil». Aceasta este politica moderată de dezvoltare a «stringentelor cerințe ale Germaniei»? Oricum, ea apare cel puțin reprobabilă popoarelor în cauză.

În referatul d-lui Craig casta militarilor apare în bloc moderată, ostilă conflagrației agresive și anexiunilor. Neîndoios, au fost unii generali care nu au împărțit unele puncte de vedere ale lui Hitler, dar procesul istoric se judecă pe coordonate generale și foarte precise. Dacă Hitler s-ar fi aflat în dezacord cu majoritatea generalilor, nu ar fi realizat politica sa agresivă. Renunțase militarismul german după două decenii la orientarea sa binecunoscută în istorie? Unele particularități, elemente secundare, ivate în atitudinea unor generali nu erau diriguitoare și determinante pentru aprecierea evenimentelor istorice care privesc în ansamblu militarismul german și țelurile sale expansioniste, agresive. În esență, aceste țeluri au rămas aceleași, schimbându-se formele. Poziția Germaniei în cel de-al doilea război mondial nu este ruptă de linia generală a militarismului german.

România a cunoscut bine după 1940 organele politice hitleriste, diplomatice, economice și de oprimare, precum și pe generalii germani care realizau politica expansionistă a Germaniei hitleriste. Vechea lozincă «Drang nach Osten» a fost înțeleasă întotdeauna în România ca o expresie a militarismului german, fie că se făcea după paravanul programului lui Hollweg, fie sub numele de «spațiu vital».

În august 1944, când insurecția antifascistă a doborât regimul de dictatură fascistă și a trecut România cu toate forțele în tabăra Națiunilor Unite, mareșalii germani Keitel și Guderian au fost unitari cu Hitler în ce privește poziția față de România. În documentul comun al celor trei, în care se arătau gravele consecințe pentru Germania hitleristă prin breșa de peste 1000 km produsă prin insurecția românească, se consensua: «A se lua toate măsurile ca România să dispară de pe harta Europei, iar poporul român să dispară ca națiune» — comentariile sînt de prisos.

A. Deac a exemplificat cu aspecte ale situației din România consecințele economice și sociale ale primului război mondial, spunînd printre altele:

„Izbucnirea primului război mondial a pus, fără îndoială, în fața statelor beligerante o serie de probleme economice extrem de complexe, el influențînd negativ asupra economiilor statelor respective. Această influență nefastă s-a resimțit cu putere asupra țărilor din Balcani, printre care și România.

În perioada primului război mondial s-a accentuat dependența economică a țării noastre față de capitalul marilor monopolști străini. Această dependență a crescut datorită contractării a o serie de comenzi de armament în străinătate și împrumuturilor înrobitoare acordate României.

Pierderea unei mari părți din teritoriul țării a provocat evacuarea în Moldova și în sudul Rusiei a multor întreprinderi industriale. Aici s-a îngrămădit o populație mult prea numeroasă pentru posibilitățile de adăpostire și de hrană existente. Se resimțeau o mare lipsă de alimente, de combustibil, lipsa protecției muncii și asistenței medicale.

În timpul retragerii, la cererea Antantei, au fost distruse instalații petroliere, căi ferate și numeroase poduri, o mare parte din depozitele de combustibil și depozitele alimentare care n-au putut fi evacuate. În timpul luptelor au fost distruse numeroase întreprinderi și o parte însemnată din recoltă.

Pentru necesitățile războiului au fost rechiziționate vite și mijloace de transport, ceea ce a influențat, de asemenea, în rău asupra agriculturii.

Teritoriul ocupat a fost supus de cotropitori unui jaf economic vast și sistematic, creîndu-se în acest scop un stat-major economic special — Wirtschaftsstab.

Deosebit de gravă a fost organizarea de către puterile centrale ocupante a ridicării din România și trimerii în țările respective a unei foarte importante părți din utilajul industrial al României. Astfel, din teritoriul ocupat al României, în perioada 1 decembrie 1916 — 31 octombrie 1918, au fost scoase în total 57 475 tone de mașini, unelte, fier și alte metale, din care 36 284 de tone au fost duse în Austro-Ungaria, 6 351 de tone în Germania, 8 312 tone în Turcia și 6 258 de tone în Bulgaria.

În felul acesta Germania și Austro-Ungaria se străduiau să lipsească România și de acea industrie pe care aceasta reușise să și-o înfiripe, pentru a-și asigura astfel

în țara noastră o piață de desfacere și mai largă pentru produsele industriale. Ele se vedeau astfel o dată mai mult dușmani necruțători ai dezvoltării industriei în România.

În același timp, conform statisticii întocmite de comandamentul căilor ferate de ocupație, în aceeași perioadă de timp au fost scoase din România următoarele cantități de produse: 1 140 809 tone de produse petroliere, 201 945 tone de lemn, 93 945 tone de sare, 14 679 tone de piei brute, 10 028 tone de textile, 8 687 tone de alcool, 2 059 tone de chimicale, 34 408 tone de diverse produse industriale, 1 273 182 tone de grâu, 495 370 tone de porumb, 94 613 tone de alte cereale și leguminoase, 262 592 tone de alimente și furaje, 36 148 tone de oleaginoase.

De asemenea, pînă la 31 octombrie 1918 au mai fost scoase din țară de către ocupanți 86 292 de vite cornute mari, 106 351 de porci, 97 563 de oi și 25 870 de păsări. Pe baza ordinului de zi nr. 172 din 3 martie 1917, dat de Mackensen, orice militar putea trimite acasă lădițe cu alimente în greutate de 10 kg fiecare, numărul de lădițe nefiind limitat, iar atunci cînd pleca în concediu putea să ia cu el alimente pînă la 25 kg.

Toate aceste date arată scara uriașă pe care a fost jefuită România în decursul primului război mondial de către imperialiștii ocupanți.

Războiul a cauzat maselor populare suferințe extraordinare. Introducerea stării de asediu, regimul de ocupație, militarizarea întreprinderilor, creșterea duratei zilei de muncă, întrebuintarea pe scară și mai largă a muncii femeilor și copiilor, la care se mai adăugau și condițiile mizerabile de salarizare și de trai, toate acestea au constituit factori obiectivi interni care au dat amploare și intensitate luptei maselor populare împotriva ocupanților străini.

Raportul „Evoluție și Revoluție în istoria mondială”, de E. Engelberg (R.D.G.), a prilejuit discuții vii mai ales privind aspectele contemporane. D. Hurezeanu și V. Zaharescu au luat cuvîntul cu intervențiile pe care le redăm în rezumat.

„Raportul dintre evoluție și revoluție, semnificația și rolul lor în istoria universală, ca și în destinele fiecărei țări, — arăta D. Hurezeanu — sînt probleme tranșate de mult în istoriografia marxistă.

Procesul dezvoltării istorice a României oferă unele elemente concludente în exemplificarea teoriei marxiste a revoluției burghezo-democrate, ca o importantă categorie istorică.

În anul 1848 flacăra revoluției burghezo-democrate a cuprins și societatea română, în care dominau relațiile de producție feudale. Revoluția era chemată de aceea să asigure trecerea societății de la orînduirea feudală la modul de producție capitalist.

Faptul că revoluția nu a ieșit victorioasă a făcut ca evoluția ulterioară a țării să se desfășoare în cadrul coordonatelor așa-zisei căi prusace de dezvoltare a capitalismului. Marea proprietate s-a păstrat într-o însemnată proporție, ceea ce a favorizat o pondere sensibilă a moșierimii în viața economică și politică a țării. Problema agrară a rămas aproape timp de un secol o problemă presantă, pusă în evidență de amploarea mișcărilor țărănești din perioada istoriei moderne a României. Burghezia a intrat în alianță cu moșierimea. Deși se semnalau divergențe și chiar conflicte ascuțite între aceste clase, totuși, nota dominantă o constituia participarea comună la conducerea țării. S-a format astfel regimul politic și economic burghezo-moșieresc. În cadrul acestui regim se acumula elemente ale crizei revoluționare care aveau, de asemenea, un caracter burghezo-democrat.

Condițiile istorice ale dezvoltării României erau însă cu totul altele față de epoca revoluției de la 1848.

Capitalismul se instaurase deja ca formație social-economică și se afla în plin proces de dezvoltare.

Perspectiva schimbării radicale a profilului sistemului agrar, prin lichidarea marii proprietăți funciare moșierești, și deci înlăturarea rămășițelor feudale, alcătuita conținutul social principal al revoluției date.

În virtutea schimbărilor pe care evoluția socială le-a înregistrat s-au produs modificări esențiale și în dispoziția forțelor de clasă chemate să acționeze în perioada desăvîrșirii revoluției burghezo-democrate.

Marea burghezie fiind purtătoare a regimului burghezo-moșieresc, și deci apărându-i existența, nu mai acționa alături de forțele sociale înaintate. Ca hegemon al revoluției se afla proletariatul — produs al societății capitaliste; el se anunțase cu vigoare pe arena istoriei țării. Țărănimea constituia, de asemenea, o forță socială profund interesată în răsturnarea pe care o determină desăvîrșirea revoluției burghezo-democrate, fiind capabilă să dezvolte o energie revoluționară impresionantă — așa cum dăduse dovadă în timpul marilor ridicări țărănești din 1888 și 1907.

Condițiile concrete ale evoluției procesului istoric din România au concurat la faptul că sarcinile desăvîrșirii revoluției burghezo-democrate au fost îndeplinite în cadrul primei etape a revoluției populare, pe care a inaugurat-o insurecția armată antifascistă din august 1944.

Partidul clasei muncitoare, care a fost conducătorul politic al maselor largi populare în lupta pentru realizarea dezideratelor burghezo-democrate ale revoluției, a preluat, prin aceasta, și a ridicat pe o treaptă superioară tradițiile generației revoluționare de la 1848.

Transformările adinci și prefacerile înnoitoare ale revoluției populare nu s-au oprit însă la stadiul burghezo-democrat al sarcinilor acesteia. Ele au continuat cu îndeplinirea sarcinilor socialiste ale revoluției care, fiind legate organic de întregul proces anterior de dezvoltare a țării, au imprimat acestui proces perspective ascendente nebănuite“.

Referindu-se la aceeași problemă, V. Zaharescu spunea :

„Una din problemele metodologice importante pe care le ridică studierea revoluției și evoluției în societate credem că este cea a trăsăturilor generale și particulare care se manifestă în acest proces.

Revoluția, menită să asigure trecerea de la o formațiune social-economică la alta, cuprinde în unitate însușiri individuale, particulare și generale. Legile generale ale revoluției socialiste, de pildă, ținînd de însăși esența acesteia, fiind deci indispensabile îndeplinirii ei, sînt universal-valabile. Ele însă nu înglobează și nu epuizează întreaga bogăție a procesului concret de îndeplinire a acesteia într-o țară sau alta. Este deci necesară elucidarea specificului și mecanismului de acțiune a acestor legi în condiții concrete, analiza științifică a întregii complexități a situației social-economice și politice din fiecare țară în parte, a modului în care se exprimă generalul în și prin procese individuale sau particulare, caracteristice revoluției din țara respectivă în perioada respectivă, rezolvarea justă a problemei raportului dintre legile generale ale revoluției socialiste și particularitățile determinate de specificul național, perioada istorică dată etc.

Să luăm, de exemplu, problema căilor de îndeplinire a revoluției. În procesul revoluționar s-a cunoscut o împletire a unor forme multiple de luptă, violente și mai puțin violente.

Dacă există unele trăsături caracteristice — în linii generale — revoluțiilor de după cel de-al doilea război mondial în Europa, nu trebuie uitat că fiecare dintre ele s-a desfășurat în cadrul său național și a avut trăsături individuale bine conturate.

În România, de pildă, a avut loc un proces revoluționar neîntrerupt, în cadrul căruia au fost desăvîrșite, într-o primă etapă, sarcinile revoluției burghezo-democratice și s-a trecut la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste. Acest proces revoluționar a început prin insurecția armată antifascistă din august 1944, îndreptată atît împotriva jugului hitlerist, cît și împotriva puterii de stat fasciste proprii, instaurate de cercurile cele mai reacționare ale vechilor clase dominante.

Procesul revoluționar s-a caracterizat prin ofensivă neîntreruptă a forțelor progresiste, impunerea voinței maselor cercurilor reacționare, înlăturarea treptată a elementelor burgheze din viața politică.

Prin uriașe mișcări de masă, au fost înlăturate rînd pe rînd trei guverne cu majoritate reacționară, au fost înlocuite — deseori prin luarea cu asalt a prefecturilor — elementele reacționare din fruntea administrațiilor locale, s-a trecut la îndeplinirea reformei agrare și a fost instaurat, la 6 Martie 1945, regimul democratic, în care rolul hotărîtor îl avea clasa muncitoare. Transformările produse pînă în 1947 — printre care un loc de seamă îl ocupă măsurile în vederea refacerii economice a țării și crearea parlamentului democrat —, tactica justă a partidului comunist, care, în condițiile raportului de forțe net favorabil democrației, a folosit forme diverse de luptă, luînd măsuri pentru a fi pregătit în vederea oricărei eventuale lupte spre a putea înlocui o formă a luptei cu alta, a determinat, la sfîrșitul anului

1947, maturizarea condițiilor pentru lichidarea ultimelor vestigii ale dominației politice burghezo-moșierești. A fost înlăturată monarhia și s-a trecut la construirea socialismului.

Intregul proces al revoluției și al construcției socialiste în România, formele și metodele de luptă ale clasei muncitoare și aliaților săi, înfăptuirea consecventă a industrializării țării și cooperativizarea cu succes a agriculturii, constituie un proces istoric în care s-au manifestat, într-o strînsă îmbinare, legile obiective, general-valabile și particularitățile specifice țării noastre, cerințele vieții, ale etapei, ale condițiilor concret-istorice.“

La același raport, D. D. Roșca a prezentat un scurt și apreciat studiu, „Revoluția franceză în opera lui Hegel“.

Raportul prezentat de Șt. Pascu a fost susținut, în problemele care tratează istoria mișcărilor țărănești la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, de către mai mulți istorici români, printre care Gh. Matei și I. Ardeleanu, care s-au înscris la discuții. Redăm textul intervențiilor depuse la comisia respectivă și cuprinse în actele congresului. I. Ardeleanu :

„Aș dori să aduc în fața d-voastră, în cadrul timpului ce-mi stă la dispoziție, unele date privind rezonanțele externe ale problemei agrare și convulsiiunilor sociale din satul românesc din perioada de sfîrșit a secolului al XIX-lea și de început al secolului nostru. Prin importanța, acuitatea și formele de manifestare pe care le-a îmbrăcat problema agrară și țărănească din România în perioada dată s-a atras nu numai atenției generale pe plan intern, ci într-o măsură sau alta și atenției pe plan extern. Resimțită pe planuri diferite, aceasta s-a vădit de o manieră tot mai vie în cadrul mișcării muncitorești internaționale în ascensiune.

Astfel, congresul socialist de la Paris din 1899, de constituire a Internaționalei a II-a, pus în curent asupra răscoalelor țărănești din 1888 din România, le-a consemnat chiar în protocolul său.

Trei ani mai tirziu, la Congresul Internaționalei a II-a de la Bruxelles din 1892, s-a făcut din nou auzit glasul de apreciere a importanței problemei agrare din România.

În anul următor, la Congresul de la Zürich al Internaționalei a II-a, delegația română, făcîndu-se ecoul tumultului revoluționar din satele românești, a militat pentru luarea în dezbatere a problemei agrare. Inițial neadmisă, propunerea în acest sens a delegaților români a fost în cele din urmă aprobată. «Cinstea inițiativei revine, desigur — scria un ziar al vremii —, partidei social-democratice române și delegaților ei».

Rezonanțe externe puternice a avut răscoala țăranilor din primăvara anului 1907, ale cărei flăcări au cuprins întreaga Românie, una din cele mai importante răscoale țărănești din secolul al XX-lea — după cum se apreciază și în raportul prof. Ștefan Pascu.

Văzînd în lupta revoluționară a țăranimii române un focar de «contagiune», cercurile guvernante din țările învecinate au luat măsuri preventive. Stolîpin, șeful guvernului țarist, dădea drastice dispoziții în acest sens guvernatorilor regiunilor învecinate și apropiate de România.

De convigență cu guvernarea de la București, guvernarea puterilor centrale pregăteau terenul unei intervenții armate în vederea înăbușirii răscoalei țăranilor români. Cancelarul austriac Aehrenthal l-a chemat de urgență la Ballplatz pe ministrul român la Viena și i s-a declarat că «la Viena și la Budapesta se cercetează nevoia unei intervenții urgente a armatelor austro-ungare în România, în cazul în care răscoalele nu s-ar sfîrși repede, căci, în prezența unui indiciu grav, toți vecinii pot să se teamă ca focul să nu se întindă și la ei».

Consacrînd un articol de fond situației din România, ziarul «Times» făcea un apel nevoalat la înăbușirea răscoalei, exprimîndu-și speranța că regele Carol «va face față crizei cum se cuvine unui Hohenzollern».

Pe de altă parte, cercuri largi ale opiniei publice progresiste de peste hotare și-au exprimat în diferite forme simpatia și solidaritatea cu lupta eroică a țăranimii române. Dispunem de numeroase mărturii în acest sens — documente din arhive, relatări ale presei etc. —, emanînd din țări ca Franța, Anglia, Austria, Ungaria, Germania, Italia, Belgia, Spania, S.U.A.

Dind expresie poziției de solidaritate și sprijin a clasei muncitoare internaționale cu lupta oamenilor muncii din România, Congresul de la Stuttgart din 1907 al Internaționalei a II-a a adoptat în unanimitate o rezoluție intitulată «Impotriva prigonirilor din România».

Ecoul evenimentelor din România din anul 1907 a stăruit ani în șir în opinia publică internațională. Astfel, în anul 1909, o sută de deputați au protestat în parlamentul de la Viena împotriva măsurilor de teroare luate de guvernul român după răsccoală, îndeosebi împotriva expulzărilor de militanți revoluționari. În același an, Jean Jaurès publica în ziarul «L'Humanité» un articol prin care demasca o dată în plus crunta represiune împotriva maselor populare din România. Alte asemenea exemple ar putea fi aduse, convergînd spre a oglindi rezonanțele externe pe care le-a avut răscoola țaranilor din 1907, o dovadă în plus a însemnătății sale istorice deosebite».

În intervenția depusă comisiei de către Gh. Matei se arată :

„Printre unele probleme importante, tratate în raportul prof. Ștefan Pascu, figurează și aceea a mișcării agrar-socialiste din unele țări din Europa centrală și de sud-est, de la intersecția veacurilor al XIX-lea și al XX-lea. În cele ce urmează voi încerca să schizez modul în care s-a înfățișat această problemă în țara noastră la epoca dată, amintind totodată implicațiile ei ulterioare.

În împrejurările unei puternice ascuțiri a contradicțiilor sociale în satul românesc din ultimele decenii ale secolului trecut, apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești, exemplu de organizare și acțiune al muncitorilor industriali, au impulsionat considerabil mișcarea țărănească. Mai mult decît atît, muncitorii înaintați de la orașe au mers în mediul rural și au ajutat direct la clarificarea politică și organizarea maselor țărănești. Dînd dovadă de o mare receptivitate față de ideile socialiste, țaranii urmau în măsură tot mai mare îndrumarea elementelor muncitorești. Astfel, cînd în anul 1898 Partidul social-democrat al muncitorilor din România a hotărît să treacă la înființarea de cluburi socialiste la sate, s-a petrecut la noi un fenomen de o rapiditate și intensitate rar întîlnite.

În condițiile unui regim social-politic de cruntă opresiune a maselor populare, în decurs de numai cîteva luni, o mare parte a țării a fost împinzită de cluburi socialiste țărănești. Pornind dintr-o localitate apropiată de București, Zimnicea, peste 300 de asemenea cluburi au luat ființă cu o iuțeală de-a dreptul impresionantă. În unele comune, toți țaranii erau înscrîși în club și participau la activitatea acestuia. S-au alcătuit uneori chiar cluburi pe cîtune. Alături de țărani au venit în cluburi mulți intelectuali ai satelor, îndeosebi învățători.

Cluburile țărănești întrețineau legături unele cu altele, pe zone geografice mai mici sau mai mari și toate laolaltă aveau o legătură organică cu conducerea mișcării muncitorești. Pentru depunerea proceselor-verbale de constituire și a statutelor și procurarea de ziare, broșuri și alte materiale, precum și obținere de îndrumări, delegați ai cluburilor sătenești soseau într-un adevărat pelerinaj în Capitală. În vederea dejucării opreliștilor autorităților, țaranii foloseau procedee dintre cele mai ingenioase. Ei manifestau un mare curaj și aveau în acțiunea de organizare în cluburi, sub steagul partidului muncitoresc.

Astfel unită și organizată, țărănimea se afirma cu o forță sporită în lupta pentru pămînt, condiții mai bune de muncă și de viață, obținerea votului universal și a altor revendicări. Mișcarea de înființare de cluburi socialiste la sate a generat o stare de efervescență generală în satele românești.

Alarmați de unitatea de luptă între muncitorime și țărănime, care pornise a se închea, guvernul vremii au purces la o represiune feroce împotriva satelor și orașelor.

Deși desființate prin forța armelor, cluburile țărănești de la sfîrșitul anului 1898 și începutul anului 1899 au rămas adînc gravate în conștiința țărănimii. Pe diferite trepte ale evoluției ulterioare a problemei agrare și a procesului de apropiere și alianță dintre clasa muncitoare și țărănimea română, tradiția mișcării agrar-socialiste din perioada amintită a reînviat, îndeplinind un rol de seamă.

Nu mai tîrziu decît în 1907, cînd țara întreagă a fost cuprinsă de flăcările unei uriașe răscioale a țaranilor, unele dintre cele mai virulente acțiuni s-au petrecut tocmai în sate în care fînșaseră cluburi socialiste».

De relevat printre temele de istorie contemporană (asupra cărora articolul de față insistă, dat fiind profilul revistei) mai multe rapoarte cu caracter de sinteză :

„Decolonizarea“ — referat întocmit de istoricii A. A. Guber și A. F. Millev (U.R.S.S.). În cuvîntul său, M. Constantinescu a relevat importanța revoluțiilor și proceselor revoluționare din prima jumătate a secolului al XX-lea pentru eliberarea, emanciparea țărilor afro-asiatice.

Două probleme de istoriografie și filozofie a istoriei în secolul al XX-lea au concentrat atenția istoricilor — „Evoluția gândirii istorice la mijlocul secolului al XX-lea“ de M. V. Necikivo (au luat cuvîntul C. Daicoviciu și E. Stănescu) și „Proiecte și concepte de istorie universală în secolul al XX-lea“ de L. Pottschalk (cu intervenții din partea lui M. Berza și F. Constantiniiu).

La raportul „Participarea claselor populare la mișcările naționale de independență în Orient și Occident“ de J. Droz a luat cuvîntul P. Constantinescu-Iași, care a subliniat rolul maselor în lupta pentru unitatea națională a României (1859—1918).

Probleme ale istoriei moderne cu implicații asupra istoriei contemporane s-au dezbătut la tema „Bazele economice și sociale ale absolutismului“ — E. Molnar (Ungaria). Au luat cuvîntul istoricii români D. Berlescu, Fr. Pall și L. Demeni. Raportul „Efortul popoarelor din Balcani pentru obținerea independenței politice și economice între 1875—1914“, D. Djorjevic (Iugoslavia), a prilejuit intervenția activă a istoricilor români A. Oțetea, V. Maciu, N. Fotino, V. Diculescu.

Tema „Federalism și state federale în istorie“ de R. Cann (S.U.A.) a avut printre cei care au participat la discuții pe M. Constantinescu și D. Berindei.

„Stări, clase și revoluție în istorie“, raport al lui B. Djurdjev (Iugoslavia), a cunoscut prezența cu intervenții a istoricilor români E. Condurache și E. Stănescu.

Fără a epuiza seria intervențiilor în dezbateri a istoricilor români, adaugă că, spre cinstea delegației noastre, aceasta a fost prezentă cu alte numeroase replici, precizări, completări, plus discuțiile, relațiile, schimburile de vederi în afara ședințelor organizate.

O trăsătură care s-a impus în ținuta delegației românești a fost omogenitatea sa, alcătuirea din vîrstnici și tineri a unui colectiv viu, activ, cu o muncă rodnică.

Bizuindu-se pe studii al căror principal suport a fost adevărul istoric, pe o analiză științifică multilaterală, istoricii români au abordat cu fermitate principiile de interpretare materialist-istorice. Nuanțările în analiza fenomenelor istorice, din epoca antică pînă la cea contemporană, au dovedit capacitatea istoricilor români de a evita îngustimea și a cuprinde o largă arie tematică.

La confruntarea științifică a istoricilor din întreaga lume, românii au subliniat o dată în plus consistența teoriei marxiste în cercetarea și interpretarea istoriei.

De la tribuna congresului, numeroși istorici din țările socialiste și din țări capitaliste au reliefat, prin rapoartele, corapoartele, intervențiile la discuții, concepția marxistă, materialist-istorică. Dacă la precedentele congrese, de la Roma și Stockholm, concepția marxistă asupra istoriei a fost obiectul unor atacuri pseudoștiințifice, la congresul de la Viena, această concepție a fost dominantă. Au fost mulți istorici burghezi care în materialele prezentate, în bună măsură, foloseau o metodologie materialistă pentru analiza proceselor

istorice. Interpretarea idealistă a istoriei, activă în câteva comisii, nu a reușit să se impună. Concludentă este situația în care O. Halecki, istoric al Vaticanului, aducând elogii „Sfintei Alianțe“, pentru pacea, liniștea instaurată în Europa, a primit un răspuns imediat din partea unui prelat tot al Vaticanului. În cuvîntul său, acesta arăta că „Sfinta Alianță“ nu numai că n-a instaurat pacea în Europa, dar a însemnat începutul unei îndelungate perioade de asuprire a popoarelor din partea Rusiei, Austriei și Prusiei, a frînat procesul creării statelor independente naționale, reluat abia după 1848.

În ansamblu, marele număr de istorici din atîtea țări și rezultatele cercetărilor lor reflectau o multitudine de aspecte, cu concepții materialiste îndeosebi, dar și idealiste, multe eclectice, altele cu căutări de făgașuri. Importantă este concluzia care s-a desprins cu privire la rolul crescînd al istoriografiei bazate pe materialismul istoric și necesitatea dezvoltării și consolidării acestui rol pentru a polariza numărul crescînd de istorici tineri din multe țări capitaliste și care și-au cucerit de curînd independența, ale căror căutări au germenele căii materialiste.

Congresul internațional de istorie de la Viena a fost prilej de bogate învățăminte pentru istoricii români și îndeosebi pentru cei tineri.

Cercetări aprofundate, în lumina materialismului istoric, o muncă științifică tenace, studierea cu perseverență a lucrărilor de peste hotare, contacte mereu mai numeroase cu oamenii de știință din tot mai multe țări, cunoașterea experienței cît mai multor istorici, însușirea limbilor de largă circulație internațională, prezențe active de reliefare a cuceririlor istoriografiei românești sînt numai cîteva învățăminte care au fost subliniate la Congresul de la Viena.

TITU GEORGESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Puncte de vedere referitoare la poziția României față de politica müncheneză oglundite în lucrări apărute peste hotare

ntre momentele care au făcut și fac obiectul preocupărilor istoricilor epocii contemporane se situează la un loc important momentul München — 1938. Originile, cadrul istoric, caracterul și mai cu seamă implicațiile acestuia își găsesc reflectarea în multiple lucrări apărute în diferite țări. În cele ce urmează, ne vom opri îndeosebi asupra modului în care este înfățișată poziția României față de criza cehoslovacă și acordul de la München din septembrie 1938 în unele dintre lucrările recent apărute peste hotare.

Astfel, în lucrarea sovietică intitulată „Adevăr și minciună în istoria diplomației”*, reprezentînd o culegere de articole elaborate sub redacția lui G. A. Deborin, este inserat articolul „Împotriva falsificării istoriei militare a crizei cehoslovace din 1938”, avînd ca autor pe I. V. Borisov. În articol se arată că atît unii oameni politici de răspundere din Occident din perioada Munchenului, cît și o parte importantă a istoriografiei burghize din acel timp și din perioada următoare au căutat să acrediteze versiunea potrivit căreia puterile occidentale ar fi fost în momentul dat incapabile din punct de vedere militar să se opună Germaniei hitleriste. Se citează în acest sens declarația ministrului de externe francez din vremea respectivă, Georges Bonnet, cum că „armata franceză era neputincioasă și nu ar fi fost în măsură să opună împotrivirea pe care noi o doream” și că „nici Franța, nici aliații ei

nu erau în stare să ducă războiul” (pag. 87).

Se părea că din această premisă — scrie autorul — decurgea concluzia necesității unui ajutor pentru puterile occidentale din partea unor aliați siguri, de nădejde. Dar cercurile conducătoare ale acestora au tras o concluzie de-a dreptul opusă. Ele au pretins că „o precauție elementară” cerea acestor puteri revizuirea obligațiilor lor în Europa.

Dezvăluind inconsistența argumentelor cu privire la „neputința” puterilor occidentale, îndeosebi a Franței, care au fost folosite în sprijinul orientării lor spre concesiile și capitulare în fața lui Hitler, I. V. Borisov vine cu date și mărturii ale unor conducători militari din Apus. Astfel, la finele lunii martie 1938, șeful statului major al armatei franceze, generalul Gamelin, declara că era „pe bună dreptate convins de forța armatei franceze în momentul dat”. La 26 septembrie 1938 a avut loc la Londra o întîlnire între Gamelin și Churchill, la care a asistat și Edouard Daladier, primul ministru al Franței. În comunicatul dat, Gamelin arăta că Franța putea să cheme sub arme 5 milioane de oameni. La 23 septembrie 1938, guvernul francez a trimis la granița cu Germania 800 000 de oameni.

Pe baza unui bogat material faptic este combătută teza acelor oameni politici și istorici care afirmă că puterile apusene au consimțit la încheierea acordului de la München deoarece n-ar fi avut posibilitatea de a acorda ajutor militar eficient Cehoslovaciei. Argumentele invocate de autor împo-

* „Pravda i loži v istorii diplomatii”, Ed. „Mejdunarodnie otnosenia”, Moskva, 1964. Trimiterile la această lucrare vor fi date în text.

triva tezei menționate sînt: a) în momentul conferinței de la Munchen potențialul militar al Franței și Angliei era sensibil superior potențialului militar al Germaniei; b) Cehoslovacia avea ea însăși un însemnat potențial militar, putînd în caz de război să reziste singură timp de 3 luni; c) U.R.S.S. era gata să acorde ajutor militar Cehoslovaciei; d) guvernul român ar fi acceptat trecerea trupelor sovietice pe teritoriul României în ajutorul Cehoslovaciei.

În legătură cu ansamblul acestei probleme, autorul combate afirmațiile cum că guvernul român s-ar fi împotrivit trecerii trupelor sovietice prin România în sprijinul Republicii Cehoslovace. Cu toată complexitatea situației și poziției internaționale a României în împrejurările istorice date, „faptele arată — notează I. V. Borisov — că persoanele oficiale române au declarat în repetate rînduri că sînt gata să permită trecerea unităților Armatei Roșii, dacă se va începe un război împotriva Germaniei...” (pag. 100).

În sprijinul afirmației că România era dispusă să permită trecerea trupelor sovietice pe teritoriul ei, în ajutorul Cehoslovaciei, sînt aduse o serie de date concludente. Astfel, este arătat că Churchill și Jean Paul-Boncour și-au exprimat încă în 1936 părerea că guvernul român ar fi consimțit la trecerea trupelor sovietice prin România spre Cehoslovacia, că la începutul aceluiași an, în timpul vizitei regelui Carol al II-lea la Paris, Nicolae Titulescu l-a rugat pe Paul-Boncour, atunci ministru de stat în guvernul Sarraut, să pună regelui problema trecerii trupelor sovietice. „Regele a aprobat propunerea ministrului francez, dar ea nu s-a realizat” (pag. 100). După înlăturarea lui Titulescu, poziția oficială a României nu s-a schimbat, așa că în 1937 Carol al II-lea i-a declarat generalului Gamelin, în vizită la București, că „va permite trecerea trupelor sovietice prin nordul României spre Cehoslovacia” (pag. 100). Dar, spune autorul, conducătorii apuseni „n-au încercat să obțină de la guvernul român acordul pentru colaborarea cu U.R.S.S. în domeniul militar” (pag. 100—101). Guvernul sovietic — se afirmă în articol — a inițiat „negocieri active” cu guvernul român prin ambasadorul sovietic la Praga, trimis în martie 1938 la București, și prin M.M. Litvinov, care a avut mai multe convorbiri cu N. Comnen, ministrul de externe al României.

Comnen a admis posibilitatea trecerii trupelor sovietice prin teritoriul României.

În septembrie 1938, reprezentanții sovietici au început din nou convorbiri cu reprezentanții români în problema trecerii unităților Armatei Roșii prin România. „Există o posibilitate reală de a se obține consimțămîntul guvernanților români? Da, există!” — spune autorul (pag. 101). În sprijinul acestei afirmații, el aduce următoarele argumente: a) în primăvara anului 1938 Comnen a declarat unor parlamentari cehoslovaci că nu-și poate lua obligația directă de a permite trecerea trupelor sovietice în orice condiții, dar că vrea să lase problema deschisă, „ținînd seama de posibilitatea că vor fi necesare decizii practice care să deschidă în viitor calea pentru acordarea de ajutor Cehoslovaciei de către U.R.S.S.”; b) ambasadorului cehoslovac la București i s-a declarat că „se are în vedere rezolvarea favorabilă a problemei (trecerea trupelor sovietice prin România — n.a.) în cazul unei necesități reale”; c) la 18 septembrie 1938, ministrul de externe al Cehoslovaciei a comunicat ambasadorului S.U.A. că „totul este pregătit pentru trecerea trupelor sovietice prin România”; d) guvernanții români și-au dat de fapt consimțămîntul la zborurile avioanelor sovietice deasupra României.

Aprecierile cuprinse în articol cu privire la poziția României în împrejurările istorice date concordă în bună măsură și cu unele mărturii documentare aflate în arhivele românești.

Acestea din urmă relevă, în plus, poziția României de sprijinire a Cehoslovaciei înainte și după încheierea acordului de la Munchen, de opunere la mutilarea în continuare a acestei țări. La 18 octombrie 1938 a avut loc o discuție în acest sens la Galați, pe yachtul „Luceafărul”, între colonelul Beck, ministrul de externe al Poloniei, și Carol al II-lea. Beck a propus atunci ca România să fie părtașă la împărțirea Ucrainei subcarpatice, dar răspunsul lui Carol a fost negativ¹. „Arbitrajul” de la Viena, din 2 noiembrie 1938, al Germaniei hitleriste și Italiei fasciste, prin care se atribuiu Ungariei horthiste noi teritorii cehoslovace a fost întîmpinat cu dezaprobare și indignare de întregul popor român și cu neliniște de către guvern.

¹ Arhiva M.A.E., fondul Mica Înțelegere, dosar 31.

Poziția României față de criza cehoslovacă și acordul de la Munchen din 1938 este abordată ca totul altfel în lucrarea „Istoria României — epoca modernă și contemporană”, apărută în același an, sub redacția lui V. N. Vinogradov*. Relevându-se în mod just linia urmată de puterile apusene, care a dus la capitularea de la Munchen în fața agresorului hitlerist și la dezmembrarea Cehoslovaciei, în această lucrare se fac totodată unele afirmații care distonează cu cele din lucrarea apărută sub redacția lui G. A. Deborin. Pe această linie, se spune, de pildă, că încă în anii 1936—1937 „cercurile conducătoare din România au început să se situeze pe poziția izolării treptate a Cehoslovaciei și a susținerii agresiunii hitleriste împotriva ei” (pag. 229). Și mai departe: „În primăvara și vara anului 1938, cu știrea și aprobarea puterilor imperialiste apusene, cercurile conducătoare românești au făcut o serie de pași care au ușurat ocuparea Cehoslovaciei de către Germania hitleristă” (pag. 243). asemenea apreciere nu concordă cu faptele istorice, unele amintite mai înainte, în prezentarea articolului lui I. V. Borisov; ea nu concordă, de asemenea, cu poziția oficial exprimată de guvernul cehoslovac la Conferința de pace din 1946 de la Paris, când delegația cehoslovacă a exprimat mulțumiri pentru poziția adoptată de România față de Cehoslovacia în anii 1938—1939².

O tratare amplă și nuanțată a evenimentelor legate de momentul Munchen — 1938, inclusiv unele aspecte referitoare la atitudinea României, oferă lucrarea istoricului francez Henri Noguères intitulată „Munchen sau pacea ciudată”³. În aceasta se resimte strădania autorului de a înfățișa într-un mod cât mai apropiat de realitate împrejurările care au dus la acordul din septembrie 1938 dintre Franța și Anglia pe de o parte și Germania și Italia pe de alta. Este reliefat faptul că principalul susținător al politicii de „pacificare” și de cedare în fața Ger-

maniei era premierul britanic Neville Chamberlain; de asemenea se arată că Franța, deși declara prin oamenii ei de stat că era gata să-și respecte obligațiile decurgând din tratatul de alianță cu Cehoslovacia, s-a raliat până la urmă poziției Marii Britanii, evitând o apropiere de Uniunea Sovietică.

Pe bază de documente ale vremii, de memorii ale diversilor diplomați francezi, englezi, germani etc., în lucrare sînt înfățișate tratativele din preajma și din timpul acordului de la Munchen.

H. Noguères afirmă că în mai 1938, cînd Cehoslovacia era amenințată grav de hitleriști, diplomați occidentali își puneau problema dacă U.R.S.S. va răspunde obligațiilor sale și dacă Armata Roșie, în ciuda absenței graniței comune cu Cehoslovacia, va fi materialmente în măsură să intervină. La aceasta, răspunsul sovietic a fost clar. Întrebat care va fi atitudinea U.R.S.S. în caz că Franța va oferi asistență militară Cehoslovaciei dacă va fi atacată de Germania, Litvinov declara la Geneva, unde purta tratative cu Georges Bonnet, ministrul de externe francez: „Dacă Franța îndeplinește obligațiile decurgînd din pactul său de asistență către Cehoslovacia, U.R.S.S. se va achita de asemenea de obligațiile din propriul ei pact” (pag. 60). Amintind că Franța avea tratate de prietenie cu Polonia și România, Litvinov recomanda lui Bonnet să intervină pentru obținerea dreptului de trecere a trupelor Armatei Roșii prin teritoriul acestor țări. „În fapt — spune autorul — occidentalii, și în special Chamberlain și consilierii săi personali în Anglia, Bonnet și anturajul său «pacifist» în Franța, n-aveau decît o teamă: de a se găsi angajați într-un război european contra Germaniei hitleriste și a Italiei fasciste, două țări «de ordine», alături de Rusia bolșevică... Pentru a se degaja de această alianță inoportună și compromițătoare, trebuia, pas cu pas, a se demonstra că U.R.S.S. nu voia de loc — și în tot cazul nu putea — să-și țină angajamentele internaționale. Și aceasta, în treacăt fie zis, în momentul cînd Franța, reînnoind afirmațiile sale solemne de fidelitate față de angajamentele proprii, era dispusă ea însăși a nu și le respecta” (pag. 387).

În legătură cu poziția României față de criza cehoslovacă, în prima sa fază, în lucrare se spune că guvernul de la București manifesta temerea că, acceptînd trecerea trupelor Armatei Roșii, se va expune atacului și invaziei ger-

* „Istoria Rumânii novovo i noveișevo vremeni”, Ed. „Nauka”, Moskva, 1964.

² Conducătorul delegației cehoslovace la Conferința de pace de la Paris declara: „...România a acordat ajutor poporului cehoslovac în clipele cele mai grele ale luptei sale împotriva cîmpitorilor fasciști” („Izvestia” nr. 191, din 14 august 1946).

³ Henri Noguères: „Munchen ou la drôle de paix”, Ed. Robert Lafont, Paris, 1963.

mane. În septembrie 1938 atitudinea guvernului român — se scrie în lucrare — devine mai elastică. La 15 septembrie el acceptă survolul avioanelor sovietice pe teritoriul său și anunță despre aceasta pe ministrul Franței la București, Thierry. Atașatul militar francez în România, generalul Delmas, comunica puțin după aceea despre un incident semnificativ pentru noua atitudine a guvernului român: un avion sovietic care a aterizat forțat pe teritoriul român va fi autorizat după reparații să-și reia zborul spre Cehoslovacia (pag. 390).

H. Noguères aduce în sprijinul celor relatate mai sus și unele opinii și mărturii ale lui Winston Churchill, a cărui atitudine, după cum se știe, se deosebea de cea a politicienilor münchenezi de genul lui Chamberlain, Bonnet și alții. „Am înțeles să sugerez — notează Churchill în memoriile sale — că Rusia era geograficește în imposibilitate de a trimite trupele în Cehoslovacia... Era necesar, bineînțeles, consimțământul României și într-o mai mică măsură al Ungariei, pentru autorizarea forțelor rusești de a traversa teritoriile lor. Nu era de loc greu de a-l obține din partea României, după cum mi-a remarcat M. Maïsky, sub presiunea și cu garanțiile unei mari coaliții plasate sub protecția Societății Națiunilor.

Două linii ferate legau Rusia și Cehoslovacia prin Carpați, una la nord, ple-

cind de la Cernăuți prin Bucovina, alta la sud care traversa Ungaria prin Debrețin. Aceste două linii, care ambele evitau Bucureștiul și Budapesta, ar fi ajuns pentru transportul unei armate ruse de 30 de divizii. Aceste posibilități reprezentau o garanție de pace, în măsura în care ele ar fi determinat în mod serios pe Hitler să reflecteze, iar în caz de război ar fi putut aproape sigur să fie mai larg dezvoltate. S-a pus însă accentul pe duplicitatea și reaua credință sovietică. Adevărul este că oferta sovietică a rămas fără răspuns. Nu s-a voit a se recurge la ruși contra lui Hitler, și au fost tratați cu indiferență, pentru a nu spune cu dispreț, a cărui amintire Stalin a păstrat-o“ (pag. 391).

În lumina aproape a unanimității datelor și aprecierilor din lucrările analizate, legate de problema ce face obiectul cercetării noastre, apare atitudinea în esență pozitivă a guvernului român față de cauza sprijinirii Cehoslovaciei, devenită victima agresiunii hitleriste. Complexitatea și importanța acestei probleme, necesitatea încadrării ei în ansamblul factorilor situației internaționale în perioada respectivă, iată considerente care impun istoricilor acestei frământate epoci continuarea și aprofundarea cercetărilor.

GH. MATEI

CONST. ANTIP: „Contribuții la istoria presei române“

1964, 216 pag.

Apărută sub egida Uniunii ziaristilor din Republica Socialistă România, lucrarea intitulată „Contribuții la istoria presei române“, semnată de Const. Antip, reprezintă o schiță a evoluției presei din România de la primele începuturi și până în prezent.

Cartea prelucrează unele dintre cele mai de seamă rezultate ale cercetărilor de până acum cu privire la istoria presei noastre. Im-

portanța ei constă în aceea că prezintă, în lumina materialismului istoric, momentele dezvoltării presei noastre de-a lungul deceniilor și influența exercitată de aceasta asupra conștiinței opiniei publice române.

Lucrarea cuprinde patru părți și bibliografia principalelor lucrări consultate, fiind însoțită de facsimile și fotografii.

Prima parte a lucrării, „Presa română în secolul al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea“, reprezintă o succintă relatare privind apariția și dezvoltarea presei române până la primul război mondial. La începuturile presei române stau trei publicații periodice și anume: „Curierul românesc“, apărut prin grija lui Heliade Rădulescu la București (8 aprilie 1829),

„Albina românească“, editată de Gheorghe Asachi la Iași (1 iunie 1829), și „Gazeta de Transilvania“, scoasă de Gheorghe Barițiu la Brașov (12 martie 1838).

Cîteva pagini sînt consacrate ziaristicii anului revoluționar 1848 și perioadei formării statului național român modern, precum și publicisticii lui Mihail Eminescu și I. L. Caragiale. Autorul prezintă în continuare procesul apariției și dezvoltării presei muncitorești și socialiste, ocupîndu-se și de influența acestora asupra conștiinței și acțiunilor maselor muncitoare. Pe plan publicistic, începuturilor mișcării muncitorești le corespund gazete ca: „Tipograful român“ (1865), „Analele tipografice“ (1869), „Uvrerul“ (1872) etc. Un rol important în răspîndirea socialismului științific, a operelor lui K. Marx și F. Engels în România l-au avut publicațiile socialiste „Contemporanul“ (1881), „Emanciparea“ (1883), „Revista socială“ (1884), „Drepturile omului“ (1885) și altele. Tratarea publicisticii muncitorești în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea este mai substanțială, reflectînd și rezultatele meritorii ale colectivului de autori care au întocmit cele două volume „Presa muncitorească și socialistă din România. 1865—1900“. La începutul secolului al XX-lea apar în publicațiile muncitorești românești primele traduceri din lucrările lui V. I. Lenin. În presa înaintată a vremii, în special în gazetele „Munca“, „Lumea nouă“, „România muncitoare“ etc., s-au afirmat militanți de frunte ai mișcării muncitorești din România, ca: M. Gh. Bujor, Alecu Constantinescu, I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, Dumitru Marinescu și alții.

Partea a doua a cărții, „Ziaristica între cele două războaie mondiale. Presa comunistă și drumul ei de luptă“, beneficiind și de studiile întreprinse de autorii lucrării „Presa ilegală și legală a P.C.R. între 1921—1944“, scoate în evidență, printre altele, că publicațiile apărute sub îndrumarea partidului comunist au oglindit în paginile lor ideile atotbiruitoare ale marxism-leninismului, politica patriotică și inter-naționalistă promovată de P.C.R.

Apariția presei comuniste, eveniment de însemnătate istorică în dezvoltarea presei române, e urmărită începînd cu primul număr al revistei „Lupta de clasă“ (1 iulie 1920), cu editarea ziarului „Socialismul“ — organ central de

presă al P.C.R. — în primii ani ai existenței sale.

După scoaterea partidului comunist în afara legii (1924), evoluția presei comuniste ilegale este urmărită paralel cu cea a presei legale îndrumate de partid.

Un moment de o deosebită însemnătate în istoria presei române l-a constituit apariția ziarului „Scînteia“, organul C.C. al P.C.R. (15 august 1931). „Fără un organ central — se arăta în editorialul primului număr al ziarului — ...partidul nu este în stare să-și îndeplinească sarcinile sale. Gazeta partidului este cu atât mai necesară, întrucît membrii partidului și toți muncitorii revoluționari au nevoie să cunoască linia partidului în toate chestiunile care se pun la ordinea zilei“. Alături de „Scînteia“, ziarele și revistele „Lupta C.F.R.“, „Buletinul“, „Tinărul leninist“ și alte publicații au contribuit la pregătirea și popularizarea eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 — moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii mișcări muncitorești din România. Un rol important a avut presa ilegală comunistă și democratică legală în organizarea manifestărilor de solidaritate cu conducătorii luptelor ceferiștilor și petroliștilor.

Presa comunistă s-a situat în anii următori în prima linie a luptei împotriva pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității țării, exercitînd o puternică influență asupra acțiunilor de luptă ale maselor largi populare.

Autorul relevă că în paginile presei comuniste („Lupta de clasă“, „Socialismul“, „Scînteia“ etc.) au colaborat activiști de partid și publiciști ca: D. Fabian, G. M. Vasilescu-Vasia, N. Popescu-Doreanu, Ilie Pintilie, Grigore Preoteasa, Ilie Cristea și alții.

În publicațiile democratice legale ale vremii aflate sub îndrumarea partidului („Clopotul“, „Ecoul“, „Orizontul“, „Cuvînt nou“, „Buletinul de acțiune împotriva fascismului“, „Studentul român“, „Horia“ etc.) au semnat articole mulți oameni de știință, scriitori, artiști, zia-riști ca: C. I. Parhon, George Enescu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, Radu Cernătescu, Iorgu Iordan, Al. Sahia, N. D. Cocea, Geo Bogza, Petre Constantinescu-Iași, Gáal Gábor, Scarlat Calimachi, Ion Călugăru, Șt. Voicu, George Macovescu, Athanase Joja, Ion Pas, Demostene Botez, Gh. Dinu, George Ivașcu și mulți alții.

În partea a treia, intitulată „În lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist“, autorul prezintă pe scurt contribuția presei comuniste la doborârea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Apărute în condiții extrem de grele, cu prețul unor mari sacrificii, „Scinteia“ și „România liberă“ au fost principalele organe de presă care în acea vreme au dezbătut în coloanele lor problemele politice ale luptei împotriva fascismului, oglindind cu căldură lupta poporului român, sub conducerea P.C.R., pentru eliberarea de sub jugul fascist. Alături de acestea au fost editate de către organizațiile locale ale P.C.R. publicațiile „Presa liberă“ (1941), „Apărarea“ (1942), „Buletinul“ (1942), „Buletinul Capitalei“ (1944) și altele.

Un obiectiv de seamă urmărit de presa ilegală din acea perioadă a fost demascarea caracterului dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist. Presa de partid a reflectat în coloanele sale creșterea valului bătăliilor revoluționare — organizate și conduse de P.C.R. —, care au culminat cu insurecția armată victorioasă din august 1944.

Cartea relevă că în anii regimului burghezo-moșieresc, în ciuda terorii și opreliștilor de tot felul, au fost editate circa 500 de ziare comuniste ilegale și legale a căror tipărire și răspîndire, precum și procurarea hirtiei, cernelei și a materialelor tipografice s-au făcut cu mari greutate și au necesitat multe eforturi.

Avînd în vedere scopul lucrării — evidențierea tendințelor înaintate care s-au manifestat în presa noastră de-a lungul istoriei sale — considerăm că ar fi fost utilă o tratare mai aprofundată de către autor a istoriei presei muncitorești. Este cunoscut că istoria presei muncitorești de după crearea P.C.R. și activitatea desfășurată de aceasta, nu poate fi rezumată numai la presa comunistă — așa cum se face în volum — căci ea s-a îmbinat și completat permanent cu presa social-democrată și socialistă.

De asemenea, considerăm că lucrarea ar fi avut de cîștigat în conținut dacă ar fi analizat mai amplu și diferențiat poziția diferitelor ziare independente, care în special în anii dintre cele două

războaie mondiale au avut un rol de seamă în mobilizarea maselor la lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești și a fascismului, pentru democrație, libertate și pace.

Ultima parte a volumului se ocupă de „Presa în anii revoluției populare“, începînd cu aportul publicațiilor noastre la lupta pentru susținerea războiului antihitlerist, pentru putere și reconstrucția țării, pentru formarea unui larg front democratic, pentru izolarea și zdrobirea forțelor reacționare. În încheiere, autorul prezintă unele aspecte privind contribuția presei române la activitatea desfășurată de întregul popor, condus de partid, pentru construirea și desăvîrșirea construcției socialismului în patria noastră.

Istoria presei comuniste din România este parte integrantă din istoria glorioasă a partidului nostru. Ea a străbătut un drum eroic de-a lungul celor patru decenii și jumătate de existență. În prezent în patria noastră apar sute de ziare și reviste, într-un tiraj de peste un miliard de exemplare.

„Scinteia“, „România liberă“, „Munca“, „Scinteia tineretului“, „Neuer Weg“, „Elöre“, principalele organe centrale de presă, precum și publicațiile locale, departamentale, de specialitate, culturale, de uzină etc., continuă în zilele noastre tradițiile glorioase ale presei comuniste ilegale, ele constituie o armă puternică de răspîndire în mase a cuvîntului partidului. Izvorul forței și prestigiului presei noastre — se subliniază în lucrare — se datorește conducerii ei de către Partidul Comunist Român.

Militînd activ pentru înfăptuirea politicii P.C.R., presa tratează în paginile ei problemele multiple ale construcției socialiste și vieții internaționale contemporane, constituind o tribună a experienței înaintate, un promotor activ a tot ceea ce este nou și avansat. De aceea, considerăm că ultima parte a lucrării necesita o atenție sporită din partea autorului.

Prin publicarea acestei lucrări, autorul pune la îndemîna cercetătorilor și ziariștilor date prețioase și observații privind profilul și orientarea publicațiilor românești de la origini și pînă în zilele noastre.

I. BABICI

„Materiale de istorie și muzeografie“

vol. II — 278 pag.; vol. III — 280 pag.,
Muzeul de istorie a orașului București, 1965

Apărute recent, sub egida Muzeului de istorie a orașului București, volumele II și III de „Materiale de istorie și muzeografie“ valorifică în primul rând cercetările colectivului științific al muzeului. Volumele, la elaborarea cărora

au colaborat și o serie de specialiști, cercetători științifici din alte instituții, înmănunchează materiale privind o serie de probleme din toate perioadele istoriei patriei noastre, fapt pentru care suscită interesul unui cerc larg de cititori. Bogat ilustrate și însoțite de hărți, scheme și grafice, volumele înseriază un număr de 42 de materiale, distribuite la rubricile: „Studii“, „Articole de muzeografie“ și „Comunicări — note — recenzii“.

Pornind de la tezele materialismului istoric privind apariția orașului medieval și integrând problema apariției orașului București în cadrul mult mai larg al discuției generale privind geneza orașului medieval, studiul lui Ștefan Olteanu „Geneza orașului București în lumina cercetărilor recente“¹ demonstrează că intrarea orașului București în istorie este rezultatul unei diferențieri a producției și al apariției meșteșugurilor într-un cadru istoric propriu, ca urmare a formării unei piețe periodice. Stabilirea capitalei de către Vlad Tepeș la București a fost în fond efectul dezvoltării așezării urbane pe malurile Dimboviței.

Subliniind ideea că Bucureștiul „a devenit în perioada de sfârșit a orânduirii feudale centrul de activitate al negustoriei române, anunțându-se ca un adevărat motor al luptei de afirmare a națiunii burgheze“ (pag. 31), Liviu Ștefănescu, în studiul „Aspecte ale vieții sociale în orașul București în

perioada de trecere spre capitalism“ (vol. II, pag. 31—36), analizează diferite aspecte ale ascensiunii noii clase și ale înlocuirii vechilor relații prin cele capitaliste, fenomen oglindit în intensitatea contradicțiilor sociale. Constantin Șerban, în „Manufactura de basmale (testemeluri) de la Mărcuța (1800—1822)“ (vol. III, pag. 43—52), discută un interesant exemplu al dezvoltării economice a Bucureștiului la începutul secolului al XIX-lea, respectiv trecerea la producția manufacturieră, deci la producția capitalistă.

Un documentat studiu asupra împărțirii administrative a orașului București în prima jumătate a secolului al XIX-lea, precum și asupra creșterii populației orașului în acea perioadă realizează Florian Georgescu în „Aspecte privind împărțirea administrativă și evoluția demografică din Bucureștii anilor 1831—1848“ (vol. III, pag. 53—88). Autorul insistă în special asupra cartografiei din 1839, document deosebit de important care arată că orașul avea 63 604 locuitori și reflecta stratificarea socială complexă, precum și multiplele contradicții sociale ce au avut ulterior un așa de însemnat rol în pregătirea și apoi în desfășurarea revoluției de la 1848. Sub semnătura aceluiași autor, revista inserează studiul intitulat „Dezvoltarea edilitar-urbanistică a orașului București în timpul revoluției de la 1848“ (vol. II, pag. 37—76), în care se arată că viața orașenească în București a primit un puternic impuls în timpul evenimentelor revoluționare din anul 1848. Astfel, datorită burgheziei — noua clasă în ascensiune —, a fost schimbată conducerea orașului, organizându-se sfatul municipal, ale cărui atribuții sînt analizate pe larg de autor.

„Unele aspecte privind orașul București în timpul războiului Crimeei (1853—1856)“ (vol. III, pag. 195—204) aflăm din studiul semnat de Nicolae Ceacir. Analizînd o serie de date aparținînd frământărilor istoriei politice a Bucureștiului în timpul războiului Crimeei — sub ocupația rusă, turcească și austriacă —, autorul trage concluzia că masele populare bucureștene — continuînd tradițiile revoluției de la 1848, în ciuda ocupației otomane din 1853—

¹ „Materiale de istorie și muzeografie“, vol. II. Muzeul de istorie a orașului București, 1965, pag. 17—30. În continuare, trimerile la cele două volume prezentate vor fi date în text.

1857, ca și a reacțiunii interne și externe — au jucat rolul hotărâtor în actul Unirii de la 24 ianuarie 1859. Ștefan Ionescu, în „*Locuri și oameni din București reflectați în literatura de la mijlocul secolului al XIX-lea*” (vol. III, pag. 89—104), arată că literatura română, ce a început să se dezvoltă mai ales după 1848, a înregistrat și diferite aspecte ale vieții sociale din Bucureștii de la mijlocul secolului trecut, creîndu-se — mai ales în romane — tipuri negative de reprezentanți ai claselor dominante și tipuri pozitive de reprezentanți ai păturilor exploatate. Autorul subliniază că, de fapt, acestea au fost începuturile unui efort creator care a dus la realizările ulterior înregistrate pe care le continuă și azi romanul românesc.

Noi date privind începuturile Universității bucureștene aduce Ion Ionașcu în „*Condițiile edificării palatului «Academiei» (Universității) din București în anii 1857—1864*” (vol. III, pag. 105—118). Construirea ei, începută la 10 octombrie 1857, arată autorul, corespundea unor necesități de dezvoltare a culturii românești, determinate de schimbările produse în baza economică și socială. Construirea clădirii Universității, sub conducerea arhitectului Al. Orăscu, s-a încheiat într-o primă fază în 1864, an ce marchează, de altfel, și începutul activității celei mai mari instituții de învățământ superior din țara noastră.

În „*Contribuții la istoricul iluminatului din Capitală pînă în anul 1900*” (vol. II, pag. 91—114), Alexandru Cebuc, după ce trece în revistă principalele momente ce au premers introducerii electricității în iluminarea Bucureștiului în anul 1882, se referă pe larg la estingherea treptată pînă în anul 1900 a acestui nou mod de iluminare a orașului.

O serie de aspecte interesante ale pătrunderii și răspîndirii în țara noastră, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, a nemuritoarelor idei ale Internaționalei I sînt analizate de D. Hurezeanu și I. Felea în „*Ideile Internaționalei I în România*” (vol. II, pag. 115—122). Autorii disting în acest proces 3 momente principale: perioada de pînă la Comuna din Paris (I); evenimintele desfășurate sub semnul Comunei din Paris (II) și apariția la sfîrșitul secolului al XIX-lea a cercurilor socialiste și dezvoltarea mișcării muncitorești din țara noastră în acea perioadă (III). Pe baza unei bogate informații științifice, Dan Berindei, în „*Bucureștii anului 1906 și ai răscoalei din 1907*” (vol. II, pag. 231—246), reali-

zează o interesantă prezentare a aspectului capitalei țării așa cum se prezenta ea la jumătatea primului deceniu al secolului nostru. O mențiune specială se impune a fi făcută reușitei prezentări de către autor a poziției populației capitalei țării față de răscoalele țărănilor din 1907, contribuției aduse de aceasta la solidarizarea generală cu marea ridicare la luptă a populației satelor.

„*Mișcarea grevistă în București în anii 1910—1914*” (vol. III, pag. 119—138) este titlul sub care Ion Iacoș prezintă o serie de aspecte legate de lupta clasei muncitoare din capitala țării în ajunul primului război mondial. Folosind un variat material documentar, autorul se referă pe larg la feluritele aspecte ale mișcării greviste desfășurate în acei ani, subliniind că „muncitorimea din București — prin cele peste 170 de greve desfășurate în anii 1910—1914 — a constituit un exemplu însuflețitor și mobilizator pentru întreaga muncitorime, afirmîndu-se ca un detașament de frunte al proletariatului din România, iar lupta ei fiind o verigă de seamă din lanțul acțiunilor revoluționare pentru eliberarea muncitorimii din robia capitalistă” (pag. 137).

Getta Săvescu, în „*Henry Barbusse la București*” (vol. III, pag. 217—222), prezintă unele aspecte privitoare la vizita făcută în anul 1925 de Henry Barbusse la București în fruntea unei delegații de reprezentanți ai opiniei publice mondiale, cu scopul de a vedea la fața locului consecințele terorii îndreptate de regimul burghezo-moșieresc împotriva maselor muncitoare din țara noastră. Această vizită a constituit o mărturie a solidarității pe care proletariatul și masele muncitoare din Europa o manifestau față de lupta clasei muncitoare din România, supusă în acei ani unei aspre terori. Datele culese de Barbusse în timpul acestei vizite i-au servit, alături de datele culese din alte țări, la editarea în 1926 a lucrării „*Călăii*”.

Un istoric al luptei antifasciste a maselor muncitoare din capitala țării realizează Titu Georgescu în studiul „*București în perioada luptei împotriva pericolului fascist și a dictaturii militare-fasciste (1933—1944)*” (vol. III, pag. 139—157). După ce subliniază că Bucureștiul „s-a afirmat puternic, cu toată vigoarea, de la înălțimea rolului de centru al mișcării muncitorești, îndeosebi cu prilejul luptelor eroice ale muncitorimii ceferiste din ianuarie-februarie 1933” (pag. 139), autorul se referă la cotitura produsă în viața orașului în anii ce au urmat lupte-

lor din 1933, urmare firească tocmai a influenței exercitate de aceste glorioase bătălii de clasă asupra vieții economice, sociale și politice a Bucureștiului. Lupta maselor muncitoare împotriva exploatarei capitaliste și a pericolului fascist, pentru apărarea independenței și suveranității țării a culminat cu victoria insurecției antifasciste din august 1944 și instaurarea puterii populare. În vîltoarea acestor evenimente, ca și în celelalte perioade ale istoriei sale, Bucureștiul s-a afirmat cu putere ca centru al mișcării muncitorești și antifasciste din România.

Înmănunchind aspecte legate de pregătirea și desfășurarea, sub conducerea P.C.R., a insurecției armate antifasciste din august 1944, Aron Petric, în studiul „*Insurecția armată antifascistă din august 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist din România*” (vol. II, pag. 123—142), realizează o trecere în revistă a principalelor aspecte ale temei. Studiul se remarcă prin sublinierea rolului orașului București în evenimentele din august 1944, relevîndu-se faptul că aceasta a fost leagănul și centrul insurecției. „Capitala — care a fost leagănul și centrul insurecției armate antifasciste, subliniază autorul, — a avut rolul preponderent și în procesul profundelor transformări economice, social-politice și culturale ale societății noastre în anii revoluției populare” (pag. 142).

Sub titlul „*Aspecte ale dezvoltării industriei bucureștene în cei 20 de ani de la eliberarea patriei*” (vol. III, pag. 223—248) Alexandru Cebuc prezintă unele dintre cele mai importante realizări obținute în anii puterii populare în dezvoltarea industriei în capitala țării, subliniind că toate acestea constituie rodul activității științifice puse de partid la temelia construirii socialismului în țara noastră.

Prilejuit de sărbătorirea primului centenar al Universității din București, „*Studiul istoriei românilor la Universitatea din București (1864—1964)*” (vol. II, pag. 77—90), semnat de Vasile Netea, după ce precizează că studierea istoriei si în primul rînd studierea istoriei naționale, a constituit și constituie o preocupare de frunte a învățămîntului nostru de toate gradele, realizează o trecere în revistă a drumului parcurs de-a lungul unui secol de colectivul catedrei de Istoria românilor de la Universitatea din București. Autorul se referă la ceea ce s-a înregistrat în anii puterii populare în predarea acestei discipline cînd, trecîndu-se la predarea istoriei de pe pozițiile științifice

marxist-leniniste, pe baza principiilor teoretice și metodologice ale materialismului istoric, s-au dat învățămîntului universitar și istoriografiei în general o nouă concepție și un elan creator.

Sub titlul „*Din activitatea pentru răspîndirea cunoștințelor științifice și culturale în rîndul populației bucureștene între anii 1949—1964*” (vol. II, pag. 247—266), Gelcu Maksutovici realizează de fapt istoricul activității filialei din București a Societății pentru răspîndirea științei și culturii (S.R.S.C.), înființată în iunie 1949. „Preludul cele mai bune tradiții ale vechii societăți culturale a «Ateneului Român» — subliniază autorul —, Societatea pentru răspîndirea științelor și culturii — filiala București — și-a început activitatea pe baze noi, cu un conținut nou, avînd un caracter de masă, atît prin numărul mare de participanți la manifestațiile organizate, cît și prin numărul mare de intelectuali antrenați să desfășoare pe baze obștești o activitate, o muncă susținută de popularizare a științei și culturii în rîndul maselor largi de oameni ai muncii” (pag. 264—265).

Aspecte interesante privind saltul calitativ produs în anii puterii populare în domeniul edilitar-urbanistic, și în special în cel al construcțiilor, sînt prezentate de Petre Daiche sub titlul „*Noi construcții în capitala patriei*” (vol. II, pag. 143—162). „Spre deosebire de trecut, cînd orașul se dezvolta anarhic în domeniul construcțiilor, fără să se poată aplica un plan de sistematizare care să cuprindă întregul teritoriu al orașului — arată autorul —, în anii puterii populare construcțiile de locuințe, industriale, social-culturale cît și celelalte lucrări urbanistice și edilitare au la bază un plan de sistematizare alcătuit conform principiilor urbanistice moderne” (pag. 144).

„*Activitatea științifică și cultural-educativă de masă a instituțiilor muzeale, în atenția sporită a cercetătorilor specialiști*” (vol. II, pag. 63—68) este titlul sub care Nicolae Ungureanu, subliniind puternica dezvoltare, precum și realizările obținute pînă acum în cadrul instituțiilor muzeale, arată că acestea constituie doar premisele unei rodnice activități pe linie științifică sau de educație a maselor largi, fiind strîns legate de marile sarcini ce se pun în fața științei și culturii noastre în actuala etapă de dezvoltare a țării.

Din seria articolelor de muzeografie incluse în volum se distinge cel semnat de Petre Daiche privind „*Lupta clasei muncitoare bucureștene oglindită în să-*

lile Muzeului de istorie a oraşului Bucureşti" (vol. III, pag. 159—170). La aceeaşi rubrică, Florica Cebuc, în articolul „Muzeul de istorie a oraşului Bucureşti — documentar preţios în sprijinul eficienţei lecţiilor în şcoală” (vol. III, pag. 171—176), apreciază că Muzeul de istorie a oraşului Bucureşti constituie un ajutor preţios pentru cadrele didactice ce predau istoria ori alte discipline în care prezentarea sub variate aspecte a trecutului şi prezentului oraşului Bucureşti este o cerinţă de bază.

În afara titlurilor menţionate, în cele două volume sînt inserate şi o serie de alte materiale interesante care elucidează diferite aspecte ale istoriei oraşului Bucureşti. În ansamblul lor, materialele cuprinse în aceste volume dovedesc intensă activitate de cercetare ştiinţifică desfăşurată de colectivul Muzeului de istorie a oraşului Bucureşti.

Realizate în general la un nivel corespunzător, majoritatea dintre ele utili-

zînd — prin bogatul aparat ştiinţific — diversele arhive de pe raza oraşului Bucureşti, materialele inserate în aceste două volume au făcut posibilă valorificarea unui variat material arhivistic local, în bună măsură inedit.

Ținînd seama de problematica largă abordată în materialele incluse în cele două volume, materiale ce în majoritatea lor constituie contribuţii la cunoaşterea unor aspecte mai puţin elucidate ori încă neabordate în literatura istorică, putem aprecia că volumele de „Materiale de istorie şi muzeografie” constituie o apariţie utilă şi, în acelaşi timp, un imbold pentru colectivul Muzeului de istorie a oraşului Bucureşti la editarea şi în viitor a unor asemenea volume cuprinzînd noi aspecte pe care istoria are menirea şi datoria de a le evoca necontenit.

GH. I. IONIȚĂ, GH. ZBUGHEA

GENEVÈVE TABOUIS: „20 de ani de tensiune diplomatică”

Editura politică, 1965, 422 pag.

20 de ani de tensiune di plomatică

GENEVÈVE TABOUIS

Recent, în Editura politică a apărut lucrarea „20 de ani de tensiune diplomatică” de Geneviève Tabouis, traducere din limba franceză, în care cunoscuta ziaristă înfăţişează pe baza propriilor amintiri şi însemnări din perioada activităţii de cro-

nicar diplomatic evenimente politice care au avut loc în perioada anilor 1919—1939.

Prin valoarea informaţiilor şi logica istorică a faptelor relatate, prin observaţiile şi comentariile judicioase, lucrarea constituie o succintă prezentare a istoriei diplomaţiei europene în perioada dintre cele două războaie mondiale, scrisă din unghiul de vedere al diplomaţiei franceze.

Evenimentele politice, care au avut loc în perioada ce a urmat primului război mondial pînă în 1930, sînt expuse prin prisma eforturilor făcute de Franţa

pentru menţinerea statu-quoului teritorial în Europa, statornicit prin tratatul de la Versailles din iunie 1919. Aşa cum reiese din lucrare, realizarea acestui obiectiv se putea face prin crearea unui sistem de securitate internaţională care să asigure Franţei garanţiile necesare integrităţii sale teritoriale şi totodată menţinerea păcii în Europa. Urmărind această idee, autoarea prezintă în mod cronologic constituirea Ligii Naţiunilor din 1924, Conferinţa de la Locarno din 1925, Pactul Briand-Kellog din 1928, prezentarea la Liga Naţiunilor a proiectului lui Aristide Briand de creare a Statelor Unite ale Europei, Conferinţele de la Haga şi Londra din 1930, unde s-a perfectat modalitatea aplicării planului Young şi s-au fixat limitele construcţiilor navale ale Angliei, Franţei, Italiei, Americii şi Japoniei etc.

Contradicţiile care au apărut în mod inevitabil între puterile învingătoare în urma împărţirii posesiunilor coloniale, subminarea prestigiului Franţei pe plan internaţional în general şi în ţările aliate cu ea în special, ca urmare a semnării Pactului de la Locarno care nu garanta securitatea Cehoslovaciei şi a Poloniei, primejdia cererilor tot mai insistente ale Germaniei de a revizui

prevederile Tratatului de la Versailles, deși sînt amintite în lucrare ele nu sînt suficient de convingătoare pentru a dovedi cauzele care au determinat eșecul politicii franceze din această perioadă. Aceste limite în sesizarea semnificației unor fenomene istorice rezidă în însăși concepția autoarei asupra istoriei. Astfel autoarea explică politica externă ca rezultat al activității unor personalități.

În analiza evenimentelor ce s-au desfășurat după 1930, autoarea sesizează adeseori esența fenomenelor politice, stabilește interdependența lor, rolul și semnificația pe care au avut-o în evoluția istorică. În aprecierea evoluției relațiilor internaționale, ea dă dovadă de perspicacitate și realism, demască primejdiile ce se acumulasă deasupra întregii lumi pe măsură ce se succedau capitulările în fața șantajului hitlerist și critică politica de încurajare a agresiunii hitleriste de către cercurile reacționare din Franța și Anglia.

În această parte a cărții, autoarea acordă un larg spațiu descrierii inițiativelor și încercărilor menite să împiedice izbucnirea războiului. În lucrare este prezentată activitatea neobosită desfășurată de unele personalități politice ale vremii, care în fața primejdiei fasciste au militat pe plan diplomatic pentru luarea unor măsuri hotărîte împotriva agresiunii fascismului și pentru o politică de apropiere față de Uniunea Sovietică.

Una dintre aceste personalități pentru care autoarea manifestă o deosebită simpatie a fost diplomatul român Nicolae Titulescu. Ea dă o înaltă apreciere activității lui Nicolae Titulescu de creare a Micii Înțelegeri pe care o consideră „o mare inovație internațională a momentului care unea într-o singură entitate diplomatică România, Cehoslovacia și Iugoslavia în fața pericolului hitlerist care se apropia”, scoate în evidență luciditatea și spiritul realist de care acesta dădea dovadă, calități ce au determinat pe contemporani să-l considere un om uimitor care, „deși ministru al unei țări mici face politică în stil mare”.

Alarmat că la Paris „dictaturile încep să facă o impresie adîncă în cercurile parlamentare”, cum relevă autoarea, Titulescu a căutat să obțină de la marile puteri noi garanții pentru apărarea independenței naționale a României și a celorlalte țări ale Micii Înțelegeri.

În carte sînt relatate pe larg eforturile ministrului de externe al Franței, Louis Barthou, de înjghebare la frontieră de est a Germaniei a unui pact de asistență mutuală între U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Mica Înțelegere și Franța: un Locarno al Estului care să asigure menținerea păcii.

În acest sens sînt prezentate în carte admiterea U.R.S.S. în Liga Națiunilor și cele două vizite la București și la Belgrad întreprinse de Louis Barthou în 1934.

În mod just se apreciază că o asemenea orientare a politicii externe nu convenea acelor cercuri guvernante din Franța și din alte țări, care-și îndreptau privirile spre Germania. Ele au pus la cale asasinarea lui Louis Barthou și îngroparea proiectelor acestuia de politică externă.

În celelalte capitole ale cărții este evidențiată pe bază de fapte și documente primejdia pe care o reprezenta pentru pacea lumii politica agresivă a Germaniei hitleriste. Autoarea menționează că politica antinațională dusă de Pierre Laval — a dat o lovitură decisivă securității colective, a destrămat pactul franco-sovietic, dînd astfel libertate de acțiune agresorului. De asemenea, este redată esența politicii mîuncheneze promovată de cercurile conducătoare din Anglia și Franța în frunte cu Chamberlain și Daladier în toată perioada care a precedat izbucnirea celui de-al doilea război mondial. „Să orientăm, așadar, expansiunea germană spre Est și vom fi liniștiți în Vest”, iată cum caracterizează autoarea politica mîuncheneză care s-a soldat cu cîmpirea Austriei și a Cehoslovaciei de către Germania hitleristă.

Cercurile imperialiste din Anglia și Franța, orbite de pericolul comunist au scăpat din vedere că militariștii germani priveau perspectiva războiului cu U.R.S.S. prin prisma luptei lor pentru dominația mondială, fapt ce implica și victoria Germaniei asupra puterilor occidentale. Acest adevăr a fost confirmat de desfășurarea ulterioară a celui de-al doilea război mondial, care a început la 1 septembrie 1939 prin invadarea Poloniei de către trupele hitleriste.

Prin tematica diversă abordată, prin noile date pe care le furnizează, lucrarea lui Geneviève Tabouis contribuie la o mai bună înțelegere a problemelor istoriei relațiilor internaționale cuprinse între anii 1919—1939.

C. BOTORAN

WILFRED BURCHETT: „Război în junglă“

Editura politică, 1965, 344 pag.

Întreaga opinie publică mondială progresistă urmărește cu justificată îngrijorare și legitimă indignare evoluția evenimentelor din Vietnam — intervenția militară a imperialismului american împotriva poporului din Vietnamul de sud, agresiunea

împotriva Republicii Democratice Vietnam, acte de război fătife care creează pericolul împingerii omenirii într-o conflagrație termonucleară — și-și exprimă, în același timp, sincera simpatie și solidaritatea deplină cu lupta dîră, plină de eroism, dusă de poporul vietnamez pentru libertate și independență.

De curînd, sub egida Editurii politice, a apărut traducerea cărții lui Wilfred Burchett, cunoscut publicist australian, care, pe baza propriilor observații și constatări făcute la fața locului, pune în lumină o serie de aspecte ale luptei drepte duse de poporul vietnamez. Autorul caută să desprindă din multitudinea faptelor care sînt originile problemei vietnameze în ansamblul actual al relațiilor internaționale, motivele adînci care au generat întregul război de eliberare națională și, totodată, mobilurile lui.

W. Burchett reușește să dezvăluie, cu deosebită putere de convingere, pe de o parte, esența regimului instaurat de Ngo Dinh Diem, exponent al intereselor celor mai reacționare cercuri politice, capabile să jertfească independența și suveranitatea țării numai pentru a-și menține dominația, iar pe de altă parte sprijinul pe care l-a găsit acest regim la imperialismul american, interesat în a ocupa locul deținut pînă atunci de imperialiștii francezi și a-și extinde dominația în întreaga Asie de sud-est.

În numeroase pagini sînt relatate teroarea, represiunile sălbatice dezlănțuite de guvernul lui Diem ce tindeau la zdrobirea tuturor forțelor care doreau o țară liberă, independentă și unită. Pe măsură ce atrocitățile, samavolniciile regimului de la Saigon sporeau, în aceeași măsură, el și-a restrîns baza socială pe care se sprijinea. Aceasta a creat posibilitatea obiectivă a făuririi unui larg front de luptă, concretizat în ampla mișcare de rezistență, care are ca obiectiv principal zdrobirea reacțiunii interne și a intervenției străine americane.

Autorul ne înfățișează procesul de formare a Frontului național de eliberare, momentele lui esențiale, nașterea și dezvoltarea sa, și demonstrează cu argumente convingătoare faptul că el este unicul reprezentant autentic al populației sud-vietnameze, mobilizatorul și organizatorul forțelor patriotice din Vietnamul de sud.

Liantul care a unit toate păturiile populației, clasele sociale, naționalitățile, partidele și grupările politice, organizațiile de masă, religioase, personalitățile patriotice fără deosebire de tendință politică împotriva regimului reacționar antinațional de la Saigon și a intervenției S.U.A. în treburile interne ale Vietnamului îl formează Frontul național de eliberare, făurit la 20 decembrie 1960.

Autorul relevă că premisele acestui organism politic sînt mult mai vechi, că ideea frontului exista încă din anul 1954, cînd a fost creat Comitetul de la Saigon — Cholon, care își propusese să vegheze la respectarea cu strictețe a acordurilor de la Geneva; în 1960 Frontul de eliberare a luat o formă concretă, avînd un statut și un program de acțiune.

Frontul național de eliberare, singurul reprezentant adevărat al poporului sud-vietnamez, a devenit conducătorul întregii mișcări de rezistență, centrul care

asigură unitatea tuturor forțelor patriotice în lupta pentru independența deplină a țării, pentru democrație și pace.

În ce privește lupta deschisă a poporului vietnamez, W. Burchett începe prin a prezenta primele răscoale spontane, apoi acțiunile armate împotriva autorităților lui Diem, la început izolate, sporadice, iar ulterior din ce în ce mai organizate, mai generalizate, până la amploarea lor de azi.

Primele acțiuni deschise ale patrioților purtate aproape fără arme, folosind cu pricepere și curaj doar posibilitățile pe care jungla și experiența de viață le puneau la îndemână, au fost încununate de succese ale căror explicații le putem găsi în dragostea fierbinte față de patrie, de libertate și independență a poporului vietnamez.

Autorul descrie dezvoltarea acestor acțiuni, importanța și semnificația lor politică. Succesele obținute, capturarea de arme și armament inamic au contribuit la întărirea capacității militare a forțelor patriotice.

Toate acestea, unite cu ampla muncă de propagandă desfășurată de Frontul național de eliberare, în cadrul căruia un rol de seamă este încredințat femeilor, au determinat discreditarea guvernului de la Saigon și a armatei sale în fața maselor largi populare, au declanșat o puternică criză politică evidențiată prin adevăratul carusel al guvernelor de la Saigon.

Lucrarea analizează mobilul loviturilor și contraloviturilor de stat, modul lor de organizare, arătând contradicțiile adânci ce se manifestă în Vietnamul de sud între grupurile ce formează clica conducătoare, grupuri care se luptă între ele pentru a prelua puterea.

Loviturile de stat, transferurile de putere de la civili la militari și invers, subliniază autorul, nu pot atenua criza politică și militară a regimului anti-popular și lipsit de viitor de la Saigon, ci, dimpotrivă, o agravează, sporesc nemulțumirea maselor largi populare, concretizată în creșterea acțiunilor armate

ale patrioților, în numeroasele greve și demonstrații de protest ale oamenilor muncii, ale studenților și budiștilor ce au loc chiar la Saigon, sub ochii autorităților.

Frontul național de eliberare se bucură tot mai mult de sprijinul maselor largi ale populației, devine tot mai puternic.

O dovadă elocventă a puternicei forțe politice și militare pe care o reprezintă F.N.E. — menționează autorul — o constituie faptul că acesta își desfășoară activitatea pe patru cincimi din teritoriul Vietnamului de sud, iar mai bine de trei sferturi din populația țării îi recunoaște autoritatea.

Războiul dus de intervențiștii americani în Vietnamul de sud, bombardarea satelor și orașelor Republicii Democrate Vietnam au provocat un val de indignare în întreaga lume.

Guvernele țărilor socialiste, condamnând cu toată hotărîrea intervenția americană în Vietnam, își exprimă totodată sprijinul lor fără rezervă pentru lupta nobilă a poporului vietnamez.

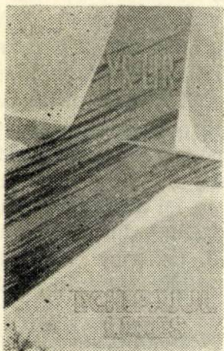
Alături de celelalte țări socialiste și alte țări iubitoare de pace, România condamnă cu hotărîre acțiunile agresive săvârșite de forțele militare ale S.U.A. în Vietnamul de sud și încalcarea independenței și suveranității R.D. Vietnam și-si exprimă deplina solidaritate cu lupta eroică a poporului vietnamez pentru libertatea, independența și unitatea patriei sale. România a cerut și cere încetarea intervenției americane în Vietnam, retragerea tuturor trupelor străine, respectarea dreptului poporului vietnamez de a-și rezolva singur treburile interne.

Lectura cărții lui Wilfred Burchett dă maselor populare din țara noastră prilejul de a cunoaște aspecte importante ale luptei eroice duse de viteazul popor vietnamez împotriva tiraniei din interior și pentru alungarea cotropitorilor străini, imperialiștii americani, pentru libertate, democrație și independență națională.

GH. NEACȘU

STELIAN TUDOSE: „Echipajul LARES Y.R. — L.I.R.“

Editura militară, 1965, 164 pag.

Cartea memorialistică „Echipajul LARES Y.R. — L.I.R.“, recent apărută în Editura militară, redă, într-o formă atractivă și convingătoare, calvarul prin care a trecut un echipaj de aviatori români în lagărele hitleriste. Autorul ei este pilotul de

linie Stelian Tudose.

Evenimentele din august 1944, care au deschis o eră nouă, luminoasă în destinele poporului român, au surprins echipajul LARES Y.R. — L.I.R. departe de patrie, în Austria, țară care gemea sub călcâiul hitlerist. Știrile răzlețe și trunchiate apărute în presa din această țară, precum și deșănțata propagandă nazistă nu le-au permis cunoașterea adevărului întreg despre aceste evenimente, lucru ce aveau să-l afle mult mai târziu după ce au pășit din nou pe pământul scump al țării. Dar rațiunea și simțul patriotic i-au făcut să intuiască că poporul român, prin acest act măreț, s-a eliberat de sub tirania fascistă și a pornit pe un făgaș nou al dezvoltării sale.

În carte sînt redată gîndurile și frămîntările celor trei membri ai echipajului pentru alegerea drumului pe care să iasă din situația grea în care se aflau, drum prin care să nu-și facă patria de rușine, care să-i situeze „alături de eroicul meu popor“ — cum specifică însuși autorul. Drumul acesta era refuzul hotărît de a coopera cu naziștii și legionarii fugiți din țară.

În același spirit au acționat toți cetățenii români cinstiți aflați la Viena. Refuzînd să colaboreze cu hitleriștii și să lupte împotriva propriului popor, în fața aviatorilor români a apărut pericolul internării în lagărele hitleriste. După ce timp de o lună li s-a aplicat „Hausarrestul“ (interzicerea de a ieși din locuință și a primi vizite), membrii echipajului, împreună cu mai bine de 100 de români, printre care și membrii Consulatului român din Viena, au fost

internați în lagărele hitleriste din Silezia și din creierul munților Alpi începînd de la 7 octombrie 1944 pînă la 13 iunie 1945.

Cititorii vor găsi în cartea prezentată o descriere amănunțită a condițiilor în care au trăit mai bine de nouă luni membrii echipajului și ceilalți români internați în lagăre. Hitleriștii din conducerea lagărelor i-au supus la un tratament de exterminare fizică și morală. Una dintre principalele metode de tortură folosită de hitleriști în lagărele de concentrare o constituia înfometarea, subnutriția cronică, care zdruncina cel mai rapid moralul oamenilor. Alături de foame, aceleasi efect demoralizator și distrugător îl avea inactivitatea, lipsa oricărei mișcări. Autorul redă lupta dusă de internații români, printre care și membrii echipajului LARES, împotriva acestui regim impus de hitleriști. Refuzul de a servi mîncarea mizerabilă, ținerea de conferințe, scoaterea în secret a unui mic ziar, scris de mînă, constituiau cîteva dintre metodele de luptă folosite de internați împotriva regimului din lagăr, pentru ridicarea moralului lor de rezistență, întrucît, deși nu aveau aproape nici o legătură cu exteriorul, își dădeau seama din comportarea comandantilor lagărului și din discuțiile pe care aceștia le purtau că sfîrșitul Germaniei se apropia cu pași repezi. Evacuarea lor în creierul munților Alpi la sfîrșitul lunii ianuarie 1945, incursiunile zilnice ale aviației forțelor aliate constituiau încă un indiciu că zilele Reichului nazist erau numărate. Pe fețele paznicilor se putea citi spaima, care, treptat, treptat le cuprindea întreaga ființă.

În filele cărții se relatează despre legăturile stabilite de membrii echipajului LARES și alți internați români cu populația locală, ajutorul acordat de aceasta în procurarea hranei, a informațiilor privind mersul războiului. Procurarea unui mic aparat de radio le-a permis să asculte pe ascuns știri despre mersul evenimentelor, despre victoriile coaliției antihitleriste, vești care le dădeau aripi, încredere în așteptarea zilei eliberării. Gîndurile lor se îndreptau permanent spre patrie, spre cei dragi, care, în țară sau pe front, luptau pentru nimicirea hitlerismului, pentru clădirea unei Români noi, libere și in-

dependente. Dragostea de patrie i-a ajutat să înțeleagă că nu era suficient să supraviețuiască pur și simplu, ci trebuiau să țină nepătată onoarea de patriot, să reziste în fața dușmanului, care-și trăia ultimele zile. Pentru realizarea acestui țel au fost concentrate toate forțele lor slăbite de tratamentul inuman la care au fost supuși. Moralul lor a crescut și mai mult o dată cu contactul stabilit cu populația austriacă, care le-a permis să-și dea seama că nu sînt singuri în lupta lor. Cauza dreaptă a luptei antifasciste a strîns și înmănuncheat într-o singură forță uriașă tot ce era cîstit, tot ce era demn și cu adevărat uman în țările Europei și pe alte continente.

Aviatorii români sorbeau mereu putere din lupta eroică a poporului nostru, angajat cu toate forțele pentru nimicirea fascismului. Dar a sosit și ziua mult dorită, ziua eliberării, zi în care, în inima munților Alpi, filfîia, în albastrul azuriu, tricolorul românesc arborat de internații români ca simbol al contribuției aduse de poporul român la zdrobirea definitivă a fiarei hitleriste. În conștiința membrilor echipajului LARES, sentimentul de mîndrie pentru fapta istorică a poporului se împletea cu regretul că nu au putut participa direct la evenimentele din țară, dar și cu satisfacția că nu au plecacul

în fața dușmanului, că s-au simțit tot timpul alături de popor.

Ultimele file ale memoriilor relatează drumul parcurs din munții Alpi pînă la Roma, de unde în ziua de 16 noiembrie 1945 membrii echipajului și alte cîteva sute de români au fost îmbarcați pe vasul „Transilvania” și readuși pe meleagurile natale.

Din lectura acestei cărți, cititorii își vor face o imagine asupra atitudinii patriotice de care au fost animați cetățenii români care se aflau departe de țară în timpul evenimentelor din august 1944, asupra rezistenței eroice în fața hitleriștilor, asupra tratamentului inuman la care au fost supuși în lagăre, asupra gîndurilor ce-i frămîntau ca prin comportarea pe care o aveau în fața dușmanului să nu-și păteze patria și poporul, care, sub conducerea comuniștilor, a răsturnat dictatura militară-fascistă și a luptat cu arma în mînă pentru zdrobirea definitivă a fascismului, deschizînd României calea spre libertate, fericire, independență națională și socialism.

Prin mesajul său patriotic, cartea pe care o prezentăm însuflă tinerei generații de azi admirație față de faptele și oamenii înfățișați de pilotul Stelian Tudose.

G. SARAFOLEAN

Documente inedite privind luptele duse de țărănime în epoca modernă

publicate în „Revista Arhivelor” nr. 2/1964 și nr. 1/1965

În aceste numere ale revistei sînt publicate și unele materiale documentare inedite referitoare la lupta dusă de țărănime în epoca modernă. Documentele aparținute unor fonduri și colecții arhivistice aflate în depozitele Arhivelor statului și ale Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România îmbogățesc datele cunoscute pînă în prezent relativ la activitatea cluburilor socialiste la sate, la mișcările țărănești din 1899 și la marea răscoală a țăranilor din 1907.

Pe această linie, Gh. Matei și D. Mioc prezintă în nr. 1/1965 documente din fondurile D. A. Sturdza (Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România); colecția N. Ghițescu; fondul Ministerul Justiției (Arhivele statului București); fondul Prefectura județului Dolj (Arhivele statului Craiova); Prefectura județului Olt (Arhivele statului Slatina); precum și „Însemnările unui fost socialist, începuturile mișcării socialiste în Teleorman”, reproduse din periodicul „Spiritul vremii”, anul I, nr. 4—5 din februarie 1936. Aceste documente vin să lărgescă orizontul cunoașterii caracterului și formelor de activitate ale cluburilor țărănești, cluburi alcătuite după modelul celor muncitorești, fapt care reflecta, o dată mai mult, înrîurirea pe care mișcarea muncitorească, încă de la începuturile sale, a avut-o asupra acțiunilor revoluționare din mediul rural.

Documentele furnizează material prețios privind procesul de dezvoltare a conștiinței țăranilor cu privire la dreptul lor asupra pămîntului, răspîndirea cluburilor țărănești, modul de propagare a ideilor socialiste la sate, legăturile întreținute cu Clubul muncitorilor din București (documentele nr. 2, 4, 5, 6). Unele materiale (ne referim la documentele nr. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13) ne informează asupra răscoalelor țărănești din 1899

din Poiana-Dolj și Slatina, îndeosebi despre represaliile sălbatice ordonate de autorități asupra țăranilor. O notă aparte prezintă însemnările lui Ioan Georgescu Stoașe, unul dintre organizatorii mișcării socialiste la sate și președintele Clubului din comuna Piatra, județul Teleorman, care, împreună cu alți tovarăși ai săi, înfruntînd prigoana polițienească, și-a dus cu dirzenie munca de propagandă în satele acestui județ.

Prin publicarea, în nr. 2/1964 și 1/1965, a documentelor privitoare la marea răscoală din 1907, păstrate la filiala din Giurgiu a Arhivelor statului, în fondul Tribunalului județului Vlașca — Curtea de jurați (sub semnătura lui Ec. Zaharia și C. Rotaru) sau la fostul Tribunal al județului Teleorman, arhiva Curtii de jurați (sub semnătura Emiliei Chon) s-a înlesnit o mai bună cunoaștere a acestui important eveniment, permițînd identificarea unor noi centre ale răscoalei, studiarea formelor variate ale luptei țărănimii și a măsurilor de represiune la care au recurs autoritățile burghezo-moșierești. Aceste documente sînt o dovadă în plus că valul răscoalelor din 1907 a fost rezultatul condițiilor de trai deosebit de grele ale țărănimii, și mai ales al înrobitorului regim de învoieli agricole. Semnificativă ne apare, din acest punct de vedere, cererea țăranilor din Zimnicea și împrejurimi adresată, la 11 martie 1907, comandantului militar din Zimnicea prin care, printre altele, solicitau să nu fie împiedicați de a face semănăturile trebuincioase, căci vor rămîne muritori de foame ca în trecut și să li se dea „...cîte atît pămînt după putința brațelor fiecăruia muncitor, atît de muncă cît și de pășunatul vitelor”.

Extinderea rapidă a răscoalei în județele Vlașca și Teleorman este oglindită, cu claritate, în aceste documente. Numai în ju-

dețul Vlașca, flacăra răscoalei a cuprins peste 30 de localități. Formele de manifestare a răsculaților, puternicul spirit de revoltă al țăranilor, care pornesc să-și facă dreptate, ca „să nu mai fie boieri în comună“, precum și represiunile sălbatice sint, de asemenea, viu ilustrate. Solidaritatea ce domnea între răsculați este consemnată, de asemenea, de unele documente. Țăranii din Zimnicea și împrejurimi, de pildă, cereau de a „nu fi condamnat nici un răsculat pentru devastările comise“. Răspunsurile date de răsculații arestați și interogați la Tribunalul județului Vlașca ilustrează faptul că marea majoritate a răsculaților a constituit-o țărănimea fără pământ sau cu pământ puțin,

atestind în același timp că la exploatarea fără margini se adăuga neîngăduita stare de înapoiere a țăranilor, cei mai mulți fiind analfabeți. Din documente reiese contribuția adusă de unii intelectuali înaintați, ca: V. Kogălniceanu și profesorul Țiulescu (Teleorman), ale căror broșuri cunoscute în sate — după cum raporta comandantul Escadronului 5 depozitate din Regimentul 4 roșiori — au infiltrat idei progresiste, de revoltă locuitorilor.

Publicarea grupajelor de documente la care ne-am referit îmbogățesc documentația în legătură cu lupta dusă de țărănime în epoca modernă.

I. BURLACU

Materiale din istoria contemporană a României

publicate în „Revista Arhivelor“ nr. 1 și 2/1964 și nr. 1/1965

Destinate a introduce în circuitul științific noi date asupra unor aspecte ale luptei maselor muncitoare din țara noastră împotriva exploatării capitaliste, fascismului, războiului hitlerist, pentru eliberarea și progresul țării, pentru socialism, un număr de 14 studii, comunicări și note — inserate în cele trei numere ale „Revistei Arhivelor“ — abordează o serie de probleme importante ale istoriei contemporane a României.

Acțiunile revoluționare desfășurate de ceferiști în anii ce au urmat marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933 sînt oglindite în studiul lui Gh. I. Ioniță intitulat „Contribuții la studierea luptei ceferiștilor împotriva exploatării capitaliste (1934—1937)“ (nr. 1/1965). Înfățișînd amploarea acțiunilor duse de ceferiștii din diferite centre ale țării împotriva exploatării capitaliste, autorul relevă rolul și locul acestui detașament al clasei noastre muncitoare în lupta pentru făurirea unității de acțiune muncitorească și realizarea, pe această bază, a Frontului popular antifascist în România.

Mai multe materiale se referă la perioada cuprinsă între anii 1940 și 1944, relevînd variate aspecte ale luptei duse de masele populare pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, pentru scoaterea României din războiul hitlerist și alăturarea ei la coaliția antihitleristă. Astfel, în articolul „Aspecte ale începutului luptei de rezistență dusă de

masele muncitoare din România împotriva dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste“, semnat de E. Cîmpăneriu (nr. 2/1964), se arată consecințele nefaste ce au decurs pentru viața economică și socială a României din instaurarea dictaturii militare-fasciste și subordonarea țării intereselor Germaniei hitleriste și se prezintă principalele forme de rezistență antifascistă a maselor muncitoare din România. Avînd ca bază documentară publicațiile P.C.R. apărute între anii 1941 și 1944, S. Cutișteanu realizează în același număr un interesant studiu privind „Rolul presei ilegale conduse de P.C.R. împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru scoaterea României din războiul hitlerist și alăturarea ei coaliției antihitleriste (iunie 1941 — august 1944)“ (nr. 1/1964). Date interesante cuprinde și articolul „Din acțiunile de sabotaj ale maselor populare împotriva mașinii de război fasciste“, semnat de P. Paliu în același număr al revistei.

Asupra semnificației politice a acțiunilor organizate de P.C.R. între anii 1941 și 1944 cu prilejul zilei de 1 Mai se oprește O. Matichescu în comunicarea intitulată „Activitatea desfășurată de P.C.R. cu prilejul zilei de 1 Mai pentru organizarea luptei oamenilor muncii împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist (1941—1944)“ (nr. 1/1964).

În articolul „Acțiuni ale muncitorilor ceferiști împotriva exploatării, a dictaturii mi-

litare-fasciste și a războiului hitlerist (1940—1944) (nr. 1/1964), M. Covaci și Gh. Moldoveanu, referindu-se la starea materială apăsătoare a muncitorilor și a altor categorii de salariați ceferiști, ilustrează, cu numeroase exemple, creșterea stării de spirit revoluționare a acestora, reliefind rolul organizațiilor de partid de la căile ferate în mobilizarea feroviarilor la acțiunile greviste, de sabotaj etc. Sub titlul „*Acțiuni ale maselor muncitoare din regiunea Argeș împotriva dictaturii militare-fasciste*”, C. Tamaș și E. Răcilă aduc o serie de date interesante extrase în special din arhivele locale referitoare la condițiile grele de viață și la lupta maselor din acea parte a țării contra regimului fascist.

Prelucrând un bogat material documentar edit și inedit, V. Arimia realizează o cuprinzătoare trecere în revistă a problemelor legate de „*Agravarea situației economice în anii 1943—1944*” (nr. 1/1964) ca urmare a jefuirii bogățiilor României de către Germania hitleristă.

Aceleași probleme ale situației maselor, ale luptei acestora pentru înlăturarea dictaturii militare-fasciste sînt dezbătute și în articolul „*Date privitoare la situația socio-economică și unele acțiuni ale maselor populare din județele Alba, Hunedoara, Sibiu și Turda-Cluj în perioada pregătirii insurjecției armate din August 1944*”, semnat de Al. Matei în nr. 1/1964.

C. Botez și D. Boțescu, în articolul „*Aspecte din lupta maselor populare din Moldova conduse de P.C.R. pentru instaurarea puterii populare (23 August 1944 — 6 mar-*

tie 1945)” (nr. 1/1964), analizează situația economică deosebit de grea a Moldovei în perioada august 1944—6 martie 1945, precum și acțiunile maselor populare, în frunte cu comuniștii, pentru instaurarea unui guvern democrat. Dintre problemele mai importante dezbătute de C. Olteanu în comunicarea „*Din lupta maselor populare conduse de Partidul Comunist Român pentru refacerea economiei naționale în perioada 1945—1947*” (nr. 1/1964) se desprind măsurile cu caracter economic anticapitalist inițiate de P.C.R. și realizate de guvernul democratic, locul și rolul Conferinței Naționale a P.C.R. din 1945, activitatea politică-organizatorică desfășurată de P.C.R. între anii 1945 și 1947.

Asupra importanței reformei agrare pentru progresul social și economic al României se oprește M. Fătu în studiul intitulat „*Douăzeci de ani de la înfăptuirea reformei agrare din 1945*” (nr. 1/1965). Un alt studiu, cel semnat de C. Tatomir și V. Tatomir în nr. 2/1964, sub titlul „*Aspecte din lupta maselor țărănești sub conducerea P.C.R. pentru înfăptuirea reformei agrare în județul Ilfov (1944—1946)*”, aduce un material documentar interesant care reflectă modul de înfăptuire a reformei agrare în județul Ilfov.

O meritorie comunicare inserează nr. 1/1965 al revistei sub titlul „*Dezvoltarea gospodăriei agricole colective Comana, regiunea Dobrogea*”, în care T. Mateescu se referă pe larg la saltul economic, social-cultural produs în viața acestei comune în condițiile cooperativizării sale complete.

ȘT. HURMUZACHE

Simpozion consacrat celei de-a 20-a aniversări a Conferinței Naționale a P.C.R.

În ziua de 21 octombrie a.c., Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” și Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R. au organizat, în sala de festivități a Muzeului de istorie a P.C.R., un simpozion consacrat aniversării a 20 de ani de la Conferința Națională a P.C.R.

Cuvîntul introductiv a fost rostit de Ion Popescu-Puțuri, membru al C.C. al P.C.R., director al Institutului de istorie a partidului.

În continuare au fost prezentate comunicările: „Rolul Conferinței Naționale a P.C.R. în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă” de P. Nichita, șef de sector la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., și conf. univ. M. Fătu; „Politica Partidului Comunist Român — program de luptă a poporului nostru pentru transformarea revoluționară a țării” de prof. univ.

E. Hutira și conf. univ. F. Balaure ; „Industrializarea socialistă a țării — verigă centrală a politicii economice a partidului“ de prof. univ. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, și conf. univ. I. Dinu ; „Ridicarea alianței muncitorești-tărănești pe o treaptă superioară în etapa actuală de dezvoltare a țării noastre“ de conf. univ. C. Petre și conf. univ. M. Popescu ; „Victoria deplină și definitivă a socialismului în România. Congresul

al IX-lea al P.C.R. despre continuarea pe o treaptă superioară a procesului de desăvârșire a construcției socialiste“ de Gr. Comartin, rectorul Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu“ de pe lângă C.C. al P.C.R.

Au participat activiști de partid și de stat, cadre didactice și aspiranți ai Școlii superioare de partid, cercetători ai Institutului de istorie a partidului și institutelor Academiei, propagandiști, ziariști.

SUMAR

	Pag.
EDITORIAL : 20 de ani de la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945	3
GH. TUȚUI : Însemnătatea Conferinței Naționale a P.C.R. din octombrie 1945 pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă	13
C. OLTEANU : Conferințele organizațiilor regionale ale P.C.R. din august 1945	23
★	
C. MĂNESCU, I. NICULI : 45 de ani de la greva generală din 1920.	34
DOCUMENTE	
Documente privind desfășurarea grevei generale din 1920	44
ARTICOLE	
Mișcarea revoluționară a tineretului din România în perioada august 1944 — martie 1949: C. Bărbulescu	68
Acțiuni pentru înfăptuirea unității sindicale în cadrul C.C.M. (1935—1938): I. Iacoș	87
Din lupta muncitorilor gălățeni în anii 1901—1910 împotriva exploataării, pentru drepturi și libertăți democratice: C. Marinescu, I. Brezeanu	103
DISCUȚII	
Aspecte ale politicii externe a României în anii 1933—1936: Gh. Zaharia, D. Tuțu	117
VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ	
ION POPESCU-PUȚURI : Probleme de metodologie și documentare privind istoria Rezistenței în România	137
TITU GEORGESCU : Al XII-lea Congres internațional de științe istorice	148
NOTE BIBLIOGRAFICE	
Puncte de vedere referitoare la poziția României față de politica mîuncheneză oglindite în lucrări apărute peste hotare: Gh. Matei	159
Const. Antip: „Contribuții la istoria presei române”, Uniunea ziariștilor din Republica Socialistă România, 1964, 216 pag.: I. Babici	162
„Materiale de istorie și muzeografie”, vol. II — 278 pag.; vol. III — 280 pag., Muzeul de istorie a orașului București, 1965: Gh. I. Ioniță, Gh. Zbughea	165
Geneviève Tabouis: „20 de ani de tensiune diplomatică”, Editura politică, 1965, 422 pag.: C. Botoran	168
Wilfred Burchett: „Război în junglă”, Editura politică, 1965, 344 pag.: Gh. Neacșu	170
Stelian Tudose: „Echipajul LARES Y.R.-L.I.R.”, Editura militară, 1965, 164 pag.: G. Sarafolean	172
INFORMAȚII	
Documente inedite privind luptele duse de țărănime în epoca modernă publicate în „Revista Arhivelor” nr. 2/1964 și nr. 1/1965: I. Burlacu	174
Materiale din istoria contemporană a României publicate în „Revista Arhivelor” nr. 1 și 2/1964 și nr. 1/1965: Șt. Hurmuzache	175
Simpozion consacrat celei de-a 20-a aniversări a Conferinței Naționale a P.C.R.	176

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕРЕДОВАЯ СТАТЬЯ: 20 лет со времени Национальной Конференции Р.К.П. состоявшейся в октябре 1945 г.	3
Г. ЦУЦУЙ: Значение Национальной Конференции Р.К.П. состоявшейся в октябре 1945 г., по завершению буржуазно-демократической революции и переходу к социализму.	13
Е. ОЛТЯНУ: Конференции областных организаций Румынской Коммунистической Партии, состоявшиеся в августе 1945 г.	23
К. МЭНЕСКУ, И. НИКУЛИ: 45 лет со Всеобщей забастовки 1920-ого года	34

ДОКУМЕНТЫ

Документы относительно к развёртыванию Всеобщей забастовки, 1920-ого года.	44
---	----

СТАТЬИ

Революционное движение молодёжи Румынии в период с 23 августа 1944 г. по март 1949 г.: <i>К. Бэрбулеску</i>	68
Мероприятия по осуществлению профсоюзного единства в рамках Всеобщей Конфедерации Труда (1936—1938). — <i>И. Якош</i>	87
О борьбе рабочих города Галац против капиталистической эксплуатации, за права и свободу: <i>К. Маринеску, И. Брезиану</i>	108

ДИСКУССИИ

Внешняя политика Румынии в годы 1933—1936: <i>Г. Захария, Д. Туцу</i>	117
--	-----

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

ИОН ПОПКСКУ-ПУЦУРЬ : Методологические и документальные вопросы относительно к истории сопротивления в Румынии	137
ТИТУ ДЖОРДЖЕСКУ: Двенадцатый Международный Конгресс Исторических Наук.	148

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

Точки зрения относительно к позиции Румынии в мюнхенской политике отраженной в работах которые появлялись за границей: <i>Г. Матей, К. Антип</i> : «Контрибуции к истории румынской печати», Союз Журналистов, 1964, 216 стр.: <i>И. Бабиш</i> ; СТЕЛИАН ТУДОСЕ: «Экипаж ЛАРЕС У.Р.-Д.Ж.Р.», Военное изд., 1965, 164 стр.: <i>Э. Сарафоллан</i> ; «Исторические и музеографические материалы», том II и III, 570 стр.: <i>Г. И. Ионицэ, Г. Збугя</i> . ДЖЕНЕВИЕВ ТАБУИ: «20 лет дипломатического напряжения», Политическое изд., 1965, 424 стр.: <i>К. Боторан</i> ; ВИЛФРЕД БЭРЧЕТ: «Война в джунгле», Политическое изд., 1965, 244 стр.: <i>Г. Някишу</i>	159
--	-----

ИНФОРМАЦИИ

Неопубликованные документы о боях крестьянства в новом времени которые появились в ЖУРНАЛЕ АРХИВОВ но. 2/1964 и но. 1/1965: <i>И. Бурлаку</i> ; Материалы из современной истории Румынии, опубликованы в ЖУРНАЛЕ АРХИВОВ но. 1 и 2/1964 и но. 1/1965: <i>Ст. Хурмузаке</i> ; Симпозиум посвященный 20-й годовщине Национальной конференции Р.К.П.	174
--	-----

S O M M A I R E

EDITORIAL: 20 ans depuis la Conference nationale du P.C.R. de mois d'octobre 1945	3
GH. ȚUȚUI: L'importance de la Conference nationale du P.C.R. pour le parachèvement de la revolution bourgeoise-democratique et le passage au socialisme.	13
C. OLTEANU: Les conferences des organisations regionales du Parti Communiste Roumain du mois d'août 1945.	23
C. MĂNESCU. I. NICULI: 45 ans depuis la Greve generale de 1920.	34

DOCUMENTS

Documents concernant le developpement de la Greve generale de 1920.	44
--	----

ARTICLES

Le mouvement revolutionnaire de la jeunesse de Roumanie dans la periode août 1944 — mars 1949: <i>C. Bărbulesco</i>	68
Actions pour la realisation de l'unité syndicale dans le cadre de la Confederation Generale du Travail (1935—1938): <i>I. Iacoș</i>	87
Aspects de l'histoire de la lutte des ouvriers de Galatzi contre l'exploitation capitaliste pour des droits et des libertés democratiques, au debut du XX-eme siecle: <i>C. Marinesco, I. Brezeanu</i>	108

DISCUSSIONS

Aspects de la politique exterieure de la Roumanie des années 1933—1936: <i>Gh. Zaharia—D. Țuțu</i>	117
--	-----

VIE SCIENTIFIQUE

ION POPESCO-PUȚURI: Problemes de metodologie et de documentation concernant l'histoire de la Resistance en Roumanie	137
TITU GEORGESCU: Le XII-eme Congress Internationale des sciences historiques	148

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

Points des vues concernant la position de la Roumanie a l'egard de la politique munichoise, reflectée dans les oeuvres parus a l'étranger: <i>Gh. Matei</i> ; Const. Antip: „Contributions à l'histoire de la presse roumaine“, L'Union des Journalistes, 1964, 246 p.: <i>I. Babici</i> ; Stelian Tudose: „L'équipage Lares Y.R.-L.J.R.“, Editions militaires, 1965, 164 p.: <i>G. Sarafolean</i> ; „Materiels d'histoire et de museographie“, vol. II et III, 570 p.: <i>Gh. Ioniță, Gh. Zbughea</i> ; Geneviève Tabouis: „20 ans de tension diplomatique“, Editions politiques, 1965, 424 p.: <i>C. Botoran</i> ; Wilfred Burchett: „Guerre dans la jungle“, Editions politiques, 1965, 344 p.: <i>Gh. Neacșu</i>	159
--	-----

INFORMATIONS

Nouveaux documents concernant la lutte menée par les paysans dans l'époque moderne, publiée dans la Revue des Archives no. 2/1964 et no. 1/1965: <i>I. Burlacu</i> ; Materiaux d'histoire contemporaine de la Roumanie, publiée dans la Revue des Archives no. 1 et 2/1964 et no. 1/1965: <i>St. Hurmuzache</i> ; Simposium consacrée au 20-e anniversaire de la Conference Nationale du P.C.R.	174
--	-----

I N H A L T

LEITARTIKEL: 20 Jahre seit der Landeskonzferenz der RKP im Oktober 1945..	3
GH. ȚUȚUI: Die Bedeutung der Landeskonzferenz der RKP im Oktober 1945 für die Vollendung der bürgerlich-demokratischen Revolution und den Übergang zum Sozialismus	13
C. OLTEANU: Die Konferenzen der Regionsorganisationen der Rumänischen Kommunistischen Partei im August 1945	23
C. MĂNESCU, I. NICULI: 45 Jahre seit dem Generalstreik von 1920.....	34

DOKUMENTE

Dokument über den Verlauf des Generalstreiks von 1920	44
---	----

ARTIKEL

Die revolutionäre Jugendbewegung Rumäniens in der Zeitspanne August 1944—März 1949: <i>C. Bărbulescu</i>	68
Aktionen für die Verwirklichung der Gewerkschaftseinheit innerhalb der Allgemeinen Arbeitskonföderation (1935—1938): <i>I. Iacoș</i>	87
Aus dem Kampf der Galatzer Arbeiter gegen die kapitalistische Ausbeutung, für demokratische Rechte und Freiheiten zu Beginn des XX. Jahrhunderts: <i>C. Marinescu, I. Brezeanu</i>	108

DISKUSSIONEN

Aspekte der Aussenpolitik Rumäniens in den Jahren 1933—1936: <i>Gh. Zaharia, D. Tuțu</i>	117
--	-----

AUS DER WELT DER WISSENSCHAFT

ION POPESCU-PUȚURI: Probleme der Methodologie und Dokumentation bezüglich der Geschichte der Widerstandsbewegung in Rumänien.	137
TITU GEORGESCU: Der XII. Internationale Kongress über Geschichtswissenschaften	148

BIBLIOGRAPHISCHE ANMERKUNGEN

Gesichtspunkte zur Einstellung Rumäniens gegenüber der Münchner Politik, in der Darstellung im Auslande erschienener Arbeiten: <i>Gh. Matei</i> ; Const. Antip: „Beiträge zur Geschichte der rumänischen Presse“, Journalistenverband der SR Rumänien, 1964, 216 S., <i>I. Babici</i> ; Stelian Tudose: „Die Lares-Mannschaften YR-LJR“, Militär-Verlag, 1965, 164 S.: <i>G. Sarafolean</i> ; „Materialien für Geschichte und Museographie“, Bd. II und III, 570 S., <i>Gh. I. Ioniță, Gh. Zbughea</i> ; Geneviève Tabouis: „20 Jahre diplomatischer Spannung“, Politischer Verlag, 1965, 424 S.: <i>C. Botoran</i> ; Wilfred Burchett: „Krieg im Dschungel“, Politischer Verlag, 1965, 344 S.: <i>Gh. Neacșu</i> :	159
---	-----

INFORMATIONEN

Erstveröffentlichte Dokumente über die Kämpfe der Bauernschaft in der Neuzeit, erschienen in „Revista arhivelor“, Nr. 2/1964 und Nr. 1/1965: <i>I. Burlacu</i> ; Materialien aus der zeitgenössischen Geschichte Rumäniens, erschienen in „Revista arhivelor“ Nr. 1 und 2, 1964 und Nr. 1 1965: <i>St. Hurmuzache</i> ; Das Symposium gewidmet an dem 20-T Jahrestag der Nationalen Konferenz der Rumänischen Kommunistischen Partei	174
--	-----

C O N T E N T S

LEADING ARTICLE: 20 Years Since the National Conference of the Rumanian Communist Party — held in October 1945	3
GH. TUȚUI: The Importance of the National Conference of the Rumanian Communist Party, held in October 1945, for the Completion of the Bourgeois-Democratic Revolution and the Transition to Socialism.....	13
C. OLTEANU: The Regional Party Conferences which Took Place in August 1945.	23
C. MANESCU, I. NICULI: 45 Years Since the 1920 General Strike.....	34

DOCUMENTS

Documents Concerning the Development of the 1920 General Strike.....	44
--	----

ARTICLES

The Revolutionary Movement of the Rumanian Youth in the Period August, 1944—March, 1949: <i>C. Bărbulescu</i>	68
Actions for Carrying Out the Unity of the Trade-Union Movement in the Framework of the General Confederation of Labour (1935—1938): <i>I. Iacoș</i>	87
Aspects from the Struggle Waged by the Galatzi Workers Against Capitalist Exploitation, for Rights and Democratic Liberties, at the Beginning of the XX-th Century: <i>C. Marinescu, I. Brezeanu</i>	108

DISCUSSIONS

Some Aspects of Rumania's Foreign Policy in the Years 1933—1936: <i>Gh. Zaharia, D. Tuțu</i>	117
--	-----

THE SCIENTIFIC LIFE

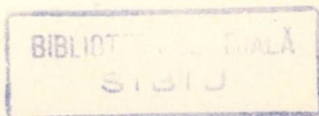
ION POPESCU-PUȚURI: Problems of Methodology and Documentation Concerning the History of the Resistance in Rumania.	137
TITU GEORGESCU: The XII-th International Congress of Historical Sciences...	148

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

Points of View Regarding Rumania's Position in Connection with the Munich Policy Reflected in Some Works Edited in Other Countries: <i>Gh. Matei</i> ; Const. Antip: „Contributions to the History of Rumanian Press“ The Union of Journalists, S.R.R., 1964, p. 216: <i>I. Babici</i> ; Stelian Tudose: „The LARES Y.R.-L.J.R. Crew,“ The Military Publishing House, 1965, p. 164; G. Sarafolean: „Materials of History and Museography“, vol. II and III, p. 570, <i>Gh. I. Ioniță, Gh. Zbughea</i> ; Genovieve Tabouis: „20 Years of Diplomatic Tension“, Political Publishing House, 1965, p. 424; <i>C. Botoran</i> ; Wilfred Burchett: „Jungle War“, Political Publishing House, 1965, p. 344: <i>Gh. Neacșu</i> :	159
--	-----

INFORMATIONS

New Documents Regarding the Struggle Waged by Peasantry in the Modern Epoch Published in the „Archives Magazine“, nr. 2/1964 and nr. 1/1965: <i>I. Burlacu</i> ; Materials Concerning Rumania's Contemporary History, published in the „Archives Magazine“, nr. 1 and 2/1964 and nr. 1/1965: <i>St. Hurmuzache</i> ; Symposium Devoted to the 20-th Anniversary of the RCP'S National Conference	174
--	-----

COMITETUL DE REDACȚIE

NICHITA ADĂNILOAIE, TITU GEORGESCU (redactor responsabil), NICOLAE G. MUNTEANU,
PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETROVICI, VICTOR RAȚĂ, GHEORGHE ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între
orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60,
interior 442; 722; 369.

40502

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Editura „Scinteia“

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

I 8911

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R.

6

1965

0 JUL. 2005

i 8911

2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. C. R.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

ANUL XI

6

1965

6979.✓

SUMAR

Articole

N. COPOIU : Congresul de reconstituire a Partidului Social-Democrat din România (1910)	3
N. G. MUNTEANU : Organizații profesionale de clasă ale muncitorilor din România în a doua jumătate a veacului al XIX-lea	14

Memorii — comunicări

Momente din timpul doborârii dictaturii militare-fasciste : <i>general-maior în rezervă Emilian Ionescu</i>	30
Bucureștiul în zilele insurecției din august 1944 : <i>general-colonel în rezervă Victor Dombrowski</i>	38
Manifestări ale stării de spirit antifasciste și antihitleriste a Armatei române în timpul războiului hitlerist : <i>colonel A. Petri, colonel D. Tușu, locotenent-colonel P. Ilie</i>	47
Unele considerații cu privire la capul de pod de la nord și vest de Carpații Meridionali (23 august—18 septembrie 1944) : <i>colonel C. Nicolae, colonel rez. G. David</i>	66
Exploatarea și tratamentul inuman al muncitorilor români în întreprinderile din Germania hitleristă în anii 1941—1943 : <i>Tudor Paul</i>	75

Pentru cei care studiază istoria P.C.R.

Primele gazete muncitorești și începutul organizării clasei muncitoare : <i>A. Deac</i>	85
Raportul dintre cercurile socialiste și asociațiile muncitorești. Începutul unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific : <i>Dorin Sorescu</i>	90
P.S.D.M.R. — partidul cel mai înaintat dintre anii 1893—1899 : <i>I. Felea</i>	94
Mișcarea sindicală din România până la primul război mondial : <i>N. G. M.</i>	104

Evocări

145 de ani de la nașterea lui Friedrich Engels	108
Doftana — citadelă a luptei revoluționare din România : <i>N. Cioroiu</i>	118
Ștefan Stîncă (1865—1897)	133

Discuții

Cu privire la unele trăsături economico-sociale ale României în primele două decenii ale secolului al XX-lea : <i>V. Axenciuc</i>	138
Din activitatea P.C.R. privind problema țărănească în anii 1922—1928 : <i>M. C. Stănescu</i>	150

Informații științifice

Manifestări consacrate comemorării a 25 de ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga	165
Sumarul numerelor 1—6 din 1965	173

CONGRESUL DE RECONSTITUIRE A PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT DIN ROMÂNIA (1910) _____

N. COPOIU

Reconstituirea partidului social-democrat în anul 1910 a marcat un moment important în lupta proletariatului din România pentru eliberarea sa. În raportul : „40 de ani de luptă sub steagul atotbiruitor al marxism-leninismului“, Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că partidul social-democrat „... a adus o contribuție prețioasă la ridicarea conștiinței politice a clasei muncitoare, la organizarea luptei sale revendicative...“¹.

În articolul de față ne propunem să înfățișăm principalele elemente care caracterizează Congresul de reconstituire a P.S.D.R. din 1910, problemă care s-a reflectat mai puțin în istoriografia noastră de până acum.

Problema reorganizării partidului politic al clasei muncitoare din România, bazat pe principiul luptei de clasă, a constituit o preocupare principală a elementelor înaintate în întreaga perioadă 1900—1910, după dezorganizarea vremelnică a P.S.D.M.R. în 1899. În anii 1900—1904, problema reînființării partidului s-a pus mai puțin din cauza greutăților, în special de ordin organizatoric, prin care trecea mișcarea muncitorească. Cercurile socialiste de la Iași și București, care luptau pentru menținerea unor nuclee organizatorice, nu erau suficient de puternice pentru a putea pune pe primul plan ideea refacerii imediate a partidului.

Situația s-a schimbat însă după 1904—1905, când în sinul clasei muncitoare din România a început procesul de reorganizare pe o scară largă. Gazeta „România muncitoare“ a constituit nucleul principal în jurul căruia s-a polarizat întreaga mișcare în acești ani. Celelalte gazete profesionale, locale sau ocazionale, care au apărut în această vreme au adus și ele contribuția lor modestă la ridicarea conștiinței politice de clasă a proletariatului din țara noastră.

În ce privește propaganda pe care o făcea presa muncitorească în frunte cu „România muncitoare“ se poate remarca faptul că în primii ani după 1905 pe primul plan apărea nu refacerea partidului, ci problema or-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 426.

ganizării pe scară largă, națională a muncitorilor în sindicate. Este drept că, paralel cu lupta pentru înființarea de sindicate profesionale, se ducea și o propagandă destul de vie în scopul organizării de cât mai multe cercuri socialiste. Activitatea acestor cercuri era în primul rînd politică, dar și ea se concretiza, de regulă, în cadrul procesului organizării sindicatelor și al luptelor muncitorești duse de acestea. Numărul cercurilor socialiste a crescut relativ încet, dar activitatea lor, chiar și a celor din provincie, a avut un rol de seamă în procesul organizării clasei muncitoare. Cercurile mai aveau, de asemenea, rolul de a susține acțiunile revendicative ale muncitorilor, ceea ce atrăgea frecvent persecuțiile autorităților asupra lor. Din cauză că activitatea cercurilor socialiste era strîns legată de activitatea clocotitoare a sindicatelor, centrul de greutate al mișcării muncitorești era reprezentat în această perioadă de organizațiile sindicale, al căror număr se afla într-o creștere continuă. Fără îndoială că sindicatele se îngrijeau în primul rînd de lupta zilnică a muncitorilor pentru îmbunătățirea situației lor materiale. Dar, datorită faptului că principalul sprijin pe care îl primeau sindicatele venea de la socialiști, iar sfaturile și îndrumările se difuzau prin organul creat de cercul socialist „România muncitoare”, sindicatele din România au fost, practic, conduse de socialiști. De aceea, ele nu au cunoscut diferitele curente proprii mișcării sindicale, care s-au manifestat cu putere în alte țări. Faptul cel mai important era că sindicatele își duceau activitatea sub conducerea elementelor socialiste, revoluționare, activitate bazată pe lupta de clasă, și că, de multe ori, în lipsa unor alte organizații, ele erau principalul mijloc de difuzare a ideilor socialiste în rîndurile maselor largi de muncitori.

Prin punerea bazelor Uniunii socialiste din România, la conferințele din 1907 și 1908, muncitorii aveau deja o organizație politică centralizată, recunoscută pe plan internațional. Trebuia numai ca, pe măsură ce aceasta se maturiza, să se transforme în partid. La 12 noiembrie 1909, organul de presă socialist anunța ținerea celei de-a 4-a Conferințe a Uniunii socialiste și C.G.S. în orașul Ploiești, în zilele de 1, 2, 3 ianuarie 1910, cu o bogată ordine de zi, printre care locul principal îl ocupa votarea programului Uniunii socialiste, amînată la Conferința din 1908. Ordinea de zi anunțată la 12 noiembrie avea un caracter provizoriu, organizațiile fiind invitate să facă propuneri pentru îmbunătățirea ei. În scopul de a fi supus unei largi dezbateri, proiectul de program al Uniunii socialiste fusese publicat în „Calendarul muncii” pe anul 1909, urmînd a fi aprobat la conferința următoare.

Hotărîrea convocării unui congres pentru constituirea partidului de clasă al proletariatului român, în locul conferinței obișnuite a Uniunii socialiste, s-a produs în condițiile unei efervescente deosebite, în special a muncitorimii bucureștene. Mitinguri și adunări de protest, manifeste cu titlul „Libertățile publice în primejdie”, publicarea de scrisori și articole din partea unor personalități culturale și politice în presa socialistă țineau proletariatul bucureștean într-o continuă agitație. Obiectul acestei agitații, în luna decembrie 1909, se concentrase asupra unei probleme foarte grave: legea împotriva sindicatelor pe care o pregătea guvernul liberal. Pentru împiedicarea votării acestei legi antimuncitorești s-au organizat numeroase mitinguri și întruniri de protest în întreaga țară. Un mare miting a fost organizat în seara zilei de 19 decembrie în sala „Dacia” din Capitală. Referindu-se la afluența de public muncitoresc la miting, ziarul socialist scria că „a fost nevoie să se deschidă și porțile grădinei, unde s-a improvizat o nouă tribună pe scena teatrului de vară.

Entuziasmul și căldura ce însuflețeau pe auditori nu se pot întâlni niciodată la vreo întrunire a partidelor politice (burgheze — N.C.). Se pare că muncitorimea din Capitală presimțise că în acea seară avea să se petreacă un eveniment important din viața ei — *anunțarea întemeierii partidului social-democrat* — și de aceea a răspuns cu hotărâre la chemare².

Acest eveniment a fost într-adevăr anunțat de I. C. Frimu în cuvântarea sa: „De azi înainte muncitorii... își vor constitui partidul lor politic” — a spus el în aplauzele celor prezenți.

La același miting au mai vorbit M. Gh. Bujor, N. D. Cocea ș.a., după care s-a adoptat o moțiune. „Conștientă de această necesitate — se spunea în moțiune —, adunarea ia act cu satisfacție de alcătuirea comisiei pentru pregătirea programului noului partid — program care va fi votat într-un congres care se va convoca de urgență, cu delegați din toată țara, în București”.

Alături de relatarea mitingului din 19 decembrie a apărut și comunicatul oficial semnat de comitetele de conducere ale Uniunii socialiste și Comisiei generale a sindicatelor din România.

Din motive tactice, în acest comunicat se menționa că reînființarea partidului avea scopul de a da posibilitate salariaților din întreprinderile statului să facă și ei parte dintr-o organizație de clasă. Iată cum se anunța convocarea congresului: „În locul ei (a conferinței Uniunii socialiste din România) se va ține în București, la 31 ianuarie și 1 și 2 februarie, un congres al muncitorilor organizați din toată țara, când se vor pune bazele partidului social-democrat, în care vor intra și salariații din instituțiile statului cărora li s-a luat dreptul prin legea infamă, votată de curînd, de a mai face parte din sindicate”³.

În ce privește proiectul de program al partidului, ca și proiectul de statut, acestea au fost publicate în „România muncitoare” din 24 ianuarie 1910. Între proiectul de program al U.S.R. publicat în 1909 și proiectul de program al P.S.D.R. existau unele deosebiri determinate de însuși mersul evenimentelor.

Proiectul de program al P.S.D.R. era precedat de o *Expunere de motive*, care cuprindea o analiză a modului cum s-a dezvoltat societatea capitalistă și a particularităților sale, subliniind că „dezvoltarea României în direcția capitalismului e deci o necesitate politică, economică și socială”⁴. În acest sens se sublinia ideea că partidul muncitorilor „luptă pentru dezvoltarea industriei”⁵. Reconstituirea partidului clasei muncitoare în condițiile istorice de atunci era socotită „o adîncă necesitate izvorîta din frământările și luptele proletariatului industrial din România”⁶. În aceeași expunere se spunea că „partidul social-democrat din România se inspiră din ideile socialismului științific și din principiile de program și tactică elaborate de congresele socialiste internaționale. El urmărește desființarea exploatării muncii sub orice

² Darea de seamă asupra desfășurării mitingului a fost făcută în „România muncitoare” din 24 decembrie 1909.

³ Ibid.

⁴ Loc. cit., din 24 ianuarie 1910.

⁵ „Dezbaterile Congresului de constituire a partidului social-democrat și ale congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910, la București”, Cercul de editură socialistă, București 1910, pag. 15.

⁶ „România muncitoare” din 24 ianuarie 1910.

formă și înlocuirea ei prin socializarea mijloacelor de producție...“⁷. În acest scop, se arăta mai departe, partidul social-democrat lupta să cucerească puterea guvernamentală ca un instrument pentru prefacerea socială. Expunerea de motive făcea o analiză plastică a dezvoltării capitalismului pe plan mondial: „Munca fiind singura sursă de creștere a capitalului, el aleargă oriunde o găsește abundentă și ieftină. Unii după alții cad sub exploatarea lui micii proletari de ieri și proletarii de astăzi, bătrâni, femei și copii, muncitori naționali și muncitori străini. Sub gestul lui atotputernic cad frontierele dintre state, barierele dintre orașe și sate, țărmurile dintre uscat și apă; el aleargă dintr-o țară într-alta, din comerț în industrie, din industrie în agricultură, din sol în subsol, cucerește teritorii, râuri și oceane, pregătindu-se acum să cucerească și aerul, spre a exploata noile mijloace de transport“. Partidul social-democrat declara, prin programul său, că este un „partid revoluționar“, care urmărește „completa prefacere a societății“, considerînd că partidele burgheze, atît cele reacționare, cît și cele democratice, erau „partide de conservare a stării actuale“⁸.

În aceeași expunere de motive se arăta că P.S.D. era singurul partid cu adevărat național, el apărînd și reprezentînd interesele tuturor claselor oprite din România, deoarece, se menționa în document, internaționalismul nu poate fi acuzat de nici o primejdie. „El nu e sinonim cu antipatriotismul și reprezintă legătura de interese între lucrătorii diferitelor națiuni în lupta pentru realizarea socialismului“⁹. Aceeași idee era dezvoltată mai pe larg în așa-zisa *Parte principială*, pe care a expus-o la congres M. Gh. Bujor: „Rolul nostru — spunea acesta — este profund național. Interesul țării nu este ca temelia de la orașe și sate să se dărapene, ci este, dimpotrivă, ca poporul să fie bine situat materialicește și moralicește. Cînd cerem deci îmbunătățiri și reforme, lumină și bună stare, noi luptăm nu numai pentru realizarea intereselor unei clase, ci luptăm pentru țara întreagă — pentru întărirea națională“¹⁰.

În sfîrșit, expunerea de motive spulbera ideea că socialismul ar fi în România o plantă exotică, relevînd continuitatea luptei clasei muncitoare din țara noastră începută încă din ultimele decenii ale secolului trecut. „Ca o adîncă necesitate..., răsare azi noul Partid social-democrat, vrednic vlăstar al vechei rădăcini socialiste, pe care nimic n-a putut-o distruge, și considerînd ca patrimoniu legitim al său, pe lîngă adevărurile socialismului științific, tradițiunile și întreaga literatură socialistă română de treizeci de ani încoace“¹¹.

După cum se vede, *Expunerea de motive* se caracteriza, în ansamblu, prin aprecieri juste cu privire la situația social-economică și politică din România și la rolul partidului clasei muncitoare. Ea însă dovedea și anumite limite, explicabile în condițiile istorice de atunci. De pildă, deși în *Expunerea de motive* se vorbea despre cucerirea „puterii guvernamentale“ de către P.S.D.R., se lăsa să se înțeleagă că aceasta se va întîmpla într-un viitor în-

⁷ „Documente din mișcarea muncitorească 1872—1916“, ediția a II-a, Editura C.G.M., București, 1947, pag. 459.

⁸ Ibid.

⁹ „Dezbaterile Congresului de constituire a partidului social-democrat și ale congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910 la București“, Cercul de editură socialistă, București, 1910, pag. 18.

¹⁰ Loc. cit., pag. 17.

¹¹ „România muncitoare“ din 24 ianuarie 1910.

depărtat, după ce România va fi parcurs întregul drum al dezvoltării capitalismului. De asemenea, nu se preciza clar ideea luptei pentru dezvoltarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, deși se menționa că „partidul social-democrat se socoate ca pavăza ei (a țărănimii — N.C.) cea mai sigură, protectorul ei natural, acela care trebuie să ridice revendicări pentru dînsa...”

La congresul care s-a deschis în ziua de 31 ianuarie 1910 au participat 94 de delegați, reprezentînd 20 de localități și 47 de organizații. Numărul cel mai mare de delegați aparținea capitalei țării, orașul cel mai dezvoltat din punct de vedere economic (46); urmau în ordine Ploiești (11), Galați (5), Brăila (4) etc. Muncitorii din unele porturi (Constanța, Giurgiu) erau reprezentați de delegați izolați¹², ca urmare a dezorganizării provocate de prigoana guvernamentală. Printre delegați se afla, în afara conducătorilor cunoscuți ai mișcării muncitorești (I. C. Frimu, Al. Constantinescu, Ștefan Gheorghiu, D. Marinescu etc.)¹³, și viitorul scriitor Panait Istrati, ca delegat al sindicatului Fabricii de cuie din Brăila. O ședință a congresului a fost prezidată de I. Banghereanu, în semn de omagiu adus celor care au avut de suferit în împrejurările grele ale desființării cluburilor socialiste la sate, în 1899. Anunțat într-un termen destul de scurt, la congres nu au putut veni delegați din partea altor partide socialiste. Invitat să participe și neputînd să ia parte, un socialist din Bucovina a trimis o lungă scrisoare congresului în care arăta că „proletariatul din Bucovina, în mare parte român, privește cu satisfacție lupta voastră în contra asupririi și exploatării și salută Congresul social-democrat din România, inauguratorul partidului muncitoresc...”¹⁴.

I. C. Frimu a deschis congresul cu un cuvînt introductiv, subliniind, printre altele, faptul că „mișcarea actuală socialistă este continuarea vechei mișcări sau, mai bine zis, a vechei idei socialiste”¹⁵.

Ordinea de zi a congresului se împărțea în două: ordinea de zi pentru mișcarea socialistă și ordinea de zi pentru mișcarea sindicală. Pentru mișcarea socialistă erau înscrise următoarele puncte: 1) darea de seamă materială și morală a Uniunii socialiste; 2) transformarea Uniunii socialiste în partid, votarea programului și a statutului; 3) alegerea comitetelor.

Punctul central al ordinii de zi l-au constituit, fără îndoială, dezbaterile și votarea programului și statutului partidului.

Programul partidului social-democrat reconstituit în 1910 era un program minimal. Toate revendicările aveau în vedere obiective imediate, legate de transformarea burghezo-democratică a țării, partidul nepierzînd însă din vedere idealul său mai îndepărtat — societatea socialistă — pe care îl formulase în *Expunerea de motive*. De aceea, primul punct al „programului politic” era votul universal (inclusiv suprimarea senatului și alegeri în zi de repaus).

¹² N. Deleanu și I. Măglașu: „Istoricul mișcării muncitorești din porturi”, București, 1932, pag. 76.

¹³ Dobrogeanu-Gherea nu a luat parte activă la lucrările Congresului din 1910. În ziua a doua, el și-a făcut totuși apariția în sala congresului, lucru care a dat naștere unei puternice manifestații de simpatie.

¹⁴ „Dezbaterile Congresului de constituire a partidului social-democrat și ale congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910 la București”, Cercul de editură socialistă, București, 1910, pag. 58.

¹⁵ Loc. cit., pag. 2.

Votul universal era o revendicare importantă în condițiile societății burghezo-moșierești, când regimul parlamentar se baza pe sistemul profund nedemocratic al diferențierii alegătorilor după avere. Se poate spune, fără exagerare, că lupta concretă a clasei muncitoare în întreaga perioadă dinaintea primului război mondial a fost dominată de revendicarea votului universal. Unii istorici au văzut în insistența afirmării lozincii votului universal indicul moderăției și al oportunismului mișcării socialiste din epoca respectivă. Așa să fie oare? Nu au existat adică și alți factori, obiectiv istorici, care să impună pe primul plan revendicarea votului universal?

La această întrebare se poate da un răspuns afirmativ. Au existat o serie de împrejurări istorice care au magnetizat atenția și, pînă la un anumit punct, chiar aspirațiile clasei muncitoare, cel puțin în cîteva țări, printre care și România. Epoca de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului al XX-lea s-a caracterizat în țara noastră printr-o liniștită înflorire a parlamentului burghezo-moșieresc. Oricît de fals, ca reprezentant al poporului, și oricît de superficial, în conținutul dezbaterilor sale, era acest parlament, nu se poate contesta că, cel puțin cîteva luni pe an, întreaga viață politică a statului se concentra și se desfășura în incinta palatului din Dealul Patriarhiei.

Prin urmare, cheia de a pătrunde în inima politică a țării se afla în urna electorală. Or, această urnă era inaccesibilă mării majorități a poporului, și în primul rînd clasei muncitoare, al cărei nivel politic i-ar fi permis să folosească în interesul ei buletinul de vot. Deci obiectivul major al luptei celor conștienți de forța și menirea lor politică a devenit cucerirea sufragiului universal, în speranța că, oricît de viciate ar fi fost rezultatele electorale într-un regim burghezo-moșieresc, tot ar fi fost posibilă trimiterea cîtorva deputați socialiști în parlament.

Această credință în forța votului universal nu a fost caracteristică numai elementelor moderate sau oportuniste; toți conducătorii clasei muncitoare — fără excepție — au militat cu fervoare pentru votul universal.

Cînd I. C. Frimu a anunțat la 19 decembrie 1909 reconstituirea partidului de clasă al proletariatului, el a adăugat imediat că sarcina cea mai urgentă a noului partid era să lupte pentru cucerirea votului universal. Votul universal era considerat în „România muncitoare” „reforma reformelor”. Evident că programul de luptă al mișcării socialiste nu se rezuma la votul universal, dar această reformă era socotită absolut necesară ca punct de plecare pentru înfăptuirea altora. Mersul evenimentelor din istoria politică a țării a confirmat, în parte, importanța rolului votului universal pe care i-o acorda vechea mișcare socialistă, în sensul că el — atunci cînd a fost introdus — a determinat noi regrupări ale forțelor politice și a creat un teren destul de larg pentru desfășurarea luptei de clasă. Nu s-a confirmat credința socialiștilor români în forța politică reală a parlamentelor românești rezultate după introducerea votului universal.

În 1910 însă, I. C. Frimu, D. Marinescu, M. Gh. Bujor și ceilalți corifei ai socialismului românesc apreciau că noul partid trebuia să-și concentreze activitatea în direcția luptei pentru votul universal.

Alte revendicări din cadrul „programului politic” se refereau la desființarea legii expulzărilor, votarea unor legi care să asigure exercitarea drepturilor politice tuturor cetățenilor țării, reorganizarea învățămîntului, impozite directe și progresive pe averi, despărțirea bisericii de stat, reducerea serviciului militar

la un an ș. a. Dezbateră „programului politic” din cadrul congresului a prilejuit discuții vii între delegați.

↓ La congres a fost dezbătută și problema „armatei”, cu care prilej au fost emise o serie de idei interesante. Combătînd, de pildă, dezertarea individuală din armată, socotită a fi nu numai contra tacticii de luptă a partidului, ci și un act de lașitate, D. Marinescu arăta că cel ce dezertează, pribegind prin alte țări „... lipsește clasa lui de tributul de sacrificiu și luptă pe care l-ar fi dat dacă rămînea în țară”. După discuții în contradictoriu, delegații au admis să se introducă în articolul privitor la armată ideea că aceasta, pe lângă rolul ei de apărător al țării, trebuie să îndeplinească și un rol instructiv-educativ, cerîndu-se „învățămîntul obligator în cazarmă”. Comparînd articolul 2 al proiectului de program al Uniunii socialiste cu formularea adoptată la congres în problema armatei, se remarcă o schimbare în sensul că prefacerea armatei permanente în miliție națională nefiind socotită o problemă actuală, ci mai îndepărtată, se cerea numai reducerea serviciului militar la un an ¹⁶.

„Programul economic” cuprindea 26 de revendicări care, începeau cu „desființarea legilor care restrîng dreptul de asociere și grevă” și continuau cu recunoașterea sindicatelor ca persoane juridice, introducerea contractului colectiv, repaus duminical complet, ziua de muncă de 8 ore, o întinsă legislație muncitorească și alte revendicări cu caracter special: crearea inspectoratului muncii și a unor case generale de ajutor ș. a. Dezbateră a două probleme a provocat discuții aprinse: dacă este necesar să se ceară recunoașterea sindicatelor ca persoane juridice și utilitatea contractului colectiv. Unele dintre revendicările cuprinse în „programul economic”, cel puțin parțial, erau deja satisfăcute pe hîrtie de legea minorilor din 1906, dar, după cum se știe, restrînsa legislație muncitorească din România era ignorată de cei care trebuiau s-o aplice. Comparînd „programul economic”, votat la Congresul de reconstituire al P.S.D.R., cu proiectul de program al Uniunii socialiste, se poate observa că în cel dintîi lipsea o parte foarte importantă existentă în cel de-al doilea — măsurile pregătitoare pentru socializarea mijloacelor de producție —, și anume naționalizarea industriei petrolului, zahărului și a altor ramuri principale din industria României la data aceea, precum și naționalizarea Băncii naționale. Această parte nu s-a discutat la Congresul din 1910, ceea ce exprima, de fapt, o dare înapoi față de proiectul program al Uniunii socialiste în probleme de natură să ducă la o nouă structură a economiei țării.

Atît în proiectul de program al Uniunii socialiste din 1909, cît și în cel al partidului social-democrat, programul agrar reprezenta o parte distinctă din programul general, alături de programul politic și programul economic.

Despre proiectul de program agrar publicat în ajunul Congresului din 1910, în cadrul proiectului de program general al P.S.D.R., avem informații că el a fost redactat de M. Gh. Bujor, sub „înalta direcțiune a lui Dobrogeanu-Gherea” ¹⁷. La congres, Bujor, fiind raportor în chestiunea agrară, a arătat că țărănimea română la începutul secolului al XX-lea trăia mai rău decît înainte, ea fiind deposedată nu numai de drepturi, dar și de propriul ei pămînt, ceea ce dusesese „în mod firesc” la „inevitabila răscoală din 1907”. Bujor releva marea însemnătate a problemei agrare în România, din care cauză recomanda

¹⁶ Vezi „Calendarul muncii pe anul 1909” (proiectul de program al Uniunii socialiste), pag. 65—68 și „Calendarul muncii pe anul 1911” (programul P.S.D.), pag. 103.

¹⁷ „L'Internationale communiste” nr. 7—8/1919, pag. 1054.

amânarea adoptării unei poziții definitive pînă la „cercetarea serioasă”¹⁸ a problemei, avînd în vedere apropiata apariție a lucrării lui C. Dobrogeanu-Gherea — *Neoiobăgia*. Din cauza aceasta, în urma propunerii raportorului, congresul a adoptat o moțiune în care „ia în considerare, pe de o parte, programul agrar existent al vechii Uniuni socialiste, cu modificările introduse, iar pe de altă parte însărcinează Comitetul executiv să numească o comisiune care să studieze cu de-amănuntul, atît din punct de vedere teoretic, cît și din cel practic, chestiunea noastră agrară și să comunice rezultatul lucrărilor făcute viitorului congres...”¹⁹.

În general, conducătorii mișcării socialiste din România, subliniind caracterul internaționalist al activității lor, arătau încă din 1907 că „programul nostru, cît și statutele Uniunii socialiste reproduc programele partidelor socialiste din străinătate, cu deosebirea că cele ale noastre corespund particularităților economice și politice ale țării noastre”²⁰. În ce privește programul agrar al socialiștilor, trebuie spus că după anul 1907 s-a făcut un pas înainte în poziția socialiștilor români față de țărănime, în raport cu ideile expuse în „40 de ani de sărăcie, de robie și rușine”, în sensul că după această dată, cu mici inconsecvențe, ei au adoptat lozinca exproprierii marii proprietăți. Inconsecvențele erau în legătură cu modalitatea realizării practice a exproprierii marii proprietăți — prin răscumpărare sau fără răscumpărare — și dacă exproprieria urma să fie totală sau parțială. În privința programului agrar, proiectul Uniunii socialiste era mai înaintat decît al partidului. Proiectul Uniunii socialiste prevedea exproprieria silită a tuturor marilor proprietăți. În programul agrar al P.S.D.R., formularea „exproprieria silită a tuturor marilor proprietăți” era înlocuită cu alta mai moderată : „răscumpărarea (subl. ns.) silită, cît va fi trebuință, a unei părți cît mai întinse din proprietatea mare”²¹.

La congres s-a adoptat și statutul partidului. Articolul 1 arăta că „partidul social-democrat din România are drept scop să întrunească printr-o acțiune comună toată muncitorimea din România, organizînd-o în partid de clasă, îndrumînd-o spre desăvîrșita ei dezrobire economică, politică și culturală”. Articolul 3 stabilea cine putea fi membru de partid : „Orice persoană de la 18 ani, care recunoaște principiile și programul și sprijină partidul după puterile sale”. După cum se vede, condiția ca orice membru de partid să activeze regulat, sub conducerea uneia dintre organizațiile partidului, care cerea o contribuție mai mare din partea membrului la viața de partid, nu era prevăzută în statutul P.S.D. din România.

Structura organizatorică a partidului social-democrat avea la bază principiul teritorial ; în localitățile unde existau cel puțin 15 membri se crea un club²² social-democrat, iar unde erau mai puțini — un *cerc* (5—15 membri) sau *grup* (1—5 membri). Partidul urma să fie condus între congrese de un comitet *executiv* alcătuit din 7 persoane.

¹⁸ „Dezbaterile Congresului de constituire a partidului social-democrat și ale congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910 la București”, Cercul de editură socialistă, București, 1910, pag. 77.

¹⁹ Ibid.

²⁰ „Viitorul social” nr. 5/1907, pag. 421.

²¹ „Calendarul muncii pe anul 1911”, pag. 106.

²² Mai tîrziu, în 1912, denumirea de club, din cauza identității cu a partidelor burgheze, a fost înlocuită cu cea de secțiune.

După ce s-a ales, prin vot secret, organul de conducere (Comitetul Executiv) al partidului (în care intrau D. Marinescu, I. C. Frimu, Al. Constantinescu, M. Gh. Bujor ș.a.), congresul a trecut la dezbaterile problemelor sindicale.

Însuși acest fapt, că și la Congresul de constituire a P.S.D. problemei sindicatelor i s-a acordat un loc de seamă, subliniază rolul important pe care îl avea mișcarea sindicală chiar atunci când se reconstitua partidul.

Acest „congres sindical“, cum i s-a zis, a început cu „Raportul material și moral“ al Comisiei generale a sindicatelor. În ce privește luptele duse de muncitori împotriva exploatării capitaliste în ultimii trei ani, deși lipsea o statistică sistematică din care să rezulte principalele elemente ale grevelor (durata, numărul greviștilor, rezultatele etc.), din datele prezentate la congres se poate trage concluzia că ele, deși au continuat, au scăzut în intensitate. În raportul amintit mai sus se spunea că C.G.S. a susținut 107 greve, dintre care 90 cu succes²³.

În același raport se arăta că C.G.S. „...a ținut întruniri în toată țara, fie pentru a formula revendicări, fie pentru a protesta contra nelegiuirilor făcute, fie pentru a opri pe guvernanți de a comite altele noi. Numărul acestor întruniri se ridică la 50, ținute unele împreună cu *Uniunea socialistă* (subl. n.s.), și la care au luat parte delegați din provincie“. Același raport arăta că s-au ținut 19 conferințe publice „pentru propagandă și pentru răspîndirea ideilor de organizare“²⁴.

Al doilea punct de pe ordinea de zi se referea la „mișcarea sindicală și propagandă“. Raportul sublinia necesitatea îndreptării atenției spre întărirea organizațiilor sindicale din fabrici, fiindcă muncitorii de acolo — adevărați proletari — vor deveni cei mai buni luptători, dar arăta că nu trebuia neglijată nici mica industrie. El cerea, de asemenea, să se înființeze organizații de tineret și de femei, ca și syndicate agrare.

Este caracteristică pentru inițiativa pe care o aveau elementele înaintate de a lărgi pe linie organizatorică activitatea la sate intervenția unui delegat. Acesta a povestit că în județul Mehedinți era în perspectivă înființarea a trei syndicate agrare, dar un reprezentant al C.G.S. l-a sfătuit „să nu se grăbească cu satele“. Delegatul a adăugat că, dînd ascultare acestui sfat, constata acum că a greșit²⁵. O interesantă propunere a făcut raportul în legătură cu organizarea muncitorilor cărora li se răpise acest drept. El a propus ca acești muncitori să se organizeze în ilegalitate, după exemplul muncitorilor ruși²⁶. Dar această propunere a fost respinsă.

La încheierea raportului se propunea înființarea unei școli de propagandiști, „pe care să-i revărsăm în toată țara, cum se revărsa Nilul“.

La discuțiile pe marginea acestui raport a participat și Ștefan Gheorghiu, care era delegatul sindicatului „Fer și metal“ din orașul Cîmpina. El a rostit un discurs „strălucit“, după cum l-au apreciat cei prezenți, și a vorbit despre nevoia de a extinde munca de organizare în regiunile petrolifere, unde mii de muncitori „...așteaptă să fie îndrumați spre organizare“. Ștefan Gheorghiu acorda o importanță foarte mare organizării muncitorilor în syndicate, socotind

²³ „Dezbatările Congresului de constituire a partidului social-democrat și ale congresului sindical ținut în zilele de 31 ianuarie, 1 și 2 februarie 1910 la București“, Cercul de editură socialistă, București, 1910, pag. 97. În raport nu se precizează perioada exactă în care au izbucnit aceste greve. Se pare că e vorba și despre grevele din 1907.

²⁴ Loc. cit., pag. 97.

²⁵ Loc. cit., pag. 113.

²⁶ Loc. cit., pag. 108.

că acestea constituiau cea mai bună bază pentru întărirea puterii de luptă a clasei muncitoare împotriva exploatării.

Al treilea punct de pe ordinea de zi se intitula „Raportul dintre mișcarea sindicală și socialistă”. Această problemă era de o deosebită actualitate. Atît în timpul congresului, cît și înaintea lui, în presa muncitorească exista o anumită confuzie în tratarea diferitelor chestiuni privitoare la sindicate și la mișcarea socialistă. De aici proveneau unele tendințe de exagerare a rolului sindicatelor, de „neutralitate” a sindicatelor și de subapreciere a importanței partidului clasei muncitoare. La congres raportorul la această problemă a combătut ideea „neutralității” sindicatelor, susținînd că „noi trebuie să propovăduim ideile socialiste în sindicate, iar nu neutralitatea” și că „sindicalismul revoluționar nu se poate aplica la noi”²⁷. În raport însă nu se clarifica rolul conducător al partidului, prezentîndu-se raporturile dintre partid și sindicate ca „de la egal la egal”²⁸. În acest fel se însușea moțiunea votată la Congresul Internaționala a II-a de la Stuttgart.

După epuizarea celor trei puncte de pe ordinea de zi a fost aleasă Comisia generală a sindicatelor din România, în componența căreia intrau Gh. Cristescu (secretar), D. Pop, I. G. Oprescu, C. Popovici, D. Marinescu, Marian Cristescu ș.a.

În afara programului general al partidului, congresul a adoptat, de asemenea, un plan de acțiune imediată, care cuprindea: votul universal, legislație ocrotitoare pentru muncitori, respectarea legilor, a dreptului de asociație și de grevă, desființarea corporațiilor. Pentru țărănime se preconiza o reformă agrară în termenii discutați la congres. După cum se vede, acest program cuprindea revendicări de natură să contribuie la democratizarea statului și la progres social.

În unele moțiuni și rezoluții votate de congres s-au strecurat idei care nu corespundeau întru totul scopului partidului social-democrat. Astfel, de pildă, după cum s-a spus, deși congresul a însemnat o afirmare în primul rînd a partidului, în rezoluția privitoare la lupta sindicală se spunea că congresul „pune pe primul plan și de aci încolo lupta sindicală, care nu trebuie să fie întunecată de cea politică...”²⁹. Congresul a adoptat, de asemenea, o moțiune care recomanda cu energie respectarea prevederilor statutului conform cărora grevele nu puteau fi declarate decît cu consimțămîntul Comisiei generale a sindicatelor, ceea ce reflecta, pe lîngă dorința afirmării unei autorități centrale, și o atitudine birocratică față de lupta clasei muncitoare împotriva exploatării.

Congresul a adoptat o moțiune de simpatie pentru țărănime, fără însă să se prevadă o modalitate concretă de sprijinire a luptei acesteia pentru pămînt. De asemenea, în urma primirii unei noi scrisori de la 69 de soldați închiși din cauză că în timpul răscoalelor își împușcaseră comandantul, refuzînd să tragă în țaranii răsculați, s-a votat încă o moțiune prin care se cerea guvernului eliberarea acestor deținuți. Congresul a luat în considerare propunerile făcute de delegați în timpul dezbaterilor și a votat rezoluții care recomandau organizarea femeilor și a tineretului muncitor.

Aruncînd o privire generală asupra Congresului de reconstituire a P.S.D.R. din 1910, constatăm că el a ridicat probleme de importanță vitală pentru clasa muncitoare din România. El a constituit, de asemenea, o arenă

²⁷ Loc. cit., pag. 124.

²⁸ Loc. cit., pag. 125.

²⁹ Loc. cit., pag. 147—148.

unde s-au manifestat diferitele tendințe care existau în mișcarea muncitorească de la noi. Totuși nu se poate susține că aceste tendințe au căpătat de pe acum un contur precis. Rezoluțiile au fost adoptate în unanimitate.

Refacerea Partidului social-democrat din România a avut un puternic ecou. Presa burghezo-moșierească nu a rămas indiferentă față de acest eveniment. În general, comentariile acestor ziare dovedeau nu numai o dușmănie deschisă față de noul partid, dar și o mare ignoranță în problemele muncitorești. Bineînțeles că în fruntea celor care calomniau partidul social-democrat se găseau liberalii. Ei rămăseseră la vechiul punct de vedere al „generoșilor“, și anume că „mediul rămas în urmă la noi... nu îngăduie alcătuirea unui partid socialist“³⁰.

Conservatorii considerau, de asemenea, că muncitorii trebuiau să lase clasa stăpânitoare să se îngrijească de soarta lor. Găsindu-se tocmai în perioada unei intense propagande demagogice, presa partidului conservator-democrat nu putea să se manifeste fățiș împotriva socialiștilor. Ziarul „Acțiunea“ a publicat darea de seamă asupra congresului sub titlul : „Marele congres social-democrat“. În perioada premergătoare, acest ziar a publicat chiar unele articole favorabile muncitorilor. Combătind, de pildă, legea scelerată³¹, și recunoscând că „muncitorii alcătuiesc o forță socială de care toată lumea trebuie să țină seama“ —, ziarul pune totuși întrebarea „...dacă clasa muncitoare poate sau nu, politicește vorbind, să aibă un rol de seamă“³² în viața politică a țării. Gazetele democrate „Adevărul“ și „Dimineața“, care aveau mulți cititori din rândul muncitorilor, au publicat, pe un ton favorabil, mai multe materiale despre reconstituirea partidului social-democrat. Publicația progresistă „Viața socială“ a salutat apariția în arena vieții politice românești a unui partid social-democrat. Revista scria după congres : „Dacă acțiunea viitoare a partidului social-democrat va corespunde acestui frumos început, nici o piedică, nici o lege reacționară, nici o fărădelege administrativă nu vor putea să stînjenească merul cuceritor al proletariatului român organizat în partid de clasă“³³.

Evenimentele care s-au desfășurat ulterior în mișcarea muncitorească din România au evidențiat importanța reconstituirii partidului de clasă al proletariatului P.S.D.R. s-a afirmat în viața social-politică a țării ca partidul cel mai înaintat. El a desfășurat o susținută acțiune de formare în țară a unei opinii publice muncitorești și de demascare a racilelor regimului burghezo-moșieresc. În ciuda greșelilor și limitelor sale, P.S.D.R. a condus principalele bătălii de clasă ale proletariatului din perioada dinaintea primului război mondial. El a luat parte activă la acțiunile inițiate pe plan general al proletariatului internațional, cum a fost, de pildă, campania împotriva războiului. În sînul partidului s-a întărit treptat o aripă de stînga, care a determinat situarea P.S.D.R., într-o serie de probleme importante, pe o poziție justă, înaintată. P.S.D.R. a fost o adevărată pepinieră pentru creșterea și formarea cadrelor care se vor afla în fruntea avîntului revoluționar din anii 1918—1921 și vor participa activ la crearea Partidului Comunist din România.

³⁰ „Voința națională“ din 18 ianuarie 1910.

³¹ „Acțiunea“ din 5 ianuarie 1910. Șeful acestui partid, Take Ionescu, a votat, de altfel, împotriva legii antimuncitorești din 1909.

³² Loc. cit. din 12 ianuarie 1910.

³³ „Viața socială“ nr. 1, din 1910, pag. 70.

Organizații profesionale de clasă ale muncitorilor din România în a doua jumătate a veacului al XIX-lea

N. G. MUNTEANU

pariția și dezvoltarea organizațiilor profesionale ale clasei muncitoare pe teritoriul patriei noastre constituie o parte integrantă a procesului îndelungat de transformare a proletariatului dintr-o clasă „în sine” într-o clasă „pentru sine”, proces de formare și maturizare a proletariatului, de creștere a conștiinței sale de clasă. Rod al dezvoltării capitaliste a societății, proletariatul modern s-a dovedit cea mai înaintată clasă a acestei societăți, capabilă să se unească și să formuleze cele mai înaintate revendicări economice, sociale și politice, să se organizeze și să îndeplinească sarcina istorică de a concentra în jurul său celelalte pături sociale progresiste în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la transformarea socialistă a țării.

★

Procesul obiectiv de unire a muncitorilor, de asociere a lor în organizații, începînd cu societățile de întraajutorare, continuînd cu organizațiile profesionale și apoi cu syndicatele, s-a desfășurat în funcție de gradul de dezvoltare a relațiilor capitaliste din țara noastră.

La jumătatea secolului al XIX-lea, formele capitaliste în economia Țărilor Române erau slab dezvoltate, datorită îndelungatului jug turcesc, relațiilor feudale dominante, care frînau formarea brațelor de muncă libere pentru industrie, fărîmîțării feudale, slabei dezvoltări a orașelor, insuficienței acumulării primitive interne a sumelor de capital și totodată puternicei concurențe a întreprinderilor industriale mai dezvoltate din punct de vedere tehnic din țările capitaliste din apusul și centrul Europei¹. Potrivit datelor recensămîntului din 1860, în 1850 existau pe teritoriile Munteniei și Moldovei 4 025 de „întreprinderi industriale”, în care lucrau 8 432 de salariați. În anul 1860, numărul stabilimentelor industriale crescuse la 12 867, iar numărul salariaților utilizați — la 28 252². Analiza acestor cifre ne arată că unei între-

¹ „Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial”, sub redacția lui N. N. Constantinescu, Editura politică, București, 1959, pag. 139.

² Loc. cit., pag. 84, 108, 131.

n-au putut fi atinse decât de către asociațiile constituite în întreprinderi cu un mare număr de salariați (întreprinderile miniere, metalurgice) sau de către cele care uneau grupurile cele mai numeroase de lucrători dintr-un oraș (tipografii, cizmării, brutării, tâmplării etc.).

În deceniile 8 și 9 ale veacului trecut, efortul unit al muncitorilor, susținut de presa socialistă a vremii, s-a îndreptat spre crearea organizațiilor muncitorești profesionale. Acest fenomen s-a desfășurat în strînsă legătură și ca urmare a modificărilor survenite în acei ani în viața economică și politică a țării. Reforma agrară din 1864 a creat unele condiții favorabile dezvoltării relațiilor capitaliste. Ea a lărgit piața internă pentru capitalul industrial; un însemnat număr de brațe de muncă au putut fi angajate în întreprinderi industriale. Între anii 1864 și 1877 făcea primii pași industria petrolieră (extracția șteiului în Valea Prahovei și Bacău, rafinării la Ploiești, Galați, Brăila, București etc.), s-au dezvoltat industria morăritului și cea de panificație, au fost înființate multe tăbăcării (București, Ploiești, Bacău etc.), întreprinderi forestiere, fabrici de zahăr, au apărut primele ateliere metalurgice, au fost construite linii ferate și apoi atelierele C.F.R. din București, Galați, Pașcani etc. De la 39 de întreprinderi mai mari existente în 1866, numărul lor a ajuns la 173 în 1877⁶.

Industria românească incipientă înainta greu în condițiile menținerii dependenței de Înalta Poartă⁷. La aceasta avea să se adauge o puternică lovitură în 1875, prin încheierea de către guvernul conservator a convenției comerciale cu Austro-Ungaria. Această convenție, rămasă în vigoare pînă în 1886, a avut urmări dezastruoase asupra economiei României, asupra dezvoltării industriei, atelierelor meșteșugărești și implicit asupra situației lucrătorilor români. Invadarea pieței românești cu mărfuri de import a dus la ruinarea multor ateliere meșteșugărești, la reducerea producției și chiar la închiderea unor fabrici, foștii meșteșugari proletarizîndu-se și, împreună cu lucrătorii pe care-i utilizaseră, începînd a-și oferi brațele de muncă întreprinderilor aflate în funcțiune⁸. În același timp, de la sate, tot mai mulți țărani sărăciți plecau la orașe după lucru. Toate acestea au dus la creșterea numărului de muncitori fără de lucru, la formarea „armatei de rezervă” a capitalului. Patronii, constrînși de concurența mărfurilor străine să producă cît mai ieftin, reduceau salariile, concediau lucrătorii calificați și angajau femei, copii, lucrători nequalificați, pe un salariu de mizerie. Concurența dintre lucrători a dus la ieftinirea brațelor de muncă, profesiunea învățată de fiecare devalorificîndu-se.

⁶ N. N. Constantinescu: „Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 3/1957, pag. 37—65.

⁷ Prin Tratatul de comerț încheiat la Constantinopol în februarie 1862, Turcia impusese un drept vamal de 8% *ad valorem* de la toate articolele importate din Principatele Unite — Moldova și Valahia. De asemenea, prin firmanul de investitură acordat lui Carol de Hohenzollern, la 23 octombrie 1866, Turcia a pus condiția ca „statul nostru să nu încheie nici o convenție directă cu vreo putere streină” (Cf. T. L. Maiorescu: „Istoria contemporană a României”, București, Editura Socec, 1925, pag. 68—69).

⁸ P. S. Aurelian: „Politica noastră comercială față de convențiile de comerț”, pag. 31—32; N. N. Constantinescu, Tudor Paul, Olga Constantinescu: „Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 4/1957, pag. 82.

du-se în acest fel. Totuși, anual, dar mai ales în timpul și după criza economică din 1873, lucrători din alte țări soseau cu miile în România⁹.

Cucerirea independenței de stat, în 1877, a marcat începutul unei etape noi, de mare importanță, în dezvoltarea României moderne. Devenind stat suveran, România a avut posibilitatea să încheie nestînjenită convenții comerciale și vamale cu alte țări, să ducă o politică de încurajare a dezvoltării industriei. Astfel, în anii următori (1881—1887), cu foarte mari greutatea create prin convenția din 1875, au fost adoptate o serie de măsuri protecționiste în favoarea dezvoltării industriei românești. Una dintre cele mai importante măsuri, pe această linie, a fost legea din 1887 („Măsuri generale pentru a veni în ajutorul industriei naționale”), care acorda avantaje fiscale, scutiri de taxe la importul mașinilor, al unor materii prime etc. numai întreprinderilor mari, cu un capital investit de la 50 000 de lei în sus, care aveau angajați minimum 25 de lucrători și foloseau mașini perfecționate¹⁰. Ca urmare a acestor măsuri, ritmul întemeierii întreprinderilor — de la 8,5 cîte se înființau anual în medie între 1866 și 1887 — a ajuns la 18 fabrici între 1887 și 1893. Potrivit unor date statistice din 1893 și datelor „Anchetei industriale” din 1901—1902, în ultimul deceniu al veacului trecut existau în România 62 118 unități industriale — întreprinderi și ateliere meșteșugărești. Dintre unitățile industriale menționate mai sus, 625 erau întreprinderi mari, care foloseau, în total, peste 100 000 de salariați. În decursul a 4 decenii, numărul salariaților din industria mare crescuse de la 23 192 (în anul 1859) la 105 000, adică cu 382%¹¹.

Treptat, pe măsura introducerii mașinismului, a dezvoltării fabricilor, construcțiilor, porturilor și căilor de comunicații (Atelierele C.F.R. și liniile ferate, docurile și navigația), a crescut numărul de lucrători. În goana lor după profituri, capitaliștii căutau să obțină mînă de lucru cît mai ieftină, procedînd la reducerea salariilor, înlocuirea lucrătorilor calificați cu femei, copii și alți lucrători necalificați, constrîngînd pe muncitori să lucreze cîte 12—14—16 ore pe zi.

Folosirea de către proletari a grevei ca armă de luptă pentru cucerirea revendicărilor a însemnat primul act de independență față de patroni. Printre primele și cele mai importante greve desfășurate între anii 1868 și 1888 au fost: grevele muncitorilor de la construcția căilor ferate București-Giurgiu (1868) și de la construcția liniei ferate Simeria-Petroșeni (1868), de la Regie din București și cea a lucrătorilor din portul Galați (1872), grevele lucrătorilor tipografi și croitori din București (1873), greva minerilor din Valea Jiului (1875), a muncitorilor din portul Brăila (1875) și a docherilor din Galați (1884), a lucrătorilor Fabricii „Mandrea”-București (1886), a tipografilor din București (1886, 1888), ale lucrătorilor ceferiști din București, Galați, Pașcani (1888) și altele¹². Importanța acestui început de mișcare grevistă a

⁹ Potrivit datelor publicate de N. N. Constantinescu, Tudor Paul și Olga Constantinescu în lucrarea citată, numai între anii 1885 și 1895 au intrat în România, din alte țări, 325 432 de lucrători agricoli și industriali de diferite profesii. O parte dintre acești lucrători au fost aduși o dată cu mașinile importate, ca specialiști; mulți însă au fost aduși pentru simplul motiv că cercurile moșierești guvernante apreciau, ca și în cazul mărfurilor, că tot ceea ce vine din Occident este de mai bună calitate decît mărfurile ori forța de muncă autohtonă.

¹⁰ N. N. Constantinescu, Tudor Paul, Olga Constantinescu, lucr. cit., pag. 81—104.

¹¹ Ibid.

¹² Augustin Deac: „ Internaționala Întîi și România”, Editura politică, București, 1964, pag. 132, 134.

depășit cadrul întreprinderilor în care s-au desfășurat grevele. Aceste greve au demonstrat tuturor patronilor că lucrătorii, încetînd lucrul în cazul nesatisfacerii revendicărilor lor, foloseau o armă care putea produce pagube serioase afacerilor capitaliste, pagube incomparabil mai mari uneori decît acelea ce ar fi provenit prin satisfacerea revendicărilor muncitorești. Deosebit de important este faptul că, în focul acestor lupte greviste, au apărut organizații noi, independente de patroni, care cuprindeau numai pe lucrători și își propuneau țeluri de luptă împotriva exploatarei. Acestea au fost organizațiile profesionale muncitorești create în deceniile 8 și 9 ale veacului trecut.

Presa muncitorească și socialistă a vremii a acordat o mare atenție noilor organizații muncitorești și a militat activ pentru organizarea muncitorilor. „Revista socială“, de pildă, în mai multe studii și articole, a arătat caracterul obiectiv al apariției și al dezvoltării organizațiilor profesionale muncitorești și al grevelor. „Grevele sînt o urmare firească a întocmirii noastre sociale, a întocmirii capitaliste... cu cît se dezvoltă producția capitalistă, cu atît se dezvoltă coalițiile * și grevele... Orice om, oricît de mărginit, tot va fi nevoit să priceapă că între aceste două fenomene sociale este o legătură cauzală, că grevele și coalițiile lucrătorilor sînt o urmare neînlăturată [de neînlăturat] a industrialismului, a capitalismului modern“¹³.

Pe aceeași linie, „Dezrobirea“, referindu-se la rolul de frînă al societăților mutualiste în calea luptelor muncitorești, scria : „nu se poate numi organizare societățile în care sînt admiși și patroni și lucrători. Niște asemenea societăți numai folositoare lucrătorilor n-au putut fi și nu pot să fie. Ele sînt folositoare pentru patroni, pentru că opresc pe lucrători să se organizeze separat ; și, fiind în mijlocul lor, îi supraveghează de aproape și știu la vreme să ia măsurile trebuincioase ca să împiedice orice mișcare a lor“¹⁴.

Propaganda desfășurată de presa muncitorească și socialistă pentru organizații profesionale de clasă a dat rezultate. Organizațiile existente, cum era, de pildă, Societatea „Gutenberg“, își deplasau treptat activitatea pe pozițiile luptei de clasă¹⁵. Au apărut organizații noi. Dintre acestea, cele mai importante au fost : societățile curelarilor și cizmarilor din Iași (create în 1880), Societatea profesională a lucrătorilor din portul Brăila (1884), Societatea curelarilor din București (1886), cea a cizmarilor și pantofarilor din București (1887), Societatea „Înfrățirea muncitorilor“ a lucrătorilor din Galați (1887), Societatea lucrătorilor tîmplari din București (1890)¹⁶.

Cele mai multe dintre organizațiile create în deceniul 9 se distingeau prin anumite trăsături caracteristice comune. Ele oglindeau tendința lucrătorilor spre sindicate, dar ele nu erau încă sindicate. În acest sens, în Statutul Societății lucrătorilor tîmplari din București, de exemplu, se prevedea că patronii atelierelor (în text : „meșterii și ajutoarele lor“) puteau fi primiți în organizație, dar numai cu grad onorific, fără drept de vot și fără drept de discuție¹⁷.

O altă trăsătură a celor mai multe organizații de acest fel constă în caracterul lor temporar. Ele se constituiau cu prilejul conflictelor de muncă,

* Este vorba de asociațiile muncitorești.

¹³ „Revista socială“ din 1866, pag. 76.

¹⁴ „Dezrobirea“ din 27 februarie 1888.

¹⁵ „Presa muncitorească și socialistă din România“, vol. I, Editura politică, 1965, pag. XI.

¹⁶ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Cota A. 11 797, vol. 6.

¹⁷ Loc. cit., broșura 20.

își începeau activitatea prin promovarea revendicărilor lucrătorilor, declarau greva pentru cucerirea lor și își încetau activitatea o dată cu reluarea lucrului. Rezultă că organul conducător al unei asemenea organizații juca mai mult rolul unui comitet de grevă.

Cu toate limitele lor, organizațiile profesionale care au activat în deceniul 9 au îmbogățit experiența de luptă a muncitorimii din țara noastră. Un moment însemnat în evoluția organizațiilor profesionale l-au constituit luptele greviste din anul 1888, ale muncitorilor ceferiști din București, ale celor din Galați și ale lucrătorilor tipografi din București.

În desfășurarea grevelor din 1888 găsim toate elementele caracteristice activității unui sindicat muncitoresc în legătură cu organizarea unor asemenea lupte. Grevă tipografilor din București, de pildă, a fost organizată de Asociația „Gutenberg”. Muncitorii din tipografii și-au ales delegați care au constituit comitetul de grevă. Acesta împreună cu comitetul asociației au stabilit lista revendicărilor muncitorilor, și anume : a) formarea și stabilirea unui tarif general de salarizare pentru lucrătorii din toate tipografiile ; b) reducerea numărului ucenicilor ; c) reducerea orelor de muncă la 9 ore pe zi ; d) reglementarea modului de plată, de lucru și de salarizare ; e) repausul săptăminal și respectarea zilelor de sărbătoare ; f) formarea unui sindicat muncitoresc¹⁸ și recunoașterea lui de către patroni¹⁹. Aceste revendicări depășeau cadrul îngust al unei întreprinderi, ele reprezentând un adevărat program care interesa lucrătorii din întreaga ramură tipografică din țară. *Stabilirea unui tarif de salarizare general însemna înlăturarea concurenței dintre lucrători în vederea menținerii salariilor la un nivel ridicat și egal în toate întreprinderile, a contracarării încercărilor patronilor de a reduce salariile la început într-o întreprindere, apoi în celelalte.* Este demn de semnalat că, predînd patronilor lista revendicărilor, comitetul asociației le-a cerut să formeze la rîndul lor o delegație pentru tratative *propuse a avea loc la sediul muncitoresc, în fața maselor.* Toate acestea exprimau tendința crescîndă a muncitorilor spre organizarea lor în sindicate.

Această tendință s-a reflectat și mai pregnant în desfășurarea luptei lucrătorilor ceferiști din Galați. Aici, conflictul de muncă a fost declarat de către Asociația profesională „Înfrățirea muncitorilor”. Administrația C.F.R., urmărind să respingă revendicările și să intimideze pe muncitori, a recurs la maltratarea și concedierea unuia dintre conducătorii organizației. Muncitorii, în urma acestui act samavolnic al administrației C.F.R., au declarat grevă ; și cu toate că patronii au promis satisfacerea revendicărilor economice, greva nu a încetat pînă la reprimirea conducătorului lor concediat²⁰. Surprindem deci în această grevă un exemplu care oglindește lupta muncitorilor în primul rînd *pentru apărarea organizației lor și a conducătorilor lor, revendicările economice trecînd pe planul al doilea.* Karl Marx, vorbind despre importanța luptei muncitorilor pentru apărarea asociației lor, sublinia că interesele pe care le apără devin interese de clasă. „În această luptă — adevărat război civil — se îmbină și se dezvoltă toate elementele necesare

¹⁸ „Gutenberg” din 3 ianuarie 1888.

¹⁹ „Lupta” din 13 iulie 1888 ; „Gutenberg” din 1 august 1888.

²⁰ „Muncitorul” din 11 februarie 1888.

bătăliei care va să vină. O dată ajunsă la acest punct, asociația capătă un caracter politic”²¹.

Grevele din 1888 au dat un nou impuls mișcării muncitorești și propagandei socialiste. La câteva luni după greva de la C.F.R. din Galați a apărut gazeta locală „Frăția”. Tot în 1888 au apărut la București „Apărătorul”, la Brăila „Unirea muncitorilor” și „România viitoare”, la Turnu-Severin „Socialistul”, organe de presă muncitorești ce militau pentru organizarea muncitorilor într-un partid al lor.

Curcile guvernante, înspăimântate de avântul pe care îl lua mișcarea muncitorească la orașe, de răscoalele țărănești de la sate, de perspectiva unirii acestor două mișcări revoluționare, au adoptat o serie de măsuri draconice. Dacă, urmare a acestor măsuri, răscoalele țărănești au fost înăbușite, dezvoltarea mișcării muncitorești, politică și profesională, n-a putut fi împiedicată. În anii următori, mișcarea de organizare a muncitorilor în asociații de clasă a crescut. Problema centralizării asociațiilor era pusă tot mai insistent la ordinea zilei. Ziarul „Revolta” din 1889 adoptă semnificativ subtitlul „Organ al muncitorilor de toate breslele”. Un nou și important pas înainte pe această linie a fost făcut în 1890, când, în luna februarie, a fost înființat Clubul muncitorilor din București, iar apoi au apărut cluburi muncitorești și în alte centre. În ianuarie 1890 a apărut gazeta „Steagul roșu” — „organ al muncitorilor de toate breslele”, iar o lună mai târziu „Munca”.

Această gazetă a avut un rol important în organizarea muncitorimii. În coloanele sale au fost larg tratate cele mai diferite probleme muncitorești. Aci au fost tratate, pentru prima oară mai reușit, în spiritul învățaturii marxiste, probleme ale particularităților organizației politice ale clasei muncitoare și ale organizației economice-profesionale, probleme ale raportului dintre ele. Articolul „Organizația conștiință a maselor”, publicat în „Munca” din 23 decembrie 1890, definind rolul organizației politice, arată: grupările politice „vor forma pe stegarii ideilor, pe înaintemergătorii, pe propovăduitori, vor forma cadrele revoluției viitoare”. În ceea ce privește organizația profesională, se arată: „Organizația pe bresle îi va deprinde (pe muncitori — n.a.) să-și cunoască bine starea lor materială și-i v-a deprinde cu lupta zilnică contra burgheziei, îi va oferi pentru viitor”. Mai precis, se spune în concluzie, „breslele vor forma masa armatei (revoluționare — n.r.), iar cluburile (politice — n.r.) vor forma pe conducătorii acestei mase... *breasla va fi corpul, clubul — sufletul*”. În capitolul IV al articolului citat, publicat în „Munca” din 30 februarie 1891, este subliniat rolul organizației politice ca avangardă a mișcării muncitorești.

Înfiripată la începutul celei de-a doua jumătăți a veacului, mișcarea muncitorească s-a conturat în deceniul 9 ca o mișcare proletară de clasă; proletariatul s-a constituit ca clasă pentru sine, organizațiile profesionale începînd să adopte denumirea de syndicate. Lupta dintre proletariat și burghezie a căpătat un tot mai pronunțat caracter politic. La rîndul său, socialismul, activitate teoretică-ideologică a intelectualilor socialiști, se maturizase, ajunsese la înțelegerea științifică a situației complexe economice-politice din țară și devenea orientarea dominantă a clasei muncitoare.

În programul P.S.D.M.R., adoptat la congresul său constitutiv, au fost formulate și revendicări de ordin economic-profesional muncitoresc: ziua de lucru de 8 ore, salarizare pe timpul lucrat, interzicerea muncii copiilor pînă

²¹ K. Marx și F. Engels, Opere, vol. 4, Editura politică, 1958, pag. 177.

la vîrsta de 14 ani, desființarea muncii de noapte, repausul săptămînal, asigurări sociale pentru lucrători, reglementarea dreptului la grevă, organizarea sindicatelor și recunoașterea lor ca persoane juridice²². Congresul P.S.D.M.R. a adoptat o rezoluție specială privitoare la organizațiile muncitorești. „În-
tiul congres al social-democrației din România — se spune în rezoluție —
hotărăște să îndemne pe toate grupările (organizațiile partidului — *n.r.*) să
întrebuințeze mijloacele cele mai potrivite pentru ca, unde se află organi-
zații de muncitori (bresle, syndicate etc.), acestea să se organizeze în spiritul
programului, iar acolo unde nu sînt, să stăruie din toate puterile pentru
crearea de asemenea organizații“. Rezoluția schița sarcinile acestor organiza-
ții: să se ocupe cu promovarea intereselor economice și sociale ale munci-
torilor, să cerceteze condițiile de muncă în vederea îmbunătățirii lor. Rezo-
luția, apreciind în mod just că organizațiile muncitorești profesionale
trebuiau să devină organizații de masă largi, accesibile tuturor muncitorilor,
a precizat că ele trebuie să fie totodată „o școală de pregătire a partidului“²³.

Documentele primului Congres al P.S.D.M.R. cuprindeau și unele con-
fuzii și indicații organizatorice greșite în problema organizațiilor profesionale,
a raporturilor dintre acestea și partid. Astfel, potrivit statutului partidului
(art. 13 și 14), syndicatele erau considerate filiale ale partidului, și nu orga-
nizații autonome, din punct de vedere organizatoric și financiar, asupra cărora
partidul să-și exercite conducerea politică²⁴. Asemenea prevederi s-au răsfrînt
negativ, în anumite momente, în munca organizatorică a sindicatelor, ca și în
viața partidului însuși. Cu toate acestea, rezoluția și alte documente ale primu-
lui Congres al P.S.D.M.R., care s-au referit la organizațiile profesionale, au
avut o mare însemnătate asupra dezvoltării mișcării sindicale din țara noastră.
În aceste documente, organizațiile profesionale, care cuprindeau numai pe sala-
riați, fie că se intitulau societăți, bresle etc., au fost definite ca *sindicate mun-
citorești*, organizații ale clasei muncitoare, școli de educație politică și bază de
masă pentru partidul clasei muncitoare.

Datorită strădaniilor elementelor muncitorești din conducerea centrală
și a cluburilor locale, P.S.D.M.R., în cei 7 ani de activitate (1893—1899), s-a
preocupat îndeaproape și de problema organizării muncitorilor pe linie pro-
fesională. Printre primele syndicate create în deceniul al 10-lea al secolului
trecut menționăm: Sindicatul lucrătorilor zidari și lemnari din Galați (1893),
Sindicatul general al lucrătorilor brutari din Brăila (1893), Sindicatul breslei
franzelarilor din București (1894), Sindicatul lucrătorilor curelari și cizmari
din Galați (1894), Societatea „Egalitatea“ a lucrătorilor cizmari din București
(1894), Societatea generală a lucrătorilor din fier și lemn și în general a tutu-
ror muncitorilor de orice breaslă din București (1894), Societatea muncitorilor
din Iași (1893), Societatea „Înfrățirea“ a muncitorilor din Piatra Neamț (1894).
Societatea lucrătorilor în metal, fier, lemn și branșe înrudite din Craiova (1898).

Organizațiile profesionale muncitorești din țara noastră, create începînd
din 1893, au cunoscut schimbări esențiale în structura, în programul și orien-
tarea lor. Acest lucru rezulta din compoziția lor muncitorească, din conținutul
statutelor lor, care evidențiau principiul luptei de clasă și al internaționalis-
mului proletar, al democrației interne de organizație, precum și din activita-

²² „Documente din mișcarea muncitorească 1872—1916“, culese și adnotate de
M. Roller, Ed. C.G.M. 1947, pag. 201.

²³ Loc. cit., pag. 207.

²⁴ Loc. cit., pag. 266.

tea practică pentru apărarea intereselor muncitorilor (conducerea și sprijinirea grevelor, ajutor în caz de lipsă de lucru sau în caz de boală ș.a.). Sindicatele din Transilvania — teritoriu românesc aflat în acea vreme sub stăpînirea Imperiului austro-ungar — aveau trăsături comune cu cele de dincoace de Carpați.

Rezultat al unei experiențe proprii care a durat aproape patru decenii, al generalizării acestei experiențe de către presa muncitorească și socialistă a vremii²⁵, organizațiile economice-profesionale create în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea și-au desfășurat activitatea pe baza unor statute care conțineau toate elementele caracteristice sindicatelor. Astfel, referitor la scopul acestor organizații, în statutele lor se menționează: „să stabilească frăția și solidaritatea între lucrători, să lupte pentru îmbunătățirea stării morale și materiale a lucrătorilor“ (Statutul Societății lucrătorilor în metal, fier, lemn și branșe înrudite din Craiova); „...progresarea materială, morală și intelectuală a tuturor muncitorilor din acest oraș prin: a) formarea unui singur grup de muncitori; b) organizarea și luminarea lui prin grai, scris, școală, bibliotecă etc.; c) înlăturarea neînțelegerilor ce se vor ivi printre muncitorii membri; d) ajutorarea în caz de lipsă de lucru; e) lupta pentru neatîrnarea muncitorului“ (Statutele Societății „Înfrățirea“ a muncitorilor din Piatra Neamț); „...lupta pentru ridicarea prețului muncii (prețul forței de muncă — *n.n.*) în toate atelierele de tîmplărie din București și din țară“ (Statutele Societății lucrătorilor tîmplari din București); „să statornicească frăția și solidaritatea între lucrătorii de încălțăminte, să lupte pe căile legale pentru îmbunătățirea stării lor morale și materiale“ (Statutul Societății „Egalitatea“ a lucrătorilor cizmari din București); „Nici un membru n-are voie să intre la lucru unde comitetul ar fi oprit intrarea. Cînd se va ivi vreo neînțelegere între un patron și o parte din lucrătorii unei franzelării și dacă acei lucrători încețază lucrul, ceilalți, care nu sînt implicați, sînt datori să intervină. Iar dacă împăcarea nu este cu putință sînt datori să înceteze și ei lucrul și nu mai e permis unui membru intrarea la lucru, la patronul în chestiune, decît în urma hotărîrii comitetului“; „...Membrii sînt datori a lucra pentru propășirea sindicatului, a clasei muncitoare și a P.S.D.M.R... orice membru s-ar dovedi că lucrează contra sindicatului, contra clubului sau este dușman al clasei muncitoare se va exclude din sindicat“ (Statutul Sindicatului breslei franzelarilor din București; Statutul Sindicatului general al lucrătorilor zidari și lemnari din Galați). Toate statutele cuprindeau probleme ale democrației muncitorești (eligibilitatea, adunări generale, drepturile și îndatoririle membrilor)²⁶.

Prevederile pe care le conțin statutele organizațiilor create în ultimul deceniu al veacului trecut oglindesc caracterul lor de clasă și atestă că proletariatul român pășise pe calea constituirii sale în sindicate, după modelul tuturor organizațiilor similare existente în acea vreme în țările europene. Aceste sindicate s-au format ca organizații permanente, în opoziție cu majoritatea societăților din deceniile 8 și 9 care se constituiseră în principal cu scopul de a organiza grevele și își încetau activitatea o dată cu reluarea lucrului. Ele serveau muncitorilor ca centru de unire, ca școală a luptei de

²⁵ Vezi „Presa muncitorească și socialistă din România“, vol. I și II, Editura politică, 1964.

²⁶ Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Cota A. 11.797, vol. 6, 7, 9, 15, 22, 38 și altele; vezi și „Mișcarea muncitorească din România 1893—1900“, Editura politică, 1965, pag. 104—107.

clasă, ca bastion permanent în lupta lor economică împotriva exploatării capitaliste și au mers mână în mână cu luptele politice ale clasei muncitoare.

Examinarea statutelor acestor organizații, caracterul lor durabil, confruntarea documentelor lor constitutive cu activitatea lor practică conduc la concluzia că ele au avut un caracter nou, de clasă, că pentru prima oară în istoria asociațiilor economice-profesionale muncitorești, titulatura, documentele lor de bază și activitatea practică desfășurată corespundeau pe deplin rolului și sarcinilor sindicatelor, așa cum au fost ele definite de clasicii marxism-leninismului. Acestea au fost primele sindicate din istoria mișcării sindicale din România ²⁷

Între 1893 și 1899 și-au desfășurat activitatea 310 organizații sindicale constituite în 34 de orașe. În fruntea centrelor muncitorești cu cele mai numeroase organizații s-au situat București (162 de organizații), Craiova (16), Galați (14), Arad (13), Iași (10), Timișoara (9), Ploiești și Sibiu (cîte 7 organizații) ²⁸.

De la cei dintîi pași, în tot cursul dezvoltării ei, în condițiile regimului burghezo-moșieresc, mișcarea sindicală a avut de străbătut un drum anevoios. Fărîmițarea clasei muncitoare în ateliere și întreprinderi mici, numărul redus al întreprinderilor mari îngreunau unirea muncitorilor, constituirea lor în organizații puternice și desfășurarea unor lupte economice de amploare. Aceste elemente au influențat asupra principiilor și formelor organizatorice ale sindicatelor. Astfel, principiul organizatoric adoptat la constituirea asociațiilor a fost, în cele mai multe cazuri, *breasla*, adică meseria. Potrivit acestui principiu organizatoric, lucrătorii de aceeași meserie dintr-un oraș se grupau într-o asociație de breaslă*. Teoretic, într-un oraș existau atîtea organizații de breaslă cîte meserii se practicau.

O altă piedică, dintre cele mai serioase, care a stat în calea organizării lucrătorilor au fost regimul politic reacționar burghezo-moșieresc, corupția, samavolnicia și slugărnicia aparatului de stat față de patronat. Articolul 27 din Constituția țării prevedea că „românii au dreptul de a se asocia, conformîndu-se legilor care regulează exercițiul acestui drept”. Dar o asemenea lege care să dea o bază legală existenței sindicatelor n-a fost adoptată decît abia în 1921. Neîfiind recunoscute ca persoane juridice, organizațiile sindicale erau la discreția autorităților, a celui mai elementar organ al Ministerului de Interne, a organelor și agenților de poliție.

²⁷ În broșura cu titlul „În legătură cu mișcarea muncitorească din România”, Ed. P.C.R. 1945, ca și în adnotările făcute la culegerea de „Documente din mișcarea muncitorească. 1872—1916”, ediția a II-a, apărută în 1947 în Ed. C.G.M., M. Roller aprecia că, pînă în 1905, existau doar unele *preocupări* în problema sindicală și că în țara noastră primele sindicate au fost create în 1905. Documentele vremii privind activitatea sindicatelor în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea infirmă însă aceste teze. În articolele lor, Tr. Lungu („În legătură cu statutele asociațiilor profesionale muncitorești din România în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea”, în „50 de ani de la crearea Consiliului General al Sindicatelor din România”, Ed. C.C.S. 1958, pag. 88—93), I. Iacoș și V. Petrișor („Aspecte din lupta pentru transformarea asociațiilor de ajutor reciproc din vechea Românie în organizații bazate pe principiul luptei de clasă”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 6/1957) au semnalat just caracterul sindical al organizațiilor profesionale din deceniul 10 al veacului trecut.

²⁸ I. Iacoș, V. Petrișor, lucr. cit.

* O organizație de breaslă se constituia prin hotărîrea a cel puțin 25 de lucrători de aceeași meserie dintr-un oraș. În cazul în care într-un oraș nu puteau fi grupați 25 lucrători de aceeași meserie, se constituia o breaslă mixtă alcătuită din cel puțin 25 de lucrători care practicau meserii înrudite (brutari, franzelari și cofetari ; zidari și zugravi etc.).

La rîndul său, patronatul s-a manifestat ca un principal dușman al organizațiilor muncitorești. Apariția în întreprinderile stăpînite de patroni a organizațiilor muncitorești, care pretindeau ca salariaților să li se asigure condiții umane de muncă și viață, a fost considerată de către patroni o lovitură dată sacrei proprietăți capitaliste, o știrbire a drepturilor capitaliștilor la puterea deplină asupra salariaților lor. De aceea, patronii au căutat să împiedice crearea și activitatea sindicatelor în întreprinderile lor. Concedierea conducătorilor organizațiilor și ai grevelor, înăbușirea luptelor cu ajutorul poliției și armatei și alte asemenea măsuri au devenit un sistem în acțiunile patronale împotriva organizațiilor muncitorești.

Ținînd seama de condițiile vitrege în care au fost create și au activat cele 310 organizații, existența lor a reprezentat un succes remarcabil al mișcării muncitorești din România, oglindind capacitatea clasei muncitoare de a se organiza, combativitatea ei revoluționară.

Create ca instrumente de luptă pentru cucerirea revendicărilor muncitorești, organizațiile profesionale s-au călit în focul acțiunilor greviste. Luînd ca număr-indice grevele consemnate în ziarul „Munca” — o statistică a grevelor din acei ani neexistînd — constatăm că numărul grevelor a crescut continuu și în raport direct cu dezvoltarea organizațiilor profesionale. În 1890—1893, anii în care s-au pus bazele mișcării organizatorice cu caracter sindical, grevele au izbucnit în număr tot mai mare. Astfel, în 1890, s-au desfășurat grevele lucrătorilor tipografi din Ploiești (februarie) și din București (mai), ale lucrătorilor franzelari (mai) și pălărieri (mai) din București²⁹. În 1891 au declarat grevă lucrătorii tipografiei Al. Cucu (iunie), lucrătorii tîmplari (iulie) și curelari (octombrie), toate în București³⁰. În anul următor au declarat grevă lucrătorii tipografi din București (o grevă în ianuarie, o alta în septembrie) și din Botoșani (ianuarie), lucrătorii întreprinderii forestiere „Göetz” (august-septembrie) și cei ai fabricii de săpun și luminări (septembrie) din Galați, lucrătorii tăbăcari din Ploiești (august)³¹, precum și minierii din Petroșeni și cei din Anina³². În 1893 au intrat în luptă și alte categorii de lucrători. În februarie au declarat grevă lucrătorii Fabricii de chibrituri „Filar-et” din București, în iunie lucrătorii croitori din Atelierul de confecții pentru armată, lucrătorii de la poștă și lucrătorii unei întreprinderi de cărămidă tot din București. În aceeași lună s-au desfășurat grevele lucrătorilor cizmari din Ploiești și ale lucrătorilor brutari din Galați și Brăila³³.

În ultimii ani ai deceniului 10, concomitent cu intensificarea procesului de trecere a asociațiilor profesionale pe poziții sindicale, a crescut de cîteva ori numărul grevelor față de anii precedenți. În coloanele ziarului „Lumea nouă” din 1898 găsim informații despre aproape 20 de greve desfășurate numai în acel an. Astfel, în București au declarat grevă conducătorii de tramvaie (ianuarie), legătorii de cărți (martie), tîmplarii (aprilie), tipografii (mai), lucrătorii Fabricii de ceramică „Kaț” (iunie), croitorii (iunie), zugravii și vopsitorii (august), tinichigiii (august), tipografii de la „Elzevir” (septembrie), lucrătorii fabricii de bazalt (octombrie), fierarii de la Arsenalul armatei (no-

²⁹ „Munca” din 25 februarie, 13 mai și 20 mai 1890.

³⁰ Loc. cit., din 16 iunie, 7 iulie și 15 octombrie 1891.

³¹ Loc. cit., din 19 ianuarie, 3, 28 și 29 august 1892.

³² L. Fodor, L. Vaida: „Contribuții la istoria mișcării sindicale din Transilvania”, Ed. C.C.S. 1957, pag. 48.

³³ „Munca” din 21 februarie, 4 iulie, 25 iulie și 10 octombrie 1893.

ieembrie) ; la Ploiești zugravii (ianuarie) și croitorii (august) ; la Iași măcelarii (august) ; la Brăila croitorii (august) și hamalii din port (octombrie)³⁴.

Faptul că cele mai multe greve din 1898 s-au încheiat cu victoria muncitorilor a dus la creșterea prestigiului organizațiilor de clasă, verificate în focul acestor lupte. „Lupta dintre patroni și lucrători devine pe fie ce clipă mai acută” — sublinia gazeta „Revoluția socială” din Craiova³⁵. Aceeași gazetă, relevând că nu toate grevele pot fi câștigate, arăta că muncitorii trebuie să se organizeze, și în cadrul organizațiilor să fie alcătuit un fond de grevă. „Cînd veți fi destul de puternici și bine organizați — se adresa „Revoluția socială” muncitorilor —, atunci nu vă va fi greu de declarat greva și reușita ei va fi sigură”³⁶.

Creșterea mișcării revendicative, a numărului grevelor reclama crearea unui organ coordonator, care să asigure solidarizarea lucrătorilor din cîmpul muncii cu tovarășii lor greviști, să împiedice spargerea grevelor de către patroni prin angajarea altor lucrători. Un asemenea organ lipsea. O primă încercare de unire a tuturor lucrătorilor din România a fost făcută în 1872. În „Prospectul” său, gazeta „Lucrătorul român” preconiza crearea Asociației generale a lucrătorilor din România³⁷. Această încercare n-a fost însă făcută de pe pozițiile luptei de clasă, căci statutul acestei asociații prevedea că din organizație puteau face parte atît lucrătorii, cît și patronii³⁸. Încercarea a eșuat.

Alte încercări de centralizare a mișcării muncitorești profesionale, de data aceasta de pe pozițiile luptei de clasă, au fost făcute peste două decenii. Astfel, mai multe organizații create în București au adoptat statute care prevedeau cuprinderea tuturor lucrătorilor de aceeași meserie din întreaga țară. O asemenea organizație a fost creată în 1893, cu denumirea de Societatea lucrătorilor călători chimici din România cu sediul în București. Statutul acestei organizații, care mai păstra și prevederi privind ajutorul reciproc, cuprindea articole proprii sindicatelor și vorbea în numele lucrătorilor călători din întreaga țară³⁹. Practic însă nici această organizație și nici o alta n-au realizat centralizarea pe scara unei ramuri, așa cum își propuneau.

Mai numeroase, și într-o măsură mai eficace, au fost încercările de constituire a unor organe coordonatoare ale activității breslelor pe plan local. Astfel, în decembrie 1891, adunarea generală a societăților și asociațiilor din Craiova a adoptat hotărîrea creării Camerei sindicale generale a muncitorilor din Dolj, cu sediul la Craiova⁴⁰. În 1892 a fost inițiată o acțiune în vederea creării unui Consiliu regional al sindicatelor din Transilvania. Aici încercarea a eșuat⁴¹.

În toamna anului 1896, la București, a fost convocată o consfătuire a reprezentanților organizațiilor din Capitală. Consfătuirea, la care au participat

³⁴ „Lumea nouă” din 27 ianuarie, 24 martie, 11 aprilie, 24 mai, 13 iunie, 3 iulie, 6, 11, 12, 18 și 26 august, 10 septembrie, 18 octombrie și 10 noiembrie 1898.

³⁵ „Revoluția socială” din 3 mai 1898.

³⁶ Loc. cit., din 16 august 1898.

³⁷ „Lucrătorul român” din 5 noiembrie 1872.

³⁸ Loc. cit., din 12 noiembrie 1872.

³⁹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., sectorul din Iași, fondul nr. 1, dosarul nr. 2 (Statutul Societății lucrătorilor călători din România).

⁴⁰ Loc. cit. (Regulamentul pentru secția de ajutor de boală și moarte a Camerei sindicale generale a muncitorilor din Dolj).

⁴¹ L. Fodor, L. Vaida, lucr. cit., pag. 38.

reprezentanți a 10 organizații, a hotărît să fie convocată o conferință care să dezbată problema constituirii unui organ sindical conducător al organizațiilor din București⁴². În noiembrie a avut loc o nouă consfătuire, iar la 8 decembrie s-a deschis la București Conferința organizațiilor profesionale din localitate. Conferința a adoptat hotărîrea de a se crea o uniune sindicală a tuturor breslelor din București, sub titulatura de Sindicatul breslelor⁴³. În cadrul unei alte conferințe, ținută în ianuarie 1897, a fost ales un consiliu permanent al acestei organizații. Uniunea sindicatului breslelor din București și-a desfășurat activitatea pînă în 1899. Deși a încercat să joace rolul unui organ conducător central, Sindicatul breslelor din București n-a reușit acest lucru deoarece el apărea ca o organizație sindicală a membrilor P.S.D.M.R. Aceasta reprezenta în fapt adoptarea mecanică a formei organizatorice a partidului, respectiv un club socialist unic într-o localitate. Dar aplicarea acestei forme în organizarea sindicală s-a dovedit neeficace și nepopulară.

Problema sindicală a fost dezbătută la toate congresele partidului socialist. Ea a fost ridicată cu perseverență și hotărîre crescîndă de către delegații cluburilor și organizațiilor profesionale locale din centrele industriale. Dar conducerea partidului, alcătuită din elemente burghezo-liberale (așa-numita „tinerime generoasă”), a fost adversara declarată a organizării muncitorilor în sindicate bazate pe principiul luptei de clasă. Descendenți din familii boierești sau din familii mari burgheze⁴⁴, „generoșii” erau străini de interesele vitale ale proletariatului.

La Congresul al V-lea al P.S.D.M.R. (1898), Morțun, I. Nădejde și alții, opunîndu-se propunerilor delegaților muncitori de a dezbate problema organizării sindicatelor muncitorești, au căutat să înlocuiască organizațiile profesionale prin secții electorale. Acestor tendințe li s-au opus cu hotărîre delegații muncitori. „Secția electorală — declara I. C. Frimu — are să fie o pricină de discordie în partid și apoi, n-o cred de folos”⁴⁵. La rîndul său, A. Ionescu declara: „Eu cred că procedeul întrebuintat de Morțun de a se pune bine pe lîngă deputații burghezimii nu este decît platonism. *Ne trebuie o organizație puternică de muncitori* (subl. red.)”⁴⁶.

Deoarece n-au putut împiedica dezbaterea problemei sindicale, elementele democrat-burgheze au încercat să impună, la congresele al V-lea și al VI-lea, adoptarea unei hotărîri potrivit căreia trebuiau condamnate organizațiile „care s-au organizat numai pentru îmbunătățirea soartei pe baza luptei de clasă”. Ei au cerut ca organizarea profesională a lucrătorilor să se facă „în bresle mutuale, de ajutor reciproc, nu pe baza luptei de clasă”⁴⁷. Muncitorii organizați în asemenea bresle, spuneau „generoșii”, nu trebuie să facă greve, căci „îmbunătățirea condițiilor de muncă nu le va putea veni în chip eficient decît pe cale de legiferare, care aceea era definitivă, în vreme ce cîștigurile pe calea grevelor erau numai vremelnice”⁴⁸.

⁴² „Lumea nouă” din 29 octombrie 1896.

⁴³ „Documente din mișcarea muncitorească. 1872—1916”, Ed. C.G.M., 1947, ediția a II-a, pag. 253.

⁴⁴ I. C. Atanasiu: „Pagini din istoria contemporană a României”, vol. I, 1881—1900, Editura „Adevărul” S. A., București, pag. 317.

⁴⁵ Loc. cit., pag. 329.

⁴⁶ C. T. Petrescu: „Socialismul în România”, Biblioteca socialistă, pag. 139.

⁴⁷ „Lumea nouă” din 5 iunie 1899.

⁴⁸ I. C. Atanasiu, lucr. cit., pag. 170.

Muncitorimea acumulase însă experiență de-a lungul deceniilor în privința legalității burgheze. Încrederea acestor intelectuali democrat-burghezi în parlamentele și guvernele burgheze, în promisiunile acestora că vor adopta legi ocrotitoare, favorabile muncitorimii s-a dovedit nerealistă. Partidele conservator și liberal în timpul campaniilor electorale promiteau multe muncitorilor, dar, ajunse la guvernare, nu realizau nici una din „reformele sociale” promise. Astfel, în apelul către alegători prezentat în campania electorală din toamna anului 1888 de către conservatori se prevedea: „Cît privește pe meseriași și lucrători legea (proiectul — *n.r.*) asupra meseriilor va stabili între dînșii o puternică asociere care-i va apăra în contra ignoranței și a neajunsurilor bătrîneții și a accidentelor”⁴⁹. O asemenea „lege ocrotitoare” a fost promulgată la 10 mai 1890, dar, după cum sublinia T. Maiorescu, lider conservator, ea „s-a arătat așa de împovărătoare încît după 10 ani a trebuit să fie cu desăvîrșire modificată”. Practic, această lege, care concepea organizarea breslelor de ajutor reciproc și obligarea lucrătorilor de a plăti cotizații foarte mari pentru „fondul de ajutorare”, a însemnat nu ocrotirea, ci împovărarea lucrătorilor și n-a putut fi aplicată⁵⁰. De altfel, în platforma electorală din 1892 nu se mai spunea nimic despre lucrătorii din industrie, în schimb se promitea exploatatorilor că „Înființarea jandarmeriei va asigura aplicarea legilor, paza regulamentelor și siguranța persoanelor și a averilor”⁵¹. Între anii 1897 și 1899, sub presiunea mișcării greviste, guvernul conservator a adoptat unele măsuri de sporire a salariilor, dar în 1901 aceste măsuri au fost anulate și salariile au fost reduse⁵².

Elementele socialiste înaintate, conducătorii proletari ai organizațiilor muncitorești, plecînd de la teza lui Marx după care eliberarea clasei muncitoare trebuie să fie opera ei însăși, au militat cu fermitate pentru constituirea muncitorilor în organizații de clasă și pentru desfășurarea luptei economice și politice pentru cucerirea revendicărilor muncitorești. Aceste elemente, cîștigînd pe Gherea pentru poziția lor⁵³, și-au impus punctul de vedere la Congresul al V-lea al P.S.D.M.R., care a adoptat „Rezoluția privitor la reorganizarea breslelor”⁵⁴. Această rezoluție, pornind de la ideea că organizarea muncitorilor în asociații profesionale-sindicale alcătuiește „unul dintre cele mai puternice elemente de luptă ale muncitorilor atît pentru îmbunătățirea soartei lor, cît și pentru priceperea necesității luptei de clasă”, arată că „refuzul unei bresle de a se alinia partidului socialist, de a face politică militantă sau de a admite învățăturile socialiste nu constituie încă un argument pentru un socialist de a nu lucra pentru organizarea acelei bresle”. Considerînd că organizarea muncitorilor în sindicate profesionale este „îndatorirea principală a socialistilor, a partidului socialist”, rezoluția cerea membrilor de partid să des-

⁴⁹ T. L. Maiorescu : „Istoria contemporană a României”, București, Ed. Socec, 1925, pag. 254—255.

⁵⁰ P. Alexandrescu-Roman : „Noi orientări în asigurările sociale”, Editura Gornjan, pag. 28.

⁵¹ T. L. Maiorescu, lucr. cit., pag. 292—293.

⁵² Loc. cit., pag. 325.

⁵³ Const. T. Petrescu, lucr. cit., pag. 139.

⁵⁴ „Documente din mișcarea muncitorească 1872—1916”, culese și adnotate de Mihail Roller, Ed. C.G.M. 1947, ediția a II-a, pag. 273—274.

fășoare în același timp propaganda socialistă spre a-i convinge „pe muncitori de utilitatea luptei politice și de adevărul învățăturilor socialiste”⁵⁵. Din rezoluție se desprinde ideea că cel de-al V-lea Congres al P.S.D.M.R. a conceput sindicatele ca organizații largi de masă, de sine stătătoare, dar îndrumate de partid: el a conceput sindicatele ca o școală a socialismului, ca un mijloc de luptă pentru promovarea intereselor clasei muncitoare și de atragere a maselor la lupta politică. Congresul al V-lea al P.S.D.M.R. a adoptat o importantă hotărâre privind centralizarea sindicală. Această hotărâre prevedea constituirea la București a unei Comisii de organizare a sindicatelor, care urma să-și desfășoare activitatea sub controlul Consiliului General al partidului⁵⁶. Această comisie constituia embrionul viitoarei Comisii generale a sindicatelor din România.

Documentele Congresului al V-lea al P.S.D.M.R. în problema sindicală au marcat succesul elementelor muncitorești în lupta pentru încheierea organizațiilor profesionale muncitorești pe baza principiilor luptei de clasă. Ele au oglindit o viziune mai clară în domeniul raporturilor dintre organizația politică și cea economică ale clasei muncitoare. Prevederile acestor documente n-au putut fi însă traduse în practică. Curând după Congresul al V-lea, elementele democrat-burgeze au trecut deschis în partidul liberal. Încercarea lor de a transforma P.S.D.M.R. însuși într-o anexă a partidului liberal eșuase lamentabil.

Fiind afiliate partidului, organizațiile profesionale, ca și cele socialiste din întreaga țară, au fost deopotrivă lovite de teroare, de dezorganizarea P.S.D.M.R. Au rezistat totuși un număr de societăți muncitorești și organizații profesionale, cum au fost: Clubul muncitorilor din București, Societatea „Munca”, Societatea muncitorilor din Iași, Societatea internațională a lucrătorilor tapițeri din București, Societatea muncitorilor cărauși și căruțași din Galați, Societatea „Unirea frățească” a lucrătorilor timplari din București, Societatea funcționarilor comerciali din Iași, Societatea „Egalitatea” a lucrătorilor din încălțăminte din România, Societatea lucrătorilor din Atelierul B.M. al C.F.R. din București, Societatea „Locomotiva” C.F.R., Societatea lucrătorilor în fier, lemn și branșe înrudite din Craiova și altele. În cadrul și cu ajutorul acestora, I. C. Frimu, Al. Ionescu, Gh. Buzdugan, Alecu Constanținescu, tînărul muncitor din Ploiești Ștefan Gheorghiu și alte elemente rămase credincioase idealului socialist și organizațiilor politice și economice muncitorești au reluat de la capăt munca grea de reorganizare a mișcării socialiste și profesionale muncitorești. Această muncă politică a început printr-o intensă propagandă de la om la om, prin numeroase manifeste, declarații, articole scrise de pe pozițiile clasei muncitoare, ale socialismului.

Încrederea nețărmurită în clasa muncitoare, în organizațiile ei a în-suflețit elementele proletare în lupta pentru reconstruirea mișcării muncitorești. „Credința și convingerea în idealul nostru — scria I. C. Frimu în 1899 — ne dau entuziasmul de a înfrunta toate piedicile și toate mișeliile ce ni le aruncă clasa stăpînitoare”⁵⁷. În articolul său „Mergem înainte”, Frimu scria: „Clasa exploatatoare nu poate opri mișcarea muncitorilor. Înceneze procese, facă legi

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ „Lumea nouă” din 29 august 1899.

excepționale, umple pușcăriile cu noi — îndărăt nu vom da, ci vom merge înainte, vecinic înainte...”⁵⁸. „Îmbunătățirea soartei tale, muncitorule, prin tine se va duce la îndeplinire”⁵⁹ — sublinia I. C. Frimu într-un alt articol.

*

Evoluția mișcării profesionale muncitorești din țara noastră, de la casele de ajutor reciproc pînă la sindicatele bazate pe principiul luptei de clasă, constituie evoluția firească de la starea în care lucrătorul nu avea de ales decît între foame și munca de rob în condițiile impuse de patron și pînă la starea în care, unită în organizațiile de clasă și luminată de ideile socialismului revoluționar, muncitorimea a devenit o forță de care clasele exploatatoare nu au mai putut să nu țină seama în stabilirea raporturilor dintre capital și muncă. Sindicatele din România s-au înființat în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea. Ele au apărut atunci cînd în țări ca Anglia, Franța, Germania și S.U.A. mișcarea sindicală tradițională trecea printr-un proces de radicalizare. „Organizațiile sindicale muncitorești — se consemna într-o sinteză publicată în „Brockhaus Konversation-Lexikon“ din 1898 — au luat în ultimii ani în multe țări o dezvoltare în ceea ce privește creșterea și combativitatea lor”⁶⁰. Organizațiile muncitorești de la noi au folosit, de la apariția lor, experiența înaintată a epocii. La Congresul muncitoresc internațional de la Londra din 1896, mișcarea muncitorească din România a fost reprezentată printr-un delegat⁶¹.

În primii ani ai veacului al XX-lea, refacerea mișcării muncitorești a început prin crearea cercurilor socialiste „România muncitoare”, prin reconstituirea vechilor sindicate și crearea altora pe o bază mai largă, prin centralizarea mișcării sindicale din România în anul 1906. Aceste sindicate au avut ulterior un rol important în reorganizarea Partidului social-democrat în anul 1910.

⁵⁸ Loc. cit., din 18 iulie 1899.

⁵⁹ Loc. cit., din 27 februarie 1900.

⁶⁰ „Brockhaus, Konversation-Lexikon“. Siebzehnter Band. Supplement. J. A. Brockhaus in Leipzig, Berlin und Wien, 1898, pag. 486.

⁶¹ Loc. cit., pag. 606—607.

MEMORII —

COMUNICĂRI

Momente din timpul doborîrii dictaturii militare-fasciste

*General-maior în rezervă
EMILIAN IONESCU
fost adjutant regal*

Evocînd evenimentele premergătoare acestui act istoric la care am fost martor și participant, re trăiesc și acum cu vie emoție fiecare moment legat de pregătirea și desfășurarea acțiunii de răsturnare a guvernului de dictatură militară-fascistă, concomitent cu întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

Numit la palat în calitate de adjutant al casei militare regale pe la începutul lui aprilie 1944, în condițiile adîncirii divergențelor și disensiunilor dintre monarhie și I. Antonescu, am fost atras, împreună cu alți generali și ofițeri superiori, la acțiunea cercurilor palatului pentru găsirea unei soluții salvatoare pentru ieșirea din criză și care să diferențieze pe rege de Antonescu.

Căutările regelui și ale sfetnicilor săi apropiați întîmpinau mari dificultăți din cauza pertractărilor nesfîrșite ale politicianilor vechi, pe care voiau să se sprijine — I. Maniu și D. Brătianu. De aceea, deși în intenția palatului era de a evita participarea la o acțiune cu comuniștii, pînă la urmă s-a ajuns la concluzia că fără comuniști, a căror atitudine hotărîtă și consecventă era cunoscută la palat, situația nu va putea fi scoasă din impas. Hotărînd să se ia legătura cu partidul comunist, regele și sfetnicii politici apropiați sperau totuși să limiteze acțiunea la o lovitură de sus, fără antrenarea maselor populare, care ar fi atras schimbări esențiale în viața politică și socială a țării.

Aveam cunoștință din discuțiile purtate între reprezentanții partidului comunist, ai armatei și palatului că în privința atitudinii față de guvernul antonescian, ca și în alte probleme, se înfruntau două poziții diametral opuse. În timp ce liderii partidelor „istorice“, secondați de palat, mai sperau în posibilitatea încheierii armistițiului de către Antonescu, trăgănînd astfel ieșirea țării din război, partidul comunist milita cu hotărîre pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste prin forța armelor și atacarea trupelor germane, pentru

dezlanțuirea acțiunii la momentul oportun. Dată fiind însă situația extrem de dificilă în care se găsea monarhia, cercurile palatului au fost nevoite să accepte planul partidului comunist și să-și înscrie acțiunile în acest cadru.

În faza pregătirii acțiunii, am primit și am rezolvat diferite sarcini pe linia atragerii a cât mai multor ofițeri aflați în interior sau pe front pentru ieșirea țării din războiul hitlerist, strîngerii de informații asupra forțelor germane, a numărului și a locului lor de dislocare. Am reușit să atrag un număr de ofițeri superiori din Marele stat-major, din comandamentele unor unități și mari unități aflate în țară, îndeosebi din Capitală. Cu ajutorul lor am obținut unele informații cu privire la situația trupelor hitleriste din interior.

Dintre toate modalitățile discutate cu privire la arestarea guvernului fascist, cea mai convenabilă și fără prea mari riscuri era aceea de a fi chemat la palat și arestat aici. Această ipoteză a fost așezată la temelia planului care prevedea: chemarea lui Antonescu la palat în audiență, la o dată și oră convenabile, prelungirea discuțiilor, pe baza unui plan fixat anterior, pînă la căderea nopții, pentru ca o grupă a formațiunilor de luptă patriotice, special pregătită, să poată pătrunde neobservată în palat în scopul arestării guvernului.

În afară de aceasta, s-a avut în vedere și situația că formația patriotică n-ar putea intra în palat la momentul potrivit. Ce era de făcut în această situație? Cu ce forțe se putea acționa și în ce mod? Ca urmare, conducerea P.C.R. a considerat necesară pregătirea unei echipe de rezervă formate din militari ai batalionului de gardă al palatului, întrebînd dacă se poate conta pe o asemenea posibilitate. Firește că, dată fiind starea de spirit a militarilor din această unitate, erau suficiente posibilități pentru alcătuirea unei grupe căreia să i se poată da o astfel de misiune. În acest scop, am primit sarcina din partea comitetului militar, prin colonelul Dumitru Dămăceanu, să mă ocup nemijlocit cu constituirea și pregătirea acestei grupe. Am luat contact cu maiorul Anton Dumitrescu, ajutorul comandantului batalionului de gardă al palatului, inițiat și el în acțiunea ce se pregătea. Acesta mi-a recomandat pe plutonierii Bilă Dumitru, Rusu Dumitru și sergentul-major Cojocaru Dinu.

Ținînd seama de faptul că antoneștii veneau la palat însoțiți de o gardă înarmată la care ar fi putut apela în timpul arestării, am pregătit în acest scop pe căpitanul Teodorescu Gheorghe, comandantul companiei de gardă, ca, în timpul arestării lui Antonescu, să procedeze la dezarmarea agenților acestuia. În acest fel, acțiunea de arestare a dictatorului fascist în incinta palatului era pregătită pînă în cele mai mici amănunte.

În noaptea de 21 spre 22 august 1944, la ședința reprezentanților partidelor care alcătuiau Blocul Național Democrat (P.C.R., P.S.D., P.N.Ț. și P.N.L.), ai palatului și ai armatei, care s-a ținut la palatul regal, s-a analizat situația politică și militară, precum și măsurile imediate ce decurgeau din aceasta. A fost discutat și pus de acord proiectul proclamației pe care regele urma să o rostească la radio după înlăturarea dictaturii fasciste, ca și mult frământata problemă a formulei de guvernare. S-a hotărît să se urmărească îndeaproape activitatea lui I. Antonescu, care sosise în seara aceleiași zile de pe front.

După furtunosul consiliu de miniștri, care avusese loc la Snagov în noaptea de 22/23 august, Antonescu a decis să meargă la palat și să-i ceară regelui să sancționeze hotărârile la care se ajunsese în această ședință.

În dimineața zilei de 23 august se aflau la palatul din Calea Victoriei generalul C. Sănătescu, A. Aldea, Mircea Ioanițiu, I. Mocsony-Styrcea, Niculescu-Buzești și subsemnatul. Către ora 10 am fost chemat la telefon de către colonelul Radu Davidescu, șeful cabinetului militar, care m-a anunțat că I. Antonescu cere audiență pentru ora 16. I-am comunicat acceptarea audienței de către regele Mihai. Către ora 11, o nouă cerere de audiență, de data aceasta însă din partea lui Mihai Antonescu, pentru ora 15,30.

Surprins de aceste cereri neașteptate, de o înfruntare imediată cu Antonescu, palatul a intrat în derută. Necunoscînd stadiul pregătirilor militare, neîncrezători în capacitatea de luptă a armatei, regele și sfetnicii lui nu-și luau răspunderea trecerii, din proprie inițiativă, la acțiunea de arestare a celor doi antonești, fără a consulta partidul comunist și a-și asigura sprijinul acestuia. În timp ce eu am primit sarcina să-l anunț pe colonelul Dumitru Dămăceanu, I. Mocsony-Styrcea, unul din cei mai apropiați sfetnici ai regelui, trebuia să ia legătura cu conducerea partidului comunist. În acest scop, el a plecat în oraș la o adresă anumită, unde știa că se află legătura cu partidul comunist. Aici l-a găsit pe Constantin Agiu, activist al Comitetului Central al P.C.R., care era la curent cu pregătirea insurecției, căruia i-a relatat despre audiența inopinată a antoneștilor, întrebîndu-l dacă se putea trece imediat la acțiune. Răspunsul nu s-a lăsat mult așteptat. El a fost concretizat în cuvîntul „Înainte”. Era cuvîntul de ordine al partidului comunist.

Venirea la palat a celor doi antonești, într-un termen atît de scurt de la anunțare, a creat o situație care făcea imposibilă aducerea și intrarea neobservată în palat, la acea oră de zi, a grupei de patrioți pregătite în vederea arestării guvernului antonescian. S-a impus folosirea echipei de rezervă. Am anunțat pe maiorul Dumitrescu Anton să-și pregătească pe cei trei subofițeri pentru a intra în acțiune, iar pe căpitanul Teodorescu Gheorghe să întărească garda, compania să intre în stare de alarmă, distribuindu-i-se muniția necesară. Toți ofițerii și subofițerii au fost opriți la palat și compania, cu întregul echipament și armament, se găsea, la ora 14,30, în curtea batalionului de gardă, gata de intervenție.

În după-amiaza zilei de 23 august, la ora 15,30, a sosit la palat Mihai Antonescu, însoțit de agenții săi de pază. L-am primit la intrarea principală din aripa Crețulescu, conducîndu-l în Casa Nouă, din spatele palatului. La ora 16,05 a sosit și Ion Antonescu, însoțit de o gardă puternică.

L-am primit la aceeași intrare și l-am condus și pe el tot la Casa Nouă, unde a avut loc audiența, într-un salon de primire.

În afară de cei doi antonești și rege, la audiență a participat și generalul C. Sănătescu. În timpul discuțiilor eu mă găseam într-o despărțitură a biroului regelui, în imediata apropiere de masa la care se purtau discuțiile, iar A. Aldea, Niculescu-Buzești, M. Styrcea și Ioanițiu — în anticamera biroului. Pe culoar mai în spate se găsea în așteptare maiorul Dumitrescu Anton, cu echipa sa. Timp de aproape 45 de minute a vorbit Ion Antonescu despre situația frontului, precum și despre cea internă și internațională. El

n-a ascuns că situația era gravă pe front ; a arătat apoi că a luat măsuri de a opri ofensiva sovietică pe linia Carpaților Orientali, zona fortificată Focșani — Nămolosa — Galați și pe Dunărea maritimă. Întrevedea posibilitatea, la nevoie, a încheierii unui armistițiu pe această nouă poziție a frontului, cu asentimentul lui Hitler, în care scop — spunea el — urma să aibă în aceeași zi o întrevedere cu Clodius.

Discuția a durat pînă către ora 17. Ieșind din birou în anticameră, regele i-a informat pe cei ce se găseau acolo despre poziția dictatorului fascist. Comunicîndu-i-se asentimentul partidului comunist, regele a repetat formula stabilită dinainte, s-a reîntors în birou și i-a spus lui I. Antonescu că este demis și reținut, după care a ieșit imediat afară. La un semn al meu, echipa de militari comandată de maiorul Dumitrescu Anton a pătruns în salon, a arestat pe cei doi antonești, pe care i-a condus apoi la primul etaj, într-o cameră safe blindată, unde au fost închiși. Imediat după aceasta, I. Mocsony-Styrcea a luat din nou legătura cu partidul comunist, comunicînd că arestarea s-a produs și întrebînd dacă partidul nu poate pune la dispoziția regelui o casă sigură în care să se ascundă, în cazul atacării palatului de către germani. I s-a răspuns să comunice regelui să fie liniștit, că această posibilitate există și i se va pune la dispoziție o casă. Cu acest prilej, Mocsony avea să se convingă — așa cum va spune mai tîrziu — de seriozitatea pregătirilor P.C.R., ceea ce punea în siguranță întreaga acțiune.

După arestarea lui Antonescu, am ordonat căpitanului Teodorescu Gheorghe să treacă imediat la dezarmarea și arestarea agenților celor doi antonești, ce se găseau în mașinile parcate în fața Fundației regale din Calea Victoriei (azi Biblioteca universitară centrală). Acțiunea de dezarmare trebuia efectuată în cel mai desăvîrșit secret, pentru a nu trezi bănuieli în rîndurile adversarilor.

În acest scop, căpitanul Teodorescu Gheorghe s-a deplasat cu o grupă înarmată în fața palatului, lăsînd-o în așteptare pe unul din culoare pentru a nu fi observată. Apoi a mers la șeful escortei lui Ion Antonescu, căruia i-a comunicat să intre cu mașinile în curtea palatului, sub pretext că audiența se terminase și că antoneștii erau gata de plecare. Aici, escorta a fost somată și forțată să depună armele. Încolonați, agenții lui Antonescu au fost conduși în sala de mese a batalionului de gardă, iar mașinile duse în garajul palatului. Cu aceasta, arestarea antoneștilor și a escortei lor a luat sfîrșit.

Sub pretextul unui consiliu de coroană au fost chemați telefonic la palat și arestați generalul C. Pantazi, ministrul de război, generalul D. Popescu, ministrul de interne, generalul Constantin Piki-Vasiliu, inspector general al Jandarmeriei, și colonelul Mircea Elefterescu, prefectul Poliției Capitalei. Ceilalți membri ai guvernului antonescian au fost arestați ulterior.

Falsificatorii și detractorii istoriei poporului român continuă să vînture ideea că liderii partidelor burghezo-moșierești — P.N.Ț. -Maniu și P.N.L.-Brătianu — ar fi avut rolul preponderent în actul de la 23 August 1944. Faptele spulberă aceste afirmații false. Ca participant la evenimente, încerc și acum un sentiment de indignare și repulsie față de poziția obstructionistă și conservatoare a lui Maniu și Brătianu în problemele capitale care se puneau pentru țară la ordinea zilei. Străini de aspirațiile vitale ale poporului

român, orbiți de ură față de comunism, mînați de interese meschine, ei au tergiversat, cît le-a stat în putință, formula de guvernare, întocmirea listei noului guvern. Lașitatea și meschinăria lor s-au dovedit și mai mult cu ocazia arestării guvernului antonescian. Încercările și eforturile noastre de a-i aduce la palat au fost zadarnice, Maniu fiind de negăsit, iar Brătianu stînd ascuns pe undeva pe la moșia sa Florica, de lângă Pitești. Abia a doua zi, mult timp după constituirea noului guvern, liderii partidelor „istorice” s-au prezentat la palat pentru a lua cunoștință de locurile ce li se repartizaseră în guvern.

În timp ce Maniu și Brătianu au avut o poziție obstructionistă, partidul comunist a stat permanent în centrul evenimentelor. Retrăiesc cu emoție acele clipe cînd, în după-amiaza zilei de 23 august, la ora 18, reprezentanții partidului comunist și partidului social-democrat au venit la palat, participînd la formarea guvernului. După lungi discuții, către ora 20 s-a constituit guvernul format în majoritate din militari și tehnicieni, cu participarea reprezentanților celor patru partide din B.N.D., ca miniștri de stat fără portofoliu.

Noul guvern era un rezultat al insurecției și a proclamat drept obiective imediate încheierea armistițiului, scoaterea țării din coaliția fascistă, lupta Armatei române alături de armatele Națiunilor Unite pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei, redobîndirea independenței naționale a țării. Acestea erau sarcinile rezultate din planul de acțiune elaborat de conducerea P.C.R. și acceptat de cercurile palatului și reprezentanții armatei. De aceea, partidul comunist a acceptat acest guvern, militînd în același timp pentru un guvern politic format din reprezentanții tuturor forțelor antifasciste.

În seara zilei de 23 august, la ora 22, s-a transmis la radio proclamația regelui.

În timpul și mai ales după arestarea guvernului antonescian, regele și anturajul său au fost cuprinși de teamă față de reacția trupelor hitleriste. Această teamă a sporit și mai mult o dată cu venirea la palat a lui Killinger, ministrul Germaniei la București.

Conform indicațiilor primite, l-am întîmpinat pe Killinger la intrarea în palat și l-am condus în cabinetul regelui. Prima lui întrebare a fost: „Unde se află I. Antonescu?”. I s-a răspuns că acesta a fost demis și i s-a prezentat noul președinte al Consiliului de Miniștri, C. Sănătescu, precum și Gr. Niculescu-Buzești, în calitate de ministru de externe. Ultimul i-a făcut lui Killinger o expunere a motivelor pentru care România a ieșit din războiul hitlerist. Regele i-a comunicat totodată că regretă, ca Hohenzollern, cele întîmplate și-l roagă să transmită guvernului german că dorește ca trupele hitleriste să fie rechemate din România. Cuprins de furie, Killinger a bătut cu pumnul în masă, amenințînd că trupele germane vor îneca țara într-o baltă de sînge și a plecat trîntind ușa. Amenințările perorate de ministrul german au sporit și mai mult teama și panica în rîndul celor care nu aveau încredere în voința și capacitatea Armatei române de a lupta contra hitleriștilor.

Curînd au venit la palat generalii hitleriști Hansen și Gerstenberg, care au promis, „pe cuvînt de onoare”, că, în dimineața zilei de 24 august 1944, trupele germane din București și împrejurimi se vor retrage. Întorși la legația germană, generalii hitleriști au întocmit un plan de atacare a Bucureștiului cu forțele aflate în interiorul orașului și cu cele de la nord de oraș — Băneasa, Otopeni, Pipera. Pentru a putea ajunge în acest raion, deoarece căile

de acces spre Băneasa erau blocate de trupele române, generalul Gerstenberg a folosit o stratagemă. El a venit din nou la palat și a invocat necesitatea deplasării lui la Băneasa în vederea organizării retragerii forțelor germane. Încercându-se în cuvîntul acestuia, generalul C. Sănătescu i-a permis generalului Gerstenberg ieșirea din București, fiind însoțit în acest scop de colonelul Șelesc Valeriu. Pe drum, mașina generalului hitlerist a fost întîmpinată de maiorul Florescu Bogdan, care avea asupra sa autorizația de liberă trecere spre Băneasa. Ajuns în mijlocul trupelor sale, generalul Gerstenberg a arestat pe cei doi ofițeri români care l-au însoțit și a trecut la luarea măsurilor în vederea executării ordinului lui Hitler de a ocupa Capitala și a înăbuși în sînge lupta poporului român.

În timp ce la palat aveau loc pertractările cu reprezentanți diplomatici și militari hitleriști în vederea retragerii nestingerite a trupelor germane, forțele române aflate în Capitală au început, conform ordinului de operații alcătuit dinainte, sub conducerea partidului comunist, acțiunea împotriva ocupanților, blocînd obiectivele hitleriste pentru a le asalta și lichida.

În condițiile în care trupele hitleriste pregăteau cu febrilitate atacarea și ocuparea Bucureștiului, transportarea fostului guvern antonescian de la palat și asigurarea pazei lui în cea mai deplină conspirativitate erau o necesitate imperioasă, o acțiune de mare răspundere și, în același timp, destul de dificilă. Atît palatul cît și noul guvern nu-și puteau lua o astfel de răspundere. Ei au apelat la partidul comunist, ca singurul în măsură să rezolve pe deplin această problemă.

Conform planului și măsurilor luate de partid, a intrat în acțiune o grupă a formațiunilor de luptă patriotice, condusă de tovarășul Emil Bodnaraș și alcătuită din Mladin Ștefan, Prosan Nicolae, Dumitrescu Nicolae, Dinuț Ilie, Miroiu Ioan, Maghian Ion, Iliescu Vasile și doi militari dintr-o unitate de aviație din București.

Mi-a rămas vie în memorie atitudinea dîrză a acestui mănunchi de patrioți. Prezența lor la palat a avut o influență pozitivă asupra regelui și anturajului său și, cum declară I. Mocsony-Styrcea, „...ne bazam pe tot concursul neprecupețit al organizației paramilitare comuniste (este vorba de formațiunile de luptă — *n.a.*) pentru apărarea palatului și ocuparea ministerelor în cazul rezistenței unora, în special a Internelor“.

Modul ingenios în care a fost organizată și s-a desfășurat transportarea celor arestați, precum și deținerea lor într-un loc sigur au cheazăuit reușita acestei acțiuni de mare răspundere.

Intrarea în palat s-a făcut în mod discret. Formațiunea patriotică și-a completat armamentul și muniția din capturile făcute de la gărzile celor doi antonești. Pînă în momentul transportării celor arestați, formațiunea patriotică a luat măsuri de asigurare a pazei acestora. Pentru reușita acțiunii de transportare au fost folosite trei mașini. În față era o mașină mică a comandamentului formațiunilor de luptă patriotice, la mijloc se afla mașina cu care se făcea aprovizionarea batalionului de gardă, un fel de dubă închisă, iar în spate o altă mașină mică a partidului.

Cei arestați au fost scoși din locurile de detențiune, bine încadrați și supravegheați cu cea mai mare atenție, pentru a fi zădărniciți orice încercare de evadare. Patrioții aflați în mașinile din față și spate erau gata să intervină în orice moment dacă situația o impunea.

Strecurându-se pe căi lăturalnice, mașinile au ajuns cu bine la capătul călătoriei, la casa conspirativă a partidului din cartierul Vatra Luminoasă, unde au fost luate noi măsuri de pază și siguranță. Formațiunea patriotică, întărită cu cadre de partid, a asigurat paza permanentă a celor arestați. Ea a fost aprovizionată cu noi cantități de armament, muniție și alimentată cu provizii.

Modul judicios în care partidul comunist a organizat și desfășurat această acțiune a asigurat succesul ei deplin. Până în ziua ridicării lor de către comandamentul sovietic — fapt ce a avut loc după 17 zile de la data arestării —, în afara conducerii partidului comunist nimeni n-a cunoscut locul de detențiune al căpeteniilor fasciste. Acest loc n-a fost cunoscut de către anturajul regelui, nici chiar de către Sănătescu, președintele Consiliului de Miniștri, care, la cererea reprezentantului comandamentului sovietic de a i se spune unde se afla fostul guvern antonescian, acesta l-a sfătuit să se adreseze conducerii partidului comunist, singura în măsură să cunoască acest fapt.

Posibilitatea executării unui atac hitlerist asupra Capitalei, și în primul rînd asupra palatului, a pus problema părăsirii acestuia de către rege.

După cum am aflat ulterior, această problemă fusese analizată dinainte de partidul comunist. În discuțiile purtate pe această temă la palat, în noaptea de 23 august 1944, reprezentantul partidului comunist a propus un plan concret, față de care regele a fost foarte mulțumit. În acele condiții, partidului comunist nu-i erau indiferente soarta regelui, căderea lui în minile hitleriștilor. Pe de altă parte, prezența regelui la palat și poziția lui șovăitoare în probleme importante, cum a fost, de pildă, atitudinea sa privitoare la „retragerea” trupelor hitleriste, puteau avea o influență nefastă asupra desfășurării evenimentelor.

Curînd după miezul nopții, un convoi de mașini părăsi palatul și străbătu străzile orașului, îndreptîndu-se spre locul care să pună în siguranță pe rege. Păstrez vie în memorie imaginea Capitalei cuprinsă de clocotul luptei împotriva cotropitorilor. Cu armele în mîini, ostașii impresuraseră obiectivele hitleriste, păzeau podurile, intersecțiile, controlau circulația, somînd și dezarmînd pe hitleriștii întilniți pe străzi. Populația continua să-și manifeste entuziasmul și adeziunea față de marele eveniment, pregătindu-se de luptă împotriva cotropitorilor. La Bragadiru am întilnit coloane ale trupelor noastre care se îndreptau spre Capitală. Ostașii erau însuflețiți de dorința de a da cît mai repede piept cu dușmanul cotropitor.

Părăsirea inopinată a palatului și-a dovedit, în scurt timp, rațiunea. În decursul aceleiași dimineți, cu puțin înainte de amiază, hitleriștii au bombardat cu sadism Capitala. Prima lor țintă a fost Casa Nouă a Palatului regal pe care au distrus-o pînă în temelii, avariind și palatul. Numeroși soldați din garda palatului au fost răniți, dintre care 18 și-au pierdut viața. Departe de pericolul bombelor, convoiul a trecut prin Roșiorii de Vede, Craiova, Tg.-Jiu și a poposit, în noaptea de 24 august, în localitatea Valea Sadului, continuîndu-și dimineța drumul spre localitatea Dobrița. Ajunși la capătul călătoriei, am fost cazați în locuința colonelului de artilerie Petre Petrescu, fost prefect și deputat de Gorj, un om cu vederi democrate. Această locuință fusese vizată de partidul comunist pentru a fi folosită în timpul evadării cadrelor de bază ale partidului din lagărul de la Tg.-Jiu. La cererea organizatorilor

evadării, proprietarul ei o oferise cu plăcere, dar atrăsese totodată atenția că nu prezenta condițiile necesare unei astfel de acțiuni conspirative pentru un timp mai lung. Pentru adăpostirea regelui însă ea era corespunzătoare. Mica localitate, pitulată între munți, a dat posibilitate organizării unei paze sigure, care ar fi zădărnicit orice încercare a hitleriștilor de represalii. La dispoziția noastră, pentru apărarea vieții regelui, aveam unitățile Diviziei 5 cavalerie, de sub comanda generalului Ilie Antonescu, dislocate în zona Filiași — Țin-țăreni.

În această localitate am stat pînă la 16 septembrie, cînd regele s-a reîntors în București. În această perioadă el a continuat să se ocupe cu în-deletnicirile lui obișnuite. El era informat prin I. Mocsony-Styrcea, noul mareșal al palatului, de cele ce se petreceau în țară.

În acest timp, poporul român, forțele insurecționale au obținut suc-cese hotărîtoare în lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist. În nu-mai trei zile de lupte grele, Capitala țării a fost complet eliberată; grupul principal de forțe hitleriste aflat în zona Băneasa, Otopeni, Pipera a fost ni-micit. Prin luptă eroică, plină de sacrificiu, Armata română și formațiunile de luptă patriotice, cu sprijinul larg al maselor populare, au eliberat, pînă către sfîrșitul lunii august, partea centrală, de sud-est și sud-vest a țării, înscriind o pagină glorioasă în cartea de aur a patriei.

BUCUREȘTIUL ÎN ZILELE INSURECȚIEI DIN AUGUST 1944

*General-colonel în rezervă
VICTOR DOMBROWSKI
fost primar general al Capitalei*

A acțiunile insurecționale din august 1944 s-au desfășurat pe o vastă arie, care a cuprins partea centrală, de sud-vest și sud-est a țării — adică Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banatul, o mare parte a Transilvaniei și a Crișanei — și au avut o influență pozitivă deosebită asupra stării de spirit antihitleriste a maselor din zonele de front și asupra luptei de eliberare din partea de nord a Transilvaniei.

Este un fapt bine cunoscut că centrul insurecției armate l-a constituit orașul București. Alte zone importante le-au reprezentat Valea Prahovei, Dobrogea și partea răsăriteană a Munteniei, Turnu-Severin-Vîrciorova, Timișoara, împrejurimile Brașovului.

De mare importanță pentru succesul acțiunii a fost închiderea frontierelor, ceea ce n-a permis inamicului, decît în foarte mică măsură, să se salveze, în afara teritoriului românesc, de sub loviturile nimicitoare ale Armatei sovietice și ale forțelor insurecționale ; totodată el n-a putut să-și aducă rezerve pe care să le opună atacatorilor.

Între 23 și 26 august 1944, unitățile militare din București și formațiunile patriotice, în frunte cu comuniștii, au lichidat toate rezistențele germane din oraș, iar pînă la 28 august și pe cele din împrejurimile Capitalei. 6 785 de militari germani, dintre care 7 generali, 358 de ofițeri și 1 089 de subofițeri au fost făcuți prizonieri.

În ziua de 27 august 1944, în ședința Consiliului de Miniștri, ministrul de război, expunînd situația desfășurării luptelor împotriva hitleriștilor de pe teritoriul țării, printre alte numeroase succese, arăta :

„Orice primejdie asupra Capitalei este definitiv înlăturată... Pentru că asupra Capitalei nu mai este nici-o primejdie, am luat hotărîrea să organizez din trupele disponibile, infanterie, artilerie, transportate cu camioanele, să-i trimit în regiunea Buzău, pentru că voința mea este de a bara ieșirea nemților, ca să-i dezarmez și să-i iau prizonieri“.

În același sens, agenția Rador transmitea că într-o declarație oficială sovietică din noaptea de 26/27 august se preciza : „După informațiile la dispoziția Comisariatului poporului pentru afacerile străine, Bucureștiul se află ferm în mîinile noului guvern român al generalului Sănătescu. Misiunea mili-

tară germană, în frunte cu generalul Hansen și alți germani, a fost internată. Mareșalul Antonescu a fost arestat și se află sub pază...

În Transilvania, germanii și maghiarii construiesc febril fortificații. Forțele române au ocupat trecătorile din Carpați și dau lupte contra germanilor ce se retrag spre vest de pe frontul germano-sovietic¹.

La această ultimă propoziție a comunicatului vreau să fac precizarea că pozițiile ocupate de trupele române se aflau cu mult mai la nord de Carpații Meridionali, așa cum am arătat mai sus, luptele în trecători ducându-se contra forțelor germano-fasciste care încercau să se retragă peste frontieră.

Pînă la 31 august 1944, trupele române și formațiunile patriotice au lichidat toate rezistențele hitleriste din spațiul teritorial amintit la început, capturînd zeci de mii de prizonieri și o mare cantitate de armament și tehnică de luptă.

La victoria insurecției în București, ca și în celelalte regiuni ale țării, au concurat o serie de factori. În articolul de față nu ne propunem să analizăm organizarea și desfășurarea insurecției la București din punct de vedere politic și militar — lucru despre care s-a mai scris —, ci unele aspecte privitoare la moralul populației Capitalei în timpul insurecției, la aprovizionarea ei cu alimente și combustibil, la asigurarea cu apă, energie electrică etc.

Ca participant la evenimentele din august 1944, re trăiesc și astăzi momentele acelor zile de luptă și încordare, pline de avînt patriotic și mîndrie națională. Încă din perioada pregătirii acțiunii de doborîre a dictaturii fasciste m-am atașat celui grup de generali și ofițeri care și-au însușit planul insurecției armate elaborat de Partidul Comunist Român și au acționat pentru îndeplinirea lui, unii dintre ei — colonel Dămăceanu și alții — avînd legătură directă cu partidul și lucrînd nemijlocit sub îndrumarea sa.

În acest cadru am îndeplinit și eu unele misiuni.

În primele zile ale lunii august 1944, am fost trimis pe linia frontului, la marile unități din Moldova — la comandamentele lor din Bacău, Roman, Mircești și Vaslui — pentru a constata dacă starea de spirit a comandanților respectivi era în favoarea răsturnării dictaturii fasciste. Era vorba despre generalii M. Racoviță, C. Nicolescu, Gh. Avramescu, N. Stoescu și alții care comandau armate și corpuri de armată. La întoarcere am arătat că starea de spirit a comandanților și a trupei era potrivnică hitleriștilor și favorabilă unei acțiuni contra acestora și a regimului antonescian.

În ziua de 20 august, am primit misiunea din partea generalului C. Sănătescu de a merge la Snagov la „Vila Czell“, unde locuia însărcinatul Germaniei cu probleme economice, Clodius, și, sub un pretext, să iau legătură cu el, cu scopul ascuns de a sonda dacă reprezentanții Germaniei, aflați în România, bănuiesc că va începe vreo acțiune împotriva regimului de dictatură fascistă și a lor. La Snagov l-am găsit și pe generalul Hansen, șeful Misiunii Armatei de uscat germane din România. Ștînd de vorbă cu ei, m-am convins că hitleriștii nu presimțeau nimic și că se considerau stăpîni pe situație. Evenimentele ce au urmat au confirmat această constatare; ei au fost surprinși de evenimente în mod uluitor și dezastruos.

În seara zilei de 23 august 1944, după ce dictatorul Ion Antonescu și majoritatea guvernului fascist au fost arestați, noul guvern mi-a încredințat funcția de primar general al Capitalei și de șef al Direcției poliției orașului.

¹ „Libertatea“ din 29 august 1944.

Îndeplinisem funcția de primar al Capitalei și pînă la instaurarea în 1940 a dictaturii fasciste, dar condițiile de atunci nu se potriveau cu cele din timpul insurecției. Trebuia să asigur ordinea în oraș, precum și gospodărirea lui în timp ce forțele insurecționale duceau lupte pentru lichidarea hitleriștilor. La îndeplinirea acestei misiuni, în mare măsură a contribuit populația, care a dat dovadă de un înalt moral și avînt patriotic.

Încă de la aflarea veștii privind doborîrea dictaturii fasciste, în București și în toată țara, masele au manifestat o satisfacție de nedescris. Mă folosesc în redarea acesteia de cîteva spicuri din ziarele ce au apărut în timpul insurecției și care au consemnat cu fidelitate entuziasmul maselor: „O însuflețire extraordinară domnea pretutindeni — scria „România liberă“ din 24 august 1944 —, în fața palatului, a ministerelor, a prefecturii și a multor alte edificii publice, unde noii demnitari se aflau la lucru, mulțimea a manifestat îndelung... Pînă noaptea tirziu au răsunit în Capitală strigătele care salutau actul de eliberare a poporului“.

„Pretutindeni o veselie nespusă — relua, la 25 august, ziarul „Timpul“. Soldați și ofițeri se îmbrățișează, sărutîndu-se și plîngînd de bucurie...“

Moralul înalt al populației, generat de istoricul eveniment care întruchipa năzuințele cele mai arzătoare, din acel timp, ale poporului, avea bază solidă în starea de spirit antihitleristă a acestuia, care se manifestase sub diferite forme în timpul războiului hitlerist, atingînd acum punctul cel mai înalt de manifestare — lupta insurecțională.

Acest moral a fost întreținut și dezvoltat în permanență de comuniști în acțiunile de luptă și de interes obștesc ce le reclamau cu atîta stringență condițiile existente. Încă în zorii zilei de 24 august 1944, a apărut legal ziarul „România liberă“ (după cîte îmi amintesc, primul ziar care a apărut în acea dimineață) în care P.C.R., prin declarația sa, făcea un vibrant apel la luptă împotriva cotropitorilor fasciști. „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea și toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său“

În aceeași dimineață, în numeroase întreprinderi din București, printre care S.T.B., „Lemaître“, S.E.T. și altele, comuniștii au organizat mitinguri, explicînd participanților situația creată și mobilizîndu-i la luptă împotriva cotropitorilor fasciști, la apărarea întreprinderilor.

Printre cetățenii de pe stradă, în rîndurile militarilor, numeroși muncitori, intelectuali, funcționari încadrați în formațiunile patriotice răspîndeau îndemnul la luptă contra fasciștilor, lămuriau scopurile înalte ale acțiunii istorice întreprinse.

În zilele ce au urmat, presa a ținut la curent pe locuitori cu succesele militare obținute, cu evenimentele de pe fronturi, contribuind astfel la dezvoltarea moralului maselor. O influență deosebită au avut în rîndurile cetățenilor declarațiile și apelurile către popor ale partidului comunist din zilele de 26 și 28 august, prin care, pe lîngă problemele luptei armate, se trasau maselor și sarcini politice și sociale imediate, chemîndu-le la organizare în vederea consolidării și dezvoltării succesului imens obținut prin actul de la 23 August.

Toate încercările guvernului german de la Berlin, prin apelurile făcute la radio, prin agenții săi și mai ales prin forțele lui armate din România, cu scopul de a anihila elanul de luptă al maselor și armatei, de a produce

disensiuni și fisuri în rândurile lor și a le îneca în sânge, au suferit un lamentabil eșec.

Astfel, în ziua de 28 august 1944, ca urmare a numeroase constatări pe teren, despre care voi vorbi mai jos, eram în măsură să precizez în raportul adresat guvernului că starea de spirit a populației bucureștene era bună, că doborârea dictaturii fasciste și alăturarea țării la coaliția antihitleristă au „determinat în marea majoritate a populației convingerea că acum ne aflăm pe drumul cel bun”. Cît privește bombardamentele aeriene de răzbunare săvîrșite de aviația germană asupra Capitalei, ele „au avut darul să mărească ura contra germanilor și acest sentiment este unanim”.

O materializare concretă a acestei stări de spirit au constituit-o multiple acțiuni întreprinse de populație în sprijinul militarilor și formațiunilor patriotice pentru ducerea cu succes a luptei și normalizarea rapidă a vieții orașului. Merită a fi menționat în mod deosebit sprijinul dat cu arma în mînă de către numeroși cetățeni ai Capitalei trupelor române în distrugerea rezistențelor dușmane. În această privință, ziarul „Universul” din 30 august consemna în paginile sale, făcînd elogiul patriotismului de care a dat dovadă populația bucureșteană în zilele insurecției, următoarele: „Exemplul pe care îl dă populația Capitalei noastre este întremător. Cu căminele sfărîmate, cu avutul părăduit, trăind zile și nopți fără întrerupere sub trosnetul împărțitor de moarte al bombelor dușmane, populația bucureșteană de toate treptele și de toate vîrstele, nu numai că nu s-a lăsat intimidată de urgia loviturilor, dar, acolo unde s-a ivit ocazia, a dat sprijin real, am putea spune ostășesc, acțiunii de dezarmare a trupelor germane, care atacau din case și din adăposturile unde se baricadaseră.

Acești bravi cetățeni, însuflețiți de sentimentul civic și patriotic, și-au dat seama că nu vom fi pe deplin stăpîni în casa noastră și pe destinele noastre atîta timp cît vom avea lîngă noi prezența supărătoare a ostașului hitlerist, care cu cît va fi mai repede lichidat, cu atît ne vom apropia de ceasul mîntuirii noastre definitive”. Aceste mărturii corespund întrutotul realității, ele reflectînd numai o parte din uriașul elan patriotic pe care l-am remarcat în rîndurile populației Bucureștiului.

Pe tot timpul acțiunilor, numeroși cetățeni au informat comandamentele noastre militare, ca și primăria orașului, asupra cuiburilor de rezistență hitleriste, a armamentului acestora și a agenților lor deghizați. Posturile fixe militare de la intersecțiile principale din oraș și de la intrările sale au avut deseori drept informatori și observatori înaintați pe diferiți cetățeni care s-au oferit voluntar să îndeplinească această muncă. Era mișcător să trăiești acele momente de totală dăruire patriotică a unor oameni simpli, eroi anonimi, care ne cereau să le încredințăm misiuni din cele mai grele împotriva hitleriștilor.

Pentru a apăra Capitala împotriva încercărilor hitleriștilor de a înăbuși insurecția, din diferite comune se primeau știri din partea sătenilor și îndeosebi a funcționarilor de la telefoane asupra mișcărilor trupelor germane pe căile de acces către București, unele din informații fiind deosebit de prețioase în luarea de către comandamentele noastre a măsurilor ce se impuneau.

Timp de trei zile (24—26 august 1944 inclusiv), resturi ale aviației germane au bombardat cu sadism diferite sectoare ale orașului, provocînd pierderi care s-au cifrat la sute de oameni morți și răniți, sute de clădiri distruse sau avariate parțial, dintre care multe instituții publice și de cultură. Ca primar al Capitalei, am avut atunci de rezolvat probleme dintre cele mai

grele, legate de distrugerile mari provocate, îndeosebi în centrul oraşului, şi de ajutorare a celor sinistraţi, a răniţilor ş.a. Din ziua de 27 august, hitleriştii nu au mai fost în măsură să bombardeze Bucureştiul, deoarece, după ce toate trupele lor din interiorul oraşului fuseseră făcute prizoniere, cele câteva aerodromuri din împrejurimi şi din zona Ploieştiului, pe care aviaţia germană le mai deţinuse, au fost ocupate de trupele române sau ținute sub tirul artileriei, fiind astfel făcute inaccesibile pentru zbor.

Cu toate bombardamentele teroriste ale hitleriştilor, populaţia Bucureştiului nu a disperat, ci, din contră, a sprijinit cu o încordare eroică forţele insurjecţionale. Numeroşi muncitori de la S.T.B. şi din transporturi în general au asigurat deplasarea de ostaşi din diferite părţi ale Capitalei acolo unde cerinţele acţiunilor impuneau, au efectuat unele aprovizionări de utilitate publică. De asemenea, muncitorii de la întreprinderile de interes militar (de armament, avioane, muniţii etc.) şi comunal, chiar sub bombardamentul aviaţiei germane, au lucrat pentru asigurarea aprovizionării armatei şi populaţiei cu cele necesare ducerii luptelor şi traiului.

Echipe de cetăţeni au contribuit la stingerea incendiilor şi salvarea victimelor bombardamentelor, dînd un preţios ajutor unităţilor de pompieri, care au dovedit un înalt patriotism pentru apărarea avutului naţional şi al locuitorilor pe tot timpul acţiunilor de luptă.

Cu acelaşi devotament au răspuns serviciile sanitare de toate categoriile. Zi şi noapte, personalul spitalelor a îngrijit răniţii, medicii au efectuat numeroase operaţii, iar unii dintre ei au activat în cadrul echipelor voluntare de prim-ajutor din sectoarele de luptă. Pe lângă mijloacele speciale sanitare, de transport, numeroşi cetăţeni ai Capitalei au ajutat la evacuarea răniţilor, ori au improvizat în locuinţele lor puncte sanitare de prim-ajutor.

În ziua de 26 august 1944, imediat după ce ultimele rezistenţe inamice din Bucureşti au fost lichidate, personalul primăriei generale şi al celor de sectoare a avut posibilitatea să se ocupe mai pe larg şi multilateral de problemele de gospodărire comunală. Această activitate a intrat în normal, ca să zic aşa, după ce în noaptea de 27/28 august unităţile militare şi formaţiunile de luptă patriotice au zdrobit şi forţele germane din împrejurimile Capitalei, în special grupate la nord de oraş, aflate sub comanda generalului Gerstenberg.

În ziua de 27 august, am avut o şedinţă cu colaboratorii mei apropiaţi, în care am stabilit măsurile necesare pentru bunul mers al treburilor gospodăreşti ale Capitalei.

Echipe de lucru ale primăriilor oraşului, locuitorii care făceau parte din grupele de apărare pasivă, premilitarii şi numeroşi alţi cetăţeni voluntari au primit sectoare de lucru pe diferite străzi pentru înlăturarea molozului şi dărîmăturilor. Crucea Roşie, căreia m-am adresat personal, a acordat ajutor familiilor sinistrate.

Au început să lucreze în mod normal majoritatea instituţiilor. Pentru salariaţii dispersaţi din cauza bombardamentelor, la 28 august, Consiliul de Miniştri a dat un comunicat prin care se cerea ca : „pentru buna funcţionare a serviciului, în scopul ca cererile publicului să poată fi la timp rezolvate, funcţionarii de toate categoriile care au fost dispersaţi din cauza bombardamentelor aeriene să se prezinte în cel mult 48 de ore la serviciile respective.”

Una din preocupările permanente care au stat în atenţia tuturor organelor de resort, şi în special a Primăriei oraşului Bucureşti, a fost aprovizionarea

continuă a Capitalei cu pâine, apă, legume, zarzavat, lapte etc., produse indispensabile nevoilor zilnice de hrană ale populației și unităților militare din garnizoană. În ultimele zile ale lunii august și la începutul lunii septembrie au început înscrierile elevilor la școlile secundare. S-au luat măsuri ca teatrele să-și reia activitatea după 1 septembrie.

Ca urmare a luptelor ce au avut loc între forțele insurecționale și trupele hitleriste, unele unități din alimentația publică : măcelării, restaurante, brutării se aflau închise, îngreunând astfel aprovizionarea populației ; conducta principală din rețeaua de alimentare cu apă a orașului fusese distrusă în mai multe locuri ; rețelele electrice de 15 000 și 5 000 de volți suferiseră avarii ; unele linii de tramvai erau scoase din circulație. Se impunea luarea unor măsuri urgente menite să asigure un curs normal vieții economice. În urma unei înțelegeri dintre Primărie și Comandamentul militar al Capitalei s-a pus în vedere tuturor brutarilor să-și continue activitatea pentru fabricarea pâinii cu întreaga capacitate de fabricație și să aprovizioneze în cantități suficiente chioșcurile și magazinele de desfacere. Aceasta s-a făcut în baza faptului că organele de stat care se ocupau cu aprovizionarea Bucureștiului dispuneau, la acea dată, de un stoc de grâu și făină de 900 de vagoane, depozitat în silozurile și magaziile din oraș. Această cantitate, așa cum am raportat la guvern în ziua de 27 august, era suficientă pentru pâinea necesară locuitorilor Bucureștiului pe timp de o lună de zile.

Pentru asigurarea transportului de alimente am luat măsura ca, în afară de mijloacele auto, să fie folosite și camioanele cu tracțiune animală, care făceau transporturi din gări în oraș.

Prin intermediul presei, Primăria Capitalei a lansat un apel către toți comercianții, cerându-le să se aprovizioneze cât mai intens cu mărfurile necesare pentru a putea satisface în cât mai bune condiții nevoile populației.

Un apel similar a fost adresat producătorilor de zarzavaturi și lăptarilor din împrejurimile Capitalei. S-au luat măsurile necesare ca aceștia să poată avea acces în oraș în cursul nopții, astfel ca piața alimentară să poată funcționa normal în zorii zilei.

Muncitorii de la întreprinderile de apă, gaz și electricitate, pe lângă asigurarea funcționării permanente a agregatelor întreprinderilor lor, au reparat conductele de apă sparte din cauza bombardamentelor inamicului. Pentru a preveni eventuale îmbolnăviri, am luat măsura ca echipe ale Inspectoratului sanitar al Capitalei să controleze și să facă analiza apei de pe conducte în diferite sectoare ale orașului, în urma cărora s-a anunțat populația că apa este potabilă.

Rezultatul măsurilor organizatorice luate și al participării active a populației la acțiunile de repunere în stare de funcționare a rețelei de aprovizionare, pe întreaga rază a orașului, s-a concretizat în asigurarea aproape normală a locuitorilor Capitalei cu cele necesare traiului zilnic.

Spiritul de înțelegere manifestat de către întreaga populație a Capitalei și împrejurimi, care s-a încadrat în măsurile luate de autorități și a îndeplinit ordinele date, a făcut ca, numai la 5 zile după începerea insurecției armate, adică pe 28 august 1944, viața să reintre în normal. Majoritatea întreprinderilor, magazinelor, piețelor, halelor, atelierelor, chiar și cele din zonele în care se duseseră lupte, și-au reluat activitatea cotidiană. Tramvaiele, cu excepția câtorva linii, circulau pe traseul lor obișnuit.

Începînd din după-amiaza zilei de 28 și în tot cursul zilei de 29 august, populația a făcut o entuziastă primire unităților române care luptaseră pentru lichidarea rezistențelor dușmane din oraș, pentru zdrobirea încercărilor hitleriștilor de a pătrunde în Capitală. În acele zile, străzile Capitalei au avut unul din cele mai emoționante aspecte ale ei. De pe frontul nou, acela al izgonirii ultimelor rămășițe ale unităților germane, care se aflaseră în regiunea de nord a Bucureștiului, se întorceau victorioși ostașii noștri.

Ordinul de zi prin care ministrul de război a citat pentru eroismul și spiritul lor de sacrificiu unitățile care au luptat în Capitală și împrejurimi a fost primit de întreaga populație cu o profundă satisfacție. Sute de mii de locuitori au salutat cu mîndrie unitățile care își căpătaseră o faimă binemeritată. Conducători ai Partidului Comunist Român și ai Uniunii Tineretului Comunist, în cuvîntările rostite la marile mitinguri organizate cu acest prilej, au relevat legătura ce s-a creat între armată și popor în focul luptelor insurecționale și au asigurat pe ostași de tot sprijinul oamenilor muncii în susținerea în continuare a luptei lor împotriva Germaniei fasciste.

O primire tot atît de entuziastă s-a făcut, în zilele următoare, unităților Armatei sovietice, care, la 29 august, se aflau cu vîrfurile coloanelor lor pe căile de acces spre București.

Organizarea primirii trupelor sovietice a stat în atenția atît a guvernului, cît și a organelor de stat locale și organizațiilor democratice de masă. În cadrul unei ședințe a Consiliului de Miniștri, la care a participat din partea P.C.R. Ion Gheorghe Maurer, acesta a propus să se ia măsuri pentru organizarea primirii trupelor sovietice într-un cadru festiv, sărbătoresc. S-a stabilit constituirea unei delegații, din care făceau parte Constantin-Titel Petrescu, ministru de stat, general de corp de armată Iosif Teodorescu, comandantul militar al garnizoanei București, și eu, în calitate de primar general al Capitalei.

Guvernul s-a adresat populației să facă Armatei Roșii o primire prietenească. Avînd în vedere prestigiul și autoritatea de care se bucurau în rîndurile maselor formațiunile de luptă patriotice și comitetele de fabrică, comandantul militar al Capitalei s-a adresat acestor organe muncitorești să ajute la îndeplinirea hotărîrii guvernului țării în legătură cu organizarea primirii sărbătorești a marilor unități ale Armatei Roșii.

Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat, „Apărarea Patriotică” și alte organizații democratice au lansat chemări către populație în vederea primirii trupelor sovietice. Într-un apel al P.C.R., publicat în ziarul „România liberă”, se arăta : „Timpul care ne mai desparte de intrarea Armatei Roșii în Capitala eliberată a României libere, democratice și independente îl putem socoti de acum în ore !...

Bucuria pe care o simte fiecare român patriot este fără seamăn. Armata Roșie va trece prin Bucureștiul democrat. Nu vom ține capul plecat ! Am ridicat armele împotriva hitlerismului, dușmanul de moarte a tot ce înseamnă libertate, progres, cultură, umanitate... Capitala îi va primi pe aliații sovietici vibrînd de cel mai curat și profund entuziasm”.

La 29 august, o delegație a conducerii P.C.R., în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, a întîmpinat primele coloane ale trupelor sovietice în pădurea Sinești, situată la 30 km de București, pe șoseaua ce duce spre Urziceni. Acolo au fost informați comandanții sovietici despre desfășurarea evenimentelor de

la 23 August și despre măsurile luate în București în legătură cu primirea trupelor sovietice.

În zilele sfârșitului lui august și începutul lunii septembrie bucureștenii au primit cu însuflețire și aclamații unități ale fronturilor 3 și respectiv 2 ucrainene, în trecere prin București către noile poziții de luptă deținute de trupele române la frontiera de vest a țării și pe cea impusă României prin dictatul de la Viena în 1940.

Primirea făcută trupelor sovietice de către populația Capitalei la 31 august a creat momente de o adâncă și impresionantă emoție. Aceasta se împletea cu bucuria nestăvilită pe care o simțea fiecare cetățean patriot al țării la vestea că trupele române, în aceeași zi, au încheiat cu succes acțiunile de luptă duse pentru zdrobirea ultimelor rezistențe hitleriste care se mai menținuseră în unele puncte ale țării.

Elogiile la adresa Armatei române, care, în numai 8 zile, a eliberat cea mai mare parte a țării, și la adresa armatelor sovietice, care au zdrobit în raionul Chișinău grosul forțelor grupului de armate german „Ucraina de sud”, obținând o strălucită victorie, nu mai conteneau. Îmi amintesc și parcă văd și astăzi freamătul mulțimii la apariția primelor subunități sovietice.

Din mii de piepturi au pornit urale nesfârșite. Se scandau lozinci: „Trăiască Armata Roșie!”, „Trăiască Armata Română!”, „Trăiască România liberă și democratică!”, „Trăiască libertatea!”

Reprezentanții guvernului au adus comandantului coloanei salutul guvernului, al armatei și al municipiului.

Cu multă veridicitate a redat ziarul „România liberă” în după amiaza zilei de 31 august atmosfera sărbătorească în care au fost primiți ostașii sovietici: „Muncitorii și cetățenii Capitalei, într-un entuziasm fără seamăn, au primit armata aliată a Uniunii Sovietice cu flori și steaguri, cu urale fără sfârșit. La aflarea știrii, mulțimile cartierelor, muncitorii din fabrici, care la ora aceea se găseau la lucru, cetățenii din centru, intelectuali, femei, copii, într-un cuvânt reprezentanții întregii vieți a Capitalei, s-au grăbit să vie în întâmpinarea oștilor roșii.

Cu flori, cu steaguri roșii și tricolore, cu o nerăbdare care exprima bucuria lor, mulțimea se îndrepta spre barierele pe unde soseau trupele sovietice și care se transformaseră în adevărate arcuri de triumf. Cu instinctul său sănătos, această populație a înțeles marea semnificație a prieteniei noastre cu Uniunea Sovietică și a actului de la 23 August.

Prin acest act, războiul României — adevăratul ei război — pornea pe drumul net al victoriei, al dezrobirii, al libertății democratice. Iată pentru ce la întâmpinarea Armatei Roșii au venit reprezentanții tuturor categoriilor sociale. Erau și mulți țărani, sosiți anume din comunele învecinate, după cum și alți mulți care se găseau în această vreme cu treburi prin Capitală. Toți, într-un glas, ovaționau eroicele și victorioasele trupe prietene.”

Însuflețită de măreția evenimentului, populația Capitalei nu s-a retras spre case după ce a aclamat coloanele sovietice. Sub steaguri tricolore, roșii, sub pancarte cu inscripții revoluționare sau pur și simplu cu denumirea instituției unde lucrau, cetățenii Capitalei defilau pe străzi și au organizat mitinguri în Piața Națiunii, în Piața Mihai Viteazul, în Piața Obor și în alte locuri.

De pe autocamioane drapate în roșu au vorbit reprezentanți ai organizațiilor politice democratice, care au arătat semnificația epocală a actului de la 23 August, aclamând armatele sovietice și române.

În uralele nesfârșite ale mulțimii au luat cuvîntul Gheorghe Apostol și Constantin Agiu din partea Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu din partea Uniunii Tineretului Comunist, Vlădescu Răcoasa din partea „Uniunii Patriotice” și alții. Vorbitorii au salutat armatele sovietice și au chemat masele la intensificarea muncii de organizare și a vigilenței pentru asigurarea biruinței definitive asupra fascismului. Ei au încredințat Armata română de sprijinul efectiv al clasei muncitoare în lupta pentru eliberarea părții de nord a țării și zdrobirea armatelor hitleriste.

Manifestațiile de simpatie față de Armata sovietică au continuat și în zilele următoare, pe măsură ce coloanele sovietice care mergeau pe front treceau prin București.

În calitatea pe care o aveam, am luat legătură cu comandantul primelor elemente ale trupelor sovietice, generalul Burenin, care a rămas în Capitală cu funcția de comandant al garnizoanei unităților sovietice din București. Chiar de la prima întâlnire care am avut-o cu generalul Burenin, în ziua de 31 august, la sediul „Apărării Patriotice”, am discutat cu el măsurile ce trebuiau luate pentru satisfacerea nevoilor de cazare și aprovizionare ale unităților militare și comandanților sovietici care erau în trecere spre front. La cererea generalului Burenin, guvernul, căruia i-am raportat, a dat o decizie prin care valoarea rublei sovietice se stabilea la 100 de lei. Încă din primele zile ale sosirii lor în București, unitățile sovietice au primit sumele solicitate pentru a da posibilitatea militarilor sovietici să se poată aproviziona cu cele necesare. Pe tot timpul șederii lor în București, comandanții și comandamentele sovietice din Capitală și împrejurimi se adresau direct primarului general al Capitalei pentru nevoile lor de cazare, mobilier, aprovizionare, cerințele fiindu-le satisfăcute.

★

Succesele depline obținute de forțele insurecționale în Capitală și împrejurimi, între 23 și 28 august, au demonstrat din plin justetea alegerii de către P.C.R. a orașului București ca centru al insurecției.

Arestarea guvernului dictaturii fasciste, ocuparea instituțiilor centrale de stat și a verigilor lor principale locale au pus în imposibilitate de a acționa, într-un fel sau altul, agenții serviciilor de spionaj hitleriste și agentura guvernului antonescian.

Ocuparea comandamentelor militare hitleriste care se aflau în București și luarea în captivitate a reprezentanților lor, încă din primele zile de lupte, au paralizat întreaga activitate de comandă a trupelor germane, au creat derută și panică în rândurile acestora, au făcut să crească tot mai mult moralul forțelor noastre.

Succesele forțelor insurecționale obținute în lupte și măsurile luate de guvern și Primăria orașului pentru asigurarea celor necesare ducerii acțiunilor și aprovizionării locuitorilor au stimulat moralul populației în timpul cît Bucureștiul a fost oraș de front, iar sprijinul dat în acest fel luptătorilor a menținut mereu ridicat elanul lor de luptă. În același timp, victoriile obținute în București și împrejurimi au avut un efect pozitiv asupra desfășurării concomitente a luptelor din celelalte zone și localități ale țării.

MANIFESTĂRI ALE STĂRII DE SPIRIT ANTIFASCISTE ȘI ANTIHITLERISTE — A ARMATEI ROMÂNE ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI HITLERIST

Insurecția națională antifascistă din august 1944, moment culminant al luptei îndelungate a poporului român pentru independență și suveranitate națională, pentru libertăți democratice și progres social, a fost opera maselor largi populare. Animată de năzuințele vitale ale poporului român, de dragoste de patrie, clocotind de ură împotriva cotropitorilor hitleriști, întreaga Armată română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste. Împreună cu formațiunile de luptă patriotice, unitățile militare au lichidat prin lupte grele, pînă la 31 august 1944, rezistențele hitleriste, eliberînd cea mai mare parte a țării. Alături de armatele sovietice, Armata română a continuat lupta pentru eliberarea părții de nord-vest a României și apoi dincolo de granițele ei, pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la victoria definitivă asupra Germaniei hitleriste.

Actul întoarcerii armelor de către întreaga Armată română împotriva hitleriștilor a fost rezultatul unui proces complex de formare, dezvoltare și maturizare a stării de spirit antihitleriste a militarilor români în timpul dictaturii militare-fasciste și al războiului hitlerist. Acest proces își avea rădăcinile în lupta anterioară, dinaintea celui de-al doilea război mondial, dusă de poporul român pentru apărarea independenței și integrității României, împotriva statelor revizioniste și a expansiunii Germaniei naziste.

În rîndurile Armatei române, a cărei covîrșitoare masă era formată din țărani și muncitori, au existat puternice sentimente potrivnice militarismului german. Erau încă vii în conștiința maselor suferințele îndurate în timpul ocupației germane din primul război mondial. Stîrneau ură și indignare acțiunile agresive ale statelor fasciste și ale agenților lor din țară de subminare a independenței naționale, de cotropire a popoarelor. Războiul Italiei fasciste în Abisinia și ocuparea acestei țări, intervenția brutală a fasciștilor italieni și hitleriști pentru înăbușirea în sînge a republicii spaniole, anexarea Austriei și ocuparea Cehoslovaciei de către Germania nazistă creaseră în opinia publică din România un curent de adversitate față de imperialismul fascist și hotărîrea de a respinge cu armele agresiunea Germaniei hitleriste și Ungariei horthiste, pentru apărarea gleei strămoșești.

În acele zile de grea încercare, cînd era în joc însăși ființa națională a multor popoare, amenințate de primejdia înrobirii fasciste, populația din întreaga țară, însuflețită de o profundă dragoste de patrie, hotărîtă să lupte cu arma în mînă împotriva agresiunii hitleriste, a răspuns cu un entuziasm de nedescris la

concentrările din martie 1939. Numeroase documente ale vremii atestă atmosfera însuflețitoare cu care rezerviștii s-au prezentat la unități. Astfel, într-un raport informativ către Direcția generală a poliției, intitulat „Starea de spirit a populației față de evenimentele actuale”, se arată că „atît ofițerii cît și trupa, fără deosebire de naționalitate, au răspuns cu un elan și promptitudine impresionantă la recente chemări sub arme. Asemenea și rechizițiile s-au efectuat în cele mai bune condițiuni, populația fiind pătrunsă și hotărîită pentru orice jertfă în momentele de față”¹. Entuziasmul care a stăpînit întregul popor s-a oglindit în modul în care mulți cetățeni „s-au prezentat la unitățile lor, fără ca să fi fost chemați, ci numai prin simplul fapt că au auzit că țara este în pericol”². Aceștia declarau, așa cum se arată în Buletinul informativ din 7 septembrie 1939 al Ministerului de Interne, că „în cazul unui conflict armat în care să intre și țara noastră preferă să lupte și să moară cu soțiile și copiii lor pentru apărarea granițelor...”³.

Pe aceeași linie, într-o notă din 22 martie 1939 se preciza că „în public este un curent general ce denotă adversitate față de Germania și hotărîrea de a nu se cădea la nici un compromis, ci să se aleagă calea armelor, dacă Germania în politica sa de expansiune către sud-estul european ar atinge interesele României de orice ordin”⁴.

Contrar intereselor și aspirațiilor poporului român, cercurile conducătoare, monarhia au cedat pas cu pas în fața expansiunii și presiunii exercitate de Germania hitleristă. Rezultatul acestei politici a dus, în conjunctura internațională din acea vreme, la ciuntirea teritoriului țării în vara anului 1940, acțiune în care Germania nazistă a avut rolul principal. Aceasta a dezlănțuit un puternic val de ură împotriva Germaniei hitleriste și a aliaților ei. La manifestațiile de protest care au avut loc la București, Constanța, Cluj, Brașov, Sibiu, Timișoara, Arad, Baia Mare, Turda, Sebeș, Cîmpia Turzii, Bacău și în alte orașe ale țării, alături de masele muncitoare de la orașe și de țărani, au participat mii de militari de toate gradele. Chiar și militarii aduși pentru „ordine” s-au alăturat coloanelor de oameni ai muncii, manifestînd laolaltă pentru apărarea integrității teritoriale⁵. Numeroși ofițeri au luat cuvîntul în fața demonstranților, exprimîndu-și dorința de a apăra pămîntul țării. „Dacă nu vom ști să ne apărăm drepturile noastre sfinte, nu merităm să purtăm uniforma militară”⁶ — declara un ofițer care a vorbit la demonstrația din Sibiu. Ofițerii și elevii școlii de ofițeri din Bacău au jurat că conștiința lor nu va fi împăcată decît atunci cînd partea de nord a Transilvaniei va fi eliberată.

Organele de informații ale Marelui stat-major raportau că „mare nemulțumire a produs în rîndurile trupei hotărîrea arbitrajului de la Viena, prin care se cedează fără luptă teritoriul... considerînd aceasta ca o nevrednicie sinonimă cu dezertarea”⁷.

¹ Arhiva M.A.I., fondul Direcția generală a poliției, dosarul nr. 840/1939, vol. 12 (Nota informativă nr. 188, din 24 martie 1939).

² Ibid.

³ Loc. cit., fondul Subsecretariatul de stat al poliției, siguranței și jandarmeriei, Buletinul din 7 septembrie 1939.

⁴ Loc. cit., fondul Direcția generală a poliției, dosarul nr. 10 090 a.s./1936—1939 (Nota Corpului detectivilor nr. 4 540, din 22 martie 1939).

⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 168, fila 8.

⁶ „Universul” din 3 septembrie 1940.

⁷ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 220/63, livret nr. 7, fila 4 (Raportul contra-informativ pe luna august 1944 al Corpului 6 armată).

Numeroase unități militare aflate în partea de nord a Transilvaniei au refuzat să execute ordinele de retragere și s-au pregătit să oprească cu forța armelor invazia cotropitorilor. Direcția generală a siguranței statului raporta la începutul lunii septembrie: „Comandanții de unități din teritoriul transilvănean au refuzat ordinele de desconcentrare a armatei și de părăsire a cazemateelor și pozițiilor pe unde se află armata de-a lungul frontierei Ungariei. Comandanții au afirmat că vor sta neclintiți pe front pentru a rezista ocupației maghiare”⁸. Inspectoratul de poliție Cluj raporta că „...în rîndurile trupelor române de la frontiera de vest, ideea de rezistență este hotărîtă și că trupa nu se va retrage, chiar dacă va primi ordine de la comandanți”⁹. Exprimînd starea de spirit a întregii armate, comandamentul Corpului 7 teritorial cu reședința la Sibiu, în frunte cu comandantul său, generalul Georgescu Pion, a ieșit în stradă, alăturîndu-se maselor care protestau cu indignare.

Instaurarea dictaturii militare-fasciste, intrarea în țară a trupelor hitleriste au sporit ura și indignarea poporului român, care își vedea din nou me-leagurile sub cizma imperialiștilor germani. Masele populare au primit cu ostilitate trupele hitleriste, care încălcau grosolan independența și suveranitatea României. Ostilitatea față de hitleriști era determinată și de faptul că aceștia constituiau principalul sprijin al regimului militar-fascist, al bandelor legionare, ale căror crime și jafuri adînceau ura muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, meseriașilor, a cetățenilor din toate straturile sociale. Asasinarea de către legionari, în noiembrie 1940, la ordinele gestapoului, a savantului de renume mondial Nicolae Iorga, a profesorului universitar Virgil Madgearu, a celor 67 de foști demnitari și funcționari superiori împușcați în închisoarea de la Jilava și în localul poliției din București, printre care mulți generali și ofițeri, a stîrnit o vie indignare și în rîndurile armatei. Această stare de spirit s-a reflectat puternic în hotărîrea și promptitudinea cu care unitățile militare au acționat pentru înăbușirea rebeliunii legionare din ianuarie 1941.

Numeroase documente din acel timp atestă că „populația românească arată o atitudine de ură față de militarii germani”¹⁰, că „germanii au fost nevoiți a cere să fie cartiruiți la hoteluri întrucît majoritatea populației i-a primit cu răceală”¹¹, că la Craiova „ofițerii germani sînt contrariați de atitudinea mai mult decît rece pe care o manifestă populația și chiar militarii români”¹². Legația ungară din România semnala guvernului său că „poporul român este indignat și revoltat de revenirea în România a Misiunii militare germane”¹³.

În raportul informativ pe luna aprilie 1941 asupra stării de spirit a armatei și a atitudinii acesteia față de hitleriști se conchide că ofițerii, sub-ofițerii și trupa „nu văd cu ochi buni prezența trupelor germane în țară, căroră le atribuie scumpirea vieții și lipsa a o mare parte din articolele de primă necesitate de pe piață. Nu văd cu ochi buni faptele de brutalitate ale trupelor germane care atacă și distrug popoarele mici, popoare care caută

⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 241, fila 155.

⁹ Arhiva M.A.I., fondul Casa regală, Buletinul din 28 august 1940.

¹⁰ Arhivele statului, serviciul regional Hunedoara-Alba Iulia, fondul Inspectoratul regional de poliție Mureș-Alba Iulia, dosarul nr. 28/1941, fila 169.

¹¹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 725/1, fila 9 (Rapoartele S.S.I. din 26 și 30 octombrie 1940).

¹² Loc. cit., fila 45.

¹³ Loc. cit., fila 15 (Raportul S.S.I. din 21 octombrie 1940).

să-și păstreze libertatea. Nu văd cu ochi buni «hitlerismul» și pentru faptul că din cauza lui, sub patronajul și aprobarea lui, ni s-au ciuntit granițele¹⁴.

Faptul că majoritatea generalilor și ofițerilor superiori care încadrau comandamentele marilor unități și Marele stat-major participaseră la luptele grele duse împotriva militariștilor germani pe câmpurile de bătaie de la Mărăști, Mărășești, Oituz constituia un puternic sentiment de mândrie patriotică și militară, care nu se împăca cu prezența trupelor hitleriste în țară, cu situația de subordonare a armatei române față de comandamentele germane. Această situație, redată statistic, arată că la sfârșitul anului 1940, din efectivul total de 3 555 de ofițeri superiori și generali activi, 3 158 au luat parte la luptele împotriva imperialiștilor germani în primul război mondial¹⁵. Erau încă vii în mintea lor suferințele îndurate de populație în timpul ocupației germane, faptul că aproape nu exista familie care să nu fi avut o pierdere pe front, un mutilat, un invalid. Stirneau ură și indignare măsurile luate de hitleriști și de dictatura militară-fascistă de a lichida vestigiile trecutului, monumente și muzee, urmărind să înlăture astfel din mintea populației tradițiile făurite în luptele purtate împotriva militariștilor germani.

Aversiunea maselor de militari români față de trupele hitleriste era alimentată și de atitudinea disprețuitoare și arogantă a hitleriștilor față de poporul și Armata română. Au fost numeroase cazuri când ofițeri și soldați români erau bruscați, loviți și chiar împușcați de fasciștii germani. Comandamentele române erau asaltate zilnic cu reclamații referitoare la bruscarea, lovirea de către militarii germani a soldaților români (n-au lipsit nici cazurile de bruscare a ofițerilor), chiar dacă aceștia erau în serviciu ordonat. Jignirea sentimentelor naționale, comportarea revoltătoare și disprețul cu care hitleriștii tratau pe militarii români sporeau ura acestora.

Ostilitatea militarilor români împotriva hitleriștilor s-a concretizat prin manifestări și conflicte numeroase de la început; uneori acestea se transformau în ciocniri armate¹⁶.

Desele conflicte între militarii români și germani au determinat pe generalul Gerstenberg, șeful Misiunii militare germane a aerului, să intervină la Marele stat-major român, cerînd să se ia măsuri urgente, deoarece „...într-un timp relativ scurt s-au întîmplat diferite încăierări cu soldații din aeronautica germană, care în parte au avut un sfîrșit mortal. Privind aceste incidente cu toată obiectivitatea ne izbește faptul aglomerării incidentelor“¹⁷.

★

Născută în condițiile expansiunii Germaniei hitleriste, intensificată în timpul instaurării dictaturii militare-fasciste și al intrării trupelor germane în țară, starea de spirit antifascistă a militarilor — parte componentă a stării de spirit antifasciste a majorității poporului — a cunoscut o continuă creștere în anii războiului hitlerist.

Atitudinea antifascistă a militarilor români s-a manifestat în timpul războiului hitlerist în forme variate: memorii adresate dictatorului fascist

¹⁴ Loc. cit., dosarul nr. 2/78, filele 70—71.

¹⁵ Arhiva Muzeului militar central, Anuarul Armatei române pe 1940.

¹⁶ În sinteza contrainformativă a Marelui stat-major pe luna ianuarie 1941, de pildă, se relatează cazul a doi ofițeri din Regimentul 3 călărași care au adresat cuvinte „injurioase la adresa armatei germane, criticînd guvernul că a adus trupe germane în țară“. (Arhiva istorică centrală, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul militar al lui I. Antonescu, pachetul nr. 31, dosarul nr. 167.)

¹⁷ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 457/503, fila 525.

I. Antonescu, refuzul unor mari comandanți de a continua lupta pe teritoriul sovietic, incidente cu trupele germane, refuzul comandanților și al unor comandamente române de a executa ordinele hitleriștilor, retragerea unităților din unele sectoare de luptă fără avizul Comandamentului german și altele.

În numeroase memorii, rapoarte, ordine, scrisori ale generalilor, ofițerilor, subofițerilor și soldaților din unitățile de pe front și din țară se oglindesc aspecte ale stării de spirit patriotice, antihitleriste și antifasciste a militarilor români. Chiar în primele luni ale războiului au avut lor manifestări fâțișe, care demonstau lipsa de dorință a militarilor români de a lupta alături de trupele hitleriste. Astfel, comandanți de mari unități ca generalii Nicolae Ciupercă, fost ministru de război, Alexandru Orășeanu și alții s-au opus continuării războiului pe teritoriul sovietic spre Bug și Odesa de către trupele române, fapt pentru care au fost puși în disponibilitate.

Sentimentele de ostilitate față de militaristii germani și dictatura militară-fascistă se manifestau cu putere crescândă în rîndurile Armatei române. Masa mare a militarilor români nu dorea să slujească drept carne de tun pentru interese cu totul străine poporului român. Grăitor în acest sens e și faptul că trupele române mărșăluiau spre front cîntînd nu cîntece antisovietice, ci marșuri patriotice cu conținut antigerman¹⁸.

Detașamentul de legătură german de pe lingă Corpul de munte român, în raportul din 31 decembrie 1941, adresat Armatei 11 germane, sesiza că „starea morală a trupelor române era foarte încordată”¹⁹. Pentru a forța unitățile române să continue lupta, în acest raport s-a propus ca batalioanele și companiile să fie încadrate cu ofițeri și subofițeri germani²⁰. Statul-major al Armatei 3 române, cunoscînd atmosfera ce domnea în unitățile sale, a apreciat această măsură „ca primejdioasă și cu efecte contrarii”²¹. Dîndu-și seama de urmările negative ale unei astfel de măsuri, comandamentul hitlerist s-a limitat la încadrarea unităților și subunităților Brigăzii 4 mixte munte cu ofițeri și subofițeri germani²².

Alarmat de această stare de lucruri, comandamentul Armatei 11 germane a informat pe Hitler, care, în ianuarie 1942, cu prilejul unei întrevederi cu I. Antonescu, i-a cerut acestuia din urmă să ia măsuri pentru ridicarea moralului trupelor române. Ca urmare, I. Antonescu, prin ordinul nr. 11 285/C din 31 ianuarie 1942 adresat Armatei 3, referindu-se la moralul scăzut al trupelor române de pe front, învinuia ofițerii și le atrăgea atenția să ia măsuri pentru înlăturarea stării existente, menționînd că „moralul trupei este ceea ce este moralul ofițerilor” și că „ofițerii sînt deci cei adevărați vinovați”²³.

¹⁸ „Vrem Ardealul, / vrem Ardealul, / vrem Ardealul nostru strămoșesc”.

sau

„Bătrîne,

vino de povestește

de lupta de la Mărășești,

unde voi ați înfrînt

dușmanul cel plin de trufie,

ce-a vrut să ducă în robie

a noastră scumpă Românie,

pămîntul nostru scump”.

¹⁹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 260 (Telegrama șefului de stat-major al Armatei 3 nr. 46 018, din 1 ianuarie 1942).

²⁰ Loc. cit., fila 568.

²¹ Ibid.

²² Loc. cit., fila 569.

²³ Loc. cit., fila 558.

Ecoul acestei stări de spirit s-a făcut simțit chiar și în rîndurile cadrelor de conducere ale armatei. Generali și ofițeri superiori din Marele stat-major își exprimau dezacordul față de angajarea Armatei române într-un război departe de granițele țării. O puternică impresie a produs asupra cadrelor armatei atitudinea fostului șef al Marelui stat-major, generalul Iosif Iacobici, care, într-un raport înaintat lui Antonescu la 8 ianuarie 1942²⁴, își exprima surprinderea față de perspectiva participării Armatei române cu încă 15 divizii la ofensiva din primăvara anului 1942. El a considerat aceasta ca o aventură și a afirmat că războiul în care se angajase Antonescu era nepopular. Din această cauză, dictatorul fascist l-a demis din funcția pe care o avea, acuzînd organele responsabile ale Marelui stat-major că „nu priveau cu toată dragostea și toată pasiunea războiul pe care îl ducea”²⁵.

Înlocuirea șefului Marelui stat-major n-a schimbat atmosfera ce domnea în rîndurile marii majorități a generalilor și ofițerilor din acest organ de conducere al armatei.

Noul său șef, generalul Șteflea Ilie, a fost și el împotriva trimeriei de noi unități pe front. În acest sens, el a prezentat lui I. Antonescu un studiu asupra efectivelor și mijloacelor armatei horthiste din care rezulta că echilibrul de forțe între cele două armate s-ar schimba în defavoarea României dacă se continua cu trimiterea de noi mari unități pe front. Pentru evitarea unei astfel de situații, el a propus reținerea în interior a efectivelor existente. I. Antonescu a respins această propunere. Marele stat-major, insistînd asupra acestei propuneri, a demonstrat situația grea în cazul unui conflict armat cu Ungaria horthistă în condițiile unui dezechilibru de forțe. Respingerea acestor propuneri și tonul jignitor cu care a fost apostrofat acest for de conducere al armatei de către I. Antonescu au determinat pe șeful Marelui stat-major să ceară, la 7 iulie 1942, demisia²⁶.

Cu toate acestea, ofițerii și generalii din Marele stat-major au continuat să considere că Armata română avea cu totul o altă menire decît aceea pe care i-o dăduseră conducătorii fasciști. Privind eliberarea părții de nord-est a Transilvaniei ca un țel național, prin diferite forme și metode, ei au urmărit să salveze cît mai multe forțe și mijloace ale Armatei române în acest scop. Astfel, generalul Șteflea Ilie și ajutoarele sale imediate, generalul Mardare S., subșeful Marelui stat-major (la compartimentul organizare, mobilizare și dotare), generalul Borcescu, șeful secției I (organizare și mobilizare), și colonelul Nestorescu C., șeful secției a IV-a (dotare), pentru a sustrage controlului O.K.W. efectivele reale ale Armatei române, au întocmit statistici duble²⁷. În cele care erau prezentate lui I. Antonescu și comandamentului hitlerist, diviziile de infanterie apăreau ca divizii ușoare, cu efective reduse la 6 batalioane. În realitate însă era păstrată vechea organizare pe 9 batalioane luptătoare și 3 de marș. Pe front erau trimise diviziile cu efectivele reduse, așa cum apăreau pe situațiile care erau prezentate lui I. Antonescu, numai cu 6 batalioane, iar celelalte batalioane erau oprite în țară. Evidența efectivelor reale ale marilor unități era întocmită și cunoscută de un număr restrîns de ofițeri și generali.

²⁴ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71, Germania, vol. 129 (Raportul nr. 50, din 8 ianuarie 1942, al șefului Marelui stat-major, general I. Iacobici).

²⁵ Loc. cit. (Memoriul generalului I. Iacobici din februarie 1942, adresat lui I. Antonescu).

²⁶ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 309, fila 220.

²⁷ Loc. cit., filele 220—221.

În acest fel, în vara anului 1942, s-au putut reține în țară artileria a 6 divizii (diviziile de dublură 25, 26, 27, 31, 32 și 35), precum și comanda cîte unui divizion și a cîte unei baterii de fiecare divizie plecată pe front²⁸.

Totodată, sub pretextul completării diviziilor destinate a pleca pe front în primul eșalon, s-au luat materiale din înzestrarea diviziilor care formau eșalonul al doilea; lipsite de mijloace, acestea n-au mai plecat pe front în toamna anului 1942, fiind reținute în țară. Astfel, în prima jumătate a anului 1942 s-au reținut în țară un număr de 120 000 de ostași, prin plecarea primului eșalon numai cu jumătate de efective, și 100 000 de ostași prin netrimiteră eșalonului al doilea, adică un total de 220 000 de oameni²⁹. A fost reținută o mare cantitate de armament și echipament.

Cu efectivele incomplete, întinse pe fronturi foarte mari, cu un moral scăzut și o crescîndă încordare a relațiilor dintre militarii români și germani, marile unități românești aflate pe front în a doua jumătate a anului 1942 aveau o capacitate de luptă redusă. Astfel, Armata 4, în octombrie 1942, se găsea cu diviziile înșirate pe o singură linie într-un sector cu o dezvoltare frontală de 210 km³⁰, revenindu-i fiecărei divizii cîte un sector de circa 24 km. De asemenea, Armata 3 avea în prima linie, pe un front de 156 km³¹, 7 divizii de infanterie și una de cavalerie, care însumau 52 de batalioane, ceea ce făcea ca dispozitivul unui batalion să se întindă pe 3 km de front, dacă ar fi fost așezate toate în prima linie.

Lipsurile existente în efective și în dotarea materială, echipamentul neadecvat condițiilor de anotimp și climă, la care se mai adăugau foametea care atinsese proporții mari, situația grea în care se zbăteau familiile celor plecați pe front, au făcut să crească împotrivirile care se manifestau prin refuzul de a lupta, părăsirea pozițiilor, manifestări care au luat proporții în vara și toamna anului 1942. Sînt semnificative în această privință reclamațiile adresate lui I. Antonescu de către Comandamentul trupelor de uscat germane cu privire la „defecțiunile” produse la diviziile 3 munte³² și 19 infanterie³³, între 25 septembrie și 10 octombrie 1942, cu ocazia operațiilor din Caucazul de nord. Aceste divizii au refuzat să execute ordinul de atac al Grupului Wetzel. Unități ale Diviziei 3 munte au părăsit poziția în timpul atacului. Regimentul 96 infanterie³⁴, Batalionul 22 vînători munte au refuzat ordinul dat de Comandamentul german de a ataca, părăsind poziția. Pentru aceasta, comandantul Diviziei 3 munte și alți ofițeri au fost destituiți de la comandă. În ceea ce îl privește pe comandantul Diviziei 19 infanterie, acesta a fost aspru observat în fața ofițerilor germani și români de către generalul Wetzel, comandantul grupului de armată german, pentru faptul că în ziua de 2 octombrie 1942 a refuzat

²⁸ Loc. cit., fila 221.

²⁹ Ibid.

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 335, Intervenții și schimb de scrisori în legătură cu situația Armatei române pe Don la sud de Stalingrad și în Caucaz (Adresa Marelui stat-major român din 6 decembrie 1942 către feldmareșalul Manstein, comandantul Grupului de armate german Don).

³¹ Ibid.

³² Loc. cit., dosarul nr. 1456 (Notă asupra evenimentelor întîmplate la diviziile 3 munte și 19 infanterie).

³³ Loc. cit., vezi și dosarul nr. 335 (Raportul nr. 2172, din 14 octombrie 1942, al Comand. D. 19 către corpul de cavalerie).

³⁴ Loc. cit. (Notă asupra evenimentelor întîmplate la diviziile 3 munte și 19 infanterie).

să îndeplinească ordinul de atac³⁵. Ca răspuns, comandantul diviziei a cerut stăruitor să fie scos de sub comanda acestuia.

La începutul lunii noiembrie 1942, în rândurile militarilor din Divizia 4 infanterie și din alte mari unități erau îndemnuri ca „în ipoteza unui atac să nu iasă din gropi; iar ei ar fi nebuni dacă ar ieși la atac”³⁶. Toate acestea demonstau că în Armata română își făcea tot mai mult loc hotărîrea de a nu mai lupta.

Cunoscînd această stare de lucruri, Comandamentul suprem sovietic — fapt consemnat și în lucrarea „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei” — în elaborarea planului operației ofensive de la Stalingrad a ținut seama, în fixarea direcțiilor loviturilor principale, de faptul că sectoarele unde acționau trupele române erau mai vulnerabile, că masa principală a soldaților români „nu voiau să-și verse singele fără sens”³⁷. Astfel, lovitura principală a grupării de izbire a Frontului Don s-a înscris în sectorul de apărare al Armatei 3, îndeosebi în sectoarele diviziilor 13 și 14 infanterie.

Avînd fronturi largi de apărare, fără rezerve de forțe și mijloace, cu starea de spirit cunoscută, unitățile acestor divizii au părăsit pozițiile în timpul atacului trupelor sovietice. Pentru aceasta, comandantului Diviziei 14 infanterie i s-a luat comanda³⁸ și a fost pus sub anchetă. De asemenea, comandantul Diviziei 7 infanterie a fost pus la dispoziția Ministerului de Război³⁹, iar comandantului artileriei diviziei i s-a impus să-și dea demisia din armată⁴⁰.

Comandantul Divizionului 41 artilerie independent „a fost pedepsit cu 20 de zile arest sever pentru atitudinea sa necorespunzătoare față de comandamentul german”. În timpul anchetei el a recunoscut că a părăsit frontul fiind convins că nu avea nici un rost „să piardă tunurile și să mai vadăvească și alte femei”⁴¹. Un medic locotenent din aceeași unitate a strigat astfel încît să fie auzit atît de ofițeri și soldați români, cît și de cei germani că „ultimul război al Germaniei va fi cu România”.⁴² O situație similară a existat și la Armata 4, în sectorul căreia trupele Frontului Stalingrad au executat lovitura principală.

Deziluzionate de manifestările din rândurile Armatei române în timpul ofensivei sovietice, nemaiavînd încredere în ofițerii și generalii acesteia, comandamentele germane au trecut sub comandă directă unități și mari unități române. Astfel, Statul major al Armatei 3 române⁴³ a fost înlocuit cu un stat-

³⁵ Loc. cit., dosarul nr. 335 (Ordinul nr. 32 319, din 11 octombrie 1942 al corpului de cavalerie către Divizia 19 infanterie).

³⁶ Loc. cit., dosarul special „Correspondență originală de la misiunea militară germană” (Nota contrainformativă din 8 decembrie 1942).

³⁷ „Istoria Velikoi Otecestvennoi Voini Sovetskogo Soiuza. 1941—1945”, tom. 3, Moskva, 1961, pag. 19.

³⁸ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul special, „Purtarea trupelor germane față de cele române în cursul bătăliilor din cotul Donului și stepa Kalmukă în iarna 1942/1943” (Telegrama nr. 3 243, din 28 noiembrie 1942, și nr. 37 871, din 28 noiembrie 1942, a Armatei 3, vezi și nota telefonică a Grupului Hollidt către Corpul 2 armată român din 27 noiembrie 1942).

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 1 456 (Memoriul comandantului Diviziei 7 infanterie).

⁴⁰ Loc. cit. (Raportul nr. 507, din 1 mai 1943, al Armatei 3 către M.St.M.).

⁴¹ Loc. cit., „Anchete și cercetări în legătură cu operațiile din iarna 1942/1943” (Interogatoriul luat maiorului Pietraru D. la 20 mai 1943).

⁴² Ibid.

⁴³ Loc. cit., dosarul nr. 335, Intervenții și schimb de scrisori în legătură cu situația Armatei române pe Don la sud de Stalingrad și în Caucaz (Adresa Marelui stat-major român din 3 decembrie 1942 către feldmareșalul Manstein, comandantul Grupului de armate german Don, vezi și adresa de răspuns a Grupului de armate german Don către Marele stat-major român din 3 decembrie 1942, vezi și adresa Misiunii militare germane

major german, corpurile 1 și 3 armată au fost trecute sub comanda unor generali germani mai mici în grad decât comandanții români, fapt ce a determinat pe comandantul Corpului 1 armată să ceară insistent să fie înlocuit de la comandă. Departe de a ameliora situația prin aceste măsuri, încordarea dintre trupele germane și române s-a înăsprit și mai mult ⁴⁴.

În raportul întocmit, la 18 decembrie 1942, de către un ofițer din secția a II-a a Marelui stat-major trimis la unitățile de pe front pentru a informa asupra stării de spirit și moralului trupelor se arăta că în discuția avută cu comandantul Corpului 6 armată, acesta declarase că „generalii nu vor să mai comande divizii..., la fel comandanții de regimente. Dacă asta este la ei cum poate să fie moralul trupelor... Misiunea ne este terminată și nu mai putem pierde nici un om. Corpul de armată trebuie dus în țară pentru a se reface” ⁴⁵. În același raport se menționează că locotenent-colonelul N. Dragomir, subșeful de stat-major operativ al Armatei 4, a trimis un raport către Marele stat-major, în care, referindu-se la starea morală a trupelor aflate la aripa stângă a acestei armate, arăta că „moralul și starea fizică a unităților este atât de scăzută, încât scoaterea lor din linie este absolut și imediat necesară” ⁴⁶.

Acțiunile de retragere a tot mai multor unități și subunități române au determinat comandamentele germane să ia asemenea măsuri ca „orice mișcare de fugă” să fie împiedicată „fără cruțare, la caz de nevoie făcându-se uz de arme” ⁴⁷ — după cum se arăta într-un ordin al generalului Von Weichs — în scopul de a stăvili retragerea trupelor române și a le forța să continue lupta. S-au constituit cordoane de poliție specială, care au dezarmat și executat numeroși soldați români. Numai în localitatea Kalaci, de pildă, la 22 noiembrie 1942, trei sute de soldați români au fost dezarmați ⁴⁸, iar în ziua următoare mai mulți militari din Regimentul 83 infanterie, care se retrăgeau de pe poziție, au fost împușcați de hitleriști ⁴⁹.

Refuzul soldaților și atitudinea potrivnică a ofițerilor români de a continua lupta au găsit ecou în rândurile unui număr din ce în ce mai mare de generali și ofițeri superiori cu stare de spirit patriotică din comandamentele mari-

în România către șeful Marelui stat-major român din 22.XI.1942, dosarul special „Correspondență originală de la Misiunea militară germană”).

⁴⁴ Preocupat de situația grea în care se afla armata pe front, Marele stat-major român a cules, în decembrie 1942, informații de la diferiți ofițeri și soldați răniți cu privire la luptele din cotul Donului și din stepa Kalmukă. Aceste informații oglindeau starea de spirit care domnea în rândul trupelor române de pe front. Iată câteva exemple care arată cât de nepopular era războiul și câtă ură acumulaseră militarii români împotriva hitleriștilor. Într-o relatare a unui ofițer din Regimentul 83 infanterie, făcută cu ocazia acestui sondaj, se arată că generalul N. Tătăranu, comandant al Diviziei 20 infanterie, fost subșef al Marelui stat-major, indignat de atitudinea arogantă și jignitoare a militarilor germani față de Armata română, s-a adresat, în ziua de 25 noiembrie 1942, ofițerilor și soldaților din regimentele 91 și 83 infanterie cu următoarele cuvinte: „Ar trebui să ne zburăm creierii cu toții. Numai pentru prestigiul Armatei române mai rămânem în viață”. (Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 2, Correspondență diferită cu secțiile de serviciu din M.St.M., 20 oct. 1942—10 ian. 1943.) Poziția comandantului marii unități, despre care se știa că îmbrățișase vederile generalului I. Iacobici încă din timpul cât a fost la Marele stat-major, a făcut o puternică impresie asupra militarilor din aceste două regimente.

⁴⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 748, fila 2.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 1 011/50, fila 70, dosarul nr. 331/75, fila 139, dosarul nr. 293/66, fila 808.

⁴⁸ Loc. cit., dosarul nr. 2/110, fila 111.

⁴⁹ Loc. cit., fila 112.

lor unități și Marele stat-major, care înțelegeau tot mai mult dezastrul în care era împinsă Armata română. Folosind metode și mijloace ingenioase, ei au reușit să sustragă controlului Comandamentului german și să readucă în țară cca. 300 000 de ostași din cei 425 000 care se aflau pe frontul din cotul Donului și stepa Kalmukă⁵⁰. Această acțiune, precum și protestele făcute lui I. Antonescu și Comandamentului hitlerist de către conducerea Marelui stat-major privind situația extrem de grea a trupelor române de pe front au fost subliniate de către postul de radio „România liberă” în emisiunile sale din zilele de 22, 26 și 27 ianuarie 1943, ca o manifestare patriotică, îndemnând cadrele militare s-o sprijine în interesul poporului român⁵¹.

În rândurile armatei stîrneau ură și revoltă crimele și bestialitățile comise de hitleriști împotriva ostașilor români pe timpul retragerii lor din fața ofensivei sovietice din iarna anilor 1942—1943. Răniți, bolnavi, sleiți de puteri erau striviți fără milă de tancurile germane pe cînd se retrăgeau spre vest pe drumurile troienite de zăpadă. Cu o cruzime sadică, hitleriștii tăiau cu baioneta mîinile soldaților români răniți care căutau să se urce în camioanele germane; mulți dintre ei erau împușcați. Într-un raport din 14 decembrie 1942 al Armatei 3 către Marele stat-major se relatea soarta tragică a unui grup de ostași români grav răniți care au fost aruncați dintr-o mașină germană într-o vale, departe de orice localitate, fără nici o posibilitate de a primi ajutor, lăsați pradă gerului și morții⁵². Aceste crime sporeau și mai mult ura ostașilor români împotriva hitleriștilor.

Atitudinea trupelor germane față de militarii români era oglindită și în scrisorile sau rapoartele unor ofițeri români revoltați împotriva crimelor pe care le săvîrșeau hitleriștii⁵³.

În fața crimelor săvîrșite de hitleriști, militarii români nu se lăsau intimidați, ripostau cu energie. Divizia 19 infanterie raporta în noiembrie 1943 că între trupele române și germane de pe front s-au produs numeroase incidente, care au mers pînă la schimburi de focuri⁵⁴.

În anii 1943—1944, această stare de spirit se caracteriza prin creșterea numărului actelor de împotrivire armată față de samavolnicile hitleriștilor, prin faptul că tot mai multe unități părăseau pozițiile. Din numeroasele exemple menționăm cel al ostașilor Diviziei 24 infanterie, care au părăsit pozițiile fără ordin⁵⁵, al celor din Batalionul 4 vînători de munte, care, în toamna anului 1943, au ieșit la raportul comandantului „exprimîndu-și dorința de a nu mai lupta și a pleca în țară”⁵⁶.

Tot mai frecvente erau cazurile de împotrivire și sustragere de la plecarea pe front a militarilor din unitățile pregătite în acest scop. Printre numeroase exemple menționăm cazul petrecut la Regimentul 4 artilerie moto, ai cărui ostași au protestat în timpul deplasării împotriva trimeriei lor în zona de

⁵⁰ Loc. cit., dosarul nr. 309, fila 12.

⁵¹ Loc. cit., fila 11.

⁵² Loc. cit., fila 110.

⁵³ Într-o scrisoare din ianuarie 1943, un ofițer din Regimentul 26 infanterie arăta: „Ne retragem mereu în dezordine spre vest, nemîncăți și pe jumătate înghețați. Căram cu noi răniți, dar cei mai mulți mor în drum. Nemții se poartă ca niște bestii. Ambulanțele lor goale, rugate să ia răniții noștri, nici n-au vrut să audă; la insistențele noastre au tras cu armele în noi. Am jurat cu toții — scria cu revoltă ofițerul — că cine scapă de aici să se răzbune pe nemți” („România liberă” nr. 1, din 28 ianuarie 1943).

⁵⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 2/95, fila 153.

⁵⁵ Loc. cit., dosarul nr. 2/81, fila 176—177.

⁵⁶ Loc. cit., dosarul nr. 331/55, fila 373.

operații, mulți dintre ei au părăsit unitatea, refugiindu-se în păduri cu întregul armament și echipament ce-l aveau asupra lor, lăsând în tranșee scrisori prin care îndemnau și „pe ceilalți ostași să le urmeze exemplul”⁵⁷.

Exprimându-și împotrivirea față de războiul hitlerist și dorința de a se întoarce în țară, ostașii unităților și marilor unități române condamnau crimele și samavolniciile trupelor hitleriste și ale organelor de reprimare antonesciene săvârșite pe teritoriul sovietic. Jafurile, atrocitățile, cum a fost, de pildă, masacrarea citorva zeci de mii de locuitori ai orașului Odesa de către subunități de jandarmi, de elemente teroriste ale pretoratelor de front antonesciene, care conlucrau cu unități hitleriste, cu gestapoul, au stîrnit o profundă indignare în rîndul soldaților și ofițerilor unităților operative, care își exprimau simpatia față de populația sovietică din teritoriul ocupat. Datorită unei asemenea stări de lucruri, Divizia 6 infanterie, aflată în dispozitiv pe litoralul de la Odesa din anul 1941, a fost retrasă în noiembrie 1943, de teama fraternizării efectivului ei cu populația⁵⁸, fiind înlocuită cu Divizia 21 infanterie, de sub comanda generalului Trincu Athanasie; faptele au dovedit că, o dată cu primirea sectorului respectiv, Divizia 21 infanterie a preluat de la Divizia 6 infanterie și starea ei de spirit și atitudinea față de populație.

Este semnificativă în acest sens atitudinea statului-major al Diviziei 21 infanterie și a comandantului ei față de un aviator sovietic căzut în luptă pe la mijlocul lunii ianuarie 1944. O formație de avioane sovietice, zburînd deasupra Odesei, a fost interceptată de artileria antiaeriană germană. Pilotul unui avion avariat a sărit cu parașuta și a căzut în mare. Cu toată intervenția promptă a unei subunități române care l-a adus la mal, viața pilotului sovietic n-a putut fi salvată. Cînd s-a văzut că era vorba de căpitanul Kontrașin Andrei Kuzmici, Erou al Uniunii Sovietice, originar din Dalnik, comandantul diviziei, însușindu-și propunerea unor ofițeri din comandament, a hotărît înmormîntarea acestuia cu onoruri militare, ca pe unul dintre eroii țării sale, conform prevederilor regulamentului serviciului în campanie al Armatei române. Șeful de stat-major al Corpului 3 armată a fost de acord cu această măsură⁵⁹.

Corpul neînsuflețit al aviatorului erou sovietic a fost depus pe un catafalc la sediul garnizoanei. Timp de două zile, cetățenii Odesei s-au perindat prin fața lui, aducîndu-i un ultim omagiu. În ziua înhumării, carul mortuar, însoțit de o companie de onoare, comandată de maiorul Brăileanu Vasile și urmat de numeroși locuitori, a parcurs străzile principale ale orașului de la sediul garnizoanei la comandamentul Diviziei 21 infanterie. De aici pînă la cimitirul de la Dalnik, coșciugul a fost transportat pe un autocamion, însoțit de o gardă de onoare și de populație. Ceremonia s-a încheiat cu onorul dat prin salve de arme⁶⁰. În aceeași seară, postul de radio Moscova a transmis Diviziei 21 infanterie mulțumirile Comandamentului sovietic pentru gestul făcut față de eroul Uniunii Sovietice Kontrașin Andrei Kuzmici.

Dar gestul ostașilor acestei divizii a stîrnit furia Comandamentului german din Odesa, care a informat pe Killinger, ministrul Germaniei hitleriste la București. Acesta a cerut lui I. Antonescu pedepsirea celor în cauză. S-a deschis o anchetă. Ca urmare, șeful de stat-major al Corpului 3 armată a fost în-

⁵⁷ Loc. cit., dosarul nr. 333/71, fila 325.

⁵⁸ Vezi general-locotenent în rezervă A. Trincu: „Aspecte ale stării de spirit a Diviziei 21 infanterie în timpul staționării la Odesa (noiembrie 1943—martie 1944)”, în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 748, fila 1.

⁵⁹ Loc. cit., fila 9.

⁶⁰ Loc. cit., filele 1, 10.

locuit din funcție, iar comandantului diviziei i s-a luat comanda, revenindu-se după cîtva timp asupra acestei măsuri.

Atitudinea umanitară a ostașilor români din această divizie rezultă și din alte fapte. Iată cîteva exemple edificatoare. În seara zilei de 4 aprilie 1944 s-a prezentat la statul-major al diviziei o tină ră. Pe fața ei se citeau o mare durere și îngrijorare. A început să vorbească în limba franceză, spunînd că era fiica fostei directoare a observatorului astronomic din localitate, că fratele mamei sale, de profesiune inginer, fiind deținut politic într-o închisoare specială din oraș, ar fi fost sigur exterminat de gestapo, care urma să preia închisoarea după plecarea trupelor române ⁶¹.

Informat de această situație, noul comandant al diviziei, generalul Dumitrescu Polihron, care nu cunoștea nimic de existența unei astfel de închisori, a cerut relații de la comandamentul jandarmeriei antonesciene locale și, totodată, trimiterea la divizie a deținutului politic respectiv, care apoi a fost condus noaptea acasă de către un ofițer român și pus în afara oricărui pericol. El a afirmat că, o dată cu el, au fost eliberați și ceilalți deținuți politici ce se aflau în acea închisoare ⁶².

Ofițerii români care au contribuit la salvarea vieții inginerului sovietic își exprimă regretul că n-au reținut nici numele acestuia, nici pe al nepotei sale, dar ar fi bucuroși să afle vești despre ei. O astfel de veste primită în mai 1958 din partea a trei surori din comuna Koliosnnoe, raionul Tuzlî, regiunea Odesa, a umplut de bucurie inima colonelului în rezervă Mîndru Costache. I-au revenit în minte evenimente petrecute cu mulți ani în urmă. Era în ziua de 26 iulie 1941. Organele unui pretoriat au arestat pe fiicele bătrînului bolșevic Stepan Ivanovici Popov din localitatea sus-menționată și au încercat să le maltrateze. Acest fapt a stîrnit indignarea ofițerului român, care a intervenit cu promptitudine. Datorită acțiunii sale, cele trei fete au fost puse imediat în libertate, deși în fața comisiei de anchetă au declarat că sînt fiicele unui comunist.

Au trecut de-atunci mulți ani, dar atitudinea umană a ofițerului român față de populația sovietică n-a fost uitată. Amintindu-și de ea, cele trei surori — Eudoxia, Xenia și Maria Popov — îi scriau : „Purtarea dv. față de noi a fost mărinimoasă. Fapta săvîrșită în acele împrejurări tragice și pline de risc era fapta unui om plin de abnegație, a unui om cu convingeri, sentimente și idei umane“. Și acesta nu este un caz singular.

De aceeași atitudine umană au dat dovadă ostașii români pe timpul retragerii din Odesa. Deși comandamentul hitlerist și I. Antonescu au luat măsuri în vederea unei rezistențe de lungă durată, Divizia 21 infanterie s-a sustras executării acestui ordin. La apropierea forțelor sovietice, unitățile diviziei n-au ocupat aliniamentul nr. 1 de apărare a orașului, ordonat de comandamentul hitlerist, ci o poziție în raionul localității Iaska, fapt ce le-a permis ca, la momentul oportun, să treacă la vest de Nistru, evitînd situația de a fi trupe de sacrificiu, cum intenționau hitleriștii să le destineze. Din nou I. Antonescu a ordonat deschiderea unei anchete, cerînd pedepsirea celor care au predat Odesa fără luptă. Numai precipitarea evenimentelor a salvat ofițerii și trupa din această mare unitate de măsurile represive ale comandamentului hitlerist și ale lui I. Antonescu.

⁶¹ Vezi colonel în rezervă *Mîndru Costache* : „Aspecte ale comportării militarilor Diviziei 21 infanterie față de populația civilă de la Odesa“, în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 748, fila 25.

⁶² Loc. cit., fila 26.

Comportarea majorității soldaților și ofițerilor români demonstra din ce în ce mai evident că Armata română constituia o verigă nesigură în frontul hitlerist. De starea de spirit antihitleristă ce cuprinsese întreaga Armată română, de hotărîrea sa de a ieși din războiul hitlerist și de a întoarce armele contra Germaniei naziste a ținut seama Comandamentul suprem sovietic și în elaborarea planurilor sale strategice, în alegerea direcțiilor loviturilor principale în operațiile purtate în această parte a frontului.

Elaborînd planul operației, Comandamentul suprem sovietic a fixat direcția celor două lovituri convergente în sectoarele unor mari unități române a căror stare de spirit îi era bine cunoscută. În cuvîntarea ținută la Academia militară „M. V. Frunze” la 24 noiembrie 1958 privind organizarea și desfășurarea operației de la Iași-Chișinău, mareșalul Uniunii Sovietice R. I. Malinovski, referindu-se la moralul ostașilor români, remarcă că acesta era scăzut și datorită faptului că ei erau conștienți că „luptau pentru scopuri străine”.

Avînd în vedere considerente operative-strategice, precum și starea de spirit a ostașilor români, lovitura principală a Frontului 2 ucrainean a fost stabilită pe direcția generală nord-vest Iași-Vaslui-Fălciu, direcție care viza sectoarele de apărare ale corpurilor 4 și 6 armată române.

Lovitura principală a Frontului 3 ucrainean a fost stabilită pe direcția generală Opaci-Selemet-Huși, înscriindu-se în sectoarele diviziilor 21 infanterie și 4 munte române.

În zilele premergătoare declanșării ofensivei sovietice, ale cărei simptome deveniseră evidente, linia frontului de la vest de Iași pînă la Siret se afla de-a lungul creștelor descoperite de la nord de riul Bahlui. Lipsită de obstacole naturale și puțin amenajată din punct de vedere genistic, prima poziție era vulnerabilă unui atac în forță sovietic. Această stare de lucruri a preocupat comandamentul Armatei 4 române. La 17 august 1944, pe baza analizei situației trupelor române și a iminenței unei puternice lovituri sovietice, colonelul N. Dragomir, șeful de stat-major al Armatei 4, a prezentat șefului Marelui stat-major o notă privind necesitatea retragerii frontului pe poziția a doua, adică pe înălțimile masivului păduros Dealul Mare, deoarece frontul de la est de Prut era șubred, „dinainte condamnat”⁶³. De asemenea, replierea din timp permitea constituirea de rezerve care ar fi dat puțința de „a face față altor probleme pe care politica le poate pune dintr-un moment într-altul”⁶⁴. Totodată s-a menționat că „în momentele decisive ce vor urma este indispensabil să luăm în miini românești frînele conducerii trupelor de pe frontul român”⁶⁵, că „aceasta ne va da și puțința de a realiza deplin manevra militară și politică pe care o poate impune situația internațională în curs de răsturnare”⁶⁶. Comandantul Armatei 4 a fost de acord cu aceste concluzii și considerente.

Comandamentul sovietic a trecut, în zorii zilei de 20 august, la ofensivă generală. Frontul 2 ucrainean a dat lovitura principală într-un sector de rupere, cu o dezvoltare frontală de 16 km, pe care a realizat o densitate de 250—260 de tunuri pe kilometru de front, iar pe unele direcții chiar 280.

Pregătirea de artilerie a atacului a început la ora 5,10 simultan, pe toată lungimea și adîncimea zonei tactice a sectorului de rupere. Timp de peste

⁶³ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 3/10, Jurnalul de operații al Armatei 4 din august 1944, fila 92.

⁶⁴ Loc. cit., fila 93.

⁶⁵ Loc. cit., fila 94.

⁶⁶ Ibid.

două ore, asupra pozițiilor din acest sector s-a revărsat un uriaș torent de foc și fier, care a transformat frontul, după declarațiile martorilor oculari, „într-o mare de flăcări și fum”⁶⁷, că „din cauza prafului vizibilitatea a fost complet anihilată”⁶⁸. Ofensiva sovietică de artilerie a avut o intensitate deosebită în sectoarele românești ale diviziei 7 infanterie din Corpul 4 armată și al diviziei 5 infanterie din Corpul 6 armată. Legăturile dintre unități și subunități au fost rupte. Numeroase lucrări de amenajare genistică a poziției au fost distruse. Întregul sistem de apărare a fost zdruncinat.

În această situație, subunitățile Diviziei 7 infanterie au început să părăsească prima poziție în timpul pregătirii de artilerie. Alarmat de această stare de lucruri, comandantul Corpului 4 armată a cerut Grupului german Mieth, sub comanda căruia se afla, la ora 7,10, înaintea declanșării atacului infanteriei sovietice, să-i pună la dispoziție Divizia 3 infanterie română, care se afla pe poziția a doua⁶⁹.

Tanchiștii și infanteria sovietică, care au pornit la atac în sectorul Diviziei 7 infanterie la ora 7,15 „fără prea mari eforturi au rupt poziția de apărare a inamicului și au început să dezvolte cu succes ofensiva” — așa cum arată mareașalul Uniunii Sovietice R. I. Malinovski în cuvîntarea susmenționată.

În numai cîteva ore, unitățile și subunitățile Diviziei 7 infanterie s-au repliat de pe întreaga adîncime a primei poziții de apărare. Așa cum se menționează în jurnalul de operații al Corpului 4 armată, la ora 11,20 situația pe frontul acestuia se caracteriza prin retragerea Diviziei 7 infanterie, ai cărei „ostași nu înțelegeau să se lupte, fapt ce a afectat și stînga Diviziei 5 cavalerie”⁷⁰. La ora 12,15, comandantul acestui corp de armată a ordonat regruparea Diviziei 7 infanterie pe poziția a doua de apărare, la sud de riul Bahlui. În punga astfel creată, comandamentul sovietic a introdus numeroase forțe blindate care s-au dirijat cu rapiditate spre Bahlui, urmînd apoi malul stîng al acestuia spre Iași și pătrunzînd în oraș cu începere de la ora 13.

Referindu-se la starea de spirit a ostașilor români din Corpul 4 armată în lucrarea „Iași — Wehrmachtul în luptă”, apărută în 1959, în Republica Federală Germană, Walther Rehm, ofițer secund de stat-major la Divizia 79 germană, care a acționat la dreapta Diviziei 5 cavalerie română, scria că înseși radiogramele necifrate ale comandamentelor sovietice „arătau că infanteria sovietică găsise tranșeele românești goale atunci cînd pornise la atac”, că ostașii români care se retrăseseră spre Iași declaraseră că „pentru ei războiul se terminase ; ofițerii lor i-ar fi trimis la vatră”⁷¹.

În scopul stăvilirii ofensivei sovietice pe această direcție, Divizia 3 infanterie, aflată pe poziția a doua, a primit ordin, la ora 9,50 să ocupe aliniamentul de pe malul stîng al riului Bahlui. Dar divizia, după cum rezultă din jurnalul de operații al Corpului 4 armată, „s-a derobat de la îndeplinirea misiunii precise”⁷². Ostașii săi nu au vrut să treacă riul și să opună rezistență

⁶⁷ Loc. cit., dosarul nr. 222/129, fila 530.

⁶⁸ Loc. cit., dosarul nr. 217/4, Jurnalul de operații al Corpului 4 armată pe perioada 1 iulie — 7 septembrie 1944, fila 158.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Loc. cit., fila 160.

⁷¹ Walther Rehm : „Jassy — Die Wehrmacht im Kampf“, Band 21, Kurt Vowinkel Verlag, Neckargemünd, 1959, pag. 45.

⁷² Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 217/4, Jurnalul de operații al Corpului 4 armată pe perioada 1 iulie — 7 septembrie 1944, fila 162.

forțelor sovietice. Deși primiseră misiunea din timp, ei nici pînă la ora 11,30 nu trecuseră la nord de Bahlui. S-a constatat că starea de spirit a ostașilor „facea imposibilă utilizarea”⁷³ Diviziei 3 infanterie în scopul misiunii primite.

În același timp, forțe sovietice au reușit să se infiltreze la sud de râu. În cursul nopții de 20 spre 21 august și al zilei următoare trupele Diviziei 3 infanterie s-au retras spre sud. Resturile Diviziei 7 infanterie au ajuns, în ziua de 21 august la ora 10,30, pe aliniamentul Mînzești-Mogoșești, la circa 30 km în adîncimea zonei operative. Continuînd înaintarea, la ora 19,30, forțele sovietice au intrat în localitatea Mogoșești.

În timp ce resturile diviziilor 7 și 3 infanterie se retrăgeau, Grupul german Mieth a dat ordin, în ziua de 21 august, ora 10, comandamentului 102 munte, aflat pe poziția a doua, să bareze direcția Iași-Grajduri. Din zona în care se afla și pînă în cea de regroupare era o distanță ce se putea parcurge în cel mult 6—7 ore. Așa cum se menționa într-un raport al comandantului Corpului 4 armată, această distanță a fost parcursă în timp de 16 ore, marea unitate ocupînd poziția ordonată abia la 22 august, ora 3⁷⁴.

În aceeași zi, resturile Corpului 4 armată s-au repliat pe direcția Puiești-Ciocan, în timp ce blindatele sovietice se aflau la 8 km nord Puiești. Ele au continuat retragerea spre Adjud, regroupîndu-se în ziua de 23 august, în zona sud-est de această localitate⁷⁵.

Grupările de tancuri sovietice au pătruns pe direcția Grajduri-Tibănești spre Valea Birladului. Ele au luat din nou contact, în ziua de 22 august, la ora 10,10, cu resturile Diviziei 7 infanterie în această zonă. După întoarcerea poziției comandamentului 102 munte la Grajduri, resturile diviziilor 7 și 3 infanterie s-au retras pe direcția Vaslui.

Concomitent cu acțiunea desfășurată în sectorul Corpului 4 armată, forțele sovietice au trecut la atac și în raionul Corpului 6 armată, grupîndu-și eforturile în sectorul Diviziei 5 infanterie. Începută la 20 august, ora 5,00, pregătirea de artilerie a ofensivei sovietice a durat pînă către ora 8. În timpul ei, unități și subunități ale Diviziei 5 infanterie au început să părăsească prima poziție. Astfel, la ora 7,50, comandantul Regimentului 32 dorobanți raporta că unitatea sa „se retrage spre șoseaua Iași-Tg.-Frumos”⁷⁶. Datorită lipsei de rezistență a ostașilor, către ora 8, așa cum se menționează în Jurnalul de operații al Diviziei 5 infanterie, „dispozitivul nostru de la nord Bahlui s-a destrămat”⁷⁷.

Început la ora 8, atacul infanteriștilor sovietici s-a desfășurat rapid, reușind ca în numai două ore să străbată prima poziție, ajungînd, către orele 10,00, pe Bahlui.

Introduse în spărtură, forțele blindate sovietice au trecut râul Bahlui între Banu și Podul Iloaie. În această situație, statul-major al Armatei 4 române a cerut comandamentului german replierea unităților române pe poziția a doua.

Situația creată pe front a fost analizată în convocarea avută în seara zilei de 20 august la comandamentul Armatei 4 în prezența lui I. Antonescu și a generalului Wöhler, comandantul grupului de armate cu același nume. În timp ce generalul hitlerist a cerut „să se reziste și să se atace peste tot

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Loc. cit., dosarul nr. 457/106, fila 59.

⁷⁵ Loc. cit., dosarul nr. 217/4, Jurnalul de operații al Corpului 4 armată pe perioada 1 iulie — 7 septembrie 1944, fila 178.

⁷⁶ Loc. cit., dosarul nr. 292/9, Jurnalul de operații al Diviziei 5 infanterie pe perioada 1 iulie — 1 decembrie 1944, fila 176.

⁷⁷ Ibid.

inamicul“⁷⁸, fiind aprobat de I. Antonescu, generalii și ofițerii superiori din conducerea Armatei 4, prezenți la convocare, și-au exprimat părerea privind „retragerea pe alte poziții spre înapoi a trupelor din nordul Moldovei“⁷⁹.

Hotărît să stăvilească ofensiva forțelor sovietice pentru a putea salva grupul principal de forțe hitleriste în curs de a fi încercuite la est de Prut, comandamentul german al Grupului de armate „Ucraina de sud“ a dat ordin să se reziste, iar grupul de corpuri de armată Kirchner a primit misiunea să facă față spre est, folosind în acest scop toate rezervele Corpului 5 armată român. Statul-major al Armatei 4 nu a fost de acord cu aceste măsuri luate de comandamentele germane, stăruind pentru retragerea diviziilor Corpului 5 armată român pe poziția a doua.

Pentru a contracara acțiunea de retragere a trupelor române, comandamentul hitlerist, preocupat de salvarea grosului forțelor sale aflate la est de Prut, a interzis Corpului 5 armată „să facă orice mișcare de repliere din actuala linie principală de rezistență“⁸⁰, deși acesta era amenințat cu încercuirea. Totodată se menționa că „ordine contrare ale Armatei 4 române nu se execută“⁸¹. Toate unitățile germane și române aflate în zona Sinești-Smeu, cota 192, au fost puse în subordinea generalului von Kessel. Șeful de stat-major al Armatei 4 și-a exprimat indignarea față de acest „mod insolit și insolent“⁸² cu care comandamentul hitlerist trata comandamentul român.

Totodată, grupul de armate Wöhler a luat hotărîrea ca, în ziua de 21 august, Divizia 10 grenadierii blindată și Divizia 76 infanterie germană să contraatace forțele sovietice și să stăvilească înaintarea acestora pe aliniamentul râului Bahlui. În cadrul acestei acțiuni, Armatei 4 i s-a dat misiunea să contribuie la consolidarea acestui aliniament prin „concentrarea strînsă a tuturor forțelor combatante ale C. 6 A.“⁸³. La comanda Corpului 6 armată fusese numit generalul german Abraham, iar comandantului român al acestei mari unități i s-a ordonat să adune resturile diviziilor 7, 5 infanterie și 18 vînători de munte în vederea sprijinirii contraatacului hitlerist. Dar resturile acestor divizii s-au retras spre sud, ajungînd, în noaptea de 21 spre 22 august, în zona localității Țibănești. De aici au plecat spre Todirești, aflîndu-se în noaptea de 22 spre 23 august în localitatea Buciumi, la circa 60—70 km în adîncime⁸⁴.

După ce la comandamentul Armatei 4 i s-a prezentat situația frontului, în ziua de 22 august, I. Antonescu a plecat la Grupul de armate „Ucraina de sud“ pentru a obține consimțămîntul ca trupele române să fie retrase pe aliniamentul Adjud, Oancea, Bolgrad sau pe linia fortificată Focșani, Nămoloaș, Brăila. Dar I. Antonescu a cedat insistențelor comandamentului german și nu a dat ordin de retragere. În condițiile în care comandamentul hitlerist se opunea retragerii corpurilor 5, 1, 7 armată române, aflate în dispozitiv între Siret și Carpați, cu flancul drept și spatele amenințate, divergențele dintre acesta și comandamentul Armatei 4 s-au adîncit. Lipsit de libertatea de a hotărî retragerea, comandantul Armatei 4 cere, în ziua de 22 august, să fie desărcinat de la comandă, părăsind totodată comandamentul armatei.

⁷⁸ Loc. cit., dosarul nr. 3/10, Jurnalul de operații al Armatei 4 din august 1944, fila 129.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Loc. cit., fila 144.

⁸¹ Ibid.

⁸² Loc. cit., fila 145.

⁸³ Loc. cit., fila 139.

⁸⁴ Loc. cit., fila 171.

În această situație, șeful de stat-major al Armatei 4 a întocmit și a transmis trupelor din subordine, în seara zilei de 22 august, Instrucțiunea operativă nr. 4 în care se prevedea modalitatea retragerii spre sud a trupurilor 5, 1 și 7 armată, precum și a Diviziei 8 infanterie până pe linia fortificată Focșani, Nămolosa, Brăila. Luând cunoștință de aceste măsuri pregătitoare, comandamentul german a dat noi dispoziții potrivit cărora orice ordin de retragere dat de Armata 4 să nu fie executat. În legătură cu aceasta, generalul colonel în retragere Hans Friessner, fostul comandant al Grupului de armate „Ucraina de sud”, în lucrarea „Bătălia trădată — Tragedia armatei germane în România și Ungaria”, apărută în Editura Holsten-Hamburg, 1956, referindu-se la hotărîrea Armatei 4 române de a pleca spre sud, preciza : „Cu această ocazie au avut loc dispute violente între comandantul de armată român și cel german”⁸⁵.

Preocupat de grija de a sustrage și conserva forțele române aflate în nord-estul Moldovei, retrăgîndu-le pe linia fortificată Focșani, Nămolosa, Brăila, colonelul N. Dragomir, șeful de stat-major al Armatei 4, a avut, în ziua de 23 august, ora 9.45, o convorbire telefonică cu generalul Sănătescu. El a raportat situația creată pe front, măsurile luate de hitleriști de a opri retragerea trupelor române spre sud și intenția lor de a le dirija spre Carpații Orientali. După cum rezultă din jurnalul de operații al Armatei 4, el a încheiat convorbirea telefonică cu cuvintele : „Totul este pregătit. Puteți conta, în momentul militar și politic care se apropie, pe absoluta noastră credință...”⁸⁶

În acest timp, la conducerea Armatei 4 a fost numit generalul Șteflea Ilie, care, în aceeași zi, la ora 10.30, a dat ordin trupelor române să continue retragerea spre sud, deschizîndu-și drumul la nevoie cu forța împotriva hitleriștilor.

O situație asemănătoare a avut loc și în sectorul de rupere a Frontului 3 ucrainean, care s-a înscris în zona de apărare a diviziilor 21 infanterie și 4 munte române, pe malul de vest al Nistrului.

În dimineața zilei de 20 august, la ora 6.45, a început pregătirea de artilerie a ofensivei sovietice, care a durat neîntrerupt și cu aceeași intensitate pînă la ora 9.45. Trupele celor două divizii române au început să se retragă, după cum menționează fostul comandant al Grupului de armate „Ucraina de sud”, în lucrarea mai sus amintită, „...încă în timpul pregătirii de artilerie”⁸⁷.

În zilele de 21 și 22 august, unitățile celor două divizii române au continuat retragerea spre interior, au trecut Prutul, iar în ziua de 23 august, unitățile Diviziei 21 infanterie s-au regrupat în zona sud-vest Galați⁸⁸.

După pregătirea de artilerie, unitățile terestre sovietice au pornit la atac, pătrunzînd în interiorul poziției întii de-a lungul Văii Arpinte, pînă în fața șanțului antitanc, care se afla la 6—8 km în adîncimea apărării.

Pentru restabilirea situației, comandantul Corpului 29 armată german a ordonat rezervei sale să contraatace pe direcția Talmaz în sectorul Diviziei 4 munte. Regimentul 11 dorobanți (mai puțin un batalion), care intra în rezerva

⁸⁵ Hans Friessner, „Verratene Schlachten — Die Tragödie der deutschen Wehrmacht in Rumänien und Ungarn”, Holsten Verlag, Hamburg, pag. 83.

⁸⁶ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 3/10, Jurnalul de operații al Armatei 4 pe august 1944, fila 179.

⁸⁷ Hans Friessner, lucr. cit., pag. 67.

⁸⁸ Vezi colonel în rezervă Mindru Costache : „Aspecte ale stării de spirit a ostașilor Diviziei 21 infanterie în august 1944”, în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 748, filele 12—23.

acestui corp, nu numai că n-a pornit la contraatac, dar s-a repliat către șanțul antitanc și apoi a continuat retragerea spre Prut⁸⁹.

În ziua de 21 august, gruparea de izbire a Frontului 3 ucrainean a înaintat până la 25—30 km. Corpul 7 mecanizat sovietic, care acționa în fișia Armatei 37 sovietice împotriva aripei drepte a Armatei 6 germane, „nu a înaintat aproape de loc“, după cum se arată în lucrarea „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei“. În același timp însă unitățile mecanizate din fișia de ofensivă a Armatei 46 sovietice au înaintat circa 50 km, ajungând pe aliniamentul Frumușica Veche-Nicolaieni.

Astfel, în seara zilei de 23 august 1944, trupele sovietice atinseseră un aliniament care mergea de la nord către sud-est pe pantele estice ale Carpaților Răsăriteni, nord Tîrgu-Neamț, nord-est Roman, nord Bîrlad, de unde pornea către nord, la jumătatea distanței dintre Vaslui și Huși, sud-est Răducăneni, nord Chișinău, făcînd o buclă către vest, la est Leova, vest Comrat, imediat nord-est Cubei, sud-est Tașlic, nord Tatar-Bunar, litoralul Mării Negre.

Proclamația către țară, transmisă la radio în seara zilei de 23 august, ora 22, precum și ordinul telefonic dat de Marele stat-major la ora 22,40 pentru încetarea ostilităților cu armatele sovietice au fost primite cu entuziasm de întreaga Armată română, care a întors armele împotriva cotropitorilor germani. Războiul nedrept încetase. Începea războiul de eliberare a patriei de sub jugul fascist.

În vreme ce formațiunile patriotice și unitățile militare duceau lupte grele în București și împrejurimi, Valea Prahovei, Dobrogea, Oltenia, Banat și sudul Transilvaniei pentru dezarmarea și lichidarea rezistențelor hitleriste, unitățile și marile unități române din Moldova s-au desprins de comandamentele germane, s-au regrupat și au trecut la acțiuni de dezarmare a trupelor hitleriste. Astfel, în partea de nord a Moldovei, un detașament format din Regimentul 3 grăniceri și un batalion din Regimentul 6 grăniceri a atacat, în seara zilei de 23 august, ora 23, trupele Diviziei 3 munte germane, producîndu-le pierderi și destrămîndu-le întregul dispozitiv.

Unități din comandamentele 103 și 104 munte și Brigada 6 artilerie, cinci companii de aruncătoare grele din Divizia 4 infanterie au constituit Divizia 103 munte, sub comanda generalului Crețulescu Ilie. Aceasta, împreună cu un detașament format din unitățile Diviziei blindate și Regimentul 7 artilerie grea, comandat de colonel Danacu Vasile, a luptat, alături de marile unități ale Armatei 7 gardă sovietice, împotriva unor unități germane care reușiseră să iasă din încercuirea de la Iași-Chișinău, luînd peste 500 de prizonieri. În continuare, au participat la forțarea Carpaților Răsăriteni și la înfrîngerea forțelor germane din acest sector al frontului.

Concomitent, mari unități române retrase din Moldova au dus lupte cu trupele hitleriste pe Siret, în nord-estul Munteniei, în raioanele localităților Stîlpu, Albești, Pogoanele, Slobozia, Valea Călugărească și altele, pricinuind inamicului pierderi grele în oameni și tehnică de luptă. În drum spre zona de regrupare Ploiești-Tîrgoviște, comandamentul Armatei 4 a interceptat și dezarmat, la 28 august, lîngă satul Gherghița (25 km sud-est Ploiești), coloana hitleristă de sub comanda generalului Gerstenberg, constituită din resturi ale trupelor germane înfrînte în zona Băneasa-Otopeni cu un efectiv de circa

⁸⁹ Loc. cit., filele 12—15.

1 500 de oameni imbarcați în 200 de mașini, care căuta să se strecoare în direcția nord-est cu scopul de a ajunge spre trecătorile Carpaților Meridionali.

Dragostea de patrie și hotărîrea fermă de a lupta pentru eliberarea țării de sub jugul fascist au insuflat soldaților și ofițerilor români aflați pe frontul din Moldova tăria de a înfrunta încercările de dezarmare din partea trupelor și comandamentelor germane, izbutind să se desprindă de acestea și să-și aducă contribuția la lichidarea rezistențelor hitleriste din interiorul țării. Animați de cauza dreaptă pentru care își vărsau sîngele, ei au continuat lupta împreună cu grosul forțelor Armatei române, umăr la umăr cu ostașii Armatei sovietice, pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste.

Starea de spirit antihitleristă și antifascistă a soldaților, ofițerilor și generalilor români a constituit, în situația concretă a României, una dintre principalele condiții care au favorizat pregătirea și înfăptuirea, sub conducerea P.C.R., a insurecției naționale antifasciste din august 1944. Ea a chezășuit faptul că hotărîrea de a întoarce armele a fost urmată de armată, în totalitatea ei, de la soldat pînă la generalii comandanți, fără ezitări, fără riscul de a se împărți armata în două tabere.

Starea de spirit antihitleristă și antifascistă a Armatei române a fost rezultatul unui proces determinat de o multitudine de cauze și factori obiectivi și subiectivi, ca : situația grea a maselor populare, înfeudarea țării Germaniei naziste, prezența trupelor hitleriste în țară, jefuirea bogățiilor ei, împingerea României în războiul antisovietic, legătura dintre front și spatele frontului, influența lor reciprocă, pierderile mari suferite de trupele române, victoriile obținute de armatele coaliției antihitleriste, îndeosebi de Armata sovietică, împotriva hitleriștilor, crimele și samavolniciile militarilor hitleriști împotriva ostașilor români și altele.

În cadrul acestor factori, activitatea desfășurată de comuniști în rîndul armatei a avut o importanță și o semnificație deosebită. Prin coloanele presei ilegale, prin manifeste, apeluri, broșuri, prin munca de la om la om, comuniștii și luptătorii antifasciști au ținut contact cu masele de militari, au dus o muncă susținută de clarificare a soldaților și ofițerilor, formînd în numeroase unități grupuri antifasciste și atrăgînd de partea cauzei insurecției naționale, pe care o pregăteau, numeroși ofițeri superiori și generali cu stare de spirit patriotică, care au înțeles că numai prin răsturnarea dictaturii militare-fasciste țara putea fi salvată de la catastrofă. Activitatea desfășurată de partid în rîndurile armatei, cu diversele sale forme și procedee, cu greutățile întîmpinate, rezultatele obținute și experiența acumulată, constituie obiectul unui studiu aparte.

Din starea de spirit antihitleristă și antifascistă, din dragostea față de patrie au izvorît elanul, eroismul și puterea de sacrificiu cu care ostașii noștri s-au avîntat în luptă împotriva cotropitorilor hitleriști, săvîrșind minunate fapte de arme și acoperind de glorie drapelele de luptă ale unităților lor.

Colonel A. PETRI,

Colonel D. TUȚU,

Locotenent-colonel P. ILIE

Unele considerații cu privire la capul de pod de la nord și vest de Carpații Meridionali

(23 AUGUST — 18 SEPTEMBRIE 1944)

Început de eră nouă în istoria țării noastre, insurecția armată din august 1944, pe lângă însemnătatea sa hotărâtoare pentru destinele poporului nostru, a avut o importanță deosebită și din punct de vedere militaro-strategic.

Dezlănțuită în momentul când principalele forțe germane de la aripa de sud a frontului sovieto-german se aflau strâns încheștate în lupte de încercuire, puternic lovite de ofensiva sovietică pe frontul Iași-Chișinău, insurecția armată a constituit o grea lovitură dată Germaniei fasciste.

Prin doborârea dictaturii militare-fasciste de către forțele patriotice, conduse de Partidul Comunist Român, și prin eliberarea părții centrale, de sud-est și sud-vest a țării au fost răsturnate planurile dictatorului Ion Antonescu și ale comandamentului german de a transforma România într-un teatru de război pustiitor. Aceste planuri prevedeau organizarea în adâncime a unei rezistențe puternice pe Carpații Orientali și zona fortificată Focșani-Nămoloasa-Brăila (care avea o dezvoltare de front de circa 80 km și o adâncime de până la 30 km și care a fost întărită continuu până la 23 august 1944); pe aliniamentele succesive determinate de cursurile de apă (Râmnic, Buzău, Ialomița, Argeș, Olt, Jiu) din partea sudică a țării; pe întregul lanț al Munților Carpați (de la granița de nord a României și până în Dunăre, la Porțile de Fier) și, în cele din urmă, pe Munții Apuseni.

În acest scop, la începerea ofensivei sovietice, 9 batalioane de fortificații au fost introduse în zona fortificată, ocupând cele peste 1 600 cazemate de beton înzestrate cu armamentul necesar¹. Patru din cele 30 de divizii române, aflate în zona interioară, începuseră deplasarea cu trenul spre zona fortificată, iar alte 6 divizii, conform ordinului Marelui Stat-Major din 11 august 1944, erau gata de plecare². Se studiasă trimiterea majorității tunurilor antiaeriene din Valea Prahovei pentru organizarea de noi noduri antitanc pe principalele căi de acces dinspre front. Acestor forțe urmau să li se adauge unitățile ce ar fi

¹ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarele nr. 30, filele 1—8; nr. 334/5, filele 3, 8; nr. 292/9, filele 186—200.

² Loc. cit., dosarele nr. 1/6, fila 359; nr. 1095/51, filele 307—309; nr. 457/62, fila 19; nr. 242/1, fila 75.

venit în retragere de pe front, cărora li se fixase din timp sectoare de luptă în sistemul de fortificații³.

În Delta Dunării și pe litoralul maritim se afla în dispozitiv de luptă Corpul 2 armată (cu efective complete), care, împreună cu marina de război și Flotila de Dunăre, avea misiunea să apere sectorul respectiv. Se luaseră măsuri de recunoaștere în Carpații Meridionali pentru organizarea apărării pe acești munți⁴.

Prin insurecția armată, începută la 23 august 1944, toate aceste măsuri s-au prăbușit. Formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare române au pornit lupta împotriva hitleriștilor. Până la 31 august, trupele germane din zona interioară, evaluate la circa 6 divizii, au fost capturate de forțele insurecționale române. Unitățile române de pe front, încă din noaptea de 23/24 august, au primit ordin să înceteze ostilitățile împotriva Armatei sovietice și să se concentreze, inițial în zona Focșani-Galați, pentru a împiedica trupele germane în retragere să pătrundă în Muntenia, iar ulterior să se grupeze la sud de Ploiești (acțiune începută în seara de 24 august) în vederea operațiilor pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei⁵.

În seara zilei de 23 august 1944, trupele sovietice din Frontul 2 ucrainean, după 4 zile de ofensivă, făcuseră o breșă în dispozitivul inamic pe direcția Vaslui-Bîrlad, adîncă de cca. 80 km, iar cele ale Frontului 3 ucrainean, spre Leovo, pe o adîncime de peste 90 km, dezvoltînd operațiile de închidere a cercului.

Încetînd lupta, potrivit ordinului primit, trupele române, avînd o puternică stare de spirit antihitleristă, nu numai că s-au desprins din frontul german, lăsîndu-l descoperit în sectoarele respective, dar, în unele locuri, au trecut imediat la acțiuni împotriva hitleriștilor. „Am insistat... — scria în legătură cu aceasta ziarul „România liberă“ din 30 august 1944 — asupra importanței militare a răsturnării regimului de dictatură și a ieșirii României din războiul hitlerist și am arătat că în felul acesta flancul drept al dispozitivului german este dezorganizat, creîndu-se o mare spărtură pe unde pătrund acum armatele generalilor Malinovski și Tolbuhin“.

În timp ce o parte din forțele sovietice înaintau din nord spre Tecuci-Focșani și din est spre Izmail-Reni, iar grosul lor realiza încercuirea grupului de armate german „Ucraina de sud“ în punga de la Iași-Chișinău, unitățile române de fortificații au împiedicat trupele germane în retragere să ocupe linia Focșani-Nămoloasa-Brăila.

În noaptea de 25/26 august, batalioanele de fortificații române, demontînd armamentul din cazemate, au lăsat liberă întreaga zonă fortificată. Numai în sectorul Mărășești și spre Tg.-Ocna hitleriștii au putut să ocupe, pentru scurt timp, unele puncte fortificate.

Eliberînd partea centrală, de sud-est și sud-vest a țării, forțele insurecționale române au deschis implicit direcția strategică a văii Dunării, spre Budapesta și Viena precum și o altă direcție secundară prin sudul Transilvaniei, de-a lungul Mureșului, contribuind astfel la prăbușirea întregului sistem german de apărare în Balcani.

³ Loc. cit., dosarul nr. 732/1, cap. II, filele 123—125.

⁴ Ibid.

⁵ Loc. cit., dosarul nr. 3/10, filele 198, 201—202.

În ansamblul acestor acțiuni din timpul insurecției și al celor care au urmat, un rol important l-a ocupat menținerea de către forțele române a vastului cap de pod strategic de la nord și vest de Carpații Meridionali.

★

În timp ce unitățile din zona interioară împreună cu formațiunile de luptă patriotice zdrobeau sau dezarmau trupele hitleriste, iar unitățile retrase din Moldova și Basarabia se regrupau la sud de linia fortificată și de Dunărea maritimă, forțele române din regiunile de frontieră au trecut în dispozitiv de acoperire. În Transilvania și Banat acest dispozitiv a fost realizat de către marile unități ale Armatei 1 pînă la 26 august. La această dată, în spațiul cuprins între aliniamentul Întorsura Buzăului, sud Cluj, est Salonta, în continuare frontiera de sud-vest a României pînă la Orșova și între lanțul carpatic, aproape toate trupele germane fuseseră capturate sau nimicite de forțele insurecționale române. La 31 august, această acțiune era complet terminată⁶.

Din momentul realizării dispozitivului de acoperire al Armatei 1, acest spațiu a constituit marele cap de pod din Podișul Transilvaniei și din Cîmpia Banatului.

Avînd o dezvoltare de front de aproape 1 400 km și o adîncime în jur de 100 km în centrul Transilvaniei, și între 60—100 km la vest de Munții Apuseni și în Banat, capul de pod apărut de trupele române permitea realizarea, în interiorul său, a unor mari grupări de forțe, care să dezvolte ulterior puternice acțiuni ofensive strategice, cu rezultate decisive la aripa de sud a frontului german.

Masivul Munților Apuseni, situat în centrul capului de pod, împărțea spațiul acestuia în două mari compartimente care dispuneau de toate condițiile pentru realizarea unor astfel de grupări. Aceste compartimente erau străbătute de suficiente comunicații rutiere și feroviare, care se dirijau spre frontieră, favorizînd nu numai concentrarea, ci și realizarea dispozitivelor de luptă. Bogate în resurse de tot felul, apropiate de zona petroliferă și legate de aceasta prin suficiente comunicații, ele permiteau totodată organizarea unei perfecte asigurări materiale, inclusiv pentru marile unități de aviație și tancuri. Zona era cu atît mai favorabilă din acest punct de vedere cu cît era locuită, în cea mai mare parte, de o populație care, ca și ceilalți fii ai poporului român, dorea cu înfocare eliberarea părții de nord a Transilvaniei, fiind însuflețită de un patriotism fierbinte și de voința dîră de a ajuta armata să-și îndeplinească nobila ei misiune.

În forma sa inițială, dispozitivul de acoperire realizat de Armata 1, cu 5 divizii la est de Munții Apuseni și cu alte 5 în Crișana și Banat, a corespuns perioadei cît au durat acțiunile de zdrobire și dezarmare a hitleriștilor (23—31 august) duse de forțele insurecționale române în Muntenia, Dobrogea, Oltenia, sudul Transilvaniei, în Banat și Crișana.

După 1 septembrie, trupele care participaseră la aceste acțiuni între Carpații Meridionali și Dunăre au devenit disponibile. Opt divizii și un detașament blindat au fost dirijate în Podișul Transilvaniei, în zona Blaj-Mediaș-Tîrnăveni, iar o divizie, la vest de Munții Apuseni, în zona Caransebeș. La 4 septembrie, comandamentul a fost și el reorganizat, zona de acțiune a Armatei 1 fiind împărțită în două; Armata 4, avînd la dis-

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 1/28, fila 194.

poziție 4 corpuri de armată (aproximativ 14 divizii), a preluat conducerea acțiunilor în compartimentul de la est de Munții Apuseni, Armata 1, cu valoarea a două corpuri de armată (6 divizii)⁷, restrângându-și dispozitivul în Crișana și Banat.

Acest dispozitiv era organizat pe baza unei cunoașteri temeinice a cîmpului de operații de la nord de Carpați și a concluziilor organelor de cercetare care arătau că forțe importante inamice începuseră să debarce în zonele Cluj și Tg.-Mureș. În același timp, el exprima hotărîrea comandamentului român de a ține inamicul cît mai departe de trecătorile Carpaților, fapt esențial pentru succesul ofensivei proiectate de Marele Stat-Major român, în vederea eliberării părții de nord a Transilvaniei.

La această dată, comandamentul german nutrea convingerea că numai cucerind Carpații Meridionali și lichidînd capul de pod ținut de trupele române își putea restabili situația strategică în sud-estul Europei. La baza acestei convingeri stăteau îndeosebi condițiile excepționale pe care terenul le oferea pentru organizarea unei apărări. Munții Carpații Meridionali reprezentau un obstacol greu de trecut, avînd o lungime de cca. 250 km și o lățime de 50—80 km. Ei au trecători puține și înguste, pante abrupte și ating înălțimi pînă la peste 2 500 m. La est și nord, fac corp comun cu Carpații Orientali, care, la rîndul lor, se leagă cu Carpații Păduroși, formînd marele arc carpatic.

Întoarcerea laturii muntoase meridionale, pe la nord, era împiedicată de Carpații Orientali, pe care trupele germane rezistau, iar dinspre sud, de masivele muntoase din estul Serbiei, unde, de asemenea, se aflau trupe germane.

Inamicul sconta totodată pe organizarea unei apărări puternice, cu forțe relativ puține, în Podișul Transilvaniei și îndeosebi pe Munții Apuseni (cu o lungime de cca. 170 km și o lățime de 40—60 km), care închid dinspre vest arcul carpatic.

Cît de mare preț punea comandamentul german pe lichidarea capului de pod apărât de trupele române și pe cucerirea Carpaților Meridionali a reieșit atît din declarațiile prizonierilor germani capturați de ostașii noștri, cît și ulterior din înseși memoriile generalului hitlerist Friessner, comandantul Grupului de armate german „Ucraina de sud“. Regretînd că nu a avut posibilitatea în timpul insurecției din România să pună stăpînire „pe trecătorile din Carpații Meridionali — trecătoarea Predeal, trecătoarea Turnu-Roșu, trecătoarea Vulcan...“, Friessner arată că „aceasta a fost un lucru funest, căci munții erau cei mai buni aliați ai noștri. Inamicul putea fi oprit aici cu trupe speciale, relativ slabe, cu mult mai bine decît în spațiul situat la nord de aceste trecători“⁸.

Ca urmare, în luna septembrie, comandamentul german a hotărît să treacă la ofensivă în două sectoare mari, cu scopul „de a cucerii trecătorile din Carpații Meridionali și a le zăvorî“⁹.

Urmărind să obțină aceste rezultate înainte de sosirea trupelor sovietice, el a hotărît să nu aștepte concentrarea tuturor forțelor sale, ci să le arunce în luptă succesiv, pe măsură ce soseau din interior. Astfel, la 5 septembrie

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 457/463, filele 138—144.

⁸ Hans Friessner: „Verratene Schlachten“ (Bătălii trădate), Holsten Verlag, Hamburg, 1956, S. 113, 107.

⁹ Ibid.

1944, în timp ce Armata 4 română își prelua sectorul de luptă (deci într-o situație deosebit de dificilă pentru trupele noastre), în centrul Transilvaniei, dinspre Tg.-Mureș spre Mediaș și dinspre Cluj spre Alba Iulia, au atacat forțe inamice (5 divizii — din care una de tancuri) aparținând armatelor 2 ungară și 6 germană¹⁰. Divizia 20 infanterie română, care acoperea zona de concentrare a forțelor principale ale Armatei 4, a început o luptă inegală și grea cu inamicul, reușind să-i reducă ritmul înaintării pe aceste direcții și să ușureze introducerea în luptă a forțelor care soseau în zonă. Până la 8 septembrie, ofensiva inamicului a fost oprită definitiv pe înălțimile de la nord Tîrnăveni-sud Ocna Mureșului-nord Aiud, la o distanță de cca. 90 km de Carpații Meridionali¹¹.

În decurs de numai 4 zile, comandamentul Armatei 4 române, conducînd lupta cu fermitate și iscusință, a izbutit să schimbe, în avantajul trupelor române, situația grea apărută o dată cu declanșarea ofensivei dușmane. Față de cele 5 divizii (4 ungare și una germană), care începuseră ofensiva și care suferiseră pierderi importante, Armata 4 dispunea acum de aproape 14 divizii, realizînd față de inamic un raport de forțe de peste 2/1. În aceste condiții, trupele române au trecut la ofensivă și au respins inamicul spre nord și nord-est, pe un aliniament aflat între 70—80 km nord și nord-est Sibiu-nord Orăștie.

Deși ofensiva inamicului din centrul podișului Transilvaniei a fost complet înfrîntă, el nu a renunțat totuși la ideea stăpînirii Carpaților Meridionali. În acest sens, la 13 septembrie 1944, comandamentul german a început ofensiva în Crișana și Banat. În Crișana, ofensiva a fost executată de către Armata 3 ungară cu 4 divizii — din care 1 blindată —, iar în Banat de trupe motorizate și de tancuri germane în valoare de aproximativ 3 divizii, aparținînd Grupului de armate „F” din Iugoslavia. Atacurile au fost executate în lungul comunicațiilor care duceau spre trecătorile din Carpații Apuseni și Munții Semenicului. Pe direcțiile principale, infanteria inamică a atacat cu sprijin de tancuri, asigurîndu-și superioritatea de forțe și mijloace asupra trupelor române și obligîndu-le să înceapă lupta în adîncime. Cele 5 divizii din primul eșalon al Armatei 1 române au știut să manevreze cu iscusință, să întîrzie și, în final, să oprească inamicul pe pozițiile tari de la intrarea în defileurile Crișurilor și Mureșului, la vest de Timișoara și de Reșița și pe valea Dunării. Au fost astfel acoperite, la vest de munți, importante comunicatii de pe văile Crișului Alb, Mureșului, Begăi și Timișului, precum și zona Sebeș-Timișoara-Reșița-Caransebeș, cu o dezvoltare frontală de aproape 150 km și o adîncime de peste 80 km.

În luptele grele pe care le-au dus în această perioadă, unitățile române au fost sprijinite cu deosebit succes — mai ales în zonele Păuliș și Timișoara — de către escadrilele de asalt și bombardament ale Corpului 1 aerian român.

Luptele duse de unitățile române pentru îndeplinirea misiunilor ce le-au revenit în această perioadă au pretins eforturi și jertfe deosebite, ostașii români dînd dovadă de eroism de masă.

Grele și sîngeroase au fost acțiunile din zona Sf.-Gheorghe, de pe Mureș, de la Beiuș, Sebeș și Prunișor, de la Păuliș și Timișoara și din multe alte zone și localități. Numai într-o singură zi, în fața pozițiilor apărute de

¹⁰ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 3/11, fila 59.

¹¹ Loc. cit., filele 73, 88.

Divizia 9 cavalerie, la sud-vest de Timișoara, inamicul a pierdut un mare număr de ostași și 12 tancuri. La Păuliș, unde acțiunea principală a revenit Școlii de subofițeri de la Radna, inamicul a pierdut în cele trei zile de luptă aproape 400 de prizonieri, 900 de morți și 29 de tancuri distruse¹².

În fața trupelor române, în timpul luptelor de acoperire, inamicul a pierdut un mare număr de ostași și ofițeri. Eroismul ostașilor români făcea un toț comun cu patriotismul întregului popor. Ei simțeau pretutindeni că erau susținuți de mase cu un entuziasm dus pînă la sacrificiu, izvorît din dorința vie de eliberare a patriei, din voința nestrămutată de a reface integritatea ei teritorială. Înscrierile de voluntari pentru front, acțiunile duse cu arma în mînă de numeroși muncitori din Timișoara, Ciacova, de la Uzina „Someșul rece” și din Valea Arieșului, de țărani din localitățile Văliug, Damiș și altele, precum și transportarea de muniții și alimente, furnizarea de informații, grija față de răniți etc. sînt tot atîtea dovezi ale legăturii dintre armată și popor, ale aspirațiilor lor comune în slujba patriei.

Astfel, în fața rezistenței eroice a diviziilor române, Grupul de armate „Ucraina de sud”, cu toate eforturile depuse între 5 și 18 septembrie, nu a izbutit să-și atingă țelurile. Capul de pod cu masivul Munților Apuseni, care domina cele două importante zone de concentrare de pe flancurile sale și garanta stăpînirea principalelor trecători din Carpații Meridionali, a rămas tot timpul în mîinile trupelor române.

În timp ce diviziile române de la nord de Carpații Meridionali și din Cîmpia Tisei se aflau în apărare, armatele sovietice de la centrul și stînga Frontului 2 ucrainean, mărșăluind prin spațiul liber din sud-estul și sudul României, se deplasau spre frontierele țării noastre cu Bulgaria și Iugoslavia.

La 5 septembrie, cînd inamicul din centrul Transilvaniei a început ofensiva în fișia Armatei 4 române, armatele 27, 53 și 6 tancuri sovietice ajunseseră cu capetele coloanelor la Cîmpulung, Pitești, Slatina, Caracal, Zimnicea, la aproximativ 170 km de frontul apărât de diviziile române în centrul Transilvaniei și la 350 km de cel din Cîmpia Tisei.

În condițiile cînd trupele române acopereau cu fermitate trecătorile din Carpații Meridionali, iar forțele de la aripa dreaptă a Frontului 2 ucrainean întîmpinau o puternică rezistență în Carpații Orientali, Comandamentul suprem sovietic a schimbat misiunea armatelor care se deplasau prin Cîmpia Dunării, ordonîndu-le să traverseze Carpații Meridionali în Transilvania, fapt care le permitea să ajungă în flancul și spatele forțelor germane și ungare ce rezistau în Carpații Orientali și să ușureze înaintarea armatelor sovietice care atacau în acest sector.

Pe baza acestui ordin, Armata 27 și Armata 6 tancuri au trecut prin pasurile Predeal (pe valea Prahovei) și Turnu-Roșu (pe valea Oltului) și s-au dirijat în centrul Transilvaniei. Armata 53 a trecut prin pasul Lainici (pe Valea Jiului) și prin defileul Porților de Fier, pentru a ajunge în Crișana și Banat.

În drumul lor spre frontul din Transilvania și Banat, apărât cu vitejie de trupele române, coloanele sovietice care au trecut prin orașele Pitești, Craiova, Turnu-Severin, Brașov, Sibiu, Sighișoara, Mediaș, Deva, Timișoara și altele au fost întîmpinate cu prietenie și căldură de populație, în frunte cu comuniștii.

¹² Loc. cit., dosarul nr. 1/29, filele 57, 74.

Trupele sovietice au ajuns în zonele de luptă ale unităților române la date diferite. La 7 septembrie, Divizia 202 infanterie din Corpul 33 sovietic, împreună cu Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu”, a ajuns pe pozițiile apărute de Corpul de munte român, la sud de orașul Sf.-Gheorghe. În ziua următoare, trupele române și sovietice din această zonă au trecut la ofensivă. La 10 septembrie, mari unități din armatele 6 tancuri și 27 sovietice au ajuns în zona de operații din Podișul Transilvaniei, unde forțele Armatei 4 române trecuseră la ofensivă. Între 15 și 18 septembrie au sosit succesiv unitățile Armatei 53 sovietice în Banat și Crișana, pe aliniamentele unde se apărau trupele Armatei 1 române. În legătură cu aceasta, în lucrarea „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei” se arată: „În primele zile ale lunii septembrie, când trupele germano-ungare au încercat să treacă la ofensivă, trupele române au organizat apărarea pe aliniamentul Tirgu-Mureș—Turda, precum și în raionul Arad—Timișoara și timp de câteva zile au stăvilit atacurile dușmanului. Aceasta a permis unităților Armatei Roșii să treacă în bune condiții Carpații Meridionali și să vină la timp în ajutorul românilor”¹³.

Intrarea trupelor sovietice în dispozitivul de luptă a schimbat radical raportul de forțe în defavoarea inamicului. Sporirea numărului diviziilor, al gurilor de foc de artilerie, al tancurilor și avioanelor a creat condiții favorabile pentru a se trece pe întreg frontul la acțiuni ofensive. Venirea trupelor sovietice a fost primită cu bucurie de către ostașii și ofițerii români, care au trecut imediat la cooperarea de luptă cu unitățile și comandamentele sovietice.

Luptele îndârjite de apărare din sudul Transilvaniei și de la frontiera de vest a țării au fost organizate și s-au executat pe baza directivelor și ordinelor date de Marele Stat-Major român.

O privire generală asupra acțiunilor militare și a rezultatelor obținute prin menținerea capului de pod strategic de la nord și vest de Carpații Meridionali, acțiuni care se încadrează în prima fază în ansamblul măsurilor pentru asigurarea victoriei insurecției armate, demonstrează capacitatea comandamentelor și unităților române de a înțelege în mod clar și realist situația politică și militară creată la 23 august 1944.

Potrivit concepției militare a insurecției, ele au izbutit să realizeze cu pricepere și rezececiune, în decurs de numai 48 de ore, un dublu dispozitiv de luptă, care le-a permis să nimicească focarele de rezistență hitleriste din partea centrală, de sud-est și sud-vest a țării și, totodată, să acopere frontiera pentru a împiedica eventualele încercări ale inamicului de a întări aceste focare cu trupe din afară.

A fost înțeleasă la justa ei valoare importanța capului de pod strategic de peste Carpații Meridionali pentru asigurarea succesului ofensivei ce urma să înceapă, în cooperare cu trupele sovietice, în vederea eliberării părții de nord-vest a României.

Pentru organizarea apărării acestui cap de pod, comandamentele române au analizat judicios situația și posibilitățile inamicului, direcțiile lui probabile de atac și caracteristicile terenului și, cu toate că dispuneau inițial de forțe puține, au făcut o repartizare justă a acestora pentru a bara în-

¹³ „История Великой Отечественной Войны Советского Союза. 1941—1945”, том. IV, Москва, 1962, стр. 284.

deosebi direcțiile ce duceau spre defilee și a menține zonele importante care puteau să influențeze hotărâtor desfășurarea luptelor.

Comandamentele și unitățile române au arătat o mare capacitate manevrieră și o deosebită disciplină a cîmpului de luptă, ceea ce le-a permis să treacă rapid de la acțiunile de lichidare a focarelor inamice din interior, la întărirea dispozitivului inițial de apărare și, în funcție de schimbările de situație, la remanierea lui, uneori chiar în condiții cînd inamicul se afla în plină ofensivă. Așa s-a întîmplat la 5 septembrie 1944, cînd Armata 4 română a preluat o parte din sectorul de apărare al Armatei 1, în timp ce inamicul se afla în ofensivă. Schimbări succesive de dispozitiv s-au făcut aproape pe tot frontul trupelor noastre la sosirea marilor unități sovietice.

Stăvilind acțiunile ofensive ale armatelor hitleriste și horthiste, trupele române au zădărnicit înfăptuirea planului comandamentului german, care ținea să pună stăpînire pe Carpații Meridionali și Munții Apuseni și să organizeze aici o apărare continuă și de lungă durată. Concomitent, forțele române nu au dat posibilitate hitleriștilor să zăvorsească Valea Dunării. Prin aceasta, ele au ușurat armatelor sovietice afluirea spre Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria.

Dacă inamicul și-ar fi putut atinge țelurile acțiunilor întreprinse, scoaterea lui din lanțul muntos, precum și din podișul de la nord de acesta ar fi cerut din partea armatei noastre și a forțelor sovietice eforturi mari și numeroase jertfe.

Apreciind vitejia ostașilor români și importanța menținerii capului de pod de la nord și vest de munții Carpații Meridionali, generalul I. M. Mașgarov, comandantul Armatei 53 sovietice, arăta într-un ordin de zi dat la 23 septembrie 1944: „Unitățile române..., oprind năvala trupelor germane și ungare, au acoperit mișcarea trupelor roșii spre cîmpia Ungariei. În aceste lupte, unitățile și subunitățile, în condiții grele de regroupare, au dovedit bărbăție și dîrzenie și au îndeplinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredințat”¹⁴.

Elogii asemănătoare aducea ministrul de război român Armatei 4 române: „Deși această armată în primele operații a dispus de trupe puține... a reușit totuși să reziste în mod strălucit tuturor încercărilor disperate ale inamicului de a ne arunca în Carpați. În această perioadă de afluire spre front a trupelor aliate sovietice, Armata 4 a rămas neclintită în regiunea Brașov-Tîrnava Mică-Mureșul Mijlociu, îngăduind astfel concentrarea tuturor forțelor pentru eliberarea Ardealului”¹⁵.

Pe bună dreptate, în legătură cu această acțiune a trupelor Armatei 4 române, în lucrarea sovietică „Cel de-al doilea război mondial. 1939—1945” se subliniază că ea „a avut o însemnătate esențială pentru deznoămîntul bătăliei din zona Aiud”¹⁶.

Datorită eroismului ostașilor români, comunicațiile și obiectivele industriale din spațiul capului de pod au rămas intacte, fiind de un real folos pentru transporturile de război și sprijinirea materială a frontului. Chiar în

¹⁴ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 1/8, fila 219.

¹⁵ Loc. cit., dosarul nr. 3/16, filele 133—134.

¹⁶ «Вторая Мировая Война. 1939—1945», SS., стр. 607.

timpul acțiunilor de zdrobire a ofensivei inamicului, numeroase forțe române, printre care diviziile 7, 9, 14 infanterie și altele, au fost transportate în sudul Transilvaniei sau în Banat și Crișana cu trenul. S-a păstrat la nord și vest de lanțul muntos un vast teritoriu favorabil pentru trecerea la ofensivă, și îndeosebi o parte însemnată a șesului Banatului, care permitea concentrarea de forțe masive de tancuri, mecanizate și infanterie, în vederea unor operații executate prin cîmpie în direcțiile Debrețin, Budapesta și Viena.

Acest mare spațiu a constituit tot timpul o amenințare serioasă a flancului și a adîncimii spatelui frontului trupelor germane care rezistau pe Carpații Orientali în fața trupelor sovietice și române ce acționau aici. Se crease astfel posibilitatea ca din capul de pod să fie întoarsă apărarea inamicului din acești munți. Despre acest lucru, la 30 august 1944, în „Cronica de război“, ce apărea în ziarul „România liberă“, se spunea :

„În planul comandamentului hitlerist Carpații erau considerați ca o barieră de netrecut, dar generalilor naziști le-a scăpat că România ar putea ieși din război, iar trupele românești ar putea ocupa trecătorile Carpaților sudici (de la Buzău și pînă la Turnu-Severin), ușurînd astfel trecerea forțelor sovietice în Ardeal și mai departe în cîmpiile Ungariei. În felul acesta, eventualele rezistențe pe care nemții le-ar mai putea încerca pe Carpații Orientali ar fi întoarse prin sud, iar trupele de acolo încercuite.“

Faptele au confirmat aproape în întregime acest lucru. Acțiunile ofensive din septembrie ale marilor unități sovietice și române, pornite de la nord și vest de Carpații Meridionali, și apoi puternica ofensivă începută la 6 octombrie 1944 au constituit un sprijin important dat trupelor amice care atacau în Carpații Orientali, un factor determinant în forțarea hitleriștilor de a se retrage din acești munți.

De pe aliniamentul menținut de trupele române în acest mare cap de pod strategic a început cooperarea largă de luptă româno-sovietică, pentru eliberarea părții de nord-vest a României și dincolo de granițele ei, pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea Germaniei fasciste.

*Colonel C. NICOLAE,
Colonel rez. G. DAVID*

EXPLOATAREA ȘI TRATAMENTUL INUMAN AL MUNCITORILOR ROMÂNI ÎN ÎNTREPRINDERILE DIN GERMANIA HITLERISTĂ ÎN ANII 1941 — 1943

P

regătirea și dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial de către Germania hitleristă au avut consecințe dintre cele mai grele pentru țările ocupate sau tirite în război alături de ea. Întregul potențial economic, toate resursele materiale și umane ale acestor țări au fost puse la dispoziția mașinii de război hitleriste.

La izbucnirea războiului, ca urmare a mobilizării unui mare număr de muncitori în Wehrmacht, precum și a creșterii rapide a producției de război, necesitățile de brațe de muncă în economia germană au sporit considerabil.

Pentru a satisface aceste necesități cerute de purtarea războiului, hitleriștii, marile concerne au elaborat planurile pentru folosirea la muncă în întreprinderile de război a deținuților din lagărele de concentrare, a prizonierilor, precum și a cetățenilor apti de muncă din diferite țări. Punerea în aplicare a acestor planuri a condamnat la muncă de robii sute de mii de oameni din diferite țări.

În România, politica Germaniei hitleriste privind recrutarea forței de muncă a îmbrăcat aspecte diferite. Cu toate că hitleriștii au desfășurat în România o zgomotoasă și demagogică campanie propagandistică referitoare la gradul înalt de calificare pe care îl vor căpăta muncitorii români în fabricile și uzinele germane, la condițiile „excelente de viață și de muncă”¹, pe care regimul hitlerist le oferea muncitorilor străini pentru specializare în Germania, ei nu au reușit să-și transpună în viață aceste planuri decât în mică măsură, pe calea corupției, a înșelătoriei, a șantajului și pe alte căi.

Propaganda hitleristă în vederea recrutării muncitorilor pentru monopoliurile germane în România a fost activ susținută de organizațiile fasciste — Grupul etnic german, Tineretul hitlerist și altele, de aparatul de stat fascist, precum și de o întreagă rețea de organizații însărcinate cu recrutarea pe orice cale a lucrătorilor străini.

Dictatura militară-fascistă a consimțit să încheie cu Germania hitleristă o serie de convenții prin care se hotăra trimiterea în Germania a unui mare număr de persoane pentru a se „califica” și „specializa” în diferite domenii.

¹ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerul Muncii, Serviciul organizarea și ocrotirea muncii, dosarul nr. 1 037/1942, fila 85.

Astfel, în vara anului 1941 s-a încheiat „Convenția între guvernul Reichului german și guvernul Regatului României cu privire la regimul de asigurări sociale ce se aplică muncitorilor autorizați să plece în Germania la lucru și specializare”². Deoarece această convenție prevedea doar cadrul general al asigurărilor sociale de care urmau să „beneficieze” cei care plecau în Germania, ulterior, între Germania și guvernul fascist român au fost duse tratative pentru stabilirea numărului acestora. În ședința Consiliului de Miniștri din 16 septembrie 1941, Mihai Antonescu spunea că „s-au dat dispozițiuni ca un mare număr de lucrători români să fie autorizați să plece în Germania, pentru a fi utilizați în industria germană”³. La 14 octombrie 1941, în urma unei întruniri, s-a încheiat un proces-verbal între delegații concernului „Hermann Goering Werke” și delegații Ministerului Muncii, în prezența delegaților Ministerului Comunicațiilor, Marelui stat-major, Ministerului de Interne și Ministerului Economiei Naționale, prin care s-a stabilit plecarea în Germania a unui număr de tineri și lucrători în vîrstă, necalificați. Numărul acestora, cerut de reprezentanții hitleriști, urma să fie de 10 000⁴.

Puțin mai târziu, și anume la 27 noiembrie 1941, cu prilejul unei a doua întruniri, s-a hotărît trimiterea pentru specializare a încă 5 000 de tineri⁵.

Pînă la încheierea unei convenții, prin care să se stabilească precis numărul acelor pe care dictatura militară-fascistă din România îi sacrifică de dragul și în numele „prieteniei” româno-germane, Ministerul Muncii a fost însărcinat să organizeze trimiterea în Germania a două grupuri de tineri, fapt pe care l-a îndeplinit la sfîrșitul anului 1941; numărul oficial al acestora era apreciat la 1 200⁶.

În zilele de 3—12 decembrie 1941 au avut loc, la Ministerul german al Muncii, tratative între reprezentanții guvernului hitlerist și ai guvernului dictaturii militare-fasciste cu privire la utilizarea muncitorilor români pe teritoriul german, tratative terminate cu încheierea la 12 decembrie 1941 a „Convenției româno-germane asupra utilizării muncitorilor români care nu lucrează în agricultură”.

Procesul-verbal încheiat o dată cu convenția prevedea că „în special se pot utiliza în Germania muncitori din industria minieră, metalurgică, chimică și a sticlei, precum și personal feminin pentru gospodării”. De asemenea, stabilind numărul acelor care urmau să fie trimiși în Germania, se menționa că „pentru anul 1942 s-ar putea lua în considerație deocamdată următoarele cifre: 10 000 de muncitori tineri, în vîrstă de 18—19 ani, pentru a fi utilizați în întreprinderi industriale, mai ales întreprinderi din industria metalelor; 400 de muncitori calificați, mai ales din industria metalelor, pentru a fi utilizați ca muncitori calificați în industria germană și în același timp ca șefi de grupă pentru cei 10 000 de tineri mai sus amintiți; 5 000 de muncitori industriali, cu o oarecare pregătire profesională; 1 000 de femei de serviciu în vîrstă de 18—30 de ani, capabile să lucreze în gospodărie”.

² Loc. cit., dosarul nr. 64/1945, nepaginat.

³ „Procesul marii trădări naționale”, Editura „Eminescu”, 1946, pag. 241.

⁴ Arhivele statului București, fondul U.D.R., dosarul nr. 68/7 din 1941—1943, nepaginat.

⁵ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerul Muncii, Serviciul organizarea și ocrotirea muncii, dosarul nr. 1 072/1942, fila 211.

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 64/1945, nepaginat.

Convenția încheiată la 12 decembrie 1941 preciza că durata ei este de un an „și se prelungește în mod tacit cu câte un an dacă ea nu va fi denunțată cel mai târziu cu trei luni înainte de expirarea termenului“.

Pentru a crea aparența unor condiții bune de muncă și trai, Germania hitleristă a fost de acord să se prevadă în convenție că „partea germană se va îngriji ca adăpostirea muncitorilor români să fie impecabilă din punct de vedere moral și sanitar“ și că „muncitorii români sînt în Germania în principiu egali cu muncitorii germani comparabili (de aceeași categorie, de aceeași vîrstă etc.) în privința condițiilor de muncă, a protecției muncii și a jurisdicției muncii...“⁷. Celelalte condiții cu privire la salarizare, întreținere, plasarea la locul de muncă etc. urmau să fie prevăzute în contractele de muncă ale muncitorilor încheiate cu fiecare uzină în parte.

Dar toate acestea au rămas doar pe hîrtie. În realitate, muncitorilor trimiși cu primul lot în Germania li s-a aplicat același tratament ca și prizonierilor de război, fiind folosiți la muncă brută necalificată. Înșelați, muncitorii români au trimis sute de scrisori de protest celor care i-au recrutat. Au cerut insistent familiilor și rudelor lor să intervină pentru reîntoarcerea în țară. Însuși Consulatul general român și Legația română din Germania au informat guvernul antonescian de situația grea, de jale în care ajunseseră acești muncitori.

Situația deosebit de grea a muncitorilor români din Germania, cererile insistente de a se reîntoarce în țară, protestele tot mai energice ale părinților și rudelor acestora au determinat guvernul antonescian să amîne ratificarea convenției din 12 decembrie 1941.

Față de această atitudine, guvernul german a exercitat tot felul de presiuni asupra guvernului român pentru a grăbi ratificarea. Încercînd a atenua situația creată, Ministerul Muncii aducea la cunoștința Frontului muncii germane, prin adresa nr. 48 din 4 iunie 1942, că, „în urma ordinului rezolutiv al d-lui mareșal Antonescu de a nu ne lăsa învinși de la prima dificultate și de a merge înainte pe drumul început, sperăm că în curînd se vor trimite cei 10 000 de ucenici și 5 000 de lucrători calificați, care au făcut obiectul convențiunii dr. Mende — dr. Băcescu, a cărei ratificare pentru moment a fost suspendată provizoriu“⁸.

Convenția din 12 decembrie 1941 pînă la urmă însă nu a fost ratificată de guvernul antonescian.

Aceasta nu a însemnat pentru Germania o imposibilitate de a-și mai recruta brațe de muncă din România. Cu sprijinul autorităților antonesciene, muncitorii români, șantajați, forțați de anumite împrejurări, au continuat să fie trimiși în Germania prin inspectoratele și subinspectoratele muncii. La rîndul lor, agenții hitleriști din România, folosind demagogia și înșelăciunea, sprijiniți de Grupul etnic german și alte organizații fasciste din țară, au reușit să treacă ilegal peste graniță un număr de oameni. Cu recrutarea oamenilor pentru Germania nu se ocupau însă numai organizațiile fasciste și diferiți agenți hitleriști; de această îndeletnicire se ocupa însuși inginerul Saake, reprezentantul concernului „Hermann Goering Werke“, care, urmărind să recruteze cît mai multe brațe de muncă, nu mai lua în considerație nici cel

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1 026/1942, nepaginat.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 1 038/1942, fila 7.

puțin respectarea unor formalități legale, ca : acte, consimțământul părinților, vizite medicale etc.⁹.

Numărul real al muncitorilor recrutați prin astfel de metode nu a fost cunoscut mult timp nici de autoritățile românești și nici de Ministerul Muncii. Abia la sfârșitul anului 1943, forțați de disperarea părinților și rudelor celor plecați în Germania, Ministerul Muncii a fost nevoit să inițieze, prin Ministerul Afacerilor Străine, o acțiune de informare, prin care să se afle „precis” cîți cetățeni români se găseau la lucru în Germania. În urma acestei acțiuni, un funcționar al Legației române de la Berlin aducea la cunoștința Ministerului Muncii, prin nota confidențială nr. 53/P.9 din 29 octombrie 1943, că în urma cercetărilor făcute numărul cetățenilor români (în afara celor de origine germană) care se găseau la lucru în Germania se ridica la 8 700¹⁰.

Așadar, cu și fără concursul autorităților românești, monopolurile hitleriste au reușit să exploateze în Germania munca a aproape 9 000 de muncitori români, la care se mai adăuga încă un număr însemnat de cetățeni români nedeclarați plus cei de origine germană.

Căzînd victimă propagandei fasciste, cei care au plecat în Germania au dus o viață de mizerie. În nota secretă nr. 13 889 din 6.II.1942, adresată Ministerului Muncii, în care se referea direct la primul lot de tineri care plecaseră în Germania, Ministerul Afacerilor Interne arăta că nici nu se despărțiseră încă de teritoriul țării și tinerii români, în urma unei dispute de pe vas, au fost bătuti și închiși de poliția hitleristă într-o sală mare a vaporului, de unde nu li s-a mai dat drumul decît la Viena, unde au fost debarcați și încartiruiți. Plecînd din Viena, trenul în care călătoreau a fost oprit în cîmp cca. 4—5 ore, pînă s-a înnoptat, și numai după aceea au fost duși mai departe, pînă ce au ajuns în localitatea Imendorf, unde au fost debarcați, fapt după care au fost urcați în camioane și duși mai departe de oraș, într-un lagăr format din barăci de lemn.¹¹

Direcția afacerilor consulare din Ministerul de Externe, printr-o adresă trimisă Ministerului Muncii în februarie 1942, în care se referea la informări date de Consulatul general român de la Viena, arăta că ucenicii și muncitorii români din Germania trimiși pentru „calificare și specializare” locuiau în lagăre, mîncau o hrană mizerabilă și insuficientă, nu puteau trimite bani acasă și lucrau ca salahori¹².

Situația grea a muncitorilor trimiși în Germania pentru a se califica, chipurile, este ilustrată și de miile de scrisori trimise de aceștia în țară familiilor și rudelor. Așa, de pildă, un tînăr ucenic plecat în Germania cu primul lot în scrisoarea trimisă din Hallendorf scria : „...Sîntem tratați mai rău ca prizonierii. Murim de foame... Noi nu sîntem ca ucenici. Sîntem ca salahori”.¹³

Forțați de organele poliției hitleriste să lucreze la munci grele încontinuu cîte 12 ore pe zi și chiar mai mult, bătuti și înjosiți în orice moment, flămînzi și înfrigurați, iată în ce situație ajunseră chiar de la început cei care au plecat în Germania pentru a se „califica” și „specializa”. Și nici nu putea fi altfel din moment ce muncitorii români erau considerați aproape ca

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 1 025/1942, nepaginat.

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 1 388/1943, vol. II, fila 52.

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 037/1942, filele 9—10.

¹² Loc. cit., dosarul nr. 1 027/1942, fila 13.

¹³ „Procesul mării trădări naționale”, Editura „Eminescu”, 1946, pag. 277—278.

prizonieri. De altfel, după cum se arăta în nota Ministerului Afacerilor Interne din 6 februarie 1942, muncitorii români erau repartizați la muncă cu prizonierii francezi și polonezi ¹⁴.

De asemenea, în ceea ce privește condițiile de muncă ale muncitorilor români ajunși într-o uzină a concernului „Hermann Goering Werke” din localitatea Braunschweig, Direcția generală a poliției, în raportul secret nr. 8 833/1942 adresat Ministerului Afacerilor Interne, scria următoarele: „Ajunși la Uzinele «Hermann Goering» din Braunschweig, locul de destinație, cei 700 de meseriași plecați din România la începutul lunii decembrie 1941 au fost cantonați în lagăre împreună cu prizonierii de război. În același lagăr se află și în prezent. Lucrul durează zilnic 12 ore. Deși munca este extenuantă, alimentația este submediocră. Un lucrător primește pe zi 200 g de pâine făcută din făină amestecată cu sfeclă... Dimineața li se dă o cafea, la prînz o ciorbă, în majoritatea cazurilor de cartofi, iar seara un iaurt și o felioară de salam. În plus, la fiecare 3 mese, li se dă și cîte un cartof fiert. Din cauza hranei insuficiente, mulți dintre meseriașii români s-au îmbolnăvit și direcțiunea fabricii a fost nevoită să-i interneze în spitale. Aproape toți au trimis vorbă acasă să se facă orice intervenții pentru a putea să se înapoieze în țară. Unii, pe baza unor telegrame prin care erau anunțați că membrii din familiile lor se află gravi bolnavi, au reușit să vină în România. Nu s-au înapoiat însă la lucru. Alții, cărora sistemul cu telegrama nu le-a reușit, au fugit din interiorul uzinelor... Aproape de frontieră au fost prinși de gestapo, care i-a transportat înapoi la fabrică, 7 din aceștia au fost prinși la Viena. Drumul înapoi de la Viena la Braunschweig a durat 6 săptămîni, ei fiind trimiși din închisoare în închisoare. La sosirea în uzină, aceștia au povestit celorlalți meseriași români că închisorile gem de deținuți, toți închiși pentru faptul că nu sînt de partea regimului hitlerist... Printre meseriașii aflați la Uzinele «Hermann Goering» se găsesc și sași. Aceștia sînt supuși aceluiași tratament ca și românii, fapt care îi face să comenteze în mod defavorabil regimul din Germania și să afirme că la înapoierea în România vor bate cu pietre pe delegații nemți care ar mai îndrăzni să ceară tineretului să plece în Reich.

Meseriașii români nu au voie să comunice decît că sînt sănătoși și le merge bine, fapt cu totul contrariu realității, deoarece în rîndurile lor starea de spirit era foarte proastă, toți dorind, așa după cum s-a menționat mai sus, să se înapoieze în țară cît mai curînd și pe orice cale” ¹⁵.

De altfel, guvernul antonescian, pentru ca familiile și rudele să nu cunoască starea grea a celor plecați în Germania, a luat măsura ca scrisorile să fie cenzurate. ¹⁶

Toate cele arătate în notele oficiale la care ne-am referit nu sînt decît aspecte din viața de mizerie pe care au îndurat-o muncitorii români în Germania. Puși să efectueze munci de multe ori peste puterile lor, neîmbrăcați și subalimentați, o mare parte din ei s-au îmbolnăvit, iar unii, nemaigăsind nici o scăpare, au preferat să se sinucidă ¹⁷. Fasciștii germani obligau pe ucenicii și muncitorii români, întocmai ca și pe prizonieri, să

¹⁴ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerul Muncii, Serviciul organizarea și ocrotirea muncii, dosarul nr. 1 037/1942, fila 13.

¹⁵ Loc. cit., filele 43—44.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 230, fila 388.

¹⁷ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerul Muncii, Serviciul organizarea și ocrotirea muncii, dosarul nr. 1 025/1942, nepaginat.

muncească nu numai cînd erau sănătoși, ci și cînd erau bolnavi. Într-un raport pe luna iunie 1942 al unui inspector de muncă român care se ocupa special de problema muncitorilor din Germania se arăta, referindu-se la situația acelor de la Uzinele „Blechwaren“ din Seesen, că muncitorii bolnavi, adulți sau minori, nu erau bine consultați de medici și că, deși bolnavi, totuși erau puși la munci grele. Din cauza lipsei de hrană — așa cum semnală inspectorul la care ne-am referit —, unii ucenici leșinau de foame¹⁸.

Munca forțată și peste puteri se împletea cu aplicarea unor pedepse dintre cele mai crude. Bătaia constituia „stimulentul“ cel mai obișnuit în practica hitleriștilor pentru a determina pe muncitorii români să lucreze. Așa cum reiese din memoriul delegatului permanent al Ministerului Muncii din România în Germania pentru problema muncitorilor români, din 4 iunie 1942, către Frontul muncii germane și din alte rapoarte oficiale, muncitorii erau bătuți de multe ori fără nici un fel de justificare de către funcționari, de șeful lagărului, de paznicul lagărului, de bucătar, de conducătorul lagărului etc.¹⁹ Unele „abateri“ de la „disciplina“ muncii impusă muncitorilor români de către fasciștii germani erau și mai crunt pedepsite. După cum informa Legația română din Berlin, ucenicii și muncitorii români care refuzau să lucreze pentru că erau puși la munci necorespunzătoare erau trimiși în anumite lagăre de unde cu greu mai puteau scăpa²⁰. Ce situație îi aștepta pe aceia care erau trimiși în asemenea lagăre ne-o spune însuși Biroul contrainformațiilor al Marelui stat-major, care, în nota informativă din 16 mai 1942, adresată președintelui Consiliului de Miniștri, semnală că atunci cînd unii ucenici români au refuzat să mai lucreze în operații grele, peste puterile lor, și au cerut să fie puși în ateliere pentru a se specializa, poliția germană i-a băgat în lagărul de prizonieri polonezi nr. 21, lagăr de exterminare, în care zilnic erau spînzurați cîte 15 polonezi. „Acest spectacol — precizează nota — este văzut de nenorociții fii de români, vîrstare tinere, care înnebunesc de groază, foame și mizerie..., făcîndu-i să fugă la Legația română, parcurgînd cîte 120 km pe jos, nemîncăți și fără bani, cerînd să fie aduși în țară, că mor de mizerie și muncă istovitoare“²¹.

Muncind în condiții extrem de grele și de teroare, primind o masă care abia le întreținea viața, ucenicii și muncitorii români din Germania nu aveau nici cel puțin posibilitatea să-și poată cumpăra o piine, deoarece fie că nu aveau bani, fie că le era interzis. În raportul său cu privire la ucenicii și muncitorii români aflați la lucru în Germania, pe luna aprilie 1943, un delegat al Ministerului Muncii din România arăta că la firma „Busing-Braunschweig“ erau ucenici condamnați la închisoare „pentru cumpărare de piine în mod fraudulos“, adică fără cartelă²².

Viața muncitorilor români din Germania era încă întunecată și amărită de lipsa de îmbrăcăminte și încălțăminte. Delegatul permanent al Ministerului Muncii din România de pe lîngă Frontul muncii germane scria, într-un raport din februarie-martie 1942, că 98% din ucenicii văzuți de el erau așa de prost îmbrăcați încît făceau impresia unor cerșetori. Unii din ei nu-și schimbaseră cămașa de luni de zile pentru motivul că nu aveau alta. În ceea

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 1 383/1943, nepaginat.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 037/1942, fila 108.

²² Loc. cit., dosarul nr. 1 382/1943, fila 20.

ce privește încălțăminte, marea majoritate purtau bocanci așa de distruși încît le ieșeau degetele din ei ²³.

Toate cele arătate erau constatări făcute de înseși organele oficiale românești însărcinate cu problema ucenicilor și muncitorilor români din Germania. Aproape aceleași constatări le făceau însă și diferite alte organe din țară cu ocazia anchetării acelor ce reușeau să se înapoieze din Germania. Astfel, comandamentul militar al Uzinelor Reșița scria într-un raport că: „În luna februarie 1942, o serie de muncitori dintre cei care au plecat oficial în Germania la Uzinele «Hermann Goering» s-au înapoiat în țară și au cerut să fie reprimiți la lucru în uzină, cu toate că ei veniseră doar în concediu, fiind chemați de soțiile lor. Nefiind reangajați, pe motiv că sînt lucrătorii Uzinelor «Hermann Goering», muncitorii au declarat că nici în Germania nu se mai întorc, deoarece s-au săturat de regimul care i-a nenorocit fizicește și i-a sărăcit...” ²⁴.

Într-o altă notă informativă din același an se arăta că muncitorii veniți în luna aprilie din Germania, la expirarea concediului, au refuzat să se mai înapoieze, deoarece în Germania aveau de îndurat un tratament aspru, munciau mult și primeau hrană puțină, n-au fost puși la nici o specializare, așa cum li s-a promis la plecare, nu s-au trimis bani pentru întreținerea familiilor rămase în țară, așa cum au contractat cu Uzina „Hermann Goering” ²⁵. Și acești muncitori, ca și primii, atunci cînd au fost înștiințați că nu vor fi primiți la lucru deoarece aveau contracte cu Uzina „Hermann Goering”, au declarat „că în nici un caz nu se mai înapoiază în Germania, chiar dacă vor munci oriunde ca hamali” ²⁶.

În condițiile în care depuneau o muncă istovitoare, fără nici un repaus săptămînal, în condițiile unei hrane mizerabile, muncitorii români din Germania nu puteau avea nici cel puțin satisfacția că familiile lor primesc drepturile bănești pe care le meritau și pe care întreprinderile germane erau obligate, conform contractelor, să le trimită. Pentru a-i determina să lucreze chiar pentru o mîncare insuficientă și extrem de proastă și a înfrînge orice rezistență din partea muncitorilor români, rezistență care ar fi putut influența și pe muncitorii de alte naționalități care se găseau în Germania la muncă forțată, fasciștii germani recurgeau deseori la aruncarea în carcere și închisori a acelor care-și manifestau nemulțumirea. Astfel, în 1942, atunci cînd 300 de români au protestat la direcția concernului „Hermann Goering Werke” pentru că nu li se trimiseseră drepturile bănești familiilor, organele fasciste au arestat 84 dintre ei, pe care i-au supus cercetărilor, pe motiv că sînt comuniști ²⁷.

Neputînd îndura viața de cruntă mizerie din Germania, mulți dintre ucenicii și muncitorii români căutau să-și găsească protecția la consulatele și legațiile române din Hamburg, Viena și Berlin. Așa, de pildă, la scurt timp după sosirea primului lot de ucenici în Germania, Legația română din Berlin în telegrama din 17 decembrie 1941 trimisă Ministerului de Externe arată: „La consulatele noastre din Berlin, Hamburg și Viena s-au prezentat aproximativ vreo 20 de ucenici români sosiți în Germania pentru specializare în baza recentei convenții... Ei afirmă că din aproximativ 600—800 de ucenici

²³ Loc. cit., dosarul nr. 1 025/1942, nepaginat.

²⁴ Arhivele statului București, fondul U.D.R., dosarul „Rapoarte și dări de seamă cu privire la starea de spirit a muncitorilor de la U.D.R.”.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

români sosiți pînă acum ar fi fugit din lagăre aproximativ 150—200”²⁸. În ianuarie 1942, într-o altă telegramă se comunica : „Azi venind un nou grup de fugari la Legațiune, într-o stare deplorabilă, binevoiți a-mi comunica de urgență dacă sînteți de acord ca acest Oficiu, precum și Consulatul din Viena să procedeze imediat la repatrierea acestor ucenici... Spectacolul acestor nenorociți, hoinărind prin împrejurimile Legațiunii este dăunător prestigiului țării”²⁹.

Prin evadare sau prin chemarea lor de către părinți sau soții și atunci cînd era vorba de îmbolnăvirea gravă sau moartea cuiva din familie au reușit o parte dintre ei să se întoarcă în țară. Mai tirziu nimeni n-a mai putut să se înapoieze, ucenicii și muncitorii români care mai rămăseseră în Germania fiind trimiși forțat să lupte sau au murit din cauza tratamentului inuman ce li s-a aplicat³⁰.

Evadînd din Germania sau venind pe cale legală, o dată ce ajungeau în țară îi așteptau alte „surprize”, și anume : anchetarea lor de către organele de poliție, refuzul de a fi primiți la lucru etc.

Pe lîngă lipsurile materiale, acești muncitori erau amenințați în permanentă cu moartea dacă refuzau să se întoarcă în Germania. În nota sa informativă din februarie 1944, comandantul militar al Reșiței seria îndrumătorului armatei de pe lîngă U.D.R. că : „...pentru cei care, veniți în concediu, manifestă dorința de a nu se mai înapoia la unitățile lor, grupul etnic german a înființat, în mod cu totul secret, așa-numitele echipe de «dispariții», cu misiunea de a face să dispară fără urme elementele recalcitrante”³¹.

Muncă peste puteri, bătaie și înjosire, carceră și închisoare, subalimentație și teroare, iată ce a însemnat „specializarea» celor plecați din România în Germania hitleristă”³².

Împotriva trimeriei ucenicilor și a muncitorilor români în Germania pentru a lucra în întreprinderile hitleriste, P.C.R. s-a ridicat cu hotărîre. Partidul a arătat pericolul ce-l prezenta această acțiune tilhărească și a chemat masele să lupte contra ei. Comuniștii au fost mobilizați de către partid să desfășoare o vie propagandă pentru a determina familiile să nu-și trimită copii ca ucenici și muncitori în Germania³³.

În rezoluția din ianuarie 1942, C.C. al P.C.R. arăta că „Antonescu a început să vîndă lui Hitler, ca pe niște sclavi, muncitori tineri și ucenici români pentru producția de război din Germania. Acolo ei lucrează cu prizonierii și muncitorii aduși din celelalte țări cوتropite, în locul muncitorilor germani trimiși pe front, la muncile cele mai grele...”³⁴.

²⁸ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 85 și 86.

²⁹ Loc. cit., vol. 86.

³⁰ Loc. cit., vol. 131.

³¹ Arhivele statului București, fondul U.D.R., Direcția generală, dosarul nr. 140/46 din 1943, nepaginat.

³² Arhivele Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerul Muncii, Serviciul organizarea și ocrotirea muncii, dosarul nr. 1 037/1942, fila 243.

³³ Loc. cit., fila 75 și Arhivele statului Filiala Petroșeni, fondul Societatea Petroșeni, dosarul nr. 4/1941, fila 61.

³⁴ „Documente din istoria P.C.R.”, Editura pentru literatură politică, 1953, ediția a II-a, pag. 355.

În București au fost organizate ședințe ale organizațiilor de partid, consfătuiri în care s-a discutat problema trimiterii tineretului în Germania fascistă, arătându-se, totodată, că este necesar să se întreprindă acțiuni în vederea împiedicării plecării acestora³⁵. În manifestul adresat poporului român de 1 Mai 1942, C.C. al P.C.R. îndemna tinerii muncitori: „...Refuzați munca pentru războiul lui Hitler. Nu plecați la muncă în Germania, unde vă așteaptă foametea, epidemiile, teroarea sîngeroasă și moartea”³⁶.

După plecarea primelor loturi de tineri în Germania, P.C.R. a demascat în ce constau condițiile „excelente” de muncă pe care hitleriștii le promiteau muncitorilor străini, depunînd eforturi pentru aducerea acestora în țară, căutînd să determine pe părinții celor plecați să ceară înapoierea lor.

Într-un articol publicat în „Tînărul patriot”, tineretul era îndemnat să lupte împotriva nimicirii lui în războiul hitlerist, „...pentru readucerea tinerilor trimiși în Germania pentru a se califica...”³⁷, iar într-un manifest semnat de tinerii din sectorul II Negru din București se reproducea scrisoarea a 6 tineri din Arsenalul armatei reveniți din Germania pentru cîteva zile în concediu, prin care se arăta ce-i așteaptă pe tinerii care pleacă în Germania. „...Ne-am lăsat tîrîți de propaganda germană și am plecat și noi să ne specializăm. Am fost băgați într-o uzină de armament, unde am fost puși să cărăm cărbune și diferite alte lucruri ca hamali... Venind de Paște în concediu, ne-am dus la Arsenalul armatei și am spus că nu ne mai întoarcem, chiar dacă ne împușcă...”³⁸.

Demascînd adevărata față a propagandei hitleriste, privind așa-zisa specializare a muncitorilor români, P.C.R., organizațiile sale de masă, prin întreaga activitate desfășurată, au reușit să determine pe muncitori nu numai de a nu mai pleca în Germania, dar și de a organiza acțiuni prin care să ceară aducerea în țară a muncitorilor români din Germania. Sute de cereri soseau zilnic la Ministerul Muncii, prin care se solicita aducerea în țară a celor plecați, anchetarea de urgență a situației lor.

În aceste condiții, pentru a potoli spiritele revoltate, Ministerul Muncii a fost nevoit să trimită în Germania delegați însărcinați, chipurile, cu anchetarea situației muncitorilor români. Constatările făcute s-au limitat doar la cadrul lor formal, nefiind urmate de efecte pozitive pentru ucenicii și muncitorii români. Formală era și activitatea reprezentantului permanent al Ministerului Muncii însărcinat cu problema ucenicilor plecați în Germania. Referitor la activitatea acestui reprezentant trimis de guvernul antonescian, însăși Legația română din Berlin, într-o telegramă, era nevoită să recunoască: „Activitatea sa (a reprezentantului Ministerului Muncii — *n.a.*) s-a dovedit cu totul ineficace, dacă nu chiar dăunătoare, intereselor ucenicilor”³⁹. Acesta, încă la începutul lunii iunie 1942, într-o scrisoare adresată conducătorului organizației hitleriste Frontul muncii germane, în care se referea la ucenicii și muncitorii români din unele întreprinderi germane, spunea că: „Nu este în interesul Ministerului Muncii ca acești ucenici aflați actualmente la Uzinele «Hermann Goering», cît și cei de la Fabrica de cutii de tablă din Seesen să se întoarcă în țară. Ar însemna să ducem în țară un important lot

³⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 273, filele 139, 147, 165.

³⁶ Loc. cit., dosarul nr. 245, fila 150.

³⁷ „Tînărul patriot” nr. 1, din 1 noiembrie 1943.

³⁸ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 230, fila 388.

³⁹ Arhiva M.A.E., fondul nr. 71/1920—1944, Germania, vol. 88.

de nemulțumiți și viitori propagandiști împotriva Germaniei și deci inclusiv a României⁴⁰.

Cererile repetate și în proporții de masă atit ale părinților și rudelor ucenicilor și muncitorilor români, cît și ale acestora pentru a putea reveni în țară constituiau forma inițială de reacție a celor înșelați în așteptările lor împotriva regimului dictaturii militare-fasciste și a regimului hitlerist.

Atunci cînd ucenicii și muncitorii români aflați în Germania și-au dat seama că cererile lor nu-și ating scopul au trecut la forme mai evolute de luptă, deși aveau de înfruntat teroarea hitleristă și erau amenințați în orice moment cu aruncarea lor în închisori și lagăre de exterminare. Așa cum avea să informeze delegatul permanent al Ministerului Muncii din România pentru problemele ucenicilor și muncitorilor români din Germania printr-un raport din iunie 1942, au existat dese cazuri cînd, răspunzînd condițiilor inumane de muncă și de trai, muncitorii români refuzau să meargă la lucru, întîrzieau de la lucru sau plecau de la lucru⁴¹.

Merită menționat faptul că uneori, pentru ușurarea condițiilor de viață, s-a recurs și la alte forme de luptă. Astfel, „în ziua de 13 decembrie 1941 — spunea delegatul la care ne-am referit mai sus —, întreprinderile «Hermann Goering» au fost informate că un oarecare student cu o banderolă tricolor la braț s-a strecurat în lagărul de ucenici români, unde a ținut un discurs în limba română, fără ca să fi putut fi înțeles de conducerea întreprinderii, dar care s-a dat drept delegat al Ministerului Muncii și amenința că va pleca cu ucenicii înapoi în țară dacă nu le ascultă plîngerile. Conducătorii întreprinderii au impresia că a fost un agent comunist”⁴².

Încercările sub diverse forme ale muncitorilor români din întreprinderile germane pentru ușurarea condițiilor lor de viață nu au putut da rezultatele dorite. Aparatul hitlerist de represiune înăbușea cu cea mai mare cruzime orice inițiativă de asemenea fel. Neadmițînd totuși să fie robii monopolurilor germane, mulți ucenici și muncitori români, înfruntînd cu curaj și sfidînd, totodată, teroarea gestapoului, au reușit să evadeze și să se întoarcă în țară. Ajunși în patrie, ei au devenit un factor în plus de demascare a hitlerismului și a demagogiei fasciste.

*
* *
*

Exploatarea nemiloasă, tratamentul inuman la care au fost supuși muncitorii români trimiși în Germania în anii celui de-al doilea război mondial demonstrează că punerea în aplicare a teoriilor trîmbițate de Germania hitleristă în acea perioadă cu privire la lichidarea șomajului în Europa, prin absorbirea forțelor de muncă din celelalte țări în industria germană, cu privire la pregătirea cadrelor calificate și de specialiști necesare economiilor țărilor slab dezvoltate au slujit monopolurilor germane, care, dispunînd de forță de muncă ieftină, au folosit-o în vederea sporirii profiturilor lor.

TUDOR PAUL

⁴⁰ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerul Muncii, Serviciul organizarea și ocrotirea muncii, dosarul nr. 1 038/1942/43, fila 7.

⁴¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 025/1942, nepaginat.

⁴² Ibid.

Primele gazete muncitorești și începutul organizării clasei muncitoare

În perioada de început a mișcării muncitorești, care cuprinde deceniile 6, 7 și 8 ale secolului al XIX-lea, formele de acțiune ale clasei muncitoare împotriva exploatatorilor s-au caracterizat prin ridicări spontane la luptă, răzvrătiri anarhice, proteste izolate. Cu timpul au început să se adauge forme noi de luptă, în primul rând greve spontane.

Esențial este faptul că în toiul acestor lupte spontane, și ca o urmare a lor, a început un proces treptat de organizare a clasei muncitoare.

Căutând căile, mijloacele pentru a scăpa de mizerie, lucrătorii au început să se unească în asociații, case de întrajutorare.

Prin natura muncii lor, cunoscând înaintea celorlalți muncitori ideile înaintate care circulau în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și avînd o grea situație economică, lucrătorii tipografi au fost cei dintîi care s-au unit într-o asociație profesională.

Asociațiile — „societățile”, după cum erau denumite de lucrători —, ca prime forme de organizare profesională muncitorești, se deosebeau de instituțiile de binefacere tradiționale, în primul rând, prin aceea că se bazau pe principiul că muncitorii pot, cu eforturi unite, să dobîndească îmbunătățirea situației lor. Printre primele organizații înființate pe teritoriul patriei noastre se numără: Asociația lucrătorilor tipografi din București, cunoscută și sub denumirea de Casa de prevedere a lucrătorilor tipografi din București (1858), Asociația generală a lucrătorilor din România (1872) și altele. La începutul ființării, ele s-au aflat sub influența patronală, în comitetele lor de conducere intrînd și patroni. Acest lucru e dovada fazei incipiente de dezvoltare a proletariatului, caracterizată de F. Engels drept „copilăria mișcării proletare” cînd muncitorii nu înțeleg că între interesele lor și ale patronilor există contradicții de neîmpăcat, proletariatul fiind încă o clasă „în sine” și nu „pentru sine”.

Procesul de formare și dezvoltare a mișcării muncitorești își găsește oglindirea în presa muncitorească. Gazetele muncitorești erau pe de o parte reflexul acestei mișcări, dar, în același timp, ele au constituit și un element activ, catalizator al procesului de întărire a organizațiilor muncitorești.

Astfel, în perioada apariției primelor organizații ale lucrătorilor din România au fost editate gazetele „Tipograful român” (1865), „Analele tipografice” (1869), „Uvriatul” (1872) și „Lucrătorul român” (1872).

Publicația care s-a ocupat pentru prima dată în istoria țării noastre de probleme ale clasei muncitoare, de organizarea ei a fost „*Tipograful român*”. Chiar apariția acestei prime gazete muncitorești trebuie văzută în strînsă legătură cu situația grea prin care trecea Asociația lucrătorilor tipografi în anii 1864—1865.

Gazeta „*Tipograful român*” era chemată să mobilizeze lucrătorii asociați la unire și la o activizare a asociației profesionale. În coloanele sale și-au făcut loc o serie de articole și informații privind necesitatea organizării muncitorilor. Gazeta s-a ocupat pe larg de situația existentă în prima asociație a lucrătorilor din România Casa de prevedere a lucrătorilor tipografi din București. Au fost publicate în întregime statutele acesteia, printre ale căror prevederi erau sprijinirea asociaților în cazuri de lipsă de lucru, de boală, de bătrînețe, de înmormîntare, precum și ajutorarea membrilor familiei. Gazeta a demască masinațiile autorităților care, sub diferite pretexte, au refuzat să aprobe statutele și a îndemnat pe lucrătorii asociației să persevereze în drep-tele lor cereri.

Popularizînd importanța asocierii lucrătorilor, redacția gazetei „*Tipograful român*” scria: „Una din creațiunile civilizației secolului XIX sînt și Asociațiunile de ajutor reciproc, instituțiune binefăcătoare... O asemenea instituțiune prin care omul... găsi mijlocul de a se sustrage de la mizerie și relele ce bîntuie pe slabii muritori și atît de utilă claselor lucrătoare, fu înființată și la noi... de către lucrătorii tipografi...”¹

În coloanele gazetei „*Tipograful român*” pe lîngă abordarea unor probleme privind organizarea muncitorilor au fost inserate și relatări privind grelele condiții de lucru și de trai ale muncitorilor tipografi. Marele număr de articole pe teme ale muncii profesionale au contribuit, de asemenea, la ridicarea cunoștințelor muncitorilor în domeniul meseriei pe care o profesau.

Prin conținutul progresist pe care-l avea această gazetă, care pentru prima dată în România s-a preocupat să redea în paginile ei aspecte din munca și viața lucrătorilor tipografi, cît și prin forma sa, ea a atras atenția publiciștilor din țară. În această gazetă I. Heliade Rădulescu, Petre Ispirescu etc. au publicat în repetate rînduri articole, iar o serie de publicații profesionale din străinătate i-au făcut aprecieri elogioase.

În 1869 apare gazeta „*Analele tipografice*”, organ al Asociației lucrătorilor tipografi din București, ziar redactat numai de muncitori. Înțelegerea necesității editării unui ziar muncitoresc, prin care să fie demascată exploatarea lucrătorilor tipografi și care să dezbată probleme legate de unirea lor, reprezintă un pas înainte pe drumul creșterii conștiinței de clasă a muncitorilor.

În unicul număr al gazetei „*Analele tipografice*”, care ni s-a păstrat, surprindem frămîntarea lucrătorilor tipografi înaintați de a găsi mijloacele cele mai eficace pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și trai ale muncitorilor și dorința lor de a-și crea organizații capabile să le apere interesele.

Într-o scrisoare semnată de I. G. Vasilescu (Ploieșteanu) și publicată în „*Analele tipografice*” se propunea pe lîngă organizarea unei întruniri a muncitorilor din Capitală, lucru de altfel dorit de întreaga masă a lucrătorilor asociației, în care „să fie formulat Regulamentul cu care doresc să lucreze în tipografii și înființarea unei Societăți a tipografilor... și această asociațiune

¹ „*Tipograful român*” din 14 ianuarie 1866.

să fie astfel regulată, precum este la Paris și în celelalte orașe ale Europei civilizate”².

În timp ce lucrătorii tipografi din România își manifestau tot mai limpede dorința creării unei asociații profesionale cu mult mai largi și mai bine organizate decât Casa de întraajutorare existentă, elementele înaintate din mișcarea noastră muncitorească au trecut la o activitate și mai hotărâtă pentru înființarea unei asociații care să cuprindă pe toți lucrătorii din România, indiferent de profesiuni. În acest spirit și-a început activitatea noul organ de presă — „Uvrierul”³ —, care a luat locul gazetei „Analele tipografice”.

Scopul acestui nou organ de presă, tendințele sale reies din articolul-program al primului număr. „Uniți într-un adevărat scop de înaintare și îmbunătățirea soartei — se scria în acest articol — cea mai mare parte a lucrătorilor tipografi am găsit de cuviință de a ne grupa sub un stindard care să reprezinte, de acum și în viitor, unirea și înfrățirea tuturor lucrătorilor, pentru ca astfel să putem dărâma răul și injustiția ce de multă vreme bîntuie clasa lucrătorilor. Pentru a ajunge la acest rezultat am găsit că a ne putea mai cu înlesnire înțelege unii cu alții, sau mai bine zis de a ne putea comunica ideile unii altora, era de necesitate a avea un organ al nostru, adică al tuturor lucrătorilor, independent de orice influență străină intereselor noastre. De aceea ne-am decis ca în locul ziarului «Analele» să apară o nouă foaie care sub un alt titlu și o altă formă să lupte neîncetat, numai și numai în a apăra interesele lucrătorilor.”⁴

Fără îndoială că elaborarea acestui articol-program a fost opera elementelor muncitorești conștiente. Din articol rezultă concluzia, deosebit de importantă, a necesității unirii tuturor forțelor muncitorești sub un stindard propriu, nevoia împărtășirii reciproce a durerilor și suferințelor lor, problemelor și ideilor ce-i frământau.

Această declarație reprezintă un salt calitativ deosebit, esențial și nou în mișcarea muncitorească. Ea vedește începutul formării conștiinței de clasă a proletariatului, manifestat în tendința spre independență organizatorică, condiție a unei lupte eficiente pentru drepturi.

Apariția și creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor români erau o urmare firească a dezvoltării capitalismului în România, a adâncirii exploataării maselor muncitoare, a influenței ideilor revoluționare răspândite de mișcarea muncitorească internațională ai cărei conducători erau Marx și Engels.

Redacția noului organ făcea un apel călduros și energic nu numai la lucrătorii tipografi, dar și la lucrătorii din alte bresle, cărora le spunea: „Am fi fericiți să ne vedem grupați cu toții sub drapelul unirii și înfrățirii, pentru a cărui existență mai îndelungată să luptăm a-l vedea întotdeauna ridicat sus, și noi destul de tari pentru a-l putea apăra în contra atacurilor ce s-ar în-

² De relevat că muncitorii români au cunoscut dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale, activitatea și sprijinul dat organizațiilor muncitorești de către Internaționala I și conducătorul ei K. Marx, prin intermediul redactorilor și colaboratorilor democrați și progresiști ca Cezar Bolliac, N. Pop, Vicențiu Babeș, Alexandru Roman, George Barițiu, Iosif Vulcan și alții care au scris zeci și zeci de articole în coloanele ziarelor: „Informațiunii bucureștene”, „Telegraful”, „Gazeta Transilvaniei”, „Familia”, „Albina”, „Federațiunea” etc.

³ „Uvrierul” a apărut la 10 iulie 1872.

⁴ „Telegraful” din 13 iulie 1872.

cerca a îndrepta în contra sa răuvoitorii prosperării și luminării clasei muncitorilor...“⁵.

Inițiatorii ziarului relevau că vor milita „pentru unirea și înfrățirea lucrătorilor prin interesele comune“. Redacția mai sublinia că „dacă voim o unire între toți lucrătorii, scopul este de a ne consulta întruniți fiind, de a face să simțim mai puțină lipsă de greutatea noastră, și aceasta prin mod omenos și legal fără de a aduce perturbări de care ideea nici prin minte nu ne poate trece“.

Noua organizație muncitorească denumită Asociația generală a lucrătorilor din România, pentru care a militat hotărât „Uvriatul“, deși n-a ieșit complet de sub tutela patronilor, a avut un program mai înaintat, problemele muncitorești fiind mai hotărât dezbătute. Reproducând din cuvântul secretarului asociației ținut în adunarea din 1 octombrie 1872, în care s-au discutat și s-au votat statutele Asociației generale a lucrătorilor din România, referitor la importanța organizării lucrătorilor, gazeta scria : „Trebuia să ne adunăm cu toții, o parte mai mare de lucrători ; în diferite întruniri privind starea actuală a tuturor lucrătorilor am găsit că, trăind cu toții în aceleași condițiuni industriale, având aceleași îndatoriri în ceea ce privește existența socială, am găsit că toți lucrătorii de orice profesiune, de la un capăt până la celălalt al țării, să formăm o asociațiune generală sub o singură formă de drepturi și datorii pentru toți, prin care să ne ajutăm unii pe alții la tot ce reclamă necesitățile“⁶.

Gazeta „Uvriatul“, deși a apărut numai în câteva numere, a avut un rol important în primul rând în pregătirea înființării Asociației generale a lucrătorilor din România. Militând pentru înfrățirea și unirea lucrătorilor, gazeta a contribuit la dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorilor.

La 5 noiembrie 1872 a apărut gazeta săptăminală „*Lucrătorul român*“, organ al primei Asociații generale a lucrătorilor din România. Din analiza articolelor inserate în coloanele ei se desprinde faptul că noua gazetă a continuat munca începută de „Uvriatul“ de propagare a unirii lucrătorilor în asociații profesionale muncitorești.

În editorialul primului număr al „*Lucrătorului român*“, intitulat „Prospect“, se sublinia în mod hotărât că ideea unirii, asocierii „se deșteaptă în sufletul lucrătorilor, se propagă de dinșii în presă și în întruniri“, fapt care a dus la întemeierea Asociației generale a lucrătorilor din România.

Sînt redate apoi punctele principale ale programului, tendințele și aspirațiile acestui organ muncitoresc, și anume : a) de a strînge legăturile de înfrățire între meseriași ; b) de a combate tot ce e rău și vătămător lucrătorilor din orice punct de vedere ; c) de a încuraja mersul înainte al industriașilor români, ca să se poată ajunge mai repede la o industrie românească.

În stadiul acela de început al dezvoltării mișcării muncitorești, un program al unui ziar în care se vorbește de strîngerea legăturilor între meseriași (muncitori) și de combatere a tot ce constituia un rău pentru această clasă nouă, în plină dezvoltare, precum și de necesitatea apărării intereselor ei, este dovada trezirii din ce în ce mai mult a conștiinței de clasă a lucrătorilor din România.

Spre deosebire de primele două gazete muncitorești, care își propuneau găsirea căilor celor mai potrivite pentru ameliorarea situației mizere numai a

⁵ „Telegraful“ din 13 iulie 1872.

⁶ „Telegraful“ din 10 octombrie 1872.

lucrătorilor tipografi, gazeta „Lucrătorul român“, continuînd pe o treaptă superioară acțiunea începută de gazeta „Uvriatul“, și-a luat sarcina să se ocupe de organizarea și de apărarea intereselor tuturor lucrătorilor din România, indiferent de ramura de producție.

Începînd cu apariția primului număr, redacția „Lucrătorului român“ a căutat să întărească acea tendință sănătoasă din asociație care preconiza lărgirea preocupărilor acesteia, punerea în centrul activității asociației a nevoilor arzătoare ale muncitorimii, ca problemele organizării, a condițiilor de muncă și de trai ale muncitorilor etc.

În articolele publicate, care descriau situația mizeră și lipsa de drepturi a lucrătorilor, în contrast cu luxul exploatatorilor, încep să fie puse întrebări în legătură cu cauzele care au determinat această stare de lucruri și, totodată, fapt ce trebuie apreciat ca deosebit de pozitiv, încep să fie găsite și răspunsurile la aceste întrebări. Astfel, în coloanele „Lucrătorului român“ întîlnim îndemnuri la acțiuni greviste care s-au organizat și înlăptuit (de exemplu greva lucrătorilor tutungii din 1872).

Ziarul „Lucrătorul român“, venind în întîmpinarea dorințelor muncitorilor, a militat și pe tărîmul activității practice-organizatorice. Acționînd în acest sens, în ianuarie 1873, membri ai redacției gazetei au pus bazele Societății de ajutor mutual a lucrătorilor tipografi de la Imprimeriile statului București — „Matei Basarab“. Aceasta a fost o asociație muncitorească lipsită de patroni sau de reprezentanții lor și de influența acestora.

Autoritățile au luat măsuri de preîntîmpinare a acțiunilor de organizare a muncitorilor. Guvernul conservator condus de Lascăr Catargiu a recurs împotriva asociațiilor muncitorești, pe care le califica drept „cuibul revoluționarilor“, la măsuri represive directe.

După ce poliția a arestat și reținut ilegal luni de zile pe unii membri ai redacției, în vara anului 1873 „Lucrătorul român“ și-a încetat apariția.

Nemulțumirile muncitorilor au continuat însă să se intensifice, așa încît, în ciuda măsurilor guvernului reacționar, în acești ani a fost declanșat un întreg șir de acțiuni greviste⁷.

Aceste lupte erau caracterizate tot mai mult prin tendința spre unire și organizare. Drept rezultat, după mai multe încercări, în 1879 s-au născut primele organizații profesionale ale muncitorilor bazate pe principiul de clasă. Acestea au fost: Societatea lucrătorilor tipografi „Deșteptarea“ și Societatea lucrătorilor ciubotari din Iași.

Luînd exemplul lucrătorilor tipografi, și alți muncitori „se întrunesc, se consultă, decid și lucrează pentru binele progresului și prosperitatea lor“. Noile asociații profesionale muncitorești, la început puțin numeroase, sporadice, s-au dezvoltat și s-au întărit pe măsura creșterii intensității conflictelor directe de clasă, ca urmare a agravării exploatării patronale, pe măsura pătrunderii tot mai adînc în conștiința muncitorilor și a înțelegerii de către aceștia a ideilor socialiste.

A. DEAC

⁷ În 1873: acțiunile muncitorilor tipografi de la Imprimeriile statului și ale muncitorilor croitori din București; revolta căruțașilor din portul Giurgiu; în 1875 circa 4000 muncitori declară grevă în portul Brăila; începînd cu 1876 acțiuni importante au organizat muncitorii de la construcțiile de cale ferată.

Raportul dintre cercurile socialiste și asociațiile muncitorești

Începutul unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific

Clasa muncitoare din România s-a format și a început a se afirma când în fața poporului și a țării se aflau probleme fundamentale privind cucerirea și apărarea independenței de stat, desăvîrșirea unității naționale, asigurarea unei dezvoltări democratice prin rezolvarea unor cerințe majore ale maselor de muncitori și țărani exploatați crîncen de către moșierime și burghezie. Toate acestea și-au pus pecetea asupra proletariatului încă din prima sa fază.

Muncitorimea din România, tinărară, de primă generație, a apărut pe scena istoriei țării la scurtă vreme după furtunosul 1848. Ea a preluat stindardul luptei pentru democrație și progres și l-a înălțat în deceniile următoare pe culmile unei mișcări muncitorești, avînd înscris pe el cele mai democratice și revoluționare țeluri ale epocii.

"*R.* În împrejurările cînd burghezia s-a aliat cu moșierimea, sprijinindu-se reciproc la exploatarea și asuprirea maselor largi, cînd fostul feudal retrograd aducea un plus de rapacitate jefuirii muncitorului și țăranului într-un regim hibrid, burghezo-moșieresc, gradul de combativitate a proletariatului avea să crească foarte repede, iar manifestările sale să poarte pecetea unor aversiuni și contradicții în continuă creștere și ascuțire."

Proletariatul din România și-a manifestat, încă în prima fază, proprie formării sale, combativitatea de clasă, fără a mai trece prin îndelungatele stadii proprii breslelor sau tradeunionismului.

În răstimpul de la revoluția din 1848 la cucerirea independenței de stat a României în 1877, clasa muncitoare apare, se formează, începe a-și face simțită existența, an de an mereu mai activ, dovedind în ultimul pătrar al secolului trecut că în România se afirma, creștea și acționa o forță socială nouă, purtătoare a celor mai înaintate tradiții de luptă ale poporului, a celor mai fierbinți năzuințe ale revoluționarilor de la 1848, a celor mai progresiste aspirații ale maselor — spre o societate lipsită de exploatare și asuprire.

★

Primii pași ai mișcării muncitorești au fost timizi, muncitorii mergînd în asociații alături de patroni pentru foarte puțină vreme, iar pe măsura creșterii lor numerice, a dezvoltării simțului de clasă, ei vor face un pas înainte, se vor debarasa de asocieri improprii intereselor lor, vor înțelege treptat ce și pe cine

reprezintă ei în fabrică, apoi în fabricile din localitatea, din regiunea respectivă sau din întreaga țară. „Lucrătorul român“ în 1872 insera concluzia că trebuie „să se ocupe de organizarea și apărarea tuturor lucrătorilor din România indiferent de ramura de producție“.

Primele organizații profesionale *de clasă* ale muncitorilor s-au creat la sfârșitul deceniului al 8-lea. Ele erau alcătuite din muncitori și acționau pentru revendicări economice imediate, fără un program propriu-zis, neavând perspectiva luptei pe un plan general, politic și economic. Aceste asociații, societăți muncitorești erau inițiatoare ale protestelor colective, ale ajutorării lucrătorilor și chiar ale unor acțiuni greviste.

Primele cercuri socialiste s-au creat în același deceniu, ele fiind alcătuite din intelectuali cu idei socialiste de diferite nuanțe. Preocuparea lor nu avea un țel practic imediat, ci viza aspectele teoretice socialiste ale transformării societății. Aceste cercuri aveau un număr restrâns de membri, erau lipsite de legături cu muncitorii.

Constituirea primelor cercuri socialiste (București, Iași, Galați, Ploiești), paralel cu asociațiile muncitorești, a fost însoțită de apariția unor publicații menite a contribui la propagarea ideilor socialiste. Gazetele „Socialismul“ (1877), „Besarabia“ (1879), „România viitoare“ (1880) sînt primele publicații socialiste. În coloanele lor este ilustrată faza în care intelectualii români, adepți ai teoriilor revoluționarilor democrați din 1848 și ale celor socialiste utopice, proudhoniste, lassalleene și incipient marxiste, căutau pe plan teoretic a stabili calea dezvoltării societății românești. Concludente în această privință sînt programele socialiștilor de la sfârșitul deceniului al 8-lea (1879, 1880). Activitatea teoretică a cercurilor socialiste, lipsită de un tărîm de manifestare practică, avea să-l caute și să-l găsească în mișcarea muncitorească. Acest proces devine mai evident pe măsura pătrunderii și răspîndirii marxismului, a însușirii teoriei marxiste și predominării sale asupra celorlalte teorii socialiste. Publicațiile „Contemporanul“, „Dacia viitoare“, „Revista socială“ și altele nu se mai limitează la propagarea ideilor socialiste printre intelectuali, ci se adresează unor cercuri mult mai largi, cu tendințe crescînde, muncitorilor. Influența socialismului științific, a marxismului determina cercurile socialiste să caute și să găsească adevărata forță socială capabilă să dea viață teoriilor pentru viitorul lipsit de exploatare și asupra societății omenești. În același timp, pe măsura creșterii sale numerice și a intensificării exploatării, clasa muncitoare simțea nevoia trecerii la forme de organizare și luptă mai eficiente, cu țeluri de perspectivă, ceea ce nu îi ofereau asociațiile, societățile muncitorești cu caracter pur profesional. De aici și începutul căutării de către muncitorime a unor programe, teorii și organizații corespunzătoare maturizării sale treptate. Totodată, elementele socialiste remarcă manifestările mereu mai active ale clasei muncitoare în conflicte deschise de clasă și începeau să vadă în proletariat forța socială capabilă să pună în practică teoriile socialiste. Această ieșire în întîmpinarea unora de către alții, socialiști și muncitori, căutîndu-se reciproc pe fundalul unei dezvoltări obiective a societății și implicit a proletariatului, a dus la începutul unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific. Acest proces, început în al 9-lea deceniu, poate fi urmărit în presă, atît în gazetele amintite, dar mai ales după 1885 — în „Drepturile omului“, „Dezrobirea“, „Revolta“, „Reforma socială“, „Critica socială“ și altele.

Începuturile procesului unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific aveau loc pe coordonatele transformării proletariatului dintr-o clasă în

sine într-o clasă pentru sine, acționînd conștient pentru interesele sale, aceasta cînd mișcarea muncitorească din România se afirma ca o forță de sine stătătoare, cu un program de activitate și cu evidente tendințe spre realizarea imediată a unui partid propriu, muncitoresc.

Activitatea cercurilor muncitorilor avea un caracter practic și teoretic. Ele tindeau să dea un făgaș practic mișcării muncitorești, cu un program socialist imediat și de perspectivă. Cercul muncitorilor din București, care cuprindea muncitori și intelectuali socialiști, a inițiat cea mai mare grevă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea — greva lucrătorilor de la C.F.R. din 1888.

Începutul activității muncitorilor și socialiștilor intelectuali într-o organizație comună este consemnat în anul 1887 prin crearea Cercului muncitorilor din București, apoi de cercuri ale muncitorilor și în alte orașe importante. Transformarea cercurilor muncitorilor, începînd cu 1890, în cluburi ale muncitorilor a însemnat orientarea acestora spre o activitate susținută, în cadrul căreia, pe prim plan, se situa acțiunea pentru crearea primului partid muncitoresc din România.

Cercetarea documentelor mișcării muncitorești din România evidențiază adevăruri ireversibile, dar nu suficient de subliniate de istoricii noștri, privind orientarea predominant marxistă care a stat la temelia înfăptuirii primului partid muncitoresc din România. Edificatoare în acest sens este aprecierea lui Fr. Engels, mentorul care, alături de Marx, a înarmat omenirea celor ce muncesc cu socialismul științific și care mai bine ca oricine putea înțelege atunci măsura în care un grup, un partid sau un program se călăuzeau după o teorie sau alta.

„Contemporanul“ din ianuarie 1888 publica, din seria corespondenței pe care acesta o întreținea cu socialiștii români, una dintre scrisorile lui Fr. Engels : „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România primesc în programul lor principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători pe toți socialiștii din Europa și America : e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Marx“. E de datoria noastră a ne apleca tenace peste slovele lui Engels, a reflecta mai mult asupra scrierilor lui Marx care dovedeau o reală și multilaterală cunoaștere a situației României. Documentele și presa mișcării muncitorești, pe lângă prezentări ale unor lucrări cum sînt „Manifestul Partidului Comunist“, „Capitalul“, „Originea familiei, a proprietății private și a statului“, „Anti-Dühring“, cuprind traducerea unor studii analitice începute de Marx și terminate de Engels referitoare la politica marilor puteri europene.

Răspîndirea marxismului, pe temelia maturizării continue a clasei muncitoare, a premers nemijlocit creării Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România. Crearea cercurilor muncitorilor, apoi a cluburilor muncitorești (București, Iași, Galați, Craiova, Ploiești, Brăila) au situat mișcarea muncitorească pe treapta care impunea crearea partidului de clasă propriu. Gazetele „Steagul roșu“ (1890), „Munca“ (1890), „Democrația socială“ (1892), „Lucrătorul“ (1892) și altele ne dezvăluie cursul general al opiniei muncitorești, socialiste, spre realizarea partidului, precum și încordarea celor mai active forțe pentru a pune bazele primului partid muncitoresc în România. Documentele scot în evidență că P.S.D.M. din România s-a creat nu ca un partid dominat de oportunism, de reformism etc., cum s-a scris în unele materiale, studii și în lecții, ci ca un partid muncitoresc, orientat programatic, așa cum spunea Engels, spre principiile de căpetenie ale lui Marx. Studiarea temeinică

a acestor documente relevă conținutul politic al acestui partid care nu se situa sub nivelul partidelor alcătuitoare, în acea vreme, ale Internaționalei a II-a, până la moartea lui Fr. Engels. Nu s-a ajuns la „rezolvări leniniste“ în acest ultim deceniu al secolului, cum imputau mișcării, până acum cîțiva ani, unii istorici, robi ai negativismului, cu orice chip, chiar al denaturării, dar cu toții putem urmări, paralel cu lupta dintre elementele înaintate și cele oportuniste, un permanent proces de căutare, cu limite și el, dar de intensă căutare a căilor de activitate și luptă pentru realizarea țelului de eliberare de sub exploatare a maselor muncitoare și de făurire a societății noi.

Pentru studiul acestui proces de început al unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific și al activității organizațiilor socialiste și muncitorești până la crearea partidului, în 1893, este de un mare ajutor lucrarea „Presa muncitorească și socialistă din România — 1865—1900“. În această lucrare cei care studiază problemele mișcării muncitorești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea vor găsi răspunsuri la cea mai mare parte dintre problemele istoriei luptei clasei muncitoare în perioada amintită.

În plus, atît propagandiștii, cît și cursanții vor avea posibilitatea să judece, să interpreteze problemele mișcării pe baza unor materiale concrete, ale epocii, nealterate de un mod de gîndire dogmatic, îngust, propriu unor articole scrise în revistele de istorie sau manuale până în urmă cu patru-cinci ani.

DORIN SORESCU

— P.S.D.M.R. —

partidul cel mai înaintat dintre anii 1893 — 1899

anul 1893 reprezintă o dată importantă în istoria politică a țării noastre. În acel an a luat ființă un partid nou, fundamental deosebit de celelalte partide politice existente în acea vreme, partidul clasei muncitoare, căruia îi revenea sarcina deosebită de a duce societatea înainte, pe drumul desființării exploatării omului de către om. *Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România* — sau prescurtat P.S.D.M.R. — a fost rezultatul mișcării muncitorești organizate, care ființa de aproape două decenii, și al pătrunderii și răspîndirii marxismului în România.

Între anii 1893 și 1899, P.S.D.M.R. a ținut șase congrese *, subliniind prin aceasta cadrul organizat în care se desfășura activitatea politică a clasei muncitoare, respectarea statuărilor proprii unor partide muncitorești cu principii profund democratice.

Programul P.S.D.M.R.

Datorită faptului că programul P.S.D.M.R. avea ca scop înfăptuirea societății socialiste, iar revendicările practice pe care le preconiza erau general democratice, P.S.D.M.R. era cel mai înaintat partid politic din acea vreme.

Preluînd în mod creator tot ce era tradiție glorioasă din lupta revoluționarilor democrați de la 1848, socialiștii din 1893, călăuzindu-se după ideile făuritorilor marxismului, au arătat în program căile pe care trebuia să meargă clasa muncitoare din România în lupta pentru democratizarea țării, pentru asigurarea unui trai mai bun tuturor oamenilor muncii și pentru crearea condițiilor dezvoltării poporului român spre un viitor fericit.

În programul P.S.D.M.R. s-a arătat că, în orînduirea burgheză, mijloacele de producție se află în mîinile claselor exploatoare, cînd de drept ele aparțin poporului. În programul P.S.D.M.R. nu numai că se arăta că aceia care erau stăpîni mijloacelor de producție își măreau averile, trăiau în huzur, iar masele populare trăiau în mizerie, ci se și preciza că P.S.D.M.R. va lupta

* Congresul I s-a deschis la 31 martie 1893, Congresul al II-lea — la 20 aprilie 1894, Congresul al III-lea — la 4 aprilie 1895, Congresul al IV-lea — la 15 aprilie 1897, Congresul al V-lea — la 7 aprilie 1898, Congresul al VI-lea — la 20 aprilie 1899.

„pentru emanciparea desăvârșită economică, politică și intelectuală a poporului muncitor de sub asuprirea, înjosirea și toate nedreptățile strigătoare de azi“. P.S.D.M.R. cerea trecerea „tuturor instrumentelor de muncă în proprietatea colectivă“. Ca și celelalte partide social-democrate din Europa, P.S.D.M.R. lupta „nu pentru înlocuirea dominației unei clase prin dominația alteia, ci pentru desființarea claselor, pentru desființarea oricărei inegalități politice și economico-sociale, neegalități de sex, rasă, religie, națiune“.

Partea practică a programului P.S.D.M.R. conținea o serie de revendicări social-economice cu caracter progresist, pe linia cea mai înaintată a vremii. Dacă în program s-a înscris necesitatea dezvoltării industriale a țării, care aducea cu sine și dezvoltarea proletariatului, în același timp, pentru muncitori, programul P.S.D.M.R. cerea „fixarea zilei de muncă la 8 ceasuri“, respectarea repausului duminical „în toate ramurile de muncă, în comerț, industrie, agricultură“. Într-o vreme, când femeile ca și copiii erau exploatați fără nici un fel de menajamente, programul P.S.D.M.R. cerea interzicerea muncii copiilor sub 14 ani și reglementarea muncii femeilor.

Și în problema țărănească programul P.S.D.M.R. preconiza soluțiile cele mai înaintate în raport cu programele partidelor politice burgheze. Deși prevederea „răscumpărării marii proprietăți moșierești de către stat și arendarea pământurilor la țărani prin intermediul comunelor“ era de esență utopică și nu marxistă, programul preconiza pentru țărani o serie de măsuri cu caracter profund progresist. Socialiștii cereau abolirea rămășițelor iobăgiste la sate, a tuturor învoielilor în natură, ca dijma, zilele de prestație, căratul, rușfeturile etc. Programul cerea acordarea de credite țăranilor agricultori, crearea de izlazuri comunale. Programul P.S.D.M.R. se situa pe linia ideilor înaintate și prin aceea că se preocupa de sănătatea țăranului, într-o vreme când satele erau măcinate de diferite boli sociale ca sifilisul, pelagra etc., cerînd „înființarea de infirmerii în fiecare comună rurală și spitale rurale în număr îndestulător“. Soluțiile prevăzute de program pentru rezolvarea problemei țărănești, pentru afirmarea politică a mișcării muncitorești în mod deosebit prin mijlocirea cuceririi de locuri în parlament arată limitele partidului, proprii epocii și procesului de căutare continue.

★

În cadrul celor șase congrese ale P.S.D.M.R. unde s-au discutat unele probleme esențiale, în jurul cărora s-au dus ample și pasionante discuții, s-a remarcat neconținută creștere a curentului revoluționar muncitoresc. În timpul dezbaterilor în jurul problemelor esențiale se remarcă, de la un congres la altul, o creștere a ascendenței elementelor înaintate în organizații și în acțiuni, în timp ce intelectualii democrat-burghezi căutau să mențină mișcarea muncitorească la nivelul unei activități general-democratice.

Probleme organizatorice

Prima etapă în care muncitorii au repurtat o mare izbîndă a fost momentul cînd, la 4 aprilie 1893, Congresul I și-a îndeplinit sarcina sa principală: unirea cluburilor muncitorești într-o organizație politică unică a clasei muncitoare. În același timp s-a votat un statut după care trebuiau să se călăuzească în activitatea lor toți membrii de partid.

A doua etapă în care muncitorii înaintați și-au impus punctul lor de vedere în ceea ce privește întărirea organizatorică a P.S.D.M.R. a fost Congresul al II-lea. Delegații gălățeni au propus ca să se tipărească, pe lângă statute, și cărți de membru pentru toate cluburile din țară. Prin aceasta — spunea delegația din Galați — „s-ar da o mai mare consistență partidului“. Hotărîrea era adoptată în strînsă legătură cu lupta elementelor înaintate de a se aplica în partid principiul centralismului democratic, împotriva tendințelor unor cluburi de a-și desfășura activitatea în mod „autonom“. Elementele democrat-burgeze priveau cluburile nu ca pe niște organizații de partid, în care trebuia să domnească o disciplină unitară, cu respectarea strictă a hotărîrilor congreselor, ci ca pe niște localuri unde socialiștii se puteau aduna, unde se puteau ține consfătuiri pentru atragerea de noi aderenți.

O etapă superioară în discutarea problemelor organizatorice a constituit-o întocmirea unui proiect de reorganizare a partidului înaintat Congresului al III-lea de către socialiștii ieșeni. Statutul propus pune accentul pe necesitatea unei mai bune selecționări a membrilor de partid. În statutul votat la primul congres, la art. 1, se spunea doar că poate fi membru de partid acela care se va declara de acord cu programul partidului și hotărîrile congreselor. În proiectul de statut propus de socialiștii din Iași se arăta că pentru a fi membru de partid nu era de ajuns să fii de acord cu programul partidului, ci, lucru deosebit de important, să fii demn pentru calitatea de membru de partid.

În statutul existent, Consiliul general era acela care hotăra numărul delegaților la congres. În noul proiect se spunea că nici un club nu poate fi reprezentat la congres cu mai mult de 20 de delegați, iar societățile și alte grupări de 1—3 delegați. O precizare importantă de ordin disciplinar în proiectul propus era și aceea ca nici un membru de partid să nu poată face parte din vreo altă grupare politică, iar neînțelegerile dintre membrii de partid să fie elucidate prin arbitraj.

Deși proiectul de statut propus de socialiștii ieșeni nu a fost înșușit de către conducere, problemele ridicate de acest proiect au continuat să frămînte cadrele partidului și să exercite unele influențe în activitatea de ordin organizatoric.

O dată cu mărirea numărului delegaților muncitori, propunerile pentru întărirea organizatorică a partidului se înmulțeau. La Congresul al IV-lea, C. Z. Buzdugan, secretar al Consiliului general al partidului, a prezentat spre discutare un proiect cu privire la organizarea interioară a partidului. Crearea pentru prima oară a unei comisii de control constituia un pas însemnat în întărirea organizatorică a partidului. Tot în vederea întăririi organizatorice a cluburilor și organizațiilor afiliate la partid, Congresul al IV-lea a votat o moțiune în care se spunea că nu va mai fi recunoscută înființarea vreunei organizații sau club decît pe baza unui proces-verbal iscălit de toți membrii și de delegatul special trimis de Consiliul general al partidului.

P.S.D.M.R. și syndicatele muncitorești

Literatura istorică din țara noastră vorbește de obicei de syndicate începînd cu anul 1905, deși realitatea este cu totul alta, syndicatele existînd cu mulți ani în urmă. La Congresul I al P.S.D.M.R., de pildă, în 1893, s-a vorbit deschis despre existența și activitatea syndicatelor. Astfel, atît în arti-

colul 1, cît și în art. 10 din statut se arăta că partidul se compunea din cluburile și *sindicatelor* de muncitori. Dacă uneori se vorbea și de „corporații, bresle“, aceasta se datora faptului că unele asociații muncitorești mai erau tributare „armoniei de clasă“, se preocupau îndeosebi de ajutorul mutual în caz de boală și de moarte. Ideea centrală era, însă, organizarea muncitorilor pe baza principiului luptei de clasă.

La Congresul I, cu privire la organizațiile muncitorești, s-a arătat în statut că „sindicatelor de muncitori“ se pot afilia partidului dacă primesc *în întregime* programul partidului. O rezoluție votată la Congresul I spunea chiar că acolo „unde se află organizări de muncitori (bresle, sindicate)“ ele să fie îndemnate a se organiza „în spiritul programului“. Organizațiile profesionale, deși afiliate partidului, nu se vor ocupa de politică, ci cu „regularea tuturor celorlalte interese economice și sociale“, ele trebuind să fie „o școală pregătitoare a partidului“.

Majoritatea organizațiilor profesionale muncitorești au răspuns la chemările P.S.D.M.R., au trimis delegați la congresele partidului *. Prin prezența tot mai mare a delegaților de muncitori la congresele P.S.D.M.R., numărul muncitorilor aleși în conducerea partidului s-a mărit. Astfel, dacă la Congresul I în Consiliul general a fost ales un singur muncitor, Al. Ionescu, la Congresul al III-lea au fost aleși ca membri ai Consiliului general, pe lângă Al. Ionescu, și lucrătorul metalurgist I. Th. Banghereanu ca membru plin, iar lucrătorul tipograf M. I. Pădurăreanu ca membru supleant. La acest congres s-a constatat o creștere a numărului membrilor de partid **.

Congresul al IV-lea a constituit, calitativ, o treaptă superioară față de cele trei congrese anterioare. Pentru prima dată, la Congresul al IV-lea majoritatea delegaților proveneau din mijlocul muncitorilor. La congres au luat parte un mare număr de delegați ai societăților muncitorești : lăcătuși, brutari, curelari, cizmari, croitori. Societatea „Ajutorul“ a femeilor a fost reprezentată prin 3 delegate. „Lumea nouă“ din 1 aprilie 1897 sublinia că pătrunderea unui număr mare de delegați muncitori la congresele P.S.D.M.R. însemna participarea lor la discutarea problemelor care-i priveau în mod direct, aceasta avînd o deosebită importanță pentru dezvoltarea socialismului românesc.

În urma creșterii numărului delegaților muncitori și a influenței acestora, evidențiate la Congresul al IV-lea, elementele burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. au căutat să contrabalanseze această influență. Astfel, cu prilejul adunării convocate de Clubul muncitorilor din București, la 18 mai 1897, pentru alegerea comitetului executiv al clubului, unii vorbitori au cerut, pentru „înviorarea“ activității partidului, atragerea în rîndurile sale a micilor patroni, deoarece „și ei sînt proletari“. Ba, mai mult, s-a susținut chiar că

* La Congresul I au participat 8 organizații profesionale, la Congresul al II-lea — același număr ca la primul, la Congresul al III-lea — 16, la Congresul al IV-lea — 17, iar la Congresul al V-lea — 13. Datorită faptului că la Congresul al IV-lea a fost cel mai mare număr de delegați muncitori, atît din partea cluburilor, cît și din partea organizațiilor profesionale, problema legăturii organizațiilor profesionale cu partidul a stat în centrul discuțiilor congresului.

** Dacă în 1895 Clubul muncitorilor din București număra 575 de membri, în 1896 avea 800 de membri, iar la Congresul al IV-lea clubul număra 1315 membri. Începînd cu 1896, muncitorii socialiști au depus o muncă deosebită pentru înființarea de cluburi muncitorești în diferite cartiere, cunoscute sub numele de „cluburi pe culoare“, după împărțirea administrativă din acea vreme.

„marii proprietari ar putea fi chemați la mișcarea socialistă”¹. Muncitorii socialiști au combătut ideea atragerii patronilor în P.S.D.M.R., deoarece, datorită intereselor potrivnice, niciodată nu putea fi înțelegere între patroni și lucrători.

Cea mai importantă dezbatere în legătură cu organizarea muncitorilor în asociații profesionale și relațiile acestor organizații cu partidul a avut loc la Congresul al V-lea. În cadrul acestui congres, delegații muncitori și-au manifestat nemulțumirea față de conducerea oportunistă. Al. Ionescu s-a ridicat împotriva preocupării exclusive a conducerii pentru activitatea electorală; el cerea îndeosebi organizarea temeinică a muncitorilor pentru a lupta prin greve pentru satisfacerea revendicărilor lor economice și politice.

O largă discuție s-a dus la acest congres în jurul legăturilor dintre organizațiile profesionale și partid. Conform statutului, sindicatele și alte organizații muncitorești erau afiliate partidului. Ele trebuiau să admită programul partidului. Datorită acestei legături strânse, mulți muncitori deveneau, mai ales în timpul grevelor, socialiști. Tendința aceasta, de a se face propagandă socialistă în organizațiile profesionale, nu era privită cu ochi buni de elementele burghezo-liberale din conducerea partidului. Însuși Constantin Dobrogeanu-Gherea a susținut „autonomia” organizațiilor profesionale, care, deși afiliate partidului, nu trebuiau să se ocupe de politică militantă. În rezoluția propusă, Gherea spunea că trebuie lăsat „ca vremea și propaganda socialistă să-i convingă pe muncitori de utilitatea luptei politice și de adevărul învățăturilor socialiste”. Propunerea lui Gherea, cu unele adaosuri, a fost însușită de congresiști. Această rezoluție, care presupunea diminuarea activității politice, a avut, totuși, menirea să contribuie la impulsionarea luptei pentru întărirea organizațiilor muncitorești.

P.S.D.M.R. și problemele social-politice

Situându-se în fruntea elementelor progresiste din țară, P.S.D.M.R. a trecut în programul său, ca un obiectiv principal, acordarea de drepturi politice tuturor cetățenilor țării, cerînd pentru aceasta înlocuirea votului cenșar cu votul universal, egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbații, respectarea legilor care garantau libertatea individuală, stricta respectare a repausului duminical, legalizarea zilei de opt ore de muncă.

Pentru realizarea revendicărilor cu caracter politic hotărîte la primul congres, era nevoie ca partidul să se întărească din punct de vedere politic și ideologic. Or, chiar la al doilea congres, divergențele dintre masa muncitorilor și elementele burghezo-liberale s-au accentuat. În lupta pentru cucerirea votului universal era necesar să se asigure o bază organizatorică de masă și nu, cu orice chip, alianță electorală cu unele fracțiuni politice burgheze, așa cum preconiza majoritatea conducerii. Sub presiunea elementelor muncitorești înaintate s-a constituit *Liga votului universal*, ca organ electoral independent al P.S.D.M.R. Ziarul „Munca” arăta că muncitorii erau convinși că „nu au nimic de așteptat de la vechile politici burgheze”. Cînd s-a întemeiat

¹ „Lumea nouă” din 21 mai 1897.

Liga votului universal, Clubul muncitorilor din București „a strâns mai multe mii de semnături pentru această reformă“.

Hotărîrea de a se lupta cu forțe proprii pentru cucerirea votului universal nu a fost pe placul elementelor democrat-burgheze din conducere, care, la Congresul al III-lea, au cerut introducerea în rezoluție a unei moțiuni prin care se specifica că P.S.D.M.R. putea să facă alianță cu partidul liberal dacă el se pronunță pentru colegiul unic.

P.S.D.M.R. a dus acțiuni susținute pentru legiferarea și respectarea repausului duminical. La începutul anului 1897, sub presiunea mișcării muncitorești, s-a legiferat repausul duminical, însă în mod ciuntit (o jumătate de zi liberă pe săptămînă). Prin întruniri și articole de presă, lupta pentru repausul duminical complet a fost dusă mai departe de către partidul clasei muncitoare.

Crearea partidului a adus o creștere a acțiunilor muncitorești și o mai bună coordonare a lor pe țară. Ele s-au manifestat sub diferite forme ale luptei de clasă: greve, întruniri și demonstrații, acțiuni împotriva șomajului, campanii de presă etc.

Grevele au luat amploare mai ales acolo unde organizațiile de partid se aflau sub conducerea elementelor înaintate. Astfel, în luna iunie 1893, Al. Ionescu, în cadrul unei întruniri ținute la clubul muncitoresc din Galați, a declarat că organizația locală era cu atît mai importantă cu cît ea era condusă „aproape numai de lucrători“.

Grevele se datorau contradicțiilor crescînde dintre capital și muncă. Exploatarea era fără limită. Se muncea în unele locuri 16—17 ore pe zi. În timpul grevelor dintre anii 1893 și 1899 muncitorii cereau, pe lîngă o mai bună salarizare, reducerea orelor de lucru și respectarea demnității omenești. În timp ce muncitorii înaintați și intelectualii devotați clasei muncitoare susțineau grevele, elementele burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. pretindeau că acestea constituiau „o armă periculoasă“, care, chipurile, dăuna în primul rînd muncitorilor. Dezacordul dintre muncitori și conducătorii democrat-burghezi cu privire la greve s-a manifestat deschis la Congresul al II-lea. În raportul conducerii se vorbea de necesitatea unei temeinice organizări a muncitorilor și a „unei chibzuite alegeri a momentului potrivit“ pentru declanșarea unei greve. Situîndu-se pe o poziție oportunistă, majoritatea din conducerea P.S.D.M.R. susținea că această armă de luptă — greva — „trebuie să fie întrebuintată cu foarte multă băgare de seamă și numai cînd nu este alt chip“. Atît la Congresul al II-lea, cît și la Congresul al III-lea, delegații muncitori și-au manifestat nemulțumirea față de tactica luptei prin petiții și au cerut ca partidul să sprijine pe muncitori în lupta lor pentru reducerea orelor de lucru, îmbunătățirea salarizării, respectarea repausului duminical în mod integral.

Problema națională a fost pusă în cadrul dezbaterilor Congresului de constituire a P.S.D.M.R. de pe poziții înaintate, arătîndu-se că numai lupta unită a muncitorilor de toate naționalitățile poate duce la izbîndă.

În programul P.S.D.M.R. s-a arătat că partidul muncitorilor, ca și celelalte partide din Internaționala socialistă, era pentru forma de guvernămînt

republicană. În opoziție cu partidele burgheze, care erau cointerestate în exploatarea maselor populare, sub egida monarhiei, partidul muncitorilor s-a declarat antimonarhic.

În același timp, P.S.D.M.R. ducea o vie campanie împotriva regimului aspru din cazărmi la care erau supuși muncitorii și țăranii îmbrăcați în haina militară. Prin întruniri, conferințe, prin presă, socialiștii denunțau cruzimile săvârșite de ofițerii armatei burghezo-moșierești. Partidul a inițiat o largă campanie în toată țara, în care s-au înfierat barbariile săvârșite împotriva ostașilor. „Lumea nouă” scria: „Noi nu sîntem dușmanii apărării țării, dar nu credem că actuala sistemă de înarmare poate să o apere”. Sub presiunea acțiunilor muncitorești conduse de partid, regele a dat un ordin prin care interzicea bătaia în armată. Deși ordinul nu a fost respectat de ofițeri, acțiunea inițiată de P.S.D.M.R. a determinat un curent de opinie în această direcție.

Legăturile P.S.D.M.R. cu mișcarea socialistă internațională

În programul P.S.D.M.R., prezentat și aprobat la Congresul I, s-a promovat linia internaționalistă, subliniindu-se faptul că social-democrația română se călăuzea pe plan teoretic și practic după teoria și practica mișcării socialiste internaționale.

Faza anterioară creării P.S.D.M.R. atesta legături strînse între mișcarea muncitorească din România și unii fruntași ai socialismului internațional. F. Engels s-a interesat în mod deosebit de pătrunderea ideilor marxiste în România. Pentru a putea urmări îndeaproape răspîndirea socialismului științific în țara noastră, Engels s-a preocupat de studierea limbii române. În scrisoarea lui F. Engels apărută în „Contemporanul” din 1888, prietenul și colaboratorul lui Marx și-a arătat satisfacția pentru progresul mișcării socialiste în România. F. Engels a cunoscut personal numeroși conducători socialiști români, printre care Constantin Dobrogeanu-Gherea. Engels a fost în corespondență cu Panait Mușoiu și Ioan Nădejde, s-a interesat îndeaproape de traducerea în românește a lucrărilor „Manifestul Partidului Comunist”, „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, a citit și elogiat studiul lui Raicu Ionescu-Rion: „Religie, familie, proprietate”.

La întărirea legăturilor internaționale ale P.S.D.M.R. a contribuit participarea unor delegați socialiști români la congresele Internaționalei a II-a, încă de la constituirea ei, în 1889. La Congresul Internaționalei din 1891, delegații socialiști români au prezentat un raport în care arătau că situația economică a României confirma aprecierile făcute de Marx în această problemă. Iar primul Congres al P.S.D.M.R. a hotărît să trimită delegați la Congresul Internaționalei, care se ținea în anul acela la Zürich, și să susțină punctul de vedere al partidului în problema agrară din România, hotărîndu-se atragerea țăranimii în mișcarea muncitorească.

Cînd s-a constituit partidul muncitorilor, biroul congresului a primit telegrame de felicitare din partea mai multor partide socialiste din Europa. Astfel, Jules Guesde, conducătorul Partidului Muncitoresc Francez, partid marxist, a arătat în telegramă că avea cunoștință de greutățile întâmpinate

în crearea partidului și aplauda în același timp „energia și perseverența” de care au dat dovadă socialiștii români. Pablo Iglesias, în numele Partidului Muncitor Spaniol, s-a declarat alături de socialiștii români „în lupta pentru marea cauză a socialismului”. Iar Petru Lavrov, în numele socialiștilor ruși, a subliniat strînsele legături de prietenie care existau între mișcarea socialistă din Rusia și cea din România.

P.S.D.M.R. și problema țărănească

La Congresul al II-lea s-a hotărît intensificarea propagandei socialiste la sate, recomandându-se înființarea „de bresle țărănești” care să fie „alipite pe lângă cluburile bine organizate din țară”, avînd ca scop, pe lângă propagarea ideilor socialiste, „și ajutorarea reciprocă a membrilor țărani la vreme de nevoi”.

Delegații țăranilor deveneau tot mai combativi la congresele P.S.D.M.R., cerînd să se discute problemele de pe ordinea de zi care interesau pe muncitori și țărani. Cînd V. Gh. Morțun a inițiat, la Congresul al IV-lea, o ședință secretă, unde propuse în mod fățiș trecerea la liberali, iar alții căutau să extindă discuțiile cu caracter personal, delegatul țăran Petrovici din Iași declara : „Noi, reprezentanții țăranilor..., n-am venit să ascultăm personalitățile unora și altora, ci ca să luăm socoteala trecutului Consiliu general de chipul cum a condus partidul în acest timp și să luăm hotărîri pentru viitor”.

În timpul Congresului al IV-lea, „Lumea nouă” scria despre modul cum trebuia să se facă propaganda socialistă la sate, despre limbajul care trebuia folosit și mai ales despre datoria propagandiștilor de a cunoaște bine problemele legate de viața țăranilor.

În moțiunea privitoare la problema țărănească se spunea că, pînă la viitorul congres, Consiliul general o va studia prin comisiuni speciale „cu scopul de a se ajunge la o soluție practică și potrivită cu condițiile țării noastre”. Pînă atunci P.S.D.M.R. va sprijini „măsurile care pot aduce îmbunătățiri imediate în starea țăranilor și să agite cererile pentru izlazuri comunale care să se dea obștei locuitorilor din comună”.

Delegații la Congresul al V-lea erau entuziasmați de dorința țăranilor de a-și întemeia organizații socialiste. În cuvîntările lor, ei au arătat necesitatea propagării socialismului la sate. Atît Șt. Petică, I. C. Frimu, cît și țăranul N. Țura au demonstrat că la sate exista un teren favorabil pentru propaganda socialistă, că era nevoie însă de mijloace practice pentru a se putea pătrunde la sate. S-a susținut ideea unei ediții populare săptămînale, „Lumea nouă”, care să se vîndă cu 5 bani, precum și răspîndirea la sate de broșuri ieftine și scrise pe înțelesul țăranilor.

Congresul a votat o moțiune în care se arăta că era necesar să se înceapă propaganda socialistă la sate, hotărîndu-se ca viitorul Consiliu general să aleagă o comisiune, din care să facă parte și unul din membrii săi, care să se pună în legătură cu diferitele elemente socialiste țărănești și să caute mijloace pentru răspîndirea broșurilor și ziarelor socialiste la sate.

Ceea ce a urmat însă în legătură cu activitatea cluburilor socialiste la sate a depășit intențiile elementelor democrat-burgheze din conducerea P.S.D.M.R. Th. V. Ficșinescu și I. T. Banghereanu, delegații Consiliului general cu propaganda la sate, au fost principalii activiști ai partidului pentru crearea unei mișcări socialiste organizate în rîndurile țărănimii. În 1898, în

fostele județe Teleorman, Romanati, Olt, Vlașca s-au întemeiat zeci și zeci de cluburi socialiste.

Înspăimântat de proporțiile pe care le-a luat propaganda socialistă la sate, guvernul conservator a dezlănțuit, în ianuarie 1899, o teroare sălbatică împotriva ei. Ficșinescu și Banghereanu au fost arestați și judecați.

Înființarea cluburilor socialiste la sate, participarea entuziastă a țăranilor la activitatea acestor cluburi, eroismul cu care au înfruntat țăranii socialiști prigoana guvernului burghezo-moșieresc constituie o pagină glorioasă din lupta țăranimii noastre pentru o viață mai bună.

În asemenea împrejurări, intelectualii democrați, cu vederi burgheze, și-au dat seama că între vederile lor și cele ale masei de muncitori din partid nu mai exista „potrivire de idei“, că altora le revenea „sarcina de a conduce partidul în luptele de toate zilele“. În fața terorii guvernamentale dezlănțuite la sate, asemenea elemente s-au retras de pe făgașul unei activități socialiste, căutînd să atragă și partidul social democrat în cadrul unor acțiuni burghezo-democratice pentru care activaseră și înainte de crearea P.S.D.M.R.

Cauzele dezorganizării P.S.D.M.R.

După Congresul al V-lea s-a resimțit o înviorare în activitatea partidului. Socialiștii devotați ai clasei muncitoare au pornit la reorganizarea cluburilor și asociațiilor profesionale. Ziarul „Lumea nouă“ din 25 aprilie 1898 sublinia că a fost de ajuns ca înțeleptele hotărîri ale celui de-al V-lea Congres să fie cunoscute de toți cititorii „Lumii noi“ pentru ca din toate părțile să se primească știri că muncitorii se mișcă, se sfătuiesc, se organizează. Într-un alt articol se vorbea de multele scrisori primite din provincie care reflectau „neclintita hotărîre a membrilor pentru lupta vajnică împotriva asupritorilor, de trăinicia priceperii ideilor socialiste, de dragostea nețărnută dintre frații de muncă și de suferință, ca un semn vădit de internaționalism“.

În același timp, după Congresul al V-lea, deosebirea ideologică dintre elementele democrat-burgheze și socialiștii consecvenți s-a adîncit. La Congresul al V-lea, în legătură cu tactica electorală, Ioan Nădejde a declarat că „e de părere că în anumite împrejurări trebuie să ne unim cu grupările politice mai înaintate“. O asemenea grupare el o vedea în partidul liberal.

Adîncirea sciziunii s-a datorat ascuțirii contradicțiilor de clasă din țara noastră la sfîrșitul secolului al XIX-lea. În fața amploarei pe care a luat-o lupta maselor pentru o viață mai bună, asemenea elemente, care nu puteau depăși limitele burghezo-liberale, constituiau o frînă.

Luptele muncitorilor, tot mai energice, prin greve și demonstrații, împletite cu creșterea spiritului revoluționar al țăranimii, eroismul cu care țăranii socialiști au întîmpinat teroarea guvernamentală au avut un rol hotărîtor în adîncirea sciziunii dintre elementele democrat-burgheze și socialiștii consecvenți. Aceste cauze au fost adesea relevate prin scris de către Al. Ionescu, I. C. Frimu, C. Z. Buzdugan și alții. În „Lumea nouă“ din 8 martie 1899, de pildă, C. Z. Buzdugan, ocupîndu-se de criza din P.S.D.M.R., spunea că „ea se întîmplă într-un moment cînd propaganda și acțiunea socialistă se resimt pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale țării“.

„Trăiască partidul socialist!”

La Congresul al VI-lea, la punctul doi al ordinii de zi, *Situația partidului socialist*, Diamandi a spus: „Eu vreau transformarea partidului socialist într-un partid progresist, democratic, atrăgând în rîndurile noastre tot ce are burghezia mai bun.” Oportunismul acțiunii acestora, de părăsire a mișcării muncitorești, era accentuat de tentativa lor de a transforma partidul muncitoresc într-un partid democrat-burghez.

I. C. Frimu, Valerian Prescurea, C. Z. Buzdugan și alții s-au ridicat cu revoltă împotriva propunerilor lui Diamandi și au arătat că dacă s-a făcut ceva bun în țara aceasta se datora partidului socialist. Ei au combătut cu multă pasiune argumentele lichidatorilor, arătînd că Diamandi și sprijinitorii săi nu țineau seamă de teoria luptei de clasă, „teorie care domină toată doctrina marxistă, care e fundamentul materialismului economic al lui Marx”.

În fața tentativei de a se transforma partidul clasei muncitoare într-un partid burghez, elementele înaintate muncitorești și intelectualii devotați poporului au luat atitudine potrivnică.

Datorită nemulțumirii delegaților muncitori, Morțun a propus amînarea lucrărilor congresului. Lucrările Congresului al VI-lea al P.S.D.M.R. s-au amînat pe două luni. Congresul însă nu s-a mai reunit.

Mișcarea muncitorească s-a resimțit de pe urma acestei lovituri, care a dezorganizat partidul. În același timp însă, plecarea grupului de elemente burgheze care au trecut în partidul liberal a dat posibilitate mișcării muncitorești din România să scape de un balast, socialiștii înaintați ieșind mai căliți, cu mai multă experiență și combativitate.

În „Lumea nouă” cu data de 25 aprilie 1899, Al. Ionescu scria: „Partidul socialist este și va trebui să rămînă partid al clasei muncitoare”, iar socialiștii, credincioși steagului roșu, „vor rămîne la posturile de onoare”. Articolul se termina cu: „Trăiască partidul socialist!”, „Trăiască muncitorimea internațională!”.

I. FELEA

Mișcarea sindicală din România pînă la primul război m o n d i a l _____

 În România, primele organizații sindicale muncitorești au luat ființă la începutul deceniului 10 al veacului trecut. Ele au fost rezultatul firesc al dezvoltării relațiilor capitaliste, al înăspririi contradicțiilor dintre muncă și capital și, totodată, rodul experienței cîștigate de lucrătorii români în decursul a peste 40 de ani de luptă.

Procesul de creare a organizațiilor profesionale muncitorești, bazate pe principiul de clasă, a însoțit procesul de formare a organizațiilor de clasă politice : cluburile muncitorești. Propaganda socialistă desfășurată de cluburile muncitorilor, activitatea socialiștilor în rîndurile maselor au orientat lupta muncitorilor în direcția organizării lor în sindicate. În același timp, acțiunile greviste, în continuă creștere, demonstau muncitorilor necesitatea creării unor organizații proprii, capabile să le apere interesele și să-i conducă în luptă. Astfel, cu prilejul grevelor ce au avut loc în anul 1888 — grevele lucrătorilor atelierelor C.F.R. din București și Galați și ale lucrătorilor tipografi —, muncitorii au revendicat dreptul de organizare în sindicate și recunoașterea acestora ca organizații de apărare a intereselor muncitorești în fața patronatului și a autorităților statului burghezo-moșieresc.

În anii următori, a crescut numărul grevelor conduse de organizațiile profesionale muncitorești. În anul 1892 au intrat în grevă lucrătorii Fabricii de cherestea „Göetz“ din Galați, una dintre cele mai mari întreprinderi din țară, iar în 1893 s-au desfășurat greva de la Fabrica de chibrituri din București, grevele lucrătorilor din porturile Brăila, Galați și Giurgiu, ale lucrătorilor cizmari din Ploiești și croitori din București, greva lucrătorilor brutari din Galați și altele. În focul acestor lupte și sub semnul victoriei politice a muncitorimii, marcată de crearea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (1893), au luat ființă primele sindicate muncitorești. Aceste sindicate, create în deceniul 10, sînt dezvoltarea pe o treaptă superioară a asociațiilor profesionale din deceniile anterioare, care au evoluat o dată cu procesul de dezvoltare generală a mișcării muncitorești, de pătrundere a marxismului în mișcarea muncitorească.

Redăm mai jos, spre exemplificare, cîteva din sindicatele mai importante cu denumirile lor și anii cînd au fost create : Sindicatul lucrătorilor din Craiova, numit Camera sindicală (1892), Sindicatul lucrătorilor zidari și lem-

nari din Galați (1893), Sindicatul general al lucrătorilor brutari din Brăila (1893), Sindicatul breslei franzelarilor din București (1894), Sindicatul lucrătorilor curelari și cizmari din Galați (1894), Societatea „Egalitatea” a lucrătorilor cizmari din București (1894), Societatea generală a lucrătorilor din fier și lemn și în general a tuturor muncitorilor de orice breaslă din București (1894), Societatea muncitorilor din Iași (1893), Societatea „Înfrățirea” a muncitorilor din Piatra Neamț (1894), Societatea lucrătorilor în metal, fier și branșe înrudite din Craiova (1898).

În unele materiale și documente publicate cu ani în urmă, cu deosebire în volumul „Documente din mișcarea muncitorească 1872—1916” (1947), nefăcîndu-se o analiză temeinică asupra caracterului organizațiilor profesionale din ultimul deceniu al veacului trecut și pornindu-se de la titulatura acestora — deși unele se intitulau *sindicate* (faptul a fost ignorat) — se afirma în mod eronat că la noi, în România, primele sindicate ar fi apărut abia în primul deceniu al veacului al XX-lea. Realitatea, oglindită în documentele vremii și în activitatea practică a organizațiilor, infirmă tezele eronate expuse în lucrările menționate mai sus.

Pînă în 1893, anul constituirii P.S.D.M.R., fuseseră create în România un număr de peste 45 de organizații profesionale. Nu toate acestea s-au transformat în sindicate. Unele din organizațiile profesionale au avut o existență efemeră: se constituiau în momentul organizării unei acțiuni revendicative, organizau greva muncitorilor și își încetau activitatea o dată cu reluarea lucrului. Dar o parte din asociațiile profesionale existente, alături de sindicatele create în 1893 și în anii următori, au devenit sindicate muncitorești. Aceste organizații, deși unele mai păstrau denumirea de societăți sau bresle, au cunoscut schimbări esențiale în structura lor de clasă, în programul și orientarea lor. Acest lucru rezultă și din conținutul statutelor lor care evidențiază principiul luptei de clasă și al internaționalismului proletar, al democrației interne în organizație, precum și din activitatea lor practică pentru apărarea intereselor muncitorilor (organizarea, conducerea și sprijinirea grevelor). Dacă la toate acestea adăugăm faptul că, pînă în 1921, organizațiile muncitorești nu au fost ocrotite de nici o lege și că autoritățile și patronii declarau prohibite organizațiile care se întemeiau pe principiul luptei de clasă, apare limpede că, pentru a se apăra de reacțiune, multe organizații se intitulau societăți și bresle. Sindicatele din Transilvania — aflate în acea vreme sub stăpînirea Imperiului austro-ungar — aveau trăsături comune cu cele de dincoace de Carpați.

Între anii 1893 și 1899 au fost înființate, în 34 de orașe, peste 300 de organizații sindicale. În fruntea centrelor muncitorești cu cele mai numeroase organizații s-au situat: București (162 de organizații create), Craiova (16), Galați (14), Arad (13), Iași (10), Timișoara (9), Ploiești și Sibiu (cîte 7 organizații).

Dezorganizarea vremelnică a P.S.D.M.R. în 1899, încetarea temporară a apariției presei socialiste, precum și măsurile reacționare antimuncitorești adoptate în aceeași perioadă de către autoritățile burghezo-moșierești au lovit deopotrivă organizațiile politice și economice-profesionale muncitorești. Toate acestea au pus la grea încercare mișcarea sindicală, dar, datorită legăturilor ei trainice cu masele de lucrători, ea n-a putut fi distrusă. Adoptînd denumiri impuse de împrejurări, o parte din organizațiile muncitorești și-au continuat activitatea. Printre acestea, cităm: „Munca” — organizație a muncitorilor din București, Societatea muncitorilor docheri din portul Galați, So-

cietatea funcționarilor comerciali din Iași, Societatea internațională a lucrătorilor tapițeri din București, Societatea muncitorilor cărauși și căruțași din Galați, „Egalitatea” — organizație a lucrătorilor din încălțăminte din România, „Unirea frățească” — organizație a lucrătorilor timplari din București, Societatea lucrătorilor ceferiști din atelierul B. M. — București, Societatea lucrătorilor în fier, lemn și brânse înrudite din Craiova, „Locomotiva” — organizație a lucrătorilor de la C.F.R., Societatea lucrătorilor din atelierul C.F.R. și din alte întreprinderi din Turnu-Severin și altele.

În cadrul acestor organizații și-au continuat activitatea elementele înaintate ale mișcării muncitorești în frunte cu I. C. Frimu, Al. Ionescu, Al. Constantinescu, C. Z. Buzdugan, I. T. Banghereanu și alții. În acele zile I. C. Frimu, în articolul „Mergem înainte”, exprimând hotărârea de luptă a clasei muncitoare, în pofida oricăror măsuri represive, scria în „Lumea nouă” din 18 iulie 1899 : „Însceneze procese, facă legi excepționale, umple pușcăriile cu noi — îndărăt nu vom da, ci vom merge înainte, vecinic înainte...”.

În scopul împiedicării activității organizațiilor muncitorești pe linia luptei de clasă, a stăvilirii tendinței lucrătorilor de a reconstitui sindicate — organizații muncitorești independente de patroni și de luptă împotriva acestora —, în anul 1902 statul burghezo-moșieresc a promulgat „Legea meseriilor” (așa numita lege Missir), prin care s-au înființat corporațiile, organizații reacționare în care obligatoriu intrau lucrători și patroni.

În prealabil, dar în același scop, clasele exploatare încercaseră în fel și chip să facă din filantropismul burghez o operă de „caritate socială” prin care să „salveze” oamenii muncii, sărăcimea, de mizerie. În acest sens, prin circulara ministerială nr. 81 287 din 14 ianuarie 1899 trimisă primăriilor și prefecturilor de județ, se preconiza constituirea societăților filantropice conduse de „comitete de doamne”, menite să apeleze la mila celor bogați, să lanseze liste de subscripții, să organizeze diverse manifestații (excursii, baluri, serbări etc.), toate „în folosul sărăcimii”.

Muncitorimea a respins însă filantropismul burghez, revendicând nu mila bogaților, ci dreptul la o viață mai bună, la organizare, la grevă. Această luptă a fost sprijinită de ziare muncitorești ca : „Apărătorul” (1901), „România muncitoare” (1902), „Apărarea comercială” (Iași 1902), „Meseriașul” (Bîrlad 1903), „Lucrătorul tipograf” (București 1904), „Repausul duminical” (Brăila 1904), „Întîi Mai” (București 1904) și altele. Prin intermediul presei muncitorești, prin adunări ale organizațiilor, prin întruniri populare, prin manifeste și apeluri, elementele înaintate ale clasei muncitoare, cărora li s-au adăugat intelectuali progresiști (Mihail Gh. Bujor, C. I. Parhon), au desfășurat o vie activitate în rîndurile muncitorimii de demascare a caracterului retrograd, antimuncitoresc al corporațiilor, de mobilizare la luptă împotriva acestora și pentru organizarea în sindicate. În focul acestor acțiuni organizațiile muncitorești existente s-au situat ferm pe pozițiile luptei de clasă, s-au organizat în sindicate noi colective și categorii de lucrători. Astfel, pînă la sfîrșitul anului 1906 numărul lucrătorilor organizați a fost de peste 7 000, uniți în peste 90 de sindicate.

În luna august 1906, la mai puțin de 15 ani de experiență, cîți trecuseră de la crearea primelor sindicate, mișcarea sindicală din România și-a ținut prima conferință generală pe țară ; conferința a hotărît centralizarea mișcării sindicale, a ales Comisia generală sindicală și a adoptat Statutul sindicatelor din România.

În etapa următoare, potrivit statutului sindicatelor, au fost create comisiile sindicale locale — organe ale C.G.S.R. de coordonare și îndrumare a sindicatelor din localitatea respectivă — și apoi au fost constituite uniunile sindicale, care reuneau sindicatele dintr-o ramură de producție, de transport sau de comerț. În 1907, cu prilejul marilor războaie țărănești, mișcarea sindicală și cea socialistă, militanții mișcării muncitorești, s-au solidarizat cu luptele țăranilor pentru pământ.

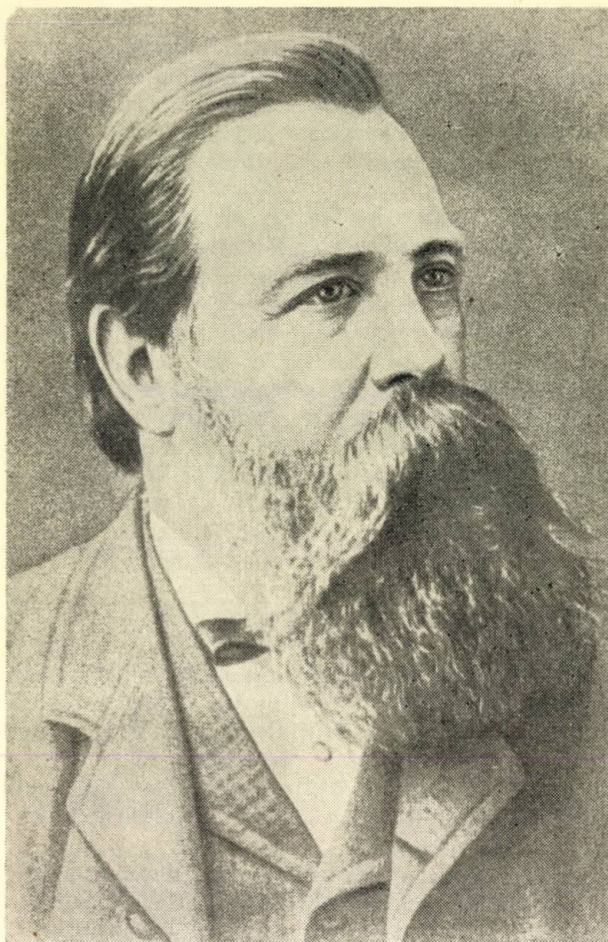
Sindicatele, organizații de masă în plină dezvoltare, au acordat tot sprijinul lor cercurilor socialiste „România muncitoare” și luptei pentru reorganizarea partidului clasei muncitoare. În cadrul conferințelor sindicale din 1907 și 1908, la care au participat și delegați ai cercurilor socialiste „România muncitoare”, au fost dezbătute, alături de problemele sindicale, și problema reorganizării partidului clasei muncitoare. Acest partid a fost reconstituit la congresul său din 1910, sub denumirea de Partidul social-democrat.

După reorganizarea Partidului social-democrat, sindicatele și-au lărgit sfera de activitate, ele au desfășurat o muncă de masă pentru mobilizarea clasei muncitoare la lupta pentru interesele vitale ale oamenilor muncii, cucerirea și apărarea drepturilor cetățenești, pentru vot universal etc. În acești ani sindicatele organizează numeroase greve de amploare și reușesc să impună autorităților și patronatului recunoașterea lor ca reprezentante ale clasei muncitoare.

Mișcarea sindicală din țara noastră — parte componentă a mișcării muncitorești — s-a dezvoltat în întreaga ei istorie în strânsă legătură cu partidul politic al clasei muncitoare. În 1900, sintetizând experiența acumulată pînă atunci prin activitatea sindicatelor, „Lumea nouă” sublinia: „Este necesară lupta pentru scurtarea zilei de muncă, repausul duminical, asigurarea împotriva accidentelor, salarii mai ridicate, votul universal etc., dar în lupta pentru aducerea la îndeplinire a acestor îmbunătățiri nu trebuie să uităm țelul final al socialismului”. La noi, anarho-sindicalismul, care a bîntuit destul de puternic în numeroase țări, n-a găsit teren de dezvoltare.

În 1916, prin legile speciale de război, sindicatele și celelalte organizații muncitorești au fost interzise. Sindicatele, ca organizație, încetîndu-și activitatea în cei peste doi ani de război, activul de bază al partidului socialist și al sindicatelor a păstrat însă legături cu masele și în perioada războiului, organizînd unele acțiuni de luptă, iar la sfîrșitul anului 1918 mișcarea muncitorească va renaște și va cunoaște o largă și puternică dezvoltare.

N.G.M.

**145 DE ANI
DE LA
NAȘTEREA LUI
FRIEDRICH ENGELS**

mplinirea a 145 de ani de la nașterea lui F. Engels a prilejuit în Republica Socialistă România numeroase manifestări — simpozioane, conferințe publice, prelegeri în școli și universități, publicarea de articole în revistele economice, filozofice, istorice, militare, în presa centrală și locală.

În cadrul acestor manifestări se înscrie simpozionul organizat de către Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”, Academia militară generală. El s-a desfășurat în fața a numeroși participanți — membri ai C.C. al P.C.R., academicieni, activiști de partid și de stat, cercetători științifici, cadre didactice, redactori de presă etc.

Simpozionul a fost deschis de către directorul Institutului de istorie a partidului, Ion Popescu-Puțuri, care, în cuvântul său, a relevat *„însemnătatea aniversării nașterii lui Friedrich Engels, care împreună cu Karl Marx au elaborat cea mai înaintată concepție despre lume a clasei muncitoare,*

factor hotărîtor în organizarea și desfășurarea luptei proletariatului internațional pentru triumful socialismului și comunismului.

Întîlnirea cu K. Marx a fost hotărîtoare pentru activitatea sa, stabilindu-se între ei o trainică prietenie, caracterizată de Lenin ca întrecînd cele mai mișcătoare legende ale anticilor despre prietenie. Împreună cu Marx, Engels a întemeiat prima organizație internațională a muncitorilor.

În studiile sale teoretice, F. Engels a îmbinat în permanență cercetarea științifică cu conducerea practică a luptei clasei muncitoare, oferind un strălucit exemplu de aplicare creatoare a dialecticii materialiste la stabilirea tacticii revoluționare. El a abordat cu măiestrie problemele concrete ale mișcării muncitorești, subliniind legătura indisolubilă dintre scopurile și sarcinile naționale specifice ale proletariatului din diferite țări cu scopurile internaționale ale întregului proletariat mondial.

F. Engels se interesa îndeaproape de dezvoltarea mișcării muncitorești din fiecare țară, printre care și cea din România, de creșterea influenței socialismului științific asupra mișcării organizate a clasei muncitoare¹.

În continuare au fost prezentate cinci conferințe, în care latura proprie comunicării științifice a fost subliniată prin analiza competentă a unor momente din viața și activitatea lui Engels, îndeosebi în ce privește însușirea și aplicarea creatoare a învățăturii celui care a fost alter ego al lui Marx și prin referiri inedite la legăturile lui Engels cu mișcarea muncitorească din România.

Prima conferință, intitulată „Personalitatea și opera lui Friedrich Engels”, aparține cercetătorilor științifici Ion Oprea și Al. Savu. Redăm extrase :

La 28 noiembrie anul acesta se împlinesc 145 de ani de la nașterea unuia dintre cei mai mari titani ai gândirii umane, Friedrich Engels.

Potrivit aprecierii lui V. I. Lenin, „după prietenul său Karl Marx (decedat în 1883), Engels a fost cel mai de seamă om de știință și dascăl al proletariatului contemporan din întreaga lume civilizată”¹.

Ca savant multilateral cu o titanică forță de gândire și de acțiune, Friedrich Engels a îmbrățișat cele mai variate domenii ale științei. Cu aceeași pasiune fierbinte și cu același interes nestăpînit Engels a studiat problemele filozofiei și ale științelor naturii, ale economiei politice și ale socialismului, ale istoriei și ale lingvisticii, ale matematicii și ale tehnicii, ale artei militare și ale literaturii.

Grație colaborării îndelungate dintre cele două mari inteligențe, proletariatul mondial a fost înarmat cu propria sa teorie revoluționară, cu propria sa știință despre strategia și tactica luptei pentru răsturnarea societății burgheze și înfăptuirea orînduirii socialiste. Primul fruct al colaborării științifice dintre cei doi titani ai culturii universale a fost lucrarea lor comună „Sfînta familie sau critica criticii critice”. Pasul următor pe drumul colaborării dintre Karl Marx și Friedrich Engels l-a constituit expunerea teoriei materialiste a istoriei într-o operă de mari proporții pe care au denumit-o „Ideologia germană”.

Înarmat cu concepția comunismului științific, Friedrich Engels a întocmit în 1847 schița proiectului de program al Ligii Comuniștilor, care la început a fost intitulată: „Principiile comunismului”. Cele mai multe dintre ideile dezvoltate în această lucrare au fost puse la baza elaborării „Manifestului Partidului Comunist”, în care Marx și Engels fundamentează în mod științific pieirea inevitabilă a capitalismului și construirea unei societăți fără clase. Subliniind importanța acestui document programatic al comunismului, Friedrich Engels scria că el a fost opera „...cea mai răspîndită, cea mai internațională din întreaga litera-

¹ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 2, Editura politică, 1960, pag. 5.

tură socialistă; el este programul comun al multor milioane de muncitori din toate țările — din Siberia pînă în California”².

Combaterea concepției mic-burgheze a lui Dühring a prilejuit lui Engels abordarea unei sfere foarte largi de probleme din domeniile filozofiei, economiei politice, științelor naturii și socialismului, apărînd astfel în mod consecvent pozițiile concepției materialiste împotriva idealismului.

Paralel cu propagarea și apărarea materialismului dialectic și istoric, Friedrich Engels a fost adînc preocupat de studierea științelor naturii. Din cercetările făcute asupra diferitelor domenii ale științelor naturii a luat naștere geniala sa operă „Dialectica naturii”, în care Engels urmărește modul cum interpretarea dialectică a naturii și-a făcut drum printr-o luptă neîncetată împotriva concepției metafizice. El a generalizat în această remarcabilă operă totalitatea concluziilor la care ajunseseră în acea epocă științele naturii, demonstrînd că în natură totul se petrece în mod dialectic și în consecință dialectica materialistă este singura metodă justă de înțelegere și cunoaștere a fenomenelor naturii. Moartea lui Karl Marx a silit pe Engels să întrerupă munca de elaborare a „Dialecticii naturii” și să se preocupe de definitivarea și publicarea operelor marelui său prieten.

Activitatea științifică-teoretică a lui Friedrich Engels s-a împletit indisolubil, pe parcursul unei jumătăți de veac, cu aceea de conducător spiritual și îndrumător, alături de Marx, al mișcării muncitorești internaționale. Engels a participat îndeaproape la activitatea Asociației internaționale a muncitorilor de la crearea ei, în anul 1864, pînă în cel de-al optulea deceniu, cînd Internaționala I și-a terminat misiunea istorică, deschizînd o epocă de dezvoltare în largime a mișcării muncitorești.

Rămăs singur după moartea lui Marx, Engels, deși se afla la o vîrstă înaintată, a continuat cu nesecată energie munca teoretică și practică. El a pregătit pentru tipar volumul al II-lea al „Capitalului”, a prelucrat un uriaș material documentar, a îmbinat numeroase concepte într-un tot armonios, reușind să publice volumul al III-lea și să pregătească materialele în vederea tipăririi volumului al IV-lea din monumentală operă a lui Marx. Deși a vegheat nenumărate zile și nopți asupra manuscriselor lui Marx, pentru a descifra gîndurile profunde ale marelui savant, Friedrich Engels a găsit totuși vreme pentru a elabora noi lucrări, printre care importanta sa operă „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, pentru a scrie și publica numeroase articole și pentru a participa personal la diferite întruniri și congrese internaționale.

Friedrich Engels a adus o contribuție nepieritoare la triumful ideologiei revoluționare a proletariatului în mișcarea muncitorească internațională asupra curentelor, școlilor și sectelor nemarxiste, ca: proudhonismul, anarhismul, trade-unionismul liberal englez, oscilările lassalleene spre dreapta etc. În legătură nemijlocită cu cerințele practicii revoluționare, Engels a elaborat, împreună cu Marx, principiile fundamentale ale tacticii luptei de clasă a proletariatului.

În repetate rînduri, Engels a subliniat însemnătatea istorică uriașă a dezvoltării mișcării muncitorești în toate țările lumii, a constituirii unui număr crescînd de partide socialiste în cadrul diferitelor state naționale. El a apreciat că dezvoltarea mișcării muncitorești, a ideilor socialismului pe plan național nu numai că nu contravenea, dar, dimpotrivă, corespundea pe deplin intereselor internaționale ale proletariatului, cauzei eliberării sale sociale și naționale. „După părerea mea — arăta Engels într-o scrisoare către G. Bovio la 16 aprilie 1872 —, în mișcarea muncitorească ideile cu adevărat naționale, care corespund faptelor economice—industriale și agricole — ce caracterizează starea națiunii respective, sînt în același timp și idei cu adevărat internaționale”³.

Din analiza științifică profundă a relațiilor internaționale și a situației mișcării muncitorești aflate în dezvoltare în cadrul diferitelor state naționale, Marx și Engels au tras concluzia de o excepțională însemnătate teoretică și practică că după cum o colaborare pașnică între națiuni este condiționată de restabilirea independenței și unității națiunilor, tot astfel lupta unită a proletariatului pe scară internațională poate fi concepută și realizată numai pe baza respectării principiului egalității în drepturi a tuturor organizațiilor muncitorești, al neamestecului în

² K. Marx și F. Engels: „Manifestul Partidului Comunist”, Editura politică, 1960, ediția a VII-a, pag. 22.

³ K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin: „Despre internaționalismul proletar”, Editura politică, 1959, pag. 154—155.

treburile interne ale acestora. Încă în statutele primei Asociații internaționale a muncitorilor, Marx și Engels au înscris prevederea referitoare la autonomia secțiilor, prevedere ce nu contravenea autorității Consiliului General. „Lăsînd cea mai deplină libertate mișcării și aspirațiilor clasei muncitoare din diferitele țări — scriau Marx și Engels în 1873 —, Internaționala a reușit totodată să unească într-un singur mînnunchi clasa muncitoare și să facă pentru prima oară clasele cîrmuitoare și guvernele lor să simtă forța mondială a proletariatului”⁴. Alături de Marx, Friedrich Engels s-a ridicat cu hotărîre împotriva încercărilor unor federații sau secții, iar mai tîrziu a unor partide de a se amesteca în treburile interne ale altor organizații și de a le impune propriul punct de vedere, considerînd asemenea practici ca extrem de dăunătoare unității de luptă a proletariatului. De pildă, dezvăluind cauzele reale ale disensiunilor apărute la un moment dat între secțiile irlandeze și secțiile engleze ale Internaționalei I, Engels sublinia că aceste disensiuni „...au fost provocate de încercările unor membri ai Consiliului federal britanic de a se amesteca în treburile secțiilor irlandeze, pentru a le determina să renunțe la caracterul lor național specific și să recunoască conducerea Consiliului britanic”⁵. În anul 1882, referindu-se la pretențiile unor reprezentanți ai mișcării din Franța de a-și aroga rolul conducător în mișcarea muncitorească internațională în virtutea prestigiului istoric revoluționar dobîndit în trecut, Engels îi scria lui Karl Kautsky: „Numai evenimentele au trebuit — și continuă și astăzi — să-i convingă pe ei și pe mulți alții că o colaborare internațională este posibilă numai între egali și că însuși rolul de primus inter pares (primul între egali) este posibil cel mult în acțiunea directă”⁶.

Intr-o serie de lucrări, precum și în vasta corespondență purtată cu reprezentanții mișcării socialiste din diferite țări, Friedrich Engels s-a pronunțat totodată împotriva oricărei metode de comandă în relațiile dintre, forul conducător al Internaționalei și organizațiile ei, împotriva impunerii de către acesta a unor directive care ar fi încălcat drepturile organizațiilor naționale de a-și stabili singure orientarea cea mai corespunzătoare realităților din țara respectivă.

Generalizînd experiența bogată a mișcării muncitorești internaționale, Engels a atras în repetate rînduri atenția asupra faptului că singurul în măsură să aplice principiile general-valabile ale teoriei și tacticii revoluționare la situația concretă dintr-o țară sau alta nu poate fi decît proletariatul din țara respectivă. Deosebit de grăitor pentru poziția lui Engels în această problemă este și următorul episod. În anul 1894 el a fost solicitat de socialiștii italieni să-și spună părerea asupra problemelor revoluției în țara lor. Engels le-a satisfăcut dorința, scriînd articolul „Viitoarea revoluție în Italia și partidul socialist”; dar, în încheierea articolului, căutînd să prevină o preluare mecanică și dogmatică a tezelor formulate, Engels a precizat: „Tot ce am spus aici reprezintă părerea mea personală; mi-o exprim, întrucît am fost întrebat; o fac însă cu mari rezerve. În ceea ce privește tactica generală, m-am convins de justetea ei de-a lungul întregii mele vieți; ea nu m-a înșelat niciodată. În ceea ce privește însă aplicarea ei la condițiile actuale ale Italiei, lucrurile stau altfel; această problemă trebuie rezolvată la fața locului, de către aceia care se află în centrul evenimentelor”⁷.

Friedrich Engels a întîmpinat cu căldură apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești și socialiste din România. Interesul deosebit al lui Engels pentru problemele românești — manifestat și mai înainte în multe din lucrările sale — a căpătat forme noi de expresie în contactele lui cu reprezentanții tinerei, dar viguroasei mișcări socialiste din țara noastră, în îndrumările și sfaturile date socialiștilor români. Încă din a doua jumătate a secolului trecut au început răs-pîndirea și studierea în România a lucrărilor clasicilor marxismului, iar opera și activitatea lui Marx și Engels au exercitat o puternică influență asupra dezvoltării luptei de clasă a proletariatului din țara noastră; ideile marxismului au găsît un teren fecund în România, au încolțit și au dat rod bogat.

⁴ Loc cit., pag. 164.

⁵ K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 18, Editura politică, 1964, pag. 81.

⁶ K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin: „Despre internaționalismul proletar”, Editura politică, 1959, pag. 194.

⁷ K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 22, Editura politică, 1965, pag. 436.

Preluând și ridicînd pe o nouă treaptă tradițiile glorioase naționale și inter-naționaliste ale vechii mișcări socialiste, comuniștii români au organizat și condus clasa muncitoare, masele largi ale poporului, la victoria în lupta pentru doborîrea regimului burghezo-moșieresc, pentru statornicirea celei mai drepte orînduiri cunoscută de istoria milenară a omenirii — orînduirea socialistă.

Cea de-a doua conferință, „Formarea concepției filozofice a lui Friedrich Engels. 1834—1845“, a fost expusă de lector Florea Ion. Inserăm fragmente din conferință :

Meritele lui Marx și Engels în fața clasei muncitoare constau în faptul că ei au descoperit legile obiective de dezvoltare a naturii, societății și gîndirii umane și pe această bază au fundamentat din punct de vedere teoretic pieirea inevitabilă a capitalismului și victoria socialismului, au scos la lumină rolul istoric al proletariatului ca gropar al capitalismului și făuritor al societății comuniste.

Demascarea caracterului retrograd, reacționar al încercărilor „marxologilor“, care au pornit o adevărată cruciadă împotriva marxismului în scopul de a denatura procesul de devenire al acestuia, de a găsi contradicții acolo unde în realitate nu există, constituie încă un motiv în plus pentru cercetarea acestei perioade și punerea ei în adevărata lumină.

Deja aici se poate vedea în mod clar orientarea practică revoluționară a concepției sale despre lume. El nu se limitează numai să critice situația politică și socială existentă, ci militează pentru schimbarea ei în mod real. Dacă pentru toți tinerii hegelieni era caracteristic ruperea teoriei de practică, pentru Engels era caracteristic legătura dintre idei și acțiune, dintre filozofie și politică.

Trecerea la comunismul științific se face în strînsă legătură cu trecerea de la idealism la materialismul dialectic.

Această schimbare în concepția despre lume a lui Engels a fost condiționată de creșterea mișcării muncitorești, care a scos și mai mult la iveală contradicțiile orînduirii burgheze atît în Anglia — țara capitalistă cea mai dezvoltată din vremea aceea — cît și în Germania, care a pășit mai tîrziu pe calea dezvoltării capitaliste.

Renunțarea la interpretarea idealistă a istoriei și analiza procesului istoric, pornind de la activitatea materială a oamenilor, au dat lui Engels posibilitatea să elaboreze bazele concepției materialiste asupra istoriei.

În analiza proprietății private și a consecințelor ei, Engels pornește de la teza că munca constituie principalul în producție. În totală opoziție cu economiștii burghezi, care căutau să justifice și să fundamenteze din punct de vedere teoretic caracterul veșnic al proprietății private sau cu socialiștii utopiști care voiau să „transforme“ proprietatea privată fără însă a o desființa, Engels, aplicînd metoda de cercetare dialectică la studiul economiei politice, demonstrează că proprietatea privată nu este eternă, că mai devreme sau mai tîrziu ea va fi desființată. În mod științific, convingător el demonstrează că proprietatea privată constituie izvorul tuturor contradicțiilor din orînduirea burgheză — de la scindarea procesului de producție unitar la scindarea societății în capitaliști și muncitori.

Engels privește proprietatea privată asupra mijloacelor de producție ca formă fundamentală de înstrăinare a forțelor omului. Această înțelegere a proprietății private ca expresie materială a înstrăinării muncii îi permite lui Engels să analizeze proprietatea privată ca relație socială istorică-legică, care își are baza în istoria dezvoltării producției materiale. Dominația proprietății private denaturează toate relațiile sociale, duce la înjosirea adîncă a omului. În locul relațiilor de colaborare, avem de-a face cu relații ostile, dușmănoase.

Este marele merit al lui Marx și Engels faptul că ei leagă crizele orînduirii capitaliste de baza acestei orînduiri — proprietatea privată.

La întrebarea cum se poate elibera proletariatul din robia capitalistă, Engels dă un răspuns clar și precis: proletariatul se poate elibera numai pe calea unei revoluții profunde în relațiile sociale, pe calea revoluției socialiste.

În problema revoluției, Engels se deosebește radical atît de liberalii burghezi, care, temîndu-se de revoluție, o considerau ca o încălcare a „ordinii“, ca ceva care duce numai la stagnare, la șomaj și la foamete, cît și de cartiștii de dreapta, care propovăduiau revoluția pe cale „legală“.

Engels critică în modul cel mai hotărît, de pe poziții materialiste, concepțiile idealist-subiective ale lui Carlyle asupra raportului dintre mase și „eroi”.

Engels înțelege în mod profund rolul maselor populare în procesul istoric. După el, progresul istoric nu este o creație a indivizilor izolați, ci a forțelor unite ale oamenilor, a maselor populare, pe care interesele le împing pe calea luptei sociale.

Perioada cuprinsă între anii 1839 și 1845 este perioada de formare și dezvoltare intelectuală a lui Engels, complet independent de Marx. În primăvara anului 1845, Engels se mută la Bruxelles împreună cu Marx, care ajunsese la aceleași concluzii geniale. De la această dată, între ei se leagă prietenia și începe munca în comun asupra fundamentării și dezvoltării noii concepții revoluționare despre lume.

În continuare, profesorul C-tin Borgeanu a vorbit despre „Engels și procesul istoric”, din care reproducem mai multe aliniate.

Problema sensului istoriei a constituit o preocupare importantă pentru Engels. Dialecticistul genial nu putea să nu urmărească progresul noului de-a lungul meandrelor vieții sociale, iar revoluționarul a înțeles printre cei dintii că realizarea misiunii clasei muncitoare însemna totodată o treaptă nouă, superioară în istoria omenirii.

Încă în 1840, când noua concepție era în germene, tinăr de 20 de ani, Engels s-a preocupat de problemele filozofiei istoriei. El a supus unei critici vii concepțiile idealiste teologice care atribuiau istoriei un țel final, fictiv, care, în fond, desconsiderau dezvoltarea istorică a omenirii, susținând că adevărata istorie se petrece în ceruri. Împotriva unor asemenea concepții, Engels arăta că în centrul istoriei se află omul. Progresul istoriei este progresul omului real, înțeles ca un ansamblu de relații sociale la baza cărora se află relațiile materiale.

În elaborarea teoriei marxiste asupra progresului social, aportul lui Engels s-a manifestat îndeosebi în câteva probleme de o considerabilă însemnătate, Engels dînd astfel o explicație materialistă însuși punctului de plecare al progresului uman.

Engels a subliniat necesitatea obiectivă a succesiunii formațiunilor sociale ca trepte ale progresului istoric.

Considerarea orînduirilor sociale ca verigi necesare ale progresului istoric nu înseamnă însă transformarea succesiunii acestor orînduiri într-o cheie absolută a istoriei. Ca și Marx, Engels este profund refractar schematismului, susținînd că principala cerință a metodei științifice este de a urmări procesul real cu toate sinuozitățile lui.

Una din cele mai importante teze ale teoriei științifice a progresului istoric — teză căreia Engels i-a acordat o deosebită atenție — privește caracterul contradictoriu, antagonist al progresului în orînduirile bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, corelația organică dintre progres și regres în aceste orînduiri. Această teză era îndreptată îndeosebi împotriva concepțiilor liberale, apologetice de la mijlocul secolului al XIX-lea, care, golind concepțiile iluministe de conținutul lor revoluționar, au transformat ideea de progres într-o platitudine sterilă.

Progresul în diferite domenii ale unor țări s-a făcut de cele mai multe ori pe seama menținerii în înapoiere a altor țări și popoare. Engels a înfierat în această privință tendința marilor puteri capitaliste de a dezvolta economia pe seama menținerii altor țări într-un stadiu de înapoiere, ca simple anexe agrare. Referindu-se la Anglia victoriană, el scria: „Anglia trebuia să devină «atelierul lumii», toate celelalte țări trebuiau să devină pentru Anglia ceea ce era deja Irlanda — piețe de desfacere pentru produsele ei industriale, și surse de materii prime și de produse alimentare. Anglia — marele centru industrial al unei lumi agrare, soarele industrial în jurul căruia se învîrtește un număr mereu crescînd de Irlande producătoare de cereale și bumbac. Ce perspectivă minunată!”⁸.

⁸ K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 21, Editura politică, 1965, pag. 193.

Engels a arătat legătura organică între progresul societății și progresul omului, al libertății sale.

Numai când forțele obiective, străine, care domină istoria, trec sub controlul oamenilor înșiși, viața lor socială devine un act cu adevărat liber. La o astfel de situație se poate ajunge însă numai prin înlăturarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și organizarea conștientă a producției sociale.

O dată cu socialismul, omenirea capătă posibilitatea de a înlătura acele condiții care determină caracterul limitat, contradictoriu, unilateral al progresului.

În același timp cu Marx, Engels a întrevăzut și forțele motrice ale acestui profund proces revoluționar, clasa socială care are misiunea de a-l realiza.

Engels nu s-a mulțumit să dezvăluie magistrala principală a progresului istoric. Conducător recunoscut al mișcării socialiste, Engels a analizat cu atenție, perspicacitate științifică și realism raporturile de clasă din timpul său, deplasările în aceste raporturi, diferitele mișcări politice, caracterizându-le în lumina cerințelor obiective ale progresului istoric. O deosebită importanță a acordat în acest sens Engels relațiilor internaționale, formării statelor naționale, luptei pentru independență și suveranitate națională. În această privință el a evidențiat cu putere faptul că „colaborarea internațională sinceră a popoarelor europene este posibilă numai în condițiile când fiecare din aceste popoare devin stăpîne deplin în propria casă”.

Au trecut aproape 120 de ani de când Marx și Engels au lansat chemarea istorică către proletariat de a-și zdrobi lanțurile. În acest răstimp ideile lui Marx, Engels, Lenin au devenit o gigantică forță care propulsează istoria omenirii.

Istoria omenirii se află în mase. Mase din ce în ce mai largi au fost atrase în vîltoarea acesteia, determinînd un ritm al dezvoltării pe care nu l-a cunoscut nicicînd omenirea. Progresul tumultuos pe care-l înregistrează epoca noastră pune probleme noi, complexe, pe care clasicii marxism-leninismului nu le-au putut prevedea la timpul lor. Departe de a se desfășura lin, el înregistrează zigzaguri, retrageri temporare. Cu toate acestea, numai orbii pot nega amploarea transformărilor din acești ani, linia, în ultimă instanță, ascendentă în dezvoltarea proceselor sociale. Istoria însăși a ridicat lui Marx, Engels și Lenin un monument nepieritor.

Conferința „Engels și mișcarea muncitorească din România” a cercetătorilor științifici Ion Felea și Marin Badea a relevat o serie de aspecte noi privind activitatea lui Engels și mișcarea muncitorească din țara noastră în ultimele decenii ale secolului al IX-lea. Ne oprim asupra unor fragmente :

Întreaga viață a lui Engels constituie un minunat exemplu de muncă în slujba clasei muncitoare, de pasiune revoluționară, de dăruire de sine pentru cauza proletariatului, iar după moartea lui Marx, în persoana lui Engels clasa muncitoare internațională a văzut cel mai de seamă conducător al său.

În anii de după înființarea Internaționalei I și după moartea lui Marx, în condițiile dezvoltării impetuoase a mișcării muncitorești, sarcina conducerii mișcării socialiste internaționale devenise din ce în ce mai complexă. Ea era cu atât mai grea cu cît rîndurile mișcării socialiste și muncitorești mondiale creșteau prin înregimentarea a noi detașamente naționale ale proletariatului, ridicînd probleme noi în lupta pentru unificarea mișcării muncitorești cu ideile socialismului științific, pentru asigurarea legăturilor internaționale dintre ele.

Despre poporul român, despre istoria și cultura sa, Engels avea cunoștințe încă din anii tinereții, cînd a și început să învețe limba poporului nostru. În lucrările sale el a amintit adesea despre ținuturile patriei noastre, despre daci, despre gradul de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție pe teritoriul României. El a acordat o deosebită atenție și altor momente importante ale luptei maselor populare de pe teritoriul patriei noastre, ca anul revoluționar 1848, Unirea țărilor române, lupta poporului român pentru independență națională.

Afirmarea proletariatului român, dezvoltarea luptei sale în climatul ideologic creat prin adoptarea ideilor socialismului științific au făcut să sporească interesul lui Engels pentru poporul român, pentru detașamentul său de avangardă, care, încă de la primii săi pași, se încadra nu numai teoretic, dar și practic în frontul

mare al mișcării muncitorești internaționale, cu experiența și problemele sale specifice.

Marele dascăl al proletariatului internațional era bucuros când afla că în România ia naștere o mișcare muncitorească care merge pe drumul socialismului științific făurit de el și de Marx. Din nevoia de a urmări mersul mișcării muncitorești într-un număr tot mai mare de țări, pe masa de lucru a lui Engels se aflau publicații în diferite limbi, pe care el le citea direct. Printre acele publicații se aflau și revistele românești „Contemporanul”, „Revista socială”, ca și broșurile „Ce vor socialiștii români?”, „Karl Marx și economiștii noștri”. În paginile „Contemporanului” apăruse, în întregime, lucrarea lui Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, încă înainte de a fi apărut într-o ediție românească. Socialiștii români au apreciat că această lucrare a lui Engels „înfățișează icona adevărată a formelor prin care a trecut societatea românească de la începutul ei și pînă în zilele noastre”. Engels a scris în prefața lucrării la ediția a IV-a din 1891 că „Originea familiei, a proprietății private și a statului” a fost tradusă în diferite limbi, mai întîi în italienește, apoi în românește, în revista ieșeană „Contemporanul”, septembrie 1885 — mai 1888”.

În scrisoarea pe care Engels a adresat-o lui Ioan Nădejde, scrisoare apărută în „Contemporanul” nr. 6 din 1888, Engels, mulțumind redacției „Contemporanului” pentru traducerea și publicarea lucrării sale, scria: „Dați-mi voie să vă mulțumesc pentru osteneala ce ați avut pentru a face înțeles de cititorii români aceste scrieri. Pe lingă cîntea ce mi-ați făcut-o astăzi, îmi făcureți și îndatorirea de a mă ajuta să învîț în sfîrșit o leacă limba română... Cu traducerea d-tale am putut face oarecare progres: textul meu, etimologia latinească și slavă mi-au ținut loc de dicționar și din pricina traducerii d-tale pot zice acumă că limba română nu mai este pentru mine o limbă cu desăvîrșire necunoscută”.

Cu drept cuvînt „Lumea nouă” arăta, la moartea lui Engels, că marele dascăl al proletariatului internațional se interesa foarte mult de istoria țării noastre. Progresele socialismului în România îi aduceau mare bucurie.

În scrisoarea către Ioan Nădejde din 4 ianuarie 1888, Engels aprecia în mod deosebit spiritul de orientare, în lumina marxismului, a activității socialiștilor din România. El scria: „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România primesc în programul lor principiile de căpetenie ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mînunchi de luptători mai pe toți socialiștii din Europa și America — e vorba de teoria prietenului meu Karl Marx”.

După ce și-a manifestat părerea că socialiștii din Europa pot și trebuie să aibă o politică internațională comună, Engels spunea: „În această privință mă simt foarte mulțumit văzînd că sinteți, în principiu, de o părere cu noi și cu socialiștii apuseni. Traducerea articolului «Despre starea politică a Europei» și răvașul ce l-ați trimis la redacția revistei «Die Neue Zeit» îmi sînt destulă dovadă”.

Părerea lui Engels că alianța dintre Germania, Austro-Ungaria și Rusia țaristă, „care formează simburile acestei alianțe, rezerva cea mare a reacțiunii europene”, este o primejdie pentru lupta dreaptă a românilor, maghiarilor, sîrbilor etc. în realizarea aspirațiilor lor naționale constituia pentru socialiștii români o prețioasă indicație cu privire la justetea luptei lor pentru îndeplinirea aspirațiilor sociale și naționale ale poporului român.

Engels cunoștea de asemenea succesele socialiștilor români în activitatea lor parlamentară și le evidenția în prefața la lucrarea lui K. Marx „Luptele de clasă din Franța. 1848—1850”, amintind România ca una din țările unde „socialiștii sînt reprezentați în parlament”.

F. Engels nu numai că a cunoscut istoria formării și dezvoltării statului român, nu numai că a ajutat mișcarea muncitorească, învățînd și limba română pentru a putea urmări în original scrierile sale și ale marelui său prieten în presa noastră muncitorească, căutînd în același timp să cunoască îndeaproape scrierile socialiștilor români, dar a avut și contacte directe cu unii fruntași ai mișcării noastre muncitorești.

În vara anului 1893, Dobrogeanu-Gherea, cu prilejul unei călătorii la Londra, s-a întîlnit cu Engels. Întrevederea, care s-a desfășurat într-o atmosferă prietenească, a avut ca obiectiv dezvoltarea mișcării muncitorești din România pe baza socialismului științific, F. Engels dînd o serie de indicații în legătură cu teoria și tactica mișcării socialiste. Cu acel prilej, Gherea a dăruit lui Engels

un exemplar din lucrarea sa „Studii critice” în două volume apărute în 1890. Pe primul volum era scrisă următoarea dedicație: „Maestrului F. Engels, ca semn de admirație și recunoștință”, iar pe al doilea: „Maestrului F. Engels, ca semn de profundă admirație din partea autorului”.

Gherea l-a reîntilnit pe Engels în timpul Congresului de la Zürich. Cu acest prilej, mărturisea Gherea mai târziu, „î-am strins mâna zicându-i: «la revedere, peste trei ani la Londra»; el mi-a răspuns cu glas obosit: «cine știe, trei ani e vreme lungă și eu sint bătrîn»”.

La 5 august 1895, Engels a încetat din viață. Ziarul „Lumea nouă”, organul oficial al P.S.D.M.R., anunțând moartea continuatorului operei lui Marx, a evidențiat calitățile sale deosebite de teoretician și conducător al proletariatului internațional. S-a trimis și o telegramă: „Regrete profunde pentru moartea lui Engels din partea partidului muncitorilor din România”. La Clubul muncitorilor din București a fost convocată o adunare solemnă consacrată tristului eveniment, în cadrul căreia muncitorul socialist Alexandru Ionescu a ținut o impresionantă cuvântare despre viața și activitatea lui Engels.

În tot cursul dezvoltării mișcării noastre muncitorești, după moartea lui F. Engels, opera marelui dascăl al proletariatului a stat în permanență la baza orientării activității și luptei clasei muncitoare din țara noastră.

Coloneii C-tin Burada, I. Soare, N. Ciucureanu — profesori la Academia militară generală —, au prezentat conferința „Friedrich Engels și știința militară”, din care redăm câteva pasaje.

Apariția marxismului a însemnat o cotitură radicală, o revoluție profundă nu numai în filozofie, în economia politică, în teoriile socialiste, ci și în gândirea militară a omenirii.

Alături de Marx, Friedrich Engels — „generalul”, cum îi spuneau prietenii și tovarășii săi de luptă —, a adus o contribuție esențială la fundamentarea ideologiei militare a proletariatului, la elaborarea unei teorii militare cu adevărat științifice, bazată pe concepția materialist-dialectică despre lume.

Problematica militară, tratată amplu și multilateral, îmbinând o vastă erudiție științifică cu o viziune revoluționară de largi dimensiuni, ocupă un loc de seamă în opera lui Engels. El este primul teoretician militar al proletariatului, iar scrierile sale — model neîntrecut de aplicare a materialismului dialectic la domeniul fenomenelor militare — au deschis drumuri noi în știința militară.

În domeniul teoriei militare, Marx și Engels au acordat un loc important problemelor referitoare la originea și caracterul războiului, principiilor și regulilor insurecției armate a proletariatului, bazelor teoretice și metodologice ale științei militare, problemelor de istorie a artei militare.

Considerând că proletariatul, pentru a ieși victorios în revoluție, trebuie să stăpânească toate formele de luptă, pașnice și nepașnice, folosindu-le în funcție de condițiile concrete, Marx și Engels au acordat o mare atenție elaborării artei insurecției armate ca parte integrantă a teoriei revoluției proletare.

În lucrarea „Posibilitățile și perspectivele unui război al Sfintei Alianțe împotriva Franței în 1852”, Engels a elaborat importante teze teoretice privitoare la crearea armatei proletariatului, la modul în care clasa muncitoare trebuie să se organizeze din punct de vedere militar pentru a putea apăra revoluția sa împotriva agresiunii străine. Engels a subliniat că, spre deosebire de revoluția burgheză din Franța, împotriva căreia forțele reacțiunii au folosit o artă militară învechită, depășită, revoluția proletară va avea de înfruntat un dușman mult mai bine pregătit. „Revoluția — spunea el — va lupta cu mijloace militare moderne și cu ajutorul artei militare moderne împotriva unor adversari care vor folosi și ei mijloace militare moderne și arta militară modernă”⁹.

Engels a lăsat indicații prețioase pentru rezolvarea problemelor construcției militare proletare. Iată, de pildă, cum vedea Engels structura de bază a forțelor armate ale revoluției: „Forțele armate se compun, în primul rînd, din două părți constitutive: 1) gărzile proletare la orașe și gărzile țărănești la sate...

⁹ K. Marx, F. Engels, Opere, vol. 7, Editura politică, 1960, pag. 528.

și 2) armata regulată — împotriva invaziei¹⁰. Totodată, el sublinia necesitatea atragerii ofițerilor de carieră de partea revoluției, referindu-se la acei ofițeri care păstrau în conștiința lor sentimentul național, patriotic și care ar fi putut vedea în revoluție împlinirea acestui sentiment.

Marx și Engels au criticat cu asprime interpretarea vulgară a tezelor materialismului istoric, încercările de a deduce toate fenomenele sociale nemijlocit din producție, de a le explica pornind exclusiv de la nivelul de dezvoltare a forțelor de producție și au atras atenția asupra faptului că economia nu este singura cauză activă.

Indicațiile lui Engels despre rolul și însemnătatea factorilor economici și moral-politici pentru obținerea victoriei în război au permis să se elaboreze în mod științific categoriile de potențial economic și moral. Această problemă a fost rezolvată cu succes de către știința militară socialistă, care a apărut și s-a dezvoltat pe temelia de granit a concepției materialist-dialectice despre lume.

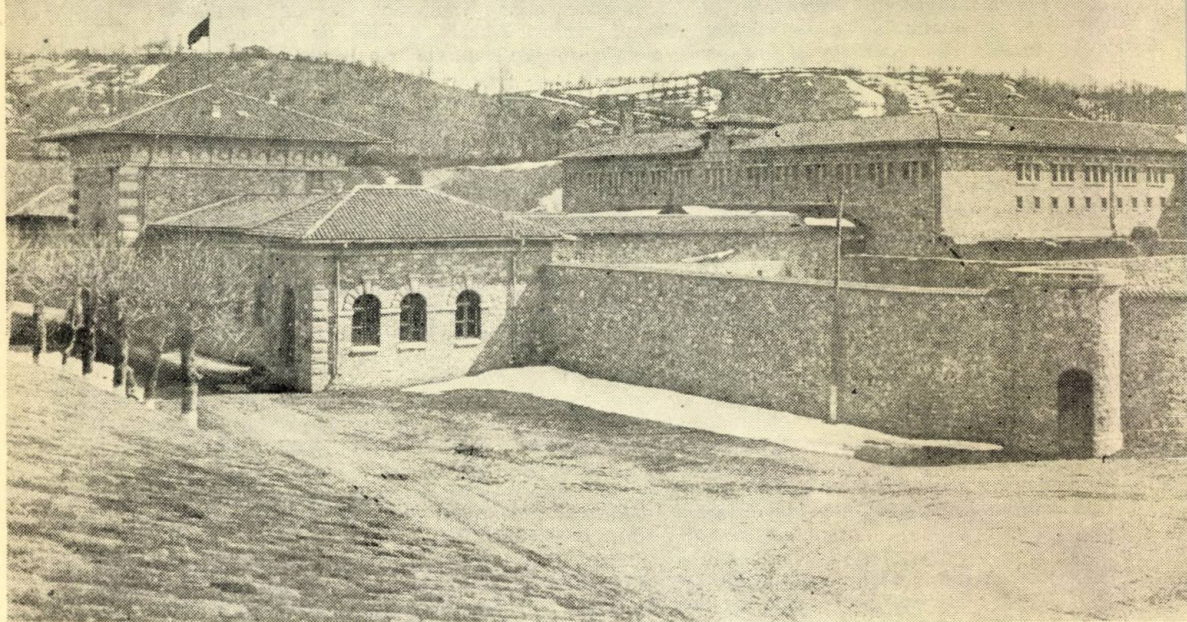
Analiza materialist-dialectică a procesului istoric, a direcțiilor de dezvoltare a tehnicii de luptă și a artei militare, i-a dat posibilitatea lui Engels să facă previziuni științifice geniale asupra caracterului războaielor epocii imperialiste — previziuni care uimesc prin profunzimea și precizia lor și care au fost confirmate de viață. Astfel, Engels a prevăzut, încă în 1887, izbucnirea unui război mondial de o înverșunare fără precedent, în care se vor înfrunta armate uriașe de milioane de soldați și care vor pustii în asemenea măsură Europa, cum n-a pustii-o nici unul din războaiele anterioare. În același timp, el era convins că războiul mondial va dezlănțui forțele populare și va crea condiții favorabile pentru victoria revoluției proletare. Adresându-se cercurilor guvernante ale țărilor capitaliste, care urzeau planuri războinice, Engels spunea: „Cînd veți dezlănțui însă forțele pe care nu veți mai fi apoi în stare să le dominați, atunci, orice s-ar întîmpla, la sfîrșitul tragediei veți ajunge o ruină, iar victoria proletariatului va fi, dacă nu obținută, în orice caz inevitabilă”¹¹. Istoria a demonstrat în mod clar cîtă dreptate a avut Engels, cît de exactă a fost previziunea lui.

Desigur, trebuie ținut seama că Engels și-a elaborat tezele sale în domeniul teoriei militare într-o altă epocă istorică și de aceea ele nu pot să dea răspuns la toate problemele pe care le ridică dezvoltarea științei militare în epoca contemporană.

Moștenirea militară a întemeietorilor socialismului științific reprezintă pentru forțele noastre armate un izvor inepuizabil de învățăminte, un sprijin de cea mai mare însemnătate în pregătirea cadrelor, în orientarea lor spre tot ce e nou și înaintat în știința militară, în îndeplinirea sarcinilor de răspundere ce le revin pentru continua întărire a capacității de luptă a armatei noastre.

¹⁰ Op. cit., pag. 534.

¹¹ F. Engels: „Rolul violenței în istorie”, Editura politică, 1958, pag. 116.

DOFTANA — citadelă a luptei revoluționare din România

Partidul Comunist Român, făurit în focul marilor bătălii de clasă din anii 1918—1921, are rădăcini adânci în mișcarea muncitorească din România, în istoria patriei noastre. Crearea partidului revoluționar al clasei muncitoare, care „a așezat la baza activității sale învățătura marxist-leninistă”, a constituit „o cotitură istorică în dezvoltarea mișcării muncitorești din România, în viața poporului român”¹. Preluând și ridicând pe trepte mereu mai înalte cele mai bune tradiții ale luptei de veacuri a poporului român pentru libertate națională și socială, partidul comunist s-a situat în decursul ultimelor patru decenii și jumătate în fruntea acțiunilor revoluționare ale maselor, comuniștii au cîștigat încrederea și dragostea acestora prin înflăcăratul lor patriotism, prin abnegația și devotamentul lor neabătut față de cauza clasei muncitoare.

¹ Nicolae Ceaușescu: „Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R.”, Editura politică, 1965, pag. 60.

Înfruntînd teroarea dezlănțuită de guvernele burghezo-moșierești, partidul comunist a organizat și condus lupta clasei muncitoare, a țărănimii și a intelectualității pentru apărarea intereselor lor vitale, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru o viață mai bună, pentru independență națională și socialism. „Nici temnițele și lagărele, nici procesele monstruoase și plutoanele de execuție n-au fost în stare să înăbușe voința de libertate și progres a poporului, dîrzenia și spiritul de sacrificiu al comuniștilor, al luptătorilor antifasciști, n-au putut să zdrobească partidul, să-l abată de la țelurile sale revoluționare”².

În istoria luptei celor închiși în temnițele răspîndite pe întreg cuprinsul țării un loc de seamă îl ocupă Doftana — „Bastilia românească”.

Doftana — întruchipare a urii sălbatice a claselor asupritoare față de toți cei care se ridicau împotriva exploatării — a constituit un simbol al forței morale de nebiruit a comuniștilor. Concepută ca una din cele mai „perfecționate” din țară, a fost destinată pentru răzvrătiții împotriva stăpînirii burghezo-moșierești. Planurile și construcția feroasei temnițe s-au realizat în condițiile organizării și afirmării politice a mișcării muncitorești din România de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Doftana a fost clădită între anii 1894 și 1897 în apropiere de Telega, pe o suprafață de cca. 8 000 m p, cu un număr de 189 celule; mai tîrziu numărul lor a crescut la 397 prin transformările aduse unor camere comune³.

Construcția închisorii, realizată în formă de potcoavă, cuprindea 8 secții, dintre care trei primeau lumină directă, iar celelalte primeau lumină indirectă. În acestea din urmă lumina pătrundea printr-o ferăstrucică deasupra ușii celulei dintr-un coridor cu geamuri mate. Celulele, construite din piatră de rîu, cu tavanul de tablă ondulată și pe jos cu asfalt, erau destinate să distrugă sănătatea celor închiși. Sistemul de așa-zisă încălzire nu a funcționat aproape niciodată.

Cît de „perfecționată” era această temniță rezultă din raportul făcut în 1906 de directorul general al închisorilor, care arăta: „Condamnații preferă oricare altă închisoare acestuia și a fi trimis la Doftana înseamnă pentru dînșii cea mai crudă pedeapsă și aceasta din cauză că acolo se află într-o adevărată închisoare, unde comunicațiunea cu exteriorul nu există, unde revolte nu se pot pune la cale, unde speranța de evadare este o aberațiune, unde, în sfîrșit, supravegherea fiecărui individ este posibilă, ba chiar ușoară”⁴.

Dintotdeauna, dar mai ales în perioadele de deținere a comuniștilor, infometarea, aplicarea de lanțuri la mîini și picioare, lipsa de aer și ajutor medical, interzicerea de a trimite și primi corespondență, confiscarea medicamentelor pentru cei bolnavi, bătaia sistematică erau mijloace principale prin care se urmărea stăvirea forței și dîrzeniei luptătorilor închiși.

² Cuvîntarea tovarășului Chivu Stoica la comemorarea a 25 de ani de la prăbușirea Doftanei, „Scinteia” nr. 6 802, din 15 noiembrie 1965.

³ Gr. I. Dianu: „Istoria închisorilor din România. Studiu comparativ, legi și obiceiuri”, București, 1901, pag. 124.

⁴ Grigore Săvescu: Raport asupra mersului închisorilor centrale, București, 1906, pag. 5.

La Doftana au fost înțemnițați în decursul anilor mii și mii de luptători pentru interesele poporului muncitor, pentru libertatea și independența țării, antifasciști, în frunte cu comuniștii.

Aici și-au ispășit „crima” de a fi cerut pământ mulți țărani condamnați după răscoalele din 1907. Aici au fost înțemnițați mulți militanți de frunte ai mișcării muncitorești, luptători revoluționari împotriva războiului imperialist dezlănțuit de marile puteri în 1914, organizatori ai detașamentelor de voluntari români pentru apărarea Puterii sovietice, organizatori și conducători ai luptelor muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, militanți antifasciști și mulți alții.

În condițiile avântului revoluționar din anii 1918—1921, aici au fost închiși după condamnare M. Gh. Bujor, Gh. Stroici, marinarul I. Grecea și alții. În 1918, în timpul ocupației germane, au fost închiși la Doftana 71 de muncitori din Cîmpina, participanți la greve, în frunte cu Gogu Constantinescu — lăcătuș, Anton Ionescu — turnător, Cănuță Popescu — strungar, Mișu Gărbăcică și alții, toți de la atelierele Societății „Steaua română”⁵. Înțemnițarea lor a determinat protestul oamenilor muncii din țară.

După luptele revoluționare din 1918—1919 și după greva generală din octombrie 1920, guvernării de atunci au aruncat noi contingente de luptători în celulele Doftanei, unde ei au continuat lupta pentru cauza dreaptă ce-i însușeau. Subliniind acest fapt, Congresul partidului socialist din mai 1921, care a hotărât crearea Partidului Comunist Român, a adoptat o moțiune de salut către cei închiși, prin care declara: „Congresul se simte dator să aducă prinosul său de recunoștință vouă, tovarăși, care suferiți cu bărbăție toate lipsurile și rigurile ocnelor și închisorilor, și vă încredințează că lupta noastră care e și a voastră va urma hotărâtă mai departe, așa ca toate suferințele voastre să fie spre binele clasei muncitoare și întru grăbirea liberării sale”.⁶

Victoria istorică obținută de către clasa muncitoare prin crearea Partidului Comunist Român a stimulat lupta deținuților politici împotriva regimului de teroare și exterminare fizică aplicat de către administrația închisorii. Pentru a determina guvernul să le acorde regim politic, deținuții revoluționari de la Doftana au cerut „venirea la Doftana a directorului general al închisorilor, însoțit de un delegat al Ministerului de Justiție și de un deputat socialist, și anume N. D. Cocea”⁷, pentru a constata condițiile inumane în care trăiau. Lupta celor închiși, protestele maselor din afară nu au găsit ecou în rîndul guvernanților. În sprijinul lor au venit oamenii muncii, organizațiile muncitorești și democratice, intelectuali progresiști, care au demascat condițiile inumane în care trăiau luptătorii revoluționari închiși. Autoritățile nu au luat însă în considerare revendicările deținuților și protestele maselor populare.

În urma judecării, în anii 1921—1922, a peste 300 de militanți ai mișcării muncitorești, din care majoritatea au fost delegați la Congresul de creare a partidului comunist, și condamnării unui mare număr dintre ei în

⁵ Muzeul de istorie a P.C.R., Fond documentar, inventar nr. 3.

⁶ „Socialismul” din 12 mai 1921.

⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 66, dosarul nr. 4 974, fila 3.

procesul din Dealul Spirii, în anul 1922, a fost transferat la Doftana un nou grup de militanți revoluționari.

Cu toate măsurile de opresiune ale autorităților, înfruntînd greutăți nenumărate, comuniștii au reușit să-și formeze în închisoare organizația lor revoluționară. În 1923 a luat ființă, pentru prima oară, colectivul deținuților politici din Doftana, în care intrau muncitori comuniști, țărani, intelectuali progresiști. În 1924 a apărut ilegal ziarul „Doftana” — organ al deținuților politici din închisoare —, multiplicat prin scriere de mînă. În ciuda descoperirii de către administrație a unui exemplar din primul număr al gazetei și a pedepsirii deținuților politici cu încarcerarea la „H” au continuat să apară încă 5—6 numere⁸. Constituirea colectivului condus de celula de partid, organizarea activității zilnice au dus la intensificarea luptei pentru regim politic, pentru apărarea demnității lor de oameni și revoluționari.

Înfățișînd regimul sălbatic de la Doftana în paginile ziarului „Socialismul”, oamenii muncii cereau satisfacerea următoarelor revendicări ale celor închiși: „1) Scoaterea tuturor deținuților politici din celule; 2) Hrana în natură; 3) Ziare și toate publicațiile; 4) Libertatea de a trimite și de a primi scrisori din afară, prin cenzura administrației; 5) Hirtie și cerneală pentru a putea scrie”⁹.

Ca urmare a luptei solidare a deținuților, administrația închisorii a fost silită să le acorde pentru perioade scurte unele îmbunătățiri. Astfel, în 1924 s-a cucerit dreptul de organizare a unui atelier de muncă. În anii următori, pentru scurte perioade de timp, s-a cucerit dreptul ca deținuții revoluționari să fie împreună în timpul zilei. Aceste cuceriri au creat unele posibilități de desfășurare a învățămîntului de cultură generală, a educației politice și de partid și au dus la îmbunătățirea relativă a condițiilor de viață. Deținuții au trebuit să ducă o luptă permanentă pentru apărarea cuceririlor obținute, împotriva încercărilor administrației de a le suprima.

În 1924, cînd Partidul Comunist Român a fost scos în afara legii, guvernării au dezlănțuit o teroare sălbatică împotriva organizațiilor profesionale și politice ale clasei muncitoare, urmată de arestări masive de comuniști, procese și condamnări. Mulți dintre aceștia au fost întemnițați la Doftana. Măsurile de represiune împotriva maselor populare și a organizațiilor muncitorești s-au reflectat și în regimul aplicat deținuților din închisori. Pe lîngă izolarea comuniștilor de mase, se urmărea și distrugerea lor din punct de vedere fizic și moral, introducîndu-se un regim de schingiui și înfometare. Scriitorul francez Henri Barbusse, în cartea sa „Călăii”, după o vizită făcută la Doftana în 1925, scrie: „În România există o închisoare specială pentru deținuții politici. E penitenciarul Doftana... Acolo sînt schingiuiți sute și mii de muncitori și țărani. Ei sînt înlănțuiți de picioare și mîini și de trei ori pe săptămînă sînt pedepsiți cu «post negru»... La Doftana există o secție «H» pentru deținuții «nedisciplinați». Aci se află celule de 3 m pe 1,50 m, fără aer, fără pat, masă ori scaun, fără instalații sanitare. Luni de zile în șir nu există

⁸ Titu Georgescu, Mircea Ioanid: „Presă P.C.R. și a organizațiilor sale de masă — 1921—1944”, Editura științifică, 1963, pag. 54.

⁹ „Socialismul” din 25 martie 1923.

apă pentru spălat, nici rufărie. Hrana e murdară și puțină. Deținuților li se pun cătușe și curînd încheieturile le slăbesc mult. Sînt neîncetat bătuti. Deținuții bătuti la tălpi nu mai pot umbla cînd sînt aduși din nou în celule.. Cînd deținuții se îmbolnăvesc, sînt lăsați să moară.“¹⁰

Regimul aspru impus de condițiile de detențiune, măsurile brutale luate de către administrația închisorii din dispozițiile guvernanților nu au putut stăvili lupta colectivului deținuților politici revoluționari. Puternic sprijiniți de oamenii muncii din afară, simțind încrederea și dragostea lor, deținuții revoluționari continuau lupta prin proteste, memorii colective înaintate direcției generale a închisorilor, scandare de lozinci, bătăi în uși etc.

O altă formă de luptă folosită la Doftana, în diferite perioade, a fost greva foamei. În iulie 1928, aproape 70 de deținuți politici au intrat în greva foamei¹¹, la 30 septembrie 1929 a avut loc o grevă a foamei de 40 de zile a deținuților comuniști¹².

Greva foamei --- armă de luptă nu dintre cele mai indicate --- de multe ori s-a întors împotriva deținuților. Unii au rămas de pe urma ei grav bolnavi, alții au murit chiar în timpul grevei foamei, iar majoritatea din cei angajați pe această cale în luptă deveneau luni întregi incapabili de orice activitate, fapt care îngăduia autorităților să mențină regimul inchizitorial din temnițe. În plus, nesincronizarea acestor greve ale foamei din închisori cu acțiuni de solidaritate din afară a dus la eșuarea lor. Este cunoscută în

¹⁰ Henri Barbusse : „Les bourreaux“, Paris, 1926, pag. 84—86.

¹¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 5 113, fila 3.

¹² O dată cu declararea grevei a fost înaintat primului ministru următorul memoriu : „Subsemnații deținuți politici aflați în închisoarea centrală Doftana, vă aducem la cunoștință că am declarat cu începere de astăzi, 30 septembrie 1929, greva foamei pentru următoarele cerințe inerente unui regim politic :

1. Pînă la trecerea cerințelor de mai jos în regulamentul pentru deținuții politici, ele să fie decretate printr-o dispoziție ministerială specială.
2. Recunoașterea delegației noastre.
3. Primirea a tot felul de gazete, cărți și reviste admise în țară.
4. Tratatul convenit unor deținuți politici :
 - a) libertate în interiorul închisorii ;
 - b) celulele să fie deschise în timpul zilei ;
 - c) repararea celulelor nelocuibile și neigienice ;
 - d) încălzirea cu lemne a celulelor în timpul iernii ;
 - e) mutarea atelierului nostru într-un loc sănătos și igienic în legătură cu secția noastră ;
 - f) vorbitor cu vizitatorii noștri fără gratii, marfa lucrată în atelierul nostru particular să poată fi trimisă fără nici o stînjenire ;
 - g) taxa statului să fie luată din cîștigul net, scăzîndu-se pentru material și muncă 50% din valoarea ei ;
 - h) disponibil de 500 lei lunar și înmînarea lor la primire ;
 - i) asistență și îngrijire medicală suficientă ;
 - j) disponibil nelimitat pentru bolnavi ;
 - l) alimente în cantitate suficientă și nutritive în natură și combustibil pentru pregătirea hranei. Baia de 2 ori pe lună în condiții igienice ;
 - m) desființarea ca pedepse pentru deținuții politici a punerii în fiare, a pedepsei „H“ și a portului ;
 - n) asigurarea libertății de conștiință ;
 - o) purtarea civilizată a administrației față de deținuții politici, și anume : interzicerea și pedepsirea bătăii, insultei și a torturii.

5. Corespondența nestingherită în orice limbă. (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 55, dosarul nr. 4 920, fila 26.)

această privință atitudinea elementelor aventuriste, sectare din conducerea partidului, printre care excela Marcel Pauker (Luximin), care îndemna la greve ale foamei și în același timp nu lua măsuri pentru sprijinirea din afară a celor angajați într-o asemenea acțiune riscantă pentru partid și viața deținuților. Astfel de elemente în fapt urmăreau ca cei închiși să-și macine sănătatea și chiar să moară, așa cum s-au petrecut lucrurile cu mulți dintre ei ¹³. În 1932, C.C. al P.C.R. a luat hotărîrea de a interzice folosirea grevei foamei. Puterea de voință a deținuților revoluționari, spiritul lor de sacrificiu eroic se cereau canalizate în acțiuni eficiente pentru lupta revoluționară a maselor muncitoare.

Cu toate piedicile create, istoria Doftanei are înscrise multe pagini de solidaritate a revoluționarilor de afară, a muncitorilor, reprezentanților altor categorii sociale cu revoluționarii întemnițați.

Între anii 1922 și 1929, numeroase organizații de masă, ca Liga drepturilor omului, Comitetul central de ajutorare de pe lângă Sindicatele unitare, Comitetul de amnistie și altele, care cuprindeau oameni ai muncii din diferite păături sociale, personalități progresiste, umanitariste, au sprijinit lupta celor închiși. La chemarea partidului comunist, a organizațiilor de masă, mii de muncitori, țărani și intelectuali au fost antrenați în diferite acțiuni, întruniri și memorii de protest, audiențe colective la Ministerul Justiției, publicarea de scrisori și articole demascatoare în presă. Astfel, s-a realizat o legătură vie între cei închiși la Doftana și masele de oameni ai muncii. O largă campanie de presă și întruniri publice a organizat Liga drepturilor omului, în frunte cu C. G. Costa-Foru. În apelul lansat către intelectuali, la scurt timp după înființare (1923), se scria: „România cunoaște de ani întregi un regim de oprimare a libertăților publice, de încălcare a celor mai elementare drepturi cetățenești. Abuzul guvernanților a luat locul și tăria legii... În momentul de față în închisorile și ocele României sînt peste 350 de condamnați politici. Peste 60 de muncitori, țărani și intelectuali au încă proces în fața instanțelor militare din țară” ¹⁴.

Această organizație care reunea membri ai Partidului Comunist Român, ai Partidului Social-Democrat, personalități politice din partidele burgheze, avocați, profesori, medici chema opinia publică să ceară și să lupte pentru amnistie generală, politică, militară și agrară. Manifestele, apelurile, memoriile de protest lansate de Liga drepturilor omului erau semnate de Ștefan Voitec, dr. C. I. Parhon, Gala Galaction, C. G. Costa-Foru, prof. P. Constantinescu-Iași, C. Paraschivescu-Bălăceanu, dr. L. Ghelerter, C. Trandafirescu și mulți alții ¹⁵. La întrunirea cetățenilor Capitalei din 25 noiembrie 1928 organizată în sala „Dacia” de Comitetul de amnistie, Comitetul de ajutor muncitoresc și Comitetul local al Blocului Muncitoresc Țărănesc, în urma cuvîntărilor ținute, s-a adoptat o moțiune prin care se protesta contra abuzurilor „condamnărilor pornite din ură de clasă împotriva muncitorilor, soldaților și țăranilor care au umplut temnițele, numai pentru lupta lor economică și politică” ¹⁶.

În încheiere se cereau amnistia generală și încetarea regimului de teroare împotriva oamenilor muncii și a celor închiși. Alte organizații, ca Liga contra terorii, înființată în 1926, în rîndurile căreia au fost Mihail Sadoveanu, Barbu

¹³ „Scînteia” nr. 5519 din 5 mai 1962, Cuvîntul tov. Ion Popescu-Puțuri la adunarea festivă a tineretului din Capitală consacrată celei de-a 40-a aniversări a creării U.T.C. și a „Zilei tineretului”.

¹⁴ Mihail R. Rollea: „Din istoria drepturilor omului”, 1937, pag. 82—85.

¹⁵ Loc.cit., pag. 84—85.

¹⁶ „Apărătorul proletar”, anul I, nr. 1 din decembrie 1928.

Lăzăreanu, Constantin Mille, prin întruniri și lansări de apeluri, au militat pentru apărarea celor închiși ¹⁷.

În anii crizei economice (1929—1933), cînd valul mișcărilor greviste ale muncitorilor, al frămîntărilor țăranilor și păturilor mijlocii a culminat cu luptele ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, în Doftana, acțiunile deținuților politici s-au amplificat. Lupta pentru îmbunătățirea regimului, coordonarea acțiunilor din interior cu cele din afară cresc în amploare, mai ales după lichidarea luptelor fracționiste manifestate în rîndurile partidului.

Organizația de partid a deținuților politici revoluționari a editat ziarele ilegale „Bolșevicul încătușat”, apărut în 1931—1932, urmat de „Doftana roșie” — 1932, iar mai tîrziu de „Antifascistul încătușat” — toate scrise de mîna.

Într-o scrisoare din 9 mai 1931, metalurgiștii de la „Lemaître” (azi „Timपुरi noi” — N.C.) din București, membri ai celulei „Ajutorul roșu”, scriau : „Tovarăși, lupta voastră (este și), lupta noastră, lupta tuturor muncitorilor exploatați. Zidurile închisorii ne despart, însă moralicește noi sîntem toți împreună ; atît voi acolo, cît și noi vom duce lupta pînă la izbînda definitivă, pînă cînd ne vom întîlni afară liberați și dezrobiți, luptînd mai departe pentru construirea comunismului” ¹⁸.

Luptătorii întemnițați urmăreau cu ardoare desfășurarea evenimentelor politice interne și din străinătate. Ei foloseau orice prilej pentru a se adresa celor din afară, ajutîndu-i cu sfaturi și îndrumări. Prin scrisori, comunicări verbale făcute la vorbitor familiilor, delegațiilor de muncitori, cuvîntul celor închiși ajungea și pe această cale la masele de oameni ai muncii, însuflețindu-le în lupta împotriva regimului de teroare al burgheziei și moșierimii.

În 1932, cînd muncitorii ceferiști din București se aflau în plină desfășurare a marilor lupte de clasă, deținuții revoluționari de la Doftana le-au adresat o scrisoare de solidaritate. „Ne-a venit vestea despre lupta voastră demnă și curajoasă împotriva continuelor curbe de sacrificiu. Ca oameni care am activat în mișcarea revoluționară din rîndurile căreia am fost scoși cu forța..., deși închiși de mulți ani, am urmărit tot timpul progresele organizării și luptei proletariatului român” ¹⁹. În continuarea scrisorii, comuniștii din Doftana, analizînd desfășurarea demonstrației de la 9 februarie 1932 a ceferiștilor din București, arătau metodele pe care trebuiau să le folosească în luptă. „Greva, însă nu greva brațelor încrucișate, ci greva revoluționară. Greva ale cărei faze se desfășoară, sub cutele steagului roșu, în stradă, în luptă cu autoritățile, în luptă cu cîștigarea de partea noastră a soldaților, grevă care, pornită de la atelierele voastre, s-ar fi întins și ar fi cuprins toate serviciile C.F.R., poate și alte întreprinderi, care prin puterea ei de nestăvilire ar fi impus burgheziei să renunțe la curba de sacrificiu a salariilor voastre, grevă în care ați fi cîștigat libertatea de organizare și manifestare, eliberarea închișiilor voștri, grevă care ar fi întărit poziția voastră de clasă” ²⁰.

Luptele muncitorilor din ianuarie-februarie 1933 au dat un nou și puternic imbold revoluționar deținuților politici de la Doftana. După 1933 începe o perioadă de crîncene lupte între deținuți și autorități. Doftana

¹⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 880, fila 1.

¹⁸ Loc. cit., fondul nr. 96, dosarul nr. 308, fila 255.

¹⁹ „Descătușarea” din 3 martie 1932.

²⁰ Ibid.

primește între zidurile sale militanți în luptele ceferiștilor și petroliștilor. Administrația închisorii și-a intensificat atacurile urmărind răpirea drepturilor cucerite de către deținuții politici. Atelierele au fost închise, introducându-se regimul celular; s-au suspendat ieșirea la aer și comunicarea verbală, s-a interzis primirea de bani și corespondență. S-au întetit bătăile și schingiuirile. Tot mai mulți comuniști erau pedepsiți cu întemnițarea în celulele secției „H”. Însăși administrația închisorii consemna înăsprirea regimului la care erau supuși deținuții comuniști încarcerați la secția „H”. Într-un raport din 23 iulie 1934 către direcția generală a penitenciarelor, directorul închisorii scria: „În acest penitenciar se aplică și acum, prin tradiție, următorul regim deținuților pedepsiți la secția «H» (celule de pedeapsă): i se pun deținutului lanțuri la miini și la picioare. Drept hrană primește jumătate din rația reglementară și două zile pe săptămână post. Nu are voie să-și îndulcească traiul cu alte alimente. Nu are voie să scrie sau să primească scrisori și nici să fie vizitat de rude. În celulă nu există nici un fel de mobilier, afară de o tinetă și o rogojină”²¹.

Situația grea a celor din Doftana era adusă la cunoștința muncitorilor, activiștilor de partid prin ziare, scrisori, broșuri, dintre care amintim broșura „Doftana — abatorul deținuților politici antifasciști”, editată de Comitetul Central al Ajutorului roșu, precum și articolele publicate în ziarul „Scinteia”. „La Doftana — scria „Scinteia” din 14 august 1934 — tovarășii noștri sînt ținuți tot timpul în celule de ciment și umede. Nu au voie să vină în contact unul cu altul. Nu au voie să aibă creioane, cărți, ziare, să scrie familiilor lor decît o dată pe lună, să primească vizite și alimente din afară. Pentru cele mai mici cereri contra regimului inchișitorial de distrugere sînt băgați la renumita celulă «H», infectă, fără lumină, fără pat, fără pături, lăsați luni întregi pe cimentul gol și hrăniți cu apă caldă murdară și mămăligă din făină mucegăită. Zilnic sînt bătuți pînă la desfigurare”. Prin măsurile ce se inițiau de către administrația închisorii se urmăreau dezorganizarea, demoralizarea și distrugerea deținuților politici. Astfel, s-a hotărît în 1934 numirea ca director al închisorii a lui Săvinescu, un individ cinic, crud și perfid, special instruit în acest scop în Italia fascistă și în Germania hitleristă, pe care cei închiși l-au poreclit „Balaurul”. Din primul moment Săvinescu a aplicat „regimul tăcerii”. Adeseori deținuții politici erau scoși din celule noaptea și duși la cancelarie, unde li se cerea să iscălească declarații de renunțare la convingeri. Cînd deținutul refuza, începea bătaia. Ei erau bătuți pînă cădeau, iar apoi se turna apă peste ei și bătaia reîncepea. Mulți au fost schilodiți pentru toată viața. Ștefan Foriș, pătruns ulterior și în conducerea partidului, a dat în 1935, la Doftana, o declarație de renunțare la convingerile politice, fapt care prejudicia grav acțiunea colectivului deținuților revoluționari, avînd un rol demobilizator și de spargere a unității colectivului.

În ciuda „regimului de izolare” viața colectivului din închisoare pulsa puternic. Combativitatea și optimismul revoluționar al luptătorilor închiși creșteau ca urmare a legăturii permanente cu partidul, a solidarității proletare, a sprijinului larg al oamenilor muncii. Administrația închisorii constata cu uimire și neputință că deținuții erau organizați într-un colectiv puternic care urmărea să facă „din penitenciarul Doftana o universitate comunistă”²².

²¹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 55, dosarul nr. 5 370, fila 73.

²² Loc. cit., fondul nr. 67, dosarul nr. 5 465, fila 6.

La Doftana, ca și în alte închisori, partidul a format cadre de conducători revoluționari strâns legați de mase, caracterizați prin fidelitate neabătută față de interesele poporului și ale patriei, prin înaltă principialitate și clar-viziune politică.

Deținuții politici întâreau viața de colectiv, descopereau și demascău elementele provocatoare pătrunse în rîndurile lor, creau un aparat de legătură cu masele de oameni ai muncii din afară. La 1 august 1935, peste o sută de deținuți politici antifasciști au înaintat administrației un memoriu colectiv, declarînd că refuză să se supună ordinelor umilitoare și cer regim politic. Atunci s-a dezlănțuit la Doftana cea mai înfricoșătoare teroare, soldată cu schilodirea și asasinarea unor deținuți revoluționari. Acțiuni puternice de solidarizare cu cei de la Doftana au fost organizate de oamenii muncii din întreaga țară, precum și de către deținuții politici de la închisorile Tg.-Ocna, Suceava, Galați, Iași, Brașov, Jilava, Aiud, Văcărești, Mislea și altele.

Proteste vehemente, din care unele apărute în presă, erau adresate primului ministru, Ministerului de Justiție de către muncitori, țărani, intelectuali progresiști, organizații ale meseriașilor, femeilor, tineretului. Un rol de seamă au jucat presa ilegală de partid și presa organizațiilor de masă ca : „Scînteia“, „Tînărul leninist“, „Descătușarea“, „Clopotul“, „Cuvîntul nou“ și altele.

Presa burgheză-democratică a luat deschis atitudine împotriva măsurilor de teroare de la Doftana și din alte închisori. Numărul scrisorilor, protestelor creștea mereu, ca și numărul întrunirilor inițiate de organizațiile de masă pentru apărarea deținuților politici.

Comitetul de apărare a deținuților antifasciști s-a adresat Patronajelor populare din Capitală, Partidului socialist, Partidului socialist-independent, Partidului Social-Democrat, Confederației Generale a Muncii și Blocului pentru apărarea libertăților democratice, pentru pregătirea unor acțiuni comune : organizarea protestelor de masă contra regimului penitenciar de la Doftana, antrenarea muncitorilor din fabrici prin sindicatele profesionale, a meseriașilor, a funcționarilor particulari etc.

În anii 1934—1940, lupta împotriva pericolului fascist s-a împletit strîns cu acțiunile pentru apărarea celor închiși. La mitinguri, demonstrații la care participau oameni din cele mai diferite păaturi sociale, în cuvîntul vorbitorilor, în moțiunile adoptate și lozincile scandate, se protesta împotriva regimului din închisori. În timpul mării demonstrații din București de la 31 mai 1936 au fost purtate pe străzi placarde pe care era scris : „Comitetele pentru apărarea deținuților politici antifasciști, Sectorul III Albastru, cerem stingerea tuturor proceselor antifasciștilor. Cerem regim politic în închisori“ ; „Patronajele muncitorești cer amnistia deținuților antifasciști“ etc.²³.

În apărarea celor întemnițați și-au ridicat glasul, scriind articole, semnînd apeluri, intelectuali de frunte ca : dr. Petru Groza, Radu Cernătescu, N. D. Cocea, Tudor Arghezi, C. I. Parhon, Iorgu Iordan, Victor Ion Popa, Mihail Ralea, Geo Bogza, Demostene Botez, Victor Eftimiu, dr. Gh. Marinescu, Ilie Cristea, Alexandru Sahia, Tudor Bugnariu, Scarlat Calimachi și alții²⁴.

²³ „Scînteia“ din iunie 1936.

²⁴ Titu Georgescu : „Contribuția intelectualității la lupta antifascistă din România“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.“ nr. 3/1965, pag. 41.

Acțiunile din țară în apărarea celor închiși la Doftana și în alte închisori au fost sprijinite de către organizațiile muncitorești și progresiste, de personalități ale vieții politice și culturale din alte țări. În Franța, Germania, Uniunea Sovietică, Cehoslovacia, Danemarca etc., au avut loc mitinguri, presa a publicat articole, scrisori de protest cerându-se desființarea regimului de distrugere aplicat deținuților politici din Doftana. În Belgia, Anglia, Brazilia, S.U.A. și în alte țări au fost organizate acțiuni pentru ajutorarea deținuților din Doftana.

Comitetul mondial de luptă contra războiului și fascismului, într-un protest adresat în 1934 Ministerului de Justiție, arăta: „În numele zecilor de milioane de aderenti protestează (Comitetul mondial — N.C.) energic contra arestărilor membrilor mișcării antifasciste din România și contra înrăutățirii neomenești a regimului deținuților politici, contra interdicției de a primi cărți și alimente din afară, contra sugrumării dreptului de a corespunda și de a rămâne în legătură cu familiile lor, contra lipsei oricărui ajutor imediat, contra pedepselor disciplinare, care înrăutățesc și mai mult acest regim ilegal. Comitetul mondial își ia angajamentul de a mobiliza opinia publică din toate țările în vederea dezlănțuirii unei mari campanii de solidaritate cu deținuții antifasciști din România, pentru regim politic special în închisori și pentru eliberarea lor completă”²⁵. Patru mii de membri ai Ajutorului roșu internațional — secția Danemarca —, se scria în august 1935 într-un memoriu adresat Legației României la Copenhaga, „protestează contra noilor molestări groaznice a deținuților politici din Doftana. În numele membrilor noștri cît și a multor adrese primite de noi, ne declarăm solidari cu deținuții din Doftana”²⁶.

În celulele Doftanei, miile de moțiuni și telegrame de solidaritate, veștile despre acțiunile de protest ale maselor, ajutoarele trimise din toate colțurile țării de oameni care ei înșiși abia aveau cu ce se hrăni, declarațiile pline de demnitate și curaj ale martorilor apărării la procesele înscenate comuniștilor îmbărbătau pe luptători, care își încordau forțele pentru noi acțiuni.

În 1936, în întreaga țară, acțiunile de protest ale maselor împotriva regimului aplicat deținuților politici au luat forme din cele mai largi. Aria opiniei populare, în sprijinul luptătorilor revoluționari și antifasciști creștea necontenit. În această situație, administrația închisorii a fost nevoită să accepte unele îmbunătățiri. Dreptul deținuților de a comunica între ei a fost cucerit în aprilie 1936, fiind un rezultat important al acțiunilor celor întemnițați și al maselor solidare din afară.

Nereușind să înfrângă lupta deținuților politici în fiecare închisoare în parte, autoritățile au luat hotărîrea de a concentra într-un singur loc, la Doftana, cea mai mare parte a comuniștilor și antifasciștilor condamnați. Acțiunea de concentrare a început în a doua jumătate a anului 1936 și a continuat în tot timpul anului următor. Au fost aduși conducători și participanți la luptele din ianuarie-februarie 1933, intelectuali progresiști, meseriași, luptători împotriva pericolului hitlerist.

În primele grupuri au fost transferați la Doftana Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Gheorghe Apostol, Alexandru Drăghici, Emil Bodnaraș, Alexandru Moghioroș și alți tovarăși. Concomitent au fost

²⁵ „Clopotul” din 7 septembrie 1934.

²⁶ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 4, dosarul nr. 714, fila 241.

aduși luptători comuniști și antifasciști de la închisorile din Galați, Iași, Constanța, Craiova, Brașov, Oradea etc. În decursul anilor, în închisoarea Doftana au fost întemnițați: Leonte Răutu, Constantin Pîrvulescu, I. Popescu-Puțuri, Simion Bughici, Nicolae Guină, P. Constantinescu-Iași, Ion Niculi, Ionescu Fl. Marin, Bela Breiner, Grigore Preoteasa, Constantin Agiu, Ion Marin (Neica), D. Chicuș și mulți alți militanți ai partidului și mișcării muncitorești din țara noastră.

Concentrarea la Doftana a unui mare număr de comuniști și antifasciști, a unor cadre comuniste cu experiență a prilejuit intensificarea organizării colectivului și a luptei împotriva administrației. Totodată a fost întărită activitatea conducerii celulei de partid și a celor pe secții, s-a reorganizat și întărit munca de educație politică, ideologică și culturală.

Într-un raport din 24 septembrie 1936 al Secțiunii a IV-a a Siguranței generale, se arată: „În penitenciarul Doftana comuniștii, deși izolați în celule, duc totuși o muncă politică printre elementele de acolo. Astfel, se țin zilnic conferințe și se fac discuții asupra problemelor ce agită Partidul Comunist, ei fiind organizați într-un colectiv care înglobează pe toți deținuții pentru comunism. Afară de aceasta, există o celulă comunistă, alcătuită din toți membrii Partidului Comunist, care de fapt conduce colectivul”²⁷.

Împreună cu militanți ai partidului comunist și luptători antifasciști au fost întemnițați la Doftana mulți tineri uteciști. Organizația U.T.C. din Doftana avea un rol însemnat în educarea și formarea trăsăturilor revoluționare ale tinerilor întemnițați. În 1936—1937, când, în urma aplicării mecanice de către elementele oportuniste din conducerea partidului a liniei trasate de către Internaționala Comunistă a Tineretului, s-a ajuns la lichidarea politică a U.T.C., la Doftana, sub îndrumarea organizației de partid, celula U.T.C. și-a continuat activitatea²⁸.

Activitatea deținuților politici comuniști și antifasciști din Doftana se desfășura după un program minuțios stabilit pe secții, pe oameni și zile.

O zi de luptă a comuniștilor și antifasciștilor comuniști închiși la Doftana era plină de preocupări și activități cu un bogat conținut politic, educativ. În perioadele „liniștite”, dimineața, „deschiderea” se făcea prin zăngănitul barelor de fier trântite de tocul ușilor și o scurtă ieșire a deținuților în curte; aceasta prilejuia ca spălatul să se facă afară și nu în celule. În cele 5-10 minute cât durau aceste operații, se făceau și unele comunicări organizatorice. „Liniștea” putea să fie întreruptă de capriciul oricărui zbir de gardian. Atunci începeau bătaia, suspendarea ieșirilor la aer și închiderea deținuților în celule. În perioadele de relativă acalmie și de pregătire a acțiunilor pentru cucerirea regimului politic, deținuții, înainte de a suna „deșteptarea”, se trezeau unii pe alții prin ciocănituri în perete sau în țevile de calorifer. Semnalul, care de obicei se da de la o secție luminoasă, se întindea cu iuteală în toată Doftana și se pornea acțiunea. Lozincile — care cuprindeau revendicările formulate pe scurt — nu se strigau continuu: numărul strigărilor era fixat la 8—10, după care se făcea o pauză de un sfert de oră, astfel ca deținuții să nu-și epuizeze forțele și să se poată solidariza cu tovarășul în celula căruia pătrunseseră deja zbiri închisorii. Apoi se da semnalul de scandare a celei de-a doua lozinci și așa mai departe. Dacă începeau bătăile, cei închiși răspundeau cu lovituri în uși, cu pumnii, cu

²⁷ Loc. cit., fondul nr. 55, dosarul nr. 4 931, fila 211.

²⁸ „40 de ani de la crearea U.T.C.”, Editura politică, 1962, pag. 41.

bucăți de lemn sau cu ce aveau la îndemână. Pentru a acoperi strigătele deținuților, oamenii administrației băteau în șine de fier atârinate la capetele coridoarelor. Bătaia în „toace” — pe care vizitatorii Muzeului Doftana au prilejul să le vadă — era folosită în unele perioade și în timpul nopții — din oră în oră —, urmărind în felul acesta trezirea din somn și epuizarea fizică a celor închiși. Deținuții politici au găsit forța necesară pentru dejucarea manevrelor zbirilor și duceau mai departe munca politică-educativă sau culturală. Acțiunile se desfășurau pe baza unor planuri bine pregătite, discutate și aprobate de conducerea celei de partid. Multiplicarea materialelor de propagandă pe foite de țigară, în tot atâtea exemplare câte secții erau, cerea nopți întregi unuia sau mai multor tovarăși la lumina unui Țopaiț. Difuzarea exemplarelor se făcea cu iscusință, folosind metodele muncii conspirative *.

Administrația închisorii depunea eforturi permanente pentru a împiedica desfășurarea acțiunilor și a muncii colectivului. Una din metode era „mutarea” deținuților dintr-o secție în alta. Cu toate acestea, munca nu a putut fi dezorganizată deoarece pregătirile erau făcute la toate secțiile și cel mutat venea cu materialul.

Munca politică-culturală se desfășura zilnic, dimineța și după-amiaza, ținându-se de la ferestre sau vizetele celulelor conferințe, referate, prelegeri și recenzii. Seara, după „închidere”, care de cele mai multe ori se termina cu percheziții și bătăi, aveau loc — în ciuda condițiilor grele din închisoare — acțiuni culturale. Cu multe eforturi s-au organizat aniversarea, comemorarea unor evenimente de seamă ale mișcării muncitorești sau a unor personalități, ca, de pildă: 10 ani de existență a Partidului Comunist Român, 50 de ani de la moartea lui K. Marx, 10 ani de la moartea lui V. I. Lenin, 50 de ani de la moartea lui M. Eminescu, 90 de ani de la revoluția din 1848, 115 ani de la mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu și altele. An de an s-au sărbătorit 1 Mai, 7 Noiembrie, Ziua tineretului etc. **.

Lupta din Doftana avea rezonanțe puternice în afara zidurilor închisorii. Lozincile scandate se făceau auzite în Telega, ba chiar și mai departe. Strigarea lozincilor: „Cerem deschiderea celulelor, ancheta publică, cerem aer, murim de foame, cerem apă, încetați izolarea la întuneric — se arăta într-un raport privitor la situația deținuților politici comuniști din Doftana — au devenit așa de populare că însăși copiii le reproduc în jocurile lor, alăturând glăscioarele lor lângă protestul hotărât al celor închiși și amenințați”²⁹.

În toate colțurile țării se strîngeau ajutoare pentru luptătorii întemnițați; masele muncitoare din întreprinderile Cîmpinei și Ploieștiului, din București și din alte centre organizau, adesea chiar sub zidurile Doftanei, adunări și demonstrații de protest împotriva regimului barbar din închisoare. Cu prilejul zilei de 1 Mai 1937, „grupuri de muncitori de la Atelierele C.F.R.

* Printre mijloacele folosite erau:

„Măgăreata”, confecționată dintr-o stinghie ruptă din scîndura de la pat, în capătul căreia era legat un săculeț; „Calul moale” — o sfoară legată la un săculeț care era balansat în fața celei sau aruncat peste balustradă la celulele de la parter; „Șorice-lul” era o stinghie subțire și se folosea la trimiterea de materiale între celule pe lângă țeava de „calorifer”.

** Manifestările culturale și artistic-distractive care cuprindeau cîntece, declamații, povestiri de cărți și filme, scenete au avut loc chiar și în condițiile terorii. La ferestre sau la vizete, folosind cele mai variate posibilități, se asigura desfășurarea programului stabilit de celula de partid.

²⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 55, dosarul nr. 5 475, fila 197.

București, ajutați de muncitorii din Valea Prahovei — se arăta într-un raport al administrației închisorii Doftana — intenționează să facă demonstrații la acest penitenciar”³⁰. În același raport se cereau măsuri urgente de supraveghere pentru a împiedica acțiunile muncitorilor.

La sfârșitul anului 1937 a fost schimbat de la Doftana directorul Săvinescu, iar în februarie 1938 a fost obținut regimul politic.

Nenumărate fire de legătură, străjuite de conspirația cea mai adincă, străbăteau zidurile închisorilor, ducând și aducând pulsațiile neobosite ale luptei organizate a partidului. Organizația ilegală de partid din Doftana, care a activat neîntrerupt, a desfășurat o muncă multilaterală pentru educarea și călirea revoluționară a deținuților politici, a organizat largi acțiuni împotriva măsurilor de represiune, pentru apărarea vieții și demnității comuniștilor întemnițați. Cărțile și materialele ilegale ale partidului pătrundeau cu greu în închisoare, dar pătrundeau și erau bine păzite de ochii zbirilor închisorii. Luptătorii se instruiău în vederea luptei din afară. La Doftana, în condițiile regimului politic, în ateliere, camere comune, infirmerie, cu toată supravegherea severă a gardienilor, s-a desfășurat o intensă activitate de partid și de studiere a marxism-leninismului. Pe baza unor referate elaborate de cei mai pregătiți tovarăși au fost studiate mai multe lucrări de bază ale marxism-leninismului, unele păstrate chiar în biblioteca autorizată de administrația închisorii, ca: lucrări ale lui K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin și altele. Se prelucrau și se discutau documente și hotărâri ale Partidului Comunist Român, știri politice interne și externe. Într-o notă a siguranței din 1938 se recunoștea că deținuții „sînt la curent cu cele mai noi știri din țară și din străinătate, cunoscîndu-le chiar înainte de a apare în ziar”³¹. Totodată erau studiate diferite discipline de cultură generală — geografie, istorie, matematică etc., se învățau limbi străine.

Munca politică-educativă oțlea curajul și încrederea comuniștilor în triumful cauzei clasei muncitoare. Activitatea deținuților comuniști de confecționare a obiectelor în ateliere și trimiterea lor în afara închisorii a constituit, de asemenea, una din căile care legau puternic pe cei închiși de masele de oameni ai muncii. În jurul închisorilor — sub conducerea comuniștilor — se organiza tot mai puternic forța oamenilor muncii. La întruniri, „serate”, revelioane, tombole se difuzau obiecte lucrate la Doftana. Multe din ele, simbolizînd viața și lupta celor întemnițați, au ajuns în cele mai diferite locuri din țară și chiar peste hotare la comitetele pentru ajutorarea celor închiși.

Forța morală a celor închiși, dîrzenia cu care au rezistat celor mai grele încercări își aveau izvorul în patriotismul lor fierbinte și devotamentul nestrămutat față de popor, în țelul suprem al vieții lor — eliberarea oamenilor muncii de sub jugul asupririi și exploatării.

Un eveniment important în istoria luptei deținuților politici comuniști din Doftana și din celelalte închisori l-au constituit lucrările Conferinței celulei de partid din Doftana din februarie 1938, care a avut loc în „biroul” atelierului de tîmplărie.

Conferința a elaborat directivele privitoare la lupta pentru menținerea și dezvoltarea regimului politic din închisori. Ea i-a înarmat pe cei închiși cu tactica de luptă împotriva administrației și a atras atenția în direcția ascuțirii vigilenței față de elementele trădătoare, provocatoare. În raportul

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 5 440, fila 310.

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 5 526, fila 43.

prezentat la ședința de deschidere se arăta : „Conferința noastră se deschide într-un moment de extremă încordare atât a situației internaționale, cât și a celei interne... avem de-a face cu o sumă de fapte dintre cele mai importante care cer o examinare atentă din partea noastră“. Era vorba atunci de lupta grea împotriva pericolului fascismului și de amenințările la adresa independenței patriei.

De o deosebită însemnătate pentru cei întemnițați la închisoarea Doftana și pentru luptătorii comuniști din celelalte penitenciare a fost rezoluția adoptată de conferința celulei de partid. În rezoluție se sublinia că numai datorită liniei politice ferme, a formelor organizatorice corespunzătoare, deținuții politici au reușit să păstreze unitatea de luptă, să ridice combativitatea colectivului și, prin aplicarea tacticii juste de luptă, cu sprijinul mișcării din afară, să câștige poziții noi și să spargă regimul de bătaie și teroare. În continuare erau subliniate sarcinile în vederea cuceririi și consolidării regimului politic, a întăririi muncii celulei de partid, a legăturilor cu masele de oameni ai muncii din afară.

După conferința celulei de partid, munca de organizare a activității politice și acțiunile culturale au fost ridicate pe o treaptă superioară. Conducerea colectivului coordona întreaga activitate. Într-o notă a Comisariatului de poliție Cîmpina din 23 mai 1938 se arăta că la Doftana „ceea ce este mai interesant este faptul că pentru orice nevoi ale tuturor comuniștilor, cererile și doleanțele sînt prezentate de acest comitet (colectivul de conducere a celulei de partid — N.C.) direcțiunii închisorii“³².

Prin lupta de zi cu zi, deținuții politici comuniști și antifasciști au reușit să apere regimul cucerit pînă la prăbușirea Doftanei în noiembrie 1940.

La 22 octombrie 1940, în urma unui cutremur de pămînt, s-au crăpat zidurile închisorii și s-au dărîmat cîteva celule. Deținuții politici au cerut stăruitor evacuarea din închisoare, care, prin starea ei, le punea viața în primejdie. Guvernul fascist Antonescu a trimis o comisie care, după „constatări“, a declarat : „Închisoarea mai rezistă încă zece ani de zile, fără să se prăbușească“.

De altfel, încă de mult Doftana amenința să se dărîme.

Într-un raport al comandantului Diviziei a XIII-a, generalul Popescu Ioan, din 28 ianuarie 1921, se arăta : „Întreaga construcție a închisorii este amenințată a se prăbuși din cauza terenului fugitiv pe care e construită. Parte din ziduri au și început să se prăbușească“³³.

În cursul anilor, prin proteste și memorii, deținuții au cerut evacuarea închisorii și transferarea lor. Dar guvernele burghezo-moșierești, vrînd să-i expună pericolului morții, nu au luat în seamă cererile lor.

În noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1940, în urma unui nou cutremur, la mai puțin tîle trei săptămîni după ancheta comisiei trimisă de guvernul fascist, zidurile Doftanei s-au prăbușit peste cei aproape 300 de deținuți. De sub ruine au fost scoși uciși Ilie Pintilie, membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, Gheorghe Paloș, Ianoș Herbac, Vasile Pop, Andrei Prot și alții. Numele lor se adaugă la cele ale multor altor deținuți politici revoluționari care au murit la Doftana în anii precedenți ca urmare a torturilor și regimului de foamete.

³² Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 342, fila 180.

³³ Loc. cit., fondul nr. 55, dosarul nr. 4 969, fila 10.

Viața și lupta deținuților politici din Doftana constituie o filă din glorioasa istorie a partidului comunist și a poporului român atât de bogată în pagini eroice, care ilustrează nemărginitul spirit de abnegație al comuniștilor.

După eliberare, închisoarea Doftana a fost transformată în muzeu; acesta constituie un mijloc de educare a membrilor de partid, a tinerei generații, a întregului popor în spiritul patriotismului care a animat pe militanții revoluționari în lupta lor eroică pentru victoria clasei muncitoare, pentru fericirea poporului.

În fiecare an, sute de mii de oameni ai muncii din toate regiunile țării vizitează locurile unde, timp de peste patru decenii, cei mai buni fii ai poporului nostru au suferit loviturile și schingiuirile zbirilor regimului burghezo-moșieresc, aducând omagiul lor revoluționarilor care și-au închinat întreaga viață cauzei clasei muncitoare, poporului român.

Idealurile luptătorilor revoluționari și-au găsit împlinirea în edificiul de azi în plină desfășurare al Republicii Socialiste România. Transformările social-economice petrecute în cei peste douăzeci de ani de la eliberare se datoresc faptului că în fruntea poporului s-a aflat partidul comuniștilor, care și-a demonstrat capacitatea de a îndruma și mobiliza energiile creatoare ale maselor în opera de construire și desăvârșire a construcției socialiste.

Programul de dezvoltare multilaterală a țării, elaborat de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, deschide perspective luminoase patriei noastre. Entuziasmul cu care întregul popor a primit hotărârile congresului partidului constituie cheazășia înfăptuirii cu succes a obiectivelor stabilite. Poporul nostru, oamenii muncii văd în programul partidului întru-chiparea propriilor lor țeluri și năzuințe — înaintarea patriei spre noi culmi ale progresului și civilizației.

N. CIOROIU

ȘTEFAN STÎNCĂ

(1865 — 1897)

Stefan Stîncă a fost un remarcabil militant al mișcării muncitorești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. El a fost un deschizător de drumuri în știința medicală românească, primul medic român care a folosit materialismul dialectic și istoric la elaborarea bazei teoretice a medicinei sociale în sensul ei larg.

Contribuția lui Ștefan Stîncă în promovarea spiritului și metodei științifice marxiste are aspecte multilaterale, ea interesează istoria mișcării muncitorești și alte numeroase ramuri ale științei — medicina, economia, sociologia, filozofia.

★

Ștefan Stîncă s-a născut la Iași la 11/24 noiembrie 1865. Încă pe vremea cînd era elev de liceu venise în contact cu ideile socialiste. În anul 1882, Stîncă a terminat liceul la Iași, iar în toamna aceluiași an s-a înscris la facultatea de medicină, unde a urmat trei ani. Ultimii doi ani de medicină i-a făcut la București, unde se mutase în acea vreme centrul mișcării muncitorești, mișcare căreia Stîncă i s-a dedicat cu entuziasm.

Despre viața și opera lui social-politică s-au scris unele broșuri și articole în ultimele două decenii *; în anii puterii populare i s-a decernat titlul de academician post-mortem. La propunerea Comisiei naționale române, Consiliul U.N.E.S.C.O. a recomandat ca figura doctorului Ștefan Stîncă să fie evocată, cu prilejul împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui, în cadrul aniversării marilor personalități din lume care au contribuit la dezvoltarea culturii umane.

Ștefan Stîncă începu să publice de tînră articole teoretice, în special la „Contemporanul” (1891), unde i-a apărut un studiu prin care el combătea teoria pseudoștiințifică a „darwinismului social”.

Studiul lui Șt. Stîncă „Darwin și Malthus în etiologie” exercita o puternică influență asupra studenților cu idei progresiste, determinînd pe unii dintre ei, ca C. I. Parhon, să adere la mișcarea socialistă. Bibliografia lucrărilor sale însumează peste o sută de titluri.

În anul 1891, Ștefan Stîncă și-a luat doctoratul în medicină, prezentînd lucrarea intitulată „Mediul social ca factor patologic”. Prezența sa în mișcarea muncitorească în anii 1890 — 1897, membru activ în cadrul Clubului socialist din București, el a militat pentru crearea primului partid muncitoresc din România, în cadrul căruia s-a situat neabătut pe poziții de stînga. Activitatea sa zilnică în rîndurile maselor exploatate și-a pus pecetea asupra întregii sale activități. El aducea în medicina științifică o concepție revoluționară pe vremea aceea, fiind primul medic român care aplica materialismul dialectic și istoric la studiul bolilor sociale.

După cum arată datele existente, dr. Stîncă se situează printre primii din lume care au pus studiul patologiei pe baze marxiste. Factorul determinant al vieții sociale, apreciază Stîncă în lumina învățăturii aceleia pe care-l numește „cel mai celebru om... genialul economist... Karl Marx”, este modul de producție (pe care Stîncă îl denumeste, în mod impropriu, mediu social).

Folosind o bogată documentare filozofică și medicală, dr. Șt. Stîncă demonstra rolul mediului social ca factor patologic. Citînd din operele lui Marx și Engels, din care reproduce unele idei pentru prima oară în românește, Ștefan Stîncă arăta că însăși alcătuirea socială, injusta repartitie a bunurilor în orînduirea capitalistă duc la creșterea morbidității, a mortalității și la scurtarea vieții maselor muncitoare. „Lumea nouă” spunea, la moartea lui Șt. Stîncă, că lucrările lui Marx au avut o influență hotărîtoare asupra lucrării sale de bază: „...Marx a fost acela care a avut cea mai de seamă înfrîurire asupra lui Stîncă. *Capitalul* lui Marx, o adevărată comoară pentru toți cei ce se ocupă de vreo chestiune socială, a furnizat o bună parte din materialul tezei”. În cercetările sale, dr. Șt. Stîncă se baza și pe minimul de statistici

* Vezi „Ștefan Stîncă — viața și opera lui medicală”, de dr. S. Izsák, „Un medic socialist — Ștefan Stîncă”, de I. Felea, „Influența cercurilor revoluționare și a mișcării muncitorești asupra dezvoltării medicinei din patria noastră”, în lucrarea „Din istoria medicinei române și universale”, Editura medicală, București, 1963, „Ștefan Stîncă, un pionier al științei militante”, de Bucur Tincu, în „Viața economică” nr. 46, din 12 martie 1965. Articolul de față folosește îndeosebi materialele lui I. Felea și B. Tincu.

oficiale care existau, pe rapoartele autorităților românești. El arăta starea mizerabilă a muncii din ateliere, a hranei și a locuințelor, cu totul potrivnice regulilor igienice și dovedea legătura strânsă între această situație și stadiul diferitelor boli.

Aplicînd principiile materialismului dialectic și istoric în patogenic, dr. Stîncă demonstra că sănătatea oamenilor este influențată în ultimă instanță de condițiile de viață și de muncă.

Bolile cu caracter de masă: tuberculoza, pelagra, paludismul, alcoolismul, nevrozele etc. erau numite de Stîncă boli sociale, nu atît pentru larga lor răspîndire pe atunci, ci pentru faptul că erau generate de cauze sociale generale, de condițiile economice și sociale în care trăiau și munceau oamenii, mod de viață care crea un teren propice bolilor. „Organizării mediului social — scria Stîncă — se datorește acelui cortegiu întreg de mizerii fizice (și morale) care nimicește ființa omenească și care face din lumea aceasta o adevărată vale a plîngerii“.

Acest punct de vedere nou, marxist, prin care Șt. Stîncă denunța modul de producție al societății capitaliste ca factor hotărîtor în geneza bolilor sociale, era opus concepției dominante în acea vreme după care factorii naturali și individuali: climă, constituție corporală, microbi etc. erau cauza hotărîtoare a bolilor.

Deosebita însemnătate a tezei doctorului Stîncă constă în aceea că medicina noastră făcuse, datorită acestuia, un pas important. Pînă atunci numai istoria, economia politică, sociologia, prin reprezentanții lor, care erau călăuziți de concepția materialismului istoric, condamnau modul de organizare a societății de atunci.

Tăișul criticii doctorului Stîncă se oprește cu forță asupra acelor teorii sociale burgheze care susțineau acțiunea fatală a unor preținși factori naturali obiectivi drept cauză a suferințelor omenești. Este vorba de malthusianism și darvinismul social, folosite în acea epocă de către ideologii burgheziei ca argument împotriva luptei clasei muncitoare.

Stîncă demonstra în mod științific că teoria selecțiunii naturale a lui Darwin își află temeiuri numai în studiul științelor naturii. Legile societății nu pot fi explicate printr-o aplicare a teoriei lui Darwin la dezvoltarea istoriei omenirii. În societate există lupta de clasă cu toate urmările ei.

Teoria suprapopulației absolute, sublinia Stîncă, este falsă, întrucît suprapopulația nu este o lege eternă și imuabilă a naturii, ci specifică modului de producție capitalist.

Mizeria — spunea Stîncă — nu se datorește suprapopulației, ci sistemului capitalist, care condamnă la sărăcie majoritatea populației în folosul unei minorități de exploatare.

Frământările din sînul societății se explică prin „teoria luptelor de clasă, izvorită din concepția materialistă a istoriei omenirii“. „Luptele de clasă — preciza el — sînt rezultatul formelor de muncă omenească, sînt provocate de felul cum s-au produs și se produc bogățiile unei societăți; aceste lupte vor dispărea o dată cu pricinile care le-au dat naștere.“

Pentru a-și ilustra teza privitoare la rolul mediului social în patogenie, dr. Stîncă cercetă viața muncitorilor și a țăranilor.

În ceea ce privește situația muncitorilor din România, Stîncă spunea la Congresul al II-lea al Partidului social-democrat al muncitorilor din România : „Organizarea societății actuale face ca exploatarea să fie atît de neomenoasă încît nu ține seama nici de sănătate, nici de viața muncitorilor“.

Despre situația economică și sanitară a țăranimii, pe care dr. Șt. Stîncă a cunoscut-o și direct, ca medic de plasă, el mai dispunea de un important material documentar și statistic cuprins în lucrările medicilor contemporani : I. Felix, C. I. Istrati, Al. Marcovici, G. M. Obedenaru, N. Manolescu, I. Athanasescu, Al. Suțu și alții. Pe baza acestui material, elocvent și zguduitor, ca și a celui furnizat de propria sa experiență, Stîncă arăta că starea sanitară generală a țăranului român era „cu totul îngrijorătoare“ și constituia o gravă amenințare pentru viitor. Spre deosebire de ceilalți medici care au constatat descriptiv și statistic mizeria țăranimii noastre, sugerînd timid soluții de îndreptare, Stîncă o atribuie în mod hotărît exploatării acesteia de către moșierime și burghezie.

Într-unul din studiile sale, Stîncă a criticat cu vehemență organizarea sanitară din acea epocă în mediul rural, cu totul insuficientă și servilă administrației.

Dr. Șt. Stîncă preconiza ca medicul să fie un luptător nu numai împotriva cauzelor care provocau bolile sociale, ci și pentru înlăturarea acelor cauze. De-aici deviza lui în viață : *În fiecare zi o faptă socialistă*.

Șt. Stîncă avea o viziune plină de optimism pentru viitor, care se întemeia pe cunoașterea materialistă a legilor dezvoltării societății și pe puterea omului de a schimba „mediul social“. Concluzia lucrării sale „Mediul social ca factor patologic“ este un mesaj însuflețitor, de un înălțător umanism socialist. „În mîinile noastre — scria el — stă puțința de a curma cu defectele inerente societății noastre...“

La întrebarea pe care și-a pus-o în articolul publicat în „Lumina“ (1888) „Cu cine ?“, el arăta că tineretul studios trebuie să lupte „pentru cei ce trăiesc din muncă“. Și continuă cu înflăcărare : „Acei ce dragostesc pămîntul țării în care au văzut lumina zilei sînt datori să jertfească totul numai pentru mulțimea slabă și săracă...“

Pe linia aceasta, a dragostei fierbinți față de țară, de poporul român, s-a desfășurat viața lui Stîncă.

Ducîndu-se în mediul sătesc, dr. Stîncă nu s-a descurajat de indolența și de șicanele politicianiste întîmpinate. Prin persuasiune, el căuta să introducă metode noi în tratarea și îngrijirea sătenilor, în combaterea molimelor, a leacurilor băbești. Ca să poți preîntîmpina boala — spunea dr. Stîncă — se cere hrană substanțială în loc de ciorbă de frunze, jîntiță, mămăligă cu ceapă ; o baie pentru curățirea trupului și carte pentru luminarea minții.

Mărturii păstrate ne vorbesc despre marea stimă de care se bucura dr. Stîncă în rîndurile țăranilor din comunele în care a lucrat.

Cînd venise din București ordinul ca acest medic-apostol — care, în lupta lui, contractase o boală neiertătoare, deși pornise plin de sănătate prin că-

tunele în mizerie — să fie îndepărtat de la postul lui, țăranii din Titu au trimis o jalbă la București, rugînd pe cei în drept cu astfel de vorbe: „nu ne luați pe iubitul nostru dr. Stîncă!“¹. Datorită atitudinii țăranilor, dr. Stîncă a rămas la postul lui, „dar nu prea multă vreme“ — cum povestea el ulterior —, deoarece autoritățile neagreîndu-l ca socialist i-au făcut atîtea șicane încît a trebuit să demisioneze.

În anul 1895 ocupă din nou un post de medic de plasă, cu reședința la Fierbinți. Și aici el cîștigă încrederea țăranilor și dușmănia elementelor reacționare, care reușiră să-l suspende din nou din funcție.

În toamna anului 1896, dr. Șt. Stîncă s-a întors la Iași, bolnav, fără putere de a mai lupta cu atîtea piedici ce i se puneau în cale. Chinuit de boală, el continua să scrie despre scurta și trista sa experiență cu autoritățile din plășile unde funcționase ca medic. Printre articolele care au caracterul unei autobiografii sînt cele intitulate „Medicul de plasă“².

„Cu cîteva săptămîni înainte de a muri — arată C. Dobrogeanu-Gherea —, Stîncă, cu gheață la cap, scria articole despre starea sanitară a țăranilor, despre îmbunătățirea de adus în această organizare“³.

Dr. Șt. Stîncă s-a stins din viață la 11/24 noiembrie 1897 și avea numai 32 de ani.

Toți socialiștii, muncitorii și intelectualii, erau adînc îndurerăți de moartea d-rului Stîncă. Ion Nădejde, din partea Consiliului general al P.S.D.M.R. și a redacției „Lumii noi“, spunea în telegrama adresată soției d-rului Stîncă că mișcarea muncitorească pierdea pe „unul din cei mai luminați social-democrați ai României“. V. G. Morțun arăta că partidul pierdea pe „unul din cei mai credincioși și mai destoinici tovarăși de luptă, unul din acei care a iubit cu căldură țărănimea și care a suferit de nevoile și suferințele întregii muncitorimi a acestei țări“.

¹ În darea de seamă a înmormîntării d-rului Șt. Stîncă, publicată de „Lumea nouă“ din 19 ianuarie 1897, se spune: „Ca medic (dr. Stîncă — *n.n.*), a avut de îndurat multe din pricina ideilor sale, dar pururea a lucrat pentru clasa săracă și e primul doctor pentru care țăranii au protestat cînd a fost permutat“. În lucrarea „Ștefan Stîncă — viața și opera lui medicală“, dr. S. Izsák spune: „Dr. Stîncă a lăsat la Titu o amintire atît de puternică, încît, după 15 ani de la moartea lui, țăranii din această reședință de plasă mai făceau parastas în amintirea medicului lor iubit. Cînd au aflat de moartea lui Stîncă, țăranii din Titu au tras clopotele bisericii în semn de doliu și adîncă recunoștință“. (Vezi și amintirile Sofiei Nădejde în prefața la lucrarea d-rului Stîncă „Mediul social ca factor patologic“, ediția a II-a, Iași, 1897.)

² Vezi „Lumea nouă“ din 21, 22 și 23 noiembrie 1896.

³ Vezi „Un medic socialist — Ștefan Stîncă“, de I. Felea (Caracterizare de C. Dobrogeanu-Gherea), Editura P.S.D., 1947, pag. 12.

DISCUȚII

CU PRIVIRE LA UNELE TRĂSĂTURI ECONOMICO-SOCIALE ALE ROMÂNIEI ÎN PRIMELE DOUĂ DECENII ALE SECOLULUI AL XX-LEA

Studierea temeinică a condițiilor economice sociale ale României, în diferite perioade istorice, este o cerință esențială a metodei materialismului istoric de cercetare a proceselor istorice, a determinării și aprecierii juste a laturii sociale și politice a orînduirii, a acțiunii claselor sociale, a partidelor în politica internă și externă a țării etc.

Un valoros sprijin în această direcție îl constituie, pentru cei care studiază evoluția diferitelor fenomene ale istoriei patriei noastre, indicația dată de partid la Congresul al IX-lea al P.C.R. de aprofundare de pe pozițiile materialismului istoric a celor „...mai importante etape și evenimente din istoria țării și a poporului român, oglindindu-se faptele în mod obiectiv, în deplină conformitate cu realitatea”¹.

O problemă actuală a istoriei patriei noastre, a istoriei economiei naționale este și aceea a examinării condițiilor economico-sociale, a trăsăturilor capitalismului în România în primele două decenii ale secolului nostru. În cadrul acestei probleme cuprinzătoare un loc important îl ocupă fenomenul apariției și existenței monopolului în economia țării. Importanța acută a dezbaterii acestei chestiuni decurge nu numai din aceea că există opinii diferite cu privire la aria și rolul monopolului în viața economică-socială a patriei noastre, dar mai ales din faptul că de modul real de evaluare a acestui fenomen depinde într-o măsură hotăritoare și aprecierea stadiului orînduirii capitaliste din țara noastră, a ansamblului celorlalte fenomene din domeniul social, ideologic, al politicii interne și externe a țării, cu implicații hotăritoare asupra aprecierii etapei istorice.

Comunicarea de față își propune să aducă în dezbateră, pe baza unei cercetări mai ample asupra unor documente de arhivă* și documente publicate, unele concluzii referitoare la stadiul de dezvoltare economică-socială a României prin prisma analizei sferei de cuprindere și a rolului monopolurilor în economia României pînă la primul război mondial.

¹ Nicolae Ceaușescu : „Raport la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român”, București, 1965, pag. 87.

* Au fost cercetate pentru cunoașterea înțelegerilor de monopol (și verificarea informațiilor din presa timpului) și a sferei lor de cuprindere fonduri din Arhivele statului, ale fostului Minister al Industriei și Comerțului, ale fostului Tribunal Ilfov, ale unor mari bănci și întreprinderi capitaliste.

Expunerea concluziilor se axează pe trei momente de analiză :

- a) Conceptul de monopol și de dominație a sa ;
- b) Fondul economic-social al țării și condițiile specifice ale apariției și acțiunii înțelegerilor capitaliste cu caracter monopolist ;
- c) Sfera organizațiilor de monopol, locul și rolul lor în viața economică-socială a țării.

*

Dezvoltarea capitalismului, începută acum patru secole, s-a făcut inegal, cu intensitate diferită, în diferite părți ale globului pămîntesc. Europa de apus și apoi Statele Unite ale Americii se situează pe primul plan în dezvoltarea capitalismului industrial. Alte părți ale lumii, alte țări au intrat în orbita capitalismului cu decenii și chiar secole mai târziu.

După o îndelungată perioadă de dominație, libera concurență atinge în economia principalelor țări capitaliste apogeul în a doua treime a secolului al XIX-lea, după care începe trecerea acestor țări la stadiul monopolist al capitalismului. La începutul secolului al XX-lea capitalismul a trecut în ansamblul său de la stadiul liberei concurențe la stadiul imperialist.

Imperialismul ca nou stadiu al capitalismului, cu multiplele sale fenomene de structură și suprastructură, nu putea să apară deodată în aceeași perioadă, și cu atât mai mult în toate țările lumii capitaliste. Dezvoltarea inegală și în salturi a determinat o diferență și mai mare în evoluția economică dintre diferitele țări. Manifestîndu-se în trăsăturile sale fundamentale, capitalismul monopolist începe să se contureze într-un număr de cîteva mari țări capitaliste cu o economie industrial-financiară dezvoltată, ca : S.U.A., Germania, Franța, Anglia etc., în perioada ultimelor două decenii ale secolului al XIX-lea, țări care ajung la începutul secolului al XX-lea tipic imperialiste. Lenin ajunge la concluzia existenței ultimului stadiu al capitalismului, analizînd economia și politica acestor state în care apar și se statornicesc toate trăsăturile economice fundamentale ale imperialismului.

Astfel, tabloul dezvoltării economice, sociale și politice a lumii la începutul secolului al XX-lea arată în diferite țări sau regiuni ale globului pămîntesc grade foarte variate de dezvoltare a forțelor de producție și a relațiilor capitaliste și chiar precapitaliste.

Prin stabilirea dominației imperialismului în lume nu înseamnă nici pe departe deci dominația monopolurilor și a celorlalte trăsături ale imperialismului în fiecare țară a lumii capitaliste. Esența stadiului imperialist al capitalismului este dominația monopolurilor. Evident deci că în orice țară în care apar unele fenomene ale acestui stadiu ele trebuie să-și aibă temelia în monopol. Apariția unor forme, convenții de monopol nu înseamnă însă surarea stadiului monopolist al capitalismului. Potrivit definiției date de V. I. Lenin, *imperialismul se caracterizează prin cele 5 trăsături economice fundamentale care stabilesc fizionomia economică, politică a unei țări imperialiste* : 1) Concentrarea producției și a capitalului, concentrare care a atins o treaptă de dezvoltare atât de înaltă, încît a creat monopolurile, care au un rol hotărîtor în viața economică ; 2) contopirea capitalului bancar cu cel industrial și formarea, pe baza acestui «capital financiar», a unei oligarhii financiare ; 3) exportul de capital, spre deosebire de exportul de mărfuri, capătă o însemnătate deosebit de mare ; 4) se formează uniuni monopoliste internaționale ale capitaliștilor, care împart între ele lumea,

și 5) este terminată împărțirea teritorială a globului pământesc între cele mai mari puteri capitaliste.

Dialectica dezvoltării capitalismului demonstrează că de la apariția primelor organizații de monopol pînă la stabilirea dominației monopolurilor pentru o anumită țară există o întreagă perioadă, mai îndelungată sau mai scurtă, în care se desfășoară procesul de dezvoltare și consolidare a monopolurilor la început în cîteva ramuri ale industriei, apoi în altele, monopolurile cuprinzînd, condiționat de împrejurările date istorice, principalele ramuri ale economiei pe baza cărora apare și se dezvoltă capitalul financiar și, treptat, dacă există condiții, se poate încheia fizionomia capitalismului monopolist. Istoria a arătat că depinde de multe împrejurări, în primul rînd interne, ca acest proces să ajungă la forma lui finală, transformarea capitalismului liberei concurențe în capitalism monopolist: gradul de concentrare a capitalului și puterea industrial-economică și financiară a țării respective, gradul de dezvoltare în general a forțelor de producție, locul țării respective în sistemul mondial capitalist, condițiile externe etc. De pildă, în epoca contemporană, a trecerii omenirii de la capitalism la socialism, cînd forțele revoluționare, sub conducerea proletariatului, cuceresc puterea politică în acele țări unde există un proces de dezvoltare monopolistă, acesta este întrerupt și lichidat înainte de a se ajunge a fi dominant în întreaga economie. Prin urmare, după cum în procesul trecerii unei țări de la capitalismul premonopolist la capitalismul monopolist, în mod obiectiv se găsesc diferite trepte de dezvoltare a unor trăsături ale ultimului stadiu al capitalismului, tot așa și pe plan mondial, într-un anumit moment istoric, vom găsi țări capitaliste în care procesul de apariție și dezvoltare a monopolurilor se va afla pe trepte diferite. În multe cazuri, condițiile economice și social-politice interne, concrete, particularitățile dezvoltării țării respective pot genera numai unele dintre aceste trăsături.

★

România făcea parte din categoria țărilor care au trecut pe calea capitalistă de dezvoltare mai tîrziu (în mod evident, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea) decît statele din Europa occidentală. O serie de împrejurări concret-istorice interne și externe au frînat dezvoltarea forțelor de producție, a relațiilor capitaliste, determinînd o rămînere în urmă în ce privește dezvoltarea economică și socială a țării față de nivelul Europei occidentale.

În primele două decenii ale secolului al XX-lea, cînd capitalismul pe plan mondial trecuse la imperialism, tabloul social-economic al României era al unei țări agrare, în care dominau relațiile capitaliste în industrie, agricultură, comerț, credit, împletite cu rămășițe feudale, încă puternice, în agricultură. În industria și finanțele țării capitalul străin deținea poziții importante.

Ramura principală în producția materială și în venitul național era agricultura. Aci se foloseau mijloace de producție rudimentare, cu productivitate scăzută, predominînd munca manuală. Mașinile erau folosite sporadic. Agricultura însă furniza cea mai mare parte, peste 2/3 din produsul social și venitul național al țării. Produsele agricole dețineau majoritatea

exportului. În 1912, cerealele și produsele derivate reprezentau 75,7% din totalul exportului românesc².

În ajunul primului război mondial peste 85% din populația țării era cuprinsă în agricultură. Cu toată dezvoltarea relațiilor capitaliste în agricultură, o pondere mare aveau puternicele rămășițe feudale. Marii moșieri dețineau peste 50 la sută din suprafața arabilă a țării, iar în relațiile de muncă în mare parte se foloseau dijma, claca etc. Alături de proprietatea moșierească și relațiile pe care le implica, o sferă însemnată cuprindea mica producție de mărfuri. Sub acțiunea legilor economice ale capitalismului se producea procesul de ruinare, de diferențiere a țăranimii. Caracteristic era dezvoltarea tot mai largă a capitalismului în acest sector.

Industria mecanizată, caracteristică forțelor de producție ale orânduirii burgheze, începuse să se dezvolte cu încă jumătate de secol înainte. Dezvoltarea industriei mașiniste în perioada până la primul război mondial se accelerează, cuprinzând ramurile principale existente ale industriei.

Burghezia industrială, care își lărgeste influența în cadrul coaliției burghezo-moșierești, impune și aplicarea unei legi privitoare la apărarea industriei prin tarife vamale protecționiste față de mărfurile străine și acordarea de avantaje materiale întreprinderilor industriale.

Pătrunderea capitalului străin a jucat, de asemenea, în anumite limite, un rol în dezvoltarea capitalului industrial, dar aceasta îndeosebi pentru ca România să constituie obiect al dominației de către statele imperialiste.

Dezvoltarea industriei încurajată de lege se reflectă prin creșterea numărului întreprinderilor industriale, a capitalului investit, a forței motrice și a producției.

Anul	Nr. întreprinderilor încurajate	Capitalul investit (în mii lei)	Forța motrice (în C P)	Valoarea producției (în mii lei)
1906*	294	193 528	27 036	102 580
1910	472	281 389	73 919	350 936
1915	847	329 227	119 160	547 105

În ce privește însă structura de ramură a industriei, preponderente erau ramurile industriei ușoare: alimentară, textilă, pielărie, hîrtie și ramurile industriei producătoare de materii prime: petrolieră și forestieră, reprezentînd împreună, în 1915, aproape 90 la sută din producția industriei încurajate. Industria, în genere, ocupa un loc subordonat în producția materială și în venitul național. După unele date— asupra cărora trebuie făcute

² În perioada 1909—1914 România era a patra țară exportatoare de grîu din lume (Rusia exporta 43 490 mii de chintale, Canada — 21 242 mii de chintale, S.U.A. — 16 772 mii de chintale, urmată de România cu 13 531 mii de chintale) și prima exportatoare de porumb pe piața mondială. România exporta 11 938 mii de chintale, S.U.A. — 10 102 mii de chintale etc. Vezi: *Nicolas Xenopol*: „La richesse de la Roumanie”, Bucarest, 1916, pag. 8—13.

* Deși date asupra industriei există și pentru 1901/1902, criteriile de clasificare fiind diferite, s-au luat, pentru urmărirea evoluției dezvoltării industriale, date din anii 1906, 1910 și 1915, care au la bază un criteriu mai apropiat. În industria încurajată, care mai era denumită și mare, erau incluse întreprinderile industriale care dispuneau de cel puțin 50 000 de lei capital sau 25 de lucrători — pentru anii 1906 și 1911 și cel puțin 20 de lucrători sau forța motrice instalată de minimum 5 CP pentru anul 1915.

rezervele necesare referitoare la metodologia folosită și la caracterul calculului, dar care pot fi utilizate cu titlu orientativ — reiese că industria participa la venitul național cu abia 17 la sută din valoarea creată în agricultură. Producția industrială însă era mai mare în producția totală, reprezentând 22 la sută. De asemenea, despre importanța industriei în cadrul economiei naționale ne vorbește și faptul că ea participa cu 6,8 la sută la exportul general al țării³.

Toate acestea arată că industria era slab dezvoltată, ceea ce reiese și din compararea României cu unele țări capitaliste dezvoltate. Astfel, în perioada 1907—1910, în timp ce în Franța reveneau la 1 000 de locuitori 155 CP, iar în Austria 60 CP, în România reveneau doar 20—30 CP.

În ceea ce privește numărul muncitorilor, după unele statistici, existau în 1913 circa 200 000 de muncitori în industria mecanizată. Clasa muncitoare se afirmase ca o forță socială organizată, hotărâtă în lupta împotriva capitalismului.

Alături de industria mare încurajată, o mare parte a producției de mărfuri era furnizată de producția industrială mică și mijlocie, în special pe baza cooperăției simple și a manufacturii.

În mecanismul dezvoltării capitalismului un rol însemnat îl joacă sistemul de credit și financiar. Până în 1916, în țară funcționau 196 de bănci, din care 9 bănci mari, în frunte cu Banca Națională a României, dominau sistemul financiar privat. În cadrul acestuia jucau încă un rol important instituțiile de credit financiar ale moșierimii. Volumul operațiilor financiare calculate pe locuitor era însă sensibil inferior celui din țările capitaliste dezvoltate. Majoritatea operațiilor băncilor priveau comerțul, agricultura, latura speculativă, cămătărească internă și numai în mică măsură industria și de loc exportul de capital. Unele din marile bănci începuseră să participe la o serie de întreprinderi industriale, asigurându-le și o parte din mijloacele financiare. Începuse împletirea capitalului industrial cu capitalul bancar, avea loc formarea, încă în stadiu incipient, a capitalului financiar și a oligarhiei financiare.

Comerțul exterior, ca un alt sector al economiei, se caracteriza prin export de materii prime: cereale, cherestea, petrol, vite și import de fabricate și semifabricate, atestând nivelul slab al dezvoltării forțelor de producție, preponderența produselor agricole în exportul țării, locul subordonat al industriei în participarea la comerțul extern.

România încă de la mijlocul secolului al XIX-lea devenea o zonă de luptă a grupurilor internaționale pentru exploatarea principalelor bogății ale țării și a poporului român. În ajunul primului război mondial capitalul străin deținea poziții dominante într-o serie de ramuri și subramuri industriale (petrolieră, forestieră, zahărului etc.) sau controla o serie de mari întreprinderi din alte ramuri.

Succint, acesta este cadrul economic-social în care au apărut o serie de monopoli până la primul război mondial.

★

Studierea datelor de arhivă ne duce la concluzia că după începutul secolului al XX-lea, concomitent cu dezvoltarea industriei, s-a intensificat procesul de concentrare și centralizare a producției și capitalului, au apărut înțelegeri monopoliste într-o serie de ramuri industriale. Problemele care

³ N. Arcadian: „Industrializarea României”, 1936, pag. 141.

se pun sînt : ce caracter aveau aceste uniuni monopoliste, ce sferă de acțiune asupra producției și pieței, în ce măsură dezvoltarea lor pînă la primul război mondial a extins dominația monopolistă asupra vieții economice-sociale a țării, cum s-au reflectat acestea asupra dezvoltării forțelor de producție, asupra raporturilor de clasă, asupra politicii interne și externe a claselor dominante etc.

Baza apariției monopolurilor o constituie, așa cum e cunoscut, o anumită treaptă, relativ înaltă de concentrare și centralizare a capitalului. Forma cea mai generală a concentrării capitalului o reprezintă societățile anonime pe acțiuni. Ca expresie a intensificării procesului de concentrare a capitalului în România numărul lor a crescut de la 25 în 1902 la 238 în 1914, deținînd în acest ultim an un capital de 735 milioane de lei.

Pe ansamblul industriei a avut loc o concentrare a capitalului în rîndul societăților anonime mari.

Grupa de capital (în lei)	Nr. societăților	Capital (în mii lei)	Media capit. pe soc. (în mii lei)
Pînă la 1 milion	93	38 320	412
1 — 5 milioane	57	134 585	2 356
peste 5 milioane	18	236 020	14 630

Desigur că, făcînd abstracție de caracterul industriei, s-ar putea trage concluzia unei concentrări ridicate, în general, a capitalului. Atunci însă cînd intrăm în analiza mai detaliată observăm că majoritatea celor 18 societăți mari cu peste 5 milioane de lei aparțineau industriei petrolului și zahărului (deci extractivă și ușoară).

Ca urmare a procesului de concentrare a capitalului în industrie, se conturează dominația unor întreprinderi mai mari în cadrul unor ramuri sau subramuri. Astfel, în 1914—1915 în industria petrolului 4 din cele 44 de societăți existente concentrau aproape 70 la sută din totalul producției; industria hîrtiei, industria zahărului și a cimentului erau dominate și ele de cîteva mari societăți etc.

Pentru a avea însă o imagine reală, justă asupra nivelului concentrării și centralizării capitalului în industrie, este deosebit de important să subliniem că în majoritatea ramurilor și subramurilor sale, ca textilă, pielărie, lemnului, metalurgică, alimentară (cu excepția zahărului), care dădeau cea mai mare parte a producției industriale, concentrarea era la un nivel mai scăzut, întreprinderile erau multe la număr și de mărimi reduse, iar posibilitatea de înțelegere între capitaliștii acestor ramuri în vederea încheierii unor convenții de cartel sau sindicat era mult mai mică. Astfel veneau în medie pe întreprindere 96 de lucrători în industria textilă, 83 de lucrători în industria lemnului, 64 în industria încălțămintei și îmbrăcăminte, 33 în industria alimentară etc. Menționăm totodată că față de aceste cifre medii existau puține întreprinderi cu un număr mai mare de muncitori și numeroase întreprinderi cu un număr de lucrători mult mai mic.

La cele de mai sus trebuie adăugat și faptul că această concentrare a industriei avea loc în cadrul unor forțe de producție slab dezvoltate pe întreaga economie națională, în care industria avea o putere economică încă minoră.

Ca rezultat al acestei concentrări a capitalului, sub influența puternică a capitalului străin, în cea mai mare parte de natură monopolistă, care domina în ramurile principale ale industriei, cât și la adăpostul protecției vamale și încurajării industriale, la începutul secolului al XX-lea apar în industria României primele organizații de monopol capitaliste. Până în 1915 s-au constituit o serie de înțelegeri, organizații monopoliste între capitaliștii din diferite ramuri sau subramuri industriale.

Urmărirea procesului de constituire a diferitelor înțelegeri monopoliste în toată perioada 1900—1915 ne arată că din punctul de vedere al sferei, ponderii, duratei și importanței lor aceste înțelegeri se pot grupa în două categorii: prima, cuprinzând acele carteli sau sindicate monopoliste care aveau un rol însemnat asupra producției și pieței produsului respectiv; a doua, reprezentând acele convenții și înțelegeri care aveau o însemnătate redusă și jucau un rol minor asupra producției și pieței. Excludem de la început, din discuția noastră, diferitele tratative duse în vederea creării unor carteli sau sindicate monopoliste care nu s-au realizat sau constituiri care de fapt nu au avut o existență și activitate reală*.

Organizații de monopol din prima grupă găsim în industria alimentară: sindicatul fabricilor de zahăr, înființat în 1902, cuprindea toate fabricile, și a durat efectiv până în 1916⁴; sindicatul fabricilor de bere din țară, creat în 1909, ființează până la primul război mondial⁵; cartelul fabricilor de uleiuri vegetale încheiat între 7 fabrici din țară activează în perioada 1913—1915⁶.

În industria hârtiei, sindicatul fabricilor de hârtie, constituit în 1903, ființează până la războiul mondial⁷.

În industria materialelor de construcții, sindicatul fabricilor de ciment⁸, creat în 1902, a cuprins treptat toate fabricile de ciment și a durat până la 1916.

Se menționează, de asemenea, o înțelegere sindicală în 1912 între 7 din cele 11 întreprinderi producătoare de cuie, sîrmă și șuruburi⁹, avînd controlul de fapt al producției.

Monopolurile străine dominante în industria petrolieră au creat după 1900 o organizație de monopol în domeniul desfacerii pe piața internă a petrolului lampant¹⁰, care ulterior s-a numit „Distribuția“.

O altă grupă de înțelegeri monopoliste, care a existat în perioada pînă la 1914, cuprindea subramura sticlăriei¹¹ (cartelul celor 3 fabrici de sticlărie

* Așa, de pildă, presa economică a timpului menționa tratativele purtate între capitaliștii din industria tăbăcăriei, între diferite categorii de comercianți etc.

⁴ C. Cassasovici: „Trustul zahărului“, București, 1915, pag. XVII.

⁵ Arhivele statului București, fondul Banca de credit român, Secretariat, dosarul nr. 1263, filele 1—3.

⁶ „Bursa“ nr. 325, din 11 octombrie 1908, pag. 612.

⁷ Al. C. Vasilescu: „Contribuții la studiul cartelurilor“, București, 1935, pag. 85.

⁸ Arhiva Tribunalului Ilfov, secția I comercială, dosarul nr. 833, filele 3—18.

⁹ „Industria sîrmei“, Album jubiliar, 1920—1930, pag. 30—31.

¹⁰ Arhiva Tribunalului Ilfov, secția I comercială, dosarul nr. 1206, volumul I, pag. 20.

¹¹ „Bursa“ din 5 septembrie 1910, pag. 698.

din totalul de 8), a producției varului hidraulic¹² (cartelul fabricilor de var hidraulic, care cuprindea 6 din cele 18 fabrici de var), cartelul unor mari mori denumit „Societatea făina” în perioada 1908—1913¹³. Publicațiile perioadei afișează în paginile lor constituirea unor carteluri sau syndicate care aveau ca obiect desfacerea producției cîtorva fabrici de var obișnuit, a producției unor întreprinderi de frînghii și sfoară sau privind comerțul de fierărie, precum și convenții de monopol dintre două fabrici de decorticat orezul, înțelegerea dintre două fabrici de țesătorie etc. *

În Transilvania, care se găsea sub ocupația austro-ungară, într-o serie de ramuri existau organizații de monopol chiar înainte de secolul al XX-lea. Acestea reprezentau însă forme de organizare a capitalului monopolist austriac, german și într-o măsură mai mică și maghiar, investit în industria Transilvaniei, avîndu-și sediul ca regulă la Viena, Berlin sau Budapesta. Capitalul local românesc, datorită unor multiple cauze legate de asuprirea națională austro-ungară, nu ajunsese la o treaptă de dezvoltare marcantă. De aceea, considerăm că relațiile de producție capitaliste din industria proprie din această provincie românească nu trecuseră în stadiul organizării monopoliste. Cu atît mai mult nu se poate vorbi de monopol ca formă evidentă a relațiilor sociale din celelalte sectoare ale producției, circulației și schimbului.

Pornind de la înțelegerile monopoliste care au putut fi cunoscute pînă acum, de la activitatea lor, se pot trage cîteva concluzii :

— De la începutul secolului al XX-lea pînă la primul război mondial, în cîteva ramuri importante ale industriei din acea perioadă : alimentară, materiale de construcții, hîrtie, prelucrarea metalelor, ca și în comerțul cu produse petroliere, existau organizații de monopol care în general se refereau la un număr de 10—12 produse industriale desfăcute pe piața internă (zahăr, bere, ulei vegetal, făină, ciment, sîrmă și cuie, petrol lampant etc.). Pentru unele din aceste produse înțelegerile monopoliste aveau un caracter permanent, erau mai trainice (zahăr, ciment, hîrtie, petrol lampant, bere etc.), în vreme ce pentru altele înțelegerile cu caracter de monopol erau vremelnice, aveau o sferă locală limitată și nu jucau un rol însemnat pentru industrie și piață (făină, frînghii și sfoară, pîine, produse de sticlărie, var, ape gazoase etc.).

¹² Loc. cit., din 18 decembrie 1911, pag. 1 063.

¹³ Arhiva Tribunalului Ilfov, secția I comercială, dosarul nr. 1 319, fila 3.

* De asemenea trebuie menționat că în decembrie 1910 s-a înființat la Budapesta, cu un birou de evidență la Viena, cartelul forestier internațional „Accordo” la care participau și 5 dintre cele mai mari societăți forestiere cu capital străin din România, exportatoare de cherestea. Acest monopol internațional însă nu afecta nemijlocit piața internă (Compass, II Band Wien, 1912, pag. 890 și Balkan Compass Roumanie Tom I 1914/1915, Wien, 1914, pag. 17).

— Se remarcă în ramurile respective apariția unor consecințe ale extinderii monopolurilor: prețuri și profituri ridicate de monopol, concurență monopolistă, închiderea unor întreprinderi, adâncirea exploatării maselor, ascuțirea contradicțiilor economice și de clasă etc.

În ce privește caracterul înțelegerilor de monopol, acestea erau convenții simple, carteluri și doar câteva sindicate cu birouri de vânzare. Caracteristic este că în această perioadă înțelegerile între capitaliști afectau în primul rând desfacerea produselor (cote de desfacere, sfere de desfacere etc.) și doar în cazuri izolate procesul însuși de producție (cote de producție, sortimente, restrângerea producției etc.). O trăsătură a stadiului încă de început al existenței monopolurilor era faptul că în aproape toate cazurile monopolizarea se referea la întreprinderi care produceau un singur produs (zahăr, ciment, hîrtie, bere, petrol lampant etc.).

De asemenea, o altă caracteristică a stadiului de dezvoltare a monopolului în România ar fi aceea că uniunile capitaliste se organizau mai ales în ramuri sau subramuri dominate de capitalul străin. Aceasta se explică prin gradul mai mare de concentrare a producției, prin specificul ramurii, cît și prin faptul că societățile străine aduceau cu sine forme de organizare mai înalte — de natură monopolistă — răspîndite în țările lor de origine.

Este necesar de menționat în plus că toate înțelegerile monopoliste mai mari sau mai mici priveau doar piața internă a unor produse. Nici un cartel, sindicat constituit în România nu căpătase importanță internațională, nu trecuse pe piață externă.

Produsele principale, monopolizate aproximativ în întregime, ale industriei interne reprezentau o pondere redusă față de producția industriei încurajate din această perioadă după cum reiese din tabloul următor:

R a m u r a	Valoarea producției în mii lei	Ponderea aproximativă a produselor	
		libere	intrate în principalele convenții de monopol
Alimentară	214 348	74	26 ¹⁴
Chimică	155 999	91	9 ¹⁵
Metalurgică	42 471	74	26 ¹⁶
Textilă	45 726	100	—
Lemn	56 674	100	—
Pielărie	24 630	100	—
Hîrtie, arte grafice	20 885	44	56 ¹⁷
Materiale de construcție	20 896	51	49 ¹⁸
Electrice	2 476	100	—

¹⁴ La produsele monopolizate a intrat întreaga producție de zahăr, bere și ulei vegetal.

¹⁵ Producția de petrol lampant desfăcută prin „Distribuția” pe piața internă.

¹⁶ Producția monopolizată era cea de cuie și sîrmă.

¹⁷ A fost încadrată întreaga producție de hîrtie.

¹⁸ S-a luat ca monopolizată întreaga producție de ciment și sticlărie.

Cu toate că producția unor subramuri sau produsele nu erau integral monopolizate, din lipsa datelor necesare pentru delimitare, ele au fost luate în întregime, ridicând prin aceasta într-o anumită măsură ponderea producției monopolizate. Chiar și așa ponderea acestei producții este mică față de întreaga industrie (17,6%).

Trebuie reținut că tabloul poate da o imagine doar aproximativă asupra gradului de monopolizare a industriei încurajate. Dar se constată că multe ramuri și subramuri și cea mai mare parte a produselor industriale rămăneau în afara sferei monopolurilor, se produceau și se realizau, în general, pe baza liberei concurențe.

Deci, cu toată dezvoltarea pe care au cunoscut-o unele organizații de cartel și sindicat în diferite ramuri, industria era departe de a fi cuprinsă în întregime sau în majoritatea sa de monopol; nu a avut loc, prin urmare, instaurarea dominației monopolurilor în acest sector al economiei.

Aceasta se demonstrează și prin analiza pieței interne, care dă imaginea cea mai completă a raporturilor economice dintr-o țară, a caracterului lor. Pe baza cercetării datelor asupra pieței interne, se constată că aceasta nu numai că nu era dominată de monopoluri, dar ele aveau o sferă redusă de cuprindere. Sub influența raporturilor monopoliste se găsea numai o parte restrînsă a pieței care realiza produsele întreprinderilor industriale monopolizate.

La începutul deceniului al doilea al secolului nostru, raportul dintre diferitele categorii principale de mărfuri desfăcute pe piața internă ar putea fi schițat în felul următor:

a) produsele industriei „mari” încurajate desfăcute pe piața internă (dacă scădem valoarea celor vîndute pe piața externă — produse petroliere și forestiere, în special) se ridicau la aproximativ 400 milioane de lei;

b) industria mijlocie și meșteșugărească în stadiul respectiv de dezvoltare a industriei furniza o cantitate însemnată de mărfuri;

c) produsele importate — în majoritatea lor fabricate — ajungeau în 1913 la cca. 550 milioane de lei, respectiv mai mult decît valoarea produselor industriei încurajate autohtone;

d) în sfîrșit, piața internă cuprindea o cantitate mare de mărfuri agricole, alimentare care avea o valoare mai mare decît a producției industriei autohtone.

Față de aceste categorii de mărfuri cu pondere însemnată în volumul pieței interne și care se realizau, cu excepția unora, în general în condițiile liberei concurențe, produsele monopolizate se ridicau doar la o valoare ce nu depășea 100—120 milioane de lei. Această expresie cantitativă reflecta neîndoielnic conținutul calitativ, caracterul pieței interne, dominația liberei concurențe în majoritatea raporturilor economice.

Se poate aprecia că sfera produselor monopolizate era redusă, că avea o influență restrînsă asupra raporturilor interne de producție, circulație și schimb. Organizațiile de cartel și sindicat, existente în industria țării, marcînd începutul trecerii unor ramuri industriale de la libera concurență la monopol,

nu deveniseră dominante asupra economiei, și cu atât mai mult nu deveniseră una din temeliiile vieții economice și sociale a țării *.

În afara monopolizării, adică în sfera liberei concurențe, rămîneau, pe lângă cea mai mare parte a industriei, întreaga agricultură și toate celelalte sectoare importante ale economiei naționale: transporturile, comerțul intern și comerțul extern (în măsura în care nu erau legate produsele de întreprinderile monopolizate), sistemul financiar și de credit particular.

În sprijinul tezei dominației monopolurilor în economia României pînă la 1916 se poate aduce ca argument faptul că în domeniul industriei organizate sub forma societăților anonime și a băncilor mari majoritatea capitalului era străin, că acest capital era în multe cazuri capital monopolist și, prin urmare, într-un fel sau altul, a lărgit și întărit monopolizarea unor ramuri.

Este incontestabil că capitalul străin exportat în România și-a pus pecetea puternic asupra economiei naționale. Dar această pecete trebuie căutată, în această perioadă, în direcția dezvoltării capitalului industrial, a grăbirii concentrării capitalului și apariției unor carteli sau sindicate, a adîncirii inegalității dezvoltării economice, a adîncirii exploatarei și a dependenței economice a României de către monopolurile imperialiste etc. Este însă nefondat să se tragă concluzia stabilirii dominației monopolurilor în economia oricărei țări, și prin urmare și a României, a trecerii ei la stadiul monopolist, din dominația în unele ramuri ale economiei a capitalului monopolist străin.

Raporturile care se creează, deși în esență sînt de aceeași natură — de exploatare —, relațiile monopoliste de dominație diferă esențialmente. Identificarea dominației capitalului monopolist străin cu dominația monopolurilor în economia unei țări este tot atât de nejustă pe cît de nejustă ar fi, de pildă, identificarea raporturilor de dominație a capitalului monopolist englez, în deceniile 3—4 ale secolului nostru, în India cu raporturile monopoliste de dominație a acestui capital în Anglia. Prin urmare, o anumită dominație a monopolurilor, a celor străine într-o țară — India —, menținea caracterul ei colonial, pe cînd o altă dominație a monopolurilor, a celor autohtone, determina Angliei caracterul de țară imperialistă.

* Pentru a vedea ce conținut avea această teză ne referim la V. I. Lenin, care a formulat-o. Cu privire la istoria monopolurilor, Lenin arată că, după avîntul de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și criza din anii 1900—1903, „cartelurile devin una din temeliiile întregii vieți economice”. Teza avea în vedere în primul rînd cele 4 țări mari capitaliste: S.U.A., Germania, Franța, Anglia. În adevăr dominația monopolurilor, stabilită în economia acestor țări pînă la începutul secolului al XX-lea, determina ca aceasta să fie una din temeliiile vieții economice. Astfel William Z. Foster în cartea sa: „Contribuții la istoria politică a S.U.A.” arată că la 1901 în Statele Unite ale Americii existau — după cifre incomplete — 440 trusturi industriale, de transport și ale întreprinderilor comerciale cu capitaluri de peste 20 miliarde de dolari, alături de mari concerne financiare ca Morgan și Rockefeller, care în 1903 cuprindeau 112 bănci, societăți industriale, de asigurări și de transport etc. ale căror capitaluri depășeau 22 miliarde de dolari. Ce putere reprezentau monopolurile în toate domeniile economice reiese din aceea că în 1904 furnizau peste 70% din producția industrială a Statelor Unite (William Z. Foster, op. cit., pag. 310—312). Aceeași amploare aveau monopolurile și în Germania. Numărul cartelurilor din această țară era evaluat cam la 250 în 1896 și la 385 în 1905, înglobînd în ele peste 12 000 de întreprinderi. Ele dețineau mai mult de jumătate din totalul forței motrice instalate și cu siguranță mai mult de jumătate din producția industrială. Aceste două exemple sînt suficient de convingătoare pentru a demonstra în ce sens trebuie înțeleasă aprecierea leninistă că la începutul secolului al XX-lea monopolurile deveniseră una din temeliiile vieții economice.

Înainte de a trece la unele concluzii generale este necesar să subliniem că capitalul străin exportat în România a jucat un rol important în formarea celor citorva syndicate și carteluri din industrie. Astfel, syndicatele din industria zahărului, a cimentului, a desfacerii produselor petroliere etc., unde capitalul străin deținea peste 90 la sută din investiții, au fost inițiate de societățile cu capital străin. Nu trebuie însă negată, subapreciată și tendința spre monopol a capitalului intern, uneori asociat cu cel străin, care avea o pondere mai mare în industria alcoolului, cea a berei, a hirtiei, a uleiului vegetal etc. în care luaseră ființă unele înțelegeri cu caracter de cartel sau sindicat între capitaliști.

Analiza sumară a celor de mai sus permite formularea citorva concluzii :

— Din studierea situației concret-istorice a României reiese că apariția monopolurilor în economia țării a avut loc mai târziu, într-o formă mai slabă, decât în țările capitaliste dezvoltate economic.

— În perioada primelor două decenii ale secolului al XX-lea, mai precis pînă la primul război mondial, cu toată dezvoltarea unor organizații monopoliste în unele ramuri industriale, *nu a avut loc stabilirea dominației monopolurilor, a capitalului financiar în industrie, și cu atât mai puțin în întreaga economie.*

— Caracteristica economică-socială a României pornea de la aceea că era o țară cu o economie agrară înapoiată și o industrie slabă, în dezvoltare, pe fondul căreia au apărut și s-au dezvoltat în mod inegal ca putere și sferă de cuprindere unele organizații monopoliste în industrie. Apariția și extinderea în anumite limite a acestora au determinat dezvoltarea într-o sferă restrînsă a relațiilor capitalist-monopoliste, fără însă ca acestea să se fi maturizat și extins în economia României în așa măsură încît să fi devenit trăsături economice fundamentale. Stadiul respectiv de organizare și dezvoltare a elementelor monopoliste, stadiul incipient de dezvoltare a capitalului financiar ne îndreptățesc să afirmăm că *economia României pînă la primul război mondial nu se afla în faza monopolistă a capitalismului.*

— În ajunul primului război mondial, în cadrul sistemului mondial capitalist, România, țară independentă din punct de vedere politic, intrată în sfera de interese a marilor state imperialiste, constituia o zonă de luptă, de jaf a monopolurilor internaționale. Nefiind o țară exportatoare de capital și participantă la reîmpărțirea economică a lumii, ea nu era subiect al luptei imperialiste.

În aceste condiții baza economică nu genera statului român un caracter imperialist. Prin urmare, în acest context istoric trebuie apreciată etapa social-economică a României în primele două decenii ale secolului al XX-lea.

V. AXENCIUC

DIN ACTIVITATEA P.C.R.

PRIVIND

PROBLEMA ȚĂRĂNEASCĂ

ÎN ANII 1922 — 1928

În anii 1922—1928, România a cunoscut o perioadă de refacere și dezvoltare a economiei capitaliste. A avut loc o relativă dezvoltare a industriei; au crescut și s-au intensificat concentrarea și centralizarea capitalului. Ca urmare a refacerii pozițiilor economice ale burgheziei, s-a realizat și o stabilitate guvernamentală, concretizată în guvernarea, în aproape întreaga perioadă, a partidului liberal.

În politica de dezvoltare a industriei, partidul liberal a aplicat lozinca „Prin noi înșine”. Această politică a însemnat în practică asigurarea unor condiții favorabile pentru ca grupul financiar liberal să obțină beneficii proprii cât mai mari. Acest grup juca în același timp rolul de mijlocitor al pătrunderii controlate a capitalului străin în economia țării, pătrundere limitată de interesele afirmării capitalului românesc, îndeobște liberal.

Împotriva oligarhiei liberale s-au coalizat celelalte partide de opoziție — nucleul formîndu-l partidul țăranesc și partidul național, care în 1926 fuzionează, creîndu-se partidul național-țăranesc.

În scopul de a-și crea o bază de masă, P.N.Ț. a desfășurat o intensă activitate propagandistică, folosind în favoarea sa nemulțumirea crescîndă a maselor muncitoare, și în special a țăranimii, față de politica liberalilor. Manevrînd cu revendicări și lozinci obiectiv juste ca: libertatea de organizare, drepturi și libertăți cetățenești etc., P.N.Ț. a reușit să atragă de partea sa mase importante ale țăranimii. Ca urmare a acestei politici, în alegerile parlamentare din 1928 P.N.Ț. a obținut majoritatea voturilor și, o dată cu aceasta, înlocuirea liberalilor la guvernarea țării.

Cu toate succesele înregistrate în domeniul dezvoltării industriei, în anii 1922—1928, România a continuat să aibă o economie cu caracter predominant agricol. În 1928, ponderea producției agricole și silvicole reprezenta 61% din valoarea globală a producției materiale a țării¹.

Reforma agrară a fost declarată încheiată în anul 1926. Cu toate acestea, din totalul de 6 056 864 ha de pămînt, cît fusese anunțat că va fi expropriat și dat țăranilor, aceștia nu primiseră decît 3 629 808 ha, restul ră-

¹ N. N. Constantinescu, T. Paul: „Situația clasei muncitoare din România în perioada stabilizării relative a capitalismului”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.”, nr. 3/1962, pag. 77.

mînînd mai departe moşierimii. La rîndul lor, ţăranii împrumutăriţi erau apăsaţi de plata grelei răscumpărări a pămîntului, la care se adăuga exploatarea moşierească, chiaburească şi negustorească. Lipsa completă a inventarului agricol la unii ţărani şi insuficienţa la alţii se prelungeau an de an datorită faptului că statul burghezo-moşieresc n-a acordat ţărănimii ajutor, ba, dimpotrivă, a împovărat-o cu impozite grele. Deşi incompletă şi păstrînd în agricultură importante rămăşiţe ale formelor de exploatare semifeudală şi feudală, reforma agrară a constituit o verigă a procesului obiectiv al dezvoltării economiei capitaliste, a dat un îmbold puternic dezvoltării capitalismului în agricultură. Totodată ea a adus o oarecare îmbunătăţire a situaţiei ţărănimii în general. În această perioadă a crescut ponderea muncii salariate în gospodăria moşierească şi arendăsească; s-au întărit organizaţiile cu caracter monopolist ale moşierilor şi marilor arendaşi sub formă de syndicate agricole; s-a adîncit procesul de diferenţiere a ţărănimii mijlocaşe, mulţi ţărani trecînd în rîndurile ţărănimii sărace şi ale proletariatului agricol, iar alţii sporind rîndurile chiaburimii. Concomitent cu aceste transformări în structura de clasă a ţărănimii a continuat lupta contra moşierimii şi chiaburimii, s-a lărgit baza socială a luptei pentru transformări cu caracter revoluţionar.

Creşterea numerică a muncitorilor şi concentrarea lor în mari întreprinderi industriale au avut ca urmare directă sporirea capacităţii de luptă a clasei muncitoare, a forţei mişcării muncitoreşti de înfrîurire asupra stării de spirit a altor categorii de oameni ai muncii, şi în primul rînd a ţărănimii.

Situaţia concretă din România acelei perioade ridică cu acuitate în faţa Partidului Comunist Român, care întrunea partea cea mai conştientă a proletariatului din ţara noastră, problema luptei pentru încheierea alianţei muncitoreşti-ţărăneşti ca una dintre sarcinile sale principale.

„Muncitorii de la oraşe — se arăta într-o broşură editată de P.C.R. — nu pot scutura jugul capitaliştilor fără ajutorul ţăranilor muncitori, după cum nici ţăranii nu pot scutura jugul moşierilor, povara impozitelor, nu pot să-şi astîmpere foamea de pămînt, fără sprijinul şi conducerea muncitorilor de la oraşe”².

În procesul de elaborare a politicii sale agrare, de realizare a alianţei muncitoreşti-ţărăneşti, partidul comunist a căutat să folosească o gamă variată de metode. La toate congresele, problema a figurat la ordinea de zi; s-au editat numeroase broşuri, manifeste, s-au scris un mare număr de articole în presa legală şi ilegală; s-a dus, în multe locuri, o vie propagandă de la om la om etc. Deşi problema agrară a fost încontinuu dezbătută, modul de abordare a acesteia a cunoscut dese modificări, datorită îndeosebi tezelor ce i-au fost impuse P.C.R. din afara sa, din care lipseau elementele interne de judecată.

La începutul anului 1922, folosind împrejurările din perioada campaniei electorale, partidul comunist a elaborat şi difuzat programul său, expus la întrunirile electorale, în presă şi în manifeste, program în care se conturau trăsăturile liniei politice a P.C.R. în problemele ţărănimii. Sprijinind lupta ţăranilor împotriva exploatarelor, sublinia un manifest al P.C.R., „deputaţii socialişti-comunişti vor cere *exproprierea totală a pămînturilor* şi împărţirea lor *fără plată* între ţăranii săraci. Pămîntul să fie al celor care-l muncesc. Aceştia nu trebuie să plătească nimic ca să obţină *pămînt pentru*

² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, inv. 8, dosarul nr. 30, filele 1—2.

ei și familiile lor. Vechile datorii provenite din înproprietăriri trebuie șterse”³. Partidul comunist chema pe muncitori și țărani la luptă unită pentru obținerea unui trai mai bun, arătând că, „în ziua cînd cu toții vom ști că trebuie să luptăm, vom fi o putere fără seamăn. Atunci vom putea să doborîm pe stăpînii de azi. Acesta trebuie să fie scopul nostru și către acest scop se avîntă Partidul socialist comunist. Numai lupta ne va duce la izbîndă, adică la *stăpînirea statului de către muncitori și țărani*”⁴.

Partidul comunist a lansat lozinca: „Nici un țăran fără pămînt”. Totodată a subliniat necesitatea imperioasă a înzestrării celor înproprietăriți, în mod gratuit, cu mașini, atelaje agricole și vite de muncă, ce urmau să fie luate de la moșieri, iar acolo unde nu existau să fie ajutați de către stat.

În felul acesta, partidul comunist în primii ani de existență s-a făcut cunoscut nu numai ca cea mai înaintată forță politică din România acelor ani, dar și ca singurul partid politic hotărît să lupte pentru îmbunătățirea radicală a situației grele a țăranimii.

Clasele exploatatoare din România nu se puteau împăca cu existența unui partid al revoluției, care își propunea să organizeze și să conducă lupta maselor împotriva regimului burghezo-moșieresc. Ele au declanșat o puternică campanie de teroare și persecuții împotriva partidului comunist, cu scopul de a-l scoate din luptă și a lipsi proletariatul și ceilalți oameni ai muncii de conducătorul lor firesc. În același timp, sociologii burgheziei și moșierimii au pus în circulație o serie de teorii prin care urmăreau să mențină țăranimea sub influența partidelor burghezo-moșierești și să împiedice pătrunderea ideilor revoluționare la sate. Sociologul Ștefan Zeletin arăta că singurul factor politic care ar fi putut pune în pericol burghezia era proletariatul, dar el se afla abia în germene⁵. Referindu-se la țăranimea română, el arăta că aceasta „s-ar putea ridica cu atît mai puțin împotriva burgheziei cu cît interesele ei sînt strîns legate de procesul de dezvoltare a capitalismului național”⁶. Teoriile acestora au avut arie de răspîndire mai restrînsă în rîndurile țăranimii.

În schimb, influența național-țăranistilor a fost mult mai puternică, mai ales în perioada anterioară venirii lor la guvern. Aceasta s-a datorat în primul rînd propagandei „anticapitaliste” și pseudorevoluționare, care avea ca bază teoretică și ideologică sociologia țăranistă.

Dacă în perioada de început a activității sale partidul țăranesc arborase lozinci demagogice despre „lupta de clasă”, după fuziunea cu partidul național a început să se dezică de aceasta, iar noul partid creat să propovăduiască lozinca „armoniei dintre clase”^{*}. În propaganda P.N.Ț. existau asemenea lozinci demagogice ca, de pildă, preocuparea pentru creșterea „mijloacelor de ridicarea sufletească și materială a satelor și orașelor”, „organizarea unei lupte pe viață împotriva neștiinței de carte și pentru ridicarea culturală a maselor”, „o vie activitate de industrializare a agriculturii și de

³ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1917—1922”, Editura pentru literatură politică, 1953, vol. I, pag. 342.

⁴ Loc. cit., pag. 339—340.

⁵ Ștefan Zeletin: „Burghezia română, originea și rolul ei istoric”, București, 1925, pag. 166.

⁶ Ibid.

^{*} „Partidul național țăranesc — scria I. Maniu — se întemeiază pe solidaritatea tuturor claselor... Țăranimea nu e o dușmană față de celelalte clase sociale, ci voinște să formeze o justă completare a structurii noastre sociale” („Aurora” din 6 noiembrie 1926).

întărire a micilor gospodării țărănești“, „o intensă rețea cooperatistă“, „măsuri îndrăznețe pentru potrivirea prețurilor industriale cu cele agricole“ etc.⁷.

Folosind în programul său lozinci demagogice și promisiuni de reforme democratice, pe care de altfel atunci când a venit la putere nu le-a aplicat, Partidul Național Țărănesc a reușit să atragă sub influența sa păături însemnate ale micii burghezii, ale intelectualității, mase largi ale țăranimii, îndeosebi păături mijlocii. Liderii P.N.Ț. au folosit aceste mase pentru înlăturarea guvernului liberal de la conducerea țării.

Sociologii și economiștii care reprezentau așa-zisa doctrină țăranistă — V. Madgearu, C. Rădulescu-Motru ș.a. —, pornind de la faptul că țăranimea reprezenta marea majoritate a populației țării, că în campaniile electorale ea putea constitui o bază socială serioasă pe care să se sprijine P.N.Ț. pentru a ajunge la putere, preluând o parte din arsenalul ideologic al poporanismului, încercau să demonstreze că evoluția agriculturii ducea în mod inevitabil la dominația micii producții. În mod greșit, ei concludeau că în evoluția societății rolul primordial revenea țăranimii și nu proletariatului. După ei, tipul reprezentativ era țăranul „independent“, înstărit. Din această cauză, național-țăranismul au afirmat de la început ideea asigurării „libertății de circulație a pământului țăărănesc... în scop de selecționare naturală a cultivatorilor serioși“⁸.

Pe poziții apropiate se situau și unele elemente reformiste din Partidul Social-Democrat care prezentau burghezia ca un factor al progresului, susținând că în România proletariatul era încă puțin numeros, iar țăranimea era elementul cel mai conservator al societății românești (Ilie Moscovici). Șerban Voinea se declara fățiș împotriva alianței țăranimii cu proletariatul⁹. Aceste teorii oportuniste au adus prejudicii grave luptei revoluționare a clasei muncitoare, atragerii țăranimii la această luptă; ele subapreciau rolul de conducător al proletariatului în lupta contra orînduirii capitaliste.

Situația internă din P.C.R. a făcut ca măsurile represive, persecuțiile și presiunea ideologiei claselor exploataatoare să-l lovească și mai puternic și să se resimtă în activitatea sa. Tinărul partid comunist nu avusese încă răgaz să acumuleze experiența necesară pentru a înfrunța teroarea regimului burghez-moșieresc, cadrele de partid erau insuficient înarmate cu învățătura marxist-leninistă, iar procesul de întărire politică și organizatorică a partidului era abia la început. La Congresul al II-lea (1922) în conducerea partidului, alături de militanți revoluționari legați de masele muncitoare au ajuns elemente aventuriste, ca Marcel Pauker și alții, care de la început au acționat spre orientarea activității partidului pe o linie sectară, rupte de mase. Începînd de la Congresul al III-lea (1924), astfel de elemente au devenit majoritare în conducerea partidului pe care l-au împins treptat spre o politică sectară, stîngistă, ce a avut ca urmare izolarea, într-o măsură, a P.C.R. de mase. Neținînd seama de realitățile interne, aceste elemente

⁷ Vezi C. Zotta și C. Tulceanu: „Partidele politice în România. Istoricul și programele lor“, București, 1934, pag. 84—85. Pentru detalii privind teoriile burgheze asupra rolului țăranimii din România în viața politică a țării, vezi lucrarea în pregătire „Alianța clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare în România. Însemnătatea și rolul ei istoric“, partea a II-a (1921—1944), pag. 284—288. (Manuscris aflat la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.).

⁸ „Aurora“ din 13 octombrie 1926.

⁹ I. Moscovici: „Lupta de clasă și transformarea socială“, în „Doctrinile partidelor politice“, pag. 301—302. Vezi și Ș. Voinea: „Marxism oligarhic“, București, 1926, pag. 17.

și-au însușit o serie de indicații greșite în probleme vitale privind activitatea partidului, provenite din partea Internaționalei Comuniste.

Un punct de vedere greșit în problema țărănească a exprimat și E. Köblös, care, referindu-se la situația țărănimii din România, spunea că „țărării români mai sînt încă naționaliști și constituie un sprijin pentru burghezie pentru menținerea ordinei de azi”. Subapreciind potențialul revoluționar al țărănimii române, el trăgea concluzia greșită și profund dăunătoare că partidul comunist putea cîștiga ușor de partea sa numai masele țărănești aparținînd minorităților naționale¹⁰. Asemenea concepții nu puteau avea decît urmări negative pentru lupta P.C.R. în vederea făuririi alianței muncitorești-țărănești.

Datorită confuziilor care persistau în activitatea partidului comunist, acesta nu a știut să desfășoare o muncă sistematică pentru demascarea demagogiei și inconsistenței teoriilor promovate de apologetii claselor exploatatoare și să arate maselor țărănești care erau cauzele reale ce generau situația lor grea. Ținînd seama de asemenea împrejurări, P.C.R. n-a reușit, în această perioadă, să imprime un caracter organizat acțiunilor spontane ale țărănimii și s-o atragă alături de proletariatul industrial la lupta comună pentru cucerirea revendicărilor imediate ale maselor muncitoare de la orașe și sate împotriva regimului burghezo-moșieresc.

Această situație complexă a constituit o stavilă serioasă în calea îmbunătățirii muncii partidului în rîndurile țărănimii, împiedicîndu-l să facă o cotitură hotărîtoare în activitatea sa teoretică și practică la sate.

Cu toate acestea, problema țărănească a continuat să stea în atenția partidului, ocupînd un loc important în debaterile Congresului al II-lea al P.C.R. din octombrie 1922. În raportul prezentat congresului de Eugen Rozvani a fost arătat caracterul burghez al reformei agrare incomplete din 1921, subliniindu-se că ea nu a lichidat rămășițele feudale și nu a rezolvat problema pămîntului pentru un mare număr de țărani nevoiași. Expri-mînd punctul de vedere al partidului față de proprietatea privată țărănească, raportul a subliniat că P.C.R. era împotriva marii proprietăți capitaliste, moșierești și pentru sprijinirea țăranilor săraci și mijlocași în lupta dusă împotriva capitalului cămătăresc și a chiaburimii. De asemenea, s-a arătat că țăranii trebuie să fie scutiți de orice plată pentru pămîntul primit. „Trebuie să arătăm țăranilor acest lucru — sublinia raportul — și să insistăm asupra faptului că pămîntul expropriat nu trebuie plătit, ci dat fără plată celor ce muncesc”¹¹. La congres s-a insistat asupra faptului că un mare număr de țărani chiar dacă primeau pămînt erau nevoiți să lucreze pe moșiile marilor proprietari din cauza lipsei de atelaje și vite de muncă. Pentru această categorie se reafirma necesitatea ajutorării lor de către stat.

Problema agrară a prilejuit discuții contradictorii la congres. Boris Ștefanov, de pildă, s-a ridicat împotriva tezei din raport privind improprietă-tărea țăranilor, susținînd că „Proprietatea particulară a pămîntului îl robește (pe țăran — M.S.) și-l aruncă în nesiguranță. Noi nu putem admite acest fel de proprietate nici chiar provizoriu, cum spune tovarășul raportor, care se înșală cînd spune că în Rusia e recunoscută proprietatea privată asupra pămîntului. Acolo tot pămîntul e naționalizat. Țăranii au dreptul de folosință asupra pămîntului, nu de proprietate. De aceea și în situația de la noi

¹⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, inv. 8, dosarul nr. 19, filele 18—19.

¹¹ „Socialismul” nr. 192, din 8 octombrie 1922.

să cerem ca țăranii să se folosească de pământ”¹². El susținea astfel ideea necorespunzătoare condițiilor concrete din România și dăunătoare activității partidului la sate — naționalizarea pământului. „La țară — spunea Eugen Rozvani — nimeni nu va înțelege pe B. Ștefanov. Dacă conferința (congresul — n.n.) va adopta părerile lui, partidul va rămîne tot străin față de țăranii”¹³.

Punctul de vedere emis de B. Ștefanov a fost reflectat în însăși rezoluția adoptată în problema țărănească. În rezoluție, în esență, se arăta că P.C.R. luptă pentru „exproprierea integrală și fără plată a pământului, cît și a instrumentelor și vitelor de muncă ale marii proprietăți în folosul țăranilor muncitori”¹⁴. Rezoluția scăpa din vedere aspectul cel mai important al problemei — și anume precizarea căilor prin care pământul expropriat va ajunge în mîinile milioaneilor de țăranii; lipsa acestei precizări lăsa loc concepției sfîngiste a naționalizării pământului.

Apreciind că problema țărănească era insuficient cunoscută și studiată, Congresul al II-lea al P.C.R. a hotărît alcătuirea unei comisii care să studieze problema agrară și să elaboreze un program*.

Eforturile organizațiilor locale ale P.C.R. de a se apropia de masele țăranimii muncitoare au continuat în primii ani de după crearea partidului, realizîndu-se o serie de contacte directe cu țăranii din jurul principalelor centre industriale și din mai multe județe, ca: București, Ploiești, Brăila, Brașov, Oradea, Arad, Dorohoi, Dobrogea, Satu-Mare, Timișoara, Dolj, Romanai, Tg.-Mureș etc.¹⁵. Pe baza datelor culese, „Socialismul” și alte organe de presă ale P.C.R. publicau articole ce oglindeau situația grea a majorității țăranimii.

Teama în fața extinderii activității și a creșterii prestigiului partidului comunist în rîndurile oamenilor muncii de la orașe și sate a determinat clasele exploatatoare să ia măsuri drastice, represive contra P.C.R., scoțîndu-l, în anul 1924, în afara legilor. Aceasta nu a însemnat însă înlăturarea sa de pe arena politică a țării.

În condițiile deosebit de grele ale ilegalității, în august-septembrie 1924 a avut loc Congresul al III-lea al P.C.R. Una dintre problemele importante dezbătute a fost munca dusă de partid în rîndurile țăranimii, problema agrară în general.

Pe baza materialelor prezentate și a discuțiilor ce au avut loc, Congresul al III-lea a stabilit o serie de sarcini organizatorice și propagandistice privind activitatea ulterioară a partidului printre care și în problema țărănească¹⁶.

În documentele Congresului al III-lea, subapreciindu-se dezvoltarea capitalistă a țării și exagerîndu-se rolul rămășițelor feudale din agricultură, s-au emis teze greșite care conduceau spre concluzia oportunistă, dăunătoare cu privire la rolul de conducător în revoluție al burgheziei, în speță al partidului țărănesc, rezervînd clasei muncitoare și țăranimii rolul de anexe ale burgheziei.

¹², ¹³, ¹⁴ Ibid.

* Din comisie făceau parte: Boris Ștefanov, Al. Dobrogeanu-Gherea, M. Macavei și Eugen Rozvani (Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 24, vol. I, fila 159).

¹⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, inv. 8, dosarul nr. 37, filele 24—69 (9—13); fondul nr. 1, dosarul nr. 39, filele 111, 311; dosarul nr. 7 917, fila 24; fondul nr. 7, dosarul nr. 1 290, filele 40, 197; dosarul nr. 1 293, fila 3.

¹⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R., Cota A VIII 3, inv. 126, pag. 17—18.

Ulterior Congresului al III-lea s-au făcut pași înainte pe linia unei mai bune clarificări în ce privea munca partidului în rîndurile țărănimii.

Astfel, în iulie 1925, cu prilejul plenarei C.C. al P.C.R. și a comisiei centrale de control, între altele s-a luat poziție critică față de asemenea teorii improprii stadiului de dezvoltare social-economică și politică a României. Plenara a arătat că, dată fiind situația grea a țăranilor, existau condiții prielnice pentru cucerirea simpatiei lor și atragerea acestora, ca și a celorlalte categorii de oameni ai muncii, la lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc¹⁷.

În cadrul plenarei s-a adoptat propunerea cu privire la unele alianțe electorale cu partidele de opoziție, ea fiind o continuare a acțiunii inițiate în martie 1924, în vederea constituirii unui bloc muncitoresc-țărănesc, format din partidul comunist și partidul țărănesc, care urma să lupte „pentru răsturnarea guvernului marii burghezii”¹⁸.

Acțiunea întreprinsă de partidul comunist în vederea realizării unui pact electoral, în primul rînd cu partidul țărănesc, era însă în acel moment insuficient clarificată atît din punct de vedere teoretic, cît și al consecințelor sale politice practice. Acest lucru se reflectă, de altfel, în însuși conținutul scrisorii din martie 1924, cît și în cel al programului guvernului muncitoresc-țărănesc, adresate de P.C.R. conducerii partidului țărănesc (I. Mihalache, V. Madgearu, N. Lupu), în care erau formulate o serie de măsuri ce depășeau cu mult sarcinile ce stăteau în fața maselor muncitoare de la orașe și sate în acel moment, potrivit cu raportul de forțe din acea perioadă. Această acțiune întreprinsă de P.C.R. pornea de la aprecierea greșită a caracterului partidului țărănesc și a țărilor liderilor lui. Propunerea de realizare a unui guvern muncitoresc-țărănesc împreună cu partidul țărănesc era nerealistă. Ea a împiedicat aplicarea de către partid a unei linii politice juste, iar lozincile emise n-au avut darul nici de a apropia masa de țărani și nici elementele democrate din conducerea partidului țărănesc*. Ea n-a fost o platformă care să cîștige adeziunea maselor, așa cum își propuneau autorii săi.

Cadrul activității partidului comunist în rîndurile țărănimii nu se rezuma la acest front comun cu partidul țărănesc. În scopul întăririi legăturilor sale cu masele de la orașe și sate, P.C.R. a îmbinat munca ilegală cu cea legală, a folosit o serie de organizații de masă ca : U.T.C. (ilegal), Ajutorul roșu (semilegal), Sindicatele unitare, Comitetul central de ajutorare și Cercul feminin de pe lîngă Sindicatele unitare, Comitetul pentru amnistie, Liga drepturilor omului, Liga contra terorii (legale) etc.

În vederea îmbinării activității legale cu cea ilegală, pentru a-și crea noi posibilități de a realiza contacte directe cu masele, P.C.R. s-a orientat spre înființarea unei organizații politice legale. În acest scop, în toamna anului 1925 a fost înființat de către P.C.R. Blocul democrației muncitorești-

¹⁷ „Documente din istoria Partidului Comunist din România”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 199—201 ; 281—282 ; 308—322.

¹⁸ „Socialismul” din 14 martie 1924.

* În acești ani, în cadrul partidului țărănesc se afirmase aripa de stînga, condusă de dr. N. Lupu, care era și directorul oficiosului partidului, ziarul „Aurora”. Autorii acestor propuneri sperau în realizarea unor acorduri în special cu aripa condusă de el.

țărănești (B.D.M.Ț.), organizație de masă cu caracter politic, care în scurt timp și-a creat filiale în diferite județe *.

Programul B.D.M.Ț., adoptat la conferința sa din 18 aprilie 1926, de la Turnu Severin, prevedea lupta contra terorii, a măsurilor și legilor antimuncitorești și antițărănești, pentru înlăturarea stării de asediu, desființarea curților marțiale, amnistie generală, libertatea cuvântului, a presei, a întrunirilor și a organizării, alegeri libere, prin vot universal, pentru toți cetățenii țării care au împlinit vârsta de 18 ani, ziua de lucru de 8 ore. Se prevedea lupta pentru aplicarea impozitului progresiv pe capital și venit¹⁹.

Programul B.D.M.Ț., alături de revendicări muncitorești și general-democratice, privind țărănimea prevedea exproprierea fără plată a întregului pământ pînă la 50 ha și a inventarului agricol și împărțirea lui gratuită țăranilor, anularea tuturor datoriilor asupra pămînturilor expropriate și ajutorarea țăranilor săraci cu sămînță, credite pe termen lung și inventar agricol²⁰. Cu toate că P.C.R. nu-l concepușe ca pe un partid electoral, care să aibă legături cu alegătorii numai în campaniile electorale, Blocul a acționat mai intens la sate mai mult în timpul alegerilor.

Campaniei pentru răsturnarea guvernului liberal i s-a alăturat și B.D.M.Ț., care împreună cu partidul socialist au constituit un front unic mergînd în alegeri alături de „opoziția unită”. În cadrul campaniei electorale din 1926, B.D.M.Ț. și P.S. au mers pe o platformă proprie, păstrîndu-și libertatea criticii la adresa partidelor burgheze din „opoziția unită”.

Participarea B.D.M.Ț. în campania electorală a relevat că, în pofida terorii și propagandei anticomuniste duse de guvernul liberal, P.C.R. putea cucerii treptat încrederea maselor. În București, Ploiești, Oradea, Tr.-Severin, Timișoara, Arad, Iași, P. Neamț, Pașcani, Galați, Cluj și în alte orașe, în consiliile comunale au fost aleși comuniști, membri ai Sindicatelor unitare, candidați ai B.D.M.Ț. Consilierii B.D.M.Ț. au folosit tribuna consiliilor comunale ca o posibilitate legală de activitate în scopul mobilizării maselor la lupta pentru apărarea intereselor cetățenești, pentru cucerirea revendicărilor imediate arzătoare ale acestora. Activitatea consilierilor B.D.M.Ț. a provocat neliniștea cercurilor guvernante, care arătau că prin aceștia în consiliile comunale au pătruns „batalioanele comunismului revoluționar”.

Activitatea organizațiilor comuniste locale, precum și a organizațiilor legale, a înregistrat o serie de rezultate care relevau posibilitățile dezvoltării unei munci de atragere a maselor țărânimii și de organizare a acțiunilor de revoltă, spontane, de la sate.

În anii următori, mai ales în 1928, cînd lupta pentru înlăturarea guvernului liberal se intensifica, organizațiile locale de partid au căutat să inițieze acțiuni menite să lămurească țărănimea asupra luptelor politice care se desfășurau, asupra caracterului partidelor burgheze ce luptau pentru cucerirea puterii. Toate aceste probleme reclamau stabilirea unei linii clare a partidului legată de evenimentele politice și de situația generală din România.

* De la creare și pînă la conferința sa din 18 aprilie 1926 — ținută la Tr. Severin — a purtat denumirea de Blocul democrației muncitorești-țărănești. Începînd cu această dată s-a intitulat Blocul muncitoresc-țărănesc. Pentru detalii privind activitatea acestei organizații, vezi *Fl. Dragne*: „Activitatea Blocului muncitoresc-țărănesc, organizație de masă creată și condusă de Partidul Comunist Român”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 1/1962.

¹⁹ „Dezrobirea”, anul I, nr. 3 din 22 aprilie 1926.

²⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 321, fila 84.

Într-o oarecare măsură reprezentanții organizațiilor comuniste locale au ridicat aceste probleme fără a reuși să impună introducerea lor în documentele adoptate la cel de-al IV-lea Congres al P.C.R., care a avut loc în 1928. În loc ca partidul să fie orientat spre o politică elastică, așa cum cereau organizațiile locale ale partidului, de folosire a tuturor posibilităților legale de activitate și mai ales de atragere a țărănimii, în problema agrară, congresul a ajuns la indicații și concluzii profund eronate, dăunătoare. Elementele oportuniste, rupte de realitățile, frământările și aspirațiile maselor muncitoare din România, au lansat mecanic lozincă: „Confiscarea și naționalizarea proletară a întregii proprietăți mari din orașe și sate (particulară, boierească, mînăstirească etc.) cu naționalizarea treptată a întregului pămînt”²¹. Această lozincă ducea în mod inevitabil la îndepărtarea maselor — în special a țărănimii, care abia primise o parte a pămîntului pentru care luptase veacuri de-a rîndul, — de clasa muncitoare și partidul comunist.

Greșelile Congresului al IV-lea s-au răsfrînt și în activitatea B.M.Ț. Astfel, la conferința anuală a B.M.Ț., din noiembrie 1928, în programul acestei organizații au fost introduse noi puncte cu privire la problema țărănească: exproprierea fără plată a întregului pămînt, nu numai cultivabil, ci și a pădurilor, pășunilor și izlazurilor împreună cu inventarul lor²². Această lozincă, fără a prevedea și împărțirea lor țăranilor nevoiași, era o reflectare a tezei naționalizării pămîntului dată de Congresul al IV-lea al P.C.R.

Cu toate acestea, organizațiile locale ale partidului, membrii săi, precum și ai organizațiilor revoluționare, care veneau în contact nemijlocit cu masele, inclusiv cu țărănimea, au continuat și treptat au obținut succese în activitatea și în lupta pentru apropierea maselor țărănești. Aceste succese nu erau însă pe măsura posibilităților create de situația concretă a țărănimii.

Acțiunile țărănești din anii 1922—1928. În marea lor majoritate, acțiunile țărănești din anii 1922—1928 au fost cauzate de lipsa de pămînt, de frământările pentru aplicarea cît mai completă a reformei agrare. Ele au luat forma ocupărilor de pămînturi pentru agricultură și izlazuri, cereri colective, petiții, reclamații prin care țăranii revendicau pămîntul promis prin lege sau protestau împotriva abuzurilor săvîrșite de organele locale însărcinate cu efectuarea reformei agrare. Fără a reuși să coordoneze acțiunile țărănimii și nici să exercite o influență de masă, partidul comunist a reușit să fie prezent în unele regiuni, să aibă legături într-o serie de comune și să inițieze acțiuni locale.

Documentele semnalează activitatea propagandistică desfășurată de P.C.R. la sate, începînd din 1922—1923. Sînt atestate documentar acțiuni de propagandă ale comuniștilor printre săteni, răspîndirea de manifeste ale P.C.R. și a ziarului „Socialismul”²³. La barierele orașelor mari, în anii 1922—1924, mai ales, comuniștii vindeau țăranilor care veneau sau plecau din oraș ziarul „Socialismul” — care, de regulă, conținea articole despre situația țărănimii²⁴.

Concomitent cu activitatea propagandistică, P.C.R. a căutat să creeze organizații de partid sau grupe de simpatizanți în satele din jurul unor orașe

²¹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1923—1928”, vol. II, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 583.

²² „Înainte”, organul Blocului muncitoresc-țăărănesc, din 2 noiembrie 1928.

²³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 314, filele 5, 8.

²⁴ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 795, fila 201.

ca București, Ploiești, Brăila, Tulcea, Sf. Gheorghe, Brașov, Cluj, Oradea, Arad, Satu-Mare, Dej, Oltenița etc.²⁵.

Situația grea a țăranimii, modul arbitrar și fraudulos în care se înfăptuia reforma agrară au împins pe țăranii din multe comune și sate ca, sub diferite forme, să se ridice la luptă pentru a obține îmbunătățirea, măcar parțială, a vieții lor.

Organele însărcinate cu efectuarea reformei agrare foloseau toate mijloacele pentru a eluda în favoarea moșierilor exproprierea care trebuia făcută, ceea ce a produs mari nemulțumiri în aproape toate comunele. Dînd glas nemulțumirilor lor profunde pentru tăgădarea înproprietății, în vara anului 1922 țăranii din comunele Mînaștirenii, Andrieșeni, Tulbureni, Flămînzii, Vînători, Dumbrăveni din județul Botoșani au înaintat memorii de protest, cerînd împroprietărea imediată²⁶.

Concomitent cu manifestarea în scris a nemulțumirilor lor, masele țăranesti dintr-o seamă de regiuni ale țării au întreprins acțiuni fățișe pentru a intra în stăpînirea pămîntului cuvenit. Astfel, în 1922, în comunele Voinești (Iași), Coșula (Botoșani), Filfani (Argeș), țăranii rămași neîmproprietăriți au intrat cu plugurile pe moșiile respective, făcîndu-și singuri dreptate, cu toate măsurile luate de moșieri și autorități²⁷.

În unele locuri, țăranii rămași neîmproprietăriți și lipsiți de pămînt, înarmați cu furci, ciomege și topoare, au împiedicat pe moșieri și arendași să cultive moșiile (Stîncășeni-Tutova, Fărcădin-Hațeg), spunînd că „pămîntul este al lor”²⁸.

În alte părți, țăranii erau revoltați de faptul că erau puși să plătească integral prețul pămîntului primit. Rapoarte ale organelor de stat burgheze vorbesc despre puternicele frămîntări ale țăranilor din comunele Găgești, Balotești, Dornești (jud. Putna), Focșani, Covasna (Vaslui), Prisăcani (Iași) etc.²⁹. Sătenii din Focșani declarau deschis că „sînt decîși la revoltă *contra guvernului*”³⁰.

În unele locuri, țăranii au ocupat părți de moșii neexpropriabile cu de la ei putere. Așa au procedat cei din comunele Hermeziu (Iași), Dolhești, Dolhasca, Preotești și Uidești (Baia)³¹. În luna aprilie 1923, țăranii din comuna Căzănești (Hunedoara), lipsiți de teren arabil, au intrat cu forța în pădurea moșierului pe care au tăiat-o și au transformat suprafața respectivă în teren arabil³².

Lipsa de izlazuri pentru pășunatul vitelor a constituit cauza unor acțiuni directe ale țăranimii. Nemaiputînd aștepta, țăranii din Cozieni (Ilfov), Tîmpeni

²⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 39, filele 510, 513; dosarul nr. 34, filele 111, 311; dosarul nr. 7 917, fila 24; fondul nr. 7, dosarul nr. 1 293, fila 3.

²⁶ Arhivele statului Botoșani, fondul Camera agricolă, dosarul nr. 22/1922 și fondul Prefectura județului Botoșani, dosarul nr. 61/1922.

²⁷ Arhivele statului București, fondul Ministerul de Interne, dosarul nr. 246/1922, filele 5, 18; Arhivele statului Botoșani, fondul Prefectura județului Botoșani, dosarul nr. 61/1922; Arhivele statului Pitești, fondul Plasa Cotmeana, dosarul nr. 461/1922.

²⁸ Arhivele statului București, fondul Ministerul de Interne, dosarul nr. 246/1922, fila 3; Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Deva, dosarul nr. 557/1923.

²⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 792, filele 222, 380.

³⁰ Loc. cit., fila 222.

³¹ Loc. cit., fila 380.

³² Ibid.

(Olt), Cosmești (Putna), Comarnic (Prahova) au dus vitele lor pe pășunile sau în pădurile moșierilor sau statului din localitățile respective³³.

Lipsiți de izlaz, țăranii din com. Putreda (R. Sărat) la 3 august 1923 au cosit finul de pe moșia familiei Șutu, iar în zilele următoare au înfruntat, împreună cu familiile, armata trimisă de autorități³⁴. În luna mai 1924, întreaga populație a comunei Piatra (Teleorman), timp de 5 zile, înfruntând detașamentele de jandarmi, a apărut izlazul pe care moșierul voia să-l acapareze. Ei au declarat că „preferă să moară pînă la unul, dar de pe teren nu pleacă”³⁵. Țăranii au rămas dîrji pe pozițiile lor și proprietarul s-a văzut nevoit să renunțe la intenția sa³⁶. O acțiune asemănătoare a avut loc și în comuna Vișoara (Teleorman)³⁷. În comuna Frunzănești (Ilfov) împotriva țăranilor care ocupaseră pămînturile ce li se cuveneau au fost trimiși jandarmi. Ca urmare au avut loc incidente, soldate cu mulți țărani răniți sau arestați³⁸.

Cazurile de introducerea vitelor pe moșii sau în păduri, precum și celelalte forme de luptă reflectau hotărîrea țăranilor de a rezolva prin forță problema izlazurilor și a finetelor. În multe locuri, autoritățile locale s-au văzut nevoite să acorde țăranilor pămînturi pentru izlazuri.

Sătui de tăgănarea, ani de-a rîndul, a împrumutării, sătenii din comunele Dobrotești (Teleorman), Goicea, Negoiu, Ciuperceni, Corătu (Dolj) etc., în anul 1925, au ocupat cu forța pămîntul ce li se cuvenea, rezistînd moșierilor și autorităților ce-i sprijineau³⁹. Ciocniri sîngeroase între țăranii și jandarmi au avut loc în mai multe comune ale județului Romanai⁴⁰. Mișcări asemănătoare s-au semnalat și în Banat — dintre care se remarcă răscoala din satul Mișca, în apropiere de Arad⁴¹. O formă violentă a îmbrăcat-o și răscoala a 400 de țăranii din comuna Stupca (Suceava), care au pus stăpînire pe 212 ha de pe moșia din raza acestei localități. Dintre cei 400 de răsculați, un număr de 20 au fost arestați și dați în judecată pentru „crimă de rebeliune”⁴². Tot în anul 1925, țăranii din comuna Scroafa (Deva) au ocupat pășunile boierești, pe care le-au păstrat luni de zile⁴³.

Vorbînd despre creșterea valului de nemulțumiri ale țăranilor din Banat, un senator declara că printre săteni „este o adevărată disperațiune. Este un fel de revoluțiune surdă sufletească”⁴⁴.

Aceste numeroase acțiuni scoteau în evidență starea generală de nemulțumire a țăranimii, care constituia un fertil teren pentru apropierea acesteia de clasa muncitoare.

³³ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 28, dosarul nr. 4 853; fondul nr. 79, dosarul nr. 7 429, fila 5; Arhivele statului București, fondul Ministerul de Interne, dosarul nr. 246/1922, fila 1 și dosarul nr. 251/1922, fila 2.

³⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 794, fila 2; „Adevărul” din 6 și 12 august 1923.

³⁵ „Adevărul” din 14 mai 1924.

³⁶ Loc. cit., din 21 august 1924.

³⁷ Loc. cit., din 11 iunie 1924.

³⁸ V. Hurmuz: „Situația materială a țăranimii din România și unele răscoale țăranesti din anii 1923—1928”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.C.R.” nr. 2/1956, pag. 50.

³⁹ „Adevărul” din 10, 23 mai 1925 și din 3 noiembrie 1925.

⁴⁰ V. Hurmuz, lucr. cit., pag. 50.

⁴¹ Loc. cit., pag. 51.

⁴² Arhivele statului Suceava, fondul Tribunalul Suceava, dosarul nr. 1 108/1925.

⁴³ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Deva, dosarul nr. 580/1925.

⁴⁴ „Dezbaterile senatului 1924—1925”, ședința din 4 iunie 1925, pag. 2 177.

După crearea B.D.M.Ț., la sfârșitul anului 1925, îmbinând mai bine formele de luptă ilegale cu cele legale, s-au extins legăturile și influența clasei muncitoare și a partidului ei comunist în masele țărănești. Campaniile electorale ofereau partidului noi posibilități de a se apropia și lega de țărănime, în vederea înfăptuirii alianței muncitorești-țărănești. Cu toate predicile puse de autorități, membrii B.M.Ț. au reușit să meargă la sate, desfășurând muncă de propagandă și agitație, răspîndind ziare, manifeste și programul B.M.Ț. Participînd la întrunirile electorale ale țăranilor, comuniștii și alți conducători ai B.M.Ț. au evitat unele lozinci stîngiste cuprinse în documente ale P.C.R. și au expus puncte de vedere care exprimau mai realist nevoile țărănimii.

Activitatea elementelor revoluționare dusă în mijlocul țăranilor prin intermediul organizațiilor de masă și îndeosebi al B.M.Ț. a influențat într-o măsură luptele țărănimii. Acțiunile țărănești ce au avut loc începînd din 1926 și pînă la sfârșitul acestei perioade s-au caracterizat printr-o combativitate crescîndă, prin creșterea numărului celor care se ridicau la luptă într-o localitate sau alta. B.M.Ț. organizează tot mai multe manifestații cu participarea sătenilor, unde se protestează contra samavolniciilor autorităților burgheze, cerîndu-se drepturi și libertăți democratice. Presa muncitorească și îndeosebi cea a B.M.Ț. („Dezrobirea“, „Înainte“, „Viața muncitoare“ etc.) prezentau cititorilor cauzele și modul de desfășurare a diverselor acțiuni ce aveau loc, ea ducea în rîndul maselor cuvîntul mobilizator al partidului.

Au avut loc în numeroase sate adunări în care reprezentanți ai B.M.Ț. au expus țăranilor programul de acțiune, s-au desfășurat întruniri țărănești, unde candidați de la sate au adus cuvîntul organizațiilor de masă ale partidului comunist, în multe sate s-au creat legături, contacte permanente cu reprezentanți ai țăranilor, unii devenind nu numai activi susținători ai B.M.Ț., dar și membri ai partidului comunist. Toate acestea contribuiau la crearea unui climat propice organizării și desfășurării unor acțiuni țărănești, care să depășească faza spontană.

Această stare de lucruri este ilustrată atît de dîrzenia cu care țăranii din comuna Focuri (Iași) au acționat, ocupînd 400 ha de pămînt în primăvara anului 1926, cît și de tonul categoric cu care cei din comuna Cîrjoaia (Iași) cereau pămînt. Aceștia din urmă declarau la 12 aprilie 1926 că „În caz că nu vine cineva să ne facă dreptate, vom ști să ne-o facem singuri“⁴⁵.

În 1926, un val de acțiuni, reprimare sîngeros de autorități, a izbucnit în județul Hunedoara, în localitățile: Ruși, Bulzești, Tomnatec, Iune, Uibărești, Clopot, Poiana, Valea Iepeii, Glad, Strei, Valea Streiului, Sîngeorgiu, Boșorod, Vățălani și Crișul Alb unde sătenii au plătit cu sîngele dorința de a participa la alegeri⁴⁶. De asemenea, s-au mai răscolat sătenii din comunele Virfu Cîmpului (Dorohoi), Solomon (Dej), Comarnic (Prahova), Dolhești (Iași)⁴⁷. Raportînd despre nemulțumirile și frămîntările din sînul maselor țărănești din comunele notariatului Balșa (Deva), notarul anunța pe prefect, la 15 mai 1926, că populația satelor „vorbește de revoluție“ și că dacă nu se vor lua măsuri din timp „ne apropiem cu pași repezi spre anarhie și dezastru“⁴⁸.

În anul 1927, îndeosebi prin intermediul B.M.Ț., partidul comunist a difuzat în mai mare măsură materiale de propagandă: manifeste, broșuri,

⁴⁵ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 224/1926.

⁴⁶ „Dimineata“ din 9, 10, 11 iunie și 7 iulie 1926.

⁴⁷ Loc. cit., din 23 aprilie, 14 iunie și 9 octombrie 1926.

⁴⁸ Arhivele statului Deva, fondul Prefectura județului Deva, dosarul nr. 625/1926.

ziare etc. printre țărani ; de asemenea, la întrunirile din comunele Giarmata, Denta Nouă, Sacalaz, Moșnița, Simbăta (Timiș-Torontal), prilejuate de campania electorală, au luat parte mii de țărani⁴⁹. La întrunirea din 30 iunie 1927, din sala Bărașcu-Obor, s-a arătat că B.M.Ț. avea contacte directe cu țărani din 30 de județe ale țării⁵⁰. Activitatea Blocului s-a făcut mai mult simțită în județele Ilfov, Teleorman, Mehedinți, Timiș-Torontal, Iași, Neamț, Bihor ș.a.

Printre cele mai puternice acțiuni de luptă din acea vreme amintim de „revolta țăranilor” din comuna Mavrodin (Teleorman) izbucnită la sfârșitul lunii mai 1927. Țăranii din această comună au intrat cu plugurile pe moșia lui Anghel Capră, ocupând pământul ce li se cuvenea prin lege. Refuzînd să-l părăsească, au fost aduși 90 de jandarmi, care au deschis focul împotriva răsculaților. S-a produs o încăierare între cele două tabere care s-a soldat cu mulți morți și răniți din partea țăranilor. Un număr dintre ei au fost arestați⁵¹.

Condamnînd cu hotărîre crimele săvîrșite la Mavrodin, ziarul „Înainte” chema țăranimea la luptă în front unic împreună cu clasa muncitoare. „Împotriva tuturor crimelor și arestărilor, împotriva smulgerii pămîntului de la țărani, pentru exproprierea totală, pînă la 50 ha fără plată, în folosul țăranilor, muncitorimea orașelor și satelor, împreună cu toate păturile exploatate și asuprite, trebuie să încheie un front unic de luptă hotărîtă”⁵².

Acțiuni de revoltă — ocuparea cu forța a pămîntului — înfruntînd forțele represive, au avut loc în anul 1927 și în comunele Desa (Dolj)⁵³, Izvoru de Sus (Argeș)⁵⁴, Mănăștur (Cluj)⁵⁵, Stoenesti, Florești (Ilfov)⁵⁶, Mereni (Dîmbovița)⁵⁷, Pîrlîți (Iași)⁵⁸.

Numeroase acțiuni de luptă și revolte ale țăranilor au avut loc și în cursul anului 1928. Masele țăărănești răspundeau politicii guvernăntilor cu o împotrivire dirză, care uneori a luat o amploare deosebită. În comuna Tîncăbești (Ilfov) împotriva țăranilor care s-au opus de a li se lua pămîntul primit s-au adus jandarmi, care au ucis 4 săteni și au rănit un mare număr dintre răsculați, iar o parte au fost arestați⁵⁹. Vii frămîntări au avut loc și în comunele Vasilați, Dobrești (Ilfov)⁶⁰, Sculeni (Iași)⁶¹, Ciucea (Cluj)⁶², Răscăieți (Dîmbovița)⁶³, Criș (Hunedoara), Nigotești (Suceava), Vinju Mare (Mehedinți), Apoldu Mare (Sibiu)⁶⁴ etc.

⁴⁹ Fl. Dagne, lucr. cit., pag. 56.

⁵⁰ Loc. cit., pag. 57.

⁵¹ „Adevărul” din 1 iunie 1927.

⁵² „Înainte” din 12 iunie 1927.

⁵³ „Adevărul” din 2 iulie 1927.

⁵⁴ Loc. cit., din 2 aprilie 1927.

⁵⁵ Loc. cit., din 6 august 1927.

⁵⁶ „Dimineata” din 10 august 1927.

⁵⁷ Loc. cit., din 2 mai 1927.

⁵⁸ Loc. cit., din 29 aprilie 1927.

⁵⁹ „Adevărul” din 4 mai 1928 ; „Viitorul” din 1, 4 mai 1928.

⁶⁰ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4 900, filele 20—22 ; „Adevărul” din 1 mai 1928.

⁶¹ „Înainte” din 30 septembrie 1928.

⁶² Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4 901, fila 2.

⁶³ „Adevărul” din 29 aprilie 1928.

⁶⁴ A. Petric : „Demascarea în unele materiale ale Partidului Comunist din România a politicii antițăărănești duse de Partidul național-țăărănesc”, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, București, 1963, pag. 209.

Acțiunile țăranilor din ultimii ani ai perioadei stabilizării reflectau profunde nemulțumiri ale unei însemnate părți a țărănimii față de politica guvernului liberal, față de modul cum se înfăptuise reforma agrară — declarată încheiată în anul 1926. Acest val de nemulțumiri — rezultat al nerespectării însăși a legislației făcute de liberali și al nerezolvării problemei pământului — a fost folosit într-o bună măsură de P.N.Ț. în campania sa de a ajunge la guvern. Datorită faptului că multe dintre lozincile fluturate în mod demagogic de național-țăranști cuprindeau și o parte a revendicărilor țărănimii, aceasta a participat la o serie de întruniri de protest contra politicii guvernului, între care cea mai importantă a fost cea organizată la 6 mai la Alba Iulia. Cu toate măsurile represive luate de guvern, la Alba Iulia au venit circa 100 000 de țărani, precum și câteva mii de muncitori din Valea Jiului. Lozinca „marșului asupra Bucureștiului“, care a fost lansată la adunare, era înțeleasă mai ales de către muncitori și o parte a țăranilor ca o chemare la luptă împotriva puterii de stat burghezo-moșierești. Însăpăimântați de perspectiva unei întorsături nedorite, național-țăranștii s-au grăbit să demobilizeze masele, trimițându-le în grupuri mici, dezorganizate, spre București, încît au fost ușor împrăștiate de jandarmi.

Evenimentele de la Alba Iulia au găsit partidul comunist insuficient de pregătit și de hotărît pentru a lua asupra sa conducerea maselor țărănești nemulțumite și a imprima luptei lor o orientare revoluționară. Comuniștii n-au participat la această importantă acțiune de masă a țărănimii, care a demonstrat încă o dată atît potențialul revoluționar al țărănimii, hotărîrea sa de luptă, cît și faptul că ea avea nevoie de un conducător, care nu putea fi decît clasa muncitoare și organizațiile sale revoluționare.

În ciuda măsurilor represive antimuncitorești luate de guvern, precum și a propriilor slăbiciuni, P.C.R. și-a continuat activitatea la sate. În perioada campaniei electorale din anul 1928, prin intermediul B.M.Ț., partidul comunist a organizat o serie de întruniri ale țăranilor în comunele din Valea Mureșului și Nirajului; a desfășurat activitate de propagandă în rîndurile țăranilor din comunele Radovanu, Plopșor, Perișor, Virtopu, Hunia, Fîntîna Banului, Cetate, Poiana Mare (Dolj), Romacz, Mehala, Jimbolia, Recaş, Buziaș, Tormac, Gătaia (Banat) ⁶⁵ etc. La întrunirea organizată de B.M.Ț. în comuna Satu Lung (Brașov) au luat parte 700 de țărani ⁶⁶. Un număr însemnat de țărani participau și la întrunirile organizate de B.M.Ț. la oraș unde adesea luau cuvîntul ⁶⁷. Au fost difuzate la sate manifeste ale B.M.Ț. ⁶⁸.

Spre sfîrșitul perioadei, o dată cu apariția fenomenelor crizei economice, frămîntările și combativitatea țărănimii au crescut. Marea adunare de la Alba Iulia din mai 1928 stă mărturie acestei intensificări a luptei maselor țărănești.

Această nouă situație ridică în fața P.C.R. sarcina, deosebit de importantă, de a-și intensifica munca la sate, de a folosi posibilitățile existente

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 21, dosarul nr. 4 084, fila 247; „Înainte“ din 9 decembrie 1928.

⁶⁶ Ibid.; „Înainte“ din 9 decembrie 1928.

⁶⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 21, dosarul nr. 4 084, filele 253, 303.

⁶⁸ Loc. cit., dosarul nr. 4 090, fila 1.

pentru atragerea țăranimii la lupta comună a maselor, în frunte cu clasa muncitoare, pentru făurirea alianței muncitorești-țăărănești.

★

În anii 1922—1928, Partidul Comunist Român, aflat la începutul activității sale, a căutat să desfășoare o politică de apropiere a țăranimii alături de clasa muncitoare, pentru a le uni într-un front unic de luptă pentru apărarea intereselor întregului popor român, pentru libertăți democratice și pentru un trai mai bun. P.C.R. a desfășurat în acest scop o muncă propagandistică și organizatorică, folosind diferite mijloace și metode. Între acestea, un loc important l-a ocupat activitatea organizațiilor de masă, create, organizate și îndrumate de partid, și îndeosebi B.M.Ț.

În această activitate, partidul comunist a obținut unele succese pe linia popularizării programului și lozincilor sale, a îndrumării maselor de țărani muncitori, el fiind cea mai înaintată forță politică ce a activat în acești ani în România. Rezultatele obținute, ca și activitatea depusă nu au fost însă pe măsura nevoilor și posibilităților existente, atât din cauza terorii la care a fost supus din partea organelor statului burghezo-moșieresc, cât și a greutăților de început. Un rol negativ l-au jucat unele elemente oportuniste, cu munci de răspundere în conducerea partidului, care, neținând seama de realitățile social-economice și politice, au impus teze, lozinci greșite și în problema țărănească, ceea ce a împiedicat partidul să desfășoare o activitate susținută de organizare și conducere a luptei maselor muncitoare de la sate.

Anii 1922—1928 au reprezentat o perioadă în care, alături de clasa muncitoare și alte categorii de oameni ai muncii, țăranimea s-a ridicat cu vehemență împotriva exploatării și a altor nedreptăți sociale. Nemulțumirile și revolta maselor țărănești față de clasele exploatare au luat forme diferite, începînd de la petiții și memorii împotriva abuzurilor și samavolniciei de tot felul săvîrșite de autorități și pînă la ocuparea cu forța a unor pămînturi moșierești, de la forme relativ pașnice pînă la ciocniri violente cu organele represive ale statului burghezo-moșieresc.

Abuzurile autorităților în înfăptuirea reformei agrare, lipsa de pămînt pentru agricultură și izlazuri au constituit cauzele majore care au generat acțiunile de luptă ale țăranimii, în anii 1922—1928. Acțiunile țăranimii din această perioadă vedeau energia revoluționară a maselor țărănești, relevînd tot mai pregnant necesitatea mobilizării sale alături de clasa muncitoare la lupta împotriva exploatării și asupririi, pentru cucerirea de drepturi și libertăți democratice *.

M. C. STĂNESCU

* Articolul a folosit și părți din capitolul elaborat de N. Popescu și M. Rusenescu în lucrarea „Alianța clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare, însemnătatea și rolul ei istoric”, aflată în manuscris la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.

Manifestări consacrate comemorării a 25 de ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga

Cu ocazia comemorării a 25 de ani de la asasinarea mișelească de către legionari a lui Nicolae Iorga — personalitate de frunte a științei și culturii românești, savant de renume mondial —, în întreaga țară au avut loc o serie de manifestări în memoria marelui dispărut.

La 27 noiembrie a.c., în Aula Academiei Republicii Socialiste România a avut loc ședința comemorativă consacrată împlinirii a 25 de ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga.

La ședința comemorativă au luat parte tovarășii Manea Mănescu, secretar al C.C. al P.C.R., acad. Athanase Joja, membru al Consiliului de Stat, Pompiliu Macovei, președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Jean Livescu, adjunct al ministrului învățământului, academicieni, membri corespondenți ai Academiei, cercetători științifici, cadre didactice din învățământul superior, membri ai familiei lui Nicolae Iorga.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. Iorgu Iordan, vicepreședinte al Academiei Republicii Socialiste România. În legătură cu opera și activitatea lui Nicolae Iorga au fost prezentate următoarele comunicări: „*Nicolae Iorga — istoric al românilor*” de acad. Andrei Oțetea, directorul Institutului de istorie „Nicolae Iorga” al Academiei; „*Nicolae Iorga și istoria veche a României*” de acad. Constantin Daicoviciu, director al Institutului de istorie și

arheologie din Cluj al Academiei; „*Nicolae Iorga — scriitorul și istoricul literar*” de prof. Șerban Cioculescu, membru corespondent al Academiei; „*Viziunea de istorie universală a lui Nicolae Iorga*” de prof. Alexandru Elian, șef de secție la Institutul de istorie „Nicolae Iorga” al Academiei.

Comunicările prezentate au subliniat meritele deosebite ale lui Nicolae Iorga în multilateralitatea și complexitatea preocupărilor pe care le-a avut. Istoric și profesor, critic și istoric literar, poet și autor dramatic, ziarist, orator și om politic — au subliniat vorbitorii —, Nicolae Iorga a ocupat vreme de o jumătate de secol un loc de prim plan în cultura și viața publică a României.

Răpunerea vieții sale de către asasinii fasciști, în complexul unor evenimente hotărîtoare ale istoriei naționale, a zguduit adine conștiințele — atît în țară, cît și peste hotare. În acel întunecat sfîrșit de noiembrie 1940, cînd țara fusese deja mutilată prin dictatul de la Viena și cînd Germania hitleristă își instaurase la putere agentura care avea să tirască România într-un război nedorit de popor, asasinarea marelui cărturar și aruncarea trupului lui într-un șanț la marginea drumului au constituit una din cele mai cumplite demonstrații a ceea ce însemna veritabila față a fascismului.

Prin amploarea erudiției, prin tendința sa permanentă de înnoire și aprofundare

a cercetărilor istorice și literare, prin largul său umanism și prin creațiile sale — se releva în comunicări —, Nicolae Iorga a realizat o operă vastă, de valoare universală, care va dăinui peste veacuri.

Cinstind memoria marelui savant, filiala din Cluj a Institutului de istorie al Academiei a organizat la Biblioteca universității din localitate, în ziua de 29 noiembrie a.c., un simpozion.

Lucrările simpozionului au fost deschise de acad. Constantin Daicoviciu, rectorul Universității „Babeș-Bolyai“. A urmat apoi prezentarea următoarelor comunicări: „*Conceptia istorică a lui Nicolae Iorga*“ de prof. univ. Ștefan Pascu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România; „*Nicolae Iorga, istoric universal*“ de prof. univ. Francisc Pall; „*Nicolae Iorga, istoric al Transilvaniei*“ de conf. univ. Kovacs Iosif și cercetător principal Al. Neamtu; „*Nicolae Iorga, istoric al culturii*“ de conf. univ. Mircea Zăciu și cercetător principal Teodoru Pompiliu.

În după-amiaza zilei de 1 decembrie a.c. a avut loc în aula „Mihail Eminescu“ de la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași o ședință consacrată comemorării lui Nicolae Iorga.

Au participat cadre didactice din învățământul superior, membri ai Consiliului științific al Universității, cercetători științifici, numeroși studenți.

Despre personalitatea lui Nicolae Iorga a vorbit prof. univ. Dumitru Berlescu, profesor al Universității.

Leonid Boicu și Gheorghe Buzatu, cercetători ai filialei Iași a Academiei Republicii Socialiste România, au susținut comunicările: „*Nicolae Iorga despre relațiile internaționale ale României în epoca modernă*“, respectiv „*Nicolae Iorga — apărător al drepturilor popoarelor amenințate de coterpirea hitleristă*“.

În ziua de 28 noiembrie a.c., la Vălenii de Munte s-a inaugurat casa memorială „Nicolae Iorga“ și a fost dezvelit un bust al marelui cărturar. Au participat numeroși cetățeni ai orașului, academicieni, oameni de știință, scriitori, membri ai familiei lui

Nicolae Iorga. Au luat cuvântul Gheorghe Stan, președintele Comitetului executiv al Sfatului popular regional Ploiești, dr. Mihai Băcescu, președintele Consiliului muzeelor, acad. Andrei Oțetea, prof. univ. dr. Gheorghe Ștefan, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, decan al Facultății de istorie din București, și acad. D. Panaitescu Perpessicius. Cei prezenți au vizitat apoi casa în care, timp de aproape 32 de ani, Nicolae Iorga a locuit și a creat o parte din vasta sa operă științifică.

Întreaga presă centrală și locală a publicat — sub semnătura unor personalități marcante ale științei și culturii românești, academicieni, cadre didactice, cercetători științifici — articole consacrate memoriei lui Nicolae Iorga. Din paginile principalelor ziare centrale spicuim următoarele materiale apărute cu acest prilej: „*O figură proeminentă a culturii românești*“ de prof. univ. dr. Mihail Berza, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România („*Știința*“ din 27 noiembrie 1965); „*25 de ani de la asasinarea marelui savant român*“ de C. Stănescu și „*Elogiu virtuților poporului*“ de Ovidiu Papadima („*Știința tineretului*“ din 28 noiembrie 1965); „*Amințirea lui Nicolae Iorga*“ de Vasile Netea („*România liberă*“ din 28 noiembrie 1965); „*Nicolae Iorga*“ de colonel Const. Antip („*Apărarea patriei*“ din 1 decembrie 1965).

Din paginile organelor de presă regionale desprindem următoarele articole consacrate memoriei lui Nicolae Iorga: „*Un mare om de știință al poporului român*“ de lector univ. Al. Crișan („*Drapelul roșu*“—Timișoara — din 28 noiembrie 1965); „*Un mare umanist român*“ („*Zori noi*“—Suceava — din 28 noiembrie 1965); „*Nicolae Iorga, savant și patriot român*“ de lector univ. Ion Schintee („*Înainte*“—Craiova — din 28 noiembrie 1965); „*Marele cărturar*“ de lector univ. V. Palaghiță („*Pentru socialism*“—Baia Mare — din 28 noiembrie 1965); „*La casa memorială din Vălenii de Munte*“ de Adina Constantinescu („*Secera și ciocanul*“—Pitești — din 30 noiembrie 1965); „*Inaugurarea casei memoriale «Nicolae Iorga»*“ de

I. Cîmpeanu („Flamura Prahovei“-Ploiești — din 30 noiembrie 1965; „*Întîlniri cu profesorul Nicolae Iorga la Iași*“ de Aurel Leon („Flacăra Iașului“-Iași — din 30 noiembrie 1965); „*O mare personalitate a culturii românești — Nicolae Iorga*“ de Corneliu Radocea („Drum nou“-Brașov — din 28 noiembrie 1965); „*Nicolae Iorga*“ de C. Ismăileanu („Dobrogea nouă“-Constanța — din 30 noiembrie 1965).

Pagini emoționante închinat marelui dispărut au consacrat și principalele periodice. În „Contemporanul“ din 26 noiembrie 1965, editorialului „*Nicolae Iorga*“ semnat de George Ivașcu îi urmează articolele: „*Etnogeneza poporului român în viziunea lui Iorga*“ de acad. Emil Condurachi; „*N. Iorga, istoric literar*“ de George Munteanu; „*Iorga, istoric al umanității*“ de Vasile Netea. Revista „Lumea“ din 25 noiembrie 1965 publică sub semnătura lui Virgil Candea articolul: „*Nicolae Iorga, mesager al culturii românești*“, iar „Viața economică“ din 26 noiembrie 1965 publică „*Nicolae Iorga și problemele sociale ale epocii sale*“ de G. Zane, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România. În „Flacăra“ din 27 noiembrie 1965, George Munteanu semnează articolul „*N. Iorga — dimensiuni ce uimesc*“. Un cuprinzător grupaj de articole omagiale, intitulat: „*25 de ani de la moartea lui Nicolae Iorga*“, este inserat în paginile „Gazetei literare“ din 25 noiembrie 1965: „*Nicolae Iorga «Acel minunat popor»*“ de Valeriu Ripeanu; „*Dascălul*“ de Dumitru Micu; „*Istoricul literar*“ de Alexandru Piru; „*Stilul istoricului*“ de Ion Negoitescu; „*Sensul unei lupte literare*“ de Dan Zamfirescu; „*Pagini alese*“ de Iordan Datcu. „Luceafărul“ din 27 noiembrie 1965 inserează la rubrica „*Douăzeci și cinci de ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga*“ următoarele articole: „*Prezențe*“ de acad. Al. Rosetti; „*Rememorare*“ de acad. G. Oprescu; „*Nicolae Iorga, istoric și poet*“ de Vladimir Streinu; „*Iorga și tinăra generație*“ de Valeriu Ripeanu; „*Cultul muncii*“ de D. M. Pippidi; „*Filă îndoliată*“ de I. D. Bălan; „*Cronica vremii sale*“ de Ma-

rin Bucur; „*Stil și creație*“ de Gh. Bulgar; „*Oameni și locuri*“ de Henri H. Stahl. La rubrica „Arte“, aceeași revistă publică articolul: „*Un vizionar: Nicolae Iorga*“ de Miron Radu Paraschivescu. Revista „Viața studentască“ din 30 noiembrie 1965 publică articolele „*Personalitate marcantă în știința și cultura românească*“ de Dumitru Almaș și „*Studentul*“ de Ion Bibicioiu. Consecrat în întregime comemorării lui Nicolae Iorga, săptămînalul clujean „Tribuna“ cuprinde numeroase articole din care cităm: „*In memoriam*“ de acad. Constantin Daicoviciu; „*N. Iorga*“ de prof. Ștefan Pascu, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România; „*N. Iorga și izvoarele istoriei României*“ de Pompiliu Teodor; „*Nicolae Iorga, istoric al evului mediu*“ de Francisc Pall; „*Nicolae Iorga și Bizanțul*“ de Eugen Stănescu; „*Nicolae Iorga despre istoria universală modernă*“ de Camil Mureșan; „*Nicolae Iorga și raporturile agrare din Țările Române*“ de Ștefan Ștefănescu; „*Nicolae Iorga, istoric al Transilvaniei*“ de Ștefan Meteș; „*Nicolae Iorga, istoric al medicinei românești*“ de prof. V. L. Bologa; „*Nicolae Iorga și cultura românească veche*“ de Virgil Candea; „*Nicolae Iorga — concepții literare-estetice*“ de Dumitru Isac; „*Nicolae Iorga despre Eminescu*“ de Victor Crăciun; „*Nicolae Iorga, publicist*“ de George Șbircea; „*Nicolae Iorga și sensibilitatea modernă*“ de Emil Manu; „*Nicolae Iorga, poetul*“ de Șerban G. Tănașoca; „*Nicolae Iorga — din publicistica antifascistă*“ de Gh. Dumitrașcu; „*Locul său în teatrul românesc*“ de Nicolae Massim; „*Nicolae Iorga — însușirile și stilul*“ de Petru Comarnescu; „*Nicolae Iorga și America*“ de Keith Hitchins; „*Nicolae Iorga, călătorul*“ de Sever Trifu. Sub titlul „*Nicolae Iorga — 25 de ani de la moarte*“, revista „Ramuri“ din Craiova publică trei articole de generalizare semnate de Vladimir Streinu, Paul Anghel și Ștefan Ștefănescu. Rubrica „*Nicolae Iorga, omul de cultură, istoric al românilor*“ inserează articolele semnate de Barbu Teodorescu, N. Adăniloaie și Ion Zamfirescu, iar la rubrica „*Nicolae Iorga, istoric al umanității, profesorul*

și gînditorul“ articolele semnate de Dan Berindei, Valentin Gr. Chelaru, Constantin Darie și Valeriu Papahagi. Despre prezența lui Nicolae Iorga în Oltenia și despre activitatea desfășurată de acesta ca director al revistei „Ramuri“ scrie Aurel H. Golimaș.

Cu același prilej, în Editura pentru literatură au apărut „*Pagini alese*“ de Nicolae Iorga, volume omagiale ce înmănușează fragmente autobiografice, portrete ale unor personalități ale culturii românești și universale, evocări istorice, însemnări cotidiene și pagini peisagistice. Cele două volume conțin o selecție antologică de texte alcătuită și prefătată de prof. univ. dr. Mihail Berza, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România.

Încadrîndu-se organic în acțiunea de reprezentare a valorilor autentice ale dramaturgiei naționale — preocupare lăudabilă a Teatrului Național „I. L. Caragiale“ din București —, spectacolul „*Doamna lui Ieremia*“ de Nicolae Iorga — prezentat pe prima scenă a țării cu ocazia comemorării a 25 de ani de la moartea autorului — constituie un prilej fericit pentru public de a cunoaște una din piesele care reprezintă cel mai complet pe tărîm dramaturgic talentul

marelui dispărut. Prin valorile umane și artistice, pieșa „*Doamna lui Ieremia*“ este un spectacol de reală calitate, merit să rămînă în memoria spectatorilor.

În completarea acțiunilor organizate cu prilejul comemorării a 25 de ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga, la Institutul de istorie „Nicolae Iorga“ al Academiei Republicii Socialiste România a fost deschisă o expoziție consacrată marelui dispărut. O interesantă prezentare documentară a multilateralei personalități a lui Nicolae Iorga a fost organizată într-una din sălile Expoziției de arhivistică ce funcționează pe lângă Arhivele statului din București. De asemenea, Direcția generală a Arhivelor statului a organizat în localul Muzeului Arhivelor din Cluj o expoziție documentară consacrată lui Nicolae Iorga.

În ansamblul lor, manifestările închinete memoriei lui Nicolae Iorga se integrează organic în opera de cinstire a eminentelor personalități care prin activitatea lor științifică și culturală au îmbogățit substanțial patrimoniul culturii noastre, iar prin poziția lor de patriotism activ au contribuit la mobilizarea conștiinței românești în momente decisive ale istoriei țării noastre.

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Н. Копю: Съезд по реконструкции Социал-демократической партии Румынии (1910 г.)	3
Н. Г. Мунтяну: Профессиональные классовые организации рабочих Румынии во второй половине XIX-го века	14

ВОСПОМИНАНИЯ И СООБЩЕНИЯ

Моменты во время свержения военно-фашистской диктатуры: Генерал-майор запаса <i>Эмилиан Ионеску</i>	30
Бухарест в дни вооруженного восстания в августе 1944 года: Генерал полковник запаса <i>Виктор Домбровский</i>	38
Манифестации антифашистских и антигитлеровских настроений румынской армии во время гитлеровской войны. <i>Полковник А. Петри, Полковник Д. Туцу, Подполковник П. Илие</i>	47
Некоторые соображения в связи с плацдармом на севере и западе от Южных Карпат (23 августа—18 сентября 1944 г.) <i>Полковник К. Николае, полковник запаса Г. Давид</i>	66
Эксплуатация и негуманное обращение к румынским рабочим в предприятиях гитлеровской Германии в 1941—1943 гг. <i>Тудор Паул</i>	75

ДЛЯ ТЕХ КТО ИЗУЧАЕТ ИСТОРИЮ Р.К.П.

Первые рабочие газеты и начало организации рабочего класса: <i>А. Деак</i>	85
Соотношение между социалистическими кругами и рабочими ассоциациями. Начало связи рабочего движения с научным социализмом: <i>Дорин Сореску</i>	90
С.Д.Р.П.Р. — самая передовая партия в 1893—1899 гг. <i>И. Фея</i>	94
Профсоюзное движение в Румынии до первой мировой войны: <i>Н.Г.М.</i>	104

ВОСПОМИНАНИЯ

145 лет со дня рождения Фридриха Энгельса	108
Дофтана — цитадель революционной борьбы в Румынии: <i>Н. Чиорою Штефан Стынкэ (1865—1897)</i>	118
	133

ДИСКУССИИ

В связи с некоторыми экономико-социальными чертами Румынии в первые два десятилетия XX-го века: <i>В. Аксенчук</i>	138
Из деятельности РКП, в области крестьянского вопроса в 1922—1928 гг.	150

НАУЧНЫЕ ИНФОРМАЦИИ

Манифестации посвященные 25-летию со дня убийства Николая Йорги	165
Содержание номеров вышедших в 1965 г.	173

SOMMAIRE

N. COPOIU: Le Congrès de Reconstitution du Parti Social-Democrate Roumaine (1910)	3
N.G. MUNTEANU: Organisations professionnelles de classe de les travailleurs du Roumanie dans le deuxième moitié de le XIX-ème siècle	14

MEMOIRES ET COMMUNICATIONS

Moments de le temps du renversement de la dictature militaire-fasciste: général-comandant de réserve Emilian Ionescu	30
Bucarest pendant les jours de l'insurrection armée d'août 1944: général-colonel de réserve Victor Dombrowski	38
Manifestations de l'esprit anti-fasciste et anti-hitlérienne de l'armée roumaine pendant la guerre hitlerienne; Colonel A. Petri, Colonel D. Tuțu, It-colonel P. Ilie	47
Quelques considerations concernant le tête de pont au nord et vest de les Carpathes Meridionales (23 août-18 septembre 1944): Colonel C. Nicolae, colonel de réserve G. David	60
L'exploitation et le traitement inhumaine de les travailleurs roumaines dans les entreprises de l'Allemagne hitlerienne, entre les années 1941—1943; Tudor Paul	75

POUR CEUX QUI ETUDIANT L'HISTOIRE DU P.C.R.

Les premières journaux ouvrières et le début de l'organisation de la classe ouvrière: A. Deac	85
Les relations d'entre les cercles socialistes et les associations ouvrières. Le debut de l'unification de le mouvement ouvrière avec le socialisme scientifique; Dorin Sorescu	90
P.S.D.O.R. — le parti le plus avancée entre les années 1893—1899; I. Felea	94
Le mouvement syndicale de Roumanie jusqu'au le première guerre mondiale; N.G.M.	104

EVOCATIONS

145 ans de la naissance du Friedrich Engels	108
Doftana — citadele de la lutte revolutionnaire en Roumanie; N. Cioroiu	118
Stefan Stincă (1865—1897)	133

DISCUSSIONS

Au regard de quelques traits économiques et sociales de Roumanie pendant les premières deux decades de le XX-ème siècle; V. Axenciuc	138
De l'activité du Parti Communiste Roumain concernant le probleme paysanne, entre les années 1922—1928: M. C. Stănescu	150

INFORMATIONS SCIENTIFIQUES

Manifestations consacrée au le commemoration de 25 ans de l'assassinat du Nicolae Iorga	165
Le sommaire de les numeros paru dans l'année 1965	173

INHALT

ARTIKEL

N. COPOIU: Der Kongress zur Neugründung der Sozialdemokratischen Partei Rumäniens (1910)	3
N.G. MUNTEANU: Fachorganisationen der Arbeiterklasse Rumäniens in der zweiten Hälfte des XIX. Jahrhunderts	14

MEMOIREN UND MITTEILUNGEN

Momente aus der Zeit des Sturzes der militär-faschistischen Diktatur: Generalmajor im Ruhestand Emilian Ionescu	30
Bukarest in den Tagen des Augustaufstands 1944: Generaloberst im Ruhestand Victor Dombrovski	38
Ausserungen der antifaschistischen und antihitleristischen Stimmung der rumänischen Armee während des Hitlerkrieges: Oberst A. Petri, Oberst D. Tuțu, Oberstleutnant P. Ilie	47
Einige Betrachtungen über den Brückenkopf im Norden und Westen der Südkarpaten (23. August—18. September 1944): Oberst C. Nicolae, Oberst i. R.G. David	66
Die Ausbeutung und unmenschliche Behandlung rumänischer Arbeiter in den Betrieben Hitlerdeutschlands während der Jahre 1941—1943: Tudor Paul	75

ZUM STUDIUM DER GESCHICHTE DER RKP

Die ersten Arbeiterzeitungen und der Beginn der Organisierung der Arbeiterklasse: A. Deac	85
Die Beziehungen zwischen den sozialistischen Zirkeln und den Arbeitervereinigungen. Beginn der Verschmelzung der Arbeiterbewegung mit dem wissenschaftlichen Sozialismus: Dorin Sorescu	90
Die SDAPR — die fortgeschrittenste Partei in den Jahren 1893—1899: I. Felea	94
Die Gewerkschaftsbewegung Rumäniens bis zum ersten Weltkrieg: N.G.M.	104

GEDENKTAGE

Zum 145. Geburtstag Friedrich Engels'	108
Doftana — eine Zitadelle des revolutionären Kampfes in Rumänien: N. Gioroiu	118
Stefan Stincă (1865—1897)	133

DISKUSSIONEN

Über einige ökonomisch-soziale Wesenszüge Rumäniens in den zwei ersten Dezennien des XX. Jahrhunderts: V. Axenciuc	138
Aus der Tätigkeit der RKP bezüglich der Bauernfrage [in den Jahren 1922—1928]: M. C. Stănescu	150

WISSENSCHAFTLICHE INFORMATIONEN

Veranstaltungen anlässlich des 25. Jahrestags der Ermordung Nicolae Iorgas	165
Inhaltsverzeichnis der 1965 erschienenen Nummern	173

CONTENTS

ARTICLES

N. COPOIU: The Reconstitution Congress of the Social-Democrat Party from Rumania (1910)	3
N.G. MUNTEANU: Professional Class Organisations of the Rumanian Workers in the Second Half of the XIX-th Century	14

MEMOIRS AND COMMUNICATIONS

Moments from the Time when the Military-Fascist Dictatorship was Overthrown: Major General in the Reserve Emilian Ionescu	30
Bucharest in the Days of the August 1944 Armed Insurrection: Colonel General in the Reserve Victor Dombrowski	38
Manifestations of the Anti-Fascist and Anti-Hitlerite Spirit of the Rumanian Army During the Hitlerite War: Colonel A. Petri, Colonel D. Tuțu, lieutenant-Colonel P. Ilie	47
Some Considerations Regarding the Bridgehead in the North and West of the Meridional Carpathians (August, 23—September, 18, 1944): Colonel C. Nicolae, Colonel in the Reserve G. David	66
The Exploitation and the Inhuman Treatment of the Rumanian Workers in the Enterprises in Hitlerite Germany, Between 1941—1943: Tudor Paul	75

FOR THOSE WHO ARE STUDYING THE HISTORY OF THE R.C.P.

The First Working Newspapers and the Beginning of the Organisation of the Working Class: A. Deac	85
The Relation Between the Socialist Circles and the Working Associations. The Beginning of the Unification of the Working Movement with the Scientific Socialism: Dorin Sorescu	90
R.S.D.W.P. — The Most Advanced Party Between the Years 1893—1899: I. Felea	94
The Trade-Union Movement in Rumania Till the First World War: N.G.M.	104

EVOCATIONS

145 Years From the Birth of Friedrich Engels	108
Doftana — A Citadel of the Revolutionary Struggle in Rumania: N. Cioroiu Stefan Stîncă (1865—1897)	118

DISCUSSIONS

Concerning Some Economic and Social Features of Rumania in the First Two Decades of the Twentieth Century: V. Axenciuc	138
From the Activity of the Rumanian Communist Party Concerning the Peasant Problem, Between 1922—1928: M. C. Stănescu	150

SCIENTIFIC INFORMATIONS

Manifestations Consacrated to the Commemoration of 23 Years Since the Murdering of Nicolae Iorga	165
Summary of the Numbers Issued in 1965	173

Sumarul numerelor 1-6 din 1965

CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R.	3/IV*
Raport asupra Directivelor Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Ion Gheorghe Maurer privind planul de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1966—1970	59/IV
Raport asupra Directivelor Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Chivu Stoica privind planul de 10 ani pentru dezvoltarea energiei	78/IV
Raport cu privire la proiectul Statutului Partidului Comunist Român prezentat de tovarășul Gheorghe Apostol . . .	93/IV
Rezoluția Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român.	109/IV

*

Hotărîrea Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la întocmirea Istoriei P.C.R.	1/V
---	-----

*

Amintirea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, veșnic vie în inima partidului, a clasei muncitoare, a poporului . . .	5/I
--	-----

* Cifra arabă indică pagina, iar cea romană numărul revistei.

Scrisoarea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej adresată Ma-	
rii Adunări Naţionale	13/I
Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist	
Român, a Consiliului de Stat şi a Consiliului de Miniştri	
ale Republicii Populare Române	15/I
Mitingul de doliu :	
— Cuvîntul tovarăşului Chivu Stoica	17/I
— Cuvîntarea tovarăşului Gheorghe Apostol	18/I
— Cuvîntarea tovarăşului Ion Gheorghe Maurer	21/I
— Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu	23/I

*

Cuvîntarea rostită de tovarăşul Leontin Sălăjan la adunarea	
festivă cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a Zilei	
Victoriei	3/II

EDITORIALE

Măreţ program de dezvoltare multilaterală a României socia-	
liste	3/III
20 de ani de la Conferinţa Naţională a P.C.R. din octom-	
brie 1945	3/V

ARTICOLE

GH. SURPAT : Dezvoltarea economiei naţionale în anii 1956—	
1960. Victoria socialismului în România	13/III
ILIE RĂDULESCU : Schimbarea raportului de forţe în favoa-	
rea clasei muncitoare şi a aliaţilor săi în etapa democra-	
tică a revoluţiei populare	59/I
N. GOLDBERGER : Rolul maselor în instaurarea şi consolida-	
rea puterii populare în România	27/I
N. PETROVICI, GH. ȚUȚUI : Făurirea alianţei muncitoreşti-	
ţărăneşti, factor hotărîtor în instaurarea puterii populare.	43/I
GH. ȚUȚUI : Însemnătatea Conferinţei Naţionale a P.C.R. din	
octombrie 1945 pentru desăvîrşirea revoluţiei burghezo-	
democratice şi trecerea la revoluţia socialistă	13/V
C. OLTEANU : Conferinţele organizaţiilor regionale ale P.C.R.	
din august 1945	23/V
ION POPESCU-PUȚURI, GHEORGHE ZAHARIA, ILIE RĂ-	
DULESCU : Insurecţia armată antifascistă din august	

1944 și participarea României la înfrângerea Germaniei hitleriste. Însemnătatea lor în istoria poporului român.	9/II
VALTER ROMAN, VLADIMIR ZAHARESCU, colonel AUREL PETRI : Cercetarea istoriei mișcării de rezistență anti- fascistă din România	23/II
General-maior CONSTANTIN POPA, colonel LEONIDA ION, locotenent-colonel LEONIDA LOGHIN : Cercetarea ar- hivistică privind participarea Armatei române, umăr la umăr cu Armata sovietică, la războiul antihitlerist .	39/II
N. N. CONSTANTINESCU, colonel VASILE ANESCU : Re- zultatele cercetării științifice cu privire la contribuția economică a României în războiul antihitlerist	51/II
C. BĂRBULESCU : Mișcarea revoluționară a tineretului din România în perioada august 1944 — martie 1949 . . .	68/V
I. IACOS : Acțiuni pentru înfăptuirea unității sindicale în ca- drul C.G.M. (1935—1938)	87/V
GH. I. IONIȚĂ, C. BOTORAN : Lupta muncitorilor metalur- giști din România împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist (1934—februarie 1938)	52/III
TITU GEORGESCU : Contribuția intelectualității la lupta anti- fascistă din România (1933—1944)	35/III
C. MĂNESCU, I. NICULI : 45 de ani de la greva generală din 1920	34/V
N. COPOIU : Congresul de reconstituire a Partidului Social- Democrat din România (1910)	3/VI
C. MARINESCU, I. BREZEANU : Din lupta muncitorilor gălă- țeni în anii 1901—1910 împotriva exploatării, pentru drepturi și libertăți democratice	103/V
N. G. MUNTEANU : Organizații profesionale de clasă ale mun- citorilor din România în a doua jumătate a veacului al XIX-lea	14/VI

DISCUȚII

AL. GH. SAVU : Unele aspecte privind poziția partidelor po- litice din România în preajma instaurării dictaturii regale	118/III
GH. ZAHARIA, D. TUȚU : Aspecte ale politicii externe a României în anii 1933—1936	117/V

V. AXENCIUC : Cu privire la unele trăsături economico-so- ciale ale României în primele două decenii ale secolului al XX-lea	138/VI
Din activitatea P.C.R. privind problema țărănească în anii 1922—1928	150/VI

COMUNICĂRI

Munca patriotică a tineretului pe șantierele reconstrucției : A. Simion	131/IV
Aspecte ale politicii P.C.R. de încheiere a unui larg front de- mocratic în prima etapă a revoluției populare : Șt. La- che, C. Unguru, V. Pătrui	89/I
Tactica P.C.R. față de chiaburime în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare din 1944—1945 : M. Fătu	81/I
Unele considerații cu privire la capul de pod de la nord și vest de Carpații Meridionali (23 august — 18 septem- brie 1944) : colonel C. Nicolae, colonel rez. G. David	66/VI
Manifestări ale stării de spirit antifasciste și antihitleriste a armatei române în timpul războiului hitlerist : colonel A. Petri, colonel D. Tuțu, locotenent-colonel P. Ilie	47/VI
Exploatarea și tratamentul inuman al muncitorilor români în întreprinderile din Germania hitleristă în anii 1941 —1943 : Tudor Paul	75/VI
Din lupta muncitorilor din București în anii dictaturii militare- fasciste și ai războiului hitlerist (1940—1944) : M. Covaci	145/IV
Manifestații de protest ale maselor populare din Arad împo- triva dictatului de la Viena (septembrie 1940) : Tr. Bunescu	82/III
ION POPESCU-PUȚURI : Probleme de metodologie și docu- mentare privind istoria Rezistenței în România	137/V
Istoria Rezistenței și noua generație din R.P.R. : Gh. Matei	69/III
Studierea istoriei Rezistenței în învățământul de toate gradele din R. P. R. : A. Petric	76/III
Participarea delegațiilor române la Congresele internaționale antifasciste din anii 1933—1934 : I. Babici	93/III
Din lupta minerilor din Aghireș (Șorecani) împotriva exploată- rii capitaliste în anul 1933 : Gh. Bodea	157/IV
Acțiuni ale șomerilor din București în anii crizei economice (1929 — februarie 1933) : V. Petrișor, T. Pintean	105/III
Date cu privire la legăturile lui V. I. Lenin cu mișcarea mun- citorească din România : A. Deac	145/II

Primele gazete muncitorești și începutul organizării clasei muncitoare : <i>A. Deac</i>	85/VI
Raportul dintre cercurile socialiste și asociațiile muncitorești. Începutul unirii mișcării muncitorești cu socialismul științific : <i>Dorin Sorescu</i>	90/VI
P.S.D.M.R. — partidul cel mai înaintat dintre anii 1893—1899 : <i>I. Felea</i>	94/VI
Mișcarea sindicală din România pînă la primul război mondial : <i>N.G.M.</i>	104/VI

MEMORII

80 de zile de luptă pentru eliberarea Budapestei de sub jugul fascist : general-colonel în rezervă <i>Nicolae Șova</i>	101/I
Luptele desfășurate de Armata română în munții Hegyalja, Bükk și Matra : general-maior în rezervă <i>Ion Dimitriu</i>	115/I
Acțiunile Corpului aerian român în timpul luptelor desfășurate pe teritoriul Ungariei : colonel în rezervă <i>Ștefănescu M. Anton</i>	125/I
Participarea Armatei a 4-a la operația de la Rožnava : general-locotenent în rezervă <i>Mihail Corbuleanu</i>	65/II
Participarea Armatei a 4-a la lupta pentru eliberarea zonelor Zvolen și Banská Bystrica : general-maior în rezervă <i>Marcel Mihăilescu</i>	77/II
Armata a 4-a română în masivele muntoase Fatra Mare, Fatra Mică și în Carpații Albi : general-locotenent în rezervă <i>Ion Spirea</i>	89/II
Operațiile Armatei 4 române în masivul Javorina : general-locotenent în rezervă <i>Damian Rașcu</i>	101/II
Operațiile Armatei 4 române între râurile Hron și Morava : general-maior în rezervă <i>Ion Stănică</i>	112/II
Acțiunile Corpului aerian român : general-maior în rezervă <i>Constantin Traian Burduloiu</i>	127/II
Acțiunile Regimentului 2 care de luptă : maior în rezervă <i>Gheorghe Răuță</i>	136/II
Momente din timpul doborîrii dictaturii militare-fasciste : general-maior în rezervă <i>Emilian Ionescu</i>	30/VI
Bucureștiul în zilele insurecției din august 1944 : general-colonel în rezervă <i>Victor Dombrowski</i>	38/VI

EVOCĂRI

145 de ani de la nașterea lui Friedrich Engels	108/VI
Doftana — citadelă a luptei revoluționare din România : <i>N. Cioroiu</i>	118/VI
Ștefan Stincă (1865—1897)	133/VI

DOCUMENTE

Documente privind desfășurarea grevei generale din 1920	44/V
Documente privind poziția intelectualității satelor față de răscoala țăranilor din 1907 : <i>I. Ilincioiu</i>	132/III
Documente noi privind răscoalele țăărănești din anul 1900 : <i>Gh. Matei, D. Mioc</i>	163/IV

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRILE CITITORILOR

Organizații profesionale, de tineret și femei create, conduse sau folosite de partid	133/I
--	-------

RECENZII

„Presa muncitorească și socialistă din România“, vol. I (1865—1900). Partea I (1865—1889), 642 pag. Partea a II-a (1890—1900), 744 pag., Editura politică, 1964 : <i>Gh. Cazan</i>	153/I
„Din istoria contemporană a României“, Editura științifică 1965, 428 pag. : <i>D. I. Mazilu</i>	147/III

NOTE BIBLIOGRAFICE

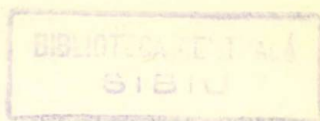
„Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România“, vol. III, Editura politică, 1965, 318 pag. : <i>Gh. I. Ioniță</i>	159/I
MIHAIL CERNEA : „Despre dialectica construirii socialismului“, Editura științifică, 1964, 332 pag. : <i>D. I. Mazilu</i>	162/I
„Studia Universitatis Babeș-Bolyai“, Series historia, fasciculele 1 și 2, 1964 : <i>C. Mocanu</i>	165/I
CLAUDE MAZAURIC : „Babeuf și conspirația pentru egalitate“, Editura politică, 1964, 252 pag. : <i>M. Popa</i>	167/I
„Armata română în luptele pentru libertatea noastră“, Editura Slovacia Centrală, 1964, 164 pag. : <i>M. Moldoveanu</i>	153/II
JOSÉ DIAS COELHO : „Rezistența în Portugalia“, Editura politică, 1965, 168 pag. : <i>Gh. I. Ioniță</i>	155/II

ION BOTEA, ION PANĂ : „Din august pînă în mai“, Editura militară, 1965, 448 pag. : Gh. Tudor	152/III
RAICU IONESCU-RION : „Scrieri“, Editura științifică, 1964, 380 pag. : I. Felea	155/III
„O viață de militant : August Bebel“, Editura politică, 1965, 336 pag. : M. Badea	157/III
„Contribuția României la victoria asupra fascismului“, Editura politică, 1965, 198 pag. : V. Piucă	177/IV
„Armata română în războiul antihitlerist“, Editura politică, 1965, 560 pag. : C. Olteanu	180/IV
„Mișcarea muncitorească din România“, 1893—1900, Editura politică, 1965, 454 pag. : I. Ardeleanu	182/IV
„Puncte de vedere referitoare la poziția României față de politica müncheneză oglindite în lucrări apărute peste hotare“ : Gh. Matei	159/V
CONST. ANTIP : „Contribuții la istoria presei române“, Uniunea ziariștilor din Republica Socialistă România, 1964, 216 pag. : I. Babici	162/V
„Materiale de istorie și muzeografie“, vol. II — 278 pag. ; vol. III — 280 pag., Muzeul de istorie a orașului București, 1965 : Gh. I. Ioniță, Gh. Zbughea	165/V
GENEVIÈVE TABOUIS : „20 de ani de tensiune diplomatică“, Editura politică, 1965, 422 pag. : C. Botoran	168/V
WILFRED BURCHETT : „Război în junglă“, Editura politică, 1965, 344 pag. : Gh. Neacșu	170/V
STELIAN TUDOSE : „Echipajul Lares Y.R.-L.I.R.“, Editura militară, 1965, 164 pag. : G. Sarafolean	172/V

INFORMAȚII

Conferința științifică de la Moscova consacrată celei de-a XX-a aniversări a victoriei asupra Germaniei fasciste	158/II
Simpozion consacrat împlinirii a 95 de ani de la nașterea lui V. I. Lenin	159/II
Sesiunea de comunicări științifice consacrată aniversării a 20 de ani de la victoria asupra Germaniei hitleriste	159/II
Simpozionul cu tema : „România în războiul antihitlerist“	160/II
Materiale de istorie modernă și contemporană apărute în „Studii“ — revistă de istorie, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, tom. 17, nr. 1—6/1964, tom. 18, nr. 1—3/1965 : I. Apostol	186/IV

60 de ani de la răscoala marinarilor de pe „Potemkin“ . . .	190/IV
TITU GEORGESCU: Al XII-lea Congres internațional de științe istorice	148/V
Documente inedite privind luptele duse de țărănime în epoca modernă, publicate în „Revista Arhivelor“, nr. 2/1964 și nr. 1/1965: I. Burlacu	174/V
Materiale din istoria contemporană a României, publicate în „Revista Arhivelor“ nr. 1—2/1964 și nr. 1/1965: Șt. Hurmuzache	175/V
Simpozion consacrat celei de-a 20-a aniversări a Conferinței Naționale a P.C.R.	176/V
Manifestări consacrate comemorării a 25 de ani de la asasina- rea lui Nicolae Iorga	165/VI

COMITETUL DE REDACȚIE

NICHITA ADĂNILOAIE, TITU GEORGESCU (redactor responsabil), NICOLAE G. MUNTEANU,
PARASCHIVA NICHITA, NICOLAE PETROVICI, VICTOR RAȚA, GHEORGHE ZAHARIA

*Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între
orele 10—12.*

*Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60,
interior 442; 722; 369.*

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 6 lei ; abonamentul pe 6 luni — 18 lei, pe un an — 36 lei.

Editura „Scinteia”

WIDENESS 5187
I BT U